E. T. 1. N. 28.

336/128

Rot 99
W 119

[…]t: Abraham cr[e]didit Deo,
[…]m eſt illi ad iuſtitiam. Co-
[…]go, quia qui ex fide ſunt, ij
[A]brahæ. Prouidens autem
[…]quia ex fide iuſtificat Gentes
[…]nunciauit Abrahæ: Quia be-
[…] in te omnes Gentes.

Lectio iij.

[…]ui ex fide ſunt, benedicentur
[…]eli Abraham. Quicumque
[…]eribus legis ſunt, ſub male-
[…] Scriptum eſt enim: Male-
[…]nis qui non permanſerit in
[…]uę ſcripta ſunt in Libro legis,
[…]. Quoniam autem in lege
[…]ficatur apud Deum, manife-
[…]uia iuſtus ex fide viuit. Lex
[…] eſt ex fide, ſed, Qui fecerit
[…] illis.

[FER]IA QVARTA.

[De Epiſt]ola ad Galatas. Lectio j.

[…]æ dictæ ſunt promiſsiones, &
[…]ni eius. Non dicit: Et ſemini-
[…] ſed quaſi in vno:
[…]tuo, qui eſt Chriſtus. Hoc
[…]o, teſtamentum confirmatum
[…]æ poſt quadringentos & tri-
[…]s facta eſt Lex, non irritum
[…]euandam promiſsionem. Nã
[…]ereditas, iam non ex promiſ-
[…]rahæ autem per repromiſ-
[…] Deus.

Lectio ij.

[…]cato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.

Lectio iij.

PRius autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eã fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filij Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

FERIA QVINTA.

De Epiſtola ad Galatas. Lectio j.

DIco autem: Quanto tempore heres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omnium: ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus à patre: ita & nos cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes. At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

Lectio ij.

QVoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater. Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius: quòd ſi filius: & heres per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui […]

bum
li

Cat. 224

Septipertitū opus de contractibus

pro foro cōſcientie atq; theologico per Conradū ſūmenhart de Calw artiū ac ſacre theologie profeſſorem in alma vniuerſitate Tubingenſi ordinarie legentem cōpilatū: et per centum queſtiones digeſtum, ac per eundem quo ad pregnantium queſtionum atq; difficultatem habentium vberiores articulos ibidem diſputatum.

Hexaſtichon heinrici Bebelii Juſtingēſis

Ad lectores

Vos quibus incumbit Chriſti paſtoralis cura
Et vos cuſtodes catholiciq; gregis
Diſcite contractus varios diſpendere iuſta
Lance, queant plebis neſcia corda regi
Ne ſi paſtor oues duces per deuia teſqua
Cum pecore infernos experiere lupos
Telos

Contenta in hoc ſeptipertito opere

Varijs diffinitionib' diuiſionib' atq; ſpeciebus dominiorum ac iurium que habent in rebus atq; in genere de cōtractu diffinitiue z diuiſiue per.xxx.ſpecies que exemplis declarantur: z hec in p[illegible]o tractatu p.xvij.queſtiones.

Mutuatione z eius obligatione de vſura quoq; z eius iniquitate ac varijs huiuſce ſpeciei ɔtractib'. In ſcdo tractatu p.xxxij.queſtiones

Negociatoribus z mercatorib' emptione z venditione tā in genere q̄ʒ in varijs eorundē cōtractuū caſib' ſpecialib'. In tertio tractatu p.xxij.qōnes.

De Varijs qui fundantur emunt atq; vendunt redditib' ꝑpetuis irredimibilibus atq; redimibilibus: determinata quoq; ac indeterminata tēporalitate (cuiuſmodi ſunt vitalitia) tpalib'. In quarto tractatu per.xv.queſtiones

Locatione z cōductione tam in genere q̄ʒ in ea ſpecie qua locant atq; conducunt animalia. In tractatu quinto per.v.queſtiones.

Societate tam in genere q̄ʒ in ea ſpecie q̄ in aīalib' atq; in pecunia p multos caſus contrahit. In ſexto tractatu p.vj.queſtiones.

Cambio pecuniario z eius vtilitate equitate atq; iniquitate. In ſeptimo tractatu per tres queſtiones.

Incipit ſūmarium a compilatore ſubſequētis opis ſup eodem: loco alphabetice tabule (quā ceteri libris ſolent annectere) collectum. In quo centum queſtionū tituli eiuſdē voluminis: ac cōcluſiones ſūmarie ad ſingulas queſtiones reſponſiue: cōpēdioſe cotinent: atq͡ʒ alia notabiliora pūcta vt querant indicant: nōnullis ꝯfirmatorijs ac amplius reſolutorijs additionibꝫ per eundem adiectis.

t

Otius ſub

ſecuturi operis ſummarium ad hoc ꝓfuturum premittere placuit vt lector in promptu ⁊ quaſi faſciculorum more: eas ſingularū queſtionū cōcluſiones inueniat: ad quas tanq͡ʒ ad ſedes reſidentie: ſciat me veram mihi viſam reſoluiſſe ſentētiaꝫ. quatenus cū quiſq͡ʒ primo cōtuitu ſūmarie ſingularū queſtionū cōcluſiōes ſub cōpendio didicerit: ⁊ veluti prima digeſtiōe eas ſibi incorporauerit: atq͡ʒ in ſe traiecerit: poſtea quaſi ruminādo ⁊ librū ipm ꝑnauando ac per cōcluſionū ſingulas clauſulas atq͡ʒ circūſtātias particularius diſcurrendo: etiā rationes ꝑlimas cur ita ſentiēdum ſit: ac ideo ꝓpter quid ⁊ ꝑticulariorem ſimul ⁊ cautiorē noticiam earūdē: conſummatiori examine cōprehendat. Id eni̅ quaſi naturale eſt. vt in vaſtā ſiluā intricatoris materie (ſicuti extant contractuū negocia) primo aſpectu quiſq͡ʒ oculos deflectēs a vaſtitate reruꝫ ſuſpirans quaſi deſperet: atq͡ʒ retrocedat. At ſi cōpendioſo more ſibi primo ſingulatum rerū concluſiua reſolutio ꝓponat: magis aſpirabit atq͡ʒ vſq͡ʒ ad fundum eius: etiam ſi vt mare magnū appareat anhelabit.

i

N primo tra

ctatu itaq͡ʒ huiꝰ ſeptipartiti voluminis ꝑ centū q̄ſtiōes digeſti agit diffinitiue ⁊ diuiſiue de ꝯtractibꝫ in generali: ⁊ de his que tanq͡ʒ ꝑuia atq͡ʒ ꝑparatoria requirunt ad tradendū noticiā cōtractuuꝫ in ſpeciali: ⁊ ad cognoſcendū qui ex eis liciti vel illiciti ſint iudicandi. Ex quo autem ꝑ cōplures contractus transferunt dominia atq͡ʒ iura que hoīes habent in rebꝫ cōmutabilibꝫ: ⁊ quiditatiua rerū cognitio eſt principiū omnis artis ⁊ ſcientie: ideo ante omnia declarant quiditatiue dominia iuraq͡ʒ rerū: quid vel que entitates ſint: aſſignando diffinitiōes earūdē atq͡ʒ diuidendo dominiū ⁊ ius in varias ſpecies: donec ꝑueniat ad eam ſpeciē que dicitur dominium ciuile: de qua eſt ad ꝓpoſitū. De appropriatione quoq͡ʒ atq͡ʒ diſtinctiōe dominiorum in rebus facta agitur: ⁊ cōtinet ille tractatus. xvij. queſtiones.

Queſtio. I.

Vtrum due deſcri

ptiōes iuris ⁊ vna deſcriptio dominij ſint a magiſtris bene ac magiſtraliter poſite. quibus dicitur. Ius eſt poteſtas vel facultas ꝓpinqua cōueniens alicui ſm dictamē prime iuſticie. Et iterū. Ius eſt poteſtas vel facultas ꝓpinqua cōueniens alicui ſm dictamen recte rationis. Dominiū autē ē poteſtas vel facultas ꝓpinqua aſſumendi res alis in ſui facultatē vel vſum licitū ſm iura vel leges rōnabiliter inſtitutas.

Solutio q̄ōnis ſtat in quattuor ſuppoſitionibus ⁊ ſex concluſionibus.

In ſuppoſitionibꝫ diſtinguit de duplici acceptione iuris ⁊ declaratur quō ius (vt in propoſito capitur) quiditatiue ſit relatio ⁊ ſimiliter dominiū: ⁊ an dominium ⁊ ius ſint cōuertibilia vel habeant ſe ſicut inferiꝰ ⁊ ſuperius. ⁊ vtrum ꝑdicte deſcriptiōes q̄ ſunt poſite a Johanne de gerſona redeāt in idem.

Quinq͡ʒ cōcluſiones reſponſiue ad queſtionē in ſūma dicūt ꝙ predicte deſcriptiones ſint bene ⁊ magiſtraliter poſite: ⁊ quō in eis (ſicut in diffinitionibꝫ relationū fieri debet) ponant extrema ſeu fundamentum ⁊ terminus eiuſdē relationis que dicit ius ⁊ dominiuꝫ. q͡ꝫ q͡ʒ deſcriptiōes ꝑdicte redeant in idem que ⁊ ꝑ ſingulas clauſulas declarant. Quedā quoq͡ʒ dicta atq͡ʒ exempla Johānis de gerſona ꝑtim impugnant et ꝑtim limitant: ⁊ q̄d intelligendū ſit quiditatiue ꝑ titulū q̄n fit ſermo de titulo alicuiꝰ iuris vel dominij.

Queſtio.II.

Quot modis diui/

dit dominiū. In hac qōne declarat̄ pm⁹ modus inter quattuor modos diuidendi dominiū: ⁊ cōtinet ille prim⁹ mod⁹ ſex ſpecies: quaꝝ vnaq̄qꝫ hic diffinit̄: ⁊ diffinitiones earūdē diffuſe p ſingulas clauſulas: p varia quoqꝫ exempla declarantur.

Sex autē ſpecies dominij ſm primū modū diuidendi ſunt ille: ſcꝫ Beatificū. Originale: Gratificū: Euāgelicū: Canonicū: ⁊ Ciuile. Circa originale pn̄m impugnant̄ ⁊ ptim limitant̄ duo exempla poſita a Johanne gerſona. Circa euangelicū impugnatur diffinitio quedam eiuſdem. dehinc ponunt̄ ſeptem diuiſiones ac ſubdiuiſiones dominij euāgelici ſub noīe poteſtatis eccl'iaſtice eo ꝙ in ꝓpoſito dominiū euangelicū idem eſt qd̄ poteſtas eccl'iaſtica a xp̄o inſtituta vbi multa vtilia inſerta ſunt. ⁊ ſoluunt̄ tria dubia: ⁊ totidē argumenta.

Queſtio.III.

Utrū primus mo

dus diuidendi dominiū cū deſcriptionib⁹ ſuaꝝ ſpecierū ſit bene poſitus.

Due cōcluſiones vel duo dicta reſponſiua huius q̄ſtionis dicunt in ſumma ꝙ primus modus diuidendi deficit ſextupliciť ⁊ ꝙ tamen deſcriptiones ſpecieꝝ eiuſdem diuiſionis ſunt bene poſite.

Queſtio.IIII.

Utrum ſecundus

modus diuidendi dominiū ſit bn̄ poſitus qui talis ē. Dominioꝝ quoddā fūdat̄ in titulo gr̄e grauficātis: qddā in titulo alicui⁹ gr̄e ſupnaturalis ſolū gratis date nō tamē gratificāns. Tertiū ī titulo alicui⁹ doni pure natural' ſic̄ ē electio vl' natural' ſucceſſio in aliquē principatū. Solutio .q. ſtat in q̄ttuor ſuppoſitionib⁹ ⁊ duab⁹ ꝯcluſionib⁹

In ſuppoſitiōib⁹ reducit̄ p̄dicta trimēbris diuiſio ad bimēbrē ⁊ declarant̄ ſingula mēbra varijs exēplis: vbi int' cetera agitur de dominio patris ī filiū ⁊ de iure p̄rie ptāt̄.

Prima ꝯcluſio. Mēbra p̄mi modi diuidendi p̄nt cōprehendi ſub trib⁹ mēbris ſecundi modi diuidendi.

Scd̄a ꝯcluſio. Scd̄s mod⁹ diuidēdi licet deficiat in aliq̄: nō tñ in tot in quot primus modus defecit

Queſtio.V.

Utrū tertius mo

dus diuidēdi dn̄iū etiā trimēbris ex̄ns ſit bene poſitus: quo ſic diuidit̄. Dominium qddā ē diuinū: qddā natale ⁊ qddā hūanū.

Solutio queſtionis ſtat in tribus ſuppoſitionib⁹ ⁊ duabus ꝯcluſionibus

In ſuppoſitiōib⁹ diſtinguit̄ duplex acceptio cuiuſlibet illorum triū dominiorum

Prima ꝯcluſio Ille terti⁹ mod⁹ licꝫ ī aliq̄ deficiat nō tñ in tot in quot primus.

Scd̄a ꝯcluſio. Dominiū diuinū dꝫ ſubdiuidi ꝯſeq̄nter nouē diuiſionib⁹ q̄rū poſterior ē ſp ſubdiuiſio ſcd̄i mēbri p̄cedentis diuiſionis. Et ibi varia exempla ⁊ ſpecies diuinoꝝ dominioꝝ recenſentur.

Queſtio.VI.

Quis eſt quartus

⁊ vltim⁹ modus diuidendi dominiū ⁊ an ſit bon⁹. Rn̄detur per duas ꝯcluſiones

Pr̄ia ꝯcluſio. Quart⁹ mod⁹ diuidēdi cōtinet. xxvij. diuiſiones q̄ꝝ ſp poſterior ē diuiſio vni⁹ mēbri p̄cedent̄ diuiſiōis dēpt̄ duab⁹ vltimis diuiſiōib⁹. Et ibi inter cetera agit̄ d̄ dn̄io demonū per tria dicta

Primū dictū ē. ī dānat̄ angelis oportet cōcedere aliqd̄ dominiū. pbat̄ q̄ntupliciť.

Scd̄m dictū. Quicq̄d ſit de legitīo dn̄io ſupioritat̄ ⁊ iuriſdictiōis coercitiue an illd̄ ſit in demonib⁹ inter ſe: tñ tali pretermiſſo optet ponere ī demonib⁹ aliqd̄ aliud legitimū dn̄iū tā ſupioritatis q̄ꝫ nō ſupioritat̄ fundatū in gr̄a gratis data vl' dono naturali. probatur q̄ntupliciter

Tertiū dictū: beati angeli etiā h̄nt dn̄iū fundatū in gr̄a gratis data alia a gr̄a ḡtuꝫ faciēte quo vnus dn̄at̄ in aliū ſibi ſpando. pbat̄ dupl'r ⁊ ꝯn̄ter ponūt̄ varie ſpēs dn̄ij ciuilis.

Queſtio.VII

Utrū dominiū ci

uile fundet̄ in charitate. ⁊ idē q̄rit̄ de dn̄io euangelico capto p ptāte eccleſiaſtica: ſil'r de canonico. Hic tangit̄ hereſis coꝝ ꝯ q̄s preſens q̄ſtio mouet̄ ⁊ deſcinditur.

Solutio. q. ſtat in. xij. ꝯcluſionib⁹ ⁊ q̄ttuor p̄me reſpiciunt dn̄ium ciuile: ⁊ alie ſex

euangelicū ⁊ tres vltime canonicum

Prima concluſio. Ciuile dominium nō fundatur in charitate ſic ꝙ ꝑdendo charitatē ꝑ lapſū ī mortale cadat q̄s a dn̄io ciuili reꝝ ſuaꝝ. ꝓbaƚ ſeptēpliciṫ: ⁊ ibi ꝙ Saul an perdiderit ſuum dominiū regale a tēpore vnctionis Dauid in regem.

Scd̄a ꝯcluſio. Licet ꝑ aliq̄ pctā hō, ipſo facto ꝑdat ciuile dn̄iū reꝝ: nō tamē ꝑ illa pctā ꝑdit illud dn̄iū q̄ ad effectualē ſpoliationē illaꝝ reꝝ niſi ſn̄ia ſubſecuta. Prima ps ꝓbaƚ ſeptē exēplis. ſcd̄a āt ps ꝓbaƚ triplicit̄

Tertia ꝯcluſio. Quāuis res ille ꝗꝛū dn̄iū ciuile q̄s ꝑdit ꝓpter crīa ꝑdicta: nō debeāt an̄ ſn̄iam ꝓmulgatā tali crimiſo effectualiṫ auferri: tn̄ ꝑduꝯ dn̄ij rerum ꝑuos effectꝯ opaƚ etiā ante latā ſententiā

Quarta cōcluſio. Dominiū ciuile etiam non fundatur in fide. ꝓbatur tripliciter.

Quinta ꝯcluſio. Dominiū euāgelicū etiam nō fundaƚ in charitate q̄n retineri poſſit perdita charitate. ꝓbatur tripliciter.

Sexta ꝯcluſio. Dominiū euāgelicū etiam nō fundaƚ in grā ꝑdeſtinationis

Septima ꝯcluſio. Dn̄ium euāgelicū q̄ ad illam ſpēm que diciƚ poteſtas ordinis: etiam nō fundatur in fide.

Octaua ꝯcluſio. Sicut id verū ē ⁊ ꝓ certo tenendū de poteſtate ordinis: ita eſt etiam ꝓbabile de ptāte iuriſdictionis in foro exteriori, ita ꝙ ꝑlatus vt papa vel eps̄ incidens hereſim nō ipo facto ſit depoſitus a tali ptāte.

Nona ꝯcluſio. Dn̄ium euāgelicū etiam nō fundaƚ in alijs donis gratuitis latētibꝯ in anima.

Decima ꝯcluſio. Dn̄ium canonicū etiaꝫ nō fundatur in charitate.

Undecima ꝯcluſio. Dn̄ium canonicum etiā non fundaƚ in grā ꝑdeſtinationis

Duodecima ꝯcluſio. Dn̄ium canonicū etiā nō fundaƚ de per ſe in fide.

Queſtio. VIII.

Utrum rerum dominia fuerint aliquando indiſtincta

Solutio. q. ſtat ī tribꝯ ſuppoſitiōibꝯ ⁊ q̄nqꝫ ꝯcluſiōibꝯ. In ſuppoſitiōibꝯ ponuntur varij ſenſus tituli q̄ōnis.

Prima ꝯclo. Capiēdo titulū q̄ōnis ī primo ſenſu ꝑme ſuppoſitiōis: dn̄ia reꝝ nūq̄ fuerūt indiſtincta.

Scd̄a ꝯcluſio. Capiendo titulū q̄ōnis in ſecūdo ſenſu p̄rie ſuppoſitiōis aliq̄ dn̄ia olī fuerṫ idiſticta ⁊ etiā talia hodie ſūt idiſticta. ꝓbaƚ q̄nqꝫ exēplis

Tertia ꝯcluſio. Capiēdo titulū q̄ōnis in ſcd̄o ſenſu ꝑme ſuppoſitiōis aliq̄ dn̄ia nūq̄ fuerūt indiſtincta nec hodie ſunt indiſticta

Quarta ꝯcluſio. Tp̄e nature hūane integre: dn̄ia fuerūt indiſticta.

Quinta ꝯclo. Tp̄e nature hūane corrupte etiā aliq̄ dominia fuerunt ⁊ hodie ſunt indiſtincta.

Queſtio. IX

Utrū cū rerum dominia ꝑmū fuerīt indiſticta ⁊ cōia: ipſa potuerīt poſtea liciteꝛ rōabilṙ diſtīgui ſeu appriari

Solutio ſtat ī vna ſuppōne q̄ttuor ꝯcluſionibꝯ ⁊ ſex argumētoꝝ ſolutiōibꝯ

Pria ꝯclo. Pars affirmatiua q̄ōnis ē vā

Scd̄o ꝯclo. Nō expediuiſſet oībꝯ oīa eē cōia ꝓ ſtatu nature lapſe, ꝓbaƚ dupliciter.

Tertia ꝯclo. Sicut iā oſtēſū ē ꝙ nō fuiſſet expediēs: ſic etiā ē dicēdū ꝙ nō fuiſſet rōabile ꝙ oēs res manſiſſent cōmunes

Quarta. Predicta dāna ⁊ icōmoda nō iminuiſſent rebꝯ manētibꝯ cōibꝯ in ſtatu innocentie. Poſtea formanƚ ⁊ ſoluunƚ quattuor argumēta ⁊ inſerūƚ q̄ttuor correlaria.

Queſtio. X.

Utrum diſtinctio dominioꝝ fuerit facta ꝑ legē naturalē vel hūanā.

Solutio. q. ſtat ī tribꝯ ſuppoſitionibꝯ ⁊ q̄nqꝫ ꝯcluſionibꝯ.

Pria ꝯclo ſane intelligēdo titulū q̄ōnis: q̄ſtio nullā habꝫ difficultatē q̄n certū ſit ꝙ dn̄ioꝝ diſtinctio tm̄ eſt ſc̄m legē ciuilē ⁊ humanā.

Scd̄a ꝯclo. Dn̄ioꝝ diſtictio nō ē fcā ſc̄m legē naturalē

Tertia ꝯclo. Dn̄ioꝝ diſtinctio etiā ꝓ ſtatu nature lapſe nō ē ſc̄m legeꝫ naturalē, ⁊ ibi euacuaƚ ꝓbatio Scoti ⁊ Johānis de ripa ⁊ poniƚ alia: atqꝫ ſoluunƚ q̄ttuor argumēta ꝯ eādē ꝯcl̄oeꝫ ꝑcedentia.

Quarta ꝯclo. Dn̄ioꝝ diſtinctio nō ē ſc̄m legē diuinā. Et ibi auctoritas ē rō Auguſtini cū ꝓbatio ꝯcluſiōis īnitiƚ ⁊ examinaƚ

Quinta ꝯclo. (quō ſit efficax ad ꝓpoſitū. Diſtinctio dn̄ioꝝ ē tm̄ ſc̄m legē humanam

Queſtio. XI.

Ex quo dominioꝝ

Diſtinctio licite fuit facta ⁊ nõ niſi ꝑ legez
poſitiuã: querit̃ quis ⁊ quotuplex potuit
fuiſſe modus quo ꝑ legẽ poſitiuã talis di
ſtinctio fuit iuſte facta. Solutio q̃onis
ſtat in quinqꝫ ſuppoſitionib⁹ ⁊ duab⁹ ꝯ-
In ſuppoſitionib⁹ declarat̃ (cluſionib⁹.
quid requirat̃ ad legẽ poſitiuã iuſtã. et de
poteſtate pr̃na ⁊ politica ⁊ de duplici poli
Prima cõcluſio. Licet videri poſ (tica
ſit alicui ꝙ cũ res eſſẽt primũ omnib⁹ cões
nõ potuerit poſtmodũ humano genere la
pſo fieri ꝑ legẽ poſitiuã iuſto modo earuz
diſtinctio ⁊ approbatio. tñ oppoſitũ ẽ verũ.
Secunda ꝯcluſio. Modus quo ꝑ le-
gem poſitiuã eſt facta diſtinctio dominio-
rum potuit eſſe triplex.

Queſtio. XII.

Vtrum deſcriptio

nes vſus ⁊ vſufructus ſint bone quib⁹ dr̃
Vſus ẽ ius vtendi alienis reb⁹ ſalua reruz
ſubſtantia. Vſufruct⁹ vero eſt ius vtendi
⁊ fruendi reb⁹ alienis ſalua rez ſubſtantia
Solutio queſtionis ſtat in octo ſuppoſi-
tionib⁹ ⁊ duabus ꝯcluſionibus.
In ſuppoſitionibus ponũt̃ due acceptio
nes vſus: ⁊ ſcđa acceptio ſubdiuidit̃. ⁊ vnũ
membrũ illius ſubdiuiſiõis iterũ ſubdiui-
ditur: ⁊ ſimili modo fit de vſufructu.
Prima ꝯcluſio. Deſcriptio vſus eſt bo-
na ſaluis trib⁹ circũſtantijs. Et ille ibi enu
merant̃: clauſule quoqꝫ diffinitiõis decla-
rantur atqꝫ quattuor argumẽta ſoluunt̃.
Secũda ꝯcluſio. Deſcriptio vſufructus
etiã eſt bona ſi ſeruent̃ tres circũſtantie. Et
ibi enumerant̃ ac clauſule diffinitiõis vna
cũ eo ſcꝫ vbi vſuſfructus (cũ ſit accidẽs re
ſpectiuũ) ſit ſubiectiue declarant̃ atqꝫ duo
argumenta ſoluunt̃: vbi inter cetera exami
nat̃ illa difficultas: an vtile dominium ſit
aliq̇d: ⁊ ſi ſic: an ſit aliq̇d quiditatiue ⁊ in-
trinſece diſtinctũ ab vſufructu: vl' ſolum di
ſtinguat̃ ab eo penes quedã extrinſeca aut
accñtalia: ⁊ an diffinitio vſuſfructus con-
ueniat dominio vtili.

Additio Poteſt etiam ad idem
argui ſic. Quia ſi quis
locat alteri p̃dia ad. x. annos. transfert in
cõductorẽ vtile dominiũ: q2 ẽ locatio lõgi
tp̃is: ⁊ ſi minus q̃ꝫ ad decẽ annos locet ea:
transfert vſufructũ in eundẽ: ⁊ tñ cõſtat ꝙ
quiditatiue ⁊ intrinſece nõ differũt ius vni
us ꝯductoris ⁊ ius alterius ſed ſolũ extrin
ſece ſcꝫ penes durationẽ ⁊ forte q̇daz alia.
igit̃. Nec obſtat ꝙ vſufruct⁹ alicui ꝯceſſus
finit̃ morte vſufructuarij. ⁊ dñium vtile pt̃
transmutti ad heredes q2 hoc etiã nõ argu-
it intrinſecã diſtinctionẽ quiditatiuã. imo
aliq̃ñ etiã vſufructus nõ finit̃ morte natu-
li vl' ciuili: vt oñdit Jaſo. inſtituta de vſu-
fructu in additione poſt porchum

Queſtio. XIII

Qualiter differunt

⁊ cõueniũt vſus ⁊ vſufructus inter ſe.
Hic primo ponũt̃ tres ꝯuenientie ⁊ tres
differentie inter ea. Scđo ponit̃ ꝯuenien-
tia ⁊ differentia illoꝝ duoꝝ ad alia quattu
or ſcꝫ ad ius: dominiũ: ⁊ poſſeſſionẽ: ⁊ hoc
per quattuor dicta.

Queſtio. XIIII.

Vtrum deſcriptio

nes ꝓprietatis ⁊ poſſeſſionis ſint bñ poſite
quib⁹ dr̃. Proprietas ẽ dominiuz rei iuſtis
modis q̃ſitũ. Poſſeſſio ẽ corporalis rei de
tentio corpis ⁊ animi: iuris adminiculo in
Prima cõcluſio. Diffinitio (teruenientẽ.
ꝓprietatis nõ eſſet bona ſi caperet̃ domini-
um generaliter vt ſcꝫ ꝯuertit̃ cum iure.
Scđa ꝯcluſio. Deſcriptio ꝓprietatꝫ eſſet
bona ſi capet̃ dñium ſtricte ꝓ eo dñio atqꝫ
iure qđ ẽ ſimpl'r ius in re. Dehinc tria ar-
gumenta cõtra diffinitionẽ ꝓprietatꝫ etiaꝫ
intellectã illo ſcđo mõ ꝓcedentia ſoluunt̃.
Tertia ꝯcluſio. Deſcriptio poſſeſſionis
poſita videt̃ aliqual'r bona ⁊ declarantur
clauſule euiſdẽ. Poſtea ſoluunt̃ q̇nqꝫ argu
menta ꝯ eã ꝓcedẽtia ⁊ recenſent̃ quiqꝫ diſ-
finitiões poſſeſſionis a varijs doctoribus
poſite. poſt quas tandẽ ponit̃ alia ⁊ plena
ria diffinitio euiſdẽ q̃ ſimul ẽ formal'r ⁊ cau-
ſalis dicẽs: quid ſit quiditatiue poſſeſſio ſi
mul ⁊ vñ cauſet̃ vel acquirat̃ atqꝫ q̇d ipſa
efficiat vel pariat.

Queſtio. XV.

Vtrũ dominia rerũ

ab initio iuſte diſtincta poſſint in alios a
primis dñis transferri: ⁊ quot modis.

Solutio q̄ōnis ſtat in quattuor ꝯcluſio nibus ⁊ vno corrclario.
Prima ꝯcluſio. Dominia reruꝫ diſtincta poſſūt iuſte a p̄mis dn̄is transferri ī alios

Sc̄da ꝯcluſio. Duobus modis pōt fieri iuſta tranſlatio dn̄ioꝝ diſtinctoꝝ a primis dn̄is in alios: ſcꝫ auctoritate p̄uata ⁊ publica. ⁊ primꝰ modꝰ oſtēdit dupl'r. Secūdꝰ modus etiā ꝓbat atq₃ ſubdiuidit in p̄ſcriptionē ⁊ vſucapionem.

Tertia concluſio. Tranſlatio dn̄ij rei de eo ꝯtra quē p̄ſcribit vel vſucapit in p̄ſcribentē vel vſucapientē legitime ſcꝫ ſeruatis ꝯditionib9 ſeruādis: ē iuſta. ꝓbatur dupliciter ⁊ tranſitorie tāgit aliquid de hoc ſi legitime p̄ſcribens acquirit dominiū directum vel ſolum vtile.

Quarta ꝯcluſio. Legiſlator potuit licite talē legē ſtatuere ſcꝫ p̄ſcribens rē imobilem vel vſucapiēs aliquē rē mobilē ſuatꝫ debitis ꝯditōib9 incipiat eē dn̄s eiuſdē rei ꝯpleta p̄ſcriptione vl' vſucapione atq₃ is cuius res prius fuit deſinat eſſe dn̄s.

Correlariū. Is qui ſuatis ꝯditionibus requiſitis ad legitimā p̄ſcriptionē vel vſucapionē p̄ſcripſit vel vſucepit rē aliq̄ₓ non tenet illā rē reſtituere etiā in foro ꝯſciētie.

Queſtio. XVI.

Utrū deſcriptio cō

tractus ſit bōa qua dr̄. eſt vltro citroq₃ obligatio. Solutio. q. ſtat in vna diſtinctione ⁊ q̄ttuor cōcluſionibus. In diſtinctione p̄ambula ponit triplex acceptio cōtractꝰ ſcꝫ ꝓpria: ip̄ropria ⁊ magꝭ ip̄ropria.

Pr̄ia ꝯcl'o. Predicta deſcriptio ſtantibꝰ duab9 ꝯditionib9 eſt bona.

Sc̄da ꝯcl'o. Quecunq₃ p̄dictaꝝ ꝯditionū deſit deſcriptio nō eſſet bona.

Tertia ꝯcl'o. Alia dat deſcriptio ꝯctus a Johe de gerſona can̄. Pariſien̄. in tractatu ſuo de ꝯctib9 in p̄ncipio ⁊ ē tal'. Eſt cōmutatio ciuilis ⁊ legitima ſꝫ hec īpugnat

Quarta ꝯcl'o. Cōtractꝰ etiā poſſꝫ (tripl'r ſic diffiniri. Eſt actus qui ē re: l'ris: ꝟbis: vl' ꝯſenſu celebratꝰ q̄ transfert res de vno in aliū q̄ ad aliquale dn̄iuꝫ vel vſū vel aliam ſpeciē iuris ſupra diffiniti: vel ſi debēs trāſferre nō trāfferat obligatio ſuccedit ad intereſſe.

Queſtio. XVII.

Que et quot ſunt

ſpēs ꝯctus. Solutio. q. ſtat in recitatione quattuor modoꝝ ponendi enumerātiū ſpēs ꝯctus: tres p̄mi erūt theologorum ⁊ ſūmiſtaꝝ tractantiū de cōtractibus.

Primꝰ modus ē Johis de gerſona ponentꝭ octo ſpēs ſed īpugnat q̄druplicter.

Scd̄s ē Dn̄i Anthonini ponētis duodecim ſpēs: ⁊ impugnatur quintuplicter.

Tertius eſt Scoti: ponentꝭ octo ſpēs ſꝫ (impugnat tripl'r.

Quartꝰ ⁊ cōpletior ponit enumerādo. xxx. ſpēs cū exēplis ſuis vbi inter alias ponunt q̄nq₃ ſpēs ꝯtractꝰ ī nominati ⁊ q̄re ſic vocent: de p̄mixtiōe q̄ꝫ ī noiatoꝝ ꝯtractuū cū noiatꝭ. Itē de differētijs ꝯtractus cenſualis. ſupſitiarij: feudal': emphiteotici ⁊ bibellarij. Itē de differētijs ꝯtractꝰ p̄carie ⁊ p̄cariaꝝ atq₃ p̄carij iter ſe ⁊ q̄ ad alios ꝯtractꝰ ⁊ de modis ꝯtractꝰ p̄carie ⁊ p̄cariaꝝ. Circa pignorationē q̄ꝫ ꝓpter quoſdā oñdit q̄drupl'r ꝙ is cui fit pignoratio acq̄rit aliqd̄ ius in pignore ita ꝙ ille ꝯtractꝰ nō eſt prorſus ſine omni tranſfuſione cuiuſcūq₃ iuris.

Et q̄ꝫq₃. xxx. hic recenſuerim ſpēs contractuū nō tn̄ niſi de ſex ex eis in ſp̄ali diffuſiꝰ in ſequētib9 tractatib9 huiꝰ volumīs agere ſtatui. Lector enī q̄ fundamētū ex h̄ ope ō illis ſex ſpēbus iecerit. facile ex illis atq₃ ex dictis in hac q̄ōne ſeſe circa oēs alias ſpēs quātū ad foꝝ aīe attinet iuuare atq₃ reſoluere valebit.

In ſecūdo tra

ctatu agit ſp̄aliter de vna ex p̄dictis triginta ſpeciebꝰ contractuū ſcꝫ de mutuatiōe: et h̄ p. xxxiij. ſeq̄ntes q̄ſtiones.

Queſtio. XVIII.

Utrū mutuum be

ne notificet ſic. Eſt actꝰ vel contractꝰ q̄ q̄s pecuniā vel ſpēm. i. rē vtilē cuiꝰ vſus ē eiꝰ ꝯſūptio ſc̄m ꝙ ordinat ad talē vſū concedit alteri: nō tn̄ trāfferendo vſū eiꝰ in illū alterū ſed etiam dn̄ium: illo tn̄ altero obligato ad reddendū poſt lapſū t̄pis idē in genere ⁊ equiualens vel tantundē in numero pōdere ⁊ menſura.

Solutio queſtionis ſtat in vna ſuppoſitione ꝛ vna cõcluſione.

Cõcluſio reſponſiua ē. Mutuū bū notificaꝛ ꝑdicto modo. vbi declarāꝛ octo clauſule eiuſdē diffinitiõis. ꝛ inter cetera impugnaꝛ deſcriptio data a Bartholo: ſoluunꝛ quoq; q̄dā argumenta ꝯtra p̄ntē diffinitionē ꝓcedentia. tangiꝛ etiā diuerſitas modorū loquendi theologoꝝ ꝛ philoſophoꝛuz ex vna pte ꝛ iuriſperitoꝝ ex alia de eodem genere ꝛ ſpecie.

Queſtio. XIX.

Vtrū in aliquibus

caſibus homo teneaꝛ ſub pena pctī mortalis ad mutuandū proximo.

Solutio. q. ſtat in tribꝫ ſuppoſitionib⁹ decē ꝯcluſionibꝫ ꝛ ſex dictis.

In ſuppoſitionibꝫ diſtinguiꝛ de duplici ſupfluo ꝛ de duplici neceſſario: de triplicibus quoq; hominibꝫ indigentib⁹ ac triplici neceſſitate eorundem.

Prima ꝯcluſio. Hō nō in omni caſu nec ꝑ ſemꝑ teneꝛ mutuare ꝓximo. ꝓbaꝛ qua-
Secūda ꝯcluſio. In aliqui (druplicit.
bus caſibꝫ teneꝛ homo ad mutuandū proximo ſub pena pctī mortal'. ꝓbaꝛ triplicit.

Tertia ꝯcluſio. Duo ſunt caſus de q̄b⁹ nō dꝫ dubitari q̄n in illis teneaꝛ hō ad donandū ꝓximo ſuo elemoſynam.

Quarta cõcluſio. In eiſdē duobꝫ caſib⁹ teneꝛ hō ad mutuandū ꝓximo ſuo ſub pena peccati mortalis: ꝛ poſtea ſoluiꝛ argumētū ꝯtra tertiā ꝛ quartā ꝯcluſiones ꝓcedens.

Quinta cõcluſio. Preter ꝑdictos duos caſus eſt tertius caſus dabilis in quo non videꝛ ſimpl'r diffiniendum hoīez ſub pena peccati mortalis obligatū ad donandū elemoſynā ꝓximo. ſcꝫ ſi hō hꝫ ſupfluum tā nature ſue q̄ꝫ ꝑſone ꝛ ſuoꝝ ꝛ ꝓximus ꝯſtitut⁹ eſt in neceſſitate licet citeriori extrema neceſſitate ſed tñ arta ſeu magna ꝛ notabili. ꝓbaꝛ allegando ad hoc tres doctores ſcꝫ Durandū. Thomā. ꝛ Alexandrū de ales.

Sexta cõcluſio. Licet non videaꝛ ſimpliciter diffiniendū in tali cāu tñ aliqualiꝛ ꝓbabile videꝛ ꝛ nō iꝓbabile dicere q̄ in tali caſu ſit obligatio ſub pena pctī mortalis. Scda ps probatur octopliciter.

Septima ꝯcluſio. Satis ꝓbabile videꝛ q̄ in caſu q̄nte ꝛ ſexte cõcluſionis hō teneatur ſub pctō mortali ad mutuandū ꝓximo
Octaua ꝯcluſio. Licet pre- (ꝓbaꝛ tripl'r
ter ꝑdictos tres caſus in q̄bus hō (vt probabile eſt) teneꝛ ad mutuandū ꝓximo ſub pena pctī mortalis: ponanꝛ adhuc tres caſus in quibꝫ etiā ca dē obligatiõe poniꝛ hō obligari: nō tñ videꝛ q̄ om̄s illi tres caſus ſint ꝓbabiles. ꝛ tangiꝛ ſnīa ſctī Bernardini ꝛ impugnaꝛ.

Nona ꝯclo. In illis caſibꝫ in quibꝫ hō teneꝛ ad mutuandū: ꝛ in q̄bꝫ teneꝛ ad donandū ꝓximo bona tēporalia fortune: teneꝛ etiā hō alia bona in q̄bus abundat ꝓximo ſimiliꝛ indigenti donare ꝛ mutuare: ꝯcurrentibꝫ circūſtantiis ꝓportionabiliter ſe habētibꝫ ad circūſtantias predictorū caſuum: ꝛ poniꝛ quadruplex exemplū.

Decima ꝯcluſio. Dabiles ſunt multi caſus in quibꝫ hō nō teneꝛ ad mutuandū ꝓximo. patet enumerando octo.

Poſt has ꝯcluſiones ponunꝛ ſex dicta ꝓ maiori elucidatione ꝯcluſionum.

Primū ē ꝓ decima ꝯcluſione ꝛ ē. licet ſm quid loquendo ſeu ſuppoſita infirmitate imperfectione ꝛ malicia hoīm: meli⁹ ſit q̄ indigentes nō habeāt copiā mutuū aſſequēdi a diuitibꝫ q̄ꝫ q̄ habeant: tñ ſimpliciꝛ loquēdo meli⁹ eēt q̄ haberēt q̄ꝫ q̄ nō habent

Secūdū dictū ꝓ eadē decima ꝯcluſione licet hō in octauo caſu decime ꝯcluſionis ꝯſtitut⁹ nō ſit obligat⁹ ad mutuū bonorū fortune reſpectu hoīs ꝓximi: de quo idem caſus ſonat: tñ ob hoc nō ē oīno ab oī mutuo reſpectu eiuſdē ꝑſone deobligatus

Tertiū dictū. In illis caſibꝫ in quibꝫ hō teneꝛ mutuare ꝓximo ſub pena pctī mortalis: aliq̄n nō oportet conſiderare an recipiens mutuū ſit iuſtus vel iniuſtus: bon⁹ vl' malus: pius vel impi⁹: fidelis vel infidelis hereticus vel catholic⁹: excõicatus vel nō. ꝛ ſic de aliis: in aliq̄bus vero oportet ꝯſiderare. De p̄ria pte hui⁹ dicti ponūꝛ duo ex-
Quartū dictū. Hoīes ꝯſtituti (empla
in caſibꝫ ſupradictis in quibꝫ hō obligatur mutuare ꝓximo nō debēt faciliꝛ credere ꝓ ꝓrio iudicio q̄ ſe iudicāt excuſabiles ab obligatiõe mutui q̄ꝫtūcūq; videanꝛ hr̄e coloratas excuſationes. ꝓbaꝛ tripl'r: ꝛ ponunꝛ deſuꝑ exempla formidanda.

Quintū dictū. Cū hō vult iudicare an ne bōa q̄ habet ſint neceſſaria nature ſue ꝛ ſuorum: vl' ꝑſone vt ſic dijudicet an ſit obligat⁹ ad mutuandū vel nō: licet poſſit reſpicere nō tm̄ ad ea q̄ nunc ſibi icūbunt: ſꝫ etiam ad ea q̄ ſibi icūbent in futuro tpe: non tm̄ ē licitū velle metiri bona ſua ſꝫm q̄ſcūqꝫ caſus futuros poſſibiles ſibi ꝛ ſuis accide (re.

Sextū dictū. Licet in tertio cāu tacto in q̄nta ꝛ ſexta cōcluſionibꝫ hō teneatur ad mutuandū: poſſet tm̄ excuſari a peccato in duobꝫ caſibus. Poſtea ſoluuntur tria argumenta.

Queſtio. XX.

Vtrum in caſibus

in quibꝫ hō teneᷓ ſub pena pctī mortalis mutuare proximo requirantᷓ aliq̄ circūſtātie ad h' ꝙ mutuatio ſit actus virtuoſus

Prima ꝯcluſio vel dictū eſt ꝙ ad hoc requiruntur ſeptem circūſtantie que ibidem etiā declarantur.

Secunda ꝯcluſio. Debit⁹ modus mutuandi ꝯſiſtit in. xj. punctis q̄ ibi enumerantur ꝛ probanᷓ.

Tertia cōcluſio. Debitus ordo ſeruand⁹ in mutuo cōſiſtit in nouem punctis. q̄ ibi enumeranᷓ.

Queſtio. XXI.

Vtrū mutuare nō

gratis nec ꝓpter deū ſed ꝓpter lucrū tꝑale ꝯſequendū ex mutuo ſeu mutuatiōe retvltra ſortē: ſit deſcriptio bona ipius vſure ꝑ ut vſura ē pctm̄ ꝛ melior alijs tribꝫ deſcriptionibꝫ vſure ſolitis aſſignari.

Solutio q̄ōnis ſtat in duab⁹ ſuppoſitionibꝫ ꝛ octo ꝯcluſionibꝫ. In ſuppoſitiōibꝫ receſenᷓ tres alie deſcriptōes date ab Ambro. Hoſtieñ. atqꝫ ab alijs magiſtris. poniᷓ quoqꝫ duplex acceptio vſure.

Pria ꝯcluſio. Predicte tres deſcriptiōes nō eēnt bone ſi darenᷓ de vſura put vſura (ē pctm̄.

Scđa ꝯclo. Capiēdo vſurā materialr̄ deſcriptio ei⁹ ab Hoſtienſi poſita ē bona. pbaᷓ ꝛ declaraᷓ ꝑ ſex clauſulas eius. Et ſoluunᷓ aliqua argumēta. ꝛ ipugnatur deſcriptio a Panor. poſita.

Tertia cōcluſio. Capiendo vſurā etiam materialr̄: deſcriptio ei⁹ poſita a btō Ambroſio ſi legaᷓ ꝑ modū deſcriptionis non eēt bona ſi nō aliq̄ ſupplerenᷓ q̄ etiā Amb. ſubintellexit: pbaᷓ inſtando ꝯtra eā ſextupliciter ꝛ tandē cōpletur eius diffinitio.

Quarta concluſio. Deſcriptio vſure ab Ambro. poſita hoc mō cōpleta ē ſufficiēs deſcriptio ꝛ bene poſita.

Quinta ꝯcluſio. Deſcriptio mgr̄alis vſure etiā capiendo vſurā materialr̄ non eſſet bona ſi nihil ſuppleret: ꝛ ſimilr̄ ſi ꝑncipalr̄ indiſtincte capetur. pbaᷓ inſtando ꝯtra eā ꝛ poſtea ſoluiᷓ q̄dam argumentum.

Sexta ꝯcluſio. Hec deſcriptio ſuppleta ꝛ intellecta modo iā dicto ē ſufficiēs ꝛ bene poſita ſcꝫ vſura ē lucrū tꝑale ex mutuo ꝑncipalr̄ intentū intētione nō mutata

Septima ꝯcluſio. Deſcriptio poſita in titulo licet nō ſit bona capiēdo vſurā materialiter: tm̄ ē bona eā capiēdo formaliter.

Octaua ꝯcluſio. Deſcriptio poſita in titulo nō ē dicēda melior alijs tribꝫ. Et ſoluiᷓ q̄dā argumētū ꝯtra ſeptimā ꝯcluſiōꝫ

Queſtio. XXII.

Vtrum mutuatio

vſuraria ſit pctm̄ ꝛ hoc omni lege dānatū atqꝫ mortale. Solutio. q. ſtat in. vij. concluſionibꝫ ꝛ. x. argumētoꝝ ſolutionibus.

Prima ꝯcluſio. Mutuatio vſuraria eſt pctm̄. probatur quintupliciter.

Scđa ꝯcluſio. Mutuatio vſuraria ē cōtra legē naturalē. pbaᷓ. xxv. rationibꝫ. de q̄rum validitate patebit in ſeq̄nti queſtiōe.

Tertio ꝯclo. Mutuatio vſuraria eſt ꝯ legē diuinā. pbaᷓ decē ꝓbatiōibꝫ fundatis in auctoritatibꝫ ꝛ octo ꝑme fundāᷓ i auctoritatibꝫ veteri teſtamēti. nona i auctoritate noui teſtamēti. decia i auctoritatibꝫ eccl'e ꝛ (doctorum

Quarta ꝯclo. Mutuatio vſuraria ē ꝯ legē hūanā canonicā. pbaᷓ allegādo ꝑ nunc octo ꝯſtitutiōes canonicas in q̄bꝫ ꝓhibeᷓ. in q̄nqꝫ ꝑmis ipis clericis ſingulariter. in alijs aūt indiſtincte omnibus

Quinta cōcluſio. Mutuatio vſuraria rōnabiliter fuit ꝛ eſt prohibita ſiue hoc ſit lege humana ſiue diuina. Et ibi habeᷓ de incōmodis que ſequerenᷓ ſi vſuraria mutuatio admitteretur.

Sexta concluſio. Aliqua mutuatio vſuraria eſt contra legem humanã ciuilem. ꝓbaẗ. Et ibi de vſura vſurarum.

Septima cõcluſio. Dempta mutatiõe ad vſurã vſurarum: omnis alia mutuatio vſuraria fuit cõceſſa de iure ciuili cõtento ĩ libro. ff. Et hoc capiendo ꝯceſſionẽ oĩbus trib⁹ modis quib⁹ capi ſolet. Prima pars ꝓbaẗ diſcurrendo ꝑ leges eiuſdẽ libri in titulo de vſuris poſitas ⁊ diſtinguendo triplicẽ acceptionẽ ꝯceſſionis.

Octaua ꝯcluſio. Quantũ eſt de iure ciuili contento in Codice aliqua mutuatio vſuraria etiã alia ab ea que fieret ad vſurã vſurarũ eſt prohibita. Preter autẽ has duas mutuatiões vſurarias alie mutuationes vſurarie ſunt cõceſſe in eodem libro etiam ꝯceſſione omnib⁹ trib⁹ modis capta

Nona cõcluſio. Mutuatio vſuraria conceſſa de iure ciuili Codicis fuit ſextuplex ſm ꝙ vſura q̃ fiebat erat ſextuplex: diuerſ tamen perſonis ꝯceſſa.

Decima ꝯcluſio. Quãuis alicui videri poſſet ꝙ p̃dicte leges Codicis cõcedentes vſuras p̃dictas eſſent reuocate per aliã legem eiuſdem libri tñ nõ ſunt reuocate per aliquã legẽ eiuſdẽ libri, q̃uis ſint virtualiter reuocate ꝑ aliã cõſtitutionẽ alterius libri iuris ciuilis ſcʒ libri autenticoꝝ. Hic late examinaẗ. l. cunctos populos. an ꝑ eam reuocauerit imꝑator leges quib⁹ conceſſerat vſuras. Poſtea inferunẗ quattuor correlaria vnũ ꝯtra Bartholum: ⁊ vnum contra Baldum.

Undecima ꝯcluſio. Juſtinian⁹ nõ videẗ excuſabilis de hoc ꝙ leges ꝯcedentes vſuras capiendo cõceſſionẽ modis tactis ĩ ſeptima ⁊ octaua ꝯcluſionibus edidit. probatur triplicìter.

Duodecima ꝯcluſio. Dato ꝙ oẽs leges per ſe ⁊ alios editas ꝯcedentes vſuras nõ tñ virtualiť ſed ⁊ expreſſe ⁊ formaliter reuocaſſet ꝑ predictã ꝯſtitutionẽ ĩ libro aut. de eccliaſticis ti. nec vnq̃ poſtea aliq̃ legeʒ vſuras ꝯcedentẽ innouaſſet: adhuc nõ poteſt ꝓprie loquendo dici ꝙ omnis mutuatio vſuraria ſit ꝯtra legẽ ciuilem.

Poſtea inferũẗ duo correlaria ⁊ magna gl'ia ius canonicũ iuri ciuili preferendum predicatur.

Tredecima concluſio. Mutuatio vſuraria eſt peccatum mortale. probaẗ quadrupliciter. Poſtea decem argumenta conantia ꝓbare mutuationẽ vſurariã nõ eẽ peccatum ⁊ ſignanter non eſſe ꝯtra legem naturalem ſoluunẗ.

Queſtio. XXIII

Utrum omnes rationes intendentes ꝓbare mutuationem vſurariam eſſe cõtra legem naturalem ſint efficaces.

Solutio. q. ſtat in duab⁹ ſuppoſitionib⁹ ⁊ vna ꝯcluſione.

Jn ſuppoſitionib⁹ oſtẽdiẗ expediẽs eſſe ſi que rationes euaſibiles adducanẗ ad cõcluſionẽ verã aliquã probandã ꝙ eaꝝ euaſiones reciteñ: q̃tenus ſi hm̃oi euaſiones ſint cauillatorie excludanẗ ſi non ꝙ lector rõnib⁹ illis omiſſis: ſolidiorib⁹ ad eandem ꝯcluſionẽ inherere ſtudeat fundamentis

Concluſio reſponſiua ad queſtioneʒ eſt. Q̃uis indubitanter tenendũ ſit ꝙ mutuatio vſuraria ſit ꝯtra legem nõ ſolũ diuinaʒ ſed etiaʒ cõtra legẽ naturalẽ: tñ nõ omnes rõnes ad hoc in p̃cedẽti q̃ſtione adducte ſunt ineuaſibiles vere vel apparenter q̃uis aliq̃ ex eis ſint efficaces ſufficienter.

Prime due ꝑtes ꝯcluſionis patent ex p̃cedenti q̃one. tertia probaẗ diſcurrẽdo per oẽs. xxv. rationes ponendo euaſiones dabiles ad eaſdem ⁊ aliquas vt cauillatorias excludendo: reliquas lectoris arbitrio relinquendo. Tandẽ vero in quarta ꝑte concluſionis eligenẗ alique ex predictiſ vt efficaces ad damnandũ vſurã tanq̃ ꝯtra naturalem legem exiſtentem.

Queſtio. XXIIII

Utrum ante legẽ euangelicam iudeis fuerit peccatũ mutuare ad vſurã hominib⁹ ſiue ſue natiõis ſiue alterius: ⁊ an idem iudiciuʒ ſit de iudeis a tpe legis euangelice vſq̃ hodie.

Solutio queſtiõis ſtat in quattuor cõcluſionibus.

Prima ꝯcluſio. Judeis ante legẽ euangelicam fuit peccatum mutuare ad vſuraʒ hominibus ſue nationis ſcʒ iudeis vl' melius ipis iſrahelitis.

Secūda cōcluſio. Judeis ante legem euangelicā pctm̄ fuit mutuare hoībus ad vſurā etiā alteriꝰ natiōis: puta gētilibꝫ etiā q̄buſcunq̄. ꝓbať quinq̄ rōnibꝫ. et ibi inter cetera ſoluiť argumētū qd̄ iudei ꝓ ſe faciūt ad ꝓbandū q̄ liceat eis mutuare ad vſurā ꝛ ponunť due ſolutiōes quaꝝ ſc̄da ē quorundā iuriſpitoꝝ dicentiū deū iudeis vſuras ꝯceſſiſſe cōceſſiōe ſimplicis tolerantie nō aūt cōceſſione diſpēſatiōis: ꝛ hec ſolutio improbať ſextuplr̄: poſtea etiā quedam additio ad eandē ſolutionē qua q̄dā dicūt Moyſen illā cōceſſionē poſtea reuocaſſe improbať triplr̄. Tādē quoq̄ ſnīa Panor. i.c. poſt miſerabilē. īpugnať. ꝛ ſoluūť q̄tuoꝛ argumēta vel replice q̄ d̄ ꝯceſſiōibꝫ ꝛ diſpenſatiōibꝰ veteꝝ legis fieri poſſūt

Tertia ꝯcluſio. Judeis a tp̄e legis euāgelice nunq̄ fuit licitū mutuare ad vſuraꝫ etiā hoībus alteriꝰ nationis vel ꝓfeſſiōis vt puta xp̄ianis. ꝓbať quinq̄ rationibus.

Quarta ꝯcluſio. Pertinaciť credēs hāc ꝓpoſitionē. iudeis nō ē pctm̄ mutuare xp̄ianis vel alijs ad vſurā ē hereticꝰ. ꝓbať triplicitev. poſtea ſoluunť duo argumenta.

Queſtio. XXV

Utrū poteſtas ſe

cularis ac p̄latꝰ eccl'iaſticꝰ poſſit atq̄ debeat ꝓhibere iudeis mutuationē vſurariam atq̄ iudeos ꝯueniētes ꝓhibitiōi: poſſit ac debeat punire. Solutio. q. ſtat in duabus ſuppoſitionibꝫ: duabꝫ cōcluſionibus ꝛ quattuoꝛ argumentoꝝ ſolutionibus

Prima ꝯcluſio. Ptās ſecularis ꝛ p̄latꝰ eccl'iaſticꝰ pōt ꝛ debet iudeis ſub ſe degentibꝰ ꝓhibere mutuationē vſurariā xp̄ianis fiendā: ꝛ ſi ꝯuenerint ꝓhibitioni: eoſdē punire. ꝓbatur quattuoꝛ rationibus.

Sc̄da ꝯcluſio. Nō ē veꝝ q̄ eccl'ia faciendo iudeos cōpelli ad remittendū xp̄ianis vſuras id faciat tātūmodo vt caueat xp̄ianoꝝ indemnitati. ꝛ nō etiā iō: q2 ſibi ſit vel debeat eſſe cura d̄ pctīs iudeoꝝ q̄bus peccant exigendo vſuras. probať octoplicitev Poſtea ſoluuntur quattuoꝛ argumenta.

Queſtio. XXVI

Utrū poteſtas ſe

cularis ac p̄latus eccl'iaſticꝰ licite poſſit in aliq̄ ex ſeq̄ntibꝰ caſibꝰ tolerare mutuatiōꝫ vſurariā iudeoꝝ atq̄ cōſentire in eandem ſcꝫ ad vitandū maiꝰ malū ꝛ ad cōſequēdū Solutio. q. ſtat ī tribꝫ ſup- (maiꝰ bonū poſitionibus ꝛ octo ꝯcluſionibꝫ ac ſex correlarijs ꝛ triū argumentoꝝ ſolutionibus

Prima ꝯcluſio. Ptās ſecularis ꝛ prelatꝰ eccl'iaſticꝰ nunq̄ pōt licite ꝯſentire in mutuationē vſurariā iudeoꝝ. ꝓbať octo rōibꝰ

Sc̄da ꝯcluſio. Nec ꝓpter maius immo maximū ſpūale vel tp̄ale malū vitādū nec etiā ꝓpter maiꝰ imo maximū bonū ꝯſequēdū tp̄ale vl' ſpūale eſt licitū ꝯſentire ī mutuationē vſurariā. ꝓbať decem rōnibus.

Tertia ꝯcl'o. Ptāti ſeculari ꝛ p̄lato eccleſiaſtico nō ē licitū tolerare mutuatōꝫ vſurariā iudeoꝝ. ꝓbať q̄druplr̄. Et intelligiť cōcluſio regulariť loquēdo ꝓpter ea q̄ dicenť in ſexta ꝛ ſeptima ꝯcluſionibus

Quarta ꝯcl'o. Predicta toleratio non eſt eis licita etiā ꝓpter qđcūq̄ bonū tp̄ale a ſe vel ab alio ꝯſequēdū maiꝰ q̄ ſit dānū tp̄ale qđ p vſuras inferūt xp̄ianis. ꝓbať triplr̄.

Quita ꝯcl'o. Predicta toleratio ē illicita etiā ſi fiat ꝓpť tp̄ale malū vitādū. ꝓbať tri-

Sexta ꝯcl'o. Ptāti ſeculari ꝛ p̄- (plicit. lato eccl'iaſtico licitū ē tolerare iudeoꝝ mutuationē vſurariā ꝓpter vitare aliqđ malū ſpūale maiꝰ q̄ ſit illud malū ſpūale qđ eſt mutuatio vſuraria qđ maiꝰ alias veriſilr̄ vitari nō poſſet. ꝓbať quintupliciter.

Septiā ꝯcl'o. Ptāti ſeculari ꝛ p̄lato eccleſiaſtico licitū ē tolerare iudeoꝝ mutuationē vſurariā ꝓpter aſſeq̄ bonū ſpūale maiꝰ q̄ ſit illud bonum ſpūale qđ p eoꝝ vſuras tolliť dūmodo illud bonū ſpūale ſit debitū ſeu p̄ceptū vt aſſeq̄ť ꝛ dūmō alias ꝯſeq̄

Octaua ꝯcluſio. (nō poſſꝫ. ꝓbať duplr̄ Dato q̄ Moyſes ī lege ꝑmiſiſſet ꝑmiſſiōe tolerātie iudeis vſuras reſpectu gentiliūꝫ ꝓpter maiꝰ malū vitādū ſcꝫ ne mutuarēt ad vſurā ſuis fratribꝫ (licet oppoſitū ſit verū) nō tn̄ nūc eēt id eis ꝑmittēdū ꝓpter ſile malū vitādū etiā ſi eos ſuis fratribꝫ mutuare ad vſuras eēt maiꝰ malum q̄ mutuare ad vſuras alijs puta xp̄ianis vl' etiā paganis

Circa p̄dictas ꝯcluſiones ponunť varia correlaria ꝛ poſtea ſoluunť tria argumēta.

Queſtio.XXVII

Utrum poteſtas

ſecularis ꝛ p̄latus eccl'iaſtic⁹ poſſit iudeis dare licentiā mutuandi ad vſurā xp̄ianis vel alijs cū pacto tali eos cōducēdo vl' recipiendo ad ciuitatē. Solutio.q. ſtat in duab⁹ ſuppoſitionib⁹ ꝛ ſeptem ↄcluſionib⁹ In ſuppoſitione ſcd̄a oſt̄dit̄ ꝙ ↄctus de quo in titulo queſtionis fit ſermo non eſt ꝓprie cōductio licet ſic nominetur.

Prima cōcluſio. Capiendo dare licentiā pro ↄcedere ꝑmo mō:tūc in eodē cāu i ꝗ ptāti ſeculari ꝛ p̄lato eccl'iaſtico licitū eſt tolerare mutuatiōꝫ vſurariā iudeoꝝ etiā ē licitū eis dare licentiā mutuādi ad vſuras.

Scd̄a ↄcluſio ē trimēbꝛis ꝛ ē hec. Capiendo dare licētiā ꝓ cōcedere ſcd̄o mō nō ē licitū ptāti ſeculari ꝛ p̄lato eccl'iaſtico dare licētiā iudeis mutuādi ad vſurā etiā ꝓ ꝗcūqꝫ malo vitādo ſiue tp̄ali ſiue ſp̄ūali vl' etiam ꝓ ꝗcūqꝫ bono ↄſequendo temporali vel ſpirituali.

Tertia ↄcluſio. ſicut ſcd̄a ↄcl'o ꝗ ſonat ō dare licētiā capta ꝓ ↄcedere ſcd̄o mō ē ꝯa ꝗ ad oīa tria mēbꝛa:ita eadē cōcluſio ꝗ ad oīa tria mēbꝛa ē vera ſi capiat̄ dare licētiā ꝓ ↄcedere tertio mō. ꝓbat̄ ſex rōib⁹. Et ibi euacuant̄ alique excuſationes quas ↄtingeret fingi ꝓ dantē licētiā iudeis tertio mō

Quarta ↄcluſio. Nō ē licitū ptāti ſeculari vel p̄lato eccl'iaſtico ↄducere iudeos cū pacto de dādo ſcd̄o vl' tertio mō eis licētiā mutuandi ad vſuram. ꝓbat̄ dupliciter.

Quinta ↄcluſio. Nō ē licitū ptāti ſeculari vl' p̄lato eccl'iaſtico ↄducere iudeos taliter ꝙ ptās eis ꝓhibendo maiores vſuras ↄcedat miores ↄceſſiōe ſcd̄o vl' tertio mō accepta. probatur tripliciter.

Sexta ↄcluſio. Ptās ſecularis vl' p̄lat⁹ eccl'iaſtic⁹ dans ſcd̄o vl' tertio mō eis licentiā mutuandi ad vſurā taliqꝫ pacto eos cōducēs vltra mortale pctm̄:videt̄ eē excōicatus:ꝗuīs hoc nō ſit oīo clare oſtēſibile.

Septima ↄcluſio. Nō ē licitū ptāti ſeculari cuicūqꝫ ↄdere ſtatutū vl' decretū vl' legē ꝗ diſponat̄ ꝙ cōpelli debeāt ad ſolutōꝫ vſuraꝝ illi quib⁹ ſub vſuris mutuauerunt vſurarij ſiue xp̄iani ſiue iudei. et ꝙ nō debeant vſurarij cōpelli ad reſtitutionē vſurarū ꝑceptaꝝ. Et intelligit̄ ↄcluſio etiā ſi illō ſtatutū vl' decretū fiat cū expſſo ↄſen'u populi cui p̄iudicat̄ in hac pte:ꝛ ꝗ cogit̄ ſoluere vſuras ꝛ ſolutas nō repetere. hec concluſio ꝓbat̄ tripl'r. Dehinc ſoluūt̄ duo argumenta.

Queſtio.XXVIII

Utrum papa poſ-

ſit diſpenſare cū ptāte ſeculari vel prelato eccl'iaſtico vt talis ptās vel p̄lat⁹ ad vitādū mai⁹ malū vel ↄſequendū mai⁹ bonū licite ꝛ etiā īpune valeat ↄducēdo vl' recipiendo iudeos eiſdē dare licentiā mutuandi ad vſuras. Et loquar ī hac ↄcluſiōe tm̄ de dare licentiā ſcd̄o vel tertio mō nō primo modo. Solutio qōnis ſtat in duabus ſuppoſitiōibus ꝛ duab⁹ ↄcluſionibus

Prima ↄcluſio ē quinmēbꝛis ꝛ ē. Papa nō pōt diſpenſare cū iudeis vt ſimpl'r licite valeant mutuare ad vſuras: neqꝫ etiam vt ſimpl'r īpune illud valeant ſed aliꝗ mō loquēdo de poſſe pape pōt diſpēſare cum eis vt ſm ꝗd licite id valeāt:ꝛ ſm ꝗd īpune id valeāt:aliꝗ ꝯo mō loquēdo de poſſe nō pōt illō papa:pꝛīa ꝑs ꝓbat̄ ꝗnqꝫ rōib⁹.

Secūda ↄcluſio. Sic pꝛima ↄcluſio ꝗ ad oīa ſua mēbꝛa ē vera de diſpēſatōe quā papa faceret cū iudeis ſuꝑ illo actu qui eſt mutuare ad vſurā:ſic etiā eadem ↄcluſio ꝗ ad oīa ꝗnqꝫ membꝛa ē vera ſi formet̄ de diſpenſatione quā faceret papa cū ptāte ſeculari vel p̄lato eccl'iaſtico ſuꝑ illo actu ꝗ ē dare ſcd̄o vel tertio mō licētiā mutuandi ad vſuras. Poſtea ſoluunt̄ duo argumenta vbi ꝓ pꝛimo aſſignant̄ due ſolutiōes:ſꝫ ꝑma ꝗ eſt cuiuſdā iuriſꝑiti īprobat̄ ꝗdrupliciter. ꝛ diffuſe examinat̄ hoc an papa poſſit modificare ius diuinū ꝛ ip̄m in pte tollere:aut ↄ ip̄m diſpenſare. ꝛ ſoluunt̄ multa argumēta poſſibilia fieri in ↄtrium. ꝛ ibi de diſpenſatiōe pape circa obſeruationē diei dn̄ice ꝛ diffuſe de numero teſtiū vbi papa videt̄ ↄtra ius diuinum ſtatuiſſe.

Queſtio.XXIX

Utrum mutuanti

ex beniuolentia vel ꝓpter beniuolentiā licitum ſit poſtea recipere aliꝗd oblatū nō exactū vltra ſortē a mutuatario citra hoc ꝙ mutuatio facta fiat vſuraria.

Solutio queſtionis ſtat in duabꝫ ſuppoſitionibus ⁊ ſex concluſionibꝫ.

In ſuppoſitionibꝫ ponit̃ differentia inter mutuare ex beniuolentia ⁊ propter beniuolentiã: ⁊ quid ſit beniuolentia declaratur

Prima ꝯcluſio. Licitũ eſt mutuare ex beniuolentia ⁊ etiã ꝓpter beniuolentiã ſi propter dicit cãm effectiuam

Scd̃a ꝯcluſio. Si propter dicit circũſtãtiã cauſe finalis licitũ eſt mutuare ꝓpter beniuolentiã ſi ibi ſiſtat: nõ autẽ ſi ibi non ſiſtat ⁊ beniuolẽtia vlteriꝰ ad tᵹalia ordinet

Tertia ꝯcluſio. Si q̃s mutuauit ex beniuolẽtia vl' ꝓpter beniuolẽtiã eo mõ q̃ dcm̃ eſt licere tali licitũ eſt ĩ duobꝫ caſibꝫ poſtea recipe aliq̃d vltra ſortẽ a mutuatario citra hoc ꝙ mutuatio preterita reddat vſuraria in quattuor vero nõ eſt ſibi licitũ tale quid recipere ⁊ enumerant caſus per ordinem

Quarta ꝯcluſio. Duo caſus liciti tertie ꝯcluſionis drñt ꝓbat. ⁊ qđdã argumentũ ꝯtra reſtitutionẽ fiendam ſoluitur.

Quinta ꝯcluſio. Quattuor illiciti caſus tertie ꝯclionis differunt. probatur. dando tres differentias.

Sexta ꝯcluſio. Si quis alicui ex beniuolentia vl' ꝓpter beniuolẽtiã mõ licito mutuauit ⁊ tñ poſtea in aliq̃ quattuor caſuum illicitoꝝ recipit illicite ab eo aliq̃d vltra ſortem ſibi oblatũ: talis licet peccauerit recipiendo tale: tamẽ ꝓpter hoc preterita mutuatio ampliꝰ nõ redditur vſuraria. ꝓbatur: ⁊ ſoluitur argumentum in contrariũ.

Queſtio. XXX

Vtrũ mutuatori

liceat tpe mutuatiõis vl' poſt exigere a mutuatario vltra ſortẽ aliq̃d pro ſuo intereſſe damni emergentis ⁊ etiã lucri ceſſantꝫ atqꝫ exactum recipe citra hoc ꝙ mutuatio reddat vſuraria. Solutio q̃ſtionis ſtat in q̃ttuor ſuppoſitionibꝫ ⁊ octo cõcluſionibus

In ſuppoſitionibꝫ deſcribit q̃d ſit intereſſe ⁊ quotuplex: quot deniqꝫ modis ꝯtingat mutuantẽ tale quid pati.

Prima ꝯcluſio. Quãuis de rigore ſcolaſtico ⁊ iuſticie ſeruatis ſeptẽ ꝯditionibꝫ licitum ſit mutuanti tpe mutuatiõis exigere a mutuatario vltra ſortem aliquid ꝓ ſuo intereſſe damni emergentis ante morã mutuatarij: tñ q̃cunqꝫ haꝝ cõditionũ defecerit mutuatio reddit illicita: ⁊ ibi ſingule cõditiões cũ ſuis rõnibus enumerantur.

Secunda cõcluſio. Sicut prima cõcluſio eſt vera de intereſſe ante morã mutuatarij: ſic eſt vera de intereſſe damni emergentis accidente ex mora mutuatarij. probatur quadrupliciter.

Tertia ꝯcluſio. Sicut prima ⁊ ſecũda cõcluſiones de vtroqꝫ intereſſe dãni emergẽtis ſcꝫ ante morã ⁊ poſt morã ſũt vere quo ad exactionẽ q̃ fieret in mutuatiõe: ſic eedẽ ſunt vere de exactiõe que fieret pꝰ mutuationem. probat dupliciter.

Quarta cõcluſio. Quãuis de rigore ſcolaſtico ⁊ iuſticie loquendo ⁊ ſeruatis octo ꝯditionibꝫ licitũ eẽt mutuanti tpe mutuationis exigere a mutuatario vltra ſortẽ aliquid ꝓ ſuo intereſſe lucri ceſſantis ſi illud ceſſet ei ante morã mutuatarij tñ quecũqꝫ haꝝ ꝯditionũ defecerit reddet illicitũ: ⁊ ſi deniqꝫ aliquis ꝯtendat oẽs ꝯditiões velle obſeruare: habeat ille cui talis caſus ꝓponit oculũ ad documentũ qđ in fine hꝰ queſtionis annectit. Probat q̃ ad ꝑmã pte q̃ttuor rõnibꝫ ⁊ octo auctoritatibꝫ. poſtea ſoluunt tria argumẽta ꝯ eã ꝓcedẽtia. Et ẽ hec ꝯcluſio cũ ſuis circũſtantijs caute in ſingulis ponderanda. imo tota q̃ſtio qꝛ in ſeq̃ntibꝰ q̃õnibꝫ huius libri fit ſepe remiſſio ad hic determinata q̃tenus nihil hic dictoꝝ negligat

Quinta ꝯcluſio. Sicut quarta ꝯclo fuit vera de intereſſe lucri ceſſantꝫ ante moram mutuatarij: ſic etiã ẽ vera ſi formaret de intereſſe lucri ceſſantꝫ pꝰ morã. ꝓbat tripl'r.

Sexta ꝯcluſio. Sic q̃rta ⁊ q̃nta ꝯcluſiones ſũt vere de exactõe facta in mutuatiõe ſic eẽnt vere de exactiõe fcã pꝰ mutuationẽ

Septĩa ꝯcluſio. Sicut licet exigere aliquid ꝓ intereſſe ſic licet illud recipere.

Octaua ꝯcluſio. In caſu in q̃ nõ licet exigere aliq̃d ꝓ intereſſe: exactio reddit ipam mutuationẽ vſuariã ſi exactio fiat tpe mutuationis: nõ aũt ſi poſt mutuatõꝫ fiat illa exactio. Poſtea ãnectit ſalutare documẽtũ ꝓ ꝯfeſſores ⁊ ꝯſultores in foro aĩe obſeruãdũ qđ ad ĩnumeros caſus q̃ ex hac q̃ſtione pẽdẽt deſeruire põt. Qđdã quoqꝫ veluti expediẽs ꝓ republica quatenus deſuper aliquid diſponat ꝓponitur.

Queſtio.XXXI.

Utrum mutuanti ad certum terminum licitū ſit obligare mutuatariū ad dandū ſibi vltra ſortē aliq̄d nomine pene ſi nō in ꝓmiſſo termino reſtitueret ſibi ſortem ⁊ an idē incrementū nomine pene dandum liceat ſibi in caſu defectꝰ exigere ac recipere.

Solutio queſtionis ſtat in tribꝰ ſuppoſitionibus ⁊.xij.concluſionibus.

In ſuppoſitionibus diſtinguit̄ de triplici pena.ſcꝫ conuentionali iudiciali et legali quā ꝯtingit mutuatariū incurrere.

Prima cōcluſio.Titulus q̄ſtionis ē licitus quo ad primā eius ptem que eſt de obligando mutuatariū.⁊ hoc ſeruatis tribus cōditionibꝰ.probat̄ cōcluſio quadrupl'r et enumerantur conditiones.

Secunda concluſio.Titulus q̄ſtionis eſt etiā licitꝰ q̄ ad ſcdaꝫ ptē ſcꝫ de exigere.et quo ad terciā ptē ſcꝫ de recipe tale incrementu noīe pene:⁊ hoc ſtatuis p̄dictꝭ ꝯditiōibꝰ

Tertia cōcluſio.Predicte ꝯditiōes etiaꝫ ſufficiunt ad hoc ꝙ titulus q̄ōnis ſit licitꝰ quo ad omnes illas ptes.Et hic excludūt̄ tres alie cōditiones que forte viderent̄ aliquibꝰ tāꝙ neceſſarie.⁊ poſtea ponit̄ modetamen ſalutare diligent̄ obſeruandū circa predicta.

Quarta concluſio.Mutuatarius licite pōt obligari ad penā iudicialē ſi deficiat in termino ſibi prefixo:⁊ hoc ſtantibꝰ quattuor conditionibus.

Quinta ꝯcluſio.Si aſſint predicte tres cōditiones tūc etiā licite poterit iudex penā exigere ac recipe a mutuatario deficiente in termino prefixo.

Sexta concluſio.Si aſſint p̄dicte conditiones tunc nō oportet ad veritatē illius ꝯcluſionis requiri tres alias.

Septima ꝯcluſio.Mutuatarius licite pōt obligari ad illā penā legalē de qua ſonat primū exemplū tertie ſuppoſitionis:⁊ h̄ ſtantibꝰ quattuor ꝯcluſionibꝰ:nō obſtante ꝙ illa pena cedit mutuatori

Octaua ꝯcluſio.Legiſlator ⁊ etiam mutuatarius licite poteſt exigere ⁊ recipe illaꝫ penā legalē a mutuatario de qua p̄cedēs ꝯcluſio ſonuit ſtatiꝭ ꝯditiōibꝰ ibidē tactis.

Nona ꝯcluſio.Ad hoc vt liceat legiſlatori vel pupillo exigere illā legalē penaꝫ non requiruntur tres alie.

Decima cōcluſio.Mutuatarius licite pōt obligari ad illam penā legalē de q̄ ſonat ſecundū exemplū tertie ſuppoſitionis ſi aſſint quattuor conditiones.

Undecima ꝯcluſio.Legiſlator ⁊ etiam mutuator licite poteſt exigere ⁊ etiam recipere illā penā legalē de qua ſecundū exemplum ſonuit:ſeruatis illis quattuor conditionibus tactis in decima ꝯcluſione.

Duodecima ꝯcluſio Ad hoc ꝙ liceat id qđ dictū eſt in.x.⁊.xj.ꝯcluſionibꝰ nō requirunt̄ tres alie ꝯditiones ſcꝫ ſimiles illis de quibus in tercia ſexta ac nona ꝯcluſionibꝰ dictum eſt.

Queſtio.XXXII.

Utrum mutuanti liceat recipere a mutuatario pignus detinendū donec ſoluatur ſors.

Solutio q̄ſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibus ⁊ ſex ꝯcluſionibus.

Prima ꝯcluſio.Si mutuās tm̄ recipit pignus ad ſecuritatē licita eſt receptio.

Secūda ꝯcluſio.Si mutuans recipit pignꝰ nō tm̄ ad ſui ſecuritatem ſed etiaꝫ vt interim quo caret ſorte ꝑcipiat fructus pignoris:⁊ tm̄ pignꝰ eſt de iure ipiꝰ mutuantis:⁊ dūtaxat ipſius mutuatarij iniuſte detinentis licite recipit illud pignꝰ ac fructꝰ eiuſdem etiā nō cōputando illos fructꝰ in ſortem etiam ſine reſtitutione fructuū ſeruans duabus ꝯditionibus.pbat̄ triplicit̄

Tertia ꝯcluſio.Si mutuans recipit pignus nō tm̄ ad ſui ſecuritatē ſed etiā vt interim percipiat fructus pignoris ⁊ pignus eſt de dominio mutuātis tanꝙ directū dominiū habentis:⁊ eſt de dominio vtili mutuatarij: tunc in caſu quo illa res īpignorata eſt feudalis licite percipit mutuator fructus pignoris nō cōputando eos in ſorteꝫ nō curando an mutuator ſit clericꝰ vel eccleſia vel laicus:⁊ hoc ſtante vna ꝯditiōe. Probat̄ auctoritate ⁊ rōne:⁊ ſoluit̄ argumentū in contrarium atqꝫ impugnat̄ gloſa in.c.cōqueſtus.de vſuris.⁊ inferunt̄ quedam correlaria de vaſallo ⁊ domino ſuo.

Quarta cōcluſio.Si mutuans recipit

pignus nō tm̄ ad ſecuritatē ſui ſed etiā ut interim ꝑcipiat fructus pignoris quos tm̄ intendit cōputare in ſortē ⁊ pign⁹ ſit de dominio dūtaxat mutuatarij adhuc licite recipit illud pign⁹ dūmodo ꝑceptio fructuū fiat de ꝯſenſu mutuatarij.

Quinta ꝯcluſio. Si mutuās recipit pignus nō tm̄ ad ſui ſecuritatē ſed etiam ut interim ꝑcipiat fructus pignoris quos nō intendit cōputare in ſortē ⁊ pignus ē tātūmodo mutuatarij tunc mutuans illicite recipit illud pignus ac fructus eius dempt̄ quattuor caſibus.

Sexta ꝯcluſio. In caſu quinte ꝯcluſionis tenet̄ mutuator reſtituere fruct⁹ perceptos ⁊ etiā illos quos percipere potuiſſet ⁊ hoc in quattuor caſibus.

Queſtio XXXIII

Utrum mutuanti

irreuocabiliter duo milia floꝝ. licitū ſit cū pacto recipe a mutuatario aliquā poſſeſſionē valentē annuatim importare. c. floꝝ. in redditib⁹ vel fructib⁹ pacto vel intentione percipiēdi fructus illius poſſeſſionis ſine illorū cōputatione in ſortē donec ei a mutuatario ſoluat̄ ſors mutuata ſcȝ duo milia floꝝ.

Solutio queſtiōis ſtat in quattuor ſuppoſitionibus ⁊ nouem concluſionibus

In prima ſuppoſitione recenſent̄ ſeptē circumſtantie cum quib⁹ ſolet veſtiri ꝯtractus queſtionis. Dehinc in ſecūda ſuppoſitione multis exemplis ex diuina ⁊ humana lege prolatis oſtendit̄ ꝙ non ſequit̄ cōtrahentes nominant ꝯtractū aliquo nomine igit̄ eorum cōtractus eſt talis.

Additio poſt finem ſecūde ſuppoſitionis legenda

Confirmatur ſecūda ſuppoſitio ſic. Quia ſi eoipſo quo hoīes ꝯtrahendo nominarent ſuū ꝯtractū aliq̄ noīe: ille eorū ꝯtrctus eēt vere ⁊ ſubſtātialr̄ talis: tūc ſeq̄ret̄ ꝙ fidelib⁹ etiā q̄ ad interitū ſalutꝭ eterne: captioſiſſimū eēt: ꝯhendo ſiſ̄ verbore⁹ noīare cōtractū aliquo noīe: ꝯſequēs eſt incōueniēs ſeq̄la probat̄ dupl̄r. Pīo: qꝛ de neceſſitate ſalutis eterne ē ꝙ fideles mutuādo nō cōtrahant cōtractu nō gratuito. ſi igit̄ cōtrahendo vero ꝯtractu emptiōis etiā iuſto et iuſticie cōmutatiue ꝑ oīa cōformi: ſic̄ uterētur vocabulo mutui: ⁊ ita oporte[illegible]m cōtractū eoꝝ eſſe mutuū: cū tm̄ n[illegible] gratuitus ꝯtractus: ſeq̄ret̄ ꝙ eoipſo quo iuſta emptione emendo aliq̄d dicerent mutuo: peccarēt mortalr̄: ꝯſequens eſt incōueniēs Pīo: qꝛ conſtat ꝙ non peccaſſent mortalr̄ ſi ſolū ab eo vocabulo abſtinuiſſent: q̄tūcunq̄ in re omnino ⁊ ꝑ omnia idē egiſſent ac eodē modo cōtraxiſſent: quō igitur ſolius illius vocabuli expreſſio poſſet facere eos peccaſſe mortaliter quo ad ꝯtractum. cū al's omnino eūdē actū feciſſet. Secundo: qꝛ ceteri fideles litterati in oīo ſibi contractu nō peccarent mortalr̄ qui ſcientes naturas ꝯtractuū ⁊ eoſdē appropriate appellare: nō ſic eū noīarent. igit̄ nec illi peccarēt. Scd̄o ꝓbat̄ principalis ſeq̄la ſic. qꝛ de neceſſitate ſalutis eterne ē ꝙ fideles nō cōmittāt ſimoniā: nec nitant̄ dona ſpiritualia acquirere ꝯtractu nō gratuito ſcȝ emptione ⁊ hmōi: ⁊ tamen ſi eoipſo quo cōtrahentes noīarent aliquē ꝯtractū aliq̄ noīe oporteret illum ꝯtractū eſſe talem qualis per nomē importat̄: tunc oēs ſimpliciani fideles improprie loquētes d̄ actu ſuo meritorio q̄ acquirunt ſpūalia dona peccarēt totiens mortaliter quotiēs ſic acquirēdo nominarent ſuū actū tali noīe: q̄tūcūq̄ intentio eoꝝ eēt ſincera ⁊ mens nequaq̄ verboꝝ rigori cōſona: quia loquentes de illo vtunt̄ vocabulo ꝯtract⁹ nō gratuiti. vnde cū acq̄rūt literas cōfeſſionales ꝑ op⁹ pium: puta porrigēdo manū adiutricē ad aliquā piam cām dicunt ſe emiſſe tales lr̄as ſeu facultates ⁊ gratias ibi contentas ſcȝ eligendi confeſſorem ⁊ abſolutionem conſequēdi a reſeruatis vel non reſeruatis. Itē dicunt ſe redemiſſe ⁊ per conſequens emiſſe indulgentias quando per aliqua opa pietatis impenſa ſponſe chriſti ſcilicet eccleſie merentur a vicario ſponſi eandem de theſauro eidem ſponſe relicte remunerari. Similiter dicunt ſe emere anniuerſaria quando per temporalia ſtipendia pietatis impēſa perſonis eccleſie merentur ab eiſdem.

recipere ſpūalia bñficia:imo etiā ꝓphe vtū
tur vocabulo emptōis ⁊ venditōis qñ lo
quunt de ꝯſecutione meritoria ſpūalium
quaſi opus bonū ſit p̄cium ⁊ ſpūalia ſint
vt merx. Vñ Eſaias de ſpūalibus donis
⁊ gratijs ⁊ ſpēaliter d̄ euchariſtia ſub noīe
panis ⁊ potus dicit. Oēs ſitientes venite
ad aquas ⁊ qui nō habetis argentū emite
⁊ comedite ⁊c. q̄ſi actus de ꝯgruo vel con
digno meritorius alicuꝰ ſpūalis doni ſit
vt p̄cium: ⁊ donū vt merx: ⁊ elicitio actus
⁊ relatio euſdē ad illud donū ſit vt emptio
⁊ p̄cij ſolutio. Relinquit igit ſecunda ſup-
poſitio ſufficienter oſtēſa. Finit additio.
Poſtea poſt tertiā ſuppoſitionē ſoluūt
duo argumenta que ex humanis poſſunt
contra ſecundā ſuppoſitionē ꝓferri legib.

Additio poſt

eorundem argumentorum ſo
lutiones legenda.

Pro confirmatione autē ſolutionis
date ad primū ex p̄dictis duo-
bus argumētis notādū ē ꝙ i. l. ſz ⁊ ſi q̄s i-
pediat. §. Si cui. ff. de religio. ⁊ ſumptibꝰ
funeꝝ. dicit iuriſcōſultus ita. Si cui fune-
ris ſui curam teſtator mādauerit: ⁊ ille ac-
cepta pecunia funus non duxerit de dolo
actionē in eū dandā Mela ſcribit hec ibi.
Ex qua lege patet aperte ꝙ mandatū man
datario iniunctū ⁊ ab eo ſuſceptū nō parit
actionē mandati cōtra mandatariū q̄ mā-
datū nō fuit executꝰ: ſed actionem de dolo
que ſecum actionē mandati non cōpatit. l.
ideoq3. ff. de dolo. Et licet cōiter doctores
in. l. mandatū. C. mandati. dicant ꝙ h̄ mā-
datū expiret. ideo non detur mādati actio.
ſed de dolo. Salicetꝰ tñ videtur p̄dictum
textum melius ponderaſſe alijs ⁊ huic nō
placet aliorū dictū dicentiū mādatū predi
ctum de ſepeliendo funus morte teſtatoris
expiraſſe: quia ſi hoc eſſet verum: vtiq3 nō
deberet intantū obligare mandatariū: ſcz
ꝙ ip̄e nō ſepeliendo: ⁊ ſic ꝓpter nō implemē
tum mandati iniuncti ⁊ p̄ eū ſuſcepti: d̄ do
lo teneatur: cuius contrariū dicit textꝰ ille
ꝓpter qd̄ Salicetus dicit ꝙ mandatū illō
durat ⁊ obligat mādatariū mortuo teſta-
tore ad funerandū: nō tñ ꝓducat actionē
mandati ſed actionē de dolo: ⁊ hoc iō: q2
ip̄m factū ſepeliendi ſimplr̄ cōſideratū nō
recipit eſtimationē ⁊ ſic nec intereſſe intrin
ſecū: ergo p̄textu eius nō cōpetit actio mā-
dati. l. ſi remunerandi. §. ſi tibi. ⁊. l. ſi procu
ratorē. §. mandati. ff. man. Intereſſe aūt ex
trinſecū ip̄ius facti nō extimatiuū hñ reci
pit: p̄ q̄ dat actio de dolo. ⁊ ſubiūgit Sa-
licetus dicens: ⁊ p̄ illa potes intelligere il-
lum textū habentē ſenſū eius occultū. hec
ille. Patet ergo ex predictis ꝙ ſtat ꝙ aliqui
cōtrahant aliquo cōtractu qui vere ⁊ ſub-
ſtantialr̄ eſt cōtractꝰ talis ſpeciei ⁊ tñ cōtra
henti nō cōpetat actio illa que al's de iure
cōſueuit tribui regularit̄ p̄ tali ſpecie con-
tractus: imo aliqua alia actio ſibi ex diſpo
ſitione iuris cōpetit: ideo nō ſequit ius ciui
le tribuit actionē talis cōtractꝰ pro aliquo
cōtractu: igit ille cōtractus eſt talis. Poſſz
etiā cōtra p̄dicta obijci p̄ aliā legē ꝓut tan
gam queſtione. lxxxiij. argumento tertio.
Finit additio.

Concluſiones autem reſpōſiue ad que-
ſtionem ſunt ille.

Prima concluſio. Ex quo A dicēdo ad
B. mutuo tibi duo milia adiecit circūſtan-
tiā illā ſcz ꝙ mutuaret ei irreuocabiliter ta-
lis ꝯtractus nō ē mutuatio. ꝓbat duplicit

Secunda cōcluſio. Si A in mutuatio
ne p̄dicta vltra circūſtantiā irreuocabilita
tis nullā adijceret circūſtantiam vel pactū
ſcz ꝙ A habeat caſtrum ī pignꝰ ⁊ percipi-
at fructꝰ eiꝰ eſſet vera donatio.

Tertia ꝯcluſio. Ex quo A in mutuatōe
p̄dicta vltra circūſtantiā irreuocabilitatis
adiecit etiā tertiam ⁊ quartā circūſtantias
ſcz ꝙ A habeat caſtrū ip̄ius B ⁊ percipiat
fructus eius etiā nō cōputando eos ī ſor-
tem talis cōtractus eſt cenſendus emptio-
nis: vel ſaltem cōtractus innoīatus do vt
des. Probat ⁊ declaratur qd̄ horū potiꝰ
dici debeat.

Quarta cōcluſio. Ex quo A ī predicta
mutuatione vltra p̄dictas quattuor circū-
ſtantias addit ſeptimā ſcz ꝙ A ſit obligatꝰ
reſtituere ip̄i B caſtrū qñ B reſtituat ip̄ſi
A ſortem mutuatam ſcz duo milia flor. tūc
debet cenſeri ex p̄te A cōtractus emptiōis
cū pacto retrouendendi ⁊ ex p̄te B ꝯtractꝰ
venditionis cū pacto redimendi. ꝓbatur.

Quinta concluſio. Receptio qua A re
cipit caſtrum ip̄ius B ⁊ aſſignatio qua B

aſſignat ipi A caſtrū non eſt neceſſario dicenda ipignoratio qñ fit cum q̈nta ꝛ ſexta circūſtantijs ſeu cōditionibꝰ tactis in pria ſuppoſitione.probat.

Sexta ↄcluſio.Predicta aſſignatio ꝛ receptio caſtri pōt ſuſtineri ꝛ dici eē vera im-

Septima ↄcluſio ꝛ rñſiua (pignoratio ad ↄcluſionem eſt ꝙ caſus q̄onis veſtitus illis circūſtantijs q̄ in titulo ſunt poſite et latius declarate in ꝑma ſuppoſitione videtur eſſe licitus ſic ꝙ nō eſt vſurarius.ꝓbat q̄drupliciter:ſed quarta ꝓbatio inualidat ꝛ ↄſequēter ſnīa doctoꝝ Johis de franckfordia impugnat.

Octaua ↄcluſio.Dato ꝙ in ꝑdicto cōtractu eſſet vera mutuatio in datiōe.ij.miliuꝫ floꝛ.ꝛ vera pignoratio in caſtri aſſignatione ꝛ ꝑceptione fructuum pignoris: adhuc poſſet ſaluari miles in ꝑceptiōe aliquoꝝ fructuū caſtri etiā nō cōputandoꝝ in ſortē q̄uis nō omniū.ꝓbatur dupliciter.

Nona ↄcluſio.Si in cōtractu q̄ſtionis eſſet vera mutuatio ꝛ pignoratio nō poſſꝫ miles quo ad id qđ reciperet vltra expenſas ꝛ intereſſe mō tacto in ꝑcedēti ↄcluſione ſufficienter excuſari:ſicut tñ quidā nitit eū excuſare ꝑ hoc ꝑcēſe ꝙ ille cōtracꝰ cōiter obſeruat inter principes tā eccl̄iaſticos q̄ȝ ſeculares alioſq̄ȝ potentes ꝛ palam frequētat qui hmōi cōtractū credūt licitum ꝛ eū bona fide quotidie tāq̄ȝ licitū celebrāt paſſimq̄ȝ abſoluūt a ↄfeſſoribꝰ ꝛ qđ plꝰ ē raro eiuſdē deſuꝑ cōſcientia format.ꝓbat et declarat quid cōis obſeruantia ꝛ cōſuetudo in excuſandis delictis ꝛ ſignāter illis q̄ ſunt ↄtra diuinā legem valeat.ꝛ examinat caſus.c.finalis de ſponſa duoꝝ.

Queſtio.XXXIIII

Utrum ipſi A vt

puta alicui militi mutuanti irreuocabiliter ipi B vtputa alicui principi.ij.milia floꝛ. liceat ipm B obligari ad dandū ſibi ex camera ſua annuatim.c.floꝛ.donec reſtituat ſibi integraliter ſoꝛs mutuata nō cōputatꝫ in ſoꝛtē illis.c.floꝛ.quos annuatim ꝑcepit data facultate principi ꝛ ſuis ſucceſſoribꝰ ſeſe liberandi ꝛ cenſū predictū extinguendi per reſtitutionē ſoꝛtis mutuate.

Solutio q̄onis ſtat in quattuoꝛ ſuppoſitionibus tribꝰ cōcluſionibꝰ ꝛ ſex argumentoꝝ ſolutionibꝰ.

In ſuppoſitionibꝰ declarant cōuenientie ꝛ differentie huius caſus ad caſum precedentis queſtionis.

Prima ↄcluſio.Caſus ↄcluſionis veſtitus illis circūſtantijs que i titulo ꝛ prima ſuppoſitione ſunt poſite videt licitus.ꝓbatur tripl'r.

Scđa ↄcluſio.Dato ꝙ eēt ibi vera mutuatio:ad huc A poſſet ſaluari quo ad aliquos floꝛ.ānuos perceptos quos nollet reſtituta ſoꝛte ſibi cōputare in ſoꝛtem.probatur.

Tertia ↄcluſio.Dato ꝙ eēt ibi vera mutuatio ipi A ꝑcipiendo aliquid vltra ſoꝛtē ꝛ vltra intereſſe:nō poſſet ſaluari ꝑ hoc ꝙ eſt cōis obſeruātia in terra noſtra ꝛ bona fides in contrahentibus.

Contra primā cōcluſionē arguit ſex argumentis ꝛ ibi de ꝑſtationibꝰ ad montem floꝛentinoꝝ.ꝛ improbat ſolutio cuiuſdam multiplicit ꝛ datur alia cū remiſſione tamē ad latioꝛē determinationē fiendam infra queſtione.lxv.vbi multa tangentur q̄ ad ꝑſentis q̄ſtionis determinationē poterunt cōducere.Ad eandē etiā vide q̄ dicā argumēto ꝑmo.ꝛ tertio in q̄one.lxxxiij.

Queſtio.XXXV

Utrū in ſequenti

cāu ſit mutuatio.ꝛ ſi ſic an ſit mutuatio vſuraria ſcꝫ ſocer ꝑmiſit nomine dotis genero ſuo mille floꝛ.traducta filia in domū petit a ſocero ſuo mox ſibi dari dotꝫ ꝑmiſſam:ſocer non vult dare eo ꝙ vel non habet vł ſi habet vult illis mille vti ad alia ꝛ gener petit ſibi dari pignus in valore mille floꝛ. valēs iportare annuati.l.floꝛ.vtputa aliq̄ȝ poſſeſſionē valētē tātūdē iportare.Hanc itaq̄ȝ poſſeſſiōꝫ ſocer ipignorat genero:gener etiā donec dos ꝑmiſſa ſibi ſoluat:fructus pignoꝝ ꝑcipit nō volēdo eos cōputare nec cōputādo eos in ſoꝛtē:ita ꝙ vult dotē ſibi ꝑmiſſā nihilominꝰ ſibi integralit ſolui a ſocero

Solutio.q.ſtat in ſex cōcluſiōibꝰ ꝛ q̄nq̄ȝ dubioꝝ emergētiū ꝑ octo concluſiones deciſionibus.

Prima ↄcluſio rñdet ꝑme ꝑti q̄onis ſcꝫ an ſit ibi mutuatio vel non ꝛ c̄.In ꝑdicto caſu ↄtingit nō eē mutuationē in duobꝰ caſibꝰ ꝛ etiā ↄtingit eſſe mutuationē ſm varietatem circūſtantiarū caſus.

Secūda ꝯcluſio. In primo caſu in q̄ p̄dict⁹ ꝯtractus nō ē mutuatio q̄uis gener nō cōmittat pctm̄ vſure: tn̄ ꝯtingit eū alio pctō peccare ⁊ etiā ꝯtingit eū nullo peccato peccare.

Tertia ꝯcluſio. In ſecūdo caſu in q̄ p̄dictus ꝯtractus non eſt mutuatio: gener nec peccato vſure nec alio pctō peccat ſi agit ꝯtract⁹ eodē mō q̄ format⁹ eſt in titulo.

Quarta ꝯcluſio. In caſu ī quo p̄dictus ꝯtractus ē mutuatio: caſus queſtiōis eſſet illicitus: ita q̄ ibi eēt mutuatio vſuraria: ⁊ hoc ſi gener pcipit p̄dictos fructus ratiōe (mutuatiōis.

Quinta ꝯcluſio. In caſu quarte ꝯcluſionis nō eſſet mutuatio vſuraria nec illicitus ꝯtractus qn̄ gener nō ratione mutuationis ſed rōe intereſſe reciperet predictos fructus: ⁊ idem ſi rōne pene cōuētionalis acciperet.

Sexta ꝯcluſio. In caſu in quo p̄dictus ꝯtractus eſt mutuatio caſus q̄ōnis etiā eſt licitus ſi fructus poſſeſſionis nō cōputandos in ſortē reciperet ratione onerū matrimonialiū: attamē illa ratio reduci debꝫ ad rōnem alicui⁹ intereſſe iā in q̄nta ꝯcluſiōe tactam. Prima pars pbat̄ in. c. ſalubriter. Scd̄a ps pbat̄ duab⁹ rōnibus. Poſtea ſoluunt̄ quinqꝫ dubia p ſequētes ꝯcl'ones

Septima ꝯcluſio. Si ſocer fuiſſet mox a principio traductionis filie ꝯſtitut⁹ debitor dotis mille flor. quos tn̄ mille gener dimitteret apud ſocerū nō quidē irreuocabiliter īmo reuocabilit̄: ⁊ p ꝯn̄s cenſeretur mutuaſſe eos ſocero. gener tn̄ p ſui ſecuritate reciperet nō pignus: puta poſſeſſionē aliquā vt p̄dictū eſt ſed cautionē tm̄: obligādo tn̄ ſocerū q̄ interī q̄ differet ſibi ſoluere dotē: debeat ſibi annuatim certā ſoluere pēſionē pecuniaꝝ. puta d̄ centū q̄nqꝫ ſeu d̄ mille. l. ſaluo nihilomin⁹ capitali dotis in ſua integritate: tūc in duob⁹ caſib⁹ eſt illa receptio annue penſiōis illicita ⁊ in aliquo caſu eſt licita ⁊ recenſent̄ caſus p ordinem ⁊ ſoluunt̄ quattuor argumenta quorundā iuriſperitorū tenentiū ꝯtrarium

Octaua ꝯcluſio. Quāuis iuriſpiti dicant nō licere heredib⁹ mariti ſeu generi iā mortui hoc qd̄ dictū ē licere genero: tn̄ illa opinio nō videt̄ rōnabilis neqꝫ vera. īmo videtur q̄ illud idē qd̄ dictū ē iā in caū q̄nte ⁊ ſexte ꝯcluſionis q̄ in caū ſeptime ꝯcluſionis licere genero: etiā liceat heredib⁹ eius

Nona ꝯcluſio. Quāuis q̄dā iuriſpitorū dicāt mulieri relicte nō licere illd̄ reſpectu heredū ſui mariti q̄ obligati ſunt ſibi reſtituere dotē qd̄ licuit ſuo marito ſcꝫ genero reſpectu ſoceri. : tn̄ illa opīo non videt̄ rationabilis neqꝫ videt̄ vera. īmo illd̄ qd̄ genero in obligatione dot̄ licuit reſpectu ſoceri in caū q̄nte ſexte ⁊ ſeptime ꝯcluſionū etiā ipſi mulieri in obligatiōe dotis licet reſpectu heredū mariti ſibi obligatoꝝ dotē

Decima cōcluſio. Si relicta (ſoluere. accipit illos denarios p ſuo intereſſe qd̄ in rei veritate patit̄ ꝑpter caretiā dot̄ ſibi debite licita ē ſibi illa receptio ſaluis tn̄ ꝯditionib⁹ req̄ſitis ad receptionē intereſſe tactis in. q. xxx. ⁊ ſi aliq̄ haꝝ defecerit nō ē ſibi illa receptio licita ratione intereſſe.

Undecima cōcluſio. Si relicta accipit illos denarios nō p intereſſe eo q̄ nullū patit̄ intereſſe vel nō tm̄: atn̄ accipit noīe pene legalis quā ſibi lex illa municipalis applicat: licita ē illa receptio: ſaluis tamen cōditionib⁹ requiſitis ad recipiendū quid noīe pene tactis in q̄ōne. xxxj.

Duodecima ꝯcluſio. Si ſtatuētes id ſtatuerūt tanq̄ penā licite id egerūt ⁊ citra incurſum excōicationis: dūmodo aſſint ꝯditiones requiſite ad ſtatuētes penā legalē tacte in q̄ſtione. xxxj.

Tredecima ꝯcluſio. Si aliq̄s terti⁹ puta Johes mutuaret ex charitate genero p̄dicta mille ⁊ nō mot⁹ ꝑpter lucrū fructuum obuenīēdorū vltra ſortem ⁊ gener etiā Johi liberaliter ex amicicia donaret fruct⁹ licite poſſet Johes fructus pcipere.

Decimaquarta ꝯcluſio. Si etiam gener nō p modum doni liberalis donaret illos fructus Johāni: nec Johes vt ſic recipet eos. adhuc licitū eſt Johi illos fruct⁹ percipere eo modo q̄ genero licuit nō obſtāte opīone ⁊ rōne q̄rundā iuriſpitoꝝ in ꝯriū.

Queſtio. XXXVI.

Utrum ad mutua

tionē vſurariā req̄rat̄ q̄ incremētū vſurariū vl' tpale cōmodū qd̄ re vel ſpe ꝯſequit̄ mutuator vſurarius: cōſequatur a mutuatario vel ab aliquo alio loco ipſi⁹ hoc modo ſcꝫ q̄ mutuatari⁹ vel ali⁹ incipiat carere tali tpali: ita q̄ pri⁹ habuerit illd̄ vl' ſub

alijs terminis an oporteat ꝙ mutuatari⁹ vel aliquis ali⁹ dãnificet in hoc ꝙ mutuator aſſequitur incrementũ vſurariũ

Concluſio rũſiua ad qõnez eſt vnica ⁊ negatiua: ⁊ pbat octo exemplis. ⁊ ibi de mutuantib⁹ frumentũ vet⁹ p nouo. de mutuãte q̃z ruſtico vt ſit ſuus colon⁹ tangit ſnĩa Gregorij de Arimino ⁊ ĩpugnat atq̃z ſoluit ei⁹ motiuũ. ⁊ ibidẽ etiã de mutuante vineatorib⁹.

Queſtio. XXXVII

Vtrum mutuatio

facta principaliter ꝓpter vitationẽ dãni iniuſti aut vexatiõis iniuſte ſit vſuraria

Solutio ſtat in duab⁹ concluſionibus

Prima ↄcluſio. Si damnũ eſt iniuſtuz ſilr vexatio eſt iniuſta: mutuatio nõ ẽ vſuraria

Scda ↄclo Si dãnũ ẽ iuſtũ ſilr ſi vexatio eſt iuſta: mutuatio facta principaliter ꝓpter talis damni vel vexatiõis vitationem eſt vſuraria. Poſtea ĩpugnat ſnĩe quorũdã iuriſptoꝝ ſcz Laur. d Ridolfis. Speculatoris ⁊ Joh. andree ⁊ aliorũ

Queſtio. XXXVIII

Vtrum A mutu

ans ſpi B ĩpm H reſtituendũ in tpe D in quo tñ tpe ĩpm H plus valebit q̃ valuerit tpe mutuationis cõmittat mutuatiõez vſurariã.

Solutio. q. ſtat in vno exemplo ⁊ quinq̃z cõcluſionibus.

Prima cõcluſio. Si ↄſecutio illi⁹ pluris qd valebit H reſtituendũ in tpe D vltra id qd valuit tpe mutuatiõis: fuit principale motiuũ ꝓpter qd A mutuauit ſpi B mutuatio fuit vſuraria.

Scda ↄcluſio. Si ↄſecutio illi⁹ pluris non mouit A ad mutuandũ ſed ſola charitas: attñ veriſilr erat H plus valituꝝ in tẽpore D q̃ tẽpore mutuatiõis valuerit: illa mutuatio nõ erit vſuraria vere: attñ poterit eſſe pſumptiue vſuraria pſũptiõe tenui vel forti ſm circũſtantias pſone ĩpius A.

Tertia ↄcluſio. Si ↄſecutio illi⁹ pluris nõ mouit A ad mutuandũ ſed ſola charitas et etiã nõ fuit veriſile ꝙ H erat valituꝝ plus in D q̃ tpe mutuatiõis valuerit illa mutuatio nec vere erit vſuraria nec etiã pſũptiue etiã ſi in effectu plus valebit

Quarta ↄclo. Si ↄſecutio ipſi⁹ pluris nõ mouit A ad mutuandũ ſed ſola charitas ⁊ tñ veriſile fuit ꝙ H erat plus valituꝝ in D q̃ tpe mutuatiõis qd pl⁹ etiã ipe A intendebat ↄſeq̃: nõ erit mutuatio vere vſuraria q̃uis poſſet eſſe aliqualr pſumptiue vſuraria ⁊ ibidẽ de hoc quõ illa duo ſtent ſil ſcz ꝙ ↄſecutio illi⁹ pluris nõ mouerit A ⁊ tñ A intenderit ipſum.

Quinta ↄclo. Si q̃s frumentũ H tpe q̃ ẽ cariſſimũ vel ſub eſtimatiõe pcij nũc currentis mutuat: obligãs mutuatariũ ad reſtituendũ ſibi aliud frumentũ futuro tpe q̃ erit viliſſimi pcij ſed tamẽ in tanta quãtitate ꝙ tãtũ valeat q̃tũ mõ valet frumentum qd ei tradit: ⁊ ita obligat eũ ad dandũ ſibi plus frumẽti ĩ quãtitate q̃ mutuauerit nõ cõmittit vſuram. Poſtea impugnat ſententia Johannis de franckfordia

Queſtio. XXXIX

Vtrũ paulo liceat

petro nauiganti vl eunti ad nũdinas mutuare centũ tali pacto ꝙ paulus recipiat ĩ ſe piculũ illoꝝ centũ ⁊ p hoc det Petrus Paulo aliq̃d vltra ſortẽ ſcz q̃nq̃z

Solutio. q. ſtat in duab⁹ ſuppoſitiõib⁹ et q̃ttuoꝛ ↄcluſiõib⁹.

Pria ↄcluſio. Si hoc refert dũtaxat ĩpm mutuare mutuatio pauli ẽ vſuraria

Scda ↄclo Si h refert dũtaxat ĩpm recipe piculũ: mutuatio pauli nõ eſt vere vſuraria de lege diuina vl naturali. pbat dupli. Dehinc ſoluit argumentũ qddã ⁊ poſtea ĩpugnat gloſa ĩ predicto capitulo. ⁊ ſoluit qddã aliud argumẽtũ.

Tertia ↄclo. Si pnomẽ hoc refert vtrũq̃z: mutuatio pauli eſt vſuraria.

Quarta cõcluſio. In cãu hui⁹ tertie concluſionis nõ oportet paulũ totũ qd recipit vltra ſortẽ reſtituere petro. Poſtea mouet dubiũ qd remittit ad ſextũ tractatum

Queſtio. XL.

Vtrum quando

paulus mutuauit petro cẽtũ ⁊ petr⁹ cogit hrẽ aliquẽ fideiuſſorẽ ⁊ Joh p petro fideiubet: liceat Johi a petro p hoc recipe aliquid de illis centũ vtputa q̃nq̃z

Solutio. q. ſtat in duab⁹ diſtinctionib⁹ quattuoꝛ cõcluſionib⁹ ⁊ vno correlario.

Ex diſtinctionib⁹ colligunt ĩ toto q̃ttuoꝛ

caſus ſm quos ↄtingere pōt id de quo in titulo queritur: ⁊ ſm hoc erūt quattuoꝛ cōcluſiones queſtionis.
Primus caſus ē qñ Johes ē fictus fideiuſſoꝛ: ⁊ in veritate mutuatoꝛ Petri. Alij tres ſunt qñ ē verus fideiuſſoꝛ.
Scd's igiť ē qñ Johes ē ver⁹ fideiuſſoꝛ ⁊ exigit aliquid ꝓ futura mutuatiōe ipen‑
Terti⁹ ē qñ quid exigit ꝓ (dēda petro. dāno vitando qd' timet ſe incurſurū ex futura mutuatione eidē impendenda.
Quart⁹ qñ ꝗd exigit ꝓ ſuſceptione peri‑
Pria ↄcluſio. In ṗmo (culi capitalis. caſu Johi nō licet exigere predicta ꝗnq3 a petro: nec paulo licuit in tali cāu mutuare
Scd'a ↄcluſio. In ſecundo cāu (petro Johi nō ē licitū exigere ṗdicta quinq3
Tertia ↄcluſio ē trimēbꝛis ⁊ ē. In tertio caſu licitū eſt Johi exigere ṗdicta quinq3 a petro ſaluis circumſtātijs reꝗſitis ad h̄ ꝙ licitū ſit mutuatori aliꝗd recipe ꝓ intereſſe dāni emergentis vł lucri ceſſantis que tacte ſunt ſupꝛa. q. xxx. Si autē aliꝗ earu3 defecerit nō erit licita ipi Johanni exactio predicta niſi in vno caſu.
Quarta cōcluſio. In quarto cāu non eſt vſura Johi exigere ṗdicta quinq3 a petro. dūmodo ṗciſe ⁊ dūtaxat ꝓ illa receptione ꝑiculi ea recipiat. An tñ ſit ibi alia ſpecies peccati: remittiť ad qōnem. lxxi.
Poſtea ſoluunť tria argumenta Laur. d' Ridolfis dubitantis de ↄtractu q̄ſtionis ⁊ vnū ſc3 Bernardini dicentis contractu3 q̄ſtionis eſſe omnino illicitum.

Queſtio. XLI.

Vtrum petrus cui

paulus ſub vſuris. v. floꝛ. mutuauit centū poſſit licite illos centū mutuare Conrado cū tali pacto ꝙ Conrad⁹ ſoluat paulo p̄dictam ſoꝛtem ⁊ vſuram. v. floꝛ.
Solutio. q. ſtat in trib⁹ concluſionibus.
Prima ↄcluſio. Stantib⁹ duab⁹ ↄditionibus licitū eſt Petro mutuare Conrado cū illo pacto de quo queſtio ſonat.
Scd'a ↄcluſio. Quecūq3 haꝝ ↄditionu3 defecerit mutuatio ṗdicta erit illicita.
Tertia ↄcluſio. Quāuis Laurentius de Ridolfis omiſſis vel nō tactis ṗdict3 duabus ↄditionib⁹ ponat quaſdā alias duas tanq3 requiſitas ſufficiētes ad hoc vt ṗdicta mutuatio petri ſit licita: tamē ei⁹ determinatio impugnari pōt.

Queſtio. XLII.

Vtrum paulo liceat

mutuare ad vſurā ſuis hoſtibus
Solutio. q. ſtat in q̄tuoꝛ cōcluſionibus
Prima ↄcluſio. Paulo nō licet mutuare ad vſurā ſuis hoſtib⁹ ſiue iniuſte eū ꝑſequētibus ſiue iuſte. pꝛobať tripliciter.
Scd'a ↄcluſio. Si paulus ſuis hoſtib⁹ qui iniuſte eū ꝑſecuti ſunt ⁊ dāmficauerūt mutuet ad vſurā: q̄uis grauiter peccet: tñ vſurā talem receptā nō teneť eis reſtituere ſi eam detinet de cetero nō vt vſurā ſed vt refuſionē damnoꝝ ſibi iniuſte illatoꝛu3 ab eis: dūmodo ſcandalū non emergat ex illa detentione: ⁊ dūmodo alias de cetero non poſſet illoꝝ damnoꝝ refuſionem via iuris obtinere. pꝛobatur quadruplíciter.
Et ponunť cauſe adiectionis clauſulaꝝ.
Tertia cōcluſio. Licitū eſt (ↄcluſionis. Paulo ſuis hoſtib⁹ qui eu3 iniuſte ꝑſecuti ſunt damnificando mutuare intendendo aliquid recipere ab eis vltra ſoꝛtē: nō rōne mutui eis impenſi ſed ratiōe debiti quo ei debent. ⁊ hoc ſtantibus duab⁹ ↄditionib⁹ Et ibi exponiť auctoꝛitas Ambroſij mul‑
Quarta ↄcluſio. Paulo nō ē (tipliciter. licitū ſuis hoſtib⁹ qui iuſte eū dānificauerunt vel hodie dānificant mutuare: quatenus ceſſent ab illa ꝑſecutione intuitu mutuationis.

Queſtio. XLIII.

Vtrum cōtractus

factus in ſequenti caſu ſit vſurarius ſc3 A dedit. c. floꝛ. ipi B ſibi reſtituendos certo termio: hoc pacto ꝙ ſicut R mercatoꝛ habens. c. floꝛ. cū illis lucrabiť vel perdet: ſic etiam A ſentiat ↄſimile lucrū ſc3 tantūde3 recipiendo ab ipo B vel cōſimile dānum in dando tantundem ipi B
Solutio. q. ſtat in tribus ſuppoſitionib⁹ ⁊ q̄nq3 concluſionibus.
In ſuppoſitionib⁹ declarať quō ↄtractus queſtionis pōt eſſe mutui depoſiti ⁊ ſocietatis ſm diuerſam eius intelligentiā ⁊ con
Prima cōcluſio ē trimēbꝛ3 (tingētiam. ⁊ ē. Si contractus dationis. c. celebꝛatus

inter A ⁊ B eſt ꝯtractus mutui: tūc ī vna intentione ipius A eius datio eſt vſuraria in alia vero intentione nō eſt vſuraria: ꝗ̄uis tunc poſſet eſſe ſibi alia ſpēs pcti in A.

Secūda cōcluſio que ē ꝗdrimēbris ē talis. Si cōtractus dationis centū celebratus inter A ⁊ B ſit cōtractus depoſiti veri vel nō veri: in vna intentione ē illicitꝰ nō vſurarius: in alia ē illicitꝰ ⁊ vſurarius. In tertia vero nō eſt ille cōtractꝰ datiōis vllo modo illicitꝰ ꝗ̄uis ꝯtractus adiectꝰ poſſit eſſe illicitus.

Tertia ꝯcluſio. Si ꝯtractꝰ datiōis .c. celebratus inter A ⁊ B ſit ꝯtus ſocietatꝭ nō eſt illa datio vſurariꝰ ꝯtus: pōt tñ alſ eſſe

Quarta ꝯcluſio. Quocūqꝫ (pctm̄ in A hoꝝ triū modoꝝ ſcꝫ mutui depoſiti vl ſocietatis fiat p̄dictꝰ ꝯtractꝰ dationis: videt̃ ꝙ ⁊ ſi in ſe poſſibile eēt eū fieri licite: tamen poſſet ꝑ papā vel aliū rectorē reipublice indiſtincte prohiberi. et etiā ſi nō ꝓhibeatur tamē debet diſuaderi.

Quinta cōcluſio. Modus reſpondēdi dñi Laur. de Ridolfis ad eandē q̄ſtionem vel ſilem videt̃ inſufficiēs ⁊ ibi tria eiꝰ motiua impugnantur quadrupliciter.

Queſtio. XLIIII.

Vtrum ciuitas vel

dominus ciuitatis indigens pecunijs poſſit licite cōpellere ciues vel ſubditos ad p̄ſtandū vel mutuandū ei certā quātitatem pecunie offerendo ſe ad dandū cuilibꝫ ciuiū mutuantiū annuum ꝓuentū vel annuā pēſionē donec ei ſors ſoluat̃: dūtaxat tū dando .xviij. floꝛ. ꝑ reſtitutionis loco ſortis centū floꝛ. mutuatoꝝ: cū quibꝫ circūſtantijs ſolet fieri in quibuſdā ciuitatibus Italie: noīatim in florentia Janua: ⁊ venetijs: q̄ circūſtantie ſtatim enumerabuntur

Solutio. q. ſtat in ꝗtuoꝛ ſuppoſitōibus ſex cōcluſionibꝫ: duobꝰ correlarijs ⁊ ſex argumentoꝝ ſolutionibꝫ.

In ſuppoſitiōibꝫ enumerant̃ .x. circūſtantie cū quibus ſit p̄dicta cōpulſio. Et octo accidentia q̄ ꝯtingunt circa ꝯtrahentes cū ciuitate p̄dicto mō. Appellatiōes qꝫ diuerſe quibꝫ vtunt̃ loq̄ntes de p̄dicto ꝯtractu que tñ redeunt in idem.

Pria ꝯcluſio. Ciuitas licite pōt ciuibus ſuis imponere tātā p̄ſtantiā quāta eget ꝓ amotione illius mali qꝺ reipublice ciuitatis īminet: dūmodo illud malum ſit peius vl perniciosius reipublice ꝗ̄ ſit hoc qꝺ eſt ciues cogi ad talē p̄ſtātiā. ꝓbat̃ dupliciter

Scđa ꝯcluſio. Aliqñ poſſet talē p̄ſtātiā de qua ꝑma cōcluſio loquit̃ ciuitas īponere ciuibꝫ abſqꝫ aſſignatione cuiuſcūqꝫ penſionis ⁊ abſqꝫ oī ſpē reſtitutiōis ſortis.

Tertia cōcluſio. Illā p̄ſtantiā quā iuxta ꝑmā ꝯcluſionē pōt ciuitas īponere: deberet ciuitas aliqñ nō īponere niſi cum aſſignatione magne vel ꝑue penſionis annue ſine vlla obligatione reſtitutionis ſortꝭ in toto vel in pte. Aliqñ vero cū aſſignatiōe penſionis ⁊ etiā cum obligatione reſtitutionis ſortis in toto vel in parte.

Quarta ꝯcluſio. Ciuitas libera habens ꝓprios annuos ꝓuentus obuentiōes ſiue fructꝰ ſibi iuſte ꝓuenictes de p̄dijs poſſeſſionibꝫ: caſtris: villis: iuſte ad eā ꝑtinentibꝰ: vl de pedagijs: guidagijs: theoloneis: vl vectigalibꝫ iuſtis: vt puta ex cā iuſta ⁊ auctoritate habentis inſtituere inſtitutꝭ. pōt volentibꝫ emere vendere ius ꝑcipiendi annuas penſiones de p̄dictis eiꝰ obuētiōibꝫ ſi ciuitas hꝫ cām rōnabilē q̄ eā vrget. vt puta vrget̃ ꝓ bono reipublice ad habendum .x. milia ī prompta pecunia q̄ ipa hr̄e non pōt de ſuis obuentōnibꝫ q̄ annuatim ſunt tm̄ mille ⁊ hoc pōt facere cū pacto redimēdi quando placuerit.

Quinta ꝯcluſio. Si ciuitas illa de q̄ loq̄tur p̄cedens ꝯcluſio nō poſſet inter ſibi nō ſubditos inuenire emptores iurium p̄dictarū penſionum: ipa poſſet ſuos ciues cōpellere ad emendū iura earundē ab ea ſaltem p̄cio iuſto imo etiā aliqñ p̄cio excedente valorem mercis.

Sexta ꝯcluſio Qñ emens dat ciuitati .c. floꝛ. ꝓ iure ꝑcipiēdi annuatim q̄nqꝫ. remanente apud ciuitatē facultate redimendi illud ius pro .c. quādo placuerit: tunc cenietur dari iuſtum p̄ciū. Si autem apud ciuitatem manet facultas redimēdi ꝓ .xviij. non eſt proportio equalitatis

Primum correlarium reſponſiuū. Stātibus ſeptem conditionibus ciuitas vl dominus ciuitatis poteſt licite facere illā cōpulſionem de qua ſonat titulus queſtiōis veſtitam cum circumſtantijs prime ſuppoſitionis.

Secundū correlarium. Si aliqua predictarū ſex vel ſeptē conditionū deficit nō eſt licita compulſio p̄dicta, patet inductiue

Cōtra primū correlariū arguiť ſex argumentis que ſoluunť vbi ꝛ impugnant aliqua dicta Laur. de Ridolfis ꝛ ſancti bernardini.

Queſtio. XLV

Vtrum ciues preſtantes ciuitati p̄dictas p̄ſtātias poſſīt licite a ciuitate recipere p̄dictas penſiones annuas ſine obligatiōe reſtitutiōis earundez atqꝫ etiā tandē recipere ſortes ſuas modo p̄dicto cū ciuitati placuerit redimere iura penſionum.

Solutio, q. ſtat in recitatione triū modorꝫ dicendi cū improbatiōe duorum primorꝫ.

Primus modus dicendi eſt Gregorij d' Arimino cui⁹ ſentētia reduciť ad ſex dicta ex quib⁹ ſeqniť finaliter ꝛ colligiť ꝙ ſcḿ eū vt cōiter ꝛ vt in pluribꝫ peccarent ciues et tenerenť reſtituere ꝛ vt in paucioribꝫ vl' raro eēnt īmunes a peccato ꝛ ab obligatiōe reſtitutionis. Jlle mod⁹ iprobať in ſeptem punctis in quibus deficit, ꝛ euacuanť motiua eiuſdem.

Secūdus modus dicendi eſt ſcī bernardini ꝛ Laur. de Ridolfis ꝛ aliorꝫ vt ibidē ꝛ ille reduciť ad duas ꝯcluſiōes. Jn p̄ma ponunť q̄nqꝫ caſus in quibꝫ ille mod⁹ iuſtificat p̄dictos ciues. Jn ſecūda ponunť q̄tuor in quibꝫ dicit eos peccare ꝛ fundamēta eiuſdē modi ponunť que ꝛ poſtea ī fine euacuanť. Jlle mod⁹ ꝓbatur in, xxiij. punctis in quibus deficit.

Tertius mod⁹ dicendi cōtinet ſeptem cōcluſiones.

Prima concluſio. Ciues ſponte p̄ſtantes etiā ſi principaliť ſpe lucri ſcꝫ penſionū ꝑcipiendarū p̄ſtent non peccant peccato vſure in p̄ſtando nec in recipiendo penſiones. Et ita prim⁹ caſus quē p̄cedēs opīo in ſua ſcd̄a ꝯcluſione reputauit illicitū: nō ē licitus ſaltē illa ſpecie pc̄ti, ꝓbať duabꝫ rōnibꝫ ꝛ duplici ꝯfirmatione.

Scd̄a cōcluſio. Jnter q̄ttuor caſus ſcd̄e ꝯcluſionis ſecundi modi dicendi tres vltimi caſus quos idē modus dicēdi reputauit illicitos ſunt liciti, ꝓbatur dupliciter.

Tertia concluſio. Oēs q̄nqꝫ caſus quos ſecūdus modus dicendi in ſua prima concluſiōe reputauit licitos ſūt liciti: attn̄ alia via iuſtificanť illi quinqꝫ per illū tertiū modū dicēdi q̄ꝫ fuerint iuſtificati ꝑ ſecundum

Quarta ꝯcluſio. Si cuī p̄ſtanti centum ciuitas daret penſionem maiorē q̄ꝫ quinqꝫ ſtaret ꝙ ciuis dando centū ſpe recipiendi quinqꝫ nō peccaret p̄ſtando: nec etiā recipiendo talem penſionem ſtaret etiā oppoſitum ſcꝫ ꝙ peccaret.

Quinta cōcluſio. Quāuis ſi teneremꝰ q̄ p̄ſtatio ciuium eſſet vera mutuatio adhuc aliqui ciues poſſent aliqualr̄ excuſari: non tn̄ ita vniuerſalr̄ ſicut tenendo ꝙ nō ſit mutuatio ſed emptio. Et multo plura requirerenť ad eorꝫ iuſtificationē q̄ꝫ tenendo ꝙ nō ſit mutuatio: ita ꝙ difficilius eſt ciues iuſtificare per ſecundū q̄ꝫ per tertiū modū dicendi.

Sexta ꝯcluſio. Tenendo ꝙ p̄ſtatio ſit emptio: minor difficultas eſt iuſtificandi ciues q̄ꝫ ciuitatē, ſed tenendo oppoſitū ſcꝫ ꝙ nō ſit emptio ſed mutuatio minor difficultas eſt iuſtificandi ciuitatem q̄ꝫ ciues.

Septima concluſio. Tenendo ꝙ ſit emptio ſtat ꝙ ciuitas nō peccet recipiendo nomine precij centuꝫ a ciue pro iure ꝑcipiendi annuatim quinqꝫ tanq̄ꝫ ꝓ merce nō obſtante ꝙ centū ſunt nimis magnum p̄ciū ꝓ tali merce, ſuppoſitis circūſtātijs illius cōtractus q̄ tacte ſunt in q̄ōne precedenti, ſtat etiā ꝙ peccet. Si autē teneať ꝙ ſit mutuatio pōt ciuitas etiā q̄nqꝫ excuſari

Poſtea ſoluuntur ſeptem argumēta aduerſariorꝫ prime concluſionis ꝛ in ſolutiōe ſeptimi argumenti euacuanť reſponſiones eorundē quas dant ad octo ꝓbationes q̄s aliqui adducunt ad primā cōcluſionē probandā: ꝛ q̄uis tales ꝓbationes aliorꝫ ſint inualide: ob qd̄ non eorum rationibus ſed illis que ſunt ſupra poſite eſt innitendum tn̄ nec ille alie probationes bene inualidanť ab aduerſarijs, ideo ſolutiones ab eiſdem date euacuanť per ordinem.

Queſtio. XLVI.

Vtrū mutuantez recipere vltra ſortē ſeu mutuare ad vſuraꝫ ſit in aliquibus caſibꝫ licitum ꝛ in eiſdē caſibus in quibus eſt licitum etiam liceat ei paciſci cū mutuatario ſuꝑ illo incremento recipiendo.

Solutio.q.ſtat in quattuoꝛ ꝯcluſionibꝫ

Pꝛima ꝯcluſio. Multū differūt mutuare ad vſurā ⁊ mutuantē recipe vltra ſortē.

Secūda cōcluſio. In nullo cāu eſt licitum mutuare ad vſurā citra diuinā diſpē(ſationē

Tertia ꝯcluſio. In multis ca ſibus licitū eſt mutuanti recipe vltra ſortē ꝓbaṫ enumerando.xiiij.caſus quoꝛuꝫ.xij. pꝛimi cōpꝛehenduntur in his q̄ttuoꝛ verſibꝫ Feuda fideiuſſoꝛ pꝛo dote ſtipendia cleri. Venditio fructus cui velles iure nocere. Vendens ſub dubio p̄cium poſt tpa ſoluens. Pena nec in fraudem legis cōmiſſoria gratis Dans ſortis pompa plus ſorte modis daṫ iſtis. Atn̄ nō ī oībus illis modis eſt vera mutuatio.

Quarta cōcluſio. Nō in omni caſu in q̄ licet mutuanti recipere vltra ſortē: licet etiā ei paciſci cum mutuatario ſup tali incremē to recipiendo.

Queſtio. XLVII.

Vtrū petere atqꝫ

recipere mutuū ſub vſuris ſit ſemꝑ licitum vel ſemper illicitū.

Solutio.q.ſtat in tribꝫ cōcluſionibus.

Pꝛima cōcluſio. Cōcurrentibꝫ tribꝫ cōditionibꝫ licitū eſt petere mutuū ſub vſuriſ.

Secūda cōcluſio. Quecūqꝫ haꝝ ꝯditionū defecerit nō erit licitū petere mutuū ſub (vſuris.

Tertia cōcluſio. Petere mutuum abſolute: puta nō petendo recipi a ſe vſuras ⁊ etiā nō offerendo ſe inter petendū ad ſoluendum vſuras: non eſt illicitum ſi petens audita r̄nſione petiti dicentis nō velle niſi ſub vſuris mutuare offerat ſe ad ſoluēdū vſuras: ⁊ hoc ſtātibꝫ ſolis pꝛimis duabꝫ ꝯditionibꝫ Et impugnanṫ modi dicendi alioꝝ ⁊ ſoluūṫ tria argumenta

Queſtio. XLVIII.

Vtrū ciuitas atqꝫ

reſpublica ſubſiſtere poſſit ſine mutuatiōe (vſuraria

Pꝛima ꝯcluſio. Ciuitas atqꝫ reſpublica pōt etiam ſalua tꝑali ſalute ſua ſubſiſtere ſine mutuatiōe vſuraria. ꝓbatur decē rationibꝫ: ⁊ in.ix.rōne enumeranṫ.xiij cōditiones vſurarie mutuationis ex q̄bus ꝑpendiṫ pernicioſitas eiuſdem.

Secūda ꝯcluſio. Plurima cōmoda vel vtilitates tam tēpoꝛales q̄ȝ ſpūales ꝓueniunt ex hoc q̄ nō exerceṫ nec toleraṫ mutuatio vſuraria in ciuitate. Et enumeranṫ ſex

Tertia ꝯcluſio. Plurima in (vtilitates cōmoda ⁊ dāna tꝑalia ⁊ ſpiritualia pꝛoueniunt reipublice ex mutuatione vſuraria. ꝓbatur enumerando.xij. Et in octauo dāno enumeranṫ.xxvi.genera hominū: q̄ occaſione vſurarie mutuationis maculantur moꝛtali peccato. Itē de multꝭ qui occaſione eiuſdem obligationē reſtitutionis ⁊ cenſuras eccleſiaſticas incurrunt.

Poſtea ſoluūṫ tria argumēta in cōtrariū

Queſtio. XLIX

Vtrum mutuatio

vſuraria magis ſpectet ad cōſiderationeꝫ theologi q̄ȝ ad cōſiderationē iuriſperiti.

Solutio q̄ōnis ſtat in tribꝫ ſuppoſitionibus ⁊ quatuoꝛ concluſſionibus.

De cauſa aūt quare queſtio moueṫ et de quibus theologis intelligaṫ remittitur lectoꝛ ad finale coꝛrelariū queſtionis

In ſuppoſitionibꝫ diſtinguiṫ quō eadem res diuerſimode a diuerſis cōſideraṫ ſcꝫ in ratione p̄dicati vel in rōne ſubiecti: ⁊ hoc ī oꝛdine ad diuerſa p̄dicata. Diſtinguiṫ etiā de duplici cōtractu vſurario.

Pꝛima cōcluſio. Cōtractus vſurarꝰ qui ſciṫ in ſe eſſe vſurariꝰ: talis quo ad hoc p̄dicatū q̄ eſt ipm̄ eſſe pctm̄ moꝛtale magꝭ ē de cōſideratione theologi q̄ȝ iuriſperiti: ꝓbaṫ ſeptē rōnibꝫ. Et ibi inueſtigaṫ: vn̄ actꝰ lege canonica ꝓhibitꝰ ꝯtrahat rōnē moꝛtalis pcti ⁊ de cōparatione theologi ⁊ iuriſꝑiti in cognoſcendo de hereſi ⁊ de his que ad legē naturalem ſpectant.

Scd̄a ꝯcluſio Si aliquis ꝯctus ſit nō ī ſe vſurarius ſed tm̄ ex iure poſitiuo ipm̄ vt talē ꝓhibente adhuc talis in oꝛdine ad hoc p̄dicatū ſcꝫ eſſe moꝛtale pctm̄ ē magis de ꝯſideratiōe theologi q̄ȝ iuriſperiti

Tertia ꝯcluſio. Si de ꝯctu in ſe vſurario ſit tractandū tāq̄ȝ de p̄dicato q̄ deberet p̄dicari de aliquo ꝯctu: vtpute ſi ď aliquo ꝯctu q̄ratur vel dubiteṫ an ſit ī ſe vſurarꝰ nō minus ꝑtinebit ꝯſideratio ꝯctus vſurarij ad theologū q̄ȝ iuriſperitum: imo ad minꝰ eque poterit hoc reſoluere theo-

logus ſicut iuriſperitꝰ: ⁊ ſi alter eoꝝ altero melius poſſet plus eſſet dicendū ꝙ theologus eſſet ille ꝙ̄ iuriſperitus.

Quarta ꝯcluſio. Si de cōtractu nō ī ſe vſurario ſed aliunde ꝯtrahente nomē vſurarij ꝯtractꝰ ſit tractādū: an vere ꝑ dicetur de aliq̄ actu vel nō: tūc cōſideratio ꝯtractꝰ vſurarij magis ad iuriſperitū ſpectabit ꝙ̄ ad theologū: ⁊ ſi capeꝛ iuriſperitꝰ ꝑ perito in iure cōi ſiue ciuili ſiue canonico aliquādo magis ſpectaret ad peritū in ſtatutiſ municipalibꝫ aut ſtatutis ꝓuincialibꝫ ⁊ ſinodalibꝫ ſiue ille eſſet alꝯ iuriſperitꝰ ſiue theologus ſiue neutrū illoꝝ. Poſtea agiꝛ de penis vſurarioꝝ ad videndū q̄s q̄ ad illas magis valeat ꝯſiderare de ꝯtractu vſurario. Tandem inferꝛ correlariū ꝯtra Petrū de Anchona ꝑferentē iuriſꝑitos theologiſ in deciſionibꝫ dubioꝝ de ꝯtractibꝫ vſurarijs: ⁊ impugnaꝛ eius ſententia.

In tertio tractatu

In tertio tractatu agiꝛ de ꝯtractu emptionis ⁊ venditionis: de mercatoribꝫ ⁊ negociatoribꝫ: et hoc ꝑ .xxij. q̄ōnes. cuiꝰ prima q̄ſtio ē q̄nquageſima in ordine queſtionum huius operis.

Queſtio .L.

Utrū actus negociandi ſit licitꝰ

Utrū actus negociandi ſit licitꝰ. Solutio .q. ſtat in tribus ſuppoſitiōibꝫ ⁊ quattuor ꝯcluſionibus.

In ſuppoſitionibꝰ declaraꝛ quō dupl'r cōtingit intelligi aliquē actū eē licitū vl' illicitū ſcꝫ poſitiue vel ꝑmiſſiue ⁊ capiunꝛ h̄ illa vocabula poſitiue ⁊ ꝑmiſſiue eodēꝫ mō q̄ accipiunꝛ in methaphiſica. quō dicimꝰ ꝙ ens in ſuo ꝯceptu nō ſit poſitiue finitū vel infinitū ſubā vel accn̄s: creatū vl' increatū ꝙ̄uis ſit vtrūqꝫ ꝑmiſſiue. ⁊ ſilr̄ ꝺ q̄libꝫ alio ſuꝑiori reſpectu diuidentiū ipm̄. Itē ſubdiuidiꝛ h̄ qō ē actū eē ꝑmiſſiue licitū.

Pr̄ia ꝯclō. Nō eſt dicēdū ꝙ indiſtincte actus negociandi ſit illicitꝰ. ꝓbaꝛ ſeptē auctoritatibꝫ: tribꝫ rōibꝫ ⁊ duabꝫ ꝯfirmatōibꝫ.

Scd̄a ꝯclō. Nō ē dicendū ꝙ indiſtincte actus negociādi ſit licitꝰ. ꝓbaꝛ q̄ttuor auctoritatibꝫ ⁊ vna ratione.

Tertia ꝯcluſio. Actus negociādi ſi nihil vltra addaꝛ nec eſt poſitiue licitꝰ nec poſitiue illicitus.

Quarta ꝯcluſio. Actus negociandi ſi nihil addaꝛ eſt ꝑmiſſiue licitus ⁊ etiā ꝑmiſſiue illicitus.

Queſtio .LI.

Quot modis negociatio reddiꝛ illicita

Quot modis negociatio reddiꝛ illicita. Solutio q̄ōnis ſtat in duabꝫ ſuppoſitiōibꝫ ⁊ duabꝫ ꝯcluſionibꝫ.

In ſuppoſitionibꝫ declaraꝛ q̄ res quiditatiue ſit circūſtantia. ⁊ ponunꝛ ac declaranꝛ tres deſcriptiōes eiuſdēꝫ: eo ꝙ oportet hic declarare quō negociatio ex circūſtantijs depraueꝛ: poſtea ponꝛ numerꝰ circūſtātiarū ſm̄ tres modos enumerādi eaſdem ſcꝫ Ariſtotelis: Tullij: ⁊ alioꝝ ⁊ ꝯcordanꝛ ad

Prima ꝯcluſio. Prima diuiſiōe (inuicē ne duobus modis redditur negociatio illicita ſcꝫ ex obiecto ⁊ ex circūſtantia: ⁊ quia res quas cōtingit emi ⁊ vēdi ſunt obiecta negociationis: ideo declaraꝛ ibi multipl'r. ⁊ hoc ꝑ octo exempla q̄ res ſint prohibite emi vel vendi: ⁊ hoc vel ſimpl'r vl' quo ad aliquos emptores.

Secunda ꝯcluſio. Secūdaria diuiſiōe octopliciter reddiꝛ negociatio illicita ſcꝫ ex obiecto ⁊ ex defectu ſeptem circumſtantiarum debitaꝝ: vbi de ſingulis circūſtantijs ponunꝛ varia dicta ⁊ exempla vt pateat q̄ modo ex cuiuſlibet circūſtāṫe defectu reddaꝛ illicita. De vbi ſcꝫ ſi negociatio fiat ī loco ſacro ponunꝛ q̄nqꝫ dicta q̄n̄ ⁊ quale peccatū ſit. De quādo declaraꝛ ꝑ duo dicta q̄n̄ peccēꝛ ſi die feſto negociatio agaꝛ et ponunꝛ duo correlaria ad limitandū ſn̄ias Petri de pal. ⁊ Heinrici gandenſis

De cur declaraꝛ ꝑ quattuor dicta quō et ex cuius cāe finalis ꝑſtitutione negociatio depraueꝛ vel non. De cui ponunꝛ ſex exempla deprauatōis. De quibus auxilijs ponunꝛ tria exempla: ⁊ qꝛ vnū illoꝝ eſt: ſi quis negocieꝛ ꝑ mēdacia ⁊ iuramēta: ideo ꝑ octo dicta declaraꝛ q̄n̄ in tali cāu negociatio reddaꝛ mortalis vel venialis

De quō ponunꝛ quattuor exempla: ⁊ qꝛ vnum illorum eſt ſi negociando cōmittaꝛ monopoliū: ideo declaratur quid ſit monopolium ⁊ quomodo ſex modis cōmittatur capiendo ipm̄ generaliter: malitia q̄ꝫ eius oſtenditur per legēꝫ naturalem ſimul

⁊ poſitiuam.

Queſtio. LII.

Utrū negociatio

ſeu mercatio ſit indiſtincte clericis illicita

Solutio q̄ōnis ſtat in quinq̄ ſuppoſitionib' vel diſtinctionib' ⁊ ſex cōcluſionibus

In ſuppoſitionib' ponunt̄ tres modi accipiendi negociationē ſcʒ generaliſſime general'r ⁊ ſpecial'r: ⁊ ſubdiuidit̄ ſpēalis acceptio in lucratiuā ⁊ nō lucratiuā. que autē dr̄ nō lucratiua: ſubdiuidit̄ ī yconomicam ⁊ politicā. Lucratiua quoq̄ etiā ſubdiuiditur in pecuniariā ⁊ nō pecuniariā ſeu in ſtricte ⁊ non ſtricte captā.

Prima ɔcluſio. Nō eſt indiſtincte ⁊ vniuerſaliter dicendū ꝙ negociatio ſit illicita clericis: ꝓbat̄ ⁊ adducūt̄ q̄nq̄ auctoritates

Secūda ɔcluſio. Nō ē indiſtincte ⁊ vniuerſaliter dicēdū ꝙ negociatio ſit licita clericis: ꝓbat̄ ⁊ adducunt̄ ſex auctoritates.

Tertia ɔcluſio. Si negociatio capiatur ſpēaliter: negociatio quo ad duas ei' ſpēs ē clericis licita: ⁊ ibi d' artificiolis clericoꝝ.

Quarta ɔcluſio. Negociatio ſpēalit̄ capta eſt clericis quo ad duas alias ſpēs ei' illicita. Et ibi de rōne duplici quare eis eſt interdicta negociatio lucratiua ꝓprie dicta ⁊ improbatur ratio quorundam.

Quinta ɔcluſio. Si negociatio capitur generalit̄ put ad alios cōtract' acq̄ſitiōes vel lucratiōes extendit ſe q̄ʒ ad emptionē ⁊ venditionē ipa ē q̄ ad aliquas ſpēs eius licita clericis ⁊ quo ad aliquas illicita.

Sexta ɔcluſio. Si negociatio capitur generaliſſime aliq̄ eſt eis illicita aliq̄ licita.

Poſtea declarat̄ quale pctm̄ an mortale vel veniale ſit clericis illa negociatio que dicta eſt eis eſſe illicita.

Queſtio. LIII.

Utrū negociatio

illa ſit licita qua ſequētes res emuntur vel efficiunt̄ vel aliter acq̄runt̄ vt vendantur aut alias diſtrahant̄ ſcʒ venena: arma: ornamenta ſecularia atq̄ oīa inſtrumenta luſoria: vtpote taxilli: cartelluſorie ⁊ alee.

Solutio q̄ōnis ſtat in ſex ſuppoſitiōibus ⁊ nouem cōcluſionibus.

In ſuppoſitionib' diſtinguit̄ de duplicibus venenis ⁊ de aliis reb' ex quib' damna oriunt̄ in republica. De duplici q̄ʒ genere ornamentoꝝ ſecularīū ⁊ varia exēpla. vtriuſq̄ ponūt̄: q̄ten' ꝑticulari' valeat q̄ſq̄ ſe reſoluere in hui' queſtiōis materia. Ponunt̄ inſuꝑ varia exempla q̄n vſus ornamentoꝝ ſecularīū ē mortalis vel venialis vel nullum peccatū.

Prima ɔcluſio. Negociatio q̄ quis vendit venenū primi generis eſt illicita. proba tur tripliciter.

Secunda cōcluſio. Negociatio qua q̄s vendit venenū ſecūdi generis ē in duobuſ ſequentibus caſibus quantum hic ſufficit mortale peccatū.

Tertia ɔcluſio. Negociatio qua quis vē dit arma offenſiua: vt baliſtas: ſagittas vl' gladios quātū ad ꝓpoſitū ſufficit: eſt etiam mortale pctm̄ in duob' caſib' ſimilib' illis qui in ſecunda ɔcluſione ſunt poſiti.

Quarta ɔcluſio. Negociatio qua q̄s ornamenta ſecularia facit vel emit vt vēdat vel tradat aliis ē mortale pctm̄ ī duobus caſib' ſimilib' illis qui in ſecūda ɔcluſione ſunt poſiti.

Quinta ɔcluſio. Ad hoc ꝙ negociās vēdendo illa ornamenta ſit īmunis a peccato mortali requirunt̄ duo.

Sexta ɔcluſio. Ad hoc ꝙ vēdēs illa ornamēta ſit īmunis a mortali nō videt̄ vltra p̄dictas ɔditiones req̄ri ꝑ tertia ɔditione ꝙ ꝓbabilit̄ credat oppoſitū p̄dicti mortalis abuſus ſcʒ ꝙ ꝓbabiliter credat emētē nō abuſuꝝ mortaliter ſed bñ vſurum. imo ſufficit ꝙ p̄uia cōſideratione q̄litatis ꝑſone ⁊ aliaꝝ circūſtantiaꝝ habita nō ɔiecerit nec debuerit conijcere ementē mortal'r eis

Septima ɔcl'o. Sic q̄rta ɔclu (abuſuꝝ ſio quinta ⁊ ſexta ſonantes de mortali ſūt vere ſic ſi ꝓportionabiliter formarentur de veniali: eſſent etiam vere.

Octaua ɔcluſio. Si negociator illorum ornamētoꝝ ſit extra duos caſus q̄rte ɔcluſionis ⁊ extra duos ſeptime ɔcluſionis: et habeat ɔditiones q̄nte ɔcluſionis erit ei' negociatio nō culpanda ſingulariter

Correlariū. Nō eſt negociator abſoluendus q̄ nō vult deſiſtere a negociatione ornamentorum vel armorum vel veneni in duobus primis caſibus.

Nona ꝯcluſio. Negociatio qua q̄s vendit inſtrumenta luſoria eſt in duobꝫ caſibꝫ mortalis ⁊ in duobus venialis ꝓportionabiliter ſicut in quarta ⁊ ſeptima ꝯcluſiõib⁹ de negociatione ornamẽtoꝝ dictũ eſt. ⁊ vt negociãs ſit ĩmunis a pctõ mortali requirunt eedem ꝯditiones que tacte ſunt in q̄nta ꝯcluſione. Et ſoluit obiectio poſſibilis fieri de armis ⁊ ibi de vendẽte ramos palmaꝝ iudeis: ⁊ ſoluit obiectio poſſibil' fieri

Queſtio. LIIII

Vtrũ negociatio

illa ſit illicita qua quis mercẽ defectuoſaz vendit nõ ꝓpalando eius defectum.

Solutio q̃ōnis ſtat in vna ſuppoſitõe q̃tuor ꝯcluſionibꝫ ⁊ ſex correlarijs q̄ q̃ſi exẽplariter declarabunt concluſiones.

In ſuppoſitionibꝫ diſtinguit quomõ cõtingit mercẽ aliquã eſſe defectuoſaz tripl'r ſcꝫ in ſubſtantia: quãtitate ⁊ qualitate. ⁊ ĩpugnant exempla aliquoruꝫ de defectu in

Prima ꝯcluſio. Si merx eſt (ſubſtãtia. defectuoſa quocũqꝫ predictorum triũ modorum ⁊ vendens ignorat defectum non affectata nec craſſa ignorantia: non peccat tunc vendendo eã ⁊ nõ ꝓpalando ei⁹ defectũ etiã ſi ꝑ tãto p̃cio ac ſi eſſet nõ defectuoſa venderet. Et dant rõnes adiectõis clauſulaꝝ ꝯcluſionis: ⁊ ibidẽ aliquid tangitur de hoc an is qui etiã tm̃ infra dimidiũ iuſti p̃cij decepit cõtrahentem compelli poſſit nõ ſolũ in foro aĩe ſed etiam exteriori ad reſcindendũ ꝯtractum aut ad reducenduꝫ eũ ad equitatẽ. Sꝫ de illo etiã infer' tanget in ſequẽtibꝫ q̄ſtionibꝫ ſcꝫ. lvj. ⁊. lvij.

Secunda ꝯcluſio. Si merx eſt defectuoſa aliquo p̃dictoꝝ triũ modorum et tã vendens q̄ꝫ emens ſcit defectum vel ſaltẽ venditor ꝓbabiliter credit emptorem ſcire: vt puta quia eſt defectus manifeſtus quẽ q̄libet preſumitur cognoſcere non peccat pro tunc vendendo ⁊ nõ propalando defectũ dũmodo venditor deſcendat ĩ precio mercis ꝓportionabiliter ad defectuoſitatẽ mercis. ⁊ dantur rationes adiectionis clauſularum concluſionis.

Correlarium primũ. Quedaꝫ dicta ſancti Tho. ⁊ etiam Joh. gerſon cancell'. Pariſienſ. de vendente rem defectuoſam indi gent moderamine. ⁊ recitatur ſnĩa vtriuſqꝫ ⁊ impugnat quaten⁹ limitet.

Secundũ correlariũ. Quãuis in aliquo caſu ſcꝫ iam dicto liceat venditori defectũ reticere nõ tñ ꝓpter hoc in eodem vel alio liceret ſibi verbo vl' facto ſignificare defectũ

Tertia ꝯcl'o. In pluribꝫ caſibꝫ (nõ ineſſe peccat vendẽs rem defectuoſã aliq̄ illoruꝫ trium defectuum: ⁊ in paucioribꝫ caſib⁹ eſt immunis a peccato.

Quarta ꝯcluſio. In caſibꝫ ſupradictis in quibꝫ peccat vendens mercẽ defectuoſam ei⁹ pctm̃ ẽ aliq̄ñ mortale aliq̄ñ veniale

Tertiũ correlariũ. Quãuis aliq̄ñ a pctõ poſſit excuſari vendens mercẽ mixtaz alteri: tñ aliq̄ñ nõ p̃t: ⁊ declarat ꝑ duo exẽpla.

Quartũ correlariũ. Quãuis aliq̄ñ excuſari poſſit a pctõ vendẽs mercẽ deficienteꝫ in quãtitate etiã ſi ſcienf illõ faciat: tñ aliq̄ñ nõ poteſt: et ponunt quattuor exempla de prima pte correlarij: ⁊ ſoluitur ibidẽ q̄dã

Quĩtũ correlariũ. Quãuis (q̄ſtiuncula vendens pannũ in q̄litate deficientẽ. puta pannũ male textum vel male tractũ vl' ruptum ad tractoriũ ⁊ recmendatũ poſſit aliquando excuſari tñ aliq̄ñ non poteſt.

Sextũ correlariũ. Quãuis veſtẽ veterẽ quã renouauit in apparentia purgãdo carzando aliq̄ñ excuſari poſſit: tñ aliq̄ñ nõ poteſt ⁊ ponunt exempla de vtroqꝫ. ⁊ ibi de arte recmẽdãdi rupturaꝫ pãnoꝝ an ſit dãnanda. ⁊ ibidem d̃ quodã documento pro p̃dicatoribꝫ circa materiã huius q̄ſtionis ⁊ cõſimilium ſeruando.

Queſtio. LV.

Vtrũ mercatio vel

emptio illa ſit illicita q̄ emptor p̃cio defectuoſo emit mercem.

Solutio. q. ſtat in vna ſuppoſitione. q̃tuor ꝯcluſiõibꝫ ⁊ q̄nqꝫ correlarijs.

In ſuppoſitiõe diſtinguit quõ ꝯtingit p̃

Pr̃ia ꝯcluſio (ciũ ẽẽ tripl'r defectuoſũ. Si p̃ciũ ẽ defectuoſũ aliq̄ triũ p̃dictorum defectuũ: ⁊ emptor ignorat eius defectum ignorantia nõ affectata aut craſſa nõ peccat tunc emẽdo vel ſoluẽdo ⁊ non ꝓpalãdo ei⁹ defectũ ſi nõ eo plus in numero addat in p̃cio neqꝫ recipiat eo min⁹ in merce. imo ſi tm̃ recipiat ac ſi p̃ciũ ĩ nullo deficeret: et dant rõnes adiectõis clauſulaꝝ ꝯcluſiõis

Secunda concluſio. Si precium ē defectuoſum aliquo predictorū trium defectuum ꝛ tam emptor q̄ venditor ſcit illum defectum vel ſaltem emptor conijcit probabilr̄ ꝙ venditor eam ſciat: puta q̄ ē manifeſtꝰ quē quilibet p̄ſumitur ſcire: nō peccat ꝑ tunc emendo vel ſoluendo nō ꝓpalā do defectum eius: dummodo emptor tanto minus de merce recipiat vel rāto plus precij addat in numero quantus eſt talis defectus precij: ꝛ dantur rōnes adiectiōis clauſularum concluſionis.

Primū correlariū. Sicut ſanctus Tho. ꝛ Jobes gerſon. dixerūt manifeſtos defectus mercis poſſe reticeri ſi deſcēdat venditor in p̄cio ꝓportionabiliter: ſic ijdē doctores dixiſſent manifeſtos defectꝰ p̄cij poſſe reticeri ſi aſcendat ꝓportionabilr̄ in precio vel deſcendat in quantitate mercis recipiēde. Jō ſicut eoꝝ ſnīa de merce defectuoſa indiguit moderamine ꝛ ſine illo nō eēt vera: ſic etiā ſimilis ſnīa de defectuoſo p̄cio vel numiſmate indigeret ſimili moderamine ꝛ ſine illo nō eſſet vera.

Secundū correlarium. Quāuis in aliquo caſu liceat reticere defectum precij: nō tamen licet verbo vel facto illū defectum abſcondere ſaltem per ſuppoſitionē tegētem defectū vel ablationē ſigni eū ſignificantis volendo ſignificare eum non ineſſe ſecus ſi dumtaxat intenderet eū tegere vl̄ facere eum latere venditorē ꝛ faceret hoc in illo caſu in quo licitū eſt reticere defectū

Tertia concluſio. Jn pluribus caſibꝫ peccat emptor ſoluendo precium defectuoſū ꝛ in paucioribꝰ ē īmunis a peccato.

Quarta cōcluſio. Jn caſibꝫ ſupradictis in quibꝫ peccat emptor ſoluēdo defectuoſum p̄ciū vl̄ numiſma: aliqñ peccat mortaliter: aliqñ venialiter.

Tertiū correlariū. Emptor ſoluēs p̄ciū deficiēs in caſu ꝓportionabiliter ſe habente ad ſecūdū exemplum primi correlarij p̄cedentis q̄ōnis nō pōt ita excuſari a peccato ſicut ibidem fuit excuſatꝰ venditor mercis deficientis in qualitate rōne mixture: ꝛ ibi de radentibꝫ ꝛ balneantibꝫ florenos ad diminuendū eoꝝ bonitatē.

Quartū correlariū. Emptor ſoluens precium vel numiſma deficiens in quantitate ponderis vel numeri poteſt aliqñ excuſari aliquando non. ꝛ ponunť quattuor exempla de prima parte: ꝛ ibi de ſoluentibꝰ per numiſma raſū fiſſum ꝛ peregrinos numos mixtos vſualibꝰ. ꝛ de eodem etiā in ſequenti correlario.

Quītū correlariū. Emptor ſoluēs p̄ciū vel numiſma defectuoſū in qualitate de q̄ defectu multiplr̄ exemplificatū eſt in ſuppoſitione p̄ambula poteſt aliquando excuſari aliquando non.

Queſtio. LVI.

Que et quot poteſt ꝛ debet cōſiderare venditor ex quibus cognoſcat quantꝰ ſit valor mercis ſue q̄tenus ipſe agnoſcat quātū p̄cium licite exigere valeat.

Solutio q̄ōnis ſtat in duabꝰ ſuppoſitionibus ꝛ ſex concluſionibus.

Jn ſuppoſitionibꝫ diſtinguiť de duplici valore ſcʒ naturali ꝛ vſuali: ꝛ oſtenditur ꝙ ſit poſſibile cognoſcere valorē vſualē rei.

Prima cōcluſio. Cognoſcere valorē naturalem rei ſm ꝙ eſt talis nō iuuat venditorem ad hoc vt exigat p̄ciū q̄d licitum ſit exigere nec requiritur ſed bene cognoſcere valorem vſualem.

Secunda concluſio. Quāuis eſtimatio currens in cōitate hominū ſit vnū ex illis manuductiuis penes que poteſt cognoſci valor vſualis: ꝛ ſic etiā conſequenter p̄ciū licitū exigi: tamē non eſt ſufficiens manuductiuū ad cognoſcendū illa. ꝛ ꝓbať viraꝙ ps triplr̄: ꝛ ibi declaratur quid ſit intelligendū per cōem eſtimationē.

Tertia concluſio. Quindecim ſunt manuductiua ex quibus poteſt vēditor vſualem valorem mercis cognoſcere: ꝛ enumerantur per ordinem ꝛ circa tredecimū q̄d eſt taxatio alicuius conſtitutionis ciuilis vel municipalis vel conſuetudinis ponūtur quattuor inſpicienda per rectores in taxando valorem rerum ad precia earundem.

Quarta concluſio. Ob vtilitatem prouenturam emptori ex merce ꝛ eius induſtria non licet venditori mercem eo carius vendere. ꝛ idem de p̄ſeruatione a malo: et cōſequēter fiunt quinq̄ argumenta cōtra cōcluſionē q̄ dimittunť inſoluta.

Primū correlarium. Minus periculoſa eſt negociatio illi⁹ cui⁹ merces ſūt taxate per cōſtitutionē aliquā municipalē ſeu rectores ciuitatis vel ꝑ cōſuetudinē modo dicto in .xiij. manuductiuo ꝙ̄ illi⁹ cui⁹ merciū taxa eſt relicta ſuo arbitrio. Et dico mercium: ita eñ ſcꝫ per tum ponit. ff. ad. l. rodiam. de iactu. l. j. ⁊ l. ij. ⁊ in. l. nauis. q̄ dico ne forte quiſꝙ̄ alicui regule innitēs credat non ſic debere dici vel poſſe.

Secundū correlarium. Minus periculoſa eſt negociatio illius qui habet merces quas etiam pleriꝗ alij habent in eadēꝫ ciuitate ꝙ̄ illius qui ſolus habet merces taliſmodi.

Quinta cōcluſio. Valor mercis nō cōſiſtit in indiuiſibili ſi valorē eius cōſiſtere in indiuiſibili ſic intelligeret, ſcꝫ ꝙ merx adeo ꝑciſe valeat tantū preciū ꝙ ſi aliquantulū vltra exigeretur diceret venditor cōtra eꝗlitatē iuſticie cōmutatiue exegiſſe precium excedens valorē mercis: ⁊ ibidēꝫ tractatur de hoc an leges dederint imo an potuerīt dare licentiā excedendi latitudinē iuſti precij dūmodo eēt exceſſus citra dimidiū iuſti ꝑcij, ⁊ quō ſit intelligendum ꝙ canones deſuꝑ loquentes habeant locum iure fori nō iure poli: ⁊ impugnat̄ ſententia Baldi atꝙ auctoris tractatuli qui intitulatur. xij. doctoꝝ. ⁊ rn̄detur argumentꝫ eiuſdem.

Sexta concluſio. Penes eadē cognoſcitur q̄ntum liceat ⁊ debeat eſſe precium penes q̄ cognoſcitur quant⁹ ſit valor mercis

Queſtio. LVII.

Vtrum illicitum

ſit vendere mercem ꝓ ꝑcio qđ excedit valorem mercis ſiue exceſſus ſit citra dimidiūꝫ iuſti ꝑcij ſiue vltra: ⁊ ſi citra ſiue ſit magn⁹ ſiue paruus.

Solutio q̄ōnis ſtat in duabꝫ ſuppoſitiōibꝫ ⁊ q̄nꝗ cōcluſionibus.

In ſuppoſitionibꝫ diſtinguit̄ quō dupliciter pōt intelligi ꝑciū excedere valorēꝫ mercis Et primus modus ſubdiuidit̄ in tres modos: ⁊ ibi de tribꝫ gradibꝫ latitudinis iuſti precij. Dehinc diſtinguitur quō dupliciter pōt intelligi mercē vendi vltra dimidium iuſti precij: ⁊ improbatur ſecundus mod⁹ intelligendi.

Prima concluſio eſt ſexmembrꝭ et talis. Venditori eſt illicitū mercem vendēdo exigere ꝓ ea precium qđ vendens ꝓbabilit̄ credit vł credere deberet, ſimpliciter vł ſcḋm quid excedere valorem mercis in illo loco ⁊ tempore in quo parat⁹ eſt vendere. Probatur quadrupliciter: ⁊ ibi dat̄ documētū aduerſus eos quibꝫ forte videretur ꝙ aliꝗ concluſiones nimis emungerēt. Ponitur etiam ibidem quedam deſcriptio equalitatis ſimpliciter dicte ſed impugnat̄ ⁊ dant̄ rōnes clauſulaꝝ cōcluſionis per ordinem cum caſibus ſuis.

Secunda ꝯcluſio. Pria ꝯclo ē vera etiā ſi venditor equilibri dubio dubitet illud ꝑcium excedere valorem.

Tertia ꝯcluſio. Pria ꝯclo eſt vera ſiue ꝑcium ſic excedat valorem ꝙ ſit vltra dimidium iuſti ꝑcij ſiue citra: ⁊ ſi citra ſiue ī modico ſiue in multo. Et contra illā arguitur poſtea quattuor argumentꝫ vbi declarat̄ quomodo intelligenda ſint illa vulgaria dicta, ſcꝫ res tātū valet q̄ntūꝫ vendi pōt. et vnuſquiſꝙ in re ſua eſt moderator ⁊ arbiter: ⁊ an allegatio iuris ciuilis admittentis aliquem actum ſtringat ad tenendū eūdēꝫ eſſe illicitū ⁊ ibidem iterū de hoc ꝙ vtriuſꝙ ius humanū videtur admiſiſſe exceſſū iuſti precij: dūmodo ille exceſſus ſit citerior dimidio eiuſdem: ⁊ an quis compelli poſſit ad vendendū rem ſuam. ⁊ an poſſit per aliquē imponi ꝑciūꝫ rei aliene inuito dn̄o eiuſdem ⁊ quid ad preſides locoꝝ ſpectet

Quarta concluſio. Venditor in talibꝫ, qui ſcienter ſcḋm tenorem prime concluſionis recepit exceſſiuum precium ſiue ſit ibi exceſſus vltra dimidium ſiue citra: ⁊ hoc ſiue in multo ſiue in modico tenetur illū exceſſum reſtituere ſed differenter, ⁊ ibi quādo venditor ſub mortali peccato ⁊ quando ſub veniali ſit ad reſtituendūꝫ exceſſūꝫ obligatus.

Quinta ꝯclo. Quāuis q̄ttuor cōcurrētibus poſſit venditor etiam ſcienter recipere precium excedens valorem mercis ī magno vel paruo: tn̄ quodcunꝙ horum defecerit non ſolum exactio eiuſdem vt ꝑcij cēſenda eſt ſibi fuiſſe illicita, ſed etiam receptio.

Habitis predictis

ↄcluſionibꝫ ↄñter reſtat etiã ponere tres ſequentes diſtinctiões ⁊.xiiij.dicta. quatenꝰ clareat: qñ cõtractus aliquis venditiõis vel emptiõis in quo cõmiſſa ẽ deceptio teneat ⁊ quando nõ: ⁊ ſi tenet: ad quid teneatur decipiens decepto. ⁊ hoc principaliter ꝓ foro cõſcientie. Pro foro autẽ contentioſo nõ niſi acceſſorie: ꝗtenus ſcꝫ aliqͣs certꝰ de hac re valeat diſſerere: cũ de vtroqꝫ fuerit inſtitutus.

Prima igitur diſtinctio

eſt. Cõtractꝰ in quibꝫ cõtingit fieri deceptionẽ ſunt duplices. Quidam ſunt ſtricti iuris: de quoꝝ numero ẽ ↄtractꝰ mutui. Alij dicunt̃ ↄtractꝰ bone fidei: vt ẽ vẽditio ⁊ emptio: ⁊ de hoc ſcꝫ q̃ ſint bone fidei ⁊ qui ſtricti iuris ⁊ cur ſic appellent̃ videatur glo. in. c. cũ venerabilis. de except. Dimiſſis ꝓ nunc ↄtractibꝫ ſtricti iuris: loq̃mur ſolũ de illis qui ſunt bone fidei. nec tamẽ de omnibꝫ illis ſed ſolũ de venditiõe ⁊ emptione: quia de illis eſt ad propoſitũ in preſenti tractatu. Et qꝛ ſicut contingit ꝙ venditor decipit emptorem: ita ecõtra: iõ habito quomodo ⁊ q̃ diuerſimode cõtingat ꝙ venditor decipit emptorem ⁊ quando talis contractus tenet ⁊ quando nõ et ad quid teneatur decipiens decepto: habẽtur talia ꝓportionabiliter etiã de contractu in quo emptor decipit venditorẽ: quão brẽ cã breuitatꝭ ⁊ ne diſtinctio ⁊ deciſiões poſtea ponende ponãtur intricate: loquamur gratia exempli ſolum de venditore decipiente emptorẽ.

Secũda diſtinctio.

Qꝙ vẽditor decipit emptorẽ ħ ↄtigit dupłr. Primo in hoc ꝙ ei vẽdit mercẽ vitioſã vel morbidã: ⁊ de illa deceptiõe ꝓ nũc ꝑteream9. Alio mõ in aliquo alio: puta in hoc ꝙ inducit eũ ad emendũ id qđ alꝭ nõ erat empturꝰ. vel ſupuendit ſibi mercẽ ſcꝫ carꝰ q̃ res valeat: ⁊ ſic decipit eũ in pcio: ⁊ de illa deceptione ↄñter extat loquẽdũ i ſeqñti diſtinctiõe q̃ cõplurimas habet ſubdiſtinctiones ⁊ ſubdiuiſiones: mẽbra atqꝫ caſus

Tertia diſtinctio

Si A vendendo mercẽ ſuam ipſi B decipit ꝑdicto mõ B. hoc cõtingit fieri dupłr: quia aut A hoc agit ſcienter aut ignoranter: ⁊ ſi ſecũdũ tũc deceptio dicatur fieri re ipſa: agit̃ nõ a ꝓpoſito. Si primũ hoc ẽ dupliciter: quia aut A agit hoc aliquo dolo interueniente aut ſine dolo. Non eſt enim intelligendũ ꝙ eo ipſo ꝙ A ſcienter ſeu a ꝓpoſito ſupuendit rem dicatur in pſenti materia loquendo eam dolo ſupuẽdere. q̃uis dici poſſit ꝙ res ipſa cõtineat in ſe dolũ etiam ſi nõ a ꝓpoſito fieret ſcḋm Hoſtienſ. Unde ſi A tenẽdo foꝝ rerũ ſuaꝝ: nõ aliqͣd dicit vel agit quõ ꝓuocet B ad emendũ eas quin B nihilominus eas fuiſſet empturꝰ: ita ꝙ ſi etiam A aliquid tale dicat vł agat quo nitat̃ ꝓuocare B: tñ B nihilominus nõ illis ſed alijs ex cauſis ꝓmotus fuiſſet illas res empturꝰ: nec etiã A aliquid dicit vel agit q̃ ꝓuocet vel alliciat ad emendum eas pluris q̃ valeãt. nec alijs aliqͣs tertius puta ꝓſoneta tale qđ dicit vel agit: nõ dicet̃ A decipe B dolo interueniente q̃tũcũqꝫ A ſciat ſe ſibi ſupuẽdere vt puta ſimpłr dicit. tanti tibi vdẽo eas ſi placet eme. etiã ſi reticeat vł nõ aperiat taleq̃d: qđ ſi apiret vł detegeret alꝰ nõ tanti emeret dũmodo etiã nõ poſitiua actione illud occultauerit ſed tñ ꝑuatiua. Si dicet̃ primũ ſcꝫ ꝙ dolus aliquis interueniat. hoc ẽ dupliciť: qꝛ aut ille dolus dat cãm ↄtractui aut non ſed incidit in ↄtractu. tunc aũt dicit̃ dolus dare cãm cõtractui quando B nõ fuiſſet empturus eam rem ſi non fuiſſet dolo inductus ad emenduꝫ: vt puta A dixit B ꝙ hec res eſſet vtilis ad curandum talem egritudinẽ cum tamen falſum ſit: nec B emiſſet ſi ſciuiſſet eam rem nõ valere ad talem effectuꝫ Tunc autem dicitur dolus incidere in cõtractu quando B quidem fuit alꝭ empturus eam rem ſed non tanto precio: dolo autem inductus fuit ꝙ tanti emit. puta cõmendabatur ſibi plus q̃ valebat: vel falſo allegabatur ꝙ prius etiam tanti vendita fuiſſet. vel alij ſibi tantundem dare voluiſſet. Si itaqꝫ dolus dat cauſaꝫ cõtractui hoc eſt dupliciter: quia vł dolus cõmiſſus eſt ab A vel ab aliquo tertio tãq̃ a mediatore habente ſe per modum pxoſonete. Si primũ hoc eſt dupliciter. quia vel loq̃mur ꝓ foro cõſcientie vel pro foro contentioſo.

Si autē dolus nō dedit cām ꝯtractui ſed incidit in ꝯtractu hoc ē dupl'r: ſcʒ qꝛ vel loq̄mur ꝑ foro ꝯſcīe vel pro foro ꝯtennoſo. Si vero nullo dolo interueniente licet a ꝓpoſito ꝛ ſcient' q̄ꝫtū eſt ex pte A ſit ꝯmiſſa deceptio: hoc ē dupl'r: qꝛ vel B ſciuit rem nō tantūdē valere ꝛ tñ paſſus ē eaʒ ſic ſibi ſupuendi. Aut B ignorauit rē nō tantūdē valere: ꝛ q̄ꝫlibet ꝓmuʒ illoꝝ mēbroꝝ poſſet ꝯñter ſubdiuidi multiplr' ſm q illā ſupuēditionē q̄ fit B ſcienti ſibi rē ſupuendi contingit fieri vl' vltra dimidiū iuſti p̄cij vl' nō vltra. ꝛ ſi nō vltra: hoc eſt dupl'r: qꝛ vel ad dimidiā vel citra: ꝛ ſi citra vel ī notabili vl' nō notabili. ꝛ ſi ī nō notabili: hoc ē dupl'r. qꝛ aut egredit' latitudinē iuſti p̄cij aut non ſed tm̄ indiuiſibilitatē ei⁹: ſed nō eſt op⁹ in illo mēbro facere talē ſubdiuiſionē eo q in deſcendēdo illud mēbrū oīa illa pari paſſu ambulabūt q̄ ad h̄ qd ē ꝯtractū talē tenere ꝛ A nō cē obligatū ipi B ad aliquā reſtitutionē ꝛc. Si aūt B ignorauit rem ſibi ſupuendi credēs rem tantūdē valere: hoc ē dupliciter: qꝛ vel A vēdidit eā vltra dimidiū iuſti p̄cij aut nō vltra: ꝛ ſi nō vltra: hoc eſt dupl'r: qꝛ vel ad dimidiā vel citra: ꝛ ſi citra hoc eſt dupl'r: qꝛ vel in notabili ꝛ multo. vl' in nō notabili ſed modico: ꝛ ſi in modico: hoc eſt dupl'r: qꝛ aut illud egredit' latitudinem iuſti p̄cij vel nō ſed tm̄ indiuiſibilitatē iuſti ꝛ p̄ciſi p̄cij. Ex ſi A ſupuendēdo mercē ipi B nec dolo vllo interueniēte nec etiā a ꝓpoſito ſeu ſcient' imo ignoranter decepit B: ꝛ ita ex pte A ꝯtigit actiua deceptio tm̄ re ipa. hoc ē dupl'r: qꝛ vel B etiā ignorauit ſicut ꝛ A mercē nō tantūdē valere: aut B ſciuit (licet A ignorauerit) ꝛ tñ B nihilominus emit. Si ꝓmū hoc ē dupl'r: qꝛ vel A ſupuendidit vltra dimidiū iuſti p̄cij vl' nō vltra: ꝛ ſi non vltra: hoc iteꝝ ē dupl'r. ꝛ diuide ꝯñter ꝛ ſubdiuide eodeʒ mō ſic̄ ſupra fuit ſubdiuiſio facta qñ A ſcient' ſupuendidit. Simil'r aliud mēbrū ſcʒ q A ignorāte ſe ſupuendere: B ſciuit rem ſibi ſupuendi: poſſet etiā eodē mō ſubdiuidi: ſicut qñ taʒ A q̄ꝫ B ſciuit fieri ſupuenditionē: ſed nō ē opus: qꝛ qualiſcunqꝫ ſeu in q̄ꝫtocunqꝫ fiat talis ſupuenditio: oīa pari paſſu ambulabunt quo ad hoc q ē ꝯtractū tenere vel nō tenere. ꝛ A eē obligatuʒ vl' ñ obligatū ipi B ſic ſcienti ſibi ſuperuēdi rem. Et poſſet hec oīa reduci ad quādā dimēbratā figurā vt amplius res eluceſceret. Que autem dicētur in ſequentib⁹ dictis de venditore decipiente emptorē poſſunt nō ſolum econtra ꝓportionabiliter intelligi in emptore decipiente venditorem ꝛc. ſed etiā in alijs contractibus bone fidei. vt in locante ꝯducente ꝑmutante ꝛ ſic de alijs. iō hec etiam deſeruire poterunt ad q̄ntū ꝛ ſeptimum tractatus.

Primum dictum

Si A ſcienter ꝛ etiam dolo per ſeipm̄ interueniente ꝛ dante cām contractui decepit B vendendo ſibi aliquid: tunc in foro cōſcientie cōtractus eſt nullus. ꝛ non tenet etiam in fauorē decepti aliquādo: ꝛ ſi deceptus paſſus eſt aliqd̄ intereſſe ex initione talis ꝯtractus: tenet' A ſibi ꝓ illo intereſſe ſatiſfacere. Prima ps huius dicti probat' ſic: qꝛ quādo aliquis contractus ē in foro ꝯſcientie valid⁹ ꝛ tenet: tunc vltro citroqꝫ oritur obligatio vt ptʒ ex diffinitione contractus habita ſupra qōne. xvj. Modo in p̄dicto caſu non oritur obligatio ex parte B in illo foro: ꝛ vt oſtendam in ſecūda pte hui⁹ dicti etiā aliqñ nō ex pte A orit' in eodē foro: igit' p̄dict⁹ ꝯtractus ē dicendus nullus. minor ꝓ prima pte ꝓbat': qꝛ nemo incurrit obligationē puaciam niſi intēdat ꝛ velit ſe obligare ꝛ ita conſentiat in obligationem vt vult Scotus in. iij. diſ. xxxix. tractando de iuramento doloſo. Modo in predicto caſu B non intendit ſe obligare: quia qui aliquem actum natum inducere obligationem agit ex tali ꝛ tanto errore q ſi ille error non eſſet nullatenus eū actū ageret: talis non intendit etiam cōtrahere obligationem illam quā al's ille actus natus cēt inducere. eo q errās tali errore nō conſentit in actum illum voluntarie: ꝛ per conſequens nec in obligationem nataʒ induci per eundem: quia talis error cauſat inuoluntarium. iij. Ethicorū. ſine autem volitione et conſenſu non contrahitur priuata obligatio. igitur in predicto caſu nō obligatur B ipſi A ratione predicti ꝯtract⁹. igitur contractus eſt nullus ex parte B: ita q ſana conſcientia poteſt B nolle ſtare cōtractui ꝛ nolle ipi A ea facere que alias teneretur agere ſi cōtractus teneret. Cō

firmantur predicta a ſimili: qꝛ Richardus
in q̄rto lib diſt.xxxviij.tractādo d̄ votiſ.arti
culo p̄rio q̄ōne p̄ma dicit.ꝙ ſi quis facit ſe
ordinari ab illo quē credit ordinē poſſe cō
ferre ⁊ nō poteſt: vt puta credit eum epiſco
pum eſſe ⁊ nō eſt: ſi vouet caſtitatem: quia
credit ſe recipere ſacrū ordinem qđ niſi cre
deret caſtitatem nō voueret: talis nō cōſen
tit abſolute in votū caſtitatis. Vn̄ poſtq̄
ſibi notum eſt ꝙ ille ipſum ordinare nō po
tuit nō obligaꝛ voto caſtitatis ſed poſſet li
cite matrimoniū cōtrahere. hec ille. Et idē
tangitur in glo.in.c.vnico: de voto ⁊ voti
redempt.lib.vj.in verbo approbatis. Er
go eadē ratione ſic erit hic vbi emptor do
lo venditoris inductꝰ credidit mercē eius
valere ad talem vel talem effectum atq; iđ
emit al's nullatenꝰ empturus ꝙ nō tenebiꝛ
in foro conſcientie ſtare contractui ex quo
veritas illi cauſe defuit. Unde illa cā vide
tur tacite ⁊ virtualiter tranſyſſe in conditi
onem. Ideo nō extante illa cōditione non
extat qđ ſub ea geſtum eſt. Secunda ꝑs
dicti probaꝛ: quia dato ꝙ B poſt dolum
paſſum vellet ſtare contractui: tamen ali
quādo nō teneret A ſtare eidem ī illo foro.
⁊ hoc in tali cāu dabili. Nam ſtat ꝙ A ex
animo ſuo intendebat ſe non obligare ipſi
B niſi B reciproce equa lance obligareꝛ
ſibi: alioquin intendebat eque liber eſſe ad
reſiliendum ſicut B. Modo B ex illo cō
tractu ⁊ virtute eiuſdem nō obligabaꝛ ipſi
A. igitur tunc nec A intendebat ſe virtute
illius cōtractus obligare ipſi B. igitur nec
obligabitur A ipſi B. tenet hec vltima cō
ſequentia: qꝛ nemo obligatiōē priuatā in
currit niſi qui intendit ⁊ quomō intēdit eā
incurrere. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ſi B q̄ nō obligaꝛ ipſi A
ex illo contractu vellet ſua ſponte ſtare cō
tractui: non oporteret propter hoc in illo
foro etiam A eidē ſtare in cāu quo A nō
voluiſſet plus obligari ipſi B q̄ ecōtra: iđ
ſicut nō ex vi cōtractꝰ ſed ſponte B vellet
ſtare ꝯtractui ⁊ ſic obligaret ſe ipſi A: ita eti
am non niſi ſponte ⁊ non ex vi contractus
A in predicto caſu obligaretur ipſi B. iđ ī
voluntate A eſſet an etiā ſponte vellet ſta
re cōtractui ſicut in voluntate B eſſet.

Dixi autē notanter aliq̄n ⁊c̄. qꝛ ſtaret ꝙ
A intendiſſet ſe obligare ipſi B ſi B vellet
eidem etiam nō ex vi contractꝰ ſed poſtea
ſponte ſua ſtare. Et tunc ꝯtractus ī illo fo
ro teneret in fauorem decepti. Dixi etiā
notanter in illo foro ⁊c̄. quia etiam ſtante
predicto cāu teneretur A ſtare contractui
in fauorem decepti etiam in cōſcientia q̄n
res iam eſſet deuoluta ad forum contētio
ſum ⁊ ſententia contra eum lata eſſet d̄ ſtā
do in fauorem decepti, quia in conſcientia
ſua tenetur parere iudicis decreto: tūc enī
A obligaretur non priuata obligatōe ſed
publici iuris. ſecus autem ante ſententiā
iudicis. Tertia pars dicti ꝓbatur qꝛ dās
occaſionē damni: dānū quoq; dediſſe vi
detur. c. ſi culpa. extra de iniurijs ⁊ dāno
dato: ergo ſi damnū dedit teneꝛ damnifi
cato ad refuſionem damni.

Secundum dictū

In foro cōtentioſo caſus p̄cedentiſ dicti ē
ſm̄ cōem opinionē etiā nullus. ſed regula
riter tenet in fauorem decepti: ⁊ ſi B ē paſ
ſus aliqđ intereſſe rōne initionis illꝰ con
tractus: teneꝛ A ſibi ad illꝰ refuſionē. Pri
ma ꝑs ꝓbaꝛ ꝑ glo. in. c. cū dilecti. de emp.
⁊ vendi. ⁊ ꝑ glo. in. l. ij. C. de reſcin. vendi.
⁊ in. l. elegāter. ff. de dolo. ⁊ ꝑ Bartholū in
eadē lege elegant. vbi inter cetera motiua
adducit hoc. ſcʒ qꝛ dolus dans cām ꝯtcui
manumiſſionis reddit illū cōtractum ipo
iure nullum. vt in. d. l. eleganter. ſi ergo cō
tractū ita fauorabilē annullat: multo fortiꝰ
contractum minus fauorabilem. Et dixi
ſm̄ cōmunem opinionē: qꝛ Petrꝰ de bella
partica tenet contrarium dicens ꝙ dolus
dans cām cōtractui nullū contractū ānul
lat ipo facto etiam bone fidei ſicut nec ſtri
cti iuris (ꝓut etiā aduerſarij d̄ ꝯtractu ſtri
cti iuris concedunt) ⁊ cū illa opinione di
cit Panormitanus tranſyſſe Johannem
andree in. c. cum dilecti. de emptione ⁊ vē
ditione. Hoſtienſ de hoc loquens dicit ꝙ
contractus eſt nullus ſi deceptus hoc alle
gare velit alias agere pōt ex hoc cōtractu
contra decipientem. ff. de dolo. eleganter.
Sed ſi deceptus ignorans tradiderit re
petet actione de dolo. Unde B ait. ꝓceſſit
venditio vt firma ſecuta traditio vt infir
manda. Secunda pars probatur. Quia
nullitas que in illo foro ineſt tali ꝯtractui
cauſatur in fauorem B decepti et non A
decipientis: quia non decipientibus ſed

deceptis iura ſubuenire voluerunt. igitur ſi B decept⁹ renunciet illi fauori: ⁊ ſic velit ſtare ꝯtractui: obligabit A ſtare eidē, alioquin doloſus reportaret cōmodū de ſuo dolo ſcȝ q: ꝑtextu doli vellet ſe defendere quominus teneret decepto ex pte ꝯtract⁹ ſic ſecū inſin. Et ſi dicas ex quo A noluit obligari ipſi B niſi B reciproce obligaret pariter ſibi ſicut cōtingere pōt q̄ ꝯdito nō extat: quō igit vel vnde venit ꝙ A obligabit B i fauorē eiuſdē cū nemo ꝯtrahat ꝑuatā obligationē (cuiuſmōi eſt obligatio q̄ ex ꝯctu orit) niſi qui ꝯſentit in eandē vt in ꝑcedenti dicto fuit deductū: cui⁹ rō videt etiā hic i ꝑ foro militare ſi alibi valuit. Dicēdum ꝙ A virtute iuris cōis ꝯtrahit illā obligationē ſtandi ꝯtractui in illo foro in fauorē decepti eo ꝙ ius cōe diſponit ꝙ nullus de ſuo dolo reportare debeat cōmodū. igitur ius vult A eſſe obligatum ipſi B: ſi B velit ſtare ꝯctui. Nō bñ pōt aliquis etiā inuit⁹ vel nō cōſentiēs ꝯhere obligationē iuris cōis ſec⁹ de priuata obligatiōe. Et ob hoc etiā notanter dicebat in maiori ꝓbationis ſecūde ptis hui⁹ dicti. nullitas q̄ in illo foro ineſt ꝯctui ⁊c. q: ꝑter nullitatē q̄ in illo foro ineſt ei: hȝ nullitatē etiā in foro cōſcientie eidē ex alia lege ſcȝ naturali ⁊ ex natura rei cōuenit ſm quā naturā rei ſic nullitas ineſt ei ex pte B ita ſtaret ꝙ ineſſet ei ex pte A vt dictū eſt. ſec⁹ autē eſt de nullitate ei cōueniente ex diſpoſitione iuris poſitiui: q: talē non habet ex pte A in caſu q̄ B vult ſtare ꝯtractui. Et i hoc ptȝ rō diuerſitatis hui⁹ caſus ad ꝑcedentē ſeu vni⁹ caſus in diuerſis foris. Scdo etiā pōt eadē ſcda pars hui⁹ dicti ſic ꝓbari: q: niſi dolus dediſſet cām ꝯtractui teneret B deceptus ſtare ꝯtractui in illo foro. ergo ꝙ nō tenet in illo foro ſtare ē: q: vera ꝓpter dolū quē paſſus eſt voluerūt ei ſuccurrere. ⁊ per ꝯſequens cū talis rō ſcȝ doli paſſio nō habeat locū in A decipiente: q: ille nō eſt dolum paſſus: q̄ īmo dolū egit: ſequit ꝙ ei iura nō volunt ſubuenire ſed potius compellere eū ad ſtandū ꝯtractui in q̄tum B vellet ſtare eidem. Nec eū releuabit dolus interueniens q: non eū paſſus eſt ſed egit. Dolus autem ſuo actori patrocinari non debet: licet paſſo eū iura ſubuenire diſponant.

Tertia pars dicti ꝓbatur eodem modo ſicut tertia pars precedentis dicti. Dictū eſt etiam notanter in ſecūda parte regulariter loquendo q: fallit in caſu quo ꝯtract⁹ eſſet a lege ꝓhibitus: vt in glo. in .l. a diuo. ff. de ritu nup. ꝙ etiam Panor. dicit fallere in dolo dante cām contractui i ſpiritualibus ⁊ matrimonio indigeret latiori examine q̄ꝫ preſens materia patiatur.

Tertiū dictū

Si A ſcienter ⁊ etiā dolo interueniente: non quidem per ſeipſum ſed eo inſcio ꝑ aliquē tertiū cōmiſſo: cuius dol⁹ etiam dedit cauſam ꝯtractui: decepit B vendendo ſibi aliquid: tunc loquendo ꝓ foro ꝯſcientie dicendū videt per omnia ſicut dictū eſt de cāu primi dicti vbi etiam dolus tal' fuit per A cōmiſſus. Probatur q: in illo foro rōes q̄ ad caſū ꝑmi dicti ſūt poſite eque militāt in ꝑſenti cāu. igit ſi alibi cōcludunt etiam hic. Antecedens patet applicando eas vtrobiqꝫ. Nec apparet aliqua eſſe diſpoſitio iuris humani poſitiui que in hoc caſu ꝓ foro ꝯſciētie ſtringat B ad aliqua ad que nō ſit al's aſtrictus iure diuino vel naturali modo ex diuīo vl' naturali iure cōtractus talis nō tenet vt oſtēdunt rationes vtrobiqꝫ applicabiles. ergo re nōdum deuoluta ad iudicē nec lata ſententia deſuper videt B eſſe liber.

Quartū dictū

Loquendo ꝓ foro cōtentioſo de caſu dicti imediate ꝑcedentis: contractus tenet: ita tamen ꝙ licet B deceptus teneat ſtare contractui: tamē A tenetur ipſi B dolum paſſo in tātū q̄tum factus eſt locupletior per huiuſmōi ꝯtractum ⁊ nō plus. poterit q̄ȝ B agere cōtra doloſum mediatorem. Ratio prime partis dicti eſt: quia culpa ſolum ſuum debet tenere actorem: ⁊ ita alienus dolus ſcilicet mediatoris non debebit in ꝑiudiciū ipſi⁹ A infirmare ⁊ annullare contractum quē A ſine ſuo dolo iniit. maxime cum ipſi B ſi in aliquo grauetur ſit de ſufficienti remedio prouiſum quo ſui grauaminis refuſionem a mediatore valeat obtinere. Nec A cum fuerit bone fidei venditor tenetur de dolo mediatoris. vt. ff. de dolo eleganter. Ratio autem ſecunde partis eſt: quia nemo debet de aliena iactura locupletari.

Tertia ps patet p.l.ij. et.iij.de pſonetis ff.de pſonetꝭ.ꝛ p d.l.elegāter.Et nota ꝙ ſi nō ſit ſoluēdo:decept⁹ hꝫ recurſū ꝯ ſecū cōtrahentē ſm glo.ver.fi.in hoc ſpō.ꝛ ibi docto.in d.l.elegāter circa p̄n. Poſſet tñ eſſe difficultas hic an A.ſana ꝯſciā poſſet i foro ꝯtētioſo aſtringere ipm B.ad ſtandū cōtractui qñ ſufficiēter ꝯſtaret ipi A.ꝙ B fuiſſet dolo etiā dāte cauſam ꝯtcui induct⁹ p mediatorē ad ꝯhēdū ita ꝙ B.al's nullatenus ꝯtraxiſſet q̄ntūcūqꝫ certū ſit ꝙ A.i foro eodē ſcꝫ ꝯtētioſo obtineret itentū. Rō aūt difficultādi ē q꜡ videꝛ ꝯ bonā cōſciam eē ꝙ aliq̄s ſuū ꝓximū inuitū velit ad quidpiā cōpellere ad qḋ ꝯſtat illū nō teneri ſed liberꝫ eē ab eodē. Nā talis vſurpat ſibi poteſtatē in ꝓximū vt videꝛ ſup̄ q̄ꝫ ꝯceſſuꝫ ſit ſibi a dño. Niſi forte dicaꝛ ꝙ ñ ꝑciſe ꝟtute ꝯtcus:ſꝫ ꝟtute iurꝭ cōis dātꝭ ipi A.facultatē talē cōpellēdi B.ad ſtādū ꝯtcui aſtrīget B ad ſtādū eidē.ꝛ h̄ fieri potꝫ q꜡ iuſ cōe p̄t aliquē liberꝫ ab aliq̄ re facere obligatū ad eādē etiā ſi īuit⁹ ſit.Et certe ſi iura ſic voluerūt diſponere etiā i caſu q̄ ꝯſtaret ipi A. ꝙ B.dolo mediatorꝭ etiā dāte cauſaꝫ ꝯtcui induct⁹ fuiſſet ad ꝯhēdū:tūc ceſſat difficultas p̄dicta:ſed de hoc tranſeo.

Quintū dictū.

Si A.vēdendo ſciēter ꝛ a ꝓpoſito ꝛ etiā dolo p ſe interueniēte:nō q̄dē dāte cauſaꝫ ꝯtcui:ſꝫ īcidēte in ꝯtcu:decepit B.tūc ꝯtc⁹ p̄dict⁹ etiā nō curādo an decepit B.vltra dimidiū iuſti p̄cij vel citra:tenet tā p foro ꝯſcīe q̄ꝫ p foro ꝯtētioſo:ita ꝙ nō ē null⁹. Rō aūt cur p foro cōſcīe (de q̄ min⁹ videreꝛ) teneat eſt.q꜡ B.i tali caſu vere ꝯſenſerat ad ꝯhēdū q̄ ad ſubaꝫ ꝯtcus:ita ꝙ dol⁹ quē paſſus ē nō īduxit eū ad ꝯhēdū:ſꝫ ſolū īduxit eū ad talē q̄ntitatē p̄cij dādā.aū eñ oēm dolū paſſum ītendebat B.emere hāc rē:licꝫ nō tāto p̄cio.ergo firmū eē debet in qḋ libere ꝛ ſincera voluntate:nullo dolo nato cauſare īuolūtariuꝫ occaſionat⁹ ꝯſenſit.Qḋ eñ ſemel illo modo placuit:ampli⁹ diſplicere nō debet. nec vtile debet vitiari p inutile:vt in reg.iu.li.vj.ꝛ p ꝯñs qḋ nullo dolo geſtū ē nō debꝫ īſtringi ꝓpꝛ illud qḋ dolo actū ē:ſi vnuꝫ ab altero ſepari queat:ſicut hic fieri p̄t. q꜡ firmo remanēte ꝯtcu:remediū dari p̄t ipi B.ꝓ eo ꝙ dolo ad tātā q̄ntitatē p̄cij expēdendū īduct⁹ ē.Habito ḡ ꝙ ꝯtc⁹ tenꝫ tenꝫ i foro ꝯſcīe:ꝛ multo magꝭ in foro ꝯtētioſo vidēdū ē.q̄d tñ vel q̄le remediū ipi B.talē dolum paſſo ꝯpetat in illo vł alio foro ꝯ A.ꝛ h̄ tāgeꝛ p duo ſeq̄ntia dicta:q̄ ſūt accipiēda etiam ſine diſtinctiōe illa.ſ.nō curato an deceptio fuerit vltra dimidiū iuſti p̄cij vł citra.

Sextū dictū.

Loquēdo p foro cōſcīe:tūc in caſu p̄cedētꝭ dicti A.teneꝛ ipi B.abſolute ad reducēdū ꝯtcū ad eq̄tatē volente id B.ſibi fieri:ita inq̄ꝫ abſolute ꝙ ab illa tētione nō p̄t A.ſe liberare volēdo iuito B.reſcindere ꝯtcū:ita ꝙ īuito B.nō ē i optōe A.vtrum horꝫ faciat. Ptꝫ:q꜡ A ꝯ iuſticiā cōmutatiuā grauauit B.nō ſolū ſciēter et a ꝓpoſito:ſꝫ etiā adhibito dolo atq̄ꝫ ita doloſe.ob qḋ ꝛ dupliꝛ peccauit:igiꝛ niſi reducat eū ad eq̄tatē pſeuerabit i illa iniuſticia cōmutatiua ꝛ ꝯtinuabit eādē. Nō ita peccat iniuſt⁹ detētor volēdo detinere aliq̄d ꝯ iuſticiā cōmutatiuā.ſic p̄mo acq̄rēdo illud ꝯ eādē.Itē abſtulit iniuſte illḋ i q̄ ſupaccepit:igiꝛ teneꝛ illud reſtituere niſi B.ſibi remittat. Rō aūt ſcḋe ptꝫ ē.q꜡ ꝯtc⁹ tenet ex pte vtriuſq̄ꝫ.igiꝛ iuito B.nō p̄t A.velle reſcīdere ꝯtcū niſi id faciat auc̄te ꝛ fauore ſupioris vel iurꝭ publici dātꝭ ſibi optionē ꝙ horū faciat. Qḋ addo.q꜡ dabilis ē caſus vbi i foro exteriori p̄dicta ꝯſeq̄ntia nō tenet ſcꝫ ꝯtc⁹ ex pte vtriuſq̄ꝫ.tenet igiꝛ vn⁹:puta decipiēs nō p̄t iuito altero.ſ.decepto reſcidere ꝯtcū:imo decipiēs deniq̄ꝫ p̄t ꝛ ē i optōe ſua reſcidere ꝯtcū:ꝛ ſic ſe liberare a reſtitutiōe ſupaccepti:puta ſi null⁹ dol⁹ etiā incidēs ꝯtcui īteruēniſſet ꝛ deceptio eſſet facta etiā vltra dimidiū iuſti p̄cij ex pte vēdētꝭ vł īfra ex pte emptorꝭ:vt ptꝫ i ca.cū dilecti.de empt.ꝛ vē. Sꝫ hec optio cōpetit ſine dolo decipiēti:quā tñ optōeꝫ ñ optꝫ i foro cōtētioſo vł etiā ꝯſcīe ꝯpetere ei q̄ vltra ſciaꝫ etiā dolo adhibito īcidēte ꝯtcui decepit ꝓximū. Nō eñ ita fauore a iure publico pſequēd⁹ ē doloſus ſicut nō dolos⁹:imo pſequēdus ē. Sꝫ diceres h̄ p̄mo.q꜡ videꝛ ꝙ i caſu ill⁹ ſexti dicti ſtare poſſꝫ ꝙ A.nihil ſupacceptū reſtituere teneretꝛ nec reſcidere contractū. Nā ſm Sco (vt ſup̄ q.l.vj.habituꝫ ē) nō paratus rē ſuā h̄ tpe q̄ parꝫ valet vēdere ſꝫ ſtatuēs eā i aliud tēp⁹ q̄ multū ſperatꝛ valitura ſeruare pōt eā nūc plurꝭ vendere q̄ꝫ

nunc valeat. Hoc tn̄ adeo pōt ꝙ poſtea nec tenebiť reſcindere ꝯtractū: nec ſupacceptū reſtituere. Ad hoc dicēdū ꝙ Scot⁹ loquiť in caſu quo A. nō inducit vllo dolo: imo nec vllo mō aliuꝫ ad emendū illo vel alio p̄cio: imo loquiť in caſu q̄ A inducit̄ ꝑ nimiā inſtantiā emptoris vt ſibi vendat ꝛ A. mallet eſſe ſupportat⁹ a vēdiciōe nūc tēporis. ſecus aūt eſt in ꝓpoſito vbi A. induxit B. etiā dolo adhibito ad emēdū exceſſiuo p̄cio: ꝛ ita ꝯſtat ꝙ nō diſpoſuerat ſuam rē ſeruare in aliud tēpus: alioq̄n non induxiſſet B. ad emēdū: ꝛ maxime adhibendo dolū. Si ſecūdo dicas. Videť ꝙ A. poſſit ſe liberare a reſtitutione ſupacceptí ꝑ reſciſſionē ꝯtract⁹: qꝛ ſtat ꝙ A. ſtatuerit apō ſe ꝙ nulli vellet vēdere niſi ꝑ ſic exceſſiuo p̄cio: ꝗuis nō diſpoſuerit ſe rē velle ſeruare vſq3 in aliud tēpus. igiť pōt velle reſcindere ꝯtractū. tenet ꝯſeq̄ntia ex dicēdis in xi. dicto: vbi decipiens pōt ſic ſe liberare a reſtitutiōe ſupraccepti: q̄ facultas ei ex illa cauſa cōpetit: qꝛ ſtat ꝙ A. al's nō minoris voluiſſet vēdere rē ſuā. Dicēdū dupliciter. Primo ꝙ illud qd̄ adduciť vt ſimile nō eſt ſimile: qꝛ eſt in caſu vbi null⁹ dolus erat adhibit⁹: ſec⁹ igiť hic vbi dolū adhibuit A. Secūdo dicēdū ꝙ velle ipius A. de quo argumētū loquiť erat iniquū. idō illud (ſaltē dolo adhibito) nō ſuffragabiť ei quī volentē B. debeat abſolute ſibi reſtituere ſupacceptū ꝛ nō diuertere ad reſciſſionem contractus.

Septimū dictū.

Loq̄ndo ꝓ foro ꝯtētioſo: tūc in caſu quīti dicti dať ipi B. actio ex eo ꝯtractu ꝯtra A. ita ꝙ etiaꝫ ſi A. nō vltra: ſed citra dimidiū iuſti p̄cij etiā in non notabili: puta in vno numo vt dicit Hoſtieñ. ſupaccepiſſet teneť ꝛ cōpelleť i illo foro reſtituere ſupacceptū. Hoc ꝓbať ꝑ l. Julian⁹. §. ſi vēditor. ff. de ac. emp. ꝛ ven. et. §. idēꝫ Julian⁹. ꝛ ꝑ. l. ſi q̄s affirmauerit. ff. de dolo. Nec in hoc caſu habet A. optionē reſcindēdi ꝯtractū vt ſic ſe liberet a reſtituēdo ſupacceptū: ſicut haberet ſi nō adhibit⁹ fuiſſet dolus ſaltē quando deceptio eſſet facta vltra dimidiū iuſti p̄cij. Cōſeq̄nter vidēdū eſt de eo q̄n venditor ſine dolo decepit emptorē in p̄cio: puta ſibi ſuguendēdo mercē. Et dico notāter in p̄cio. qꝛ aliquādo decipit eū etiā in q̄ntitate rei. ꝛ hoc ꝯtinget dupliciter. qꝛ vel res eſt mobilis. ꝛ tūc deceptio fit in pōdere vel mēſura: vel ē imobilis: vt cū vēdit fundū q̄ttuor modiorū q̄ eſt duoꝝ tm̄. Sꝫ de illa deceptiōe pteream⁹ de qua ꝑ foro ꝯſciētie patuit. q. iiij. Pro foro aūt exteriori vide Hoſtieñ. in ti. de emp. ꝛ ven. §. quibꝰ mēſuris ꝛc. ꝛ. §. qualiter reſcindať. ver. hoc vbi. Cōſequēter ergo tm̄ loquamur de deceptiōe in p̄cio.

Octauū dictū

Si nullo dolo per ſe vl' aliū interuenientē: ꝛ tm̄ ſcieñ ꝛ a ꝓpoſito A. decepit B. ſuguēdendo ſibi mercē: tunc A. peccauit. ꝛ hoc vel mortaliter vel venialiter ſm̄ diuerſitatē q̄ntitatis exceſſus p̄cij ꝛ intētiōis A. in decipiēdo ꝑut patuit i tertia ꝯcluſiōe p̄ncipali hui⁹ queſtiōis. ꝛ mlto magis patet ꝙ tūc peccauit eodē genere peccati q̄n vltra ſciam etiā dolū adhibuit: imo ſtaret ꝙ vbi ſuguenditio ſine dolo facta fuiſſet tm̄ venialis ipa rōne doli adhibiti fieret mortalis: puta ſi ad hoc vt inducat emptorē ad emēdū rē pluris q̄ꝫ valeat: falſo iuret rem tātundē valere vel ſe prius tāti vēdidiſſe: licet ſuguēditio ſit in exceſſu ita modico ꝙ al's ſuguēditio nō fuiſſet niſi venialis. iā eñ rōne doli periurio cōmiſſi: reddit mortalis. Nūc vidēdū eſt de cōtractu huius octaui dicti an teneat. ꝛ de hoc i ſequēti dicto. ꝛ ad q̄d teneať A. ipi B. ꝛ de hoc in alijs tribꝰ ſequētibꝰ dictis.

Nonū dictū.

Si A. nullo dolo interueniēte: ꝛ tm̄ ſciēter ꝛ a ꝓpoſito ſuperuendidit mercē ipi B. ꝯtract⁹ ꝑ vtroq3 foro nō ē nullus: imo tenet etiā indiſtincte q̄ ad ſuguenditionē: id eſt nō curādo an ſupuēdiderit ſibi vltra dimidiū iuſti p̄cij vel nō. De foro exteriori patet ꝑ ca. cū dilecti. de emp. ꝛ vē. vbi hoc in ſilī ſeu de correlatiuo ſcꝫ de emptiōe facta infra dimidiuꝫ iuſti p̄cij habeť ꝙ talis ꝯtract⁹ nō eſt null⁹: imo tenet. Ob qd̄ et papa iprobat ſniaꝫ iudicꝭ q̄ talē ꝯtractū cēſuit vt nullū nō tenere. Idē etiā ptꝫ ꝑ ca. cū cauſa. eo. ti. Itē ꝑ glo. in. l. In cauſe. ij. §. Idē pōpo. ait in p̄cio. ff. de minori. ꝙ ſi venditio etiā vltra dimidiū iuſti p̄cij facta tenet: multo mag' nō vltra: ſꝫ ad dimidiuꝫ vel citra facta tenebit. De foro ꝯſciē patꝫ ꝑ rōnē poſitā ad q̄ntū dictū. Vñ ſi ibi vbi

vltra ſciam etiã dol⁹ incidit ꝛ interueniſt cõ
uicit illa ratio ꝑ foro ↄſcie tenere ↄctũ: mul
to magꝭ vbi null⁹ dol⁹ acceſſit: ꝛ ex hac po
teſt ſumi rõ cõis ꝑ vtroq₃ foro. qꝛ vbi etiã
dol⁹ incidit in ↄctu: tenet ↄct⁹ ꝑdict⁹: etiã in
foro exteriori ꝛ ↄſcie: vt pʒ ex q̃nto dicto.
igiť magꝭ vbi dol⁹ nõ incidit in contractu.
Sciẽdũ eſt aũt hic ꝙ qñ fit ſermo ð nul-
litate ↄtract⁹: ꝛ de hoc qđ ẽ ↄtractũ non te
nere. theologi ſaltẽ aliq̃ habẽt aliũ modũ
loquẽdi q̃ꝫ dñi iuriſpiti. Nã Johẽs ð Ger
ſona cãcellari⁹ pariſieñ. loquẽs de ↄtractu
in q̃ res vltra dimidiũ iuſti ꝑcij vendiť vel
ſub dimidio eiuſdẽ emiť dic ꝙ talis ↄct⁹ vł
ↄſenſus ẽ lege irritat⁹: vt pʒ ĩ tractatu ſuo
de ↄctib⁹. ꝛ ſic ꝑtẽdit q̃ſi ſit ip̃o iure null⁹ et
caſſus: ꝛ tñ talẽ modũ loquẽdi nec iuriſpi-
ti nec iura admittũt q̃ dicũt ↄctũ talẽ tene-
re ꝛ nõ ẽẽ nullũ ꝑut etiã rõ ↄuincit vt oſtẽ-
ſũ eſt. Sʒ in excuſationẽ ꝑdicti Johĩs ꝛ ſe
quẽtiũ eũ dicẽdũ ẽ. ꝙ ꝑ nullitatẽ ip̃i nõ itel
ligũt eã q̃ ip̃o iure ꝛ ip̃o facto ineſt ↄctui: ſʒ
ad quã vt inferať ↄctui poterit agi: ſic aliq̃
dr̃ excõicatio late ſentẽtie: aliq̃ ferẽde. Illa
igiť nullitas de q̃ ꝑdict⁹ Johẽs loquiť ſeu
irritatio ẽ reſciſſibilitas ad quã agi p̃t. non
tñ q̃ꝫ ꝙ ad eã poſſit abſolute: ſʒ ſub diſiũcti
one ꝛ tm̃ alternatiue agi: ſcʒ vt ↄtract⁹ vel
reſcindať vel ad eq̃tatẽ reducať: optiõe exi-
ſtente apud deceptorẽ vtrũ hoꝝ faciat. Et
q̃uis ei⁹ dictũ poſſet ſaluari etiã de rigore
ſcʒ loquẽdo de nullitate ſimpliciter dicta q̃
eſt ip̃o iure: ꝑ hoc ꝙ diceret ꝙ ei⁹ dictũ ha
bet veritatẽ qñ dol⁹ dedit cauſã tali ↄtra-
ctui in q̃ res ſic ſupuẽdiť vltra dimidiũ iu-
ſti ꝑcij: tñ hec ſaluatio nõ eſſet ad mẽtẽ ei⁹.
qꝛ tũc ſuũ dictũ eq̃ haberet veritatẽ qñ q̃s
nõ vltra dimidiũ: ſʒ citra decepiſſʒ ꝑximũ
ſupuẽdẽdo. qꝛ etiã tũc nõ tenet ↄct⁹ ꝛ ẽ nul
lus ſi dol⁹ dedit cauſã ↄctui: vt pʒ ex pri-
mo dicto. Nõ ĝ illo ſʒ alio ꝛ ſupꝑdicto mõ
itelligẽda ꝛ ſaluãda ẽ ꝑdicti mgr̃i ſentẽtia.
Vñ et in alio loco ſcʒ in regulis moralib⁹
dicit ꝙ leges interimũt talẽ ↄctũ ꝛc. q̃ſi ꝑ-
tẽderet ꝙ nõ ẽẽt ip̃o iure null⁹: alioq̃n dice
ret interemerũt. ſʒ qꝛ cõpellũt ad reſcinden
dũ eũ nõ abſolute: ſʒ aut ad reſcindẽdũ aut
ad reducẽdũ eũ ad eq̃tatẽ. Vñ dicẽdo inte
remũt ſupponit ꝙ teneat. Nõ eñ p̃t interi
mi niſi qđ ꝑſubſiſtiť ꝛ tenet: nec reſcindi p̃t
qđ ñ ꝑ⁹us fuit ↄſutũ ꝛ colligatũ aut qđ nõ

tenuit. Preterea ꝑdicti mgr̃i mod⁹ loquen
di nõ ꝑꝛſus ẽ expꝛs a rõne ita dicẽdi. Nã
ↄctũ ẽẽ nullũ: ꝛ eũ ẽẽ irritũ: coincidũt. igiť
ſic duplex ẽ irritũ ẽẽ: ita duplex eſt nullitas
Q̃ aũt irritũ ẽẽ ſit duplex pʒ. qꝛ ratũ ẽẽ vł
ratitudo ↄct⁹ ẽ duplex: ſeu dupliciť ↄtigit
ↄctũ ẽẽ ratũ: etiã adeo ꝙ ius ciuile videť tã
gere duplicẽ ratitudinẽ. Quedã eĩ ẽ ratitu-
do imꝑfecta. q̃ mõ oĩs ille ↄct⁹ dicť rat⁹ q̃
tenet: nõ curato ꝙ p̃t agi ad ei⁹ reſciſſionẽ
vel reſolutionẽ: ſiue abſolute ſiue ſub diſiũ
ctiõe vel alternatiõe poſſit agi: ſcʒ ꝙ aut re
ſcindať aut reducať ad eq̃tatẽ. ꝛ h̃ mõ vẽdi
tio etiã vltra dimidiũ iuſti ꝑcij ſciẽter facta
ẽ rat⁹ ↄct⁹. ꝛ ꝑ ↄñs non eſt illo mõ irrit⁹ vel
null⁹. Et hec ratitudo opponiť illi nullita-
ti ꝛ irritatiõi q̃ ẽ irritatio ip̃o facto: ſeu q̃ ẽ
ip̃o iure nullitas. Alia ẽ ratitudo ꝑfecta q̃
ↄct⁹ aliq̃s ẽ ita rat⁹ ꝙ ñ ſolũ tʒ: ſʒ etiãꝙ nõ
p̃t agi ad ei⁹ reſciſſiõẽ vł reſolutiõẽ: ſiue abſo
lute agať ad illã ſiue ſb̃ alternatiõe ad redu
ctionẽ ↄct⁹ ad eq̃tatẽ: imo ꝛ iuriſpiti vtũť il
lo mõ loquẽdi q̃ dicũt aliquẽ ↄctũ tenere
tã ip̃o iure q̃ꝫ in effectu. aliũ ꝓ̃o tenere ſolũ
ip̃o iure: ſʒ nõ in effectu. ꝛ ſic illũ q̃ tenet tm̃
ip̃o iure ꝛ nõ ĩ effectu habẽt ꝑ aliq̃ mõ nõ
rato ſʒ irrito vel aliq̃ mõ nullo. Nã aliquo
mõ nõ tenere ẽ quedã nullitas vł irritatio.
Loquẽdo igiť de illa ſcđa ꝛ ꝑfecta ratitu-
dine vẽditio vltra dimidiũ iuſti ꝑcij facta
nõ ẽ rata. ĝ ẽ illo mõ ñ rata ſʒ irrita ſeu nul
la: nullitate vel irritatiõe oppoſita ꝑdicte ꝑ
fecte ratitudini. qꝛ de q̃ vnũ oppoſitoꝝ ve-
re negať: de eo alteꝝ vere ꝑdicať: loquẽdo
ð oppoſitĩ imediatĩ. Q̃ aũt talis duplex ra
titudo aliq̃ mõ poſſit fũdari ĩ iure ꝓbať. qꝛ
de illa ſcđa loq̃ť imꝑator in. l. ſi voluntate.
C. de reſcindẽda vẽdi. Nã ibi loquẽs ð ra
titudine ↄctuũ dicit ꝙ ↄct⁹ fact⁹ non vltra
dimidiũ iuſti ꝑcij nulla rõne p̃t ẽẽ reſcindẽ
dus ſeu nõ rat⁹. Et ↄſtat ꝙ nõ vult loq̃ ſo-
lũ de ratitudine ꝑmo mõ. qꝛ ſic etiã ↄct⁹ fa
ctus vltra dimidiũ iuſti ꝑcij ẽ ſic rat⁹: ꝛ ta-
mẽ fact⁹ nõ vltra dimidiũ ẽ magꝭ rat⁹. ꝛ h̃
adeo ꝙ ibi cũ q̃dã exaggeratiõe ꝟboꝝ: que
denotãt maiorẽ ratitudinẽ q̃ꝫ ſit in q̃buidã
aliis ↄctib⁹: dicit ꝙ nulla ratio patiť ꝙ ſit
reſcindẽdus vel nõ ſit rat⁹. ꝛ h̃ nõ ẽniſi q̃a
nõ p̃t agi ad ei⁹ reſciſſionẽ ſiue abſolute ſi-
ue ſub alternatiõe reductiõis ad eq̃litatem.
Nec ꝑ aliq̃li defenſiõe modi loquẽdi Jo-

hannis de Gerſona ⁊ alioꝝ cautela quiſe ſuo modo loquēdi forſan ꝯformarent Sꝫ fruſtra ꝯtendit de noībus quādo ꝯſtat de rebus. ſi igit ꝯſtat Johēm nō ſic intellexiſſe ꝙ ſit ipo facto nullus. qꝛ tūc fruſtra agerer ad eius reſciſſionē qui nō eſſet ꝑus tan꜔ tenēs firmus ⁊ ꝯſutus. ergo eundē excuſemus: ⁊ tamē in mō loquēdi iuribus nos ꝯformemꝰ. Tene em̄ ſententiā ⁊ corrige linguā inquit Augꝰ. v. de trini. ca. j. Nūc aūt ꝯſequēter videndū eſt: licet cōtractꝰ ꝑdictꝰ teneat ad ꝗd tamen teneat A. ipi B. decepto. ⁊ hoc ꝑ vtroꝗ foro. ⁊ de hoc in ſequētibus tribus dictis.

Decimū dictū.

Si A. nullo dolo interueniente: ⁊ tamē ſcienter ⁊ a ꝓpoſito mercē ſuā ipi B. ſupuēdidit ⁊ B. ſciuit eaꝫ ſibi ſupuendi ⁊ libere cōſenſit atꝗ donare potuit tūc ſiue illa ſupuenditio fuerit facta vltra dimidiū iuſti ꝑcij: ſiue citra: nō tenebit A. ipi B. ad reſtituendū ſuperacceptū aut ad reſcindendū ꝯtractū. ⁊ hoc habet veritatē ꝑ vtroꝗ foro dūmodo ꝑ foro ꝯſciētie loquēdo ipi A. ꝯſtet ꝙ B. ſic ſciuerit exceſſū ⁊ libero ꝯſenſu dederit. ⁊ B. talis fuerit qui potuit nō ſolum cū effectu donare tantundē venditori: ſed etiā cū virtute: et licite. ⁊ etiā dūmodo ꝑ foro ꝯtētioſo loquēdo iudici ſufficiēter ꝯſtet de ꝑdicta ſcientia volūtate ac ꝯditōe emptoris quo ad facultatē donandi cū effectu. Ratio huius dicti eſt. quia donatarius in nullo foro tenet reſtituere donū ſibi datū ab eo qui ꝑdicto modo voluit ⁊ potuit cū effectu ⁊ virtute ſibi donare. Modo in ꝑdicto caſu vt ſupponit B. donauit ipſi A. illud qđ A. accepit vltra iuſtū ꝑciuꝫ: nec poteſt B. cōqueri de dolo vel iniuria. quia ſciēti vel volenti nō fit iniuria neꝗ dolus. Dicit ꝑmo notāter dūmodo ⁊c. quia ſi ipi A. nō ꝯſtaret de illa ſciētia B. nō poſſet ſana ꝯſciētia tranſire quin durāte illa ſua ignorātia teneret: aut reſcindere ꝯtractū aut reſtituere ſuperacceptū in foro ꝯſciētie: etiā ſi citra dimidiū ſuperaccepiſſet. ſecus ſi ſibi ſuperueniat ſciētia de ſciētia emptoris. Dicit ſecūdo notāter: qui potuit nō ſolū ⁊c. quia A. teneret in foro ꝯſcientie reſtituere ſuperacceptuꝫ aut reſcindere ꝯtractū: ſi B. etiā quē ſciuit ſcire exceſſū: non potuit donare ſimpliciter ſeu cū effectu: imo etiā ſi cū effectu potuit donare ita ꝙ teneret donatio: non tamen cuꝫ virtute ⁊ licite potuit ſed ſolū illicite: vt puta quia prodiga fuit talis exceſſiua ſolutio tunc dubiū eſſe poſſet (licet hic nihil diffiniā) ſi in foro ꝯſciētie poſſit venditor retinere a tali ꝓdigo emptore ſuperacceptū. quia regulare videt ꝙ vbi receptio ē illicita: etiam retentio eſt illicita: ita ꝙ recipiens debꝫ reſtituere ſic receptū. Cōſtat autē ꝙ recipiendo ab eo peccauit: vt in quinta ꝯcluſiōe patuit. igit. Angelus etiā in ſūma huic ꝑti fauere videt in verbo emptio. §. vij. Et dico notāter: vbi receptio eſt illicita ⁊c. quia ſecus eſt vbi receptio eſt licita: licet illud ꝑ quo recipit ſit illicitū: vt receptio ꝑcij meretricij eſt licita. non em̄ peccat recipiēdo ꝑciū: nec alius dando: cū ibi ſit ꝯtractus locatiōis ⁊ cōductiōis: ſed peccant in actu ꝑ quo illa recipit ⁊ iſte dat. Dicit tertio notāter. ⁊ etiā dūmodo ⁊c. quia ſi nō ꝯſtaret iudici de illa ſcientia emptoris aut ſi emptor nō potuit cū effectu (non curādo in illo foro de virtute) donare: nō eſſet A. in illo foro liber tam a reſciſſiōe ꝗ a reſtitutiōe ſupaccepti: ſaltem ſi vltra dimidiū iuſti precij fuit acceptum.

Vndecimū dictū.

Si A nullo dolo interueniente: ⁊ tamē ſcienter ⁊ a ꝓpoſito ſuperuēdidit mercē ipi B ignoranti exceſſū precij. ⁊ ſit exceſſus vltra dimidiū iuſti precij: tunc A. ꝑ vtroꝗ foro tenet aut ꝯtractū reſcindere aut ſuperacceptū reſtituere ſeu contractū reducere ad equitatē. De foro ꝯſciētie patuit in quarta cōcluſione principali. De foro ꝯtentioſo patet per iura allegata in nono dicto. Iteꝫ ꝑ ca. cum cauſa de emp. et per. l. ij. C. de reſcidenda vendi. et per. l. Irem. §. Quēadmodum. ff. Locati. et in. l. Sclo. ff. de in integrū reſtitu. Et intelligit deceptus illud remedium habere niſi renunciauerit eidem. Optio autē qđ horū fiat ſcꝫ reſciſſio ꝯtractus vł reductio eius ad equitatē: eſt apud decipientē: puta in ꝑdicto caſu eſt apud ſuperuendentē: vt patet in predictis iuribus ⁊ eſt hoc verū indubitanter in foro exteriori. Sed in foro ꝯſcientie videt hoc fallere quādo A. fuit paratus rem ſuā pro precio currenti vendere: ita ꝙ non omiſiſſet vēdi

tionē:etiā ſi B.nō niſi currēs preciū obtu-
liſſet:tunc eñ videtur φ non ſit liberū ipſi
A.vtrū ꝑdictorū duorū faciat. Vñ nō videt
poſſe ſana ꝯſcia diuertere ad reſciſſionem
ꝯtcꝰ iuito B.q: exq̄ ꝯtcꝰ ex pte vtriuſq̄ te
net ⁊ B.voluit bancrē emere ⁊ forte ſua in
tereſt contractū non reſcindi: ⁊ A.fuiſſ3 cō
tentus etiā3 pro currenti precio vendere ſi
B.non fuiſſet deceptus ad vltra dandū3:
ſequitur φ A.debet ſtare contractui abſo
lute ⁊ ſuperacceptū reſtituere. Secus aūt
quando A.ex aliqua iuſta cauſa ſtatuerat
rem ſuā nō vendere pro precio tunc currē-
ti:q̄uis al's eſſet paratus ea3 tunc vendere.
tunc eñ equū eſt φ liberum ſit ſibi contra
ctū reſcindere aut reſtituere ſuperacceptu3
Et ſi quis dicat φ etiā in priori caſu debet
A.decipiens liber eſſe in foro ꝯſcientie ad
reſcindendū vel reſtituendū ⁊c. eo φ illam
libertatē habet ex publici iuris diſpoſitio
ne.igitur B.conqueri nō habet ſi inde gra
uetur:cū hoc vt naturale inſit contractui:i
mo generaliter loquendo vendens non eſt
obligatus preciſe ad tradendū:ſed ad ipm
tradendū vel ad ſoluendū intereſſe. maxi-
me ergo poſſ3 A.in predicto caſu velle ha
bere optionē etia3 in foro conſcientie ſi ipſi
B.patienti intereſſe ex reſciſſione vellet ſa
tiſfacere pro eodē. Dicendū φ ius cōmune
dat ſibi predictā optionē pro foro exterio-
ri:non conſcientie:ſaltē in caſu quo graua
retur B.niſi A.vellet ipſi B.ſatiſfacere ꝓ
grauamine tali etiā loquendo de grauami
ne affectionis ſue. Nec eſt verū φ generali
ter loquendo venditor ſit liber ſimpliciter
ad tradendū mercem vel ſoluendū intereſ-
ſe:immo ſi poteſt tradere tenetur ⁊ poteſt ſi
bi auferri manu militari: vt tāgetur. q.lxx.
q̄uis ſi non poſſit:ſatis ſit φ ſoluat inter-
eſſe. Et nota φ illa que dicta ſūt in hoc di-
cto de hoc ſcilicet φ B.poſſit agere cōtra
A ad reducendū contractū ad equitatē vel
ad reſcindendū eu3 intelligendū eſt niſi cō
tractus fuiſſet vallatus iuramento ꝑ ma-
iorē ⁊ nomine ſuo de non contraueniendo
Quia ſi ſic:tunc non poteſt contrauenire.
quia illud iuramētū poteſt ſeruari ſine de-
trimēto ſalutis eterne.per ca. Si vero. de
iureiurando. Dixi nomine ſuo. quia ſecus
ſi nomine eccleſie:vt in ca. Peruenit ꝑmo.
de iureiurando. Et idem eſt ſi contractus
fuit vallatus fide. Si autē per minorē fu-
iſſet vallatus adhuc ille poterit agere pre-
dicto modo ad reſcindendum ⁊c. ſed non
ad reſtitutionē ſui in integru3.quia per iu-
ramentu3 intelligitur renūciaſſe beneficio
reſtitutionis in integrum:non predicto re
medio:tamen in foro conſcientie res pen-
det ex intentione iurantis vſq3 quo inten-
derit ſe obligare ⁊ an vtriq3 voluerit renū-
ciare.

Duodecimū dictū.

Si A.nullo dolo interueniente: ⁊ tamen
ſcienter ⁊ a propoſito decepit B.ſuperuē-
dendo ſibi mercem:non quidē vltra dimi
dium iuſti:ſed ad dimidiū vel citra. et hoc
in notabili quantitate: ⁊ B.ignorauit ex-
ceſſum:tunc licet pro foro contentioſo lo-
quendo non teneatur A.ad aliquod horū
ſcilicet nec ad reſcindendū contractu3 nec
ad reſtituendū ſuperacceptū:tamen pro fo
ro conſcientie tenetur ad alterū predictorū
duorū. Secunda pars huius dicti pa-
tuit in quarta concluſione principali. Et p̄
ter ibi dicta ⁊ etiam inferius poſt ſolutio-
nem duodecimi argumenti dicenda cōfir-
matur hic amplius. quia ſicut A.tenet ad
non violandū iuſticiam cōmutatiuā cum
notabili grauamine B.ita tenetur ad non
detinendū aliquid contra iuſticiam cōmu
tatiua3 cum notabili grauamine eiuſdem.
Cum ergo notabiliter grauauerit A.ipm
B.in ſuperaccipiendo notabilem exceſſu3
ſequitur φ niſi reſtituat ſuperacceptu3 vel
reſcindat cōtractū:perſeuerabit in tali gra-
uamine. Unde ſicut fur non ſolum peccat
actu ſurripiendo: ſed etiam poſtea nolēdo
ſurreptū reſtituere:ita in propoſito. Apud
autē que3 ſit optio patuit in precedenti di-
cto. Quid autem ſit dicendū quando ſci-
enter:ſed non niſi in modico ſuperaccepit:
an teneatur reſtituere vel non: Et ſi ſic:qua
tentione teneatur: ⁊ an poſſit excuſari dan-
do illud pauperibus.patuit in concluſio-
ne quarta principali. Prima vero pars
huius dicti patet per gloſam primā in.l.ij.
C.de reſcindenda vendit.et per.l. In cau-
ſe.ij.§.Idē Pompo.ait in precio.ff.de mi-
nori.et per gloſam in ca. Cum dilecti. Et

pro illo foro dicitur q̧ licitũ eſt contrahen-
tibus ſeinuicez decipere naturaliter: id eſt
ſine dolo vſq̧ ad dimidiũ: vt dicit gloſa p̄-
ma.in.l.ij.C.de reſcindenda vend. Et hoc
dicũt doctores (vt Hein. Boick.in ca.Cũ
dilecti) pcedere iure non poli: ſed fori. Un-
de in foro poli et conſcientie etiã ſi fiat ſine
dolo: ſed tamen ſcienter: non eſt licitũ deci-
pere: etiã ſi ñ vltra dimidiũ fiat: imo nec ſi
citra etiam in modico fiat. Nec tunc ly na-
turaliter exponendũ eſt in illo foro ſic: id ē
ſine dolo: ſed ſic: id eſt bona fide ꝛ ex igno-
rantia. vel id eſt nata eſt talis decepcio con-
tingere ex humana ignorantia qua ignora-
tur valor mercis. fallit tamen prima pars
huius dicti in minoribus ꝛ eccleſiis dece-
ptis ꝛ grauiter leſis. quia poſſũt petere re-
ſtitutionē in integrũ. Idem in fiſco ſeu ca-
mera principis.

Tredecimũ dictũ.

Licet quo ad peccare vel non peccare dif-
ferant illi caſus in quo ꝓ vno A. ſcienter ſu-
peruendidit mercē: ꝛ alius in quo ignorã-
ter ſupuendidit: tamen quo ad obligatio-
nem reſtituendi ſuperacceptũ aut reſcindē-
di contractũ in illo vel alio foro poſtq̄ ipſi
A. ſuperuenit ſcientia illius exceſſus: nul-
la eſt differentia: ſed per om̄ia de A. igno-
ranter ſuperuēdente poſtq̄ ſibi ſuperuenit
ſcientia eſt eodē modo in ſingulis caſibus
dicendũ ſicut dictum eſt de A. quãdo a pn-
cipio ſciuit exceſſum. ꝛ ſic ſcienter ꝛ a ppo-
ſito ſuperuendidit: dempto vno caſu. Pri-
ma pars huius dicti patet. quia quãdo A
ex ignorantia ſuperuēdidit nõ peccauit. ſe-
cus autē quando ſcienter. Secũda pars
probat̃. quia rationes ꝛ probatiões atq̧ al-
legatiões poſite ad illos caſus vbi A. ſciē-
ter vendidit: habent eque locũ in aliis caſi-
bus in quibus cũ primũ ſuperuēditio eſt
ex ignorantia facta: poſtea ſuperuenit ſcien-
tia: ita q̧ illa ſuperueniēs ſcientia facit equi-
parationez cum ſcientia precedente. ꝛ hoc
quo ad predicta ſcilicet obligationez reſti-
tuendi ſuperacceptũ vel reſcindendi ꝯtra-
ctũ: imo etiam ante aduentuz ſcientie poſt
ignorantiã ſuperuenientis ipſe A. fuit ha-
bitu obligatus ad eadem que poſt aduen-
tum ſcientie eſt obligatus: licet ante aduē-
tum ſcientie non peccet ſi omittat facere ex-
ecutionē euiſdē obligationis. quia ignorã-
tia facti eum excuſat niſi eſſet affectata vel
al's culpabilis. Tertia pars ſcilicet demp-
to vno caſu probat̃. quia ſi A. ignorãter
ꝛ bona fide ſuperuendat. ꝛ hoc ſolũ in mo-
dico ꝛ vili atq̧ non notabili: ꝛ poſtea ſup-
ueniat ſibi ſcientia illius modici atq̧ vilis
ſuperacceptĩ: non eſt dicendũ (ſaltem indi-
ſtincte) q̧ oporteat ipm A. illud reſtituere:
etiam loquendo de teutiõe ſub veniali cul-
pa aut reſcindere contractũ aut etiam dare
pauperibus: ꝛ tamen quãdo ſcienter ſic ſu-
peracceptſſet: oporteret eũ agere modo ex-
preſſo in quarta concluſione principali. er-
go ꝛc. Aſſumptũ pro prima parte probat̃:
quia videt̃ q̧ humana ignorantia ꝛ defecti-
bilitas que multiplex eſt: bene poſſit in re
modica ꝛ non notabili tantundē efficere q̧
quis non contrahat obligationē reſtituen-
di illud qȯ eſt bona fide et in eo contractu
ſuperacceptũ qui vtriq̧ eſt occõmodus et
ſine quo preſens vita ꝛ humana conuerſa-
tio tranſigi vix poteſt. Unde pretextu om-
niũ triũ predictorũ concurrentiũ ſcꝫ modi-
citatis ipſius ſuperacceptĩ ꝛ ignorantie ſeu
bone fidei in accipiēte atq̧ neceſſitatis cõ-
tractuũ: videt̃ q̧ poſſit A. illud ſic ſupacce-
ptũ retinere tanq̧ id qȯ B. ſibi donauit vł
donaſſe debuit. ſicut ipſe in ſimili econtra
poſſet velle ſibi donatũ eſſe id in quo mio-
ris emeret q̄ deberet: ſi illud eſſet modicuz
ꝛ vile ꝛ ignoranter: bonaq̧ fide ſic emiſſet:
ꝛ tamen hec ſuffragia retinendi ꝛ libertatꝫ
a reſtituendo nõ haberent locũ in eo q̃ ſciē-
ter ſupuenderet etiã in modico quin debe-
ret modo tacto in quarta principali cõclu-
ſione reſtituere. nõ em̄ hoc meret̃ ſciẽtia qȯ
ignorantia. Dixi autē notanter in probati-
one huius tertie partis non indiſtincte ꝛc.
quia quicq̄d ſit de eo modico: qȯ eſt vltra
latitudinē iuſti precij acceptũ (de quo ſta-
tim infra dicam) ſaltem poſt Scotũ tene-
ri poteſt q̧ non tenet̃ reſtituere quãdo illȯ
modicũ ſolum vltra indiuiſibilē valorem
fuit bona fide ſuperacceptũ: eo q̧ poteſt il-
lud pro donato ſibi retinere vt vult Sco-
tus: etiam ſi poſtea cõperiret illuz exceſſũ.
Dixi etiaz poſtq̄ eſt ſuperacceptũ ꝛc. quia
ſi ſuperuendidiſſet rem predicto modo ſed

p:iuſq; imburſaret preciũ ſuperueniret ſi-
bi ſcientia:nõ licere: ſibi illud accipere q̃n
tenerẽt illud eodeʒ modo reſtituere:ſicut ſi
a principio ſcienter ſuperuẽdidiſſet in tãto
Poteſt etiã predicta pia ⁊ humana ſenten
tia:etiam forte vſq; eo extendi ꝙ intelligat̃
non ſolũ quãdo illud modicũ ſupacceptũ
egreſſuʒ fuit indiuiſibilẽ valorem mercis ⁊
preciſum iuſtũ precium:ſed etiam quando
egreſſum fuit latitudinẽ iuſti precij dũmo
do in modico ⁊ vili extiſtimatiõe ⁊ bona fi-
de cooperante:q̃uis tutius ſit reſtituere:et
maxime quando egreſſum fuit(licet modi-
ce)latitudinem predictam.⁊ etiam ideo tu
tius.quia facile propter affectionẽ quã ho
mo habʒ in cauſa propria iudicat aliquid
eſſe modicum quod non eſt modicuʒ.imo
ſi conſcientiã probabilem vel equilibrẽ ha
bet de hoc ꝙ ſit obligatus: ⁊ eam depone-
re non poſſit:debet reſtituere : ita ꝙ ſtante
illa conſcientia ſi nõ reſtituat peccat.⁊ hoc
ſic vel ſic ſm ꝙ conſcientia ei dictat de ob-
ligatione ſub veniali vel grauiori peccato
quia conſcientia edificat ad gehennã : ſi eſt
de mortali.aut retardat a gloria ſi eſt de ve
niali:vbi nihilominus ei contrauenit̃. Et
illa que ſuperius dicta ſunt de venditione
proportionabiliter debent intelligi ſm do
ctores de alijs contractibus bone fidei in
quibus cõtingit deceptio aliquo predicto
rum modorũ:cuiuſmodi ſunt permutatio
locatio:conductio:ſocietas:depoſitũ ⁊ alij
Et quia dictũ eſt ſufficienter pro foro con
ſcientie:immo etiam aliquid pro foro con-
tentioſo acceſſorie tantum quantũ theolo
go ſufficit ad certius loquendũ pro ſuo fo
ro de venditione in qua venditor decepit
emptoreʒ in hoc ꝙ ei dolo vel ſine dolo ſu
peruendidit merceʒ. ⁊ ſic in precio decepit
eum:vl' induxit eũ dolo ad emendũ quod
al's om̄ino non erat empturus:reſtat et ex
pedit etiam dicere de eo contractu vbi A.
decepit B.in aliquo alio q̃ʒ in precio et ſu
peruenditione predicto modo:puta quan
do decepit eum in hoc ꝙ ei vendidit mer-
cem vitioſaʒ vel morbidã. Unde vltra ea
que ſunt dicta pro foro conſciẽtie deſuper
in.q.iiij.concluſione prima ponẽdũ ẽ hic

Decimũquartum

dictũ. Si A. vendit rem morbidam vel vi
tioſam vitio latenti ipſi B.ignoranti illud
vitiũ:talis contractus in foro contentioſo
tenet:ſed decepto datur actio redhibitoria
ſi emptor nullatenus empturus fuiſſet reʒ
ꝓpter illud vitiũ ſi ſciuiſſet ⁊ per illam acti-
onẽ compellet venditorẽ ad reſtituendũ ſi
bi preciũ redhibita ſibi re vitioſa. Si autẽ
denique emiſſet rem ſi ſciuiſſet vitiũ eius: ſʒ
non tanto precio:tunc dat̃ ſibi actio dicta
quanti minoris ⁊ per illam compellet ven
ditorẽ ad reſtituendũ hoc qḋ in p̃cio acce-
pit vltra id pro quo de cõmuni foro potu
iſſet talis res fuiſſe vẽdita. Unde ſi equus
morboſus venditus ſit poteſt emptor acti
onẽ redhibitoriã ſibi cõpetentẽ intẽtare in
fra ſex menſes vtiles cõputãdos a die tra
ditiõis facte.actionẽ aũt quãti minoris in
fra annũ vtilem.de illis habet̃ in.l.Scien
dũ.§.tẽpus.ff.de edi.edic. Et in re inania-
ta:vt in libro etiã locũ habet vtilis redhi-
bitoria ſm Hoſtieñ.in ſũma. ſi liber talis
ſit ꝙ potius expediret nõ habere q̃ʒ habe-
re. Albericus tñ dicit ꝙ doctori ⁊ etiã ꝓfeſſo-
nere nõ ꝯuenit talis actio in libro defectu-
oſo ſi defectus eſt patens.qr tales ſunt ex-
perti.ſecus in ſcholare. Itẽ licet Hoſtiẽ.p̃-
tendat in fundo peſtilenti vendito non cõ
petere redhibitoriã ſed quãti minoris: ta-
men ꝯtrariũ videt̃ verũ:vt patet p.l.etiã in
fundo.de edil.edic.vbi dicit̃. Etiã in fundo
vẽdito redhibitionẽ ꝓcedere neq̃ q̃ʒ icertũ ẽ
⁊ glo.in.l.j.e.ti. Et cũ dicit̃ hic ꝙ ꝯtract' te
net debʒ intelligi ſiue ignorãter ſiue ſciẽter
vẽdiderit A.talẽ rẽ etiã ſi dol' incidiſſet cõ
tractui dũmodo.nõ dediſſet cauſam ꝯtra-
ctui.qr ſi dediſſʒ ei cauſam:ꝯtract' nõ tene
ret:ſed eſſet null' ſicut ẽ ſemp in ꝯtractu bo
ne fidei. Itẽ ꝙ dicit̃ ꝙ dat̃ actio itelligit̃ ni
ſi emptor ſciẽs ⁊ volens emiſſet ſic vitioſã
aut morbidã rem. Nam tunc non ſoluʒ te-
net contractus ipſo iure:ſed etiaʒ in effectu
ita ꝙ ipſi emptori non dat̃ actio contra vẽ-
ditorẽ ad reſcindendũ ꝯtractũ.l.j.§.ſi itel-
ligat̃.de edil.edic. Nota tñ ꝙ fiſc' nõ patit̃
redhibitionẽ ſʒ ciuitates ⁊ populi ſic ſʒ ſo-
la camera imꝑatoris vl' pape dr̃ ꝓprie fiſc'
inferiores aũt nõ habẽt niſi forte p̃uilegio
cõſuetudine vel p̃ſcriptione:vt in tractatu
Petri de vbal.de ſucceſſione fiſci.in fi.di-

citur. et glo. in rubri. C. de iure fiſci. li. x. In foro vero conſcientie ad quid teneatur vẽditor emptori ignoranti vitiũ habitum eſt ſup ra. q. liiij. que etiam poſſunt latius patere ex fundamentis naturalis rationis illorũ dictorũ que poſita ſunt hic paulo ante pro foro conſcientie de ea venditione in qua B. in aliquo alio decipitur ꝗ̃ in vitio rei ⁊c̃. Et quia quãtũ huc attinet ſatis dictum eſt de contractibus bone fidei in quibus quis decipitur: reſtat per duo ſequentia dicta modicũ dicere de contractibꝰ ſtricti iuris in quibus quis decipitur: ad quid alter alteri contrahentiũ ſcilicet decipiens decepto teneatur.

Primũ dictum. Si deceptio contigit in contractu ſtricti iuris: et dolus dedit cauſam contractui: contractus tenet in foro contentioſo: ſed eliditur ope exceptionis: ⁊ tamen in foro conſcientie videtur talis contractus dicẽdus nullus nec tenere: etiam adeo ꝙ aliquando in fauorem decepti nõ tenet: et ſi deceptus eſt paſſus aliquod intereſſe: tenetur decipiens decepto ad refuſionẽ eiuſdem. Prima pars ⁊ ſecunda patẽt per. l. Si quis cũ aliter. ff. de verborũ obligationibus. et. C. de pactis. l. cũ poſtea. Ratio autem diuerſitatis quare in foro exteriori contractus bone fidei non tenet ſi dolus dedit cauſam eidem: ⁊ tamen contractus ſtricti iuris dolo cauſatus tenꝫ in eodẽ foro eſt. quia ſic voluerunt iura diſponere de vno ⁊ non de alio. ideo nimiruꝫ ꝙ niſi B. excipiat contra A. compelletur B. ſtare contractui ſtricti iuris: etiam cui dolus dedit cauſam: non ſic in contractu bone fidei: licet vtrobiqꝫ conſenſus ſit nullus ita ꝙ ille conſenſus non ſufficeret ſe ſolo ꝓ uataꝫ obligationẽ inducere in B. reſpectu A. Et per hoc patet ſolutio ad argumẽtuꝫ Petri de bella partica dicentis. ſi dolꝰ dãs cauſam contractui bone fidei faceret ꝙ cõtractus ille ob id eẽt nullus ipſo facto: eo ꝙ ille dolus impediret conſenſum: tunc etiaꝫ dolus dans cauſam contractui ſtricti iuris faceret illum contractuꝫ eſſe nullum. quia etiam ibi dolus impediret conſenſuꝫ. conſequens eſt falſum. igitur ⁊c̃. Sed dicẽdũ ꝙ bene probaret ſi nullitas conueniẽs cõtractui bone fidei in foro contentioſo: conueniret ſibi preciſe ex illa cauſa ex qua ſibi cõuenit in foro conſcientie ſcilicet ex natura rei. Sꝫ quia preter hoc ineſt ſibi etiam ex diſpoſitione iuris poſitiui volentis predictum contractũ bone fidei eſſe nullum. ⁊ hoc non voluit de cõtractu ſtricti iuris vt ſupponitur: ideo in illo foro non eſt ille cõtractus nullus: ſed bene alius: licet in foro conſcientie vterqꝫ ſit nullus ꝓpter defectuꝫ conſenſus vt conuincit argumentũ predicti Petri. Tertia vero ⁊ quarta ac quinta partes huius dicti poſſunt probari codeꝫ modo quo ſimiles partes ſunt probate de contractu bone fidei in primo dicto ſuperius habito. quia rationes pro foro conſcientie vtrobiqꝫ eque habent locum: vt patet intuenti.

Secundũ dictuꝫ. Si dolus ſolum incidit in contractu ſtricti iuris tunc in foro contentioſo licet contractꝰ teneat: tamen obſtat exceptio de dolo: ⁊ ſi ꝑ exceptionẽ vel alio modo conſuli non poteſt: datur decepto actio de dolo ne moretur in damnuꝫ. ⁊ in foro conſcientie decipiens tenetur abſolute ad reducendũ contractuꝫ ad equitateꝫ: ita inqꝫ abſolute ꝙ non eſt in optione decipientis ꝙ reſcindat contractũ vel reducat eum ad equitatẽ. Et ita codeꝫ modo dicendũ eſt in illo foro de deceptione illa in illo contractu ſicut pro eodem foro dictum fuit de deceptõe conſimili in cõtractu bone fidei vbi dolus etiam inciderat contractui ſcilicet in ſexto dicto ſupra poſito. quia ratiões ibi poſite eque habẽt hic locum in eodem foro. ⁊ ſic ſecũda pars huius dicti ſcilicet de foro cõſcientie patet Sed ꝑma pars ſcilicet de foro contentioſo probatur. C. de inutili ſtipul. dolo vel metu. et. ff. de dolo eleganter. §. Seruus. et. l. Seruus. Et idem ſm Hoſtienſ. in contractu. facto vt des. ff. de preſcript. verbis naturalis. §. Si facio. Ex quo autem cõſideraui nõnullos ex iuriſperitiſ vſqꝫ eo deſcendiſſe ꝙ dixerũt ꝙ ille qui rem ſciẽter ſuperuẽdit ⁊ immoderate accipit non tenetur etiam pro foro conſcientie reſtituere ſuꝑacceptũ etiã ſi ꝯtractus poſſet expugnari ꝑ reſtitutionẽ in integrũ aũ ꝯtꝰ reſciſſionẽ

ĩ mo aliqui videnť voluiſſe dicere φ etiam
talis ſi ſit negociator nõ peccet: ſicut ſenſit
Petrus de Ancha. in regula. peccatũ. ð re.
iu. vt refert eũ ⁊ alios Fran. de Aretio i c.
cũ cã. de teſti. ſtatui adhuc latiꝰ ⁊ ꝑ alia ar-
gumẽta q̃ꝫ aliq̃ ſatꝭ poſſent videri appare-
tia examlare materie ꝑitatẽ: cũ etiã nõnul-
li theologi fuerũt q̃ quo ad reſtitutionẽ eti
am eidẽ ſentẽtie fauerũt ꝓ foro ↄſcie: vt de
eis meminit Johẽs de Gerſona vt patuit
in correlario tertie ↄcluſiõis huiꝰ queſtio-
nis. Contra igiť ꝓcedẽtia dicta ⁊ ſpecialiť
ↄtra duodecimũ ⁊ tredecimũ

Primo arguitur ſic.

In equẽti caſu non teneť A. reſtitutionẽ face-
re ſupaccepti. ⁊ hoc ex duabꝫ rõnibꝫ. igitur
nec in caſibꝫ ꝑdictoꝝ duoꝝ dictoꝝ. Tenet
ↄſequẽtia dupliciter. Primo a ſimili eo φ
non videť ratio diuerſitatis. Secundo qꝛ
ratio cur in caſu antecedẽtis iaꝫ formando
non teneť: eque habet locũ in caſu ↄſequẽ-
tis. igiť. Antecedẽs patet in tali caſu. Si
A. eſſet officialis tꝑalis vel amouibilis:
nec tñ haberet ſalariũ. ⁊ ↄſuetudine ꝑmit-
tente ꝑ miniſterio ſuo exigeret ſiue extorq̃-
ret ĩmoderate ab his q̃bus in officio fuit:
tũc eñ nõ teneret illud ſic ĩmoderate extor
tũ reſtituere. Probať dupliciter. Primo qꝛ
Auguſt. in caꝑ. non ſane. xiiij. q. v. dicit. φ
magis reꝑhendẽdus eſſꝫ q̃ a tali repeteret
q̃ꝫ ipe q̃ accipit. igiť ꝑtẽdit φ non ↄuenit re
petitio ei a q̃ ſupaccepit: ĩmo φ culpabiliť
(qꝛ reꝑhẽſibiliter) agerꝫ reperẽdo. Hoc au
tẽ non eſſet ſi teneret reſtituere. qꝛ ſi teneret
ſupacceptũ reſtituere in aliq̃ foro. igiť ſup-
acceptũ deberet alteri in aliq̃ foro. igiť al-
teri ſaltẽ in aliq̃ foro cõpeteret ius repeten
di. Cõſequẽtia aũt ꝓbať dupliciť. Primo:
qꝛ videť vtrobiqꝫ ſimile. Nã A agẽdo offi
ciũ locat opas ſuas ⁊ ĩmoderate extorquẽ
do recipit mercedẽ immoderatã earũdem.
Nõ ois locans rem ſuã ad vſum vel pſo
nã ſuam ad operas ꝟtualiter vendit id ad
qð locat locatũ. ſcꝫ vẽdit vſum rei ſi rẽ lo-
cat vel vẽdit opas ſuas ſi locat pſonã ſuaꝫ
ad opas. igiť A. etiã eſt in hoc caſu vendi-
tor: ⁊ tñ eſt ſupaccipiẽs. igiť. Secũdo ꝓba
tur ↄſequẽtia ꝑdicta. qꝛ ratio cur Augu. in
caſu antecedentis vult φ a ꝑdicto officiali
nõ ſit repetẽdũ ſupacceptũ: ĩmo φ id ſit ſi-
bi relinquẽdũ eſt. qꝛ ꝑ tales pſonas ſubue-
niť malꝭ neceſſitanbꝫ humanoꝝ actuũ qð
fieri nõ poſſet ſi talia ab eis repeterenť. q̃ſi
dicat. q̃ꝫuis illud ſupacceptuꝫ ſit turpe lu-
crũ in ſe ↄſideratũ: ⁊ φ male fecerint vel fa
ciãt ſic ſupaccipiẽdo ⁊ extorquẽdo ab hoi
bus: tamen ꝓpter cõmune bonũ fit vt turpi
ter agẽtes nõ debeãt cõpelli ad reſtitutio-
nẽ: alioq̃n tandẽ nemo ſubiret talia officia
tã neceſſaria reipublice. Ad ꝓpoſitũ modo
etiã mercatores ⁊ negociatores ſunt neceſ-
ſarij ⁊ vtiles reipublice. ergo ipi pro bono
cõmuni nõ ſiit obligãdi ad reſtitutionẽ ſed
ꝑmittendi retinere ſupacceptũ. Nã cõmer
cia nõ ſolũ deſeruiũt bono publico ſimpli
citer: ſed etiã ↄſeruationi ſocietatis totius
humani generis. Vñ lex ad vtilitatẽ pub-
licã ius tuũ poteſt trãſferre in alteruꝫ ſine
tuo ↄſenſu: vt in. l. Lucius. de euict. et ple-
ne in ca. que in ecclĩaꝝ. de ↄſtitutionibꝫ. et l.
j. ↄſtitutõe. ff. per Bar. Ad hoc dicendũ
φ indubitanter tenendũ eſt φ ſi officialis
aliquis ſiue maior ſiue mior ſiue ſit ð pub
lico ꝑ ſufficiẽs ſtipẽdiũ ſalariatꝰ: ſiue nõ ſit
ſalariatus de publico: ſed ab his q̃bus ſer-
uit colligere habeat ſtipendiũ vltra condi
gnũ ſibi vel ↄſtitutũ vel debitũ exigit ⁊ ac
cipit ſine libero ⁊ liberali ↄſenſu eoꝝ a qui
bus accipit: ſi eſt q̃d notabile peccat morta
liter: ⁊ teneť ad reſtitutionem. De ſalariato
patet. quia Luce. iij. dicit. Eſtote ↄtenti ſti
pendijs veſtris: ⁊ neminẽ ↄcutiatis. Qð et
ſi ad milites dictũ ſit: tñ ad om̃es ſtipẽdia
tos ↄductos extendendũ intelligiť. qꝛ ratõ
eſt eadẽ. De non ſalariato aũt dicenduꝫ φ
ex quo a ſubditis q̃bus ſeruit recipere ha-
bet ſalariũ: ipe eadẽ ratione debet nõ vltra
condignũ accipere ab eiſdem. quia vterqꝫ
officialis non minus a ꝑte rei ⁊ virtualiter
vendit operas ſuas (ſi ſaltem ſunt ꝓbane)
q̃ꝫ locator domus vendit vſum domꝰ ſue.
Ideo ſicut locator domus ſuper accipiẽs
notabiliter in locagio teneť ad reſtitutionẽ
ſic etiã in propoſito. Nequaqꝫ ergo eſt in
telligẽdus Auguſtinus illo modo vt itro-
ducitur in argumento: ſed loquiť Auguſti
nus ibi de eo officiali qui non inſolenter:
id eſt non preter conſuetudinẽ vel ſolitum
recipi exigit ab illis quibus ſeruit. Exigit
inqꝫ non aliquid vltra condignum vel ali-
quid vltra ſibi debituꝫ: immo ſolũ recipit

ſibi debitū.ſed tamē quia in exigendo non ſeruat diſcretionē ſeu debitū modū: vt puta cum nimia importunitate exigit. ideo exactio cū illa indiſcretiōe ⁊ indiſcreta inſtātia vocat ab Auguſtino extorſio p īmoderatā iprobitatē facta. et de ſic extortis vult q̄ ſoleāt repeti. repeti inq̄ ſupple nō iure: ſʒ de facto: vt glo. dicit in v̄bo repeti. ⁊ archidiacon⁹ ibi dicit. Nota q̄ lr̄a nō dic̄ q̄ exigāt ⁊ extorqueāt vltra debitū: ſʒ qd̄ ſibi debet extorquēt ⁊ petūt cū nimia inſtātia et īportunitate ſm̄ Hugo. q: ſi extorqueāt vltra debitū poſſet repeti: nec rep̄henderet̄ q̄ repeteret. Hec Archid. ibidē. Ex q̄bꝰ patʒ q̄ incōgrue ⁊ p̄fus nō ad mentē Auguſtini adducit̄ p̄dictū capitulū. ⁊ d̄ ſic extortis p̄t fieri elemoſyna: vt ibidē patet. nō ḡ ſubiecta fuerunt reſtitutiōi. Quāuis itaq̄ p̄dictus text⁹ Auguſtini videat̄ in ſup̄ficie notabiliter facere p̄ opiniōe oppoſita: tn̄ mirari q̄s p̄t q̄ opinio oppoſita nō cogitauit q̄ neq̄ illa potuit fuiſſe mēs Auguſtini. aut q̄ latuit p̄dictā opinionē p̄dicta ſana expoſitio Archidiaconi deſup. nec ſaniorē itellectū v̄boꝝ inueſtigare curauit: cū tn̄ p̄ma facie v̄ba illa Auguſtini videant̄ inſuſtinibilia in ſup̄ficie. Alia aūt q̄ in eodem argumēto tāgunt̄ nō ſtringūt ſcʒ q̄ mercatores ſunt etiā neceſſarij reipublice ſicut officiales p̄dicti. q: nō ē ↄceſſū q̄ officialibꝰ p̄dictis liceat ſup̄accipe vltra debitū: aut q̄ nō ſint obligati reſtituere acceptū vltra debitū. Qd̄ etiā tāgit q̄ lex p̄t auferre vni ⁊ dare alteri. verū eſt: ſʒ in p̄poſito caſu nō fecit: vt patebit lati⁹ in ſolutiōe ſeptimi: noni ⁊ decimi argumentoꝝ.

Secūdo arguitur

ↄtra eadē duo dicta ſic. Quia in p̄dicto caſu etiā vbi vēditor rem ſciēter ſup̄uēdit: dominiū toti⁹ p̄cij vel pecunie eſt trāſlatū in vēditorē de ↄſenſu ptis. igit̄ nō tenet̄ reſtituere. Et multo magis habet hec rō locuʒ qn̄ vēditor a p̄ncipio ignorauit ſe ſup̄uēdere rē. ſic em̄ acq̄ſitio dominij ſemel facta eſt etiā ſine pctō. igit̄ illa acq̄ſitio debet tenere ſicut in ſimili dicit̄ de p̄ſcriptōe bona fide facta. Dicēdū. dato q̄ antecedēs ſit verū (de q̄ tn̄ p̄t eſſe dubiū vt poſtea dicā) tamen ↄſequētia non valet. Nā quilibet mutatari⁹ efficit̄ dn̄s ſortꝭ: ⁊ tn̄ tenet̄ reſtitue re ſortē: licʒ nō eandē in indiuiduo. Scd̄o q: vſurari⁹ ſm̄ opinionē multoꝝ efficitur dn̄s lucri vſurarij: ⁊ tn̄ tenet̄ reſtituere illd̄. Tertio q: vltra dimidiū iuſti p̄cij ſup̄acceptū efficit̄ de dominio vēditoris ſaltē ſm̄ illos aduerſarios: ⁊ tn̄ etiā in foro exteriori cogit̄ reſtituere ſi nō velit reſcindere ↄtū. Itē in caſu q̄ minor vl' eccl'ia ita ledit̄ q̄ cōpetit ſibi reſtitutio in integrū: cogit̄ ledens reſtituere acceptū: etiā ſi fact⁹ fuiſſʒ dn̄s rei reſtituēde. Scd̄o dicēdū q̄ dubiū hʒ antecedēs q̄ ad ptē ſup̄acceptā. Naʒ dās ex q̄ ignorās dat: ⁊ ſi ſciret nullaten⁹ daret: videtur nō niſi mixta voluntate dare. ⁊ ſic error ex q̄ dat: cauſat inuolūtariuʒ. igit̄ nō adeſt ibi ſufficiēs ↄſenſus ad trāſferendū dominiū p̄ut nōnulli tenēt ex ſili radice de incremēto vſurario q̄ nō trāſeat ī dominiū vſurarij: eo q̄ dās nō dat ↄſenſu niſi mixto. et etiā q: lex diuia reſiſtit illi acceptiōi: ita vt irritet illā acceptionē. ideo nulla ſit trāſlatio. Ita etiā diceret̄ in p̄poſito q̄ ambe ille cauſe habēt locū in caſu ſup̄uēditōis q̄ in ſolutiōe īcremēti vſurarij allegant̄. Ad illd̄ qd̄ addit̄ in ſcd̄o argumēto d̄ p̄ſcriptiōe bone fidei patebit ſolutio in ſolutiōe ſeptimi argumenti.

Tertio arguitur

p̄ autoritatē Innocētij in c. q: pleriq̄. de imu. ec. q̄ d̄ officialibꝰ tenet illd̄ qd̄ ī p̄mo argumēto ē tactū. ⁊ ↄformi textui Auguſt. ibidē introducto tenet q̄ vēditor etiā ſciēter ſup̄uēdēs rē n̄ tenet̄ ī foro ↄſcie reſtituere ſup̄acceptū ſʒ relinq̄re p̄t heredibꝰ. Itē eiuſdē ſentētie ē Bald⁹ in autētica ad hec. C. de vſu. pe. carta. vbi etiā dicit idē eē ī aduocatꝭ ⁊ medicꝭ nimis magna ſalaria extorquētibꝰ. Itē eadē ſentētia placet Frāciſco de Aretio in c. cū cauſa. de teſtibꝰ. Dicendū q̄ Innocentius ſenſit met oppoſitū illius. ⁊ hoc in ca. in ciuitate. vt euʒ refert idem Frāciſcus de Aretio in ca. cū cauſa. de teſtibus. vbi etiā refert dn̄m Anthon̄. in ca. in ciuitate. ⁊ Johannez Cal. in ca. nauiganti. de vſuris. et abbatē modernū in ca. quia pleriq̄. oppoſitū ſentire. Et dato etiā q̄ Innocētius non ſēſiſſet vllibi oppoſitū ſui dicti: tamē non ſequit̄ ipe ita ſenſit. igit̄ ita ē. Nec ī p̄blematicis materijs ſūt allegande gloſe ⁊ doctores: vt alibi dixi: ſed ratiōibꝰ ⁊ textibus

ſolidis certādū ꝛc. Ita em̄ ꝯ eoꝝ opinionē pter pdictos doctores allegari pñt gloſe ⁊ doctores nō ſolum theologie: ſed iuris dicentes illicitum eſſe ſuperuendere ſcienter etiā nō vltra dimidiū iuſti pcij. ⁊ q̄ reſtituere tenet: vt Salicet⁹ in autētica ad hec. de vſuris. Itē in. l. ſemp in ꝯuētiōibꝫ. ff. de re. iuris dicit glo. Nō ꝯgruit honeſto viro circūuenire aliū infra dimidiū iuſti precij. Et Bald⁹ in ca. cū cauſaꝫ. de emp. ⁊ ven. dicit. Nō licet in foro ꝯſcie ptibꝫ ſe fallere in minori qntitate q̄ꝫ dimidia: q꞉ ꝯſcia ē bonus vir: ſꝫ h̄ nō ꝯuenit bono viro p q̄ allegat p dictā glo. Et ſubdit: q̄ ꝫ ibit aīa mercatoꝝ. hec ille. vt eū refert Barbati⁹ in c. cū cauſa de emp. ⁊ vē. Itē Jo. hes de anania nō ſolū cēſet talē ſupuēditionē illicitā ⁊ ſupacceptū i foro ꝯſcie eē reſtituēdū: ſꝫ etiā emptori poſſe in foro exteriori canonico ſubueniri ſaltē officio iudicis. ⁊ ad hoc practicā dedit vt eū Barbati⁹ refert i c. t. d emp. ⁊ vē.

Quarto arguitur.

Quia ſi nō: maxime q꞉ ſic ſupuēdēdo turpiter faceret vt dicūt iura. xiiij. q. iiij. q̄cūqꝫ. et lxxxviij. di. eijciēs. et c. j. de emp. ⁊ vē. Sed illa ꝯſequētia nō valꝫ: turpiter facit vl̄ turpiter acquirit: igit tenet reſtituere. q꞉ mlta ſūt turpia lucra q̄ q̄s nō tenet reſtituere: vt pciū meretricij: ⁊ lucrū qđ cleric⁹ negociādo acq̄rit: ⁊ ſic d alijs. aut lucrū qđ q̄s die feſto acq̄rit laborādo in caſu q̄ hoc nō licꝫ. Dicēdū q̄ nō pciſe iō dixim⁹ venditorē teneri ad reſtitutionē: q꞉ turpiter fecerit. Sꝫ q꞉ ſic turpiter fecit hoc determiato mō turpis actiōis ſcꝫ q̄ ꝯtra iuſticiā cōmutatiuā quā violauit egit. ideo in foro cōſcie tenet reducere ſuū actū ad eq̄litatē vel reſcindere eundē: al's pſeuerat in iniuſticia cōmutatiua ⁊ eā ꝯtinuat. ⁊ ſic turpis eſt nō tm̄ i acq̄rendo: ſed etiā in retinēdo. ſecus eſt i multis alijs turpibꝫ acq̄ſitiōibꝫ vbi nō agit cōtra iuſticiā cōmutatiuā: vt ſūt exēpla de q̄bus in argumēto fit ſermo. Nā ꝯtra iuſticiā cōmutatiuā nec meretrix agit accipiendo ꝯſuetuꝫ vel ſine fraude corpis ſui locagiū: nec ſcortator dādo illud: licet in eo pro quo illa accipit ⁊ ille dat pciū: peccꝫ vterqꝫ. Eodē modo dicēdū de clerico negociāte ⁊ alio laborāte die feſto p mercede. ſtat em̄ illos ſeruare eq̄litatē iuſticie cōmutatiue.

Quinto arguitur.

Quia iuriſcōſulti in. l. Itē ſi pcio. §. fi. ff. locati. et in. l. in cauſe. §. fi. ff. de minori. dicūt naturaliter ꝯceſſū eſt ⁊ pmittit ꝯtrahētibꝫ ſeinuiceꝫ circūuenire atqꝫ circūſcribere. Et hoc nō videt dixiſſe niſi p tāto q̄ voluerūt dicere q̄ hoc fuit tolerādū. de iure gētiū ne ipedirent cōmercia hoim. igit. Dicēdū ſi h̄ voluerūt iuriſcōſulti dicere ſicut i argumēto ptendit eos voluiſſe dicere: tūc intelligēdi ſūt illud p ſuo foro ſcꝫ ꝯtentioſo dixiſſe ita q̄ voluerūt dicere q̄ i eo foro nō punietur nec cōpellet vēditor ſupacceptū reſtituere ſi nō vltra dimidiū iuſti pcij ſupaccepit Sꝫ p hoc nondū habet q̄ ꝫ venditor ſit liber a reſtitutiōe etiā i foro ꝯſciētie. De illo em̄ ipſi nō curauerūt vel nō diſpoſuerunt quidpiā. nec etiā p hoc habet ſufficiēter q̄ voluerūt vēditorē ita eſſe factū dn̄m illius ſupaccepti: q̄ nō teneret reſtituere i foro cōſciētie: ſed ſolū q̄ in ſuo foro nō poſſꝫ compelli ad reſtitutionē. Preterea ꝯſtat q̄ iuriſcōſulti vel leges multas vſuras nō ſolū pmiſerūt: ſed etiā ꝯceſſerūt: vt patuit q. xxv. ita q̄ nō ſolū cenſuerūt vſurariū nō eſſe cōpellendū ad reſtitutionē: imo diſpoſuerūt eū q̄ recepit ſub vſuris cōpellendū eſſe ad ſolutionē earundeꝫ. nec tamē ex hoc poteſt ſufficiēter inferri. q̄ ꝫ vſurarij poterāt in foro ꝯſciētie illas retinere: q̄nuīcūqꝫ impator eſſet dn̄s qui poſſet trāſferre dominia rerū de vno in aliū. Et huius ratio eſt: q꞉ hic reſiſtebat lex diuina q̄ voluit irritā eſſe trāſlationē factā p illā viā ſcꝫ mutuatōis: ita etiam in ppoſito diceret in ſupuēditiōe facta ꝯtra iuſticiā cōmutatiuā: ⁊ ꝯtra legem diuinā ⁊ naturalē. Nā naturalis dictat iuſticiā cōmutatiuā. ⁊ diuina dicit ne q̄s ſupergrediat vel circūueniat fratrē ſuū in negocio. Vindex eſt em̄ dn̄s de his oīibꝫ. j. ad Theſſal. iiij. Secūdo dicēdū q̄ nō oportet admittere q̄ hoc voluerint dicere qđ in argumento aſſumit eos voluiſſe dicere: vt ptꝫ ex dictis alibi: ſꝫ poti⁹ ſic q̄ illđ ē naturale. i. natū ꝯtingere: ⁊ etiā ē naturale nature corrupte: q꞉ emptor iclinat ad remiſſius emēdū ⁊ ali⁹ ad ſupuēdēdū. Natū em̄ ē ꝯtingere q̄ decipiant ꝯtrahētes ſuppoſita hūana ignorātia: ⁊ iō voluerūt nō dari paſſim actionē pro quacūqꝫ ſupacceptōe niſi eſſet

vltra dimidiū iuſti precij.

Sexto arguitur . quia quā-
docūq₃ aliqua lex poſitiua concordat cū
equitate naturali: tūc illa etiā in foro cōſci
entie eſt ſeruanda: vt dicūt doctores in ca.
j. de conſtitutiōibus. ⁊ in cap. quia plerīq₃.
de immunitate eccleſiarū. Predicta autem
lex ſcꝫ ꝙ licitū eſt cōtrahētibus ſe decipere
eſt poſitiua: ⁊ cōcordat cū equitate natura-
li. q₂ natural' eq̄tas ad h̄ iclinat ꝙ mai⁹ bo-
nū (cuiuſmōi ē bonū publicū cui deſuiūt tā
officia q̄₃ negocia mercatoꝝ) pferatᷓ minori
bono cuiuſmodi ē puatū. ⁊ ꝑ ꝯñs q̄libet p̄
uat⁹ debꝫ nolle ſibi fieri reſtitutionē ſupac
cepti nō vltra dimidiū a vēditore: ne volen
do illō rehabere turbenᷓ negocia ⁊ merca-
toꝝ officia plurimū reipublice neceſſaria ⁊
oportuna. Dicēdū. dato ꝙ maior ſit ꝓa: mi
nor negatᷓ ꝓpter duo. Primo q₂ negādū eſt
ꝙ ius illud poſitiuū dederit licētiā ſeſe de-
cipiēdi etiā citra: nec potuit talē licētiā dare
loquēdo ſaltē de deceptōe a ꝓpoſito ⁊ ſciēt
facta ⁊ d̄ licētia ſimplicitᷓ dicta. Et dico ſci-
enter facta. Nā de deceptiōe ignorāter fa-
cta hoīes nō indiguerūt licētia eā faciēdi:
q₂ illa nō ē pctm̄: ideo nō idigēt hoīes aliq̄ ex
cuſatiōe vel licētia faciēdi eā. Sed de dece
ptiōe ſciēter ⁊ a ꝓpoſito facta p₃ ꝙ leges n̄
dederūt: imo nō potuerūt dare licētiā deci
piēdi ſeinuicē: q₂ null⁹ hō etiā imꝑator vel
papa pōt dare licētiā agēdi ꝯ legē diuinā ꝓ
hibētē fraudē ⁊ iniuſticiā ꝯmutatiuā. Et
dico loquēdo de licētia ſimpl'r dicta: q₂ bñ
verꝫ ē ꝙ potuiſſet dediſſe licētiā ſcḋm qd: h̄ ē
potuiſſet ꝑ ſuo foro ipunitatē ꝯceſſiſſe ei q̄
ſciēter (dūmō ſine dolo adhibito) decepiſſꝫ
ꝓximū ſic ⁊ dedit. Scḋo ē p̄dicta mior ne
gāda io: q₂ nō ē verꝫ ꝙ eq̄tas naturalis ha
beat ꝙ nō teneatᷓ i foro cōſcie reſtituere: q̄a
eq̄tas naturalis nō h₃ ꝙ q̄s pſeueret i iniu
ſticia cōmutatiua ꝙ eā ꝯtinuet: cū lex natu
ralis cui eq̄tas naturalis nō ꝯriatᷓ dānet i
iuſticiā cōmutatiuā. Et cū ꝓbatᷓ q₂ eq̄tas
naturalis h₃ ꝙ mai⁹ bonū p̄feratᷓ min⁹ bo-
no. Dicēdū dupl'r. Primo ꝙ illa p̄latio ma
ioris boni p̄ minori pt fieri. ⁊ ꝑ ꝯñs ſaluari
pt bonū publicū ſi ꝑ ſolo foro exteriori ꝑ-
mittatᷓ vēditor retinere illud ſupacceptū: ni
hilomin⁹ eo remanēte obligato ꝑ foro con
ſcie ad reſtitutionē. tūc eñ adhuc ſatꝭ mul-
ti reperienᷓ q̄ libēter negociabūtᷓ ⁊ mercātias
exercebūt: ſec⁹ forte qñ ꝓ q̄ntulocūq₃ modi
co ſupaccepto viderēt ſe cōpellēdos ad re-
ſtitutionē in illo foro. Sꝫ ꝓpter hoc ꝙ dici
tur eis ꝙ nihilomin⁹ ſint ꝑ foro ꝯſcie obli
gati ad reſtitutionē notabiliū etiā citra di-
midiū iuſti p̄cij ſciēter vl' ignorātᷓ ſupacce-
ptoꝝ nō turbatᷓ reſpublica: maxime quan-
do etiā ꝑ illo foro dicim⁹ vt Scotus loq̄tᷓ
magnā eſſe latitudinē iuſti p̄cij ⁊ nō puam
vel ſtrictā: imo magis ſaluatᷓ q₂ ꝑ bono rei
publice ⁊ ad cōmunē vtilitatē hoīm ſūt cō
tractus adinuēti. ꝰ quāto plus homies il-
lo mō ꝯtrahūt quo eoꝝ ꝯtractus ſūt eque
in vtilitatē vnius ꝯtrahētiū ſicut alterius:
tāto melius ſtabit reſpublica. Secūdo di-
cendū ꝙ iuſticiā cōmutatiuā ſciēter viola-
re aut etiā ignorāter ſaltē in notabili quāti
tate violatā: poſtea ſciēter ꝯtinuare ⁊ in ea
pſeuerare: nō ē tale q̄d ꝙ ꝑ bono republi-
ce oporteat eā ilcviolāti ꝯcedere ꝑ foro cō
ſciētie libertatē a reductiōe cōmutatiue ini
quitatis ad equitatē. Cū eñ aduerſarij ſal
tē aliqui fateanᷓ illicitā eſſe talem ſupacce
ptionē ſciēter factā (quicq̄d ſit apud eos d̄
reſtitutiōe) ⁊ nihil illicitū ꝓmoueat rēpub-
licā. nūq₃ eñ malū vel peccatū ꝓfuit ſicut
nec bonū vnq₃ obfuit: ſequitᷓ ꝙ p̄dicta ſup-
acceptio nūq₃ fuit p̄dicto mō p̄uileganda
aut ita fauore ꝓſequēda ꝙ ſaltē vitioſe ⁊ il
licite ſupaccipiens libertetᷓ a iure publico:
vt nō teneatᷓ ſic ſupacceptū in quocūq₃ fo-
ro reſtituere: imo eo ipſo ꝙ ſic libertaretᷓ vi-
tioſe ſupaccipiēs: ꝓuocarenᷓ ⁊ inuitarentur
homīes ad peccata cōmittēda: ſicut in ſili
dicitᷓ ꝙ nō valet lex qua diſponitᷓ ꝙ preſcri
ptio male fidei ſit tranſlatiua rerum de eo
contra quē p̄ſcribitᷓ in p̄ſcribentē.

Septimo arguitur
quia q̄ p̄ſcripſit rem alienā nō teneᷓ reſtitu
ere eandē: nō obſtante ꝙ in hac pte dānifi-
catᷓ is ꝯtra quē p̄ſcribitᷓ: ⁊ tamē ꝙ illa liber-
tas vel nō obligatio reſtituēdi ſeu facultas
retinēdi ꝯuenit p̄ſcribenti: ſolū eſt ⁊ oritur
ex diſpoſitōe ⁊ autoritate cuiuſdā iuris po
ſitiui taliter ſe habētis ꝙ cū eo ꝯcordat eq̄
tas naturalis: ⁊ ꝙ id fuerat inſtitutū ꝑ bo-
no publico: ne ſcꝫ fierent lites interminabi
les: ⁊ turbaretur bonum reipublice ſcilicet
pax ciuium. ergo etiā ſic erit in propoſito.

Et ɔfirmaƚ q2 qđ plꝰ eſt ꝓpť bonū religio-
nis admittiť pſcriptio rei aliene ɔtra ɔſcie-
tiam ad modū. vt patet g.c.j. de pſcrip. z g
ibidē notata. Dicendū q quo ad primaȝ
partē poteſt retorqueri ɔtra opinionē ɔtra
riā. Nā opinio ɔtraria dicit q etiā ſi ſcien-
ter ſupaccipiat pōt retinere licet peccaue-
rit vel turpiter egerit ſupaccipiēdo ſaltem
vt aliqui dicūt. Et tamē qui pſcribit mala
fide ſcȝ ſciēter rem alienā ad ſe trahēs z de
tinens nō ſolū male agit. Primo eam rem
accipiēdo z ad ſe trahendo ſed etiaȝ poſtea
diu detentā nō reſtituendo etiā dato q le-
gitimo tpe eam detinuiſſet. adeo inq̄ȝ male
agit q nō eſt tutus in foro ɔſciētie. etiā da-
to q leges voluiſſent in eū etiā mala fide p
ſcribentē trāſtuliſſe talē rem eo q canones
nō aſſiſtunt nec ɔcedūt robur tali trāſlatio
ni vel legi ſic diſponēti quin in foro ɔſcien
tie teneatur reſtituere. Inefficax itaq3 red-
ditur ciuil'lex diſponēs talē tranſlationem
fore efficacē z eneruaƚ a reſiſtentia canonū
quos ſacre leges nō dedignanƚ imitari. er-
go etiaȝ ſic erit in ꝓpoſito q ſaltē ille qui ſci
enter ſupuendit nō erit tutus in ɔſciētia q̄n
teneatur reſtituere etiā dato q leges volu-
iſſent eū eſſe factū dñm ſupaccepti q2 ſup-
ponendū eſſet q canones nō voluiſſent il-
las leges habere robur ſic transferendi res
eo q ille leges nutrirēt peccata. ſicut i ſimi-
li diceƚ de pſcriptione male fidei. Unde eti
am ex hoc q canones ſic diſpoſuerūt in p-
ſcriptione male fidei: ſumiƚ ſufficiēs indi-
cium q canones idipm etiā voluerint ſer-
uari in omni lege nutritiua peccati z ſic fa-
uoriȝāte peccatis z iniquis hominibꝫ ſciē-
ter violantibꝫ iuſticiā in hijs ɔtractibꝫ qui
ſunt p cōmuni vtilitate adinuēti. Et quia
hec ſolutio ſatȝ euacuat argumentū inq̄n-
tum argumentū nititur ꝓcedere de ſcienter
z mala fide ſupuendēte q2 diciƚ q talis nō
poteſt pteptu legū (etiā ſi ille id voluiſſent)
ſe tueri a reſtitutione in foro ɔſcientie ſicut
nec pſcribēs mala fide id pōt: ɔſequēter eſt
etiā euacuandū quo ad aliū venditorē. ſcili
cet qui ſaltē bona fide ſupuendidit z poſtea
cōperit ſe in notabili ſupuendidiſſe. Ideo
ſcđo dicendū q nō eſt ſimile de pſcriptiōe
bone fidei z de ſupuenditiōe bone fidei. q̄a
ſup pmo habenƚ nō ſolum leges expſſe q̄
volunt rem pſcriptā eſſe ſic preſcribēti ſed
etiam ad hoc habenƚ iura canonica idipm
ratificantia vel ſaltem legibꝫ nō reſiſtētia. z
ideo nimiȝ q talis eſt liber a reſtitutione i
vtroq3 foro etiā ſciētia q res fuerit aliēa ſu
perueniente poſt legitimū tēpus cōpletuȝ
q2 auctoritate eius qui pōt dominia vl' iu-
ra rerū transferre retinet: nec eius diſpoſiti-
ni obſtat ius canonicū vel diuinū eneruās
virtutē legis eiuſdē. Sed nō ſic habemꝰ le
gem impialem vel canonicā que diſponat
et velit ſuperuenientē ſaltē in notabili eſſe
liberū p foro ɔſcientie a reſtitutiōe ſupac-
cepti poſtq̄ȝ ſupuenerit ſibi ſcientia ſupac-
cepti. ſed illa iura habēt ſe ad hoc tm̄ nega-
tiue. id eſt nō dant actionē p foro ɔtentioſo
ɔtra eundē ad reſtituendū. cū hoc autē ſtat
q nihilominꝰ teneaƚ in foro ɔſcientie p q̄ re
linquit eū ius canonicū ɔſciētie ſue: ꝑut i-
pleriſq3 alijs negotijs z cauſis fieri ſolet vt
in matrimonialibꝫ patet. ſatis igiƚ admittiƚ
eis ſi dicaƚ q ſi ſupuenditiōi ignoranter et
bona fide facte accedat pſcriptio vel vſuca
pio nō teneaƚ in foro ɔſcientie reſtituere pꝰ
tēpus legitimū bona fide cōpletum. ſed h
eſſet ratione vel virtute pſcriptiōis vl' vſu
capionis nō pciſe ratiōe ɔtractus emptio-
nis vel venditiōis aut pſumpte donatiōis
Ad ɔfirmationē dicendū q ille eps q̄ la-
borat ad cōuertendū plebē alterius negli-
gentis z ammoniti epi non mala ſed bona
fide z ɔſcientia intromittit ſe de hijs q̄ per
tinēt ad illū aliū epiſcopū etiā ante tempꝰ
completū requiſitū p pſcriptione: q2 hoc fa
cit de ɔſenſu eccleſie vniuerſalis z ɔcilij vt
patet ibidē. ideo nō bene aſſumiƚ in argu-
mento cū diciƚ ɔtra conſcientiā.

Octauo arguitur ſic q2
cōditor iuris canonici nullā dedit actioneȝ
vel remediū emptori ad recupandū ſupac
ceptum. nec ordinauit aliqđ remediū com
pulſoriū quo cōpelleret vēditor ad reſtitu
endū illud ſi eſt nō vltra dimidiū iuſti pcij
ſupacceptū. cōditor aūt canonis nō omi-
ſiſſet remediū dare tali emptori ſi ſibi debe
retur z reſtituendū eſſet ſupacceptū nec o-
miſiſſet ordinare aliqđ cōpulſoriū quo cō
pulſus fuiſſet vēditor ad reſtituēdū ſupac-
ceptum. alioquin culpabiliƚ neglexiſſet nō
obuiando iniquitatibꝫ z delictis. igiƚ ſignū
eſt q ɔditor canonuȝ cenſuit q auctoritate

legum ⁊ imꝑialium iuriū (ꝗ poſſunt transferre dn̄ia rerū) fuiſſet dn̄ium illꝰ ſupacceptē pecunie trāſlatū ī vēditorē etiā irrepetibiliter. Dicendū ↄceſſa maiore negeṫ minor q꞉ in ſiꝰ daṫ inſtātia. Nā ↄditor canonū dꝫ ꝓ ſuo foro etiā exteriori penas ſtatuere ↄtra delinquētes ſibi ſubiectos. ⁊ tamen ↄſtat ꝙ ꝑteriuit multa peccata de quoꝝ penis nihil ſtatuit pro foro exteriori, eo ꝙ nō omnia peccata ꝑtinēt ad illū forū etiā ſi de eis ↄſtare poſſet in illo foro ſufficiēter. ⁊ tn̄ nihilominꝰ ꝓ foro ↄſciētie ſufficiēter ꝓuidit de ſingulꝭ quō in illo foro debēt puniri, q꞉ ſtatuit ꝙ ꝓ quolibet mortali debet ſeptennis peniſtētia imponi. ⁊ in. c. j. de emp. ⁊ vēditio. vult ꝙ nō vltra iuſtū ꝑciū vendaṫ in hoc ꝙ diſponit ꝙ monēdi ſint fideles ꝙ nō cariꝰ vendūt trāſeūtibꝫ ꝙ̄ ī mercato vēdere poſſint. ⁊ .xx. dieꝝ penitentiā imponendā decernit in pane ⁊ aqua ei qui cauſa lucri mutare ꝑſumpſerit iuſtas mēſuras. ⁊ tn̄ cꝫ eſt iniq̄tas ↄ cōmutatiuā iuſticiā ſupaccipiēdo in ꝑcio. Ita etiā ſuꝑ aliquibꝫ reſtitutionibꝫ male ꝑceptoꝝ potuit licite omittere diſpoſitionē nihil diſponēdo quō tales eſſent in exteriori foro cōpellēdi ad reſtitutionē ⁊ tn̄ nihilominꝰ ſufficiēter ꝓ foro ↄſcientie diſpoſuit ꝙ tales ſint cōpellēdi ad reſtitutionē. ⁊ ſꝫ facit ius canonicū in hoc ꝙ pro foro ↄſcientie illud dictat ſuādū quod ius naturale ⁊ diuinū dictat ſeruādū. Ius aūt naturale ⁊ diuinū dictat ꝙ nemo debeat alteri facere ↄtra iuſticiā cōmutatiuā ſciēter: dicēs. Qđ tibi fieri nō vis alteri nō facias. Itē apoſtolꝰ. ne q̄s ſuꝑgrediaṫ vel circūueniat fratrē ſuū in negocio. Nec diſtinguit an vltra dimidiū iuſti ꝑciꝫ vel citra eū circūueniat vel ſuꝑgrediaṫ. ꝙ ſi ignorāter fecerit eque dictat ꝙ poſtea ſupueniente ſciētia nō debeat in illa iniuſticia cōmutatiua perſeuerare. Itē iniuſticiā cōmutatiuā ꝓximo inferre eſt ei malū facere. talis aūt nō ingredietur domum dn̄i. ps. xvij. ſi eſt notabile. igitur. Et ꝑ idē patet ſolutio ſi arguatur Lex ciuilis etiaꝫ in foro anime ⁊ canonico valet qn̄ non eſt improbata a iure canonico. talis autē eſt ꝑdicta lex ciuilis admittēs deceptionē citra dimidiū ⁊c. Patet eniꝫ ꝙ lex canonica acceptādo legē diuinā et naturalē improbat ꝑdictā legē ſi ↄceſſiſſet talem deceptionē a ut retentionē.

Nono arguitur

Qui ſuperuendit etiā ſciēter ⁊ tn̄ nō vltra dimidiū iuſti ꝑcij: facit hoc legis auctoritate. igiṫ nō peccat. ⁊ ſi nō peccat: multomagis nō tenebiṫ ad reſtitutionē. Antecedēs ꝓbatur. quia lex nō punit ſic ſupuendētē nec cōpellit eū ad reſtitutionē. ↄſequentia aūt tenet quia nemo legis auctoritate peccat. Lex eīm eſt iuſta ⁊ in dubio ꝑſumit iuſta. nemo aūt peccat cōformādo ſe iuſte legi. Dicendū antecedēs eſt falſum ſi loquaṫ de lege diuina. q꞉ illa nullibi dedit auctoritatē ſuꝑgrediēdi fratrem ſuū in negocio ſcienter. Si autē loquaṫ de lege ciuili. dicendū dupliꝛ. Primo dato ꝙ antecedēs eſſet verū tamē debꝫ negari ↄſequētia. Nā nō ſequiṫ. lex ciuilis cōcedit licentiā vel dat auctoritatē homini hoc faciēdi. igiṫ licite hoc facit. Nā conceſſit licentiā vel dedit auctoritatē vſuras exercendi. vt patuit q̄ōne. xxij. ⁊ multo minꝰ ſequiṫ. lex ciuilis ꝑmittit hoc. igiṫ eſt licituꝫ quia minꝰ eſt legē ꝑmittere aliq̄d ꝙ̄ auctoritatē vel licentiā illud faciendi ꝑſtare vꝉ illud vt fiat ↄcedere. Nec eſt verū ꝙ ille qui facit aliquid lege ciuili īmo etiaꝫ canonica ꝓ foro ↄtentioſo loquente ⁊ illud ꝑmittente nō peccet. ſed oporteret addere lege tali cōcedente ⁊ cū hoc dūmodo lex ſit iuſta ⁊ diuine nō diſſona. Scđo dicendū ꝙ antecedens nō eſt veꝝ. quia lex ciuilis nō dat auctoritatē vꝉ licentiā ſciēter ſupaccipiēdi. immo naturalis ph̄s abhorreret hoc admittere. ſed ſtatim noīatum diceret id ↄuolutā in noīe habere maliciā. ij. ethicoꝝ. ſed bene verū eſt ꝙ lex ciuilis non diſponit de pena ſic ſupaccipienti infligenda. nec ꝺ remedio eundē ad reſtitutionē compellēdi. ⁊ ſic tm̄ permiſſiue ⁊ diſſimulatiue ſe habet ad illaꝫ ſuperacceptionē nō ergo diceṫ preſtare licētiam vel auctoritatē eidem. Et ſi fortificeṫ argumentū dicēdo ꝙ ſaltem lex canonica cōcedit illā ſupacceptionē. Dicendū ꝙ eſt falſum ſꝫ ſolū ꝑmittit ⁊ deniꝗ nō ſimpliciṫ ſed ꝓ foro exteriori tm̄. id eſt nō punit nec compellit eū ad reſtitutionē in foro exteriori ſic. ſed nō ſequitur. lex canōica nō punit aliquid in exteriori foro. igiṫ homo id faciens nō peccat. q꞉ ſic multa pctā non eſſent pctā ſuꝑ quoꝝ penis nihil diſponit lex canonica ꝓ foro contentioſo.

Decimo arguitur

lex ciuilis imo canonica nõ improbat iſtuꝫ contractum nec reſiſtit ei. igitur eſt licitus.

Dicendũ ꝙ lex canonica pro foro contentioſo nõ improbat eum nec reſiſtit ei tamen improbat pro foro conſcientie in hoc ꝙ ꝓ illo foro improbat omĕ illud ⁊ reſiſtit omni illi quod improbatᷣ ⁊ cui reſiſtit lex diuina ⁊ naturalis: cuiuſmodi eſt iuſticia commutatiua. Item alius defectus argumẽti eſt quia nõ ſequitᷣ. lex nõ reſiſtit ei. igitur aſſiſtit ei vt patet de ſe. nam qui mihi nec eſt inimicus nec amicus nõ reſiſtit mihi. nec tamen ſequitur. igitur aſſiſtit mihi. Simili modo falſum eſt ſi dicatur ꝙ lex ciuilis ⁊ canonica approbant illũ contractũ vt patuit. ſed bene verum eſt ꝙ non improbãt euꝫ in foro exteriori: tamẽ hoc nõ eſt eundẽ poſitiue approbare vel aſſiſtere eidem poſitiue ſed ſolũ priuatiue ⁊ negatiue. i. nõ reſiſtunt eidẽ. nõ ſunt autẽ idem affirmatio ⁊ negatio. cuiuſmodi ſunt aſſiſtere ⁊ non reſiſtere. Nam etiã de chymera verꝫ eſt dicere ꝙ nõ reſiſtit mihi nec tamen verum eſt ꝙ aſſiſtat mihi.

Vndecimo arguitur.

Si ſcienter ⁊ tamẽ nõ vltra dimidiũ iuſti precij ſupuendẽs tenetur reſtituere in foro cõſcientie ſupacceptum vel ſaltem reſcindere contractũ: hoc eſſet maxĩe ex aliquo dictamine legis naturalis ⁊ recte rationis: ꝗ̃uis nõ legis humane. ſed illud eſt falſum. igitᷣ. Maior ꝓbatur quia nulla lex poſitiua ciuilis vel canonica eſt aſſignabilis que euꝫ ad hoc aſtringat vt patet ex p̄dictis. Minor probatᷣ quia nllʼa recta ratio dictat immo nec patitᷣ ꝙ predictus contractus veniat vllatenus reſcindẽdus. ⁊ tamẽ ſi tenereᷣ reſtituere ſupacceptum ⁊ nollet: tenereᷣ reſcindere cõtractum. igitᷣ. Aſſumptũ ꝓ p̄ma parte probatur p. l. ſi voluntate. C. de reſcĩdenda venditione. vbi imꝑator dicit ꝙ nec bona fides nec aliqua ratio patitᷣ ꝙ contractus iſto caſu ſit reſcindendus. Modo ibi loquitur de cõtractu in quo res non vltra dimidiũ iuſti precij venditur vel in quo nõ ſub dimidio eiuſdẽ emitur. Loquitᷣ etiã ibi de ratitudine illa que opponitᷣ cuicũꝗ reſciſſibilitati quo mõ ille cõtractus dicitᷣ ratus qui nõ ſolum tenet ſeu nõ eſt nullꝰ ſed qui etiã non eſt abſolute vel ſub diſiunctõe reſcindendus ita ꝙ alter cõtrahentiũ nõ tenetur ad reſcindendũ eum ſiue abſolute ſiue ſub diſiunctione ad reductionẽ eius ad equalitatem. Nam loquendo de illa imꝑfecta ratitudine tm̃ qua aliquis contractus dicitur pro tanto ratus. quia nõ eſt nullus ſed tenet ⁊ tamẽ poteſt agi ad eius reſciſſionem ſaltẽ ſub diſiunctione ⁊ alternatiõe ad reductionem eiuſdem ad equalitatem: hoc eſt ꝙ vel reſcindatur vel reducatᷣ ad equalitatem: tunc nõ fuiſſet opus imperatorem cum tanta exaggeratione rationum ⁊ verborum dicere ꝙ nulla fides vel ratio pateretur predictũ contractum irritari ſeu quin predictus contractus eſſet ratus. quia etiaꝫ ſi eſſet vltra dimidiũ iuſti precij factus nihilominus eſſꝫ adhuc ratus illo modo. id eſt teneret ſeu nõ eſſet nullus ⁊ tamen ille q̃ ſit nõ vltra dimidiũ iuſti precij ẽ aliqua vlteriori ⁊ maiori ratitudine ratus. ⁊ illa ratitudo maior vltra eam que eſt contractũ nõ eſſe nullum ſeu eum tenere: nõ eſt niſi eius irreſcibilitas etiã abſoluta. igitur imperator vult ꝙ contrahẽs nulla ratione tenetur ad reſcindendũ eum ſiue abſolute ſiue ſub diſiunctione ad reducẽdũ eum ad equalitatem. ⁊ tamẽ ſi in foro cõſcientie tenereᷣ ad alterum illorum iam ſubeſſet aliqua ratio eundem irritandi ⁊ nõ ratum habendi ſaltem ſub diſiunctione vt dictum eſt. Dicẽdum primo ꝙ nõ eſt dubiũ quin nulla ratio ſubſit quo minus ille contractus ſit ratus ratitudine prima ⁊ imperfecta. id eſt ꝙ teneat ſic ꝙ deceptus teneatur cõtractui ſtare etiam in vtroꝗ foro quia nõ eſt deceptꝰ in contractu abſolute eo ꝙ ſupponitᷣ ꝙ nullus dolus dederit ſibi cauſam contrahendi. imo nec dolus inciderat ſibi in contractu licet deceptio ꝓpoſito īteruenerit: ideo quod placuit ſemel diſplicere ſibi vltra nõ debet. ſed quia nõ loquitur tm̃ de illa ratitudine vt probatum eſt: ſed etiam de ꝑfecta ratitudine: ideo Scđo dicenduꝫ ꝙ loq̃ndo de ſecunda ⁊ perfecta ratitudine etiam nulla ſubeſt ratio eum abſolute nõ habendi ratum ſeu eum abſolute irritandi aut abſolute reſcindendi ⁊ hoc patet ex eadem ratione. Tercio dicendũ ꝙ loquendo de predicta perfecta ratitudine oppoſita reſciſſibi

litati non abſolute ſed capte cum diſiunctione ad reductionem eius equalitatem, tunc in foro conſcientie ſubeſt ſufficiens ratio etiam vrgens ad reſcindendum eum vel reducendum eum ad equitatem, vt patz ex predictis, ⁊ ſi imperator de illa ratitudine ⁊ pro illo foro loquatur neganda eſt eius aſſertio, nec oporteret ſtare eius dictis in hac parte, quia eſt contra legem naturalē ꝙ talis contractus ſit illo modo ratus habendus, id eſt ꝙ ſcienter ſuperuendens notabiliter (licet citra dimidium iuſti precij) nō debeat aut ſatiſfacere decepto de ſuperacceptoab eo aut reſcindere illum contractum qui ſibi tam inequalis exiſtit ⁊ contra commutatiuā iuſticiam ſecū initus. Nec oportet ſemper ſtare dictis legum ciuilium cum etiam ille cenſuerint vſuras aliquas poſſe recipi quas etiam dixerunt optimo iure deberi, ⁊ ꝙ ratio ſuaſerit eas admitti ⁊ poſſe retineri, put deductum eſt queſtione .xxij. ī nono argumento. Quarto dicēdū (quod plus eſt) ꝙ ſi etiam imperator loquendo ꝺ ratitudine predicta de qua vltimo dixim⁹ vellet etiam pro ſolo foro contentioſo intelligi ſuum dictum: adhuc ſi ita crude intelligatur non videtur ſimpliciter verū ꝙ nulla ratio patiatur eum irritare vel non ratū habere ſeu reſcindere ſaltem ſub diſiunctione predicta: quia conſtat ꝙ imperator potuiſſet eque etiaz rationabiliter ſtatuiſſe ꝙ ſuperuendens nō vltra dimidiuz iuſti precij ſed ad dimidiam vel paulo min⁹ ꝙ̃ ad dimidium teneretur eque reſcindere cōtractum vel reſtituere ſuperacceptum, ſicut ꝙ ſuperuendens in vno denario ſolum vltra dimidiuz iuſti precij teneretur aut reſcindere contractum aut reſtituere ſuperacceptuz que enim ratio eſſe poteſt ꝙ ille qui rē valentem tm̄ decem flor. vendit pro quindecim flor. ⁊ vno denario tenetur reſcindere contractum aut reſtituere ſuperacceptum que non eque etiam poſſet induci ꝙ ſi ille eādem rem venderet pro .xv. flor. ⁊ nō etiaz pro .j. denario vltra: etiam teneretur aut reſcindere aut reſtituere ſuperacceptum. Unde dicendum ꝙ imperator loquitur ſuppoſita diſpoſitione iuris ciuilis vt ſit ſenſus ꝙ nulla lege ciuili cauetur ꝙ ſit reſcindendus.

Duodecimo arguitur.

Quandocunqꝫ rationabiliter poteſt p̄ſumi ꝙ emptor donauerit venditori eā partem precij in qua venditor ſibi ſuperuendidit rem: tunc venditor non tenet̄ in foro cōſcientie reſtituere ſuperacceptum. Modo rationabiliter poteſt preſumi ꝙ poſt cōcluſionem contractus emptor voluerit donare venditori eam partem in qua ſibi ſuperuendidit, igitur venditor non tenetur reſtituere. Maior nota. Minor probatur, quia licet cum adhuc ambo verſantur inter contrahendum ⁊ ante concluſionem contract⁹ non preſumat ꝙ intentio ementis ſit: ſuper id quo dignum eſt ſoluere pro merce: ſi poteſt eam obtinere pro digno, quia nemo p̄ſumitur iactare ſuum. l. cum indebito, ff. de proba, tamen poſtꝙ̃ predictus contractus eſt concluſus ⁊ conſummatus vel cuz iam concludunt euz: poteſt hoc preſumi, ⁊ hoc ex eo fundamento: quia ideo inter contrahendum adinuicem tamdiu diſputant: puta vendens primam ſuperexhibet rem: et poſtea deſcendit, emens autem primo diminute offert precium ⁊ poſtea auget, quatenus per mutuam diſputationem ⁊ mentium ſuarum atqꝫ voluntatum explorationem: tandem (inſtar agentis ⁊ patientis naturalis vbi non tm̄ paſſum patitur ſed etiam agens repatitur) quilibet in eam quantitatem deſcendat que vtriqꝫ finaliter placebit, ⁊ ſic ex illa declinatiōe ⁊ cōcurſu vtriuſqꝫ in vnam ſententiam poſt talem diſputationem preſumitur: ꝙ vterqꝫ velit: ſi alter ab altero in aliquo etiam notabili et ſcienter ⁊ multomagis in aliquo nō notabili etiam ſcienter ſuperaccipiat: ꝙ velit ſibi illam partem donaſſe. Et ſuper illa preſumptione videtur etiaz predicta lex ſe fundaſſe, dicit enim ꝙ partes ad contractum ipſum ineundum accedunt diuerſo animo, vnus vt vilius emat: alter vt carius vendat. Puta venditor diminuit de precio quod prius petijt ⁊ emptor auget preciuz quod obtulit quouſqꝫ cōueniant in certam ſummaz et propter illam cauſam ſubiungit ibi imperator iniquum eſſe recedi a ꝯtractu, que verba non poſſunt aliter exponi ſi debent aliquid apte inferre: niſi quia preſupponūt

ꝙ per illam preuiã mutuam agitationem: partes tandẽ conuenientes videant̃ cõſentire. vt ſi quis eoꝝ ab altero ſcienter ſiue in notabili ſiue ĩ nõ notabili decipiat̃: ꝙ equo animo ferat. ⁊ ſic emptor preſumit̃ venditori donaſſe a ſe ſupacceptum Dicendũ cõceſſa maiori negat̃ minor. ſi ſaltẽ intelligatur vniuerſaliter vel neceſſario quaſi ſemꝑ poſſet hoc de emptore rationabilr̃ p̄ſumi: etiam nõ accedente alia circũſtantia expreſſiore ꝙ̃ ſit illa quã argumentum pretendit. Ad ꝓbationem dicendũ ꝙ ſicut ante contractum ⁊ inter contrahendũ non preſumitur ipſe illius eſſe mentis ſi venditor ſcienter ſibi in aliquo ⁊ p̄ſertim notabili ſupuẽderet ꝙ vellet illud ſibi ſic ſciẽn illã inequalitatem donare. Exemplũ. ſicut ratiõabilit̃ poſſum p̄ſumere ꝙ ſi quis rem ſolum decẽ flor̃. valentẽ vult a venditore aliquo emere ꝙ inter contrahendũ vel ante cõclusionem contractus ſit illius voluntatis. ꝙ ſi venditor ſibi rem in quinqꝫ vel quattuor flor̃. ſcienter ſupuenderet: nõ vellet eidẽ illos q̊nqꝫ vel quattuor flor̃. cenſeri donaſſe. puta ſi ſibi venderet. p. xv. vel. xiiij. flor̃. licꝫ neuter exceſſus ſit vltra dimidiũ iuſti precij: ſic eque preſumitur ꝙ in ꝯcluſione contractus vel poſt concluſionẽ emptor nõ ſit illꝰ mentis ꝙ ſi venditor ſibi ſcienter ſupuendiderit in tanto: velit ſibi donaſſe. Et cum ꝓbatur ꝙ ideo fit ante cõcluſionẽ inter eos mutua illa diſputatio ⁊c̃. Dicendũ primo ꝙ ſi venditor ſcit latitudinẽ iuſti precij nõ eſt ſibi licitum rem primo ſupꝛ illã exhibere emptori. ꝓbatur. quia aut venditor eſt illius ꝓpoſiti ꝙ ſi emptor ex ignorantia illico ſic acciperet: vellet ſic ſibi dare. ⁊ tunc eſt in ꝓpoſito violãdi iuſticiã cõmutatiuã aut nõ eſt in illo ꝓpoſito ⁊ tũc mentit̃ dicens. ſic dabo vl̃ ſimulat aliter habens in corde ꝙ̃ in ore. ſed quãdo exhibet eam intra latitudinẽ iuſti p̄cij in qua ſunt tres gradus: poteſt eã exhibere in rigido gradu ⁊ velle in corde cõformiter ori ſic vendere ſi alius ſic vellet accipere. ⁊ poſtea ſi aliꝰ nolit in illo gradu emere: poteſt deſcendere ad mediocrẽ vel piuꝫ ⁊ infimũ gradũ. ſecus autẽ de gradu ſcienter egrediente latitudinẽ iuſti precij. Diſputatio ergo illa p̄uia cõcluſioni contractus apud venditorẽ ſcientẽ latitudinẽ iuſti precij nõ poteſt licite ad hoc eſſe vt intẽdat ſcienter emptorẽ deducere ad preciũ excedẽs aliquo mõ ⁊ maxime notabiliter latitudinem iuſti precij. nec illa diſputatõ eſt adeo efficax ꝙ poterit ex emptore prius nõ volente donare nec habente animuꝫ donandi facere ꝙ velit donare aut habeat animum donandi. Et ſi dicis. cur ergo in preambulis cõtractus ⁊ inter contrahendũ tamdiu diſputant: ſi eque in fine cõtractus ⁊ cõcluſione eiuſdẽ nõ habet emptor animuꝫ donandi ſibi aliquid etiã notabile venditori ſicut nec habuit a principio. nam ſi ſic tunc eque in fine nõ concluderet contractũ ſecũ ſicut a principio nõ voluit cõcludere et deſcendere in ſententiã venditoris. Dicendũ ꝙ ideo in preambulis ſic diſputat emptor cum venditore ſciente vel preſumpto ſcire valorem rei: quia emptor ignorãs valoreꝫ rei timet ledi ⁊ preſertim notabiliter. ⁊ inter duas leſiones minus fugitur minor ꝙ̃ maior. ideo laborat emptor vt ſaltem nõ notabiliter ledat̃. nõ ergo conſentit vt notabiliter etiam citra dimidiũ iuſti precij ledat̃. q̊a etiam illa que eſt dimidia vel modicũ infra eam: adhuc poteſt notabil̃ eſſe et enormis vt patet in exemplo premiſſo. Nec notabilitas eſt ſolum attendenda ex parte quantitatis p̄cij. ſed etiã ex parte paruitatis mercis que emit̃. que ſi ſit parua: tũc etiam parua quãtitas ſuperaccepta in precio erit dicenda notabilis. patet ergo ex p̄dicta circũſtantia ſola p̄ſumendũ non eſſe de conſenſu emptoris de recipiẽdo notabile quid ſcienter ſuperacceptũ. Sed ſi venditor etiam non bene ſciat valorẽ rei atqꝫ ita etiaꝫ eque reciproce timeat ledi ab emptore ⁊ ideo diſputet ne emptor (quem forte timet ſcire vel melius ſe ſcire valorẽ rei) euꝫ ledat: fatendũ videtur tũc ꝙ ſi in aliquo nõ notabili ſupꝑuendat: poſſit p̄ſumere de conſenſu emptoris ꝙ conſentiat in retentionẽ ſuperaccepti vel etiam ſi nõ conſentiret tamẽ conſentire deberet. ſicut in ſimili caſu ecõtra vellet emptor ſibi fieri etiam diſcreta voluntate ſi in aliquo non notabili diminute emiſſet ex ignorantia ⁊ bona fide. ſecus autẽ vbi venditor ſcit ⁊ ſic contra iuſticiã cõmutatiuã a ꝓpoſito ⁊ ſciẽter ſupaccipit. ibi eñ nõ eſt ratio cur emptor debeat tali venditori cõſentire vt retineat. quia in ſimili (etiã de voluntate diſcreta ⁊ rationabili loquẽdo) poſſet

nolle ſibi id fieri.

Euacuatis itaꝗ̃ p̄dictis. xij. fundamētis predictorum aduerſariorū poſſunt adhuc regrediendo ꝓ ſententia ſuperiꝰ poſita in. xij. et. xiij. dictis. alie ratões induci ⁊ poſtea iterum quorundã aliorum aduerſariorum argumenta caſſari. Pro predicta igit̄ ſententia arguitur Primo ſic. quero enĩ ab aduerſariis qui tam facile p̄ſumunt in fine cõtractꝰ de mēte donãdi ex pte illius emptoris qui ſupgreſſus eſt a venditore ſcienter ſupgrediente eum etiã in notabili quantitate: quero inꝗ̃ quid eſſent in ſequēti caſu dicturi: puta vendis mihi rem ꝓ. x. floꝛ. put ⁊ illud ſuppono iuſtū p̄cium eſſe ⁊ cõtraetꝰ eſt alˀs talis ꝙ eſt vtriꝗ̃ noſtrum accõmodus ⁊ oportunus. ſed inter ſoluendū cū numero tibi illos. x. floꝛ. in pecunia pua: latenter me inſcio ſurripis mihi dimidiū florenum imo ſolū duos ſolidos vel vnū: quero inꝗ̃ ab eis an ipi etiam p̄ſumerent animū donandi in me eſſe attento maxime ꝙ venditor tanꝗ̃ vtilis mihi: mecū vtili contractu cõtraxit ⁊ pfecto dicturos credo eos ꝙ ſicut ſi id alio tempore ⁊ extra omnē contractum faceres mihi nõ preſumeret̄ ꝙ conſentirem: ita etiam p̄ſumeret̄ ꝙ ego licet ſim iã emptor tuus ⁊ cõcluſerim tecū contractum mihi accõmodū ꝓ precio iuſto nõ ꝯſentiam ꝙ vltra iuſtum ſcienter aliquid maxime ſi eſt notabile a me ignorãte accipias. nec teneor ſic cõſentire. ⁊ tñ eſſet ſecus ſi inter numerandū ex ignorantia cõtingeret ꝑ te modicum quid ſupaccipi: dūmodo cū hoc numeratio eſſet talis res ⁊ talis actus in quo ex natura rei indies ⁊ continuo natus eſſet cõtingere etiam ex vtraꝗ̃ parte talis error nunc in deficiendo ex parte numerãtis precium nūc in ſupaccipiendo ex parte recipientis precium numeratū etiam adeo ꝙ emptor etiã diſcreta voluntate deberet velle tale quid ſic ignoranter ſupacceptum ⁊ modicum remanere apud recipientē. ſicut ecõtra vellet ſibi tale fieri ſi ex ſimili ignorãtia ipe inter numerandū minus ⁊ hoc in modico ſolueret. vt ſic alter alterius onera portaret quo adimplet̄ lex chriſti. Et dico notanter: ⁊ cū hoc numeratio eſſet talis actus in quo ⁊c. quia de facto numeratio non eſt talis: ideo etiã de facto nõ eſt ſimile de numeratione ⁊ de emptiõe. quia longe minus natus eſt cõtingere error in numeratiõe ꝗ̃ in emptione vel exiſtimatione viſualis valoris rei que tamē exiſtimatio ad emptionem requirit̄. Scđo aperte poteſt ꝯfundi opinio aduerſarioꝝ ꝑ hoc. Nam quero ſi quis venderet mihi ſcienter ꝓ. cl. floꝛ. rem que ſolum valeret. c. floꝛ. que ratõ aut equitas poſſet hoc ſuſtinere ꝙ ille nõ teneretur mihi in foro cõſcientie imo in nllo foro reſtituere. l. floꝛ. ⁊ tamē ſi ſolum in vno denario vltra. cl. floꝛ. eam vendidiſſet. puta pro floꝛ. cl. ⁊ vño denario: ipe mihi teneretur in vtroꝗ̃ foro reſtituere. l. floꝛ. ⁊ vnū denariū: quid enim ille vnus denariꝰ in foro conſcientie facere poſſet ꝙ. l. floꝛ. eſſent in illo foro reſtituendi ⁊ ſine eodē denario ſupacceptio nõ fuiſſent mihi reſtituēdi: nū quid ille vnus denarius adeo p̄ponderat. l. floꝛ. vt niſi ille ſupacceptus reſtituat̄: plus notabiliter grauarer: ꝗ̃ grauarer ſi nõ eſſet ſupacceptus etiam carendo. l. florenis. Propt̄ quod quero a glo. ⁊ a Paulo de caſtro ⁊ ſibi ſimilibus qui in verbo humanū. in. l. ij. C. de reſcin. vend. dicunt. ꝙ ſi etiã vltra dimidiū iuſti preciȷ fiat deceptio: contractus de rigore iuris nõ eſſet reſcindendus ſed ꝙ venit reſcindendus vel ſaltē reducēdus ad equitatē eſt: quia ius ex humanitate ⁊ equitate ſic ordinauit. quero inꝗ̃ duo. Primo an ne eadē etiã equitas ⁊ humanitas ſuadere poſſet ⁊ potuiſſet ꝙ cõtractus eſſet reſcindendus vel reducendus ⁊c. etiam ſi ad dimidiū eſſet facta deceptio ⁊ nõ in vno denario vltra. ⁊ conſtat aperte ꝙ ſic. Scđo quero an ꝑ predictã legē adeo ſit ꝓuiſio facta ex humanitate ⁊ eq̃tate ꝙ prorſus omnis rigor ſit ſublatus ⁊ conſtat ꝙ nõ ita: quia adhuc ſatis imo eque rigide (dempto vno denario qui pro nihilo computat̄) agatur cum decepto ad dimidiū ſicut actum fuiſſet cum eo qui ſolū in vno denario fuiſſet vltra dimidiū deceptus ſi ſibi nõ fuiſſet (ſicut nec alteri) datum predictū remedium. Nec obſtat verbum humanū. quia fateor ꝙ eſt humanū ꝙ ſic aliqua rigiditas imo cõtra iuſticiam cõmutatiuã aperta iniquitas eſt ſublata. ſed per hoc nõ omnis rigiditas. imo iniquitas extat ſublata. nec omnis humanitas que eque etiã impendi potuiſſet fuit ordinata. nec hoc dico ideo ꝙ p̄dictam

omiſſionē inculpē aut incuſare velim: qꝛ ſi
etiā idem remediū eſſet decepto ad dimidi
um cōceſſum: adhuc nō eſſet ſatis ꝓuiſum
quia tunc adhuc illud non cōueniret ei q̄
minus vno denario q̄ȝ in dimidio eſſet de-
ceptus: ſed hoc ideo dico ꝙ ex quo eq̄ ſub-
fuiſſet ratio ſtatuendi illud idem etiam pro
foro exteriori in caſu deceptionis ad dimi
diam vel paulo infra. ꝙ ergo ſaltem illa rō
militabit pro foro cōſcientie: ꝙ ſaltem in il
lo ſic fieri debeat per decipientē: quia pre-
dicta ratio non innititur iuſticie punitiue:
que eſt ſpecies iuſticie diſtributiue in qua
fateor illam cōſequentiā non valere: eadeȝ
ratio propter quā in vno caſu aliquis eſt
tali pena puniendus habet eque locum in
alio caſu: ergo etiam in alio caſu eſt ſic pu-
niendus. Sed in iuſticia cōmutatiua be-
ne valet. Modo ad illam reducitur reſti-
tutio contra eandem ſuperaccepti.

Tertio ſic. Nam ſi non in foro conſcien
tie imo in nullo foro tenetur predict⁹ ven-
ditor mihi reſtituere. l. ſi tm̄ pro. cl. flor. vē-
didit: tunc videt̄ idem venditor nimis gra
uari quando vendendo pro. cl. flor. ⁊ vno
denario: cogetur non tm̄ vnum illum de-
nariū reſtituere ſed etiam. l. flor. videretur
enim venditori ſatis eſſe ꝙ ſe reduceret ad
eum ſtatum in quo al's in nullo foro eſſet
debitor. ⁊ hoc eſſet quando ſolum vnum
denariū reſtitueret: eſſet enim tunc equalis
conditionis cum alio conſimili venditore
conſimilis rei quā ille. p. cl. flor. vendidiſſ
⁊ non vltra. quia ille al⁹ non teneretur in
vllo foro ſm̄ aduerſarios reſtituere. l. igit̄
nec primus poſt ſolutionem vnius ſolius
denarij: teneretur in vllo foro aliquid reſti
tuere: conſequens eſt falſum: etiam ꝑ foro
exteriori: quia in illo foro tenetur nō ſoluȝ
id qđ tranſcendit dimidium ſed etiā ipſum
dimidium reſtituere: vt volunt doctores ī
verbo. quod deeſt. l. ij. C. de reſcindenda.

Quarto ſic. Pono ꝙ A. ꝑ mille q̄ngen-
tis flor. ſcienter (ſed ſine vllo dolo) vendat
rem valentem tm̄ mille. Alius vero puta
D. ſimilem ⁊ equiualenteȝ rem vendat pro
mille ⁊ vno flor. ſcienter: ⁊ cum dolo ſim-
plici incidente contractui: puta ſolum dicē
do ſimplici verbo (licet falſo) prius tanti
vendidi vel valet tm̄: cōſtat ꝙ . D. etiam in

foro exteriori compellitur reſtituere illum
vnum flor. ſuperacceptū. ⁊ hoc propt̄ do-
lum ſimplicem. ⁊ quomodo veriſimile eſt
ꝙ illam obligationem reſtituendi quā ille
ſimplex dolus ſine periurio vllo adhibit⁹
poteſt efficere: non poſſet in foro conſcien
tie tam grauis leſio ſcȝ in quingentis flor.
efficere. Unde dabilis eſt caſus in quo do
lus eſt tm̄ venialis: puta quando ſimplici
verbo ſine ꝑiurio in re nō notabili mentit̄:
⁊ ſic inducat emptorem ad ſuperemendum
in modico: ⁊ ſic in eo tm̄ ledit in quo leſio
eſt venialis tm̄. Ali⁹ vero ſine dolo in val
de graui ledit proximū ſcienter: ⁊ mirabile
eſſet ꝙ primus eſſet obligatus etiam in fo-
ro exteriori et cōpelli poſſet ad reſtitutio-
nem ⁊ non ſecundus ſaltem in foro conſci
entie. Profecto hec ita exorbitant vt mi
rari quis poſſit quo modo non ſentiant tā
ſenſati viri quēadmodum contraria tam
a perte ſe quadrant rationi naturali etiaȝ in
ſolo ſuo lumine naturali philoſophanti:
qui ſi ſe legibus ad hoc ꝓmotos dicant ci-
uilibus: conſtat plene illis ſatiſfactum eſſe
ſuperius multipliciter in argumentorum
ſolutionibus: quibus tamen etiam legib⁹
non ita innitendū eſſet: etiam ſi expreſſe id
licere dicerent: cum nonnulla alia manife
ſte contra legem diuinam ⁊ naturalem cō-
ceſſerint: vt eſt non ſolum illud qđ de vſu-
ris ſupra deductum eſt: ſed etiam ꝙ patri-
bus olim filios occidere tribuerunt (q̄uis
id hodie ſublatum ſit) Unde in. l. in ſuis.
ff. de libe. ⁊ poſthu. inq̄t textus ꝙ licet eos
exheredare quos occidere licebat ī. l. fi. C.
de patria poteſtate. ait textus. ꝙ patribus
quibus ius vite ī liberos neciſq̄ȝ poteſtas
olim erat permiſſa: eripere libertatem ho-
die non licet. Idem olim ī ſeruis quos ho
die non licet occidere: inſtituta de his qui
ſunt ſui vel alieni iuris. §. j. vt ibi per glo.
⁊ doctores hodie habetur. C. de emenda
ſer. Ita abdicatio que greco more ad alie-
nandos liberos vſurpabatur ⁊ apotheoſ
dicebatur romanis legibus hodie nō com
probatur vt dicit textus in. l. abdicatio. C.
de pa. poteſt. ⁊ habet̄ hodie pulcre. C. de
emenda ꝓpinq. ⁊. l. j. ⁊. ij. C. de patrib⁹ qui
filios diſtraxerunt. Deniq̄ȝ ⁊ pro hodie lo-
quēdo admittūt ⁊ admiſerunt tāq̄ȝ exiſtēt

concubinatum licitum inter ſolutum ⁊ ſolutã inter quos matrimoniũ cõtrahi poſſet: vt in toto titulo. ff. ⁊. C. de cõcubinis. ⁊ habeť inſti. de nup. §. fi. vnde in. l. j. ff. ð cõcubinis. §. fi. dicitur. Cuiuſcunqȝ etatis cõcubinã habere poſſe palam eſt niſi minor xij. annis ſit: ⁊ in. l. vltima dicitur. concubinam ex ea prouincia in qua quis aliquid ãminiſtrat habere poteſt: ⁊ tamen cõcubinatus eſt lege diuina damnatus eo ꝙ mechie nomine dãnať omnis extramatrimonialis coitus.

Preterea ſicut vagus coitus vt fit in fornicatione ſimplici eſt de lege naturali: ſaltem large capta damnatus ⁊ illicitus eo ꝙ eſt contra bonũ prolis familie ⁊ ciuitatis ita etiam coitus concubinarius qui fit cuȝ ea a qua quis eſt ſolubilis: licet nõ ſit vagus, eſt etiam ſm rectam rõnem illicitus ⁊ damnandus: eo ꝙ eſt etiam contra bonuȝ prolis. ⁊c. atqȝ ita eſt contra legem nature: ſaltem large captam. de quo videať Scotus in quarto diſt. xxvj. q. j. ⁊ de acceptionibus legis naturalis in tertio libro. diſt. xxxvij. ⁊ Richar. in quarto diſt. xxxiij. q. j. ar. j. Unde vterqȝ coitus licet non ſit contra naturam genericam ex quo eſt maris cum femina: eſt tamen contra naturam ſpecificam, id eſt diſſonus dictamini recte rationis.

Item ſm leges liberi ex coitu nephario vt inceſtuoſo procreati nõ ſunt alendi a patribus. vt in aut. ex complexu. in fi. C. ð inceſtis nuptijs. Unde aut. ex complexu nephario aut inceſto ſeu damnato: liberi omnis paterne ſubſtãtie beneficio indigni habeantur: ita vt nec a patre alantur. ⁊ tamen hoc eſt contra rectam rationem. Item leges concedunt ea torneamenta que etiam vite humane ſunt pernicioſa. vt in toto titulo. C. de ſpectaculis. et in toto titulo de expenſis ludorum. libro. xj. ⁊ in. l. ſeptitia. et. l. imperatores in fine. ff. de policitatio. ⁊ tamen illa diuina et naturali lege ſunt illicita.

Et ſi dicať. ea que adducis ſunt ex illis in quibꝰ ius canonicũ reſiſtit legibꝰ: vt de concubinatu patet in. c. tanta. qui fi. ſint legit. ⁊. xxxij. q. iiij. §. is ita. ⁊ de liberis in. c. cum haberet. de eo qui duxit in matrimonium quã. ⁊c. Et de torneamentis in. c. j. ð torneamentis. Secus autem eſt in propoſito noſtro in ſuperuenditõne quia ibi ius canonicum non r ſiſtit. Dicendũ ꝙ imo illud reſiſtit eidem pro foro conſcientie licȝ non pro foro exteriori vt patuit in ſolutione octaui ⁊ noni argumentorũ. Preterea ne aliqui forte nimis innitantur legibꝰ ciuilibus in his rebus que anime atqȝ conſcientie ſalutem quid ſcȝ licitum ſit vel illicitum reſpiciunt Notandum eſt ꝙ ſanctus Auguſtinus (⁊ habetur diſtinctione ix. i canone. Si ad ſcripturas) vult ꝙ ſi in canone biblie inueniretur vna falſa propoſitio que ibidem vt vera eſſet aſſerta: nõ poſſet poſtea ſumi validum argumentum ex ſcriptura ſacra ad probandũ quãcũqȝ veritatem: eo ꝙ quecunqȝ alia propoſitio ex ea aſſumeretur ad ꝓbandum aliquid: diceret aduerſarius erratum eſt ibi ſicut alibi. Ita contingeret dici illis qui ciuilibus legibus nimis inniti vellent: ex eis probando aliquid eſſe licitum. Nam etiaȝ illis diceret aduerſarius. non ſequitur leges hoc vt licitum determinauerunt: igitur eſt licitum. quia etiam in alijs errauerunt.

Oportet ergo in materia peccati ⁊ liciti vel illiciti non ad illas tñ ſed principaliter ad diuinam ⁊ naturalem legem atqȝ canonicã attollere oculos. vt ſi leges ciuiles illis omnibus ſint conſone vel ſaltem non diſſone: tunc tute eis innitamur ſi quid cõcedant vel mandent agendum vel vitandum.

Nullatenus ergo propter leges (ſi que predictum contractum tanqȝ licitum concederent) a ſupradictis concluſionibus recedendum aut cum aduerſarijs ſentiendũ videtur: cum pro noſtris militent diuina lex ⁊ naturalis ratio: nec pro aduerſarijs habeantur vel textus vel rationes efficaces quin eiſdem ſatiſfactum ſit. Ex preter ſuperius memorata fundamenta aliꝰ quidem aduerſarius etiam quedam tangit nõ concludunt: ſcȝ Barbatius in. c. j. de emptio. ⁊ venditio. arguit enim ſic. Licitũ eſt contrahentibus vtilitatem ꝓpriam procurare ⁊c. ſed non ſequiť: ergo qualitercunqȝ

illud agant licet, ſed eſt fallacia a ſuperiore ad inferius, ⁊ a propoſitiõe habẽte plures cauſas veritatis ad alteram determinate.

Et idem allegat Baldum in rubrica. C. de vſu. dicentem: viſuris vendere nõ eſt donare ſed eſt damnoſe contrahere. et idem dicit in diuiſione ꝙ damnoſa diuiſio non eſt donatio ſed ſibi faciat iniuſtum: profecto eſt contra allegantem: quia ſi vendens ignoranter rem minoris ꝙ̃ valeat nõ cenſetur donare: ergo emptor ſcienter ſic emẽs nõ põt illud retinere vt donuȝ nec apparet quo alio titulo id habeat in quẽ venditor conſenſerit pfecte: igitur.

Preterea ſi oportet auctoritati doctorum ſcolaſticorum ſatiſfacere: profecto idẽ non ſatiſfacit reſpondendo auctoritati ſancti Thome tenentis etiam id quod ſupra defenſatum eſt. Reſpondendo enim dicit ꝙ ſtandum erit deciſioni canoniſtarũ per id quod habetur. xx. diſtin. ca. de libellis. quaſi diceret. plus ſtãdum eſt deciſioni facte per canoniſtas aut canones ꝙ̃ ſententie alicuꝰ ſcti theologi ⁊ doctoris vt Thomas fuit. Sed profecto dupliciter deficit hec rñſio. Prĩo qꝛ quod pſupponit nõ eſt verũ ſcȝ ꝙ cõditor canonum vel canones vllibi deciderĩt ꝙ in foro cõſcientie liceat ſcienter ſe inuicẽ etiã citra dimidium decipere, aut ꝙ liceat ſuperaccepta ſciẽter retinere in foro conſcientie ſed de canonibꝫ et eoꝝ cõditore ſolum illa negatiua ꝓpoſitio eſt vera ꝙ nullus canon ẽ editus qui ꝓ foro exteriori damnet talem cõtractuȝ aut cõpellat in illo foro ad reſtituendũ ſupacceptum: ſed ex illa negatiua nõ ſequit̃ illa affirmatiua: ergo in foro conſcientie licite ſic cõtrahitur aut licite tale quid retinetur. huius enim conſequentie defectus patuerũt in ſolutõne octaui noni ⁊ decimi argumentorum.

Preterea ſecundo deficit quia differunt canoniſta et canonum conditor vel canones: ſupradictum autem capitulum nõ loquitur de canoniſtis ſed de conditoribus canonum ⁊ de ipſis canonibus: ꝙ̃uis ergo canonibus ⁊ conditoribꝫ eorũdem nõ ſint ſanctoꝝ doctoꝝ dicta vel cõmentariꝫ preferenda: nõ tñ ſequit̃. ergo canoniſtaꝝ deciſio eſt preferenda cõmẽtariis aut determinationibꝫ ſanctoꝝ doctoꝝ: quia canoniſte nõ habent cõdere canones ꝑ ſuas gloſas ⁊ lecturas: ſed tñ ſcolaſtice ⁊ magiſtraliť explanare. Dato ergo ꝙ aliq̃ etiã canoniſte dicerent vel ſic licere contrahere: vľ ſaltem licere retinere ſic ſuperaccepta: nõ ſeq̃tur. igitur eorum deciſio eſt preferenda dictis Thome vel ſimiliuȝ. quia eorum deciſio et ſententia in hac parte nõ fundatur in aliquo canone vt patuit. Item ſi gloſis iuris certandum eſſet ⁊ ſcolaſticis doctoribus vt illi ſolent: tunc contra predictum Barbatium retorqueri poſſet illud quod gloſa dicit in predicto. c. j. diſtinctiõe. xx. dicens. Ubi dictum alicuius ſancti iuuatur auctoritate iuris diuini potius eidem ſtandum exiſtit.

Modo ſententia ſancti Thome iuuatur auctoritate legis diuine ⁊ naturalis: igitur cum nullus canonum deſciderit pro foro conſcientie talia licere ⁊ licite retineri poſſe ſequitur ꝙ etiam ſi canoniſte oẽs cõtrariuȝ dicerent: non eis ſed predicte ſententie thome ⁊ ſimilium innitentium legi diuine ſtãdum exiſteret. De veritate autem predicte gloſe et vtrum bene probet predictum ſuum nitentum per cap. placuit. xxxvj. q. ij. tranſeo.

Item ſi ĩ problematica materia gloſis iurium eſt certandum profecto glo. in. c. hoc ius. decima queſtione. ij. dicit ꝙ eccleſia non plus iuſto vendere debet: non ſatiſfit eidem gloſe: dicendo ꝙ hoc verum ſit in eccleſiaſticis perſonis: propter honeſtatem ⁊ conſcientiam maxime clericis debitam. Nam ſi eſt eccleſiaſticis illicitũ: hoc eſt ex lege non humana vel poſitiua precisſe ſed ex diuina ⁊ naturali dictante ſeruandam eſſe iuſticiam cõmutatiuam ⁊ honeſtatem que bonum virum decet. modo laici eque ſubſunt legi diuine et naturali ſicut clerici ꝙ̃uis ſi eſſet precise ex lege pure poſitiua bene ſtaret ꝙ eccleſiaſtici peccarẽt ſuperuendendo vbi laici nõ peccarẽt. Johannes etiam de fantutiis ibidem ſenſit idem eſſe ĩ laicis quod clericis. Concludo igit̃ nec cũ Petro d̃ anchona: nec cũ Fran-

ciſco Aretino: nec cum Barbatio aut alijs (ſi qui ſint) iniq̃tum ſuprapoſitis dictꝫ cõtradicunt foꝛe ſentiendum. cõmendandus autem profecto eſt inter iuriſperitos dominus Johannes de Anania quem p̃fatus Barbatius vocat dominũ ſuum qui non ſolum pro foꝛo conſcientie dixit illa nõ licere ⁊ ſuperaccepta eſſe reſtituenda ſed etiam attẽptauit ſi quo modo decepto etiam nõ vltra dimidium ⁊c. poſſet in foꝛo ꝯtentioſo ſuccurri ſaltem officio iudicis vt eũ refert idem Barbatius dicens ꝙ practicã illam adhibuerit ꝙ interrogari deberet talis venditoꝛ ſi erat bonus vir ⁊ honeſtus: quia coꝛã ꝙ circũuenit alium infra dimidium iuſti precij: nõ erat honeſtus homo: hec ille. Et licet Barbatius dicat ſe ꝯtrarium ꝯſuluiſſe cõtra ſuum dominuꝫ ⁊ multa introducat tñ maioꝛ pars introductõis eſt plus pro predicto domino Johãne q̃ cõtra eum: ſaltem quo ad hoc an liceat ſic ſuperuendere aut ſuperacceptum retinere. Et hec de preſenti materia ſufficiunt.

Finit additio.

Queſtio. LVIII.

Vtrum illicitum

ſit emptori emere mercem pro precio deficiente a valoꝛe mercis ſiue ille defectus ſit ſub dimidio iuſti precij ſiue citra ⁊ hoc ſiue ſit magnus ſiue paruus.

Solutio queſtionis ſtat in duabꝫ ſuppoſitionibus ⁊ quinq; concluſionibus.

In ſuppoſitionibꝫ diſtinguit᷑ quõ dupliciter cõtingat intelligi precium eſſe deficiens a valoꝛe mercis: ⁊ ſecundus modꝰ ſubdiuiditur.

Pꝛima concluſio. Emptori illicituꝫ eſt emendo mercem velle dare pro merce precium qḋ ipſe credit probabiliter vel deberet credere ſimpliciter vel ſm quid deficere a valoꝛe mercis in illo loco ⁊ tempoꝛe q̃ paratus eſt eam emere. Et dantur ratiões clauſularum cõcluſionis: ⁊ reſoluunt᷑ duo caſus tanq̃ꝫ de rigoꝛe iuſticie cõmutatiue nõ illiciti: ⁊ oſtenditur grauitas peccati eiꝰ qui agit ſm tenoꝛem prime ꝯcluſionis.

Secunda cõcluſio. Pꝛima cõcluſio iã de emptoꝛe foꝛmata eſſet etiam vera ſi emptoꝛ equilibri dubio dubitet preciũ deficere a valoꝛe mercis.

Tertia concluſio. Pꝛima concluſio ẽ vera ſiue illud precium ſic deficiat a valoꝛe ꝙ ſit ſub dimidio iuſti precij ſiue citra: ⁊ ſi citra ſiue in multo ſiue in pauco.

Quarta concluſio. Emptoꝛ qui ſcienter ſm tenoꝛem prime concluſionis dedit pro merce precium deficiens a valoꝛe mercis ſiue ille defectus ſit ſub dimidio iuſti p̃cij ſiue citra: ⁊ hoc ſiue in multo ſiue in pauco tenetur ſupplere defectum vel reſtituere pꝫtem mercis ſed differenter. Et ibi de ſupplẽdo defectũ precij in illo vel alio foꝛo ⁊ de reſtitutione minutiarum.

Quinta cõcluſio. Quãuis quattuoꝛ cõcurrentibus poſſit ſana cõſciẽtia emptoꝛ etiam ſcienter dare precium deficiẽs a valoꝛe mercis in magno vel in paruo tamen quodcunq; hoꝛum defecerit nõ ſolũ pretenſa oblatio eiuſdem vt precij ſufficiẽtis cenſenda eſt ſibi fuiſſe illicita: ſed etiam ipa datio precij ⁊ receptio totius mercis. Et poſtea quedam fallentia ſubiungit᷑ ⁊ coꝛrelarium quoddam annectitur.

Queſtio. LIX.

Vtrum licitum ſit

vẽditori vẽdere mercẽ vni p̱ maioꝛi p̃cio q̃ꝫ alteri: puta carius vendendo emẽti ad terminum vel expectationem q̃ꝫ ad promptã ſolutionem.

Solutio queſtionis ſtat in duabus diſtinctionibus ⁊ quattuoꝛ concluſionibus duobus coꝛrelarijs: ⁊ trium argumentoꝝ ſolutionibus atq; quodam documento in fine ⁊ cauda q̃ſtionis annectendo.

In diſtinctionibus diſtinguitur quomodo dupliciter contingat aliquẽ vendere merceꝫ vni pro maioꝛi precio q̃ꝫ alteri. ⁊ ibi de tribꝫ gradibꝫ latitudinis iuſti p̃cij

Pꝛima concluſio. Venditoꝛ nõ peccat propter hoc ꝙ vendit mercem vni p̱ maioꝛi precio q̃ꝫ alteri ſi illa maioꝛitas manet intra latitudinem iuſti precij: dummodo ꝯcredat tam maius q̃ꝫ minus preciuꝫ eſſe iuſtũ probatur dupliciter.

Scḋa ꝯcluſio. Venditor peccat mortaliter vendens vni ꝑ maiori precio ꝙ̃ alteri vbi maioritas eſt extra latitudinē iuſti precij: ſi eam exigit ratione expectatiōis ſeu dilationis precij. Et ibi improbatˀ modus loquendi aliquoꝝ qui dicunt ꝙ vēditor expectando ſolutionē ꝛ ob id exigendo eo maius preciū vendit tempus

Tercia ꝯcluſio. Si maioritas ē extra latitudinē iuſti precij ꝛ venditor nullatenꝰ ratione expectatiōis exigit illam maioritatez ſed ratione intereſſe ſibi prouenientis ex ipa carētia precij expectādi: ſiue illud intereſſe ſit damni emergentis ſiue ſit lucri ceſſantis venditor nō peccat ob hoc ꝙ carius vendit predicto modo: dūmodo ſeruenˀ conditiones que requirunˀ ad hoc ꝙ mutuanti licitum ſit vltra ſortē mutuatam aliquid exigere ratione intereſſe damni emergētis vel lucri ceſſantis: que conditiōes fuerūt poſite ſupra. qōne. xxx. Probatur quinqꝫ rationibus. Dehinc impugnaˀ conſiliū Panor. ꝛ poſt ſcōm correlariū annectitur quidā caſus qui poteſt iuſtificari etiam ſi non aſſint omnes conditiōes predicte ꝛ hoc propter impoſturam aliquorum malignorum hominum.

Primū correlarium. Ex quo omnes ſeptem cōditiones requiruntur: ſequiˀ ꝙ ꝙ̃uis aliquādo nō tamē ſemper vel indiſtincte poſſunt excuſari illi mercatores qui carius vendendo ad terminū ꝙ̃ ad promptā ſolutionē: hoc faciunt ex ſola illa cauſa: q̇a ſcilicet timent ſe oportere facere expenſas ꝛ labores in repetēdo ab emptore precuꝫ expectatum: non allegantes aliquod aliud intereſſe.

Secūdum correlariū. Non poſſūt etiā excuſari illi mercatores q̇ dicūt illud plus in quo carius vendūt apponere ꝑ ſuſceptione periculi ſortis.

Quarta concluſio. Si maioritas egreditur latitudinē iuſti precij ꝛ venditor non exigit eam ratione expectationis nec ratōe intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis ſibi occaſione expectationis ſed alia ratione: poteſt eſſe talis ratio ꝙ non peccabit et etiam talis ꝙ peccabit. Et ponuntur exempla. Dehinc contra terciam concluſionem arguitur tribus argumentis que ꝛ ſoluuntur.

Vtrum illicituꝫ ſit

ab vno emere mercem minori precio ꝙ̃ cōſimilē ab alio: vbi merx hincinde eſt equalis. puta emit quis ꝑ. lj. ab eo qui mox tradit mercem ꝛ ab eo qui poſt annuꝫ vel duos tradet mercē emit pro. l. tm̄ vel etiam ꝑ xlix. vel aliter (ꝛ redit in idem) ab illo cui anticipat ſolutionem emit pro. l. vel. xlix. ꝛ ab alio cui non anticipat emit pro. lj. vel. lij.

Solutio ſtat in duabus diſtinctionibꝰ et quattuor concluſionibꝰ.

In diſtinctiōibus diſtinguitur quomō dupliciter cōtingat mercem emi minori p̄cio ab vno ꝙ̃ ab alio ꝛ primus modꝰ ſubdiuiditur.

Prima concluſio. Emptor non peccat propter hoc ꝙ emit minori precio ab vno ꝙ̃ ab alio ſi illa minoritas manet intra latitudinem iuſti precij: dūmodo credat tā minuꝫ ꝙ̃ maiꝰ eſſe iuſtū.

Secunda ꝯcluſio. Emptor peccat mortaliter dando minus precium ei cui anticipat ſolutionem ſeu ei qui non mox tradit mercem: vbi illa minoritas eſt extra latitudinem iuſti precij ſi ipſe illud minꝰ dat ratione anticipationis precij. ꝛ idem ſi illud minus dat ratione expectatiōis mercis: dūmodo merx ſit talis res ꝙ eam expectando dicatur eam mutuare.

Tercia concluſio. Si minoritas precij eſt extra latitudinem iuſti precij et emptor dat illud minus non ratione anticipatiōis precij nec ratione expectationis mercis ſed ratione ſui intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis ſibi ex huiuſmodi anticipatione precij: vel ex ipſa expectatōne mercis ſiue merx ſit res nata mutuari ſiue non: emptor non peccat dūmodo ſeruentur conditiones ſeruande in eo qui mutuando vult recipere aliquid vltra ſortem ratione intereſſe ſibi ꝓuenientis ex mutuatōe.

Quarta concluſio. Si minoritas egreditur latitudinem iuſti precij ꝛ emptor dat illud minus aliqua ratione alia a rationibus tactis in tribus precedentibus concluſionibus: tunc illa ratio alia poteſt eſſe talis ꝙ non peccabit: poteſt etiam eſſe talis ꝙ peccabit: ꝛ ponuntur exempla.

Queſtio.LXI.

Utruʒ liceat nunc

vendere mercẽ ꝑ illa quãtitate p̃cij ad quã ꝑuenit poſteriori tpe: ſi talis merx vſqʒ ad illud tẽpus retineret.

Solutio q̃onis ſtat in duabꝰ ſuppoſitionibꝰ ⁊ ſeptẽ cõcluſionibꝰ.

In ſuppoſitionibꝰ diſtinguit casus queſtionis in ſeptẽ caſus ⁊ tẽpus in quo vẽdit merx vocat.A.⁊ tẽpus in quo merx ꝑueniret ad aliã q̃titatẽ p̃cij vocat.B.

Primꝰ caſus. Uẽditor vendit mercẽ in A.⁊ nõ ꝓpoſuerat al's eam ſeruare vſqʒ ad B.⁊ vẽdit pro p̃cio currẽti in A.⁊ non pro maiori.

Scd̃us. vẽditor vẽdit in.A.⁊ nõ ꝓpoſuerat al's eam ſeruare ad.B.⁊ vẽdit ꝑ precio maiori q̃ʒ currat in.A.

Tercius. venditor ꝓpoſuerat eaʒ ſeruare ad.B.quia ſperabat ſe tunc habiturũ maius preciũ q̄ currat nũc in.A.⁊ tamẽ vendendo in A.determinat certũ preciũ quod vult habere ꝑ merce ⁊ hoc nõ malꝰ q̃ʒ nũc currat in.A.

Quartus. vẽditor ꝓpoſuerat ⁊c̃.vt prius ⁊ tamẽ vendẽdo in.A.determinat certũ p̃cium ⁊ hoc malus q̃ʒ valeat nũc in.A.non tamẽ in tãto malus quin ꝑ.B. ad q̄d erat mercẽ reſeruaturus veriſi'liter ſit merx plꝰ valitura.licet quãdoqʒ etiã ſolũ tantundeʒ ⁊ quãdoqʒ minus valeat.

Quintus. vẽditor ꝓpoſuerat ⁊c̃.vt prius et tamẽ vendẽdo in.A.nõ determinat certum preciũ in.A.ſed relinquit pẽdere ipm ex valore futura:ita tamẽ q̄ determinat illud tẽpus futurum ſine vlla diſiunctiõe volendo habere tantũ quantũ in illa determinatiõe ſcʒ in die.B.valebit.

Sextus. venditor ꝓpoſuerat ⁊c̃.vt prius et tamẽ vendendo in.A.nõ determinat certum p̃cium in.A.ſed relinquit pẽdere ipm ex valore futuro.ita tamẽ q̄ nõ determinat illud tẽpus futurũ ſed ſub diſiunctiõe relinquit ipm volens habere.tantũ quantũ valebit in.B.vel alio die precedẽte vel ſeq̃nte vno vel pluribꝰ ⁊ h' optiõe illiꝰ diſiũctionis dierꝫ exiſtente apud emptorẽ.

Septimꝰ.vẽditor ⁊c̃.vt in ſexto vſqʒ ibi ⁊ hoc optiõe ⁊c̃.vbi ponit aliť ſcilicet optione illiꝰ diſiũctõis exiſtẽte apd̃ vẽditorẽ.

Prima ꝯcluſio. Primus caſus eſt licitꝰ ⁊ quãdoqʒ etiã gratioſus.

Secũda cõcluſio. Secundus caſus licet dicatur a Scoto vſurarius tamẽ illud eius dictũ non eſt indiſtincte intelligendũ.

Tercia ꝯcluſio. Tercꝰ caſus eſt licitꝰ immo dupl'r gratioſus.

Quarta concluſio. Quartus caſus eſt licitus.

Quinta concluſio. Quintus caſus eſt licitus.

Sexta ꝯcluſio. Sextꝰ caſus eſt licitus.

Septia ꝯcluſio. Septimꝰ caſus eſt illicitus nõ eſt tñ de ꝑ ſe vſurarius.

Poſtea fiunt quinqʒ argumenta quorũ quattuor prima ꝓcedunt cõtra probationem quarte ꝯcluſiõis q̄ ſit inualida et non ad ꝓpoſitũ.⁊ cõtra etiã caſum eiuſdẽ cõcluſionis ꝓbando q̄ ſit illicitus.⁊ ibidẽ.§.ratiõe in.c.nauigãti.de vſuris.cui ꝓbatio innitit.⁊ etiã cap'm in ciuitate diffuſe examinant.Quintũ aũt vadit ꝯtra ſcd̃am ꝯcluſionẽ ⁊ conſequenter ponit correlariũ in q̄ quintupl'r impugnat ſnĩa glo.⁊ Panor.ſuper v̾bo dubitat.in p̃dicto cap'lo

Queſtio.LXII.

Utrum parato ven

dere mercẽ in.A.liceat eam vẽdere ꝑ p̃cio currẽte in.A.nõ obſtãte q̄ ſciat vl'ꝓbabil'r credat ſtatim ſupuenturas multas cõſiles merces ad idẽ forũ ꝓpter quaꝝ aduentũ ꝓbabiliter credit q̄ decreſcet preciũ ſue mercis.⁊ emptor ſi ſciret eaꝝ aduentũ nõ ita care emeret.Sub hac queſtiõe põt cõprehendi etiã ſimilis caſus.puta aliquis ex ordinatione concepta in concilio eorũ q̃ preſunt reipublice ſcit q̄ frumentum cras minꝰ valebit q̃ʒ hodie ideo vendidit ignorantibꝰ.⁊ eodem modo reſpondendum eſt ad eum ſicut ad precedentẽ. Ad queſtionẽ igitur ꝓpoſitam reſpondendo tangentur tres modi dicendi.primꝰ ⁊ tercius ſunt extremales ſecũdus eſt medius.

Primus eſt ſancti Thome q̄ liceat.

Secundus eſt q̄ dumtaxat tunc liceat quando ſolus venditor certat de damno vitando.vel quando vterqʒ certat de lucro conſequendo:non auteʒ quando venditor certat de lucro cõſeq̃ndo ⁊ emptor de damno vitando.

Tercius eſt q ſiue ſic ſiue ſic certent: non liceat, qui modus probatur ꝛ precedentes duo modi improbantur atq fundamenta eorundem euacuantur.

Queſtio. LXIII.

Utruz parato emere mercem in. A. liceat eam emere pro precio currenti in. A. non obſtante q ſciat vel probabiliter credat periiſſe vel ſtatim perituras multas conſimiles merces. propter quarum perditionez probabiliter credit q decreſcet precium illius mercis vltra precium currēs in. A. Hec queſtio eodez modo reſoluitur ꝛ proportionabiliter p tres modos dicendi de emente, ſicut pcedens de vēdente fuit reſoluta.

Queſtio. LXIIII.

Utrum merces immutatas carius vendere q̄ ſint empte ſit illicitum.

Solutio q̄ſtionis ſtat in vna diſtinctione et duabus cōcluſionib.

In diſtinctiōe ponūtur. xi. modi. quib cōtingit mercē mutari.

Prima cōcluſio. Mercē intrinſece imutatam carius vendere q̄ eſt empta: nō eſt illicituz ſi eſt mutata extrinſece dūmodo illa mutatio ſit ad melius ꝛ maioritas precii proportionet illi mutationi ad meli.

Secunda cōcluſio. Mercē omnino et ſimpliciter īmutatā tam intrinſece q̄ extrinſece carius vendere q̄ ſit empta ſi eſt pure ꝛ iuſte empta eſt illicitum. De hinc ſoluūtur duo argumenta.

Queſtio. LXV.

Utrum tēpore meſſis emēs blada vel tpe vindemiaꝝ vina et ea carius vendens peccet.

Solutio qōnis ſtat in vna diſtinctione et quattuor cōcluſionib.

Prima cōcluſio. yconomice emēs predicta pdicto tēpore nō peccat: ſi poſtea cū illa carius ſolēt vēdi carꝰ vendit.

Scda concluſio. Si emens emerat tm̄ ea ad reuendendū: tunc adhuc in ſex caſib poteſt excuſari.

Tercia cōcluſio. Caſus ſcde cōcluſionis nō ſunt liciti ſicut ponunt. niſi apponatur eis triplex cōditio ꝛ quecūq earum defecerit eis erunt illiciti. Si autē aſſint erunt liciti. Et ibidē de vituperabilitate pemptorum imo pcereptorū. Et ſoluūtur duo argumēta cōtra terciam cōcluſionem poſſibilia fieri.

Quarta cōcluſio. Inducēs quouis modo cariſtiam in bladis ꝛ ſimilib: puta impediēdo vel impediri faciēdo vel detinendo naues vel nautas annonā cōducentes nō ſolum incurrunt penā in foro dei ſed etiam in foro ciuili.

Queſtio. LXVI.

Utrum in ſequenti cōtractu Paulus cōtrahendo peccet ꝛ Petrus inducendo eum ad talem contractum etiam peccet. puta paulus tenetur petro in termino vniꝰ anni dare. c. floꝛ. (forte ex hoc q Petrus vendiderat ipſi Paulo aliquam mercem pro. c. et expectauit ſibi de pcio ad annum) Petrus poſtea indigēs prompta pecunia petit Pauluz ſibi nunc dare. xcv. et alia quinq vult ſibi remittere. De hac queſtione quo ad primam eius ptem recitant tres modi dicēdi quorū duo primi ſūt extremales: tercius eſt medius.

Primus dicit indiſtincte q Paulus peccet. ꝛ hec opinio videtur fuiſſe de mēte ſancti Thome.

Scds dicit indiſtincte q paulꝰ nō peccet. ꝛ hec opinio eſt Johā. de ripa ordinis minorū ſed vterq modꝰ dicendi improbat ꝛ ſpecialiter etiā reprobat diſtinctio diſtinguētiū tēpus pticulare ꝛ vniuerſale. quā diſtinctionē faciunt ad hoc q ꝯſequenter dicunt licitū eſſe vēdere tps pticulare nō aūt vendere tēpus vniuerſale.

Tercꝰ modꝰ i vno caſu ꝯdēnat paulū: i alio ſaluat eum: obſeruatis tamen quibuſdam cōditiōib ꝛ ibidē improbant illi q̄ dictū ſcti Tho. ad illum terciū modū dicēdi limitare nituntur. Tangitur quoq quedaz

inſufficientia illius tercij modi dicẽdi quo ad caſum quem iuſtificat. Et eodem modo poſſent de ſcd̃a pte queſtionis recitari tres modi dicendi.

Queſtio. LXVII.

Utruz in ſequenti

caſu Johãnes emẽdo peccet ꝛ Petrus eũ inducẽdo ad illam emptionẽ etiam peccet. puta. paulus tenet̃ in termino vnius anni dare petro. c. flo. Petrus indigens prompta pecunia petit Johãnẽ vt emat illd̃ debitum ab eo p. xcv. promptis.

Ad primã ptem queſtiõis ponunt̃ quattuoꝛ modi dicẽdi quoꝝ duo primi ſunt extremales terci⁹ ꝛ quart⁹ ſunt medij. Primus indiſtincte dãnat cõtractũ Johãnis. Scd̃s indiſtincte ſaluat eundẽ ſed ambo impugnant̃ multipliciter. Tercius q̃ ſupponit ibi eſſe mutuationẽ ex parte Johãnis. in vno caſu ſaluat contractũ Johãnis et in alio damnat eundẽ. Quart⁹ etiam in vno caſu ſaluat ꝛ in alio dãnat eũdẽ ſ; aliter q̃ terci⁹ modus. ꝛ examinat̃ an ↄtractus Johãnis poſſit cẽſeri eſſe pura emptio ita ꝙ nulla eſſet admixta mutuatio ex pte eius et fit etiã remiſſio hui⁹ negocij ad dicenda ĩ queſtione. lxxx. Et ſi etiã teneat̃ terti⁹ modus dicẽdi adhuc ponunt̃ duo puncta. in quoꝝ primo ↄtractus Johãnis eſt ſaluabilis pter eũ caſum in quo tercius modus eum ſaluauit ꝛ ibidẽ tractat̃ ſũmarie aliq̃d de ceſſionib.

Queſtio. LXVIII.

vtrum in ſequenti

caſu quilibet cõtrahentiũ peccet. puta Petrus pannifex vẽdidit paulo panniſciſſori vulgariter gwãdſchnider. x. pãnos p quingẽtis flo. ad terminũ vnius anni ſibi dandis venit quidã terci⁹ ex trãſuerſo ſc; Johãnes indigẽs pmpta pecunia ꝛ rogat paulum vt nunc ſibi tradat. cccc. ꝛ. l. flo. ob qd̃ ipſe ſe offert ad ſoluendũ petro loco Pauli quingẽtos in fine anni pdicti.

Solutio queſtiõis ſtat in trib cõcluſionibus.

Prima ↄcluſio. Petr⁹ in ſuo ↄtu accepto vt in titulo ponit̃ nõ peccat.

Secunda concluſio. Paulus aliquando peccat in ſuo ↄtractu cũ Johãne facto: aliquãdo nõ peccat.

Tercia ↄcluſio. Johãnes i ſuo ↄtu cũ Paulo aliqñ peccat: aliqñ nõ. Et ĩpugnatur mod⁹ dicẽdi Laur. de Ridolfis.

Queſtio. LXIX.

vtrum venditoꝛi li

ceat vendere aliq̃d vſurarijs. Et ſilr̃. an emptoꝛi liceat aliq̃d emere ab eiſdẽ ꝛ ſpecialr̃ pignoꝛa que ex lapſu tpis puenerũt ad eos rõne vſure eis nõ ſolute ab ĩpignorãte ea.

Ad pmã ptẽ qõnis rñdet̃ p q̃ttuoꝛ ſuppoſitiões ꝛ duos modos dicẽdi.

In ſuppoſitionib diſtinguit̃ de duplicibus vſurarijs vbi ꝛ ſcd̃m mẽbrũ ſubdiuiditur. Dehinc recitat̃ etiã; pbleuma de hoc an vſurari⁹ acquirat dominiũ rei quã per vſuram acquirit vl̃ nõ. ꝛ q̃ doctores illã vl̃ aliã ptem pbleumatis teneãt. Poſt hac ponit̃ prim⁹ mod⁹ dicẽdi qui ſupponit ꝙ vſurarius nõ habeat dñium rei vſurarie. ꝛ illo pro vero ſuppoſito poſſunt poni quattuoꝛ ↄcluſiones.

Prima ↄcluſio. Vẽditoꝛi nõ licet aliq̃d vendere vſurario nihil habenti niſi quod per peccatũ vſure acquiſiuit excepto vno caſu.

Secunda concluſio. Venditoꝛi non licet aliquid vendere vſurario etiã; habenti aliqua bona legitime queſita pter vſuraria bona ſi illud idem precium in numero quod vſurarius dat vẽditoꝛi eſt vſurariu; excepto vno caſu. Et ibi de fure dante elemoſynã de pecunia furtiua.

Tercia concluſio. Venditoꝛi licet aliq̃d vendere vſurario habenti bona aliqua legitime queſita ſi illud precium vel numiſma quod ſoluitur ſibi ſit legitime queſitu; dũmodo illud numiſma al's nõ requirat̃ p reſtitutione vſurarũ eius.

Quarta concluſiõ. Si vſurarius habeat aliqua bona legitime queſita ꝛ illud precium vel numiſma ſit legitime queſitũ qd̃ ſoluitur pro merce: attamẽ ſit requiſitũ al's p reſtitutione vſurarum tũc in aliquo caſu non licet venditoꝛi aliquid ei vendere. In aliquo vero licet. Poſtea ponunt̃ tria corelaria contra recipientes dona ab vſurariis. ĩmo etiam contra recipientes mercede; quarundam etiam licitarum operarum ab eiſdem.

Scđs mod⁹ dicēdi ſupponit φ vſurari⁹
habeat dñium rei ꝑ vſurā q̄ſite. q̄. ꝑ ꝓ ſup
poſito poni poſſūt tres ꝯcluſiōes.

Prima cōcluſio. Siue vſurarius nihil
habeat ꝑter acquiſita ꝑ vſuraꝫ ſiue habeat
aliqua legitime queſita ⁊ hoc ſiue illa eadē
det ꝓ precio ſiue alia ⁊ etiā ſiue illa ſint req̄-
ſita ꝓ reſtitutiōe vſuraꝝ ſiue nō: licitū eſt vē
ditori aliquid eidē vendere ſi ꝑ illā vendi-
tionē nō reddit̄ vſurari⁹ impotēs ad reſtitu
tionē vſurarū.

Scđa cōcluſio. Si ꝑ hmōi venditiōem
ꝑdictus vſurari⁹ qualiacūq̄ bona habeat
reddat̄ impotēs reſtituere ſuo creditori in
toto vel in pte: peccat vēditor eidē quid vē
dendo: ſi illam impoſſibilitationē cōijcit vl'
cōijcere deberet.

Tercia ꝯcluſio. Sicut dictū eſt de con-
tractu vēditionis: ſic ſimili mō ſentiendum
eſt de quocūq̄ alio ꝯtractu vel cōmutatio
ne ſiue gratuita ſiue nō ſi ꝑ eam reddat̄ im
potens reſtituere.

Ad ſcđam partē queſtiōis etiā ponūtur
ꝓportionabilit̄ duo modi dicēdi ſicut ad ꝑ-
mā. Poſtea formant̄ ſex argumēta ꝯtra pri
mā cōcluſionē primi modi dicēdi ⁊ ſoluun
tur. ⁊ ibi multa de cōmertijs cū iudeis vſu
rarijs ⁊ de decimis ab eis requirendis.

Queſtio. LXX.

Vtruꝫ aliquis poſ
ſit vendere rem alienam.

Solutio q̄ōnis ſtat in vna diſtinctione
ſe. ꝯcluſionib⁹. quinq̄ notabilib⁹. ⁊ aliqui-
bus correlarijs. ⁊ de cauſa cur illa queſtio
mouetur hic.

In diſtinctionib⁹ aūt diſtinguit̄ de poſ-
ſe facti ⁊ iuris ⁊ de duplici poſſe iuris.

Prima ꝯcluſio. Aliq̄s pōt de facto ven
dere rem alienā.

Scđa ꝯcluſio. Aliquis rem alienam et
quā vendēs ſcit alienā vendere poteſt ð iu
re. Et d anſ̄rātiōes adiectionis quarūdaꝫ
clauſularū ꝯcluſionis.

Tercia ꝯcluſio. Q̄ꝗuis vēditio rei alie
ne teneat de iure ſic φ talis vēditor quantū
eſt de natura cōtractus vēditiōis cogatur
ad illa duo ſub diſiūctione. ſcꝫ ad tradēdū
mercē vel ad ſoluendū intereſſe emptori et
principaliter ⁊ ꝑmo teneat̄ ad primū ſi ha
bet mercē ⁊ ſic tradere pōt ſaltē de facto: a
quo tamē ſi nō poteſt de facto tradere libe
rat̄ faciendo ſcđm. tñ ſi cōſtaret iudici rē il-
lam eſſe alienā nō liceret ei cogere vēdito-
rem ad tradendū illā rem emptori: etiam ſi
vēditor ð facto poſſet eā tradere. puta ſi eā
domi haberet ſed tñ liceret ſibi eū cogere
ad ſoluendū intereſſe emptori.

Quarta ꝯcluſio. Scđa ꝯcluſio eſt vera
nō ſolū in re aliena nō furtiua (puta φ ven
dens eam nō eſt furat⁹ eam. nec ali⁹ quiſpi-
am. ſed eſt apud vendentē ex cōmodato vl'
cōſimili mō. vel nullo mō eſt apud eū imo
eſt apud dñm) ſed etiā eſt vera in re furtiua
dūmodo ſolus vēditor eam ſciat furtiuam
ſic φ emptor ignoret. ſecus vbi res eſt fur-
tiua ⁊ vterq̄ ſcit.

Quīta ꝯcluſio. Scđa ꝯcluſio ē etiā ꝟa
ſi nō ſol⁹ vēdēs. ſꝫ etiā emēs ſciat mercē eſ-
ſe alienā dūmō nō ſit furtiua.

Sexta ꝯcluſio. Scđa cōcluſio eſt vera
tam in re mobili q̄ȝ in īmobili q̄ꝗuis diffe-
renter.

Septima ꝯcluſio. Aliq̄s de iure in ſcđa
acceptiōe intelligēdo id eſt licite ⁊ ſine pec-
cato pōt vēdere rem alienā quā ignorat eſ-
ſe alienā. puta credit eā ſuā eſſe vbi ignoran
tia nō eſt culpabilis ⁊ etiam quam ſcit alie
nā. ſed tñ de mādato dñi rei.

Octaua ꝯcluſio. q̄ꝗuis prima facie natū
ſit videri φ illa ſit falſa ſcilicet. aliquis rem
alienam quā ſcit alienā ⁊ cuius nō habꝫ cō
ſenſum a domino vt vēdat poteſt vendere
de iure ſic φ licite ⁊ ſine peccato: tamen ad
certū ſenſum queꝫ etiā ꝓpoſitio habet de ri
gore intendo ꝓprie ſignificatiōi illi⁹ voca-
buli venditio ipſa eſt vera. Et ibi tangunt̄
motiua aduerſariorū ⁊ ſoluunt̄ ⁊ enume-
rant̄ tres caſus in quibus ꝯtingit vēditio-
nem rei aliene deprauari

Nona ꝯcluſio. Proportionabilr̄ etiam
de emptiōe rei aliene eſt dicendū.

Poſtea ponunt̄ quinq̄ notabilia in qui
bus declaratur quid ſit quiditatiue vende
re ſcilicꝫ. qualis actus ſit an interior vel ex
terior ⁊ quomodo differāt vendere ⁊ trade
re, emere ⁊ dare. ⁊ an per venditionem em-
ptionem ⁊ traditionē efficiatur emptor do
minus mercis. ⁊ de duplici traditiōne. ⁊ an
aliena res poſſit obligari ſicut vēdi. Poſt-
ea opinio Henrici. de hoyta de ꝑſenti que-
ſtione impugnat̄ multipliciter.

Queſtio. LXXI.

Utruȝ liceat alicui

puta petro, ꝑ ꝓcio vel mercede ſuſcipe in ſe periculū mercis empte ꝑ aliū: puta ꝑ paulū, ⁊ an paulo liceat petrū inducere ad ſuſcipiendū taliꝛ ꝑiculū illud. Ad ꝓmā partē q̄ōis r̄ndeꝛ ꝑ duos modos dicēdi.

Prim⁹ eſt Laur. de Ridolfis ꝙ ꝯtract⁹ ꝓdictus ex ꝑte petri nō eſt vſurarius ſed licitus. Sed ille modus impugnaꝛ tripliciṫ ⁊ ſoluūꝛ eius fundamentū.

Scd̄s mod⁹ eſt diſtinctioꝛ ⁊ hoc ꝑ duas concluſiōes.

Pria ꝯcluſio. Si petr⁹ ſuſcipiēs ꝑiculū eſt etiā ſimul apponēs oꝑas ꝓ vitādis periculis licitū eſt ei, ꝓ precio ſeu ꝓ aliqua temporali mercede ſuſcipe ꝑiculū mercis empte ꝑ paulū etiā ꝓncipaliꝛ ſpe lucri.

Scd̄a ꝯcluſio. Si petrus ſuſcipit ꝑiculū ſcd̄o modo nō eſt ꝓdictus ꝯtractus licitus petro ſi eū facit principaliter ſpe lucri inde querens emolumentū ſuum ⁊ ſic ſe nutrire volēs. Et ibi de fundamētis ex ſcriptura ⁊ rōne ꝯtra ꝯcertantes ſub pena ⁊ cōtra ludentes ludo fortune taxilloꝝ ⁊ olle ⁊ huiuſmodi. De hic ſoluunꝛ duo argumēta q̄rundā legiſtaꝝ ꝯtra ꝯcluſionē ſcd̄am.

In tractatu quarto agitur de venditōe ⁊ emptiōe reddituū ac cenſuū ꝑ .xv. queſtiōes, in quaꝝ primis .vi. agiꝛ de hoc q̄d tam ex genere q̄ȝ ex circūſtantijs liceat conſtituenti ⁊ vendēti alteri redditū. In nouē aūt alijs quid liceat recipiēti atq̧ emēti ab alio redditū ⁊ viuere volenti de eodē. hui⁹ aūt quarti tractatus prima q̄ſtio eſt .lxxij. in ordine queſtionū totius oꝑis.

Queſtio. LXXII.

Utruȝ alicui liceat

in re ſua ꝯſtituere alteri redditū fructuariū vtputa bladi vini vel alterius rei vtilis. de redditu autē pecuniario queretur in queſtione .lxxv.

Solutio, q. ſtat in .ix. ſuppoſitiōibꝫ ⁊ tribus concluſionibꝫ.

Ex quo aūt ſcire quiditatē rei eſt principiū omnis artis ⁊ ſciētie de eadem: ideo declaraꝛ in ſuppoſitionibꝫ quid ſit quiditatiue reddit⁹, ⁊ declaraꝛ quō eſt res corꝑalis ⁊ ſignāter quō eſt ius ⁊ relatio quedā nō realis ſed ratiōis vel volūtatis. vbi quoq̧ ſit ſubiectiue, qō ſit illi⁹ relatiōis fundamentum ⁊ termin⁹, q̄ entitates ſint ſeruitutes et vbi ſubiectenꝛ. ⁊ argumēta quedā ꝯtra declarationē quiditatis redditus ſoluunꝛ, ⁊ ō correlatōe redditus, ⁊ an cenſus differat a redditu. De multꝭ quoq̧ ſpeciebꝫ redditu-um ꝑ ſex diuiſiōes ⁊ quid ſit res vtilis ⁊c. De duplici etiā licito ex genere ⁊ ex circūſtātia: poſitiue atq̧ ꝑmiſſiue.

Prima ꝯcluſio. Aliquē ꝯſtituere in re ſua alteri redditū bladi vini ⁊c. vt in titulo eſt actus ex genere licitus etiā poſitiue. Et deducunꝛ aduerſarij ꝯcluſionis ad multa incōuenientia.

Scd̄a ꝯcluſio. Predictum ꝯſtituere de quo in titulo eſt act⁹ etiā ex circūſtantia licitus ⁊ hoc ꝑmiſſiue.

Tercia ꝯcluſio. Predictū ꝯſtituere de q̄ in titulo eſt actus etiā poſitiue licitus ex circūſtantia quādo veſtiꝛ omnibꝫ ꝓdictis circūſtantijs. Poſtea impugnaꝛ mod⁹ reſpōdendi alioꝝ ad queſtionē.

Queſtio. LXXIII.

Ex quo conſtitutio

reddit⁹ put eſt expſſa in ꝓcedēti qōe eſt tm̄ ex genere licita poſitiue ſed tamē nata veſtiri debitis circūſtātijs ex quibꝫ ipa vltra bonitatē genericā nata eſt reddi bona bonitate circūſtātionali etiā poſitiue: inꝛ aūt circūſtantias prima ⁊ potiſſima eſt circūſtantia finis, ideo hic querunꝛ duo. Primo an ſuſtentatio ſequentiū quinq̧ geneꝝ ꝑſonarū poſſit eſſe cauſa finalis cōgrua ꝓdicte conſtitutioni: ſic ꝙ ſi ꝯſtitutio fiat ꝓpter eā: ipſa nō ſolū nō deprauēꝛ imo ꝯtrahat bonitatem circūſtātionalē circūſtātie finis. ⁊ enumeranꝛ ibi quinq̧ genera ꝑſonaꝝ. Scd̄a pars q̄ōnis an ne ſit dabilis aliq̄ alia cauſa cōgruēs ꝯſtitutioni redditu.

Prima ꝯcluſio. Suſtentatio oīm q̄nq̧ geneꝝ ꝓdictaꝝ ꝑſonaꝝ eſt cauſa finalis nata cōgruere ꝓdicte ꝯſtitutiōi. Hec ꝯcluſio oſtendiꝛ inductiue de ſingulis generibꝫ illaꝝ ꝑſonaꝝ ex lege naturali: diuīa: veteri et noua atq̧ aliq̄n poſitiua canonica.

Secūda ꝯcluſio. Fundatio eccl'iarū altariū. monaſterioꝝ. hoſpitaliū ⁊ hmōi: proprie loquēdo nō eſt dicēda cauſa final' nata ꝯgruere p̄dicte conſtitutioni aut non eſt a p̄cedenti oīno extranea.

Tercia ꝯcluſio. Preter p̄dictaz quintuplicē cauſam ſinalē pōt adhuc eſſe duplex cauſa finalis cōgrua ei.

Quarta ꝯcluſio. Incōgrua cauſa final' ꝯſtitutōis p̄dicte eſt ſi fiat vt ille cui ꝯſtituitur ad pompā ſeculi in īmenſuz ꝯgreget diuitias. Aut vt inexplebilib9 faucib9 hyantꝫ auaricie (qđ īpoſſibile eſt) ſatiſfacere poſſit. Aut vt ille voluptatibus laſciuiat aut vt ocio vacet. Ibi quoqꝫ ſit ſermo de hominibus qui nullo mō poſſūt reduci ad p̄dicta genera pſonaꝝ an liceat p ill' ꝯſtituere reditus ⁊ an eis liceat de ill' viuere. ⁊ ſi nō: an ſint eis vt vſurariꝫ īputādi ⁊ an ſint ipi cōpellēdi ad cōputatiōez fructuū in ſortē.

Queſtio. LXXIIII.

Utruz liceat alicui

homi ſingl'ari ⁊ etiā cōmunitati hoim in ſe vl' ſua pſona ꝯſtituere alteri redditū alicu9 rei vtilis.

Solutio qōnis ſtat in trib9 ſuppoſitionib9 ⁊ quattuor ꝯcluſionibus.

In hac qōne recitant' duo modi dicēdi quoꝝ prim9 improbabit' p ſcd'm. ſcd's autē habet quattuor ꝯcluſiones.

Pria ꝯcluſio. Perſona etiā libera poteſt obligari. Probat' ſeptēpl'r. Et i ſcd'a ei9 ꝓbatiōe oñdit' duab9 rōnib9 ⁊ decē exēplis q liber hō poſſit fieri ſeru9 inuit9 ⁊ etiā volēs. q̄ttuor q̄z argumēta ſūt in ꝯtriū q̄ rſoluūt' ⁊ ibi diffuſe ō h̄ q hō nō eſt dñs mēbroꝝ ſuorū ⁊ q liber hō nō eſt i cōmercio nr̄o.

Scd'a ꝯcluſio. Aliq̄s licite pōt in pſona ſua intrāſitiue capta ꝯſtituere alteri redditū alicu9 rei vtilis.

Tercia ꝯcluſio. Aliq̄s licite pōt i pſona ſua trāſitiue capta ꝯſtituere alteri redditūz alicu9 rei vtil'. Et ibi ſoluit' fūdamētū primi modi dicēdi ⁊ agit' etiā ō libero hoīe obligāte ſe ſuo creditori ad carcerē ⁊ de dādo ſe vel aliū in obſidē.

Quarta ꝯcluſio. Cōitati vl' vniuerſitati hoim etiā licitū eſt i ſe ſeu ſua pſona intrāſitiue ⁊ trāſitiue capta ꝯſtituere alt'i redditū rei vtil' ⁊ etiā alr' h̄ pt q̄z poſſit pſoā ſingl'arꝫ

Queſtio. LXXV.

Utꝝ cōſtitutio red

dit9 pcipiēdi de re vl' pſona ꝯſtituētꝫ deprauet' p h̄ q ille reddit9 eſt pecuniari9 ⁊ nō reddit9 fructuari9 ſeu rei vtilis vt res vtilis ſeu fruct9 diſtinguit' a pecunia.

Cōcluſio rñſiua eſt q nō deprauat' p h̄: ⁊ pbat' ſeptēpliciter. ⁊ ibi de fructificatione dom9. agri. pecunie ⁊ huiuſmodi.

Queſtio. LXXVI.

vtrū ad hoc

q ꝯſtitutio reddit9 ſiue fructuariꝫ ſiue pecuniariꝫ nō deprauet' p circūſtātiā quomō ſic q ꝯſtituēs ſcz. A. nō peccet i mō ꝯſtituēdi eū alteri ſcz. B. requirāt' ſeqntes q̄ttuor modi. Prim9 q nō fiat illa ꝯſtituno p p̄cio ſeu pecunia. Scd's q etiā ſi fiat licite p p̄cio: nō fiat tñ cū pacto redimēdi. Terci9 etiā ſi fiat ſine pacto redimēdi q. A. ob h̄ q nō reſuat ſibi illā facultatē redimēdi nō vēdat eū carius ipi. q̄z ſi ſibi reſuaſſet illam facultatē redimēdi. Quart9 q nō fiat cū pacto adiectionis pene.

Cōcluſiōes q̄ttuor q̄ ponunt' ad queſtionē ſonāt p ordinē q nll's p̄dictoꝝ q̄ttuor modoꝝ requirit' ⁊ circa primā ſoluunt' duo argumēta in ꝯtriū. ⁊ declarat' an in vēdinone oporteat q res q̄ fuit vēdentis: etiā eadē in indiuiduo efficiat' ementis.

Queſtio. LXXVII.

Utrum ad hoc

q ſaltez nō ꝯtuita ꝯſtitutio reddit9 ſiue fructuariꝫ ſiue pecuniariꝫ nō d̄p̄uet' ex pte circūſtātie qn̄ requirant' ſeqntes due ꝯditōes. Pria q ille reddit9 nō ſit tpal' ſed ppetu9. Scd'a q etiā dato q liceret ſibi tpalē ꝯſtituere etiā p pecunia: tñ opteret q ille eſſet tpalis ad certū tēpus ſcz ad decenniū vl' hmōi ⁊ nō ad indeterminatū vtputa ad vitā hoīs. Due ꝯcluſiōes in quib9 ꝯſiſtit ſolutio q̄ſtiōis ſonāt q neutra p̄dictaꝝ ꝯditionū requirit'. Et i h̄ finiunt' qōnes tāgentes eū q̄ ꝯſtituit alteri redditū. Cōſeq̄nter videndū eſt ō recipiēte vel emēte ab alio redditū: q̄d illi liceat.

Queſtio. LXXVIII.

vtrum alicui liceat

velle ſibi ꝯſtitui ab alio in reb9 alteri9 redditū alic9 rei vtilis ſeu fructuariū.

Solutio qõnis ſtat in duabꝰ ſuppoſitio nibꝰ ⁊ tribꝰ ꝯcluſionibꝰ.

Prima ꝯcluſio. Velle ſibi ꝯſtitui reddi tum ⁊c. vt in titulo. eſt actꝰ ex genere licitus

Scđa ꝯcluſio. Velle ſibi ꝯſtitui reddi tum (de quo in titulo) eſt etiã licitũ ex circũ ſtantia, ⁊ hoc ꝑmiſſiue.

Tercia ꝯcluſio. Qñ pdictũ velle (de q̃ in titulo) veſtit̃ oībꝰ circũſtãtijs debitꝫ qbꝰ na tũ eſt veſtiri: tũc erit licitũ ex circũſtãtia etiã poſitiue ⁊ ſic erit actꝰ ſimplr̃ bonꝰ bonitate morali: adeo q̃ ſi volẽs ſit in caritate ⁊ ex ea velit illud velle eſt etiã bonũ bonitate me ritoria. Et ponit̃ grã exẽpli caſus in q̃ aſſũt oẽs debite circũſtãtie ⁊ circa circũſtãtiã q̃s ſunt ſupponẽda illa q̃ dicta ſũt ſupra qõne lxxiij. ꝯcluſione quarta.

Queſtio. LXXIX.

Utruʒ emptio red

ditꝰ ſit licita ⁊ ħ nõ tm̃ fructuarij ſʒ etiã pe cuniarij ⁊ ħ ſiue ille ſit ꝯſtitutꝰ in rebꝰ ſiue ĩ pſona eiꝰ. ⁊ ſiue ĩ pſona vẽditorꝫ ſiue ĩ alia pſona. ⁊ ſiue ſit de nouo ꝯſtitutꝰ ſiue nõ de nouo ꝯſtitutꝰ. ⁊ ſiue ſit certꝰ ſiue incertꝰ.

Solutio qõnis ſtat in duabꝰ ſuppoſitio nibꝰ ⁊ .x. concluſionibꝰ.

In ſuppoſitiõibꝰ reſoluit̃ titulus qõnis ad .xj. pũcta, ⁊ poſtea diffuſe agit̃ de ſubſtã tialibꝰ ⁊ naturalibꝰ atq̃ accidẽtalibꝰ ꝯctus emptõis ⁊ vẽditõis cũ remiſſiõe ad dicẽda etiã qõne .xcvij. de equocatiõe illꝰ vocabu li natura ꝯctꝰ apꝰ aliq̃s cũ loquũt̃ ꝺ pactꝫ ꝯ naturã ꝯctꝰ. Et addendo ħ aliq̃d Nota q̃ lʒ in .l. mercꝫ appellatõe. ff. de ꝟbo. ſig. di cat̃. Mercꝫ appellatõe homĩes nõ ꝯtineri Mela ait, ⁊ ob eã rẽ mãgones nõ mercato res ſʒ venaliciarios appellari ait ⁊ recte. Tñ ecõtra ĩ .l. ꝑterea. ꝟ. licʒ mercꝫ. ita ꝺr. Lʒ mer cis appellatio anguſtior ſit vt neq̃ ad ſer uos fullões vl̃ ſarcinatores vl̃ textores vl̃ venaliciarios ꝑtineat tñ pedꝰ libro .xx. ſcri pſit ad oĩes negociatões porrigẽdũ edi ctũ. hec ibi. Jõ etiã ĩ ꝓpoſito nr̃o poſſumꝰ ex tenſo vocabulo mercis ad redditꝰ vti.

Pria ꝯclõ. Emptio redditꝰ ẽ actꝰ ꝺ ſe id eſt ex genere licitꝰ. ita q̃ ille actꝰ vt ſic expſ ſus nõ includit aliquã deordiatiõnẽ. Pro bat̃ decem ꝓbationibꝰ.

Scđa ꝯclõ. Emptio redditꝰ talis ⁊ de terminati puta fructuarij etiã eſt licita ex ge nere ⁊ de ſe. Probat̃ tripliciter.

Tercia ꝯclõ. Emptio redditꝰ pecunia rij etiã eſt ex genere ⁊ de ſe licita. Probatur decẽ ꝓbatiõibꝰ. ⁊ ibi diffuſe examinat̃ ⁊ eua cuat̃ multiplr̃ motiuũ doctoris ſolẽnis de incenſibilitate pecunie. Poſt decẽ ꝓbatões ponit̃ correlariũ ꝯ doctorẽ ſolennẽ ⁊ euacu atur eius ſentẽtia .xij. vijs.

Quarta ꝯclõ. Emptõ redditꝰ ſiue pecu niarij ſiue fructuarij ꝓdialis ſeu ꝯſtituti in rebus vel predijs ꝯſtituentis eſt licita ꝺ ſe ſeu ex genere.

Quita ꝯclõ. Emptio redditꝰ fructuarij pſonalis ſeu ꝯſtituti ĩ pſona etiã ẽ de ſe ſeu ex genere licita.

Sexta ꝯclõ. Emptio redditꝰ pecunia rij ꝯſtituti in pſona etiã eſt de ſe ſeu ex gene re licita.

Septiã ꝯclõ. Due ꝯcluſiões imediate ꝓcedẽtes etiã vere ſũt ſi redditꝰ pſonalis ſit ꝯſtitutꝰ in ꝑona vẽditore.

Octaua ꝯclõ. In qualibʒ illaꝝ emptio nũ de quibꝰ ꝓcedẽtes ꝯcluſiões ſonuerunt nõ refert an redditꝰ fuerit ꝯſtitutꝰ añ ipſam emptionẽ vel an iam primũ de nouo fuerit ꝯſtitutus: occaſiõe illꝰ emptiõis. Probat̃ quadruplr̃. ⁊ ibi de opinione Innocẽtij. ⁊ Johã. andree.

Nona ꝯclõ. Cõcluſiões iuſtificantes emptões redditũ ſũt vere: nõ diſtiguẽdo an ipſe redditꝰ ſit certꝰ an nõ. Et exponitur ibi q̃d intelligat̃ ꝑ certitudinẽ ⁊ incertitudi nem redditꝰ.

Decia ꝯclõ. Qꝺ dictũ eſt de redditu in q̃ttuor vltĩs ꝯclõibꝰ ſcʒ ſiue fructuario ſi ue pecuniario ĩ pſona ꝯſtituto ⁊ ħ ſiue an te ꝯctũ ſiue in ꝯctu ⁊ ħ ſiue in pſona vẽdi toris ſiue in alia pſona ꝯſtituto: Jdẽ intel ligendũ eſt de actiõe ita q̃ eſt etiã licitũ ali cui emere actiõeʒ quã tu habes ꝯ. B. ſiue actio ſit ad pecuniã ſiue ad fructꝰ ſiue illa cõ petierit tibi ante illã emptionẽ ſiue iã ꝓmũ occaſiõe illꝰ oblate emptiõis ſit ꝯſtituta et ħ ſiue ĩ pſona ꝓpria vẽdentis ſiue in alia pſona. Poſtea ſoluunt̃ q̃ttuor argumẽta ⁊ in vltimo ĩpugnat̃ ſnĩa q̃rundã iuriſperitorũ de hoc ſcʒ q̃ tutior via eſt eligẽda.

Queſtio. LXXX.

Utrꝫ emptio reddi

tus exiſtens de ſe ſeu ex genere licita (cuiꝰ

mõi eſt q̃libet illaꝝ de q̇bꝫ ſonuerit ꝯcl'oes ꝓcedẽtis q̃õis) deꝑuet̃ ꝑ h̃ ꝙ ille redditꝰ eſt tp̃alis determiata tp̃alitate. id eſt ſoluẽdus tm̃ ad certũ numeꝝ annoꝝ vel tẽpoꝝ ⁊ nõ vltra vt ad quinqꝫ vl' decẽ annos. Et quia actio cõpetẽs alicui ꝯ aliquẽ ad exigenduꝫ aliquã ſũmã pecunie vl' alterꝰ rei vtilis eq̃ualet reddituí tp̃ali determinata tp̃alitate. ideo idẽ querit̃ de emptione actionis an ſit licita.

Solutio q̃õnis ſtat in quinqꝫ ꝯcluſionibꝫ ⁊ duoꝝ dubioꝝ ſolutionibꝫ et in vno correlario.

Prima concluſio. Emptio de qua titulus ſonat: nõ deꝑuat̃ ꝑciſe ꝑ h̃mõi determinatã tp̃alitatẽ redditꝰ.

Scd'a ꝯcl'io. Emptio de q̃ titulꝰ ſonat deꝑuat̃ ꝑ h̃ ꝙ illo tp̃s determiatũ ꝑ qd' ſoluẽdus eſt redditꝰ eſt tãtũ vl' redditꝰ tã pinguis vl' ꝓciũ emptoris tã exiguũ ꝙ veriſil'e eſt ſcd'm cõem curſum ꝙ emptor in illo tp̃e ꝑcipiet nõ ſolũ pecuniã vel aliã rẽ vtilẽ equiualentẽ pecunie ſolute noĩe ꝓcij ſ; etiam vltra illã ſũmã tantũ ꝑcipiet ꝙ etiã deducto intereſſe ſiue dãni emergẽtis ſiue lucri ceſſantis (ſi qd' tale ipe fuiſſet paſſus ex carentia pecunie ſue noĩe ꝓcij ſolute) ipſe adhuc notabiliter vltra q̃ntitatẽ ꝓcij veriſil'r ꝑcipiet in illo tp̃e. Tũc eñ emptio de qua ĩ titulo eſt deꝑuat̃ ex circũſtãtia quomõ emit̃. ſc; ex defectu debite ꝓportionis ꝓcij ad redditũ emptũ. Et ibi diffuſe de h̃ agit̃ ꝙ forte aliq̇s ĩõ dãnaret ꝓdictũ ꝯctũ q2 ſc; eſſet pallũ mutuatõis vſurarie vñ ꝑ mltos ſenſus examinat̃ quomõ poſſit hoc dictũ habere ꝟitatẽ ⁊ an ille ꝯtractꝰ poſſit ſaluari ꝙ nullo modo ſit mutuatio ſed ſit pura (licet iniqua) emptio.

Tercia ꝯcl'io. Predicte due ꝯcluſiões ſũt vere nõ diſtinguendo an ille tẽp̃alis determinatꝰ redditꝰ ſit ꝯſtitutꝰ ab antiq̇ vl' an de nouo ꝯſtituat̃ ⁊ etiã nõ diſtinguẽdo ſi ſit cõſtitutꝰ in aliq̇ ꝑſona an ſit ꝯſtitutꝰ in ipõ vẽditore an in aliq̇ alia ꝑſona ⁊ h̃ ſiue illa ſit ꝑſona vẽditoris puta ſeruꝰ eius vl' h̃mõi. vl' ſit in aliq̇ ꝑſona alia q̃ nõ ſit vẽditoris: licet illa alia ꝑſona ꝯſtituat ſup ſe redditũ illuꝫ quatenꝰ vẽditor poſſit q̇d vẽdere ⁊ ibi ipugnat̃ ſñia Panor.

Quarta ꝯcl'io. Emptio de qua in titulo querit̃ eſt licita tã ex genere q̃ꝫ ex circũſtantia ſi nõ fiat mõ tacto in ſcd'a ꝯcl'iõe ſ; fiat ꝑ ꝓcio adeq̃to reddituí. Poſtea mouet̃ dubiũ an eſſet adequatio ꝓcij ⁊ mercis cenſenda q̃ñ darent̃. c. floꝛ. ꝓ redditu tẽpali. x. floꝛ. duraturo ꝑ. xj. annos ⁊ ponunt̃ ibi ſex dicta tanq̃ꝫ de rigore iuſticie ⁊ ſcd'm ſcolaſticam limã vera. ⁊ tantũdẽ dat̃ ſalutare documentũ ꝯfeſſoribꝫ q̇d in ꝓdicto ⁊ quibuſdã alijs ſiĩibꝫ caſibꝫ eis extat ad ꝯſulendum ⁊ agendũ ꝓ foro aĩe opoꝛtunũ. eiuſdẽ q̃; dubij deciſio põt etiã valere ad dicta in q̃õne. lxvj. ⁊. lxvij.

Quĩta ꝯcl'io. Sicut dictũ eſt de redditu ꝑ ꝓdictas q̃ttuor ꝯcluſiões: ſic dicendũ de actiõe etiã ꝓportionabil'r ꝑ q̃ttuor ꝯcl'oes ꝓportionabil'r ſe habẽtes ad q̃ttuor ꝯcluſiones ꝓcedẽtes de redditu tp̃ali.

Correlariũ poſtea infert̃ in quo quedaꝫ ſñia Panoꝛ. impugnat̃ ſeptẽplicit' quo ad duo dicta eiuſdẽ.

Queſtio. LXXXI.

Utruꝫ emptio redditꝰ

exiſtẽs de genere ſuo ſeu de ſe licita deꝑuet̃ ꝑ hoc ꝙ ille redditus eſt tp̃alis indetermiata tp̃alitate ſoluendus ad tẽpꝰ indeterminatũ puta ad vitã emẽtis.

Solutio q̃õnis ſtat in tribꝫ ſuppoſitionibꝫ ⁊ q̇nqꝫ ꝯcluſiõibꝫ. Et q̇ aũt redditꝰ ille de q̃ in titulo: dicit̃ alio noĩe vitalitiũ ideo ĩ ſuppoſitiõibꝫ diuidit̃ vitalitiũ multipliciter ⁊ accepta ẽ illud qd' eſt ad ꝓpoſitũ.

Pria ꝯcl'io. Emptio illa de q̃ in titulo q̃rit̃: nõ deꝑuat̃ ꝑ illã tp̃alitatẽ q̃ in titulo exprimit̃. imo nihilominꝰ illa emptio manet ⁊ eſt de ſe licita vl' ſub alijs verbis ⁊ redit in idẽ. Emptio vitalitij eſt ex genere ſuo ⁊ de ſe licita ⁊ ibi ex ꝯtractu precariaꝝ arguitur ꝯtra Raymundũ ⁊ Hoſt. ⁊ euacuat̃ coꝛuꝫ motiuũ quintuplicitꝛ.

Scd'a ꝯcluſio. Emptio vitalitij multiplicitꝛ reddit̃ ꝑ accidẽs illicita ſc; ꝑ aliquã circũſtantiã ſuꝑuenientẽ ſed ꝑ hoc nõ debꝫ emptio vitalitij reprobari tanq̃ꝫ in ſe illicita emptio. Et ponunt̃ exempla de defectu cuiuſlibet ex ſeptẽ circũſtantijs moralibꝫ et ſpecialiter circa ſolã circũſtantiã cur ponũtur ſex cauſe ꝓpter quaꝝ q̃libet ſi emptio ex ea fiat deprauat̃. cuiuſmodi ſũt diffidentia de deo: timoꝛ inoꝛdinatꝰ: ſolicitudo inoꝛdinata: prudentia carnis ⁊ cupiditas et

alia quedā. De circūſtātia autē quō ponūt quīq3 exēpla. poſtea mouet̄ q̄ddā dubiū3 an ille teneat̄ ad aliquā reſtitutionē aut ad ceſſationē pceptōis fructuū vitalicij q̄ ip̄m emit cū3 defectu cuiuſcūq3 circūſtātie debi te. 7 īpugnat̄ ſententia cuiuſdā doctoris. 7 ponit̄ alia ſentētia.

Additio. Et nota q̄ q̄n ibidē dr̄ q̄ ſi emptor vitalicij ī infra dimidiū iuſti p̄cij decepit vēditorem tunc licet ꝯtract⁹ nō ſit annullādus vel irritādus de iure hūano: tn̄ in foro aīe tenet̄ ſupplere illud in q̄ min⁹ dedit: ſiue a ꝓpoſito ſiue re ip̄a interuenerit illa deceptio: q̄cq̄d ſit de foro exteriori. hoc ſc3 q̄cq̄d ſit 7c. dici tur ꝓpt̄ opinionē dñi Johis de anania qui etia3 p foro exteriori attēptauit dare remediū decepto: put tactū eſt ſup̄. q. lvij.

Finit additio.

Itē mouet̄ 7 ſoluit̄ dubiū an emptio vitalicij dicenda ſit ſepius fieri illicite q̄3 licite.

Tertia ꝯcluſio. Emptio vitalicij p̄ōt taliter veſtiri circūſtātijs q̄ erit act⁹ ſimplicit̄ licitus 7 bonus. 7 ibi p exēplo ꝓponit̄ q̄dā emptio vitalicij p oīa bn̄ veſtita 7 circūſtātionata. Correlariū poſtea infert̄ ī q̄ quedā ſentētia Panor. īpugnat̄ dupliciter. Aliud correlariū dehinc ponit̄ q̄ aliud vitalicīū ſc3 qd̄ eſt duratur̄ ad vitā tm̄ vēditoris licite emi poſſit.

Quarta ꝯcluſio. Emptio vitalicij p̄dicto mō veſtita nō ſolū eſt ſimpliciter licita ſ3 vltra hoc etiā eſt expediēs reipublice. Et enumerant̄ tres vtilitates illi⁹ emptōis.

Quīta ꝯcluſio. Emptio vitalicij nō deprauat̄ p hoc q̄ illud vitalicīū eſt ꝯſtitutū ī bonis alicui⁹ eccl'ie a q̄ q̄s emit illud. pbatur q̄drupl'r. Poſtea diffuſe formant̄ atq3 ſoluūt̄ nonē argumēta ſc3 q̄nq3 ꝯ p̄mā cōcluſionē tria ꝯ tertiā: 7 vnū ꝯtra q̄ntam. 7 ī illis īter cetera diſcuit̄ q̄s timor deficiendi 7 ſollicitudo habēdi tanq̄3 radices īordinate deprauēt emptionē. 7 q̄d ille radices ſint q̄duatiue. 7 de velle habere certitudinem ſufficiētie neceſſarioꝝ hui⁹ vite. Item ibi ponūt̄ mlt̄a de differētia p̄ſentis ꝯtractus a contractu ludi fortune: 7 vnde contract⁹ ludi fortune contrahat ſuam maliciā. q̄q3 inuenibile ſit precium adequatu3 vitalicio 7 q̄ nō ſolo caſu ipſum attingi contingat. quomō deniq3 ſepari poſſint act⁹ volūtat3 abinuicē. ita vt q̄s vellet q̄ nō vltra deberet ſoluere penſionē emptori cura tamen ħ q̄ vellet morē eiuſdem.

Additio Et nota q̄ q̄ in hac 7 ſequētib⁹ q̄onib⁹ notāter ſepe ſub diſiūctiōe dicit̄ q̄ reddit⁹ ꝑpal' immo aliq̄n idem etiā dr̄ de ꝑpetuo 7c. ſit quidam vſufruct⁹ vl' aliq̄d ei q̄ditatiue ſimillimū q̄ ħ iō dicit̄ q̄ q̄ntūcūq3 iuriſperiti ponerēt differētiā p extrinſeca int̄ ea ꝗ̄ m̄r̄ie q̄n reddit⁹ eſt ꝑpetu⁹ eo q̄ vſufruct⁹ finit̄ morte vſufructuarij. vt inſtituta. de vſufructu. § finit̄. tn̄ nihilomin⁹ ſtat q̄ intrinſece 7 q̄ditatiue ſint ſimillima adiuicē. 7 ħ ſufficit nobis ad ꝓpoſitū. vt ſi vnū illoꝝ ſit p̄cio eſtiabile 7 cōpabile etiā reliquū: q̄ntū eſt ex lege diuina 7 naturali. nec apparet lex poſitiua ꝓhibēs poti⁹ redditū ſic p̄cio cōparari. igitur. Ad idē vide dicta ſupius. q̄one. xij.

Finit additio.

Queſtio. LXXXII.

Vtrū emptio redditus deprauet̄ p hoc q̄ ille reddit⁹ eſt ꝑpetuus 7 irredimibilis.

Solutio q̄onis ſtat in duab⁹ ſuppoſitionibus 7 quīq3 ꝯcluſionib⁹.

Pria ꝯcluſio. Emptio reddit⁹ nō deprauat̄ p ħ q̄ reddit⁹ eſt ꝑpetu⁹ 7 irredimibilis quī adhuc illa emptio maneat de ſe 7 ex genere licita. Probat̄. xij. ratiōib⁹.

Scda ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui et irredimibil' p̄ōt mlt̄ipl'r dep̄uari p indebitas circūſtātias. Probat̄ enūerādo ſeptem circūſtātias exēplificādo de eis.

Tercia ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui et irredimibil' p̄ōt tal'r oīb⁹ req̄ſit3 circūſtantijs veſtiri q̄ erit nō tm̄ de ſe vl' ex genere licita: ſ3 etiā ſimpl'r licita 7 bona pfecta boni tate morali. Probat̄ diſcurrendo p omnes circūſtantias.

Quarta ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui 7 irredimibil' p̄dicto mō veſtita eſt nō ſolum licita ſed etiā expediēs reipublice.

Quīta ꝯcl'o. Emptio reddit⁹ ꝑpetui 7 irredimibil' p̄dicto mō veſtita non dep̄uat̄ p hoc q̄ eſt ꝯſtitut⁹ in bonis eccl'iaſticis.

Poſtea formāt̄ octo vl' nouē argumēta ꝯ p̄mā ꝯcl'ionē q̄ꝝ aliq̄ ꝓcedūt ex imaginatiōe Heinri. de haſſia ac ſoluūt̄. 7 īpugnatur ſnīa cuiuſdā iuriſperiti. ꝯ vero terciā cō

cluſionē ꝓponuntur duo argumēta ⁊ vnuꝫ ꝯtra quartā que ⁊ ſoluuntur.

Queſtio. LXXXIII.

Utruꝫ emptio red

ditus ꝑpetui depuret̃ ꝑ h̃ ꝙ reddit⁹ eſt redi mibilis. ſeu (qḋ idē eſt) An illa emptio dep uet̃ ꝑ pactū adiectū q̃ vēditor obligat em ptorē ad reuēdendū redditū illū ſibi. ſcꝫ vē ditori vl' ſuis ſucceſſoribꝫ. qñ vēditor vl' ſui ſucceſſores reſtituerit eq̃le p̃ciū emptori vl' eius ſucceſſoribꝫ.

Solutio q̄ōnis ſtat in tribꝫ ſuppoſitioni bus. ⁊. xiiij. ꝯcluſionibus.

Pr̄ia ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui ſic ē ex gener̃ ſuo licita vt patuit q̄ōe. lxxix. q̃ ad redditū ⁊ q̄ōne p̃cedenti q̃ ad ꝑpetuitatem ſic nō depuat̃ ꝑ h̃ ꝙ reddit⁹ eſt redimibilis mō exp̄ſſo in titulo q̄ōnis. Probat̃ p̄rimo auctoritatibꝫ duoꝝ ſūmoꝝ pōtificū ⁊ q̃run dā epoꝝ atqꝫ cardinaliū atqꝫ. xviij. doctorū ⁊ ibi ponunt̃ quedā ſubſcꝑtiōes. xij. docto rum ex p̄dictiſ ⁊ in fine q̄ōnis ponunt̃ etiaꝫ copie duaꝝ bullaꝝ ſūmoꝝ pontificū. Ꝙꝫ p̄dicte auctoritates nob̃ debeant ſufficere: (q̃ntū ꝯcluſio ex auctoritate poterit oſtēdi) ꝯducit̃. Debic ponūt̃. xx. rōes ad eādē ꝯclu ſionē: p̄cedētes ex lege naturali: diuina: ca nonica: atqꝫ ciuili. ⁊ ibi diffuſe examiat̃ ra tio quedā ſcꝫ octaua que adducit̃ ex diſpo ſitiōe ve. legiſ. Leuitici. xxv. an ſit valida vl' nō: ponendo varios defect⁹ eiuſdē rōnis. ⁊ rurſum illos euacuādo ⁊ an ille veteriſ legiſ ꝯtract⁹ fuerit vera vēditio ⁊ emptio vl' tm̄ pignoratio. Itē diffuſe examinat̃ nona ra tio q̃ eſt quorūdā iuriſꝑitoꝝ varijs modis eā ⁊ ei⁹ muniměta euacuādo. Nōnulle qꝫ alie rōnes q̃rūdā apponunt̃ ⁊ iualide oſten dunt̃: q̃ten⁹ lector ſciat quibꝫ vt validis de beat adherere.

Scd̄a ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa cta cū pacto reuēditiōis nō depuat̃ ꝑ h̃ p̄ ciſe ꝙ emēs nō dat p̄ciſe tātū p̄cium q̃ntuꝫ olim fuit datū vl' q̃ntū dabit̃. Probat̃ tri pliciter. Et poſtea infert̃ correlariū q̃d age re d̄beat heres q̃ cōperit ſuos p̄deceſſores añ mlt̄a tp̄a emiſſe reddit⁹ ꝓ miori q̄ꝫ ſole ant nūc vēdi. ſcꝫ an reſignare teneat̃ reddit⁹ aut ceſſare a ꝑceptiōe fructuū vl' ſupplere p̄ cij defectū.

Tercia ꝯcl'io. q̃ ponit̃ ꝯ q̃ndā iuriſꝑitū eſt. Emptio reddit⁹ ꝑpetui facta cū pa cto redēptiōis ⁊ ꝓ p̄cio currēti nō depuat̃ ꝑ h̃ p̄ciſe ꝙ ille reddit⁹ eſt ꝯſtitut⁹ i adeo co pioſis aut magnis bonis ꝙ bona lōge p̄re ſtātiora ſūt in importando q̃d annuū q̄ꝫ ſit ipſa annua pēſio reddituali: ita ꝙ vix vnq̄ꝫ aut nunq̄ꝫ poterit caſus vel diffortunium euenire q̃n ſemꝑ emptor ſit tut⁹ de habēdo ſuā pēſionē. puta p̄ciū nūc currēs ⁊ ꝯſuetū eſt. xx. flor. ꝓ redditu vni⁹ flor. Probat̃ ⁊ ꝓ batio aduerſarij excludit̃ atqꝫ ita tacite tan gitur cā q̄re notāter dicat̃ in ꝯcluſiōe ꝑ hoc p̄ciſe ⁊c. eo ꝙ h̄ ꝯtingit eā depuari ꝑ precij (licet currētis) nimiā ꝑuitatē. puta qñ p̄ciū cōꝑat̃ ad q̄ntitatē certitudinis obuētionis annue ⁊ ad copioſitatē bonoꝝ in quibꝫ cō ſtituit̃ reddit⁹. Nā ꝯtingere poſſet vtrūqꝫ eſſe tantū ꝙ vtrūqꝫ coꝝ notabilr̄ excederet illā certitudinē ſub q̃ et illā copioſitatē in q̃ ꝯſueuit al's cōiter reddit⁹ ꝓ currēti p̄cio cō ſtitui. ⁊ iō in p̄dicto caſu nimis ꝑuū p̄cium daret̃. ꝙ licet currēs daret̃ nō tm̄ ꝓ ꝯſil'iter qualificata merce. Et ꝓportionabilr̄ debꝫ il la clauſula ſcꝫ p̄ciſe vl' ꝑ h̃ intelligi qñ ipſa ponit̃ in alijs ꝯcluſiōibꝫ dicētibꝫ ꝙ emptō nō ꝑ h̃ depuat̃ vl' nō p̄ciſe ꝑ h̃ reddit̃ illici ta ⁊c. Un̄ generalr̄ h̃ tenēdū eſt. ꝙ q̄ndo emēs redditū vult in eodē vl' circa eundem habere aliquā ꝯditionē: q̃ eſt in cōmodita tem ⁊ vtilitatē emptoris: q̃ tm̄ ꝯditio nō cō ſueuit al's in redditibꝫ eſſe vl' ſupaddi: ⁊ eſt tāte eſtimatōis ꝙ niſi augeat̃ preciū ꝓpt̃ eā: ſꝫm p̄ciū currēs ⁊ al's ꝯſuetū ꝓ alijs reddi bus dari deficeret a latitudīe iuſti p̄cij: ꝯct⁹ erit illicit⁹ ⁊ iniqu⁹ ꝯ iuſticiā cōmutatiuā.

Quarta ꝯclo. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa cta cū pacto redēptiōis ⁊ ꝓ p̄cio currēti nō depuat̃ ꝑ h̃: ꝙ emptor cū tot cautel' ⁊ muni mētiſ puta cū cautiōibꝫ iuratorijs fideiuſſo ris ⁊ pig̃raticijs vallat munit ⁊ veſtit ſuuꝫ ꝯctū ꝙ vix vnq̄ꝫ vllo diffortunio aut nūq̄ꝫ poterit carere pēſiōe annua ſui reddit⁹: dū mō det̃ iuſtū p̄ciū attētis ꝯditiōibꝫ reddit⁹.

Correlariū. Si ille ꝯ quē ille due ꝯclu ſiōes ponūt̃ fuiſſꝫ mot⁹ p̄ciſe ex p̄dicto mo tiuo tacto i euaſione: habuiſſet ſua opinio apparētiā. ſꝫ q2 ex alijs videt̃ mot⁹ fuiſſe ⁊ i terſeruiſſe q̃ nō ꝓcedūt: ideo nō valet. Et ꝓ bat̃ ſcd̄a pars ſeptē rationibꝫ.

Quīta ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa cta cū pacto redēptōis nō depuat̃ ꝑ hoc ꝙ

emẽs eſt ĩ ſpe ꝙ vẽditoꝛ ſtati redimat. Pro
baẗ dupl'r. Et poſtea poniẗ fallẽtia illi⁹ cõ-
cluſiõis ĩ clerico v'l etiã ĩ laico ĩ certo caſu.

Dehĩc inferũẗ q̃nqꝫ correlaria ↄ̃ ſniaʒ il-
loꝝ triũ doctoꝝ ſcʒ Petri ð Aleaco ꝛ Guil
helmi cuiuſdã atqꝫ etiã Iohã. de gerſona
ſaltẽ quã ille ĩ vno loco videẗ poſuiſſe.

Sexta ↄcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa
cta cũ pacto redẽptiõis non deꝑuaẗ ꝑ hoc
ꝙ emẽs eſt ꝑſona eccl'iaſtica vel religioſa.
Hec poniẗ ↄ̃ duos doctores. Prĩo ↄ̃ iu-
riſperitũ illũ ↄ̃ quẽ fuerũt poſite tercia ꝛ q̃r
ta ↄcl'iões ꝛ etiã ↄ̃ mgr̃m Iacobũ Erdfoꝛ
dẽſem oꝛdĩs cartuſiẽſis ſacre theologie ꝓ-
feſſoꝛẽ, q̃ꝝ ꝑm⁹ m'ltos doctores iuꝛꝫ ꝛ ſcõs
m'itas ꝑſuaſiões ꝓ ſe ꝓducit. Sʒ ill' nõ ob
ſtãtibꝫ ꝓbaẗ ꝑ̃dicta ↄcl'io q̃ntupl'r ↄ̃ eos in
q̃ntũ eoꝝ ſnĩa vellet ꝑ̃iudicare nr̃e ↄcl'ioni
poſite, aut inq̃ntũ eoꝝ ſnĩa ꝑcuteret ↄſcias
infirmoꝝ fratꝝ ꝑiclitãdo illos qui de facto
habent tales reddit⁹. Dehĩnc diffuſe reſpõ
detur ad auctoꝛitates doctoꝝ quas prim⁹
ꝛ ad ſuaſiões q̃s ſcõs ꝓ ſe adducit.

Septĩa ↄcl'io. Emptõ reddit⁹ ꝑpetui re
dimibil' nõ deꝑuaẗ ꝑ h̃ ꝙ facl'tas redẽptio
nis duciẗ ĩ pactũ inẗ ↄ̃hẽdũ ꝛ nõ ↄcediẗ p⁹
ↄ̃ctũ ĩnitũ vt q̃dã ex mõ loq̃ndi videnẗ vo
luiſſe dicere. Probaẗ tripl'r. Poſtea ſoluũẗ
duo argumẽta ĩ q̃bꝫ examiaẗ quõ redimi-
bilitas reddit⁹ poſſit dici gr̃a: cũ tñ nõ g̃tis
acq̃raẗ ſʒ ĩplicite ĩ ꝑ̃dicto ↄ̃ctu cõpareẗ p̃re
cio: inq̃ntũ tãto remiſſioꝛi ꝑ̃cio vẽdiẗ red-
dit⁹: q̃ten⁹ redimibilitas ſit vẽditoꝛi r̃ſuata

Octaua ↄcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui fa
cta cũ pacto redẽptõis nõ deꝑuaẗ ꝑ h̃ ꝑ̃ci-
ſe ꝙ emptoꝛ ĩ illo pacto deẗmiat tp̃s redẽ-
ptiõis: dũmõ al's deẗ iuſtũ ꝑ̃ciũ. Probaẗ
ↄcl'io enũerãdo tres modos q̃bꝫ ↄtĩgit fie-
ri deẗmiationẽ tp̃is ꝛ de oĩbꝫ ꝓbãdo indu-
ctiue ꝙ licite fieri poſſint. Et ſoluũẗ tria ar
gumẽta ſup̃dicti mgr̃i Iacobi ↄ̃tͥꝰ ſentien
tis. Et tangiẗ etiã ibi an in ill' deẗmiatõibꝫ
tp̃is ſufficiat dare ꝑ̃ciũ al's ↄſuetũ ob qõ
notãter ĩ ↄcl'iõe eſt dictũ ꝑ h̃ ꝑ̃ciſe ꝛc.

Nona ↄcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpetui ꝛ re
dimibil' nõ deꝑuaẗ ꝑ h̃ ꝙ emptoꝛ nõ acq̃rit
ꝓꝓꝛietatẽ v'l dñiuʒ directũ ĩ ill' bõis v'l rebꝫ
in q̃bꝫ fũdat⁹ v'l ↄſtitut⁹ eſt ille reddit⁹. Hec
ↄcl'io poniẗ ꝓpẽ aliq̃s q̃ videnẗ voluiſſe ꝙ
oꝑteat emptoꝛẽ acq̃rere ꝓꝓꝛietatẽ illoꝝ bo-
noꝝ ꝛ directũ dñium. Probaẗ igiẗ conclu-
ſio dupliciter.

Decĩa ↄcl'io. Nõ req̃riẗ etiã ad emptio-
nẽ ꝑ̃dictã vt licita ſit: ꝙ emptoꝛ ꝑ coꝛꝑalem
apꝑhenſionẽ apꝑhendat illã rẽ in q̃ eſt tal'
reddit⁹ ↄſtitutus. Probaẗ q̃drupl'r.

Undecĩa ↄcl'io. Nõ requiriẗ etiã ad em
ptionẽ ꝑ̃dictã vt licita ſit: ꝙ emptoꝛ ſub ꝓ-
ꝓꝛijs curis ꝛ ꝑiculis vtaẗ illa poſſeſſionẽ.
Probaẗ q̃drupl'r. Hec tres ↄcl'iões ponũẗ
ꝓpter ſnĩam ſup̃dicti mgr̃i Iacobi.

Duodecĩa ↄcl'io. Emptio reddit⁹ ꝑpe-
tui redimibil' non deꝑuaẗ ꝑ h̃ ꝑ̃ciſe: ꝙ em-
ptoꝛ vult etiã eo anno h̃re ꝑ̃ſionẽ cenſualẽ
q̃ ꝑ̃dia v'l alia bona ĩ q̃bꝫ eſt ille reddit⁹ cõ
ſtitut⁹: nihil ĩpoꝛtãt: etiã ſi tal' nõ ĩpoꝛtãtia
ſine culpa vẽditoꝛis ꝓueniat, dũmodo tal'
nõ importãtia nõ ſit niſi tp̃alis vel ꝑ̃ticula
ris ꝛ nõ vniuerſal' ꝛ ꝑpetua, ꝛ dũmõ al's de
tur iuſtũ ꝑ̃ciũ. Probaẗ q̃ntupl'r, ꝛ ibi tangi
tur an in caſu ↄcl'iõis ſufficeret emptoꝛi da
re ꝑ̃ciũ ↄſuetũ v'l an ne deberet dari ꝑ̃cium
mai⁹ ↄſueto: ꝓpẽ qõ notãter dictũ eſt in cõ-
cl'iõe dũmõ al's deẗ iuſtũ ꝑ̃ciũ. Itẽ diſſeriẗ
ibi de caſu ĩ q̃ ip̃a nõ ĩpoꝛtãtia plures acci
deret q̃ꝫ euenibil' eſtimabaẗ tp̃e ↄ̃ct⁹, ꝛ ð ca
ſu in q̃ bona in q̃bꝫ ẽ reddit⁹ ↄſtitut⁹ deſtru
erenẗ ſimpl'r ꝛ ꝑpetuo. Itẽ ſi fuerĩt eſtimata
ſimpl'r ðſtructa, ſʒ tñ ꝑ̃ter ſpem p⁹ m'ita tp̃a
redeũt ad fertilitatẽ: an rurſus ſint obliga-
ta emptoꝛi ꝓ reddit̃u vt olim.

Tredecima ↄcl'io. Non deꝑuaẗ etiã ꝑ h̃
ꝙ ꝑ̃dict⁹ reddit⁹ ↄſtituiẗ ĩ bonis ꝛ iuribꝫ in-
certis ꝛ ſolũ in genere exꝑ̃ſſis, licet ip̃e red
ditus exprimaẗ in ſpecie ꝛ determinata q̃n
titate. Probaẗ.

Deciaq̃rta ↄcl'io. Nõ deꝑuaẗ etiam em
ptio reddit⁹ redimibil' ꝑ h̃ ꝑ̃ciſe ꝙ emptoꝛ
vult ꝙ ſi fund⁹ ille in q̃ ↄſtituiẗ reddit⁹ q̃ſi
total'r v'l pl'imũ deterioꝛeẗ ꝑ incẽdiũ ruinam
v'l alio mõ: ꝙ tũc vẽditoꝛ cẽſus debeat eſſe
liber a ꝑ̃ſiõe annua dũmõ illũ fundũ put
eſt reſignet emptoꝛi ꝛ aliq̃d (lʒ valde minu-
tũ) reſtituat de ſorte ꝑ̃cij recepti, dũmõ al's
deẗ iuſtũ ꝑ̃ciũ. Probaẗ.

Poſtea arguiẗ ↄ̃ ꝑmã ↄcl'onẽ. xxij. argu
mẽtis ꝛ ĩ vltĩo r̃ndeẗ ad auctoꝛitates Bal-
di. Hoſtieñ ꝛ Friderici, de ſenis ꝛ ſpecial'r
carpiẗ mod⁹ dicẽdi eiuſdẽ friderici.

Queſtio. LXXXIIII.

Utꝝ emptio reddi

tus redimibil' deꝑuek̃ p h̃ ꝗ emẽs dat min⁹ ꝑ tali reddítu ꝗ̃ daret ſi eẽt irredimibil', ⁊ ſi nõ: an ne ꝑ aliq̃ alia deꝑuek̃. Nã ĩ ꝑcedenti q̃one ſr mĩta poſita ꝑ q̃ (vt ꝓbatũ eſt) nõ de prauak̃, iõ h̃ vidẽdũ eſt ꝺ ill' ꝑ q̃ deꝑuak̃, et q: q̃ntitas ꝑciȷ̃ põt eẽ illõ ꝑ qõ deꝑuak̃: iõ ꝑmo de illo vidẽdũ ẽ q̃n ⁊ q̃n nõ deꝑuek̃ ꝑ (eã.

Solutio q̃õis ſtat ĩ octo ꝯcl'õibꝫ.

Pr̃ia ꝯcl'io ꝑ h̃ ꝑciſe ꝗ emẽs dat min⁹ ꝑ tali reddítu ꝗ̃ daret ſi eẽt irredimibil': nõ deprauak̃ ꝑdicta emptio. Hec ꝯcl'io ponik̃ ꝯ̃ pl'es q̃ oppoſitũ ſenſer̃t: cu⁹ mõi fuit Heinric⁹ ꝺ hoyta ĩ ſuo tractatu ĩ dubio q̃nto ⁊ ſexto. Ad idẽ tẽdũt aliq̃ ſubſcͥptões doctorũ q̃s vide in ꝑcedẽti q̃one in ꝯcluſiõe prima quaſi circa ꝑncipiũ. Hec ꝯcluſio ꝓbak̃ q̃nq̃ rõnibꝫ, ⁊ aſſignak̃ cauſa q̃re ĩ ꝯcl'one ꝺr notãter min⁹ ⁊ nõ ꝺr multo min⁹.

Poſtea ꝯ̃ ꝯcluſionẽ arguik̃ ſex argumentis formatꝫ ex motiuis coꝝ doctoꝝ ꝯ̃ q̃s ꝑſens ꝯcl'io eſt poſita. q̃ꝝ ꝑma q̃ttuoꝛ fuer̃t Heinrici ꝺ boyta q̃ ſoluẽdo diffuſe deſtruunk̃ ⁊ ml'tipl'r deficere oñdũk̃. vbi etiã deſtruik̃ rñſio eiuſdẽ q̃ nitik̃ euacuare fundamẽtũ ꝯcl'ionis poſite. Quintũ motiuũ fuit doctorꝫ Johis de franckfordia. Sextum doctoꝝ aliq̃ꝝ ex ill' q̃ꝝ ſubſcͥptões fuer̃t ſupra poſite in ꝑcedẽti queſtione.

Scd̃a ꝯcl'io. Emptio ꝑdicta deꝑuak̃ ꝑ h̃ ꝗ dak̃ min⁹ iuſto ꝑcio ꝑ reddítu redimibili ita tñ ꝗ ſi illõ ꝑciũ ſit lõge min⁹ iuſto: tũc in duplo pl⁹ deꝑuak̃ illa emptio ꝗ̃ alia emptio, puta ꝗ̃ emptio rei irredimibil', etiã ſi alia fiat ꝑ eque longe min⁹ iuſto.

Poſtea ſoluik̃ argumentũ ⁊ diſſerik̃ de h̃ quõ ille de iure ꝑſumi poſſit mutuatoꝛ vſurarius quẽ ꝯſtat nõ ĩl mutuaſſe cũ vſure ſedes ſit mutuatio. declarak̃ etiã q̃re notãter dicik̃ in ꝯcl'one longe min⁹.

Debĩc inferk̃ correlariũ ꝯ̃ indiſcretũ zelũ q̃rundã mgr̃oꝝ ⁊ ꝓcuratoꝝ fabrice eccleſiarũ etiã in caſu quo de talibꝫ reddítibꝫ aliqua diuina fundaſſent officia.

Tercia ꝯcl'io. Ad h̃ ꝗ emptio reddit⁹ redimibil' aut alteri⁹ rei redimibil' vltra rationẽ ꝑcii q̃ ꝺr iniq̃ emptio: etiã deꝑuek̃ ſpecie vſure ꝑſũptiue: nõ ſufficit vnũ ſꝫ tria req̃rũtur: ⁊ ꝑter hec: quedã alia poſſunt cõcurrere augẽtia ꝑſumptionẽ illi⁹ iniquitatꝫ. Hec omnia diffuſe declarantur.

Quarta ꝯcluſio. Emptio reddit⁹ redimibil' etiã facta ꝑ iuſto precio deꝑuak̃ vna ſpecie ꝑuitatꝫ ꝑ h̃ ꝗ ĩ pacto redẽptiõis apponit: ꝗ q̃n vẽditoꝛ velit redimere: debeat dare mai⁹ ꝑciũ emptori ꝗ̃ emptoꝛ dederit vẽditori. Et ſi cũ h̃ adiecerit emptoꝛ ꝗ q̃n ꝑ tali maiori redimet: ĩ ꝑe velit cõputare fruct⁹ ĩ ſortẽ: tũc alia ſpecie ꝑuitatꝫ deꝑuabik̃.

Utraq̃ ꝑte ꝯcl'õis ꝓbata ꝯſeq̃nter examinak̃ an illõ pactũ ꝺ q̃ ĩ ſcd̃a ꝑte ꝯcl'õis eſt dictũ ſit ꝯ̃ naturã emptõis vt q̃rũdã verba: q̃bꝫ volũt aſſigñre cãm dãnãdi ꝯ̃ctũ ꝑdictũ: videt̃ ꝑtẽdere. ⁊ arguik̃ ꝗ ꝯ̃ nlli⁹ emptionis naturã ſit illõ pactũ: capiẽdo naturã ꝑ ſubſtãtia. ꝗ ſi capiak̃ natura ꝑ naturali ſeu natural'r ꝯcomitãte emptõez: arguik̃ ꝗ etiã nõ ſit illo mõ ꝯ̃ cuiuſlibꝫ emptõis naturã. imo ꝗ aliq̃ ſit emptio, ꝯ̃ cui⁹ naturã illo mõ captã ſeu naturalia nõ ſit. Et ꝯſeq̃nt' aſſigñk̃ ꝓ ꝑa rõ dãnãdi tã ꝯ̃ctũ ĩ caſu ſcd̃e ꝑtꝫ ꝯcl'õis ꝗ̃ etiã ꝯ̃ctũ capl'i. illo vos. extra ꝺ pig̃ribꝫ.

Poſtea mouek̃ q̃dã dubiũ circa ꝑmaꝫ ꝑtẽ ꝯcl'õis ĩ caſu ĩ q̃ emptoꝛ obligaſſꝫ vẽditorẽ: ꝗ ꝑe redẽptõis daret ſibi ꝑciũ tũc ꝑis currẽs: an liceat: ⁊ ĩprobãk̃ duo dicta. Debinc ſoluũk̃ duo argumẽta ꝓcedẽtia ꝯ̃ ſcd̃aꝫ ꝑtẽ ꝯcl'õis ⁊ ꝯ̃ venditorem capl'i. illo vos. ꝺ pig̃.

Quĩta ꝯcl'io. Emptio reddit⁹ redimibil' deꝑuak̃ ꝑ h̃ ꝗ facl'tas repetẽdi ꝑciũ ſeu reuẽdẽdi reddítũ vl' mercẽ eſt apõ emptorẽ ⁊ facl'tas redimẽdi nõ eſt apõ vẽditorẽ. Hec ꝯcl'io ꝓbak̃ q̃nq̃ rõnibꝫ ſꝫ ꝑma ex ill' ĩpugñk̃ ⁊ aſſigñk̃ ſcd̃a vt fũdamẽtalioꝛ ⁊ ſimpl'r valida. imo etiã q̃rta ⁊ q̃nta ĩpugnank̃ tanq̃ nõ omnimõ fixe.

Debĩc citra oẽm diffinitõez ⁊ ſolũ diſputatiue loq̃ndo (vt det' occaſio lati⁹ deſuꝑ cogitãdi) diffuſe diſſerik̃ ꝺ h̃ an emi poſſꝫ reddit⁹ tã vẽditore reſuãte facultatẽ redimẽdi ꝗ̃ emptore reſuãte ſibi facl'tatẽ repetẽdi ꝑciũ etiã ñ cõputatꝫ ꝑ emptorẽ fructibꝫ ĩ ſortẽ, ſicut nec vẽditoꝛ ꝯputat ĩ ſortẽ ea lucra q̃ ꝺ ꝑcio q̃ negociat⁹ fuit vl' emerat poſſeſſiões acq̃ſiuit. Et arguik̃ ꝗ ſaltẽ q̃n emptoꝛ iuxta ꝯdignũ augeret ꝑciũ ꝑ hñda ꝑdctã facl'tate ſcꝫ repetẽdi ꝑciũ citra cõputatõez fructuũ ĩ ſortẽ ñ eẽt ꝯ̃a⁹ ille ꝯ̃ iuſticiã cõmutatiuã et ꝓducũk̃ ad h̃ ſatꝫ apparẽtia argumẽta. ſꝫ finalit' ⁊ ſimpl'r ꝯcludik̃ tal' ꝯ̃ct⁹ nõ admittẽdus vllaten⁹ etiã ſi argumẽta q̃ ad h̃ ꝗ ille ꝯ̃ctus nõ eẽt vllaten⁹ ꝯ̃ iuſticiã cõmutatiuã veꝝ ꝓbarẽt: ⁊ aſſigñk̃ cauſa illi⁹ nõ admiſſiõis.

Additio Et ↄfirmo allegaten⁹ eſſe eūdē admittēdū ſic. q2 tē nō apperet diſtictio inť mutuātē.xx.ꝛ noie ꝑcij ſoluētē totidē: ſi vtriqꝫ aſſigret̃ ꝑdiū: ſcꝫ ꝑmo ꝑ modū pigñ; ð q̄ vellꝫ recipe fructus nō cōputādos i ſortē: ꝛ ſcðo ꝑ modū ei⁹ i q̄ fūdaret̃ reddit⁹ fructuari⁹: etiā aio nō cōputādi fruct⁹ i ſortē. nā vtrqꝫ ſoluēs.xx. hʒet facultatē repetēdi ſuos.xx. ꝛ ſi cōputaret fruct⁹ i ſortē ꝛ ſilr ↄhētes cū eis: puta q̄ recipēt.xx. hñent etiā facltatē ſeſe libandi ꝛ ꝑdia ad ſe retrahēdi. ꝛ q̄uis q̄ ad ꝑicłm ꝑdioꝝ hinc inð poſſꝫ poni differētia. tñ p2t⁹ poſſꝫ renūciare ꝑ pactū eidē ꝛ ſic aſſilaret̃ oino. vł ſaltē oino eēt apta ianua vſurarꝫ ſi illud admitteret̃. *Finit additio.*

Sexta ↄclo. Generalr loq̄ndo ſex modis depuat̃ emptio reddit⁹ rdimibił ſm ſex circūſtātias ad ei⁹ bonitatē requiſitas.

Correlariū. Ex ſi q̄s diues vł pecunioſ⁹ vełit emere redditū ꝑpetuū: ſiue redimibilē ſiue irredimibilē: ꝛ cū debitꝫ circūſtātꝫs vt nō ꝑ accñs depuet̃ emptio vł ſaltē vt interemēdū ñ peccet: valde ac ſūme neceſſariū ē q̄ videat ad neceſſitatē vēdētꝫ: q̄ i q̄ttuor vł q̄nqꝫ caſibꝫ poſitꝫ q̄oe.xix. pōt eē tal ꝛ tāta: q̄ emptor eidē mutuare ðberꝫ tātā pecūiā q̄nta idiget ꝛ ob cui⁹ pecunie nccītatē vēditor ↄſticuit ꝛ vēdit ei redditū ſup bonis ſuis. Et ibi itroducēdo ſacraꝝ lraꝝ ſnias deducit̃ diffuſe quō timēdū ſit q̄ mlti emētes reddit⁹ ſeducāt ſemetipos i tali emptōe credētes ad h̄ q̄ nō peccēt i tali emptōe ſatꝫ eē q̄ dēt ↄſuetū ꝛ iuſtū ꝑciū ꝑ reddituꝫ: ñ curata nccītate vēdētꝫ cui mutuare nō ab eo eme (re ðberēt

Septia ↄclo. Emptio reddit⁹ redimibił pōt eſſe nō ſolū ex genere licita. ſed etiā ex oibꝫ circūſtātꝫs.

Octaua ↄclo. Emptio rddit⁹ redimibił pōt fieri ꝑ fūdatōe eccłaꝝ ꝛ altariū. Probat̃ tripłr ꝛ ponit̃ hec ↄclo ↄ mgřm Johannē de franckfordia.

Queſtio. LXXXV.

vtrū emptio redditus depuet̃ ꝑ h̄ q̄ emptor obligat vēditorē ad aliquā penā ſibi ſoluēdā ſi nō ſoluerit ſibi pēſionem in termino ꝑfixo.

Solutio q̄ōis ſtat i vna ↄclōe ꝛ i vno Cōcłio rñſiua ē q̄ nō ðpra. (correlario uat̃ ꝑ ꝑdictā obligatōeꝫ dūmō aſſint q̄ttuor cōditiōes. Pria ꝑs ꝑbat̃ quadrupliciť. Poſtea enumerant̃ quattuor ↄditiōes.

Correlariū ſequit̃ q̄ rñſio Heīn. ð hoyta i tractatu ſuo ð ↄctibꝫ dubio ſeptio. ſi indiſtīcte itelligat̃ nō eēt ſufficiēs: vñ ſane ē intelligēda q̄n q̄ſi idiſticte ↄdēnat illā emptionem reddit⁹ in qua emptor ↄ vēditorē (qui anguſtiat⁹ ꝛ nccitat⁹ vēdidit ſup ſe vł bōis ſuis redditū) appoſuit talē penā q̄ q̄ñcūqꝫ vēditor nō ſoluit emptori i tmīo aſſigto: q̄ ex tūc emptor agit ſup bōa q̄ttuor vicibꝫ: ꝛ i q̄rto tmīo iuridice ſentētiet̃ ſibi: q̄ ꝑdictus cēſus iā ampl⁹ ſcꝫ vltra.xiiij. dies debeat duplicari tā diu donec illa bona nō pl⁹ valeāt q̄ cēſus nō ſolut⁹ ſic mltiplicat⁹. ꝛ tūc ipa bōa adiudicēt̃ emptori obtinēda libere ꝛ q̄ete ꝑ cēſu ſuo nō ſoluto. Et recitat̃ ei⁹ ſnia cū tribꝫ rōnibꝫ. dehinc q̄drupłr ipugñt ei⁹ ſnia ſi indiſticte itelligeret̃: q̄ten⁹ tandem ad debuā ꝑueniat̃ ei⁹ limitationē.

Queſtio. LXXXVI.

vtrū emptio redditus depuet̃ ꝑ h̄ q̄ emptor exigit a vēditore q̄ vēditor ſibi obliget illa bōa in q̄bꝫ ē reddit⁹ ↄſtitut⁹ vł aliq̄ alia bōa i pign⁹ vł ypothecā diſtrahēdū vł diſtrahēdā ſm loci cōſuetudinē: ſi vēditor i tmīo ꝑfixo nō ſoluerit pēſiōeꝫ ðbitā. Et differt illa q̄ſtio a ꝑcedēti ꝑ tāto. q2 i ꝑcedēti obligatur ðbitor ad h̄: vt ſi i tmīo nō ſoluat pēſionē quā ſoluere debet: ſoluat penā etiā ſi nō ſit creditor paſſus intereſſe. Hic aūt ꝛ ſi obliget̃ debitor ad h̄ vt ſi nō ſoluat pēſionē i tmino patiat̃ diſtrahi pign⁹ ſuū: nō tñ coget̃ ꝑ h̄ i illa diſtractiōe aliq̄d ſoluere vltra pēſionē neglectam (niſi forte creditor ſit aliq̄d intereſſe paſſ⁹ ex mora debitoris) vñ caſus hui⁹ q̄ōnis videtur mitior caſu ꝑcedētis queſtionis.

Solutio q̄ōnis ſtat in tribꝫ ſuppoſitōnibus ꝛ tribꝫ concluſionibꝫ.

In ſuppoſitionibꝫ dicitur quid ſit pign⁹ et q̄ ſit quadruplex.

Prima ↄcluſio. Emptio reddit⁹ non depravat̃ de ꝑ ſe ꝛ preciſe ꝑ hoc q̄ ꝛc. vt ponitur in titulo. ꝑbatur quintupliciter.

Scða ↄclo. Licꝫ emptio nō depuet̃ ꝑ h̄ q̄ ꝛc. vt i titło. tñ ad h̄ req̄rūt̃ nouē ↄditiōes ne deprauet̃ in ꝑdicto caſu.

Tercia ↄclo. Emptio reddit⁹ depuat̃ ꝑ q̄olibꝫ ſeq̄ntiū q̄nqꝫ pactoꝝ. Et ibi de pacto legꝫ comiſſorie vbi ꝛ quō atqꝫ cur in pignoribꝫ ſit regulariter reprobatū.

i N tractatu qui

to agitur de ɔtractu locationis ꝛ cōductiōis in generali atq; ſpeciali quo ad locationē animaliū ꝛ hoc per quinq; queſtiōes cuius prima queſtio eſt lxxxvij. in ordine queſtionū huius opis.

Queſtio. LXXXVII.

Vtrū contractus lo

cationis ꝛ cōductionis ſiue rei ſiue pſone ſit licitus.

Solutio qōnis ſtat in nouē ſuppoſitionibus. qttuor ɔcluſionibus ꝛ tribus correlariis.

In ſuppoſitionibus ponunt diffinitiōes locatiōis ꝛ ɔductiōis ꝛ diuiſiōes atq; ſubdiuiſiōes earundē in ſpecies ſcʒ in locationem pſone ꝛ rei ꝛ hoc mobilis ꝛ imobilis: incorpalis ac corporalis: vrbane ꝛ ruſtice. Item et diuerſe acceptiōes quibus illa vocabula ɔtingit accipi ſtricte ꝛ generalr variiq; modi quibus quid locat aliquādo cum eſtimatione: aliquādo ſine: ꝛ aliquādo pure ꝛ aliquādo impure. ꝛ hoc vel p admixtionem ſubſtātie alterius ɔtractus vel ſaltē naturaliū alterius cōtractus. Oſtēdit etiā improprius modus loquēdi eſſe cum dicimus quēpiam locare operas ſuas aut fructus pdiorū aut iuriū ſuorū vt decimaꝝ ꝛ huiuſmodi ꝛ quō nō ſit ſimonia locare ius decime. Itē ibidē deſcribit quid dolus: culpa lata: leuis: leuiſſima ꝛ caſus fortuitus eo q̄ in preſentibus contractibus ſepe alter alteꝝ ɔtrahentium grauat pactis que ſunt ɔtra naturalia cōtractus inter que eſt vnū q̄ alter alteri tenet de vna culpa ꝛ nō de alia ex natura cōtractus.

Pria ɔcl'io. Cōtractus locatiōis poteſt eē licitus ex genere ꝛ etiā ex circūſtātiis

Scda ɔcluſio. Cōtractus ɔductiōis pōt eſſe licitus ex genere ꝛ etiā ex circūſtātiis.

Tercia ɔcl'io. ɔctus locatiōis ſeptēpliciter deprauat. Et declarant omnes circūſtantie exemplis ꝛ ibi de rectore eccleſie ɔducente ꝛ ſubſtituēte aliū ſacerdotē vt officiet eccleſiam ſuam.

Quarta ɔcluſio. Multa ſunt naturalia locatiōis. id eſt q̄ ei ex natura illius cōtractus de iure gētiū vel diſpoſitiōe iuris humani ſunt nata ineſſe ꝛ de facto ſibi inſunt ſi non excludant aliunde. Et enumerant. ſcʒ. naturalia eius diffuſe cū multis dubiis que circūſtant illam materiam.

Queſtio. LXXXVIII.

Vtrum cōtractus

ſm quē tradunt animalia ruſticis p certo emolimēto inde percipiendo ſit cōtractus locatiōis vl' alterius ſpeciei.

Solutio qōnis ſtat i octo ɔcl'ionibus.

Prima ɔcl'io. Cōtractus de quo in titulo: eſt aliquādo locatio rei ex pte tradentis animalia ꝛ ɔductio rei ex parte ruſtici recipiētis ea ꝛ h vl' ſtricte vel large capiēdo locationē ꝛ ɔductionē.

Scda ɔcluſio. Cōtractus de quo in titulo: eſt aliquādo ecōtra locatio pſone ex pte ruſtici recipiētis aīalia ꝛ ɔductio pſone ex parte tradētis ea: ꝛ tūc etiā fit duplr.

Tercia ɔcl'io. Cōtractus factus in caſu ſcde ɔcluſiōis differt a ɔctu facto in caſu pme ɔcluſiōis ꝛ etiā ɔuenit cū eo.

Quarta ɔcl'o. Cōtractus d q̄ i titl'o: aliqn nec ē locatio nec ɔductio ſʒ ē ꝓa mutuatio

Quīta ɔcl'io. Cōtractus d q̄ in titl'o: aliqn nec ē locatio nec ɔductio nec mutuatio ſʒ ē ꝓa ɔmutatio lʒ qdā dicāt q̄ ſit q̄ſi vēditio

Sexta ɔcl'io. Cōtractus (modificata. de q̄ i titl'o aliqn nec ē locatio nec ɔductio nec mutuatio nec ɔmutatio ſʒ ē ſocietas et

Septia ɔcl'io. Quacū (tūc fit multiplr. q; pdictaꝝ ſpecieꝝ fiat pdictus ɔctus: ɔtigit eū fieri duplr. ſcʒ i ſua naturali puritate. id eſt ſine pactis exītibus ɔ naturalia illius ɔctus. Aliqn ꝟo fit impure. id eſt cū talibus pactis.

Octaua ɔcl'io. Predictus ɔctus factus impure i aliq pdictaꝝ ſpecieꝝ nō mutat ꝓpt h in ſpecie eēntiali ɔctus licʒ aliqn i ſpecie moris ita q̄ depuat q̄ al's licitus maneret.

Queſtio. LXXXIX.

Vtrum cōtractus

ſm quē i ſpecie locatiōis ꝛ ɔductiōis tradunt ꝛ recipiunt aīalia ſit licitus.

Solutio qōnis ſtat in vna ſuppoſitiōe q̄ttuor ɔcluſionibus ac duobus correlariis in quoꝝ ſcdo ponent. xii. caſus.

In ſuppoſitiōe declarat quō ſicut i pdiis ſta etiā i diuerſis aīalibus varius vſus vl' vſuſfructus pōt ɔſtitui ꝛ ad hoc locari.

Prima ɔcluſio. Cōtractus de quo in titulo: eſt licitus ex genere.

Scd̃a cõcluſio. Cõtractus de quo in titulo poteſt talibꝫ circũſtantijs veſtiri ꝙ erit etiã ſimpliciter licit᷒ ꝛ pfecte bonus.

Tercia cõcluſio. Cõtractũ de quo in titulo: ꝯtingit ſeptẽpliciter depuari. Et ibi d̃ fictis aĩalibꝫ q̃ q̃s locat alteri.

Quarta ꝯcl̃io. Ad cogñſcendũ ĩ foro conſciẽtie an in p̃dicto ꝯtractu de quo in titulo: ſeruet̃ circũſtantia quõ tam ex pte mercedis quã exigit locãs ꝛ quã dare vult ꝯductor: ꝙ̃ ex parte pactoꝝ appoſitoꝝ: poterũt multũ pdeſſe quinqꝫ regule ſequentes que ibidem recenſent̃.

Primũ correlariũ. Ꝙ in foro cõſcientie poſito aliquo cõtractu locatiõis ꝛ conductionis aĩalium: nõ eſt ille mox cõdemnandus vt illicit᷒ pter hoc ſolum ꝙ locator eorum appoſuit aliqua pacta exiſtẽtia preter vel etiã cõtra naturalia locatiõis ꝛ conductionis. Et ibi impugnant̃ modi reſpondẽdi quorundã iuriſperitoꝝ.

Scd̃m correlariũ. Multi cõtractus locationis ꝛ ꝯductiõis animaliũ iuſtificant̃ et multi etiã cõdemnant̃ qui tamẽ nõ iuſtificant̃ ꝛ condemnant̃ niſi ex tacita ſuppoſitione cuiuſdã cõditionis: que ſi extet vl' nõ extet melius nouit vir ruſticus ruſtice rei gnarus ꝛ expertus q̃ꝫ doctor ſcolaſtic᷒ ruſticarum rerum inexpertus.

Poſtea formant̃ ꝛ ponunt̃. xij. caſus et deſcindunt̃ quatenus arte deſcindendi tales cõtractus p p̃dictas regulas ꝛ cõcluſiones tradita: ſimul ꝛ practica vel mõ examinandi habito circa aliquot tales ꝯtractus lector poſtea ex illis poſſit ſeipſum iuuare ad reſoluẽdũ ſe quo ad ĩnumeros alios cõtractus qui hic nõ ponunt̃. Et in in illis caſibus crebro impugnant̃ modi reſpõdendi ac deſcindendi quibꝫ alij reſpondent ad p̃dictos caſus ꝛ hoc ob id ꝙ tales aut nõ ſufficiẽter examinãt de cui᷒ cõtractus ſpecie ſint tales caſus qd̃ tamẽ ante omnia faciendũ eſt. Aut q2 nõ ex legitĩo fundamẽto eos ꝯdemnant vel iuſtificãt.

Queſtio. XC.

Utrum cõtractus ſm̃ quẽ animalia tradant̃ in ſpecie alteri᷒ cõtractus q̃ꝫ ĩ ſpecie locatiõis rei ſit licitus ꝛ nominatim qñ tradunt̃ in ſpecie conductionis pſone ad operas ꝛ in ſpecie pmutationis put illi modi ſunt exemplariter tacti in queſtione. lxxxviij.

Solutio qõnis ſtat in vna ſuppoſitiõe ꝛ quinqꝫ concluſionibꝫ.

Prima cõcluſio. talis cõtractus eſt licit᷒ ex genere.

Secunda cõcluſio. Talis poteſt veſtiri omnibꝫ debitis circũſtantijs ꝛ ſic fieri licit᷒ etiam ſimpliciter.

Tercia cõcluſio. Talis poteſt ſeptẽpliciter deprauari ex defectu cuiuſlibet ſeptẽ circũſtantiarum.

Quarta ꝯcluſio. Ad cognoſcendũ ſi ſeruet̃ circũſtantia quõ poterũt multũ pdeſſe quinqꝫ regule ſequentes.

Correlariũ in quo impugnat̃ reſponſio alioꝝ ad tres caſus qui ſunt tales ꝛc.

Quinta concluſio per quã reſpondetur ad ſcd̃am partẽ queſtionis eſt iſta. Traditio animaliũ facta in ſpecie pmutatiõis eo modo quo caſus eſt poſit᷒ ĩ qõne. lxxxviij. cõcluſione quinta eſt licita dũmodo eq̃ ſit cõditio tradentis ꝛ recipiẽtis.

Queſtio. XCI.

Utruꝫ traditio animaliũ facta ĩ ſpecie mutuatiõis put exẽplificatũ eſt in qõne. lxxxviij. ſit licita.

Solutio qõnis ſtat in duabus concluſionibus: duob᷒ correlarijs ꝛ ſex argumentorum ſolutionibꝫ.

Prima ꝯcluſio. Ad hoc ꝙ traditio animaliũ fiat licite qñ fit in ſpecie mutui put exẽplificatũ eſt in qõne. lxxxviij. ꝯcluſione quarta: requirit̃ ꝙ tradẽs nõ tradat ea propter ſpem vlli᷒ lucri vel mercedis.

Scd̃a ꝯcluſio. Si tradẽs aĩalia p̃dicto mõ: eſtimat ea qñ tradit tũc ꝙ̃uis. A. poſſit dici aĩalia vẽdere ꝛ. B. ea emere: tñ nõ põt dici ꝙ ibi ſit pura vẽditio ꝛ emptio: q̃n etiã interueniat mutuatio.

Poſtea inferunt̃ duo correlaria d̃ duobus caſibꝫ traditiõis aĩaliũ q̃ꝝ pm᷒ iuſtificat̃. ſcd̃s vt vſurarius ꝯdemnat̃.

Cõtra ſcd̃m correlariũ arguit̃ ſex argumẽtis ſatis fortit̃ conãtibꝫ pbare ſcd̃m caſum nõ eſſe vſurariũ vl' illicitũ ꝛ ſoluunt̃.

In ſexto tractatu agit̄ de ꝯtractu ſocietatis tam in aïalibꝰ q̄ȝ pecunijs cuiꝰ prima queſtio eſt .xcij. in ordinatione q̄ſtionum totius operis.

Queſtio. XCII.

Utruȝ traditio animaliū facta ī ſpecie ſocietatꝫ ſit licita.

Solutio q̄ōnis ſtat in vna ſuppoſitōe ⁊ ſex ꝯcluſionibꝰ ⁊ vno correlario.

In ſuppoſitione ponunt̄ duo modi contrahēdi ſocietatem in aïalibꝰ p̄ter illos tres modos q̄ poſiti ſūt q̄ōne .lxxxviij.

Pria ꝯcluſio. Traditio aïalium facta ī ſpecie ſocietatis eſt ex genere ſuo licita.

Scđa ꝯclo. Traditio animaliū facta in ſpecie ſocietatis poteſt veſtiri omnibꝰ debitis circūſtantijs: adeo ꝙ erit etiā ſimplr̄ ⁊ ꝑfecte licita.

Tercia ꝯclo. Traditio aïalium facta in ſpecie ſocietatꝫ dep̄uat̄ ſeptēpliciter.

Quarta ꝯcluſio. Ad cognoſcendū ſi ſeruetur debitꝰ modꝰ: multū ꝓderūt ſequētes quinqȝ regule.

Quīta ꝯcluſio. Qñ ſocietas aïalium eſt ꝯtracta ſine pactis exp̄ſſis: puta nō fecerit ꝯuentionē quantū vtilitatis vterqȝ ꝑcipere quātumqȝ ꝑiculi ſuſtinere: aut q̄nto tꝑe durare debeat: tūc ſtandū eſt ꝯſuetudini illiꝰ loci dūmō illa ꝯſuetudo ſit equa nō nutriens inequalitatē. Poſtea formant̄ ⁊ ꝓponunt̄ ſex caſus tanq̄ȝ ſocietatis aïalium ⁊ reſoluunt̄ q̄tenꝰ arte deſcindēdi caſus ſocietatis animaliū ꝑ p̄dictas ꝯcluſiōes ⁊ reglas tradita ⁊ practica vl̄mō examinādi eoſdē ī ꝓpoſitis caſibꝰ habito: ꝯſeq̄nter lector valeat ſe iuuare ad reſoluēdos q̄ſcūqȝ alios innumeros caſus ſocietatꝫ aïaliū. Impugnāt̄ etiā aliq̄ñ mōi r̄ndendi aliorꝫ ad eoſdē.

Queſtio. XCIII.

Utrum traditionē pecunie in ſpecie ſocietatis ꝯtingat fieri illis modis q̄bꝰ ꝯtingit fieri traditionē aïaliū in ſpecie ſocietatis.

Solutio q̄ōnis ſtat in tribꝰ ſuppoſitiōibus ⁊ duabꝰ ꝯcluſiōibꝰ ⁊ ſex correlarijs ſcȝ duobꝰ circa primā ꝯcluſionē. ⁊ q̄ttuor circa ſcđam ⁊ ſeptē argumētorꝫ ſeu dubiorūȝ circa ſcđam ꝯcluſionē emergentiū ſolutionibus.

In ſuppoſitionibꝰ deſcribit̄ quid ſit alteri tradere pecuniā in ſpecie ſocietatꝫ. Et diuidit̄ ſocietas in pecunia in purā ⁊ ipuram ⁊ ipura ſubdiuidit̄. ponunt̄ etiā tres modi quibꝰ ꝯtingit ꝯhi ſocietatē in pecunia.

Pria ꝯcluſio. q̄uis videat̄ poſſe dici ꝙ ſocietas in pecunia etiam poſſit cōtrahi illis duobꝰ modis quibꝰ in ſuppoſitione vnica precedētis q̄ōnis dictum eſt: ſocietatem in animalibꝰ cōtrahi: tn̄ tutiꝰ eſt vt dicat̄ eā in pecunia nō poſſe cōtrahi vtroqȝ illorum modorū. Et hic declarat̄ quid ſit interuſorium. ⁊ an poſſibile ſit ꝙ quis cōmunicet alteri pecuniā q̄ ad interuſoriū retēta ſibi ꝓprietate pecunie ⁊ ibi ꝓducunt̄ ꝯſtitutiōes Johānis .xxij. in cōtrariū. Poſtea inferunt̄ duo correlaria ꝯtra Alexādrū de alexandria ⁊ ꝯtra baptiſtā in ſumma ſua eo ꝙ modus eorꝫ imaginādi nō valet q̄ volunt declarare quō fieri poſſit ꝙ liceat tradēti alteri pecuniā velle inde hr̄e fructū. ⁊ improbat̄ eorꝫ diſtinctio octupliciter.

Scđa ꝯcluſio. q̄uis nō ꝯtingat. A. pecuniā ſuam quo ad cōmoditatē inde ꝓuenibilē cōicare ſocialiter ipi. B. citra hoc ꝙ cōicet eidē etiā ꝓprietatē eiuſdē. imo ſi ei eā cōmunicat quo ad cōmoditatē: oportet ꝙ etiam eā cōmunicet q̄ ad ꝓprietatē: tn̄ nihilominꝰ illa cōmunicatio facta ſimul tā quo ad dominiū q̄ȝ quo ad cōmoditatem pecunie pōt cōtingere duplr̄. Et circa ꝑmū modū cōtrahendi ſocietatē pecuniariā examinat̄ per tria argumēta ⁊ dubia quō ſit poſſibile ꝙ ex quo pecuniaria ſocietas nō pōt cōtrahi quo ad interuſoriū niſi ſit̄ etiā contrahat̄ quo ad dn̄ium pecunie: poſſit is q̄ poſuit pecuniā velle in fine eandē totā ſolꝰ rehabere ſi ſupmāſit ⁊ nullā ꝑtē eiuſdeȝ dimittere ei q̄ poſuit op̄as q̄ tn̄ etiā fuit cōdominꝰ eiuſdē. ⁊ maxīe cū ſtet ꝙ nullū lucrum obuenerit ⁊ ſic ꝑſona nihil habebit q̄ op̄as poſuit ⁊ ſic ſuū capitale ꝑderet: ⁊ tn̄ ille qui poſuit pecuniā nō ꝑderet ſuū capitale. Itē quomō ſi pecunia fuiſſet perdita a fortuna nō debeat etiā is qui poſuit op̄as: ſufferre partē damni ⁊ periculi eiuſdē pecunie cuiꝰ tanq̄ȝ cōdominꝰ habuit cū alio dominiuȝ. Et ſimilr̄ circa ſcđm modū ꝯhēdi ſocietatē pecuniariā ſcȝ vbi capital' pecunia ē in fine

diuidēda ꝛ ceſſura ꝑtim etiam ei qui poſu- it tm̄ opas examinant quattuoꝛ dubia vel argumēta quō illud ſit poſſibile ſaltē licite cū tn̄ etiā capitale ponēs opas nō ſit in fi- ne diuidendū ſcꝫ ſua ꝑſona. Item de ꝑicu- lis ꝑſone ponētis opas: quomō ſupportari debeāt ab vtroqꝫ. Et quō illa duo ſint cō- poſſibilia ꝙ ꝓm⁹ mod⁹ ſocietatꝫ ſit licit⁹ et etiam ſecundus.

Poſtea cōcordant opiniōes ſcti Bern- hardini ꝛ gloſe.xiiij.q.iij.pleriqꝫ. Et deſcin- dit quidā caſus ꝛ impugnāt tres deciſiōes alioꝝ deſuꝑ ſcꝫ glo.in.l.j.C.ꝓ ſocio. ꝛ Ja- cobi de Aretio atqꝫ Angeli de peruſio.

Poſtea diffuſe examinat ille caſus i quo in fine ſocietatis pecunia capitalis fuit per dita ſine culpa ponētis opas vel ꝑ culpam eiuſdē: an qui poſuit opas teneat ill⁹ dam ni partē ſufferre. Et ponunt ad illā partem duo dicta ꝛ poſtea impugnant tres reſpō- ſiones alioꝝ ſcꝫ glo.in.l.ſi nō fuerit.ff.ꝓ ſo cio ꝛ Jacobi de Aretio ꝛ alioꝝ. Ad ſcdāꝫ vero ꝑtem reſpōdet ꝑ ſex dicta ꝛ impugna tur ſnīa Angeli quintuplr̄.

Queſtio.XCIIII.

Vtrū traditio pecu-

nie facta in ſpecie ſocietatꝫ ſit licita et q̄liter cognoſcet an ſit licita.

Solutio qōnis ſtat in q̄ttuoꝛ ꝯcluſioni bus ꝛ vno coꝛrelario.

Pria ꝯcluſio. Traditio pecunie facta in ſpecie ſocietatis eſt ex genere ſuo licita.

Scda ꝯcl'io. Tal' etiā pōt veſtiri circū- ſtātijs ꝙ erit ſimplr̄ licita.

Tercia cōcluſio. Talis poteſt ſeptēplici ter deprauari.

Quarta ꝯcluſio. Ad cognoſcendū ſpeci aliter an ſeruet circūſtantia quō.id eſt debi tus modus cōtrahēdi ſocietatē valēt ſeq̄n tes ſeptē regule. Et ibi inter cetera de expē- ſis an cōmuniter debeāt ab vtroqꝫ ſuppoꝛ- tari. Poſtea formant et ꝓponunt ſeptē ca- ſus tanqꝫ ſint ſocietatis ꝛ deſcindunt qua- tenus tradita ꝑ ꝓdictas ꝯcluſiones ꝛ regu las arte deſcindendi cōtractus ſocietatis ſi mul ꝛ practica vel mō ꝑ reſponſionē ad il- los ſeptē caſus habito: poſſit lectoꝛ cōſeq̄n ter ſeipm̄ iuuare ad deſcindēdum alios in- numeros caſus formabiles ꝛ circa vnum quēqꝫ illoꝝ caſuū excepto vno impugnan- tur modi reſpondēdi aliorum.

Queſtio.XCV.

Vtrū ſeq̄ēs cōtra-

ctus ſocietatis ſit licitus ipi.A.ſcꝫ.A.com municat.B.ſocialiter.xxx.floꝛ.ꝛ.B.recom municat.A.opas ſuas negociādo cū illis xxx.floꝛ. Ita tn̄ ꝙ.A.vult habere terciam partē lucri ꝓuenientis ex negociatiōe ꝛ eti am ſuſtinere ſolū terciā partē damni ꝓue- niētis in eadē.ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns vult.xx.ex ꝓdictꝫ floꝛenis ſibi eſſe ſaluos: ita ꝙ qualitercūqꝫ illi pereant: vult.B.eſſe obligatū ad reſti- tuendū eos ſibi.

Solutio qōnis ſtat in q̄ttuoꝛ ꝯcluſio- nibus ꝛ q̄ttuoꝛ argumētoꝝ ſolutionibꝫ.

Prima ꝯcluſio In ꝓdicto caſu.A.a ꝑte rei mutuauit.B.xx.floꝛ.

Secūda ꝯcluſio.A.reliquos.x.nō mu- tuauit.B.ſed ipſum B.duxit ad negotiā- dum ſibi cum illis.

Tercia ꝯcluſio.A.cenſend⁹ eſt.B.con- duxiſſe ad opas ſuas impēdendas circa il- los.x.floꝛ.negociādo cū eis.

Quarta ꝯcluſio ꝓdictus cōtractus eſt il licitus ipi.A.Probat dupl'r.

Poſtea fiūt q̄ttuoꝛ argumenta in cōtra- riū q̄ ꝛ diffuſe ſoluunt.

Dehinc declarat illō qō ſepe ſuꝑius ex- titit ſuppoſitū ſcꝫ quō ꝯtingere poſſit opas vnius ſocioꝝ equiualere pecunie capitali alterius etiaꝫ tanqꝫ in fine diuidende inter vtrūqꝫ.

Queſtio.XCVI.

Vtrum ſequens cō-

tract⁹ ſocietatꝫ ſit licitus.ſcꝫ.A.tradidit.c. floꝛ.B.q̄ten⁹ eos exerceat i negociatōibꝫ et B.tm̄ ponit opas ꝛ totū ꝑiculū.c.floꝛ.re- manet i ꝑiclo.A.ita ꝙ q̄lrcūqꝫ ꝑdant ſine culpa ipi⁹.B.nihil tenet.B.reſtituere.A. ꝓ ill'.A.aūt vult ꝙ.B.reſpōdeat ſibi de lu cro fixo ꝓ illis.c.floꝛ.

Solutio qōnis ꝯſiſtit in quinqꝫ ꝯcluſi- onibꝫ ꝛ triū argumētoꝝ ſolutionibꝫ.

Prima ꝯcluſio. Predict⁹ ꝯtract⁹ eſt vir- tualiter duo cōtractus ſeſe ꝯſequētes: hoc eſt includit duos ꝯtractus qui quodā oꝛ- dine cenſent celebrati inter eos ſcꝫ ſocietatꝫ ꝛ venditiōis iuris qō habet.A.ad partem lucri ſocialis.

Scḋa ꝯcluſio. Predict⁹ ꝯtractus q̄ntū eſt ex genere ſuo ⁊ de ſe: eſt licitus.

Tercia ꝯcluſio. Si ꝑ ꝯtractū licitū itelligeremus ſolū ꝯtractū qui nō ꝯtinet iniq̄tatē ꝯ iuſticiā cōmutatiuā: tūc predictus caſus etiā pōt eſſe ex circūſtantia licitus.

Quarta ꝯcluſio. Q̄uis quidam volentes caſum vt ꝓponitur probare eſſe licitum dicāt hoc multiplici rōne poſſe ꝓbare: tamē nō omnes rōnes eoꝝ hoc efficaciter ꝓbant Et enumerant quattuoꝛ fundamēta eoꝛuꝫ atqꝫ euacuant.

Quinta ꝯcluſio. Predictus caſus etiā ſi ſeruet in eo oīmoda equalitas iuſticie commutatiue inter. A. ⁊. B. in vtroqꝫ cōtractu incluſo ⁊ ita ſit oīno equ⁹: tn̄ adhuc eſt illicitus ex alijs rationib᷒.

Queſtio. XCVII.

Vtrum ille contra

ctus tanq̄ſ ſocietatꝫ ſit lici⁹ ſcꝫ. A. tradidit ipi. B. c. floꝛ. vt eos exerceat in negociatio nib᷒ ita ꝙ. B. teneat ipi. A. reddere. c. floꝛ. qualitercūqꝫ pereāt. ⁊ ſi qḋ lucrū inde obuenerit debeat. B. ipi. A. aliquottā partē quā. A. ꝑ tunc ſpecificat ſcꝫ medietatē vel hmōi. aut dimittit quantitatē eius pende re in placito ipſius. B. ſi aūt nullū lucrum obueniat: nihil teneat. B. ipſi. A. dare niſi capitalem pecuniā.

Solutio q̄onis ſtat in recitatiōe duorū modoꝝ dicēdi ⁊ eorum improbatiōibus ⁊ poſtea ponet vt videt fundamentalioꝛ mo

Prim⁹ mod⁹ eſt Hoſtieñſis (dus dicēdi. ⁊ ꝯtinet tria dicta. ſed improbat tripl'r.

Scḋs mod⁹ eſt Azonis ⁊ q̄rūdā alioꝛū et ꝯtinet etiā tria dicta. ſed impugnat ſeptē

Terci⁹ modus ꝯtinet tria ſe (pliciter. quētia dicta vel ꝯcluſiones.

Prima concluſio ſtat ꝙ ī caſu q̄onis ſit ſubſtātialiter ⁊ eēntialiter vera ſocietas inter. A. ⁊. B.

Scḋa concluſio ſtat ꝙ in caſu q̄onis eti am ſit ſocietas q̄ de ſe ⁊ intrinſece nō ſit iniqua ꝯtra iuſticiā cōmutatiuā ſcꝫ cōtinēdo aliquā ineq̄litatē inter. A. ⁊. B.

Tercia ꝯcluſio. Caſus q̄onis eſt illicit⁹ ipſi. A. etiā ſi minimā partē lucri velit habere. Dehinc ſoluunt motiua primi modi dicendi ⁊ deſtruitur ſolutio alioꝛū ad vnū ex eiſdem.

Ꝛ ſeptio et vl

timo tractatu agit de ꝯtu ꝑmutatiōis ⁊ cambij ⁊ ꝯtinet tres q̄ſtiōes. cui⁹ prima q̄ſtio eſt. xcviij in oꝛdine queſtionū hui⁹ operis.

Queſtio. XCVIII.

Vtruꝫ permutatio

ſit ꝯtractus licitus.

Solutio q̄onis ſtat ī q̄ttuoꝛ ſuppoſitionibus ⁊ quattuoꝛ ꝯcluſionib᷒.

In ſuppoſitionib᷒ diſtinguit de triplici acceptiōe ꝑmutatiōis ſcꝫ generali ſpeciali ⁊ ſpecialiori. Et capta ſcḋo mō diuidit ī ꝑmutationeꝫ numiſmatū ⁊ reꝝ. Et ea q̄ rerū eſt diuidit in purā ⁊ impurā. Itē in yco nomicā ⁊ lucratiuam.

Prima ꝯcl'io. Permutatio vt in ꝓpoſito capit eſt ꝯtractus ſpecialis ab alijs diſtinctus. Probat inductiue.

Scḋa ꝯcl'io. Permutatio reꝝ eſt cōtractus ex genere ſuo licitus.

Tercia ꝯcl'io. Permutatio rerū pōt tal'r veſtiri circūſtātijs ꝙ erit ꝯci⁹ etiā ſimpl'r ill

Quarta ꝯcl'io. Permutatio rerū (cit⁹. pōt ſeptēpl'r depuari ſm ꝙ deficere ꝯtingit qualibꝫ ſeptē circūſtātiaꝝ ad ei⁹ ꝑfectā bonitatē moralē req̄ſitaꝝ. Declarat inductiue varijs exēplis ī ſingl'is circūſtātijs.

Queſtio. XCIX.

Vtꝝ cambiū ſit ſpe

cies ꝑmutatōis ⁊ licite fieri poſſit.

Solutio q̄onis ſtat in ſex ſuppoſitiōib᷒. et. xij. ꝯcluſionib᷒.

In ſuppoſitōib᷒ declarat q̄s ꝑmutātiuꝫ numiſma dicat ī ꝑñti tractatu cambire. Et diuidit cambiū duab᷒ diuiſiōib᷒. Priō ſm diuerſitatē ⁊ idētitatē numiſmatū. ⁊ oñdit ꝙ ſaltē indiuidualis diſtictio numiſmatuꝫ eſt neceſſaria ad cambiū. Et ꝓponit caſus ī quo nequit ſciri an ſit puꝝ mutuū vl' cambiū mutū mutuo. Scḋo diuidit penes puritatē ⁊ impuritatē.

Priā ꝯcl'io. Cambiū eſt ſpēs ꝑmutationis ꝑmo ⁊ ſcḋo modo capte nō autem tercio modo.

Scḋa ↄcl'io. Cambiū est ↄct⁹ distinct⁹ ab alijs, pbat̄ enūerādo aliqs quib⁹ magis videt̄ idētificari cuiusmodi: sūt mutuatio vēditio emptio. Et iprobant̄ pbatiōes alexādri de Alexādria. Et examiat̄ etiā an pecunia sit emibil' ⁊ vēdibil' ō facto vl' ō iure.

Tercia ↄcl'io. Cambiū q̄ntū est ex genere suo est ↄct⁹ vtilis rei publice ⁊ h̄ siue sit purū siue mixtū ex mutuo.

Quarta ↄcl'io. Duas p̄ncipales ↄtingit subesse causas ꝓpter q̄s ipe. A. scȝ q̄ est q̄si ordinari⁹ campsor puta dedit⁹ talib⁹ dans vnū numisma ipi. B. ⁊ recipiēs aliō numisma pōt rōnabilr̄ velle hr̄e lucrū ⁊ pl⁹ velle ab ipo. B. recipe q̄ȝ ei i numismate ōdit seu i numismate ei min⁹ dare q̄ ipe a. B. recepit, pbat̄ enūerādo eas. Et in p̄ma enūerant̄ sex modi q̄b⁹ ↄtingit campsorē obseq̄ vl' fuire campsuario: ⁊ declarat̄ ratiōe quorū obsequioꝝ liceat sibi aliq̄d ab eo exigere ⁊ rōne quoꝝ nō.

Quīta ↄcl'io. Quis ille q̄ nō est q̄si ordinari⁹ campsor seu dedit⁹ campsiōib⁹ nec colligit nec dat extraneū numisma. sȝ solū currēs in patria (sic cōiter vn⁹ h̄ cambit alteri floꝝ, p moneta vl' ecōtra) nō habeat tot causas ⁊ rōnes accipiēdi lucrū a cāpsuario nec etiā hȝ cām accipiēdi tantūdē lucri sic ille q̄ est talib⁹ ↄtinue q̄si ex officio dedit⁹. Tn̄ talis pōt nō nūq̄ȝ hr̄e etiā aliq̄ntulā cām ⁊ ratiōnē accipiēdi p̄uū q̄d a campsuario.

Sexta ↄcl'io. Duob⁹ mōis ↄtingit ipm A. lucrari i cambio, s. ex solo diuerso cursu valoꝝ monete ⁊ ex nō solo tali.

Septia ↄcl'io. Cambiū est ↄct⁹ ex genere suo licit⁹ ⁊ h̄ siue sit puꝝ siue sit impuꝝ p admixtionē mutui.

Octaua ↄcl'io. Cambiū tā puꝝ q̄ȝ mixtū pōt talr̄ vestiri oīb⁹ debitis circūstantijs q̄ erit ↄctus simplr̄ licitus.

Noua ↄcl'io. Cābiū tā purū q̄ȝ mixtum mutuo pōt septēplr̄ depuari.

Decia ↄcl'io. Cābiū depuat̄ mltiplr̄ ex pte circūstātie quomō, patet enumerando ip. exempla.

Undecia ↄcl'io. Ad sciendū si i cambio seruet̄ circūstātia quomō seu debit⁹ modus valēt sex sequētes regule.

Duodecia ↄcl'io. Cambiū nō depuat̄ p h̄ p̄cise q̄ A. accipit pl⁹ a. B. q̄ȝ ei dederit seu p h̄ q̄ lucrat̄ seu dat vili⁹ numisma ⁊ recipit meli⁹. imo licite pōt h̄ fieri. Probatur dupl'r. Et soluit̄ argumentū in contrariū.

Postea inferunt̄. xj. correlaria quib⁹ impugnant̄ modi dicēdi alioꝝ de cambio.

Primū est q̄ nō valet diuisio q̄rūdā distinguētiū cambiū i tres spēs. imo i q̄ttuor vl' q̄nq̄ȝ dicētes q̄ q̄ddā est qō dicit̄ minutū. Scḋo q̄ddā qō dr̄ p l'ras. Tercio q̄ddā dr̄ siccū. Quarto q̄ddā quod sapit naturaȝ scḋi ⁊ tercij. q̄ddam vero ⁊ q̄nto qō a campsorib⁹ romanis exercet̄. Et declarant̄ mēbra illi⁹ diuisiōis p exēpla ⁊ improbat̄ illa diuisio septempliciter.

Scḋm correlariū. Q' nō valet dictum Johan. de lignano in. c. finali. de vsurꝫ dicētis q̄ q̄n cāpsor cābiendo recipit vnū denariū p cābiendo floꝝ. q̄ nō videt̄ campsor bn̄ excusabil' nec bn̄ tut⁹ i ↄsciā nisi attento interesse vel cursu monete.

Terciū ⁊ alia correlaria vsq̄ȝ ad. xj. inclusiue declarāt ō scḋo tercio q̄rto ⁊ q̄nto cambijs an q̄libet eoꝝ possit cēseri licitū vl' illicitū ⁊ in q̄b⁹ circūstantijs ac ex q̄ rōne sint talia cābia ↄdēnanda vel iustificāda. Jbō iprobant̄ mōi dicēdi alioꝝ q̄ vl' indistincte iustificāt aliq̄ talia vl' indistincte dānant vl' ex fundamītꝫ nō validis pcedūt in iustificādo vl' ↄdēnādo ⁊ ibi de snia scti Bernbardini ⁊ Laur. ō Ridol. atq̄ȝ alioꝝ. Ponitur etiā ibidē salutare documētū p ↄfessorib⁹ ⁊ in foro aīe ↄsultorib⁹ cū tales casus eis occurrerit obseruandū.

Questio. C. ⁊ vltia.

Utrꝫ quādo de ali/quo ↄctu doctores tenēt ↄrias opiniones aliq̄b⁹ dānantib⁹ eū vt pctm̄ mortale alijs autem eum iustificantibus tanq̄ȝ licitum. Et aliquis contrahit tali cōtractu. Utrum talis contrahens peccet mortaliter. Et generalius potest hec questio moueri de quolibet actu sic scȝ Utrum q̄n de aliquo actu doctores tenent ⁊c.

Solutio questiōis stat in quattuor suppositionib⁹ ⁊ trib⁹ ↄclusiōib⁹ ⁊. xj. argumētoꝝ solutionib⁹.

Jn suppositiōib⁹ p̄mittunt̄ tres distictiones ō agēte ⁊ ō agere cū actū sup q̄ sunt diuerse snie doctoꝝ ⁊ dant̄ mlta exēpla i hijs reb⁹ q̄ tangunt salutē aīe sup quib⁹ tn̄ snie doctoꝝ extant ↄrie.

Pⁱma ꝯcl'io. In ſeptem caſibꝫ ꝯtingit ꝙ agẽs talẽ actũ de quo (mõ tacto ĩ titulo) ꝯ doctores tenent ꝯ̃rias ſñias: peccat mortalr. Probaṯ enũerando eos. ⁊ in ſeptĩo caſu recenſenṯ ſeptẽ cauſe, ꝓpter q̃s aliq̃s poti⁹ debet adherere vni opinioni doctoꝝ ꝙ̃ alteri alioꝝ ⁊ ita vnã opinionẽ ꝑferri alteri.

Scd̃a ꝯcl'io. In duobꝫ caſibꝫ nõ peccat ille q̇ agit actũ de q̃ doctores tenẽt ⁊c̃. vt in titulo. Probaṯ enũerãdo eos ⁊ ſcd̃s caſus ꝓbaṯ tripliciter. Ubi inṯ cetera etiã examinaṯ an ad h̃ ꝙ hõ dicaṯ feciſſe qd̃ in ſe eſt ad ſciendũ in caſu de quo eſt doctoꝝ varietas: q̃ opinionũ ſit vera: ſufficiat ſtudiũ ꝑ intellectũ adhibuiſſe ⁊ nõ requiraṯ etiã deum ꝑ affectũ, ꝑ ſapiã ⁊ ſua illumĩatione inuocaſſe. vbi q̃drupliciter oñditur ꝙ etiam illud ſcd̃m requiriṯ.

Tertia ꝯcluſio. Alicui ꝯfeſſori licitũ eſt abſoluere illũ q̇ ſm̃ tenorẽ ſcd̃e ꝯcluſionis egit actũ de q̃ (ꝑdicto mõ) doctores tenent ꝯ̃rias ſñias ⁊ tñ alteri nõ eſt licitũ illũ abſoluere. Probaṯ diſtinguẽdo d̃ ꝯfeſſore ordinario ⁊ nõ ordinario: ſpontaneo vel neceſſario. Poſtea arguiṯ. xj. argumentꝭ vbi inter cetera ſcꝫ in q̃rto examinaṯ an diuini iuris ignorantia inuincabilis poſſit cadere in facientẽ qd̃ in ſe eſt. Et in ſexto ſeptimo octauo ⁊ nono examinanṯ ille auctoritates ſcꝫ Tene certũ ⁊ dimitte incertum ⁊c̃. Qui amat ꝑiculũ ꝑibit in illo. In dubijs tutior via eſt eligẽda. Bonaꝝ mẽtiũ eſt ibi culpã agnoſcere vbi culpa nõ eſt: ⁊ quedã alie auctoritates. Atq; ita finis oꝑi ĩponiṯ ĩ eo de quo diciṯ ꝯſummatio ſermonũ ipſe eſt cui ſit laus ⁊ gloria per infinita ſecula ſeculorum fiat fiat.

Explicit ſummariũ a compilatore ſubſequentis operis: loco tabule alphabetice ſuper eodem collectum.

Inter additiones

ꝯfirmatorias ac ampli⁹ reſolutorias: quas compilator oꝑis ſummario inſeruit: potiores ſunt tres. quaꝝ duas lector inueniet in queſtiõe. xxxiij. vnã quoq; ſatis diffuſam ĩ queſtione. lvij. de multiplici deceptione in ꝯtractibꝫ venditiõis ⁊ emptiõis: ⁊ nullitate ac reſciſſibilitate eorundẽ: cũ multoꝝ argumentoꝝ ſolutionibꝫ de ſuꝑuendente nõ vltra dimidiũ iuſti precij ſi reſtituere teneatur ſuꝑacceptum. Cetere additiones pauciule ſunt atq; breues.

Correctura quarũdam dictionũ ſequentis operis.

In queſtiõe. lvij. in ſcd̃a ſolutiõe ſcd̃i argumẽti ſuꝑfluunt ille dictiones ſcꝫ. ſm̃ aliquos. ſm̃ illos. Itẽ vbi ſtat dixi notanter ⁊c̃. hoc ſuꝑfluit vſq; ibi. prima. incluſiue.

In eadẽ queſtiõe in quarta ꝯcluſiõe ibi: ſi placet emptori. debet ſtare. ſi placet ſibi. Et ibidẽ. aut ſi emptor vult. debet ſtare. ſi ipſe vult. Et ibidem ſuꝑfluunt ille dictiões ſcꝫ. ſm̃ aliquos. ⁊ ly quare. vſq; ibi. etiam. incluſiue.

In queſtione. lxxix. in fine ſcd̃e ſuppoſitionis ibi. confundũt. debet ſtare: equiuocant.

In hoc ꝓlogo ſeptem agi lector videbis.

Primo eteni cur in oꝑis huius exordio eoꝝ q̄ de ꝯtractibus ſcripſerunt cōmemorent nomina q̄druplex cauſa introducit.
Scdo ꝙ nō impertinēs nec alienū ſit a theologis ꝯctuū tractari materiā oſtendit.
Tertio prudētia atq3 moderatio q̄ reſpōdendo in foro ꝯſcientie ad caſus ꝯtractuum ſeruāda eſt q̄buſdam documētis exponit.
Quarto ſtudiū eiꝰ theologie quā practicam (q̄uis vniuerſa talis ſit) appellamꝰ: puta q̄ ad reſoluendū ꝓ xpifideles ꝛ ad ꝯſulendū eiſdē ſup materia rerū agibiliū atq3 moraliū caſuum ꝛ peccatoꝝ in foro ꝯſcientie dirigit lectori conſulitur.
Quinto ꝙ a theologo in p̄fata theologia canones. imo et leges oportunas (parce tn̄) introduci congruū ſit atq3 expediens tangit.
Sexto ſup eo ꝙ oꝑis huius ſtilus minus cultꝰ ē atq3 comptus vt puta qui ſcholaſticus eſſe debuit excuſatio p̄mittit.
Septimo ꝛ vltimo opꝰ p̄ſens i ſeptē tractatꝰ ꝛ centū q̄ſtiones diſcindit.

Prologus huius operis

b

Enignū et plenuʒ ingenui pudoris eſt fateri per quos ꝓfecerꝭ: obnoxij autē ꝓfecto animi ⁊ infelicis ingenij ē malle furto deꝑhendi ꝗ mutuū reddere, inquit Plinius ad Veſpaſianū imꝑatorē in ꝓhemio naturalis hiſtorie. Hac igit̄ aliiſqȝ trib⁹ ex cauſis. eoꝝ noīa in huius opis exordio memorabo: q̄ in materia cōtractuū ſcripſerunt: in quoꝝ labores ꝑ mea aliorūqȝ vtilitate atqȝ ꝓfectu introiui: q̄bus gratias habeo. qꝛ ex eoꝝ ſententijs viſqȝ eo ꝓfeci quo ad p̄ſentis opis cōpilationeʒ perueni. Dehinc ad ſtudium quo quiſqȝ agibiliū reꝝ moraliū quoqȝ caſuū deciſiōes addiſcat: veluti maxime neceſſariuʒ ⁊ vtile quinīmo ⁊ ſubtile exhortabor. Eam q̄ȝ modeſtiam atqȝ prudentiam exponere curabo q̄ ſeruāda eſt in cōſulendo ⁊ reſpondēdo ex hoc opere vel alioꝝ tractatib⁹ ad caſus qui ꝑ foro conſciētie in materia cōtractuū fuerint oblati. Demū incultum operꝭ ſtilum excuſabo. librū q̄ȝ ip̄m in tractatus atqȝ q̄ſtiones diſcindere. ⁊ ſic rem ipſaȝ aggredi ſtudebo. Predicte itaqȝ p̄mittende cōmemorationis prima cauſa hec eſt. ne me quiſpiaȝ tot tātoꝝqȝ ac tam varioꝝ contractuū ſiluā: quoꝝ ē abiſſalis vorago: nullo p̄uio duce ſemitam monſtrāte exiſtimet ingreſſum fuiſſe: put in ſimili beat⁹ Hieronym⁹ in epiſtola ad Paulinuʒ de oībus ſacre ſcripture libris: et aliaꝝ artium ꝓfeſſoribus docuit: min⁹ eteni fidei in ſic confecto remaneret opere.

Scd̄a ne ſuꝑfluū laborē adijſſe videar q̄ poſt tot tātoſqȝ etiam ip̄e hac in re quidpiam ſcribere volui. ſiquideʒ q̄ ex noſtris magiſtris fuere vel non niſi de vna vel de paucis ſpeciebus cōtractuū ⁊ de his q̄deʒ admodū breuiter ⁊ nō nūq̄ȝ iure improbāda determinauerūt: nec ita ad ſaturitatem emergentes difficultates demeſſuerūt q̄n multas ſpicas poſt terga metentiuʒ iuxta legis edictum pauꝑibus ⁊ egenis cū moabitide reliquerint: nōnulla quoqȝ demeſſuerunt q̄ forſan ordinatius poſt hac componi debuerant. Stamina eni ⁊ fila (vt inquit Hieronym⁹) nōnunq̄ȝ ponūt priores vt poſteri veſtem inde cōficiāt et (vt cū eodem Hieronymo in p̄fatione cōmentarij ep̄le ad ephesios loquar) neminem manu conſerta: vt noſtra trāſſcribat vel legat: i mis trahere volo: me imperitior quiſqȝ lector⁹ eſt: tua forſitan dicta ſi ſcripſerꝭ Tull⁹ admirabit. Nunquid aut tertulian⁹ beatum martyrē Cyꝑanū: aut Cyꝑan⁹ Lactātiū: aut Lactanti⁹ Hylariuʒ a ſcribēdo deterruit. Magna eminere nō poſſūt: niſi parua fuerint. Primū non dicit̄ niſi ſcd̄m ſeq̄tur ⁊ tertiū. ad ſūma non ſcandimus: niſi ꝑ ima gradiamur. hec ille. Si aliqs qd̄ ſcripſero nō placet: mihi ipſi tn̄ cecinisse inuabit: hoc dicturus qd̄ beatus Auguſtin⁹ in prologo tertij libri d̄ trinitate ait. Multa neſciebam q̄ ſcribēdo didici. et p̄mo libro cap̄lo q̄rto. donabit deus vt eis miniſtrādo que legāt: ip̄e quoqȝ ꝓficiam. et cupiēs reſpondere q̄rentib⁹: ip̄e quoqȝ inueniaȝ q̄ querebam. hec ille. Nec ſi alij quidpiā ſcripſerit: ip̄e ſilere debeo. vnde idē p̄mo d̄ trinitate ca. iij. ait. Utile eſt plures libros a plurib⁹ diuerſo ſtilo etiam de eiſdē q̄ſtionibus fieri: vt ad plurimoſ res ip̄a perueniet: ad alios ſic: ad alios autē ſic. Et idē in ꝓlogo tertij libri ait. Tāto facili⁹ inuenietꝛ: q̄nto plura talia eſſe potuerunt.

Tertia cauſa vt his in quoruʒ labores prius pro meo aliorumqȝ ꝓfectu īroiui: atqȝ dehinc ad p̄ſentis opis qualēcūqȝ cōpilationem perueni: nō ingratus videar: neqȝ furti ſuoꝝ dictoꝝ argui queam: ⁊ cōpēdij maioriſqȝ vtilitatis cauſa: ſemel ꝑ multis vicib⁹ eos ibi vbi poſſibile atqȝ vtile fuit cōmemoraſſe ſufficiat. ita eni nemo mihi ob id indignari valebit: ꝗ ibi non eoꝝ attexuerim nomina: vbi nec poſſibile (ſaluis veritate atqȝ cōpendio dicendoꝝ) fuiſſet. nec ſi fieri potuiſſet: id expediuiſſet. ſed lōge plus laboris q̄ȝ vtilitatis: q̄nimo diſpendium non paruū lectori atqȝ operi attuliſſet. neqȝ eni verū eſt hanc illius fuiſſe concluſioneʒ: ꝓbationem: argumentatiōeʒ: ſolutioneʒ aliamve q̄lemcūqȝ ſententiā: qui nec vniuerſa illa poſuit q̄ in eadem cōcluſione: ꝓbatione. ⁊ ſic de alijs tanq̄ȝ ad veritatē eiuſdeȝ aut ad efficacius munimentū illius req̄ſita ab alio quopiā inuenit colligata atqȝ cōtexta fuerūt: neqȝ eius dicēda eſt eſſe illa

ſincera veritas quā ipſe nequaꝗ̄ purgatā ſed falſis fermentatā atqꝫ ꝑmixtam aut forſan indigeſto crudoqꝫ ordine ac diminutꝰ q̄ neceſſe eſſet cōportauerat. Hāc autē eorū ex quibꝰ quiſqꝫ ꝓfecit memoriam: ⁊ ſi non ſit vſqꝫquaqꝫ neceſſariū: etiam ſi id a principio op̄is fiat ꝑmittere: ſicut neqꝫ in ꝓceſſu ei q̄ cōpendioſiorē vtiliorē ac magiſtraliorē modū ꝓcedēdi ſuare voluerit: expediens vel poſſibile eſt illam paſſim attexere: cum plurimi ex primoribꝰ atqꝫ dehinc ex recētioribꝰ potiſſimūq̄ noſtre profeſſionis doctoribꝰ nequaꝗ̄ vel hoc vel illud egerint: q̄nimo nonnulli ex illꝭ: multas ꝑ columnas crebraſqꝫ ꝑ paginas etiam forma dicendorum et qualitate ac quātitate eorundem inuariata: aliorum ponentes ſententias: nullatenus eorundē appoſuerint nomina: nec ſaltē a principio operis eorū: vtputa ex quibus ꝓfecerint ꝑmiſerint memoriā. Id tamē ⁊ ſi non neceſſariū: benignū tamē ſimul ⁊ cautū fieri arbitror. Benignū q̄dem ꝓpter ſupra dictā Plinij ſententiā. Cautū vero aduerſus obtrectatorū maledicta: qui cū ipſi torpeſcāt ocio: alijs laborantibꝰ inuidere ſolent: ⁊ in eo ſe ſcire aliquid arbitrant̄: ſi alienis operibus detrahant: qui ſi ſtilum figerēt ⁊ tria verba (vt Hieronymꝰ inquit) cōponerēt: ſeqꝫ metipſos experirent̄: forſan ex labore ꝓprio diſcerent laborantibꝰ ignoſcere. Hi ſunt qui vel aliorū dicta non ꝓuident aut his ꝓuiſis nec vetera cū nouis de theſauro ſuo proferunt nec ex anteceſſorum ſtamine ⁊ licio veſtem conficiūt: nec ꝑinuētis quidpiā adijciūt: nec ex aliorū manipulis (⁊ ſi demeſſis non tamē colligatis) vnacū ſpicis poſt terga metentiū relictis faſciculum cōponūt. ſed potius ceteros huiuſcemodi vtilem laborem exhibentes furti arguunt: ſiqꝫ alij ante eos ſcripſerant inſerta ſuis opibus inueniant: q̄ſi vel ipſi vel vlli alij ſint q̄bꝰ dici nequeat. Quid habes qđ non accepiſti. nec eorū maliuolētie obſtat quātūcūqꝫ talia que ab alijs accepta ſuis inſeruerunt libris a falſitatis ac impugnabilitatꝭ ſcoria magꝭ purgata ⁊ additiōibꝰ neceſſarijs amplꝰ ſtipata: ꝓpugnaculis q̄ꝫ pluribꝰ q̄ ante fuerint munita ac ad meliorem formā redacta compererint. Hinc forſan ⁊ Hieronymꝰ crebro eorum qui ante ſe hos quos ipſe exponēdos ſumpſerat libros cōmentati fuerant ⁊ ex quibus ipſe ꝓfecerat recenſere in ꝑfationibus cōmentariorum ſuorū nomina aſſolet atqꝫ volumina: que ⁊ ſe vidiſſe memorat: vt in ꝑfatione cōmentarij Eſaie: Oſee: Matthei et epiſtole ad Galathas eſt cernere. furti enī eum calūniabant̄ emuli tanꝗ̄ qui aliorū ſentētias ſuis cōmentarijs inſereret. vnde in ꝑncipio operis ſui de hebraicis q̄ſtionibus (qđ nouū tam grecꝭ q̄ latinis vſqꝫ ad id locorū inauditū: in ꝑfatione alterius libelli ſcꝫ de interpretationibꝰ nominū hebraicorū appellat) ait. Id qđ Therētio accidit ſuſtineo: qui comediarū ꝓlogos ī defenſionem ſui ſcenis dabat: vrgebat enī eū Lucius lauinꝰ noſtro Lucio ſimilis ⁊ q̄ſi publici erarij poetā furem criminabatur. Hoc idē paſſus ē ab emulis ⁊ Mātuanꝰ vates vt cū q̄ſdā verſus Homeri trāſtuliſſet ad verbū: cōpilator veterū diceret̄: q̄bꝰ ille reſpondit: magnarū eſſe virīū: Herculi clauam extorquere de manu: ſꝫ et Tulꝰ qui in arce eloquētie romane ſtetit rex oratorum ⁊ latine lingue illuſtrator: repetūdarum accuſatur a grecꝭ. non mirum ergo ſi contra me paruū homunculū imūdi ſues gruniant ⁊ pedibꝰ margaritas conculcēt: cum aduerſus doctiſſimos viros ⁊ q̄ gloria inuidiam ſupare debuerant liuor exarſerit. hec ille. Quā ꝟo expediens atqꝫ vtile lectori pariter ⁊ auditori ſit ī ꝓceſſu operis ita (vt ꝑmiſſū eſt qđ ⁊ hic ſeruabit̄) agere: q̄qꝫ is ſit modus ꝓcedēdi cōpendioſior quē ⁊ noſtri magiſtri priores atqꝫ poſteriores ſeruauerint: ī cuiuſdā alterius operis ꝓlogo deductum ſi queſiueris forſan īuenies. Quarta cauſa vt me non inſolitam a theologis tractari materiam aggreſſū fuiſſe appareat: quā tot tātiqꝫ ex magiſtris noſtris diſputauere. ex quibus qui ſe quūt̄ fuere. ſcꝫ doctor irrefragabilis Alexander de ales in tertia ꝑte ſūme. q. xxxvj. ⁊ lxvj. Doctor ſolennis Hainricꝰ gandēſis in diuerſis q̄ſtionibus quodlibetorū ſuorū: nominatim in quodlibeto ꝑmo. q̄ſtione. xxxix. ⁊ ſequentibꝰ ⁊ q̄dlibeto octauo. q̄ſtiōe. xxiiij. ⁊ quodlibeto ſexto. q̄ſtione. xxi. Sanctus etiam Thomas ſcđa ſcđe q̄ſtiōe. lxxvij. per quattuor articulos. ⁊ q̄ſtione. lxxviij. per quattuor articulos.

Item in epiſtola quadam ad lectorē Flo-
rentinum miſſa ⁊ in quodlibet; quodlibe-
to ſcdo articulo decimo. et q̄dlibeto tertio
articulo. xix. Richardus etiā; de media
villa in q̄rto. diſ. xv. articulo q̄nto. q̄ſtione
quinta ⁊ ſexta. Preterea doctor ſubtilis
Scotus paululū diffuſiꝰ q̄s ſupra memo-
rati multū ſubtiliter de cōtractibus diſſe-
ruit in q̄rto. diſ. xv. q. ij. Petrꝰ d̄ palude
in tertio. diſ. xxxvij. Johānes neapolita
nus in quodlibetis ſuis. Ceteri deniq̄ꝫ in
ſcriptis ſuis circa magiſtrū in tertio libro
nōnulla ſcripſerunt de contractibꝰ. Sꝫ
hi omnes pauca q̄dem ꝟputa vel de vna
tm̄ ſpecie ꝯtractus: vl̄ ſi d̄ pluribus: tamē
tranſitorie atq̄ꝫ raptim: nec tanta quāta di
ci poterāt. imo quāta neceſſitas exigit ſcri-
pſerunt. nec abre: quoniam circa ſententiaꝝ
libros eis deſudantibꝰ: aliarū tantarū reꝝ
maieſtas eis occurrens emerſit: vt vix pro
illis eorum ſuffeceri̅t etas atq̄ꝫ ſtudium.

Ob q̄d ⁊ poſt illos Gregoriꝰ de Arimi
no: Heinricꝰ de hoyta: Heinricꝰ d̄ haſſia:
Johānes de ripa ordinis minorū: Johā-
nes de gerſona cancellariꝰ pariſienſis: ſan
ctus etiam Bernhardinꝰ: ac Johānes ni-
der ſpeciales ſup̄ hac materia tractatulos
ediderunt: cōſiderantes forſan q̄ꝫ q̄r cōtra
ctuū materia, imo vorago foret q̄ſi mare
magnuꝫ ⁊ ſpacioſum manibꝰ in q̄ reptilia
quorū non eſt numerus: nō indignū eſſet
ſuper ea ſpecialem facere indaginē. In-
ſuper vtriuſq̄ꝫ iuris textus in his titulis q̄
ad materiam contractuū reprobandoruꝫ
vel approbādorū aut defenſandorū q̄tuꝫ
ad forum anime ⁊ theologicum attinet ali
quid vtilitatis conferre videbant̄ diligen
ter conſideraui: vna cū lecturis quorundā
dominoꝝ iuriſtaꝝ deſuper: nominatim in
canonico iure domini Panor. in varijs ti-
tulis tertij libri decretaliuꝫ ⁊ in q̄nto libro
in titulo de vſuris: ſimul ⁊ in quadaꝫ eius
diſputatione que incipit Angerio. Simi-
liter ⁊ repetitionem domini Laurentij de
Ridol. ſup. c. conſuluit. de vſuris. Et in ci-
uili iure aliquādo lecturaꝫ domini Pauli
de caſtro: aliquādo Bartholi ⁊ Baldi: ac
cedente ſepe ſuper eiſdem textibꝰ atq̄ꝫ ſcri-
ptis viue vocis cuꝫ dominis iuriſperitis
collatione. Sūmiſtas etiam ⁊ domino
rum iuriſperitorū de contractibꝰ tractatu-
los aliquos ⁊ nōnullorū ſuper talibus ꝑ-
ſtita conſilia: quorum aliqui ſatis vtiliter
atq̄ꝫ particulariter ſcripſerunt videre cura
ui atq̄ꝫ vidi: in hoc noſtros imitatꝰ magi-
ſtros: quoniā ⁊ ipſi tam iura q̄ꝫ ſumas iu-
rium ſepe conſpexerūt. Teſtant̄ illud Alex
andri de ales ⁊ Richardi de media villa iu
ribꝰ plurimū referta opera: ac ſācti Tho-
me ⁊ Scoti ſup̄ quarto libro ſcripta: q̄q̄ꝫ
noſtri magiſtri ſuo more eoruꝫ ex quibus
hauſerunt vel ꝑfecerunt ſoliti fuerint reti-
cere nomia. Raymūdi ſummā atq̄ꝫ Ho
ſtienſis viderunt ⁊ tamē vix vltra illud ſe-
mel inueniēs Raymundū ab Alexandro
cōmemoratum q̄d ponit̄ in q̄rta p̄te ſūme.
q. xxiij. in fine. Forſan aūt eo ꝑmoti fue
rūt q̄m (vt iura inquiunt) oīa ea noſtra
facimus quibus auctoritateꝫ impartimur
vt in ca. ſi apoſtolice. de p̄bendis. libro. vj.
Non eni̅ id̄o: quia p̄cedentes magiſtri ita
ſenſerunt: ideo ſic per poſteros ſentiendū
eſt. ſed quia ratione ꝓbabili aut auctorita
te ſolida ita eſſe ꝯuincitur ꝓut in ſimili do
cet beatus Auguſtinꝰ in ep̄la. ix. ad beatū
Hieronymū. de quo in. c. ego. diſ. ix.

Nō igitur rem a theologis̄ tra
ctari inſolitam ag-
grediar: neq̄ꝫ etiā falcem mittā in meſſem
alienaꝫ de contractibꝰ ſcribendo. ſicut nec
ſupra memorati theologi terminos quos
poſuerunt patres eoruꝫ tranſiſſe cenſendi
ſunt: de contractibꝰ diſſerendo. quoniā ⁊ ſi
iuriſperitorū ſit de cōtractibꝰ ſcribere. q̄tū
ad forum attinet contentioſū: quibꝰ ſcꝫ mo
dis ſup̄ contractibꝰ agatur: que actio acto
ri competat: qualiter deniq̄ꝫ lites ſup̄ illis
dirimant̄: q̄tum tamē anime forum cōtin-
git ⁊ cōſciētie: ad theologū recurrendū cē-
ſeo ſimul ⁊ moraleꝫ ph̄m naturali legi in-
tentem. Primū equidē ex eo patet: quo-
niam ille contractus vt iniquꝰ in foro con
ſcientie dānandus eſt q̄ charitati q̄ ad pri
mū eſt aduerſatur. ⁊ quis vel q̄d charitati
ad p̄ximuꝫ aduerſetur meliꝰ nouit q̄ꝫ theo-
logus: cuius vniuerſa lex quaꝫ ꝓfitet̄ ⁊ ꝓ-
phete pendent in ea: vt diligat homo deuꝫ
ex toto corde ⁊ p̄ximū ſicut ſeipm̄. Mat.
xxij. Nunq̄d non theologus noſter Pau-
lus p̄cipit dicens. Ne quis ſupgrediat̄ ne
q̄ꝫ circūueniat in negocio fratrem ſuum. j.
Theſſal. iiij. Aut vnde ſcis q̄ꝫ fraude inir-

aut circūuentus ꝯtractus in foro cōſciētie penā meref: nunqd nō ex eo ꝙ Paul⁹ p⁹ p̄dicta vbi ſupra ſubiecit dicēs. qm̄ vindex ē dn̄s de his oibus. Eſt pterea diuina lex ſufficiēs illuminatrix in his q̄ ad forū cōſcientie ptinent. alioquin xp̄s ſuā politiā inſufficiēter inſtituiſſet: imo in neceſſarijs ad ſalutem defeciſſet. qđ longe ſit a mētib⁹ fidelium. Ad pfeſſorē igit diuine leg̃ etiā attinet de ꝯtractibus q̄tum ad cōſcientie forum ſpectat ex principijs theologicis atq̃ naturalis leg̃ differere. Diuina deniq̃ atq̃ naturalis lex talis tantaq̃ ē. vt q̄ eius pncipijs puis q̄dē i q̄ntitate: magnis aūt in virtute (qm̄ inumeras in ſe claudūt cōcluſiōes) inītit atq̃ ſic d caſib⁹ loq̄t haud q̄q̄ ſine lege loquit. etiā ſi iura humana omittat. ita vt nō op⁹ ſit illō ei dicere. Erubeſcimus cū ſine lege loquimur. Scđo ꝟo liquet: qm̄ fere oēs ꝯtractus ſunt d iuregentium. ꝙ ꝟo quidā de iure ciuili eſſe ꝓhibētur: id quo ad formā quandā poſitiuam ſeruandā ⁊ ſolēnitates quaſdam ⁊ q̄dam alia q̄ circūſtant contractū extrinſec⁹ veritatē quidē habet. ipa tamē eorū equitas ⁊ radicalis natura a iuregentium ē deriuata. Quis aūt q̄ iurisgentiū ſunt meli⁹ nouit q̄ moralis ph̄s naturali nitens lumini rōnis? Nam que iurisgentiū ſunt: legis naturalis ſunt. cum iuſgentiū ſpecies ſit iuris naturalis. Diuidit eni apđ magiſtros nr̄os nominatim Alexādrū de ales i tertia pte ſūme. q. xxvij. mēbro q̄rto. arti. j. ius naturale in ius naturale natuū. ⁊ naturale hūanū. ⁊ naturale diuinū. ⁊ ꝑ ſcđm intelligit iuſgētium: vt ibidē ptꝫ. Que aūt leg̃ naturalis ſūt ſanctiōes: moralis ph̄s ꝯtemplat. ſicut theolog⁹ diuine legis p̄cepta: ⁊ iuriſperit⁹ hūani iur̃ decreta rimat.

Si inſup iuris canonici atq̃ ciuilis ſciētie ꝯtract⁹ ſi iuſti vel iniuſti ſint diiudicāt: nunq̄d nō ſciētie q̄b⁹ ille ſubalternāt certius iudicabūt? Utiq̃ teſte Areſto. ꝑmo poſterioꝝ. iuris aūt canonici ſcia theologie ſubordinat ⁊ quodāmodo ſubalternat. ꝑut tāgit papa i. c. q̄liter. de acuſatiōib⁹. dicēs. Ex auctoritatib⁹ ve. ⁊ no. teſtamēti ꝓceſſerūt canonice ſanctiōes. q̄ſi p̄tēdat eas quodāmodo correlaria fore diuinaꝝ concluſionū. Juris ꝟo ciuilis ſcientia morali ph̄ie ſubordinatur: adeo vt ph̄ia moralis etiā ciuilis ſciētia nomiet ab Areſto. ꝑmo ethicoꝝ. Uñ rite Areſtotiles finē impoſuit⁹ ſue ethice ad legiſlatiuā deſcendit: vt inſinuet: q legū ſciētia a moralis ph̄ie ſede deriuat. Propterea adhortādi ſūt dn̄i iuriſte vt i ꝯdēnādo vel iuſtificādo aliquē ꝯtractū: nō adeo fixi: adeo p̄ſſi ſuis inhereant textib⁹ ꝙ deiectis oculis in mēbranas in aīaliū ſcꝫ pelles: nō aſſurgāt. ꝯtēti tm̄ ꝙ ſic ſciant eē ſcriptū: vel ꝙ talis doctor ita ſentit i lectura ſua. q̄ſi h̄ eis ſufficiat ſi non exerceāt intellectū rationēq̃ ꝯſulāt inueſtigādo ꝓpter q̄d ē ꝯdēnat⁹ vl iuſtificat⁹: ⁊ reſoluēdo effectū i cauſā ⁊ ꝯcluſionē (vtputa ꝯſtitutionē canonicā vel ciuilē: ſoli dicentē q ē) reducēdo i pncipia theologica vl philoſophica moralia vnde deriuat. Nō eni rō ex lege: ſꝫ lex ex rōne ꝓceſſit. Uñ ſepe id accidit ꝙ ſi hō dimitteret capl'a humanoꝝ iuriū ⁊ oculos rōnis in pncipia charitatiue atq̃ naturalis legis attolleret lōge citi⁹ facil⁹ atq̃ ſereni⁹ ſup cōtractib⁹ ⁊ alijs moralib⁹ atq̃ agibilib⁹ iudicaret. ſicut etiā ſepe dū in allegationib⁹ iuriū veritas impugnari videt: ſi hō dimitteret gloſas ſup gloſas: ⁊ recurſus fieret ad nudam text⁹ lr̄aꝫ: aptior ſibi pateret intellectus: vt Pe. d aleaco ſepe ſibi accidiſſe teſtat. Dis q̄ppe lex ciuil rōni inītit ſuo modo. Nec leges ſūma eq̄tate ⁊ rōne ordinate forent: niſi naturalis rōnis lumīe legiſlatores ac iuriſcōſulti philoſophando eas decreuiſſent. Ob qđ cācellari⁹ pariſieſis i tractatu de ſolicitudīe eccl'iaſticoꝝ nō imerito illos ſugillat q̄ ad ſola ſingularia ſe totos dant: nullā ad pima pncipia reſolutiōeꝫ facientes: q vel illa neſciūt vel negligūt: aut toti lr̄ales ⁊ ſine ſpū carnales ſūt: vel excecat eos malicia hec vel illa. alios ꝟo econtra cōmēdat q̄ ſingularia caute colligūt et ſapiēter ad regl'as reſoluūt generales: colligētes pariter q̄ fuerit ratio date legis: qm̄ q̄ ꝑ eleuatiōeꝫ mētis ad regulas diuinas: q̄nq̃ ad humanas. hec ille. Unde ſepe dn̄is iuriſt̃ nō reſoluētib⁹. q ē in propter q̄d: accidit i talib⁹ ꝙ q̄ i hūano iure admiſſa īueniūt: credāt diſpēſatiue eē admiſſa et in illis ſpecialitatis rōneꝫ h̄re locū: q̄ ſi ad theologica pncipia leuarēt oculos: longe aliter ſicut deberēt ſentirēt. ꝑut in. q. xxv. ⁊. xciij. patebit. ⁊ in alijs. Deſpiciebāt

ſapiētes mūdi nři anachorete magni An-
thonij ſapiaꝫ.eo ꝙ līas non didicerat. At
ille. Rñdete inqͭt mihi.q̄d pri⁹ ē:ſenſus an
līe:⁊ q̄d cui⁹ exordiū:ſenſus ex līis:an līe
oriūť ex ſenſu: Illis aſſerētibꝰ.qꝛ ſenſus au
ctor atqꝫ inuētor eſſet līaꝝ:ait. Igitur ſi cui
ſenſus incolumus eſt: h̄ līas nō requirit.
Sic etiā h̄ q̄ri pōt. an h̄ ꝙ hūana iura
ꝯcꝰ in ſe iniq̄s ꝯdēnarūt.⁊ i ſe licitos ap-
probarūt:ex lege diuina ⁊ naturali ꝓceſſe-
rit.vł ecōtra.ido lex diuia ⁊ naturalis eos
ꝯdēnauit vł approbauit.qꝛ ſic hūana iura
de eis decreuerunt: Sane:neq̄q̄ rñdebis
ſcōꝫ.ꝙ theologicꝫ ꝓncipijs atqꝫ naturalis
legꝫ fundamētꝫ institut⁹: eoꝵdē dep̄hēde
re poterit approbationē aut ꝯdēnationeꝫ.
Diuia eni lex ei⁹ qd i ſe iuſtū vel iniuſtū eſt
q̄tū ad theologicū forū attinet doctrix eſt
atqꝫ inuentrix ſufficiēs Ad talit̄ eni iuſta vł
iniq̄:iura hūana declaratorio ſe habēt mō
ita vt nō ꝑciſe ido mala ſūt.qꝛ ſic de eis de
cretū ē:ſꝫ ideo ꝺ eis ſic decretū ē.qꝛ ex diui
ne ⁊ naturalis legꝫ ꝓncipijs reperti fuerūt
tales. Quid aūt nob̄ obſtare poterit ſi pau
culi q̄dā ꝯcꝰ i mediū adducāť q̄ nec ex di
uina lege: nec naturali lege a pħo vt iniq̄
ꝯdēnari poſſunt:q̄s tn̄ iuriſperit⁹ ꝯdēnare
poterit.eo ꝙ iure poſitiuo forte tn̄ videāť
ꝓhibiti. Naꝫ qd modicū ē:ꝓ nihilo repu-
tať. Denīqꝫ ꝙ tales(ſi q̄ ſint)ꝓhibiti ſunt
plerūqꝫ venit ex eo.qꝛ vł ſpeciem mali p̄ſe
rūt:vł mali p̄ſtāt occaſionē:vel maliuolis
atqꝫ malicioſis negociatoribꝰ ſūt ſpelūce
latronuꝫ. Vñ aūt ſcies.qꝛ merito tales ꝓ-
hibēdi.imo etiaꝫ lege diuina actu ꝓhibiti
ſūt:niſi qꝛ lex diuia ait. Ab omi ſpecie ma-
li abſtinete vos.j.ad Theſſal.v.⁊ Ve mū
do ab ſcādalis. Mat.xviij.⁊ h̄ q̄ ad ſcōꝫ.
et Si man⁹ tua ⁊ pes tu⁹ ſcādaliꝫat te:ab-
ſcide eū ⁊ ꝓijce abs te.ibidem.⁊ h̄ q̄ ad ter
tiū. At hec ꝓ nūc ſufficiāť.qm̄ qd ad theo
logū de ꝯctibꝰ determinare i ſuo foro ſpe-
ctet:lati⁹ tractabiť infra.q.xlix.

Est aūt mihi animus deo duce ⁊
docēte duo facere.ſcꝫ ini-
q̄s ꝯcꝰ:legi diuine ⁊ charitati ac naturali
eq̄tati aduerſātes ꝯ eoꝵ defenſores ꝯdem
nare:⁊ eos tales oſtendere(eſt eni via q̄ vi
deť hoi recta:⁊ nouiſſima eius ducunt ad
mortē. Prouer.xiiij.)atqꝫ ecōtra ꝯcꝰ: illis
legibꝰ atqꝫ hūanis ſanctiōibꝰ nō aduerſan
tes:ꝯ ꝯdēnātes eos iuſtificare. Nā nō tm̄
ſūt impij ꝯcꝰ ꝯdēnādi:ſꝫ etiā ne ſup iuſtis
ꝯctibꝰ ꝯſcīa iuſti viri inq̄eteť: ꝯ illō.i pa-
ce fact⁹ ē loc⁹ e⁹:iuſti ꝯcꝰ ſunt defenſandi
Vñ ad iudicē i foro ꝯſciē p̄ſidētem vtrūqꝫ
attinet. Ad qd audi Eſaiā dicētem. Ve q̄
dicitꝫ malū bonū:⁊ bonū malū. ponentes
tenebras lucē:et lucem tenebras. ponētes
amarū i dulce:⁊ dulce i amaꝝ. Eſa.v. Au-
di ⁊ ſapiētē dicētē. Et q̄ iuſtificat impiū et
q̄ ꝯdēnat iuſtum abominabilis eſt vterqꝫ
apd deū. Prouer.xvij. Ezechiel.etiā.xiij.
ca.vtrūqꝫ ꝯdēnat dicēs. Ve q̄ ꝯſuūt pul-
uillos ſub omi cubito man⁹:⁊ faciūt ceruī
calia ſub capite vniuerſe etatis ad capien-
das aīas.⁊ h̄ q̄ ad ꝓmum.et infra. Pro eo
ꝙ merere feciſtꝫ cor iuſti mēdaciter: quem
ego nō ꝯtriſtaui ⁊c.ꝓpterea eruā populuꝫ
meū de manu vra.⁊ h̄ q̄ ad ſcōm.⁊ vtrūqꝫ
ſimul cōplectēs ſugillat eos q̄ aīas q̄ non
viuebāt viuificabāt ⁊ aīas q̄ nō moriūť i-
terficiebāt. Regla itaqꝫ via i ꝓmis eun
dū ē:vt nō decline ad dexteram:ne nimis
emūgēdo:ſāguinē eliciam⁹.⁊ ꝯſcias infir-
morū fratrū ꝑcutiam⁹. neqꝫ ad ſiniſtrā:ita
vt iniq̄ iuſtificem⁹. Refert Joh. gerſon
cācell̄.pariſieñ.p̄ceptorē ſuū cardinalē came
racēſem dixiſſe:ꝙ ſup ꝯctibꝰ hūanis q̄ pre
ſuppoſito pctō ſūt naturales atqꝫ neceſſa-
rij:nō debet leuiter reprobatio fieri ſeu re-
ſtrictio vł ad vſurariam p̄uitatē reductio.
hec ille. Dehinc ſup h̄ ſollicite q̄euis
lectorē obſecro vt cū me ſenſerit ꝯctū ali-
quē iuſtificare: nō ſtatim i h̄ ꝓſiliat vt me
abſolute eū iuſtificare dicat.imo neqꝫ cre-
dat.ſꝫ ꝯditiōes plurimas ⁊ circumſtātias
ad eū req̄ſitas:q̄s ſubijciā diligēter ꝯſide-
ret:nec qd plurimis ⁊ circūſpectꝫ ſentētijs
tradiť:ipe vnī⁹ credat ſnie ꝯtextu diffinitiū
fore. Bonū eni ex itegra cauſa ē.ſcḋm Dio-
nyſiū.malū ꝟo ex defectu cuiuſlibet cauſa
rū.⁊ Areſto.ij.ethicoꝝ. Bñ agere ꝯtingit
vno mō:peccare aūt multipharia. Ter-
tio etiā q̄libet i h̄ circūſpectū eſſe volo.
vt cū me itellexerit nōnullos ꝯcꝰ ⁊ caſus
iuſtificare:nō ob h̄ credat id etiā cū circū-
ſtātiaꝝ ⁊ ꝯditionū req̄ſitaꝝ expꝛſſa adiecti-
one paſſim ſine diſcretiōe loci tpis ac pſo-
narū audiētiū p̄dicādū:nō qꝛ veꝝ nō ſit il
los eſſe iuſtos:ſꝫ qꝛ nō oibꝰ ꝓ omi tpe ⁊ lo
co p̄dicāda ē q̄libet veritas. Nā etiā bona

opa ītermitti debēt:ſi inde ſcandalū emer-
gat infirmorū.iuxta illud. Si dextera tua
ſcādaliſat te ₇c.ıd ē op⁹ bonū:etiā bona ī-
tētiōe factū ē ītermittēdū dūmodo non ſit
neceſſitatꝫ. Nō ſūt etiā margarite ꝓiciēde
añ porcos. Profecto nōnūꝙ̄ accidit q̄
ruditas auditoꝝ tāta ſit vt cū ꝑdicator ali-
q̄d eē licitū dicat exꝓſſe adijciēdo circūſtā-
tias ₇ ꝯditiōes reqſitas:mox vl' nullas au
ſcultāt circūſtātias ₇ ꝯditiōes vl' nō ītelli-
gūt.vel ſi aliq̄s capiūt:reliq̄s ꝯſiderare ꝑ-
termittūt:q̄ſi ad ſui excuſationem ſufficiat
eis audiſſe factū ip̄m ex genere eē licitum:
ad nullas circūſtātias arrectis aurib⁹ vel
aliq̄s audiuiſſe ₇ reliquas oēs omiſiſſe.

Sepe etiā maliuoli palliū excuſatiōis
₇ ſcutū defenſiōis ſuarū fraudū callide ex
eo ſumerēt:dicētes etiā ſe q̄ agūt nō niſi il-
lis circūſtātijs ſuatꝫ egiſſe. Sūt eni plere
ꝗ circūſtātie que nō patēt hoi:ſꝫ deo. Ho
mo eni videt ea q̄ patēt:de⁹ aūt intueť cor.
j. Regꝫ.xvj. Vñ pot⁹ talia ₇ ꝯſil'ia ſecreti
us ī ꝯfeſſiōib⁹ tractanda ſunt ₇ ꝯſilijs:vbi
etiā ꝯfeſſor ₇ ꝯſcie ꝯſule⁹ diligēti⁹ cūcta ri-
mari: et ſic iuſtificare iuſtificanda poterit.
Si q̄s eni exiſtimat ſe aliq̄d ſcire:nōdum
cognouit queādmoduz opteat eū ſcire:ait
apl's.j.Corꝫ.viij.ſupple ſi nō prudēter at-
ꝗ circūſpecte illa ſcia vſus fuerit:vel eam
alios docuerit. Et bñ dixi cūcta rimari
₇c.nā ī morali negocio nō monoculuz nec
binoculū.imo argum eē opter q̄ ī talib⁹ re
ſpōdere debet. Putāt eni ſepe(vt ait cācel-
lari⁹ ꝑiſieꝰ ī d ſollicitudīe eccl'iaſticoꝝ) aliq̄
aliq̄s caſus ſimiles eē alijs:q̄s tñ ex vnica
qñꝗ circūſtātia addita vl' remota vl' non
attēta ꝯſtat eſſe ꝓrſus diſſimiles vl' aduer-
ſos.queādmodū apd medicinam ptꝫ h̄ vl
tiū:dū vn⁹ ſibi viſus arrogāter ꝑitus ī hac
vel ī hac medicina dāda applicabit vnā re
ceptā ad morbos ex cauſis oppoſitꝫ ortos
nō attēdēs ꝙ illd qd ſanat calcaneū:nō ſa
nat ſed excecat oculū.hec ille. Vñ recte
ait Areſt. Ad pauca reſpiciētes:facile enū
ciāt:atꝗ ſic errāt. Una eni circūſtantia va
riata:etiā iudiciū ſapientis variari ſepe ne
ceſſe ē. Queſiuit vn⁹ anachoretarū a patre
q̄dā. Pater debeo temptatiōes admittere
aut ꝓtin⁹ eas abijcere: Admitte inq̄t. Ac-
ceſſit alter cū eadē petitiōe. Abijce inquit.
nec admitte. Sic apud ſapientē Prouer.
xxvj. Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtulticiā
ſuā. Et ibidē. Rñde ſtulto ſm ſtulticiā ſuā
Sic ī euāgelio de oſtēdēdis opib⁹ bonis
atꝗ occultādis. Quarto inſup ꝯſidereť
nō ſatis eē ꝯtrahēti ad h̄ ꝙ ꝯtrahēdo imu-
nis ſit a pctō ꝙ ꝯct⁹ nō ſit ꝯ iuſticiā cōmu
tatiuā iniqu⁹.opter eni illū etiā nō ſpeciez
mali hr̄e ne ſuū infamet actorē aut latibu-
lū queat eē latronū aut ſamiā ꝓbeat mali-
uolis. Aduertaꝫ deniꝗ ſūmope ad ſecum
ꝯtrahētꝫ inopiā.ſtat eni ꝙ ille cuz q̄ ꝯtra-
hit ſit ī ea egeſtate ꝯſtitut⁹ ꝙ ꝯtrahēs ſecū
nō gratuito ꝯctu:deberet ſecū ḡtuito ꝯctu
ꝯtrahere. Nāꝗ ſi tibi quidpiā donare vl'
mutuare teneor:ꝗuis iuſto ꝑcio tibi vēdā
₇ nō donē vl' mutuē:pecco nō q̄dem:quia
iniquū ꝯctū vēditiōis agā.ſꝫ qꝛ gratuituz
ꝯctū debitū nō impēdo.₇ h̄ ſepe natū ē cō
tingere ī emptiōe reddituū.imo ₇ aliaꝝ re
rū tpe famis ₇ cariſtie vt dicaz in tractatu
iiij.q.lxxxiij.₇ idē natum ē ꝯtingere ī caſu
q̄ſtiōis.xxx.₇ in l'taꝝ aliaꝝ q̄ſtionū q̄ depē

Est aūt mihi anim⁹ (dēt ex eadē
paululū diffuſius ceteris
materiā ꝯtractuū ꝑ argumēta ꝗ plurima
vbi opus fuerit examinare et emergentes
difficultates rimari.nec me ꝑgebit tēpo-
ris. Audientem eni illud ſapiētis. Ea que
tibi ꝑcepit deus:illa cogita ſemp.₇ ī mul-
tis operibus eius nō fueris curioſus. Ec-
cleſiaſti.iij. Et mordacē illā ſenece ſentētiā
Neceſſaria neſciunt:quia ſuꝑuacua didi-
cerunt:quomodo pigebit paululū pl⁹ tem
poris ₇ laboris impendere his rebus in q̄
bus non corrigie tm̄: vt vulgo dici ſolet.
ſed totius pellis.imo vniuerſi corporis ₇
anime vertiť ſalus ₇ interitus: vbi non de
lana caprina ſicut ſatiricus:ſed de anima.
nō de pauꝑe regno:vt Statius loquitur.
ſed de his que vitam beatā ꝯſequendaz et
non amittendā reſpiciunt diſputať. Si
ſocrates omnē ph̄ie rationem ad mores et
morale ſtudiuz tranſtulit:₇ hinc laudatus
eſt a Tulio:Seneca:₇ Auguſtino.ſi prete
rea philoſophi fere oīes:ꝑſertim Stoy-
ci.imo et ip̄i(quod vix crediderís) epicuri
ſolam beneviuendi cognitionē ceteris pre
tulerunt:tanꝗ ea ſola(teſte Apuleo)vitu-
perabiliter ignoreť: q̄d aget chriſtian⁹ cui
repromittiť eternitatis ſpes ꝓ p̄mio bone
vite.quo pacto ſuꝑuacuis ₇ inutilibus in

ueſtigandis ſe totū impendit:omiſſis que
ad vitam ſunt neceſſarijs. Sapiēs etiā
ait Eccī.vij. Quid neceſſe eſt homini ma-
iora ſe querere:cum ignoret quid cōducat ſi
bi in vita ſua numero dierum peregrinatio-
nis ſue. Et maxime non pigeat quē hu-
ius rei:ſi non piget pleroſq nostrates in q̄-
ſtionib atq materijs illis que ſolo nomie
theologice:re autē ipa potius a theologia
longe in regione diſſimilitudinis ſūt poſi-
te:ſūmo labore et etate multa dies et ingenia
ſua cōterere.cum nec ſe nec ꝓximū edificare
queant.queſtionē eni preſtant magis q̄ edi
ficationem.vt Paul' ait. quos idē apl's di
cit languentes circa q̄ſtiones verborum: et
pugnas legis:ex quibus oriuntur inuidie:
contentiones:blaſphemie:ſuſpitiōes male:
cōflictatiōes hominū mente corruptorum.

Horū theologiā cancella.pariſieñ.i ſer-
mone dominice.xix.poſt penthecoſten dicit
verboſam ſophiſticā et loquacitatē eſſe et ad
chimerinā inq̄t mathematicā eſſe redactā
Cur inſuper(inquit)ob aliud appellāt theo
logi noſtri temporis ſophiſte et v̄boſi:imo
et fantaſtici: niſi quia relictis vtilibus itelli
gibilibus ꝓ auditor̄ qualitate:transferunt
ſe ad nudam loycam et methaphiſicam aut
etiam mathematicā vbi et quādo nō opor-
tet.Hec ille. Sane cum tales ſup caſib diſ
crimen cōſcientie reſpicientib conſulti ha-
bentur in cōfeſſione vel extra:irreſoluti iue-
niuntur. Nō itaq ſubtilibus ſed vtilibus et
plus prodeſſe q̄ admirari ſtudendū eſt.mi-
nerue eni(quā deā ſapiētie fingunt)inuiſe et
odioſe ſūt arance. Nec quiſq̄ ſtomachā-
ti voce r̄ndeat.ſubtilitatib ꝯtētioſis et ſcho
laſticis q̄ laborē requirūt et ingeniū lōgio-
ri tēpore incūbam: hec autē moralia et q̄ cō-
ſcientiarū diſcrimina et reſolutiōes ꝯcernūt
quia facilia et plana ſunt nec ꝯplexa: cuꝫ vo
luero ſine labore apprehendā. Quicūq eni
ille ſit:audiat cancellariū pariſiēſem Johēꝫ
de gerſona q̄ aduerſus tales vl' ꝯſimiles lo
quēs in tractatu de oratiōe et ei' valore:ait.
Hanc ſapiētis admonitionē.Que tibi ꝓce-
pit de':illa cogita ſemꝑ: non obſeruāt mul
ti theologor̄ noſtri temporis.q̄ de morali-
bus quaſi de rudib materijs ſtudere vl' in-
quirere non dignant.ſciemus (inquiunt)ta
lia cum volum',cum tamē nulla ſit ad cog-
noſcēdum bene et reſolute ſciētia difficilior

ꝓpter circūſtantiar̄ innumeras varietates.
Nec eſt aliquis tam excellētis ingenij; nec
a puero in hac ſcientia tam exercitat': qui
non et quidem nouiter quotidie inueniat:
qd̄ prius non ita plane cognoſcebat. Hec
ille. Idem etiā in de cōſolatione theo-
logie.libro q̄rto.ꝓſa quarta.dicit. Infini-
tam difficultatem habet morale negotiū
dum ꝓſequi queritur.quia non ſatis eſt in
telligere quid verum ſit: et quid rectū ſicut
cadit ſub arte tradere.ſed ꝑticulares circū-
ſtantias que variabiles ſunt neq ſub arte
neq ſub doctrina veniūt.Hec ille.Et i li-
bro de vita ſpirituali.lectiōe q̄rta. loquēs
d̄ moralis materie ſtudio ait. O quiſquis
adeſt qui de ingenij acumine gloriatur q̄
preter difficilia et ſubtilia nihil inueſtigare
dignatur:vertat huc aciem ratiōis velim:
ſuum hic ingenium exerceat.affirmo mul-
tam hic eſſe ꝓfundam et vberem ſtudioſiſ-
ſimis:quātalibet ingenij laude ꝑditis per
ſcrutationis materiā: etiā ſuper eas ſteri-
les quas nōnulli ſolas mirari ſolent ima-
ginationū varietates.Hec ille. Cū inſu
per omnia ſuum habeāt tempus.et eo tūc
quo hereticorum peſtis circa fidem ſeui-
ret:catholicorū doctrina et labor his' que
credenda erant deſudabat:cōſequēs eſt vt
eorundē ꝑfidia ſublata et pace reddita ec-
cleſie:cum circa operanda et moralia nego
cia dubia emergunt:his animū noſtrū ap
plicemus.Ubi eni periculum maius in-
tenditur:ibi proculdubio:eſt plenius con
ſulendum.vt ait papa in.c.vbi periculū.
de elect.li.vj. Sicut quippe mūdo ori-
ente et aſcēdente creuit luxuria:q̄ iunioib
magis amica dinoſcit: ſic mūdo ſeneſcēte
et ad occaſū vergēte(qm̄ in nos fines ſecu
lorū deuenerūt)naturale ē:(nature q̄dē cor
rupte)vt creſcat auaricia: q̄ ſeneſcentib fa
miliarior eē ꝓhibet.Areſto.reſte.iiij.ethi-
cor̄.q̄ ait.Uidet eni ſenect' et oīs ipotētia
illiberales facere.Itaq ꝯtus iniq̄s eo q̄
ex auaricia ꝓcedūt.vl' ſi nō iniq̄ ſūt i ſe:ei'
tm̄ pietatē quā egenis etiā ex p̄cepto debe-
mus ꝑ:ſus extortes ſunt:magē nūc multi-
plicari q̄ vnq̄ acciderit formidādum eſt.
Huic igit etatē morbo p̄cipue occurren
dū ē vt lepra a nō lep̄ diſcernat.

Theologiam autē illā que in ac
tionib aplicab' reſidet :et

ea q̄ ab hūanis agibilibꝫ pl⁹ diſtare videt̄ ꝯtractat: ſcholaſticā atqꜫ ſpeculatiuā₂ appellam⁹. q̄q̄ꝫ in ꝟitate theologia tota ſpa practica ſit. queadmodū ꝛ medicinā q̄ndā theoricā: quandā ꝟo practicā dicim⁹. eo ꝙ vna q̄dez ea q̄ a praxi diſtātiora: alia ꝟo q̄ eidē viciniora ſūt ꝯtractat. cū ī ꝟitate tota ſpa p̄ctica ſit. put ī ſnīa vult doc. ſubtil' ī ſi ne ꝓlogi ſcpti ꝑmi libri ſniaꝝ. Cū itaq₃ eā theologiā q̄ꝫ ſcholaſticā ꝛ ſpeculatiuā appellam⁹ ꝯtractā⁹: mltaſ gētiliū phoꝝ. puta Areſto. ceceroꝝq₃. īmo ꝛ Auerrois fidei nr̄e hoſt' acrioris. ac Auicēne. machometiſte ſnīas atq₃ auctoritates ī mediū₂ ꝓ nr̄aꝝ ſnīaꝝ ꝯfirmatōe ac declaratōe adducere nō veremur. aut ſi q̄ eoꝝ phīce ſnīe noſtris videāt' repugnare doctrinis: nō dedignamur eas nō ſolū ꝯtractare: veꝝ etiā (qd̄ ampli⁹ ē) nō eas repudiare: ſ₃ cū labore cū nr̄is ꝯcordare Et nō q̄dē ꝓrſus iniuſt' hec fiūt. put doc. ſbtil. ī. iij. circa di. xxiiij. tradit ī quiēs. Exponere ſcpturā ſacrā ꝛ cōcluſiones ei⁹ explicare ꝑ aliaſ ſciaſ (ad quē modū vltimo deuenerūt doctores imiſcendo phīaꝝ ſcpture ſacre) ſine dubio mltū valet hec ille. Qd̄ ſine dubio ꝟitatē h₃ dūmodo ī ꝑmis obſuet' ne q̄d nimis. ſc₃ ne tātū aq̄ vino miſceri ꝯtingat ꝙ q̄ſi vini ꝑdat ſaporē. ſc̄m illd̄ Eſa. j. Vinū tuū mixtū ē aq̄. atq₃ ſc̄do illd̄ curem⁹ recolere ſapiēt'. ea q̄ tibi p̄cepit de⁹: illa cogita ſemꝑ. ꝛ in multis opꝫ ibꝫ ei⁹ nō fuer' curioſus. Cur nō ḡ licebit theolog' ī materia agibiliū. īmo ꝓutile erit nōnūq̄ꝫ (ꝑce tn̄ nec vltra q̄ꝫ neceſſitas aut vtilitas expoſcit) moralē atq₃ practicā q̄ caſus ꝯſcīe attigit theologiā tractātibꝫ: q̄rūdā legū hūanaꝝ auctoritatē ī mediū adducere: ꝓ alicui⁹ moral' caſus iuſtificatiōe vl' reprobatione. aut ſi q̄s ꝯtrariari nob̄ videri ꝯtigerit citra dedignatōe₂ earūdē r̄ndere auctoritati. Fecerūt q̄dē id nō nūq̄ꝫ Alexā. d' ales. ſāct⁹ Tho. Richar. atqꜫ Sco. vt eoꝝ ſūme teſtātur ꝛ ſcpta. Nec mirū. Nā ꝛ plereq₃ leges ꝑmu₂ q̄dē r̄nſa prudētū atqꜫ ita moraliū phoꝝ ꝑticulares ſnīe fuerūt q̄bꝫ qn̄ auctas ꝑncipis aut ꝓpli acceſſit: leg' nomē accepert: q̄ꝝ aliq̄ etiā ſi nō p̄ri⁹ prudētū reſpōſa fuerūt: a prudētia tn̄ ip̄i⁹ moralit' phant' ꝑncipis ꝓceſſerūt. a ꝑncipe q̄dez auctoritatē. ſ₃ ex naturalis ac phīce rōnis dictamīe teſtimoniū eq̄tatis acceperūt. Eſto ī q̄buſdā legibꝫ a vlatē ritat' ꝛ moꝝ erratū eē. vt in. q. xxij. patebit. ita ſane etiā ī ſpeculatiuis ac moralibꝫ phoꝝ ſentētijs (q̄s tn̄ reueremur) errores īuenimus: īmo ꝛ magno cū ſudore talibꝫ incūbimus vt ꝟitates ibi cōptas reiectis erroribꝫ acceptem⁹. Qꝛ ſi id ī legibꝫ ip̄is licitū ꝛ vtile fore oñſū ē: mlto ampli⁹ id d' q̄buſdā ſacr' canonibꝫ (parce tn̄ adduct') licebit ac ꝓutile erit. Nā illi nō ab alienigenis: vt plereq₃ leges. nec d' egypto: ſ₃ a noſtratibꝫ ac d' nr̄e ſcripture ſacre fōtibꝫ ꝓceſſerūt. vt ī. c. q̄lit. de accuſa. Et ꝑce q̄dē dixi. Vt q̄d enī etiaꝫ apd̄ iuriū ꝓfeſſores tāta tāq₃ inundās ſuꝑ vna re: etiā aliq̄n vulgatiſſima ſit iuriū allegatio q̄ꝝ etiā pleraq₃ cum a caſu ip̄o diſtātiſſima ſint: eū dē minime attingūt atq₃ adeo eū a lōginquo reſpiciūt: vt pl⁹ vtilitatis de papiro atq₃ ingenio abſumūt q̄ꝫ vtilitat' ad eūdem caſū deſcindēdū afferāt. vtil⁹ q̄dem lōge ſoret q̄ tā longinquū ꝛ fere inanē habēt reſpectū reſcindere: ꝛ vnū vl' duo ſolida atq₃ ſtrigētia adducere iura: ꝛ ſupfluis ꝯcordantijs o miſſis: diutius radici deciſiōis immorari.

Propter qd̄ recte ait doct. ſubtilis in. iiij. diſ. vj. ꝙ ī mult' loc' ī iure canonico apparet inutilis occupatio gloſarū. qꝛ multiplicant ꝯcordātias ꝛ auctoritates ad vnū vocabulū. ꝛ poſtea ī fine nihil ad ꝓpoſitū. ꝛ alibi vbi ē ꝟbū magni pōderis ex q̄ depēdet ſnīa toti⁹ capli: trāſeunt ſicco pede. hec ille.

Nemo aūt (oro) aduerſus voluminis hui⁹ ſtilū ſtomachet': ſi aliq̄n min⁹ cult⁹: aut carpi poſſe videbit' ab his q̄ ꝟboꝝ obſuatores exiſtētes: eorūdē ſūt aſſueti lenocinio. Sz materie q̄litatē ꝯſiderās. ꝛ ꝙ ſtil⁹ ſcholaſtic⁹ eē debuit aduertēs: veniā mihi ꝑſtet cui pl⁹ cure fuit vt ſolide ꝛ caute q̄ꝫ verbis terſe ac redimite eſſent opis hui⁹ ꝯcluſiōes ꝛ ſnīe: ampli⁹ acrioribꝫ ꝛ ſtringētioribꝫ q̄ꝫ politioribꝫ ac pulchrioribꝫ gaudēs earūdē ꝓbatiōibꝫ. ſtudioſius q̄₃ q̄rens faſciculoſo more ī re itricata atq₃ ꝑplexa (vt ē vorago ꝯcruū) planis atq₃ clar' ſmonibꝫ lector' ꝑit' ꝛ auditoris īrellectū erudire atq₃ reſoluere q̄ꝫ ꝟborum a ſcholaſtico ſtilo peregrinorū prurigine aut parciorib⁹ vel trūcatioribus q̄ꝫ incipientibus in hac materia expediat incedendo ſentētijs: eorum aures demulcere q̄ poti⁹ concinne audire ac oblectari q̄ꝫ ſe reſolutos ꝛ reꝝ intelligentia ſatiatos abire eligūt. Vir q̄s caurā ꝑiter ꝛ ſolidā rerum obſcuraꝝ ac ꝑiculoſaꝝ reſolutis

onē tradere ⁊ ſimul ꝟboꝝ limā ac elegātiā obſeruare poterit: ꝑo nſſimū inagibiliū et caſualiū negocioꝝ trādēda noticia (q̄lis pñſens ē) q̄ docentē pariter ⁊ audiētem (eo ꝙ hec multis ſemꝑ veſtienda ſunt circūſtantiis) argū eſſe requirūt. Theſaur⁹ inuiſus ⁊ ſapiētia abſcōdita (q̄lis ē q̄ verboꝝ faſtu eſt obumbrata) q̄ vtilitas in vtriſqꝫ: inquit ſapiēs. Dñs qꝫ ꝑ Moyſen ꝑcepit vt altare de impolito ac informi ſibi ſtrueret lapide. Lapideū ḡ altare ſtruendū dño atqꝫ ita firmū eſſe debuit qȯ tñ ille politū neqꝫ eſſe voluit.

Librū aūt pñſentē quem ſeptiptitū op⁹ ꝯtractuū appellādū cenſui in ſeptē tractat⁹ ac centū queſtiones diſtinguo. In ꝑmo tractatu dicet̄ de reꝝ dominio diffinitiue ⁊ diuiſiue vtputa de variis diuiſionibus atqꝫ ſpeciebꝫ dominiorū, tandēqꝫ ſpecialiter de dominio ciuili eo ꝙ illȯ ſpecialiter reſpicit materiā ꝯtractuū ꝑ q̄s trāſferunt̄ dominia rerū. ⁊ ibi dicet̄ de ei⁹ diſtinctione facta ſi licita fuerit: ⁊ ſi ꝑ legē naturalē vel hūanā fuerit facta. Inſuꝑ ð diffinitōibꝫ vſus: vſufruct⁹; ꝓꝑetatꝫ ac poſſeſſionis ⁊ ð ꝯuenientiis ⁊ ðntiis eoꝝdē. ð diſtīctiōe etiā ꝯct⁹ in generali ⁊ variis diuiſionib⁹ eiuſdē. ⁊ ꝯtinet. xvii. queſtiones. In ſcḋo ſpecialiter de illa ſpecie ꝯct⁹ q̄ ðr mutuatio ꝑ. xxxii. q̄ſtiōes. In tertio de negociatoribꝫ ſeu mercatoribꝫ ac emptiōe ⁊ vēditiōe ī generali. ⁊ ꝯtinet. xxii. q̄ſtiōes. In q̄rto ſpecialit̄ de emptiōe ⁊ vēditione redituū tā tꝑaliū vtputa vitalicioꝝ ⁊ alioꝝ ꝑpetuoꝝ redimibiliū ⁊ irremedibiliū ꝑ xv. q̄ſtiones. In q̄nto de ꝯctu locationis aīaliū atqꝫ aliaꝝ reꝝ ꝑ q̄nqꝫ q̄ſtiones. In ſexto de ꝯctu ſocietatꝫ aīaliū atqꝫ pecuniarū ꝑ ſex q̄ſtiones. In ſeptimo et vltimo de ꝯctu ꝑmutatiōis ⁊ cambii ꝑ tres q̄ſtiones. Quibꝫ ꝑ. c. q̄ſtiones cōſūmatis: finis optat⁹ aderit ī eo q̄ ē oīm ꝯſūmatio finꝰ nū. cui ſit honor ⁊ impiū ꝑ ſecl'a cūcta. Cuius ſācte eccl'ie ⁊ ei⁹ ꝑſuli ſūmo vniuerſiſqꝫ q̄ꝝ itereſt pñſens op⁹ offero ꝑ ie corrigēdū ꝑarat⁹ ſtare ſnīe cuiuſlibet meli⁹ ſentiētis.

Finit ꝓlogus.

Queſtio. I.

Vtrum due

deſcriptiōes iuris ⁊ vna deſcriptio dominii: ſint a magiſtris bñ ac magiſtraliter poſite: qbꝫ ðr. Jus ē ptās vl' facultas ꝓpinq̄ ꝯueniēs alicui ſm dictamē ꝑme iuſticie. Et iterū. Jus ē ptās vl' facultas ꝓpinq̄ ꝯueniēs alicui ſm dictamen recte rōnis. Dominiū aūt ē ptās vel facultas ꝓpinq̄ aſſumēdi res alias in ſui facultatem vel vſum licitū ſm iura vl' leges rationabiliter inſtitutas. Solutio q̄ſtionis ſtat in quattuor ſuppoſitionibꝫ ⁊ ſex ꝯcluſionibꝫ cum vno correlario.

Prima ſuppoſitio. ius capit̄ dupliciter. Vno mō put idē eſt qȯ lex. quo mō accipit̄ cū dicim⁹ ꝑcepta dei eē ius diuinū. ⁊ cōſtitutiōes eccl'ie eſſe ius canonicū. ⁊ cōſtitutiōes impatoꝝ eſſe ius ciuile vl' imperiale. Et h̄ mō accipitur ius ī deſcriptiōe dominii cum ðr ſm iura ⁊c. Alio mō accipit̄ ius vt idē ē qȯ ptās q̄ modo accipit̄ cū dicim⁹ patrē hr̄e ius in filiū. regē ī ſubditos. ⁊ hoīes hr̄e ius ī rebꝫ ⁊ poſſeſſionibꝫ ſuis. ⁊ etiā in ꝑſonis aliq̄n. puta ī ſuis. q̄ mō capit̄ ī iure ciuili: vt inſti. de iure ꝑſoaꝝ. ꝙ ius perſonarū diuidit̄ in ius patrie ptātis: ⁊ in ius dominii reſpectu ſeruorū. Et h̄ mō capit̄ qñ deſcribitur ius predictis duabꝫ deſcriptionibꝫ. Et differūt ille acceptiōes. qꝛ ius ſcḋo mō eſt relatio ſcꝫ habitudo fundata ī illo q̄ ðr habere ius. ⁊ termīata in rem in quā vel in q̄ hꝫ ius tāqꝫ ad terminū remotū: ⁊ ad actionē q̄ hꝫ exercere ī talē rem vel circa eā tāqꝫ ad terminū ꝓpinquū. Sꝫ ꝑmo mō capiendo ē oratio mētalis. ſcripta vel vocalis. qꝛ oīs lex ē oratio mētalis ſcripta vl' vocalis. Et ſic cū oratio creata ſit q̄litas ꝓ denominato (qꝛ ſi ē mētalis. ē ſpecies ītelligibiles adinuicē ꝯiūcte ꝓ rebꝫ q̄ꝝ ſūt ſpecies. Si ē ſcꝑta. ē figure aliq̄ adinuicē ꝯiūcte. Si ē vocalis ē voces: q̄ omnia ſunt q̄litates) ſequit̄ ꝙ ius ꝑmo modo ē res abſoluta.

Secunda ſuppoſitio. capiēdo ius ſecūdo modo ē idem qȯ dominiū. ⁊ vere ⁊ vniuerſaliter ꝑdicatur de dominio. ſic ꝙ omne dominiū eſt ius ſecūdo modo. probatur dupliciter.

Primo q: aliquem eſſe dominū alicuiꝰ rei eſt formaliter euȝ habere ius in illa re. vel in illam rem. igitꝰ dominiū eſt ius: tenet cō ſequentia a cōiugatis. Scḋo ꝓbatꝰ. q: diffinitio iuris ſcḋo modo capti conuenit formaliter dominio: vt patet diſcurrēdo ꝑ o͞mes tres clauſulas diffinitiōis iuris: q: omnes iſte tres ponuntꝰ etiā in diffinitiōe dominij formaliter vel equalēter. vnde vt infra patebit in ꝯcluſione q̄rta: deſcriptiones iuris et dominij in ſnīa ſunt eedem. ergo ꝛ diffinita ſūt eadē. Attamē cū dixi. ius ꝛ dominiū eſſe idē intelligendū ē ſi dominiū nō capiatꝰ valde ſtricte ꝛ appropriate. Nā appropriate capiēdo dominiū: cōnotat vltra rōneȝ iuris etiā ſuꝑioritatē: eo ꝙ dn̄s eſt relatiuū ſuppoſitionis. Dominiū etiā loquēdo ḋ ciuili dominio. eēt minꝰ cōmune ꝙ ius. etiā de ciuili iure loquēdo. q: ciuiliter loquendo aliq̇s hȝ ius in re aliq̄ vt vſū in vtēdo re tali vel vſufructū. i. ius vtēdi ꝛ fruēdi re aliq̄: q̇ tn̄ nō habet dominiū illiꝰ rei. nec directum nec vtile: vt patebit i. q. xij. Si igitꝰ ita ſtricte accipetꝰ dominiū: tūc eēnt idē: ſȝ n̄ ꝯuertibilitꝰ. q: ius eēt in plꝰ. ꝛ ꝑ ꝯſequēs nō oē ius eēt dominiū. Nā inferior habet ius i ſuꝑiorē q: ſuꝑior tenetꝰ inferiori i multꝭ. Et filiꝰ habet ius i patrē. q: pater i multꝭ tenetꝰ ſaltē naturalitꝰ filio. Et vxor habet ius in virū. Et tn̄ ꝓprie nō ꝯcederemꝰ inferiorē habere dn̄iuȝ in ſuꝑiorē. aut filiuȝ in patrē. aut vxorē in virū. Sȝ ita ſtricte h̄ nō accipiemꝰ. Q aūt poſſit ita large accipi vt ꝯuertitꝰ cū iure: ꝓbo: q: q̇cunqȝ habet ius in aliq̄ re: pōt dici dn̄s illiꝰ rei. igitꝰ illud ius poterit dici dominiū. Cōſequētia nota. an̄cedens ꝓbatur. q: q̇cunqȝ hȝ ius in re: ſi ei ſurriperetꝰ vꝉ ſubtraheretꝰ res illa eo inuito ſurripiēs diceretꝰ furtū cōmiſiſſe. ꝛ ſi ſic. ergo ſurripiēs ꝯtrectauit rem alienaȝ inuito dn̄o. tenet ꝯn̄a ꝑ diffinitionē furti. Et ꝑ ꝯſequēs ille qui habuit ius in ea re: poterat aliq̄ mō dici dn̄s (illiꝰ rei.

Tertia ſuppoſitio. prima deſcriptio iuris ponitꝰ ꝑ Johem de gerſona. in tractatu de ptāte eccl'iaſtica. ꝯſideratiōe. xiij. que ꝯſideratio al's intitulatꝰ ḋ origine iuris ꝛ legū. Et dictamē accipitꝰ i illa deſcꝑtiōe iurꝭ ꝓ lege. h dico. q: dictamē: equoce accipitꝰ aliq̄n̄ ꝓ lege dictata. aliq̄n̄ ꝓ actu ratiōis dictantis. Scḋa ſo deſcriptio: ponitꝰ ab eodē in tractatu de vita ſpuali aīe lectiōe tertia.

Quarta ſuppoſitio. ſcḋa deſcriptio redit in idē cū ꝑma Nā in ſcḋa deſcriptiōe. tres ꝑme clauſule ſūt oīno eedem in vtraqȝ. Sed ꝛ q̄rta clauſula lȝ ſm̄ vocē aliter ponatꝰ in ꝑma ꝛ ſcḋa tn̄ in re eſt eadē vtrobiqȝ. qḋ ſic ꝓbatꝰ. Recta ratio accipitꝰ vꝉ ꝓ ea recta rōne q̄ ꝑmo originaliter ꝛ eſſentialiter ē recta. ꝛ tūc idē ē qḋ ꝑma iuſticia, et ſic ille clauſule oīno equalēt in ꝑma ꝛ ſcḋa deſcriptionibꝫ. aut recta ratio accipitꝰ generaliter ad rōnem recta m ſiue illa ſit recta ratio eſſentialitꝰ q̄lis eſt in ſolo deo, ſiue ꝑticipatiue q̄lis repitꝰ in creaturis rationalibꝫ. Et tūc illa clauſula ſcḋe deſcriptiōis iteꝝ redit i idē cū clauſula ꝑme. q: omne dictamen illiꝰ rōnis recte q̄ eſt ꝑticipatiue recta ratio: reducitꝰ ad rōneȝ rectā q̄ ē eſſentialiter recta ratio. ꝛ ꝑ ꝯſequēs reducitꝰ ad primā iuſticiā.

Prima ꝯcluſio. prima deſcriptio iuris eſt bona. ꝓbatꝰ ꝑ cōditiones bone deſcriptiōis. Reſtat igitꝰ eā tn̄ declarare ꝑ ſingulas clauſulas que ſūt q̄ttuor. Nā ꝑma clauſula ē ptās vel facultas. ꝛ illa ponitꝰ ꝓ genere: q̄m ius formalitꝰ eſt ptās vel facultas. qḋ ptȝ. Nā aliquē eē habētē ius in aliq̄ re. eſt eū poſſe aliq̇d in illā rem vel in illa re. ergo ius ē poteſtas. tenet ꝯſequentia ꝑ locū a ꝯiugatis. Nota tn̄ ꝙ ſicut circa librū de aīa. dici ſolet. Potētia ſeu ptās anime capitꝰ dupliciter. Uno modo materialiter ſeu fundamentaliter ꝓ realitate anime elicitiua actuū quomodo potentia aīe eſt res abſoluta. ꝛ non relatio q̄m relatio non eſt entitas elicitiua. Alio mō formalitꝰ ꝛ ꝓ ꝑ ſe ſignificato. ꝛ ſic ē habitudo aīe fundata in tali realitate quā habitudinē habet aīa ad obiectuȝ ꝛ actꝰ ꝓducibiles a ſe circa obiectū. ꝛ ſic potētia ē relatio. Ita hic nō debet capi ptās vꝉ facultas in deſcriptiōe iuris ꝛ dominij ꝓ aliq̄ abſoluta entitate: ſi ſaltē debeat eē ꝑdicatio formalis. q: ius ꝛ dn̄iuȝ formalitꝰ ſūt relationes. ſȝ debet capi ꝓ habitudīe vt dictū ē: lȝ illa habitudo fundetꝰ nōnūꝙ̄ i re abſoluta vt patebit. ꝛ ſemꝑ ſubiectatꝰ in re abſoluta differūt aūt fūdari relatiōeȝ ꝛ eā ſubiectari. Et ſi q̇s dicat. Ex q̄ ſub diſiūctiōe ponitꝰ ꝓ genere ptās vel facultas. qḋ illorum

conuenientius ponit̃ p genere. Dicendū vt placuit Johāni de Gerſona: q̃ cōueniētius ponit̃ facultas (put a fas deriuat̃) pro genere q̃ poteſtas. ratōnem non aſſignat. ſed poſſet eſſe hec. Naꝫ hominē habere facultatem in aliqua re: eſt eum habere poteſtatem agendi aliq̄d in illam rem: vel in illa re: agendi inq̃ non qualitercūq̃ ſcꝫ licite vel illicite: ſed tm̄ licite. facultas enī vt a fas deriuat̃ cōnotat licere. Poteſtatē autē habere in aliquā rem denotat poſſe agere aliquid in illa re vel in illam rem nō p̃ciſe licite: ſꝫ ſiue licite ſiue illicite. ſaltēꝫ irreſtricte capiendo poteſtatē: quomodo dicim⁹ q̃ latro poſſit occidere: lꝫ reſtricte capiēdo ſolū h̃ dicamur poſſe qđ de iure ſeu qđ licite poſſum⁹. Hec tm̄ cauſa p̄ferēdi illū terminū facultas nō cogit omnimode: q: etiam ſi ptās ponat̃ loco generis: ſatis reſtringeret̃ p vltimā clauſulā deſcriptōis ad ſtandū p ptāte q̄ q̄s aliq̄d licite pōt: q: vltima clauſula dicit ꝯueniēs alicui ſm̄ dictamē recte rōnis vl' p̄me iuſticie. Ptās aūt ſm̄ dictamē p̄me iuſticie alicui ꝯueniens ē ptās licite agēdi aliq̄d. Scđa clauſula ſcꝫ ꝓpinqua ponit̃ ꝓpter tria excludenda. Primo ad excludendū poteſtatē remotam cōuenientē alicui ſm̄ dictamen p̄me iuſticie que ob hoc q̃ ꝓpinqua nō eſt: ius dici non poteſt. Exemplūꝫ. Peccator mortalis habet poteſtatēꝫ merēdi beatitudinē. ⁊ h̃ ſibi conuenit ſm̄ dictamen recte ratiōis. quia ſm̄ dictamen diuinū ⁊ voluntatē diuinam habet illam poteſtatē. ſed illa nō eſt ꝓpinq̄ poteſtas. quia nō pōt ſtatim exire in actuꝫ merendi: manendo in illo ſtatu. ſed p̄requirit̃ tranſitio aliqua in eo de nō habere charitatem ad habere: q̄re illa eius ptās non merebit̃ dici ius ad merēdū. Ponit̃ etiā ſcđo ꝓpinqua ad excludendū poteſtatēꝫ q̄ eſt tm̄ obediētialis. que lꝫ cōueniat alicui ſm̄ dictamē prime iuſticie vel recte rōnis cū talis ptās non meretur dici ius. Exemplum. Minima ſtella ē in ptāte: vel potētia obediētiali ad diffūdēdū d' ſe tātū lumē quātū diffundit̃ a ſole. Et hec potētia ꝯuenit ſibi ſm̄ dictamē p̄me iuſticie. Nā p̄ma iuſticia dictat: ⁊ vult q̃ ſtella debeat obedire i tali actu diffuſionis ſi de⁹ eū ſibi ꝯferret. Sꝫ hec ei⁹ ptās ſeu potentia: non ē ꝓpinqua. ideo nō dicit̃ ſtella ius habere ad diffūdēdū de ſe tātū lumē: quātum a ſole diffundit̃. Ponit̃ etiā tertio ad excludēdū potētiā ſeu ptātēꝫ loycalē: q̄ non eſt repugnātia: q̄ coincidit cū obediētiali vt dānati habent potētiaꝫ loycalē ad beatitudinē. q: non repugnat eis q̃ eripiant̃ de dānatione: ⁊ dotent̃ beatitudine. Et hec non repugnantia conuenit eis ſm̄ dictamen recte rationis. Sed q: nō eſt ꝓpinqua potētia ad beatitudinem. ideo non dicunt̃ habere ius ad eam. Poſſet tamen ⁊ forte meli⁹ dici q̃ potētia obedientialis ⁊ potētia loycalis ſatis excludunt̃ p gen⁹ diffiniti ſcꝫ p facultatē ſeu poteſtatē ſi poteſtas ꝓprie capiat̃. Nā facultas ſignificat potētiā actiue ſe habentē. id eſt potētiā aliq̄d agendi circa aliq̄d. Similiter ⁊ ptās ſi ꝓprie capiat̃ ſignificat tm̄ potentiā actiue ſe habētem. Vn̄ poteſtas q̄ſi ſpecies eſt potentie q: potētia ſe extendit ad actiuā ⁊ paſſiuaꝫ. Modo potētia obedientialis atq̃ loycalis nō ſūt ꝓprie potētie agēdi: q: aliquē eē in potentia obediētiali ad aliq̄d nō ē ipm habere potentiā agendi circa aliq̄d. Sꝫ ē potius ſe habere paſſiue ad hoc vt illud ſibi conferat̃ vl' inſit: vt ſtellam eſſe in potentia obedientiali ad diffundendū de ſe tātū lumen: quātū a ſole diffundit̃. eſt ſtellā nō habere iam aliquā potentiam actiuā elicitiuam huius actus diffuſionis ſed eſt eaꝫ poſſe ſuſcipere illum actum ſi ſibi cōferretur a deo. Et tunc per idem genus diffiniti excluderet̃ potētia quā dānati habēt ad penas ſuas. Nā hec ē potētia paſſiua: nō poteſtas vel facultas dicēda. ideo non dicunt̃ habere ius in eas penas. Et q̄uis Johes Gerſon poſtq̄ dixerat: nō dicim⁹ aliquē ius habere ad eius nocumentū addat dicens. non eſt tm̄ penitus alienū a ſcriptura ſacra q̃ ea dicātur iuſta que diuina ꝓuidentia ſpecialiter ordinat. ſic .j. Regūꝫ dicit̃. Hoc erit ius regis ⁊c̃. Et demones dicim⁹ habere ius ad punitiōeꝫ dānatoꝝ. de veritate tamen illi⁹ additi ⁊ exemplorū ꝯgruētia dicet̃ i correlario hui⁹ ꝯcluſiōis.

Tertia clauſula ſcꝫ ꝯueniēs alicui ponit̃ ad denotādū ſubiectūꝫ ipi⁹ diffiniti qđ eſt accidēs. Accidens enim debet diffiniri p ſubiectūꝫ ſuū ſi i abſtracto diffiniat̃. Et ſic fit hic. Quarta vero clauſula ſcilicet ſm̄ dictamen prime iuſticie: ponitur ad exclu-

dendum poteſtatem ꝓpinquam conueniē-tē alicui qua de ꝓpinquo poteſt aliq̄d agere in aliquam rem: vel in aliqua re: non tñ conuenit ei ſm dictamen recte ratiōis agere: vt latro habet poteſtatem qua de ꝓpinquo poteſt occidere hominē, ſed illa vt talis non conuenit ei ſm dictamen recte rationis. Et dixi vt talis, q2 poteſtas illa q̄ id poteſt q̄uis ei conueniat ſm dictamen recte rationis non tamen in ordine ad illō obiectū ꝛ cum talibus, circūſtantijs.

Correlariū Quicq̄d ſit de veritate ꝑdicte additionis vel dicti Johis de gerſona: tamen exempla nō omnino videnꝭ ambo ꝯgruere ad ꝓbādum ꝙ in ſcriptura ſacra accipiatur aliquādo ius non ꝑ iure ſupra deſcripto: ſed aliter, probaꝭ, nam primū non omnino congruit, quia ibi quo ad multa ibidem enumerata non oportet ius accipi ꝑ punitione vel pena futura ipi populo iſrl' a ſuo rege, ſed poteſt quo ad multa ibi poſita accipi etiā ꝑ iure ſupra diffinito, q2 voluit dicere ꝙ rex eſſet habiturus facultatē ꝓpinquam aſſumendi res ſubditoꝝ ad ſui vſum licitū ſm leges rationabiliter inſtituendas reducibiles ad primā iuſticiaʒ q̄ deus eſt: qui voluit regi futuro conuenire hanc poteſtatē quo ad multa. Non enim credendū eſt ꝙ reges iſrael non potuerunt licite res ſubditoꝝ aſſumere ad ſui vſum. vide Nico. de lyra ibidem. Secūdo, quia dato ꝙ ibi poſſet accipi ius aliter q̄ꝫ ꝑ iure ſupra deſcripto: tñ non optet accipi quo ad multa ibi poſita pro pena futura filijs iſrl' a ſuo rege, ſʒ poſſet accipi ibi materialiter ꝑ materia circa quā ipſius iuris ſupra deſcripti, que materia ē termin⁹ illius relationis ſcʒ iuris deſcripti: vnde acciperetꝭ ꝑ rebus in quas q̄s habet ius, vel ꝑ actionibus quas exercere pōt circa res aliq̄s ille q̄ dicitꝭ habere ius ſupra deſcriptum circa tales res. Illas autē actiones non oportet penam dicere vel punitionē. Exemplū temporalia ſtipēdia que plebanus ꝓtextu beneficij ſui (qd̄ ē ſpecies iuris ſup̄ deſcripti) ſimiliter ꝛ acceptiōes ille q̄bus accipit talia temporalia ſtipendia vt mortuaria: oblationes ꝛ fructus decimales ꝓtextu iuriſ, illa inquā ꝛ ille vocanꝭ aliq̄n iura ſua parrochialia, id eſt ſunt actiones quas ꝓtextu iuris ſupra deſcripti: exercere pōt circa res ſubditoꝝ: nec tamē oportet dicere illas acceptiones eſſe penas vl' punitiones ſubditorum. Tertio q2 dato ꝙ tales acceptiones q̄bus licite accipiunꝭ a ſubditis res aliq̄ dici poſſent aliquo modo pene: eo ꝙ ſūt eis ḡues vel aliq̄ modo nolite: imo qd̄ pl⁹ ē: dato ꝙ ibi ius accipetur non tm̄ pro actionibus quas pretextu iuris ꝛ dominij regalis licite potuit rex exercere circa res ſubditoꝝ, ſed etiā pro actionibus quibus exorbitanter et tyrannice et vltra q̄ꝫ regali dominio cōpetat exercitur⁹ erat circa res ſubditoꝝ, ꝛ ita accipiaꝭ ibi ꝑ pena vel punitione populi: tñ ex hoc non habeꝭ ꝙ in ſcꝑtura ſacra habeaꝭ ꝙ ille termin⁹ ius accipiaꝭ ꝑ potentia paſſiua quā aliq̄s habet ad penā vel nocumētū ſibi futurꝝ: q2 actiones ꝑdicte penales nō eſſent potētia paſſiua ad penam: ſed met eſſent pena, ꝛ ſic ex illa ſcriptura non habereꝭ ꝙ aliq̄n ius acciperetꝭ ita large ꝙ potentia ad nocumentū vel penam vocareꝭ ius. Sed tm̄ habereꝭ ꝙ tales pene vocarenꝭ iura. Et hoc eſt cōcedendū, ſed tūc ius accipeꝭ materialiter ꝑ rebus vel actiōib⁹ circa quas verſatur ius deſcriptū. Nam ſi de⁹ ſua ꝓuidentia vult ꝙ pene vel punitiones ꝑ regem infliganꝭ populo: iam rex habet formaliter ius ſup̄ deſcriptum, ꝛ ille pene ꝛ punitiones ſunt materia circa quā verſaꝭ illud ei⁹ ius. Et ſic potuit intelligi illud dictū. Hꝫ erit ius regis. Scōm exemplū etiā non congruit q2 illud exemplū ꝓtendit quaſi ius qd̄ demones dicunꝭ habere in damnatos ſcʒ ad puniendū eos non ſit ius ſup̄ deſcriptum ſed abuſiua acceptione dicaꝭ ius, hoc autē non videꝭ verū. Naʒ illud ius eſt ius ſup̄ deſcriptum: vt ptʒ ꝑ totam deſcriptionem vnde de ſeruo neq̄ꝫ dicitꝭ Mat. xviij. Iratus domin⁹ eius: tradidit illū tortorib⁹. exponitꝭ de demonibus q̄ in hoc ſūt executores diuine iuſticie: vt ait poſtillator. Et cōfirmaꝭ: q2 executor iuſti iudicis hʒ ius ſup̄ deſcriptuʒ in malefactorē ſibi traditū a iudice. Demones aūt ſunt executores dei iuſti iudicis reſpectu damnatorū, igiꝭ ꝛc. Fateor tñ ꝙ illo iure non vtunꝭ licite: ſed illicite, q2 non amore iuſticie eo vtunꝭ ſed inuidia ꝛ odio humani generiſ ſicut lictor vl' ſpiculator habet ius occidendi reum ſibi

traditum. ſꝫ occidēdo abutatur iure ſuo ſi
ex auaricia exercet illud officiū vl' ex odio
Sed verum eſſet ꝙ potentia qua demo-
nes paſſiue ſe habent ad ſuam ꝓpriam pe
nam ſuſtinendam non eſt ius ſupra deſcri-
ptum. nec etiam ipe proprie pene quas ſu
ſtinent ſunt ius ſupra deſcriptum. Sed il
le pene bene ſunt materia circa quā iurꝫ ſu
pra deſcripti. qḋ deus in eos habet. ſimili-
ter ꝛ pene quas demones inferūt damna-
tis ex diuina ordinatione. Et ſic patꝫ ꝙ ad
dictio predicta Johānis ꝺ gerſona ſi debe
at eſſe vera: non debet intelligi ꝙ voluerit
dicere ꝙ alicubi ī ſcriptura reperiat̄ ius ac
cipi ꝓ potentia qua quis paſſiue ſe habet
ad penam ſuam ſibi inferendam. Hoc enī
nō apparet verū nec exempla predicta cō-
gruerent. Sed debet itelligi ꝙ ī ſcriptura
aliquando accipiat̄ ius materialiter ꝓ illa
actiōe: quā ꝗs exercere habet in res aliq̄s
ratione iuris deſcripti. ꝛ tūc primū exēplū
poſſet aliq̄liter cōgruere. non aūt ſcḋꝫ.

Secūda concluſio. ſecunda de-
ſcriptio iuris etiā ē bo-
na. ꝓbatur. quia prima eſt bona. igit̄ etiā
ſecūda. quia ſūt eedem vt ꝓbatum eſt ī q̄r-
ta ſuppoſitione.

Tertia concluſio. vtraqꝫ deſcripti
ones ſūt magiſtraliter po
ſite. ꝓbatur: quia quādo diffinitum ē rela-
tio. tūc magiſtraliter deſcribit̄ ſi ꝑ funda-
mentū ꝛ terminū deſcribit̄. Hic autēꝫ dif-
finitum eſt relatio vt patet ſupra ex prima
ſuppoſitiōe. Et vtraqꝫ deſcriptio dat̄ per
fundamētū ꝛ terminū illius relatiōis. igit̄
ꝛc. Minor ꝓbatur. quia ille deſcriptiōes
habent explicite vel implicite omēs clau-
ſulas deſcriptiōis dominij. Modo deſcri
ptio dominij datur ꝑ fundamentū ꝛ termi-
num dominij: vt ꝓbatur in cōcluſiōe ſexta
ꝛ dominiū eſt idem cum iure. igit̄ etiam p̄-
dicte deſcriptiones iuris dantur per fūda
mentum ꝛ terminū iuris.

Quarta concluſio. omēs clauſu-
le poſite in deſcriptione
dominij. ſūt etiā poſite in deſcriptione iu-
ris: ꝛ hoc vel expreſſe vel implicite. ꝓbat̄
diſcurrēdo per quinqꝫ clauſulas deſcripti
onis dominij. Nam pma ꝛ ſcḋa ſūt facul-
tas vel poteſtas ꝛ ꝓpinqua. ꝛ he due etiā
ſunt poſite in deſcriptione iuris vt patuit.

Tertia ē: aſſumēdi res ꝛc. Et hec impli
cite etiam eſt poſita in deſcriptione iuris.
Nam poteſtas vel facultas que ponit̄ lo-
co generis ī deſcriptionibꝫ p̄dictꝫ denotat
potentiā non paſſiuā. ſed potius habētē ſe
in rōne agendi ꝛ per cōſequēs ius erit po
teſtas ꝓpinqua ad agendū aliq̄d in illaꝫ rē
vel in illa re. Nam omne ius atqꝫ domini
um: eſt habitudo illi⁹ in quo ē ad rem illaꝫ
in quā vel ī qua habet̄. ꝛ hec habitudo nō
terminat̄ ad illā rem: niſi ſm aliquē actuꝫ
vel actionem quā habēs ius vel dominiū
habet exercere in illam vel in illa re. Exem
plum. ius vl' dominiū qḋ habet pater in fi
lium: eſt ius in filiuꝫ ſm ꝙ pater poteſt ex
ercere actum correctionis in filiū ꝛ actum
directionis circa eundē. Et ius qḋ habet
ꝗs in domo ſua: eſt ius ſm ꝙ talis pōt ex-
ercere illos actus ī domo. ſcꝫ ingredi egre
di. ꝛ res ſuas inferre. Vn̄ tātuꝫ ꝗſqꝫ habet
iurꝫ vel dominij ī aliquā rem: quātū actio
nis licet ſibi exercere circa rem. Et actio cir
ca rem exercēda īnuit̄ in tertia clauſula cū
dr̄ aſſumēdi res ꝛc. id ē exercēdi circa illas
res aliq̄s actiōes. Et ſic tāgit̄ termin⁹ illi⁹
relatōis tā remot⁹ q̄ ē res ipa ī q̄ ꝗs habet
ius: q̄ꝫ ꝓpinquus q̄ eſt actio agibilis circa
rem. Quarta clauſula tāgit̄ cum dicitur
licitum. Et quinta. cum dicit̄ ſm leges ꝛc.
Et he due etiā ſatis innuunt̄ in tertia clau
ſula diffinitionis iuris cū dicit̄. cōueniēs
alicui ſm dictamen p̄me iuſticie vel recte
rationis. Nā ſi aliq̄ poteſtas exercēdi ali-
q̄s actiōes licitas circa rem. ꝯuenit alicui
ſm leges rationabiliter inſtitutas: tūc con
ſequens eſt vt etiam ſibi conueniat ſm di-
ctamen recte ratiōis ꝛ prime iuſticie: ꝛ ecō
tra. quia omīs lex rationabiliter inſtituta
eſt dictamen recte rationis. capiēdo dicta
men paſſiue: pro oratione vel complexio-
ne dictata per rationem. Et ſi ſibi cōuenit
ſm tale dictamen. ergo ſm dictamen pri-
me iuſticie ſibi conuenit. tenet conſequen-
tia ex deductis in q̄rta ſuppoſitione. Et
hec clauſula ponitur ad tangendum fun-
damentū illius relationis que dicit̄ domi
nium vel ius. Nam talis relatio fundatur
ſuper aliquo: ratiōe cuius lex voluit ꝙ de
beret ei conuenire talis relatio. Qꝫ autē ra-
tione illius conueniat ſibi per legem talis
relatio. eſt propter primam iuſticiam: que

voluit φ illõ in quo repit̃ tale inueniatur
etiã huiuſcemodi relatio. ſcʒ dominiũ vel
ius. Exemplum: hec oratio: homo q̃ aliuʒ
genuit: dando ſibi eſſe: habeat ius ⁊ domi
nium exercendi in genitum actionem cor-
rectiõis ⁊ directiõis: eſt lex naturalis ſm
quã patri conuenit ius ⁊ dominiũ in filiũ
Hec autem lex ꝓ fundamẽto dominij col
lati patri: ponit hoc qḋ eſt eum genuiſſe fi
lium. et ſic genuiſſe vel paternitas eſt fun-
damentũ illius dominij. Sic ius ⁊ domi
niũ qḋ habet p̃latus in ſubditos cõuenit
ſibi ratione electiõis. ſcʒ φ electus eſt. ele-
ctum eni eſſe eſt fundamentũ ratõe cuiꝰ cõ
uenit ſibi ius illõ: lege dicẽte. Oĩs q̃ ele-
ctus fuerit legitime in p̃latuʒ illius popu-
li: habeat ius et dominiũ in populũ illuʒ.
⁊ ſic de alijs. Et tale fundamentũ vocat̃ ti
tulus iuris vl' dominij: vt cũ dicimꝰ. ille ti
tulo paternitatis habet dominiũ in illum
Iſte titulo electionis habet dominium in
iſtos ⁊c. Vñ nõ bñ videt̃ dictũ qḋ Johes
gerſon dicit φ ptãs vl' facultas q̃ ponitur
loco generis in deſcriptione iuris: vocet̃ ti
tulus iuris. Nam illa facultas ẽ met ip̃m
ius. ſed potiꝰ debet dici φ titulus iuris ſit
illud: ratione cuiꝰ conuenit tali ſm legem
ip̃m ius vt dicimꝰ. Iſte poſſidet hãc rem:
vel habet dominiũ huiꝰ rei titulo p̃ſcripti-
onis vel emptionis. id eſt illa ratione ha-
bet quia eam p̃ſcripſit vel emit. Et ſic ip̃a
emptio vel p̃ſcriptio eſt titulꝰ illius iuris
vel dominij Unde idem met in lectionibꝰ
aliquãdo dicit titulos dominioꝝ fundare
dominia. Non tamẽ accipio hic funda
mentũ relatiõis ſtricte. quo modo accipit̃
in metaphiſica cum dicimꝰ vnũ in qualita
te eſſe fundamentũ ſimilitudinis. ibi enim
fundamentũ dicit̃ eſſe res p̃ſentialis in re-
rũ natura: cũ relatione ip̃a. Sʒ accipio vt
etiã ſe extendat ad aliq̃d qḋ p̄exigitur rela
tioni vel ei p̄ſupponit̃: lʒ illud iam trãſiue
rit in preteritum: quo modo genuiſſe dicit̃
fundamẽtũ paternitatis. lʒ genuiſſe trãſie-
rit in p̃teritũ. Sic genuiſſe fundat domi-
nium patris in filium: ⁊ electũ fuiſſe domi
nium prelati in ſubditos: ac emiſſe domi-
niũ qḋ per emptionem eſt acquiſituʒ. ⁊ ſic
de alijs ſuo modo.

Quinta concluſio. deſcriptio do
minij eſt bona. p̃bat̃ du
pliciter. Primo ꝑ conditiões bone deſcri-
ptionis. Secũdo: qꝛ deſcriptio dominij ẽ
eadem cũ deſcriptione iuris vt ptʒ ꝑ q̃rtã
concluſionẽ. et diffinita etiaʒ ſunt eadẽ ſcʒ
ius ⁊ dominiũ: vt patuit in ſcḋa ſuppoſiti
one. Igit̃ ſi deſcp̃tio iuris fuit bona: vt pa
tuit in p̃ma cõcluſione. ſequit̃ ꝓpoſituʒ. Et
hec deſcriptio etiam poteſt declarari eodẽ
modo: quo declarata eſt deſcriptio iuriſ ꝑ
ſingulas clauſulas. Illa tamẽ clauſula ſcʒ
res alias vel vt alias: ſpeciali indiget de-
claratiõe q̃ ponit̃ ideo. quia aliq̃ñ aliquis
habet dominiũ vel ius in aliquã rem que
tamẽ non eſt alia ab ip̃o domino. Exẽplũ
Anima habet dominiũ ſuper ſuas poten-
tias inferiores que ſũt ip̃a anima. ⁊ ſic ani
ma ſuper ſeip̃am habet dominiũ. Attamẽ
anima habet illud in ſe quaſi ⁊ quodã mo
do vt in aliam rem. quia anima ſm φ vo-
luntas eſt: habet dominiuʒ in ſe ſm alias
potentias. He autẽ potentie ab inuicẽ di-
ſtinguũtur aliquo modo. Et anima etiam
ſm φ voluntas habet dominiũ in ſeip̃am
ſm φ voluntas ſeip̃am tranſmutando de
non agere ad agere. ſed hoc eſt in ſeipſam
vt paſſiuam a ſeip̃a vt ab actiua. Simili-
ter libertas eſt quedaʒ ſpecies iuris et illõ
ius habet liber i ſeip̃m ſcʒ agendi quod li-
bet Unde diffinit̃ ius in inſtitutis de iure
p̃ſonaruʒ. §. j. Eſt naturalis facultas eius
qḋ cuiqʒ facere libet niſi qḋ vi aut iure p-
hibet̃. Et ſic liber habet ius ſuꝑ ſuam p̃ſo-
nam q̃uis non ſit dominꝰ membroꝝ ſuo
rum ad ea abſcindendũ: aut ad aliũ abuſũ
de quo dicet̃ i. q. lxxiiij. Similiter dicimꝰ
φ peccator penitẽdo exercet actũ iuſticie i
ſeip̃m. ⁊ ꝑ ꝯſequens habet ius in ſe tanq̃ʒ i
ip̃ium. hoc tamen eſt ſub alia rõne. qꝛ ſub
ratione miniſtri iudicis eterni habet ius i
ſe tanq̃ʒ in reum eiuſdem.

Sexta concluſio. deſcriptio domi
nij eſt bene ⁊ magiſtraliter
poſita. p̃bat̃: qꝛ deſcriptio relationis bñ ⁊
magiſtraliſ ponit̃ q̃ñ dat̃ ꝑ ſubiectum fun
damẽtũ ⁊ terminũ. Sʒ dominiũ ẽ relatio.
⁊ eius deſcriptio dat̃ ꝑ illa. igit̃. Minor ꝓ
bat̃ ꝑ ſcḋa ꝑte. Nã ſubiectuʒ ſubintelligi-
tur quando dicitur conueniens alicui. fun
damentũ autẽ dat̃ īelligi quãdo dicit̃ ſm
leges rationabiliter inſtitutas. He eni le-
ges ordinauerũt dominiũ alicui cõuenire

attento aliquo qđ in eo nunc eſt vł̄ pceſſit
qđ habet rationez fundamētí vel tituli do
minij. Termin⁹ autez remotus relationis
tangit̄ cuz dicit̄. res alias vł̄ vt alias. qꝛ in
illas terminat̄ dominiū. Termin⁹ aūt pro
pinquus illi⁹ relationis eſt actio exercita⸗
bilis circa illam rem. Et illa actio tangit̄
cum dicit̄ aſſumendi ad vſum ꝛc.

Queſtio. II.

Queritur quot modis diuidit̄

dominiū. In hac q̄ſtione ponet̄ vn⁹ mo⸗
dus diuidēdi dominiū in ſex ſpecies ꝛ ſin
gulaꝝ ſpecieꝝ deſcriptiones ac clauſularū
in deſcriptionibꝫ poſitarū declaratio. quat
tuor q̄ꝫ dubia ꝛ duo argumēta ſoluentur.
Ad q̄ſtionem igit̄ reſpondet̄: ꝙ q̄ttuor mo
dis diuidit̄ dominiū quoꝝ duo primi po⸗
nunt̄ a Johāne de gerſona in de poteſtate
eccliaſtica. loco ſupra dicto. Terti⁹ autem
ab eodē in tractatu de vita ſpūali lectione
tertia. Prim⁹ igit̄ modus diuidendi eſt ꝙ
ſextuplex eſt dominiū ſcꝫ beatificuz: origi⸗
nale: gratificū: euāgelicum: canonicū ꝛ po
liticū. Beatificū deſcribit̄ ſic. Eſt domi
niū conueniēs beato ſm leges glorie. Ex⸗
emplum. Beat⁹ habet tale ius ꝙ ſuū cor⸗
pus glorioſum pōt penetrare quodcunq̄ꝫ
aliud corpus nō glorioſū ſine reſiſtētia illi
us alterius: q̄uis naturale ſit cuilibet cor⸗
pori reſiſtere alteri volēti ſe penetrare. Si
militer habet ius ꝙ ſuo corpore glorioſo
pōt eſſe in eodem loco cū quocūq̄ꝫ nō glo
rioſo: non obſtante ꝙ naturale eſt cuilibet
corpori nō admittere aliud corpus ad lo⸗
cum ſuū. Unde illud ius vel dominiū bea
torū ſuꝑ corpora non glorioſa vocari pōt
dos ſubtilitatis eorū. Nam dos ſubtilita
tis non ē aliqua q̄litas in corpore glorio⸗
ſo rōne cui⁹ ſibi ꝯueniat eſſe in eodez loco
cum alio. ꝛ alia corpora penetrare. Sed ē
ius eſſendi cū alio corpore non glorioſo ꝛ
ipm penetrandi. Similiter ius exercendi
viſionē corporalē circa ea q̄ ſunt adintra i
corporibꝫ etiā in intimis eoꝝ. Et illud do⸗
miniū fundat̄ in beatitudie: ita ꝙ beatitu⸗
do eſt titul⁹ illius dominij. Predicta aūt
duo exempla de dominio beatifico ꝛ mul
ta ſimilia dominia: q̄ nos latēt: ſunt domi
nia beatifica generaliter omnibꝫ beatis cō
ueniētia ꝛ fundata ſuꝑ beatitudine genera
liter omnibꝫ ꝯueniēte. Sic veriſimile ē ali
qua eſſe ſpecialia dominia beatifica aliq̄⸗
bus beatis ſingulariter ꝯuenientia: q̄ fun⸗
dant̄ ſuꝑ ſpeciali beatitudie ſpecialiter ta⸗
libus collata rōne cui⁹ tales habēt ſpecia
le ius ꝛ dominiū ſuꝑ res corꝑales: vł̄ etiā
ſpūales. quēadmodū aliquis beat⁹ habet
dominiū ſuꝑ q̄buſdā morbis auferendis
a corꝑib⁹. Alius ſuꝑ impetu ꝛ actione ele
mentoꝝ ignis ꝛ aque: vł̄ ſuꝑ infeſtationi⸗
bus demonū reprimendis. q̄ iura ꝛ domi
nia eis in hac vita anteq̄ꝫ haberēt beatitu⸗
dinē collata non fuerūt ſed primū adepta
beatitudine generali ac ſpeciali. Et ſi ar
guat̄. in ſtatu beatoꝝ: nulle ſunt leges. igit̄
male dicit̄ in deſcriptiōe ſm leges glorie.
Añcedens ꝓbat̄. qꝛ. j. ad Timot. j. dicitur.
Juſto non ē lex poſita. ergo multo mag̃
non eſt ponēda lex aliqua illis q̄ cōfirma⸗
ti ſūt. Et ꝯfirmatur qꝛ beati ſunt impec
cabiles. Modo lex non ponit̄ niſi pecca⸗
bili nature: igit̄. Dicendū ꝙ in eorū ſta⸗
tu nō eſt lex ꝓhibitoria nec etiam p̄ceptò⸗
ria vt ꝓbat argumentū. ſed bene leges cō⸗
ceſſorie q̄bus conceduut̄ beatis varia iu⸗
ra: ac dominia p̄textu ſue beatitudinis Et
q̄d mirum ſi varia dominia ꝛ iura ꝯſequā
tur eorū beatitudinē: cum ipſi inq̄ꝫtuz ſunt
beati iam ſint in effectu cum chriſto cohe⸗
redes regni dei. Si coheredes regni dei:
igit̄ (vt ita dicam⁹) cuz chriſto oīm creatu⸗
rarū ꝛ toti⁹ mūdi rege ꝑticipantes iura et
dominia regni dei. Poteſt aūt ſcd̄a de⸗
ſcriptio poni dominij beatifici tal̄. Eſt do
miniū īmediate a deo cōueniens beato ra
tione ſue beatitudinis ſm leges glorie vel
beatitudinis pluribꝫ cōpetens ex equo ac
inabdicabile ſuꝑata beatitudine. Primo
dicit̄ īmediate a deo. ꝛ ꝑ hoc diſtinguitur
a dominio canonico ꝛ politico. qꝛ talia cō
ueniūt his q̄bus ꝯueniunt mediate a deo
ſcꝫ mediāte homīe: a quo ꝯcedit̄ alicui ta⸗
le dominiū. ſicut ꝛ ab homie conceditur ſibi
fundamentū talis dominij. Unde ſicut fū
damentū dominij beatifici ſcꝫ beatitudo i
mediate a deo ꝯuenit ipſi beato. Sic etiaꝫ
dominiū fundatū in beatitudine īmedia⸗
te a deo ꝯuenit beato. Et i hac clauſula
ꝯuenit cuꝫ originali gratifico ꝛ euāgelico
qꝛ talia etiam cōueniunt immediate a deo
ſuis ſubiectis vt patebit. Secūdo dicit̄

conueniẽs beato ratione ſue beatitudinis Et in hoc idem dicit qđ in p̄dicta deſcriptione cum dicit: conueniẽs ſm leges glorie. quia leges glorie concedunt dominia beatifica beatis ratiõe beatitudinis. Et in hac clauſula diſtiguit dñiuꝫ beatificũ ab omnibꝫ aliĳs: quia nullũ aliud habet pro fundamento beatitudinẽ. Unde tangit h̄ ꝓprium fundamentum: vel titulꝰ dominĳ beatifici: rõne cuius ip̄m diſtinguit a dominio naturali beatorũ. Nam ꝛ beati habent aliqua dominia naturalia: quẽadmodum eſt dominiũ anime ſm ꝙ eſt volũtas in potentias inferiores vt in potentiã motiuam. Nã tale dominiũ lꝫ conueniat beatis. non tamen ratione beatitudinis. quia etiam ſublata beatitudine adhuc maneret illđ dominiũ ſicut etiã aderat anq̃ȝ adeſſet beatitudo. Tale enĩ dominiũ cõuenit beato ratione naturalis doni ſcꝫ libertatꝭ ipiꝰ voluntatis ꝛ ratione diuine dignationis: qua deus dignatur generali cõcurſu concurrere ad actiones cauſarũ ſecundaꝝ. Et ſic per idem patet quare equiualẽs clauſula ponit in p̄ma deſcriptione dominĳ beatifici ſcꝫ ſm leges glorie. Unde ꝑ accidẽs cõtingit dominia diuerſoꝝ generum reperiri ſimul in vno ſubiecto ſed habebunt diuerſa fundamẽta ſeu titulos ratione quoꝝ cõueniunt illi ſubiecto. Dicit tertio. pluribus competẽs ex equo vt de mille beatꝭ verum eſt dicere ꝙ quilibet eorum habet ius tranſeundi ſuo corpe glorioſo ꝑ aliqđ idem corpus non glorioſum. imo omnes beati reſpectu vnius corporis habent tale dominiũ ex equo. Sic eſt etiã ĩ dominĳs beatificis cõuenientibꝫ beatis aliquibus ratione ſpecialis beatitudinis. Nam ꝛ talia poſſunt pluribꝫ beatis conuenire ex eq̃ reſpectu eiuſdem rei vt reſpectu vniꝰ morbi auferẽdi ſtat plures beatos habere dominiũ ip̄m auferẽdi. Et in hac clauſula diſtinguit a dominio ciuili. quia ciuile non competit ex equo pluribꝰ reſpectu eiuſdeꝫ rei: ſalteꝫ in ꝓprio ꝛ ſpeciali. Non enĩ põt vna res habere plures dominos: loquendo de ciuili dominio eiuſdẽ ſpeciei: qđ dico. quia vniꝰ rei poſſũt eſſe plures domini ciuiliter diuerſis dñĳs ciuilibꝫ. ſcꝫ cuꝫ vnꝰ habet dominiũ directuꝫ: vt habet dominꝰ feudi: ꝛ dominꝰ ipius emphiteote. alter vtile vt vaſallus: ſeu feudatarius et ſimiliter emphiteota. Quarto dicit inabdicabile. in hoc diſtinguit a dominio ciuili. quia hoc poteſt dominꝰ a ſe abdicare: puta trãſferendo illud in alium ꝑ donationem: venditionem vel ꝑmutationẽ vel huiuſmodi.

Quinto dicit. ſuata beatitudine cuius ſenſus eſt. q̃ȝdiu habet quis fundamentuꝫ vel tituluꝫ illius dominĳ: tam diu habebit ineuitabiliter illud. In hoc diſtinguit ab aliĳs dominĳs. quia lꝫ aliqua dominia alia etiaꝫ ſint inabdicabilia vt ẽ dominiũ originale: naturale ꝛ charitatiuũ: ſeu euangelicũ: non tamẽ conſiſtit eorum inabdicabilitas in retentiõe beatitudinis: eo ꝙ nõ fundãt in beatitudine. ſed conſiſtũt ĩ aliĳs fundamẽtis vt gratificũ ſeu charitatiuũ in charitatis retẽtiõe. Quãdiu enĩ illa adeſt tam diu durat dominiuꝫ charitatiuũ: ſiue aſſit beatitudo ſiue non. Sic inabdicabilitas dominĳ naturalis cõſiſtit in retẽtione naturalis doni: q̃ȝ diu enĩ illđ aderit: tam diu aderit dominiũ naturale ſiue aſſit beatitudo ſiue nõ.

Dominiũ originale etiam dupliciter deſcribit. Primo ſic. Eſt dominiũ ſm leges iuſticie originalis. ꝛ ſubintelligit: cõueniens alicui: ſupple ei qui eſt: vł eẽt ĩ originali iuſticia. Secũdo ſic. Eſt donũ dei quo creatura rationalis ius habet imediate a deo aſſumere alias res inferiores in ſui vſũ: ꝛ ꝯſeruationeꝫ pluribus competẽs ex equo ꝛ inabdicabile: ſeruata originali iuſticia. Exemplũ: qñ primi parentes habuerũt originalẽ iuſticiã: ratione illius iuſticie conueniebat eis ius edendi de om̃i ligno paradiſi: dempto ligno ſcientie boni ꝛ mali. ꝛ ibidem habitandi ꝛ alia ibi agendi. Et hoc dominiũ fuit cõceſſum primo homini: quando dixit ei dominus Geñ. ĳ. De om̃i ligno paradiſi comedetis Unde ꝛ leges originalis iuſticie h̄ ius cõcedebant eis ꝛ quibuſcunq̃ȝ aliĳs poſteris eorũ q̄ habuiſſent originalẽ iuſticiã q̃ȝdiu illam retinerẽt. ip̄a vero perdita ſpoliarentur etiam illo dominio: ſicut ꝛ eis contigit quia primi parentes amiſſa originali iuſticia perdiderũt ius habitandi in paradiſo ꝛ comedendi de lignis eius. Unde ꝛ inde expulſi fuerũt. Geñ. ĭĳ. Ꝙ autez in ſcđa deſcriptione dicit. Eſt donum dei ĩtellig

dum eſt non per predicationem formalez
quoniam fundamentū relationis non pre
dicatur vere de relatione predicatione for
mali. Dominiū autē eſt relatio fundata in
dono dei ſaltem in illo ratione cuꝰ conue
nit ei ius aſſumendi. ⁊ hoc ius eſt domini
um originale fundatum in originali iuſti-
cia que eſt eius fundamentū ac titulꝰ. Sz
debet intelligi predicatiōe fundamentali
⁊ materiali vt ſit ſenſus. Eſt donū id eſt re
latio fundata in dono dei. Dixi notāter
ſaltem in illo: ratione cuꝰ ei compent ius
⁊c. quia generaliter loquēdo etiam illa re-
latio que ius dicit. poſſet dici donuz dei:
ſicut ⁊ illud in quo fundatur: ſed non eſt ta
le donū. ratione cuꝰ ei competit ius. quia
illud dominiuz met eſt illud ius. Vel
ſius igit deſcriberet ſic ⁊ eſſet tertia deſcri-
ptio. Eſt dominiū cōueniens īmediate a
deo ſm leges originalis iuſticie ei q̄ eſſet
in illa ratione eiuſdē: pluribꝫ competēs ex
equo ⁊ inabdicabile. ſeruata eadez ſcz iu-
ſticia originali. Naz dominiū eſt formale
genus ad dominiū originale ⁊ alia domi-
nia. nec oporteret tūc addere ad dominiū
alias clauſulas oēs ſcz quo creatura ratio
nalis habet ius aſſumendi res alias ī ſui
vſum. quia ille clauſule omnes includerē-
tur ī illo termino dominiū: poſito loco ge
neris. quia ille clauſule ſunt de diffinitiōe
dominij in cōmuni accepti. Alias autem
clauſulas congruit addere. quaruz prima
eſt. conueniens īmediate a deo. Naz ſicut
eius fundamentuz ſcz originalis iuſticia ē
immediate a deo: ſic ⁊ ipſa relatio dominij
dicit ei cōuenire īmediate a deo ſolo. Et ī
hac clauſula cōuenit cū alijs tribus ſcz be-
atifico: charitatiuo ⁊ euāgelico. Nam ⁊ il-
la a deo imediate conferunt ſuis ſubiectis
ſicut ⁊ eoꝝ fundamēta ſcz beatitudo ⁊ cha
ritas. In hoc autē differt a dominio ciuili
⁊ ab aliquo naturali dominio. Nā domi-
niū ciuile conuenit ſuo ſubiecto mediate a
deo: ⁊ īmediate ab homine. vt ꝙ q̄s ciuili-
ter habet dominiuz equi empti ē ſm leges
ciuiles ratiōe emptionis ⁊ traditiōis a do
mino eiuſdē de quo tamen latiꝰ in. q. lxx. ⁊
alijs. Emptio autem eſt actus ab homine
īmediate elicitus. Et ſic ſicut fundamentū
vel titulus illius dominij eſt non īmedia-
te a deo. ſic nec ipm̄ dominiū ciuile Simi

liter aliqꝺ naturale conuenit ſuo ſubiecto
mediate a deo. ⁊ īmediate ab homīe. ſcz il-
lud cuius fundamentū vl' titulus cōuenit
ſubiecto mediate a deo. ⁊ īmediate ab ho-
mine. vt dominiū patris in filiū conuenit
patri: ratiōe illiꝰ. quia genuit illū. Genuiſ-
ſe autē eum cōuenit patri īmediate a ſe. et
mediate a deo. Et dico notanter aliqꝺ do
minium naturale. quia aliqꝺ naturale do
miniū cōuenit etiaz īmediate ſuo ſubiecto
ſcz illud cuius fundamētū cōuenit īmedia
te ſibi a deo. vt dominiū qꝺ voluntas ha-
bet in potētias inferiores. eo ꝙ natura vo-
luntatis īmediate eſt a deo. Dicit ſecun
do ſm leges originalis iuſticie. per quam
clauſulā diſtinguit ab omnibꝫ alijs domi
nijs. quia alia dominia ſm alias leges cō
ueniunt ſuis ſubiectis. Dicit tertio. ei q̄
eſt vel eſſet ī illa. vbi tangit eius ſubiectū.
Dicit quarto. ratione eiuſdē. in hoc tan
gitur fundamētū vel titulus illiꝰ dominij.
in quo etiā diſtinguit ab omnibꝫ alijs do-
minijs. quia alia habent alios titulos. vl'
fundamēta ratiōe quoruz ſunt cōceſſa per
leges ſuis ſubiectis. Dicit quinto. plu-
ribus cōpetens ex equo: in hoc differt a ci
uili ⁊ cōuenit cum beatifico ⁊ gratifico. qz
etiam illa competunt pluribus ex equo vt
patuit de beatifico in p̄cedentibus et idez
patebit infra de gratifico. vnde quotq̄t ha
buiſſent originalem iuſticiam. omnes ha-
buiſſent earundē rerum paradiſi dominiū
ita ꝙ quilibet inſolidum fuiſſet eadez ſpe-
cie dominij dominꝰ illius rei cuius alius
fuiſſet dominꝰ. Quis enī illud dominium
collatum fuerit Ade tanq̄ primo ⁊ princi
pali patrifamilias ī domo generis huma
ni vt dicit Alexander in ſcd̄a pte ſūme tn̄
non ſic datum fuit vt in aliquo p̄iudicaret
cōmunioni omniuz qua vnuſquiſq3 illis
vſus fuiſſet ſm beneplacitū voluntatꝪ or-
dinate. Unde illud nō fuit dominiū pro-
prietatis poſſeſſione: ſed p̄ſidentie poteſta
tiue ⁊ prouidentie regitiue vt vult Hugo.
Dicit ſexto inabdicabile. ⁊ declaret hoc
vt circa precedens dominiū eſt declaratū.
Et in hoc patet ꝙ illud dominiuz erat nō
neceſſario fundatuz in charitate. quia erat
fundatum in originali iuſticia. Hec autez
non habet neceſſario annexam charitatez
Unde hoc dominiū infuit primis paren-

tibus quãdo habuerũt iuſticiã originalez nõdum habita charitate vl' gratia .ſʒ poſt adeptionem charitatis perderet p pditionem charitatis.q2 charitatẽ nõ erãt pdituri niſi ſimul pderent iuſticiaʒ originalẽ.

Hic duo ſunt videnda. Primo vtrũ illud dominiũ etiã fuerit originale: qđ cõtulit domin⁹ primis parentib9 cum ait Geñ.j. Dominamini piſcibus maris ⁊ volatilibus celi. Dicẽdũ ꝙ q̃uis Johẽs gerſon de hoc exemplificet.tamẽ ſimpliciter ſeu ſine addito loquẽdo: oppoſitum videtur verũ. quia ſi illud fuiſſet originale dominiũ.tunc illud perdidiſſent perdita originali iuſticia: ſicut tũc perdiderunt ius habitandi in paradiſo .et comedendi de lignis eius.cõſequens ẽ falſum.quia etiam poſt expulſionez de paradiſo habuerũt ius capiendi piſces ⁊ aues in ſui vſum. Niſi dicatur ꝙ domin⁹ predictis verbis contulit eis quoddã ſingulare dominiũ ſuper piſces ⁊ volucres q̃ȝ habuerunt poſt peccatum.ſcʒ ꝙ cum omni facilitate ad votum eoruʒ potuiſſent cepiſſe cõgregaſſe ⁊ aduocaſſe om̃ia ad vſũ ſuũʒ non comeſtionis.q2 non comediſſent carnes.imo nec alia animalia de carnib9 aliorum animaliũ vixiſſent.ſicut tamen nunc accipitres ⁊ milui faciunt.ſed ad vſũ obſequij non laborioſi ſʒ delicioſi: ſicut ⁊ Adã in paradiſo operatus fuiſſet.non laborioſe ſed delicioſe: ſm Auguſtinũ. Quautẽ habuiſſent talem poteſtatẽ ſingularem in animalia: tangit gloſa Geñ.j. (⁊ eſt Bede dicẽtis) In teſtimoniũ pme creationis legimus aues viris ſanctis ſeruiſſe. et ritus beſtiarum ⁊ ſerpentiũ venenũ ceſſiſſe.ſicut experimento ſcit' d ſancto Ruperto.i cui⁹ inſulam aues intrãtes: domeſtice ⁊ mãſuete fiunt.exeuntes autẽ fiunt ſilueſtres.hec ibi. Unde Adam quãdo impoſitur⁹ erat cũctis animalibus vocabula potuiſſet ea om̃ia ꝯgregaſſe: ratione dominij ſibi dati: ſed tamẽ de facto illa ꝯgregatio fuit a deo facta miniſterio angeloꝝ.quia citius potuit fieri illo modo: q̃ȝ p cõuocatiõeʒ Ade Illud aũt ſingulare dominiũ quo ad p̄dicta fuit ei ſublatuʒ iuſto dei iudicio: eo ꝙ ipſe inobediens fact⁹ fuit deo.vt ſic etiã ſibi inobedientia fierẽt animalia. Uel dicatur ꝙ locutus ſit domin⁹ de dominio q̃ parentes ſeruata originali iuſticia habuiſſent ius vt nulluʒ animaliũ eis nocere potuiſſet.ſic inq̃ȝ verum eſſet. Nam id etiam fuit fundatũ i iuſticia originali vnde ea pdita p inobedientiã ceperũt aĩalia tã inter ſe q̃ȝ reſpectu homĩs eſſe min⁹ manſueta: ⁊ mag' crudelia. Uñ gloſa Bede Geñ.j. dicit. Ante peccatũ homĩs terra nihil noxiũ ꝓtulit.non herbam venenatã.non arborẽ ſterilẽ. Et infra. Tũc animalia: animaliũʒ eſu non viuebãt.ſed concorditer herbis ⁊ fructib9 veſcebãt.hec ibi. Et q̃uis Auguſtin⁹ p̃mo ꝯtra Manicheos videat' dicere ꝙ accipitrib9.miluis ⁊ aq̃lis nõ ſit ordinatũ vt viuãt de herbis ⁊c̃. ſʒ de carnib9 tñ ſm Alexandrũ intelligẽdus ẽ Auguſtinus poſt peccatũ nõ ante. Et ſic patʒ quõ illud dictũ Johis gerſon: poſſit intelligi. Sec⁹ aũt ipm intelligẽdo: p̄dictum dominiũ debebit dici naturale. qđ ſcʒ competit homini rõne nature ſue. Uñ ⁊ ibidem ſtatim poſtea tangit' aliđ dominiũ naturale: etiã beſtijs tũc ꝯceſſum: cũ dicit'. Ecce dedi vobis oẽm herbam afferentẽ ſemen ⁊c̃. vt ſint vobis in eſcã ⁊ cũctis animãtibus terre.omniq̃ȝ volucri celi et vniuerſis que mouent' in terra.⁊ in quib9 ẽ anima viuẽs vt habeãt ad veſcendũ. Conſtat aũt ꝙ ius qđ beſtie ⁊ volucres habent in terre naſcẽtia: non eſt niſi naturale dominiuʒ: de illo autẽ dicet' in ſcđo modo diuidẽdi. Secundo notãdũ: ꝙ idem Johẽs gerſon: exemplificãdo de originali dominio dicit ꝙ ad hoc dominiũ ſpectare poteſt dominiũ libertatis.q̃ eſt facultas quedam libere reſultans ex dono dei liberaliter ſe donãtis ad agendũ vel non agendũ cum anima rationali.in ꝓductione ſuoꝝ actuũ elicitorũ vel eorũ ſuſpẽſione ad finẽ beatiſſime fruitionis obtinendũ. Et hoc tanto liber' eſt ⁊ latius.quãto min⁹ põt in malũ.⁊ quãto p bonos habitus eſt ad bonuʒ vel i bono ſtabilitũ. Sed nec hoc dictuʒ eſt ſimpliciter ⁊ ſine addito veruʒ. quia ſi illud fuiſſet originale: fuiſſet perditũ pdita iuſticia originali.ſed conſequẽs eſt falſum.quia etiaʒ poſt peccatum primi parentes ex dono libertatis cõcreate eis. et generali concurſu dei q̃ diſpoſuit ſe velle cooperari creaturiſ ſuis habuerũt facultatem eliciendi actus humanos vel ſuſpendendi eos: eo ꝙ poſt

peccatum adhuc habuerunt liberum arbitriũ ꝛ potuerunt peccare ꝛ bene agere. Uñ ſi verum debeat eſſe, oportet illud itelligere ꝺ illo dominio libertatis: quo volũtas ſup potentias inferiores et earuꝫ actꝰ dominabatur ſingulariori modo ꝙ nũc, ſcꝫ ſine tãta reſiſtentia ꝛ rebellione: quãta nũc eſt in viribꝰ inferioribꝰ. Hoc inꝙ dominiũ fuit originale. Unde ꝛ perdita iuſticia originali ſimul perditum eſt illud. Secꝰ autẽ intelligendo predictum dominium eſt ſpecies dominij naturalis.

Dominiũ gratificũ ſic deſcribiꝛ. Eſt dominium ſm leges gratie gratificantis. Et ſic dominium gratificũ eſt illud idem qꝺ al's vocaꝛ dominiũ fundatũ in titulo gratie gratũ facientis ſeu in titulo charitatis, id eſt qꝺ p titulo ſeu fundamẽto habet charitateꝫ. Et hoc dominiũ põt ſcꝺa deſcriptione ꝛ pleniori ſic deſcribi. Eſt dominiũ imediate a deo: cõueniens ſm leges charitatis et ratione charitatis ei ꝗ eſt in illa competens pluribus ex equo ſeu compatiens ſecũ ex equo plures domios inabdicabile ſeruata charitate extẽdẽs ſe ad omnia. Exẽplũ: eoipſo ꝙ ꝗs eſt in charitate dei ꝗ euꝫ facit gratum ꝛ amicum deo, habet ius aſſumẽdi omnes res creatas ad ſui vſum ſm legẽ charitatis que lex concedit propter charitatem vel ratione charitatis habenti eã dẽ certo modo vſum omnium rerũ vt eis ad dei gloriam et ſui ſalutem vtaꝛ: quãtũ ſibi congruit ſm charitateꝫ, iuxta illꝺ Roma. viij. Diligentibus deum (ꝛ ita exiſtẽtibus in charitate) omnia cooperãtur in bonum adeo ꝙ etiam peccata eis ꝓueniunt in bonum, quia fortiores ꝛ cautiores reſurgunt Et ꝗd mirũ ſi exiſtens in charitate dei: habeat aliqꝺ ius ꝛ dominium in omnibꝰ creaturis dei: cum talis ſit iam p charitatẽ factus amicus dei. Amicorũ aũt om̃ia ſunt cõmunia, ait Areſto. ix. ethicorum. c. viij.

Hoc dominiũ ꝛ ius habebãt rõne charitatis apoſtoli ꝛ ceteri in charitate exiſtẽtes cum in perſona ſua ꝛ aliorum dicebat Paulus. ij. ad Corꝫ. vj. Tanꝙ nihil habẽtes ꝛ omnia poſſidentes: ſupple dominio gratifico vel charitatiuo. Et iterũ ad Roma. viij. Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum quomodo non etiam cũ illo omnia nobis donauit. Et. j. ad Corꝫ. iij. Omnia veſtra ſũt: vos autem chriſti. Et. j. ad Timot. vj. Preſtat nobis om̃ia abunde. Uñ ad titulũ charitatis adijciunꝛ omnia abunde ad fruendũ ꝛ vtenduꝫ que in celis ſunt: ꝛ que in terris, ꝛ que in omnibus abiſſis. Dicitur primo in illa deſcriptione imediate. quia fundamẽtũ et titulus illius dominij ſcꝫ charitas, eſt imediate per creatiõeꝫ a ſolo deo. Sic ꝛ dominiũ fundatuꝫ in ea. Et in hoc conuenit cum dominio beatifico et originali ꝛ cũ aliquo naturali dominio ſcꝫ cum illo: quale habet voluntas anime in potentias inferiores, ꝛ etiam in proprios actus. Per eandem differt a dominio ciuili: ꝛ ab aliquo etiaꝫ naturali ꝓut patuit in ꝑcedenti dominio. Diciꝛ ſecundo ſm leges charitatis. Et in hac differt ab omnibus alijs dominijs, quia omnia alia conueniũt ſuis ſubiectis p alias leges. Dicitur tertio ei qui eſt in illa ad tangendum ſubiectuꝫ illius dominij. Diciꝛ quarto: ratione charitatis, ad tangendũ fundamentum ꝓprium illius dominij, in quo diſtinguiꝛ ab omnibꝰ alijs dominijs: quorũ nullum habet charitatem ꝓ fundamento ſed habẽt alia fundamenta. Diciꝛ quinto, competẽs pluribus ex equo. in quo cõuenit cum duobꝰ primis ꝛ differt a ciuili. vnde cum charitas nõ querat que ſua ſũt: poterit dominiũ charitatꝫ pluribꝰ cõpetere ex eꝗ ſine ſui diminutione. Et hãc clauſulam itellige vt ſupra. Diciꝛ ſexto inabdicabile ſeruata charitate, per qꝺ diſtiguitur ab alijs: quoꝝ aliqua ſunt abdicabilia ſeruata vl' nõ ſuata charitate, vt ciuile ꝛ canonicũ, ꝛ aliꝗ ſunt inabdicabilia ſcꝫ beatificum ꝛ originale, non tñ cõſiſtit eoꝝ inabdicabilitas in retẽtione charitatis inꝙtuꝫ talis, ſed in retẽtione quorũdã aliorum ſcꝫ beatitudinis ꝛ originalis iuſticie. Uñ illꝺ dominiũ ſicut nõ habeꝛ non habita charitate, ſic nõ ꝑditur niſi ꝑdita ea. quare ſicut charitas perdi non põt ab inuito, ſic nec illud dominiuꝫ põt tolli ab inuito. in ꝗ differt a ciuili dominio vel iure qm̃ et ciuile põt tolli ab inuito vt ius poſſeſſiõis tollitur aliqñ inuito, vnde perdẽs gratificum dominiũ fit ꝑditor: ꝛ reꝰ leſe maieſtatis et infamis corã deo ꝛ angelis eiꝰ ꝛ tota curia

beatorum. Dicit vltimo. extendēs ſe ad oīa. in qua clauſula habet illi⁹ dominij latitudo: que tāta eſt ꝙ pſpera omnia ⁊ aduerſa in eius ditione ſunt poſita. quia dilligentibus deum omnia cooperant ī bonū. Unde illi⁹ dominij latitudo excedit latitudinem omniū alioꝝ dominioꝝ ſaltē ꝯuenientium viatoribus. patet: nam originale dominiū nō extēdebat ſe ad omnia: nec canonicū nec ciuile ſe ad omnia extendit. ſed nec naturale dominiū ꝯueniēs creature ſe ad oīa extendit. Et dico ꝯueniēs creature. quia naturale dominiū conueniens deo quo de⁹ ratione nature ſue diuine dominat omni creature: ē omniū dominioꝝ latiſſimū. Dixi etiam ſaltem ꝯuenientiū viatoribus. Nam dominiū beatificū etiā ſe extēdit ad oīa: eo ꝙ ratione beatitudinis ipi ſūt coheredes xpi. ſed nec illud eſt ſine dono charitatis: ſed includēs ipm ſicut nec ē beatitudo ſine charitate. Et nota (vt dicit Johēs gerſon lectiōe tertia) Sacra ſcriptura multotiēs trāſfert ſub metaphoricis tropis dominiū ciuile cū ſuis attinētijs ad hoc dominiū charitatꝫ: dū nominat illic venditiones eſſe ⁊ emptiōes et donationes ⁊ cōmutatiōes ſpirituales cū deo: quaſi videlicet numiſma legitimū ſit charitas: dans preciū actibus noſtrꝫ: per quos etiā quaſi digniſſima ſeu dignātiſſima dei cōdeſcenſione mercamur cū codeꝫ de regno celorū: cuꝫ fenore multo. Et ꝗꝗ omnia que damus eidem ſint de ſuo ⁊ ſuſceperim⁹ ea de manu ſua. et ita dare ꝓpria nequim⁹ quid ꝑ quo: nihilomin⁹ ipe tot⁹ deſiderabilis acceptat bona noſtra ex valore hui⁹ numiſmatis tāꝗ nr̄a eſſent appropriate: ⁊ nō ſua. reddit quoqꝫ abſqꝫ vlla cōmutatione ciuili ſed emptione gratuita vinum cōpūctionis: lac deuotiōis: īmo ⁊ ſeipm ⁊ regnum celorū. ita ꝙ ſit ibi longe fecūdior cōmutatio ꝗꝫ in ciuilibus: quoniā illud qđ venditur fit ampli⁹ et multiplici⁹ ī poſſeſſione vendētis: ꝗꝫ ſi retineret. īmo quāto plus cōmutando datur: tanto perfectius ⁊ cumulatius poſſidetur.

Dominiū euāgelicum ſic deſcribit. Eſt dominium ſm legem ꝓprie euangelicum. Et Johānes gerſon paulo poſt illam datā: allegando ait. Deſcribit autē dominiū qđ appellatur a multis euangelicuꝫ per appropriationē ꝙ eſt dominiū īmediate a deo īſtitutum compatiēs ſecum ex equo quotlibet dominos. ⁊ inabdicabile: fundata charitate ſe extendens ad omnia. Circa hanc additā deſcriptionē pono tria dicta. Primum ꝙ hoc ſecūdo modo deſcribēdo dominiū euangelicū eſt idem adequate cum dominio gratifico. quia hec eſt eadem deſcriptio cum ſecūda deſcriptione dominij gratifici ſupra data. Scđm dictuꝫ. hec deſcriptio dominij euāgelici ē incōueniēs in hoc loco. quia in hoc loco loquēduꝫ eſt de euangelico: tanꝗꝫ de dominio diſtincto ſpecie a dominio gratifico. quia ponit tanꝗꝫ ſpecies diſtincta ex equo cōtra alias ꝗnqꝫ in hͦ modo diuidendi poſitas. Alˢ enī tm̄ eſſet quintuplex dominiū ī hoc primo modo diuidendi. Tertiū dictū: hi ꝗ dominiū in charitate fundatum vocant euāgelicū dominiū; volētes appropriate loꝗ: potius cenſendi ſunt improprie loꝗ. Probatur. quia dominiū in charitate fundatū non conuenit alicui ꝓprie ſm legem euangelicam. igit ⁊c. Antecedēs ꝓbatur. ꝙ antequaꝫ emanaſſet lex euangelica habebat dominiū fundatum in charitate: puta per totum tempus ante aduentum chriſti. Nā ⁊ tūc plures fuerunt in charitate. Seruata autē charitate non poteſt non haberi dominiū in charitate fundatuꝫ. Nunꝗd enī ſolis his qui a tempore ſaluatoris in charitate fuerunt: ꝯuenerūt illa que ſupra dicta ſunt ꝯuenire habentib⁹ tale dominiū: Secundo ꝓbatur. quia dato ꝙ aliquo reſpectu dominiuꝫ charitatꝫ fuerit perfecti⁹ poſt emanationē legis euangelice: ꝗꝫ fuerit ante: pro tanto ſcꝫ quia ante legē euangelicam habentes charitatē: non habebāt poteſtatem ita ꝓpinquam ad fruendū deo fruitione patrie (lꝫ bene fruitione vie) nec poſt mortem venerunt ad locum beatoruꝫ ſicut habent in charitate exiſtentes poſt legem euangelicam que talia conceſſit ſeruātibus eaꝫ poſt legis illius emanationē: tamen propter hoc illud nomen ſcꝫ euāgelicum dominiū nō debebat appropriari dominio charitatiuo plus ꝗꝫ alijs dominijs ꝯceſſis ꝑ legem euangelicā qualia ſūt dominia conceſſa apoſtolis quādo eis poteſtas eccl'iaſtica fuit tradita quā idē Johā

nes al's vocat dominiū eccleſiaſticū. imo
talia magis debebāt dici euāgelica q̄ᷓ do-
miniū caritatiuū. eo q̄ʒ charitatiuū ↄcedit
ab vtraq̄ʒ lege. ſcʒ veteri ꝛ noua: lʒ ꝑ nouā
ꝑfectius. Sʒ alia dominia euāgelica con-
ceſſa apl'is cōceſſa ſunt ꝑ ſolam legē euan
gelicam. vt poteſtas abſoluēdi a peccatis
ꝛ ligādi ac trāſſubſtātiādi: excōmunicādi
ꝛ ab excōmunicatiōe ſoluendi.

Correlariū Si igit̄ velim⁹ i
hoc ꝑmo modo
diuidendi dominiū loqui de euangelico
vitāda eſt equocatio illius termini domi-
nium euangelicū. Nam accipit̄ aliquādo
per appropriationē (lʒ vt dixi ſit potius in
appropriata locutio ſeu acceptio) ſcʒ prout
idem eſt qđ dominiū in charitate fundatū
ſicut acceperunt hi qui ipm̄ deſcripſerunt
ſecūda deſcriptione poſita. ſed non ſic ca-
pit̄ hic: quia ſic coincidit cum tertia ſpecie
a qua ipm̄ vt quarta ſpecies diſtingui de-
bet. Alio modo non ꝑ appropriationē pre
dictā ſed ſine ea. Et hoc modo idem eſt qđ
dominiū conceſſum alicui ſm̄ legem euā-
gelicaʒ. ꝛ hoc modo dupliciter capit̄. Pri-
mo generaliter ꝓut eſt dominiū cōceſſum
alicui ſm̄ legē euangelicā: non curādo an
ſm̄ legem que ſit ꝓprie ꝛ pure euangelica:
vel non. ꝛ non curādo an ſm̄ ſolam euāge
licam legem vel etiam ſm̄ aliaʒ. Et h̄ mo-
do etiam cōprehendit ſub ſe dominiū cha
ritatiuū. quia illud concedit̄ etiam ſm̄ illā
legem. Lex eni euangelica concedit domi
nium illis qui diligunt deuʒ. vt patet per
auctoritates apoſtoli ſupra allegatas qui
ꝛ ipſe fuit ꝑdicator euangelice legis. Et ſic
iterum non capit̄ hic in hoc modo diuidē-
di. quia tūc quarta ſpecies non diſtingue-
retur ex equo contra tertiā: ſed quarta eſſet
genus ad tertiam ſpeciem. qđ fieri non de
bet in diuiſione alicuius in ſua inferiora.
Alio modo accipit̄ ꝓ domino cōueniēte
alicui ſm̄ legem pure euangelicā et ſolum
ſm̄ legem euāgelicā. Et per hoc q̄ʒ dico ſo
lum: excludit̄ dominiū gratificū vel chari
tatiuū. Et hoc modo dominiū euāgelicūʒ
nihil aliud eſt q̄ᷓ poteſtas eccl'iaſtica.

Hic igitur nota. ex quo pote-
ſtas eccl'iaſtica da
tur ab eccleſia: q̄ʒ eccleſia capitur dupliciť.
Uno modo pro congregatione quorūcū-
q̄ᷓ hominū qui ſunt inſigniti ſignaculo cō-
muni ipis fidelibus qđ eſt caracter bapti
malis. quo modo etiā laici nullū caracte-
rem ordinalē habentes ſunt đ eccleſia. ꝛ ꝑ
conſequens dici poſſunt hoc modo perſo
ne eccleſiaſtice. Alio modo ꝓ congregati-
one tm̄ illorum qui ſunt inſigniti quodaʒ
ſpeciali ſignaculo: quo dedicati ſūt ſpecia
liter ad dei cultum. qđ ſignaculuʒ eſt cara-
cter ordinalis. Et hoc modo laici non ſūt
de eccleſia nec eccleſiaſtice perſone dicēdi:
ſed tm̄ ordinati aliquo ordine: incipiendo
ab infimo ordine vel clerico vſq̄ʒ ad ſupre-
mum ordinatuʒ qui eſt papa. Et h̄ modo
capit̄ hic quādo poteſtas eccleſiaſtica di-
citur poteſtas a chriſto ↄceſſa eccl'ie. id eſt
conceſſa ordinatis. Et ita lʒ domin⁹ cācel-
larius dicat hanc poteſtatem fundari i ca-
ractere baptiſmali: loquēdo tamen đ ꝓpin-
quiori fundamēto eius ipa fundatur ꝓpin-
quius ſuper caracterem ordinalē ſaltē me-
diante electione et confirmatione. vel alia
equiualente humana actione accedēte ca-
racteri ordinali: lʒ etiam fundetur remoti⁹
ſuper caracterem baptiſmalem. eo q̄ʒ cara-
cter ordinalis adeo preſupponit baptiſma
lem q̄ʒ nulli de lege cōmuni imprimi pōt
ordinalis niſi qui ꝑhabet baptiſmalem. ꝛ
ita baptiſmalis eſt fundamentū remotū et
inſufficiens. Ordinalis aūt caracter ſalteʒ
aliquādo accedēte lectione et cōfirmatiōe
eſt ꝓpinquius fundamētū ac titulus pote-
ſtatis eccl'iaſtice. que vocat̄ dominiū euā-
gelicum: ꝛ adeo ſufficiens q̄ʒ lʒ gratia gra-
tum faciens ſeu charitas valde decēs ſit in
ſuſcepturis hoc dominiū vel iam habētib⁹
non eſt tamē neceſſaria ad fundanduʒ hoc
dominiū: ꝛ multo minus gratia ꝑdeſtina
tionis. cui⁹ tamen oppoſitum waldēſes ac
q̄ᷓ Johes wicleff erronee ſenſerunt: ponē
tes gratiam etiaʒ ꝑdeſtinationis radicem
neceſſariam ꝓ titulo cuiuſlibet poteſtatis.

Ex dictū eſt notāter q̄ʒ accipit̄ hic ptās
eccl'iaſtica ꝓ poteſtate a chriſto ↄceſſa ſpe
cialiter eccl'ie h̄ modo capte. id ē ordinatiſ.
Nam lʒ ordinatis vt apl'is cōceſſerit etiā
poteſtatē faciendi miracula q̄ fundari pōt
ſup alio dono q̄ᷓ ſup caractere ordinali pu
ta ſup fide informi. tm̄ talis poteſtas nō eſt
ſpecialiter eis ↄceſſa: q̄a etiam aliȷs cōmu
nicata eſt q̄ ordinati nō fuerunt. ideo talis

poteſtas nõ͂ merebit᷑ dici eccl'iaſtica. vnde
caracter ordinalis eſt donuꝫ ſpecialiter or-
dinatis conceſſum. Alia autẽ dona, ſcꝫ fi
des. ſpes. charitas. timor. pietas. ꝓphetia
et ſimilia: ſuper que poſſunt alia dominia
fundari ſũt nõ eis ſpecialiter ſꝫ etiam aliꝭ
ꝯceſſa. Poteſtas itaqꝫ eccleſiaſtica vt h̄
capit᷑ ſic deſcribit᷑. Eſt poteſtas que a chri-
ſto ſupnaturaliter et ſpecialiter collata eſt
ſuis apoſtolis ⁊ diſcipulis ac etiã ſucceſſo
ribus legitimis vſqꝫ in finem ſeculi ad edi
ficationẽ eccl'ie militantis ſꝫm leges euãge
licas ꝓ ꝯſecutione felicitatis eterne: vt po-
teſtas ſoluendi ⁊ ligãdi ꝯceſſa ſacerdotibꝫ
poteſtas ꝯficiẽdi encbariſtiã ⁊ huiuſmo-
di. Et notãter ſupra dictũ eſt ꝙ ſuper ca
racterem ordinalem ſaltẽ mediãte electiõe
vel confirmatione fundari poteſt. quia ex
hoc ſolo ꝙ q̄s habet caracterẽ ordinalem
non haberet poteſtatẽ eccleſiaſticã iuriſdi
ctionis ſcꝫ excõmunicãdi ⁊ largiẽdi indul
gentias. ſed tamẽ accedẽte eius electiõe et
ꝯfirmatione in epiſcopum. ipſe habet pote
ſtatẽ iuriſditionis. Sed poteſtas ordinis
fundat᷑ ſimpliciter ſuꝑ caracterẽ ordinaleꝫ
An aũt poteſtas iuriſditiõis excõmunicã
di ⁊c. poſſit etiam fundari ſuper primam
tonſuram que non eſt ordo: tangetur infe-
rius in loco ſuo.

Et ſi que ratur. Primo q̄ ſũt ſpe
cies illi᷒ dominij euan
gelici. Reſpondet᷑ ꝙ ille eedem que ſũt ſpe
cies poteſtatis eccl'iaſtice. Poteſtatis aũt
eccl'iaſtice ſpecies poſſunt patere ſub bre-
uitate q̄tũ ad ꝓpoſitũ ſufficit ꝑ ſeptẽ diuiſi
ones. Prima diuiſio ẽ iſta. Poteſtas ec
cleſiaſtica q̄dã ẽ ⁊ dr̄ ptãs ordinis. quedaꝫ
ꝓo eſt ⁊ dicit᷑ poteſtas iuriſditiõis. id ẽ po
teſtas cognoſcẽdi in cauſa atqꝫ dicẽdi vl' fe
rendi ius. id ẽ ſententiã in tali cauſa ⁊ illaꝫ
ꝓmulgandi. Vñ iuriſdictio dicit᷑ quaſi di
ctio iuris. id ẽ poteſtas dicẽdi ius. Vel iu
riſditio. id ẽ ꝓmulgatio: vel ꝓnũciatio: vel
notificatio: vel ptãs ꝓmulgandi ſententiã
ſeu ius. Sc̄da diuiſio. Poteſtas ordi-
nis ẽ duplex. quedam ẽ ptãs ordinis ſacer
dotalis. quedã ordinis inferioris. Ter-
tia diuiſio. Poteſtas ordinis inferior᷑ ha
bet tot ſpecies q̄t ſũt ordines inferiores or
dine ſacerdotali qui ſũt ſex ſꝫm theologos
ſcꝫ diaconat᷒: ſubdiaconat᷒: accolitat᷒: le-
ctorat᷒: exorciſtat᷒: oſtiariat᷒. Et dico ſꝫm
theologos: qꝛ ſꝫm iuriſtas ſũt plures ordi-
nes inferiores ordine ſacerdotali q̄ꝫ ſex: qꝛ
ꝑter iſtos ſex ponũt ꝙ etiã ꝑma tonſura ⁊
pſalmiſtat᷒ ſit ordo. Sꝫ ſanct᷒ Tho. dicit
ꝙ ꝑma tõſura nõ ſit ordo. ſꝫ diſpoſitio ad
ordinẽ. Et Petr᷒ d̄ palude dicit pſalmiſta-
tũ eſſe primã tonſuraꝫ. Rich. in q̄rto dicit
primã tõſurã nõ eſſe ordinẽ nec pſalmiſta-
tum. ſed dicit pſalmiſtatũ eſſe officium an
nexum ordini lectorat᷒. Quarta diuiſio
Poteſtas ſacerdotalis ẽ duplex. vel dupli
cem habet habitudinẽ. quedam ẽ ad cõſe-
crandũ corpus xp̄i verũ. ⁊ illa fuit cõceſſa
apoſtolis in cena cuꝫ ſaluator dixit. Hoc
facite ĩ meã cõmemorationeꝫ. Et ſicut illa
poteſtas ſacerdotalis ẽ ad ꝯſecrandũ cor-
pus xp̄i verũ: ſic quelibet ptãs ordinis in
ferioris ordĩe ſacerdotali: ordinat᷑ ad ipaꝫ
ꝯſecrationem veri corporis xp̄i: quia act᷒
omniũ inferiorũ ordinũ ſũt actus quibus
ſubminiſtrat᷑ ei a quo cõſecrat᷑ verũ corp᷒
xp̄i. Vnde ⁊ Johes gerſon diuidendo po
teſtatẽ ordinis diuidit eam ĩmediate ĩ po-
teſtatem ſuꝑ corpus chriſti verum: ſupple
ꝯſecranduꝫ: ⁊ in poteſtatẽ ſuꝑ corpus xp̄i
myſticũ. Nec diuidit prius poteſtatem or-
dinis in poteſtatẽ ordinis ſacerdotalis ⁊ ĩ
poteſtatem ordinis inferioris. Nã vtraqꝫ
videt᷑ eſſe poteſtas ad conſecrandum verũ
corpus xp̄i aliquo modo. tamen prius po
ſui illaꝫ diuiſionẽ: eo ꝙ lꝫ poteſtas ordinũ
inferiorum ſit poteſtas exercendi act᷒ ordi
natos ad cõſecrationẽ corꝑis xp̄i veri: nõ
tamen eſt poteſtas conſecrandi corp᷒ chri
ſti. Alia ẽ poteſtas ſacerdotalis ad exercẽ-
dum tres actus hierachicos circa ꝯgrega
tionem fideliũ qui ſũt. Primo ipaꝫ illumi-
nare ſupple ꝑ doctrinam p̄dicatiõis. Se-
cũdo ipam ꝑficere per miniſtrationẽ iſtoꝝ
trium ſacramentorũ ſcꝫ euchariſtie confir-
mationis. ⁊ ordinis. Tertio eandeꝫ purga
re ꝑ miniſtrationẽ ſacramẽti baptiſmi pur
gantis a culpa ⁊ pena. Et lꝫ ſacerdos etiã
habeat poteſtatẽ purgãdi ꝑ miniſtratiõeꝫ
ſacramẽti abſolutiõis ſeu penitẽtie: tñ po-
teſtas abſoluẽdi ẽ poteſtas iuriſditionis:
de q̄ poſtea dicet᷑. Vñ lꝫ ptãs abſoluendi
etiã ſit ptãs ordinis: non tñ ẽ ſolum pote-
ſtas ordinis. Nunc autem ago de poteſta
te que ſolum ẽ ordinis. id ẽ que non ẽ pote

ſtas dicēdi ſententiā in aliquē abſoluto-
riam vel condemnatoriā. Modo inter ſa-
cramenta ſolum ſacramentū abſolutiōis
eſt illō in cuiꝰ miniſtratione miniſtrās fert
ſententiā. Ex quo ſequit̄ ꝙ aliqua ptās
ſimul eſt ordinis ⁊ iuriſditionis cēſenda
ſcꝫ ptās abſoluendi. aliqua ꝟo tm̄ eſt ordi-
nis vt ptās conſecrandi eucariſtiā ⁊ con
ferendi eandē. poteſtas baptiſandi ⁊ ordi
nandi. Nam in illoꝝ miniſtratione mini-
ſtrans non dicit ſentētiā aliquā in illū cui
miniſtrat. Et dixi i hac tertia ſubdiuiſio
ne ꝙ ptās ordinis ſacerdotalis eſt duplex
vl' duplicem habet habitudinē. quia vide
tur cū Scoto poſſe dici: ꝙ non ſit vna po
teſtas que ſm̄ vnum reſpectuꝫ vel habitu
dinem ſit ad conſecrandū verū chriſti cor-
pus. ⁊ ſm̄ aliam habitudinē vel reſpectuꝫ
poteſtatis ſit ad miniſtrandū myſtico cor-
pori chriſti quedam ſacramenta. imo ꝙ ſit
diſtincta poteſtas hec ⁊ illa. Naꝫ aplīs di
ſtinctis temporibus collate fuerunt ⁊ vna
alio tēpore ante aliam. Nam poteſtas ꝯſe
crandi verum xp̄i corpus fuit collata apo
ſtolis in cena cū ait. Hoc facite ⁊c. et tamē
poteſtas illuminandi homines per doctri
nam p̄dicationis ⁊ purgādi per baptiſmū
⁊ perficiendi per ſacramentum confirmati
onis eucariſtie ⁊ ordinis fuit eis data pꝰ
reſurrectionem cum ait Matth. vlt. Eun-
tes in mundum vniuerſum predicate euā-
geliū omni creature baptiſantes eos. Itē
poteſtas p̄dicandi fuit eis etiaꝫ data ante
cenam quando Matth. x. cōuocatis duo
decim ait eis. Euntes p̄dicate dicētes: qr
appropinquat regnum celorum. Et idē ha
betur de alijs. lxxij. Luc. x. Sicut etiā po-
teſtas ordinis ſacerdotalis ad conſecrādū
verum xp̄i corpus. fuit alio tempore data
q̄ꝫ poteſtas abſoluendi a peccatis. quia il-
la fuit data poſt reſurrectionē: cū ait. Acci
pite ſpiritū ſanctū: quorum remiſeritꝭ pec-
cata ⁊c. Joh. xxj. lꝫ eſſet ante reſurrectionē
ꝓmiſſa. Matth. xvj. ⁊. xviij. Cōſimile vi
det̄ poſſe argui de quolibet ſacerdote nūc
ordinato in eccleſia. Prius enī dicit epiſco
pus ordinando. Accipe poteſtatem confi
ciendi vel celebrandi miſſam: tā pro viuis
q̄ꝫ pro defunctis dans ei calicem. Et q̄buſ
dam interpoſitis ponēs manuꝫ ſuꝑ caput
eius dicit. Accipe ſpiritū ſanctū: quorū re-
miſeris peccata ⁊c. de h̄ latiꝰ dixi in tracta-
tu de Caracteribꝫ. ⁊ in quodaꝫ alio tracta-
tulo edito d̄ hoc. an papa ſimplici verbo
ſcꝫ ſis ſacerdos: poſſet aliquē ordinare i ſa
cerdotē. Quinta ſubdiuiſio. Eccleſiaſti
ca ptās iuriſditionis eſt duplex. Quedā ē
ad cognoſcendū in cauſa atq̄ꝫ ad dicendū
vel ferendū ſententiam in tali cauſa i foro
exteriori. Et illa eſt poteſtas a xp̄o imedia
te conceſſa eccleſie ad inferendum ſpiritua
lem penā excōmunicationis vel interdicti
in inobedictes eccleſie. Et dicit̄ notāter
a xp̄o imediate conceſſa eccl'ie: quia lꝫ pſo
ne eccleſiaſtice etiam habeāt poteſtateꝫ ad
inferendū aliq̄s penas ſp̄uales alias a p̄-
dictis: vt penā depoſitionis: ꝑuatiōis: in-
abilitationis ad beneficia: ⁊ ſic de alijs. tn̄
ptāteꝫ talē non habēt imediate a xp̄o ⁊ ſm̄
legem euangelicam: ſed ſm̄ leges canoni-
cas. Unde ⁊ talis poteſtas lꝫ etiā eccleſia
ſtica dicat̄: eo ꝙ non niſi perſone eccl'iaſti-
ce ē conceſſa: tn̄ non eſt illa de qua hic loq̄
mur: que a xp̄o imediate ⁊ ſm̄ legem euan
gelicam eſt ꝯceſſa. Dicit̄ etiā ſcd̄o notā
ter ad inferendū ſp̄ualem penaꝫ. quia q̄ꝫq̄ꝫ
pſone eccleſiaſtice habētes eccleſiaſticam
poteſtatem. etiā habeant aliquādo ptāteꝫ
ad inferendū penam corporalē: puta carce
ris aut ꝯſimilem. tamē talis ptās non ē ec
cleſiaſtica dicenda ꝓut h̄ loq̄mur de eccle-
ſiaſtica ptāte. quia hic loquimur de ea q̄ ē
a xp̄o cōceſſa imediate. Et talis ſolū ſe ex-
tendit quātum ē ex ꝯceſſione xp̄i ad inferē
dum ſp̄ualem penam. Illa aūt ptās que ē
ad inferendū penā corporalē ē ꝯceſſa non
a xp̄o. ſed aliquādo a principibus ſecula-
ribꝰ ipſis prelatis eccleſiaſticis. Et ratione
cōnexionis in eadem pſona dicit̄ denomi
natione extrinſeca eccleſiaſtica ptās ſꝫ im
proprie. ſicut tēporalia predia annexa offi
cijs eccl'iaſticis dicunt̄ res eccl'iaſtice ⁊ ſpi
rituales denominatione extrinſeca ratiōe
cōnexionis. Alia ē eccleſiaſtica ptās iu
riſditionis ad cognoſcēdum in cauſa ⁊ ad
diffiniendū vel ferēdū ſentētiā i eadē in fo
ro interiori. Et iſta vocat̄ alio noīe i plura
li claues eccleſie. de quibus intelligitur il-
la dn̄i promiſſio facta Petro. Mat. xviij
Tibi dabo claues regni celorū. quas etiā
poſtea cum effectu tradidit poſt reſurrecti
onem: cum ait. Quorū remiſeritis ⁊c. Un̄

in ſequenti diuiſione hec eccleſiaſtica poteſtas diuiditur in duas: ſicut due ſunt claues eccleſie. quia ille poteſtates due nõ vocantur claues niſi metaphorice. Sexta igit̃ diuiſio. Eccleſiaſtica poteſtas iuriſdictionis. quedam eſt poteſtas cognoſcendi i foro interiori in cauſa peccatoris, id ẽ ſup peccatis eius. Et illa vocat̃ clauis ſcientie Unde clauis ſciẽtie nõ dicit̃ ſcientie ideo ꝙ illa clauis ſit ipſe habitus ſciẽdi nec act⁹ ſciendi: ſed quia eſt poteſtas cognoſcẽdi i cauſa peccatoris accuſantis ſe ⁊ ſe reum fatentis: q̃uis clauem illam recipere non debeat: niſi habens habitũ ſcientie competẽtem vel ſufficientem ad executionez illius poteſtatis. Alia ſo eſt poteſtas diffiniẽdi ⁊ ferendi in foro interiori ſententiam i cauſa peccatoris. ⁊ illa vocatur clauis poteſtie Et iſta ſecũda eſt principalior q̃ prima. qꝛ prima ordinat̃ ad ſcõaz. Et he ambe tacte fuerunt in ipſo diuiſo cum dicitur. Alia eſt eccleſiaſtica poteſtas iuriſditionis ad cognoſcendũ in cauſa: ⁊ ad diffiniẽduz ⁊c. Si eni non fuiſſet dictum ad cognoſcendũ nõ patuiſſet locus claui ſcientie: quia illa nõ eſt clauis diffiniẽdi. ⁊ tamen illa clauis eſt etiam ſpecies poteſtat̃ eccl'iaſtice. ⁊ ſic nõ omnes ſpecies poteſtatis eccl'iaſtice haberent in ꝓpoſito. Et in hac ſexta diuiſione occurrit queſtiuncula. qualiter ille claues vel poteſtates ſint due. Pro ſolutiõe recitant̃ hic due opiniones. Prima opinio eſt Richardi in. iiij. diſ. xviij. arti. j. q. iij. ꝑ q̃tuor dicta. Primũ ꝙ ſint due q̃tum ad effectus vel actus. Nã vnus effect⁹ vel act⁹ eſt cognoſcere: alius eſt diffinire quos cõſtat eẽ diſtinctos. Scdz. ꝙ ille etiã ſint due q̃tũ ad relatiões ad duos effect⁹ illos vel actus. quia clauis eccleſie alium reſpectũ habet ad cognoſcere aliuz ad diffinire.

Tertium ille claues ſũt vna clauis i radice: quia ſunt poteſtas iudicandi in foro anime. Hec autẽ poteſtas integrat̃ ex duobus ſcz ex poteſtate diſcernendi ⁊ poteſtate iudicandi. Quartũ: ille claues vltra h̃ ꝙ ſunt vna inter ſe in radice: etiam ſũt idez cum poteſtate conficiendi eucharĩſtiaz: qꝛ iſte tres poteſtates fundant̃ in caractere ſacerdotali. Pro ſecũda opinione habẽda pono tria dicta. Primũ: ꝑcedens opinio ſi intelligat̃ ꝙ ille tres poteſtates inter ſe intrinſece ſint idẽ non ẽ vera. quia met concedit ꝙ prime due ſint due quo ad relatiões ad diſtinctos effect⁹. Si igit̃ relatiões ad illos diſtinctos actus ſunt diſtincte intrinſece: ita ꝙ hec relatio diſtinguit̃ ab alia realiter. igit̃ etiã poteſtates ad illos act⁹ ſunt realiter diſtincte. tenet ↄſequẽtia. quia poteſtas formaliter nõ ẽ niſi ius in illũ actuz Jus autem ad actũ ẽ relatio ad eum vt patuit i ꝑma q̃ſtione. Scdo ꝓbatur. quia met ponit illas claues integrare poteſtatẽ eccl'ie. ſed integrantia aliqd idẽ diſtinguũtur realiter. igit̃ ⁊c. Tertio ꝓbatur. qꝛ ille poteſtates poſſent ſeparari in aliqui concedi d potẽtia dei abſoluta. Sicut enim aliquis nunc ꝑſidẽs poteſt cõmunicare alteri poteſtatem cognoſcẽdi in cauſa: nõ cõmittendo ſibi auctoritatẽ ſentẽtiandi in ea vt ſi diceret. cõmitto tibi auctoritatem examinãdi iſtã cauſã ⁊ referas mihi vt ſentẽtiem. Poſſet etiã ↄferre auctoritatẽ ſententiandi ſine auctoritate cognoſcẽdi: vt ſi diceret: cõmitto tibi vt ſine omni cognitione cauſe ſentẽties ſicut placet (talis tñ cõmiſſio non eſſet ordinate facta illi cui⁹ voluntas eẽt obliquabilis) ita poſſet de⁹ cõmittere auctoritatẽ cognoſcẽdi ſine auctoritate ſentẽtiãdi. Et illa cõmiſſio eẽt ordinata ſimplicit̃ ſi eẽt etiã i humanis. Poſſet etiã de potẽtia abſoluta alicui habẽti volũtatẽ nõ obliquabilẽ cõmittere auctoritatẽ ſententiãdi ſine cognitione in cauſa. De potẽtia aũt ordinata ſiue de facto coniungunt̃ in quolibet ſacerdote eccleſiaſtico cõplete ordinato. Quarto qꝛ due ꝑme poſteri⁹ tẽpore fuerunt collate q̃ poteſtas cõficiendi eucharĩſtiã. igit̃ realiter ab ea diſtinguũtur. Antecedens patuit in q̃rta diuiſione.

Scdm dictũ. Si etiã predicta opinio intelligat̃ ꝙ ſint idem cum caractere ſacerdotali eſt falſa. quia caracter ſacerdotalis fuit impſſus ap'lis in cena: ⁊ tñ ꝓ tunc non habuerũt predictas duas claues. Itez qꝛ radix non eſt idẽ realiter cuz radicato i ea. igit̃ ⁊c. Tertiũ dictum. Si ꝑdicta opinio intelligatur ꝙ ille poteſtates tres ſint realit̃ ⁊ itrinſece diſtincte: adeo ꝙ verbum xp̃i loquentis i plurali. Tibi dabo claues ⁊c. ſit abſoluta pluralitate veruz: tñ fundarentur ſup vno fundamento ſcz caractere ſacerdotali qui eſt titulus omniũ earum: ⁊

diſpoſitio ad om̄es eas ꝛ ſic ē vera. Due etiam claues poſſunt aliqualiter dici vna vnitate ordinis. quia ambe ordinãtur ad vnum actum vltimuꝫ ſcꝫ apertionis: et ad illum prima ſubordinaret̄. vbi autem vnū propter alterum ibi aliqualiter vnū tm̄ dicitur Et ſic etiã videt̄ Rich. intellexiſſe ꝛc. Hec eſt etiam ſentētia Scoti in q̄rto. et in hac ſentētia ꝯtradicit opinioni ſācti Thome qui in. iiij. diſ. xviij. ꝛ. xxiiij. dicit ꝙ claues ſunt idē cū caractere ſacerdotali. Septima diuiſio. Eccleſiaſtica poteſtas iuriſditionis in foro interiori ad ferendū ſententiam eſt duplex. Quedam eſt ad ferēdū ſententiã abſolutoriaꝫ a culpa. ꝛ partim a pena per collationem ſacramenti penitentie. Quedã vero ad ferendū ſententiã abſolutoriam tm̄ a pena per largitioneꝫ indulgētiarum. Et hec poteſtas iuriſditiōis in foro interiori cum vtraq; ſua ſpecie differt a poteſtate iuriſditiōis ī foro exteriori. Primo quia poteſtas iuriſditionis in foro exteriori nō dicit̄ ꝓprie clauis quoniã claues fūdãt̄ ſup̄ caractere ſacerdotali. Poteſtas autem iuriſditiōis in foro exteriori poteſt conuenire nōdum habenti caracterē ſacerdotalem. Nam ꝛ archidiacon⁹ habet illaꝫ poteſtateꝫ iuriſditionis qui tamen poteſt eſſe non ſacerdos. Secūdo ī h̄ ꝙ illa non exercet̄ in inuitum. Quis enī diceret ꝙ inuitus abſolueret̄ a culpa ꝛ a p̄te pene a ſacerdote aut inuitus cōſequeret̄ remiſſionē penarū per largitionē indulgentiarū. Vñ ꝙ poteſtas cōferendi indulgentias ponat̄ merito ꝑ ſpecie poteſtat̄ iuriſditionis p̄tꝫ ex eo ꝙ doctores dicūt ꝙ ꝯceſſio indulgētiarū poteſt fieri dupliciter ſcꝫ per moduꝫ auctoritatis ꝛ p̄ modū ſuffragij. ꝛ ꝙ p̄ primum modū fit vel fieri pōt ad viuos et p̄ ſcōꝫ ad defūctos: put diffuſe de his dixi ī tractatu de indulgētijs que defunctis cōcedunt̄. ꝛ de ſuffragijs eorundē ꝯclu. xxij.

Et nota ꝙ cãcellarius pariſiēſis vbi ſupra videtur min⁹ ꝓprie loqui cōſideratiōe quinta: quãdo poteſtateꝫ ordinis ſup̄ myſticum corpus in illuminando p̄ doctrinã predicationis ꝛ perficiendo per illa tria ſacramenta. ſcꝫ per eucharíſtiam: cōfirmationem ꝛ ordineꝫ. et purgando per baptiſmū vocat poteſtatem iuriſditionis. Qḋ ꝓbat̄ ꝙ nulla poteſtas debet dici iuriſditionis niſi ſit poteſtas ad ferendū ſententiam aliquã. ita ꝙ exercere poteſtatē talē ſit formaliter ferre ſententiã. vel ſaltem p̄ambulariter cognoſcere ſup̄ cauſam. Modo exercere p̄dictam poteſtatē. id eſt predicare cōfirmare: ordinare: miniſtrare eucharíſtiam ꝛ baptiſare: non ē ferre ſententiã in eo cui p̄dicat̄: ꝛ qui confirmat̄ ꝛ ordinatur. ꝛ ſic de alijs. Et ꝗuis ad licitū exercitiū illius poteſtat̄ requirat̄ ſubiectio canonica: in illo circa quē vult exercere illam poteſtatē. nō tm̄ erit poteſtas ordinis ſup̄ myſticum corpus chriſti ob hoc dicēda ip̄a poteſtas iuriſditionis in taliter ſubiectū. Vnde et nō bn̄ videt̄ dictū per eūdem ꝙ poteſtas iuriſditionis in foro īteriori (ſi ſaltē loq̄mur de ea q̄ eſt ſpecies eccleſiaſtice poteſtat̄ īmediate a chriſto inſtituta) cōſurgat ex duplice radice. Vno modo ex p̄te hoīs vltro ſe ſubijciētis tali poteſtati. ſicut cū ſpōte cōfitēs ſubijcit ſe p̄ſbytero ꝛ ordinãdus epo Alius ſubiectionis modus cōſurgit ex auctoritate ſup̄ioris. hūc vel illū tali vel tali ſubijciētis qḋ fieri pōt non ad arbitriū illius q̄ ſubijcit̄. hec ille. Naꝫ ſi qua poteſtas iuriſditiōis īnaſcit̄ illi cui fit aliq̄ p̄dictarū ſubiectionuꝫ. nō tm̄ dicet̄ talis poteſtas iuriſditionis ſpecies poteſtatis eccl'iaſtice in ꝓpoſito capte. ſed erit humana. illa vero quã habet ex ordinis collatiōe cū dicitur. Quoꝝ remiſeritiſ ꝛc. erit vere ſpecies poteſtatis eccl'iaſtice in ꝓpoſito nr̄o: lꝫ illa quo ad exercitiū poſſit eſſe ſuſpenſa vel reſtricta p̄ humanaꝫ conſtitutionē que econtra etiam ſolui ꝛ ampliari poteſt plebē ampliorem ſibi ſubijciendo. Sed poteſtas miniſtrandi ſacramentū abſolutionis eſt ꝓprie dicenda poteſtas iuriſditionis in foro interiori. Nam illaꝫ poteſtatem exercere ē ferre ſententiã ſcꝫ abſolutoriam a culpa.

Et ſi queras ſecundo. Si in collatione ordinis ſacerdotalis confertur ſacerdoti nōdum habenti plebem poteſtas iuriſditionis ī foro īteriori atq; poteſtas ordinis ſuper myſticū chriſti corp⁹ ip̄m illuminandi p̄ficiendi atq; purgandi. modo dicto ſup̄. q̄d ergo noui ſibi confert̄: cum talis ſacerdos ſine om̄i plebe ſubiecta p̄us ordinat̄ p⁹ ordinatiōeꝫ eligit̄ vel inſtituit̄ in plebanum alicui⁹ plebis de nouo. Ex enī aliq̄d

noui ſibi cōferatur.probatur.quia ante ei⁹
electionem vl'inſtitutionem in plebanum
miniſtratio ſacramentorū (ſi quia illi plebi
miniſtraſſet)fuiſſet ſibi illicita :nunc autē
eſt licita.īmo miniſtratio ſacramenti abſo
lutionis q̄z plebi ex volūtate ſe ſubijcienti
impendiſſent non solū illicita ſed etiā nul-
la fuiſſet.Hoc autē non eſſet ſi nihil noui
iuris collatū ſibi fuiſſet. Quod autē illud
nouū ſit dominiū quoddā dicendum.pba
tur.Nam tali de nouo plebs eſt ſubiecta.
ſed noue ſubiectioni correſpōdet noua ſu-
perioritas ⁊ dominiū.igit̄ ⁊c̄. Quod aūt il-
lud dominiū non ſit euāgelicū dicendū.p-
bat̄.quia dominiū euāgelicū alicui colla-
tum eſt inauferibile.illud autē eſt ſibi aufe
ribile.cum ſit ſpoliabilis plebe. In con
trariū q̄ nō ſit nouū:arguit̄.quia in colla-
tione ordinū fuit ſibi cōceſſa ſuperioritas
⁊ dominiū ī chriſtifideles miniſtrādi eis
ſacramēta:vt abſolutionē:cum ſibi ⁊ alijs
dictum fuit.Quorū remiſeritis peccata ⁊c̄.
videt̄ ergo q̄ iam cū eligit̄ vel inſtituitur
nihil noui ſibi conferat̄.ſed per illā electi-
onem vel inſtitutionē tm̄ remoueatur pro
hibens vſū preconceſſi dominij.Erat enī
ſibi lege canonica phibitum non exercere
poteſtatē ſibi in collatione ordinū ɔceſſā
ex quo plebē non habebat. Nunc igit̄ ple
be conceſſa relaxat̄ illa phibitio vt valeat
eam exercere in plebem :ſic q̄ nō nouū do
miniū ſibi cōfert̄ nec plebs noua ſubiecti-
one ei ſubijcit̄.ſed vſus vtriuſq̄ prius pro
hibitus laxat̄. Ad iſtā queſtiunculā di
cendū:q̄ ⁊ ſi vtrūq̄ videret̄ poſſe dici:pri-
mū tamen plus placet ſcʒ q̄ ſibi nouū do-
miniū conferat̄.ſed illud lʒ eccleſiaſticū di
ci poſſet non tamen eccleſiaſticū euangeli
cum.ſed eccleſiaſticum canonicū. ſcʒ cano
nicis legibus ſibi cōceſſum.Ratio autem
cur primū pl⁹ placeat q̄z ſcd̄m:eſt.nā etiā
nōdum ordinatus in ſacerdotē ſi eligit̄ in
plebanū ac inſtituit̄:habet quandā ſuperi
oritatem ⁊ dominiū in plebē ſuam.⁊ non
euangelicū:cum nōdum ſit ordinatus ī ſa
cerdotē:lʒ infra legitimū tempus debeat
ordinari ordine ſacro.igit̄ ſignum ē q̄ illō
dominiū qd̄ p electionem ſibi collatū eſt.
eſt aliud realiter a dominio euāgelico Ad
argumentū in contrarium dicendū q̄ ſibi
fuit in collatione ordinis ſacerdotalis cō-
ceſſū euangelicū dñiū tm̄.Illō aūt ſe ſo-
lo non ſufficit ad hoc q̄ licite miniſtrētur
predicta ſpiritualia nec q̄ etiam efficaciter
⁊ vere conferat̄ ſacramentū abſolutiōis.et
hoc ſuppoſita phibitiōe eccleſie:q̄ nullus
dominio euangelico predicto vti debeat ī
plebem non ſubiectam ſibi etiā canonica
ſubiectione q̄zq̄z ſibi foret ſubiecta euange
lica ſubiectione ſicut ⁊ ipſe habet euangeli-
cum dominiū. Nam illa phibitione ſtāte
ipſe quātūcūq̄ habeat dominiū euangeli-
cum:caret materia debita ſacramēti abſo-
lutiōis:ideo nihil operabit̄.ſicut ſi habēs
poteſtatem conficiendi eucharīſtiā: nullū
omnino panem triticeū haberet:q̄z diu eo
careret nō poſſet vere cōficere eucharīſtiā.

Et ſi tertio q̄ras.dicens.Si ergo pri⁹ ordina-
tus in ſacerdotem ſine plebe.⁊ poſtea ele-
ctus ī plebanū ⁊ inſtitutus:acquirit nouū
dominiū.ratiōe cui⁹ erit ſibi licita miniſtra
tio ſacramentorū:que ergo ratio diuerſita
tis q̄ carentia illius dominij canonici nō
impediuiſſet quin ſi ſacramentū baptiſmi
⁊ euchariſtie ɔtuliſſet illi plebi: vere ea cō
tuliſſet q̄zuis peccaſſet conferendo.Et idē
eſt dō epiſcopo non habente plebem .qui ſi
conferat alicui ordinem ⁊ confirmationē:
vere erit confirmatus ⁊ ordinatus ⁊ tamē
illa carētia dominij canonici impediuiſſet
q̄ ſi illi plebi contuliſſet ſacramentū abſo-
lutionis.non vere illud cōtuliſſet .quia hi
non vere fuiſſent abſoluti. Reſpōdet̄.Ra-
tio diuerſitatis eſt iſta:quia ſolū ſacramē
tum abſolutionis eſt tale q̄ eius miniſtra
tio formaliter eſt latio ſentētie.Modo ſen
tentia lata a non ſuo iudice vel in non ſub
ditum:eſt nulla.vt in.c.q̄ autē.de peni.et
remiſ.⁊ eodē ti.c.omnis. Sed alioꝝ ſacra
mentorū miniſtratio non eſt formaliter la-
tio ſentētie.quia euchariſtiam alicui cōfer
re vel ordinem vel huiuſmodi non eſt ſen-
tentiam dare:quare nō impedit̄ quo mi-
nus tenebit illa collatio .vnde ſi cui conce
deret̄ a ſuperiori poteſtas p̄dicandi alicui
plebi ⁊ ei miniſtrandi ſacramentū baptiſ-
mi et euchariſtie:non tamē abſoluendi:nō
deberet dici q̄ illi inſtituto ɔceſſa eſſet ali-
qua poteſtas iuriſditionis etiā canonica
quia non eſſet ei conceſſa poteſtas ferendi
ſententiā in plebem illam.ſed bene poſſet

dici ſibi eſſe conceſſam quandā poteſtatē canonicā, vel dominiū canonicū. Sed ex hoc ſolo q̄ ſuperior ſibi cōceſſiſſet poteſtatem miniſtrandi ſacramētū abſolutionis (etiam ſi poteſtatē alia miniſtrādi non cōceſſiſſet) diceret̄ ſibi eſſe ꝯceſſa poteſtas iuriſditionis ⁊ hoc canonica. Attamē ī hoc eſt ſimile q̄ ſicut abſolutio non habet ſuū effectum, ſcʒ deletionem culpe in recipiēte eam, eo q̄ ponit obicem recipiēdo eā ꝯtra ꝓhibitionē eccl'ie a non ſuo iudice, ⁊ ꝓ tanto dicit̄ nō vere impendiſſe ſacramētū abſolutionis. Sic etiā eucbariſtia in recipiente eam a non ſuo ſuperiore, etiam non habet effectū cum ponat obicē, lʒ eucbariſtia in ſe ſit verū ſacramentū. Idē de ꝯfirmatione ⁊ ordine, q2 illa nō tenēt ī nō ſubdito q̄ ad illū effectū q̄ eſt gratia, lʒ teneat quo ad effectū q̄ eſt caracter impreſſus. Sic forte ponētes abſolutionem ꝓ vno effectu habere ornatū, dicerent ꝑdictam abſolutionem impreſſiſſe ornatum, licet nō ꝯtuliſſe grām. Et ſi dicat̄, plebē ſibi euangelica ſubiectione ſubiectam, nō pōt ꝓhibitio eccl'ie reddere non ſubiectā, igitur adhuc manebit ſubiecta: igit̄ cum debita materia ſacramēti abſolutiōis ſit peccator penitēs ſubiectus: ſequit̄ q̄ vere abſoluet̄. Rñdet̄ q̄ ꝓhibitio eccl'ie nō tollit ſubiectiōē euāgelicā, ſed facit q̄ plebs nō eſt ei canonica ſubiectiōe ſubiecta. Modo canonica ſubiectio etiā ē ꝯditio reqſita in plebe: ad hoc q̄ ſit debita materia abſolutiōis. Sicut ḡ eccl'ia non poſſet ſacerdoti auferre poteſtatē ꝯficiendi eucbariſtiā, poſſet tñ ſibi cum effectu ⁊ realiter ſubtrahere oēm panē triticeum, ⁊ q̄diu in tali carentia eēt: nō eſſet in ꝓpinqua potentia conficiendi eucbariſtiam: ſic eccl'ia non aufert ſibi euangelicū dominiū abſoluendi: ſed aufert vel nō cōfert alicui dominiū canonicum, et plebem canonice ſubiectam.

Dimiſſa igitur ſcd̄a deſcriptione ſupra habita, poteſt loco eiꝰ alia ⁊ plenaria ſic dari. Eſt dominiū imediate a ſolo deo cōueniens alicui ſm legem pure vł ꝓprie euangelicā, ⁊ ſm ſolam illam rōne caracteris ſibi imediate a ſolo deo auctoritatiue impreſſi: ⁊ inabdicabile: ſuato caractere. Dicit̄ pmo a ſolo deo imediate ꝯueniēs, q2 eſt a xp̄o ſoluꝫ inſtitutū ⁊ ab ip̄o ſolo confert̄ imediate ei cui cōfertur, ſicut et eius fundamentum ſcʒ caracter a ſolo deo confert̄ ei cui ꝯfertur loquēdo de collatione auctoritatiua, lʒ conferens ordinem cōferat miniſterialiter caracterē ⁊ dominium in eo fundatū. De hac tñ clauſula vide in argumēto qḋ infra formabitur. Et in hac clauſula conuenit ⁊ differt ab alijs dominijs vt tactū eſt in ꝑcedētibus ſpeciebus.

Dicit̄ ſecūdo ſm legem euangelicā, in hoc diſtinguit̄ ab alijs dominijs que ſm alias leges conueniūt ſuis ſubiectis. Dicitur tertio ꝓprie euangelicā, ad excludendum dominia que conueniūt alicui ſm legem euangelicam, non tamen proprie euāgelicam que ideo non debent dici euangelica. Exemplū: ius vel dominiū qḋ apoſtoli ꝑdicantes habuerunt ad accipiendū ſtipendia tēporalia ab his quibus ꝑdicabant non eſt ꝓprie euangelicum dicendū quia illud ius competit eis ſm legem naturalem, que hoc ius concedit ſeminātibꝰ ſpiritualia, vnde chriſtus eam legem ferēdo Math. x. ⁊ Luc. xj. miſcuit legē naturalem ſue legi euangelice. Dicit̄ quarto ⁊ ſm ſolam illam, ⁊ redit in idem, ſcʒ ad excludendum illa dominia que lʒ conueniāt alicui ſm legem euangelicā, ſed nō ſm ſolam illam, ſed etiam ſm aliam. Exemplū, vt illud de quo iam exemplificatum ē. Nā illud ius etiam cōceſſit lex moyſi, quia illa dicit Deutero. xxv. Nō ligabis os bouis terētis in area fruges tuas, quā legē Paulus allegat .j. Cor. ix. tanq̄ dictā de ſeminantibus ſpiritualia q̄ illis non eſſent neganda: ſed concedenda temporalia ſtipendia. Sed neq̄ illa lex fuit ꝓprie ⁊ pure moſaica, ſed lex naturalis inſerta per deum et Moyſen, ad textum legum moſaicarum. Sic etiam de dominio charitatiuo poſſet dici q̄ ip̄m illi cuius eſt conuenit ſm legē q̄ nō eſt ꝓprie euangelica, q2 illa lex ſm aliquid etiam fuit ante euāgelice legis emanationē, lʒ illḋ dominiū q̄tū ad illḋ q̄ ꝑfectius ꝯcedit̄ ꝑ legē euangelicā, poſſet dici euangelicū. Dicit̄ q̄nto, rōne caracteris ad tangendum titulum ſeu fundamentū illius dominij. Eius eni fundamentū eſt caracter impreſſus a deo. Et ī hoc differt ab alijs dominijs, quia alia habēt alia fūdamenta, vt patuit. Quare autem hic non

ponit illa clauſula vt in deſcriptionib⁹ pre
cedentiū ſpecierum ſcʒ pluribus cōpetēs
ex equo. cum tamen etiam videat conuenⁱ
re huic dominio: dicet infra. Dicit ſexto
inabdicabile. quia q̄ diu ordinat⁹ retinet
caracterem. tam diu retinet predictam po-
teſtatem in ſubiectos adeo: q̄ per depoſiti
onē ⁊ degradationē non aufert ſibi illa po
teſtas in eſſentia. lʒ aliquādo non retineat
eam quo ad licitum vſum: vt cum ſibi in-
terdictus eſt vſus illius poteſtatis a ſupe
riori per excōmunicationē: ſuſpenſionem:
depoſitionē: vel degradationem. Tūc eni
ſi exequit poteſtatē ſuam. habet vſum ill⁹
ſed illicitū. ⁊ hoc dupliciter. Aliquādo eni
ille vſus vltra hoc q̄ eſt illicitus eſt etiam
carens effectu. vt cum alicui īterdicit vſus
poteſtatis abſoluēdi in foro cōfeſſionali a
peccatiſ. aut priuat plebe ſubiecta: talis ab
ſoluendo non vtitur ſua poteſtate licite. et
cum hoc nullū effectum habet illa abſolu
tio ī ip̄o abſoluto. Aliquādo ꝟo ille vſus
habet effectum ſuum: vt cum habēti pote
ſtatem cōficiēdi eucharistiā: interdicit ex-
ecutio eius. Tūc eni ſi cōſecrat: peccat qui
dem. ſed effect⁹ ꝯſecrationis ſcʒ trāſſubſtā
tiationis ſequit. Et in inabdicabilitate cō
uenit ⁊ differt ab alijs dominijs. Cōuenit
eni cū eis. q: tria prima etiā ſunt inabdica
bilia. Sed differt. quia aliqua ſcʒ ciuile ⁊
canonicū ſunt abdicabilia. ⁊ etiaʒ illa que
ſunt inabdicabilia non habent ſuam inab
dicabilitateʒ ex retentiōe caracteris ſed ex
retentiōe alteri⁹ doni vel rei vt patuit.

Et ſi queras quarto. q̄re in hac
deſcriptiōe non ponit
vt in deſcriptionibus p̄cedentiū domínio
rū. illa clauſula. ſcʒ pluribꝰ cōpetens ex eq̄.
Reſpondet. ratio eſt. quia quelibet clauſu
la deſcriptionis debet cuilibet cōtēto ſub
diffinito cōpetere. Modo nō quodlibet
dominiū euāgelicū ſeu poteſtas eccl'iaſti-
ca competit pluribus ex equo: lʒ aliq̄ con
ueniat pluribꝰ ex eq̄. De ſc̄do accipe exem-
plum. illa poteſtas eccl'iaſtica ordinis q̄ ē
ad conſecrandū verū corpus chriſti. ē eq̄-
liter in omnibꝰ ſacerdotibꝰ tam ī ſupremo
qui ē papa q̄ȝ in infimo ſacerdote: adeo vt
reſpectu eiuſdem hoſtie cōſecrāde equalē
poteſtatem habeat infim⁹ ſicut ſuprem⁹. ⁊
non ſolū de facto eſt equalis in eis ⁊ ī vno
non reſtrictior q̄ȝ in alio: ſed etiā eſt illimi-
tabilis. De p̄mo autē accipe tria exēpla
in quibus patebit non omnē poteſtatē ec-
cleſiaſticā eſſe equaliter in omnibꝰ. Pri
mū. eccleſiaſtica poteſtas ordinis ſuꝑ my-
ſticū corp⁹ chriſti ī illuminādo ꝑ doctrinā
p̄dicationis: ⁊ ꝑficiendo ꝑ collationem ſa
cramenti cōfirmationis eucharistie ⁊ ordi
nis atq̄ȝ purgando ꝑ ſacramētū baptiſmi
non eſt equaliter in omnibꝰ ſacerdotibus
patet tripliciter. Primo. nam in ſacerdoti-
bus illis q̄ non ſunt epiſcopi. non eſt pote
ſtas ꝯferēdi ordines ⁊ cōfirmationē. adeo
q̄ etiā non ſolū de iure non poſſunt ſʒ nec
etiam de facto. ſic q̄ ſi attemptarēt ordina
re vel cōfirmare: nihil facerent. Sʒ ⁊ ſc̄do
nec illa ē equaliter in omnibꝰ epiſcopis q̄
tamē habēt eā quoniā maiorē habet illaʒ
papa q̄ȝ inferiores. quia papa ī om̄es ha-
bet: ſic nō alij qui tm̄ habent in ſibi ſubdi-
tos exercere illā poteſtatē. Siliter ⁊ tertio
patet d̄ poteſtate p̄dicādi ⁊ ꝯferēdi eucha
riſtiā ⁊ baptiſandi. que non ē equaliter in
omnibꝰ ſacerdotibꝰ: q̄m̄ licite illā non exer
cent quo ad hec om̄ia niſi habētes plebē
ſubiectam. Et vnus vt ep̄s ampliorem ha
bet q̄nto ampliorē plebē habet ſubiectaʒ.
vnde lʒ eſſentialiter illa poteſtas ſit eq̄lis
in omnibꝰ habentibꝰ ⁊ q̄ȝtum eſt ex ꝑte ha-
bentiū eam: tamen non eſt equalis in eis ī
vſu eius q̄ȝtum eſt ex ꝑte eorū in q̄s ē exer-
cēda. q: in vno eſt irreſtricta vt in papa: in
alijs ē reſtricta. Vn̄ generaliter ī papa eſt
plenitudo poteſtatis eccl'iaſtice q̄ etiā ſig-
nificat ꝑ palliū. Ceteri aūt ſūt in ꝑtē ſolli-
citudinis ⁊ nō ī plenitudinē poteſtatis vo
cati: vt in. c. ad honorē. de auc. ⁊ vſu pallij.
Itē etiā inter illos alios in quibꝰ eſt reſtri
cta: in vno ē reſtrictior vt in plebano q̄ȝ in
alio vt in ep̄o: q̄nto vni ꝯceſſum eſt eaʒ ex-
ercere in plures q̄ȝ alteri. Et forte q̄ ad vſū
illius poteſtatꝭ eccleſiaſtice. ſic euenit etiā
ip̄is apoſtolis ⁊ diſcipulis q̄ poſt ꝯceſſio
nem ill⁹ poteſtatis factam eis īmediate a
xp̄o: poſtmodū creſcēte numero fidelium
fuit limitatio facta talis p̄tātis q̄ ad vſū: ⁊
h̄ per Petrū ſūmū pontificē de ꝯſenſu to-
tius eccl'ie p̄mitiue vel generalis ꝯcilij vt
nō quilibet poſſet in quēlibet vti poteſta-
te ſua attenta xp̄i ordinatiōe primaria qui
voluit eccleſiaʒ ſuā regi p̄ncipalit ſub vno

⁊ ab vno monarcha. quoniã iſte ẽ optimꝰ principatus ꝑfectum in ſpũalibꝫ ad conſeruationẽ vnitatis fidei. Scḋꝫ exemplũ. Eccl'iaſtica poteſtas iuriſdictionis fori exterioris nõ eſt eq̃lis in omnibꝫ eccleſiaſticiſ ꝑſonis: nec in oĩbus ſacerdotibꝫ: qm̃ multi non habẽt eã nõ ſolũ de iure. ſꝫ etiã nec de facto: ſic ꝙ ſi attẽptarent excõmunicare ⁊ abſoluere ab excõmunicatiõe nihil facerent. Sꝫ nec ẽ equalis in oĩbꝫ habẽtibꝫ eã Nã inter habẽtes illã ptãtem iuriſditiõis vnꝰ vt papa habet maiorẽ alio. Nã talis etiã ex xp̃i inſtitutiõe habet eã ſup omnes xp̃i fideles. nullus aũt aliorũ ꝑlatorũ habet tantã ex xp̃i inſtitutione. Tertiũ exemplũ. Eccleſiaſtica ptãs iuriſditiõis fori interioris nõ ẽ equalis in omnibꝫ. Naꝫ papa habet illã ſup om̃es fideles: nõ tãtã habet ep̃s. quia ille tm̃ ſup homines ſue ſedis: vt in capl'o null'. de parochijs ⁊ alie. paroch. Nec tantã habet plebanꝰ quãtaꝫ epiſcopus. quia plebanꝰ tm̃ habet ĩ ſuos parochianos. vt in. c. eccl'ias. xv. q. j. c. eccleſias. Si autẽ eſſent duo vel tres plebani dati eidem populo ex equo: iam eq̃lis eſſet poteſtas iuriſditionis fori interioris in eis reſpectu plebis. Cõtra ꝑdicta arguitur tripliciter.

Primo arguit̃. prima tõſura nõ imprimit caracterẽ ſaltꝫ ſm̃ theologos ⁊ tamẽ habẽs ſolũ primã tonſurã põt habere poteſtatẽ eccleſiaſticã iuriſdictionis ĩ foro exteriori: ſaltẽ ſuppoſita electione ⁊ confirmatione tonſoriſte: vel alia equalẽti humana actiõe circa ipm̃. igit̃ poteſtas eccleſiaſtica iuriſditionis non fundat̃ ſemꝑ ſup caracterẽ ordinalẽ. ⁊ ꝑ ꝯſequens illa clauſula diffinitiõis dominij euãgelici ſeu poteſtatis eccl'iaſtice ſcꝫ ratiõe caracteris nõ ꝯuenit om̃i ꝯtento ſub diffinito. Antecedẽs ꝓ ſcḋa pte ꝓbatur dupliciter. Primo qꝛ ſi alicui ꝯferat̃ beneficiũ curatũ ſimplex: qui tempe inueſtiture nõ ſit niſi tonſoriſta ſeu clericꝰ: ille iam inueſtitꝰ habet iuriſditionẽ in ſuos ſubditos. vñ põt vt videt̃ eos licẽtiare ad cõfitendũ alteri ꝙ̃ ſuo ſubſtituto ⁊ etiam adiutores in diuinis ſibi aſſumere: ⁊ eos ad audiẽduꝫ ꝯfeſſiones ſuoꝝ ſubditoꝝ deſtinare qḋ non poſſet niſi haberet iuriſditionẽ eccleſiaſticaꝫ in illa eccleſia. Secũdo ꝓbatur. quia electꝰ in epiſcopum vel aliũ ꝑlatum cui de iure vel de ꝯſuetudine conuenit excõmunicare vel indulgentias largiri: ſtatim cum eſt cõfirmatus habet iuriſditionẽ ꝑdictam. nec ad hoc ꝙ poſſit ꝑdicta: opus eſt eum habere ꝯſecrationẽ ſeu epiſcopalis ordinis collationem. qꝛ poteſtas excõmunicãdi vel indulgentias largiẽdi non eſt poteſtas ordinis. Ad primũ dicendũ ꝙ ex ꝑdicta inueſtitura non habet ꝑdictus tõſoriſta poteſtatẽ iuriſdictionis euangelice vl' diuine de qua ſola nũc loquimur. vnde illa de q̃ ꝓcedit argumentũ (ſi vera ſunt q̃ aſſumit) eſt tm̃ canonica ⁊ humana. ⁊ illa poteſt fũdari in ſola clericatura vel prima tonſura etiam tenendo opinionẽ theologorũ ꝙ ꝑma tonſura non imprimat caracterem dũmodo prime tonſure acceſſerit electio ⁊ cõfirmatio: vl' alia equalens canonica actio humana. Ad ſcḋm dicendũ ꝙ nullꝰ de iure cõmuni põt eligi: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs nec cõfirmari in epiſcopũ: aut etiam aliũ ꝑlatũ. niſi ſit ad minus ſubdiaconꝰ. de epiſcopo patet in. c. nullus in epiſcopatũ. diſ. lx. ⁊ in c. a multis. de eta. ⁊ quali. oꝛ. De alijs ꝑlatis patet in. c. dudum. ⁊. c. cum in cũctis. de elect. ⁊ ſic patet ꝙ aliquis caracter preſupponit̃ in eo qui debet cõſequi poteſtatem eccleſiaſticam iuriſditionis epiſcopalis: ⁊ ꝙ prima tonſura nõ ſufficiat. An autem ne de plenitudine poteſtatis poſſet papa alicui cõcedere poteſtatem iuriſditionis eccleſiaſtice diuine: puta ad excõmunicandum ⁊ ad indulgentias concedendũ qui ſolum eſſet tonſoriſta ⁊ per conſequẽs qui (ſtante opinione theologorum de prima tonſura) nõ haberet vllum caracterem ordinalem relinquo cogitandum. Si enĩ dicatur ꝙ ſic oportet in diffinitione poteſtatis eccleſiaſtice vel dominij euangelici non ponere ſolum vel preciſe caracterem ſed ſub diſiunctione caracterem vel clericaturam. vl' oportet tenere opinionem canoniſtarum ſcilicet ꝙ prima tonſura ſit ordo proprie loquendo. Unde tenendo opinionem theologorum: et ponendo ſub diſiunctione in diffinitione dominij euangelici caracterem vel clericaturam propter predictum caſum diceretur ꝙ chriſtus cõferendo eccl'ie ꝑdictam poteſtatem iuriſdictionis dimiſit in arbitrio eccl'ie pẽdere ap-

plicationem eiuſdē ad pſonas ⁊ modū ap
plicandi eandē ad eas: ita vt ſi eccl'ia cōfer
ret eam alicui etiā non habēti caracterem
ordinalē: teneret illa collatio: dūmodo ſal
tem ille eſſet clericus. Si autē nollet con-
ferre alicui niſi habēti caracterē ordinalez
talem vel talem: non teneret collatio facta
alicui non habēti caracterē ordinalē. Si-
cut in ſimili dicim⁹ ꝙ xp̄s inſtituit ꝙ mini
ſter ꝯfirmatiōis ſit ad min⁹ ſacerdos An
autē debeat habere vlteriorē ordinē vl' cō
ſecrationē ꝙ̄ ſacerdotiū: miſit pendere i ar
bitrio eccl'ie adeo etiam ꝙ eccl'ia nolēte ꝙ
ſimplex ſacerdos cōfirmet ſeu vngat i frō-
te: talis ſi attēptet nihil facit. Item poſſet
fieri difficultas an ne poſſet cōſuetudine
introduci ⁊ pſcribi ꝙ ſimplex curatus ha-
beret excōmunicare etiā ſi ſolum eſſet tōſo
riſta, ſicut aliq̄s pōt īueſtiri de ſimplici be
neficio curato etiam tpe quo ſolū eſt ton-
ſoriſta. Itē de caſu in quo laicus vel ſaltē
tōſoriſta poſtularet a papa poſtulatiōe ſo
lēni cuius admiſſio equiualet electioni et
ꝯfirmationi. vt tenet Panor. in. c. j. de po-
ſtula. pla. ſed de illis tranſeo.

Scdo arguit. poteſtati eccleſiaſtice
non ꝯuenit deſcriptio domi
nij euāgelici. igit dominiū euangelicū nō
eſt idez qḋ ptās eccl'iaſtica. Aīīcedēs pba
tur. qꝛ in deſcriptione dominij euangelici
dicit. eſt dominiū īmediate a deo ꝯueniēs
alicui. Modo poteſtas eccl'iaſtica tam or
dinis ꝙ̄ iuriſdictionis ꝯuenit pſonis eccle
ſiaſticꝭ mediate a deo, quia poteſtas ordi-
nis confert eis mediāte epiſcopo conferē-
te eis ordines. Item ptās iuriſdictionis
mediāte electione ⁊ ꝯfirmatiōe vel inſtitu
tione humana, qꝛ poteſtatez iuriſdictionis
in foro exteriori ſcꝫ excōmunicādi: ⁊ hmōi
accipit platus p electionē ⁊ ꝯfirmatiōez.
Q̄ntūcunq; enī eſſet ordinatus in ſacerdo-
tem: nō haberet poteſtatē iuriſdictionis ex
terioris: niſi haberet plebē ſubiectam. hec
aūt ſubijcit p electionez ⁊ electiōis confir-
mationē. vel p canonicā inſtitutionē. Si-
militer poteſtatē iuriſdictionis in foro inte
riori accipit humano miniſterio. puta per
hoc ꝙ vel humana electione elect⁹ eſt. vel
canonica inſtitutione vel inueſtitura inſti-
tutus eſt ſup aliquā plebem. Dicēdum
ꝙ poteſtas eccleſiaſtica conſideratꝰ dupli-
citer q̄ntum ad ꝓpoſitum noſtrum ſufficit.
Primo in ſe formaliter ac abſolute ſine re-
ſpectu. ⁊ hoc modo fuit ⁊ ē īmediate a deo
xp̄o. ſic ꝙ a nullo altero fuit inſtituta. nec
congregatio totius vniuerſitatꝭ hominuz
(ſecluſo chriſto) potuiſſet ſibi talē poteſta-
tem inſtituere: ſicut tñ potuit vel poſſet in
ſtituere poteſtatē imperialē ſup omnes: et
poteſtatē regalez: poteſtatē q̄z ducatuum:
comitatuū: baroniarū. ⁊ ita de reliq̄s po-
teſtatibus pure ſecularibꝫ. non aūt potuiſ-
ſet ſibi inſtituere ſacerdotiū. nec papatū ſi-
cut habet eccl'ia: ita ꝙ ſacerdos p eos inſti
tutus haberet poteſtatē certis verbis trāſ-
ſubſtātiādi panē in carnē. ⁊ vinū in ſangui
nem. aut remittendi culpas. ⁊ ſic de alijs.
Nec poſſet ſilr̄ deſtituere ſicut. nec mu-
tare legem xp̄i. que tñ legis mutatio ſeque
retur ad mutationez ſacerdotij. put arguit
apoſtol⁹ dicens ad Hebreos. v. Trāſlato
enī ſacerdotio neceſſe ē vt ⁊ legis trāſlatio
fiat. Alio modo ꝯſideratur poteſtas ec
cleſiaſtica materialiter ſeu reſpectiue. put
applicat ad hanc vel illā perſonā iure legi
timo. ⁊ hoc modo in pncipio naſcentis ec
cleſie collata ē īmediate a deo tā Petro ꝙ̄
alijs apoſtolis: q̄bus īmediate chriſt⁹ de⁹
⁊ homo ꝯtulit ſacerdotium ſup corp⁹ ſuū
verum. cum eis ait. Hoc facite in meā cō-
memorationē. Luce. xxij. et ſuper myſticū
cuz ait Petro. Paſce oues meas. Joh. vl-
timo. ⁊ iterū. Euntes docete oēs gētes.
baptizantes eos ⁊c. Mat. ⁊ Mar. vltio.
Vn̄ ⁊ apl's Paulus (qui tñ non fuit diſci
pulus xp̄i eo tpe quo xp̄s in carne mortali
adhuc fuit) dicit ad Galathas. j. ſe acce-
piſſe euangeliū non p hoīez: qḋ nō tm̄ ve
rum eſt capiēdo euangeliū p noticia euan
gelice legis ⁊ doctrine. ſed etiā de poteſta-
te euangelizādi. illaz enī a xp̄o accepit im-
mediate. qꝛ Actuū. ix. dicit. Vas electōis
mihi eſt iſte: vt portet nomē meū corā gen
tib⁹ ⁊c. Et Actuū. xxij. Ego i natiōes lon
ge mittam te. ſed quo ad ſucceſſores apo-
ſtolorū ⁊ diſcipulorꝫ xp̄i habētes poteſta
tem eccleſiaſticā verū eſt ꝙ illorꝫ poteſtas
eccleſiaſtica eis collata eſt non īmediate a
xp̄o. ſed mediate p hoīes eos eligētes vel
conſecrātes: vel aliter inſtituētes. Duob
ergo pdictis modis ſcꝫ cōſiderando eam
abſolute ⁊ etiā cōſiderādo eam reſpectiue

ſeu materialiter: ⁊ hoc quo ad perſonas il las que ꝑmo receperunt illam poteſtatē verum eſt dicere ꝙ poteſtas eccleſiaſtica ē imediate a deo inſtituta et imediate a deo aliquibus applicata. Secūdo tamen mo do ſcʒ vt cōſideratur materialiter vel reſpe ctiue ad ſucceſſores primarum ꝑſonarum non eſt imediate a deo eis conceſſa. ſaltem ſi imediate neget omnē collatorem inter mediū tā auctoritatiuū ꝙ̄ miniſteriale. ta men ſi ſolum negaret auctoritatiuū colla torem: tunc etiā talib9 perſonis cōueniret poteſtas aliqua eccleſiaſtica ſcʒ ordinis et iuriſditionis in foro interiori inmediate a ſolo deo. Nam poteſtas eccleſiaſtica fun datur ſuper caracterē ordinalē. ⁊ caracter ordinalis eſt imediate auctoritatiue a deo

Tertio arguit contra vl- (igit. timam clauſulā deſcripti onis. Poteſtas eccleſiaſtica iuriſditōnis in foro exteriori eſt abdicabilis: ſeruato ca ractere. igitur. ꝓbatur. quia electus ⁊ ꝯfir matus in epiſcopum per confirmationē acquirit poteſtatē predictam etiam añ cō ſecrationem in epiſcopum. ponam9 igitur ꝙ deponatur vel degradetur: iam non ſo lum amittet poteſtatē illius iuriſditionis quo ad vſum: vt ſibi nō liceat aliquē excō municare: vl' quo ad hoc ꝙ aliquid faciat excōmunicādo. ſed etiam eſſentialit' amit tet eam. ꝓbat': q2 illa non fuit fundata ꝑ̄ ciſe ſup caractere ſacerdotali vel alteri9 or dinis inauferibilis. ſicut poteſtas ordinis vel poteſtas iuriſditionis in foro interiori ſed ſup electione ⁊ cōfirmatione tanꝙ̄ ſup fundamento ꝑrimo. Modo confirmatio illa poteſt caſſari ⁊ annullari. ⁊ ꝑ ꝯſequēs omnino auferet' etiam in eſſentia illa pote ſtas ab epiſcopo remanētib9 alijs poteſta tibus. Et idē fieret ſi ipſemet renūciet epi ſcopatui. ſicut eni per eius ꝯſenſum in ele ctionē ⁊ cōfirmationē acꝗ̄ſiuit illam pote ſtatem: ita per eius reſignationē videt' ab dicare. Confirmat': nam ſicut ptās iuriſ ditionis in foro exteriori attributa epiſco po ꝑ canonicas leges ⁊ ꝯceſſiones. ſcʒ po teſtas aliquē deponendi. degradādi ⁊ pri uādi. ei poteſt auferri etiā eſſentialiter. ita etiā illa que ē ad excōmunicandū. ꝓbat': quia vtraqʒ ē ſibi acꝗ̄ſita hūana via. Res autē ꝑ q̄s cauſas naſcit': ꝑ eaſdē diſſoluit'.

Dicendū ad primū dato ꝙ concluderet ꝙ omnino eſſentialiter poſſet ei auferri ta lis poteſtas, ꝓut conſiderat' materialiter ⁊ reſpectiue. quia vt ſic ē variabilis ⁊ muta bilis. tamē abſolute cōſiderata non ē abdi cabilis ab eccl'ia. quia ꝙ̄ diu manebit ec cleſia: tā diu manebit poteſtas illa. ⁊ etiā ſi illa poteſtas conſideret' vt fuit in apoſto lis: fuit forte illis inauferibilis. quoniā nō ꝑ humanā electionē ⁊ confirmationē vel i ſtitutionē eam acceperunt: ſed ꝑ diuinam. ideo ſolum ꝑ diuinam deſtitutionē potuiſ ſent (vt videt') ea fuiſſe priuati. Preterea poſſet dici ꝙ hec clauſula ſexta analogice cōuenit poteſtati ordinis ⁊ poteſtati iuriſ ditionis in foro interiori ex vna ꝑte: ⁊ po teſtati iuriſditiōis in foro exteriori ex alia ꝑte. Ad ſcōm nō ē ſimile. q2 poteſtas ca nonica etiā abſolute conſiderata ē auferibi lis ⁊ abdicabilis. ⁊ lʒ vtraqʒ cōſiderata vt ē huic vl' huic perſone applicabilis: ſubſit humane diſpoſitiōi. ⁊ ideo vtraqʒ vt ſic ſit variabilis: tñ non vtraqʒ ē variabilis in ſe ꝯſiderata. ⁊ hec dicta ſufficiāt de dominio euangelico.

Dominiū aūt canonicum ſic deſcribit'. Eſt dominiū ꝯueniēs alicui ſm leges humanas canonicas. Exēpluʒ: ius qd habet patron9 alicui9 beneficij ē domi niū canonicuʒ. ꝓbat' dupliciter. Primo quia tale ius ē ius. igit' eſt dominiuʒ. tenet ꝯſequentia. quia ius ⁊ dominiū cōuertun tur: ꝓut patuit ſupra q̄ſtione ꝑma. et illud dominiū ꝯuenit ſuo ſubiecto ſm leges ca nonicas Nā lex canonica ei qui ē patron9 alicuius beneficij cōcedit iuſpatronatus. Q autē iuſpatronat9 ſit ius ꝓbatur. quia ſi bi deſcriptio iuris ꝯuenit. quia ē poteſtas ꝓpinqua conueniens alicui ſm dictamē re cte rationis. quia ſm legē canonicā que ē lex recte rationis: que ⁊ reducit' in dictamē ꝑme iuſticie. Unde iuſpatronat9 deſcribit' ſm Hoſtieſem ſic. Eſt ptās ꝑſentādi inſti tuēdū ad beneficium eccleſiaſticū ſimplex ⁊ vacans. Et ſicut alia dominia ſupra po ſita habuerūt ſuos titulos vel fundamen ta: ratione quoꝝ leges cōceſſerūt aliquib9 talia dominia: ſic etiā dominiū canonicuʒ habet aliquē titulū vel fundamentū rōne cui9 lex canonica conceſſit homini tale do miniū. Unde fundamentū iuriſpatronat9

eſt aliqđ illorum trium (ſm Hoſtié. Goff. ⁊ Innocētiū) ſcʒ fundatio eccleſie. dotatio eiuſdeʒ ⁊ collatio ſoli: vt. xvj. q. vij. c. filijs ⁊. c. quicunqʒ. ⁊. xviij. q. ij. abbatem. vnde verſus. Patronū faciunt dos. edificatio. fundus. Secūdo ꝓbatur ꝙ iuſpatronatus dici poſſit dominiū. Nam iuſpatronatus aliquādo vocatur vicedominatꝰ ⁊ patronus vicedominꝰ. ſicut ⁊ etiam aliquando vocatur aduocatia. cuſtodia. guardia. quādoqʒ ius frequētationis vel ꝓceſſiōis que oīa ꝓ eodem ſupponūt. Si igiť iuſpatronatus vocať vicedominatꝰ ⁊ patronus vicedominꝰ. igiť poteſt dici dominiū Naʒ q̄ vices gerit domini habet aliquod dominiū. ⁊ ſi nō illud cuius vices gerit tn̄ aliud illi ſubordinatū. Scđm exēpluʒ. ius inueſtiendi epiſcopos et archiepiſcopos: imo ⁊ eligendi pontifices ⁊ ordinādi ſedem apoſtolicā qđ habuerunt q̄dam imperatores: fuit dominiū canonicum. quia eis ꝯueniebat tantūmodo ex canonica cōceſſione eccleſie que eis illud ob eorum fauorem quē erga eccleſiaʒ habebant ⁊ zelū conceſſit: vt patet diſ. lxiij. Adrianꝰ. ⁊. c. in ſinodo. ſicut ⁊ eis poſtmoduʒ hoc ius fuit ſubtractuʒ. vt patet. xvj. q. vij. c. ſi q̄s. Sʒ ius inſtituēdi eccleſiaſticas ꝑſonas ad officia eccleſiaſtica cōuenit epiſcopis etiam ex euangelica cōceſſione. Unde Joh. gerſon. in tractatu đ eccleſiaſticis ſtatibus. de ſtatu p̄latorum. ꝯſideratiōe q̄nta ait. Status epiſcopalis habet ex ſe ⁊ xp̄i inſtitutione primaria ius prelatos minores ſcʒ curatos inſtituendi. Sed addit etiā dicens. Jus bn̄ficiū eccľiaſticū vel ſtipēdiū tꝑale conferēdi vľ facere conferri miniſtrantibꝫ ſub ſe ſpiritualia: etiam habet epiſcopalis ſtatus ex xp̄i inſtitutione. Sʒ hoc additū q̄ntum ad primū membrū non videť verū. quia etiam primus epiſcoporū. ſcʒ Petrꝰ: non habuit illā poteſtatem. ſcʒ conferendi bn̄ficia eccleſiaſtica: qui tamē habuit oēm poteſtatem a xp̄o īmediate epiſcopis conceſſam. forte nec tēpore ſuo fuerunt vlla talia eccľiaſtica beneficia de qualibꝫ hic loquimur. Un̄ ⁊ ideʒ Johes gerſon ī tractatu de vita ſpirituali lec. iij. videť oppoſituʒ ſentire vt patebit in vltimo exemplo. Jus igiť cōferendi beneficia eccleſiaſtica vľ inſtituendi in eis conueniēs epiſcopo: videť ei conuenire conceſſione canonica. Unde Panor. in. c. ex frequentibꝫ. đ inſtitutiōibꝫ ait. Inſtitutio in beneficijs ꝑtinet de iure cōmuni ad epiſcopū. vt hic. ⁊ in. c. cum ex iniūcto. de hereticis. cōtra opinionē Joh. andree dicētis: ꝙ collatio ſeu inſtitutio nō ē ꝓprie iuris epiſcopalis cuʒ multi habeāt collationē ſeu inſtitutioneʒ non epiſcopi. Nam ꝙ inferiores quādoqʒ habeāt: ꝓcedit de iure ſpeciali. Tertiuʒ exemplum. Jus qđ habet plebanꝰ accipiendi quartā partem funeraliuʒ que pars alš diciť portio canonica: eſt ius ⁊ dominiū canonicū. cōuenit eni ei iure poſitiuo id ſibi cōcedēte. i Clemētina: dudū. de ſepulturꝭ. Quartum exemplū. Jus accipiendi decimas a populo ſuo qđ plebanus habet: ē canonicum dominiū. cōuenit eni ei iure poſitiuo vt pʒ. xvj. q. vij. c. omnes decime. ⁊ ꝑ multa capitula in decretalibꝫ in titulo de decimis. Et ſi arguas. diuina lege ꝯuenit ſibi illud ius. igiť non eſt canonicū. Antecedens ꝓbatur. quia Numeri. xviij. dicit dominus Filijs leui dedi oēs decimas iſraelis in poſſeſſioneʒ ꝓ miniſterio quo mihi ſeruiunt in tabernaculo. ⁊ Leuit. xxvij. Omnes decime terre ſiue de frugibꝫ ſiue de pomis arborū: domini ſunt: ⁊ illi ſanctificantur. Dicendū lex concedēs leuitis ius ꝑcipiendi decimas: ⁊ precipiens filijs iſrael dare decimas eſt cōſtitutio iudicialis veteris legis. talium auteʒ conſtitutionū obligatio ceſſauit. Unde apoſtolꝰ de lege veteri loquēs ait. Lex pedagogus noſter fuit i xp̄o ⁊c. et infra. At vbi venit fides: iam nō ſumus ſub pedagogo. ad Gal. iij. ideo plebani non habent ius ꝑcipiēdi decimas ex ꝯceſſione moſaice legꝭ abolite. nec ſubditi ex obligatiōe legis predicte obligātur ad dandū decimas. ſed ſolo iure poſitiuo canonico ad id obligant: lʒ iure naturali obligentur ad hoc vt dent tēporalia ſtipēdia eiſdeʒ plebanis miniſtrantibꝫ eis ſpiritualia. ad quottā aūt determinatā: vtputa ad decimā partem ſuorum fructuū non obligāť lege naturali. De hoc tamē ē ꝓblema non paruū inť theologos ⁊ iuriſtas. adeo vt nōnulli iuriſtarū reputent quaſi hereticum dicere ꝙ decime nō ſint de iure diuino ſed ſi intelligant ꝙ ſint de iure diuino hodie obligante. quo ad determinatā quottā

potius eorum dictum eſt quaſi hereticum quia ē dicere q lex Moyſi hodie obliget quo ad iudicialia. nam quo ad quottā nō eſt morale: ſed tm̄ iudiciale: lz ſecūdario ſit cerimoniale. ſed de hoc diffuſe dixi in tractatu de quotta decimarū. Quintuz exemplum. Jus leuādi temporalia determinata (qḋ ius alio nomine vocaẜ beneficiū eccleſiaſticū) annexum alicui officio eccleſiaſtico conuenit ei qui eſt ad illud beneficium p̄ſentatus per patronū (ſi ē patronatum beneficium) vel elect⁹ (ſi eſt beneficiū electiuū. id eſt qḋ per electionē confertur) poſtq̄ȝ fuerit ad idem legitime inſtitut⁹ vel in eo confirmatus. hoc eſt canonicum ius vel dominiū. quia conuenit ei tunc ſm leges canonicaſ. quia canonica lex ei qui ſic eſt inſtitutus vel cōfirmatus cōceſſit tale ius. ⁊ fundamentū illius iuris eſt ei⁹ inſtitutio vel confirmatio p̄cedenti p̄ſentatiōe vel electione: que poteſt titulus eius dici. Item etiaȝ ip̄m officium eccleſiaſticū pōt dici titulus beneficij. quia illo ratiōe cui⁹ alicui competit ius: poteſt titul⁹ illius iuris vocari. modo beneficiuȝ cōpetit alicui ratione officij. quia habenti officiū debet dari beneficiuȝ. Unde ⁊ talis diciẜ habere tale beneficiū in titulū. id eſt ratiōe officij eccleſiaſtici: non autē diceretẜ illud habere in titulū ſi non haberet officiū cui illud eſt annexū: quēadmoduȝ ille qui eſt collator beneficij. qualis eſt epiſcopus. de iure cōmuni habet beneficia ſue dioceſis. ſed nō in titulū. id eſt ratione officiorū quibus illa ſunt annexa. quia ipe non habet illa officia. id eſt non eſt obligat⁹ ad exercendum actus eccl'iaſticos talium officiorū. ſed habet illa quo ad poteſtatē conferēdi. Cōtra hoc arguitẜ. habēti officiū eccleſiaſticū cōuenit lege naturali beneficiū eccleſiaſticum. igiẜ non lege canonica. Antecedens p̄baẜ. quia lex naturalis diſponit q ſeminantib⁹ ſpiritualia alijs: dari debeāt tēporalia ſtipendia. beneficiū autē eccleſiaſticū eſt ius p̄cipiendi temporalia ſtipendia. igitur. Dicendū q habenti officiū eccleſiaſticum cōuenit lege naturali ius p̄cipiēdi tēporalia ſtipendia: put ly ſtipendia ſupponit confuſe tm̄: non autē ius p̄cipiendi ſtipendia determinata tāta quātitate vł tali qualitate. Modo h̄ loquimur de beneficio eccleſiaſtico. put eſt ius percipiendi ſtipendia determinata in quātitate ⁊ qualitate. Simile habitū eſt de decimis in precedenti exemplo. Sextū exemplū eſt poteſtas vł ſupioritas quā canōica iſtitutiōe inſtitut⁹ in plebanū acq̄rit in plebē: ex h̄ q plebs ſibi de nouo ſubijciẜ ſubiectione canonica diciẜ dominiū canonicū. Nā ſicut noua ſubiectio plebis eſt canonica ita ſuperioritas coreſpōdens illi ſubiectiōi de nouo: eſt canonica ⁊ per canonicā inſtitutionem acquiſita. De hoc exemplo patuit in p̄cedenti dominio circa tertiū dubium ſeu queſtiunculā. Septimū exempluȝ. Papa habet q̄druplex dominium ius ſeu poteſtatē. Quorū primum ſibi conuenit lege euangelica pura. Scd̄m lege canonica Tertiū lege ciuili. Quartū lege naturali p ut in effectu vult Johes gerſon. Primum igiẜ dominiuȝ eſt poteſtas eccleſiaſtica in omni plenitudine ſua: que poteſtas ſupra vocata eſt dominiū euangelicum ſimiliter dominiū ſuperioritatis ſupra totam eccleſiam cum predicta plenitudine poteſtatis in eis que ſpirituale regimen eccl'ie p̄prie dictum reſpiciūt. Et hoc dominiū eſt ius ad faciendū illa quattuor. et ſi qua ſimilia ſunt: ſcȝ: P̄rio ad conuocandum concilia vniuerſalia. Secūdo ad determinādū cū concilio queſtiones fidei per moduȝ articulorū generaliter om̄es obligantiū. Tertio ad corrigēdū p̄latos inferiores. Quarto ad deſtituenduȝ eoſdem totaliter a ſuis officijs ſi demeruerīt. ⁊ ad alia ſimilia faciendum. que vel vniuerſalē eccleſie ſtatum tangunt vel finalē ſupremāq̄ȝ determinationem reſpiciunt. Et q xp̄s conceſſerit Petro ⁊ ſucceſſorib⁹ eius poteſtatē eccleſiaſticam tam ordinis q̄ȝ iuriſditionis ſatis p̄ȝ ex lege euangelica in illis locis que allegata ſunt ſupra circa dominiū euangelicum. Sed q p̄ter illam poteſtatē eccleſiaſticaȝ etiam cōceſſerit primo pape ſcȝ Petro tale dominiū ſupioritatis ſup alios ⁊ ī Petro ſucceſſorib⁹ ei⁹ q̄les ſūt pape poſteriores: cognoſciẜ ex lege euangelica. ⁊ ex actibus apoſtolorū: ⁊ ex eis que per ſucceſſiuā relationem eoꝝ ad nos tanta certitudine ſunt deuoluta: vt merito temerari⁹ ⁊ ſcandaloſus. imo ſciſmatic⁹ iudiceẜ qui poteſtatem hanc vel abolere vel diminuere p̄ſūpſerit.

Scd̃a poteſtas eſt poteſtas conferendi
aliqua beneficia eccleſiaſtica ⁊ de eis ordi
nandi vel diſponendi in tẽporalib⁹ rebus
eccleſiaſticis.id eſt que annexe ſūt ſpiritua
libus iurib⁹ eccleſiaſticiꝫ.⁊ hec ſcd̃a differt
a ꝑma ſm Joh̃em de gerſona adeo ꝙ qui
dam nominatim greci primaꝫ ꝯcedentes:
ſcd̃am abnegent Unde hec ſcd̃a conuenit
ſibi ꝑ canonicas inſtitutiões quibus ꝯce
ditur pape poteſtas conferẽdi beneficia ⁊
de eis ordinandi ⁊ diſponẽdi. Non aũt le
ge euangelica ſibi illa poteſtas cõceſſa eſt
ſicut precedens.quia Petr⁹ habuit omnẽ
poteſtatem que lege euangelica ex xp̄i cõ-
ſtitutione ꝯuenire debet pape. ⁊ tamẽ Pe
trus ⁊ multi ſucceſſores eius caruerũt pre
dicta poteſtate.igiť ſignum eſt ꝙ non lege
euãgelica cõuenit ſibi. Tertia poteſtas
eſt poteſtas terrena in quibuſdam terris
quã habet ex cõſenſu tam principũ preſer-
tim imperatorũ ꝙ̃ aliorũ ſubditorũ.qua-
lis eſt poteſtas terrena ſuꝑ illas terras q̃s
imperator Cõſtantin⁹ dedit Silueſtro et
ſucceſſoribus eius.hec poteſtas conuenit
ſibi ex donatione.⁊ ꝑ conſequẽs ſm leges
ciuiles.quibus concediť dominiũ rerũ il-
lis q̃b⁹ res tales ſũt legitime donate. Nõ
autẽ conuenit lege euãgelica ſibi: quoniaꝫ
Petrus oẽm habuit poteſtateꝫ que ex xp̄i
inſtitutione de lege euãgelica cõuenire de
bet pape.⁊ tamen Petr⁹ ⁊ ſucceſſores vſq̃ꝫ
ad Silueſtrũ caruerũt illa poteſtate terre
na.igiť ſignum ē ꝙ non cõuenit pape lege
euangelica.Et quia pape hãc tertiã pote-
ſtatem conati fuerũt conſeruare ꝑ primaꝫ
ſibi primo cõuenientẽ lege euangelica.per
quã primã poteſtatẽ papa habet fulmina-
re excõmunicatiões.idõ ſubſecuta ē mag-
na turbatio ⁊ horror q̃dam:eccleſie nimis
officiẽs. Quarta poteſtas.eſt ptãs cõ
ſequẽs ſuꝑioritatẽ ſuperioris ad ſubditũ
ſuũ. Nã ex hoc ꝙ a xp̄o lege euãgelica cõ-
ſtitut⁹ ē ſuperior omniũ chriſtifideliũ:ꝯſe-
quẽter habet talẽ ptãtem in chriſtifideles:
q̃lem ex lege naturali q̃libet ſuꝑior habet ĩ
ſuos ſubditos.Et hec ptãs ē ius recipiẽ-
di a ſubditis honorẽ ⁊ auxiliũ.ita ꝙ ſubdi
ti teneanť honorẽ ⁊ auxilium ꝓſtare ſibi tã-
ꝙ̃ ſuo ſuꝑiori tutorꝫ ⁊ cõſeruatori.q̃ ꝓ om-
nib⁹ militat curamq̃ꝫ gerit ⁊ ita eoꝝ ſtipen
dijs(ſi ſibi deeſſent)militare debet vnde li
cet dominiũ ſuꝑioritatis ſuꝑ totã eccliam
ꝯueniat ſibi lege euãgelica.tñ ꝙ ipſe conſe-
quenter ad illud dominiũ habeat ius reci
piẽdi honorẽ ⁊ auxiliũ vel ſtipendia a ſuis
inferiorib⁹ ꝓ quib⁹ militat:hoc habet lege
naturali.quia lex naturalis cõcedit vnicuiq̃ꝫ
ſuperiori q̃ curã gerit regendi alios ius
talia recipiendi ab eis.nõ obſtante ꝙ ſupe
rioritas illi cõueniat alia lege etiaꝫ huma-
na:vt ſi ꝑ humanaꝫ conſtitutionẽ mediãte
electione alicui cõueniat ſuperioritas ĩ ali
quos:nihilomin⁹ illa adepta:poſtea ꝯue-
nit ſibi lege naturali ius recipiendi ꝑdicta
a ſubditis.Et licꝫ illa lex cõcedens hoc ius
ſuperiori etiam ſit inſerta euãgelio.non tñ
eſt pure euangelica.quoniã leges natura-
les cum inſerte ſunt euãgelio:non ſunt ob
hoc pure euãgelice:ſꝫ nihilomin⁹ remanẽt
naturales.quẽadmodũ etiã decem ꝑcepta
que ſunt ꝯſtitutiones ⁊ ꝑcepta legis natu
ralis: fuerũt inſerta legi Moyſi.nec tamẽ
dici debent pure ꝑcepta legalia vel moſai
ca:alˀs euacuata eſſent eo ꝙ cõcedim⁹ pce-
pta legalia deſijſſe.

Dominiũ ciuile deſcribiť pri
mo ſic.Eſt domini
um ſm legem ciuilẽ. Scd̃o plen⁹ ſic. Eſt
dominiũ peccati occaſione itroductũ.nõ
cõpetẽs plurib⁹ ex equo:retinibile ⁊ abdi-
cabile ſeruata vel nõ ſeruata charitate fun
datum in legib⁹ ciuilib⁹ ⁊ politicis. Exem
plum:aliq̃s dono accepit vel emit equum
vel librũ:⁊ ſibi tradiť:ille habet ciuile do-
miniũ ill⁹ equi vel libri. Quã varijs autẽ
modis acquirať ⁊ transferať h̃ dominium
in aliũ patebit infra.q.xj. Diciť ꝑmo no
tãter.peccati occaſione introductũ. Nã ſi
mãſiſſem⁹ in ſtatu ĩnocẽtie:h̃ dñiuꝫ intro-
ductũ nõ fuiſſet.qm̃ tũc fuiſſent oĩa cõmu
nia. Hoc aũt dñiuꝫ ē cũ appropriatiõe reꝝ.
Quomodo aũt ⁊ quare rationabile fuerit
ꝓpt lapſũ humani generꝭ a ſtatu ĩnocentie
h̃ dñiuꝫ ciuile ĩtroducere:qd̃ ē cũ rei appro
priatione patebit.q.ix. Propterea nimirũ
ſi ciuile dñiuꝫ qd̃ occaſione peccati intro-
ductũ ē.⁊ ita radicẽ habens infectã:ill⁹ ſa
porẽ ꝯtrahet:⁊ vix exerceať abſq̃ꝫ ꝯtamina
tione aliquoꝝ delictoꝝ:vt ait Joh̃.gerſon
Diciť ſcd̃o nõ competens ⁊c̃.in h̃ differt a
q̃ttuor primis ſpeciebus:vt patuit. Diciť
tertio retinibile ⁊ abdicabile ſuata vel nõ

ſeruata charitate in hoc differt a dominio
gratifico. q2 illud non ē retinibile nō ſuā-
ta charitate. nec etiam abdicabile ſeruata
charitate. hoc aūt dominiū ciuile retineri
poteſt perdita charitate. Nā ex h̄ q̄ quis
labit in mortale: non oportet q̄ ꝓpter hoc
perdat ciuile dominiū rerū ⁊ poſſeſſionū
ſuarū: vt patebit i. q. vij. Similiter poteſt
retineri ſeruata charitate. q2 ſimul ſtant in
aliquo q̄ ſit in charitate ⁊ habeat ꝓprieta-
tem ⁊ ciuile dominiū rerū. Lex eni xp̄i ſer-
uari poteſt. ⁊ ꝑ conſequens aliquis poteſt
eſſe in charitate ſine abdicatione ꝓprietat̄
⁊ dominij. vt patet in ſecularib⁹ qui nō ab-
dicauerūt ꝓprietatē a ſe ꝑ votum. Hoc etiā
eſt abdicabile cum charitate. q2 pōt q̄s re
nunciare illi dominio ſalua charitate quā
habet. imo merendo in eius abdicatione.
Poteſt etiam eis renunciare non habēdo
charitatē. Et ſicut nō perditur ꝑdita cha
ritate: ita non acquirit acquiſita charitate
quaſi per hoc q̄ quis efficit in charitate iā
habeat ciuile dominiū omniū rerum qua
ſi charitas faciat omnia cōmunia eo mo-
do ⁊ non min⁹ q̄z extrema neceſſitas. H̄ eni
falſum eſt ⁊ damnatū in articulis cuiuſdā
Dionyſij pariſi⁹. Dicit quarto fundatū
in legibus ciuilib⁹. in quo differt ab aliis
quinq3 dominiis ſupra habit̄. q̄ ſm alias
leges cōueniebant ſuis ſubiectis: H̄ autem
conuenit ſm ciuiles. Et in hoc tangit fun
damentum illius dominij: nonq̄ leges ci-
uiles ſint fundamentū vel titul⁹ illius do-
minij: imo ille leges ſūt illa ſm que conce
dit tale dominiū alicui. ſed fundamentū il
lius dominij eſt illud qd̄ leges ciuiles di-
ſpoſuerunt eſſe titulū vel fundamentū gra
tia cuius alicui concedi debeat tale domi-
niū: quēadmodū eſt donatio. emptio. per-
mutatio. p̄ſcriptio ⁊c. leges eni ciuiles di-
ſponūt q̄ q̄ dono receperit rem vel emerit
vel p̄ſcripſerit ea3 legitime: debeat habere
dominiū vel ius ciuile illi⁹. fundamētū tñ
illō nō pōt vno vocabulo deſignari.

Queſtio. III.

Vtrū primus mo

dus diuidēdi dñiu3 cū deſcriptiōib⁹ ſuarū
ſpecie3 vt i p̄cedēti q̄ſtione ē poſit⁹ ſit bñ
poſit⁹. Rñdet ꝑ duo dicta. Primū. ille mo
dus diuidēdi apparet deficere in ſex. Pri-
us tñ p̄dictā diuiſionē q̄ nō ē bimēbris re-
ducā ad bimēbrē ⁊ ꝑ eūdē modū habebit
ſufficiētia illoꝝ ſex mēbroꝝ. ⁊ h̄ ſic. Domi-
niorū quoddā ꝯuenit cōp̄hēſori. ⁊ ſic ē be-
atificū. quoddā viatori. et illud ē duplex.
quoddā ꝑ ſtatu inocentie. ⁊ illō ē origina-
le. quoddā ꝑ ſtatu nature lapſe. et illud eſt
duplex. q2 vel fundat in charitate. et ſic eſt
gratificū. vel nō i charitate. et h̄ ē duplex.
q2 vl' ei cui ꝯuenit: ꝯuenit ex ꝯceſſiōe leg̃
diuine. ⁊ ſic ē euāgelicū. vel ex cōceſſiōe le
gis humane. et h̄ ē dupliciter. vel ex ꝯceſſi
one legis humane canonice. ⁊ ſic eſt cano
nicū. vel legis humane ciuilis. et ſic eſt ci-
uile. Prim⁹ aūt defect⁹ ē. q2 mod⁹ ponē-
di de q̄ q̄rit q̄ſtio: tñ enumerat ſpecies do
minij ꝯuenientes creatur̄ ⁊ nō illā ſpeciem
dominij q̄ ꝯuenit creatori. ⁊ tñ creatori cō
uenit potiſſimū dominiū. Scd̄s ē q2 ſi
dicat q̄ ille modus diuidēdi voluit tñ po
nere illas ſpecies dominij q̄ ꝯueniūt crea-
turis. nō illā q̄ cōuenit creatori. tñ nec oēs
ſpecies etiā ꝯuenientes creatur̄ enumerat.
Nā aliqd̄ ē dominiū ꝯueniēs creaturis ir
rationalib⁹: q̄le dominiū habēt corpa cele
ſtia ſup hec inferiora ad exercēdu3 multas
operatiōes circa ea. Itē aliqd̄ ē dominiū cō
ueniēs brutis. ſm qd̄ dicim⁹ aliqd̄ animal
habere dominiū ſup alia vt aliquē eſſe re-
gē i apib⁹. Terti⁹ q2 ſi dicat q̄ tñ voluit
enumerare ea dominia q̄ ꝯueniūt creatu-
ris rationalib⁹. tñ nec oīa illa enumerauit.
q2 aliqd̄ dominiū ꝯuenit demonib⁹. ſm
qd̄ dicim⁹ iter eos eſſe p̄ncipat⁹ ⁊ ptātes ⁊
ſupioritates. ⁊ tñ illa dominia nō ſūt aliq̄
illoꝝ iā enumeratoꝝ. Quart⁹ ſi dicat q̄
tñ voluit enumerare dominia ꝯuenientia
hoīb⁹: tñ nec oīa illa enumerauit. q2 aliqd̄
ē dñiu3 naturale ꝯueniēs hoī. qd̄ ſc3 fūda
tur i aliq̄ dono naturali ſm legē naturale3
q̄ ſpecies vtiq3 nō debebat p̄termitti. q2 ita
bene lex naturalis ꝯcedit aliq̄ dominia ſic
lex canonica vel ciuilis. Si igit enumera
tū ē dñiu3 ꝯueniēs alicui ſm legē canoni-
cā ⁊ ciuilē: cur illud qd̄ lege naturali ꝯcedi
tur ē p̄termiſſū. Quint⁹ q2 ptās faciendi
miracula ꝯceſſa in veteri teſtamēto aliq̄b⁹
⁊ ꝯceſſa i nouo his q̄ plantauerūt eccl'ia3
xp̄i ⁊ quā hodie aliq̄ habēt: ē q̄ddā dñiu3.
⁊ nō ē aliqd̄ p̄dictoꝝ ſex. nō ē eni euāgeli-
cū vt patuit i p̄cedēti q̄ſtione. Sext⁹ q2

p legẽ moſaicã varia dominia fuerũt ꝯceſſa filijs iſrl.ſcʒ dñiũʒ terre ꝓmiſſionis: conceſſũ eis interim ꝙ legẽ ſuarẽt. Itẽ dñiũʒ qđ fuit cõceſſum ſacerdotibꝫ accipiẽdi primitias a populo ꝛ certã ptẽ certoꝝ ſacrificiorũ. ꝛ q̃dã alia. Siłr ius ꝑcipiendi decimas ꝯceſſum leuitis fuit dominiũ diuinũ ꝯceſſum ſm legẽ diuinã. ſcʒ moſaicã. et tñ talia dominia nõ cõꝑhendunt̃ ſub aliq̃ illarũ ſex ſpecierũ. igit̃ iſte modus diuidẽdi in aliq̃bꝫ ẽ diminut᷒. Scđʒ dictum. deſcriptiões ꝑdictaꝝ ſex ſpecieꝝ ſũt bene poſite dempta ſcđa deſcriptiõe dominij euãgelici que eſt reprobata. hoc dictũ patʒ ex deductis ibidem.

Queſtio. IIII.

Utrum ſecundus modus diuidendi dominiũ ſit bñ poſit᷒ q̃ talis ẽ. Dominioꝝ q̃ddam fundat̃ ĩ titulo grẽ gratificãtis. quoddaʒ ĩ titulo alicuius grẽ ſuꝑnaturalis: ſolũ gratis date: non tñ grãtificãtis. Tertiũ ĩ titulo alicuius doni pure naturalis ſicut ẽ electio vel naturalis ſucceſſio ĩ aliquẽ ꝑncipatũ. Solõ q̃ſtionis ſtat ĩ quattuoꝛ ſuppoſitiõibꝫ et duabꝫ ꝯcluſionibꝫ.

Prima ſuppoſitio. Cũ dr̃ in illo modo diuidẽdi in titulo grẽ gratificãtis vł gratis date vł doni naturalis. debet illud dictũ ĩtelligi ꝑ ꝯſtructiõem intrãſitiuã. vt ſit ſenſus quoddam fundat̃ in grã vel dono tali: qđ donũ vel q̃ grã eſt met ipẽ titulus. ſicut ſal dicit̃ creatura ſalis. i. creatura q̃ ẽ ſal. Sẽſus igit̃ ill᷒ diuiſionis ẽ. q̃ddam dominiũ habet ꝓ titulo vł fundamẽto grãʒ gratum faciẽtẽ. quoddã ſcđo ꝓ titulo grãm aliquaʒ tñ gratis datã.

Secũda ſuppoſitio. ꝑmũ mẽbrũ ill᷒ diuiſionis ẽ idẽ cũ tertio mẽbꝛo ꝑcedẽtis diuiſionis ꝑmi modi dicẽdi. ſcʒ cũ dominio gratifico ſeu fundato in charitate. Ideo q̃ ibidẽ dicta ſũt de gratifico intelligẽda ſũt etiã h̃ de ꝑmo mẽbꝛo hui᷒ diuiſio-

Tertia ſuppoſitio ponit̃ (nis. ad reducẽdũ hãc trimẽbꝛẽ diuiſionẽ ad bimẽbꝛẽ ꝛ h̃ ſm bimẽbꝛẽ diuiſionẽ grẽ: ꝛ ei᷒ ſubdiuiſionẽ talez. Ex grã ẽ duplex. Quedã ẽ gratũ faciẽs ꝛ illa ẽ idẽ qđ charitas. ꝛ dr̃ duplici rõne grã. q2 grã tũ facit habẽtẽ ipi deo. Scđo q2 grat̃ dat̃ idẽ nõ ex merito: ſalt̃ de cõdigno ꝛ đ ꝑma grã gratũ faciẽte loquẽdo. Sʒ ꝑma ratio ẽ ſibi ꝓpria. q2 ſola ipa charitas facit gratũ deo. Scđa aũt ratio etiã alijs donis ꝯuenit. Alia igit̃ ẽ grã q̃ nõ facit gratuʒ deo: ſʒ tñ dr̃ gratia eo ꝙ ſit gratis data. Et tales grãs multas enumerat aplꝰs. j. Cor̃. xij. q̃ ſũt fides: ſapiẽtia: ſcientia: ptãs faciendi miracula (ſiue illa ſint ad ſalutez corꝑis. q̃ vocat̃ grã ſanitatũ. ſiue ad oſtẽſionẽ diuine ptãtis) noticia ꝓphetica de futur̃ ꝯtingẽtibꝫ q̃ vocat̃ ꝓphetia: noticia de occultis cordiũ q̃ dr̃ diſcretio ſpirituũ: noticia variorũ ideomatũ in ſciẽdo ea loq̃. ꝛ etiã interꝑtari. Has inqʒ aliq̃s habere põt ſine h̃ ꝙ ſit grat᷒ deo. ꝛ illa ẽ duplex. q2 vel illa res nõ ẽ ꝑ naturã attingibilis ꝛ acq̃ſibilis. ſic ẽ grã ſanitatũ. i. ptãs auferẽdi ſolo imꝑio volũtat̃ ſine applicatiõe naturaliũ remediorũ morbos ꝛ ꝯferẽdi ſanitates. ſilr̃ noticia ꝓphetica ẽ de his q̃ꝝ noticiaʒ naturali via hõ attingere non poſſet. Et talis grã gratis data dr̃ ſuꝑnaturalis. i. non attingibilis ꝑ naturã vł humana via. Si aũt illa res ẽ ꝑ naturaʒ vel humana via attingibilis vel acq̃ſibilis. Attñ ex q̃ etiã illã habemus a deo q̃ oĩa nobͣ dedit grat̃: etiaʒ põt vocari grã gratis data: vt ẽ robur corꝑis: ſanitas: cõplexio bona: pulchritudo. eẽ filiũ ꝑmogenitũ reg̃. Hec q̃ppe a deo ꝯferũtur. ſʒ mediãtibꝫ naturalibꝫ vijs acq̃runt̃ ꝛ attingũt̃. Iuxta igit̃ illã diuiſionem grẽ ꝛ ſubdiuiſionẽ ſcđi mẽbri ſumit̃ hec trimembris diuiſio dominij. q̃ ſic reducitur ad bimẽbꝛẽ. Nã ſi dñiũʒ fũdat̃ ĩ grã gtũ faciẽte ẽ ꝑmuʒ mẽbꝛũ. ſi ĩ grat̃ data. h̃ ẽ dupliciť. q2 vł fũdat̃ ĩ grã ſuꝑnaturali. ſic ẽ ſcđʒ mẽbꝛũ. ſi fundat̃ ĩ grã ſeu dono naturali. ſic ẽ tertiũ membꝛũ.

Quarta ſuppoſitio ponit̃ ad declarandũ ꝑdicta mẽbꝛa exẽplis. Et exemplũ ꝑmi mẽbri patuit ĩ tertio mẽbꝛo ꝑmi modi diuidẽdi. Sʒ exẽplũ ſcđi mẽbri ẽ illud. ſi alicui viatori de᷒ ꝯferret hoc inſqꝫ poſſet auferre oẽs moꝛbos ill᷒ vel ill᷒ generis illis hoĩbꝫ q̃ eũ ĩuocarẽt vel honorarẽt: talis viatoꝛ haberet dñiũʒ ſuper illos moꝛbos: et fũdaret̃ illđ ĩ grã gratis data. ĩmo veri᷒ loquẽdo illđ dñiũʒ eẽt met grã gratis data. Et poti᷒ diceret̃ ꝙ fundamentũ eius ꝛ titul᷒ eſt diuina cõceſſio. Si eni

queratur.quo titulo habet ille hanc gratiã: diceret titulo diuine ↄceſſionis vel ſi meruit apud deũ de congruo vel cõdigno ſic dotari:tũc diceret ꝙ titulus eſſet eũ id meruiſſe.⁊ tunc adhuc verũ eſt dicere ꝙ illud dominiũ fundet ſuper gratia gratis data. qꝛ diuia cõceſſio vel eũ id meruiſſe põt vocari gratia gratis data.qꝛ illa ſũt dona dei ⁊ nõ gratũ facientia.igit᷑ gratis data. Similiter poteſtas eijciendi demones de obſeſſis corporibꝰ Jtẽ poteſtas compellẽdi eos ad dicendũ aut faciendũ aliqua:quali poteſtate apoſtoli et multi poſt eos ꝑditi fuerunt.poteſtas trãſferendi montes:mãdandi elementis motum:quem homo eis impreſſiſſe nõ potuiſſet: vt Helias habuit poteſtatẽ faciẽdi deſcendere ignem ſuper ꝗnquagenarios:poteſtas ſuſcitandi mortuos.⁊ generaliter poteſtas faciẽdi opera nature impoſſibilia que poteſtas dicit᷑ dominiũ fundatũ in gratia gratis data.non ꝗdem in illa que dicit᷑ gratia miraculorũ ſcꝫ gratia ſanitatũ.vel operatio virtutum. quia illa poteſtas vel dominiũ met ẽ talis gratia miraculoſa:ſed potiꝰ fundat᷑ in fide ſaltem informi.quia fides fundat grãz ſeu poteſtatẽ faciendi miracula.iuxta illð ſaluatoris Luc.xvij. Si habueritis fidem ſicut granũ ſinapis:diceretꝭ arbori moro eradicare ⁊ trãſplantare in mari ⁊ obediet vobis.Et Joh.xiiij.Qui credit in me:opera que ego facio ipſe faciet: ⁊ maiora horũ faciet.Et apoſtolꝰ.j.ad Corꝭ.xiij. Si habuero fidem ita vt montes transferã ⁊c.Jtem vnio ypoſtatica humane nature ad verbũ eſt gratia gratis data humane nature.⁊ ratione illius cõueniunt ſibi multa ꝑclariſſima iura et dominia illi humanitati.Jtem maternitas qua beata virgo eſt mater xp̃i eſt gratia gratis ei data.⁊ rõne illiꝰ cõueniunt ſibi varia iura ⁊ dominia a deo vt dici poſſit habere dominiũ maternale ⁊ ius in deũ ꝑ cõmunicationẽ ideomatũ.⁊ regina oĩs creature.quia mater regis oĩs creature. Primũ exemplũ ð tertio membro vt dominiũ qð habet pater in filiũ ↄuenit ei rõne eius qð eſt eũ genuiſſe illũ vel eſſe patrẽ eiꝰ.eũ aũt illũ genuiſſe ẽ quoddã donũ naturale.in hoc igit᷑ vt in titulo vel fundamento fundat᷑ dominiũ patris in filiũ.

Scðm exemplũ.Dominiũ qð habet filius in bonis ꝑ patrem relictꝭ conuenit ei rõne illius qð eſt eum eſſe genitũ ab illo. illum aũt eſſe genitum ab eo eſt dominiũ naturale.in hoc igit᷑ vt in titulo vel fundamento fundat᷑ illud ius vel dominiũ filij.

Tertium exemplũ.Dominiũ regale alicui filio cõueniens rõne illius qð ẽ primogenitus regis fundat᷑ in hoc qð eſt eũ eſſe ꝓmogenitũ qð ẽ donũ naturale. Quartum exemplũ.ius repellendi corruptorem ſue exiſtentie conuenit vnicuiqꝫ rei ratiõe naturalis doni.ſcꝫ ratiõe exiſtentie.eo ipſo enĩ ꝙ deus alicui rei cõmunicauit hꝯ donũ ſcꝫ exiſtentiã habet talis res ius reſiſtendi eis que ei illud donũ auferre vellent. Similiter i eodẽ dono fundat᷑ animalibꝰ ius accipiendi alimenta quibꝰ ↄſeruet᷑ exiſtentia.hoc modo lupꝰ habet ius ⁊ dominiũ inuadẽdi alia animalia.et aues habẽt ius colligendi grana vel ſemina ⁊ cõſimilia ꝗbus ſuſtẽtant᷑.hoc modo habent ius nidificandi in arboribꝰ noſtris.quia deus eis dedit potentiã generãdi pullos ⁊ eos educandi.igit᷑ etiam dedit eis ius in medijs ꝗbus hoc cõmode facerẽt.⁊ illud dominiũ fundatur i dono naturali eis cõmunicato per deum.

Et ſi arguas Dominiũ patris i filium ẽ ius patrie poteſtatis.modo ius patrie poteſtatis non ẽ dominiũ naturale.qꝛ illð inſtitutũ ẽ a iure ciuili:vt dicũt dñi legiſte inſtituta de patria ptãte.dicẽtes dñiũ ſeruitutis ẽẽ de iure gentiũ.ſꝫ dñiũ patrie ptãtis eſſe de iure ciuili.vbi etiã dicunt ꝙ ius patrie ptãtis ſolũ ↄuenit romanis.i. ꝗ ſũt de imperio romano.alie ꝓo gentes ꝗdam vt ſuos tenẽt filios.vt ſclaui.alie vt prorſus abſolutos.vt francigene. Dicendũ.ius patrie ptãtis capit᷑ dupliciter. Uno modo ꝓ iure ad exigẽdũ aliqua a filio ad que ex naturali dictamine rõnis filiꝰ tenet᷑ patri. ⁊ hꝯ modo minor ẽ falſa.nec illud conuenit ſolũ romanis.nec francigene carẽt illo iure.Alio modo ꝓut illud ius ↄſiſtit i ꝗbuſdam poſitiuis effectibꝰ ꝗs humana conſtitutio voluit ſeruari inter patrem ⁊ filiũ ꝗs tñ illð ius ſecluſa humana ↄſtitutiõe non importaret.Et illoꝝ effectus ſũt ſex:quos enumerat gloſa inſtit᷑.de patria poteſtate. Primꝰ ꝙ neceſſitate famis vendere poteſt

lium vel obligare. Secūdus ꝙ ab eo in ius vocari non poteſt. Tertius ꝙ cū filio agēdo iudiciū h̄re pōt. Quart⁹ ꝙ pr̄ acq̄rit p filiū ⁊ fil⁹ q̄ acq̄rit nō ſibi ſed patri acq̄rit. Quīnt⁹ ꝙ fil⁹ ſine licētia patrꝫ nō pt eē i iudicio ꝫ aliū. Sext⁹ ꝙ pr̄ pōt inuito filio adminiſtrare bona aduēticia. Itē non pōt eē ciuilis obligatio int̄ patrē ⁊ filium.

Quo ad illos effectus ⁊ ſil'es ius patrie ptātis ē a ciuili iure inſtitutū. Vñ notanter text⁹ ibi dicit. Nulli alij ſūt (ſcꝫ q̄ꝫ romani) q̄ talē i liberos habeant ptātez q̄lē nos habem⁹. i. ꝯſiſtentē i talibꝫ effectibꝫ: ſaltem virtute illi⁹ ꝯſtitutionis ciuilis, q̄uis alie etiā poſſent ſil'ez ſtatuere int̄ ſe. Sꝫ primo modo capiēdo eſt de iure naturali. Unde etiā i ſtatu īnocētie habuiſſet pr̄ ius patrie ptātis primo modo i filiū. Vñ Alexāder in ſcđa pte. q. xcix. mēbro p̄mo diſtinguendo poſt Aug. Gen. xj. ad l'ram duplex dominiū. ſcꝫ p̄lationis: cui correſpondet obſequiū ⁊ ſeruit⁹ reuerētie: ⁊ dominiū poſſeſſionis: cui correſpōdet obſequiū ⁊ ſeruitus neceſſitatꝫ. Dicit ꝙ p̄mo modo capiendo dñiuz Adā fuiſſet dominat⁹ alijs hoībꝫ et illi fui ei⁹. Omī eni rationi conſonū ē ꝙ ſi ſtetiſſet: filij ei⁹ obſequioſi fuiſſent ei in exhibitiōe honoris ⁊ reuerentie ⁊ obſequijs corꝑalibꝫ. vt ſi vellet comedere: in allatiōe fructuū ⁊ ꝯſimilibus obſequijs. hec ille. Vñ etiā illo p̄mo modo fuiſſet dñiuz viri in vxorē. ⁊ ecōtra ſeruit⁹ vxoris in virū: vt ſentit Aug⁹ loco q̄ ſupra. exponens illud ſub viri ptāte eris: ⁊ ip̄e dominabitur tui. Et ꝓportionabiliter poſſet dici ſi argueret̄ ꝯtra alia exēpla poſita. q2 poſſunt eſſe a iure ciuili: q̄ ad aliq̄s ſpeciales circūſtātias ⁊ modos. ſꝫ in ſe ſunt dominia naturalia.

Et nō accipit̄ h̄ dñiuz naturale ꝓut diſtinguit̄ a dono collato ꝑ agens liberū: q̄ modo agens naturale ⁊ liberū diſtinguūt̄ ſcđo phiſicoꝝ. ſꝫ ꝓut dominiū naturale diſtinguit̄ ꝯ ſupnaturale dominiū: ita ꝙ omne illō dñiuz dicat̄ hic naturale qđ alicui cōfertur a deo ꝑ agens naturale. ſiue illud agens liberum ſit ſiue agens ex neceſſitate nature. Vñ ſi alicui collata ē electio paſſiua: illa ē donū naturale. q2 eſt ſibi data per agens naturale. id ē ꝑ hoiem. q̄ nō ē agēs ſupnaturale lꝫ homo exiſtens agens ꝑ liberū arbitriū ſibi cōceſſerit illā electionez ⁊ non ꝑ neceſſitatem nature. Si igit̄ rōne electiōis alicui ꝯueniat aliqđ dominium aut rōne alteri⁹ humane actōis vt ratione fundatiōis vel dotationis eccl'ie aut rōne ꝯfirmatiōis: inſtitutiōis: p̄ſentationis: inſtallationis: teſtatiōis: p̄ſcriptiōis: emptionis: donatiōis: ꝑmutatiōis: vſucapiōis: illud eſſet de hoc tertio membro.

Prima concluſio. membra p̄mi modi diuidendi poſſunt cōꝑhendi ſub tribꝫ mēbris ſcđi modi diuidendi. ꝓbat̄ inductiue. Naꝫ dñiuz beatificū ſupꝑ beatitudine fundat̄. Beatitudo aūt ē gr̄a gratis data ſupnaturalis: ⁊ nō ē charitas nec gr̄a grati faciens. lꝫ p̄ſupponat illam: ⁊ lꝫ etiam ſit act⁹ charitatis. q2 fruitio beatifica ꝓcedit ꝑrim ex charitate: ſaltē tenendo ꝙ beatitudo ē a deo: nō tāq̄ꝫ a tota cauſa. Dominiū aūt originale cōꝑhendit̄ ſub ſcđo mēbro. q2 fundat̄ i dono originalis iuſtitie. illđ aūt eſt gr̄a gratis data ſupnaturalis nō gratū faciēs. Inſuper dñiuz gratificū ē adeq̄te idē cū p̄mo mēbro hui⁹ ſcđi modi diuidēdi. Euāgelicū aūt dñiuz cōtinet̄ ſub ſcđo mēbro. q2 fundat̄ in caractere ordinali. caracter aūt eſt gr̄a gratꝫ data ſupnaturalis. Dominiū aūt canonicuz cōprehendit̄ ſub tertio membro. q2 illa fūdat̄ ſuꝑ illis que naturali via homo habet vel habere pōt vt ſuꝑ actionibꝫ ꝑ eū naturaliter factis v'l circa eū factis naturaliter quēadmoduz iuſpatronatus ſuꝑfundaſſe vel edificaſſe vel dotaſſe eccleſiam. ⁊ ſic de alijs. ⁊ ciuile etiā ſuꝑ actiōibꝫ humanis fūdat̄ vt ſuper p̄ſcripſiſſe, emiſſe ſucceſſiſſe. ⁊ ſic de alijs.

Scđa ꝯcluſio. Scđs mod⁹ diuidēdi lꝫ deficiat in aliquo: nō tñ in tot in quot prim⁹ modus deficit. Prima ꝑs ꝓbat̄. q2 deficit i h̄ ꝙ dñiuz creatoris nō cōꝑhēdit̄ ſub aliq̄ illoꝝ triū mēbroꝝ. cū deo nō inſit aliq̄ gr̄a gratum faciēs nec gratis data nec naturale donū cuꝫ a nullo aliq̄d receperit. Niſi dicat̄ ꝙ ꝑſone ꝓducte ſcꝫ fili⁹ ⁊ ſpūs ſanct⁹ acceperūt a patre eſſentiā diuinā et oēs ei⁹ ꝑfectiōes: rōne cui⁹ eſſentie ⁊ ꝑfectionū. ꝯuenit eis idē dñiuz cum patre. ſꝫ dato ꝙ illa receperūt a patre: non tñ ſunt illa naturalia dona. ſic ꝙ ꝑ agēs naturale ſint attingibilia. ⁊ etiam q2 nihilomin⁹ dñiuz vt eſt in patre non poſſet ad aliquod illoꝝ

triū membrorū reduci. q2 diuina eſſentia
z eiꝰ pfectiones non ſūt in patre tanq̄ donū
ſibi a quoq̄ʒ donatū. Scd̄a ps pbatur. q2
nullꝰ q̄nq̄ʒ vltimorū defectuū q̄ inſuerunt
pmo modo diuidēdi habet locū ī h̄ ſcd̄o.
No inq̄ʒ ſcd̄s. q2 dn̄iuʒ cōueniēs creatu-
ris inſenſibilibꝫ z brutis reducit ad tertiū
modū. q2 illō ɔuenit eis rōne doni natura
lis. No tertꝰ. q2 dn̄iuʒ reptū ī demonibꝫ
etiā ad tertiū mēbrū reducit. q2 ɔuenit eis
rōne naturaliū pfectionū q̄ in eis māſerūt
integre. No q̄rtꝰ. q2 dn̄iuʒ ɔueniens ho-
mini ſm legē naturalē ſilr̄ ɔueniēs ſibi ſm
donū naturale reducit ad h̄ tertiū mēbrū.
No q̄ntꝰ. q2 ptās faciēdi miracula redu
cit ad ſcd̄m membrū. No ſextus. q2 talia
dominia ptim reducunt ad tertiū mēbrū.
q2 rōne ſucceſſiōis q̄ deſcēderūt ab Abra-
am. Iſaac z Iacob. ɔceſſū ē eis illō domi
niū terre pmiſſionis. ſucceſſio aūt talis ē
donū naturale: ptim etiā ad ſcd̄m mēbrū.
q2 rōne illꝰ q2 erāt populꝰ peculiariter ele
ctus ad cultuʒ dei q̄ ē gr̄a grat̄ data aliq̄n
citra h̄ q2 colens ſit gratꝰ deo. Silr̄ dn̄iuʒ
ɔceſſū filiꝫ Leui z Aaron rōne miniſterij
z officij leuitici z ſacerdotal̄. qō eis deꝰ vt
gr̄am gr̄is datā ɔceſſerat reducit ad tertiū
mēbrum.

Queſtio. V.

Vtruʒ tertius mo

dus diuidēdi dn̄iuʒ exiſtēs etiā trimēbris
ſit bn̄ poſitꝰ. q̄ ſic diuidit. Dominioꝝ q̄d-
dam ē diuinū. q̄ddā naturale. z q̄ddaʒ hu-
manū. Solutio q̄ſtionis ſtat in tribus
ſuppoſitiōibꝫ z duabꝫ ɔcluſionibꝫ.

Prima ſuppoſitio. Dn̄iuʒ dici di-
uinū pōt ītelligi dupliciter Uno mō. q2 ei cui ɔuenit: ɔuenit ex cō
ceſſione dei vel leg̃ diuine. h̄ modo domi
nia aliq̄ ɔueniētia creatur̃ dicūt dominia
diuina. z ſic capit in h̄ mō diuidēdi. Alio
modo: q2 ɔuenit deo: q̄ modo dicimꝰ deuʒ
habere dn̄iuʒ diuinū ī creatur̃. z ſic nō ca
pit h̄. Un̄ pmo mō captū dr̄ denoīatione
extrinſeca diuinū. Scd̄o modo ꝓ deno-
minatione intrinſeca.

Scd̄a ſuppoſitio. Dn̄iuʒ dici huma
nū: eodē modo pōt ītelligi dupliciter. Uno
modo. q2 ei cui ɔuenit ex ɔceſſiōe hoīs vl̄
leg̃ humane cōuenit. q̄ modo ciuilia z ca-
nonica dominia dicunt humana. z ſic ca-
pit in h̄ tertio modo diuidēdi. Alio modo
q2 ɔuenit homini q̄ modo oīa dominia q̄
habēt hoīes ſine ea habeāt ex ɔceſſione le
gis diuine naturalis vl̄ humane dicerent
humana. z p oppoſitū q̄ ɔuenirēt brutis et
demonibꝫ z angelis z rebꝫ inſenſibilibꝫ: nō
dicerent humana. ſed ſic nō capit hic.

Tertia ſuppoſitio. Dn̄iuʒ dici na
turale: etiā pōt dupliciter
ītelligi. Uno modo. q2 ei cui ɔuenit: cōue-
nit ex natura vel ɔceſſione leg̃ naturalis:
vt dn̄iuʒ patris in filiū. z h̄ modo capit h̄.
Alio mō q2 cōuenit enti naturali q̄ modo
dominiū cuiuſcūq̄ʒ creature corpalis eſſet
dominiū naturale. q2 quodlibet corpus ē
ens naturale. imo etiā dominiū cōueniēs
creaturis incorpalibꝫ eſſet naturale. vt do-
miniū ɔueniens angelis z demonibꝫ. q2 z
illi ſūt entia naturalia. capiendo ens natu
rale p ente depēdēte. lʒ non capiēdo p ente
attingibili z pducibili p naturaʒ. Unde ſi
h̄ modo capet z deberet diſtingui ab hu-
mano z diuino etiaʒ vtroq̄ʒ eoꝝ capto ſe-
cūdo ſuo mō tunc diceret dn̄iuʒ naturale
dn̄iuʒ ɔueniens rebꝫ alijs a deo z ab hoīe
vel ſaltē rebꝫ alijs ab agētibꝫ a ꝓpoſito. ſed
h̄ ſcd̄o modo nō capit h̄. Accipiēda ḡ ſūt
illa tria mēbra. z quodlibet eorū pmo ſuo
modo.

Prima concluſio. Ille tertꝰ modus lʒ in aliq̄ de
ficiat: nō tn̄ ī tot in q̄t primꝰ. pbat ɔcluſio
lʒ prius reducēda ē illa diuiſio trimēbris
ad bimēbrē h̄ modo. Omne dn̄iuʒ ɔuenit
alicui ſm aliquā legē. aut ḡ ſm legē intrin
ſecā ī naturali rōne fundataʒ q̄ ē lex rōnis.
z ſic ē ſcd̄ʒ mēbrū. Aut ſm legē extrīſecā. z
h̄ dupliciter. q2 vel ſm legē diuinaʒ. z ſic ē
pmū mēbrū. aut ſm legē humanā. z ſic eſt
tertiū mēbrū. Prima igit ps ɔcluſiōis p
bat. q2 ille modꝰ deberet pmū mēbrū ſub-
diuidere multiplicit q̄tenꝰ reluceret q̄ mo-
do deberēt reduci q̄tuor pme ſpecies pri-
mi modi diuidēdi ad mēbrū pmū huiꝰ ter
tij modi: qō non facit. Scd̄a ps pbat.
Nam h̄ locum non habet prius defectus
primi modi diuidēdi eo q2 dominium dei
in creaturis ad ſcd̄ʒ illorum poteſt reduci.
q2 dominiū ɔueniēs deo in creaturas cō-
uenit ei ſm dictamen recte ratiōis. Recta
eni ratio dictat q2 deus debeat habere ſa-

cultatem aſſumēdi res creatas ſm ſuā vo-
litionem que eſt prima iuſticia: ⁊ que ē di-
ctamen recte ratiōis. Non tamē ſic intelli-
gendo ꝙ deus alicui legi ſuperiori ſubſit
ſibi concedēte illud dominiū: ſed illud in-
exiſtēs ſibi dominiū lex nature approbat
⁊ dictat ſibi debere cōuenire. Nō ſecūdus
nec terti⁹. quia dominia creaturaꝝ irratio-
nalium inſenſibiliū ⁊ demonū reducūt ad
ſcōm membrū. quia ratōe donorū natura
lium eis conueniūt. Non etiā quartus vt
de ſe patet. Neqꝫ quint⁹. quia tale domini
um reducit ad diuinū. quia ex dei īmedia-
ta cōceſſione habēt hi qui habent illaꝫ po
teſtatē. Nec ſextus: vt patet de ſe. quoniā omnia
talia reducunt ad primū membrū.

Scda concluſio. Dominiū diuinū
debet ſubdiuidi conſequēter
nouē diuiſionibꝫ. quaꝝ poſteriorē ſemper
ſubdiuiſio ſcōi membri precedentis diuiſi
onis. Prima dominiorū diuinorū quod-
dam ei cui cōuenit: cōuenit ex conceſſione
dei facta homini indifferenter tam ꝓ ſtatu
glorie ꝙꝫ ꝓ ſtatu vie. et illud eſt dominium
charitatiuū. id eſt i charitate fundatū. Nā
ſiue quis ſit in ſtatu glorie ſiue vie: ſi eſt in
charitate habet illud dominiū. Quoddaꝫ
ꝟo ꝓ altero eorum tm̄. Et illud ſubdiuidi
tur. Quia quoddā tale ꝯuenit ꝓ ſtatu glo
rie. ⁊ illud eſt beatificū. quoddā ꝓ ſtatu vie
Et illud ſubdiuidit. quia quoddā tale cō-
uenit ex cōceſſione dei facta ꝓ ſtatu vie na
ture integre. ⁊ illud eſt originale dominiū.
Et quoddā pro ſtatu vie nature non inte-
gre. Et illud ſubdiuidit. quia quoddā ta-
le fuit a deo conceſſum. ſiue ante tēp⁹ gra-
tie ſiue poſt tempus gratie: vt eſt poteſtas
faciēdi miracula. Hec inqꝫ fuit ꝯceſſa añ
tempus gratie. ⁊ poſt illud temp⁹. Quod-
dam ꝟo cōuenit ex conceſſione facta deter
minate aliquo illorū temporū. Et illō ſub
diuidit. quia quoddā tale fuit ꝯceſſū poſt
tēpus gratie. id eſt poſt aduentuꝫ ſaluato-
ris: ⁊ illud eſt dominiū euangelicū. quod-
dam ꝟo ante tempus gratie. Et illud ſub-
diuiditur. quia quoddā tale fuit a deo con
ceſſum ante legem moſaicā. quoddā in le
ge moſaica. ⁊ illud poterit dici dominiuꝫ
diuinū moſaicū. Exemplū ꝑmi vt illō qō
domin⁹ conceſſit Geñ. ix. ipi Noe ⁊ poſte
ritati ſue: dicens. Terror veſter ac tremor
veſter ſit ſuper cuncta animalia terre. ⁊ ſu-
per omnes volucres cum vniuerſis q̄ mo
uentur ſup terrā: omnes piſces maris ma-
nui veſtre traditi ſūt. ⁊ omne qō mouet et
viuit erit vobis in cibū quaſi olera viren-
tia tradidi vobis. Et infra. Et ingredimi-
ni ſup terram. Illud tamē nō ſic ē diuinuꝫ
ꝗn etiaꝫ ſit naturale. Homo eni habet ali-
quo modo ex natura ⁊ ex legis naturalis
conceſſione facultatem aſſumendi creatu-
ras inferiores ad id ad qō eget eis. Vñ et
ſi domin⁹ non cōceſſiſſet eis expreſſa ꝯceſ-
ſione vel lege: adhuc habuiſſet Noe illud
dominiū. Unde ⁊ illō erit mixtū ex vtroqꝫ
ſicut ⁊ frequenter vna lex eſt ſimul diuina
⁊ etiam naturalis: vt ꝙ deus eſt honoran-
dus. ⁊ ſic materialiter coincidūt in ideꝫ: ſꝫ
non formaliter. quia alia eſt ratio dominij
diuini īquātū tale. ⁊ naturalis inꝗꝫtū tale.
ſicut ⁊ ratio legis diuine ⁊ naturalis coin-
cidentes in eodem materiali nō coincidūt
formaliter. dicit eñi lex diuina ꝓ quāto eſt
a deo īmediate tradita per reuelationē vel
modum reuelandi ſupnaturaleꝫ. Et nota
ꝙ dominiū p̄dictuꝫ conceſſum Noe ſꝫ cō
ueniat homini tam ante tempus gratie ꝙꝫ
poſt temp⁹ gratie: tamē conceſſio ei⁹ a deo
p̄dicto modo fuit facta tm̄ ante temp⁹ gra
tie. ſcꝫ ipi Noe. ⁊ hoc ꝓ ſe ⁊ poſteritate ſua

Septima diuiſio. Moſaicū dominiuꝫ
eſt duplex. quoddā fuit cōmuniter ꝯceſſū
toti populo iſrael. q̄le fuit dominiuꝫ habi-
tādi in terra ꝓmiſſionis. qō eis dominus
etiā vocaliter cōceſſu: ſua auctoritate ⁊ po
tētia debellando hoſtes. Et illud a deo cō
ueniebat toti populo ita ꝙ etiaꝫ de leuitis
verū ē dicere ꝙ habuerunt dominiū habi
tādi ibi. Nā ſꝫ nullius determinate ſortis
habuerint dominiū ⁊ ꝓprietatē. ſm ꝙ dicit
domin⁹ Numeri. xviij. ad Aaron. In ter-
ra coꝝ nihil poſſidebitis: nec habebuꝫ ptē
inter eos. Et infra de leuitis ait. Nihil ali
ud poſſidebūt: decimaꝝ oblatiōe ꝯtēti. tñ
habebāt ius habitādi paſſim īter alias tri
bus. illō aūt ius fuit eis a dño ꝯceſſū. igit
Vñ Numeri. xxv. dic dñs. Precipe filijs
iſrl' vt dent leuitꝫ d̄ poſſeſſiōibꝫ ſuis vrbes
ad habitādū. Aliud ꝟo fuit ſpecialit' ali-
cui tribui ꝯceſſū Et illō ē duplex. ⁊ ſic po-
nit octaua diuiſio Quoddā eni fuit ꝯceſſū
alijs tribubꝫ a tribu leui. q̄le fuit dñiuꝫ qō

quelibet tribꝰ habebat ſuꝑ partẽ quaꝫ ſibi ſors diuina dederat: lꝫ enĩ humana actione interueniẽte cuilibet tali tribui ceſſerit vna pars: tamẽ illud dominiũ nõ debet dici humanũ. quia non auctoritate ⁊ ordinatione pura hominũ ei ceſſit: ſed ꝑ deũ ordinantem ⁊ dirigentem ſortes: ſm ꝙ dicitur Prouer. xvj. Sortes mittũtur in ſinũ: ſed a domino temperantur. Aliud ꝟo conceſſum fuit tribui leuitice. Nona diuiſio: tale ẽ duplex. Quoddã enĩ fuit cõceſſum tribui leuitice ſacerdotali: quale fuit ius ꝯceſſuꝫ ſacerdotibꝫ recipiendi primitias ⁊ oblationes a populo ⁊ certam partem ſacrificioꝝ. ſcꝫ pellẽ de holocauſtis ⁊ de ſacrificio pacifico quatuor partes. Item ius ſacrificãdi ⁊ generaliter quecũq; ad ſacerdotale officium ꝑtinebant exercendi. Aliud ꝟo fuit conceſſum tribui leuitice vt diſtinguitur a ſacerdotali. ⁊ tale ius fuit ius recipiẽdi decimas Item faciẽdi quecũq; miniſteria que ei fuerunt a domino inſtituta.

Queſtio. VI.

Quis eſt quartus

modꝰ ⁊ vltimꝰ modus diuidẽdi dominiũ ⁊ an ſit bonus. Rñdetur ꝑ duas ꝯcluſiones.

Prima Quartꝰ modus diuidẽdi ꝯtinet. xxiij. diuiſiones. quorum ſemꝑ poſterior eſt ſubdiuiſio vniꝰ mẽbri precedẽtis diuiſionis demptis duabꝫ vltimis diuiſionibꝫ. Prima igitur diuiſio eſt Dominioꝝ quoddã cõuenit creatori. q̃lis dominio dei ẽ terra ⁊ plenitudo eiꝰ. quoddam ꝟo creature. Et tale quoddã cõuenit creature nõ cognitiue. ⁊ hoc reperitur tam in corporibꝫ celeſtibꝫ q̃ꝫ etiam ſubceleſtibꝫ. Corpa enĩ celeſtia habent ius varias actiones exercẽdi in hec inferiora. motu: lumine. ⁊ influẽtia. qd eoꝝ ius dicitur dominiuꝫ cõueniens eis rõne naturaliũ donoꝝ: eis a deo cõmunicatoꝝ. Quis enĩ diceret planetas ⁊ ſtellas nõ habere ius: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs dominiũ exercendi ea ad que deꝰ inſtituit vt cuꝫ dicitur Geñ. j. de ſtellis. Poſuit eas in firmamento celi: vt lucerent ⁊ preeſſent diei ac nocti ⁊c. Corpora etiaꝫ ſubceleſtia habent multa dominia ⁊ iura. ⁊ quodlibet elementũ habet ius occupandi certum locuꝫ in vniuerſo: adeo vt naturaliter illuc tẽdat ⁊ alia inde naturaliter expellere nititur.

Ius etiam agendi in contrariũ ſui corruptiuũ vel ſaltem ad reſiſtendum eidẽ. Similiter ⁊ corpora mixta ius ⁊ dominiũ habent varios effectus cauſandi: vt videmꝰ in gẽmis ⁊ alijs huiuſmodi. Aliud ꝟo cõuenit creature cognitiue. Et tale quoddaꝫ conuenit creature irrationali quale habẽt animalia irrationalia: quoꝝ generale dominiũ eſt ius accipiendi eſcam ſue vite cõſeruatiuã: quod habent ratione naturalis doni ſcꝫ exiſtentie a deo eis conceſſe: ratione cuius tanq̃ꝫ tituli conuenit eis illam capere. imo etiam diuina conceſſione eis cõuenit. Geñ. j. Ecce dedi vobis omnẽ herbam ⁊c. Et infra. Ut ſint vobis in eſcam. ⁊ cũctis animãtibus terre omnibꝫ volucri celi ⁊ vniuerſis que mouentur in terra. et in quibus eſt anima viuens vt habeãt ad veſcendũ. Animalia etiã habent quedaꝫ ſpecialia dominia vt leo ſuꝑ animalia greſſibilia adeo vt rex naturalis animaliuꝫ cenſeatur. ⁊ herodius ſuper alia volatilia habet dominiũ. Iuxta illud pſalmiſte. Herodij domus dux eſt eorum. id eſt herodius cuius nidus eſt in cedro tanq̃ꝫ in domo ſua eſt dux. id eſt dominus paſſerũ ⁊ aliarum auium. Herodius enĩ ſm gloſam eſt rapaciſſima auis auium ⁊ omniuꝫ volatilium maior que ⁊ aquilaꝫ vincit. Similiter inter apes eſt princeps. Uñ Hieronymꝰ ad Ruſticum monachum. ⁊ habetur. vij. q. j. In apibus ꝑnceps vnus eſt: ⁊ grues vnã ſequuntur. hec ille. Aliud autẽ eſt dominiuꝫ qd conuenit creature rationali. Et illud ẽ duplex. quia tale quoddaꝫ conuenit angelis. quoddam hominibꝫ. Et dominiũ conueniens angelis: quoddaꝫ couenit beatis angelis: quoddam damnatis. Beatis cõuenit multiplex dominiũ ſcꝫ beatificuꝫ ratione beatitudinis. ⁊ gratificuꝫ ratiõe charitatis quã habẽt. ⁊ dominiũ naturale fundatum in donis naturalibus vl' dominiũ fundatuꝫ in gratijs gratis datis: non gratum facientibꝫ vt patebit in fine ſecũdi dicti: ⁊ in tertio. Damnatis autem duo ꝑma non conueniunt. quia carẽt beatitudine et charitate. Sꝫ de alio dominio dicẽdo ponũtur hic tria dicta. Primũ i dãnatis angelis oportet concedere aliqd dominiuꝫ. ꝓbatur q̇ntupliciter. Primo. qꝛ. j. Corꝫ. xv. vbi dicit Paulꝰ. cũ euacuauerit oẽ poteſta

tem ꝛ principatum ꝛ virtutem dicit gloſa. Dum durat mūdus: demones demonibꝫ preſunt. ergo vnus malus angelus p̄eſt alteri. ꝛ per conſequens habet aliquā ſuperioritatem ꝛ dominiū ī ipm. Secūdo qꝛ ſuper illo Joſue. xi. omnes bellando cepit vult gloſa: ꝙ vnus ſpūs fornicationis habeat inumeros qui ei ī hoc officio pareāt: ſub ipo tanꝗ̄ ſub principe militātes. ꝛ idē vult in aliis peccatis ſic eſſe. Ubi autem ē principatus ꝛ aliqui parent: ibi eſt aliquale dominiuz. igit̄. Tertio quia ſaluator vocat demonez principem huiꝰ mundi. vt patet Joh. xii. xiiii. ꝛ. xvi. Quarto qꝛ ad Epheſios ſcdo apoſtolꝰ vocat demonez p̄ncipem poteſtatis aeris huiꝰ. id eſt p̄ncipem demonū habitantiū in hoc aere caliginoſo. Quinto quia omīs habēs ſuū eſt dominꝰ. demon habet ſeruos ipos peccatores. igit̄. Et ſi aliquis diceret. he ꝓbationes ꝓbant in demonibus eſſe aliquod dominiū: non tamen legitimū: ſed vſurpatum: ſiue hoc ſit inter ſe ſiue reſpectu hominum mundanorū ꝛ peccatorū. Unde dominiū qd̄ ipe habuit in mundū a quo deiectus fuit per mortem xp̄i fuit vſurpatū. Unde ꝛ xp̄s ait. Princeps huius mundi eiicietur foras. ſimiliter ꝗuis alicui demoni alii demones voluntarie ſe ſubiiciāt ad parendū ei in temptando: non tamē erit illud legitimū ſicut nec in latronibꝫ qui voluntarie ſubiiciunt̄ vni tanꝗ̄ inter eos p̄ncipanti ē legitimū dominiū. Ideo ꝯſequēter ꝓbatur ꝙ etiam ſit legitimuz inter eos quia diuina volitio ē lex et prima iuſticia. Modo diuina volitiōe ꝛ iuſticia dei ī penam ordinatū eſt vt quia tales tali conſentiūt ꝛ ſe ei ſubiecerūt: ſubſint eidē. Modo dominiū cōueniens alicui in alios ſm aliquā legem debet dici legitimū. Itez lictor executor iuſticie habet dominiū legitimū ꝛ ius exercendi vindictā in reum ſibi ꝑ iudicem traditum. cum aūt demones ſint lictores ac executores iuſticie dei iuſti iudicis. igit̄ habent ius ꝛ dominiū legitimū ī dānatos. Scdm dictū. quicquid ſit de legitimo dominio ſuperioritatis ꝛ iuriſdictionis coercitiue. an illud ſit in demonibꝫ inter ſe: tamen tali pretermiſſo oportet ponere in demonibus aliqd̄ aliud legitimuz dominiū tam ſuperioritatis ꝗ̄ non ſuperioritatis fundatū in gratia gratis data vel dono naturali. probat̄ quintupliciter. Primo. nam Areſtoteles ponit ꝙ inſipiēs naturaliter ſit ſubiectus ſapienti. ꝛ ecōtra ſapiens naturaliter ſit dominus inſipientis habendo iuriſditionē directiuam ꝛ regulatiuam in ipm. Unde primo politice. Qui poteſt mente ꝓuidere ꝛ preualere. id eſt ratione viuere: principans natu ꝛ dominꝰ natura. qui autem non pōt hoc corpore facit ſubditum ꝛ natura ſeruū. Modo iuriſditio eſt ſpecies dominii. Cum ergo vnꝰ demon alteri preeminet in naturali acumine intellectus: ꝛ ꝑ conſequens in habitibꝰ intellectualibus: ſequitur ꝙ etiam concedendum eſt vnum demonem naturaliter habere dominiū reſpectu alteriꝰ. Secūdo ſic. Perfectior habet naturalē iuriſditionē regulatiuam ꝛ directiuā reſpectu imꝑfectioris: qualem etiam ponit Dionyſiꝰ in angelis. Modo naturaliter vnus demon eſt ꝑfectior alio in naturalibꝫ. igitur vnꝰ habet aliquam iuriſditionem naturalem in aliū. Modo iuriſditio eſt ſpecies dominii vel iuris. igitur. Tertio ſic. Quicūꝗ̄ habet aliqua dona a deo: habet ius et dominiuz in illis. ſed demones habēt multa dona a deo in quibus eis ſe deus cōmunicauit ꝗ̄ etiā eis non abſtulit ꝓpter peccata. Unde ſm Dionyſiū naturalia manſerunt in eis integra. igit̄ habēt dominiū in illis donis.

Quarto ſic. habens intellectum ꝛ volūtatem ac potentiā motiuaz localem: habet legitimū ius ꝛ dominiū illarum potentiarum ad intelligendū: volendum. ꝛ mouendum localiter. Sed demones habent huiuſmodi poteſtates ex dei volūtate. igitur habent ius ꝛ dominium intelligendi ꝛ volendi. Maior probat̄. quia talis habet facultatem ꝓpinquam conuenientez ſibi ſm dictamen prime iuſticie. quia ſm voluntatem dei que eſt prima iuſticia. Quinto ſic. Uolūtas in eo ꝙ libera habet naturale dominium ſuper actus ſuos et aliarum potentiarum. demones autem habent voluntatem liberaz. igitur. Et he eedem probationes etiam ꝓbant ꝙ in angelis beatꝭ ſit dominium naturale fundatum ī donis naturalibꝫ. Tertium dictū. Beati angeli etiā habēt dominiū fundatū in grā gratis data: alia a gratia gratuz faciente. quo

vnus dñat̃ in aliũ ſibi imꝑando, ꝓbat̃ du pliciter. Primo, qꝛ ſm beatũ Greg. Unus angelus alium mittit, modo cuius eſt mittere: eius eſt imꝑare, igit̃. Secũdo, qꝛ eſt vnus ordo ꝗ dicit̃ dñationes in compatione ad alios angelos, ſꝫ dñari eſt ſubiectos quoſqꝫ poſſidere, igitur angeli illius ordinis habẽt dñium in alios angelos, ⁊ illud fundat̃ in diuina gratuita conceſſione: etiã ſi tales angeli nõ ꝑcellerẽt alios in naturalibus ꝑfectiõibꝫ. Et illud dñiũ durat in eis durante eorum miniſterio: quo ſcꝫ ad nos mittunt̃ ꝓpter ſalutem noſtrã. poſt aũt extremũ diem euacuabitur in eis, quia tũc ceſſabit omnis ꝑlatio, iuxta aplum. j. Cor. xv. Cũ euacuauerit oẽm poteſtatẽ ⁊c. Sed naturale dñium eoꝝ nõ euacuabit̃, ſicut nec titulus eius: ſcꝫ diuina conceſſio: ⁊ alia dona eoꝝ nõ euacuabunt̃: quibꝫ manẽtibus manent ⁊ illa dñia. Sexta diuiſio. Dñiũ cõueniens hoibꝫ ꝗddam eis cõuenit ꝑ ſtatu ſiue glĩe ſiue vie, ⁊ tale eſt dñiũ gratificũ ⁊ aliquod naturale, ꝗddã vero ꝑ altero eorũ tm̃. Et tale eſt duplex, ꝗddam tm̃ ꝑ ſtatu patrie, ⁊ illud eſt beatificum: quoddam tm̃ ꝑ ſtatu vie, ⁊ tale eſt duplex. Quoddaꝫ eñi cõuenit ꝑ ſtatu vie nature integre, ⁊ illud eſt originale. Quoddã tm̃ ꝑ ſtatu nature corrupte, ⁊ tale eſt duplex. Quoddã eñi eſt diuinũ ⁊ quoddã hũanũ. Et diuinũ cõſequẽter illis nouẽ diuiſionibꝫ ſubdiuidit̃ que ſunt poſite in ſecũda ꝯcluſione ꝗnte ꝗſtionis. Decimanona diuiſio. Dñium humanũ eſt duplex, ſcꝫ canonicũ ⁊ ciuile: que ſufficienter exemplis ſunt declarata in ſecũda qõne. Et quia de ſolo ciuili dñio eſt nobis ad ꝓpoſitum in hoc tractatu, ideo illud ꝯſequenter ſubdiuidendũ eſt. Uiceſima diuiſio. Ciuile dñium ſaltẽ generalr̃ captũ eſt duplex. Quoddã eſt imꝑfectũ. Exẽplũ Si quis in aliquo orto nõ habet ius ꝑm alienandi, ſcꝫ vendendi aut donãdi, aut ꝑmutandi: ⁊ ꝑ ꝯſequens nõ habet ꝓprietatẽ habet tamen ius ingrediendi: deambulandi: egrediẽdi: veſcendi fructibꝫ eius atqꝫ colligendi eos: ſiue ad tp̃us ſiue ꝑpetuo: talis habet dñium ciuile imꝑfectũ. Quoddã ꝓo eſt ꝑfectũ. Exemplũ. Qñ quis haberet ius alienandi ortũ: vendendo vel donando vł ꝑmutando eũ, ⁊ ſic de alijs. Uiceſimaꝑma diuiſio. Dñium ciuile imꝑfectũ eſt duplex. Quoddã eſt ius tm̃ mõ vtendo ea re: reſpectu cuius habet̃ tale dñium, ſic ꝙ fructus illius rei poteſt capere ꝗtũ ſibi opus fuerit: nõ aũt habet ius fruendi illa re, i. ꝙ ſuꝑmanentes fructus poſſit alienare alijs eos donãdo. Et ab illo iure tm̃ vtendi ꝗs dicit̃ vſuarius, ⁊ ius ipſum vel dñium tale dicit̃ vſus iuris. Quoddam vero eſt ius nõ tm̃ vtendi: ſed etiam fruendi tali re, ⁊ ab illo ꝗs dicit̃ vſufructuarius. ⁊ ius vł dñiũ tale dicit̃ vſufructus. De illis aũt duabus ſpeciebꝫ dñij ciuilis imꝑfecti patebit latꝰ in. xij. qõne. Dictũ eſt autẽ notanter in. xx. diuiſione ꝙ dñiuꝫ ciuile ſaltem generaliter captum diuidit̃ in imꝑfectũ ⁊ ꝑfectum. ꝗa ſi ſtricte loꝗremur de dñio ciuili: tunc dñia ꝑdicta imꝑfecta nõ eſſent ſpẽs ciuilis dñij quia ſtricte loquendo: nec vſus nec vſufructus ſunt dñia: ſicut ſtricte loquendo vſuarius ⁊ vſufructuarius nõ dicunt̃ dñi rerũ. Attamen generalr̃ ciuile dñium capiendo illa ſunt eius ſpecies: adeo ꝙ oportet cõcedere vſuariũ ⁊ vſufructuariũ aliquo modo eſſe dominũ rei vel vſus rei cuiꝰ eſt vſuarius vel vſufructuarius: quia ſi quis ſibi ſurriperet talem rem diceret̃ talis fur. furtũ aũt eſt ꝯtrectatio rei aliene inuito dño. igit̃ talis vſuarius ⁊ ſimiliter vſufructuariꝰ poterit aliquo mõ dici dñs. Uiceſimaſecũda diuiſio nõ eſt ſubdiuiſio alicuius mẽbri ꝑcedentis diuiſionis. ⁊ eſt. Dñiũ ciuile ꝗddam dicit̃ directum: ꝗddã ꝓo nõ directũ, ⁊ illud dicit̃ vtile: vt dñs rei feudalis habet dñium directum talis rei, vaſallus aũt habet vtile. Silr̃ dñs rei emphiteotarie concedens illam rẽ alicui in emphiteoſim habet dñium directũ illius rei: ſed emphiteota habet vtile. Uiceſimatertia diuiſio. Dñioꝝ ciuiliũ quoddã eſt altũ ſeu ſuꝑius ⁊ mediatũ: quoddã vero baſſum ⁊ ĩmediatũ, vt eiuſdem caſtri rex habꝫ altum, miles vero baſſum.

Secũda concluſio

Predictus quartus modus diuidendi eſt bonꝰ: qꝛ ꝯtinet oẽs ſpẽs dñioꝝ ⁊ imunis ẽ a defectibꝫ ꝗbꝫ defecerũt tres ꝑcedẽtes modi diuidendi.

Queſtio. VII.

Utrũ dominiũ ci

uile fundet̃ in charitate. Et idem querit̃ de dñio euangelico capto ꝓ poteſtate eccleſiaſtica. ſimiliter de canonico. Hec queſtio iõ mouet̃. quia nõnulli heretici ſenſerunt ꝙ omne dñium ⁊ omnis dignitas fundet̃ in iuſticia charitatis: adeo ꝙ ſine ea nihil poteſt eſſe iuſtum neq̃ iuſte fieri. neq̃ poſſideri. ⁊ ꝙ omnis obedientia tollenda ſit a ꝑlatis ſi non ſit in charitate tanq̃ omne ius ſuperioritatis amiſerint. imo ponẽtes gratiam ꝑdeſtinationis radicẽ neceſſariam ꝓ titulo cuiuſlibet poteſtatis. quales fuerũt waldenſes ſeu paupes de lugduno. ⁊ Jo. wickeff. Ad qõnem igitur reſpondet̃ per xij. concluſiones. ⁊ quattuor ꝑme reſpiciũt dñium ciuile. alie euangelici.

Prima concluſio.

Ciuile dñium nõ fundat̃ in charitate: ſic ꝙ perdendo charitatem ꝑ lapſum in mortale cadat quis a dñio ciuili rez ſuaꝝ. Probat̃ ſeptẽpliciter. Primo ſic. poteſtas eccleſiaſtica que ſup̃ fuit vocata euangelicũ dñiũ magis videret̃ ꝑdi perdita charitate: eo ꝙ dignius dñium eſt q̃ȝ ciuile ⁊ ſpũalius. ⁊ tñ illa nõ perdit̃ perdendo charitatem. Nam ſacerdos per hoc ꝙ perdit charitatem: nõ perdit poteſtatem ꝯſecrandi corpus chriſti q̃n eſſentialiter illam retineat. nec perdit om̃ino vſum poteſtatis q̃n ſi conſecret vere conſecrabit. q̃uis ꝑdiderit illum vſum quo ad eſſe ſibi licitum ⁊ meritoriũ. eo manente in peccato. igit̃ ciuile dñium nõ ꝑdit̃ perdita charitate q̃n remaneat eſſentialiter apud peccatorem: ⁊ etiam quo ad vſum illius poteſtatis. ⁊ q̃uis non quo ad meritoriũ vſum: nihilominus tamẽ poterit manere apud eũ vſus moraliter bonus: eo mõ intelligendi quo verũ eſt ꝙ quis abſq̃ charitate poteſt moraliter bene agere: ita ꝙ poterit quis dñari bene ⁊ iuſte moral̃r. Vnõ q̃uis hõ non poſſit eſſe iuſtus ſimpl̃r ſine charitate. poteſt tamẽ eſſe iuſtus dñs ciuiliter vel politice. Secũdo ſic. qd ſepe cuȝ peccato ſine charitate acquirit̃ nõ fundat̃ in charitate: ita ꝙ ꝑdendo charitatẽ: ipm ꝑdi neceſſe ſit. q̃ nõ videt̃ charitas plus requiri ad rei ꝯſeruationẽ q̃ȝ ad rei inceptiõȝ ⁊ acq̃ſitionẽ: ſed ſtat ꝙ dñium ciuile acq̃ratur cũ peccato. igit̃. Minor ꝓbat̃ tripliciter. Primo. q̃ meretrix acq̃rit dñium ꝑcij meretricij cũ peccato. peccat eñi meretricando ſed nõ peccat recipiendo ꝑciũ. imo regulariter loq̃ndo: ꝑciũ efficit̃ eius. ſic ꝙ nõ tenetur ad reſtitutionẽ. nec etiã neceſſariũ eſt ei ad ſalutẽ illa erogare paupib᷒. Sĩl̃r clericus ꝑ negociationẽ acq̃rens aliqua: acq̃rit ea cũ peccato: quia peccat negando. ⁊ tñ dñium acq̃rit illaꝝ rez. Itẽ ſm plures: vſurarij habent dñium in re ꝑ vſurã acquiſita vt patebit in. xl viij. qõne. ⁊ tñ ꝑ peccatũ eã acquiſierũt. Tertio ſic. quia ſcriptura ſacra in multis locis noiat illos reges qui tamen mali fuerũt carẽtes charitate: imo idolatrie dediti: vt p̃z de Achab ⁊ alijs cõm plurimis. Nec ſalomon regnum ꝑdidit cũ ſeductus fuit ꝑ mulieres. Quarto ſic. Cõgruũ eſt ꝙ de᷒ nõ faciat ꝙ dñia ciuilia ſint apud homines ſemꝑ incerta ⁊ dubia nihil habentia roboris vel momenti. Modo ſi deus ordinaſſet ꝙ hoies ꝑderent dñia ciuilia ꝓpter lapſum eoꝝ in pctm̃: deus feciſſet ꝙ dominia ciuilia fuiſſent ꝑdicto modo incerta nihil hñtia roboris. Quinto ſic. q̃ Dauid non ꝑdidit ius in regno q̃uis eſſet crimine adulterij pollutus. Sexto ſic. q̃ Dauid vocauit Saulẽ dñm ſuũ ⁊ regem. ⁊ eũ vt talem honorabat etiã t̃pe quo mal᷒ erat actual̃r: iniuſte ꝑſequendo Dauid. vñ ꝑmo Regũ. xxvj. ait Dauid ad Saul. Audi oro dñe mi rex verba ſui tui. hoc aũt Dauid nõ feciſſet: ſi ſaul ꝑ peccata ſua ipo fctõ dñiũ regale ꝑdidiſſet. Sȝ ad inualidãdũ illã rõnẽ arguit̃. Pro tunc Saul nõ hẽbat ampli᷒ regale dñiuȝ ſup iſrael. q̃ longe añ dixerat ſibi Samuel. c. xv. ꝑ eo ꝙ abiecíſti ſmonẽ dñi: abiecit te dñs ne ſis rex. Et iterũ. Scidit dñs regnũ iſrael a te hodie: ⁊ dedit illũ ꝓximo tuo meliori te. Confirmatur q̃ nõ eſt veriſil̃e ꝙ deus inſtituerit duos reges ſup terrã iſrael: ſil̃ hñtes regale dñium ſup iſrael. Modo poſt q̃ȝ deus ipm Saulem vnxerat in regem ⁊ ille peccauerat: vt ſup̃: dñs vnxit Dauid in regẽ iſrael ſeq̃nti caplõ. c. xvj. igit̃ deſijt ꝓ tũc Saul eſſe rex.

Põt dici ꝙ cũ dicit̃. Abiecit te dñs ⁊c. ꝙ aut ibi loquit̃ de futuro ꝑ modũ ꝑteriti ꝓpter ꝓphie certitudinẽ: more ꝓphetarũ. vt ſit ſenſus. Abiecit te. id eſt abijciet te dñs. quod ⁊ fecit quãdo occiſus fuit a ꝑhiliſteis. ⁊ poſteritas eius regno ꝑuata. Aut ſi loquitur de ꝑterita abiectiõe: quaſi iam abiecerit eũ

intelligitur:id eſt diſpoſuit eū abijciendū
a regali dominio tam ꝓ ſe q̄ꝫ ꝓ poſteritate
ſua.non tamē ꝑtunc in effectu eum ſpolia
uit tali dominio:ſed poſtea cū ob peccata
ſua a philiſteis occiſus fuit. Licet etiā fili-
us eius Iſboſeth fuerit cōſtitutus rex ſuꝑ
iſrael: tamē hoc factum fuit de facto: vel ſi
fuit de iure ſcꝫ ad implendū verbū domini
ad Jacob Geñ.xxxv. Reges ex te egredien-
tur. Et illo tp̄e om̄es filij eius erant nati ꝑ
ter beniamin.⁊ ſic ſignificatū fuit ſibi ꝙ de
beniamin eſſent ad minus duo reges futu
ri.ſcilicet Saul ⁊ Jſboſeth:tamē illa eius
inſtitutio in regem fuit decreſcēte:ſcꝫ quo
tidie eius regno adeo ꝙ tādē totaliter trāſ-
latū fuit regnū ad Dauid:⁊ occiſus fuit Jſ
boſeth. Ad ſecundū dicendū ꝙ bene poſ
ſunt eſſe duo reges vnius regni:vnus ī ha
bitu tm̄:alius in habitu ⁊ actu. Dauid au-
tem erat rex habitu:vſum vero eius ſuſpē-
dit vſqꝫ ad deſtitutionē Saulis. Saul ve
ro habitu erat rex ⁊ actu:q̄diu tolerabat̄ a
deo. Uel poteſt melius dici ꝙ dauid nō
fuit rex habēs ius in regno ante mortē ſau
lis.q2 ad habēdū ius in regno non ſufficit
diuina electio:ſed ꝯcurrere debebat acce-
ptatio eiuſdē in regē per populū:ſed diuia
electio ipſiꝰ Dauid dederat ipi Dauid ius
tm̄ ad regnū:nō autē in regno:nec executi-
onē poteſtatis regie. Nō ſic ꝓbat̄.q2 ſi ſic.
tunc Saul ꝑſequēdo Dauid vex regē:po
tuiſſet licite fuiſſe occiſus ꝑ Dauid. conſe-
quēs autē Dauid met reputauit incōueni
ens.quādo.j.Reg.xxiiij.dixit ſeruis ſuis
volētibus Saulē occidere. Abſit a me fa-
cere rē hanc dño meo xp̄o dñi. Jn hoc ꝙ
dixit:abſit:reputauit hoc ſibi illicitū. Et
idem dicit.j.Reg.xxvj. Unde etiā cum tm̄
ꝓſcidiſſet oram clamidis Saul:ꝑcuſſit cor
ſuū.j.Reg.xxiiij. De hoc ſecundo modo
dicēdi vide Burgenſem.j.Reg.xxviij.ad
ditione ꝓma. Septimo ſic.quia res per
quas cauſas naſcit̄:per eaſdē diſſoluit̄:ſed
dominiū ciuile reꝝ acquirit̄ ꝑ humanos
actus vel exteriora ſenſibilia ſigna ⁊ non ſi
ne illis vt ꝑ electiōes. Jtem ꝑ donationes
aut ꝑ emptiōes ⁊ huiuſmodi.igit̄ nō debꝫ
perdi ſine ſenſibilibus ſignis:ita ꝙ ſicut col-
latio illius dominij eſt cum ſenſibili ſigno
ita ⁊ eius ablatio. Modo oppoſitū illius
ſtaret ſi dominiū ciuile fundaret̄ in charita
te:ſic ꝙ perdita charitate mox perderet̄ il-
lud dominiū. Nā peccato occultiſſimo et
mentali perdit̄ charitas. Et ſi dicas. ſaltē
ratio nō ꝓbat ꝙ nō perdat̄ ꝑ peccatū ſenſi
bile ⁊ manifeſtū. Dicendū ꝙ licet ꝑ aliqua
peccata manifeſta perdat̄ illud dominiū:
nō tamē ꝑ quecūqꝫ:ſed ꝑ aliqua:dū tamen
per ſententiā talia monſtrata ſunt ⁊ dāna-
ta vt patebit in ꝯcluſione ſecunda.nec hoc
eſt preciſe ex cōmiſſiōe peccati:ſed ex ſtatu
to poſitiuo:quo talis ꝓuat̄ rebus ſuis: ita
ꝙ ſtatuto nō exiſtēte:non ob peccatū ꝑ ſe
cecidiſſet a dñio ſuo. Et ſi arguat̄. Per-
dens charitatē ꝑ mortale ꝯmittit in deum
crimē leſe maieſtatis ⁊ ꝓditor eius exiſtit:
vt tactū eſt ſupra circa deſcriptionē domi-
nij gratifici. De tali em̄ dici poteſt ꝙ filiū
dei conculcat ⁊ ſanguinē teſtamenti pollu-
tū ducit ⁊ ſpiritui gratie ꝯtumeliā facit.ad
Heb.x. Ergo talis cōtinuo perdit oēs res
quaꝝ habet dominiū ciuile. Tenet conſe-
quētia.q2 cōmittēs crimen leſe maieſtatis
humane(qḋ eſt minus)perdit om̄es res q̄
rum habet ciuile dominiū.ergo a fortiori
cōmittens crimen leſe maieſtatis diuine.
Dicendū dupliciter. Primo.ꝙ ſi ꝯſequen
tia valeret:eque ꝓbaret̄ ꝙ etiā ꝑderet eas
res quaꝝ dominiū naturale habet:id ē qḋ
ē fundatū in dono naturali vt dominiū li-
bertatis voluntatis ſuꝑ potētias īferiores
imo ꝙ perderet omnē entitatē:ita ꝙ puni-
ret̄ annihilatiōe.quia omnē entitatē quam
habet ⁊ cuius ius habet:habet a deo. Unde
notandū ꝙ ſicut liberalitas diuina ſe com
municans non cōmunicat ſe ſm omnē ple
nitudinē:ſed dat ſingulis ꝓut vult. ſic ecō
tra dū ſubtrahit ſe a ſua creatura iuſto iu-
dicio quando peccauit:nō ſubtrahit ſe pe-
nitus:quin aliqua duorꝫ ſuoꝝ miſericor
dia ⁊ dignantiſſima liberalitate reſeruet eiſ
dem creature: alioquin flueret in nihilum.
Secundo dicendū. antecedente conceſſo
conſequentia nō valet. Nam etiam cōmit
tens crimē leſe maieſtatis humane:nō ipo
facto perdit om̄ia quo ad effectualem ꝑi-
uationē:ſed ꝓrequirit̄ ſententia:licꝫ meru
rit perdere om̄ia. Jta hic meret̄ quidē pec-
cator redigi in nihilū: ⁊ ſic omnia perdere:
non tamen ipo facto perdit omnia. Aliud
quippe eſt demereri iure ſpoliationē:aliud
ipo facto ſpoliationis ⁊ perditionis pena

plecti. Et ſi arguaꝛ ſaltez cadit ipſo iure
a dominio ciuili rerũ ſuarũ: quis effectiue
eo ſpoliari non debet niſi ꝑcedente ſenten-
tia. igiꝛ eadem rõne cõmittens crimen leſe
maieſtatis diuine: etiã ſic ipſo iure cadet a
dominio ciuili. Dicendũ. negando conſe-
quẽtiã. Et rõ diuerſitatis eſt. qꝛ ꝙ ꝯmittẽs
crimen leſe maieſtatis hũane cadit eſt. q̇a
ſic ſtatutũ eſt in iure poſitiuo: non autez ſic
ſtatutũ eſt ꝙ cõmittens quodcũqꝫ mortale
contra deum cadat a dominio ciuili. igitur
nõ ſic oportet eũ cadere: quis etiã in crimi
ne hereſis: qḋ ſpecialiter eſt crimẽ leſe ma-
ieſtatis diuine: idem ſtatutũ ſit: vt patebit i
ſequẽti concluſiõe.

Secunda cõcluſio.

Licet ꝑ aliqua peccata homo ipſo facto ꝑ
dat ciuile dominiũ rex: non tamẽ per talia
peccata ꝑdit illḋ dominiũ quo ad effectua
lem ſpoliationẽ illarũ rerũ niſi ſentẽtia ſub
ſecuta. Prima pars ꝓbaꝛ ſeptez exemplis.
Primũ. Cõtrahẽtes nuptias inceſtas: na-
ture ꝯtrarias eoipo perdũt ſuarũ rerũ do-
miniũ. Secũdũ. Mulier ingenua rapta ſi
contrahat nuptias cũ raptore: ꝑſertim pa-
rentibꝫ ſuis nõ conſentiẽtibꝫ: perdit ipo iu-
re oĩa bona illa q̄ per legem ſibi obuene
rant a raptore ⁊ aliis conſortibꝫ raptus. et
illa bona certo caſu deferunꝛ in fiſcũ cũ ſcꝫ
parentes mulieris nõ ſuperſũt: nec alter eo
rũ. vel ſi ſuperſũt ipi vel alter: conſenſerũt
talibꝫ nuptiis. i quo caſu deuoluũtur ad fi-
ſcum. Tertiũ. Si quis tranſuehit illicitas
ſpecies ſeu merces: vt is q̄ defert arma: fer
rũ: lignamina ſaracenis. ſimiliter q̄ rerum
vectarũ profeſſionez omittit: eoipo perdit
dominiũ ⁊ proprietatẽ taliũ ſpecierũ ⁊ rex
⁊ earũdẽ dominiũ ⁊ ꝓprietas acquiriꝛ fiſco
Et hec tria ſũt ſꝫ leges. Quartũ exemplũ.
Hereticꝰ eoipſo ꝙ cadit in hereſim: perdit
bona ſua: ⁊ efficiunꝛ eoipo confiſcata fiſco
Et de illo quarto exemplo habeꝛ in ca. cũ
ſcḋm. de hereticis. li. vj. vbi etiã fit mentio
de tribꝫ primis. Quintũ. Cõmittens crimẽ
leſe maieſtatis non q̄dcũqꝫ: ſed aliqḋ: puta
quo quis hoſtili animo aduerſus rempu-
blicã vel principem animatus eſt: vt ad le
gem iuliam maieſtatis. l. finali. Sextum.
Qui romane eccleſie cardinalem fuerit in-
ſecutus: vel percuſſerit: aut ceperit: vel ſo-
cius fuerit facientis: aut fieri mandauerit:
vel factũ ratum habuerit: aut conſiliũ de-
derit: vel fauorem: aut poſtea receptauerit:
vel defenſauerit ſcienter eũdem: illius bo-
na ſũt ipo iure confiſcata. Nam ⁊ ille cen-
ſeꝛ vt reus criminis leſe maieſtatis: vt in c.
Felicis. de penis. libro ſexto. Septimũ.
Vaſallus q̄ alienat feudũ: cadit a feudo
ipo iure ſm Inno. in ca. Ex pte. de feudis.
Octauũ. Qui mutilant: vulnerant: vel in-
terficiũt: capiũt: detinent vel depredanꝛ ro
mipetas ⁊ peregrinos ad hieruſalem cau-
ſa peregrinationis ⁊ deuotionis accedẽtes
⁊ in ea morantes ⁊ recedentes ab ipa ⁊ in
his dantes conſiliũ: auxiliũ: vel fauorẽ: vt
patꝫ in ꝓceſſu qui fit annuatim in curia in
cena dñi: vide illũ ꝓceſſu i ſumma Antho.
parte tertia. titulo. xxv. ca. lxxiij. ⁊ tales etiã
ipo facto cadunt a dominio rerũ ſuarum.
Secunda pars probatur tripliciter. Naz
in ca. Cũ ſm leges ⁊c̃. de hereticis. vbi tra-
ctatur de quarto exẽplo predicto dicit pa-
pa ſic. Confiſcationis tamen huius execu
tio vel bonorũ ipſoꝝ occupatio fieri nõ de
bet ꝑ ꝓncipes aut alios dominos tꝑales iu
xta Greg. pape ꝑdeceſſoris noſtri declara-
tionẽ anteq̄ꝫ per epiſcopũ loci vel aliã per
ſonam eccleſiaſticam que ſuper hoc habe-
at poteſtatẽ ſentẽtia ſuꝑ eodẽ crimine fue-
rit promulgata. Secũdo ſic. Nam ſuꝑ ca.
Felicis. de penis. libro ſexto. vbi continèꝛ
ſextum exemplũ ait Archidiaconus ꝙ q̄n
tum ad confiſcationẽ bonoꝝ effectualez ne
ceſſaria eſt ſententia ſaltez generalis: vt ſcꝫ
ꝓnuncieꝛ eum crimino ſum eſſe crimine le-
ſe maieſtatis: alˀs q̄uis dominiũ bonoꝝ
ſuoꝝ ipſo iure vel ipſo facto etiã prĩꝰ amit-
tat a die cõmiſſi criminis: non tamen ei au
ferunꝛ: nec fiet executio ablationis bonoꝝ
vel alterius pene niſi poſt ſententiã ſaltem
generalem. Tertio ſic. quia ſi in crimine
hereſis que eſt crimen leſe maieſtatis diui
ne: debet ꝑceſſiſſe ſentẽtia actualem ſpolia
tionẽ bonoꝝ: multo magis ſentẽtia requi-
ritur in crimine leſe maieſtatis humane. et
adhuc magis in aliis criminibꝫ ⁊ delictis in
ferioribꝫ: ſuper quibꝫ vt cõmuniter in qui-
buſdã ciuitatibus italie ſtatutũ eſt: ꝙ com
mittentis tale quid: vt puta homicidiũ pu
blice vel occulte bõa ſint ipo iure ꝯfiſcata.
Nec debet ex illa ſecunda concluſione ar-

gul ꝯtra primā ꝙ ergo ciuile dñium funde tur in charitate, ex quo ꝑpter aliqua pecca- ta quis ipſo iure cadit a dñio ciuili rez ſua rū, quia hoc nō eſt ex eo ꝙ charitas contra quā ſunt talia peccata ſit fundamentū tl'is dñij. tunc eñi eadem ratione per quecunqꝫ alia peccata mortalia perderet dñium ciui le: ſed hoc eſt per accidens, ꝑpter cōſtitutio- nem, ſcꝫ iuris poſitiui: qd̄ in penā taliū pec catoꝝ priuat ipſo facto actorem taliuꝫ ſuis rebus, que conſtitutio ſi nō eſſet: non cade- ret quis ꝑpter talia peccata a dñio ciuili ſuaꝝ rerum.

Tertia concluſio.

Quāuis res ille quarū dñium ciuile quis perdit ꝑpter crimina ꝑdicta nō debeant an te ſententiam ꝓmulgatā tali crimīnoſo effe ctualiter auferri, tamen perditio dñij reruꝫ hos duos effectus operat̄ etiam ante latā ſententiam. Primus ꝙ etiam ante latā ſen- tentiam nō poteſt illa bona alienare: ⁊ alie natio facta nō tenet. Patꝫ ex his que dedu cunt̄ in ſūma baptiſtiniana in verbo abſo. §. xvij. vbi allegando directoriam iuris li- bro tertio, titulo. ii. ⁊ querendo: a quo tem pore iſta bona damnatoꝝ ꝑpter heresim vł hmōi pertineant ad fiſcum. ⁊ dicit ꝙ a die cōmiſſi criminis. ⁊ ideo donatio ſiue alie- natio facta per hereticum ante damnatiōeꝫ nō tenet: neqꝫ emancipatio filiorū: quia eo ipſo ꝙ hereticus eſt: filij deſinūt eſſe in pote ſtate patris, licet tunc nō appareat eum eſſe hereticum. ⁊ ex quo conſecuta eſt damna- tio effectus huius damnationis trahitur ad diem cōmiſſi criminis: ⁊ alienatio eſt ei interdicta. Et ſi hereticus alienauit: fiſcus vel inquiſitores nō tenent̄ reſtituere ꝑciuꝫ emptori, quia effectus damnationis retro trahit̄: niſi ꝑciū vel aliqͥd loco ꝑcij inuenia tur in bonis heretici. Et intelligas ꝙ nō ſo lū reuocabit rem nō reſtituto ꝑcio emptori qui emit ab heretico: verūetiam nec ei qui emit qn̄tūcūqꝫ ꝑ plures manus tranſierit: quia nō habent ius vendendi. Excipe ta- men caſum capl'i ſecūdi. de ꝑſcrip. lib. ſexto vbi habet̄ ꝙ ſi poſt mortem hereticoꝝ q̄ dū viuerent catholici putabant̄: bona ipſoꝝ a catholicis eoꝝ filijs vel nepotibꝫ aut extra neis quibuſcūqꝫ ſpacio q̄draginta annoꝝ fuerint bona fide poſſeſſa: nō eſſe amplius

ſup hmōi bonis moleſtandos etiam a ro- mana eccl'ia in hoc caſu: q̄cūqꝫ illi quoꝝ bo- na fuerūt nūc deregantur heretici extitiſſe. Hec ibi. Dimiſſis quibuſdā allegationibꝫ Secūdus effectus ē ꝙ fructus medij tpis debent fiſco reſtitui.

Quarta concluſio

Dñium ciuile etiā nō fundat̄ in fide. Pro- bat̄, quia ſcriptura etiam nō hñtes fidē vo cat reges: vt de Sennacherib ⁊ multis re gibꝫ. Secūdo, qꝛ dñium euāgelicū qd̄ eſt dignius nō fundat̄ in fide: vt ꝓbabit̄ in ſe- ptima ꝯcluſione. Tertio idem ꝓbat̄, quia hoc mō dñia ciuilia eſſent incerta ⁊ dubia: vt argutum eſt in quarta ꝓbatione ꝑme cō cluſionis. Incertum eñ eſt quis habeat fi dem cum ſit res mentalis. Et ſi arguatur. In habēte fidem: perdit̄ dñium ciuile per- dita fide ꝑ lapſum in hereſim: vt patuit in ꝑma ⁊ ſecūda ꝯcluſionibꝫ, ergo ſignum eſt ꝙ ſaltē in hñte fidem: vt in chriſtiano: ciui- le dñium fundat̄ in fide. Dicendū ad añs. ꝙ fidelis ꝑdendo fidem: perdit dñium ciui le nō de ꝑ ſe ꝑpter ipſam ꝑditionem fidei: ſꝫ ꝑ accidens. ſcꝫ ꝑpter conſtitutionē eccleſie ꝑuantis talem dñio ciuili que cōſtitutio ſi nō ſupaddita eſſet: nō caderet quis a ciuili dñio ꝑpter fidei ꝑditionē.

Quinta concluſio

Dñium euāgelicū etiam nō fundat̄ in cha ritate q̄n retineri poſſit perdita charitate. Probat̄ tripl'r. Primo ſic. Si ſic. maxīe perderet̄ ꝑ peccatū hereſis, ſciſmatis, ⁊ ſy- monie: ſed hoc nō, igit̄. Maior ꝓbat̄, quia mlt'i etiā magni tenuerūt tpe beati Cipani martyris: dū ſctūs Cornelꝰ papatū rome tenuit: ꝙ ſciſmatici ⁊ heretici: ſymoniaci: ⁊ excōicati deijcerent̄ ab omni gradu digni- tate ⁊ ordine. ita ꝙ nō remanebāt ſacerdo- tes, nec epi retinebant epiſcopalē gradum nec diaconi diaconatū. ⁊ ita de ſilibꝫ: imo vſqꝫ ad hoc deuentū fuit vt diceret̄ ab eis. ꝙ tales nullo mō valebant baptizare: nec ordinare: nec ꝯſecrare: ſed totū dicebant eē iterandū. Minor ꝓbat̄, qꝛ btūs Augꝰ, cō- formiter ad concilia generalia q̄ ante eum ⁊ poſt eū celebrata fuerūt ſenſit oppoſitum ꝑdicti erroris: ſicut ⁊ hodie doctores tenēt ꝙ poteſtas ordis nō tollit̄ ꝑ ꝑdicta crimia

de qua materia vide late doctores in q̄rto diſtinc. xiij. ⁊ xxv. ⁊ in decretis. ꝑma q̄ōne ꝑma. ꝑ multa capl'a. ⁊ diſ. xxxij. in capl'o. ad hoc vero. Secūdo ſic. ſi perderetur perdita charitate: tunc nihil eſſet certum in actibus ierarchicis: quibꝰ ꝯficiunt̄ ⁊ conferunt̄ ſacramenta: quia ex quo illa (dempto baptiſmo) nō vere conficiunt̄ ⁊ conferunt̄ niſi ab habente poteſtatem ordinis que eſt ⁊ dicit̄ dn̄ium euangelicum nō ſciret conficiens nec recipiēs ea an vera eſſent illa ſacramenta: quia neſciret an cōſecrans eſſet in charitate: eo ꝙ nemo de ſe vl' alio ſcit an ſit in charitate. Tertio ſic. dn̄ium euangelicum vere confert̄ alicui etiam ꝓ tunc nō habenti charitatem. imo ꝓ tunc peccanti. igitur etiam retineri poteſt ꝑdita charitate Añs ptʒ. quia in cena chriſtus dicēs Luc. xxij. Jude cū apl'is alijs. hoc facite in meā cōmemorationē: contulit ei poteſtatē ordinis ſacerdotalis: ⁊ tamen iudas ꝓ tunc caruit charitate: quia erat in ꝓpoſito tradendi chriſtū. Idem ptʒ de illo qui ſciēter in mortali recipit ordines. talis em̄ vere recipit. et tamen peccat mortaliter.

Sexta concluſio.

Dn̄ium euangelicum etiam non fundat̄ in gratia p̄deſtinatōis. ꝓbat̄. Nam iudas habuit vere dn̄ium euangelicū. ſcʒ poteſtatē ordinis ad p̄dicandū. baptiſandū: ſibi cū alijs collatū ante chriſti paſſionē Math. x. Similiter poteſtatem conficiendi euchariſtiam in cena: vt argutum eſt. ⁊ tamen caruit gratia p̄deſtinationis.

Septima cōcluſio

Dn̄ium euangelicum quo ad illam ſpeciē que dicit̄ poteſtas ordinis: etiaʒ nō fundat̄ in fide. ſic ꝙ perdita fide: perdat̄. Nam ſacerdos incidens in hereſim perdit fidem. et tamen nō perdit ob hoc ſacerdotalem poteſtatem: vt patuit in quarta ꝯcluſiōe: imo etiam ſi tempe quo recipit ſacerdotalē poteſtatem ſeu ordinem ſit in aliqua hereſi: nihilominus recipit ſacerdotalem ordinē vere: ſi intendit eum recipere: ⁊ ſibi ꝯfert̄ cum debita verboꝝ forma ac intentione.

Octaua concluſio

Sicut id veꝝ eſt ⁊ ꝓ certo tenendū de poteſtate ordinis: ita eſt etiam ꝓbabile de poteſtate iuriſdictionis in foro exteriori. ita ꝙ p̄latus vt papa vel ep̄us incidens hereſim: nō ipſo facto ſit depoſitus a tali poteſtate. ꝓbat̄. q: ſtatus ierarchicus in eccl'ia debet eſſe certus ⁊ ꝯſtās: q: niſi ſic. ſequeret̄ ꝙ inferiores nūq̄ poſſent ſcire an ſupiores eoꝝ eſſent eoꝝ ſupiores: ⁊ ꝑ ꝯn̄s an tenerentur eis obedire vt talibꝰ. quia neſcirent ſi ipſi fidem haberent vel nō. ⁊ ſic amiſiſſent ſupioritatem. ⁊ ſic ſtatus ierarchicus in eccleſia eſſet incertus: qđ eſt incōueniēs. q: iam eccleſia nō eſſet ſufficienter a chriſto inſtituta Unde ꝓbabile videt̄ ꝙ ſicut ep̄s vel papa ſuam poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori acquirit ꝑ humanā electionē. ⁊ non ꝑ hoc ꝙ habet charitatē: fidem vel caſtitatē quācūq̄: ita eandem adeptam nō perdit iniuſtus niſi ꝑ hūanā deſtitutionē: ſiue ſit hereticus: ſiue ſciſmaticus. Res em̄ ꝑ q̄s cauſas naſcit̄: ꝑ eaſdem etiam diſſoluit̄. Quius fuerit aliquoꝝ opinio dicentiū ꝙ papa dū labit̄ in hereſim: iam damnatus eſt: ⁊ eo facto ꝑ deum depoſitus. ⁊ perdidit iure diuino papalē dignitatē. ſiue hec hereſis ſit ſecreta (vt ampliant aliqui) ſiue ſit manifeſta (vt placʒ alijs loqui reſtrictius) tamen qđ dictum eſt ꝓbabilius videt̄. Et ſi qui canones ſint q̄ dicere vident̄ ꝙ heretici ſaltē manifeſti ⁊ notorij: ipſo facto ſint depoſiti. intelligi poſſent ꝙ contra tales non requirit̄ ꝓceſſus iuridicus ordinatus ad degradandum eos ꝑ ſententiā diffinitiuā ſicut in occultis ⁊ nō ꝯfeſſatʒ oporteret. Et ſi arguatur ꝯtra illam ꝯcluſionē. Hereticus non poteſt eſſe membrū eccl'ie. igit̄ minus poteſt eſſe caput vl' ſponſus eccl'ie ⁊ ꝑ ꝯn̄s papa Dicendū ꝙ hereticus aut q̄cūq̄ crimine mortali ligat̄: nō pōt manēs talis eſſe mēbꝝ eccl'ie ꝯſtructū eccl'ie vnione quā facit charitas. pōt tn̄ talis eſſe mēbꝝ eccl'ie vnitū ea vnione caracteris baptiſmalis. ſcḋm quā oēs baptizati baptiſmo fluminis adinuicē cōnectunt̄: etiam ſublata charitate ⁊ fide. q̄m ille caracter eſt indelibilis. ⁊ illa vnio alicuius ad alia mēbra eccl'ie ſufficit ad hoc ꝙ aliq̄s rite in papā electus poſſit manere caput eccleſie quouſq̄ fuerit ꝑ ſententiam depoſitus. Ex qua ꝯcluſione ſequitur ꝙ lōge errarent circa dn̄ium ſūmi pontificis illi qui ꝓ quolibet delicto publico aut etiaʒ

occulto: nõ contrario directe vſui ſue pote
ſtatis ab eiuſdem obediẽtia tanq̃ a nõ pa-
pa diſcederent. Si eñ paſſim ꝑ voluntate
cuiuſlibet liceret diſcedere a ſuo ſuperiori
abſq; ſententia iudicij ratione huius vel il
lius delicti qđ eidem quis imponit: q̃s nõ
videat oĩa dominia ꝓtinus fore miſera
cõfuſione turbanda: vt ait Johẽs gerſon.

Nona concluſio.

Dñium euãgelicũ etiaʒ nõ fundat̃ in alijs
donis gratuitis latentibꝫ in anima: de q̃bꝫ
nõ poſſet ↄſtare ſubditis: p̃ſertim ſi ſint ta-
lia q̧ ſtatim habita: ſtatim ꝑdi poſſunt. qđ
dicit̃ ꝓpter caracteres indelibiles poſtq̃ ſel'
habiti ſunt. in quibꝫ fundat̃ dñium euãge
licum: que tñ ſunt dona gratuita latẽtia in
anima: ſʒ de illis p̃ſuppoſita fide poteſt ha-
beri ſufficiens certitudo dũ aliquis rite ſu
ſcipit ſacramenta imp̃menda caracteres q̃
ſemel impreſſi: amplius perdi nõ poſſunt.
Patet illa concluſio iterũ ſicut precedẽtes:
quia al's nulla certitudo eſſet in actibus ie-
rarchicis conferendi ꝛ ↄſecrandi ſacramen
ta: vt argutũ eſt in q̃nta ↄcluſione.

Decima cõcluſio.

Dñium canonicũ etiam nõ fundat̃ in cha
ritate. ſic q̧ ꝑdita charitate mox illud per-
dat̃. Patet dupliciter. Primo ſic. quia tũc
dñia canonica eſſent incerta ꝛ inſtabilia. ꝛ
arguitur: vt argutum eſt in quarta ꝛ ſeptia
ꝓbationibꝫ p̃me ↄcluſionis. Secũdo ꝓ
batur. quia dñium euangelicum eſt digni⁹
ꝛ nõ perdit̃ perdita charitate. igit̃ nec cano
nicũ. Et ſi arguatur. Aliqua ſunt peccata
mortalia ꝓpter que quis cadit a dñio cano
nico: vt patebit in. xij. ↄcluſione. igit̃ ſignũ
eſt q̧ dñium canonicũ fundat̃ in charitate
Solutio ibi patebit.

Vndecima cõcluſio.

Dñium canonicũ etiam non fundat̃ in
gratia p̃deſtinationis. Probat̃ tripliciter.
Primo ſic. quia euangelicum non fundat̃
in ea: vt ꝓbatuʒ eſt. Secũdo. q2 tunc dñia
canonica eẽnt incertiſſima: cũ incertiſſimũ
nobis ſit q̃s viator eam habeat. Tertio. q2
cũ in ſacramento abſolutionis vltra dñiuʒ
euangelicũ requirat̃ in ſacerdote etiã cano-
nicũ dñium: ſequeret̃ q̧ miniſtratio abſolu
tionis ſemꝑ eſſet incertiſſima tam apud cõ
ferentem q̃ apud recipientem. ſicut ꝛ incer
tiſſimũ ſibi eſſet an conferens eſſʒ in gratia
p̃deſtinationis.

Duodecia cõcluſio

Dñium canonicũ etiam nõ fundat̃ de per
ſe in fide. ſic ſcʒ intelligendo q̧ habens illõ
dñium ꝛ incidens in heresim vel apoſtaſiã
perdat illud de ꝑ ſe: ꝓpter perditionẽ fidei.
Probat̃ triplici ꝓbatione p̃cedentis ↄclu-
ſionis. Secũdo ſic. quia etiaʒ dñium euã
gelicum quo ad illam ſpeciem que eſt po-
teſtas iuriſdictionis in foro exteriori (q̃ eſt
multũ ſimilis dñio canonico: eo q̧ etiaʒ ac
quirit̃ ꝑ humanã electionem vel inſtitutio
nẽ: ſicut ꝛ dñium canonicũ ex canonica cõ-
ceſſione acquirit̃) nõ perditur ipſo facto ꝑ
lapſum in heresim. etiam in papa. ſed req̃ri
tur deſtitutio. igitur etiam q̃diu papa to-
lerat̃: videtur retinere dñium canonicum.
ſic q̧ geſta ꝑ eum teneant. Et ita videtur in
alijs habentibꝫ dñia canonica vt poſſet diſ
curri ꝑ exempla ſupra poſita de habentibꝫ
dñium canonicum. ſcʒ de patrono ꝛ alijs.

Dictum eſt notanter de ꝑ ſe. quia dñium
canonicum ſic de ꝑ accidens fundat̃ in fi-
de q̧ habẽs illud ꝛ perdens fidem ꝓpter la-
pſum in heresim vel apoſtaſiã perdit illud
dñium. ꝛ hoc nõ eſt de per ſe ꝓpter fidei ſub
lationem: ſed ꝓpter conſtitutionẽ eccleſie in
penam illius labentis ſic diſponentis ꝛ eũ
p̃uãtis. Probatur. Nam per conſtitutiõeʒ
eccleſie lapſus in heresim cadit a tempora-
li ac ciuili dominio rerum ſuarum: vt pateʒ
in ſecũda concluſione. multo magis cadit
a dominio canonico. puta a beneficio ec-
cleſiaſtico ꝛ ab alijs cõſimilibus. Hoc mo
do etiam de per accidens. ſcʒ per conſtitu-
tionem eccleſie perdit quis dñia canonica
qñ labitur in q̃daʒ alia peccata nõ exiſten
tia directe contra fidem: nec fidei ſubuerſi-
ua. Patet tribus exemplis. Primum. quia
in cap̃lo vnico. de ſciſmaticis. libro ſexto.
papa tulit penam p̃uationis p̃lationis: di
gnitatis: ſtatus ꝛ honoris eccleſiaſtici. ꝛ ſ̃
late ſententie in illum qui ſcienter ꝛ deli-
berate habuerit: vel tenuerit Jacobum et
Petrum columnenſes pro cardinalibus.
Secundum in extrauaganti. execrabilis

ipſius Ioh.xxij.ponit caſus quo quis cadit ipſo facto a dn̄io canonico.ſcꝫ a beneficio canonico obtento:q̄ tn̄ caſus nō eſt ꝑdito fidei.Dicit em̄ ibi.Qui deinceps receperint dignitatē vel perſonatū ſeu officiuꝫ aut aliud beneficium curam animarū habens annexam ſi ante obtinebant ſimile beneficium:illud quoqꝫ poſtq̄ꝫ poſſeſſionem ſecūdi habuerit:vel ꝑ eos omī dolo ⁊ fraude ceſſantibꝫ: quo minus habeant ſteterit: abſqꝫ more diſpendio in ordinarioꝝ manibus dimittere debeant.alioq̄n tunc ipſo iure ſint ſecūdo ꝑuati. Tertiū in ꝓceſſu q̄ fit ānuatim in cena dn̄i in curia:inter alia denūciat papa fuiſſe ⁊ eſſe ꝑuatos omī beneficio dignitate ⁊ honore eccl'iaſtico ac mūdano:illos q̄ wickleffiſtis ⁊ huſſitis q̄cūqꝫ victualia aut ꝑſidia publice vel occulte ꝑ ſe vel ꝑ ſuos ſubditos afferri faciunt vel permittūt.

Queſtio.VIII.

Utrū rerū domi-

nia fuerint aliquādo indiſtincta.Solutio queſtionis ſtat in tribꝫ ſuppoſitionibꝫ ⁊ q̄nqꝫ ꝯcluſionibꝫ. Prima ſuppoſitio.Titulus queſtionis.ſcꝫ dn̄ia rerū aliquādo fuiſſe indiſtincta pōt intelligi dupl'r.Uno mō ꝙ fuerint intrinſece indiſtīcta.⁊ hoc modo ea fuiſſe indiſtincta eſſꝫ ea ſic ſe habuiſſe ꝙ illud dn̄ium qđ vnus habuiſſet fuiſſet illud idem dn̄ium qđ alij habuiſſent.⁊ hoc mō nūq̄ꝫ dn̄ia rerum fuerunt indiſtincta.quia nunq̄ꝫ accidens exiſtens in vno ſubiecto ē idem cum accidente qđ eſt in alio ſubiecto. Modo dn̄iū qđ habet vnus eſt accidens ſaltem reſpectiuum.ergo illud nō erit ideꝫ cum dn̄io exiſtenti in alio ſubiecto.ſꝫ diſtinguit numero ſicut et ſubiecta.Alio modo ꝙ fuerint indiſtīcta extrinſece.⁊ ſic dn̄ia aliquādo fuiſſe indiſtincta eſt ea ſic ſe habuiſſe.ꝙ illius eiuſdeꝫ rei cuius vnus habebat dn̄ium:etiam reliqui om̄s habebant dn̄iū Et hoc modo capitur in titulo queſtiōis. Senſus ergo eſt.vtrum res q̄rū homines habent dn̄ia: aliquando fuerint cōmunes omnibꝫ ⁊ inappropriate. Secūda ſuppoſitio.Titulus queſtionis pōt intelligi multipliciter.quia multiplex eſt dn̄ium: vt ptꝫ ex ſupradictis.igitur titulus queſtiōis aut querit de dn̄io ciuili aut de alijs ſpēbꝫ dn̄iorum. Tertia ſuppoſitio eſt ꝓpter illum terminū poſituꝫ in titulo.ſcꝫ aliquādo. Et eſt.ꝙ duplex eſt tēpus in quo homines habuerūt aliqua dn̄ia.ſcꝫ tempus nature integre: ⁊ tempus nature corrupte.

Prima concluſio

Capiendo titulum queſtionis in ꝑmo ſenſu ꝑme ſuppoſitionis dn̄ia rerū nunq̄ꝫ fuerūt indiſtincta:patꝫ ibidem.

Secūda cōcluſio.

Capiendo titulum queſtionis in ſecundo ſenſu ꝑme ſuppoſitionis aliqua dn̄ia olim fuerūt indiſtincta.⁊ etiam talia hodie ſunt indiſtincta.Probat quinqꝫ exemplis. Primo.quia dn̄ia beatifica beatoꝝ olim ⁊ hodie ſūt indiſtincta. Scđo.originalia dn̄ia in Adam ⁊ Eua quando fuerūt: erant indiſtincta.⁊ ſi hodie eſſent:eſſent indiſtīcta. Tertio.gratifica dn̄ia exiſtentiū in charitate. Quarto.idem eſt de dn̄ijs euangelicis. Hoc autē quadruplex aſſumptū ſatis patuit ex deductis in queſtione ſecunda circa deſcriptiones illoꝝ dn̄ioꝝ.Quinto.illa naturalia atqꝫ diuina dn̄ia que homīes ⁊ animalia ratione nature ſue atqꝫ ratione conceſſionis diuine habent ſuꝑ ea que eis data ſunt in eſcas.Gen̄.j.⁊.ix.de quibus habitum eſt in queſtione quarta ⁊ q̄nta: fuerunt in ſtatu nature integre indiſtincta: adhuc etiam hodie in ſtatu nature corrupte illa ſunt indiſtincta licꝫ illis dn̄ijs diuinis ⁊ naturalibus exiſtentibus in hominibꝫ ſuꝑaddita ſint dn̄ia ciuilia que diſtincta ſunt. tamen illa diſtinctio nō tollit indiſtinctionem dn̄ioꝝ predictoꝝ: q̄n talia manſerint in ſua priſtina indiſtinctione.ita ꝙ ſm̄ ea non eſſet diſtinctio in rebus quin eiuſdem rei cuius vnus eſt dominꝰ etiam reliquus eſt dominus.

Tertia concluſio.

Capiendo titulū qōnis in ſecūdo ſenſu ꝑme ſuppoſitionis.aliqua dn̄ia nūq̄ꝫ fuerūt indiſtincta:nec hodie ſunt indiſtīcta. Probat.quia ciuilia dn̄ia accepta cū appropriatiōe (q̄ mō nūc vt in pl'imū hn̄t hoīes dn̄ia reꝝ) nūq̄ꝫ fuerūt indiſtincta.qꝛ nūq̄ꝫ ſic fuit ꝙ ſi q̄s hr̄et tale dn̄ium ciuile vnius rei ꝙ

ſi lius eiuſdē rei om̄es alij haberent domi-nū: imo nulli alij habebant dominiū illi° eiuſdem rei ex equo, quia hoc implicat cō-tradictionem.

Correlarium.

Cū igit̄ di-cit̄ ꝙ domi-nia rerū fuerūt olim indiſtincta et iam ſint diſtincta: non eſt intelligendū hoc loco lo-quēdo de dominijs eodē modo captis, ꝗ̄ illa eadē q̄ olim fuerūt indiſtincta: ſi hodie ſunt: etiam hodie ſunt indiſtincta: vt ptꝫ ď hūfico ꝛ ḡtifico, ꝛ ſic de alijs: ſꝫ debet intel-ligi de dn̄ijs diuerſis in ſpē: eiſdē tn̄ ī rōne generica dominij, qꝛ ſcꝫ cum vt olim nulla erāt dn̄ia reꝝ ciuilia exiſtētia cū appropria-tiōe: poſtea ceperūt hūana ordinatiōe ordi-nari ciuilia dn̄ia exiſtētia cū appropriatiōe. Sequētes cōcluſiōes ſonabūt de tpibꝰ q̄-bus dn̄ia fuerūt indiſtincta.

Quarta concluſio.

Tpe nature humane integre: dominia fue-rūt indiſtincta. Probat̄, quia tūc nulla fue-runt in hoīe dominia ciuilia: ſꝫ tm̄ diuinū: naturale ꝛ originale, mō originale fuit ſine diſtinctiōe ꝛ ꝓprietate: vt patuit in ſcōa que-ſtiōe, ſiliter naturale ꝛ diuinū: qḋ hoībꝫ tm̄ ꝯuenit fuit ſine diſtinctiōe, qꝛ deꝰ cōceden-do ꝑmis parētibꝫ dominiū ꝑadiſi ꝛ terrena ſcentiū atqꝫ alijs aīalibꝫ indiſtincte ait. Ec-ce dedi vobis omnē herbā ꝛc. Gen. j. Se-cūdo, qꝛ hō tunc habuit dominia taliter q̄-liter lex naturalis dictabat. mō illa dicta-bat ꝑ ſtatu innocentie debere oīa eſſe cō-munia: vt dicet̄ in ſequenti queſtiōe. igit̄.

Quinta concluſio.

Tpe nature humane corrupte etiā aliqua dominia fuerūt ꝛ hodie ſūt indiſtincta. pa-tet quia etiā illo tpe adhuc ſūt dominiū ḡ-tificū euangelicū ꝛ naturale. illa aūt ſūt in-diſtincta: vt patuit in tertia cōcluſione. Et dico aliqua, quia etiā aliqua alia ſunt di-ſtincta. ſ. ciuilia. ꝛ ſic ptꝫ q̄ dominia: ꝛ etiā quo tempore fuerūt indiſtincta, ꝛ qualiter illa indiſtinctio debeat intelligi non intrin-ſece: ſed extrinſece ꝛc.

Queſtio. IX.

Utrū cum rerum

dominia primū fuerint indiſtincta ꝛ com-munia: ipa potuerint poſtea licite ꝛ ratio-nabiliter diſtingui ſeu appropriari. Solu-tio ſtat in vna ſuppoſitiōe: quattuor cōclu-ſionibus: quattuor argumentoꝝ ſolutiōi-bus: ꝛ quattuor correlarijs. Suppoſitio

Titulus queſtiōis de indiſtinctiōe ꝛ di-ſtinctiōe dn̄ioꝝ dꝫ intelligi ď idiſtictiōe ꝛ di-ſtinctiōe non intrinſeca ſed extrinſeca quō dictū eſt in ꝑma ſuppoſitiōe ꝑcedentis que-ſtionis, quia ſi intelligeret̄ de intrinſeca in-diſtinctiōe: queſtio quo ad ſuppoſitū ſuum ſupponeret falſum, ꝛ quo ad queſitū nullū haberet dubiū: vt patet ex dictis in ꝑcedē-ti queſtiōe. Eſt ergo ſenſus queſtiōis. vtꝝ cū res (quaꝝ homines habent dominia) ꝑ-mū fuerint cōmunes hominibus: ſic ꝙ nul-li fuerāt appropriate: ipe potuerint poſtea licite ꝛ rōnabiliter aliquibꝫ appropriari: vt hec eſſet ꝓpria illi: illa alteri. ꝛ ſub talibꝫ ter-minis ponent̄ etiā ꝯcluſiōes.

Prima concluſio

eſt affirmatiua ad queſtionē: q̄ſic: hoc eſt: ꝙ cū res primū: ſcꝫ in ſtatu innocentie fuiſ-ſent cōmūes ꝛ nō appropriate potuerūt po-ſtea licite ꝛ rōnabilit̄ appropriari. Probat̄ ſic. Illō qḋ erat expediens atqꝫ ad qḋ mo-uebant cauſe rōnabiles: potuit licite ꝛ rō-nabilit̄ fieri: ſꝫ ꝙ res ꝑmū cōes poſtea ap-propriarēt̄: erat expediēs ꝛ rōnabiles cau-ſe ad hoc mouebant. igit̄ concluſio vera. Maior quo ad primā partē nota. qꝛ expe-diens ꝑſupponit licitū, ſicut minus cōmu-ne magis cōmune: licet nō econtra: vt vult Apl's dicens. Om̄ia mihi licent: ſꝫ nō om-nia expediūt. Similiter quo ad ſecundā ꝑ-tem eſt nota. qꝛ ideo aliq̄d dicit̄ fuiſſe rōna-bile: eo ꝙ habꝫ cauſas rōnabiles quare fu-it factū. Minor quo ad primā ꝑtem ꝓbat̄. quia vel ipm fuit expediēs vel ſuū contra-dictoriū. quia de quolibet affirmatio vel negatio vera: de nullo ambo ſimul: ſed ſuū contradictoriū non fuit expediens ſcꝫ ꝙ cū primū res eſſent cōmunes: ſcilicet in ſtatu innocētie ꝙ poſtea in ſtatu nature lapſe nō appropriarent̄: ita ꝙ adhuc manerent com-munes: vt ꝓbabit̄ in ſequēti cōcluſiōe. igit̄ eas appropriare fuit expediens. Secūda pars ꝓbat̄, quia cauſe mouētes ad hoc fue-runt ad cauendū illa mala q̄ ingruiſſent et emerſiſſent reipublice hoīm ſi manſiſſent

res cõmunes. Hec autẽ dãna ꝛ mala pate
bũt in ſequẽti ꝯcluſione.

Secunda cõcluſio.

Non expediuiſſet om̃ibus om̃ia eſſe com
munia ꝓ ſtatu nature lapſe. Probaꝛ dupli
citer: ſcꝫ autoritate ꝛ rõne. Autoritate Are
ſtotelis ꝗ in ſecũdo politice improbat po-
liciã Socratis ex eo ꝙ poſuit optimã eſſe
illã policiã in qua ſunt om̃ia cõmunia. vo
lens ꝙ nõ expedit reipublice hoĩm ꝙ om-
nia eẽnt in ea cõmunia ꝓut ibi deducitur.
Nõ Areſtoteles loquiꝛ de hoĩbus ꝓ ſta-
tu nature lapſe. qꝛ loquiꝛ de illis ꝓ illo ſta
tu in ꝗ inuenit genus humanũ. Nõ non
in alio ſtatu inuenit ipm niſi in illo: nec de
ſtatu hũane nature inſtitute aliter ꝙ̃ ipſe in
uenit aliq̃d locutus ẽ vel ſenſit. qꝛ putauit
ſtatũ in quo nũc ſumus eſſe ſtatũ nature in
ſtitute. igiꝛ ꝯcluſio vera. Secundo ꝓbaꝛ
rõne tali: in qua tãguntꝛ aliqualiter aliqua
que etiã ibidẽ tangit Areſtoteles: ꝛ eſt. Il-
lud nõ expediuiſſet ꝓ ſtatu nature lapſe ad
qḋ ꝯſecuta fuiſſent illa q̃ttuoꝛ dãna ſeu in-
cõmoda atqꝫ mala. Primũ ꝙ terre manſiſ-
ſent inculte: ꝛ fuiſſent redacte in ſolitudinẽ
Secundũ. ꝙ via fuiſſet aperta fraudibꝫ et
malicijs. Tertiũ. ꝙ boni ſemꝑ habuiſſent
peius: ꝛ mali meliꝰ. Quartũ. ꝙ nũqꝫ fuiſſet
pax habita inter hoĩes. Sed ſi om̃es res
manſiſſent cõmunes in ſtatu nature lapſe
fuiſſent om̃ia p̃dicta dãna incõmoda ꝛ ma
la ſecuta. igiꝛ. Maioꝛ ꝓbaꝛ. qꝛ eſt ꝯtra rõ-
neꝫ expedientis eſſe inductiuũ incõmodo-
rũ ꝛ dãnoꝝ. Om̃ia autẽ p̃dicta ſũt damna
et incõmoda. De tribꝫ vltimis patet de ſe.
De p̃mo patet etiã. qꝛ terra ꝓ ſtatu nature
lapſe debebat coli vt in eiꝰ fructibꝫ viueret
hõ atqꝫ debebat inhabitare ꝑ hoĩes. ꝛ per
ꝯſequẽs nõ maneret ĩculta ꝛ ſolitaria. Mi
noꝛ ꝓbaꝛ inductiue. Primũ inqꝫ fuiſſet ſe-
cutũ. quia ſi agri manſiſſent ꝛ hodie eſſent
om̃ibus cõmunes. ꝗ etiaꝫ agros ſeminare
ꝛ colere eſſet cõmune om̃ibꝫ: ſed hoc exiſtẽ
te agri mãſiſſent ſine cultura ꝛ ſeminatione
igiꝛ. Minoꝛ ꝓbaꝛ dupliciter. Primo ſic. qꝛ
aut oẽs ſimul colerẽt ꝛ ſeminarẽt. ꝛ hoc ſta
tim apparet incõueniẽs: ĩmo ĩpoſſibile q̃n
ſe mutuo ĩpedirẽt: aut tm̃ aliq̃: ꝛ tunc cum
fructus etiaꝫ deberent eſſe cõmunes: eo ꝙ
oẽs res eſſent cõmunes: nullus inueniretꝛ
q̃ vellet ſolus ſubire laborem culture: ꝛ ta
men om̃es vellent habere ꝑticipatiões in
fructibꝫ laboris. Secũdo idẽ patet experi
entia. Uidemus em̃ nũc ꝙ de cõmunibus
nullus curat vel modicũ valde: adeo ꝙ ta
lia ꝑmittuntꝛ potiꝰ perire ꝙ̃ ꝙ cõſeruentꝛ: iu
xta ꝓuerbiũ. Qḋ cõitatis eſt negligiꝛ. Se
cũdũ etiam fuiſſet ſecutũ. qꝛ fortiores occu
paſſent de illis cõmunibꝫ plus ꝙ̃ debuiſ-
ſent nec eis debiliores reſiſtiſſe potuiſſent.
Nam illud etiã videmꝰ nũc fieri quãtũcũ
ꝙ̃ res ſũt appropriate: multo magis manẽ
te cõmunitate reruꝫ. qꝛ dixiſſent tũc ſe iuſte
illud facere poſſe: cũ res eſſent non minus
eoꝝ ꝙ̃ alioꝝ: nec malicioſi ꝛ aſtuti potuiſ-
ſent puniri fuiſſe. quia allegaſſent om̃ia eẽ
cõmunia. Tertiũ etiam fuiſſet ſecutũ. quia
boni ſequentes rectum iudiciũ ratiõis no-
luiſſent accipere plus debito: ſed tm̃ neceſ-
ſaria. mali vero ex malicia multa ſuꝑflua ꝛ
meliora ex omnibꝫ accepiſſent relinquẽtes
viliora bonis. Quartũ etiam fuiſſet ſecutũ
quia inequalitas inter homines nata eſt i-
ducere litigia ꝛ turbare pacem. ſicut hodie
videmus ꝙ hi qui plus habẽt: odio habẽ-
tur a minus habentibꝫ atqꝫ violentias pa-
tiuntꝛ. Modo tũc fuiſſꝫ inequalitas: vt pa
tuit in ſecũdo ꝛ tertio incõmodo. igiꝛ. Se
cũdo. qꝛ contingeret ſepe in eadem republi
ca ꝙ plures vellẽt vti vno equo vel domo
ꝛ cũ q̃libet diceret ſe habere ius equale iu-
ri alterius. nullꝰ vellet cedere vſui pro tũc.
igiꝛ fierent litigia.

Tertia concluſio.

Sicut iam oſtenſũ eſt ꝙ non fuiſſet expe-
diens ſicut nũc. Dicendũ ꝙ neqꝫ fuiſſet ra-
tionabile ꝙ om̃es res manſiſſent cõmũes.
Probaꝛ. Illud non fuiſſet rõnabile ꝑma-
nere ad qḋ ſequiꝛ multa dãna et incõmo-
da: ſed res ꝑmanſiſſe cões fuiſſet hmõi: vt
deducit p̃cedens ꝯcluſio. igiꝛ.

Quarta concluſio.

Predicta damna ꝛ incõmoda non imina
iſſent rebus manẽtibus cõmunibus in ſta
tu innocentie. Probatur inductiue. Nam
ex quo in tali ſtatu homines fuiſſent ſecu-
ti rationem rectam: nõ fuiſſet ſecutum pri-
mũ malum. quia homines nõ laboraſſent
terram colendo: etiam loquendo de terra

paradiſi. ſed terra paradiſi ſine cultura hominis produxiſſet neceſſaria vite ⁊ ſponte naſcentia: de quibus vixiſſent. ideo nullū fuiſſ; malum: etiam ſi non fuiſſet culta terra. quia non indiguiſſet aliqua cultura: ſicut nunc indiget in ſtatu nature corrupte. quia ꝓpter peccatum hominis deus eiecit hominē de paradiſo ad terram ad extra: et impoſuit ſibi vt de cultura terre viueret: dicens. In ſudore vult⁹ tui veſceris pane tuo ⁊c. atq; maledixit terre: adeo vt nō ſolū nō ꝓducat ſine cultura: ſed etiam culta producit multa contra intentionem colentis Geneſis tertio. Et ſi hoc teneat: tunc quando dicitur Geneſis ij. Poſuit eum in paradiſum vt operaretur ⁊ cuſtodiret illū: ſenſus eſt: vt deus operaret̄ hominē ſuis beneficijs ipm̄ perficiendo. ita ꝙ ſuppoſitum illius verbi operaret̄ ⁊ cuſtodiret eſſet deus. Uel etiam ſi adam ſit ſuppoſitū illius ꝟbi opareſ: tunc opari capitur non ꝓ opere laborioſo ſed ꝓ ſolatioſo ad experientiam et exercitium ſue voluntatis. Et dato ꝙ coluiſſent paradiſum etiā pro victu obtinendo tamen ex quo ſm̄ rectam rationē vixiſſent non fuiſſet ſecutum illud malum: vt vnus laboraſſet ⁊ alter quieſcens vixiſſet de laboribus alterius altero inulto. Nec ſecūdum fuiſſet ſecutum. quia innocentibus ⁊ manentibus talibus nulla eſt via ad fraudes ⁊ malicias. ergo ſi manſiſſemus in ſtatu innocentie: cōmunitas rerum non fuiſſet via ad fraudes ⁊ malicias. Nec tertium: quia omnes tunc fuiſſent boni: ⁊ per ꝯſequens mali nō habuiſſent melius ꝙ̄ boni. ſ; nec etiam inter bonos minus boni melius habuiſſent ꝙ̄ magis boni. quia tūc vixiſſent ſm̄ rectam rationem. al's em̄ nō manſiſſent innocentes. modo recta ratio eis dictaſſet ꝙ nō deberet quis occupare plura aut meliora ꝙ̄ dignum eſſet. igitur. Nec quartum fuiſſet ſecutum. quia ceſſaſſet inequalitas in rebus: cum omnes fuiſſent eque multa habentes. aut ſi que inequalitas fuiſſet in vſu rex: ꝙ̄uis nō in dn̄io. tamē illa inequalitas fuiſſet ſm̄ rectam rationem dictata. a recta autem ratione nō declinaſſent: ꝙ̄diu innocentes manſiſſent. igitur illa inequalitas nō fuiſſet occaſio litigij. Item lis non ſtat cum innocentia vtriuſq; partis. Item cum plures voluiſſent vti vna re: non fuiſſet ex hoc orta lis. quia vnus libere ceſſiſſet alteri ſm̄ ꝙ recta ratio dictaſſet. Et ſi arguatur. ille ꝓbationes volūt ꝙ quia homines vixiſſent in ſtatu innocentie ſm̄ rectam rationem. ideo non fuiſſent incōmoda ſecuta. modo etiam ꝓ ſtatu nature lapſe homines poſſunt viuere ſm̄ rectā rationē; igitur etiam poſſunt non ſequi ꝑdicta incōmoda. ⁊ per ꝯſequens etiam nō eſt inexpediens omnibus oīa eſſe cōmunia ꝓ ſtatu nature lapſe. Reſpondet̄ conceſſa maiore non eſt ſimile in minore. quia lic; vtrobiq; poſſint viuere ſm̄ rectam rationem (ſicut ⁊ vtrobiq; potuerint declinare a recta ratione: quia etiam peccabiles erant exiſtētes in ſtatu innocentie ſaltem in ſenſu diuiſo: vt effectus docuit) tamen in hoc eſt diſſimile. quia in ſtatu innocentie non habuiſſent ꝓnitatē et fomite aliquo ad declinandum a recta ratione. in ſtatu aūt nature corrupte habent ꝓnitatem ex fomite ꝓuenientē ad declinandū a recta ratione. ⁊ plures ſunt qui de facto ſequunt̄ fomitem potius ꝙ̄ rectam rationem (licet poſſibile eſſet eis cum adiutorio gratie ſequi recta; rationē) ideo nō apud omnes vitata fuiſſent predicta incōmoda. ⁊ ideo nō omnibus etia; expediuiſſet cōmunitas omniū rex.

Primo arguitur cō

tra primā ꝯcluſionem. Id quod fuit factū contra legem naturale;: nō potuit licite nec rationabiliter fieri. ſed appropriatio rerum facta eſt cōtra legem naturalem. igitur nō potuit fieri licite nec rationabiliter. Maior nota. quia lex nature in oī ſtatu ligat ⁊ tm̄ ad rationabilia. ⁊ per conſequens cōtradictoria eorū ad que ligat ſunt licita et rationabilia. Minor probatur. q: lex nature diſponit omnia eſſe cōmunia omnib⁹: vt patebit queſtione ſequenti. Ad illud argumentum reſpondetur tripliciter. Primo. ꝙ maior intelligitur de lege naturali nō reuocata. Modo lex nature diſponēs omnia eſſe cōmunia omnibus eſt reuocata: quando homo cecidit ab innocentia. ⁊ ille modus dicendi eſſ; ꝯformiter ad Scotum in quarto. diſtin. xv. q. ij. Dicit enim ꝙ illud ꝑceptum legis nature de habendo oīa cōmunia reuocatū eſt poſt lapſum.

Sed contra iſtū modū ſoluendi arguit̄

quadrupliciter. Primo ſic. Lex naturalis eſt imutabilis: ſed ſi eſſet reuocata: eſſet mutabilis. igit̃. Maior ꝓbat̃ dupl'r. Primo. quia in decretis di. vj. §. his itaq3 ait Gratian⁹. Naturale ius ab exordio rõnalis creature incipiens manet imobile: volens ꝑ h̃ aſſignare differentiam eius ad legem ſcriptam. Secũdo ꝓbat̃. quia ibidem di. v. ait. Jus naturale cepit ab exordio creature rõnalis. nec variat̃ tpe: ſed imutabile ꝑmanet. Secũdo ſic. Aut lex natural' diſponens om̃ia debere eſſe cõmunia om̃ib⁹ hominib⁹: diſpoſuit hoc de hoib⁹ incõtracte captis. hoc eſt. ſiue corruptis ſiue integris: aut tm̃ de integris: quales ꝑmũ fuerũt. Non ꝑmũ. q2 nunq3 recta ratio a qua ꝓcedit lex nature h̃ dictaſſet de corruptis hoibus. quia ſemꝑ recta ratio vidiſſet talib⁹ exiſtentib⁹ hoib⁹ emergere p̃dicta dãna q̃tuor ex rez cõmunitate ꝛ indiſtinctione. Si ſecũdum. igitur adhuc illa lex manet ſc3 ꝙ integris hoib⁹ (ſi eſſent) om̃ia eſſent cõia dimittenda. igit̃ nõ eſt reuocata. Tertio ſic. Regula medicinalis dicens vinũ eſſe potum hominib⁹ ꝯgruum: nõ deberet dici reuocata ſi om̃s homines inciperent febricitare. ꝛ ita vinũ inciperet eis diſcongruere: quia nõ intelligeret̃ illa regula niſi de hoibus ſanis. ergo etiam ſic erit hic. Et hoc ē etiam exemplum beati Auguſtini in libro ꝯfeſſionũ ad oſtendẽdũ quõ lex naturalis nõ debet ex hoc dici variata vel mutata ꝙ ipſa concedente oĩa cõmunia om̃ib⁹: poſtea oppoſitum fuit ordinatũ. Nam hec ordinatio nõ arguit mutationẽ in ipſa lege naturali: ſed arguit mutationẽ ex parte hoĩs.

Quarto ſic. Jlle modus dicendi ſupponit ꝙ lex diſponens cõmunitatẽ in reb⁹ ſit p̃ceptiua: p̃cipiens ſc3 vt ſint om̃ia cõmunia om̃ib⁹ vel ꝓhibitiua ꝓprietatis. quia dicit ꝙ illud p̃ceptum legis nature de habendo om̃ia cõmunia eſt reuocatum. Modo illa lex nõ eſt p̃ceptiua nec ꝓhibitiua: ſ3 tm̃ cõceſſiua. Unde ſciendu3 ꝙ in libro legis naturalis ſc3 in intellectu q̃ eſt vt liber leg' naturalis: reperiunt̃ triplices ſanctiones legis naturalis. q̃dam em̃ ſunt ſanctiones p̃ceptiue: vt illa. Qđ tibi fieri vis alijs facias. Quedã ſunt ꝓhibitiue: vt illa. Qđ tibi fieri nõ vis alijs nõ facias. Alique ṽo ſũt cõceſſiue. id eſt nõ p̃cipiũt: nec ꝓhibẽt: ſed cõcedũt aliquid. ꝛ ille ſunt duplices. queda3 em̃ ꝯcedunt aliquid tanq3 vtile. ꝛ talis fuit illa ſanctio que ꝯceſſit ꝑ ſtatu innocentie cõmunitatẽ rez vt om̃ia eſſent om̃ib⁹ cõia eo ꝙ illa cõmunitas conferebat ad finẽ humane felicitatis ꝑ illo ſtatu. quedã aũt concedunt aliquid tanq3 expediens: vt ſanctio illa q̃ ꝯcedit ꝙ res ꝑ ſtatu nature corrupte appropꝛientur. ꝛ de iſtis videat̃ Alexander de ales in tertia ꝑte ſũme. q̃õne. xxvij. membro. iiij. articulo ꝑmo. Jdeo ſecũdus modus ſoluendi: eſt concedendo maiorẽ quãdo tale quid fit ꝯtra legem p̃ceptiuam vl' ꝓhibitiuã. ꝛ hoc modo minor eſt falſa: quia lex naturalis ꝯcedẽs cõitatẽ in reb⁹ nõ eſt preceptiua p̃cipiens ſc3 cõmunicationẽ niſi in caſu neceſſitat': ſ3 tm̃ ē ꝯceſſiua. Mõ ꝯtra illius ſanctionẽ ꝯceſſiuam tm̃: põt aliquid licite fieri iure poſitiuo id diſponente: vt licitum eſt tranſire per agrum alienũ quia illud eſt de ſanctione legis naturalis ſed nõ niſi conceſſiua. ꝛ tamen iure poſitiuo factũ eſt illud illicitũ. Unde Jſidorus intelligendo ꝑ phas ius naturale. ꝛ ꝑ ius intelligẽdo poſitiuũ ius: ait ſic. Tranſire ꝑ alienũ agrum phas ē. quia eſt licitũ. phas em̃ eſt qđ licitum eſt: ſed nõ eſt ius. ſ. poſitiuũ: imo vetitũ eſt iure poſitiuo. Tertius modus ſoluendi eſt ꝯceſſa maiore ſine diſtinctione. neganda eſt minor. quia lex naturalis diſponens cõmunitatem in rebus etiam ſi eſſet p̃ceptiua illius cõmunitat' vl' ꝓhibitiua appropꝛiationis: nõ intelligitur niſi quo ad hoĩes in natura bene inſtituta: nõ aũt quo ad homines nature corrupte. Modo nunc homines ſunt in natura corrupta. igit̃. Et hij duo vltimi modi ſoluẽdi eſſent conformiter ad Alexan. de ales vbi ſupra.

Secũdo arguitur

ꝯtra eandem ꝯcluſionem. Cũ res ꝑmũ (ſc3 ꝑ ſtatu innocẽtie) fuerãt cõmunes: ſi appropꝛiatio poſtea facta fuiſſ3 rõnabilis: maxime hoc fuiſſet ad p̃cauendũ mala ꝛ incõmoda que emerſiſſent: ſi res ſic manſiſſent cões: ſed hoc nõ: quia adhuc ꝑ talem appropꝛiationẽ nõ eſt ſuccurſum vel obuiatũ p̃dictis malis q̃n adhuc fiant. Nam adhuc etiam ſtante appropꝛiatiõe rerũ: hij qui robuſtiores ſunt occupant plura q̃3 iuſtũ eſt ꝛ debi-

liores carent neceſſarijs ſibi debitis. Similiter adhuc eſt magna inequalitas inter homines in rebus temporalibus ad quam etiam ſequũtur litigia. Dicendum ꝙ factũ ꝓpter aliquem finem nõ debet ob hoc dici nõ rationabiliter factum ſi nõ attingãt homines finem illum omnino perfecte abſqꝫ omni imperfectione. ſufficit enĩ ꝙ illum finẽ homines attingant meliori modo per illõ factuꝫ ꝙ̃ per eius oppoſitũ. ſic eſt hic. Per hoc enĩ ꝙ res ꝑmum cõmunes poſtea fuerunt appropriate: homines attingunt vitationem predictoꝝ damnoꝝ perfectiori modo ꝙ̃ ſi manſiſſent cõmunes. Nam nõ tot inequalitates: nec tot litigia ſunt nata oriri nec tã lata eſt via fraudibus: ſicut ſi res mãſiſſent cõmunes: vt patꝫ intuenti deductionem ſecũde ꝯcluſionis: imo primũ damnũ per appropriationem om̃ino cauet᷑: quod tamen cautum nõ fuiſſet ſtante rerum cõmunitate.

Tertio ſic arguitur

Beatus Clemẽs in epiſtola quarta (et habetur. xij. q̃ſtione ꝑma. c. dilectiſſimis) ait. Cõmunis vſus oim̃ q̃ ſunt in hoc mundo om̃ibus eſſe hominibus debuit. ſed ꝑ iniquitatem alius dixit hoc eſſe ſuum: et alius illud. et ſic inter mortales facta eſt diuiſio. Hec ille. Modo illud quod ꝑ iniquitateꝫ factum eſt: nõ eſt licite nec rationabiliter factum. igitur diſtinctio dominioꝝ non fuit licite facta. Dicendum ꝙ beatus Clemẽs nõ voluit dicere ꝙ diſtinctio dñioꝝ fuerit facta inique ſic ꝙ non licuerit ea diuidere et res appropriare ſed ꝙ lapſus hominis in peccatum et iniquitatem et corruptionẽ nature fuit occaſio introducendi diuiſionem dñioꝝ queadmodũ in deſcriptione dñij ciuilis dicebatur ſupra q̃ſtione. ij. eſt dñium occaſione peccati introductuꝫ. Iniquitas igitur id eſt peccatum per quod lapſum fuit genus humanũ: fuit occaſio introducendi diuiſionẽ dñioꝝ: ſꝫ diuiſio nõ fuit illicite facta vel inique niſi capiatur inique. id eſt nõ equaliter fuerunt res diuiſe. eo ꝙ vnus plus habet alio: quo modo diuitie etiam dicunt᷑ mãmona iniq̃tatis.

Quarto arguitur

contra ſecũdaꝫ concluſionẽ. Si eſſet vera ſequeretur ꝙ intrantes religioneꝫ facerent quid inexpediens intrando: ꝯſequens eſt incõueniens. igitur et antecedens. falſitas autem conſequentis ꝓbatur. quia intrando faciũt actum ſuperogationis. et ꝑ conſequens aliquid multũ cõmendabilẽ. nõ igitur quid inexpediens. Sequela tamen ꝓbatur. quia intrando religionem abdicant appropriationẽ rerum: et cõtenti ſunt dñio reꝝ in cõmuni. Modo hij in faciendo hoc reducũt res ad cõmunitatẽ: quã tamen reꝝ cõmunitatẽ ſecũda cõcluſio dixit eſſe inexpedientem in ſtatu nature lapſe. Dicendũ dupliciter. Primo admiſſo ꝙ conſequẽs ſit incõueniens: neganda eſt ſequela. Ad ꝓbationẽ concedat᷑ maior et minor ꝓ ꝑma ꝑte: ſed ad minorẽ ꝓ ſecũda parte. ſcꝫ quã tamen rerũ cõmunitatem dixit ſecũda ꝯcluſio eſſe inexpedientẽ. Dicendũ ꝙ cõcluſio nõ dixit ꝙ nõ aliquibꝰ expediret om̃ia eſſe cõmunia ſeu ꝙ nullis expediret om̃ia eſſe cõmunia in ſtatu nature lapſe: ſed nõ expediret ꝙ om̃ibꝰ om̃ia eſſent cõia. quia aliq̄bus nõ expedit. et hoc verũ. nam ſi omnes haberẽt om̃ia cõia: oporteret ſequi p̃dicta incõmoda ſecũde concluſionis: eo ꝙ multi ſunt imꝑfecti et infirmi adeo carentes adiutorio gratie ꝙ ſine diuina offenſa multiplici nõ viuerent non habendo ꝓpria. et tamen ſtat ꝙ aliqui contenti exiſtentes cõitate reꝝ nõ ſint ſic infirmi et imperfecti: ſed diuina gratia adeo adiuti vt eis habentibus omnia cõmunia nõ emergant p̃dicta incõmoda. et illis nõ eſt inexpediẽs cõmunitas rerum: imo expediens et bona. Secũda ſolutio eſt ꝯcedendo ſequelã indefinite captam. nam nõ om̃ibꝰ expedit abdicare a ſe appropriatõnem rerũ et ſtare in cõmunitate rerum. Exemplũ. Nam ſi quis eſt talis ꝙ in nõ habendo ꝓpria aut om̃ino frangeret᷑ impatientia: aut maior eſſet impatientia in retrahendo euꝫ ab amore eternoꝝ ꝙ̃ amor in poſſidendo ꝓpria: melius eſſet illi victui neceſſaria retinere et ꝑfectius ꝙ̃ abdicare. et ſic incurrere p̃dictam impatientiaꝫ. q: facilius eſſet ei aliquẽ gradum ſanctitatis aut perfectionis attingere: put deducit Heinricus gandẽſis q̃dlibeto. vij. ex dictis beati Grego. in paſtorali. et ex glo. ij. Coꝝ. viij. Si vero poſſet eis carere abſqꝫ impatiẽtia aut cum impatientia minoris culpe ꝙ̃ eſſꝫ

amoꝛ in retinendo. ſic melius eſſet ꝓpria dimittere. ⁊ hoc non ſolum cum male diſpenſat quis ꝓpria: ſed etiam cum bene diſpenſat. ⁊ maxime cum abundat ſiue multum abundet ſiue mediocriter. imo etiam ſi non abundet: ſed tm̄ habet victui neceſſaria: vt ibidem deducit. Per eandem ſolutionez ſolueretur aliud argumentū quo ſic argueretur contra ſecūdam cōcluſionem. Apoſtoli: diſcipuli: ac alij in ꝑmitiua eccleſia abdicando a ſe ꝓprietatem: ⁊ ſtando in cōmunitate rerum non fecerunt quid inexpediens ergo cōmunitas rerū nō eſt quid inexpediens ꝓ ſtatu nature lapſe. Solutio patet. qꝛ aliquibus eſt expediēs: aliquibus nō. ideo vera eſt concluſio ꝙ nō expediret ꝙ omnibus om̄ia eſſent cōmunia. Ad illam ſecūdam concluſionem ⁊ ſolutiones argumentoꝝ ſequitur

Primū correlariū

ꝙ nō ſequitur. ſtatus ille eſt perfectiſſimo ſtatui ſimilioꝛ. igitur omnibus hominibus eſt expedientioꝛ. Nam ſtatus religioſoꝝ quo ad hoc ꝙ eſt ſine appꝛopꝛiatione rerum eſt ſimilioꝛ ſtatui innocētie qui eſt perfectiſſimus ſtatus vie. ⁊ tamen ſtatus ille q̄ ad predictam expropꝛiationem nō eſt omnibus expedientioꝛ: imo nec in poſitiuo gradu loquendo eſt expediens omnib9. quia non illis imperfectis quibus dictum eſt eū eſſe inexpedientem.

Secūduz correlarium.

Non ſequitur. hoc agere eſt agere ſimile illi qđ decēs eſſet agere in ſtatu ꝑfectiſſimo. igitur eſt decens agere in ſtatu minus perfecto vel imperfecto. Probatur. Nam ſi eſſemus in ſtatu innocentie q̄ eſt perfectiſſimus ſtatus vie: viueremus in nuditate ⁊ nullum cohercéremus ad bonum: ⁊ hec decerent illum ſtatū: ⁊ tamen in ſtatu nature lapſe hec eſſent indecentia.

Tertium correlarium.

Simpliciter loquendo melius eſſet homines viuere de cōmuni q̄ȝ eos viuere de ꝓprio. Probatur. quia quando debemus iudicare an aliquid ſit melius ſimpliciter. videndum eſt an illud eſſet melius rebus habentibus ſe ſcḋm naturam ⁊ optimā diſpoſitionem. ⁊ ſi ſic. dicendum eſt ꝙ ſit ſimpliciter melius q̄ȝ illud quod tm̄ eſt melius rebus nō habentibus ſe ſcḋm naturaȝ ſeu in optima diſpoſitione. Modo homib9 habentibus ſe ſcḋm naturaȝ ⁊ eis exiſtentibus in optima diſpoſitiōe ſcȝ in integritate ſua in qua fuerat natura humana inſtituta: melius fuiſſet eos vixiſſe de cōmuni q̄ȝ de propꝛio: q̄ȝuis nō exiſtentibus in optima diſpoſitiōe: ſed in carentia ſue integritatis a q̄ natura eſt deſtituta melius ſit aliquibus viuere de ꝓprio: igitur correlarium verum. Maioꝛ eſt Areſtotelis ꝑmo politice ⁊ poſſunt de ea poni tria exempla. Primū. ſimpliciter melius ē ꝙ vir dn̄etur in domo q̄ȝ mulier. quia viro ⁊ muliere habentibus ſe ſcḋm naturam ⁊ in bona diſpoſitione: vir habet perfectioꝛa cōſilia q̄ȝ mulier: vt dicit tertio euiſdem. q̄ȝuis ſi vir ſit peſtilens habēs conſilia tm̄ corrupta: melius eſſet mulierē dn̄ari. Secūdum. ille eſt ſimpliciter dicendus ſanioꝛ alio qui eſt ſanioꝛ ſano q̄ȝ qui ē ſanioꝛ egroto. Tertium. illud eſt ſimpliciter dicendum dulcius alio quod eſt dulcius apud guſtum bene diſpoſitum q̄ȝ qđ ē dulcius apud guſtum infectum.

Quartū correlariū

Non ſequitur q̄ ad multos vel ad maioꝛem ꝑtem hoīm: melius eſt viuere de ꝓprio q̄ȝ ď cōmuni. igitur viuere de ꝓprio eſt ſimpliciter melius q̄ȝ viuere de cōmuni. Probatur exemplariter. Si omnis homo ꝑ peccatū eſſet factus febꝛicitans ſcḋm magis tamen ⁊ minus. ⁊ maioꝛ pars foꝛtiter febꝛicitaret: tunc bibere de non vino quo ad multos ⁊ maioꝛem partez hominū eſſet melius q̄ȝ bibere de vino: ⁊ tamen illud nō eſſet melius ſimpliciter. quia lente febꝛicitantibus non eſſet melius. ſic eſt hic: cum per peccatum omnis homo ſit deſtitutus a perfectione ⁊ integritate ⁊ inciderit in imꝑfectiōem ⁊ corruptionem: vnus tamen ſit imꝑfectioꝛ alio maioꝛ quoq3 pars ſit imꝑfectioꝛ. ſequitur ꝙ q̄ȝuis viuere de ꝓprio quo ad multos ⁊ maioꝛem partem hoīm ſit melius q̄ȝ viuere de cōmuni. quia maioꝛ ꝑs ē imꝑfectioꝛ ⁊ corruptioꝛ: nō tamen ſequitur. ergo viuere de ꝓprio eſt ſimpliciter melius. quia nō illis q̄

lente ſunt imperfecti vel minus corrupti eſſet ſimpliciter melius. Secūdo ꝓbať. quia quando aliquid debet iudicari ſimpliciter melius alio: non debet iudicans videre ſi ſit melius eis que ſunt in minus bona diſpoſitione. ⁊ ſic velle inferre ꝙ ergo ſit ſimpliciter melius ſed debet videre an ſit melius eis que ſūt in meliori diſpoſitione. quia ſi ſic: tunc poterit inferre ꝙ ergo ſit melius ſimpliciter. Modo ꝙuis viuere de proprio quo ad multos ſit melius ꝙ viuere de communi. tamen quia illi multi ⁊ plures ſunt in minus bona diſpoſitione ⁊ viuere de cōmuni eſt melius illis que ſunt in meliori diſpoſitione ſcȝ ꝑfectoribus. igitur correlariū verū. Maior eſt Areſtotelis ꝑmo politice: ⁊ dat exemplū in quarto Metaphiſice. ſcȝ ſi plures hoīes male diſpoſiti iudicarent mel eſſe amarū. pauciores vero diſpoſiti iudicarent ipſum eſſe dulce. iudicandū eſt ſimpliciť ꝙ mel eſt dulce ⁊ nō amaꝝ. Sempȝ enī quod eſt melius vel aliquale tale reſpectu eius qđ eſt bene vel melius diſpoſituȝ ſub aliqua ſpecie. hoc eſt ſimpliciter melius reſpectu illius ſpeciei: ꝙꝙ nō eſſȝ melius pluribus eiuſdem ſpeciei male diſpoſitis.

Queſtio. X.

Vtrū diſtinctio

dñioꝝ fuerit facta per legem naturalē vel hūanā. Solutio queſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibus ⁊ qnqȝ concluſionibus ac qnqȝ argumentoꝝ ſolutionibus.

Prima ſuppoſitio. q̄ſtio nō pt intelligi d alijs dñijs a dñio ciuili: vtpote de dñio gratifico: euāgelico: origiāli ⁊ beatifico. Probatur. quia tunc ſupponeret falſum. ſupponeret enī talia aliquādo fuiſſe indiſtincta: ⁊ poſtea fuiſſe facta diſtincta. Secūda autē pars illius ſuppoſiti eſſet falſa. quia ſicut olim fuerunt indiſtincta. ſic etiam hodie talia vbi ſunt: ſunt indiſtincta. Nam ꝙuis illis ſuperaddita ſint aliqua diſtincta dñia ſcȝ ciuilia. tamen illa nō ſunt eadem cum ꝑdictis. ideo ꝓpter hoc nō debȝ concedi predicta fuiſſe diſtincta. Senſus igitur queſtionis eſt. vtrū diſtinctio dñiorū ciuilium fuerit facta per legem ⁊c̄.

Secūda ſuppoſitio. Titulus queſtionis etiam intellectus de dñijs ciuilibꝫ poteſt intelligi dupliciter. Uno modo ꝑ cōſtructionem tranſitiuam: vt ſit ſenſus quaſi aliquo tempe dñia ciuilia fuerint: quo fuerunt indiſtincta: ⁊ poſtea illa ceperint diſtingui. ⁊ ſic queſtio preſupponit falſum quia nunꝙ fuerūt indiſtincta: ſed ꝙꝑmū fuerūt orta fuerūt orta cum diſtinctione. Alio modo ꝑ conſtructionē intranſitiuā ⁊ adiectiualem. vt ſit ſenſus. vtrum dñia ciuilia que ſunt dñia nō indiſtincta vt alia: ſed diſtincta. fuerint recta ⁊ orta per legem naturalem. ⁊ hoc modo titulus queſtionis intelligitur hic.

Prima concluſio

Sane intelligēdo titulū queſtionis: queſtio nullam habet difficultatem: qn certū ſit ꝙ dñioꝝ diſtinctio tm̄ eſt ſm legem ciuilem ⁊ hūanā. ꝓbať. q: ſanus intellectus tituli queſtionis eſt: per quā legeȝ fuerint dñia ciuilia erecta vel facta. modo hoc q̄ſitum nullam habet difficultateȝ. quia ex terminis queſtionis patȝ reſponſio. nam eo ipſo ꝙ titulus queſtionis eſt de dñijs ciuilibꝫ patet ex deſcriptione ⁊ ꝓpria ratione dñij ciuilis ꝙ ſm nullam legem fuerit illa facta niſi ſm legem humanā ⁊ nō ſm naturalem. quia tunc eſſent dñia naturalia: nec ſm diuinam. quia tūc eſſent dñia diuina. Sed tamen exquo alij tractātes illam queſtionem reſpondent ad eaȝ quaſi difficultatem habentem. ideo ſubiūgo etiam tres concluſiones. eſt ergo

Secūda concluſio

Dñioꝝ diſtinctio non eſt facta ſm legem naturalē. Probať. quia lex naturalis etiā habuit locum in ſtatu innocentie. Si igitur dñioꝝ diſtinctio eſſet ſm legem naturalem: tunc etiam ꝑ ſtatu innocentie fuiſſet dñioꝝ diſtinctio. ꝯſequens eſt falſum. q: in ſtatu innocētie oīa fuiſſent hominū cōmunia. quia ibi res fuiſſent illo modo ipſoꝝ hoīm: quo mō plus voluiſſent ad ſuſtentationem nature ⁊ pacificam cōuerſationeȝ: ſed ꝑ ſtatu innocentie res eſſ

ſtendo cõmunes omnib9 ho minib9 plus
valuiſſent ad ſuſtentationem nature ꝛ pa
cificam conuerſationẽ ꝙ eſſendo appro-
priate aliquibus. igitur. Minoꝛ ꝓbatur.
Quia ex quo quilibet fuiſſet innocens et
rectus. nõ occupaſſet aliquis plus de re-
bus ꝙ indiguiſſet. ꝛ ſic indigentes nõ ca-
ruiſſent neceſſarijs: nec aliquis occupaſ-
ſet ſuperflua. Huic concluſioni con-
cordat Gratianus in decretis diſtin. viij.
c. pmo dicens. Jure nature ſunt oĩa cõ-
munia. ꝛ ſm hoc ius vel legem naturalez
apoſtoli poſſederunt res temporales ſcz vt
omnibus omnia que haberent eſſent cõ-
munia. Etiam plato ſenſit ſm hanc legez
naturalem res eſſe poſſidendas: vt oĩes
res oĩbus eſſent cõmunes. Unde apõ
eum illa ciuitas iuſtiſſime ordinata tradi
tur: in qua quiſqꝫ ꝓprios neſcit affectus:
ita ꝙ quiſqꝫ tantũ alium diligit quantum
ſe. Finxit eñ plato quandã rempublicã
in qua omnia ſunt cõmunia. Tertio. qꝛ
Clemens in epiſtola. iiij. ꝛ habetur. xij. q-
ſtione pma capitulo. dilectiſſimis. ait cõ-
munis vſus ꝛc. vide pcedenti queſtione:
ꝛ addidit ibidẽ. Deniqꝫ grecoꝝ quidẽ ſa-
pientiſſimus hec ita ſciens eſſe: cõmunia
debere (ait) eſſe amicoꝝ omnia. Hec autẽ
autoritas vult ꝙ qñtum eſt ex lege natu-
re deberẽt oĩa eſſe cõmunia. igitur di-
ſtinctio dñioꝝ non eſt per legem nature.

Et quia aliquis diceret. illa cõcluſio ha
bet veritatem hoc modo ꝙ dñioꝝ diſtin-
ctio non eſt ſm legem naturalem: ꝛ hoc ꝓ
ſtatu innocentie: tunc eñ omnia fuerunt
ꝛ debebãt eſſe cõia. ſed non ꝓbat qñ coꝝ
diſtinctio pro ſtatu nature coꝛrupte ſit ſm
legem naturalem, ideo ponitur

Tertia concluſio

Dñioꝝ diſtinctio etiam ꝓ ſtatu nature la-
pſe nõ ẽ ſm legem naturalem. ꝓbatur per
Scotũ in. iiij. vbi ſupra. ꝛ per Joh. de ri-
pa. ordinis minoꝝ ſic. Nam ſicut natura
non inclinat ad oppoſita. ſic etiã lex natu-
ralis nõ inclinat ad oppoſita. modo lex
naturalis iclinat ꝛ diſponit vt oĩa ſint
omnibus cõmunia igitur illa eadem non
inclinat nec diſponit ad hoc vt res appro
prient ꝛ dñia diſtinguanꝫ. cum igitur lex
nature ſit eadez ꝓ ſtatu tam innocentie ꝙ
nature coꝛrupte. ſequitur ꝙ ſicut diſpoſu
it omnia debere eſſe cõmunia ꝓ ſtatu in-
nocentie: ſic etiam diſponit pro ſtatu na-
ture coꝛrupte. ꝛ per cõſequens diſtinctio
dñioꝝ nõ eſt per legem naturalem. hanc
rationem tangit Scotus in. iiij. diſti. xv.
queſtione ſecunda. ꝛ etiam Joh. de ripa
ordinis minoꝝ in quodlibetis. Sed ꝙ-
uis cõcluſio ſit vera: tamẽ illa ꝓbatio nõ
valet. quia ſi illa lex naturalis que diſpo-
nit omnia eſſe cõmunia omnibus: pone-
ret res eſſe appropriandas hominibus:
nõ ꝓpter hoc inclinaret ſeu diſponeret ad
oppoſita. Probaꝫ. quia quando lex natu-
ralis diſponit omnia eſſe cõmunia omni
bus: nõ diſponit hoc niſi ꝓ illis homini-
bus qui ſũt nature integre nõ coꝛrupte: ſꝫ
diſponendo res eſſe hominib9 appropri-
andas diſponeret hoc ꝓ hoĩb9 nature coꝛ
rupte. ꝛ ſic de diuerſis diſponeret cõmu-
nitatem ꝛ ꝓprietatem rerũ. ꝛ per ꝯſequens
nõ diſponeret oppoſita. quia oppoſita ſũt
oppoſita reſpectu eiuſdem: parꝫ per ſimile
Nam ſi aliqua regula medicinalis artis
diſponat vinũ eſſe dandum Johãni cũ
ſanus eſt. ꝛ eadem diſponat eidem cum fe
bricitat nõ eſſe dandum: nõ diſponit op-
poſita. quia nõ reſpectu eiuſdem hoĩs
eodem modo ſe habentis. Ideo aliter ꝓ
batur concluſio ſic. Per diſtinctionẽ dñi-
oꝝ hic nihil aliud intelligitur ꝙ ipa dñia
ciuilia diſtincta: vt patuit in pma ſuppoſi
tione. Modo ciuilia dñia nõ ſunt facta
per legem naturalez ꝓ ſtatu nature coꝛru-
pte. qꝛ tunc ciuilia dñia non eſſent ciuilia
ſed naturalia. Diffinitur eñ ciuile dñiũ
quod eſt ex conceſſione legis ciuilis. ꝛ na
turale quod eſt ex lege naturali. Et ſi ali
quis dicat idem eſſe dñium naturale ꝛ ci-
uile: vt ſup etiam patuit: idem dñium eſſe
naturale ꝛ diuinũ. hoc non obſtat. qꝛ hic
loquimur de ciuili dñio pure tali. Se
cũdo ꝓbatur illa cõcluſio ſic. quia lex na-
turalis concedens alicui aliquod dñium
eſt nota naturali lũine rationis: ita ꝙ ra-
tio naturaliter nata eſt formare talem le-
gem ꝛ ei adherere. Modo ratio naturalis
nõ eſt nata formare talem legez que dicat
hec res ſit petri: hec ſit Johis. ſed lex ciui

lis ſic diſpoſuit. Contra illā ↄcluſionē

Primo arguitur ſic. Qđ recta ratio naturalis in lumine ſuo naturali dictat: hoc eſt lex naturalis. Sꝫ recta ratio dictat h̄ cōplexū. ſcꝫ hominibꝫ ꝓ ſtatu nature corrupte ſūt res appropriā de ⁊ nō relinquende cōmunes omnibus. igitur illud complexū eſt lex naturalis: ſꝫ illud complexū diſponit diſtinctionē dñi oꝝ. igitur diſtinctio dñioꝝ eſt a lege naturali. Maior nota. Minor ꝓbat̄. quia in q̄ōne. ix. determinatū eſt ꝙ rationabile fuit ꝙ res cuꝫ eſſent a ꝓncipio cōmunes oībus: poſtmodū appropriarent̄ viſa corruptione hominū: ſed qđ eſt rationabile: h̄ dictatum eſt a ratione recta.

Secūdo arguit̄ ſic. qꝛ illud complexū ſcꝫ res q̄ donat̄ a dño ſuo ſit illius cui donat̄: concedit dñium diſtinctū ⁊ ꝓprietatem donatario. modo hec ē lex naturalis. igitur lex naturalis concedit donatario dñiuꝫ ciuile qđ tamen eſt diſtinctū. Minor ꝓbatur Quia illud complexū eſt dictatum ſcḋm rectam rationem.

Tertio arguitur ſic. Omnis lex ciuilis eſt dictata a recta ratione. igitur omnis talis eſt naturalis lex. ⁊ ꝑ ↄſequēs cum dñioꝝ diſtinctio ſit a lege ciuili: etiā eſt a lege naturali.

Quarto arguit̄ ſic. Iſta lex ſcꝫ Qđ in nulliꝰ bonis eſt: occupāti cōcedit̄: eſt lex naturalis ⁊ tamen ꝑ ipſam ↄcedit̄ etiam effectualiter diſtinctio ſeu appropriatio illi qui occupat rem in nullius dñio exiſtētē. Ad hoc quartū ꝓuſqꝫ ad alia Dicendū ꝙ cōceſſa minore diſtinguenda eſt maior. quia vel ꝓdicta lex intelligit̄ de cōceſſione quo ad ꝓprietatem dñij: vt ſit ſenſus ꝑ occupationē rei exiſtentis in nullius dñio: quis acquirit ꝓprietatem dñij. ⁊ ſic neganda eſt ꝙ ſit naturalis. quia vt ſic: nec eſt nota ex terminis nec ſequit̄ ex taliter euidēti. Si aūt intelligat̄ de conceſſione ad vſum: vt ſit ſenſus. ꝑ occupationē rei exiſtentis in nullius dñio: hīc debet occupans vſum appropriatum ſibi. ꝓ tempe occupationis ſic ꝙ licituꝫ eſt ſibi ꝙ ſolus velit vti illa re q̄diu durat eius occupatio: ⁊ hoc ſecūdo modo poteſt eſſe lex naturalis ſaltē large capta modo ꝓdicto. Ad ꝓmū conceſſa maiore ⁊ minore. diſtinguēda eſt ↄcluſio Nam diſtinctionem vel appropriationeꝫ dñioꝝ eſſe a lege naturali poteſt intelligi dupliciter. Uno modo ꝙ ſit ab ea indicatiue. ſic ꝙ lex naturalis indicet vł diſponat (ſaltem in generali) ꝙ diſtinctio dñiorum debeat fieri. ⁊ ſic concedit̄ concluſio. ⁊ ſic etiaꝫ argumentū ꝓcedit. Alio modo ꝙ ſit effectualiter ⁊ executiue ab ea: ſic ꝙ illa effectualis appropriatio ⁊ diſtinctio ꝓceſſerint a lege naturali: ⁊ hoc negat̄. Nā quantūcūqꝫ ꝓdictum complexū exiſtens naturalis lex: ſcriptū eſſet in intellectu practico hominis cuiuſcūqꝫ: ſiue principis ſiue patrisfamilias ſiue cuiuſcūqꝫ alterius nō fuiſſet per ipm ad effectum poſita appropriatio rerū: ſi nō ſupueniſſet volitio hominis habentis poteſtatem: ⁊ volentꝭ ꝙ illa res deberet eſſe illius ⁊ alia alteriꝰ. ⁊ ſic de alijs. Illa auteꝫ volitio fuit lex nō naturalis ſed poſitiua. Et ꝑ hoc etiaꝫ poteſt ſolui ſi argueret̄. ꝑ ↄtractus transferūtur dñia rerū: ⁊ ſit rerū diſtinctio quo ad dñia. ⁊ tamen ↄtractus fere omēs ſunt de iure gentiū qđ eſt ſpecies iuris naturalis ⁊ ſic videt̄ ꝙ nō ita ꝑ legem ciuilem ſit facta diſtinctio reꝝ q̄n etiaꝫ ꝑ ius naturale ſaltem per illud qđ dicit̄ ius gentiū. ſed reſponſio patꝫ. Exemplū aūt ꝓdicte reſponſionis poteſt dari ſic. Cū em̄ tempe Noe poſt diluuiū terra tota fuiſſet ſibi ⁊ filijs ſuis indiſtincte conceſſa: nō cepiſſet vna pars eſſe vnius hominis ⁊ alia alterius ſi nō Noe vel alius ſuperior hominū in quē conſenſerunt: illas diſtinxiſſet iuſſu ⁊ volitione ſua que fuit lex poſitiua. Ad ſecūdum poteſt concedi maior: etiā in ſenſu tali ꝙ ab illa lege effectualiter eſt dñiū diſtinctum vel appropriatio. quia illa lex eſt volitio ꝓncipis vel ſignum volitionis ꝓncipis in quem conſenſerūt hij qui volebant eas per eum hincinde eſſe appropriandas. Minor autē eſt neganda: ſaltē put lex naturalis capit̄ ꝓprie ⁊ ſtricte quō capit̄ in ſcḋa ↄcłione ⁊ tertia. Lex em̄ naturalis aliquādo capitur ſtricte vel ꝓprie ⁊ ſic eſt complexū euidēs ex terminis vel

euidēter deducibile ex alio complexo euidenti ex terminis. tale aūt nō eſt ꝑdictū cōplexū. nō eñ ex termis illiꝰ cōplexi cogit̃ intellectus ei aſſentire. al's ſi in ſtatu inocēnie aliquis dediſſet alteri rem aliquā: nihil ꝓ ea expectando ⁊ volendo: nihil ꝓpꝛiū in ea habere: ille alius habere debuiſſet ꝓprietatē date rei. qđ eſt falſuꝫ. ⁊ eodē modo ꝓbatur ꝙ etiaꝫ nō eſt euidenter deducibile ex alio euidenti. Unde dato ꝙ ītellectus ex terminis eiꝰ: aſſentire cogeretur illi ſcꝫ ꝙ ſi habens dñium in re det eā alteri conſentienti: ſaltem in receptione illius: ipſo dante volente cedere dñio ⁊ iuri quod habet in re: ꝙ illa res ſit illius alterius: non tamen cogeretur conſentire ꝙ illa res eſſet hoc determinato modo illius ſcꝫ ꝙ eſſet ſibi ꝓpꝛia. Alio modo accipitur large. ð quo modo patebit in ſolutione ſequente. Ad tertium conceſſo antecedente neganda eſt cōſequentia. quia nō ſufficit ad hoc ꝙ aliquod complexū ſit lex naturalis ꝙ ſit dictatum a recta ratione: al's nulla eſſet lex pure poſitiua. ſimiliter omnis diuina lex eſſet naturalis cū quelibet talis ſit dictata a deo ꝗ eſt eſſentialiter recta ratio. conſequens tamen eſt falſum. qꝛ cum lex naturalis uiget omī tempꝛe: ſequitur ꝙ teneremur ad omnē legem poſitiuā diuinam: etiam veterē nec aliqua lex poſitiua eſſꝫ abꝛogabil'. requiritur igitur ad legem naturalem ꝙ ſit dictata a recta ratione taliter ꝙ ſit euidens ex terminis vel euidenter deducibilis ex tl'i. q̄uis ad hoc ꝙ aliqua lex dicat̃ naturalis large capiendo ſufficeret ꝙ licet nō ſit euidens ex terminis nec euidēter deducibilis ex taliter euidenti: tamen eſſet valde conſona taliter euidenti vel taliter deducibili ex euidenti: quo mō Scotus ponit p̄cepta ſecunde tabule eſſe de lege naturali in. iij. diſtinc. xxxvij.

Quarta concluſio

Dñioꝝ diſtinctio non eſt ſm legem diuinam. Pꝛobat̃ duabus autoꝛitatibꝫ ⁊ vna ratione. ratio autem tangetur in examine p̄me autoꝛitatis. Pꝛima autoꝛitas eſt auguſtini ſuper Johēm. ⁊ habetur in decretis diſtin. viij. c. quo iure. vbi ait ſic. quo iure defendis villas eccleſie: diuino an humano: diuinū ius in diuinis ſcripturis habemus: humanū in legibus regum. vnð quiſqꝫ poſſidet quod poſſidet: nōne iure humano: Nam iure diuino dñi eſt terra ⁊ plenitudo eius. pauperes ⁊ diuites dominus de vno limo fecit. ⁊ pauperes ⁊ diuites vna terra ſuppoꝛtat. iure vero humano dicitur. hec villa mea eſt: ⁊ hec domus mea eſt: hic ſeruus meus eſt. Jura autem humana: iura imperatoꝝ ſūt. quare: quia ipſa iura humana per imperatores ⁊ reges ſeculi deus diſtribuit generi humano hec ibi. Sed diceres in illis verbis nō habetur illa negatiua ꝙ diſtinctio dñioꝝ ſeu ꝓprietas reruꝫ non ſit a iure diuino ſꝫ tm̄ habetur illa affirmatiua ꝙ talis diſtinctio ſit a iure humano. modo illa affirmatiua nō infert predictam negatiuam eo ꝙ vnum ⁊ idem dñium poteſt alicui competere vtroqꝫ iure: vt habitum eſt etiam ſup queſtione q̇nta. Dicendum dupliciter Pꝛimo ꝙ etiaꝫ illa negatiua ibi habetur in hoc qđ dicitur. Nam iure diuino dñi eſt terra ⁊ plenitudo eius. Jbi eñ vult ꝓbare ꝙ nō ſit illa ꝓprietas ex lege diuina.

Sed diceres contra. quia illa pꝛobatio Auguſtini non videtur valere. Uult eñ ſic arguere. nullus habꝫ dñium diuino iure niſi deus. modo ſi diſtincta dñia ⁊ proprietates quas habent homines in rebus huius mundi eſſent ſm legem diuinā ſeu ius diuinum: tunc homines haberent illud dominiū quod eſt ſoli deo ꝓpꝛiū. modo hec ꝓbatio equiuocat ius diuinum ⁊ etiam dominiū diuinum: patet quia ius diuinū accipitur dupliciter ſm ꝙ ius accipitur dupliciter (vt tactum eſt in pꝛima ſuppoſitione pꝛime queſtionis) Uno mō pꝛo lege diuina. ⁊ hoc modo maioꝛ eſt falſa. quia homines habēt aliqua dominia ſm diuinam legem: vt eſt dominiū beatificum originale ⁊ gratificum atqꝫ euangelicum. ⁊ ſic minoꝛ etiam eſt falſa. quia nō opoꝛtet ſi homines habent dominiū eis cōueniens ſm legem diuinam ꝙ ergo habeant dominiū ꝓpꝛium ſoli deo. quia nō opoꝛtet ꝙ tale dominiū cōueniens alicui ſm legem diuinam ſit deo ꝓpꝛium. Alio modo capitur ius prout idem eſt qđ poſ-

ſtas ſeu dominiū. ꝛ hoc modo idē eſt ius diuinū quod dominiū diuinum: ꝛ tunc adhuc capitur equiuoce: vt tactum eſt in prima ſuppoſitione ḡnte queſtionis. vide ibi. Et ſi primo illoꝝ modoꝝ accipiatur maior eſt falſa ſicut prius. ſimiliter ꝛ minor. Sꝫ ſi ſecūdo modo capiatur: maior eſt vera. quia ſenſus eſt. Nullus habet illud dominiū quod cōuenit deo: ſed tunc minor eſt falſa. Nam ex hoc ꝙ homines haberent ex diuina conceſſione diſtincta dominia: nō ob hoc haberent illud dominiū qd̄ eſt in deo. quia deus habet dominiū per eſſentiam in rebus ꝛ altiſſimū atꝫ independens. homines autem tm̄ habent participatum baſſum ꝛ dependens. Dicenduꝫ ꝙ ratio auguſtini aliter eſt intelligenda ꝙ̄ iam ſit deducta: ſi debeat eſſe valida. ꝛ hoc ſic. ſupponit em̄ ꝙ deus habet dominiū in terra ꝛ omnibus rebus terrenis ꝛ ꝙ ſua lege ꝛ conceſſione deriuauerit in homines atꝫ eis conceſſerit participatum ꝛ dependens dn̄ium terrenoꝝ. ſed illam legem ſuam ferendo per quā eis conceſſit ea: non diſtinxit eis ipſa terrena: vt hec res ſit illius: ꝛ hec illius: ſed tradidit ea eis indiſtincte. ꝛ ſic ex diuina conceſſione nō habent diſtincta dominia. Aſſumptum autem ſcꝫ ꝙ dn̄s ferendo legem per quam conceſſit eis terrena non diſtinxerit eis ea probat. quia lex diuina per quam conceſſit eis ea habetur in ſcriptura ſacra ſcꝫ Geneſis primo ꝓ ſtatu innocentie. ꝛ Geneſis. ix. ꝓ ſtatu nature corrupte. ꝛ poſt diluuiū. ꝛ tamen talis lex nō diſtinguit qd̄ cuiꝗ debeat eſſe ꝓprium. Ait em̄ indiſtincte ſic Geneſ primo. Ecce dedi vobis omnē herbam afferentem ſemen ſuum ſuper terram: ꝛ vniuerſa ligna ꝛc̄. vt ſint vobis in eſcam ꝛ cunctis animantibus terre ꝛc̄. ꝛ Geneſis. ix. ait. Oēs piſces maris: manui veſtre traditi ſunt. ꝛ omne quod mouetur ꝛ viuit erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia ꝛc̄.

Secūdo dicendum ꝙ etiam illa negatiua habet in ſecūda autoritate: quia ibidem ait Auguſtinus. Tolle iura imperatoris. ꝛ quis audet dicere: hec villa mea ē: meus eſt iſte ſeruus. mea eſt domus. Hec ille. Ergo vult ꝙ diſtinctio dominioꝝ ex ꝓprietas ſit tm̄ modo ex iure hūano. quia eo ſublato tollit ꝓprietas ꝛ diſtinctio. nō eſt igitur a iure diuino.

Contra illam con

cluſionem arguitur. Populus iſrael habebat dn̄ium diſtinctum ꝛ ꝓprietatem in terra ꝓmiſſionis: adeo ꝙ vere poterat ille populus dicere. hec terra ē mea: ſic ꝙ nullius alterius hominis. ꝛ tamen illud dominiū fuit eis datum ꝛ conceſſum a deo: ꝛ nō ꝑ legem ciuilem. igitur aliqua dn̄ia diſtincta fuerūt per legem diuinam. Dicendum dupliciter. Primo. ꝙ concluſio non debet intelligi ſine omni exceptione. fallit em̄ in predicto caſu qui ſingularis eſt. alſ em̄ regulariter loquendo nō diuiſit deus diſtincte dn̄ia rerum: appropriando res illi vel illi: ſꝫ reliquit eas cōmunes diuidendas humanis conſtitutionibus ꝛ ordinationibus. Uel ſecūdo dicendū ꝛ melius ꝙ concluſio loquit de diſtinctione dn̄ioꝝ perſonaliū qualia habēt ſingulares perſone: vt ꝙ Johes habeat ꝓprietatem equi: Petrus agri ꝛc̄. Dn̄ium autē populi iſrael in terra ꝓmiſſionis non fuit perſonale ſed conceſſum toti populo: ſic tamen ꝙ nullus de illo populo habebat ꝓprietatem alicuius partis illius terre ꝓmiſſionis vel partis eius ex diuina conceſſione. Quis em̄ dn̄s ſua ordinatiōe diſtinxerit eam tribubus mediantibus ſortibus: nulli tamen ſingulari de populo eaꝫ vel partem eius appropriauit: ſed dimiſit eam diſtinguendam humana actione ſingularibus perſonis: vt patet in libro Joſue. Unde ꝙ caleph qui fuit ſingularis ꝑſona obtinuit dominiū in hebron: fuit ex conceſſione humana ſcꝫ Moyſi ꝛ Joſue vt patet Joſue. xiiij.

Quinta concluſio.

Diſtinctio dn̄ioꝝ eſt tm̄ ſm legem humanā Probatur tripliciter. Primo. quia omnis lex aut eſt naturalis diuina aut humana: ſed diſtinctio dn̄ioꝝ non eſt ſm legem naturalem ꝛ diuinam: vt ꝓbatum eſt. igit a ſufficiente diuiſione erit ſm humanam.

Secūdo patet ex eo. quia diſtinctio dominioꝝ hic ſupponit ꝓ dn̄ijs diſtinctis:

qualia ſunt ciuilia, modo ex deſcriptione ciuilis dñij habet q ei ſm legem ciuilem cõuenit cui conuenit. igitur. Tertio pbatur per auctoritates duas allegatas in qrta concluſione.

Queſtio. XI.

Ex quo dominio

distinctio licite fuit facta: z nõ niſi p legez poſitiuam: querit quis z quotuplex potuit fuiſſe modus quo p legem poſitiuaz talis diſtinctio fuit iuſte facta. Solutio ſtat in quinqz ſuppoſitionibus z duabus cõcluſionibus.

Prima ſuppoſitio

ad hoc q per legem poſitiuam diſtinctio dñioꝝ fuerit iuſte facta: ſufficit q lex poſitiua fuerit iuſta. quia effectus iuſte legis eſt iuſtus. modo diſtinctio dñioꝝ facta p legem poſitiuam eſt effectus legis poſitiue. igitur ſuppoſitio vera.

Secũda ſuppoſitio.

Ad h q aliqua lex poſitiua ſit iuſta lex requirunt due conditiones. Prima q ille a quo lex fuit lata: habuerit poteſtatem eam ferendi. Nam ſine illa poteſtate illõ qd p ipſum eſt dictatũ nec habet rationẽ legis: nec etiam rationem iuſte legis. Primũ pbatur. quia lex dicitur a ligando. dictatum autẽ per eum qui nõ habet poteſtatem in me: nõ habet me ligare ſm q p eum eſt dictatum. igitur. De ſecũdo pbatur. quia lex que imponitur iniuſte alicui nõ eſt iuſta. modo ſi quis nõ habeat poteſtatem in aliquos: z tamen ferat legem in illos: illa iniuſte imponit illis. igitur. Secũda conditio (que regulariter loquendo etiam requiritur) eſt q ille a quo eſt lata: habuerit prudẽtiam in ſe vel in ſuis. Probatur. quia requiritur ad legem iuſtaz q nihil in ea ſit diſpoſitum cõtra dictamen recte rationis vel equitatem. modo ad vitandum tale quid requiritur regulariter prudentia que eſt recta ratio rerum agibiliũ. id eſt habitus intellectualis inclinãs ad dictandum recte in agibilibus. Dixi autem notanter regulariter loquendo. Nam ſtaret q ille a quo lata eſt lex iuſta: nõ haberet prudentiam: z tamẽ lex p eum lata nihil contineret iniquitatis: ſed oẽm equitatem: ſed hoc eſt tunc caſuale z non regulare. Nam carens prudentia poteſt a caſu dictare aliquid quod omnẽ continet equitatem. Dictum etiam eſt in ſe vel in ſuis. quia nõ oportet (ſupple quo ad rationem efficacis legis) iuſte ſemp q ipſe qui tulit legem: habeat in ppria perſona prudentiam. quia oppoſitum patet in aliquibus principibus parum vł nihil habentibus prudentie qui tamen habent conſiliarios prudẽtia pollentes quoꝝ conſilio z auxilio condunt leges iuſte. Et hee due conditiones differunt in hoc. quia prima requiritur ad vtrũqz ſcz tam ad hoc q ſit lex qz ad hoc q ſit iuſta: vt pbatũ eſt. Secũda autẽ tm̃ ad hoc q ſit iuſta.

Tertia ſuppoſitio

Duplex eſt poteſtas quã vnus homo habet ſuper alios ſm q etiaz tangit Ariſtoteles pmo politice. Quedam eſt paterna quã habet pater ſup filios: inquãtũ talis z conuenit ſibi lege naturali. Alia eſt politica: z illa conuenit ei cui conuenit ex cõmuni conſenſu eoꝝ ſuper quos habet eaz. Ex hoc enim q aliqui conſentiunt q aliquis alius ab eis habeat poteſtatem ſup eos: ille habet poteſtatem illam. Et differũt hee due poteſtates. quia prima ei cui conuenit: cõuenit tm̃ ſuper ab eo deſcendentes. etiam vbicũqz illi habitent. Secũda aũt tã ſuper ab eo deſcendẽtes qz extraneos: attamen cohabitantes.

Quarta ſuppoſitio.

Utraqz poteſt iuſte cõuenire ei cui cõuenit. De pma pbatur. quia illa cõuenit ex cõceſſione legis naturalis ei cui conuenit. modo quod alicui lege naturali conuenit: iuſte ſibi cõuenit. igitur. Maior pbatur. qz filij de lege naturali tenent obedire patri: ſecluſa etiam omi lege extrinſeca: nec illa per aliquã legem fuit reuocata nec moſaycam nec euangelicã: ſed magis confirmata: z ſic etiam vtrũqz lege diuina ſibi cõuenit. De politica pbat. quia ſi aliqui melius poſſunt regi per al: quẽ aliqs

a ſemetipſis ſe defendi quam ſi per ſe regerent ac viribus proprijs innuiterent: illi iuſte ſe poſſunt ſubmittere illi alteri in his que non ſunt contra legem nature vel dei. Modo ſtat quod aliqui melius poſſint regi et defenſari per alium quam per ſe. igitur tales poſſunt iuſte ſe ſubmittere. igitur etiam alius iuſte poterit eis dñari. et per conſequens iuſte conuenire poterit ſibi poteſtas politica.

Quinta ſuppoſitio

Poteſtas politica duplici modo reperitur. quia aliquando reſidet in vna perſona vt poteſtas ſuper regnum francie reſidet in vna perſona. ſcz regis. Aliquando vero reſidet in vna tota cõmunitate vt in quibuſdam ciuitatibus italie vbi cõmunitas vel ſenatus ciuitatis principatur ſuper ceteros incolas ciuitatis illius. Et ſi primo modo reperitur: hoc contingit dupliciter. quia aliquando illa poteſtas cõuenit ſibi pro ſe et ſuis heredibus: eo quod hij qui primum in eum conſenſerunt pro ſe et ſuis conſenſerunt tam in eum quam in eius poſteros. Aliquando vero tantum conuenit ſibi pro ſe: adeo quod eo ſublato libere poſſunt ſe alteri ſubmittere quem elegerint vt fit hodie in imperatore romanorum.

Prima concluſio

Licet videri poſſet alicui quod cum res eſſent primum omnibus cõmunes non potuerit poſtmodum humano genere lapſo: fieri per legem poſitiuam iuſto modo earum diſtinctio et appropriatio. tamen oppoſitum eſt verum. Prima pars probatur propter tale argumentum. Nam diceret aliquis. lapſo humano genere adhuc natura omnes homines equales genuerat. et per conſequens nullus habebat poteſtatem in alios. Modo nullo habente poteſtatem ſuper alios: non potuit iuſte fieri appropriatio lege alicuius hominis cum illa lex nõ potuerit iuſte ſuper eos ferri per nõ habentem poteſtatem. et per cõſequens quãdo fuit appropriatio facta et aliqui fuerunt priuati illis rebus quarum tamen prius habuerãt dñium: nõ potuit id fieri iuſte. Secũda pars probatur dupliciter. Primo ſoluendo argumentum. Nam antecedens eſt falſum ſi equalitas illa excludat omnẽ poteſtatem vnius ſuper alium. Nam natura genuerat filium inequalem patri in poteſtate. quia genuit eum naturaliter ſubiectum patri. Secũdo ad idem antecedens dicendum quod quamuis natura genuerat omnes homines equales: propter equalitas excludit poteſtatẽ politicam et ſubiectionem politicam. quia illa poteſtas et ſubiectio non eſt a natura. Attamen nihilominus ex volũtaria ſubiectione qua homines ſe ſubdiderũt alterius poteſtati: facta eſt inequalitas vt vnus habeat poteſtatem talem ſuper alios. Secũdo probatur ſecunda pars concluſionis ſic. quia etiam ſi nullus habuiſſet poteſtatẽ ſuper alium: adhuc potuiſſent res humana volitione fuiſſe hincinde diſtincte et appropriate. Probatur. quia homines quibus res fuiſſent cõmunes: potuiſſent cõmuni conſenſu eas diſtinxiſſe et appropriaſſe. et tũc nulla iniuſticia nec iniuria nec preiudiciũ fuiſſet alicui factum. quia volenti nõ fit iniuria.

Secũda concluſio

Modus quo per legem poſitiuam eſt facta diſtinctio dominiorum potuit eſſe triplex. Probatur. Nam illa diſtinctio potuit eſſe facta per aliquod completum dictatum: aut ab habente poteſtatem paternam: aut ab habente poteſtatem politicã aut per dictatum de cõmuni conſenſu hominũ: ſine dictatiõe alicuius alterius habentis poteſtatem ſuper ipſos. quodlibet autem taliter dictatum: poteſt dici lex poſitiua. igitur. Maior declaratur exemplariter inductiue. Primo. Nam potuit eſſe quod adam cum haberet filios poſt lapſum diuiſerit filijs ſuis terram: dictans et volens quod hec eſſet illius et alia alterius. Similiter idem potuit Noe poſt diluuium facere cum terra eſſet tota ſua et ſuorum filiorum. et tale dictatum fuit vtique lex iuſta: quia lata ab habente poteſtatem ſuper illos quibus dedit eam legem et ſimiliter ab habẽte prudentiam. Similiter et ſecũdo potuit eſſe: quod ſi non eſſet vlla diuiſio facta per patres filijs: illis creſcentibus et multiplicatis: ſubmiſiſſent ſe homines alicui alteri a patre ſuo tanquam rectori et defenſori ſuo et principi vel cõmunitati principanti: et tunc ille dictaſſet quemadmodũ hec pars

deberet fore illius: alia alterius ⁊ illud cõpletum dictatum potuiſſet fuiſſe lex iuſta vt patet ex dictis. ¶ Et ſi diuiſio eſt facta per patres vel per principantem politice nõ tamen per aliquod dictatum predicto mõ: ſcꝫ ꝙ hec pars deberet eſſe illius alia alterius. potuit tamẽ eſſe facta ꝑ aliquod aliud completum dictatum ſcꝫ per tale. Quicũqꝫ occupauerit prius aliquã rem que in nullius eſt dñio: habeat eandẽ in proprietatem ſm quã legem fuit cõmuniter diſtinctio facta. ⁊ illud dictatũ poteſt dici lex poſitiua: vt patuit in ſolutione q̃rti argumenti in cõcluſione tertia: queſtionis decime. Similiter ⁊ tertio ſi nec ꝑ habentem paternam: nec per habentem politicam poteſtatem facta eſt diſtinctio: potuit tamen eſſe facta per cõmunẽ conſenſum hominũ. hoc inquam modo facta eſt diſtinctio per Abraam ⁊ Loth Geneſis xiij. quando Abraam dixit ad Loth. Ecce vniuerſa terra coram te eſt. ſi ad ſiniſtrã ieris: ego dexteram tenebo. ſi tu dexteram elegeris: ego ad ſiniſtram ꝑgam.

Queſtio. XII.

Vtrũ deſcriptiones

vſus ⁊ vſufructus ſint bone quibus dicitur. Vſus eſt ius vtendi alienis rebus ſalua rerum ſubſtantia. Vſufructus autẽ eſt ius vtendi ⁊ fruendi rebꝫ alienis: ſalua rerum ſubſtantia. Solutio queſtionis ſtat in octo ſuppoſitionibus: ⁊ duabꝫ concluſionibus: ⁊ ſex argumentoꝝ ſolutionibꝫ. ꝓme quattuor ſuppoſitiones ſunt ꝓambule ad primã concluſionẽ: alie quattuor ad ſecũdam concluſionem.

Prima ſuppoſitio

Vſus capitur dupliciter. Vno modo ꝓ actu vtendi. ⁊ ſic actualis equitatio equi: actualis inhabitatio domus: actualis comeſtio panis dicit̃ vſus: ⁊ illo modo vſus eſt res ſucceſſiua: nec hoc modo capit̃ vt eſt hic diffinitum: ſed hoc modo capitur hic: quando diffinit. id eſt quando ponit̃ in diffinitione vſus ⁊ vſufructus. ⁊ vſus talis dicitur vſus facti: put ſcꝫ factum diſtinguitur contra ius. id eſt accipitur pro vſu qui eſt actus vel factum quoddaꝫ. nõ autẽ eſt ius actum agendi licet poſſit procedere ex illo iure. Alio modo capitur ꝓut. id eſt qꝺ ius exercẽdi vſum ꝓmo modo captum. ⁊ illud ius diſtinguit̃ ab actu vtendi: quia vnum poteſt eſſe ſine altero. Nam cum quis nõ vtitur aliqua re: cuiꝰ tamen vſus eſt ſibi conceſſus: nihilominus habꝫ ius vtendi ea. ⁊ hoc ſecũdo modo vſus eſt res permanens. ⁊ eſt formaliter quedam relatio: ſicut ⁊ ius eſt relatio: capiendo ius vt captum fuit in ꝓma queſtione: quo mõ eſt genus ad vſum ⁊ vſufructum. ⁊ hoc modo capitur hic quãdo diffinitur.

Secũda ſuppoſitio.

Capiendo vſuꝫ ſecũdo mo: capit̃ adhuc dupliciter. Vno modo acceptiõe iuridica ſm quã ex ſui ratione ꝓſcindit ⁊ excludit ꝓprietatẽ a ſuo ſubiecto. ita ꝙ vſus id eſt ius vtendi aliqua re nõ compatitur ſecum ꝓprietatem ⁊ dñium perfectum ſuꝑ eandem rem in eodem ſubiecto. ⁊ hoc modo accipiunt vſum dñi legiſte. qꝛ ſm eos nullus dicitur hẽ vſum alicuius rei: niſi illa res ſit aliena: ſic ꝙ ꝓprietas ⁊ dñiũ ad alium ſpectent: ⁊ ratio eſt: quia ipſi accipiunt vſum ꝓut ſibi correſpondet ſeruitus tanqꝫ correlatio correſpondens relationi ſic ꝙ ex hoc ꝙ quis habet vſum alterius rei: correſpondet ſibi in illo ſeruitus quedam qua illa res ſibi ſeruit. ſm eos autẽ ſua res nemini ſeruit. capiendo ſeruitutẽ eo modo quo ipſi accipiunt. ⁊ hoc modo capitur quando hic diffinitur. Alio modo nõ ita ſtricta acceptione qualis eſt illa iuridica acceptio in doctrina legali vſitata: ſed largiori ſm quã nõ excludit ꝓprietatem ſeu dñium ꝓdicto mõ: imo ipm cõpatit̃. Nam ſi q̃s habeat ꝓprietateꝫ ⁊ ꝑfectum dñium alicuius rei: dicimus eũ hẽre ius vtendi illa re ſua: ⁊ ita habere vſuꝫ captũ ꝓ iure vtendi: imo videt̃ ꝙ etiam dñi legiſte ponũt aliquem vſum in eo qui habet ꝓprietatem rei loquendo de vſu cauſali. Nam licet formalis vſus preſcindat a ꝓprietate: nõ tamen cauſalis. Probat̃ aſſũptum. Nam vt patebit ipſi ponũt aliquẽ

vſufructum non pſcindentem a ꝓprietate quem vocant vſufructum cauſalē qui eſt realiter ipſa ꝓprietas vel dominiū directū ſimiliter aliquem vſufructum formalem preſcindentem a ꝓprietate: vt patebit in ſexta ſuppoſitione. igitur eadem ratione habent ponere duplicem vſum cum omnino ſit eadem ratio ponendi vtrunq;: vt patet intuenti rōnem ponendi.

Tertia ſuppoſitio.

Res quibus contingit homines vti: ſūt duplices. quedam ſunt quarum actualis vſus nō eſt earū conſumptio: vt domus: equus: ager. Nam poſtq̄ꝫ quis ē vſus domo: equo: agro: vel ſecuri: nōdum eſt res conſumpta. ſed adhuc manet: q̄uis diuturnus vſus illarum rerum diſponat tandem ad conſumptionem. Alie vero ſunt res quarū actualis vſus eſt earundem cōſumptio vel cōiunctam habet ſtatim conſumptionem. Exemplū. ſicut ſunt res comeſtibiles ꝛ potabiles. Nam vſus earuꝫ eſt earūdem comeſtio ꝛ bibitio. modo tales res comedere ꝛ bibere eſt eaſdem conſumere. vel habet earum conſumptioneꝫ ſtatim annexam. quia eis comeſtis ꝛ bibitis ſequitur earūdem corruptio ꝛ tranſitus in aliam ſubſtantiā. Similiter eſt de pecunia. Nam vſus naturalis ꝛ ꝑ ſe ipſius pecunie eſt eiuſdem diſtractio. eſt eniꝫ finaliter adinuenta: vt ſit medium quo fiant cōmutationes rerum humano vſui neceſſariarū: ꝛ ita finis eius eſt vt transferatur de vno in alium: que tranſlatio eſt diſtractio. hec autem eius diſtractio ē pecunie conſumptio: nō quidem eſſentialis vel ſubſtātialis. cum ipſa ī materia ꝛ forma permaneat longo tempore quantūcūq̄ꝫ diſtrahatur per multos: ſed eſt eius cōſumptio quo ad habentem qui cum eam diſtrahat eam conſumit quo ad ſe. quia amplius non retinet eius dn̄ium. Et dixi notanter eius vſus naturalis ꝛ per ſe eſt eius diſtractio. Nam eius vſus accidentaliter ſibi cōueniens ad quē nō fuit inuēta: poteſt eſſe aliud quid q̄ꝫ diſtractio: puta ſi quis ad oſtentationem ꝛ pompā vel gloriam exhibet eam oculis hominū: coram illis eam contrectando ſine eius diſtractione: vtitur quidem illa pecunia ſine eius cōſumptione: ſed talis contrectatio nō eſt eius vſus per ſe in quem finaliter eſt adinuenta.

Quarta ſuppoſitio.

Capiendo vſum pro iure vtendi etiā in legali acceptione adhuc accipitur dupliciter. Uno modo ꝓprie: vt ſic ad vſum requirit̄ ꝙ res reſpectu cuius quis habet talem vſum: nō conſumat̄ per eius actualem vſum: ſaltem ſtatim. ſic ꝙ eius vſus actualis ſit eius conſumptio vel annexā habeat conſumptionem de ꝓximo. Alio modo generalius: vt etiam ſe extendit ad impropriam acceptionem. quo mō etiaꝫ ius vtendi re cuius vſus eſt eius conſumptio dicitur vſus.

Prima concluſio

Deſcriptio vſus eſt bona ſaluis trib' circumſtantijs. Prima ſcilicet ꝙ capiatur vſus ꝓ iure vtendi: vt in p̄ma ſuppoſitione. Secūda ꝙ capiatur ꝓ tali iure ꝓ quali ipſum accipiunt dn̄i legiſte: vt in ſecunda ſuppoſitione. Tertia ꝙ capiatur ꝓprie: vt in quarta ſuppoſitiōe. Probatur. quia cōuenit omni contento ſub diffinito: ꝛ facit diffinitum differre a quolibet alio. ꝛ ſic ď alijs conditionibus. Cum em̄ p̄mo dicit̄ eſt ius ponit̄ eius genus. Jus em̄ ē gen' ad vſum vſufructum ꝛ ꝓprietatem: vt patuit in queſtione ſexta: ꝛ latius patebit q̄ſtione ſequenti. ꝛ per illud genus excluditur vſus captus ꝓ actu vtendi. Secūdo dicit̄ vtendi. Tertio dicitur rebus: in quibus duabus clauſulis tāgitur duplex terminus diffiniti. cum em̄ diffinitum ſit relatio. quia eſt formaliter ius: ius autē eſt relatio: congruebat diffinitū deſcribere ꝑ ſuum terminū. Jlle autem (loquendo de ꝓximo termino) eſt actualis vſus: ſed res circa quā talis actualis vſus exercetur: eſt terminus eius remotus. vnde eo ipſo ꝙ quis habet vſum. id eſt ius vtendi aliqua re habet habitudinem que terminat̄ ad rē illam vt ad terminū remotū: ꝛ ad actualē vſum tanq̄ꝫ ad ꝓpinquū. Unde in hoc qď dicitur vtendi excluditur ius quod habꝫ

creditor in pignore, talem enim eius ius nõ eſt ius vtendi pignore. immo ſi eo vtitur cõmittit furtum niſi crederet dñium permiſſurũ ſed eſt ius illud detinẽdi. Quarto dicitur alienis. quia predicto modo capiendo nullus habet vſum rei ꝓprie: quia vſui ꝑdicto modo capto correſpondet ꝓ correlatione ꝑnitus ipſius rei: ita ꝙ ſicut habens vſum habet ius reſpectu rei: ſaltem quo ad actum vtendi exercendum circa eam: ſic econtra rei tali ineſt ſeruitus correſpondens ꝑdicto vſui. Modo ſm dños legiſtas nulli res ſua ſeruit. Unde ſm eos in rebus reperitur duplex ſeruit9 ſcꝫ ꝑſonalis ⁊ realis. Perſonalis eſt quãdo res ſeruit rei animate puta homini: vt cum habeo ius tranſeundi per agrum vel ortuꝫ tuũ: ortus tuus ſeruit mihi. Realis autẽ eſt quãdo res inanimata ſeruit rei inanimate: vt ager agro: ꝑdiũ ꝑdio. Quinto dicit̃ ſalua rerũ ſubſtantia: quia vſus vt hic capit̃ eſt ius vtendi rebus quarum actualis vſus nõ eſt eaꝝ conſumptio. ⁊ ꝓ ꝯſequens oportet ꝙ ſit ius eis vtendi: ſalua eaꝝ ſubſtantia. Dictum eſt notanter in concluſione ſaluis tribus circumſtantijs. quia ſecus accipiendo ꝙ̃ ille circũſtãtie ſonent: diffinitio nõ eſſꝫ bona: vt probant quattuor ſequentia argumenta.

Primo arguitur

Illa diffinitio nõ conuenit actuali equitationi equi: que tamen etiam eſt vſus: igitur. Reſpõdetur nõ eſt vſus vt hic capit̃ ſm ꝑmã circũſtantiam ſcilicet pro iure.

Secũdo arguitur. Illa diffinitio nõ conuenit iuri vtendi re ꝓpria: qđ tamen ius etiam eſt vſus. igitur. Reſpondetur nõ eſt vſus eo modo de quo dicit ſecũda circũſtantia: ⁊ vt legiſte capiunt

Tertio arguitur. Illa diffinitio non conuenit iuri comedendi ⁊ bibendi res comeſtibiles et potabiles: quia illud ius nõ eſt ius vtendi illis: ſalua earũ ſubſtantia. ⁊ tamen ius eis vtendi eſt vſus. Reſpõdet̃ nõ eſt vſus quo mõ legiſte accipiũt: vt hic diffinitur.

Quarto arguitur. Uſus pecũie nõ eſt vſus: vt hic diffinitur: ⁊ tamẽ diffinitio iam poſita ſibi cõuenit: igit̃ diffinitio conuenit alteri a diffinito. Maior ꝓbat̃. quia vſus vt hic diffinitur: tñ conuenit circa res quaꝝ vſus nõ eſt earum conſumptio. Uſus autẽ pecunie eſt eius cõſumptio. igitur. Minor ꝓbatur. Si habeã ius pecunias tuas contrectandi in oculis hoĩm ad pompam vł oſtentationem: eo ꝙ eas mihi locaſti. iam habeo ius vtendi reb9 illis alienis ſalua rerũ illarum ſubſtantia. Dicendũ maior eſt vera de naturali vſu pecunie ad quem eſt per ſe ordinata que eſt diſtractio. ⁊ de tali vſu minor eſt falſa: quia tali conuenit diffinitio ꝑdicta. Nam talis vſus eſt e9 conſumptio. Si aũt loquimur de actuali vſu pecunie: maior eſt falſa: ⁊ minor vera. Sed ꝓ ſecũda concluſione ponenda ſequunt̃ alie quattuor ſuppoſitiões. eſt ꝙ̃

Quinta ſuppoſitio.

ſicut vſus fuit acceptus dupliciter: vt in ꝑma ſuppoſitione: ita etiaꝫ vſuſfructus. Nam ꝑmo capitur ꝓ actu vtendi ⁊ fruendi reb9. ⁊ ſic capitur quãdo ponit̃ in diffinitione. Alio modo ꝓ iure vtendi ⁊ fruendi. ⁊ ſic capitur quando ponit̃ ꝓ diffinito.

Sexta ſuppoſitio.

Sicut vſus captus ꝓ iure vtendi fuit acceptus dupliciter: vt in ſecũda ſuppoſitione: ita etiam vſuſfructus. Nam aliquãdo capitur ꝓut preſcindit a ꝓprietate. ⁊ ſic nullus habet vſufructum alicuius rei cuius ipſe idem habet ꝓprietatem. ſed oportet ꝙ ꝓprietas illius rei ſit alterius. Unde ſm dños iuriſtas ſi habeo vſufructum alicuius rei: vt viridarij: ſi poſtea perueniat ꝓprietas eiuſdem rei ſcꝫ viridarij ad me: expirat vſufructus. ⁊ hoc modo capitur hic ⁊ ille vſufructus vocatur formalis ⁊ aliquando dicit̃ pars dñij: eo ꝙ vſufructuarius loco dñi habeatur. quia fructus ei tã ꝙ̃ dño acquirunt̃: ſed in veritate non eſt pars dominij ſm Hoſtienſem. Alio modo prout nõ preſcindit a proprietate. quo modo diceremus (etiam ſm dominos iuriſtas) habentem ꝓprietatem alicuius rei

etiam habere vſufructum eiuſdem. quia poteſt eadem vti ⁊ etiam frui: ⁊ ille ab eis dicitur cauſalis. quod intelligi poteſt ſic. quia habens ꝓprietatem alicuius rei: habet eo ipſo etiam virtualiter vſufructum quia poteſt ratione ꝓprietatꝫ eius transfūdere in alterū ius vtendi ⁊ fruendi illa re.

Septima ſuppoſitio.

Ex hic nō capiuntur actus vtendi ⁊ fruendi illo modo quo in primo ſententiarū. diſtin. prima capiunẗ quomō ſunt actus voluntatis eliciti quibus voluntas amando inheret alicui rei ſcilicet vel ꝓpter alterum qualis eſt actus vtendi: vel ꝓpter ſe: qualis eſt fruitio. Alioqn nullus homo diceretur habere ius fruendi quacūq; creatura. quia nullus homo habet ius diligendi aliquā creaturā ꝓpter ſemet ipſam cum perverſiſſimū ſit frui creaturis ſic capiendo frui. ⁊ ꝑ conſequens nullus habet ius id agendi. ſed capiunẗ hic pro actibus etiam exterioribus qui nati ſunt exerceri circa aliquas res. ⁊ illo modo actus vtendi ⁊ fruendi differunt. quia tūc dicitur quis in ꝓpoſito poſſe vti aliqua re quando actum natum exerceri circa eam exercere poteſt dūtaxat in ſui vtilitatē. ſeu vtilitatem illius rei in ſe ſolum cōuertere. Sed tunc dicitur frui eadem quando nō ſolū illum actum exercere poteſt circa eam in ſui vtilitatem: ſed etiam poteſt vtilitates eiuſdem cōuertere in alterum. exempla autem poſtea patebunt de ſup.

Octaua ſuppoſitio.

Sicut vſus captus ꝓ iure vtendi etiam pſcindente a ꝓprietate fuit captus dupliciẗ: vt in q̄rta ſuppoſitione: ita etiā vſufructus captus ꝓ iure vtendi ⁊ fruendi etiam preſcindēte a ꝓprietate. Nam capitur aliquādo ꝓprie. ⁊ ſic nō conſiſtit niſi in rebus quarum vſus nō eſt earundem conſumptio. ⁊ ille vſufructus vocatur verus ⁊ de illo hic loquimur. vnde conſtituitur in fundo ruſtico ⁊ vrbano in edibus ⁊ ſeruis ⁊ iumentis ⁊ ceteris rebus etiam ſterilibus. Alio modo improprie. put etiam ius vtendi ⁊ fruendi rebus quarū vſus ē earum conſumptio dicatur vſufructus. ⁊ ſic nō capitur hic. ⁊ ille diciẗ quaſi verus Unde vtilitatis cauſa receptū eſt vt etiam in his que vſu conſumūtur conſtitui poſſit vſufructus quaſi verus: vt in pecunia: vino: oleo: frumento: ⁊ in ſimilibus.

Secūda cōcluſio

Deſcriptio vſufructus eſt etiam bona ſi ſaluentur tres circumſtantie. Prima. ꝙ capiatur hic vſufructus ꝑ iure: vt in q̄nta ſuppoſitione. Secūda. ꝙ capiatur ꝑ tali ꝓ quali dn̄i legiſte ipm̄ accipiunt vt in ſexta ſuppoſitione. Tertia ꝙ capiatur ꝓprie vt in octaua ſuppoſitiōe. Probatur. quia cōuenit omni contento ⁊c. vt ſupra. Cum enī dicatur primo. eſt ius: ponitur eius genus. vt ſupra. ⁊ in hoc ꝙ vltra vtendi ponitur etiam fruendi. diſtinguitur vſufructus ab vſu. quia vſus ex ſui ratione non hꝫ in ſe ꝙ ſit ius fruendi. ſed vſufructus ex ſui ratione habet ꝙ ſit tam ius vtēdi q̄ȝ fruendi rebus quarū quis habet vſufructum. Et hec differentia vſus ⁊ vſufructꝰ declaratur tribus exemplis. Primum ſi tm̄ vſus viridarij ſit tibi relictus: roſas ⁊ flores viridarij poteris carpere ad vſum tuū: ſꝫ alteri nō poteris vendere aut donare. Sed ſi vſufructus ſit tibi relictus: poteris roſas ⁊ flores alteri donare vendere ⁊ etiam ad vſum tuū retinere. Secūdū ſi in aliquo orto ſit tibi legatus tm̄ vſus: poteris quidem vti oleribus orti ad tuū vſum quotidianum: non autem vltra q̄ȝ tibi neceſſariuꝫ ſit capere nec alteri de oleribus illius orti vendere vel donare. ſed ſi quis tibi conceſſit vſufructum orti: poteris vti illis oleribus ꝓ te ⁊ etiam alijs vendere ⁊ donare. Tertium exemplum Si tibi conceſſi vſum gregis mei: poteris quidem grege meo vti ad ſtercorizandum tm̄: ſic ꝙ nō poteris capere lac: lanā vel fetum gregis: imo nec poteris ſtercorizare niſi agrum tuum. Sed ſi tibi conceſſi vſufructum gregis mei: poteris non ſolū ſtercorizare agrum tuū: ſed etiaꝫ alterius ⁊ nō tm̄ ſtercorizare: ſed etiam capere lanam: lac gregis mei: ⁊ nō tm̄ ꝓ te ſed etiam alteri illa vendere vel donare et non

tm̄ lac ⁊ lanam: ſed etiam fetum gregis, quia in iumentis ⁊ pecudibus ⁊ generaliter in quolibet animali irrationali fetus computat̄ in fructum. ſecus autem in animali rationali: puta in ancillis. Nam fetus vel partus ancille nō pertinet ad vſufructuariū: adeo ꝙ ſi tibi conceſſit vſufructum ancille: nō ob id poteris partū eius capere: ſiue ꝓ te ſiue illum alteri donando vel vendendo: licet poſſis operas ancille cōuertere in tuam vtilitatem atq; alijs illas operas concedere locando. Et ratio diuerſitatis eſt inter animalia rationalia ⁊ irrationalia, quia natura extimauit abſurdum ꝙ homo deberet eſſe in fructu id eſt computari ꝓ fructu. vl' dici fructus cum natura omnes fructus gratia hominis comparauit. hec tamen ratio nō militaret apȯ theologos cum etiam chriſtus dicatur fructus ventris beate virginis.

Tertio dicit̄ alienis, quia nullus habet vſufructū rei ꝓprie: vt hic capitur: vt patz ex dictis in ꝑma concluſione. Quarto dicit̄ ſalua rerū ſubſtantia, quia in rebus vſu conſumptibilibus nunq̄ȝ conſtituit̄ vſufructus ꝓprie captus: nec debet illa vltima clauſula ſic intelligi: ſalua rerū ſubſtantia, id eſt preſtita cautione de ſaluanda ſubſtantia: quaſi cautio ſit de ratione ⁊ deſcriptione vſufructus, quia nō eſt de ratione vel quiditate vſufructus ꝙ preſtetur cautio. Sed ſic debet exponi ſm̄ Hoſtieñ. id eſt dūmodo nō pereat ſubſtantia quaſi diceret. ita debet vti ⁊ frui ꝙ nō conſumat ſubſtātiam rei. vel ſi hoc nō placet exponat̄ ſic. ſalua ⁊c. id eſt vſufructus conſiſtit in rebus quarū vſus non eſt earum conſumptio. Et ſi queras. vbi eſt ſubiectiue illa entitas que vocatur vſufructus Reſpondetur eſt in ipſo homine vſufructuario. nam eſt in illo quod denoīatur ꝑ eam: ſicut relatio eſt in ſuo fundamēto vl' ſubiecto. Et ſi dicatur vſufructus eſt ius in corpore quo ſublato etiaȝ ipm̄ tolli neceſſe eſt: vt. ff. eo. l. j. ⁊ inſtitu. eo. in ꝑnci. ⁊ per corpus intelligit res ipſa cuius vl' circa quā quis habet vſufructum. Reſpondetur. non debet intelligi ꝙ ſit formaliter ⁊ inheſiue in tali re, quia tunc eſſet in duobus ſubiectis, quia iā ꝓbatum eſt ꝙ ſit in vſufructuario. Iteȝ nō denoīat ipſam rē circa quam vſufructus habetur. igitur.

Contra iſtam deſcriptionem arguitur tm̄ dupliciter q̄uis obijci poſſet ↄſimilibus argumentis illis quibus obiectum fuit contra diffinitionem vſus: quoꝝ ſolutiones etiam ſimiliter paterēt ex ſuppoſitionibus.

Primo arguitur

ſic. Ex deſcriptione vſufructus ſequitur ꝙ vſus poſſet vniuerſaliter predicari de vſufructu: vt illa ſit vera. oīs vſufruct⁹ eſt vſus, quia deſcriptio vſus poteſt vniuerſaliter predicari de deſcriptiōe vſufructus. Nam illa eſt vera. omne ius vtendi ⁊ fruendi alienis rebus ſalua rerum ſubſtantia eſt ius vtendi alienis rebus ſalua rerum ſubſtantia. conſequens autē eſt incōueniens: quia vſus ⁊ vſufructus diſtinguunt̄ ⁊ differūt. Dicendum ꝙ vſus etiam captus vt ꝑus deſcriptus eſt capit̄ vel conſideratur dupliciter. Uno modo ſine p̄ciſione vel excluſione fructus. ⁊ ſic ſpē ⁊ vniuerſal'r p̄dicatur de vſufructu: vt probat argumentum: nec hoc modo capiendo vſum differt vſus ab vſufructu: vt ſpecies a ſpecie: vel diſperatuȝ a diſperato: ſed tm̄ vt genus a ſua ſpecie. qꝛ tunc vſus eſt genus ad vſufructum: ſicut animal ad hominē: vnde tunc vſufructus includit vſum ſicut homo includit animal. ideo omnis habens vſufructuȝ alicuius rei. habet etiā vſum eiuſdem. Et huic cōcordat quod dicunt dn̄i iuriſte dicentes. Si alicui legat̄ vſufructus deducto vſu: nihil valet legatuȝ. quia verba repugnātia reperiunt̄ in legato. Iſta autem repugnantia non eſt ex alio niſi qꝛ de neceſſitate ſequitur. Ille habet vſufructum: ergo habet vſum. veruntamen (ſicut ipſi dicunt) ſi aliquis ſimpliciter legauit vſufructum: ⁊ poſtea ademit vſum: valet legatū quia habuit bonū initium: ſed tamen ademptio dicitur nulla. Alio modo conſideratur vel capitur cum excluſione ſeu preciſione fructus: ita ꝙ vſus eſt tm̄ vſus id eſt eſt ius tm̄ vtendi reb⁹ ⁊c. ⁊ ſic diſtinguitur ab vſufructu adeo: ꝙ vnum non vere p̄dicatur de alio: quia ſi tunc diceret̄

vſufructus eſt vſus: ſenſus eēt. vſufructus eſt tm̄ vſus. id eſt. eſt ius tm̄ vtendi ꝛ ꝑ conſequens non fruendi. ꝛ ſic vſufructus non eſſet vſufructus quod implicat. ſicut ſi aīal caperetur pro illo quod tm̄ habet animaꝫ ſenſitiuam: non vere diceretur de homine nec ecōtra homo de animali. Et vſus hoc modo captus vocatur a dn̄is iuriſtis vſuſ nudus: nō per denudationem a iure vtendi ſed ꝑ denudationē a iure fruendi.

Secūdo arguitur

Illa deſcriptio conuenit dn̄io vtili: ſed dominiū vtile diſtinguitur ab vſufructu. igiť conuenit alteri a diffinito. Maioꝛ ꝓbatur. quia dn̄ium vtile eſt ius vtendi ꝛ fruendi alienis rebus. ſalua earum ſubſtātia. Probatur exemplariter per ſingulas clauſulas Nam dicimus emphiteotam habere dominiū vtile illius terrule quam accepit in emphiteoſim: ꝛ ideo ꝙ habet eius dn̄ium vtile habet ius vtendi illa terrula atqꝫ fruendi. quia fructus eiuſdem terrule poteſt capere in ſui vtilitatem ꝛ cum hoc eoſdem ꝓut voluerit diſtrahere vendendo vel donando. Item etiam terrula talis eſt dicenda res aliena reſpectu ipſius: quia non eſt ſua per ꝓprietatem: quia tunc haberet dn̄ium directum eiuſdem: qd̓ ē falſum. quia illud manet apud dn̄m. Similiter illa terrula ſalua manet in ſubſtantia quando ea vtitur vel fruitur. Minoꝛ autem probatur. qꝛ nemo dicit vſufructuarium eſſe dn̄m rei cuius habet vſufructum. ꝛ tamen ſi eſſet ideꝫ cum dn̄io vtili: ipſe diceretur etiam dominus rei. Item qui eſt dn̄s vel habet dn̄iuꝫ rei poteſt eandem rem in ſubſtantia vendere ꝛ diſtrahere. Modo vſufructuarius nūꝗ̄ poteſt rem ipſam in ſubſtantia vendere vel donare. licet fructus eius poſſit vendere. immo etiam vſufructuarius non poteſt vendere ius ſuum ſcilicet ipſum vſufructū ſm̄ Hoſtieñ. Dicendum ad hoc argumētum per duas ſolutiones. Prima eſt. negādo preſuppoſitum ꝙ ſit aliquod dn̄ium vtile in rerum natura. vnde non debet dici ꝙ emphiteota vel vaſallus habeat dominiū vtile in re emphiteotica vel feudali: ꝛ ſic nō conuenit diffinitio alteri a diffinito. Attecedens videtur fuiſſe illius quem Hoſtienſis vocat ſuum dn̄m. Nam Hoſtienſis in ſumma in titulo de feudis in capitulo qd̓ ius acquiratur vaſallo: mouet inter alia talem queſtioneꝫ. vtrum vaſallus habeat dominiū in re: ſaltem dn̄ium vtile. ꝛ arguit ibi ꝙ ſic: poſtea in cōtrariū. tandem nō ſoluēdo argumenta pro vel contra: dicit. Quicquid tamē ſuperius allegatum ſit: ſatis videtur poſſe dici ꝙ habeat vtile dn̄iuꝫ. ꝛ addit dicens. Sed dn̄s meus dicit ꝙ vtile dominiū eſt chimera. Hec ille. Nec valet argumentuꝫ: vaſallus habet vtilem actionem ꝛ tanꝗ̄ dn̄s poſſet rem quaſi vendicare. igitur habet vtile dominiū. Datur enim inſtantia in eo cui datur publiciana. ꝛ tamen tali nec directum nec vtile dominium cōuenit. vide ibidem. hec de prima ſolutione. Ne tamen recedať a modo loquendi cōmuni ponentiū aliquod dn̄ium eſſe vtile tm̄: diſtinctum a directo ꝛ etiam ab vſufructu: poſſet poni ſecūda ſolutio per quaꝫ poſſet etiam dictum illius ꝑme ſolutionis habere veritatem: ꝛ cum hoc dici ꝙ eſſet aliqua diſtinctio dn̄ij vtilis ab vſufructu. Diceretť ergo ſic. ꝙ ſi dn̄ium vtile dicat aliquod ius qd̓ intrinſece ſit aliqd̓ aliud ius ꝗ̄ ſit vſufructus: ſicut dicit quid aliud a dominio directo ſeu ꝓprietate: tunc dominiū vtile nihil eſt. quia vtiqꝫ non apparet ꝙ illi de quibus dicere ſolemus ꝙ habeant non preciſe vſufructum: imo habeant vtile dominiū: puta emphiteota ꝛ vaſallus habeant aliquod ius quod intrinſece ſit ꝛ quiditatiue aliud ius ꝗ̄ haberent ſi eſſent vſufructuarij. Habēt em̄ ius vtendi ꝛ fruendi re emphiteotica ꝛ feudali ꝛ nō plus. quia nō ꝓprietateꝫ. ꝛ hoc idem intrinſece ꝛ non amplius (quantū eſt de intrinſeca ratione) haberent ſi eſſent tm̄ vſufructuarij in illis rebus. Si igitur dn̄ium vtile debet eſſe aliquid: tunc illud dominiū eſt improprie dictum dn̄ium: ita ꝙ intrinſece nihil eſt vltra vſufructum. ſed in extrinſecis circūſtantijs bene diſtinguiť ab vſufructu. Hee autem circumſtantie multe ſunt ſm̄ ꝙ dominiuꝫ vtile multipliciter reperitur ꝛ diuerſis modis in vaſallis ꝛ etiā in emphiteotis. Una autem circūſtantia diuerſificans eſt. Nam tunc illud ius dꝛ ꝓprie loq̄ndo dn̄ium vtile

quando habens ipſum poteſt non tm̄ vendere fructum illius rei ⁊ diſtrahere, ſed etiam ipſum ius poteſt vendere quomō reperitur in emphiteota ⁊ vaſallo: ſed quando nō poteſt illud vendere ſed ſolum fructus tunc retinet ſibi nomen cōmune ſcꝫ vſufructus. Item dñium vtile eſt diuturnius vſufructu. vnde in locatione longi tp̄is trāſfertur dñium vtile in ꝯductorē. ſecus in locatione modici tēpis, ꝑut vult panoꝛ. in. c. ex lrīs. de iurepatronatus. ſed illa nō arguūt diſtinctionē intrinſecā ſpecificā ſicut albedo diuturna nō diſtinguit̄ ſpecie ab albedine vnius diei. Aliqn̄ etiam ꝑ talēꝫ circūſtātiam extrinſecam diſtinguit̄. quia habens vnle dñium habꝫ illud perpetuo vt in emphiteota ⁊ vaſallo. vſufructuarius aūt ad tempus: ſed nec hec extrinſeca circūſtantia diſtinguit vniuerſaliter quia etiam poſſunt ambo illa iura eſſe tp̄alia ⁊ ambo etiam extendi ad heredes ⁊ eſſe perpetua: qꝛ vſufructus acquirit̄ ex ꝯceſſione aliqn̄ tēpali aliqn̄ ꝑpetua, ſic etiā emphiteoticū ius aliqn̄ acquirit̄ tp̄ali conceſſione aliqn̄ perpetua. Et ꝑ hoc ſolueret̄ argumentū. Dicendum em̄ ꝙ nō eſt incōueniens ꝙ cōueniat dñio vtili: quia illud eſt intrinſece idem cū vſufructu licꝫ extrinſece diſtinguat̄ ab eo. deſcriptiones aūt dant̄ ſm̄ intrinſeca. Item ꝙ dñium vtile quale dicit̄ vaſallus habere nihil iuris addit vltra vſufructū: quantuꝫ eſt de intrinſeca rōne vſufructus. Poſſet etiā phicum ⁊ methaphiſicū argumentum ad idē adduci: ꝙ tā dñiū vtile ꝙ̄ vſufruct⁹ nō ſunt niſi relatiōes q̄dā fundate in hoīe in ordine ad aliquā rē vtilē. mō ille relationes hn̄t idē fundamentū ⁊ eundē terminū. igit̄ etiam ipſe relationes ſunt eedem. quia ex extremis ſolemus arguere diſtinctioneꝫ ⁊ identitatem relationū. Hoc tamen argumētuꝫ poſſet pati inſtantiam. qꝛ aliquādo inter eadem extrema reperiunt̄ diſtincte relationes etiam genere: vt diſtinctio ⁊ diſtantia inter a ⁊ b. quia ꝑ̄ma eſt intrinſecus adueniens: ſecūda nō. Aliter tamen etiam eoꝝ diſtinctio patere poteſt ex deſcriptione feudi quā dat Hoſtieñ. in titulo de feudis caplō ꝑ̄mo: vbi ſic dicit in ſecūda deſcꝑ̄tione. Feudū eſt illud beneficiū quod ex beniuolentia alicuius ita tradit̄ alicui ꝙ ꝓprietate eius rei q̄ in feudū dat̄: remanente apud dantem: vſus ⁊ vſufructus eiuſdem rei ita ad accipientem tranſeat vt ad eū heredeſqꝫ ſuos maſculos ⁊ feminas: ſi de eis noīatim dictum fuerit: in ꝑpetuum pertineat ad h̄ vt ipſe ſiue eius heredes: fideliter dño ſeruiant: ſiue illud ſeruitium noīatim dictum fuerit a dño quale eſſe debeat ſiue indeterminate ſit ꝓmiſſum. Hec ille. Ex quibꝰ verbis patet ꝙ tantū ſuꝑaddit aliqua extrinſeca rationi vſufructus. Unde arguitur ſic. In vaſallum transfert̄ vſufructus quādo ſibi conceditur feuduꝫ, igitur eſt vſufructuarius quantum eſt ex intrinſeca ratione vſufructus: licꝫ aliqua ſuperaddātur, ꝓpter que accepit nomē vaſalli relicto noīe vſufructuarij.

Queſtio. XIII.

Qualiter differūt

⁊ conueniūt vſus ⁊ vſufructus inter ſe. Reſpondetur ꝙ conueniūt triplici cōuenientia. Prima. Quia ſi vſus accipiatur ꝓut nō excludit vſufructum: vſus eſt genus ad vſufructum, ⁊ ſic conueniunt ſicut genus ⁊ ſpecies. Scđa. Quia ſic accipiendo vſuꝫ ſunt ſpecies eiuſdem generis: ſubalternatim tamen poſite. quia ambo continentur ſub illo genere quod eſt ius quod p̄dicat̄ de vtroqꝫ: ⁊ eſt in plus ad ea: vt in ſequenti queſtione patebit. Tertia. quia ſi etiaꝫ accipiatur vt vſus preſcindit a fructu conueniūt ſicut due ſpecies eiuſdem generis non de ſeinuicem predicabiles. Prima autem differentia eſt. quia capiendo vt in ꝑ̄ma cōuenientia differunt ſicut genus ⁊ ſpecies. Secūda capiendo vt in ſecūda cōuenientia differūt ſicut due ſpecies ſubalternatim poſite. Tertia. quia capiendo vt in tertia cōuenientia: differunt ſicut due ſpecies nō de ſeinuicem predicabiles. Quarta auteꝫ eoꝝ differentia patuit in ſecunda concluſione per tria exempla.

Et ſi queras qua-

liter ſe hn̄t ꝑ ꝯuenientiā ⁊ differentiā vſus ⁊ vſufructus ad illa q̄ttuoꝛ ſcꝫ ad ius dñiū ꝓprietatē ⁊ poſſeſſionē. Rn̄det̄ ꝑ quatuoꝛ

dicta ſicuti queſtio querit d̄ q̄tuor. Primū. vſus ⁊ vſufruct⁹ habent ſe ad ius ſicut ſpecies ad ſuū gen⁹. ꝓbatur Nam ius de vtroqꝫ eorū quidditatiue p̄dicat non conuertibiliter. eſt etiā in plus q̄ ſit vſus vel vſufruct⁹. p̄dicatur etiā de aliis q̄ de illis q꜡ etiam de ꝓprietate ⁊ poſſeſſione vt patebit. quid aūt ſit ius patuit q̄ſtione prima. Scd̄m dictū. vſus ⁊ vſufructus habēt ſe eodem modo ad dominiū ſicut ad ius ⁊ hoc capiēdo dominiū generaliter. ſi aūt capiatur ſtricte habēt ſe ad dominiū ſicut ſe habent ad ꝓprietatem. Prima pars dicti ꝓbatur. Nam ſi capiat dominiū generaliter: cōuertitur cū iure. ⁊ ꝙ aliquādo poſſit ſic accipi ꝓbatum eſt in q̄ſtione prima. ⁊ h̄ modo vſus ⁊ vſufructus eſſent ſpecies dominij ſicut iuris. ⁊ etiam hoc modo capiēdo dominiū fuit dominiū diuiſū in dominiū imꝑfectum qd̄ cōp̄hendebat vſum et vſufructum. ⁊ in dominiū ꝑfectum. qd̄ cōp̄hendebat ꝓprietatē: vt patuit. q. vj. Secūda pars dicti ꝓbatur: quia ſtricte capiēdo dominiū idē eſt qd̄ ius ſimpliciter dictum: qd̄ ille habet in aliqua re qui habet in ea ſimpliciter ius adeo ꝙ poteſt eā alienare: diſtrahere: vendēdo: donādo deſtruendo ⁊ ꝯſumendo. ⁊ tale ius eſt ꝓprietas. ideo dominiū ſtricte captū eſt idem qd̄ ꝓprietas. ideo ſicut ſe habent vſus ⁊ vſufructus ad ꝓprietatem (que habitudo iam explanabit) ita ſe habent ad dominiū. Tertium dictū. vſus ⁊ vſufructus ſe habēt ad ꝓprietatem. ⁊ ecōtra ſicut ſpecies diſtincte non ſubalternatim poſite ſub eodem genere: qd̄ etiam vniuoce de eis predicatur: ſcꝫ ſm̄ ꝑfectius ⁊ imꝑfectius. Probat. nam omnia illa tria ſūt ſpecies iuris. ius enim diuidit ⁊ deſcendit in ea: ſicut in ſuas ſpecies. ⁊ hoc tali modo. Nam ius (vt h̄ accipimus: ſicut ⁊ diffinitū fuit q̄ſtione p̄ma) ſic diuidit. quoddā eſt ius ſm̄ quid vel imꝑfectum. ⁊ quoddam eſt ius ſimpliciter dictum ⁊ ꝑfectum. Primū dicit illud qd̄ ſic ſe habet ꝙ habens ipm̄ non habet facultatem p̄ſe in rem ipſam quo ad ſui ſubſtantiam: adeo ꝙ nec poteſt illam rem ꝯſumere: nec diſtrahere vendēdo: donando. ⁊ ſic de aliis. ſed tm̄ habet ius in vſum ip̄⁹ rei: ſic ꝙ vtilitatem eiuſdē pōt capere. ⁊ illud ius habet illas duas ſpecies. ſcꝫ vſū. ⁊ vſufructū. Scd̄m autē dicit illud qd̄ ſic ſe habet ꝙ habens ipm̄ habet facultatē etiam ī rem ipſam quo ad eius ſubſtantiā. adeo ꝙ poteſt illam rem cōſumere vel diſtrahere: eam vēdendo ⁊ donando alteri. ⁊ illud vocatur ꝓprietas. ⁊ cuilibet illoꝝ cōuenit deſcriptio iuris ⁊ vniuoce de eis p̄dicatur. ⁊ hoc ſm̄ ꝑfectum ⁊ imꝑfectum. q꜡ primum eſt ius imꝑfectum. ſcd̄m autē eſt ꝑfectum. he etiam tres ſpecies ſic ſe habent ꝙ nō reperiunt in eodē ſubiecto reſpectu eiuſdē rei eo ꝙ null⁹ idem habens ꝓprietatem alicuius rei habet eiuſdē rei vſum vel vſufructum loquendo de vſu ⁊ vſufructu formali. Quartū dictū. vſus ⁊ vſufruct⁹ ſe habent ad poſſeſſionē: etiam ſicut ſpecies diſtincte: non ſubalternatim poſite ſub eodē genere. Nam omnia illa tria ſūt ſpecies iuris. ponit enī in deſcriptionib⁹ omniū illorum triū vt patuit de primis duabus ⁊ de poſſeſſione patebit ī ſequēti q̄ſtione. Uñ ⁊ poſſeſſio eſt quoddam ius. qui enī iuſte poſſidet aliquā rem: habet ius aliquale in illa re ſcꝫ ius eam detinendi.

Queſtio. XIIII.

Utrū deſcriptiones ꝓprietatis ac poſſeſſionis ſint bñ poſite quibus dicit. Proprietas ē dominium rei iuſtis modis queſitū. Poſſeſſio eſt corporalis rei detentio: corporis ⁊ animi: iuris adminiculo īteruenīēte. Solutio ſtat in trib⁹ ꝯcluſionib⁹ ⁊ octo argumentoꝝ ſolutionib⁹.

Prima ꝯcluſio. Diffinitio ꝓprietatis nō eſſet bona: ſi caperet dominiū generaliter vt ſcꝫ conuertit cum iure. q꜡ tunc cōueniret etiā vſui ⁊ vſufructui. nam vtrunqꝫ illoꝝ eēt h̄ modo dominiū. id eſt ius rei iuſtꝫ modis q̄ſitū: ⁊ tm̄ nec vſus nec vſufruct⁹ ē ꝓprietas.

Scd̄a cōcluſio. Deſcriptio ꝓprietatis eēt bona ſi caperet dominiū ſtricte pro eo dominio atqꝫ iure quod ē ſimpliciter ius in re. Nam nullus habet ſimpliciter ius in re niſi habeat ꝓprietatem in ea: ⁊ tūc excluderet vſus ⁊ vſufruct⁹: q꜡ neutrū eſt ius ſimpliciter in re: ſed ſolū eſt ius ſm̄ quid ſcꝫ ad vtendū vel fruendū re. Unde vſuari⁹ ⁊ vſufructuari⁹ non dicunt domini rei in qua habent vſum vel vſufructū: ſaltē ſtricte loquēdo. Cōtra diffinitiōē

Primo ꝓprietatis. arguit. vſurarius habet ꝓprietatē in incremēto vſurario: et tamē illi ꝓprietati nō ꝯuenit p̄dicta diffinitio. q2 nō iuſtis modis acq̄ſiuit eā. igit. Maior ꝓbat dupliciter. Primo q2 plurimi doctores tenent ꝙ dominiū vſure trāffert in vſurariū Scdo ptz ex eo ꝙ vſurarius pōt rem acq̄ſitam ꝑ vſurariū mutuū vēdere: permutare aut al's alienare dūmodo non faciat ſe impotentē ad reſtitutionē: al's ſequeret ꝙ nō poſſemus talibꝫ aliq̄ vendere puta pānos predia ⁊ hmōi. Dicendū maior eſt vera apud aliq̄s tam iuriſtas q̄ʒ theologos. ſʒ de h alibi: ⁊ ſequēdo tales argumētū ꝓbaret deſcriptionē nō eſſe validā. ſʒ q2 multi tenēt ꝯtrariū maioris. ideo ſequēdo tales argumentū non ꝓbat ꝓpoſitū. q2 maior negat cū ſuis auctoribꝫ. Ad ꝓbationē dicendū ꝙ nō ſequit ille pōt illaʒ rem alienare. igit habet ꝓprietatē in ea. Nā in aliq̄bꝫ caſibus etiā raptor pōt alienare rem raptā vt pecuniā raptā dādo eā in elemoſynā. Vñ Alexāder in q̄rta pte ſūme. q. xc. membro ſcdo ait. De pecunia habita ꝑ vſurā vl' furtū pōt fieri elemoſyna ſi raptor vel vſurarius ꝓponat reſtituere equipollētē ⁊ habeat vnde reſtituat. vt ſi dando nō reddat ſe impotētē ad reſtituendū. hec ille. ⁊ tñ etiā fur nō habet ꝓprietatē in re furtiua nec raptor. Preterea etiā illos ſequendo diceretur ꝙ vſurarius nō pōt rem vſurariā alienare regulariter loquēdo ſicut nec fur. ſed de hoc latius patebit. q. lxix.

Scdo arguit. meretrix habet ꝓprietatē in p̄cio meretricij: ⁊ tñ deſcriptio non ꝯuenit illi eius ꝓprietati. q2 non iuſtis modis queſiuit eam. q2 ꝑ peccatū. Rñdet lʒ meretrix acq̄ſiuerit ꝓprietatem precij ꝑ actuʒ iniuſtum ſcʒ per fornicationē: non tamē ꝑ acceptionē iniuſtam. h ē: accipiendo preciuʒ non peccauit: lʒ id ꝓ quo accepit fuerit iniuſtum. ſufficit igitur ad ſaluandā diffinitionem ꝙ dominiū ſit acquiſitū acceptōe que nō ſit iniuſta ſeu cui acceptioni nō reſiſtit lex. ⁊ ſic eſt in acceptione precij meretricij. quia acceptioni non reſiſtit lex diuina nec humana: lʒ fornicationi ꝓ qua accepit reſiſtat lex diuina. Contrariū eſt in vſurario. nam actui ꝓ quo accipit ſcʒ actui mutuandi non reſiſtit lex. quia non ꝓhibetur aliquis mutuare proximo. imo cōſulitur atq3 incerto caſu p̄cipitur: ſed acceptioni incrementi ꝓ eodeʒ actu reſiſtit lex diuina ꝓhibens receptionem. ideo nimirū ꝙ nō cōquirat vſurarius ꝓprietatem in incremēto Unde ſi requireret ad ꝓprietatem ꝙ nō ſolum acceptio rei eſſet iuſta. ſed etiā omnes actus precij eſſent iuſti: ſequeret ꝙ mercatores vendētes diebꝫ ꝓhibitis merces: nō acquirerēt ꝓprietatē in precio earundē: etiā quātūcūq3 moderatū acciperent: eo ꝙ mediante peccato acquirūt illō. Idem ſequeret de eiſdeʒ qñ cum mendacijs ⁊ piurijs venderēt etiā ꝓ moderato ⁊ iuſto p̄cio.

Tertio arguit. in deſcriptione eſt nugatio. quia in rōne dominij includit ꝙ iuſtis modis cōueniat ei cui conuenit. quia in deſcriptione dominij etiaʒ generaliter capti dicit: eſt facultas ꝓpinqua aſſumēdi res ſm iura vel leges rationabiliter inſtitutas. Iteʒ in deſcriptiōe iuris eſt facultas ꝓpinqua cōueniēs alicui ſm dictamen prime iuſticie. Dicēduʒ ꝙ illa clauſula ponit ad maiorē explicationeʒ nec illa additio inducit nugationē q̄n tollat ꝑ illā regulā. Equalēs geminis ⁊c.

Tertia concluſio. deſcriptio poſſeſſionis poſita videt aliq̄liter bona. probatur ꝑ conditōes bone deſcriptionis: ſoluēdo argumenta poſſibilia contra eam fieri. ⁊ declaratur per ſingulas clauſulas. Primo eni dicit detētio: q̄ ponitur loco generis: ⁊ hoc cōgrue. q2 ſm iura poſſeſſio dicit quaſi pedum ſeſſio vl' poſitio. Secūdo dicit corꝑis et animi. idē illa detentio non debet tm̄ fieri corpore ſʒ etiam animo. ⁊ ecōtra. nam ſi corporaliter rem aliquā cōprehenderē: ſi nō id agerem ex animo volendi eam poſſidere: non eſſet illa detentio dicēda poſſeſſio. Vñ animalia irrationalia eo ꝙ animū poſſidendi nō habēt: nō acquirūt poſſeſſionē rei nec dormiētes: nec furioſi acq̄rere poſſunt poſſeſſionem: lʒ acquiſitā per eos tēpore quo rationē habebant retineant. Similiter ecōtra ſi rem aliquā apprehēderē ſolo animo: puta q̄ʒtū in me eſſet vellē eā tenere: nec tamē corporali actu eam contingerem nec contigiſſem per me vl' ꝑ alium: modo quo nata eſt acquiri poſſeſſio: non dicerer illaʒ rem poſſidere vel acq̄ſiuiſſe poſſeſſionem. Ter-

tio dicit rei corporalis. quia ſm dños iuriſtas incorporalia non poſſident niſi generaliter vel large loquēdo: ſed quaſi poſſident. Exemplū vt ius ꝑcipiendi annuū cenſum vel redditū eſt quid incorporale. Quarto dicit iuris adminiculo īteruenientē te. quia q̄uis aliq̄s inſiſteret alicui rei corpore ⁊ animo: ſi tamē non habet iuris adminiculū: ſic q̄ habeat ius ei ſic inſiſtendi non dicit poſſidere. Unde ſi ius ei obuiet vel non aſſit: non dicet poſſidere. ⁊ hoc aliquādo eſt ꝑpter rem ipā: vt ſi res ipa ſit ſacra. hec enim nec ab ignorāte nec a ſciente poſſidet. Cōtra illā deſcriptionē quam ponit dñs Hoſtienſis ⁊ fuit data p Azone.

Primo arguit ſic. predia vocant poſſeſſiōes. ⁊ tn̄ illis nō cōuenit illa diffinitio. q2 nō ſunt detentiones rei corporalis. q2 ſunt met res corporales detente ⁊c. Rn̄detur poſſeſſio aliqñ capit materialiter p materia circa quā verſatur poſſeſſio. ſcʒ p re poſſeſſa. ⁊ hoc modo p̄dia ſunt poſſeſſiones. ſed ſic nō diffinitur hic. Alio modo formaliter p quodā iure qd quis hʒ circa p̄dia vl' alias res corporales. ⁊ ſic diffinitur hic.

Scdo arguit. ſi poſſeſſio eſt quedā ſpecies iuris vt iam ⁊ in p̄cedēti q̄ſtione dictū eſt. igit p ſuo genere debet poni ius. non igit detentio. Rn̄detur ī deſcriptione formali debet poni genus p prima pte diffinitionis. ſed in cauſali non oportet. hic autē eſt deſcriptio cauſalis ſeu p̄dicatio cauſalis cum dicit eſt detentio. et reſolui debet in formalē hoc modo. id ē eſt ius quoddā qd acquirit p detentionē: ⁊ illud ius derelinquit in detinēte. p̄dicto modo: etiam ceſſante corporali detentione. q̄ enī nō ſit formalis p̄dicatio: pbatur. quia tunc ceſſante detentione fienda corpore et animo: ceſſaret poſſeſſio. ſicut ceſſante animali ceſſat homo. conſequēs eſt falſum. q2 poſtq̄ʒ accepi poſſeſſionē dom' p corporalem actum etiā animo factū circa domū: ſi poſtea corporaliter eidem nō inſiſtam: nō ideo perdidi poſſeſſionē. imo adhuc dicor habere poſſeſſionē vel eſſe in poſſeſſione domus. al's quis infinities perderet et reacquireret poſſeſſionē eiuſdē rei. Q2 autem formali p̄dicatione ſit quoddam ius: oſtēdūt alie deſcriptiones poſſeſſiōis ab' alijs date. Scda ergo eſt quā dedit Johes dicens. poſſeſſio eſt ius quoddā rem retinendi ſibi. Tertia quā dedit Azo in primis annis ſtudij ſui eſt: ius quoddā q̄ q̄s rem corporalem vere vel interp̄tatiue ſibi habeat. Quarta quā dedit Jacobus d Aretio eſt ius quoddā queſitū ex corporalis rei appꝛehēſione corpore ⁊ animo ⁊ iuris adminiculo concedente. Quinta ē Bar. ⁊ eſt ius inſiſtēdi rei non ꝓhibite poſſideri. Et ī hoc quod dicit inſiſtēdi. diſtinguit poſſeſſio a dominio ⁊ ab vſufructu. Nam dominiū eſt ius vendicandi ⁊ diſponendi de re ad libitū. Similiter per h̄ diſtinguitur ab vſufructu. quia ille eſt ius vtendi ⁊ fruendi. Inter illas autē deſcriptiones prima eſt cauſalis ⁊ exprimit modum per quē diffinitū acquirit. non autē dicit quid formaliter ſit. Alie autē ſunt formales dicētes quid ſit formaliter ⁊ quiditatiue poſſeſſio. quia dicūt q̄ ſit quoddā ius. Et q̄rta ex illis dicit tm̄ in generali q̄d ſit formaliter poſſeſſio: quia dicit tantūmodo ipā eſſe ius ⁊ vnde cauſet. ſed nō dicit effectū illius iuris qui effectus eſt termin' in quē terminat ius: ſicut relatio terminat in ſuū terminū. ſed alie quattuor etiā exprimunt effectū ⁊ terminū eius. quia illō ius habet p effectu et termino: h̄ q̄ eſt inſiſtere rei: lʒ non exprimant oīes effectus eiuſdē. Eſt enī alius effectus illi' iuris: ſcʒ poſſeſſiōis q̄ ipm natū eſt inducere acquiſitionē dominij. ⁊ eorū que ex eo ſequunt. Item ali' ⁊ tertius eſt q̄ ipm natū eſt ꝓducere interdictum qd p recuperanda poſſeſſione dari cōſueuit. Illos igit effectus ſimul accipiendo poſſet dari talis deſcriptio q̄ diceret formalem rationē ⁊ quiditatiuā poſſeſſionis vna cū cauſa p quā cauſatur ⁊ cum effectib' ꝓcedētib' ab ipa poſſeſſione. ⁊ diceret ſic. eſt ius rem corporalem habendi: retinendi ac eidē inſiſtendi: natū inducere acquiſitionē dominij ⁊ eorū que ex eo ſequunt: natum etiā ꝓducere quoddā interdictum qd ius acquirit p detentionē corpore ⁊ animo factam iuris adminiculo cōcurrente. Et non dico ſpecifice quale interdictū introducat. q2 tunc oporteret addere qd p recuperanda poſſeſſiōe dare cōſueuit. ⁊ ſic nomē diffiniti poneret in diffinitione qd eſſe non debet q̄ defectus eſt in

quinta diffinitōe q̄ fuit Bart. Dixi aūt notāter in ꝯcluſione tertia ꝙ illa deſcṗtio eſt aliqualiter bona: non autē omnimode quia lꝫ dicat quomodo cauſet᷑ non tamen expreſſe dicit quid ſit formaliter. ⁊ dato ꝙ implicite velit ꝙ ſit ius cauſatū ex ipa detentione: tñ non dicit qui ſint effectus vel act⁹ illi⁹ iuris ꝑ quos h̄ ius diſtingueretur ab alijs ſpeciebꝰ iuris: ideo nō eſt omnino bona. ſꝫ ē q̄dā notificatio. Vñ peritiſſimi neſciuerūt diffinire eaꝫ. vt dicit gloſa quedam iuris ciuilis. Vnde ⁊ oīs diffinitio ī iure ꝑiculoſa ē vt dicit iuriſconſult⁹.

Tertio arguitur. ſi deſcriptio eēt bona: ſequeret᷑ ꝙ cum ceſſarem a detentiōe corporali alicui⁹ rei mee deſineret poſſeſſio mea eiuſdē rei. ꝯſequēs eſt falſum. ſequela tamen patet. quia ceſſāte genere diffiniti ceſſat diffinitū. falſitas ꝯſequētis patet. qꝛ tunc quotiēs recederē corporaliter ab agris meis. perderē eorūdem poſſeſſionē. Scđo ꝓbatur eadē falſitas. Nam ſm dños iuriſtas poſſeſſio ciuilis ſolo animo retinet᷑: etiā ceſſante corporali apprehēſione. Patet itaqꝫ ſolutio ad hoc argumentū. qꝛ ꝓbaret ꝓpoſitū ſuū: ſi diffinitio intelligeret᷑ ꝑ p̄dicationē formalem: non autē ſi ꝑ p̄dicationē cauſalē. Naꝫ in deſcriptione vel p̄dicatiōe cauſali non oportet ꝙ ceſſante p̄dicato ceſſet ſubiectū vt ſi dicaꝫ. vox eſt repcuſſio aeris ⁊c̄. Naꝫ ipa vox aliq̄ꝫdiu manet: ceſſante repcuſſione aeris ⁊c̄.

Quarto arguit᷑. fur ⁊ raptor habent poſſeſſionē rei furate ⁊ rapte. et tamē tali poſſeſſioni ꝯuenit diffinitio illa. igit᷑ eſt mala. Maior ꝓbatur. quia ſi iſte cuius fuit res rapta vel furata: ꝓpria auctoritate vi accipiat eam de manibꝰ furis vel raptoris: furi vel raptori ſic ſpoliato eſt añ oīa reſtituenda res accepta: vt patet extra đ reſtitutione ſpoliatorū. in litteris. ⁊ ff. de vi ⁊ vi armoꝝ. l. ij. §. qui a me qđ nō eēt: ſi nō habuiſſet poſſeſſionē rei. Minor ꝓbatur quia talis detentio non habet iuris adminiculū. imo ius reſiſtit tali detētioni. Reſpondet᷑ maior eſt neganda ſaltem de poſſeſſione ꝓprie dicta. ⁊ illa hic diffinit᷑. ſꝫ habet quandā detentionē iniuſtam illi⁹ rei. et hec eſt nuda detētio facti ⁊ nō iuris. Ad ꝓbationem dicenduꝫ ꝙ hoc non eſt ex eo ꝙ iura velint dicere furem vel raptorem habere ꝓprie dictam poſſeſſioneꝫ talis rei: ſed hoc eſt ſtatutū in odium ſpoliantiū ⁊ auferentiū violenter res ſuas hominibꝰ. ⁊ etiaꝫ qꝛ nemo poteſt eē iudex in cauſa ſua. ideo rem furtiuā non debeo a fure recipere niſi auctoritate iudicꝭ corā quo oſtēdaꝫ rem eē furtiuaꝫ. Vnde ſm ꝙ dicit decretalis allegata. ex litteris: hoc fuit introductū ſm iuris rigorē ꝯtra iuris equitateꝫ q̄ quādoqꝫ p̄fertur rigori vt ibi dicit glo. et ideo dicit Innocēti⁹ in eadē decretali ſm opinioneꝫ ꝓbabilem multoꝝ. ſi conſtaret tunc ꝑ ſuaꝫ ꝯfeſſionē ipm eē p̄donem: vel conſtaret de ꝓprietate rei: eēt predoni reſtitutio denegāda. ⁊ hoc ideo. quia vere nūq̄ꝫ poſſedit: nec naturaliter nec ciuiliter. ſed ſolum habuit detentionē iniuſtam eius. Nec etiā iſta ꝯſtitutio ſcꝫ ꝙ predo vel fur eſt reſtituēdus ſi ſit ſpoliatus re furtiua vel rapta: eſt ꝯſtitutio legis diuine nec naturalis. ſꝫ ē poſitiua vt vult Ioh. ger. in tractatu de vnitate eccleſiaſtica ꝯſideratione. viij.

Quinto arguit᷑. ſi diffinitio ꝑ p̄dicationē cauſalē itelligeret᷑: tūc ad acq̄ſitionē poſſeſſionis req̄reretur ꝙ volens poſſidere: corꝑaliter apprehenderet rem taleꝫ. conſequēs ē falſū. Nā ſi claues celle vinarie vel horreorum mihi tradideris coram cella vel horreo: vendēdo vina vel merces q̄ ſunt ibi: tradita videt᷑ poſſeſſio per clauiū traditionē ſm dominos iuriſtas: etiā ſi nō apprehēdaꝫ illas res corporaliter. ita in quibuſdā alijs poſſet exemplificari. Reſpōdet᷑. res quaꝝ q̄s acquirit poſſeſſionē ſunt duplices. quedā ſic ſe habent ꝙ anteq̄ꝫ earuꝫ dominiū atq̄ꝫ poſſeſſio acquirit᷑: in nulli⁹ dominio ſunt nec exigit᷑ ad earum poſſeſſionē vel dominium acquirendū volūtas tradētis. vt ſūt gēme ī litore maris ⁊ aues in aere. ⁊ illaꝝ poſſeſſio nō acq̄rit᷑ ſine corꝑali app̄hēſiōe earūdē. Vñ ad h̄ ꝙ acq̄rerē poſſeſſionem talis gēme vel auis: non ſufficeret ꝙ eā vidiſſem vel aliū actū exercuiſſem circa eaꝫ: ſi nō eā corꝑaliter app̄hēderē. Siliť ſi ſū in turri: ⁊ video rem aliquā que ē ꝓ derelicto habita: nō acquiro ꝑ aſpectū ocloꝝ poſſeſſionē ei⁹. Alie ſūt q̄ ſic ſe habēt ꝙ añq̄ꝫ earū dñiuꝫ ſeu poſſeſſio acquirit᷑: ſūt ī alicui⁹ dominio: ⁊ exigit᷑ volūtas tradētis vt cum

mihi vendis domū vel agrum. ⁊ illarū re
rū poſſeſſio poteſt acquiri aliquando ſine
corporali apprehenſione vt ꝓbat argumē
tum: non tamē ſine corporali actu. Naʒ et
clauiū receptio lʒ non ſit corporalis appre
henſio rei vendite in cella vel horreo: ē ta
men actus corporalis. Modo in diffiniti
one ꝑdicta cuʒ dicit. eſt detentio corporis
debet capi detentio corporis vt ſe extēdit
ad actum corporalē: etiaʒ ſi nō ſit corpora
lis apprehenſio manibꝫ vel pedibꝫ. Vñ
nota ꝙ res de iſto ſcd̄o genere poſſunt ac
quiri quinqꝫ vijs ſine corporali apprehen-
ſione. Primo viſu. Nā ſi mihi rem tuā vē-
dideris que in cōſpectu ſit ⁊ ꝑ aſpectū ocu
lorum me poſſidere iuſſeris vel ꝓcurato
ri meo ꝑcipio tradendā cum in conſpectu
ſit vel cuſtodem appoſuero: q̄uis corpora
liter non apprehendā: tamē poſſeſſionem
acquiro. Scd̄o venditiōe rei. puta cōmo
daſti mihi rem tuā vl' pignore obligaſti vl'
depoſuiſti penes me ⁊ ipam mihi vendis:
tūc eo ꝙ pateris meā eē: videt illa res mi
hi tradita ⁊ ꝙ ego acqͥ ſiu erim poſſeſſio
nem eiꝰ. Tertio clauiū traditione: vt dedu
ctum eſt in argumento. Quarto cartarum
traditione. puta ſi vēdidiſti mihi mācipia
⁊ tradis mihi inſtrumēta mancipioꝝ. id ē
cartas in quibꝫ continet qualiter mācipia
emiſti: habeo poſſeſſionem mancipiorum
Quinto ſi ſcienter conduco mea ſcʒ conſti
tuendo me poſſidere nomīe tuo cui vēdo
nec eni cauſam poſſeſſiōis mihi muto. ſed
deſino poſſidere ⁊ aliū miniſterio meo poſ
ſeſſorem cōſtituo. is eni poſſidet cuiꝰ noīe
poſſidet. De iſtis vide diffuſiꝰ ī ſūma Ho
ſtieñ. in titulo de cauſa poſſeſſionis.

Queſtio. XV.

Utrū dominia re-

rum ab initio iuſte diſtincta poſſint in ali
os a ꝑmis dominis transferri ⁊ quot mo-
dis. Queſtio vnū ſupponit et duo querit.
ſupponit eni ꝙ dominia reꝝ fuerūt ab ini
tio iuſte diſticta ⁊ illud patuit. q. ix. ⁊. xj. et
intelligit illud ab initio: nō ſimpliciter ſed
poſt lapſum humani generis. hoc ſuppo
ſito querit duo Primo an ſi q̄s habeat do
miniū alicuiꝰ rei diſtinctuʒ. hoc ē ꝑ appro-
priationeʒ: ſic ꝙ res ſit ſoliꝰ eiꝰ: poſſit iuſte
fieri ꝙ alius incipiat habere dominiū di
ſtinctū illiꝰ rei ⁊ prior dñs deſinat eē eius
dñs. Scd̄o q̄rit: dato ꝙ iuſte fieri poſſit
q̄t modis id fieri poſſit. Solutio q̄ſtiōis
ſtat i q̄ttuor ꝯcluſionibꝫ ⁊ vno correlario.

Prima ꝯcluſio. dominia reruʒ di
ſtincta poſſunt iuſte a pri-
mis dominis trāſferri in alios. ꝓbatur: qꝛ
ſi non: maxime ꝓpter ſequens argumētum
Illoꝝ dominioꝝ tranſlatio nō poteſt fieri
iuſte: quoꝝ trāſlatio nō poteſt eē ſine iniu
ſta ceſſatione eorūdē. ſed dominioꝝ diſtin
ctorum a ꝑmis dominis ī alios trāſlatio:
nō pōt fieri ſine iniuſta ceſſatiōe eorūdeʒ.
igit talis trāſlatio nō pōt fieri iuſte. Ma
ior nota: minor ꝓbat. qꝛ ſi q̄ habēt diſticta
dominia reꝝ aliquaꝝ: iuſte domināt illis
rebꝫ. igit nō poſſūt ceſſare ab illa iuſta do-
minatiōe niſi iniuſte. qꝛ iuſtū nō tollit niſi
ꝑ ſuū ꝯtrariū puta ꝑ iniuſtū. Sed h̄ argu
mētū nō obſtat. nam ꝯceſſa maiore negat
minor. Et ad ꝓbatiōeʒ ꝯcedit antecedēs: ⁊
negat ꝯſequētia. nam a iuſta dominatiōe
pōt q̄s ceſſare volēdo ampliꝰ nō domina
ri tali rei. modo volēti non fit iniuria. igit
ꝙ aliꝰ dominet illi rei cui priꝰ aliꝰ iuſte do
minabat: fit ſine iniuſticia Ad ꝓbatiōeʒ cō
ſequētie cū dr: iuſtū nō tollit niſi ꝑ ꝯtrariū
ſcʒ ꝑ iniuſtū Dicēdū dupliciter. Primo
aliq̄d eē iuſtū pōt intelligi dupliciṫ. Uno
modo ꝙ ſit debitū: ſic ꝙ q̄s teneat ad illō:
⁊ ſi h̄ modo q̄s dominaret alicui iuſte. id ē
ꝙ teneret ei dominari: nō ceſſaret a domi
nio niſi iniuſte. ⁊ h̄ modo iuſtū nō tollitur
niſi ꝑ ꝯtrariū. Alio modo aliq̄d eſſe iuſtū
idem eſt qō eē licitū: ſic ꝙ illō eſt iuſtū me
facere qō mihi licitū ē facere. ⁊ hoc modo
qō mihi eſt iuſtū: pōt ceſſare mihi eē iuſtū
ſine iniuſticia: puta ſi ē tale iuſtū cui renū
ciare poſſum ⁊ tale eſt h̄ qō ē me domina
ri aliquibꝫ rebꝫ. quia eſt mihi licitū eis do
minari. ⁊ licitū ē mihi etiā eideʒ dominio
renūciare. ⁊ ſic ceſſat illō iuſtum ſine iuſti
cia que ſit in ipa ceſſatione vel abdicatiōe
dominij. Uel ſcd̄o dicendū ad ꝓbatio
nem ꝯſequētie ꝙ etiam in ceſſando domi
nari rei cui priꝰ iuſte dominabar: nō ceſſat
tale iuſtum dominiū niſi ꝑ iniuſtū: nō qui
dem iniuſticia que ſit in ceſſatiōe quaſi me
ceſſare ſit iniuſtū: ſed iniuſticia que eſt in
dominari: puta ſi poſt ceſſationem adhuc
eidē rei vellem dominari: illud dominari

eſſet iniuſtū ⁊ ſic ad iuſtum dominari ſuc-
cedit iniuſtum dominari. ſicut ad vnū con
trariorum ſuccedit reliquū.

Scda concluſio. duobꝰ modis pōt
fieri iuſta tranſlatio domini-
orum a ꝑmis dominis ī alios. probaṯ. qꝛ
poteſt fieri auctoritate priuata ſcʒ ipiꝰ ime
diati domini dominātis ſuꝑ rem ⁊ auctori
tate publica ſcʒ legis vel legiſlatoris. Pri-
mum ꝓbatur. nam ſi non auctoritate pri-
ta ſcʒ ipſius īmediati domini rei poſſet fieri
iuſta tranſlatio dominij de ſe in aliuʒ. hoc
eſſet ꝓpter aliquod illoꝛuʒ quattuoꝛ ſcʒ aut
quia fieret iniuria primo domino cedenti
dominio: aut ſecūdo domino recipiēti do
miniū: aut ipi rei transferende: aut legi ſu-
perioris ꝓhibentis primo domino ceſſio-
nem ⁊ tranſlationem dominij et ꝓhibentꝭ
ſecūdo domino receptionē. Modo ſtat ꝙ
nullum illoꝛū quattuoꝛ habeat locuʒ. igiṯ
poterit iuſte fieri tranſlatio dominioꝛuʒ a
primis in alios auctoritate priuata. Ma
ioꝛ ꝓbatur. quia non videtur alia via vel
ratio ob quā nō deberet poſſe auctoritate
priuata īmediati domini fieri iuſta tranſla
tio dominioꝝ. Minoꝛ ꝓbatur inductiue ī
omnibus quattuoꝛ. naʒ ſtat ꝙ īmediatus
dominꝰ rei velit amplius ſe non eſſe domi
num illius rei: ſed aliuʒ. Similiter ſtat ꝙ
non fiat iniuria rei transferēde. nam tūc fit
iniuria alicui: cum illud ſibi fit: qđ ſibi nō
iure fit. ſed ſi dominꝰ rei eandem transfert
in alium: nō fit illi rei niſi id qđ iure fit. nā
eo ipſo ꝙ quis eſt dominꝰ rei habet ius cir
ca eam. ⁊ ſi eſt ſimpliciter dominꝰ illiꝰ rei:
habet ius circa eam: non ſolum vtendi ea
ſed etiā eā transferendi in dominiū alteriꝰ.
Similiter ſtat ꝙ ſecūdus in quē vult trāſ-
ferre conſentiat in hoc ꝙ ipſe incipiat eſſe
dominꝰ eiuſdem rei. modo volenti non fit
iniuria. Similiter ſtat ꝙ nulla lex ſuperio
ris ꝓhibeat primo domino facere talē ab-
dicationem dominij a ſe et tranſlationem
eius in alterū. nec ſecūdo domino recepti-
onem. nam ſtat ꝙ talis abdicatio: tranſla-
tio ⁊ receptio ſit vtilis vtriqꝫ et reipublice.
cur ergo tūc ꝓhiberet eam lex que vtilia ꝓ
hibere nō debet. Secꝰ vbi lex ſuperioꝛ ra
tionabiliter ꝓhiberet ꝑmo domino abdi
cationem dominij vel alteri receptionē eo
ꝙ talis abdicatio vel alterius receptio eēt
nociua reipublice vel ſaltem ꝓhiberet mo
dum trāſferēdi eo ꝙ primus vellet trāſfer
re in ſcđm tranſlatiōe iniqua: qualis fit in
contractibꝫ iniquis vt in vſurarijs ⁊ ſymo
niacis. Scđo ꝓbatur illud idē de auctori
tate ꝑuata ſic. qꝛ quādo aliqua res trāſfer
tur de vno in alteruʒ ꝑ contractꝰ: tranſferṯ
auctoritate priuata. Modo res pōt tranſ-
ferri per contractꝰ iuſtos. igiṯ tranſlatio re
rum poteſt iuſte fieri auctoritate priuata.
Maioꝛ eſt nota ſaltem ſic intelligēdo ꝙ lʒ
tali tranſlationi aſſiſtat etiā auctoritas pu
blica: puta legis vel legiſlatoris approban
tis tales contractus: tamē nō fit talis trāſ-
latio per ſolam auctoritatē publicam: quo
modo fit in preſcriptione ⁊ vſucapione vt
patebit. ſed etiam cōcurrere debet volūtas
priuata contrahentiū. Sic igiṯ intellecta
maioꝛe. īpa patet ſic. Quia qđ fit volūtate
priuatoꝛū hominuʒ: diciṯ fieri auctoritate
priuata. modo tranſlatio facta ꝑ contractꝰ
fit voluntate priuatoꝛū hominum. igitur.
Scđm autē ſcʒ ꝙ auctoritate publica iu-
ſte fieri poſſit tranſlatio talis. probatur ſic
quia a principio anteqꝫ eſſent diſtincta do
minia rerū: ita ꝙ nullꝰ haberet ad hec ali-
quā rem ſibi ꝓpꝛiam. ſed quelibet res erat
omnibꝫ cōmunis: iuſte potuit auctoritate
publica ſcʒ legis vel legiſlatoris cōcedi di
ſtinctum dominiuʒ alicuiꝰ rei vni homini
ita ꝙ talis cepit eē primꝰ dominꝰ illius rei
⁊ hoc ꝑ appropriationē qua alijs ſecluſis
ſibi ſoli applicata fuit illa res ⁊ hꝰ iuſte: non
obſtante ꝙ illa res fuiſſet prius omniū ali
orū hominū. nec obſtāte ꝙ ille homo priꝰ
nunqꝫ fuit dominꝰ illiꝰ rei ꝑ appropriatio-
nem. Hoc antecedēs aſſūptū ſatis patuit
ſupra. q. ix. ⁊. xj. igiṯ et poſtea potuit et pōt
iuſte fieri auctoritate legiſlatoris ꝑncipis
vel legis ꝙ ꝑdictus primus dominus rei
cadat a dominio ſibi conceſſo per legeʒ. ⁊
ꝙ alius auctoritate eadē incipiat eſſe do-
minus. tenet cōſequentia. quia eadē eſt ra-
tio ad iuſtificandum vtrūqꝫ. ꝙ enī primuʒ
fuit tanqꝫ licitum iuſtificatuʒ: fuit ex eo ꝙ
omnes hoīes (quibꝫ oēs res erāt cōmu-
nes) ſponte ſe ſubiecerunt vel iuſta lege na
turali fuerunt ſubiecti alicui ꝑncipanti le-
giſlatori in quē atqꝫ in cuiꝰ legem conſenſe
runt: vel cōſentire tenebāṯ: qua lege ipe ali
quas ex illis rebus appropriauit aliquibꝫ

ſeclusis alijs ab earūdē vſu: ⁊ ecōtra alijs alias. igit̄ eadem ratione ſi nunc idē legiſlator ex cauſa rationabili ſua lege rationabili ⁊ iuſta auferat eas a primis ⁊ cōcedat eas alijs: poterit id iuſte fieri. Modo ſtat ꝙ habeat iuſtā legem iuſte auferentez eas a primis: ⁊ concedētē eam alijs vt ꝓbabo: igit̄. ratio ē eadē vtrobiꝗ. Exemplū autē de tranſlatione dominiorꝝ a primis in alios auctoritate publica patebit in ſequenti concluſione. Eſt igitur

Tertia concluſio. trāſlatio dominij rei de eo cōtra quē preſcribit̄ vl' vſucapit̄ in p̄ſcribentē ⁊ vſucapientē legitime: ſcꝫ ſeruatꝭ cōditionib' ſuandis ē iuſta. Exemplū. vt ſi tu es dominus alicui' rei imobilis: et ego eandē rem p̄ſcribo ſuatis ſingulis cōditionib': puta quattuor requiſitis ad legitimaꝫ p̄ſcriptionem ſcꝫ quia ꝑ tempus a lege diffinitū cōtinue ipſam poſſideo bona fide et titulo iuſto. et res eſt p̄ſcriptibilis: tunc tu cadis a dominio eiuſdē rei. ⁊ ego incipio eiuſdē eſſe dominus. Unde p̄ſcriptio eſt acq̄ſitio dominij rei imobilis ꝑ continuatiōeꝫ poſſeſſionis tēporis a lege diffiniti. id eſt ꝑ tempus a lege diffinitū. Et capio h̄ dominiuꝫ large ꝓ iure vt acceptū fuit in ꝓma q̄ſtione. nō eni curo hic an p̄ſcribēs acquirat in re preſcripta dominiū directuꝫ qḋ eſt ꝓprijſſime dominiū vel ſolum vtile vt quidam volunt ſm diuerſitatem p̄ſcriptionis. Nec video quomodo nō potuerit lex imꝑialis trāſferre rem talem in aliū etiā quo ad directum dominiū ⁊ priorem dominū exuere prorſus omni dominio. vt ſic magis fieret pax ꝓpter quaꝫ eſt p̄ſcriptio adinuenta. magis autem poteſt fieri pax quādo prorſus nullum dominiū apud priorē dominū remanet. Secundū exemplū. ſi ſis domin' alicuius rei mobilis: ⁊ ego eandē (ſuatis cōditionib' ſeruādis) vſucapiam: tu cadis a dominio illius rei. ego vero incipio eē dominus eiuſdē: ibi vtraꝗ trāſlatio eſt iuſta. probatur. quia illa trāſlatio fit auctoritate leg̃. q: legiſlator ſtatuit ꝙ p̄ſcribēs ⁊ vſucapiens rem ſeruatis ſingulis conditionibus requiſitis ad p̄ſcriptionem ⁊ vſucapionem legitimā ſit completa preſcriptione ⁊ vſucapione domin' illius rei ⁊ alius precedēs cecidiſſe debeat a dominio. ⁊ ſi legiſlator potuit talem legem ferre tunc tranſlatio erit iuſta. Modo legiſlator potuit talem legem ferre: vt patebit in quarta ꝯcluſione. igitur talis trāſlatio erit iuſta. Secundo ꝓbatur eadē concluſio. quia ſi non eſſet iuſta: maxime quia nō fieret cum conſenſu primi domini cōtra quē preſcribitur vel vſucapitur. ſed hoc nō obſtat. Primo quia talis tranſlatio fit cuꝫ conſenſu eius ꝓ tanto. quia ex quo conſenſit in principē legiſlatorem in hoc ꝙ potuit ſibi ſtatuere leges iuſtas: conſenſit etiam virtualiter in legem predictam priuātem eum dominio ⁊ concedentem illud alteri. Secūdo q: ſi non fiat cuꝫ conſenſu ſaltem formali ⁊ ſpecifico de illa tranſlatiōe: tñ ꝓpter hoc non fit ſibi iniuria: al's nec iuſte quis ꝓpter delicta ſua poſſet priuari aliquo temporali: niſi eo conſentiente formaliter et ſpecifice de illa pena: quod eſt falſum. cum pena ſit de nolitis. ſequela tamē ꝓbatur. quia in ꝓpoſito ꝙ is cōtra quem p̄ſcribitur priuat̄ dominio rei ſue per legem predictā ē. quia deliquit per negligentiā: ⁊ in penam illius delicti priuatur re ſua.

Quarta concluſio. legiſlator potuit licite talem legē ſtatuere ſcꝫ preſcribens rem imobilem vl' vſucapiens aliquam rem mobilem ſeruatꝭ debitis conditionibus: incipiat eſſe domin' eiuſdem rei completa p̄ſcriptione vel vſucapione: atꝗ is cuius res pri' fuit deſinat eſſe domin'. Probat̄: illud poteſt iuſte ſtatui a principe vel legiſlatore: qḋ eſt neceſſarium ad pacificam ſubditoruꝫ conuerſationem. ſꝫ predicta lex eſt huiuſmodi. igit̄. Minor probat̄. quia niſi ſeruaretur predicta lex puta ꝙ is contra quem quis preſcribit non caderet a dominio rei preſcripte: imo nihilomin' moueret ei' domin' q̄ntūcunꝗ longo tēpore eam neglexerit et eam dimiſerit in manu alterius: fierent lites innumerabiles vel odia plurima. naꝫ prim' domin' vl' heres ei' poſſet talem rem poſt q̄ntūcunꝗ tempus repetere. ⁊ cū valde difficile: imo q̄ſi impoſſibile eēt ꝓbatiōes ſufficientes adducere: etiā eſſet valde difficile vel īpoſſibile primo dn̄o iuſticiā miſtrari nec res ſibi debita poſſet ſibi reddi. nec iniuſtus poſſeſſor vl' detentor eijci. ⁊ ſic non ſolū generarent̄ odia inter primū dominū

⁊ ſecūdum.ſed etiaꝫ periclitaret̃ iuſticia et iniuſticia impurgata remaneret. ⁊ per conſequens pax in republica turbaret̃. Scđa ratio.ꝑnceps legiſlator iuſte potuit et pōt priuare aliquē dominio rerū ſuaꝝ ſi talis cōmiſit vl' cōmittit delictū qđ ē dānoſum reipublice.⁊ idē pōt illđ dominiū ꝯſequēter applicare alteri homini. Sed ille ꝯtra quē ꝗs ꝑſcribit vel vſucapit rem alienam cōmittit illud qđ ē dānoſum reipublice.ꝗ ꝑnceps legiſlator iuſte potuit ꝑ legem priuare talē dominio rei.⁊ illud idē dominiū aſſignare alteri puta ꝑſcribēti vel vſucapienti. ⁊ ſic ꝑ ꝯſequens ꝯcluſio vera. maior nota:minor ꝓbat̃.q2 is cōtra quē ꝗs ꝑſcribit eſt negligens circa res ſuas imobiles: nō colēdo eas.⁊ is ꝯ quē ꝗs vſucapit ē negligēs circa res ſuas mobiles nō capiendo fruct⁹ ⁊ vtilitates ꝑ ſe vel aliū ꝗ̄tuꝫ ē in ipo ex eis. Modo dānoſū ē reipublice nō coli res imobiles cuꝫ ex eaꝝ cultura ꝓuenire debeāt ea q̄ humano vſui ſūt neceſſaria ⁊ accōmoda.ſiliter ⁊ dānoſum eſt reipublice ꝙ ꝗs nō vtit̃ reb⁹ ſuis mobilibus ex q̄ꝝ vſu poſſet(ſi ipe vel ali⁹ vteret̃)ꝓuenire multiplex humana vtilitas. Scđo ꝓbat̃ eadē minor.q2 is ꝯ quē ꝑſcribitur vel vſucapit:negligēdo res ſuas ē cauſa ꝙ creſcit materia litigioꝝ turbantiuꝫ pacem reipublice.q2 ex ſua negligētia alius q̄ ꝑſcribit vel vſucapit rem:credit rem nō ēē alterius:ſed ſuā:⁊ ſic ꝯtēdit illam retinere.ecōtra alius lꝫ neglexerit rem ſuā non vult ꝑdidiſſe eam.⁊ ſic erit lis contraria paci.ergo cōmittit delictū dānoſum reipublice.

Correlariū

tertie ⁊ quarte cōcluſionis eſt ꝙ is qui ſeruatis cōditionib⁹ requiſitis ad legitimā ꝑſcriptionem vel vſucapionem ꝑſcribit vel vſucapit rem aliquā: nō tenet̃ illaꝫ rem reſtituere etiam in foro ꝯſcientie.ꝓbatur.q2 talis eſt iuſte factus ver⁹ dñs illius rei ea lege ſibi aſſiſtente q̄ habet reꝝ dominia trāſferre. Modo qui eſt ver⁹ dñs rei ⁊ iuſte factus ē talis dñs lege ſibi aſſiſtente q̄ habet reꝝ dominia transferre non tenet̃ reſtituere illam rem etiam in foro ꝯſciētie modo ſic eſt hic. Dixi notāter in maiore: iuſte fact⁹ domin⁹ illi⁹ ⁊c̄. Itē ea lege ſi ⁊c̄. ꝓpter vſurariū qui ſm aliquos etiā ſit verus domin⁹ incrementi vſurarij.ſed nec ſit iuſte dñs ei⁹:nec lege ꝑdicta ſibi aſſiſtente imo reſiſtente lege ſaltem diuina.

Queſtio.XVI.

Utrum deſcriptio

cōtractus ſit bona qua dicit̃.eſt vltro citroq3 obligatio. Exponit̃ hec deſcriptio in.l. labeo.§.contract⁹.ff.đ verbo.ſignifi. Solutio queſtionis ſtat in vna diſtinctione ⁊ quattuor ꝯcluſionib⁹.

Diſtinctio

eſt hec.Cōtract⁹ accipit̃ tripliciter. Primo ꝓprie quo modo de eo ponit̃ ꝑdicta deſcriptio.⁊ ē ſenſus talis.Contract⁹ eſt quoddā factū(nam contract⁹ conſiſtit i facto)ſeu eſt q̄dam actus ex quo actu vel facto orit̃ obligatio ex vtraq3 ꝑte.hoc modo emptio:venditio:locatio:ꝯductio ⁊ ſocietas ſunt contract⁹. Nā ſi emo a te equū obligatus ſum ad dandū tibi ꝑciū ⁊ econtra tu qui mihi vendidiſti obligat⁹ es mihi ad tradendū equū.ſi tñ non tradas:obligatio ſuccedit ad intereſſe illius ꝯtract⁹: ſaltem ad itereſſe intrinſecū. Siliter ſi cōduxi a te domū:ego obligor ad danduꝫ tibi mercedem que locagiū dicit̃:etiā ſi non intrarem nec inhabitarē eam.⁊ econtra.tu qui mihi eam locaſti teneris mihi ad patiendum me inhabitare:aut qđ mea intereſt ſoluere. Similiter ſi cōtraxi tecum contractu qui dicit̃ ſocietas ⁊ ego emi merces:tu vero penitētia ductus nō vis cōmunicare mecum in illis bonis.ego habeo actioneꝫ cōtra te ex contractu ſocietatis.⁊ ſic tu mihi obligaris. ⁊ econtra in caſu quo velles cōmunicare mecuꝫ:ego obligarer tibi. Et hoc modo donatio:mutuatio ⁊ ſtipulatio non ſunt contractus:vt patebit in ſecūdo membro diſtinctionis.nec etiam cōmodatio ſi eſt impleta:eſt hoc modo contractus vt patebit ibidem:lꝫ quādo eſt incompleta ſit hoc modo contract⁹ Secūdo modo capit̃ improprie.⁊ ſic eſt factum vl' act⁹ ex quo oritur tm̄ ex vna ꝑte obligatio: ſeu i quo tm̄ vna pars obligat̃. hoc modo donatio:mutuatio:⁊ ſtipulatio ſunt ꝯtract⁹ ⁊ nō ꝑmo modo.nam cū tibi dono equū:tu mihi nō obligaris obligatiōe ciuili ſcꝫ ex qua oritur actio.nec etiā es mihi obligat⁹ obligatiōe naturali: et hoc potenti que ſcꝫ nata ſit ꝓducere actionem:lꝫ ſis mihi obli

gatus obligatione naturali ſimplici ſcʒ ad gratitudinē que obligatio eſt impotēs ad pariendum actionē. ſed ego qui donaui tibi: ſum obligatꝰ ad tradendum tibi rem: ⁊ hoc ſi donatio incepit a ꝓmiſſione. ſecꝰ qñ incepit a traditione: ita ꝙ donādo mox tibi tradidi rem quā donare volui: tunc enī tradita tibi re: nulla ſū tibi obligatiōe obligatus. Item ego q̄ donaui tibi teneor tibi qñqꝫ ꝺ euictione rei donate. vt ſi tu qui es donatariꝰ feciſti magnas expenſas ī re donata ⁊ euincit̃ a te. ⁊ hoc ſi ego dolū cōmiſi donando eam tibi: puta ſciebam rem illam eē alienā. Similiter ſi ego mutuaui tibi centū: ego tibi nō obligor. ſed tu mihi. Uñ ſtipulatio eſt interrogatio precedens ⁊ reſponſio ſequens in continenti. vt ſi tu īterrogas me dicēs: ꝓmittis mihi dare cētū et ego incōtinenti reſpondeā: ꝓmitto iam ego feci tibi ſtipulationē. ſecꝰ ſi non in cōtinēti reſpōdiſſem. ſed ad alia diuertiſſem et poſtea tibi reſpōdiſſem dicēs ꝓmitto. tūc enī non ē ſtipulatio. Tertio mō accipit̃ magꝭ improprie. ⁊ ſic eſt actꝰ vel factū ex q̄ ex nulla pte orit̃ obligatio. ſʒ potiꝰ obligatio facta diſſoluit̃. h̄ modo illa duo ſūt cōtractꝰ. ſcʒ tranſlatio nudo pacto facta. ex q̄ trāſlatione nō agit̃ ad intereſſe ante implementū ꝯditionis Itē ⁊ liberatio ꝑ acceptilationē. Exemplū ſcꝺi vt ſi ego ſum obligatus ex ſtipulatiōe ⁊ dicam tibi: vis acceptum habere ꝙ ſoluerim ter tu dicas acceptum habeo. illuꝺ vocat̃ acceptilatio quia liberatus ſum ab obligatiōe: per hoc ꝙ tu acceptū habes me ſoluiſſe tibi. vnde acceptilatio eſt imaginaria ſolutio. et per illaʒ ſoluit̃ obligatio qua ego eram tibi obligatus. ⁊ lʒ obligatione illa ſoluta: ibi oritur alia obligatio qua ſcʒ tu obligaris ad non agendū contra me ex ſtipulatione p̄cedenti: tamē acceptilatio principalius reſpicit priorem obligationē ad diſſoluēduʒ q̄ꝫ ad pariendū illam ſequentē. Sic etiam tranſactio ſoluit p̄cedentē obligationē quā p̄ncipaliter reſpicit lʒ inducat nouam q̄ alter tranſigentiū obligatur ad non agendū ratione p̄cedentis obligationis ꝯtra alterū.

Prima concluſio. predicta deſcriptio ſtantibꝫ duabꝫ conditionibus eſt bona. Prima ꝙ cōtractus capiatur ꝓꝓrie. Secūda ꝙ ſit p̄dicatio cauſalis non formalis cum dicit̃. contractus eſt obligatio. ꝓbatur: quia tūc conuenit omī contento ſub diffinito. ⁊ ſic de alijs conditionibus.

Secūda concluſio. quecūqꝫ p̄dictarum conditionū deſit: deſcriptio nō eēt bona. Nam ſi p̄ma deſit nō cōueniet omī contento. quia nec donationi nec mutuationi nec ſtipulationi in quibꝫ non eſt obligatio ex vtraqꝫ parte ⁊ tamē illa ſūt contractus ſi non ꝓꝓrie capiat̃ contractus. Et ſi ſecūda deſit illa eſt falſa: contractus ē obligatio. Naʒ nullus effectus p̄dicatur formaliter de ſua cauſa. modo obligatio ē effectus contractꝰ. quia obligatio naſcit̃ ex cōtractu ſicut filia ex matre. ⁊ ꝯſequēter ex obligatione naſcit̃ actio. ⁊ ſic actio eſt neptis ipſius cōtractus.

Tertia concluſio. alia dat̃ deſcriptio contractus a Joh̄. de gerſona. cancel. pariſieū. in tractatu ſuo ꝺ cōtractibus in p̄ncipio. ⁊ eſt talis. Eſt cōmutatio ciuilis ⁊ legitima. et in illa ponit̃ cōmutatio ꝑ genere ⁊ ciuilis addit̃ ad differentiā mutationū naturaliū quas conſiderat naturalis philoſophia. contractꝰ enī ſpectant ad ethicaʒ ſiue moralem philoſophiam. ⁊ addit̃ legitima. id eſt legi conformis; ad differentiā contractuū illicitoꝝ vl̄ illegitimorū. Inuenta ē aūt cōmutatio ciuilis poſt peccatuʒ quoniā ſtatus innocētie habuiſſet omīa cōmunia. hec ille. Sʒ tamē hec deſcriptio patit̃ tres inſtantias. Nam emptio ⁊ vēditio ante omnē traditionem mercis vel precij ſūt contractꝰ. ita ꝙ verum ē dicere: illi ꝯtraxerunt. ⁊ tm̄ nondū eſt cōmutatio ciuilis facta. ſed ſoli conſenſus ſignis expreſſi ſūt celebrati. Scꝺa quia non cōuenit donationi quā tm̄ idem doctor ponit ꝑ ſpecie contractꝰ ibidē. Prima pars probat̃. quia donans non donat rem ꝑ aliqua alia re recipienda a donatario: al's non eēt contractus gratuitꝰ. Tertia quia pene omnes contractus ſūt introducti iuregentiū. igit̃ dato ꝙ ꝯtractus eēt cōmutatio: tamē eēt cōmutatio nō ciuilis ſcʒ a iure ciuili introducta. ſʒ a iuregentiū qꝺ diſtinguit̃ a iure ciuili.

Quarta concluſio. Contractus etiam poſſet ſic diffiniri: eſt actus qui eſt re litteris: verbis vel

conſenſu celebratus quo tráſfertur res de vno in alium quo ad aliquale dominium vel vſum vel etiam aliam ſpeciem iuris ſupra diffiniti. vel ſi debens tráſferre nõ tráſferat: obligatio ſuccedit ad itereſſe. Hec deſcriptio videtur ꝯuenire omni contractui ꝓprie dicto ⁊ etiam improprie dicto ꝙuis non magis improprie dicto vt patere põt diſcurrendo ꝑ omnes ſpecies cõtractus q̃ patebunt in ſequenti q̃ſtione.

Queſtio. XVII.

Que et quot ſũt ſpecies cõtractus: Solutio huius queſtionis ſtat ĩ recitatione quattuor modoꝛuꝫ ponendi et enumerandi ſpecies cõtractus. tres primi erunt quorundã theologorũ ⁊ ſũmiſtaruꝫ tractantiũ de ꝯtractibus.

Primus igiẗ modus enumerãdi eos eſt Joh. de gerſona cancellarij pariſienſis in tractatu ſuo de ꝯtractibus: cuꝰ ſententia (quo ad p̃ſens ſufficit) põt reduci ad tria dicta. Primũ octo ſunt ſpecies contractuũ ⁊ quattuoꝛ ꝓme ſunt ille. Prima emptio ⁊ vẽditio. Secunda mutuatio actiua ſeu mutui datio et mutuatio paſſiua ſeu mutui receptio. Tertia donatio actiua et donatio paſſiua ſeu doni receptio. Quarta eſt campſio ꝑ quã intelligit ꝑmutationẽ. Alie quattuoꝛ ſunt ille. Prima cõmodatio ⁊ accõmodatio. et cõmodatio eſt conceſſio vſus rei: cuꝰ vſus non eſt eius conſumptio ad cõmodũ alicuius gratis facta; ⁊ accõmodatio eſt receptio talis rei ad vſum. Secũda eſt locatio ⁊ conductio. Tertia emphiteoſis vel cenſualis penſio vel datio ad firmã. Quarta ẽ impigneratio. Secũdũ dictũ quattuoꝛ prime diſtinguũẗ a quattuoꝛ vltimis. naꝫ in quattuoꝛ primis tranſfertur res de vno in alium quo ad dominiuꝫ ſeu ꝓprietatem ſed in alijs quattuoꝛ quo ad vſum. Declaraẗ ſic. nam ſi emo a te equũ ⁊ tu mihi vendis: tu ceſſas eẽ dominꝰ vel habere ꝓprietatem equi: ⁊ ego incipio eẽ eiꝰ dominꝰ. Similiter ſi mutuas mihi centuꝫ: tu ceſſas eẽ dominus illoꝛuꝫ centum ⁊ ego incipio eẽ dominꝰ eorũdẽ. Similiter ſi donas mihi centũ: aut ſi ꝑmutas: ſeu vt ipſe loquiẗ cambis tuũ frumentũ ꝓ meo vino: tuam pecuniam ꝓ mea: puta aurũ ꝓ moneta vł econtra. tu ceſſas eẽ dominꝰ illius rei ⁊ ego incipio eſſe dominꝰ eiuſdem et ecõtra. Sed q̃ ad alias quattuoꝛ ſpecies ſecꝰ. Nam ſi tu mihi cõmodas equũ tuũ: non tranſfers in me dominiũ vel ꝓprietateꝫ. ĩmo illud retines tibi ſed tm̃ vſum. id eſt ius vtendi eq̃ tranſfers in me. ⁊ hec gratis ſine precio vł mercede. ⁊ ſic diceris commodare mihi et ego dicoꝛ cõmodare a te. Siłr ſi locas mihi eum: tu tranſfers in me tm̃ ius vtẽdi eq̃ ⁊ hoc ꝑ mercede que locagiũ diciẗ. ⁊ ſic diceris mihi locare ⁊ ego dicoꝛ a te conducere. Item ſi habes ꝓprietateꝫ alicuius terrule: ⁊ eã mihi concedis in emphiteoſim: ita ꝙ inter te ⁊ me celebraẗ contractus qui diciẗ emphiteoticꝰ qui alˢ diciẗ datio ad firmam: tu retines ꝓprietatem illius terrule ſed mihi cõcedis vſum et vſufructum illiꝰ et hoc nõ omnino gratis. quia teneoꝛ tibi dare annuatim certam penſionẽ lꝫ modicam. ⁊ hoc in recognitioneꝫ directi dominij apud te manentis. Siłiter ſi mihi creditori tuo: tu debitoꝛ meus impigneras rẽ aliquã: non tranſfers dominiũ illius rei in me. ſed remanes dominꝰ illius rei. ĩmo tu etiam non tranſfers in me vſũ ſeu ius vtẽdi illa re. quia ſi ea vtar contra tuam voluntatem: furtum cõmitto ⁊ vtilitatem ſi quã ex ea ꝑcepi: reſtituere tibi teneoꝛ vel defalcare de ſorte quã mihi debes. Unde etiaꝫ idem cancellarius dicit ꝙ ibi non eſt tranſlatio illius rei de debitore in creditorẽ nec quo ad dominiũ nec quo ad vſuꝫ. ĩmo nec quo ad poſſeſſionem. quia nihilominꝰ adhuc debitoꝛ retinet poſſeſſionẽ tam ciuilẽ ꝙ naturalem pigneris: tamẽ transfertur q̃ ad ius detentandi ipm̃ in caſu quo deficeret debitoꝛ in ſoluẽdo. quia tunc poſſet creditoꝛ ſibi ſatiſfacere de eo pignere. ⁊ ſic creditoꝛ per impignerationẽꝫ habet ius aliqđ in re illa qđ ante impignerationem nõ habuit. et ſic aliqua tranſlatio iuris eſt facta.

Tertiũ dictum ſufficientia illarum octo ſpecieꝝ poteſt ſic poni. qꝛ in ꝯtractu tranſferẗ res de vno ĩ alium q̃ ad aliqđ ius. aut igiẗ quo ad dominiũ aut q̃ ad vſũ. Si primũ hoc eſt dupliciter. qꝛ vł talis tráſlatio fit dato ꝑcio vel nõ dato precio. ſi ꝑmũ ſic eſt emptio ⁊ venditio. ſi ſecundũ ſic eſt mutuatio. Si autẽ tm̃ tráſferẗ vſus hoc ẽ dupliciter. quia vel res tráſferẗ pro precio. et

ſic eſt locatio ⁊ conductio. vel nullo precio ſed gratis: ⁊ ſic eſt cõmodatio. Cõtra iſtum modũ enumerandi arguit. quia deficit q̃drupliciter. Primo. quia multos contractus innominatos omittit, nec excuſat ex eo ꝙ nõ voluerit ponere ĩnominatos. nam etiã ponit ꝑmutationẽ q̃ eſt etiã ꝯtra ꝯus ĩnominat⁹ vt patebit ĩ quarto modo enumerãdi. Scḋo q2 emphiteoticũ cõtractum ponit ĩter illos in q̃bus res transfertur tm̃ quo ad vſum: ⁊ non quo ad dominiũ. ⁊ tñ in emphiteotico res trãſfert etiaʒ quo ad dominiũ et hoc vtile: lʒ nõ quo ad dominiũ directũ. ⁊ ſic nõ tm̃ quo ad vſũ ⁊ vſufructũ ſaltem tenẽdo ꝙ dominiũ vtile diſtinguat ab vſufructu de qua diſtinctiõe patuit ſupra. q. xiij. Tertio quia impignerationẽ ponit inter ꝯtractus q̃bus trãſfertur dominiũ vel vſus ⁊ neutrũ fit ĩpignoratione vt met fatet. igit. Quarto. quia cõtractum emphiteoticũ vocat cenſualẽ penſionẽ. ⁊ hoc male. q2 lʒ ex cõtractu emphiteotico ĩpe emphiteota obliget ad dandũ penſionẽ quandam dño: tm̃ ꝯtract⁹ emphiteotic⁹ nõ eſt illa pẽſio. et ſic nõ debet dici penſio. ⁊ ſi poſſit dici aliquo modo pẽſio: tñ nõ debet dici cẽſualis penſio. q2 cenſualis penſio debetur ex ꝯtractu cenſuali. modo ꝯtractus emphiteotic⁹ ⁊ cenſualis contractus multũ differunt: vt patebit in q̃rto modo enumerandi. igitur.

Scḋs modus enumerandi eſt Anthonini in tertia pte ſũme titulo. viij. ca. ij. ⁊ poteſt intentio eius reduci ad tria dicta. Primũ dictũ. duodecim ſunt ſpecies contractuũ. Prime ſex ſũt ille. Prima eſt donatio que eſt datio liberalis cũ ſcʒ nihil expectat retributiõis ex tali datione rei: niſi beniuolẽtia. Unde Areſtoteles. iiij. topicoꝝ. Donuʒ ẽ datio irreddibilis. id eſt eſt datio facta non ꝓpter equiualens reddendum datori. Alie autem q̃nqꝫ ſequentes ſunt illiberales dationes eo ꝙ ĩ eis dans expectat aliquid rehabere ab eo cui dat. Scḋa igitur eſt ꝑmutatio vł cambium: cum ſcʒ transfertur de vno in alium dominiũ alicuius rei vtilis ꝑ alia re vtili vt frumenti pro vino ⁊ huiuſmodi. Tertia ⁊ quarta ſunt emptio ⁊ vẽditio in quibus transfertur dominiũ rei de vno in alteruʒ ꝓ numiſmate vel ecõtra. Quinta ẽ mutuatio actiua. Sexta eſt mutuatio paſſiua ſeu mutui receptio. Alie ſex ſũt ille. Prima cõmodatio. Scḋa ꝑmutata cõmodatio: vt ſi ego cõmodo tibi equũ meuʒ vt tu mihi cõmodes bouẽ tuũ. Tertia et q̃rta ſunt locatio et conductio. Quĩta ⁊ ſexta ſunt pignератio actiua ⁊ pigneratio paſſiua. Secundũ dictũ. Sex prime differunt a ſex ſecũdis. patet. Naʒ in ſex primis transfertur res de vno in alium quo ad dominium: in aliis autẽ ſex tm̃ quo ad vſum: retento dominio. ⁊ hoc declaratuʒ eſt in ꝑmo modo enumerãdi. Tertium dictũ. ſex ſecunde habent quaſi ꝓportionalem correſpõdẽtiã ad ſex ꝑmas. ptʒ. Nã donationi correſpõdet cõmodatio: eo ꝙ vtrobiqꝫ res transfertur de vno ĩ alterum liberaliter ⁊ gratuite q̃uis in donatiõe q̃ ad dominiũ: in cõmodatione autẽ quo ad vſum tm̃. permutationi correſpondet ꝑmutata accõmodatio. Nam ſicut in ꝑmutatione transfertur res vtilis de vno in aliũʒ ꝑ alia re vtili. ⁊ hoc quo ad dominiũ: ſic in ꝑmutata cõmodatione transfert quo ad vſum vna res vtilis de vno in alium pro alia re vtili. Mutuationi autem actiue ⁊ paſſiue lʒ ꝓprie nõ correſpondeat aliquis alius ꝯtractus: tamen eis eſt aliqua (lʒ modicum) ſimilis ſcʒ ipſa impigneratio actiua ⁊ paſſiua: ꝓ quãto ſicut mutuũ recipiẽs tenetur reſtituere rem mutuo acceptam ipſi mutuanti: ſic creditor recipiens pign⁹ tenet illõ reſtituere impignoranti ſcʒ debitori: ſi debitor ſatiffecit creditori in eo qḋ ei debuit. Correlariuʒ ꝙ ille ſcḋs modus enumerandi ſpecies ꝯtractuum cõuenit cũ primo: et etiam differt a primo. Cõuenit. quia fere omẽs ⁊ fere eaſdem quas vnus ponit etiam alius ponit. Sed differũt. quia primus vnã ſpeciẽ ponit quã ſecũdus nõ ponit. ſcʒ emphiteoticũ contractuʒ: ⁊ ecõtra ſcḋs ponit vnã ſpeciẽ quã prim⁹ non ponit. ſcʒ ꝑmutatã accõmodationẽ. ⁊ ſic hi duo modi ſe mutuo excedũt. Scḋo differunt. quia lʒ (illis duabus ſpeciebus iam dictis exceptis) omneʒ reliquã ſpeciẽ ab vno poſitã etiam reliqu⁹ ponat: tamen differẽter: quia primus modus illas ſpecies que ſe habẽt correlatiue computat ꝓ vna. ſecũdus autem eaſdẽ ab inuicem diſtinguit: nõ tamẽ omnes tales diſtinguit ab inuicẽ. Nã ſcḋs nõ diſtiguit

dationem doni a receptione eiuſdē: nec ꝑmutationē in vno ꝑmutātiū a ꝑmutatiōe ī altero: nec etiā cōmodationē ab accōmodatione: nec ꝑmutatam cōmodationē in vno ꝑmutātiū cōmodante a ꝑmutata cōmodatione in altero. in alijs aūt diſtīguit.

Scōm correlariū. Scōs modus enumerandi non ponit in re plures ſpecies ꝗ̄ prim⁹: lꝫ ſcōs ponat duodecim et primus octo. qꝛ ſcōs ponit omnes ꝗ̄s prim⁹: vna dempta. ⁊ ecōtra: prim⁹ omnes quas ſcōs vna dempta. ergo eq̄les numero. Q̄ autē primus octo numerat ⁊ ſcōs duodecim: ē qꝛ aliquādo quas ſcōs ꝓ duabꝫ cōputat: primus cōputat ꝓ vna. ⁊ ecōtra. Cōtra illum modū arguit. qꝛ deficit ꝗntuplicit. Primo eo modo quo prim⁹. Scōo quia non ponit emphiteoticū ꝯtractū. Tertio quia ponēdo cōmodatiōē non ponit ſpeciem ſibi correſpondentē: ſicut in alijs ſpeciebus fecit: vbi eis correſpōdētes ponit: ſaltem que nomine differunt ab eis. modo ſpecies correſpōdens cōmodationi etiam nomīe differt ab ea. quia dicit accōmodatio. Quarto quia pignerationē ponit iter ꝯtractus: ꝗbus vſus transfertur. ⁊ tamen pigneratio non eſt talis vt ſupra arguitū eſt ꝯtra primū modū. Quinto qꝛ declarādo cōtractū mutui ⁊ quomodo differat a cambio ⁊ ꝑmutatione: dicit ꝙ mutuum fit qñ cōmutatur numiſma ꝓ numiſmate cū expectatiōe tēporis. et dicēdo numiſma ꝓ numiſmate vult ipm differre a ꝑmutatiōe ī qua dat res vtilis ꝓ re vtili: nō numiſma ꝓ numiſmate: quaſi contractus mutui nō fiat dando etiam rem vtilē que non eſt numiſma ⁊ expectādo rem vtilem rehabere: qḋ eſt falſum. qꝛ etiā in illis pōt fieri mutuū: ſicut ⁊ in numiſmate. nihilomin⁹ tamē differt a ꝑmutatione. qꝛ in ꝑmutatione datur res vtilis vna ꝓ alia alterius. etiam in quātū alia. ſed ī mutuo cum quis mutuat alicui rem vtilē: non ſibi eā dat ꝓ alia danda. ſed vt illam vel aliā rehabeat. ⁊ etiā qꝛ in mutuo interuenit neceſſario expectatio non autē in ꝑmutatione.

Tertius modus enumerādi eſt Scoti in. iiij. diſ. xv. ꝗ poteſt reduci ad tria dicta. Primum. octo ſunt ſpecies contractuū. ⁊ prime ꝗnq; ſūt ille: ꝑmutatio. emptio. venditio. mutui datio. ⁊ mutui acceptio. Alie tres ſūt: ꝑmutata accōmodatio. ꝯductio ⁊ locatio. Scōm dictū. prime ꝗnq; differūt a tribꝫ vltimis ⁊ etiam cum eis ꝯueniunt. differunt quia in primis quinq; trāſfert dominiū: ī alijs retento dominio trāſfert vſus. id ē ius vtēdi. Cōueniūt. quia tres vltime correſpondent tribꝫ primis ſcꝫ ꝑmutationi ꝑmutata accōmodatio: emptioni ꝯductio: ⁊ venditioni locatio. Tertiū dictū. ꝙ ille doc. nullas nō poſitas a primo vel ſcōo modo ponit: ſed aliq̄s poſitas ab eis omittit ſcꝫ donationem: emphiteoticū ⁊ pignerationē. donationē eni non reputat ꝯtractū ꝓprie ⁊ bene. ſolum eni illum actū ꝑ quē fit tranſlatio illiberalis. vbi trāſferēs expectat aliquid equiualens ei qḋ transfert: vocat cōtractum. quia in ſolo tali ꝓprie trahunt inſimul voluntates ꝑtiū. trahitur eni iſta ad transferendū ſuum ī illū. ⁊ hoc ꝓpter aliq̄d qḋ expectat transferendū in ſe ꝑ illū. ⁊ ecōtra. Cōtra hūc tertiū arguit. deficit eni tripliciter. Primo ſicut prim⁹ ⁊ ſcōs. Scōo quia non ponit emphiteoticū ꝗ tamē ē verus cōtractus. Tertio quia aliquas ſpecies ponit cum ſpeciebꝫ ſibi correlatiue correſpondentibꝫ vt emptionē ⁊ venditionē: ⁊ alias habentes etiā correlatiuas ſine illis ponit: vt ꝑmutationē ⁊ ꝑmutatā accōmodationē lꝫ in hoc excuſari poſſit qꝛ eis correſpondentes ꝯueniūt cū eis in noīe.

Quartus modus enumerādi pōt reduci ad duo dicta. Primū. xxx. poſſūt poni ſpecies cōtractus quaꝝ alique vocant ꝯtractus īnominati: alique nominati. ꝗnq; prime ſunt cōtractus īnominati. Prima eſt do vt des: ⁊ eſt qñ datur ſpecies ꝓ ſpecie. id eſt res vtilis ꝓ re vtili: vt ſi do tibi cyphū vt des mihi Stichū ſeruū tuū. do tibi bouē vt des mihi aſinum. ⁊ idem ē ſi dicam. do tibi bouem ſi des mihi aſinum: vel do tibi bouē qꝛ das mihi aſinū. Nam lꝫ ille dictiones tres differāt. ſcꝫ vt ſi et quia. Iuxta ꝯſciētiam illū. ſcꝫ Scito ꝙ vt modus ē: ſi conditio: quia cauſa: tamē in ꝓpoſito nō refert. Et hec ſub ſe habet tres ſpecies. Nā vna ē qñ dat ſpecies incerta ꝓ ſpecie incerta vt bos ꝓ aſino. bos dico incert⁹. i. nō h̄ bos ꝓ aſino: nō dico ꝓ illo aſino determinato. Scōa quando dat incerta ꝓ certa vt bos

ꝓ determinato aſino. Tertia quādo econtra certa ꝓ icerta: vt hic bos ꝓ aſino. ⁊ hec habenť ex glo. fi. l. j. C. de rerūz ꝑmutatōe. quā gloſā cōmuniter tenēt doctores. Si autem detur certa ſpecies pro certa vt hic bos pro iſto aſino: tūc eſt permutatio que etiam eſt cōtractus inominatus vt eadem glo. dicit. ꝺ qua ſpecie poſtea patebit. ⁊ ſic patet in quo differt ꝑmutatio a contractu do vt des. Nec eſt imaginandū ꝙ ꝑmutatio ſit ſpecies ipſiꝰ qui ē do vt des niſi vellemus do vt des capere generaliter ꝓ do vt des: ſiue deť certa ſpecies ꝓ certa: ſiue nō.

Scḋa ſpecies eſt. do vt facias. primuz exemplū. do tibi centū vt ꝓ me vadas romā: et itellige dummodo tu aľs nō ſis cōſuetꝰ locare opas. alioqn ego p̄dicto modo ɔtrahendo tecū ɔtraherem tecū cōtractu conductionis: ⁊ tu ɔtractu locationis Scḋm exemplū. ſi etiam ſis ɔſuetus locare opas tuas. ſed pecuniam tibi darem vt corpus vel ſpeciē dicēdo: do tibi pecuniaz vt ꝓ me vadas romam. Nā tunc differret a cōtractu cōductionis ⁊ locationis: qꝛ in contractu locationis dať pecunia certa in quātitate ⁊ numero ſicut ⁊ in emptione vt vult glo. in. l. ſi pecunia. ff. de condi. cauſa data ⁊ cauſa non ſecuta. Tertia ſpecies eſt. facio vt des. ⁊ exēplifica per predicta exempla cōuertendo ea. quia ē ſpecies correlatiua ad ſecundā ſicut etiaz locatio correlatiue ſe habet ad ɔductionē. Quarta ſpecies eſt. facio vt facias: vt ſi ɔuentū eēt inter nos ꝙ exigeres debituz mihi a debitore meo exiſtente vlme: vt ego exigerē debitum tibi a debitore tuo auguſte. ⁊ ille cōtractus aſſimilatur contractui mādati. Et nota ꝙ quelibet illarū triū vltimarū poſſet ſubdiuidi: eo ꝙ quelibet poteſt miſceri Exemplū. nam ſpecies do vt facias fit q̄druplicater. Primo tantūmodo dando vt tātūmodo facias. Secūdo dādo ſimul et faciendo vt facias. Tertio dando ſimul ⁊ faciēdo: vt tu facias et des ſimul. Quarto dando tm̄ vt tu facias ſimul ⁊ des. ⁊ exempla poſſunt de q̄libet illaꝝ patere ex exemplis ſpecieꝝ nō nuptaꝝ. Quita ſpecies eſt ꝑmutatio. ⁊ ē qn̄ datur ſpecies certa ꝓ ſpecie certa vt pro h̄ boue hic aſinus. Et ſi arguať. ille cōtractus habet determinatū nomē. igiť nō ē ɔtractus inominatꝰ. Dicēdum ꝑ duas ſolutiōes. Prima ꝙ ꝑmutatio ē nomē generale etiā ꝑtinēs ad vēditionē: locationē ⁊ oēm cōtractū: vbi aliq̄d hincinde accipiť. ⁊ alij cōtractꝰ ſumpſerūt ſua noīa ſpecialia. ſed cū dať ſpecies certa ꝓ alia certa caruit noīe ſpeciali. Nā plura ſunt negocia q̄ȝ vocabula ſic ꝙ retinuit nomen generale. Vn̄ diciť inominatꝰ ſupple noīe ſpeciali. hec ī glo. rubrice ꝺ reꝝ ꝑmutatione in. C. Scḋa ꝙ ɔtractꝰ inominatus nō diciť innominatꝰ ꝑcise ex eo ꝙ non habeat nomen. ſȝ ex alio. Vn̄ ille debet vocari nominatꝰ ex q̄ oriť actio: etiā ſi neuter impleuerit. Vel ille ɔtractꝰ ē nominatꝰ q̄ ſtatim vt fit ꝓducit obligationē efficacem vel actionē. vt probatur in. l. j. ff. de re. permuta. ſed econtra illi ex q̄bus ſi neuter impleuerit: nō oriť actio ſunt inominati dicēdi. Modo ꝑmutatione facta ſi neuter impleuit nō oriť actio. imo ſi tm̄ alter earum impleſſet nō oriret actio q̄n alter q̄ nōdū impleſſet: poſſet reſilire: q̄uis is q̄ impleſſet poſſet ɔtra non implētē agere ad repetitionem rei date: vel ad id qḋ intereſt illū aliū nō implere. Illi etiā q̄ impleuit licitū ē reſilire q̄ ad hoc ꝙ poteſt repetere rem: ſi alter non vult implere. Et ex iam dictȝ patet differētia ꝑmutationis a venditiōe ⁊ emptione. qꝛ ibi interuenit p̄ciū ɔſiſtens in numiſmate ⁊ nō ambo extrema ſūt ſpecies ſeu res vtiles. hic autē ambo extrema ſūt ſpecies ſeu res vtiles. Et nota ꝙ etiā hec ſpecies pōt miſceri: vt ſi do certaz ſpeciem atq̄ȝ numiſma tibi vt des mihi aliaz ſpeciē certā: tūc nihilominꝰ poterit manere ꝑmutatio dicenda ⁊ nō emptio ex parte mei: nec ex ꝑte tui erit vēditio q̄uis interueniat numiſma. Ad ſciendum autē qn̄ talis ɔtractꝰ venit dicēdus ꝑmutatio vľ emptio ⁊ venditio: notandū ē qḋ Panor. notat in. c. ad q̄ſtiones. extra de reꝝ ꝑmutatione: ꝙ animꝰ cōtrahentiū eſt inſpiciēdus. ſi enī ꝓncipaliter intendūt ꝑmutare: erit ꝑmutatio: lȝ pecunia acceſſorie accedat vt ꝑueniať ad rei eq̄litatē. Si aūt non apparet de animo ɔtrahentium: recurre ad ɔiecturas. ſi enī p̄ciū maiꝰ ſit q̄ȝ res data: p̄ſumendū eſt ꝙ ſit emptio Si aūt res ſit maioris p̄cij q̄ȝ pecunia: erit ꝑmutatio. hec ille. Et ſm̄ eundē h̄ facit ad q̄ſtionē. papa cōmiſit cuidā abbati vt poſſit vēdere de poſſeſſio

nibus monaſterij vſqꝫ ad certā q̄ntitatem pecunie: abbas vendit recepta certa pecunia ꝛ certa petia terre: dicebatᷣ ꝙ nihil egerat, qꝛ iſta erat ꝑmutatio: et q̄ recepit certā petiā terre, ꝛ ipe nō habuit ꝑtātē ꝑmutandi: ſꝫ vēdēdi. Ↄtrarium eſt dicendū ꝑ ſupra dicta, qꝛ iterue̅tio ſpeciei q̄ acceſſorie venit nō alterat naturā vēditiōis: ſicut iterue̅tio pecunie acceſſorie facta nō alterat naturā ꝑmutationis, facit eni ꝓ ſtatutis q̄ exigūt gabellā ꝓ ↄtractu emptiōis, hec ille. Sexta ſpecies ē donatio. Septima mutuatio. Octaua emptio ꝛ vēditio, ꝛ ille patent ex p̄cedentibꝫ ꝛ latiꝰ patebunt ex infra dicēdis in locis ſuis. Nona ē ↄtractꝰ cēſualis, ꝛ ſi ꝓprie capiatᷣ ē ↄtractus quo q̄s tra̅ſfert omne ius qd̄ habet in aliqua re in aliū ꝓ aliquo p̄cio cum h̄ tm̄ ꝙ p̄ſtetur ſibi annua penſio, ꝛ cuꝫ dixi omne ius: itellige ſic ꝙ ſi habet dominiū directū ꝛ ꝓprietatē: illud vel illam tranſfert. Si aūt habet tm̄ vtile dominiū: tm̄ illud tranſfert, ꝛ ſic patꝫ differētia ↄtractus cēſualis a ↄtractu emphiteotico, qꝛ ↄtrahens cum aliquo ↄtractu emphiteotico tra̅ſferret i emphiteotaꝫ nō omne ius qd̄ habet: imo retinet ſibi ꝓprietatē ꝛ tranſfert in aliū dominiū vtile, ꝛ hac eadem differētia differt cenſualis a cōtractu ſuꝑficiario ꝛ libellario. Scd̄a differentia, qꝛ cenſualis non ſoluēdo penſionē annuā: etiam ꝑ mille annos: non ob h̄ cadit a iure ſuo. Emphiteota autē nō ſoluendo in biennio: ſi eſt emphiteota ecclie vel in triēnio ſi eſt emphiteota alicuꝰ p̄uati cadit a iure ſuo: ſi dominus vult euꝫ cecidiſſe. Decima ſpecies eſt cōtractus feudalis. Exemplū, ſi caſtrū meū cum adiacentibus p̄dijs in quo ꝛ i q̄bus habeo ꝑfectū dominiū et ꝓprietatem: tradaꝫ tibi quo ad vtile dominiū: ita ꝙ omnē vtilitatē inde ꝓuenturā poſſis recipe, et cum illa ad libitū tuum diſponere: mihi tm̄ reſeruo ꝓprietateꝫ eiuſdem caſtri ꝛ prediorū: ꝛ non requiro a te aliqd̄ p̄cium nec penſionē annuā: ſꝫ gratis tibi do ꝓut gratis negat preciū vel pēſionem: non autē oportet ꝙ ſic gratis tibi tradam q̄n tenearis mihi ex natura feudi ad ſeruitiū ꝑſonale, ꝛ ſic cōtractꝰ feudalis eſt cōtractus ꝑ quē quis retenta rei imobilis ꝓprietate tra̅ſfert in aliū vtile dominiū eiuſdem: gratuite ꝛ in remunerationeꝫ. Ex

in hoc patet ſextuplex differentia cōtractꝰ feudalis ab emphiteotico. Prima q̄a feudalis eſt gratuitꝰ modo dicto: non aūt emphiteoticus, qꝛ in eo emphiteota cogitᷣ dare penſionē annuam. Ex quo ſequitᷣ ꝙ cōtractꝰ ille nō eſt feudalis quē alique ecclie celebrant ↄcedendo aliquā terrā in feudū ꝓ decem ſaccꝭ frumēti: vel pro vno pari caponum, ꝛ ſic de alijs. hoc inq̄ꝫ faciūt, quia eccleſie non curāt d̄ ſeruitijs ꝑſonalibꝫ, ſed tm̄ burſalibꝫ. Nec ille ē feudalis quo quis emit manſū a dn̄o in feudū, nam tale non eſt feudū ꝓprie, quia nō eſt gratuitū ſꝫ mercēnariū. Nec ille de quo inſtrumētū dicit ↄceſſi tale caſtrū tali in feuduꝫ pro annua q̄ntitate frumenti. Scd̄a differentia, qꝛ ratione feudi debetᷣ ſeruitꝰ ꝑſonalis domiō: ſed rōne emphiteoſis debetᷣ pēſio. Tertia quia feudum magis coheret ꝑſone q̄ꝫ patrimonio, qꝛ cauſa feudi eſt radicata in ꝑſona: ſꝫ emphiteoſis econtra. Quarta: qꝛ feudū magis accedit beneficio q̄ꝫ cōtractui: ſꝫ emphiteoſis ecōtra. Quinta: qꝛ feudū ꝑditur ꝑ tranſitū ad religioneꝫ, ſed emphiteoſis nō ꝑditur: imo tranſit ad ecclīam ſicut ꝛ vſufructꝰ. Sexta: qꝛ in feudo nō requiritur ſcriptura, ſed ſufficiūt teſtes pares curie, id eſt cōuaſalli, ſed in emphiteoſi req̄ritur ſcriptura ſaltem ſm̄ aliquos. Undecima ſpecies ē ↄtractus emphiteoticꝰ. Exemplū: ſi p̄dium cuiꝰ habeo ꝓprietateꝫ tibi tradam quo ad vtile dominiu: mihi reſeruata ꝓprietate nō tamē recipiēdo a te p̄ciuꝫ ꝓ hmōi tranſlatione, ſed tm̄ obligando te ad dandū mihi annuā penſionē modicaꝫ, puta vnū denariū ꝑ annū que penſio dari debet i recognitionē directi dominij apd̄ me ꝑmanentis, ꝛ illa pēſio deberet eſſe tanta quātꝰ eſt redditꝰ: dempta ſexta pte, hoc tm̄ non ſeruatᷣ hodie, debet tm̄ eſſe modica. Et q̄uis dicatur ꝙ in p̄ncipio huiꝰ tractatus debeat aliq̄d dari per emphiteotā ipi dn̄o q̄ ſibi ↄcedit rem aliquā in emphiteoſim, ꝛ ꝙ ſuꝑ illo ↄtractu requiratur ſcriptura: tm̄ ſm̄ cōmuniter doctores iurꝭ neutrū requiritᷣ. Uide deſuꝑ Panoꝛ. in. c. vltimo d̄ locato ꝛc. et alios q̄s ibidē allegat. De h̄ ↄtractu ſcripſit etiam valde diffuſe Jaſon in tractatu d̄ iure emphiteotico, ſed pauca horū ſufficiūt theologo q̄ etiaꝫ dicta ſunt. Item annua penſio pōt eſſe i pecunia vel

in reb⁹. ⁊ ego ↄcedens habeo illã vtilitatẽ ꝙ ipa empbiteoſi ſeu cõceſſione rei in empbiteoſim finita (puta quia ẽ temporalis vł quia empbiteota cecidit a iure ꝑ meam expulſionem: ꝓpter non ſolutionẽ penſionis ꝑ trienniũ ſi ſum priuat⁹ vł ꝑ bienniũ ſi ratione eccł'e mihi debet̃ ob qđ eum etiaȝ ꝓpria auctoritate vt potui expuli: vel qꝛ vẽdidit irrequiſito me ob qđ euȝ auctoritate iudicis expuli) tũc om̃ia que empbiteota in predio illo plantauit ⁊ edificauit (ſalteȝ ſi ſunt affixa ei: alia eñi poſſunt exportari) cedunt mihi. Et empbiteoſis grece: idẽ eſt ꝙ melioratio latine. Unde ab initio q̃daȝ viles terre ꝑ hunc cõtractum cõcedebãtur quas recipiens meliorabat. et hoc poſtea ꝑmiſſum eſt de fertilib⁹ ⁊ fructuoſis. ⁊ ↄſiſtit tñ in rebus ſoli ⁊ in imobilib⁹ in quo differt a locatione. quia illa fit etiã in mobilibus ⁊ ſe mouentib⁹. Alias differẽtias vide i ſpeculatore eo. ti. §. nũc aliqua. poſt principiũ. ⁊ ſimiliter in Jaſone vbi ſupra. Uel vert⁹ dicit̃ empbiteoſis quaſi plantatio: quia phitos grece. idem ẽ ꝙ plantatio ſicut neophit⁹ dicit̃ quaſi nouiter plãtat⁹.

Duodecima eſt cõtractus libellarius ⁊ ille aliquando capit̃ vt coincidit cum empbiteotico: adeo ꝙ aliquãdo capiunt̃ pro eodem. Uñ Bart. in. l. j. C. de iure empbiteotico dicit nullam eſſe differentiaȝ inter empbiteoſim ⁊ libellũ. Poteſt tamen accipi vt ab eo diſtinguit̃: ⁊ ſic h̃ capit̃. Exemplum. ſi meus empbiteota ius ſuũ qđ habet in q̃ſtum talis: tranſfert in aliũ ei ſcȝ cõcedendo rem illaȝ ĩ empbiteoſim: talis facit cõtractum libellariũ. ⁊ talis cõtractus ſi debet dici libellari⁹: debet eſſe ꝑpetuus. Ex quo pȝ differẽtia libellarij ab empbiteotico. ⁊ hoc duplex. Prima quia tũc proprie dicit̃ empbiteoticus quando ↄcedẽs rem in empbiteoſim eſt domin⁹ ill⁹ rei habendo ꝓprietatem in illa re. Sȝ dicit̃ libellarius quãdo cõcedens non ẽ dñs ei⁹: ſed met eſt empbiteota. Scđa differentia. qꝛ cõtractus empbiteotic⁹ poteſt eſſe tẽporalis ad. x. vel. xx. annos: ⁊ ſuccedit in hoc heres vſq; ad dictũ temp⁹. poteſt etiã fieri in ꝑpetuum: nec aufertur empbiteote: nec heredib⁹ ſuis q̃ȝ diu ſoluerit canonẽ. ſi tamen res illa tota periret: empbiteota liberabit̃ omnino a penſione.

Tredecima eſt contractus ſupficiarius. Exemplũ. ſi trado tibi ſupficiem talis domus vel fundi retẽto mihi dominio directo vel ꝓprietate ſoli: et volo ꝙ in recognitionẽ ꝓprietatis ſoli: des mihi quolibet anno vnũ denariũ (lȝ etiaȝ non ſit neceſſe vt conſtituat̃ penſio) tũc eñi ſi domus combarat̃ vel deſtruat̃ molendinum omnino per ignẽ vel impetum aquarum: iam finitus eſt contract⁹ ille ꝑ interitum ſupficiei: adeo ꝙ ſi velles in eodem ſolo reedificare domũ nõ poſſes. Et ex h̃ pȝ duplex differẽtia illius ↄtract⁹ ab empbiteotico. Prima: quia ſi dom⁹ quã accepiſſet empbiteota in empbiteoſim eẽt cõbuſta caſu fortuito: non finitur empbiteoſis. Unde remanet adhuc area que ⁊ ipa ẽ empbiteoticaria: ſup qua etiã inuito domino reedificare põt: ⁊ ſi nõ reedificat: nihilominus omnẽ penſionẽ ꝑſtare cõpellitur ſicut primo. Sed contract⁹ ſupficiarius finit̃ pereunte ſupficie rei vt dictum ẽ. Secũda quia ad empbiteoticaȝ requirit̃ ꝙ empbiteota det aliquã pẽſionẽ domino in recognitionem dominij directi. non aũt illud requirit̃ in ſupficiario: lȝ cõtingere poſſet ꝙ det. Et ideo ſi inſtrumentuȝ dicat ſic Titi⁹ cõceſſit Sayo in empbiteoſim vtile dominium talis rei: talis contract⁹ nõ eſt empbiteoticus non obſtante ꝙ inſtrumentuȝ ſic ſonet. Nam ibi nõ eſt cõſtituta penſio. ſed erit ſupficiarius. cõtractus eñi cognoſcũt̃ ex effectib⁹ ſuis. Tertia quia empbiteota ꝑdit meliorationes ſuas. ſed ſupficiari⁹ eas repetit: maxime ſi ſint auferibiles.

Quartadecima eſt ↄtractus dictus precaria. rie. feminini generis prime declinationis habens ſingularẽ ⁊ pluralẽ numerũ. ⁊ eſt ꝑſonalis preſtatio vel cõtractus quo alicui homini ab eccleſia conceditur vſufructus vſq; ad mortem ſuã. ⁊ dicit̃ ꝑſonalis q̃ non tranſit ad heredem. ⁊ fit hoc modo ſcđm leges. Si B habet vineã valẽtẽ decẽ libras ⁊ vult dare eccleſie in ꝓprietatẽ poſt mortẽ ſuam: eccleſia nũc dabit ſibi aliam vineam equiualentẽ ꝓ vſufructu ad vitam ſuam ⁊ ipe transfert ꝓprietatem ⁊ dominiũ ſue vinee apud eccleſiaȝ poſt mortẽ: ⁊ rehabebit eccleſia etiã ſuam vineam. ⁊ hoc ordinauit ius ciuile non ꝑcipe in fauoreȝ eccleſie. ſed etiã in beneficiũ ill⁹ cui concedit̃. Attamẽ ſcđm ius autẽticorũ hodie meliorata ẽ con-

ditio eccleſie, quia diſponit ꝙ B ꝯtrahēs cum eccleſia debet mox in eccleſiam transferre ꝓprietatem vinee ſue: retento ſibi vſufructu. ⁊ eccleſia ſibi dabit vſufructū alterius vinee equiualētis. Sȝ ſm canones reſpectu contrahentiū agitur mitius ⁊ reſpectu eccleſie aſperius. qꝛ cum B dat eccl'ie ſuam vineā mox in ꝓprietatē debet eccleſia ſibi aſſignare triplum illiꝰ valoris vt tres vineas equiualētes vſufructuādas ꝑ vitā B. Si autē B vellet ſua vinea vti ꝑ vitaȝ ſuam: eccleſia tm̄ duas equiualentes aſſignaret. Decimaqnta ſpecies eſt ꝯtractus dictus precarie: put precarie ē nomē ꝑme declinatiōis feminini generꝭ pluralis numeri tm̄. ⁊ eſt ꝯtractus quo alicui conceditur aliqua res īmobilis. vtputa terra vilis ſub certo cenſu ad tempus certū vel ad vitam accipiētis vel imꝑpetuū: ⁊ tunc trāſit in heredem. ⁊ ſic durat vltra morteȝ. ſȝ ſemper ī quinquēnio eſt renouādus ne eccl'ia perdat ius ſuum: ex quo prelati in eccleſia frequenter mutanꝶ. vt ſi laicus ſuꝑ ſolo eccleſie facit aliqđ edificiū lignorū vel aliqđ ſimile. ⁊ in recōpēſationē ſoluit eccleſie annuatim aliquā penſionē. ⁊ iſte cōtractus ē ſimilis emphiteotico: imo in ſubſtantia ē emphiteoticꝰ ſi fit in ꝑpetuum vel ad tempus magnū. ⁊ differt ſolū per hoc ꝙ oportet eum in quinquēnio renouare. Circa tm̄ has duas ſpecies videtur melius dicēduȝ ꝙ idē eſt cōtractus qui dicitur indifferenter precaria in ſingulari ⁊ precarie in plurali. Sed ille ꝯtractꝰ habet tres modos vl' ſpecies qbus diuerſimode ꝯtrahitur. Primꝰ modus eſt poſitus ſimiliter ⁊ ſcđs. ⁊ ſūt illi duo modi nō gratuiti ꝯtractus. Sȝ tertius eſt quādo omnino gratis eccl'ia cōcedit alicui laico vel clerico benemerito aliquā penſionē eccl'ie ad vtenduȝ ea in vita ſua: ⁊ tūc ē donatio vſufructꝰ. ⁊ differt ab vſufructu in tempe renouationis. quia debet renouari đ quinquēnio in quīquēniū ſicut ⁊ in ſcđo modo. ſed nō eſt ſic intelligēdum ꝙ illū fieri ad quinquēniū ſit de ſubſtantia illius cōtractus cum poſſit fieri tā ad ꝑpetuum ꝙ̄ ad vitam ꝙ̄ etiā ad tēpus certum magnū vel paruū ſed renouatio fit de quinquēnio ad quinquēniū. Naȝ ſi nō fieret ille contractꝰ niſi ad quinquēniū: tūc in quinquēnio eſſet opus noua cōceſſione ⁊ non renouatione. ⁊ fit renouatio ne lōgitudine tempis pereat memoria ꝯtractus. ⁊ ſic ne cōſequēter ipſe accipiens vel eiꝰ heres dicat rem eſſe ꝓpriam ⁊ non eccl'ie. Vñ ſicut non petens inueſtiturā a nouo domino: cadit a iure ſuo. ita et iſte qui non petit renouationē elapſo quīquēnio. Vñ ꝙ̄uis dicaꝶ ꝙ ille contractꝰ eſt incognitus iure ciuili: eo ꝙ ius ciuile ſolum facit mentioneȝ de precario de quo ſtatim dicetur ⁊ nō de ꝑcaria. Tamē poteſt hoc intelligi ꝙ ſub illo nomine non facit de eo mentionē. Naȝ ex quo diſponit de primo modo in ſubſtātia ⁊ etiaȝ diſponit de emphiteotico qui ī ſubſtantia ꝯuenit cum ſcđo. ideo in re non eſt omnino incognitꝰ. Et dicitur precaria eo ꝙ ad ꝑces cōtrahaꝶ. de illo vide. x. q. ij. c. precarie. ⁊ extra đ ꝑcariis. ⁊ ibi Panor. ⁊ in. l. iubemus. §. ſane. C. de ſacroſan. eccleſijs.

Decimaſexta ſpecies eſt ꝯtractus dictꝰ ꝑcarium: qđ eſt nomē neutri generis ſcđe declinationis ⁊ corripit ri: ⁊ eſt ꝯtractus q̄ alicui aliqua res corꝑalis vel incorꝑalis mobilis vel īmobilis gratuite conceditur q̄ ad vſum ꝓpter ꝑces eius. ⁊ hoc tam diu ꝙ̄ diu ꝯcedens patitur. Et differt ꝑcariū primo a dono. quia donās nō habet animuȝ repetendi. ſed concedens ꝑcario aliquā rē habet animū repetendi: ⁊ poteſt illā repetere quādocūꝙ̄ placuerit. Scđo differt a cōmodato. quia cōmodatū non poteſt reuocari intēpeſtiue: tenetur enī cōmodator rē cōmodatā dimittere ꝑ totum tēpus pro q̄ ſibi cōmodauit. ⁊ ratio illiꝰ eſt. quia cōmodatio fit ad certū vſum ⁊ ad certuȝ tēpus. ⁊ ſi tempꝰ non exprimatur certū: tamē ex quo vſus eſt certus: etiā tacite eſt tempꝰ certuȝ. ⁊ ſi alterū illorū deficit non eſt cōmodatio ſed precariū. ſi ergo rogaſti vt concederē tibi librū vt eū reſcriberes: ē cōmodatio. qꝛ habes vſum certū ⁊ tēpus tacite appoſitū. quia itelligitur inqꝫtum cōmode potes. Vñ ſi poſſem ante vſuȝ cōpletum repetere tūc cōmodatio que debet eē beneficiuȝ poſſet in magnū ꝑiudiciū vergere cōmodatario qꝛ forte magnis expenſis ſe apparaſſet ad vſum illiꝰ rei cōmodate: ſperans ea vſꝙ̄ ad tempus tacitū vel expreſſum vti ⁊ nunc ꝑderet omnes illas. Sed ꝑcariū non cōceditur ad certū vſum: vl' ſi ſic: tamē ad incertū tēpus. ideo ſi aliꝰ impenſas facit: imo

putet ſibi. Attamē ſi vellet ſine cauſa ratio
nabili reuocare cum maximo damno reci
pientis: poſſet accipiens cōtra cū exceptio
ne de dolo. Tertio differt a locato. quia lo
catum ɔceditur ꝓ mercede ⁊ non gratuite
Quarto differt ab emphiteotico. quia em
phiteota poteſt rem in alium transferre: re
quiſito tamē prius domino. ſi eni domin⁹
cōparare voluerit: cuilibet emptori eſt ꝓferē
dus. ⁊ ſi licentiā det: vendi poteſt. qui ſi ta
ceat elapſis duobꝫ mēſibus a denūciatiōe
vendere poteſt: etiā ſine ɔſenſu domini dū
modo non ꝑſonis ꝓhibitis ſicut ſunt po
tentiores emphiteota. ſi ſecus fecerit: ius
ſuum amittit. poteſt etiā emphiteota ius
ſuū donare ⁊ pignori obligare: nō ſic autē
ē de recipiente rem ꝓcario. Quinto differt
a venditione: quia in venditiōe res datur
ꝓ ꝓcio ⁊ ſi res tradat a vero domino: non
poteſt res recuperari niſi ꝑ diſtractū ſimilē
cōtractui. ſed in ꝓcario nō interueniēt ꝓciū
⁊ res recuperari pōt. Decimaſeptima ē ac
cōmodatio que eſt ſpecies correlatiua ad
cōmodationē. ⁊ dicit accōmodatio q̄ſi ad
cōmodū alterius datio. ſed hec interpreta
tio non eſt cōuertibilis. quia etiā ɔuenit
mutuationi ⁊ locationi. quia vtrobiqꝫ cō
ceditur res ad vſum ſꝫ qui non eſt e⁹ ɔſum
ptio puta in locatiōe: ⁊ qui ē e⁹ ɔſumptio
puta in mutuatiōe. Decimaoctaua ē lo
catio. Decimanona cōductio. ⁊ de illis
patuerūt exempla ſupra. Uigeſima ē de
poſitio. ⁊ ꝑ illum cōtractum non transfert
res in alterū quo ad dominiū nec quo ad
vſum: nec quo ad poſſeſſionē. ſed tamen ꝑ
illū actū contrahit talis obligatio in reci
piente ꝓ depoſito. ꝙ tenet eā reſtituere ad
petitionē depoſitoris: ⁊ tenetur ſibi de do
lo ⁊ lata culpa regulariter. Uigeſimapri
ma eſt impigneratio. ⁊ capio hic impigne
rationē vt etiam cōprehēdit ypothecatio
nem: lꝫ illa al's differant. quia impignera
tio eſt rei mobilis: ſed ypothecatio eſt rei
immobilis ⁊ per illum non trāſfertur res
i aliū quo ad dominiū nec quo ad vſum:
tamen transfert quo ad aliam ſpeciē iuris
q̄d oſtendit quadrupliciter. Primo notā
ter de impigneratione ꝓprie dicta. Naꝫ in
hoc ponit differentia inter impigneratio
nem ⁊ ypothecationē ꝙ i impigneratione
res obligata tranſit in poteſtatē creditoris
cui obligatur pignori. Non ſic in ypothe
catione. q2 illa fit in re īmobili que non ſic
tranſit in poteſtatē creditoris. Modo po
teſtas ē quoddā ius. igitur aliq̄d ius trāſ
fertur i creditorē reſpectu pignoꝝ. Secū
do ꝓbatur. quia tale ius transfert in eū ꝙ
creditor habet ius detinēdi rem ſi eſt imo
bilis apud ſe et denegandi reſtitutiōē e⁹
debitori donec plene ſit ſibi ſatiſfactum in
debito. Tertio quia habet ius tale ꝙ ſi in
termino non ſatiſfacit: poteſt illud pign⁹
īpignerare alteri aut diſtrahere: ſaluis tn̄
regulis q̄ de venditione pigneris ſunt ſer
uande d quibus patebit. q. lxxxvj. Quar
to ꝓbatur: quia creditori conuenit actio q̄
dicit ypothecaria cōtra debitorē qua pōt
agere cōtra eum quando debitor illā rem
vēdidiſſet alteri. Modo actio ē ius quod
dam. igitur. Si autē eſt res īmobilis ad
huc illa transfert in creditorē quo ad aliq̄
le ius. quia eidē creditori ɔuenit etiā actio
ypothecaria cōtra debitorē. Unde ſi debi
tor non ſibi ſatiſfacit: poteſt rem ſibi ypo
thecatā alteri ypothecare. et ſic habet ius
ꝓſequendi rem. ergo eſt in eū trāſlata quo
ad aliquod ius. Item in illo contractu im
pignerationis et ypothecationis naſcitur
obligatio ex vtraqꝫ parte. quia impignerā
ti conuenit actio contra creditorē que di
citur pigneraticia tam i re mobili q̄ꝫ īmo
bili impignerata vel ypothecata qua debi
tor repetere pōt rem impigneratā ſi ſatiſfe
cit. Item poteſt agere ꝓ damno dato in re
pignerata. Itē poteſt agere vt cōputet fru
ctus perceptos vel quos ꝑcipere potuiſ
ſet in ſortem ⁊ etiam creditori ɔuenit actio
ɔtra debitorē que dicit ypothecaria tam i
re mobili q̄ꝫ in re īmobili ſeu actio ꝓſecuti
ua pigneris vel ypothece. Uigeſimaſe
cūda eſt ɔtractus ſolutionis indebiti. vt ſi
credam me tibi debere. xx. cū nihil tibi te
near: ita ꝙ ex errore tibi ſoluā. xx. ɔtraxiſſe
dicor tecum hoc ɔtractu et conuenit mihi
actio cōtra te ad hoc vt reſtituas. xx. Ui
geſimatertia eſt contractus mādati. vt ſi ti
bi ſcribam quaten⁹ mihi emas libros litte
riſqꝫ lectis non contradicis: ſi poſtea non
emis ⁊ mea intereſt: habeo actionē contra
te ex contractu mandati: ⁊ debet illud mā
datum eſſe gratuitū ab initio tempore cō
uentionis al's tranſibit in aliam ſpeciē cō

tractus ſcꝫ locationis ſi ſaltem mãdatariꝰ alias ꝯſueuit locare operas ſuas. ſi autem non cõſueuit locare operas ſuas: trãſibit in contractuꝫ ĩnominatũ ſcꝫ do vt facias.

Uigeſimaquarta eſt cõtractus ſocietatꝭ ⁊ de illo fuit exemplum habitum circa diffinitionẽ contractꝰ in diſtinctione ꝑambula. Uigeſimaq̄nta eſt ꝯtractus cyrographariꝰ vt ſi ego indigẽs pecunia venio ad te diuitẽ: petẽs a te mutuũ: tu dicis: ſcribe ꝙ tibi mutuauerim ⁊ cras veni ⁊ tradã tibi centũ. ego itaqꝫ ſcribo ſpe numerationis id eſt ſpe cras in effectu recipiendi illa centum ⁊ ſic cras tu recedis nec poſſũ a te habere centuꝫ: ſi ego infra bienniũ non oppoſuero me ꝯquerendo de hoc: iam dabitur actio ipſi diuiti cõtra me ex cyrographo ratione ꝯtractus initi ſecum qui dicit̃ cyrographarius. Uigeſimaſexta eſt ꝯtractꝰ ſtipulationis de illo habitum eſt circa diffinitionem cõtractꝰ. Uigeſimaſeptima eſt liberatio per acceptilationẽ de q̄ ibidẽ.

Uigeſimaoctaua eſt delatio iuramenti vt ſi dicam te mihi debere in centuꝫ: tu dicis ꝙ nõ debeas, quia ſoluerꝭ: ego quoqꝫ dicam ſi poteris iurare ꝙ non debeas mihi: ſis liber: tuqꝫ iures: iam contraximꝰ cõtractu delationis iuramenti. ⁊ per illũ contractuꝫ acquiritur tibi ius repellendi me in poſterum ab actione ſuper illis centũ ⁊ ille eſt cõtractꝰ ſcḋo modo captus de quo modo circa diffinitionem cõtractus eſt dictum. Uigeſimanona eſt datio ſentẽtie vt ſi te ⁊ me contendentibꝫ coraꝫ iudice ſuper aliqua re quã ego dico meã: tu tuam: detur ſententia per quã res illa adiudicet̃ mihi: iam ex illa datione habeo ius exigẽdi ⁊ accipiendi rem: ⁊ hoc in foro exteriori ſed ſi a pte rei non eſt mea: non habeo ius accipiendi in foro cõſcientie: etiam ſi non appellaueris ab illa ſentẽtia: tu tamẽ amittis eam non appellando ab ea. Triceſima eſt tranſactio vt ſi te ⁊ me ꝯtendentibꝫ ſuper aliqua re cõueniamus hoc pacto ꝙ res ſit tota tua: ⁊ ꝙ tu tamẽ mihi etiaꝫ des aliq̄d: tam contraximꝰ cõtractu tranſactionis in quo tranſtulimꝰ res illas in nos inuicem. Idem ſi fiat per amicabilẽ cõpoſitionem que ꝓprie loquendo differt a tranſactiõe. quia cõpoſitio amicabilis ꝓprie capta eſt gratuita ſed tranſactio. eſt non gratuita. Unde tranſactio eſt de re dubia: lite incerta necdũ finita: nõ gratuita pactio. ff. eo. l. j. litem autẽ intelligas ꝑſentem vel futuram. q2 etiam ante litem poteſt fieri trãſactio. Et he ſpecies contractuum ſufficiãt ꝓ primo dicto. Scḋm dictũ. ſpecies cõtractus etiam poſſunt ſumi h̄ modo. Naꝫ quidã contractꝰ celebrat̃ re quidaꝫ litteris quidam conſenſu quidaꝫ verbis. Exẽplũ primi vt ſunt illi quinqꝫ. mutuũ: ſolutio indebiti ꝑ errorem facta: cõmodatio: depoſitio: impignoratio: inſtituta: quibꝫ modis re cõtrahitur obligatio. Exẽpluꝫ ſcḋi ſicut cõtractus cyrographarius. Exemplũ tertij vt ſunt illi ſex. emptio: venditio: conductio: locatio: ſocietas ⁊ mandatũ: inſtituta de obligatione que ex conſenſu Exemplũ quarti vt ſtipulatio. Et hec de ꝑſenti q̄ſtione ſufficiant. quia latꝰ tractare de illis ad dominos iuriſtas ſpectat. inter has autez ſpecies q̄ꝫtum ad theologũ ſpectat primo de mutuatione tractabit̃ circa quã multa ꝯtingũt animarũ pericula quibus ſuccurrere habet theologus.

Expedito tractatu

tu primo i quo de dominio ⁊ eiꝰ ſpeciebꝫ ẽ dictum atqꝫ de cõtractu ⁊ eius ſpeciebus in generali: ꝯſequenter in ſcḋo tractatu huiꝰ operis dicendum eſt in ſpeciali ď ꝯtractu mutui. ⁊ ꝯtinet ille tractatus. xxxiij. queſtiones quarũ prima eſt. xviij. in ordine huius opis ⁊ talis.

Queſtio. XVIII.

Utrum mutuũ bene notificet̃ ſic: eſt actus vel ꝯtractus quo quis pecuniã vel ſpeciem. id eſt rem vtilez cuiꝰ vſus eſt eius cõſumptio. ſm ꝙ ordinatur ad talẽ vſum: cõcedit alteri nõ tm̃ trãſferendo vſum eius in illũ. ſed etiam dominiũ: illo tamẽ alio obligato ad reddenduꝫ poſt lapſum tẽporis ideꝫ in genere ⁊ equiualens: vel tantũdem in numero põdere ⁊ menſura. Solutio queſtionis ſtat in vna ſuppoſitione ⁊ vna ꝯcluſiõe. Suppoſitio eſt hec. Mutuũ capitur dupliciter. Uno modo ꝓ re data. et ſic pecunia vel alia res nata mutuari ſi mutuetur: dicitur mutuũ. ⁊ ſic non capitur hic. quia non eſt actꝰ aliquis. Secũdo modo capitur ꝓ actu mu

mādi.ꝛ ſic capiẗ hic. Et qꝛ crebro opoꝛtet fieri mētionē de recipiēte ab alio mutuū, ſdo breuitatꝭ cauſa eūdē appellabo mutua tariū ſua rōne a ſili ſicut is q̄ donū recipit dꝛ donatariꝰ ꝛ q̄ depoſitū depoſitariꝰ ꝛ ſic de alijs.

Cōcluſio aūt reſpōſiua eſt hec. Mutuū bene notificaẗ ꝑdicto modo: qꝛ talis notificatio ꝯuenit omni mutuo. ꝛ facit mutuū differre a q̄libet alio cōtractu. et ſic de alijs ꝯditionibꝫ bone notificatiōis. Nec opꝫ addere ꝙ illa trāſlatio vel conceſſio ſit gratuita. qꝛ q̄uis illud req̄raẗ ad licitā mutuationē: tm̄ non requiriẗ ad mutuationē acceptā in cōmuni ad licitā ꝛ illicitā: quō hic capiẗ: quō etiā vſuraria mutuatio etiā ē mutuatio vt pꝫ ex diffinitiōe vſure vt infra patebit. q. xxj. Et in hoc pōt reprehendi diffinitio mutui data a quodam legiſta ſcꝫ Bartholo in. l. ij. in fi. ff. ſi certū petaẗ. vbi in effectu dicit. Mutuū ē alicuius rei vſu ꝯſūptibilis in numero pōdere vel mēſura ꝯſiſtentis gratuita facta trāſlatio ſub ſpe recipiēdi tantūdē in genere ſuo in ſimili numero pōdere vel mēſura. Nā illa clauſula ſupfluit ſcꝫ gratuita vt patuit. Nec valet ſi dicas illa poniẗ ad differētiā locationis vel ꝯtractꝰ alicuiꝰ innominati non gratuiti: eo ꝙ ſi cōcedaẗ res ꝓ mercede erit locatio: ſi merces ſit in pecunia. vel erit innominatꝰ ꝯtractus do vt des: ſi nō cōſiſtit in pecunia. Nam illi ꝯtractꝰ ſufficienter excludunẗ ꝑ hᷓ ꝙ dꝛ. non tm̄ trāſferēdo vſū eiꝰ ꝛc. Nā in locatiōe ſolū transfertur vſus. Vñ diffinitio poſita in titulo ē ſufficiēter bona. Et pꝫ eiꝰ bonitas ipam declarādo ꝑ octo clauſulas eiꝰ. Diciẗ enim ꝑmo actꝰ vel ꝯtractꝰ qꝺ poniẗ loco generꝭ. Scḋo dꝛ pecuniā vel ſpeciē. qꝛ nō ſolū numiſma vel pecunia ſola ē nata mutuari ſed etiā ſpecies. id eſt res vtiles diſtincte a numiſmate: vt ſūt frumentū vinū oleum. Vñ res mutuabiles ſūt triplices. Quedā eñ traduntẗ ſub certo numero vt pecunia. Quedā ſub certo pōdere: vt q̄dā ſpecies ꝛ aromata. Quedā ſub certa mēſura vt granū: vinū: oleū. ꝛ ſimilia. Vñ ex q̄ i ſola mutuatione ꝯſiſtit pctm̄ vſure. ideo etiā in ſola harū rez traditiōe vel ꝯceſſiōe cōmittitur pctm̄ vſure. Et ſi q̄s velit ꝑ vnā clauſulam cōphēdere vtrāq; ptē illiꝰ ſcḋe clauſule q̄ diſiūcta ē poterit ſic dicere. q̄ q̄s rē vſu cōſumptibilē ꝛc. debet tm̄ res capi vt cōphēdit numiſma. ꝛ ad oſtēdendū multiplicitatē hmōi rerū poſſet addere in numero pōdere vel mēſura ꝯſiſtentē: tm̄ nō eſt neceſſe addere. qꝛ clauſule diuiſiue non ſunt neceſſarie in diffinitiōe ſi ipm̄ diuiſū ibi poniẗ.

Tertio dꝛ cuiꝰ vſus eſt eiꝰ ꝯſūptio. quia res q̄ꝝ vſus nō eſt ꝯſūptio nō mutuāẗ ſm̄ ꝙ ordināẗ in talē vſū. Nam nō dicoꝛ veſtimentū meū tibi mutuare ſi ad tps̄ ipm̄ tibi ꝯcedo. qꝛ eiꝰ vſus nō ē eiꝰ ꝯſumptio: lꝫ diſponat ad ꝯſūptionē tandē. ſꝫ dicoꝛ id tibi cōmodare ſi id ad tps̄ tibi concedo ad vſū gratis. ſꝫ pecunia ꝛ frumētū ꝛ vinū et hmōi ſūt ordinata ad vſū q̄ ē eorundē cōſūptio. ſcꝫ pecunia ad negociatiōes ꝛ mercantias ꝑ q̄s pecunia ꝯſumiẗ. ꝛ hᷓ q̄ ad dominiū ipius expēdētis ꝛ frumētū ꝛ vinum ad eſum ꝛ potū. Vñ in rebꝫ quaꝝ vſus eſt eaꝝ ꝯſūptio: nō cadit vſus ſub precio ſine ſubſtantia. In alijs ṽo poteſt vſus cadere ſub ꝑcio ſine ſubſtantia: ita ꝙ vſus earum acquiriẗ ꝑ ꝑcio ſubſtātia manēte in dominio alteriꝰ. Ex q̄ ſequitur correlariū ꝙ improprie capiẗ mutuū. iiij. Regꝭ. iiij. vbi dꝛ Uade pete mutuo ab oībꝫ vicinis tuis vaſa vacua ꝛc. Silr̄. iiij. Regꝭ. vj. de ferro qꝺ cecidit vni de filijs ꝓphaꝝ in aquā cū dꝛ. hoc ipm̄ mutuo acceperā. ibi enim mutuū accipiẗ ꝓ accōmodatione ꝑut latiꝰ patebit. q. xxxij.

Contra illā clauſulā arguiẗ Veſtis ē res cuiꝰ vſus nō ē eiꝰ ꝯſūptio. ꝛ tm̄ eſt nata mutuari. qꝛ ꝓ ea ꝯtingit accipi vſurā modo vſura tm̄ accipiẗ rōne mutui. igitur Maioꝛ ꝓbaẗ ꝑ. l. ꝓ auro. C. de vſuris. vbi dꝛ ſic. ꝓ auro ꝛ argēto et veſte facto cyrographo: licitas ſolui vel ꝓmitti vſuras iuſſimꝰ. Dicendum ꝙ qñ ꝓ ea contingit accipi vſurā vt i dicta lege. nō accipiẗ ꝓ ea niſi inq̄tū ē eſtimata in q̄ntitate pecunie vt puta peꝭ ꝙ mutuē tibi. x. florenos: ego dico pecuniā nō habeo. ſꝫ veſtē tāti valentē tibi ꝯcedam: ac ſi. x. florenos tibi mutuaſſem. ꝛ inde vt d. x. florenis dabis mihi vſurā. Diciẗ q̄rto ſm̄ quā ordinaẗ ad talem vſum. qꝛ ſi ſm̄ ꝙ talis res ordinareẗ i aliū vſum: nō eēt mutuū vt ſi pecuniā meā tibi cōcedā ad hᷓ vt eam ꝯtrectes in manu tua forte ad ſanitatē tuā: puta qꝛ ē aurum qꝺ

habet virtutem contra quaſdam egritudi-
nes, vel vt ponas ad tabulam tuam ꝓpter
oſtentationē vt diues videaris, vel vt eaꝫ
valeas creditori tuo impignerare quouſ-
qꝫ eum poſſis ſoluere, prout ſepe fit inter
amicos: ꝙ aliqͥs alteri concedit aurum vt
impigneret: non eſt inqꝫ mutuū. Nam ille
vſus ſcꝫ cōtrectatio vel impigneratio nō ē
eius ꝯſumptio. Unde illa ꝯceſſio eſt loca
tio ſi ſaltem pro mercede eā tibi ꝯcedo vel
ꝯtractus inominat᷒ do vt des, nec illa cō-
ceſſio pro mercede facta eſt vſuraria, lꝫ fiat
ꝓpter lucrum, quia nō eſt conceſſio mutua-
tionis in qua ſola reſidet peccatum vſure
q̄uis illa conceſſio poſſit eſſe alia ſpecie
peccati infecta pro quāto ꝯcederet ſibi ad
peccandū ſcꝫ ad vanam oſtentationeꝫ vel
huiuſmodi. Si autē eſt gratis cōceſſa tūc
eſt cōmodatio. Dicit̄ quinto nō tm̄ trāſ-
ferendo vſum: in hoc differt a cōtractu lo-
cationis et cōmodationis in quibꝫ ſolum
transfertur res quo ad detentationē ꝛ vſū
non quo ad dominiū: in mutuo autē quo
ad vtrūqꝫ. Unde dicit̄: mutuo id ē d̄ meo
facio tuuꝫ. Et ſi arguat̄, fideiuſſor qui lo
co debitoris ſoluit debitori debitum: dici-
tur mutuare debitori ꝛ tamen non trāſfert
dominiū illius rei mutuate in debitorem:
ſed in creditorem, alioquin in duos domi
nos diſperatos transferret. Dicendū ꝙ
implicite mutuat debitori, ꝛ ideo etiaꝫ im-
plicite ꝛ virtualiter transfert dominiū illi-
us in debitorem, ſed non ibi ſiſtendo, ſꝫ vl
tra de eius dominio transfert in dominiū
creditoris, et ſic imediate in debitorem et
mediate ꝛ finaliter in creditorem. Dicit̄
ſexto, illo tamē alio obligato ꝛc. in hoc dif
fert a donatione, quia in donatione lꝫ etiā
transferatur res in alterum quo ad vſum ꝛ
dominiuꝫ: tamen ille alius non obligatur
ad reddendum illaꝫ vel aliam rem. Unde
donuꝫ ſm̄ Areſtotelē in q̄rto topicorū eſt
datio irredibilis, id eſt datio facta ſine ſpe
ꝙ donatarius reddat equiualēs. Et lꝫ do
natarius obligetur donatori obligatione
naturali ad beniuolentiaꝫ habēdam circa
donatorem: non tamē eſt illa obligatio ci
uilis nec potens de ſe gignere actioneꝫ in
iudicio exteriori. Dicitur ſeptimo poſt
lapſum temporis, in hoc differt a cambio
et permutatione. Nam cambiēs florenuꝫ
pro moneta lꝫ etiaꝫ transferat numiſma ſi-
ue florenum in aliuꝫ quo ad vſum ꝛ domi
nium: etiaꝫ illo alio obligato ad reddēdū
ſibi monetam equiualentē: tamē ille alius
obligatur ad mox reddenduꝫ ſine expecta
tione temporis Et hoc ſi cambiū eſt purū
qđ dico, quia ſi expectaret redditionē fien
dam per alium: ibi etiaꝫ eſſet admixtū mu-
tuum in illo cambio, pro quāto enī vellet
ꝙ alius per aliquod tempus poſſet mone
tam retinere ꝛ poſtea ſibi dare, perinde eſt
ac ſi illam monetam tam ſuam factaꝫ ꝛ re-
ceptaꝫ mutuaſſet illi alteri. Similiter dic
de ꝑmutatione qua Johannes permutat
ſuum bouem pro equo Petri. Dicitur
octauo idem in genere ꝛ equiualens, quia
recipiens mutuū non tenetur ad reſtituen
dum eandeꝫ rem in numero ſeu in indiui-
duo quā mutuo accepit, quod ptꝫ: quia ex
quo ſolum ille res ſunt nate mutuari quā-
rum vſus eſt earundem cōſumptio ſm̄ ꝙ
ſunt tales, tunc eo ipſo ꝙ quis mutuat ali-
quā rem proximo: conſentit ꝙ alius cōſu-
mat illam rem, ꝛ per cōſequens ꝙ non eā-
dem reſtituat in numero cum conſumptū
non poſſit naturaliter idem ī numero redi
re, ſi eſt ſimpliciter cōſumptum ſicut quan
do mutuatur frumentū vel vinū cui᷒ vſus
eſt eius conſumptio ſimpliciter dicta, id ē
corruptio. Sufficit ergo ꝙ reddat idē ī ge
nere, et capitur idem in genere pro eo qđ
non eſt idē in numero ſeu in indiuiduo dū
modo ſit ideꝫ in ſpecie, quod enim theolo
gi vocāt idem in ſpecie domini iuriſte vo-
cant idem in genere, ꝛ quod theologi ideꝫ
in numero ſeu in indiuiduo: hoc vocāt do
mini iuriſte ideꝫ in ſpecie. Unde iuriſcon-
ſultus in. l. ij. ff. ſi certuꝫ petatur: mutuum
damus recepturi non eandem ſpeciē quā
dedimus: alioq̄n aut cōmodatuꝫ erit aut
depoſitum, ſed idem genus. Et ſic in h̄ dif
fert a cōmodato ꝛ locato in quo oportet ꝙ
cōmodatarius ꝛ cōductor reddat rem ean
dem ī numero: alias cōdemnabitur quāti
intereſt nec etiam oportet ꝙ in equali bo-
nitate omnimoda qꝛ cōductor habet ius
vtendi re cōducta. Modo naturale eſt ꝙ
res per vſum ꝛ ſi non mox conſumatur: ta
men aliquo modo attenuatur in bonitate
priſtina: dūmodo illa attenuatio rei fiat ꝑ
diſcretuꝫ vſum eius: ſecus ſi attenuaretur

vel deterioraretur et eo ꝙ ipſe indiſcrete. et per cõſequens cum culpa vel dolo ea fuiſſet vſus. Idem dic in cõmodato. Et dicit notanter equiualens vl' tantundẽ ⁊c. quia ſtat ꝙ illud reſtituendũ non ſit equiualẽs eſtimatione illius temporis: puta quia interim decreuit valor illius rei per lapſum temporis. ⁊ tamen ei reſtituit equiualẽs in numero pondere vel menſura. imo etiam equiualens in intrinſeca qualitate ⁊ bonitate: puta frumentum mutuatũ: ⁊ qd̃ nunc reſtituitur ſunt equalis bonitatis intrinſece ⁊ equalis menſure. ⁊ tamen non tm̃ nũc valet frumentum cuꝫ reſtituitur ſicut prius cum mutuo accipiebatur.

Queſtio. XIX.

Utruꝫ ĩ aliquibus caſibus homo teneatur ſub pena peccati mortalis ad mutuandũ ꝓ primo. Solutio huius queſtionis ſtat in tribus ſuppoſitionibus. decem ↄcluſionibus. et ſex dictis. ⁊ quattuor argumentis.

Prima ſuppoſitio. homines ſunt in triplici differẽtia vl' genere. Quidam enĩ habent in rebus temporalibus ad vitaꝫ hominis deſeruiẽtib' ſuperfluum: tam nature q̃ʒ perſone. Illud auteꝫ dicitur ſuperfluum nature qd̃ non eſt neceſſarium ad ſuſtentationeꝫ vite hominis: ſic quin eo ſublato: adhuc hõ habet alia quibus ſufficienter poteſt natura eius ſuſtẽtari. Illud auteꝫ dicit' ſuperfluum perſone qd̃ non eſt neceſſarium ad tenendum ſtatũ cõgruentem perſone illi. ſic ꝙ illo etiam ſublato adhuc talis homo habet alia quibus ſufficienter poteſt tenere ſtatũ ſibi ↄgruentem. ⁊ ſic perſona accipitur in ꝓpoſito ꝓut ſonat dignitatem ſuperadditam nature ipſi' ſuppoſiti. Unde rex multa habet que ſũt ſuperflua nature ſue. quia pro vita huius indiuidui qd̃ eſt rex: non indigeret tãtis bonis. que tamẽ ſunt neceſſaria ꝑſone ſue. id eſt dignitati vl' ſtatui regali tenẽdo. Et homines huius primi generis dicuntur alio nomine homines habentes abundantiaꝫ facultatum ſeu rerum temporalium prout abundantia ſonat in ſuperfluitatem. Alij vero de ſcd̃o genere homines ſunt qui in rebus temporalib' ꝑdicti' habent ſuperfluũ nature ſed non perſone: ⁊ declaratur ꝓportionabiliter vt iam declaratũ eſt. Et illi dicunt' alio nomine habentes ſufficientiam facultatum. nam talib' non deficiunt tẽporalia ꝑ natura vel perſona. Tertij ꝟo et de tertio genere homĩes ſũt q̃ in reb' temporalibus predictis nec habent ſuperfluũ perſone nec nature: ita ꝙ id qd̃ habent ẽ neceſſarium tam ad ꝑſonam q̃ʒ ad naturam et ẽ inſufficiens ad ꝑſonaꝫ. ⁊ illi dicunt' homines habentes penuriã facultatũ.

Secũda ſuppoſitio aliq̃d eſſe neceſſariuꝫ nature hominis poteſt intelligi dupliciter. Uno modo ꝙ ſit neceſſariũ nature vni' determinati hominis. Alio modo ꝙ ſit neceſſariũ nature non tm̃ vnius hominis. ſed etiam aliorũ hominũ coniunctoꝝ quib' ille tenet' etiaꝫ prouidere ĩ neceſſarijs vite. Unde ſtat ꝙ aliqua tẽporalia non ſũt neceſſaria Petro ad naturã ſuam ꝑmo modo: q̃ tm̃ ſunt neceſſaria eidẽ ſcd̃o modo ꝓ quãto Petrus eſt paterfamilias obligatus alere vxorem et filios. Sicut in ſimili Hieronym' exponens illud Iohĩs baptiſte. Qui habet duas tunicas det nõ habenti Luc. iij. vult ꝙ ꝑ vnã tunicam intelligat' veſtimentum neceſſarium homini ⁊ familie ſue: ꝑ alterum ſuperfluũ veſtimentum.

Tertia ſuppoſitio: hoĩes indigentes ſũt triplices ſeu in triplici genere ſcd̃m ꝙ ẽ triplex neceſſitas. Primi enĩ ſũt ↄſtituti in neceſſitate extrema et illi ſũt tales: q̃ ſic ſe habẽt ꝙ niſi ſubueniatur eis cibo potu veſtimẽto ⁊ hmõi: exalarent ſpiritũ. Et beat' Tho. declarando extremam neceſſitatẽ dicit in. iiij. diſ. xv. ꝙ caſus extreme neceſſitatꝭ iudicãdus ẽ qñ apparẽt ſigna ꝓbabilia future neceſſitatꝭ extreme niſi eis ſubueniat'. vt cuꝫ quis videt pauperẽ indigentẽ cibo vel potu vl' hmõi neceſſarijs: ⁊ hoĩes impotẽtes vl' pigros ad ſubueniendũ illi nec pauperẽ ſibi poſſe ꝓuidere. nõ eſt enĩ expectanda vltima ⁊ extrema neceſſitas. q2 tũc forte non poſſe natura iuuari iã defecta. Scd̃i ꝟo hoĩes ſũt poſiti in neceſſitate arta ſeu magna ⁊ notabili: citeriore tamẽ extrema neceſſitate. Tertij ꝟo ſũt ĩ cõmuni ſic ꝙ nec in extrema nec in citeriori arta. ſed in citeriori nõ arta nec notabili.

Prima cõcluſio. homo nõ ĩ omĩ
caſu nec ꝑ ſemꝑ tenetur
mutuare ꝑrimo. ꝓbaẜ q̃druplicit. Primo
hõ non teneẜ ad ĩpoſſibile ſed in aliq̃ caſu
ꝛ ꝑ aliq̃ tꝑe: hmõi eẽt impoſſibile mutua-
re. ſcꝫ ſi nihil habet vł null⁹ ſit q̃ recipe ve
lit. Scd̃o ſic. p̃ceptũ d̃ mutuãdo eſt affir
matiuũ. igiẜ non obligat ꝑ ſemꝑ. tenet cõ-
ſequentia. quia in hoc differunt p̃ceptum
affirmatiuũ et negatiuũ ꝙ negatiuũ obli-
gat ſemꝑ ꝛ ꝑ ſemꝑ: vt tenemur omni tẽpo
re ad hoc vt nõ furemur ꝛ tenemur ꝑ omĩ
tempore non furari: ſeu pro nullo tempo-
re furari. ſꝫ affirmatiuum obligat ſemper
ſꝫ non ꝑ ſemꝑ. ſemꝑ enĩ homo obligaẜ ad
hoc vt certis circũſtãtijs tam ex pte ſui q̃z
ꝑximi cõcurrentib⁹ mutuet. ſed qꝛ ille cir
cũſtantie nõ ſemꝑ ↄcurrũt: ideo nõ obliga
biẜ mutuare ꝑ omni tꝑe. Tertio ꝓbaẜ: qꝛ
p̃ceptũ de mutuãdo ẽ de actu virtutꝭ. mu-
tuare enĩ eſt actus virtutis. Modo actus
v̾tutis requirit debitas circũſtãtias loci:
tꝑis: finis: agẽtis ꝛ rei circa quã agẽd⁹ eſt:
adeo ꝙ niſi ille circũſtantie ↄcurrãt: actus
nõ erit virtuoſus. Modo non ꝑ omni tẽ-
pore nec in omĩ caſu cõcurrunt oẽs circũ-
ſtãtie req̃ſite ad actũ mutuãdi: vt ẽ act⁹ vir
tutis. igiẜ nõ teneẜ homo mutuare in omĩ
caſu nec ꝑ ſemꝑ. Quarto qꝛ dabilis eſt ca
ſus in q̃ vitioſũ eẽt mutuare vt ſi q̃s mu
tuaret ei q̃ nõ ſolũ nõ indigeret. ſꝫ etiã ab-
uſur⁹ eẽt re mutuata: mutuante id ſciente.
Iſta ↄcluſio magis patebit ex vltima cõ-
cluſione vbi enumerabũẜ caſus in q̃b⁹ nõ
teneẜ homo mutuare.

Scd̃a ↄcluſio. in aliquib⁹ caſib⁹ te-
neẜ homo ad mutuandũ: ꝑrimo ſub pena
peccati mortalis. ꝓbaẜ dupliciter. Primo
ſic. in aliquib⁹ caſib⁹ tenetur homo dona-
re ꝑrimo ſub pena peccati mortalis. igiẜ
ↄcluſio vera. tenet ↄſequentia. qꝛ mai⁹ eſt
donare ꝑrimo q̃z mutuare: vt patꝫ ex ſcd̃a
ſuppoſitione. Antecedẽs ꝓbaẜ. qꝛ dare ele
moſynã eſt donare. modo in aliq̃b⁹ caſib⁹
teneẜ homo ad dandũ elemoſynã ꝑrimo
ſub pena peccati mortalis. igitur. Maior
nota. Minor ꝓbaẜ. qꝛ null⁹ puniẜ eterna-
liter niſi ꝑ mortali peccato. ſꝫ ꝑ omiſſione
dationis elemoſyne puniũẜ hoĩes eterna-
liter. Nã Mat. xxv. habeẜ ꝙ iudex ꝑ cau
ſa dãnationis dãnandoꝝ allegabit datio-
nis elemoſyne omiſſionẽ. Dicẽdo Ite ma
ledicti in ignẽ eternũ. eſuriui enĩ ꝛ nõ dedi
ſtis mihi ꝛc. Item Luce. x. cũ q̃dam legiſ-
peritus reſpõdiſſet ad parabolã xp̃i dicẽs
ꝙ ille qui fecit miſericordiã cum vulnera-
to a latronib⁹ erat eius ꝑximus: ſubiunxit
chriſtus p̃ceptiue dicens. Uade ꝛ tu facſi
militer. Scd̃o ſic. homines teneẜ dili
gere ꝑximũ ſub pena peccati mortalis di-
lectione non tm̃ cordis que ẽ velle ſibi bo
num. ſed etiam dilectione operis opando
ꝛ in effectu cõferendo ſibi bonũ: ꝛ hoc cõ-
currentib⁹ circũſtantijs in ipo diligẽte ſcꝫ
ꝙ habeat illud qđ in effectu ſibi poſſit cõ
ferre ꝛ etiam in ipo diligendo qui indiget
illo bono. Modo ille circũſtantie aliquã
do ↄcurrunt in homine petente mutuare.
igiẜ in aliquib⁹ caſib⁹ teneẜ homo ad mu-
tuãdũ ſub pena peccati mortalis. Maior
probatur ꝑ prima parte per illđ Joh. xv.
hoc eſt p̃ceptum meum vt diligatis vos i
uicem. Scd̃a ꝑs probaẜ ꝑ illud. j. Joh.
iij. Nõ diligamus verbo neq̃z lingua ſed
opere ꝛ veritate. Tertia pars ſcꝫ ꝙ ↄcur
rentib⁹ circũſtantijs in ipo diligente ꝛc. ꝓ
batur ꝑ illud Joh. iij. Qui viderit fratrem
ſuũ neceſſe habere et clauſerit viſcera ſua
ab eo: quomodo charitas dei manet in il-
lo: quaſi diceret. talis nõ ſatiſfacit p̃cepto
de dilectõne corde ꝛ opere exhibenda ꝑxi
mo. Unde Aug⁹ in libello de decẽ cordis
Magna excuſatio filijs ſuis fuat. tibi pa
ter tuus ſeruat. ſeruas tu filijs tuis. ſeruãt
filij tui filijs ſuis. et nullus ſeruaturus eſt
p̃ceptum dei ſcꝫ de dilectione chriſti. et ſic
innuit ꝙ ex precepto dilectionis tenemur
etiam ad erogandũ indigẽtibus bona no-
ſtra. Tertio ſic. Luce. vj. ait xp̃s. Mutuũ
date. et Matth. v. Uolenti a te mutuare
ne auertaris. ſed illud verbum date nõ põt
intelligi ꝙ ſit in omni caſu conſilij: ſed po-
tius ꝙ in aliquib⁹ ſit p̃cepti. probaẜ dupli-
citer. Primo ſic. qꝛ v̾ba imꝑatiui modi ſe-
quentia ꝛ precedentia intelligenda ſunt in
aliquibus caſibus preceptiue. Nam im-
mediate dixit. Diligite inimicos veſtros.
benefacite ꝛ mutuum date. Modo dilig[i]
te ꝛ benefacite ibi capiunẜ vt etiam intelli
gantur in certis caſibus preceptiue in q̃b⁹
ſimpliciter tenetur homo diligere etiã in
effectu benefaciendo inimicis ſuis ſm ꝙ

dicitur Exo.xxij.Si videris aſinū odien-
tis te iacere ſub onere:non ꝑtranſibis ſed
ſubleuabis.Similiter v̄ba ſequētia Eſto
te miſericordes ⁊c.Nolite iudicare.nolite
cōdemnare ⁊c.que omnia intelligunt̄ pre
ceptiue.Modo ex circūſtantia ſcriptura-
rum eſt ſumenda intelligentia ſm Hilariū
Secūdo ſic.quia quādo chriſtꝰ ait Luc.
xj.Qđ ſupeſt date elemoſynam.date expo
nitur in aliquibꝫ caſibꝫ vt eſt verbum p̄ce-
ptiuū.igitur eadem ratione ⁊ magis h̄ erit
p̄ceptiue intelligendum in aliquibus caſi
bus.cū graui⁹ ſit dare elemoſynam q̄
mutuare. Et quia ad ſcienduꝫ caſus in
quibus homo tenetur mutuare multū cō
fert ſcientie in quibus tenet̄ dare elemoſy-
nam.ideo hic de illis aliquid inſeret̄.eſt er
go tertia concluſio.

Tertia concluſio.duo ſunt caſus
de quibus non debet du-
bitari in quibus tenetur homo ad donan-
dum ꝓximo ſuo elemoſynā.Primꝰ quan-
do homo habet ſupfluū tam ꝑſone q̄ na-
ture.⁊ hoc nature ſue ⁊ ſuorū quibus tene
tur et ꝓximus indigens eſt conſtitutus in
extrema neceſſitate.Secūdus quādo ho-
mo habet ſupfluū nature ſue ⁊ ſuorū qui-
bus tenetur licꝫ id non ſit ſupfluū perſone.
imo etiā neceſſariū ad decentiā ſtatus ſui
⁊ familie.⁊ ꝓximus indigens eſt conſtitu-
tus in extrema neceſſitate.Primus caſus
ponit̄ a ſancto Tho.Rich.in q̄rto.Hein-
rico in q̄dlibet.a Nicolao de lyra.j.Joh.
iij.⁊ ab Alexandro d̄ aleſ in q̄rta pte.Se
cūdꝰ autē ponitur a Rich.⁊ Durando.Et
licꝫ ſanctus Tho.in ſcđa ſcđe.q.xxxij.ar.vj
quo ad ſcđm caſū videatur ↄtrariū dicere
volēdo q̄ ſcđs caſus ſit ↄſiliū:ita q̄ nō pec
caret mortalit̄ omittēs illud:tamē ad ſācti
Tho.auctoritatē poteſt dupliciter reſpon
deri.Primo q̄ auctoritas eius non cōclu
dit cum ratio innitens regule charitatis ſit
ad contrariū.qđ ſic oſtenditur.Charitas
enī debet eē ordinata vt qđ maius vl̄ dig
nius ſit magis diligat̄ et p̄feratur.Unde
⁊ ꝓpter ordinē charitatis dicunt doctores
q̄ primo diligendus eſt deus:deinde aīa
ꝓpria:deinde anima ꝓximi.deinde corpꝰ
ꝓprium:adeo q̄ etiā plus eſt diligēda ani
ma proximi:q̄ proprium corpus cū ani-
ma ꝓximi longe ſit p̄ſtātior corpore ꝓprio
Modo natura ꝓximi nobilior eſt q̄ ſtatꝰ
ꝓprius:adeo q̄ etiā homo met p̄diligeret
ꝑdere ꝓprium ſtatum ⁊ conſeruare animā
q̄ econtra.igitur etiā debebit naturā ꝓxi-
mi cōſtitutū in extrema neceſſitate p̄dilige-
re decentie ꝓprij ſtatus.ſtatus enī eſt q̄d ac
cidentale:natura autem quid ſubſtantiale
Secūdo poteſt dici q̄ verbū ſācti Tho.
poſſet taliter moderari q̄ eſſet verum ſi in
telligat̄ d̄ illo diuite qui licꝫ habeat ſupfluū
nature ſue ⁊ ſuorū.qđ tamen eſt neceſſariū
ſtatui ſuo:tamen illud eſt adeo neceſſariū
ſtatui ſuo q̄ ꝓpter eius carentiā ſuſtineret
magna pericula vel damna anime vel cor
poris.ſic in q̄ aliqui itelligūt dictū ſancti
Tho.⁊ verū q̄dem eſſet.ſꝫ an ipſe ſic intel-
lexerit dubiū videt̄.Nam ſic intelligendo
illud qđ habet nō eſſet ꝓprie ſupfluū natu-
re ſue ⁊ ſuorū.imo videt̄ q̄ eſſet neceſſariū
nature ſue.ſi enī ex eius carentia īminet pe
riculū corporis:iam vite naturali ſue na
ture erit neceſſarium.ſi autem periculum
anime:iam illud erit neceſſarium vite ſpi-
rituali ſue nature.ſi ſaltem periculum īmi-
nens ē ꝓbabile vel equilibre.quia anima
cōmittēs ſe tali periculo peccati mortalis
peccat mortaliter.ideo ſimpliciter videtur
ſtandum cum Rich.et Durā.tenendo ſm
caſum eſſe caſum in quo obligatur homo
ſub pena peccati mortalis ad donandum
elemoſynam ꝓximo.

Quarta concluſio.in eiſdē duo
bus caſibus tenetur ho
mo ad mutuādū ꝓximo ſuo ſub pena pec-
cati mortalis.ꝓbat̄.q2 in eiſdē tenetur do
nare ꝓxīo.igit̄ etiā mutuare petenti.tenet
ↄſequentia a minori affirmatiue.Et dico
notāt̄ petēti mutuū.q2 ſi n̄ peteret mutuū
ſꝫ abſolutā donationē:nō ſatiſfaceret mu-
tuando.imo tenet̄ donare.q2 iā neceſſitas
extrema fecit vt illa res accedēte petitione
adeo ſit ſua vl̄ ſibi debita facta q̄ ſi aliꝰ de
neget:poterit auferre occulte ſine pctō fur
ti. Cōtra illas duas ↄcluſiōes arguit̄ Si
hec ↄcl'o eēt v̄a:ſeq̄ret̄ q̄ aut aliq̄s teneret̄
ad impoſſibile aut ī neutro illorū caſuū te
nebit̄ mutuare.ꝓbat̄.Nā pono caſū q̄ ha
beā ſupfluū ī p̄mo caſu vel ſupfluū ī ſcđo
caſu:⁊ ocurrat mihi ↄſtitutꝰ in extrema ne
ceſſitate petēs mutuū ego q̄ꝫ p̄parē me ad
mutuādū ſibi vt petit.ſꝫ īnt̄ p̄parādū mor

occurrit alius conſtitutus in equali extre-
ma neceſſitate ⁊ tamen non ſufficiam vtri-
q3 mutuare: ſ3 tm̄ alteri poſſim: quero an
tenear iam mutuare. ⁊ ſi ſic, aut igitur vtri
q3. ⁊ ſic ad impoſſibile obligor: aut neutri
⁊ ſic concluſio eſt falſa. aut vni ⁊ nõ alteri.
⁊ hoc non: quia quero cui: non primo: de
ſerto ſecũdo: quia non eſt maior ratio: cu3
circũſtantie ſint equales in ipſis ⁊ in me re
ſpectu eorum. nec ſcdo deſerto primo eadẽ
ratione. igitur. Dicendũ q᷑ caſu ſtãte nõ
teneor vtriq3 mutuare. quia tunc ſi ſolum
vni eoru3 mutuarẽ: non ſatiſfeciſſem. ⁊ ſic
ad impoſſibile tenerer. Unde dicendu3 q᷑
neutri eorũ teneor vt patet ex ſequẽti. quia
nec etiam alteri eorum teneor. quia dicẽdo
alteri eoru3 teneor: alteri ſupponit determi
nate: ⁊ quelibet ſingularis eſt falſa. ſed di-
cendum eſt q᷑ teneor alteri eoru3. Nam ſic
dicendo tũc ille termin⁹ alteri ſupponit cõ
fuſe tm̄: ſequendo ly teneor. ſicut dicendo
teneor tibi vnum florenũ non eſt ſenſus q᷑
p̄ciſe hunc determinatũ teneat. Unde ſi mu
tuauero primo: deobligat⁹ ſum a ſcdo. ſi ſe
cundo: deobligat⁹ ſum a p̄mo. ſimile argu
mẽtum fieri poteſt in caſu donationis ele-
moſyne ⁊ ſimiliter ſoluetur.

Quinta cõcluſio. p̄ter predictos duos caſus eſt terti⁹ da-
bilis in quo non videt᷑ ſimpliciter diffiniẽ
dũ hominẽ ſub pena peccati mortalis ob
ligatum ad donandũ elemoſyna3. primo.
ſc3 ſi homo habet ſupfluũ tã nature ſue q̃3
pſone ⁊ ſuorum et primus cõſtitutus eſt ĩ
neceſſitate l3 citeriori extrema neceſſitate: ſ3
tamẽ arta ſeu magna ⁊ notabili ac graui. p
batur allegando ad h̄ tres doctores. Pri
mo. nam durandus in q̃rto loquens d̄ ha
bente ſupfluũ nature et pſone ⁊ volens di
cere q̃b⁹ ille teneat᷑ donare elemoſyna3 ait
ſic. Non eſt dubiũ quin ſit p̄ceptum reſpe
ctu illorũ qui ſunt in extrema neceſſitate. d̄
illis aũt qui non ſunt in extrema neceſſita
te l3 ſint in magna verecundia: non audeo
plene diffinire nec cõdemnare maiorẽ par
tem diuitum. hec ille. Et ſic ille doctor diſ
finire non audet nec maiorem ptem diuitũ
cõdemnare qui ſic ſupfluũ habentes non
ſubueniunt donatione elemoſyne patienti
bus magna3 neceſſitatem l3 citeriorem q̃3
ſit extrema. Secundo pbatur. quia ſm

ſanctũ Thomã vbi ſupra non eſt mortale.
Tertio ad idem videt᷑ eſſe Alexã. d̄ ales
in q̃rta pte ſũme. q. cxiij. mẽbro primo. ⁊ h̄
ex modo loquẽdi eius ibide3 trahi poteſt.
Nam cu3 queſiſſet. Utrũ ille q̃ poteſt ne
ceſſario teneat᷑ facere elemoſynã indigenti
citra vltimã neceſſitatem ponit tria dicta.
Primũ eſt q᷑ qui abundat in bonis for-
tune debet de rigore ſiue de neceſſitate iu-
ſticie ſubuenire illis qui ſũt in extrema ne-
ceſſitate: quia peccaret ſi non ſubueniret et
mortaliter vt opinor. Scdm dictum. il-
lis autẽ qui ſunt in euidenti ⁊ notabili ne-
ceſſitate tenet᷑ ſubuenire de equitate. id eſt
tenetur de bono ⁊ equo. ſi enĩ aliquis ĩ bo
nis non neceſſarijs abundat. ⁊ non ſubue
nit primo exiſtenti in notabili ⁊ euidẽti ne
ceſſitate: non ſubueniendo in hoc caſu pre
iudicat eq̃tati iuſticie: niſi illa vnde debe-
ret tali ſubuenire reſeruet aliquibus qui-
bus tenetur plus ſubuenire vt fortaſſe ali-
quibus de quoru3 bonitate eſt magis cer-
tus vel ſunt magis ꝓpinqui. Tertiu3 di
ctum. illis autẽ q̃ cõmuni cõſuetudine mẽ
dicant. nec tamẽ apparet in eis ſignu3 ali-
quod notabilis ſiue grauis indigẽtie ſi p̄-
ſumatur q᷑ habeãt ad ptranſeundũ tẽpus
illud: tenetur de diſpenſatione iuſticie: ⁊ eſt
meritorium ſubuenire. non eſt tamẽ deme
ritoriũ non ſubuenire ſi ex cauſa aliqua le-
ui rationabili non ſubueniat: vt ſi p̄ſumat᷑
q᷑ indigẽs habeat q̃d illi ſufficiat ad trã-
ſeundũ tempus illud: que aũt diſpenſatiue
fiũt alliciunt ad ſimilẽ. nec tamen obligãt
inq̃tum huiuſmodi. Unde que ex diſpenſa-
tione iuſticie fieri debent ſi fiunt: bene fiũt
ſiue meritorie. ſi non: nõ demerent᷑ q̃ omit
tunt. hec ille. Itaq3 patet q᷑ Alexãder in ſe
cũdo dicto iam poſito ſentit q᷑ nõ peccat
mortaliter. alioq̃n diceret q᷑ ĩ ſcdo caſu te-
neretur etiam de rigore iuſticie ſicut in pri
mo caſu dixit. Item etiam cum in caſu ſe-
cundi dicti minus videatur obligari q̃3 in
caſu primi dicti. ⁊ tamen in caſu primi di-
cti nõ ſimpliciter aſſertiue aſſerit fore mor
tale. ſed ſolum dicit opinor: ſequitur q᷑ ĩ ſe
cundo caſu non ſenſit fore mortale. ſed tm̄
veniale pro quãto eſt contra equitatẽ: con
tra quã facere non ſine culpa trãſire poteſt
patebit tamẽ in ſeptima pbatiõe ſexte cõclu
ſionis q᷑ Alexãder ſenſit expꝛ̃ſſe oppoſitum

in tertia parte ſume.
Sexta concluſio. lz non videatur
ſimpliciter diffiniendū: tm̄
aliqualiter pbabile videtur ⁊ nō improba
bile dicere ꝙ in tali caſu ſit obligatio ſub
pena peccati mortalis. Prima ps hu9 cō
cluſionis patet ex quinta. Sed ſcd̄a pars
concluſionis pbatur octopliciter. ⁊ prime
quattuor pbationes ſunt per auctoritates
alie p aliquas rōnes ſeu pſuaſiones. Pri
ma auctoritas. Nam Joh. in .j. canonica
ſua. c. iij. videtur velle talem in caſu huius
quinte cōcluſionis peccare mortalit̄. Naz
ait ſic. qui habuerit ſubſtantiam hu9 mun
di: ⁊ viderit fratrem ſuuz neceſſe habere et
clauſerit viſcera ſua ab eo quomodo cha
ritas dei manet in eo. q. d. non ſimul ſtant
charitas et omiſſio ſubuētionis i tali caſu
igitur illa omiſſio ē mortalis. quia ſola ve
nialis omiſſio bene ſtat cum charitate i eo
dem. Nec valet duplex reſpōſio hic dabi
lis. Prima ꝙ Johānes tm̄ loquat̄ d̄ ex
trema. nam videt̄ ꝙ quilibet pma facie au
diens illam ſententiā Johis: intelligat caz
d̄ qualibet magna ⁊ graui neceſſitate etiā
citeriori extrema: reſpectu habentis ſuper
fluum nature ⁊ ſtatus. Nam de patiēte ex
tremā nemo dubitaret. Secūda reſpō
ſio ꝙ poſſit intelligi de claudente viſcera i
terioris miſericordie. id eſt qui nō ſolū nō
dat in effectu exteriori tali. ſed etiam nō cō
patitur p affectum. Hec ſcd̄a reſpōſio du
pliciter improbatur. Primo nam imedia
te Johes ſubdit. Filioli non diligam9 ver
bo neqꝫ lingua: ſed ope ⁊ veritate. ⁊ ſic ſen
tentiam p̄cedentem videtur per verba ſe
quentia exponere. vt intelligatur etiaz ille
claudere viſcera qui ⁊ ſi intus compatia
tur: tamen exterius non ſuccurrit cum effe
ctu. Secundo improbatur ſcd̄a reſponſio
quia paup non min9 tenet̄ ad hoc vt non
claudat viſcera interioris miſericordie. id
eſt cōpaſſionis ꝙ̄ diues. ergo ſi intelligere
tur illa auctoritas Johis de interiori mi
ſericordia tm̄: fruſtra premiſiſſet dicens. ꝗ
habuerit ſubſtanciā hu9 mundi. quia ſiue
haberet ſiue non: non referret ꝗn charitas
non maneret in eo ſi clauderet viſcera cō
paſſionis ab eo. Secūdo ſic. quia etiā du
rādus vbi ſupra dicit ꝙ illa auctoritas vi
detur hoc ſonare ſcꝫ de neceſſitate: etiā nō
extrema dūmodo ſit magna. Tertio ſic.
q2 ad idē videt̄ eſſe Nicola9 de lyra ſup ca
nonicā Johis loco p̄dicto: dicēs ꝙ ibidez
tangitur duplex caſus in quo elemoſynaz
facere neceſſitatis eſt et precepti. vnus eſt
ex parte facultatis ſcꝫ quādo habet ſuper
fluum victui ⁊ veſtitui cōſideratis neceſſi
tatibus perſone et ſtat9 ⁊c̄. Secundus ca
ſus eſt ex pte recipiētis ſcꝫ quādo patitur
vrgentem neceſſitatem ⁊ non apparet vñ
ſuſtentari poſſit niſi per elemoſynam iſti9.
tunc ille tenet̄ dare non ſoluz de ſupfluo ſi
cut in caſu predicto. ſꝫ etiam de neceſſario
non pſone ſue ſcd̄m indiuiduū cōſiderate. ſꝫ
de neceſſario ſui ſtatus. Nam quilibet de
bet ſe reſtringere vt proximum adiuuet in ex
trema neceſſitate. ⁊ ſcd̄m hoc ſubditur. ⁊ vi
derit fratrem ſuum neceſſe habere ſcꝫ vlti
mā. hec ille. Si igitur vult ꝙ illi ſunt duo
caſus diſtincti ſe nō inuicē includentes: ſe
quitur ꝙ primus obligabit diuitē ad ſub
ueniendum patienti neceſſitatē: etiam non
extremam: dūmodo artam. alioquin ſi tm̄
habenti extremā. iam primus caſus inclu
deret ſemp ſcd̄m. et per cōſequens nō erūt
duo caſus diſtincti. lꝫ h̄ poſſit dari vna ca
uillatio: dicendo ꝙ adhuc diſtinguerētur
quia ſecūdus extēdit ſe ad extremā neceſſi
tatem: etiaz reſpectu habentis tm̄ ſupfluū
nature non ſtatus: vt patet intuenti verba
Nicolai de lyra. ſed illa non obſtant. quia
ſi ſecundus caſus hoc modo accipiat̄ ⁊ vt
ſic captus obligat ad mortale peccatū. igi
tur etiam prim9 reſpectu patientis non ex
tremā vt deducit̄ cōſequēter in quinta pro
batione. Quarto ſic. Naz Alexāder de
ales in tertia parte ſume. q. lxv. mēbro q̄r
to. §. j. expreſſe ſentit hominē in caſu quin
te ⁊ ſexte cōcluſionis eſſe obligatū ad dan
dū elemoſynaz ſub pena peccati mortalis
ait eni ſic. In duobus caſib9 omittit diues
ſi non dat pauperi indigenti. Primus eſt
indigenti poſito in extrema neceſſitate ⁊ h̄
dictat ei cōſcientia: ſi non tunc dat: peccat
mortaliter. Secūdus caſus eſt in valde i
digenti. ſed nō in extrema neceſſitate. ſi eni
habet aliquis multa ſuperflua nec propo
nit melius diſpenſare vl' eque bene ⁊ tunc
nō dat: peccat mortalit̄. ⁊ ſic intelligit̄ illō
.j. Joh. iij. Qui habuerit ſubſtātiam hu9
mūdi ⁊c̄. et Eccl̄i. iiij. Elemoſynaz paupis

ne defraudes. ſed redde ei debitum ſuũ. et canõ Ambro. Nõ minoris criminis ẽ habenti tollere ꝙ̃ cum poſſis ⁊ abundãs ſis indigentibꝫ denegare. Item Ambro. Nemo dicat ꝓprium qđ cõmune ẽ. plus ꝙ̃ ſufficit ad ſumptus violẽter obtentuꝫ eſt. hec ille. Ex quibꝫ ſequitur ꝙ aut Alexãder cõtradicit ſibiipſi hic in tertia pte ſũme. ⁊ vt ſupra allegatũ eſt in q̃rta parte. Aut ſalteꝫ in quarta pte intelligendus eſt ꝙ ibidẽ loquatur de non habente ſupfluũ vtriuſqꝫ. vel ſi etiam de habẽte ſupfluũ vtriuſqꝫ ibidem loquatur: per hoc ꝙ dicit ꝙ tenetur ꝺ equitate ſubuenire patienti magnã neceſſitatem: velit etiã ĩtelligi tentionẽ ad penã mortalis peccati obligantẽ: cuiꝰ tamen oppoſitum videt̃ ex deductis in quinta ꝯcluſione. Item Anthoninꝰ pte ſcđa titulo. j. ca. vij. §. vj. in fine: ait. ꝙ illđ: mutuũ date videret̃ eſſe p̃ceptum q̃ꝫtuꝫ ad eos qui cõmode poſſunt mutuare ſine notabili detrimento ſui ſtatus erga eos qui ſunt ĩ magnis neceſſitatibus conſtituti ⁊ quaſi extremis. quia ſi hoc dicimus de elemoſyna: a fortiori in mutuo. hec ille. Modo habẽs ſupflua vtriuſqꝫ poteſt ſine notabili detrimẽto ſtatus ſui mutuare ⁊ donare. igitur ſequit̃ ꝓpoſitum. Quinto ꝓbatur ratiõe ꝙ ſit aliqualiter ꝓbabile. Nam ſi ſcđs poſitus per Nicolaũ de lyra obligat diuiteꝫ de neceſſario ſtatui ſuo ſubuenire patiẽti extremã: ſequitur ꝙ ꝓportionabiliter obligabitur primus qui habet ſupfluũ nature ⁊ ſtatus ſubuenire patienti citeriorẽ extrema. tenet cõſequentia ratione ꝓportionis. nam ita leuiter ſubuenit primus patiẽti artam ⁊ citeriorem neceſſitatẽ ſicut ſcđs ſubuenit patienti extremã. Sexto ſic. Naꝫ Alexander in q̃rta pte ſũme. q. cxiij. mẽbro p̃mo. cum feciſſet quoddã argumentuꝫ in fine volẽs ipm ſoluere dicit ſic. Ad id qđ obijcit̃ ⁊c̃. poteſt dici ꝙ nõ valet hec argumentatio. omittit ſi non dat etiaꝫ de neceſſarijs: indigenti in extrema neceſſitate. igit̃ omittit ſi nõ dat de ſupfluis indigẽti citra extremam neceſſitatem. quia iuſte excuſari poſſet per hoc ꝙ reſeruat magis indigẽtibus vel ꝓpinquioribus vel aliquibus quibus magis tenet̃. hec ille. et loquit̃ ꝺ omiſſione mortali vtrobiqꝫ. Tunc ſic arguo. ſi conſequẽtia non valet ꝓpter hoc ꝙ illa excuſatio habet locum. igit̃ ſublata illa excuſatione tenebit conſequẽtia. quia ceſſante cauſa ceſſat effectus. Modo dabilis ẽ caſus ſexte cõcluſionis: vbi illa excuſatio locum non habet: puta vbi habens ſupfluũ nature ⁊ pſone nõ reſeruat magis indigẽtibus. eo ꝙ ſtat ꝙ nullus ſit ꝓ tunc cõſtitutus in maiori indigẽtia. quia non ẽ maior illa niſi extrema in qua nullus tunc eſt nec p̃ſumitur ꝙ de ꝓpinquo eaꝫ aliquis incurrat. Item nec reſeruare vult ꝓpinquioribꝫ vel alijs quibus magis tenetur. quia ſtat ꝙ adeo ſufficientia bona habeat tã ꝓ ſe ꝙ̃ ꝓ ſibi iũctis quibus tenet̃: ꝙ adhuc habeat ſupflua. igitur tunc in caſu q̃nte ꝯcluſionis tenebitur ſub mortali peccato patiẽti grauem neceſſitatem ſubuenire. Septimo ſic. Naꝫ in extremo iudicio indiſtincte dicet iudex dãnatis eos nõ impleſſe opera miſericordie. ⁊ per cõſequens peccaſſe mortaliter. cũ igitur multitudo magna dãnabitur. iuxta illđ. Lata eſt porta ⁊ ſpacioſa via que ducit ad ꝑditionem et multi ſũt qui intrant ꝑ eam. Math. vij. et tamẽ raro vel vt in paucioribus occurrit caſus extreme neceſſitatis in quo non ſubueniatur per habentes ſupfluũ vtriuſqꝫ: ſequitur ꝙ etiam extra caſum extreme neceſſitatis nõ ſubuenire patienti magnam ⁊ grauem neceſſitatem ſit habenti ſupfluũ vtriuſqꝫ mortale. Octauo ſic. Nam autoritates ſanctorum loquentes de caſu indigentie in q̃ aliquis abundans ſub mortali peccato tenetur: non vtuntur verbis reſtringẽtibus neceſſitatem ad extremã: ſicut tamen vtuntur in alijs locis vbi reſtringũt neceſſitatẽ ad extremam. Naꝫ Ambro. diſ. xlvij. in. c. ſicut hi. ait ſic. Eſuriẽtium panis eſt quem tu detines: nudorum veſtimẽtum qđ tu recludis: miſerorum ſeu captiuorum redemptio ⁊ abſolutio eſt pecunia quã ĩ terra defodis. tantoꝝ ergo te ſcias inuadere bona quãtis poſſes p̃ſtare qđ velis. id eſt debes velle. hec ille. Et ſic ĩ hoc ꝙ cõparat omittentem in hoc caſu ſubuenire inuadẽti bona aliorum: vult ꝙ mortaliter peccet et inquãtũ indiſtincte dr̃ de eſuriẽtibꝫ nudis et captiuis ac miſeꝝ: apparet ꝙ nõ tm̃ vult loqui ꝺ patiẽtibꝫ illas miſerias ĩ extrema neceſſitate: ſed etiã citra. non enĩ addit vt alibi. paſce fame morientẽ ⁊c̃. Item ſimiliter

intelligit Alexāder de ales aliam auctoritatem allegatā in ſeptima ꝓbatione. Itez .j. ad Timot. vlt. Diuitibꝰ huius ſeculi precipe facile tribuere ⁊ communicare ⁊c. vbi non apparet fuiſſe de mente Pauli ꝙ vellet ꝙ Timotheꝰ tm̄ preciperet eis vt patientibus extremā neceſſitatē facile cōmunicarent: imo etiam ꝙ patientibꝰ citeriorem dūmodo notabilē tribuerent ⁊ cōmunicarent. ⁊ per ꝯſequens eſt preceptuz dare talibus. Item Hieronymꝰ. Aliena rapere cōuincit̄ qui vltra neceſſaria retinere cōprobatur. id ē eſt mortale nō erogare ſuꝑflua: ſicut mortale eſt rapere aliena. ⁊ non dicit addendo ꝙ ſuꝑflua nō erogare patienti extremā neceſſitatem ſit aliena rapere. Nam de extrema loquēdo: etiam neceſſaria non erogare ē peccatuz; ſi ſint neceſſaria ꝑſone tm̄. vt patuit in tertia cōcluſione. Itē Baſilius. Famelici panis eſt quē tu tenes. nudi tunica quā in ꝯclaui reſeruas. diſcalciati calceus qui apud te marceſcit: indigentis argētū qḋ poſſides inhumatū. quo circa tot iniuriaꝝ quot dare valeres. hec ille. Et argue ex illa ſicut ex ea q̄ fuit Ambro.

Septima concluſio. ſatis probabile videtur ꝙ in caſu quinte ⁊ ſexte concluſionis homo teneatur ſub peccato mortali ad mutuandū primo. ꝓbatur tripliciter. Primo qꝛ longe minus eſt mutuare q̄ȝ donare elemoſynam. Modo in caſu q̄nte ⁊ ſexte cōcluſionis aliqualiter ꝓbabile eſt ꝙ homo teneatur primo donare elemoſynā. igitur in eodem caſu homo tenet̄ ad mutuanduz primo. ⁊ hoc per locum a minori erit ſatis et admoduz ꝓbabile maxime concurrēte ratione ꝓportionabilis habitudinis donationis ad mutuationē. Secūdo probat̄. naz ſi Petrꝰ furet̄ Iohāni aliquas res viles: ⁊ poſtea cum adhuc illas Petrꝰ habet incidit in neceſſitatem arduam detinendi eas: que tamē neceſſitas non ſit extrema ſȝ citerior. Iohānes vero nulluz damnū patiatur ex dilatione reſtitutionis illarū rerū quia cōmode tranſire poteſt: ſm̄ doctores Petrus ſine peccato mortali poteſt ſtante illo caſu illas res detinere. ſic enī ſentire videtur Sco. in .iiij. diſ. xv. ⁊ Ioh. neapolitanus put videri habet in tractatu reſtitutionum. Modo cauſa cur licet Petro detinere alienū non eſt niſi quia non detinet in tali caſu inuito domino ſcȝ Iohanne. ⁊ hoc loquendo de Iohanne rationabiliter inuito. Nam dato ꝙ Iohānes ſit inuitus tamen rationabiliter ſe habendo deberet eſſe cōtentus ꝙ Petrus detineret. ſi igitur deberet eſſe cōtentꝰ ⁊ ratione illius poteſt Petrꝰ detinere. igitur ſignū eſt ꝙ ſi Petrꝰ non haberet illas res Iohes tenere t̄ ſibi eas mutuare. alioquin ſi non teneret̄: non apparet qualiter Petrꝰ excuſari poſſet ī detentione rei aliene que eſt negatiuo ꝑcepto ꝓhibita. ⁊ per cōſequens pro omni tēpore igitur ſicut ille circūſtantie faciunt Petrū excuſari a mortali: ita eedē obligabūt Iohannē ad mutuādū Petro ſi non haberet illas res prius cum ſic graui indigentia īdigeret. tenet illa ꝯſequentia dupliciter. Primo ex idētitate rationis. Secundo a ſimili. Nam quero a te ſi Petrꝰ in extrema conſtitutus neceſſitate occulte recipet res Iohānis: an ne excuſaret̄ a mortali. Et reſpōdes ꝙ ſic eo ꝙ Iohannes met deberet ⁊ teneret̄ ſub mortali peccato dare Petro. igit̄ eodem modo ſi Petrꝰ in ardua neceſſitate cōſtitutus detinet res Iohānis excuſabit̄ per illuz modū ſcȝ dicendo ꝙ ideo excuſabitur eo ꝙ Iohes met deberet ⁊ teneretur ſub mortali peccato ipſi Petro mutuare. Tertio quia ſāctus Bernardinꝰ in ſuo tractatu reſtitutionū expreſſe tenet ꝙ homo ī tali caſu obligatur ſub peccato mortali ad mutuandū primo.

Octaua concluſio. lȝ p̄ter predictos tres caſus in quibus homo vt ꝓbabile ē tenetur ad mutuādum proximo ſub pena peccati mortalis: ponant̄ adhuc tres caſus in quibꝫ etiā eadem obligatiōe ponit̄ homo obligari: nō tamē videt̄ ꝙ omnes illi tres caſus ſint ꝓbabiles. Prima pars ꝓbatur enumerādo eos. Primus ſi quis nullū ſuꝑfluū habet: imo quicquid habet eſt neceſſarium nature ſue ⁊ ſuorum quibus tenetur: tamen ille non eſt ꝯſtitutꝰ in extrema neceſſitate. primus ſꝫo eſt in extrema ꝯſtitutꝰ: tūc habēs tenet̄ ſubuenire primo. quia ⁊ ſi talis habens patiat̄ penuriā aliquaz: nō tamen adhuc deficit nec morit̄. primus vero ī neceſſitate ꝯſtitutꝰ morit̄: niſi ſtatim ſibi ſubueniat̄. cum igit̄ in extrema neceſſitate omīa

ſunt cōmunia:debebit illi ſubuenire de bo
nis alteri⁹ tāq̄ʒ de ſuis.Et pōt ꝯfirmari il-
le caſus.q: ſicut ꝓpri⁹ ſtatus ē poſtponēd⁹
ꝛ deſerēdus:q̄ten⁹ ſuccurrat vite naturali
ꝓximi:vt patuit i tertia ꝯcluſiōe:ſi ꝑ poſt
poſitionē ſtat⁹ ſeruet vita ꝓximi al's peri-
tura:ita ꝓpria natura q̄ ad cōmoditates vi
te naturalis ē poſtponēda ꝛ deſerēda:q̄te-
nus ſuccurratur vite naturali ꝓximi ſi per
poſtpoſitionē cōmoditatꝫ ꝓprie nature(ſer
uata tn̄ ꝓpria natura i eſſe lʒ poſtpoſita ei⁹
cōmoditate)ſuari poſſit vita naturalꝫ ꝓxi-
mi ſimpliciṫ peritura.tenet ꝯſequētia vir-
tute ꝓportionabilis habitudinis. Secū
dus caſus.Si hō habet ſuperfluū nature
tm̄:ꝛ ꝓxim⁹ patiat neceſſitatē nō extremaʒ
ſʒ artā:tenebit ſibi mutuare ꝛ ꝓbari poſſet
q: ꝓportionabiliṫ habet ſe talis ad ſuū ꝓxi
mū:ſicut ſe habet hō i ꝑmo caſu hui⁹ octa
ue ꝯcluſionis ad ſuū ꝓximū.ꝑtʒ intuenti.
modo de ꝑmo caſu ꝓbatū ē i eo eē obliga
tionē ſub mortali peccato.igiṫ etiam i hoc
ſcd'o erit. Terti⁹ caſus ē.ſi hō hʒ ſuꝑfluū
vtriuſq3 ſcʒ nature ꝛ ꝑſone:ꝛ ꝓxim⁹ patiat
neceſſitatē nec extremā nec artam.ſʒ cōmu
nē.Pro h' caſu argui poſſet etiā ex verbis
Johānis i canonica.j.Joh.tertio.vbi in
diſtincte dicit de fratre neceſſitateʒ patiēte
ꝛ de habēte ſubſtātiā huius mūdi.Silr ꝛ
Ambro.videt indiſtincte loq̄ de patiente
neceſſitatē vel indigētiā cōpando eum ad
habētē ſuꝑfluū q̄ modo talis abundās nō
min⁹ peccet q̄ʒ ſi tolleret ꝓximo res ſuas
qd̄ ē vtiq3 mortale.Ait inq3 ſic.Nō mino-
ris eſt criminis habēti tollere:q̄ʒ cū poſſis
ꝛ abundās ſis:indigētibꝫ denegare.xlvij.
diſ.c.ſicut hi. Scd'a ps ꝯcluſionis ꝓba
tur.Nā lʒ primus ꝛ ſcd's ſint ꝓbabiles vt
ꝑtʒ intuēti rōnes adductas ꝓ eis:ꝛ etiam
q: beat⁹ Bernardin⁹ tenet eos:tn̄ tertius
iter illos tres nō videt ꝓbabilis.Nā lʒ in
tali caſu videat hō ſub aliq̄ culpa obliga-
ri:ſolū tn̄ erit illa venialis.Nā nō notabi
liter lediṫ ꝓxim⁹ ex omiſſione mutui ſibi ſi
nō niſi cōmuni neceſſitate indiget.modo
etiā furtū rei nō notabilis ſed vilis:vt po
mi de arbore aliena nō eſt niſi culpa venia
lis ꝛ nō mortalis niſi vbi faceret mēte tali
ꝙ ſi plus inueniſſet.pl⁹ etiaʒ q̄d notabile
accepiſſet.Et lʒ diues ſub nulla culpa ob
ligaret ad elemoſynā dandā patiēti talem
neceſſitatē in caſu aliq̄:puta ſi habēs talē
cōmunē neceſſitatē nō ē pauper.ſicut ꝯtin
git ꝙ etiā aliqui nō digni elemoſyna pati
unt aliquā neceſſitatē cōmunē q̄ etiaʒ nol
lent vt eis daret elemoſyna:tn̄ ob hoc nō
ſequit ꝙ etiā ſub nulla culpa teneatur mu
tuare diues tali.Naʒ min⁹ eſt mutuare q̄
donare.ꝛ adeo min⁹ ꝙ ſtat ꝙ idign⁹ elemo
ſyna ſit dign⁹ mutuo.et ꝑ ꝯſequens ſtat ꝙ
diues denegādo alicui elemoſynā in nul
lo peccaret qui tn̄ eidē denegando mutuū
peccaret. Epilogando ḡ videt dicendū
ad q̄ſtionē ꝙ q̄nq3 ſunt caſus in q̄bꝫ teneṫ
hō ad mutuandū ꝑmo ſub pena peccati
mortalis.inter q̄s eſt ordo in coꝝ veriſimi
litudine ꝛ ꝓbabilitate.Nā duo ꝑmi indu
bitāter ſunt tenēdi.terti⁹ eſt admodū ꝓba
bilis.q̄rtus ꝛ q̄ntus ꝓbabiles ſunt.ſextuʒ
non video probabilē quo ad mortalē cul
pam:ſed quo ad veniale.

Nona cōcluſio.In illis caſibꝫ in q̄
bus homo tenet ad mutuā
dū ꝛ in q̄bꝫ tenet ad donandūʒ ꝑmo bo
na tēꝑalia fortune:tenet etiaʒ hō alia bona
in q̄bꝫ abundat:ꝑmo ſil'r indigēti do
nare ꝛ mutuare:ꝯcurrentibꝫ circūſtantijs
ꝓportionabiliter ſe habentibꝫ ad circūſtan
tias ꝑdictoꝝ caſuū. Hui⁹ accipe q̄dru
plex exēplū.Primū eſt de medico vidēte
infirmū pati infirmitatē neceſſitatis extre
me vel artā ꝛ grauē:cuʒ ipe eſt in ſimili fa
cultate medendi ꝯſtitut⁹ ſicut fuerat dans
elemoſynā vel mutuans ꝯſtitut⁹ in facul
tate bonoꝝ tēꝑaliū fortune. Scd'z ꝛ terti
exempla accipe de aduocato exiſtēte in fa
cultate aduocādi ꝛ iuriſperito in facultate
ꝯſulendi:cōpando eū ad indigentē ei⁹ ad
uocatione vel ꝯſilio cum ille indigens eſt
in ꝯſimili indigētia ꝯſtitut⁹.puta pauper
accuſatus iniuſte accuſatione ciuili vel cri
minali nec habet ob defectum pecunie vl'
alia de cauſa q̄ ſibi aduocatione vl' cōſilio
aſſiſtat. Quartuʒ exemplū de theologo
exiſtente in facultate exhortādi ad ꝯuerſi
onē peccatoꝝ:cōpando eum ad peccatorē
ꝯſtitutū in indigentia habente ſe ꝓportio
nabiliter ad indigētias ꝑdictas.nam talē
ꝯuertere vel deſolatū cōſolari cū ali⁹ veri
ſimiliter deſit ē opus miſericordie ſpiritua
lis qd̄ non min⁹ obligat cū ſit maioris me
riti.Hanc cōcluſionē ſentiūt ſāctus Tho-

ſtaꝫ Hein. de haſſia. in tract. d̄ ꝯtract. ⁊c̄.

Decima cōcluſio. dabiles ſunt multi caſus in qͥbꝰ hō nō tenet̄ ad mutuādū̄ ꝓximo. patꝫ enumerādo octo q̄ꝝ etiā duo vltimi nō tm̄ nō ſūt obligatorij. ſꝫ etiā ſūt vitioſi. Primꝰ cuꝫ qͥs habet ſupfluū̄ pſone ⁊ nature et ꝓximꝰ non indiget. Scd̄s ſi qͥs habet ſupfluū̄ nature ſꝫ nō pſone: ⁊ ꝓximꝰ non indiget: ⁊ iſte ſequit̄ ex primo. Tertiꝰ: ſi qͥs habet ſupfluū̄ nature ſꝫ non pſone ſeu ſtatꝰ ⁊ ꝓximus indiget tm̄ ꝓ pſona ſeu ſtatu ſuo. ꝙ enī tūc nō teneat̄. pbat̄. nam tūc id qd̄ mutuaret eſſet neceſſariū̄ ꝓprio ſtatui ſuando: modo vt dicit Durādus nullꝰ tenet̄ vere cūde viuere in ſtatu ſuo vt releuet aliū̄ de indecēti ſtatu ad decētiā ſtatꝰ. Quartꝰ ſi qͥs habet ſupfluū̄ nature ſꝫ non perſone: ⁊ ꝓximus indiget indigētia nō notabili nec ardua ſꝫ cōmuni. ⁊ iſte ſequit̄ ad tertiū̄ per locū̄ a minori affirmatiue. Nā ſi patit̄ tm̄ cōmunē indigētiā nō deficit in neceſſarijs ſtatui. Quintꝰ. ſi qͥs habet ſupfluū̄ vtriuſqꝫ: ⁊ ꝓximꝰ non niſi cōmuni indigētia indiget: a quo tm̄ nō ſperat rehabere ſortem ſuā. pbat̄: qꝛ ſi tūc teneret̄ mutuare teneret̄ donare. modo hoc nō tūc tenet̄ cū̄ ſit ſoluꝫ ꝯſiliū̄. Ex quo ſequit̄ a ꝯtrario ꝙ ī caſu aliquo qͥs teneret̄ mutuare vbi etiā nō ſperaret rehabere ſuum ſcꝫ in caſu q̄ teneret̄ donare ſicut fuerūt tres caſus tertie q̄rte qͥnte ⁊ ſexte ꝯcluſionum. Naꝫ tali mutuare vbi ſcꝫ qͥs nō ſperat rehabere ſortē ſuam ē aliq̄ modo donare ſꝫ nō ſit ſimpliciter donare.

Sextꝰ ſi habēti ſupfluū̄ etiam vtriuſqꝫ nō ꝯſtet de indigētia ꝓximi ſꝫ ei teneret̄ ſi ꝯſtaret. Nā homini obligato ad actū̄ ꝟtutis debet p̄cōſtare obiectum circa qd̄ vult exercere actū̄ ꝟtutis eſſe cōgruū̄ tali actui: nō dico aūt ſi non petat̄. nam etiā ſi nō petat indigēs: ꝯſtet tm̄ aliunde diuiti eiꝰ indigentia: talis obligabit̄ nihilominꝰ ad mutuandū̄ ei ꝯcurrētibꝰ circūſtātijs ſup̄ tactꝫ. Nō enī ait xp̄s. petenti mutuū̄ date. ſꝫ abſolute mutuū̄ date. Vn̄ ait Hein. de haſ. Nō excuſat diuites ſupflua habētes a trāſgreſſione diuini p̄cepti ſi nemo indigētiuꝫ ab eis mutuū̄ petat. qꝛ ꝙ iā ab eis non petitur ē ex impietate q̄ īualeſcēte paupibus nō mutuare ꝯſueuerūt. ſꝫ eos potiꝰ ad vſurarios publicos remittere. qd̄ eos non excuſat eo ꝙ ſciūt plurimos indigētes eſſe q̄ vſuris omnino deſtruunt̄ ⁊ deſtructi ſunt. hec ille. Idem dic in donatiōe elemoſyne. non tm̄ dico ꝙ tenet̄ habēs ſupflua met q̄rere vt ſibi īnoteſcāt indigētes. ſꝫ ſufficit vt his de qͥbꝰ ſibi ꝯſtat ſuccurrat vt etiā vult Tho. videt̄ tm̄ ꝙ tanta poſſet eſſe cariſtia: p̄ſſura puſillanimitas ⁊ deſperatio in indigētibꝰ: aſſequēdi mutuū̄ vel etiā donationē: ꝙ habēs p̄dictis modis ſupflua teneret̄ etiā inq̄rere vt ſibi tales indigētes innoteſcerēt: vel ſaltē ꝙ ſe exhiberet beniuoliū̄ vt indigētes ī ardua neceſſitate ꝯſtituti ad eū̄ ꝯfugerēt et ſpem haberēt aſſequēdi.

Septimꝰ ſi habēs ſupfluū̄ vtriuſqꝫ etiā ſperaret ſortē ſuā rehabere a ꝓximo patiēte cōmunē tm̄ indigentiaꝫ. ſꝫ tn̄ is eſſet abuſurꝰ re mutuata. nā tūc non ſolū̄ nō teneret̄ mutuare: ſꝫ potiꝰ ad oppoſitū̄ teneretur ne coopar et̄ ſibi ad abuſū̄ ⁊ pctm̄. Octauus. ſi qͥs tm̄ habeat neceſſaria nature ſue ⁊ ſuoꝝ qͥbus tenet̄ ⁊ ꝓximꝰ nō in maiori neceſſitate eſſet ꝯſtitutꝰ. ſed equali vel minori. nam tūc vitioſū̄ eſſet. qꝛ ꝯtra charitatem ſc̄m Tho. Rich. ⁊ Durandū̄. ⁊ ſic duo vltimi caſus nō tm̄ non ſūt obligatorij. ſꝫ etiā ſunt vitioſi. Attamē octauꝰ pōt in tribꝰ caſibus eſſe nō vitioſus ſed laudabilis. Primo (vt dicit Tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. xxxij. vbi ſupra) ſi qͥs daret pſone alicui. qꝛ ꝯſideraret eā vtiliorē reipublice vel eccl̄ie q̄ꝫ ſe vel familiā. ⁊ ideo ipē ⁊ familia p̄ferret ꝯſeruationem vite illꝰ ſue ſubueniēdo ei de neceſſario vite: ad qd̄ tm̄ non tenet̄ ex p̄cepto. ſꝫ ptinet ad magnaꝫ pfectionē. Scd̄o etiam laudabiliter qͥs daret elemoſynā de neceſſario pſone aliqͥbꝰ indigētibꝰ etiā ſi non extreme cū̄ ipē vellet religionē ingredi. Tertio ſi ī ꝓmpto p induſtriam poſſet ſibi cito ſuo decēti ſtatui ꝓuidere. hec Thomas.

Poſt has decē ꝯcluſiōes ſubiūgēda ſūt ſex dicta faciētia ꝓ maiori elucidatione ꝯcluſionū̄.

Primū̄ eſt ꝓ decima cōcluſione. ⁊ eſt ſꝫ ſc̄m quid loquēdo ſeu ſuppoſita infirmitate: impfectiōe ⁊ malicia hoīm meliꝰ ſit ꝙ indigentes nō habeant copiā mutuū̄ aſſequendi a diuitibꝰ q̄ꝫ ꝙ habeāt: tm̄ ſimpliciter loquēdo meliꝰ eēt ꝙ haberēt q̄ꝫ ꝙ non habēt. Prima ps ꝓbatur. qꝛ tāta ē infirmitas: impfectio ⁊ mali-

cia hoīm ꝙ illa copia ſi haberet̃ eſſet ma-
teria ⁊ occaſio (ſaltē accepta ⁊ ſi non data)
ꝙ indigētes recipiētes mutua cōmitterēt
multos abuſus ꝓdigalitatis reꝝ tpaliū
Scđo q̄dē ſeipos redderēt impotētes ad
ſoluēdū. ⁊ ſic dānificarēt ꝓximū i tpalibꝫ
⁊ ꝑ ꝯſequēs ſuā aīaz in pctō. Tertio dāni
ficaret̃ dātes mutuū. ⁊ ſic ſequeret̃ lites et
odia ⁊c. Scđa ps ꝓbat̃. qꝛ ſimpliciť meli
us eēt habere copiā q̃ multipliciter exerce
ret̃ actus ꝟtutis q̄ꝫ talē copiam nō habere
modo mutuare gratis ē actꝰ ꝟtutis. igitur
cū nō poſſit exerceri ſaltē in effectu niſi re-
cipiētibꝫ aliqbꝫ. ſequit̃ ꝓpoſitū. Ex autez id
qđ ſuppoſita imꝑfectione vel malicia meli
us ē: ſolū ſit dicendū meliꝰ ſm quid. ⁊ alte
rū ſit dicendū meliꝰ ſimpliciter: patz ex de-
ductis in q̄ſtione nona vbi ſimile habituz
ē ꝙ lz ſm quid loquēdo meliꝰ ſit ꝙ nō ſint
oīa cōmunia: tn̄ ſimpliciter meliꝰ eēt ꝙ oīa
eſſent cōmunia. Ex h̄ dicto ꝑ locū a mi
nori ſequit̃ ꝙ etiā ſimpliciť loquēdo meliꝰ
eēt ꝙ haberet̃ copia recipiēdi mutuū grat̄
q̄ꝫ ꝙ īueniūt̃ mutuātes ad vſurā. nā peius
ē ad vſuras mutuare q̄ꝫ nō inuenire copiā
mutuandi. ſi igit̃ habere copiā mutuandi
eēt ſimpliciter meliꝰ q̄ꝫ h̄ qđ ē nō inuenire
copiā mutuādi: multo magis erit melius
q̄ꝫ h̄ qđ ē mutuare ad vſurā vel etiaz īuue-
nire mutuantes ad vſurā.

Scđm dictū ꝑ eadē decima ꝯclu
ſione. lz homo i octauo ca
ſu decime ꝯcluſionis ꝯſtitutꝰ non ſit obli-
gatꝰ ad mutuū bonoꝝ fortune reſpectu ho
minis ꝓximi de q̃ idē caſus ſonat: tn̄ ob h̄
nō ē omnino ab omī mutuo reſpectu eiuſ-
dem ꝑſone deobligatꝰ. Probat̃. naz talis
homo adhuc multa habet que tali ꝓximo
mutuare pōt: imo donare. Eſt enim (vt ait
Alexāder in tertia pte ſūme. q. lxv.) multi-
plex donū vtputa q̄druplex ſcz muneris a
manu. Deutero. xv. Precipio tibi vt aperi
as manū tuā egeno ⁊ paupi. Scđz cōpaſ-
ſionis a corde. Eſa. lviij. Cū effuderis eſu-
rienti aīaz tuam. Tertiū donū ꝟbi dulcis
⁊ ꝯſolatorij ab ore. Eccl. xviij. Nōne ardo
rem refrigerabit ros: ſic ⁊ verbū melius q̄ꝫ
datū. Vn̄ ⁊ ductis ad morte tanq̄ꝫ i extre-
ma neceſſitate ꝯſtitutis: ſaltē mutuū cōſo-
latorij verbi impēdamꝰ. Quartū obſequij
in oꝑe. Exo. xxiij. Si videris aſinū odientis
te iacere ſub onere: nō ptranſibis ſed ſuble
uabis cū eo. Vn̄ ꝑ aſinū odientis te intel-
ligere poſſumꝰ corpus inimici nr̄i: qđ tunc
ſub onere iacet quādo in extrema neceſſi-
tate manet: qđ vnq̄ꝫ nō ita inſenſibiliter ꝑ
trāſire debemus: q̄n ei iuxta poſſe mutuū:
obſequij ſaltē: impendamꝰ. Licz ḡ ad mu-
tuandū vel donādū ꝓximū donū nō tenea
tur q̄s in octauo caſu: tenet̃ tn̄ ad alia tria
ꝓ loco et tpe. Vn̄ Mat. v. Qui petit a te
da ei. glo. ſi deeſt facultas: da affectum vel
obſequiū vel verbū. Hoc ſcđm dictū etiā
ſentit beatꝰ Bernardinꝰ i tract. ꝯtractuū.

Tertiū dictū in illis caſibꝫ in q̄bꝫ
homo tenet̃ mutuare ꝓxi
mo ſub pena peccati mortalis: aliq̄n non
oportet ꝯſiderare an recipiēs mutuum ſit
iuſtꝰ vel iniuſtꝰ: bonꝰ vel malꝰ: pꝰ vl' impꝰ
fidelis vel infidelis: hereticꝰ vel catholicꝰ:
excōmunicatꝰ vel nō. ⁊ ſic de alijs. In ali-
quibꝰ ꝟo eoꝝ oportet talia ꝯſiderare. De
ꝑma pte huius dicti accipe duo exempla.
Primū vt i illis in q̄bꝫ ꝓximꝰ ē ꝯſtitutꝰ in
extrema neceſſitate. nā tunc nō curādo q̄-
lis ſit ꝓximꝰ dūmodo in tali neceſſitate ſit
tenemur ei non ſolū mutuo. ſed etiā dono
ſubuenire: etiaz ſi oporteret alijs ſurripere
occulte vel palam: ſi nō aliter pōt ꝓuideri
patiēti talē neceſſitatē. Aliud exēplū eiuſ-
dem ptis eſt. vt in caſibꝫ ardue neceſſitatis
dūmodo nō ſit recipiēs abuſurꝰ vel ſe tra-
diturꝰ negligētie ꝯfiſus de ꝓuiſione ſibi fa
cta. ⁊ etiā dūmodo mutuās ꝑ h̄ ꝙ mutuat
iniuſtis: nō fiat impotēs ad mutuandū iu
ſtis. ꝓbat̃: qꝛ in elemoſyna ſic ē. igit̃ etiā in
mutuo. Antecedēs ꝓbat̃. nam Chryſ. ait.
Quieſcamꝰ ab hac abſurda ⁊ diabolica ꝑ-
emptoria curioſitate ſcz diſcernendo inter
pauperē ⁊ pauperē. nō eni ex vita eoꝝ q̄s
recipis: mercedē retributurꝰ ē deꝰ: ſz ex vo-
lūtate ⁊ honorificentia multa ⁊ miſcđia ⁊
bonitate. diſ. xlij. c. quieſcamꝰ. Et intellig-
tur illud dictū Chryſ. in caſu q̄ q̄s ſufficit
indiſtincte oībus dare. ſecus vbi ꝑ h̄ ꝙ da
ret iniuſtis: efficeret̃ impotēs ad dandū iu
ſtis. tunc eni diſcernere debet iuſtos ab in
iuſtis vt potius deſereret iniuſtos ⁊ iuſtis
ſubueniret. ⁊ eodē modo ē in mutuo. Hoc
modo indiſtincte verū ē illud ſaluatoris.
Omni petenti te tribue. Luce. vj. Et illud
Greg. ſup Mat. xv. c. qui recipit iuſtum in

nomine iuſti mercedē iuſti accipiet dicētꝫ. Mercede nō carebit ſuſcipiēs ⁊ ſi iniuſtꝰ ſit q̄ ſuſcipit. Attamē in illis caſibꝫ dando impio vel iniuſto: dare debet nō ex q̄cūqꝫ cauſa. ſꝫ debita ſcꝫ intuitu nature releuāde q̄ eſt ad imaginē dei ⁊ poſſibilis ad gratiā. Si aūt intuitu vitij daret: peccaret dans. Et dictū eſt notāter in ſcḋo exēplo. dūmodo recipiēs nō ſit abuſurus et etiā dūmodo mutuās ⁊c. q꞉ ſi aliqḋ illoꝝ deeſſet: poſſet q̄s in caſu ſcḋi exempli cōſiderare recipientis maliciā: ⁊ ob id ei nolle mutuare. Exemplū autē ſcḋe ptis dicti. vt ſi q̄s non ſufficiat omnibꝫ. ſed tm̄ aliquibꝫ mutuare. tunc enī id agat vt tm̄ ſubueniat iuſtis: dimiſſis iniuſtis. niſi iniuſti eſſent ī neceſſitate extrema ⁊ iuſti in citeriori. hoc modo intelligit illud Eccl. xij. Da iuſto et ne dederis peccatori ⁊ bene fac humili ⁊ ne dederis impio.

Quartū dictum. hoīes cōſtituti in caſibꝫ ſuṗdictis in q̄bꝫ homo obligat mutuare primo: nō debent faciliter credere ꝓprio iudicio quo ſe iudicant excuſabiles ab obligatione mutui: q̄ntūcūqꝫ videantur habere coloratas excuſatiōes. ꝓbat triplicit. Primo quia ſapiens ait. Ne innitaris prudētie tue. Scḋo q꞉ non niſi bono iudicio ſtandumē ⁊ credēdū. modo iudiciū ī ꝓpria cauſa non ē bonū. igit. Minor ꝓbat triplicit. Primo a ſigno. nam hinc ordinatū fuit ꝙ nemo deberet eē iudex in ꝓpria cauſa. Secūdo quia q̄libet eſt affectꝰ ad ꝓpriā cauſā modo i rebus amatis vel exoſis nemo bene iudicat. Nam amor ⁊ odiū ꝑuertūt iudicium. Tertio q꞉ ꝙ iudici ꝓhibetur munerū acceptio eſt ex eo q꞉ affectio inde ſurgens ad dantē nata ē ꝑuertere iudicē. modo diuites ſūt affecti ad retētionē ⁊ augmētationē ſuarū diuitiarū. igit in earū erogatione ꝑ mutuū vel elemoſynā nō facile debent ſtare ꝓprio iudicio quo ſibi vident excuſabiles: ⁊ ꝑſertim nr̄is temporibꝫ in q̄s fines ſeculi deuenerunt. Cū enī temporibꝫ noſtris natura humana declinando ad veſperā in vltima mūdi etate ſit cōſtituta: cōparat ex toto genere homini ſeni vl' impotēti. modo Areſto. ait q̄rto ethicoꝝ. Omis ſenectꝰ ⁊ omīs impotētia videt illiberales facere. hec enī decreſcente vita creſcit. natura nāqꝫ cū ſagax ſit ⁊ ſuū ſentiat defectum: nititur ꝑ accumulationē diuitiarū ſuis defectibus ſubuenire. Scḋo ꝓbat dictū illud q꞉ non facile deſerenda eſt via tutior ⁊ amplectēda dubia ꝑiculis ſubiecta. modo cōſtat ꝙ homīes ſūt obligati in aliquibꝫ caſibus ſub mortali peccato ad mutuādū ⁊ ſi mutuēt erūt tuti de nō trāſgreſſiōe p̄cepti ſꝫ iudicādo ſe excuſabiles. ⁊ ſic nō mutuādo amplectunt viā non tutā. ſed periculis ſubiectā. igit nō facile tali iudicio credere debēt. Tertio ꝓbat. q꞉ nōnulli viſi fuerūt habere admodū coloratas excuſatiōes q̄ tn̄ eis non ꝓfuerūt q̄ minꝰ atrociter puniti fuerūt a deo. vt patet tribꝫ exemplis. Primū de Saule cui deꝰ non pepercit. ſed de regno ipm ꝓiecit. q꞉ p̄ceptum eiꝰ nō cuſtodiuit q̄uis Saul pro ope qḋ p̄tēdebat ſe excuſandū putaret. j. Reg. xv. Vn̄ videāt multi q̄ ſibi fingunt etiā leuiſſimas excuſationes q̄bus cōtenti audacter agāt que nō licēt ⁊ caueāt ne ſimile periculū incurrant cū Saule. Scḋm exemplū eſt. ij. Reg. vj de Oza qui lꝫ cauſā vrgentē haberet vt tāgeret arcā dei. q꞉ declinauit ad caſū: tamē interfectꝰ eſt a dn̄o ꝓ temeritate q̄ ſoluit p̄ceptū dn̄i de nō tāgendo arcā ſaltē nudaꝫ q̄ ſic tangi nō debebat niſi a ſacerdotibꝫ lꝫ etiā alie cauſe illius interfectionis aſſignētur. Quid ḡ de illis dicemꝰ q̄ ſpōtanee fabricant ſibi cauſas q̄bus de trāſgreſſione p̄cepti dei excuſari putant. quid agūt niſi ꝙ ſeipſos decipiunt ⁊ cecos faciūt quādo ſibiipſis ſecuritatē ſtatuētes cōſcientiā deponūt: ⁊ de peccato ī peccatū corruūt. Tertium exemplū eſt. iij. Reg. xiij. de propheta miſſo de Juda ad Jerobōā ī bethel habente p̄ceptum a dn̄o ne in loco illo comederet ⁊ biberet. qui ibi comedens grauiter fuit punitꝰ. lꝫ inductus ⁊ deceptus fuerit a ꝓpheta loci illiꝰ dicente ſibi ꝙ ⁊ ipe ꝓpheta eſſet ⁊ ꝙ dominꝰ iuſſerit vt ſecū comederet ⁊ q̄uis ita deciperet: nihilominꝰ deus prophetā ſuum cōſentientē falſo ꝓphete ⁊ cōtra p̄ceptum eiꝰ cū illo ibi comedentē: a leone interfici fecit ⁊ cadauer in ſepulchrū patrū ſuoꝝ ob hoc nō inferēdū p̄dixit. potiꝰ ergo tales iudicio alioꝝ ⁊ hoc peritoꝝ ⁊ timoratoꝝ ſtare debent q̄ꝫ ꝓprio.

Quintū dictū. cū homo vult iudicare an ne bona q̄ habet ſint neceſſaria nature ſue ⁊ ſuorum vel

perſone vt ſic diiudicet an ſit obligat⁹ ad mutuãdũ vel nõ: ꝫ poſſit reſpicere nõ tñ ad ea que nũc ſibi incũbũt, ſed etiã ad ea q̄ ſibi incũbent in futuro tp̄e: nõ tñ ē licitum velle metiri bona ſua ſm̄ q̄ſcũqꝫ caſus futuros poſſibiles ſibi ⁊ ſuis accidere. Prima ps ꝓbat̃. q: licitũ eſt homini eē ꝓuidũ modo ꝓuidentia reſpicit futura. igiť ⁊ hoc eſt etiã de mēte Nicolai de lyra. j. Joh. iij. loquentis de habente ſupfluũ victui ⁊ veſtitui vbi addit dicēs. Cõſideratꝫ neceſſitatib⁹ pſone ⁊ ſtat⁹ ⁊ nõ ſolũ ſm̄ p̄ſentē ſtatũ ſed etiã ſm̄ ea q̄ ꝓbabiliter poſſunt occurrere ⁊ frequēter occurrũt. Scd̄a ps ꝓbat̃ nã ſi ſic tunc poſſet hõ q̄tũcunqꝫ diues iudicare ꝙ ea q̄ haberet eſſent neceſſaria ſibi ⁊ ſuis. q: null⁹ eſt tam diues q̄n in maximis diffortunijs ſibi poſſibilib⁹ euenire indigeret omnib⁹ illis. Scd̄o ſic. q: h̄ eēt (vt ſanct⁹ Tho. dicit in ſcd̄a ſcd̄e vbi ſup̄) de craſtino cogitare: qd̄ dominus ꝓhibet Matth. vj.

Sextũ dictũ. ꝫ ĩ tertio caſu tacto in q̄nta ⁊ ſexta ꝯcluſionib⁹ homo teneatur ad mutuandũ: poſſet tñ excuſari a peccato in duob⁹ caſib⁹. Primo ſi reſeruaret magis indigentib⁹. Scd̄o ſi eque indigentib⁹ ꝓpinquiorib⁹ vl' dignioribꝫ. Ratio. q: magꝫ tenet̃ vtriſqꝫ iam dictis. ſi igiť vt his q̄bus magis obligat̃ ſuccurrat nõ ſuccurrit q̄b⁹ minus tenet̃ erit merito excuſat⁹: ſalua limitatione dicenda in ſolutione tertij argumẽti. Sꝫ ꝯ p̄mo arguit̃ ſic. h̄ homo habet ſupflua: ⁊ hic paup eſt in arta neceſſitate: ⁊ aſſunt locus ⁊ tp̄s. igiť tenet̃ ei mutuare. ꝰ non mutuãdo nõ excuſat̃. Dicendum negãdo antecedēs ꝓ ſcd̄a pte. Nã non adeſt locus ⁊ tp̄s ſi hic diues ꝓponit melius dare. Scd̄o ſic. quecunqꝫ vultis vt vobis faciãt hoĩes ⁊ vos facite illis. Sꝫ iſte diues iuſte ⁊ diſcrete vellet ſibi mutuari ſi eſſet in ſtatu hui⁹ indigentis. igiť idē tenet̃ mutuare huic indigenti. igiť nõ mutuãdo nõ excuſat̃. Dicendũ ſi iſte diues eſſet ĩ ſtatu iſti⁹ indigẽtis: haberet indiſcretã voluntatem ſi vellet ſibi omnib⁹ modis mutuari: puta etiã in caſu quo alius mel⁹ ꝓponeret ſe acturũ de illo mutuo: q̄le eſſet ſubuenire primo magis indigenti vl' digniori.

Tertio ſic. j. Joh. iij. Qui habuerit ſubſtantiã vt ſup̄. Sꝫ iſte diues habet ſubſtãtiã hui⁹ mũdi: ⁊ videt fratrem ſuũ neceſſitatem habere. ꝰ ſi claudit viſcera ſua ab eo ita ꝙ nõ mutuet ei: charitas dei non ē in illo. Nec valet ſi dicat̃ ꝙ nõ claudit viſcera quo ad cõpaſſionē. q: hoc idē teneret̃ etiã ſi nõ eſſet diues. ⁊ ſic fruſtra p̄miſiſſet Johãnes dicēs. Qui habuerit ſubſtãtiã hui⁹ mundi. Dicendũ ꝙ tenet̃ non claudere viſcera etiaꝫ ꝑ effectualē dationē niſi ꝓponat ſe melius diſpenſaturũ illa bona. attamen ad hoc vt ꝓpoſitũ melius diſpēſandi excuſet diuitē oportet (vt videtur) ꝙ ſit talis caſus ꝙ ꝑ hoc ꝙ mutuaret illi indigenti pro hoc tp̄e: ipē impediret̃ a mutuando alteri meliori vel digniori vel magis indigenti: puta q: ali⁹ de primo eēt petitur⁹ idipſum a diuite. ſec⁹ vbi mutuatio vni facta non p̄iudicaret q̄ min⁹ poſſet etiã alteri fieri. et h̄ vel ꝓpter abũdãtiã diuitiis ſufficiẽtis vtriſqꝫ mutuare vel ꝓpter ĩteruallũ tp̄is in quo prim⁹ interea reſtitueret diuiti.

Queſtio. XX.

Utrum in caſibus

ĩ q̄b⁹ hõ tenet̃ ſub pena pc̄ti mortalis mutuare primo: requirant̃ aliq̄ circũſtãie ad hoc ꝙ mutuatio ſit act⁹ virtuoſus? Solutio q̄ſtionis ſtat in trib⁹ ꝯcluſionib⁹.

Prima cõcluſio. ad h̄ req̄runt̃ ſeptem circũſtãtie ſcꝫ quis: cur: quid: cui: quõ: vbi ⁊ q̄ñ. ⁊ q̄ttuor p̄me ⁊ due vltime declarant̃ in hac p̄ma ꝯcluſione. Primo igiť req̄rit̃ quis. nam mutuãs debet eē talis q̄ habeat bona q̄ non ſũt neceſſaria nature ꝓprie ⁊ nature ſuoꝝ q̄b⁹ per pri⁹ tenet̃: vt patuit in. ix. ꝯcluſione: alioq̄n mutuatio erit vitioſa regulariter loquēdo ⁊ dico regulariter ꝓpter fallentias ibidē exp̄ſſas. Cui. naꝫ mutuatio debet fieri indigẽti alioq̄n nõ cadit ſup debitũ obiectum. attamē nõ oportet ꝙ ſit ardua indigentia ad h̄ ꝙ mutuatio nõ ſit vitioſa. ꝫ req̄ratur ad h̄ ꝙ omiſſio mutuationis ſit mortalis.

Per cui etiaꝫ ē intelligẽdũ ꝙ recipiēs nõ tñ nõ debet eſſe abuſur⁹ re mutuata. alioq̄n ſi id ſciat mutuãs: mutuatio erit vitioſa. Quid. nã res mutuãda debet eſſe ipſi⁹ mutuãtis. nã mutuare ē de meo facere tuũ ita ꝙ debet eſſe in dominio mutuantis: et fieri de dominio recipientis. modo nemo pl⁹ iuris in aliũ trãſferre p̄ōt q̄ꝫ ipē noſcit

habere. Itē q2 ſi eſt aliena: mutuādo eā cōtrectat vterq3 rē alienā. igiť peccāt. ⁊ ſic mutuatio erit vitioſa. Cur. id ē ob quā cauſā finalē. Nā debet ꝓpter deū mutuare ⁊ gratis. id eſt nō ꝓpter lucrū tꝑale ↄſequēdum. alioq̄n erit mutuatio vſuraria. de q̄ circūſtātia latꝰ diceť in ſequētibꝫ q̄ꝫ neceſſaria ſit. Quinto ⁊ ſexto reqrunť vbi ⁊ qñ. id ē locꝰ ⁊ tꝑs. q2 ſicut alij actꝰ virtuoſi debent fieri in debitis locis ⁊ tꝑibꝫ: ſic ⁊ iſte. vnde mutuatio nō debet fieri ſup altaribꝰ ſacris numerādo pecunias nec tꝑe diuinoꝝ officiorū ſi illis mutuās ⁊ mutuū recipiēs intereſſint vel itereſſe debēt. Quo modo. Nā ad h̄ ꝙ mutuatio fiat virtuoſe ⁊ laudabiliter: reqriť debitꝰ modꝰ de q̄ i ſcđo dicto.

Scđa ↄcluſio. debitꝰ modus mutuandi ↄſiſtit in. xj. punctis ſcꝫ ꝙ mutuādo cōpatiať primo cui mutuat. Scđo ꝙ benignis verbis fiat. Tertio ꝙ mutuet ſibi ſufficiētiā ſi pt. Quarto ꝙ hilariter. Quīto ꝙ humiliter. Sexto ꝙ diſcrete. Septimo ꝙ celeriter. Octauo pie. Nono faciliter. Decimo ordinate. Undecimo ex charitate. Qꝫ aūt talis modꝰ requirať pbať. q2 talis modus reqriť ad h̄ ꝙ virtuoſe ⁊ laudabiliť donet elemoſynā. igiť etiāꝫ ad h̄ ꝙ virtuoſe mutuet. tenet ↄſequētia a ſimili: imo a minori affirmatiue cū donare ſit difficiliꝰ opus: ⁊ tñ ad ipm tales ↄditiones reqrunt: multo magis ad mutuare qđ ē faciliꝰ. Antecedēs ꝓbatur inductiue. Cōpaſſio inqꝫ reqriť Eſa. lviij. Cū effuderis eſurienti aiāꝫ tuā. hoc aūt ē p cōpaſſionē. Benignitas vbi Eccī. xviij. Nōne ardorē refrigerabit ros. ſic ⁊ verbū meliꝰ q̄ꝫ datū. Abūdātia dati. Tobie. iiij. Si multū tibi fuerit: abundāter tribue. ⁊. ij. Corꝫ. ix. Qui parce ſeminat: pce metet ⁊c. Hilaritas dātꝫ Eccī. xxxv. In omī dato hilarē fac vultū. ⁊. ij. Corꝫ. ix. Nō ex triſticia aut neceſſitate. hilarē eni datorē diligit deus. Humilitas dantis. Prouerb. xxviij. Qui deſpicit depcātē ſuſtinebit penuriā. Diſcretio Eccī. xij. Da iuſto et ne des peccatori. Quō tñ hec ↄditio ſit intelligēda: diſcernēdo ſcꝫ inter iuſtū ⁊ iniuſtū i mutuando: habitū ē in tertio dicto pcedētꝫ q̄ſtiōis. Per diſcretionē etiā in mutuo ſuandā intelligi pōt vt nō mutuet tātā abundātiam vt vel ipe vel ſui q̄bꝫ teneť nō patiāť neceſſitatē aut vt vni ſupflua quibꝫ recipiēs nō indiget mutuet. ⁊ alijs eq̄ vel magis indigentibus ſubuenire nō poſſit. Celeritas. Prouerb. iij. Ne dicas amico: vade ⁊ cras dabo tibi cū ſtatim poſſis. Pietas. j. ad Timot. iiij. Exercitatio corpis ad modicū valet. pietas aūt ad oīa vtilis ē. Facilitas. j. ad Timot. vlť. Diuitibꝫ huiꝰ ſeculi p̄cipe facile tribuere communicare. Ordo dādi Eccī. iij. Miſerere aīe tue placēs deo. i. ſi vis ordinate miſereri incipe a teipſo et cōſequenter proximis. ⁊ dehinc extraneis. ⁊ ſic d alijs. Charitas. j. Corꝫ. xiij. Si diſtribuero in cibos pauperū oēm facultatem meā: charitatē aūt nō habeā: nihil mihi pdeſt. Attñ charitas ad actū donādi elemoſynā nō requiriť ad h̄ ꝙ ſit virtuoſus ſic intelligēdo ꝙ ſi carens charitate mutuet vel donet elemoſynāꝫ: actꝰ ille ſit vitioſus vel nullo modo virtuoſus: imo pōt talis actꝰ eſſe moraliter bonꝰ ſi eū faciat ꝓpter deū et alijs circūſtātijs ſuatis: q̄ꝫuis agēs in hac vice nō ſit in gr̄a dei ſed requiritur ad h̄ ꝙ ſit virtuoſus meritorie.

Tertia ↄcluſio. debitꝰ ordo ſeruādus in mutuo ↄſiſtit in nouē pūctis ſequētibus. qđ patet. q2 in talibꝫ nouē ↄſiſtit debitꝰ ordo ſuādus dādo elemoſynāꝫ. igitur etiā in mutuādo. tenet ↄſequētia vt i ſcđo dicto pbatū ē. Antecedēs ꝓbať. Nam ſm Ambro. Si donās nō pōt oībꝫ indigentibus ſufficere: cōſiderare debet fidelē. q2 fidelis p̄ferēdus ē infideli. qđ itelligēdū ē ceteris paribꝫ: ⁊ p̄cipue ſtāte eqlitate indigētie. nā ſi infidelis eēt i extrema: ⁊ fidelis in citeriori: potiꝰ eēt ecōtra agēdū. Siliť ſi in eqli neceſſitate eēnt: attamē ſperareť ꝙ infidelis ex hmōi dono tm̄ afficereť ꝙ ↄuertereť ad fidem q̄ alꝭs nō fuiſſet ↄuertēdus. aut ſi ex denegatiōe ſibi facta ita ſcādaliſareť ꝙ cū alꝭs ↄuerti voluiſſet: nūc aūt nollet: iam potiꝰ p̄ferēdus eēt infidelis fideli. Scđo ↄſiderādus ē locꝰ. nā illi q̄ captiui teneť ab hoſtibꝫ: ſūt alijs p̄ferēdi. hi enim minꝰ poſſūt conqrere q̄bꝫ indigēt aut notificare ſuas indigētias diuitibꝫ. Tertio ↄſiderāda ē cauſa vt ſi captꝰ ꝓpter debitum iniuſtū excrucieť in carcere. nā ſi oībꝫ debeť miſericordia iuſto ampliꝰ. vnde p̄ferēdus ē ceteris paribꝫ iuſtus iniuſto. Quarto debilitas. q2 claudi ceci ⁊ valitudinarij ſūt alijs

p̄ferēdi ceterꝫ parib⁹. Quinto nobilitas.i.
verecūdia q̄ ingenuos ꝓdit natales.nā ta-
les pl⁹ verent̄ petere ⁊ ꝓ ꝯſequēs min⁹ innote
ſcere pōt eoꝝ indigētia diuitib⁹. Vñ ⁊ bea
tus Nicola⁹ ſtuduit ſuccurrere cuidā nobi
li q̄ ob inopiā voluit tres filias ꝓſtituiſſe
vt de cōmertio illo infami aleret̄. Sexto
etas q꞉ ſenes iuuenib⁹ ceterꝫ parib⁹ ſūt p̄fe
rēdi. Septimo ꝯiūctio vl' attinētia.nā ex-
hibitio charitatꝫ ⁊ bñficioꝝ ad magis ꝯiū
ctos ꝓpinq̄s ⁊ attinētes magꝫ ē attēdēda.

Circa tn̄ h̄ ſeptimū nota ſm̄ Tho. ſcd̄a
ſcd̄e.q.xxxj. ꝓpinq̄tas vni⁹ hoīs ad aliū
pōt attēdi diuerſimode ſm̄ diuerſa i q̄bus
hoīes ſibi ad inuicē cōmunicāt vt ꝯſāgui
nitas i naturali ꝯiūctiōe: ꝯciues i ciuili ⁊
fideles i ſpūali. ⁊ ſic d̄ alijs. ⁊ ſm̄ diuerſas
ꝯiūctiōes ſūt diuerſa bñficia impendēda
nā vnicuiqꝫ magis ē bñficiū impēdēdū ꝑ
tinēs ad illā rē ſm̄ quā ē nob magꝫ ꝯiūct⁹
⁊ h̄ ē veꝝ ſimplicit̄ loquendo. q꞉ illō pōt ⁊
debet aliq̄n nō ſuari ſm̄ varietatē locoꝝ
tēpoꝝ ⁊ negocioꝝ. naꝫ in aliq̄ caſu magis
ſubueniēdū ē extraneo puta in extrema ne
ceſſitate q̄ꝫ patri nō patiēti illā neceſſitatē
Itē iter ꝓpinq̄s etiā ē talis ordo ſuandus
q̄ꝫ parētes ſunt oīb⁹ alijs ꝓpinq̄s p̄ferendi
adeo q̄ꝫ ſi neceſſitates ſint eq̄les: pater infi
delis p̄ferēdus ē i exhibitiōe nutrimēti ex-
traneo fideli. ⁊ etiā parētes ſūt filijs p̄ferē-
di in extrema neceſſitate. nullū eni benefa
ctoris bñficiū ē ſicut parētū. ſec⁹ vbi neceſ
ſitates nō ſūt eq̄les vl' aliq̄ alia ꝯditio pre
ponderet puta cōmunis vtilitas eccl'ie vl'
reipublice. Octau⁹ pūct⁹ et non⁹ poſiti ab
Ambro. ſūt mod⁹ ⁊ tp̄s. ſꝫ illa omitto. q꞉ ꝑ
modū ipe itelligit diſcretionē. modo illa ē
expedita i ſcd̄o dicto tāq̄ꝫ ſpecies modi vt
h̄ accipio modū. tp̄s ſilr̄ ibidē ē poſitū. h̄
eni ſolū ponēda ſūt illa q̄ reſpiciūt ordinē.
⁊ talia ſūt p̄dicta ſeptē. de iſtis aūt ſic cōſi-
derandis habet̄ diſ. lxxxvj. c. nō ſatis. ⁊ in
ca. ſequenti.

Queſtio. XXI.

Vtrū mutuare nō

gratꝫ nec ꝓpt̄ deū. ſꝫ ꝓpt̄ lucꝝ tp̄ale ꝯſequen
dū ex mutuo ſeu mutuatiōe rei vltra ſortē
ſit deſcriptio bona ip̄i⁹ vſure: put vſura eſt
pctm̄ ⁊ melior alijs trib⁹ deſcriptiōib⁹ vſu
re ſolitꝫ aſſignari. Solutio q̄ſtiōis ſtat in
duab⁹ ſuppoſitiōib⁹ ⁊ octo ꝯcluſionibus.

Prima ſuppoſitio. tres deſcripti-
ones dant̄ de vſura. Pri-
ma eſt Ambro. ſcd̄a Hoſtieñ. tertia magi-
ſtroꝝ. Prima ponitur. xiiij. q. iij. c. pleriqꝫ.
vbi d̄r: q̄dcunqꝫ ſorti accedit ē vſura. ⁊ cū
h̄ ꝯcordat capl'm p̄mū ſcd̄m ⁊ vltimū euiſ
dem q̄ſtionis. Vñ in. c. ij. (⁊ eſt Hiero. ſup
Ezech. li. vj.) d̄r q̄ꝫ ſcriptura appellet vſurā
ſupabundantiā: quicq̄d illud ē ſi ab eo qd̄
dederint pl⁹ reacceperint. Itē in ca. vltimo
ex ꝯcilio agathenſi d̄r. Vſura ē vbi ampli
us req̄rit̄ q̄ꝫ qd̄ datur. Scd̄a ē. Vſura eſt
q̄dcūqꝫ ſolutioni rei mutuate accedit ip̄i⁹
rei vſus gr̄a pactione iterpoſita vel hac in
tētione habita i ꝯtractu vel exactiōe habi-
ta ex poſt facto. Tertia ē. Vſura ē lucrū ex
mutuo p̄ncipaliter intentū. Et q̄ꝛ fit hic
mētio de ſorte nota q̄ꝫ ſors capit̄ q̄drupli-
citer. Primo ꝓ euētu fortuito. q̄ modo ac-
cepit Lucan⁹ poeta dicēs. O miſeri ſortis
q̄ꝫ nō in punica nati. Scd̄o ꝓ ſigno diſtin
ctiuo vt ē faba vel ſcedula vl' aliud ſenſibi
le ſignū ordinatū ad h̄ vt ſi ceciderit ſuper
aliquē: ꝯcludit̄ q̄ꝫ illi debeat fieri aliq̄d ta-
le. ſicut ſors miſſa fuit ⁊ cecidit ſup Ionā
⁊ ſilr̄ ſors cecidit ſup Mathiam. Actꝫ. j. ⁊
Jone. j. Tertio pro portiōe hereditatꝫ vel
poſſeſſionis eo q̄ꝫ aliq̄n tales ſorte diuidi
ſolebāt. ⁊ hoc modo poſſeſſiōes filioꝝ iſrl'
dicebātur ſortes vt patꝫ ꝑ libros legales.
Quarto accipit̄ ꝓ capitali qd̄ q̄s alteri tra
dit i mutuo vel alio ꝯctu. ⁊ ſic capit̄ hic.

Scd̄a ſuppoſitio. vſura capitur du
pliciter. Vno modo forma-
liter ſcꝫ put ē pctm̄. ⁊ ſic optet ipam accipi
ꝓ aliquo actu elicito vl' impato a volūtate
exiſtēte formaliter i ip̄o hoīe. naꝫ oīe pec
catū ē act⁹. Alio modo accipit̄ materialit̄
ꝓ re circa quā cōmittit̄ illō pctm̄ qd̄ dicit̄
vſura. ⁊ ſic incremētū ſortis. i. lucrū qd̄ q̄s
intēdit ꝯſequi. ⁊ cōſequit̄ ex mutuatiōe rei
d̄r vſura. q꞉ intēdendo illud incremētū ſic
q̄ꝫ ꝓpter ip̄m fit mutuatio cōmittit̄ vſura q̄
eſt pctm̄. Dicit̄ aūt vſura ab vtor vteris eo
q̄ꝫ tunc cōmittit̄ vſura: q̄n q̄s accipit aliq̄d
ꝓ vſu rei cui⁹ tn̄ vſus non pōt ſeparari a do-
minio: q̄n ei⁹ vſus ſit ei⁹ ꝯſūptio. q̄ꝫ autem
aliq̄ dicūt q̄ꝫ dicit̄ vſura q̄ſi vſus eris: q̄ ad
vſū veꝝ ē ꝑ deriuationem. q̄ ꝓ ad ly eris
videt̄ eſſe ethymologia nō deriuatio.

Prima ꝯcluſio. predicte tres deſcriptiones non eſſent bone ſi darētur de vſura ꝓut vſura eſt pctm̄. ꝓbatꝰ. qꝛ nulla taliū ꝯuenit vſure vt vſura ē pctm̄. Nā vſura q̄ ē pctm̄ nō ē ipa res vel lucrū qḋ q̇s intēdit obtinere vltra ſortem vel obtinet. qꝛ tale lucrū ē res non formaliter inherēs ipi vſurario: ſicut tn̄ vſura cōſtēs pctm̄ ē actus formaliter inherens.

Scd̄a ꝯcluſio. capien (vſurario. do vſurā materialiter: deſcriptio eiꝰ ab Hoſtiēſi poſita eſt bona. ꝓbatꝰ. qꝛ habet ꝯditiones bone deſcriptionis. et declaratur ꝑ ſex clauſulas eius. Prima eſt quodcūqꝫ. ꝑ cuiꝰ intellectu nota ꝙ quodcunqꝫ capitꝰ dupliciter. Uno modo relatiue ꝛ vniuerſaliter. ꝛ ſic ſenſus ē ſupple lucꝝ quodcūqꝫ Alio modo capitꝰ infinite ac ꝑticulariter vel indefinite: ꝛ ſic ē ſenſus ē aliquid. Scd̄o nota ꝙ illud dictū ſcꝫ ē quodcunqꝫ ſolutioni rei mutuate ꝛc. ꝑōt dupliciter legi. Uno modo ꝑ moduꝫ diffinitionis. ꝛ ſic eſt ꝑdicatū ꝛ vſura ſubiectum ſcꝫ hoc modo. vſura ē quodcūqꝫ ſolutioni ꝛc. Alio modo non ꝑ modū diffinitionis: ſed ꝑ modū regule vel enūciationis vniuerſaliter declarantis q̄ res vſura dici poſſit. ꝛ ſic quodcūqꝫ eſt ſubiectuꝫ ꝓpoſitiōis. ꝛ h̄ modo videtꝰ Ambro. ꝓpoſuiſſe: lꝫ alij illud legātꝰ ꝑ modū diffinitiōis. tunc pono tria dicta. Primū ſi legatꝰ ꝑ modū diffinitiōis: oꝑtet quodcūqꝫ nō accipe vniuerſaliter et relatiue. ꝓbatꝰ: quia illa ꝓpoſitio eſſet falſa: vſura eſt quodcūqꝫ: qꝛ cēt ſenſus: vſura eſt omne lucrū ꝛc. Modo ois illa ꝓpoſitio ē falſa i qua ꝑdicatꝰ vniuerſale vniuerſaliter ſūptū. ſicut dicēdo: homo ē omne animal rationale. nam q̄libet ſingularis eſt falſa. Naꝫ illa vſura nō ē omne lucrū. oꝑter h̄ ꝙ vt legitꝰ ꝑ modū diffinitionis: quodcunqꝫ capiatꝰ infinite vel indefinite: vt ſit ſenſus: eſt aliq̇d qḋ accedit. Scd̄m dictuꝫ. ſi ſcd̄o modo legatꝰ vera ē illa: vſura ē quodcunqꝫ etiā capiēdo quodcūqꝫ vniuerſaliter. quia tūc debet intelligi cōuerſiue ſcꝫ om̄e lucrū qḋ accedit ꝛc. eſt vſura. Ex aūt ſiue legatꝰ ꝑ modū diffinitiōis ſiue ꝑ modū regule vtatur Hoſtiēſis vniuerſali dictiōe lꝫ nō vniuerſaliter capta ſcꝫ quodcunqꝫ: ē ad denotādū ꝙ ſi q̇s mutuet ꝓptꝰ aliquā rem tꝑaleꝫ obtinēdā vltra ſortē non refert q̄lis ſit illa res. qꝛ qualiſcūqꝫ ſit ſiue ſit eſca veſtis: ſuꝑtiū: pecunia aut frumētū: ager vl' domus: dūmodo ſit res eſtimabilis ꝑcio: mutuās peccat pctō vſure. Un̄ ꝯuis nō q̄libet res ſit nata mutuari. ſꝫ ſolū illa cuiꝰ vſus ē eiꝰ ꝯſūptio: vt patuit. q. xviij. tn̄ q̄libet res ꝑt eſſe illḋ lucrū vl' incremētū ꝓpter qḋ q̇s intētione vſuraria mutuat. Un̄ Hiero. ſuꝑ Ezech. li. vj. ꝛ habetꝰ. xiiij. q. vj. putāt q̇dā vſuras tm̄ eſſe i pecunia qḋ ꝓuidens diuina ſcriptura ois rei aufert ſuꝑabundātiaꝫ vt plꝰ nō recipias q̄ꝫ dediſti. Itē alij ꝑ pecunia fenerata ſolēt munuſcula diuerſi generis accipe ꝛ nō intelligūt ſcripturā vſuraꝫ appellare ſuꝑabundantiā: quicq̇d illud eſt ſi ab eo qḋ dederint plꝰ reacceperint. hec ille. Et Ambro. de Nabuthe (vt ibidē in. c. ſequēti habetꝰ) ait. Pleriqꝫ refugiētes ꝑcepta legis cū dederint pecuniā negociatoribus: nō in pecunia vſuras exigūt. ſed de mercibꝫ eoꝝ tanqꝫ vſuraꝝ emolimenta ꝑcipiūt. ideo audiāt q̇d lex dicat: neqꝫ inquit vſuram eſcaꝝ accipies neqꝫ omniū rerum Item eſca vſura eſt: ꝛ veſtis vſura eſt ꝛ q̇dcunqꝫ accedit ſorti vſura eſt. ꝛ quod velis nomen ei imponas vſura eſt. Itē ſi q̇s inſtaurandū cōuiuiū putat ad negociatoreꝫ mittit vt abſinthiaci cupellam deferat ſibi gratis ad cauponē dirigit vt picenū vinū aut tiriacum requirat. ad laniū vt billā ſibi pcuret: ad alium vt ſibi poma adornet. hec ille. Unde inualiduꝫ eſt argumentum Hoffri. arguentis cōtra Ray. ꝙ vſura nō ſit in ſolis rebus quarum vſus eſt earū cōſumptio vel in rebus mutuabilibus. nam vt arguit ſi pro pecunia mutuata recipiaꝫ equum predium vel veſtem vſura eſt. ꝛ tamē equus prediū ꝛ huiuſmodi: nō ſūt res quarum vſus eſt earū cōſumptio vel non ſunt res mutuabiles. Ad hoc enī argumētū faciliter reſpondetꝰ ꝙ ꝯuis vſura capta ꝑ incremento vſurario poſſit eſſe quecūqꝫ res tēporalis eſtimabilis ꝑcio: tamen vſura capta pro peccato vſure ſolum conſiſtit in mutuatione illarum rerum que vſu cōſumuntur. ꝛ non in conceſſione quarūcūqꝫ rerum.

Tertiū dictū ꝯueniēter ponitꝰ lucrū ſubintellectū i q̇dcūqꝫ ꝑ ꝑma clauſula. qꝛ ē genꝰ ad vſurā materialiter captā. Nā lucrū extēdit ſe ad lucrū

qđ q̇s ꝯſeq̇t ex vēditōe: ex locatōe ac alijs ꝯ̄ctibꝫ ad lucꝝ ex mutuo. Vñ lucꝝ deſcribit. Eſt incremētū qđ q̇s hꝫ ex voluntaria cōmutatiōe vltra ea q̄ pri⁹ ſua erant. ⁊ ꝑ lucrū ītellectū ī q̇dcūq̧ excludit illa res quā q̇s ītēdit ex mutuo ꝯſeq̇ q̄ al's ē ipi mutuāti debita añq̄ʒ mutuaret. talis eni res lucꝝ nō ē: iuxta deſcriptionē lucri iā datā. q: nō eā habet vl' ꝯſeq̇t vltra ea que pri⁹ ſua erāt. q: illa pri⁹ ſua erat vl' debita ſibi. Exemplū. ſi debes mihi .x. florenos q̇s cuꝫ a te nō poſſū hr̄e niſi mutuē tibi alios .xx. ſi igit mutuo tibi .xx. vt rehabeā .x. ꝑmos: illi .x. ꝑmi nō meret' dici vſura. q: non ſūt lucrū: cū al's ſint et fuerint mihi debiti. Et ſi arguat' ꝯ̄. In tali caſu nō grat' mutuo. igitur pecco: ⁊ nullo alio pctō niſi vſure. igit accipiendo .x. ꝑmos accipio vſurā. Añcedēs ꝓbat'. q: ſi ego tali debitori meo ꝯferrē bñficiū ideo vt rehaberē .x. florenos per cū mihi al's debitos: cōmitterē ſymoniā: ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō grat' ſibi bñficiū ꝯceſſiſſem ꝑ eadē rōne ſi eidē mutuo ideo vt eoſdē .x. rehabeā nō gratis dicar ſibi mutuaſſe. Dicēdū ꝯcedēdo añcedēs ⁊ negādo ꝯſequentiā. nā nō opꝫ ꝙ oīe mutuū qđ nō gratis fit ſit pctm̄. vnde notāter vltra clauſulā gratis: ſupaddit' ꝓpter lucꝝ ⁊c̄. Vñ ſi fit ꝓpt' ceſſationē vexatiōis redimēdā a q̄ aliq̇s met debebat iure deſiſtere: non peccat mutuādo ꝓpt' ceſſationē illā obtinēdā. q: nihil acq̇rit qđ nō pri⁹ de iure fuerit ſuū vl' ſibi debitū. Vñ etiaꝫ q̇ collatori ſpūaliū daret tpalia non ꝓpter nouā aſſecutiōeꝫ ſpūaliū. imo iā eēt ea aſſecut⁹ habēs ius ī re reſpectu illoꝝ. vel īmo haberet ſolū ius ad rē. ſꝫ ꝓpter h̄ vt collator ſpūaliū ceſſaret ab iniuſta vexatiōe ſui q̄ eū vexat volēdo vl' deiicere eū ab ill' iā aſſecut': puta ſi hꝫ ius ī re: vl' ſaltē eū īpedire a ꝓſecutiōe iur' ſui ad rē: ille inq̄ʒ nō cōmitteret ſymoniaꝫ. q: ꝑ nullo ſpūali ē nouo obtinēdo daret tpale. ſꝫ daret ꝑ tpali emibili ſcꝫ ꝑ ceſſatiōe vexatōis q̄ tn̄ ceſſatio al's fuit ſibi debita: ita ꝙ emit tpale qđ al's ſibi fuit debitū. ſic ſepe quis ꝓpriā rē emere cogit' ab iniuſtis detētoribꝫ ſic ī ꝓpoſito mutuo .xx. tibi vt rehabeā .x. illa mutuatio fit ꝓpt' ceſſationē vexationis q̄ mihi nō das alios decē debitos. ⁊ lꝫ non mutuē grat' capiendo grat' .i. ꝑ nllā rē vel ſine cauſa. tn̄ gratis mutuo ſic ꝙ nō ꝓpter lucrū .i. ꝓpt' habere rē al's nō meā. vnde nō ſū tūc ī lucro. Itē talis mutuatio ē implicite q̇dā emptio. q: dat' mutuata res ꝑ ceſſatione vexatiōis. Contra. ꝑ eadē rōne liceret mihi ꝯferre tibi bñficiū vt rehaberē .x. florenos q̇s tu al's mihi debes. q: ⁊ ſi nō omnino gratis tibi ꝯtuliſſem nō tn̄ ſymoniaꝫ cōmiſiſſem. q: ad redimēdū vexationē id feciſſem. nec aliq̇đ tpale al's non meū acq̇ſyſſem. Rñdet'. nō ē ſilr: q: mutuādo vt q̇s rehabeat ſibi debitū dat' tpale ꝑ tpali ⁊ ſine ſpe lucri ſcꝫ ꝑ ceſſatiōe vexationis al's debita. ⁊ h̄ nō ē illicitū: etiā illud tpale dādo ꝑ modū p̄cij ꝑ ceſſatiōe vexatiōis ſicut ꝑ merce. ſufficit eni ꝙ dans vl' mutuās nō ſit ī lucro re vel ſpe. ſꝫ ſi ꝯferret q̇s bñficiū p̄dicto reſpectu: iā daret ſpūale vel annexū ſpūali ꝑ tpali ſcꝫ ꝑ ceſſatiōe vexationis. ⁊ h̄ nō licet: etiā dato ꝙ ꝯferēs nō ſit ī ſpe lucri. ſicut nec ecōtra licet dare tpale per modū p̄cij ꝑ ſpūali vel ei annexo vt ꝑ merce.

Scđa clauſula ē. ſolutioni rei mutuate accedit: ⁊ hec ponit' ad denotādū ꝙ vſura tm̄ ē incremētū rei mutuate. ⁊ in h̄ differt vſura a lucro vēditicio vl' emptitio .i. ab incremēto qđ ꝓuenit ex re vēdita vel empta vel locata. ⁊ ſic ē alijs. Nā vſura materialiter capta ē lucrū qđ ꝓuenit ex re mutuata ſicut ⁊ pctm̄ vſure tm̄ cōmittit' circa mutuū. q: ē mutuū. Vñ q̄ʒuis ī q̇buſdā vēditionibꝫ: cābijs: locationibꝫ. ſocietatibus ac alijs ꝯ̄ctibꝫ etiā repiat' pctm̄ vſure: tn̄ h̄ nō ē rōne ꝯ̄ctuū inq̄ʒtū tales vel rōne ſui. ſed rōne mutui impliciti ī illis ꝯtractibꝫ vt infra lati⁹ patebit: vtputa ſi pannū valētem etiā ſm̄ gdū rigidū iuſti p̄cij tm̄ .l. florenos vēdo tibi ꝑ .lj. eo ꝙ vis hr̄e dilationē vni⁹ anni ad ſoluēdū p̄cium ita ꝙ vltra .l. florenos (ꝑ q̇bꝫ tibi vēdidiſſem ſi p̄ciū ſcꝫ .l. florenos mox dediſſes) volo hr̄e vnum florenū rōne dilatōis cū tn̄ illa dilatio ſit abſq̧ meo dāno atq̧ abſq̧ ceſſatiōe alicui⁹ lucri quod veriſimiliter interea ex precio dicto obtinuiſſem. īmo ego non voluiſſem ꝙ de p̄ſenti dediſſes mihi p̄cium quia illud fuiſſet tm̄ .l. flore. ſed malui recipere poſt annum cum illo incremēto vnius floreni: iā illa vendicio eſt vſuraria: non ratione vendicionis. ſꝫ ratione mutui impliciti in illa vendicione. eo ipſo eni ꝙ do tibi dilatiōeꝫ dādo p̄ciū poſt ānū: ꝑinde eſt ac ſi illos .l.

flozenos q̄s ꝺ pſenti deberes dare tibi de
burſa mea mutuarē reddendos mihi poſt
annos ꝑ q̄ hoꝛ vtriqꝫ mutuat̄ ſi poſt ānū ha-
bere velle vnū flozenū: mutuū eēt vſurariū
Cur aūt i h̄ exēplo notanter fuit dictū fm
gradū rigidū ⁊c. Itē rōne dilatiōis. Item
cū tñ illa dilatio ſit abſqꝫ ⁊c. q̄ſi ſi ſecus eēt
q̄ ille clauſule ſignificant liceret mihi ti-
bi vēdere carius ad terminū q̄ȝ ad pſentē
ſolutionē patebit i. q. xix. ⁊. lx. Tertia clau
ſula ē ipſi rei vſus gra. ⁊ ꝑ vſū rei mutuate
itelligit̄ ꝯſūptio vel diſtractio rei mutua-
te. q2 mutuatio ē rei cuiꝰ vſus ē eiꝰ ꝯſūptio
vel diſtractio cōceſſa ad talē vſū. Denotat
igit̄ illa clauſula q̄ ad h̄ q̄ aliqd lucꝝ ſup
ueniēs rei mutuate ſit vſura: oꝑtet q̄ illud
deꝫ ⁊ recipiat̄ ꝑ vſu ipſiꝰ rei mutuate. Nam
ſi darēt ⁊ reciperēt alia ꝺ cauſa: illud incremē-
tū nō eſſet vſura. vt ſi mutuo tibi. x. reddē-
dos i fine anni ⁊ veniēte termio nō reddis
⁊ ꝓpt̄ nō redditionē ego patiar dānū i vno
flozeno qd ego incurri ꝓpter tuā negligen-
tiā ſoluēdi: vtputa cogoꝛ ab aliq̄ recipere
mutuū eidē dādo vnū flo. ad vſuram: vel
ego cogoꝛ res meas vendere vili p̄cio q̄s
alſ reſeruaſſem donec cariozi p̄cio eas vē-
didiſſe potuiſſem: adeo q̄ i vno flozeno mi
nus recipio pꝛo rebꝫ meis q̄ȝ recepiſſem in
dubitāter ⁊ vltra ſi eas diuiꝰ ſeruaſſem. tā
tūqꝫ nō rōne vſus flozenoꝝ tibi mutuato-
rū recipio vnū flozenū. ſꝫ rōne dānificatio
nis quā mihi intuliſti ꝑ tuā dilatiōeꝫ. Si
militer ſi qd noīe pene vltra ſortē ꝓpt̄ dila-
tionē recipiat̄. ꝺ h̄ patebit latiꝰ infra. q. xxx
⁊ ſequētibꝫ. Quarta clauſula q̄nta ⁊ ſexta
ſūt pactiōe iterpoſita vel hac intētione ha
bita in ꝯtractu vel exactiōe habita ex poſt
facto. ⁊ he ponūt̄ ex duplici cauſa. Prima
ad tāgēduꝫ tres modos q̄bꝫ ꝯtingit pctm̄
vſure: imo q̄ttuoꝛ modos eo q̄ vnꝰ ſubdi-
uidit̄ in duos. Primꝰ ſi Joh. mutuās Pe
tro. x. paciſcit̄ ſecū tpe q̄ mutuat: q̄ debeat
ſibi rōne mutui ⁊ expectatiōis dare in ter-
mino aliq̄d vltra. x. ⁊ h̄ vocat̄ vſura pactio
nalis vel ꝯuētionalis. Scōs ſi Joh. mu-
tuādo Petro. x. nullū pactū facit cū Petro
de dādo ſibi aliq̄d vltra ſortē. ſed tñ corde
intēdit rōne mutui aliq̄d recipe vltra ſor-
tē. ⁊ ob id recipiendū p̄ncipaliter mutuat
alſ non mutuaret ei: hec mutuatio vocat̄
vſura mētalis capiēdo vſurā formaliter ⁊
ipſm lucꝝ intētū vocat̄ etiaꝫ vſura mētalis
capiēdo vſuraꝫ materialit̄. Tertiꝰ ſi Joh.
mutuādo Petro nec paciſcit̄ cū Petro de
dādo ſibi aliq̄d vltra ſortē nec etiā intēdit
illo tpe aliq̄d recipe vltra ſortē. imo mere
gratꝫ ⁊ ꝓpter deū ſibi mutuat attñ aliq̄ tpe
poſt mutuatiōeꝫ factā puta termino adue
niēte mutat̄ animꝰ eiꝰ: iteger i corruptū: de
ſiderās hr̄e aliq̄d vltra ſortē. Et ille modꝰ
poſſet ſubdiuidi i duos. q2 vel exꝑmit illud
ſuū deſideriū: ⁊ tūc illud incrementū ꝺr vſu
ra exactionalis. ⁊ illū modū tāgit Hoſtiē-
ſis. vl̄ nō exꝑmit. ⁊ tūc ē mētalis tm̄ vſura
⁊ illū modum nō ponit expſſe Hoſtien. in
hac diffinitiōe. pōt tñ cōphēdi in p̄cedenti
modo ſcꝫ ſub mētali vſura. ſꝫ tunc opoꝛtet
q̄ ſcōs modꝰ cōmittēdi vſurā intelligat̄ ꝺ
mētali vſura generalit̄ ſcꝫ ſiue illa intētio
fuerit habita i actu mutuandi ſiue ex poſt:
alioquin Hoſtien. debuiſſet ſupaddidiſſe
q̄rtū modū ꝯmittēdi vſurā: ſic q̄ duo p̄mi
modi cōmittēdi vſurā fierēt ꝑ tpe mutuati
onis. Alij duo poſt mutuatiōeꝫ. Et poſſūt
oēs q̄ttuoꝛ reduci ad duos. q2 om̄is vſura
vel ē mētalis tm̄ vel nō mētalis. Si p̄mū
aut illa intētio fuit habita i actu mutuādi
vel ſupuenit poſt actū mutuādi. Si antē
nō ē mētalis tm̄: tūc vel deducta ē intētio i
pactū tpe mutuatiōis tunc ē pactionalis.
aut nō ē tūc deducta i pactū. ſꝫ poſt mutua
tionē intētio quā i mutuatiōe habuit vel
poſt mutuationē ſupuenit: deducta ē in ex
actioneꝫ. ⁊ ſic ē exactionalis. Scōa cauſa
q̄re ponūt̄ ille tres clauſule ē ad deſignan-
dū q̄ ſi qd lucrū accedit ſorti nullo modo
rū iam tactoꝝ nō erit illud vſura. vt ſi nec
tpe mutuatiōis nec i termio recipiēdi ſolu
tionē is q̄ mutuauit itēderit velle aliqd lu
crum habere ratione mutuationis. imo ꝓ
pter deū ⁊ ex charitate mutuauit ⁊ mutu-
aſſe vult ⁊ tamē tēpoꝛe ſolutionis vl̄ ante
vel poſt recipiat aliquid per moduꝫ doni
qd mutuatoꝛ etiam in veritate per moduꝫ
doni ⁊ ex liberalitate offerat ſibi: declaran
do ſibi q̄ ei liberaliter donet: tūc illud re-
ceptum non eſt vſura: de hoc tamē latius
patebit infra. q. xxix. Et ex illis patet q̄
nō ē ſufficiēs illa deſcriptio Panoꝛ. dicēs
Eſt lucrū mutui ex pactione debitū vel ex
actum: vt diffinit in rub. de vſu. Nam nō
conuenit vſure mentali quā vſurarius nec

ex pacto nec ꝑ exactionē recipit.ſ; ꝑ oblati
onē mutuatariꝗ timētis al's offendere vſu
rariū q̄ ideo mutuauerat.

Tertia ꝯcluſio.capiendo vſuram
etiā materialiť: deſcriptio
eiꝰ poſita a btō Ambro.ſi legiť ꝑ modū de
ſcriptionis nō eſt bona ſi nō aliq̄ ſupplereť
q̄ tn̄ etiā Ambro.ſubintellexit.ꝓbať inſtā
do ꝯ eā ſextupliciter. Primo:beatitudo
quā mereť ille q̄ ex charitate mutuat ē q̄d
accedēs ſorti ⁊ tn̄ non ē vſura.alioq̄n mu
tuās ꝓpter ipſam peccaret.oportet ḡ ſubin
telligere ſupple lucrū tp̄ale.id eſt eſtimabi
le ꝓcio quodcūq; ⁊c. Scd̄o inſtať.q: illa
deſcriptio ꝯueniret etiā lucro tp̄ali empti
tio aut venditio aut locatio.⁊ ſic d̄ lucꝛ
alioꝝ ꝯtractuū eque ſicut illi lucro qd̄ di
ciť vſura. nam de quolibet eoꝝ verū eſt ꝙ
ipſm accedit ſorti.q: ſi venditor lucrať de
merce ſua:lucrum ſuū accedit ſorti. Idem
de emptore et locatore.vnde oportet ſub
intelligere ſorti ſupple mutuate.nam vſura
eſt lucrū ſolꝰ mutui.q: in tali cōtractu ac
cidit vſura non in alio niſi rōne implicit
mutui. Tertio inſtať.q: etiā ſorti mutua
te aliq̄d poteſt accedere qd̄ nō eſt vſura:vt
illud qd̄ mutuās accipit ꝓ intereſſe a mu
tuatario accedit ſorti.⁊ tamē illud non eſt
vſura.vnde oportet addere: accedit ſupple
ratione mutui ſeu mutuationis.ſecus ſi ra
tione alicuiꝰ alteriꝰ vtputa ratione damni
ficationis quā intulit mutuatariꝰ mutuā
ti:faciendo morā in ſolutiōe. Quarto in
ſtať.q: etiā aliq̄d poteſt accedere ſorti mu
tuate ratione mutuationis qd̄ tamen non
erit vſura vt ſi mutuatariꝰ ratione mutua
tionis ſibi facte ꝓuocať ad liberaliter do
nandū aliquid mutuanti vltra ſortē:decla
rādo ei ꝙ ſimpliciter animo donādi illud
ei det.illud inq̄; donū accedit ſorti etiā ra
tione mutuationis.⁊ tamē ꝓpter illud reci
piendum non mutuauit intēdendo illud i
mutuatione vel poſt:non eſt vſura ſ; licite
receptum.oportet ergo addere intentione
lucri talis in mutuāte:ꝑcedente ꝯcomitā
te vel ſequēte mutuationē. Quinto inſtať
Nam etiā ſtat ꝙ aliqd̄ incrementū acce
dat ſorti mutuate ratione mutuatiōis etiā
ſic ꝙ mutuans illud intēderit et ꝓpter ipſm
mutuauerit qd̄ tamen non erit vſura.vt ſi
mutuans tēpore mutuationis: tale lucrū
intenderit ⁊ tamē cum mutuatariꝰ in termi
no ſolutionis offert ſortē ⁊ incrementū :of
fert incrementū mere liberaliter .ꝓ ei decla
rans ꝙ ſimpliciter donare vult:mutuans
mutať intentionē recipiēdo illud ꝑ modū
doni .al's nequaq̄; recepturꝰ.inq̄tum icre
mentū non eſt vſura tēpore receptionis il
lius incrementi ⁊ ſortis.Oportet ergo ad
dere intētione non mutata. Sexto inſta
tur ꝙ ſi illud legať ꝑ modū deſcriptiōis di
cendo.vſura eſt quodcunq; ſorti accedit.il
lud dictū erit ꝓpoſitio i q̄ ꝑdicať vniuerſa
le vniuerſaliter ſumptū.⁊ illa inſtātia fuit
ſupra ſoluta.Cōpleta igiť deſcriptio vſu
re ab Ambro.poſita eſſet illa.Vſura ē lu
crum tēporale ſorti mutuate accedēs rōne
mutuatiōis intentū a mutuante:ipō i hac
intentione non mutato.

Quarta ꝯcluſio.deſcriptio vſu
re ab Ambro.poſita ꝓ
modo cōpleta eſt ſufficiēs deſcriptio ⁊ bn̄
poſita:patet ꝑ ꝯditiones bone deſcriptio
nis:⁊ ratio omniū clauſulaꝝ ptz ex dictis
in ꝑma ꝯcluſione ⁊ ꝑcedente concluſione.
nec oportet addere tres vltimas clauſulas
poſitas i deſcrip.Hoſtieñ.q: ille ſolū po
nunť ad tangendū diuiſionē vſure i pacti
onalē ⁊ mētalē.modo in deſcriptione non
opꝫet ponere clauſulas diuiſiuas ſ; ſi po
nanť nō ſupfluūt. ſicut ſi diffiniať aīal: ē ſub
ſtātia corporea animata ſenſitiua:nō opor
tet addere exiſtēs vel rationalis vľ irratio
nalis ⁊ ſic de alijs differētijs diuiſiuis ſeu
clauſulis.ſ; ſi addāť nō incōgrue addanť.

Quinta cōcluſio.deſcriptio ma
giſtralis vſure etiā capi
endo vſurā materialiter nō eſt bona ſi ni
hil ſuppleretur .⁊ ſiľr ſi principaliter indi
ſtincte capereť.ꝓbatur inſtando ſcȝ ꝑ inſtā
tiam primā ⁊ quintā ꝑcedentiſ cōcluſionis
⁊ ſupplendo vt ibidem.Et circa clauſulā
ꝑncipaliter videri poſſet alicui ꝙ ſi Iohā
nes mutuat Petro ꝑmaria d̄ cauſa ex ami
cicia que eſt principale mouens. attamē ſe
cundario ad hoc mouetur etiam :quia ſpe
rat a Petro incrementum ſortis ita ꝙ non
eſſet mutuaturus ſi non ſperaret ſe obtētu
rum incremētum:ꝙ tunc Iohēs cōmittit
vſurā.quia tali ſpe lucri mutuat ꝙ ſine il
la nō mutuaret ⁊ tamē illud incrementum
nō eſt lucrū principaliter intentū. quia nō

pꝛimario ſʒ ſecundario tm̄. Et ſi h̄ eēt verū
ſic oporteret ṗncipalit᷑ cape large vt non
diſtinguit᷑ ꝯ ſecūdario mouēs vl' ſecunda-
rio intētuꝫ. ſʒ ſolū ꝯ illō ſecūdario mouēs
vel intētū qȯ ſic intēdit᷑ ꝙ etiā illo nō intē-
to adhuc mutuās mutuaret. tūc enī tale lu
crū lʒ intēdat᷑ vel ſperet᷑ ꝑ mutuātē: tn̄ non
habet rōneꝫ cauſe finalis pꝛimarie nec ſe-
cūdarie. qꝛ cauſa ē q̄ reqrit᷑ ad eſſe effect⁹.
Modo ſine illi⁹ lucri ſpe adhuc fieret mu
tuatio. ſed forte illa ſnīa videret᷑ nimis du
ra. Nā etiā i collatiōe ſpiritualiū non ma-
culat᷑ q̄s pctō ſymonie ſi ſecūdario habea
tur ocul⁹ ad tpalia etiaꝫ taliter: ꝙ al's non
eēt impenſur⁹ ſpiritualia ſaltē ſi ſpūalia il-
la ꝯſiſtūt i opis: vt ptꝫ in illis q̄ celebrant
anniuerſaria eis q̄ dant tpalia q̄b⁹ nō cele
brarēt ſi nulla darēt: ⁊ tn̄ non min⁹ gratis
debēt impēdi ſpiritualia q̄ʒ debeat impēdi
mutuatio gratis. Vn̄ nō videt᷑ diffiniēdū
Jobeꝫ in p̄dicto caſu eſſe vſurariū.

Sexta ꝯcluſio. hec deſcriptio ſup
pleta ⁊ intellecta modo iā
dicto ē ſufficiēs et bene poſita ſcꝫ. eſt lucrū
tpale ex mutuo ṗncipalit᷑ intētū intētione
nō mutata. ꝓbat᷑ per ꝯditiōes bone deſcri
ptionis. ⁊ ratio ſuaꝝ clauſularū accipit᷑ ſi-
cut accepta ē in ſimilib⁹ clauſulis i p̄cedēti
bus deſcriptionib⁹. nec opꝫ addere tres
clauſulas vltimas deſcriptiōis Hoſtien-
ſis ex cauſa tacta i p̄cedēti concluſiōe. Ex
his oib⁹ ptꝫ ꝙ p̄dicte tres deſcriptiones ꝑ
ut ſūt bone ⁊ ſupplete: ſunt a pte rei vna de-
ſcriptio. qꝛ clauſule ſubſtātiales vni⁹ ſunt
poſite i alijs exp̄ſſe vl' implicite ⁊ ecōtra ⁊
dant᷑ de vſura eodē modo capta. igit᷑.

Septima cōcluſio. deſcriptio
poſita i titulo lʒ nō
ſit bona capiēdo vſurā materialiter: tn̄ eſt
bona eā capiēdo formalit᷑. Prima ꝑs ꝓba
tur: qꝛ vſura materialit᷑ capta ē ipm̄ lucruꝫ
vltra ſortē obtētū: illud aūt diſtinguit᷑ rea-
liter ab actu mutuandi: q̄ h̄ ponit᷑ loco ge
neris. igit᷑. Scd̄a ꝑs ꝓbat᷑: qꝛ vſura for-
maliter capta ē q̄dā act⁹ vitioſus. nō auteꝫ
videt᷑ ali⁹ act⁹ q̄ʒ mutuatio carēs debita cir
cūſtātia finis: puta q̄ nō fit ꝓpt᷑ deū: ſʒ ꝓpter
lucrū. Declarat᷑ aūt ꝑ ſingl'as clauſulas q̄
ſunt ſex. Primo inq̄ʒ dicit᷑ mutuare: qȯ po
nit᷑ loco generis. Mutuare enī diuidit᷑ in
mutuare licituꝫ q̄le eſt illud qȯ ē veſtitum
circūſtātijs illis. de q̄b⁹ dictuꝫ ē in p̄cedēti
q̄ſtione. Aliud ꝟo ē illicitū q̄le ē carēs cir-
cūſtātijs req̄ſitis: potiſſimū circūſtantia fi
nis. ⁊ hmōi ē mutuare ꝓpter lucrū. Scd̄o
d̓r nō gratis. ⁊ in h̄ recedit a cōditione na-
turali ipi⁹ mutui q̄ eſt ꝙ debet eē gratuitū.
Et ſi arguat᷑. ſi caret naturali ꝯditione mu
tui. igit᷑ nō manebit mutuū. Rn̄det᷑ negan
do ꝯſequentiā. qꝛ illa ꝯditio naturalis nō
ē naturalis. id ē ſubſtātialis ſeu req̄ſita ad
eſſe mutui. ſʒ ē naturalis. id ē nata cōcomi
tari naturā mutui. Vn̄ talis nō facit ꝯtra-
ctū trāſire i aliā ſpeciē. Tertio d̓r nec ꝓpter
deū. id ē nō ex charitate dei vel ꝓpter deuꝫ
vl' ad cōplacendū ei: alioq̄n mutuaret gra
tis. qꝛ deus inſtituit debere fieri gratis: di
cēs. nihil inde ſperantes. Quarto d̓r ſi ꝓpt᷑
lucrū. ⁊ ꝓpter dicit cauſam finalē. Nā fina
lis cauſa mutuationis vſure eſt lucrum. et
nō addit᷑ ṗncipaliter ꝓpter cauſam tactā in
q̄nta ꝯcluſione. Quinto dicit᷑ tpale. qꝛ bn̄
licet mutuare ꝓpter ſpirituale lucrū ſcꝫ bea
titudinē quandā. Nam oꝑa miſericoꝛdie
de quoꝝ numero ē mutuare lʒ debeāt fie-
ri ꝓpter gloꝛiā dei. iuxta illud apl'i. Omnia
in gloꝛiaꝫ dei facite. et hoc fit ex affectione
iuſticie: tn̄ ſecūdario poſſunt fieri ꝓpter be-
atitudinē quandaꝫ ex affectione cōmodi.
Item licitū eſt mutuare ꝓpter beniuolētiaꝫ
ꝯſequendā apud recipientē mutuū. et hoc
ꝯſiderando illam beniuolentiā in ſe ſcꝫ in-
q̄ʒtum eſt act⁹ amicicie virtutis vel chari-
tatis. Nā vt ſic ē res nō eſtimabilis p̄cio.
ſec⁹ ſi ꝯſideraret᷑ inq̄ʒtū illa eſt vtilis ad tē-
poꝛalia poſtea obtinēda: mediāte illa beni
uolētia. vt ſic enī ꝓpter eam non liceret mu
tuare. Sexto dicit᷑ ex mutuatiōe. qꝛ ſi mu-
tuans ꝯſequeret᷑ aliqȯ lucrū tēpoꝛale rati
one alterius q̄ʒ ratione mutuationis vt ra
tione intereſſe vel damni ꝑpeſſi. ꝓpter reci
pientis mutuū moꝛā in ſoluendo: nō opoꝛ-
tet illam mutuationē fuiſſe vſurariā vt pa
tuit in p̄cedentib⁹ ꝯcluſionib⁹.

Octaua ꝯcluſio. deſcriptio poſi
ta in titulo nō ē dicēda
melioꝛ alijs trib⁹. ꝓbat᷑: qꝛ alie tres vt ſunt
bone dātur de vſura aliter capta q̄ʒ deſcri-
ptio poſita i titulo. ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō ſūt de-
ſcriptiōes eiuſdē rei: nec eiuſdē generis. er-
go nec adinuicē cōpabiles in bonitate. Et
ſi arguat᷑ ꝯtra ſeptimā ꝯcluſionem. vſura

formaliter capta ē ipſa intentio lucri.l.act⁹ volūtatis circa finē mutuatiōis :nō ergo ē ipſa mutuatio. Rñdeť lȝ noīa ſint ad placitū: ⁊ ꝑ ꝯſequēs vſura etiā vt ē pctm̄ poſſit capi ꝑ intentione talis lucri:tñ meli⁹ vi deť dici ꝙ ſit ipſe act⁹ mutuandi veſtit⁹ tali intētione ⁊ ꝙ illa intētio ſit circūſtātia qua veſtiť act⁹. Nā vſura formaliter capta ſeu vt ē pctm̄ ē q̄daȝ ꝯtract⁹ illicit⁹.modo ſub nulla alia ſpecie ꝯtineť q̄ȝ ſub mutuatiōe. igiť. Itē ſi arguať.aliq̄ vēditio ē vſura ꝓut vſura ē pctm̄.ſilr̄ aliq̄ locatio aliqđ cābiū.⁊ ſic đ aliis ꝯtractib⁹. vt patebit infra ī locis ſuis.igiť vſura ꝓut ē pctm̄ nō ē mutuatio. Dicēdū ꝙ nulla vēditio locatio vel cābiū:aut ali⁹ ꝯtract⁹ ē vſura . ſȝ bene ī vēditiōe:locatiōe vel cābio implicite ꝯtineť aliq̄ mutuatio q̄ ē vſura. Vñ venditio pōt dici vſuraria .id ē ꝑmixta cū vſura: nō aūt eſt ipſa vſura.

Queſtio.XXII.

Vtrum mutuatio

vſuraria ſit pctm̄.⁊ ꝯ omi lege dānatū atq̄ȝ mortale. Solutio q̄ſtionis ſtat ī.xiij.cōcluſionib⁹.ſex correlariis.⁊.x.argumētorū

Prima ꝯcluſio. Mu (ſolutiōib⁹) tuatio vſuraria eſt pctm̄. ꝓbať q̄ntupliciť. Primo ſic.oīs act⁹ q̄ ē ꝯ legē diuinā atq̄ȝ naturalē ē pctm̄. Mutuatio vſuraria ē hmōi.igiť. Maior ꝓbať ex deſcriptiōe pctī quā ponit Ambro. Eſt p̄uaricatio leg; diuine ⁊ celeſtiū inobedientia p̄ceptorū .⁊ allegatur a magiſtro ī ſcđo diſ.xxxv. Item magiſter ibideȝ ſm̄ Aug;. Pctm̄ ē dictū vel factū vel ꝯcupitū ꝯ legē dei.igiť. Et ꝯfirmať maior.q: pctm̄ ē act⁹ human⁹ carēs ꝯformitate ad rōneȝ rectā. Modo qđ ē ꝯ legē dei ⁊ naturalē eſt etiaȝ ꝯ rōneȝ rectā.q: lex diuina ⁊ naturalis eſt ſignū dictaminis rōnis recte.igiť Minor patebit in ſequētib⁹ ꝯcluſionib⁹. Scđo ſic.auferre vi vel fraude aliq̄d diuiti ē peccatū.igiť etiā mutuare ad vſurā paupi vel indigēti ē pctm̄.tenet ꝯſequētia.q: beatus Aug⁹ reputat illa duo nō imparia ī crudelitate. Vñ ait ad Macedoniuȝ:⁊ habetur xiiij.q.iiij. Quid dicā. An crudelior ē qui ſubtrahit diuiti aliq̄d vel eripit : q̄ȝ q̄ trucidat pauperē fenore.q.d.nō min⁹ crudelis ē ſcđs q̄ȝ prim⁹. Tertio ſic.rapina ē peccatū.igitur ⁊ mutuatio vſuraria .tenet ꝯſequētia.q: beat⁹ Ambro. in libro de bono mortis ait.⁊ habeť.xiiij.q.iiij.c.ſi q̄s vſuram accipit rapinam facit ⁊ vita nō viuit.

Quarto Leo papa ait. Sicut ñ ſuo noīe: ita nec alieno licet fen⁹ exercere .diſ.xlvj.c. Sicut. Quīto ſic.q: q̄ ꝑtinaciter p̄ſumit aſſerere:ꝙ exercere vſuras nō ſit pctm̄ ē velut heretic⁹ puniēd⁹ vt habeť in cle. ex graui.de vſuris.ꝗ hec ꝯcluſio ꝑtinet ad fideȝ. Modo mutuatio vſuraria ē exercere vſuras.igiť.

Scđa ꝯcluſio. Mutuatio vſuraria ē ꝯ legē naturalē ꝓbať.xxv.rationib⁹:de q̄ꝝ validitate patebit ī ſequēti ꝯcluſione. Prima ē. hec ꝓpoſitio ē vna ex ſāctiōib⁹ leg; naturalis Trāſferēs rem vtilē ī ꝓximū nō debet eā trāſferre in eo valore q̄ ſit maior q̄ȝ ſit valor eidē rei deputat⁹ a natura vel arte. Mutuatio aūt vſuraria ē ꝯ illā ꝓpoſitionē.igiť ē ꝯ legē naturaleȝ. Maior nota. Minor ꝓbať diſcurrēdo inductiue ꝑ oīa tria genera rerū mutuabiliū:quedā enī res mutuabiles ſūt mēſurabiles:q̄dā pōderabiles:q̄dā numerabiles.id ē q̄daȝ cū mutuāť traduntť ꝑ mēſurā:quedā ꝑ pōdus:q̄dā ꝑ numerum. Primo igiť ptȝ minor de p̄mis reb⁹. Naȝ ſi mutuo tibi rē naturalē mēſurabilē vt frumētū vel vinū:res mutuata habet valoreȝ ſibi deputatū a natura .⁊ cū talis res traditur ꝑ mutuū tradiť ī certa mēſura vt ī q̄ntitate modij vel hmōi.cū igiť ſimile frumētū reddiť eiuſdē bonitat;:⁊ in eadē mēſura ſi mutuās q̄d vltra illud velit:iā trāſfert rē ī maiori valore q̄ȝ ſit valor eidē deputat⁹. Scđo ptȝ minor in ſcđis reb⁹.ſi mutuo tibi rē naturalē pōderabilē vt aroma vl' metallū aliqđ: hec inq̄ȝ res habet valorē ſibi a natura deputatū ⁊ cū mutuať tradiť in certo pōdere.ſi igiť mutuando tibi aroma vl' metallū velim ꝙ aroma vel metallū ſimilis bonitat; reſtituať in eq̄li pondere:⁊ cū hoc aliquid vltra:iam transferre volorem in maiori valore q̄ȝ ſit valor eideȝ deputatus. Tertio patet in tertiis reb⁹. Naȝ ſi mutuo tibi numiſma quod eſt res artificialis ⁊ numerabilis hec inq̄ȝ res habet valorem ſibi ab arte deputatuȝ vtputa vnus florenus valet.xxviij.ſolid.ħ.⁊ cū mutuať tradiť in certo numero.ſi igiť reſtituať mihi numiſma equalis bonitatis ⁊ in equali

numero ſi quid vltra velim habere volui
tranſtuliſſe rem in maiori valore q̄ ſit va-
lor eidē ab arte deputatus. Additur huic
rationi q̄ illud qd̄ iam de illis triplicibus
rebus mutuabilibꝫ dictū ē. ſcꝫ q̄ eis eſt de
terminatus valor deputatus hoc minime
pōt dici de alijs rebus naturalibꝫ: eo q̄ in
ſua natura nō habēt aliqd̄ determinatū ex
quo poſſit eoꝝ valor pēſari ꝛ certitudinali
ter cognoſci: cū valor eaꝝ nō penſet̄ ex aliq̄
intrinſeco ꝛ neceſſario: ſꝫ ex diuerſis extrin
ſecis cauſis ꝯtingētibꝫ. Verbi gratia. Va
lor huiꝰ agri vel vinee qñq̄ penſat̄ ex loco
qñq̄ ex tp̄e: qñq̄ ex ꝯditionibꝫ pſonarum
vel ex circūſtātijs alijs que poſſunt multi
pliciter variari. ꝛ ſic de q̄buſcūq̄ rebus na
turalibus que nō ponderant̄ vel menſurā
tur. hoc ideo quidē contingit quia deus et
natura nō determināt vel taxant talibꝫ re-
bus valorē: ſed volunt multipliciter varia
ri iuxta augmentū ꝛ diminutionē valoris
qui eſt in alijs rebus ſm̄ diuerſas circūſtā
tias extrinſecas ꝛ varie cōtingentes. Se-
cūda ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctio
nibꝫ legis naturalis. Res nō nata fructifi-
care nō debet transferri per hominē in pro
ximū ſuū pro re nata fructificare ſeu perin-
de vel in eo valore acſi eſſet nata fructifica
re. mutuatio vſuraria eſt cōtra huiuſmodi
ꝓpoſitionē. igit̄. Maior nota. Minor pro
bat̄ dupliciter. Primo exemplariter ꝛ i ſpe
ciali ſic. Nā ſi quis mutuat ꝓximo ſuo pe
cuniā centū librāꝝ ad vſuram: pecunia ille
eſt res nō nata parere vel fructificare. Si
eñi mille annis iacerēt libre ille centū in ci
ſta ꝓximi vel eſſent in manu proximi: nul-
lū germinarēt vl̄ ꝓducerent fructū: ꝛ tamē
ſi quis eas mutuat vt rehabeat centū ꝛ q̄n
q̄ libras: ipē ꝓinde trāſferret illas centū li
bras acſi illas cētū libras grauidas ꝛ ipre
gnatas q̄nq̄ libris trāſferret. Nā ex q̄ mu-
tuans vult habere lucrū de illis cētū: vult
habere fructū illaꝝ centū librāꝝ. Lucrum
eñi eſt fructus rei vel aliquid ꝑ modū fru
ctus acq̄ſitū per rem. Secūdo probatur
minor ratiōe generali de oībus rebus mu-
tuabilibus ſic. Nā res mutuabiles habēt
valorē ſibi determinatū ꝛ deputatū i quo
creſcere non valent vt dictū eſt in p̄cedenti
rōne. ergo nec fructificare. Tenet ꝯſequen
tia. q2 ex oppoſitū ꝯſequētis ꝛ ſeq̄t̄ oppo-
ſitum antecedentis. Si eñi fructificare po
terit res: poterit etiā excreſcere i valore ſuo
quia res cum fructu eſt maioris valoris q̄
ſe ſola capta. Modo i vſuraria mutuatio
ne transfertur res menſurabilis: ſiue ſit mē
ſurabilis vt frumentū: vel pōderabilis vt
metallū: vel numerabilis vt pecunia reſti-
tuenda cū incremento. ꝛ per ꝯſequens cū
lucro. ergo transfertur quaſi res fructifera.

Tertia ratio. Hec propoſitio eſt vna de
ſanctionibꝫ legis naturalis. Nullus debet
leuare ſibi lucrū de re nō ſua: mutuatio vſu
raria eſt contra illam ꝓpoſitionē. igit̄. Ma
ior nota. Minor probat̄. quia mutuās ad
vſuram leuat incrementū. ꝛ ſic lucrū de re
quā mutuat ꝓximo: ꝛ tamē illa res mutua
ta non eſt ipſius mutuantis. quia per illā
mutuationē trāſit talis res ḋ dominio mu
tuantis in dominiū recipientis eam. Dicit̄
eñi mutuo quaſi de meo facio tuū. Quar
ta ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna de ſanctioni-
bus legis naturalis. Nullꝰ debet velle ha
bere fructū de re nō nata fructificare. Mu
tuatio vſuraria eſt cōtra eam. igit̄. Minor
ꝓbatur. Nā mutuans vſurario modo vult
habere lucrū de re mutuata. ergo fructum.
Tenet ꝯſequentia a ſpecie ad genus: ꝛ ta-
men res mutuata non eſt nata fructificare:
vt patuit in ſecūda rōne. Quinta rō. Hec
ꝓpoſitio eſt vna de ſanctionibꝫ legis natu-
ralis. Nullꝰ trāſferēdo rem in ꝓximū ꝑ ali
quē ꝯtractū in quo grauat eū debet eū am-
plius grauare. mutuatio vſuraria eſt ꝯtra
eam. igit̄. Minor probat̄. Nā mutuans
transferendo rem in recipientē mutuū gra-
uat recipiēt. in duobus. Primo in hoc q̄
debet ſibi reſtituere equiualens. Secūdo
in hoc q̄ recipiens ſuo periculo recipit et
detinet rem mutuatā: ita q̄ ſi pereat res: il-
lud perire nocebit recipienti rem. in nullo
aūt nocebit mutuanti quo minus rehabe-
re debeat rem mutuatā. Modo vltra hoc
duplex periculū grauat eū in hoc q̄ tenet̄
ſibi vltra ſortē q̄d dare. Sexta rō. Hec ꝓ
poſitio eſt vna de ſanctionibꝫ legis natura
lis. Si quis pro hoc q̄ ipē aliquā rem: vt
puta A. exiſtentē alicuius valoris trāſfer-
ret in ꝓximū: exigit B. equiualens ipi. A.
talis nō debet vltra B. exactū exigere a ꝓ-
ximo aliquid ꝓ eo q̄ transferēdo A. ſimul
etiam aliā rem. ſcꝫ C. trāſferret in ꝓximū

vltra ipſm A. ⁊ hoc ſi valoꝛ ipſius V. eſt ſilẽ idem valoꝛ ⁊ nõ alius ꝗ̃ ſit valoꝛ ipſius A. Ꝓ̃ mutuatio vſuraria eſt contra illã igit̃. Maioꝛ nota. q2 ſi A. ⁊ V. nõ habent niſi vnũ valorẽ. igit̃ ſi ſatis ⁊ equiualẽs exactũ eſt ꝑ valore ipſius A. ſequit̃ ꝙ tũc etiam implicite: imo a parte rei ſolutus eſt valoꝛ ipſius V. ⁊ ꝑ ↄſequẽs ſi adhuc vltra exactũ ꝑ A. exigeret̃ ꝓ V. aliquid: iaꝫ ꝓ vno valore ſemel ſatis ſoluto iterũ quid ſoluendum exigeretur. igit̃. Et confirmat̃. Nõ eñ exigit̃ aliquid ꝓ re valida niſi ſm eiꝰ valorem ⁊ ratione valoris. igit̃ ſi valoꝛ ſemel ſolutus eſt quecũꝗ̃ res ſuꝑtradat̃ ſi nõ habet aliũ valorẽ ꝗ̃ ꝓcedens habuerit: nõ poterit ꝗd ꝓ ſuꝑueniẽte re exigi. Et intelligit̃ maioꝛ de valore eodẽ ĩ numero: al's nõ haberet apparentiã. Nam ſi darẽ tibi equũ ꝓ decẽ floꝛ. ⁊ poſtea tibi ſuꝑadderem ſellam valentẽ etiã .x. floꝛ. licet equus ⁊ ſella haberent eundẽ valorẽ in ſpecie: nõ tñ eundẽ in numero. ideo exactis .x. ꝓmis floꝛ. poſſem ſuperaddendo ſellam iterũ exigere decem. Minoꝛ probat̃ exemplariter in mutuatione vſuraria pecunie. Nam mutuando tibi .x. floreñ. exigo a te decem mihi reſtituẽdos quia mei decem tibi mutuate valẽt decem ſi igit̃ vltra .x. exactos tanꝗ̃ ſortem reſtituendam: exigo volens habere adhuc vnũ: illũ exigã pro vſu meoꝝ .x. tibi mutuatorũ ita ꝙ volo ⁊ dico. ecce trado tibi meos .x. ⁊ cũ hoc vſũ eorundẽ. ⁊ ꝓ ipſis quidẽ .x. repeto .x. ſed ꝓ vſu meoꝝ quoꝝ vſu interim careo exigo vnũ: iam facio ↄtra ꝑdictã ꝓpoſitionẽ. Nã licet .x. floꝛ. ex vna ꝑte ⁊ vſus eorũ ex alia ꝑte ſint res realiter diſtincte ſicut res ꝑmanẽs ⁊ res ſucceſſiua: ſaltẽ loquẽdo de vſu facti. ſi aũt loꝗmur de vſu iuris: adhuc diſtinguũtur. q2 res mutuabilis ẽ corporalis: ſed ius vtẽdi ſeu vſus iuris eſt res incorꝑalis: tñ habẽt vnũ valorẽ. Hoc aũt ꝓtñ oſtendit̃ tripliciter. Primo ſpecialiter in ꝓpoſito exẽplo ſic. Tanti eñ valoris ſũt .x. floreñ. quãti valoris eſt vſus eoꝝ ⁊ econtra. q2 floreni nõ ſunt validi niſi rõne vſus. igit̃ ſi eoꝝ valoꝛ eſt ꝓpter valorẽ vſus: ⁊ vbi vnũ ꝓpter alterũ: ibi vnũ tñ ſequit̃. ꝙ ſi ꝗd vltra .x. exigo ꝓ valore vſus iam volo vnũ valorẽ duabꝫ ſolutionibꝫ ſolui: cũ tñ ꝓma ſolutio eſſet ſufficiens et adeq̃ta. Secũdo ꝑſuadet̃ idem ſic. quia res mutuabilis ſm ꝙ talis ſine vſu eius cõcedi nõ põt loquẽdo de vſu iuris: eo ipſo eñ ꝙ tibi rem mutuo do: cõcedo tibi ius vtẽdi eadẽ. igit̃ res mutuata ⁊ vſus eius habent vnũ valoreꝫ. Tertio q2 res mutuabilis non poteſt conſumi ſine vſu eius ⁊ econtra: vt patere poſſet exemplificando in rebꝫ mutuabilibꝫ: taꝫ mẽſurabilibꝫ ⁊ põderabilibꝫ ꝗ̃ numerabilibus. igit̃ habent vnũ valorẽ. ſic aũt non ẽ in rebus locabilibꝫ ſm ꝙ locabiles ſũt. nã vſus rei locabilis põt alienari ſine rei locabilis alienatiõe: vt patet. Si loco tibi domũ: vſum quidẽ eius in te transfero: ſꝫ domũ mihi retineo quo ad dominiũ ⁊ ꝓprietateꝫ. Similiter rei locabilis vſus conſumi poteſt: vt cũ quis ceſſat vti domo: ⁊ tamen nondũ conſumpta eſt domus. ⁊ hoc venit quia in rebus locabilibꝰ ſm ꝙ talibꝫ vſus rei habet aliũ valorem ꝗ̃ habeat ipa res ⁊ econtra. Septima ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibꝫ legis naturalis. trãſferẽs duas res in proximũ ſi ille ſint inſeparabiles ab inuicẽ nõ debet eas trãſferre ſeparatim ⁊ tanꝗ̃ ſeparabiles. Mutuatio vſuraria eſt contra illam ꝓpoſitionẽ. Maioꝛ nota. quia nemo debet agere ↄtra naturas reꝝ: nec attẽptare illud qḋ ſcit vel poſſet de facili ſcire eſſe impoſſibile: nec id agere etiam ꝗ̃tũ in ſe eſt. qḋ dico q2 de ſe ẽ notũ ꝙ ſi quid eſt impoſſibile nemo id debet agere q2 non poteſt: ſed tamẽ qḋ impoſſibile eſt contingit aliq̃ modo attẽptare: ⁊ ꝗ̃tũ in ſe eſt agere: conando licet non efficiẽdo. Minoꝛ probat̃. q2 res mutuata ex vna ꝑte: ⁊ vſus eiuſdẽ ex alia parte ſunt due res: vt patet. q2 vna poteſt aliam ꝑcedere tempore: ⁊ he due res ſunt inſeparabiles ĩ trãſlatiõe. Nam ſi ꝑ mutuationẽ transfero ĩ te rem mutuatã: trãſfero etiã in te vſum eiuſdem rei. Probat̃. quia eo ipſo ꝙ eaꝫ tibi mutuo concedo vt eam reꝫ conſumere poſſis. modo eo ipſo ꝙ tibi eam concedo ad cõſumptionem: etiam eam tibi concedo quo ad vſum qui mutuabiliũ rerum eſt conſũptio ⁊ econtra: ⁊ tamen in mutuatione vſuraria mutuans attẽptat illas res ſeparatim trãſferre in recipientẽ mutuũ. quia pro ipſa re mutuata vult habere ſortem ⁊ pro vſu eiuſdem rei vult habere incrementũ ſortis: et ꝑ conſequens ex quo ꝓ illis rebꝫ vult habere ſingulariter aliquid ꝓ vna ⁊ aliq̃d ꝓ altera

pinde facit ac ſi eſſent res ſeparabiliter tranſferibiles: quod eſt falſum. Hec etiam ſeptima ratio poſſet aſſumpta maiore ⁊ minore aliter deduci in ꝓbatione minoris et rediret in idem. ſcꝫ dicēdo ſic in ꝓbatione minoris. Alienatio rei mutuate ⁊ ꝯceſſio vſus eiuſdem ſunt due res ab inuicem inſeparabiles in tranſlatione. ⁊ per alienationem intelligeretur conceſſio rei in ſe et in ſubſtantia: et tñ mutuans vſuraria intentiōe agit illas ꝯceſſiones tāq̄ ſeparatas ⁊ ſeparabiles ꝑ quāto diſtinctas res pro eis vult habere. ſcꝫ ſortem ꝑ alienatione ⁊ incrementū ꝑ vſu eiuſdē. Octaua rō. Hec ꝓpoſitio eſt vna de ſanctionibꝰ legis naturalis. Nullus debet abuti quacunq̄ re. Mutuatio vſuraria eſt cōtra illā ꝓpoſitionem: igitur. Maior probat̃. qꝛ abuſus eſt illicitus actus: nullus aūt debet exercere illicitū actum: igit̃. Maior illius ꝓbationis probat̃. qꝛ actus carēs fine debito eſt illicitus. modo abuſus eſt actus vtendi carens fine debito. qꝛ ſi fieret ob finem debitum iam nō eſſet ille vſus dicendꝰ abuſus. Minor probat̃. qꝛ cū ſit mutuatio vſuraria mutuans vtitur re mutuabili ad alium finem q̄ ad illū ad quem eſt ordinata. igit̃ ea abutitur. Cōſequentia nota. Añs ꝓbatur inductiue in tribus generibꝰ rerū mutuabiliū. Et primo in rebꝰ menſurabilibꝰ: ſicut ſunt vinum: frumentū ⁊c. Naꝫ finis vini qd̄ q̄s habet eſt potatio: et hic eſt finis primarius vini. ſecundariꝰ vero finis vini eſt preciū qd̄ poſſidēs vult habere ꝑ vino ꝓpter qd̄ preciū coluit vineam et acq̄ſiuit vinū: eo q illud preciū eſt ſibi magis cōgruum ꝑ releuatione ſuarū neceſſitatū q̄ ſit vinū. Si igit̃ quis mutuet vinuꝫ vt de ipo mutuato habeat incrementū vltra ſortem iam ipe ordinat ad neutrū p̄dictorum finiū ſed ad aliū finem q̄ ad illum ad quem eſt ordinatū. id eſt q̄ ad primarium et etiā q̄ quo ad ſecūdariū finē. Aliud exēplū in eiſdē rebꝰ eſt. Finis frumēti p̄mariꝰ eſt cibatio: ſecundariꝰ preciū pro illo obtinibile. Secūdo probat̃ in rebꝰ ponderabilibus: ſicut ſunt metalla. Nam finis metallorum vt ſunt ferrū: cuprū ⁊c. eſt formatio vaſorū vel inſtrumentorū vtiliū homini. et ille eſt p̄marius. ſecundariꝰ vero eſt p̄cium q ipe q̄ fodit et acquiſiuit hmōi metallum intendit obtinere ꝑ eo. ſi igit̃ quis hmōi metallū mutuet vt de ipo mutuato habeat incrementū vltra ſortē. iam ipm ordinat ad neutrum predictorū finiū ſed ad alium ab vtroq̄ et per cōſequens abutit̃ eo. Tertio probat̃ in rebus numerabilibꝰ ſicut eſt numiſma. Nam finis primariꝰ numiſmatis eſt cōmutatio eius pro alijs rebus que non ſunt numiſma q̄ vtiles ſunt homini vt pro equo boue et hmōi. Et ſecundariꝰ finis ē cōmutatio eius ꝑ alio numiſmate magis congruenti ipi cōmutanti ꝓpter regionē in qua vult vti illo alio quō campſor vtitur numiſmate ꝓpter lucrū ſibi ex hoc prouenieus. ſimiliter ⁊ is qui recipit cambium ab eo id facit ꝓpter cōmoditateꝫ ſibi ꝑuenientem ex habere aliud numiſma. Si igitur quis numiſma mutuet ꝑrimo in illū finem vt vltra ſortem rehabitā capiat incrementū: iā vtitur numiſmate ad neutrū predictorū finium: ſed ad alium ab vtroq̄ eorū. igitur. Nona ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibꝰ legis naturalis. Nullus pro re quā transfert in ꝑrimum debet plus exigere q̄ illa res in ſe valeat valore vſuali. vnde tm̄ equiualēs pōt exigere. mutuatio vſuraria eſt cōtra hmōi: igitur. Maior nota. quia oppoſitū facere eſt cōtra iuſticiam cōmutatiuā que requirit equalitatē in rebus ad inuicem cōmutatis. Minor probat̃. quia vſurariꝰ mutuans ꝑrimo vnū florenū exigit ab eo vnuꝫ florenum equiualentē: et cum hoc vnū ſolidum vel tres denarios. Modo vnꝰ florenus nō valet niſi vnū floreñ. equiualentem ⁊ nō vnū floreñ. ⁊ vnū ſolidū vel tres denarios. igit̃. Decima ratio et redit in idem cū p̄cedenti. Hee due ꝓpoſitiōes ſūt ex ſanctionibꝰ legis naturalis. Nullꝰ donans exigat a donatario aliq̄d vltra valorem rei donate. Secūda: nullus vendens exigat ab emptore preciū excedēs valorē mercis. Modo mutuatio vſuraria eſt cōtra vtrāq̄. igit̃. Minor probat̃. Nam licꝫ mutuatio ſit cōtractus diſtinctus formaliter a donatione ⁊ a venditione: tñ virtualiter includit aliquā cōditionem vtriuſq̄. Nam ꝑ quāto mutuans transfert dominium rei mutuate in recipientē. ꝑ tāto habet mutuans cōditionem donantis ⁊ vēdentis. quia ⁊ illi transferunt dominiū rei

donate et vendite in donatariū et emptorem:et ꝓ quāto mutuans expectat ⁊ vult rehabere a recipiēte mutuū ſortem: habet cōditionem aliqualiter ſimilem cōditioni venditoris qui etiam vult rehabere ab emptore equiualēs merci. Modo cōſiderando mutuationē vſurariā quo ad illas conditiones incluſas:mutuatio fit cōtra ꝓdictas ꝓpoſitiones.quia vltra valorē rei mutuate expectat habere nō tantū equiualēs ſed etiā vltra. Undecima ratio. Si eſſent duo floreni equales in pondere et ſimiles in qualitate auri.puta: ambo eſſent de auro arabico vel vngarico vel hmōi. et eiuſdē figure ⁊ impſſionis:et iohēs venderet vel ꝑmutaret vł cābiret petro vnū ꝓ alio.ita tamē ꝙ id nollet niſi petrus daret ſibi vnū ſolidum vltra florenū.illa venditio vel ꝑmutatio vel cambiū eſſet cōtra legem naturalē quia ꝯtra ꝓpoſitionē allegatam in nona rōne. Modo mutuatio licet ſit cōtractus formaliter diſtinctꝰ a venditione:ꝑmutatione vel cambio.tñ virtualiter includit ꝯditiones ſimiles cōditionibꝫ venditiōis:ꝑmutationis ⁊ cambij. et pro tanto id quod eſſet iniquū in illis etiaꝫ eſt in mutuatione iniquū. Duodecima ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibꝫ legis naturalis. Nullus homo exigat certū lucrū a ꝓximo rōe rei ſibi ꝯceſſe ad incertū lucrum. mutuatio vſuraria eſt cōtra illam ꝓpoſitionē.igiť. Maior videť nota. minor probať. Nā ſi vſurarius mutuat mercatori centū floreñ.ꝗbus recipiens vti vult in aliquibꝫ cōmutationibꝫ:vſurariꝰ a recipiēte exigit certū lucrū. qꝛ exigit ſortem et incrementū et illud rehabere vult ſiue mutuatarius lucreť ſiue nō. Immo ſi ꝑderet ſortē et lucrū et tñ centū floreñ. ſunt ꝯceſſi mutuatario ad incertū lucrū:qꝛ nō eſt certum an mutuatariꝰ inde lucreť. Tredecima ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna de ſanctionibus legis naturalis. Nullus homo exigat aliqͩ ꝓximo pro re illa quam ꝓximo nō ipe ſed natura cōtulit: et hoc gratuite. mutuatio vſuraria eſt cōtra eaꝫ.igiť. Maior nota.quia eſt ꝯtra rectam rationē ꝙ ꝓ re nō mea:nec a me ꝓcedente aliquid exigā.et ꝓſertim ſi illa res a ſuo collatore gratis eſt collata:alioquin quod gratis quis eſſet cōſecutus ab aliquo ego vellem illud facere nō gratis fore collatū. Minor ꝓbatur. Nam vſurarius mutuās iohāni centum floreñ. vult habere vltra centū vnum florenū:quero qua rōne:nō ratiōe illorū centū ꝑ ſe.quia tunc ſufficeret ſibi rehabere centū:ſed potius diceret ꝙ rōne illius. quia iohannes lucratus eſt per illos centum florenos tres vel quattuor. Modo iohannem lucratū fore per illos centū tres vel quattuor eſt res quā vſurariꝰ ſibi non cōceſſit.immo natura id ſibi cōtulit:⁊ hoc gratuite. Probať.quia qđ eſt cauſa cauſe eſt etiam cauſa cauſati. Modo cauſa illiꝰ lucrationis eſt induſtria iohis ⁊ nō ipe vſurarius:et natura cōtulit iohāni induſtriaꝫ gratis.igitur etiam cōtulit ei illā lucrationem. Hanc rationē tangit Sco. in effectu in q̄rto. diſt.xv. Decimaquarta ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibꝫ legis naturalis. Nullꝰ homo cōtrectet rem alienā:nec debet velle eam cōtrectare. mutuatio vſuraria eſt cōtra eam.igitur. Maior nota. minor ꝓbatur.quia mutuando ad vſuram mutuans vult capere incremētum et etiam in termino ſolutionis capitꝫ ipm effectualiter. Modo capere incremētum eſt cōtrectare rem alienā.quia incrementum nō tranſfertur in dominiū vſurarij ꝓpter tradentis incrementū impurā voluntatem.mixtam ſcꝫ ex voluntario et coactione quadā et etiam ꝓpter interdictum dei ⁊ legis ſuperioris ꝓhibentis illam receptionē:et per ꝯſequens impedientis acq̄ſitionem dominij. Hanc rationem tangit Alex. de ales in.iij.parte ſumme. Decimaquinta ratio. Hec ꝓpoſitio eſt de lege naturali. Homo ſe debet habere ad proximum ſicut ſe habet vnum membrū corporis naturalis ad aliud membrū eiuſdē corporis. mutuatio vſuraria eſt cōtra eā.igiť. Maior probať.quia recta ratio dictat ꝙ omnes ſumus mēbra vnius corporis myſtici.et dato ꝙ loquendo de corpore myſtico illo modo quo theologi loquuntur.cuius ſcꝫ caput eſt chriſtus id dictet ſuppoſita fide ⁊ nō ex puris naturalibus. tamen loquēdo de corpore myſtico more philoſophorum qui rempublicā etiam vocant corpus:cuiꝰ caput ponūt principem id ratione dictat etiā fide nō ſuppoſita. Vñ vt Helinandꝰ teſtať: plutarcus ait ꝙ reſpu

blica eſt corpus quoddam qđ diuini muneris beneficio animat ꝛ nutu ſumme equitatis agit et regit quodã moderamine rationis: ꝛ perpulcre ſingulis mẽbris corporis naturalis ponit aliquas ꝑſonas in republica correſpõdere. puta cordi cõparat ſenatũ: oculis ꝛ lingue cõparat iudices et ꝓſides ꝓuinciarũ: et ſic de alijs. Minor ꝓbatur. Nam videmus ꝙ ſi ſtomachus vł epar aliquo humido cibali ꝓ ſua ſuſtentatione nõ indiget: immo ſibi eſſet inutile: illud cõmunicat alteri mẽbro indigenti. nec ꝓ hmõi cõmunicatione aut humore ꝯmunicato aliqđ repetit vel exigit: imo gratis cõcedit. Modo ſi vſurarius habeat bona tꝑalia ſibi ſuꝑflua ꝛ ꝓximus indigeat non vult gratis ſibi illa tꝑalia mutuãdo cõmunicare ſed ꝓ cõmunicatione aliqđ exigit: tunc facit cõtra id qđ mẽbra naturalis corporis faciũt: et ꝑ ꝯſequẽs cõtra p̄dictã ꝓpoſitionem legis naturalis. Decimaſexta ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibus legis naturalis. nullus debet actũ q̃ ex natura ſua et ſpecie eſt liberalis vendere: ſeu ꝓ p̄cio vel mercede exercere. mutuatio vſuraria eſt cõtra illam ꝓpoſitionẽ. igit. Maior ꝓbat. qꝛ recta ratio dictat ꝙ nullꝰ debet aliquo actu abuti. Nõ ſi q̃s actum ex ſpecie et natura ſua debentẽ eſſe liberalem et gratuitũ exercet ꝓ p̄cio vel mercede iam eo abutit: qꝛ eo vtitur in aliũ finẽ. ſcꝫ ad capiendũ preciũ: cum tñ ſit ordinatus tñ vt ſit gratuitus. Minor ꝓbat. qꝛ mutuatio ex ſua ſpecie ꝛ natura eſt gratuitus cõtractus: et tñ vſurarius nõ exercet eum gratis ſed ꝓ p̄cio. ſcꝫ incremẽto habẽdo ꝓ illa mutuatione. Decimaſeptima ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna de ſanctionibꝫ legis naturalis. Si quis ſeruꝰ iuſſu dñi ſui debet exercere aliquẽ actum beneficum circa ꝓximũ ſuum: talis non debet velle habere aliquid ab illo ꝓximo ꝓ tali actu. ſi dominus ſerui voluit ꝙ gratis eum actũ exerceret. mutuatio vſuraria eſt cõtra illam ꝓpoſitionem. igit. Maior nota. qꝛ de lege nature eſt ꝙ ſeruus obediat dño iubenti eũ aliqđ licitũ p̄ſertim virtuoſum. Minor ꝓbatur. Nam homo eſt ſeruus dei: ꝛ deus iuſſit vt homo exerceret mutuationẽ circa ꝓximũ indigentẽ ꝛ hoc gratis nihil ꝓ illo actu volendo habere: ꝛ tñ vſurariꝰ nõ gratis ſed ꝓ p̄cio vel lucro vel mercede illum exercet. igit minor vera. Decimaoctaua ratio. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibꝫ legis naturalis. Proximũ oppreſſum homo nõ debet amplius opprimere ſed potius releuare. Mutuatio vſuraria eſt cõtra eam. igit. Minor ꝓbat. qꝛ cum ꝓximꝰ indiget. x. floreñ. in q̃bus eſt debitor ſui creditoris qui eũ opprimebat ꝓpter decẽ: vſurarius ſi ei mutuat obligat ꝓximum ad. x. floreñ. reſtituendos et ad vnũ florenũ vltra. et ſic cũ ꝓximus prius tñ eſſet in decẽ obligatus iã efficit in. xj. obligatus. Et cũ prior obligatio fuerit quedã oppreſſio illꝰ indigẽtis: ſequit ꝙ obligatio vſurarij erit maior oppreſſio. Decimanona. Hec ꝓpoſitio eſt vna ex ſanctionibꝫ legis naturalis Qđ tibi fieri vis alij facias. et qđ tibi fieri nõ vis alij non facias. mutuatio vſuraria eſt cõtra eam. igit. Minor probat. Nã is qui diues eſt ſi eſſet in ſtatu pauperis indigentis mutuo vellet etiã diſcreta volũtate vt ſibi aliq̃s diues gratis mutuaret ꝛ nihil vltra ſortem ab eo repeteret. igit etiam debet ille diues idem facere ꝓximo indigẽti: et ꝑ ꝯſequens ꝯtrariũ faciendo nõ ſeruat p̄dictam legem naturalẽ Vigeſima ratio. Illud qđ Areſto. innitẽdo ꝓbationibus ex rõne ꝓcedẽtibꝫ iudicauit fore q̃d malũ moraliter eſt cõtra legẽ naturalem. Sed Areſto. innitendo ꝓbationibꝫ ex ratione ꝓcedẽtibꝫ iudicauit mutuationẽ vſurariam q̃d malũ moraliter et vicioſuꝫ. igit mutuatio vſuraria eſt cõtra legẽ naturalẽ. Maior probat. qꝛ ſi Areſto. aliquid ꝓpter ꝓbationes ꝓcedentes ex rõne dicit: ipſe innititur lumini naturali rõis: et ꝑ ꝯſequẽs qđ hoc modo diffiniendo dicit eſſe maluꝫ erit malũ ꝯtra dictamen rõnis naturalis: igit ꝯtra legem naturalẽ. Minor ꝓbatur tripliciter. Primo. Nam ſm Areſto. ꝑmo politice duplex pecunia poteſt diſtingui. Prima dicit iconomica ꝛ neceſſaria q̃ ꝓcuratur ex fructibꝫ terre ꝛ animalibꝫ: et hac vtitur iconomicꝰ ꝓpter neceſſaria vite. nec illius acquiſitio tendit ad infinitũ: ſed ſolũ ad quantitatẽ illã qua indiget diſpẽſator ad bene diſponendũ domũ vt ibidẽ vult Secũda vero pecunia dici poteſt tranſitiua qua quis vtitur ad hoc vt ipſa pariat pecuniã. et de illa dicit ꝙ iuſte vituperabi-

lis eſt.id eſt ea vti vt ipſa pariat aliam pecuniam eſt quid vituperabile. Modo mutuare pecuniã ad vſuram eſt ea vti vt ipſa pariat aliam. Unde ibidem ponit vſuram ſpeciẽ illi⁹ trãſlanue pecunie. cuius op⁹ determinans dicit ꝙ ſeipſam facit ampli⁹ de numis ſcʒ paucioꝛibus per mutuationem cõceſſis recipiendo plures: quaſi ipſi numi quoſdam alios numos generaſſent apud illum cui mutuati ſunt vt reddantur cum ſuo fetu. igitur mutuare ad vſurã ſm Areſto. eſt vituperabile. Secundo: quia idem Areſto. j. politic. cap. vj. dicit ꝙ oboliſtica eſt odioſa. per oboliſticam autem intelligit cõmutationẽ qua vnum pondus pro alio eiuſdem generis datur ad augmentũ ipſius. Modo mutuatio vſuraria eſt talis cõmutatio. igitur ſm Areſto. eſt odioſa ⁊ per cõſequens mala ⁊ vituperabilis. Unñ oboliſta dicitur ab obolus qđ eſt paruũ pondus: eo ꝙ ex numiſmate ſtatuit obolos. Tertio quia idem dicit vſuram id eſt mutuationẽ vſurariã eſſe maxime pͥter naturam. Modo actus qui eſt pͥter naturã eſt cõtra legem naturalẽ: quia lex naturalis nõ diſponit exerceri aliquem actũ exiſtentem pͥter naturam. Et ad hec ꝓbanda ſcʒ ꝙ mutuatio vſuraria ſit vituperabis. Areſto. adducit rationem: ſcʒ quia per talem cõmutationem cõmutans vult ꝙ res nõ nata fructificare vel parere fructificet vel pariat. Unde vſura vel mutuatio vſuraria in greco vocabulo dicitur ſm Areſto. a chatos quod eſt partus: quia in vſura, vult vſurarius: ꝙ pecunia non nata parere pariat. Uigeſimaprima. Cicero in ſecundo libro de officijs ad finem dicit Feneraſi eſt hominẽ occidere. Ex hoc dupliciter arguitur. Primo ſic. Hominẽ occidere eſt cõtra legem naturalẽ: igitur ⁊ fenerari. Secundo qꝛ Cicero hoc dixit ex lumine naturali. igitur lumen naturale deteſtatur mutuationem vſurariã. Uigeſimaſecũda. Uendere alicui tempus eſt cõtra legem naturalem: mutuans alicui ad vſuram ſmꝙ talis vẽdit tempus mutuatario. igitur mutuatio vſuraria eſt ꝯtra legem naturalem. Maioꝛ nota. quia vendit rem que non eſt plus ſua ꝙ̃ emptoris cum ſit cõmunis omnibus. Minoꝛ probatur. quia ꝓ illo tempoꝛe quo mutuatarius detinet mutuatã rem: vſurarius exigit lucrum. Et hanc rationẽ tangit Joh. Chryſoſto. lxxxviij. diſt. c. eijciens. Uigeſimatertia ratio. Rapina eſt cõtra legẽ naturalem, modo mutuatio vſuraria eſt rapina ſaltem generaliter capiendo rapinam ꝓ vſurpatione rei aliene. igitur. Minoꝛ ꝓbatur. Nam Ambꝛo. ait. Si quis vſuram accipit rapinã facit ⁊c. vt patuit in prima cõcluſione. Uigeſimaquarta. Actus inuentus arte nequiſſima vel pͥcedens ab ea eſt cõtra legem naturalẽ. mutuatio vſuraria eſt huiuſmodi: igitur. Minoꝛ probaꝶ. Nam Ambꝛo. ait. Interdũ vſure arte nequiſſima ex ipſo auro aurum naſcitur. xlvij. diſtinct. ſicut hi. id eſt ars ꝑ quã excogitata eſt mutuatio vſuraria eſt nequiſſima: et per eam excogitatum eſt vt aurum pariat aurum. Uigeſimaquinta. Ille actus qui eſt ꝓhibitus p̃cepto morali legis moſayce eſt cõtra legem naturalem. mutuatio vſuraria eſt huiuſmodi. igitur. Maioꝛ nota. quia in hoc differt p̃ceptum moꝛale legis moſayce a p̃ceptis ceremonialib⁹ et iudicialib⁹ ꝙ preceptũ moꝛale eſt ſcriptum in coꝛde: ⁊ per ꝯſequens eſt lex naturalis. Minoꝛ ꝓbaꝶ. quia vel ẽ moꝛale iudiciale vel ceremoniale. nõ duo vltima, qꝛ tũc ad probandũ mutuationẽ vſurariam eſſe in nouo teſtamento illicitã nõ ſufficeret allegare ſcripturã veteris teſtamẽti. quia illa nõ ligat quo ad ceremonialia et iudicialia. Modo Nicenum cõcilium allegat ſcripturã veteris teſtamenti ꝓhibentis vſuram, ſcʒ qui pecuniam ſuam nõ dat ad vſuram. igitur innuit ꝙ illud preceptum non eſt iudiciale nec ceremoniale: ſed moꝛale. Minoꝛ patet in. ca. quoniam. xiiij. q̃ſti. iiij. Et ſimiliter habetur ex concilio Martini pape ibidem in ca. ſi quis.

Tercia concluſio.

Mutuatio vſuraria eſt cõtra legem diuinam, probatur decẽ probationib⁹ fundatis in auctoꝛitatib⁹. et octo prime fundantur in autoꝛitatibus veteris teſtamẽti. nona in autoꝛitate noui teſtamenti. decima in autoꝛitatibus eccleſie ⁊ doctoꝝ. Prima Ezech. xviij. dominus enumerat mul-

tas conditiones requiſitas ad hoc q̄ homo viuat vita gratie: quarum vna eſt q̄ non mutuet ad vſuram: igitur nõ mutuare ad vſuram eſt ſecundum legem diuinã neceſſarium ad hoc q̄ homo ſit in gratia, ergo mutuare ad vſuram eſt ſecundum legem diuinam repugnans gratie. Modo omne illud quod ſecundum legem diuinam decernitur repugnãs gratie eſt cõtra legem diuinam et mortale, igitur. Secũda probatio. Dñs Ezech. xviij enumerat multas cõditiones quarũ quelibet ſufficit ad hoc q̄ talis homo moriatur morte gehenne, quarũ vna eſt mutuare ad vſuram, ergo ſecundum legem diuinã mutuare ad vſuram eſt peccatũ mortale et per cõſequens cõtra legem diuinam. Tertia probatio, quia ibidem enumerat mutuationem vſurariam inter alia quedam peccata, ergo ſicut alia ibidem poſita ſunt cõtra legem diuinã: ſic etiam vſuraria mutuatio. Modo alia ibidem poſita ſunt contra legem diuinam et mortalia peccata et grauia valde ſcilicet idolatria rapina homicidiũ etc. Quarta probatio, quod ſcriptura ſacra enumerat inter peccata cõtra legem diuinam exiſtẽtia eſt etiam tale. Modo ſacra ſcriptura libro pſalmorum enumerat mutuationẽ vſurariam inter iniquitatẽ cõtradictionem iniuſticiã et dolũ que vtique ſunt cõtra legem diuinam et mortalia, igitur etiã mutuatio vſuraria erit tale. Minor probatur, ait enim ſic. Vidi iniquitatẽ et cõtradictionem in ciuitate die ac nocte. circũdabit eã ſuper muros eius iniquitas et labor in medio eius et iniuſticia et non defecit de plateis eius vſura et dolus, et loquitur ibi ad litterã de ciuitate Ceila cuius ciues agebãt iniquitatem volendo dauid tradere in manus Saul cum dauid ſaluaſſet populum illius ciuitatis de manibus philiſtinorũ. Item illi ciues agebant cõtradictionẽ cõtradicendo innocẽtie dauid. Item iniquo corde diſcurrebant ſuper muros Ceile, prouidendo ne dauid aufugeret de ciuitate et ſic euaderet manus ſaulis. Item laborabant anxie quomodo illud perficerent. Itẽ in illa ciuitate erant aliqui publici vſurarij et mercatores fraudulenti: cum igitur hec omnia cum quibus enumeratur vſura fuerint peccata mortalia cõtra legem diuinam ſequitur q̄ etiam vſura eſt huiuſmodi. Quinta illud eſt peccatũ contra legẽ diuinã cuius vitatio eſt ſecundum legem diuinã neceſſaria ad hoc q̄ quis ſit dignus habitare in tabernaculo dei et requieſcere in monte ſancto eius, ſed mutuatio vſuraria eſt huiuſmodi, igitur. Maior probatur, quia ſecundum gloſſam ſuper illo pſalmo. Dñe quis habitabit in tabernaculo etc. per tabernaculũ intelligitur eccleſia militans et per montem ſanctum eius eccleſia triumphans. Nullius autem rei vitatio eſt neceſſaria adulto ad dignitatem habitandi in eccleſia triumphanti et militanti niſi vitatio mortalis peccati exiſtentis cõtra legẽ diuinam, igitur. Minor probatur, in pſalmo decimo quarto dicitur ſic. Domine quis habitabit in tabernaculo etc. Et infra reſpondẽdo enumerat conditiones requiſitas ad hoc quarum vnam ponit vitationem vſurarie mutuationis: dicens. Qui pecuniam ſuã nõ dedit ad vſuram. Ubi nota q̄ illud dictum Dauid intelligitur etiam de vſura iudei reſpectu gentilis: ita q̄ nõ eſt quis dignus habitare in tabernaculo domini etc. qui pecuniam ſuam dat ad vſurã etiã gentili homini. Nam in libro Machtos qui apud iudeos eſt autenticus: vbi etiam ponitur pſalmus predictus ſuper illo verbo. qui pecuniam nõ dat ad vſuram, dicit gloſa: etiam gentili vt recitat Nicolaus de lyra Deutero. xxiij. Sexta, quod ſcriptura ſacra enumerat etc. vt in quarta probatione. Modo in illo pſalmo enumerat dare ad vſuram inter peccata mortalia cõtra legẽ diuinam exiſtentia ſcilicet agere dolum lingue: nocere proximo: credere infamiam aduerſus proximum: periurium: accipere munera ſuper innocentes, igitur etiam datio ad vſuram erit cõſimilis prohibitionis. Septima. Leui. xxv. Ne accipias a fratre tuo vſuras: nec amplius q̄ dediſti. Et paulo poſt. Pecuniam tuam nõ dabis ei ad vſuram et frugum ſuperabundantiam nõ exigas. Modo quilibet proximus eſt frater noſter cum omnes habeamus vnum patrem carnalem, ſcilicet Adam loquẽdo de patre remoto ſicut et ibi loquitur de fratre remoto, quia virtute illius legis etiã quilibet iſraelita alteri prohibitus erat mutuare ad vſurã: et tamen nõ habebãt vnũ patrẽ propinquũ Omnes etiã habemus vnũ patrẽ ſpiritu et

creatione ſcꝫ deū ad quē oēs dicimus: pater noſter. igiť ꝓhibitū eſt lege diuina mutuare cuicūqꝫ homini ad vſurā. Ex aūt illa lex loquať ꝑceptiue ptꝫ, qꝛ ꝑcedentes ⁊ ſequentes ſunt ꝑceptiue intelligēdo, igiť ⁊ illa cū non appareat ratio diuerſitatis. Nec pōt dici ꝙ ille ꝓbationes nō ꝯcludāt ꝓ tpe noue legis ex quo ꝓcedūt ex autoritatibus veteꝝ legis: q̄ amplius nō ligat. Nā vetus lex ligat quo ad moralia: etiā in noua. Nō preceptū de nō mutuādo ad vſuram ꝯtentū in veteri lege eſt morale: qꝛ eſt de dictamine naturalis rōnis: vt patuit i ꝑcedente ꝯcluſione. igiť Octaua. Illud ꝓ quo q̄s dignus eſt increpatiōe fundata in lege diuina eſt ꝯtra legem diuinam. ſed mutuatio vſuraria eſt hmōi. igiť. Maior nota. minor ꝓbať. Nā Neemias. v. cap. increpauit iudeos q̄ mutuauerāt fratrib9 ſuis ad vſuras. nec apparet niſi qꝛ virtute legꝫ diuine eos increpabat ⁊ eos facere reſtitutionē vſuraꝝ docebat dicēs. Centeſimā pecūie: frumēti: vini ⁊ olei quā exigere ſoletis ab eis date illis Nona ꝓbatio. Chriſtus ait Luc. vj. Mutuū date nihil inde ſperātes. mō ibi loquiť ꝓhibitiue ꝓhibendo ſcꝫ mutuationē vſurariā q̄ fit intendēdo vel ſperando lucrū ex mutuo. igitur. Minor ꝓbať dupliciť. Primo: qꝛ verba ꝑcedentia ⁊ ſequētia ſunt intelligēda ꝑceptiue. ſcꝫ mutuū date. vt patuit in q̄ōne xix. ſaltē in aliquib9 caſib9. Sūr cū ait. Diligite inimicos vr̄os bn̄facite ⁊c̄. Itē verba ſequētia etiā ſcꝫ Eſtote miſericordes. ⁊ nolite iudicare ⁊c̄. Ergo etiā illud intelligitur ꝑceptiue ſeu ꝓhibitiue: ꝓhibēdo mutuationē vſurariā. Scd̄o ꝓbať autoritate eccleſie q̄ determinat ꝙ nihil inde ſperantes: intelligať ꝑceptiue vel ꝓhibitiue. Nā in ꝯcilio Lateranenſi vt hꝫ in. c. qꝛ in oībus. extra de vſur. dr̄. ꝙ vſuraꝝ ꝯdēnenť vtriuſqꝫ teſtamēti pagina: et ꝑ ꝯn̄s ꝯdemnantur lege euangelica. nullibi aūt habeť in euangelio de mutuatione vſuraria niſi ibi. nihil inde ſperātes. igiť illud intelligitur ꝓhibitiue. Decima ꝓbatio. quia autoritates ducende ad ſequentē ꝯcluſionē dicunt vſurariam mutuationē eſſe contra vtrunqꝫ teſtamentum vt patebit per eaſdem diſcurrendo in locis in quibus allegantur.

Quarta concluſio.

Mutuatio vſuraria eſt contra legem humanam canonicā. probať allegando pro nunc octo cōſtitutiones canonicas in quarum quinqꝫ primis ipſis clericis prohibeť ſingulariter. in alijs aūt indiſtincte omnibus. Prima que eſt Gelaſij pape. et ſecunda tertia ⁊ quarta q̄ ſunt conciliorū generalium habenť. xiiij. q. iiij. c. j. ij. iiij. et. vij. i quibus diſponiť ꝙ clerici propter mutuationem ad vſuram debent deponi ab officio clericali. et excōmunicari. et ſimile habetur. xlvij. diſt. c. j. ij. iiij. et. v. Tunc ſic arguitur. Quādo aliqua canonica conſtitutio decernit penam depoſitionis ⁊ excommunicationis pro aliquo actu infligendā talis actus eſt peccatū cōtra talem cōſtitutionem: et hoc mortale. Sed ꝑdicte cōſtitutiones decernūt predictas penas clericis ꝓpter mutuationē vſurariam. igitur cōcluſio vera quo ad clericos. Maior ꝓbatur. qꝛ eo ipo ꝙ decreuit penā ſi pena eſt excōmunicatio: vult id eſſe mortale. qꝛ ꝑ ſolo tali venit quis excōmunicand9. Et ex. c. x. ꝯcilij carthaginenſis qd̄ incipit. Seditio varios: prohibeť vſurarios ad clericatum ꝓmoueri. diſt. xlvj. Quinta habeť ibidē in. c. nullus. vbi ꝓhibeť ex ꝯcilio carthaginenſi clericis ne accipiāt amplius q̄ mutuauerint. Sexta habeť ibidē in. c. nec hoc. vbi Leo papa decernit valde acriter debere puniri tam clericos q̄ laicos cōuictos de mutuatione vſuraria. igiť illa cōſtitutio ꝓhibet eam tāq̄ mortale. qꝛ ſolum mortale punitur valde acriter per iudicem eccleſiaſticū. Septima habeť extra de vſuris. in. c. quia in omnib9. vbi Alexander terti9 decernit manifeſtū vſurariuꝫ puniri triplici pena. ſcꝫ priuationis cōmunionis altaris: ac priuationis eccleſiaſtice ſepulture: ſi in hmōi peccato deceſſerit. et tertio etiam pena repudiandi eorum oblationes. Octaua que eſt concilij generalis habetur in Sexto. in titulo de vſuris. vbi ꝓhibetur ſub grauibus penis ne q̄s ꝑmittat in ſua terra publicos vſurarios alienigenas ꝯducere domos vel ꝯductas habere vel habitare. igiť multo magis voluit eſſe ꝓhibitā ipam mutuationē vſurariā. Itē etiā ſub pena excōicationis

maioꝝ late ſentẽtie ꝓhibeť ne q̇s ſepeliat vſurarios publicos.

Quinta concluſio. Mutuatio vſuraria rõnabiliter fuit et eſt ꝓhibita ſiue hoc ſit lege humana ſiue diuina. ꝓbať. Illud fuit ⁊ eſt rõnabiliter ꝓhibitũ qḋ ſic ſe habet ꝙ ſi nõ ꝓhiberetur magna pnities tẽporalis et ſpũalis in republica hominũ ſeq̃reť. mutuatio vſuraria eſt hmõi: igiť. Maioꝛ nota. Nã illḋ rõnabiliter ꝓhibeť: qḋ ſi nõ ꝓhibereť ſeq̃retur magna pnities in coꝛpe naturali hominis. igiť aſſumpta maioꝛ vera. tenet cõſequẽtia. qꝛ reſpublica eſt etiã quoddã coꝛpus myſticũ habẽs ſimilitudinẽ cũ coꝛpore naturali hoĩs. vt patuit ꝯcluſione ſcḋa. Minoꝛ ꝓbať. Nam hoĩes nõ intenderẽt agriculture nec artificijs neceſſarijs ad agriculturã. nec alijs artificijs ⁊ mercationibus neceſſarijs ad illa q̇bus homo indigeret. vel ſi qui illis intenderent: tñ valde pauci ⁊ inſufficiẽtes ꝓ hũana generꝭ educatione ꝯuenienti. Mõ ſublata agricultura ⁊ artificijs neceſſarijs homini ſequitur maxia chariſtia victualiũ ⁊ alioꝝ neceſſariorum q̃ vtiq3 eſt pnities magna tpalis ĩ republica. et ad chariſtiã ſequitur ſpũalis pnities. ſc3 impatiẽtia: furta: homicidia: rapine ⁊ ſic de alijs. Maioꝛ ꝓbať. Nam q̇ro qui intenderẽt artificijs neceſſarijs. ſc3 laborioſis ⁊ agriculture? Aut habẽtes pecuniam aut nõ habentes? Non primi. qꝛ illi potius vellent viuere in quiete q̃3 in labore. qḋ poſſent qꝛ haberẽt ꝙ ponerẽt pecunias ſuas ad vſuras quo modo tantũ et plus lucrarenť q̃3 colendo agros ⁊ laborioſis artificijs inſiſtendo. Nec ſecũdi. qꝛ illi pauciſſimi eſſent ⁊ per cõſequens non ſufficientes ad agriculturã ⁊ artificia hominibus neceſſaria. Nam ſi quis etiã modicam pecuniam haberet potius vellet ea vti ad vſuras ⁊ ſic viuere in quiete q̃3 illa vtendo ad opera laborioſa. Item ſi etiam aliqui eſſent volentes intendere predictis hi indigerent inſtrumẽtis quorũ materias eſſet opus adduci de alijs terris: q̃ adductio eſſet periculoſa ⁊ laborioſa ⁊ ꝑ cõſequens rara. ⁊ ſic difficillime haberentur neceſſaria ad talia. Item indigerent animalibus ad agriculturã: ſed vbi hec inuenirent? Non equidem apud diuites: quia illi talia nõ haberent eo ꝙ tales ſuam ſubſtantiam et facultates in pecuniã redegiſſent vt inde vſurã acciperẽt maiorẽ q̃3 eſſet lucrũ de illis animalibꝫ.

Sexta cõcluſio. Aliqua mutuatio vſuraria eſt cõtra lege3 humanã ciuilẽ. ꝓbať. qꝛ illa qua q̇s mutuaret ad vſurã dictã vſura vſurarũ et reprobũ fenꝰ eſt ꝓhibita et hoc tã in. ff. q̃3 in C. In. ff. quidẽ in. l. placuit. ff. de vſur. et de cõdi. indebi. ſi nõ ſorte. in ṗn. In. C. autem eo. ti. l. at nullo. vbi diciť. Nullo mõ vſure vſurarũ exigant: et veteribꝫ quidẽ legibus ꝯſtitutũ erat ⁊ ſi nõ ꝑfectiſſime cautum. Item. C. ex q̇bꝫ cauſis infa. irrogať. l. improbũ. Vñ exercẽs talẽ vſurã efficiť infamis. Diciť aũt vſura vſurarũ gr̃a exempli. Si tibi mutuaui. c. vt in fine anni des mihi. x. vel aliqḋ aliud incrementu3. qḋ ſi nõ feceris: dabis mihi rõne illoꝝ. x. vel alterius incremẽti quos ꝓ vſura deduſſe debuiſſes: iterũ vſurã ſc3 de. x. vnũ vl' duos vel aliud incremẽtũ. Nota tñ ꝙ improbũ fenus ẽ genꝰ ad vſurã vſurarũ. qꝛ oĩs vſura lege reprobata eſt improbũ fenus ⁊ ſic oĩs vſura vſurarum eſt improbũ fenꝰ: nõ autem econtra.

Septima ꝯcluſio. Dẽpta mutuatõe ad vſurã vſurarũ: oĩs alia mutuatio fuit ꝯceſſa de iure ciuili ꝯtento in libro. ff. et hoc capiẽdo cõceſſionẽ oĩbꝫ tribꝫ modis q̇bus capi ſolet. Prima ps ꝓbať diſcurrẽdo ꝑ leges eiuſdẽ libri in titulo de vſurꝭ poſitas. Scḋa ps ꝓbať: ſupponẽdo ꝙ cõceſſio capiť tripliciť. Primo mõ vt idẽ ẽ qḋ nõ ẽ punitio: q̃ mõ ille dꝛ ꝯcedere aliq̇d malũ q̇ illud nõ punit: et hoc mõ nihil poſitiuũ eſt: ſed eſt tm̃ negatio punitionis. et ꝯceſſio hoc mõ capta dꝛ alio noĩe ꝑmiſſio ſimplex. Et dꝛ ſimplex iõ. qꝛ tm̃ pena indulgeť: nõ aũt culpa minuiť in illo q̇ opať taliter ꝑmiſſum. Dicipt etiã tolerãtia ſm qḋ dꝛ. nõnullos toleramꝰ q̇s coꝛrigere vel punire nõ poſſumus. xxxij. q. vij. c. qḋ aũt. et. xxxj. q. j. cap. hac rõne. dꝛ. Qḋ ꝑmittimꝰ nolẽtes ꝑcipimus. i. ꝑmittimꝰ. qꝛ malas hoĩm voluntates ad plenũ ꝓhibere ñ poſſumꝰ. Põt etiã dici diſſimulatio. Hoc mõ deꝰ multa mala ꝯcedit ꝑ pñti vita: eo ꝙ hic ea nõ punit. licet i futuro puniturꝰ ſit. Scḋo mõ capi-

tur ꝓut duo dicit.ſcʒ nō punitionē ⁊ ꝓhibitionē impeditionis.quo mō dicit̄ q̇s cōcedere aliqđ malū q̄ faciētē illud nō punit et cū h̄ eis qui vellent impedire facientem tale malū ꝓhibet impeditionē. Hoc modo eccleſia cōceſſit iudeis obſeruantiā ſuoꝛū ceremonialiū q̄ vtiqʒ ē peccatū moꝛtale:cōceſſit inq̄ʒ eis:quia nō punit eos ꝓ illo peccato:et cuʒ hoc ꝓhibet chꝛiſtianis ne moleſtēt vel impediant iudeos volētes illud peccatū exercere.vt pʒ in.c.qui ſinceꝛa.xlv.diſt.Tertio modo capit̄ ꝓut tria dicit.ſcʒ nō punitionē ⁊ ꝓhibitionē impeditionis ac ꝓmotionē quō ille diceret̄ cōcedere aliquod malū q̄ facientē illđ nō punit.⁊ cum hoc volentibꝫ impedire ꝓhibet impeditionē atqʒ ꝓmouet facientem illud. ſic ꝙ ſibi aſſiſtit auxilio fauoꝛe ⁊ hmōi. Et exemplificat quidā de illa ꝯceſſione dicēs ꝙ hoc modo eccleſia ꝑmittit clericū qn̄qʒ ꝓ certis criminibꝫ vt ꝓ hereſi ⁊ hmōi occidi a ſeculari poteſtate. Nam nō punit officialem ſecularis poteſtatis ꝓ hoc ꝙ occidit clericū in tali caſu:et ſi q̇s vellet officialem in tali caſu impedire ab occaſione ꝓhiberet illā impeditionē ⁊ cū hoc p̄ſtat fauorem:ſubuentionē atqʒ iuuamē tali officiali in hoc ꝙ eccleſia clericū talem degradat qđ facit finaliter vt fiat ſubditus poteſtati ſeculari.et ꝑ ꝯſequēs abilis materia ad occiſionē.et ſic tradit eum in man⁹ iudicis ſecularis vt finaliter occidat̄. Juxta illud j.ad Coꝛ.v.Ego iudicaui hmōi hominē tradere ſathane in interitū carnis vt ſp̄us ſaluus ſit in die dn̄i noſtri ieſu chꝛiſti. Et licet obijci poſſet hoc exemplū eſſe falſuʒ. qꝛ eccleſia ſeu p̄latus eccleſiaſtic⁹ degradādo licet ſciat inde ſequi occiſionē eius atqʒ ſciat degradationē eſſe iuuamē occiſionis nō tn̄ videt̄ ꝙ ꝓmoueat vel auxiliū det et iuuamen ad illā occiſionē ex intentiōe. ſcʒ ideo illud faciēdo.vt clericus occidat̄.q̇a nō apparet quō vitaret irregularitatē latā a lege apoſtolica.ſcʒ ꝑ Paulū dicentem. Opoꝛtet ep̄m nō eſſe ꝑcuſſoꝛē.j.ad Thim̄. iij.et ad Titū.j. Immo ꝓ degradato oꝛat iudicē ſecularē vt citra moꝛtē eum puniat. vt in.c.nouim⁹.de verbo.ſigni. Tn̄ quicquid ſit de veritate illius exempli non rite ꝑ hoc allegat factū ap̄li.j.ad Coꝛinth.v. Nam ap̄ls illum de quo ibi loquit̄ quem excōmunicabat nō tradidit moꝛti coꝛpoꝛali ſed vexationi coꝛpoꝛali qua diabol⁹ talē coꝛpoꝛaliter affligebat:nō aūt occidebat. Et ideo illo exemplo dimiſſo ſatis facile poteſt dari exemplū in ꝓpoſito noſtro de vſura. Omnibꝫ em̄ tribꝫ modis ius ciuile.ff.cōceſſit mutuationē ad vſuras. Nā in illo libꝛo nulla ponit̄ lex decernēs penam infligendā vſurarijs:et ſic cōceſſit ꝑmo mō. Immo in codē ponunt̄ leges q̇bus diſponit̄ ꝙ recipiētes mutuū ſub vſuris debeant ſoluere:⁊ ſic volentē impedire exactionē ⁊ cōſecutionē vſurarum ꝓhibent:ergo ꝯcedūt ſcđo mō. Itē dant actionem in iudicio vſurarijs ad exigendū vſuras:et ſic iuuant vſurarios ad exactionē ⁊ ita cōcedūt exactionē vſurarū. Tertio mō capiendo ꝯceſſionē. Hec autē omnia pn̄t patere diſcurrēdo ꝑ leges ibidē cōtentas. et cōſimiles habent̄ in libꝛo Codic. vt patebit in ſequenti ꝯcluſione.

Octaua cōcluſio. Quantū ē de iure ciuili cōtento ī Codice:aliqua mutuatio vſuraria etiā alia ab ea q̄ fieret ad vſuraʒ vſurarū eſt ꝓhibita. Preter aūt has duas mutuatiōes vſurarias alie mutuatiōes vſurarie ſunt cōceſſe in eodē libꝛo etiā ꝯceſſione oībꝫ tribꝫ modis capta. Hec ꝯcluſio hʒ tres ꝑtes. Prima ꝑs ꝓbat̄. Nā ꝓhibet̄ ibidē ne q̇s mutuet ad vſurā excedentē eā vſurā q̄ centeſima dr̄.de q̄ q̇d ſit patebit in ſequēti cōcluſione.vn̄ ius ciuile in codice poſuit limitē vſuris vt q̇s nullā vltra centeſimā exigere audeat.nā in.l.eos.C.de vſur̄.dr̄ ſic. Sup vſuraꝝ vero q̄ntitate etiā generalē ſanctionē facere neceſſariū eſſe duxim⁹:veterē duram et grauiſſimā earū molē ad mediocritatē deducētes.ideoqʒ iubem⁹ ⁊c. Et infra loquēdo de vſura dimidia centeſime ⁊ cēteſima ait.eā q̄ntitatē vſurarū etiā in oībꝫ alijs caſibꝫ nullo mō ampliari in q̇bꝫ citra ſtipulationē vſure exigi ſolent. Nec liceat iudici memoꝛatā augere taxatiōeʒ occaſione ꝯſuetudinis in regione obtinētis. Si q̇s aūt ꝯtra modū ꝯſtitutiōis aliquid fecerit nullā penit⁹ de ſuꝑfluo habeat actionem.ſed ⁊ ſi accepit in ſoꝛtē hoc imputare cōpellit̄. Hec ibi. Vn̄ cū dr̄.nullā penit⁹ de ſuꝑfluo habebit actionē. intelligēdū ē ꝙ nō habebit actioneʒ de illo ſuꝑfluo qđ

exegit vltra legitimã vſurã. non aũt priuabit̃ ex hoc legitima vſura. qꝛ vtile nõ viciat̃ ꝑ inutile: vt vult gloſa in. l. Placuit. ff. de vſuris. Jmmo ibidẽ etiam prohibet ꝙ vltra centeſimã vſurã non recipiat̃ per viam detractionis a ſorte illud incrementuꝫ: qḋ aliis vocari ſolet ſiliqua vel ſportula. Erat enĩ ſiliqua certus numerus numoꝝ quos exigere ſolebãt vſurarij vltra vſurã ⁊ ſorteꝫ ad emendũ aliq̇d: puta piſcem vnũ ad gaudendũ cũ ſua familia. Sportule aũt erant pecunie quas vſurarij exigebãt vltra ſortẽ ⁊ vſurã ad danduꝫ illas executoribꝫ ꝓ hac pecunia petenda: vel tabellionibꝫ ꝓ carta ſcribenda. Vñ ait ibidem. Jnterdicta licẽtia creditoribꝫ ex pecunijs fenori dãdis aliq̇d detrahere vel retinere noĩe ſiliquarũ vł ſportularũ vel alteri⁹ cuiuſcũꝙ cauſe gratia. Nam ſi quid hmõi factũ fuit principale debitũ ab initio ea quãtitate minuet̃: vt tã ipa minuẽda ꝗs ꝙ̃ vſure exigi ꝓhibeant̃ Prohibꝫ etiã ibi alias machinatiões q̃ fieri poſſent in fraudẽ hui⁹ legis accipiendo vltra centeſimã. ⁊ in. l. ſequẽti. ſcꝫ de vſuris ait. Curſũ inſuꝑ vſuraꝝ vltra duplũ minime ꝓcedere ꝯcedimus. nec ſi pignora quedam ꝓ debito creditori data ſunt quoꝝ occaſiõe quedã leges veteres vltra duplũ exigi vſuras ꝑmittebant ⁊c. Secũdo ꝓbat̃ illa ꝑma pars ꝯcluſionis. qꝛ licet cẽteſimã vſurã ꝑmiſerit: vt patebit: tamẽ eã nõ omnibus ꝑſonis ꝑmiſit: imo aliq̇bus interdixit vt patebit in nona concluſiõe. igitur ꝑma pars ꝯcluſiõis vera. Secũda ꝑs ꝓbat̃. nã centeſimã ⁊ minores centeſima ꝯceſſit conceſſione ꝑmo modo. quia in illo libro nulla lex reperit̃ puniens ad vſurã talem mutuantes. igit̃ ꝯceſſit ꝑmo modo. Jtem qꝛ ĩ illo libro ſunt leges diſponẽtes ꝙ recipiẽs mutuũ ſub ꝑdictis vſuris. ſcꝫ cẽteſima ⁊ infra teneat̃ ſoluere: ⁊ ſic volentẽ impedire exactionẽ ⁊ cõſecutionẽ vſuraꝝ ꝓhibent. igit̃ liber ille conceſſit eas ſecũdo modo. Jtem leges eiuſdẽ libri dant actioneꝫ in iudicio ipis vſurarijs ad exigendũ vſuras: ⁊ ſic iuuant vſurarios ad exactionẽ. ⁊ ꝑ cõſequẽs concedunt exactionẽ vſurarũ capiendo cõceſſionẽ tertio modo. Hec aũt oĩa patere poſſunt diſcurrendo per leges eiuſdem in quarto libro. titulo de vſuris. et nomiatim in. l. j. ij. iij. Jtẽ in. l. frumenti. et in. l. ſi ea pactione. et ibidem in autenti. ad hec. et in. l. ſi ea lege. ⁊ in. l. pignoribus. in. l. ſi mater tua et in. l. cos. Jtẽ de nautico fenore. l. j.

Correlarium ad ſeptimã ⁊ octauã ꝯcluſiones

eſt ꝙ errat Gerardus de Senis ordinis heremitaꝝ atꝙ ſanctus Bernardinus in tractatu ſuo ꝺ cõtractibꝫ dicentes ꝙ vſura nõ eſt conceſſa a iure ciuili niſi conceſſione ꝑmo modo capiendo. Nam oſtenſũ eſt ꝙ etiã ſecundo ⁊ tertio modo capiendo. Nec valet argumẽtũ coꝝ dicendo ꝙ niſi ſic diceret̃: ius ciuile eſſet contrariũ iuri naturali. Naꝫ hoc non eſt incõueniẽs vt ꝑatebit in ſolutiõe octaui argumenti.

Nona concluſio.

Mutuatio vſuraria ꝯceſſa ꝺ iure ciuili codicꝫ fuit ſeptẽplex ſꝫm ꝙ vſura q̃ fiebat erat ſeptẽplex: tñ diuerſ ꝑſonis cõceſſa. Prima ꝑs ꝓbat̃. Naꝫ q̃dã vſura dicebat̃ cẽteſima: q̃dã dimidia cẽteſime: q̃dam tertia ꝑs centeſime: q̃dam quarta ꝑs cẽteſime: ⁊ q̃dam beſſis: q̃dam octaua pars: q̃daꝫ dicebat̃ ſiliqua ⁊ ſportula. Centeſima dicebat̃ illa q̃ per annũ equiparabatur ſorti: vt ſi tibi mutuaſſem viginti florenos ea ſtipulatiõe ꝙ ĩ fine anni vltra ſortem dares pro vſura. xx. illi. xx. ſuperadditi ſorti vocabant̃ vſura cẽteſima. Exemplũ ſecundi. Ut ſi tibi mutuaſſeꝫ per annũ. xx. vt in fine anni dares pro vſura mihi decem. Exemplũ tertij. Ut ſi tibi mutuaſſem. xij. vt in fine anni nomie vſure dares quattuor. Exemplũ quarti. Ut ſi tibi mutuaſſem. xij. vt in fine anni nomine vſure dares tres. Exemplũ quinti. Ut ſi tibi mutuaſſeꝫ. xij. vt in fine anni dares octo Exemplum ſexti. Si ruſtico mutuo octo modios fructuũ vt mihi det vnũ. Exẽpluꝫ ſeptimi. Si tibi petenti. xx. ꝑ modũ mutui ſub vſuriſ: ego ſub vſura aliq̃ ꝑdictaꝝ darẽ tibi. xix. acſi. xx. mutuaſſeꝫ: cũ tñ detraxiſſeꝫ vnũ florenũ volẽdo illũ habere ꝓ ſiliq̇s et ſportulis. iã ille vn⁹ floren⁹ detract⁹ cẽt vſura dicta ſiliqua vel ſportula. Quid autem ſit ſiliqua et ſportula patuit in precedenti ꝯcluſiõe. Scḋa ꝑo ꝑs ꝯcluſionis ꝓbat̃. Nã cẽteſimã (q̃ fuit oĩbꝫ ꝯceſſis vſuriſ grauior) nõ cõceſſit omnibus ꝑſonis ſed quibuſdam perſonis interdixit. ſcꝫ illuſtribus

et illis qui ſunt ante illuſtres. Item illis q̄ p̄ſunt ergaſterijs ꝛ exercentibꝰ licitas negociatiões. Unde centeſima vſura tm̄ fuit cõceſſa in ſeptē caſibus. Primo. Si q̄s mutuabat pecunias traiecticias: id eſt mutuabat alicui ituro vltra mare pecunias recipiendo periculū illarū pecuniaruꝫ in ſe: ſic ꝙ ſi perirent pecunie non cum damno recipiētis mutuū: ſed cū dãno dantis mutuuꝫ perijſſe debebāt. Et ideꝫ eſt ſi quis ſpecies id eſt res vtiles alias a pecunia mutuaſſet p̄dicto modo. ſcꝫ recipiendo periculū in ſe ꝛ de hoc habeť in. l. eos. C. de vſu. Secundo. Si q̄s mutuabat pecunias q̄ſi traiecticias. vt ſi q̄s mutuaſſet piſcatori ꝑ apparatu piſcature vel athlete vt ſe exerceat poterat centeſimā exigere: vt. ff. de nautico fenore. l. ꝑiculi. Tertio. Si q̄s mutuabat alteri frumentū vel ordeū. vt. l. frumēti. C. eodē. Quarto poſt tp̄s q̄drimeſtre: vt ſi tu mihi es ꝯdēnatus in actiõe ꝑſonali ad ſoluēduꝫ aliquā quãtitatē pecuniaꝝ: habebas de iure vel regulariter loquēdo tēpus quattuor menſiū ad ſatiſfaciēdū ſentētie late: et poſt poterā a te exigere vſuram centeſimā ſi nõ ſolueras me lapſis quattuor menſibꝰ: vt ꝺ vſuris rei iudicate. l. ſi. Quinto in ꝑupillari pecunia quā tutor alicuius pupilli clanculo conuertit in vtilitatē propriā. Nā pupillus poterat de illa capere centeſimā: vt ff. de nego. geſt. l. qui ſine. Sexto. Si duo habent vnā rem cõmunē que indiget refectione: ꝛ alter ſolus fecerit impenſas: tunc ab alio poteſt petere vſuram centeſimaꝫ ꝑ parte ſortis impenſaꝝ que eū tangit: ꝛ illā poterit recipere ad quattuor primos menſes. poſtea habet aliud remediuꝫ: vt ꝑ glo. in. l. Si fratres. §. Idem reſpõdit. ff. Pro ſocio. Septimuus caſus. Si loco vſuraꝝ dať vel retineť aliqḋ icertū qḋ poteſt ſe habere ad eſſe vel non eſſe: vel ad plus vel ad minꝰ: nõ inſpiciť quãtū percipiť: etiā ſi legitimū modū vſuraꝝ excedit. vt in. l. Si ea. C. de vſuris. Uſura ꝟo dicta tertia pars centeſime fuit conceſſa illuſtribus: quales erāt cõſules: ſenatores: dictatores: p̄fectus vrbis. ꝛ etiā illis qui ſuperilluſtres ſunt: ſicut erant prefecti pretorij: qui tm̄ tres erāt ꝑ orbem ꝯſtituti. Uel dic vt dicit glo. in. l. eos. C. eodem. Illuſtres ſunt qui dignitatem tm̄ habent: ſed ſi adminiſtrationeꝫ habent tūc dicūtur eos precedere. Beſſis aūt fuit conceſſa his qui preerant ergaſterijs: vel qui aliquā licitam negociationē exercebant. vſura vero dicta dimidia centeſime vel ſemiſſis fuit conceſſa om̄ibus alijs a p̄dictis. De q̄rta ꝟo pte cēteſime habeť i auten. hoc ius porrectū. C. de ſa. ſan. eccle. Et caſus erat ꝙ ſi eccl'ia erat debitrix alicui nõ tenebať noie vſuraꝝ niſi ad quartā centeſime de iure ciuili autēticoꝝ. De octaua vero habeť in autē. ad hec. C. de vſu. vbi habeť. ꝙ ſi quis mutuaſſet agricole fructꝰ aridos: poterat recipere pro modio octauam partem modij.

Decima concluſio

Quãuis alicui videri poſſet ꝙ predicte leges codicis cõcedentes vſuras predictas eſſent reuocate per aliaꝫ legē eiuſdē libri: tamen nõ ſunt reuocate ꝑ aliquā legem eiuſdē libri q̄uis ſint virtualiter reuocate per aliam ꝯſtitutionē alterius libri iuris ciuilis. ſcꝫ autenticoꝝ. Prima pars probať. q: videri poſſet ꝙ eſſent reuocate ꝑ. l. cūctos populos. de ſum. tri. ꝛ fi. ca. qḋ ſic deduciť Nam ibidē p̄cipit impator Iuſtinianꝰ cūctis populis ſibi ſubditis ꝙ verſenť et viuant in religione tradita a beato Petro. et hec eſt religio euangelica. Modo ad hoc ꝙ q̄s viuat in religiõe euãgelica: oporꝫ ꝙ vitet vſuras. igiť ibidem p̄cepit vitari vſuras. ꝛ per conſequēs eas ꝓhibuit. igiť ſi in alijs legibus eiuſdē libri vſuras ꝯceſſit: videť illas leges reuocaſſe ꝑ p̄dictā legē. Secūda pars ꝓbať. q: ſi ſic maxime ꝑ p̄dictaꝫ legē ſcꝫ: cūctos populos: vt iā dictū eſt. ſed hoc non. qḋ ſic deduciť ſupponēdo ꝙ q̄ntū ad ꝓpoſitum ſufficit. duo dicit in eadem lege. Primo p̄cipit cunctis populis verſari in religione tradita a beato Petro. Secūdo exponit q̄d intelligat per verſari in predicta religione: volens ꝙ velit ꝙ om̄es credant eſſe tres ꝑſonas in vna deitate cū pari maieſtate ſicut lex euãgelica docet. Hoc ſuppoſito arguiť ſic. Aut per religionē traditaꝫ a beato Petro: intelligiť tm̄mõ fides chriſtiana tradita a btō Petro in lege euãgelica. aut intelligiť fides ꝛ p̄cepta illiꝰ legis. Si p̄mū: hoc eſt dupliciter. q: qn̄ ꝑ religionē intelligitur fides: aut intelligitur fides quo ad om̄e credendū ꝑ fidem vel tm̄

quo ad articulū trinitatis credendū ꝑ fidē quo ſecūdo modo Juſtinian⁹ videt intellexiſſe eo ꝙ exponēdo ꝑmū dictū, ꝑ ſcdm nihil exprimit in ſcdo dicto niſi hoc ꝙ eſt credere trinitatem in perſonis et vnitatem in eſſentia. Si dicis primū tunc per illam legē nō reuocauit leges cōcedentes vſuras, qd̄ ꝑꝫ dupliciť. Primo: qꝛ illa lex fuit facta ante leges ꝯcedētes vſuras factas ꝑ eundem: et etiā ante inſertionē legum concedentiū vſuras inſertarū in eodem libro. quia lex cunctos. eſt prima lex primi libri. alie autē ponuntur in quarto libro codicꝭ. Nō prior nō reuocat poſteriores leges: ſed potius ecōtra. igitur. Secundo ſic. qꝛ nō ſequiť: ille precipit credi ea que ſunt fidei legis euangelice. igitur precipit vitari opera ꝓhibita in illa lege. vel ſic: ergo ꝑcipit legē euangelicā ſeruari tam quo ad credenda ꝙ̄ quo ad operanda. Uel ſic et redit in idem. Non ſequiť: ille ꝑcipit fidem: igitur precipit ſeruari fidem ⁊ mores. Uel ſic. nō ſequitur. ille ꝑcipit aliquid credi: igitur ꝑcipit illud operari. Patet aſſumptū. qꝛ illa ſunt ita diſtincta ꝙ cōtingit ea ſeparari et ſeparatim cōſeruari: ita ꝙ q̄s precipiat vnū ⁊ nō alterum. Probať. quia etiā contingit vni illorum ꝑceptorū ſatiſfieri nō ſatiſfaciendo alteri, vtputa: ſi quis credit omnia credenda ſcd̄m legem euangelicam: et tn̄ cōtra aliquod preceptū eiuſdem legis operatur peccando mortaliter. Ille quidē ſatiſfacit ꝑcepto de credendo: nō autem ꝑceptis de operando. Alioquin ſi nō poſſent ſeparari: ſeqniť ꝙ omnis chriſtianus peccator mortalis eſſet īfidelis ⁊ apoſtata in fide. Et btūs Jacobus nō innuiſſet ſeparatim reperiri fidē et mores in vllo homine cum ait. Fides ſine operib⁹ mortua eſt. Et iterū. Quid ꝓderit fratres mei ſi fidem quis dicat ſe habere: opera autem nō habeat: nunquid poterit fides ſaluare eum? Jaco. ij. Nec Paulus dixiſſet. j. ad Corinth. xiij. Si oēm fidem habuero ita vt montes transferā charitatē aūt nō habuero nihil ſum. Ad ꝓpoſitum ita ſtat ꝙ in. l. cunctos. ꝑceperit fidem catholicā ſeruari. id eſt credi credenda ſcd̄m legem euāgelicam: etiā quo ad omnes ꝓpoſitiones credendas: quarū vna eſt iſta. Mutuare ad vſurā eſt illicitū ⁊ tamē nō ꝑceperit vitare mutuationē vſurariā: ſicut ſepe cōtingit ꝙ quis credit aliquid illicitū et tn̄ non vitat ipm opere. Si aūt dicatur ꝙ ꝑ religionē intelligať fides euangelica tm̄ quo ad articulū trinitatis: tunc minus cenſebiť per illaꝫ legē retractaſſe leges cōcedentes vſuras. qꝛ tunc per illam legē etiā nō ꝑcepiſſet credi vſurā eſſe illicitā: ſꝫ tm̄ precepiſſet credi deum trinū ⁊ vnū: ⁊ cum illo ꝑcepto ſtaret ꝙ nō ꝑcepiſſet aliq̄d aliud credi: nec etiam operari ſcd̄m credulitatē ⁊ fidem aliorum articulorū cum cōtingat hominē credere vnum articulū ſine alio: et multo magis credere vnū et aliū nec ſeruari fide nec opere. Si aūt per religionē intelligatur fides et precepta legis euāgelice vt ſit ſenſus. Precipio ꝙ cuncti viuāt ſcd̄m legē euāgelicam. tūc ex quo lex euangelica ꝓhibet vſurā: ipſe virtualiter ꝓhibuiſſet vſuras: et per ꝯſequens videreť reuocaſſe leges concedentes vſuras. hoc nō valet quia ꝙ̄uis hoc modo intelligendo eius ꝑceptū reuocaſſet leges cōcedentes vſuras q̄ ꝑceſſerūt illam cōſtitutionē cunctos. quales erant ille q̄ in. ff. cōtinebantur: nō tn̄ per hoc reuocaſſet leges a ſe poſtea editas: nec etiaꝫ leges ab alijs editas quas fecit poſtea autoritatiue inſeri ſuo libro quas etiam fecit eſſe ſuas in hoc ꝙ eis autoritatē dedit ſcd̄m qd̄ ipſe dicit: oīa merita noſtra facimus. qꝛ ex nobis omnis impartieť eis autoritas. l. j. C. de veteri iuř. enu. Ex hac ꝓbatione ſecunde partis cōcluſionis ſequiť

Primum correlarium

ꝙ Bartho. in ꝑdicta lege nō bene arguit cōtra illos qui dicebāt (et bene vt videtur) ꝙ in. l. cunctos. nō ꝓhibuit vſuras ꝓbantes hoc ſic. qꝛ ibi ꝑcepit tm̄ fidem ſeruari. arguit eīm cōtra eos ſic. Imperator ꝑcepit ibi fidem ſeruari. modo fides includit hanc ꝓpoſitionē. ſcꝫ vſura eſt peccatum: igitur etiā ꝓhibuit vſuram. Hoc inquā argumentum nullā habet efficaciam: vt patuit ex ꝓbatione iam deducta. ſequeretur eīm bene. Precepit fidem ſeruari ſeu credi omnia credenda. igitur ꝑcepit credi illam ꝓpoſitionem. vſura eſt peccatū: ſed nō ſeqtur. ergo ꝑcepit ope vitari illud pcm̄.

Secundū

correlariū ꝙ Bal. in eadem lege facit

k

argumentū inapparēs ac indignū ſolutione. arguit enim ſic. Videt̃ ꝙ imperator incipiat mētiri in illa lege Nam dicit ꝙ vult ſeruari fidem ⁊ tñ ipſe nō ſeruat fidem: naꝫ ꝑmittit vſuras q̃ ſunt contra fidē: vt infra de vſuris. per totū. Solutio. hic loquit̃ de fide catholica reſpectu trinitatis. nō reſpectu aliorū articulorū qui requirunt̃ ad ſalutē anime. Hec ille. Hoc inquā argumentū aſſumit ꝯſequentiā nullius apparentie. ſcꝫ ꝑmittit vſuras: igit̃ nō ſeruat fidem Qualis em̄ ꝯſequētia. ꝑlati ꝑmittunt ꝓſtibula: igitur nō ſeruāt fidē. Vel: chriſtiani ꝓ magna ꝑte peccāt mortaliter: igit̃ nō ſeruant fidem. Sed deberet ſic arguiſſe: ipſe nō tm̄ permittit: ſed etiam diffinit vſuras eſſe licitas vt patet in nonnullis legibꝫ. et ſic credit vſuras eſſe licitas. igitur nō ſeruat fidem. nam credere eas eſſe licitas nō ſtat cum fide. Nō aūt ſic permittit eas vel etiā cōcedit eas: igitur nō ſeruat fidem. qꝛ nonnūqꝫ aliquis non ſolum ꝑmittit: immo concedit: imo met facit aliqua q̃ credit ſꝫm fidem eſſe illicita: et tñ ꝓpter hoc nō cadit a fide q̄uis a charitate cadat. Itē deficit: qꝛ ſupponit q̃ſi vſura ſit ꝯtra fidem: qḋ eſt falſum. qꝛ ſicut adulteriū ſimul ſtat cuꝫ fide: ſic etiā vſura. Sed verū eſt ꝙ credere vſurā eſſe licitā eſt cōtra fidem.

Tertiū correlarium. Idem Bal. ineptam videtur facere q̃ſtionem qua ibidem q̃rit. Nunq̇d imperator fuit hereticus eo ꝙ ꝑmittit vſuras: ⁊ reſpondet dicēs. credendū eſt ꝙ nō. qꝛ non ꝑmiſit eas tāqꝫ errans in fide: ſed tāqꝫ bonum publicū. quia ſicut de facto videmus expedit multotiēs ꝙ recipiant̃ feneratores. quia charitas eſt oīno annihilata. Hec ille. Hoc inquā in loco deficit dupliciť. Primo: quia hec q̄ſtio eſt nulla: qꝛ eadē rōne quereret̃. Nunq̇d ꝑmittentes meretrices et ꝓſtibula ſunt heretici: eo ꝙ ꝑmittūt fornicationē quam tñ eſſe peccatū mortale ē de fide. qꝛ eam eſſe peccatū mortale continetur in ſcriptura ſacra et nō minus clare q̄ vſurā eſſe illicitā. Sed ſi mouiſſet taleꝫ queſtionē. Nunq̇d imꝑator fuerit p̄ſumptus hereticus habuiſſet apparentiā. Nā videt̃ ꝙ ſic. qꝛ ille eſt p̄ſumptus hereticus ſeu p̄ſumitur eſſe hereticus q̇ cōdit publicas leges nō tm̄ ꝑmittentes ſed etiā concedentes exercere aliqḋ mortale vt licitum qḋ ḋ lege euāgelica eſt mortale. ꝑ quas leges etiā ipſe iuuat ad cōplementū illiꝰ mortalis. imperator eſt hmōi vt patuit in concluſione. iꝫ. igit̃. Maior nota. quia p̄ſumitur ꝙ credat ꝑtinaciter tale crimen nō eſſe mortale: exquo nō ſolum illud ꝑmittit ſed etiā ipm̄ dicit licitū et alios iuuat ad illud et leges eis publice fauētes cōponit. Hec inquā q̄ſtio aliqualiter haberet apparentiam. Defendat igit̃ Bal. imꝑatorē ab hac p̄ſumptione hereſis: ⁊ videt̃ poſſe dici ꝙ id fecit imperator ex ignorātia ⁊ minꝰ bñ informatꝰ de lege euāgelica. Preſumptio quoqꝫ p̄dicta cōtra eum elidit̃ per tam catholicas cōſtitutiōes quas fecit in quibꝫ oſtendit zelum ad fidē ⁊ obedientiā ad romanam eccleſiam.

Quartū correlariū

Idem Bal. ibidem aliud argumentum minus magiſtraliter deducit. Arguit em̄ ſic. Videtur ꝙ imperator non poſſit excuſari quin fuerit hereticus: qꝛ permittendo vſuras inducit hanc opinionē in recipientibus eas ꝙ vſura nō ſit peccatū: ſed illi q̇ hoc credunt ſunt heretici. ergo ꝑ hoc imperator eſt fautor hereticorū. Et reſpondēdo dicit ꝙ ille qui ꝑmittit vſuras ꝓpter bonum publicū. ſciens tñ eſſe peccatū nō eſt hereticus. ſecus ſi generaliter crederet nō eē peccatū niſi ſubmitteret ſe correctioni eccleſie. Hec ille. Hic inquam deficit q̃drupliciter. Primo: qꝛ dato ꝙ per illā reſponſionem eum excuſaret ab hereſi vera nō tñ ab hereſi p̄ſumpta. qꝛ adhuc q̄tumcunqꝫ iure credat aliquis aliq̇d damnatum lege diuina eſſe mortale: tñ ſi illud cōcedit ꝑ publicas leges inuādo exercētes illud ad ꝯſummationē atqꝫ in illis legibus dicēs illud licitū p̄ſumitur hereticꝰ. Nō ſic eſt de imperatore Iuſtiniano. Secundo: quia nec etiā a vera hereſi eū excuſando reſpondet argumēto: qꝛ adhuc ſtat argumentū ſcꝫ. gignit in ſubditis opinionē q̃ eſt falſa ⁊ ꝯtra fidē: igit̃ eſt hereticus. cōſequētia tenet ex deſcriptione heretici. Hereticus em̄ ſꝫm Augꝰ. eſt qui alicuiꝰ tꝑalis cōmodi: et maxime glorie ꝑncipatuſqꝫ ſui gratia falſas ac nouas opiniones vel gignit vel ſequit̃. xxiiij. q. iij. c. hereticꝰ. Vñ

dicendū ē ꝙ illud dictū Auguſtini debet intelligi dummō ipe ꝙ gignit tales opiniones falſas ⁊ ꝯtra fidē exiſtētes: eaſdē tenet ꝓ ſua pſona ⁊ ptinaciter. Alioquin ſi i ſua pſona eas nō teneret: licet eas doceret alios nō eſſet heretic⁹ a pre rei, licet ꝓ tali haberetur in foro exteriori ipius eccleſie. Et ſi dicat, tūc membra coinciderēt in deſcriptione pdicta: ſcꝫ gignit, vel ſequit, q2 oīs gignēs etiā deberet eſſe ſequēs. Dicendū ꝙ illa duo ſic debēt diſtingui vt ſit ſenſus deſcriptiōis. Eſt ille ꝙ ptinaciter tenet opinionē aliquā ꝯtra fidem exiſtentē ſiue ipe tenens illā opinionē a ſe adinuenerit eam ſiue ab alio inuentā ſequat. ⁊ ſic ſecundū membrū cū pciſione acceptū diſtinguit a pmo: et primū diſtinguit a ſcdo capto cū pciſione. Tertio deficit: q2 argumentū nititur pbare ꝙ fuerit heretic⁹ ⁊ tn̄ tm̄ infert ꝙ fuerit fautor hereticoꝝ. Nō ex hoc ꝙ cōcluderet fuiſſe fautorē hereticorū nō haberet ꝙ ergo eſſet heretic⁹, q2 oppoſitū conſequētis ſtat cū antecedēte. Quarto. quia cū argumentū melior ſpeciē habuiſſet inferendi: ꝙ fuit heretic⁹ vt pꝫ iſpicienti vim argumēti (ſuppoſita deſcriptione heretici) ipe intulit nō hoc ſed aliud ꝯſequēs, ſcꝫ ergo fuit fautor hereticoꝝ. Tertia ps concluſionis pbat: q2 idē Juſtinian⁹ poſt editionē codicis in alio libro iuris ciuilis, ſcꝫ in autentico de eccleſiaſticis mādat tāꝗ leges ſeruari decret q̄ttuor ꝯciliorꝝ. Nō illa damnauerūt omnē mutuationē vſurariam: igit ipe virtualiter damnauit omnē mutuationē vſurariā; et cū illa damnatio ſit ſecuta leges ꝯcedentes vſuras: ſequit ꝙ reuocauit pdictas leges. Maior pbat, nā ſic ait. Sancimus vicē legū obtinere ſanctas eccleſiaſticas regulas ꝗ a ſanctis q̄ttuor ꝯcilijs expoſite ſūt, aut firmate. Hec ille. Et p q̄ttuor ꝯcilia intellexit ꝯciliū Nicenum, Conſtantinopolitanū. Epheſinū, et calcedonenſe: vt ipe ibidē exprimit, ⁊ infra ait. Predictarū em̄ q̄ttuor ſinodoꝝ dogmata: ſicut ſanctas accepim⁹ ſcripturas ⁊ regulas. ſicut leges obſeruamus. Hec ibi. Minorē pbo dupliciter. Primo ſic. q2 illa q̄ttuor ꝯcilia damnauerūt om̄e id qđ ē cōtrariū legi euāgelice eo ꝙ legē euangelicam decreuerūt ſeruandā. Modo lex euāgelica dānat indiſtincte mutuationē vſurariam: ⁊ hoc mō debet pbari minor. Sꝫ glo. in pdicta ꝯſtitutione libri autenticoꝝ iam allegata volendo pbare ꝙ vſure ſint damnate i illis ꝯcilijs allegat canonē cōcilij Niceni ſcꝫ quoniā. xlvij. diſ. Sed ibi nō habet ꝙ ꝯciliū nicenū dānet vel phibeat oēm mutuationē vſurariā. q2 ibi tm̄ phibet vſurariā mutuationē ipis clericꝪ: tn̄ ad pbandū minorē oportet pbare ꝙ cōcilia damnauerint oēm mutuationē vſurariam. q2 minor pdicta etiā loquit vniuerſaliter. Nā pticulariter loquendo ꝯcluſio nō indiget pbatione. ſcꝫ ꝙ imperator dānauerit aliquā vſurariā mutuationē: q2 h̄ patuit i ꝯcluſiōe ſexta. Scđo ſic poſſꝫ minor pbari p eundē canonē. q2 idē allegat eſſe pceptū in diuina lege. ſcꝫ ꝗ pecuniam ſuā nō dedit ad vſurā. Nō illud pceptū indiſtincte loquit đ omni hoīe ad h̄ ꝙ habitet i mōte ſctō dei. i. beatitudine. igit cōcilium vult ꝙ ex lege diuina oēs teneātur vitare vſurā ſicut mortale pctm̄. et iō imperator pcipiēs canones illoꝝ ꝯcilioꝝ ſeruari: etiā virtualiter precepit oībus vitare vſurā. Scđo pncipalit ſic. Jbidē ipator dicit ſe accepiſſe ſanctas ſcripturas: ſꝫ ſancte ſcripture phibēt vſurā omnē. igit accepit legē phibentē oēm vſurā. igit illā accipiendo reuocauit ſuas leges ꝗb9 vſuram conceſſerat. Sed nec hec rō valeret oīno. Nā illa acceptio ſcripture ſacre etiā p eū fuit facta an̄ leges in codice poſitas. quia chriſtian⁹ fuit qn̄ codicē fecit: vt pꝫ in pncipio libri. et tn̄ nihilominꝰ cōdidit leges cōcedētes vſuras i eodē libro. Quare aūt in illa tertia pte q̄ſtionis notāter dicat virtualiter: patebit in tertia pbatione ſequentis cōcluſionis.

Undecima ꝯcluſio. Juſtinianus nō videtur excuſabilis de hoc ꝙ leges ꝯcedentes vſuras capiēdo ꝯceſſionē modis tactis in ſeptima ⁊ octaua ꝯcluſionib9 edidit: pbatur tripliciter. Primo ſic. q2 ſi excuſaret maxie ex eo: q2 tandē eas reuocauit. vt patuit in decima cōcluſione. ſed hoc nō excuſat eū. pbat dupliciter. Primo: q2 ſaltē an̄ illā reuocationē nō videt excuſabilis eo ꝙ vel ante illā reuocationē ſciuit vſurā eē cōtra legē euangelicā vel ignorauit. Si primū: multū reprehenſibilis fuit ꝯcedendo

et ꝓmouendo id quod eſt mortaliter ꝯtra legem diuinā. Si ſecundū nō excuſabilis ſed accuſabilis eſt de illa ignorātia. q2 legem diuinā non licet catholico ignorare. Immo cū ſit ꝯtra legē naturalē vt patuit: minus licitu ſibi ignorare. Scđo: q2 etiā poſt reuocatione legū ꝑdictarū rediit ad vomitū. ſcꝫ iterū edendo leges ꝯcedentes vſuras. Nā in eodē libro autēti. cū in n. de eccleſiaſticis ti. mandaſſet ſeruari quattuor ꝯcilia: ipſe poſtea eadem coll. ix. in ti. de vſuris nauticis. edidit legē q̄ īcipit nunciū. vbi cōcedit vſuram nauticā ſeu nauticū fenus qđ q̄d ſu patuit ī ꝯcluſione. ix. in q̄ illa eſt vocata vſura de traiecticijs pecunijs vel ſpeciebꝫ. atqꝫ ibidē ꝑcipit vt ſm̄ ꝙ conſueuit illa vſura accipi: ſic etiā debeāt iudices deſuꝑ ꝓferre ſententias. ⁊ ſic illas ꝯceſſit etiā ꝯceſſione tertio mō. et tm̄ illa vſura eſt illicita ⁊ etiā reprobata iure canonico ī c. nauigāti. extra de vſuris. Et tm̄ illa lex fuit edita poſt ꝑdictā reuocationē. q2 ī libro autenticoꝝ tituli ſequunt̄ ſe ſm̄ editionem ipſarum cōſtitutionū. Secūdo ſic. Si eſſet excuſabilis maxime ꝑ illud ꝑ qđ Bar. eum excuſat in dicta. l. cunctos. vbi excuſando eum allegat glo. decreti diſt. x. c. j. ꝙ hoc ſcꝫ cōceſſionē vſure fecit vt euitarent̄ maiora mala: ſcꝫ rapine. et ita talis ꝑmiſſio nō excuſat a peccato. Hec ille. Et cum dicit. nō excuſat a peccato. intelligendum eſt ipm facientē tale cōceſſum. nō aūt eſt illud intelligendū ꝙ velit dicere ꝙ nō excuſet ipm ꝯcedentē. q2 iam nō excuſaret ipm Iuſtinianū. Sed hec excuſatio nō eſt ſufficiens. Naꝫ quis poſſit ſine pctō ꝑmitti aliq̄d malū ꝑmiſſione ſimplicis tolerantie ꝓpter vitare mai⁹ malū: nō tm̄ pōt ſine peccato aliqđ malū etiaꝫ minimū. puta veniale cōcedi ꝯceſſione oībus tribꝫ modis capta vt vitet̄ mai⁹ malū. Modo Iuſtinianus omnibꝫ tribus modis capiēdo cōceſſionem cōceſſit vſuras. ergo dato ꝙ feciſſet ad vitandū etiā ſpirituale damnū maius. ſcꝫ rapinā vel homicidiū nō excuſabitur. ſed de hoc latius infra patebit q̄ſtione xviij. Tertio ſic. q2 in ꝑdicta conſtitutione de vſuris nauticis idem imperator loquēdo de ꝯſuetudīe capiēdi vſuras nauticas ait ſic ad ꝑfectū ꝑtorio. Sancimus ſm̄ ꝙ teſtatū eſt coram celſitudine tua ita

nunc et deinceps in omne tpus tenere: eo ꝙ neqꝫ iam poſitis repugnat legibꝫ. Hec ille. Igit̄ videt̄ ꝙ nunqꝫ fuerit de mēte ſua et intentiōe expreſſa et ſpecialiter leges cōcedentes vſuras poſitas in codice reuocare ꝑ ꝯſtitutionē de eccleſiaſticis titu. allegatam. Nam ſi fuiſſet hoc de mente ſua: iam hic nō diceret imperator ꝙ vſura nautica iam poſitis legibꝫ nō repugnaret. Immo repugnaret legi poſite pauloante in codē libro in q̄ virtualiter reuocauerat vſuras. Nec valꝫ qđ glo. in excuſatione imperatoris dicit ibidē. Dicēdo ꝙ ſpeciale ē in nautico fenore. nam ſiue ſit ſpeciale ſiue generale nauticū fenus (vbi rōne mutui aliq̄d accipit̄ ⁊ nō rōne periculi tm̄) eſt verum fenus ꝯtra legē diuinā. igit̄ ſi illā ſolam cōceſſiſſet inexcuſabilis eſſet. q2 q̄ in vno offendit reus eſt oīm. Iaco. ij. cap. quare autem dicā. vbi rōne mutui ⁊c. patebit in q̄ſtione. xxxix. Preterea fenus qđ ibi cōceditur: ꝯceditur in tanta q̄titate ꝙ ſatis apte cōſtat illud nō eſſe ꝓ rōnabili ſuſceptione ꝑiculi. Nam ſm̄ ibi ꝯceſſa pōt illa vſura eſſe centeſima. q2 ibi dicit̄ ꝙ illud fenus nō repugnat legibꝫ iam poſitis de vſuris et ꝑ ꝯſequens illud fenus nō ꝓhibet̄ niſi excedat centeſimā. Modo ſatis cōſtat ꝙ ſi quis mutuet mille ⁊ velit ꝓ ſuſceptione periculi eoꝝ habere mille ꝙ longe plus iuſto accipit ꝓ illo periculo ⁊ ꝑ ꝯſequēs ꝓſumitur ꝙ rōne mutui ⁊ nō ꝑ caſe rōne ꝑiculi ſuſcepti ea accipiat et tamen talem vſuraꝫ cōceſſit. igitur.

Duodecima cōcluſio.

Dato ꝙ oēs leges ꝑ ſe et alios editas ꝯcedentes vſuras nō tm̄ virtualiter ſed et expꝛſſe ⁊ formalit̄ reuocaſſet ꝑ ꝑdictā ꝯſtitutionē in libro auten. de eccleſiaſticis titu. nec vnqꝫ poſtea aliquā legē vſuras cōcedentē innouaſſet: adhuc nō pt ꝓprie loquēdo dici ꝙ oīs mutuatio vſuraria ſit cōtra legem ciuilē. Probat̄ a ſimili ⁊c. Si papa ſubditis prohibeat comedere carnes certa die: cōſtat ꝙ comedere carnes illa die eſt cōtra legē humanā canonicā. et q̄uis deus in ſua lege euangelica ꝑcipit nobis ſeruare ꝑcepta pape ⁊ voluerit ꝓ ꝑceptis et legibus haberi: cum ait. Qui vos audit me audit: ⁊ qui vos ſpernit me ſpernit. Luce

ſi nemo ꝓprie loquēdo diceret ꝙ comedere carnes ꝑdicta die eſſet ꝯtra legē diuinā vl' ꝓhibitū lege diuina. igit̃ etiā ſic ē hic ꝙ ex quo lex euāgelica atq̃ canonica de directo ꝑcipit vitari vſurā: et ꝑ ꝯñs vſura eſt ꝯtra legē euangelicā ⁊ canonicā. tñ ex quo lex ciuilis nō de directo neq̃ immediate ꝑcipit vitari oēm vſurā: ſed tm̄ mō approbauit in generali ꝑcepta dei ⁊ decreta ꝯciliorum: atq̃ illa in generali ꝑcepit ſeruari vt leges: ipa vſura q̄ vnū eſt de ꝓhibitis ꝑ ꝑdictas leges nō vniuerſaliter erit ꝯtra legē ciuilē imediate ⁊ ꝓprie loquēdo.

Quintum correlariū. Nulla vſuraria mutuatio eſt ꝯtra legē ciuilem niſi ille due. ſcʒ vſura vſurarū: et hoc ꝯtra legē tam. ff. q̄ȝ. C. Et ſcḋo vſura excedēs centeſimā: ⁊ hoc de iure. C. Nam ille ſunt expreſſe et in ꝑticulari ꝓhibite. Alie vero licet ſint ꝓhibite lege diuina ⁊ canonica: et ille leges ſunt approbate ꝑ leges ciuiles. tñ ex illa approbatione nō habet̃ ꝓhibitio ꝓhibitoꝝ eiſdem legib; ſcʒ diuina ⁊ ꝯcilioꝝ generaliū.

Sextum correlariū. Tam ius diuinū q̄ȝ canonicum q̄ in nullo cōcernente fidē ⁊ mores ac ſalutem anie errāt: cōcedendo nō ꝯcedendum ſunt magna gloria ꝑferenda vltra ius ciuile ꝯtinens leges ꝯcedentes vſuras damnatas lege naturali et diuina.

Terciadecima concluſio. Mutuatio vſuraria eſt pctm̄ mortale. ꝓbatur q̄druplìciter. Primo: q2 ipa equiparat̃ furto ⁊ rapine vt ptʒ ꝑ autoritates Auguſt. ⁊ Ambro. allegatas in ſcḋa et tertia ꝓbationib; ꝑme ꝯcluſionis. Nō furtū ⁊ rapina ſunt mortalia. igit̃ ⁊ illud.

Scḋo ꝓbat̃ reſumēdo ſex ꝑmas ꝓbationes tertie ꝯcluſionis. Hee em̄ nō tm̄ ꝓbant mutuationē vſurariā fore pctm̄ ⁊ cōtra legē diuinā ſed etiam eſſe mortale peccatū: vt patʒ ibidē. Tertio ꝓbat̃. Illud pctm̄ ē mortale ꝑ q̄ q̄s meret̃ ſequētes penas. ſcʒ deponi a clericatu: excōicari: nō ꝓmoueri ad clericatū: acriter puniri: priuari cōmunione altaris: ſepultura eccleſiaſtica et receptione oblationuʒ. Sed mutuatio vſuraria eſt h' mōi vt deductum eſt ꝑ ꝓbationes q̄rte ꝯcluſionis. Quarto ꝓbatur exemplis in quib; legit̃ ꝙ aliqui damnati fuerūt ꝓpter mutuationē vſurariā. Nullus aūt damnat̃ niſi ꝓpter mortale. igit̃. Unde ſi in die iudicij dñs dicit his q̄ indigentib; de bonis ſuis nō fecerūt pietatē etiam donationis. diſcedite a me maledicti in ignē eternū q̄ paratus eſt diabolo ⁊ angelis ei'. Eſuriui em̄ ⁊ nō dediſtis mihi manducare ⁊c. q̄d his dictur' eſt q̄ nō ſolū nō donare ſed nec etiā qḋ minus eſt gratis mutuare voluerūt. imo mutuare nō volebāt niſi ad vſurā quā ab egenis acceperūt. vtputa a famelicis panē: a ſitibundis potum: hoſpitiū ⁊ domiciliū de oberrantib; circūquaq̃ ⁊ vagis. et indumentū de dorſo nudorum: et penuria infirmari faciūt ſanos: in carceres tradūt liberos: et tāq̄ȝ lupi rapaces de carnib; miſeroꝝ q̄runt ſatiari.

Contra predictas concluſiões arguit̃ decē argumētis. Primo ſic. Si mutuatio vſuraria eſſet peccatū etiā receptio mutui ad vſurā eſſet pctm̄. ꝯſequens eſt falſum: igit̃ ⁊ añs. Maior ſiue ſeq̄la ꝓbat̃ dupliciter. Primo q2 ſi vnū correlatiuorū eſt peccatū ⁊ reliquū. mō mutuatio vſuraria ⁊ receptio mutui ad vſurā habēt ſe ſicut relatiuū et correlatiuū. Nam mutuatio eſt datio mutui ad vſurā. dationi aūt correlatiue correſpōdet illi' mutui receptio. Scḋo ꝓbat̃ ſequela. q2 actus q̄ q̄s cōmunicat alicui in peccato eſt peccatū. ſʒ receptio mutui ad vſurā eſt actus quo recipiēs cōmunicat vſurario in mutuatiōe ad vſurā. igit̃. Falſitas aūt ꝯſequentis ꝓbat̃. q2 vt infra patebit ꝑaupꝑ recipiēs mutuū ad vſuram a diuite: recipiēdo nō peccat. Dicendū ad maiorē ſeu ſequelā ꝙ eſt ꝯcedēda ſi cōſequēs intelligat̃ in aliq̄ caſu ⁊ indefinite. q̄a in aliquib; caſib; peccat is q̄ recipit mutuū ad vſuraʒ vt patebit infra q̄ſtione xlvij. Si aūt intelligat̃ vniuerſaliter. l. ꝙ ſicut mutuatio vſuraria ſemꝑ ⁊ in omni caſu eſt pctm̄: ſic etiā receptio mutui ad vſuram. Negāda eſt maior. ⁊ ad primā ei' ꝓbationē negāda eſt maior: ⁊ ptʒ inſtātia in multis. Primo ꝑcutiēs ꝓximū dat ei ictū et ali' recipit. dans q̄dē peccat: recipiēs nō peccat. Nā iniuſtū pati nō eſt iniuſtū: ſʒ iniuſtum agere eſt iniuſtū ⁊ pctm̄. Scḋo q2 raptor exigēdo ⁊ exacta accipiendo a ſpo

liato peccat: et tñ ſpoliatus dando raptori ſua nõ peccat: ⁊ tñ dare ⁊ accipere ſe habẽt correlatiue. Ad ſcđam ꝓbationẽ cõcedendo maiorẽ negeť minor. Nã licet recipiens mutuũ cũ datore mutui cõmunicet in re mutuata eo ꝙ rem ab alio datã recipit: ⁊ etiã cõmunicat ſecũ in actu mutuãdi eo ꝙ vult illũ actũ exerceri circa ſe ⁊ ſe eſſe obiectũ cui ille actus impendiť. et hoc cõſiderãdo illũ actũ i ſe q̃ mõ nõ eſt malus. nõ aũt ſm ꝙ eſt veſtit⁹ tali circumſtãtia. ſ. intentione ꝓpter lucrũ obtinendũ. Nã ſtat ꝙ recipiẽti mutuũ diſpliceat illa intentio et ſit nolita: ⁊ ꝑ ↄñs in tali nõ cõmunicabit. Mõ nõ diciť q̇s ↄmunicare alicui in aliq̃ actu cui act⁹ illi⁹ alterius eſt nolitus et diſplicẽs. De hoc aũt infra lati⁹ patebit

Secundo arguiť. Omne peccatum mortale ẽ cõtra charitatẽ. mutuatio vſuraria nõ eſt cõtra charitatẽ. igiť nõ eſt peccatũ vt dicit ꝓma ↄcluſio. nec mortale vt dicit vltima cõcluſio. igiť. Maior nota. minor ꝓbať. Nã aut eſt ↄtra charitatẽ dei aut ꝓximi. nõ ſecundũ: q2 ſtat ꝙ ſit vtilis tã recipiẽti mutuum q̄ꝫ danti. puta recipiẽs recipit. c. florenũ. cũ q̇bus veriſimiliter ſperat ſe lucraturum ſtatim vel in breui alios. c. et in effectu ſic lucrať ⁊ nõ dat ꝓ vſura niſi vnũ florenũ. ergo illa mutuatio nõ eſt nocẽs ꝓximo ſed ꝓficiẽs. mõ ꝓficere ꝓximo non eſt cõtra eius charitatẽ. Nõ primũ. q2 magis videť eſſe ↄtra charitatẽ ꝓximi q̄ꝫ ꝯ charitatẽ dei. igiť ſi nõ eſt ↄtra charitatẽ ꝓximi: etiã nõ eſt ↄtra charitatẽ dei. Añs ꝓbať. q2 ſi eſt pctm̃ ⁊ mortale ↄtra legẽ diuinã: erit ꝯ aliqđ p̃ceptũ decalogi et ↄtra nullũ plus q̄ꝫ ↄtra illđ. nõ furtũ facias. vbi oĩs illicita ↄtrectatio rei aliene ꝓhibeť ſm Auguſti. Et tale ẽ p̃ceptũ ordinãs hoiem ad ꝓximũ. igiť añs verũ. Huic argumẽto reſpõdeť ꝑ ſctm̃ Bernardinũ i tractatu ſuo Dicẽdo ꝙ licꝫ nũq̄ꝫ nõ ſu ꝯ charitatẽ tã q̄ꝫ aliqđ inutile eſt tñ ↄtra eã tã q̄ꝫ aliqđ inhoneſtũ vicioſum ⁊ malo admixtũ: eſt em̃ cõtra legẽ nature ⁊ ꝯ charitatẽ. Sed meli⁹ videť dicendũ aliter ſcꝫ ↄcedendo maiorẽ negeť minor. Ad ꝓbationẽ dicendũ ꝙ eſt cõtra charitatẽ ꝓximi ⁊ etiam dei. Ad improbationẽ dicendũ ꝙ mutuatio vſuraria cõſiderať dupl'r. Uno mõ ſm ꝙ mutuatio. ⁊ ſic ẽ vtilis ꝓximo. Alio mõ ſm ꝙ eſt vſuraria: ⁊ ſic ſemꝑ eſt nociua ꝓximo. q̇a auffert ꝓximo incrementũ ſortis qđ ꝓxim⁹ de iure retinere poſſet. et dato ꝙ lõge maius eſſet lucrũ reportatũ de ſorte mutuata q̄ꝫ ſit damnoſum incrementũ qđ cogiť dare vltra ſortẽ: adhuc tñ dando illud incrementũ patiť damnũ in aliq̃ tꝑali q̃ ſpoliatur: cũ illud de iure retinere poſſet cũ lucro reportato. Nec illa maioritas lucri ꝑ viã recõpenſatiõis poterit liberare vſurarium a culpa dationis dãni. q2 illud lucrũ adeptũ non ꝓuenit de re ipſius vſurarij ꝑ tꝑe q̃ fuit ei⁹: ſed ꝑ tꝑe q̃ fuit ipſius recipientis mutuũ. et ſic ꝑ rem alienã ⁊ de aliena ꝓuenientẽ nõ poterit facere recõpenſationẽ

Scđo: q2 dato ꝙ etiã admitteretť ꝙ illđ lucrũ ꝓueniſſet de re vſurarij aliq̃ mõ loquendi: tñ ꝑ hoc nõ liberať. ptꝫ in ſimili. ſi em̃ ego tibi dono centũ florenos nõ tamẽ ob id licebit mihi a te ꝑ viam furti vel rapine accipe etiã vnũ denariũ. Nã donatio fuit gratuita ⁊ damnificatio tua in vno denario illicita: ſic eſt hic. Mutuatio em̃ ꝙ q̃ ſecutũ eſt lucꝝ debebat eẽ gratuita. nõ ꝑ ob eam licebit ſibi damnificare ꝓximũ in aliq̃ incremẽto ab eo recipiẽdo. Scđo dicendũ eſt ꝙ eſt etiã ↄtra charitatẽ dei mediate: licet nõ immediate. Primũ ptꝫ. Nã charitas dei inclinat ad faciendũ id quod de⁹ p̃cepit fieri. et ad vitandũ id qđ deus ꝓhibuit fieri. Cum ergo deus ꝓhibuit eã: igiť eã faciẽs facit ↄtra charitatẽ dei. Nec ꝓbatio in ↄtrariũ facta ꝓcedit. q2 negatuꝫ eſt ꝙ nõ ſit ↄtra charitatẽ ꝓximi: et oppoſitum oñſum eſt. Scđm ꝓbať tripliciť. Primo: q2 null⁹ actus opponiť immediate charitati dei niſi q̃ eſt imediate oppoſitus dilectioni dei: nihil aũt dilectioni opponiť immediate niſi odiũ. Si igiť odiũ dei immediate opponiť charitati dei. mutuatio aũt vſuraria nõ ẽ odiũ dei. igiť. Scđo ſic. mutuatio vſuraria nõ reſpicit deũ ꝓ obiecto ſed imediate ꝓximũ vel ipſam rem mutuabilem tã q̄ꝫ obiectũ qđ illo actu agiť. i. mutuatur. Modo actus immediate ꝯ charitatem dei exiſtẽs immediate reſpicit deum ꝓ obiecto ſicut ⁊ ipſa charitas hꝫ imediate deum pro obiecto. igiť. Tertio: q2 mutuatio vſuraria opponiť actui virtutiſ nõ theologice. ſcꝫ mutuationi liberali. q̃ eſt actus

liberalitatis. Liberalitas aũt ē virtus nõ theologica, id eſt nõ habẽs deũ ꝓ obiecto immediato, igiť mutuatio vſuraria nõ eſt immediate ꝯtra charitatē dei, tenet ꝯña, q: charitas eſt virtꝰ theologica.

Tertio arguiť. Si eſſet peccatũ: maxime eſſet ꝯtra ꝓximũ ſed hoc nõ: igiť. Maioꝝ patuit in ꝑcedẽti argumẽto, minoꝛ ꝓbať, q: ſi eſſet ꝯtra ꝓximũ eſſet ꝯtra aliqḋ ꝑceptũ decalogi ordinans hoiem ad ꝓximũ: ſed ꝯtra nullũ tale eſt. igiť. Minoꝛ ꝓbať, q: illa ſunt tm̃ ſeptem ꝑcepta ſc̄de tabule, ꝯtra aũt nullum tale eſt, q: ſi ꝯtra aliqḋ eoꝝ eſſet: maxime cõtra illud, nõ furtũ facies. Sed hoc nõ: q: vſura ⁊ furtũ ſunt pctã diſtincta, igitur noie vnꝰ nõ venit aliud. Dicendum ꝙ furtũ accipiť dupliciter. Uno mõ ꝓprie: et deſcribiť ſic. Eſt cõtrectatio rei aliene mobilis ⁊ corꝑalis fraudulõſa inuito dño lucri faciendi gr̃a ſiue ipſius rei ſiue vſus: poſſeſſionis ve. Declaratonē autē clauſularũ ꝑnũc tranſeo. Uel breuius ſic vt deſcribit Alex. de ales in. iij. pte ſumme, circa. vij. ꝑceptũ. Eſt cõtrectatio rei aliene ignoꝛante dño ꝯ ſuã volũtatē. Et hoc mõ diſtinguiť furtũ a rapina ⁊ vſura. Nã rapina eſt contrectatio rei aliene ſciente dño ꝯtra eiꝰ volũtatē. Uſura ãt ē ꝯtrectatio rei aliene ſciẽte dño ꝯtra eiꝰ abſolutã ſed nõ ꝯtra omnimodã voluntatem. Alio mõ accipiť cõiter et ſic oĩs illicita vſurpatio rei aliene ḋr furtum, ⁊ hoc mõ capiť ĩ ꝑdicto ꝑcepto. Unñ Augꝰ in li. q̄ſtionũ Exodi. xxij. Furti nomine bñ intelligiť oĩs illicita vſurpatio rei aliene, nõ eñ rapinã ꝑmiſit q̄ furtum ꝓhibuit, ſed a pte totũ intelligere voluit quicquid illicite rerũ ꝓximi auferť, et ſm̄ h̄ nomine furti intelligiť rapina ⁊ vſura. Et licet poſſet poni tertia acceptio furti q̄ furtũ accipiť interꝑtatiue quã ibidẽ ponit Alex. tñ q̄ dicte ſunt acceptiones ſufficiũt ad ꝓpoſitum.

Quarto arguitur. Si mutuatio vſuraria eſſet pctm̃ contra ꝓximũ ⁊ cõpꝛehenſum, ſub noie furti: tũc eſſet cũ iniuria ꝓximi in accipiendo ab eo incrementũ ſoꝛtiſ. q: furtũ fit cũ iniuria ꝓximi. ſed hoc nõ: igiť. Minoꝛ ꝓbať, quia ſcienti ⁊ volenti nõ fit iniuria neq; dolus. Mõ vſurariꝰ recipit incrementũ ſoꝛtis a mutuatario ſciẽte ⁊ volẽte. Dicendũ cõcedendo maiorē negať minoꝛ. Ad ꝓbationē maioꝛ eſt ṽa de volẽte abſoluta volũtate et pura: nõ aũt de volẽte voluntate mixta et volũtario vel q̄dã coactiõe ⁊ volũtario Alioq̄n etiã raptoꝛ q̄ ꝓximo cõminať vulnera vel moꝛtē niſi dederit ſibi pecunias: nõ ĩiuriareť ꝓximo accipiẽdo pecũias ab eo, eo ꝙ ꝓximꝰ volẽs dat q: impſo volũtatis ꝓprie mouet manũ ad burſaȝ ⁊ poꝛrigit receptori, ſȝ ibi ñ ē volũtas abſoluta ſȝ mixta: ⁊ ſic eſt ĩ mutuatario. Nã etiã ille vult incrementũ dare vſurario volũtate mixta q: mallet ſibi retinere: ſed ne careat re mutuata q̄ indiget: potiꝰ vult dare incremẽtũ.

Quinto arguiť. Illud nõ ē peccatũ, ꝓ cuiꝰ omiſſiõe ſeruus regis repꝛhẽdiť a iuſto rege: ſȝ ꝓ omiſſione mutuatiõis vſurarie ſeruꝰ regis repꝛhendiť a iuſto rege ſuo: igiť. Maioꝛ nota, minoꝛ ꝓbať, q: Mat. xxv. et Luc. xx. diciť. Cũ q̄dã hõ nobilis accepto regno reuerſus eſſet inter alios ſeruos ſuos q̄bꝫ dederat. x. mnas: venit vnꝰ cui dñs dederat tm̃ vnã mnam dicẽs. Dñe ecce mna tua quã habui repoſitã ĩ ſudario, cui ait rex. De oꝛe tuo te iudico ſerue nequam ⁊c. ⁊ infra. Et q̄re nõ dediſti pecuniã meã ad menſam et ego veniẽs cũ vſuris exegiſſem illã. Ille aũt rex erat iuſtꝰ: q: deſignabat xp̄m: ⁊ increpabat ſeruũ illũ ꝙ illã pecuniã ſibi traditam nõ exercuerat in vſuriſ. Nã intentio dñi erat ꝙ volebat ſoꝛtē ⁊ vſuras recipe a ſeruo. Dicẽdũ ꝯceſſa maioꝛe, diſtinguiť minoꝛ. Nã duplex ē mutuatio vſuraria Quedã ꝓprie dicta, ⁊ illa fit ab vno hoĩe reſpectu alterꝰ ⁊ h̄ in rebꝫ tpalibꝫ, et eſt ſupꝰ deſcripta. Alia ṽo eſt methaphoꝛica ꝓpť ſilitudinē ad vſurã ĩ tpalibꝫ: ⁊ hec fit a deo reſpectu hoĩs ⁊ h̄ in ſpũalibꝫ. Unñ talis mutuatio vſuraria nõ eſt niſi ꝯceſſio q̄ deꝰ cõcedit hoĩ aliqḋ donũ ſpũale vt ꝑ illud acquirat alioꝝ hoĩm aĩas. hoc itaq; donum dñs vult rehabere. i. recognoſci ꝙ ab eo ſit: et vult etiã lucrũ hīc illiꝰ doni, ſcȝ ꝙ is q̄ recipit aliquã vtilitatē ſeu bonuȝ fecerit. dño de illo dono.

Sexto arguiť. Illud nõ eſt pctm̃ qḋ eſt opꝰ miſc̄die, ſed mutuatio vſuraria eſt hmõi: igiť. Maioꝛ nota, minoꝛ ꝓbať, q: ſapiẽs ait. Pꝛouer. xix.

feneraṫ dño q̄ miſereṫ paupis. vbi vult ꝙ
dare elemoſynā paupi ē deo mutuare ad
vſurā. Seqꝛ eñ ꝑ locū a ꝯiugatis in ꝑdi-
catiōibꝫ ꝑ ſe: operās opꝰ miſcdie feneraṫ.
igiṫ opꝰ miſcdie eſt feneratio. Dicendū ꝙ
maior eſt ꝟa: ſed minor nō eſt vera de mu
tuatiōe vſuraria ꝓprie dicta q̄ fit ꝓximo ⁊ ī
tpalibꝫ: ſed bñ de mutuatiōe vſuraria me-
thaphorica facta deo. Vñ ꝯcedendū ꝙ da
tio elemoſyne ē mutuatio vſuraria fcā deo:
et hoc methaphorice loquēdo eo ꝙ ē ſilis
actꝰ mutuatiōi vſurarie ꝓprie dicte facte ꝓ
ximo q̄ ad aliq̄d ſcꝫ q̄ ad id ꝙ ſicut mutuans
ad vſurā ꝓximo recipit plꝰ q̄ꝫ dedit ꝓxio:
Sic donās aliq̄d tpale paupi ꝓpṫ deū dat
illud ipi deo ī paupe et recipit a deo plus
q̄ꝫ dat. qꝛ recipit ſpūale bonū qd̄ eſt plꝰ q̄ꝫ
tpale. Ex q̄ ſequunṫ duo correlaria. Pri
mū ꝙ magꝰ ſtulticia vſurariꝫ ē q̄ mutuādo
ꝑ. ꝓximo ꝓpṫ incrementū vſurarū laboran
do vt inde habeat vnū florenū. ſeipm ꝑuat
lucro incōparabiliṫ maiori q̄ꝫ ſit lucrū vſu
rarū. ſcꝫ vnꝰ florenī. Nā ſi gratꝫ ⁊ ꝓpṫ deū
mutuaſſet: acq̄ſiuiſſet beatitudinē eternaꝫ
incōparabiliṫ excedentē omne tpale lucrū
imo etiā acq̄ſiuiſſet vł nōnūq̄ꝫ acq̄reret lu
crū tpale lōge maiꝰ q̄ꝫ fuerit ꝑdictū vſura-
rium lucrū. Nā ⁊ deꝰ nōnūq̄ꝫ imo ſepe fa
cientibꝫ opa miſcdie (de quoꝝ numero eſt
mutuatio ḡtuita) reddit etiā in tpalibꝫ cen
tuplū. et hoc vł directe eis augēdo ſubſtā
tiā tpaliū. vel indirecte ſcꝫ eos ꝑſeruando
etiā aliq̄ñ mirabiliṫ a dānis tā bonoꝝ for
tune q̄ꝫ bonoꝝ nature ⁊ fame ac corpis q̄
alꝰ incurriſſent de cōi curſu niſi mirabiliṫ
et ſingulari ꝓtectione ꝓtecti fuiſſent. Dare
igiṫ elemoſynā ꝓximo ꝓpter deū ē mutua-
tio vſuraria methaphorica deo facta cum
ꝯſecutiōe lucri tā tpalis q̄ꝫ ſpūalis ⁊ licita.
licet ex intentiōe dātis elemoſynā facta nō
ſit nec debeat eē illa mutuatio deo facta ꝓ
pter lucrū tpale a deo ꝯſequendū. imo ꝑn
cipaliter ꝓpṫ ꝯplacere deo: ⁊ hꝰ ex amore iu
ſticie ⁊ ſcdario ꝓpṫ lucrū ſpūale. ſcꝫ beatitu
dinē ꝯſequendā vel remiſſionē pctoꝝ ob
tinendā: ⁊ hꝰ ex affectiōe cōmodi: licꝫ cōcur
rere poſſit ſpes aſſequēdi ex diuina pietate
tpalē retributionē. Scdm correlariū.
Duobꝫ pōt q̄s licite mutuare ad vſuram
loq̄ndo de mutuatiōe vſuraria methapho
rica. ſcꝫ deo qd̄ fit dādo elemoſynā paupi
ꝓpter deū ꝑncipaliter. ſcdario ꝓpter ꝯſequi
ſpūale lucrū: nō aūt ꝓpter tpale lucrū. Se
cundo terre. Nā dans ꝑ ſeminationē gra-
nū ipi terre id licite facit vt inde rehabeat
equalēs granū: ⁊ cū hꝰ multa alia ḡna ſicut
⁊ fit. qꝛ vnū granū reſtituiṫ cū īcremēto nō
nūq̄ꝫ. xxx. ḡnoꝝ. vł. lx. vel. c. Siliṫ dās radi
cibꝫ arboꝝ fimum recipit ab eis nobiliſſi-
mum fructum longe excedentē ſortem da
tam. ſcꝫ fimū

Septimo arguiṫ. Illud qd̄ ē
ꝯtra legē naturaleꝫ
nūq̄ꝫ ſeu ī nullo caſu eſt licitū niſi ſaltē is q̄
ē ſup legē naturalē. ſ. deꝰ diſpēſet ꝯcedēdo
illd̄ ſeu relaxādo ꝓhibitionē legꝫ naturaṫ
Sed mutuatio vſuraria in multis caſibꝫ
eſt licita: etiā ſine hoc ꝙ deꝰ q̄ eſt ſup legeꝫ
naturalē ꝯceſſerit eā ſeu relaxauerit eiꝰ ꝓ-
hibitionē (licet ius canonicū determinet il
los caſus licitos) igiṫ mutuatio vſuraria
nō eſt ꝯ legē naturalē. maior ptꝫ. qꝛ da op
poſitū: tūc aliq̄s poſſet ſe met deobligare
ab obligatiōe legis naturalis. qd̄ ē falſum
Nā illa oēm ligat niſi deus q̄ ꝑeſt legi na
turali eū deobliget ſicut etiā poſſet: ſaltem
loquēdo de illo actu q̄ eſt ꝯ legē naturalē
nō ſtricte capiēdo legē naturalē q̄ mō ꝑce-
pta ſcde tabule ſunt ſcḋm legē naturalē: ſic
occiſio hoīs innocētis eſt ꝯ legē naturalē
hoc mō captā: et tñ deꝰ nō ſolū deobliga-
uit abraā ab obſuātia illiꝰ legꝫ eo ꝙ abraā
volēdo hoc facere nō peccauit: ſed etiā ei
ꝑcepit illā occiſionē ⁊ abraā eā volēdo me
ruit. Minor ꝓbaṫ. qꝛ in multis caſibꝫ lici-
tum eſt mutuāti recipe vltra ſortē a mutua
tario: vt patebit diffuſe infra ex diſpoſitiōe
etiā iurꝫ canonici: mō mutuatio vbi vltra
ſortē recipeṫ eſt mutuatio vſuraria. igiṫ. Di
cendū ꝯcedēdo maiorē: negaṫ minor. Ad
ꝓbationē dicendū ꝯcedēdo aña: ſed nega
tur ꝯña. Nā ad hoc ꝙ mutuatio ſit vſura
ria nō ſufficit ꝙ mutuās recipiat vltra ſor
tem: ſed oportet ꝙ rōne mutuatōis recipi
at vltra ſortē ⁊ ꝙ illud incrementū inten-
dat recipe rōe mutuatiōis. ⁊ alie ꝯditiōes
de q̄bꝫ tactū eſt in qōe. xxj. de diffinitiōibꝫ
vſure. et latiꝰ id patebit in ſequētibꝫ. Mō
in illis caſibꝫ in q̄bꝫ mutuās pōt recipe vl
tra ſortē: nō id recipit rōe mutuatiōis ⁊ tā-
q̄ꝫ intentū ꝑ eū. ſed rōne alteriꝰ ſcꝫ rōne in
tereſſe dāti emergētis vel lucri ceſſantis.
ſi rōne mutuatiōis: nō tñ per eum tāq̄ꝫ in
tentum. et ſic de alijs vt latius queſtione

xvj. patebit.

Octauo arguitur. Illud qđ ius ciuile pmittit imo cōcedit nō est ꝯ legē naturalē. mutuatio vſuraria est hmōi vt patuit in.vj.ꝛ.vij.ↄcluſionib. igiť. Maioꝛ pbať. qꝛ ius ciuile emanauit a prudētia legiſlatoris. et prudentia est recta rō rerū agibiliū. ꝛ qđ a recta rōne emanauit nō est ↄtra legē naturalē: cū lex naturalis met nihil ſit niſi orō mētalis a recta rōe in lumine naturali dictata. Ad hoc argumentū diceret aliq̄ ꝙ ius ciuile nō pmiſit mutuationē vſurariā niſi pmiſſione ſimplicꝫ tolerātie q̄ est nō punitio. ꝛ de tali pmiſſione maioꝛ nō est vera. qꝛ ſepe prudentia ꝛ p ↄñs recta rō dictant ꝙ id qđ est ↄtra rectā rationē ꝛ p ↄñs ꝯ legē naturalem nō ſit puniendū ꝓpt vitare maiꝰ malū vel aſſeq̄ aliqđ maiꝰ bonū ꝗ̄ illud ſit malum. ſed bñ ꝓcederet argumentū ſi pmiſiſſet pmiſſione ꝓmouēte ꝛ iuuāte ipas vſuras de q̄ maioꝛ est vera ꝛ minoꝛ falſa. Sꝫ hec ſolutio deficit dupliciť. Primo: qꝛ falſum est ꝙ ius ciuile vſuras nō pmiſerit etiam pmiſſione ꝓmouēte ꝛ iuuāte eas vt patuit in.vij.ↄcluſione. Aliter igiť dicendū ꝙ maioꝛ eſſet vera de iure ciuili qđ re ꝛ nomine est ius ciuile. Illud enī emanat a vera prudentia vt deducit ꝓbatio maioris. Nō aūt ē vera de eo iure ciuili qđ tm̄ ē nomine ꝛ nō re ius ciuile: imo in re est iniquitas ꝛ nō ius. Mō ius ciuile pmittēs mutuationē vſurariā pmiſſione iuuante ꝛ pmouēte nō est ius ciuile ſm rem ſꝫ ſolūmō noīe. qꝛ nō ē iuſta lex. Nā nulla lex ē iuſta niſi cuius iuſticia ab eterna lege deriuať q̄ deꝰ est: ꝛ p ↄñs ſi q̄d deꝰ ꝓhibuit ꝛ aliq̄ lex ciuilis illud ↄcedit iuuando ꝛ ꝓmouēdo vt id fiat: illa lex nō erit iuſta ꝛ p ↄñs non lex. Vñ Augꝰ. In illis tpalib⁹ legib⁹ nihil iuſtū est qđ nō ab eterno ſibi deriuauerūt hoīes. nec mirū est nec abſonū dictu ꝙ alique leges ciuiles fuerint q̄ ↄceſſerint: imo ꝓceperint qđ fuit ꝯ legē naturalē ꝛ diuinā. Nā et ſi hodie ꝛ a tpe catholicoꝝ impatorum in nullo libro iuris ciuilis inueniant ↄſtitutiōes q̄b⁹ diſponať quō dij et idola colēda ꝛ ↄtemptores deoꝝ puniendi ſint eo ꝙ catholici impatores tales ↄſtitutiōes nō ſolū abſtulerint: imo ↄtrariū mādauerint. vt ptꝫ in. C. de paganis ꝛ ſacrificijs ꝛ templis coꝝ p totū. tn̄ nō dubiū q̄n multe tales ↄſtitutiōes fuerint facte p illos impatores infideles q̄ martyres pſecuti fuerūt. Nā qñ martyres occidebanť ꝓ maioꝛi pte occidebanť: qꝛ nolebāt adoꝛare idola: aut qꝛ ↄtemnebāt. ſi igiť tūc iudices ꝛ p̄ſides et p̄fecti romanoꝝ ſentētiabāt ſm ſtatuta romanoꝝ p̄ncipū. igiť habebāt aliq̄s ↄſtitutiōes diſponētes ꝙ blaſphematores deoꝝ deberēt occidi. ſilr nō volentes colere deos ꝛ hmōi. et tñ idolatria q̄ p tales cōſtitutiōes ↄceſſa: immo p̄cepta fuit est cōtra legē: immo expreſſius cōtra legem naturalem ꝗ̄ ſit furtū: homicidiū adulteriū et hmōi. Itē aliq̄ ſtatuerūt xp̄ianos mēſtū xp̄ianos puniri morte vbicūq̄ inuenirent. q̄ lex vtiq̄ est lex mandās iniuſtum hōicidiū innocentū ꝛ ex cā iniuſta. q̄le homicidiū est ꝯ legē naturalē ꝛ diuinā. Et ſi replicet ꝙ ꝗuis nō dubiū ſit q̄n ius ciuile editū ab impatorib⁹ īfidelib⁹ pmiſerit ꝛ cōceſſerit id qđ erat ꝯ legē naturalē vt ſans oñſum est. tñ de iure ciuili edito a catholico īpatore ſecꝰ est. Mō Iuſtinianꝰ q̄ fuit catholicꝰ impatoꝛ edidit leges q̄b⁹ ↄceſſit vſuras fieri etiā ↄceſſione adiuuāte vſuras ꝛ eis aſſiſtente vt patuit. igitur adhuc ſtat argumētū. Dicendū ꝙ maioꝛ ē falſa d̄ iure ciuili etiā edito ab īpatore catholico. nā ꝗ̄tūcūq̄ īpatoꝛ ſit catholicꝰ pōt errare affectu ſeu volūtate ꝗ̄tūcūq̄ nō erret ī rōe puta: qꝛ credit oīa credēda ī fide ꝛ morib⁹ ſꝫ tñ nō vult ī volūtate ſe ↄformare oīb⁹ p̄ceptis dei ꝛ legꝫ nature: ꝛ p ↄñs contingit eū velle met vſuras exercere et etiaꝫ velle ꝙ alij exerceant vel alios exercentes iuuare p̄ſtando eis iuuamēta ad exactionē vſurarū: et nihilominꝰ credere ꝛ ſcire ꝙ illa ſit illicita: multo magꝫ hoc pōt ↄtingere qñ nō recognoſcat eā eſſe malā vel ex nō ↄſideratione vel negligētia vľ alia de cauſa. Vñ etiā poſſibile eſſꝫ papā q̄ in re nō eſſet aliq̄ hereſi infectꝰ. puta ꝙ crederet oīa credēda ederet ↄſtitutionē in q̄ mandaret vľ p̄cipe ret aliq̄d qđ est ꝯ legē diuinā. vtputa ꝙ p̄ciperet ꝙ aliq̄ xp̄iani bellarēt ꝯ alios xp̄ianos iuſtos ꝛ innocētes. eadē rōne idē est poſſibile ī impatore catholico. Neq̄ enī Iuſtinianus fuit ↄfirmatꝰ in gratia vt nec errare poſſet in operatiōe morali pro ſua pſona vel ꝓ alioꝝ pſonis edendo cōſtitutiones. imo nec in fide cōfirmatus fuit vt in illa errare nō poſſet. Nam etiā ipe dicať

tandē lapſus ē in hereſim vt de eo recitat Nico. de lyra ſup Apocal. ca. x. in fine.

Nono arguit. Si mutuatio vſuraria eſſet ꝯ legē nature tūc nō ſm rectā ratione ꝛ eq̄tatē ac optimo iure mutuatarius teneret mutuatori ad vſuras, ſed ꝯn̄s eſt falſum: igit. Maior nota. Nā da oppoſitū tūc ſeq̄t oppoſitū an̄cedētis. Si eī ſm rectā ratione ꝛ ſm eq̄tatē ac optimo iure tenet mutuatari⁹ ad dandum mutuatori vſuras. igit mutuator pōt illas exigere de iure ac ſm rectā ratione ꝛ equitatē, et ſic exigēdo nō peccat. ꝗ nec q̄n ꝑmū mutuabat cū petitiōe vſurarū peccabat. minor ꝓbat ꝑ multas leges de vſuꝛ ī codice. Vn̄ in lege ꝑma dꝛ. Si interrogatōe ꝓcedēte, ꝓmiſſio vſurarū recte facta ꝓbet. licꝫ inſtrā ꝯſcripta nō ſint: tn̄ iure optio debet. Itē in lege ſcōa dꝛ. Oleo q̄dē vel q̄buſcūq̄ fructibꝫ mutuo datis ī certi ꝓcij rō additamēta vſurarū eiuſdē materie ſuaſit admitti: ꝛ ſic vult ꝙ etiā rō ſuaſit ꝙ ꝯcederet mutuatori vſuraꝝ acceptio. Itē in. l. ꝑ retentionē. dꝛ. Merito ꝯſtitutū eſt ꝛ rōem hꝫ ꝙ q̄s poſſit ſuare vſuras ꝑ retētionē pignoris ſi ꝯuētio de vſuꝛ eſt facta, licet nō ſit īterpoſita ſtipulatio. Dicendū dupl'r Primo ꝙ maior pōt negari. Nā ſtare poſſꝫ an̄cedēs ſine ꝯſequēte. Nā mutuator peccat mutuādo ꝓ vſuꝛ: ꝛ tn̄ recipiēs mutuū tenet ſibi ad vſurā dandā nō q̄dē abſolute loquēdo ſeu rōe mutuantōis ſed rōne ꝓmiſſionis. ſcꝫ ſi ꝓmiſit ꝑ ſtipulationē interpoſitā ſe daturū vſuras. ꝛ in tali caſu loq̄t lex ꝑma allegata. tn̄ ſm veritatē iuris diuini ꝛ canonici poſtea pōt illas repetere ꝛ vſurari⁹ ſibi tenet reſtituere. Ad ꝓbationē aūt maioris dicendū negādo aſſumptum. Nā ſtat ꝙ iohēs teneat aliq̄d petro ꝑ accidēs rōne ꝓmiſſiōis ꝛ tn̄ petr⁹ nō poſſit id exigere ſana ꝯſciā. puta ſi petr⁹ illicite exegerat illā ꝓmiſſionē ab eo: ſed poti⁹ dꝫ petrus iohēm deobligare ab illa ꝓmiſſione. Et nota ꝙ regulari'r loq̄ndo recipiēs mutuū ſub vſuꝛ cū nudo pacto tn̄: ſm leges nō tenebat ad ſolutionē vſurarū. ſꝫ oportebat interuenire ſtipulationē. ꝛ dico regulariter. qꝛ id fallit ī certis caſibꝫ vt no. glo. in. l. frumēti. C. de vſur. Scōo dicendū ꝙ ſi nulla ꝓmiſſio interueniſſet: tūc nec ſimpliciter nec ſm q̄d tenet mutuatari⁹ dare vſuras mutuatori, nec aliq̄ eq̄tas eū ad id cogit. Et ſi ſcōa lex allegata vellet ꝙ aliq̄ eq̄tas ad idē eū cogeret ſecluſa ꝓmiſſiōe negāda eſt illa lex tāq̄ falſa ſic ꝛ alie leges ꝯcedētes vſuras ſūt ꝯdemnēde. Fateor tn̄ ꝙ vbi emptor nō daret ꝓciū vēditori ꝛ ꝑciperet fruct⁹ d̄ re empta ꝛ vēditor nullū fructū ꝑciperet ꝛ cū h̄ careret ꝓcio: ꝙ emptor tenet ad dandū aliq̄d vltra ꝓciū vēditori ꝓ intereſſe ei⁹ refundēdo: ſꝫ tūc illud n̄ erit vſura Et ꝑ has duas ſolutiōes ſatiſfactū ē q̄ttuor legibꝫ allegatꝫ. Vn̄ nec legū illaꝝ autoritates acceptare oportet. qꝛ ſi in ꝑncipali deficiūt ꝯcedēdo vſuras: etiā deficiūt in eo ꝙ dicūt eas de eq̄tate vel de iure deberi vl' fore licitas vel legitīas, qꝛ nec licite ſunt ꝯcedēde: etiā dato ꝙ a legibꝫ ſint admiſſe, qꝛ ille leges nō ſūt leges ſꝫ impietates ꝯ deū ꝛ legē naturalē. Poſſet etiā dici ꝙ q̄n aliq̄ leges dicūt vſurā eſſe rōnabilē et h̄mōi: ꝙ id intelligit ſuppoſito illo falſo ꝙ aliq̄ alie vſure ſint rōnabiles, vt ſit ſenſus. Si vſura ē licita ī caſibꝫ q̄rundā legū etiā rōnabilis ē in caſu tali vel tali: ſꝫ h̄ eſt ſolū rōnabile ſub ꝯditiōe q̄ ē ſimpl'r falſa.

Decimo poſſet argui ꝯ eandē ſcōaꝫ ꝯcluſionē ꝑ hoc ꝙ rōes adducte ad ꝓbandū ꝙ vſura nō ſit ꝯ legē nature nō ꝯcludūt ſꝫ ſūt ſolubiles vt patebit ī ſequēti qōe. igit talis ꝯcluſio nō eſt ꝓbabilis. Sed dicendū ꝙ ꝛ ſi nō q̄libet ſingulatim ſūpta ꝯcludat: tn̄ q̄ nō ꝓſunt ſingula coadunata iuuāt. Itē ſi nō q̄libet ꝯcludit tn̄ aliq̄ ꝯcludūt vt patebit.

Poſſet etiā argui ꝯ terciā ꝯcluſionē per aliq̄s autoritates vete. teſta. ī q̄bꝫ vſura videt eſſe ꝯceſſa iure diuino. ſꝫ qꝛ ille ſoluūt in qōe. xxiiij. ideo hic tranſeo eas. ꝛ hec de pn̄ti q̄ſtione.

Queſtio. XXIII.

Utrū oēs rōnes intendētes ꝓbare mutuationē vſurariā eē ꝯ legē naturalē ſint efficaces? Solutio qōis ſtat in duabꝫ ſuppoſitiōibꝫ ꝛ vna ꝯcluſiōe.

Prima ſuppoſitio eſt ꝙ ad ꝯcluſionem verā ꝯtingit nōnunq̄ rationes inualidas adduci. et has licitum: imo vtile eſt oſtēdere eē inualidas Prima pars ſatis late ptꝫ in ſcriptis doctorū tam ſup ſentētias q̄ alibi. Secūda

ps ptꝫ dupliciter. Primo exemplo catholicoꝝ doctoꝝ q̄ rōnes quas ꝑdeceſſores adduxerūt ad ꝯcluſiones veras ⁊ catholicas ꝯſueuerūt recitare ⁊ q̄s inualidas inuenerūt reprobarūt ⁊ oſtenderūt eas eē inualidas. qḋ nō feciſſent ſi id illicitū fuiſſet. Aſſumptū ptꝫ i Scoto reſpectu Thome et alioꝝ. ⁊ ſimilr̄ in Thoma reſpectu alioꝝ. Tertia ps ptꝫ. q: ꝑ hoc ꝙ tales rōes oſtendunt̄ inualide cauēt hoīes tales rōnes adducere ꝯtra aduerſarios veritatis. Nō hoc eſt vtile ſcꝫ ꝯtra eos nō adducere tales rōnes. Alioq̄n aduerſarij veritatꝫ crederēt tenētes veritatē irrōnabiliter ⁊ ſine fundamēto tenere ſuā poſitionē: ⁊ ꝑ cōſequēs minꝰ poſſent ꝑſuaderi ad viā veritatis. Vn̄ cōiter dicūt doctores ꝙ fideles diſputādo ꝯtra infideles cauere debēt ne adducāt inualidas ꝓbationes. ⁊ hoc ideo ſcꝫ ne infideles crederēt nos ꝓpter hmōi inualidas ꝓbatiōes credere ea q̄ credimus. et ſic crederēt nos leues: ⁊ ſic minus poſſꝫ eis ꝑſuaderi ad ſuſcipiendū fidē noſtrā

Secūda ſuppoſitio. Si ad concluſionē verā adducuntur rōnes etiā in ſe valide. tn̄ ſi aduerſarij veritatis nitant̄ eas euadere ꝑ cauillationes aut alijs coloratis euaſionibꝰ: licitum eſt ⁊ vtile illas euaſiones ponere vt excludant̄ aut vt ſuꝑ hoc ſtudioſo lectori det̄ occaſio deſuꝑ cogitādi ad ſe contra tales armandū. Rō eſt. q: ꝑ hoc nō ꝑiudicat̄ veritati ꝯcluſionis ſed magis fortificat̄. vtputa ſi excludunt̄ aut ſaltē cautiores reddūtur oſtenſores ⁊ aſſertores illꝰ veritatis. q: ꝑuidēdo euaſiones ꝑarmant ſe ad eas excludendū. Sicut eñ iacula ꝑuiſa minꝰ feriūt: ſic reſiſtentia ⁊ diffugiū ꝑuiſa minꝰ impediūt offenſam. Ad ꝓpoſitū igit̄ in p̄nti qḋ intendo circa rōnes tactas in p̄cedenti q̄ſtione ponere aliq̄s euaſiones in illū finē: vt ſi ille videant̄ euaſiones fundate: ſciant̄ tales rōnes inefficaces: et ꝑ ꝯñs ꝙ debeamꝰ tales nō adducere ꝯtra aduerſarios veritatꝫ. ſi aūt nō ſunt fundate ꝙ ſtudioſus lector cogitet de modo eas excludendi. Intendo etiā aliq̄s ꝑferre ceterꝫ tā q̄ꝫ fortiores: ⁊ ſm veritatē ineuaſibiles vt ex multis eligat lector rōes meliores. Iuxta illud. Cū nō poſſis oīa grana: collige meliora. Poteſt aūt ſic̄e dari: certo certius eſt ꝙ hr̄e ſimul plr̄es vxores hodie eſt pctm̄ ⁊ cōtra legē diuinā expreſſe Math. xix. Et doctores cōiter dicūt ꝙ ſit etiā ꝯtra legeꝫ naturalē ⁊ ſꝑ fuerit cōtra eā. licet diuinitꝰ cū aliq̄bꝰ patribꝰ olim fuerit diſpenſatum Dicūt etiā ꝙ ſit ꝯtra naturā. ſ. ſpeciuocā. i. rationē rectā: licꝫ nō ꝯtra naturā genericā ſeu genericū ius nature. ⁊ adducūt nōnulli doctores ad hoc aliq̄s rōes quarū aliq̄ pn̄t euadi ⁊ tn̄ nihilominus certū eſt ꝙ eſt pctm̄ ꝯtra legē diuinā euāgelicā. Ita hic videri pōt q̄ꝫ efficaces ſint rōnes q̄s nōnulli faciūt ad ꝓbandū vſurā eſſe ꝯtra legem naturalem.

Concluſio reſponſiua

ad q̄ſtionē eſt. Quāq̄ꝫ indubitant̄ tenendū ſit ꝙ mutuatio vſuraria ſit ꝯtra legem nō ſolū diuinā: ſed etiā ꝯ legē naturalem: tn̄ nō oēs rōnes ad h̄ in p̄cedenti qōe adducte ſūt ineuaſibiles vere vel apparenter: q̄uis aliq̄ ex eis ſint efficaces ſufficienter. hec ꝯcluſio habet q̄ttuor ꝑtes. Prima ps ꝯcluſionis ptꝫ ex ꝯcluſione tertia p̄cedentis q̄ſtionis. Scd̄a ps ptꝫ ex ſcd̄a cōcluſione euiſdē qōis in q̄ aliq̄ rōes hoc ꝓbātes ſūt efficaces vt poſtea patebit. Tertia ps ꝓbat̄ diſcurrendo ꝑ oēs ibidē poſitas ⁊ ponendo euaſiones dabiles ad eas vel aliquas earum.

Ad primā eñ diceret̄ ꝙ deficit triplr̄. Primo q: maior fallit. Nā ſi q̄s habeat rē nō valentem niſi decē. ⁊ tn̄ hn̄s in tāta affectiōe eaꝫ habeat ꝙ nō vellet ea carere ꝑ. xij. vtputa ꝓpter damnū ſibi inde imminēs: aut ꝓpter lucrū ei ex eiꝰ carētia ceſſans aut alia de cā q̄ reduci poſſet ad aliqḋ p̄dictoꝝ: nec ſit ſibi venalis ⁊ tu inſtes apud eū oīmode q̄tenꝰ eā tibi vēdat: is tibi poterit dare ī maiori valore q̄ꝫ ſit valor ei a natura vel arte deputatꝰ. ſ. ꝑ maiori p̄cio q̄ꝫ ꝑ. x. vtputa ꝑ xj. vel. xij. ꝓut patebit in qōe. lvj. et. lviij. Ita in ꝓpoſito diceret aduerſariꝰ veritatꝫ ꝙ mutuās. x. q̄ tm̄ valēt. x. poterit ad illa x. hr̄e talē affectiōꝫ ꝙ nō vellet ꝑ tps intermediū carere etiā ꝑ. xij. rehabēdis ī termino p̄fixo. ⁊ ſic ꝓpt̄ dānū ſibi īminēs vl̄ īminere potēs vl̄ ꝓpt̄ lucꝝ ceſſās ex eoꝝ carētia vel ob aliquā aliā ſimilē cām reducibilem ad aliquā p̄dictaꝝ ⁊c. nō obſtāte illa p̄ma

ratione poterit mutuãs vltra ſortẽ recipe. et hec euaſio in ſe eſt vera: ⁊ hoc tã quo ad fallentiã aſſignatã circa maiorẽ q̃ etiam q̃ ad eius applicationẽ ad ꝓpoſitũ. Primũ patebit in q̃óe.lvj.et.lviij. Secundũ patet. q꞉ licitũ eſt mutuatori recipe aliquid vltra ſortẽ ꝓ intereſſe, dãni emergẽtis vel lucri ceſſantis: vt patebit in q̃óe.xxx.et hoc ſeruatis certis cõditionibꝫ. Attñ hec euaſio nõ ſufficit defendere mutuationẽ vſurariã ꝯ p̄dictã rationẽ: q꞉ i mutuatiõe vſuraria id q̃d vltra ſortẽ accipit̃ ñ accipit̃ ꝓ intereſſe dãni emergẽtis nec lucri ceſſantis cũ obſeruãtia ꝯditionũ requiſitarũ: quarũ vna eſt ꝙ mutuãs debet malle carere illo incremento ⁊ retinere ſibi ſortẽ: q꞉ mutuans ad vſurã potius ecõtra vult mutuare vt habeat incrementũ q̃ ꝙ retineret ſibi ſortem et careret incremẽto. et ſic ꝯtendit ꝓ lucro q̃rendo ex mutuo. In p̄cedenti antẽ caſu nõ cõtendit ꝓ lucro ex mutuo habendo ſꝫ ꝓ refuſione damni vel ceſſationis lucri licit q̃d acq̃ſiuiſſe potuiſſet. Preterea etiam mutuationẽ p̄dictã ad quã applicat fallentiam nõ defenſat vt ſit licita niſi ſuppoſito ꝙ mutuatari⁹ nõ ſit in tãta egeſtate ꝙ mutuans ei etiã teneat̃ ꝓpter eã ſubire et pati intereſſe damni emergẽtis vel lucri ceſſantis ſine refuſiõe eiuſdẽ intereſſe. aliť em̃ nõ licebit mutuanti exigere aliq̃d ꝓ intereſſe: ſicut nec in p̄dicta fallentia poſſet vẽditor vltra.x. vẽdere rẽ ſuã p̄textu intereſſe ſui ſi emptor inſtans ꝓ ea: tãta egeſtate ea indigeret ꝙ venditor teneret̃ ſubire illud intereſſe ꝓ releuãda egeſtate emptoris. Vñ ad excludendũ illaꝫ euaſionẽ poſſet addi ad ꝓpoſitionẽ aſſumptã in maiori: niſi transferens i transferẽdo rem in ſolo illo valore ſubire habeat intereſſe dãni emergẽtis vł lucri ceſſantis q̃d ſubire nõ tenebat̃ ꝓ illo in quẽ trãſfert: ⁊ tũc in minori addit̃ ꝙ mutuatio vſuraria eſt ꝯtra illã ꝓpoſitionẽ etiam ſic circũſtantionatã. Sc̃do diceret̃ ꝙ ꝓbatio minoris ſupponit falſum. q꞉ ſupponit ꝙ res mutuabiles habẽt valorẽ ſibi deputatũ a natura vel arte: ⁊ ſm illũ dñt trãſferri. mõ illud ẽ falſum. Nã aut nõ habẽt ſibi valorẽ deputatũ a natura vel arte. vel ſi hñt: nõ tñ ſm illũ debẽt trãſferri. ꝓbatur. q꞉ ſi intelligat̃ ꝙ natura deputauit rebꝫ menſurabilibꝫ. vt puta frugibꝫ ⁊ ponderabilibꝫ vt metallis vel hmõi valorẽ naturalẽ verũ eſt: ſed tũc ſm illũ non debent trãſferri. q꞉ tpe famis nõnũq̃ frumentũ viliſſimũ in valore naturali vendit̃ licite ꝓ duplo p̄cio reſpectu precij ꝓ q̃ p̄us fuit vẽditum: vel poſtea vendet̃ frumentũ viliſſimũ naturalit̃. ſ. extra tps famis ⁊ chariſtie. Si aũt intelligat̃ ꝙ natura deputauerit eis valorẽ vſualẽ: nõ eſt verũ: ſed humana prudẽtia ẽ illi⁹ valoris deputatrix ꝓut de hoc lati⁹ patebit infra in q̃óe.lvj.

Tertio diceret̃ ꝙ illa rõ deficit in ſua additione. q꞉ etiã cetere res nõ mutuabiles eque habẽt ſibi valorẽ ſuũ deputatũ a natura vel ab arte ſic̃ res mutuabiles. q꞉ nõ natura ſed ars: hoc eſt humanũ arbitrium deputauit illis rebꝫ valorẽ vſualẽ ſm quẽ res ille transferunt̃ ⁊ vtreq꞉ res ſic ſe habẽt ꝙ nõ p̄ciſe ⁊ ex intrinſeca earũ ſubſtantia ⁊ q̃litate penſat̃ valor earũ: ſed etiã ex extrinſecis ⁊ diuerſis cauſis ꝯtingentibꝫ. Nam res mutuabiles vt frumẽta aromata metalla ⁊ numiſmata nõ ſunt ſic determinati valoris vſualis q̃n ſm varia loca ⁊ tẽpora creſcãt ⁊ decreſcãt in eſtimatiõe ⁊ p̄cio. Et horũ duorum defectuũ aſſignationes vident̃ eſſe valide. Unde vt p̄ma ratio nõ patiat̃ cauillatiões obmittẽda eſt illa clauſula de deputatione valoris a natura vel arte: ſed dicat̃ ſolũ de valore vſuali ꝯuenientẽ rei: nõ determinãdo vñ ei cõueniat ille valor. ⁊ tũc maior eſt vera ⁊ minor: ⁊ ꝓbatio minoris ſimiliter verũ aſſumit. Ad ſc̃dam rationẽ diceret̃ ꝙ deficit dupliciter. Primo: q꞉ maior videt̃ falſa: ſaltẽ apud arguentẽ. q꞉ ꝓ agro q̃ eſt res nata fructificare ſm eũ põt dari pecunia q̃ ſm eũ nõ eſt nata fructificare. Sꝫ nõ valet hec euaſio: q꞉ maior intelligit̃ ſic: ꝙ transferẽs rẽ non natã fructificare transferẽdo eã: nõ tñ eã eſtimare debꝫ acſi eſſet nata fructificare cũ nõ fructificet. Sc̃do diceret̃ ꝙ deficit i minore. q꞉ frumẽta ſunt res mutuabiles ⁊ ſũt nata fructificare: quia ſunt ſemina. modo illa piecta i terrã faciũt fructũ multiplicẽ: q꞉ aliud.xxx. aliud.lx. ⁊ aliud centeſimum vt dicit ſaluator Math.xiij. ⁊ Joh.xij. dicit. granũ frumẽti i terrã cadẽs ſi mortuũ fuerit fructum multum affert. et talem fructum etiam mutuans potuiſſet ex eo percepiſſe ſi ſibi retinuiſſet et non mutuaſſet.

Nec valet ꝓbatio cum dicit ꝙ res mutua
biles habēt valorē sibi deputatū in ꝗ cre-
scere nō pñt ⁊c. q2 oppositū ostensū est esse
verū in ꝑcedētis rōnis examinatiōe. Se-
cundo ad idē: q2 nō min⁹ videt̃ pecūia esse
res nata fructificare ꝙ̄ ager vel saltē ꝙ̄ do
mus, q2 nulla illarū rerū fructificat nisi cū
industria hoīs eā excolētis vel ea vtentis
Et illo mō etiā pecunia fructificat: scz lu-
crifacit si hō ea vtat̃ ī negociationib⁹. put
hoc patebit lati⁹ q̄ōe. lxxvij. Vñ ⁊ hi qui
subtiliter volūt tractare de ꝯtractu societa
tis in pecūia ⁊ defensare quō possit salua-
ri ꝙ̄ finita societate nō inuenit̃ nisi soluz
capitale saluū: illud possit licite cedere soli
ei ꝗ pecuniā posuit: ita ꝙ ille ꝗ posuit tm̄
nō ꝑticipet aliq̇d de illa pecunia: hñt dice
re ꝙ posuit opas licet eas ꝑdiderit: et sic
videat̃ ꝙ cōsocius ꝗ posuit pecuniā etiam
debeat q̇d ꝑdidisse: ⁊ sic ꝑtē capitalis pe-
cunie diuidere cum socio tñ non oportet:
q2 ꝗ posuit petuniā ꝑdidit ꝯmoditatē sue
pecunie, ⁊ illā cōmoditatē vocāt interuso
rium: q̇d est q̄dā idoneitas ad fructifican-
dū cū industria hoīs cui⁹ importantiā cē-
seur ꝑdidisse. i. nō est ꝯsecut⁹ ei⁹ fructum.
De hoc aliq̇d in sexto tractatu hui⁹ opis
dicet̃ q̄ōe. xcij. et sequētib⁹. Et ꝯsequēter
illis defectib⁹ assignat, applicaret̃ hmōi de
fectuū assignatio ad ꝓpositū dicēdo ꝙ etiā
mutuās renūciat hmōi fructui quem mu-
tuans frumēta vel pecuniā ꝯseq̇ potuisset
renūciat videt̃ ꝙ possit ꝓ illi⁹ fruct⁹ refu-
sione q̇d recipe. Et illi duo defect⁹ licet in
se habeāt apparentiā adeo ꝙ rō illa nō vi-
det valida ꝓ q̄nto innitit̃ illi fundamēto.
scz res mutuabiles nō sint nāte fructifica-
re: tñ etiā eoꝝ applicatio ad ꝓpositū habeat
ꝑticulare veritatē, scz ꝗ mutuāre i casu dā-
ni emergētis ⁊ lucri cessantis: ꝯcurrentib⁹
saltē circumstātijs ⁊ cōditionib⁹ suo loco
exprimēdis: tñ ipa applicatio ad defensan
dum ꝑter hō mutuationē vsurariā non hz
apparentiā: q2 in mutuādo vsuraria mu-
tuans aut pl⁹ exigit ꝓ fructu rei cui renun
ciat ꝙ̄ fuerit valor illi⁹ fructus expectati.
aut sic tantundem tm̄: tñ qñ mutuabat erat
casus in ꝗ sine refusione et spe refusionis
illius fructus debebat ⁊ tenebat̃ mutuare
et illi fructui renūciare.

Ad terciam dicerer ꝙ defi-
cit tripliciter. Pri
mo: q2 si cōcluderet: tūc eque cōcluderet ꝙ
nulli negociatori liceret vēdere rem suam
ad lucrū. q2 qñ eā vendit res est iam ipius
emptoris: ⁊ sic nō licebit venditori recipe
ab emptore aliq̇d lucrū. imo argueret̃ ꝙ
nec preciū mini⁹ ꝙ̄ illud q̇d venditor ꝓ ea
re dederat vel ꝑtē ꝑcij recipe posset. q2 etiā
ꝓ re ꝗ nō est vēditoris nō licet ei recipere
ꝑciū saltē suo noīe. Scdo q2 diceret̃ ꝙ ꝙ̄-
uis res mutuabilis postꝙ̄ est mutuata nō
sit mutuantis: nec ꝓ ea vt sic se habēte re-
cipit q̇d: tñ añꝙ̄ eam mutuat ⁊ in instanti
ꝗ incipit eā mutuare est sua ⁊ ꝓ ea poterit
q̇d recipe in re vel in obligatiōe, imo de fa
cto ꝭm oēs vt sic recipit q̇d in re vel in ob
ligatione etiā licite. q2 obligat ꝓ tunc rece-
ptorē ad restituendū sibi equalēs ī termi-
no ꝑfixo. Et si sic euadēti dicat̃. hoc q̇d eē li
cite pōt, sed nō debet q̇d vltra recipe ꝑ mo
dum lucri: diceret aduersari⁹. hoc siue ver
sit siue nō: tñ illud nō ꝓbat ꝑdicta rō ꝗ in-
nitit̃ illi fundamēto: scz ꝙ res nō sit sua. q2
fundamentū illud est falsum vt patuit. agit̃
saltē illa rō nō est idonea ad ꝯuincendum
aduersariū veritatis, ⁊ illo mō satis apparē
ter cassaret̃ ꝑdicta rō. Tertio diceret aduer
sarius ꝙ venditor vltra id q̇d dat ꝓ merce
de recipit saltē in obligatiōe a venditore ꝙ
debeat sibi dare tātundē ꝙ̄tum ipe dat: et
cum hoc ꝓ refusione operarū quas habēt
in adducendo ⁊ ꝓ alijs multis ꝗ tangent̃
q̄stione. lvj. exigit q̇d vltra: ⁊ id vocat̃ lu-
crum. Ita diceret ꝙ mutuatari⁹ ꝓ instanti
quo incipit mutuare: res est adhuc sua: et
transferēdo eā in mutuatariū exigit ab eo
vt restituat tantundē ꝙ̄tū ipe ei dare vult
et ꝓ carētia eiusdē rei ꝗ interim carebit tā
ea quā nunc dat ꝙ̄ ea quā mutuatarius si
bi debet restituere exigit q̇d vltra noīe lu-
cri. Sed illud vltimū nō valet: q2 mox di
ceret̃ ꝙ si est casus in ꝗ tenetur ei mutuare
nō debebit ꝓ illa carētia q̇d hr̄e: q2 al's te-
netur ad subeundā illā carentiā. si aūt nō
est obligat⁹ tūc si nō est illa carētia sibi cau
sa dāni emergētis vel lucri cessantis: nō po
terit ꝑtextu ei⁹ hr̄e colorē ꝓ ea q̇d exigen-
di: sicut tñ vēditor potuit ꝓ operis suis ⁊
cura habere colorē exigendi aliq̇d. Si au
tē talis carētia ī casu ꝯsilij ē sibi cā alicui⁹
interesse: tūc aut expectet ꝓ ea lucrū spūa-
le. scz mercedē a deo: aut omittat: aut si vti
ꝙ̄ vult mutuare ⁊ habere refusionē tunc ꝑ

hoc nō poterit inferri nec defenſari iuſtifi-cano mutuatiōis vſurarie: q illa mutuatio nō eſſʒ vſuraria ſi nō pl⁹ exigit q valeat lucrū hmōi ceſſans: fuans aliis ꝯditiōibꝫ tangēdis infra q̄ſtione.xxx.

Ad quartā diceref q minor ē falſa, vt patuit ex ſecūdo defectu ſcd'e rōnis.

Ad quintā diceretur q deficit dupl'r. Primo q̄a maior ē falſa ſi nō addaf aliq̄d. nā vendēs primo p.x. rē valentē.x. grauat emptorē. primo in h̄ q nō ſolū exigit ab eo nouē: ſed etiā i hoc q illa res ſtabit i piculo emptoris. Scd'o in h̄ q vltra pmū grauamē exigit ab eo adhuc vnū. Oportet ḡ addere i maiori q̄ vltra pmū ḡuamē iniq̄ ſibi impoſit ſcd'm ḡuamē: ⁊ tūc i minore petif pncipiū: q aduerſari⁹ diceret q pmū ḡuamē ſibi iuſte iponit h̄ ꝯ. odo. q iuſtū eſt q recipiens det ſibi equalē: ⁊ iuſtū eſt q ſennēs cōmodū ſentiat ⁊ onus. ⁊ iō ex q̄ res efficif mutuatarij iuſtū eſt q etiā ei⁹ piculo ſtet. Scd'm aūt ḡuamē diceret aduerſari⁹ etiā iuſte ſibi iponi. vt puta ꝓpter releuamen carentie rei ſue q̄ interim caret. Et quāq̄ʒ illa cā colorādi illā ſcd'am grauaminis impoſitionē eſſe iuſtā nō valeat. vt patuit pus i tertie rōnis examīe. tñ h̄ nō poterit p vim illi⁹ q̄nte rōnis euacuari: iō aduerſari⁹ veritatis euaſiſſet ſaltē illā rationē quintam. Scd'o diceref q q̄uis mutuatari⁹ ſit ḡuatus indigētia.x. floreñ. ⁊ mutuās ei.x. ḡuet eū in h̄ q obligat eū ad reſtituendū equalens ⁊ ſubeundū interim piculū illoꝝ.x. et cū hoc eū ampli⁹ ḡuet exigēdo lucrū p illis tñ alio reſpectu dr eū multū alleuiare. nā ſi nō aſſequeref mutuatari⁹ illos.x. ipe incurreret dānū.xx. vel.c. florenoꝝ a q̄ releuat eū ſolum accipiēdo vnū floreñ. ab eo. ſicut nō eſt dicend⁹ peccare medic⁹ q̄ infirmū grauat dādo medicinaſ ⁊ recipiēdo ab eo mercedē. imo ſi cuʒ abſcindat ei mēbrū vergēs in corrup nonē corpis. nec eſt dicēdus oppreſſuʒ ampli⁹ ꝓ pmere. Itē ſi cōcluderet tūc nec in caſu dāni emergētis liceret mutuāti q̄d exigere a mutuatario indigēte indigētia nō notabili vel valde magna. ita q mutuatio remaneret in limitibꝫ cōſilij. ratio: q grauatū ampli⁹ grauaret.

Ad ſextā diceref q deficit q̄druplicitcr. Primo: q cōceſſa maiore negaref minor. et ad pbationem diceref q nō eſt idē in numero valor rei mutuabilis: ⁊ valor vſus eiuſdeʒ. de q̄ idētitate arguēs loq̄f expſſe in argumēto. q de alia loquēdo maior eſſet falſa: vt met dr in argumēto. Aſſumptū p pma pte pbaf. q valor ē in re valida. igit valores rerū realiter diſtinctarum etiā realiter diſtinguunf. mō res mutuabilis ⁊ ei⁹ vſus ſunt realiter diſtincta. igif etiā eoꝝ valores realiter diſtinguunf. nec poterūt eē idē numero. al's vna res nūero eſſet i duobꝫ realiter diſtinctis. Minor ptʒ triplicif. Primo: q pōt ſepari ⁊ ſepatim ꝯſeruari. Nā pecūia ſepe ē q̄ñ nōdū ē ei⁹ vſus: ſiue capiaf vſus p actu ſiue p iure vtēdi. q mlti hñt aliq̄s pecunias q̄ nō hñt vſum earundē quocūq̄ʒ capiaf vſus. q̄uis verū ſit q ſi q̄s hʒ pecuniā ſibi a dño ei⁹ mutuatā: talis nō hʒ eā nec pōt hrē ſine vſu: ſaltē capto p iure vtēdi. et h̄ loquēdo de vſu iuris generalif capto. ſcʒ put ſe extēdit etiā ad ius vtēdi re vſu q̄ eſt ei⁹ ꝯſumptio q̄lis vſus iuris reperif in hoīe reſpectu rerū q̄ vſu ꝯſumuntur. q ex q̄ eſt ei legitime mutuata ē plene dominus eius: ⁊ ſic habet dñium: ⁊ p cōſequens vſum iuris cōſumendi etiā illam rem: q̄uis loquēdo de vſu iuris ſtricte capto put diffinif a iuriſtis diffinitione poſita ſupra queſtione.xij. nō poſſit quis in talibꝫ rebꝫ vt mutuate ſūt hrē vſum iuris. q ille nō pōt ꝯſtitui i re niſi aliena ⁊ cuius vſus nō eſt ei⁹ ꝯſumptio. Scd'o q pecunia nō eſt in hoīe vt in ſubiecto et tñ vſus ei⁹ eſt in hoīe vtente ea. ⁊ hoc ſiue capiaf p actu ſiue p iure vtēdi. Et ſic ptʒ q pecunia et vſus ei⁹ nō ſolū diſtinguunf realiter: ſʒ etiā loco ⁊ ſubiecto. ⁊ p ꝯſequēs etiā valores eoꝝ diſtiguūf loco ⁊ ſubiecto. ergo nō ſunt idē numero: q̄uis ſecus videret dicēdum de valore dominij pecunie ⁊ valore vſus pecunie. Vñ notandū q pecunia et ꝓprietas eiuſdē ſeu dominiū pecunie realiter diſtinguunf: q dñium pecunie eſt i homine cui⁹ eſt. ⁊ eſt relatio rōis. pecunia aūt eſt res corpalis realis ⁊ nō eſt ſubiectiue i hoīe. ſic etiā pecūia ⁊ ei⁹ vſus diſtinguuntur realiter capiēdo vſum p vſu facti: capiendo etiā p vſu iuris. q vſus facti ē res ſucceſſiua: et eſt ſubiectiue in hoīe vtente. pecūia aūt ē res pmanēs ⁊ nō eſt ſubiectiue in hoīe. vſus etiā iuris eſt ſubiectiue in

hoīe cuiꝰ eſt pecunia ⁊ eſt res ꝑmanēs ⁊ relatio rōnis tm̄ formaliter loquēdo. tn̄ ipſe vſus iuriſ pecūie ⁊ ꝓprietas ſeu dn̄ium directū ipſiꝰ pecunie videt̄ idē eſſe realiter ⁊ numero: vel ſaltē ſunt inſepabilia. vn̄ ꝯñs eſt ꝙ valoꝛ dominij pecunie ⁊ valoꝛ vſus iuris euſdē videntꝛ eſſe idē valoꝛ numero vl' inſepabiles. Tertio: qꝛ ſi numiſma qđ tibi mutuo tm̄ valeat. xx. floreñ. ⁊ tibi ꝯcedā tā q̄ ad dominiū q̄ꝫ q̄ ad vſum: tūc quāto creſcit vſus eius. puta: qꝛ vis hēre ad duos annos ⁊ ego ſum ī caſu vbi poſſum rōne lucri ceſſantis exigere aliq̄d vltra ſortē tūc poſſum etiā tāto plus recipe. igit̄ ſignū eſt ꝙ res mutuata ⁊ vſus eiꝰ nō ſunt omnino euſdē valoris. Nec ꝓbatiōes ad minorem adducte valēt. Ad ꝑmā em̄ diceretur negādo ꝯſequentiā ſicut in ſimili nō ſequit̄. tāti valet equus q̄nti bos. igit̄ eoꝝ eſt vnꝰ valoꝛ in numero. Ad aliā ꝑtē euſdē ꝓbationis diceret̄ ꝙ vbi vnum ꝑpter alterū ibi vnū tm̄. nō vnitate numerali ſꝫ vnitate oꝛdinis ſeu coordinatiōis eo mō quo finis ⁊ mediū cēſent̄ ad idē ꝑtinere. Ad ſecundā ꝓbationē ꝯceſſo antecedēte negat̄ ꝯña: ſicut nō ſequit̄. homo nō pt̄ ꝯcedere tibi ſuū corpꝰ ad opas niſi etiā ꝯcedēdo tibi aīam ſuā: igit̄ idē in numero eſt valoꝛ corporis et aīe. Ad tertiā ꝯceſſo antecedēte negaret̄ ꝯña, ſicut in ſimili nō ſequit̄. Subſtantia vini nō pt̄ bibi ſine accidētibꝰ eiꝰ nec econtra: ſaltē naturaliter loquēdo. igit̄ eſt idem valoꝛ in numero ſubſtātie vini ⁊ accidentium eiꝰ. Scđo ꝑncipaliter diceret̄ deficere illa rō ī hoc ꝙ aduerſariꝰ diceret ꝙ mutuans ad vſurā exigēdo a mutuatario ſortem: exigit eā ꝓ ipſa re mutuata trāſlata in eum tā q̄ ad dn̄ium q̄ꝫ q̄ ad vſum. qꝛ illa ī talibꝰ ſunt inſepabilia: ſaltē inquantū ſunt mutuata. ⁊ exigēdo lucrū nō exigit ipm̄ ꝓ vſu euſdē ſꝫ ꝓ carētia ſui vſus. carēdo ſcꝫ vſu tā ſine pecunie quā alteri dedit q̄ꝫ etiā alteriꝰ pecūie quā mutuatariꝰ ſibi reſtituere debet quā carentiā ſuſtinet vt onus q̄ddam. Tertio diceret̄ ꝙ q̄uis mutuariꝰ tandem reſtituet rē mutuatā re: trāſferēdo eaꝫ tā q̄ ad dn̄ium q̄ꝫ q̄ ad vſum ī mutuantē tn̄ nō retrāſferet eā in eū q̄ ad vſum tpis intermedij: ita ꝙ poterit ea vti ꝓ tpe intermedio: qꝛ illđ trāſijt irreuocabilit̄ ī ꝑteritū. ⁊ ita dato ꝙ etiā admitteret̄ ꝙ vſurariꝰ exigeret ipſaꝫ ſortē ꝓ re mutuata ⁊ lucꝝ ꝓ vſu rei: tn̄ ex q̄ equalens ſors nō eſt ilico ꝓ eodem tpe q̄ mutuatio eſt facta reſtituēda ſꝫ ſolū poſt tps. ideo nō equalet rei mutuate ſimul ⁊ vſui medij tpis. iđ videt̄ ꝙ nō exigeret binā refuſionē ꝓ vna re ſaltē quarū vtraqꝫ equaleret illi. Videmꝰ em̄ ꝙ. xx. floreni recipiendi poſt magnū tps nō ſūt equalētes. xx. floreñ. q̄ iam in ꝓmpto ſunt recipiendi adeo ꝙ iuſte poterit aliq̄s emere ius ꝑcipiēdi illos. xx. poſt magnū tps ꝑcipiēdos ꝓ. xix. vel. xviij. vel paucioribꝰ ſaltem ſm̄ aliq̄s ꝓut patebit in qōe. lxvij. et ſatis pꝫ in ꝯtractu redditus ꝑpetui. vbi ꝓ. xx. ꝓmptis emit̄ ius ꝑcipiēdi ꝑpetuo vnū annū floreñ. vbi etiam poſt viginti ānos particulatim ꝑceperit. xx. floreñ. et nihilominꝰ poterit adhuc plures florenos ꝑcipere donec aliꝰ redimat niſi qꝛ illi. xx. ꝓmpti ſunt ita validi valore vſu alij ſic alij. xl. vel centū ſic recipiēdi poſt tpa. Quarto diceret̄ ꝙ mutuās ſaltē in caſu q̄ mutuum eſt cōſilij dat mutuatario rē nō debitā ei: ⁊ cum hoc caret ꝓ tpe intermedio ea re quā ipſe licite ſibi retinere potuiſſet. mutuatariꝰ aūt reſtituēdo ſortē dat mutuatori rē debitam ei: et licet careat ex ꝑpetuo illa re reſtituta mutuatori: nō tn̄ caret re quā retinere potuiſſet. imo quā retinere nō potuiſſet ſꝫ debuit alteri dare. ⁊ ita pꝫ ꝙ ſi mutuatariꝰ ſolū ſortē reſtitueret poſt tps intermediū: nō tātū faceret mutuanti q̄tū mutuatoꝛ ſibi impēderat. iđ vt fiat recōpenſatio bn̄ficij idebiti tūc diceret mutuatoꝛ debere mutuatariū ſibi plus q̄ꝫ ſortē dare ī caſu q̄ mutuatio fuit ꝯſilij. q̄uis tūc nō retineret nomē ⁊ rationē bn̄ficij. ſecꝰ qn̄ fuit neceſſitat̄, qꝛ tūc nō poterit mutuatoꝛ cōputare carētiā rei ſue. qꝛ tenebat̄ ea carere ⁊ eā impendere mutuatario nō minꝰ q̄ꝫ mutuatarius ecōtra tenet̄ reſtituere ſortē ⁊ carere ea.

Ad ſeptimā diceret̄ negādo ꝙ mutuādo exigat lucrū ꝓ vſu rei imo ꝓ carētia vſus vt iā dictū. Et ſi replicet̄ ꝙ etiā ipſa carētia ſui vſus eſt inſepabilis ab ipſa ꝯceſſiōe rei: cōcedēdum ē: eo ꝙ ꝯceſſio rei ē ad illū vſum medij tpis: ſꝫ tūc diceret̄ ꝙ ſors poſt tpus lapſum reſtituenda quam exigit: nō equiualet tamen rei mutuate q̄ꝫ vſui medij tpis et ideo in quo deficit ab equiualētia exigit

mutuās incremētū vt ſic id qđ rec expectat a mutuatario adequet ei qđ ipe ei dedit: et ſic negetꝰ ꝙ mutuās attēptet rē et vſum eiꝰ ſepari ꝗſi exigat ꝓ vno eorum vnum et ꝓ alio alterū: ſꝫ ꝓ toto aggregato. ſcꝫ ꝓ re ad vſum medij tpis ꝯceſſa cū ſui vſus renunciatōne vl' carētia exigit h̄ totū aggregatū ſcꝫ ſortē ↄ incrementū. vl' ſi ꝯcedatꝰ ꝙ vnuꝫ ꝓ vno. ſ. ſortē ꝓ ſorte et incrementū ꝓ vſu medij tpis: tn̄ ꝑ hoc nō attēptat eas ſepare. ſꝫ ꝓ q̄nto ſors reſtituēda nō equalebat rei mutuate capte cū inſeꝑabiliter ſeſe cōcomitante. ſcꝫ cū vſu medij tpis ↄ carentia illiꝰ vſus ex ꝑte mutuātis. iō ſupꝫ h̄ exigit incrementū vt fiat equalētia. ſicut ſi albedo ſit inſeꝑabilis a cigno: ↄ emēdo cignuꝫ attendatꝰ tā ſubſtātia ꝗꝫ albedo eiꝰ. ↄ emēſ nō det ſufficiens p̄ciū ꝓ ſubſtātia cigni ſimul capta cū albedīe: ita ꝙ ſolū ſubſtātia ſit ꝑ tale p̄ciū appreciata ↄ non eiꝰ albedo. et iō emens exigat adhuc aliquantū vltra quatenus etiā albedo apprecietꝰ nō diceretꝰ ob hoc attemptaſſe ſeparationē cigni et albedinis.

Ad octauam diceretꝰ ꝙ deficit dupliciter. Primo. qꝛ ſi ꝯcluderet: etiā ꝯcluderet ꝙ ille peccaret q̄ calcio vtitꝰ ad ponendā pecuniā ſibi. qꝛ vtitꝰ calcio ad aliuꝫ finē ꝗꝫ ad illū ad quē eſt ordinatꝰ. Scđo: qꝛ dupliciter dr̄ aliq̄ res ordiari ī aliquē finē. Uno mō tāꝗꝫ ex debito: ita ꝙ teneatꝰ vtens vti ea re in illū finē. et hoc mō ꝯceditꝰ ꝙ vtens re in aliū finē ꝗꝫ in illum ad quē eſt ordinata abutitꝰ ea. ſaltē ſi vtitꝰ ea p̄ciſe ↄ ſolū in illuꝫ aliū. al's em̄ etiā nō oporteret illud eſſe verū qꝛ ſtaret ꝙ talis res cum hoc ꝙ eſſet ex debito ordināda in vnū finē: etiā poſſet licite ordinari in aliū dummō nō negligeretꝰ ꝑmus finis. ſicut opera bona debent ordinari in gloriā dei vt ī finē: et tn̄ etiā pn̄t ordinari ī ſalutē ꝓximi dummō nō negligatur ordinatio principalis eoꝝ ī gloriā dei. Alio mō ordinatꝰ aliq̄ res in finē vt mediū ꝯgruuꝫ ad obtinendū illū finē. citra tn̄ h̄ ꝙ aſtringatꝰ q̄s vt nō aliorſum vtatur illo medio ſicut đ calcio patet. et ſic diceretur eſſe ī ꝓpoſito de pecunia ↄ alijs rebꝫ q̄s ꝯtingit mutuare. Nā ꝫ diceret aduerſariꝰ ꝙ res mutuabilis eſt ordinata ad hoc vt hō quis eā vtatur ea vel eā vendat vel vtatꝰ ea in negociationibꝫ vt inde ꝗrat ſuſtentationē: nō tn̄ per hoc pōt inferri ꝙ ſi ea aliorſum vtatur peccet. Alioquin ſi etiā aliquis vino qđ etiā eſt res mutuabilis vtatꝰ ad medicinalē ꝯfectionē aut extinctioneꝫ ignis: ↄ pecunia ad locationē vt aliq̄n fit: talis peccaret.

Ad nonam diceretur ꝙ dato ꝙ maior eſſet vera ꝓ quāto notāter dicitꝰ. pro re ↄc̄. Un̄ ſi abſolute diceret. Nullus trāſferens rem in alium debet plus ↄc̄. eſſet falſa vt ꝑꝫ in caſu tacto in ꝑmo defectu ꝑme rōnis. At tn̄ ad minorē diceretꝰ ꝙ eſt falſa. qꝛ diceretꝰ ꝙ mutuās ad vſurā exigendo plus ꝗꝫ fuerit ſors quā trāſtulit in mutuatariū nō exigit illud plus ꝓ ipa ſorte ſed ꝓ carētia eiꝰ pro tempore intermedio: ꝓ cuius refuſione nō ſufficit ſors tam tarde reſtituenda. ſ. poſt illud tēpus. Unde ratio haberet apparentiā quādo res quā mutuator exigit ſibi reſtituendā ꝓ ſua: mox ſibi daretꝰ ↄ equaleret rei tranſlate. ſecus vbi nō datꝰ niſi poſt notabile tēpus: infra qđ primꝰ dans cogitur tam re ſua ꝗꝫ re ei equiualenti reſtituenda carere. Exemplū huius ꝑꝫ in ſimili. Si quis ortū vendat ꝓ. x. floren̄. et valet. x. et nō plus: licite pōt adijcere pactum ꝙ ſi nō mox dat ſibi illos. x. ꝑ toto tpe quo nō dat liceat venditori ꝑcipere fructꝰ orti: nō obſtante ꝙ ortus nō valeat niſi. x. ↄ ꝑiculū orti ſit apud fruentē orto.

Ad decimā negaretꝰ ſcđam ꝓpoſitionē eſſe legis naturalis: nec talis eſt vera niſi addatur ꝓ merce: et tūc diceretꝰ ꝙ mutuās ad vſurā exigit incrementū ſortis nō ꝓ re mutuata preciſe: ſed etiā vt dictū eſt. At tn̄ illi euaſioni occurreretꝰ ꝑ illud qđ dictū eſt in examine ꝑme rōnis ꝙ ꝑ h̄ nō poſſꝫ aduerſarius defenſare vſurariā mutuationē tā ꝗꝫ licitā: ꝗꝫuis defenſaret mutuationē aliquam in qua recipitꝰ vltra ſortē q̄ tn̄ nō eſt vſuraria.

Ad vndecimā diceretꝰ ꝙ nō eſt ſimile eo ꝙ in ꝑmuratione vel cambio floreni ꝓ floreno dans florenū nō caret tā ſuo ꝗꝫ alio floreno ꝑ tps aliqđ notabile q̄ poſſet eis vti. ſecus in mutuo vbi ꝓ intermedio tpe vtroꝗꝫ caret q̄ tn̄ carentia eſt oneroſa

vel ſi nō eſt oneroſa attū eſt iuris ſui renū ciatiua. Sed huic euaſioni occurrerek mō tacto in pcedentis rōnis euaſione. attū rō pſens p hoc nihilominꝰ fuiſſet ipedita.

Ad duodecimā diceret ꝙ dupliciter deficit. Primo: qꝛ maioꝛ videt eē falſa. Nā emēs redditū ppetuū. x. floꝛeñ. ſup vniuerſis vel pluribꝫ obuentionibꝫ alicuiꝰ dñi vel cōmunitatis vel monaſterij expectat ppetuis tpibꝫ p ſe ꝛ ſuos vltra ꝗtitatem ſui pcij expoſiti: tot ꝛ tātas penſiones pcipere ꝙ poterit dici pceptur° certū lucrū pro pecunia quā dedit nomīe pcij. eo ꝙ pbabile eſt venditorē nūꝗ ad tantā inopiā guenire ꝗn de eiꝰ obuētiōibꝫ poſſit illa annua penſio leuari: et tñ venditoꝛ illiꝰ redditus ꝗ iō vēdidit vt ipe illa pecunia p ꝗ vēdidit vteret ī negociatiōibꝫ: nō ē certꝰ de lucro pueturo ex illī negociatōibꝫ. qꝛ negociando cū ea poterit ꝯtingere ꝙ nō ſolum nihil lucreī ſed ꝙ etiā perdat ſoꝛtē: et tñ talis emptio eſt licita vt patebit in qōe. lxxij et ſequētibꝫ. Et ibi poſſet exemplificari de emente pratū aut aliud pdiū de ꝗ veriſimiliter oī anno pcipit fructū imppetuū p ſe et ſuos heredes. Scdo diceretur ꝙ maioꝛ bñ intellecta ē vera. ſcꝫ ſi vtrobiꝗ loꝗmur eodē mō de certitudine ſcꝫ pbabili Rō. qꝛ ſi res ꝗ ꝯcedit nō eſt impoꝛtatiua lucri certi certitudine pbabili: tūc eſt parui valoꝛis et tñ ſi transferēs ab eo in quē trāſfert exigit tale ꝗd qō eſt pbabile lucrū iam exigit p illa re maius ꝗꝫ valeat. ſed tūc minoꝛ eſt falſa. Et ad pbationē dicerek ꝙ tā mutuās ꝗꝫ mutuatariꝰ eſt certꝰ de lucro certitudīe pbabili: ꝛ vterꝗ eſt aliꝗ mō etiā incertꝰ de lucro. Incertitudo ꝗdē lucri pꝫ de mutuatario ex ꝯceſſis ab arguēte. de mutuāte autem pbaī. qꝛ ſtat ꝙ mutuatariꝰ aufugiat ꝺ puincia vel pdat oīa bona adeo ꝙ nihil retineat. ꝛ ſic cedat bonis nec vnꝗ redeat ad pinguioꝛē foꝛtunā: et tūc etiā mutuans pdit ſoꝛtē ꝛ lucrū: ꝛ p ꝯñs eſt incertꝰ ſuple certitudine infallibili. Ex ꝓo vterꝗ ſit certus pbabili certitudine ptꝫ de mutuāte ex ꝯceſſis ab arguēte. De mutuatario aūt patet. qꝛ nō eſt veriſile ꝙ accipet pecuniā mutuo p negociationibꝫ exercēdis niſi cōiicenet pbabiliter ꝙ adeſſet oppoꝛtunitas negociādi vtiliter ꝛ lucroſe. ꝛ dato ꝙ vna vice nihil lucraret: tñ illa nō cōſecutio lucri poterit recōpenſari p abūdātia lucri alio tempoꝛe.

Ad tredecimā diceret negando minoꝛē. Nā aduerſariꝰ veritatꝫ diceret ꝙ mutuans ad vſurā nō exigit incrementū ſoꝛtꝫ ex illa cauſa. qꝛ ſcꝫ mutuatariꝰ p induſtriā lucraī cū ſoꝛte: ſed iō exigit. qꝛ ſoꝛs quam mutuatariꝰ poſt lapſuꝫ tpis intermedij reſtituit nō ſufficit ad ſatiſfaciendū mutuatoꝛi p ſoꝛte ꝯceſſa ꝛ p carētia eiuſdē p tps intermediū p qō ipe potuiſſet fuiſſe ea vſus ad cōmoda ſua. Scdo diceret ꝙ iō exigit: qꝛ mutuatariꝰ p ſuā induſtriā ſolaꝫ nō potuiſſet taliter fuiſſe lucratꝰ. ꝗtūcūꝗ ei induſtrioſus fuiſſet ſi pecuniā nō habuiſſet nō potuiſſet fuiſſe lucratꝰ. et ſic pecunia eſt ptialis cauſa cōſecutiōis lucri. et ſic p ꝯceſſione nō illiꝰ qō natura ſed illius qō ipe cōtulit exigit incrementū. huiꝰ ſimile pōt dari in locatiōe. Nā ſi ꝗs ꝯcedit tibi equū ſuū p ꝯtractū locatiōis vt eo labores ꝛ tu vtaris eꝗ laboꝛādo hoībꝫ p mercede diurna: tu leuabis lucrū de eodē eꝗ. ſcꝫ mercedē diurnā. et ſic p induſtriā tuā ꝗ ſciuiſti vti eꝗ. qꝛ equꝰ nullos tibi īpoꝛtaſſet fructus ſi nō ſciuiſſes p induſtriā eo vti Locatoꝛ igiī ꝗ a te exiget locagiū ñ exigit illud licite. qꝛ nō p eo exigit qō tibi natura ꝯtulit: ſꝫ p eo qō ipe tibi ꝯceſſit. ſcꝫ p eꝗ ꝗ fuit cauſa ptialis.

Ad deci mamtertiā dicerek uegādo minoꝛē. Nam etiā de facto hodie plēs tenēt ꝙ incrementū vſurariū trāſferaī ī dñium vſurarij: ita ꝙ ipm cōtrectādo cōtrectet rē cuiꝰ eſt vere dñs: licet reſtituere teneaī eꝗualēs: vt patebit in qōe. lxix. Et ad pmā pbationē dicerek ꝙ ſi mixtio voluntatꝫ ex volūtario ꝛ inuoluntario: ſeu ꝗdā coactiōe īpediret ſp ꝙ nō poſſet res ꝗ tali volūtate alteri datur trāſire ī dominiū recipiētis: tūc ſeꝗrenī mlta incōuenientia. Primo ꝙ ille ꝗ cōpelliī ad contrahendū matrimoniū cū aliꝗ p metū nō cadentē in cōſtantē virū nō trāſferet coꝛpꝰ ſuū in poteſtatē ꝯiugis: qō eſt falſum. Itē ſepe ꝯtingit ꝙ creditoꝛ bona fide habens litē cū debitoꝛe ſubit cōpoſitionē cū eo: eo ꝙ timet ſolutionē differri vel litē ꝛ ꝯſentit ꝙ debitoꝛ illud ſibi det ꝙ arbitratoꝛ dan

dum decreuerit: ita ꝙ nō absoluta volūtate ſed ſolū mixta ꝯſentit in illā tranſactionem, et ita ſeq̄ret ꝙ debitor nō poſſet retinere id qđ arbitrator omiſit decernere dādum eſſe: nec eſſet dn̄s illi9 reliq̄: eo ꝙ i ei9 retentioē nō ꝯſentit creditor niſi mixta voluntate. Itē ille q̄ importunis ꝓcib9 vict9 donat alteri aliq̄d nō trāſferret illud in illius dn̄ium. Itē q̄ neceſſitate habēdi pecuniā preſſus vēdit ſuā rē alteri: nō trāſferret rē illā i eū. Itē ſepe emptor nō ſimplr̄ pure volūtarie dat iuſtū ꝓciū ſ3 pot9 vellet dare min9: nihilomin9 vēditor efficitur vere dn̄s tot9 ꝓcij. Ad ſcđam ꝓbationē diceret̄ ꝙ dato ꝙ ꝯcludat ꝓpoſitū tn̄ nō virtute legis naturalis ſ3 v̄tute legis diuine. et ita nō h̄r ꝙ illa. xiiij. rō ſit efficax ad ꝓbādum ꝙ mutuatio vſuraria ſit ꝯ legē naturalē, q2 nō ſeq̄t̄: eſt ꝯ legē diuinā: igit̄ cōtra legē naturalē, q2 etiā in lege diuina p̄nt ꝓcipi 2 ꝓhiberi q̄ lege naturali nō ſunt ꝓhibita nec ꝓcepta. De ꝓceptis p3 in noua lege de baptiſmo ꝑcipiēdo 2 ꝯfeſſionē faciēdo. De ꝓhibitis aūt p3 i veteri lege. ſ. ꝙ nō comederēt de certis aīalib9. et ſic de alijs.

Ad deci mā quintā nō apparet euaſio quin probet ꝓpoſitū ſaltē ꝑticulariter. ſc3 i caſu vbi mutuatarius indiget forte 2 mutuator nō indiget ea. ſ3 tn̄ aduerſari9 cauillādo diceret ꝙ nō ꝓbat ꝓpoſitū q̄n in caſu q̄ neuter indiget: 2 tn̄ vn9 ab altero mutuū petit vt fit in diuitibus anhelantib9 ad inſatiabilia lucra nō eſſet ꝯ legē nature ꝙ alter alteri mutuaret ad vſurā, q2 vis illi9 rōnis tali caſui applicari nō poſſet q̄uis eſſet ꝯtra legē diuinā.

Ad decimā ſextā diceret̄ quadrupliciter. Primo ꝙ ſi ꝯcluderet: etiā cōcluderet ꝙ in caſu in q̄ datio elemoſyne (q̄ eſt etiā q̄dā donatio: et ita cōtract9 ex diuina inſtitutiōe ḡtuit9) eſſ3 ꝯſilij tn̄: nō poſſē dare eleēoſynā ad redimēdū vexatōz, qđ eſt falſū. Seq̄la ꝓbat̄ q2 iam illā datiōnē facerē emptionē et q̄ſi ꝓ mercede: q2 illa datio eſſet redēptio vexationis: et ſic eſſet emptio ceſſatiōis, q2 redēptio includit emptionē: 2 hoc talis vexationis a q̄ ali9 nō tenebat̄ ceſſare: q2 ſtat ꝙ etiā in caſu in q̄ datio elemoſyne eſt tn̄ cōſilij: mēdic9 poſſit licite petere diuitē vt ſibi det. Scđo diceret̄ ꝙ illa q̄ inſunt contractui ſunt triplicia. Quedā ſūt ei ſubſtātialia, q̄dā naturalia, q̄dā accidētalia. Homo aūt pōt licite facere ꝯtractū etiā omiſſo illo qđ ei eſt accidētale 2 etiā qđ ei eſt naturale niſi ꝓhibita ſit omiſſio illi9 naturalis. Sine aūt ſubſtantiali illius ꝯtractus nō pōt eū facere ſiue de iure ſiue de facto: ſic nec q̄s pōt facere domū ſine parietib9 2 fundamēto. Gratis aūt fieri nō eſt ſubſtantiale ꝯtract9 mutui ſ3 eſt naturale. ergo pt̄ ſaltē ſine illo naturali fieri tā de facto q̄ȝ de iure. niſi oſtendat̄ ꝙ ꝓhibita ſit omiſſio illi9 naturalis. Nō hoc illa rō nō oſtēdit niſi ipa velit recurrere ad legē diuinā ꝓhibentē. mō hoc faciēdo nō ſeq̄t̄ ꝙ actus cū tali omiſſione ſit ꝯ legē naturalē: ſed bn̄ ꝙ ſit ꝯtra legē diuinā. Maior aūt hui9 ſcđe reſpōſionis patebit diffuſi9 ifra q̄ōe. lxx. et. lxxxiij. 2 p3 exemplariť. Nā regulariter de natura ꝯtract9 emptōis eſt ꝙ merx empta ſtet in ꝑiculo emptoris: etiā ſi nōdū ſit tradita 2 tn̄ ꝑ pactū pōt fieri ꝙ non ſtet in ꝑiculo emptoris ſ3 vēditoris. Tertio diceret̄ ꝙ dato ꝙ gratis fieri eſſet nō ſolū de natura imo de ſubſtātia ꝯtc9 mutui, et ita eſſet de ei9 natura nō capiēdo naturā ꝓ cōcomitāte eſſentiā rei. ſic ridere dicim9 naturā vel de natura hoīs: ſ3 ꝓ ipa eſſentia vel ꝑte eſſentie put ꝑtendit argumentū q̄n dicit ꝙ eſt de natura 2 ſpecie ei9. tūc q̄uis nō poſſet fieri licite: imo nec de facto: tn̄ fieret ali9 ꝯtractus ſpē diſtinct9 ab illo: nec ꝑ h̄ ꝙ nō ille ſ3 ali9 i ſpecie diſtinct9 fieret peccaret. p3 in ſilī. Nā cōmodatio ꝑ qđ diſtinguit̄ a locatiōe eſt ḡtuita ꝯceſſio rei ad vſū q̄ nō eſt ei9 cōſumptio. Locatio ꝟo nō eſt ḡtuita ſ3 ꝓ mercede facta ꝯceſſio rei ad vſum q̄ nō eſt ei9 ꝯſumptio. 2 ſic differūt ſolū penes ḡtuitū 2 non gratuitū, 2 ſi q̄s equū ſuū alteri cōmodare nō velit ſ3 tn̄ locare: nō ꝓpt̄ h̄ poterit inferri ꝙ ꝗ peccet: nec taliſ tūc ꝯtractū ḡtuitū faceret ꝓ mercede vl' vēderet: ſed omitteret gratuitū, 2 loco ei9 faceret aliū ꝯtractū nō gratuitū etiā licite niſi eſſet talis 2 tāta indigētia in petēte cōmodationē ꝙ teneret̄ ei gratis ꝯcedere. Attn̄ hec tertia reſpōſio ꝯſequenter haberet dicere ꝙ ꝯtractus mutui eſſ3 diſtinct9 ſpecie ab vſurario ꝯtractu ſic cōmodatio a locatione: qđ eſt ꝯ dicta in q̄ōe. xxi. vbi dictū ē ꝙ mutuū eſt gen9 ad vſurariū 2 ad ḡtuitū

mutuū.itaqʒ ꝑ hoc ꝙ mutuū fit nō gratis nō deſinit eſſe mutuū in ſubſtātia. Quarto diceret̄, dato ꝙ in caſu in q̄ mutuū eſt ꝓceptiſu de natura mutui ꝙ gratis fiat: ſic ō natura ꝙ etiā rō natural' dictet ꝙ mutuās debeat gratis impendere. ꝛ ſic illa rō ꝓbaret mutuū vſurariū in tali caſu eſſe ↄ̄ legē naturalē: nō tm̄ ꝓpter h̄ haberet̄ ꝓbanī ꝙ i caſu q̄ mutuū ē ↄſiliȝ ſit de natura mutui ꝙ gratis fiat. ſic ſcʒ de natura ꝙ ſecluſa lege diuina: naturalis rō dictet ꝙ mutuās debeat gratis impēdere. et ſic nō ꝓbat rō mutuū vſurariū in tali caſu eſſe ↄ̄ legē nature ſicut in ſili cōmodationē in caſu ↄſiliȝ non oportet eſſe ↄ̄ legē nature ſi fiat nō gratis. hoc eſt ſi fiat ꝑ modū locationis, aut ſi fiat cū pacto ꝑmutate accōmodationis. vt ſcʒ al' ecōtra etiā ſibi tꝑe oportuno accōmodet ſilia. Eodē mō poſſet inſtari de donatione. puta: ſi q̄s donationē pecūie n̄ vult grat' facere: ſʒ ꝑ modū emptiōis. ſcʒ ꝓ merce, aut cū pacto vt al' ſilia redonet: nō ob hoc cōuincit̄ peccare, nō obſtāte ꝙ donatio ē ↄ̄tctus etiā natura ſua gratuitꝰ: niſi id in caſu q̄ donatio gratuita eſt ꝓcepti faceret. Silr̄ ↄceſſio feudalis eſt ↄtractꝰ etiā natura ſua gratuitꝰ. ita ꝙ fit nō ꝓ penſione ſʒ in remuneratione ꝛ tm̄ nō ob h̄ peccat q̄ ↄcedit alicui feudū nō gratuite ſʒ ꝓ pēſione: qḋ eſt improprie dictū feudū q̄lia hn̄t aliq̄ eccleſie q̄ a ſuis vaſallis volūt hr̄e nō ſeruitia ꝑſonalia, q2 de illis nō curāt. ſed burſalia vt aliq̄t ſaccos frumenti annuatim. vel par caponū.

Ad decimā ſeptimaʒ diceret̄ ꝙ hū ꝓbat ꝙ mutuatio vſuraria ſit pctm̄ ꝛ illicita ↄ̄ legē diuinā. ſed non ꝓbat ꝙ ſit ↄ̄ legē naturalē. et q̄n aſſumit i maiori quandā ꝓpoſitionē q̄ eſt legis natural': et in minori dicit ꝙ mutuatio vſuraria ſit ↄ̄ eandē ꝓpoſitionē: ꝛ ita infert ꝙ ḡ ſit ↄ̄ legē naturalē diceret̄ dupliciter. Primo ꝙ ſi ↄcluderet talis argumētatio: etiā ↄcluderet ꝙ q̄cūqʒ trāſgredit̄ q̄dcūqʒ ꝓceptū poſitiuū eccleſie vel pape: aut poſitiuū iuſſum patris peccaret ↄ̄ legē naturalē ꝛ diuinā: qḋ eſt falſum. Seq̄la ꝓbat̄, q2 etiā ſic argueret̄ lex diuina ꝛ naturalis dictat ꝙ ꝓceptis ſuꝑioꝝ ſcʒ eccl'ie patris ꝛ pape eſt parendū. ꝛ hic hō cōtrauenit ꝓcepto ſui ſuꝑioris ſcʒ eccl'ie pape vel patris. igit̄ peccat ↄtra legē diuinā ꝛ naturalē. Falſitas aūt ↄſequētis ꝑʒ, q2 tūc nō ieiunare in q̄dragesima: vl' nō ire in vineā in caſu i q̄ pater ꝓceperet filio: eſſet pctm̄ ↄ̄ legē diuinā ꝛ naturalē: qḋ eſt abſurdū. q̄uis ſuo mō oīa pctā ſint ↄ̄ legeʒ diuinā ꝓ q̄nto nihil eſt pctm̄ niſi q2 ↄ̄ dei voluntatē q̄ eſt lex. Diceret̄ ſcḋo ad eandē argumentationē ꝙ ex maiori de lege naturali ꝛ minori de lege diuina poſitiua vel hūana poſitiua nō ſeq̄t̄ ↄcluſio de lege naturali: ſed ſolū erit de lege de q̄ fuit minor. q2 concluſio ſeq̄t̄ debiliorē ptē ꝓmiſſarū. ſic ſi vna ē de neceſſario ꝛ altera de ↄtingēti: ↄcluſionē nō oportet eſſe de neceſſario ſʒ pt eſſe ō ↄtingēti. et ſi vna ꝓmiſſarū eſt vniuerſalis altera ꝑticularis nō oportet ↄcluſionē eſſe vniuerſalē: ſʒ pōt eſſe ꝑticularis. Ad ꝓpoſitū dato ꝙ maior illa ſcʒ, ꝙ ſi q̄s ſeruꝰ ꝛc. ſit de lege naturali: tm̄ minor q̄ ad eā partē q̄ exꝑmit̄ iuſſio q̄ dn̄s deꝰ iuſſit gratis impendi mutuū eſt de lege diuina poſitiua vt cauillādo diceret aduerſariꝰ veritat̄: ſaltē in caſu q̄ mutuū ē ↄſiliȝ, et ſic nō poterit inferri ꝙ ḡ talis in caſu mutuādo ad vſurā peccet ↄ̄ legē nature ſed bn̄ ↄtra legē diuinam poſitiuā. Scḋo diceret̄ ꝙ dato ꝙ cōcluderet i caſu q̄ mutuū eſt ꝓcepti, q2 in tali caſu iuſſit dn̄s mutuān nihil recipere vltra ſortē: nō tm̄ ↄcluderet in caſu q̄ mutuū eſt tm̄ ↄſiliȝ q̄n ſcʒ mutuatariꝰ nō indiget: puta eſt eq̄ abundās ſic mutuator vel magis, vel ſi minꝰ nō eſt tm̄ talis indigentia q̄ faciat ꝙ alꝰ teneat̄ ſibi mutuare. Sicut in ſimili ſi habeo panē ꝛ tu petas eū noīe elemoſyne ꝛ nō ſit caſus q̄ tenear eū ꝓ elemoſyna dare: poſſuʒ ꝓ illo pane q̄d exigere licet in caſu quo tenerer tibi noīe elemoſyne dare nihil poſſem exigere.

Ad decimā octauā diceretur ſimpliciter. Primo ꝙ dato ꝙ ꝓbaret mutuationē vſurariaʒ eſſe ↄ̄ legē naturalē in caſu q̄ mutuatariꝰ ē indigēs ꝛ oppreſſus: nō tm̄ in caſu q̄ nō eſt indigēs: ſʒ eq̄ abundās ꝛ abundātior q̄ʒ mutuās, ꝛ ſic ſaltē remanebit illa rō inſufficiens ad ꝓbandū oēm vſurariā mutuationē eſſe ↄ̄ legē nature. Scḋo diceret̄ ꝙ ſi etiā i caſu q̄ mutuatariꝰ eſt indigēs ↄcluderet ꝓpoſitū: tūc eq̄ ↄcluderet ꝙ ſi q̄s alicui idigēti aliq̄ re vēderet eā ꝓ iuſto ꝓcio, puta

pro.x.florenis peccaret.qꝛ emiens eſt op-
preſſus.ſcꝫ neceſſitate ꝛ indigētia illius rei
x.floreñ.et ſibi eã dando p.x.exigit ab eo
xi.floreñ.ꝛ ſic licet releuet eũ ab indigentia
rei.xi.floreñ.iñ loco illiꝰ indigentie onerat
eũ alio onere ſcꝫ.xi.floreñ.ꝛ ſic oneratũ am
plius onerat eũ ꝓ q̃to adhuc vnũ florenũ
ab eo exigit. Et ſi tu euaderes dicendo
nõ eſt ſiĉ.qꝛ ibi nõ onerat eũ onere iniq̃ ſꝫ
equiualēti.qꝛ releuãdo eũ ab indigētia rei
x.floreñ.onerat eũ nõ niſi pcio equalēti.ſe-
cus hic.Cõtra hoc diceret aduerſariꝰ veri
tatis ꝙ in caſu vſurarij exigētis xi.a mu-
tuatario cui ꝯceſſit.x.q̃bꝫ indigebat nõ ini
quo onere eũ onerat ſed equalenti.qꝛ mu
tuatariꝰ erat preſſus in decē.ꝛ ſi mutuatoꝛ
ſolũ oneraſſet eũ in.x.poſt annũ reſtituen-
dis:iam nõ reciperet equiualēs ab eo.qꝛ illi
x.poſt tantũ tps reſtituēdi nõ ſunt ita vali
di ſicut illi.x.q̃s iam habet mutuatarius ſi
eos ſibi retineret.ꝛ iõ vt fiat recõpenſatio
illiꝰ minoris valoꝛ̃ exigit vnũ floꝛ.vltra.
ſecus qñ daret ei.x.ꝛ mox ab eo ꝑ cambiũ
vel ꝑ mutuationē eſſet receptuꝛꝰ alios.x.ſi
milis bonitatis ꝛ eũ hoc aliq̃d vltra illos
decē. Tertio diceret̃ ꝙ ſi ꝯcluderet tunc
ſaltē ille vēditoꝛ peccaret:etiã ſi non ꝓali-
quãtulo minꝰ q̃ꝫ p.x.q̃ ſunt iuſtũ p̃ciũ vē-
deret.qꝛ maioꝛ illiꝰ rõnis non ſolũ dicit ꝙ
nõ debet eũ ampliꝰ opprimere:ſed addit ꝙ
etiã debet eũ releuare.hoc aũt non faceret
ille vēditoꝛ:qꝛ nõ releuaret eũ.nã licet rele
uet eũ ab indigētia illius rei.tñ exq̃ ſtatim
equiualēs p̃ciũ exigit nõ releuat ſicut ille
q̃ tollit graue onus a q̃ ab aliq̃:ſed loco il-
lius eque graue onuſ terre imponit nõ dicit̃
eũ releuare. Quarto diceret̃ ꝙ ille nõ eſt
dicendꝰ ampliꝰ opprimere oppreſſum q̃ op
preſſum ampliꝰ opp̃mit ꝑuo onere q̃ rele-
uatur ab incõparabiliter maioꝛi ꝓut ſup̃
fuit dictũ in ſc̃da ſolutiõe q̃nte rõnis.Sꝫ
ꝯ talē argueret̃ ꝙ licet cõparatiue loquen
do nõ ampliꝰ opprimat:tñ opp̃mit eũ ab-
ſolute loquēdo.ſicut ſi duo inuadãt te v-
nus cõtendit tibi vitã auferre:alter ait.niſi
dederis mihi pecuniã tuã ꝑmittã te ab il-
lo occidi.ſi ꝟo dederis mihi pecuniã tuaꝫ
te liberabo.iã ſc̃ds liberat eum a p̃mo et
nõ opprimit eũ ita dãnoſe ſic p̃mus nitebã
tur ꝛ tñ eũ opprimit.Ita poſſet dici ꝯparã
do mutuatariũ ad creditoꝛē ſuũ p̃mũ qui
cõtendit eum dãnificare in.xl.vel centum
vbi vſurariꝰ mutuãdo ſibi ad vſurã ſolũ
in vno floꝛeno intendit damnificare.

Ad decimã nonã diceret̃ p̃i
mo.dato ꝙ ꝯclu
deret in caſu mutuatiõis vſurarie in q̃ mu
tuatariꝰ eſt indigēs ꝛ mutuãs abundãs ñ
tñ in caſu q̃ vterq̃ eſt abundãs eq̃:vl̃ mu
tuatariꝰ magiſ abũdãs. Sc̃do diceret̃ ꝙ ſi
etiam in caſu quo mutuatarius eſt indi-
gens ꝛ nõ mutuatoꝛ cõcluderet:tunc etiã
ꝯcluderet ꝙ iudex peccaret occidendo re-
um mortis.quia ſi iudex eſſet in illo rea-
tu ꝛ reus in illa iudiciaria p̃tate vellet etiã
diſcreta volũtate ꝙ aliꝰ eũ nõ occideret.qꝛ
hoc volēdo:imo petēdo nõ peccaret.quia
etiã reus mortis põt petere veniã:imo au
fugere ſaltē ante ꝓlationē ſnĩe qñ nõ iura-
uit nõ fugere.Tertio diceret̃ ꝙ maioꝛ ꝓut
eſt legis nature dꝫ ſic intelligi.q̃d tibi fieri
nõ vis volũtate nõ ſolũ diſcreta:ſꝫ etiã vo
luntate ſequēte iudiciũ rõnis p̃ceptiuum
vel ꝓhibitiuũ:alteri nõ facias.puta.ſi ego
vellē ꝙ tu ñ faceres mihi iniuriã:ita ꝙ rõ
mea recta dictat ꝓhibitiue te hoc mihi fa-
cere:tũc id debeo etiã nõ alteri velle facere
et tũc in minoꝛe petit̃ principiũ.qꝛ aduerſa
rio veritatis eq̃ eſt ignota minoꝛ ſic̃ cõclu
ſio.Diceret eñ ꝙ diues ſi eſſet i indigētia
ſaltē nõ grãdi nõ poſſꝫ velle ꝙ aliꝰ diues ſi
bi mutuaret gr̃ãſ:ſic ꝙ recta rõ ſua dictaret
ſibi ꝙ alteri eſſet ꝓhibitũ ꝛ illicitũ nõ gr̃ãs
mutuare.ſicut nec dictaret ſibi ꝙ illi alteri
eſſet illicitũ ꝙ nõ niſi ꝑ viã emptiõis alicu-
ius rei vellet dare ei pecuniã.

Ad vicesimã. Nõ apparet
euaſio ſuffi
ciens. Nã q̃uis aliq̃s dicere poſſet euadē
do ꝙ Areſto.poſuit aliq̃ nõ qꝛ rõ natura-
lis illa ſibi ſufficiēti ꝛ efficaci iudicio dicta
uerit:ſed vt vulgari opinioni ꝛ p̃cedentiũ
phoꝝ ſe ꝯformaret:ꝑ hoc tñ nõ p̃t ſatiſfie
ri p̃ dicte ꝓbatiõi.P̃rimũ ſcꝫ ꝙ p̃dicto mõ
contingeret aliquem velle euadere patet.
Nã Sco.in.iiij.di.xliij.q.ij.vbi q̃dã vo-
lebãt ꝓbare ꝙ demõſtratiue vl̃ neceſſarijs
ꝓbationibꝫ poſſet ꝓbari imoꝛtalitas anie
eo ꝙ Areſto.ꝛ alij phi eã poſuerũt:q̃ hoc
nõ poſuiſſent ſi nõ habuiſſent rõnes neceſ
ſarias ad hoc ponendũ dicit.ꝙ nõ oĩa di-
cta a phis etiã aſſertiua erãt eis ꝓbata per

rationē neceſſariā naturalē: ſed frequenter nō habebāt niſi quaſdā ꝓbabiles ꝑſuaſiones vel vulgarē opinionē ꝑcedentiū philoſophoꝝ. Vñ dicit phs. ij. de celo ꝛ mūdo. iij ca. de duabꝰ q̄ſtionibꝰ difficilibꝰ temptandū dicere qḋ videt̃ dignū eſſe reputātes ꝓmptitudinē magis imputari verecūdie q̄ȝ audacie ſi q̄s ꝓpter philiaȝ ſtare ꝛ paruas ſufficiētias diligit de q̄ maximas habemꝰ dubitatōes. hec ille. Vñ pue ſufficiētie frequēter ſuffecerūt phis vbi nō poterāt ad maiora puenire: ne ↄtradicerēt principijs phie. Et in eodem caplo de alijs aſtris dicunt egyptij ꝛ babylonici a q̄bꝰ multas credulitates habemꝰ de vnoq̄q̄ȝ illoꝝ aſtroꝝ. Vñ q̄nq̄ȝ phi acq̄eſcūt ꝓpter ꝑſuaſiones ꝓbabiles. q̄nq̄ȝ ꝓpter aſſertiōes ſuoꝝ priorū ꝑter rationē neceſſariā. Vñ etiaȝ plato et alij phi multa de ſcriptura veterꝭ teſta. furati ſunt ꝛ ſuis libris imiſcuerūt: vt diffuſe deducit Euſebiꝰ i de ꝑparatōe euāgelica. Scḋm aūt ꝓbat̃. q: Areſto. nō ſoluȝ hoc dicit. ſcȝ vſurā eſſe vituperabilē ſȝ etiā rōnibꝰ nitit̃ oñdere vt in argumēto ē deductū. et ſic nō dixit ſolū iō vt ſcȝ vt ſe conformaret vulgari opinioni ꝑcedentiū philoſophoꝝ. ſed etiā q: ad hoc ponendū fuit rōnibꝰ motꝰ. Et ſi dicat̃. nō habuit niſi q̄ſdā ꝑſuaſiones. Nā etiā rō ſua adducta in argumēto eſt ſoluta. vt videt̃ ſupᷓ i examine ſcḋe rōnis. Dicendū ꝙ ꝓbationes et rōnes ſunt cenſende ſufficiētes q̄n fiūt ſm materiā ſubiectā. cuȝ igitur materia illa ſit moralis: ſufficit ad hoc habere rationē ꝑſuaſiuā groſſam ꝛ figuralē. et ſi nō neceſſariā ꝛ demonſtratiuā ac oīno efficacē. nam diſciplinati eſt intantū certitudinē inq̄rere ſm vnūq̄dq̄ȝ genꝰ inquantū rei natura recipit. ſicut em̄ viciū eſt ↄtentū eſſe ꝑſuaſione in mathematicꝭ: et demōſtratōem exigere in moralibꝰ aut rethoricis ꝑmo ethic. Et eodē mō ad. xxj. non apparet ſufficiens euaſio.

Ad viceſimā ſecundā diceretur ꝙ mutuans ad vſurā nō vendit tps ꝓprie loquēdo ſed ſolū improprie. i. vēdit expectationem ſortis ꝑ tps intermediū. hoc eſt ꝑ illa expectatiōe accipit aliq̄d tāq̄ȝ ꝑciū vel mercedem. et hoc mō dȝ intelligi Chryſo. Nō illa expectatio nō ē tps vniuerſale nec particulare: iō nō vendit ꝓprie tps. ꝓbatio autē maioris ꝓcedit de vēdere tps ꝓprie loquēdo. et de illo mō loquendi q̄ dr̄ ꝙ vſurariꝰ vēdit tps diceret̃ etiā infra q̄ōe. lix. Et ſi arguat̃ etiā illā expectationē nō licet vēdere diceret̃ ꝙ dato ꝙ hoc eſſet verū ꝛ oſtēdi poſſet alia rōe q̄ȝ p̄nti. tñ h̄ nō ꝓbat ꝑſens rō. q: illa nō innitit̃ niſi illi fundamēto ꝙ tps vēdere capiēdo ꝓprie nō ſit licitū: ꝛ hoc mō eſt ad ꝓpoſituȝ ideo ſufficit oñſum eſſe illā rationē nō eſſe ſufficientē.

Ad viceſimā tertiā diceret̃ ꝙ maior ē vera de rapina ꝓprie capta: nō aūt capiendo generaliter ꝑ q̄cunq̄ȝ ꝓhibita adeptiōe rei aliene. q: ſtaret ꝙ aliq̄ adeptio rei aliene eſſet nō niſi ↄ̄ legē diuinā poſitiuā vel humanam poſitiuā. et ſic eſſet illicita: et per ↄñs eſſet rapina generaliter capiēdo: et tñ non eſſet ꝓpter hoc ↄ̄ legeȝ naturalē. et illo mō diceret aduerſariꝰ eſſe in ꝓpoſito. dicēs ꝙ vſuraria mutuatio eſt illicita ex lege diuina poſitiua eā ꝓhibēte. et iō eſt rapina generaliter capta. nō tñ inferri pt ꝙ ḡ ſit contra legē naturalē. Scḋo diceret̃ ꝙ dato ꝙ Ambro. etiā vellet ꝙ eſſet rapina talis q̄lē lex naturalis dānat: ꝛ ita inferret̃ ꝙ vſura eſſet ↄ̄ legē naturalē: tñ hoc nondū eſſet ratione efficaci oñſum ſȝ ſolū autoritate dicē

Ad viceſimā quartā (ns. diceret̃ eodeȝ mō ſicut iam ſcḋo dictū eſt ad ꝑcedentem ꝓbationem.

Ad viceſimā quintā. nō apparet ſufficiēs euaſio apud catholicū. q: q̄uis etiā ñ ex rōe ꝓbet̃ i illa ꝓbatiōe mutuationē vſurariā eſſe ↄ̄ legē naturalē: tñ ex autoritate generalis ↄcilij hoc ſatis videt̃ ꝓbari. q: ↄciliū tacite inſinuat eiꝰ ꝓhibitionē eſſe moralē ꝛ nō iudicialem nec ceremonialē. ꝛ ꝑ ↄñs eſt de lege naturali. q: quicq̄d eſt ꝑcepti moralis veterꝭ legis eſt etiā legis naturalis ſuo mō. ſcȝ ſtricte vel large capte. ꝛ ꝑ hec ptȝ ſufficienter deducta tertia ps ↄcluſiōis Quarta ꝟo ps ↄcluſionis ptȝ: q: alique ex eis ſunt efficaces apud catholicū. puta. xx. xxiiij. ꝛ. xxv q: catholicꝰ hȝ etiā tacita dicta ↄcilioꝝ acceptare. habet etiā acceptare ſniam ſ. Ambroſij: vbi ei nec cōiter ↄtradicit̃: nec aliq̄s rationē ſufficientē hȝ ad oppoſitū, vt patet

in.c.ſancta romana.diſt.xv. ſecus vbi ratio ſufficiens haberet ad oppoſitū.vt patz in.c.ego.et noli. ꝛ negare.diſ.ix. Alique etiā ex eis apud alios ꝗ̄ catholicos apparent ſufficiētes vt.xx.ꝗ apud recipiētes doctrinā Ariſto.videt ſatis ꝓcedere vt ibidē dictū eſt. Alique etiā ex eis apud innitētes lumini naturali ſatis cōuincunt ſaltē aliquam mutuationē vſurariā eſſe ꝯtra legez nature illicitā.ſcʒ illā in qua mutuatarius eſt indigēs ſozte illa ꝛ mutuās nō indiget vt patuit de.xv.et etiā de.xviij. Et de prima rōne omittēdo quandā determinationem poſitā in maiori ꝛ minori ꝓut ibidez patuit. Iſte igit ſex rōnes ſunt ceteris meliores ꝛ ſufficiētes in iſta materia morali in qua nō requirit demōſtratio.ſed ſufficit ꝓbabilis oſtenſio vt ptz p phm.i.ethicoꝝ. Cetere etiā ꝓbationes aliq̄ ſunt apparētes licet patiant aliq̄s euaſiones aliqn̄ cauillatorias aliqn̄ legitimas vt patuit. Et hec de pſenti queſtione ſufficiāt.

Queſtio. XXIIII.

Utrum ante legez

euangelicā iudeis fuerit peccatū mutuare ad vſurā hoībus ſiue ſue ſiue alterius nationis.et an idem iudiciū ſit de iudeis a tēpore legis euangelice vſqʒ hodie. Solutio q̄ſtionis ſtat in q̄tuoz ꝯcluſionibꝫ.

Prima concluſio. Iudeis añ legem euangelicā fuit peccatum mutuare ad vſurā hoīnibꝫ ſue nationis.ſcʒ iudeis:vel melius iſraelitis. Capio eñ iudeū hic p ſuo genere.ſcʒ p iſraelita:qḋ eſt genus ad iudeū. Omnis eñ iudeus eſt iſraelita nō ecōtra. nec oēs iudei q̄ hodie ſunt:ſunt iudei ꝓprie loquēdo de tribu iuda.ſed aliq̄ de tribu leui:aliqui de tribu beniamin. Probat cōcluſio. Iudei ante legē euangelicā ſubfuerūt legi moſayce.mō illa eis ꝓhibet ne mutuēt ad vſuraz hoīnibꝫ ſue nationis.igit. Minoꝛ pbat dupliciter. Primo.nā Deutero.xxiij.dicit Nō fenerabis fratri tuo ad vſurā pecuniam vel aliā rē. Scḋo pbat. qꝛ Leuit.xxv. dicit. Ne accipias a fratre tuo vſuras:nec amplius ꝗ̄ dediſti.ꝛ paulo poſt. pecuniā tuā nō dabis ei ad vſurā:ꝛ frugū ſupabūdātiā nō exiges. Mō p frēs itellexit moyſes ad minus hoīes natiōis iſraelitice.qꝛ oēs tales ab vno patre.ſcʒ Jacob deſcenderūt q̄ ꝛ iſrael dictus eſt. Et dꝛ notanter ad minus. Nā etiā aliqui nō deſcendētes ab iſrael:nec exiſtētes de iſraelitica natiōe etiā vocabant fratres populi iſraelitici.puta idumei:q̄ deſcenderūt ab Eſau frē ipſꝰ Jacob. Unde Deutero.xxiij.dic moyſes ad populū iſrael. Nō abominaberis idumeum:qꝛ frater tuus ē. Ex quo ſequit corelariū ꝙ iudeo nō licuiſſet etiam idumeis mutuare ad vſurā:licet nō eſſent nationis iſraelitice:nec erāt fideles. deſcenderāt tñ ab vno auo.ſ.ab iſaac a q̄ Jacob et Eſau pceſſerāt:de quibus iſraelite ꝛ idumei deſcenderunt.

Secunda ꝯcluſio. Iudeis añ legem euangelicam peccatū fuit mutuare hoīnibꝫ ad vſuraz etiā alterius nationis. puta gentilibꝫ:etiā quibuſcūqʒ. Probat q̄nqʒ rōnibꝫ. Prima: qꝛ ante legē euangelicā ſubfuerūt legi diuine nō tm̄ vt illa fuit tradita in libris legalibꝫ moyſi:ſed etiā vt tradita eſt ī libris ꝓphetaꝝ.mō vt ſic lex diuia ꝓhibet eis mutuationē vſurariā reſpectu cuiuſcūqʒ hoīnis.igit. Minoꝛ ꝓbatur. Nam Ezech. xviij.decernit deꝰ ad vſuram mutuare eſſe mortale peccatū nō diſtinguēdo cuicūqʒ hoīni id fiat.et idem facit in libro pſalmoꝝ vt deductū ē ī qōe.xxij.ꝯcluſione tertia.ſicut etiā ibidē fuit gloſa hebraica allegata.in qua habet ꝙ etiā pſalmiſta loquit de vſura reſpectu gentiliū. Secundo ſic Euſebiꝰ ceſarienſis epūs quē Hieronymꝰ in tractatu de eccleſiaſticis tractatoribꝫ clauem ſcripturarū ꝛ cuſtodē noui teſtamēti vocat in.viij.lib.de p̄paratione euāgelica ca.ij.vbi ponit p̄cepta legis moſayce ſimpliciter ꝛ indiſtincte intelligit moyſen ꝓhibuiſſe iudeis ne fenus exercerēt:ſic eñ inquit in fine illiꝰ cap. Nō tollas qḋ nō depoſuiſti:nō tangas alienū:nō mutues fenore. Tertio ſic. Si nō fuiſſet eis peccatum maxime iō.qꝛ eis diſpēſatiue ꝯceſſuz fuiſſet ſaltē in libris legalibꝫ moyſi ꝙ poſſent mutuare ad vſurā gentilibꝫ.iuxta illō Deutero.xxiij. Nō fenerabis fratri tuo ad vſurā ꝛc.et infra ſed alieno. Sʒ ex h̄ textu p̄dicta diſpēſatiua ꝯceſſio nō habet.igit. Minoꝛ pbat.qꝛ ad illuʒ textū dupliciter

reſpondet. Primo ꝙ moyſes ibi eis nō cō-
ceſſit verā vſurariā mutuationē ſcḋm ꝙ talē
ſed ſimilitudinariā, vtputa, ſi debes mihi
vnū florenū quē iniuſte: puta ꝑ rapinā vel
aliter detines me inuito: mutuo tibi. x. vt vl-
tra ſortē reddendā des mihi dimidiū flo-
renū vel vnū florenū quaten⁹ mihi debitum
recuperē in ꝑte vel in toto, hec mea mutua-
tio eſt ſimilitudinaria mutuatio vſuraria:
ſed nō eſt vere talis. qꝛ licet mutuem ſpe re-
cipiēdi aliqḋ vltra ſortē nō tn̄ rōne mutuatio-
nis aut recipiēdi qḋ mihi idebitū: ſꝫ aliqḋ
alia rōne, ſcꝫ qꝛ ea res al's eſt mihi debita.
Ita in ꝓpoſito gētiles cohabitātes in terra
ꝓmiſſionis detinebāt iniuſte terrā iſtā, q̄a
terra iſta a deo erat data filijs iſrael: vt igi-
tur recuperarēt ſaltē in ꝑte rem eis debitā:
poterāt eiſdē mutuare ſpe recipiēdi aliqḋ
vltra ſortē non rōne mutuatiōis nec aliqḋ
eis indebitū ſed debitū. qꝛ eis a deo datū.
Itē vita taliū gentiliū erat data in manus
iſraelitaꝝ: ſic ꝙ autoritate dei poterāt eos
occidere: ita etiā autoritate dei poterāt eis
licite oīa bona eoꝝ auferre. ſicut igit̄ bello
illa abſtuliſſe potuiſſent: ita mutuatione ꝑ-
dicta ſpe recipiēdi qḋ nō rōne mutuatiōis
et eis indebitū: ſed qḋ a deo eis cōceſſum
et rōne illi⁹ cōceſſionis. Et talis vſuraria
mutuatio etiā licita eſt hodie xp̄ianis in ſi-
mili caſu, vt etiā patebit infra. xlij. qōne. et
fundat̄ in. c. ab illo. xiiij. q. iiij. Et forte ꝓter
alias cauſas etiā ꝓpter ex illa cā iudei ho-
die arbitrant̄ ſibi licere exercere vſuras cō-
tra ſubiectos romano impio: eo ꝙ illi eis
abſtulerūt locū ⁊ regnuꝫ. ⁊ ſic eis videtur
ꝙ ſint eis obligati ad ſatiſfactionē: neſcien-
tes hi miſeri iuſte eos ꝑdidiſſe regnum qn̄
regē ꝓpriū occiderūt. Sed ꝯtra hanc ſo-
lutionē arguit̄. hanc eandem eis ꝯceſſit re-
ſpectu gentiliū: quā ꝓhibuit eis reſpectu
cōfratrum. ſed verā ꝓhibuit reſpectu con-
fratrū: igit̄ verā ꝯceſſit reſpectu gentilium.
Dicendū: maior eſt vera ꝙ eandē cōceſſit i
genere ⁊ q̄ ad aliq̄: nō aūt eandē in ſpecie ⁊
ꝑ oīa. Nā in hoc ꝯueniunt ambe ꝙ vtraqꝫ
eſt mutuatio ⁊ in vtraqꝫ recipit̄ aliqḋ vltra
ſortē. Sed differūt: qꝛ in vna accipit̄ aliqḋ
rōne mutuatiōis ⁊ qḋ indebitū, in alia aūt
nō accipit̄ qḋ rōne mutuatiōis ſꝫ alia rōe.
et accipit̄ qḋ debitū. Scḋa ſolutio ꝑnci-
palis ad textū ꝓ iudeis allegatū ē ꝙ moy-
ſes ibidē mutuationē vſurariā nō eis ꝯceſ-
ſit ꝯceſſiōe diſpēſatiua q̄. ſ. tollit culpā: ita
ꝙ deobligauerit eos a culpa incurrenda:
ſed tn̄ eis eā cōceſſit ꝯceſſione ſimpliciꝫ to-
lerantie: q̄ mō q̄s ꝯcedit mala aliqua ſub-
ditis ꝓ quāto eos nō punit ſꝫ impunitos
trāſire diſponit ꝓ pn̄ti relinquēdo eos pu-
nitioni diuine in foro dei. et hoc iō vt vitet̄
in eis malus maiū qḋ oꝛiret̄ ſi id malū in
eis nō toleraret. nā iudei ob auariciā ſuā
vſuras accepiſſent a iudeis deū colentibꝫ
et etiā a gentilibꝫ. ideo moyſes vt reſtrin-
geret eoꝝ auariciā ꝓ ꝑte vidēs ꝙ ipſam in
totū nō poterat tollere ꝑmiſit vt vſuras ac-
ciperēt a gētilibꝫ qḋ min⁹ graue ē q̄ꝫ ſi acce-
piſſēt a iudeis deū colētibꝫ. Que aūt illarū
ſolutionū ſit verioꝛ patebit in ſequētibus
dictis. Attn̄ q̄cūqꝫ earū detur ptꝫ ꝙ ex ꝑdi-
cto paſſu Deutero. nō habet̄ ꝙ mutuatio
vſuraria reſpectu gentiliū fuerit iudeis tā-
q̄ꝫ licita ꝯceſſa a moyſe. Et ꝯfirmat̄. Nam
Exo. xxij. dr̄. Si pecuniā mutuā dederis
populo meo pauperi q̄ habitat tecū: non
vrgebis eū q̄ſi exactoꝛ: nec vſuris opprimes.
Ubi dicit Rabbi Salomon. ꝑ hoc ꝙ di-
cit: populo meo pauperi. nō excludit gen-
tilem: ſed dat̄ intelligi ꝙ prius ⁊ in minori
neceſſitate debet iude⁹ mutuare iudeo q̄ꝫ
gētili. Et vbi in lr̄a nr̄a dr̄. nec vſuris opp̄-
mes. in hebreo habet̄. nec morſum pones
ſup eū. Ubi ſcḋm Rab. ſalo. ꝑ morſuꝫ intel-
ligit̄ vſura: ⁊ hoc ex illa rōne. qꝛ ſic̄ ſerpēs
moꝛdens in ſilētio parū ꝑcipit̄ vel ſentit̄ i
ꝓncipio: ſed poſtea inflat̄ homo ⁊ diffun-
ditur effect⁹ illi⁹ morſus ꝑ totū corpus: ſic
vſure malū nō ſentit̄ in ꝓncipio: ſꝫ poſtea
aſcēdit ad ſummā magnā ⁊ deuorat totā
hoīs ſubſtātiā. Hec ille. Ex qbꝫ etiā hr̄ ꝙ
etiā ſcḋm illū doc. dare ad vſurā gentilibꝫ
eſt ꝓhibitū iudeis ex illa lege. Exo. xxij.

Quarto ꝓbat̄ illa ꝯcluſio. Dato ſed nō
cōceſſo ꝙ moyſes eis illā ꝯceſſiſſet etiā di-
ſpenſatiue: tn̄ poſtea illa diſpēſatiua ꝯceſ-
ſio fuiſſet a deo reuocata in libris ꝓpheta-
rum ſup̄ allegatis in qbꝫ indiſtincte de⁹ de-
cernit vſurariā mutuationē eſſe illicitā. et
ita ſaltē illa eis fuiſſet reſpectu gentiliū illi-
cita a tpe ꝓphetarū ꝑdictoꝝ. Quinto ſic.
Illud qḋ eſt ꝯtra legē nature fuit iudeis
peccatū ante legē euangelicā: niſi deſup a
deo habuerint diſpenſationem. mutuatio

vſuraria eſt contra legem nature reſpectu cuiuſcūqꝫ hominis. igitur ante legē euan-
gelicā fuit eis peccatū: niſi a deo habue-
runt diſpenſationē. Maior nota. quia illa
omnes ligat. minor patet in qōe. xiij. con-
cluſione prima. Modo deus nō diſpen-
ſauit cum iudeis ſup illo vt probatū eſt in
tertia ꝓbatione. igitur Dicitur notanter
in maiore: niſi deſup a deo ꝛc. Nam ante
legem euāgelicā: imo añ legē moſaycam ꝛ
tpe legis moſayce licuit quibuſdā habe-
re plures vxores ſimul. quod tñ eſt cōtra
legē nature vt alibi deduci habet: ſed hoc
fuit ex diuina diſpenſatiōe exhibita eiſdē
vt Abrae: iacob: dauid: helchane. j. Reg.
j. Similiter pꝫ de repudio vt infra dicet.

Circa autem ſecundam

ſolutionē tactā in tertia ꝓbatiōe no-
ta hic duo dicta et quattuor argumēta.

Primū. ſecunda ſolutio videt improba
bilis in hoc ꝙ exponit illud dictum moyſi
de ꝑmiſſione vere vſure quā dicit euꝫ tm̄
permiſſione ſimplicis tolerantie eis ꝑmi-
ſiſſe. ꝓbatur ſex ꝓbationibꝰ. Primo ſic. nā
imprudenter videt actum ſi legiſlator ali-
quos actus deteſtabiles (quos etiā culpa
biles vellet eſſe) expreſſe in ſua lege diceret
ſe velle ꝑmittere ꝛ ſup eis cōcedere tempo
ralem impunitatē. ſufficere eñ debebit ta
li prudenti legiſlatori facto ꝯcedere impu-
nitatē: nō aūt verbo eam in lege pollicēdo
Secūdo probat idem. Nam ſimile foret
dictū ſicut ſi moyſes dixiſſet. nō adultera-
bis: ſed fornicaris. i. ꝓhibeo tibi adulteriū
etiā ſub culpa ꝛ pena in foro dei. ſed ſi vti
qꝫ id vitare nō vis minus malū eſt ꝙ for-
niceris. qḋ etiam licꝫ ſit culpabile: illud tñ
punire in foro humano nō volo. ſed illud
eſſet incōgruum ꝛ indecēs: igitur Tertio
quia talis legiſlatio eſt cauſa magni erro-
ris ī populo: ꝑſertim qñ legiſlator legem
rudi dat populo: qm̄ ex hmōi forma eque
credet ſibi ſcōm ſimpliciter cōceſſum ſicut
credit ꝙ ſibi ſit tm̄ impunitas temporalis
cōceſſa. Quarto. qꝛ ex hmōi aſſecutione
tꝑalis impunitatis occaſionabit populuſ
ad tāto citius cōmittendū tale delictum
Quinto: qꝛ ħ fuiſſet dicere ꝙ moyſes ꝑ-
miſiſſet eis ire ad dānationē nō demōſtrā
do eis illā viā eſſe damnatiōis cuius op-
poſitū requirit ad ſpeculatorē. qꝛ Ezech.
xviij. ꝑcipitur ſpeculatori ꝙ denūciet gla-
diū venietē ꝛc. Sexto: qꝛ ſi illud dictū: fe-
nerab alieno. ītelligeret ꝑmiſſiue ꝑmiſſiōe
ſimplici ꝛ nō tollēte culpā: ſequeret ꝙ de
plurimis paſſibꝰ in ſcriptura in ꝗbus etiā
dicit: facies ħ: nō eſſemꝰ ſecuri ſi illi paſſuſ
eſſent de re licita vel nō. imo dici poſſet de
ꝗlibet tali vel plurimis talibꝰ ꝙ tale quid
agendo de ꝗ ſcriptura ſic dicit. Fac hoc vł
illud: nihilominus peccaremꝰ. qꝛ diceret
ꝙ tale dictū: fac hoc. antelligeret ꝑmiſſiue:
ꝑmiſſione ſimplicis tolerātie. patet aſſum
ptum a ſimili. Nā beatꝰ Augꝰ in epl'a qua
dam ad Hiero. (et habet. ix. di. c. ſi ad ſcri-
pturas ſacras) dicit ſic. Si ad ſcripturas
ſacras admiſſa fuerint officioſa mendacia
ꝗd in eis remanebit autoritatis. q. d. nihil
Et hoc ideo eſt. qꝛ quecūqꝫ autoritas ad-
ducat ad repellendū hereticū: reſpōdebit
illud eſſe dictū mendaciter ꝛ ioco ſe: ſicut ꝛ
illud alibi. ergo a ſimili ſic erit hic. Se
cundū dictū. Male ꝓferunt quidā ſcḋam
ſolutionē ꝓme. Nam ſecūda eſt improba
bilis. ꝓma aūt ꝓbabilis ꝛ fundata. Scḋo
qꝛ tales ꝓferentes ſecundā prime: addunt
ꝙ ꝗuis moyſes tali ꝑmiſſione ſimplicis
tolerantie ꝛ cōparatiua ꝑmiſerit eis illud
peccatū cap. xxiij. tñ in cap. xxviij. illā ꝑ-
miſſionē reuocauit: qḋ ſic oſtendūt. Nam
Deutero. xxviij. ait ſic. Fenerabis gentibꝰ
multis. tu aūt fenus a nullo accipies. In
hoc inquā ꝙ de gentibꝰ loquēs ſubdit di
cens. Tu aūt a nullo ſupple gentili vel he-
breo accipies fenus. id ē vſurā. ꝓhibuit il
lud eis qḋ prius permiſit: et ſic reuocauit.
Item in eodē ca. Aduena id ē gentilis fe-
nerabit tibi: tu aūt nō fenerabis ei. Con-
tra inquā hūc modū dicendi arguitur du
pliciter. Primo ſic. Nemo reuocat aliꝗd
niſi ponat reuocatum in aliuꝫ ſtatū ꝗꝫ fue
rit ante. Sed mutuatio vſuraria per te nō
fuit eis in ca. xxiij. ꝑmiſſa niſi permiſſione
tolerantie et nō fuit eis cōceſſa diſpenſati-
ue quo ad culpam quin voluerit eam eis
eſſe ꝓhibitam quo ad culpam ꝛ penaꝫ in
foro dei. Si igitur nec in. c. xxviij. eam ꝓ-
hibet nō adijciendo penam temporalē ſi-
cut et nullam adiecit in ca. xxviij. igitur nō
ponit illā in aliū ſtatū ꝗꝫ prius fuerit. Se
cundo ꝓbat. qꝛ ſic dicētes nō intelligūt ver

ba moyſi in ca.xxviij. Nam cū ait. Tu aūt a nullo fenus accipies: nō capit̄ fen⁹ p vſura: ſed p̄ceſe p mutuo. qḋ p̄tz. nam p̄cedēs verbum: ſcȝ fenerabis gentib⁹ multis. non capit̄ p exercere vſurā: vt ſic dicentes met dicūt. ſȝ accipit̄ p̄ceſe p mutuare. Vn̄ etiā fenero as. nō ſignificat ſemp mutuare ad vſuram: ſed ſignificat mutuare ſiue hoc ſit ad vſurā ſiue non. qḋ patet. Nam Hieronymus grāmatice peritiſſim⁹ in tranſlatione ſua ad fenerare addit dicēs in cap. xxiij. Non fenerabis ad vſurā. ergo. Secūdo quia illa verba nō debēt legi p̄ceptiue vel p̄hibitiue quaſi moyſes ibi aliq̄d eis p̄ceperit vel p̄hibuerit ſȝ p̄phetice. Voluit ei dicere. ſi ſeruaueris legē dei: tanta tibi erit diuitiarū abundantia vt multis gentib⁹ poſſis mutuare: etiā gratuite. et q̄ tu nō indigebis mutuo cuiuſcūq̄. Nam in illo capitulo tractat p̄mo de bn̄dictionib⁹ venturis ſup obſeruatores legis. Secūdo tangit maledictiones ſuper tranſgreſſores.

Tertio: q: in alio paſſu eiuſdē capituli. ſ. aduena fenerabit tibi: tu aūt nō fenerabis ei. iterū nō loquit̄ de vſura ſȝ de mutuo p̄ceſe. nec etiā ibi loquit̄ p̄hibitiue ſed p̄phetice. vt ſit ſenſus. ſi nō ſeruaueris legeȝ dei ad tantā egeſtatē venies q̄ cogeris mutuum recipe a gentili: ⁊ tu nō poteris ei mutuare. Unde capitulū. xxviij. eſt capituluȝ maledictionū ⁊ benedictionū q̄s moyſes p̄phetice denunciauit populo iſrael nō ſeruanti ⁊ ſeruāti legē dei. Et ex his p̄nt rep̄hendi aliq̄ dicta Panor. in. c. poſt miſerabilem. vbi recitādo motiua iudeoꝝ. dīc q̄ ipi putāt ſibi licere vſuram exercere cōtra chriſtianos p id qḋ habet̄ Deutero. xviij. Fratri tuo nō fenerabis. q: dicūt q̄ cōtra gentes liceat fenerari: et reſpondendo ait. Nō obſtat hec autoritas. q: illa non facit niſi per ꝯtrariū ſenſum: et argumentum a cōtrario nō valet vbi ꝯtrariū eſt alibi expreſſum. Hec ille. Deficit em̄ hic dupliciť Primo: quia nō habetur Deutero. xviij. qḋ allegat. ſȝ Deutero. xxiij. habet̄ et hoc ſic. Non fenerabis fratri tuo ad vſuram ⁊c. et infra ſubdit̄. ſed alieno. Secūdo: q̄a male ſoluit. Nam autoritas p̄dicta nō tm̄ facit ſm iudeos p eis p argumentū a contrario ſenſu. q: nō tm̄ dicit̄ ibi: non fenerabis fratri tuo ad vſurā. ita vt oporteat arguitiue ibi elicere deū conceſſiſſe eis vſurā cōtra gentiles. q: etiā illud qḋ p argumentum a ꝯtrario ſenſu eſſet inferendū ponit̄ cōſequenter expreſſe ibi cū ait. ſed alieno. Vn̄ oportet aliter reſpōdere illi eoꝝ argumento q̄ ipe reſpōderit. ſcȝ mō dicto ſup.

Cōtra p̄mū dictū

arguit̄. Repudiare vxoreȝ ex alia cauſa q̄ ex cauſa fornicatiōis: ⁊ maxie ex illa: q: nō placet in oculis viri: eſt cōtra legē nature ⁊ tn̄ moyſes illud permittēdo p̄miſſione ſimplicis tolerātie expreſſit eandē p̄miſſionē v̄bo in lege ſua dicēs Deut. xxiiij. Si acceperit hō vxorē ⁊ habuerit eā ⁊ nō inuenerit gratiā an̄ oculos ei⁹ p̄pter aliquā feditatē ſcribet libellū repudij et dabit in manu ill⁹ ⁊ dimittet eā d̄ domo ſua. ergo nec reputandū eſſet imprudēter actū ſi vſuraȝ exiſtentē ꝯ legē nature iudeis p̄mittendo p̄miſſione ſimplici expſſiſſet illā p̄miſſionē v̄bo in lege ſua: ⁊ p ꝯſequēs fundamentū p̄mi dicti eſt nullū. Minor nota. maior p̄bat̄. q: matrimoniū debet eē indiſſolubile et etiā q: cū ad paria iudicent̄ vir ⁊ vxor q̄ ad legē matrimonij: ſm legem naturalē eq̄ deberet mlier repudiare poſſe virū ex q̄cūq̄ cauſa: qḋ tn̄ nō licebat. ⁊ etiā p̄tz. q: xp̄s Matth. xix. ſtatuit repudiū tale eē illicitū in q̄ ſtatuto d̄r reduxiſſe matrimoniū ad legē naturalē. Dicendū ꝯcedēdo maiorē ⁊ negādo minorē. Nā moyſes autoritate diuina ipis iudeis p̄miſit repudiū nō tm̄ p̄miſſione ſimplici tolerātie: imo cōceſſione diſpēſatiua q̄ ſcȝ etiā tolleret̄ culpa repudij. ſic q̄ iudei repudiādo nec incurrebant penā nec culpā apud deū: deo deobligante eos ab obſeruātia leḡ natural' i hac pte et hoc fecit ad euitandū mai⁹ malū. ſ. ne cū iudei nō poſſent vxores exoſas repudiare eas poti⁹ occiderent q̄ retinerēt. ⁊ iō nimirū q̄ illā p̄miſſionē expſſit in lege ſua. Et ſi arguat̄ ſaltē plurimi theologi tenēt q̄ illa p̄miſſio repudij fuerit ſimplex tm̄ ⁊ non deobligatoria a culpa. Dicendū: verū eſt: ſed ꝯtraria opinio iam poſita videt̄ verior vt patet intuenti rōnes Sco. in. iiij. diſt. xxxiij. vbi p̄bat illā partē ⁊ eam defendit ꝯtra rōnes ad oppoſitū. Petrus etiam de palu. in q̄rto ſuo dicit illā veriorē videri. Et ſi replicetur. Sicut ergo deus potuit

cõtra legem naturalẽ diſpenſando ↄcedere iudeis repudiũ cõceſſione diſpenſatiua pſeruante a culpa ⁊ pena: ita etiam potuit cõtra legem naturalẽ ꝓhibentẽ vſurã reſpectu cuiuſcũqꝫ diſpenſando eam cõcedere iudeis ↄceſſione diſpenſatiua pſeruãte a culpa ⁊ pena. Dicendũ. cõcedo ꝙ potuit: ſed de facto nõ fecit in vſura: ſicut ĩ repudio. In multis em̃ lege naturali ꝓhibitis poſſet diſpenſare: ſed nõ fecit nec facit in omnibꝫ. Et ſi replicet. Cum circa vtrũqꝫ potuit diſpenſare: vñ ergo negas eum diſpenſaſſe de vſura: ⁊ tñ ↄcedis eũ diſpẽſaſſe de repudio: cum tñ textus ſaltẽ ſufficienter vtrũqꝫ eque videat ↄceſſiſſe. Dic ꝙ hoc ſumit ratio diuerſitatis. qꝛ lib: i. ꝓphetarũ q̃ in nõnullis declarãt legales repetũt cõceſſionẽ repudij: vt pꝫ Malach. ij. q̃ fuit vltim⁹ ꝓphetarũ: vbi dr. Si odio habueris eam dimitte eã. Sed oppoſitũ fit de vſura. nam lib: ꝓphetarũ damnant vſurã: etiã indiſtincte nihil excipiẽtes vt allegatum eſt. igitur.

Tertia concluſio.

Iudeis a tpe legiſ euãgelice nũqꝫ fuit licitum mutuare ad vſurã: etiã hominibꝫ alterius nationis vel pfeſſionis. vtputa chriſtianis. Probat quinqꝫ rõnibꝫ. Prima eſt. Iudei a tpe legis euãgelice tenent eidẽ legi ſubeſſe. ſed illa ꝓhibet mutuationẽ vſurariam reſpectu cuiuſcũqꝫ hoĩs ⁊ etiã ipſis iudeis ipam ꝓhibet: igit cõcluſio vera. maior probat. quia eis p̃ceptum eſt audire legem meſſie: audire inquã p obedientiã. qḋ tangit Deutero. xviij. vbi deus loquens de ꝓpheta legiſlatore. ſcꝫ de meſſia eis futuro dicit. Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrũ ſuorum ſimilẽ tui: ⁊ ponam verba mea in ore eius: loqueturqꝫ ad eos omnia q̃ p̃cepero illi. qui autẽ v̾ba eius q̃ loquet in nomie meo audire noluerit ego vltor exiſtam. Modo lex euangelica ẽ lex meſſie. qꝛ chriſtus eſt meſſias eis ĩ lege pmiſſus vt ꝓbari poteſt alibi. Itẽ Matth. xvij. ait pater. Hic eſt filius meus dilect⁹ in q̃ mihi bene cõplacui: ipm audite. Minor ꝓ p̃ma parte patꝫ. qꝛ indiſtincte dicit. mutuũ date nihil inde ſperãtes. ſ. a quocũqꝫ cui mutuaueritis. ⁊ nõ dubiũ q̃n voluerit ꝙ a ſuis fidelibꝫ ſcꝫ xp̃ianis cui mutuaretur nihil deberet exigi. Pro ſecunda pte probat. qꝛ illud verbũ dixit diſcipulis ſuis q̃ erant iudei. ⁊ nõ tñ illis iudeis q̃ erãt diſcipuli ſui: ſed copioſe multitudini plebis ab omni iudea ⁊ hieruſalẽ ⁊ maritima et tyri ⁊ ſydonis: q̃ venerant vt audirẽt eũ Luc. vj. Secũda ratio. dato ꝙ nõ ſubeſſent iudei hodie legi euãgelice ſed tñ legi moſayce: adhuc nõ liceret eis mutuare xp̃ianis ad vſurã. qꝛ ex lege moſayca etiã eſt eis hoc ꝓhibitũ vt patuit in ſecũda cõcluſione. igit. Tertia ratio. dato ſed nullatenus ↄceſſo ꝙ ante legẽ euangelicã mutuare ad vſurã gentilibꝫ eis licuiſſet ex hoc ꝙ deus cum eis ↄtra legẽ naturalẽ diſpẽſaſſet: tñ ſuperueniente lege euãgelica illa eoꝝ diſpẽſatio fuiſſet reuocata ⁊ euacuata igit ampli⁹ nõ maneret eis ipa mutuatio vſuraria licita. Cõſequentia nota. Antecedẽs ꝓbatur. qꝛ veniẽte lege euãgelica corruit lex moſayca tã qd̾ a p̃cepta legalia q̃ꝫ quo ad p̾uilegia eis cõtra legẽ nature conceſſa. Primũ alibi habet declarari. ſecundum pꝫ. Nã bigamia ſeu pluralitas vxorum ſimiliter ⁊ repudiũ vxoris ex cauſa alia a fornicatiõe fuerunt eis diſpenſatiue cõceſſa et per legẽ euangelicã que reduxit omnia ad legẽ nature reuocata ſunt ⁊ ꝓhibita p xp̃m. Ita ergo cum vſura ſit contra legẽ naturalẽ ipa ſimiliter ſicut ⁊ alia fuiſſet reuocata ſi eis aliq̃n fuiſſet diſpenſatiue conceſſa. Quarta ratio. ſi iudei licite mutuarẽt xp̃ianis ad vſurã: etiam licite reciperent ipas vſuras ab eis: igit vſura eſſꝫ eis lucrũ licitũ. ſed hoc nõ: qꝛ tũc nõ eſſent cõpellendi remittere vſuras eis nondũ ſolutas. nec eſſent cõpellendi iam receptas reſtituere. cum etiam meretrices lucra earum que per illicita opera acquiſierũt nõ ſunt cõpellende reſtituere. multo min⁹ cõpellendi eſſent iudei vſuras que eſſent licita lucra et per mutuationẽ vſurariam licitam eis acquiſita reſtituere. Et ſi ſic: tũc cõſtitutio eccleſie eſſet iniq̃. in. c. poſt miſerabilẽ. extra de vſuris. in q̃ p̃cipit p̾ncipibꝫ ⁊ poteſtatibus ꝙ cõpellãt iudeos ad remittendũ vſuras xp̃ianis: et h̾ ſub pena denegationis cõionis xp̃ianoꝝ ad eos. ſic. ſ. ꝙ vniuerſi chriſtifideles ſub pena excõmunicationis debebũt eis nõ cõmunicare in mercimonijs nec in alijs donec remiſerint

vſuras xp̄ianis, hec inquā cōſtitutio eſſet iniqua, q2 tolleret iudeis lucra licita et eis debita, ꝯſequēs eſt falſum, quia cū eccleſia ſit cultrix ꝛ mater iuſticie non auferret eis qđ eis ē debitū: ſ3 poti⁹ mandaret eis illas ſolui. Nam in. c. ꝑ tuas, de donatiōib9. dr eccleſia in actib9 ſuis nō deb3 aliquā fraudem adhibere. Vñ nec deberet iudeo volenti baptiſari iniūgi ꝙ reſtitueret vſuras a chriſtianis acceptas et nolenti id facere nō deberet ob hoc denegari baptiſm⁹, cuius oppoſitū tenet vſus ecclie q̄ nō eſt erroneus. Quinta ratio: ſi iudeis eſſet hodie licitū ad vſurā mutuare xp̄ianis: maxime ideo, q2 cū iudeiſ: imo cuilibet ſit licitum ꝛ cōceſſum mutuare ad vſurā ſuis hoſtib9: vt declaratū eſt in ſecunda ꝯcluſione. chriſtiani aūt ſunt hoſtes iudeoꝝ: igit̄. Sed h̄ nō arguit qđ pt3 tripliciter. Primo q2 nō licet cuiq3 mutuare ad vſura3 ſuis hoſtib9 loquēdo de vera mutuatione: vbi ſc3 recipitur quid indebitū vltra ſortē ꝛ rōne mutuatiōis, q̄uis de ſimilitudinaria verū ſit vt declaratū eſt in ſecūda ꝯcluſione. Modo hec tertia concluſio loquitur de vera mū. igit̄. Scđo: q2 nō eſt veꝝ ꝙ xp̄iani ſint hoſtes iudeoꝝ: imo chriſtiana pietas tolerat receptat ac ſuſtinet eos gratiſq3 impēdit. vt dr̄ in. c. ꝛ ſi iudeos. extra de iudeis. Nam ꝛ chriſtiani ꝓhibent iudeis inferri iniurias ꝑ chriſtianos. vt pt3 in. c. ſicut iudei. extra de iudeis. cū ſimilib9. nequaq3 ei nobis hec facerēt q̄ nos eis impendim⁹ ſi ex oppoſito res ſeſe haberēt. Itē iudei ſunt ciues romani in. l. iudei. cū. l. ſequēti. C. de iudeis. Tertio: q2 ſi eſſent hoſtes eoꝝ tñ iuſti hoſtes eſſent. Vñ etiam ſua ꝓpria culpa ſubmiſit eos ſeruituti ꝑpetue vt dicit̄ in cap. et ſi iudeos. extra de iudeis. Modo nō licet mutuare ad vſurā hoſtib9 niſi iniuſtis: quos ſc3 liceret occidere vel bona eoꝝ diripere. Fatendū ē tñ ꝙ ſi qui iudei haberēt aliq̄s iniuſtos hoſtes q̄ ꝯtra iuſticiam eis detinerēt bona: licitū eſſet (ceſſante ſcādalo) eis mutuare ad vſurā talibus hoſtib9 ſuis mutuatione vſuraria ſimilitudinaria mō predicto. hoc eñ etiam eſt licitū xp̄ianis ꝛ cuicunq3 (dummō ceſſet ſcandalū) et al's recuperare nō poſſet via iuris. Nam etiā ſi q̄s rem meā iniuſte detineat quā ab eo via iuris obtinere non poſſum illā occulte poſſum recipe ceſſante ſcādalo ꝛ piculo meo ꝛ alioꝝ aliiſq3 cōditionib9 cōcurrentib9: đ quib9 in tractatu reſtitutionū videri habet.

Quarta concluſio.

Pertinaciter credēs hanc ꝓpoſitionem. iudeis non eſt peccatū mutuare xp̄ianis vel aliis ad vſurā: eſt hereticus. Probat̄ quia qui ptinaciter credit aliquā ꝓpoſitionē cōtradictoriā alicui veritati cōtente in canone biblie eſt heretic⁹. ꝑdicta ꝓpoſitio eſt huiuſmodi. q2 ex canone biblie habet̄ ꝙ ē eis peccatū vt deductū eſt. igit̄. Secūdo q2 in Cle. vnica. de vſur̄. indiſtincte dicit̄ ꝙ ptinaciter affirmās ꝙ vſuras exercere nō ſit peccatū eſt veluti heretic⁹ puniendus: nec velut diminuit de veritate heretici, ſed potius exprimit veritatē. ſicut Joh. i. Vidimus gloriā eius gloriā q̄ſi vnigeniti a patre. Tertio ꝓbat̄ a ſimili. nā ptinaciter credens fornicationē ſimplicē nō eſſe peccatum iudeis vel aliquib9 aliis populis eſt hereticus. et hoc nō niſi q2 eſt ꝯtra ſcripturam canonicā oſtēdentē fornicationē eſſe mortale peccatū. cum igit̄ ad Ephe. v. oīs fornicator nō habet hereditatem in regno chriſti ꝛ dei. ergo eadē rōe hic etiā ſic erit.

Cōtra ſecundā con

cluſionē arguitur Illud qđ ꝓmittit̄ alicui tāq3 premiū virtutis ꝛ tāq3 bñdictio non eſt ei peccatum. iudeis aūt ꝓmittit̄ mutuatio vſuraria reſpectu gentiū tāq3 ꝓmiū virtutis. ſc3 obſeruationis legis moyſi ꝛ tanq3 quedā bñdictio. igit̄ nō eſt eis peccatū. Minor ꝓbat̄ Deutero. xxviii. vbi populo iſrael ſi obſeruaret legē moyſi dicit̄: fenerabis gentib9 multis. Solutio patuit in ſcđo dicto ſecūde ꝯcluſionis.

Contra tertiam cō

cluſionē arguit̄ in. c. q̄to. de vſur̄. ꝓhibet̄ dūtaxat ꝙ iudei imoderatas vſuras non extorqueāt a xp̄ianis. igit̄ eis licitū eſt moderatas exigere vſuras. tenet ꝯña ꝑ argumentū a ꝯtrario ſenſu: qđ eſt validū in iure. Nā ſpecifice exꝓmēdo i ꝓhibitiōe imoderatas videt̄ ꝯceſſiſſe moderatas. Dicēdū ꝑ tres ſolutiōes. Prima. oīs vſura eſt imoderata. qđ dupliciter pt3. Primo. nā

cum quis accipit vltra ſibi debitum acci-
pit aliquid ſibi indebitum: quantumcūq̧
paruum ſit:illud dicetur immoderatū. quī
cōtra virtutē iuſticie que vtriq̧ modū ha-
bet eſt capere a ꝓximo indebitū capienti.
Secūdo ptꝫ idē. q2 omnis vſura vocatur
quedā ſupabundantia vt patet ꝑ Hiero.
ſup Ezech. li. vj. ⁊ habet̄ in. c. putār. xiiij. q
iij. Superabundātia aūt ⁊ immoderantia
coincidūt:et ita ꝓhibēdo īmoderatas vſu
ras nullā vſurā nō ꝓhibet. Et ſi replicet̄:ſi
oīs eſt immoderata cur ergo addit īmmo
deratas cū de ſe ineſſet vſure. Diceret̄ ꝙ il
lud adiectiuū addit̄ nō ad reſtringendū vl̄
ad ꝯtrahendū vſuras: ſꝫ ad vituperiū rei
ꝓhibite. ſicut dicēdo ꝓhibemꝰ omnē forni
cationē q̄ mala eſt:nō innueret̄ q̄ſi aliqua
foret nō mala. Attū hec ſolutio licꝫ ī ſe cō
tineat vera: nō eſt tū ad mentē illiꝰ. c. ubi ei
vult loqui de certis ⁊ determinatis vſuris
q̄ ſunt cōparatiue vel exceſſiue īmoderate
id eſt graues. Nā ibi addit dicēs. graues ⁊
immoderatas. Ideo ſcd̄o dicēdū negādo
cōſequentiā. ⁊ ad ꝓbationē dicendū ꝙ ar-
gumentū a ꝯtrario ſenſu nō eſt in iure va-
lidū ī duobꝫ caſibꝫ. Primo qñ ꝯtrariū inuenit̄
ī iure:mō in iure inuenit̄ ꝙ etiā leues vſu-
re ſūt ꝓhibite:īmo oēs vſure. vt patꝫ. xiiij.
q. iij. c. iiij. ꝑ multa ca. Scd̄o nō valet qñ
ꝑ illud argumentū ſequit̄ abſonus intelle
ctus ꝯſtitutionis. mō abſonū eſſet ſi intel-
ligeret̄ cōſtitutio ꝯcedere leues vſuras q̄ ⁊
ipe ſunt ꝯtra legē diuinā. Tertio dicendū
dato ꝙ ius canonicū nullibi ꝓhiberet iu-
deis leues vſuras:īmo nec graues: nō tū
ſequeret̄: nō ꝓhibet. igit̄ non eſt illicita. q2
ius canonicū nō eſt omne ius. ſufficit em̄
ꝙ aliud ſcꝫ. diuinū ꝓhibeat.

Queſtio. XXV.

Vtrū poteſtas ſe-

cularis ac platus eccleſiaſticus poſſit atq̧
debeat ꝓhibere iudeis mutuationē vſura
riam atq̧ iudeos ꝯtrauenientes ꝓhibitio
ni poſſit ac debeat punire. Solutio q̄ſtio
nis ſtat in duabꝫ ſuppoſitionibꝫ. duabꝫ cō-
cluſionibꝫ. et q̄ttuor argumentoꝝ ſolutio-
nibus. Prima ſuppoſitio. ꝑ poteſtatē ſe
cularem in ꝓpoſito intelligo poteſtatē ſecu
larem nō curādo an reſideat apud vnum.
puta regē. ducem. comitē ⁊ ſic de alijs. vel
apud plures vt apud ꝯſules vel rectores
ciuitatis. Secunda ſuppoſitio. differūt
poſſe ac debere. Nam multa q̄s poteſt eti
am licite:que tū nō debet. id ē nō tenetur.
ſed ecōtra q̄cunq̧ quis debet etiā poteſt.
et loquimur de debere regulariter loquē-
do. quia an in certis caſibꝫ debeat eos nō
ꝓhibere nec punire ſed tolerare patebit in
ſequenti queſtione.

Prima concluſio.

Poteſtas ſecularis et p̄latus eccleſiaſticꝰ
poteſt ⁊ debet iudeis ſub ſe degētibꝫ ꝓhi
bere mutuationē vſurariā chriſtianis fien
dam. ⁊ ſi cōtrauenerint ꝓhibitioni eoſdem
punire. Probat̄ quattuor rōnibus. Pri
ma. poteſtas ſecularis ⁊ p̄latus eccleſiaſti
cus p̄t ⁊ debet iudeis ꝓhibere id qd̄ ē eis
peccatum ꝯtra legē diuinam: etiā eorum
ſeu veterē ⁊ naturalem ſi ſaltē eſt peccatū
quod aſ natū eſt cadere ad forum cōten
tioſum. vſuraria mutuatio chriſtianis fa-
cta eſt tale peccatū. igit̄. maior nota Et di
citur notāter:ſi ſaltē ⁊c. ꝓpter peccata men
talia ⁊ ſimilia. de q̄bus humanus iudex ſe
nō habet intromittere. Minor patuit in
p̄cedenti q̄ſtione ꝯcluſione tertia ⁊ ſecun-
da. Q aūt natū ſit cadere ad forū ꝯtentio-
ſum ptꝫ. q2 eſt peccatū de q̄ cōſtare pōt iu-
dicialiter ⁊ ledēs ꝓximū ac rempublicā: q̄
niam exhaurit facultates xp̄ianoꝝ. vt ī. c.
quāto. de vſuris. Et vſurarius dr̄ trucida
tor pauperū ab Augꝰ. xiiij. q. iiij. in ca. q̄d
dicam. Et etiā dicit̄ effuſor ſanguinis chri
ſti. eadē cau. q. v. c. immolātes. Item ſi nō
eſſet natum cadere ad forum cōtentioſum
tunc etiā quādo chriſtiani illud cōmitte-
rent nō deberēt de hoc iudicialiter exacia
ri ⁊ puniri: qd̄ eſt falſum. Secūda ratio ſi
iudeus degēs ſub poteſtate ſeculari cōmit
teret homicidiū: rapinam aut cōſimile cri-
men ꝯtra legem nature ⁊ diuinā: poteſtas
ſecularis eundē puniret. cōmiſiſſet em̄ cri
men ꝓhibitum etiā a poteſtate ſeculari tā
q̄ꝫ pernitioſum reipublice. modo vſura eſt
peccatū iudeis ⁊ eſt crimen ꝑnitioſum rei
publice ſicut ⁊ rapina. Nā ⁊ Amb. vocat
eā rapinā. ⁊ Tulliꝰ vocat eā homicidiū vt
patuit q. 0e. xxij. igit̄ ptās ſecularis illud ꝓ
hibere poterit eis: ⁊ ꝯtrauenientes punire.

tenet ꝯſequētia ex identitate rōnis. vñ etiā nō nullis iuriſtarū videt̄ ꝙ ſi infidelis cōtrahat matrimoniuꝫ cum duab⁹ mulierib⁹ eodem tꝑe: pōt ꝑ eccleſiā puniri ſi detur facultas. qꝛ per ius diuinū eſt ꝓhibitū ꝙ q̄s cōtrahat matrimoniū cū plurib⁹ eodē tꝑe immo ꝛ ꝑ legē nature ad quā xp̄s reduxit matrimoniū i lege ſua. Hoc tñ illoꝝ dictū nō videt̄ vſq̄quaq̄ certū. Nā ſicut infideles eccleſia ꝑmittit nec ꝓhibet legē et fideꝫ ſuā ſeruare: ſic nec videt̄ eis ꝓhibere cōcomitātia ꝑ ſe fidē ꝛ legē ſuā ſeruare: etiam ſi in illis diſcrepēt a lege noſtra. Si igit̄ infideles ex ſue legis et fidei ꝯceſſione habeant ꝙ poſſint ducere plures vxores ſimul nō videt̄ ꝙ eccleſia eos ſup hoc punire debeat: hoc eñ eſt in materia in q̄ a fide noſtra diſcrepāt: ꝛ in talib⁹ punctis videtur tolerari ſicut ꝛ in fide ſua. ſicut eñ iudei ꝑmittunt fidē ſuā ꝛ legē ſeruare: ſic nec eccleſia eis ꝓhibet ritus ſuos cerimoniales et repudiū: qḋ tñ in lege naturali eſt ꝓhibitum. nec ꝓhibet eis ꝙ frater ducat vxorē fratris ꝓmortui qḋ apud nos nequaq̄ꝫ liceret. immo etiā id videt̄ eſſe ꝯ legē naturalē diſpēſatiue tñ fuit eis cōceſſum. nec ſi aliq̄ ſaraceni habitarēt ſub dnīōe xp̄ianoꝝ eccleſia eoſdē puniret ſi duceret ſaracen⁹ iuxta ritū legis ſue plures vxores: ſed de h̄ alibi. Vñ et in maiori prime rōnis ſubintelligē dum eſt dummō tale pctm̄ nō ſit actus de q̄ ex legū ꝛ fidei diuerſitate eſt ꝯtraria opinio an licit⁹ ſit vel nō. ꝛ ꝑ hoc excluderetur inſtantia poſſibilis fieri ꝯtra maiorē de h̄ qḋ eſt iudeū vel ſaracenū ducere plures vxores ſm̄ legē ſuā vel repudiare vxorē. qḋ tñ licet ſit ꝯtra legē diuinā ꝛ naturalē ꝛ ſic natum cadere ad forū ꝯtentioſum: nō ꝓhibe n̄ debet eis. ſic etiam ecōtra nō debēt cogi ad dimittendū ritū ſue legis: nec cogendi ad ritus ꝯtrarie legis ſcꝫ noſtre. Nec dicere ꝑñt iudei opinionē eoꝝ de vſura reſpectu xp̄ianorū eſſe vnā de illis opinionib⁹ q̄ ex diuerſitate fidei ꝛ legū ꝓueniūt. Naꝫ et lege ſua bene intellecta nō habēt vt eis liceat exercere vſuras reſpectu chriſtianorum: cum illa etiā eis eam ꝓhibeat reſpectu quorūcūq̄ꝫ hoim vt patuit qōe ꝓcedēti. Nō ergo ꝑñt ſe tueri q̄ſi hoc ſit vnū de ꝯceſſis eis per legē ſuā ſicut de repudio ſe tueri ꝑñt, vel de pluritate vxorū, vel de ducendo vxorē fratris ſui ꝓmortui ſine liberis. Nam illa ex lege eoꝝ eis cōceſſa ſunt. Vñ ſi legē ſuā ſic intelligāt vt eis ſit licita vſura poſſunt ſup hoc coherceri. Nam et papa poſſet in eos animaduertere ſi illud legis ſue: nō occidas, exponerent taliter ꝙ liceret eis occidere xp̄ianos. Nam illud ē hereſis etiā cōtra legē eoꝝ bene intellectaꝫ ſicut multas iniquas ꝯtra legē diuinam ꝛ naturalē habēt ꝯſtitutiones et ſentētias i ſuo talmuth, vt puta: mandatur eis in talmuth ꝙ faciāt omne damnū gentilib⁹ ꝛ ſignanter xp̄ianis. qꝛ reputant eos abſolutos idolatras. Item dicūt ꝙ libere ꝛ ſine peccato pōt iudeus recipe bona xp̄ianoꝝ. et ꝙ iudeus nō debet vendere xp̄iano beſtiam niſi ꝑ multo maiori q̄ꝫ valeat. Itē ꝙ meliorē de gentilib⁹ et meliorē chriſtianuꝫ debet occidere iude⁹: et multa alia de quib⁹ vide in fortalicio fidei libro tertio. cōſideratiōe. vij. circa finē. Tertia ratio ſi nō poſſet nec deberet: maxīe qꝛ neuter haberet iuriſdītionē in iudeos ſub ſe degentes: ſed hoc nō. Primo: qꝛ tūc nō plus haberet poteſtatis vl' iuris in iudeos in ſuo diſtricto morantes q̄ꝫ in trāſmarinos: qḋ eſt falſum. Secūdo: quia rōe delicti quis ſortit̄ forum: et per cōſequens in eos accepit vterq̄ꝫ iuriſditionē. et ſicut rōne delicti: ita rōne ꝯtractus iude⁹ ſortit̄ forū. Vñ et papa mandat iudeis in. c. quāto. de vſur. vt ſoluāt decimas de bonis q̄ ad eos puenerūt de manib⁹ chriſtianoꝝ. Tertio: qꝛ in c. poſt miſerabilē. de vſur. papa mādat principib⁹ ꝛ ſecularib⁹ poteſtatib⁹ vt cōpellant iudeos ad remittendū xp̄ianis vſuras. ſꝫ h̄ n̄ faceret papa niſi aliquā haberet ipe ꝛ poteſtas ſecularis iuriſditionē in iudeos. Quarto: quia culpa eoꝝ ſubiecit eos: ſed intuitu romani imperij cui etiam ante illam ſeruitutē ipi ꝓfeſſi ſunt ſe ſubiectos. ꝛ licet poſt ab eo rebellauerint: tñ ſeruituti romani imperij ſubiecti ſunt iuſto bello. Modo talis dñs habet iuriſditionē ꝛ poteſtatem in ſeruū ſuum cohibendi eum a delictis ꝛ puniendi. Quinto: quia ſi nō: maxime quia ipi ſunt infideles: et ꝑ cōſequens extra poteſtatē fideliū. ſed h̄ nō arguit. nā etiā infideles nōnūq̄ꝫ a deo hñt poteſtatē ſup tā infideles q̄ꝫ fideles. ꝗ multomagis fideles poſſūt ſup infideles habere pote-

ſtatē. ꝛ ꝑ ꝯſequens ꝑdicta cauſa nō habet
locū. Antecedēs ꝓbat. Nā aſſyrii accepe-
rūt a deo poteſtatē nō ſolū ſuper populū
gentilē vt ſuper moabitas, vt patz Hiere.
xlviij. ſed etiā ſup populū iſrael cū ꝯculcā
di vt lutuz plateaꝝ: q̄uis illa ꝑtāte abuſi
ſunt, vt ptz Eſa. x. Scdo idē hr̄ de chal-
deis q̄ acceperūt poteſtatē ꝯ tā gētiles q̄z
iudeos a deo vt ciuitatē hieruſalē et tem-
plū deuaſtarēt ꝛ ꝑplm in captiuitate abdu
cerēt. q̄ oia diffuſe patēt in Hiere. et Eſa.
ac alijs ꝓphetis. Tertio idē hr̄ de roma-
nis. Nā Aug⁹. vult ꝙ romanis q̄uis eſ-
ſent infideles de⁹ dederit tā latū ꝛ tam ma
gnū imperiū ideo vt punirēt ḡuia mala a-
liarū gentiū. Vn̄ ait in. iiij. de ciui. dei. ca.
xiiij. in ꝑn. Quāobrem cū alia diu fuiſſent
regna orientis illuſtria: voluit de⁹ ꝛ occi-
dentale fieri qd̄ tpe eſſet poſteri⁹ ſed impe
rij magnitudine ꝛ latitudine illuſtri⁹: idqȝ
potiſſimū talib⁹ ꝯceſſit hoīb⁹ ad domādū
ḡuia mala multarū gentiū. Vn̄ etiā Pau
lus mādat xp̄ianis vt obedientiā preſtent
ſuis ſuꝑiorib⁹ q̄ tn̄ erāt infideles, vt ptz ad
Ro. xiij. Et ibidē Petr⁹ j. Pe. ij. Quarta
rō. poteſtas ſecularis pōt ꝛ dz ꝓhibere iu
deos ne exigāt a xp̄ianis vſuras ꝓpter q̄s
antea eis mutuauerāt: ꝛ ſi receperit ꝙ eos
reſtituāt. igit̄ ꝑtās ſecular̄ pōt ꝛ debet iu-
deis ꝓhibere mutuationē vſurariā. Añs
ptz in. c. poſt miſerabilē. de vſur. Cōſequē
tia aūt tenet triplicit̄. Primo q̄ꝛ pari paſſu
q̄ ad iniq̄tatē ac nocumentū ꝓximi ꝛ reipu
blice ābulāt mutuatio ꝛ vſure exactio, et
eiuſdē recepte detentio. Scdm ptz, q̄ꝛ mu
tuatio vſuraria nō nocet ꝓximo niſi ſubſe
quat̄ exactio ꝛ vſure detētio. Primū autē
ptz, q̄ꝛ furari vel rape nō min⁹ eſt pctm̄ q̄z
velle furari, igit̄ etiā receptio vſure ꝛ eius
detentio nō min⁹ eſt pctm̄ q̄z mutuare ad
vſurā. mō ꝑtās ſecular̄ ac ꝑlatus eccleſia
ſticus ꝓhibere dz receptionē vſure ꝓpt ei⁹
iniq̄tatē ꝛ ꝑnitioſitatē in ꝓximū et rēpubli
cam. Scdo tenet ꝯña, q̄ꝛ q̄ pōt et debet
ꝓhibere ne q̄s ꝯſumet pctm̄ inceptū et in
ipo ꝑſeueret: hȝ etiam ꝛ debet ꝓhibere ne
ipm incipiat actu exteriori ꝑ voluntatem
egredientē limites ſuos. Nō exigere ſeu
recipe vſuras eſt ꝯſummare pctm̄ vſure, ꝛ
ipas detinere eſt i ipo pctō ꝑſeuerare, mu-
tuare autē ad vſurā eſt incipe pctm̄ vſure

actu exteriori ꝑ voluntatē egredientē limi-
tes voluntatis ſicut is q̄ baliſtam vibratā
emittit: et ſi nondū occiderit egreſſus ē li
mites volūtatis atqȝ punit̄ a iudice. Ter
tio tȝ ꝯña. q̄ꝛ q̄ pt̄ ꝛ dȝ ꝓhibere id qd̄ ꝓhi
bere ē difficili⁹ pōt ꝛ dȝ etiā ꝓhibere id qd̄
ē facili⁹ exiſtēs via ad difficili⁹ ꝓhibendū
Nō difficili⁹ eſt q̄ iā facta ſūt ꝓhibere ne
ſuſtineant̄ ꝛ ꝙ tollant̄ cuiuſmodi eſt vſura
rū receptio q̄z ꝓhibere nondū facta neſiāt
cuiuſmodi ē mutuatio ad vſurā recipiēdā
Et ſi dicat̄ ad hāc q̄rtā ꝓbationē ꝙ licȝ
papa mādauerit ꝑncipib⁹ vt cōpellāt iu-
deos ad remittendū vſuras q̄s exigūt aut
reſtituēdū iā receptas: tn̄ hoc nō facit pa-
pa ex illa radice ꝙ pape vel ecclie ſit vl̄ de
beat eē vlla cura de pctō iudeoꝝ: qm̄ ei de
pctō eoꝝ nulla cura eſt nec debet eſſe: ſȝ fa
cit vt caueat indemnitati xp̄ianoꝝ cui ca-
uere pōt ꝛ ꝑncipes ſeculares tenent̄. Di-
cendū. dato ꝙ hoc eſſet verū (qd̄ tn̄ nō eſt
vt in ſequēti ꝯcluſione oñdet̄) tn̄ ꝑ hoc nō
ꝑiudicat veritati ꝯcluſionis poſite. Nam
cōcluſio poſita nō dic ꝙ ipi ex illa vel alia
radice id poſſint vel debeāt facere ſȝ tm̄ ꝙ
poſſint ꝛ debeāt. Et dato ꝙ eccleſia nō de
beret nec teneret̄ ſe intromittere de tali mu
tuatione iniq̄tū eſt pctm̄ iudeis: tn̄ iniq̄tū
eſt occaſio xp̄ianis ad multa pctā tenet̄ eā
ꝓhibere. Hec ei mutuatio occaſionat chri
ſtianos ad multa mala vt patebit in que-
ſtione. xlviij.

Secunda concluſio. Non eſt
verū ꝙ eccleſia fa-
ciendo iudeos cōpelli ad remittendū chri
ſtianis vſuras id faciat tantū mō vt caueat
xp̄ianoꝝ indēnitati ꝛ nō etiā iō ꝙ ſibi ſit vl̄
debeat eſſe cura de pctis iudeoꝝ q̄b⁹ pec-
cant exigēdo vſuras. Probat̄ q̄druplicit̄.
Primo ſic. Eccl'ia faciēdo cōpelli xp̄ianos
vſurarios ad remittendū xp̄ianis vſuras
facit hoc ex vtraqȝ ꝑdictarū cauſaruz. igit̄
etiā idē facit ex vtraqȝ cauſa faciēdo iude-
os ad illud cōpelli. Tenet ꝯña, q̄ꝛ eccleſia
etiā tenet̄ diligere iudeos dilectiōe euāge
lica: volēdo eis bona gratie et glorie: ꝛ no
lendo illis incōpoſſibilia cuiuſmodi ē pec
catū mortale vſuraruz. ergo tenet̄ nolle in
eis pctm̄ vſurarū. ꝛ ꝑ ꝯñs ſibi eſt ꝛ dȝ eſſe
cura tāta ꝛ talis quāta et q̄lis exigit̄ ex ꝑce
pto dilectionis euangelice, hoc aūt exigit

vt publica crimina (ſaltem rempublicam ledentia ac ꝓximū et nata cadere ad forū ſeculare ⁊ eccleſiaſticū) dilectis ꝓhibeant et deſuꝑ puniant vt ab eiſdē coerceantur. Vn̄ Ariſto. viij. ethic. dicit ꝙ ad bonos ꝑtinet nec mala agere amicis ꝯcedere nec miniſtrare ſupple mala. ſi igit̄ tenemur eſſe amici iudeoꝝ ex charitate euāgelica ſequitur ꝓpoſitū. Scḋo ſic. Si iude⁹ xp̄iano ſuretur rapiat vel occidat xp̄ianū iudex ſecularis eundē puniēdo id facit ex vtraqꝫ cauſarū. ſcꝫ q2 damnū ꝓximo ac reipublice intulit: ⁊ etiā q2 peccauit pctō nō tm̄ lege diuina ⁊ naturali ꝓhibito ſꝫ etiā hūana lege vel municipali ſtatuto. cui in hac pte voluit ꝓ trāquillitate reipublice ſubijci iudeum ſuis ciuib⁹ cohabitantē ⁊ id potuit et debuit. Ergo ſilr potuit iudeū velle ſubiectū eſſe legi humane vel ſtatuto municipali ꝓhibēti vſuram tanqꝫ peccatum lege diuina et naturali ꝓhibitū atqꝫ tanqꝫ damnoſum reipubice: ⁊ ꝯſequenter ꝯtrauenientem punire etiā inquantū pctm̄ tale fecit. tenet ꝯn̄a a ſimili. Nā ſic rapinā ita ⁊ vſuram exercere eſt crimē ledēs ꝓximū ⁊ rēpublicam. Vn̄ ⁊ ipſa rapina dr̄ ab Ambro. et homicidiū a Tullio. vt in q̄ōe. xiiij. habitū eſt. Tertio ſic. Fundamentū ac ſuppoſitum aduerſariorū hui⁹ ꝯcluſionis eſt falſum. ꝗ eoꝝ opinio falſa. Añs ꝓbat. Supponūt em̄ ꝓ fundamēto ꝙ eccleſie nō ſit cura de ſalute iudeoꝝ. qḋ dupliciter oſtenditur eſſe falſum. Primo. nā fideliter orat ꝓ eoꝝ ꝯuerſione nedū in die paraſceues: ſed ⁊ in alijs collectis inſtitutis ꝑ eccleſiā ac frequētatis. imo apl's Petr⁹ mādat chriſtianis honeſtā ꝯuerſationē hr̄e inter gentiles. partim ex illa cauſa vt eoꝝ exēplo cōuertant ad fidē. vt patꝫ. i. Pet. ij. Nō min⁹ aūt debet ſibi cura eſſe de iudeis q̄ꝫ gentilib⁹. igit̄ ſi eoꝝ ꝯuerſio eſt ſibi cordi ⁊ cure tūc ꝑ ꝯn̄s ſibi etiā eſt cure id qḋ ad illā cōuerſionem diſponit. hoc aūt eſt abſtinētia a pctīs lege diuina ⁊ naturali dānatis cuiuſmodi eſt vſura. Cuius em̄ illuſtrat a talibus abſtinēs q̄ꝫ ſe illis polluēs. vt ptꝫ in ſimili de Cornelio Act. x. Scḋo idem oſtendit̄ eſſe falſum. q2 ſpōſe cura debet eē ne offendat̄ ſponſus vndecūqꝫ. Deus aūt ſpōſus eccl'ie offendit̄ cuiuſlibet hoīs peccato. igit̄ eccl'ie debꝫ eſſe cura de pctō: etiā cuiuſcūqꝫ hoīs. licet maior de vno q̄ꝫ de alio. q2 magis obligata eſt domeſticis q̄ꝫ extraneis: ſed nō ſequit̄: minorē curā illis debet. igit̄ nullā curā. Nec valet argumētum eoꝝ dicēdo. Iudei ſunt in ſtatu damnationis. igit̄ nō debet eſſe eccleſie cura de eis. Nā eque ꝯcluderet ꝙ eccleſie cura nō deberet eſſe de multis xp̄ianis exiſtentib⁹ in ſtatu reprobo vt de vſurarijs ⁊ meretricibus. et ſicut eccl'ia de ſuis xp̄ianis malis nō ſcit ſi ſint finaliter in illo ꝑſeueraturi. iō ſibi ē cura vt eos ab illo auertat. Sic etiā neſcit ſi iudei illi vel illi ſint finaliter in iudaiſmo ꝑſeueraturi. ideo cura ſibi debꝫ eē vt ab illo ꝯuertant̄: ⁊ ꝑ ꝯn̄s de medijs cōducentib⁹ ad illā ꝯuerſionē q̄le eſt abſtinētia ab vſuris. ſunt ergo iudei in ſtatu dānationis: ſed nō ſunt incōuertibiliter ī illo ſtatu. ꝓ exiſtēte aūt ꝯuertibiliter in ſtatu dānationis eccleſia curā habet. igit̄. Quarto. eccleſia deberet ſe de eorum pctō intromittere inquantū illud eoꝝ pctm̄ eſt offenſiuum dei: etiā ſi nō intromitteret ſe de eorum pctō vt eſt ſaluti iudeoꝝ nociuū. Probatur. q2 tenet̄ ad hoc agere vt nō offendatur de⁹. Vn̄ Aug⁹. in ſermōe plurimorum martyrū: ſic inq̄t. Qn̄ aliq̄s in deum peccauerit: ſi ſine grandi diſtrictiōe voluerimus īdulgere: ꝑticipes peccati eoꝝ efficimur. Vn̄ grauiter peccaret ꝓlatus ſi talez nō corrigeret. Nā vno peccāte nō punito ira dei deſcēdit cōtra innocētes. l. diſ. ſi q̄s diacon⁹. in fine. et. j. q. iiij. §. ſicut popul⁹. ⁊ c. turbat̄. Quinto diſpoſitio c. j. de vſur. in ſexto. intelligit̄ tā de iudeis vſurarijs q̄ꝫ xp̄ianis. vt patebit in. q. xxvij. in ꝯcluſione ſexta. et tm̄ illud. c. fundat ſe in periculo animarū. igit̄ ſibi etiā eſt cura de ſalute iudeoꝝ. Sexto ſic. Prelatus eccleſiaſticus nō habet in laicū: ⁊ ꝑ ꝯn̄s in infidelē iuriſditionē q̄ ad ei⁹ tꝑalia bona niſi rōne peccati. cū ergo papa in. c. poſt miſerabilē. de vſuris. diſponat de tꝑalib⁹ bonis iudeoꝝ. ſcꝫ vſuris a xp̄ianis acceptis vel accipiendis: hoc erit rōne pctī. i. q2 cū pctō illas capiunt vel detinēt. igit̄ nō tm̄ vt indemnitati xp̄ianoꝝ ꝓuideat: ſed etiā vt pctā iudeorū cohercear id facit eccl'ia. Maior ꝓbat̄. Nam temporalitas nō eſt ſufficiēs rō deferēdi ipaꝫ iuriſditionē ad eccleſiam ſuper aliquē laicum niſi accedat ratio peccati. q̄

accedēte accipit iuriſdictionē in tractantē
talem temporalitatē, ſicut videm⁹ q eccle
ſia in c. i. de emp. et vendi. ſe intromittit de
illo q rem vendidit plus iuſto pcio eo q
talis vēditor peccauit q ex radice etiā eps
videtur punire poſſe illos q in cera vendē
da miſcēt fabarū farinā ⁊ in aromatibꝰ cō
tritis pulueres cōmixtos: eo q rōne pecca
ti in deū ⁊ pximū cōmiſſi ɔtract⁹ ad eccle-
ſiaſticū deferī forū. Vñ etiā doctores i. c.
poſt miſerabilē. colligunt ex textu q iudei
peccāt fenerādo a xpianis. ⁊ notatim Ab-
bas in vltimo notabili. Hoc aūt collige-
re eſt ſignū q voluerūt dicere q papa al's
nō intromitteret ſe de illis tpalibꝰ reſtituē-
dis, ſed q intromittat ſe eſt rōe peccati qd
cōmittit in nō reſtituēdo ſeu in detinendo
et acquirēdo talia. Septimo ⁊ octauo p
batur eadē ɔcluſio, ſed illas pbatiōes vi-
de in ſolutione pmi argumēti ɔtra ſcdam
ɔcluſionē ſtatim infra.

Primo arguit cōtra primā con-
cluſionē. i. ad Cor. v. ait
aplus. Quid mihi de his q foris ſunt iu-
dicare, hoc eſt, ad me nō ptinet iudicare de
infidelibꝰ: q2 ſunt extra forū eccleſie: et loq
tur ibi de infidelibꝰ q digni ſunt punitiōe
pter aliqd pctā, ſubdit eī. Nā eos qui
foris ſunt deus iudicabit, ergo ad platum
eccleſiaſticū ſic erat paul⁹: nō ptinet puni-
re infideles (cuiuſmodi ſūt iudei) p ſuis de
lictis: vt pro vſura ⁊ hmōi. et p ɔſequens
eiſdē nec phibere delicta. Dicendū diſtin
guendo ɔſequēs, quia ſi intelligaī quo ad
punitionē p excōmunicationē: ⁊ ſic ɔcedo.
Nā eccleſiaſticus platus nō habet excō-
municare (saltē directe) infideles vt iudeos
et alios p ſuis criminibꝰ. Nā illi al's ſūt ex
tra eccleſiā numero ⁊ merito, et dico ſaltē
directe, q2 indirecte etiā pōt eos excōmuni
care, q2 phibendo (vt pōt) chriſtianis ne cō
municēt iudeis (vt facit in caſu capituli p⁹
miſerabilē, extra d' iudeis) p indirectū excō
municat iudeos, q2 impedit eos ne valeāt
xpianis cōicare, nā cōmunicatio eſt relati
uum equiparātie. Ideo niſi xpiani cōicent
eis nō dicūī iudei cōicare xpianis. Poſ
ſet etiā ɔñs ɔcedi q platus eccleſiaſticus
nō iudicat de infidelibꝰ q ad hoc q impo-
nere vellet eis iniuris regulas canonicas
q ad religionē. Nā ſic eos dimittit in reli-

gione ſua, ita ⁊ in ɔſequētibꝰ eandē dimit-
tere habet. Si aūt intelligaī quo ad quaſ-
cunqȝ punitionē negaī, nec aplus loquiī
de omni punitione, qd ptz intuenti mate-
riā apl'i ibidē. Tractat ei ibi de pctō cuiuſ
dam xpiani publici fornicatoris qui duxe
rat vxorē patris ſui quē ibidē excōicat. Ex
eīn ɔſequēs nō ſit īdiſtincte verū ptz, qm̄
multi ſunt caſus in qbus eccleſia iudicat
de infidelibꝰ, patet enumerādo. xii. caſus.
Primo. in. c. ɔſtituit. xvii. q. iiii. ɔciliū
Toletanū mandat iudeos illos publicis
cedibꝰ deputari q ſurrepſerit ad officia pu
blica illa aſſumēdo. Scdo i. c. ſepe. xxviii.
q. i. mandaī q ſi q iudei ad fidē xpi cōuer-
tantur ⁊ nō vitent ɔſortia infideliū vt iu-
deoꝝ nondū ɔuerſoꝝ: tales ɔuerſi donen
tur xpianis ⁊ infideles publicis cedibꝰ de
putenī. Tertio in. c. alieni. ii. q. vii. Dioni-
ſius papa cenſet infideles infames repel-
lendo eos ab actu legitimo, ſcȝ ab accuſa-
tione fideliū. Quarto eccleſia repellit eos
ab officijs publicis. liiii. diſt. nulla officia.
Quinto phibet eis emere mancipia chri-
ſtiana. extra de iudeis. c. vlti. et. liiii. diſ. fra
ternitatē. Sexto quia nō permittit eis fa-
cere nouas ſynagogas. in. c. ɔſuluit. extra
eodem. Septimo phibet eis ne diebꝰ la-
mentationū exeant in publicū. in. c. quia.
et in. c. in nōnullis. extra eodē. Octauo pci
pit eis vt ſoluant decimas de terris quas
colūt. in. c. de terris. extra de decimis. No
no phibeī eis ne chriſtiana mancipia cir-
cumcidant. liiii. diſ. c. nulla. Decimo ne ex
teſtamēto xpiani aliqd capiant. xxiiii. q. i. ſi
ſane. Undecimo diſponit papa in. ca. in
archiepiſcopatu. extra de rapinis. q ſara-
ceni p quibuſdā delictis pñt per epiſcopū
pena pecuniaria mulctari: et etiam flagel-
lis affici: citra tamen vindictā ſanguinis.
Ex quibꝰ omnibus patet q multipliciter
quo ad phibitiones ⁊ penas eccleſia iudi
cat de infidelibꝰ. Unde etiā habet electio-
nem an faciat eas cōpelli per principes ſe
culares an vero per ſe velit exercere iuriſ-
dictionē in temporali pena corpis vel pe-
cunie, pter qd papa quidam fecit cōburi
qſdā libros iudeoꝝ q ɔtinebāt hereſim in
lege ſua vt dic̄ Inno. i. c. qd ſup his. de vo
to. Vñ crimē vſure eſt mixti fori: q2 repeti
pt vſura in foro ſeculari et eccleſiaſtico q

hoc vbi nō dubitaꝛ ↄtractū eſſe vſurariū: vbi autē dubitaꝛ cognitio pertinet ad foꝝ eccleſiaſticum. pōt etiam in vtroqꝫ foro puniri. Nec obſtat ſi dicaꝛ. quare ergo papa mandat eos compelli per iudicem ſecularem in. c. poſt miſerabilē. de vſuris ſi ipſe poteſt. Dicendū eſt ꝙ facilius poſſunt cōpelli ꝑ ſecularē habentem hoīes armatos. Nam eccleſia nō habet arma. De iuriſdictione vero ſpirituali parū curant iudei. iō vt facilius cogāꝛ iudei habeꝛ recurſus ad ꝑncipem ſecularem. Et duodecimus caſus ad ꝓpoſitum eſt de vſura: vt in capitulo poſt miſerabilē. Unde ſi h̄ argumentū ↄcluderet: ſequereꝛ ꝙ etiam nō poſſet eis ꝓhibere homicidiū rapinam ⁊ hmōi. nec ſuꝑ eiſdem poſſent ꝑ chriſtianos puniri.

Secūdo arguitur

contra ſecūdam ↄcluſionē: q2 in. c. quāto de vſuris: allegaꝛ tm̄ indemnitas chriſtianoꝝ ꝓ cauſa ꝓhibendi iudeis vſuras ſcꝫ ne exhauriant facultates chriſtianoꝝ ⁊ inmaniter aggraueꝛ. igiꝛ illa ꝓhibitio non fit ex eo qđ eccl'ia curet de peccato iudeorū. Dicendum ↄcedendo añs: negaꝛ ↄña. Nam locus ab auctoritate negatiue non valet. Si eīm nullā omino allegaret nō ſequiꝛ ꝙ ergo ſine omī cauſa ꝓhibitio eēt facta. Eſt igiꝛ illa indēnitas cauſa partialis nō totalis. Alie eīm cauſe ſunt: q2 offenditur deus ⁊ ꝓximus ⁊ ex facilitate inueniendi mutuū ad vſuras multi leuit' diſſipāt ſubſtantiam ſuam vitioſe: ⁊ quia exercentes dānant animas ſuas. Unde etiam in caplo ꝑmo de vſuris li. vi. vbi ꝓhibeꝛ ne q̄s locet domos vſurarijs alienigenis. papa ꝓ cauſa ↄſtitutionis allegat in ꝑncipio capli ꝙ vorago vſuraꝝ animas deuorat: ⁊ facultates exhaurit. ⁊ ſic vult ꝙ cauſa cur illam ↄſtitutionē edidit eſt periculū animarū exercentium vſuram ⁊ tꝑale damnū recipientiū ad vſuram. Modo ſub vſuras exercentib9 de quib9 in ꝑmo caplo agiꝛ: comꝓhenduꝛ ſm doctores iudei etiam. igitur in illa ↄſtitutione pape fuit cura de peccato iudeoꝝ adeo vt eſſet ſibi cauſa illam cōſtitutionē edendi ſaltē partialis. ⁊ hec eſſet ſeptima ꝓbatio ſecūde ↄcluſionis. Itēꝫ in cle. vnica de vſuris. vbi ꝓhibeꝛ ne dictētur conficiant vel ſcribanꝛ ſtatuta quib9 diſponaꝛ ꝙ vſure ſoluanꝛ: ⁊ ſolute nō repetanꝛ. dicit ꝙ hoc eſt in offenſam dei et ꝓximi ac ↄtra iura diuina pariter ⁊ hūana. Et cām eiuſdēꝫ ↄſtitutionis aſſignans dicit. Nos igitur ꝑnicioſis his auſib9 obuiare volentes ⁊c. Innuit ergo ꝙ cauſa illius ꝓhibitionis eſt: quia eſt peccatū ↄtra deū ⁊ ꝓximū. Modo illa cle. ſm doc. etiam extendiꝛ ad vſurarios iudeos. igiꝛ eccleſie fuit cura de vſura iudeoꝝ: ⁊ hoc etiam inq̄ntū eſt in offenſam dei ⁊ ꝓximi: ⁊ inq̄ntū ē peccatū cōtra legem diuinā ⁊ hūanā: ⁊ hec eſſet octaua ꝓbatio ſecūde ↄcluſionis.

Tertio arguitur

Si rōnes ſecūde cōcluſionis concluderēt eque ↄcluderent ꝙ eccleſia deberet iudeis eoꝝ ritus ꝓhibere ⁊ ſuper hoc eos punire. Nam ⁊ illi ſunt eis peccata quib9 offendiꝛ grauiter deus. Reſpondeꝛ. Non eſt ſimile q2 ꝓhibendo eis ritus eoꝝ ꝓhibereꝛ et cōſeq̄nti eis fides eoꝝ cui illi ritus ſunt cōnexi. ⁊ ſic ad fidem noſtram cogerenꝛ. modo nō ſunt cogendi. Unde beatus Grego. ait Qui ſincera intētione extraneos a xp̄iana religione ad fidem cupiūt rectam adducere: blandimentis debent nō aſperitatibus ſtudere. ne quoꝝ mentem reddita a plano ratio poterat ꝓuocare: ꝑcul pellat aduerſitas. xlv. diſ. Sed ꝓhibendo eis vſuras nō ꝑ hoc coguꝛ fidem vel religionem ſuam deſerere: quia ex religione ſua nō ſunt obligati ad exercendum vſuras ſed eas dimittere pn̄t: imo teneꝛ ad dimittendū eas.

Quarto arguitur

Si cōcluderent rōnes ſecūde ↄcluſionis eque ↄcluderent ꝙ eis omē peccatū eſſet ꝓhibendū ſaltem aliud a ꝑtinente ad eoꝝ fidem ⁊ religionē. qđ eſt falſum. Reſpondeꝛ Nō eſt ſimile de omī alio. Nam poteſtas ſecl'aris nō ſe habet intromittere de oī peccato: q2 non de illo de quo ſibi iudicialiter ↄſtare nō poteſt: nec de omī etiam de quo poſſet ſibi iudicialiter conſtare: quia nō de venialib9: ſed limitata eſt eius poteſtas ad aliqua peccata: cuiuſmodi ſunt illa que rē publicam ledunt turbantqꝫ pacem ⁊ tranquillitatē: de quoꝝ numero eſt vſura. Nec etiam ꝑlatus eccleſiaſticus de omī peccato habet ſe intromittere in foro ↄtentioſo:

nec etiam rationes adducte ꝓ ſecūda con‑cluſione fundabant ſe tñ in hoc quod eſt vſuram eſſe peccatum dei offenſiuū: ſed q2 vltra hoc erat peccatū ledens rempubli‑cam natuꝫ cadere ad foꝝ ſeculare ⁊ eccleſia‑ſticum ꝯſimile ad rapinaꝫ furta ⁊ alia gra‑uia: ⁊ ſimile talibꝰ peccatis que eccleſia et poteſtas ſecularis in ſuis ſubditis punit: quia eſt ſimilis vſure chriſtianoꝝ quā vtra‑ꝗ̃ eccleſia punit in ſuis.

Queſtio. XXVI.

Vtrū poteſtas ſe‑

cularis ac p̄latus eccleſiaſticus licite poſſit in aliquo ex ſequentibꝰ caſibꝰ tolerare mu‑tuationem vſurariam iudeoꝝ atꝗ̃ conſen‑tire in eandem ſcꝫ ad vitandū maius malū ⁊ ad conſequendū maius bonū. Solutio queſtionis ſtat in tribꝰ ſuppoſitioibꝰ ⁊ octo concluſionibus: ⁊ totidem correlarijs: ac triū argumētoꝝ ſolutionibꝰ. Prima ſup‑poſitio. hic capitur poteſtas ſecl'aris ſicut in p̄cedenti queſtione in p̄ma ſuppoſitōe. ⁊ patet etiam ordo huius queſtionis ad p̄‑cedentem. Nam in p̄cedenti habetur ꝙ tā poteſtas ſecularis ꝙ̃ p̄latus eccleſiaſticus poteſt ⁊ debet iudeis prohibere vſuram ⁊ eos deſuper punire. ⁊ per conſequens non eſt ſibi licitum tolerare. ⁊ hoc eſt verum re‑gulariter loquendo. ſicut illud etiam lati‑us hic ꝓbabitur. ſed in preſenti queſtione queritur an ne hoc fallat in caſibus tactis in titulo queſtionis. Secūda ſuppoſitio Longe differūt tolerare peccatum ⁊ cōſen‑tire in peccatum. Primo. quia cōſentire in peccatum eſt actus voluntatis poſitiuus quo voluntas vult peccatum ⁊ ſibi com‑placet. ſed tolerare nō eſt actus poſitiuus: ſed eſt negatio poſitiui actus: eſt enim non punire. ⁊ ſic eſt negatio actꝰ puniendi. Vel ſi eſt actus poſitiuus ſcꝫ nolle punire vel velle nō punire: vl' quo nult punire (ſi grā‑matica patiat̃) tamen eſt reſpectu negatio‑nis. Secūdo differūt. quia nūꝗ̃ licet con‑ſentire in peccatū ꝓpriū vel alterius: vt pa‑tebit. ⁊ tamen ſepe licet tolerare peccatum alienū. Tertia ſuppoſitio. Differunt etiā querere an p̄latus eccleſiaſticus ⁊ poteſtas ſecularis licite poſſint tolerare. ⁊ an debe‑ant tolerare. nam m'lta licent que nō ſunt tamen debita ſeu precepta: ſed bene econ‑tra omē debitū ſeu preceptum eſt licitum ⁊ omne illicitum nō eſt debitum. ideo oſtē‑ſo aliquid eſſe illicitū habetur etiam ꝙ nō eſt debitum.

Prima concluſio.

Poteſtas ſecularis: ⁊ prelatus eccleſiaſti‑cus nunꝗ̃ poteſt licite cōſentire in mutua‑tionem vſurariā iudeoꝝ. ꝓbat̃ octo rōnibꝰ Primo ſic faciens pctm̄ ⁊ ꝯſentiens digni ſunt pena. Ad Ro. j. ⁊ etiam equali pena: vt in. c. notuꝫ. in fi. q. q. j. ⁊ in. c. j. de offi. de legati. ⁊. xj. q. iij. qui ꝯſentit. ergo vtriꝗ̃ ſūt culpabiles ⁊ equaliter. tenet ꝯñ̃ quētia. q2 pena correſpondet culpe: ſed iudeus mu‑tuano ad vſuram peccat mortaliter. igitur conſentiens in eandeꝫ peccabit mortaliter.
Secūdo ſic. Nudus ꝯſenſus ad facien‑dum malū: etiaꝫ nullum p̄ſtans iuuamen eſt dānabilis ⁊ puniendus: vt in. c. felicis. de penis in ſexto. in. §. illud. Tertio ſic. Auguſtinus in ſermone de verbis euāge‑gelij. ⁊ habet̃. xxiij. q̄ōne. iij. in. c. a malis. ait. Cōmunicat̃ malo quādo facto eius cō‑ſortiū voluntatis vel approbationis adiū‑gitur. neꝗ̃ ergo conſentientes ſitis malis vt approbetis neꝗ̃ negligentes vt arguatiſ
Quarto ſic. Augꝰ. in ſermone de verbis euangelij. ⁊ habet̃. xxiij. q. iiij. c. recedite. in fi. vbi dicit. hoc eſt imundum nō tangere ⁊ voluntate nō ꝯſentire: ore nō parcere. igi‑tur ſecus agendo ſcꝫ ꝯſentiendo tangit̃ im‑mundū ſp̄ualiter intelligēdo. ⁊ ꝑ cōſequēs contra p̄ceptuꝫ dei dicentis. imundū noli‑te tangere. Leuit. v. ⁊. ij. Coꝝ. vj. Quinto ſic. Augꝰ. in libro ſcđo contra ꝑmenianū. ⁊ habet̃. xxiij. q. iiij. in. c. ita plane. dicit ꝙ quis ſociat̃ malis duobus modis: vel cō‑mittendo malū cū eis vel fauendo cōmit‑tentibꝰ. ſi autē neutrū facit nullo modo ſo‑ciatur malis dummodo addat tertium: vt nō ſit piger in corripiendo: ⁊ ſi iudex nō ſit piger in puniendo. dūmodo hec omnia fa‑cit cum dilectione corripiendi ⁊ nō odio ꝑ‑ſequēdi. Poſtea textꝰ ſic dicit in fine. Vbi autē cetera impediūt̃: illa duo ſemꝑ retenē‑ta incorruptum caſtūꝗ̃ cuſtodiunt: vt nec faciat malū nec approbet factum. Ille enī dicit̃ cōmittere malū qui eſt p̄nceps mali. Ille autē dicit̃ approbare maluꝫ factum ꝙ

preſtat conſenſum ⁊ approbationem malo iam facto. Sexto ſic. Auguſtinus in epiſtola facta cõtra donatiſtas. ⁊ habet. xxiii. queſtiõe. iiii. ſi quis a catholica. in fine. dicit ſic. Cõmunio maloꝝ non maculat aliquem participatione ſacramentoꝝ: ſed cõſenſio factoꝝ. Nam ſi malis factis nõ eis quiſq̄ que conſentiat: portat malus cauſam ſuam: nec preiudicat alteri quē in conſenſione mali operis ſocium nõ habet criminis. Septimo probatur ſic. Nunq̄ actus ex genere malus eſt licitus. ſed conſenſus in mutuationē vſurariam eſt ex genere malus. igit̃. Maior probatur. quia bonum eſt ex integra cauſa. Cauſarum autē requiſitarum ad bonitatem actus vna ē ꝙ cadat ſuper debitum obiectum quod dicitur genus actus. ad eſt materia circa quā Minor ꝓbatur. quia talis cadit ſup actuz malum ⁊ damnatū diuina ⁊ humana lege Modo taliter malum nõ eſt natum ſm rectam rationem terminare actum complacentie ⁊ volitionis voluntatis. Octauo ſic. Leo papa in ſermone. vj. de natiuitate dñi ait ſic. Quid eſt autem dilectiſſimi pacem habere ad deum: niſi velle qđ iubet: et nolle quod ꝓhibet. Si em̃ humane amicicie pares animos ⁊ ſimiles expetunt voluntates: nec vnq̄ diuerſitas moꝝ ad firmā poteſt venire concordiam: quõ diuine particeps erit pacis cui ea placent que deo diſplicent. ⁊ his appetit delectari quibus illum nouit offendi. Iterū. Nā ſi in ꝓgenie carnali ⁊ ſtirpe terrena clarꝫ parentibus genitos vitia male conuerſationis obſcurāt: ⁊ ipſo maiorū ſuoꝝ lumine ſoboles indigna confunditur: in quē exitum venient q̄ ꝓpter amorem mundi a generatione chriſti nõ metuūt abdicari. Si autē ad humanā pertinet laudez: vt patrum decus in prole reſplendeat. quāto magis glorioſum eſt ex deo natos in actoris ſui imagine refulgere ⁊ illum in ſe qui illos generauit oſtendere. Hec ille. Ex quo habetur ꝙ non poteſt quis amicus dei eſſe ⁊ filius ꝑ gratiam: niſi fugiat ⁊ nolit id quod odit deus: cuiuſmodi eſt peccatum.

Secūda concluſio

Nec ꝓpter maius malum imo maximū ſpirituale malum vel temporale malū vitandum: nec etiam ꝓpter maius bonum: imo maximū boni conſequendū temporale vl' ſpirituale eſt licitum conſentire in mutuationem vſurariam. Probatur decem rationibus. Primo ſic. Actus ex natura vel ex genere ſuo exiſtens peccatum: non deſinit eſſe peccatum ꝓpter hoc qđ veſtitur illa vl' alia circūſtantia finis ſcꝫ optimi finis conſequendi vel peſſimi vitandi. Conſentire autez in mutuationem vſurariam iudeoꝝ eſt actus exiſtens ex ſuo genere peccatum. igitur nõ deſinit eſſe peccatuz ꝓpter hoc ꝙ ille cõſenſus fit ꝓpter talem finem ſcꝫ ad vitandum maius malum ⁊c̃. Maior ꝓbatur tripliciter. Primo exemplariter. Occidere innocentem ex quo eſt actus ex genere malus nõ deſinit eſſe malus ꝓpter hoc. quia fit ꝓpter bonum finem: ſcꝫ vt habeanť bona eius ⁊ fūdenť eccleſie. vel vt vitetur aliqđ malum: vt vult Aug⁹. in quadam omelia. ⁊ habetur. xiiii. qõne. v. in. c. forte. idem dicitur de rapina furto ⁊ ceteris. vnde errauit Cayphas ſm ſuū intellectum dicens. Expedit vt vnus homo moriať ꝓ populo ⁊c̃.

Secūdo. quia eſt regula magiſtral'. Intentio finis boni nõ iuſtificat factum ex ſe damnatū: ſicut tractat magiſter in ſecundo diſ. xl. c. iii. vbi vult ꝙ omnes actus ſm intentionem ſunt iudicandi boni vel mali. ꝑter quoſdam qui ſunt ita mali vt nūq̄ pñt eſſe boni. etiam ſi videantur habere bonaz cauſam. Intereſt em̃ plurimū (inquit Auguſtinus) qua cauſa: quo fine: qua intētione quid fiat: ſed ea que conſtat eſſe peccata nullo bone cauſe obtentu: nullo quaſi bono fine: nulla velut bona intentione faciēda ſunt. Et ponit Auguſtinus in libro cõtra mendacium multa exempla de vtroq̄ ſcꝫ de his que poſſunt eſſe bona ⁊ mala. et de his que ſunt ſm ſe peccata. Vtitur aūt Auguſtinus dictione quaſi: ⁊ dictione velut. quia peccatum nõ poteſt fieri bono fine nec bona intētione. quia nõ poteſt eſſe bonus finis: nec bona intentio que inducit hominē ad peccatum cõmittendum: licet hoc aliquādo videatur erronee opinioni hominū. Tertio ꝓbatur eadem maior quia bonū eſt ex integra cauſa ſm Dioni. in. c. iiii. in libro de diui. noib9. Malū aūt ex ſingulis defectibus. Et idem vult Ariſtoteles. ii. ethicoꝝ dicens. Bene agere cõ

tingit vno modo: peccare autẽ multipliciter. id eſt ad hoc q actus ſit bonus requirunt omnes conditiones requiſite ad eũ: ⁊ nõ ſufficit vna circumſtantia tm̃. ⁊ ſi vna deficit actus eſt malus. Modo ad bonũ actum ante omnia requiritur genus, id eſt obiectum debitum. igitur ſi circumſtantie eſſent bone: vtputa finis ⁊ hmõi. ſi tamen genus eſt indebitũ actus manebit malus. Minor ꝓbatur. quia conſentire in peccatum habet ꝓ obiecto peccatũ: igitur ex genere. id eſt ex obiecto ſuo habet q eſt inordinatus. quia cadit ſup indebitũ obiectũ. Secũdo ꝓbatur illa ſecũda concluſio ſpecialiter de malo temꝑali vitando: ⁊ hoc ſic. Nullus licite cõmittit peccatũ vt euadat periculum etiam mortis ⁊ vite. ſed conſentiens in vſuram iudeorũ cõmittit peccatum ex ꝑma concluſione. igitur ſi illum conſenſum ꝑſtet etiam ꝑpter vitare periculũ mortis ⁊ vite nõ licite id facit. ⁊ eadem rõne ⁊ a maiori ꝑpter nullũ aliud tꝑale malũ vitandum licebit cuiq̃ in eam conſentire. Maior ꝓbatur. tale cõmittere peccatum ſcʒ vt euadat mors venit ex radice ⁊ cauſa mala. igitur eſt malum. Antecedens ꝓbatur. q venit ex timore mundano. ille autẽ ex ꝓhibitione chriſti eſt malus: vt dicit magiſter in. iij. libro. xxxiij. diſtin. c. ⁊ quia de timore. vbi allegat Caſſiodoꝝ dicentẽ. quando timemus pati pericula carnis vel perdere bona mundi ꝑpter quod delinquimus: hic timor malus eſt quem dñs ꝓhibet in euãgelio dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Tertio ſic. conſentire in veniale peccatum nõ eſt cuiq̃ licitum etiam ad vitandum mortem temporalẽ proximi. igitur conſentire in mortale peccatum (cuiuſmodi eſt conſentire in mutuationẽ vſurariam iudeoꝝ) non eſt cuiq̃ licitum ꝑpter quodcũq̃ temꝑale malum vitandũ. tenet ꝯſequẽtia. quia omniũ temꝑalium maloꝝ mors eſt maximũ. Antecedens probatur. Nam mendacium officioſum eſt veniale: ⁊ tamen illicitum eſt illud cõmittere. ⁊ per conſequens in ipm conſentire etiam ad ſaluandũ vitam: vt dicit textus in. c. ſuper eo. de vſuris. ⁊. xxij. q. ij. c. ſi quis ad te confugerit. vbi ait Aug⁹. in libro de mendacio. Nunq̃ ꝓ cuiuſq̃ vita temporali mentiendum eſt. id eſt licitum mentiri. ⁊ idem dicit Iſidorus in ſinonimis eadẽ. q. in. c. omne genus. Idem dicit ibidem Aug⁹. in. c. ne quis arbitret. Et ex hoc ſequit correlarie q etiã ſi ꝑ mutuationẽ vſurariam iudeoꝝ ſuccurret pauperib⁹ ne fame perirent: nõ eſt licitum in eam ꝯſentire. Et Aug⁹. in li. de mendacio dicit q ꝓhibitũ eſt mẽdaciũ dicere: ne alius ab immũdicia corporali defendatur. id eſt ne eius virginitas vel caſtitas violetur. xxij. q. ij. c. j. ſic nõ liceret mutuanti obligare mutuatariũ ad dandum quid in elemoſynam pauperibus. Quarto ſic. Aug. in de ciui. dei li. ij. Et habetur etiã in c. iis ne. xxxij. q. v. dicit q quis debet poti⁹ omnia mala pati q̃ malo cõſentire. ⁊ idem habet in. c. ſacris qđ metus. Igitur ꝑpter nullum temporale malũ vitandũ licet conſentire peccato iudeoꝝ. Quĩto ſic. Iſidorus in libro de mendacio. Cũ ad hoc ventũ fuerit vt ſaluti hoĩm niſi peccando conſulere nõ poſſit iam ſe exiſtimet nõ habere quid faciat qm̃ id reliquũ eſſe proſpexerit qđ recte faciet. xxij. q. ij. c. faciat. Sexto ſic Aplus ad Ro. iij. Non (ſicut blaſphemamur: ⁊ ſicut aiũt quidam nos dicere) faciamus mala vt eueniant bona quoꝝ damnatio iuſta eſt. Modo conſenſus in mutuationem eſt facere malum. igitur non eſt ille conſenſus eliciendus vt inde eueniant bona etiam quecũq̃. Nam indiſtincte dãnat illud apoſtolus. Unde ſi quis malum faceret vt ſaluaret primus a dãnatione eterna: imo vniuerſus mundus: talis nõ ob hoc excuſaret. nullus em̃ animã ſuã debet alienis cõmodis impendere. qm̃ ordĩata charitas incipit a ſeipſa. plus etiam ſalutẽ anime ſue debet quiſq̃ velle q̃ cuiuſcũq̃ alterius. aliter agendo peruertit ordinẽ: ⁊ crudelis eſt in ſe: plus volendo eſſe in alium. maxima autẽ impietas eſt ſibiipſi eſſe impiũ. Miſerere (inquit ſapiens) anime tue placens deo. Eccleſiaſtici. xxx. ⁊ Math. xvj. ⁊ Luc. ix. dicit xp̃s. Quid ꝓderit homini ſi vniuerſum mũdum lucretur: ⁊ anime ſue detrimentũ patiat. Septimo ſic. participare cum excõmunicato (regulariter loquendo) nõ eſt mortale peccatum: ſed tm̃ veniale: demptis quattuor caſibus: de q̃bus alibi: ſaltem ſm̃ vnã ⁊ ꝓbabilem opinionem. ⁊ tamen illa participatio in caſu etiã in quo aĩs eſſet tm̃ venialis nõ deſinit

eſſe illicita: etiam ſi fiat ꝓpter vitare mortez ꝓprie perſone vel cruciatum corporis: vt in c. ſacris. quod metus cauſa. ergo nec conſentire peccato mortali alicuius redditur ꝓpter quodcumqꝫ temporale malum vitandum licitum cum in id conſentire ex ſuo genere ſit mortale ⁊ grauius veniali participatione cum excōmunicato. Octauo ſic. Si quis petendo mutuum occaſionaret mutuatorem ad hoc vt ſub vſuris mutuaret: puta ſi eum ad ſic mutuandum induceret vel ſibi ad hoc conſentiret: petens peccaret: etiā ſi id petiſſet quatenus captiuos chriſtianos de infidelium manibus ne occidātur temporali vel ſpirituali morte eriperet. ille inquā eſt caſus capituli. ſi fe. extra de vſuris. ſm vnum intellectum eius. ꝙ vult ꝙ conſenſus in peccatum vſure etiaz alterius nō deſinit eſſe malus: etiam ſi fiat ꝓpter magnū maluz tpale vel ſpūale, ꝓximi vitandum. Nono ſic. Si quis mutuaret ad vſuras finaliter vt de lucro vſurario redimeret captiuos chriſtianos de manibus infidelium ne occiderentur temporali vel ſpirituali morte: nō ob h̄ deſineret illa mutuatio vſuraria eſſe illicita: ille inquā eſt caſus eiuſdem capituli ſm alium intellectuz ⁊ vterqꝫ eſt verus. igitur eadez ratione nec licebit conſentire in illam ſi a ꝓximo fiat. Nam ꝓximū ſic̄ me debeo diligere. Decimo ſi nō eſſet ſecūda pars concluſionis vera: eodē ergo modo liceret maleficiato cōſentire vt fieret maleficium aliquod ꝙ ipſe liberari poſſet a maleficio ſibi inflicto qđ eſt falſum. vnde inter articulos cōdemnatos pariſius per theologicā facultatē. Anno dñi. M. ccc. xcviij. Quintus eſt ꝙ eſt error dicere ꝙ licituz ſit vti magicis artibus vel alijs quibuſcunqꝫ ſuperſtitionibus a deo ⁊ eccleſia ꝓhibitis pro quocunqꝫ fine bono. Sextus etiam ibidem eſt ꝙ ſit licitum aut etiam ꝙ ſit permittendum maleficia repellere: error. Septimus ꝙ aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare in quocunqꝫ caſu vt talibus licite vtat̄: error. Ex hac concluſione ſequitur

Primū correlariū

Propter loquēdo maledictū videt̄ ſi ſic dicatur vt quidaz ait: vbi quis inter duo mala eſt implicitus: ita ꝙ alterum omnino eſt facturus: conſulenduz eſt ei vt potius faciat minus malū ⁊ euitet malus: vt puta aliquis dicit ſe victum tāta paſſione amoris vt nō poſſit vitare adulterium niſi adulteram interficiat. cōſulendum eſt ei vt faciat adulterium quod eſt minus malum ꝙ̄ homicidiū. Unde etiam panor. in. c. ſuper eo de vſuris ait. Si quis nō exiſtens ad vſuram paratus mutuare in nō mutuando. incurreret maius peccatuz ꝙ̄ mutuando ad vſuram: poſſet ei quis ꝑſuadere ꝙ mutuaret potius ad vſuram. Probatur correlarium ſic. Qui conſulit alicui aliquod peccatum: conſentit in eius peccatum: ſed conſenſus in peccatum etiam alienum eſt ſemper peccatum. igitur talis conſulendo peccat. ⁊ per conſequens nō eſt verum ꝙ conſulendum ſit ei. Minor nota ex ꝓma concluſione. Maior ꝓbatur. quia aut cōſulendo vult ꝙ faciat ſicut conſulit. aut nō vult ꝙ id faciat. ſi ſcđm nō vere ſꝫ ſimulatorie cōſulit. Hic autem loquimur de vere conſulente: ⁊ ſi deniqꝫ tm̄ ſimulatorie cōſulit peccat. tum quia ſimulatio eſt peccatum: tum quia alius occaſionatur ad peccatuz eius ꝯſultatione licet ſimulatoria. ſi ꝓmū igit̄ ꝯſentit ꝙ faciat. velle em̄ eū facere eſt ꝯſentire eū in id facere. Et ſi dicat̄. ꝯſulit ſibi nō abſolute ſed ſub conditione ſi ſcꝫ non velit alr̄s maius peccatum dimittere. ⁊ per conſequens nō conſentit in peccatum eius niſi ſub conditione. Contra. Hoc nō ex toto excuſat conſulentem licet a tanto. Probat̄ Nam conſulens ꝓximo peccare vult eum peccare. igitur ſub conditione cōſulens ei peccare vult ſub cōditione ꝙ ꝓximus peccet. mō nō tm̄ is peccat ꝗ aliquod peccatū vult ſimpliciter ⁊ abſolute: ſed etiam ꝗ illud vult conditionata volūtate licet ipſum abſolute nolit. quod patet. Nam ſi quis abſolute odit adoratiōem idoli: ſed tamen vt euitet mortem vult illam: talis peccat nec excuſatur a toto licet a tanto: quia non ita grauiter peccat ſicut ſi non anxiatus illam vellet. Secūdo ꝓbat̄ idē correlariū. Nā perpetrator minoris mali peccat in h̄ qđ ſibi ipſi conſulit minus malum vt euitet maius. ergo eadem ratione extraneus ſibi idē conſulens peccat. tenet conſequētia: quia

nō eſt ratio diuerſitatis. Et ſi arguatur. beatus Gregorius ⁊ Auguſtinus conſulunt ꝙ implicitus inter duo mala quoꝝ alterū eſt commiſſurus faciat minus: vt ſic euitet maius. Nam Gregorius in moralibus parte. vij. libro. xxxv. c. xliij. tractans de eo qui diabolica fraude perplexus eſt inter duo mala ait ſic. Eſt quod ad deſtruendas behemoth verſutias ſubtiliter fiat: vt cum mens inter minora ⁊ maxima peccata conſtringitur: ſi omnino nullus ſine peccato aditus patet: minora ſemper eligantur. quia ⁊ qui murorum vndiqꝫ ambitu ne fugiat clauditur: ibi ſe in fugam precipitat vbi breuior murus ingeritur. Hec ille. xiij. diſtin. c. nerui. In hoc ergo quod ait ē ꝙ ⁊c. vult dicere ꝙ eſt dabile conſilium quo in illa perplexitate ſe habeat perplexus. Auguſtinus quoqꝫ de adulterinis coniugijs libro ſecūdo. ⁊ habetur. xxxiij. queſtione. ij. loquens de marito inclinato ad occidendum vxorem ſuam adulteratā niſi aliā ducat ea viuente. ſeu quod idez eſt niſi cōmittat adulterium: ait. ſi facturus eſt quod nō licet: iam faciat adulterium ⁊ nō faciat homicidium. Hec ille. In hoc ergo ꝙ ait faciat: loquitur conſultiue. Et vt habetur in capitulo. duo mala. diſtin. xiij. in decretis. concilium Toletanū dicit. Si neceſſitas cōpulerit vnum ex duobus malis perpetrare: debemus reſoluere illud quod minori nexu noſcitur obligari. Dicendum ꝙ hec dicta ⁊ ſi que ſimilia reperiantur non ſunt intelligenda proprie ſicut iacent: vt oſtendunt rationes facte ſed reſtringenda quoniā improprie dicta ſunt. ſenſus eīn vtriuſqꝫ eſt ꝙ ille qui agit minus malum minus incurrit damnū ⁊ vitat maius damnū: nō autē ꝙ volendum ſit eum facere vllum malum. Secūdo poteſt dici ꝙ ibi duo ſunt conſideranda ſcꝫ maioris mali vitatio ⁊ illa eſt obiectum natum conſuli ⁊ id conſulunt predicti. Secūdo eſt ibi incurſio mali licet minoris. ⁊ illud non eſt natum conſuli: nec reſpectu illius eſt eoꝝ conſilium: ſed nuda permiſſio. Unde ille qui conſulit ꝙ vitetur malum maius bene facit in hoc cōſilio: ſed in hoc quod etiam conſulit exerceri minus peccat conſulendo. Et ſic eſt ibi duplex conſilium: vnum malum: alterū licitum. Unde beatus Auguſtinus poſt predicta ſubdit. Si eſt vtrūqꝫ nephariū nō debet alterum per alterum perpetrare: ſed vtrunqꝫ vitare. ecce ꝙ nō vult ſe conſuluiſſe vt cōmittatur minus maluꝫ: ſed conſuluiſſe vt vtrūqꝫ vitet.

Secūdū correlariū

Non oportet circa ſecūdam concluſioneꝫ diſtinguere: vt quidam faciunt an minus malum in quod conſentitur: vt vitetur maius ſit malum ex lege diuina prohibitum: vel ex humana tm̄ quaſi in primo caſu ſecūda concluſio habeat veritatem ⁊ non in ſecūdo. Patet. Nam etiam in ſecūdo caſu eſt verum. quia comedere carnes in ſexta feria eſt malum ex lege humana prohibitū ⁊ tamen ſi quis conſentiret in illud quatenus ipſe vel alius vitaret aliquod malum ſiue temporale ſiue ſpirituale ⁊ maius ꝙ̄ ſit comeſtio carnium talis peccaret ſuo cōſenſu. Nec valet ſi dicatur ꝙ illa diſtinctio pro tanto fit. quia ſi minus malum eſt etiam tm̄ humana lege malum: papa poteſt diſpenſare ⁊ facere ꝙ nō ſit malum: ⁊ tunc conſenſus in ipſum ſit diſpenſatum: vt vitetur maius nō eſt peccatum: hoc inquam nō valet. quia talis conſenſus ſi eſt diſpenſatio facta non erit conſenſus in malum: ſꝫ in licitum. Concluſio autez loquitur de cōſenſu in malū. Itē quia eodē mō poſſet dici ꝙ etiam cōſenſus in malum quod eſt ex lege diuina malum non eſt peccatum ſi fiat ad maius malum vitandum. quia ſcilicet deus poteſt circa illud malum diſpenſare. ⁊ per conſequens conſenſus in illud malum iam diſpenſatū nō erit peccatū.

Tertia concluſio.

Poteſtati ſecłari ⁊ prelato eccleſiaſtico nō eſt licitum tolerare mutuationem vſurariam iudeorum. Probatur quadrupliciter. Primo ſic. Ubi quis delictum poteſt impedire vel ipſum facere corrigi ſi hoc non facit: grauiter peccat. quia pro approbante ⁊ conſentiente habetur. vt in. ca. error. ⁊ in. c. quid eīn prodeſt. ⁊ in. c. conſentire. lxxxiij. diſtinc. ⁊ in. c. ſicut dignum. de homicidio.

Modo poteſtas ſecularis ⁊ eccleſia poteſt impedire vſurariam mutuationem: et eam facere corrigi. igitur. Secundo ſic. Cicero in primo libro de offi. in capitulo de iuſticia dicit. ſi quis non defendit ſociū aut alius facit iniuriam: tam eſt in vicio ꝙ ſi parentes aut amicos aut patriaʒ deſerat. Et ad idē eſt. c. quanto. de ſententia excōmunicationis. ſed vſura eſt iniurioſa non tm̄ ſocio. id eſt proximo poteſtatis ſecularis ⁊ eccleſiaſtice ſed etiam deo. quia offenſiua dei. igitur talis poteſtas nō cohercendo peccat cum poſſit. Tertio ſic. quia eorum mutuatio vſuraria eſt crimen natum cadere ad forum ſecularem ⁊ eccleſiaſticuʒ vt probatuʒ eſt. Modo predicti tenentur ad punienda crimina ad ſuum forum pertinentia in illis in q̄s habent iuriſdictionē igitur tenentur ad non tolerandum. quia tolerare eſt non punire. Maior nota. Nā leges ſeculares ⁊ iura canonica diſponūt de vſurarijs puniendis: licet nō equaliter de omībus: qm̄ aliquos vſurarios leges ciuiles tolerant: ⁊ aliquos non. ⁊ ratione illius criminis etiam iudei efficiuntur de iuriſdictione vtriuſqꝫ fori illius loci in quo cōmittunt. igitur. Minor probatur octopliciter, diſcurrēdo per legem diuinam canonicaʒ atqꝫ ciuilem ⁊ dictaminis recte rationis. Primo. quia apoſtolus ad Roma. xiij. Principes non ſunt timore boni operis ſed mali. Vis autem nō timere poteſtatem: bonum fac ⁊ habebis laudem ex illa. dei enim miniſter eſt tibi in bonū. ſi autem malum feceris time. non em̄ ſine cauſa gladium portat. dei enim miniſter eſt vindex in iram ei qui malum agit. Et infra de p̄ncipibus loquens ait. Miniſtri em̄ dei ſūt in hoc ipſum ſeruiētes. Hec ille. Tunc ſic arguitur. Miniſter tenetur ſuum miniſterium fideliter explere. ſed punire crimina eſt miniſterium poteſtatis ſeclaris adeo vt niſi exerceat: ſine cauſa gladium portaret. Videmus enim imperatori ⁊ quibuſdam alijs preferri gladios in ſignum ꝙ eorum eſt punire crimina. Secūdo probatur minor. Nam Exodi. xxij. dicitur Moyſi tāꝙ habenti poteſtatem in iſrael. Maleficos ne patiaris viuere ⁊c̄. Tertio ꝓbatur. Nam Ciprianus in nono genere abuſionis: ait. Rex debet furta prohibere: adulteria punire: impios de terra perdere. parricidas ⁊ periuros non ſinere viuere: filios ſuos non ſinere impie agere. Quarto. Idem patet per legem. ita vulneratos ad. l. aquiliam. Quinto ꝓbatur. Nam in caplo irrefragabili. de offi. or. conciliuʒ generale mandat prelatis eccleſiarum punire exceſſus ſubditorum ne ſanguis eorū de manibus ſuis requiratur. Idem habetur in. c. finali de regu. Sexto. in capitulo. vt fame. de ſententia excōmunicationis dicit̄. prelati exceſſus corrigere debent ſubditorum ⁊ publice vtilitatis intereſt ne crimina maneant impunita: ⁊ per impunitatis audaciam fiunt qui necꝫ fuerant nequiores. Nec valet euaſio. dicēdo ꝙ iudei nō ſunt ſubditi. Nam oppoſitum eſt oſtenſuʒ in precedenti queſtione. Eadem enim euaſione diceretur ꝙ poteſtas ſecularis poſſʒ tolerare homicidia: furta ⁊ alia crimina iudeorum: ⁊ prelati eccleſiaſtici tolerare poſſent ſi iudei blaſphemias publicas exercerent aut ſubuerſiones fidelium machinarentur. Septimo ⁊ octauo probatur per auctoritates Auguſtini allegatas in quarta ⁊ quinta probationibus prime concluſionis huius queſtionis. Quarto probatur principalis concluſio. Poteſtas ſecularis ⁊ prelati eccleſiaſtici nō debent tolerare id quod eſt in opprobrium chriſtianoꝝ ⁊ in grauamen pauperum. ſed mutuatio vſuraria iudeorum eſt huiuſmodi. igit̄. Minor pro ſecūda parte eſt nota. quia exhaurit eorum ſubſtantiam vſqꝫ ad oſſa.

Pro prima parte probatur primo ſic. Illud quod lex Moyſi eſtimat vt maledictionem quādam: eſt in opprobrium patientis illud. Modo recipere mutuum ad vſuras eſt huiuſmodi. Nam Deutero. xxviij. Moyſes prophetando mala ventura contra non obſeruantes dei legem inter alia enumerat ꝙ non obſeruantes cogentur recipere mutuuʒ ab alio ⁊ ipſi nulli poterint mutuare, ergo ſaltem apud iudeos multi eſtimantes temporalia bona: erit receptio opprobrioſa chriſtianis: ⁊ ſibiipſi attribuent mutuationem in laudem ⁊ benedictionem ac ꝓmiſſionē obſeruantie ſue perfidie. Scdo, q2 eſſe quaſi ſeruū iudeoꝝ eſt chri-

ſtianis opprobrioſum. Modo recipiendo
a iudeis mutuũ efficiuntur quaſi coꝝ ſul
Nam qui mutuum recipit: ſeruus eſt fene
rantis. Prouerb. xxij. ⁊ in lege tertia. C. de
nouationibus.

Quarta concluſio

Predicta toleratio nõ eſt eis licita etiam ꝓ
pter quodcũq; bonum temporale a ſe vel
ab alio conſequendũ maius q̃ ſit damnũ
temporale quod per vſuras inferunt chri-
ſtianis. Probatur. Nam nõ licet vendere
vſum poteſtatis ſecularis vel eccleſiaſtice
ſiue hoc fiat poſitiue ſcʒ illam exercendo ſi
ue negatiue: puta illum omittendo. Mo-
do ꝓdicta toleratio eſſet venditio vſus po
teſtatis. igitur. Maior ꝓbatur per. c. Ne-
mo p̃ſbyteroꝝ. de ſymonia. vbi nõ tm̃ pec-
catum: ſed etiam ſymonia reputatur ſi p̄e-
latus eccleſiaſticus abſtineat a punitione
ꝓpter temporalia ſibi data vel promiſſa. et
licet ſimilis caſus nõ ſit ſymonia in p̄ela-
to ſeculari: attamen eſt peccatuʒ: quod eñ
in talibus eſt ſymonia ſuperiori eccleſiaſti
co eſt ſeculari al's graue peccatuʒ. Minor
ꝓbatur. Nam perinde eſſet ac ſi diceret. ſi
dederis mihi vel alteri tm̃ bonum tempo-
rale: volo poteſtate mea punitiua non vti.
igit̃ vſum eius vendit. Secũdo ſic. Tranſ
actio in criminibus eſt illicita. igitur etiaʒ
p̄edicta toleratio. ↄſequentia nota. Ter-
tio ſic. Non eſt eis licitum tolerare maluʒ
vt conſequat̃ quis bonum quod eſt vili-
us q̃ ſit illud bonum quod aufertur per ꝓ
dictum malum: ſed per vſurariam mutua-
tionem licet tollatur aliquando bonũ tem
porale minus q̃ ſit illud temporale quod
per tolerantiam poſſet obtineri: tamen vl-
tra temporale ablatum etiã ꝑ vſuram tol-
litur bonũ virtutis ⁊ gratie. ⁊ omne tempo
rale bonũ eſt vilius bono virtutis ⁊ gratie
igit̃ nõ eſt illa toleratio licita. Maior no-
ta. quia nõ eſt per rectorem reipublice per
dendum maius bonũ ꝓpter habere minus
Minor probat̃. Quia ⁊ ſi iudei nõ habe-
ant gratiã actu. ⁊ ſic per eoꝝ vſuram nõ tol
latur gratia que ineſt: tamẽ tollitur que in-
eſſet ſi peccatum nõ cõmitterent: ſicut in ſi
mili de peccatore mortali dicimus q̧ ꝑ ſe-
cũdum peccatũ mortale tollitur gratia nõ
que ineſt: ſed que infuiſſet. Item ſtaret q̧
ſi mutuaſſet chriſtiano gratis ⁊ abſtinuiſſ
ab vſura meruiſſet de cõgruo per h̔ opus
illuſtrari ad gratiaʒ fidei. Nam pietas (cu
iuſmodi eſt mutuatio gratuita) eſt ad om̃ia
vtilis. j. ad Thimo. iiij. Ex quo ſequit̃

Tertiũ correlariũ.

Qd dato q̧ iudei vellent maxima tributa ⁊
dona reipublice dare nõ ob ea eſſet toleran-
da eoꝝ feneratio. Unde q̃uis illud ex quo
bonum vtile reipublice multiplicat̃ (ſaluo
to tamen bono honeſto) licitum eſt ⁊ ꝑmiſ
ſum. tamen illud per quod multiplicat̃ bo
num vtile: ⁊ leditur bonum honeſtum aut
corrũpit̃. cuiuſmodi eſt vſuraria mutuatio
non eſt licitum. Unde non ſunt excuſandi
imperatores illi qui permiſerũt vſuras eti
am multiplices quẽadmodum habitum ẽ
ſupra queſtione. xxij. etiam dato q̧ ꝑmiſe-
rint ꝓpter bonũ temporale publicum. imo
adhuc longe magis ſũt culpabiles in hoc
q̧ etiam conceſſerunt eas: ſuuamen eis ꝓ-
ſtando.

Quinta concluſio.

Predicta toleratio eſt illicita: etiaʒ ſi fiat ꝓ
pter temporale malum vitandum. ꝓbatur
Nam punire: ⁊ per conſequens nõ tolera
re eſt actus virtutis ⁊ debitus ſeu p̄ceptus
poteſtatibus ⁊ p̄elatis. Actus autem vir-
tutis preceptus: nõ eſt ꝓpter temporale ma
lum omittendus. Nam omiſſio eſt morta
lis. Mortale autẽ peccatum nõ eſt cõmit-
tendum ꝓpter temporale malum vitandũ:
ſed potius moriendum. Secũdo ſic. Au
guſtinus in p̄mo libro de ciuitate dei capi
tulo nono. vult q̧ ſi ꝓpter periculum mor-
tis vel bonoꝝ temporalium vitandum: vl
ne incurratur infamia omittitur correctio
maloꝝ: deus tales omittentes correctionẽ
facere flagellat penis temporalibus in hac
vita. q̃q̃ eis vita maloꝝ diſpliceat. ergo
vult q̧ tales omittendo peccãt: ⁊ dato (nul
latenus tamen conceſſo) q̧ leuiter pecca-
rent: nullum tamen peccatum eſt licitum:
etiam ſi propter maximũ temporale malũ
vitandum fiat ex ſecunda concluſione.

Tertio ſic. Sanctus tho. ſecũda ſecun
de queſtione. x. ar. xj. dicit q̧ nõ eſt licitum

tolerare mala niſi ꝓpter vitanda mala ſpiritualia vel ꝓpter licita ſpiritualia conſequē da. Et quia aliqui dicunt: magna mala tē poralia vitari nō poſſe niſi tolerentur viu rarij. ideo hoc infra improbabitur in queſtione. xlviij. ſed tamen etiam illo dato: ſed non conceſſo: adhuc nō eſſent ob hoc tolerandi: vt iam ꝓbatum eſt.

Sexta concluſio.

Poteſtati ſeculari ꝛ ꝑlato eccleſiaſtico licitum eſt tolerare iudeoꝝ mutuationē vſurariam ꝓpter vitare aliquod malū ſpirituale maius ꝙ ſit illud malū ſpirituale quod eſt mutuatio vſuraria qđ maius al's veriſimiliter vitari non poſſet. Probatur quintupliciter. Primo ſic. quia regula eſt. ꝙ min⁹ malum eſt ꝑmittendum permiſſione tolerantie vt vitetur maius malum: vt innuit beatus Grego. in. c. deniqꝫ. iiij. diſ. Secūdo ſic. Eis licitum eſt tolerare opera meretricum ꝓpter vitare malum ſpirituale maius ꝙ ſint opera meretricum ſcꝫ ꝓpter vitare adulteria inceſtus ſtupra ꝛ peccata contra naturam: que al's vitari nō poſſent ſuppoſito ſaltem ꝙ plurimi homines ſunt extra charitatem ſine qua nō eſt poſſibile vitare omne mortale: ſed per pceps ruit homo de peccato in peccatum ad modū equi deſtituti freno ꝛ ſeſſore. ergo etiam ſic ꝯbiciet ꝯſequentia a ſimili. Nam vtrūqꝫ eſt peccatum mortale. Antecedens ꝓbat̃ per Auguſtinū in ſmone de ordine. Aufer meretrices de rebus humanis ꝛ omnia libidinibus turbabis. quaſi diceret: potius tolleranda ſunt earū opera ꝙ ꝙ grauiora peccata libidinū exerceat̃. Tertio ſic. Si nō liceret tolerare in tali caſu: maxime ideo: qꝛ poteſtas ſeclaris ꝛ prelatus eccleſiaſticus tenetur ad puniendū crimina. ꝛ ꝑ ꝯſequēs ad nō tolerandum: ſed hoc nō arguit. Nā ex quo tenetur ad puniendū punire illud erit actus virtutis: al's nō teneret̃ ad ipm. ergo nō tenebitur ad illum actum in quocūqꝫ caſu: ſed ſoluꝫ in caſu in quo aderunt circūſtantie requiſite ad actum virtutis: ſꝫ nō in omni caſu aſſunt ille. igitur. Minor ꝓbatur. Nam in caſu vbi ſi quis puniret̃ punitus incurreret maius malum: nō eſſet illa punitio laudabilis. Probat̃. Nam finis punitionis eſt vt ſanetur criminoſus. nunc autē nō ſolum nō ſanaretur: ſed etiaꝫ de nouo ꝛ grauius lederetur. tale ergo punire careret debita circūſtantia finis. quia fieret ꝓpter finem inattingibilem. Nec valet qđ quidā dicūt: vſura eſt contra ius naturale. igitur nullo modo poteſt tolerari. Nam etiam fornicatio eſt contra ius naturale. quia contra pceptum morale: ꝛ tamē poteſt tolerari in caſu ad vitandum maius malū. ꝙuis eñ vſura ſit ꝯtra ius naturale tamen tolerantia eius nō eſt contra ius naturale. Quarto ſic. Medicus obligatus ad medēdū mēbꝝ dñi ſui licite obmitteret medelā applicare ſi volēdo applicare vt auferret̃ egritudo modica veriſilr eſtimaret ñ eā auferri poſſe niſi maiorē egritudinem ſꝫ vel aliud membꝝ eiuſdem corporis incurſurum foret. Modo poteſtas ſecularis et ꝑlatus eccleſiaſticus eſt ſicut medicus reſpectu populi delinquentis: ꝛ pena eſt medela delinquentiū. igitur ſi ex punitiōe vnius de populo timeret̃ ille vel alius incurſurus maius peccatum qđ al's vitari nō poſſet: licite obmittet punire. Quinto poſſet ꝓbari de tolerantia hereticoꝝ qui peiores ſunt vſurarijs. ꝛ de hoc ſtatim tangetur infra. Et ſi dicatur. Nullum malum videtur maius ꝙ vſura. Dicendū: licet nullum malum tēpale ſit maius vſura qm̃ vſura eſt malum ſpirituale. tamen aliqua mala ſpiritualia ſūt maiora ꝙ ſit vſura. Prima ps ꝓbatur. Quia totum genus maloꝝ temporaliū eſt minus genere maloꝝ ſpiritualium adeo ꝙ infimum inter mala ſpiritualia eſt peius ꝙ ſit ſummū inter tēporalia: recte ſicut imperfectiſſimus homo eſt nobilioris nature ꝙ ſit perfectiſſimus azin⁹.

Secūda pars probatur. Nam infidelitas: deſperatio: ꝛ odiuꝫ dei eſt maius ꝙ ſit vſura. Nam quanto virtus eſt melior et clarior: tanto peccatū ei oppoſitū eſt peius Fides autem ſpes ꝛ charitas contra quas ſunt pdicta tria peccata: ſunt meliores virtutēs ꝙ ſit liberalitas cōtra quā eſt vſura. igitur predicta peccata ſunt peiora ſaltem ex genere ꝙ ſit ipſa vſura. Item peccatuꝫ ex obiecto exiſtens in deum vt ſunt pdicta eſt maius ꝙ peccatum exiſtens in proximū: vt eſt vſura: quanto iniuria dei eſt maior ꝙ iniuria proximi. Item homicidium quo tollitur vita eſt maius ꝙ vſura qua

tollunt bona fortune. Item ſymonia eſt maius vſura: vt patz. j. q. vij. c. vlti. vbi dicitur Omnia crimina ad compationē ſymonie hereſis quaſi ꝑ nihilo reputabunt. Et hec omnia vera ſunt ex genere: licet et aliq̄ circūſtantia accedente poterit econtra fieri qm̄ ex circūſtantia accedente poteſt fieri vt infimū inter peccata mortalia fiat grauius ſupremo. ſed de hoc alibi. Ex hac ↄcluſione ſequūtur alia correlaria. Eſt ergo

Quartū correlariū

Falſa eſt opinio dicens. Quod nullū malum ſpirituale dabile ſit maius vſura. et ita in nullo caſu ſit toleranda. qđ non ſolum eſt falſum: vt iam patuit: ſed multum improbabilr̄ ac incredibiliter dictum: ſed nec in deteſtationem criminis alicuius congruit in ſcolaſtica determinatione vti yperbolica locutiōe: quicq̄d ſit in declamatorijs ſermonibus. Et dato ꝙ nunq̄ ↄtingeret nec natus eſſet contingere caſus concluſionis in quo puniendo iudeos vſurarios ſic immineret maius malū q̄ ſit vſura q̄n illud vitari poſſet (cum in multo ꝑualeant chriſtiani ſuper iudeos) tamen caſus nō eſt impoſſibilis. poſſibile eñ foret iudeos adeo in aliquo loco inualeſcere: vt niſi chriſtiani eoꝝ vſuras permittere nollent: magna ſpiritualia incōmoda chriſtianis inevitabilr̄ īminerēt ac irreparabiliter. in quo vtiq̄ caſu tolerande eſſent eoꝝ vſure. Nam et hoc modo heretici ſunt tolerandi. ſicut et xp̄us Matth. xiij. in tali caſu loquens ait. Sinite inq̄t vtraq̄ creſcere vſq̄ ad tp̄us meſſis: ne forte colligētes zizaniam ſimul eradicetis et triticum: vt exponit Nicolaus de Lyra in duobus caſibus. vide ibidem. Item caſus foret poſſibilis quo iudeus aliquis perſeueraturus eſſet in ſua perfidia: niſi toleraretur vſura eius: qui tamen cōuertendus eſſet ad fidem: ſi ꝑ tempore permitteret. conſtat ꝙ perſeuerātia in ꝑfidia eſt maius malū q̄ vſura. ſicut fides eſt maius bonū q̄ liberalitas: in quo caſu licite ſibi tolerare vſura. ſicut et chriſtiano in ſimili caſu ne laberetur in hereſim al's non euitabilē tolerari poſſet vſura. ſicut aliquando iuuenibus toleratur fornicatio ſimplex: ne cōmittant ſtupra et infanda crimina.

Quintū correlariū

Quod nō oportet diſtinguere (vt quidam) an eadez perſona ſit implicita inter duo mala vl' diſtincte ꝑſone: q̄ſi in ꝑmo caſu tolerandum ſit minus malū: vt vitetur maius: nō autē in ſecūdo. Nam etiam in ſecūdo caſu verum eſt: quod patz. Nam ſicut poteſtas tolerare debet Johem facientem paruum malum: ne idem Johānes faciat aliud maius malū. ita etiam debet tolerare Johem facientem paruū malum: ne alius puta petrus incidat maius malum: quod al's veriſimiliter petrus eſſz incurſurus. Probatur dupliciter. Quia poteſtas debet diligere Petrū ſicut Johem. Si igitur Johāni ꝑmittat minus: vt idem vitet maius. igitur Johāni permittere debet minus vt petrꝰ vitet maius. Secūdo. quia medicus permittere debet egritudinem vnius membri nō ſolum vt idem membrū vitet maiorem ſed etiam vt aliud membrū eiuſdem corporis vitet maiorem. Omnes aūt ſumus mēbra vnius corporꝫ.

Sextū correlariū

Falſum eſt eorūdem dictum quo dicunt nec ius diuinū: nec naturale nec canonicū poteſt permittere vſuras: etiam ad maius maluz vitandum. Nam ſi loquūtur de ꝑmiſſione ſimplicis tolerantie patet id eſſe falſum ex iam deductis. quia vt patet. poteſtas humana que tamē eſt minor q̄ ſint omnia illa iura: poteſt eas permittere ſimplici permiſſione. id eſt nō punire. et hoc ꝑpter maius malum vitandum. Secundo quia deus multa mala permittit tali ꝑmiſſione. et hoc pro preſenti vita. quia multa ꝑ preſenti vita nō punit. Item papa qui cōdidit ius canonicū et eccleſia poteſt etiam iam factas conſtitutiones punientes vſuras auferre ad tempus vel earū effectū ſuſpendere ſez vt vitetur maius malū. Nam ꝑ bono eas condidit. igitur ſi ad oppoſitū tenderent eas auferre vel ſuſpendere ad tēpus poteſt. Si autē loquātur de permiſſione diſpenſatiua tollente culpam et penaz nō eſt verum quo ad ius diuinū. Nam deus a quo ius diuinum proceſſit poſſet diſpēſare vt vſuras exercere nō eſſet malum. ſicut de repudio et pluralitate vxorum que

ꝛ ipſa ſicut vſura ſunt contra legeꝫ nature
diſpenſauit in veteri lege. ꝛ licꝫ de facto nõ
diſpenſauerit in iure diuino: non tamen ſe
quitur, igitur nõ poteſt. q̃uis quo ad ius
canonicum verum ſit. quia nec ius canoni
cũ nec ius ciuile poteſt ꝑmiſſiõe diſpenſa
tiua permittere vſuram de obligando ſcꝫ a
culpa ꝛ a pena illius peccati ne incurratur
Et q̃uis veteꝝ dixiſſent hij ſi dixiſſet ꝙ nul
lum ius permittit eam etiam permiſſione
ſimplicis tolerãtie: quia tam diuinũ q̃ ca
nonicũ ꝓhibet ꝛ penam decernit: tamẽ nõ
debuiſſent dixiſſe ꝙ nullum illoꝝ poſſet ꝑ
mittere illo vl' alio modo capiendi permiſ
ſionem: vt eſt oſtenſum.

Septimũ correla

riũ. Ex ſexta ↄcluſio eſt vera: etiaꝫ ſi addat
ꝙ poteſtas ſecularis vel eccleſiaſtica debet
ꝛ tenet tolerare in tali caſu. ptꝫ. quia ratio
nes adducte vtrũqꝫ ꝓbare poſſunt: vt ptꝫ
ↄſiderando earum vim ꝛ efficaciam ꝛ ꝑſer
tim illa de heretici toleranda: vbi chriſtus ꝑ
ceptiue loq̃ns ait. ſinite vtraqꝫ creſcere ꝛc.

Septima cõcluſio

Poteſtati ſeculari ꝛ p̃lato eccleſiaſtico lici
tum eſt tolerare iudeoꝝ mutuationẽ vſura
riam ꝓpter aſſequi bonũ ſpirituale maius
q̃ ſit illud bonum ſpirituale quod ꝑ eorũ
vſuras aufert. dũmodo illꝺ bonũ ſpiritua
le ſit debitum ſeu p̃ceptum vt obtineatur. ꝛ
dũmodo al's obtineri non poſſet. Probat
dupliciter. Primo ſic. Si aliquod bonuꝫ
ſpirituale eſt maius alio: malũ illi oppoſi
tum eſt maius malo oppoſito alteri bono
per Areſtotelem. iij. p̂oꝝ. Magis enĩ eligẽ
dũ vel bonũ: opponit magis fugiendo ſeu
magis malo. ergo ſi non tolerarent iudeoꝝ
vſura ꝓpter aſſequi bonũ ſpirituale maius
q̃ ſit illud ſpirituale bonũ qꝺ per eoꝝ vſu
ras aufert: tunc incurreret maius malũ q̃
ſit malum vſurarũ. mõ illicita eſt illa nõ to
lerantia ſeu illa punitio: vbi ꝑ hoc ꝙ puni
tur minus incurrit maius: ꝛ ex oppoſito to
lerãtia minoris: vt vitet maius eſt licita ex
p̃cedenti concluſione. Secũdo ſic. Non
minus peccant iudei in ſuis ritibus ꝛ ob
ſeruantijs legalibus q̃ vſuras exercendo
ſaltem in genere peccatoꝝ loquendo: puta
quia vtrobiqꝫ peccant mortaliter. Modo
poteſtati ſeculari ꝛ p̃lato eccleſiaſtico lici
tum eſt tolerare iudeoꝝ ritus ꝓpter aſſequi
bonum ſpũale maius ſcꝫ fidem in eis plan
tandã q̃ illud bonũ ſpirituale ſit quod au
fert per eoꝝ vſuras ſcꝫ bonũ liberalitatis
ꝛ ꝓpter vitare malum oppoſituꝫ bono fidei
vitandum. id eſt continuationem perfidie
ſue. Maior nota ex al's deductis. vñ Eſa.
de eoꝝ cerimonijs ꝛ ritu quẽ a tempe legis
euangelice ſeruant loquens ait. lxvj. c. qui
imolat bouẽ quaſi qui interficiat virum.
qui mactat pecus quaſi qui excerebret ca
nem. Minor ꝓbatur. Nam beatus Gre
gorius in. c. qui ſincera. xlv. diſ. mandat vt
nõ ſolum in ſuis ritibus tolerent: ſed etiam
vt non permittantur aliqui eos in eoꝝ ob
ſeruantia inquietare. ꝛ cauſam aſſignat: q̃a
inquietando eos in ritibus eoꝝ: impediret
eoꝝ cõuerſio quã tamen inquietantes ob
tinere per inquietationẽ intendebãt ꝛ quã
etiam eccleſia melius al's aſſequi poſſet ſi
patiẽter tolerarent: quia aſperitas illa qua
chriſtiani eos ſuper ritu ſuo moleſtarent ꝓ
cul pelleret iudeos a nobis: quos tñ apud
nos manſuete tractãdo per rationem ꝛ au
toritatem ſcripturarũ ſuatum ad fidem cõ
uertere poſſemus. ꝛ ita vult ꝙ ꝓpter aſſequi
bonũ ſpirituale ſcꝫ fidem eoꝝ: tolerari ne
dum poſſint ſed etiam debeant in ſuis riti
bus. Hoc ꝑfecto modo beatus Kilianus
ducis goſberti illicitum cum vxore fra
tris ſui coniugium aliq̃diu tolerauit ne fi
dem nouiter plantatam ꝛ teneram lederet:
licet poſt roboratũ in fide ſuꝑ hoc alloqu
tus ſit. Et ſi arguatur. ex eadẽ ergo radice
poſſet eoꝝ vſura tolerari. Solutio ſtatim
patebit. Dicatur autem notanter primo
in ↄcluſiõe. dũmodo ſit debitũ. Nam ꝑ
bonũ conſilij ꝛ ꝑfectionis ſine quo eſt hoi
ſalus nõ eſt tolerandũ malum deſtruens
ſalutem hois. ſicut nõ debet medicus to
lerare damnoſaꝫ egritudinem membri ſui
dñi: vt idem vl' aliud membrũ aſſequatur
aliquod bonũ ſibi nõ neceſſarium. Simi
liter nõ eſt deſerendũ p̃ceptum vt ſeruet cõ
ſilium: nec deſerendum neceſſariũ vt obti
neat quod eſt ſuperogationis. p̃ceptũ aũt
ꝛ neceſſarium eſt punire crimina igitur.

Dicit ſecũdo dũmodo al's obtineri nõ
poſſet: quia ſi illud nihilominus obtineri
poſſet nullatenus tolerandum eſſet illud

malū ſicut eſt in ꝓpoſito. Nam cõuerſio iu-deoꝝ ad fidem non ꝑmittendo eis vſuras nihilominus obtineri poteſt ⁊ melius ꝙ̃ eis eam ꝑmittendo. Nam ſi non permitte-rent vſuras exercere: cogerent ſe laboribus ſuis nutrire ⁊ artificijs mechanicis. et quo duo ſequerent. Primo familiaritas ad xp̄ia-nos que ⁊ ſi nimia exiſtens poſſet nocere chriſtianis iperfectis. tamen nō nimia exi-ſtens qualis eſt inter ꝯtrahentes vel etiam multa cum ꝑfectio ꝓdeſſet vt allicerent ad fidem contrahentiū ac ad fidem perfectoꝝ cum quibꝫ conuerſarent. quō ꝯuerſus fuit iudeus ꝑ beatum Baſilium: vide in legen-da ſua. Secūdo ſequeret ꝙ nō ita inten-dere poſſent callidis machinamentis qui-bus ſuam ꝑfidiam defendere conant pra-uas expoſitiones ſcripture excogitando. Et ex hoc patꝫ ꝙ non eſt ſimile de toleran-do eoꝝ ritus vt conuertant ⁊ de toleran-do eoꝝ vſuras vt conuertant. Nam tole-rantia ritus eoꝝ eſt neceſſaria: vt nō impe-diamus eoꝝ conuerſionē. Nam nō tolerā-tia rituū vt ꝯuertant nō eſt medium accō-modū ad obtinendū cõuerſionem: ſed po-tius impeditiuū. Nam cum ritus de ꝑ ſe ꝑ-tineant ad eoꝝ religionem ⁊ fidem ſeu po-tius perfidiam: eo ipſo ꝙ vellemus eis ꝓ-hibere ritus: etiam fidem eorū videremur velle eis ꝓhibere ⁊ eos ad noſtram fidem cogere. modo compellendo eos ad fidem ꝓcul eos a nobis pelleremus ꝑ aduerſita-tem. quos tñ tolerando potuiſſemus mā-ſuetudine ⁊ ratione ꝓuocaſſe: vt ait Greg. ſed vſuras exercere nō eſt de per ſe ad fidē eoꝝ ꝑtinens. nec eñ eſt cerimonia nec cul-tus legalis quo deū ſm ſuam legem cole-re debeant: ſed potius abſtinere adeo ꝙ eti-am ipſi habent fateri ꝙ abſtinere eſt melius ⁊ perfectius ꝙ̃ exercere. An autē ſaltem ali-qui eſſent a ritu ſuo ꝓhibendi: imo ad fidē cogendi: vt nō in tanta multitudine creſce-rent tractari habet alibi. hoc in quā placu-it Scoto. in ſuo quarto. Et addo huic cō-cluſioni ꝙ etiaꝫ vera eſt ſi addat ꝙ vtriqꝫ poteſtati nō tm̄ licitum eſt: ſed etiam debet ⁊ tenet in tali caſu tolerare. Nam rationes ad idem ꝓbandum ſunt efficaces: vt patet cõſiderando earū vim ⁊ efficaciam. Et ex hoc patet ſolutio argumenti quo argueret ꝙ nō licet pape vl' imꝑatori tolerare ritus iudeoꝝ: quia q̄ poſſet impedire crimina ali-qua ⁊ nō facit: habet ꝓ ꝯſentiēte ⁊ appro-bante. c. error. lxxxiij. diſ. ⁊ in multis alijs capl'is allegatis. illi autē ritus ſunt morta-lia peccata. ⁊ eodē modo argueret de tole-ratione vſurarū in caſu huius ꝯcluſionis. Dicendū ꝙ maior eſt vera quādo poteſt. hoc autē nō dicit qs poſſe quādo nō licite poteſt. modo nō licite poteſt quis impedi-re malū: quādo ex impedire ſequeret mai' malum neceſſario vitandū: aut impediret ꝯſecutio maioris boni neceſſario ꝯſequen-di ſicut eſt in ꝓpoſito: vt patuit.

Octaua cõcluſio.

Dato ꝙ moyſes in lege ꝑmiſiſſet ꝑmiſſio-ne tolerantie vſuras iudeis reſpectu genti-lium ꝓpter maius malum vitandum ſcꝫ ne mutarent ad vſuram ſuis fratribus (licet oppoſitum ſit verum) non tñ nunc eis eſſet id permittendū ꝓpter ſimile malū vitandū etiam ſi eos ſuis fratribꝫ mutuare ad vſu-ras: eſſet maius malū ꝙ̃ mutuare ad vſurā alijs: puta chriſtianis vel etiam paganis. Ratio diuerſitatis eſt: quia ꝙ moyſes hoc toleraſſet fuiſſet ad vitandum maius ma-lū a quo eos cohercere nō potuiſſet ſi non toleraſſet: ⁊ ſic non ab vtroqꝫ malo potuit eos arcere vt docuit eoꝝ multa rebellio tā contra deum ꝙ̃ ꝯtra Moyſen viruꝫ vtiqꝫ mitiſſimū. Nunc autē com ſint pauci com-paratiue reſpectu chriſtianoꝝ ⁊ in magna poteſtate eorūdem chriſtiani eos poſſent ab vtroqꝫ cohercere ⁊ ꝑ ꝯſequens ratio et cauſa tolerandi q̄ Moyſen mouiſſet ceſſa-ret. ergo ⁊ effectus. Neqꝫ eñ ꝓpter mai' ma-lū vitādū eſt tolerandū minus: niſi qñ ma-ius al's vitari nō poteſt vnacū minori.

Octauū correlariū

Non igit valet argumentū quorūdā ꝑſuade-re volentiū ꝙ poteſtas debet tolerare iude-oꝝ vſuras reſpectu chriſtianoꝝ eo ꝙ ſunt minus male. ⁊ hoc ꝓpter vitare vſuras chri-ſtianoꝝ reſpectu fratrum que ſunt peiores. Nam dicendū ꝙ licꝫ verū ſit illas peiores eſſe alijs. attamen poteſtas poteſt vtraſqꝫ impedire. igit nō eſt ratio tolerandi. Et ſi dicat. nō poterit q̄n adhoc multe vſure cō-mittant in ſecreto vl' in palliatis ꝯtractibꝫ Dicendū dato ꝙ ſic ſit: minus tamen malū

erit illas ſecretas que ad lucem venire nõ poſſunt tolerare: ꝙ̃ publicas (quas poſſꝫ ⁊ tenetur punire) impunitas tranſire. Secũdo, quia ſecrete vſure ſunt pauce nuinero reſpectu illarum que fierent ſi tolerarentur manifeſte vſure. tunc enim paſſim omnibus mutuaretur, nec timor pene: nec rubor verecundie eſſet mutuãti. Minus autẽ malũ eſt qđ modicum eſt ꝙ̃ quod multũ eſt. Fateor tamen ꝙ ſi nõ poſſent iudei vſurarij extirpari ſimul ⁊ chriſtiani quin oporteret alterũ illoꝝ ſuſtinere aut maius ſpirituale damnũ incurrere ꝙ̃ ſit vſura alterius illoꝝ: tolerandi eſſent iudei vſurarij vt nõ haberentur vſurarij chriſtiani. Minus eñ offendit deus ab ipſis ꝙ̃ a chriſtianis filijs ſuis ſicut rex nõ offenditur tãtũ ſi canes vł alie beſtie mingãt in cubili ſuo ꝙ̃ ſi filij vel ſerui ſui facerẽt id. Iudeos autem chriſtus vocat canes dicens per Dauid. circũdederũt me canes multi. Et nota ꝙ ſicut predicte octo concluſiones ſonantes de iudeis ſunt vere. ſic etiam de chriſtianis vſurarijs habent veritatem ſingulis ſimiliter retentis. patet quia rationes vtrobiꝙ̃ ſimiliter habent veritatem ⁊ locũ.

Arguitur primo cõtra primã ⁊ ſecũdam concluſiones.

Sepe multa mala permittenda ſunt ꝓpter graue ſcandalum: vt patebit per auctoritates ſequentis argumenti. ergo conſentiri poteſt in mala ꝓpter maius malum vitanduꝫ. Dicendum antecedens verũ de permiſſione tolerantie: ſed non eſt verũ de permiſſione conceſſionis ⁊ conſenſus. ⁊ ratio diuerſitatis eſt. quia quando mala permittunť tolerando tm̃: deſeritur veritas iuſticie ſeu punitionis. id eſt nõ puniunť mala: ſed quando mala permittunť concedendo ⁊ conſentiendo in ea: deſeritur veritas vite. Modo regula eſt ꝙ nunꝙ̃ debet omitti veritas vite ꝓpter quodcũꝙ̃ graue ſcandalum emergens. id eſt nunꝙ̃ debet quis cõſcientiam ſuam vllo pacto maculare vt euiteť quodcũꝙ̃ grande malum ſpirituale. vnde. vtilius ſcandalum naſci permittiť ꝙ̃ veritas vite relinquať. extra de regulis iuris. q̇ ſcandalizauerit. Sed ꝓpter ſcandalum graue poſſunt alie due veritates omitti. Uñ verſus. Eſt ꝟitas vite doctrine iuſticieꝙ̃. Primũ ſemꝑ habe: ꝓpter ſcandala linque duo. Unde ⁊ ꝓpter graue ſcandalum aliquãdo deſiſtitur licite a ꝑdicatione alicuius veritatis. vt in ca. quãdo. xj. q. iij.

Secũdo arguitur

contra q̄rtam concluſionem ſic. Non ſolũ licite poteſt: imo debet poteſtas omittere punitionem criminis ⁊ ipſuꝫ tolerare ſi timeať ſcandalum ex nõ tolerantia vel ex punitione ſecuturũ. Et hoc aũt ꝙ nulla vſuraria mutuatõ tolerareť naſcereť ſcandalũ in populo. igitur toleranda eſt. Maior patet per Auguſtinũ ſcribentem ad Bonifacium. ⁊ habetur. l. diſtin. in. c. vt conſtitueret. in fine. ⁊ ſimiliter in. c. ipſa pietas. xxiij qõne. iiij. vbi ſic dicit. verũ in hmõi cauſis vbi per graues diſſenſionũ ſciſſuras: non huius aut illius hominis periculum: ſed plurimoꝝ ſtrages iacet: detrahendum eſt aliquid ſeueritati vt maioribus malis ſanandis charitas ſincera ſubueniat. Et beatus Aug⁹. libro. v. contra epiſtolam Permeniani vult ꝙ quãdo a multitudine peccať vel ab eo qui multitudinẽ habet ſociã: ab eccleſia non puniť: ſed defletur. Minor ꝓbatur. Nam deficerent qui mutuarẽt populo tam ad vſuram ꝙ̃ gratis ad quem defectũ orirenť impatientia: murmura ⁊ diſſenſiones in populo. Dicendũ ꝑ tres ſolutiões. Prima eſt. ꝙ noĩe ſcandali nõ venit aliquod temporale malum vel incõmodũ emergens in populo nec fames nec defectus nec aliquid ſimile inquantũ tale. Nã ſcandalum diffiniť ſic. Eſt dictum vel factum minus rectum alteri prebẽs occaſionem ruine. oportet ergo ꝙ ſit actus ꝑbens occaſionem peccati carens rectitudine ſibi debita ineſſe. Si igiť ad extirpationẽ omniũ vſurarioꝝ ſequatur aliquod tẽporale incõmodũ: nec illud incõmodũ: nec actus ad quẽ ſequitur dicendus eſt ſcandalũ niſi ratione occaſiõis ruine in altero. ⁊ ideo dato ꝙ ꝓpẽ ſcandalũ omittenda ſit punitio criminis nõ ob hoc habetur aliquid contra concluſionem. qm̃ ꝯcluſio dicit ꝙ ꝓpter tẽporale malũ vitandum nõ eſt tolerandum fenus iudeoꝝ. Scandalũ autẽ eſt ſpirituale malũ. igitur nihil contra concluſionem.

Secũdo dicendũ ꝙ etiã nõ ꝓpter quodcũꝙ̃ ſcandalum ſecutuꝝ eſt omittenda pu

nitio:ſed ꝓpter tale quod grauius malum
eſſet vel induceret ꝗ̄ ſit illud qḋ toleratur
Unde ⁊ Aug⁹. loquit̃ de graui ſcandalo
vbi fierent graues ſciſſure ⁊ multi pericli-
tarentur ⁊ nō ille vel ille tm̄. Un̄ etiā in. c.
niſi cum ꝓdem. §. p graui. extra de renūcia
tione. habet̃ ꝙ inter ſcandaluꝫ ⁊ ſcandalū
facienda eſt differentia:ita vt niſi graue ſit
ſcandalum nō eſt de eo curandū. Tertio
dicendum ꝙ etiam duplex eſt ſcandalum.
quoddā dicit̃ acceptū vbi quis ad dictum
vel factuꝫ alterius met ſeſe ex ꝓpria malicia
ꝓcipitat in peccatum:cum tamen illius al-
terius dictum vel factum nō fuerit natū cū
occaſionare ad hoc. q̄le ſcandalum eſt pha
rizaicū. ⁊ ꝓpter illud nō eſt dimittenda pu-
nitio criminis vel aliud quid bonū. nec cu
randū eſt illud qḋ ⁊ chriſtus nos docuit.
Cum em̄ diſcipuli ſui dicerent. dn̄e ſcis: ꝙ
pharisei h̄ audito ſcandalizati ſunt:reſpon
dit. ſinite eos: ceci ſunt ⁊ duces cecoꝝ. Un̄
ſi in via om̄ino recta aliquis cadit: nō vie
imputandum eſt:ſed ꝓprio defectui. Unde
regula eſt cancellarij Pariſienſis. Nullus
agens bene ſm̄ omnes circūſtantias dici
debet ſcandalizare alterū quantūcūqꝫ ſcan
dalizaret̃ alter. Aliud eſt ſcandalū datum
qḋ eſt ſup̄ diffinitū in ꝓma ſolutione. vbi
quis ſuo actu ⁊ minus recte exercito vl̄ in
caute vel indebitis circūſtantijs. ⁊ ꝑ conſe
quēs nato cauſare ruinam in ꝓximo facit
ꝓximū ruere in peccatū. ⁊ hoc vel concurrē
te ⁊ ꝯcauſante infirmitate ⁊ imperfectione
ꝓximi qḋ vocat̃ ſcandalū puſilloꝝ. vl̄ etiā
illa imꝑfectione nō concurrente. ⁊ ꝓpter ta-
le ſcandalum (niſi ꝑus ſedet̃) quantū fieri
poteſt omittenda eſt punitio criminis vel
aliquid qḋ alīs liceret. Si autē imꝑfectus
⁊ infirmus de cuius ſcandalo ob ſuam in-
firmitatē timet̃ prius ſufficienter informet̃
de nō capiendo occaſionem peccati ex illo
vel illo actu ⁊ informet̃ de bonitate actus
⁊ ille nihilominus adhuc ſcandalizet̃:non
erit amplius illud ſcandalum dicendū da-
tum:ſed acceptuꝫ ⁊ pharizaicum. nec tunc
ꝓpter eius ſcandaluꝫ eſt illud obmittendū
Ad ꝓpoſitum. Si ꝓpter extirpationē vſu-
rarioꝝ vſurarij incurrāt impatientiā:mur-
mura ⁊ huiuſmodi:non ob hoc deſerenda
eſt. ſic em̄ homicide ⁊ adulteri eſſent nihil-
ominus puniendi ſi ſe dicerent impatiēter
ferre punitionem. eſt em̄ illoꝝ impatientia
⁊ murmur acceptū ſcandalū. Si etiam ſe-
cūdo ꝓpter extirpationē eoꝝ ceteri homies
puta ſeclares incurrant impatientiā mur-
mur ⁊ hmōi ꝓpter defectum mutuationū eis
quocūqꝫ mō: tunc aut ſūt ſufficienter infor
mati de iuſticia ⁊ vtilitate illius extirpatio
nis ſcꝫ quēadmodū ſuperiores ad illaꝫ ex
tirpationem teneant̃. ⁊ quomō ſit res pla-
cita deo: imo ſimpliciter vtilis reipublice
⁊ a perſonis ciuitatis allegando eis pluri
ma damna que inferūt vſurarij reipublice
tam ſpiritualia ꝗ̄ temꝑalia de quibꝫ dam-
nis ⁊ vtilitatibꝫ patebit. q. xliiij. Aut non
ſunt informati. Si ꝑmū. iterū eoꝝ ſcanda
lum nō eſt curandū: qm̄ eſt pharizaicum ⁊
ꝑſertim quādo hij ſcandalizarent̃ q̄ ꝯſue-
uiſſent accipere mutuum ſub vſuris ad ne
gligenter ⁊ ꝓdige viuendū ⁊ ſua diſſipan-
dum. niſi in caſu vbi ex hmōi impatientia
tales ſeditiones in populo eſſent future q̄
bus temꝑalis pax ⁊ conſequenter ſpiritua
lis turbaretur vſqꝫ ad odia inteſtina ⁊ gra-
ues diſſenſiones ⁊ partialitates. Nā tunc
iterum toleranda eſſet vſura. ſaltem p par-
te neqꝫ tunc ꝓpter temporale malum ꝑdic-
ſed ꝓpter ſpirituale malū maius malo vſu-
rarū toleraretur. Nihilominus tamen in-
terea laboretur ad eoꝝ extirpationem non
puniſtiue:ſed illo mō quo Auguſtinus do
cuit comeſſationes ⁊ ebrietates extirpare q̄n
ſcribens ad aurelium: ait. Non aſpere q̄n
tum extimo: nō duriter: nō modo imperio
ſo iſta tollunt̃. magis docendo ꝗ̄ iubendo
magis monendo ꝗ̄ minando. Si autē nō
ſunt ſufficienter informati: om̄ino ꝑus hu
iuſmodi populares (qui cōiter ſūt rudes)
ſunt informandi quēadmoduꝫ extirpatio
etiam in rem eoꝝ ſit multipliciter: vt infra
habebit̃ ⁊ eis informatis fiat qḋ dictū eſt.

Tertio arguitur.

Furta ſunt crimina: ⁊ tamen illa quādoqꝫ
tolerant̃ ꝓpter neceſſitatem furantiū ⁊ tem
porale malum qḋ eos preſſit vel ꝓpter ne-
ceſſitatem alioꝝ quibus ipſi ſuccurrerunt
ꝑ furtum. igitur multo magis crimen vſu-
rarum eſt tolerandū ꝓpter neceſſitatem: nō
tm̄ vſurarioꝝ: ſed etiam ipſoꝝ recipientiuꝫ
ad vſuram. quatenus ſcꝫ dantes ⁊ recipiē-
tes mutuū patientes neceſſitatem habeant

quo ſuccurrant ſuis neceſſitatibꝫ. Cōſequē tia nota. ꝓ vtraqꝫ parte ↄſequētis. ꝓ pͥma a ſili. ꝓ ſcda a minori. Minus enī videtur tolerandū crimen factum in fauorē agentꝭ q̄ꝫ in fauorem alicuius innocentis. Añs ꝓbatꝰ in. c. ſi quis. extra. de furtis. Dicenduꝫ ad añs: ꝙ aut neceſſitas furantis eſt extrema ꝛ tunc ſimpliciter toleratꝰ. quia non eſt tunc crimen: imo tunc ꝓprie nō toleratꝰ cuꝫ nō ſit malefactum. accipit enī qꝺ ſuū eſt. licet ad cautelam poſſit ſibi penitentia iponi ꝓpter dubietatē neceſſitatis. ꝛ eodeꝫ mō mutuans quid ad vſurā: vt habeat panes quos alˀs habere nō poſſet cum ſit in extrema fame ↄſtitutus non peccaret. acciperet enī nō rōne mutui quid ſibi indebituꝫ: ſed debitum. Si autē furantis neceſſitas eſt citerior nō debet tolerari: imo puniri: ſꝫ bene leuius punitꝰ: quia etiā leuius peccauit cum magna neceſſitate inductus peccauerit. ita etiam leuius puniri poſſet exercens vſuram ob ſuam neceſſitatem q̄ꝫ exercens ex cupiditate.

Queſtio. XXVII.

Utrū poteſtas ſecularis ꝛ ꝑlatus eccleſiaſticꝰ poſſit iudeis

dare licentiā mutuādi ad vſuram chriſtianis vel alijs: cū pacto tali eos ↄducēdo vl̄ recipiendo ad ciuitatem. Solutio queſtionis ſtat in duabꝫ ſuppoſitionibꝫ: ſeptem ↄcluſionibꝫ ꝛ duoꝝ argumētoꝝ ſolutōibꝫ.

Prima ſuppoſitio.

Dare iudeis licentiā mutuandi ad vſuraꝫ eſt eis ↄcedere mutuationē vſurariā. Ergo tot modis ↄtingit licentiam dare eis: quot modis ↄtingit ↄcedere eis mutuationem vſurariam. Modo tribꝫ modis contingit eis mutuationē vſurariaꝫ concedere. quia tribꝫ modis capitur ↄceſſio. quos modos vide ſup. q. xxij. concluſione. vij. quos hic ſuppono.

Secūda ſuppoſitio.

Ille ↄtractus vel actus quo iudei recipiuntꝰ in ciuitatem aliquā cū pacto de dando eis licentiam ꝑdictam ꝛ ecōtra iudei intrant eandem cū pacto tali ꝙ dētꝰ eis licentia ꝑdicta: vocatꝰ conductio ſed improprie. Prima ps eſt nota. Scōa pbatꝰ. qꝛ ad cōductionē ꝓprie dictā reqͥritꝰ ꝙ ↄducēs ↄueniat cū locatore de ꝑcio certe q̄ntitatis qꝺ ↄductor debeat dare locatori: ꝛ ecōtra locator rē aliquā ↄcedit ↄducenti ad vſum ſuū vel etiā ꝑſonā ſuā ꝛ ꝓpriū corpus ei ↄcedit vt eodē vtatꝰ. id eſt operas eius habeat ad cōmodū ſuuꝫ: put infra diffuſius habebitꝰ in. q. lxxxvij. de ↄtractu locationis ꝛ ↄductionis. Modo cū rector alicuius ciuitatꝭ facit ꝑdictum ↄtractū cū iudeis: nō ↄuenit cū eis de dando ipſis aliqꝺ ꝑciū certe q̄ntitatis ꝓ ↄceſſione qua ecōtra iudei debeāt rectori ciuitatis vel ciuitati ↄcedere aliquā rē ad vſum vel etiā corpora ſua: vt ciuitas habeat operas eorūdeꝫ agitꝰ. Maior nota. Minor ꝓbatꝰ dupliciter. Primo. Naꝫ nō ſolū rector vel ciuitas nō dat eis ꝑciū aliqꝺ: ſed potius iudei habebūt rectori vel ciuitati dare tributa ꝛ cenſus ꝓ ingreſſu eiuſdem ſeu (qꝺ idē eſt) ꝓ iure inhabitandi ciuitatē: adeo ꝙ ſi que ↄductio ibi eſſet: potius iudei dicerentꝰ ↄducere a rectore vl̄ a ciuitate alqͥd q̄ꝫ ecōtra. Un̄ ꝛ iudei aliquando aſtringuntꝰ vt mutuent q̄dāmodo gratis incolis eiuſdē ciuitatis. gratis dico cōparatiue. i. ꝙ minores vſuras recipiant ab incolis q̄ꝫ ab extraneis. Secūdo ꝓbatꝰ minor. qꝛ ſi nō ſit vera: maxie ꝓ tanto diceretꝰ rector vel ciuitas ↄuenire cū iudeis de dādo eis ꝑciū ꝓ q̄nto rector vel ciuitas ↄuenit cū eis de dando incrementū ſortiū mutuandaꝝ tanq̄ꝫ ꝑcium ipſis ꝓ hoc vt occupent ſe in mutuatiōibꝫ quaſi mutuationes ſint ope eoꝝ. Sed hoc nō ſufficit ad defenſandū vel ſaluandū ibi eſſe ↄductionem ꝓprie dictam. hoc aſſumptū patet q̄druplr. Primo. qꝛ illa incremēta vſuraꝝ nō dat rector vel ciuitas: ſed hij qui mutuum recepturi ſunt ab eis. Hij autē nec ſunt rector nec ciuitas: nec tales apud q̄s ē auctoritas ↄcedendi alicui ius inhabitandi ciuitateꝫ. ꝛ aliq̄n nō ſunt ciues vel incole vel indigene ciuitatis ſed extranei. Scōo. qꝛ ſi centerentꝰ rector ꝛ ciuitas: ꝑdicta incremēta ↄcedendo eis aliqͥd dare ꝓ mutuis exercēdis: illud erit licentia tm̄ vel ius capiendi incrementa (ius dico nō verū. qꝛ nullū tale ē eis dabile ſꝫ fictū qꝺ potius eſt iniuria q̄ꝫ ius dicendū) hoc aūt ius nō dꝛ ꝑciū certe q̄ntitatꝭ. Preciū enī ꝓprie eſt numiſma: ꝛ ꝑdicta incremēta etiā nō ſūt certe q̄ntitatꝭ. Tertio

q2 ꝛ ſi mutuatio poſſit dici quedaꝫ opa: eo
mõ q̃ illum actũ exercet famulus alicuius
mercatoris vel campſoris ꝯductus ad nu
merandũ pecuniã dñi ſui his q̃ volũt eam
recipe. tñ illo mõ capiẽdo mutuare nõ ꝯdu
cunt iudei ad ciuitates vt mutuent. q2 non
ꝯducunt vt numerẽt pecuniã ciuitatis vel
rectoris eiuſdem volentibꝰ eã mutuo acci-
pere q̃ mõ liceret mutuanti recipere ꝓcium
certe q̃ntitatis vltra ſortem ſm exigentiam
laboris quẽ impẽdit: ꝛ hoc ab ipo dño cui
ſeruit in hac opera. nõ autẽ dñs poſſet ali
quid exigere ꝑ hmõi opera. ꝛ hoc ꝓpter ſpe
ciem mali: ꝛ etiam q2 modica eſt talis opa
vel labor mutuationis: adeo ꝙ etiam ſi qd
ꝑ hmõi opera (forte q2 longo tpe habebit
nũerare) ſibi deberet: tñ illud valde modi-
cũ eſſet ꝛ nõ tantũdem q̃ntũ eſt incremen-
tũ qđ vſurarij accipiũt a recipiẽtibꝰ mutuũ
Judei etiam nõ conducunt ad mutuandũ
capiendo mutuare ꝑ trãſferre dñim rei ſue
vſu ꝯſumptibilis in aliũ q̃ mõ famulꝰ mer
catoris nõ mutuat. Hoc autẽ modo capiẽ
do mutuare nõ eſt q̃dam opa dicenda. ꝛ ꝑ
ꝯſequens nõ cenſent iudei locare operas
ſuas quãdo offerũt ſe ciuitati ad mutuan-
dũ petentibꝰ mutuũ. nec etiã locant aliquã
aliam rem a corpore ſuo vel operis ſuis q̃
res ſit vt locata: q2 nullam aliã rem conce-
dũt recipienti mutuũ niſi illam quã mutu
ant. Modo res mutuata nõ eſt res locata
q2 locata res nõ eſt vſu ꝯſumptibilis inq̃-
tum locata: ſed mutuata res eſt vſu ꝯſum-
ptibilis ſm ꝙ mutuat. Attamen huic ꝓba
tioni reſponderet ꝙ mutuare etiaꝫ ſecũdo
modo captum eſt q̃dam opa dicenda ſiue
illud mutuare ſit gratuitũ ſiue nõ. ſicut la-
boratio ruſtici in vinea eſt quedã opera: q2
eſt actus natus afferre bonũ aliquod ei ꝓ
quo fit: ꝛ hoc ſiue fiat gratis ſiue nõ. ita eti
am mutuatio iudeoꝝ eſt q̃dã actus natus
afferre bonũ ciuitati vł mẽbris eius q̃uis
ꝓ illa opa nihil liceat recipere. Nam ſi mu
tuatio eſt gratuita: patꝫ ꝓpoſitum de ſe. Si
autẽ eſt vſuraria etiam nihil licet ꝓ ea reci-
pere: q2 iam mutuatio vſuraria fieret magiſ
vſuraria: eo ꝙ illud ꝓ quo fieret etiam eſſet
vſura dicenda. Nec tñ ſequit ꝓ illa opera
nihil licꝫ recipere. igitur nõ ꝯtingit ibi eſſe
contractum ꝯductionis: ſicut ꝓ opera ſpiri
tuali nihil licꝫ recipere ꝑ modũ ꝓcij. ꝛ tñ ſi

cõueniã tecũ de dando tibi numiſma certe
q̃ntitatis ꝓ tali opa tanq̃ ꝓciũ eſt ꝯductio
licꝫ illicita. Solutio ꝙ etiã ꝯductio eſt ꝓ
opa illicita: vbi tñ abſoluta receptio precij
eſt illicita. ſicut fornicans ꝯducit meretricẽ
vt ſibi locet corpus ſuũ q̃ habeat operas il
lius ad bonũ ſuũ delectabile: ꝛ tñ meretrix
ꝓ illis operis licite recipit ꝓciũ q̃uis ꝯdu
ctio ſit illicita: eo ꝙ ibi eſt ꝯſenſus vtriuſq̃
in illicitum actũ. Quicq̃d tñ de hoc ſit con
ſtat ꝙ etiam ſi mutuatio vſuraria ſit quedã
opera illicita: tamen ciuitas nõ dat iudeis
ꝓ illa aliquod precium certe q̃ntitatis. igit
nõ eſt ꝯductio ꝓprie loq̃ndo. Quarto. q2 ſi
q̃d dat rector vel ciuitas iudeis illud ẽ ius
habitandi in ciuitate. Illud aũt nõ eſt pre-
ciuꝫ: q2 ꝓciũ eſt numiſma. Dando ergo eis
tale ius nõ dĩ eas ꝯducere: ſed potius ecõ-
tra ex quo dat eis illđ ius ꝓ certa pecunia
quã dare coget iudei ciuitati ſeqt ꝙ potꝰ
vendit ciuitas eis aliquid. ꝛ ſic erit ꝯtracꝰ
venditionis inter ciuitatem ꝛ iudeos. Ex
hac ſuppoſitione ſequunt duo correlaria.
Primũ ꝙ rector vł ciuitas dat iudeis duo
ſcꝫ ius habitandi in ciuitate: ꝛ ꝓ illo corre
ſpondenter accipit ciuitas ꝓcium certe q̃n
titatis. Scđo dat eis licentiam exercendi
vſuras (que eſt ius ſolo noĩe iuris) ꝛ ꝓ illo
etiam dant iudei ꝓciuꝫ. Nam iudei ꝓ iure
inhabitandi ciuitatẽ nõ darent tanta tribu
ta niſi eidẽ iuri habitandi eſſet annexũ ius
exercendi vſuras. ideo augent tributa. ꝛ ꝓ
ꝯñs vna ps tributoꝝ reſpicit ius habitan
di ꝛ alia pars ius exercendi vſuras. Se-
cundũ correlariũ eſt ꝙ potius eſt ibi ven-
ditio ex pte ciuitatis ꝛ emptio ex pte iude-
oꝝ: vel ſi nõ eſt ꝯtractus emptionis ꝛ ven-
ditionis ſed ꝯductio: erit ꝯductio ex parte
iudeoꝝ. ꝛ nõ ex pte ciuitatis vel rectoris: ſꝫ
erit ex parte ciuitatis ꝛ rectoris locatio: q2
locabit iudeis certã partẽ ciuitatis ad ha
bitandũ ibi ꝓ certo ꝓcio: ſed ius exercendi
vſuras nõ cenſet ciuitas eis locare ſed da-
re contractu innoĩato vel vendere.

Prima conclusio. Capiendo da-
re licentiã ꝓ ꝯcedere ꝑmo
mõ. tunc in eodem caſu in q̃ poteſtati ſecu-
lari ꝛ ꝓlato eccłiaſtico licitũ ẽ tolerare mu-
tuationẽ vſurariã iudeoꝝ. etiã eſt licitũ eis
dare licentiã mutuãdi ad vſuras. Pro hac
q2 ꝯcedere ꝑmo mõ nihil aliud ẽ q̃ tolerare

re. igit̃ ſi tolerantia illius criminis eſt in ali
quo caſu licita: etiã ɔceſſio illius criminis
erit in eodem caſu licita capiendo ɔceſſio
nẽ ꝑ tolerantia. tenet ɔña ab eodem ad idẽ
Et q̄ dare licentiã capiat̃ aliquãdo ꝑ tole
rantia ꝑ3: q̄ȝ ſic accepit Greg. in. c. q̄ ſince
ra. xlv. diſ. vbi in fine loquẽs de iudeis ait
Liberã habeant obſeruandi celebrandiq₃
licentiã ſupple legales ſuas ceremonias. in
hoc inquã q̄ dicit licentiã: capit licentiam
ꝑ tolerantia que eſt ɔceſſio ꝑmo mõ. Et in
hoc q̄ dicit liberam: innuit etiã ɔceſſioneȝ
ſecũdo mõ. id eſt tolerantiã cũ ꝓhibitione
impedimentorꝫ. ⁊ ſic ibidẽ tangit̃ ɔceſſio ꝑ
mo ⁊ ſecũdo mõ. Et licet hec ɔcluſio ſit in
dubitanter vera: q̄ntũ tñ ad caſum q̃onis
requirit̃ nõ eſſet opus eã ponere ſuppoſi
ta cõmuni p̃ctica eiuſdẽ caſus. Nam q̄ſtio
eſt de illa datione licẽtie q̄ fit in caſu q̄ iu
dei recipiunt̃ ad habitandũ in ciuitate ali
qua: vel ſi prius ſunt ibi ad hoc vt recepti
ibidem pſeuerare poſſint vel debeãt. Mo
do nũq₃ vel raro in tali receptione dat̃ eis
licentia tñmodo ꝑmo modo. quia nunq₃
iudei darent tanta tributa ciuitati ꝑ tali li
centia tñmodo ꝑmo mõ capta. Nam re
ctorem vl' ciuitatẽ dare eis hoc mõ licentiã
nõ eſſet aliud q̄̃ q̄ rector vel ciuitas ſpon
deret eis q̄ ꝑ peccato vſurarꝫ nõ vellet eos
punire in tali caſu in quo ꝑ ſuũ crimen vſu
rarũ vitaret̃ maius malũ q̄̃ ſit malũ vſura
rũ: q̄ð maius malũ al's vitari non poſſet
vel in caſu in quo ꝑ ſuũ crimen vſurarum
obtineret̃ bonũ al's debitum ⁊ neceſſariuȝ
ſeu p̃ceptum: maius q̄̃ ſit illud bonũ q̄ð le
dit̃ ꝑ crimen vſurarꝫ q̄ð bonũ al's obtineri
nõ poſſet. de quib' caſibus habitũ eſt in ſe
xta ⁊ ſeptima ɔcluſionib' p̃cedentis q̃onis
Modo illi duo caſus raro vl' nũq₃ ſe offe
rũt inter ciuitatem ⁊ iudeos. ⁊ ꝑ ɔſequens
raro vel nũq₃ ɔtingeret q̄ ciuitas vl' rector
eius aſſecuraret iudeos de impunitate cri
minis vſurarũ. Modo iudei nullatenus
darent ciuitati tanta tributa: ſi nõ deberẽt
habere ſecuritatem vt in pluribus: ⁊ quaſi
vniuerſaliter de impunitate illius criminis
imo etiam nõ darent ea ſi nõ haberent ſe
curitatẽ de nõ impediendo eos in ꝓſecutio
ne ⁊ collectiõe vſurarꝫ. q̄ð aſſecurare de nõ
impediendo ⁊ impeditores ꝓhibendo eſt
eis dare licentiã etiã ſcd'o mõ. Attamẽ hec
cõcluſio poſita eſt ꝑ bonitate intelligentie
vt ſc₃ eo melius intelligat̃ deciſio q̃onis.

Secũda ɔcl'io eſt trimẽbris ⁊ ẽ
hec. Capiendo dare li
cẽtiã ꝑ ɔcedere ſcd'o mõ nõ eſt licitũ pote
ſtati ſeculari ⁊ p̃lato eccl'iaſtico dare licen
tiam iudeis mutuandi ad vſurã: etiã ꝑ q̄
cũq₃ malo vitando ſiue tp̃ali ſiue ſp̃ũali vl'
etiam ꝑ quocũq₃ bono ɔſequendo temꝑa
li vel ſp̃ũali. Prima ps ꝓbat̃. q̄ȝ dare licen
tiam mutuandi ad vſuras ꝑut idem eſt q̄
ɔcedere ſecũdo mõ captũ includit ſeu in
fert ɔſenſum in id quod ɔceditur. Modo
nõ eſt cuiq₃ licitum ɔſentire in mutuatiõeȝ
vſurariam. igit̃ ɔcluſio vera. Minor nota
ex p̃cedenti queſtione. Maior ꝓbat̃. quia
ille qui ɔcedit aliq̄ẽ actum capiendo con
cedere ſcd'o mõ: ſic ſe habet q̄ nõ ſolũ tole
rat ſeu nõ punit eum ſed etiam ꝓhibet im
pedimenta poſſibilia fieri exercenti talem
actuȝ. mõ in caſu mutuationis vſurarie ad
hoc antecedens ſc₃. iſte tolerat hunc actũ ⁊
ꝓhibet impedimenta eiuſdeȝ: ſequit̃ h' du
plex ɔſequens ſc₃ igit̃ ꝓhibet ne hij q̄ rece
perũt ad vſuras ſe opponant ad ſoluẽdum
vſuras. Secũdo igit̃ ꝓhibet ne hij q̄ vſu
ras ſub quib' receperũt mutuũ ſoluerũt re
petant vſuras. Modo ad primũ ɔſequẽs
ſequit̃. igit̃ talis ꝓhibendo opponentes ſe
ſolutioni vſurarꝫ iuuat vſurarios ad extor
quendũ ⁊ imburſandũ vſuras. Et ad ſecũ
dum ɔſequens ſequit̃. igitur talis ꝓhiben
do repetitionẽ vſurarũ ſolutarũ iuuat vſu
rarios ad detinendũ ⁊ retinẽdũ vſuras no
lendo eas reſtituere. Modo q̄ iuuat ad ex
torſionẽ vſure nõdũ ſolute aut ad detẽtio
nẽ ſolute ɔſentit in crimẽ mutuatõis vſura
rie. vel ſaltẽ in crimẽ eq̄le crimi p̃dicto: q̄a
extorſio vſure ⁊ eiuſdem detẽtio nõ minus
crimẽ eſt q̄̃ mutuatio vſuraria. Scd'a ps
ꝓbat̃ tripl'r. Primo. q̄ȝ ꝑ q̄cũq₃ malo tp̃ali
vel ſp̃ũali vitando etiã maxĩo: nõ eſt licitũ
cuiq₃ ɔſentire in pctm̃ etiã minimũ: vt pa
tuit in p̃cedenti. q. Modo dare licentiã vt
idẽ eſt q̄ ɔcedere ſcd'o mõ neceſſario inclu
dit vel infert ɔſenſum in pctm̃ mutuatõis
ad vſurã vel in pctm̃ nõ minus illo. igitur
Scd'o ſic. q̄ȝ ſi eſſet licitũ maxie ꝑ aliq̄ tp̃a
li malo vitando maiori q̄̃ ſit mutuatio ad
vſurã: ſ₃ h' nõ. q̄ȝ nullũ tp̃ale malũ eſt mai'
pctõ mutuatõis vſurarie. q̄ȝ lic₃ mutuatio

vſuraria inferat aliqđ malū tꝑale ſcꝫ qꝛ au
fert vſurā recipiēti mutuū ⁊ q̄ ad h̄ eſſet bñ
dabile tꝑale aliqđ malū maꝰ q̄ʒ ſit illđ tꝑa
le malū qđ infert ꝑ mutuatiōꝫ vſurariā:tñ
ꝑter illud dānū tal' mutuatio eſt ſpūale ma
lū.tale aūt ex toto genere ē maꝰ oī tꝑali ma
lo.igit͛. Tertio.qꝛ ſi ſic:maxime ꝑ vitādo
ne paupes fame morerent͛:⁊ ne pauperes
mercatores atq̄ȝ artifices ⁊ hmōi paterent͛
deſolationē ſuoꝝ negocioꝝ:artificioꝝ:⁊ of
ficinaꝝ: eo q̄ꝛ talibꝫ ſepius ſuccurrat͛ ꝑ vſu
rarias mutuatiōes.Sȝ nec in tali caſu lice
bit dare licentiā ꝑdicto mō vſurarijs:cū ta
le dare licentiā includat vel inferat ꝯſenſū
Nō (ſꝫm q̄ꝛ vult papa ſꝫm vnū intellectuȝ
in.c.ſup eo) nō licȝ vſurario exercere mutu
ationē vſurariā,etiā vt exercēs ꝑ lucrū tale
redimat captiuos q̄ morituri ſūt vel tꝑalit͛
vel ſpūalr̄.nec etiā licȝ alicui ꝯducere ali
quē ad mutuandū ſub vſur̄ʒ vt de illo mu
tuo redimant͛ tales captiui:vt vult papa ī
eodē.c.ſꝫm aliū intellectū ð q̄bꝫ intellectibꝫ
ē habitū in p̄cedenti.q.⁊ ꝑ ꝯñs vult q̄ꝛ po
tius mittendū eſt tales mori q̄ʒ cōmittēduȝ
pctm̄ vſure vel q̄ʒ inducendū aliquē ad cri
men illud.⁊ ꝑ ꝯñs eadē rōne potius mittē
dū eſt tales artifices mori q̄ʒ ꝯſentiendū in
illđ crimē.Hec vltima ꝯña tȝ.qꝛ vterq̄ȝ fa
ciēs ⁊ ꝯſentiēs peccat mortalr̄:⁊ facienti nō
eſt licitū:eo q̄ꝛ faciēdo peccat mortalr̄.igit͛
ſi ꝯſentiēs etiā peccat mortalr̄ eadē rōe nō
licebit ſibi ſicut nec facienti. Tertia ꝑs ꝓbat͛
qꝛ vel illud bonū eſſet tꝑale vl' ſpūale.Si
p̄mū: nullū tale erit maꝰ bonū q̄ʒ ſit illud
bonū qđ tollit͛ ꝑ vſurariā mutuationē.⁊ ꝑ
ꝯñs ꝑ nullo tꝑali bono ꝯſeq̄ndo ꝯſentien
dū eſt in illā mutuationē q̄ tollit maius bo
nū.nō eſt eñ ꝯſentiendū in ꝑditionē malo
ris boni ꝑ aſſecutōe minoris boni.dare aūt
licentiā capiēdo ꝯcedere ſcđo mō includit
vel infert ꝯſenſuȝ.igit͛.Si ſcđm.tūc q̄ʒuis
eſſent dabilia maiora bona ſpūalia q̄ʒ ſit il
lud bonū ſpūale qđ tollit͛ vel ledit͛ ꝑ mutu
ationē vſurariā:tñ ꝑ nullo bono ſpūali cō
ſeq̄ndo etiā maxio ꝯſentiendū eſt in malū
ſpūale etiā minimū.neq̄ȝ eñ ſunt facienda
mala vt eueniāt bona.ad Ro.iij.adeo vt ſi
q̄s vno pctō veniali poſſet redimere totuȝ
infernū:nō liceret ſibi illud veniale cōmit
tere q̄n peccaret illud cōmittēdo.

Tertia ꝯclō.Sicut ſcđa ꝯclō q̄
ſonat de donare licentiam

capto ꝑ cōcedere ſcđo mō eſt ṽa q̄ ad oīa
tria mēbra.ita eadē ꝯclō q̄ ad oīa tria mē
bra eſt ṽa ſi capiat͛ dare licentiā ꝑ cōcedere
tertio mō.Probat͛ ſex rōibꝫ.Pria rō ꝓbat
eā q̄ ad oīa tria mēbra.⁊ eſt ꝑ locū a maiori
negatiue.Nā magis videret͛ q̄ꝛ liceret eis
dare licētiā ſcđo mō q̄ʒ tertio mō.⁊ tñ ſcđo
mō nō lȝ.igit͛ nec tertio mō.Maior ꝓbat͛.
qꝛ dare licentiā tertio mō includit dare licē
tiā ſcđo mō.⁊ cū h̄ aliq̄d vltra. Scđo ſic
qꝛ h̄ tertio mō ꝑtātē ſeclarē vl' p̄latū eccl'ia
ſticū dare licētiā:ē dare autoritatē cōmittē
di tl'e crimē.mō h̄ nō ē licitū.Maior ꝓbat͛
qꝛ eo ip̄o q̄ꝛ ille ad quē ſpectat ex officio pu
nire crimina:aſſecurat aliquē de īpunitate
criminis:etiā ſic q̄ꝛ velit īpeditores crimis
cohercere atȝ iuuare ad deductionē ac ꝯſū
mationē crimis: ip̄e autoritatē p̄ſtat crimi
mō h̄ facit p̄tās ſi dat licentiā tertio mō ca
piendo.Minor ꝓbat͛.qꝛ dās autoritatem
cōmittendi crimē tantū dē peccat vel mag̃
q̄ʒ ille q̄ tale cōmittit:vt pȝ in.c.q̄ ꝯſentit.
ij.q.iij.vbi ait Iſid.Qui ꝯſentit peccātibꝫ
⁊ defendit aliū maledictus erit apud deuȝ
⁊ hoīes.⁊ corripiet͛ increpatione ſeueriſſi
ma.hinc etiā q̄dā ſctiſſimꝰ p̄r ait.Si q̄s
peccantē defendit:acrius q̄ʒ ille q̄ peccauit
cohercea t͛.hec ille.Nō vbi grauior pena:
maior culpa. Tertio ſic.nō eſt licitū dare
licētiā tertio mō iudeis id faciēdi qđ redū
dat in opprobriū xp̄ianoꝝ.ſȝ iudeos mutu
are xp̄ianis ad vſurā redūdat in opprobriū
xp̄ianoꝝ.igit͛.Minor pȝ ex deductis.q.p̄
cedēti ꝯclōne tertia ꝓbatiōe q̄rta. Quar
to ſic.dās tertio mō licentiā iudeis ad mu
tuandū ſub vſur̄ʒ eſt cā duplicis pcti ſcȝ in
iudeo (cui autoritatē p̄ſtat ⁊ occaſionē cō
mittendi crimē vſure q̄ al's illđ nō cōmitte
ret:ſaltē incipiēdo ⁊ ꝯſūmando q̄ʒuis forte
ꝓponēdo) ⁊ etiā ſepe in recipiētibꝫ mutuū a
iudeis.igit͛ tale dare eſt illicitū.ꝯña nota.
Añs ꝑ p̄ma ꝑte pȝ.ſȝ ꝑ ſcđa ꝓbat͛.Nā lȝ
nō ſit neceſſe recipientē mutuū ſub vſuris
peccare in recipiēdo.tñ ſepe ꝯtingit q̄ꝛ mlt̄i
recipiēdo peccāt vel occaſionant͛ ad peccā
dū q̄ nō peccarēt ſi tales mutuatores nō in
uenirēt.Primū ꝓbat͛.qꝛ in nōnullis caſibꝫ
etiā eſt pctm̄ recipe mutuū ſub vſur̄ʒ:vt pa
tebit in.q.xlvij.Secūdū aūt ꝓbat͛.qꝛ mlt̄i
ducti ſpe inueniēdi aliq̄s q̄ mutuēt eis ſup
bonis ſuis ociant͛.ad ociū aūt ſequūt͛ mul
ta vitia.mlt̄i etiā ꝓdige ꝯſumūt ſua eadem

ſpe ducti.nõ eñ ↄducũtᷣ tñ ꝑ patiẽtibꝯ ne-
ceſſitatẽ:ſꝫ ꝑ q̇buſcũqꝫ volẽtibꝯ mutuũ reci-
pere.m̃lti etiã recipiũt mutuũ ad ludos et
ad alia illicita.m̃lti etiã furãtᷣ dñis ſuis aut
aliȷ̃s ⁊ īpignerãt iudeis vſurarȷ̃s:q̇ ſi nõ ī-
uenirẽt q̇bꝯ īpignerarẽt nõ furarẽtᷣ.⁊ tũc co
getᷣ dñs rẽ ſuã redimere ⁊ interdũ ꝑdit eaꝫ.
qꝛ iudei celãt ſi pñt. Quĩto ſic. Nõ eſſet li
citũ ptãti ſeclari vl̃ plato eccl̃iaſtico qñ ci-
uitas careret publicis meretricibus aliq̃s
m̃lieres etiã al̃s ꝑatas ad meretricãdũ: vt
puta q̃ ꝓus eẽnt meretrices in alio loco ac
cerſire dãdo eis licẽtiã meretricãdi:capien-
do dare licẽtiã ꝑ ↄcederᷣ tertio mõ.igitᷣ nec
ſil̃e licebit circa vſurarios reſpectu mutua
tiõis ad vſurã.tꝫ ↄñã duplr̃.Prĩo a ſili.qꝛ
vtrũqꝫ ẽ pctm̃ mortale.igitᷣ q̃ rõe vnũ nõ li
cebit:nec reliquũ. Scđo tꝫ ↄñã a maiori.
qꝛ magꝭ videretᷣ ꝑmũ q̃ꝫ ſcđꝫ.ꝓptᷣ duo.Prĩo
qꝛ ⁊ ſi meretrix peccꝫ exercẽdo opꝰ meretri
cale:nõ tñ peccat recipiẽdo ꝓciũ.iudeꝰ aũt
peccat tã exercẽdo mutuatiõeꝫ ad vſurã q̃ꝫ
ẽt recipiẽdo vſurã.Scđo iõ.qꝛ ꝑ h̃ ꝙ opa
meretricũ tolerãtᷣ vitatᷣ malũ ſpũale:⁊ ma-
ius q̃ꝫ ſit opꝰ meretricũ ſcꝫ adl̃teriũ ⁊ pctm̃
ↄ naturã q̃ al̃s ſuppoſita infirmitate ⁊ carẽ
tia gr̃e in pl̃ibꝯ vitari nõ poſſꝫ:ſꝫ ſepiſſime
incurreretᷣ.ſꝫ ꝑ opa vſurarioꝝ nõ ſic vitanᷣ
mala ſpũalia maiora q̇n illa eadẽ etiã ſup-
poſita ifirmitate ⁊ carẽtia gr̃e ī pl̃ibꝯ hoibꝯ
poſſẽt vt cõitᷣ ⁊ freq̃nter vitari.qꝛ rariſſime
accideret caſꝰ q̃ nõ poſſent vitari mala ſpũ
alia maiora q̃ꝫ ſit pctm̃ vſure niſi tolerarentᷣ
vſura.Sexto.qꝛ ſi q̃ excuſatio foret in dã-
do licentiã eis tertio mõ:maxĩe eſſet illa q̃
ſeq̇tᷣ:ſꝫ illa nõ excuſat.igitᷣ nl̃la ẽ excuſatio.
Maior ꝓbatᷣ.ponẽdo excuſationẽ talẽ.Di
cendo ſcꝫ ꝙ dãs eis licẽtiã mutuãdi ad vſu
rã ↄſiderat ipſã mutuatiõꝫ vſurariã nõ ſꝫm
ꝙ ẽ vſuraria ⁊ iniurioſa vel nociua ꝓximo
recipienti mutuũ:ſed ſꝫm ꝙ eſt allatiua cõ
moditatꝭ in republica.⁊ vt ſic ↄſideratã cõ
cedit.mõ vt ſic ↄſideratã ↄcedere ⁊ ī ipam
ↄſentire nõ videtᷣ illicitũ:qđ ſic pꝫ.qꝛ ꝑ illã
viã aſſignatᷣ excuſatio ipſꝰ q̃ recipit mutuũ
ſcꝫ vſuras ab vſurario:puta ſi q̇s ẽ neceſſi-
tate ꝓſſus ⁊ recipit mutuũ ſub vſurꝭ ꝓptᷣ cõ-
moditatẽ quã ſibi affert mutuatõ vſuraria
eo ꝙ ꝑ illã liberatᷣ a neceſſitate nõ facit in h̃
q̇d illicitũ:⁊ h̃ ꝑ tãto:qꝛ q̃uis recipiendo
mutuũ ſub vſurꝭ ↄſentiat ī mutuatõꝫ vſura
riã.nõ tñ in eã ↄſentit ſꝫm ꝙ ẽ vſuraria ⁊ vili

oſa ex ꝑte vſurarȷ̃:imo nec in eãdẽ ſꝫm ꝙ ẽ
ex ſua ꝑte ſibi nociua:ſaltẽ abſoluta volitõ
ne:q̃uis ↄditionata malẽs pati dãnũ ī illo
modico q̃ꝫ nõ patiẽdo ꝑuũ dãnũ incurrere
magnũ:ſꝫ ↄſenſit in eandẽ inq̃ꝫtũ ſibi affert
cõmoditatẽ ꝑ quã euadit maiꝰ dãnũ. Si
igitᷣ recipiẽs ſub vſurꝭ mutuũ ꝑ illã viã ex-
cuſatᷣ ꝙ nõ abſolute ↄſentiat in mutuatõꝫ
vſurariã:ſeq̇tᷣ ꝙ ꝑ eandẽ viã excuſari pote-
rit ptãs dãs vſurarȷ̃s licentiã mutuãdi ad
vſuras:etiã ↄſentiẽdo in eoꝝ mutuationẽ
vſurariã.Minor ãt ſcꝫ ꝙ hec excuſatio nõ
excuſet ptãtẽ pꝫ ſic. Nã in mutuatiõe vſu
raria ſũt tria ↄſiderãda.ꝑmo mutuatio.ſe-
cũdo volitio h̃ndi incremẽtũ vltra ſortẽ in-
debitũ.tertio receptio incrementi indebiti
Primũ nõ eſt actꝰ ꝓhibitus imo ↄceſſus ⁊
ↄſultus.Scđm aũt q̇d ẽ intẽtio ꝑua ẽ ꝓhi
bitus actꝰ.ſil̃r tertiũ.ↄcedẽdũ igitᷣ eſt ꝙ cõ-
ſentire in ꝑmũ nõ ẽ illicitũ: ⁊ maxĩe cũ in il
lud ↄſentitᷣ ꝓptᷣ deũ ⁊ bonũ reipublice:ſꝫ cõ
ſentire in ſcđm ẽ illicitũ.ſil̃r ↄſentire in ter-
tiũ:etiã ſi fiat ↄſẽſus in ipm ꝓptᷣ bonũ tꝑale
publicũ:imo ſi fieret ꝓptᷣ ſũmũ bonũ ſpũa-
le obtinẽdũ:vt oñſuꝫ ẽ in ꝑcedẽti.q. Mõ
ptãs ↄducẽdo iudeos ⁊ dando eis licẽtiaꝫ
tertio mõ:ↄcedit eis tã ꝑmũ q̃ꝫ ſcđꝫ ⁊ tertiũ
actũ:ↄſentiẽdo in oẽs.De ꝑmo pꝫ.De ſe-
cũdo ⁊ tertio ꝓbatᷣ.qꝛ eo ipo ꝙ dat licentiã
vel ↄcedit tertio mõ mutuatiõeꝫ vſurariaꝫ
ſpõdet eis ꝙ nõ ſolũ ñ velit eos ꝑ illo ſcđo
actu vel ꝑ actu ſibi ſubordinato punire:ſꝫ
etiã ꝙ velit illos q̃ receperĩt mutuũ ſub vſu
ris cõpellere ad ſolutiõꝫ vſurariã.⁊ eos q̃
ſoluerĩt vſuras īpedire ne recuꝑent ſolutas
⁊ ipſis vſurarȷ̃s eſſe auxilio ad colligẽdũ
vſuras ſub q̇bꝯ mutuauerũt ⁊ ad retinẽdũ
vſuras iã iburſatas.h̃ aũt ſpõdere ẽ ↄſenti
re in ſcđm ⁊ tertiũ.vt pꝫ de ſe. Et ꝙ obȷ̃cꝭ
a ſil̃i ď recipiẽtibꝯ mutuũ ſb̃ vſurꝭ.Dicẽdũ
ꝙ ſi ſil̃em caſũ ponis:etiã nec illud erit lici
tũ:puta ſi recipiens mutuũ ↄſentit in ꝑmũ
ſcđm ⁊ tertiũ volẽdo illos actus fieri vl̃ ẽt
tũc eñ recipiens peccat mortalr̃.Vñ ad h̃.
vt euitet pctm̃ requiritᷣ ꝙ tñmmõ velit ꝑmũ
ex ꝑdictis:⁊ ꝙ nolit ſcđm ⁊ tertiũ:vel ſalteꝫ
nõ velit ſcđm ⁊ tertiũ.ſꝫ bñ põt velle aliũꝫ
actũ q̃ ſe tꝫ ex ꝑte ſua.ſ.ſoluere vſuras vſu-
rario.Nã illud ſoluere nõ ẽ pctm̃.Nõ eñ
peccat volẽdo ſoluere vl̃ ſoluẽdo.ſicut nec
ſpoliatꝰ peccat volẽdo dare vl̃ actu dando
res ſuas ſpoliatori.peccaret tñ ſi vellet vel

placeret ſibi ꝙ ſpoliator rapet hoibꝫ res ſuas, ſed de h infra latiꝰ tractabitur. in. q. xlvij. Et ſi iterū arguas ꝑ excuſatiōe ꝑdicta: ⁊ dicas: fateor ꝙ ꝯſētire abſolute in ſcdm ⁊ tertiū ē pctm̄. ſil'r ꝯſentire in ſcdm ⁊ tertiū inq̄ʒtū eſt iniurioſū recipiēti mutuū q̄ cogit' dare vltra ſortē, vel inq̄ʒtū eſt ꝯ deū: vl' inq̄ʒtū ē pctm̄. ſʒ tn̄ ꝯſentire in ſcdm ⁊ tertiū nō abſolute nec etiā ſub ꝑdicta rōe: ſʒ ſub illa rōe q̄ ſcdm ⁊ tertiū cū ꝯiūcto eis ꝑmo ſunt vtilia reipublice non videt' malū. Nō ptās ſecularis vel plat' eccl'iaſticus ꝯducēs vſurarios ꝑdicto mō: nō ꝯſentit in ſcdm ⁊ tertiū: niſi inq̄ʒtū ipa cū ꝑmo ſunt vtilia reipublice, igit' excuſatio ꝑdicta adhuc hʒ locū. Dicendū ꝙ h argumētum q̄druplr' deficit. Primo, q2 ſupponit falſum, ſupponit eñ ꝙ ſcdm ⁊ tertiū ſint vtilia reipublice ⁊ h ē falſū. Nā auferre vl' velle auferre mēbris reipublice bona tēpalia: ⁊ nec illa applicare fiſco reipublice nō eſt vtile eidē, talia aūt ſūt ſcdm ⁊ tertiū. Et ſi dicis, q̄uis illa ſe ſolis nō ſint vtilia reipublice tn̄ iūcta ꝑmo ſunt vtilia: h nō ē verū. Nā q̄uis ꝑmū ſit vtile: nō tn̄ ſeq̄t' q̄ ſcdm ⁊ tertiū iūcta ꝑmo ſunt vtilia, ſicut ſi duo ethiopes iūgūt' vni hoī albo nō eſt verū dicere ꝙ illi ethiopes ſint albi etiā put ſūt iūcti vni hoī albo: imo nec verū ē illos tres hoīes eſſe albos. Scdo deficit, q2 q̄n aliq̄s actꝰ ē ex genere malꝰ tūc ꝯſentire in ipm etiā ſub q̄cūq3 rōe vl' ordie ad quēcūq3 finē: nūq̄ʒ erit bonū: vt oñſū ē i q. ꝑcedēti. cū aūt ſcdm ⁊ tertiū ſint actꝰ ex gñe mali: nūq̄ʒ poterit ptās licite i illos ꝯſētire ſub rōe q̄cūq3 vl' ordie ad quēcūq3 bonū finē. Vñ ſi h excuſaret eadē rōe ⁊ fortiꝰ liceret rectorꝫ ꝯſentire in opa meretricū vt fierent: ⁊ h ſub illa rōne q̄ ſunt vtilia reipublice ſcʒ ꝑſeruatiua ab adulterijs ⁊ turbatōibꝫ ſeq̄ntibꝫ adulteria: q̄ vtilitas maior ē q̄ʒ illa quā affert mutuatio vſuraria. Tertio deficit, quia nō ſeq̄t', ꝯſentiēs in illos actus nō ꝯſentit in eos inq̄ʒtū ſūt ꝯ deū vl' ꝑximū, igit' ꝯſentiēdo nō peccat. Nā ſufficit ꝙ illi actꝰ a pte rei ſint ꝯ deū ⁊ ꝑximū. Et aūt h ſufficiat ⁊ nō req̄rat' ꝙ ꝯſentiēs vl' faciēs eos faciat eos inq̄ʒtū ſūt ꝯ deū vl' ꝑxim, ꝓbat', q2 ſi h req̄reret' mlt'i nō peccarēt in mlt'is caſibꝫ de q̄bꝫ nō dubitamus q̄n peccēt. Probat'. Nā is q̄ libidine allectꝰ fornicat' nō agit illū actū inq̄ʒtū eſt diſplicēs deo vel ꝑxio: ſʒ inq̄ʒtū ē ſibi delectabil', ⁊ q̄ adorat ydola vl' ꝑiurat metu mortis iductꝰ nō adorat ydolū vl' ꝑiurat inq̄ntū ille actꝰ diſplicet deo: ſʒ ꝑ q̄ʒto ē ſibi via euadēdi mortē. ⁊ mlt'i q̄ furātur ꝑxio: nō id faciūt vt noceāt ꝑximo: ſed vt ꝓuideāt ſibi: q̄uis nō nll'a alia pctā fiāt in illū finē, ſ. vt offendat' ꝑximꝰ. Quarto deficit, q2 nō ſeq̄t' ꝯſentiēs in illos actꝰ nō ꝯſentit in eos inq̄ʒtū ſūt pctā: ſʒ ſub alia rōne vl' ꝓpt' aliū finē, igit' nō peccat. Nā ſi h valeret nemo in q̄cūq3 actu peccaret. Naʒ nemo quēcūq3 actū faciat vult illū actum inq̄ʒtū eſt pctm̄, i. inq̄ʒtū caret rectitudine ſibi debita ineſſe: q2 illa carētia nō eſt q̄d natū appeti: eo ꝙ nō eſt q̄d bonū: nec eſt nata hr̄e rōnē bonitatis. Nō q̄n volūtas aliq̄d vult ſub aliq̄li rōne: illa eſt rō alicuiꝰ bonitatis ſiq̄dē nemo facit actū aliquē q̄n vellet ꝙ ille nō eſſet pctm̄: ⁊ ꝙ liceret ſibi illū facere, vñ nemo aſpiciēs ad malū opat'.

Quarta ꝯclꝰio. Nō ē licitū ptāti ſecl'ari vel plato eccl'iaſtico ꝯducere iudeos cū pacto de dādo ſcdo vl' tertio mō eis licētiā mutuādi ad vſurā. Probat' duplr'. Primo, q2 ſeq̄t' bn̄: ꝯduco te cū pacto de dādo tibi licētiā ſcdo vel tertio mō, igit' paciſcor me iā dare vl' me daturū tibi licētiā talē. ⁊ ſi paciſcor igit' ꝯſentio vel volo tibi dare licētiā ſcdo vl' tertio mō q2 vbi ē pactū ibi ē ꝯſenſus. l. j. ff. de pactis. ⁊ ſi volo eā tibi dare, igit' ꝯſentio in dationē eiꝰ, ſʒ illa datio licētie ē pctm̄ mortale ex ſcda ⁊ tertia ꝯclꝰione, igit' ꝯſentio in mortale, ꝯſentire aūt in mortale ē mortale, igit' de ꝑmo ad vltimū ꝯducere iudeos cū pacto ꝑdicto ē mortale ⁊ illicitū. Scdo ſic, q̄ ꝯducit aliquē vult ꝙ ꝯductꝰ id faciat ad qd' eū ꝯducit: ſiue ſit ibi ꝯductio ꝓprie dicta ſiue ip̄roꝑe dicta, ptās aūt ꝯducēdo iudeos ⁊ ꝑmittēdo eis ꝙ velit eis dare licētiā mutuādi ad vſurā ꝯducit eos: ⁊ ſi nō ꝓprie loq̄ndo: tn̄ ip̄roꝑe, igit' ptās vult ꝙ iudei faciant id ad qd' eos ꝯducit: ſʒ ptās eos ꝯducit ad exercēdū vſuras, igit' ptās vult illū actū ab eis fieri. ſʒ ille actus ē mortal', igit' vult mortale ab eis fieri.

Quīta ꝯclꝰio. Nō ē licitū ptāti ſecl'ari vl' plato eccl'iaſtico ꝯducere iudeos taliter ꝙ ptās ꝓhibēdo eis maiores vſuras ꝯcedat minores ꝯceſſiōe ſcdo vl' tertio mō accepta. Probat' triplr'. Prio, q2 ſeq̄t' bn̄ a tota copl'atiua ad alterā ptē, ſ. ꝓhibent eis vſuras maiores ⁊ ꝯcedūt miores, igit' ꝯcedūt miores vſuras: ⁊ vltra ꝯcedūt miores vſuras, igit' ꝯcedūt vſuras, mō illo ꝯcede

re ē illicitū ex ſcd̄a ⁊ tertia ɔcl'onib⁹.igitur.
Scd̄o qꝛ ſi liceret:maxīe ꝓ tāto:qꝛ exerce
re miores ē min⁹ malū q̄ꝫ exercere maiores:
ſꝫ h̄ nō ſufficit ad reddēdū illō licitū:qꝛ q̄ꝫ-
uis exercere miores vſuras ſit min⁹ maluꝫ
q̄ꝫ exercere maiores:tm̄ etiā nō licꝫ ɔcedere
ſcd̄o vl' tertio mō min⁹ pctm̄.imo nec mini
mū:etiā vt vitet maxim:vt oñſū ē. Tertio
qꝛ q̄ꝫuis exercere miores vſuras ſit minus
malū inteſiue q̄ꝫ maiores exercere:tm̄ ɔcedē
do eis miores exercere ɔcedit eis malū qđ
ē vl' erit exteſiue mai⁹ q̄ꝫ eēt maior vſura cō
ceſſa vl' etiā ꝓhibita.De ɔceſſa ptꝫ ſic.Nā
ex h̄ ꝙ eis ɔcedit ſcd̄o vl' tertio mō exerce-
re miores vſuras:mlt'o plꝫs recipiūt mu-
tuū ſub vſuris q̄ꝫ ſi vſure eēnt gues.⁊ ſic pl'i-
bus vicib⁹ exercet pctm̄ q̄ꝫ ſi magne eſſent
ɔceſſe:adeo ꝙ vbi al's tm̄ vna vice exerce-
ret pctm̄ vſure:ſi vſura guis acciperet:ibi mi
noꝛ dece vicib⁹ exercebit:⁊ illō exteſiue eſſe
mai⁹ eq̄pabit minorē vſurā maiori vſure q̄
ē inteſiue maioꝛ:ſicut.x.furta q̄ꝝ q̄dlibꝫ ē vni
us floꝛ.equalet vni furto q̄ ſit q̄s.x.furat.
Et ſi dicis ſi ꝓhiberent indiſtincte oēs vſu
ras:tūc adhuc fierent in ſecreto aliq̄ vſure ⁊
valde gues:fateoꝛ.ſꝫ tm̄ ille gues fierēt raro
in ɔpatiōe ad leues expſſe ɔceſſas:qꝛ ſi le-
ues ɔcedant expſſe:tūc oi timore poſtpoſi-
to exercebūt eas.⁊ ꝓ ɔñs plib⁹ vicib⁹ ⁊ tot
ꝙ leues vſure eq̄pabūt vni gui vſure:vl' et
cedāt.⁊ ita itex habet ꝙ ɔcedere miores eſt
ɔcedere malū qđ ē extenſiue mai⁹ q̄ꝫ ſit vſu
ra guis etiā ꝓhibita.Et ſi arguat licitū eēt
rectori ciuitatꝫ ſtatutū edere qđ ɔtineret ꝓ-
hibitiōꝫ maioꝝ vſuraꝝ:nullā inſerēdo ꝓhi
bitionē de miorib⁹ vſuris vt videt velle glo.
in cle.vnica.de vſuris.igit etc q̄ nō ꝓhibēdo
miores vſuras ɔcedit miores:ſeq̄t ꝙ lici-
tū erit rectori ɔducet iudeos ſeu recipe eoſ
ad ciuitatē cū pacto q̄ eis debeāt eē ꝓhibi-
te maiores vſure ⁊ ɔceſſe miores. Dicēdū
ꝙ añs ē vex ſaltē i aliq̄ ſenſu:ſꝫ ɔña negat
qꝛ nō ē ſil'e de nō ꝓhibere ⁊ ɔcedere.Nam
ille q̄ ɔcedit vſuras miores ſcd̄o vel tertio
mō ɔſentit in eas:ſꝫ eaſdē nō ꝓhibere ꝓ ſta
tutū nō infert nec includit ɔſenſū in eaſdē
Nā mlt'a mala nō ꝓhibent ꝓ ſtatuta ciui-
tatū:nec tm̄ rectores ciuitatꝫ nō ꝓhibendo
ea ꝓ ſtatuta ɔſentiūt in ea etiā nec vero nec
interꝓtatiuo ɔſenſu. Añs etiā nō ē vex in
oī ſenſu.Nā ſi rectoꝛ ciuitatꝫ ſtatuēdo ꝙ nō
exerceāt vſure maiores :ſi nō ꝓhibeat mi

nores:⁊ hec nō ꝓhibitio fiat tā ſtatuto q̄ꝫ
facto.i.ꝙ nec ꝓhibeat eos ſuo ſtatuto:nec
etiā faciētē eas puniat in facto:nō ē imunis
a pctō.nā tenet punire vſuras exercētē etiā
ſi miores ſint (⁊ h̄ regl'arit loq̄ndo:qꝛ fallit
in caſib⁹ duob⁹ tactis in p̄cedēti.q.q̄ etiā in
maiorib⁹ vſuris locū h̄ent)Sꝫ ſi tm̄mō fiat
illa omiſſio ꝓhibitōis ſtatuto decernēte pe
nā aliquā guē ɔ maiores vſuras:nō decer
nēdo talē ɔ miores:q̄s tm̄ cū ad eū ꝑueniūt
punit pena arbitraria vl' miori q̄ꝫ ſit illa q̄
taxata ē in ſtatuto ɔ maiores:nō ē tal' rectoꝛ
i culpa.Deli⁹ eēt tm̄ vtraſq̄ꝫ ſtatuto expſſo
ꝓhibere q̄ꝫuis ipariб⁹ peniſ:qꝛ magꝫ timet
qđ expſſi⁹ ꝓhibet.Glo.ēt allegata ꝓ ꝓba-
tiōe añtꝫ nō dt an liceat tl'e vl' nō:ſꝫ tractat
an ne ɔdēs tale ſtatutū incurrat penā de q̄
h̄et in eadē cleme.⁊ ſentit ꝙ nō.Et ſic iā di
ctū ē de ſtatuto expſſe ꝓhibēte maiores ⁊ nō
faciēte mētionē de miorib⁹:quō i ſtatuēdo
ſtatuēs ſit imunis a culpa ⁊ quō nō:ſic ēt
dicat ſil'e de pacto q̄ rectoꝛ ciuitatꝫ recipiē-
do iudeos ad ciuitatē recipit eos cū pacto
expſſe ꝓhibēdo eis vt nō exerceāt maiores
vſuras:puta dt eis.Nolum⁹ ꝙ recipiatis
tātū.nullā tm̄ ꝓhibitōꝫ faciēdo de miorib⁹
puta nō adiicit dicēs ēt oīno nihil debetis
ſiue mlt'ū ſiue paucū recipe ꝓ mutuatꝫ.Nā
tal' rectoꝛ ſi mēte ſcd̄o vl' tertio mō eis ɔce-
dat miores.⁊ ꝓ ɔñs i eas ɔſētit vt exerceāt
minores peccat:ſi ēt mēte nō ɔſentit vt eas
exerceāt:ſꝫ tm̄ ꝓpōit ſe toleratuꝝ mioreſ:itex
peccat.Raro etiā vl' nūq̄ꝫ offert ſe caſ⁹ q̄ iu
dei vellēt recipi in ciuitatē dādo eidē mag
tributa:vbi tm̄ cū eis fieret tm̄mō pactū ꝓ-
hibitiuū maioꝝ vſuraꝝ i q̄ pacto nō fieret
eis ɔceſſio expſſa ſaltē mioꝝ vſurarū.Nō
eīn eēnt ɔtēti ſola tacita ɔceſſiōe earūdem
ſcd̄o vel tertio mō.⁊ mlt'o minus ɔceſſiōe
ꝑmo mō tm̄.

Sexta ɔcl'io.Ptās ſecl'aris vel p̄la
tus eccl'iaſtic⁹ dās ſcd̄o vl' tertio mō eis li-
centiā mutuādi ad vſurā taliq̄ꝫ pacto eos
ɔducēs vltra pctm̄ mortale:videt eē excōi
cat⁹:q̄ꝫuis h̄ nō ſit oīno clare oñſibile.Pria
ꝑs ꝓbat.quia faciēs ſtatutum q̄ diſpōit
ꝙ vſure ille debeāt ſolui ſb̄ q̄b⁹ q̄s accipit
mutuū ⁊ ꝙ tales vſure ſolute nō repetant
nec repetite ſoluant ē excōicatus ipo facto
⁊ idē iudiciū ē de eo q̄ obſeruat p̄dictū ſta
tutū iudicando ſc̄m ipſum:puta compellē-
do ad ſolutionē vſurarum aut impediēs

do repetitiōꝫ ſolutaꝝ. Nō ptās ſecularis
vel ꝑlat⁹ eccl'iaſtic⁹ recipiēdo iudeos cū ꝑ
dicto pacto ⁊ danōe licentie ſcd̄o vel tertio
mō videt̄ facere ſtatutū ꝑdictū. igit̄ ē excōi
catus. Maior ptꝫ ꝑ clementinā vnicā de vſu
ris. Minor ꝓbat̄. q2 tal' ptās vl' ꝑlat⁹ facit
ꝑdictū pactū inq̄ntū ptās vl' ꝑlat⁹ ſeu ꝟtute
ſue autoritat̄. ꝗ intēdit vt ꝑſonā publicaꝫ
obligare ad obſeruātiā illi⁹ pacti. ⁊ ſilr intē
dit etiā ſuos ſubditos obligari ad eiuſdeꝫ
pacti obſeruātiā. ꝗ tale pactū hꝫ oēm effe-
ctū quē hēt ꝑdictū ſtatutū. igit̄ videt̄ ꝑdi-
ctū ſtatutū feciſſe ī faciēdo tale pactū. Pria
ꝯña tꝫ. q2 ſi ſtatuiſſet illō qd̄ ꝑdictū eſt: ipe
obligaſſet ſe ad h̄ ꝙ vellet laborare in iudi
cio ꝙ vſure ſoluerent̄: ⁊ ſolute nō repeterent̄
⁊ ſilr obligaſſet ſubditos: ⁊ nihil aliud im-
portaſſet ſtatutū ꝑdictū. mō idē hꝫ locū ꝟ-
tute ꝑdicti pacti. Nā ꝯcedēdo eis ſcd̄o vl'
tertio mō licentiā: ſpōdet eis ꝙ velit aufer-
re īpedimēta vſuraꝝ vl' eos iuuare ad ꝯſū
matiōꝫ vſurarie mutuatōis. h̄ aūt includit
ꝙ velit iudicial'r ⁊ ꝟtute ſue autoritatis cō
pellere ſbditos vt ſoluāt vſuras ⁊ ſolutas
nō repetāt. Nā ſi eſſet purū pactū vt diſtin
guit̄ a ſtatuto: nō obligarent̄ ſubditi nō cō
ſentiētes. Nec obſtat ꝙ tale pactū nō eſt q̄
dā ſanctio ꝯſcrpta. Nō em̄ req̄rit̄ ad rōneꝫ
ſtatuti vt ſit ſcrptū. Nam ſufficit ꝙ ſit ab eo
editū q̄ autoritatē hꝫ ſtatuēdi cū q̄buſdam
alijs ꝯditiōibꝫ. ⁊ hanc ꝑmā ptē tenuerūt
nōnlli doctores iuriſ expſſe: vt patebit infe
rius. Scd̄a ps ꝓbat̄. q2 ꝓbationē iā habi
tā forte euaderet aduerſari⁹: dicēdo ꝙ ī pe
nalibꝫ ſūt termi accipiēdi ꝓprie ⁊ ſtricte. cū
ꝗ ꝑdicta clemētina ſit penal': ⁊ faciat men-
tionē de ſtatutiſ nō de pactiſ: ſeq̄t̄ ꝙ rector ci
uitatis nō faciēs ſtatutū: ſꝫ pactū ꝑdictum
nō ſit cenſend⁹ excōicat⁹ q̄ntūcūq3 pactū ꝑ
dictū īportet oēm effectū quē īportaret ſta
tutū. Itē pactū ꝑdictū ē tpale: ſicut ⁊ ꝯdu-
ctio eoꝝ eſt ad determiatū tpꝰs. ſtatutū aūt
eſt q̄d ꝑpetuū. i. nō ad certū tpus ꝑfixū du
rare debēs. Et q̄cq̄d ſit de hac euaſiōe an
vere elidat ꝓbatōꝫ ꝑdictā vel nō relinq̄ co
gitandū vlteri⁹ a lectore. tñ niſi hec ſatiſfa-
ciat ⁊ excuſet ꝑdictā ptātē ciuitatiſ ab incur
ſu excōicatiōis: nō videt̄ alia excuſatio va
bilis: puta nō illa q̄ q̄s diceret ꝙ ꝑ tāto tal'
rector ꝑſeruat̄ ab excōicatiōe. q2 ⁊ ſi ꝑdictū
pactū faciēdo videat̄ facere ſtatutū q̄ vſure
ſoluant̄: ⁊ ſolute nō repetant̄. tñ illō nō fac

ō vſurarijs xpianis: ſꝫ tm̄ iudeis. clemētina
aūt ꝑdicta videt̄ loq̄ de vſurarijs xpianis
hec in quā excuſatio nō valet. q2 ꝑdicta cle
mētina de q̄cūq3 vſurario ē intelligēda in-
diſtincte. ſic̄ ⁊ ipa īdiſtincte ſonat. Vñ etiā
h̄ ſentit glo. in ꝑdicta cle. ⁊ ꝓbat̄ rōne. q2 in
diſtincte tā iudei q̄3 xpiani peccāt indiſtīcte
mortal'r exercendo vſuras. igit̄ etiā cle. ꝑdi
cta indiſtincte de vſurarijs loq̄ndo nō dꝫ
plus trahi ad xpianos q̄3 ad iudeos. Pre-
terea etiā Guilherm⁹ q̄ ſcpſit ſup cle. ⁊ do.
car. ⁊ Jo. de ymola in dicta cle. dicūt ꝙ rex
Aragonū ⁊ ei⁹ officiales q̄ leuāt magnum
tributū a iudeis ⁊ ſaracenis ꝓpter vſuras
q̄s eis ꝑmittūt incidūt in excōicationē ſi re
petētes vſuras ꝑ eos īpediant̄ repetere. Et
dt Jo. de ymola ꝙ h̄ ē bn̄ notandū. q2 ſm
h̄ hodie q̄ſi oēs dn̄i eſſent excōicati. Itē q̄3
uis. c. ꝑmū de vſuriſ li. vj. lo q̄ns de locātibꝫ
domos vſurarijs ñ loq̄t̄ ſpecifice ō vſurarijs
iudeis tñ illō intelligit̄ tā ō iudeis q̄3 xpia
nis. ita ꝙ locans domū ad exercēdū vſurā
vſurario ſiue iudeo ſiue xpiano incurrit ex
cōicationē. ⁊ h̄ tꝫ dn̄s dn̄icus q̄ ſcpſit ſuper
vj. in. c. j. de vſuris in ſexto. Idē etiā tenuit
dn̄s Lau. de ridol de flo. in tractatu ſuo ō
vſuris. q. cxlvj. vbi etiā tenet ꝙ ꝯ iudeū ꝑt
o ꝑponi exceptio. c. q2 fruſtra. ⁊ c. michael.
de vſuriſ. ſcꝫ vt ſi iudeus vellet repetere vſu
ras ſolutas xpiano: nō ꝑus audiat̄ q̄3 reſti
tuat vſuras q̄s ab alijs recepit: ⁊ tñ illa ca-
pitula nō loquūt̄ ſpecifice de iudeis. ſꝫ ſim
plicit̄ dicūt ꝙ fenerator repetēs vſuras q̄s
ipe ſoluit nō audiat̄ niſi ꝑus reſtituat vſu-
ras q̄s ab alijs ipe recepit. In caſu igit̄ hu
ius ꝯcl'ionis ſexte ꝯſulendū eſt rectori ciui
tatis ſi fecit ꝑdictū pactū vt abſolutiōꝫ ab
excōicatiōe ꝓcuret viſis ꝑdictis rōnibus ⁊
autoritatibꝫ doctoꝝ.

Septīa ꝯcl'io. Nō eſt licitū ptāti
ſecl'ari cuicūq3 ꝯdere ſtatutū vl' decretū vl'
legē q̄ diſponat̄ ꝙ ꝯpelli debeāt ad ſolonē
vſuraꝝ illi q̄bꝫ ſub vſuriſ mutuauerūt vſu-
rarij ſiue xpiani ſiue iudei ⁊ ꝙ nō debeant
vſurarij ꝯpelli ad reſtitutiōeꝫ vſuraꝝ ꝑce-
ptaꝝ. ⁊ itelligit̄ ꝯcl'io: ēt ſi illō ſtatutū vl' de
cretū fiat cū expſſo ꝯſenſu ꝑpl'i cui ꝑiudicat̄
in hac pte. q2 cogit̄ ſoluere vſuras ⁊ ſolutas
nō repetere. Hec ꝯcluſio ꝓbat̄ tripliciter.
Primo ſic. quia nō licet pactum facere de
cōpellendo ꝑdictos ad ſolutionē vſuraꝝ ⁊
de nō cōpellendo ad reſtitutionē ꝑceptaꝝ

vt patuit. igiť nec ſtatutū. ſʒ ɔña a maiori.
magꝫ eñi videť ṗmū admiſſibile ꝙ̃ ſcđʒ. vl'
ſaltē ſʒ ɔña ab idētitate rōis. Scđo ſic. q2
in editiōe talis ſtatuti editor ɔſentit i pctm̄
vſurarū qđ ē mortale. Tertio. q2 ex p̄dicta
de. tal' incurrit excōicationē p editione illi⁹
ſtatuti. igiť peccat mortalr. vñ etiā Juſtini
anus nō fuit excuſat⁹ i ɔcēdo leges huiuſ
cemodi: nec potuit ſine pctō eas ɔdere: vt

Cōtra

etiā habitū eſt ſup̄. q. xxij.
ſcđaꝫ ɔcl'iōnē arguiť dupl'r
Primo ſic. btūs Greg. dedit iudeis licētiā
exercēdi rit⁹ legales capiēdo dare licētiam
vel ɔcedere ſcđo mō: ⁊ h̄ licite fecit. ğ eadē
rōne poterit q̄s licite dare licētiā iudeis ex
ercendi vſuras. ſʒ ɔña. q2 vtrūqꝫ exercitiū ē
mortale. igiť q̄ rōe ɔceſſio vni⁹ ē licita: etiā
cōceſſio alterius eodē mō capta erit licita.
Añs p ṗma pte pʒ in. c. q̄ ſincera. xlv. diſ.
Nā ibidē hēť q̄ tolerauit eos: imo manda
uit tolerari exercitiū rituū legaliū: ⁊ cū h̄ p
hibuit ipeditores illi⁹ exercitij. mō ɔceſſio
ſcđo mō nihil aliud ē niſi toleratio ⁊ ipedi
mētoꝝ phibitō. Pro ſcđa pte pʒ: tū ex ſcri
tate ei⁹. tū etiā q2 eccl'ia adhuc idē ſuat: q̄ tñ
nō errat in ſtatuēdo vel mandādo ea q̄ ad
mores ptinēt: ſicut nec in his q̄ ad fidē. Di
cendū ɔcedēdo añs ⁊ negādo ɔñaꝫ. Et rō
diuerſitatis ē. q2 ɔceſſio ſcđo mō capta in-
cludit vl' infert ɔſenſū ɔcedētꝫ in mutuatio
nē vſurariā. ſʒ eadē ɔceſſio ſcđo mō capta
nō includit vl' infert ɔſenſū ɔcedētꝫ in exer
citiū rituū legaliū. iō vna ɔceſſio eſt licita ⁊
alia nō. Rō aūt q̄re in vno caſu infert ⁊ in
alio nō infert: nō ē rōne forme ɔñalis. alio
q̄n cū forma ſit eadē: ſicut in vno īferret. ſic
in reliq̄. ſʒ ē rōe materie. Nā in h̄ q̄ q̄s ɔce
dit mutuatiōeꝫ vſurariā ſcđo mō capiēdo
cōceſſionē aufert ipeditores illi⁹ crimīs. h̄
aūt auferre includit vl' infert q̄ auferēs cō-
pellat receptores mutui ad ſolutōꝫ vſure: ⁊
iuuet vſurarios ad collectōꝫ vſuraꝝ. ⁊ ſilr
infert q̄ tollens ipedimēta phibeat ſoluen
tes vſuras ne repetāt ſolutaſ: ⁊ q̄ iuuet vſu
rarios ad tenēdum vſuras receptas. ⁊ ſic ī
fert q̄ ɔcedēs iuuet ad crimia. ⁊ p ɔñs ɔſē
tiat. Sʒ in h̄ q̄ q̄s ɔcedēdo ſcđo mō ritus
legales aufert vel ɔpeſcit ipeditores rituū
legaliū nō p h̄ infert q̄ ğ tal' etiā iuuet exer
cētes. q2 illō crimē nō de p ſe depēdet a ca-
rentia ipedimētoꝝ ſic̄ p̄dicta crimia. ſ. vſu-
re receptio ⁊ euſdē detētio de p ſe depēdēt

a ſol'one vſure: ⁊ a nō recupatiōe. q2 ipoſſi-
bile eſt vſurariū recipe vſurā niſi vſura ſibi
ſoluať. ipoſſibile eſt etiā vſurariū detinere
vſurā niſi illa nō recupeť. Scđo etiā nō eſt
ſil'e p tanto. q2 q̄ eccl'ia ɔcedit eis licētiā ex
ercendi ritus ɔceſſiōe ſcđo mō eſt, ppť aſſeq̄
bonū mai⁹, ꝙ̃ ſit bonū leſum p vſuras qđ
mal⁹ bonū ē neceſſariū qđ al's. ſ. nō ɔcedē
do ritus: nō aſſeq̄reť eccl'ia ſcʒ fidē inſerēdā
cordib⁹ eoꝝ: vt declarat. b. Grego. in eo. c. ⁊
idē habitū ē in p̄cedēti. q. ſʒ nō ē ſic (regl'ari
ter ſaltē loq̄ndo) aliqđ bonū mai⁹ ꝙ̃ ſit bo-
nū leſū p vſuras qđ ſit neceſſariū ⁊ nō obti
nibile niſi ſcđo mō ɔcedātur vſure iudeis:
q2 nihilominꝰ ad fidē pñt allici: etiā nō ɔce
dēdo eis ṗmo vl' ſcđo mō vſuras: vt decla
ratū ē in p̄cedēti. q. Si tñ offerret ſe ſilis ca
ſus poſſet eis ɔcedi ṗmo mō nō aūt ſcđo
mō ppter cām diuerſitatis tactā.

Secūdo ſic

Moyſes cōceſſit
iudeis mutuatōꝫ
vſurariā. igiť eadē rōe ptās ſecl'arꝫ poterit
eis ɔcedere. Dicēdū argumtū deficit du
pl'r. Prīo. q2 añs eſt falſū loq̄ndo de ɔceſ-
ſione ſcđo mō. de q̄ tñ loq̄ť ſcđa ɔcl'io ɔtra
quā h̄ argumtū nitiť ire. Scđo. q2 etiā eſt
falſū de ɔceſſiōe ṗmo mō. i. tolerātia. q2 nō
tolerauit eā ſaltē ſcripto eis illā tolerantiā
in lege exṗmendo: vt tñ aliq̄ imaginanť ſic̄
oñſum eſt. q. xxiiij. imo forte loq̄ndo de to
lerantia in facto nō tolerauit eā q̄n ſi ɔſti-
tiſſet ſibi aliq̄ mutuatio vſuraria cōmiſſa p
ppl'm ipſe eūdē arguiſſet vt fidel' rector ppl'i
vl' ſi p tpe nō feciſſet: h̄ fuiſſet ppť vitare ma
ius malū al's nō vitabile: in q̄ caſu licite to
leraſſet: ſicut etiā hodie liceret p̄lato tolera-
re eā in tali caſu. verū eſt tñ q̄ de⁹ h̄ mō ali
q̄n eis ɔceſſit. i. tolerauit eā ſic̄ ⁊ mlta mala
eoꝝ tolerauit ſeu diſſimulauit p pñti vita
hic nō puniēdo q̄ mō de⁹ etiā hodie ɔcedit
id ē tolerat ſepe p pñti vita etiā alia mala.
Nec tñ ob h̄ inferri pt q̄ ğ etiā iudex hūa-
nus debeat illa mala q̄ de⁹ ſepe tolerat to
lerare (regl'ariť loq̄ndo) Nā nō ē ſil'e d deo
⁊ hoīe. Nā hō iudex tm̄ hʒ foꝝ ſuū p pñti
vita. ⁊ ſic nō puniēdo p pñti nūqꝫ puniret.
⁊ ſic ſuū miſteriū nūqꝫ exeq̄reť regl'ariť. de⁹
aūt hʒ duplicē foꝝ. iō nō puniēdo ī vno pu-
niet ī alio. Tertio deficit. q2 ēt dato q̄ eis
ɔceſſiſſʒ eā capiēdo ɔceſſionē prio mō illā
tolerātiā: ēt ſcpto in lege ſua eis pmittēdo
vt aliq̄ ponūt. nō ſeq̄reť pl⁹ ꝙ̃ q̄ hodie etiā

p̄latus poſſꝫ in ſili caſu eis eā ꝯcedere ſi ta lis caſus ſe offerret. ⁊ ſic ē veꝝ: ſed ñ ſic nat⁹ eēt caſus ſe offerre ſic nūc: vt oñſum ē in vl tima ꝯclōne p̄cedētis. q. Quarto. q2 dato ꝙ etiā eis ꝯceſſiſſet reſpectu gētiliū ſcðo vl' tertio mō: h̄ fuiſſet ex diſpenſatiōe q̄ de⁹ cū eis diſpenſaſſꝫ vt eis vſurā liceret exercere reſpectu gentiliū. ⁊ ꝑ ꝯñs tūc etiā licuiſſet moyſi eis illā ꝯcedere ſcðo vl' tertio mō: ſꝫ tūc nō ſeq̄t. ꝙ etiā ptās nūc poſſet eis ꝯce dere ſcðo vel tertio mō niſi addēdo etiā vl' ſupponēdo ꝙ de⁹ diſpenſaſſet nobiſcū: ſed nōdū diſpenſauit de⁹ nobiſcū. igit̄ nō ē lici tū. Nec ſeq̄t cū eis diſpenſauit in ve. le. igit̄ nūc etiā diſpenſatū ē. Nā añs eſt falſuꝫ: vt patuit. ⁊ etiā dato ꝙ eēt veꝝ: nō ſeq̄t. igitur nūc ē diſpēſatū. Nā etiā diſpenſauit cū eis de repudio ⁊ p̄litate vxoꝝ: ⁊ tñ nūc illa di ſpēſatio del nō eſt. q2 ꝑ xp̄m reuocata eſt.

Queſtio. XXVIII.

Utrū papa poſſit

diſpēſare cū ptāte ſecl'ari vel p̄lato eccl'iaſti co vt talis ptās vel p̄lat⁹ ad vitaudū mai⁹ malū vl' ꝯſeq̄ndū maius bonū licite ⁊ etiā impune valeat ꝯducēdo vel recipiēdo iu deos eiſdē dare licētiā mutuādi ad vſuras. Et loq̄r in hac q̄ōe tm̄ de dare licētiā ſcðo vel tertio mō nō p̄mo mō. Solo. q. ſtat i duab⁹ ſuppōnib⁹ totidē ꝯclonib⁹ ⁊ vni⁹ ar gumēti ſolutōe vbi erit ſtabilit̄ ſnīa eoꝝ q̄ di cūt papā poſſe modificare ius diuinū ⁊ ꝯtra ip̄m in pte diſpenſare.

Prima ſuppoſitio. Aliud ē q̄rere an papa poſſit cuꝫ iudeis diſpenſare vt licite valeāt mutuare ad vſu ras ⁊ q̄rere an papa poſſit diſpenſare cum ptāte ſecl'ari ⁊c. vt in titulo. q. Nā in p̄mo caſu q̄rit̄ de diſpēſatōe pape īpēdēda iude is. In ſcðo ꝟo de diſpenſatiōe pape īpen denda ptāti ꝯducere volenti iudeos. Iteꝫ in p̄mo caſu q̄rit̄ de diſpenſatiōe fiēda ſup h̄ q̄ð ē mutuare ad vſuras. In ſcðo ꝟo ca ſu de diſpēſatiōe pape fiēda ſup h̄ q̄ð ē da re licētiā mutuādi ad vſuras. Illi aūt act⁹ ſcꝫ mutuare ad vſuras ⁊ dare licentiā mu tuādi ad vſuras longe differūt q̄uis in h̄ ꝯueniāt ꝙ vterq3 act⁹ ē mortale: vt ꝓbatū eſt in p̄cedenti q̄ōne.

Secūda ſuppoſitio. Aliō ē etiā q̄rere an papa poſſit diſpenſare cū ptāte ſe cularī vel p̄lato eccl'iaſtico vt ꝯducēdo vl' recipiēdo iudeos licite valeat tal' ptās vel p̄latus dare eiſdē iudeis licentiā ⁊c. Et q̄re re an papa poſſit diſpenſare cū ptāte ⁊c. vt ꝯducēdo ⁊c. īpune valeat tal' ptās vl' p̄lat⁹ eiſdeꝫ licentiā ⁊c. Nam in p̄mo caſu que rit̄ ſi ꝑ illā diſpēſatōꝫ p̄ſeruet̄ ptās vl' p̄lat⁹ ab incurſu culpe quā al's ꝯtraheret ſi nō eſſet cū eo diſpenſatū. Nā ſolū illō dr̄ fieri licite q̄ð fit ſine incurſu culpe. Sed in ſcðo caſu q̄rit̄ ſi ꝑ illā diſpenſatiōeꝫ p̄ſeruet̄ ptās ab incurſu pene quā al's īcurreret ſi nō eēt cū ea diſpēſatū. hec āt. ſ. īcurſ⁹ culpe ⁊ incurſ⁹ pene lōge differūt. Nā q̄uis incurſus cul pe ſp̄ habeat ꝯiunctū incurſum alicu⁹ pe ne h̄ eſt reatus ad penā: q2 culpe debet̄ pe na: ſaltē aliq̄: vel pena alicu⁹ fori. tñ īcurſ⁹ culpe aliq̄ñ nō hꝫ incurſū pene ſibi ꝯiūctū dictate vel dictabilis a iudice hūano vl' iu re poſitiuo: q2 ſi legiſlatoꝛ poſitiu⁹ volue rit Iohēm incurrentē aliquā culpā nō in currere penā iuris poſitiui Iohes nō icur ret illā penā licꝫ icurrerit culpā. Uñ aliq̄ñ vni pctō corrñdet duplex pena: ſcꝫ in foro dei. ⁊ illa ſeq̄t̄ ineuitabil'r culpā. Alia in fo ro eccl'ie: ⁊ illa nō ſeq̄t̄ ineuitabil'r culpā. q2 ſi eccl'a nō ordinauit penā aduerſus illam culpā ip̄o facto īcurrēdā: nō eā ſequet̄. vl' ſi ordinauit eā ip̄o facto incurrēdā. ⁊ tñ diſpē ſat ſuſpendēdo effectū talis ꝯſtitutiōis nō īcurret penā: talē cōmittēs culpā. Et ſicut vni actui culpabili corrñdent aliq̄ñ ī duo bus foris due pene. ſ. pena in foro dī: ⁊ pe na in foro eccl'ie. ſic ī vno actu ꝯtingit repi re duas culpas. ſ. difformitates vl' carētias rectitudinū debitaꝝ īeſſe. Nā ſi aliq̄s act⁹ ꝓhibeat̄ lege diuina ⁊ hūana: ille ſi fiat erit carēs rectitudine ad legē hūanā: cui tñ de beret eē ꝯformis: ⁊ illa carētia erit vna cul pa. ille idē etiā erit carēs rectitudīe ad legē diuā. ⁊ illa carētia erit alia culpa q̄ eſt in oꝛ dine ad legē diuā. Uñ q̄nto aliq̄s act⁹ ē ꝯ pl'a p̄cepta: tāto pl'es habꝫ in ſe culpas ſeu difformitates. q̄ mō dicim⁹ ꝙ adulterās in die feſto: lꝫ cōmittat vnū actū in nūero tñ ille hꝫ in ſe pl'es rōes pctōꝝ ſeu culpas. q2 ꝯ p̄ceptū de nō faciēdo op⁹ ſuille die feſto. ⁊ ꝯ p̄ceptū. Non mechaberis.

Prima ꝯclio eſt q̄nmēbris: ⁊ eſt. Papa nō p̄t diſpē ſare cū iudeis vt ſimpl'r licite valeant mu tuare ad vſuras: neq3 etiāꝫ vt ſimpl'r impu ne illud valeant ſed aliquo mō loquēdo ꝯ

poſſe papa põt diſpenſare cũ eis vt ſcḋm q̇d
licite id valeant ⁊ ſcḋm q̇d impune id valeãt
aliquo vero mõ loquendo de poſſe nõ po
teſt illud papa. Prima ps pbaẜ q̇ncꝫ rõni
bus. Prima. qꝛ in. c. ſup eo. de vſuris dicẜ
ꝙ cũ vſure ſint vtrocꝫ teſtamento ꝓhibite:
nõ videẜ aliquẽ ſup hoc poſſe diſpenſare.
Modo vſure ſunt nõ tm̃ iudeis ſed etiam
chriſti anis ꝓhibite. igiẜ nullꝰ ⁊ ꝑ ↄſequẽs
nec papa poterit cũ eis diſpenſare. ⁊ ſi non
poteſt diſpenſare. igitur nec diſpenſare vt
omnino licite id valeant. tenet ↄñ a toto
in modo ad ſuam ꝑtem negatiue. Scḋa
ratio. q̇ diſpenſat cum aliquo ↄſentit ꝙ di
ſpenſatus faciat illud ſup q̇ diſpenſat ſecũ
ſed papa nõ poteſt ↄſentire vt iudei exerce
ant vſuras. etiam ſi illum ↄſenſum p̄ſtaret
ad maximum malum vitandum: vt oſten
ſum eſt in p̄cedentibus. Sed tamen hec
ſecũda ratio ꝓbat ſolum ꝙ nõ poteſt licite
diſpenſare cũ eis. Prima aũt ps intelligiẜ
etiã de quocũcꝫ poſſe: ita vt ſi etiã attẽptet
diſpenſare cũ eis vt omino liceat: illa diſpẽ
ſatio nõ habebit vllum effectũ ſcꝫ vt omi-
no liceat eis. ⁊ hoc ꝓbãt ṗma ⁊ tertia ratio
⁊ ſequentes. Tertia ratio eſt ⁊ ꝑ ea ſuppo
niẜ ꝙ diſpenſare capiẜ dupliciẜ. ṗmo ꝓprie
ſecũdo minus ꝓprie. Diſpenſare ꝓprie ẽ de-
obligare aliquẽ ab obſeruãtia legis alicu-
ius. Improprie aũt diſpenſare cũ aliq̇ ſup
aliquo caſu eſt interp̄tari legem aliquã nõ
eſſe latam a legiſlatore in tali caſu: nec le-
giſlatorem voluiſſe legem ſuam intelligi in
caſu tali. Exemplũ ṗmi. vt deus p̄cepit mi
hi vt nõ occidat quiſcꝫ innocentẽ hominẽ
que lex vticꝫ ligat. ſi igiẜ deus deobliget a-
liquẽ ab hac lege ita vt nõ obligeẜ ad hãc
legem ſuandã: iam deus diſpenſat cũ illo
de occiſiõe innocẽtis hoĩs capiendo diſpẽ
ſare ṗmo mõ. Silr̃ papa p̄cepit vt nul-
lus celebret niſi de die (ſaltẽ regulariter lo-
quendo) ſi igiẜ deobliget aliquẽ ab hac le
ge: ita vt valeat etiam in ꝓfundo noctis ce
lebrare: iã cũ illo diſpenſat. Exemplũ ſecũ-
di vt deus p̄cepit diceñ. Non occides. ⁊ tm̃
iudex licite occidit malefactorẽ reũ mortis
qꝛ diſpenſatũ eſt cũ iudice reſpectu malefa
ctoris. diſpenſatũ inquã eſt nõ p̄rio mõ: qꝛ
nuncꝫ fuit obligatus ex illo p̄cepto ad nõ
occidendum malefactorẽ. nõ igiẜ indiguit
deobligatiõe: ſed ſecũdo mõ. qꝛ interp̄tatꝰ
eſt papa vel eccl'ia: vt illud p̄ceptũ nõ fue-
rit a deo intellectũ indiſtincte: ſed tm̃ de oc
ciſione hoĩs innocentis vel etiã nocentis
ſi occiſio fieret a nõ iudice: ⁊ extra ordinem
iudiciariũ. Ad ꝓpoſitũ igiẜ ꝓbaẜ prima ps.
quia ſi poſſet papa diſpenſare cum iudeis
aut igiẜ ṗmo mõ capiendo diſpenſare: aut
ſecũdo modo. Non ṗmo modo. quia nõ
valet deobligare cũ quẽ deus nõ vult de-
obligari. Modo deus nõ vult aliquẽ ho-
minẽ deobligari a ꝓhibitiõe qua ꝓhibuit
mutuationẽ ad vſuras. igiẜ nec papa pote
rit aliquẽ hoĩem deobligare ab eodem p̄ce
pto. ⁊ ꝑ ↄſequẽs nec diſpenſare ṗmo mõ.
Nec etiam ſecundo mõ. quia nõ poteſt in-
terp̄tari legem diuinã cõtra mentẽ dei: ſed
contra mentẽ dei ꝓhibentis mutuationem
vſurariã eſſet ſi illa ꝓhibitio tm̃mõ intelli-
gereẜ de aliis hoĩbꝫ a iudeis: ⁊ nõ etiam de
ipſis iudeis. quia deus ꝓhibendo mutua-
tionẽ vſurariam intellexit ſuam ꝓhibitiõꝫ
reſpectu etiã iudeoꝝ: vt oſtenſum eſt. q. xx-
iiij. igiẜ nõ poterit ſecũdo modo diſpenſa-
re cũ eis. Quarta ratio. quia nõ poteſt pa
pa diſpenſare vt iudei licite cõmittãt rapi
nas. igiẜ nec ꝙ licite cõmittant vſuras. te-
net ↄſequẽtia. quia vtrũcꝫ eſt peccatũ mor
tale a deo eis ꝓhibitum. ⁊ etiã qꝛ vſura eſt
quedã rapina: vt vult Ambroſius: vt vbi
ſupra allegatũ eſt. Quinta rõ. q̇ omino vel
ſimpliciter licite aliq̇d valet facere: valet il
lud facere vt nulla culpa inſit illi actui. mõ
papa nõ põt facere ꝙ mutuatõni vſurarie
omino nõ inſit culpa. qꝛ illi ſemꝑ ierit carẽ
tia rectitudinis ad legẽ diuinã q̇ rectitudo
deberet actui illi ineſſe. qꝛ ſicut papa nõ p̄t
tollere legẽ diuinã ⁊ obligationẽ ad eandẽ
ita nec tollere q̇ minus actus hoĩs debeat
eſſe conformis illi legi. Confirmaẜ p̄dicta
ps ↄcluſionis. qꝛ deus nõ dedit licentiam
petro peccandi: vt habeẜ. xl. diſ. c. j. nec ſuc
ceſſoribꝫ ſuis. ꝰ nec ipſe papa põt alteri da-
re licentiã peccandi. vſuras aũt exercere eſt
pctm̃ iudeis. igiẜ nõ poteſt dare licentiam
exercendi vſuras. ꝰ nec diſpẽſare. Scḋa
ps ꝓbaẜ. qꝛ oẽm culpã ſequiẜ reatus vl' ob
ligatio alicuꝰ pene. igiẜ ſi papa nõ põt di-
ſpenſare cũ iudeis vt ſimplr̃ licite. i. ſine oĩ
culpa valeãt mutuare ad vſuraſ: qꝛ ſꝑ aliq̇
culpa ierit illi actui: ſeq̇ẜ ꝙ ẽt nũcꝫ papa ꝑ
ſuaꝫ diſpenſationẽ poterit efficere ꝙ iudei

om̄ino impune mutuēt ad vſuras. qꝛ ſicut
incurrūt culpā in foro dei: ſic etiā penā in
eodem foro. Tertia pars probatur ſic. ſi
aliqua ↄſtitutio eſt hūana ⁊ edita ꝑ papā:
papa pōt illā inq̄ntū eſt hūana tollere in
toto vel in pte. i. reſpectu oīm vel reſpectu
alicuiꝰ. H̄ eſt: vel oēs deobligando vel ali-
quē. loq̄ndo de aliq̄ poſſe ſcʒ de illo q̄ dici
mus aliquē aliq̄d poſſe q̄ ſic ſe habet ꝙ ſi
illud agit actus tenet etiā ſi illū illicite agit
Modo vltra h̄ ꝙ mutuatio vſuraria eſt ꝓ
hibita lege diūa. eſt etiā ꝓhibita lege hūa-
na pape. igiť papa pōt illā legē vt ē hūana
tollere: ſic ꝙ ſi tollit tenet illa abrogatio vľ
deſtitutio. nō ſublata lege vľ p̄cepto tolliť
etiā culpa q̄ al's infuiſſet actui q̄ ꝯ illā legē
fuit elicitus. Nā ſi lex vľ ↄſtitutio tollitur
nō ligat. igiť actus q̄ p̄us debebat eſſe con
formis ei: amplius nō dʒ eſſe eidē ↄformis
⁊ ꝑ ↄñs ſi caret ↄformitate vel rectitudine
ad illā. nō tñ carebit ↄformitate vel rectitu
dine ſibi debita ineſſe. ſola aūt carentia re-
ctitudinis debite ineſſe ē culpa. igiť. Et di-
co notanter in maiore huius ꝓbatōis: ⁊ in
ↄcľione eiuſdem: vt eſt hūana. qꝛ ex̄q̄ talis
ↄſtitutio nō ē pure hūana: eo ꝙ eadē res q̄
ꝓhibeť ꝑ illā ↄſtitutionē eſt etiā diuina cō
ſtitutione ꝓhibita. ideo talis cōſtitutio nō
pōt ſimplr̄ tolli: ſed tm̄ ꝓ q̄to ē hūana pōt
tolli. Quarta ps ꝓbať. qꝛ cuilibet culpe
correſpondet pena aliqua. igiť ſi ꝑ diſpēſa
tionē pape pōt p̄ſeruatiue tolli culpa aliq̄
etiā poterit ꝑ eandē p̄ſeruatiue tolli pena
aliqua illi culpe debita. Exemplū de hac
q̄rta pte ſi papa ꝓhiberet iudeis vel chriſti
anis mutuationē vſurariā: adijciens penā
puta excōicationis in xp̄ianos ⁊ pene pe-
cuniarie vel corporalis in iudeos vel etiā
excōicationis ꝑ indirectū (ſicut ⁊ indirecte
excōicari pñt iudei) ſi tunc papa illā ↄſtitu
tionē reuocet: eā deſtituendo totalr̄ vel eā
ſuſpēdat q̄ ad aliq̄s q̄s ab illius ↄſtitutio-
nis obſeruantia deobligat: ſaltē ꝓ tpe ⁊ q̄s
vult non incurrere tales penas: tales non
incurrēt illā culpā ⁊ penā quā al's incurriſ
ſent ſi illa deſtitutio: ſuſpenſio vel diſpenſa
tio nō fuiſſet facta. ſicut em̄ cōtingens fuit
eū illā ↄſtitutiōez edere: ⁊ penas adijcere:
ita nō eſt impoſſibile eū eandē reuocare et
penas tollere. Quīta ps ꝓbať. qꝛ vt videť
papa diſpenſando ꝯ ſuā ↄſtitutionē hūa-
nā ꝓhibentē vſuras aliq̄s ſcʒ deobligādo
ab incurſu culpe ⁊ pene illius ↄſtitutionis
peccaret. igiť nō pōt diſpēſare ꝯ illā ↄſtitu
tionē. loq̄ndo d̄ poſſe q̄ id d'r q̄s poſſe qd̄
licite pōt. ↄña nota. Aña ꝓbať. qꝛ p̄p̄ pec-
cat ſi diſpenſet cū aliq̄ ſuꝑ tali actu q̄ etiam
diſpenſatōe retenta remanet pctm̄. mā ſic ē
hic. igiť. Minor ꝓbať. qꝛ etiā diſpenſatōe
pape obtenta mutuatio vſuraria remanet
pctm̄ exercenti eā. qꝛ q̄uis tūc nō hr̄et illa
mutuatio culpā vľ penā in ordine ad legē
hūanā: tm̄ hr̄et culpā ⁊ penā ꝑ legē diuinā.
Maior aūt ꝓbať duabꝰ rōnibꝰ ⁊ quatuor
autoritatibꝰ. Prima rō. qꝛ ↄditor legꝭ hūa
ne ſiue ſit papa ſiue imꝑator eſt cōſtitutus
a deo ⁊ ab illo hʒ ſuā autoritatē q̄ ſibi man
dauit ⁊ cōmiſit āmiſtratiōē vice ſua. Mo-
do q̄ alicui aliquid mandat nō diciť man-
dare ei vt q̄cq̄ faciat ꝯ ſe. igiť illicite facit
ↄcedendo aliquid ꝯ legē ſui ſuꝑioris cum
nō habeat ius id agendi. Scda rō. quia
ↄſentit i actū ſuꝑ q̄ diſpēſat. Mō ↄſentire
in actū q̄ remanet peccatū: eſt pctm̄. Secū
do ꝓbať q̄ttuor auctoritatibꝰ. Prima. Nā
in. c. nulli pb as. xxv. q. j. vbi textus loquiť
de iure diuīo ⁊ canonico diciť ſic. qꝛ nos q̄
potentiſſimi ſacerdotꝭ admīſtramꝰ officio
taliū trāſgreſſionū culpa reſpiciet ſi i cauſ
dei deſides fuerimus iuenti. qꝛ meminimꝰ
ꝙ timere debemus q̄lr̄ cōminať deꝰ negli-
gentie ſacerdotū. Secūda autoritas. qꝛ
in. c. ſunt q̄dā. ea. q. ſic ait. Ubi aperte deꝰ
vel eiꝰ aplī. ⁊ eos ſequētes ſancti p̄res ſnīa
liter aliq̄d diffinierūt: ibi nō nouā legē ro-
manus pontifex dare: ſʒ potius qd̄ p̄dica-
tū eſt vſq; ad aīam: ⁊ ſanguinē ↄfirmare dʒ
Tertia autoritas eſt in. c. ↄtra ſtatuta. ea.
q. vbi textꝰ ſic dicit. Cōtra ſtatuta canonū
aliquid ↄcedere vel mutare: nec q̄dē huiꝰ
ſedis pōt autoritas. Quarta autoritas ē
in. c. om̄e. e. q. vbi ſic diciť. Nequaq̄ ei qd̄
ↄtra euangelicā vel ꝓpheticā vel aplicā do
ctrinā ↄſtitutiōe ſiue eoꝝ ſiue ſanctoꝝ patrū
actū fuerit ſtabit. In his igiť autoritatibꝰ
habeť ⁊ maxie in tertia ꝙ ſi aliq̄ ē ↄſtitutio
etiā canonica nō licʒ pape ꝯ illā diſpenſa-
re ſi illa ↄſtitutio non eſt pure canonica ⁊
hūana: puta ſi eſt ſuꝑ actū q̄ etiā remanet
peccatū diſpenſatione vel ↄceſſione pape
obtenta. ꝓ quanto adhuc ille actus eſt cō-
tra legem diuinam ⁊ nō tm̄ contra hūma-

nam. Et qd̓ in quarta autoritate vult ꝙ etiam talis conceſſio nō ſtabit: intelligit̄ ſcʒ ꝙ ad hoc ꝙ ille cui talis ↄceſſio vel diſpēſatio eſt facta ſit excuſatus ſimpliciter. Nam nec ipſe eſt excuſatus a culpa ꝛ pena in foro dei: licet ſm quid a culpa ꝛ pena que ex humana lege ſuiſſʒ ↄtracta ſit excuſatus vt tertia ꝛ quarta pars dicūt: nec etiam concedens vel diſpenſans eſt excuſatus a culpa ꝛ pena in foro dei.

Secūda concluſio

Sicut ꝑma ↄcluſio quo ad om̄ia ſua mēbra eſt vera de diſpenſatione quā papa faceret cum iudeis ſuꝑ illo actu qui eſt mutuare ad vſuram. ſic etiaʒ eadem ↄcluſio quo ad om̄ia ꝗnqꝫ mēbra eſt vera: ſi formet̄ de diſpenſatōe quā faceret papa cū poteſtate ſeculari: vt ꝑlato eccleſiaſtico ſuꝑ illo actu ꝗ eſt dare ſecūdo vel tertio mō licentiā mutuandi ad vſuras. Probat̄ illa ↄcluſio. ꝗa ſicut iudeis eſt mortale peccatū tā ex lege diuina ꝗ͂ hūana ille actus ſcʒ mutuare ad vſuram: ita poteſtati ſeculari ꝛ ꝑlato eccl̓iaſtico mortale pctm̄ eſt datio licentie ſecundo vel tertio modo tā ex lege diuina ꝗ͂ humana. ergo ſicut om̄ia mēbra ꝑme ↄcluſionis ſunt vera: ſic omnia mēbra huꝰ ſecūde cōcluſionis erūt vera. tenet ↄñā. qꝛ fundamentū ꝓbationū oīm mēbroꝝ ꝑme ↄcluſionis ↄſiſtit in hoc ꝙ mutuare ad vſuram eſt iudeis mortale peccatū ex lege diuina: ꝛ nō tm̄ ex lege humana. Modo vbi fundamentū eſt idem: ꝓbatio eſt eadem. Item rationes ꝛ autoritates quibꝫ om̄ia mēbra ꝑme ↄcluſionis ſunt ꝓbata poſſunt applicari ad om̄ia mēbra huius ſecūde ↄcluſionis: vt patʒ practicanti. Secūdo ſpecialiter ꝓbant̄ duo ꝑma mēbra: ꝛ hoc ſic. qꝛ datio licentie ſcd̓o vel tertio mō ad mutuādū ad vſuras includit ↄſenſum in crimen vſuraꝝ. ꝛ ↄſentire in crimen ꝓximi eſt mortale ex lege diuina ꝛ hūana ꝓhibitū: vt oſtenſū eſt ſupra ꝑ vtrāqꝫ legem: etiā ſi ille ↄſenſus fiat ad maximū malū vitandū vel ad maximū bonū ↄſequēdū. ergo papa nō poteſt diſpenſare cū poteſtate ſeculari vel prelato eccleſiaſtico: vt oīno licite valeat: nec etiaʒ om̄ino impune valeat talem dationē licentie agere. etiam ſi ꝑ illā diſpenſationē poſſʒ vitare maximū malū al̓s non vitabile vel maximū bonū aſſequi: al̓s non obtinibile. tenet ↄñā. qꝛ papa diſpenſando mēt ↄſentit in illam dationē licentie que eſt mortale peccatū ꝛ ↄſentiendo in illā dationē licentie ↄñter ↄſentit in crimen vſurarū. Et intelligunt̄ due ꝑme ꝑtes ↄcluſionis ſecūde ſic. ꝙ nō ſolum papa nō poteſt diſpenſare ſuꝑ illa datione licentie loquēdo de poſſe licite: ſed etiā nec de abſoluto poſſe. ꝛ ħ effectuali. id eſt ſi attēptet diſpenſare cum aliꝗ ꝑlato vt ille om̄ino licite vel om̄ino impune valeret dare taliter licentiā: ipa eiꝰ diſpēſatio nō ſortiet̄ effectum. qꝛ diſpenſatꝰ nō dabit om̄ino licite: nec om̄ino īpune taleʒ licentiam. Scd̓o eadē duo ꝑma mēbra ꝓbant̄ ſic. Dare ſcd̓o vl̓ tertio mō licentiā exercēdi vſuras nō eſt minus peccatū ꝗ͂ dare ſcd̓o vel tertio mō licentiā rapiēdi furādi ꝛ meretricādi: ſaltē ſtando in genere grauitatis. qꝛ quelibet talis datio licētie ē peccatū mortale. modo papa non poſſet (ſiue loquamur de poſſe licito ſiue de abſoluto poſſe ſaltem effectuali) diſpenſare ꝙ aliꝗs ꝑlatus vel poteſtas om̄ino licite ꝛ om̄ino impune poſſet dare ſecūdo vel tertio mō licentiā ꝑdictā faciendi ſcʒ meretricandi rapiendi ꝛc. ergo nec in ꝓpoſito.

Contra predictas

ↄcl̓iones arguit̄. Papa poteſt diſpenſare ↄ legē diuinā. igit̄ fundamentū vtriuſqꝫ cōcluſionis ꝗ ad ꝑmas duas ꝑtes eſt falſuʒ. tenet ↄñā. qꝛ fundamentū vtriuſqꝫ eſt ꝙ ex quo tam exercere vſuras ꝗ͂ dare ſecūdo vl̓ tertio modo licentiā eas exercendi: ſit ↄtra legem diuinā. ideo papa nō poſſit diſpenſare vt illi actus fiant om̄ino licite ꝛ impune. Antecedens ꝓbat̄. quia ius diuinū poteſt modificari ꝑ conſtitutiones ꝑncipum vt in. c. cum omnes. ꝛ in. c. que in eccleſiaꝝ. de conſtitutionibus. cum ibi notatis ꝑ doctores. Modo diſpenſatio contra ius diuinū eſt ꝗdam modificatio. igit̄ principes pn̄t diſpenſare ↄtra ius diuinū. papa autē eſt maximus ꝑncipū. igit̄ añs verū. Ad ħ argumentū reſpondet ꝗdam dicens. quandoqꝫ aliꝗd eſt malū qd̓ aliqua ratione poteſt fieri bonum. ꝛ tunc papa poteſt interpretari ꝛ modificare ius diuinū: vt patʒ in. c. licet. de ferijs. vbi dicit̄ ꝙ inſtante neceſſitate licitū eſt piſcari diebꝫ dn̄icis capiendo

allecia que ſe terre inclinauerit.eo ꝙ ſi tūc
nō caperent̄ nō poſſent poſtea capi. q꞉ ra-
ro fit illa inclinatio eoꝝ: ꝛ tamen ferie ſunt
introducte iure diuino.actus em̄ piſcandi
eſt in ſe licitus: ꝗuis rōe diei ꝓhibeat̄. Qñ
ꝗ eſt aliq̄d ita malū in ſe ꝙ nulla rōne pōt
fieri bonū: vt eſt vſura. ꝛ tunc nō pōt illud
interp̄tari vl̄ modificare in.c.ſup eo.de vſu
ris. Hec ſolutio deficit quadrupliciter.
Primo in p̄mo membro diſtinctionis. et
arguit̄ contra ip̄m ſic. Si aliquis actus ſit
malus q̄ tm̄ aliqua ratione poteſt fieri bo-
nus: vtputa aliqua circūſtantia accedente.
aut ergo ius diuinū ꝓhibens talem actū
malū ꝓhibet eū tam nō accedente tali rōe:
hoc eſt acceptū ſine illa circūſtantia ꝗ acce
ptū cum illa circūſtantia: aut ꝓhibet eum
tm̄ acceptū ſine circūſtantia tali. Si p̄mo
modo.tunc papa non poterit ſup̄ tali actu
facere modificationē circa ius diuinū: ſic
ꝙ neq̄ licebit pape diffinire ꝛ dicere illū
actum accedente tali rōne vel circūſtantia
eſſe licitū neq̄ etiam licebit illum actū acce
dente tali rōne ꝯcedere alicui, quia ex quo
actus etiam cū illa circūſtantia captus eſt
ꝓhibitus a iure diuino ex intentione ꝛ vo
luntate dei: nō licebit ei dicere ꝓhibitum li
citū nec ꝯcedere. ꝛ ꝑ cōſequens conſentire
in illicitum. quia ve his qui dicunt malū
bonū: ꝛ magis his qui concedunt malū
tanq̄ bonū. Unde etiam ſcripturam ſacrā
in qua continent̄ p̄cepta dei interpretans
aliter ꝗ fuerit mens ſp̄ūſſancti a quo eſt in
ſpirata puta falſe eam exponendo: dici po
teſt hereticus: vt dicit Hieronymus: vt pa
tet.xxiiij.q.vj.c.hereſis. Si ſecūdum tunc
diffiniendo vel ꝯcedendo actū captum cū
tali circūſtantia tanq̄ licitū: nō dicet̄ a p̄te
rei modificare ius diuinū ꝓhibens actum.
quia ius diuinū non ꝓhibuerat a parte rei
illū actū taliter circūſtantionatū: ꝗuis em̄
ꝓhibuiſſet illum actū ꝛ nihil adieciſſet ſcꝫ
qualiter veſtitū vel nō veſtitū vellet eſſe ꝓ
hibitum.tm̄ mens legiſlatoris ſcꝫ dei nō fu
iſſet illum actū ꝓhibere accedente tali ra
tione vel circūſtantia. Et vltra ſi non dicet̄
papa modificare a parte rei ius diuinum:
ꝗuis ſolum ſ̄m ſup̄ficiem litrere. tunc nec
etiam dicetur diſpenſare cōtra ius diuinū:
ꝛ per conſequens ſolūmodo non ſatiſfacit
argumento.quia argumentū tendit ad ꝓ-
bandum ꝙ papa poſſit diſpenſare contra
ius diuinū: cuius oppoſitū fuit fundamen
tū concluſionū poſitaꝝ. Secūdo impro
batur p̄dicta ſolutio arguendo exemplari
ter in illo exemplo in q̄ p̄dictus doctor exē
plificauit de p̄mo mēbro p̄ne diſtinctiōis
Nā dato nō tm̄ ꝯceſſo ꝙ opus ſeruile face
re dñico die cuiuſmodi eſt piſcari eſſet ꝓ-
hibitum iure diuino. aut ergo ius diuinū
ꝓhibens tale opus illa die fieri ꝓhibuit ta
le opus etiam accedente illa ratione ꝓpter
cuius acceſſum cōceſſum eſt a papa cape-
re alleca. vt habet̄ in.c.licet.extra de ferijs.
aut nō ꝓhibuit tale opus quando acceſſe-
rit illa ratio. Si primū.igitur de mente dei
fuit ꝙ vellet illum actum eſſe prohibitum
etiam accedente tali ratione vel circum-
ſtantia.igitur papa nō poteſt licite diffini-
re eum eſſe licitum nec concedere illum: vt
licitum. Si ſecūdum.tunc diffiniendo vel
concedendo illud opus vt licitum nō dice
ret̄ a parte rei modificaſſe ius diuinū.quia
ius diuinū nō ꝓhibuerat a parte rei illud
opus accedente tali ratione. Tertio ipro
batur predicta ſolutio.quia male exempli-
ficat de actu malo p̄mo modo exiſtente cō
tra ius diuinum: per hoc q̄d eſt piſcari die
dñico vel etiam aliud opus ſeruile materi
ale facere. Nā facere opus ſeruile die dñi-
co licet ſit regulariter loquendo actus ma
lus nō eſt tamen contra ius diuinū: ꝑꝫ tri
pliciter. Primo, quia ſi ſic. maxime ꝙ eſſet
contra legem diuinam veterem ꝓhibentē
operari ſeruilia opera. ſed hoc nō, quia illa
lex nō facit mentiōem de dñica: ſed de ſab
bato. Sabbatum autē nō eſt dñica dies.
igitur ex illa lege nō habetur cōdemnatio
illius actus qui eſt operari ſeruilia dñico
die. Et ſi dicas dñica ſucceſſit ſabbato: h̄
nō ſatiſfacit argumento. quia quero quis
ordinauit dñicam ꝓ ſabbato: aut deus aut
homo: nō deus, quia nec ī veteri lege hoc
fecit nec vllibi in noua lege fecit: vt ꝑꝫ diſ
currendo ꝑ omnes libros noui teſtamenti
vbi nullibi precipitur nobis: vt colamus
dñicam ꝓ ſabbato. ſed tm̄ hoc p̄cipitur in
iure hūano.ſ. canonico. ꝛ ꝑ ꝯſequens dñi
co die operari ſeruilia erit actus malus cō
tra ius humanū īmediate exiſtens: nō con
tra diuinū. Secūdo ſic. lex vetꝰ hodie nec
quo ad cerimōialia nec quo ad iudicialia

obligat:eo ꝙ quo ad illa eſt moꝛtua ⁊ euacuata.licet eius moꝛalia hodie obligent. Preceptū autē de nō operando ſeruilia in ſabbato nō eſt moꝛale quo ad determinationē tpis.qꝛ nō pl' recta ratio dictat ꝙ fiat illa die illa ceſſatio operū ſeruiliū ꝙ̄ ꝙ alia die fiat:q̄n etiam rationes congruentie inueniri poſſent ꝙ alia fieret die. igitur ſi etiaꝫ noīe ſabbati veniret dñica dies:ad huc nō eſſemus hodie ex lege diuina veteri obligati ad non operandum ſeruilia die dñica:nec etiam ex noua:vt patꝫ.igitur tm̄ eſſet illa obligatio ex lege humana.⁊ ꝑ ꝯſequens operari illa die tm̄ eſt malum ꝯtra ius humanū imediate. Tertio ſic.qꝛ etiaꝫ dato ꝙ determinatio tempis eſſet moꝛalis tamen ceſſatio ab operibus ſeruilibus nō eſt de p̄cepto moꝛali niſi ꝑ quanto eſt impeditiua vacationis diuinoꝝ:que vacatio eſt de p̄cepto moꝛali ꝑ quanto recta ratio ⁊ lex nature dictauit ꝙ ē aliquādo vacādū diuinis laudibꝫ vel cultui.ergo ſi quis vacaſſet diuino cultui:vtputa audiendo miſſam:⁊ ita expleſſet vacationē que determinata eſt ⁊ poſt operaret̄ ſeruilia:illō operari nō eſſet contra p̄ceptum moꝛale:quia illud non eſt impeditiuū vacationis debite vel ſibi p̄cepte.⁊ per ꝯſequens nō erit illō operari malum contra legem diuinā.ergo tm̄ contra legem humanā.⁊ per ꝯſequens ſi quis cum licentia pape etiam ratione aliqua accedente operet̄ fuiſſe opus dñico die nō dicetur illa operari ex modificatiōe pape facta circa ius diuinū: ſed tm̄ facta circa ius humanū.imo qō plus eſt ſi q̇s etiā pro nulla parte dñice diei vacaſſet diuino cultui:ſed totaliter intendiſſet operi ſeruili ⁊ hoc de licentia pape feciſſet: non diceret̄ feciſſe ex modificatiōe pape facta circa ius diuinū.quia etiam nec talis vacatio diuinoꝝ eſt de lege diuina pura hodie obligāte quando illa vacatio accipit̄ cum determinatione tempis.determinatio em̄ tēpis eſt ex lege hūana. Vñ ad ſatiſfaciēdū legi diuine vel naturali hodie obliganti ad vacationem diuini cultus ſufficeret aliquando vacare diuino cultui quocunqꝫ die vel hoꝛa id fieret.licet ad h̄ vt ſatiſfiat legi humane canonice requirat̄ ꝙ determinatiſ diebus id faciat ⁊ determiato cultu. Quarto pncipaliter improbat̄ pꝛedicta ſolutio ſic.

Homicidiū eſt malum ſecūdo modo ⁊ cōtra diuinū ius.⁊ tamen papa ⁊ imperatoꝛ poteſt ſuper homicidio facere modificationem circa ius diuinū:loquendo de modificatione eo modo quo p̄dictus doctoꝛ de ea loquit̄.igitur membra diſtinctionis coincidunt:quia circa vtrūqꝫ malum actum poterit fieri modificatio ꝑ papaꝫ circa ius diuinū.⁊ ſic ſolutio nulla. Antecedens pro p̄ma parte ꝓbatur.quia nō eſt minus malumqꝫ vſura quā ipſe ponit malā ſecundo modo. Pro ſecūda vero parte ꝓbatur. q̄a q̄uis homicidiū ſit malum: tamen poteſt aliqua ratione accedente fieri bene:puta ſi occidendus ſit reus moꝛtis:⁊ occidens ſit iudex eius vel etiam ſi occidendus ſit innocens:⁊ occidens ignoꝛet ignoꝛantia ꝓbabili eo ꝙ occidendus cōuictus eſt per falſos teſtes quoꝝ falſitas oīmino latuit ⁊ latet iudicem ꝑpter indep̄henſibilitatem falſitatis teſtium. Aliter igit̄ ſoluendum eſt argumentū.⁊ hoc tripliciter. Primo.ꝙ modificare aliquod ius accipitur dupliciter ſicut ⁊ diſpenſare acceptum eſt dupliciter:vt patuit in p̄ma ꝯcluſione. Hoc ſuppoſito dicēduꝫ ꝙ papa poteſt modificare ius diuinū modificatione ſecūdo modo accepta: non autē p̄mo modo.⁊ tamen modificatio ſecūdo modo poſſibilis pape circa ius diuinū nō debet dici fieri contra ius diuinū a parte rei.quia talis nō fit cōtra intentionē dei qui tulit illud ius.imo opoꝛtet ꝙ fiat ſm̄ intentionē eiꝰ. Et tunc cū vltra arguit̄.vſura eſt cōtra ius diuinū.igitur papa poteſt ſuper ea modificationem ⁊ diſpenſationeꝫ facere. Hec ꝯſequentia deficit dupliciter. Primo.quia eſt ex puris indefinitis. quia vult ſic reduci ad foꝛmaꝫ.ſuper actu exiſtēte contra ius diuinū papa poteſt diſpenſare ſeu modificationē facere.vſura eſt actus exiſtens ꝯtra ius diuinū.igitur poteſt ſuꝑ vſura facere modificationem. Et ſi maioꝛ vniuerſaliſetur dicendo ſcꝫ.ſuꝑ omni actu exiſtente contra ius diuinū ⁊c.erit falſa.tamen etiam nō eſt vera prout eſt indefinita. Secūdo deficit.quia ⁊ ſi papa poteſt modificare ius diuinū.tamen per hoc nō habetur ꝙ ergo poſſit diſpenſare contra ius diuinum.quia non eſt conceſſum ꝙ poſſit modificare contra ius diuinū:ſed tm̄ modificare ius diuinū.id eſt interp̄tari vel de

clarare in quo casu nō voluerit deus intel
ligi suū ius. Modo si papa declararet ꝙ de-
us non intellexisset suam ꝓhibitionem de
vsuris quo ad iudeos: nec etiaʒ quo ad cō
cedentes licentiam fenerandi nō modifica
ret ius diuinū ad mentem dei. ꝛ ꝑ ꝯsequēs
non licite posset. Nec mirū ꝙ papa potest
modificare ius diuinū secūdo modo capi
endo modificationem scʒ ꝓ interpretatione
Nam etiam doctor theologie id potest li-
cet in hoc differant ꝙ interpretatio pape est
iudicialiter autoritatiua. Interpretatio aūt
doctoris theologie inquātū talis est tm̄ sco-
lastica ꝛ doctrinalis. Sed quia per illam
solutionem solum habet qualiter intelligē
dum sit ꝙ papa possit modificare ius diui
nū nō autē qualiter alij principes possint
illud modificare. Auctoritas autē allega-
ta ex. c. cum oēs. ꝛ. c. que in ecclesiarum. lo-
quit in plurali de ꝑncipibus. Ideo secun-
da solutio est addēda ꝓ qua supponitur ꝙ
ius diuinū capit dupliciter Uno modo ꝓ
iure quod a deo latum est ꝛ adhuc vigoreʒ
obligationis habet. ꝛ sic lex euangelica est
ius diuinū. ꝛ hoc modo etiaʒ lex vetus an
te aduentum christi fuit ius diuinū nō aūt
hodie. Alio modo ꝓ eo qd̄ olim a dō fuit
latum ꝛ post euacuatū sed tamen de nouo
ab homie institutū est vel ꝓ eo qd̄ ab hoie
institutū est: conformiter tamen ad legem
diuinā olim latam. nunc autē euacuatam.
Exemplū ꝑmi: vt si ꝑnceps etiam seculareʒ
aliqua iudicialia precepta veteris legis in
suo regno institueret dando illis ex sua po
testate robur obligationis que olim habu
erūt robur diuine obligationis. Exemplū
secūdi: vt ꝑceptum de nō exercendo opera
seruilia die dn̄ica quod institutū est ab ho
mine conformiter ad legem diuinam que
olim ꝑceperat nō exerceri seruilia die sab-
bati. Ad ꝓpositum. ꝑncipes igitur etiā alij
a papa possunt modificare ius diuinū ca-
ptum secūdo modo. id ē iudicialia ueteris legis
per eos instituta (que olim erāt de iure di-
uino) ꝛ hoc modificatiōe secūdo modo scʒ
explanando vel declarando in quibus ca
sibus velint ea nō fore obligatoria. imo etiā
am modificatione ꝑmo modo: puta deob
ligando aliquem in aliquo casu a talibus
ꝑceptis: etiam in casu in quo al's ille ꝛ alij
regulariter loquendo fuissent obligati.

Tertio etiaʒ potest dici ꝙ nō habetur in
capitulis allegatis expresse: nec etiam suffi
cienter inde elici potest predicta autoritas.
scʒ ꝙ papa possit modificare ius diuinū: vt
patet intuenti illa capitula. ꝙ autem docto
res ibi illam notant: nihil arguit. quia non
fundatur hoc eoꝝ notatū in capitulis illis
sed id notant more solito quo consueuerūt
ad sua notabilia: ꝛ opiones adducere non
nūq̄ꝫ textum vbi nō potest fundari qd̄ no-
tant: experientia teste in multis. Et si ali-
quod aliud capitulū allegetur: vt puta. c. li
cet. de ferijs. vbi id videtur haberi. Dicen-
dum ꝙ nō habetur ibi nisi ꝙ papa modifi
cat ꝑceptum de nō exercendo quoddā ser-
uile opus die dn̄ico vel alijs festis. Mo-
do illud ꝑceptum nō est de iure diuino: sal
tem ꝑmo modo sed humano: vt ostensum
est. Si etiam id ꝓbetur per hoc ꝙ papa ꝛ
ecclesia ac imperator modificant ꝑceptuʒ:
nō occides ꝯcedendo homicidia in aliquo
casu. responsum est ꝙ ibi nō dispensat: nec
vllam modificationem facit papa vel im-
perator vel ecclesia nisi modificationem se
cūdo modo captam: ꝛ hoc non contra ius
diuinū: sed ſm illud ius: eo ꝙ talia homici
dia qualia ꝓhibet ius diuinū nō concedit
papa vel ecclesia: nec concedere posset. sed
illa tm̄ que etiam ius diuinum concessit.

Si iterū ꝛ quarto ꝓbetur. quia ius diui-
nū precipit restitui alienum. ꝛ tamen papa
ꝛ imperator concedūt ꝙ quis rem alienaʒ
restituere nō teneatur in casu quo eam pre
scripsit. Dicenduʒ ꝙ papa ꝛ imperator nō
concedūt ꝙ quis rem alienam manentem
alienam: nō teneat restituere. rem autē alie
nam que facta est ꝓpria concedunt nō resti-
tuendam. Modo res quā quis prescripsit
licet sit aliena q̄diu prescriptio currit ꝛ nō
est completa. tamen quando est completa
talis res desinit esse aliena: ꝛ efficitur ꝓpria
prescribenti. ꝛ hoc auctoritate eius qui ha
bet transferre dn̄ia rerum. Modo lex diui
na non mandat restituere rem alienam fa-
ctam ꝓpriam sed tm̄ manentem alienam.

Si quas alias probationes adducerent
dn̄i iuriste possent omnes ex predictis fun
damentis tactis solui similiter. Si etiam
quinto allegeт ꝙ papa restringit numerū
testium: ꝛ etiam auget eum in certis casibꝰ
quod tamen est cōtra ius diuinū ꝙ statuit

numeꝝ determinatū ſufficere ⁊ nō vltra re-
quiri: ⁊ etiam determinatū numerū requi-
ri: ⁊ nō minorē ſufficere quando ait Deut.
xvij. In ore duū aut trium teſtium peribit
qui interficietur. Nemo occidat vno con-
tra ſe dicēte teſtimoniū. Dici poteſt dupli-
citer. Primo, ꝙ illud eſt iudiciale ꝓceptuꝫ
veteris legis, ⁊ per ꝯſequēs nō obligans
virtute legis veteris ꝓ ſtatu noue legis. iō
ſi papa contra ipm vt eſt iudiciale aliquid
diſpoſuit: nō per hoc haberet ꝙ diſpenſaſ-
ſet contra ius diuinū niſi ſecūdo modo ca-
piū. Contra tamen hanc ſolutionē replica-
bitur poſt tertiā ſolutionem. Secūdo poſ-
ſet dici ꝙ etiaꝫ ſi illa lex eſſet moralis: tamē
loquit in caſu vbi quis occidēdus eſt. In
tā ardua autē cā pp nō diſpoſuit oppoſitū:
ſcꝫ ꝙ ſufficiat vnꝰ teſtiꝫ: ⁊ forte nec id diſpo-
nere poſſet. Ꝙ aūt diſponit in certis caſibꝫ
nō ſufficere duos vel tres ſed requiri plu-
res nō haberet ꝙ per hoc diſpoſuiſſet con-
tra ꝓdictum ius, quia nec ꝓdictum ius ne-
gat plures requirendos: ſed vult ꝙ ad mi-
nus ſint duo vel tres: ⁊ per hoc non negat
ꝗn plures poſſint requiri. Sed nec hec
ſolutio quo ad ſuam primā ꝑtem ſatiſface-
ret ſimpliciter: imo nec quo ad ſecūdaꝫ eiꝰ
partē, quia ⁊ ſi per hoc eſſet reſponſum ad
auctoritatem ꝓdictaꝫ: vt ponit Deut. xvij.
tamen alia ponit generalior Deut. xix. vbi
dicit. Non ſtabit teſtis vnus ꝯtra aliqueꝫ
quicqͣd illud peccati ⁊ facinoris fuerit: ſed
in ore duoꝝ aut trium teſtium ſtabit omne
verbū. Tertio ergo poſſet dici ꝙ dato ꝙ
etiam voluiſſet ꝙ deberēt ſufficere duo vel
tres ⁊ nō eſſet augendus numerus teſtiuꝫ:
tamen nō ſic intellexiſſet ꝗn rationabilibꝫ
ſuperuenientibus cauſis poſſet humanus le-
giſlator augere numerū teſtium: eo ꝙ nō ex-
pediebat ſingulos caſus occurrere poſſibi-
les particulariter ponere in lege: ſed eos re-
liquit diſcreto arbitrio humani legiſlatoris
⁊ executoris legis diuine cui in hoc tradi-
dit facultatem arbitrandi ſm ꝯditionē ca-
ſuum occurrentium quo modo etiam au-
cta fuit pena furis tpe veteris legis. Nam
cum lex diuina in rebus inanimatis ſtatuiſ-
ſet tm̄ penā dupli ⁊ penaꝫ quadrupli ſi ꝗs
furatus eſſet ouē ⁊ penam ꝗntupli ſi bouē
vt patet Exod. xxij. ⁊ tamen poſtea ꝓ recto-
res populi iſrael ſtatuta fuit pena ſeptupli

vt patet Prouerb. vj. vbi dicit de fure: de-
ꝓhenſus quoqꝫ reddet ſeptuplū. vbi dicit
poſtill. ꝙ ꝓpter incrementū furti fuit addi-
tum ad penam legis vt hoīes a furto cohi-
berent: nec eſt contra legem: quia nō inhi-
buit addere ad penam ꝓ bono reipublice.
Hec ille. Et ita in ꝓpoſito ſi papa diſpone-
ret ꝙ in certis caſibꝫ requirunt plures tri-
bus: nō ꝓpter hoc diſpenſaſſet capiēdo di-
ſpenſare ꝓmo modo: ſed tm̄ ſecūdo modo
⁊ hoc nō ꝯtra ius diuinū: ſed ſm illud ius
quia expoſuiſſet qualiter ius diuinū eſſet
rite intelligendum. Et ſi contra ꝓmā ſolu-
tionem argueret dato ꝙ eſſet iudiciale: ta-
mē de nouo eſſet a chriſto inſtitutū in lege
euāgelica ⁊ approbatum. Unde Joh. viij.
ait iudeis. In lege veſtra ſcriptuꝫ eſt: quia
duoꝝ hoīm teſtimoniū verum eſt. ergo vt
ſic eſſet ligans autoritate diuina noue legiſ
⁊ ſi nō veteriſ. Nā ꝓcepta noue legis ligāt
etiam ſi nō ſint moralia ſicut eſt ꝓceptū de
baptiſmo ſuſcipiendo qḋ nō eſt diuinum
morale: ſed diuinū ceremoniale vel ſacra-
mentale noue legis, ⁊ poteſt dici diuinum
poſitiuū non diuinū morale ſeu naturale.
id eſt fundatum in lege naturali. Dicēduꝫ
ꝙ quādo chriſtus ꝓdicauit legem euange-
licam: adhuc lex moſaica nō ſolum curre-
bat ⁊ ſeruabat licite a iudeis: imo debebat
ſeruari etiam quo ad iudicialia ⁊ ceremo-
nialia vſqꝫ ad mortē chriſti: ſaltem quo ad
illa ceremonialia loco quoꝝ nō erant inſti-
tuta alia ceremonialia vl' ſacramētalia no-
ue legis. qḋ dico: quia ꝓceptum de circū-
ciſione nō obligabat abſolute iudeos a tē-
pore quo chriſtus ꝓdicauit baptiſmū: qꝛ
poterant tunc loco circumciſionis accipe-
re baptiſmū qui tunc erat conſiliꝫ ⁊ conſi-
lium de baptiſmo deobligabat ab abſolu-
ta ſuſceptione circumciſionis: tm̄ eīm erāt
obligati ſub diſiunctione ad ſuſcipienduꝫ
vel circumciſionem vel baptiſmū. Et ſic ex
ꝓdicta allegatione chriſti nō habetur ꝙ er-
go hodie liget preceptum allegatum: ſicut
nec preceptum de ſeruando ſabbatuꝫ ligat
hodie. quod tamen chriſtus allegauit di-
cens Johis. vij. Si circumciſionē accipit
homo in ſabbato vt nō ſoluat lex Moyſi
⁊c. vbi innuit ꝙ preceptum de nō operan-
do ſabbato obligat; ita tamen ꝙ liceat cir-
cumciſionem facere ſabbato: imo circumci

ſio debet fieri die ſabbato ſi ſabbatum eſt
octaua dies a natiuitate pueri. Et tamen
neutrum allegatum per eum habet hodie
veritatem ꝓ ſtatu noue legis. ſicut eciã alle-
gat ꝑceptũ de dandis decimis etiam mi-
nutis dicens. Hec quidem oportuit face-
re ꝛc. ꝛ tamẽ hodie nõ obligat ex lege diu̇a
ſed hũana que de nouo illud iudiciale re-
nouauit ꝑut al's in tractatu de quotta deci
marũ dixi. Hec aũt ſolutio q̃uis ſatiſfa-
ceret argumento ꝑut tñ allegat ꝑdictam
auctoritatem Johis. viij. tamen nõ ſatiſ-
faceret ſi allegarentur alie auctoritates no
ue legis: vtputa Matthei. xviij. vbi ait
petro de fratre corrigendo correctione fra-
terna. Si te ñ audierit: adhibe tecũ adhuc
vnum vel duos: vt in ore duoꝝ teſtium vl'
trium ſtet omne verbum. vbi videtur ſta-
tuiſſe etiam ꝓ ſtatu noue legis determina-
tũ numerũ teſtium tanq̃ ſufficientem ꝛ re
quiſitum. ꝛ hoc in caſu denũciationis fra-
tris nõ correcti: ꝛ non tñ in hoc caſu ſed in
omni. quia addit omne verbum. id eſt om
nis cauſa diſcutiat' duobus vel tribus teſti
bus. Similiter etiã Paulus. ij. Corinth.
xiij. dicit. Ecce tertio hoc venio ad vos vt
in ore duoꝝ vel trium teſtium ſtet oĩe ver
bum. vbi videtur vt preco legis diuine al-
legare ꝑdictum ꝑceptum tam chriſti q̃ le-
gis moſaice tanq̃ ꝓ ſtatu noue legis eſſe ob
ligatorium etiam ex lege diuina. ideo ſol-
uatur finaliter per tertiam ſolutionẽ ſupra
datam ad predictam ꝓbationem de nume
ro teſtium.

Secũdo arguitur

Ↄtra vtrãq; concluſionem. In multis caſi
bus concedit papa mutuanti: etiam ſi chri
ſtianus eſt recipere vltra ſortem: vt patebit
in ſequentibus queſtionibus. ſed mutuan
tem recipere vltra ſortem eſt cõmittere mu
tuationem vſurariam. igitur papa poteſt
concedere mutuationem vſurariam. ꝛ ſic
diſpenſare nõ tñ cum iudeis: ſed etiam cũ
chriſtianis ad exercendum eam. ꝛ per con
ſequens eadem ratione poteſt cõcedere ꝙ
conducant' vſurarij conductoribus danti
bus eiſdem licentiam exercendi vſuras: ſal
tem in predictis caſibus vſurarũ. Dicen
dum concedẽdo maiorem negatur minor:
ſi ſaltem vniuerſaliter intelligatur. Nõ eñ
omnis mutuatio vbi recipitur vltra ſortẽ
eſt vſuraria: ſed oportet illud quod vltra
ſortem recipitur eſſe quid tẽporale ꝛ inde-
bitum mutuãti: ꝛ ꝙ recipiatur ratione mu
tuationis. ꝛ ſic de alijs clauſulis tactis ſu-
pra in queſtione de diffinitione vſure. mo
do in caſibus illis in quibus mutuanti li-
cet recipere vltra ſortem nõ concurrũt pre
dicte clauſule ſed deficiunt: vt patebit in ꝓ
ceſſu ſequentiũ queſtionũ. igitur nõ debet
concedi ꝙ in talibus caſibus ſit vſura con
ceſſa ſed q̃daʒ mutuatio: q̃ ꝛ ſi hẽat aliqua
lem ꝛ imperfectam ſimilitudinem cum mu
tuatione vſuraria nõ eſt tamen vere talis.
Nec papa conceſſit talem mutuationem q̃
ſi ſine eius conceſſione nõ eſſ; al's conceſſa
ſeu quaſi al's eſſet ꝓhibita iure diuino: qa
tunc conceſſiſſe nõ potuiſſet: ſed conceſſit
eas. id eſt determinauit vel diffiniuit eas
eſſe a deo ꝛ a lege diuia ac lege naturali cõ-
ceſſas ꝛ nõ ꝓhibitas eſſe.

Queſtio. XXIX.

Utrũ mutuãti ex

beniuolentia vel ꝓpter beniuolentiam lici-
tum ſit poſtea recipere aliquid oblatuʒ nõ
exactũ vlra ſorteʒ a mutuatario citra hoc ꝙ
mutuatio facta fiat vſuraria. Solutio q̃
ſtionis ſtat in duabꝰ ſuppoſitionibus ꝛ ſex
concluſionibus.

Prima ſuppoſitio

Differunt mutuare ex beniuolentia: ꝛ mu-
tuare ꝓpter beniuolentiam. Naʒ ſecũdum
eſt magis cõmune reſpectu primi. Omnis
eñ mutuans ex beniuolentia etiam mutu
at ꝓpter beniuolentiã: ſed nõ econtra. Naʒ
illa mutuat ex beniuolentia cuius mutua-
tio ꝓcedit a beniuolentia tanq̃ a cauſa effe
ctiua. prepoſitio eñ ex dicit circũſtantiam
cauſe efficientis tñ in his que nõ habent
cauſam materialem ex qua: cuiuſmodi ſũt
accidentia. Mutuatio aũt eſt accidens: cũ
eſt actus humanus. ꝛ dico in his qui non
habent ꝛc. quia in habentibus cauſam ma
terialem ex qua: etiam dicit circũſtantiam
cauſe materialis ex qua: vt homo eſt ex cor
pore ꝛ anima. ſed prepoſitio ꝓpter dicit cir-
cumſtantiam cuiuſcũq; cauſe: vt patʒ ſcdo

phiſicoꝝ in.c. que autem ſint cauſe. Nam ꝓpter cauſam efficientē dicitur res eſſe. ⁊ ſimiliter ꝓpter cauſam finalem ⁊ formalē: magis tamen dicit circumſtantiam cauſe finalis. Cū igitur dicitꝰ quis mutuaſſe ꝓpter beniuolentiam poteſt eſſe ſenſus ꝙ beniuolentia exiſtens ī mutuante fuerit cauſa illiꝰ actus. ⁊ tunc eſt idem qđ mutuaſſe ex beniuolentia. poteſt etiā eſſe ſenſus ꝙ beniuolentia obtinenda ꝑ mutuatorē apud mutuatariū fuerit cauſa finalis que per modum cauſe finalis amate ⁊ deſiderate allexerit mutuantē ad mutuandū: ⁊ tunc nō eſt idē qđ mutuaſſe ex beniuolentia.

Secūda ſuppoſitio

Beniuolentia cōphendit amiciciā. Vñ beniuolentia eſt qualitas inclinans ad volendum alteri bonū: ſiue ille alius etiā ecōtra illi velit bonū ſiue nō: ⁊ ſiue alium lateat hunc ſibi velle bonū ſiue nō. Sed amicicia eſt ſpecies beniuolentie. Diffinitꝰ eīm ſic. Amicicia eſt beniuolentia in contrapaſſis nō latens: vt habetꝰ. viij. ethicoꝝ. c. iiij. ⁊ dicitꝰ in contrapaſſis: quia ad amiciciam requiritꝰ ꝙ alter reſpectu cuius inclinat ad beniuolendū ei bonū: etiam econtra illi velit bonū. id eſt ꝙ etiam ſit econtra amicus eius. eſt eīm amicicia includens relationem equiparantie. ⁊ etiam requiritꝰ ꝙ nō lateāt eos ille mutue voluntates de ſeinuicem.

Prima concluſio

Licitum eſt mutuare ex beniuolentia ⁊ etiam ꝓpter beniuolentiā. ſi ꝓpter dicit cauſam effectiuam. Probatꝰ. quia mutuare eſt actꝰ nō ex genere malus ſed licitus. vel ſaltē indifferens. igitur nō reddetur malus per acceſſum circūſtantie illius cauſe efficientis eum ſcʒ beniuolētie. ſeu per hoc ꝙ a tali radice ꝓcedit ſcʒ a beniuolentia. Nam per hꝰ ꝙ fructus ꝓcedit a radice bona nō inficitꝰ. Modo beniuolentia eſt bona radix. Nā beniuolētia aut eſt amicicia aut genus eiꝰ. ⁊ ꝑ cōſequens eſt radix bona. amicicia eīm eſt virtus quedam vel cū virtute. viij. ethicoꝝ in ꝑncipio. Et Scotus in tertio ait ꝙ amicicia eſt perfectiſſima virtus moralis: ⁊ eſt ſpecies iuſticie: ⁊ ꝑfectiſſima inter omnes ſpecies euiſdē. Item mutuare ex charitate infuſa ſiue acquiſita eſt licitū. igitꝰ etiam ex beniuolentia eſt licitum. tenet ꝯſeqntia. quia beniuolentia eſt charitas quedā vel genus charitatis ſaltē acquiſite.

Secūda concluſio

Si ꝓpter dicat circūſtantiā cauſe finalis: licitum eſt mutuare ꝓpter beniuolentiā ſi ibi ſiſtatur. Non autē ſi ibi nō ſiſtatur. ſed beniuolentia vlterius ad tempalia ordinetur. Prima pars ꝓbatur. quia mutuare finaliter ꝓpter acquirendam virtutem in ꝓximo tanꝙ quoddam bonū vel etiam vt bonū ſpirituale ſibi ipſi: nō eſt illicitum. Modo beniuolentia ſaltem aliqua eſt virtus quia amicicia. ⁊ ſic mutuans ꝓpter beniuolentiam (ſi ꝓpter dicat circūſtantiam cauſe finalis) mutuat vt illa virtus acquiratꝰ in mutuatario. id eſt vt mutuatarius efficiatꝰ beniuolus. ⁊ hoc in bonū mutuatarij: vel etiam in bonū ſpirituale mutuatoris. Nam etiam mutuans finaliter vt deo placeat. et vt conſequatꝰ premiū beatificum licite mutuat. quia opera virtutum poſſumus facere finaliter tam ꝓpter deū ꝙ etiam ꝓpter ſpirituale bonū ꝓximi: ⁊ noſtrū ſpirituale cōmodū ſcʒ beatitudinē: iuxta illđ pſalmiſte. Inclinaui cor meū ad faciendas iuſtificationes tuas in eternū ꝓpter retributionem.

Secūda pars ꝓbatꝰ. quia ſi quis mutuaret ꝓximo. ideo finaliter vt mutuatariꝰ efficeretꝰ beniuolus mutuatori: quatenus mediante beniuolentia mutuatarij: mutuator ꝯſequenter aſſequeretꝰ tpalia bona: eiꝰ mutuatio eſſet vſuraria. quia eſſet cū intentiōe recipiendi tēpale bonum vltra ſortem. qđ tempale ſperatum etiam cauſa fuiſſet mutuationis. mutuatio aūt tali intentione veſtita eſt vſuraria ex diffinitiōe habita. Vñ cum ſint tres ſpēs amicicie ſꝫm phm. viij. ⁊. ix. ethicoꝝ. ſcʒ vtilis: delectabilis ⁊ honeſta. Amicicia honeſta eſt virtus nec eſt eſtimabilis precio. Amicicia aūt vtilis nō eſt virtus: ⁊ eſt eſtimabilis ꝑcio ſicut ⁊ humana vtilitas. ideo ꝓpter vtilem amiciciā mutuare ꝑncipaliter: eſt peccatum vſure. non ſic de amicicia honeſta.

Tertia concluſio.

Si quis mutuauit ex beniuolentia vꝉ ꝓpē

beniuolentiam eo modo quo dictum eſt li cere tali: licitum eſt in duob⁹ caſibus poſtea recipere aliquid vltra ſortem a mutuatario: citra hoc ꝙ mutuatio p̄terita reddat vſuraria. In quattuor vero nō eſt ſibi licitum tale quid recipere. Prima pars ꝓbat᷑. Nam ſi mutuatarius ſibi aliquod donū ex mera liberalitate offert: ⁊ illō cognoſcit vt donū ſibi liberaliter oblatum ⁊ tali animo recipit: non peccat. Probatur. quia ille qui mutuat ꝑ hoc ꝙ mutuat nō reddit᷑ peioris conditionis ꝗ̄ fuiſſet ſi nō mutuaſſ. Modo ſi nō mutuaſſet licuiſſet ſibi aliqd̄ donū ex mera liberalitate ſibi oblatum recipere a ꝓximo ſuo vt taliter oblatum. igit᷑ ⁊ nūc ſibi licebit. Secūdus caſus. ſi etiā mutuatarius nō vt donū: nec etiam ex mera liberalitate tale quid offerat: ſed vt p̄cium mutuationis: ac vt p̄cium redimendi vexationē: eo ꝙ timet ſe poſtea male habiturū apud mutuatorē ſi nō ſibi quid offerret vltra ſortem: puta timet ꝙ mutuator cōcipiat maliuolentiam, ꝓpter quā poſtea nō mutuabit ſibi vel ſolutiōem ſortis mutuate nō differret ⁊ hm̄oı̄. Attamen mutuator nō cogitat illud eſſe oblatum ſibi a mutuatario ex tali animo ſed ꝓbabiliter credit ꝙ vt verum donū ⁊ etiam ex liberalitate ſibi oblatum ſit. Probat᷑. quia nō minus licet mutuanti recipere quid vltra ſortem a mutuatario ꝗ̄ homini liceret recipere a ꝓximo rem furtiuam in donū ſi recipiens ꝓbabiliter credit rē eſſe ipſius offerentis ⁊ nō furtiuā: ita ꝙ recipiendo nō peccat: licet poſtea cum incipit ſibi cōſtare rem eſſe furtiuā reſtituere teneat᷑: etiam ſi ꝯſumpta eſſet res anteꝗ̄ inciperet ſibi conſtare rem fuiſſe furtiuam. ergo etiam ſecūdus caſus tactus eſt licitus. tenet ꝯſequentia. quia ſicut ꝓhibet᷑ homini recipere rem furtiuam in donū a fure que nō eſt recipientis: ita ⁊ eque ⁊ non plus ꝓhibetur mutuanti recipere a mutuatario incrementū ſortis nō liberaliter oblatum. ergo ſi p̄mū licebit, ꝓpter bonam fidē interuenientem. etiam ſecūdum erit licitū eadem fide interueniente. An autē in hoc caſu licite retineat vel nō: ſed reſtituere teneatur dicet᷑ in quarta concluſione. Caſus vero quattuor in quibus nō eſt licitum ſibi recipere aliquod oblatū a mutuatario ſunt iſti. Primus eſt. ſi mutuatarius illud vt p̄cium mutuationis ſibi facte. vel vt p̄cium redimēdi vexationem offert: ⁊ illud conſtat ꝓbabiliter mutuatori. Nam recipiendo peccat: qd̄ ꝓbatur. quia detinēdo peccat. igitur ⁊ recipiendo. conſequētia nota. Añs ꝓbat᷑. quia eam detinendo detinet rem alienā que ſcꝫ nō eſt in ſui dn̄io. quia ſi eſſet facta recipient᷑ maxime titulo donationis: ſed hoc nō: quia ibi non interuenit donatio. quia dans nō liberaliter dat: nec vere per modū doni. Modo ad hoc ꝙ ſit donatio requirit᷑ libera volitio actiua ex parte donatoris: ⁊ nō ſufficit datio quaſi coacta: alioquin datio qua is qui ſpoliat᷑ dat ſpolianti pecuniā ſuam timēs ne ſi reſiſtat occidat᷑ eſſet donatio transferens datū in dn̄iū ſpoliantis. Maior autē ſcꝫ ꝙ ſi talis res eſſet facta recipientis. hoc maxime eſſ titulo donationis. Probat᷑. quia nō appa ret quo alio titulo poſſet dici eſſe facta eꝰ. ſi eñ dicas ꝙ titulo mutuatiōis actiue puta quia mutuans ſibi ſeruiuit in mutuādo ſed hoc nō: quia ille titulus nō eſt ſufficiēs ad transferendum rem in dn̄ium recipientis. Nam ille titulus ne ſit mediū acquirēdi dn̄ium alicuius rei eſt lege diuina ꝓhibitus ac inualidatus: ita vt nō ſufficiat ad trāſlationem dn̄ij incrementi vltra ſortem in mutuatorē. Et ſi dicis. incrementū vſurarium transfert᷑ in dn̄ium vſurarij nō obſtāte ꝙ mutuatarius nō libere offerat ipm nec vt donū: ſed vt p̄cium mutuationis vl̄ vt p̄cium redimendi vexationem. igitur ratio p̄dicta nulla. Reſpondet᷑ ꝙ antecedēs licet ab aliquibus concedat᷑: non eſt tamen verum apud oīes: ⁊ de illo alibi. Et etiā dato ꝙ transferret᷑ in dn̄ium eius: tamē adhuc ratio p̄dicta ſtaret: quia ſi dicat᷑ ꝙ mutuans velit recipere atꝫ detinere oblatū titulo mutuationis actiue. ⁊ dicat᷑ ꝙ etiam ſit in eum tranſlatū dn̄ium illius rei: vt dicūt multi: adhuc tamen peccat detinēdo ⁊ recipiendo etiam ſm̄ illos qui dicūt dn̄iū incrementi transferri in vſurariū. ⁊ ſic etiā dato ꝙ in caſu p̄mo iam habito transferretur dn̄ium in mutuantē: adhuc tamen peccaret detinendo atꝫ recipiendo. poteſt eñ quis peccare detinendo rem aliquā etiam cuius habet dn̄ium: puta ſi illa res eſt ob-

noxia reſtitutioni. Secūdus caſus. ſi etiam mutuatarius offerat id ex mera liberalitate: ſed mutuator credat credulitate probabili vel equilibri mutuatariū nō liberaliter offerre. De ꝓbabili ꝓbatur tripliciter. Primo. Nam ſi a parte rei mutuatarius non liberaliter offerret: ⁊ mutuator id crederet ſibi nō liberaliter offerri: non liceret ſibi id recipere ſicut in ꝑmo caſu ꝓbatū eſt. igitur etiam in hoc ſecūdo. tenet conſequentia. quia cauſa cur illicitus erat caſus ꝑcedens radicaliter fundabatur in conſciētia ꝓbabili recipientis. igiꝛ eadē ꝯſcia ꝓbabili durante manebit eadē ratio illiciti. conſequētia nota. quia vbi eſt eadem cauſa ibi eſt idem effectus. Antecedēs ꝓbatur. quia ſublata conſcientia ꝓbabili in ꝑcedenti caſu ceſſat ratio illiciti: vt patet per ſecūdum caſum licitū. Secūdo hoc idem ꝓbatur. homini nō eſt licitum recipere id quod credit eſſe tale quale ſi eſſet a parte rei nō eſſet recipiendum. Modo ſi in re eſſet nō liberaliter oblatum nō liceret ſibi recipere. igitur etiā ſi credit ipſum tale nō licebit. Tertio ſic. nō liceret mihi a te recipere in donū rem quā crederem eſſe furtiuā: licet nō eſſet in re furtiua. ergo etiam incrementū oblatum nō licet mihi recipere ſi credam ipſum non liberaliter oblatum licet ſit liberaliter oblatum. tenet conſequentia: quia eque ꝓhibetur vnum ſicut reliquū ſi vtrobiqꝫ ſubeſt veritas credulitatis. Igitur etiā ſi in vno nō ſubeſt veritas. ⁊ tamen nō licet ꝓpter credulitatē ꝓbabilem deſuper exiſtentem: etiam in reliquo nō licebit ꝓpter credulitatem etiam nō ſubexiſtente veritate. De equilibri vero ꝓbabilitate ꝓbatur. quia vbi agere contra conſcientiam ꝓbabilem etiaꝫ nō habentem ſibi ſubſtratā veritatem eſt peccatuꝫ: ibi etiam agere contra equilibrem. quia agendo contra equilibrem exponit ſe equilibri periculo mortalis peccati. modo equilibri periculo ſuam animā exponere ē neglectui exponere ſalutem contemnendo eam. ⁊ per conſequens tunc agitur contra charitatem ad ſe ipſum. Et nō capitur hic credulitas ꝓbabilis preciſe ꝓ ea que ꝓuenit ex ſignis ꝓbabilibus rationabiliter mouere debentibus hominē ſed generaliter ꝓ credulitate qua quis magis credit vnam partem ꝙ aliam. ſiue hoc proueniat ex ꝓbabilibus ſiue leuibus motiuis. Et equilibris vbi vni parti nō plus adheret vł diſſentit ꝙ alteri. Tertius caſus. ſi mutuatarius ex mera liberalitate offerat: ⁊ mutuator etiam hoc idem ꝓbabiliter credat ſibi taliter offerri: ⁊ tamen in affectu ipſum nō vt tale quid: imo vt ꝑcium mutuationis recipiat: nolens vt donū recipere: peccat recipiendo: quia vt ſic recipiendo nō acquirit dn̄ium eius. vel ſi etiā acquireret tamen reſtituere teneretꝛ. ⁊ ſic detinendo peccaret. ⁊ per conſequens eadem ratione recipiendo. Quod autē vt ſic nō acquireret dn̄ium vel ſaltē ſi acquireret: non tamen abſolutū qn̄ reſtituere teneretur. Probatur. quia ibi nō interueniſſet vera donatio. illa em̄ requirit conſenſum in donante ⁊ in donatario: ita ꝙ etiam donatarius illud vt donū velit recipere: ⁊ alius taliter velit dare. Perficitur em̄ ille contractus neceſſario interueniente conſeſu vtriuſqꝫ ſicut in ſimili. ſi tu mihi aliquid vt donū mitteres: ego illud nūcio auferrem vt ſpolium: nō accipiendo vt donū: nō efficerer dn̄s eiuſdem ꝙdiu nō mutarem intentiōem illam. ſecus ſi poſtea intentionem meam mutarē acceptando ipm̄ a te vt donū. Quartus caſus. ſi mutuatarius ex mera liberalitate offerat ⁊ mutuator etiam hoc idē ꝓbabiliter credat atqꝫ etiam vt ſic oblatum recipiat cōſimili animo Attamen altera illarum duarū ꝑſumptionū actu ſit vel veriſimiliꝛ ventura ſit apud alios homines: ſcꝫ ꝙ datio illa nō ſit liberalis. vel ſi ſit liberalis: nō tamen eam conſtare talem mutuatori imo mutuatorem recipere vt ꝑcium mutuationis per eum facte. Probatur iſte caſus. quia receptio ſcandalizans actiue: vel de qua infirmi ſcandalizanꝛ paſſiue etiam ſi alˀs in ſe eſſet licita: efficeretur illicita ꝓpter ſcandalizationem ſibi accedētem: aut ſi eſſet nata infamare ſuū actorem. modo quando altera ꝑdictarum duaꝝ ꝑſumptionū adeſt receptio erit ſcandaloſa aut infamatiua actoris. Nā homines apud quos eſt ꝑſumptio predicta cogitabunt illum eſſe vſurarium. Secundo ſic. quia actus etiā ſi in ſe licitus ſit erit agēti illicitus ſi habeat notabilem ſpecieꝫ mali. quia apoſtolus. j. ad Thimo. v. precipit dicens. Ab om̄i ſpecie mala abſtinete vos Modo ꝑdicta receptio ſi adeſt vtraqꝫ vel

altera p̄dictaꝝ p̄ſumptionū habet ſpeciem mali. Et ſi dicis. quādo timendū eſt ꝙ ha beantur p̄ſumptiones. dic ꝙ exiſtentibꝫ cō iecturis aptis natis mouere ad p̄ſumptio nem timendum eſt adeſſe p̄ſūptionem. et q̄nto plures ꝯcurrūt tāto erit notabilioꝛ p̄ ſumptio. quāto vero paucioꝛes tanto mi noꝛ ꝛ improbabilioꝛ. Et ꝑnunc enumero ſex. Prima eſt. ſi mutuatarius eſt homo no tabiliter pauper: ita ꝙ nō p̄ſumat̄ donare aliquid: eo ꝙ ea que habꝫ vix ſibi ſufficiūt Secūda. ſi adhuc durat debitum ſortis: quia p̄ſumit̄ ꝙ ideo q̄d offerat. quia timet ſoꝛtem repeti a mutuatoꝛe. Tertia. ſi mutu atoꝛ conſueuit egreferre quando mutuata rij nihil ſibi offerebant vltra ſoꝛtem. Quar ta. ſi mutuatoꝛ cōſueuit non dimittere diu tius ſoꝛtem mutuatarijs nihil offerētibus. ſꝫ repetere ꝛ alijs mutuare qui aliq̄d offe runt. Quinta. ſi mutuatoꝛ alis cōſueuit ma nifeſte ad vſuraꝫ dare. Sexta. ſi mutuatoꝛ tempe mutuationis verbis vl̄ geſtibus in telligere dedit ſe q̄d deſiderare vltra ſoꝛtē licet nullum pactum fecerit: ſed tm̄modo quaſi muſitauerit. etiam ſi ioco ſe fecerit dū modo alij ſerioſe dictū vel geſtum eſſe cre dant. Hec cōiecture contra mutuatoꝛē eti am habentem ſinceram intentionem indu cūt aliquā ex p̄dictis duabus p̄ſumptioni bus vel vtramqꝫ: ꝛ hoc maioꝛem vl̄ mino rem ſꝫm ꝙ omnes p̄dicte concurrūt vel nō oīs ſed maioꝛ pars earū. Hec autem con iecture hic enūerate ſunt nō ꝑ quāto habet eas reſpicere iudex in foꝛo exterioꝛi: qm̄ ꝛ ſi ex illis poterit iudex in foꝛo exterioꝛi preſi dens infoꝛmare animū ſuū in caſu vbi ve tilaret̄ coꝛaꝫ eo cauſa in qua mutuatarius repeteret aliquid quod dediſſet mutuato ri vltra ſoꝛtem dicendo ſe illud vſure noīe dediſſe nō vt donum: ꝛ mutuatoꝛ diceret ſe vt donū recepiſſe. tamen hic nō habent tra ctari documenta cōcernentia ſtrepitum iu dicis exterioꝛis in caſu mutui: ſed hic enūe rate ſunt ex duplici cauſa ſcꝫ ꝑut cōcernūt iudicem in foꝛo penitentie. id eſt confeſſo rem ꝛ etiam reū euiſdem. id eſt confitenteꝫ. De confeſſoꝛe quidem ꝑ tanto: quia ꝛ ſi in foꝛo penitentie credat̄ cuilibet ꝑ ſe ꝛ cōtra ſe: ꝛ ita ſi confitens dicat ſe ꝓbabili ꝯſcien tia recepiſſe vt donū nō videret̄ opus con

feſſoꝛi recurrere ad predictas ꝯiecturas ad inueſtigandū ſi verū dicat vel nō. Nam ſi mentit̄ neminē niſi ſe ipſum decipit. nihilo minus tamen ex alia parte poſſunt vtiles eſſe confeſſoꝛi dupliciter. Primo. quia etiā cōtingere poſſet ꝙ confitens eſſet fictus: et ſic fictus vellet ꝯfeſſoꝛeꝫ decipere ꝛ ſeipm̄ tamen ſi confeſſoꝛ aliquas cōiecturas ad duceret facientes p̄ſumptionem contra cō fitentem poſſet cōuincere eum de fictione ꝛ reducere ad confeſſionē veram ꝛ ad redi tū vere penitētie. Expedit em̄ confeſſoꝛi vt nō ſemꝑ credat confitenti ad p̄mā eius ne gationē aut iuſtificationē ſui: ſed nonnūqꝫ opus eſt vt cum mentit̄ iniquitas ſibi con uincat eum cautis interrogatiōibꝫ ꝛ argu mentis. Secūdo. quia cōtingere poſſet ꝙ confitens bona ꝯſcientia recepiſſet credēs ſibi vt donū oblatum. cuius tamen credu litas fuiſſet indiſcreta: ita ꝙ attentis conie cturis p̄dictis potius debuiſſet ꝓbabiliter oppoſitum crediſiſſe. ꝛ ꝑ conſequēs a par te rei nō fuiſſe liberam donationē. ꝛ ſic con fitens detineret id quod in re eſſet reſtituen dū ꝛ nō reſtitueret: eo ꝙ perſeueraret in p̄ dicta credulitate indiſcreta in qua nō reſti tutione p̄iudicaret ꝓximo: ꝛ etiam ſibi ꝛ fa me ſue: quia nō haberet ſufficientem excu ſatiōꝫ ex p̄dicta credulitate indiſcreta. ideo vtile eſt cōfeſſoꝛi recurrere ad p̄dictas cōie cturas vt illis inuentis ꝛ inducentibus p̄ ſumptionem notabilem cōmittat confiten ti vt inquirat ſi mutuatarius ſibi vt donū vere donauerit. q̄ter⁹ ſi cōperiat ꝙ nō libe ral̄r ſibi donauerit r̄ſtituat ſibi oblatū. Si aūt cōperiat ꝙ liberal̄r donauerit dimitta tur inquiete. Ubi autē eſſet credulitas rō nabilis nō indiſcreta in recipiente: eo ꝙ p̄ dicte coniecture nō affuiſſent: nō eſſet com pellendus receptoꝛ: vt inquireret de volū tate ꝛ mente eius q̄ ſibi obtulit: iuxta illud nihil interrogātes ꝓpter ꝯſciam. De confi tente aūt patet ꝙ expedit ei illas ſcire. q: ex pedit ei ea ſcire ꝓpter quoꝝ ignorantiā vel incōſiderationē ꝛ reſpectū cōtingeret eum cōmittere actū ſcandaloſum ꝓximo vl̄ ſui ipſius infamatiuū. Modo nō inſpiciēdo illas: ipſe aliquādo reciperet oblata quoꝝ re ceptio ſcandaloſa eſſet alijs vel ſui infama tiua: eo ꝙ p̄ſumptio eſſet contra eū de co

rupta intentione: etiam ſi ſincera eſſet in re Secūdo quia expedit ei ſcire illa ꝓpter q̄z ignorātiā ⁊ incōſiderationē cōtingeret euz detinere alienū ignorādo ſe detinere alienū indiſcreta ignorātia, licet eſſet ignorātia facti: q̄ nec talis eſt ſufficiēs excuſatio detinēdi alienū, ſic aūt ē de p̄dictꝭ ꝯcluſio, igit̄

Quarta ꝯcluſio. Duo caſus liciti tercie cōcluſionis differunt: ꝙ in primo licite recipit ⁊ etiaȝ licite detinet de per ſe, nec tenet̄ id reſtituere q̄a ibi fuit vera donatio, in ſc̄do vero q̄uis licite recipiat oblatū ⁊ etiam licite detineat et hoc de per accidens: ⁊ eodē mō cōtingat ꝙ non teneatur reſtituere: tamē de per ſe tenetur reſtituere, puta poſtq̄z conſtiterit ſibi ꝙ alius non liberaliter ſibi obtulit ſed vt p̄cium mutuatiōis. Probatur vltima pars aſſumpti. Nam quicunq̄z detinet rem que a parte rei eſt aliena ⁊ cuius ipſe non habet dominiū tenetur eam reſtituere quantū eſt de per ſe, q̄uis de per accidens ⁊ pro tempore nō obligetur, puta durante credulitate probabili qua credit illam rem eſſe ſuam Modo in ſecundo caſu id qđ recipit mutuator a mutuatario nō efficit̄ de eius dominio, aut ſi đ eiꝰ dominio efficeretur non tamē abſoluto quin reſtituere teneretur: vt oſtenſum eſt in probatiōe primi caſus illiciti. Secundo probatur a ſimili, quantūcunq̄z bona fide quis recipiat in donū aliquid quod alius transferre non potuit in eius dominiuȝ: vtputa quia res fuit furtiua: recipiens non poterit illā detinere poſt q̄z conſtiterit offerentē nō potuiſſe transferre, ergo idem eſt ſi offerēs non voluit trāſferre dominiū in recipientem licet fecerit ac ſi transferre voluerit: cum tamen tantummodo dederit vt precium mutuationis ſibi facte ⁊ vt precium redimendi vexationem, que datio eſt inefficax ad transferendum dominiū. Contra vltimaȝ partem aſſumpti arguitur ratione quorundā tenētium contrariū ſic. Si quis rem alienā bona fide tenuit per legitimum tempus per quod debet recurrere preſcriptio credens eam eſſe ſuam non tenetur eam reſtituere ſi poſtea completo tempore preſcriptiōis incipiat ſibi conſtare illam rem fuiſſe alienam quia eſt facta ſua ⁊ tranſlatum eſt dominium rei in ipſum. Igitur eadē ratione hic ex quo mutuator recipit bona fide credens ſibi donari a mutuatario: non cogitur eam reſtituere ſi aliquando poſtea comperiat mutuatarium nō ſibi liberaliter donaſſe, tenet conſequentia a ſimili dicenduȝ concedendo antecedens ⁊ negando conſequentiam ⁊ diſſimilitudo eſt illa quia ꝙ in caſu antecedentis res aliena fit ipſius qui eam bona fide detinuit: non eſt preciſe ratione prime occupationis eius: aut detentionis diutine: aut bone fidei: aut ratōe alicuius actus quo eam habuit a domino illius rei non volentis eam trāſferre in eius dominium, ⁊ hec omnia patent quia ſi etiam hec omnia concurrerent ⁊ tamen non etiam adeſſet autoritas legis ac legiſlatorꝫ habentis poteſtatem transferēdi dominia rerum ac volentis ꝙ qui ſic bona fide tanto tempore detinuiſſet eſſet factus dominꝰ rei: nunq̄z ille eſſet liber a reſtitutione quin ſuperueniente mala fide teneretur reſtituere rem domino ſuo: ſi ſupereſſet vel heredibus eius; etiam ſi per centum annos detinuiſſet bona fide, ⁊ ita cauſa cur detinēs bona fide in caſu antecedentis nō tenetur reſtituere eſt voluntas eius qui voluit rem tranſire in dominiū eius. Modo illa cauſa non haber locum in caſu conſequentis igitur. Fateor tamen ꝙ ſi caſus antecedentis concurreret cum caſu conſequentis: etiam non teneretur reſtituere quia iam preſcripſiſſet ſed ꝙ tunc non teneretur reſtituere hoc eſſet per accidēs, quia ratōe preſcriptionis ⁊ ideo ante illud tēpus teneret̄ ſuperueniente mala fide reſtituere.

Quinta cōcluſio. Quattuor illiciti caſus tercie concluſionis differunt. Probatur dando tres differentias. Prima, quia primi tres ſunt de per ſe illiciti ⁊ ex genere: quartus vero non ex genere nec per ſe ſed per accidens ratione ſcandali emergentis vel accidentis hoc autem non arguit actum ex ſe malum. Nā et actus ex ſe boni poſſunt aliquādo concurrente infirmitate proximi ſcandalizare eū ⁊ tūc eſt ceſſandū ab illꝭ, niſi prꝰ ſedetur ſcādalū poſſibile emergere, ceſſante aūt vel p̄uēto tali ſcādalo licitū eēt eos agere et ſic etiā eſt in quarto caſu. Nam ſi in quarto

caſu nõ adeſſet actu aliqua p̃ſumptionum p̃dictarũ: ⁊ ꝓbabiliter crederet mutuatoꝛ ꝙ nõ eſſet etiam ventura preſumptio qua preſumeret quiſq̃ȝ hoc: eo ꝙ probabiliter credit illam receptionẽ ad nullius noticiã ꝑuenturã licite recipiet. Secũda differentia. quia receptio in tribus primis caſibus eſt vſuraria: ſed in quarto nõ ſed tñ modo eſt infamatiua vel ſcandaloſa. Tertia differentia. quia in p̃mo caſu tenetur reſtituere ſi recipiat: nõ autẽ ſic in alijs tribꝫ: cum moderatiõe tñ ſeq̃nti. in ſcdo eñ caſu licet etiã teneat̃ reſtituere: nõ tamen niſi q̃ȝdiu durat in eo credulitas ꝓbabilis vel equilibris. nam ſi poſtea comperiat eũ ſibi liberaliter donaſſe: poterit acceptare rem vt taliter ſibi donataȝ ⁊ conſentire in donationẽ. ⁊ ſic res erit eius que prius nõdum fuit eius: q꞉ q̃ȝuis donatione non transferat̃ dñium rei in donatariũ niſi accedente conſenſu vtriuſq̃ȝ: tamen non eſt neceſſe ꝙ illi conſenſus fiãt ſimul tempe. Similiter q̃ȝuis in tertio caſu teneat̃ reſtituere q̃ȝdiu nõ mutat intentionẽ prauã: conſentiendo in donationem mutuatarij tamen mutata intentione ſua ſine hoc ꝙ ſuꝑueniat nouus actus ex parte mutuatoris: res erit ei⁹ nec tenebit̃ reſtituere. In quarto etiam caſu nõ eſt obligatus reſtituere licet teneat̃ dolere de hoc ꝙ recipiendo ſe infamauit vel aliquẽ ſcandaliſauit ⁊ infamationẽ vl' ſcandalũ illud purgare debet. qđ ſi nõ purgauerit: peccabit detinendo. quia ſicut recipiendo alios ſcandaliſauit vel ſe infamauit: ita detinẽdo ſe infamabit aut ſcandaliȝabit hoĩes apud quos eſt aliqua p̃ſumptionũ p̃dictaꝝ.

Sexta concluſio.

Si quis alicui ex beniuolẽtia vel ꝓpter beniuolentiã modo licito mutuauit: ⁊ tamen poſtea in aliquo quattuoꝛ caſuũ illicitoꝛũ recipit ab eo aliquid vltra ſoꝛtem ſibi oblatum: talis licet peccauerit recipiendo tale: tam ꝓpter hoc p̃terita mutuatio nõ redditur vſuraria. Probat̃. quia qđ nõ eſt: nõ poteſt depꝛauari vel reddi iniquũ. modo p̃terita mutuatio amplius nõ eſt. igit̃ ꝑ ſequentẽ receptionem alicuius rei a mutuatario illicitam: nõ reddit̃ vſuraria. Secũdo ſic: ſtat ꝙ mutuatio p̃terita fuerit meritoria: vtputa ſi eam in charitate fecit. igitur ꝑ ſuꝑuenientẽ actum illicitum nõ redditur demeritoꝛia. igitur nec vſuraria. Nam q̃ȝuis p̃terita mutuatio ſi fuit meritoꝛia poterit per ſequentẽ receptionẽ vitioſam mortificari: eo ꝙ opera meritoꝛia mortificantur ꝑ ſequens moꝛtale: nõ tamen reddit̃ ꝑ hoc demeritoꝛia. eam eñ moꝛtificari nõ eſt eaȝ demeritoꝛiam reddi. ſed eſt deuȝ nolle dare premiũ ꝓ ea q̃ȝdiu actoꝛ eius nõ reſurgit a peccato quo eam moꝛtificauit: nõ obſtãte ꝙ illa mutuatio fuerit acceptata a deo tanq̃ȝ meritum eternum. Et ſic illud moꝛtificari nõ eſt aliquid foꝛmaliter inexiſtẽs actui qui moꝛtificatur. ſicut eſt eſſe demeritoꝛiũ vel meritoꝛiũ. alioq̃n etiam nõ poſſet preterita mutuatio moꝛtificari: ſic nec reddi poteſt demeritoꝛia: ſed eam moꝛtificari dicit nõ dandum p̃miũ ꝓ illo actu. Contra. Talis de quo hec ſexta ꝯcluſio ſonuit peccauit recipiendo quid vltra ſoꝛtem ⁊ nõ niſi peccato vſure ſaltem in tribus p̃mis caſibus. igitur cõmiſit mutuationem vſurariã quia peccatum vſure nõ eſt niſi mutuatio vſuraria. Modo nullam aliam mutuationem fecit niſi illam que preterijt: quia ſtat ꝙ recipiẽdo nihil mutuet ſibi de nouo. igit̃ opoꝛtet ꝙ p̃terita mutuatio ſit facta vſuraria. Dicendũ ꝯcedẽdo antecedẽs ⁊ diſtinguẽdo ꝯſequẽs: vl' in effectu: ⁊ ſic nõ opoꝛtet vel quantum in ſe fuit: ⁊ ſic conceditur. Nam eo ipſo ꝙ recipit quid vltra ſoꝛtem in p̃mo ſecũdo vel tertio caſu: habet volitiõem qua vult quid ratione mutui recipere vltra ſoꝛteȝ: q̃ȝuis nihil mutuet actu. modo illđ ſufficit ad hoc vt dicat̃ pctm̃ vſure cõmiſiſſe ſicut is dicitur peccatuȝ adulterij cõmiſiſſe qui vellet coire cum vxoꝛe ꝓximi vel coitum feciſſe cum ea.

Queſtio. XXX.

Vtrũ mutuatoꝛi

liceat tempoꝛe mutuationis vel poſt exigere a mutuatario vltra ſoꝛtem aliquid pro ſuo intereſſe damni emergentis ⁊ etiam lucri ceſſantis atq̃ȝ exactuȝ recipere: citra hoc ꝙ mutuatio reddatur vſuraria. Solutio queſtionis ſtat in quattuoꝛ ſuppoſitionibus: octo cõcluſionibus: tribus argumentis: ac vnius documenti ſalutaris aſſignatione in fine queſtiõis. Et quia in cõplurí

bus locis ſequentiū queſtionū huius operis fient remiſſiones ad reſolutionē pſentis queſtionis:pſertim quo ad pmā ⁊ quartā concluſiones:qm̄ innūerabiles caſus pendent ex illis,ideo diligenter ⁊ caute cōſiderent conditiones ⁊ circūſtantie quibus cōcluſiones huius queſtionis veſtient:quaſ ſemel ⁊ vno in loco expſſiſſe ꝓ omnib; locis ſufficiat.

Prima ſuppoſitio

Queſtio querit q̄nqȝ.Primū an exactio de qua ſonat titulus queſtionis ſit licita ſi fiat tempore mutuationis.Secūdū ſi ſit licita facta poſt mutuationem.Tertium dato q ſit licita an in vtraqȝ ſpecie ipſius intereſſe ſit licita.ſcȝ tam damni emergentis q̄ȝ lucri ceſſantis.Quartum an exactum liceat ſibi recipere.Quintū dato q in aliq̄ illorū caſuum vtraqȝ acceptio atqȝ exactio eēt illicita an ꝑ hmōi exactionem vel receptionē mutuatio facta reddat vſuraria vel nō.

Secūda ſuppoſitio

Si exactio fiat tempe mutuationis:eſt exactio pactionalis:quia ſi mutuator exigat tempe mutuationis vult dicere.mutuo tibi:ea tamen conditione q des mihi tantū vltra ſortem:al's nō mutuaturus:alius autem recipiendo conſentit vere vel interptatiue in illam conditiōem.igitur paciſcitur. Sed exactio poſt mutuationem facta nō eſt neceſſario pactionalis.Nam ſi mutuatarius exactionat tempe ſolutionis ſortis vel poſt:nō oportet ibi eſſe pactum.poſſet tamen eſſe pactionalis ſi illa exactio fieret ante ſolutionem ſortis ꝓ quāto ſcȝ mutuator nollet differre vlteriorem ſolutionē mutuatario niſi dato ſibi aliquo vltra ſortem ⁊ ſic ibi exactio pactionalis fieret:ſed tamē interueniret noua mutuatio:quia dilatio ſolutionis ſortis implicite eſt noua mutuatio:quia perinde eſt ac ſi mutuator reciperet ſortē ⁊ eā de nouo mutuaret mutuatario.

Tertia ſuppoſitio

Intereſſe eſt perdere aliquod bonū tēpale iam habitū vel nō aſſequi bonū temporale obtinibile.Et dicitur intereſſe:quia is q̄ bonū tempale iam habituȝ perdit:vere dicit mea intereſt id perdere.Nam illud perdere ſpectat ad ipm ſeu eum contingit vel tangit.ſimiliter is qui bonū temporale qd veriſimiliter obtinuiſſe potuiſſet non aſſequit:vere dicit mea intereſt nō aſſequi illd quia illa nō aſſecutio eum contingit.Et ſicut deſcriptio habet duas clauſulas,ſic eſt duplex intereſſe.Primū em̄ ſcȝ perdere bonū tempore quod vere habetur:dicit intereſſe damni emergentis:⁊ eſt conſtructio intranſitiua:ita q eſt intereſſe quod eſt ipſuȝ damnū emergens.Nam tale intereſſe eſt perditio boni qd iam habet.Scdm autē dicit intereſſe lucri ceſſantis etiam per conſtructiōem intrāſitiuā:quia ſenſus ē ſm intereſſe eſt ceſſatio lucri ſeu nō aſſecutio lucri.De pmo intereſſe poteſt exemplificari duobus exemplis in caſu vbi mutuantis intereſt ꝑ intereſſe pmū.Si tibi mutuo hoc tempe centū:⁊ tamen eiſdem centum indigeo hoc eodeȝ tempe ad ſoluendū creditorem meū quē hic eodem die ſoluere teneor in tot:⁊ quia mutuando tibi illa centū reddo me impotentē ad ſolutionem mei creditoris,ideo quatenus ſoluam creditorem meū,cogor mutuo accipere alia centuȝ ab aliquo alio:⁊ quia neminē inuenio volentem mihi mutuare gratis:ſed tm̄ ſub vſuris ideo cogor ab vſurario recipe centum mutuo ſub vſuris dando eidem q̄nqȝ.Iā me perdere q̄nqȝ eſt intereſſe damni emergentis:⁊ illud incurro occaſione mutuationis qua tibi mutuaui.quia ſi nō mutuaſſem tibi ſed mihi retinuiſſem:ſatiſfeciſſe potuiſſē creditori meo ſine hoc q mutuū ab vſurario recepiſſem.⁊ hoc exemplū eodem mō applicari poſſet ſi aſtrinxiſſem me meo creditori illo tempe ſub pena.v.florenoꝝ ſatiſfacere.Secūdum exemplū.Si mutuo tibi centū vt in pmo exemplo vſqȝ ibi:⁊ q̄a illa centum mutuādo tibi reddo me impotentē ad ſoluendū creditorem meū.ideo vt acquiram alia centum quibus ſoluere poſſem creditorem meum:vendo res meas viliori precio q̄ȝ al's ex eis habuiſſem:puta quia licet etiaȝ nunc ſint digni maiori precio:tamen non inuenio emptorē volentem dare iuſtum precium vel etiam,qꝛ diſpoſueram res illas que hoc tpe ſunt vilis precij conſeruare ad tempus quo eſſent carioris

precij. Jam inquã partem precij quã iam virtualiter habebam habendo mercem ꝑdo, ⁊ ſic bonũ habitum perdo: qđ perdere eſt intereſſe damni emergentis. Prima tamen pars huiꝰ ſecundi exempli eſt melior. De ſecundo intereſſe poteſt exemplificari etiam duobus exemplis. Primũ ſi habendo centum intendebam ire ad nundinas ⁊ emere merces vendendas ad aſſequendum lucrũ de eis: vtputa veriſimiliter aſſecutus fuiſſem q̃nq; vel quattuor. tu vero indigens illis: petis vt ea tibi mutuẽ: quo facto ego impedior ab aſſecutiõe illius lucri, hec non aſſecutio eſt intereſſe lucri ceſſantis. Secũdum ſi habendo centum intendebaꝫ emere domũ de qua empta intẽdebam lucrũ aſſequi ſcꝫ aliquot flor. leuãdo noĩe locagij. tu vero indigens illis petꝭ vt ea tibi mutuẽ ꝑ hoc anno: quo facto impedior ab aſſecutione illius lucri.

Quarta ſuppoſitio

Mutuantem cõtingit dupliciter pati intereſſe damni emergentis. Primo ꝯtingit eum pati illud intereſſe ante morã mutuatarij, ſic ꝙ illud patit̃ ex mutuatione, etiam ſi mutuatarius ſoluat ſortem in termino ſibi ꝓfixo a mutuante. ⁊ illud dicit̃ intereſſe emergens ante morã debitoris, id eſt emergens anteq̃ꝫ veniat terminus ſolutiõis ſortis ſeu anteq̃ꝫ mutuatarius ſit negligẽs in ſoluendo ſortem ⁊ de illo ſunt formata exempla poſita in ꝑcedenti ſuppoſitiõe. Secũdo modo contingit eum illud pati nõ ex mutuatione: ſed tñ illud ſibi cõtingit poſt terminũ ſolutionis ex dilatione ſolutionis ⁊ dicitur intereſſe poſt moram vel ex mora debitoris. Exemplũ. ſi tibi mutuando centum reſtituenda mihi ad feſtum Johis: eo ꝙ interim bene poſſum illis carere: ſed adueniente feſto indigeo eis: ⁊ cum nõ habeam ea in termino prefixo cogor ſub vſuris accipere vel vendere res meas viliori precio: vt ꝑius dictuꝫ eſt: tunc perdere illa que cogor vſurarum noĩe vſurario dare vel ꝑdere partem precij de rebꝫ meis quas venditioni exponere cogor dicit̃ intereſſe poſt moram debitoris.

Prima concluſio

Quãuis de rigore ſcolaſtico loquẽdo: ⁊ ſeruatis ſeptem ꝯditionibꝫ licitum ſit mutuanti tempꝫe mutuatõis exigere a mutuatario vltra ſortẽ aliquid ꝑ ſuo intereſſe dãni emergentis ante moraꝫ mutuatarij. tñ que cũq̃ꝫ harũ conditionũ defecerit: mutuatio reddit̃ illicita. ⁊ ſi deniq̃ꝫ aliq̃s ꝯtẽdat oẽs obſeruare: habeat ille cui talis caſus ꝓponitur oculum ad documentũ qđ in fine huiꝰ q̃õis annectit̃. Pria ꝑs ꝯcl'onis declarat̃ Prima cõditio eſt ꝙ a parte rei ſic ſit ſicut ꝓtendit ſcꝫ ꝙ ex mutuatiõe emergat ſibi dãnũ. Nam ſi nõ ſic eſſet ſed ſimularet ſic eſſe tunc illud quod reciperet vltra ſortem eſſꝫ vſura dicenduꝫ ⁊ nõ intereſſe damni emergentis. ⁊ eius exactionem noĩaſſet ꝓ intereſſe in fraudeꝫ vſuraꝝ. id eſt vt palliaret exactionẽ vſurariam. Secũda conditio ẽ ꝙ exactum nõ excedat illud bonũ cuius perditio dicit̃ intereſſe: ita ꝙ ſi perdit vnũ florenũ occaſione mutuationis nõ debet exigere aliquid vltra vnũ florenũ: ſaltem noĩe intereſſe damni emergentis. Tertia conditio ꝙ mutuans ſi reſpicere debuiſſet tꝑale cõmodũ maluiſſet ſibi ſortem retinuiſſe, et ſic vitaſſe damnũ emergens q̃ꝫ mutuare, et ſic recipere quid vltra ſortem: ⁊ hec ſequit̃ ex predicta. Nam da oppoſitum huius tertie ꝯditionis: tunc ſignum eſt ꝙ aliqđ temporale cõmodũ ſe ſperabat aſſecuturꝫ vltra reſtaurationem damni perpeſſi. ⁊ ſic intendebat vſuram aſſequi. Et dixi ſi reſpicere debuiſſet temporale cõmodũ, nam ꝙ de facto magis vult mutuare ⁊ recipere damni emergentis refuſionem venire debet: quia motus pietatis ad ſuccurrendum ꝓximo eum inducit ad illud. in qua tamen pietate vult ſe conſeruare indemnẽ. Quarta ꝙ mutuator preciſe occaſione mutuationis damnũ incurrat. id eſt nõ ratione alicuius alterius: puta ꝓprie negligentie vel incurie vel malicie. Quinta ꝙ mutuatio fuerit conſilij tñ ⁊ nõ precepti. Sexta ꝙ exactio nõ infamet actorem ſuum: nec aliquẽ ſcandaliſet: nec aliquis concurrẽte infirmitate inde veriſimiliter ſit ſcandalizandus ꝓpter coniecturas inducentes preſumptionẽ de qua dictũ eſt in q̃ſtione ꝑcedenti: ꝯcluſione tertia. Septima ꝙ exactio quã tpe mutuationis facit nõ ſit ad h̃ ꝙ mutuatarius teneat̃

refundere intereſſe iam ilico ſe in ipſa mu-
tatione cum mutuator nõdum ſcilicet in
ipſa mutuatione patiatur actu intereſſe q̄d
nis poſtea paſſurus ſit ante moram mutu
atarij. Nam mutuatarius non tenetur mu
tuatori ſoluere intereſſe ꝓ tempore ꝓ quo
nondũ eſt intereſſe poſitum ineſſe vel in
effectu. vnde tm̄modo licet mutuanti exi-
gere a mutuatario vt mutuator ei ſoluat in
tereſſe tunc temporis quando illud patie̾
licet ante moram patietur illud. Probatur
hec concluſio dupliciter. Primo ſic: dans
efficacem occaſionem damni ꝓximo qd̓ ꝓ
ximus ſubire nõ teneret̃ ꝓ eo: ⁊ qd̓ ꝓximus
etiam nõ vult remittere ei qui illius occaſi
onem preſtitit tene̾ eũ releuare ab illo dã-
no. ſed ſi quis petit a mutuatore vt ſibi mu
tuet in caſu in quo mutuare nõ eſt preceptũ
⁊ mutuans cogitur occaſione mutuatiõis
etiam ante moram mutuatarij perdere bo
nũ aliquod: iam petens ⁊ recipiẽs mutuũ
dat mutuanti efficacem occaſionem dam-
ni: igitur mutuatarius tene̾ releuare mutu
atorem ab illo damno: ⁊ ſibi dare tantũdẽ
quãtum alius fuit coactus perdere ſi dam
nũ paſſus nõ vult ſibi id remittere. Mo-
do licitum eſt mutuanti exigere a mutuata
rio id quod ille obligatur ſibi dare vel ſta-
tim incurſurus eſt obligationem id ei dan
di: ⁊ nõ ſolum exigere: ſed etiam paciſci ſe-
cum ꝙ velit ſibi dare illud ad qd̓ ſibi dan-
dum incurrit obligationem iam vel paulo
poſt. Modo in actu mutuationis vel pau
lo poſt quãdo ſibi actu emergit damnũ in
currit mutuatarius obligationẽ releuandi
mutuatorem de damno qd̓ incurrit ex mu
tuatione. igitur concluſio vera. Secundo
probatur. quia in. c. peruenit. extra de fide
iuſſoribus eſt caſus ꝙ quidam clerici noĩ-
bus. L. ⁊. F. receperũt quãdam quantita-
tem pecunie mutuo a quibuſdam mercato
ribus Bononienſibus. quidam clericus
noĩe. R. fideiuſſit ꝓ predictis clericis apd̓
mercatores: ⁊ vnus eoꝝ per fidem ſuam al
ter per iuramentũ promiſſit ad terminũ cõ-
ſtitutum ſoluere pecuniam: ſed illis pecu-
niam non ſoluentibus dictus. R. clericus
ſatiſfecit creditoribus de eadem. Vñ con-
queſtus dño pape ſcribit papa cuidaꝫ epi
ſcopo ⁊ cuidã archidiacono ne dictus. R.
diſpendium patiat̃: vnde videtur premiũ
obtinere: ⁊ mandat Bononienſi epiſcopo
vt inſpiciat inſtrumenta ſuper debitis iſtis
que ſunt apud creditores ⁊ eoꝝ trãſcripta
ſub ſigillo ſuo ſignata mittat iudicib' iſtis
mandans eiſdeꝫ quatenus ſi per confeſſio
nem clericoꝝ predictoꝝ vel alr̃ eis conſti-
terit rem taliter ſe habere: moneant illos ⁊
compellant vt predicto. R. pecuniã quam
pro eis ſoluant reſtituant ⁊ ipſum conſer-
uent indemnẽ: ſic ꝙ damnũ quod ex ſolu-
tione pertulit ei reſarciant. alioq̄n de reddi
tibus eoꝝ debita ipa perſolui faciant: ⁊ dã
na illa reſarciri aut redditus illos ſibi aſſi
gnent tamdiu detinẽdos donec de ipſis ſa
tiſfactũ fuerit. Hec ibi. Modo fideiuſſor
ſcꝫ. R. in hoc ipſo ꝙ ſoluit ꝓ debitoribus
cenſetur mutuaſſe eiſdem ꝓcium ſolutiõis
dilate. ergo ſi poteſt exigere refuſionem dã
ni perpeſſi ex ſolutione: poteſt etiam exige-
re refuſionem damni perpeſſi ex mutuatio
ne: quia ideꝫ actus qui eſt ſolutio reſpectu
creditoꝝ eſt mutuatio reſpectu debitorum
Dictum eſt aũt notanter ſeruatis ſeptem
conditionibus. Ratio eñ ꝑme conditiõis
eſt habita vbi ſupra. Ratio vero ſecũde cõ
ditionis eſt: quia da oppoſitum iam nõ ſub
erit ratio exigendi: quia ratio exigendi eſt
refuſio dãni illati. modo nõ intulit ſibi dã-
nũ niſi in tanto bono quantũ perdidit. igi
tur illo refuſo: non erit damnũ paſſo licitũ
exigere aliquid vltra: ſaltem noĩe intereſſe
damni emergentis. quod notãter dico: qꝛ
ſi mutuans occaſione mutuationis nõ tm̄
incurrit damnũ emergens: ſed etiam ceſſa-
tionem lucri: poſſet a mutuatario aliquid
exigere vltra damnũ emergens: ⁊ hoc pro
intereſſe lucri ceſſantis: vt patebit in ſequẽ
tibus. Ratio tertie conditionis patuit ſuꝑ
ex ſecũda. Ratio quarte eſt: quia da oppoſi
tum illius quarte conditionis: non licebit
mutuatori exigere refuſionem illius dam-
ni a mutuatario: quia illud mutuatarius
nõ ſibi intulit. Exemplum. Si mutuator
occaſione mutuatiõis cogitur vendere res
ſuas ⁊ poſſet ex eis leuare tantũ preciũ q̄ñ
valerent. ⁊ etiam quantũ ipſe met ſperabat
ſe leuaturum ſi eas reſeruaſſet vſq; ad tem
pus deſtinatum per ipſum. ⁊ tamen ſua ꝓ-
pria negligentia vel incuria venderet vili-
ori precio. vel etiam ſi id faceret ex malicia
ſcꝫ quatenus mutuatarius (quẽ forte odit)

damnificaret̃ in hoc ꝙ cogeret̃ ſibi tale intereſſe reſarcire: iam non licebit mutuatori exigere tale intereſſe: quia illud non eſt occaſionatum ex mutuatione: ſed ex propria negligẽtia vel malicia mutuatoris. igit̃ nõ tenet̃ mutuatarius eũ in illo releuare: ſʒ ſibiipſi imputet. Idẽ etiã iudicãũ eſt ſi mutuator accepiſſet ſub vſuris cũ inueniſſe potuiſſet gratuitũ mutuũ. vnde etiaʒ cũ cogit̃ ſub vſuris accipe mutuũ debet hoc ad cautelam ꝑus intimare mutuatario ſuo: qꝛ forte idem ſi ſciret hoc grauamen futurũ: inueniret viã qua ſuũ mutuatorẽ ⁊ ꝑ ꝯñs ſe liberaret ab illo grauamine. Ratio q̃nte cõditiõis eſt. quia dato oppoſito nõ licebit ſibi (ſaltem vniuerſal̃r vel indiſtincte) exigere quid vltra ſortem. Nam ſi mutuatarius eſt in tali neceſſitate conſtitutus: ⁊ mutuator in tali abundantia: alie q̃ʒ circũſtantie ꝯcurrunt q̃ inducunt mutuatori neceſſitatẽ ꝓceptiuã ad mutuandũ: debet mutuare ⁊ nihilominus ipm intereſſe met ſupportare: nec velle releuationẽ eiuſdem intereſſe a mutuatario habere. Probat̃. qꝛ maius eſt donare q̃ʒ mutuare. Modo in caſu in quo donatio eſt ꝓcepta (ſicut in caſu in quo elemoſynã dare eſt ꝓceptũ) tenet̃ quis donare etiaʒ ſi ex illa donatione ꝑdat aliquod bonũ iam habitũ: etiã vltra rem donatã: ⁊ etiam ſi ex illa donatione ceſſet ſibi lucrũ qḋ acquiſiuiſſe potuiſſet ſi rẽ donatã retinuiſſet ita ꝙ tenet̃ tũc ei donare: ⁊ nõ licebit ei obligare donatariũ ad reſarciẽdũ ſibi damnũ emergens vel lucrũ ſibi ceſſans ex illa donatione: imo debet donatariũ dimittere liberũ: vt nec teneat̃ ei rem donatã reſtituere: nec etiam reſarcire damnũ quod emerſit vl̃ lucꝝ qḋ ceſſauit. igitur a maiori: ſi eſt caſus in quo q̃s mutuare tenet̃: debebit ei mutuare: nõ obſtante ꝙ ex illa mutuatione perdet bonũ aliqḋ. debebit ei in quã mutuare ⁊ nõ licebit ei obligare mutuatariũ ad reſarciendum ſibi damnum quod inde ſibi emergit vl̃ lucrũ qḋ inde ſibi ceſſat. Unde ꝯtentus debet eſſe: vt ſibi ſors reſtituat̃: renũciando refuſioni intereſſe ſicut in caſu in quo donatio eſt ꝓcepti renũciare: debet tã reſtitutioni donati q̃ʒ intereſſe perpeſſi. Dictũ eſt tñ notanter in rõne huius q̃nte ꝯditionis: ſaltem vniuerſaliter. Unde notandũ eſt circa illam q̃ntã ꝯditionẽ ꝙ ſunt gradus in neceſſitatibꝫ hoc mõ ꝙ aliq̃ñ adeo magna eſt neceſſitas in pauꝑe ꝙ illa inducit obligationẽ in diuite ad donandũ: ⁊ ita ad renũciandũ rei donate tam ꝓ tpe q̃ʒ pro ꝑpetuo: ⁊ cũ hoc refuſioni ipſius intereſſe qḋ incurrit ex carentia rei donate toto tpe quo illa carere debet. Aliqua vero eſt minor neceſſitas ſcʒ que nõ ſufficit illam inducere. inducit tñ obligationẽ in diuite ad mutuandũ pauperi. ⁊ ita ad renũciandum ſorti mutuate ꝓ tpe. Item etiam ꝯſequẽter in hac ſecunda neceſſitate poſſunt reperiri gradus: ita ꝙ poterit aliqua eſſe neceſſitas tanta ex ꝑte mutuatarij ⁊ abundantia mutuantis: ⁊ etiã tam paruũ intereſſe ꝙ mutuans renũciando ſorti mutuate ꝓ tpe: tenebit̃ renũciare toti intereſſe qḋ orit̃ ex illa mutuatione ꝓ tpe carentie. Aliquãdo ſo poterit eſſe remiſſior ſeu minor neceſſitas in mutuatario ⁊ remiſſior abundantia in mutuante ⁊ tam graue intereſſe oriens mutuanti ꝙ q̃uis talis neceſſitas ⁊ abundantia facient mutuationẽ eſſe ꝓceptam: nõ tñ erit mutuans obligatus ad renũciandum toti intereſſe: ſed tñmodo parti vl̃ etiã nõ vlli ꝑti: imo qḋ poterit velle hr̃e totum intereſſe. hoc inquã aſſumptũ ſatis patet põderando gradus neceſſitatum quarũ vna quanto eſt maior: tanto maiorẽ obligationem inducit: ⁊ altera minor minorẽ inducit. Si quis aũt querat quãdo eſt talis vl̃ talis gradus neceſſitatis nõ poteſt de hoc dari certa regula: ſed hoc vnctio docebit. Quando vero mutuare ſit ꝓcepti habitũ eſt ſupra. q. xix. Ratio ſexte conditionis ẽ quia ceſſandum eſt ab exactione ſcandaloſa ſiue illa ſit ſcandaloſa actiue ſiue paſſiue ob infirmitatẽ ipſiꝰ ſcandalizati. etiã ſi illa al's ceſſante ſcãdalo eſſʒ in ſe licita. Qñ aũt tal̃ exactio ſit ſcandaloſa. dic illo mõ vt dictum eſt in ꝓcedenti queſtione. ceſſandum eſt etiam ab exactione que eſt ſuꝑpſius infamatiua. quia talem faciendo agit contra charitatem ſuipſius ⁊ in proprij honoris ꝓiudicium. Et gratia exempli. ſi is qui notorius vſurariꝰ huculq; fuit mutuet mihi in caſu quo eſt cõſilij ⁊ ex illo mutuare patitur damnũ emergens: q̃uis a parte rei liceret ſibi a me exigere aliquid vltra ſortem in refuſionem illius intereſſe. hij tamen qui videbunt talem in mutuatione exigere

quid vltra ſortem niſi ſint prius informati informatione ſedante ſcandalum: cogitabunt q̄ vſurarius illud exactum vltra ſortem exigat ratione mutuationis: ſicut alias vſurarius conſueuerat: ⁊ nō ratione alicuius intereſſe perpeſſi. ⁊ p̄ſertim ſi latet eos q̄ mutuator incurrit damnū ex mutuatione. opꝰ igitur erit ſibi illam exactionem taliter facere q̄ nec ipſe inde infametur: nec aliquis inde ſcandalizetur. alioqn ceſſanduꝫ eſt ab illa exactione vel abſolute mutuandū vel omnino dimittenda eſſet talis mutuatio cū ſit conſiliū q̄ potius dimittendū eſt ſi ſcandalizetur quis infirmus q̄ꝫ agēdum: ſequē te tali ſcandalo.

Secūda concluſio

Sicut p̄ma concluſio eſt vera de intereſſe ante moram mutuatarij: ſic eſt vera de intereſſe damni emergentis accidente ex mora mutuatarij. Probat᷑. quia eadem ratio ē vtrobiq;. igitur eadeꝫ iuris diſpoſitio. Antecedens p̄batur. Nam ratio cur in caſu p̄me concluſionis poteſt exigere aliquid p̄ ſuo intereſſe fuit. quia mutuatarius dederat mutuanti efficacem cauſam damni inducendo eū ad mutuandū ſibi. ⁊ per conſequēs tenebat᷑ mutuanti refundere illud damnū. ⁊ ita licite poterat mutuans illam refuſionem exigere vlta ſortem. Modo ſi mutuator icurrit damnū ex mora mutuatarij qua mutuatarius negligit in termino p̄fixo ſoluere mutuatorem: iam mutuatarius dat mutuanti etiam efficacem cauſam damni p̄ ſuaꝫ morā. Secūdo p̄bat᷑. quia in ca. ſi. peruenit. extra de fideiuſſoribꝰ (vt allegatū eſt in ſecūda p̄batione p̄me concluſionis) licite poterat fideiuſſor (qui ⁊ ipſe etiam cenſebat᷑ mutuator) refuſionē damni p̄peſſi ex ſolutione (que fuit etiam quedam mutuatio) exigere a mutuatarijs qui erant in mora reſpectu creditoꝝ. ergo eadem ratione ſi creditores fuiſſent perpeſſi damnū ex mora debitoꝝ: etiam ipſi potuiſſent illius damni refuſionem exegiſſe. tenet ꝯña quia eſt eadem ratio vtrobiq;. Nam ⁊ creditores mutuauerant debitoribꝰ ſicut ⁊ fideiuſſor eiſdem debitoribꝰ mutuauerat. et tunc vltra. ergo ſignum eſt q̄ teneban᷑ ſibi ad refuſionē illius damni. ⁊ ſi ſic. ergo ante poterant exigere ab eis: vt ſi tale damnū euꝫ incurrere ꝯtingeret ſatiſfacerent ſibi de illo vltra ſortē. Tertio. quia quādo mutuatarius eſt in mora: puta quia detinet ſortem vltra terminū p̄fixum: nō tamē inuito ipſo mutuatore. perinde eſt ac ſi de nouo recepiſſet mutuo eā a mutuatore. ⁊ p̄ ꝯſequēs ſi ex illa detentione vltra terminū accidat aliquod damnū mutuanti illō cenſebitur damnū emergens ex mutuatione q̄uis nō p̄ma tamē ſecūda iam de nouo poſt terminū facta. igit᷑ vigore p̄me concluſionis poterit mutuator illius damni refuſionem exigere. Quarto. quia quando mutuatarius eſt in mora: puta quia detinet ſortem vltra terminū ſibi p̄fixum ſi illa detentio ē contra voluntatē mutuantis: eo q̄ ſimpliciter vellet ſortem rehabere. iam mutuatarius cōmittit furtum: quia contrectat rem alienam inuito dn̄o. non eſt enim illa ſors amplius ſua ex quo expirauit ratio mutui que nō debebat durare niſi vſq; ad terminū prefixum. Modo fur tenet᷑ dn̄o rei nō tm̄ reſtituere rem furtiuā: ſed etiaꝫ intereſſe qđ emerſit dn̄o ex carentia ſue rei. Sꝫ hec ratio non valet. quia diceret᷑ q̄ ſors eſt mutuatarij etiam poſt terminū: licꝫ illa vel alia ſit debita mutuatori.

Tertia concluſio.

Sicut p̄ma ⁊ ſecūda de vtroq; intereſſe dāni emergentis ſcꝫ ante morā ⁊ poſt moraꝫ ſunt vere quo ad exactionem que fieret in mutuatione: ſic eedem ſunt vere de exactione que fieret poſt mutuationē. Probatur dupliciter. Primo a minori affirmatiue. minus eñ videret᷑ q̄ in mutuatione liceret exactionē ipſam facere: eo q̄ ſtabat q̄ nōduꝫ actu qñ ſcꝫ mutuabat incurreret damnū q̄ꝫuis ſtatim poſt mutuationē ⁊ ante moram vel ſtatim poſt morā eſſet incurſurus. ſed poſt mutuatiōꝫ ſtat q̄ iā actu incurrit ipſm damnū. igit᷑. Secūdo p̄bat᷑. quia p̄bationes p̄dictaꝝ ꝯcluſionū p̄bant: non minus de exactiōe facta in mutuatione q̄ꝫ de facta poſt mutuationē: imo magis ſunt de ſcđa q̄ꝫ de p̄ma: vt patꝫ inſpiciendo ſcđam p̄bationē p̄me ꝯcl'onis ⁊ ſcđam ſcđe. igit᷑.

Quarta concluſio

Quāuis de rigore ſcolaſtico loquendo: et ſeruatis octo conditionibus licitum eſſet

mutuanti tēpe mutuationis exigere a mutuatario vltra sortē aliquid ꝓ suo interesse lucri cessantis: si illud cesset ei ante morā mutuatarij: tamen quecūq; harū defecerit reddet illicitum. Et si denique aliquis cōtendat oīa obseruare: habeat ille cui talis casus ꝓponit oculū ad documentū qḋ in fine huius questionis annectit. Prima ps conclusionis declarat. Conditiones eñ octo sunt ille: scꝫ septem prime eedem que posite sunt de interesse damni emergentis in casu pme cōclusionis: dūtaxat variando terminos. scꝫ vbi in pma ꝯclusione fit mētio de ꝑditione boni habiti: hic in hac ꝯclusione fieri debꝫ mentio de cessatione lucri obtinibilis. Octaua autē est ꝙ mutuator exigendo refusionem lucri cessantis: pmo debet defalcare expensas quas posuisset: donec illud lucrū fuisset adeptus. Secūdo etiā defalcare debet illud quo ꝓpter dubiū illḋ lucrū: licꝫ verisimiliter fuissꝫ futuꝝ magnū minus valuit nōdum obtentū ꝙ valet res actu obtenta: vtputa verisimiliter obtinuisset vltra oēs expensas q̄nq; floꝛ. attamen (cum verisimilitudo nō sit certitudo) illi q̄nq; non sunt ita validi sicut quattuoꝛ certi vel pauciores ſm rei exigentiam. Illis igiť seruatis ꝓbatur ꝯclusio. Primo sic. Dans efficacem causam impeditiuā assecutionis lucri virtualiter cōtenti in rebus impediti tenetur (quantū est de se) impedito resarcire lucrum nō assecutum: sic ꝙ nisi impeditus sibi a pncipio scꝫ anteq̄ prestet sibi impedimentū vel post prestitum impedimentū remittat: tenebiť illud ei resartire si impeditꝰ nō tenebať subire illam causam efficacem impedimenti. Modo mutuatarius est huiusmodi si assunt ꝯditiões iā posite. igiť tenetur impedito resarcire illud lucrū quātū est de se. sic ꝙ nisi ⁊c. vt in maiore. Tunc vltra. Illud autē q̄ resarcire debebit erit aliquid vltra sortem mutuatam. ergo tenetur mutuatori quid vltra sortem dare. ⁊ si tenetur tale quid. igitur alius poterit illud exigere. Maioꝛ autē huius rationis ꝓbatur dupliciter. Primo sic. quia ex quo lucrū cōtineť in rebus impediti est iam aliqualiter suū. igiť si eū ab illo consequendo impedit iam nō solum impedit eū ab obtinendo sꝫ etiam tollit sibi quasi iam habitū. Modo in pma conclusione ꝓbatum est illum teneri ad refusionem qui dat occasionem efficacem primo perdendi bonū iam habitū.

Secūdo ꝓbatur eadem maioꝛ. quia dato opposituū maioris sequerenť tria incōueniētia. Primū. quia nō esset compellēdus saltem in foro conscientie ad restitutionem vł satisfactiōem aliquā ille qui primo suo nō consenciente: nec obligato ꝯsentire: arborē eiusdem natam fructificare aliquo impedimento impediret: vt ꝑ hoc anno nō ferret fructum. Nam ille nō aliud facit q̄ ꝙ dat efficacem causam impeditiuam assecutionis lucri vł fructus contenti virtualiter in arbore primi. Scōm ꝙ detinēs mercatorem ne ꝓcedat ad nūdinas includendo eū in carcerem in casu in quo includens non habet ius id agendi: nec mercatoꝛ consentire teneť in illam inclusionem: non teneret mercatori ad refusionem illius lucri quod verisimiliter obtinuisse potuisset illa vice.

Terciū. ꝙ detinens artificem mechanicū vel eum ledens quo artificium suū exequi nō possit. vbi tamen talis nō habet ius id faciendi: nec alius id subire teneť: non esset compellendus ad refusionem artifici. hec autē sunt incōuenientia ⁊ falsa: vt de se ptꝫ igitur maioꝛ vera. Minoꝛ autē ꝓbatur. Nam existentibus predictis conditionibꝰ in pecunia vel alia re mutuabili atq; in industria mutuatoris continebať virtualiter aliquod lucrū: quod ex illis suis scꝫ re mutuabili ⁊ industria acquisisse potuisset. Nā inducendo eum ad mutuandū facit ꝙ sua īdustria ⁊ res mutuata que attulissent sibi fructum eum nō afferunt. detinet etiā mercatorē ne ꝓcedat ad nundinas in casu quo nō teneť ꝯsentire in detentionē. Secūdo ꝓbatur ꝯclusio sic. qꝛ si nō esset vera: nec ratio iam ad eam adducta valida: maxie ꝓpter sequētes cauillationes ⁊ euasiones. sꝫ hoc nō. igitur. Maioꝛ ꝓbať ponēdo duas euasiones seu cauillationes. Prima est. qꝛ diceret aduersarius ꝙ maioꝛ est vera quādo tale lucrū est ex re que est nata fructificare sicut exemplificatū est in illatione pmi incōuenientis de arbore. Modo res mutuabilis cuiusmodi est pecunia nō est res nata fructificare. ⁊ ꝑ ꝯsequens si quis mutuat ꝓ tanto impedit aliquē a consecutione lucri: ꝓ quāto ab eo recipit mutuo aliquā rem nō natam fructificare. ⁊ per ꝯsequens

in qua nõ fuit illud lucrũ contentũ ſed tantum in induſtria hoīs: nõ oportebit eũ illi ꝑ tali lucro ſatiſfacere. Cõtra hãc euaſionē arguit̃ triplr̃. Primo qꝛ tunc in primo incõuenienti loco arboris pono domũ que eſt res nõ plus ex ſe nata fructificare q̃ pecunia. Nec penſio annua ſeu lucrũ qḋ q̇s ex ea leuare poteſt ꝯtinet̃ plus virtualiter i ea q̃ lucrũ ꝯtineat̃ virtualr̃ i pecunia mercatoꝝ vt ꝓbabit̃. et tamē ſi quis dño nõ cõſentiente nec obligato ꝯſentire efficax impedimentũ pſtaret ne dñs dom⁹ annuã pēſionē haberet ex domo quã al's habuiſſet, puta aliqua magica illuſione eã reddendo horridã habitatiõi humane. Aſſumptum aũt ꝓbat̃ qꝛ ſi q̇s haberet domũ aliquã centum annis: niſi ꝑ ſtiã induſtriã ea vtat̃ exercendo induſtriã ſuã in illa vel locando eã alijs habitãtibꝫ in ea ad exercendũ ſibi induſtriã ſuã: domus illa nullũ lucrũ vel fructũ ſibi afferret. Scḋo ſic inſtat̃ cõtra euaſionē qꝛ in loco arboris accipio agrũ ꝓximi quē ſi quis impediret ne ꝑ hoc anno afferret fructũ: teneret̃ ad refuſionē fructuũ quos al's ꝑcepiſſet. ⁊ tamen etiã nõ eſt res ex ſe nata fructificare id eſt ſine opa humana. Nã ſi quis agrũ haberet. p. c. annos nõ afferret ſibi frumentũ niſi hũana induſtria excoleret̃ ⁊ ſeminaret̃. Et ſi dicas. ager partim ex ſe eſt natus fructificare qꝛ aliq̃ opa ei adhibita poſtea ſine hũana induſtria ex ſe fructificat. nõ aũt ſic pecunia qꝛ q̃ primũ humana induſtria ceſſat: ceſſat fruct⁹ vl' lucrũ ex pecunia. Et ſimilr̃ diceret̃ de vinea que etiã ex ſe fructificat etiã ſine opa humana licet nõ tantũ fructũ afferret de ſe quantũ quãdo opa hũana excolit̃: hoc nõ valet qꝛ ſignet̃ illa quãtitas fructuũ q̃ accedit ꝑ hoc ꝙ vltra efficaciã quã ex ſe habet fructificandi: adhibet̃ opa humana ⁊ ſit. A. ſeq̄retur ꝙ impediēs vineatorē vel agricolã ne A obtineat̃: nõ teneret̃ ad refuſionē illius lucri. eo ꝙ A nõ eſt fruct⁹ rei nate fructificare ex ſe vt ex ſe negat opam hũanã. ſed tñ illius fruc⁹ quē vinea de ſe ꝓtuliſſet. qḋ eſt falſum. qꝛ q̃uis nõ totũ fructũ quē vinea potuiſſet ꝓtuliſſe ꝑ opam humanã teneat̃ reſtituere: ſicut nec etiã totũ quē vinea ſine opa hoīs ꝓtuliſſet teneret̃ reſtituere: tñ tenet̃ aliquã recõpenſationē ꝑ vtroq̃ facere. ſicut tanget̃ in quinta ꝓbatiõe. de h̄

etiã patebit. q. lxxiiij. ⁊. lxxx. Tercio non valet qꝛ q̄ntũcũq̃ res mutuata nõ ſit nata fructificare: tñ induſtria hoīs eſt res nata fructificare. Mõ inducēs mercatorē in caſu hui⁹ ꝯcluſiõis ad mutuãdũ: impedit ei⁹ induſtriã ne pariat fructũ quē nata eſt ꝓducere qꝛ cũ illa induſtria nõ poſſit fructificare niſi mediãte pecunia quã ille mutuo recipit: ſequit̃ ꝙ impoſſibilitat ei⁹ induſtriã nõ min⁹ q̃ ſi q̇s peritũ artificē mechanicũ nõ quidē ligaret in carcerē: attamē ei tolleret inſtrumẽta artis ſue ad tēpus ſine quibꝫ ei⁹ induſtria vl' ars in actũ exigere nõ poſſet. Scḋa euaſio eſt ꝙ maior nõ eſt vera niſi q̄ñ impediēs facit impedito iniuriã ſic fit in tribꝫ incõuenientibꝫ illatis. Dicaũt nõ facit mutuatari⁹ iniuriã mutuãti inducendo eũ ad mutuãdũ inductiõe faciēte lucrũ mutuãtiſ ceſſare. qꝛ volēs mutuat. volẽti ãt nõ fit iniuria. hec euaſio nõ ſoluit argumẽtũ quin adhuc ſit ſile qꝛ etiã in illis tribꝫ incõuenientibꝫ illatis nõ faceret iniuriã q̇ ꝓximũ induceret ad ꝯſentiēdũ in leſionē arboris ſue. vel q̇ mercatorē vel artificē induceret vt ſe recludi mitteret ⁊ detineri in carcere ex qua detentõe ceſſaret lucrũ ei⁹. ⁊ tamē nihilomin⁹ mercator vl' artifex includēd⁹ licite exigeret ab incluſore refuſionē lucri ceſſantiſ adeo ꝙ licite poſſet denegare conſenſum in illã incluſionē ſi nõ vellet incluſor ei refundere lucrũ ceſſans. ⁊ ſi ꝯ voluntatē ei⁹ eũ icluderet nihilomin⁹ teneret̃ ei d̄ illo intereſſe ſatiſfacere. Sic h̄. nã q̃uis mutuatari⁹ inducat mercatorē ad mutuandũ ſibi ⁊ mercator ꝯſentiat ⁊ ita nõ faciat ei iniuriã: tñ nõ vult ꝯſentire ſine refuſiõe lucri ceſſantiſ nec tenet̃ ad illũ ꝯſenſum pſtandũ ⁊ ſic etiã nõ illicite exigeret refuſionē lucri ceſſantis. ⁊ ſi mutuatari⁹ ſecus ab eo illud mutuum habere vellet: vi extorquēdo: faceret ei iniuriã ⁊ teneret̃ ei nihilomin⁹ ſatiſfacere. Et ex excluſiõe haꝝ cauillationũ ſequit̃ ad ꝯcluſionē Tercia ratio. ſi quis a ruſtico peteret vt ei ꝑ ſui vtilitate vel neceſſitate concederet talia agere circa ortos: agros. vineas ⁊ hmõi ex quibꝫ impediretur ruſtic⁹ ab aſſecutiõe fructuũ quos al's veriſimiliter fuiſſet aſſecutus ⁊ ruſtic⁹ nõ teneretur ex p̄cepto dei ei talia ꝯcedere ſꝫ eſſet ſuperogatiõis: tũc licite poterit ruſtic⁹ inter ꝯcedēdũ ei talia: exigere etiã ſatiſfactio

nē ꝑ intēſſe lucri ceſſantꝫ. Siſr ſi q̄s pete-
ret ab artifice vt ſibi ſue artꝫ inſtrumēta ac-
cōmodaret ⁊ artifex nō teneret alˢ ex p̄ce-
pto dei ei ea accōmodare ſꝫ eēt ſuperogati-
onis: nūc poſſit illa accōmodādo petere vt
releuet ſibi intēſſe lucri ceſſantꝫ qḋ patit̄ ex
carētia ſuoꝝ inſtrumētoꝝ ſue artꝫ. Ergo ea-
dē rōne cū mercator i aliq̄ caſu dabili ñ te-
neat̄ ſub p̄cepto pecuniā ſuā mutuare pri-
mo: ⁊ tñ ꝓxim⁹ petit eā mutuo ex q̄ mutuo
mercator carere incipit q̄ſi inſtrumentꝫ ſue
artꝫ ⁊ etiā incipit ei⁹ ars ſcꝫ induſtria q̄ſi in
carcere detineri vł ſuſpēdi a ſua executione
actuali ⁊ etiā circa ſuas res. ſ. induſtriā ⁊ pe-
cuniā (q̄ ſiſr ſūpte ſr nāte fructificare) incipit
pati talia a mutuatario ex q̄bꝫ ipedit̄ ab aſ-
ſecutōe fructuū q̄ alˢ ꝑuenirēt ex rebꝫ illis
igit̄ ſi ei talia ꝯcedit de rebꝫ ſuis: poſſit īnt̄
ꝯcedēdū exigere vt ſibi ſatiſfaciat ꝑ illo fru-
ctu ceſſāte. Quarta rō ſi mutuans eſt ꝯſiḻ
tātū vt ſupponit ſexta ꝯditio: ſtat ꝙ mutua-
tor mediocris ſufficientie ab aliq̄ notabili
lucro ꝓbiſr ſibi ꝑuenibili ipediat̄ ꝓpt mu-
tuationē ⁊ tñ mutuatari⁹ mediocris idigē-
tie lucrū i duplo mai⁹ lucro ceſſāti mutua-
tori ex mutuo aſſeq̄t̄ ⁊ mutuator id ſciat vł
ſperet affuturꝫ mutuatario ex ſuo mutuo.
Sic igit̄ pietas inclinabit mutuatorē ad mu-
tuādū ꝓ̄xio vt ꝓxim⁹ aſſeq̄t̄ illō magnū lu-
crū: ſic ecōtra eq̄tas ſuadet vt idemnis ſer-
uet̄ mutuator. q̄ vt ꝓxim⁹ lucret̄: mutuat re-
nūciādo ꝓprio lucro qḋ ſibi ꝓbiſr affuturꝫ
fuiſſet. Nā da oppoſitū. ſ. ꝙ nō liceat mutu-
atori illā exactionē facere: nūc ex q̄ ſine pctō
poſſit dimittere oīno mutuatōnē: ipē dimit-
tet eā ⁊ ꝯſequet̄ ſuū lucrū integ̃ſr ⁊ ꝓxim⁹
toto lucro ſperato ꝑuabit̄ q̄ tñ alˢ aſſecu-
tus fuiſſet duplū lucrū. ⁊ lꝫ id ꝑ medietate
fuiſſet dare coact⁹ mutuatori ꝑ intēſſe ſuo:
tñ reliquā medietatē aſſecut⁹ fuiſſet q̄ tāta
fuiſſꝫ q̄ntū fuiſſꝫ lucrū mutuatorꝫ. h̄ aūt. ſ.
tātū vnū illoꝝ lucrari ⁊ alterꝫ oī lucro ꝑua-
ri nō eſt ita pietati ꝯſonū ſicʒ ſi ambo lucra-
rent̄. Ea aūt ad q̄ pietas iclinat ⁊ equitas
ſuadet nō ſr iniuſta. igit̄. Quīto ꝓbat̄ octo
autoritatibꝫ eoꝝ q̄ illā ꝯcluſionē videt̄ ſen-
ſiſſe. Prima eſt ſancti Thome q̄ in. ij. ij. q.
lxij. ar. iiij. q̄rit an aliquis debeat reſtituere
qḋ nō abſtulit: ⁊ arguit ꝙ ſic. Primo. q: ille
q̄ dānū alicui infert: tenet̄ dānū remouere
ſꝫ q̄ñq̄ aliq̄s dānificat aliquē vltra id qḋ
accepit: puta cū aliq̄s effodit ſemīa: dānifi-
cat eū q̄ ſemīauit: tota meſſe futura ⁊ ſic vi-
det̄ ꝙ teneat̄ ad ei⁹ reſtitutionē. ḡ aliq̄s te-
net̄ ad reſtitutionē ei⁹ qḋ nō abſtulit. Se-
cūdo ad idē ſic. Ille q̄ detinet pecuniā cre-
ditorꝫ vltra t̄minū ꝓ̄fixū: videt̄ eū dānifica-
re in toto illo qḋ lucrari ḋ pecunia poſſet:
qḋ tñ ipē nō aufert: ḡ videt̄ ꝙ aliq̄s teneat̄
reſtituere qḋ nō abſtulit. Et r̄ndēdo ad q̄-
ſtionē dic̄ ſic. q̄cūq̄ dānificat aliquē videt̄
ei auferre id i q̄ ipm̄ dānificat. dānū eīn̄ de-
ex eo ꝙ aliq̄s min⁹ hꝫ q̄ȝ dꝫ hr̄e. ſm̄ Phm̄
v. ethicoꝝ. ⁊ iō hō tenet̄ ad reſtitutionē ei⁹
i q̄ aliquē dānificauit. Sꝫ aliq̄s dānificat̄
dupl̄r. Vno mō q: aufert̄ ei id qḋ actu ha-
bebat: ⁊ tale dānū ſemꝑ eſt reſtituendū ſm̄
recōpēſationē eq̄lis. puta ſi aliq̄s dānificet
aliquē diruēs domū ei⁹ tenet̄ ad tātū quan-
tū valet dom⁹. Alio mō dānificat aliquis
aliquē ipediēdo ne adipiſcat̄ qḋ erat i via
habēdi. ⁊ tale dānū nō oꝑtet recōpēſare ex
eq̄. q: min⁹ eſt hr̄e aliq̄d i ꝓtute q̄ȝ hr̄e actu
q̄ aūt eſt i via adipiſcēdi aliq̄d: hꝫ illō ſolū
ſm̄ ꝓtutē vel potētiā. ⁊ iō ſi redderet̄ ei vt
haberet h̄ i actu: reſtitueret̄ ei qḋ eſt ablatū
nō ſimplū ſꝫ mltiplicatū. qḋ nō eſt ḋ neceſ-
ſitate reſtitutiōis. tenet̄ tñ aliquā recōpēſa-
tionē facere ſm̄ ꝯditionē ꝑſonaꝝ ⁊ negoci-
orū. ⁊ ꝑ h̄ ptꝫ r̄nſio ad ꝓ̄mū argumētū ⁊ ſe-
cūdū. nā ille q̄ ſemē ſparſit i agro nōdū ha-
bet meſſem i actu ſꝫ ſolū i ꝓtute. ⁊ ſiſr ter il-
le q̄ hꝫ pecuniā nōdū hꝫ lucrū i actu ſꝫ ſo-
lū i ꝓtute ⁊ vtrūq̄ pōt mltiplr̄ ipediri. hec
ille. Ex illis aūt ꝟbis tria habet̄. Primo
ꝙ illa regl̄a ſcꝫ dānificāſ. tenet̄ ad refuſiōeꝫ
dāni eſt ꝟa ſm̄ ſctm̄ Tho. tam de damno
emergēti q̄ȝ de lucro ceſſāte q̄uis nō tenea-
tur eq̄l̄r ad refuſionē i vtroq̄ caſu. Dō ex
illa regl̄a ſic itellecta ſeq̄t̄ ꝙ iducēs ad mu-
tuādū ſibi vbi mutuator iduct⁹ dānificat̄
dāno emergenti vł etiā lucro ceſſanti tenet̄
dānificato refuſionē facere ⁊ ꝑ ꝯſeq̄ns dā-
nificat⁹ pōt illud exigere q̄ñ ſubijt mutua-
tionē. h̄ aūt fuit q̄rta ꝯcluſio. igit̄. Scḋo
habet̄ ꝙ ad veritatē q̄rte ꝯcluſiōis req̄rit̄
octaua ꝯditio poſita. Tercio hr̄ ꝙ q̄uis ſe-
cūdū argumētū ex ſua forma tātū loq̄t̄ ḋ lu-
cro ceſſāte ex mora ḋbitorꝫ vł mutuatarij i
q̄ caſu vult ꝙ debeat refuſio fieri mutuato-
ri: tñ ſctūs Thomas nō min⁹ voluit eē mu-
tuatariū obligatū ad refuſionē lucri ceſſā-

tis in caſu vbi lucrū ceſſat ꝑciſe ex mutua-
tiōe añ morā mutuatarij vt ptꝫ inſpiciēdo
ꝓba ſolutiōis q̄ōnis. vbi indiſtīcte vult ꝙ
dānificās aliquē īpediēdo ne adipiſcat̄ qḋ
erat in via hn̄di: tenet̄ aliquā recōpēſatōez
facere. Scḋa auctoritas eſt Johā. de ger
ſona cācellarij pariſieſis ī tractatu de flori-
bus regularū ī materia de auaritia talē regu-
lā ponētꝫ. Oīs fere ɔtc⁹ vſurari⁹ ex genere
pōt ꝑ piā intētionē dātꝫ ⁊ recipiētꝫ trāſferri
a ſuo genere in op⁹ pietatꝫ. vt ſi cā ſuccurrē
di ꝑncipalr̄ indigēti ꝑ ꝑximi ex vna pte: ⁊ ꝓ
ſeruādi ſe indēnē ex altera: petat aliq̄s vltra
ſortē niſi infra tale tp̄s ſua ſors ei det̄: ſic ꝙ
mallet (teſte ɔſciētia ſua) ſortē apḋ ſe manē-
re nūc ſine illo ꝑcio q̄ꝫ tūc cū tali ꝑcio cādeꝫ
recipe ob dānū certū vl̄ ꝓbabile qḋ ex ſolu
tionis dilatione ſibi orit̄: hec ille. Nō ſibi
velle refundi lucꝝ ceſſās eſt velle ſe ꝓſuare
indēnē. igit̄ ɔditiōibꝫ ſupȳ tactis exiſtētibꝫ li
citū erit mutuāti aliq̄d petere vltra ſortē ꝓ
intereſſe lucri ceſſantꝫ ex mora mutuatarij et
ſic eadē rōe idē licebit ſibi illud intereſſe ſibi
iminet ſtati ex ipa mutuatiōe añ morā mu-
tuatarij. Tercia autoritas eſt Hoſti. in. c.
ſalubriter. extra de vſurꝫ. q̄ caſum q̄rte ɔclu
ſiōis ſentit licitū eſſe q̄uis nō deſcēdat ad
ſinglas circūſtātias poſitas. fac em̄ tātum-
mō mentionē de ꝑma ɔditōe vt. ſ. non fiat
hmōi exactio ī fraudē vſurar̄. Quarta au
toritas eſt Joh. de lignano ſentiētꝫ cū Ho
ſtieſi. Quīta autoritas eſt Pe. de anchano
ſup de. ex gul. ḋ vſuris. vbi dicit. Credo ꝙ
nō ſolū dānū emergēs ꝫ etiā lucrū ceſſans
pōt accipe ſi ille erat mercator q̄ cū pecuni
is ɔſueuit negociatori. ⁊ idē videt̄ dicendū
etiā ſi nō eſſet mercator ſꝫ tn̄ intēdebat om
nino illā pecuniā exponere negociatio nibꝫ
licitꝫ ad lucrandū. ſec⁹ aūt eſſet ſi pſona eēꝫ
taliſq̄ ipaꝫ pecuniā retinuiſſet ī archa. hec
ille. ⁊ remittit ad notata. xij. q. ij. c. ſi q̄ſ ḋ cle
ricis. ⁊ in. c. ɔq̄ſtus extra de vſurꝫ. Sexta
autoritas eſt panor. in. c. ɔqueſtuſ. extra de
vſuris. vbi ɔcludit dicēſ. ꝑpetuo tene mēti
vt ſic etiā ḋ iure canonico poſſit peti aliq̄d
vltra ſortē rōne intereſſe nō ſolū dāni ɔtingē
tis ſꝫ etiā lucri ceſſantis. hec ille. Et q̄uis
ibi loquat̄ ḋ lucro ceſſanti ex mora vl̄ poſt
morā mutuatarij: tn̄ h̄ n̄ īpedit q̄n ei⁹ auto
ritas valeat ad ꝓpoſitū nr̄e q̄rte ɔcluſiōis.
Pmo q: ſi ipa eſt ꝟa de intereſſe poſt moraꝫ:
etiā erit vera de intereſſe añ morā ex ſola ipa
mutuatiōe. Scḋo etiā q: idē Panor. in. c.
nauigāti. vbi poſ q̄ꝫ ex verbis Joh. andree
traxit ꝙ in ɔtcu mutui poſſit peti poſt mo-
rā debitorꝫ intereſſe lucri veriſil̄r ceſſantꝫ dic
ſic. Sed an a ꝑncipio poſſit haberi illa rō:
poſſet forte dici ꝙ vbi mutuās ducit̄ bona
intētiōe ⁊ poti⁹ mutuat vt ſeruiat amico q̄ꝫ
ī fraudē ꝙ tūc excuſat̄ a pctō lꝫ alia opinio
ſit tutior. hec ille. Septiā autoritas ē dn̄i
An. de butrio dicentꝫ q̄n ſocer ꝓmiſit noīe
dotꝫ ſuo genero certā q̄ntitatē pecunie ⁊ ſo
cer eſt in mora. vtputa q: dos incōtinēti de
bebat ſolui: tūc ꝓ intereſſe poterit petere q̄n-
tū veriſil̄r fuiſſet lucrat⁹ cū illa pecunia vt
ſic habeat̄ rō ad intereſſe lucri ceſſantꝫ. hec il
le. Nō ſi incōtinēti debebat ſocer ſoluere
dotē ⁊ tn̄ nō ſoluit incōtinēti: ꝑinde eſt ac
ſi ſocer interī mutuo recepiſſet pecuniam a
genero ſtatī a tpe ꝓmiſſiōis dotꝫ. ⁊ cū ex il-
la nō ſolutiōe (q̄ includit mutuatōeꝫ) ceſſet
genero lucrū: ſeq̄t̄ ꝙ gener ex mutuatōe añ
morā ſoceri patiat̄ illḋ intereſſe. nā q̄uis ſo-
cer ſit in mora ſatiſfaciēdi ꝓmiſſiōi: nō ē tn̄
in mora q̄ ad mutuū receptū ꝟtualr̄ a gene
ro. q: cū oīe mutuū ſit ad aliquē terminū
⁊ termin⁹ nōdū aduenerit ſocero: ſeq̄t̄ ꝙ nō
eſt in mora ɔtc⁹ mutuatiōis. ⁊ ꝑ ɔſeq̄ns ha
bet̄ ex illa ſnīa ei⁹ ꝙ ꝓ intereſſe lucri ceſſantis
etiā ante morā mutuatarij: pōt q̄d accipi vl
tra ſortē. Immo caſus eiuſdē. c. ſalubriter
nō eſt niſi caſus intereſſe dāni emergētꝫ ⁊ lu-
cri ceſſantꝫ ita ꝙ aliter nō poſſet iuſtificari
vt patebit in. q. xxxv. Octaua autoritas
eſt Gregorij de arimino etiaꝫ de intereſſe qḋ
mutuator a ꝑncipio mutuatiōis incurrit:
ſiue ſit dāni emergētis ſiue lucri ceſſantis
vt patebit. q. xlv. a ꝑncipio ī ſexto dicto.

Cōtra illā q̄rtā ɔcluſionē arguitur
tripl̄r. Primo ſic. dicēdo eaꝫ
eſſe verā dat̄ materia cōmittēdi prauitateꝫ
vſurariā. igit̄ nō eſt dicēdū illā ɔcluſioneꝫ
eſſe verā. Añcedēs ꝓbat̄ q: etiā q̄libet vſu
rariā mutuatiōnē facere volēs poſſet eā h̄
mō palliare dicēdo: aliquid velle hr̄e vltra
ſortē nō rōne mutuatiōis ſꝫ rōne intereſſe lu
cri ceſſantis: fingēdo. ſ. ſe ſortē voluiſſe po-
ſuiſſe ad mercationē aliquā: ⁊ h̄ fuit motiu
nū Innocētij in. c. fi. extra de vſurꝫ ad tenē
dū oppoſitū ꝑdicte ɔcluſiōis ⁊ ad dicendū
ɔtractū q̄rte ɔcluſiōis eſſe vſurariū q̄ ⁊ di-

cebāt ſe nō ſcire ſic ꝯhentē excuſare ꝯꝗuis
quidā ꝯriū teneāt. Et eādē opinionē ſic ꝑ
pter idē motiuū ſecut⁹ eſt Joh. andree. re-
ſtrict⁹ tñ ītelligēdo opinionē Innocētii. ſ.
intelligēdo eā de intereſſe lucri ceſſantꝭ ante
morā. Pro h̄ inqt Joh. and. nō lꝫ qd reci-
pere vltra ſortē ſꝫ m̄ ꝑ intereſſe lucri ceſſantꝭ
poſt morā lꝫ recipe qd vltra ſortē. ⁊ idē di
ctū Joh. and. ſecut⁹ eſt Joh. caldrini. Ad
h̄ argumētū dicēdū eſt ꝙ deficit ſextuplicit̄

Prio qꝛ ſi ꝯcluderet eꝗ ꝯcluderet ꝙ nō
liceret mutuāti aliqd vltra ſortē recipe: eti-
am ꝑ intereſſe dāni emergētꝭ. qđ eſt falſum ⁊
ꝯ met Innocētiū ⁊ ꝯ oēs. ſeqla ꝓbat̄. qꝛ di-
cēdo h̄ licere: dar̃ı̄ materia cōmittēdi mu-
tuationē vſurariā. qꝛ etiā qlibꝫ volēs face-
re vſurariā mutuationē poſſet eā h̄ mō pal
liare dicēdo ſe qd velle h̄re vltra ſortē nō ra
tiōe mutuatiōis ſꝫ ꝑ intereſſe dāni emergētis
fingēdo ſe pati aliqđ dānū emergēs ex hu-
iuſmōi ſua mutuatōe. Scđo deficit qꝛ an̄
cedēs eſt falſū. ⁊ ad ꝓbationē dicēdū ꝯcedē
do aſſumptū ꝓbatiōis: ſꝫ ex h̄ nō ſeqt̄ an̄ce
dēs. qꝛ aliđ eſt alteri dare materiā vl̄ occa-
ſionē cōmittēdi mutuationē vſurariā: ⁊ il-
lū aliū accipe materiā vl̄ occaſionē cōmittē
di eā. Vñ ſi doceo q̄rtā ꝯcluſionē tanꝗ̄ ve
rā ⁊ poſtea qs exerceat mutuationē vſura
riā palliādo eam p̄dicto mō: nō iđ đdi ſibi
mat̄iā vl̄ occaſionē ad vſurariā mutuatio-
nē ſꝫ ipe accepit. ⁊ ita ſcādalizat̄ ñ ex me vl̄
ex ſcādalo ꝑ me ſibi dato ſꝫ ſcandalo acce-
pto ꝑ ſuā ꝓpriā maliciā de mea vera doctri-
na: q̄le ſcādalū nō eſt curādū. Sic eñ đ ſa
na doctrina xp̄i phariſei ſcādalizati fuerūt
q̄z ſcādalū docuit xp̄s nō curādū: cū diſci-
puli dixiſſent. Dñe ſcis qꝛ phariſei h̄ ꝟbo
audito ſcādalizati ſūt Matth. xv. ⁊ dixit il
lis. ſinite eos: ceci ſūt ⁊ duces cecoꝝ. Ter
cio deficit: qꝛ dato ꝙ aliqd ꝯcluderet: non
tñ ꝯcluderet niſi ꝙ docere talē ꝯcluſionē eſ
ſet ſcādalizatiuū. ſꝫ ex h̄ nō ſeqt̄ ꝙ ġ ꝯcluſio
nō ſit ꝟa. Nā etiā doctrinā veritatꝭ cōtigit
eſſe ſcādalizatiōeꝫ aliqꝝ vñ ⁊ non oībꝫ oīs
ꝟitas dicēda eſt. Quarto etiā deficit qꝛ da
to ꝙ ꝓbaret ꝙ etiā act⁹ in ſe eſſet ſcādaliza-
tiu⁹: nō tñ ſeq̄ret̄ ġ vſurari⁹: ſicū tñ Innocē
tius p̄tēdit. vñ etiā illa ſcādalizatiuitas ē ex
cluſa ꝑ ſextā ꝯditionē in q̄rta ꝯcluſiōe po-
ſitā. Quīto deficit qꝛ nō ē dictū ꝙ mutua
toꝛ excuſet̄ ꝑ h̄ ꝙ allegat vl̄ dic̄ ſe ñ id ꝑ int̄
eſſe ſuo exigere: ſꝫ ꝑ h̄ ꝙ a ꝑte rei ſic eſt ſic di
cit. ⁊ ꝑ h̄ ꝙ alie circūſtātie q̄ dicte ſūt ꝯcur-
rūt i ꝟitate. Nō vſurari⁹ ⁊ ſi dicat nō tñ ve
rū dic̄ dicēdo ſe ꝑ intereſſe exigere. igit̄ nō re-
leuabit̄ a pctō. Sexto deficit ſinglant̄ ꝑ
q̄nto ei innitit̄ Joh. and. ⁊ Joh. caldrini. qꝛ
ſi aliqd valeret: eꝗ ꝯcluderet đ intereſſe poſt
morā debitoꝝ ſic̄ de intereſſe an̄ morā: qꝛ eti-
am vſurari⁹ poſſet fingere ꝙ ex mora debi-
toris pateret̄ aliqđ lucrū ceſſās ꝑ cui⁹ refu
ſiōe tale qd exigeret. ſic̄ ꝯtingeret eū fingere
ꝙ an̄ morā ſeu p̄ciſe ex mutuatōne pateret̄
ceſſationē lucri.

Secundo

arguit̄. illa mutuatō
q̄ fit cū exactiōe alicui⁹ ꝑ intereſſe lucri ceſſā-
tis eſt latibulū latronū ſeu vſurarioꝝ qꝛ vt
patuit ſub illo colore poſſent exercere ipu-
ne vſuras. igit̄ eſt act⁹ illicit⁹ Dicēdū ꝙ de
ficit tripl̄r. Prio dato ꝙ ſic eſſet: nō tñ ſeq-
ret̄: igit̄ eſt act⁹ mal⁹. naꝫ ſepe mali abutunt̄
mlt̄is bōis oꝑibꝫ ſub illoꝝ noīe cōmittēdo
ſuas prauitates dicēdo ſe ea bono aīo face
re. vt q̄ p̄textu zeli aīaꝝ audirēt ꝯfeſſiōes q̄
tñ zelo pecuniaꝝ audirent. Scđo deficit
qꝛ ſi ꝯcluderet eꝗ ꝯcluderet ꝙ mutuatō cū
exactiōe intereſſe dāni emergētis eēt qd illicī
tū qꝛ etiā poſſet eſſe latibulū vſurariorum.
Tercio qꝛ ſi qd ꝯcluderet: nō ꝯcluderet ni
ſi ꝙ ex q̄ eēt latibulū vſurarioꝝ: poſſet iure
poſitiuo ꝓhiberi ſaltē cū tali moderamine
ꝙ null̄s mutuādo exigeret qd vltra ſortē eti
am ꝑ intereſſe niſi habito ꝯſenſu iudicꝭ q̄ in-
ſpecta q̄litate mutuātꝭ admitteret vl̄ ꝓhibe
ret talē exactionē q̄ iudex poſſet admittere
tūc vni ⁊ alteri denegare. ꝓpt̄ p̄ſumptiōes fa
ciētes ꝯ vnū ⁊ nō ꝯ alteꝝ. ſꝫ nō ſeqt̄. poſſet
ꝓhiberi. igit̄ eſt qd malū. qꝛ etiā bona aliq̄
vl̄ nō mala pñt ꝓhiberi cū aliq̄ moderami
ne vt ſcꝫ eis nō vtant̄ mali ꝑ latibulis ſue
malicie.

Tercio

arguit̄. incremētū vſurari
um eſt etiā qđ dā lucrū ⁊ id ſemꝑ ceſſat vſu
rario ꝑ h̄ ꝙ mutuaret gratꝭ. igit̄ liceret ſem
ꝑ vſurario mutuare exigēdo qd vltra ſor
tē ꝑ intereſſe incremēti vſurarij ſibi ceſſantis
⁊ ſic nūꝗ̄ ꝯtingeret caſus in q̄ etiā vſurari⁹
mutuādo nō poſſet a ꝑte rei excuſari. Di-
cendū ꝯcluſio intelligit̄ de lucro licito ceſ
ſante: ſic̄ eſt id qđ acquirit̄ ꝑ mercationē li
citā ⁊ h̄mōi. Modo incremētū vſurariū
non eſt licitum lucrum.

Quinta ↄcluſio Sicut q̃rta ↄcluſio fuit vera de intereſſe lucri ceſſantꝭ añ morã mutuatariꝫ ſic etiam eſt vera ſi formareť de intereſſe lucri ceſſantis poſt morã. Probať tripľr. Primo qꝛ eſt eadẽ rõ vtrobiq̈. Nã in caſu ſcꝫ vtriuſ⸗ q̈ intereſſe lucri ceſſãtꝭ: mutuatariꝰ pſtat cauſam efficacẽ impeditiuã aſſecutiõis lucri. ſ. ĩ vno p ſuã morã: in alio p inductionẽ ad⸗ mutuandũ. Þõ nõ refert quõ q̃s aliũ efficacter impediat dũmodo ĩpediat. Scd̃o ſic. qꝛ minꝰ videť licitũ exigere p intereſſe lucri ceſſantꝭ añ morã q̃ p intereſſe lucri ceſ⸗ ſantis poſt morã. igiť ſi pmũ licꝫ etiã ſcd̃m licebit. Añcedẽs patꝫ qꝛ Joh. and. ⁊ Joh. caldri. tenẽt exactionẽ p ſcd̃o intereſſe eẽ li⸗ citã ⁊ negãt de pma vt patuit in pmo argumẽto. ⁊ panor. q̈uis de vtroq̈ ↄcedat q̄ licita ſit exactio tñ aliq̈liter titubat de pmo: nõ aũt de ſcd̃o vt patuit in ſexta autoritate ãnte pbatiõis. igiť. Tercio pbať qꝛ autoritas pma ⁊ ſcd̃a allegate in q̃rta ↄcluſiõe ſunt de vtroq̈ intereſſe indiſtincte vel ſaltẽ expreſſius de intereſſe poſt morã.

Sexta ↄcluſio. Sic q̃rta ⁊ q̃nta cõcluſiões ſũt vere de exactõe facta in mutuatiõe: ſic eẽnt ꝟe de exactione facta poſt mutuationẽ. pbatur ſicut pbata eſt tercia concluſio.

Septima ↄcluſio. Sic licꝫ ex⸗ igere aliq̃d p intereſſe. ſic licet illud recipe. pbať qꝛ ex oppoſito ſcd̃i inferť oppoſitũ pmi. ſi em̃ nõ licꝫ aliq̃d recipe: nõ licuit illd̃ exigere pꝛiꝰ qꝛ exigere includit velle recipe.

Octaua ↄcluſio In caſu in quo nõ licet exigere aliq̃d p intereſſe: exactio reddit ipaꝫ mutuationẽ vſurariã ſi exactio fiat tpe mutuatiõis: nõ autẽ ſi poſt mutuatiõeꝫ fiat illa exactio. Scd̃a pars pbať ex his que dicta ſũt in pma cõ⸗ cluſiõe huiꝰ q̃õnis. ſꝫ tamen fallit illa pma pars in caſu in q̃ ſola ſexta ↄcluſio deficeret qꝛ ⁊ ſi tũc exactio redderet mutuationẽ vi⸗ cioſam: qꝛ infamatiuã ſui actorꝫ vľ aliorũ ſcandalizatiuã nõ tamẽ vſurariam.

Hic tamen notandũ eſt vnũ documentũ ⁊ ta⸗ le q̄ q̈uis de rigore ſcolaſtico loquẽdo pdi⸗ cte ↄcluſiões oẽs videanť fundate ſi obſeruenť ↄditiões mẽorate in eiſdẽ: tñ qꝛ diffi⸗ cile eſt oẽs illas ↄcurrere ⁊ facile mentiť iniq̃tas ſibi: ideo añ factũ ſũt tales mutuationes diſuadẽde. etiã ſi dicãt ↄditiões ſe velle obſeruare. q̈uis poſt factũ ſi affuerũt oẽs cõditiões tacte nõ videã eas eſſe cõdẽnandas. Et hec vľ ↄſiľis cauſa. ſ. ob difficultatẽ ſeruãdi oĩa ſeruãda videť monuiſſe papã in ſili in caplo. in ciuitate. extra de vſurꝭ. ad diſuadẽdũ ↄctũ ſilem ibidẽ poſitũ. licꝫ etiã ille idẽ poſſit licite fieri ⁊ vt taľ defenſari vt patebit in q̃õne. lxj. in ſolutiõne ſcd̃i ⁊ tertij argumẽtoꝝ. Preterea videreť mihi q̄ valde expediret in republica q̄ ſi q̃s vellet aliquã ex pdictis mutuatiõib⁹ facere: etiã taliter q̄ nullã de ſe ↄtineret iniq̃tatẽ ↄ iuſticiã cõmutatiuã q̄ eã cũ ↄſcientia ⁊ ↄſenſu atq̈ auctoritate publice poteſtatis faceret ita q̄ etiã in caſu q̃ ↄtineret pietatẽ ⁊ nullã iniq̃⸗ atẽ: nllꝰs eã auderet facere niſi ptãs publica eandẽ priꝰ examinaſſet ⁊ approbaſſet. ⁊ pſertim vbi rõe lucri ceſſantꝭ exigiť vltra ſortem. Nã h̄ eſſet ad tria vtile. Primo qꝛ ceſſaret ſpecies mali ⁊ infamatio ↄhẽtꝭ. Secũdo qꝛ p h̄ etiã illi qui vellẽt talẽ ↄctũ in fraudẽ vſurarũ facere ⁊ cõtra iuſticiã com⸗ mutatiuã: nõ haberẽt locũ ſue fraudi: reſi⸗ ſtẽte ſibi ptãte publica. Tercio qꝛ p h̄ promoüereť ſepe opus pietatis qd̃ alꝰs intmitťť timore oblocutionis alioꝝ ⁊ ppꝛie infamatiõis. ⁊ ſic pmittiť prim⁹ incurrere dãnũ maiꝰ q̈ eſſet refuſio intereſſe. etiã in caſu in quo nõ teneť q̃s ad mutuandũ pprio. Et h̄ documentũ etiã põt applicari ad nõnullos ĩmo mľtos alios ↄctꝰ ancipites ⁊ piculoſos. q̃les ſunt illi q̃ tractabunť in ſequenti q̃õne ⁊ inferiꝰ. q. lxj. lxvj. lxvij. ⁊. q. lxxx. Et hec de pſenti q̃ſtiõe.

Queſtio. XXXI.

Utrum mutuanti ad certũ terminũ licitũ ſit obligare mutuatariũ ad dandũ ſibi vltra ſortẽ aliq̃d nomine pene ſi nõ in pmiſſo termino reſtituerit ſibi ſortẽ ⁊ an idẽ incremẽtũ noĩe pene dandũ liceat ſibi in caſu defectꝰ exigere ac recipere. Solutio q̃õnis ſtat ĩ duab⁹ ſuppoſitionib⁹. ⁊. xij. ↄcluſionib⁹.

Prima ſuppoſitio. Titulꝰ huius q̃õnis hꝫ tres ptes. pma eſt de obligatiõe ad penã. Scd̃a de exactione poſt lapſum termini. Tertia de eiuſdẽ

pene receptõe. Triplex eſt aũt pena q̃ntum
ad ꝓpoſitũ ſuffic. q̃dã dr̃ ꝯuẽtional' ⁊ eſt illa
q̃ d ꝯſenſu ptiũ iponit debitori a creditore
in ꝯtractu vt ꝓmiſſa firmiora ꝯſiſtãt q̃ten⁹ ſic
debitor ſaltẽ metu pene diligẽt⁹ ꝓcuret ſol
uere debitũ i t̃mio ſibi ꝑfixo. Exẽplũ i ꝓpo
ſito. ſ. i ꝯtractu mutui. mutuo tibi cẽtũ p te mi
hi reſtituẽda i t̃mio. A. q. c. ſi non reſtituer
mihi i t̃mio A dab noĩe pene mihi vnũ vl'
duos vl' hmõi. ⁊ d illa ꝑma pena ſonabũt
tres ꝑme ꝯcluſiões. Scd̃a pena dr̃ iudicia
lis. ⁊ e illa q̃ a iudice ſup debito liq̃do vl' li
q̃dato iponit dbitori vt dbitor metu pene
ſoluat i t̃mio ſibi p iudicẽ aſſig̃to. ⁊ ſi nõ ſol
uerit ſortẽ dbitã: ſoluere cogat̃ p culpa con
tumacie talẽ penã. Exẽplũ i ꝓpoſito. ſ. in ꝯ
ctu mutui: mutuaui tibi cẽtũ vſq ad t̃minũ
A. i t̃mio. A. nõ ſoluis: cito te ad iudicẽ. tu
recog̃ſc debitũ. iudex tibi mãdat vt mihi i
t̃mio reſtituas ſortẽ ſb pena. j. flor. ille fl or.
dr̃ pena iudicial'. Et d illa ſonabũt tres alie
ꝯcluſiões. ſ. q̃rta q̃nta ⁊ ſexta. Tercia ẽ le
gal' ⁊ eſt pena q̃ a legiſlatore ſtatuitur i lege
diſponẽte ꝙ debitor ex ꝯtractu vel q̃ſi ꝯtractu ſi
nõ ſoluerit debitũ debeat i penã ſue negli
gẽtie dare aliq̃ntum. Et capit̃ h legal' non
ſtricte vt diſtinguit̃ ꝯ canonicã vl' vt diſtin
guit̃ ꝯ penã ſtatuti municipal' ſz vt etiã cõ
ꝑhẽdit̃ canõica ⁊ mũicipal'. Et d hac pena
dant̃ duo exẽpla. Primũ. ſtatutũ eſt i aliq̃
ciuitate ꝙ tutor de ill' pecunijs pupilli q̃ ꝑ
uenit ad man⁹ ei⁹ teneat̃ emere poſſeſſiões
vl' reſpõdere pupillo ad rõnẽ. v. ꝑ cẽtenã
rio. ſi tũc tutor pecũiaꝫ pupilli exponat nõ
ꝓ vtilitate pupilli ſz ꝓ fact ſuis vl' faciat ne
gotiatiões ꝓ ſe ⁊ ita cogat̃ ſoluere de centũ
q̃nq: illa q̃nq ſũt pena legal' municipalis
⁊ ſi in ſimili facto vl' ſil'is pena decerneret̃ i
canone vl' lege ciuili: etiã diceret̃ legal' pe
na ⁊ d h exẽplo ſonabũt ſeptima octaua et
nona ꝯcluſiões. Aliud exẽplũ de pena le
gali eſt: ſtatutũ eſt i aliq̃ ciuitate ꝙ ſi dbitor
nõ ſatiſfaciat creditori i certo termio ꝑfixo
debeat creditor mitti in poſſeſſionẽ ⁊ lucra
ri fruct⁹ ad rationẽ q̃nq ꝓ centũ: ⁊ tũc defi
ciẽte dbitore i termio ꝑfixo: ſi creditor miſ
ſus in poſſeſſionẽ accipiat q̃nq de centuꝫ:
illa q̃nq vocant̃ pena legal'. ⁊ d h exẽplo ſo
nabũt tres vltie ꝯcluſiões. Dictũ eſt autẽ
notãter in hac ſcd̃a ſuppoſitiõe ꝙ triplex ẽ
pena q̃ntũ ad ꝓpoſitũ ſufficit q2 ⁊ ſi alie pe
ne poſſint poni: tñ vl' nõ deſeruirẽt ad ꝓpo
ſitũ vl' poſſẽt reduci ad iã dictas. vtputa ali
qua eſt pena q̃ dr̃ cõpromiſſoria ⁊ aliq̃ que
dr̃ pena ꝯtumacie ſz ille pñt reduci ad ꝯuẽ
tionalẽ. ⁊ aliq̃ dr̃ ꝯſuetudinaria: ⁊ illa põt re
duci ad legalẽ.

Secunda ſuppoſitio ⁊ ſequitur
ex ꝑma. Mutuatariũ ꝯtigit triplicẽ penã
icurrere ñ ſoluẽdo ſortẽ ſibi mutuatã i t̃mi
no ꝑfixo. ſ. ꝯuẽtionalẽ. ſi ſcz mutuator ſibi
eo pacto mutuauit: ⁊ iudicialẽ ſi iudex ſibi
ꝑcepit ſub aliq̃ pena vt ſoluat i termĩo ꝑfi
xo: ⁊ legalẽ ſi aliq̃ lege ciuili canõica vl' mu
nicipali diſponit̃ ꝙ nõ ſoluẽs i termĩo ꝑfi
xo incurrat tãtã penã. Et de oĩb illis vidẽ
dũ eſt ſi actiua obligatio ad illas ⁊ etiã rece
ptio earũdẽ ſit licita.

Prima ꝯcluſio. titulus q̃ſtiõis eſt
licit⁹ q̃ ad ꝑmã ei⁹ partẽ q̃ eſt de obligando
mutuatariũ ⁊ h ꝯuat trib cõditiõib. Pri
ma ꝯditio põt duplici forma ꝓbor ponit ⁊
redeũt ambe in idẽ. Uno mõ ſic ꝙ mutua
tor mallet teſte ꝯſciẽtia ſua ſortẽ ſuã in t̃mi
no ꝑfixo rehabere ſine vllo incremẽto noĩe
pene ſibi dãdo: q carẽdo ſorte in termĩo ꝑ
fixo ſortẽ ſuã poſtea cũ tali incremẽto reci
pere. Alio mõ exꝑmit̃ ſic ꝙ mutuator obli
gãdo mutuatariũ ad dãdũ ſibi aliq̃d noĩe
pene vltra ſortẽ: nõ faciat id i fraudẽ vſura
rũ. h eſt dictu ꝙ mutuãs nõ ſit tal' animi ꝙ
exq̃ al's libẽter vellet mutuare ad vſurã et
nõ audet ꝑ verecũdia vl' timore ptãꝫ vſurã
r̃cipe: iõ vſurã quã deſiderat noĩat penã di
cẽs ſe illõ incremẽtũ recipe ꝓ pena ⁊ tñ nõ
vellet ꝙ mutuatari⁹ ſolueret in termĩo ꝑfi
xo ſz poti⁹ ꝙ deficeret in termĩo ꝑfixo vt ſic
ipe lucraret̃ penã. Rõ illi⁹ cõditiõis ꝑme
eſt q2 da oppoſitũ: illa mutuatio ⁊ etiã obli
gatio ei⁹ erit vſuraria. Scd̃a ꝯditio etiã
ponit̃ duplici forma. Primo ſic ꝙ obligan
do eũ ad penã mõ tacto in titulo nõ emer
gat infamatio actoꝝ neq ſcandalũ nec ve
riſiliter ſit inde emerſuꝝ. Alio mõ ſic ꝙ nõ
ꝑſumat̃ in fraudẽ vſuraꝝ facere talẽ obli
gationẽ: in fraudẽ dico q̃ tacta eſt in prima
ꝯditõe. ⁊ hec ꝯditio h ſcd̃o mõ exꝑſſa redit
in idẽ cũ ꝑmo mõ q2 ſi ꝑſumat̃ illã obliga
tionẽ facere in fraudẽ vſuraꝝ: tũc emergit i
famatio vl' ſcãdalũ vl' natũ eſt emegere: q2
tũc hoĩes iudicabũt eũ cõmittere vſurariã
mutuationẽ ⁊ ipe ſuã famã ⁊ bonã opinio

nez denigrabit ꝛ ſic agit ꝯtra charitatē ſui. Et ſi dicis: qñ pſumit̃ mutuare in fraudem vſurar̃ ꝛ ꝑ ꝯſeqñs qñ debet mutuatoꝛ ra-tionabiliter timere ꝙ ſcandalū ſit emerſur̃ ex illa obligatōe? Dic ꝯcurrentibꝫ duabus circūſtātijs. Prima ſi appones penā con-ſueuit eſſe vſurarius. nā quantūcūqꝫ hac vi-ce ex ſincera intētiōe apponeret penā ſm̄ te-norē prime cōditiōis: tn̄ hoīes iudicabunt illā obligationē fieri talit̃ in corde q̄lr̃ hue uſqꝫ idē ꝯſueuit mutuatarios ſuos obliga-re. Scḋa circūſtantia. Si obligatio fiat ad penā incurrendā ꝑ ſingulos mēſes vel annos. qꝛ tūc obligatio indicare videtur ꝙ nō potꝰ mallet ſortē ſuā rehabere ſine pe-na ꝙ̄ terminū elabi ꝛ habere penā. Ter-cia ꝯditio eſt ꝙ mutuatio fuerit ꝯſilij ꝛ nō p̄cepti. ꝛ h̄ nō tm̄ ꝓ tp̄e p̄cedēti terminū pre-fixū mutuatario ꝓ q̄ mutuatio debuit du-rare ſꝫ etiā ꝓ tp̄e ſequēti ꝑ qḋ mutuatarius detinet vltra terminū p̄fixū. Ratio illiꝰ cō-ditionis eſt: qꝛ da oppoſitū ſcꝫ ꝙ fuerit p̄ce-pti ꝓ vtroqꝫ tp̄e: ḡ mutuatariꝰ iuſte detine-bit ſortē ꝓ tp̄e ſequēti terminū ſibi p̄fixum. Sꝫ nō debꝫ q̄s puniri ꝓ eo qḋ ſibi licuit nec puniēs pōt ſana ꝯſciētia ad illā penaꝫ eū obligare vl̄ eā ab eo exigere vl̄ recipere. Cōſeq̄ntia aūt p̄dicta ꝓbat̃. qꝛ ex oppoſito ꝯſeq̄ntis infert̃ oppoſitū antecedētis. Naꝫ ſi nō iuſte detinuiſſet ſortē ꝓ vtroqꝫ tp̄e er-go mutuatoꝛ nō tenebatur dimittere ſortē apud eū ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns nō fuiſſet mutuatio p̄-cepti ꝓ vtroqꝫ tp̄e qḋ eſt oppoſitū antecedē-tis. poſſet tn̄ in caſu q̄ hec tercia ꝯditio de-ficeret. vtputa qñ mutuatio ꝓ vtroqꝫ tēpo-re fuiſſet p̄cepti ꝯtingere: ꝙ poſſet eū ad pe-nā obligare. ꝛ h̄ ꝓpter inteſſe qḋ mutuatoꝛ paſſurꝰ eſſet: eo ꝙ ſtat ꝙ etiā vbi mutuatio eſt p̄cepti poſſet mutuatoꝛ aliq̄d ꝓ intereſſe recipe pōderata ꝑua neceſſitate mutuata-rij recipiētis mutuū ꝛ magna quātitate int̃-eſſe mutuatorꝫ vt tactū eſt in p̄cedēti queſti-one ꝯcluſiōe p̄ma. Poſſet etiā poni quar-ta ꝯditio. ſcꝫ ꝙ illa pena ſit moderata nō ni-mis magna. qꝛ ſi eēt nimis magna mutua-toꝛ mallet mutuatariū deficere i termino vt ſic lucraret̃ penā illā: qḋ eſt ꝯ̄ primā ꝯditio-nē. aut ſaltē p̄ſumeret̃ malle illud. ꝛ ſic p̄ſu-meret̃ in fraudē vſurar̃ facere qḋ eſt cōtra ſcḋam ꝯditionē: ꝛ ſic illa q̄rta cōditio neceſ-ſario req̄rit̃ ſed tn̄ cōp̄rehēdit̃ ſub prima et ſecūda ꝛ ideo cōmēorando primā ꝛ ſcḋam volo etiā illā q̄rtā icludere i eis. Illis ita qꝫ ꝯditiōibꝫ ꝯcurrētibꝫ ꝓbat̃ ꝯcluſio q̄dru-pliciter. Pꝛio. qꝛ ſi eēt illicita talis obliga-tio: maxīe qꝛ eēt vſuraria: ſꝫ h̄ nō. qꝛ nō ob-ligat mutuatariū ad dandū ſibi vltra ſortē aliq̄d rōne mutuatōis. qꝛ mallet potꝰ nul-lū incremētū hr̄e ꝛ rehabere ſortē in termio p̄fixo vt dicit p̄ma ꝯditio nec illḋ incremē-tū aſſequēdū eū mouet ad mutuandū. ḡ ta-le incremētū nō eſt vſura. tenet ꝯſeq̄ntia: qꝛ vſura eſt incrementū qḋ quis vult aſſequi rōne mutuatiōis ꝛ qḋ eū mouit ad mutuā-dū vl̄ ſi nō mouit tp̄e mutuatōis: tn̄ ex poſt cū recipit mouet eū talit̃ ꝙ ſi adhuc eēt mu-tuaturꝰ moueret eū ad mutuandū. Scḋo ꝓbat̃ qꝛ ex quo mutuatoꝛ nō tenebat̃ care-re ſorte in termino p̄fixo. igit̃ iuſte potat̃ eā velle rehabere. igit̃ aliꝰ ſi vellet detinere vl-tra terminū ſibi ꝯceſſū iniuſte detinere vel-let ꝛ ꝑ ꝯſequēs dignꝰ eēt pena. ḡ mutuatoꝛ eū ad illā penā obligare potuit. qꝛ ad penā quis obligari pōt qui delinquere poteſt.

Tercio qꝛ volēti nō fit iniuria. Nō debi-toꝛ vult illā penā ſubire ſi in termio prefixo nō ſoluit ꝛ mutuatoꝛ nō tenebat̃ rē ſuā trāſ-ferre in eū ſine pena impoſita. qꝛ oīno reti-nere potuit vt dicit tercia ꝯcluſio ꝛ non co-git mutuatariū vt eā cuꝫ illa pena recipiat. igit̃ ſi mutuatariꝰ eā cū onere illiꝰ pene reci-pit: nō pōt dicere ſibi iniuriā fieri qꝛ volēti nō fit iniuria. Quarto etiā ꝓbat̃ ꝑ regulā Iohā. de ger. in tractatu de floribꝫ regular̃ dicēs. Sic in redditibꝫ cēſualibꝫ recipien-dis ꝑ dn̄os certꝫ termis: qñqꝫ pena pecuni-aria imponit̃ nō ſoluētibꝫ die aſſignata: ita pōt aliq̄s recta intētiōe ꝛ ſecuritate ſolutio-nis taliter ſtatuere in ꝑticulari ꝯ̄ctu vl̄ ꝯceſ-ſione ad terminū. Eſt aūt illiꝰ intētionis ſi-gnū ſi mallet creditoꝛ id qḋ eſt ꝯceſſuꝫ die ſtatuto vl̄ prius recipe ꝙ̄ terminū elabi vt emendā lucraret̃. ſic de emētibꝫ redditꝰ ſub libertate redimēdi iudicamꝰ. hec ille. Cō-tra hāc ꝯcluſionē poſſet argui tribꝫ argu-mētis ꝓportionabilr̃ formatis de illo incre-mēto noīe pene accipiēdo ſicut formata fu-erūt duo p̄ma argumēta ꝯ̄ quartā cōcluſio-nē p̄cedētꝫ q̄ſtiōis ꝛ eodē mōꝰ ꝓportionabilr̃ ſoluerent̃ ideo illuc recurrat̃.

Secunda ꝯcluſio. Titulꝰ que-ſtionis etiaꝫ eſt licitꝰ

quo ad ſcd͂am ꝑtem ſcꝫ de exigere ⁊ recipe/re. ⁊ quo ad tercíā ꝑtem ſcꝫ de recipe tale in cremētū noīe pene ⁊ hoc ſeruatꝭ ꝑdictis cō ditionibꝫ. Probaꝛ qꝛ da ꝙ illud exigere et recipe ſit illicitū tūc etiā obligatio fuiſſet il/licita. qꝛ obligatio includit velle incremē/tum recipe. Modo velle eſt actus interioꝛ ⁊ elicitus volūtatis. ⁊ talis eſt illicitꝰ ſicꝰ actus exterioꝛ imperatꝰ eſt illicitus. Nota tamē ꝙ vltra ꝑdictas cōditiōes videꝛ etiā in exactiōe pene ſeruāda alía cōditio. ſ. ꝙ ſi debitoꝛ ſoluit partē debiti: nō debebit exi/gere penā niſi ꝓ parte nō ſoluta: ⁊ h̄ eſt veꝝ niſi ſecus ͻuentū fuerit quādo creditoꝛ pri mū obligauit debitorē ad penā.

Tercia ͻcluſio. Predicte ͻditōes etiā ſufficiūt ad h̄ ꝙ titulus queſtiōis ſit licitus quo ad oēs eius ꝑtes ꝓbatur quia ſi nō: maxime qꝛ requirerenꝛ etiam alie tres ͻditiōes vt forte aliquibꝫ vi dereꝛ. Prima ſcꝫ ꝙ mutuatoꝛ ideo impo/neret penā mutuatario qꝛ paſſurꝰ eſſet in/tereſſe ex mora mutuatarij nō ſoluētꝭ in ter mino ꝑfixo. ſed hec nō requiriꝛ. Nā pono ꝙ nullū penitus intereſſe ſit paſſurꝰ ex mo ra mutuatarij: adhuc potuit ſorti illā penā annectere vt ſatis ꝓbat tercia ratio. qꝛ i nul lo iniuriaꝛ mutuatario. Et ſi dicꝭ. q̇d ergo moueret eū ad annectendū illā penaꝫ ſorti ſi nullū intereſſe eſt paſſurꝰ ex carētia ſortis ⁊ ꝑ ͻſequens videꝛ ꝙ nō moueat eū niſi cu piditas acquirēdi incrementū vt lucꝝ. Ad hoc ſtatim infra reſpōdebiꝛ. Scd͂a etiam cōditio nō requiriꝛ ſcꝫ ꝙ moderet illā pe/nam ſcd͂m intereſſe qd͂ paſſurus eſt qꝛ ſi nō oporteret ꝙ ſit paſſurꝰ aliqd͂ intereſſe: etiaꝫ nō oportet ꝙ penā modereꝛ ꝓportionabiliꝛ ad intereſſe. Tercia etiā cōditio nō requi/ritur ſcꝫ ꝙ lapſo termīo ⁊ deficiente mutu/atario nō ex culpa ſua vel negligētia ſed ex īpotētia ſine ſua culpa īcurſa: nō dēat mu/tuatoꝛ exigere incrementū niſi paſſus ſit in tereſſe. ⁊ nō plus d̓ incremēto exigere debꝫ q̄ꝫ fuerit intereſſe ꝑpeſſum. Nā illā cōditio nē nō eſt opus accedere ſtantibꝫ alijs tribꝫ tactis in ꝑma ͻcluſione. Nā ſi (vt tercia cō ditio poſita ſonuit) mutuatiō fuit ⁊ eſt con ſilij ꝓ vtroqꝫ tp̄e: tūc etiā ſi mutuatoꝛ incur rit defectū ſolutiōis ſine culpa ſua eſt con/ſilij dimittere ſortē apud mutuatariuꝫ ſine onere pene. igitur cū eſt cōſilij poteſt nolle cam dimittere apud eū ſine illo onere. igiꝛ poteſt velle illā penā habere. ſi eñ fuit cō/ſilij ꝓ vtroqꝫ tp̄e. nemo eſt qui diceret mu/tuatorē iniuriā facere mutuatario aut con/tra eū peccare ſi in termīo prefixo abſolute vellet ſortē rehabere ⁊ nemo eſt qui diceret ꝙ mutuatarius nō teneret ei reſtituere ſor/tem etiā ſi impotentiā ſoluēdi incurrit ſine ſua culpa. igiꝛ ſi nō vult ſortē dimittere apd͂ mutuatariū niſi cū onere pene ⁊ mutuata/rius onus ſubit: nō facit ei iniuriā nec con tra eū peccat. Dico aūt notāter ꝙ hec tercia cōditio nō requiriꝛ ſtantibꝫ tribꝫ cōditioni bus poſitis in prima cōcluſione. nā ſi non omnes tres aſſint ⁊ ſignāter ſi tercia deeſt: nō eſſet mutuatori licitū exigere penā a mu tuatario deficiēte in termino ex impotētia ſoluēdi ſine ſua culpa incurſa. nā ſi eſſet ꝑ/cepti ꝓ vtroqꝫ tēpore: nō poſſet exigere pe/nam a mutuatario deficiēte ex culpa ſua. i/mo etiā ſtaret ꝙ ſi eſſet aliqd͂ intereſſe paſ/ſus ex nō ſolutiōe mutuatarij dūmodo fu/iſſet mutuatio ꝑcepti ꝓ illo tp̄e non poſſet penā illā in refuſionē etiā ſui intereſſe exige re. vt dictū ē i ꝑma ͻcluſiōe ꝑcedētꝭ q̄ꝛ nis

Pro moderamine

tñ huiꝰ tercie ͻcluſiōis Notandū ꝙ q̄uis de rigore veꝝ ſit ꝙ hec tercia ͻditio nō re/quiraꝛ: tñ nō eſt mutuatori ͻſulendū vt ex/igat penā a mutuatario in caſu vbi deficit mutuatarius ex impotētia incurſa ſine ſua culpa. etiā ſi mutuatio fuerit cōſilij ⁊ mutu atoꝛ nullū intereſſe ſit paſſus. Ratio huiꝰ eſt duplex. Prima qꝛ tutioꝛ via eſt cōſulē/da ⁊ nō ea que minꝰ eſt tuta. mō tutioꝛ eſt via nō exigēdo in tali caſu q̄ꝫ exigendo. igiꝛ Minoꝛ ꝓbaꝛ qꝛ ſepe cōtingere poſſet ꝙ il la impotētia ſatiſfaciēdi exiſtens in mutua tario ⁊ incurſa ſine ſui culpa: faciat mutua tionē ꝑ tēpore poſt terminū eſſe ꝑcepti vbi forte mutuatoꝛ iudicaret adhuc mutuatio nē vt prius eſſe ͻſilij ⁊ ꝑ ͻſequēs mutua/toꝛ nō poſſet vllā penā exigere maxīe viſo ꝙ nullū intereſſe eſſet paſſus. ⁊ nō ſolū ſepe hoc ͻtingere poſſet ſꝫ magꝭ natū eſt ͻtin/gere q̄ꝫ oppoſitū. h̄ eſt magꝭ natū eſt ͻtinge re ꝙ mutuatio incipiat fieri ꝑcepti ſi in ter mino ſolutiōis mutuatariꝰ incurrit impotē tiā ſoluēdi ſine ſui culpa: q̄ꝫ ꝙ māeat ͻſilij ſicuti erat añ īpotentiā incurſaꝫ. Atm̄ poſ

factū nō eſt mutuatoꝛ ꝯdēnand⁹ ꝑ ꝯfeſſoꝛē taliter ꝙ ſibi deneget abſolutionē dūmodo ꝯfeſſoꝛ cōperiat affuiſſe oēs tres cōditiōes ꝓme ꝯcluſiōis. Vñ etiā ocl's habendus eſt ad documētū traditū in fine qōnis ꝓcedētis de intereſſe. Scda cauſa ē q2 ꝛ ſi de rigoꝛe iuris poſſet mutuatoꝛ talē penā exigere: tñ de benignitate ꝛ equitate non debet. Nō benignitas ꝯſulēda eſt ꝛ eqtas: non aūt rigoꝛ.

Cōtra hāc ꝯcluſionē arguit̃ ꝓbādo ꝙ ꝓma ꝯditio reqrat̃. q2 ſi nullū intereſſe patit̃ mutuatoꝛ ex carētia ſortis in termino: nō videt̃ obligatio qua obligat mutuatariū ad ſatiſfaciēdū ſibi ſub pena i termino ꝓfixo ꝓcedere ex alia radice ꝙ ex cupiditate lucrādi aliqd de mutuatiōe ſortis.

Dicendū ꝙ h̄ aſſumptū nō eſt neceſſariū. Nā ſtat ꝙ mutuatoꝛ nō cōſciat ſe incurſurū vllū damnū nec ſibi vllū lucrū ceſſaturū ex carētia ſortis in termio. Attamē eſt affectus ad poſſidēdū ſortē ſuā actuali poſſeſſiōe vl' detentiōe in termio ꝓfixo. magnum eñ eſt cōmodū poſſeſſiōis vt dicūt dñi legiſte. ꝛ cū mutuatio ꝑ tpe ꝓcedenti ꝛ ſequēte terminū ꝓfixū ſit ꝯſiliū non peccat in illa affectiōe. Nō qñ quis afficit̃ ad aliquā rē habendā: amat eandē ꝛ odit oppoſitū illius habitiōis ſcȝ carētiam illi⁹ rei. ꝛ ꝑ conſeqnēs ſi nō tenet̃ ad oppoſitū ſcȝ ad carendū eadē nō habebit ali⁹ ius ſibi infligēdi illud exoſum ꝛ ꝑ ꝯſequēs ꝗ timet ſe incurſurū oppoſitū exoſum: pōt ad penā aliquam obligare aliū quētim et ſibi ꝓcuraturū illō penale malū. qua ſaltē pena puniat̃ ille alius ꝛ qua ſatiſfiat mutuatoꝛi de ſufferentia carēne exoſe ei quā ſuſtinere nō tenebatur.

Tres ſequētes ꝯcluſiōes erūt de pena iudiciali. eſt ergo.

Quarta ꝯcl'io. mutuatari⁹ licite pōt obligari ad penā iudicialē ſi deficiat i t̃mio ſibi ꝓfixo ꝛ h̄ ſtātib⁹ q̃ttuoꝛ ꝯditiōib⁹.

Pria ꝯditio ē ꝙ iponēs penā iudicialē. ſ. iudex dȝ malle ꝙ mutuatari⁹ ſolueret i termino ꝓfixo ꝙ̄ ꝙ nō ſolueret vt ſic lucrarēt penā. Nā da oppoſitū illi⁹ ꝯditiōis tūc iudex ex cupiditate iponeret penā ꝛ nō amore iuſticie inclinātis vt ꝗſcȝ habeat qō ſibi debet̃. vñ tutū eēt iudici volēti abſtinere a ſpecie mala ꝛ etiam volenti cauere ne i ipo mētiat̃ iniqtas ſibi: ꝙ penā incurrēdā non ſibi applicaret ſȝ alicui alteri puta ad pias cauſas. vñ etiā h̄ ꝯſulit̃ iudicib⁹ eccl'iaſticis in. c. ꝓmo de homicidio. ꝛ i. c. licȝ. de penis.

Scda ꝙ pena iudicial' ſit moderata. ſ. tā mag̃ ꝙ ſufficiat incutere timorē mutuatario vt ſoluat i t̃mio ꝓfixo ꝛ non maioꝛ nec mioꝛ. Nā ſi maioꝛ ſit ꝙ̄ reqrat̃ vī ōbl' iudex penā ex cupiditate ipoſuiſſe ꝛ ñ ꝓciſe amoꝛe iuſticie: ex ꝗ ſi amoꝛ iuſticie feciſſȝ: mioꝛ ſuffeciſſȝ. Si ēt mioꝛ eēt tc̄ iſufficiēs eēt ad iducēdū mutuatariū ad ſolutionē ꝛ ꝑ ꝯſeqns vana obligatio et inutil' ꝛ negligētie iudicis ſignū. Tercia ꝙ iponēs eā ſit ali⁹ a mutuatore. q2 ſi ipē idē iudex eēt mutuatoꝛ ꝛ iudex: tā eēt ꝗs iudex i cā ꝓpria penā iudicialē iponēdo. Quarta ꝙ mutuatio ꝑ tpe t̃mini añ ꝛ p⁹ fuerit ꝯſiliȝ ꝛ nō ꝓcepti. Nam da oppoſitū: ſcȝ ꝙ fuerit ꝓcepti: ñ peccabit mutuatari⁹ nō ſoluēdo i t̃mio ſibi ꝓfixo ꝛ ꝑ cōſeqns nō erit dign⁹ puniri a iudice cui⁹ eſt reos tm̄ punire ꝛ innoxios abſoluere. Et ſtātib⁹ ill' q̃ttuoꝛ ꝯditōib⁹ ꝟa ē hec ꝯcluſio ꝛ ꝓbat̃ q2 nō apparet h̄ iniqtas imo tal' obligatio eſt act⁹ ꝓcedens a iuſticia.

Quita ꝯcl'io. Si aſſint ꝓdicte tres ꝯditōes: etiā licite poterit iudex penā exigere ac recipe a mutuatario deficiēte i t̃mio ꝓfixo. Probat̃ vt ſcda ꝯcluſio ꝓbata eſt. Attñ pōt addi ꝗnta cōditio vltra ꝓdictas q̃ttuoꝛ ꝛ eſt ꝙ ſi dbitoꝛ ſoluit ꝑtē debiti nō debebit iudex velle hēre totā penā ſȝ tm̄ ꝓ ꝑte nō ſoluta. niſi ſec⁹ eſſet in mādato iudicis expſſū ꝛ h̄ ex iuſta cā. ꝛ etiā niſi mutuatoꝛ eēt intereſſe paſſ⁹ cui ꝓ intereſſe ſui refuſiōe veniret applicāda ꝑs pene.

Sexta ꝯcluſio. Si aſſint ꝓdicte cōditiōes nō oporteat ad veritatem illius concluſionis requiri tres alias ſcilicet. pꝛima ꝙ mutuatoꝛi immineat intereſſe quod paſſurus ſit ex carentia ſortis in termino pꝛefixo. quaſi non poſſet iudex imponere mutuatario penam niſi aliquod intereſſe immineat mutuatoꝛi ex carentia ſortis. Secūda cōditio ꝙ iudex imponēdo penam moderetur eā proportionabiliter illi intereſſe quod paſſur⁹ eſt mutuatoꝛ ex carētia ſortis in termio pꝛefixo. quaſi ſi pena eſſet maioꝛ ꝙ̄ eſſet illud intereſſe non liceret iudici ſibi eam imponere. Tercia ꝙ in caſu quo mutuatarius deficiat in termino pꝛefixo nō ſoluendo ꝛ hoc ex impoten-

tia incurſa ſine ſui culpa iudex nō exigat il lam penā a mutuatario niſi forte p tāta pte quātū fuit intereſſe mutuatoris. ita ꝙ ſi exigeret talē penā peccaret vel ſaltē ſi exigeret plus ꝗ̃ fuiſſet inteſſe mutuatoꝝ. Ex eī hec ꝯditōes nō reqrant̄ pbaī qꝛ etiā ſi nullū inteſſe imineat mutuatori: poteſt iudex īponere penā mutuatario. qꝛ ſi nullū intereſſe imineat ei ꝛ tñ mutuatio ſit ꝯſilij: tenebat̄ mutuatariꝰ in termīo prefixo reſtituere ſortē mutuatori ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns detinēdo vltra terminū ſine ꝯſenſu mutuatoꝝ delinquit. igit̄ dignꝰ eſt pena ꝛ ꝑ ꝯſequēs poterit eū iudex obligare ad penā. Et ex īprobatione huiꝰ pme ꝯditiōis ꝯſeq̄nter etiā habet̄ improbatio ſcōe ꝯditiōis. qꝛ ſcōa p̄ſupponit p̄mā. tercia etiā nō reqrit̄ ſi aſſint alie tres ꝯditōes iā poſite. qꝛ ſi mutuatio eſt cōſilij. igit̄ in termīo p̄fixo tenebat̄ ei ſoluere ſortē vel penā ſubire: nō obſtāte ꝙ factꝰ ſit īpotens etiā ſine ſui culpa. ꝛ ſi tenebat̄ alterū iſtoꝝ ꝛ nō pōt ſortē dare: igit̄ tenet̄ penā dare. ergo poterit iudex exigere eā ab eo: non obſtāte eius īpotētia ſoluēdi ſortē in termino dūmodo tñ ſit potēs penā ſoluere. Et dictū eſt notāter ꝙ hec tercia nō reqrit̄ dūmodo aſſint alie tres ꝯditōes. Nā ſi non aſſit tercia vtputa qꝛ mutuatio facta eſt p̄cepti. ꝓpter īpotentiā mutuatarij in ſoluēdo in termīo incurſam ſine culpa eiuſdē: nō liceret iudici punire mutuatariū. qꝛ tūc non teneret̄ mutuatariꝰ dare ſortē in termīo ſed iuſte detineret ac licite ꝛ mutuator teneret̄ ſibi ſortez dimittere aliq̄̄diu eo ꝙ mutuatio eēt p̄cepti. Et ꝗ̃uis vex̄ ſit ꝙ hec tercia ꝯditio nō reqrat̄ ſi aſſint ꝯditōes q̄ poſite ſūt in q̄rta ꝛ q̇nta ꝯcluſiōibꝫ: nō tñ ē iudici ꝯſulēdū vt penā exigat in caſu illiꝰ tercie cōditiōis. Et h̄ ꝓpter duas cauſas q̄ tacte ſūt in tercia ꝯcluſiōe. Seq̄ntes aūt tres ꝯcluſiōes erūt d̄ pena legali ꝛ h̄ q̄ ad p̄mū exēplum poſitum in tercia ſuppoſitione de pena legali. Eſt ergo

Septima ꝯcluſio. Mutuatariꝰ licite pōt obligari ad penā legalē de qua ſonat primū exēplū tercie ſuppoſitiōis ꝛ h̄ ſtantibꝫ q̄ttuor cōditiōibꝫ: nō obſtāte ꝙ illa pena cedit mutuatori. P̄ria ē ꝙ legiſlator mallet ꝙ mutuatarius vtputa tutor exponeret pecunias pupilli emēdo poſſeſſiōes pupillo l̄ exercēdo eas in mercantijs ꝗ̃ ꝙ exerceret eas in ꝓpriū cōmodū: dando inde pupillo q̇nqꝫ ad ratione de centū. Ratio eſt qꝛ ſemꝑ legiſlator debet potiꝰ velle obſeruantiā legꝭ ꝗ̃ penā incurrendā. qꝛ pena nō appetit̄ niſi ꝓpter obſeruātiā legꝭ. igit̄ obſeruātia legis magꝭ debet appeti. Scōa qꝛ etiā pupillꝰ magis illud vellet. nā da oppoſitū: tūc vellet habere lucrū de mutuatiōe ſua. Tercia ꝙ mutuatio nō fuerit p̄cepti. qꝛ ſi ſecꝰ ſiue p tēpore an̄ terminū ſiue poſt t̄minū: nō oporteret mutuatariū obligatū eſſe ad penā legalē. qꝛ licite detinebit ſortē vltra terminū ſibi ꝯceſſuz eo ꝙ mutuator tenebat̄ ſibi vltra terminū eā dimittere. Quarta ꝙ pena ſit moderata puta nō nimis magͣ nec nimis pua. nā ſi eſſet nimis pua inſufficiēs eēt ad inducendū tutorem ad h̄ vt fideliter ageret cū ſubſtātia pupilli ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns talis pena eſſet vana. qꝛ nō induceret effectū ꝓpter quē eſſet ordinata. ꝛ etiā ſtaret ꝙ ꝑ illā penā exiſtētē nimis puā nō ſatiſfieret pupillo d̄ intereſſe quod pateretur ex hoc ꝙ tutor non poſuiſſet ſibi pecunias ad emendū poſſeſſiones vel ad mercantias exercuiſſet. ſi enī illa pena eſſet nimis magna tūc eſſet iniq̄ ex parte legiſlatoris qui debet penas ꝓportionatas delicto imponere. ꝛ etiam ex pte pupilli cui pena applicāda eſt. quia recipet penā maiorē ꝗ̃ fuiſſet intereſſe ꝑpeſſum. vl̄ etiā ſi nullū eſſet ꝑpeſſus reciperet penam maiorē ꝗ̃ fuiſſet ſibi penale carere ſorte ad quā affectꝰ erat habendā in termino ꝛ ꝑ cōſequens partē pene que eſſet exceſſiua non alia radice recipet ꝗ̃ ex cupiditate qd̄ eſt illicitū. Illis igitur cōditionibꝫ omnibꝫ cōcurrentibꝫ ꝓbatur cōcluſio excludendo ea ꝓpter que videri poſſet nō eē licitum ꝛ hoc quadrupliciter. Primo ſic. nam ibi nulla poteſt notari malicia ex parte legiſlatoꝝ vt patet ex prima cōditione. patet etiā ex parte finis quia penā apponit vt tutores non ſint infideles pupillis ex malicia vel negligentia male tractando res vel ſubſtantias eorum: ſicut frequēter fit. ille autez finis eſt bonus. Secūdo etiam nulla poteſt notari malicia in pupillo vt patet ex ſecūda cōditione. naz ſi ſecunda conditio reperiatur in pupillo: poſſꝫ etiā pupillꝰ ꝯuētionalē penā recipe a mutuatario vt patuit ī p̄ma cōcluſiōe. Tercio etiā nō pōt tutor ꝯq̄ri d̄ in

luria aliq̄ sibi facta q2 nō fuit coact⁹ ad vtē-dū pecunijs i ꝓꝓos vsus imo ōbebat eas exercere ad vtilitatē pupilli. 7 iō si nō fecī3 ad suos vsus habuit 7 nihil inō lucrat⁹ est 7 nihilomin⁹ d3 dare q̄nq3 ō cētū: iputet si-bi ꝑ: si em̄ ad vsū pupilli posuiss3: tc̄ siue i-de lucrat⁹ eēt pupill⁹ siue nō: siue etiā dānū sustinuisset illō totū ptinuisset ad pupillu3 7 nō ad tutorē. Quarto etiā nō obstat ꝙ il la pena applicaꝛ pupillo. Nā etiā ꝯclusio-nal' pena pōt accipi a mutuatore vt ōñsum est 7 ꝑ siue mutuator sit pass⁹ inteſſe siue nō ſgiſ etiā pena legal' potit applicari ei. 7 ma-xie qñ mutuator pass⁹ eēt inteſſe dāni emer gēt3 vl' lucri cessāt3. sic̄ natū ē ꝯtigere pupil lo cui⁹ pecunie si fuisset posite ad mercātias licitas vl' empte eēnt ō eis possessiōes: pu pill⁹ habuisset lucrū.

Octaua ꝯclusio. Legislator 7 eti am mutuatari⁹ licite pōt exigere 7 recipe il-lā penā legalē a mutuatario ō q̄ ꝑcedēs cō clusio sonuit: ſuat3 ꝯditiōibꝫ ibidē tact3. ꝓ-baꝛ vt scōa ꝯclō ꝓbata ē. Et nota ꝙ sic ia3 dictū est ꝙ tutore vtēte pecunia pupilli: pu pill⁹ licite ab eo accipit penā legalē ꝑdictā sic etiā dicēdū ē ꝙ pupillus licite eam acci-peret ab ipamet cōmunitate vl' officialibꝫ ciuitat3 hñtibꝫ curā de pupill': si officiales vsi fuerit pecūia: ſuat3 tñ ꝯditionibꝫ septie ꝯclusiōis: 7 signāter scōa: Attñ etiā d3 addi ꝙ pupill⁹ nō d3 accipe totā penā legalē qñ tutor pte pecūie vsus est ad cōmodū pupil li3 tm̄p ca pte q̄ nō ē vs⁹ ad ꝯmodū pupil li: 7 illa additio fit ꝑ ꝓportionabil'r sic facta est ad scōa3 7 q̄ntā ꝯclusiones.

Nona ꝯclusio. Ad ꝑ vt liceat legis-latori vl' pupillo exigeꝛ lega lē penā nō req̄runꝛ tres alie: vtputa ꝙ mu-tuator pass⁹ sit inteſſe 7 ꝙ ꝓ eo exigaꝛ tal' pe na. Scōa ꝙ tal' pena sit ꝓportionata tali inteſſe. Tercia ꝙ ōfect⁹ mutuatarij i t'mino ꝑfixo nō venerit ex ipotētia incuria siue sui culpa. ꝙ em̄ ille ꝯditiōes nō req̄raꝛ si assint alie supdicte ꝯditiōes tacte i septia ꝯclusiōe pōt ꝓbari ꝓportionabil'r sic ꝓbatū ē illō in sexta tercia 7 sexta ꝯclusiōibꝫ cū sili moderā mie ibidē ānero. Seq̄ntes ꝯclusiōes erūt ō pena legali scōi exēpli tercie suppositiōis.

Decia ꝯclusio. Mutuatari⁹ licite pōt obligari ad illā penā le galē ō q̄ sonat scōm exēplū tercie suppositi-onis: si assint q̄ttuor ꝯditiōes. Pria ꝙ le-gislator mallet ꝙ debitor solueret i termio ꝑfixo. 7 sic vitaret penā q̄3 ꝙ deficeret vt sic incurreret eā vl' vt sic creditor lucraret illā. Scōa ꝯditio ꝙ etiā creditor mag3 d3 vel le ꝙ sibi fieret solutio i t'mio ꝑfixo 7 ꝙ non lucrareꝛ penam q̄3 oppositū. Tercia ꝙ mu tuatio nō fuerit i ꝑcepto. Ha3 ꝯditionum rōnes ꝓportionabil'r sumūꝛ sic̄ i septia con clusiōe sūt tacte. Quarta ꝯditio ꝙ tal' pe na sit moderata sic sc3 ꝙ nō sit nimis mag nec nimis pua. Rō ē: q2 d3 iponi ꝑncipal'r vt ei⁹ metu iducaꝛ ōbitor ad solutoe3. Ꝺo si eēt nimis pua: nō eēt sufficiēs inductiua. Si āt eēt nimis mag: eēt iniusta tā ex pte le-gislator3 iponēt3 q2 d3 cē ꝓportio inꝛ delictū 7 penā q̄3 etiā ex pte creditor3 cui applicabiꝛ q2 creditor nec eēt tātū inteſſe pass⁹ excarentia sort3 sue i t'mio ꝑfixo q̄nta ē pena si ē ni-mis mag. Nec etiā ita affect⁹ fuit ad hñdū sortē suā i t'mio ꝙ maluisset sortē habuisse i t'mio sine tali pēa q̄3 caruisse sorte 7 lucrari penā si ē nimis mag. imo si ē nimis magna mag3 voluisset penam hr̄e 7 carere sorte i t'mio q̄3 e3. Hoc āt ē ꝯ scōa3 ꝯditiōe3. Uel si ñ voluiss3. ꝑ tñ ñ potit hr̄e rōe3 vl' cām iu stā cur pte i q̄ pena ē nimis mag accipe ve-lit nisi cupiditatē habeat ꝓ rōe: 7 ꝑ ꝯseq̄ns illicitū erit sibi ptē excedētē accipere.

Vndecia cōclusio. legislator 7 etiā mutuator licite pōt exigere 7 recipe illā penā legalē de qua scōm exēplū sonuit: ſuat3 q̄ttuor ꝯditiōibꝫ tact3 i decia ꝯclusiōe. ꝓbaꝛ sic̄ scōa ē ꝓba-ta. d3 tñ addi ꝙ si debitor soluit ptem debi ti nō d3 ab eo exigi tota pēa s3 tātūm ꝓ p-te ōbiti nōdū soluti. nisi mutuator eēt pass⁹ tātū inteſſe cui nō satisfieri possit nisi tota3 penā exigēdo. tc̄ em̄ etiā totā penā licite re-cipet. sec⁹ si nullū inteſſe passus esset.

Duodecia ꝯclusio Ad hoc ꝙ liceat illud qō di-ctū est in decia 7 vndecia ꝯclusiōibꝫ nō req̄-rūꝛ tres alie ꝯditōes siles ill' ō q̄bꝫ i tercia sexta 7 nona ꝯclusiōibꝫ dictū ē. ꝓbaꝛ eodē mō sicuti ibidē ē ꝓbatū: ſuato moderamie ibidē dicto.

Questio. XXXII.

Vtrum mutuanti liceat recipe a mutuatario pign⁹ detinēdū donec soluaꝛ sors. Solutio stat in duabꝫ

ſuppoſitionibꝰ.7.vj.ↄcluſionibꝰ.

Prima ſuppoſitio ↄtinet vnā diſtinctionē cum q̄ttuor ſubdiuiſionibꝰ.7 eſt ꝙ ↄtingit mutuantē recipere pignꝰ. Primo ad ſecuritatē tm̄: ſic ꝙ nō intēdat fructū ꝑcipe pignoris ſed tm̄ vt ſecurꝰ ſit de rehn̄do ſortē: vl'ſi mutuatarius ſortē nō reſtituat ꝙ habeat ſaltē equiualēs. Scđo nō ad ſecuritatē tm̄ ſed etiā vt interim q̄ caret ſorte capiat fructꝰ pignoris. Et ille ſcđs modꝰ ſubdiuidit.qꝛ aliqñ ↄtingit ꝙ pignꝰ eſt totalr mutuātꝫ de iure q̄uis mutuatariꝰ ſibi impignerās de facto ipm̄ detinuerit huculqꝫ 7 nunc ſibi impignoret. Alio mō ꝙ eſt mutuatarij. Et etiam h̄ ſcđs modꝰ ſubdiuidit.qꝛ vl'eſt ſic mutuatarij ꝙ etiā eſt mutuātis licꝫ diuerſimode.ita ꝙ tā mutuās q̄ꝫ mutuatarius habēt dn̄ium in illa re licꝫ diuerſimode puta mutuator habet directū dn̄ium 7 mutuatariꝰ vtile. Aut eſt ſic mutuatarij ꝙ nō eſt mutuantꝫ ita ꝙ mutuās etiā nullū habet dn̄ium in re illa. Et hic ſcđs modꝰ etiā ſubdiuiditur.qꝛ aut mutuās intendēdo cape fructus ex pignore intēdit eos cōputare in ſortē ſic ꝙ q̄nto pl'es fructꝰ recipit tāto minꝰ ꝓporcionabilr recipiet de ſorte.qꝛ de ſorte defalcabit tantundē q̄nti p̄cij fructꝰ ꝑcepit. Aut nō intēdit fructꝰ cōputare in ſortē imo vult nihilominꝰ ſortē ſibi integralr reſtitui. Et hic ſcđs modꝰ etiā ſubdiuiditur.qꝛ aut nō manet ibi vera rō impignoratōis de q̄ caſu habebit in ſeq̄nti q̄ōne. Aut manet vera ratio impignoratiōis. Et de illo hic videbit. Et ſi arguat ↄ ſcđam ſubdiuiſionē Si aliq̄ res eſt mutuāns q̄ ad dn̄ium ſaltē directū 7 q̄ ad vtile mutuatarij.igit nō pōt eē pignꝰ mutuāti: qꝛ tūc eſt mutuāti ꝓpria.i re aūt ꝓpria nō ↄſiſtit pignꝰ. Dicēdū in re q̄ eſt oīno ꝓpria ſic ꝙ aliꝰ nullū hꝫ dn̄iūꝫ i ea nō eſt rō pig̃ris repibil' ſaltē de iure.tm̄ ſi eſt nō oīno ei ꝓpria eo ꝙ tm̄ hꝫ dn̄ium directū 7 aliꝰ hꝫ vtile: bn̄ pōt rō pignoris inueniri: 7 ſic eſt in ſcđa diuiſiōe. Et dixi notanter ꝙ in re oīno ꝓpria nō eſt rō pig̃ris repibil' de iure.qꝛ de facto repit: ſcꝫ qñ res omnino ꝓpria ab alio de facto tm̄ 7 iiuſte occupata mihi ipignorat.vt i p̄mo mēbro p̄me ſubdiuiſiōis. Scđa ſuppoſitio. Pignꝰ i p̄ſenti q̄ōne capit large: vt.ſ.ſtat ꝓ re obligata ſiue ſit mobil' q̄ ꝓprie dr pignꝰ ſiue imobilis qđ dr ypoteca.

Prima ↄcluſio. Si mutuās tm̄ recipit pignꝰ ad ſecuritatē licita ē receptio. Probat qꝛ ſi nō: maxie qꝛ recipet aliq̄d vltra ſortē mutuatā.ſꝫ h̄ ñ arguit ibi eē pctm̄. qꝛ qñ dr ꝙ recipe aliq̄d vltra ſortē mutuatā eſt illicitū itelligit qñ id recipit volendo hr̄e dn̄ium recepti 7 rōe mutuatōis 7 vt p̄ciū eiuſdē 7 ſic ō aliꝫ ↄcluſiōibꝰ tactꝫ.i.q.iij. circa diffinitōnē vſure. Mō i caſu illꝰ ↄcluſiōis nō recipit pignꝰ volēdo hr̄e dn̄iūꝫ eiꝰ qꝛ vult tm̄ hr̄e vt rē ipig̃ratā. Mō p ipig̃ratiōnē nō trāſferit dn̄iū pig̃ꝫ i eū cui res ē ipig̃rata.vt patuit.ſ.q.xvij. igit. Itē etiaꝫ nō recipit ipꝫ rōe mutuatiōis nec vt p̄ciūꝫ eiuſdē ſed tm̄ ꝓ ſui ſecuritate. Vn̄ etiā a fideiuſſore mutuatarij p̄t accipi pignꝰ. Vn̄ ꝓuer.xx. Tolle veſtimētū eiꝰ q̄ fideiuſſor extitit alieni.7 ꝓ extraneis aufer pignꝰ ab eo id eſt licite potes tollere 7c. Et idē hꝫ ꝓuer. xxvij. Fallit tn̄ hec ↄcluſio qñ mutuatariꝰ ē i tāta ncc̄itate ↄſtitutꝰ ꝙ ita neceſſariū ē ſibi pignꝰ ꝙ ſi res tal' eēt mutuatorꝫ deberet mutuare talē rē vl' cōmodare mutuatario. Nā tūc nō dꝫ recipe pignꝰ a mutuatario ſꝫ ſi idiget ſecuritate recipiat aliā cautōeꝫ pro ſui ſecuritate. Inq̄ caſu eſt itelligēdū id qđ dr Exo.xxij. vbi poſtq̄ꝫ tractauit ō mutuo dic: ſi pignꝰ a ꝓrio tuo recepiſ veſtimētū: añ ſol' occaſū reddes ei ipꝫ em̄ ē ſolū q̄ opit indumētū carnis eiꝰ nec hꝫ aliō i q̄ dormiat. ſi clamauerit ad me: exaudiā eū qꝛ miſericors ſū. hec ibi. Et ſic pctm̄ ē recipe pignꝰ ipm̄ ↄtinēdo 7 nō reſtituēdo ipig̃rāti dū indigeat neceſſario eodē. Et vbi dr i traſlatōne nr̄a añ occaſū ſol' reddes ei: i hebreo dr. vſqꝫ ad occaſū ſol' reddes ei.7 vtrūqꝫ ē verꝫ. qꝛ ſi ſit veſtimētū ō die ſibi neceſſarium: dꝫ ei reddi de mãe detinēdū vſqꝫ ad occaſū ſol. vt dr i hebreo: 7 tc̄ reſumi.ſ.ceſſāte ncc̄itate vl' idigētia eiꝰ. Si aūt ſit veſtimētū neceſſariū ō nocte.dꝫ ſibi reddi veſpe 7 pꝰ reſumi ō mãe.7 h̄ tāgit lr̄a nr̄a dicēs. Añ occaſū ſol'.ſ.añq̄ꝫ vadat dormitū. Vn̄ ſbdit. nec hꝫ aliō inq̄ dormiat. Silr hꝫ Deut.xxiiij. vbi loq̄ns de debitore a quo exigit creditor pignꝰ dicit. ſi ꝑ aup̄ eſt ſupple debitor nō ꝑnoctabit apud te pignꝰ ſed ſtati reddes ei añ occaſū ſol' vt dormiēs i veſtimēto ſuo bn̄dicat tibi 7 habeas iuſticiā corā dō tuo.7 ibidē. Nec auferes loco pig̃ꝫ vidue veſtimētū. Et ſob

xxij.impingit̄ ipi Job ab amico suo tanq̄
iniquitas accipe pign⁹ necessariū et a quo
accipit:cū dicit̄ Abstulisti pign⁹ fratrū tuo
rum sine causa ꝛ nudos spoliasti vestibus
Nudos id est parū indutos.ꝛ ꝑ ꝯsequens
vestib⁹ eis necessarijs eos spoliasti. Et iob
de effrenatis peccatorib⁹.xxiiij. dicit. Ab-
stulerūt ꝑ pignore bouē vidue. Et Ezech.
xviij.nō reddere pign⁹ supple necessariū bo
mini cōputat̄ inter peccata repugnātia ca-
ritati. Et amos.ij.inter alia crimia enume-
rat̄ accubit⁹ sup vestimentis pignoratis.

Secunda ꝯclusio. Si mutu-
ans recipit pign⁹ nō
tm̄ ad sui securitatē ꝫ etiā vt interi quo ca-
ret forte ꝑcipiat fructus pignoris ꝛ tm̄ pi-
gnus est de iure mutuātis. Et dūtaxat de
facto mutuatarij iniuste detinētis licite re-
cipit pign⁹ ac fruct⁹ eius:etiā nō cōputādo
fructus in sortē ꝛ sine restitutione eorundē
seruatis duab⁹ ꝯditionib⁹. Probat̄ tripl'r.
Primo sic:q2 licitū est ab iniusto detento
re recipe rē debitam recipienti atq3 fructus
eiusdē rei ꝑcipe q2 sunt fructus rei ꝓprie.igi
tur. Scd̄o sic ꝓbat̄ ꝑ ca.j. de vsuris.vbi
habet̄ q̄ si laic⁹ iniuste tenet possessionē ec-
clesie ꝛ impignorat ipam rectori illi⁹: licite
absq3 vicio vsure rector poterit recipe fru
ctus possessionis vltra sortē seu nō cōpu-
tādo eos in sortē. Et q̄uis textus ibidem
tantūmodo faciat mentionem de possessio
ne eccl'ie a laico iniuste detenta: tamē idem
iudiciū est de possessiōe vnius laici ab alio
laico vl' eccl'ia iniuste detēta: q2 vtrobiq3 ē
eadē ratio scz illa q̄ tacta est in p̄ma ꝓbatio
ne ꝯclusiōis. Tercio sic ꝓbat̄ a simili. Si
aliq̄s miles iniuste detinet decimā eccl'ie ꝛ
eā impignoret rectori eiusdē: rector licite ꝑ-
cipit fruct⁹ decime:etiā nō cōputando eos
in sortē. vt habet̄ in.c.ſi.de decimis. ꝛ h̄ nō
est nisi quia talis rector nō ꝑcipit fruct⁹ ni-
si res suas sibi ex re sua debitas ꝛ nō de
bitas militi: ḡ eadē ratiō e sic est hic. Con
ditiões aūt requisite sūt iste. Prima q̄ ꝑci
piens fruct⁹ nō possit ꝑ viā iuris redire ad
recupationē rei ꝛ fructuū ei⁹. Scd̄a q̄ ꝑci
piēdo fruct⁹ ꝛ eos nō cōputādo i sortē ces-
set scādalū. seu qd̄ idē est q̄ non p̄sumat̄ in
fraudē vsurarū facere vt in filī declaratum
est.questiōe.xxx.

Ex hac ꝯclusione sequit̄ correlari-
um bimēbre. Q2 si tu iniuste detines posses
sionē meā ꝛ cum tibi mutuo aliquid tu eā-
dem possessionē impignoras mihi: nō so-
lum possum licite fructus illius recipe nō
cōputādo eos in sortē:sed etiam si quasdā
alias possessiōes mihi impignoras possum
fructus de eisdē recipe nō computādo eos
in sortē dūmodo illas ꝛ alias possessiones
acq̄sieris de fructib⁹ ꝑceptis de possessiōe
mea iniuste ꝑ te detenta. patet q2 in tali ca-
su etiā ille possessiōes nō sunt tue sed mee:
quia empte de reb⁹ ad me spectantib⁹. imo
qd̄ plus est videt̄ q̄ etiā si illas alias acq̄si
ueris precio ꝓprio tibi ꝛ nō de fructib⁹ p̄me
possessiōis ad me spectantis q̄ possim etiā
illaꝝ possessionū ꝑcipere fructus nō com-
putādo eos in sortē. ꝛ hoc si tu ꝑcepas fru
ct⁹ mee possessiōis nec illos restituere vis
nec ego eos a te recupari possum via iuris
ꝓpter potentiā tuā vel aliud impedimentū
ꝛ dūmō etiā cesset scandalū. Probat̄. quia
si tu mihi furat⁹ es. vel vi abstulisti rē me-
am vel al's debes mihi aliquid ꝛ a te id re-
cuperari nō possum via iuris: licitū est mi
hi occulte id recipe ꝛ sic mihi ipi satisfacere
vel si inuenero rē illam vel equiualentē pos
sum eā retinere saluis quibusdā conditio-
nib⁹. puta q̄ eam nulla possum via iuris re-
habere ꝛ q̄ cesset scandalū ac periculū fa-
me ꝛ corpis possibile iminere mihi ꝛ etiā
alteri ꝑsone. q̄ forte de subtractione illi⁹ re
haberet̄ suspecta ꝛ p̄cauēdo ne heredibus
meis fiat iterata restitutio eiusdē cum ego
mihi ipi satisfeceri ꝫ de hijs ꝛ alijs ꝯditio
nib⁹ lati⁹ i tractatu restitutionū dici habȝ.

Tercia ꝯclusio. Si mutuās reci-
pit pign⁹ nō tm̄ ad sui secu
ritatē sed etiā vt interim ꝑcipiat fruct⁹ eius-
dem et pign⁹ est de directo dominio mutu-
antis ꝛ de dominio vtili mutuatarij:tūc in
casu quo res impignorata est feudalis:lici
te ꝑcipit mutuator fructū pignoris nō cō-
putādo eos in sortē nō curando an mutua
tor sit clericus seu ecclesia vel laicus. ꝛ hoc
stante vna cōditione. Probat̄. quia in.c.cō
quest⁹.extra de vsuris. habet̄ q̄ si eccl'ia vl' p̄
latus recipit trā aliquā i pign⁹ ꝛ ꝑcipit fru
ctus illi⁹ a debitore nō tenet̄ cōputare fru
ct⁹ i sortē si debitor sit vasall⁹ eccl'ie ꝛ eccl'ia
sibi illā trā i feudū ꝯcesserat ꝛ si eccle r̄spō
sui vasalli licitū est recipe fructus sui feudi

ſibi impignorati nõ cõputando eos in ſortem: etiã idẽ erit licitũ ſeculari vl' laico dño reſpectu ſui vaſalli i ſili. qḋ pbaṫ ſic. q2 ſi illud nõ liceret ſeclari dño reſpectu ſui vaſalli maxĩe q2 eẽt vſura. ſ3 ħ nõ. q2 tũc etiam eẽt vſura eccl'ie reſpectu ſui vaſalli in ſili caſu. ⁊ ꝑ ꝯſequẽs nõ liceret eccl'ie. q2 vſura eſt ꝯtra legẽ nature ⁊ diuinã: vt oñſum eſt. q. xxiij. ⁊ ꝑ ꝯſeq̃ns non pl' licebit eccl'ie q̃3 ſeculari dño. Scḋo pbaṫ ꝯcluſio rõe. q2 ḋ natura feudi eſt ꝙ q̃ñ impigraṫ dño feudi a vaſallo: incipit dñs hr̃e nõ tm̃ dñium directũ rei feudal' ſ3 etiã cũ dñio directo ꝯſolidaṫ dñiũ3 vtile ſeu vſufruct'. ita ꝙ incipit hr̃e aliquo mõ vtrũq3 dñium ſeu ꝑfectũ dominiũ. ğ tũc licite ꝑcipit fruct' nullo mõ cõputãdos in ſortẽ. tenet ꝯſeq̃ntia. q2 ḋ re cuius q̃s h3 vtrũq3 dñium vl' ꝑfectũ dñium licite ꝑcipit fruct' etiã citra ħ ꝙ rõe fructuum debeat defalcare aliq̃d. Añcedẽs pbatur. quia i ꝯceſſiõe in feudũ tacite ineſt illa ꝯditio ſc3 ꝯcedo tibi illḋ dñium vtile illi' rei ita tm̃ ꝙ ſi mihi eã ipignoras redeat ad me etiã dñium vtile illi' vl' vſufruct' toto tꝑe q̃ mihi ipignorata fuerit. ⁊ ſi ſic igiṫ eo ipo ꝙ vaſallus accipit eã in feudũ ſubit ħ on' ꝙ teneṫ dimittere dño oẽs fruct' rei ꝑ tꝑe q̃ durat ipignoratio. Et ſi arguaṫ ꝯtra q2 ſi ꝯſolidaṫ dñium vtile vl' vſufruct' cu3 dño directo tꝑe q̃ durat impignoratio. igitur interim vaſall' nõ habet dñiu3 vtile nec vſufructũ. ſ3 ꝯſequẽs videṫ incõueniẽs ꝓpter tria. Pṁo q2 tũc nõ eſſet ei' vaſall'. Secũdo q2 tũc ſoluto debito nõ teneret dñs rem ſibi ipignoratã reſtituere vaſallo quia facta eẽt pleno iure dñi. Null' aũt teneṫ facere ex re ſua feudũ. Tercio q2 tũc ceſſaret ſibi rõ pignoris toto tꝑe pignorationis qḋ implicat. ꝯſeq̃ntia tenet. q2 iã dñs haberet vtrũq3 dñium rei ⁊ ſic res eſſet ꝓpria dño. ratio aũt pignoris nõ ꝯſiſtit in re ꝓpria. Dicendũ ad ꝯſequẽs illi' argumẽti ꝙ vaſall' interim ꝙ durat impignoratio nõ h3 dominiũ vtile vl' vſufructũ liberũ q̃ ad actu3 ſed tm̃ ligatũ ⁊ ſuſpenſũ ꝑ toto tꝑe impignoratiõis ⁊ tm̃ in habitu. Ipſe aũt dñs habet dominiũ vtile vl' vſufructũ q̃ ad actũ ⁊ nõ niſi ꝑ tꝑe quo ſibi nõ eſt ſolutũ debitũ ⁊ cũ obligatiõe reſtituẽdi illḋ vaſallo ꝑ tꝑe extinctiõis debiti ⁊ ꝑ hoc ceſſant tria incõueniẽtia illata in argumẽto. Nã ad primũ dicendũ ꝙ tꝑe impignoratiõis adhuc manet vaſallus in habitu ſuſpenſo ab actu ꝑ tꝑe. Ad ſcḋm dicendũ ꝙ dñs teneṫ ſibi illam rem in feudũ reſtituere ſoluto debito q2 nõ habuit vtrũq3 dominiũ niſi ſm quid ſc3 ꝑ tꝑe. Ad terciũ dicendũ ꝙ bene põt rõ pignoris ꝯſiſtere in re etiã ꝓpria qñ eſt nõ perfecte ꝓpria ſc3 vbi habet dominiũ directum ſed vtile nõ habet niſi ꝑ tempore ⁊ quo ad actũ alio habẽte eiuſdẽ rei vtile dominium in habitu. Ex predictis ſequiṫ

Primũ correlariũ tale. Ex gloſa i ꝑdicto cap'lo videṫ errare in hoc ꝙ inſinuat ꝙ cauſa cur citra vſuram lic3 eccl'ie recipe fructus pignoris nõ cõputãdo eos in ſortẽ ſit iſta q2 ſc3 in fauorẽ eccle hoc ſibi ꝯceſſum eſt. Nã ſi hoc eſſet verũ tũc cauſa cur eccl'ie id liceret eſſet ex cõceſſione iuris canonici q̃ſi ſine illa ꝯceſſiõe eſſet vſura. S3 hoc nõ q2 ius canonicũ nõ poteſt receptionẽ exiſtentẽ vſurariã cõcedere alicui vt ſibi liceat q̃ſi facere poſſit de vſura nõ vſurã et diſpẽſare. Nã hoc eſt oñſum falſum ſuꝑ in. q. xxviij. Scḋo q2 tũc idem nõ liceret laico reſpectu ſui vaſalli eo ꝙ licuiſſet eccl'ie ex fauore iuris canonici ſibi exhibito. hũc aũt fauorẽ nõ exhibuiſſet laico igiṫ. ꝯſeq̃ns aũt eſt oñſu3 eſſe falſũ in pṁa pbatione ꝯcluſionis. Cõditio aũt requiſita eſt ꝙ vaſall' interim quo durat pignoratio ſit deobligat' a ſeruitio qḋ al's rõne feudi eſſet obligat' exhibere dño. Nã etiã ad ſuſtiũ teneṫ dño rõe ꝑceptiõis fructuũ feudi. igiṫ ceſſante cauſa ſc3 ꝑceptione fructuũ eo ꝙ dñs eos ꝑcipit etiã debet ceſſare

Secundũ effect' ſc3 ſeruitiũ. correlariũ ꝙ toto tꝑe ipigratõis obligatio mutua inṫ dñm ⁊ vaſallũ ẽ ſuſpẽſa ſ3 ñ oĩno extĩcta. Nã vaſall' tũc nõ obligaṫ actualiter ad ſeruitiũ dño ⁊ ecõtra dñs non obligaṫ actual'r admittere vaſallũ ad ꝑceptionẽ fructuũ.

Terciũ correlariũ ꝙ ſi vaſall' tꝑe impignoratiõis vellet ſeruire dño ipo dño renitẽte: nõ teneṫ dñs eũ admittere ad ꝑceptionẽ fructuũ vl' eos ꝑcipiẽdo cõputare in ſortẽ. nec teneṫ acceptare ſeruitiũ q2 nemo teneṫ reſilire a iure ſuo Dõ dñs ex pṁa ꝯceſſiõe feudi reſeruauit ſibi ħ ius ꝙ ſi ſibi impignoraret poſſet fruct' libere ad ſe trahere. Et ſi al' ſeruiat ſibi

inuito nõ tenet eidẽ ad aliquid ꝓ ſeruitio.

Quartũ correlariũ ꝙ ſi vaſallus ſeruiat ſibi tꝑe impigno ratõis ⁊ dñs h̃ admittat nec tñ vere ꝯſen tiat nec renũciet iuri ſuo ꝗuis eũ admittat ad fuitiũ: tũc i foro exteriori nõ põt dñs fru ctꝰ nõ cõputare i ſortẽ qꝛ illa admiſſio ha bet ꝓ ꝯſenſu ⁊ renũciatõe iurꝫ niſi ſit ꝓteſta tus ꝯ̃ ꝯ̃rio. Si aũt ꝯſentit ꝟe ⁊ renũciat in ſolidũ iuri ſuo ꝑcip iẽdũ fructꝰ dꝫ etiã i foro in teriori cõputare eos in ſortẽ.

Quintũ correlariũ. ſ. ꝙ in ꝯceſſiõe rei in emphiteoſim non ineſt tacite illa ꝯditio q̃ ieſt i ꝯceſſiõe feu dali ꝯ̃ q̃ dictũ eſt i ſc̃da ꝓbatõne ꝯcluſiõis nõ poſſit dñs emphiteote ꝑcipe fructꝰ rei emphiteotice ſibi ĩpig̃rate ab emphiteota nõ cõputãdo eos in ſortẽ ſic põt dñs feudi. Rõ eſt qꝛ ceſſat cã i eo q̃ fuit in dño feudi. Si aũt illa ꝯditio ineſt tacite ⁊ ex natura emphiteoſiſ tũc idẽ põt qꝺ dñs feudi. Sꝫ ꝗ̃ ẽſi affuit illa ꝯditio ꝙ nõ ſit ꝯditio in ſeq̃ guãs emphiteotã viſis alijs ꝗ̃ ua mi nibꝰ q̃ hꝫ emphiteota qꝛ nõ ita ꝗ̃tuite recti ſic vaſallꝰ rẽ ſuã a dño qꝛ i introitu dat certã q̃ntitatẽ pecunie nõ ſic vaſallꝰ ⁊ etiaꝫ q̃dã alia hꝫ ꝗ̃uamĩa q̃ vaſallꝰ nõ hꝫ. Sꝫ vtrũ defacto talꝭ ꝯditio iſit ex natura taliũ ꝯtractuũ vꝭ ex pacto ꝯ̃hẽtiũ ⁊ ſi ſic an eq̃ ſit il la ꝯditio vꝭ iniq̃ nõ diffinio. Vñ in h̃ du bio eẽt papa ꝯſulẽdꝰ.

Sextũ correlariũ ꝙ ſic iã dictũ eſt de emphitheotica ꝯceſſiõe ſit dicẽdũ de cõ ceſſiõe vſufructꝰ ⁊ colonia. qꝛ vbi eadeꝫ rõ ibi eadẽ diſpoſitio. Nõ tacita ꝯditio que infuit ꝯceſſiõi feudali fuit cauſa ꝓpᵗ quã li cebat ꝑdicta. agit etiã ſi illa eſt i alijs ꝯceſſi onibꝰ (⁊ h̃ ſi ineſt nõ iniq̃ ⁊ cũ inuito ꝗ̃ua mine eiꝰ cui fit ꝯceſſio) etiã erit ibi eadẽ iurꝫ diſpoſitio. Nec valet ꝙ aliq̃ dicũt ꝙ in cõ ceſſiõe colonie nõ fuerit h̃ ꝑuilegiũ expſ ſum. Nã q̃ h̃ dicũt videt̃ i ſuo dicto iſinu are ꝗ̃ſi cã cur liceat ꝑdicta dño feudi ſit ex aliq̃ diſpẽſatiõe vꝭ ex ſinglari ꝯceſſiõe ꝑui legiatiua. qꝺ eſt falſũ. imo cã ẽ tacita ꝯditõ q̃ vꝭ ex pacto ꝯ̃hẽtiũ citra iniq̃tatẽ vꝭ ex na tura ipꝰ ꝯ̃ctꝰ ineſt. Jõ ſi ſilꝭ ĩ vĩa ſilis ꝯditõ ineſt alijs etiã erit ſilis diſpoſitio iurꝫ. Nã ius diſponẽs h̃ ꝯ̃ dño feudi nõ diſponit id diſpoſitiõe diſpẽſatiua ⁊ cauſatiua liciti q̃ſi ſi nõ ſic diſponeret nõ ſic liceret ſꝫ iõ ſic di ſponit qꝛ ſic ẽ equum ⁊ iuſtũ i re. Et ſic di ſponit diſpoſitiõe declaratiua vꝭ interꝑtatiua liciti nõ cauſatiua liciti.

Quarta ꝯcluſio. Si mutuãs re cipit pignꝰ nõ tñ ad ſe curitatẽ ſui ſꝫ etiã vt interi ꝑcipiat fructus pignorꝫ q̃s tñ intẽdit cõputare in ſortẽ. ⁊ ſi pignꝰ ſit ꝯ̃ dño dũtaxat mutuatarij adhuc licite recipit pignꝰ dũmõ ꝑcepno fructuũ fiat ꝯ̃ ꝯſenſu mutuatarij. Rõ ẽ qꝛ ſi eẽt ibi aliq̃ culpa maxie vſura vꝭ furtũ. Sed nõ vſura qꝛ illos fructꝰ nõ accipit vltra ſortẽ ſꝫ i ſolutiõeꝫ ſortꝫ qꝛ eã attenuant. Nec eti am furtũ qꝛ ⁊ ſi res ĩpignorata ſit adhuc ꝯ̃ dño mutuatarij ⁊ ꝑ ꝯſeq̃ns nõ ꝯ̃berꝫ mu tuator fructꝰ eiꝰ ꝑcipe: tñ qꝛ facit h̃ de ꝯſenſu dñi ꝯſentiẽtꝫ i illã ꝯtrectatiõꝫ iõ nõ cõmit tit furtũ. Et iõ notãt dictũ ẽ i ꝯcluſiõe. dũ mõ ⁊c̃. qꝛ ſi dño neſciẽte ⁊ nec actu nec ha bitu ꝯſentiẽte ꝑcipiat fructꝰ peccat. Et ꝗ̃ uis nõ ſit vſura qꝛ intẽdit eos cõputare in ſortẽ tñ ẽ furtũ qꝛ ꝯtrectat rẽ alienã inuito dño. vñ qñ res agit̃ ꝺm tenorẽ ꝯcluſionis mutuãs mutuat tali pacto ꝙ mutuatarꝰ ſoluat ſibi ſortẽ ꝑiculati ꝑ fructꝰ q̃s ꝑcipe velit ꝯ̃ pig̃re ⁊ ſic recipit eos vt ſolutioneꝫ ſortꝫ ſalti ꝑiculatã.

Quita ꝯcluſio. ſi mutuãs recipit pi gnꝰ nõ tñ ad ſui ſecuritatẽ ſꝫ etiaꝫ vt interi ꝑcipiat fructꝰ pignorꝫ q̃s nõ intẽdit cõpu tare i ſortẽ ⁊ pignꝰ eſt tãtũmõ mutuatarij: mutuãs illicite recipit pignꝰ ac fructꝰ eius dẽptꝫ q̃ttuor caſibꝰ. ꝓbat̃ qꝛ vꝭ ꝑcipit illos ꝯ̃ ꝯſẽſu mutuatarij aut ſine eiꝰ ꝯſenſu. Si ꝑmũ tũc ꝑceptio ẽ vſuraria qꝛ ẽ ꝑceptio in cremẽti ſortꝫ mutuati ꝓpᵗ mutuũ. Si ſcꝺm ẽ furtũ qꝛ ꝯtrectat rẽ alienã. ſ. fructꝰ pigno ris inuito dño. Dicit̃ notãt ſi mãet rõ pig̃ra tiõis ꝓpᵗ caſũ ꝯcluſiõis ſeq̃ntꝫ i q̃ licitũ ẽ pi gnꝰ recipe ⁊ fructꝰ eiꝰ ꝑcipe nõ computãdo eos i ſortẽ. Dicit̃ ſcꝺo. dẽptꝫ q̃ttuor caſibꝰ qꝛ i tribꝰ caſibꝰ vbi etiã mãet ꝓpᵗ ea rõ ĩpigno ratiõis licitũ ẽ fructꝰ pig̃rꝫ ꝑcipe et ñ cõpu tãdo eos i ſortẽ. Primꝰ caſus eſt qñ credi tor accipit fructꝰ ꝓ intereſſe dãni emergẽtis vꝭ lucri ceſſãtꝫ: ſaluis tñ ꝯditõibꝰ req̃ſitꝫ ad h̃ q̃ tacte ſũt qõe. xxx. Scꝺs qñ ꝑcipit eos ꝓ pẽa more debitorꝫ ſaluis tñ ꝯditõibꝰ q̃ ta cte ſũt. qõe. xxxj. Tercꝰ qñ ꝑcipit fructꝰ in donũ ſibi vere liberaliter oblatum ſaluis tamẽ conditiõibus tactis queſtione. xxix.

Quartꝰ qñ mutuator fecit expẽſas colligẽdo vl' ꝯſeruãdo fructꝰ pignoris. Nã regulare eſt ꝙ expẽſe q̃ fiũt gratia fructuũ ꝗrendoꝝ: colligẽdoꝝ: ⁊ ꝯſeruandoꝝ deducunt̃ etiã a quolibet male fidei poſſeſſore. ⁊ non ſolũ p̄dictas expẽſas factas circa collectionẽ ⁊ ꝯſeruationẽ fructuũ pignoꝝ ſed etiã expẽſas bona fide factas neceſſario vl' etiã vtiliter circa rem impignoratã puta colendo fundũ vel paſcẽdo iumẽtũ niſi fuiſſent ĩmoderate. Et ꝗuis poſſet etiã poni quintus ſcʒ qñ pignꝰ eſt traditũ genero a ſocero ſuo ꝓ dote filie nõdũ ſoluta. vt q̃ caſu in q̃ſtione. xxxv. patebit: tamen ille põt reduci ad primũ vt patebit ibidẽ.

Sexta cõcluſio. In caſu ꝗnte concluſiõis tenet̃ mutuator reſtituere fructꝰ ꝑceptos ⁊ etiã illos q̃s percipere potuiſſet. ⁊ h̄ in ꝗttuor caſibꝫ. Prima pars ꝯcluſiõis ꝓbat̃ q: fur tenet̃ reſtituere rẽ furtiuã ⁊ vſurariꝰ vſurã. Nõ mutuator in caſu ꝗnte ꝯcluſiõis aut eſt fur aut vſurariꝰ reſpectu fructuũ ꝑceptoꝝ. igit̃ ⁊c. Secũda ps ꝓbat̃ q: creditor debet cõputare in ſortẽ fructꝰ q̃s ꝑcipe potuiſſet vt dr̃ in. l. j. ⁊. ij. C. de pact. pig. g̃ ſi nõ cõputauit i ſortem tenet̃ de talibꝫ ſatiſfacere debitori. Et dicit̃ notãter in ꝗttuor caſibꝫ: q: ſcđa pars nõ eſt vniuerſalr̃ vera. Nã in alijs caſibus ab illis ꝗttuor iã ponẽdis nõ tenet̃. Primꝰ caſus eſt ſi creditor vt mutuator ex dolo omiſit ꝑcipe fructus pignoꝝ vtputa odio debitoris ꝗrenꝰ ſcʒ nõ ꝑcipiẽdo fructꝰ careat debitor fructu rei ſue. Scđs qñ creditor fuit in lata culpa. vtputa q̃libet ſue ꝓfeſſiõis ꝑcepiſſet tales fructꝰ tũc em̃ eſt in lata culpa nõ ꝑcipiẽdo. q: ille dicit̃ i lata culpa q̃ h̄ nõ agit vl' nouit qđ quilibet ſue ꝓfeſſiõis ageret vel noſceret. Vñ lata culpa diffinit̃. eſt deuiatio incircũſpecta ab ea diligẽtia quã cõiter habẽt hoĩes illiꝰ ꝓfeſſionis. Vñ ſi nõ locauit domũ ſolitaʒ locari tenet̃ ad locagiñ ac ſi locaſſʒ. Immo ſi erat nõ ſolita locari ⁊ repiebat ꝯductorẽ ⁊ noluit locare ſaltẽ ſi dolo noluit. Terciꝰ ſi etiã creditor i nõ ꝑcipiẽdo fuit i leui culpa dũmodo ꝯtractꝰ ſit factus gr̃a vtriuſq;. q: regulare eſt qñ ꝯcꝰ fit gr̃a vtriuſq; ſcʒ dãtis et recipiẽtis tenet̃ recipiẽs de dolo lata culpa ⁊ leui ſicut tenet̃ de oĩ culpa etiã leuiſſima qñ fiet gr̃a recipiẽtis tm̄ vt in cõmodato ⁊ de ſolo dolo ⁊ lata culpa qñ fit gratia dãtis tm̄ vt in depoſito. Dico reglãre. Nã fallit in mutuo q: mutuatariꝰ tenet̃ in ſorte mutuata tã de dolo ꝗ̃ de omĩ culpa etiã leuiſſima ⁊ de fortuito caſu. Quartꝰ caſus ſi creditori ſatis factũ eſt vtputa tãtos fructꝰ ꝑcepit ꝙ equalẽt ſorti ⁊ ſuo intereſſe ſi aliquod paſſus eſt ⁊ etiã expẽſis ſi q̃s fecit et ſic de alijs. ⁊ vltra h̄ dtinet pignꝰ nõ ꝑcipiẽdo tm̄ fructꝰ. Nã tũc (nõ curãdo in q̃ culpa fuerit) tenebit̃ ad oẽs fructꝰ q̃s ꝑcipere potuiſſet q: poſtꝗ̃ ſorti ſatiſfactum fuit cepit eſſe male fidei poſſeſſor in nõ reſtituẽdo pignus q: mox illud reſtituere tenet̃ vt in. c. j. đ vſuris. Nõ male fidei poſſeſſor tenet̃ indiſtĩcte ad fructus q̃s ꝑcipere potuiſſet. Igitur.

Queſtio. XXXIII.

Utrũ mutuanti irreuocabilr̃ duo milia florenoꝝ licitũ ſit cũ pacto recipe a mutuatario aliquã poſſeſſionẽ valentẽ annuatĩ importare centũ florenos i redditibꝫ vl' fructibꝫ: pacto vl' intẽtiõe ꝑcipiendi fructꝰ illiꝰ poſſeſſionis ſine eoꝝ cõputatiõe in ſortẽ donec ei a mutuatario ſoluat̃ ſors mutuata. ſ. duo. M. floꝛ. Huiꝰ aũt atq; ſequẽtiʒ q̃onis materiã ſpecialiter diſcuſſit ⁊ attigit eximie doctrine vir dñs Johãnes vergenhãs d'cretoꝝ doctor eccl'ie tubingen̄ ꝓpoſitꝰ ac nr̃e vniuerſitatis cancellariꝰ in q̃dã diſputatiõe q̃olibetica tenẽs ꝑtem affirmatiuã vtriuſq;. Huiꝰ itaq; determinatiõe audita ſimul ⁊ poſtea plecta eiꝰ fundamẽtis ⁊ dictis (exceptis aliq̃bus) Inherẽs ⁊ ſpicas q̃ manꝰ metẽtiʒ effugerãt cũ moabitide demetẽs ac ex naturali atq; diuina lege fundamẽta vlteriora adijciẽs: preſentẽ q̃onẽ iuxta modũ ꝓcedendi mihi accõmodũ ꝑ ꝗttuor ſuppoſitiones et nouẽ ꝯcluſiões reſoluam.

Prima ſuppoſitio ẽ ꝙ cã cur illa q̃ō mouet̃ eſt q: caſus eiꝰ ſepe accidit in hac ꝓuintia ac alijs locis germanie. Nã ſepe ꝯtingit ꝙ aliq̃s potens et diues miles mutuat alicui p̄ncipi q. milia floꝛ. quã mutuationẽ veſtit cũ ſeptẽ circũſtãtijs quas ipe ⁊ p̄nceps expſſe adijciunt ꝯtractui. vel ſi nõ oẽs adijciũt tamẽ tacite inſũt ꝯtractui ⁊ h̄ ex ꝯſuetudie patrie que illũ ꝯtractũ taliter interp̄tat̃. Prima ꝙ mu

matio eſt irrenocabil' ſic ꝙ miles nō poteſt repetere ſortē a ꝑncipe nec eūdē cōpellere ad reſtitutionē eiuſdē. Scd'a ꝙ ꝑnceps in pignorat militi caſtrū. Tercia ꝙ ꝑnceps tenet militē admittere ad ꝑceptionē annuorū cenſuū ⁊ reddituū caſtri ipigrati. Quarta ꝙ miles nō teneat illos fruct⁹ cōputare in ſortē ꝑncipi ſi aliqñ ꝑnceps velit ſortē reſtituere militi. Quīta ꝙ miles ſit obligatus reſtituere ꝑncipi caſtrū tūc qñ ſcʒ princeps reſtituet ei ſortē mutuatā ſcʒ duo milia flor. ſit ꝙ fruct⁹ ꝑceptos huc uſqʒ nō teneat reſtituere nec eoſdē defalcare in ſorte. Sexta (q̄ etiā cōiter ineſt p̄dicto ꝯtcui) ē ꝙ miles toto tp̄e quo detinet caſtrū ⁊ ei⁹ fructus ꝑcipit tenet ad tria. Primo tenet caſtrū in ſtructura debita tenere. Scd'o nō exercere caſtrū ꝯ ꝑncipē. Tertio caſtrū dimittere ꝑncipi aptū ꝓ ſuis neceſſitatibꝰ. Septima ꝙ ſi miles ꝑdit caſtrū a caſu ſiue ille caſus p̄uideri potuerit ꝑ eū ſiue nō, vt puta ſi incēdio celeſti perijt vel incurſu latronuʒ etiā ſine ſui culpa nō debeat habere regreſſum ad ꝑncipē ſcʒ exigēdo ab eo in pign⁹ aliā poſſeſſionē valentē fruct⁹ p̄dictos importare: imo illa ꝯditio debeat eſſe militi dānoſa ita ꝙ ſicut lucꝝ caſtri, id eſt reddit⁹ eſt militi, ita etiā eiuſdē ſit ꝑiculū.

Secunda ſuppoſitio. Nō ſeqt̄ A ⁊ B ꝯtrahentes nomināt ſuū ꝯtcū tali noīe, igit̄ eoꝝ ꝯtcus eſt tal'. Probat̄ viij. exēplis. ⁊ p̄ter hec octo poſſent etiā ſex alia adduci q̄ adducent̄ ꝓ ꝓbatiōe tercie ſuppoſitiōis q: etiā in eiſdē patebit ꝙ ꝯtc⁹ noiat̄ aliq̄ noīe ⁊ tñ non eſt talis. Primū exēplū. Nā. iiij. Regū. vj. quidā accōmodato accepat ſecurim a ꝓximo ſuo ⁊ tñ dicebat heu heu heu ⁊ hᷣ ipſuʒ ferrū ſcʒ ſecuris mutuo accepam ⁊ ſic ꝯtcū noiabat mutuū ⁊ tñ nō erat mutuatio: q̄a mutuatio eſt ꝯceſſio rei vſu ꝯſumptibilis ad talē vſum q̄ eſt eiuſdeʒ ꝯſumptio. Nō ferrū nō eſt vſu ꝯſumptibile ſic ꝙ vſus ei⁹ ſit illi⁹ ꝯſumptio: ſic vſus panis ſcʒ comeſtio eſt ei⁹ ꝯſumptio. nec etiā ꝓxim⁹ cōceſſerat ſibi ad talē vſum vñ erat ꝯtcus cōmodatōis. Scd'ʒ exēplū Leuit. xxv. diſponitur ꝙ ſi aliq̄s puta A vēdiderat poſſeſſiunculā ſuā puta agrū aliquē ipi. B. ⁊ A poterat p̄ciū ad redimendū iuenire: poterat redimere qđ vēdidit ⁊ tenebat̄ emptor cōputare fruct⁹ in ſortē ex eo tp̄e quo A ſibi vendiderat. ita ꝙ A tāto minori p̄cio redimere poterat poſſeſſiunculā a B q̄nti fuerāt fructus q̄s B ꝑcepat ante redēptioneʒ. Hoc ſuppoſito ptʒ ꝙ ꝯtcū A ⁊ B. dñs vocat vēditionē ⁊ emptionē ⁊ tñ nō eſt in revēditio nec emptio. igit̄. Maior nota. mīoꝛ ꝓbat̄ dupl'r. Primo q: ſi eſſet vēditio ⁊ emptio: B nō teneret̄ fruct⁹ agri cōputare in ſorteʒ imo feciſſet eos pleno iure ſuos. qđ pʒ. q̄a hᷣ eſt de natura emptiōis vt ſi emi a te agꝝ ꝓ centū flor. ⁊ eo fruar. x. annis ꝑcipiēdo inde fruct⁹ in valore. c. flor. iaʒ ꝑcepi fructus eq̄les p̄cio q̄ emerā ⁊ nihilominꝰ tibi volēti a me emere agrū poſſum eodē p̄cio vendere. An tñ illud ſcd'm exēplū ſit ꝯueniēs ſicut quibuſdā videret̄ q̄ diceret ꝯtcū in illo cap'lo eſſe in re pignoratiōeʒ ⁊ mutuatiōnē. patebit i q̄ōne. lxxxiij. ꝯcluſiōe. j. ꝓbatiōe. viij. Tertiū exēplū Deutero. xxiij. dicit̄. Fri tuo ſine vſura id q̄ īdiget accōmodabis. vbi loquit̄ de ꝯtcu in q̄ ꝯtingit fieri vſurā. ⁊ noiat eū cōmodationē, ⁊ tñ ꝯtractus in q̄ ꝯtingit vſurā fieri nō eſt cōmodatio ſʒ tm̄ mutuatio vt ptʒ ex diffinitōe vſure ſup̄. q. xxj. Quartū exemplū. iiij. Reg. iiij helizeus dixit vidue. pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua nō pauca. vbi ꝯtractū fiendū ꝑ viduā vocauit mutuationē ⁊ tñ n̄ erat mutuatio ſʒ accōmodatio: q: erat ꝯceſſio ⁊ receptio reꝝ quaꝝ vſus nō ē earūdē ꝯſumptio. Quītū Neemie. v. ait Neemias. Ego ⁊ frēs mei ⁊ pueri mei cōmodauim⁹ plurimis pecuniā ⁊ frumentuʒ vbi ꝯtcū ſuū vocauit cōmodationē ⁊ tamē nō erat cōmodatio ſʒ mutuatio. Et Ezech. xviij. enūerat multa q̄ ſi q̄s omiſerit erit in gr̄a dei, ⁊ ſi illa fecerit morieт morte ſeu nō erit i gr̄a. ⁊ vnū eſt. ſi pecuniā ſuā nō cōmodauerit ad vſura. vbi mutuationē pecunie vocat cōmodationē. ⁊ tñ in cōmodatōe nō pōt reſidere vſura. Immo ſi ꝓ cōmodatione rei aliq̄d accipit̄ non manet cōmodatio ſʒ trāſit in locationē q̄ etiam pōt eſſe licita. Sextū exēplū Luc. vj. ait dñs dixiſſe q̄ndā amico ſuo Amice accōmoda mihi tres panes q̄ ꝯtc⁹ nō erat cōmodatio ſʒ mutuatio. Vñ etiā hᷣ nomē locatio i iure ciuili aliq̄ñ repit̄ poſitū ꝑ ꝯtcu īnomiato. vt in. l. ſi olei. §. locati. Septimū exēplū. Quia in nr̄o vulgari idē termin⁹ ſcat cōmodationē

ꝯductionē ⁊ mutuationē. Nā tā cōmodās
q̄ȝ locans equū dicit. Jch lich. Et ſimilr
mutuans pecuniā eiſdē verbis vtit. Et iō
ex quo vulgare eſt cōfuſum ꝯtingit ꝙ etiaꝫ
latini termini confundunt ponēdo vnum
ꝓ altero. ⁊ ꝑ ꝯſequens ꝓpter confuſionē ter
minoꝝ nō ſequit. ꝯtract⁹ nominat tali no-
mine. igit eſt talis. Octauū exemplū eſt ꝙ
ſepe cōtractus ab altero contrahentium in
fraudē nominat aliquo noīe ne deꝑhenda
tur malicia vel vicioſitas cōtrahētis ſi eum
nominaret ꝓprio noīe. Mō tunc nō ſequit
nominat tali nomīe. igit eſt talis. Maioꝛ
patet exēplo. Nā ſi quis libēter mutuaret
c. floꝛ. ad vſurā ⁊ cū nō audet ꝓ verecūdia
vel timoꝛe pene: ad palliationē ſue nequi-
cie dicit ad. B. ego nō mutuo tibi. c. ſed ea
vt ꝑcium do tibi ꝓ annuo reddit u. v. floꝛ.
ita tñ ꝙ apud me ſit facultas repetendi ſoꝛ
tem traditā ⁊ nō apud te. Quāuis ſuū ꝯtra
ctum vocet emptionē tñ in re eſt mutuatio
ex quo apud. A. eſt facultas repetēdi pecu-
niā traditā. Minoꝛ ꝓbat. qꝛ ſi valeret no-
minat eū talē igit eſt talis: tūc licit⁹ eſſet pre
dictus cōtractus qd̄ eſt falſuꝫ. ꝯſeq̄ntia tñ
tenet qꝛ eſſet emptio mercis iuſte ꝓ iuſto ꝑ-
cio qꝛ vbi al's fit emptio annui reddit⁹ cen
ſetur iuſtū ꝑcium quando dant centū ꝓ iu
re ꝑcipiendi. v. annuatim. De hoc tñ lati⁹
dicet. q. lxxxiiij. Pret hec octo exempla poſ
ſunt adhuc poni alia ſex. Primū. ſi. A. di
cat ad. B. dono tibi centū cauſa mortis et
hoc irreuocabilr ⁊. B. ꝯſentiat in donatio-
neꝫ: ille ꝯtractus nominat a donatoꝛe vel
ab vtroqꝫ cōtrahentiū donatio cauſa moꝛ-
tis ⁊ tamē ꝓpter circūſtantiā adiectā iudicā
dū eſt nō eſſe donationē cauſa moꝛtꝫ quia
q̄uis ſit donatio tñ non eſt donatio cauſa
moꝛtis qꝛ de natura donatiōis cauſa moꝛ-
tis eſt ꝙ poſſit reuocari. ⁊ hoc fundat in. l.
vbi ita donat. ff. d̄ dona. cā moꝛtꝫ. ⁊ ſic iſta
circūſtātia ſcꝫ irreuocabilitas facit ꝙ trāſit
in aliū contractū: qꝛ erit dicēda donatio in
ter viuos. vt habet in. l. manu facta. ff. de cō
trahēda emptōe. Vñ panoꝛmitan⁹. in. c. in
ſinuante. q̄ cle. vel vouētes. vult ꝙ vbi pa-
ctū eſt cōtra naturā ꝯtractus ⁊ impꝛopꝛia-
tis aliquaten⁹ verbis poteſt trāſire in aliuꝫ
cōtractū fiet interꝑtatio alteri⁹ cōtractus. ſe
cus ſi nō pouunt verba vt fiat trāſit⁹ in ali
um cōtractū. Nā tunc pactū inficit contra

ctum. Scḋꝫ exemplū. Si. A. emat a. B.
aliquā poſſeſſionē eo pacto ꝙ apd̄ empto
rē ſit facultas reſoluēdi ꝯtractū ſic ꝙ poſt
tēpus recipe cogat. B. illā poſſeſſionē reſti
tuto ꝑcio ipi. A. ⁊ dare ipi. A. vltra ſortem
aliq̄d: fructib⁹ tñ in ea cōputatis in ſortē ꝑ
emptoꝛē, talis ꝯtractus licet noīet empto
et vēditio tamē in re eſt ꝯtractus pignora-
tionis ⁊ mutuatōis. ⁊ ꝑ ꝯſequēs ꝑſumitur
vſurari⁹ ⁊ ꝑſerti quando emptoꝛ al's ꝯſue-
uit exercere vſuras ita ꝙ illa datio. A. dat
B. pecuniā. cenſet mutuatio ⁊ datio q̄. B.
dat vſurario poſſeſſionē cenſet impignora
tio. ⁊ ita ꝑceptio fructuū cōputandoꝝ i ſoꝛ
tem cenſet ſolutio ſortiſ. ⁊ id qd̄ vltra ſortē
accipit cenſet vſura. Hoc exemplū fundat
in. c. tua nos. extra de pignorib⁹. Vñ dicit
panoꝛmitan⁹ ibidē ꝙ in cognoſcēdo ſpeciē
alicui⁹ ꝯtractus magis debēt attēdi pacta
appoſita in eo q̄ȝ nuda verba ꝯtractus. Nā
licet hec verba inuerit ꝯtractū eſſe emptio
nis ⁊ venditiōis tñ ꝓpter pacta appoſita ma
gis ꝯuenictia pignoꝛi iudicat cōtract⁹ pi-
gnoꝛatici⁹. qd̄ nota. ⁊ ad idē eſt textus. in. l.
ſi vnus. ff. locati. hec ille. Terciū exēpluꝫ.
Si. A. dicat ad. B. depono hāc pecuniaꝫ
apud te in negociationē licitā: eoꝝ ꝯtract⁹
noīat depoſiti ⁊ tamē nō eſt ꝯtract⁹ depo-
ſiti ꝓpter duo rōne quoꝝ egredit terminos
depoſiti qꝛ in tali cōtractu dominiū pecu-
nie tranſit in. B. alioquin cū illa nō poſſet
licite mercari ꝓ ſe cui⁹ oppoſitū ptꝫ ex ꝯuen
tione cōtrahentiū. Mō in cōtractu depo-
ſiti dominiū rei depoſite nō trāſit in depo-
ſitariū ſed manet apud deponētē. Scḋo
qꝛ. B. nō tenet. A. niſi tantūdē in genere. ꝑ
eū agi videt cū. A. dicit B. ꝙ ad negotia-
tionē licitā apd̄ eū dponat. igit dat ei pote
ſtatē diſtrahēdi ⁊ ꝑ ꝯſequēs ꝯſumēdi ⁊ ſic
nō reſtituēdi idem i indiuiduo ⁊ hoc etiaꝫ
eſt ꝯtra naturā depoſiti. qꝛ i depoſito tene
tur depoſitari⁹ reddere ideꝫ in indiuiduo.
Vñ ſequit ꝙ ꝯtractus hui⁹ exēpli eſt poti
us cēſendus mutui eo ꝙ circūſtātie adiecte
ꝑtinēt ad naturā mutui ⁊ ſūt cōtra naturaꝫ
depoſiti. Et de hoc exēplo vide Ludouicū
de Roma ꝯſilio. cccc. Quartū exemplū.
Si. A. dicat ad. B. emo a te ꝓuētus tuos
puta pedagij ⁊ theolonei ⁊ hoc ad certos
annos ⁊ ꝓ certo ꝑcio ſoluēdo ānuatim ta-
lis ꝯtractus q̄uis noīet emptio ex ꝑte. A.

ꝛ venditio ex pte. B. tamẽ in re nõ eſt talis ꝯtractus ſed eſt ꝯtract⁹ ꝯductiõis ꝛ locationis ſic q̄ꝛ. A. cenſet̄ ꝯduxiſſe pedagiũ ꝛ. B ſibi locaſſe. ꝛ hoc ꝓpter illã circũſtantiã ſcilicet q̄ꝛ. A. nõ dat p̄cium ab initio ſicut tamẽ in emptiõe ab initio ſoluit̄ p̄ciũ. ſ; dat annuatim ꝑ rata ꝛ ſic eſt ꝯtractus ꝯductionis ꝛ locatiõis. Vñ nõ eſt curandũ an. B dicat vendidi vel locaui. A. ſed inſpiciẽdũ eſt ſi ſit talis ꝯtractus qualẽ noiant ꝯtrahẽtes. Quintũ exemplũ. Si. A. dicat ad B cõcedo tibi hãc poſſeſſionẽ meã in feudũ ꝓ x. ſaccis frumẽti dandis vt alique eccl'ie faciunt. vel ꝓ aliq̄ pari caponũ ꝛ ſic d' alijs. ſicut mq̄ꝫ faciũt eccl'ie alique q̄ꝛ nõ curãt de ſeruitijs ꝑſonalibꝫ. ſed tñ burſalibꝫ. talis contractus nõ eſt feudalis. Nec ille eſt feudal' quo quis emit mãſum a dño in feudũ licet dicat ſe in feudũ ab eo recipe. Et ratio vtriuſq̄ꝫ exẽpli eſt. q̄ꝛ ꝯtractus feudalis deb; eſſe gratuit⁹. Modo neuter ꝯtractuũ iã dictorum eſt gratuit⁹ ideo ꝓpter pactũ adiectum cenſendus eſt ali⁹ ꝯctus q̄ꝫ feudalis. Sextum exemplũ eſt. Si. A. dicat ad. B. mutuo tibi. c. ita q̄ nunq̄ꝫ a te reperã nec mihi obligatus ſis reſtituere illos nec aliq̄d loco eoꝝ. q̄uis nomine' ꝯctus mutui tamen in re eſt donatio q̄ꝛ trãſfert̄ dñium rei plene in alterũ gratuite ſine vlla obligatione. ad reſtitutionẽ illi⁹ vel equiualẽtis. Qꝫ em̄ de ſubſtãtia mutui ſit q̄ mutuatari⁹ ſit obligat⁹ ad reſtituẽdũ ſortẽ ꝛ q̄ mutuator habeat ius repetẽdi ſortẽ ꝓbo ſic. q̄ꝛ mutuatõ eſt cõtractus ꝛ nõ capiẽdo ꝯtractuꝫ ꝓprie ꝓut patuit. q. xvi. q̄ꝛ diffinitio ꝯtract⁹ h̄ modo capti nõ cõpetit ſibi ſed min⁹ ꝓprie capiendo ꝯtractũ. ꝛ ſic eſt ibi obligatio ex parte alteri⁹ ꝯtrahentiũ tñ ꝛ nõ ex pte mutuant̄ vt ſatis pt;. igit̄ ex pte mutuatarij. nõ apparet aũt in quo mutuatari⁹ teneat̄ mutuanti niſi q̄ꝛ ei tenet̄ reſtituere ſortẽ ꝛ hoc ciuilit' plus em̄ obligat̄ q̄ꝫ donatari⁹ q̄ naturalit' obligat̄ ad antidota. Si igit̄ ciuiliter obligat̄ mutuatari⁹: mutuator h; actionẽ ꝯtra eum q̄ꝛ obligatio ciuilis eſt mr̄ actiõis. Modo actio illa nõ eſt niſi ius repetendi ſortẽ. igit̄ Et q̄ nõ ſit mutuatio vbi nõ habet mutuator ius repetẽdi ſenſit etiã hap. i ꝟbo vſura. ij. q. xij. p⁹ cathonẽ vt patebit qõne. xlv.

Tercia ſuppoſitio eſt. Quando inter. A. ꝛ. B. celebratur aliquis ꝯtractus quem nominant certo nomine. ꝛ tñ adijcit̄ aliq̄d pactũ vnũ v' plura exiſtẽs vel exiſtẽtia ꝯtra ſubſtantiaꝫ illi⁹ ꝯctus cui⁹ noie vocitat̄: tũc ꝯtract⁹ ipſoꝝ nõ ſolũ põt imo debet cenſeri nõ eſſe predictus ꝯctus cui⁹ noie vocitãt eũ ſed debet cẽſeri alteri⁹ gener; ſc; illi⁹ ad cui⁹ ſbſtãtiã accedit pactũ adiectũ. Probat̄ q̄drupl'r Primo rõne a ſili. Si aliq̄d corp⁹ naturale vocet̄ ab. A. ꝛ. B. noie alicui⁹ elemẽti vtputa ignis: ꝛ tñ videam⁹ ipm habere ꝯditiones repugnãtes nature illi⁹ elemẽti nõ dicem⁹ ipm eſſe tale elemẽtũ ſed eſſe aliud. Vt ſi videamus aliq̄d corp⁹ inaĩatũ moueri deorſum ſine motore extrinſeco ꝛ quieſcere i loco deorſum nõ dicim⁹ ipm eſſe ignẽ vel de natura ignis a dñio ſed eſſe terrã vel aquã: vel de natura eoꝝ a dñio. Nam accidentia magnã ptem ꝯferũt ad ꝯgnoſcẽdũ q̄ quid eſt. adeo q̄ ex mltis accidẽtibꝫ nõ tñ ꝓprijs ſed etiã cõmunibꝫ tñ ſimul aggregatis concludim⁹ aliq̄d eſſe hãc ſubſtantiã ꝛ nõ aliaꝫ ergo etiã quantũcũq̄ꝫ aliq̄s ꝯtractus dicatur talis nõ tñ eſt iudicãdus talis. ſi circũſtãtie eius eidẽ repugnãt: ſed erit ex ſuis circircũſtãtijs ꝛ pactis iudicãdus alteri⁹ generis ſc; illi⁹ ad quẽ tales circũſtantie naturaliter ptinẽt. Scdo ꝓbat̄ q̄ꝛ ex noie nõ ſufficiẽter arguit̄ ꝯtractus eſſe talis q̄lis nominat̄. vt pt; ex p̄ma ſuppoſitiõe. igit̄ aliunde oportet eũ arguere eſſe talẽ ꝛ non niſi ex circũſtãtijs ꝛ pactis adiectis. igit̄ ſuppoſitio vera. Tertio ꝓbat̄. q̄ꝛ in ſex exẽplis ſecũde ſuppoſitiõis ꝯtractus iudicant̄ eſſe alterius generis q̄ꝫ noient̄. ꝛ hoc iudiciũ ꝓuenit rõne obiecti vel materie ſup̄ qua fiebãt ꝯtractus eo q̄ fiebãt ſup̄ materia circa quã nõ eſt natus fieri ille ꝯctus. ſicut cõtigit in omnibꝫ exemplis dẽpto ſcdo ꝛ vltimo. ergo eadẽ rõne. rõne pactionũ v' circũſtãtiarum poterit ꝯtractus iudicari eſſe alterius gener; q̄ꝫ noiet̄. tenet ꝯſequẽtia. q̄ꝛ ſicut obiectum act⁹ variat actũ ita ꝛ circũſtãtia: adeo q̄ ſepe act⁹ habẽtes idẽ obiectũ ꝓpter diuerſas circũſtantias etiã i ſpecie moꝛis diuerſificant̄ vbi ꝯtract⁹ fuerũt iudicati in re eſſe alterius generis q̄ꝫ fuerunt noiati ꝓprie pacta q̄ erãt appoſita. Quarto ꝓbat̄ ꝑ ſex vltima exẽpla q̄ poſita ſũt in ſcda ſuppoſitiõe Unde btũs Aug⁹ in libro de duabꝫ aĩabꝫ ait q̄ nõ eſt cõtrouerſia facienda in verbis

cum res conſtet.

Contra p̄cedētes

duas ſuppoſitiões ⁊ aliqua exempla earun dem obijci forte poſſet p.l.die ſponſalior. §.fi.ff.depoſiti. Nam ibi habet̄ q̄ ſi q̄s pecuniā nō obſignatā deponat apud alium: ⁊ ille alius cōuertat eam in vſus p̄prios: talis poſt morā tēporis cōdemnādus eſt iudicio depoſiti ad ſolutionē vſuraꝝ. Ex hoc arguit̄ ſic. Juriſconſultus in illa lege ſupponit q̄ ille cōtractus ſit depoſiti ſicut ⁊ ab initio fuit ſic nominat⁹ p̄ cōtrahentes ⁊ tamē ibi deſunt ſubſtātialia cōtract⁹ depoſiti. igit̄ ſi aliqui cōtrahēdo vtant̄ noīe alicui⁹ ꝯtractus ille etiaꝫ erit talis iudicand⁹ nō obſtāte q̄ ei deſint ſubſtātialia illius cōtractus. Maior nota. Minor p̄batur. q̄ꝛ de ſubſtātia depoſiti eſt q̄ depoſitarius teneat̄ idem in indiuiduo reddere: nec eſt dominus rei depoſite. ideo nec eā poterit cōuertere in vſus p̄prios. Uñ depoſitor nec dñium nec poſſeſſionē rei depoſite amittit ⁊ hoc etiā patet p̄.l.p̄cedentē eodem.ti. vbi dicit̄. Si cōuentū eſt: ſupple int̄ deponentē et depoſitariū: q̄ tantūdem ſoluat̄: ſupple et nō idē in indiuiduo: ꝯtus egredit̄ notiſſimos terminos depoſiti. Scdo arguitur. quia glo.in.l.lucius ticius eodē ti. dicit. q̄ licet nō ſit p̄prie depoſitum: quādo dñium transfertur in depoſitariū. ⁊ dat̄ eidē ꝯuertendi in p̄prios vſus: tamē dici poteſt depoſitū: imo ſi ita actū fuit eſt depoſitū: adeo q̄ etiam erit ꝯtractus bone fidei. ⁊ ideo poſſunt venire vſure tam ex mora q̄ꝫ ex pacto ī cōtinēti appoſito. licet ſecus eſſet in mutuo qui eſt cōtractus ſtricti iuris. hec ibi. Ex quib⁹ patet q̄ etiā ꝯtractus cui deſunt ſubſtantialia depoſiti dicit̄. immo eſt depoſiti: adeo q̄ non eſt mutuū licet p̄ oīa cōueniat cū mutuo ſolo vocabulo excepto. Ad primū dicendū q̄ ſi deponēs voluit in veritate q̄ alius vteret̄ pecunia ad vſus ſuos (ſicut p̄ſumit̄ ex hoc q̄ ei eam nō obſignatā tradidit ⁊ etiā effect⁹ indicauit q̄ꝛ fuit vſus ea) tūc realiter ſm̄ veritatē atq̄ꝫ eſſentialr̄ et intrinſece non eſt depoſitū: quomodocūq̄ꝫ nominet̄: capiēdo depoſitū p̄prie vt eſt contractus diſtictus a mutuo ⁊ ab alijs. Nec obſtat q̄ dicit̄ q̄ iudicio depoſiti eſt condēnandus: quia talē vel talē actionē cōpetere alicui ꝯtrahenti eſt ꝯtingens ⁊ voluntarium ⁊ poſitiuū: ideo ex hoc q̄ talis vel talis actio cōpetit ex diſpoſitione ꝯtingenti poſitiui iuris nō infert̄ ſufficienter illū contractum eſſe eſſentialr̄ talem in ſpecie. quia nunq̄ꝫ cōtingens infert neceſſariū nec accidētale eſſentiale: ideo ob talē actionē competere cōtrahenti nō oportet ꝯtractū eſſe talem eſſentialr̄: ſꝫ ſufficit q̄ habeat aliquā apparentiā. aut q̄ ſolū improp̄ iādo vocabulū illius ꝯtractus ſit talis: ⁊ ſic eſt h̄ vt met dicit glo. Habꝫ etiā p̄dictus ꝯtractus apparentiā q̄ ſit depoſiti eo q̄ in principio eius ſūt ꝯtrahētes vſi vocabulo illius cōtractus. ſed quādo ſm̄ veritatē iudicare volumus: non eſt ad vocabulū recurrendū ſi deſint ſubſtātialia. Ad ſcōm dicendū eodem mō: q̄ꝛ nō eſt depoſitū niſi improprie vt met dicit glo. Ex q̄o diſtinguit glo. eum a mutuo: ſi intelligat̄ hoc ſubſtantialr̄ ⁊ intrinſece loquēdo: nō eſt verum. nec ſunt allegande gloſe in materia p̄bleumatica: q̄a ſolum ſūt magiſtralia dicta vel doctoralia vt patet p̄ glo.in.l.ſed licet.ff. de officio p̄ſidis. poteſt tn̄ eſſe q̄ aliquo extrinſeco ⁊ accidentali diſtinguat̄ a ꝯtractu qui re ⁊ nomine vocatus eſt mutuū. ſed hoc nihil ad p̄poſitum in foro conſcientie.

Quarta ſuppoſitio eſt. Ad reſpōdendum queſtioni mote oportet circa caſum ei⁹ tria videre. Primo an inter. A. ⁊ B. fuerit vera mutuatio q̄n do ſcilicet. A. dedit. ij. milia flor. B. vl̄ non et ſi nō qualis cōtract⁹ fuerit illa datio. ⁊ de hoc erunt quattuor prime ꝯcluſiōes. Secūdo an aſſignatio caſtri ⁊ receptio ei⁹ fuerit ꝯtract⁹ impignorationis vl̄ nō. Et de h̄ ſonabunt quinta ⁊ ſexta ꝯcluſiōes. Tercio reſpōdebitur ad queſtionē p̄ tres vltimas ꝯcluſiones ad quas ſex prime diſponūt. Preterea ex quo hic fit mentio de ſubſtantia vel natura ꝯtractuū ⁊ de hijs q̄ ſūt ꝯtra ſubſtantiā vel naturam ꝯtractuū ⁊ de pactis ſubſtantialib⁹ naturalib⁹ ⁊ accidentalib⁹ ⁊ de illis que ſunt ꝯtra naturalia ⁊ p̄ter ea: ideo de hoc recurrat̄ ad ea que habētur infra queſtiōe. lxxix. in ſcda ſuppoſitione ⁊ q̄one. lxxxvij. in correlario p̄mo.

Prima ꝯcluſio. Ex quo. A. dicendo ad. B. mutuo tibi duo milia ad ſecit circūſtantiā illā, ſcꝫ q̄ mutua-

ret ei irreuocabil'r: talis ɔtract⁹ nõ eſt mutuatio. Probatur dupl'r. Priõ q: ſi ſic: ma‑me q: ɔ̄bẽtes vtunt' vocabulo mutui. ſed hoc nõ arguũ vt ptʒ ex pꝛima ſuppoſitiõe. Scdo ſic. Illi ɔtractui attribuit' circũſtã‑tia repugnãs ſubſtãtie mutuatiõis. igit' il‑le ɔ̄ctus nõ eſt mutuatio. tenet ɔſeq̄ntia ex tercia ſuppoſitiõe. Antecedẽs pꝛobat' q: de ſubſtãtia mutuationis eſt ꝙ mutuatari⁹ ſit obligat⁹ ad reſtituẽdũ ſortẽ mutuatori: ⁊ ꝙ mutuatoꝛ poſſit repetere ſortẽ a mutuata‑rio vt ptʒ ex quĩnto exẽplo tercie ſuppoſitio‑nis. Nõ ſi. A. dicat ad. B. mutuo tibi cen‑tũ irreuocabil'r. Iã B nõ eſt obligat⁹ ad re‑ſtituẽdũ centũ. A. nec. A. poterit cẽtũ repe‑tere a. B. Et q̃uis. A. obliget. B. ad ħ vt loco pecunie aſſignet ſibi ius pcipiẽdi fruc‑tus caſtri: tñ ex ħ poti⁹ habet' ꝙ nõ ſit mu‑tuatio q̃ꝫ ꝙ ſit. q: in mutuatiõe obligat' mu‑tuatari⁹ ad dandũ mutuãti idem in genere ſeu vt philoſophi loquunt' idem in ſpecie. Nõ ſic obligat' pꝛinceps ad aſſignãdum militi aliud in genere vel ſpecie. ſ. ius pci‑piẽdi fruct⁹ caſtri. de ħ etiã vide q̄ adducã qõne. xlv. in tercio mõ dicẽdi in ɔcluſiõe ꝑ‑ma ⁊ ɔfirmatiõe eiuſdẽ ⁊ qõne. lxxxij. in q̄‑dam argumẽto.

Secunda ɔcluſio. Si. A. ĩ mutuatõne ꝑdicta vltra circũſtantiã irreuocabilitatis nullã aliã ad‑iceret circũſtantiã vl' pactũ ſcʒ ꝙ. A. habe‑ret caſtrũ in pigñ⁹ ⁊ pcipiat fruct⁹ eius eſſet vera donatio. Patet ex ſexto exemplo ſcõe ſuppoſitiõis. Nã ex q̄ in ꝑma ɔcluſiõe pba‑tum eſt ꝙ nõ ſit mutuatio. igit' erit ali⁹ ɔtra‑ctus ⁊ nõ eſt iudicãd⁹ ali⁹ niſi ille ad cui⁹ na‑turã accedit circũſtantia adiecta. Nõ cir‑cũſtantia adiecta eſt circũſtãtia donatiõis. ⁊ nihil vltra eã adijciat'. igit'.

Tercia ɔcluſio eſt. Ex q̄. A. ĩ mutuatiõe ꝑdicta vltra circũſtantiã irreuocabil'r adiecit etiã terciã ⁊ q̄r‑tam circũſtãtias. ſcʒ ꝙ. A. habeat caſtrũ B in pigñ⁹ ⁊ pcipiat fructus eius etiã non cõ‑putãdo eos in ſortẽ: talis ɔtract⁹ eſt cenſen‑dus ɔ̄ctus emptiõis: vl' ſaltẽ ɔtract⁹ inno‑minatus do vt des. Pꝛobat'. q: talis ɔ̄ctus nõ eſt mutuatio ꝓpter pꝛimã circũſtantiam adiectã. vt pbat' in pꝛima ɔcluſiõe. igit' eſt ali⁹ ⁊ non niſi ille ad cui⁹ naturam accedit. Nõ ꝓpter circumſtãtias adiectas accedit ad naturã emptiõis ex pte. A. ⁊ venditiõis ex pte. B. vel ſaltẽ ad naturã ɔ̄ct⁹ innoiat do vt des. Pꝛobat'. Nã ipa duo milia floꝛ. ſunt res nata habere rõnem pcij ⁊ ius pci‑piẽdi fruct⁹ caſtri eſt res nata habere rõneʒ mercis ⁊ interuenit ɔſenſus. A. ⁊. B. vt ſcʒ duo milia floꝛ. ſint irreuocabil'r ipius. B. ⁊ ecõtra ius pcipiendi fruct⁹ caſtri ſit ipi⁹. A igit'. Et q̃uis poſſet hic argui ɔtra pꝛimaʒ ɔcluſionẽ ⁊ etiã ɔ̄ hãc terciam ꝙ irreuoca‑bilitas adiecta mutuationi nõ tollat rõnẽ mutuatiõis. ⁊ ħ ſic. q: mutuans ad montẽ floꝛẽtinũ ſpõte ponẽdo ibi denarios mutu‑at irreuocabil'r ⁊ tñ ei⁹ datio eſt mutuatio: q: eſt vſuraria datio vt dicũt doctores. er‑go eſt mutuatio. q: ꝓpꝛia ſedes vſure eſt cõ‑tractus mutui ⁊c. De ħ argumẽto ⁊ de qui‑buſdã videbit' in ſequẽti qõne. Et ſi dicas. qõ illoꝝ eſt ſcʒ an ſit emptio vl' an ſit ɔ̄ctus innoiat⁹. Dicẽdũ ꝙ q̃uis alicui videri poſ‑ſet ꝙ poti⁹ eſſet dicendus ɔ̄ctus inoiatus do vt des. eo ꝙ pacta alludũt ei ⁊ etiã attẽ‑to ꝙ vbi ꝓbabil'r dubitat' an ɔuẽtio aliqua incidat in ſpeciẽ ɔ̄ctus noiati vel innoiati in dubio ſemꝑ iudicare debem⁹ ɔtractum innoiatũ ſ'm dños iuriſtas. vt in. l. j. ff. d te‑ſtib. ⁊. l. gratuitã. ff. de pſ. ⁊ bis. in ꝑn. At‑tamẽ videt' ꝙ poci⁹ ſit dicẽd⁹ ɔ̄ctus emptio‑nis. q: habet oĩa ſubſtãtialia emptiõis nõ mi⁹ q̃ꝫ ſi A dixiſſet emo a te ꝓ duob⁹ milib⁹ floꝛ. ius pcipiẽdi annuatĩ ⁊c. Sic g⁹ nõ dubi‑tat' quin ſi dixiſſet. emo eſſet emptio. ſic non videt' dubitãdũ quin ſit emptio qñ illa ea‑dẽ fiũt ⁊ ſolũmodo fit mutatio in ſtatu vo‑cis q̄ nihil habet mutare in re cũ ɔtingẽter ſignificet poti⁹ vnũ q̃ꝫ alterũ. ⁊ ꝑ hoc ceſſãt motiua ꝑme ptis: q: dicendũ ꝙ pacta ma‑gis alludũt emptiõi ⁊ ꝙ nõ ꝓbabil'r dubitat' an cõtract⁹ ſit noiatus vel innoiat⁹. Videt' ꝓpterea poſſe dici ꝙ miles emerit ipm caſtꝝ to tal'r tamẽ cũ pacto retro vendẽdi ita ꝙ fi‑nal'r ex ɔ̄ctib⁹ inchoatis deuẽtũ eſſet ad em‑ptionẽ caſtri. Vñ ⁊ ſi ꝑmo cepiſſet ɔtrahe‑re mutuo: tñ ꝓcedẽdo ad redẽptibilitatẽ pe‑cunie deuentũ eſt ad emptionẽ iuris fructu‑um caſtri. ĩmo toti⁹ caſtri. Quod ⁊ ſi dicat' impignoꝛari ſibi: tñ poteſt dici ꝙ licet ver‑bis illis vtant' non eſt aliud actũ q̃ꝫ ꝙ ipm eſt ſibi vt merx traditũ: attamẽ cũ onere ali‑quo ⁊ iure reſeruato in eo. ſcʒ vt ꝑnceps eti‑am eo ꝑpo ſſet vti ⁊ ſic de alijs. Nã ſicut ven

ditoꝛ poteſt ſibi velle reſeruare in merce vt repetat eã: ita nõ obſtat venditiõi ꝙ reſeruet ſibi aliqđ aliud ius aut ei imponat aliqđ onus ſeruari equitate inter ſe ⁊ emptorem ⁊ quomõ cõtingat ꝯtractũ aliquẽ incboari in vna ſpecie ⁊ cõſũmari in alia, patebit in ſequenti queſtione.

Quarta cõcluſio. Ex quo. A. in p̄dicta mutuatiõe vltra p̄dictas quattuoꝛ circũſtantias addit ſeptimã ſcꝫ ꝙ. A. ſit obligatus reſtituere. B. caſtrum. quãdo. B. reſtituet. A. ſortẽ mutuatam. ſcꝫ. ij. milia floꝝ. tũc debet cenſeri ex parte. A. ꝯtractus emptionis cũ pacto retrouẽdendi ⁊ ex parte. B. ꝯtractus vẽditiõis cũ pacto redimẽdi. Probat̃. qꝛ ex tercia ꝯcluſione p̄cedenti habet̃ ꝙ ibi eſt ꝯtract⁹ emptionis ⁊ venditionis ſi nõ adijcit̃ ſeptima cõditio, ergo ſi ſeptima adijcit̃ erit emptio cũ pacto retrouẽdendi ⁊ venditio cũ pacto redimẽdi, tenet ꝯſequẽtia. qꝛ ſeptima cõditio nihil aliud eſt ꝙ̄ obligatio mutua ad B vt. A. reuẽdat. B. redimẽti.

Quinta ꝯcluſio eſt receptio qua. A. recipit caſtrũ. B. ⁊ aſſignatio qua. B. aſſignat ſibi caſtrũ nõ eſt neceſſario dicenda impignoratio quando fit cũ quinta ⁊ ſexta circũſtãtijs ſeu ꝯditionibus tactis in p̄ma ſuppoſitiõe. Probat̃. qꝛ talis aſſignatio ⁊ receptiõ nõ fit cũ aliq̃ circũſtantia ꝓpria impignoratiõi ⁊ ꝯuertibili cũ ea. igit̃ nõ eſt neceſſe eam dicere eſſe impignorationẽ. tenet ꝯſequẽtia. qꝛ ex quo ex ſolo noĩe nõ põt argui ꝯtract⁹ taliũ: maxime videret̃ debere argui talis ex circũſtãtijs ꝓprijs ⁊ cõnaturalib⁹ alicui contractui. Antecedens ꝓbat̃ dupl̃r. Primo: qꝛ nulla talis appareret. Scd̃o qꝛ p̄dicta aſſignatio ⁊ receptio potius habet circũſtãtias que ⁊ ſi nõ repugnẽt ſimpliciter impignoratiõi ſeu nõ ſint ꝯtra eius ſubſtantiã ſic ꝙ eam faciant trãſire in aliã ſpeciẽ tamẽ ſunt ei omnino p̄ter eius naturã ita ꝙ non ꝯueniunt ei ex ſua natura. Nã quantũ eſt ex natura impignorationis ad ipm creditorẽ nõ ſpectat ꝑiculum pignoris emergẽs a fortuna vl̃ etiam ex culpa leuiſſima creditoris. Hic autẽ ad ipm. A. ſpectat omne periculũ caſtri vndecũꝗ emergat. Itẽ quantũ eſt ex natura vel ſubſtãtia impignoratiõis fruct⁹ pignoris cedũt debitori ⁊ nõ creditori niſi ꝓ quã to creditoꝛ eos vult cõputari in ſortẽ. Hic aũt oppoſitũ ſeruat̃. Et dici notãter ille circũſtantie nõ repugnant oĩmode ipſi impignorationi: ſic ꝙ transferant ꝯtractũ in aliam ſpeciẽ. quia aliud eſt aliquã circũſtantiam omnino repugnare ꝯtractui ſeu ſubſtãtie eius. ſic ꝙ ipm transferat in aliã ſpeciem ſicut fit in exemplis ſcd̃e ſuppoſitiõis. ⁊ aliud eſt circũſtantiã alicui ꝯtractui nõ cõuenire ex ſui natura ſicut eſt hic. ſicut in philoſophia dicim⁹ ꝙ indiuiſibilitas omnino et eſſential̃r vel ſubſtãtialiter repugnat quantitati: et albedo ei nõ ꝯuenit ex natura: non tamẽ ſibi repugnat. ſed eſt ſibi p̄ter naturam. Nã ⁊ ſi ex ipſa ſubſtãtia ſeu natura cõtractus impignoratiõis nõ cõueniũt ei p̄dicte circũſtantie: tamẽ ſi de facto aſſumantur ille circũſtantie ꝑ ꝯtrahẽtes ex pacto nõ ob hoc ꝑdit̃ ſubſtãtia impignoratiõis. Nã aliquãdo cõtingit ꝙ creditoꝛ recipit ꝑiculũ pignoris in ſe ⁊ nihilominus mãet pignoratio ⁊ aliqñ quis recipit fructus pignoris etiã nõ cõputandos in ſortẽ ſicut fit in vſurario ꝑcipiente fructus pignoris vt in p̄cedenti q̃ône tactũ eſt ⁊ tamẽ nihilomin⁹ manet impignoratio. De differẽtia aũt pactorum que ſunt ꝯtra ſubſtantiã ꝯtractus ⁊ q̃ ſunt ꝯtra mutua. patebit latius in quarto et quinto tractatib⁹ ⁊ de cõfuſiõe iſtoꝝ terminorũ. Et dictũ eſt notãter in hac ꝯcluſiõe ꝙ p̄dicta receptio ⁊ aſſignatio caſtri nõ eſt neceſſario dicenda impignoratio ⁊ non eſt dictũ ꝙ nõ ſit impignoratio vel ꝙ nõ poſſit ſuſtineri ꝙ ſit impignoratio. Nam vt in ſequenti ꝯcluſione dicet̃ etiã poteſt ſuſtineri certo reſpectu ꝙ ſit impignoratio nec illa cõtradicunt ſicut non cõtradicunt iſta duo ſcꝫ ſupꝑficies nõ eſt neceſſario alba et ſupꝑficies poteſt eſſe alba vel eſt alba.

Sexta ꝯcluſio ē. p̄dicta aſſignatio ⁊ receptio caſtri poteſt ſuſtineri ⁊ dici eſſe vera impignoratio. ꝓbat̃ aſſumendo antecedẽs trimẽbre ſic. ſcꝫ ꝙ oĩa requiſita ad pignorationẽ poſſunt dici ibi vere ꝯcurrere ⁊ nihil ibi inuenit̃ oĩmode repugnãs ꝯtractui impignoratiõis. ⁊ cũ hoc ſunt aliqua indicia apparentia ꝓ hoc ꝙ ibi ſit impignoratio. igit̃. ꝯcluſio vera. ꝯſequẽtia nota. antecedẽs ꝓbat̃ ꝑ p̄ma pte. Nam caſtrũ ⁊ dñium ei⁹ directum ⁊ dñium vtile atꝗ vſufructus vl̃ ius ꝑcipiẽdi fruct⁹ eius

poſſūt ſeparatim ꝯſiderari: ⁊ ſic ſeparatim ꝯſiderata etiā ſepatim cōcedi vel transferri ſic ſcʒ ꝙ vnū aliquo ꝯtractu transferaꝛ alio vel omnino nō trāſlato vel saltē nō trāſlato eodē ꝯtractu, ſed alio. Nō ius ꝑcipiendi reddit⁹ caſtri poteſt habere rationē mercis ⁊.ij. milia flo᷑. rationē ꝑcij. ⁊ ſic accedente ꝯſenſu erit ibi emptio iuris ꝑcipiēdi fructus caſtri ſine emptiōe ipſius caſtri. q̄ ſacto cū ſupſit ibi caſtrū diſtinctū ab omnib⁹ ꝑdictis ſup quo habet dn̄s ſeu ꝑnceps dominiū directū ꝙ illud nō vēdiderat ipſi. A. ſed ſibi retinuerat. ⁊ non tm̄ illud ſed etiam ꝑtim retinuit partiale dn̄ium vtile ꝑ quanto reſeruauit ius vtēdi caſtro ꝑ ſuis neceſſitatib⁹ vt in ſexta circūſtantia tactū eſt. ſeqꝛ ꝙ caſtrū cui⁹ adhuc habet dn̄ium directuʒ ⁊ etiā ꝑtim vtile poterit habere rationē pignoris. Maio᷑ ꝑbaꝛ dupl'r. Primo ſic. q̄a nemo dubitare pōt rōnabil'r quin ꝑnceps poſſit vendere ius ꝑcipiendi reddit⁹ ſui caſtri retento apud ſe dn̄io directo caſtri. Nā dn̄ium directū poteſt reſuare alienato dominio vtili ⁊ vſufructu vt in infeudatione patet. ſic fieri poteſt etiā ꝑ vēditionē. Secūdo ꝑbatur eadē maio᷑. Nā in. l. ſi q̄s argentū. §. ſi ꝓ. C. de donationib⁹. habeꝛ ꝙ ſi quis reddit⁹ ex poſſeſſionib⁹ donauit neceſſe habet fundos tradere tantū redditu ʒ valentes. Et dicit glo. ſm̄ vnū intellectū ꝙ fundus daꝛ in pignore ⁊ poſtmodū dic̄ donatariū h̄re ius in fundo inſtar vſufructuarij. Unde h̄ etiā videꝛ actū ſic ꝙ miles licʒ velit tm̄mō emere dn̄ium vtile illi⁹ caſtri vl' ius ꝑcipiendi fruct⁹ eius inſtar vſufructuarij: tamē ex quo nō eſt ita cert⁹ d' reddit ib⁹ ſi princeps caſtrū poſſideret eo ꝙ multa impedimēta interuenire poſſent: ideo nō vult emere illud ius niſi etiā caſtrū ſibi in pign⁹ tradaꝛ ꝑ ſecuritate ꝯtract⁹ ſicut ⁊ pignora i huc finē traduntꝛ. Antecedēs ꝓ ꝑ ſcōa pte ꝑbaꝛ ſcʒ ꝙ nihil inueniaꝛ ibi repugnās impignoratōi. quia ſi ſic: maxime circūſtantie ꝑdicte ſcʒ ꝙ oē̄ piculū caſtri ptinet ad. A. ſed hoc n̄ arguit. qꝛ piculū pignoris ſpectare ad creditorē c̄uis nō inſit pignoratōi ex natura ſua tn̄ etiā ei nō repugnat oīmode ſic ꝙ faciat ipam tranſire in aliā ſpeciē contractus vt ꝑbatū eſt. Nec ex ſcōa circūſtantia ſcʒ ꝙ. A. ꝑcipit fruct⁹ pignoris nō cōpu-

mo qꝛ nō ꝑcipit illos vt fruct⁹ pigno᷑. ſed vt fruct⁹ mercis empte ſcʒ iuriʒ ꝑcipiēdi qd̄ ius fuit merx ⁊ res diſtincta a caſtro. Sic in ſimili ſi h̄ns dn̄ium directū rei emphiteotice ipignoret eā emphiteote quo ad dominiū directū qd̄ habet. Nā tūc emphiteota nō ꝑcipit fruct⁹ pignoris vt pignoris ſed fruct⁹ rei ſue vt ſua eſt ſcʒ vt habʒ ei⁹ dn̄ium vtile an̄ oē̄m impignorationē. Scd̄o q̄a dato ꝙ eos capet vt ſūt fruct⁹ pignoris tamē talis ꝯditio nō repugnat oīmode ꝯtractui pignoratiōis ſic oīmode id eſt ſubſtātialiter. ſcʒ ꝙ tollat ſpeciē talis cōtract⁹ faciendo eū tranſire in aliā ſpeciē ſicut nec receptio incremēti vſurarū tollit ſubſtātiam mutui. licet ſit ꝯtra naturalia mutui qꝛ debet eſſe gratuitū. nō eſt tn̄ ꝯtra ſubſtantiaʒ mutui. Tercia ps antedētis ꝑbaꝛ. qꝛ aliqua ſiūt in ꝑdicta aſſignatiōe ⁊ ei⁹ receptione q̄ aliqual'r indicāt pignorationē. Unū eſt ꝙ tenor inſtrumēti ſonat de ipignoratione. Scd̄m ꝙ ꝑnceps expſſe in ꝯctu ſibi reſeruat ius ꝙ illud caſtruʒ debeat ſibi eſſe aptum ꝑ ſuis neceſſitatib⁹ ⁊ ita nō renūciauit dominio directo imo nec totaliter vtili. ſicut etiā impignorās māet dn̄s ſui pignoris directe ⁊ etiā vtiliter. Terciū ꝙ miles nō debeat exercere caſtrum ꝯtra ꝑncipem.

Quartū ꝙ debet caſtrū in debita ſtructura tenere. Nō illa indicāt ꝙ ꝑnceps reſeruauerit ſibi dn̄ium nō ſolū directū ſed etiā aliq̄d de dn̄io vtili gr̄a quo᷑ dn̄io᷑ impignorare potuit caſtrū militi ⁊ nihilomin⁹ eidē vēdidiſſe reliquū dn̄ium vtile eiuſdē.

Septima cōcluſio ⁊ rn̄ſiua ad ꝯcluſioneʒ eſt ꝙ ca⁹ qōnis veſtiꝛ illis circūſtātijs que in titulo ſūt poſite ⁊ lati⁹ declarate in ꝑma ſuppoſitione videꝛ eē licit⁹. Probaꝛ quadrupl'r. Et ꝑme tres ꝑbatōes ſūt excluſiōes argumēto᷑ ꝑpter q̄ videreꝛ ille ꝯtract⁹ eſſe illicitus

Primo ḡ ꝑbaꝛ ꝯcluſio ſic. qꝛ ſi nō maxime qꝛ talis mutuatio eēt vſuraria eo ꝙ mutuādo vellet cū ſibi reſtitueꝛ ſors fruct⁹ caſtri ꝑceptos nō cōputare in ſortē ⁊ ſic recipere vltra ſortē qd̄ eſt mutuare ad vſuram Sed hoc nō arguit qꝛ ibi nō eſt mutuatio igiꝛ nō eſt vſuraria mutuatio nec vſura. tenet ꝯſequētia. qꝛ vſura ꝑſupponit mutuationē. Antecedēs ꝑbaꝛ. qꝛ illi mutuatiōi adijciꝛ ꝯditio irreuocabilitatiʒ. Itē in illa mu

tuatiõe obligat̃ mutuatari⁹ ad reſtituendũ
nõ idẽ i genere qḋ phi vocãt idẽ i ſpẽ ſʒ ad
aſſignãdũ aliḋ i genere. ſ. ius pcipiẽdi reddi
tus vl' fruct⁹ caſtri. Hec aũt ↄditões faciũt
illũ ↄctũ trãſire i aliã ſpeciẽ vt oñſum eſt in
pma ſcḋa ac tercia ↄcluſionib⁹. Scḋo ſic
q2 ſi nõ: marie q2. A. pcipit fruct⁹ pigñ; nõ
cõputãdo eos i ſortẽ qḋ eſt reglariter illicitũ
ſʒ h̃ nõ arguit. qḋ ptʒ dupl'r. Primo q2
dici põt q̃ ibi caſtꝝ nõ hʒ rõem pignoꝝ vt
oñſum eſt in q̃nta ↄcluſiõe ꝛ p ↄſeq̄ns ſi p
cipiat fruct⁹ ei⁹ nõ tñ dicet̃ recipe fruct⁹ pi
gnoꝝ. Scḋo q2 dato q̃ eſſet pigñ⁹ ſic di
ci põt ſm ſextã ↄcluſionẽ tñ fruct⁹ nõ pcipit
vt ſũt fruct⁹ caſtri hñt; tõnẽ pigñ; ſʒ vt ſunt
fruct⁹ merc; empte. Dõ licitũ eſt pcipe fru
ctus merc; empte nõ cõputãdo eos i ſortẽ.
igit̃. Tercio ſic q2 ſi eẽt illicit⁹ marie q2 da
to q̃ nec ibi mutuatio eẽt nec ĩpigratio ſed
p̃ cõe emptio ꝛ vẽditio cum pacto redimẽdi
tñ videret̃ nõ eẽ debita ꝓportio p̃cij ad mer
cem. puta q2 vl' merx nimis mag̃ ꝛ p̃ciũ di
minutũ. vl' ecõtra ſed h̃ nõ. qḋ dupl'r patet
Prĩo q2 cõiter i emptõib⁹ reddituũ ppe
tuoꝝ ſi cũ pacto redimẽdi emit̃ ius pcipiẽ
di. j. floꝛ. p. xx. floꝛ. ꝛ apḋ cõiter ↄhẽtes eſti
mat̃ debita ꝓportio. Dõ ſic etiã eſt in p̃di
cto ↄctu. q2 duo milia correſpõdẽt iuri pci
piẽdi. c. ſicut. xx. correſpõdet iure pcipiendi
vnum. Scḋo q2 in tali emptione non eſt
melioꝛ ↄditio nec deterioꝛ i. A. q̃z in. B. et
ecõtra ſʒ eſt vtriuſq; ↄditio eq̃: ↄditõne ipa
tẽdẽte ad gr̃az ꝛ vtilitatẽ vtriuſq; ita q̃ nec
miles ↄq̃rit̃ de p̃ncipe tanq̃ʒ nimis paꝝ ſi
bi dãte nec eɔ p̃nceps ḋ milite: alioq̃n neu
ter cũ alio iret ↄctũ p̃dictũ eo q̃ ſtat q̃ neut̃
ſit ncc̃itate p̃ſſus notabili ꝓpt̃ quã cogat̃ ta
lẽ ↄctũ ſubire. Hec ãt pitas ↄditõis nõ eẽt
ſi ñ eẽt ḋbita ꝓportio int̃ mercẽ ꝛ p̃ciũ. Nec
illũ ↄctũ ſubirẽt ſi eẽt alt̃i pti oneroſ⁹ iiuſte
niſi illa ps eẽt ncc̃itate ĩdigẽtie p̃ſſa. Et ſi di
catur. miles pro ſuis. ij. milibus non ſolũ
vult habere ius percipiendi valorẽ. c. floꝛ.
ſed etiam vltra quia vult habere inhabita
tionem caſtri. Dicendum q̃ inhabitatio
licet ſit res eſtiabil' p̃cio tñ recõpenſat̃ p̃nci
pi p militẽ i h̃ q̃ miles tenet ipʒ i ſtructura
ꝛ p h̃ q̃ ſe obligat ñ exercere caſtꝝ ↄ p̃ncipẽ
ſo nihil ſupaccipit qḋ ñ recõpẽſet̃. ſuppõi
tur eñ illa int̃ ſe equalere ad recõpẽſationẽ
vt ñ ſit melioꝛ ↄditio vni⁹ q̃z alt̃i⁹. Si di
caſ. ij. milia valẽt red ditũ. c. floꝛ. dãdo ꝑ ſine

laboꝛib⁹ ꝛ cur; emptoꝛ; h̃ ãt miles ſuis cu
ris ꝛ laboꝛib⁹ ſuoꝝ hʒ fruct⁹ colligere. igit̃
nimis modicũ dat̃ militi. Dicẽdũ q̃ h̃ nõ
argueret militẽ peccare ſʒ p̃ncipẽ. h̃ ãt ḋ mi
lite loq̃mur. Preterea ſtat q̃ vltra expẽſas ꝛ
labores colligẽdi ĩportʒ caſtꝝ valorẽ. c. flo.
Si ãt adhuc ḋficeret notabil'r ꝛ ſic ñ eẽt iu
ſtũ p̃ciũ hodie tñ ſi miles ſciẽs ꝛ volẽs reci
pit eũ redditũ ñ fit ſibi iiuria niſi mixta vo
lũtate ꝛ q̃ſi coactõis faceret. ḋ iuſt; ãt lati⁹ pa
tebit i tercio ꝛ q̃rto tractatib⁹. ſufficeĩ p nũc
q̃ ſit ↄct⁹ ſic licit⁹ q̃ ñ ſit vſurari⁹ an ãt iuſta
eẽ emptio patebit ex dicẽdis alibi. Quar
to ꝓbat̃ p q̃ndã ſic. q2 ↄct⁹ ad firmã ẽ licit⁹.
Dõ caſ⁹ qõis mote ẽ ille idẽ. igit̃ ẽ licitus.
Maioꝛ nota. mioꝛ ꝓbat̃ dupl'r. Prĩo q̃a
q̃cq̃d facerʒ miles ſi p̃dictũ caſtꝝ hr̃et a p̃n
cipe p ↄceſſionẽ ad firmã h̃ etiã facit hñdo
ipm p p̃dictũ ↄctũ. igit̃ ſignũ ẽ q̃ p̃dict⁹ ↄ
ct⁹ ẽ ↄct⁹ ad firmã. tenet ↄſeq̄ntia. q2 ĩdẽ ef
fect⁹ hñt reduci ad eãdẽ cãʒ. Añcedẽs ꝓbat̃
q2 ſi miles hr̃et p̃dictũ caſtꝝ a p̃ncipe p cõ
ceſſiõʒ ad firmã pcipet fruct⁹ ei⁹ faciẽdo eoſ
ſuos ꝛ nõ teneret̃ eos cõputare i ſortẽ atq;
ỽtute illi⁹ ↄceſſiõis p̃ſentaret ad bñficiũ c⁹
ius p̃ronat⁹ fuiſſʒ ãnexũ eidẽ caſtro niſi i cõ
ceſſiõe ad firmã illḋ ius fuiſſʒ exp̃ſſe reſua
tũ p ↄcedentẽ vt ptʒ i. c. ex l'ris extra. ḋ iure
p̃ronat⁹. Dõ illa eadẽ fac miles p̃dict⁹ ſi
hẽat caſtꝝ p p̃dictũ ↄctũ. Nã p̃ſentare ſolʒ
ad bñficia caſtri qḋ nõ poſſʒ ſi int̃ ſe ꝛ p̃nci
pẽ eẽt tm̃mõ ꝑact⁹ ↄct⁹ mutui ꝛ pigñ;. vt ibi
dẽ vult glo. eo q̃ tũc nll'in dñium etiã vtile
illi⁹ caſtri fuiſſʒ trãſlatũ i militẽ ꝛ p ↄñs nec
ius p̃ronat⁹ i eũ trãſijſſet qḋ al's cũ vniuer
ſitate reꝝ trãſiret. Scḋo ꝓbat̃ eadẽ mioꝛ
ex vocabulo theutonico q̃ tal' ↄct⁹ vocatur
ſatzwig vl' ſatz. Dõ ↄct⁹ ad firmã etiã tali
vocabulo theutonico vocitat̃. Hec tñ q̃r
ta ꝓbatio h⁹ ↄcl'iõis videt̃ iualida ꝓpt̃ duo
Prĩo mioꝛ eñ videt̃ falſa ex eo quia ſi eẽt
contractus ad firmã ergo eſſet contractus
locatiõis ꝛ conductõis. ſʒ ↄñs eſt falſũ. igit̃
mioꝛ falſa. ſeq̄la ꝓbat̃ q2 ↄct⁹ q̃ ḋr cõceſſio
ad firmã ẽ locatio ꝛ ↄductio ſaltẽ lõgi tpis
Vñ panoꝛ. i. c. vr̃a. extra ḋ loca. ꝛ ↄducãti
Nota q̃ res ↄcedit̃ ad firmã cũ ↄcedit̃ ad
ãnuũ cẽſũ ſeu locat̃ ꝛ ẽ vl'gare ãglicoꝝ bec
ille. Et idẽ i. c. ex l'ris ḋ iure p̃ronat⁹ tractã
do glo. p̃mã dic̃ q̃ gloſa videt̃ velle q2 i cãu
capl'i ex l'ris. i q̃ fit mẽtõ ḋ ↄctu ad firmã fu
it inte⁹ ↄct⁹ p quẽ trãſiuit. vtile dñiũ ville ve

puta ꝙ locatio fuit facta ad magnū tp̄s iura notata ꝑ Innoc.i.c.ꝑpt.ſ.ꝺ locatōib⁹ ⁊ ſic cū ꝯductio hēat h.ſ.in caſu capl'i ex līis loco dn̄i r̄ſpectu vtil' dn̄ij trāſit etiā ius patronat⁹.hec ille.⁊ ita i vtroq; loco patz ſm Panor.ꝙ ꝯceſſio ad firmā ē ꝯct⁹ locatōis.

Falſitas āt ꝯn̄r; ptz.ꝗ i tercia ꝯcl'iōe habitū ē ꝙ ē ꝯct⁹ emptōis ⁊ vēditōis vl' innominat⁹ do vt des int' milite ⁊ ꝑncipē.igitur nō ē ꝯct⁹ locatōis vl' ꝯductōnis cū illi ꝯct⁹ ſīt diſtīcti. Niſi diceret ꝙ aliq̄d locat' alicui ad lōgū tp̄s coincidit cū ꝯctu illi⁹ vēditōis q̄ tn̄ trāſfert' vtile dn̄itz rei eo ꝙ in vtroq; ꝯctu nihil trāſfert' niſi dn̄ium vtile tn̄ dato ꝙ ib ꝯueniēt illi ꝯct⁹.i.ꝙ ſicut i vēditione q̄ vtile dn̄iuz tn̄ trāſfert' nihil trāſfert' niſi vtile dn̄iuz ſic i locatōe lōgi tp̄is etiā vtile dominiū tn̄ trāſferet' tn̄ adhuc nō cēſent' idez ꝯct⁹ i iure ꝑpt alias diuerſitates int' eos q̄a i emptiōe p̄ciū ſil' ſoluit' vl' dz ſolui a pncipio.i locatōe āt fit annuati ſolutio ⁊ ꝑ pres

Scd̄o videt' iualida.ꝗ ꝓbatōes mīoris ſūt iualide. Ad p̄mā eīn dicēdū qd̄ ſepe a diſtīctis cauſ' idē effect⁹ emanat vt a luce ⁊ caliditate ꝓcedit caliditas.ſic ꝑ diſtīctas cōceſſiōes diſtīctoꝝ ꝯctuū ſtat ꝙ ꝯhens idez agere valeat.qd̄ ptz etiā i caſu eiuſdē capl'i ex līis. Nā ſimiles villā ꝺ q̄ idē caplm loquit' habuiſſ; a monaſterio ꝑ aliquē ꝯctuz q̄ tn̄ vtile dn̄iuz fuiſſ; trāſlatū i eū potuiſſet p̄ntaſſe ad bn̄ficia ⁊ alia feciſſe ꝺ q̄b⁹ ꝓcedit argumētū ⁊ illa eadē potuiſſ; feciſſe ꝑ ꝯctū aliū puta ꝑ oīmodā vēditionē q̄ tam directuz q̄; vtile dn̄ium fuiſſent tranſlata in ipſ;.⁊ ſil'r ſi ꝑ donationē habuiſſ; eā ⁊ tn̄ tales ꝯct⁹ fuiſſent diſtīcti. Preterea ꝙ miles i caſu qōnis p̄ntat ad bn̄ficiū caſtri diceret aduerſari⁹:id nō ſibi de rigore cōpetere ſic nec cōpetit ſibi recipe fruct⁹ caſtri nō cōputādo i ſorte ſ; vtrobiq; pctm̄ cōmitter; ibi vſurā ⁊ alibi ſimoniā qn̄ ex pacto vl' intētiōe dediſſet pecuniā vt illā p̄ntationē haberet. Ad ſcd̄am ꝓbationē dicēdū ꝙ vulgare nō arguit vt ex ſcd̄a ſuppoſitōe ptz. Nā i theutonico m'ti ꝯct⁹ eodem noīe generali noiant'. Vn̄ ⁊ ꝯctū h⁹ ꝯcluſiōis vocāt mutationē ⁊ ipigrationē ⁊ tn̄ tal' nō eſt. Ex dictis ⁊ etiā dicēdis i hac ⁊ ſeq̄nti qōne ptz ꝙ ſnia docto. Joh. ꝺ frāckfordia i tractatulo ſuo ꝺ ꝯctib⁹ ꝯcluſione ſeptiā aliq̄d h; ꝟitat; ⁊ ē ꝑ nob. aliq̄d aūt falſitat;. Et idē i ꝯcl'iōe.ſe. De ſeptiā ꝯcl'iōe patz.ꝗ ait ſic.

Dubitat' ciuitas heidelbergē obligat mihi mille flo.⁊ petit a me ꝙ ꝑmittā ſolutiōem ſtare ⁊ oī āno quādiu nō ſoluerit mihi integre mille flo. vult dare mihi.c.flo.tāq; cenſus ꝺ mille flo.q̄s tenet' ſoluere ⁊ nos facim⁹ pactū ſil' ⁊ placz mihi ꝙ ita fiat Querit' an ſit ꝯct⁹ licit⁹. Rn̄deo ꝙ non. niſi ſit iuſta emptio ⁊ iuſtū p̄ciū ⁊ n̄ intueiat fraus nec auaricia ſtimulās:⁊ intētio ſit rctā ꝗ tūc eſt licitū ꝗ dat' tātū ꝑ tāto ⁊ vtrobiq; fit trāſlatio veri dn̄ij. Si aūt nō ſit ꝯct⁹ iuſte ēptōis ⁊ vēditōis ꝗuis ſolū hēat nomē ſ; in ꝟitate ꝯceſſio ⁊ ſolū ꝑ expectatiōe dant'.c.flo. ⁊ ꝙ ille mutuās expectat ⁊ tacz a repetiōe vl' ſalte renūciat iuri ſuo repetēdi ꝑ.c.flo. annuis ⁊ tādiu donec ꝑſoluāt' mille flo. dico ꝙ ſimpl'r ē vſura q̄cq̄d inde leuat' etiaz ſi ꝺ mille flo.n̄ daret' niſi vn⁹ flo. i āno.imo niſi vnic⁹ obol⁹. hec ille. In q̄b⁹ ꝟbis p̄dict⁹ mgr̄ poīt tria dicta Primū ꝙ ſit licit⁹ ꝯct⁹ ſi ſit iuſta ēptio ⁊c.⁊ ſic inuit ꝙ pt eē ibi ꝯct⁹ emptōis ⁊ tn̄ ex forma caſ⁹ i dubio videt' ꝙ ille cui mille flo. debent' etiā vtat' nō niſi verbo equiualēte verbo mutuo.quia i hoc ꝙ dicit permittā ſolutionē ſtare idē dicit ac ſi diceret expectabo de illis mihi debitis.expectare aūt de pecunia debita ē eaz mutuare debitori.igit'. In h aūt ꝙ dicit.ſi ſit iuſta inuit ꝙ req̄rit' ꝙ intueiat iuſtū p̄cium ⁊ cū dic.ſi ſit iuſta ptz ꝙ nō dic eē iuſtū ꝗ p̄ciū ē nimis ꝑuū.ꝗ ſi emptio ē emptio reddit⁹ redimibil' mō ꝑ redditu redimibili tp̄ib⁹ ſuis fuit ⁊ nr̄is tp̄ib⁹ iuſtū p̄ciū ē vt ꝺ mille dent' tn̄.l. Scd̄m ei⁹ dictū eſt ꝙ etiā ſi eēt emptio ⁊ tn̄ eēt ꝑ nimis ꝑuo p̄cio ꝙ eſſet illicit⁹ ꝯct⁹. Et i hac ſcd̄a ꝯcl'iōe ver; dic An āt ſit ſolū iniq̄ emptio ⁊ nō etiā ſit vſurarius ꝯctus ſaltē p̄ſumptus patebit qōne lxxxiiij.ꝯcl'iōe ſcd̄a tn̄ deficit in h ꝙ p̄cium ſuo tpe notorie iniuſtū reuocat in dubiuz ſi ſit iniuſtū. Terciū aūt ei⁹ dictū tāgit ibi ꝙ ſi ibi n̄ ſit ēptō ſ; tn̄ ꝯceſſio ⁊c. In hac ꝯcl'iōe ꝺfic ꝗ iplicat ꝯdictoria. Nā ponit ꝙ poſſibile ſit ꝙ p̄dict⁹ creditor dici poſſit illa mille mutuare ciuitati etiā ſi nō ſolū non repetat ſed etiā renūciet iuri repetēdi. h aūt ē falſum vt patuit.⁊ ꝯfirmat' ex p̄mo ei⁹ dicto. Nā ꝯcedit ꝙ i ꝯctu p̄dicto pōt eſſe ꝟa emptio.q̄ro qn̄ ſit dicēda ibi ꝟa emptio:nō equidē niſi q n̄ ea dat irreuocabil'r.ꝗ qn̄ re-

nocabil'r ea dat eſt vez mutuũ. igit potius
caſus tercie ↄcluſiõis eſſet exemplũ p̄mi di
cti. Ita q̄ tũc eẽt ꝓa emptio lʒ eẽt ꝑ nimis
puo p̄cio ⁊ ſic iniq̄. Sed vez eẽt terciũ di
ctũ qñ creditoꝛ haberet facultatẽ reperẽdi
pecuniã ſine cõputatõe fructuũ i ſortẽ. In
nr̃a aũt ↄcluſiõe dĩc q̄ ſi p̄nceps dedit mili
ti heidelbergã in pign⁹ eo q̄ miles dederit
ei mille floꝛ. ⁊ miles leuat oẽs ꝓuẽt⁹ q̄ al's
cederẽt p̄ncipi de heidelberga donec ſoluã
tur militi mille tũc licit⁹ ẽ ↄct⁹ dũmõ ꝓuen
tus equaleãt expẽſis laborib⁹ ⁊ p̄icl'is q̄ et
q̄s ſubire hʒ in defendẽdo ciuitatẽ ⁊ miles
illos recipiat nõ ꝓ mille ↄceſſis. ſʒ ꝓ p̄dict
laborib⁹ ⁊ expẽſis refundẽdis dũmõ ad il
los labores nõ al's tenebat. hec ille. Et ſic
a ↄtͦ ſenſu dãnat militẽ ſi plus recipiat q̄
aſcẽdãt expẽſe labores ⁊ p̄icl'a. Item etiã ſi
nõ i relatõe ad illas expẽſas recipiat. Itẽ
tercio ſi al's tenebat miles ad illos labores
Mõ lʒ illa eẽnt ꝓa qñ reuocabil'r dediſſet
mille principi. q̄ tũc eẽt mutuatio nõ autẽ
qñ irreuocabil'r. q̄ tũc eſt emptio redditus
redimibil' ſup ꝓuẽtib⁹ heidelberge ⁊ tũc
nõ optet recurrere ad vidẽdũ ſi annui ꝓuẽ
tus equaleãt expẽſis ⁊c. ſʒ an equaleãt pre
cio dato puta ſi ãnui ſũt pl⁹ q̄ʒ. l. q̄ tunc eſt
illicit⁹ niſi illõ vltra qd̄ accipit accipiat ꝓpt
expẽſas ⁊ labores p̄dictos eo q̄ ad illos ñ
tenet rõe ꝓuẽtuũ q̄s recipit ſic nec ali⁹ em
ptoꝛ redditũ tenet ad culturã p̄dij i q̄ ſũt
ↄſtituti ſi dat iuſtũ p̄ciũ vt patebit. q. lxxxiij

Octaua
ↄcluſio. dato q̄ i p̄dicto
ↄctu eſſet ꝓa mutuatio
in datõe. ij. m iliũ floꝛ. ⁊ ꝓa p̄ignano i caſtri
aſſignõe ⁊ ꝑceptiõe fructuũ p̄igris. adhuc
poſſet ſaluari miles in ꝑceptiõe aliq̄z fru
ctuũ caſtri etiã nõ cõputãdo z i ſortẽ q̄uis
nõ oĩm. Probat q̄ ex forma ↄct⁹ tenet mi
les caſtꝝ tenere i debita ſtructura. Mõ cre
ditoꝛ põt fruct⁹ p̄ignoꝝ ꝑcipiẽdo nõ cõpu
tare i ſortẽ ad tãtã quãtitatẽ quãte fuerũt ex
pẽſe neceſſarie ⁊ etiã vtiles q̄s fecit re ſibi ipi
gnorata dũmõ nõ ſint imoderate. Scdo
ꝓbat ↄcluſio. q̄ ſtaret militẽ pati intereſſe
dãni emergẽtis vl' lucri ceſſãtis ex ipa mutua
tõe dõ q̄ p̄nceps teneret ſibi ſatiſfacere ꝓ q̄ ſa
tiſfactiõe poſſet tãtos fruct⁹ ꝑceptos nolle
cõputare i ſortẽ q̄ntũ fuiſſʒ intereſſe ꝑpeſſũ.
Sʒ tñ ꝑ hãc ↄcluſionẽ nõ ſaluaret miles
vniuerſal'r ſi oẽs fruct⁹ caſtri ꝑcipe vellʒ nõ
cõputãdo eos i ſortẽ q̄ ſepe tales fruct⁹ ex
cedũt oẽs expẽſas ac intereſſe ⁊ penã.

Nona
ↄcluſio. Si i ↄctu q̄õnis eſ
ſet ꝓa mutuatio ⁊ pignora
tio nõ poſſʒ miles q̄ ad id qd̄ recipit vltra
expẽſas ⁊ intereſſe mõ tacto i p̄cedẽti ↄcluſio
ne ſufficiẽter excuſari. Sic tñ q̄dã nitit eũ
excuſare ꝑ h̄ p̄cise q̄ ille ↄct⁹ cõiter obſuat
ut p̄ncipes tã eccl'iaſticos q̄ʒ ſecl'ares alios
q̄ʒ potẽtes ⁊ palã freq̄ntat q̄ hmõi ↄctum
credũt licitũ ⁊ eũ bona fide q̄tidie tãq̄ʒ lici
tũ celebrãt paſſim q̄ʒ abſoluũt a ↄfeſſorib⁹
⁊ qd̄ pl⁹ eſt raro eiſdẽ deſup ↄſcia formatur.
Probat q̄ nec cõis obſuãtia ſe ſola acce
pta ſufficit excuſare eũ. q̄ tũc cõis obſuan
tia excuſaret intrãtes lupanaria. nec bõa fi
des ſeu ↄſcia ſe ſola vl' etiã cũ cõi obſuãtia
accepta. q̄ tũc ſeq̄ntes doctrinã hereticoꝝ
erroneã i fide vl' morib⁹ q̄ dicũt aliq̄ credẽ
da vl' aliq̄ licere q̄ tñ nõ licẽt excuſarẽt. eoꝝ
in talib⁹ ſeq̄cib⁹ hereticoꝝ iueniũt ambo. ſ.
obſuãtia cõis ⁊ fides q̄ credũt illa eis ſicli
cere. Et dato q̄ p̄dicti ↄhẽtes ꝓpt obſuan
tiã ⁊ bonã fidẽ excuſarent a pena foꝛi exterio
ris eo q̄ nõ reputarent vſurarij nec vt tales
punirẽt eo q̄ i dolo nõ fuiſſẽt tal'r ↄhendo
tñ ꝑ h̄ nõ eẽnt imũes a culpa ⁊ ꝑ ↄñs nec a
pena i foro dei. ⁊ q̄uis illa coꝝ igrãtia atte
nuaret culpã ⁊ penã i illo foro nõ tñ i toto
tolleret. Vñ ⁊ tpe q̄ leges ↄcedẽtes expſſas
vſuras obſuabãt cõiter multi exercebãt vſu
ras credẽtes ſibi licere nec tñ h̄ excuſabãt
a peccõ. Dico ãt notãter i ↄcluſiõe p̄ciſe ꝑ h̄
⁊c. q̄ poſitis certis ↄdictõib⁹ vltra h̄ tactas
poſſet q̄s excuſari a culpa ⁊ pena i foro dei
ↄhẽdo ↄctu etiã i ſe dãnato lege diuina ſed
he ↄditões patebũt i q̄one vltia h⁹ opis.

Cõtra hãc ↄcluſionez arguitur q̄ p̄dicta
cõis obſuãtia ſufficiẽt excuſarz. q̄ cõis ob
ſuãtia ẽ q̄dã ↄſuetudo: ↄſuetudo aũt valz
excuſare. Dicẽdũ ↄſuetudo ñ valet excuſar
aliquẽ a delicto ſi eſt delictũ lege diuia dãna
tũ. Mõ ↄct⁹ p̄dict⁹ ſi eẽt ibi ꝓa mutuatio ⁊
i pigratio eẽt dãnat⁹ lege diuia q̄ vſurar⁹
q̄ dãnat Luc. vj. igit nõ valeret ↄſuetudo
eũ excuſare q̄uis ↄſuetudo ↄ legẽ mere po
ſitiuã iducta ⁊ ſufficiẽter p̄ſcrip̄ta excuſet il
los q̄ poſt eã iductã agũt ↄ talẽ legẽ. q̄ ta
lis lex nõ eſt am pli⁹ lex ſʒ abrogata ⁊ inter
p̄tatiue reuocata ꝑ legiſlatorẽ ꝓ quãto tole
rauit ↄſuetudinẽ. Et ſi ꝓbat q̄ etiã qñ eſt

cõmunis obſeruãtia vel cõſuetudo ꝯtra legẽ diuinam excuſetur quis. quia (vt arguũt quidam) conſuetudo cõtra matrimonium legitime ꝯtractũ excuſat vt eſt textus. in. c. fi. de ſponſa duoꝝ. vbi erat ꝯſuetudo ꝙ licz q̃s ꝯtraxiſſet matrimoniũ ꝑ verba de pñti cũ vna ⁊ poſt ſilr̃ ꝯtraxit cum alia: carnali copula ſubſecuta: tenebatᷣ ex cõſuetudine manere cũ ſcd̃a. ⁊ dicit ibi glo. ⁊ doctores ꝙ iſta ꝯſuetudo licet de iure nõ valeat: tñ ex q̃ erat tolerata excuſabat matrimonia precedentia hãc reprobationẽ ⁊ etiam ꝓlem ſuſceptam. Ex quo infertur ꝙ ꝓbabilis error iuris cauſatus ex tolerãtia ꝯſuetudinis cõtra ius: ⁊ que nõ valet: habet excuſare. Ad hoc glo. in. c. cũ venerabilis. de ꝯſuetudine. ⁊ quod notat Panor. in. c. cũ dilectus eo. tit. vbi notat ꝙ lege exiſtẽte dubia debem⁹ recurrere ad cõſuetudinẽ loci. ⁊ ſi de ea appareat: nõ eſt ab ea recedendũ ab illo intellectu quem ꝯſuetudo tribuit: etiã ſi ex poſt facto appareat ꝙ ille intellectus nõ ſit bon⁹. nam debet illud ſatis valere rõne cõſuetudinis. Dicendũ ꝙ hoc argumentũ deficit in quinqȝ. Primo qꝛ q̃uis cõſuetudo ſaltem ſufficienter inducta ⁊ preſcripta contra aliquã legem mere poſitiuã diſponentẽ aliquid circa matrimoniũ: viuentes tali ꝯſuetudine excuſare poſſet nõ obſtante ꝙ ageretur contra talẽ legem eo ꝙ amplius non eſſet lex ſed abrogata ⁊ interp̃tatiue reuocata per tolerantiã legiſlatoris: tamẽ ꝯſuetudo contra legẽ diuinã inducta nunq̃ȝ valet excuſare ſiue circa matrimoniũ ſiue circa alia negocia. niſi eſſet ibi ignorantia inuincibilis. modo nos loquimur hic in caſu vbi actus qui conſuetudine inualuiſſet eſſet lege diuina damnatus. Scd̃o deficit quia falſum aſſumit. ſ. ꝙ predicta cõſuetudo excuſauerit cõtrahentẽ cũ ſcd̃a quam cognouerat: primã dimittendo cũ qua prius cõtraxerat per verba de p̃ſenti. imo nõ obſtante cõſuetudine illius dioceſis peccabat cũ ſcd̃a ſtando ⁊ deſerendo primã. qꝛ ĩ re ⁊ in foro dei erat nullũ matrimoniũ inter ſe ⁊ ſecundã. ſed tñ cum prima. Nã de lege diuina eſt ꝙ nõ ligatus cõtrahens cum nõ ligata per verba de preſenti ⁊ cũ ꝯſenſu vtriuſqȝ efficitur marit⁹ illi⁹ ⁊ inhabilis ad contrahendũ cũ ſcd̃a ita ꝙ nihil facit cum ſcd̃a cõtrahendo ſaltẽ ꝓ tempore legis euangelice. Nec illius diuine legis ignorãtia cũ ſit vincibilis excuſat. Tercio deficit quia dicit ꝙ hoc aſſumpſit habeatur in. c. fi. de ſponſa duorũ. Nam hoc ibi nõ habetᷣ papa eñ tantũmodo recitat illã conſuetudinem. ſed nõ dicit ꝙ excuſauerit contrahentes ſed tñmodo recitata ea diſponit quomodo de cetero debeat epiſcopus ſe habere in matrimonijs cõtrahẽdis. Sed ꝑ hoc ꝙ dicit de cetero: nõ ſequitur ꝙ ergo voluerit ꝙ huc uſqȝ contrahẽtes fuerint excuſati a culpa coram deo q̃uis potuerit eſſe excuſati a pena fori exterioris ⁊ etiam proles potuerit fuiſſe legitimata per papã. Unde in re proles nõ fuit legitima ſed quo ad effectum legitimitatis potuit ratione illius erroris prouenientis ex conſuetudine tali haberi vt legitima. Non enim poteſt papa facere ꝙ preteritum non ſit preteritum ⁊ ſic illum qui vere fuit de concubitu viri cũ non ſua ⁊ per cõſeqnens illegitime nat⁹ facere ꝙ nõ fuerit illegitime natus. Effectus quidem legitimitatis ſibi cõueniens ex iure poſitiuo poteſt cõcedi illegitimo. ⁊ indiſpoſitiones conuenientes ex iure poſitiuo illegitimitati poſſunt tolli ab illegitimo ꝑ papam. Quarto deficit qꝛ dicit ꝙ glo. dicat ꝙ illa conſuetudo excuſauerit cõtractũ matrimonij. Nam glo. hoc nõ dicit vt patet intuenti. ⁊ ſi diceret non eſſet verum niſi quo ad penam fori exterioris. imo videtur ꝙ poſtq̃ȝ cõſtitiſſet pape de aliquo tali matrimonio ex tali conſuetudine cõtracto ante emanationẽ illius capituli: nihilomin⁹ debuiſſet laboraſſe ad eius ſolutionem et inter perſonas diuortium celebraſſe ⁊ ſi noluiſſent diſceſſiſſe: debuiſſet eos puniuiſſe. ſicut Eſdras ſeparauit Iſraelitas a cõiugibus quas cõtra legem moſaicam duxerant. vt patet. j. Eſdre vltimo. niſi per viã diſpenſationis potuiſſet deobligaſſe maritum a priori coniuge ⁊ etiam eum ſic cum effectu liberaſſet. ſed an hoc potuiſſet papa non eſt parua diſputatio: de qua alibi.

Quinto quia allegat ꝙ ꝓbabilis error iuris cauſatus ex tolerantia excuſat: verũ eſt iuris mere poſitiui: non aũt diuini. niſi vbi eſſet error inuincibilis. vel intelligitur d̃ excuſatione non a toto ſed a tanto. Argumẽta autem que fieri poſſent cõtra concluſionem primã terciam ⁊ ſeptimam patebunt

in ſequenti queſtione.

Queſtio. XXXIIII.

Utrum ipſi A. vtputa alicui militi mutuāti irreuocabiliter ipſi. B. vtputa alicui principi duo milia florenorū liceat obligare ipm. B. ad dandū ſibi ex camera ſua annuatim. c. flor. donec reſtituatur ſibi integraliter ſors mutuata: nō cōputatis in ſortē illis. c. flor. quos annuatim pcepit: data facultate ipi. B. ⁊ ſuis ſucceſſoribꝫ ſeſe liberandi ⁊ cenſum pdictū extinguendi p reſtitutionē ſortis mutate. Solutio qōnis ſtat in qttuor ſuppoſitiōibꝫ. tribꝫ ꝯcluſionibꝫ et ſex argumētoꝝ ſolutionibꝫ.

Prima ſuppoſitio. Caſus huius qōnis ⁊ caſus pcedentis cōueniunt ⁊ differūt. Cōueniunt qdrupliciter. Primo qꝛ in vtriuſqꝫ qōnis caſu mutuatio fit irreuocabiliter. Scdo qꝛ vtrobiqꝫ fit cū obligatiōe ipſius. B. ad dandū. A. ius pcipiendi annuatī. c. Tercio qꝛ ſors mutuata ⁊ annui fructus ſūt vtrobiqꝫ equales. Quarto qꝛ vtrobiqꝫ. B. habet facultatē ſe liberādi ab obligatiōe dādi. A. ānuos fructus. Quinto qꝛ vtrobiqꝫ fructꝰ medio tpe pcepti nō cōputantur in ſortē mutuatā cum ſors reſtituitur. Sed differūt tripliciter. Primo qꝛ in pcedenti fuit mutuanti aſſignatū pignꝰ p ſorte mutuata hic nō ſaltem ex forma caſus. Scdo qꝛ in pcedēti fuit mutuanti aſſignatū ius pcipiēdi centū annuatim ex poſſeſſione aliq: hic autē aſſignatur ex camera. Tercio qꝛ in pcedenti fuit mutuās obligatus ad varia ex pte poſſeſſiōis ſcilicet caſtri ſibi ipignorati hic aūt ad nullum illorum eſt obligatus.

Secunda ſuppoſitio ⁊ tercia ſūt ille eedē q̄ poſite ſūt ⁊ declarate in pcedēti qōne. Uñ ⁊ ideo hec queſtio in h loco eſt poſita pter vicinitatē reſolutōis eiꝰ ad pcedentē. alioquin ſeqns que de pignore mutuatarij ſonat īmediate debuiſſet fuiſſe ſecuta.

Quarta ſuppoſitō. Cauſa cur hec queſtio mouetur eſt qꝛ eiꝰ caſus cū pdictis ſuis circūſtantijs ſepe accidit in noſtra puincia inter nobiles ex vna pte ⁊ aliquē dñm vel principē ex alia ita qꝙ vtūtur illo termino mutuatio in pdicto caſu nedum verbo ſed etiā ſcripto. puta in inſtrumentis deſup confectis. circūſtātie aūt huius ꝯtractus ſatis patent ex titulo ⁊ prima ſuppoſitione.

Prima cōcluſio. Caſus ꝯcluſionis veſtitus illis circūſtātijs que in titulo ⁊ prima ſuppoſitione ſunt poſite: videtur licitus. pbatur tripliciter. Primo quia ſi nō: maxime qꝛ ibi eſſet mutuatio vſuraria. p quanto mutuās reſtituta ſibi ſorte vult habere aliquid vltra ſortem ſcꝫ annuos florenos medio tpe perceptos ſed hoc nihil arguit quia ibi nō eſt mutuatio quod dupliciter probatur. Primo qꝛ ſi ſic: maxime quia ab ipis cōtrahentibꝫ ſic vocitatur tam ſcripto qꝫ verbo. ſed hoc nihil arguit vt patet ex ſcda ⁊ tercia ſuppoſitionibus. Scdo quia illa mutuatio fit cū duabus circūſtantijs repugnātibꝫ omnino nature mutuationis ⁊ ſubſtantie eiuſdē. Prima quia fit irreuocabiliter ita qꝙ mutuatarius nō eſt obligatus ad reſtituendū ſortem mutuatā. Scda quia qꝫuis fiat cū obligatione mutuatarij ad dandū mutuatori annuatim centum florenos: tamē in hoc habetur qꝙ illud quod mutuatarius dat mutuatori reſpectiue ad. ij. milia eſt ius percipiēdi annuatim. c. Modo hoc ius eſt res alteriꝰ generis qꝫ ſint duo milia flor. Modo mutuatio debet fieri cum obligatione mutuatarij ad reſtituendū ſibi idem in genere et tantundē in numero pondere ⁊ mēſura ⁊ ſic etiam obligatur ad reſtituendum rem cōſiſtentem in numero. pondere ⁊ mēſura. igitur. Et ſi nō eſt mutuatio propter circumſtātias repugnantes ei: ſequitur qꝙ erit alius cōtractus ⁊ talis cui tales circūſtantie ꝯueniunt cōcurrentibꝫ ſubſtātialibus illius alterius. Modo circūſtantie ille conueniūt emptioni ⁊ venditioni ⁊ aſſūt hic ſubſtantialia illius ꝯtractꝰ quia ibi eſt reperire precium ſcilicet duo milia ⁊ mercē ſcilicet ius percipiendi annuatim cētum et conſenſus vtriuſqꝫ. ⁊ ibi agitur per contrahentes qꝙ reddatur genus pro quantitate ſcilicet ius percipiendi pro duobus milibꝫ et econtra quātitas ſcilicet duo milia p genere ſcilicet p pdicto iure ⁊ quādo tale qd agitur inter cōtrahentes: tūc eſt indiſtincte emptio ⁊ venditio ſm iuriſperitos vt Bartho. in. l. mutuum in principio. Secundo ſic quia ſi eſſet illicitus: maxime quia cum

mutuanti reſtituitᷣ ſors:ipſe vult habere aliquid vltra ſortē ſcꝫ fructus medio tpe ꝑceptos, ſed hoc nihil arguit quia q̄uis illicitum ſit vltra ſortem vere mutuatam aliquid velle habere:nō tamē vltra ſortē que nō eſt vere mutuata ſed tradita vt precium Modo ꝑdicta duo milia nō ſunt ſors mutuata,imo ſūt preciū traditū principi ꝛ ius percipiendi annuatim.c.flor.eſt merx empta cuiꝰ meras fructus ſūt.c.annui florenī quos percipit tanq̄ȝ fructus ſortis ſue ꝑ ſe empte.ꝛ illi etiam nō cenſentᷣ eſſe quid vltra ſortē:quia ſunt incluſi in ſorte empta.ſꝫ bene ſunt quid vltra precium datū qđ ſibi reſtituitᷣ.ꝛ hoc non eſt incōueniēs:qꝛ emēs vineam p.x.florenis:ſi ꝑpter longitudinem temporis ꝑcipiat fructus tanti valoris q̄n tum fuit preciū:nihilominus poterit eandem vineā reuendere ſuo venditori pro.x. Tercio ſic.Si.A.dixiſſet.B.ego do tibi duo milia florenorū obligando te vt des mihi ex camera tua annuatiȝ.c.floꝛ.donec ꝛc.vt in queſtione:contractus diceretᷣ licitus,quia diceretᷣ eſſe emptio redditus pro precio iuſto cum pacto redimendi que emptio eſt licita,vt patebit infra.qōne.lxxxiiij. Et etiam patet ex.l.fi.C.de rerum permutatione,vbi habetur illum ꝯtractum eſſe licitum per quē dominus vel donās ex cauſa transferret rem aliquā ꝛ cōuenit vt donatarius vel recipiens eam preſtet ſibi quid annuum vel menſtruum.igitur etiā nūc eſt licitus quādo dixit mutuo ꝛc.tenet conſequentia,quia tunc eſſent iidē contractꝰ.qđ probatur ſic.quia cōtrahentes ſunt iidem numero ꝛ extrema illius cōtractus ſūt eadem ſcꝫ datū ꝛ illud pro quo datur ꝛ pacta ac circūſtantie ſunt eedem.Modo vbi eadem extrema ꝛ circūſtantie eedem:ibi idē actus.ſicut ab eodē homīe in vno oculo reſpectu eiuſdē coloris elicitur eadem viſio ī ſpecie et nō diſtincte viſiones ſpecie vel genere. Nec obſtat diuerſitas nominis quo vtebatur.A.in primo ꝛ ſecundo contractu propter duo.Primo quia ſicut propter noſtrum affirmare vel negare nō mutatur aliquid in re:ſic ꝑpter noſtrū appellare nō mutatur res in ſui natura ꝛ verba debēt ſeruire intentioni ꝛ nō ecōtra.Nam Plato ait: Sermo ſubiectus eſt rei:non res ſermoni: Vnde ſi nigredinem corui vocē nigredinē et nigredinē ethiopis vocem albedinē nō erunt ꝑpter hoc diſtincte nigredines ſpecie et latius hoc patuit in ſcđa ſuppoſitione et tercia precedentis queſtiōis. Secūdo qꝛ illud verbū mutuo nō eſt omnino diuerſū ab illo verbo do.Nam etiā omne mutuare eſt dare.ꝛ ecōtra dare eſt mutuare.Et ſi dicis ꝙ ſaltem nō omne dare eſt mutuare Dicendū ꝙ ſiſtendo preciſe in virtute vel deriuatione vel ethimologia illius nominis mutuare etiā omne dare quo ſcꝫ transferre dominiū rei in aliuȝ eſſet mutuare.qꝛ mutuare dicitᷣ de meo facere tuū q̄uis appropriate accipiēdo mutuare addit vltra hoc aliquid aliud ſcꝫ ꝙ res talis ſit vſu cōſumptibilis ꝛ ad talē vſum cōcedatur ꝛ ꝙ obligetur recipiēs ad reſtituendū idē in genere. Et ex hoc patet reſponſio ad argumentū quo quis diceret interꝑtatio ꝑdicti cōtractus vt nō ſit mutuū,ſed ſit emptio: nō poteſt fieri:niſi impropriando vocabulum mutui.igitur nō eſt talis interpretatio valida.Nam dicendū dupliciter.Primo ꝙ dato ꝙ eſſet cū impropriatiōe:tamē negatᷣ cōſequentia,quia etiā talis interpretatio ad aliū contractū fieri poteſt ſi fiat cum aliquali impropriatiōe vocabuli vt patuit per panor.in primo exēplo tercie ſuppoſitionis.Idē etiā patet ꝑ ſcđm exemplū eiuſdem ſuppoſitionis. Scđo dicendū ꝙ illa impropriatio nō eſt magna quia etiā mutuare poteſt ꝑdicari de omni dare quo trāſfertur dominiū rei quia iam dictū eſt ſiſtendo in virtute ꝛ deriuatione nominis:nulla eſt impropriatio vt patuit.

Secunda ꝯcluſio.dato ꝙ eſſet ibi ꝟa mutuatio:adhuc.A.poſſet ſaluari quo ad aliquos florenos annuos perceptos quos nollet reſtituta ſorte ſibi computari in ſortē. Probatur qꝛ ratione intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis poſſet tot florenos retinere in refuſionē ſui intereſſe quantū fuiſſet intereſſe:ſaluis tamē ꝯditionibus ad h̄ requiſitis ꝛ tactis in queſtione.xxx.hec cōcluſio eſt ſimilis partim octaue cōcluſioni precedentis queſtionis.

Tercia concluſio Dato ꝙ eſſet ibi ꝟa mutuatio:ipſe.A.ꝑcipiendo aliquid vltra ſortem.ꝛ vltra intereſſe non poſſet ſaluari

per hoc q̄ eſt cōmunis obſeruātia in terra noſtra ⁊ bona fides in cōtrahētib⁹. probaṫ ſicut probata eſt nona cōcluſio p̄cedentis queſtionis.

Contra primā ↄcluſionem arguiṫ ſextupl'r. Prio ſic. Mutuās ſpōte ſup montē florētinoꝝ ſeu ſup loca ianuenſiū: vere mutuat. ⁊ tñ tal' etiā irreuocabil'r mutuat. igiṫ irreuocabilitas non eſt circūſtātia repugnās mutuatiōi faciendo eā trāſire in aliā ſpeciē. ſic tñ ꝑ fundamēto habeṫ hic ⁊ habitū eſt in p̄cedēti queſtione. Maior ꝑbaṫ. q: talis mutuās cōmittit vſurā: vt tenēt doctores: q̄ determiauerūt ꝺ talib⁹ mutuis: ⁊ noīatim ſctūs Bernhardin⁹ tenet talē cōmittere vſurā. vt patebit infra qōne. xlv. Nō vſura nō cōmittiṫ niſi in mutuatiōe q̄ eſt ꝓpria ſedes vſure. igitur Maior vera. Minor ꝑbaṫ: q: tal' mutuans nunq̄ꝫ pōt repetere a cōmunitate florētinoꝝ ſortē mutuatā. ſicut nec illi q̄ coacte deſup mutuāt: ſic docet p̄ctica eiuſdē ↄct⁹.

Dicendū ꝑ duas ſolutiōes. Prima: dato q̄ maior eſſet vera ⁊ ſil'r minor: tñ ꝑ hoc nō ↄclūdiṫ oppoſitū fundamēti p̄dicti. q: irreuocabilitas illa q̄ repiṫ in mutuo ſup montem florentinoꝝ aliter eſt ibi ⁊ aliter in nr̄o ↄctu. ⁊ h̄ patet aſſignādo duplicē diſſimilitudinē vel differētiā. Nā in nr̄o ↄctu eſt cū talib⁹ circūſtātijs q̄ ↄueniūt emptiōi ⁊ venditiōi. q: hic mutuāti aſſignaṫ res certa et potens habere ratione mercis ⁊ cōſenſus vtriuſq̄ꝫ. ⁊ ꝑ ↄſequēs cū accedit irreuocabilitas q̄ al's diſcōuenit mutuatiōi pōt talis ↄctus interp̄tari vt nō ſit mutuatio ſed emptio. Sꝫ in mutuatiōe ſup montē florentinoꝝ nō aſſignaṫ mutuāti aliq̄d certū: q: regentia ciuitatis pōt ſi vult vni pl⁹ alteri minus ꝑ centenario ↄſtituere: alteri oīno nihil. nec poſſūt mutuātes ↄtradicere. Et ſic deficit vnū ex ſubſtantialib⁹ emptiōis. ſcilicet q: debet eē res certa q̄ debꝫ dici merx. Ideo nimirū q̄ talis mutuatō nō cenſetur vel interp̄taṫ eſſe emptio ſicut mutuatio in nr̄o caſu. Scđa diſſimilitudo q: in caſu argumēti ipi ↄtrahentes intendūt (nō obſtāte ↄditiōe irreuocabilitatis) ↄtrahere cōtractu mutui. Nā poteſtas in hūc modum iponit ipis ciuib⁹ ſcꝫ vt mutuēt ⁊ ciues etiā ꝑ modū mutui p̄ſtant pecunias ſup montem. ⁊ ideo nimirū ſi iudicenṫ ſm intentionem principaliter intentā. ſicut ſi. A. corrupta intentiōe recipet aliq̄d a. B. A peccaret etiā ſi. B. incorrupta ⁊ ſincera intentiōe ſibi daret: nō obſtāte q̄ eadē receptio fuiſſet licita ipi. A. ſi non tali intentōe ſed alia recepiſſet. ſicut ſi quis nuncio deferēti ſibi munera rapet vl' furareṫ: illicite recipet: q̄ꝫuis in re fuiſſet ſibi ea donatur⁹. ⁊ hoc propter intentionē corruptā ⁊ ſi q̄s ↄferēs beneficiū ipi. B. recipet ab eo tpalia ꝑ modū p̄cij. cū tñ ali⁹ obtuliſſet illa mere gratis et ſincere. Ita etiā cū. A. in caſu argumēti intendit mutuare ꝓpter lucrū ⁊ ptās intendit etiā recipe vt mutuū: nimirꝫ ſi A. peccat recipiēdo aliq̄d vltra ſortē ſtante tali intētiōe.

Sed hec ſolutio videṫ inſufficiēs. qđ patet quadrupliciter. quia dato q̄ vtraq̄ꝫ diſſimilitudo aſſignata eſſꝫ valida: tamen ꝑ h̄ nō infringiṫ q̄n argumētū ↄcludat ſuū ꝓpoſitū. q: ꝓpoſitū argumēti eſt ↄcludere q̄ irreuocabilitas nō ſit cōditio vl' circūſtantia repugnās oīno mutuatiōi: faciēdo ipaꝫ trāſire neceſſario in aliū ↄctū q: ſtat cū mutuatiōe. et illud ſuū ꝓpoſitū ſufficiēter ↄcluderet nō obſtāte aſſignatiōe vtriuſq̄ꝫ diſſimilitudinis. Nā q̄ tu recurris ad alia que obſtāt ne p̄dicta mutuatio interp̄teṫ eē emptio. nō ꝑ h̄ defendis ipaꝫ irreuocabilitatē obſtare p̄dicte interp̄tatōi. Scđo deficit q: dato q̄ mutuāti florēne ſup montē non aſſignareṫ certa res vl' ſumma vt dicit ſolutio: tñ ſaltē ↄtingit aliq̄n aſſignari certaꝫ rem vel ſummā. quo poſito: argumētū procedit vt prius: nō obſtāte p̄dicta diſſimilitudine q: etiā aſſignatōe certe ſūme facta adhuc doctores tenēt ſpōte ſic mutuātem cōmittere vſurā. Tercio deficit q: nō eſt verum q̄ mutuantib⁹ ſup montē nō aſſigneṫ certa ſūma. Naꝫ in ſtatuto ciuitatis exp̄ſſe habeṫ q̄ ſtatuit ciuib⁹ q̄uſq̄ꝫ reſtituat ſortē ſeu capitale ſuū: quinq̄ꝫ dandos ꝑ centenario ⁊ ita de facto diu obſeruauit obſeruatq̄ꝫ quottidie. vt patet in ſūma archiepiſcopi florētini parte. ij. ti. j. c. xj. in principio. et ſimil'r per be. bernhardinū ſermōe. xlj. circa principium. Q̄uis vero ſit q̄ in venetijs quādoq̄ꝫ denṫ. x. vel. viij. pro. c. vt dicit idē ſanct⁹ bernhardin⁹. Quarto q: ſic in ſcđa diſſimilitudine cēſet mutuantē florentie ſuper mōtē iō peccare: q: intēdit ↄhere ↄctu mutui ⁊ ſic ꝑ illū habere aliq̄d vltra ſortē:

Ita etiam in caſu qōnis noſtre ɔdemnaret
A. qꝛ intēdit mutuare ipi. B. ⁊ ſic rehabe-
re aliquid vltra ſortē. Nā A ita vtit verbo
mutuo ſicut mutuās ſuꝑ montē florētie. et
ſic tu velles excuſare. A. dicēdo ꝙ ⁊ ſi vtat
verbo mutuo: tamē in re ɔſentit in ɔtractū
qui in re eſt emptio. ita dico etiā excuſaret
mutuās florētie ſuꝑ montē qꝛ que neceſſi-
tas eſſet vt mutuās florētie ſuꝑ montē vel-
let in animo ꝓciſe intēdere ɔtractū mutui ⁊
ꝑ illū quid lucrari cū pnitie anime ſue: cū
tantūdē vtilitatis haberet ſine ꝑiculo ani-
me habēdo oculū ſuꝑ illū ɔtractū vt eſt em-
ptio. Scōa igit ſolutio eſt. Maior vide
tur negāda. Unde ſpōte mutuās irreuoca
biliter ſuꝑ montē volēdo recipe de centum
quinq ꝑ annū: remanēte facultate apō ciui
tatē redimēdi ꝓdictū cenſū ꝑ reſtitutionem
ſortis: nō videt agere ɔtctū ex ſe illicitū. nec
eſt ille ɔtctus mutuatio ſed in re eſt emptio
reddit annui cū pacto redimendi ⁊ dat iu-
ſtū ꝓciū: qꝛ centū cēſent iuſtū ꝓciū ad emen
dū ius ꝑcipiēdi annuatī quinq. Ad ꝓbati
onē maioris: negandū eſt ꝙ ibi ſit vſura. et
ꝗuis aliq doctores. ſ. Bernhardin id di-
xerit tū nō oēs hoc ſenſerūt: vt patebit īfra
qōne. xlv. Dixi notāter non videt ɔtctū ex
ſe illicitū facere: qꝛ de ꝑ accidēs pōt ei eſſe il
licitus in duobꝫ caſibꝫ. Primo ſi mutuās
eſſet in illa corrupta intentione ꝙ crederet
ſibi mutuationē eſſe in re ⁊ ꝑ cōſequēs cre-
deret ſibi illicitū eſſe quid recipe vltra ſortē
et nihilominꝯ vellet recipe: ille ūnqꝫ eſſet ex
intentiōe vſurarius ſicut declaratū eſt exem-
plis in ſiꝰ in ſolutōe. i. nō aūt a ꝑte rei ⁊ in
actu exteriori: qꝛ nō feciſſet ɔtctū ꝗ vere eēt
mutuatio ⁊ ꝑ ɔſeqns nec vſurā cōmiſiſſet
exteriorē. Scōo ſi mutuaret ꝓ nimis ma
gno incremēto habēdo: vt cū iuſtū ꝓciū ſit
c. ad habēdū ius ꝑcipiēdi annuatī. v. ipſe
nō vellet ponere. ſꝫ qñ dat. x. vl. viij. ipe cu
piditate ductꝯ mutuat ſeu dat. c. Nā tūc ta
lis emit magnā mercē ꝓ ꝓcio nimis pūo. ⁊
in iſtꝭ caſibꝫ haberet dictū ſcti Bernhardi
in veritatē.

Secundo arguit. Si mutuo
tibi. c. flor. ita ꝙ eos teneas ad libitū tuū: et
tū ſinglis annis qbꝫ teneb debeas mibi da
re. x. ſaluo nihilominꝯ capitali: vſurariꝯ ſūt:
vt ait Bernhardinꝯ ⁊ tū ī tali mutuo etiā
nō poſſū repetere ſortē. igit irreuocabilitas
nō facit mutuatiōē trāſire in aliū ɔtctū. Di
cendū negādo añcedēs. Nā eo ipo ꝙ ad-
iicio ꝙ ad libitū tuū teneas: renūcio repeti
tiōi: ⁊ ꝑ ɔſeqns nō obligaris reſtituere: ꝗ nō
es ꝓ̄ me mutuatariꝯ. Unū qō ſubdit. i. ſal-
uo nihilominꝯ capitali. ſi itelligat ſic ꝙ ego
nihilominꝯ velim abſolute rehabere ſortē
qñ placuerit mihi: tūc caſꝯ iplicat ɔdictōē
ſi aūt itelligat ſic ꝙ qñ volueris te liberare a
decē annis debeas mihi ſortē reſtituere: tūc
caſus nō iplicat. ſꝫ añcedēs eſt falſū. Ad ꝓ-
bationē dicēdū ꝙ pecco extꝗ ibi eſt emptio
iuris ꝑcipiēdi annuatī. x. qꝛ vt eēt licita em-
ptio deberet ſeruari eqlitas ꝓcij ⁊ mercis.
Nō nimis pūū ꝓciū eſt dare. c. ꝓ iure ꝑci-
piēdi āñuatī. x. qꝛ cōiter eſtimat iuſtū ꝓciū
c. ꝓ iure ꝑcipiēdi āñuatī qnq. ⁊ ſi fieret hꝫ i
caſu añcedētis nō ſolū nō eēt vſura ſꝫ etiā nō
eſſet illicita emptio. Ad auctoritatē aūt. ſ.
Bernhardini volētis ꝙ etiā ſit vſura Dicē-
dū ꝙ fuit illiꝯ opinionis eo ꝙ credebat ibi
remanere rationē mutui quod nō eſt

Tercio arguit In caſu qōis neuter
cogitat ō ɔtctu emptionis
vl' venditōis. igit nō eſt int eos emptio vel
venditio. tenet ɔſeqntia a ſimili. ſi. A. ani-
mo donādi det ipi. B. duo milia: ⁊. B. rece
pit ea nō aīo donādi ſꝫ ꝑ modū mutui: nō
erit ibi donatio nec mutuatio. qꝛ nec. A. cō
ſenſit in mutuationē nec. B. ɔſenſit in do-
nationē. ⁊ hꝫ eſt: qꝛ ɔhētes nō cogitauerunt
nec ɔſenſerūt in vnā ſpeciē ɔtcꝯ. ⁊ hꝫ etiā fū-
dat in. l. ſi pecunia. ⁊. l. nō oīs. ff. ſi certū pe-
tat. Multo magis nō erit emptio vl' ven
ditio qñ neuter cogitauit de ɔtctu emptio-
nis vl' vēditionis. Dicendū ꝙ virtualiter
vterq cogitauit ⁊ ɔſenſit in ɔtctū emptiōis
⁊ venditiōis: qꝛ vterq cogitauit ⁊ cōſenſit
in mutuationē veſtitā talibꝫ circūſtātijs ꝗ
bus ipſa eſt facta emptio ⁊ vēditio. igit cō
ſenſit virtualr in eā. tenet ɔſeqntia a ſimili
ſi quis plene ɔſentiat ad dandū tibi ter no
uem ⁊ tamē neſciat ꝙ ter nouem ſint vigin
tiſeptē: ille virtualiter ɔſenſit ad dandū tibi
xxvij. ſic ſi. A. ⁊. B. neſciant illā mutuatio-
nē in ſui natura eſſe emptionē ⁊ venditionē
⁊ tamē conſentiant in eam taliter veſtitam
qualiter veſtita eſt emptio iam conſentiūt
virtualiter in emptionē. ⁊ quia bona fide
faciunt illum contractū ⁊ contractus in re
eſt licitus ſequitur ꝙ excuſentur.

Quarto arguit͛. In caſu queſtionis. A. ꝛ B. ꝯſentiūt in mutuationē credēdo eſſe mutuū ſic ſepe accidit eo ꝙ nō ſūt tāti ingenij vt ſciāt diſcernere differētias ſpecificas ꝯtctuū. Et ſi eſſꝫ mutuū nō liceret ipi A recipe fruct⁹ medio tpe nolēdo eos cōputare i ſorte. igit͛ A peccabit q̄diu ſtat i illa credulitate q̄ credit eē mutuū. tenet ꝯſequētia a ſili. ſi q̄s cognoſcat vxorē ꝓpriā: ille act⁹ ex ſe eſt licit⁹ ꝛ tamē ſi credat eā eſſe alienā ꝛ nihilomin⁹ cognoſcat eā peccat mortalr̄. ſic eſt hic qꝛ q̄uiſ cōtract⁹ ex ſe ſit licit⁹: tn̄ qꝛ A credit eū eē mutuū tūc ꝑ ꝯſequēs credit ſibi nō licere recipere q̄d vltra ſortē eo ꝙ ſcit dictū eſſe Luē vj. Mutuū date nihil inde ſperātes. Dicēdū nō eſt ſile qꝛ cognoſcēs ꝓpriā credendo eā eſſe alienā ꝯ ꝯſcientiā agit q̄ edificat ad gehennā. qꝛ q̄ntū in ſe eſt vult facere actū illicitū. qꝛ ex q̊ credit eā eſſe alienā ꝛ nihilomin⁹ agit actū. igit͛ de⁹ ꝑinde ſibi iputat ac ſi in re eſſet aliena qꝛ nō ſtat ꝑ ipm̄ q̊ minus cognoſcat i re alienā. ſed nō ſic eſt i caſu ꝯcluſiōis noſtre qꝛ A. agēdo ꝯtractū in ſe licitū q̄uis credat eū eſſe mutuūꝫ: tn̄ nihilomin⁹ credit illō mutuū nō eſſe de nūero illoꝝ de quibꝰ Luc. vj. dicit͛. ſed credit illud mutuū eſſe alteri⁹ caſus ꝛ ō nūero illorū in quibꝰ licꝫ recipe vltra ſortē. quoꝝ caſuū vn⁹ eſt ille ſcꝫ cū nō manet rō mutui et bona fide id agit nō ſic pōt cogitare q̄ cognoſcēdo ꝓpriā quā credit alienā qꝛ nō eſt caſus i q̊ ꝯceſſū ſit cognoſcere alienā quāꝫ credit cognoſcens eſſe alienā.

Quinto arguit͛. A. originalr̄ contraxit cū. B. ꝯtractū mutui licꝫ poſtea addiderit circūſtātias diſtrahētes a rōne mutui ꝛ ꝯſtituentes rationeꝫ emptōis. igit͛ ille ꝯtctus fuit illicit⁹ qꝛ cui⁹ origo ꝛ ꝓncipiū eſt malū ꝛ ipm̄ eſt malum Vn̄ raro q̄ malo inchoata ſūt ꝓncipio: bono finiūt͛ exitu. j. q. j. c. ꝓncipat⁹. Vnō etiā doctores valde pōderāt in ꝯtctibꝰ illō qō ē originalr̄ cauſa vt Bald⁹ in. l. emptiōe. C. plus valere qō agit͛. poſt odofredū. Idem Hoſtienſ in ſūma. ꝛ ꝙ a ꝟbis claris nō eſt recedendū. de ſpōſa. et lr̄is. cū ſimilibꝰ. Dicendū ꝙ mutuo accipit͛ vno mō. put ꝓ̄ciſe dicit dationē ſeu ō meo facere tuū. Scōo mō dicit talē dationē determiatā. Capiendo ꝓmo mō ꝯtraxit originalr̄ cū. B. ꝯtractu mutui qꝛ dedit ipi. B. faciendo de ſuis ij. milibꝰ ꝙ eēnt ipi⁹. B. ſed illud primū eſt gen⁹ ad talē ꝛ talē dationē ꝛ ꝑ ꝯſequēs nō eſt datio mutui vt mutuatio eſt vna ſpēs ꝯtract⁹ rōne cui⁹ nō licꝫ recipe vltra ſortem Scōo mō capiēdo nō oportet ꝙ originaliter ꝯtxerit ſecū mutuatiōe talr̄ capta: quia ſtabat ꝙ ꝓma intētio A. fuerit ꝯtrahere ꝯtctu mutuatiōis veſtite circūſtātijs diſtrahentibꝰ a rōe mutui. at tamē ſi ꝯtxiſſet ꝓmo tali ꝯtctu ꝛ vt ſic voluiſſet habere aliq̄d inde: peccaſſet. ſed tūc nihil ꝯtra nos qꝛ nos loq̄mur de mutuatiōe nō remanēte in ratōne mutuatiōis ſed diſtracta ad ratiōnē emptiōis ideo dato ꝙ ꝑcedēs act⁹ fuiſſet illicitus: nō ꝓpter hoc ſequēs actus realr̄ diſtinct⁹ a priori eſſet illicit⁹. Nā ſepe homo de malo actu deuenit in bonū. ſicut ꝛ deus ex omī malo nouit elicere bonū. Et q̄uis nō ſit recedendū a claris verbis vbi nulla circūſtātia adiecta eſt diſtrahēs a verboꝝ ſignificatiōe: tamē vbi talis circūſtātia adijcit͛ ex qua ꝯſtat de alia ſignificatiōe verboꝝ: recedendū eſt a verbis etiā claris. qꝛ vbi ꝯſtat de re nō eſt ꝯtendendū de verbis vt ait. b. Augu. Et idē habet͛. l. j. C. pl⁹ valere ꝛc. vbi dicit͛ ꝙ in ꝯtractibꝰ rei veritas plus inſpici debet q̄ ſcriptura: ꝛ ſicut illud dogma ſeruat͛ in cōdemnādis ꝯtractibꝰ in fraudē cōceptis: ſic etiā illud eſt ſeruanduꝫ in nō ꝯdemnādis ꝯtractibꝰ qui pn̄t ſaluari ꝛ in fraudē nō ſūt ꝯcepti. Nō em̄ priores debem⁹ eē ad ꝯdemnādū q̄ ad interꝑtandū in meli⁹. Immo in dubio debemus interꝑtari in melius.

Sexto arguit͛. Si tibi legarē. ij. milia ꝛ mādarē ꝙ toto tpe quo tibi nō ꝑſtarent͛ illa. ij. milia: deberet tibi ꝑ heredē meū dari aliq̄ quātitas: illa q̄ntitas eſſet vſura. ſed hoc nō eſſet niſi mutuatio facta irreuocabilr̄ ꝛ volēdo annuatim habere aliquā ſūmā nō cōputandā in ſortem ꝛ illa ſuma eſſet vſura ſeu incrementuꝫ vſurariū. igit͛ caſus ꝯcluſiōis eſt illicitus. Maior ꝓbat͛ ꝑ. l. iij. in fi. ff. de annuis legatis. vbi text⁹ dicit. Si cui certa q̄ntitas leget͛ ꝛ quo ad ꝑſtet͛ in ſingulos annos certum aliq̄d veluti vſuras iuſſerit teſtator ꝑſtari: legatū valet ſi in vſuris hacten⁹ valere debꝫ q̄tin⁹ ꝓbabilē modū vſurarū nō excedit. hec ibi. vbi vult ꝙ legatio illa teneat

etiā licite m recipis annuū fructū q̄ ē vſura
dūmō nō ſit vſura excesſiua ꝰ q̄bꝫ vſurꝫ vi
de.s.q.xxij.ꝯcluſiōe.ix. Et q̄uis ſit illicita
ꝯceſſio iurꝫ ciuil' in h̄ ꝙ ꝯcedit recipe aliq̄s
vſuras etiā q̄ntūcūqꝫ minutas vt ibidē fuit
oñſum ꝯcluſione.xj.tamē quantū ad ꝓpoſi
tū ſufficat videt̄ ſibi ſtandū in hoc ꝙ cenſet
illū annuū fructū quē leuat legatarius eſſe
vſurā. Nā determiatiōi iurꝫ ciuil' ſtādum
viꝺꝫ.qn̄ diffinit aliquē ꝯctū eē vſurariū lꝫ
nō ſit ei ſtādū q̄ñ aliquē vſurariū ꝯctū bo
minibꝫ ꝯcedit agere. Minoꝛ ꝓbat̄ qꝛ rece-
ptio q̄ legatariꝰ recipit annuā penſionē ab
herede teſtatoꝛꝫ:nō eſſet vſurana niſi intue
niſſet mutuano int̄ eos qꝛ ꝓpria ſedes vſu-
re eſt mutuano.mō int̄ eos nlla cenſet̄ mu
tuatio pacti niſi ꝓ q̄ꝫto heres teſtatoꝛꝫ deti
net.q.milia legatario debita q̄ legatariꝰ cē
ſet̄ mutuaſſe heredi ⁊ tn̄ illa mutuatio eſt ir
reuocabil'.igit̄ mutuatio etiā irreuocabil'r
facta manet vera mutuatio.ſ.q̄ nata eſt eſſe
ſedes vſure. Et ex h̄ ſequūt̄ duo. Primo ꝙ
irreuocabilitas nō p̄iudicat mutuationi q̄
minꝰ maneat vera mutuatio qꝺ eſt ꝯ fūda-
mentū p̄ime ꝯcluſiōis ⁊ etiā ſeptīe ꝯcluſio-
nis p̄cedētꝫ q̄ōnis. Scꝺo ſeq̄t̄ ꝙ ſic̄ i caſu
p̄dicte legꝫ eſt vſura id qꝺ legatariꝰ recip it
ſic etiā erit in caſu nr̄e ꝯcluſiōis qꝛ eſt caſuſ
eodē mō veſtitꝰ virtualr̄:qꝛ vtrobiqꝫ ē mu
tuatio irreuocabil'r facta. Dicēdū ꝓ duas
ſolutiōes. Prima ꝙ maioꝛ eſt ꝟa in caſu q̄
heres obligat̄ ꝑſonal'r ad ſoluēdū annuaꝫ
p̄ēſionē. Nā ⁊ hodie tenet̄ ꝙ mutuans ali
cui etiam irreuocabil'r ⁊ obligās ꝑſonal'r
mutuatariū.puta qꝛ mutuatariꝰ in ꝑſonaꝫ
ſuā ꝯſtituit ius mutuatori ꝑcipiendi annu
atim aliquā p̄ēſionē ⁊ nō in aliquibꝫ bōis
p̄dialibꝫ vl' al's fructū īpoꝛtātibꝫ:facit ꝯtra
ctū vſurariū. Nō aūt ſi i bōis p̄dialibꝫ fu-
iſſet ꝯſtitutū ius ꝑcipiēdi p̄dictā p̄ēſionem
ita ꝙ ius i talibꝫ bonis ꝯſtitutū fuiſſet aſſi
gnatū legatario p.q.milibꝫ q̄ detinet heres
Nā i tali caſu fuiſſet ꝯctꝰ emptiōis int̄ lega
tariū emētē p.q.milibꝫ ab herede legatariꝫ
p̄dictū ius ⁊ nō eſſet mutuatio ꝟa. Mō in
caſu nr̄o nō eſt. B.in ꝑſona obligatꝰ ad dā
dū A ānuatī.c.floꝛ.ſꝫ B ꝯſtituit A ius in
ꝓuētibꝫ ⁊ redditibꝫ camere p.q.milibꝫ. Sꝫ
hec ſolutio nō ſatiſfacit ꝓpter tria. Prio q̄a
nō plꝰ apparet ex p̄dicta lege heredē ꝑſona
liter obligatū legatario q̄ꝫ obligatū medi-
antibꝫ aliq̄bꝫ p̄dialibꝫ bonis.igit̄ cū indiſti
cte loq̄t̄:indiſtīcte videt̄ intelligēda.vbi eñ
lex nō diſtinguit nec nos diſtiguere debe-
mꝰ. Scꝺo qꝛ dato ꝙ etiā loq̄ret̄ de mutu
atario ꝑſonal'r obligato:tn̄ nihilominꝰ ha
bet̄ ꝙ mutuātē recipe annuā p̄ēſionē a tali
mutuatario ē vſura. nō obſtāte ꝙ mutua-
tio fuit irreuocabil'r facta.⁊ ſic iteꝝ haberet̄
ꝙ irreuocabilitas nō eēt ꝯditio faciēs mu
tuationē trāſire in aliā ſpeciē. Tertio qꝛ ⁊ ſi
cōiter teneat̄ ꝙ nō lꝫ ꝯſtituere p̄ēſionē an-
nuā vl' cenſū i ꝑſona niſi ratōne p̄dioꝝ vel
aliaꝝ poſſeſſionū fructū īpoꝛtātiū aliquem
tn̄ videt̄ etiā oppoſita opinio ꝓbabil' eo ꝙ
ſic̄ ꝑſona mediāte p̄dio pōt ſe ꝯſtituere cen
ſualē ita ꝑſona mediāte ſua īduſtria q̄ ⁊ ipa
cū pecunia ꝓmpta ⁊ fructifera:pōt ſe ꝯſtitu
ere cēſualē. Nā ſua induſtria ⁊ ꝓmpta pe-
cunia ſūt res ita nate obtinere lucrū ſic̄ eſt
ager q̄ etiā nō germiat frumētū niſi ꝓ indu
ſtriā humanā vl' domꝰ q̄ nō affert fructuꝫ
niſi locet̄ vt tactū eſt in.q.xxx.⁊ latiꝰ de hoc
patebit q̄ōne.lxxiiij.⁊.lxxx. Alia igit̄ ſolu-
tio eſt dicēdo ꝙ maioꝛ ſi debet eſſe ꝟa dꝫ in
telligi aut ꝙ loq̄t̄ lex in caſu q̄ legatariꝰ po
teſt reuocare legatū ad ſe ⁊ ſic nō fuit ibi ir-
reuocabil' mutuario. Aut ſi loq̄t̄ de irreuo
cabili mutuatiōe:tūc accipit̄ vſura genera
liter ꝓ incremēto qꝺ obtinet̄ ex mutuo ſiue
id ſit veꝝ mutuū ſiue mutuū qꝺ trāſit i em
ptionē. Et ꝺ h̄ etiā patebit.j.latiꝰ.q.lxxiiij

Queſtio.XXXV.

Vtꝝ i ſequēti caſu

ſit mutuatio ⁊ ſi ſic an ſit mutuatio vſura-
ria.ſ. Socer ꝓmiſit nōīe dotis genero ſuo
mille floꝛ.gener traducta filia in domū pe
tit a ſocero ſuo moꝝ ſibi dari dotē ꝓmiſſaꝫ.
ſocer nō vult dare eo ꝙ vl' nō hꝫ vl' ſi habꝫ
vult ill' mille vti ad alia ⁊ gener petit ſibi
dari pignꝰ i valoꝛe mille floꝛ.valēs impoꝛ
tare ānuatī.l.floꝛ.vt puta aliquā poſſeſſio-
nē valentē tātūdē īpoꝛtare. Hāc itaqꝫ poſ-
ſeſſionē ſocer īpignoꝛat genero.gener etiaꝫ
donec dos ꝓmiſſa ſibi ſoluat̄:fructꝰ pigno
ris ꝑcipit nō volēdo cōputare nec cōputā
do eos i ſoꝛtē ita ꝙ vult dotē ꝓmiſſaꝫ nihil
ominꝰ ſibi integr̄ ſolui a ſocero. Solutio
q̄ōnis ſtat in ſex ꝯcluſiōibꝫ ⁊ q̄nqꝫ dubioꝝ
emergentiū deciſionibꝫ ꝓ octo ꝯcluſiōes ⁊
ſic erūt.xiiij.cōcluſiones.

Prima ꝯcľo rñdꝫ ꝓme pti qõnis ſcꝫ an ſit ibi mutuatio vel nõ ⁊ eſt .in ꝑdicto caſu ꝯtingit nõ eſſe mutuationẽ ĩ duobꝰ caſibꝰ ⁊ etiã ꝯtigit eẽ mutuationẽ ſm varietatẽ circũſtãtiarũ caſus. Nã ſi gener duxit filiã ſoceri ſui cũ pacto ꝺ dãdo ſibi dotẽ h̃ mõ ꝙ gener vult ſocerꝫ cõſtituere debitorẽ ipoꝝ mille floꝛ. nõ ꝓ tunc ⁊ moꝛ a principio ꝯtractus mr̃imonij ſꝫ ꝓ aliquo tp̃e ſeq̃nti vt puta poſt duos vľ tres annos. Aut ſocer moꝛ ꝯſtituit̃ debitoꝛ pro tunc ⁊ nõ ꝓ aliquo termĩo ſequẽti. Si primo mõ tũc toto tẽpoꝛe ꝑcedente terminũ ꝑfixũ ꝓ quo ſocer incipit eſſe debitoꝛ non eſt mutuatio inter ſocerũ ⁊ generũ ita ꝙ gener non cenſet̃ ſocero mutuaſſe ꝑdictos mille: quos ſocer detinet. qꝛ illi mille nõdum fuerũt generi nec ſibi debiti ⁊ ideo de eis vt de ſuis nõ fecit vt eſſent ſoceri. ergo nõ mutuauit qꝛ mutuare eſt de meo facere tuuꝫ. Nec ecõtra ſocer impignerãdo poſſeſſionẽ in genero ſi ſaltẽ mereat̃ dici pignoꝛatio de quo poſtea dicet̃. cenſet̃ ſibi q̃d mutuaſſe: quod tripľr ꝓbat̃. Primo qꝛ talis poſſeſſio non eſt res mutuabiľ. qꝛ nõ eſt vſu ꝯſumptibiľ nec ad talẽ vſum ꝯceſſa. Scd̃o qꝛ eam ſibi dicit̃ impignoꝛaſſe. igit̃ nõ mutuauit. quia mutuatio ⁊ impigneratio ſũt ꝯctus diſtincti. Tercio qꝛ ꝑiculũ illius poſſeſſiõis ſpectat ad ſocerũ: nõ ad generũ. igit̃ nõ eſt res mutuata. tenꝫ cõſequẽtia. quia rei mutuate ꝑiculũ ꝑtinet ad mutuatariũ. Si autẽ gener ſcd̃o mõ cõuenit cũ ſocero tũc ſubdiſtiguendũ eſt. qꝛ vľ gener ꝯſentiẽs ſuo ſocero in detentiõe illoꝝ mille q̃s moꝛ debebat ſibi dare: ꝯſenſit vt illos irreuocabiľr teneat ⁊ ſe admittat ad ꝑceptionẽ fructuũ pignoris. aut ꝯſenſit vt illos ɔ̃tineat ſꝫ nõ irreuocabiľr. Jmmo gener vult ꝙ ſocer teneat̃ ſibi cũ petierit reſtituere mille floꝛ. Primo mõ iterũ nõ eſt mutuatio qꝛ adiecta eſt circũſtãtia irreuocabilitatꝭ repugnãs ſubſtãtie mutuatiõi ⁊ faciẽs eã trãſire in aliã ſpeciẽ ꝯctꝰ ſcꝫ emptiõis. vt pꝫ ex dictis in duabꝰ ꝑcedentibꝰ q̃õnibꝰ. Scd̃o aũt mõ eſt ibi mutuatio qꝛ gener de ſuis mille facit ꝙ illi ſũt ſoceri. Nã ex q̃ ſocer erat ꝯſtitutꝰ moꝛ debitoꝛ illoꝝ mille genero: tũc mille erãt ipſius generi ⁊ iõ gener ꝯſentiẽdo ꝙ ſocer eos vltra detineret. perinde egit ac ſi ex burſa ſua eos dediſſet ſocero ⁊ qꝛ gener voluit illos mille poſſe ad ſe reuocare ⁊ ita obligauit ſocerũ ad reddendũ q̃ntitatẽ ꝓ quantitate ⁊ idẽ in genere ꝓ illis mille ⁊ etiã voluit periculũ illoꝛũ mille reſidere apud ſocerũ ⁊ nõ apud ſe: ſequitur ꝙ ibi erit mutuatio qꝛ oĩa neceſſaria illius cõtractus aderunt.

Secunda ꝯcluſio. Jn ꝓmo caſu in q̃ ꝑdictus ꝯtractus nõ eſt mutuatio q̃uis gener nõ cõmittat peccatũ vſure tñ ꝯtingit eũ alio peccato peccare ⁊ etiã ꝯtingit eũ nullo pctõ peccare. Prima ꝑs ꝓbat̃ qꝛ ꝓꝑia ſedes peccati vſure eſt mutuatio. igit̃ qñ nõ eſt ibi mutuatio ñ peccabit gener pctõ vſure. Scd̃a ꝑs ꝓbat̃ quia in primo caſu in quo non eſt eoꝝ ꝯctus mutuatio ſi gener ꝑcipit fructꝰ pignoꝛis inuito ſocero: peccat peccato furti. qꝛ pignꝰ nõ eſt generi ſed totaľr eſt de dominio ſoceri. igit̃ etiã fructꝰ pignoꝛis nõ ſũt generi ſed ſoceri ⁊ ꝑ cõſequẽs ſi gener ꝑcipit fructus eiꝰ ꝯtrectat eſſe alienã inuito domino. Tercia ꝑs ꝓbat̃ qꝛ ſi gener eos ſimpliciter ꝯſentiẽte dño percipit nõ cõmittit furtũ. vt patet ex diffinitiõe furti ⁊ ſi ſic conſentiẽte ſocero ꝑcipit eos tũc ſiue velit eos cõputare in ſoꝛtẽ ſiue nolit dũmodo fiat illa cõputatio vel nõ cõputatio de ꝯſenſu ſoceri: licite eos taliter ꝑcipit: excepto ſi ſocer ꝯſentiret eos nõ cõputari in ſoꝛtẽ ꝓpter futurã mutuationẽ recipiendã a genero ⁊ etiam gener illos fructꝰ ideo ꝑcipet qꝛ ſcꝫ eẽt mutuaturꝰ ſocero mille floꝛ. poſt terminuꝫ in quo incipet ſocer eſſe debitoꝛ dotis. Nã tũc gener cõmitteret vſurã qꝛ ꝓpter lucrum fructuũ pignoris quos ꝑcipet eſſꝫ mutuaturꝰ ſuo ſocero. Circa tamẽ iſtã ꝯcluſionẽ notandũ ꝙ in caſu huiꝰ ꝯcluſiõis nõ eſt ꝓprie impignoꝛatio inter ſocerũ ⁊ generũ q̃a impignoꝛatio ꝑſuꝓponit impignoꝛantẽ eẽ debitoꝛẽ illius cui ĩpignoꝛat. Modo h̃ ſocer nõdum eſt debitoꝛ generi. igit̃. Vnõ ad hoc vt gener in caſu huiꝰ ſcd̃e ꝯcluſiõis licite recipiat fructꝰ poſſeſſiõis videt̃ oportet ꝙ gener eos ꝑcipiat vt ſibi donatos libere a ſocero ſuo vel ꝙ gener in cõuẽtiõe aſtrinxerit ſocerũ ad dandũ ſibi illos fructꝰ in ꝑteꝫ dotis totalis ita ꝙ mille floꝛ. quoꝝ debitorem ſocerũ nõ ſtatim ſed poſt duos vľ tres annos cõſtituit nõ ſũt totalis dos. Jmmo ꝙ totalis dos ſit aggregatũ ex annuis fructibus poſſeſſiõis vſq͂ ad principiũ obli-

gationis mille flor. ⁊ ex ipſis mille flor. Et cum hoc opoꝛtet ꝙ gener aſtringendo ſocerum ad annuos fructus vſqꝫ ad principium obligationis mille: non ideo eũ aſtringat ad eos quia ſcꝫ differat principium obligatiõis ſocero ſibi ſiſtendo: ſed ideo quia gener patitur intereſſe dando talem dilationem obligationis ꝑ cuius intereſſe refuſione vult illos fructus interim ꝑcipere alioquin non duxiſſet filiam eius in vxorẽ niſi data ſibi ad ſtatĩ dote mille flor. vel ad ſtatim debitore conſtituto ſocero.

Tercia concluſio. In ſecũdo caſu in quo predictus cõtract⁹ non eſt mutuatio: gener nec peccato vſure nec alio peccato peccat. ſi agitur cõtractus eodẽ modo quo formatus eſt in titulo. Ratio eſt quia tunc nõ eſt mutuatio. igitur ibi non eſt vſura. conſequentia tenet vt prius. Nec etiã alio peccato, quia ſi ſic: maxime propter hoc ꝙ percipit fruct⁹ pignoris nolendo eos computare in ſortem ſed hoc nihil arguit. quia aut illa poſſeſſio nõ eſt pignus. immo eſt res empta per generum a ſocero cum pacto retrouendendi. vel ſi eſt pignus tamẽ illos fructus non percipit vt ſunt fructus poſſeſſionis impignorate ſed vt ſunt fructus iuris empti ſuper illa poſſeſſione. eſt enim ibi emptio iuris percipiẽdi fructus quod ius emitur ſuper tale poſſeſſione. Unde ille caſus erit ille idem qui eſt habitus in. q. xxxiij. Et dixi notanter ſi agitur contractus eodẽmodo ⁊c. quia ſi ſecus: ſtaret ꝙ peccaret. vtputa ſi annui redditus poſſeſſiõis eſſent regulariter pluris precij ꝙ̃. l. flor. vtputa ſi. lx. vel huiuſmodi. Nam tunc preciũ ſcꝫ mille flor. eſſet nimis paruũ reſpectu mercis empte. quia gener emeret pro. xx. flor. ius percipiẽdi plus ꝙ̃ vnum flor. cum tamẽ cõmuniter eſtimetur eſſe equalitas precij ⁊ mercis quãdo emit ius percipiendi. j. flor. pro. xx.

Quarta concluſio. In caſu ĩ quo predictus contractus eſt mutuatio: caſus queſtionis eſſet illicitus ita ꝙ ibi eſſet mutuatio vſuraria ⁊ hoc ſi gener percipit predictos fructus ratione mutuationis. probatur quia gener mutuaſſet ſocero ⁊ vellet ſibi ſortẽ integram reſtitui ⁊ nihilominus retinere fructus medio tpe ꝑceptos qui ſũt aliqͥd vltra ſortẽ ⁊ illos rõne mutuationis vellet habere. igitur.

Quinta concluſio. In caſu quarte concluſionis non eſſet mutuatio vſuraria nec illicitus cõtractus quãdo gener non ratiõe mutuationis ſed ratione intereſſe reciperet predictos fruct⁹ et idem ſi ratione pene cõuentionalis acciperet. probatur quia licitum eſt recipe mutuanti quid vltra ſortẽ ratione intereſſe ſiue damni emergentis ſiue lucri ceſſantis et etiam nomine pene vt patuit. q. xxx. ⁊. xxxj. Et hoc eſt natum cõtingere in caſu noſtro. Nam gener cui ſocer mox deberet tradere mille flor. ſi haberet illos mille poſſet emere vnam poſſeſſionẽ ſicut etiam talẽ emere intendebat vt poſſibile eſt ex qua habuiſſet fructus. l. flor. vel potuiſſet ſicut intendebat negociando vltra omnes expenſas et dempta omni dubietate lucri lucrari lucrũ in valore. l. flor. quod intereſſe tenetur ſibi refundere ſocer ⁊ multo magis ſi gener pateretur intereſſe damni emergentis. Oportet tamẽ ꝙ ſeruentur omnes conditiones tacte. ſupra. q. xxx. qꝛ ſi aliqua deficeret nõ liceret genero recipere ꝑdictos fructus ratione intereſſe.

Sexta cõcluſio. In caſu in quo ꝑdictus contractus eſt mutuatio caſus queſtionis etiam eſt licitus ſi fructus poſſeſſionis non computandos in ſortem reciperet ratione onerum matrimonialiũ. attamẽ illa ratio reduci debet ad rationem alicuius intereſſe iam in quinta cõcluſione tactam. Prima pars concluſiõis probatur autoritate pape i. c. ſalubriter. extra de vſuris. vbi pro ratione cur genero liceat recipere fructus poſſeſſionis impignorate a ſocero ponit ipſa onera matrimonialia ſic dicens. Sane generũ ad fruct⁹ poſſeſſionum que ſibi a ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligate: computandos in ſortem nõ credim⁹ cõpellendũ cũ freqͦnter dotis fructus nõ ſufficiat ad onera matrimonij ſupportanda. Scḋa pars ꝓbatᷣ duabꝫ rationibꝫ. Prima quia ſi ratiõe onerum matrimõialiũ liceret genero illos fructus recipere nõ reducendo illã rationẽ ad intereſſe quod patitur: tunc tantũmodo liceret genero tot fructus recipe ⁊ tantos ꝙ̃ta eſſent onera matrimonialia: ſaltẽ nõ vltra. vtputa quãtas expenſas faceret in ali-

mentando vxorem et prolem ſi hunc prolem cõmunem. ſed hoc non eſt verum. igitur ſignum eſt ꝙ non eſt predicta receptio fructuum licita ſiſtendo preciſe in ratione onerum matrimonialium. Maior probatur a ſimili. ſi alicui licitum eſt recipere vltra ſortem mutuatam ratione intereſſe: tūc oportet ꝙ nõ pl⁹ recipiat ꝙ̃ ſit intereſſe ita ꝙ quantitas incrementi recipiendi eſt metienda ſm q̃ntitatem intereſſe eo ꝙ illud incrementū recipiendum debet recipi nomine intereſſe. igitur etiam ſic erit hic ſcilicet ꝙ ſi gener aliquos fructus vltra dotē quā cenſetur mutuaſſe ſocero recipit annuatim de poſſeſſione ſibi impignorata et eos recipit ratione onerum matrimonialium preciſe ſiſtendo in ratione illorum onerū: erit metienda quantitas illorum fructuū licite recipiendorum ſm quantitatem onerū matrimonialium. Minor probatur. nam contingere poteſt ꝙ gener non poſſet licite recipere tantos fructus quanta ſunt onera matrimonialia ⁊ etiam contingere poteſt ꝙ poſſet maiores recipere ꝙ̃ ſint onera. Primum probatur. Nam pono ꝙ gener et ſocer libere conuenerint de dote mille flor. et tamen onera matrimonialia annuatim aſcendant ad. c. vel. lxxx. flor. tunc genero dimittenti dotem per viam mutui apud ſocerum modo tacto in titulo queſtiõis: nõ liceret velle ꝙ̃diu detineret ſocer dotem habere annuatim a ſocero fructus alicuius poſſeſſionis valentis importare regulariter fructus in valore. c. flor. vel lxxx. ꝙ̃uis onera ad tantam quantitatem aſcendant. Nam eo ipſo ꝙ libere conuenerunt de dote mille flor. gener ſubijt on⁹ alimentandi vxorem et prolem et alia onera matrimonialia ferenda: ſi igitur gener conſentit vt ſocer detineat dotem: non poterit a ſocero quid exigere niſi intereſſe quod ſuſtinet ex carentia dotis: quod tamē nõ aſcēdit ad tantam quantitatē quanta ſunt onera annua vel ſaltem ſepe ⁊ cõmuniter contingit ꝙ non aſcendit ad tantam quantitatem. Nec poteſt allegare exceſſiua eſſe onera matrimonialia quia libere ſubijt volendo omnia ſupportare in hoc ꝙ contentus fuit de dote mille flor. igit. Scdm probatur quia ſi onera matrimonialia aſcendant ſm ad. xxx. flor. nihilominus poterit gener recipere fructus p̄dicte poſſeſſiõis. de qua ſonat caſus queſtionis ſi gener patiatur tantundem de intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis. Secūdo ꝓbatur eadē ſecunda pars concluſionis ſic. quia dicere ꝙ gener poſſit recipere ratione onerum matrimonialium nõ eſt aliud dicere ꝙ̃ dicere ꝙ ex quo cogitur gener alimentare vxorem ⁊ dos traditur pro alimentis filie: ſequitur ꝙ ex quo ſocer nondum tradidit dotem ꝙ ergo aliquid aliud debꝫ dare pro alimentis filie. Aut igitur ſufficit ſocero ꝙ ad alimentandum filiam det annuatim quanta ſunt onera alimentorum aut non ſufficit. Si primum ergo ſatiſfaceret ſi per illā annuam preſtationem aleret filiam ſuam volendo talem preſtationē computare in ſortem donec tota dos eſſet ſoluta. vel ſaltem etiam ſoluta dote ſi poſtea adhuc eam per totam vitam aleret: ſequela patet quia feciſſet illud propter quod debuiſſet dotem dediſſe ſcilicet alimentaſſet filiam ſuam. verum enim eſſet dicere ꝙ alimentaſſet filiaꝫ et ſupportaſſet onera matrimonialia etiam computādo in ſorteꝫ dotis ea que annuatim expoſuiſſet. Si ſcdm ergo ſignū eſt ꝙ quando dicit ꝙ ex quo ſocer nondū tradidit dotem que datur pro alimentis filie: debet aliquid aliud interim dare pro alimentis filie rõne onerū matrimonial' ⁊ h nõ eſt p̄ciſe ſiſtēdo ī illa rõe onerꝫ mr̄imõialiꝫ ſed eſt vlterius procedendum ad intereſſe quod patitur vel ſuſtinet gener ex carentia dotis. quia ſi illaꝫ dotē haberet: gener non aleret īmediate de ea ſūma vxoreꝫ. quia ſic capitale conſumeretur ita vt tandē nõ haberet de dote ad alimentandum vxorem ⁊ prolem cõmunē ſibi ⁊ vxori. ſed de ea emeret vnam poſſeſſionem de qua haberet fructus annuos quibus alere poſſet vxorem et ſaluum maneret capitale. vel poneret dotem ad licitam negociationem pro cui⁹ intereſſe refuſione accipit annuos fruct⁹ poſſeſſionis ſibi īpignorate. Circa determinationem quinte ⁊ ſexte concluſionum incidunt quinqꝫ dubia ad que per ſequentes octo concluſiones reſpõdebitur. Primū an ſicut genero licet a ſocero recipere fruct⁹ poſſeſſionis ſibi impignorate: donec ſoluerit dotem etiam ſic liceat eidem recipere ſine pignore pecuniariam penſionē a ſocero

ro donec ſoluerit dotē: ſcʒ de mille.l. flo. annuatim. Reſpondet̄ ꝑ ſeptimā cōcluſionem ⁊ talem.

Septima cōcluſio. Si ſocer fuiſſet mox a pricipio traductionis filie cōſtitutus debitor dotis mille flo. quos tn̄ gener dimitteret apd̄ ſocerum nō quidē irreuocabiliter imo reuocabiliter ⁊ per cōſequens cenſeret̄ mutuaſſe eos ſocero: gener tamē ꝓ ſui ſecuritate reciperet nō pignus puta poſſeſſionē aliquaʒ vt predictū eſt ſed cautionē tm̄: obligando tamē ſocerū ꝙ interim quo differet ſibi ſoluere dotem: debeat ſibi annuatī dare certā penſionē pecuniariū, puta de centum quinqꝫ ſeu de mille.l. ſaluo nihilominus capitali dotis in ſua integritate: tūc in duobus caſibus eſt illa receptio annue penſionis illicita ⁊ in aliq̄ caſu eſt licita. Prima pars cōcluſionis patet enumerando duos caſus. Primus ſi gener nō patitur damnū emergens ex dilatione ſolutionis mille. Nec etiam aliquod lucrum ſibi ceſſat eo ꝙ nō erat expenſurus mille ad ſectandū aliquod lucrum etiam ſi habuiſſet eos: ſed reſeruaſſet eos in archa. Nec etiam ex animo accipit annuā penſionē nomine pene cum illis circūſtantijs que tacte ſunt in.q.xxxj. tūc non eſt ſibi licitū recipere annuā penſionē. Probatur quia plus videtur ſibi licere recipere fructus poſſeſſiōis ſibi impignorate q̄ꝫ penſionem pecuniariū ſine alicuius poſſeſſionis impignoratiōe ⁊ tamen ceſſante ratiōe intereſſe ⁊ pene nō eſt genero licitū fructus poſſeſſionis impignorate recipe vltra ſortem a ſe mutuatā ſocero. Igitur minus licebit hic. Maior probat̄ quia doctores omnes concedūt ꝙ fructus poſſeſſiōis licet ſibi recipere ⁊ tamē nō omnes doctores cōcedunt ꝙ liceat ſibi aliquā penſionē pecuniariam ſine impignoratiōe alicuiꝰ poſſeſſionis recipe: vt patebit infra in argumētis. Igit̄ ſignum eſt ꝙ plus videretur ſibi licere primū q̄ꝫ ſcđm vt dicit maior. Scđo probatur idem caſus. quia ceſſante ratione vel cauſa ceſſat effectus. modo cauſa cur vere mutuanti licet recipere quid vltra ſortē eſt intereſſe vel pena ⁊ huiuſmodi. igit̄ ſi ceſſat hic intereſſe ⁊ pena nec alia cauſa apparet ratione cuius liceat: (quia ratio onerū matrimonialiū quā quis allegaret nō valet niſi reducatur ad rationē intereſſe vt patuit) ſequitur ꝙ nō licebit ſibi recipe talē penſionem. Scđs caſus ſi etiā gener patit̄ intereē lucri ceſſātiſ ex illa dilatiōe ſolutiōis dotis vtputa gener erat expenſurus pecuniā ad lucrum cōſequendū in emēdis ꝑdijs vel in mercātijs. Attamē maluit illam pecuniam dimittere apud ſocerū expectando talē annuā pēſionē q̄ꝫ eā habitā exponere ī mercantijs vel emendis ꝑdijs, eo ꝙ maius cōmodū eſt cōſecuturus recipiendo a ſocero annuā penſionē q̄ꝫ exercendo pecuniam in mercantijs. Ratio aūt cur tūc eſt illicita receptio quia tūc recipit plus q̄ꝫ fuerit lucrū ceſſans ⁊ etiam quia maluit illā penſioneʒ recipe q̄ꝫ lucrū ceſſans. Modo ſupra in.q. xxx. oſtenſum eſt ꝙ hoc eſt illicitū ⁊ contra conditiōes requiſitas ad hoc ꝙ mutuanti licitū ſit recipere vltra ſortē ratione lucri ceſſantis. ideo ille ſcđs caſus poſſet generalius ſic poni ſcʒ ꝙ eſſet illicitus quādo ſcilicet deficit aliqua conditionū requiſitarum ad accipiendū licite quid vltra ſortē ratione intereſſe vel pene, que cōditiones ſūt tacte.q.xxx.⁊.xxxj. Attamē nota ꝙ ſicut caſus huius ſeptime cōcluſiōis eſt genero illicitus in illis duobꝫ partialibꝫ caſibꝫ iā poſitis, ſic nō minꝰ eſt ſibi illicitus caſus q̄nte ⁊ ſexte cōcluſionis ſcilʒ receptio fructuū in illis duobꝫ caſibus iam tactis. ⁊ ita pari paſſu ambulāt receptio fructuū ⁊ receptio penſionis pecuniarie. Scđa ps concluſionis probatur. Nā ſi gener patitur annuatim tantū intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis ſibi annuatī ⁊ hoc ratiōe more ſoceri nō ſoluentis dotē quāta eſt illa annua penſio quā recepit a ſocero: licita eſt genero ꝑdicta receptio quod patet tripliciter. Primo quia licitū eſt mutuāti recipere vltra ſortē tantū quantū eſt intereſſe ſiue damni emergentis ſiue lucri ceſſantis vt oſtenſum eſt in.q.xxx. etiā ſi illud incrementū conſiſtat in pecunia ⁊ nō in fructibꝫ alicuius predij vel poſſeſſionis ſaluis tamen cōditionibꝫ ibidē tactis. Scđo quia talis ſocer in foro conſcientie tenet̄ generū releuare a tali intereſſe adeo ꝙ niſi liberalr̄ remittat: vere eſt debitor illius intereſſe. igitur vndecunqꝫ accipiat ſocer illud quo refundat intereſſe: hoc eſt ſiue de aliqua poſſeſſione ſiue de burſa ſua accipiat: licitum

erit illud genero datũ recipe. Tercio pbatur ſoluẽdo motiua aduerſarioꝝ ſcilꝫ quorundã dominoꝝ iuriſtaꝝ tenentiũ indiſtincte genero illicitã eſſe recepnonẽ in caſu huius ſeptime cõcluſiõis.

Primo arguit. Nõ habet in iure expſſum ꝙ ille caſus licitus ſit. igit nõ eſt dicendũ ꝙ ſit licit⁹. Antecedẽs pbat. qꝛ in iure nõ habem⁹ textũ vbi hoc haberet niſi eſſet. c. ſalubriter. de vſuris. mõ illud. c. nõ loquit niſi in caſu vbi gener a ſocero accipit fructus poſſeſſiõis ſibi impignorate ꝑ tpe more ſoceri. nõ aũt in caſu vbi gener a ſocero accipit tm̃ cautionẽ ꝛ pẽſionem pecuniariam.

Secundo arguit. Si haberet in iure ꝙ pdict⁹ caſus licitus eſſꝫ: maxime qꝛ par ratio eſt qñ gener recipit fruct⁹ poſſeſſionis a ſocero et qñ recipit penſionẽ pecuniariã ab eo. ꝛ ita ſicut vn⁹ caſus haberet in iure ſic etiã alter qꝛ vbi eadẽ rõ ibi eadẽ iuris deciſio. Sꝫ nõ ẽ par rõ bicinde ꝓpt duo. Prĩo qꝛ poſſeſſio de q̃ recipit gener fruct⁹ ſm pdictũ caplm ẽ res nata fructificare: ſed i caſu ſeptie ꝯcluſionis gener nõ recipit pẽſionẽ pecuniariam de re nata fructificare qꝛ nulla res eſt q̃ pariat pecuniã. igit nõ eſt par ratio. Scdo qꝛ recipiẽdo fruct⁹ poſſeſſiõis recipit quid incertũ eo ꝙ poſſeſſio aliqñ mit⁹. l. flor. aliquãdo nihil iportat eo ꝙ fruct⁹ ei⁹ ſubſtãt diuio iudicio ſed recipiẽdo pecuniariã pẽſionẽ recipit q̃d certũ. igit nõ eſt par rõ.

Tercio arguit. Si liceret marito. ideo qꝛ marit⁹ cogit ſupportare onera mr̃imonialia: ꝛ ꝑ ꝯſequens cũ de dote debeat fieri alimẽtaño vxoris q̃ ẽ vnũ ex oneribꝫ mr̃imonialibꝫ gener poſſit aliq̃d aliud ab eo recipe. Sꝫ hoc nõ arguit qꝛ huic rationabilitati recipiẽdi vt ſcꝫ alimentet vxor: poterit alia via ſuccurri. ꝛ ita iſta via nõ eſt neceſſaria ꝛ ꝑ ꝯſequẽs ſufficiens ad arguendũ pdictã receptionẽ in illuꝫ finẽ ordinatã eſſe licitã. Naꝫ ſuccurri põt ꝑ hoc ꝙ gener recipiat dotẽ ꝛ ponat eã ad licitã negotiationẽ d cui⁹ lucro alimẽtet vxorem ꝛ ſic ſupportet onera matrimonij. Hec argumẽta ſunt in effectu Iohã. an. ꝛ ſeq̃ntiam cũ cuiuſmodi eſt Iohã. de lignano. q̃ dicit opinionẽ Iohã. andree poſſe defendi ꝑ veriori ꝛ ſecuriori: ſed qꝛ ꝯtraria opinio videt verior. ideo ad argumẽta illa inualida reſpõdendũ eſt. Ad primũ dicendũ ꝙ deficit q̃drupl'r Primo qꝛ ꝯſequentia nõ valet etiã ſi antecedẽs eſſet verũ. Nam nõ oportet ꝙ ſi aliq̃s caſus ſit licit⁹ ꝙ ſit iure canõico vl' ẽt ciuili expſſ⁹ alioq̃n oportuiſſet ius ciuile fuiſſe ab origĩe mũdi. qꝛ ab origine mũdi fuerũt mlti caſus aliq̃ liciti ꝛ aliq̃ illiciti q̃ fuerũt tales añ editionẽ iuris canonici vl' ciuil'. puta qꝛ fuerũt ꝯ legem nature ꝛ ſic illiciti vel ſm legẽ nature ꝛ diuinã ꝛ ſic liciti. Itẽ ſi omnes caſus hodie eẽnt expſſi iure canonico vel ciuili nõ eſſet opus cõdere aliquã decretalẽ nouã vel legẽ ſup caſibus dubijs qꝛ omnes tales dubij eſſent expſſi iure. Scdo deficit qꝛ licet papa tm̃ ibi loquat de caſu vbi gener recipit fruct⁹ poſſeſſionis nõ tñ h̃ fecit volẽs tm̃ id licere i illo caſu. ſꝫ qꝛ queſitus fuit tm̃ de illo caſu ideo tm̃ de illo rñdit. ꝛ ſi de alio caſu fuiſſet interrogatus idẽ reſpõdiſſet qꝛ eadẽ ratio ſubfuiſſet. Tercio deficit qꝛ tale argumentuꝫ ptendit quaſi cauſa ꝓpter quã licit⁹ ſit caſus de genero fructus poſſeſſionis recipiẽte: ſit ex ꝯceſſione iuris canonici. ita ꝙ ideo ſit licitus qꝛ ſic diſpẽſatiue ſit admiſſus in fauorem matrimonij. ꝛ ex quo non eſt ali⁹ caſus ſic admiſſus a iure ideo nõ ſit licit⁹. Sed h̃ fundamẽtũ eſt falſum. qꝛ caſus de genero recipiẽte fruct⁹ poſſeſſiõis nõ eſt licit⁹ ex cõceſſiõe diſpẽſatiua iuris canõici quaſi ſine diſpẽſatiõe eius nõ eſſet licit⁹ ſed vſurari⁹. Nã ſi eſſet ex ſe illicit⁹ ꝛ vſurarius nõ poſſꝫ ꝑ diſpenſationẽ cuiuſcũqꝫ iuris hũani ſiue canonici ſiue ciuilis reddi licit⁹ cũ de actu dãnato lege diuina cuiuſmodi eſt vſurari⁹ ꝯtractus non poſſit ius humanũ facere ꝙ fiat licit⁹. Immo talis caſus eſt ꝛ fuit licit⁹ ante omne ius canonicũ editũ ꝛ h̃ ex ipa lege naturali ſcꝫ rõne intereſſe de quo lex nature dictat: ꝙ dãs occaſionẽ ꝙ primus patiatur intereſſe: debet ei illud intereſſe refundere eo mõ qui tact⁹ eſt q̃one. xx. Et ex h̃ patet ꝙ Paul⁹ de Eleaza. licet teneat etiam ꝙ caſus ſeptime ꝯcluſionis ſit licit⁹: errat tñ i fundamẽto ſuo. dicit enim ꝙ ex quo in fauorẽ mr̃imonij hoc indultũ eſt ad ſubleuãdum onera ei⁹ vt ſcꝫ gener ꝑcipiat fructus poſſeſſiõis ipignorate a ſocero ꝑ dote non cõputãdos in ſortẽ ſi ipam nutrit: ita etiaꝫ debet iuuari ille ali⁹. hec ille. Nã h̃ dicẽdo

inſinuat quaſi ille caſus ſit ex diſpēſatōe iu ris canōici licitꝰ qđ eſt falſum. nec eſt appro batus licitus in fauorē mr̄imonij. ſed de ſe eſt licitus nō tm̄ in mr̄imonio ſʒ etiā extra mr̄imoniū qñ eſt ſilis ratō ſcʒ intereſſe. ad cuius rationē eſt reducēda ratio onerū ma-trimonialiū. Quarto deficit qꝛ habemus textū in iure vbi fundari pōt ꝙ eſt licitꝰ. ſ.c. ſalubriter vt patebit in ſolutiōe ſcđi argu-menti. Ad ſcđm argumentū dicendū cō-cedēdo maiorem ꝛ negādo minorem. Naʒ paritas rationis eſt qꝛ i vtroqʒ caſu ſocer eſt genero occaſio alicuꝰ intereſſe. igit̄ de-bet eū relenare ꝑ aliq̇d equalēs ꝛ ꝑ ꝯ ſeq̄ns nō refert an ꝑ fructꝰ poſſeſſiōis vl' ꝑ pecuni am ſatiſfaciat dānū paſſo. Ad ꝓbationem minorꝭ dicendū ꝙ deficit tripl'r. Prīo da to ꝙ aſſumptū ꝑ vtraqʒ diuerſitate hincin de aſſigāta eſſet verꝫ. tū ꝑ h̄ nō habet̄ ꝙ ḡ nō ſit par ratio q̄ntū ad ꝓpoſitū nr̄m ſcʒ recipi endi refuſionē intereſſe qꝛ cū illa diuerſita-te ſtat identitas quo ad rationē intereſſe et refuſionē eiuſdē. ſicut nō ſequit̄. differūt re cipe fructꝰ ex illo p̄dio ꝛ ex alio p̄dio in hoc ꝙ illius p̄dij fructꝰ ſunt blada ꝛ alterꝰ ſunt vina: ergo nō eſt par rō ſi Johanni licet re-cipere ex p̄mo ꝙ etiā liceat recipe ex alio: qꝛ cū illa diuerſitate ſtat identitas in rōne re-cipiendi: ſic eſt etiā hic. Scđo dicendum ad eandē ꝓbationē minoris ꝙ p̄ma diuer-ſitas nō obſtat, qꝛ poſſeſſiōes multe ſunt q̄ etiā nō ſunt nate fructificare niſi ꝑ huma-nā induſtriā vt domꝰ ꝛ ager. Sic etiā pecu nia ſoceri nō fructificat niſi exerceat̄ ꝑ eius induſtriā in mercantijs ꝛ de aggregato ex ſua pecunia ꝛ induſtria ꝓcedit pēſio pecu-niaria quā aſſignat genero annuatī: de hoc etiā eſt tactū ſup. q. xxx. Tercio dicendū eſt ad ſcđam diuerſitatē ꝙ nō obſtat ꝛ hoc ꝓpter quinqʒ. Prīo qꝛ ſtat ꝙ intereſſe ꝓ q̄ gener accipit quid annuū a ſocero ſit etiaʒ certū. igit̄ etiā poterit quid certū recipere a ſocero in refuſionē illius intereſſe. Scđo ꝙ ſi nō ſit certū oīno illud intēſſe: poteſt tm̄ ꝯiectural'r eſſe certū. ergo pōt quid certum ꝓ eo recipe et quo mallet potius expectare illud qđ eſt tm̄ ꝯiectural'r certū (puta lucrū qđ tm̄ ſibi ceſſat) q̄ʒ illā penſionē annuā a ſo cero habere lʒ forte certior ſit p̄dicto lucro Tertio qꝛ etiā pēſio pecuniaria eſt incer-ta aliqual'r. qꝛ ſtat ꝙ ſocer ꝑdat omīa ſua ꝛ ſic perdet gener dotē ꝛ penſionē annuam.

Quarto qꝛ ꝛ ſi fructꝰ ſubſtēt diuino iudi-cio: tm̄ vt cōiter aliq̇d ipoꝛtat poſſeſſio. iđo ſi recipe penſionē a ſocero vltra fortē mu-tuatā ei eſſet illicitū ꝓpter certitudinē alicu-ius importātie: etiā in fructibꝫ poſſeſſiōis eſſet illicitū. Quīto qꝛ dato ꝙ gener age-ret gratioſius cū ſocero recipiēdo ꝓ ſuo an nuo intēſſe fructus poſſeſſionis q̄ tm̄ aliq̄n nō equiualēt intereſſe ꝛ aliq̄n omnino pe-reunt: tm̄ ꝑ hoc eſt negandū ꝙ alꝰ q̄ nō iſtā gratiā facit: puta gener accipiēs penſioneʒ pecuniariā: faciat quid iniquum: facere eīn gratiā nō eſt regularit̄ neceſſitatis ita ꝙ nō faciēs cōmittat iniq̇tatē. Ad terciū argu-mentū dicēdū ꝙ deficit dupl'r. Primo q̄a cōcedendo maiorē (dūmodo ratio oneruʒ matrimonialiū reducat̄ ad intereſſe generi ꝛ nō ſiſtēdo p̄ciſe in rōne onerū vt tactū eſt in ſexta ꝯcluſiōe) minor neganda eſt ſi redu cat̄ ratio onerū ad rationē intereſſe. Et ad ꝓbationē dicendū ꝙ ſtāte caſu ſeptīe ꝯclu-ſionis vt formatꝰ eſt: nō pōt ſuccurri gene-ro in ſua rōnabilitate ſaltē ſalua pietate il-la que ſaluaret̄ recipiēdo penſionē annuaʒ a ſocero. Nā ꝙ argumētū dicit ꝙ gener de beat accipe dotē a ſocero nō habet locū in nr̄o caſu: nā caſus ponit ꝙ ſocer non poſſit dare iā dotē vl' indiget met illis mille ꝛ ge-ner motus pietate dimittit eā apud ſocerū mutuādo ei ꝛ tm̄ vult ſeſe ꝯſeruare indem-nē recipiēdo pēſionē ꝓ ſuo intēſſe. ꝛ ita ſub uenit ſocero et etiā ſibi ꝑpl'. ſi aūt vellet om nino habere dotē iā vel ipſe ageret cū ſoce ro quē notabilit̄ grauaret: puta qꝛ nō poſ-ſet vel nō niſi cū p̄iudicio magni lucri ꝛ vt ſtat lōge maioris lucri poſſibilis obtineri ꝑ ſocerū qđ ſibi ceſſaret: q̄ʒ eſſet illud quod ceſſabit genero. vl' ſi neutrū adeſſet: tm̄ al's eſſet oīno inuitꝰ ad dandū dotē. ꝛ ſi vellet ſimpliciter gener habere via iuris cōpellen do eū: ſurgeret notabilis maliuolētia inter eos. quibꝫ omnibꝫ occurrēdo gener dimit-tit ei dotē ꝛ recipit annuā penſionem ꝓ ſuo intereſſe: mallet tamē habere dotē ꝛ carere penſione q̄ʒ carere dote et habere penſio-nem. Et etiaʒ ſcđo deficit: qꝛ dato ꝙ alia via poſſet ſuccurri genero: ꝑ h̄ nō habetur quin etiā illa via maneat nō illicita qꝛ mul-te licite vie poſſunt tēdere ad eundē termi-nū. ſed fateor ꝙ tūc illa via nō eſſet neceſſa-

ria nec ſufficiẽs ad ꝓbandũ id licere gene/
ro:ſ; tñ alia via põt id ꝓbari ſc; rõne īteſ/
ſe q̃d patit̄. Et ſi q̃rto arguat̄. Saltē opi/
nio Johã.an.eſt ſecurior. Dicẽdũ dato ꝙ
eſſet ſecuri⁹ eã ſeq̄: nõ eſt tñ verior opinio:
puta in ſil'i ſecuri⁹ eſt ſeq̄ opinionē diſuadē
tem emptionē reddituũ ꝑpetuo ꝑ ꝛ ꝯdem/
nantē tales emptões. q: certũ eſt ꝙ nõ emē
do nõ peccat: ꝛ tñ emẽdo non eſt apõ om/
nes h̄ certũ: eo ꝙ quidã tenuerũt ꝯ̄ riũ. Nõ
eſt tñ talis ꝯpinio verior: imo ꝯ̄ ria eſt veri
or q̃ eos iuſtificat vt patebit: ſic etiã eſt hic.
Scđo etiã dicendũ ꝙ ſtat int̄ duas opi/
niones q̃rũ vtraq; eſt tuta vnã eē tutiorē;
alia ꝑ h̄ tñ nõ ſeq̄t̄. igit̄ tenẽda ē neceſſario
illa q̃ eſt tutior. Vñ ad illam regulã. tutior
via eſt eligẽda: dicendũ ꝙ illa regula tũc eſt
p̄cepti qñ illa q̃ eſt min⁹ tuta eſt etiã nõ tu/
ta: ſic ꝙ pl⁹ habet ꝑiculoſitatis q̃ ſecuritatis
vel tantũdē. ſeu qñ eſt periculoſa ꝑiculo ꝓ/
babili vl' equilibri ꝓut dicet̄. q.c. ſic nõ eſt
hic. Tercio etiã dicendũ ꝙ nõ eſt ſemꝑ ſe/
curi⁹ ſequi illã opinionē Johã an. Nã in
caſu quo vellet gener oĩno habere dotē a
ſocero: nõ obſtãte iopia eiuſdē vl' nõ obſtã
te ceſſatiõe lucri ſocero ceſſaturi lõge maio
ris q̃ ſit lucrũ ceſſans genero ex carẽtia do/
tis nõ videt̄ ſecuri⁹ ſi gener cõpellat ſocerũ
ad dandũ ei dotē: ꝛ ſic emat p̄dia de quorũ
fructib⁹ alat vxorē. Nã prudẽti⁹ ꝛ magis pie
ageret dimittẽdo dotē apõ ſocerũ recipien
do ab eo ſuũ inteſſe lucri ceſſãtis. q: h̄ fieret
cũ lucro vtriuſq; tã generi q̃ ſoceri. ꝛ ita ꝓ/
moueret ſe ꝛ ſocerum al's tñ ſe promoue/
ret et ſocerum impediret a lucro: contra re/
gulã. Qđ alteri ꝓdeſt ꝛ mihi non obeſt ꝛc.
Ex h̄ ſequit̄ ꝙ nõ valet dictũ dñi Laur. de
Rid. dicẽtis ꝙ etiã opinio Johã. an. eſt tu/
tior: ĩdõ ſalubri⁹ eſt eã tenere. ꝛ in h̄ bñ dicit
cũ dicit ſalubri⁹: q: nemo h̄ negat ſaltē ſalu
britate ꝯſilij nõ p̄cepti. nõ tñ ꝓpter h̄ eſt ve
rior. Sꝫ tñ ſubdit dicẽs. ꝛ h̄ p̄cipue qñ q̃s
hoc volũtarie agit in ſui mai⁹ cõmodũ: vel
cũ intẽdebat pecuniã reſuare. hec ille. Nã
dico ſi agit hoc volũtarie in ſui mai⁹ cõmo
dũ vl' oĩno intẽdebat pecuniã reſuare: nõ
eſt ſalubri⁹ ſalubritate ꝯſilij ſꝫ p̄cepti: q: di/
co ꝙ tũc nõ licꝫ genero talē penſionē annu
am recipe a ſocero q: ceſſat rõ ſc; intereſſe
vel recipit pl⁹ q̃ ſit ſuũ intereſſe: imo peccat
tũc mortaliter. Cur aũt in capite hui⁹ ꝯclu

ſionis ſeptime fuerũt varie clauſule poſite
ſc; ꝙ ſocer fuerit cõſtitutus debitor mora
tempore traductionis filie ꝛ ꝙ reuocabilr
mutuauerit gener ſocero dotē: ſatis pꝫ ra/
tio ex dictis in ꝯcluſiõe prima ſcđa ꝛ tercia
Ex quib⁹ trahi poteſt ratio in ꝓpoſito illi⁹
ꝯcluſionis. Nã ſi gener dimitteret dotē ir
reuocabiliter apud ſocerũ: nõ eſſet mutua/
tio. ſed emptio redditus cũ pacto retrouen
dendi. ſi etiã reuocabiliter ꝛ tñ nõdũ eēt ſo
cer ꝯſtitutus debitor dotis: ſed tm̄ ꝓ tẽpo/
re futuro tũc nõ eēt ibi mutuatio. ꝛ ꝙ gener
reciperet penſionē a ſocero hoc vl' ex dono
vel nomine partialis dotis recipet. Se/
cundũ dubiũ. Ex quo dictũ eſt ꝙ genero li
ceat id qđ dictũ eſt in quinta ſexta et ſeptia
ꝯcluſionib⁹: dubitat̄ an genero mortuo et
dote nõdũ ꝑ ſocerũ ſoluta: liceat illđ idē he
redib⁹ generi. ſ. r̄cipe fruct⁹ p̄dicte poſſeſſio
nis donec ſocer ſoluerit dotē ꝓmiſſã. Re/
ſpõdet̄ ꝑ ſequentē ꝯcluſionē q̃drimembrē.

Octaua ꝯcluſio. Quãuis quidã
dicãt nõ licere hedib⁹
mariti ſeu generi iam mortui hoc qđ dictũ
eſt licere genero: tamē illa opinio nõ videt̄
rationabil' neq; vera: imo videt̄ ꝙ illud idē
quod dictũ eſt tam in caſu quīte ꝛ ſexte cõ/
cluſionis q̃ in caſu ſeptime ꝯcluſionis lice
re genero etiã liceat heredib⁹ eius. Prima
pars ꝯcluſionis ꝓbatur. Nã Johan. an.
et Johan. de lignano poſt Hoſtienſem. in
c. ſalubriter. dicũt ꝙ heredes mariti licꝫ ale
re teneant̄ relictã q̃diu dotē nõ tenent̄ re/
ſtituere: ſc; vſq; ad annũ poſt mortē: tñ nõ
habent illud priuilegiũ quod mariti⁹ puta
gener habuit. ſc; recipiẽdi fruct⁹ poſſeſſio/
nis quã ſocer qui nondũ ſoluit dotē ꝓmiſ/
ſam impignorauit genero. Secũda pars
ꝓbatur. quia ratio illi⁹ opinionis eſt talis.
Cauſa vel rõ ꝓpter quã gener habuit talē p̄
uilegiũ ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ns ſibi licuit fuit iſta: q: ne
ceſſe habebat ſupportare onera mr̃imonij
ſc; alimẽtare vxorē ꝛ alia agere rõne q̃ de
bebat habere dotē q̃ tñ carebat. iđ ei indul
tũ fuit ꝙ interi poſſet fruct⁹ poſſeſſiõis reci
pere etiã ſine cõputatõe ĩ ſortē. Hõ illa rõ
(vt dicit illa opinio) nõ hꝫ locũ in heredib⁹
mariti ſeu generi. igit̄. Maior eſt nota c.
c. ſalubrit̄. Minorē ꝓbãt q: heredes mariti
nõ hñt neceſſario ſupportare onera mr̃imo
nialia qđ pꝫ dupl'r. Primo q: mr̃imonium

amplꝰ nō eſt ſ3 ſolutū ē, igit̄ etiā ceſſāt one-rā mrīmonialia, ꝯſeq̄ntia ē nota. Scḋo ꝓbat̄, q2 nō tenet̄ alere ipa3 relictā qḋ ē vnū ex oneribꝫ mrīmonialibꝫ q2 ſtatī pōt ei do-tē aſſigṅre τ ſic erūt abſoluti ab ea, vl' pōt ei dare pignꝰ vl' rē obligatā ꝑ dote. Et ſic hn̄t viā euadēdi nccītatē ſupportādi onera mrī-monialia τ g ꝯſeq̄ns mioꝛ ꝟa. Tercio q̄a gener dēbebat hr̄e dotē i ſupportatiōnē one-rū mrīmonialiū: quā q2 nō habebat iō fru-ctꝰ recipiebat poſſeſſiōis ꝑ dote. Nō ſolu-to mrīmonio ceſſat eē dos id qḋ ſocer dēbe-bat genero, τ nō ē amplꝰ dos id qḋ d3 he-redibꝫ mariti, igit̄ i heredibꝫ nō h3 illa rō lo-cū q̄ i genero erat. Nō hec rō illꝰ opiniōis eſt nulla q2 deficit i q̄ttuoꝛ. Prio q2 i maio-ri ꝓſupponit falſū i h̄ q̄ iſinuat q̄ genero id qḋ dictū ē licere genero licuit ei ex ꝑuilegio papē vl' iur̄ canōici vl' ciuil' q̄ſi ex diſpēſa-tiōe habuerit. Hoc inq̄3 iſinuat p̄dicta opi-nio i verb ſuis vt pt3 ītuēti: illḋ aūt ſuppoſi-tū ē falſū vt patuit i p̄cedēti ꝯcluſiōe i ſolu-tiōe p̄mi argumēti. Scḋo deficit i eadē ma-iori i eo qḋ p̄tēdit q̄ cā cur licuit illḋ gene-ro fuit ſupportatio oneꝝ mrīmonialiū ſiſtē-do i rōne illꝰ ſupportatōis. alio q̄n ſi volu-iſſet q̄ illa rō eēt vlteriꝰ reducēda ad rōne3 intereſſe qḋ patit̄ gener: tunc dixiſſet q̄ illa rō etiā habuiſſet locū i heredibꝫ generi: q̄s etiā ꝯtingit pati inteſſe ex carētia dotis ꝓ-miſſe genero vt patebit. Nō oñſum eſt in ſexta ꝯcluſiōe q̄ illa ſupportatio nō eſt cau-ſa cur illḋ licuit genero: niſi ꝑ q̄nto vlteriꝰ reducat̄ ad inteſſe, τ g illos duos dēfectꝰ pt3 ſolutio argumēti illꝰ opiniōis q̄ntū ad ma-ioꝛē eiuſdē. Tercio deficit i mioꝛe q2 dato q̄ nō habeāt neceſſario onera mrīmōialia ſupportare q̄ gener habebat: tn̄ ſtat q̄ ita he-redes patiāt̄ aliqḋ inteſſe ex carētia eiꝰ rei quā ſocer genero ꝓmiſerat τ non dedit ſic gener patiebat̄. Nō rō fūdamētal' cur genero id licuit fuit inteſſe ſuū, igit̄ eadē rō pōt inue-niri i heredibꝫ eiuſdē τ ſic idē eis licebit: τ g iſtū defectū pt3 rñſio ad duas p̄mas ꝓba-tiōes mioꝛis. Nā lic3 illḋ debitum deſinat habere rōnem vl' nomē dot3 nō tn̄ deſinit hr̄e rōnem debiti ex cuiꝰ ſolutiōis dilatiōe creditoꝛ vl' eiꝰ heredes patiunt̄ inteſſe, igit̄ poterūt rōne illꝰ aliq̄d ꝑcipe vltra debitū, τ g h̄ pt3 rñſio ad terciā ꝓbatiōnē minoꝛis τ ita p̄dicta rō eſt nulla. Tercia ꝑs ꝯcluſio-nis ſc3 q̄ etiā nō ſit ꝟa ꝓbat̄, q2 vbi eadē rō ibi eadē licētia, ſ3 rō cur licuit genero fuit in-tereſſe gr̄a cuiꝰ refūdēdi licuit ſibi tales fru-ctus ꝑcipe ſaluis circūſtātijs i ꝯcluſiōe de intereſſe poſit3 τ al's nō licuiſſet ſibi. Nō ꝯtingit eq̄ heredes eiꝰ pati intereſſe cū ſimi-libꝫ debit3 circūſtātijs, igit̄ idē eis licebit, q̄-rum tn̄ circūſtātia3 ſi aliq̄ deeſſet nō licebit eis ſic nec genero licuiſſet. Mioꝛ eſt nota, q̄s eñ dubitat q̄n ꝯtigat τ poſſibile ſit q̄ ſi heredes generi haberēt mille floꝛ. dēbitos genero a ſocero: ipi ſtati ḋ ill' mercarēt τ an-nuati ꝯſilr̄ lucrarēt vltra .l. floꝛ. vl' emerent p̄dia ex q̄bꝫ leuarēt annuatī fructꝰ tāti valo-ris: qḋ tn̄ lucrū eis ceſſat ꝓ cuiꝰ lucri ceſſan-tis refuſiōe (alijs circūſtātijs req̄ſit3 ꝯcurrē-tibꝫ) licite pōt ī cipe fructꝰ p̄dicte poſſeſſiōis ſic genero licuit i q̄nta ꝯcluſione τ ſexta, vel etiā ſi nll'a poſſeſſio fuiſſet a ſocero genero ipigrata ſ3 tn̄ cautio p̄ſtita cū obligatione annuatī dādi ḋ ill' mille .l. floꝛ. ſic genero li-cuit i caſu ſeptie ꝯcluſiōis recipe .l. floꝛ. q̄re ta g's pt3 ex tercia tā ꝓlata. Terciū dubiū Ex q̄ dictū ē q̄ genero cui ſocer differt do-tē dēbitā licitū ē recipe fructꝰ poſſeſſiōis ſibi ipigrate nō cōputādo eos in ſortē: dubitat̄ an illḋ idē qḋ licuit genero reſpectu ſoceri etiā licitū ſit mli'eri relicte pꝰ mortē mariti: τ h̄ reſpectu heredū mariti. Nā ſic ſocer dēbe-bat genero dotē τ cū differret ſoluer̄: gener poterat iteri fructꝰ poſſeſſiōis ipigrate reci-pere, ſic mortuo marito etiā ſi ſocer ſoluat dotē genero heredes mariti debebūt reſti-tuere dotē mli'eri, τ ſi differāt dare τ ipigno-rēt ei aliqḋ p̄diū vl' poſſeſſiōe3 an tali mli'e-ri liceat fructꝰ illꝰ recipe ſine cōputatōne in

Nona ſortē. Ad h̄ ponit̄ ꝯcluſio. Quāuis quidā di-cāt mli'eri relicte nō licere illḋ reſpectu here-dū ſui mariti qui obligati ſūt ſibi reſtituere dotē: qḋ licuit ſuo marito ſc3 genero reſpe-ctu ſoceri: tn̄ illa opinio nō videt̄ rōnabil' neq3 ꝟa, imo id qḋ genero in obligatōe do-tis licuit reſpectu ſoceri in caſu q̄nte ſexte et ſeptime ꝯcluſiōis etiā mulieri in obliga-tione dotis lic3 reſpectu heredum mariti ſi-bi obligatoꝛum dotē. Prima pars cōclu-ſionis probatur. Nam Innocen. τ Hoſti-enſis dicunt q̄ mulier vſuram committe-ret ſi id agere vellet. vnde dicūt ꝯſequenter ꝯſulendo mulieri relicte q̄ debeat eē cauta

in h̄ q̄ ab heredib⁹ mariti nō debeat ꝓ do-
te ſibi reſtituēda recipe aliquā poſſeſſionē
in pign⁹ vł aliā rē in obligationē ꝛ ſic expe
ctare ſolutiōez dot̄ȝ. Nā h̄ faciēdo ipa non
poſſet licite fruct⁹ poſſeſſiōis recipe niſi cō
putādo eos ī ſortē ꝛ ſic extenuaret ſors do-
tis. ſȝ dȝ facere dari dotē ſibi debitā vel talē
poſſeſſionē dari ī ſolutū: ꝛ ſic fruct⁹ poſſeſſi
onis erūt ſui: ipa poſſeſſiōe tāq̄ȝ dote ab he
redib⁹ reſtituta remanēte ſibi ſalua ī ſua in-
tegritate. Scđa ps ꝯcluſiōis ꝓbaṫ. Naȝ
rō illi⁹ opiniōis eſt iſta: aſſumēdo maioreȝ
rōnis tacte ī ꝯcluſiōe ꝑcedēti ꝛ minorē talē
ſcȝ illa cā nō hȝ locū ī muliere relicta reſpe-
ctu heredū mariti ſic̄ habuit ī genero reſpe
ctu ſoceri. igiṫ. Maioꝛ illa ꝓbaṫ tripl̄r. Pri-
mo ſic̄ ibidē fuit ꝓbata. Scđo q̄ꝛ mlier nō
teneṫ aliq̄ onera ſupportare mr̄imōialia cū
mr̄imōiū ſit ſolutū ſic̄ tn̄ gener tenebaṫ. igi
tur. Tertio ꝓbaṫ ſic̄ ibidē fuit ꝓbata. Mō
hec rō ē nlla. q̄ꝛ deficit ī q̄tuoꝛ. Prio ꝛ ſcđo
in maioꝛe: ꝛ h̄ duob⁹ ꝺfectib⁹ ibidē aſſignatis
Tercio ī mioꝛe eodē mō ſic̄ ibidē dictū fuit
Nā ſtat q̄ vidua vł relicta ex carētia dotis
ſibi ab heredib⁹ ꝺbite patiaṫ intēſſe dāni
emergētȝ vł lucri ceſſātȝ. q̄ꝛ ſi haberet pone
ret pecuniā ad negociū licitū vł mercātias
vł emeret ꝑdia ꝓut ibidē ꝺ heredib⁹ reſpe-
ctu ſoceri fuit dictū. Quarto deficit eodeȝ
defectu ſic̄ ibidē fuit dictū ꝛ ꝓ ꝯſeq̄ns patȝ
illā rōnē eē nllaȝ. Tercia ps ꝯcluſiōis ꝓ-
baṫ ſic̄ ꝓbata ē tercia ps ꝯcluſiōis ꝑcedētȝ
ꝛ ſilr̄ q̄rta ps ꝓbaṫ vt ibidē. Quis eūm du
bitat q̄n ſi illa bona vidua vł relicta mlier
patiaṫ intēſſe eo mō q̄ marit⁹ ei⁹ patiebaṫ ꝛ
aſſint ſinglē circūſtātie: ita liceat ſibi id ſic̄ li
cuit marito ſuo: ꝛ ſic̄ non licuit id marito ſi
aliq̄ circūſtātiaꝝ reqſitaꝝ deſſet: ſic etiā mu
lieri nō licebit. q̄ āt ille ſint patuit ſatȝ ī. q.
xxx. de intēſſe. ꝛ in. xxxi. de pena. Quartuȝ
dubiū et bimēbre. Si rectoꝛ vel rectores
ciuitatȝ ederēt tale ſtatutū: q̄ q̄cūq̄ȝ heredeſ
mariti mortui detinent poſt annū a morte
mariti cōputādo dotē relicte debitā: tene-
anṫ dare alimentū vxori dotate ꝛ ma᷑ie. ij.
denarios ꝓ libra q̄libet mēſe: an liceat reli
cte recipe ab herede hmōi denarios. Et ſe-
cūdo an rectorib⁹ ciuitatis licuerit edere ta
le ſtatutū citra incurſū excōicatiōis maioꝛȝ
Ad hoc dubiū rńdeṫ ꝑ tres ꝯcluſiones q̄ꝛ-
rum due prime reſpiciunt primā ꝑtē dubij:
alia ſcđam ꝑtem dubij: eſt ergo

Decima ꝯcluſio. Si relicta ac-
cipit illos denarios ꝓ
ſuo intereſſe qđ in rei v̄itate patiṫ ꝓpter ca-
rentiā dotis ſibi debite: licita eſt ſibi illa re
ceptio: ſaluis tn̄ cōditionib⁹ requiſitis ad
receptionē intereſſe tactis in. q. xxx. ꝛ ſi ali-
qua haꝝ defecerit: nō eſt ſibi illa receptio li
cita ratione intereſſe.

Undecia cōcluſio. Si relicta
accipit illos denari-
os nō ꝓ illo intēſſe eo q̄ nullū patiṫ vł nō
tātū: atn̄ accipit noīe pene legalis quā ſibi
lex illa municipał applicat: licita eſt illa re-
ceptio ſaluis tn̄ ꝯditiōib⁹ reqſitȝ ad recipiē
dū q̄d noīe pene tactis in queſtione. xxxi.

Duodecia ꝯcluſio. Si ſtatuē
tes id ſtatuerūt tan
q̄ȝ penā: licite id egerūt citra incurſū excom
municatiōis. dūmodo aſſint ꝯditiōes req̄
ſite ad ſtatuētes penā legalē tacte in. q. xxxi
Patȝ rōne ibidē tacta. ꝛ ſi licite egerūt nō in
currerūt excōicationē maioꝛē q̄ꝛ illa nō ni-
ſi ꝓ ꝑ̄o mortali icurriṫ vere ꝛ ī foro aīe. Se
cus ſi ī fraudē vſuraꝝ id ſtatuiſſēt ꝛ ꝓ ꝯſe-
quēs ꝯ̄ ꝯditionē primā tactā in. q. xxxi. cō-
cluſiōe. x. q̄ꝛ etiā in fraudē vſuraꝝ feciſſent:
mallēt q̄ debitores nō ſoluerēt debitū ꝛ ſic
incurrerēt penā. eo q̄ pena eſt forte ſibi vel
ſuis applicāda puta q̄ꝛ ipſi met mutuauerāt
vł mutuaturi ſūt ꝛ ſic lucraturi tale lucꝝ. Nā
tūc peccarēt mortalr̄ ꝛ incurrerēt excōicati-
onē maioꝛē. ꝑ clemētinā ex ꝑ̄ui. ꝺ vſurȝ. vbi
diſponiṫ q̄ ſtatuētes q̄ vſure ſoluāṫ aut ſo
lute nō repetanṫ incurrūt excōicationē ma
ioꝛē ipo facto. Et ꝑ illas tres ꝯcluſiones ꝯ̄
diciṫ opiniōi Joh. de ymola ſup cle. ex ꝑ̄ui
de vſurȝ. dicētis q̄ vxori relicte nō liceat ꝑ̄-
dictos denarios recipe ꝛ q̄ ciuitati nō lic̄u-
erit edere tale ſtatutū imo q̄ incurrūt excō-
municationē maioꝛē. Quintū dubiū. Si
gener nōdū conſecutus dotē a ſocero ſibi
debitā: mutuo reciperet a Johāne hoc pacto
mille q̄ Johes ſolutiōēz illoꝝ mille ſibi de
bitoꝝ acciperet a ſocero illi⁹ generis gener ad
mitteret Johannē ad perceptionē fructuū
poſſeſſiōis ſibi ipignorate a ſocero: donec
ſocer ſoluiſſet Johāni dotem debitā gene
ro: an liceret Johāni illos fructus ꝑcipere
ſicut licuit genero. Ad hoc rēſpōdeṫ ꝑ du-
as ſequētes concluſiones.

Decimatercia cõcluſio. Si Johānes ex charitate mutuaret genero predicta mille ꝛ nõ mot⁹ ꝑpter lucrū fructuū obtinēdoꝝ vltra ſortē ꝛ gener etiā Johāni liberaliter ex amicitia donaret fruct⁹: licite poſſz Johānes illos fruct⁹ ꝑcipere. Patet ex dictis in.q.xxix. saluis tñ circūſtantijs ibidez poſitis debentib⁹ cõcurrere ad h̄ ꝙ mutuator licite poſſit recipere a mutuatario aliquid per modū doni.

Decimaquarta ꝯcluſio. Si etiam gener nõ ꝑ modū doni liberalis donaret illos fruct⁹ Johāni nec Johānes vt ſic reciperet eos: adhuc licitū eſt Johanni illos fructus ꝑcipe eo mõ q̄ genero licuit: nõ obſtāte opinione ꝛ rõne ꝯtrariā in ꝯ̄riū. Prima ps ꝑbaꝛ. Nā genero licuit ꝑpter intereſſe qḋ patiꝛ ex carētia dotis ſibi a ſocero debite (cui eā cenſeꝛ mutuaſſe) igiꝛ ſi Johannes etiā patiaꝛ intereſſe in carēdo ill' mille q̄ mutuauit genero: poterit a genero etiā fructus aliqs recipe in tāta q̄ntitate q̄ntū eſt intereſſe Saluis tñ circūſtātijs reqſitꝭ ad recipiendū quid licite rõne intereſſe tactꝭ in.q.xxx. quaꝝ vna fuit ꝙ Johānes deberet malle carere illis fructib⁹ ꝛ retinere ſuā ſortem q̄ȝ mutuare ꝛ lucrari illos fruct⁹. attñ pietate ſubueniēdi genero mot⁹ mutuat ſibi ꝛ vt ſe ſeruet indemnē accipit illos fruct⁹ ꝑ intereſſe ꝛ ſic de alijs circūſtātijs. Scḋa ps ꝑbatur nā Guilhelm⁹ tenet ꝯtrariū ſilr ꝛ Baldus in. C. de vſurꝭ. ſup rubricā. ꝛ rõ ei⁹ eſt. ꝗꝛ ꝙ h̄ licuit genero fuit: qꝛ fuit marit⁹ ꝛ ſic ſupportās onera mrimonialia ꝛ Johānes nõ eſt tal'. Dõ q̄tieſcūqȝ ꝑſona eſt imediata cā ꝑuilegij. ſic mutata ꝑſona mutaꝛ ꝑuilegiū. Dõ illa rõ eſt nulla qꝛ p̄ſupponit falſū. ſcꝫ ꝙ gener h̄ habeat inq̄ntū marit⁹ vl' ſupportās onera ſiſtēdo i illa rõne: ſed h̄ habuit rõne intereſſe qḋ patiꝛ qḋ intereſſe eq̄ pōt locū hr̄e i nõ marito ſcꝫ in Johāne. nec eſt veꝝ ꝙ marit⁹ h̄ habeat in ꝑuilegiū. imo hoc de lege cõmuni habet tam ipe q̄ȝ quicūqȝ alius ſimile modo patiens intereſſe.

Queſtio. XXXVI.

Vtrū ad mutuationē vſurariā reqraꝛ ꝙ incremētū vſurariū vl' tꝑale cõmodū qḋ re vl' ſpe ꝯſeqꝛ mutuator vſurari⁹: ꝯſeqꝛ a mutuatario vl' ab aliquo alio loco ipi⁹: h̄ mõ. ſ. ꝙ mutuatari⁹ vl' ali⁹ incipiat carere tali tꝑali ꝛ qḋ pri⁹ habuerit illud. Vl' ſub alijs ꝛmis. an oporteat ꝙ mutuatari⁹ vl' aliqs ali⁹ dānificeꝛ i h̄ ꝙ mutuator aſſequiꝛ incremētū vſurariū.

Cõcluſio rñſiua ē ꝙ nõ reqritur Nā ſufficit ꝙ mutuator re vel ſpe conſequatur aliquod temporale cõmodum: non curādo a quocūqȝ id conſequaꝛ et etiam nõ curādo an id prius fuerit i rerū natura vl' nõ ꝛ an fuerit i dñio mutuatarij vl' alteri⁹. ꝛ an icipiat mutuatari⁹ carere aliq̄ tꝑali qḋ pri⁹ habuerit ꝛ ſic cõtigat eū dānificari vl' nõ. Aſſumptū ꝑbaꝛ dupl'r. Prio. Nā xp̄s ait Luc. vj. Mutuū date nihil inde ſperātes: volēs īdiſtīcte ꝙ ſi q̄d ſperareꝛ tꝑale ꝑpt' qḋ fieret mutuatio eſſet vſuraria. Dõ nõ ait. nihil a mutuatario ſperātes: ſꝫ ait nihil inde. id eſt ō mutuatiõe. Jō ſi qḋ tꝑale cõmodū ꝑ mutuatiõez ꝯſeqꝛ re vl' ſpe ad qḋ mutuatio fuit ordiata vñcūqȝ id obtineaꝛ: nihilomin⁹ erit mutuatio vſuraria. Scḋo ꝑbaꝛ ꝙ in ſeqntibus octo exēplis ē mutuatio vſuraria ꝛ tñ i eis nõ ꝯſeqꝛ re vl' ſpe vſurari⁹ aliqḋ tꝑale cõmodū a mutuatario q̄ ille carere icipiat.

Primū exēplū. Petr⁹ rogat Paulū vt ſibi mutuet. Paulus ꝯſētit nõ tñ niſi adiecto pacto ꝙ petr⁹ emere debeat ab eo q̄ſdā res nõ bn̄ vl' facili vendibiles. vtputa paul⁹ hꝫ aliqs res ſteriles q̄s nõ bn̄ pōt vēdere. aut hꝫ antiq̄s currus bigas colliꝑendia ꝛ frena vl' hmõi: aut hꝫ ius exigēdi debita a q̄buſdā debitorib⁹ nõ bn̄ potētib⁹ ſolueꝛ ꝛ natꝭ fallere qḋ ius vēdere vlt petro. Jn h̄ igr̄ exēplo mutuatio pauli eſt vſuraria. ꝛ h̄ i duob⁹ caſib⁹ qꝛ nõ ſolū in caſu q̄ paul⁹ vēdēdo petro hmõi res ꝑ pluri ꝑcio q̄ȝ valeāt: iō ſibi ꝑ pluri vēdit qꝛ. ſ. ei mutuauit. Sꝫ etiaꝫ in caſu quo venderet ei ꝑ digno et iuſto ꝑcio. De primo in q̄ȝ caſu patet ꝙ eſſet vſuraria mutuatio quia mutuat propter aliquid habere vltra ſortem mutuatam. ſcilicet propter illud pl⁹ ꝑ quo vēdit ſibi res adiectas i pacto. Nec exēplū datū in illo caſu eſt de ꝯcluſiõe rñſiua ſꝫ in ſcḋo caſu. Nam venditorē inuenire emptorem rerū ſuarū quas vendere deſiderat eſt quid tꝑale eſtimabile precio. igiꝛ paul⁹ mutuans tali pacto vt Petrus emat ab eo res

p̄dictas: mutuat ꝓpter aſſequi tēporale ali⸗
quod eſtimabile p̄cio. Antecedēs ꝓbat̄ du⸗
pliciter. Primo, nã venditor ſepe dat mer⸗
ces ſuas remiſſiori precio ꝙ̄ valeant donã⸗
do partē precij emptoribꝫ vt emant: illã au⸗
tem donationē nō facit niſi ꝓpter tēporalez
vtilitatē que nō alia eſt niſi illa ſcʒ vt habe⸗
at emptores rerū ſuaꝝ. Scḋo quia com⸗
muniter venditor remiſſius dat merces ſu⸗
as quãdo emunt̄ in magna quãtitate ꝙ̄ ſi
i parua emerent̄. Hoc autē nō eſt niſi quia
diſtrahere merces eſt ſibi temporale cōmo⸗
dum. igit̄. Differūt tamē mutuatio Pauli
in primo caſu ꝛ in ſcḋo q2 licʒ vtraqꝫ ſit vſu⸗
raria tamē in ſcḋo nō tenet̄ aliquid reſtitue⸗
re petro eo ꝙ nihil ab eo recepit quod pe⸗
trus prius habuerit ꝛ quo carere inceperit
quin equiualēs ei aſſignauerit ꝛ ſic eū non
dãnificauit. ſed in primo caſu tenetur ei re⸗
ſtituere illud plus ꝓ quo vendidit ei res p̄⸗
dictas ꝛ hoc duplici iure. Primo quia illō
plus accepit ratione mutui et ſic eſt vſura.
igit̄ ſubiacens reſtitutioni. Scḋo etiã q2 ven⸗
didit rem plus iuſto p̄cio: quod aūt eſt plꝰ
iuſto precio tenet̄ venditor reſtituere etiam
ſi ſit citra dimidiū iuſti precij ꝛ hoc in foro
anime: Attamē in primo caſu debet Pau⸗
lus tantundē erogare pauperibꝫ ꝙ̄ti precij
eſtimauit hoc qḋ eſt inueniſſe emptorē reꝝ
ſuaꝝ hoc enī fuit vſura.

Secundū exēplū. mercator vl̄ venditor aliquarūz
rerū mutuat alicui: nō adiecto pacto ꝙ obli⸗
get euʒ vt a ſe emat merces potiꝰ ꝙ̄ ab alio
attamē principalr̄ in illū finē facit vt talis
potius ad eū declinet in emptionibꝫ rerum
ſuaꝝ ꝙ̄ ad aliū venditorē: etiã ſi ille res ſint
al's bene ꝛ nō difficulter vēdibiles vt in p̄⸗
mo exemplo ꝛ etiã dato ꝙ vēdat ei ꝓ iuſto
precio. In tali caſu mutuatio ē vſuraria, ꝛ
probat̄ ſicut ꝓbatꝰ eſt ſcḋs caſus primi ex⸗
empli. Et tñ in tali exēplo mercator ipm̄ in⸗
cremētū vſurariū nō recipit a mutuatario
ſic ꝙ mutuatariꝰ id p̄habuerit ꝛ nūc incipi⸗
at eo carere nec mutuatariꝰ in aliquo dãni⸗
ficat̄.

Terciū exēplū. doctor mutuat ſco⸗
lari principalr̄ illa intētiōe vt acq̄rat beni⸗
uolentiã illiꝰ ſcolar̄, nō q̄d ibi ſiſtendo q2 h̄
eſſet licitū vt dictū eſt. q. xxix. ſʒ vlteriꝰ ordi⸗
nãdo illã beniuolentiã i lucrū tp̄ale ſcʒ ꝙ̄te⸗
nus ille viſitet ſcolas eiꝰ vt ſic augeat̄ nūe⸗
rus auditoꝝ ꝛ ſic aucto numero augeat̄ fa⸗
ma ꝛ ꝑ ꝯſequēs ſtipendiū tp̄ale, ꝓpter qḋ fi⸗
naliter ꝛ p̄ncipalr̄ mutuauit. Et tñ in tali
exēplo ipm̄ incrementū vſurariū nō recipit
de ſcolari mutuatario ſic ꝙ ſcolar̄ mutua⸗
tariꝰ illa p̄habuerit ꝛ nūc incipiat carere il⸗
lo nec mutuatarius in aliquo damnificat̄.

Quartū exemplū. piſtor mutuat petro p̄ncipalr̄ illa intē⸗
tiōe vt panes ſuos pinſi faciat apḋ eū: non
apud aliū: vt ſic habeat p̄ciū piſture etiaʒ ſi
nō accipiat niſi ꝯdignū p̄ciū ab eo In q̄ ex⸗
emplo etiã piſtor nō recipit aliq̄d a petro i
cuiꝰ carētia petrus dãnificet̄. Nam ꝛ ſi reci⸗
piat p̄ciū piſture tñ ecōtra piſtor petro cō⸗
dignas op̄as impēdit ꝓ eodem.

Quītū exēplū. Molitor mutuat pi⸗
ſtori p̄ncipalr̄ illa intētione
vt frumēta ſua apḋ eū molat vt ſic ip̄e habe⸗
at p̄ciū moliture: etiã ſi nō accipiat niſi iu⸗
ſtū p̄ciū ꝛ de h̄ dic vt de precedēti.

Sextū exēplū. Si paulus habēs frumētū qḋ timet ſibi perire.
ſi diutiꝰ ſeruaret̄ mutuet illud petro, q̄ ſtatī
eſt ipm̄ ꝯſumpturꝰ: motus tñ p̄ncipalr̄ ideo
vt recipiat futuro tp̄e aliud qḋ eſt tantum⸗
modo eq̄lis p̄cij tp̄e redditōnis: tñ eſt diu⸗
tiꝰ māſuꝝ. In h̄ inquã caſu eſt mutuatō
vſuraria: etiã ſi mutuator nō fuiſſet ſuū fru⸗
mentū diutiꝰ retenturꝰ ꝛ ſic ꝯſecuturꝰ lucrū
quo iã priuet̄ ꝑ mutuationē. Immo mutu⸗
ator etiã cōſumpſiſſet ſtatim in illo p̄cio ſi
non mutuaſſet. Scḋo circa hoc exemplū
dic diſputatiue ꝙ etiã ſi nō intendat ſe ha⸗
biturū frumentū diutius māſurum: ſed tā⸗
tūmodo equalis duratiōis. vl̄ ſi erit maio⸗
ris duratiōis: tamē nō inquantū tale ipm̄
appetit habere: eo ꝙ quando reddet̄ ſtatim
illud conſumet anteq̄ꝫ pereat. illud autē qḋ
mutuat non ita ſtatim poteſt conſumere:
quin pereat ꝛ ſic ſolum intendit principali⸗
ter vitationē ſui damni. Et i ꝓmo dicto hu⸗
ius ſexti exempli cōtradicit̄ opinioni Jo⸗
han. de lignano qui ꝯtrarium aſſerit dicēs
ꝙ in p̄mo caſu nō eſt vſura niſi eſſent circū⸗
ſtãtie vſure mentalis. puta ſi crederet plus va⸗
liturum vel niſi id qḋ mutuaret eſſet putre⸗
factum ꝛ parum valens. In ſecundo di⸗
cto contradicitur etiã multis aliīs: ſed hoc
nō obſtãte predicta duo dicta ſtāt i veritat

te. Primum probatur. Nam ſi Paulus vult frumentū exiſtens equale in qualitate et precio tempore redditionis habere loco frumenti mutuati propter hoc principaliter quia reddendum eſt diutius manſurum q̄ id quod mutuat quod eſſet ſtatim periturum: q̄uis ſi etiam reddenduꝫ deberet vendi tempore redditionis nō eſſet pluris precij q̄ fuerit frumentum mutuatum. ergo intendit aliquod cōmodum temporale conſequi ex mutuo, non obſtante ꝙ frumentum reddendum non plus valeret in precio tēpore quo redditur q̄ valuerit frumentum mutuatum. Nam ex quo reddendum eſt diutius manſurum: etiam natū eſt aliquam maiorem bonitatem ꝛ vtilitatem afferre paulo q̄ frumentū mutuatum natum fuerit ei afferre. Et confirmatur quia etiam ipſe Johan. de lignano addit dicēs: niſi eſſent circumſtantie ꝛc. Nā talis circūſtātia eſt hic. Ex quo eñ principaliter mouetur vt rehabeat frumentū diutius manſurum: ergo mouetur principaliter vt rehabeat melius frumentum. ſecus ſi non principaliter moueretur vt rehaberet frumētuꝫ diutius manſurum ſm quod tale: eo ꝙ nō curaret an illud eſſet diutius manſurū puta quia intendit ipſum tempore redditiōis ſtatim ꝯſumere. tunc eñ poſſet contingere ꝙ non eſſet vſura ꝛ etiam ꝙ eſſet vſura vt ī probatione ſecūdi dicti ſtatim iam dicetur.

Secundū autē dictū (cuius contradictorium magis videretur verum q̄ contradictoriū precedentis dicti) probatur ſic. Nā paulo non perire frumētū ſuum quod al's natum eſt perire eſt quid eſtimabile precio adeo ꝙ ſi poſſet cum vno vel duobus ſolidis facere ꝙ non periret ſibi: ipſe id ageret. ergo ſi principaliter mutuat ad hoc vt non pereat ſibi: erit vſuraria mutuatio. Confirmatur. Nam illud damnum quod intēdit vitare per mutuationem nō eſt damnū iniuſtum. quia naturale eſt. igitur ſi mutuet principaliter propter illius damni vitationem: erit vſuraria mutuatio. tenet conſequentia ex dicendis in ſequenti queſtione.

Et ſi arguat. Mutuans poteſt velle vitare intereſſe damni emergentis. vt patuit q̄ſtione. xx. igitur mutuās frumentū poteſt intendere ꝙ vitet deſtructionem ſui frumēti quod al's ſibi periret. Dicendum antecedens eſt verū de intereſſe emergenti ex mutuo. hoc autem intereſſe emergit ex natura ꝛ non ex mutuo: imo mutuans conatur illud per mutuum vitare. Dico autem notanter in ſcdo dicto. ſi principaliter intēdit vitationem predicti damni. Nam ſi nō intendit hoc principaliter. imo principaliter mutuat propter bonum proximi petentis mutuum: ſecundario autem propter vitationem damni. puta cum vult mutuare incidit ei illa vitatio damni. et propter eam eo libentius mutuat: non tamē obmitteret mutuationē etiā ſi nō ſubeſſet vitatio damni. imo ſi vitatio damni eſſꝫ cauſa ſine qua non mutuaret dummodo tm̄ eſſet ſecundaria adhuc mutuatio propter eam facta nō eſſet vſuraria. quia adhuc maneret gratuita vt probabitur a ſimili de collatione beneficij eccleſiaſtici ī fine octaui exempli. Quia tamen plures tenerent probabiliter contrarium ſecundi dicti ſcilicet vbi principaliter mutuaret propter ſolam vitationem damni predicti dicentes etiā tunc non eſſe mutuationē vſurariaꝫ: ideo ne ſim ille de quo dicitur. qui nimis emungit elicit ſanguinē Ideo non omnino reſiſto ſed tamen quod dictum eſt habet apparentiam ꝛ diſputationem atqꝫ etiam tutius eſt. Circa tamē iſta nota caſū in quo quis licite poſſet mutuare vetus frumentum volendo ſibi reddi nouum in maiori menſura q̄ fuerit vetus ꝛ hoc in recompēſam preiudicij quod al's mutuans vetus pateretur ſi dumtaxat in equali quantitate menſure ſibi nouum reſtitueretur. vt puta quia frumentum vetus iam aruit et ſic vltra non diminuitur ſicut nouum, quod cum nondum aruerit diminuetur in tempore ꝛ etiam vetus ſi non ſit putrefactū plus valet q̄ nouuꝫ. de hoc etiam dicetur in queſtione. xxxviij. in fine.

Dicitur autem notanter in principio huius ſexti exempli petro qui ſtatim eſt ipſuꝫ conſumpturus. Nā ſi petrus non eſſet ſtatim conſumpturus ſed retenturus ꝛ ꝑ conſequens incurſurus damnum: tūc paulus adhuc grauꝰ peccaret. quia preter hoc ꝙ mutuatio eſſet vſuraria: etiam damnificaret petrum. vbi ſi morꝰ petrus conſumeret frumentum non ſic damnificaretur. Et cōfirmatꝰ. Nam ſi vēderet petro tale frumētū ſimilr̄ credēdo ꝙ añ q̄ Petrꝰ poſſꝫ ꝯſumere

aut diſtrahere ipm periret ſibi vl' al's nota biliter in precio deſcenderet. vtputa ſcit q̄ꝫ totius ſuper venturam maximam copiam frugū ſil'lū ob quā deſcēdet ꝓciū: paulꝰ ꝑm probabilem opinionem non excuſaretur a peccato. vt patebit in queſtione. lxij. Itez ſextum exemplum etiam ſic probatur. quia ſi quis haberet pecuniam quā timeret futuro tempore minus valituram per ſtatuta legis poſitiue vel domini terre: ⁊ mutuaret eam alicui hoc pacto: vt ſibi reddatur i equali precio in quo eſt cuȝ ab eo datur: dicit Alexander de alexandria multis videri ꝙ hoc ſit illicitum ⁊ vſura. igitur etiaȝ ſic eſt in predicto ſexto exemplo. Et q̄ꝫuis etiā idem dicat ꝙ ecōtra multis videatur ꝙ nō ſit illicitum qui habent pro fundamento ꝙ mutuās non intendit lucrum ſed tm̄ damni vitationem. tamē illud non cōcludit vt patuit ⁊ etiam patebit infra queſtiōe. lxij. in ſimili de vendēte mercem que in precio veriſimiliter q̄ꝫtotius decreſcet. Nec eſt verum qđ dicunt ꝙ qui vitat damnū ſuū: nō facit iniuriam proximo ſuo nec ledit eum. Nam verū eſt ꝙ vitando damnū ſuum in quantū hoc facit: non ledit proximum. ſed quando vitat damnū ſuum ⁊ hoc mediante illatione damni proximo: facit ei iniuriā ſi enim eſt leo me inuaſurꝰ nec euadere poſſum niſi te poſito loco mei: nō ob hoc excuſabor ꝙ damnū meū vitare volo.

Septimū exemplū. Si paulꝰ mutuat petro ſꝫ pacto adiecto: ꝙ petrus ſit obligatꝰ ad remutuandū paulo futuro tempore. hoc exemplum probant aliqui ſic. quia q̄ꝫuis mutuatarius ſit naturali obligatione obligatus mutuatori ad antidota vt ſcȝ ſibi indigenti pariformiter remutuet: tamē non tenet̄ ſibi obligatione ciuili; ita ꝙ eum ad hoc cogere poſſit. ſȝ ſi ducit hoc in pactum ſcȝ promittendo remutuare ex hoc inſurgit ciuilis actio qua mutuās poteſt cogere mutuatarium vt ſibi remutuet ⁊ ſic recipit vltra ſortē aliquid. ſcȝ illā obligationem ciuileȝ. Sed hec probatio non videt̄ valida. Nā q̄ꝫuis in foro anime mutuatariꝰ qui promiſit remutuare teneatur ad remutuandum iuxta promiſſa non ſolum ſi iuraſſet ſed etiam ſi ſimplici verbo promiſit intendens illam ꝓmiſſionem ſeruare quia apud deum etiam promiſſio ſine iuramento facta ligat: tamē in foro exteriori non poteſt ad illud cogi ꝑ iudicem quin excipiēdo poſſit eludere actionem actoris ⁊ inanem eam facere. quod patet. quia etiam ſi iuraſſet poteſt abſolutionem petere ſi nondū adeſt terminꝰ ſeruandi ꝓmiſſum ⁊ ſic non cogetur. Si etiaȝ nō iurauit, poteſt excipere coram iudice dicendo illam obligationem eſſe vſuram ⁊ ꝑ cōſeq̄ns nō teneri ſe ad illā obligationeȝ. Et iudex non poterit iudicare cogendo eū ad obſeruantiam obligationis. ſicut non licet iudici iudicare vt vſure ſoluantur. Aliter igitur ſic probari poteſt exemplū quia p̄dicta obligatio eſt res eſtimabilis precio quia ſepe quis daret ⁊ dat pecuniam vt haberet vel habeat ſibi remutuātē cum indiget. Immo hoc exemplum habet veritatē ſi etiam paulus non adijcit pactum predictum ſed principaliter ideo mutuat vt aliꝰ futuro tēpore ſibi remutuet. Attamen hoc exemplum non eſt de caſu huius queſtionis quia mutuatarius īcipit carere aliquo temporali ſcilicet libertate recuſandi mutuum. Nam nō eſt ita liber ad recuſandū mutuum ſicut ſi non promiſiſſet q̄ꝫuis illā obligationem in foro exteriori elidere poſſet ⁊ recuperare libertatē quia etiam ſi pecuniaȝ aliquā promiſiſſet per modū vſure ſe daturum elidere poſſet in foro exteriori exactionē promiſſi aut ſi dediſſet repetere ſolutū.

Octauum exemplū. Si dominꝰ alicuiꝰ agri mutuat ruſtico certam quantitatem pecunie ob hoc vt colat eius poſſeſſionem pro quo tamen cultu vult ſibi dare mercedem. In hoc exemplo eſt mutuatio vſuraria in quattuor caſibus. Primus. Si dominꝰ vult aliquo minus iuſta mercede dare ruſtico pro cultura agri eo ꝙ ſibi mutuauit. propter partem operarum ruſtici ſine mercede habendarū que tamen opere ſunt res eſtimabiles precio. Nā ex quo non dat ſufficientem mercedem ruſtico ſequitur ꝙ alique opere ruſtici non ſoluuntur ruſtico et per conſequens illas ſine mercede impendit domino. et cum dominus hoc intēdat intendit lucrū ex mutuo. multo magis q̄n do mutuat ſibi vt omnino ſine mercede poſſeſſionem ſibi colat. Secundus caſus ſi dominus vult a ruſtico ſibi reſpōderi ꝗ alı

quo pluri in fructibus ꝙ dignū ſit ⁊ hoc ꝓpter mutuum impenſum ei. Nam illud plꝰ in fructibus eſt vſura. Tercius ſi vult ꝙ ruſticus propter mutuū ſibi plures vel diligentiores operas impendat ꝙ debeat ſm mercedis quantitatē. Nam illud plꝰ in operis vel diligentia eſt res eſtimabilis ꝑcio. Et illi tres caſus ſunt indubitati: nō tamen ſunt ꝺ caſu huius queſtionis quia in eis mutuatarius incipit carere aliquo temporali ſibi debito. Et dixi notanter in tercio caſu: ꝙ debeat ſm mercedis quantitatem. Nam ſi dominus mutuaret ſibi ideo quia timet ꝙ niſi mutuet ſibi ruſticus non adhibebit diligentiam tantā ad quantā tenetur ratione mercedis tunc non eſſet vſuraria mutuatio, qꝛ mutuatio fieret ad redimēdū vexationē iniuſtā, qꝺ licitū ē vt patebit in ſeqnti qōne. Quartꝰ ꝯo caſus eſt ſi dominꝰ nil plus recipit ratione mutui, et ꝺ hoc caſu ait Gregorius ꝺ arimino ꝙ nō eſt vſura. qꝺ ꝑſuadet ab eo ⁊ ab alijs quadrupliciter. Prio ſic: qꝛ niſi ſic: maxīe ideo quia mutuat ſibi vt colat poſſeſſionē alꝭ nō mutuaret ſibi. ⁊ ecōtra ruſticus colit et alꝭ nō coleret qꝺ colere eſt res eſtimabilis ꝑcio. ſꝫ hoc nihil arguit quia cultura nō eſt dn̄o lucrum eo ꝙ illā cōdigna mercede ſoluit: dādo equiualēs ꝓ ea ⁊ ſic nihil vltra ſortē mutuatā recipit. Scd̄o ſic ꝑ ſimile. poſito ꝙ dn̄s conducat colonum ad certum tempꝰ ꝓ iuſto ꝑcio ⁊ illud tradat anteꝙ colonꝰ incipiat operari eidē: poſtmodū nolente colono laborare niſi dn̄s mutuet ei certā q̄ntitatē pecunie: dn̄s mutuat vt operet̄: alꝭ nō mutuaturꝰ, colonus impēdit opas quaꝝ preciū prius acceperat. equidem in hoc caſu nō erit mutuās vſurarꝰ quia nil ex tali mutuo lucrat̄ ſed recipit operas ſibi debitas ex ꝑcij ſolutione. Tercio patet. qꝛ licitū eſt alicui detinēti ꝯtra iuſticiā poſſeſſionē ſibi debitam mutuare ⁊ hoc in illū finē vt recuperet poſſeſſionem vel ſaltē fructus eiꝰ etiam vltra ſortem mutuatā vt patet in caplo j. de vſuris. igitur etiā ſic erit hic de dn̄o reſpectu coloni. Quarto ſic. Si tu occupaſti rem meā vel ꝑ potentiā tuam vim facis mihi in rebꝫ meis vel nō reſtituis mihi rem ꝑ me tibi mutuatā locatā vel cōmodatam, nec vis deſiſtere a violentia nec etiam reddere rem reddendā niſi mutuē tibi mille. quo facto vis deſiſtere vel reſtituere debitum. ⁊ ego ideo tibi ꝙ mutuē vt deſiſtas vel reddas nō cōmitto mutuationē vſurariam quia nihil lucror ſed redimo vexationē. ⁊ nil acquiro niſi quod alꝭ mihi debebatur et forte cū hoc patior intereſſe lucri ceſſantis quia cum illis mille fuiſſē lucratus aliquid. Sed circa illum octauū caſum diſtinctius videtur loquendū. Nā ꝙuis vera ſit opinio Gregorij in caſu quo colonus ante mutuationē tenebatur colere agrum ⁊ nunc nō vult colere niſi ſibi mutuet. Nam tunc dominus nihil ſibi indebitū lucrat̄ ſꝫ tm̄ redimit vexationē. ⁊ de hoc latius in ſequenti queſtione patebit. ⁊ ſoluꝫ in hoc caſu ꝓcedunt tres vltime ꝑſuaſiones vt patꝫ intuenti casꝰ ⁊ per ꝯſequens patet ſolutio earūdem. Sed nō eſt vera quādo colonus ante mutuationē nō tenebatur colere agrū ſed liber erat ad ſubeūdum culturam vꝉ nō dominus autē ei mutuauit pricipaliter vt eum ſibi obligaret ad colendū agrum ⁊ ſic per ſuam mutuationē adeptus eſt obligationē coloni. Hec aūt obligatio eſt res eſtimabilis precio adeo ꝙ mutuatio redditur vſuraria que ꝓpter eam acquirendā exercetur quod ꝓbatur. quia dominus ſepe vltra mercedem culture daret aliquantulā pecuniam vt poſſet habere colonū eo ꝙ omnes vel quaſi omnes coloni locauerūt operas ſuas alijs ⁊ ita difficulter poteſt habere colonuꝫ. Scd̄o ꝓbatur idem. Nam nō dubitatur apud doctores quin ſit mutuatio vſuraria ſi quis mutuet cū pacto quo obligat mutuatarium vt alia vice ſibi velit remutuare cum indigeat. ⁊ hoc quia obligatio remutuandi eſt res eſtimabilis precio quia ſepe quis daret pecuniā vt inueniret mutuantē ſibi. hic tamē caſus nō eſt de caſu preſentis queſtionis ſicut nec precedēs exemplū. Et dixi notāter quādo dominus ei mutuauit principaliter vt eū ſibi obligaret. Nam nō eſſet vſura ſi principaliter mutuauit in bonū ruſtici nō ſibi in adeptionē obligationis culture puta: etiam mutuaſſet ſi ſciuiſſet eum nō culturum ſibi agrum attamen ſecūdario ex hoc mouetur ad mutuandum ſperans ꝙ eum habebit beniuolum vt ſibi potius ꝙ alteri colat pro iuſta tamē mercede: ⁊ ſic illud ſecūdario mouens nō cauſat volitōeꝫ mutuādi ſꝫ tm̄ ꝓmouet

imo nõ audere͂ ꝯdemnare factũ illud in caſu quo etiam illa obligatio eſſet cauſa ſine qua nõ: dũmodo ſolum eſſet ſecũdaria cauſa. Nam ſi eſſꝫ cauſa ſine qua nõ: dũmodo ſolũ ſecũdaria ſicut poſſibile eſt illa duo ſimul ſtare adhuc videret̃ mutuatio gratuita quia collatio beneficij eccl'iaſtici eſt gratuita cenſenda q̃ p̲incipalr̃ ſolum fit ꝑpter ſpiritualē idoneitatē pſone ad gloriã dei et eccleſie vtilitatē ꝛ ſecũdario fit ꝑpter ꝯſanguinitatē vel obſequia: etiã ſi illa ſecũdaria intentio eſſet cauſa ſine qua nõ declinaſſet patronus vl' collator ad illã pſonã potius q̃ ad aliã que fuiſſꝫ eque idonea. ſecus vbi ad min⁹ ydoneũ declinaret ꝑpter obſequia vel conſanguinitatē. Nã illicitũ eſt in reb⁹ eccl'iaſticis p̃ferre min⁹ idoneũ magꝭ idoneo ſ̃m tutiorē opinionē etiã ſi min⁹ idoneus ſit ſufficiēter idoneus. ꝛ intelligo de idoneitate oĩmoda reſpectu beneficij vl' officij eccleſiaſtici nõ de idoneitate in tITate. Nã aliquãdo min⁹ ſanctus põt p̃ferri magis ſancto in collatiõe beneficij ſi magꝭ ſanctus ſit in alijs requiſitis ad beneficiũ eccleſiaſticuꝫ inabilis: vbi tamē min⁹ ſanctus ſit abilis ad exercendũ tale officiũ. ſed de h̃ latius in tractatu de ſymõia ꝛ de ꝯtraria opinione ſi ne eſſet defenſabilis. Ad argumētum aũt primũ Gregorij dicenduꝫ negãdo maiorē. Nam in caſu quo diximꝰ dñm peccare nõ dicimꝰ ꝙ ideo peccet qꝛ mutuet ꝑpter culturã ſꝫ ideo qꝛ mutuat ꝑpter habere obligationē a ruſtico vt ſubeat culturã que obligatio eſt quid diſtinctũ a cultura ꝛ eſtimabile p̃cio vltra eandē eo ꝙ ſepe quis daret vltra mercedē ꝯdignã culture aliquam pecuniã vt in ꝓmpto haberet aliquē qui ſibi coleret.

Ex predictis ſequit̃ ꝙ petrꝰ peccat pctõ vſure qui paulo vineatori mutuat pecuniã natiuitatis xp̃i vl' paſce vl' penthecoſtes ſup̱ vinũ leuandũ p̱ vineatorē in autũno. futuro ꝛ adueniēte autumno cõueniunt petrus ꝛ paulꝰ ꝛ cõputãt ꝛ inueniũt ꝙ petrus mutuauit paulo. xxx. floꝛ. p̱ quibus petrus a paulo exigit tria plauſtra vini que tũc valēt bene. xxxvj. floꝛ. ita ꝙ ſi petrus vellet ea emere: etiã ꝓ ꝓmpta pecunia oporteret eum dare de cõmuni foro. xxxvj. floꝛ. Nã tũc petrus cũ nullũ intereſſe poſſit allegare veraciter vt ſupponit̃: nõ p̃ſumitur valorē ſex floꝛ. quē exigit vltra valorem xxx. floꝛ. exigere niſi ꝓ hoc ꝙ ante terminũ dedit. xxx. floꝛ. ꝛ ſic eos mutuaſſe cenſet̃. Q; ſi in foro ꝯſcientie dicat ſe tantũdē ꝛ amplius intereſſe ſuſtinuiſſe agat ꝯfeſſor ſecũ ſicut in q̃one. xxx. dictũ eſt. Q; ſi dicat nõ ſe illos. xxx. mutuaſſe paulo. ſed vt p̃cıũ ei dediſſe ꝓ vino futuro in quãtitate triũ plauſtrorũ qđ ſibi loco. xxx. floꝛ. debet dari ꝛ ſic nõ eſt mutuũ qꝛ idem in genere debet reſtitui in mutuo tũc ſi fuit veriſil'e ꝙ tria plauſtra tũc tp̃is eſſent valitura pluſq̃ꝫ. xxx. puta xxxvj. vt dictũ eſt: iterum p̃ſumit̃ ideo p̃ciũ ante dediſſe vt ſic ꝓ anticipatã ſolutionē q̃ includit implicitam mutuationē lucret̃ ſex floꝛ. peccat pctõ vſure. ſi aũt nõ fuit veriſimile nec ſpe illꝰ lucri ꝯſequendi ſolutionē anticipauit ſed pietate motꝰ dat nõ cogitãs ſe plus habiturũ in valore vini q̃ ſint. xxx. floꝛ. ꝛ emit eo mõ quo q̇s emit iactuꝫ retis non eſt damnandꝰ de hoc patebit infra. q. lx. Ex illis etiã patet quid ſit dicendũ de illis qui mutuant pecuniã vineatori ſup̱ vino futuro ꝛ hoc ad ordinariũ ꝛ publicum computũ fiendũ vt dici ſolet ꝛ ſciunt vineatores habere in ſuis vineis vites ꝓducentes vina notabiliter meliora q̃ ſint vina cõmunia cadentia ſub cõputo ꝛ nihilominus volũt plauſtrũ hr̃e ſ̃m cõem rõnē. Naꝫ illi cõmittũt vſurã eo mõ vt petrꝰ i p̃dicto caſu.

Contra quicq̃ꝫ prima exempla arguit̃. Predictꝰ paulꝰ mutuator poſſet donare petro aliquid vt emeret ab eo aliq̃s res iuſto p̃cio aut apud ſe faceret pinſi vel moli. igit̃ etiam põt eidē mutuare ꝑpter p̃dicta. tenet eõſequētia qꝛ non apparet ratio diuerſitatis cũ tã mutuatio q̃ donatio ſit ꝯtractus gratuitꝰ. Dicendũ ꝙ p̃dicta donatio nõ eſſet cõtractus donationis ꝓut eſt cõtractus gratuitus ſed eſt alterius ſpeciei. eſt eñi cõtractus innoĩatus ſcꝫ do vt facias. Mutuatio aũt eſt cõtractus qui debet eſſe gratuitꝰ ꝛ manet mutuatio etiã ſi fiat ꝑpter vſurã capiendã. Et ſi dicas Cur poſſum aliq̇d dare. B. vt ſit meus notus vt puta ꝙ apud me pinſat aut a me emat neceſſaria ꝛ nõ poſſum ei tantũdē mutuare vt a me emat. Dicēdũ ratio eſt quia ſi ei do vnũ floꝛ. vt ſic ſit notus meus: nõ exigo aliquid ab eo qđ excedat valorē dati ſed cum ſibi mutuo. j. floꝛ. obligo eũ ad reddendum

equiualentē: ⁊ vltra hoc etiā volo habere aliquid eſtimabile ꝑcio. igit̄. facio ꝯtra iuſticiā cōmutatiuā. nō ſic in priori caſu.

Queſtio. XXXVII.

Utrum mutuatio

facta ꝑncipalr̄ ꝑpter vitationē damni iniuſti aut vexationis iniuſte ſit vſuraria. Dicē dum per duas ꝯcluſiões.

Prima Si damnū eſt iniuſtū ſimiliter vexatio. mutuatio nō eſt vſuraria. Probat̄. Nā tūc mutuās nō intēdit aſſequi ex mutuatiōe aliqđ tēporale cōmodū al's ſibi indebitū. imo illđ al's ſibi debebat̄. Naʒ ſi damnū ⁊ vexatio ſibi iniuſte inferēda erāt mutuans habebat ius vt nō ſibi inferret̄: ⁊ ꝑ ꝯſeqns obtinēs ꝑ vitationē nihil noui ſibi al's indebitū obtinet. Et de hac ꝯcluſiōe ſunt q̄ttuor exempla ſeqntia. Primū ſcđm terciū ſunt illa tria q̄ poſita ſūt in ꝑcedēti queſtiōe in octauo exēplo circa opionē Gregorij. Quartum eſt. Si ab aliq̄ patior ꝑſecutionē iniuſte ⁊ ne mihi noceat cogor cōducere armigeros in meā defenſionē ⁊ ſic incurro damnoſas expēſas ad quas vitandū mutuo ſibi vt ceſſet a ꝑſecutionib⁊ iniuſtis q̄ten⁹ ſic vitem damnū iniuſtū ⁊ vexationē iniquā.

Secunda ꝯcluſio. Si damnū eſt iuſtū ſil'r ⁊ vexatō mutuatio facta ꝑncipalr̄ ꝑpter talis damni vel vexatiōis vitationē eſt vſuraria. Probat̄ qꝛ eſt principal'r facta ꝑpter tpale cōmodū al's indebitū vltra ſortē obtinēdū. Nā ſi mutuatari⁹ iuſte potuiſſet dānum vel vexationē intuliſſe ei time t̄ illđ damnū. c. flor. tunc vitatio illi⁹ dāni fuiſſet cōpata. l. flor. igit̄ talis mutuat vt ꝯſequat̄ rem valentē. l. flor. que res nō fuit ſibi debita. nā ad illā ceſſationē nō tenebat̄ mutuatari⁹ ex quo ꝑ caſum mutuatari⁹ potuiſſet iuſte ei illđ dānum intuliſſe. Dictū eſt notāter: principal'r facta ⁊c. qꝛ ſi ſecūdario ꝑpter id fieret ita q̄ ad hac mutuaret ſi illud nō ſubeſſet ſec⁹ eſt vt patꝫ ex dictis. in ſexto exemplo. ꝑcedentis queſtionis.

Ex hac ꝯcluſiōe ſequit̄ q̄ neceſſario eſt addēda limitatio tribus dictis quorūdam doctoꝝ. Primū eſt laur. de ridol. dicētis q̄ illa mutuatio non eſt vſuraria q̄ fieret i ſeqnti caſu. ſcʒ ſi quis iniuriat̄ alicui ꝑpter qđ recipiēs iniuriaʒ eſt inimicat̄. ⁊ ſic illū qui iniuriā fecit oportet ſubire certas expēſas puta. x. flo. in mēſe. in famulis quos opꝫ tenere armatos ſi is q̄ fecit iniuriā mutuat iniuriā paſſo eo pacto vel illa principali intentiōe vt remittat iniuriā vt eius gratiā querat: ⁊ ꝑ ꝯſequēs veniā. qua obtēta ceſſant expenſe ꝑdicte talis mutuās nō videt̄ cōmittere vſurā. qꝛ licitū eſt cuilibet redimere vexationē ſuā. đ ſymonia. c. dilectus: ⁊ ita faciſte. Nec obſtat ſi dicas dedit cauſam delicto: igit̄ nō redimit vexationē ſuā. quoniā ſi ille peccauit iniuriam dādo ⁊ ille etiā peccabit in vindicando qꝛ ꝯtra dei precepta eſt inferre vindictā iſte etiā nō lucrat̄ ſed tm̄ euitat damnū qđ ſubire oporteret. xiiij. q. iiij. quoniā multū. hec ille. Hoc tn̄ dictū deficit quintupliciter. Primo qꝛ ſi mutuās eſt pri⁹ iniuriat⁹. igit̄ paſſus iniuriā habʒ ius ꝑſeqndi actionem ſuā ꝯtra iniuriantē ſeruato ordine iuris in qua ꝑſecutione damnificabit̄ iniurie illator. illius aūt iuſte ꝑſecutiōis ſiēde vitatio eſt res eſtimabil' ꝑcio. igit̄ iniurie illator mutauit iniuriā paſſo ꝑpter tēporale cōmodū ſibi indebitū vltra ſortē obtinendū. ergo eſt vſurarius. Et confirmat̄: qꝛ eo ipſo q̄ iniuriatus eſt alteri: eſt debitor ei⁹. igitur ſi mutuat vt remittat illud debitū: mutuat vt ſibi q̄d donet̄. qꝛ i omi remiſſiōe obtinē quedā donatio: adeo q̄ ſicut dato alicui⁹ tēporalis reddit collationē ſpūaliū nō gratuitam ſed ſymoniacā ſi fuit facta ꝑpter eā: ſic etiā remiſſio debiti reddit eā nō gratuitam ſed ſymoniacā. ergo etiā hic reddet remiſſio actionis mutuationē nō gratuitam ſed vſurariā. Scđo deficit qꝛ ⁊ ſi ꝑdictus doctor videat̄ velle loqui de dānificatione bellica vl' armoꝝ ⁊ nō de iudiciali tn̄ per hoc nō habet̄ q̄ velit loqui de vexatiōe inordinata vl' iniuſta. Nā ꝯtingit etiā vexationē que ꝑ arma ⁊ bellū infert̄ eſſe iuſtā ordinatam ⁊ iuridicā. ꝑ cui⁹ ceſſatione nō min⁹ contingit dari q̄ꝫ ꝑ ceſſatiōe vexatiōis iudicialis. ideo nec ꝑ illius ceſſatōe eſt mutuandū ſi ſit iuſta. Tercio deficit qꝛ indiſtincte allegat q̄ liceat redimere vexationē. qđ tn̄ nō eſt verū indiſtincte ſed dūtaxat qn̄ vexatio eſt facti nō iuris ſed iniuſta. In caſu autē ſuo ꝯtingit vexationē qua iniuriā paſſus ꝑſequit̄ actionē ſuā ꝯtra iniuriantē eſſe iu-

ris ⁊ iuſtā. licitū eſt em̄ alicui actionē ſuam pſequi etiā agēdo ad penā rei ſi ꝑ ſui indēnitate ad refuſionē ſui damni ⁊ zelo iuſticie ad penā agat. ꝙuis rancorē dimittere teneatur. Quarto qꝛ allegat ꝙ mutuās nil lucrē. Nam dico ꝙ lucraꝛ remiſſionē debiti ſi em̄ mutuās mutuaret ſuo creditori cui ex ꝯtractu aliq̄ teneret̄ vt remitteret ſibi debituꝫ ſcꝫ. c. flor. quos ei ex ꝯtractu deberet: nemo diceret quin eſſet vſurari⁹. Agiꝛ etiā qñ mutuat alicui vt remittat ei debitū qḋ ſibi debet ex maleficio vel q̄ſi ex maleficio. Quinto deficit cū dicit ꝙ iniuriā paſſus peccat vindicādo iniuriā ſ. em̄ nō eſt verū ſi iniuriam paſſus vindicet ordine iuris ſeruato. Nam vindicare de ſe nō eſt malū, alioquī nō diceret a plus de terrena poteſtate. Dei miniſter eſt vindex in irā ei qui malū agit. ad Roma. xiij. Ꝗuis ꝓpria auctoritate vindicare ſine ordine iuris vel etiā cū ordīe iuris ſed libidine ſatiſfaciēdi, ꝓprio odio ſit cōtra legē dei. Scḋm dictū eſt ſpeculatoris dicentis ꝙ cū quis mutuat vniuerſitati eo pacto ꝙ vniuerſitas ei nō imponat collectas quas al's ſibi interim poſſet iponere: nō cōmittit mutuationē vſurariā. hec ille. Nō dico ſi ille collecte potuiſſent ſibi iuſte fuiſſe impoſite (ſicut pōt ꝯtingere) ipſe eſt vſurarius vt patet ex p̄cedentib⁹. Terciū eſt Johā. an. ⁊ Johā. de lignano. ac Johā. de cal. dicentiū ꝙ dictū ſpeculatoꝛ; licꝫ nō habeat veritatē qñ collecte ſūt certe: tamen quādo nulle certe ſtatute ſunt eſt verū. hec illi. Modo ſi etiam nulle certe ſunt ſtatute ſi tamen iuſte potuiſſent ſibi fuiſſe impoſite: ipſe eſt vſurarius vt patet ex p̄dictis rationibus.

Queſtio. XXXVIII.

Utrum ſi mutuās

B. ip̄m. S. reſtituendū in tpe. D. in quo tñ tpe. S. plus valebit q̄ᵹ valuerit tpe mutuationis cōmittat mutuationē vſurariā. Solutio hui⁹ queſtiōis ſtat in vno exemplo et quinꝗ ꝯcluſiōib⁹. Exemplū eſt. A. mutuat B. frumentū qḋ nunc valet mediuꝫ. flor. ⁊ in. D. valebit mediū flor. et quattuor ſolidos. ſil'r dari poteſt de vino. ⁊ de moneta. Nam aliquādo cōtingit (q̄ᵹuis nō ita frequēter ſicut de frumentis ⁊ vino) ꝙ moneta aliquo tēpore pluris eſtimatur q̄ᵹ alio.

Prima ꝯcluſio. Si ꝯſecutio illi⁹ pluris quod valebit. S. in tpe. D. vltra illud qḋ valuit tpe mutuationis fuit principale motiuū ꝓpter qḋ. A. mutuauit. B. mutuatio fuit vſuraria. patꝫ ex diffinitiōe mutuatōis vſurarie ſupra. q. xxi. Et eſt hec ꝯcluſio vera: ſiue. A. cū effectu ꝯſequaꝛ illud plus ſiue nō: puta ſperabat. S. plus valiturū in. D. licet nō valuerit plus quia ſufficit principalis intētio cōſequēdi lucrū ex mutuo ad reddendū mutuationē vſurariā. q̄ᵹuis in primo caſu teneaꝛ reſtituere aliquid: non autē in ſcḋo q2 nil percepit.

Secunda ꝯcluſio. Si cōſecutio illius pluris non mouit. A. ad mutuandū ſed ſola charitas, attamen veriſil'r erat. S. plus valiturū in tpe. D. q̄ᵹ tēpore mutuatiōis valuerit mutuatio non erit vſuraria vere. q̄ᵹuis poterit eſſe p̄ſumptiue vſuraria: p̄ſumptiōe debili vel forti ſm circūſtantias pſone. A. Prima pars patet quia non eſt facta ꝓpter lucrū q̄ᵹuis lucrū acceſſerit p̄ter intētionē. A. acceſſus autē lucri nō intenti nō arguit mutuationē vſurariā al's nō liceret mutuanti ex charitate recipe poſtea aliq̄ dona a mutuatario: qḋ tamē licet ſeruatis certis circūſtātijs tactis in queſtiōe. xxix. Nec oportet ꝙ in eius intētiōe fuerit (ſicut tamē quidā dicit oportere) ꝙ ſi talis res mutuata fuiſſet facta vilior: illā viliorē ſic recipe voluiſſet. Nā hoc nō oportet ſꝫ ſufficit qꝛ ei⁹ intentiōe ſit ꝙ ſi res mutuata ſolū tantūdem tūc eſſet valitura ſicut nūc: adhuc mutuaſſet ei, nō em̄ teneꝛ ī mutuādo intēdere velle perpeti damnū. Scḋa pars ꝯcluſiōis pbaꝛ. Nam ex quo plus veriſil'r erat. S. valiturū in tpe. D. q̄ᵹ in tpe mutuationis: tūc ſi. A. al's ꝯſueuit mutuare ad vſuras: p̄ſumetur etiā nunc mutuationē illā feciſſe vſuraria in intētiōe eo qḋ ſemel malus ſemꝑ p̄ſumiꝛ malus. Unū in tali caſu quātūcunꝗ A. q̄ ꝯſueuiſſet hucuſꝗ eē talis vellet mutuare nūc ex ſincera charitate: tamē abſtinere deberet ab illa mutuatiōe q̄ᵹdiu nata eſſet oriri p̄ſumptio ꝯ eū de corrupta intentione qꝛ abſtinendū eſt a ſpecie mali donec ceſſet pbabil' origo ſcādali ſic tactum eſt in queſtiōe. xxix. ⁊ xxx.

Tercia ꝯcluſio. Si cōſecutio illi⁹

pluris nō mouit. A. ad mutuandū ſed ſola charitas ⁊ etiā non fuit veriſimile ꝙ. B. erat valiturū plus in. D. ꝙ̄ tēpore mutuatōis valuerit. Illa mutuatio nec vere erit vſuraria nec ꝓſumptiue etiam ſi in effectu plus valebit. Prima pars patet ex ꝯcluſione ꝓcedenti. Scḋa pars ꝓbatur quia ceſſat cauſa preſumēdi ſcꝫ veriſilitudo maioris valoris qui mouiſſe potuiſſet. A.

Quarta cōcluſio. Si ꝯſecutio illius pluris nō mouit A ad mutuandū ſed ſola charitas ⁊ tamē veriſimile fuit ꝙ erat plus valituꝫ in. D. ꝙ̄ tēpore mutuatōis: qḋ plus etiā. A. intendebat cōſequi: nō erit mutuatio vere vſuraria ꝙ̄uis poſſet eſſe aliqualr̄ preſumptiue vſuraria. Prima pars quo ad ſuppoſituꝫ ſuū quo ſupponit ꝙ illa ſe ſimul cōpatiantur ſcꝫ ꝙ. A. intēderit conſequi illud plꝰ qḋ B. valebit in tēpore. D. ⁊ tamē ꝙ illud plꝰ nō mouerit ipm ad mutuādū ꝓbatur. Nā ſtat ꝙ. A. erat reſeruaturꝰ. B. vſqꝫ ad. D. ꝙ̄ erat veriſimile ipm plus valiturū ita ꝙ nō intēdebat. B. ꝯſumere vel diſtrahere ante D. Iam. A. intendit cōſequi illḋ plus que intentio eſt ſibi licita. quia nō tenetur quis rem ſuā diſtrahere tēpore quo non niſi vili ꝓcio venditur. ⁊ tamē ex quo. B. petit. B. ſibi mutuari. A. ductus charitate mutuat ei B. cogitans tu interim mitteres iacere. B. vſqꝫ ad. D. melius eſt ꝙ ꝓximo tuo charitatiue ꝑ. B. benefacias: ex quo illud potes ſine dāno tuo. quia in tēpore. D. reſtituet tibi equale in bonitate ⁊ ſic nō perdes lucrū quod alˀs eras obtenturus in. D. ⁊ ita ſimꝉ ſtant ꝓdicta duo ſcꝫ ꝙ cōſecutio illius pluris nō mouerit eum ad mutuandū ⁊ tamē cōſecutio eius fuerit intenta. Hoc ſuppoſito igitur ꝓbato probatr̄ prima ps cōcluſionis. quia ſtantibꝫ ꝓdictis. A. mutuat ex charitate ⁊ cū ꝓuidentia ſeipm cōſeruādo indemnē: qḋ vtiqꝫ licet ꝑ regulā Iohā. de gerſo. ſup̄ allegatā. q. xxx. Et ꝙ̄uis in illo caſu ſit. A. imunis a peccato vſure. attamē nō eſſet ab omni peccato imunis ſi. B. tpe mutuationis fuiſſet in ea indigentia ꝯſtitutus ꝙ. A. debebat ei mutuare nūc etiā renūciando lucro ſibi ceſſanti ⁊ nolle reſeruare. B. vſqꝫ ad. D. put tactum eſt. qōne. xxx. Scḋa pars ꝓbatur primo ſic. quia ſi alˀs A. cōſueuit ad vſuras mutuare ⁊ ex aliqua circūſtantia appareat ꝙ. A. diſtraxiſſet vel cōſumpſiſſet. B. ⁊ nō reſeruaſſet vſqꝫ ad. D tunc cōtra eū ꝓſumeretr̄ de mutuatiōe vſuraria. ⁊ ꝙ̄uis ꝓſumptioni illi nō ſubſit veritas: attamē a ſpecie mali abſtinēdū eſt donec ceſſat origo ſcādali poſſibilis. Scḋo ꝓbatur ſic. quia ſi. A. nō eget. B. libertatē reſtituendi. B. ante. D. ꝓſumetr̄ ꝙ. A. velit per ſuū mutuū conſequi aliquod lucrū qḋ cōſequi nō poſſet ſi. A. retinuiſſet. B. vſqꝫ ad. D. Nā ſi nō id intēderet nō referret apḋ A. an. B. reſtitueret ſibi. B. añ. D. ⁊ ſic. A. cōſeruaret. B. vſqꝫ. ad. D. vꝉ an reſtitueret ſibi in. D.

Quinta ꝯcluſio. Si quis frumētum hoc tpe quo eſt cariſſimū ⁊ ſub eſtimatione precij nūc currentis mutuet obligās mutuatariū ad reſtituendū ſibi aliḋ frumētum futuro tēpore quo erit viliſſimi precij: ſed tamē illud aliud debeat ſibi reſtitui i tāta quātitate ꝙ tantū valeat quātū mō valet frumētū qḋ ſibi tradit. ⁊ ita obligat eū ad dandū ſibi plꝰ frumentū in quātitate ꝙ̄ mutuauerit: nō cōmittit vſurā: qꝛ illḋ plus qḋ recipit licꝫ ſit plus in quātitate molˀ ſeu mathematica nō tñ in quātitate ciuili vel valoris ſed equale. ideo nullū lucrū intendit. Unde etiā equiualēter vēdit ei frumentū nūc ⁊ mutuat ꝓcium gratis qḋ ſibi vult reſtitui equale in frumēto tēpore ſolutiōis Sicut etiā mutuans frumentū vetus recepturus nouū: licite pōt exigere ꝙ nouū ſibi dandū detur in maiori mēſura ꝙ̄ ipſe ei dederit de veteri ſi hoc facit nō ſpe lucri ſꝫ rōne damni vitādi qḋ ſibi accideret ſi nouum in equali mēſura acciperet. Nā ſi mutuans intendebat ſuū vetus diutiꝰ retinere (eo ꝙ erat bonū frumentū) ꝙ̄ diu adhuc cōſeruari poterat: et reciperet nouū in equali menſura: ipſe pateretur hoc ꝓiudiciū ꝙ cōſeruādo nouū loco veteris: in fine cōſeruationis minus inueniret de frumēto nouo ꝙ̄ de veteri cōſeruato inueniſſet. qꝛ frumētum nouū tpe intermedio areſcit: ⁊ ſic diminuitr̄: vetus aūt iam aruerat ⁊ fecit ſuā diminutionē ⁊ ſic nō amplius diminuitr̄. Uñ in tali caſu licet recipiat maiꝰ in mēſura ⁊ q̄ntitate mathematica nō tamē in ciuili quantitate valoris. Si tamen illud cauſa lucri exigeret ꝑ vt de hoc eſt caſus poſitꝰ ſupra. qōne. xxxvj. peccaret mutuans vt ibidem

patuit.

Ex dictis In hac qõne patet ꝙ nõ eſt indiſtincte verũ id ꝙ doctor Johãnes de frãckfordia ĩ tractatulo ſuo de ꝯctib⁹ dicit ꝯcluſiõe.xiiij. dicens ꝙ illicitũ eſt ſi Johannes in meſſe qñ blada ſũt in vili ꝑcio mutuat petro maldrũ bladi obligãs eũ ad reſtituendũ aliud maldrũ paſce qñ ſcʒ maldrũ veriſilr̃ valet amplius puta ĩ meſſe valet dimidiũ flor̃.ꝛ paſce valet vnũ flor̃. Et idẽ dicendũ ſi adijcit ꝙ paſce debeat ſibi dare vnũ maldrum vl̃ pecuniã tantã quantã tũc maldrũ valebit. Ita ꝙ ſtet in optiõe Johĩs recipe pecuniam vel bladũ.hec ille. Nã primũ dictũ licʒ habeat veritatẽ in caſu prime ꝯcluſiõis huius qõnis nõ tñ in caſu quarte ꝯcluſionis. Nec valet ꝓbatio ſua cũ ait ꝙ in caſu ꝑmi dicti tantũ dẽ agit Johs.ac ſi diceret ĩ meſſe:ꝯcedo tibi dimidiũ flor̃.vt paſce amplꝰ mihi reddas. Nã ad hoc dicendũ ꝙ nõ eſt ſimile.qꝛ pecunia nõ reſeruat̃ a meſſe vſqʒ ad paſca vt amplꝰ valeat aut vẽdat̃ ꝓ maiori ſicut bladũ in caſu q̃rte ꝯcluſiõis. Vñ ſi ꝯtingeret ſilr̃ alteratio in valore pecunie ſicut bladi:nõ video q̃n in caſu q̃rte ꝯcluſiõis etiã aliq̃s habẽs certũ genus numiſmatis ꝛ ꝓbabiliter credẽs id valiturũ paſce plus q̃ꝫ nũc valeat ꝛ intẽdebat oĩno illud vſqʒ ad paſca ſeruare:poſſet velle mutuatariũ eſſe obligatũ ad ſatiſfaciẽdum de ſorte ꝛ de illo pluri:defalcatiõe tñ facta ſm dubietatẽ lucri.qꝛ mutuator ꝓ intereſſe lucri ceſſantis põt aliq̃d exigere a mutuatario vltra ſortẽ: ſaluis tamẽ ꝯditionib⁹ tactis q̃ſtiõe.xxx. Scđm aũt dictũ eius habʒ veritatẽ.ſi optio illꝰ diſiũcti ſit quid eſtimabile ꝑcio vltra valorẽ ſortis mutuate: ſic nãtũ eſt ꝯtingere ꝙ mutuatario ſoluẽte ſortẽ mutuator mallet habere pecuniã, adeo ꝙ etiã aliquãta pecunia carere vellet vt potius haberet pecuniã q̃ꝫ bladũ.

Queſtio.XXXIX.

Vtrum paulo liceat petro nauiganti vel eũti ad nũdinas mutuare centũ tali pacto ꝙ paulꝰ recipiat in ſe ꝑiculũ illoꝝ.c.ꝛ ꝓ hoc det petrꝰ paulo aliquid vltra ſortẽ ſcʒ quinqʒ. Solutio queſtionis ſtat in duab⁹ ſuppoſitionib⁹.q̃ttuor concluſiõib⁹ ꝛ duoꝝ argumẽtoꝝ ſolutiõib⁹

Prima ſuppoſitio ꝓnomen hoc in titulo queſtionis cũ dicit̃ ꝓ hoc põt referre ipm mutuare vl̃ dũtaxat ipm recipe ꝑiculũ vel vtrũqʒ. Scđa ſuppoſitio paulũ recipere in ſe ꝑiculũ nihil aliud eſt q̃ꝫ paulũ velle ſi ſors ꝑdatur ſcʒ.c.flor̃.vel etiã merces inde empte:ꝙ illa ſint ſibi ꝑdita ita ꝙ vult h̄ dãnũ ſuſtinere:adeo ꝙ petrus non teneat̃ ſibi ſortẽ mutuatã reſtituere neqʒ aliquas merces inde emptas.

Prima ꝯcluſio. Si ꝓnomẽ hoc refert dumtaxat mutuare: mutuatio pauli eſt vſuraria: qꝛ ꝓ ea recipit vel recipe intẽdit paulꝰ aliq̃d temporale ꝑ modũ precij. Vnõ ꝓ precio mutuaſſe vere dicit̃. Et in hoc caſu eſt in foro ꝯſciẽtie decretalis nauigãti.extra de vſuris.intelligẽda.vbi ſic dicit̃. Nauiganti vel eũti ad nũdinas certã mutuãs pecunie quantitatẽ eo ꝙ ſuſtineat in ſe ꝑiculum.receptur⁹ aliquid vltra ſortẽ:vſurarius eſt cẽſendus. Et ſi arguat̃.C.de nautico fenore.l.prima dicitur talem ꝯtractũ ad obſeruationẽ cõmunium vſurarũ liberũ eſſe:qꝛ ꝛ ſi non ſit cõmunis vſura:eſt tamẽ vſura. Vnde glo.ſup verbo cõmuniũ vſuraꝝ dicit.ſed nõ centeſimarũ Dicendũ ꝙ leges approbãtes aliquas vſuras nõ valẽt vt patet ex qõne.xxij.

Secunda ꝯcluſio. Si h̄ refert dũtaxat recipe periculum:mutuatio pauli non eſt vere vſuraria de lege diuina vel naturali. Probat̃ dupliciter. Primo ſic. Quia ſi q̃s nõ mutuaret ꝛ tamẽ ꝑiculũ ſortis ꝑ aliũ ꝛ alteri mutuate ſuſciperet in ſe:poſſet aliq̃d recipe ꝓ illa ſuſceptione citra peccatũ vere vſure.igitur etiã ſi mutuat ꝛ ſuſcipit ꝑiculũ poterit ſic ꝓ illa ſuſceptiõe aliq̃d recipe.tenet ꝯſequẽtia quia dato oppoſitũ ſequeret̃ ꝙ ꝑ hoc ꝙ mutuaſſet ꝛ ſuccurriſſet ꝓximo:factꝰ eſſet peioris cõditionis q̃ꝫ ſi ei nõ ſuccurriſſet.qd̃ eſt incõueniẽs:qꝛ de beneficio nõ incõmodũ ſed cõmodũ reportare debʒ. Alia igit̃ intẽtionis directio petri in caſu ſcđe ꝯcluſiõis q̃ꝫ in ꝑmo facit de vſurario nõ vſurariũ ꝑut in ſimili in materia ſimonie accidit. ſicut bene inquit Petrus de aleaco cardinal̃ cameracẽ. dicẽs hoĩes ſi dirigerẽt intẽtionẽ ſuã in ſpiritualiũ datione ꝛ receptiõe multi ſunt ſimoniaci qui nõ eſſent. Scđo probat̃ quia licet tũc mutuãs recipiat aliquid

vltra ſortem: nō tamen ratiōe mutuatiōis: ſed ratione alicuius alterius: ratiōe cuiꝰ cō tra vſuram potuit tēporale recipere. Nam ex quo mutuās nō tenetur ſubire periculū rei mutuate: imo quantū eſt ex naturalibꝫ cōtractus mutui: res mutuata ſtat periculo mutuatarij. ergo ſi vltra hoc ꝙ mutuat: etiam ſubit periculū: ſeruit mutuatario ī re eſtimabili precio. ꝓ qua re nō eſt vſurarius quid recipere ſicut pro mutuo recipere ꝑ cium. Nam ſepe poſtꝗ̄ quis recepit mutuum daret alicui ſiue mutuāti ſiue alteri aliquantā pecuniam ꝙ cuꝫ aſſecuraret de nō perdendo rem mutuatā vel de ſubeūdo piculum rei mutuate. Nec ꝓ illo ſeruitio vl' beneficio ſcꝫ ſubeundi periculū eſt indiſtīcte prohibitum quid recipe ſicut ꝓ mutuare. Unde in hoc caſu paulus contrahit cū petro duobus cōtractibꝫ. Primo cōtractu mutui gratuiti. Scḋo cōtractu innominato quo paulus facit vt petrꝰ det. facit inꝗ̄ periculū eius id eſt ſubit periculū vt petrꝰ det precium. Confirmatur. Si aliꝗs alius a paulo mutuatore ſubeat illud periculum pro petro cū predicto pacto: non cenſetur ille alius cōmittere vſurā. eo ꝙ nullū interueniſſet mutuū. igiẗ etiam idē erit dicēdum hic ſi ꝑſe ſiſtat in cōtractu illo ſcꝫ facio vel ſubeo vt des. vl' do vt facias vl' ſubeas. Et ꝗ̄uis recipere aliquid ꝓ receptiōe periculi in ſe in ꝑdictis caſibꝫ nō ſit vſura. an tamē ſit aliud peccatū videbiẗ infra q̄ſtione. lxxj. Ubi videbiẗ an ne illud ſit turpe lucrum.

Contra hanc cōcluſionē Arguitur ſic. ponderādo hn̄ verba decretalis ſcꝫ nauigāti. extra de vſuris. videtur papa velle ꝙ etiā mutuans eſt vſurarius cenſendus ſi pro receptōne periculi in ſe aliq̄d accipiat vltra ſortē. ait em̄ ſic. eo ꝙ ſuſtinet in ſe piculum recepturꝰ aliq̄d vltra ſortem. Dicendū ꝙ in foro conſciētie nō eſt iudicandus vere vſurariꝰ qui ſibi cōſcius eſt ꝙ nō ꝓ mutuaſſe recepit quid vltra ſortē ſed pro ſola receptione piculi vt ſatis probant rationes adducte. Necꝫ etiam in foro cōtentioſo eſſet iudicādus vere vſurarius ſi ſufficienter ꝯſtaret de predicta eiꝰ intentione ſecus vbi non ſufficienter conſtat ⁊ cum hoc ſūt preſumptiōes cōtra mutuantem quarū vna eſt ſi al's ꝯſueuit exercere vſuras manifeſtas vl' palliatas ⁊ fraude circumſeptas. Scḋa preſumptio eſſet quādo nullū vel quaſi nullum vel modicum periculū ſubeſſet ⁊ mutuās ꝓ tali ſuſcipiendo diceret ſe recepiſſe incrementum ſortis. Tercia ſi etiaꝫ notabile periculum ſubeſſet: attamē incrementū eſſet exceſſiue īproporcionatum ſuſceptioni. nā tūc iterū eſſet preſumptio cōtra eū de vſura in foro exteriori. vtputa ꝙ in fraudem vſure excogitaſſet. ⁊ ꝗ̄uis ſtaret ꝙ in re nō eſſet vſurarius: tamē tūc eſſet al's iniquus ſcꝫ exigēdo īproportionatū ꝑciuꝫ ꝓ ſuſceptiōe periculi minoris. Et in hoc ſenſu ⁊ caſu intelligēdus eſt Richar. in. iiij. diſ. xv. ar. v. q. v. vbi etiam damnat mutuantē recipientē in ſe piculum ſortis ſi recipit vltra ſortē. Nā cauſam illius damnatiōis allegat ſic dicēs. qꝛ niſi fuerit culpa vel negligentia illiꝰ qui accipit: raro accidit ꝙ pecunia quaꝫ mutuo accepit pereat: Unde ille q̄ in caſu iſto dat mutuo pecuniaꝫ habet in fauorē ſuū id qḋ accidit ſepe nec habet cōtra ſe niſi id qḋ accidit raro. hec ille. Et ſic patet ex qua cauſa damnat. ſi igitur illa ceſſet: nō apparet ratio eum damnādi vt vſurariū vere ſeu ex lege diuina vel naturali. Et c[illegible] [illegible]mat. qꝛ ſi tradens pecuniā ponat tam [illegible]apitale ꝗ̄ lucrū ſub dubio vel fortuna ⁊ [illegible]ecipiat quid vltra ſorteꝫ: talis excuſatur nec reſtituere tenetur ſm̄ Rich. ibidē ꝑ c. nauigāti. in. §. illo quoqꝫ. ⁊ hoc ratione veriſimilis dubij qḋ dubium nō videtur notabiliter magis in fauorem dantis ꝗ̄ accipientis. ergo vult ꝙ ī illo caſu nō eſt iniquitas eo ꝙ tradēs vl' mutuans nō eſt plus in lucro ꝗ̄ mutuatarius ſed eſt equa conditio vtriuſꝗ̄ ꝑ hoc ꝙ hinc inde faciūt ſibi cōmunicationes. qḋ ſic patet quia cū mutuatori cōpeteret ius vt ſaluum eſſet ſibi capitale in omni caſu: tamen vult illi iuri renūciare. ⁊ in recōpenſam huiuſcemodi renunciatiōis vult ꝙ ſibi cedat pars lucri al's ſibi indebiti ſi obueniat. et ecōtra cum mutuatarius habeat ius ꝙ lucrum ꝓuenturū debeat ſibi ſoli ⁊ nō mutuatori etiā in parte cedere: vult illi in pte cedere quatenus etiā mutuator ſubeat ſecuꝫ piculum ſortis. ⁊ quia hincinde penſando onera ⁊ releuamina manet equalis cōditio vtriuſꝗ̄ ideo iuſtificaẗ. et tamē ſi veriſimiliter nō eſſet piturum capitale: imo ſaluan-

dum:⁊ cū hoc veriſimiliter ſperaret̄ obuen‑
turum lucrū:non excuſaret̄ mutuās vl' tra‑
dens pecuniā:etiam in illo caſu quem ipſe
iuſtificat.⁊ hoc ꝑpter eandem rationē que ī
caſu quē damnat eſt poſita:puta quia mu‑
tuans haberet ꝓ ſe id quod veriſimili⁹ eſſet
futurum.⁊ mutuatari⁹ non habet tale ꝓ ſe
īmo contra ſe.quia ſi non ſubiret illum cō‑
tractum:veriſimiliter totū lucrum eſſet ſu‑
um ſine periculo capitalis.quia illud veri
ſimiliter non eueniet.Ergo eadem ratione
in caſu queſtionis ceſſabit ratio condem‑
nādi eum vt lege diuina vel naturali vſu‑
rarium quādo lucrum illud eſſet propor‑
tionatum ſuſceptiōi periculi quia nō meli
or eſſet cōditio vnius ꝙ̄ alterius. Quar‑
ta p̄ſumptio patebit poſtea. Poſſet tamē
etiam papa vel eccleſia vel imꝑator talē cō‑
tractum ſuſceptionis periculi in mutuatio
ne abſolute ꝓhibere tanꝙ̄ vſurarium ⁊ ſub
penis vſurariorum:eo ꝙ ⁊ ſi in ſe ſine vſu‑
ra fieri poſſet tamē mali eo in fraudē vſura
rum abuterent̄. An autē de facto voluerit
eum vt talē ꝓhibuiſſe in p̄dicto cap̄lo non
dico. Et ꝙ̄uis ſi papa illud feciſſet hoc oc‑
caſionalr̄ tm̄ feciſſet ꝑpter maliuolos q̄ ſub
illo velamine al̄s exercuiſſent vſurā: tamē
etiam alÿs ⁊ nō maliuolis eſſ; ille contra‑
ctus vt vſurarius illicitus.

Ex rationibus adductis hanc con
cluſionē poteſt de facili impugnari dictū
gloſe in.c.nauigāti. que indiſtincte vult ꝙ
mutuanti etiā recipienti in ſe periculū non
liceat aliquid vltra ſortē recipere:etiam ſi in
compenſationē receptionis periculi recipi
at illud.⁊ cauſam tangēs ait:quia illud ex‑
cedit naturā mutui. Sed hoc nō valet:q̄a
et ſi illō naturā mutui excedat ⁊ ita nō poſ‑
ſit recipi ratione mutui: tamē non excedit
naturam cōtractus innominati ſc; facio vt
des.qui cōtractus eſt ꝯiunctus ꝑ accidēs
cōtractui mutui.quero eñ ſi ille idē mutu‑
ans etiam ſeruiſſet mutuatario portando
ſibi ſortē ꝑ decem miliaria ad ciuitatem ali
quā:an ne poſſet aliquid recipere ab eo vl
tra ſortē ⁊ hoc ratione cōtractus locatiōis
operarū annexi cōtractui mutui. Item da
to ꝙ illud pactū eſſ; ꝯtra naturalia mutui:
non tamē pōt inferri. ergo deprauat cōtra
ctū;put patebit diffuſius.queſtiōe.lxxxix.

correlario p̄mo. Item aliam cauſam tan‑
gens ait.ſi nullū periculū ſecutū fuit ⁊ ali‑
quid vltra ſortē recipit illud vſura eſt: hoc
nō valet quia nō recipit illud incrementū
tm̄ ea lege ſi ſequat̄ periculū in effectu.alio
quin non quinꝗ̄ flor.tm̄.ſed centū exegiſſet
ſed recipit ꝓ receptione periculi poſſibilis
euenire. Hec aūt receptio eſt ſecuta in effe
ctu licet periculū nō ſit ſecutum in effectu.
Et quod ſubdit.cū hincinde ſit mutuū ni‑
hil inde ſperare debet:verū eſt inde id eſt ō
mutuo.non tamē ſequit̄.ergo non de rece‑
ptione periculi in ſe.

Secundo arguit̄.lex nō ponit̄
ſup̄ idubitabili.mō
indubitatū eſt ꝙ nō liceret mutuanti quid
exigere ratione mutui.igit̄ lex illius decreta
lis damnans exactionē illius incremēti nō
damnat preciſe in illo caſu quo ratiōe mu‑
tui exigeret. Dicendū ꝙ damnat illam ex‑
actionē nō ſolū tunc quādo preciſe ratione
mutui fieret in q̄ caſu res eſt indubitata ſ;
etiam in caſu vbi tam in ratiōe mutui ꝙ̄ ra
tione periculi exigeret̄:qui caſus nō eſt ita
manifeſtus ſicut p̄cedens. Uel ſi hec ſolu
tio nō placet dicendū ꝙ illa decretalis fun
datur ſup̄ preſumptiōe. Modo in certo ca
ſu in quo decretalis eſt intelligēda: eſt pre‑
ſumptio contra mutuatorē ꝙ palliare ve‑
lit crimē vſurarꝫ ſc; quādo mutuator inter
mutuandū adÿcit ſe ſuſcepturū periculum
ſic ꝙ non vult mutuare niſi alius dimittat
periculū ei ⁊ pro eo ſit quid ſibi daturus.

Et hec eſſet tercia vl' quarta preſumptio
vel circūſtantia faciens p̄ſumptionē contra
mutuatorē. Nam tunc ſignū eſt ꝙ mutuat
ſpe lucri:quia nō vult mutuare niſi mutua
tarius velit inire ſecum aliū cōtractum et
hoc lucroſum mutuāti.ideo papa decreuit
illum ꝯtractū reſcindendū. Ubi autē illi p̄
ſumptiōi veritas nō ſubeſt ceſſat diſpoſitio
illius decretal'.vtputa ſi extra tēpus mutu
ationis vel etiā inter mutuandū ſuſciperet
in ſe periculū ⁊ nihilominus mutuaret ſibi
etiam ſi mutuatari⁹ nō vellet ſibi cōcedere
ſuſtinentiā periculi ⁊ aliquid ſup̄ hoc dare
īmo mutuator mallet eſſe ſupportat⁹ a ſube
eundo periculū vel ſaltē indifferens eſſet.
ꝙ̄uis ſi inter mutuandū ꝓprio motu ſe offe
rat ſubiturū periculū ꝓ precio: ſit ſuſpicio
ꝙ ideo mutuet vt alter ſecum iſto cōtracti

contrahat. τ tamē ſtat ꝙ illi ſuſpitioni non ſubſit veritas. oportet tñ cauere a ſpecie mali. ceſſat aūt ſuſpitio quā nō ꝓprio motu ſed ad rogatū mutuatarij ſuſtinet ꝑiculū ꝑ precio niſi aliie aſſint ꝯditiōes cū vt dixi ſuſpectum reddētes.

Tercia ꝯcluſio. Si ꝓnomen hꝫ refert vtrūqꝫ: mutuatio pauli eſt vſuraria. qꝛ ſeq̄tur hn. recipit aliq̄d pro mutuare τ ꝑ ſubire ꝑiculū. igitur recipit aliquid ꝑ mutuare. Nō recipe aliq̄d ꝑ mutuare eſt peccm̄ vſure. igitur.

Quarta ꝯcluſio. In caſu huius tercie ꝯcluſiōis nō oportet paulū totū qđ recipit vltra ſortē reſtituere petro vt vſurā. Probatur qꝛ nō totū qđ recipit eſt vſura. Nā ex q̄ id qđ accipit recipiat ꝑ vtroqꝫ. igitur receptum ꝑtim eſt receptum pro mutuaſſe τ partim ꝑ ſubijſſe ꝑiculum non receptum pro ſubijſſe periculū nō tenetur reſtituere. qꝛ licite illud recipit ſaltē in caſu q̄ licitū eſt recipe ꝑiculum ꝑ mercede. imo etiā ſi eſt caſus in q̄ peccat nō licꝫ ſuſcipiēdo ꝑiculū ꝑ mercede: adhuc licite recipit ſicut de mercede ꝓſtibuli dicitur. Sed receptū ꝑ mutuaſſe tenetur reſtituere petro.

Quid aūt ſit dicendū ad caſū in q̄ paulus recepiſſet ſup ſe ꝑtem ꝑiculi pecūie puta ꝑ tpe quo pecunia eſt in mari vel in itinere et aliā ꝑtē ꝑiculi pecunie puta ꝑ tpe quo pecunia actu ſubiacet mercationi impoſuiſſet petro τ vellet habere ꝑtem lucri ſi ꝓueniret lucrū τ ſi nihil ꝓueniret: nihil vellet habere vltra ſortē: patebit qōne. xcij. in q̄nto caſu correlarij. Ex ꝓdictis patꝫ ꝙ in caſu ſcđe cōcluſiōis τ tercie licꝫ nō ſit ꝯtractus vere τ de lege diuina vel naturali vſurarius. tamē duplici ratōe alia ꝯtingit eū eſſe illicitū. ſcꝫ aut qꝛ ē pſūpta vſura τ ſic ꝓferēs ſpeciē mali τ infamatarius ſuſpitionis. aut quia receptū ē turpe lucrū de quo in qōne. lxxxj. patebit.

Queſtio. XLI.

Vtrū quando paulus mutuauit petro centū τ petrus cogitur habere fideiuſſorē τ Johēs ꝑ petro fideiubet liceat Johāni a petro ꝑ hꝫ recipe aliq̄d de illis centū vt puta quinqꝫ. Solutio q̄ſtionis ſtat i duabꝫ diſtīctiōibꝫ q̄ttuor ꝯcluſionibꝫ τ vno correlario.

Prima diſtinctio eſt iſta. Aut Johānes eſt fictus fideiuſſor: aut vere eſt fideiuſſor. Exemplū ꝑmi. Si iohēs ſit a parte rei ille q̄ mutuat petro centū: qđ tamē mutuū exerceat ꝑ manū pauli fingētis ſe de ſua pecunia mutuare petro. cū tñ paulus ſit dumtaxat miniſter vel ꝯductus vel ſubordinatus per iohēm vt loco ſui mutuet petro. Illa enim fraus eſt nata ꝯtingere ad palliandū vſurariā mutuationē. Nā ſi iohēs timet manifeſte mutuare ad vſurā: ꝓdictā viā excogitat que mutuabit cū certa ſpe lucri. qꝛ ſcꝫ ſiue petrus deficiat nō ſoluēdo in termino τ ſic iohēs ꝑ eo ſoluet: ſiue nō imo ſoluat in termino tñ ex q̄ iohēs fuit factus fideiuſſor exigit quīqꝫ a petro τ tātū habebit iohēs lucri quātū ſi imediate mutuaſſet petro cētū ꝑ quinqꝫ. Exēplū ſcđi eſt qñ paulus vere mutuauit noīe ꝓprio τ de ſuo.

Secunda diſtinctio eſt trimēbris Si iohēs ē vere fideiuſſor τ a petro (ꝑ quo de centū fideiubet) exigit ꝑ hoc q̄nqꝫ tūc hoc ꝯtingit tripliciter. Quia aut exigit q̄nqꝫ ꝑ futura mutuatiōe ad quā ſe obligat impedēdā petro in caſu quo petrus deficeret nō ſoluēdo paulo i termio ꝓfixo ſortē mutuatā. Aut exigit quinqꝫ nō ꝑ mutuatiōe futura ſed ꝑ dāno vitādo qđ iohēs incurreret veriſimiliter ex futura mutuatiōe quā ſe timet impenſurū ꝑ petro. Aut exigit quinqꝫ ꝑ receptiōe periculi capitalis puta qꝛ timet ꝙ petrus totaliter deficiet ita ꝙ nec in termio ſoluet ſortē Paulo Nec poſtea poſſit ſibi ſcꝫ iohanni reddere id qđ iohēs loco petri ſoluit paulo ita ꝙ ꝑ receptione ꝑiculi in ſe exigit ꝓdicta quinqꝫ eo mō quo etiā in ſcđa ꝯcluſiōe ꝓcedentis qōnis mutuator ſcꝫ paulus vltra ſortē exegerat a petro quinqꝫ ꝓpter receptionē ꝑiculi. et ſic ex toto habentur quattuor caſus huius q̄ſtionis ſcꝫ primus in prima diſtinctione et τ tres in ſcđa diſtinctione.

Prima ꝯcluſio. In ꝑmo caſu iohāni nō licet exigere ꝓdicta q̄nqꝫ a petro nec paulo licuit in tali caſu mutuare petro. Prima ꝑs ꝓbatur qꝛ i tali caſu Johēs eſt verus mutuator τ exigit aliq̄d vltra ſortē mutuatā τ illud exigit nō ratiōe fideiuſſiōis. qꝛ in re nō eſt verus fideiuſſor ſed fictus ſed exigit ratiōe mutui ipenſi igitur eſt vſurarius. Scđa ꝑs ꝓbatur qꝛ non licet paulo coopari iohāni in mutuatione

vſuraria. Nõ iohẽs in p̄dicta exactiõe cõmittit vſurariã mutuatiõe ꝑ manũ pauli qui vt miniſter vl' ſubordinat⁹ mutuat.

Secunda ↄcluſio. In ſcd̃o caſu iohãni nõ eſt licitũ exigere p̄dicta quinq̈ꝫ. ꝓbat' q2 non licet quid exigere ꝓ mutuatiõe p̄nti p̄terita vel futura.

Tercia ↄcluſio eſt trimẽbris et eſt hec. In tercio caſu licitum eſt Johãni exigere p̄dicta q̈nq̈ꝫ a petro ſaluis circũſtãtijs requiſitis ad hoc ꝙ licitũ ſit mutuatori aliq̃d recipe ꝓ inteſſe damni emergẽtis vel lucri ceſſantis q̃ tacte ſunt ſupra queſtiõe. xxx. Si aũt aliqua eoꝝ d̄ficeret nõ erit licita iohãni exactio p̄dicta niſi in vno caſu. Exẽplũ p̄mi vbi aſſunt vt puta iohẽs videt ꝙ niſi fideiubeat ꝓ petro ꝙ petrus nõ obtinebit mutuũ a paulo ideo motus pietate fideiubet ꝓ petro. Attñ iohannes vult ſe ↄſeruare indemnẽ ab illo damno qd̃ poſſet icurrere tã ex fideiuſſiõe q̃ꝫ ex futura mutuatiõe quã cogeť facere ꝓ petro q̃ tñ futura mutuatio ẽ ↄſilij vt ſupponit' ꝑ caſum. inſup iohẽs veriſilr̃ ↄijcit ꝙ petr⁹ nõ ſoluet paulo ſortẽ in termino p̄fixo ⁊ ita veriſilr̃ ↄijcit ꝙ ip̄e cogeť ſoluere. Et cũ h̄ veriſilr̃ ↄijcit ꝙ qñ cogeť ſoluere paulo ſortẽ loco petri ꝙ patieť damnũ emergens ad min⁹ q̈nq̈ꝫ flor. eo ꝙ tũc cogeť met ſub vſuris q̈nq̈ꝫ flor. mutuo recipe alibi centũ. aut cogeť res ſuas vẽdere p̄cio in q̈nq̈ꝫ flor. vilior q̃ꝫ dignũ ſit. vl' ſi nõ cõijcit ſe paſſurũ damnũ emergẽs ex illa ſolutiõe fiẽda ꝓ petro tñ ↄijcit ſibi ꝓ̄ſilr̃ ceſſaturũ lucrũ q̈nq̈ꝫ flor. qd̃ ꝓ̄ſilr̃ vltra oẽs expenſas atq̈ꝫ dubietate lucri defalcata obtinere poſſet ex cẽtum q̃ loco petri ſoluit. Vellet inſup iohãnes pot⁹ eſſe ſupportat⁹ a fideiuſſiõe illa ⁊ carere ill' q̈nq̈ꝫ q̃ꝫ ꝙ debet ſubire fideiuſſionem ⁊ recipe q̈nq̈ꝫ inſup etiã iohãnes non exigit q̈nq̈ꝫ h̄ mõ ꝙ mox illa q̈nq̈ꝫ debeat Petrus ſibi dare ſed tñ exigit ab eo vt illa ſibi det poſtq̃ꝫ paſſus fuerit inteſſe rõe cui⁹ accipit. Inſup etiã ex illo tractatu int' iohãnem ⁊ petrũ nõ emergit ſcandalũ puſilloꝝ nec infamatio iohãnis. Oĩb⁹ igiť illis ↄcurrẽtib⁹ iohãni licita eſt p̄dicta exactio vt ptꝫ ex deductis in p̄dicta. q. xxx. Si aũt aliq̃ earũ defecerit erit ſibi illicita vt ptꝫ ex ibidẽ deductis. Exẽplũ vbi aliq̃ deficit vt ſi iohẽs cogeť loco petri ſoluere paulo ſortẽ mutuatã ⁊ tñ iohãnes nõ patiť vllũ inteſſe q̃uis in p̄cedẽti tp̄e ↄiecerit ſe paſſurũ intereſſe: nõ poterit p̄dicta q̈nq̈ꝫ recipe ſaltẽ noĩe inteſſe quãtũcũq̈ꝫ licuerit ſibi p̄cedẽti tp̄e ſup illis paciſci eo ꝙ tũc ↄijciebãt de inteſſe qd̃ tñ nũc ĩ veritate nõ ſibi accidit. ſilr̃ ſi patiť inteſſe: attñ nõ tãtũ quãtũ ſũt q̈nq̈ꝫ flor. nõ poterit tñ recipe a petro q̃uis pri⁹ licite ſuper ill' feciſſet pactũ ꝙ illd̃ pactũ nõ erat rationabile niſi ſuppoſito q̃ in re pateretur intereſſe. Tercia ps ↄcluſiõis ꝓbatur. Nam ſi etiã iohẽs nõ ↄijciat ſe intereſſe paſſurum attñ exigit illa q̈nq̈ꝫ a petro noĩe pene q̃tenus metu pene ſolliciteť petrus ad ſoluendũ paulo in tẽmio p̄fixo ⁊ non cogat' iohẽs ſatiſfacere paulo: nõ eſt p̄dicta exactio nec etiã illoꝝ q̈nq̈ꝫ receptio ei illicita in caſu q̃ deficeret petr⁹. ⁊ Johãnes loco ei⁹ cogereť ſoluere paulo: dũmõ Johãnes ſeruet oẽs illas ↄditiões q̃ tacte ſũt in q̄õne. xxx. requiſite ad hoc ꝙ liceat mutuãti aliquid recipe noĩe pene a mutuatario ⁊ ſi aliq̃ illaꝝ defecerit nõ erit illa exactio vel receptio licita.

Quarta ↄcluſio. In quarto caſu nõ eſt vſura iohãni exigere p̄dicta q̈nq̈ꝫ a petro dũmõ p̄ceſſe ⁊ dũtaxat ꝓ illa receptione p̄iculi ea recipiat. Probatur q2 ſi iohẽs met mutuaſſet petro non fuiſſet iohãni vſura ꝓ receptiõe p̄iculi aliquid vltra ſortẽ recipe. ergo etiã nõ erit iohãni vſura ſi nõ mutuauit ſed tñ fide iuſſit. Itẽ Johẽs nõ mutuat q̈d petro fide iubendo aut ſimplicite obligat ſe mutuaturũ ſibi ꝑ quãto obligat ſe ſoluturũ ꝓ eo deficiẽte: tamẽ nõ rõne mutuatiõis exigit quinq̈ꝫ. igiť. Et hec ↄcluſio nõ dic̄ ꝙ illa exactio nõ ſit pctm̃ iohãni. ſed ꝙ nõ ſit ei vſura. Nã an recipe aliq̃d ꝓ receptiõe p̄iculi in ſe ſit licitũ patebit lati⁹ infra. q. lxxj. Vñ ſi recipe aliquid ꝓ receptiõe p̄iculi ſit nõ ſolũ nõ vſura ſed etiã nullũ aliud pctm̃. tũc opꝫ ꝙ illa quinq̈ꝫ nõ ſint nimis multũ reſpectu p̄iculi qd̃ ſubit. Nã quãto p̄iculũ eſt minus veriſilr̃ euẽturũ tanto minus debet eſſe id qd̃ exigiť ꝓ receptiõe p̄iculi ⁊ hoc ſi poteſt exigi aliquid ꝓ receptiõe p̄iculi ⁊ quãto eſt maius tãto maius põt exigi ꝓ ei⁹ receptione. Hec aũt maioritas vl' minoritas p̄iculi poteſt ↄſiderari ex circũſtãtia ꝑſone ꝓ qua quis fideiubet.

Correlariū Quãuis domin⁹ Laur. de Ridol. titubauerit approbare ꝯctū hu⁹ qõnis faciens argumēta ꝓ ⁊ ꝯ ⁊ tandē ꝯcludēs ſimpliciter ꝙ tuti⁹ eſt abſtinere ab eo:tn̄ ei⁹ argumēta nõ ꝯcludūt quī p̄dicte ꝯcluſiones approbātes ꝯctū p̄dictū ſꝫ in duob⁹ vltimis caſib⁹ ⁊ reprobātes in duob⁹ p̄mis maneāt ſecure ⁊ nõ ſint ꝑiculoſe eo mō circūſtātionate ſicut ibidē ſunt poſite. Probat̃ examinãdo ei⁹ argumēta q̄ tria ſūt. ⁊ p̄mo p̄mū argumētū q̄ improbat ꝯctū qõnis.(dimiſſatn̄ ſua forma ṽboꝝ)clari⁹ ducā ad ꝓpoſitum ſic. Paria videt̃ ex vna pte mutuare et recipe q̄d vltra ſortē ⁊ ex alia pte penes creditorē ſatiſdare ſeu fideiubere ⁊ aliq̄d a debitore recipe.ſed p̄mū eſt illicitū. igit̃ ⁊ ſc̄m qđ eſt ꝯct⁹ qõnis. Maior eſt nota. Sꝫ maior ꝓbat̃. Nā ſi iohes fideiubet ꝓ petro: deficiēte petro iohes ſoluet ꝓ petro ⁊ ſic iohānes cenſet̃ mutuaſſe petro ⁊ petr⁹ eque cenſet̃ ex mutuo eſſe debitor Johis ſic̄ ex mutuo petr⁹ erat debitor pauli. igit̃ Johem fideiubere ꝓ petro ⁊ recipe q̄d a Petro pari paſſa ambulabit cū h̄ qđ eſt paulū mutuare petro ⁊ a petro q̄d recipe vltra ſortē ⁊ ſic maior eſt ꝓbata. Et ſi q̄s euadēdo dicat ꝙ argumētū ꝓbat ꝯctū qonis pari paſſu ambulare cū mutuatiõe hn̄te annexā receptionē vltra ſortē ⁊ h̄ ſi iohes ſoluet in effectu ꝓ petro eo ꝙ tūc cēſet̃ iohes mutuaſſe petro ſꝫ nõdū habet̃ ꝙ ſi iohes nõ ſoluat ꝓ petro eo ꝙ petr⁹ nõ deficit:ꝙ tūc pari paſſu ambulēt p̄dicti ꝯct⁹ duo. Sꝫ hec euaſio non tollit argumētū etiā in illo ſcđo caſu. Nāꝫ ſi iohi ſoluēti ꝓ petro d̄ficiēte nõ licuit q̄d recipe a petro eo ꝙ pari paſſu ambulabat cū mutuatiõe hn̄te ānexā receptõe ꝫ alic⁹ vltra ſortē:etiā nõ licebit iohi aliq̄d exigere a petro ſi iohes nihil ſoluit ꝓ petro puta q̄a petr⁹ nõ defecit. Nā da oppoſitū tūc melioris ꝯditiõis eēt iohes nõ ſoluēs aliq̄d ꝓ petro q̄ꝫ iohes ſoluēs ꝓ petro.q: iohi nõ ſoluēti liceret q̄d recipe a petro cui nõ īntātuꝫ ſeruiſſet ⁊ tn̄ ſoluēti(⁊ ita mlt̄ū ſuiēti)nõ liceret q̄d recipe qđ eſt incõueniēs. Ad h̄ iſtꝫ argumētū dicēdū ꝙ maior ē ṽa q̄n̄ fideiuſſor aliq̄d recipit rõe mutuatiõis quā ꝯicit ſe ſubituꝝ ꝓ debitore ī q̄ caſu dixim⁹ ꝯctuꝫ eſſe illicitū vt ptꝫ ī ſcđa ꝯcluſiõe. Si autēꝫ maior ītelligat̃ q̄n̄ fideiuſſor exigit illō pl⁹ a debitore alia rõne q̄ꝫ rõe mutuatõis puta rõe intereſſe vl̄ pene vl̄ ꝑicl̄i tūc maior licꝫ etiā ſit ṽa tn̄ mīor erit falſa. q: tūc etiā mutuāti nõ eſt vſura recipe quid vltra ſortem: ſi illa alia ratione ſcꝫ ratione pene vel intereſſe quid recipiat.

Secundū argumētū. Si ꝯctus qõnis nõ eēt vſurari⁹ maxīe q: iohes exigit ꝗnqꝫ ꝓ receptõe ꝑicl̄i.ſꝫ h̄ n̄ hꝫ locū h̄. Nā ſi petr⁹ deficiat ⁊ ita iohes cogat̃ ſoluere ꝓ petro:tn̄ ꝑ h̄ nõ ꝑiclitat̃ iohes.q: iā petrus erit debitor iohis ſic̄ pet⁹ erat pauli ⁊ iõ iohānes repetet illa a petro. Dicēdū ꝙ maior eſt ṽa ⁊ mīor falſa. Nā dato ꝙ petr⁹ efficiat̃ debitor iohis ꝓ ſe ſoluētꝭ:nihilomi⁹ ſtat ꝙ ꝑiclitabit̃ iohes.q: ſtat ꝙ petr⁹ etiā illō debitū iohāni ſoluere nõ poſſit vl̄ nõ ſoluet. mlt̄i eñ ſūt debitores q̄ꝝ creditores ꝑiclitāt̃.inſup ſi h̄ argumētū ꝯcluderet: eodē mõ ꝯcluderet ꝯ caſū ſcđe ꝯcluſiõis p̄cedētꝭ q̄ſtiõis vt ptꝫ cuilibꝫ intuēti.

Terciū argumētū ē. Si p̄dict⁹ ꝯct⁹ nõ eēt vſurari⁹ maxīe ex eo q: iohes nõ cēſet̃ q̄d mutuare petro. q̄n̄ fideiubꝫ ꝓ eo ⁊ recipit ꝗnqꝫ ab eodē.ſꝫ fac̄ cū eo ꝯctū ī mõ īatū.ſ.facio ꝑiclm̄ illō meuꝫ vt des mihi.v. Mõ vbi nõ eſt mutuatio. ibi nõ ē vſurari⁹ ꝯct⁹.q: tal̄ eſt q̄ditatiue mutuatio vt ptꝫ ex.q.xxj. Hoc tn̄ argumētū nõ ꝯcludit. vt ait Laur. ex. diceret̃ ꝙ lꝫ iohes fideiubēdo ⁊ recipiēdo ab eo ꝗnqꝫ nõ ꝯhat cū eo ꝯctū mutui explicitū tn̄ ꝯctū mutui implicitū. Nā ꝓ q̄nto obligat ſe ꝓ eo ſoluturū paulū obligat ſe ad mutuādū ſibi ⁊ ſic cõtrahit ꝯctū future mutuatiõis. Sꝫ ad h̄ argumētū dicēdū ꝙ rõ ꝓpt̃ quā tenem⁹ eū nõ eſſe vſurariū ī duob⁹ vltīs caſib⁹ tercie ⁊ q̄rte ꝯcluſiõis nõ eſt illa.ſ.q: ibi nõ ſit mutuatio:īmo ꝯcedim⁹ ibi eē mutuatiõnē īplicitā ⁊ tn̄ nihilomin⁹ dicim⁹ ꝙ illa mutuatio nõ efficit̃ vſuraria ꝑ receptiõnē alic⁹ vltra ſortē ſi fit ſc̄m tenorē tercie ⁊ q̄rte ꝯcluſionū q: illud recipiēdū nõ recipit̃ rõe mutui. Et ſic apparet eſſe rn̄ſū ſufficiēter trib⁹ argumētꝭ p̄dicti Laur. Idē ī fine addit dicēs ꝙ p̄dict⁹ ꝯct⁹ videt̃ p̄cipue eſſe dicēd⁹ vſurari⁹ q̄n̄ fideiuſſor ab eo ꝓ q̄ ſatiſdat vl̄ fideiubet fac̄ ſibi idonee caueri d̄ indēnitate vl̄ etiā ſi fideiuſſor nõ faciēdo ſibi idonee caueri d̄ indēnitate tn̄ ſcit ꝓ certo ſe inde nõ poſſe hr̄e dānū.al̄s ipe nõ fideiuberet. hec ille. Hoc

tiq; dictum eſt ver?: dempta tamẽ vna fal-lentia. Primũ patet ſcʒ ꝙ ſit verũ. Nam ſi facit ſibi ſufficienter caueri de indemnitate ⁊ vltra hoc exigit aliquid: nõ poterit id exigere ꝑ intereſſe quia ꝑ illo ſibi al's ſufficiẽter eſt cautũ. Ideo ſi quid vltra exigit non erit illud exactũ ꝑ intereſſe. Similr ſi ſcit ſe nõ paſſurum vllũ intereſſe. Scdm ꝟo ſcʒ ꝙ illud dictũ eius fallat patet. quia ſi etiaʒ nullũ intereſſe ſit paſſurus vel ſit ſibi ſufficienter caotũ ex parte intereſſe: attamen illud quod exigit: exigat noĩe penẽ ⁊ ſeruẽtur conditiones requiſite ad hoc que tacte ſũt. q̃ne. xxx. licita erit exactio.

Sanctus etiã Bernhardin? tenet ꝙ ille cõtract? de quo ſonat queſtio eſt oĩno illicitus. quia in p̄mo: cadit mutuũ indirectũ. Nã ibi aſſecurans ſtat loco mutuantis. quia indirecte perinde eſt ac ſi mutuãdo predictã pecuniam vellet ſibi reſtitui duo vel quinq; ꝑ centum vltra ſortẽ. que tamẽ ſors nõ ſtat periculo fideiuſſoris. quia ſi etiaʒ cõtingeret ꝙ fideiuſſor ſatiſfaceret per ſolutionẽ creditori pro debitore: nihilomin? fideiuſſor ſemꝑ habet ꝓ hoc obligatum debitorẽ. Sed ad illud argumentũ diceret ꝙ q̃uis ſit mutuatio inter fideiuſſorem ⁊ debitorẽ ⁊ ſors mutuata non ſtet periculo fideiuſſoris et ita nec ratiõe mutui nec ratione ſuſceptionis periculi exigere poterit aliquid a debitore eo ꝙ non ſuſcipit periculuʒ illius ſortis in ſe. naʒ ſortẽ non transfert in man? debitorꝫ nec in eius dominiũ ibi ſiſtendo ſed in dominiũ creditoris ⁊ ita apd̃ debitorẽ periclitari nõ poteſt. q̃uis debitor al's in ſuis bonis poſſit periclitari quo minus habeat reſtituere equiualẽs ſorti mutuate quoꝝ aliorum bonoꝝ periculũ non recipit in ſe. fideiuſſor tamẽ exponit ſe periculo patiendi intereſſe damni emergẽtis vel lucri ceſſantis quod ſubire nõ tenetur. itaq; ꝓ ſuſceptione illius intereſſe exigit quid: ⁊ hoc non erit illicitum ſaltem ſi non exigit illud niſi in caſu quo effectualiter cõtingat eũ id pati.

Queſtio. XLI.

Utrum petrus cui paulus ſub vſuris ſcʒ ſub. v. floꝛ. mutuauit centum: poſſit licite illos. c. mutuare cõrado cum tali pacto ꝙ conrad? ſoluat paulo predictam ſortem ⁊ vſuraʒ. v. floꝛ. Solutio queſtionis ſtat in trib? ꝯcluſiõib?.

Prima Stantibus duabus conditionibus licitum eſt petro mutuare conrado cũ illo pacto de quo queſtio ſonat. Prima conditio ꝙ petrus ꝑ illam actiuã mutuationẽ quã cõrado impẽdit patiatur tantũ intereſſe quantũ exigit a conrado ſcʒ quinq; floꝛ. ⁊ ita accipiẽdo quinq; pro ſuo intereſſe tanq; ſibi debitos aſſignet tam eos q̃ etiam ſortem ſibi debitam reſtituendã paulo nomine petri qui ⁊ ipſe in tanto eſt debitor pauli. Sub illa tamen prima conditione cõprehendo etiam omnes cõditiones requiſitas ad hoc ꝙ mutuanti liceat quid recipe a mutuatario ꝑ intereſſe expreſſas queſtiõe. xxx. dempta vna quã ſingulariter exprimã in ſecunda cõditione. Dicitur notanter per illam actiuam mutuationem ⁊c. quia ſi non per illam ſed per paſſiuam mutui receptionem incurreret: ſecus eſſet dicendum vt patebit in ſcda concluſione. Exempla autem poſſunt dari vbi obſeruaretur prima cõditio inter petrum ⁊ conradum. Primũ eſt. petr? illos centum ſibi a paulo mutuatos detinuit per annum: de qua detentione nomine vſurarum dat quinq; floꝛe. ⁊ ſi vltra annum eos detineret: oporteret eum iterum dare paulo. v. floꝛ. nomine vſurarũ. ad quod vitandum appropinquante principio ſequentis anni diſponit ſe ad reſtituendũ ſorteʒ paulo: conradus vero indigens illis centũ preuenit illam reſtitutionem rogans petrum vt ſibi illa centum mutuet. Petrus reſpondet: ſi mutuauero eos tibi ⁊ non reſtituero ſtatim paulo: oportet me dare. v. floꝛ. paulo. ſi igitur vis me releuare in illis quinq; vltra ſortem: mutuabo tibi eos. Attamen in hoc primo exemplo oportet ꝙ petrus ꝑter conditiones ſeruandas ex parte intereſſe: etiam ſeruet conditiones requiſitas ad petendum licite mutuũ ſub vſuris de quibus conditionib? patebit queſtione. xlviij. Naʒ petrus in hoc exemplo virtualiter facit perinde ac ſi iuuaret conradũ ad impetrandum mutuuʒ ſub vſuris a paulo. Nõ minus enim agit petrus q̃ ſi diceret conrado. reſtituã centuʒ paulo vt ſim liber a ſu-

turis vſuris. attamē reſtitutiõe facta laborabo apud paulū ꝙ ſibi eos mutuet ſub ſimilibus vſuris. ꝛ q̄uis al's multum differant petrum mutuare conrado ꝛ petrū iuuare conradum vt ſibi paulus mutuet vt patet: tamen quo ad predictas conditiões requiri non differūt. quia petrus habet rationē tam mutuantis q̄ virtualiter vel equiualenter laborantis vt paulus mutuet. Et ſi dicatur. petrus quaſi loco pauli mutuat Conrado. igitur ſicut Paulo non licet ſic nec petro licebit quinq̄ exigere. Dicendū non eſt ſimile quia paulus ſupponitur nullum intereſſe pati ſicut tamē petrus patitur vt ſupponitur ex caſu. Scōm exemplum dato ꝙ petrus ex mutuatione actiua impēdenda conrado patiatur aliquod intereſſe: non tamen predictum intereſſe quod patitur a paulo puta quia non cogetur paulo pro ſcōo anno aliquid dare nomine vſurarum ſed aliquod aliud intereſſe. vt puta ſi petrus ſequenti anno gratis potuiſſet detinuiſſe ſortem ꝛ ex ſorte acquiſiuiſſe pluſq̄. v. flo. vltra omnes expenſas: ꝛ etiā defalcata lucri dubietate qd lucrū ſibi ceſſaret ex hoc ꝙ mutuaſſet ſortem conrado vel forte eſſet paſſurus tantundē intereſſe damni emergentis ex mutuatione: iam eadem ratione ſeruatis conditionibus ſeruādis poſſet petrus illa quinq̄ exigere ſi pateretur. Secunda conditio requiſita eſt ꝙ petrus mutuando conrado ꝛ exigendo ab eo predictos quinq̄ non exigat eos ratione mutuationis ei impenſe ſed ratione intereſſe. Illis igitur conditionibus ſtātibus tanq̄ requiſitis ꝛ ſufficientibus probatur ꝙ predicta mutuatio petri facta conrado eſt licita. quia q̄uis mutuās capiat vltra ſortem et ſic videatur illicita mutuatio: tamē non capit illud incrementum ratione mutuationis ſed ratione intereſſe: nec capit aliquid ſibi indebitum imo ſibi debitum. Modo hoc eſt licitum vt oſtenſū eſt queſtiōe. xxx. ſeruatis conditionibꝰ ibidē tactis quas etiam hic cōprehendimus.

Secunda cõcluſio

Quecunq̄ harum conditionum defecerit mutuatio predicta erit illicita. Probatur primo per ea que dicta ſunt queſtione. xxx. vbi defectus illarum conditionum probatus eſt eſſe culpabilis. Secundo probatur exemplariter. Nā ſi deficiat prima hic enumerata: erit vſuraria mutuatio. Exemplum ſi ſtatim ꝛ q̄ primum petrus recepit mutuum a paulo et iniit pactum cū eo de dando ſibi quinq̄ nomine vſurarum: conradus petat eandē ſortem a petro ſibi mutuari: ꝛ petrus nullū intereſſe patiatur niſi predictorum quinq̄ flor. quos coget' dare paulo: iam petrus non propter mutuationem actiuam impenſam conrado patitur intereſſe predictorum. v. flor. quia non minus illud intereſſe incurriſſet ſi non mutuaſſet Conrado immo incurrerat illud intereſſe ante mutuationem actiuam. Unde illud intereſſe incurrit per paſſiuam mutuationem id eſt per mutui receptionem a Paulo. Non ergo licebit petro velle ſibi fieri refuſionem illius intereſſe a Conrado qui non preſtitit ei vllam occaſionē eiuſdē vel cuiuſcunq̄ alterius. Secundum exemplum de eiuſdem conditionis defectu. Si petrus adueniente ſecundo anno proponit ſortem etiam ſecundo anno detinere ſub vſuris predictis: et Paulus etiam ſibi vult eam dimittere ſub vſura predicta ꝛ cōradus petit in ſecundo anno vt petrus ſibi illa centū mutuet neq̄ petrus aliud intereſſe incurrat q̄ predictorum. v. flor. non eſt cenſendū predictū intereſſe incurriſſe per mutuationem actiuam impenſam Conrado. nec debebit velle illius refuſionem habere a Conrado. Nam non minus incurreret illud intereſſe ꝛ incurrere volebat: etiā ſi non mutuaret aliquid conrado.

Tercia concluſio.

Quāuis quidā omiſſis vel non tactis predictis duabꝰ cõditionibus ponat quaſdam ꝛ alias duas conditiones tanq̄ requiſitas ꝛ ſufficiētes ad hoc vt predicta mutuatio petri ſit licita. tamen eius determinatio non poteſt ſubſiſtere. Prima pars cõcluſionis patet. Nā dominus Laurentius de Ridol. in ſua repetitione ſuper. ca. conſuluit. de vſuris primo dicit requiri ꝙ petrus intenderit omnino tunc reſtituere ſortem Paulo vt ſic euitaret damnū quod incurſurꝰ eſſet ſi diutius detineret: ꝙ ſi nō intendiſſet tūc reſtituere imo diutiꝰ retinere ſub vſuris ſic priꝰ nō eſſet licita petro p̄dicta mutuatio. Scōo

dicit reqri q etiã paul⁹ parat⁹ erat recipe a petro reſtitutionẽ ſortꝫ. Nã ſi paul⁹ noluiſſet recipe ſortꝫ reſtitutionẽ ꝛ ꝑ ꝯſeqns optuiſſꝫ petrũ ſortẽ diuti⁹ retinuiſſe ſub vſurꝫ ꝑdictꝫ nõ eẽt licita petro ꝑdicta mutuatio. vtputa ſi paul⁹ ꝯueniſſꝫ cũ petro q dberet ſortẽ detinere ꝑ duos ãnos ꝛ ſcdo ãno ſic ꝑmo dare. v. ꝛ lapſo ꝑmo vellet reſtituere ſortẽ vt vitaret vſurã ſcdi ãni quã tñ vitare nõ poſſet eo q iuxta ꝯdictũ teneret etiã ſcdo ãno retinere ſortẽ ꝛ dare. v. vl' ſi nõ vellet detinere q nihilominꝰ daret vſurã integrã ꝑ ſcdo anno. Jã eñ petr⁹ nõ patir inteſſe illo ꝑpter mutuationẽ cõrado ĩpẽdẽdã ꝛ ſic ab eo illud nõ poſſet reqrere. ꝛ ill' duabꝫ ꝯditõibꝫ ſtãtibꝫ ꝯcludit licitã eſſe ꝑdictã mutuatõez petri. Scda ps ꝯcluſiõis ꝑbat ĩpugñdo eã tripl'r. Primo ſic. Pria ꝯditio nõ neceſſario reqrit. Qui ſi etiã petr⁹ intẽdiſſet diuci⁹ puta ſeqñti anno detinere ſortẽ ꝛ h ſiue ḡtis ſiue ſub ꝑdicta vſura. Et tñ petr⁹ patiatur inteſſe. v. flor. nõ a paulo ſꝫ ex hac actiua mutuatõe ĩpẽſa vl' ĩpẽdẽda cõrado tũc adhuc petr⁹ poterit mutuare cõrado cũ ꝑdicto pacto: vtputa ex hac actiua mutuatõne ceſſaret petro lucrũ pluſq̃. v. flor. qd acquiſiſſe potuiſſꝫ ſi nõ mutuaſſet. nec refert q petr⁹ obligat cõradũ vt q̃nq ꝛ ſortẽ q̃s ꝛ quã petr⁹ paulo tenet ſoluat cõrad⁹ paulo. qꝛ ex q̃ petr⁹ tenet paulo intãto ꝛ cõrad⁹ tenebit petro in eq̃li q̃ntitate ſi ab eo hic vult mutuũ ĩõ potit petr⁹ cõradũ obligare vt loco ſui ſatiſfaciat paulo de. c. ꝛ. v. Silr ſcda ꝯditio ñ reqrit Nã ſi etiã paul⁹ nõ fuiſſꝫ parat⁹ recipe reſtitutionẽ ſortꝫ ꝛ ita coact⁹ fuiſſet petr⁹ ſubire inteſſe. v. flor. dãdo ꝫ paulo ꝛ tñ ex mutuatõe actiua ĩpẽſa cõrado petr⁹ pateret aliqd inteſſe. v. flor. potuiſſet illius ſcdi inteſſe refuſionẽ velle hie a cõrado. vt puta ſi petr⁹ potuiſſet (dubietate lucri ꝛ omnibꝫ expẽſis defalcatꝫ) fuiſſe lucrat⁹. v. flor. qd lucrũ ſibi ceſſat ꝑpter mutuationẽ impẽſam cõrado. Scdo ſic qꝛ rõ fũdamẽtalis ꝛ radical' apd ꝑdictũ dñm Laur. eſt inteſſe qd patit petr⁹ ex mutuatõe actiua ĩpẽſa cõrado. Jgit vñcunq illud inteſſe patiat ex mutuatõe actiua: aderit rõ fundamẽtal' ad h vt ꝑdicta exactio q̃nq flor. licita ſit ꝛ per ꝯſeqns nõ optet ꝑdictas ꝯditõ es reſtrigere ad inteſſe qd petr⁹ patit a paulo ſic tñ ꝑdict⁹ doctor facit. Tercio ſic. Qñcũq aliq ꝯditio reqrit ad h q aliqs act⁹ ſit licit⁹ ꝛ talis cõditio hꝫ varias ſpecies ĩ qꝛ q̃libꝫ ita ſufficiẽter ſaluat rõ illi⁹ ꝯditõis q q̃cunq illaꝝ ſpecieꝝ illi⁹ ꝯditõis aſſit act⁹ erit licit⁹ nõ ꝯgruit illã ꝯditõez aſſignare ĩ tali vl' ĩ tali ſpecie ſꝫ dꝫ ĩ genere aſſignari vt ad h q aliqua ſubſtãtia corpea ſit aĩal reqrit q habeat aĩam ſenſitiuã. Aĩa aũt ſenſitia hꝫ varias ſpecies. ſ. aĩam bouinã azininam ꝛ ſic de alijs. Vñ cũ dr q ad aĩal reqrit q habeat aĩam ſenſitiuã nõ ꝯgruit dicere q opteat q habeat aĩam bouinã qꝛ etiã ſine illa põt eſſe aĩal. Nõ ꝯditõ ꝑpt quã licet dꝫ petro ꝑdicta exactio eſt inteſſe petri ꝛ illd inteſſe põt varijs modis accidere petro ex ꝑdicta mutuatõe ſcꝫ aut qꝛ petr⁹ vlteri⁹ mutuãdo cõrado cogit paulo q̃d dicere. qd tñ nõ oportuiſſꝫ ſi nõ vlteri⁹ mutuaſſet. aut qꝛ cogit aliq̃ lucro carere: qd ſi nõ mutuaſſet aliq̃d cõrado obtinuiſſe potuiſſet. aut qꝛ ꝑpter illud mutuũ cogit res ſuas viliori ꝑcio diſtrahere ꝛ ſic d alijs. igit nõ debuiſſet ꝑdict⁹ Laur. ꝑciſe feciſſe mẽtõez de inteſſe qd cogit petr⁹ dare paulo. Queſtio. XLII.

Vtruꝫ paulo liceat

mutuare ad vſuram ſuis hoſtibꝫ. Solutio ſtat in quattuor concluſionibus.

Prima ꝯcluſio. Paulo nõ licꝫ mutuare ad vſurã ſuis hoſtibꝫ ſiue ĩiuſte eũ pſequẽtibꝫ ſiue iuſte. Probat tripl'r. Primo ſic. Mutuare ad vſuraꝫ eſt actus ex circũſtãtia malus. igit nõ põt ſtãte tali circũſtãtia bñ fieri reſpectu cuiuſcũq fiat. tenet ꝯſeqñtia qꝛ act⁹ ex circũſtantia mal⁹ reſpectu cuiuſcũq fiat manet mal⁹ ſicut de mẽtiri ptꝫ qd nõ eſt paulo licitũ etiam reſpectu inimicoꝝ ſuoꝝ. Naꝫ mẽtiri eſt act⁹ ex circũſtãtia malus qꝛ fit intẽtiõe fallẽdi. Nã q̃uis liceat vti inſidijs ꝯ hoſtes nõ tñ capiẽdo inſidias ꝑ aliq̃ mẽdacio ſiue oris ſiue opis q̃uis aliter capiẽdo inſidias liceat vti. ſꝫ de h alibi. Unde in. c. Sup eo extra de vſuris habet q ſic nõ licet mẽtiri ꝑ alteri⁹ vita ſic multomagis nõ licet vſuras exercere etiã ꝑ redimenda vita captiui ꝛ iõ ſicut nõ liceret mẽtiri ipſi hoſti vt ſic mentiens ſaluet vitã ſuã: ſic nõ licebit ꝯtra hoſtẽ exercere vſurã vt exercẽs ſaluet ꝛ recuperet res ſuas. Scdo ſic. ſic fornicari ẽ ꝓhibitũ lege diuĩa: ſic ẽt ad vſurã mutuare ꝛ ẽt

vtrūq; eſt ꝓhibitū lege naturali vt de mu-
tuare ad vſurā patuit q̄one .xxij. ⁊ de forni-
cari alibi h̄z ꝓbari. Modo fornicari nō eſt
paulo licitū reſpectu cuiuſcūq; ꝑſone id ſi-
militer igit̄ etiā ſic erit de mutuare ad vſuram.
Tercio ſic ⁊ magis fundamētal'r. Velle ha
bere aliq̄d a ꝓpria rōne alic⁹ act⁹ rōne c⁹ act⁹
ꝓhibitū eſt ſibi illō velle h̄re: eſt illicitū q̄n-
tūcūq; al's liceret ſibi illō a tali ꝓprio velle
h̄re. Nō mutuās ad vſurā hoſti ſuo vult
ab hoſte h̄re aliq̄d vltra ſortē: ⁊ h̄ vl't h̄re rōe
mutui impēſi ſibi ⁊ tñ rōne illi⁹ act⁹ ſcʒ mu-
tuatiōis impēſe eſt ꝓhibitū ſibi aliq̄d vel-
le h̄re Luc. vj. igit̄ quātūcūq; al's paulo li-
ceret ſibi q̄d velle h̄re ab hoſte tñ nō liceret
ei illud velle illa rōne h̄re. Maior p̄ʒ in ſi
mili. Nā quātūcūq; liceret iudici occidere
reū mortis tñ ſi occideret eundē intētiōe ſa-
tiſfaciēdi odio ſuo peccaret mortal'r. Minor
ꝓbat̄ q: h̄ eſt de rōne mutuatiōis vſurarie
vt ip̄m incremētū q̄rat̄ h̄re rōne mutuatio-
nis impēſe. Nā ſi alia rōne q̄rat̄ nō manet
ratio mutuatiōis vſurarie.

Secūda ꝯcluſio. Si paul⁹ ſuis
hoſtib⁹ q̄ iniuſte eū per
ſecuti ſūt ⁊ dānificauerūt mutuet ad vſurā
q̄uis ꝯīuiter peccet: tñ vſurā talē receptam
nō tenet̄ eis reſtituere ſi eā detinet de cetero
nō vt vſurā ſʒ vt refuſionē dānoꝝ ſibi iniu
ſte illatoꝝ ab eis dūmō ſcādalū ⁊ infama-
tio ſuſpici⁹ nō emergat ex illa detētiōe ⁊ dū
mō al's de cetero nō poſſet illoꝝ dānoꝝ re-
fuſionē via iuris obtinere. Probat̄ q̄drupli-
citer. Primo q: ſi hoſtis ſu⁹ ſua ſpōte vl' cō
pulſus a iudice ei ſatiſfeciſſet de dānis illa
tis: nō teneret̄ ea que ab hoſte ſibi data eſ-
ſent reſtituere hoſti q̄uis illa nō eſſet eadē
in indiuiduo cū ill' reb⁹ q̄s hoſtis ſibi abſtu
liſſet. igit̄ etiā ſi nūc h̄ʒ tales res equalētes
ſuis dānis nō ex oīno ſpōtanea datiōe ho
ſtis nec ꝑ cōpulſionē iudicis eo q: oīno ſibi d
ficit via iuris in cui⁹ ſupplemētū met accepit
nō tenet̄ eas reſtituere. ⁊ cetera ꝯſeq̄ntia q: nō
videt̄ rō diuerſitatis in foro ꝯſciē. Scdo
ſic q̄n q̄s h̄ʒ qd ſibi debet̄ ⁊ qd al's ſibi ſm
rectā rōnē ali⁹ dare tenet̄: nō tenet̄ i foro cō
ſciētie id reſtituere: q: reſtitutiō fieret fruſtra
ex eo q: ſm rectā rōnē mox alius deberet il
lud illi reaſſignare. Tercio ꝓbat̄. q: ſi tene
ret̄ reſtituere tūc peccaret nō reſtituēdo ſed
h̄ nō q: ſi ſic: maxīe q: retineret alienū inui-
to dño: ſʒ h̄ nō q: ñ retineret tūc alienū dño
ſemꝑ rōnabil'r ⁊ diſcrete exiſtēte inuito: q:
deberet hoſtis eſſe ꝯtēt⁹ q: tale detineret p:o
eo qd ei debet. Quarto a ſimili. Nā ſi q̄s
ſit debito: pauli ⁊ nō poſſit debito: via iu
ris cōpelli ad ſatiſfactionē licitū eſt ſm do-
ctores paulo occulte accip̄e tātūdē a debi-
tore dūmō adeſſent ꝯditiōes ſeptē cōputā-
do ꝑdictā circūſtantiā ſcʒ q: nulla via iuris
cōpelli poſſit. de q̄b⁹ ꝯditiōib⁹ alibi h̄ʒ dicit̄
q̄ ꝯſiſtūt in h̄ q: ceſſare debeat oē ꝑiculū
⁊ oē ſcādalū ⁊ dato q: aliq̄ deficeret ⁊ per
ꝯſequēs peccaret accipiēdo: tñ poſt accepti
onē nō peccaret detinēdo ſi nō aſſit ꝑiculū
⁊ ſcādalū ex detētione. igit̄ eadē rōe hic nō
tenebit̄ paul⁹ reſtituere vſurā acceptā. Dici
tur notāter p̄mo dūmō ex illa detentōe nō
o:iat̄ ſcādalū q: ñ liceret ſibi illō detinere ſi
o:iret̄. infamatio ſuſpici⁹ aut ſcādalū ex illa
detentiōe. vt puta ſi ob id crederēt hoīes eū
eſſe vſurariū ita q: illō vt vſurā detineret ⁊
forte ꝯſequēter crederēt q: liceret ad vſurā
mutuare hoſtib⁹ indiſtincte ⁊ q: indiſtincte
liceret vſurā receptā retinere q̄uis pctm̄ eſ-
ſet mutuare ad vſurā imo crederēt q: licuiſ
ſet ei mutuaſſe ad vſurā hoſtib⁹. Dicit̄ ſcdo
notāter dūmodo al's nō poſſet ⁊c. q: poſſʒ
via iuris h̄re nō liceret ſibi illō detinere q: ꝓ
ꝓpria autoritate detinere cū ſibi ſubſit via iu
ris eſt ſibiip̄i dicere ius. Nō pctm̄ eſt ſibi
ip̄i dicere ius. Nā ſic peccaret accipiēdo ꝓ
ꝓpria auctoritate ſiue occulte ſiue palā cum
via hūana poſſet recuꝑare ſibi debita ita ſi
tunc mō detinēdo peccaret. Dictū eſt autē
notāter in p̄ma ꝓbatiōe i foro ꝯſciē q: ſec⁹
in foro ꝯtētioſo: q: i ꝯtētioſo foro ſpoliat⁹
dʒ añ oīa reſtitui: etiā ſi ſpoliat⁹ ſit ab eo cu
ius fuerūt res ſpoliate. h̄ em̄ i odiū ſpoliatio
nis eſt ordinatū ⁊ ꝓpter p̄ſumptionē q̄ ꝯtra
ſpoliantē p̄ſumit̄ nō ad eū ꝑtinere d' rebus
ſpoliatis q̄ p̄ſumptōe ceſſante (ſic ceſſat in
foro ꝯſciē) nō ligabit illa ꝯſtitutio. ⁊ ita nō
eſt neceſſe eā in foro ꝯſciē ſeruari ſaltē vbi
al's via iuris nō poſſet ſpoliatus ſibi res eas re
cuꝑare. imo etiā i foro ꝯtētioſo nō eſſʒ op⁹
ſpoliatū reſtitui añ oīa vbi eſſet ſufficiēter
notoriū q: res nō ad eū ꝑtinuiſſēt ſʒ ad ſpo
liantē quē ꝑ prius ſpoliaſſet.

Tercia concluſio. licitum eſt
paulo ſuis hoſti-
bus qui eū iniuſte ꝑſecuti ſūt damnificādo

mutuare: intēdendo aliquid recipe ab eis
vltra ſortem nō ratione mutui eis impenſi
ſed ratione debiti quo ei ſūt obligati ⁊ hoc
ſtantibꝫ duabꝫ cōditionibꝫ. Prima ꝙ aliꝰ
recupare nō poſſit refuſionē dānoꝝ ſibi il-
latoꝝ. Scdo ꝙ nō oriatꝛ infamatio vl' ſcā-
dalum ex tali mutuatione. Probatꝛ ɔcluſio
qꝛ talis mutuatio nō eſt vſuraria cū ipſum
incremētū nō intēdatꝛ accipi rōe mutui ſed
ꝑ ſolutiōe debiti. ⁊ tñ ſi eſſet pctm̄ ꝺ ꝑ ſc ħ
eſſet qꝛ eſſet vſura. Nec eſt pctm̄ de ꝑ acci-
dēs rōne infamatiōis vl' ſcādali: qꝛ illō ex-
cluſum eſt ꝑ ſcdam ɔditionē. igitꝛ. Et in ħ
ſenſu debet ītelligi autoritas ambroſij. xiiij
q. v. c. ab illo. vbi ſic dicit. Ab illo exige vſu
ram cui merito nocere deſideras: cui iure
inferūtur ⁊ arma. Huic legitime auferūtur
vſure quē bello vincere nō potes. ab ħ vſu
ram exige quē nō ſit crimē occidere. ſine fer
ro dimicat qui vſurā flagitat. ſine gladio ꝺ
hoſte ſe vlciſcitꝛ ꝗ fuerit vſurariꝰ exactor in
imici. ergo vbi ius eſt belli eſt ibi ius vſure
hec ille. Vñ ſi hec autoritas allegetꝛ ꝯ pmā
ɔcluſionē pōt ad eā dupl'r reſpōderi. Pri
mo ꝙ illud dictū Ambroſij dꝫ intelligi ca
piēdo vſurā improprie ſcꝫ ꝑ incremēto ſor
tis mutuate qꝺ nō accipitꝛ rōne mutui ſed
alia rōne. ſcꝫ ꝑ ſolutione al's debiti. Poteſt
etiā ſcdo dici ad illā autoritatē Ambroſij
ꝙ nō eſt ſancti Ambroſij ſed ambroſij ad-
opti cuiuſdā heretici ꝗ ſub ſpecie btī Am-
broſij mlt̄a falſa dixit vt recitat Alexāder
de ales. Due alie ſolutiōes dantꝛ ab aliqui
bus ad predictā auctoritatē. Una ꝙ intel-
ligatꝛ capiēdo vſurā ꝑ nimia penſiōe ⁊ de
tributa ab infidelibꝫ exigendo vt tali one-
re grauati ɔuertantꝛ ad fidē. Sꝫ ꝯ. Aut in-
telligūt ꝺ ħ pēſiōe ꝗ nō iuſte eis imponitꝛ:
⁊ tūc nō eſt licitū eis illā imponere: etiam ſi
ex illa bona intentiōe imponatꝛ. ſcꝫ vt ad fi
dem ɔuertantꝛ. qꝛ nō ſunt facienda mala vt
inde eueniāt bona. Si autē iuſte tūc nō eſt
opus vt iō eis imponatꝛ ꝗtenꝰ ad fidē ɔuer
tantꝛ. Nec hoc mō tm̄ ab infidelibꝫ ſed etiā
a fidelibꝫ ſi ſint iniuſti hoſtes nr̄i poſſumꝰ
exigere vſuras capias ꝑ magna penſione.
Itē etiā quia nō apparet cur talis pēſio di-
catꝛ vſura cū vſura ſolū locū habeat in mu
tuo. Vñ oportet vſurā capi ꝑ incremento
ſortis mutuate habēte ad minꝰ ſimilitudi-
nem aliquā vſure ꝑ quāto accipitꝛ vltra ſoꝛ

tē mutuatā. Scda ſolutio eſt ꝙ Ambro-
ſius loqꝛ in caſu iuſti belli qꝺ geritꝛ ꝯ ho-
ſtes in ꝗ caſu licitū eſt iuſte bellātibꝫ accipe
vſuras ab eis: dū tñ nō fiat vicio cupidita
tis ſꝫ zelo caritatꝭ vt ſic macerentꝛ vſuris ꝗ
nō poſſunt domari armis. Sed hec ſolu-
tio nō ſatiſfacit. qꝛ quantūcunqꝫ fiat bono
fine ſi vere recipitꝛ vſura: erit illicita receptō
quia actꝰ al's dānatꝰ nō rectificatꝛ ꝓpter bo-
nā intentionē adiectā. Vñ in. c. ſup eo ex-
tra de vſuris. ait Alexāder. iij. Cū ſcriptu-
ra ſacra ꝓhibeat ꝑ alteriꝰ vita mētiri: multo
magis eſt ꝓhibēdus ꝗs ne etiā ꝑ redimen
da vita captiui: vſurarū crimīe inuoluatur.
hec ibi. Ita etiā nō licebit vſurā recipe ab
hoſtibꝫ vt ſic macerentꝛ vſuris ꝗ nō poſſūt
domari armis. qꝛ nō mioꝛ iuſticia vel pie-
tas eſt redimere captiuos ꝙ̄ ſit domare ho
ſtes. Nec refert an illi hoſtes ſint gētiles vl'
iudei vl' xp̄iani. Nā gentilitas vl' iudeitas
vel xp̄ianitas nihil facit ad ħ vt ab eo cui
quis mutuauit recipiat vltra ſortē ſed cē in
iuſtū dānificatorē mutuātis eſt rō illiꝰ. Iō
ſi iudei eſſent hm̄ōi damnificatores tui (ſi-
cut frequēter ſunt in exactione vſurarum a
chriſtianis ⁊ alijs) ita ab eis ſicut ab alijs
recipe poſſes vltra ſortē per te eis mutua-
tam. Uerūtamē ex alia etiā rōne videtꝛ qui
buſdā ab eis poſſe accipi vltra ſortē mutu
atam. ſcꝫ qꝛ ſerui ſūt xp̄ianoꝝ. vt in. c. ⁊ ſi iu-
deos. extra de iudeis. vbi dicitꝛ. ꝙ ꝓpt̄ mor-
tem xp̄i ſubmiſſi ſunt ꝑpetue xp̄ianoꝝ ſer-
uituti qꝺ fuiſſe dicitꝛ demādatū executioni
ꝑ cōſtantinū. vt notat Hoſtien. extra de iu
deis. c. ɔſuluit. Nō res ſerui ſūt dn̄i quia
quicquid acꝗrit ſeruꝰ acꝗrit dn̄o. ita tamē
vt nō ſubtrahantꝛ neceſſaria vite. igitur illi
dn̄i quorū iudei eſſent veri ſerui ſi ꝗd acci-
perēt ab eis vltra mutuatā ſortē: nō alienū
acciperēt ſed qꝺ ſuū eſt recuperarent. Dico
autē notanter illi dn̄i quorꝫ ipſi eſſent ve-
ri ſerui. Nā dato ꝙ eſſent veri ſerui chriſtia
norum nō tamē ob hoc veri ſerui cuiuſcun
qꝫ chriſtiani. De eorum etiā ſeruitute qua-
lis ſit non eſt preſentis ſpeculatōis. ſi enim
eſt ſeruitꝰ ſimpliciter dicta: nō ſolū dn̄i poſ
ſent ꝓdicta agere ſed etiā eos vēdere poſſet
maxime quando eſſent dānificatores chri-
ſtianorum ſed de hoc alibi. Unde due pri-
me ſolutōes ad autoritatem Ambroſij ſūt
meliores. Ratio autem duarum cōditionū

tionū adiectarū patet ex dictis in ſcḋa cō‑cluſiōe. Unde ſi aliqua illarū deſit nō erit predicta mutuatio licita paulo.

Quarta ↄcluſio. Paulo nō eſt li‑citū ſuis hoſtibꝫ ꝗ iuſte eū damnificauerūt vel hodie damnificant mutuare quatenꝰ ceſſent ab illa pſecutione intuitu mutuationis patꝫ ex dictis in que‑ſtione.xxxvij.

Queſtio.XLIII.

Utrum contractus fa‑ctus i ſe‑quenti caſu ſit vſurariꝰ ſcꝫ. A.dedit.c.flor. B.ſibi reſtituēdos certo termino hoc pa‑cto ꝙ ſicut. R.mercator habens.c.flor. cuꝫ illis lucrabitur vel perdet.ſic etiā.A.ſenti‑at conſimile lucrū ſcꝫ tantundē recipiendo a.B.vel cōſimile damnū in dando tantū‑dem.B.Solutio ſtat in tribꝫ ſuppoſitioni‑bus ꝛ quinqꝫ ↄcluſionibus.

Prima ſuppoſitio.p̄dictꝰ cōtractꝰ danōis poteſt eſſe mutui pbatur quia.A.poteſt velle ꝙ.B.habeat ſolus dominiū.c.flor.ꝛ ꝙ.B.valeat eos diſtrahere ꝛ ꝙ omne periculū ipoꝝ.c.ſpe‑ctet ad.B.Similr̄ om̄e lucrū ꝛ dānū pue‑niens de.c.etiam ſpectet ad.B.ita ꝙ.A.ni‑hil vult ꝑticipare de lucris vl' dānis pueni‑entibus.B.occaſiōe.c.flor.ſed tm̄ vult ſibi reſtitui ſortē integraliter.Et ꝗuis.A.vellet ſibi reſpōderi p.B.de quodā lucro.ꝛ econ‑tra etiā.A.velit ipi.B.eſſe obnoxius de ꝗ‑dam damno:tamē hoc poteſt.A.velle fie‑ri ꝓpter quendā alium ↄtractū annexū con‑tractui mutui.Nam vltra hoc ꝙ.A.mutu‑at.B.etiam A cōtrahit cū.B tali ↄtractu ſcilicꝫ ſi.R.patietur damnū tūc quantum dāni patietur.R.tātū ego dabo tibi vt tu (ſi.R.lucretur)mihi des tātū quātū.R.lu‑crabitur.ꝙ enim ille ſcḋs ſit diſtinctꝰ con‑tractus a primo ꝓbatur ſic.Nam contin‑gere poſſet ꝙ.A.ꝛ.B.ↄberent illo ſcḋo cō‑tractu etiam ſi nunqꝫ ↄtraxiſſent nec cōtra‑cturi eſſent primo ↄtractu ꝛ ecōtra ↄtinge‑ret eos contrahere p̄mo cōtractu ſine ſcḋo igitur ſunt realiter diſtincti.tenet cōſequen‑tia per viam ſeparatiōis.

Secunda ſuppoſitio.Predictꝰ cōtractus dationis poteſt eſſe depoſiti veri vel nō veri.Nam ſi.A.dando.c.ipi.B.velit ꝙ.B.debeat il‑la.c.nō diſtrahere ſed dūtaxat cuſtodire vl' ſeruare ꝛ aliquādo illa eadem numero ſeu in indiuiduo ſibi reſtituere erit ibi cōtractꝰ depoſiti veri.Si autē velit ꝙ.B.habeat poteſtatē ea diſtrahendi ꝛ p conſeqns vult ꝙ habeat dominiū ipoꝝ.c.ꝛ ꝙ nō idem in indiuiduo ſed idem in genere reſtituere teneaᷓ non erit ille cōtractus verū depoſi‑tum ſed erit mutuū ſi velit ſibi tantundem reſtitui certo termino.

Tercia ſuppoſitio.Predictꝰ cōtra‑ctus datiōis poteſt eſſe ↄ‑ctus ſocietatis puta ſi.A.trāſfert illos cen‑tum in.B.nō abdicatiue ſed cōicatiue put diceᷓ queſtiōe.xxiij.pbatur quia ſi nō:ma‑xime quia cōtractui ſocietatꝭ obſtaret vna ↄditio p̄dicti cōtractus que eſt ꝙ omne pi‑culū ꝛ lucrum atqꝫ damnū ipſoꝝ.c.ſpectat dūtaxat ad.B.ꝛ nihil ad.A.hoc em̄ videᷓ eſſe nō de natura ſed cōtra naturā vel natu‑ralia ſocietatꝭ.Nā ſocij ſubeūt cōmuniter periculū lucrū ꝛ damnū.Sꝫ hec ↄditio nō obſtat ꝗn poſſit adhuc predictꝰ contractus manere ſocietatꝭ qꝛ illi ↄditiō' nate ineſſe ↄctui ſocietatꝭ p̄nt tā.A.ꝙ̄.B.renūciare ex pacto ꝛ ħ adiecto alio pacto illꝰ cōditiōis ſcꝫ ꝙ loco lucri quod cedere deberet ipi.A debeat.B.ipi.A.dare tātū lucri quātū.R lucrabiᷓ ſi lucrabiᷓ ꝛ ecōtra ꝙ.A.loco ipiꝰ dāni qḋ.A.deberet vt ſocꝰ pati velit patiᷓ tātū dānū quātū.R.patiaᷓ aſſignādo ſcꝫ ꝛ dādo tantūdē ipi.B.Nec ħ pactū adiectū loco ↄditiōis nate ineſſe ↄctui ſocietatꝭ dꝫ alicui videri eſſe ineffabilr̄ ꝛ vniuerſalr̄ ini‑quū p ꝗnto ſcꝫ.A.vult ſibi a.B.dare eqle vl' tātū p lucro ꝗntū ē totū lucrū ipiꝰ.R.ꝗ etiā mercaᷓ cū.c.flor.ꝛ tm̄ ſi.A.ꝛ.B.ſimplr̄ viuerēt ſm naturā ↄctꝰ ſocietatꝭ.A.nō poſ‑ſet plꝰ lucri exigere a.B.de illꝭ.c.ꝙ̄ medieta‑tē lucri.Hec inqꝫ apparentia iniqtatis pōt tolli p ħ ꝙ ex alia pte.A.etiā ſbire vlt tātū dānū ꝗntū erit totū dānū ipiꝰ.R.mercātꝭ etiā cū cētū cū tm̄.A.viuēdo ſm naturā ↄ‑ctus ſocietatꝭ nō tenereᷓ ad ſuſtinendū niſi medietatē dāni emergētꝭ circa mercātiā ſu‑orū.c.datoꝝ.B.ꝛ iō ſic.B.ḡuaᷓ in vno ſic releuaᷓ i alio ꝛ ſilr̄ ipſe.A.ꝛ iō ſi fiat eq̄ ꝛ ꝓ‑portionabilr̄ refuſio ḡuaminū hincinde nō eſſet ibi iniquitas.

Prima ↄcluſio eſt trimembris ꝛ talis.Si ↄctus datiōis.c.celebratꝰ inter

A.z.B.eſt cõtractus mutui tũc in vna intentiõe.A.eius datio eſt vſuraria. In alia vero intentione nõ eſt vſuraria. q̃uis tũc poſſet eſſe ibi alia ſpecies pcti in.A. Prima pars probatur.quia ſi.A.dãdo datione mutui.c.ipſi.B.intendit ꝙ illud lucruz quod.B.ei dare debeat(lucrante ipſo.R.) debeat ei dare ratione mutui quo.A.ſeruiuit.B.tal' datio eſt mutuatio vſuraria q̃a eſt mutuatio cum intentiõe recipiẽdi quid ratione mutui vltra ſortẽ.igitur. Et hec corrupta intentio poteſt deprehẽdi ex hoc ſcʒ ſi A nõ vellet dare p̃dicta.c.ipſi.B.ſeu mutuare niſi.B.iniret ſecum tale pactũ lucroſum ſcʒ ſi.R.lucretur: dabis mihi tantundem.tũc enim patet ꝙ ideo.A.mutuat.B. vt de mutuo conſequatur lucrum z q̃uis etiam adijciatur cõditio ſi.R.perdat ꝙ.A velit tantundẽ damni pati remittendo.B. tantundẽ de ſorte ſibi per.B.reſtituenda: tamẽ ſi veriſimili' eſt.R.lucrari q̃ȝ perdere veriſimili' eſt.A.conſequi lucrũ ex mutuo et dato ꝙ etiam non eſſet ſic futurũ nec veriſimile ſi tamẽ.A.crederet ſic eſſe futurum et per conſequẽs ſpe principaliter talis lucri ductus dediſſet.c.ipſi.B.eſſet illa datio vſuraria. Scδa pars concluſiõis probatur.quia ſi.A.dãdo ſeu mutuãdo.B.c.nõ intendat aliquid habere a.B.ratõne.c.ſed dumtaxat ad quod vult habere a.B.vult habere in recompenſationẽ illius periculi vel damni quod ſubit ſpondẽs ſi.R.pdat aliq̃ntũ ꝙ tãtum damnũ ſuſtinere velit remittendo.B.tantundem de ſorte mutuata ita ꝙ.A.niſi ſubiret illud periculum vel damnũ cum.B.non vellet aliquid a.B.exigere.z etiã non ideo dedit ipſi.B.centũ vt ſecum iniret illũ ſcδm contractũ.imo ſcδs habet ſe impertinẽter ad primũ. Nam ſtante tali intentõe ſi.A.recipiat quid vltra ſortem mutuatã non eſt ibi vſura.quia nõ ratiõe mutui recipit tale ſed alia ratiõe. Tercia pars concluſionis ſcʒ ꝙ tunc nihilominus poſſet ibi eẽ alia ſpecies peccati in.A probatur quia poſſʒ eſſe ꝙ.A.in hoc ſcδo contractu vel pacto cõtraheret cuʒ.B.qui eſſet ſibi cõmuniter lucroſus z ipſi.B.vt cõmuniter dãnoſus vtputa ſi de cõmuni curſu.R.ſolet lucrari z vt in paucioribꝫ cõſuevit perdere:tũc longe melior eſt cõditio.A q̃ȝ.B.et nõ eſt equa conditio vtriuſcȝ.imo A.p ſubeundo damnũ vt in paucioribꝫ cõtingẽs:exigeret lucrum vt in pluribꝫ contingens.B.ſꝰo pro lucro vt in paucioribꝫ cõtingente expectaret damnũ vt in pluribus contingens. Correlariũ contra ipſuz.A ꝙ quantũcunqȝ.A.dicat ſe non velle quid habere a.B.ratione mutui impenſi ſed tm̃ modo ratiõe illius quod ſubit periculũ vl' damnũ ad quod ſe obligat reſpectu.B.tamẽ ſi illud damnũ eſt vt in paucioribꝫ ſibi accidens z lucrũ vt in pluribꝫ obueniens: preſumitur ꝙ ideo mutuauerit vt.B.ſecũ iniret tale pactũ lucroſuz.z per conſequẽs preſumit' ꝙ illud lucrũ recipiat ratione mutui z quod ꝑpter ipm̃ conſequendũ mutuauerit.ſecus autẽ eſſet de illa p̄ſumptiõe cõtra.A.quãdo damnũ z lucrũ ipſius.R.eſſent nata cõtingere equaliter z ad vtrũlibꝫ tunc enim nõ eſſet p̄ſumptio talis cõtra.A vl' nõ tam veriſimilis:tunc eñ.A.z.B.in hoc ſcδo pacto tan q̃ȝ omnino impertinenter ſe habente ad primũ contractũ viderentur contrahere cõtractu cuiuſdã concertatõis que vulgari noſtro dicit' wetten.ď quo habebitur in q̃ne.lxxi.

Secunda ꝯcluſio que eſt quadrumẽbris eſt talis Si contractus dationis.c.celebrat' inter A.z.B.ſit contractus depoſiti veri vel nõ veri.in vna intentiõe eſt illicitus nõ vſurarius in alia eſt illicitus z vſurarius. In tercia vero nõ eſt ille cõtractus dationis vllo modo illicitus q̃uis cõtractus adiect' poſſit eſſe illicitus. Prima pars probat quia ſi mens ipſ'.A.ſit talis.ego depono.c.apud te.B.volens ꝙ lucrum tm̃ quantũ.R.lucrabitur des mihi in recompẽ ſam illius depoſiti apud te z depoſitũ ſit vera ratiõe depoſitum ita ꝙ.A.nõ voluerit trãſferre dominiũ illorum.c.ſed illud ſibi retinere z ſolum.B.eſſe cuſtodẽ eorundẽ. Nã tunc.A. peccat exigẽdo aliquid a.B.quia illicitũ eſt mihi quid exigere ab eo qui mihi ſuit pro eo quod ipſe mihi ſeruit:quia pot' ipſe habet a me exigere q̃ȝ econtra. Modo.B. in hac parte ſeruit ipſi.A.cuſtodiendo ſibi centum.igitur Secunda pars probatur quia ſi.A.velit habere a.B.lucruz in recõpenſam depoſiti z depoſitũ nõ habeat veram rationem depoſiti vtputa quia.A.voluit transferre dominium eorum in.B.

periculũ eoꝝ incumbere ipſi. B. ꝛ huiuſmodi tũc. A. cõmittit vſurã. q2 tale depoſitum fuit mutuũ ideo cenſet tũc rõne mutui aliquid ab eo exigere. igit. Tercia ps probatur q2 ſi mens ipius. A. ſit. ego ꝺpono illa. c. apud te. ꝛ nihil rõne depoſitoꝝ apꝺ te exigo ſed viſo ꝙ ego extra illũ ꝯctũ ſub co tecũ vnũ aliũ ꝯctũ talẽ. ſ. ꝙ ſi. R. ꝑdet: ego tantundẽ tibi dem quantũ ipe ꝑdidit. ideo ego in recõpenſam illꝰ obligatiõis exigo a te vtvice verſa ſi. R. lucret etiã tãtũ dẽ lucri mihi aſſignes. Tũc eñ. A. recipiẽdo quid a. B. vltra ſortẽ nõ cõmittit vſurã quia illõ receptũ nõ recipit rõne mutui impẽſi ſ3 ratione alterius ꝯctꝰ int eos celebrati. Et potes hic ſi vis addere clauſulas de ꝓſumptione ſup vſuraria ꝓuitate quõ ꝯtk vel non ꝯtk ꝯtra ipm. A. eo mõ ſicut in ꝓcedẽti cõcluſione eſt dictũ. Quarta ps ꝓbat quia ſi ille ſcõs ꝯctus ſit lõge plus lucroſus vni ꝙ̃ alteri: eſt iniquꝰ. ꝛ dato ꝙ etiã eẽt ad vtrũ liber ꝛ ꝑ ꝯſequẽs nõ iniquꝰ hoc eſt ꝯ equalitatẽ iuſticie cõmutatiue: tñ al's eſt ꝯctus ſup turpi lucro intꝰ q2 eſt quedam ꝯcertatio lucri. vulgarit wetten. q2 ꝯhẽtes innitũtur fortune vel ꝯiecturis futuroꝝ euentuũ de quo etiã patebit. in. q. lxxj.

Tercia ꝯcluſio q̃ eſt bimẽbris eſt talis. Si ꝯctus datõis cẽtum celebratꝰ int. A. ꝛ. B. ſit ꝯctus ſocietatis nõ eſt illa datio vſurarꝰ ꝯctus. põt tamẽ al's eſſe pctm̃ in ipo. A. Prima ps ꝓbat q2 ſola datio que eſt mutuatio eſt nata eſſe vſurarꝰ ꝯtractus: ſed datio facta ꝑ modũ ſocietatis nõ eſt mutuatio ſ3 diſtinctꝰ ꝯctꝰ a mutuatione ꝛ mãet diſtinctꝰ ꝯctus ab eadem. etiã ſi de datiõe facta ꝑ modũ ſocietatis auferat ex pacto illa ꝯditio ſocietatis. ſ. ꝙ lucra ꝛ dãna ac ꝑicula debeãt eſſe vtriuſꝙ. vtputa ſi ꝯtrahẽtes ꝯueniãtꝙ illa debeant eſſe dũtaxat alteriꝰ ꝯhẽtiũ ſc3 ipiꝰ. B: q2 illa ꝯditio lic3 ſit naturalꝰ ſocietati. ita ꝙ nata ſit ineſſe eidẽ nõ tñ eſt de ſubſtãtia eiꝰ quin poſſit ſubſtãtia illꝰ ꝯctus manere ſublata illa ꝯditiõe ꝑ pactũ adiectũ q̃ illa remouet ꝛ loco eius alia cõditio nõ repugnans ſubſtãtie ſocietatis adijciat ſicut h fit. Secũda ps ꝓbat q2 ſi adijciat ꝓdictũ pactum ꝑ modũ cuiuſdã ꝯcertationis dicte. vulgariter wetten. quaſi. A. dicat ad. B. ego dando tibi. c. ad mercãtias volo ꝯtraxiſſe tecũ ꝯtractu ſocietatis. reſciſſa tamẽ illa ꝯditiõe ꝯtractus ſocietatis q̃ eſt ꝙ ſocij lucra ꝛ dãna ac ꝑicula ſortis in qua ſũt ſocij equalit ſubeant. quia volo ꝙ omnia illa ſint ad te ſpectãtia ꝛ loco illꝰ ꝯditiõis reſciſſe ego ineo tecũ ꝛ tu etiã ineas mecũ loco eiuſdẽ aliam cõditionẽ vel pactũ ſc3 ꝙ ſi. R. lucretur des mihi tantundẽ lucri quãtũ. R. lucrat. ꝛ ſi. R. ꝑdat ego tantundẽ tibi dabo ꝓ lucro iam ſtat ꝙ. A. peccet: q2 ſtat ꝙ longe melioꝛ ſit cõditio ipſius. A. ꝙ̃. B. puta ſi. R. vt cõmuniter ꝯſueuit lucrari, ꝛ raro perdere. tũc eñ. B. vt cõuer eſt in damno. ꝛ. A. i lucro ꝛ tamẽ hoc eſt iniquũ ſiue hoc ineãt. A. ꝛ. B. abſolute inter ſe: ſiue ineant hoc loco cõditionis reſciſſe a ꝯtractu ſocietatꝭ inite. Nã ſi nõ reſcidiſſet. A. cõditionẽ ꝓdictam a ſocietate inita: par fuiſſet conditio. A. et B. in lucro ꝛ damno. nũc aũt nõ eſſet par. ſed longe impar niſi illã inequalitatẽ reſarcire poſſet ꝑ aliã viam. De ꝯtractu aũt ſocietatis pecuniarie an vterꝙ ſocioꝝ debeat alteri eſſe equalis in ꝑticipãdo damnũ ꝛ lucrũ ꝛ de multis alijs patebu latiꝰ in tractatu penultimo. q̃ne. xciij. ꝛ ſequẽtibꝰ.

Quarta ꝯcluſio. Quocũꝙ horũ triũ modoꝝ ſc3 mutui depoſiti vel ſocietatis fiat ꝓdictus cõtractus dationis: videtur ꝙ ꝛ ſi in ſe poſſibile eſſet eum fieri licite: tamẽ poſſet ꝑ papã vel aliũ rectoꝛem reipublice indiſtincte ꝓhiberi. Et etiam ſi nõ ꝓhibeatur tamẽ debet diſſuaderi. Ratio primi quia omnibꝰ illis tribꝰ modis natus eſt eſſe palliũ vſuraꝝ q2 vſurarij nõ audẽtes expſſas vſuras exercere: poſſent ſub hoc latibulo eas exercere. Rõ ſcdi quia exercẽdo quis natus eſt ſeipm ſuſpectum ꝛ infamatũ reddere atꝙ ſcandalizare ꝓximos. Habet eñ ille cõtractus ſpeciem mali. vnde etiã ꝯſulte agerẽt iudices ſeculares ſi talẽ cõtractũ reſcinderẽt quãdo ad eos deuolueret. ita ꝙ neutꝰ ꝯtrahẽtiũ teneret ſtare tali ꝯtractui ꝛ ꝓſertim ipſi. B.

Quinta ꝯcluſio. Modꝰ rñdendi dñi Laur. de Rid. ad eãdem q̃ſtionẽ vel ſimilẽ videt inſufficiẽs. ꝓbat. Nã ille mouẽs talem queſtionẽ quid cũ q̃s tradit alteri cẽtũ ducatos mox i ſuis neceſſitatibꝰ expẽdendos ſub hoc pacto: ꝙ ſicut cõſimiles. c. ducati apud Titiũ mercatorẽ legalem lucrabunt vel perdẽt: ſic ibi

centū ducati illi traditi lucrent vel perdāt: eſt ne ↄtractus licitus. ⁊ reſpondēdo dicit ꝙ talis ↄtractus dubius reputat ⁊ videtur vſurā ſapeꝛe ſm plures doctores. ⁊ hoc ꝓpter tria. Primo quia tale pactū in fraudē vſurarum adinuentum videt vt ſub pallio quaſi ſocietatis lateat mutuū cū ſpe lucri. Secūdo qꝛ vt patet. lxxxviij. diſ. eijciēs. pecunia ſe ſola minime eſt lucroſa nec valet ſeipſam multiplicare ſed ex induſtria mercātium fit ꝑ eorū negociatōes lucroſa. Tercio quod eſt efficacius quia ꝺ trib⁹ eſt vnū in dicto ↄtractu. Nā dicta pecunia aut eſt tradita ꝑ modū mutui: aut ꝑ modū depoſiti: aut ꝑ modū capitalis. vt ſcȝ in ꝑſona tradentis emptiōib⁹ ⁊ mercationib⁹ deputet. ſi ꝑ modū mutui: tūc manifeſte eſt vſura qꝛ mutuo transfert dominiū in eū cui factum eſt mutuū. Unde nō debet lucrari vl' perdere niſi ſibi. Si ꝑ modū depoſiti: tūc ipſa reddi debȝ abſqȝ omni lucro: quin potius qui eam ſeruauit remunerādus eſſȝ. ⁊ tn̄ ex forma ↄtractus patȝ ꝙ nō eſt data per modum depoſiti cū depoſitari⁹ eam expendere poſſit. Si ꝑ modū capitalis ſeu recte ſocietatis tūc in pacto eſſet ꝙ deberet eā ſolis mercatiōib⁹ fideliter deputare. Et hec vltima ratio fortiter ꝓbare videt ꝙ non ſit tradita dicta pecunia niſi vt habēs rationem mutui in quo ſpes lucri reprobat. Si diceret nō eſſe mutuū nec depoſitū nec ſocietas ſed ↄtractus innominat⁹ ſcȝ do vt des ſcȝ do tibi centū vt des mihi tātū q̄ntū ⁊c. Reſpōderi poteſt ꝙ licȝ talis ↄtctus aliq̄n licite fieri poſſit. ſ. do vt des non tamen in dicto caſu ſed in fraudē videt eſſe vſurarū ſicut ⁊ fraus etiā cōmittit in alijs cōtractibus etiā ex ſe licitis vt. xiiij. q. iij. plerīqȝ. cū glo. ⁊ hui⁹ ſentētie fuit Innocenti⁹ de vſuris. c. finali. ⁊ Johā. an. ibidē. hec ille. Hec aūt reſpōſio deficit dupl'r. Primo deficit in eius ſcd̄a rōne qꝛ licet pecunia ſe ſola et ſecluſa induſtria nō ſit lucroſa ſed cū induſtria tn̄: tamē ꝑ hoc nō poteſt q̇d plus inferri de pecunia q̄ꝫ de domo. Nā ⁊ domus nō eſt nata afferre lucrū ei qui eā pōt locare niſi ꝑ induſtriā locātis ⁊ vtentis. eſt enīȝ etiam res artificialis ſicut ⁊ pecunia. Unde ꝙ de pecunia nō liceat quid recipe: nō ſufficit allegare ꝙ pecunia nō fructificet de ſe ſȝ aliā rōem opꝫt allegare vt patuit ſup̄. q. xxx. ↄcluſiōe. iiij. Uñ etiā in hac ſcd̄a rōne in ħ deficit qꝛ ꝑ illā rōnē nō videt q̇d velle inferre niſi ꝙ in titulo qōnis pactuȝ illud ſit illicitū ſcȝ ꝙ centū traditi debeāt lucrari vel perdere: cū pecunia nō ſit nata quid lucrari. ſed hoc nō pōt inferri qꝛ aduerſarius diceret illud pactū ſic debere intelligi ꝙ tradēs debeat de illis centū traditis alteri et q̄ fuerūt illi alteri mediū lucrādi ab eodē leuare lucrū vel ſi ꝑdat eis vtendo: ꝙ ecōtra tradēs debeat illi alteri q̇d dare. Uñ diceret ꝙ pecunia nata eſt eſſe mediū ⁊ inſtrumētū mercatori lucrādi ſic īſtrumenta artis mechanice nihil lucrant ī illa arte ſȝ ſūt āminicl'a lucrādi. Scd̄o deficit in tercia eius rōne trimēbri. nā cōceſſo ꝙ ꝑ modū mutui eſſent traditi adhuc poſſet dās excuſari ꝑ illū modū q̇ eſt tact⁹ ī ꝑma ↄcl'ione. Uñ nō eſt neceſſario dicēdū ꝙ ſit manifeſta vſura vt tn̄ ipſe loq̇t. Sil'r dato ſcd̄o mēbro non oīno pōt inferri dānatio illi⁹ ↄct⁹ qꝛ ſtante ꝙ illo incremētū vel lucrū recipet nō rōne depoſiti ſed rōne alteri⁹ ↄct⁹ adiūcti vt dictū eſt ī ſcd̄a ↄcluſiōe. Sil'r dato tercio mēbro nihil ↄcludit qꝛ cū dicit ꝙ deberet eā ſolis mercatōib⁹ fidel'r deputare diceret ꝙ etiā ſic factū. ꝺ facto qꝛ tradidit illa. c. vt. B mercaret cū eis ↄcedēdo ipſi. B. etiā ꝙ oīne lucrū ſit ipius. B. ita tn̄ ꝙ loco lucri ſibi debiti det ſibi aliud lucrū ⁊ loco dāni ipſe velit ei aliud q̇d dare.

Queſtio. XLIIII.

Utrum ciuitas vel dominꝰ ciuitatis indigēs pecunijs poſſit licite compellere ciues vl' ſubditos ad p̄ſtādum vl' mutuādū ei certā q̄ntitatē pecunie offerēdo ſe ad dādū cuilibȝ ciuiū p̄ſtātiū vl' mutuātiū annuū ꝓuētū vl' annuā pēſionē donec ei ſors ſoluat: dūtaxat tn̄ dando. xxiiij. flor. loco ſortis centū flor. p̄ſtitor vl' mutuator cū q̄lib⁹ circūſtātijs ſolet fieri ī q̇buſdā ciuitatib⁹ italie noīatim in florētia Janua ⁊ venetijs q̄ circūſtantie ſtatī enumerabunt. Solo qōis ſtat ī q̄ttuor ſuppoſitiōib⁹ ſex ↄcluſiōib⁹. duob⁹ correlarijs. ⁊ ſex argumētor ſolutionib⁹.

Prima ſuppoſitio. Quod quo in predictis ciuitatibus ⁊ noīatim gratia exēpli in florentia fit p̄dicta compulſio ciuiū ad preſtandū habet decem circūſtantias.

Prima eſt ꝙ ciuitas indigens pecunijs imponẽdo ciuib⁹ ſuis ꝑdicta onera (q̄ vulgariter dicunt̃ ꝓſtantie ad quas ſoluẽdas quilibet cõpellit̃ etiã inuit⁹) ſtatuit ꝙ interim quo nõ reſtituat ſortẽ ſeu capitale ciui qui ꝓſtitit ciuitati centum: dari debeant ei quinq̃ ꝑ centenario ⁊ ſi ducentos ꝓſtitit. x ⁊ ſic conſequẽter et ſic quilibet taliũ ciuium habet ius ſuper bonis illius ciuitat̃ ad exigendũ annuatim ⁊ accipiendũ ꝑ centenario ab eadẽ ciuitate. v. Scda circũſtantia eſt ꝙ ciues ꝓſtant ꝑdictas ꝓſtantias ciuitati irreuocabilr̃ ſic ꝙ nõ poteſt ciuis ſortẽ preſtitã vel mutuatã repetere in toto nec ĩ parte a ciuitate. Tercia ꝙ ciuitas habꝫ facultatem extinguẽdi ius qđ quilibet ciuiũ predictoꝝ habet ſup ciuitatẽ ſic ꝙ quãdocunq̃ placuerit ciuitati poterit ꝑ reſtitutionem etiam ſolũ partialem ſortis ſibi ꝓſtite mutuate ſeſe liberare a dando ciuib⁹ predictas penſiões annuas. Quarta ꝙ ciuitas non vult aſtrĩgi ad hoc vt quãdo ꝓ ſui liberatione ſeu extinctione ꝑdicti iuris ciuium reſtituere debet ſortẽ ꝙ reſtituat ciui totam ſortẽ ſeu tantundẽ quantũ ciuis ꝓſtitit ſed vult ⁊ ſtatuit ꝙ ꝑ hoc ꝙ dat. xxviij. ei q̄ centum ſibi preſtitit ſit predictũ ius extinctum et ciuitas liberata ac ſors cenſeat̃ reſtituta. Quinta ꝙ ciuitas vult ꝙ ciuis nõ teneat̃ de annuis penſionib⁹ quas vſq̃ ad ꝑdictã reſtitutionẽ ſortis percepit aliquid vnq̃ reſtituere ciuitati immo ꝙ ſibi poſſit retinere ita ꝙ velit eos eſſe tutos in vtroq̃ foro ſcꝫ dei ⁊ fori. Sexta ꝙ ciuitas annuas pẽſiones quas aſſignat ꝑdictis ciuib⁹ vult dare ꝓ refuſione intereſſe qđ predicti ciues patiunt̃ ex carentia ſuarũ pecuniaꝝ ſic preſtitarum ſiue illud intereſſe ſit damni emergentis ſiue lucri ceſſantis. Aut ſi nullũ inde intereſſe paterent̃ vult eis illas penſiões dare oĩno liberali ⁊ ſpõtaneo dono tanq̃ ad tale beneficiũ donationis eis impendẽdũ ſit ciuitas ꝓuocata ex eorũ beneficio quo ipſi ciuitati benefecerũt. Septima ꝙ ciuitas vult ꝙ etiã quilibet ciuiũ ꝑdictoꝝ ĩ recipiendo tales annuas penſiones: recipiat eas eo aĩo ⁊ mõ quo ciuitas vult ſibi dare modo ſcꝫ iam tacto in ſexta circũſtantia. Octaua ꝙ ciuitas vult ꝙ quilibet predictorũ ciuiũ valeat alienare ius ſuũ quod habet ꝑdicto mõ ſuper bonis ciuitatis dãdo illud alteri dono vel venditiõe: ita tamẽ ꝙ ciuitati liceat illud redimere etiã ab illo alio ⁊ ꝓ eodẽ precio ſcꝫ dando. xxviij. ꝓ centum ſicut licuit ſibi redimere ab ipo ciue ſic alienante ⁊ ꝙ ille alius teneat̃ reuendere ciuitati ſicut tenebat̃ primus: retentis tamen illis penſionib⁹ quas ꝑcepit a ciuitate ſine omni obligatiõe reſtitutiõis. Nona ꝙ diſpoſitio circũſtantiaꝝ predictaꝝ redacta eſt per modũ cuiuſdã ſtatute ordinationis et hoc taliter ꝙ talis ſtatuta ordinatio ⁊ omnia in ea cõtenta in fauorẽ predictoꝝ ciuiũ ſeu creditorũ ciuitatis intelligantur ſingulis diebus pro futuro tẽpore (donec ꝑ ciuitatem prefatã fuerint reuocata) imo ſingulis horis ſingulorũ dierum de nouo condi et renouari ⁊ de nouo condita ⁊ renouata et ſic effectum ſuũ ſingulis dictis horis et diebus ſortiantur. atq̃ talis ſtatuta ordinatio ſic loquatur ac ſi ſingulis vicib⁹ ⁊ tempori⁹ condita eſſet extendendo etiã eã ad quantitates in preteritũ iam receptas per quoſcunq̃ creditores ciuitatis ꝑdicte ſcilꝫ ex cauſis memoratis. vult etiã ciuitas ꝙ illa ſtatuta ordinatio ſolũ vendicet ſibi locũ in ciuib⁹ ꝑdicte ciuitatis ⁊ indiſtrictualib⁹ ſuis. ita tamẽ ꝙ ꝑ hoc nõ ꝑiudicetur ciuitati predicte in aliquo iure ſibi queſito ſeu q̄rendo impoſterũ vigore alicui⁹ vltime voluntatis facte ſiue faciende. Decima ꝙ q̄uis in predicta ciuitate iuxta ordinationẽ iam recitatã cõmuniter dent̃. v. ꝑ centũ. tamen aliq̃ãdo ꝯtingit ꝙ ꝑ centũ nõ. v. ſed pauciores dant̃ ſi conditio ciuitatis eſt deteriorata: quãdoq̃ ꝟo plures cõtingit dare ꝑ centũ q̄ꝫ. v. quia quãdoq̃ dant̃ in venetijs. viij. quãdoq̃. ix. Sic etiã cũ redimit ciuitas ſe a predictis ciuib⁹ vel aliquo eoꝝ q̄uis iuxta predictã ordinationẽ cõmuniter redimant̃ centũ ꝑ. xxviij. tamẽ quãdoq̃ pro. xxvij. quãdoq̃ ꝑ minori. imo accidere poſſet ciuitati talis deterioratio ꝙ ipa abſq̃ vllo precio redemptiõis reddito vellet eſſe liberata ab obligatiõe dãdi ciuibus ꝑdictis pẽſionẽ annuã ⁊ ſic ꝑderẽt ciues tã ſortẽ ĩ toto q̄ꝫ etiã pẽſionẽ annuã quã ꝑ futuro tempore ꝑcepiſſe potuiſſent.

Secunda ſuppoſitio. octo ſunt accidentia que cõtingũt circa ꝯtrahẽtes cũ ciuitate mõ ꝑdicto. Primũ (qđ eſt trimẽbre) eſt ꝙ aliq̃ ciues

aliq̄s tāto tp̄e recepit ꝓuentum annum ſeu penſionē annuā a ciuitate ſcʒ.v.p centū ꝑ xiiiis ꝙ imburſauit penſionē maiorē ꝗ̄ fuerit ſors preſtita.vt ſi recepit eam p.xxj.annos.quia tūc recepit centū.ꝛ.v.flor.ꝛ nihil ominus ſi ſequēti anno ciuitas ſe ab eo liberat habebit.xxviij.flor.p ſorte ꝑſtita ꝛ ꝑ ꝯſequens loco centū flor. ꝑſtitoꝝ habebit centū ꝛ.xxviij.flor. Quādoqʒ ṽo nondū tāto tp̄e recepit penſionē ꝙ pēſio excedat ſortem ſed dūtaxat eſt equalis.vt quādo eā ſolum recepit.p.xx.annos:qua tm̄ recepta poteſt ꝯtingere ꝙ ſors redimatˀ ſcʒ ꝙ dentˀ ſibi xxviij.p redēptione.vel ſi ciuitas nō ſe liberat:habebit ꝑ futuro penſionē quibꝫ pēſio recepta excreſcet vltra ſortē. Qn̄qʒ ṽo non dum tāto tp̄e recepit ꝙ penſio adeq̄tur ſorti.vt ſi ſolū decē annis recepit: adeo ꝙ ſi ſe ciuitas liberaret reſtituēdo loco ſortis preſtite.xxviij.nō haberet omnibꝫ cōputatis totam ſortē ꝑſtitā ſed careret adhuc.xxij.flor.

Scdm̄ accidēs eſt ꝙ ꝯtigit quādoqʒ aliquē ex ꝑdictis ciuibꝫ pati tātū damnū emergens ex ꝑdicta ꝑſtatione ꝙ ꝗ̄uis multo plꝰ recepit ꝗ̄ ꝑſtiterit;tamē nōdum eſt ſibi ſatiſfactū de ꝑdicto damno ſibi emergēti. immo nec vnq̄ʒ ſibi ſatiſfiet etiā reſtituta ſorte in toto vel in ꝑte.vtputa compulſus fuit ciuitati ꝑſtare centū vel mille:nō potuit autē illa ꝑſtare niſi diſtraheret om̄ia ſua imobilia vtputa poſſeſſiones ꝑdia ꝛ hmōi.ꝛ hoc viliori ꝑcio ꝗ̄ iuſtū fuerit:adeo ꝙ ꝑ hoc irreparabilr̄ deductus eſt ad maximā paupertatē. ꝛ preſertim hoc pōt ꝯtingere in viduis ꝛ pupillis ꝛ orphanis cōpulſis ꝑſtare. Terciū accidens eſt ꝙ ꝯtingit ſepe aliquem ex ꝑdictis ciuibꝫ pati tantū lucrū ceſſans ex ꝑdicta ꝑſtatione ꝙ nunq̄ʒ ſibi refundetur illud lucrū ceſſans quātocūqʒ tp̄e ꝑcipiat penſionē etiā ſi tandē reſtitueretˀ ſors ſibi in toto. Nā ſepe ꝯtingit ꝙ ciuis aliq̄s exiſtēs mercator om̄i anno quo caruit ſua ſorte ſcʒ centū:potuiſſet fuiſſe lucratꝰ.x.vel xx.vel vltra ſi poſuiſſet eos ad mercantias licitas ꝛ honeſtas q̄ tm̄ om̄i āno nō recipiet niſi quinqʒ vel aliqn̄ minꝰ vel tandeʒ nihil vel ipſe de illis centū emiſſet vnū redditūʒ importantē ſibi annuatī.x.flor.vbi tamē i reuenditiōe habuiſſet iteꝝ centū.hic aūt in reuēditiōe nō habebit a ciuitate niſi.xxviij p centū ꝛ hec duo accidētia ſcdm̄ ſcʒ ꝛ terciū cōtingūt circa cōpulſos. quinqʒ ṽo ſequētia accidētia cōtingūt circa nō compulſos. Quartū accidēs eſt ꝙ aliquādo aliq̄ ciues nō compulſi ſed ꝓprio motu atqʒ ſpōte ꝑſtāt ꝑdicto modo ciuitati certā ſummā principaliter tamē ꝓpter lucrū. vtputa qn̄do cōijciunt ꝙ nō ſolū nō patient inde dānum emergēs nec lucrū ceſſans: imo ꝙ ex hoc habebunt lucrū tale qḋ al's nō eſſent habituri.vtputa quia nō potuiſſent alias mercando vel redditus emēdo tantū habuiſſe.ꝛ ꝑſertim quādo datur maior pēſio ꝗ̄.v.flor.vtputa quādo dantˀ.viij.vel decē vt in venetijs quādoqʒ cōtingere dicitur.

Quintū accidens ꝙ quādoqʒ ciuis q̄ preſtitit ciuitati centū vendit alteri ꝑ ꝯſili ſorte ſcʒ.ꝑ centū ius ſuum qḋ pretendit ſe habere ſup bonis ciuitatis ꝛ ſic cōſequēter ille emptor percipit penſionē annuā ſicut ꝑmus percepit aliq̄ʒdiu ꝛ ꝑcipere potuiſſet de futuro vel nōdum il percepit. Sextūʒ quādoqʒ a principio cū quis cōpulſus nō habet ad ꝑſtandū rogat aliū qui loco eius preſtat certā ſummā:ſubintrās i ius qḋ cōpulſus habuiſſet ſi preſtitiſſet. Septimū quādoqʒ etiā quis eſt cōpulſus ſed volens eſt cōpulſus.vtputa qꝛ placuit ſibi ꝙ compelleretˀ vt ſic frontē haberet ꝑſtandi ciuitati.placuit aūt ei cōpulſio ideo quia ꝑſtatio eſt ſibi lucroſa. Octauū quādoqʒ quis ꝓprio motu ꝑſtat ciuitati nō ob lucroſitatē principal'r ſed principaliter ob charitatem qua afficitur ad ſuccurrendū rei publice ciuitatis.nō autem ob lucroſitatē principaliter:ꝗ̄uis ſecūdario ſperet ſe lucrum obtenturꝝ vl' etiā ħ nullo mō ſperat.imo cōijcit ſe paſſurum damnū.

Tercia ſuppoſitio eſt q̄driměbris ꝛ talis. Ciues ꝑſtantes ciuitati vocari poſſunt tripliciter ſm̄ vſum ꝑdictarū trium ciuitatum. Nam in florentia vocantur creditores montis: in ianua habentes loca.in venetijs habentes impreſtita. Item ſortes ꝑſtite vocari poſſunt etiam tripliciter.qꝛ vocantˀ in florentia ꝑſtantie montis.in ianua poſſunt vocari ſortes locales vel locoꝝ. In venetijs ſortes impſtitoꝝ. Itē ꝯtractus ꝑdictoꝝ ciuiū poſſunt etiam vocari tripliciter.ſcʒ in florētia ꝯtractus ꝑſtantiarū. In ianua ꝯtractus locoꝝ.in venetijs ꝯtractus impſtitoꝝ. Pēſiones poſſunt

etiā vocari tripliciter ſcʒ ī florētia denarij montis: in ianua loca: in venectijs impſtita. ita ꝙ ciuis ꝑcipiēdo annuā penſionē dr ꝑcipe denarios mōtis vel loca vel impſtita. Vñ ꝑſtans ianue centū dr habere vnū locū. Aūt ↄtingere pōt aliqñ ↄfuſio illorū terminorū ita ꝙ loca et impſtita aliqñ capiunt̃ ꝑ ſortib⁹ datis: aliqñ ꝑ pēſionib⁹ ꝑcipiendis ꝑ ſortib⁹.

Quarta ſuppoſitio. Ex q̄ de preſenti materia multa conſequenter diſputabunt̃ in hac q̄ſtione ⁊ ſequenti ideo ad vitandū multiplicationem terminoꝝ ⁊ etiam ad vitandū varietatem terminoꝝ determinabo me ad certos terminos. Nā ciues ꝑſtantes vocabo ciues vel creditores ciuitatis ⁊ debitores illorū creditorum vocabo ciuitatē. intelligendo ꝑ ciuitatem illos q̄ habent plenā poteſtatem dominatiuā dominādi: regendi ⁊ amminiſtrādi rempublicā ciuitatis ſi ciuitas regat̃ ꝑ multos vel ſi regat̃ ꝑ vnum vt per dñm aliquē: erit de tali dño idem iudiciuʒ qḋ eſt de ciuitate. Ipaʒ ſortē ꝑſtitam vocabo ꝑſtantiam ⁊ actum ꝑſtandi vocabo ꝑſtationē ⁊ non vocabo eam mutuationeʒ ex illa cauſa. q2 q̄uis frequēter ſic vocetur tñ ex q̄ fere tot⁹ modus materie future pendebit in hoc an illa ꝑſtatio ſit vera mutuatio vel non ſed alius cōtractus. ideo vtar vocabulo cōmuniori cuiuſmodi ē ꝑſtatio ꝑſto enī ꝑſtas ꝑſtare in ꝓpoſito capitur cōmuniter vt ſignificat exhibere: dare: cōmodare ⁊ mutuare. hec enī ſignificat preſto vltra alia eius ſignificata.

Prima ↄcluſio. ciuitas licite pōt ciuib⁹ ſuis imponere tantam ꝑſtantiā quāta eget ꝑ amotiōe illius mali qḋ reipublice ciuitatꝫ iminet dūmodo illud malum ſit peius vel ꝑniciosi⁹ reipublice q̄ ſit hoc qḋ eſt ciues cogi ad talē ꝑſtantiaʒ. ꝓbat̃ dupliciter. Primo ſic. q2 in tali caſu ciues met tenent̃ ad tantā ꝑſtātiam. igit̃ ad eam poſſunt ꝑ habētē al's poteſtatē vel dominationē in eos ad hoc cogi. ↄſequentia nota. antecedēs ꝓbatur. q2 in corpore naturali natura ħ docet ꝙ iminente aliquo grādi malo corpi quodlibet membrū potens occurrere tali malo: naturaliter ſe opponit eidē q̄tum pōt: etiam cū ꝑiudicio ꝓprie ſalutis ſi illud malū ſit pei⁹ corpori q̄ ſit hoc qḋ eſt membrū pati tale ꝑiudiciū. Vñ vt corpus redimas: ferrum patiaris ⁊ ignem. igit̃ ſic etiam erit in corpore myſtico ⁊ ſuis membris. res autē publica cui⁹ amminiſtratrix eſt ciuitas: eſt corpus myſticū ⁊ ciues ſūt ei⁹ mēbra. Secundo ꝓbat̃. q2 ciuitas pōt ciuibus imponere vt in ꝑſonis ſuis tantū impendāt auxilium reipublice quāto ꝑſonali auxilio indiget ꝑ amotione mali iminentis reipublice vt ſi ꝑniciosa bella iminent. igit̃ multo magis pōt eis imponere tantā ꝑſtantiam q̄ eſt ſolum auxilium in reb⁹. ↄſequētia nota. antecedēs ꝓbatur: q2 ad hoc ciues met tenent̃ ſcʒ ꝑſonaliter occurrere talib⁹ malis etiam vſqꝫ ad mortem certādo ꝑ ſalute reipublice. igit̃ ad hoc eos ciuitas cōpellere poteſt. Dicit̃ notāter ī ↄcluſione dūmodo illud malū ſit peius ⁊c̄. q2 ſi ſecus eſſet nō poſſet ciuitas eos cōpellere. q2 ad hoc non tenent̃. q2 nemo tenet̃ ꝑ amotione minoris mali ab aliquo corpore id agere qḋ eſſet ꝑniciosius malū eidē corpori. Modo cum reſpublica non ſit niſi aggregatū ex omnib⁹ ciuib⁹: igitur poſſet tāta ꝑſtātia eſſe: ⁊ ita ꝑniciosa ciuib⁹ ꝙ eſſet ꝑniciosior reipublice q̄ eſſet rempublicaʒ pati aliud malū iminēs ꝑ cui⁹ amotiōe tal' ꝑſtantia ī ponit̃.

Secūda cōcluſio. ali⁹ qñ poſſet talem ꝑſtantiam: de qua ꝑ̄ma cōcluſio loquit̃ ciuitas imponere ciuib⁹ abſqꝫ aſſignatōne cuiuſcunqꝫ penſionis ⁊ abſqꝫ omī ſpe reſtitutionis ſortis. ꝓbat̃. q2 ſi ciuitas eſt in tali conditione ꝙ non ſperat ſe venturaꝫ ad talem fortunam ꝙ recepta ꝑſtantia poſſet ſorteʒ eis reſtituere q̄n nouam incurreret neceſſitatē ita vrgentē ciuitatē ad reimponēdū eis ꝑſtantiā ſicut prior eos vrgebat: ita ꝙ quātam ꝑtem ſortis vellent reſtituere tantā cogerēt̃ ꝑtem ꝑſtantie reimponere: et ſi totaʒ vellent reſtituere etiā totaʒ cogerent̃ reimponere. Naʒ ciuitas tūc ſtulte ageret reſtituendo ſortē in toto vel in ꝑte cum qḋ reſtitueret illud mox cōpelleret ciues ſibi reſpreſtare. Similiter ſi ciuitas eēt in tali cōditione ꝙ non ſperaret ſe annuatim poſſe vllam penſionē aſſignare ciuibus creditoribus montis q̄n quātū in penſionib⁹ eis aſſignaret tantā ꝑſtantiaʒ de nouo eiſdem imponendi incurreret neceſſitatē. Nā tūc

ſtulte ageret eis id aſſignando qđ credito- res mox cogerent̃ repſtare ciuitati.

Tertia ꝯcluſio. Illã pſtantiã quaꝫ iuxta pͥmã ꝯcluſionẽ pót ciuitas imponere debet ciuitas aliqñ nõ imponere niſi cũ aſſignatione magne vel pue penſionis annue ſine vlla obligatiõe reſtitutiõis ſortis ĩ toto vel ĩ parte. Aliqñ ꝟo cũ aſſignatiõe pẽſionis ⁊ etiã cũ obli- gatiõe reſtitutiõis ſortis in toto vel ĩ pte.

Prima ps pbat̃. nam ſi ciuitas conijcit vel cõijcere debet ꝙ poſſit annuã pẽſionẽ magnã vel paruã aſſignare creditoribus ſuis citra h̃ ꝙ incurreret nouã neceſſitateꝫ tãtũdẽ reimponẽdi pſtantiarũ q̃ntũ aſſig- nat in pẽſionib᷒: ⁊ tñ ꝙ nõ poſſit ipis reſti- tuere ſortẽ in toto vel ĩ pte: qñ q̃ĩtũ reſtitue- ret: tãtũdẽ pſtantiarũ cogeret̃ reimponere: tũc ſine obligatiõe reſtitutiõis ſortis (eo ꝙ obligatio iſta ſtulte fieret) deberet eis aſ- ſignare talẽ pẽſionẽ annuam. qꝛ ex q̃ ciues patiũt̃ intereſſe in dãdo pſtantiã ⁊ carẽdo ſuis pecunijs et ciuitas eos releuare poſ- ſet ſine ſuo grauamĩe a tali intereſſe: nulla ra tio eſſet eos ab illo nõ releuãdi. imo cẽt ra tio eos releuandi: qꝛ q̃ occaſionẽ dãni dat ⁊ p ꝯſequens dãnũ dat ſi põt releuare de- bet ⁊ pſertim ciuitas id reſpectu ſuoꝝ mẽ- broꝝ agere deberet. qꝛ bonũ ciuiũ ẽ bonũ ciuitatis.

Scda ps pbatur. qꝛ ſi ciuitas cõijcit vel cõijcere de- bet ꝙ tam penſionẽ aſſignare q̃꜒ etiaꝫ ſortẽ reſtituere poterit abſq꜒ incurſu noue neceſ ſitatis vrgẽtis ad illi᷒ noue pſtãtie reimpo ſitionẽ: tunc debet tã pẽſioneꝫ aſſignare q̃꜒ ſortẽ reſtituere: qꝛ ceſſat ratio ⁊ cauſa deti- nendi ſortẽ. ergo irrationabilis eẽt illa de- tentio. ⁊ ſic iniuſta. Cõfirmat̃: qꝛ ſi ciuitas a pͥncipio nõ habuiſſet rõneꝫ exigẽdi pſtã tias a ciuib᷒: eo ꝙ non habuiſſet neceſſita- tem eã vrgentẽ. peccaſſet grauiter exigẽdo eã. igit̃ etiaꝫ nũc peccat ſi ſine rõne detinet cũ reſtituere poſſet.

Quarta cõcluſio. ciuitas libera habẽs ꝓprios annuos ꝓuẽt᷒: obuẽtiões ſi ue fruct᷒ ſibi iuſte ꝓueniẽtes de pdijs: poſ- ſeſſiõib᷒: caſtrꝭ ⁊ villis iuſte ad eã ptinẽtib᷒ vel de pedagijs: guidagijs: theoloneis vł vectigalib᷒ iuſtis: vtputa ex cauſa iuſta et auctoritatẽ habẽtis ea inſtituere inſtitutis põt volẽtib᷒ emere vendere ius pcipiendi annuas pẽſiões de pdictis eī᷒ obuẽtiõib᷒ ſi ciuitas habet cauſã rationabilẽ vel eam vrget neceſſitas: vtputa vrget̃ p bono rei publice ad habendũ. x. millia in ꝓmpta pe cunia q̃ ipa hr̃e nõ põt de ſuis obuẽtiõib᷒ q̃ ãnuatim ſũt triũ mille. ⁊ h̃ põt facere cuꝫ pacto redimendi qñ placuerit. probat̃ illa ꝯcluſio. qꝛ de puato ſic eſt ꝙ ſi habeat an- nuos fruct᷒ ſibi ꝓueniẽtes đ ſuis poſſeſſio nib᷒ põt cũ pacto redimẽdi qñ ſibi placue- rit alicui vẽdere ius pcipiẽdi ãnuas pẽſio- nes vł fruct᷒ đ ſuis obuẽtiõib᷒: vt patebit late infra ĩ q̃rto tractatu. igit̃ etiã cõmuni- tas vel ciuitas h̃ poterit. qꝛ non min᷒ ius habet ciuitas pdicto mõ habẽs obuentio nes q̃꜒ puat᷒ in ſuis habeat. Dictuꝫ eſt aũt notãt̃ ciuitas libera habẽs ꝓprios ⁊c. qꝛ ſi ciuitas nõ ẽ libera: ſꝫ alteri ſubiens nec habet ꝓprios ãnuos ꝓuẽt᷒ in toto vel ĩ pte vtputa eſt ſubdita alicui dñõ q̃ oĩa q̃ poſ- ſent eſſe cõmunia ſcꝫ territoriuꝫ vectigalia et alia hꝫ ſibi appropriata tunc ex q̃ ciuitas nõ hꝫ ꝓpriũ ius pcipiẽdi annuos fruct᷒ vel obuẽtiões nõ poterit aliq̃b᷒ p pcio vẽdere ⁊ tradere mercẽ pdictã ſcꝫ ius pcipiẽdi annuas pẽſiones.

Quinta ꝯcluſio. ſi ciuitas illa de q̃ lo quit̃ pcedẽs ꝯcluſio non põt īter ſibi non ſubditos īuenire emptores iuriũ pdictaꝝ pẽſionũ ipa poſſet ſuos ciues compellere ad emẽdũ iura earũdeꝫ ab ea ſaltẽ pcio iu- ſto: imo etiã aliqñ pcio excedẽte valorem mercis. Prima ps pbat̃. qꝛ ciuitas in ca- ſu hui᷒ ⁊ pcedẽtis ꝯcluſiõis poſſet ſuos ci- ues cõpellere ad aliquã talliã ſibi dãdã p quaꝫ releuaret̃ a neceſſitate q̃ eã pmeret ſi nõ ſufficit ciuitas ſibi alia via ꝓuidere. qꝛ ad h̃ inet tenẽt̃ ciues. g̃ multo magis pote- rit eos cõpellere ad pdictã emptioneꝫ ex q̃ alios emptores pẽſionũ inuenire non põt nec alia via ſibi ꝓuidere đ ſuccurrẽtib᷒ ſue neceſſitati niſi vẽdẽdo aliq̃d. tenet ꝯſequẽ- tia: qꝛ min᷒ eſt ciues cõpellere ad dãdũ tal- liam. qꝛ ibi nihil recipiũt eq̃ualẽs q̃꜒ com- pellere eos ad emẽdũ aliquã mercẽ p pre- cio iuſto. Item ſi nõ poſſet extraneos em- ptores īuenire niſi donaret aliq̃ eiſdẽ poſ- ſet ciuitas ciues ſuos cõpellere ad aliquã- tulã collectã q̃ ꝓ dono daret̃ illis emptori- bus vt emerent pdictas pẽſiones. igit̃ ma- gis poterit ciues ipſos compellere vt mer-

ſint emẽtes.q2 h leuiꝰ eſt ciuib9 vel ſaltẽ eq̃ leue. Scd̃a ps pbat.q2 põt eos cõpellere ad emẽdũ eas p̃cio eq̃ualẽte vt dicit pri ma ps ↄcluſionis.pono igit̃ q̃ p p̃ciũ eq̃ualẽs merci recipiẽdũ a ciuib9:ciuitas nõ releuet̃ a neceſſitate eã vrgẽte.q̃ro an ne ciuitas poſſet ciues cõpellere ad tradẽdum aliq̃d vltra.z p3 q̃ ſic.q2 ad illd̃ onus nõ dũ releuatũ releuãdũ met tenet̃:mõ q̃n ciuitas vltra eq̃ualens p̃ciũ aliq̃d imponit: iã p̃ciũ erit excedens valorẽ mercis.agitur ſcd̃a ps vera.q̃uis tũc nõ eẽt ĩtelligẽdũ q̃ illud plꝰ acciperẽt rõne merc;:ſ3 al's p modũ tallie in ſuccurſũ ciuitat;. Scd̃a cõcluſio.q̃n emens dat ciuitati.c.floreñ.p iure percipiẽdi annuatim.v.remanẽte apud ciuitatẽ facultate redimẽdi illud ius p centũ q̃n placuerit:tũc cẽſet̃ dari iuſtũ p̃ciũ:z q̃ ſit ꝓportio eq̃litatis int̃ p̃ciu3 z mercem. h p3 ex cõmuni eſtimatiõe hoim̃ q̃ ẽ optima magiſtra diffiniẽdi q̃ntitatem valoris viſualis p̃cioꝝ z mercum. Si aũt emens dat ciuitati cẽtũ floreñ.p iure ꝑcipiẽdi ab ea ãnuatim.v.floreñ.remanẽte apd̃ ciuitatẽ facultate redimẽdi illd̃ ius p paucioꝛib9 q̃3 p cẽtum:vtputa p.xxviij.vt ſonuit q̃rta circũſtãtia p̃me ſuppoſitiõis:tũc nõ cenſet̃ ꝓportio eq̃litatis int̃ p̃ciũ z mercẽ. ſ3 p̃ciu3 longe excedere mercẽ.q2 ꝑinde eſt ac ſi daret centũ z.lxxij.floreñ.p iure ꝑcipiendi.v.floreñ.eo q̃ in redẽptiõe coget̃ dũtaxat recipere.xxviij.z ꝑ ↄſequẽs de cẽtũ q̃s debe ret in redẽptione accipe cogit̃ carere.lxxij. floreñ.dare aũt.c.z.lxxij.floreñ.p iure ꝑcipiẽdi.v.floreñ.ẽ dare p̃ciũ excedẽs valorẽ (mercis.

Primũ correlariũ reſpõſiuũ:ſtantib9 ſeptẽ cõditionib9:ciuitas vel dñs ciuitatis põt licite facere illã cõpulſionẽ de q̃ ſonat titulꝰ q̃ſtionis veſtitã cũ circũſtãtijs p̃me ſuppoſitionis. Prima cõditio q̃ ciuitas indigeat tãta p̃ſtãtia q̃nta reſultabit ex ꝑtialib9 p̃ſtãtijs ſinguloꝝ cõpellẽdoꝝ:vtputa indiget.x.milib9 z ad talem ſũmã aſcendit aggregatũ ex ꝑtialib9 p̃ſtantijs. Scd̃a q̃ malũ iminẽs reipublice,p cuiꝰ amotiõe indiget tãta p̃ſtãtia eſſet dãnoſiꝰ reipublice ſi accideret q̃3 ſit h qd̃ eſt ciues dare tantã p̃ſtãtia3. Tertia q̃ ciuitati nõ poſſit ꝑ alios:vtputa per extraneos ſuccurri via le tioꝛ etiã iuſta:vtputa nemo eẽt,q̃ ciuitati gratis mutuare vellet tantũdẽ. Quarta q̃ ciues non poſſent ſuccurrere ciuitati ſi ad ſtatim ciuitati certã ſũmã darẽt ſimpliciter.i.ſine aſſignatiõe cuiuſcũq3 p̃ſionis z ſine obligatione cuiuſcũq3 reſtitutionis. Nõ poſſent inq̃3 q̃n vel ciuib9 maioꝛ eẽt incõmoditas dare talẽ certã ſũmã ſine aſſignatione cuiuſcũq3 p̃ſiõis q̃3 ſi darẽt cũ aſſignatiõe p̃ſiõis.q̃uis minoꝛ eẽt illa p̃ſtãtia quã ſine aſſignatiõe p̃ſiõis darẽt q̃3 illa quã cũ p̃ſionis aſſignatiõe. Vel ſi non eſſet maioꝛ incõmoditas ex ꝑte ciuiũ:tñ ciuitas ꝑ illã certã ſũmã nõ poſſet releuari in ſua neceſſitate ea3 p̃mente:vtputa q̃ illa certa quã darẽt ſine aſſignatiõe p̃ſiõis eſſ3 minoꝛ q̃3 illa quã darẽt cũ aſſignatiõe penſionis que tñ minoꝛ nõ ſufficeret ciuitati.

Quita q̃ aſſignatio p̃ſiõis ãnue nõ inducat ciuitati incurſũ noue neceſſitat; iterũ eã vrgẽt; ad imponẽdũ p̃ſtãtiã. Sexta q̃ ciuitas tãtã aſſignet p̃ſionẽ q̃ntã cõmode põt z nõ minorem. ſilr̃ in reſtitutiõe ſortis fiẽda i redẽptiõe tãtã reſtituat q̃ntã cõmode põt ſine incurſu noue neceſſitatis

Septima ↄditio nõ ẽ ſimpliciter neceſſaria.ſ3 tñ ẽ neceſſaria ſtãte opiniõe illoꝝ q̃ dicũt (vt infra patebit) q̃ p̃dicta p̃ſtatio ciuiũ ſit v̾a mutuatio.z ſic ↄſequent̃ dicũt q̃ ſpõte p̃ſtãs p̃ncipaliter ſpe lucri ſit vſurariꝰ.z ẽ talis ↄditio q̃ ciuitas reſpectu illoꝝ q̃ ſpõte p̃ſtãt q̃s ipa ꝑ p̃dictã ſuã ordinationẽ iuitat z inducit ad p̃ſtãdũ z ꝑ ↄſequens mutuãdũ talit̃ ſe gerat q̃liter neceſſe ẽ illum gerere ſe q̃ petit mutuũ ab vſurario cui offert ſe daturu3 vltra ſortẽ. cauere eni d3 ne petẽdo ſit occaſio pcti in ꝓprio de q̃ mõ ſe gerẽdi patebit i.q.xlvj. Hec tñ ſeptima ↄditio nõ ẽ neceſſaria tenẽdo q̃ p̃dicta p̃ſtatio nõ ſit vera mutuatio:ſ3 vera emptio. Et tũc loco illiꝰ ſeptime req̃reret̃ q̃ ille quẽ inducit ad p̃ſtãdũ ſit capax z dignꝰ redditum ꝑcipe.q̃s aũt talis ſit patebit in q.lxxij.z h q̃n ille ſpõte p̃ſtaret. ſi aũt etiã talis ſpõte p̃ſtãs ſit indignꝰ tũc taliter agat (ſi citra cõpulſionẽ petit illas p̃ſtantias) q̃ nõ cenſeat̃ ciuitas eũ occaſionare ad pctm̃ ſicut de petẽte mutuũ ſub vſuris eſt dictũ. Illis igit̃ ↄditiõib9 oib9 cõcurrẽtib9 licita ẽ p̃dicta cõpulſio.pbat̃.q2 cõpulſio in ſe ẽ licita viſa neceſſitate ciuitatis vt patuit ex p̃ma z ſcd̃a ↄcluſione.z nõ põt ↄdemnari

ꝓpter adiectã circũſtãtiã ſcʒ q̃ ciuitas ſe offert ad aſſignãdũ p̄ſtãtibꝯ pēſionē.v.flore. de cẽtũ. qꝛ ad h̄ tenet̃ ſi ciuitas id habet in ſuis iuribꝯ ⁊ facultatibꝯ. vt pʒ ex tertia cõcluſione. Nec ↄdēnat̃ deh̄ ꝙ cum ciuitas vult redimere vult dare tñ.xxviij. qꝛ ſtante ſexta ⁊ ſeptima ↄditiõe nõ põt pl᷒ dare niſi nouã neceſſitatē eq̄lē priori incurreret tũc aũt nõ tenet̃: vt pʒ ex eadē ↄcluſiõe tertia. igit̃ nulla via pʒ ↄdēnãdi talē cõpulſio

Scdm correlariũ reſponſiuũ ē. ſi aliq̄ p̄dictaꝝ ſex vl̓ ſeptē ↄditionũ deficit nõ ē licita cõpulſio p̄dicta: pʒ inductiue. Nã ſi ciuitas non indigeret tãta p̄ſtãtia ꝓ neceſſitate reipublice iniq̄ agit grauãdo tã miſerabiliter ſuos ciues. q̃lis miſerabilitas patuit ī p̄mo accidēte ſcd̄e ſuppoſitiõis: ⁊ tãto iniqu᷑ q̃nto i ſuos deberet ēē fidelior ⁊ mag̃ coꝝ paternã ⁊ maternã gerere curã. Vñ.j. ad Titũ.v. Si q̃s ſuoꝝ ⁊ maxīe domeſticoꝝ curaʒ nõ habet fidē negauit. ⁊ ē infideli deterior Et itelligit̃ illa p̄ma ↄditio de indigentia ꝓ bono reipublice neceſſario. Naʒ ſi ciuitas dũtaxat indigeret tali p̄ſtantia ꝓ vana glĩa ciuitatis vel ꝓ iniuſtis bellis: vl̓ ꝓ põpa ipoꝝ ãminiſtrãtiũ ⁊ regētiuʒ ciuitatem aut ꝓ q̄dã decore ciuitat̄ ſine q̄ trãſire poſſet ciuitas: eſſet talis cõpulſio iniq̄. Nam nõ ſũt eneruanda mēbra naturalis corpis ꝓ vano ornatu capit̄ vel decore accidētali corpis: ſic nec ē agēdũ in corpore myſtico. Vñ phs.iij.topicorũ. Sanitas ē eligibilior ꝙ̄ pulchritudo vel decor corpis. Si etiã ſcd̄a ↄditio deficit nõ ē licita compulſio vt pʒ ex p̄ma ↄcluſiõe. Si tertia deficit ſil̓r nõ ē licita cõpulſio vt de ſe patet.

Si q̄rta deficit ꝙ nõ ſit licita cõpulſio. ꝓbat̃ ſic: qꝛ tunc ciuitas cõpelleret ſuos ciues ad p̄ſtãtiã grauiorē ꝙ̄ ipa ciuitas indigeat. qꝛ ſi q̄rta cõditio deficit: tunc ciuitati alia via poſſet ſufficienter ꝑ ciues ſuccurri ⁊ h̄ cum maiori cõmoditate ciuiũ vel cum eq̄li cõmoditate coꝝ: vtputa ſi ciuitati ſufficiēter poſſet ſuccurri ꝑ hoc ꝙ ciues p̄ſtarēt certã ſũmã ſimpliciter ſine aſſignatiõe cuiuſcũq; pēſionis q̄ via aut eēt cõmodior ciuibꝯ: vtputa qꝛ minorē darēt ſũmam ꝙ̄ q̄n eis eēt aſſignãda penſio qd̄ dare poſſet eſſe in rem ciuiũ. aut ſaltē illud fieret cũ equali cõmoditate. Si p̄mũ ergo ciuitas iniq̄ue ageret᷑ grauãdo ſuos vltra ꝙ̄ opus eēt eos grauare ꝓ releuamīe neceſſitat̄ reipublice: qd̄ ē illicitũ. Si ſcd̄m tũc ciuitas imprudēter agit eos illa via cõpellēdo ex h̄ ꝓpter duo. Primo qꝛ illa alia via eos cõpellēdi eēt breuior. ⁊ ꝑ ↄſequēs magis amplectēda. Scd̄o qꝛ illa alia via eēt minus dubitabilis ī foro ↄſciētie tã ex pte ciuitatis ꝙ̄ ex pte ciuiũ. Nã tũc nõ reuocaret̃ in dubiũ q̄n ciuitas ad talē abſolutã p̄ſtationem eos cõpellere poſſet ⁊ ciues etiã p̄ſtare poſſent: vbi tñ apud multos eſt magna dubitatio: ſi q̄n alia via p̄ſtãt ciues ſcʒ ſub aſſignatiõe pēſionis ciuibꝯ liceat illã pēſionem recipe: imo an ciuitati liceat eis i ipa cõpulſione offerre eã. Ratio aũt q̄re q̄nta ⁊ ſexta requirũt̃: pʒ ex p̄dictis i ſcd̄a ⁊ tertia ↄcluſionibꝯ. ſeptima aũt ↄditio cur (ſaltem ſm̄ opinionē aliq̄ꝝ) requirat̃ patuit in p̄cedēti correlario. Et ex h̄ ſeq̄t̃ ꝙ crudeloquunt̃ q̄ nõ poſit̄ p̄dictis ↄditiõibꝯ dicũt licere ciuitati facere p̄dictã cõpulſionē.

Contra primũ correlariũ arguit̃ volendo ꝓbare indiſtincte ꝙ p̄dicta cõpulſio ſit illicita vt q̄dã arguit noīe Guido de bello regaldo generalis ordinis heremitaꝝ. q̄ ↄſul᷒ deſup in diſtincte rñdit ꝙ lex ſtatuēs p̄dictuʒ lucrũ ſeu penſionē dãdã ciuibꝯ nõ eſt licite ſtatuta. ⁊ ideo nõ obſeruanda. ſed abolenda. ⁊ ꝑ ↄſequens vult ꝙ ciuitas non poſſit facere compulſionē ſm̄ diſpoſitionē p̄dicte ordinationis qd̄ tñ eſſet ↄtra p̄mũ correlariuʒ qd̄ approbauit p̄dictã compulſionē ſaltē cum certis cõditionibꝯ. Primo igit̃ arguit̃ ſic. talis lex eſt in diminutionē reipublice. igit̃ mala. ↄſequētia nota. antecedēs ꝓbat̃ qꝛ ſepe ↄtingere poterit ꝙ ciuitas vni creditori dupliciter ſolueret pecuniaʒ ſibi ab eo p̄ſtitã vt pʒ ex p̄mo antecedēte ſcd̄e ſuppoſitionis. hoc aũt eſt damnoſũ reipublice ex cui᷒ pecunijs fit illa ſolutio. Dicēdum: antecedēs ē falſũ: ad ꝓbationē dicendum cõcedendo maiorē: minor eſt negãda qꝛ ciuitas ſoluēdo tali ciui dupliciter nõ facit id niſi per adeo multas ꝑticulares vl minutas petias ⁊ tanto tractu tp̄is interueniēte ꝙ ita facile eſt ciuitati facere ꝑticulatim illã ſolutionē etiaʒ finaliter duplam vel triplã exiſtentē ⁊ etiaʒ reſtituere.xxviij. ꝓ ſorte ſicut eēt ſibi eã ſimplã ſimul ⁊ ſemel

facere vel ipſi ciuitati nõ eſt ita dãnoſũ face
re ſucceſſiue talẽ ſolutionẽ etiã duplã ſicut
fuiſſet ſibi dãnoſũ a principio carere ſorte
vl' ſortẽ ſimul totã ſoluiſſe. Primum p3 i
his q̃ p cẽtũ floreñ. vẽdũt redditũ ꝑpetuũ
v. floreñ. cũ facultate redimẽdi eundẽ. Nã
tales vẽdẽtes ita facile dant annuatim. v.
floreñ. ꝛ cũ h̃ tãdẽ reſtituũt nedũ ptẽ ſortis
ſ3 totã ſortẽ: ſic ꝙ vna vice dediſſent centũ
floreñ. ꝛ cũ hoc tpe itermedio cũ ill' cẽtũ re
cepti ab emptore potuerũt. v. floreñ. ãnua-
tim hñe ꝛ intãtũ vltra ꝙ vna die3 cu3 pla-
cuerit poterũt de illo pluri collecto etiam
ſortẽ totalit' reſtituere etiã ſibi retẽto aliq̃ĺi
lucro vl' retento ipo capitali ꝑ lucro. Et ſi
vẽdẽs ius. v. flor. h̃ pt facere cu3 ſuo lucro
q̃ tñ redimẽdo coget' dare cẽtũ: mlto mag'
id poterit ciuitas vẽdẽs ius. v. flor. q̃ in re
dimẽdo tñ coget' dare. xxviij. floreñ.

Scdo arguit' ſic. lex ꝯtinẽs pl' bo-
nũ p̃uatũ ſeu ſingularũ ꝑſo
nar3 q̃ bonũ publicũ ſeu cõmunitatis ẽ in
iuſta. q: ꝑferẽdũ ẽ bonũ cõmunitat' bono
ſingularũ ꝑſonarũ. Modo p̃dicta lex eſt
h' mõi. igit'. Minor ꝓbat'. q: ẽ lucroſa ciui
bus vl' creditoribꝫ ꝛ dãnoſa ciuitati: vt pa
tuit i p̃cedẽti argumẽto. Dicẽdũ ꝙ negãda
ẽ minor: ꝛ ad ꝓbatõe3 patuit ſolutio ꝙ nõ
ẽ dãnoſa ciuitati: imo ſtaret ꝙ ſi ciuitas in
redimẽdo cogeret' dare cẽtum ei q̃ ſibi p̃ſti
tit cẽtũ: ciuitas nõ fuiſſet paſſa dãnũ ſicut
nec vẽditor alicui' reddiũ' ꝑpetui ſi redimit
redditũ ꝑ eq̃li p̃cio ꝑ q̃ vẽdiderat cẽſet' fu-
iſſe paſſus dãnũ. ẽ multo mĩ' cẽſenda eſt
ciuitas pati dãnu3 ſi in redimẽdo non niſi
xxviij. p cẽtũ ẽ datura. Ex aũt dicis ꝙ ẽ lu-
croſa creditoribꝫ p3 exilitas hui' lucri ex
p̃mor ſcdo accidẽte ſcdẽ ſuppoſitiõis. Pa
tet etiã ꝙ ſepe ẽ eis multũ damnoſa q̃uis
nõ iniuſte ſuſtineãt illud dãnũ eo ꝙ tenent'
illud ſubire ꝑ republica. Patet etiã ꝙ lon
ge pl' fuiſſent lucrati vẽdẽdo ſua ſorte i mer
cantijs vel i emptiõe alicui' reddit' data
facultate redimẽdi emptori ꝑ p̃cio equali

Tertio arguit'. lex indu (ſorti.
cens hoies ad peccãdu3 ẽ
iniuſta. p̃dicta ẽ h' mõi. igit'. Minor ꝓbat'
ꝙ lex illa offert pẽſionẽ ciuibꝫ p̃ſtãtibꝫ ꝑci-
piẽdã a ciuitate vltra ſortẽ p̃ſtitã. Modo
p̃ſtatio ciuiũ ẽ mutuatio. igit' offert mutu-
antibꝫ lucrũ. ẽ inuitat eos ꝛ occaſionat eos
ad mutuãdu3 ſpe lucri nõ mĩ' q̃ ſi p̃uat'
ad p̃uatũ diceret: mutua mihi cẽtũ ꝛ da-
bo tibi annuatim. v. flor. in q̃ caſu vtiq3 di
ceret' ꝙ talia dicẽs ꝛ ſic ſe offerẽs peccaret
mortaliter: occaſionãdo aliũ ad mutuãdũ
ſpe lucri. Dicẽdũ dupliciter. Primo negã-
do minorẽ: ad ꝓbationem ꝯcedit' maior. ꝛ
minor ẽ negãda. Nã vt infra finaliter tene
bit': illa p̃ſtatio ciuiũ non ẽ mutuatio. q: fit
irreuocabiliter. Vñ ẽ vera emptio vel tra-
ditio p̃cij ꝑ merce. ꝛ ſic ciuitas ſe offert ad
dãdũ mercẽ ſc3 ius ꝑcipiẽdi annuatim. v.
flor. p̃is q̃ ſibi ſic emptores tradẽt p̃ciũ
ſc3 cẽtũ floreñ. Si tñ teneret' ꝙ p̃ſtatio eẽt
mutuatio vt pleriq3 tenuerũt diceret' ꝙ ar-
gumentũ ꝯcludit ꝙ lex illa inducit hoies
ad pctm̃ ſi non ſeruet' ſeptima ꝯditio p̃mi
correlarij. ꝛ ꝑ ꝯſequẽs ẽ iniuſta ꝛ etiã com
pulſio q̃ ẽm eã fieret. ſ3 h̃ non accidit ſi ſer-
uet' ſeptima cõditio ibidẽ poſita. q: tũc lex
illa nõ induceret eos ad peccãdum. Et he
ſolutiões ſũt meliores q̃ illa quã dat dñs
Laurẽ. de ridol. negãs ꝙ ꝑ p̃dictã legẽ in-
duceret' hoies ad peccãdũ. Nã vt dicit cõ
ſiderato ꝙ ſi q̃s vellet ſua pecunia vti illi-
cite: pl' lucraret': imo etiã in licitis q̃nimo
ꝛ in poſſeſſionibꝫ q̃ mag' ſecure ſũt q̃ mu-
tuare cõmunitati nõ ẽ dicẽdũ ꝙ ꝑ h̃ ꝙ q̃n
q3 dati ſtatuunt' inuitãt' hoies ad vſurarie
mutuãdũ: maxĩe cũ dubium ſit nedũ d' lu-
cro ſ3 etiã de ſorte p̃ncipali ne ꝑdat'. hec ille.
Etiã beat' Bernardin' ſoluendo idem
argumẽtũ ait ꝙ ver3 eẽt ꝙ ordinatio ciuita
tis inuitaret ad peccatũ quando p̃ſtantes
mouerẽt' ſpe lucri p̃ncipaliter: modo p̃ſtã
tes non p̃ncipaliter ſpe lucri mouent' ſed
ſecũdaria tñ ſpe que nõ facit hominẽ vſu-
rariũ. ꝛ ꝙ non p̃ncipaliter ſpe lucri moue
antur oſtendit. q: multo pl' lucraret' alijs
vijs: ſicut etiã deducit hic Laurẽ. Hec
tñq3 ſolutio deficit dupliciter. Primo q: nõ
ſequit'. mutuãs ſpe lucri poſſet pl' lucrari
cum illa ſorte in alijs cõtractibꝫ illicitis et
etiã licitis. igitur illud mutuare ſub ſpe lu
cri factu3 non eſt peccatũ. Nam mutuare
p̃ncipaliter ſub ſpe parui lucri recipiẽdi ra
tione mutui eſt vſura q̃uis non ita grauis
vſura ſic mutuare ſub ſpe magni lucri rati
one mutui obtinẽdi. ꝛ mutuare ſub ſpe lu
cri obtinendi ratione mutui eſt vſura q̃tũ
cunq3 mutuans potuiſſet licito modo tñ

vel maius lucrum fuiſſe ꝯſecutus. Se-cũdo deficit q2 vult excuſare mutuantẽ ciuitati ꝑ hoc ꝙ mutuãs eſt in dubio ꝑdendi tam lucrum q̃ ſortẽ. Modo hoc nõ releuat q̃n ſi mutuãs mutuat ſpe lucri rõne mutui obtinẽdi: ſit vſurarius: q2 q̃tũcũq3 dubitat de lucro ⁊ ſorte. tamẽ intẽtio ẽ iniq̃ q2 inde vult habere aliquid vnde ſibi ꝓhibitum eſt q̃d velle habere. Et ita illa ſolutione nõ ſatiſfieret argumẽto ꝓdicto ſi admitteret̃ illud qđ arguẽs ſupponit: ſic Laurent̃. videt̃ admittere. ſc3 ꝙ ex illa lege aliq̃ inuitant̃ ad mutuandũ ſpe lucri. nam illđ non negat. ſed tm̃ laborat excuſare tales q̃ modo in ſic ſperãdo non peccent. q̃ excuſatio tamẽ non valet ſi ſperãt illud lucrũ ratiõe mutui ſe habituros ſiue paruum ſiue magnũ ſiue ſint in dubio ꝑdẽdi lucrũ ⁊ ſortem. ſecus ſi rõne intereſſe iminẽtis. ſ3 tunc adhuc argumẽtũ ſtaret eo ꝙ arguẽs diceret ſe velle loqui de illis q̃ nulluz intereſſe patiunt̃: ⁊ tamẽ inuitant̃ ad mutuandũ ciuitati. Unde ſtandũ ẽ in duab ꝑnus ſolutionib. ⁊ ꝑſertim in ꝑma.

Quarto arguit̃. ſi eſſet iuſta maxime q2 eius ordinatio tendit in vtilitatẽ tam reipublice q̃ ciuiu3 eiuſdem. eo ꝙ ſm illam legẽ ciues cogunt̃ ꝑſtare ciuitati certa3 ſummã ꝑ quã ſuccurratur neceſſitati reipublice: ⁊ bonũ reipublice eſt bonũ membro2 eiuſdẽ. ſed h̃ non arguit ꝓdictam legẽ eſſe iuſtã niſi quo ad hoc ꝙ diſponit ꝙ viſa neceſſitate reipublice exigat̃ a ciuib certa ſũma ꝓ illius neceſſitatis ſuccurſu. Non autẽ quo ad hoc ꝙ i exigẽdo ciuitas ecõtra ſe offerat daturam ciuib certã penſione3 annuã. q2 ext̃ q̃ ciues alias tã in ꝑſonis q̃ in reb vl' pecunijs tenẽt̃ abſolute ſuccurrere reipublice ſuꝑfluũ ẽ eis aliquid offerre ꝓ hmõi ſubſidio. ⁊ cũ illa ſuꝑfluitas ſit cum dãno reipublice ſoluentis annuatim oblatũ: ſequit̃ ꝙ eſt iniuſta: q2 leſiua reipublice. Aut ſi talis fuit neceſſitas ꝙ aliq̃d de ꝑſtitis venit reſtituendum ciuib: ſolũ id eis reſtituat̃ et nõ vltra. ſm autẽ ꝓdictam legẽ cõtingit ſepe eis reſtitui vltra q̃ reſtituendũ ẽ. Dicendũ cõcedẽdo maiore3. negat̃ minor ſaltẽ in caſu primi correlarij. Ad ꝓbationem dicendu3 ꝙ veru3 eſt ꝙ ciues tam in ꝑſonis q̃ in rebus vel pecunijs tenent̃ ſuccurrere reipublice non tamẽ ſemꝑ tenent̃ ad hoc ꝙ faciant illđ abſolute. id eſt ſine aſſignatiõe penſionis. Nã q̃uis aliq̃n talis poſſet ẽẽ conditio ciuitatis ꝙ teneren̄t ad talẽ ꝑſtantiã abſolutam vt patuit in ſcđa cõcluſione: tñ ecõtra aliquãdo põt eſſe talis cõditio ciuitatis ꝙ ciuitas tenet̃ ciuib ſibi ſuccurrentibus reaſſignare annuã penſionem vt patuit in tertia ꝯcluſione. eo ꝙ ciuitas cõmode poſſet ſine incurſu noue neceſſitat̃ ſuis grauatis ciuib impendere releuamen grauaminis carendo ſorte ꝑſtita. adeo re offerẽdo ſe non agit rem ſuꝑfluã ſed debita3. nec cenſet̃ ciuitas tunc ledere reipublicã ſoluendo illud ad qđ ſe obtulit. q2 non cenſetur debitor ſe ledere ſi ſoluit qđ debet. Et ſi dicis. ſi ciuitatis cõditio talis ẽ ꝙ poteſt annuã penſionẽ cõmode dare in releuamẽ grauatis ciuib. ⁊ ꝑ cõſequens tenet̃ dare: ergo potuit eo minorẽ ꝑſtantia3 exigere a ciuibus ⁊ exigere abſolute. ⁊ ſic nõ debuiſſet exegiſſe tantã eo ꝙ in minori potuiſſet fuiſſe ꝯtenta. Dicendũ ꝙ ſtante caſu primi correlarij illa ſimul ſtant ꝙ ciuitas non potuiſſet ſua3 neceſſitatẽ releuaſſe: niſi ciues tantã ſummã ꝑſtitiſſent: ⁊ tamen cum hoc ciuitas potuit cõmode annuã eis penſionem aſſignare: vt puta indiget ad ſtatim h̃ die vel menſe decẽ millib ⁊ non habet annuatim niſi mille: tunc q̃tũcũq3 in fine anni haberet mille et ita videretur tm̃ debere exigere nouem milia a ciuibus ⁊ loco decimi millenarij accipere mille de ſuis obuẽtionibus ꝓprijs: tamẽ ex quo illi mille non obueniũt ſibi hac hora q̃ indiget decẽ milibus. ideo omnino cogit̃ a ciuib exigere decẽ milia: ⁊ ex quo i fine anni habebit obuenientes ſibi ſuos mille: poterit de ill' aliqđ releuamen impꝛtiri ciuib: in quo caſu tenet̃ ciuitas. ⁊ in tali caſu ſolu3 ſonuit primũ correlariũ. Et hec ſolutio melior eſt q̃ illa quã dat ſupradict⁹ domin⁹ Laurent⁹ de ridolfis: qui dando tres rationes reſpõſiuas dicit ſic. Et ſi cõmunitas valeat compellere ciues ad mutuãdu3 abſq3 eo ꝙ ſtatuat aliquid dare vltra ſortẽ: tamẽ nõ omne poſſibile eſt volibile. ſepe nãq3 multa poſſumus que ꝓ bono reipublice ⁊ pro ſcãdalo fugiendo nõ facimus ⁊ merito. argumento. q. q. j. c. in primis. cũ ſimiles coaciones frequẽter cõſueuerunt difficiles ha-

bere extitus.extra ď ſpon.c.requiſiuit.⁊ me
lius eſt cum aliquali conſilio et pace oīm
ſuis neceſſitatibus puidere q̄z p hmōi co⸗
actiones ⁊ vio lētias non ſine forti ⁊ graui
ſcādalo.hec ille. Et ſcōa ȝ rōneȝ reſpōſiuā
pdicto argumento ſubdit dicens.Qꝛ ſi q̄ſ⸗
dam enormiter ex hoc(experientia media)
dānificari quotidie cernimus:imo ⁊ mul⸗
tos funditus deſtrui ⁊ ad extremam pau⸗
pertatem deduci:tales tamē ex hoc ſaltem
aliqualiter ſubleuanť ⁊ conſolanť ꝙ dicta
quinq̄ȝ percipiūt annuatim: et niſi hoc eēt
forſitan in deſperationem deducerenť ⁊ in
rempublicā machinarētur in graue anime
ſue ⁊ corporis ſui diſpendium ⁊ reipubli⸗
ce pericula. Et ſi dicať.ſi lex talibus ⁊ non
alijs puideret bene eſſet. Reſpōdeo ꝙ lex
debet eē cōmunis p reipublice vtilitate ne
alij ſcrupuloſo corde moueātur. ⁊ durum
foret atq̄ȝ difficile vnū diſtinguere ab alio.
hec ille. Et poſtea tertiam reſponſionē po
nens ſubdit.preterea intereſt reipublice er
ga ſuos ciues taliter ſe habere ꝙ nō dedu⸗
cantur in paupertatē vt cum al's opus fue
rit ſibi valeant ſubuenire.ſi ergo in damni
reſtaurationē vel ex liberalitate vt alliciāť
ad bene ſe habenduȝ erga rempublicā ali⸗
quid gratiſ donat. ⁊ ſic indubia vtilitas rei
publice pcurať. hec ille. Hec inq̄ȝ triplex
reſponſio Laurentij non ſatiſfaceret pdi⸗
cto quarto argumēto niſi cū adiutorio ſo⸗
lutionis pme vel pcedentis.patet. Nā cō⸗
tra primā ſuam rationē reſponſiuam repli
caretur ſic.ſi ciuitas aliquā penſionē aſſig
nat ciuibus annuatim ppter hoc ꝙ q̄uis
poſſit eis nihil dare.tamen ad vitandā ma
liuolentiam ciuiū.⁊ per cōſequens ſcanda
lum ⁊ turbationē dat eis aliquid.ergo ea⸗
dem ratione deberet nullā omnino eis p̄⸗
ſtantiam imponere.qꝛ obmittendo impo⸗
ſitionem p̄ſtantie vitabit maliuolentiaȝ ⁊
turbationē in ciuib⁹. Et ſi tu dicis.illa ma
liuolentia non eſt curanda :qꝛ eſt accepta
non data: eo ꝙ ciues ad p̄ſtantiam tenenť
⁊ licite ab eis exigiť viſa neceſſitate reipu⸗
blice.ſic diceret aduerſarius ꝙ etiam nō ē
curanda maliuolentia quā cōciperent ſup
hoc ꝙ nulla penſio eis aſſignať annuatim
eo ꝙ ciuitas non teneť eis eaȝ aſſignare :⁊
p cōſequens eſt maliuolentia non eis da⸗
ta ſed accepta. Et hoc etiam eſt veritas q̄n
ciuitas non poſſet eis aſſignare niſi cū in⸗
curſu noue neceſſitatis p̄mētis rempubli⸗
cam ad denuo imponendam preſtantiaȝ.
al's ſi poteſt aſſignare non eſt excuſanda ci
uitas per hoc ꝙ facit p vitando maliuolē
tiam.ſed p hoc eſt excuſanda.quia tenetur
ſuccurrere ſuis ciuib⁹ per ſe grauatiſ exquo
cōmode hoc poteſt. In ſecunda etiam ra⸗
tione reſponſiua deficit.quia q̄tūcūq̄ȝ ali⸗
qui per huiuſmodi p̄ſtātiam eſſent deſtru
cti.tamen ſi ciuitas non poſſet ſine incurſu
noue neceſſitatis reimponendi p̄ſtantiam
aſſignare talibus annuam penſionem nō
teneret aſſignare eis eam ; imo imprudēn
ter ageret grauando rempublicā pro rele⸗
uamine priuatarū pſonarum. qui etiā ma
ius malum fuiſſent obligate ſubire pro re
publica q̄ȝ deſtructionē bonorum ſuorum
ſcilicet vulnera ⁊ mortē pſonarum. Qꝛ etiā
tales inciderent deſperationeȝ:aut incipe⸗
rent machinari contra rempublicā in pre⸗
iudicium anime ſue:eſſet ab eis acceptum
ſcandalum:non eis p ciuitatē datum: ꝙ ſi
illa machinatio eſſet etiā in temporale dā
num reipublice: fateor ꝙ illa machinatio
poſſet eſſe tātū malū ꝙ potius ciuitas de⸗
beret eis quid aſſignare cum paruo ⁊ mi⸗
nori damno reipublice q̄ȝ nō dando incur
rere illud maius maluȝ machinationis.ſȝ
nō ſic frequenter notū eſt accidere. Sola
igitur ratio iuſtificādi ciuitatē in dando ď
republica penſionem ciuib⁹ eſt illa que di⸗
cta eſt in prima ſolutione. Attamen ſolu⸗
tio quā dat idem ad argumentū per ſeipm
interpoſitum eſt valida.⁊ etiam neceſſaria
tenendo illam ſolutionem.quia etiaȝ tenē⸗
do eā argueretur ꝙ exquo aliqui ciues nō
ſunt grauati.⁊ per cōſequens ciuitas ſaltē
talibus non deberet quid aſſignare de pe⸗
cunijs reipublice etiam ſi cōmode poſſet.
Ad hoc enī dicendū vt tetigit illa ſolutio
Laurentij. In tertia etiaȝ reſpōſiua ratiōe
deficit.quia non habet locū niſi quādo ci⸗
uitas cōmode pōt ſine incurſu noue neceſ
ſitatis aſſignare eis talem penſionē. Alio⸗
quin non expedit reipublice cuȝ ſuipſius
eneruatione ſubuenire illi mēbro ne i pau
periem ducatur. ⁊ ſeipam exhaurire. ſȝ po
tius ſeipam ſaluare cum preiudicio illius
vel alterius membri.

Quinto arguit ſic. pro bono ſpirituali et temporali reipublice ſeruādo vel ꝯſequēdo nō ē dimittēdū bonum honeſtū ex cuius omiſſiōe deus offendit. Sed cōpulſio ciuiū facta predicto modo licet fiat p bono tpali et vtili reipublice tñ fit cum dimiſſione boni honeſti qua deus offendit. igit ē iniuſta. Minor pbatur. qꝛ fit cum ſequela multarū mutuationū vſurariarū quas multi ciues cōmittent. qꝛ ſponte nō cōpulſi mutuabūt ciuitati ducti principaliter ſpe lucri obtinendi q̄ mutuationes ſunt vſurarie vt infra patebit. Dicēduꝫ p duas ſolutiōes. Prima ꝙ mutuationes ſpōte facte etiā ſpe lucri nō ſunt vſurarie ſi fiant modo tacto ī titulo q̄ſtionis. ſcꝫ irreuocabiliter: qꝛ nō ſūt mutuatōes ſꝫ emptiones vt patebit. q̄uis alij ꝯtrariū dicant. et ſic nō fit illa cōpulſio cū ſequela vſurariarum mutuationū. Scdo dicendū. dato ꝙ tales eſſent vſurarie mutuationes. tñ ſi ſeruant ꝯditiōes poſite in pmo correlario et noiatim ad ꝓpoſitū ſeptima. tūc compulſio nō fit cū ſequela peccatoꝝ data per ipam cōpulſionē. ſꝫ accepta. hoc aūt non ē pctm̄. ſicut nō peccat priuatus: q̄ p ſua neceſſitate q̄ eſt preſſus petit mutuū ab vſurario: ſciens ꝙ mutuatio non niſi vſuraria erit. et ſic ſciēs ꝙ ſequit pctm̄. hec enim ſequela nō ē p petente data. ſꝫ p vſurariū accepta. ſi petens mutuū ſruauerit ſeptimaꝫ ꝯditionē pmi correlarij. Et he ſolutiones ſūt meliores q̄ illa quā dat pdictus Laurentius dicētis ſic ꝙ nō eſt ꝯtractus vſurarius īter ciuitatem et ciuem recipiētē. v. p centenario et c̄. ſꝫ illa ſolutio nō valet. qꝛ dato ꝙ aſſumptū ſit verū de mutuāte coacte: non aūt ē veꝝ ſm eū et multos alios de mutuāte ſpōte pncipaliter ſpe lucri. de illo autē arguit argumētū. igit non ſatiſfacit argumēto.

Sexto arguit. onera nō poſſunt ſine principis iuſſu indici. ſꝫ pdicte pſtantie ſūt quedā onera. igit cū ciuitas nō ſit pnceps nec habeat ad h̄ licentiā a pncipe: ſequit ꝙ illicita ē illa impoſitio et cōpulſio. Maior pbat p ius ciuile vt in. l. j. C. de exac. tributi. libro decimo. et eodē libro de excu. munerum. l. placet. Dicēdū ꝙ q̄uis generaleꝫ collectam camere fiſcali applicādā nemo poſſit imponere ſine pmiſſu pncipis. vt in pallegāta lege. tñ collectā ſpecialē vnaqueq̄ ciuitas et vniuerſitas p neceſſitate ſibi incūbente indicere pōt. vt. l. omnes. C. de ope. publi. de quo ē dare notabilē gloſā in. l. j. §. ꝙ ſi nemo. ſup verbo ꝓcōſul. ff. ꝙ cuiuſq̄ vni. no. et p hec ſatiſfactū eſt argumētis aduerſariorum.

Queſtio. XLV.

Utrum ciues preſtātes ciuitati pdictas pſtātias poſſint licite a ciuitate recipe pfatas pēſiones ānuas ſine obligatiōe reſtitutionis earundē atq̄ etiā tādē recipe ſortes ſuas mō pdicto cū ciuitati placuerit redimere iura penſionū. Solutio q̄ſtiōis ſtat in recitatiōe triū modorū dicēdi cū īpbatiōe duoꝝ primorū.

Primus modus ē Gregorij de arimino generalis ordinis heremitaꝝ beati Auguſtini. Et pōt eius ſnīa reduci ad ſex dicta. Primū ē q̄drimembre. et tale. Ciues pſtātes intētione lucri peccāt pctō vſure. Et h̄ ſiue intentionē illā habeāt an̄ pſtationē ſiue in pſtatiōe ſiue poſt eā. Et tenēt pēſiones pceptas reſtituere ſi poſſūt. et ſi nō habent tenēt ꝓponere ſe velle reſtituere cuꝫ poterunt. Prima ps dicti pbat. qꝛ illa pſtatio eſt mutatio modo mutuatio lucri ītētiōe facta ē pctm̄ vſure. Uſura eni ſm eū dē dr eē lucrum ex mutuo intētū. Scda ps pbat. qꝛ nō refert qñ illa intētio habeat. Tertia pars et q̄rta patēt. qꝛ ille pēſiones ſūt lucra vſuraria. eo ꝙ ꝓpt eas pſtiterūt ſeu mutuauerūt. Modo vſurarius tenet vſuras reſtituere ſi pōt. et ſi nō pōt tenet ꝓponere reſtitutionem. Et qꝛ aliq̄s diceret qñ pſumēdū ē. vel dici pt ꝙ ciues intētiōe lucri pſtent. ideo ponitur Scdm dictū. In duobꝫ caſibꝫ dici pt et pſumi ꝙ ciues intētiōe lucri pſtent. Primus qñ ciuitas dat annuas penſiones ratione mutui percepti vel vlterius detinendi et ciues ſciūt vel credūt ciuitatem tali rōne eis eas dare. Scds qñ h̄ nec ſciūt nec credūt attamē poſſent id ſcire vel credere ſi vellēt ꝯiecturas debito mō ꝯſiderare vtputa vidēt ꝙ ciuitas ſtatuit tale lucꝝ dare mutuātibus. et plus dare tūc mutuātibꝫ: et nō obſtante ꝙ alij ciues ſilia vl maiora bona cōmunitati attulerūt id tñ eis nō ſtatuit nec aliquā remuneratiōeꝫ ſilēꝫ ꝯſequūt vel ꝙ p

babilibus alijs argumentis q̄ cū poſſunt nolūt aduertere vel inquirere. Ratio huiꝰ dicti: q: ex quo credunt vel credere poſſent ꝙ ciuitas eis tali rōne dat: dici poteſt ꝙ ꝑſumūt ipſi tali rōne ſcʒ rōne mutui recipiant. q: recipiēs videt̄ recipiendo aliquid a datoꝛe ꝯformare mentē ſuam mēti dantis. Modo recipe ratiōe mutui eſt recipe vſuraria ītētiōe. igit̄. Tertiū dictū. ciues nulla intētione lucri ꝑſtātes nō peccāt peccato vſure. pbat̄. q: tūc ꝑſtatio ꝑdicta eſt mutuatio gratuita. modo talis nō ē pctm̄ vſure. igit̄ z illud ſignū negatiuū nulla negat oēm intētionē poſitā ī ꝑmo dicto. Quartū dictū. cōtingit ciues etiā in ꝑſtādo non cōmittētes pctm̄ vſure adhuc in tribus caſibus obligari ad reſtitutionē pēſionū. ꝓbatur. nā primꝰ eſt qñ ciuitas dat eis pēſiones ꝓpter mutuū pceptū. z ipſi nō ſciuerunt nec crediderūt tali rōne eis eas dare: attamen ſcire vel credere id potuiſſent ſi rem ꝑ debitas picturas ꝯſideraſſent. Ratio: q: q̄uis tūc ſincera intētione mutuauerint. z ſic nō peccauerint ꝑſtādo. tm̄ ex q̄ pēſiones a ꝑte rei dant̄ eis tali rōne q̄li ipſi non poſſūt recipe: ideo q̄uis dominꝰ rei velit eam trāſferre nō acqrūt dominiū illaꝝ pēſionuʒ. z ſic reſtituere tenētur. Scdʒ caſus. qñ ciues etiā ꝑdictā rōneʒ dādi non potuiſſent ſciuiſſe vel crediſiſſe. ſʒ tm̄ nunc eis incipit ꝯſtare ꝙ ciuitas ꝑdicta ratione eis dedit. Ratio q: ex q̄ illa ratio eis ꝯſtat. tūc ꝯſtat ꝯſequēter ꝙ dedit eis tm̄ tali rōne q̄li ipſi nō poſſunt habere. igit̄. Tertꝰ caſus qñ ciuitas etiā nō rōne mutui daret vl' dediſſet ſʒ alia q̄li ſcʒ potuiſſent recipe. attamē credunt ciuitatē eis dediſſe rōne mutui. Naʒ interim ꝙ ſtant in illa credulitate ꝯſequenter habēt credere ꝙ receperint ab ea pēſiones tali rōne q̄li recipe nō poſſunt. igitur credere habēt ſe obligatos ad reſtituēdum z ꝯſequēs tenēt̄ reſtituere. Sed ſecus ſi ꝑſtans nulla intētione lucri ꝑſtet extra hos tres caſus. quia tūc etiā ſicut nō peccat ſic nec reſtituere tenetur. Et q: aliqs diceret an ne ꝑſumendū ſit ꝙ ciuitas rōne mutui det ꝑdictas pēſiones. ideo ponit̄ Quītū dictū. Nō videt̄ qñ ciuitas nō det eas niſi ꝓpter mutū. pbat̄ Primo ſic. q: ſi alia rōne dare videret̄. maxie ꝓpt̄ intereſſe ciuiū: aut ꝓpter beniuolētiā ꝑ dono. Nō primuʒ. q: tūc inequales pēſiones daret ciuibꝫ etiā eq̄leʒ ſoꝛtē ꝑſtantibꝫ. q: intereſſe ciuiū eſt ineq̄le. Unꝰ enī in carēdo ſuis centū maiꝰ intereſſe patit̄ q̄ aliꝰ. Nō ſcdʒ q: etiam ineq̄les pēſiones darent̄ eis. q: maioꝛ pēſio daret̄ ei q̄ maioꝛi beniuolētia z charitatiua affectione ſubuenit ciuitati q̄ alteri q̄ tantūdem ꝑſtitit cū minoꝛi affectione vl' beniuolētia. Scdo ſic ꝓbat̄. q: pēſiones nō dant̄ ciuibus poſtq̄ reſtituta ē eis ſoꝛs. ſed dū taxat durāte mutuo. ergo non videt̄ niſi ꝙ rōne mutui dent eas. q: illō videt̄ cauſa alicuiꝰ q̄ poſito ipm̄ ponit̄ et quo ceſſante ceſſat.

Sextū dictuʒ. ſi veritas z a ꝑte rei eſſet ꝙ ciuitas daret eis non rōne mutui. ſʒ alia rōne ſcʒ ratione intereſſe qḋ patiunt̄. vel ꝓ liberali dono z ciues crederēt nō rōne mutui: ſed illa alia ratione eis eas dari: licite poſſent eas recipe nec tenerēt̄ ad eaꝝ reſtitutionē: vtputa ſi ciuitas dat ꝓ intereſſe et ciuis a ꝑte rei eſt paſſus tm̄ intereſſe: tunc enī poteſt tantā penſionē recipe. Et intelligit hoc de intereſſe tam damni emergentis q̄ lucri ceſſantis de q̄bus intereſſe habitum eſt. q. xxx. opʒ tn̄ ſm̄ eū ꝙ illud intereſſe z tātū ſit preciſe paſſus ratiōe ꝑſtationis. ſecus ſi alia ratiōe. Similiter ſi pro liberali dono daret eas. q: licitū eſt liberaliter donare z taliter donata recipe. nō enī ꝓpter mutuū z grām factam ciuitati debet ciuis fieri peioꝛis conditionis. Et in illis ſex dictis cōtinet̄ ſentēnaliter z radicaliter tota mens ꝑdicti doctoꝛis. Ex q̄bꝫ poſſūt cōſequenter inferri duo coꝛrelaria Primū ꝙ due requirunt̄ conditiones ad hoc ꝙ ciuis ꝑſtans ꝑdicto modo ciuitati ſit liber a peccato vſure. z etiā ab obligatione reſtitutionis. Prima ꝙ nulla intētiōe lucri ꝑſtet alioquin peccabit peccato vſure. Secunda ꝙ etiam ſi nō intētione lucri preſtet: attamen debet carere quolibet illoꝛuʒ trium caſuū qui tacti ſunt in quarto dicto aliqn obligabitur reſtituere. Secundū coꝛrelarium. ciues ꝑdicti non poſſunt dici ſana conſcientia ꝑcipere ꝑdictas pēſiones nec poſſunt dici nō eſſe obligati eas reſtituere q: non poſſunt dici ſana cōſcientia eas ꝑcipere niſi quando videtur ꝙ ciuitas non dat eis ratione mutui et ipſi non credunt nec credere poſſunt ꝙ rōne mutui eis dentur penſiones. Modo nō videtur poſſe

dici ꝙ ciuitas det eis alia ratione q̃ʒ rõne mutui: nec ipſi aliter credere poſſunt. Igit̃ nõ poſſũt dici ſana ↄſciẽtia recipe. Maior pʒ: qꝛ aliter ſe habẽtib⁹ reb⁹ illicite recipiũt vt pʒ ex ſcḋo dicto. Minor pʒ ex q̃rto dicto. ⁊ ſic ſequẽdo p̃dictum doctorem opteret ꝙ ciuis nõ recipet tãtas pẽſiones niſi quãtuʒ ẽ intereſſe ⁊ ſors: qḋ ⁊ quã ſibi reſtituere deberet ciuitas. ⁊ ſi q̇d vltra recipit ꝙ illud reſtituere tenet̃: ⁊ deniq̀ȝ illḋ qḋ ꝑ intereſſe vel ſorte ſibi debita recipit: non debet recipe niſi tm̃ ſub illa rõne ⁊ non ratione mutui.

Contra iſtũ modũ dicẽdi arguit̃ improbãdo eũ in ſeptẽ in q̇b⁹ deficit. Primo: qꝛ ſupponit ꝙ p̃ſtatio predicta ſit vera mutuatio qḋ eſt falſũ. qꝛ p̃dicta p̃ſtatio fit irreuocabiliter. qꝛ ciues nõ poſſunt ſortez p̃ſtitã vnq̀ȝ reuocare vel repetere: nec ciuitas tenet̃ eis eã reſtituere. Irreuocabilitas aũt ſeu renũciatio repetẽdi in mutuãte ſeu libertas reſtituẽdi i recipiẽte mutuũ eſt cõditio repugnãs ſubſtãtie mutuatõis: adeo ꝙ facit eã trãſire i aliã ſpeciẽ ↄtract⁹ vt patuit. q. xxx. et ꝑ h̃ patʒ etiã reſpõſio ad pbationẽ p̃me ꝑtis ſui p̃mi dicti. qꝛ neganda ẽ maior. Attm̃ dato ꝙ ↄcederem⁹ cum eo ꝙ eẽt mutuatio: adhuc deficit ſequẽtib⁹ defectib⁹ q̇ deniq̀ȝ habebũt locũ. Scḋs defect⁹ ẽ. qꝛ in p̃mo mẽbro p̃mi dicti non diſtinguit de q̃ intentione lucri velit loq̇ ⁊ tm̃ illud p̃mũ mẽbrũ nõ ẽ indiſtincte verum. Nã etiã vere mutuãtem ↄtingit ſine pctõ hr̃e aliq̃lẽ intentionẽʒ lucri. qꝛ põt habere ſecũdariã intẽtionẽ lucri dũmodo p̃maria ſit charitatiua intẽtio ſcʒ ſubueniendo neceſſitati p̃ximi. Aſſumptũ pʒ ex dictis. q. xxxvj. Terti⁹ defect⁹ ẽ i tertio mẽbro eiuſdem dicti. Nã dato ꝙ p̃ſtatio eẽt vera mutuatio: ⁊ ꝑ ↄſequẽs penſiones eſſent vſure q̃ntũ eſſet ex animo ciuitatis ſoluentis. tm̃ poſſent eas i caſu retinere. etiã ſi poſſent reſtituere. puta ſi ciues occaſione p̃ſtationis fuiſſent iniuſte paſſi dãna q̃ nõ fuiſſent obligati pati: tũc eñi poſſent illas retinere in tãta quãtitate: q̃nta fuiſſent dãna. etiã ſi ciuitas nõ dediſſet eis noĩe ⁊ animo refuſionis ĩtereſſe. ⁊ h̃ ſi deſperarent ſe via iuris poſſe ↄſequi a ciuitate refuſionẽ damnoꝝ. iuxta dicta in. q. xlij. Igit̃ illud mẽbrũ non eſt indiſtĩcte veꝝ. Quart⁹ defect⁹ eſt circa p̃mũ caſũ ſcḋi dicti q̇ non videt̃ verus. Naʒ ſtat ciues paſſos eẽ ⁊ pati iniuſte vel ſaltẽ nõ neceſſario ĩtereſſe ⁊ ꝙ ipſi nll'a alia intentiõe recipiãt niſi rõne ĩtereſſe. Igitur q̃tũcũq̀ȝ ciuitas eas dedit tãtũmodo ratione mutui: nõ optet ꝙ rõne mutui eas recipiãt. Et ſi dicas nõ dico ꝙ optet eos recipere eas rõne mutui. ſʒ ꝙ poſſunt p̃ſumi ⁊ dici rõne mutui recipe. ⁊ ꝑ ↄſequẽs p̃ſtitiſſe ſortes intẽtiõe lucri. h̃ nõ valet. qꝛ p̃ſumptio elidit̃ p̃ſũptiõe. Ideo poſſent eẽ tales circũſtãtie i ciuib⁹ mutuãtib⁹ ꝙ nullaten⁹ p̃ſumeret̃ ꝙ intẽtione alia q̃ʒ rõne intereſſe reciperẽt. ⁊ ꝑ ↄſequẽs nõ intẽtiõe lucri p̃ſtitiſſent etiã ſi ciuitas duntaxat rõne mutui daret pẽſiões. Etiã circa hũc q̃rtũ ⁊ ſequẽtẽ defect⁹ deficit in h̃ ꝙ loquit̃ q̃ſi indiſtincte nõ liceat ciui aliq̇d rõne mutui recipere qḋ tm̃ eſt falſũ. Naʒ ſi illud qḋ recipit̃ rõne mutui nõ vt p̃ciũ mutuatõis accipitur. ſʒ vt donũ ad qḋ donãdũ ꝓuocat⁹ eſt donator ꝓpter impẽſũ ſibi mutuũ. nõ ẽ illicitũ illḋ recipe. Vñ ꝓpt̃ vl' rõne põt dicere circũſtantiã appreciatiõis. ⁊ tũc ꝓpt̃ mutuũ nõ licet q̇d recipe. Sʒ ſi dicat circũſtãtiã ꝓuocatiõis: licituʒ ẽ q̇d recipe rõne mutui ſicut etiaʒ in fine ſeptimi defectus patebit.

Quint⁹ defect⁹ ẽ circa ſcḋm caſũ eiuſdẽ ſcḋi dicti: q̇ etiã non videt̃ verus. qꝛ in tali caſu etiã ſtat ꝙ non p̃ſumant̃ rõne mutui recipe. ſed ratione intereſſe. ſicut in p̃cedẽti argutũ eſt. ⁊ ꝑ h̃ ſoluit̃ ꝓbatio eiuſdẽ dicti. qꝛ dicendũ eſt ꝙ non opoꝛtet ꝙ recipiens aliq̇d ↄformet intentionẽ ſuã intẽtioni dãtis. Nã laicus iniuſte detinẽs poſſeſſionẽ eccl'ie. ⁊ vẽdens eccl'ie intendit p̃ciũ recipere ꝑ poſſeſſione vẽdita ſicut p̃ciũ ꝑ merce ⁊ tm̃ eccl'ie emens nõ dat ſibi ꝑ poſſeſſione. qꝛ ſcit eam prius eẽ ſuã. ſed dat pro ceſſatione vexationis ſicut eſt etiã in ſubdito dãte curato ſuo pecuniã eo ꝙ niſi detur ei pecunia. non vult ei baptiſare puerũ. etiaʒ iam moriturũ. Naʒ talis ſubdit⁹ nõ dat ꝑ baptiſmo. ſʒ ꝑ ceſſatiõe vexatiõis lʒ curatus ꝑuerſus intẽdat eã ꝑ baptiſmo recipe. Nec obſtat ſi dicas nõ ↄformat intẽtionẽ ſuã intẽtioni ciuitatis: ergo nõ transfert̃ dominiũ pẽſionis in ciuẽ. qꝛ ciuitas illa intẽtione non dat qua ciuis recipit. Naʒ dicẽdum eſt ꝙ ſufficit ꝙ ciuitas deberet illa intẽtione dare qua ciuis recipit ſcilicet rõne

intereſſe qđ ciuis iniuſte patiť: vel ſaltē eſt
intereſſe qđ ciuis pati nō teneť. aut qđ ci-
uitas refundere deberet. Nā ſepe q̄s licite
recipit rem a primo vbi primꝰ omnino nō
intēdit in eū trāſferre: vel etiā ſi intēdit nō
tñ tali intentione: vt pꝫ in illo q̄ clam ſibi
ipi ſatiſfacit de rebus ſui debitoris a quo
alś nullo mō ſolutionē hr̄e pōt. furatis tñ
mult̄ cautelis furandis. de q̄bꝫ alś dici ha
bet. Vñ Augꝰ. xiiii. q. v. nō ſane. dicit. Nō
ſane q̄cq̄d ab inuito ſumiť iniurioſe aufer
tur. Sextꝰ defectꝰ ē circa oēs tres caſus
q̄rti dicti. Nā illi fallūt. ſi eni paſſi fuiſſent
iniuſte vł n̄ neceſſario īntereſſe: poſſēt tātas
pēſiōes detinere quātū fuit intereſſe: quā-
tūcūq; poſſent ſcire: vel nūc ſcirēt vel crede
rēt ciuitatē eis eas nō dediſſe niſi rōne mu
tui. ꝛ ratio ad illū caſū adducta ē ſoluta in
q̄nto defectu. Septimꝰ ē circa q̄ntuꝫ di
ctum. q: dictū ī ſe ē falſū. q: potiꝰ videť ꝙ
ciuitas taliter det eis qualiter dicit ſe eis
eas dare. ſꝫ dicit eas eis dare rōne īntereſſe
ꝛ p dono vt pꝫ ex p̄ma ſuppoſitiōe p̄ceden
tis q̄ſtiōis. igiť Maior pbať. q: dicere op
poſitū ē dicere publice ciuitatē mētiri ī p̄di
cto ſtatuto ſuo. ꝛ ſi nō ē credēdū ciuitati h̄
ē ipis dominis habētibꝫ ciuitatē adminiſ-
trare q̄ debēt eē amatores veritatis et de-
fenſores: q̄ro q̄ fides adhibēda erit dictis
boiꝫ inferiorū: Eſſent inſup tales dñi p̄
ceteris odio pſequēdi. Juxta illd ſapiētis
Tres ſpecies odiuit aīa mea. diuitē mēda
cem. pauperē ſupbū. ꝛ ſenē fatuū ꝛ inſenſa
tū. Ad pbatiōes aūt ſui q̄nti dicti dicēduꝫ
ē. Ad p̄mā dupliciter. Prima: nā etiā tenē
do ꝙ p̄ſtatio p̄dicta ſit vera mutuatio: di-
cendū ē ꝙ ſicut ſonat ſtatutū. Ciuitas dat
eas p intereſſe illis q̄ patiūť īntereſſe. ceteꝛ
aūt dat p dono liberali ī recognitiōne be-
niuolētie eoꝝ. nec tñ opteť ꝙ daret inequa
les pēſiōes ciuibꝫ etiā equalē p̄ſtātiā p̄ſtā-
tibus. q: q̄uis h̄ equum foret: tñ ex duabꝫ
rationabilibꝫ cauſis pōt illa ineq̄litas ob-
mitti ꝛ equalitas ſeruari. Prima ē: q: hec
inequalitas ipoꝝ intereſſe ꝛ etiā beniuolē
tie in ciuibꝫ nō poſſet deduci in noticiā ci-
uitat̄ niſi cū inextricabili laborinto. Mo-
do ad illū vitādū pōt ciuitas eq̄les pēſio-
nes aſſignare eq̄lē ſortē p̄ſtātibꝫ: quātūcū-
q; in equalia intereſſe ſint paſſi ꝛ patiātur.
vel in equali beniuolētia p̄ſtiterint ciuita-
ti. qđ probať. naꝫ ſi ille inextricabilis labo
rintus imineret ciuitati ꝛ pecunijs redimi
poſſet. ꝛ non poſſet redimi niſi ciuibꝫ ad h̄
preſtantibꝫ: poſſet ciuitas imponere ciuibꝫ
ſuis vt cōtribuerēt ad redimendū ſe ab eo
ꝛ eadem rōne pōt compellere vt nō velint
exigere vltra intereſſe q̄ q̄nq; floren. 𝔬 cētū
q̄uis eſſent maius. īntereſſe perpeſſi q̄ alij
quibꝫ tanta penſio aſſignať. Sc̄da cau-
ſa ad vitandū ſcandalu inuidie ꝛ murmu-
rum poſſibilitū oriri inter ciues equalē ſor
tem p̄ſtantes. Nam ſi duobus equalē ſor-
tem p̄ſtantibꝫ dareť inequalis pēſio iuxta
inequalitatē intereſſe vel beniuolentiaruꝫ
eorūdem. cōquereretur is cui minor pēſio
dareť: cur nō tanta ſibi dareť quāta alteri:
cum tamē tanta beniuolētia p̄ſtiterit vt ſi-
bi pōt videri cum quāta alter ꝛ cū tāto in-
tereſſe. Tale aūt ſcandalū eſt adeo vitādū
ꝙ rationabiliter pro eius vitatiōe poſſet i-
poni ciuibus cōtributio pecuniaria ſi alia
via vitari non poſſet. Igitur etiaꝫ poteſt ta
liter ſtatui danda penſio q̄uis minor q̄ ei
deberetur: ſi fm̄ q̄ntitatē intereſſe aſſigna-
ri deberet. Et ex cauſis ſimilibꝫ predictis
duabꝫ cauſis videmus ſimile fieri in colle
gijs magiſtroꝝ ꝛ ordinatoꝝ. Naꝫ q̄ prior
eſt tpe prior eſt in ſede ꝛ in alijs nō habita
diſtinctiōe an primus ſit doctior ſecundo.
Sc̄da ſolutio ꝛ breuior eſt ꝙ ex quo p̄ſta-
tio p̄dicta nō eſt mutuatio. ſꝫ vera emptio
ſeu precij ſolutio. Jdeo maior eſt negāda
q: pēſiones non danť eis rōne mutui: nec
ratione intereſſe nec dono ſed tanq̄ fructꝰ
mercis emptis empte. Jus eni pcipiendi
eas eſt merx empta a ciuibꝫ ꝛ pēſiones ſūt
fructus eiuſdeꝫ iuris. Jdeo ſicut equale p̄
cium dederunt ſic equales mercīū debent
recipere. Ad ſc̄dam pbationem dicēdū
dupliciter. Prima ſolutio pcedit etiaꝫ ſi te
neatur ꝙ p̄dicta preſtatio ſit vera mutua-
tio. nam conceſſo antecedente: negatur cō
ſequentia. quia ꝙ ciuitas eis eas durante
mutuo preſtat ꝛ ceſſante eo non p̄ſtat: huiꝰ
poteſt eſſe alia ratio q̄ mutuum. ꝛ hoc du
plex. Prima: nam poteſt eſſe illa ſcꝫ q: du
rāte mutuo ciues patiūť īntereſſe ꝛ ceſſante
eo ceſſat inteſſe. Jtē ſc̄do q: durāte mutuo
durat impēſio illiꝰ bñficij qđ ciues impen
dūt ciuitati. ꝛ ſic durat cauſa puocās ciui-
tatē ad donādū quid ſuis ciuibꝫ ꝛ ceſſante

mutuo ceſſat talis impẽſio. ꝛ ꝑ ↄſequẽs ta lis cauſa ꝓuocatiua. Ideo nimirũ ꝙ durã te mutuo p̄ſtat eis eas ꝛ non durante non p̄ſtat eas. ꝛ ita cuꝫ illa duplex ratio poſſet ſub eſſe p̄ſumendũ eſt de ipa: qꝛ p̄ſumendũ eſt de meliori niſi fortior p̄ſumptio eaꝫ eli dat. Sed niſi aliq̄d addat̃ ſolutiõi iã date ipa nõ ſatiſfaceret argumẽto. quia adhuc ſtat ꝓbatio ↄſequentie ſue ſcꝫ. illud eſt cau ſa quo poſito ponit̃ ꝛc̃. Unde dicendũ eſt ꝙ illa regula eſt vera. ſi illud hoc habet ra tione ſui nõ rõne coniuncti ſibi. Modo ꝙ durãte mutuo p̄ſtatur impẽſio. et ceſſante ceſſat̃ a penſione: non eſt hoc de pſe ratiõe mutui poſiti vel ceſſantis ibi ſiſtendo. ſed rõne intereſſe durantis vel ceſſantis qd̄ in tereſſe eſt coniunctũ mutuo. Uñ ſi hec ꝓ batio valeret: probaret ꝙ nunq̃ ↄtingeret mutuantẽ recipere q̄d ratione intereſſe q̄n ſemꝑ videret̃ recipere ratione mutui. qꝛ ta lis nõ recipit tale quid niſi durãte mutuo ꝛ ceſſante eo nõ recipit. Alia ꝓo ratio etiã diſtincta a mutuo eo modo quo ꝑ mutuo nihil licet recipere: põt eſſe illa ſcꝫ qꝛ ceſſat ꝓuocatiua cauſa donationis. nam durante mutuo: nata ẽ ciuitas prouocari ad do nandũ quid mutuãtib. Sic enĩ videmus ꝙ multi multis donãt legaliter aliquo tẽ pore eo ꝙ tunc vident in donatarijs cau ſam que eos ꝓuocat ad donandũ ꝛ poſtea cũ amplius illã in eis non vidẽt nõ donãt nec obſtat ꝙ rõne mutui ꝓuocant̃ ad dan dum q̄d. ꝛ ita mutuũ eſt illa cauſa ꝓuocati ua. ꝛ ꝑ ↄſequens illa ſcd̃a ratio non videt̃ eſſe diſtincta a mutuo. Nam dicendũ ẽ ꝙ notãter dictũ eſt ꝙ illa ſcd̃a ratio eſt diſtin cta a mutuo eo modo quo ꝑ mutuo nihil licet recipe. qꝛ bene licitũ eſt dare q̄d ꝓpter mutuũ receptum: ꝛ illud etiã recipe. quan do ꝓpter dicit circũſtantiã ꝓuocationis et nõ precij. qꝛ etiam ꝓ ſpũalibus receptis li citum eſt recipienti dare tẽporalia cõferen ti. put pro dicit non preciũ: ſꝫ ꝓuocationeꝫ quaſi illa ſpũalia ꝓuocarent recipientẽ ad donandũ quid ↄferenti. Scd̃a ſolutio eſt ꝙ ex quo p̄ſtatio nõ eſt mutuatio ſed vera emptio ſeu precij datio. Ideo tã diu ciui tas ſoluit penſiones annuas q̃diu merx ſeu ius eſt ciuiũ. Q̃n autem ciuitas redimit mercẽ ꝛ reſtituit ciuib preciũ. modo cõ dicto: non debetur amplius ciuib aliquid de predictis fructibus mercis.

Scd̃s modus dicendi eſt aliorum ſcꝫ ſancti Bernardini ꝛ ma giſtri Frãciſci de empol' ordinis minorū ꝛ cuiuſdã magiſtri anglici ordinis p̄dica torum. ꝛ Petri de anchona. ꝛ Laurẽtij de ridolf. ꝛ pluriũ ſuorũ ſequaciũ. ꝛ poteſt eo rum modus dicendi reduci ad duas con cluſiones cũ ſuis ꝓbationib. Attamẽ nõ oẽs p̄dicti (capiendo om̃es diuiſiue) om̃ia illa poſuerũt que in illis dictis ꝛ eorum ꝓ bationib ꝛ deductionib recitabuntur. ſed aliqui aliqua ꝛ alij alia. Attamẽ capiendo om̃es collectiue poſuerũt om̃ia q̄bus ali qua pro maiori colore addã que ipi impli cite voluerunt dicere. Prima cõcluſio. in quinq̃ caſibus ciues p̄dicto modo pre ſtantes non peccãt in recipendo pẽſiones p̄dictas. Prim⁹ eſt q̃n ad p̄ſtationẽ ſunt vere coacti a ciuitate. id eſt inuite p̄ſtant a parte rei ſic ꝙ in veritate vellent pot⁹ eſſe ſupportati a p̄ſtatione. ꝛ etiam carere pen ſionib q̃ ecõtra. Scd̃s q̃n ſpõte p̄ſtãt nullã penitus habentes intentioneꝫ lucri nec vllo modo reſpiciũt p̄dictas pẽſiões ſed moti ſola charitate ꝛ pietate ſubueniẽ di neceſſitati ciuitatis: q̃uis ipas pẽſiões cũ dant̃ non reſpuãt. ſed vt dona accipiãt.

Tertius q̃n ſponte preſtant p̄ncipaliter ex charitate vel pietate p̄dicta: attamẽ ſcd̃a rio intendũt pẽſiones tanq̃ lucra. Quar tus ſi in p̄ſtando ſecũdario tm̃ ꝛ nõ p̄ma rio intendant penſiones tanq̃ lucra: non peccant peccato vſure. etiam ſi ꝓpoſito p̄ ſtent p̄ſtãtias infra illud tempus infra qd̄ dande ſtatuũt̃ penſiones p̄ſtantib. ꝛ extra illud p̄ſtantib ſtatuit̃ nihil dandũ q̄ tamẽ nõ infra illud tẽpus vel ita cito p̄ſtitiſſent ſuas p̄ſtantias. Et huius quarti caſus ſũt duo exempla. Primuꝫ ſi ciuitas imponit ciuib p̄ſtantias ꝛ offert ſe ad dandũ noĩe penſionis annue eis qui p̄ſtant centũ dũ modo infra tale tempus vꝫ puta infra mẽ ſem p̄ſtent ea ꝛ ſi qui poſtea p̄ſtarent: illis nullam vult aſſignare penſionẽ. Aliq̃s ci uis p̄ſtat centum infra p̄dictum temp⁹ ſpe penſionis p̄dicte cõſequende qui nõ tam cito p̄ſtitiſſet p̄ſtãtiam ſuam. Aliud exem plum eiuſdem caſus. Si ciuitas in menſe nouẽbris imponit p̄ſtantias. ſtatuendo ꝙ his q̄ ſoluerint ĩfra p̄dictũ mẽſeꝫ. incipi

dictum lucrū in kalendis ianuarij. illis ve
ro qui ſoluerint poſt p̄dictum mēſem inci
piat in kalēdis ſeptembris aliq̄ ciues ſol
uunt infra nouembrē vt eis incipiat lucrū
p̄dictum in kalendis ianuarij q̄ alſ diuti⁹
diſtuliſſent. Quintus ꝙ ille q̄rtus caſus
ſicut eſt licit⁹ in ſponte mutuantibꝫ: ē mul
to magis licit⁹ in coacte p̄ſtantibꝫ. Se
cūda ꝯcluſio. In q̄ttuoꝛ caſibus ciues p̄ſtā
tes peccāt recipiendo penſiones p̄dictas.
Primus qn̄ ſponte p̄ſtant p̄ncipaliter mo
ti ſpe lucri p̄dictaꝝ penſionū. Scd̄s quā
do quis a p̄ncipio vere coacte p̄ſtat: ſꝫ tn̄
poſtea ſponte ꝯſentit in detentionē ſortis
ſue motus ad illum cōſenſum p̄ncipaliter
ſpe lucri p̄dictaꝝ penſionū ratione mutui
recipiendaꝝ. Tertius qn̄ quis ſponte p̄n
cipaliter ex pietate p̄ſtat. ⁊ tn̄ ē ſibi cōſcius
ꝯſciētia vera vel erronea ꝙ ciuitas inuite
ſoluit penſionē. Quartus qn̄ vere coacte
p̄ſtat ⁊ pſeuerat etiam in ſua inuoluntarie
tate detētionis: ⁊ tn̄ in recipiendo pēſiōes
eſt ſibi cōſcius cōſcientia vera vel erronea
ꝙ ciuitas inuite ei eas ſoluat. Prima cō
cluſio declarat̄ inductiue quo ad ſingulos
caſus. Prim⁹ itaqꝫ caſus declarat̄ eſſe lici
tus ex trib⁹ cauſis ꝑpter quas tales ciues
excuſant̄ a peccato. Prima ē ratio coactio
nis. Scd̄a eſt intereſſe damni emergētis.
Tertia eſt intereſſe lucri ceſſantis. Ex autē
rōne coactiōis excuſent̄ deducit̄ per octo
ꝓbationes. Prima eſt talis. Si peccarēt
maxime peccato vſure eo ꝙ p̄ſtatio eorum
eſt mutuatio in qua volūt recipe vltra ſor
tem. ſꝫ hoc nō ſufficit ad incauſanduꝫ eos
de hoc peccato. q2 peccatū vſure nō ē niſi
in mutuatiōe volūtaria. p̄ſtatio aūt in pri
mo caſu lꝫ ſit mutuatio tn̄ eſt coacta nō vo
lūtaria. igit̄ in ea non ē peccatū vſure. Se
cūda ꝓbatio: peccatū vſure nō eſt niſi ī mu
tuatione q̄ eſt mutuatio ſm̄ pfectam ratio
nem mutuatiōis. modo p̄dicta p̄ſtatio nō
ē talis mutuatio. igit̄. Minoꝛ ꝓbatur. q2
ad pfectam mutuationē requirit̄ ꝙ ibi nō
ſit diminuta volūtas. In p̄dicta aūt eſt di
minuta voluntas. q2 pmixta cū coactione
coactio autēꝫ diminuit de voluntario. iij.
ethicoꝝ. igit̄. Hāc ſcd̄am rōnem vna cum
p̄ma dicit ſanct⁹ Bernardin⁹ multum eſſe
ponderandā videre ſuo: quā multi nō pon
derātes et deuiantes forte a veritate iuris

grauāt qd̄ minime grauādū eſt: vt ipſe loq̄
tur. Tertia ꝓbatio: licitū eſt ciuitati penſi
ones a ciuibꝫ coactis dare in eoꝝ releua
men. igit̄ licitū eſt coactis ciuibꝫ accipe ra
tione ſue coactionis. tenet ꝯſequētia. Pri
mo ex identitate rationis. q2 non videt̄ ma
ioꝛ ratio cur vnū liceat rōne coactionis et
non reliquū. Scd̄o etiā ꝑ ꝯſequentiam a
correlatiuis q2 ſi vnuꝫ liceat. etiā reliquū
licebit. ſi enī tibi mihi dare licet: mihi ideꝫ
accipe licebit. Antecedēs ꝓbat̄. q2 licitū
eſt ciuitati p̄dictos ciues cogere ad p̄ſtan
tias ſoluēdas ſaltē modo tacto in p̄cedēti
q̄ſtione. igit̄ antecedēs verum. tenet conſe
quentia dupliciter. Primo a minoꝛi affir
matiue. naꝫ cogere ciues qd̄ tendit ad gra
uamē ciuiū min⁹ videtur licere ciuitati q̄ꝫ
dare aliq̄d eis tendēs in eoꝝ releuamen.
Scd̄o q2 generali⁹ poteſt ciuitas ſuos ci
ues releuare aliq̄d eis dādo q̄ꝫ grauare ab
eis aliq̄d exigendo. Nam ciuitas non lici
te pōt eos grauare exigendo ab eis aliq̄d
ſine cauſa rationabili: vtputa ſi ad facien
dum bellū iniuſtū ab eis exigat: et tn̄ tales
inuite grauatos iuſte poteſt releuare. ſaltē
de lucro iuſto. ⁊ ſic in caſu in quo nō licet
grauare licet releuare. ⁊ ſic generali⁹ licet
releuare q̄ꝫ grauare. Quarta ꝓbatio. ſi pri
mus caſus non eſſet licit⁹. maxime ideo. q2
ciuitas coacte ſolueret penſiones. ⁊ ꝑ con
ſequēs non licite reciperēt ciues ab ea ali
quid vltra ſortē eo ꝙ mutuatoꝛ non debet
q̄d recipe a mutuatario illud qd̄ mutuata
rius iuite ſoluit. Sec⁹ de omnino libera
liter oblatꝭ. Sꝫ hoc nō obſtat: qd̄ duplici
ter patꝫ. Primo. nā ciuitas non coacte eis
ſoluit pēſiones. q2 ſi coacte: q̄ro a quo co
gatur eas ſoluere nō a ciuibꝫ cū illi nō poſ
ſint cogere ciuitatē. ſꝫ ecōtra poti⁹. nec etiā
apparet ali⁹ a q̄ cogat̄. imo ꝙ ab illis non
cogat̄. patet q2 adeo libera ē ciuitas ꝙ nō
ſolū non cogit̄ reſtituere ſortē in toto vel i
p̄te vt patet ex p̄cedēti q̄ſtione in p̄ma ſup
poſitione. ſꝫ etiaꝫ cum placuerit ciuitati ſe
liberare: libera eſt ad dandū. xviij. tn̄ pro
centū: imo q̄nqꝫ nihil. Et etiam q̄nqꝫ non
ſoluit penſionē annuā p̄dictā ſcꝫ. v. de cen
tum. ſꝫ q̄nqꝫ minus: imo q̄nqꝫ nihil. Hec
aūt om̄ia indicant ⁊ arguūt ꝙ ciuitas non
eſt coacta ad pēſiones dandas. q2 cogens
eque cogeret eam ad reſtituendum ſortem

integram: ⁊ ad nunq̃ obmittēduȝ ſoluere
pēſiones. etiā integraliter. Scḋo idē patȝ
q: dato ꝙ coacte ſeu inuite ſolueret tñ illḋ
nō ꝯſtat ciuib: ſȝ poti⁹ oppoſitū eis ꝯſtat
vel ꝯſtare pōt. q: oppoſitū poſſunt elicere
ex verbis ſtatuti: de quo in ṗma ſuppoſiti-
one p̄cedētis q̃ſtionis: in q̄b ciuitas ꝯtra
riū aſſerit. Modo nō in certis ſȝ in dubijs
locus eſt coniecturis. Quinta ꝓbatio. qḋ
non ē licitū in lege: neceſſitas facit licitum
vt ptȝ in diſciplinis p̄ fame ꝯterētibus ſpi
cas in die ſabbati Matth. xij. Et ī Dauid
cōmedēte panes ꝓpoſitionis cū alios non
haberet. j. Reg. xxj. ergo mutuātī ſi coact⁹
eſt licebit recipe vltra ſortem. q̃uis al's il-
lud non liceret ſibi. Modo in ṗmo caſu ē
coact⁹. ⁊ hoc tam ad mutuanduȝ: vt ptȝ. q̃
etiā ad recipiendū penſionē. eo ꝙ alia via
non pōt ſibi ſatiſfacere de damno qḋ pati
tur ⁊ paſſus eſt ex p̄ſtatione. Hāc tñ rōneȝ
non multū pondero inq̄t ſanct⁹ Bernardi
nus: lȝ a pleriſq; in tali caſu ſoleat aſſigna
ri cum ipa adduci poſſit ꝓ libere mutuāte
ſupple de quo m̄ ipe tenet ꝙ non licite reci
piat pēſiones. Sexta ꝓbatio. q: in exēplo
iam ponendo licitū eſt mutuanti recipere
vltra ſortē. Igit̄ etiā prim⁹ caſus hui⁹ ꝯclu
ſionis erit licit⁹. Exempluȝ eſt tale. Aliq̄s
voluit vti pecunia ſua in mercāneis. nec il
lam ꝓpoſuerat mutuare. attamē ab amico
inſtanter requiriſ ꝙ vſq; ad certū tempus
mutuet ſibi eā. Ille itaq; ſibi mutuat ſpō-
te ⁊ libere abſq; omni fraude vſuraꝝ. Ad-
dito tñ ꝙ p̄dictus ſi in termino ſtatuto nō
ſoluat ſibi: ſoluere teneatur aliquātū vltra
ſortē. Si igit̄ deficiat amic⁹ in termīo: nō
ſoluendo ſortē: pōt mutuans p̄dictū incre-
mentū tanq̃ penaȝ recipe a debitore rōne
ſui intereſſe: ſi vt p̄dictuȝ eſt pena nō ſit ap
poſita in fraudē vſurarum. cōſequētia aūt
tenet: q: in exemplo iam poſito nō apparet
multa violentia niſi detentio rei vltra ter-
minū ꝯſtitutū contra domini voluntateȝ:
ergo multo magis licebit alicui in primo
caſu recipere vltra ſortem: eo ꝙ in illo caſu
non ſolū inuite vel ꝯtra eius voluntatē de
tinet̄ ſors. ſed etiā a ṗncipio ſibi inuito au
fert̄: imo non ſolū inuite detinet̄ ſors ꝓ tē-
pore ſicut in p̄dicto exemplo. ſȝ ꝓ ſemꝑ: q:
non pōt ciuitas cōpelli ad reſtitutiōeȝ ſor-
tis: imo ſi etiam vult ciuitas reſtituere non

reſtituet niſi. xxviij. ꝓ ſorte centum floreṅ.
Septima ꝓbatio eſt. q: ī exemplo ſcḋo er
iam dando licitū eſt mutuanti recipere vl-
tra ſortem. igit̄ etiam primus caſus ē licit⁹
Exemplū eſt tale. Si mutuator q̄ ſponte
mutuauit dānificet̄ ex longa mora mutua
tarij non ſoluētis vt deberet poteſt mutua
tor aliquid ꝓ ſui damni refuſione recipere
vltra ſortem. extra de fideiuſ. ca. ꝑuenit. cō-
ſequētia tenet a minori. Nā ī p̄dicto exem
plo mutuator ſponte mutuauit lȝ eo inui-
to detineat̄ ſors vltra terminum. in primo
autem caſu mutuator nec ſpōte mutuauit.
nec etiaȝ eo libere ꝯſentiente detinet̄ ſors:
imo eo inuito ⁊ etiam tali detentiōe poſtq̃
nunq̃ reſtituet̄ ei ſors. ⁊ etiaȝ ſi reſtituatur
non niſi. xxviij. ꝓ cētū reſtituunt̄. ⁊ ex tali
inita mutuatione ⁊ detentiōe non parū dā
nificatur ciuis. ⁊ ſic minus videret̄ p̄dictū
exemplum licere q̄ȝ ꝙ liceret predictus ca-
ſus eo ꝙ magis nata eſt vſura committi ī
ſpontaneo mutuo q̄ in coacto. Octaua ꝓ-
batio: licite q̄s recipit id qḋ ſibi liberaliter
donat̄. iuxta illud Gregorij. Eius oblatio
nullam maculā ingerit que non ex ambitē-
tis ꝓceſſerit petitione. j. q. ij. c. ſicut epiſco-
pum. ⁊ eadeȝ cauſa ⁊ q̃ſtione. c. quā pio. et
xiij. q. ij. q̃ſta. Modo ciuitas libere donat
ciuibus coactis p̄dictas penſiones vt ptȝ
inſpiciendo verba ſtatuti in p̄cedenti q̃ſtio
ne. igit̄. Scḋa cauſa ꝓpter quā primus
caſus eſt licitus eſt intereſſe dāni emergen
tis que deducitur ꝑ tres ꝓbationes. Pri
ma eſt. ciues qui vere ſunt coacti preſtare:
patiunt̄ ex illa preſtatione ⁊ detentione ſor
tium intereſſe damni emergētis: vt patuit
in ſcḋa ſuppoſitione precedētis q̃ſtionis.
Modo ſicut dans occaſioneȝ dāni emer-
gentis tenet̄ illud refundere mutuanti. ſic
mutuanti licitū eſt recipe vltra ſortē aliq̄d
in refuſionem damni emergentis in tanta
quātitate q̄ntū eſt intereſſe. p̄ſertim ſi alia
via ei ſatiſfieri non poteſt. ſicut ciues alia
via ſatiſfactioneȝ obtinere nō poſſunt a ci
uitate q̄ recipiendo pēſiones. ex quo ciui-
tatem cogere non poſſunt. ⁊ ſi ſolū recipe-
rent tantas pēſiones quāta eſt ſors nondū
eſſet ſatiſfactum eis de ſuo intereſſe damni
emergentis. igit̄ vltra ſortem poſſunt reci-
pere. Scḋa probatio. ſi per ſuperiorem
meum damnificer ſiue directe et ꝑ ſe. pura

q ipſe me dānificat vel indirecte ſeu p accidens: puta ex negligētia eius eo q nō purgat ſtratā publicā a latronib9 a qb9 fui ſpoliat9. licitū eſt mihi recipe ab eodem refuſionem dāni. ſicut ipſe etiā tenet ad h. igitur ſic etiā eſt hic. tenet ꝯſequentia a ſimili: qꝛ etiā ciuitas habet ſupioritatē ſup ciues ⁊ eius compulſione ciues patiunt damnū emergens. igit. Tertia pbatio. licitū eſt membro recipe a corpe illud quo ſibi ſuccurrit ne pereat pſertim ſi ei9 pditio redundaret in pditionem corpis: ſicut ⁊ corp9 tenet ad hoc illi miniſtrādū. Ciuis coactus pſtare eſt membrū reipublice. ⁊ ciuitas nomine reipublice dat ciuib9 grauatis ⁊ dampnificatis penſiones qbus ſuccurrat eis in eorū damno ne omnino pereāt ciues. quorum pditio eſſet etiā deſtructio reipublice. igit licitū eſt illis ciuibus coactis recipere penſiones. Hāc pbationem ſanct9 Bernardin9 non eſtimat bonā. quia etiam pcederet ad iuſtificandū ciuē ſponte mutuantem etiam pncipaliter ſpe lucri quē tamen ipſe non iuſtificat. Tertia cauſa ppt quā primus caſus videt licitus eſt intereſſe lucri ceſſantis que cauſa deducit p tres probationes. Prima eſt iſta. in exemplo ſequēti licitum eſt mutuanti recipe vltra ſortem. igit etiam in caſu pdicto. antecedens patꝫ Si eni mutuatari9 deinnet ſortem vltra terminū ſibi cōceſſum. ⁊ ex illa detentiōe mutuator impedit a lucro qd al's veriſimilit fuiſſet ꝯſecutus per licitum negocium vel aliū modū: poterit mutuator licite recipe ⁊ exigere a mutuatario aliqd vltra ſortē p refuſione ceſſantis lucri ſcꝫ tantū quātum prudens vir dictauerit cōſiderando qntū eo tēpore alij per ſimilē negociationem vl artem exercentes cū pecunia equali lucrati ſūt. deducta tamē dubietate lucri eo modo quo ſupra declaratū ē in. q. xxx. ꝯſequētia tenet a minori. Nā min9 videretur licere pdictum exemplū qꝫ q liceret prim9 caſus. Nā in pdicto exemplo mutuator ſpōte mutuauit et etiā certus pbabiliter fuit de rehabendo ſortem. ⁊ certior qꝫ ſi eam exercuiſſet in mercātia aliqua: quia in mercantia potuiſſet eam pdidiſſe. Sed hic ciuis mutuare fuit coactus ⁊ non eſt certus pbabiliter de rehabendo ſortem: imo cum reſtituitur ſors ſcit q non niſi. xxviij. p centum reſtituitur. quare non ſolū predictā penſionem poterit ciuis recipere p refuſione lucri ceſſantis ſicut mutuator in predicto exemplo potuit. ſed etiā pinguiorem qꝫ ipſe. Secūda pbatio. coacto licitum eſt recipe penſionē ratione damni pꝑeſſi vt pcedens cauſa dixit. igitur etiam ratiōe lucri ceſſantis erit idem ſibi licitum. tenet conſequētia. quia ceſſatio lucri eſt quedā dānificatio. Tertia pbatio. quia ſi non liceret eis ratiōe pdicta accipere penſiōes maxime ppter illa duo obſtacula. Primū quia talibus ciuibus ſua lucra que eis ceſſauerunt non ceſſauerunt ppter carentiam pecuniarū ſuarum pſtitarum. quia pecunie eorū ſi fuiſſent apud eos nihil fuiſſent lucrate. quia pecunia nō eſt res lucroſa vl nata fructificare vel germinare et non valuiſſet domino ſuo (ſi eam habuiſſet) plus qꝫ ſeipā. Modo quādo ratione lucri ceſſantis aliquid accipitur vltra ſortem oportet q ceſſatio lucri proueniat ex carētia lucroſe rei. id ē que nata fuiſſet adduxiſſe lucrum. Secundū obſtaculum eſt. quia pecunia pſtita habet rationē mutui qꝫ diu ē apud ciuitatem ⁊ non rationem capitalis Nihil autē habens rationē mutui vl ſortis mutuate debet eſſe lucroſum mutuāti. ⁊ tamen ſi ciuis vellet ſibi ſuum ceſſans lucrum refundi. eo q caruiſſet ſorte pſtita tāqꝫ re lucroſa: iam ratione mutui tāqꝫ rei lucroſe vellet quid habere. Modo neutrū illorum duorū obſtaculorū obſtat. Nā ad primū dicendum q pecunia ſe ſola. id eſt ſecluſa induſtria vtentis non eſt lucroſa. ſꝫ accepta cū induſtria eſt lucroſa. ⁊ plus valet domino ſuo qꝫ ſeipā quando capitur ſine induſtria. Et hoc ſufficit q eā mutuans et p cōſequens carens ea tanqꝫ re ſibi adminiculāte ad lucrū; poſſit velle refuſionem lucri ceſſantis ſibi fieri per illū qui pecuniam detinuit. ⁊ per cōſequens priuauit eum vſu pecunie cuius vſus cum induſtria acceptus lucrū attuliſſet. ſicut impeditus locare vel inhabitare domum ſuam quam conſueuit locare vel inhabitare pōt velle q ſibi refundatur locagium vel lucrū qd habuiſſet de domo ſi eam locaſſet vel inhabitaſſet. et tamen domus talis non eſt res nata fructificare vel lucrum afferre niſi cum induſtria locantis vel vtentis ea

q: eſt ita res artificialis ſicut pecunia. Ad
ſcḋm obſtaculum dicendum q̄ lȝ pecunia
nō habeat realiter vim capitalis: habet ta
men interꝑtatiue ſeu ab lanue. quia ex quo
dominus vſus fuiſſet illa vt capitali ſuo:
ciuitas ipa non abſtulit ſibi ſolam ſimpli-
cem rationem pecunie. ſed etiam capitalis
Et ideo ſibi tenetur tanq̄ȝ de capitali. et ex
tali rōne ciuitas ſatiſfacit ciuib' ſuis. Si
etiaȝ arguatur. q̄ non videt̄ q̄ ciuitas eis
det penſiones ratione intereſſe dāni emer-
gentis vel lucri ceſſantis. quia tūc vni pl'
daret q̄ȝ alteri: hoc ſolutū eſt in ſeptimo de
fectu precedētis modi dicendi. Secun-
dus autē caſus ꝓbatur eſſe licitus. quia ſi
eſſet illicitus: maxime quia ibi eēt mutua-
tio vſuraria. ſed hoc non. q: mutuatio vſu
raria ē mutuatio facta ꝓpter lucrū. hec autē
non conuenit ſcḋo caſui. igitur. Scḋo q:
coactus licite recipit pēſiones. igitur mul
to magis ſponte ex ſola charitate ꝑſtans.
tenet ꝯſequentia. quia non minus ꝑmiari
meretur volūtaria charitas q̄ȝ artata neceſ
ſitas eo q̄ non minor ratio poſſit eſſe dāni
emergentis ⁊ lucri ceſſantis in voluntaria
charitate q̄ȝ in artata neceſſitate. Unde. ij.
Cor. ix. Hilarem datorem diligit de'. Ad
ditur tamen huic caſui q̄ ſi talis ſpōte ꝑ-
ſtans credit ſuaȝ cōmunitatē: aut ciuitatē:
aut dominū ꝓpter exercendaȝ iniuſtā guer-
ram: aut aliam iniuſtā cauſaȝ tali pecunia
indigere: tunc ſponte talib; pecuniā mutu-
are eſt omnib; malis inde ſequentib; effi-
cacem cauſam miniſtrare. Et tunc non ſo-
lum non poteſt licite aliquā remuneratio
nem inde accipe. verū etiam omnib; dam-
nis et malis q̄ ſine ſuo tali fauore data nō
fuiſſent nec facta: iuxta poſſe ſatiſfacere ob
ligat̄. iuxta illud extra de iniurijs ⁊ dā. da
to. ſi culpa. Qui occaſionē damni dat dā-
num dediſſe videtur. Tertius caſus ꝓ-
batur eſſe licitus. quia ſi nō: maxime quia
ibi eſſet mutuatio vſuraria: eo q̄ mutuans
intendit lucrum. ſed hoc non arguit. q: ſe-
cundaria intentio lucri non facit mutuati-
onem vſurariam: vt vult gloſa i caplo: cō
ſuluit. extra d' vſuris. Et addit ſanct' Ber-
nardinus. Quis inq̄t queſo experientia te
ſte (que magiſtra omniū eſt de electione q̄ȝ
ſit libro ſexto) quis inq̄ȝ primaria intentio
ne inductus ad quinq̄ ꝑ cētenario cōmu-

nitati vel ciuitati volūtarie mutuaret. con
ſiderato q̄ longe pl' lucraret̄ expendendo
eos in alios vſus licitos et honeſtos vbi
haberet denarios ſuos etiam tutiores: cū
etiam ſi vellet centum mutuare cōmunita
ti nō centū: ſed. xxv. vel. xxx. tm̄ poterit re-
habere: ⁊ tamen ſi emeret ꝑ centum vnam
poſſeſſionem ſiue domum cōmuniter pro
tanto reuendere poſſet. Quartus caſus
ꝓbatur eſſe licitus hoc modo. nam q̄uis
ita ſit q̄ quando non tenet principale: etiā
nec acceſſorium tenet. quia illud ſequit̄ na
turam illius. de regulis iur. acceſſoriū li-
bro ſexto. tamen non eſt ſic econuerſo. ſed
ſepe ꝑmittitur quid acceſſorie qḋ reprobatur
tur principaliter. de ꝑbēdis. per litteras. i
cle. Ad ꝓpoſitum autem ex quo mutuū in
caſu noſtro ſcilicet vbi mutuantes mutuāt
principaliter ex pietate: ⁊ ſolum ſecūdaria
intentione intendunt lucrum: nō eſt corru-
ptum. ideo non corrūpitur acceſſoriuȝ: ſeu
edificium ſupedificatū vel qualitas ſubſe
quens inde que eſt eo citius mutuare ſcȝ i-
fra menſem ꝑfixum ne priuetur ꝑdicto lu-
cro vel ne illud tardius ſibi currere incipi-
at. Ex quo enī tale lucrum licitum eſt non
eſt malum illud appetere. Qḋ quidem ꝑ ſi-
mile intelligi poteſt. donat mihi cōmunita
tas mille: ſi infra menſem pergo ad exercita
tum: aliter non. Aut etiaȝ mihi donat mil-
le recipienda infra ſex menſes ſi ad exerci-
tum pergo infra menſem. Si autem poſt
menſem: quingentos tm̄ vel mille: ſȝ tamē
infra annum recipiendos. Nempe ſi vt il-
la citius cōſequar: ſeu vt illa aliter non cō
ſecuturus acquiraȝ migrabo infra mēſem
nullam tunc cōmitto vſuram ſeu peccatū.
Nec obſtat ſi dicat̄. hic non eſſe mutuū ſi-
cut in caſu noſtro. quia ex quo ſicut predi-
ctum eſt licitum eſt lucrum. ideo licite deſi
derare poteſt: etiaȝ ſe eo citius diſponēdo
ad eius aſſecutionem. ita etiam cum lucrū
ex mutuo cōſequendum ſit licitū quando
non eſt ꝑncipaliter intentum: licite deſide-
rari poteſt. etiam ſe eo citius diſponendo
ad eius aſſecutioneȝ. Quintus caſus ꝓ
batur dupliciter. Primo a minori. quia mi-
nus videretur licitum nō coacto eo citius
preſtare vt aſſequeret̄ lucrum q̄ȝ coacto: eo
q̄ omni coacto licet recipe pēſiōes indubi
tanter. ſed nō omni ſponte mutuanti licet

quia non licet ſponte mutuari intendenti
principaliter lucrū. Secūdo probat᷑. quia
ꝓbatio quarti caſus eque applicari poteſt
huic quinto caſui: eo ꝙ coacte mutuans i-
tendens penſionem accipere facit actū de
ſe licitū. et illud eſt principale. Acceſſoriuz
autē eius eſt eo citius mutuare vt accipi-
at citi⁹ penſionem illam vel maiorem. igi-
tur cum principale eſt licitū. etiam acceſſo-
rium erit licitū. Secūda aūt concluſio
ꝓbatur quo ad primū caſum multis argu-
mentis. ſed q2 illa argumenta non conclu-
dunt verum. et ꝑ conſequens veniūt ſoluē-
da. ideo ꝓ nunc non recitabunt᷑. ſed in ter-
tio modo dicendi recitabuntur et ſoluent᷑
Quo vero ad ſcđm caſum poteſt ſic ꝓbari
quia conſentire detentioni ſortis mutuate
eſt mutuare. igitur ſicut mutuare principa
liter ꝓpter lucrū eſt peccatum vſure. ſic con
ſentire detētioni ſortis mutuate principa-
liter ꝓpter lucrū: erit etiam peccatum vſure
Antecedens probat᷑ exemplariter. Naz ſi
mutuo tibi centū reſtituenda mihi in fine
anni. et adueniente fine cōſentio vt vltra fi-
nem anni detineas: eo ipſo quo ſic ꝯſentio
vlteriori detentioni mutuo tibi eadē cētuz
et ſi principaliter ꝓpter lucꝝ conſentirē: pec
carem peccato vſure. Quo vero ad tertiuz
caſum probat᷑. quia ſi excuſaret᷑ recipiēdo:
maxime quia reciperet illud vt donum. ſꝫ
hoc non. quia mutuator non poteſt recipe
aliquid per modū doni a mutuatario ſi eſt
cōſcius ſibi ꝙ mutuatari⁹ inuite ſoluit: vt
patuit ſupra. q. xxix. quo vero ad q̄rtuz ca-
ſum ꝓbatur eodem modo ſicut tertius.

Contra iſtum modū dicendi ar-
guitur improbando euz
in. xxiij. in quib⁹ deficit. Primo q2 ſup-
ponit ꝙ preſtatio ciuiū ſit vera mutuatio
qđ eſt falſuz. quia preſtatio fit irreuocabi-
liter. Irreuocabilis autē preſtatio non eſt
mutuatio: vt patuit ſupra. q. xxxiij. Et etiā
patebit in tertio modo dicendi latius. ſed
tamē etiam dato ꝙ eſſet vera mutuatio ad
huc ſequentes defect⁹ habebūt ſuū locuz.
Secūdo deficit. q2 in excuſando primū
caſū ponit tres cauſas excuſantes diſting
uēdo primā cauſam a ſecūda et tertia. q̄ ta-
men non habet excuſare niſi ꝑ quāto coin-
cidit cū ſcđa vel tertia. qđ ſic patet. Naz ſi
ꝓſtatio eſt vera mutuatio. et ciuis ē vere co

actus et nullū patiat᷑ intereſſe: non poterit
penſionē ꝑcipere ſi ſimpliciter ſponte mu-
tuauit. Qđ ideo addo: q2 bene poſſet ꝑci-
pere eam alia via: vt puta vt donū. ſi omni-
no liberaliter vt donuz ſibi dat᷑ a ciuitate.
Sed tu aſſignādo primā cauſā excuſantē
primū caſū vis aſſignare cauſam ꝓprie re-
ſpicientē et ſingulariter excuſantem coacte
mutuantē. igitur prima cauſa non eſt excu
ſans niſi coincidat cū intereſſe. Si tu dicꝫ
ſtat ꝙ ciuis vere coact⁹ ex carentia ſue pe-
cunie nullū damnū emergens patiatur: vt
puta non cogit᷑ aliquid vendere vel diſtra
here de rebus ſuis ꝓpter carentiā pecunie.
nec etiam impedit᷑ a conſecutione cuiuſcū
qꝫ lucri eo ꝙ nihil intendebat agere cuz pe
cunia. et ſic nullū lucrū ſibi ceſſat. et tamen
ꝓpter affectiōeꝫ ad pecuniā promptā adeo
inuite caret ea ꝙ mallet ꝑdere q̄nqꝫ floreñ.
q̄ꝫ carere eadem. iam ratōne coactionis q̄
eū ad rem ita penaleꝫ ducit: poterit recipe
penſionē q̄nqꝫ floreñ. et tamē nullū eſt ibi i
tereſſe. igit᷑ nō oportet coactionē coincide-
re cū intereſſe ad hoc ꝙ excuſet receptiōeꝫ
penſionis. Dicendū ꝙ pati intereſſe dāni
emergentis non eſt ſolū pati ꝑditionē ali-
quarū rerū exteriorū iam habitarū: ſꝫ etiā
ſuſtinere triſticiā ſiue triſtem carentiam rei
amate ꝓſertim ſi triſtis carentia rei ē ita ad
uerſa ꝙ mallet carere aliquāta pecunia po
tius q̄ꝫ ſuſtinere illam triſticiam. et ideo eo
ipſo ꝙ ciuis adeo inuite caret ſua prompta
pecunia quā amat (q̄uis nullā rem exteri-
orem perdere cogat᷑. vel nullū lucrū exter-
num fuiſſet ꝓſecut⁹) dicit᷑ pati intereſſe dā-
ni emergentis vnde perdit conſolationem
vł leticiā mentis. Tertius defectus eſt
etiam ſi ratio coactionis diſtingueret᷑ ab i
tereſſe. et eſt talis: quia ſi ratio coactiōis ex
cuſaret mutuantē. igit᷑ etiaꝫ excuſaret ſi co-
actus reciperet penſionē ratione mutui ꝓ-
ſtiti. ita ꝙ intentionem ſuam reflecteret ad
mutuū impenſū et ratione illius vellet ha-
bere penſionem et non ad coactioneꝫ ſicut
non eſt neceſſe cum ad coactionē reflectere
intentionē. Sequela ꝓbat᷑: q2 ratio excu-
ſans haberet locū in eo. q2 verū eſſet dice-
re ꝙ eſſet coact⁹ ꝓſtare. ꝯſequens ē falſuz.
q2 q̄ntūcunqꝫ ſit coact⁹ non eſt tamē licitū
ratione mutui quid recipe. q2 illa via vł ra
tione recipere velle ē damnatū lege diuia

Non igiť abſolute ſufficit dicere: ille ē coactus mutuare. igiť pōt q̄d recipe vltra ſortem. ſ; opteret addere. igiť pōt rōne triſtabilis coactiōis ſibi illate recipere q̄d vltra ſortē in refuſionē triſtabilis ꝑpeſſe coactionis. non aūt abſolute ipa coactio excuſabit receptiōe; incremēti. Quart⁹ defect⁹ eſt: ſtaret ꝙ ciuis fuiſſet rationabiliter ꝛ iuſte coact⁹: vt puta ī caſu q̄ met tenebať mutuare ciuitati. Modo ꝓ tali coactiōe perpeſſa nihil pōt recipe. ſaltē ſi tāq̄ ſibi debitū vellet hr̄e. q: gratis debebat eā ſuſtinere. ſicut in alijs actib⁹ q̄s q̄s al's teneť exhibere ꝓ primo nō debet q̄d velle exigere: imo etiā aliq̄n ꝓ illis q̄s non teneť exhibere: nihil pōt exigere. ſicut ꝓ mutuatōe in caſu q̄ eſt ↄſiliū nihil pōt exigere a ꝓxīo. ſicut nec ꝓ mutuatiōe q̄ eſt p̄cepti nec ꝓ elemoſyna exiſtente p̄cepti. Opteret igiť ſupponere ꝙ ciuis eēt iniuſte ꝛ iniurioſe coact⁹ ſi ꝓ refuſione coactiōis ꝑpeſſe q̄d recipe vellet: cui⁹ ↄtrariū tn̄ frequēter eſt verū. Et ſic vt frequēter illa cauſa non ſufficeret excuſare ciues coactos. Quint⁹ defect⁹. q: etiā iniuſte coactos nō ſufficeret excuſare niſi q̄n p̄ēſio quā in refuſione iniurioſe coactiōis pcipere[t] nō excederet penalitatē coactiōis. Nā ſi excederet eā notabiliter tūc vellet ſibi ip̄roporcionatā refuſionē fieri illati qd̄ ē iniquū. Sext⁹ defect⁹ ē in ꝑtia ꝓbatione: q: minor eſt falſa. Nā q̄uis coacta ſit talis p̄ſtatio nō tn̄ coacta abſolute ſ; ſoluz ↄditionaliter. ſicut ꝓiectio merciū in mari ē coacta ↄditionaliter. ꝛ tn̄ eſt voluntaria. Coactio eni ↄditionalis ſtat cū volūtario ꝛ ſi nō cū puero volūtario: tn̄ mixto volūtario. Modo ad hoc ꝙ mutuatio ſit ſedes peccati vſure nō req̄riť ꝙ ſit pure voluntaria: ſ; ſufficit ſi ſit etiā mixte volūtaria dūmodo mutuās recipiat q̄d ratione mutui.

Septim⁹ ē in ſcd̄a ꝓbatiōe. q: q̄uis minor ſit vera: non tn̄ ex illa cauſa ex q̄ ipe dicit eā eſſe verā. Nā ad ꝑfectā mutuationē non req̄riť ꝙ ibi non ſit diminuta volūtas. Nam etiā vbi ē diminuta voluntas: ita ꝙ mutuans non libenter: ſed timore pene ductus mutuat vl' hm ōt: nihilomin⁹ eſt vera mutuatio ꝛ ꝑfecta in rōne mutuatiōis: q̄uis non ſit ꝑfecta in rōne voluntarij actus. Unde l; ſanctus Bernardin⁹ illas duas ꝓbationes dixerit pōderandas eſſe: tn̄ nō videnť alicui⁹ pōderis eſſe. Octau⁹ defectus eſt in tertia ꝓbatione. Nam ↄſequentia non videť valere. ꝓpter duas inſtantias. Prima: nā inuaſo a latrone licitū eſt res ſuas dare latroni. ꝛ tn̄ latroni non licet illas recipe. Unde inuaſus nō cōmunicat i crimine cū latrone. q: inuaſus nō ↄſentit ī vitioſā acceptionē: ſ; in ſolā ſuam dationē. Scd̄a inſtantia eſt. nam dans vſuras non peccat. ꝛ tn̄ vſurari⁹ accipiēs peccat. Ad ꝓbationes ↄſequentie. Ad primā diceret ꝙ ē maior ratio de dante cur liceat q̄ de accipiente. q: danti non eſt datio ꝓhibita ſicut accipiēti vt p; in vtraq; inſtātia. Ad ſecūdam ꝓbationē dicēdū ꝙ regula in correlatiuis nō valet reſpectu illi⁹ qd̄ ē licere. ſ; reſpectu ē ſcd̄o adiacentis. vt ſi pater ē fili⁹ ē ꝛc. Non aūt ſeq̄ť. licitū ē tibi eſſe filiū. igiť licitu; ē tibi eē patrē. Sic ſi loquamur in improprie dictis relatiuis qualia vocāt aliq̄n iuriſte actiuū et ſuū paſſiuū ad inuicē non ſequitur. licitū eſt tibi ↄcupiſci ab illa muliere. id eſt nō eſt tibi peccatū ꝙ ↄcupiſceris ab illa. igiť licitū eſt illi mulieri te cōcupiſcere: ita etiā de dare ꝛ accipe diceret.

Non⁹ defect⁹ eſt: q: dato ꝙ ↄſequentia valeret. tn̄ illa ꝓbatio non ē ꝓpria ꝑmo caſui ſc; de ciuib⁹ coactis. nec etia; ꝓpria cauſe coactionis. qd̄ p;. q: vel antecedēs itelligiť de datione ꝑ modū doni vel ꝑ modū refuſionis intereſſe. ꝛ vtroq; modo antecedens eſt verū. ꝛ etiā ↄſequens intellectū d' ↄſimili receptiōe. S; tūc hec ꝓbatio non pl⁹ ꝓbat ꝙ coacto liceat recipe q̄ non coacto. Nam etiā ſpōte mutuāti licitū ē recipere dona a ciuitate liberaliter donata. et etiā ea q̄ ei danť ꝓ refuſione itereſſe ꝑpeſſi. Et ſic hec ꝓbatio non eſt ꝓpria caſui i quo ciuis eſt coact⁹. Nec etiam eſt ꝓpria cauſe coactionis. ſed etiā ↄuenit cauſe intereſſe.

Decimus eſt in quarta ꝓbatione. Na; ſi aduerſarius vellet tenere ꝙ ciuitas inuite ꝛ coacte ſolueret. tunc diceret ꝙ ciuitas cogiť timore murmurationis ꝛ maliuolentie quā timeret incurrere ſi nō daret eis penſiones. ſoluere autē ex timore maliuolētie eſt ſufficiens ratio ad dicendū ꝙ ſoluens ſoluit coacte tali coactione qualis ſufficit ad hoc ꝙ mutuāti non liceat illud recipe a mutuatario niſi habeat aliam ratiōe; illō recipiendi q̄ dationem dantis. Nā ſup[r]a

babuim⁹ ꝙ nõ licet mutuatoꝛi recipe a mu
tuatario ea ꝗ mutuatari⁹ ido dat.qꝛ timet
ſi nõ daret ꝙ baberet̄ ꝓ idiſcreto. ⁊ ꝙ poſt
ea cũ indigeret nõ iueniret cũ beniuolum
ad mutuãdũ. Ad improbationẽ dicẽdũ ꝙ
lꝫ ciuitas ſit a p̄dicto timoꝛe libera aliqñ
ſic ꝙ nõ curet incurrere maliuolẽtiã ciuiũ
qbꝫ nõ vult reſtituere ſoꝛtẽ nec etiã aſſigna
re aliqñ pẽſiões.tñ nihilominꝰ ſtat aliqñ
⁊ vt frequẽter nõ ẽ libera qñ p̄dicto timo
re cogat̄ eis ſoluere.⁊ ſi non oĩa que ciues
optarẽt:tñ aliq̇d ſcꝫ pẽſionez vt ſaltẽ nõ tã
magnã maliuolẽtiã incurrat. Itẽ etiaz da
to ꝙ ciuitas inuite ⁊ coacte ſolueret ſi tñ ci
uis indebite patiat̄ intereſſe.poſſet tãtã pẽ
ſionẽ ꝑcipe q̄ntũ eſt intereſſe nõ obſtante
ꝙ ciuitas inuite ſolueret. Ideo nõ eſt verũ
qđ in argumento aſſumit ſcꝫ ſi videret̄ pri
mus caſus eẽ illicit⁹ maxime ex eo qꝛ ciui
tas inuite ſoluit. Undecim⁹ defectus ẽ
in q̄nta ꝓbatiõe. Nã ſi q̇d ꝓbaret nõ ꝓba
ret niſi ꝙ coactio reddit excuſabile illđ ſu
per qđ cadit ſeu ad qđ fit. Et ita baberet̄
ꝙ ciuibꝫ eẽt licituz mutuare ciuitati: qꝛ ad
mutuationẽ cogunt̄.nõ aũt baberet̄ ꝙ eis
eẽt licitũ accipe pẽſiones:qꝛ a ciuitate non
cogũt̄ ad illas ꝑcipiẽdas. Preterea ſi dicꝫ
q̄uis a ciuitate nõ cogant̄ ad eas ꝑcipien
das.tñ aliũde cogunt̄ ad eas ꝑcipiendas.
qꝛ non pꝫ eis alia via ad refuſionẽ ſui iter
eſſe qđ ꝑpeſſi ſunt in p̄ſtando.fateoꝛ: ſed h̄
non pl⁹ ꝯcludit de coacto mutuante q̄ꝫ de
eo ꝗ ſponte mutuauit ⁊ paſſus ẽ intereſſe
ꝓ cui⁹ refuſione nõ pꝫ ſibi via niſi recipiẽ
do pẽſiones. Preterea antecedẽs nõ ẽ verꝫ
niſi ꝑticulariter. Nã multa ſũt ꝗ nũq̄ꝫ red
derent̄ licita q̄ntũcunqꝫ homo ad ea nõ co
geret̄. Uñ phus.iij.ethicoꝝ.quedã nõ eſt
cogi:ſꝫ poti⁹ foꝛte moꝛiẽdũ. Modo ex pti
cularibꝫ nihil ſeq̇t̄.non enĩ ſequit̄.aliqñ ne
ceſſitas vel coactio excuſat.igit̄ in hoc ca
ſu excuſat.vñ qñ furtũ non iputat̄ patiẽti
extremã neceſſitatez.⁊ hoc rõne neceſſitatꝫ
eſt ꝗ facit rem quã accipit eſſe ſuã.ideo nõ
accipit rem alienã ſed ſuam.⁊ ꝑ ꝯſequens
nõ peccat.nõ ſic neceſſitatẽ extremaz patit̄
ciuitas accipiẽdo pẽſionẽ. Duodecim⁹
defect⁹ ẽ in ſexta ⁊ ſeptima rationibꝫ.qꝛ da
to ꝙ ꝯcludãt verũ.tñ non ꝯcludũt pl⁹ de
coacte mutuante q̄ꝫ de ſponte mutuãte vt
pꝫ intuenti.⁊ ꝑ ꝯſequens nõ ſũt ille ꝓba
tiones ꝯtrarie huic p̄mo caſui.⁊ etiã ille ra
tiones ꝓcedũt ex cauſa itereſſe.⁊ ſic coinci
dũt cũ ſcđa ⁊ tertia cauſa. Et etiã ſingula
riter i exẽplo ſexte ꝓbatiõis deficit in h̄ ꝙ
p̄tendit ꝙ qñ quis recipit aliq̇d nomĩe pe
ne a ſuo mutuatario moroſo.tunc recipit
noĩe intereſſe.ita ꝙ illa duo ꝯiũgit q̄ſi ſint
vnũ qđ ẽ tñ falſũ.qꝛ lõge differũt noĩe pe
ne ⁊ noĩe intereſſe recipe vltra ſoꝛtez adeo
ꝙ primũ põt eẽ non ſubſiſtẽte ſcđo.ſcꝫ qñ
nullũ intereſſe paſſũ eſt q̄uis vtrũqꝫ i cer
to caſu poſſit licite recipi:put patuit eoꝝ
diſtinctio ex dictis.q.xxx.⁊.xxxj. Trede
cim⁹ defectus ẽ in octaua ꝓbatione.qꝛ nõ
pl⁹ ꝓcedit de coacto q̄ꝫ de ſpõte mutuãte.
igit̄ nõ eſt ꝯtraria p̄mo caſui.⁊ etiã ex ea pꝫ
ꝙ excuſando coactũ nõ eſt tñ recurrendũ
ad tres p̄dictas cauſas.ſꝫ etiã ad illam q̄r
tam recurri põt ꝗ ẽ diſtincta ab alijs tribꝫ.
Decimuſqrt⁹ defect⁹ ẽ i deductõne ſcđe
cauſe excuſantis. Naꝫ q̄uis verꝫ ſit ꝙ co
actus põt excuſari ſi recipiat eas ꝓ itereſſe
dãni emergentis ſibi:tñ ꝑ illam viam non
p̄t ſufficiẽter iuſtificari q̇libꝫ ciuis etiaꝫ ve
re coactus.qꝛ ſtat ꝙ aliq̇s ciuis coact⁹ ⁊ ꝗ
eſt intereſſe paſſus:nõ ſit paſſus tantũ iter
eſſe q̄nta eſt penſio quã recipit. Itẽ ſtat ꝙ
ciuis fuiſſet de ſe obligat⁹ ad nõ ſolũ mu
tuandũ ciuitati.ſꝫ etiã ad ſuſtinendũ inter
eſſe ꝯſequẽs ad illã mutuationẽ. Modo i
p̄mo caſu non põt noĩe itereſſe recipe mu
tuans tantaꝫ penſionẽ q̄nta dat̄: ⁊ in ſcđo
caſu lꝫ poſſet recipe ſi ſpõte ſibi offerat̄ vt
donũ.tñ nõ põt velle exigere q̄ſi ſibi ſit de
bitũ.⁊ per cõſequens nec noĩe intereſſe qꝛ
nõ indebite eſt illud paſſus.ſꝫ iuſte ⁊ debi
te.put de illis ſufficiẽter dictuꝫ eſt ſupra.q.
xxx.de conditionibꝫ req̇ſitis ad hoc ꝙ mu
tuanti liceat q̇d recipere nomine intereſſe.
Decimuſquint⁹ defectus ẽ.quia ſcđa ꝓ
batio ibidẽ ꝓcedit de caſu iniuſte dãnifica
tionis:ſed frequẽter ciues coacti ſicut non
iniuſte cogunt̄ ad preſtandũ ſic nõ iniuſte
p̄ſtatur eis occaſio dãni inde emergentis.
⁊ ſic de talibꝫ nihil ꝯcluderet. Decimuſ
ſext⁹.qꝛ tertiã ꝓbationẽ non vult põderare
tanq̄ꝫ validã eo ꝙ eque ꝯcludit ꝯtra eũ ſi
cut ꝓ eo.⁊ tñ nõ ſoluit. Itẽ loquit̄ ac ſi ipa
falſũ ꝯcluderet qñ formaret̄ de ſpõte mu
tuante:⁊ tñ verꝫ ꝯcludit ſi ſponte mutuãs
ſic indiget releuamine ſicut coact⁹ indiget.

Poteſt enī ille ciuis vt membꝛū corpoꝛis
myſtici tūc penſionem recipere a ſuo capi-
te vel corpoꝛe in ſui ſalutē ne omnino pe-
reat. Si autem non in releuamen ſed in lu
crum recipet: tunc p̄dicta ratio non cōclu-
deret de taliter ſponte mutuāte. qꝛ lucrum
non reciperet a corpe vel capite id ſibi dan
te ne periret. Decimuſſeptimꝰ eſt in de-
ductione tertie cauſe. Naȝ exemplū p̄mū
p̄cedit de eo qui mutuat in caſu quo nō te-
netur mutuare ſcȝ quādo mutuatio ē ꝯſilij
Nam quādo mutuatio eſt p̄cepti ſtat ꝙ ſi
cut tenetᷣ mutuare ſic tenetur pati intereſſe
lucri ceſſantis qđ ſeqͥtᷣ ad mutuationē. ⁊
tunc ꝗuis refuſioneȝ intereſſe libere obla-
tam per modum doni poſſet recipe tamen
non poſſet exigere vel velle habere ab īui-
to. Modo in caſu noſtro ſtat ꝙ ciuis tene
batur de ſe ⁊ ex p̄cepto ad mutuandū ciui-
tati adeo ꝙ etiaȝ tenebatᷣ ad patiendū īter-
eſſe lucri ceſſantis. igitᷣ non poterit penſio
nem velle exigere ⁊ habere de iure in refu-
ſionem lucri ceſſantis. Et ꝙ dicit ꝙ magꝭ
videretᷣ ð coacto ꝗȝ de ſponte mutuāte nō
eſt verum niſi quādo eſſet iniuſte coactus
ſecꝰ quando iuſte. ita ꝙ met tenebatᷣ ad hu
iuſmodi p̄ſtationē. nec incertitudo ſortē re
habendi excuſaret. qꝛ ſtat ꝙ teneatᷣ ad ſuſti
nendam talem incertitudinē rehabēdi ſor-
tem quā ſuſtinere non tenebatᷣ mutuās in
exemplo dato. Nec hoc debet ſumi ī excu-
ſationē ſcȝ ꝙ quādoqȝ eis datᷣ minoꝛ pēſio
ꝗȝ qͥnqȝ de centū ⁊ quādoqȝ nihil. Nā etiā
vnū floꝛenū vel vnum ſolidū velle habe-
re ratione mutui vbi eſt verū mutuū ē pec
catum vſure etiā ſi nihil in effectu cum ha
bere cōtingat. Decimuſoctauꝰ eſt in ſolu
tione ſcđi obſtaculi tertie ꝓbationis. Naȝ
ſolutio eſt obſcura ⁊ etiam ſibiipſi videtur
cōtradicere in hoc ꝙ dicit ꝙ pecunia non
habet realiter vim capitalis: ⁊ tñ ꝯcedit ꝙ
habet rationē mutui q̄ videntᷣ ſibi cōtradi-
cere. ſi enī habet rationē mutui habet rati-
onem ſoꝛtis mutuate. igitᷣ habet rōnem ca
pitalis. qꝛ ſoꝛs dicitᷣ capitale. Unde debe
ret ꝯcedere ꝙ non ſolū interp̄tatiue ſȝ vere
habet rōnem capitalis vere mutuati. ⁊ ſic
habet rōneȝ mutui. Et cum arguitᷣ ꝙ ſi ha
bet rōneȝ mutui. igitᷣ nihil pōt inde recipe
Dicendū eſſet ꝙ de pecunia vel ratione eiꝰ
nihil poteſt exigere vel recipe. ſȝ tñ ratiōe
ceſſatiōis lucri: q̄ ceſſatio vtiqȝ ē res diſtin
cta a pecunia p̄ſtita pōt qđ recipe. Deci
muſnonꝰ eſt in ſcđa ꝓbatiōe ſcđi caſus lici
ti. qꝛ illa ꝓbatio p̄tendit ꝗ ſi ſpōte mutuās
ex ſola charitate non poſſit recipe niſi ſub-
ſit intereſſe aliqđ ꝑpeſſum: qđ eſt falſuȝ. qꝛ
etiam ſi nullū tale ſubſit poteſt recipe pen
ſiones vt dona ſicut et ratio eius de dono
videtᷣ velle loqui cum ait. Nō minꝰ p̄mia-
ri videtᷣ volūtaria charitas ꝗȝ artata neceſ
ſitas. ꝗuis poſtea ſubdat de intereſſe. ⁊ ſic
inuoluit vnam cauſaȝ recipiēdi alteri que
tñ ſunt diſtincte. Uiceſimꝰ defectꝰ eſt in
additiōe eiuſdē caſus. Nā illā additioneȝ
etiā deberet addere ad p̄mū caſū. qꝛ ſi etiā
ciuis coacte mutuaret ciuitati ad guerraȝ
iniuſtā peccaret moꝛtaliᷣ. et daret efficacē
cauſā dānis inde ſequentibꝰ. peccaret inqȝ
moꝛtaliter talis lȝ coactus ſi ſciret ꝓ certo
ſecus quādo dubitat. qꝛ in dubio excuſatᷣ
ſicut ⁊ excuſaretᷣ ꝑſonaliter iuuādo ciuita-
tem ī tali bello dubio ꝓpter hoc ne nō obe
diendo in dubio exponat ſe periculo dene
gandi debitū obedientie ciuitati. put hoc
fundari pōt in caplo. inquiſitioni. de ſnia
excōmunicatiōis. ſȝ verū eſt ꝙ ſingulariter
in ſcđo caſu opus ē illā additiōeȝ facere ⁊
nō in pꝛioꝛi caſu. qꝛ etiaȝ in dubio de belli
iuſticia nō excuſaretᷣ ſi ſpōte mutuaret ciui
tati ad bellū de q̄ dubitaret ſi eēt iuſtū cuȝ
bñ poſſet eē ſuppoꝛtatꝰ a tali auxilio Ui
ceſimuſp̄mꝰ ē in tertio caſu quādo addit
dicens. Quis queſo ⁊c̄. Nā hoc dicēdo in
nuit q̄ ſi non ꝯtingat ꝙ ciuis p̄ſtet ciuitati
p̄ncipaliter ſpe lucri. ⁊ ſic deberet indiſtin
cte omnē ſpōte p̄ſtātē excuſare. qꝛ ſemp ta-
lis poſſet accipe penſionē ratione lucri ceſ
ſantis maioꝛis ꝗȝ eſſet penſio. ⁊ tamē oppo
ſitum innuit quādo tractat de ſpōte p̄ſtāti
bus p̄ncipaliter ſpe lucri cōdemnando ta
les: vbi ſupponit ꝙ talis preſtatio ꝯtingat
aliquādo ſicut ⁊ verū eſt: vt ſi curſus regi-
onis tunc talis eſſet ꝙ ille ciuis non habe
ret oppoꝛtunitatē ſuaȝ pecuniā ponendi ad
mercantias vel ad emenduȝ poſſeſſiones.
⁊ ſic pecunia eſſet ſibi ocioſa. tūc enī vt ali-
quid lucraretᷣ poneret eaȝ ad p̄ſtantiā ciui-
tatis. ⁊ ꝗuis dicat ꝙ rarius ꝯtingit tamē
cōtingit: ⁊ dato ꝙ ille rarius cōtingeret ta
men ſibi equiualens ſepe ꝯtingit. ſȝ ꝙ ꝗs
ſpe lucri pꝛincipaliter motus ſponte ꝑſtat

ſura eius qui p̄ſtitit ciuitati. Jn quo caſu
emēs virtualiter ſponte mutuat ſpe lucri.
Uiceſimuſſecūdus ē in tertio caſu. Nā
videt̄ i eiꝰ ꝓbatione implicare oppoſita ſcʒ
dicēdo ꝙ econtra ſepe ꝯmittit̄ q̄d acceſſo-
rie q̄d reprobat̄ p̄ncipaliter. Naʒ dicendo
ecōtra ꝛc. videt̄ velle loqui d̄ duobꝫ diſtin
ctis actibꝫ quorū vnus eſt p̄ncipalis ꝛ aliꝰ
acceſſorius. ꝛ ſic intelligendo eſt ꝯtra p̄ce-
dens eius dictū. Naʒ ſi q̄d reprobat̄ q̄d ē
p̄ncipale. tūc eiꝰ acceſſoriū etiā reprobatur
Sʒ deberet dicere ꝙ ſepe aliq̄d factū p̄nci
paliter ꝓpter aliquē finē reprobat̄. tn̄ nō re-
probat̄ q̄n fit in illū finē non principaliter
ſʒ acceſſorie. Sed q̄cq̄d ſit de hoc. q꞉ forte
ſic intelligi voluit tamen deficit in hoc ꝙ
non declarat cōpoſſibilitatē illorū duorū
ſcʒ ꝙ q̄s non p̄ncipaliter mutuet ſpe lucri
ꝛ tamē amor lucri faciat ꝙ eo citiꝰ mutuet
alˀs nō tam cito mutuaturꝰ. Et hoc poſſet
declarari ꝑſimile in materia de ſymonia:
puta canonicꝰ intrat horas canonicas lu-
cratiuas. ꝛ hoc p̄ncipaliter facit ꝓpter deū.
Attamen eum etiaʒ ad hoc incitat ſpes tē-
poralis ſtipendij: adeo ꝙ nō intraret ſi nō
eſſet illud tēporale annexū. vel non ita cito
ꝛ tamē non cōmittit ſymoniā: quia princi-
palis cauſa nō ē tēporale. Nā nō oportet
ꝙ cauſa ſine qua nō fieret actus ſit ꝓpter h̄
p̄ncipalis. alioq̄n etiam religioſiſſimi viri
cōmitterēt ſymonias. in hoc ꝙ dātibꝫ ſibi
tp̄alia: repēdunt ſp̄ūalia vt anniuerſaria ꝛ
non ſic dantibꝫ non rependūt ea vt arguit
Johēs de gerſona. Uiceſimuſterttꝰ eſt
in caſibꝫ ſcd̄e ꝯcluſionis. Naʒ oēs illi tres
poſſunt defenſari liciti vt patebit in tertio
modo dicēdi: ꝛ improbatiōes illoꝝ caſuū
fundāt̄ ſup̄ falſo ſcʒ ꝙ p̄ſtatiōes ciuiū in il
lis caſibꝫ ſint vere mutuatiōes. Et ꝙ i ſcd̄o
caſu dicat beatꝰ Bernardinꝰ poſt Frideri-
cū de ſenis: ꝙ ſi q̄s poſt coactiōem ꝯſentit
ſpōte ꝛ libere ꝯtētat̄ eſſe creditor ciuitatiſ vt
ſcʒ gr̄a mutui recipiat vltra ſortē: vſurariꝰ
fit. h̄ nihil eſt ſingulare i taliter ꝯſentiēte ꝛ
ꝯtento. q꞉ etiaʒ dico ꝙ ſi inuite ꝛ coacte cō-
ſentiret in detentionē ſortis ꝛ inuite eēt cre
ditor ciuitatis: peccaret peccato vſure ſi ra
tione mutui vellet quid habere vltra ſortē
mutataʒ. ſi ſaltē ſit ibi vera mutuatio vt
ip̄i ſupponūt. Uiceſimuſquartꝰ ē: quia
etiaʒ admiſſo ꝙ eſſet vera mutuatio. tn̄ ad

huc quartꝰ caſus poſſet licite fieri. q꞉ ſtaret
talē coactū paſſū eē indebitum itereſſe ad
q̄d m̄ refundēduʒ ciuitas eēt inuita. Nam
tūc q̄ntūcunqꝫ eſſet inuita ciuis poſſet pē-
ſionē recip̄e ꝓporcionatā tali itereſſe. vt in
reprobatione p̄mi modi dicendi dictū eſt
in q̄nto eius defectu. ꝛ hec de reprobatiōe
ſcd̄i modi dicendi.

Tertius modus dicendi ē quo ꝯſequenter ad ea q̄ di-
cta ſūt. q. xxxiij. videt̄ poſſe dici ꝓbabilit̄
ad q̄ſtionē ꝑ ſeptē ꝯcluſiones.

Prima concluſio. ciues ſponte p̄ ſtantes etiam ſi p̄ncipali-
ter ſpe lucri ſcʒ penſionū percipiendarū p̄-
ſtent nō peccant peccato vſure in p̄ſtando
nec in recipiendo penſiones. Et ita primꝰ
caſus quē p̄cedens opinio in ſua ſcd̄a con
cluſione reputauit illicitū: nō eſt illicitꝰ ſal
tē illa ſpecie peccati. ꝓbat̄ duabꝫ rationibꝫ
ꝛ duplici ꝯfirmatiōe. Prima ratio. quia ſi
peccaret pctō vſure opteret ꝙ p̄ſtatio eſſet
mutuatio. q꞉ pctm̄ vſure nō ē niſi i mutua
tione. ſʒ p̄ſtatio non ē mutuatio. q꞉ p̄ſtatio
illa fit irreuocabiliter: ita ꝙ ciues p̄ſtātes
nō poſſūt repetere ſortē p̄ſtitā. nec ciuitas
ē obligata reſtituere. Modo datio irreuo
cabilis etiā ſi vocet̄ mutuatio nō eſt vera
mutuatio. q꞉ irreuocabilitas facit ip̄m cō
tractū degenerare a ſubſtātia mutuatiōis
ꝛ trāſire i aliū ꝯtractū put ſup̄ declaratum
ꝛ ꝓbatū eſt. q. xxxiij. igit̄. Et ſi nō peccant
pctō vſure. tūc omnino nō peccāt. q꞉ nulla
alia ratio mouet ꝯtrariā opinionē ad tenē
dū ꝙ peccēt ꝙ̄ illa: q꞉ vt dicit mutuant ſpe
lucri. Scd̄o ſic Ciues non dicerēt̄ peccare
pctō vſure. ſi ip̄i etiaʒ p̄ncipaliter ſpe lucri
mori ſpōte emerent a ciuitate ius ꝑcipiēdi
tales pēſiōes annuas ꝛ traderēt irreuoca
biliter p̄ſtātias noīe p̄cij ꝓ hmōi iure renū
ciātes repetitioni p̄cij. ꝛ ciuitas haberet fa
cultatē redimēdi illud ius ꝓ eq̄li vl' minori
p̄cio. ita ꝙ ciues tenerēt̄ ciuitati ꝓ equali
vl' minori p̄cio reuēdere ip̄m ius ciuitati.
Nā tunc eſt pura emptio vnius redditus
annui ꝑpetui cum pacto retrouēdēdi q̄lis
emptio nō eſt vſura. ſed in ſe licita: vt pate
bit in tractatu q̄rto. Nec per hoc additur
reddit̄ talis emptio illicita ſcʒ ꝙ ſit princi-
paliter ſpe lucri. Et intelligo principali-
ter ſpe lucri in ꝓpoſito ſic. id eſt ꝙ emens

eſt allectꝰ principaliter ſpe annue penſiõis ⁊ amore eius. ſecus ſi pͥncipaliter ſpe lucri ſic ꝙ emens pͥncipaliter ideo emit vt reuēdat: ⁊ reuendendo lucref. Quãuis in emptiõne aliarum rerũ a redditibꝫ ſic ſit ꝙ vtroqꝫ modo intelligendo ſpem lucri pͥncipaliter non depꝛauaref emptio. qꝺ patet ſic. Naꝫ tunc emptiones omniũ illoꝝ qui ꝓpꝛie dicunf negociatores qui ſcꝫ emunt vt reuendant. ⁊ ſic vt lucrenf eſſent illicite. qꝺ ē falſum. qꝛ licitũ eſt eis emere vt lucrenf ordinando illud lucrũ in ſue ⁊ familie ſue educationē q̃tenus ſic viuere poſſint ad gl'iaꝫ dei. Modo ciues p̄dicto modo p̄ſtantes etiã nil aliud faciunt q̃ꝫ ꝙ celebrãt puram emptionē p̄dicto modo veſtitã. igif nõ cõmittũt peccatũ vſure. Quare aũt dicã ⁊ intelligo ſic. id eſt pͥncipaliter allecti ⁊c̄. patebit i tractatu q̃rto vbi dicef. An liceat redditus emere vt emens reuendat. ⁊ ſic reuēdendo lucref. dixi etiã notanter in ꝯcluſione: ſaltē illa ſpecie peccati ⁊c̄. qꝛ cũ illa p̄ſtatio in re nihil ſit niſi emptio redditꝰ. tunc ſicut emptio redditꝰ depꝛauaf. ita etiã p̄ſtatio depꝛauari poterit ex defectu circũſtantiarum: quaꝝ vna eſt quis. vt ſi ciuis ſpõte p̄ſtans non ſit de aliquo illoꝝ generuꝫ hominuꝫ quibꝫ licet de redditibꝫ viuere ꝑut i q̃rto tractatu dicef. Maioꝛ nota. Minoꝛ ꝓbatur ꝑ talem caſũ. Pono eni ꝙ ciuitati de p̄redijs poſſeſſionibꝫ ⁊ iuſtis pedagijs obueniũt ãnuatim mille floreñ. ⁊ ius illoꝝ mille pleno dominio ſpectet ad ciuitatem. et ex rationabili cauſa exponat ius q̇nquaginta taliũ florenoꝝ venditioni ipſi petro ciui ſuo. Petrꝰ itaqꝫ dicat. Ego emo a te ciuitate illud ius. l. floreñ. annuoꝝ pro mille floreñ. quos nomīe p̄cij irreuocabiliter trado tibi: data tibi facultate illõ ius quãdo placuerit redimēdi ꝑ equali vel minori p̄cio. Et ecõtra ciuitas dicat. ego tibi vẽdo tale ius. i talibꝫ. l. floreñ. meis annuatim ꝑcipiendis ⁊ recipio a te mille nomīe p̄cij irreuocabiliter mihi dati. ⁊ ſic ꝺ alijs clauſulis iam tactis In hoc inqꝫ caſu non dubitamus quin ciuis nihil aliud facit q̃ꝫ ꝙ celebrat contractum emptionis ⁊ tradit preciuꝫ mercis venditori. Pono poſtea ꝙ eadem ciuitas offerat ſe aſſignaturã idem ius ꝑcipiendi. l. floreñ. de predictꝫ ſuis obuentionibus Petro. ſi ſibi p̄ſtet vel mutuet mille. Petrus itaqꝫ dicat. Ego recipio a te illud ius ꝑcipiendi. l. floreñ. pro mille floreñ. quos tibi irreuocabilif mutuo. data tibi facultate ius quando placuerit redimendi ꝑ equali vel minori precio. ⁊ ecõtra ciuitas dicat. ⁊ ego aſſigno tibi tale ius pro eo ꝙ recipio mutuo a te mille irreuocabiliter. ⁊ ſic de alijs clauſulis tactis. tũc arguo ſic. Hic ſecũdus cõtractꝰ eſt idē ꝑ oia cum priori ſolis nominibꝫ vel vocibus diſtinctus ab eo. Naꝫ ꝑſone ꝯtrahentes ſũt eedem ac res ⁊ pecunie hincinde tradite et tranſlate vel aſſignate ſũt eedem ⁊ pacta ac obligationes cum quibus res et pecunie ſunt tranſlate ſunt eedem. igif contractꝰ ſũt ijdem. tenet cõſequentia. quia nunqꝫ cõtractus poſſint variari niſi aliqua ex illis iã enumeratꝫ varienf. Sola eni mutatio vocis ſi nihil mutatur in re non poteſt facere rerum variationeꝫ. al's eo ipſo ꝙ vocarem te angelum non eſſes idem homo qui prius. Confirmatur illa ꝓbatio ⁊ cõcluſio tripliciter. Primo nam quidã iuriſperitus ſcꝫ Johãnes de graſſis querit. aliquis ponit pecuniã ad impꝛeſtita venetiarũ vel ad montem florentie. ⁊ dicit licituꝫ eſſe cõtractum. ⁊ idem tenet hut. ⁊ cõmuniter canoniſte ſm eum. ⁊ angelus in. l. ſi tibi dotẽ ff. de pactis. ⁊ ibi fulgoſius. Naꝫ q̃uis regulariter dentur quinqꝫ ꝑ cẽtenario: tamē aliquãdo minꝰ. Preterea pͥncipalis pecunia nunqꝫ reddif: ſꝫ redditus habef. Et dicit determinatũ per collegiũ theologoꝝ ꝑiſiꝰ. ⁊ eſt vera opinio ſm euꝫ que ſeruatur. imo eccleſia habet redditus tales. Ex illis ſic arguitur. Ille doctoꝛ indiſtincte loquif de ponentibꝫ ad ĩpꝛeſtita et nõ de coacte p̄ſtãtibꝫ tm̃. imo ex modo loquẽdi loq̇tur de ſponte p̄ſtãtibus. quia dicit aliq̇s ponit pecuniaꝫ ⁊c̄. qui modus loquẽdi habet ſpecialiter locũ cũ de ſponte p̄ſtantibꝫ loq̇tur. Iteꝫ qꝛ ait redditus habef: volẽs ꝙ ponẽs habet ius emptum ex quo ꝑcipit annuas pẽſiones. Item qꝛ vult ꝙ eccleſia habet tales redditus. eccl'ia aũt eos q̄s habet ex emptione habet. igif vult ꝙ ciues p̄ſtãtes cẽſenf emere aliq̇d a ciuitate. Cõfirmaf ſcꝺo ꝑ baptiſtã in ſũma ſua in ꝟbo vſura ſcꝺo. q. xij. vbi tenet pꝰ Carbonē ꝙ nõ ē mutuatio ꝓpꝛia: q̄ñ mutuatoꝛ nõ p̄t repetere ſortē. ⁊ ꝙ in p̄dicto caſu nõ eſt mutuatio

nec vſura.ſed licitꝰ contractꝰ. Cõfirmaẗ tertio.qꝛ Panoꝛ.in diſputatiõe ſua que incipit Angerio.ĩ fine recitat Antho.de butrio tenere ꝙ licitũ ſit alicui emere ſpõte a ciue habẽte impreſtita ius qd ciuitas ciuibus ↄſtituerat. Tũc arguo ſic. Maioꝛ difficultas eſt de illo qui emit ius a ciue: ꝗ̃ d ciue cui imediate illud ius aſſignaẗ prout patet. quia etiam illi qui iuſtificant ꝑſtationem ciuis factam cũ intentione recipiẽdi penſionẽ non iuſtificant: ſed damnant illũ qui ſponte a tali ciue emeret. ꝗ̃uis in veritate ſm iam dicta nõ eſt maioꝛ difficultas de illo ſcdo emente ꝗ̃ d ꝑmo. ſicut non eſt maioꝛ difficultas de illo qui pꝛimo acquirit redditũ ꝑ emptionez: et de illo q̇ poſtea emit eum a pꝛimo. Ergo multo magis vel non minꝰ licitũ erit ſm euz etiã a pꝛincipio ꝑſtare pecuniam ob penſionem recipiendam. Item Panoꝛ. ibidẽ etiã tenet ꝙ ſit licitum. ꝛ ꝙ ibi non ſit mutuatio. et hoc ex illo fundamẽto: quia ciuis dat pecuniã irrepetibiliter. ꝛ ſic ſm euz irrepetibilitas obſtat ſubſtantie mutui. Et hoc idez ſentit in eadez diſputatione poſt pꝛincipiũ ꝑmi membꝛi quarti dubij. Et ſimilẽ ſententiaz ponit in.c.in ciuitate.

Scda cõcluſio ĩter quattuoꝛ caſus ſcdẽ concluſionis ſcdi modi dicendi tres vltimi q̃s idem modus dicẽdi reputauit illicitos: ſũt liciti. ꝓbaẗ dupliciter. Pꝛimo ſic. qꝛ pꝛimꝰ caſus eiuſdẽ concluſionis ẽ licitꝰ vt ꝓbat ꝑcedens ↄcluſio. igiẗ etiaz alij tres. tenet ↄſequẽtia reſpectu ꝑmo a minoꝛi. qꝛ minꝰ videreẗ ꝙ ꝑmꝰ eſſet licitus ꝗ̃ ꝙ alij tres eſſent liciti vt patz intuenti ſcdm modũ dicendi ꝛ eiꝰ motiuũ et fundamentũ. Scdo tenet: qꝛ ratio fundamentalis ꝓpter quã illi tres viderenẗ illiciti eſt falſa ſcꝫ ꝙ ĩ illis caſibus ſit mutuatio Nam ſicut in ꝑmo caſu oſtenſũ eſt nõ eſſe mutuationẽ ſic nec ĩ alijs tribꝰ erit mutuatio. ꝛ tñ tota ratio cur deberẽt eẽ illiciti eẽt qꝛ eſſent vſurarij. ꝛ vſura non põt eẽ niſi ĩ mutuo implicito vel explicito. Et ſic ſeq̇ẗ correlariũ ꝙ oẽs caſus quos ſcds modus reputauit illicitos ſunt liciti. Et ſi arguas: emptio non eſt ſine ↄſenſu. igiẗ ſi ciues coguntẽ ꝑſtare non emũt. Dicẽduz ꝙ emptio põt eſſe cũ cõſenſu mixto ex volũtario ꝛ involũtario. nec ꝑdicta coactio q̃ tñ eſt ↄditionalis excludit talem ↄſenſum.

Tertia concluſio. omnes q̇nq; caſus q̃s ſcds modus dicẽdi in ſua ꝑma ↄcluſione reputauit licitos ſũt liciti. Attamẽ alia via iuſtificanẗ ꝑ tertiũ modũ dicendi q̃ fuerint iuſtificati ꝑ ſcdm Pꝛima ps ↄcluſionis ꝓbatur dupliciter. Pꝛimo a minoꝛi: qꝛ q̃ttuoꝛ caſus ſcdẽ concluſionis eiuſdẽ ſcdi modi dicẽdi ſũt reputãdi liciti vt ꝓbatũ eſt. ꝛ tñ minꝰ videreẗ id de eis q̃ de q̇nq; caſibꝰ ꝑme ↄcluſiõis eiuſdem vt patz. qꝛ ſcds modus dicẽdi ↄdẽnat illos q̃ttuoꝛ ꝛ alios q̇nq; iuſtificat. Scdo ꝓbaẗ de talibꝰ q̇nq; ꝑ vnicã rõnez. cuiꝰ maioꝛ habet quinq; clauſulas ſub diſiũctiõe poſitas. ꝛ hᷣ correſpõdenẗ ad quinq; caſus huiꝰ ↄcluſiõis. ꝛ ẽ talis. Ille q̇ a potẽte vẽdere emit rem ꝓ ꝑcio qd eſt eq̄le merci: vel ſi eſt inequale ei tñ non ẽ minꝰ ea ſꝫ maius nõ peccat emendo talẽ rem nec peccat ꝑcipiendo vel volẽdo ꝑcipe fructꝰ illiꝰ rei empte. etiã ſi exceſſuri ſũt fructꝰ ꝑciũ traditũ ꝛ hᷣ ſiue ſit coactꝰ eã emere ſiue ſpõte emat nulla ſpe lucri motꝰ ſiue ſpõte emat ſecundario tñ motꝰ ſpe lucri. etiaz ſi eo citiꝰ tradat ꝑciũ vt ↄſeq̇ẗ illd lucꝝ cuiꝰ ſpe ſcdario ẽ motꝰ ſiue etiã cũ coactꝰ emit. ꝛ etiã eo citius tradit ꝑciũ vt ↄſeq̇tur illd lucꝝ cuiꝰ ſpe ſcdario ẽ motꝰ ſiue etiaz cum coactꝰ emit: ꝛ etiã eo citiꝰ tradit ꝑciũ vt ↄſeq̇ẗ lucꝝ. Modo cuiuis ꝑſtãs aliq̇ illoꝝ q̇nq; modoꝝ facit id qd ꝑdicta maioꝛ dicit ſm q̇nq; eius mẽbꝛa correſpõdẽtia ꝑdictꝭ q̇nq; caſibus. igiẗ ꝑdicti q̇nq; caſus nõ ſũt illiciti. Maioꝛ nota. qꝛ ꝗ̃uis emptoꝛi ſit illicitũ dare vẽditoꝛi nimis puũ ꝑciũ tñ non ẽ emptoꝛi illicitũ dare ꝑciũ maiꝰ merce. qꝛ illd in q̃ ẽ maiꝰ merce põt donare vẽditoꝛi ſi ſaltẽ emptoꝛ habet plenã ãminiſtrationẽ reꝝ ſuaꝝ ꝛ nõ ex ꝓdigalitate. ſꝫ ex liberalitate dat illud plꝰ. Vñ emẽs ñ peccabit dãdo nimis magnũ ꝑciũ. An aũt vẽdẽs illd recipiẽdo excuſeẗ patebit ĩ ſeptia ↄcluſione. Silr ſi ĩtendit emẽs ꝑcipe fructꝰ rei empte etiã tanto tpe ꝙ fructus plus valebunt ꝗ̃ ꝑcium nõ peccat. Alioq̇n emens vineã ꝓ centũ ꝛ intendens eã retinere ꝛ eius fructus ꝑcipe decẽ annis in q̇bꝰ ꝑcipet vinum in valore centuz ꝛ.xx. floreñ. peccaret: qd eſt falſũ. ꝑcipit eñi de re ſua. ꝛ poteſt nihilominꝰ eam vendere ꝓ ꝑcio pꝛioꝛi ſuppoſita equalitꝰ

bonitate. Secūda pars cōcluſionis ꝓbat̃
q: via iuſtificandi eos in tertio modo ē ꝑ
hoc ꝙ dicimꝰ ibi non eſſe mutuationē ſed
emptionem. Secūdus aūt modus dicēdi
iuſtificauit eos alia via etiā tenendo ꝙ ibi
ſit mutuatio. igit̃.

Quarta concluſio. ſi ciui p̄ſtanti
centū ciuitas daret pen'
ſionem maiorē q̄ȝ q̄nqȝ. ſtaret ꝙ ciuis dan
do centū ſpe recipiendi quinqȝ non pecca
rent p̄ſtādo nec etiam recipiēdo talē pēſio
nem. ſtaret etiam oppoſituȝ ſcȝ ꝙ peccaret.
Prima ps ꝓbat̃: q: ex quo nūq̄ȝ rehabe
bit ſortem integraliter. ſed dūtaxat quādo
ſibi reſtituet̃ rehabebit. xxviij. ꝑ cētū. ideo
ꝑinde eſt ac ſi daret centū. ⁊ notabiliter vl
tra ꝓ iure ꝑcipiendi annuā penſionem vel
redditū. Modo dans alicui ꝑuato cētū ⁊
notabiliter vltra nomīe p̄cij ꝓ iure ꝑcipiē-
di annuā penſiōeȝ ab eo poſſet ab eo habe
re q̄nqȝ floreñ. ⁊ notabiliter vltra. ⁊ hoc li-
cite. igit̃ ideȝ q̇s poterit licite recipe a ciui
tate cui tātū preciuȝ dediſſȝ. Maior ꝓbat̃.
q: ſi q̇s daret centū alicui ꝑuato ꝓ iure ꝑ-
cipiēdi annuā penſionē ab eo. vel redditū
cū pacto retrouēdendi: recipiēs obligaret̃
ad hoc vt q̄ñ vellet redimere ius p̄dictū co
geret̃ dare totidē ſcȝ cētū. ⁊ ita q̄ñ redimēs
non cogit̃ dare niſi. xxviij. in notabili valo
re minꝰ dat in redēptiōe q̄ȝ de cōmuni cur
ſu dare cōſueuit redimēs. ideo primꝰ emēs
cenſet̃ notabiliter plꝰ dare q̄ȝ centum ꝓ iu-
re q̄nqȝ floreñ. igitur nimirū ꝙ notabiliter
etiam plꝰ poterit inde ꝑcipe ſcȝ tantū q̄ntū
in redditibꝫ importare poſſet illud plꝰ qđ
ipe cenſet̃ vltra centū dare. Caſus aūt in q̄
prima pars cōtingeret vel haberet locum
eſſet q̄ñ ciuis p̄ſtaret ciuitati centū eo tpe
⁊ caſu in q̄ ciuis non teneret̃ ciuitati ad p̄-
ſtantiā: eo ꝙ ciuitas tūc non eſſet preſſa ta
li neceſſitate ꝓpter quā licite poſſet ciuitas
imponere talem p̄ſtantiā nec ciuis aliqđ i
tereſſe inde ſequens ſubire teneret̃. Se
cūda ps ꝓbat̃: q: ſtaret ꝙ ciuis teneret̃ ad
talem p̄ſtantiā in q̄ ſcȝ p̄ſtat centū ⁊ notabi
liter vltra: teneret̃ inq̄ȝ adeo ꝙ etiam d illo
qđ notabiliter vltra p̄ſtare teneret̃ nō poſ-
ſet licite velle ꝑ moduȝ exactionis habere
aliquid. imo teneret̃ illud abſoluta datiōe
dare ſine relatiōe ad aliquā penſionē. Nā
tūc non poſſet aliq̇d vltra q̄nqȝ ꝑcipe a ci-
uitate: niſi ciuitate illud liberaliter ei donā
te. non aūt exigendo ab ea. Item etiā ſcđa
pars eſt vera in caſu quo nō teneret̃ ciuis
talē p̄ſtantiaȝ. ⁊ tamen exceſſus penſionis
eſſet nimiꝰ. vt ſi de centuȝ recipet. xx. ānua
tim. Nam tūc emiſſet ꝑ minori ⁊ diminu
to precio mercē exceſſiuā qđ eſt cōtra iuſti
ciam cōmutatiuam.

Quinta cōcluſio. q̄ȝuis ſi teneremus ꝙ p̄ſtatio ciuiū eēt
vera mutuatio adhuc aliqui ciues poſſet
aliq̄liter excuſari. non tamē ita vniuerſa-
liter ſicut tenendo ꝙ non ſit mutuatio ſed
emptio. ⁊ multo plura req̇rerent̃ ad eoruȝ
iuſtificationē q̄ȝ tenendo ꝙ non ſit mutua-
tio: ita ꝙ difficiliꝰ eſt ciues iuſtificare per
ſcđm q̄ȝ ꝑ tertiū modū dicendi. Hec cōclu
ſio habet tres ꝑtes. Prima ps ꝓbatur.
q: ciues tam coacte q̄ȝ ſponte p̄ſtātes poſ-
ſent excuſari ꝑ hoc ꝙ reciperēt pēſiones ꝓ
refuſione intereſſe qđ fuerūt ꝑpeſſi cū ꝑpe
ti non tenerent̃. Et ſi nullū itereſſe eſſent ꝑ
peſſi poſſent excuſari q̄ñ recipent eas per
modū donorū cū ꝓbabili ꝯſcientia ꝙ ciui
tas ſic eis eas daret. Scđa ps ꝓbat̃: q:
nec omnes illi q̇ in q̄ttuor caſibꝫ ſcđe ꝯclu
ſionis p̄cedētis modi dicēdi cōmemorant̃
poſſent excuſari vt patuit ibidē: q̄ tn̄ oēs
poſſunt excuſari ꝑ tertiū modū dicendi. et
ita ciues nō ita vniuerſaliter poſſūt excu-
ſari ſicut ꝑ tertiū modū. Tertia ps ꝓba
tur. q: ad hoc ꝙ ciues ꝑ viā ſcđi modi dicē
di poſſent excuſari: vt puta gr̄a exempli ra-
tione intereſſe. oꝑteret req̇ri oēs illas ſe
ptem circūſtātias que tacte ſunt ſup: a. q.
xxx. Similiter gr̄a exempli ſi per donatio
nem deberēt excuſari req̇rerent̃ ille ꝯditio
nes q̄ tacte ſūt. q. xxix. ⁊ ſi vna deficeret nō
excuſarent̃. tales aūt non oportet req̇ri q̄ñ
tenet̃ vt tertiꝰ modus dicendi ponit ſcȝ ꝙ
ſit emptio vel traditio p̄cij: vnde etiā mul-
tiplex defectuoſitas ſcđi modi dicēdi in iu
ſtificando ciues: patuit in eiꝰ reprobatiōe
in. xxij. p̄mis defectibꝫ.

Sexta ꝯcluſio. tenēdo ꝙ p̄ſtatio
ſit emptio: minor difficultas ē iuſtificandi
ciues q̄ȝ ciuitatē. ſȝ tenendo oppoſitū ſcȝ ꝙ
nō ſit emptio ſed mutuatio: minor difficul
tas ē iuſtificandi ciuitatē q̄ȝ ciues. Prima
pars probatur. quia tenēdo ꝙ ſit emptio
ciues nihil faciūt niſi ꝙ dant exceſſiuū ꝑ-

cium ꝑ merce. de hoc autem citius poſſũt excuſari ciues dantes ꝗ̃ ciuitas recipiens igitur. Secũda ps ꝓbat. quia quando eſt mutuatio: ciuitas eſt mutuataria: ⁊ ſol‑ uit vltra ſortem ⁊ ciues recipiunt vltra ſor tem. modo mutuatarius poteſt citius ex‑ cuſari quãdo dat aliq̃d vltra ſortem ꝗ̃ mu tuator recipiens incrementum. Reſtat igi tur nunc videre de iuſticia ciuitatis. ⁊ hoc ſiue teneatur ꝙ ſit emptio ſiue ꝙ ſit mutua

Septima conclusio. te (tio. nendo ꝙ ſit emptio ſtat ꝙ ciuitas non peccet recipiendo nomi ne precij centum a ciue pro iure percipien di annuatim quinq̃ tanq̃ pro merce non obſtante ꝙ centuz ſunt nimis magnũ pre‑ cium pro tali merce ſuppoſitis circũſtan‑ tijs illius cõtractus que tacte ſunt in q̃ſtio ne precedenti: ſtat etiam ꝙ peccet. Si aũt teneatur ꝙ ſit mutuatio poteſt ciuitas etiã quãdoq̃ excuſari ⁊ quãdoq̃ non. Prima pars probat. quia ꝗ̃uis centum ſint ꝓcliũ nimis magnum ſaltẽ ſuppoſitis circũſtan tijs cõtractus. tamẽ ſignetur illud ĩ quo ex cedit ꝓcium valorem mercis: quero an ne ſtare poſſit ꝙ ciuitas ſit in tali neceſſitate conſtituta ꝙ ciuis teneretur tantũdem da re ciuitati abſoluta datiõe. id eſt ſine aſſig‑ natione cuiuſcũq̃ penſionis: ⁊ patet ꝙ eſt poſſibilis caſus. igitur ciuitas põt tãtũdẽ ab eo exigere in venditione ſine iniuria ci‑ uis. ⁊ tunc exiget non in ratione precij. ſed in ratiõe tallie: ꝗ̃uis illa exactio fiat inter vendendũ ⁊ emendũ. Secũda ps pro batur. quia ſi ciuitas nõ indigeret illo plu ri vel exceſſu ſignato nec licite poſſet illud plus impoſuiſſe ciui per modũ tallie: pec‑ cat mortaliter cogendo ciuem ad emendũ ab ea pro exceſſiuo precio mercẽ ſic dimi‑ nutam. ⁊ tenet ad reſtitutionez illꝰ pluris. Si autem ciuis propria ſponte ⁊ ex certa ſciẽtia daret illud plꝰ excedens ꝓportionez precij ciuitati: etiam in caſu quo non indi‑ geret ciuitas eo itez non peccaret ciuitas recipiendo precium pro tali merce: quia ciuis ex q̃ ſponte ⁊ ex certa ſcientia ſcʒ ſciẽs ꝙ ſit precium nimis magnum dedit exceſ‑ ſum donauit eũ ciuitati. Unde emptori in duſtrioſo ⁊ ſciẽti precium eſſe nimis mag‑ num non fit iniuria ſi a tali volente ⁊ ſcien te recipit exceſſiuum preciũ: niſi emptor id ex prodigalitate ageret. ſecus ſi ex liberali tate que ẽ virtus: vtputa quãdo ille ciuis dat ciuitati ĩ bonum finem. ⁊ ciuitati bene vtẽti ſuis bonis ⁊ ex amicicia ad ciuitatez ⁊ huiuſmodi. Tertia pars ⁊ quarta ꝓ‑ bant. quia tunc ciuitas eſt mutuataria re‑ ſpectu ciuis. modo ſtat ꝙ mutuatariꝰ non peccat recipiẽdo ſortem. ⁊ dando incremẽ tum vel vſuram ſcʒ ſeruatis conditionibꝰ de quibꝰ patebit in. q. xlvij. Stat etiam ꝙ peccet ſcʒ ſi defecerit aliqua conditionuz. igitur. Et hec de iuſtificatione tam ciuiuz ꝗ̃ ciuitatis ſint dicta. Attamẽ nota ꝙ ꝓ accidens põt ↄtingere ꝙ ciuis peccat ꝓſtã do ciuitati et recipiẽdo ab ea pẽſiones: vt puta ſi ciuis crederet iſta duo copulatim ſcʒ ꝙ vt verba ſonant illa ꝓſtatio eſſet mu tuatio. et ꝙ indiſtincte nũq̃ liceret mutu‑ anti vltra ſortem quid recipere. De h̃ vide etiam ſupra. q. xxxiij. Item ſi ciuis ita affe‑ ctus eſſet ad illuz contractũ ꝙ etiaz ſi ſciret eum eſſe vſurarium adhuc vellet eum face re. vel ſi in dubio ꝓbabili vel equilibri eẽt an eſſet licitus. ſed illa accidentalia etiã cir ca ↄtractꝰ ĩ ſe indubitatos poſſũt accidere ideo nihil cõtra determinationẽ q̃ſtionis.

Cõſequenter reſpõdẽduz eſt argumẽ‑ tis eorũ q̃ tenent contrariũ ꝓme cõcluſio‑ nis. ⁊ ex ↄſequenti etiã ſcdẽ cõcluſionis in tẽdentes improbare ↄcluſionẽ primã.

Primo arguit ſic. Omis mutua‑ tio principaliter ſpe lucri facta eſt vſuraria. Luc. vj. Et extra de vſu‑ ris. c. cõſuluit. etiam ſi nulla de hoc fiat pa ctio. ſed ſola intentio ſit. ⁊ hoc ſiue ꝓcedẽs ſiue cõcomitans: ſiue ſubſequens mutua‑ tionem. Modo ꝓdicta preſtatio eſt mutu atio: vt ptʒ tã ex vſu loquendi ciuiũ ꝗ̃ ciui tatis. igitur quãdo fit principaliter ſpe lu‑ cri erit vſuraria. Et confirmat. ſi quis mu tuaret ꝓuato peccaret peccato vſure ⁊ mor taliter ſi intenderet lucrum cõſequi ex mu‑ tuo. ita ꝙ illud ꝓncipaliter eum mouiſſet igit multo magis ſi quis illõ facit cõmu‑ nitati vł ciuitati motꝰ principaliter lucro. tenet ↄſequẽtia. q: caſus antecedẽtis ẽ pec catũ ĩ ꝓrimũ ꝓuatũ. caſus aũt cõſequẽtꝭ ẽ pctm̃ ĩ ꝓrimũ publicũ. ⁊ magis peccat bõ peccãdo ↄtra bonum publicum ꝗ̃ ꝓuatũ co ꝙ bonum q̃nto eſt cõmunius tãto di‑

uinis. Dicendū maioꝛ eſt vera. ſed minoꝛ ē neganda. non eſt enim mutuatio vera: ſed emptio vel traditio pꝛecij. nec ſequitur. illa pſtatio vocitatur mutuatio. igitur ē talis vt patet ex deductis in .q. xxxiij. Et ſi repliceſ. ciuis nō intendit emere: quia neſcit ꝙ ibi eſt emptio cum etiā doctiſſimi nō crediderint ibi eſſe emptionem. igiť non facit contractū emptionis. dicendū. non ſequiť patet in ſimili. ſi q̇s non intendit ꝙ reſultare debeat domus ex ꝯiunctione parietum fundamenti ⁊ tecti: tamē nihilominꝰ ſi cōiungit illa: dicit efficere domū. Jta cum h ciuis cōſentiat ꝙ ſuum pꝛeciū numeratū fiat ciuitatis: ⁊ ius pcipiendi a ciuitate annuam penſionē fiat ſuū: coniungit omnia ſubſtātialia emptionis. igiť efficit emptionem. Sed contra: ciuitas nō dat ſibi illud ius nec annuam penſionē niſi vt intereſſe vel donū. ⁊ etiā vult ꝙ debeat illo animo recipe quo ſibi ciuitas dat. modo non pōt q̇s cenſeri emere q̇d niſi alius illō ſibi animo vendendi det. opoꝛtet eni ꝙ emptiōi coꝛreſpōdeat vēditio cum ſint coꝛrelatiua ſicut non pōt filꝰ eſſe ſine patre. aut econtra. Dicēdū ꝙ ciuitas habitu ē illꝰ intentionis ꝙ ſi emptio ⁊ vēditio haberent ibi locum ꝙ vellet illud ius vt mercē aſſignare ciui: quia aūt illō latet ciuitatē. ideo ita ſtatuerūt quatenꝰ aſſecurent ciues. ſicut ſi q̇s neſciat. xxvij. eſſe ter nouē: dicit alicui non dabo tibi niſi. xxvij. ⁊ nō vult ſibi dare ter nouē. qꝛ credit ꝙ ter nouē ſint plā q̄. xxvij.

Scdo arguitur. accipe aliq̇d de eo qō non eſt ſuū eſt peccatum ſed ciues recipiūt penſiones de pecunijs qs pſtiterunt ciuitati q̄ pecunie poſt pſtationem nō ſūt ciuiū ſed ciuitatis: eo ꝙ trāſtulerūt eas in dominiū ciuitatis. igiť peccant recipiendo pēſiones. Dicēdū minoꝛ ē falſa. recipiūt eni eas de iure qō emerūt p pecunias pſtitas: ⁊ ſic de re ſua pcipiunt: quia illud ius eſt ciuiū ⁊ penſiones ſūt vt fructꝰ illꝰ iuris qō eſt tanꝗ̄ arboꝛ fūdata in pꝛuentibꝫ ciuitatis.

Tertio arguitur. velle habere fructum de re non fructifera eſt illicitum. ſed pecunia quā ciues pſtant ciuitati eſt res nō fructifera: de qua tamē volunt habere ciues fructum ſcʒ penſionē igiť dicendū minoꝛ eſt falſa p ſcōa parte. Nam non volunt pēſiones habere de pecunia quā pſtiterunt. ſed ō iure qō emerūt per illam. Etiā minoꝛ p pꝛima parte nō ē vera ſimpliciter vt concedit is qui facit illud argumētū: ſcʒ ſanctꝰ Bernardinꝰ. Nā pecunia cū induſtria eſt fructifera. ⁊ ſic eſt fructifera ſicut domus q̄ ſe ſola nō fructificat.

Quarto arguitur. ſi q̇s libere pſtaret ſup vinea centum: ⁊ deductis expenſis haberet ex ea annuatim decē: tūc elapſis decem ānis nihil poſſet vltra recipe. quia re haberet ſoꝛtē ⁊ ſi intendiſſet quid vltra recipe vl̄ adhuc intenderet eſſet vſurarius. igiť etiā pdicti ciues eſſent vſurarij intendēdo penſiones recipe donec excedant ſoꝛtem. Dicendū ꝙ antecedens eſt verū quādo pſtat reuocabiliter ſic ꝙ recipiēs centū teneť reſtituere pſtanti centū. ⁊ vinea ē verum pignus ſubſtans periculo recipiēns centū non pſtantis. ⁊ ſic non eſt ſimile ō ꝯſequēti. quia pſtatio in ꝯſequēn fit irreuocabiliter. ⁊ res ſup quā pſtat: ſtat periculo pſtantis. quia dat pſtantiā p iure penſionū quod eſt fundatum i iuribꝫ ciuitatis que iura ſi extinguerētur vel perirēt. etiam ius periſſet cui pꝛeſtanti.

Quinto arguiť. dubitans vel rationabiliter debens dubitare de aliquo actu an ſit peccatū moꝛtale ſcʒ vſure vel non: peccat moꝛtaliter ſi eū facit. ſed ciues pdicto modo pſtantes dubitant vel rationabiliter dubitare debent an pſtatio eoꝛum ſit mutuatio vſuraria et ſic moꝛtalis vel non. igiť peccāt moꝛtaliter pꝛeſtādo. Maioꝛ pꝛobať: quia talis exponit ſalutem ſuam periculo: modo amans periculū peribit in illo. ⁊ etiam qꝛ exponēdo ſe periculo deſpicit ſalutē ſuā. ⁊ ſic non ſeruat charitatē ad ſeipm. Minoꝛ pbatur qꝛ docti viri tenēt ꝯtrarias ſniās. igiť rationabiliter habent illitterati dubitare an illa vel alia ſentētia ſit vera. Dicendū dato ꝙ argumentū ꝯcluderet ꝙ peccarēt ciues nō tn̄ ꝯcluderet ꝙ de p ſe ſcʒ rōne cōtractꝰ peccarēt. ſʒ tn̄ ratione illius ꝙ facerent ꝯ ꝯſcientiā vel ꝙ exponerēt ſe piculo. et hoc pōt ꝯtingere etiā in ꝯtractibꝫ vel alijs actibus etiā licitis. ⁊ de q̇bꝫ certū eſt ꝙ ſūt liciti. ideo nihil cōtra nos q̇ loq̇mur de ꝯtractu i ſe an ſit licitus vel ne. Et de ciuibꝫ an

ratiõe ɔtract⁹ peccet vel nõ. Scdo dicēdū ꝙ maior nõ eſt vera de dubio in probabili ſeu leui. Naz ſtat ꝙ aliqs ꝓbabiliter credat aliquē actū eſſe licitū, ⁊ tñ aliqualiter trepidet timēs ne forte ſit illicitus ⁊ tñ in tali trepidatiõe agēdo eū nõ peccat mortaliter eo ꝙ magis declinat ad oppoſitū credēdo eū licitū. Sz maior ē vera de dubio ꝓbabili ſcz vbi magis credit ꝙ actus ſit illicit⁹ ꝙ ſit licitus, ⁊ etiaz de dubio equilibri ſcz vbi nõ plus credit vnuz ꝗ̄ alterꝫ. Modo in ꝓpoſito ſtat ꝙ ciuis ꝓbabiliter adhereat opinioni dicētū ɔtractū ꝑdictuz eſſe licitū ꝙ etiā eſt vera. igit̃ talis nõ peccabit. Et ſi arguas. opinio dānans illū ɔtractum videt̃ oīb⁹ aut pluribꝫ. ꝗ̄ eſt ꝓbabilis et pmo topicoꝝ. igit̃ agens ɔtra eaz agit cõtra ꝓbabilē opinionē. ꝗ̄ ꝓbabili ꝑiculo ſe exponit. dicendū argumētū ɔcluderet ſi apud agentē ɔtra illā opinionē eēt ꝓbabilis modo ħ nõ optet. ſed põt eē apud eum improbabilis. ſz de ħ latius in q̄ſtione centeſima ⁊ vltima.

Sexto arguit̃. ille cõtract⁹ quē papa diffinit eſſe vſurariū eſt vſurari⁹. ſed ꝑdicta ꝓſtatio ē huiuſmodi. Minor ꝓbat̃. Na ſanct⁹ Bernardin⁹ dicit ſe legiſſe i q̄rto ſuper ſnias dñi Swilbet mi õ cremonā ꝓ ipa pleſis ꝙ cū q̄daz vir ꝑdiues ⁊ i pecunia potēs ꝑdicto modo intēderet ponere quādā pecunie q̄ntitatē i vna ꝑdictaruz dinarū triū ſcz de q̄b⁹ ꝑcedēs q̄ſtio ſonat p elemoſynis in ꝑpetuū diſpēſandis habito a ꝑdicto dño Swilb. ob cauſā illius de b ꝓſilio: factaq; de ꝑfata materia inõtis et impſitoꝝ in florenti ſtudio papīēſi diligēti diſcuſſione cum materia ꝓpter cõtrarias opiniones adhuc dubia remaneret occurrentib⁹ aliqs cauſis miſſus ē antedict⁹ dñs Swilbem⁹ ad papā Urbanū ſextū vt ambaſiator: tūc i Janua cõmorantē: rogauit igit ei ꝑfat⁹ diues inſtāter ꝙ de ꝑdicta materia ɔſuleret papā. eiq; de ſua intētiõe circa ꝓpoſitiões dicte pecunie ꝓ elemoſinis diſpēſādis ꝓpoſitū reuelaret. Cui papa reſpõdit ꝙ bñ faceret de tali caſu euz ɔſulere eo ꝙ caſus arduus eēt. aſſeruitq; eū eē vſurariū. ꝑdicta aūt dicit ſāct⁹ Bernardin⁹ ſe legiſſe i libro ꝓprio quē ipe compoſuit. ⁊ in mõte reliqt. Cū igit̃ papa eēt ꝑitiſſim⁹ ſatis ꝑderāda ē reſpõſio ⁊ ſua ſnīa. dicēduz ꝙ maior eſt vera de illo ɔtractu quē papa vt papa ſeu auctoritate papali diffinit eſſe vſurariuz. nõ aūt de eo quē papa vt ꝑuat⁹ magiſtraliter ⁊ ſcholaſtice determinat eſſe vſurariū. Modo nõdū ɔſtat ꝙ ꝑdictus Urban⁹ auctoritate papali determinauerit et diffiniuerit eū eē vſurariū. Scdo etiaz dicēdū ꝙ tpe illius Urbani ſexti cepit illud magnū ſciſma qd durauerit. xl. ānis vl' circiter qd tādem extinctū fuit i ɔcilio cõſtātienſi. et tpe einſdē Urbani ſexti etiā q̄daz ali⁹ fuit in papā elect⁹ ſcz Clemēs. vij. ideo ſicut dubitat̃ q̄s eoꝝ fuerit legitim⁹ papa: ſic etiam allegatio ſue determinatiõis erit ſup dubio fūdata. ꝑterea ex q̄ oſtenſū ē ꝑdictum ɔtractū eē emptionē reddit⁹ redimibilis. ⁊ papa Martin⁹ atq; Calixt⁹ poſtea determinauerūt ſolēniter deſup bullis editis talē emptionē eē licitā. igit̃ pl⁹ illi determinationi ſtandū ē.

Septimo arguit̃. Si eēt ɔtractus licit⁹ maxie ꝑꝑ rõnes q̄s faciūt tenentes eū eē licitū. ſz hoc nõ vt ptz eas recitando ⁊ ſoluēdo eaſdē put illas ponit ⁊ ſoluit ſanct⁹ Bernardin⁹. Dicēdū ꝙ nõ oēs rationes q̄ adducūt̃ a tenētib⁹ eū eē licitū. ſz ille q̄ ſup ſūt adducte ꝑ tertiū moduz dicēdi cēſent̃ valide. Ille aūt q̄ recitātur a ſancto Bernardino nõ ſūt valide. Attñ qꝛ ſanct⁹ Bernardin⁹ aliq̄s eaꝝ min⁹ bñ ſoluit. ideo vt illaꝝ rationū ⁊ ſolutionū valor ⁊ inualiditas appareat. ħ recitabo eas. Prima ratio ſupponit ꝙ cõtingit eum q̄ libere ꝑſtat pati itereſſe vel damnū ex ꝑſtātia. Tūc arguit̃ ſic. ꝑſtās libere ſup montem poteſt licite ſe ſuare indemnē. igit̃ libere preſtans poterit vltra ſortē ꝑcipe penſionē ꝓ illius intereſſe refuſione. tenet ɔſequētia. qꝛ ex illa cauſa licet eo acte ꝑſtanti recipe pēſiõez. Rñdet ſanct⁹ Bernardin⁹ dicens. ɔcedo antecedēs ⁊ nego ɔſequētiā. qm̄ ſi vult ſeruari indemnis nõ mutuet cõmunitati pecuniā ſuā. ſed ſibi retineat. ⁊ ſic ſe ſuabit indēnē. ſed ſi libere mutuet: nihil recipiat vltra ſortē. qꝛ aliter agit cõtra dictum chriſti Luc. vj. Mutuum date nihil inde ſperantes. hec ille. Et ſic vult ꝙ q̄uis ſpõte preſtans poſſit ſe ſeruare indemnem non tamen ſequitur: ergo quacunq; via voluerit poterit ſe ſeruare indemnem. quia non illa via ſcz recipiendi pēſionē. Nā alia via ſibi

ſubeſt ſcʒ retinẽdo pecuniaʒ exq̄ non cogit̄
eā p̄ſtare.ſecus de coacte preſtante cui alia
via nō ſubeſt qua ſe ſeruet indemnem niſi
recipiẽdo pẽſionem. Eo φ non poteſt eua
dere coactionē.nec etiaʒ cum coact⁹ eſt pōt
cogere ciuitatē ad ſibi ſatiſfaciendū de dā
no. Sʒ hec reſpōſio deficit dupliciꝫ. Pri-
mo qꝛ aut ſolutio loq̄t̄ de ſpōte p̄ſtāte mo
to p̄ncipaliter ſpe lucri:aut de ſpōte p̄ſtāte
nō ſic moto. Si ſcd̄m tūc pretēdit q̄ſi tali
nō liceret recipe penſionē qd̄ ē falſū.ꝛ etiā
eius ꝯtrariū ȝ met dicit vt patuit in prima
ꝯcluſiōe. Nā talis nō ſolū rōne īteresse(ſi
qd̄ ꝑpeſſus ē) pōt recipe pẽſionē. ſed etiaʒ
noīe doni. Itē ſi ſolutio de illo loq̄ret̄ tunc
ꝑ ſuū dictū ꝑcluderet̄ alicui op⁹ pietatis.
Nā ſi q̄s nō teneat̄ ex p̄cepto ſuccurrere ci
uitati.ſʒ tm̄ de cōſilio.ꝛ vellet ex pietate ei
ſuccurrere.ꝛ tm̄ cū hoc ſuare ſe indēnē nō
poſſet ille ſalua ſua indēnitate p̄ſtare ciui-
tati ex tali pietate.qꝛ nō poſſet ſe ſuare in-
demnem niſi ſortē retinẽdo ſibi.cui⁹ tm̄ con
trariū ſatꝫ patuit ſupra.q.xxx.ꝛ etiā ſanct⁹
Bernardin⁹ met tenet ꝯtrariū i exēplo ha-
bito circa ꝓbationē ſextā: de p̄mo caſu p̄-
me ꝯcluſionis. Si p̄mū ſicut deberet d il
lo loqui.qꝛ de illo tm̄ debet ꝓcedere argu
mentū.qꝛ argumētū ꝓbare nitit̄ φ ſponte
p̄ſtās p̄ncipaliter ſpe lucri non peccat reci
piẽdo pẽſiones. tūc deficit in h̄:qꝛ non eēt
opus illi argumēto reſpōdere eo φ non ꝓ
cedit de ſpōte p̄ſtante p̄ncipaliter ſpe lucri
Nā ſi ille de quo argumētū ſonat p̄ſtaret
p̄ncipaliter ſpe lucri.ḡ p̄ſtādo nō cōijcit ſe
paſſurū intereſſe.ſʒ potius cōijcit ſe vita-
turū intereſſe ꝛ aſſecuturū lucrū. ideo non
habet talis frontē dicendi ſe rōne intereſſe
recipe ſi p̄ſtat p̄ncipaliter ſpe lucri. Naʒ q̄
rōne intereſſe vult aliq̄d recipe.taliter de-
beret eē ꝯditionat⁹ φ ſi vellet reſpicere tpalē
vtilitatē poti⁹ non vellet mutuare.ꝛ etiā ca
rere illo qd̄ recipit noīe intereſſe q̄ʒ mutua
re.et recipe illud vt patuit.q.xxx. Modo
taliter ſe habēs non pōt dici ſpe lucri p̄nci
paliter mot⁹ mutuare.igit̄ Scd̄o deficit
qꝛ negando ꝯſequentiā non reſpōdet pro
bationi cōſequētie que fit a ſimili. Vn̄ ad
illam ꝓbationē que vtiq̄ʒ non valet:dicen
dum eſt φ ſicut coacto licitū eſt recipe no-
mine intereſſe.ſic ſpōte p̄ſtāti.ſʒ qn̄ ſponte
p̄ſtans nomine intereſſe licite q̄d recipit ta

lis non p̄ſtitit ſpe lucri principaliter. ideo
argumentū non ē vt ſic ad ꝓpoſitū. Se
cūda ratio. accipiēs mutuū pōt libere do-
nare d ſuo ſibi mutuū danti ꝛ trāſferre do-
miniū qd̄ in re ſua habet in mutuantē.ꝛ fa
cere ipm dn̄m rei ſue. ergo etiam mutuās
pōt licite recipe rem illaʒ tanq̄ʒ ſuā nō ob-
ſtante φ ſit vltra ſortē.hoc aūt fit in ciuita-
tibus antedictis que dant pēſiones ciui-
bus:ꝛ ciues ſpōte p̄ſtant ciuitati ſpe lucri
ꝛ recipiunt pēſiones. igit̄ eorū talis p̄ſta
tio ꝛ receptio penſionū eſt licita. Ad h̄ re-
ſpondet ſanct⁹ Bernardin⁹ negando duo.
nam ꝯcedendo antecedēs:negat ꝯſequen-
tiam. Scd̄o etiā negat illud aſſumptū ſcʒ
hoc autē fit in ciuitatib⁹ ꝛc. Rōneʒ q̄re ne-
gat ꝯſequentiā aſſignat ꝑ ſimile. Naʒ ſm
Bonauētură in q̄rto diſ.xxi. ꝛ ſm Alexan
drū de ales.ꝛ Sco.in.iiij.diſ.xxi.q.i.con-
feſſor non pōt manifeſtare pctm̄ ei ꝑ cōfeſ
feſſionem detectū.etiam de licentia ꝯfiten
tis eo φ ꝯfeſſor ligatus eſt.non tm̄ ex iure
ꝯfitentis. ſed etiā ex iure eccl'iaſtico. ſupra
qd̄ non pōt ꝯfitens diſpenſare. extra d pe.
ꝛ remiſſio.c.omnis vtriuſq̄ʒ.ꝛ de pe.diſ.vi
in.c.ſacerdos. Ita in ꝓpoſito noſtro. nam
mutuator ad hoc vt ratione mutui non re
cipiat vltra ſorteʒ ligat̄:non tm̄ ex iure ſin
gularis ꝑſone.ſed ex p̄cepto diuino ſupra
qd̄ non pōt mutuatari⁹ diſpenſare. ꝛ ideo
q̄uis mutuatari⁹ licite poſſit de ſuo dare
mutuanti non tamen ſic pōt dare libere φ
mutuans licite ratione mutui ſeu pecunie
mutuate recipe poſſit. ꝛ ideo ſi quid h̄ mo
do recepit debet reſtituere. et ſi poſtea ille
donauerit recipe pōt licite. Rationem aūt
quare negat illud aſſumptum ſcʒ h̄ autem
fit.aſſignat dicens:qm̄ ciuitates non libe-
re donant.ſed ꝑ pecunia iam recepta.ideo
minime illud recipe poſſunt ciues. Cō
tra hanc reſponſionē arguit̄. quia deficit i
duob⁹. Primo quia ſicut antecedēs eſt ve
rum:ꝛ cōcedi poteſt.ſic etiam cōſequens
eſt cōcedenda ſaltem gratia materie ꝛ con
ſequens eius. Nam ſi accipiens mutuū li
bere donat de ſuo mutuanti: etiā mutuās
poteſt illud ſub tali ratione recipere vt pa
tuit.q.xxix.etiam non obſtante φ mutua-
tarius illud donum facit ratiōe mutui.ſeu
ꝓpter mutuū.put ꝓpter dicit circūſtantiam
prouocationis.ſecus put diceret appacian

tionem quaſi mutuatio ſit vt merx vel ope
ra p qua daret illud tanq̄ ꝓcium: ⁊ tunc ar
gumentū non eſt ad ꝓpoſitum. quia ciuis
ſponte ꝑncipaliter ſpe lucri ponēs nō reci
peret ex animo ſuo penſionē vt donum ſi
ſaltē ꝯſiderat in intentione qua preſtitit:
imo reciperet eam vt precium ſue mutuatio
nis. Si aūt antecedens loquaꝛ de mutua
tario dante incrementū non vt donū: imo
vt ꝓcium mutuatiōis: tūc etiā cōceſſo ante
cedēte bñ negareꝛ ꝯſequētia. ⁊ ratio negā
di aſſignata eſſet colorata: addito q̄ etiam
de iure naturali vt ait Rich. obligaꝛ ꝯfeſ
ſor ad celādū ꝯfeſſa. ⁊ nō tm̄ de eccl'iaſtico
⁊ ideo etiā ſi eccl'ia deobligaret ꝯfeſſorem
nō eēt p h̄ deobligat⁹. vñ q̄ñ ꝯfitens vult
licentiā dare ꝯfeſſori vt pctm̄ ſuū reuelet
debet illud ſibi denuo extra ꝯfeſſionē de
tegere: ⁊ tūc ſibi dare licētiā reuelādi. Itez
p rōne negādi ꝯſequētiā aliud ſimile poſ
ſet dari: ſcʒ inuaſus a latrōe licite dat res
ſuas ei ad redimēdū vexatiōeʒ. ⁊ tñ latro ñ
recipit illa rōne. Attñ antecedēs etiam nō
eēt oīno ꝯcedendū. Naʒ dato (nō tñ ꝯceſ
ſo) q̄ nō peccaret volēdo dare incrementū
etiā p modū ꝓcij mutuatori: tñ non poſſet
loquēdo de poſſe effectuali trāſferre domi
niū incremēti in mutuatorē: ſic q̄ mutua
tor efficereꝛ illa via dñs incremēti: eo q̄ illa
via eſt dānata ⁊ lege diuina reddita in
abilis ad acq̄ſitionē dominij. ⁊ ſic antece
dens etiā non poſſet inferre niſi q̄ dato q̄
nō peccaret recipiēdo: tñ p h̄ non efficereꝛ
dñs ei⁹ q̄n illud reſtituere teneret. Scd̄o
deficit in ſcd̄a negatiōe. Nā dicere q̄ ciui
tas nō det ciuib⁹ dono liberali eſt dicere ci
uitatē mētiri in ſuo ſtatuto vt argutū eſt ꝯ
primū modū dicēdi in c⁹ ſeptimo defectu.
Itē ipſemet dicit oppoſitū vt patuit i octa
ua ꝓbatione ꝑmi caſus prime ꝯcluſionis
niſi vellet q̄s dicere q̄ ſtatutū loq̄ꝛ de ciui
bus coacte ꝓſtantib⁹ nō ſponte: qd̄ tñ non
apparet adeo q̄ facilitate diciꝛ eadē ꝯtēniꝛ
Ideo aliter huic inualide ratiōi reſpōdēdū
eſt ſcʒ vt tactū ē in ꝑmo defectu hic aſſig
nato imediate ſup̄. Tertia ratio. quilibet
ciuis priuat⁹ de ſuo in quo plenū ius habet
⁊ dominiū pōt in licitis ⁊ honeſtis diſpone
re p libito ſue voluntatis. vt in. l. in re mā
data. C. māda. ergo ⁊ tota cōmunitas ſeu
ciuitas hoc pōt. ꝯſequentia p₃. q: nō mi
nus ius habet ciuitas in rebus ſuis q̄ ſin
gulares ꝑſone in ſuis priuatis reb⁹. h̄ cōſe
quētie ſumpto ꝓ maiore ſubſumiꝛ. Modo
ciuitatē ciuib⁹ ſpōte ei ꝓſtantibus dare de
ſuis ꝓuētib⁹ aliquid eo modo quo caſus
poſit⁹ eſt ſupra: eſt eā in licitis et honeſtis
de ſuo in quo plenū ius habet ⁊ dominiū
diſponere p libito ſue volūtatis. igiꝛ ciui
tas pōt ciuib⁹ ꝓdictas pēſiōes dare ſpōte
ꝓſtātib⁹ etiā ſpe lucri ꝑncipaliꝛ motis. igiꝛ
etiā ciues pñt tales pēſiōes licite recipere.
Maior ē ꝓbata p primā ꝯſequētiā. Mi
nor ꝓbatur. q: ciuitas volēs dat q: nō co
acte. ⁊ dat in bonū ciuiū ⁊ etiā ciuitatis et
habet plenū ius in ſuis ꝓuentib⁹ de q̄bus
dat vt patuit ex forma caſus. igiꝛ. Huic
rationi reſpondet ꝯcedendo (ſub ꝯditione
tñ) antecedēs ꝑme ꝯſequētie ⁊ etiaʒ conſe
quens eiuſdeʒ qd̄ eſt maior ſcd̄i diſcurſus
ſcʒ ſi talis diſpoſitio non ſit ꝯtra legē iuſte
ꝑncipātis ⁊ ſignāter dei: alio q̄n antecedēs
eſt falſū ⁊ etiā ꝯſequens qd̄ eſt maior ſcd̄i
diſcurſus. Nam bonuʒ cōmodi habet di
ſtingui ꝯ bonū honeſtū ⁊ p aſſecutiōe cō
modi nō ē offendēdū bonū honeſtū. Ne
pe ſal⁹ anime ſaluti corporis ⁊ tpaliū rerū
eſt ꝓferenda. xij. q. j. in. c. ꝓcipim⁹. ⁊ ad hoc
vide glo. in ca. ille. xxij. q. v. vbi in gloſa di
ciꝛ q̄ maius dānuʒ eſt in amiſſione vnius
anime q̄ꝫ mille corpoꝝ. Ad ꝓpoſitū. Mo
do ꝯtra legē dei ſūt ꝓdicta impſtita ⁊ con
tractus ꝓdicti. igiꝛ p bono ciuiū vel ciuita
tis non licebit eos facere. Cōtra hāc reſpō
ſionē arguiꝛ: q: deficit dupliciter. Primo
nam ex quo reputat ꝯtractū illū illicituʒ: ⁊
p ꝯſequēs inhoneſtū. igiꝛ cū in maiore ex
ꝓſſe addaꝛ in licitis ⁊ honeſtis deberet ab
ſolute ꝯcedere antecedēs ⁊ ꝯſequens ꝑme
ꝯſequētie ⁊ negare minorē ſcd̄i diſcurſus.
Scd̄o q: applicādo diſtinctiōeʒ maioris
ad ꝓpoſituʒ quero. aut intelligit q̄ ꝯ legem
dei ſit ciuitatē dare pēſiones ciuib⁹ ſponte
ꝓſtātib⁹ ſpe lucri. aut intelligit q̄ ꝯ legem
dei ſit ciues ꝓſtare taliter ciuitati. Si pri
mum non ē illud verū. quia ſtat q̄ nō pec
cet ciuitas. Naʒ ſi animo donandi dat nō
peccat ſʒ mereꝛ. ſi autē det aliq̄li coactione
adhuc ſtat q̄ nō peccet ſicut ſtat q̄ mutua
tarius ſoluens incrementū etiā ſi ſit vſura
nō peccet ſoluēdo. Si aūt intelligit ſcd̄m:
tūc nō ſoluit argumētū. Nam ſic dicendo

nihil facit niſi ꝙ ꝯcluſionē ꝯ quam vadit argumētū aſſerit verā: nihil reſpōdēdo ad vim argumēti. Nā argumētū intēdit ꝓbare ꝙ ſicut ciuitati licitū ē ꝓ bono ſuo ꝛ ciuium dare tales pēſiões: ſic licitū erit ciuibꝰ recipe illas. Uñ aliter inualidāda ē illa ratio ꝯcedēdo totū ſcđm diſcurſū ꝛ eiꝰ ꝯcluſionē. q: ciuitas nō neceſſario peccat ſoluēdo pēſiões. q: ſtat ꝙ nō peccet ſaluis illis ꝗ dicta ſūt ī ꝯcluſiōe ſeptima. Sꝫ cū infertur. ergo etiā ciuibꝰ licet illas recipe. neganda ē ꝯſequētia loquēdo de ciuibꝰ ꝗ ꝑncipaliter ſpe lucri mon ꝑſtant. ꝛ tali rōne recipiunt. q: ſepe licitū ē tibi dare aliqd alteri. et tñ alteri nō eſt licitū recipe illud. vt ꝑꝫ de inuaſo a latronibꝰ. Poſſet tñ etiā ꝯcedi illud cōſequēs de ciuibꝰ recipiētibꝰ illud vt donū ꝗliter ciuitas illud daret. Quarta ratio. Petrꝰ d' eo qđ ſuū ē libere ꝛ pleno iure pōt dare Martino .l.j.ff. de dona. ꝛ i.c. ꝗꝫ periculoſū. vij. q. j. ꝛ Martinꝰ licite pōt illud recipe. ergo etiā tota cōmunitas ſeu ciuitas pōt de ſuo Martino libere ꝓuidere ꝛ libere poterit Martinꝰ recipe. ꝯſequentia tenet. q: pleniꝰ ius habet tota cōmunitas ſeu ciuitas ī ꝗlibet re ꝗ eſt cōmunitatꝫ ſeu ciuitatis quā ſingularꝫ ꝑſona habeat ſup ꝓpriū ſuū. Nā pōt ꝯfiſcare ꝛ pōt reſtituere qđ nō pōt ſingularis ꝑſona eo ꝙ non pōt poſt deſtructionē recuꝑare. vt notat. ff. qđ cuiuſꝗꝫ vni. no. l. Itē coꝝ. Huic rationi reſpondet ꝯcedēdo tam antecedēs ꝗꝫ ꝯſequēs. dūmodo nō ſit ꝯ legē ſuꝑioris ſicut in ſolutiōe ꝑcedētis argumēti dictū ē. Sꝫ illa reſpōſio deficit ſicut ꝑcedēs ꝛ eodē modo improbat. ideo reſpōdēdū eſt aliter ꝗliter reſponſū ē ad ꝑcedentē rōnē. Quinta ratio. iſta ꝗ ponūt ſup montē nō ſūt mutua: ſed poſſeſſiones. ergo ciues ponentes talia poſſūt ex illis recipe annuum fructū. tenet ꝯſequētia. q: da oppoſitū eadē rōne ex agro vel ꝑdio non poſſet ꝗs recipe annuū fructū. antecedēs ꝓ prima pte ꝓbat. q: pecunie poſite ſup montē nō poſſunt reperi. igit nō ſūt mutuate. Scđa ps ꝓbat dupliciter. Primo ſic. q: pecunie ꝑſtite poſſunt vēdi nūc carius nūc vilius ſcđm ꝯditionē ꝛ ſtatū ciuitatis. igit ſūt poſſeſſiões ꝗdā. tenet ꝯſequētia. q: poſſeſſio ſolet etiā ſic vendi nūc cariꝰ nunc viliꝰ. Scđo ꝓbat eadē ſcđa ps. q: pecunia ꝑſtita habet ī illo ꝯtractu eundē locū quē haberet ſi et ipa emiſſet vnū annuū fructū tāti ꝑcij. Modo nūc eēt ꝗdā poſſeſſio ꝛ poſſet licite de ea ꝑcipe fructū. igit. Huic ratiōi reſpōdet ꝑmo negādo antecedēs ꝓ ꝑma pte. ꝛ ratio ē q: ille pecunie vocāt mutua. igit ſunt mutua tenet ꝯſequentia: q: vocabulū manifeſtat ꝗd ꝯtractꝰ ſit ī veritate: nec a ꝓprio ſignato vocabuli ē recedēdū vt in .l. nō aliter. ff. de lega. iij. Ad ꝓbatiōnē aūt dicendū ꝙ ſunt mutua. ſꝫ alio modo ꝗꝫ cōmuniter ſint mutua eo ꝙ rehaberi vel repeti non poſſunt. Scđo negat antecedēs ꝓ ſcđa pte. quia ſi eſſent poſſeſſiōes: ergo ꝗ ciuitas eas detineret: et tñ eſſent ciuiū: eſſent vt pignora. ſꝫ h nō q: impignoratā poſſeſſionē ad me reuocare poſſū. ciues aūt pecunias ꝑſtitas reuocare nō poſſūt. igit. Scđo idē ꝑꝫ. q: poſſeſſionē poteſt is cuiꝰ ē vēdere iuſto ꝑcio. Modo ciuis ꝑſtās centū nō pōt illa vēdere ꝓ centū. ſꝫ ꝓ lōge minori. q: qñ ciuitas redimit ꝛ liberat ſe a ciue non reſtituit ſibi niſi. xxviij. ꝓ centū. Tertio ꝯceſſo antecedēte negat ꝯſequētiā ꝓpter duo. Primū q: ſecꝰ ē de illis pecunijs ꝛ de alijs poſſeſſionibꝰ vt agris ꝛc. Nā pecunia nullū aliū vſū habet ꝑter expoſitionē: ex agro aūt habent fructꝰ ex labore humano Eſt eni ager aptus natus fructificare. pecunia aūt non Scđm ē: q: cū ꝗs habet poſſeſſionē. ꝛ de ea ꝑcipit fructū. ꝑcipit eum de re ſua. Ille aūt pecunie poſtꝗꝫ ſūt ꝑſtite ꝛ mutuate ciuitati nō ſūt ampliꝰ ꝑſtātis ſꝫ ciuitatꝫ. igit nō ē par ratio de eis ꝛ de alijs poſſeſſionibꝰ

Quarto reſpōdendo ſcđe ꝓbatiōi ſcđe ptis antecedētis negat aſſūptū ꝓbationis q: ſi emiſſet annuū fructū: ibi eēt vera vēditio ex pte recipiētis pecunias ꝛ emptio ex pte ꝑſtātis. h ꝯo eſt veꝝ mutuū. Hec reſpōſio deficit in ꝗnꝗꝫ. Primo q: negando pecunias ꝑſtitas eē mutua aſſignat ꝓ cauſa. q: ſic vocāt. Hec aūt ē inſufficiēs cauſa vel ratio vt ꝑꝫ multipliciter ex deductis i q. xxxiij. ꝛ qđ allegat ꝙ nō ſit recedēdū a ꝓprio ſignificato vocabuli. dicendū verū ē niſi circūſtātia vel ꝯditio ꝯtractꝰ ad h vrgeat ſicut h vrget irreuocabilitas. Scđo deficit. q: nō ſatiſfacit ꝓbationi ptis ꝑme ptis antecedētis. Nā ꝙ dicit ꝙ ſūt mutua ſꝫ aliter ꝗꝫ cōmuniter modo ſint mutua innuit falſū: q: innuit ꝗſi reuocabilitas ſit cō

ditio cõmuniter accidens ĩ mutuo ⁊ nõ ne
ceſſaria mutuo qđ eſt falſũ: ĩmo eſt de eius
ſubſtantia. ideo mutuatio carẽs reuocabi-
litate definit eẽ vera mutuatio. Tertio q̃
negando pecunias eẽ pẽſiones (ſicut ⁊ illđ
negandũ eſt) aſſignat ꝓ ratiõe. q̃ non poſ-
ſunt p̃cio vendi iuſto. igit̃ nõ ſũt poſſeſſio
nes. hec ꝯſequẽtia nõ valet: nec antecedẽs
etiam eſt veꝝ. De ꝯſequẽtia ptꝫ: q̃ ſepe q̃s
agrũ ſuũ nõ põt vẽdere ꝑ centũ: q̃ tñ valet
centũ. Jtẽ etiã antecedẽs nõ eſt veꝝ. q̃ q̃u-
uis q̃n ciuitas redimit non det ei centũ. tñ
ali⁹ ciuis volens habere iura illi⁹ q̃ p̃ſtitit
dabit ei centũ. ⁊ ſic ꝑ illis centuꝫ habebit
cẽtum. Quarto q̃ ꝯceſſo antecedẽte negat
ꝯſequẽtiã ꝓpter duas cauſas. Prima autẽ
nõ valet. q̃ ſi admittat̃ q̃ pecunie ſunt poſ
ſeſſiones ſpectãtes ad p̃ſtãtẽ eque poterit
ex eis ꝑcipe fructũ ſicut ex domo vel agro
Nã ratio diuerſitatis nõ valet h̃ aſſigna-
ta. q̃ q̃uis pecunia non ſit nata fructifica
re: q̃n ſe ſola ꝯſideraẗ. tñ accepta cuꝫ indu-
ſtria fructificat. Modo etiã dom⁹ nõ fru-
ctificat niſi cuꝫ induſtria hoĩs. ĩmo etiam
ager nõ fructificaret oĩ̃ induſtria homis
ſemota. Et illud etiã met ſenſit Bernardi-
nus vt patuit in tertia ꝓbatiõe tertie cauſe
p̃mi caſus p̃me ꝯcluſiõis ſcđi modi dicẽ-
di hui⁹ q̃ſtionis. Scđa etiã cauſa aſſigna
ta nõ releuat. q̃ ſi ꝯcedis antecedẽs ſcꝫ q̃
pecunia ſit poſſeſſio ꝑtinẽs ad ciuẽ p̃ſtãtẽ.
igit̃ eſt ei⁹ ſicut ager ẽ ei⁹. igit̃ q̃uis q̃n eſt
mutuata nõ ſit ei⁹ ſꝫ ciuitatis. tñ non debe
res dicere: ꝯceſſo antecedẽte negat̃ ꝯſequẽ
tia. Quĩto deficit in ſua q̃rta reſponſione.
Nã nõ dat rõneꝫ diuerſitatis q̃re ſi q̃s de
diſſet pecuniã ciuitati ꝑ iure ꝑcipiẽdi an-
nuum fructũ ab ea talis cenſeretur emiſſe
ius a ciuitate: ⁊ ciuitas cenſeret̃ ius ſibi vẽ
didiſſe. ⁊ tñ q̃n p̃ſtitit ciuitati modo predi
cto nõ cenſet̃ etiã emiſſe ius percipiẽdi an-
nuam penſionẽ ab ea cum tñ hincinde ſint
eedem circũſtantie ⁊ ꝯditiões ac obligati
ones vt deductũ eſt in ꝓbatiõe p̃me ꝯclu-
ſionis tertij modi dicẽdi. Aliter igit̃ dicẽ-
dum eſt ad rõnem: q̃ ratio ſicut iacet eſt in
ualida. ſꝫ reduci poſſet ad bonuꝫ valorem.
Primũ patꝫ tripliciter. Primo q̃ aſſumit
duo falſa. Primũ: q̃ pecunie nõ poſſũt di
ci poſſeſſiones ciuiũ. q̃ nõ ſũt eoꝝ poſtq̃
ſunt p̃ſtite ciuib⁹ ſꝫ ſũt ciuitatꝭ. ſꝫ debẽt dici
p̃cia q̃ ciues dederũt ꝑ re emptã ſcꝫ ꝑ iure
recipiẽdi ãnuas pẽſiones. Scđm falſũ eſt
q̃ dicit q̃ ille pecunie poſſũt vẽdi qđ nõ ẽ
verũ. Nã ille pecunie nõ ſunt ampli⁹ ciui-
um ſꝫ ciuitatꝭ: ⁊ ſunt p̃cia. igit̃ non poſſunt
ꝑ ciues q̃ꝫ non ſunt vẽdi. Jtẽ impoſſibile
ẽ pecuniã vẽdere vel emere vt patebit q̃ſti-
one penultima huius opis. Scđo q̃ illa
ei⁹ ꝯſequẽtia nõ valet. poſſũt vẽdi igit̃ ſũt
poſſeſſiones. nã mobilia poſſũt vẽdi q̃ nõ
ſũt poſſeſſiões. q̃ poſſeſſiones ſũt bona ĩ
mobilia. Nec ꝓbatio ꝯſequentie valet. q̃
ꝯtualiter ẽ in ſcđa figura ex affirmatiuis.
Tertio q̃ in ſcđa ꝓbatiõe ſcđe ꝑtis ante-
cedẽtis lꝫ maior ſit vera tñ minor eſt falſa:
q̃ pecunia nũc hꝫ rõneꝫ p̃cij ⁊ nõ poſſeſſi-
onis. nec emens recipit annuũ fructuꝫ de
pecunia data. ſꝫ de iure ꝑcipiẽdi annuum
fructũ: qđ ius ẽ merx empta. Scđm vero
hui⁹ reſpõſionis ꝓbat. q̃ ex ea fieri poſſũt
due rõnes. Prima ẽ talis. ſi peccarẽt ciues
p̃ſtãdo ⁊ recipiẽdo: maxĩe q̃ vſurã cõmit-
terẽt. ſꝫ h̃ non: q̃ coꝝ p̃ſtatio cũ fiat irreuo
cabiliter nõ eſt vera mutuatio. Vſura aũt
tñ ẽ in vero mutuo. Scđa ratio. illa pre-
ſtatio ẽ in re. ⁊ ĩ equalentia eadẽ cũ datiõe
qua q̃s dat ciuitati pecuniã ꝑ iure ꝑcipiẽ-
di annuũ redditũ. ſꝫ illa datio eſt licita. igi
tur etiã illa p̃ſtatio ⁊ he due rõnes ſunt ta-
cte in ꝯcluſione p̃ma tertij modi dicendi.

Sexta ratio. ille ꝯtractus eſt licit⁹ q̃ ha
bet ſequẽtes q̃nq̃ ꝯditiones ſcꝫ q̃ exercet̃
in ciuitatib⁹ notabilib⁹ chriſtianitatis et a
magnis dñis: ⁊ religioſis ꝑſonis vtriuſq̃
ſexus. ⁊ a doctorib⁹ theologie ac a ꝑſonis
timẽtib⁹ deũ. de q̃b⁹ non p̃ſumit̃ q̃ talẽ cõ-
tractum facerent q̃ eẽt contra ſalutem aĩe-
me. ⁊ ꝯtra ꝓpriam famaꝫ ſicut eſt ꝯtractus
vſurari⁹. Predicta p̃ſtatio cuꝫ tali recepti-
one pẽſionis eſt hmõi vt ptꝫ per experientiã
in p̃dictis trib⁹ ciuitatib⁹: de quib⁹ titul⁹ p̃
cedẽtꝭ q̃ſtionis ſonat. Huic rationi reſpõ-
det ꝑ tria dicta q̃ applicat minori illius ar-
gumẽti. Primũ q̃ multe ſũt ciuitates no-
tabiles in italia ⁊ extra in q̃b⁹ nõ exercetur
ille ꝯtract⁹. vt roma. mediolanũ. bononia
ſiue ꝑuſũ. neapolis. Et extra italiam. pa-
riſius. londonia. tholoſa. brugis. colonia.
ſabina. gandauũ. arrogonia. ⁊ alie multe ĩ
quibus nullaten⁹ exercent̃ tales ꝯtractus
que ciuitates libẽter prouiderẽt cõmodis

ſuis.ſicut iſte tres p̄nominate :ſi ſalua con
ſcientia h̄ facere poſſent: ⁊ forte nulle repe
riunt̄ in tota chriſtianitate in q̄bꝫ exerceāt̄
tales ꝯtract⁹ vel ſalt̄e tantū q̄ntū frequētā
tur in ciuitatibꝫ antedictis. Scōꝫ dictū: ꝙ
q̄uis in p̄dictis ciuitatibꝫ ciues p̄ſtent ci-
uitati ⁊ recipiant pēſiones nō tn̄ oēs ſpon
te p̄ſtant.ſed multi coacte p̄ſtant. Coactos
aūt nō ꝯdemnam⁹.ſꝫ ſponte p̄ſtantes p̄n-
cipaliter ſpe lucri. Et ꝙ tales ſint i illis ci
uitatibꝫ minime mirū eſt.quoniā enā mul
ti abſq̄ aliquo rubore publice mutuāt ad
vſurā. Tertiū ꝙ non ſequit̄.magni dn̄i
faciūt p̄dictū ꝯtractū.igit̄ eſt licit⁹.qꝛ etiaꝫ
magni dn̄i extiterunt aliq̄n̄ vſurarij ⁊ p̄do
nes. Quartuꝫ ꝙ religioſi vt cōmuniter
loquēdo nō faciūt p̄dictū cōtractū.qꝛ non
p̄ſtāt pecuniā ad hm̄ōi loca vel montē.ſed
hn̄ recipiūt fructū annuū p̄ueniēt̄e ex con
tractu. Vn̄ modus eoꝝ cōmuniter talis ē
ꝙ cū aliqui ciues ꝯtraxerunt licito modo
cū ciuitate p̄dicto ꝯtractu.puta qn̄ coacte
p̄ſtiterūt ipi poſtea in vltimis voluntatibꝫ
dimittūt hm̄ōi annuas penſiones religio
ſis pro elemoſyna: volētes ꝙ deputati ad
erogandūꝫ penſiones dent eas religioſis.
Modo religioſi hm̄ōi penſiones poſſūt
p elemoſyna recipe dūmodo libere largiā
tur eis. Si aūt antedicti religioſi p̄dictaꝫ
elemoſynā: imo tales redditus ſollicitant
habere: ⁊ p̄tendūt ius habere in eis videāt
ꝯſcientias ſuas. Nam lꝫ quidā poſſint ex
ipis imp̄ſtitis aliq̄d recipe vltra ſortem nō
tamē om̄es ad quos deueniūt impreſtita.
proinde ſi p fenebri pecunia aliq̄d dat: pu-
ta qꝛ denarij mōtis relicti religioſis fuerāt
a teſtatore empti vel ſponte in mōte poſiti
non coacte ſoluti: tunc cōpleta ſorte a rece-
ptione taliū abſtinendū eſt. Poſſunt q̄ꝫ p̄-
dicti religioſi q̄nq̄ȝ etiam aliter legitime ex
cuſari. Cōſtat eni ꝙ null⁹ efficit̄ vſurarius
niſi volēs recipe aliq̄d vltra ſortē. Si igit̄
p̄dicti religioſi nō recipiūt illas pecunias
ſeu elemoſynas p pecunia quam ibi libere
poſuerūt: vel quā ſpōte emerūt modis an
tedictis non vident̄ vſurarij.ſed apparet ꝙ
recipiant elemoſynā iure ipoꝝ qui eis iu-
ridice relinquere potuerūt : ⁊ ius ſuū i eos
legitime tranſtulerūt: lꝫ non in qualēcūq̄ȝ
pſonam. Hec reſponſio deficit in quinq̄ȝ.
Primo qꝛ vbi argumentū magis ſtringit
non reſpōdet ſcꝫ p q̄nto in maiore ⁊ mino-
ri aſſumit̄ ꝙ ille ꝯtract⁹ exercet̄ a pſonis ti
mentibꝫ deū de q̄bus non p̄ſumit̄ ⁊c. Naꝫ
ſi hoc admittat̄ ⁊ nō neget̄. minus euadit̄
argumentū q̄ȝ ſi omnes alie clauſule maio
ris ⁊ minoris admittant̄. Nā alie clauſule
non arguūt notabiliter ꝓpoſitum.qꝛ in no
tabilibus ciuitatibꝫ ⁊ a magiſtratibꝫ ⁊ reli-
gioſis.hoc ē clauſtralibꝫ ⁊ doct. theologie
fiūt etiam ſciēter nōnulla de quibꝫ certuꝫ ē
ꝙ ſunt mortalia.ſed a timētibꝫ deū non ſic:
qꝛ eo ipo nō eſſent timētes deū. Vn̄ opus
eſſet cū dicere ꝙ ille ꝯtractus a vere timen
tibus deū non exerceret̄. Scdō deficit: qꝛ
reſpōdēdo p̄me clauſule minoris dicit in
multis etiaꝫ ciuitatibꝫ eos nō exerceri.ſꝫ p
h̄ nō reuellit̄ p̄dicta clauſula.qꝛ due ſubcō
trarie ſunt ſimul vere. Tertio qꝛ ſalua ciui
ſanctitate ꝯtrariū ill⁹ videt̄ verum: qꝛ i p̄-
dictis ciuitatibꝫ multi ciues a priuatis per
ſonis ⁊ etiā a q̄buſdaꝫ cōmunitatibꝫ emūt
redditus ꝑpetuos ſcꝫ p centū ius ꝑcipien
di q̄nq̄ȝ cū pacto redimēdi p totidē. Mo-
do p̄dicta p̄ſtatio q̄ fit in dictis tribꝫ ciuita
tibus nō eſt niſi talis emptio vl' datio pre
cij p talibꝫ iuribus. ſolū in hoc differēs ꝙ
ciues in illa p̄ſtatione in redēptione cogū-
tur min⁹ recipe p precio redemptionis q̄ȝ
ipi expoſuerūt in prima emptione vl' p̄ſta-
tione. hoc autē non variat ſpeciem ꝯtract⁹
ſi om̄ia alia ſunt eadē ſicut ſūt. Nec arguit
quid illicitū i ciuibus.ſed ſi argueret aliq̄d
illicituꝫ magis aliq̄d illicitum argueret in
ipa ciuitate cogente ciues ad recipiendum
tam ꝑuū p̄ciū in redēptione. Nā pati iniu
ſtum nō eſt iniuſtū ſic cogi ad recipiēdum
nimis ꝑuū p̄ciū non ē recipientibꝫ pctm̄.
ſꝫ ſi eēt alicui pctm̄ ciuitati eēt peccatū. ſed
nī etiam ciuitas in caſibꝫ poteſt excuſari vt
patuit in ꝯcluſione ſeptima. Quarto qꝛ di
cit ꝙ multi licite p̄ſtāt vt qui coacti ſūt ⁊c.
p hoc eni nō excludit q̄n adhuc ſtet minor
ſcꝫ ꝙ etiam multi ſponte p̄ſtent ſpe lucri et
de illis ꝓcedit argumentū nec valet qd̄ di
cit ꝙ multi ſine rubore exercēt vſuras. Nā
qui tales ſūt habent̄ p ſceleratis ⁊ malefa-
matis ac iure cōdemnandis hominibꝫ: nō
ſic autē de ſponte p̄ſtantibꝫ p̄dicto modo.
Quīto qꝛ tm̄ excuſat illos religioſos qui
eas penſiones recipiunt elemoſynalit̄ ratione
eorū qui eas met iuſte ꝑcepiſſe potuiſſent.

non aũt eos religioſos q̃ ꝑ ꝓprias ꝓſtãtias ſponte ꝑncipaliter ſpe lucri factas adepti ſũt. ⁊ ſic ꝯdẽnat oẽs alios religioſos. ⁊ tñ illi alij nõnũq̃ꝫ habẽt pro viris timoratis. Uñ aliter eſt dicendũ ad illam rõnez ꝙ non ꝯcludit efficaciter intentuz ſuũ: q̃uis intentũ ſit verũ. Nã maior q̃ ad q̃ttuor primas clauſulas nihil arguit vt dictum eſt. Quo ṽo ad vltimã clauſulã maior ẽ vera ſi loq̃t de vere timẽtib⁹ deuz timore filiali. ſ; tũc minor q̃ ad ꝑmã clauſulã negaret ab aduerſarijs. Unde ſolũ facit quãdã rethoricam ꝑſuaſionẽ. non aũt efficacẽ ꝓbationẽ. Septima ratio. Eccleſia. papa. cardinales. aliq̃ꝫ prelati ſcientes iſtos contractus frequẽtari in ciuitatib⁹ antedictis nõ ꝓceſſerũt ꝯtra eos ꝑ ãmonitiões. reprobationes. ⁊ punitiões: tanq̃ꝫ ꝯtra exercentes ꝯtractus vſurarios. igit̃ ſignũ ẽ ꝙ nõ ſũt illiciti. tenet ꝯſequẽtia. q: da oppoſitũ conſequẽtis ſequit̃ ꝙ ꝑdicti negligẽtes fuiſſent circa debitũ regimen ſubditoꝝ nõ ꝓuidendo de tanto ꝑiculo tot animaꝝ ſibi cõmiſſaꝝ. Huic rationi reſpõdet negando antecedẽs. q: eccl'ia ⁊ papa ꝑ ſuas ꝯſtitutiones canonicas reprobãt oẽm ꝯtractũ vſurariũ decernẽtes tales puniẽdos eẽ certis penis. Modo ꝑdict⁹ ꝯtractus eſt vſurari⁹ ⁊ ſic ꝓcedunt ꝯtra eos generali ꝓceſſu iuris: q̃uis non ꝓceſſu ſpeciali ⁊ iudiciali. ⁊ ſic permittit eos aliq̃liter. i. nõ punit. ſicut multa ꝑmittit eccl'ia. id ẽ nõ punit. Contra illã reſponſionẽ argui̊t. q: adhuc argumẽtũ ſtat. ſufficit enĩ ꝙ antecedẽs ſit veruz de ꝓceſſu ſpeciali ⁊ iudiciali. igit̃ ſignũ eſt ꝙ tales ꝯtract⁹ non ſũt vſurarij ſeu illiciti. tenet ꝯſequẽtia. q: da oppoſitũ ꝯſequentiſ iam ꝑdicti eſſent negligẽtes circa debituz regimẽ ⁊c. q: nõ ſufficit paſtori ꝙ generaliter reprobet crimĩa publica ſubditoꝝ: ⁊ ꝑ ſolã diſpoſitionẽ iuris ⁊ ſtatutoꝝ. cũ nõ timet qð generaliter ꝓhibet̃ ⁊ reprobat̃. ſed requirit̃ ꝙ etiaz ſpeciali ꝓceſſu ꝯ̃ criminoſos ꝓcedat exequẽdo penas ꝯtẽtas i ſtatutis: niſi ex magnitudine ſcãdali emergentiſ ex punitione ⁊ ꝓceſſu ꝑlat⁹ excuſetur. put diffuſe habituz ẽ ſupra. q. xxvj. ⁊ alijs ꝑcedẽtib⁹ ⁊ ſequentib⁹ eandẽ. Hic aũt non apparet talis emerſio ſcãdali. igit̃ de tã dãnoſa negligẽtia arguendi forent. ⁊ q̃ꝫ cõſequens illud nõ ſit nõnunq̃ꝫ ꝯtingens. ſ; hec multipliciter patens in ſingularib⁹ ꝓlatis qui multa puniẽda trãſeũt impunita tamẽ in eccleſia vniuerſali nõ ſic veriſimile foret q̃n ipa ꝯciliariter cõgregata talia reprobaſſet. ſicut ſepe a tẽpore q̃ tales cõtractus fuerũt incepti fuit cõgregata ꝯciliariter. fateor tñ ꝙ hec ſeptima ratio nõ ſufficienter oſtẽdit intentũ: attamẽ aliq̃ modo ꝑſuadet. Octaua ratio. Si predicti ꝯtractus ſũt vſurarij tũc ciues ꝑdictaꝝ ciuitatum frequẽtãtes eos ⁊ aſſerẽtes eos eſſe licitos aſſererẽt vſurarios cõtractus eẽ licitos. ſ; aſſerens vſurariũ ꝯtractum eẽ licitũ eſt errans in fide. igit̃ ꝑdicti ciues eſſent errantes in fide. ꝯſequens eſt inconueniens. q: tunc eccl'ia deberet ꝯtra eos ꝓcedere ſicut ꝯtra alios hereticos qð eſt incõueniẽs igit̃ illud ex quo ſequit̃: ⁊ illud non ſequit̃ niſi ex eo ꝙ dicerent̃ ꝑdicti cõtract⁹ eẽ viurarij. igit̃ exercentes illos nõ ſunt vſurarij dicendi. Huic rationi reſpõdet dupliciter. Primo nõ admittẽdo ꝙ exercẽtes predictos ꝯtractus firmiter ſeu aſſertiue teneant eos eſſe licitos. ⁊ ratio hui⁹ eſt. q: de illis contractib⁹ an ſint liciti ſepe multi ſpectabiles viri dubitãt ⁊ inquirunt ⁊ contra taliter ꝯtrahentes ſepe eſt ꝑdicatũ. Quomodo igit̃ eos exercentes firmiter ⁊ aſſertiue tenerẽt eos eẽ licitos. antecedẽs patuit in generali capl'o minoꝝ vt ait ſanct⁹ Bernardin⁹ celebrato florentie anno dñi. M. ccccliiij. ad qð ꝯuenerũt multi valẽtes viri inter q̃s fuit magiſter Guilhelm⁹ d cremona vir vtriq̃ꝫ ingẽiis ſciẽtie ⁊ magne fame. Et tũc etiã ad generalẽ eiuſdẽ ordinis miſſi ſũt q̃dã ciues ex ꝑte cõmunitatis inſtãtiſſime ꝓgãtes vt materiã iſtoꝝ mutuorũ tractare ⁊ declarare vellent ꝓ ſerenitate ꝯſciẽtiaꝝ ſuaꝝ an ꝯtract⁹ ꝑfati eſſent liciti an nõ. interrogãt etiã de h̃ quotidie ꝑticulares ꝑſone ꝑdictaꝝ ciuitatũ ſicut ꝯſtat peritis religioſis q̃ ibi cõuerſãt: imo ꝯ̃ tales emẽtes ibidẽ tꝑe ſuo inq̃t ſepe eẽ ꝑdicatuz ⁊ hoc ſuſtinuit dominiũ ⁊ popul⁹ patiẽter. Secũdo reſpõdet negando ſequelã quaz ponit maior: q̃m ſtaret ꝙ aliq̃s teneret predictos cõtractus qui in re ſunt vſurarij eẽ licitos. nec tamẽ teneret vſurarios contractus: quia negaret ꝑdictos cõtractus eſſe vſurarios. Unde ad veritatez illi⁹ ſequele oporteret ꝙ teneret ꝑdictos ꝯtractus eſſe

vſurarios.ꝛ cũ hoc licitos.ꝛ tunc erraret in fide. Hec reſponſio deficit in duob⁹. Primo q2 non ſequit̃ multi diſputant de aliquo an licitũ ſit.ꝛ multi p̄dicant q̄ ſit il licitũ .igit̃ nulli vel nõ multi ↄſtãter tenẽt vel ſentiũt ↄ̃riũ vt pꝫ ꝑ experientiã in multꝫ materijs ſcholaſticis ꝛ moralib⁹ practicis Multi enĩ olim dubitauerunt an emptio reddituũ eẽt licita ꝛ multi p̄dicauerunt in contrariũ ꝛ tñ ecõtra multi.ꝓ ↄſtãti tenue runt q̄ eſſent liciti. Scdo q2 dato q̄ nulli ↄſtãter tenerent eos eſſe licitos:adhuc ar gumentũ haberet ſuũ ꝓceſſuꝫ:q2 arguere tur q̄ etiam hi qui ꝓbabiliter tenerẽt eos eſſe licitos eſſent infideles. Nam q̄ etiaꝫ ꝓ babiliter tenet q̄ vſurari⁹ ↄtractus ẽ licit⁹ eſt infidelis.q2 ꝓbabiliter tenet id qđ ẽ cõ tra veritatẽ euangelicã ꝛ cõtra determina tionẽ eccľie:qui aũt dubius ẽ in fide ẽ infi delis. Unde aliter reſpõdẽdũ ẽ huic ra tioni dicẽdo q̄ cauſa q̃re non ↄcludit. hec ratio eſt.q2 ſeq̄la in maiore poſita nõ valet vt oſtẽſũ eſt.ꝛ ita maior eſt negãda:niſi ma ior loqueret̃ de ↄtractu vſurario materia liter capto ſeu non habito pro tali.ꝛ h̄ nõ ẽ rarũ. Nã nõnulli doctores diffiniũt ali q̄s ↄtractus eẽ licitos q̄ tñ in re ſunt vſu rarij vt patuit.q.xxxvij.ſicut etiã quis nõ cognoſcit veniẽtẽ q̃uis veniẽtẽ cognoſcat Ex illis igit̃ pꝫ q̄ nulle ex illis octo ratio nib⁹ ſunt efficaces ad probandũ intentum q̃uis intentũ ſit verũ. Attamẽ q̃nta ratio põt reduci vt ſit valida prout patuit:lꝫ in ſua forma vt iacet ſit inualida. Et hec de p̄ ſenti q̃ſtione.

Queſtio.XLVI.

Utrum mutuãteꝫ

recipe vltra ſortẽ ſeu mutuare ad vſurã ſit in aliq̄b⁹ caſib⁹ licitũ.ꝛ in eiſdẽ caſib⁹ in q̄ bus ẽ licitũ etiã liceat ei paciſci cũ mutua tario ſup incremẽto recipiẽdo. Solutio q̄ ſtionis ſtat in q̃ttuor ↄcluſionib⁹.

Prima ↄcluſio multuꝫ differunt mutuare ad vſuraꝫ ꝛ mu tuantẽ recipe vltra ſortẽ. Probat̃:q2 mutu are ad vſurã neceſſario ẽ mutuare ea inten tione vt aliq̄d rõne mutui per modũ lucri habeat̃ vltra ſortẽ vt pꝫ ex diffinitiõe vſu re ſup.q.xxj. Sꝫ mutuãtẽ recipe vltra ſor tem nõ eſt neceſſario mutuãtẽ habere inten tionẽ recipiẽdi aliq̄d rõne mutui ꝑ moduꝫ lucri vltra ſortẽ.q2 ſtat q̄ mutuãs recipiẽ do a mutuatario aliq̄d vltra ſortẽ nũq̄ĩ in tẽderit illud rõne mutui.ſic q̄ illud eum mo uerit ad mutuandũ.ſtat etiam q̄ rõe q̄ rece pit.non recipiat illud rõne mutui q̄ſi p̄ciũ mutui.ſꝫ tãtũmodo vt donuꝫ liberale.ſtat etiã q̄ illud qđ recipit nõ recipiat ꝑ modũ lucri.ſꝫ ꝑ modũ rei al's ſibi debite:vtputa q2 eſt ſolutio damni ex mutuo ꝑpeſſi vľ al terius debiti aliunde ↄtracti ex alio cõtra ctu vľ quaſi contractu.vel ex maleficio vľ q̄ſi ex maleficio.

Scda ↄcluſio.in nullo caſu ẽ licitũ mutuare ad vſurã citra diui nam diſpẽſationẽ. Probat̃: in nullo caſu ẽ licitũ facere actũ lege diuina dãnatũ citra diuinã diſpenſationẽ:ſꝫ mutuare ad vſurã eſt act⁹ lege diuina dãnat⁹.igit̃. Maior ꝓ bat̃.q2 ſi q̄s actus lege diuina ẽ dãnat⁹ tũc eum faciẽdo facit q̄s ↄtra legem diuinam. hoc aũt eſt illicitũ.q2 eſt peccatũ iuxta diffi nitionẽ peccati ab Ambroſio datã.ẽ dictũ factũ vel cõcupitũ cõtra legem dei. In nul lo aũt caſu licitũ eſt facere illicitũ vľ pecca tũ. Minor ꝓbat̃.lex diuina Luc.vj.dam nat intẽtionẽ recipiendi aliq̄d rõne mutui ꝑ modũ lucri vltra ſortẽ. Modo mutuare ad vſurã icludit p̄dictã intẽtionẽ vt patuit ĩ ꝑma ↄcluſione:ꝛ lati⁹ ibidẽ patuit.q.xxj.

Si inſtes more quorundã iuriſtaꝝ con tra maiorẽ dicendo q̄ occiſio hoĩs ẽ act⁹ lege diuina damnat⁹ cũ dr̃. Nõ ocides. et tñ in multis caſib⁹ eſt licit⁹ actus vt occiſio hoĩs malefici:vel homicide ꝛc. Dicẽdũ q̄ occiſio hoĩs non ẽ actus lege diuina dam natus cũ dr̃. Nõ occides:niſi addant̃ aliq̄ determinatiões ſub intellecte in lege diuina ſcꝫ occiſio hoĩs inocentis vel occiſio hoĩs etiã nocẽtis facta ſine ordine iudiciario.vľ a non habẽte p̃tãteꝫ.ꝛ vt ſic ẽ act⁹ ꝓhibit⁹ lege diuina et ĩ nullo caſu licit⁹. Sicut ac cipere rem nõ ẽ actus lege diuina dãnat⁹ ſꝫ opꝫtet addere dicẽdo rem alienã ꝛ inuito dño ꝛc. Sed de illa inſtãtia ꝛ ei⁹ ſolutiõe et alijs argumẽtis poſſibilib⁹ fieri contra hãc ↄcluſionẽ ꝛ maiorẽ ſue ꝓbatiõis lati⁹ dictuꝫ ẽ ſupra.q.xxviij. Scdo ꝓbat̃ illa cõcluſio:q2 ſi eſſet in aliquo caſu licitũ mu tuare ad vſurã maxime in caſib⁹ tertie con

cluſionis ſequētis. ſʒ hoc nō arguit aliq̄d: quia lʒ in illis caſibus mutuāti liceat recipere aliqd̄ incrementū vltra ſortem tñ nō recipit illud intendendo illud ratione mutui vt p̄ciū eius ⁊ per modū lucri recipe ſed alia rōne vt patebit ibidem. igit᷑. Dicitur notanter in cōcluſione citra diuinam diſpenſationem. quia ſi deus diſpēſaret cū aliquo ſup mutuo ad vſuram: ↄcedendo ei licentiam exercendi vſurā (ſicut de⁹ poſſet) iam non eſſet ei illicitū. ſicut poſſet diſpēſare cum aliquo φ occiſio hoīs innocētis non eſſet illicita.

Tertia concluſio. In mult̄ caſib⁹ licitū eſt mutuanti recipere vltra ſortē. probat᷑ enumerando q̄ttuordecim caſus quoꝝ duodecim p̄mi cōprehendūtur in his q̄ttuor verſib⁹. Feuda. fideiuſſor. p dote. ſtipēdia cleri. Vēditio frumenti cui velles iure nocere. Vendens ſub dubio p̄ciū poſt tempa ſoluēs. Pena nec in fraudē legis cōmiſſoria gratis. Dans ſociis pompa plus ſorte modis dat᷑ iſtis. Aūn non i oīb⁹ illis modis ē vera mutuatio vt patebit. Prim⁹ igit᷑ caſus ē qñ eccleſia mutuat aliq̄d ſuo vaſallo: et p illo mutuo impignorat eccl'ie id qd̄ in feudum ab eadē habet. Tūc enī eccl'ia pōt vltra ſortē mutuatā interim p̄cipe fruct⁹ feudi nō cōputādo eos in ſortē. Sʒ de hoc caſu quomodo habeat veritatē ⁊ an etiā habeat locū in laico recipiēte a vaſallo ſuo feudū in pign⁹ patuit ſupra. q. xxxij. ↄcluſiōe tertia.

Scd̄s caſus eſt: in fideiuſſore mutuāte debitori, p quo fideiuſſit. ⁊ d̄ hoc poſſunt poni q̄nq̄ exempla. Primū ē. ego ſū debitor Petri in centū ⁊ Paulus eſt fideiuſſor me⁹. adueniēte termīo ſolutōis ego nō ſoluo debitū ⁊ Paul⁹ fideiuſſor cogit᷑ ſoluere debitū. ⁊ q̄ Paul⁹ nō habet pecuniā. igit᷑ cogit᷑ eā mutuo accipe: et nō īuenit aliquē qui ſibi velit mutuare gratis. ſʒ tñ īuenit qui ſibi ſub vſuris mutuet. itaq̄ accipit pecuniā mutuo ab vſurario dando q̄nq̄ de centum ⁊ ſatiſfacit Petro p me. hoc modo Paul⁹ cenſet᷑ mihi mutuaſſe centū p q̄nto eos meo noīe dat Petro. ⁊ illos centū pōt a me exigere tanq̄ ſortem mihi mutuatā ⁊ vltra illā ſortē etiam poteſt exigere a me illa q̄nq̄ que cōpulſus fuit dare vſurario. Nam ego p meam negligentiā p̄ſtiti Paulo occaſionem incurrendi illud damnum ſʒ q̄nq̄ floreñ. quos coact⁹ fuit dare vſurario. ideo damnū illud dedi. ⁊ p ↄſequēs refundere ſibi debeo. ⁊ ita Paulus quinq̄ exigere a me poterit. Dixi notāter φ Paulus non potuit habere centum niſi eos acciperet ſub vſuris: quia ſi gratis vel ſine tali damno potuiſſet habuiſſe ⁊ non ſtuduiſſet ſic habere. ſed ex inertia ſua ſtatim ſub vſuris accepiſſet nō eſſet illud damnū datū fideiuſſori. ſʒ ꝓpria inertia acceptū. ideo debitor illud ſibi refundere non teneretur. Scd̄m exemplū. Si idē Paulus nō recepiſſet centum ſub vſuris ab vſurario. ſʒ cū ipam pecuniā habere non poterat ipe res ꝓprias vēdidit vt haberet ſolutionē facere et q̄ emptores habere nō potuit q̄ p̄ciū condignū darēt. ideo cōpulſus fuit vēdere puta p centū floreñ. q̄ tñ valebāt centū ⁊ q̄nq̄: tūc enī Paul⁹ dānum ꝑpeſſum ſʒ q̄nq̄ floreñ. poterit exigere a me vltra cētū q̄ mihi mutuauit. Et hec duo exēpla fūdātur in. c. ꝑuenit. ⁊ in. c. ↄſtitutus. extra de fideiuſſorib⁹. Tertiū exēplū eſt. ſi idē Paul⁹ habuit illa cētū. ſʒ iā vti eis volebat i mercantiis i q̄b⁹ veriſimiliter erat multū lucratur⁹ Hoc autē lucro coget᷑ carere ꝓpt̄ h̄ φ i termīo ſolutōis cogit᷑ p me ſatiſfacere. tūc enī poterit Paul⁹ a me exigere vltra ſortē mutuatā etiā tantū q̄ntū fuit illud lucrum ceſſans. ſeruatis ↄditionib⁹ tactis i. q. xxx. De hoc tertio exemplo. ⁊ de duob⁹ p̄cedētib⁹ etiā habitū eſt ſupra eadē q̄ſtiōe. ⁊ ibi require ↄditiōes ſingulorꝝ. Quartū exemplū. ſi Petr⁹ cui debeo centū paſſus eſt ex mora mee ſolutiōis damnū i q̄nq̄. ⁊ Paulus ſoluendo tandem p me ſoluit centum pro ſorte. ⁊ quinq̄ pro itereſſe Petri: talis poterit a me vltra centū exigere etiā q̄nq̄. Quītū exemplū eſt trimēbre: ⁊ eſt. Si ego debeo Petro cētū que ipe mihi mutuauit ſub vſur̄ q̄nq̄ floreñ. q̄s etiā pollicit⁹ ſū ſibi ſoluere. et Paul⁹ q̄ ē fideiuſſor me⁹ obligauit ſe ad ſoluēdū non ſolū ſortē quā debeo Petro. ſʒ etiā mādato meo obligauit ſe nominatim ad vſuras predictas ſoluendas creditori ſup h̄ p̄ſtito iuramēto ſaltē qñ fideiuſſor nō potuit petere abſolutiōē a iuramēto: fideiuſſor poterit a me exigere ſolutiōē tam ſort̄ mihi p eum mutuate q̄ etiā vſuraꝝ pro me ſolutarum. Circa hoc

tñ ꝑmū membꝛū ſunt opiniones ſꝫ ỏ illis
alibi. Siliter ſi idez Paulꝰ nō iuraſſet Pe
tro illas vſuras ſoluere: ſꝫ debitoꝛ iuraſſet
fideiuſſoꝛi indēnitatez. Similiter ꝛ tertio
Si Paulꝰ neutrū iuraſſet attamē al's ꝓpᵗ
pignoꝛa data vl' aliā cauſā debitoꝛi fuiſſet
expediens vſuras ꝑ eo ſolui ꝑ fideiuſſorez
Quare autē notanter dicat in hoc qnto ex
emplo ſi fideiuſſoꝛ obligauit ſe nomiatim
ad vſuras ꝛ ꝑſtito iuramēto ꝛc. alibi habet
videri. qꝛ multi ſūt caſus in qꝫ fideiuſſoꝛ
ſi vltra ſortem ꝑ qua fideiuſſiſſet ſoluiſſet
vſuras: non poſſet eas repetere a debitoꝛe
qꝫuis a creditoꝛe. ſꝫ hoc ad tractatū reſtitu
tionis ꝑtinet. Circa tñ hoc nota ꝙ qrtū
ꝛ qntū exempla nō ſunt ita ꝓprie loquēdo
exempla de caſu in q̄ mutuāti licet recipe
vltra ſortē ſicut tria ꝑma. quia ī quarto et
qnto exēplis licet fideiuſſoꝛ ſoluēdo ꝑ de
bitoꝛe ſortez quā tenet creditoꝛi. dicat mu-
tuaſſe debitoꝛi tñ nō ſolū illud q̄ ſoluit ſoꝛ
tem debitā cēſet ei mutuaſſe. ſꝫ etiā cēſet il-
lud ei mutuaſſe qꝺ vltra ſortē debitā ꝑ eo
ſoluit. ita ꝙ aggregatū ex vtroqꝫ vocatur
ſors mutuata debitoꝛi per fideiuſſorem. et
ideo fideiuſſoꝛ nō dꝛ ꝓprie recipe vltra ſoꝛ-
tem mutuataz. ſꝫ dūtaxat ſortē mutuatam.
Secꝰ aūt ī tribꝫ ꝑmis exemplis. Tertiꝰ
caſus ē in genero qui cēſet ſuo ſocero mu-
tuare tātūdē qnta ē dos ſibi a ſocero ꝓmiſ
ſa ſi ſocero exiſtēte obligato ad ſoluēdū ſta
tim dotē genero: gener expectat ſocero ꝛ ī-
terim q̄ ſocer differt ſolutionē dotis gener
recipit fructꝰ alicuiꝰ poſſeſſionis ſibi a ſoce
ro impignoꝛate: nō cōputādo illos ī ſortē
dotꝫ. Nā tunc gener recipit vltra ſortē mu
tuatā a ſocero. ſꝫ nō rōne mutuationis vl'
expectatiōis. ſꝫ rōne īteresse. ꝛ de hoc caſu
latius habitū ē in. q. xxxv. Quartus ca-
ſus in clerico. Naꝫ ſi laicꝰ iniuſte tenet ali-
quā poſſeſſionē vide illuz caſū latiꝰ ſupra
q. xxxij. ꝯcluſione ſcđa vbi etiā extenditur
ad laicū reſpectu laici. Quintꝰ caſus eſt
in vendente fructꝰ alicuius ꝑdij vel poſ
ſeſſionis ꝓuēturos ꝑ duos vel tres annos
Nā pꝰ illos ānos recipit ſuū ꝑdiū vel poſ
ſeſſionē tāqꝫ ſortē ꝛ nihilominꝰ vltra eādez
interim ꝑcepit ꝑciū ꝑ fructibꝫ vēdituꝫ. Attñ
hic caſus nō ē exemplū vbi mutuans reci-
pit vltra ſortē. Nā vēdēs fructus ꝑdij ꝑre
dicto modo nō mutuat aliq̄d emptoꝛi. ſed
cum emptoꝛe ꝯtrahit ꝯtractu venditionis
fructuū q̄ ē diſtinctꝰ a ꝯtractu mutui. qꝛ il-
los fructus nō vult ſibi reſtitui ī numero
nec ī ſpecie vl' genere. ſꝫ vult rē alterꝰ gene-
ris ſcꝫ ꝑciū ꝑ eis tradi. poteſt etiā dici con
trahere ꝯtractu locatiōis ꝑdij cū eo ꝑ qnto
to trāſfert ius vtēdi ꝛ fruendi fructibꝫ ꝑdij
retēto ſibi dominio vel ꝓprietate ꝑdij: dū-
modo pecunia ſit tradēda nō a ꝑncipio ſi-
mul. ſꝫ ꝑ ꝑtes ꝛ annuati vl' ānuo. Preterea
etiā ſiue illo ſiue alio ꝯtractu cum eo ꝯtra-
hat: nō tñ dꝛ ꝓprie vltra ſortē recipe: qꝛ qꝫ
uis ſortē tandē rehabebit vēditoꝛ fructuū
et cū h̄ ꝑciū fructuū: non tñ eſt illud ꝑciū
cenſendū eē q̄d vltra ſortē: qꝛ ꝑciū eſt loco
fructuū. fructꝰ aūt nō ſūt cenſendi q̄d vltra
ſortē. qꝛ ꝑdiū ꝟtualiter īcludit fructꝰ. Naꝫ
cū q̄s emit ꝑdiū inſpicit eiꝰ fertilitatem: ita
ꝙ ſoluendo ꝑciū ꝑ ꝑdio: etiam ſoluit ꝑciū
ſꝫm eiꝰ ꝟtualem ꝯtinentiā fructuū futuro-
rū. Et iō ille caſus nec ē de h̄ vbi mutuās
recipit vltra ſortē nec vbi alter ꝯtrahēs re
cipit vltra ſortē. ſꝫ tñ exq̄ aliq̄liter videt vē
ditoꝛ recipe vltra ſortē ſcꝫ ꝯſiderādo ſortez
formaliter ꝛ nō ſꝫm ſuā ꝟtualem ꝯtinentiā
iđo cōnumerat ille caſus alijs. Aliq̄ aliter
explanāt illū qntū caſū dicentes ꝙ qntꝰ ca-
ſus eſt qñ q̄s emit fructꝰ caſtri vel ville ꝑ
certo ꝑcio. ꝛ plꝰ ſatis accipit de fructibꝫ qꝫ
fuerit ꝑciū: ille inqꝫ licite recipit. ꝛ excuſat
rōne incertitudinis: ꝛ rōne illius excuſat a
reſtitutiōe illiꝰ pluris. Sꝫ illa explanatio
nō videt valere. qꝛ qntꝰ caſus vt ī verſu ſu
ꝑra dictū ē: ē venditio nō aūt emptio ſicut
illa explanatio ſonat. Scđo etiā deficit il-
la explanatio. qꝛ qꝫuis verū ſit ꝙ fructꝰ q̄s
talis emptoꝛ licite ꝑcipiet ſint maioris va
loris qꝫ fuerit ꝑcium ſi illi fructꝰ ſimul acci
perent. non tñ ſunt maioris valoris quan
do ſeoꝛſum ꝛ ꝑticulatim ꝑ longa īterualla
tēpoꝛū recipiunt. quo modo non ſūt maio
ris valoris qꝫ preciuꝫ. vtputa emptoꝛ dat
cētum floꝛeñ. ꝑ ꝓuentibus alicuiꝰ ꝑdij in
ꝑpetuū recipiēdis. ꝛ recipit ānuatim ꝓuēt
qnqꝫ floꝛeñ. tandē lapſis. xx. annis leuauit
cētū floꝛ. ꝛ poſtea ſinglis ānis nihilominꝰ
leuabit qnqꝫ floꝛ. nūqꝫ tñ illi cētū ſic ꝑticu
latim leuati equiualebūt centūꝫ floꝛeñ. q̄s
ſimul ꝑ modum precij tradidit: imo centū
particulatim per viginti ānos recepti nō
ſi accipiant cum annuis qnqꝫ floꝛeñ. poſt

ea recipiendis tm̄ equiualebūt precio niſi
ꝯſeruarent ſimul vſqꝫ tūc. Preterea annui
quinqꝫ floreñ. non ſunt quid vltra ſortem:
ſed ſunt quid incluſum in ſorte: quia ſors
empta eſt ius ꝑcipiendi ānuos qnqꝫ. ideo
ꝑcipiendo per quātūcūqꝫ magnū tempus
quinqꝫ floreñ. ānuos ſemꝑ non ꝑcipiet niſi fructū ſortis ſicut ille qui ꝺ agro empto
ꝑcipit imperpetuū fruct⁹ qui ſimul cōpoꝛtati longe eſſent maioꝛis valoꝛis ꝙ̄ fuerat
ꝓciū. Preterea etiam ⁊ tertio ſi hec explanatio loquat̃ ꝺ illo q̇ fructus emit ſimul ꝑcipiēdos qui tamē ꝑcepti excedunt quātitatem precij adhuc non eſt ad ꝓpoſitum. qꝛ
ꝙ̄uis tunc recipiat melioꝛem mercē ꝙ̄ fuerit precium: non tamē ꝺicit̃ vltra ſoꝛtem recipere: ſed vltra cōdignum: vnde nec licite
recipit ſi ſcienter ſic emit alio neſciēte qui
ſi ſciret nō ſic venderet: tunc enī interuenit
dol⁹ ⁊ deceptio ex animo nec retinere pōt
illud plus. Quid autē ſi ſine dolo ſic emit
latius dicetur hec et alia in. q. lviij. Siue
igit̃ pꝛimo modo ſiue ſecūdo modo explanetur q̇ntus caſus: non eſt caſus vbi mutuans recipit vltra ſoꝛtem. ſed nec etiā pꝛopꝛie loquēdo vbi vendens vel emens recipit vltra ſoꝛtem: ſed tm̄ per quandā ſimilitudinē vel apparentiā. Sextus caſus ē
quādo quis mutuat hoſti ſuo iniuſto ⁊ recipit ab eo vltra ſortez qui caſus plene tractatus ē ſupꝛa. q. xlij. Septimus caſus
eſt. ſi quis frumēta vel alias merces quas
habet non eſt nūc venditur⁹: ſed reſeruaturus ad aliud tēpus in quo ſm̄ curſuꝫ communē maius ꝓciū leuare pōt: attamen ipē
illas pꝛimo ſuo nunc petēti ſibi vendi mo
tus pietate nūc vendit eo ꝙ pꝛoximus indiget nunc eiſdē. Attamē vt ſe cōſeruet indemnem vendit ꝓ ꝓcio maioꝛi ꝙ̄ nunc valeat non tamē ita īmoderato quin veriſimiliter tpe ſolutionis merx ſit maius vel tantundem valitura lꝫ etiam q̄nqꝫ minus ⁊ expectet ei de ſolutione: iam cenſet̃ mutuaſſe
pꝛimo ſuo ſcꝫ emptoꝛi: eo ꝙ expectat ꝓciū
ꝙ emptoꝛ ſibi iam deberet dare ſicut ⁊ vēditoꝛ iam ei tradidit mercem ⁊ tamē ab emptoꝛe q̇ ē etiaꝫ ſu⁹ mutuatari⁹ recipit vltra
ſoꝛtez ꝓ q̄nto recipit ab eo vltra quātitatē
precij nūc currētis. ⁊ hoc licite facit. quia
illud exiſtens vltra non recipit ratiōe mutui ſeu qꝺ idem ē ratione dilationis ſolutionis ꝓcij. quia al's ꝓpoſuerat merx nō vēdere: ⁊ ꝑ ꝯſequens non recipe preciū niſi in illo futuro tēpoꝛe ⁊ mallet poti⁹ ꝙ alius nō
emeret nunc: ſed dimitteret mercē apꝺ euꝫ
vſqꝫ ad illud futurū tēpus in q̇ ꝓpoſuerat
vēdere. quia tūc maius ꝓciū vel ſaltim tantundē eſſet habitur⁹. ꝙ̄uis etiā ſtaret ꝙ minus eēt habitur⁹ tunc enim rōne dubij excuſat̃ ſi tēpoꝛe ſolutiōis res illa in effectu
min⁹ valebit ꝙ̄ ipē determiauerat. Qꝺ eni
nūc vendit pꝛimo cū nō eēt venditur⁹ nūc
eſt pietatis vt ſuccurrat eidē qui nunc illa
re indiget. ꝙ autem vendit ſibi ꝓ maioꝛi ꝙ̄
nunc valeat: eſt cautele vt ꝓpꝛie ꝓuideat indemnitati: quia ſi venderet ꝓ ꝓcio nūc currenti: pꝛiuaret̃ illo lucro quo pl⁹ valebit in
tēpoꝛe futuro deſtinato. ⁊ illo lucro non tenebat̃ carere ꝓpter ꝓximi indigētiam eo ꝙ
indigētia nō erat tāta ꝙ teneret̃ ei mutuare cum ꝓiudicio ꝓpꝛij lucri. et ꝙ ille caſus
ſit licitus fundat̃ in ca. nauiganti. extra de
vſuris. Sed ꝓpꝛie loquēdo ille caſus nō ē
exemplū ꝺ hoc ꝙ mutuans recipiat vltra
ſoꝛtem mutuatā ꝙ̄uis ibi ſit vera mutuatio implicita vt patuit. Nam ꝙ̄uis venditione facta vēditoꝛ cenſeatur mutuare emptoꝛi ꝓ quāto expectat ei de ſolutione ꝓcij
quia expectare ꝓciū eſt mutuare: tamē non
ſolum expectat ei ꝺ tanto quantū ē preciū
pꝛo quo res nunc currit. ſed etiam de toto
ꝓcio ꝓ quo vendit ſibi mercem. ⁊ ideo recipiendo tm̄ preciū non cenſetur recipe niſi
ſoꝛtem mutuatam ⁊ non quid vltra. ſed qꝛ
habet aliqualē ſpeciē q̄ſi mutuans recipit
vltra ſoꝛtez. ideo cōnumerat̃ alijs caſibus
recipit enī vltra ꝙ̄ merx nunc valeat lꝫ nō
vltra ꝙ̄ valitura eſt ꝓ tempoꝛe deſtinato.

Octauus caſus tangit̃ cuꝫ dicit̃: ꝓcium
poſt tp̄a ſoluēs. ⁊ eſt qñ mutuatari⁹ nō ſoluit mutuatoꝛi in termino ſibi ꝓfixo ⁊ occaſione moꝛe et negligentie mutuatoꝛ patitur intereſſe damni emergentis vt quia cogitur alibi ſub vſuris accipere vl' res ſuas
vili⁹ diſtrahere ꝙ̄ dignum ſit aut cogitur
carere lucro qꝺ veriſimiliter habuiſſet ſi ſors
ſibi reſtituta fuiſſet. Nam tunc mutuatoꝛ
licite exigit quid vltra ſoꝛtem pꝛo refuſiōe
illi⁹ intereſſe ſtātibꝫ ꝯditiōibꝫ dictꝭ i. q. xxx.

Non⁹ caſus qñ q̇s mutuat alicui cū pacto ꝙ ſi nō ſoluat in termino pꝛefixo ſoꝛtez
ꝙ vltra ſoꝛtem ſoluat aliquid nomīe pene

Et mutuās mallet ꝙ mutuatarius ſolueret in termino p̄fixo τ euitaret penam ꝙ ꝙ negligeret. τ ipſe reciperet penam. Un̄ apponit illā penā vt eius metu mutuatarius faciat ſolutionē in termino p̄fixo. Nā tūc mutuās licite recipit illā penā vltra ſortē ſaluis q̄buſdā ꝯditionibus. τ de h̄ casu ſufficiēter dictum eſt in. q. xxxj. de triplici pena. Decimus caſus q̄ tangit cum dicit: lex cōmiſſoria eſt. Si ego vendo tibi fundū iuſto p̄cio: ea tn̄ lege τ ꝯditiōe: vt quādocūqȝ ſoluero tibi p̄ciū qd̄ mihi dediſti. fundus ad me reuertat: tandē cū redemero fundū: tu rehabebis p̄ciū τ nihilominus vltra p̄cium retinebis fructus fundi interea perceptos Sȝ h̄ caſus nō ē exemplū vbi mutuās recipit vltra ſortē. τ declara ſicut i q̄nto caſu dixi. Nec etiam p̄dictus emens ꝓprie vltra ſortē recipit. τ h̄ declaravi i q̄nto caſu dictū ē. Preterea etiā illa clauſula ſic declarata coincidit cū q̄nto caſu: vel ſaltim ſub eo cōp̄hendi pōt: vel ad ipm reduci. Ideo videret poſſe dici ꝙ lex cōmiſſoria reſpiceret caſū imediate p̄cedētē ſcȝ quādo a mutuante recipit vltra ſortem aliq̄d nomie pene eo ꝙ mutuatarius cōmiſit ꝓpter negligentiam. τ ſic meruit penā. Ideo in verſu non videt debere ſtare lex in nominatiuo ſȝ legis. τ ꝯſtrui cum fraudem. τ cōmiſſoria in nominatiuo debet poni τ ꝯſtrui cū pena vt ſit ſenſus q̄n accipit aliquid vt pena cōmiſſoria q̄ tamē non eſt excogitata in fraudem legis ꝓhibentis vſuras. Decimus igit caſus eſt quādo quis ſine vlla intentione lucri mutuat τ mutuatarius vltra ſortē dat aliquid mutuatori ex mera liberalitate et mutuator etiā tali intentione recipit τ non aliter: tunc nō peccat mutuator Et de h̄ caſu τ eius ꝯditiōibus ē habitū. q. xxix. Undecimus caſus tangit cum dicit: dans ſocijs. τ eſt quādo q̄s alteri tradit pecuniam non abdicādo eam a ſe. ſed cōmunicādo ſibi eam p ꝯtractum ſocietatis. tūc enī dans ꝑticipabit lucrū ex ea ꝓueniens τ tamen ſinita ſocietate rehabebit capitale etiā aliq̄n do totaliter prout latius patebit. q. xcij. τ ſequentibus. ſed nec illud eſt exemplū vbi vltra ſortē mutuatā recipit: q2 ſors ſocialiter cōmunicata differt longe a ſorte mutuata vt ibidē patebit. Duodecimus caſus tangitur cum dicit pompa τ eſt. Si q̄s cōcedat alicui pecuniam non vt diſtrahat eam ſed vt ea vtatur ad oſtentationē vel pompam ſcȝ quatenus mutuatarius credat diues. τ p ꝯſequens vt creditores ſui nō dubitent d̄ eo. vel vt p hoc acquirat diuitem vxorem. vel vt deputatis diuitijs habeat gl'iam vel hmōi. talis citra peccatū vſure pōt vltra illam pecuniā cuȝ ſibi reſtituitur recipe p illa pecunia ei cōceſſa Et dicit notanter citra peccatū vſure. quia non oportet concedentē p̄dicto modo excuſare ab omi peccato. Naȝ ſicut ille q̄ recipit ab eo pecuniā τ ea vtit ad oſtentationē vel pompam: peccat p quāto intendit vanā gl'iam aſſequi vel p quāto intendit fallere geſtiendo ſe diuitem τ illam pecuniā eē ſimpliciter ſuam qd̄ eſt mentiri in ope qd̄ alias dicit ſimulatio: ſic etiā ille qui ei ad talem vſū cōcedit cooꝑatur peccato illius. τ p ꝯſequens peccat. ſed non peccato vſure. q2 ipm incrementū non recipit rōne mutui ſȝ alia rōne. Nec oportet ꝙ illa pecunia cōceſſa ſit conſignata. naȝ ſiue ſit cōſignata ſiue numerata ſi tm̄ ad oſtētationē ei concedat nō erit vſura ſi cōcedens aliq̄d inde recipiat. Sȝ ille caſus non eſt ꝓprie exemplū de hoc ꝙ mutuanti liceat recipe aliquid vltra ſortē quia in hoc caſu concedens non dicit mutuare ſȝ locare: q2 mutuare eſt cōcedere rē vſu conſumptibilē ad vſum talem qui eſt eius cōſumptio. modo lȝ pecunia cōceſſa ſit res vſu cōſūptibilis puta quādo diſtrahit: tamē non cōceſſit eam ei ad illū vſum ſed ad oſtentationē vt eam ſcȝ manibus ſuis cōtrectet vel in tabula ſue apothece teneat hoc autē eſt ei eam locare. quia eſt rem q̄ ad vſum qui non ē rei ꝯſūptio trāſferre in aliū retento ſibi dominio τ ꝓprietate ſicut ſi q̄s vaſa argētea vel aurea alteri cōcedit vt inde bibat: nō aūt vt ea ꝑmutet vel vendat: licite recipit de hoc eorū vſu p̄ciū. Un̄ ſicut p p̄mario vſu pecunie q̄ eſt eius diſtractio nihil licet recipe: ſed bene p ſecūdario vſu ad quē de ſe nō ē ordinata licet q̄d recipere: ſic ecōtra p p̄mario vſu vaſorū q̄ eſt ex eis bibere vel comedere licet recipe nō aūt p ſcd̄ario vſu q̄ eēt eis vti ad cōmutationes. q2 tūc ꝯcederet ad vſū q̄ ē eorū ꝯſumptio. τ ſic eſſent res mutuate. Circa igit hos duodecim caſus ꝑȝ ꝙ aut i eis non ē ꝓpa mutuatio i recipiēte vltra ſortē. vt m. ...

q.c.xij. Aut ſi eſt vera mutuatio ſicut eſt in alijs tunc aut recipit illud vt donū vt in decimo. aut ſi non vt donū tunc recipit illud non ratione mutui impenſi. ſed vt ſibi alias debitum: vtputa eſt ſibi debitū vel ratione alterius ↄtract⁹ p̄cedētis ſcʒ ↄceſſionis feudalis vt i p̄mo caſu. aut rōne damni emergentis ex mutuo vel lucri ceſſantis ex eodem vt in ſcd̄o tertio ꝛ octauo caſu ꝛ etiā in nono. qꝛ qd̄ licite noīe pene recipit reducit ad id qd̄ recipitur p̱ intereſſe eo ꝙ penale eſt: ꝛ per cōſequēs damnoſū carere ſorte. ideo in refuſionē illius damni pena recipit. aut eſt ſibi debitum ratione maleficij quo mutuatari⁹ mutuantē dānificauit iniuſte: ꝛ ſibi aliter ſatiſfieri non poteſt vt i ſexto. Aut eſt ſibi debitū. quia eſt fruct⁹ p̱ueniēs de re ſua ꝓpria iniuſte ab aliquo occupata vt i q̄rto. Et ſic inductiue patet ꝙ in nullo illorum caſuū mutuās recipit ratione mutui aliquid ſibi indebitū vltra ſortem. ꝛ idē eodē modo etiā in ſequētibꝰ patebit. Tertiuſdecim⁹ caſus eſt. ſi quis occaſione mutuandi cogit ſubire laborem: et ſi vltra ſortem mutuatam recipit aliquid a mutuatario: nō p̱ re mutuata vł ↄceſſiōe illi⁹ rei. ſed p̱ labore quē habuit i numerādo pecuniā quā ſibi mutuare volebat: vt puta qꝛ cētū milia libras in minuta moneta mutuare habet que numeratio vtiqꝫ eſt laborioſa. Pro illo itaqꝫ labore quē p̱ ſe vł famulū ſuum impendit mutuatario exigit aliqd tanqꝫ p̄cium ſuarū operarū. Simili ter ſi mutuans cogeret rem mutuandā vt pecuniā: blada vł vina i alio loco afferre ꝛ p̄ſentare mutuatario. poſſet pro illo itinere vel apportatione aliq̇d recipe. Nā mutuatarius etiam teneret quid dare ei q̇ illa non mutuaret ſibi: ſed tm̄ afferret vł numeraret. Caueat tamen mutuās a ſpecie mali quis in veritate p̱ operis numeratiōis vł apportatiōis dūtaxat q̇d recipet ne videatur pro mutuo recipe ſicut talis ſuſpicio ꝛ p̄ſumptio accidere poſſet maxime ↄtra eū qui alias ↄſueuiſſet ad vſuras publice mutuare vł eaſdem mutuando palliare. Sīliter accidere poſſet ſi nō notabiliter laborioſa eēt numeratio vel apportatio. tūc enī a peccato ꝓpt̄ infamatiōis aut ſcandali nō excuſaret̄ q̄uis a peccato vſure. multo magis caueat ne ſe dicat p̱ operis ſuis recipe cuȝ in veritate p̱ mutuo recipiat: iam enī mentiretur iniquitas ſibi. Quartuſdecim⁹ caſus eſt. ſi quis mutuat ꝛ vltra hoc ſuſcipit etiam in ſe periculum rei mutuate qd̄ periculum tamē al's ſpectaret d̄ iure ad mutuatarium: ꝛ ita recipiat quid vltra ſortem ratione illius ſuſcepnonis periculi: nō autē ratione mutui impenſi. Et ille caſus ſufficienter eſt habitus cum ſuis circūſtantijs q. xxix. Circa illum caſum poteſt etiā poni exemplum in fideiuſſore p̱ q̄nto fideiuſſor etiam eſt mutuans debitori p̱ quo fidejubet quādo obligat ſe p̱ eo deficiēte ſoluturum aſſecurando de hoc creditorē. Et ſi q̇d exigit a debitore p̱ illa ſecuritate quaȝ pro eo dat: iam ab eo exigit aliquid vltra ſortem ſibi mutuandā eidem. ſed nō exigit pro mutuo ſibi impenſo vel impendendo ſed p̱ hoc ꝙ p̱ eo ſecuritatē p̄ſtitit ſubiens periculū. Vel ponat exemplū ſic et redit i idē. tu ſuſcipis pecuniā mutuo ab aliquo qua indiges: ꝛ ego ſatiſdo pro te. id eſt p̱mitto illi indēnitatē ꝙ te illi nō ſatiſfaciēte ego ei ſatiſfaciā. d̄ quo facio ei ſcripturā ſecuritatis p̄dicte cum hoc pacto ꝙ d̄ hac mea ſecuritate quā p̱ te facio tenearis mihi dare duos florenos p̱ centū. Attn̄ h caſus non ē indiſtincte licit⁹. ideo notanda ſunt ſup̱ hoc ea q̄ dicta ſunt ſupra. q. xl.

Quarta conclusio. non in omni caſu in quo licet mutuāti recipere vltra ſortem licet etiaȝ ei paciſci cum mutuatario ſup̱ tali incremento recipiendo. probatur: nā fallit i vndecimo caſu vbi mutuanti licitū eſt aliquid p̱ modū doni recipere a mutuatario ꝛ tamē non liceret ſibi paciſci cum eo ſuper illo: quia iā ex mutuo vellet mutuatariū ſibi eſſe non tm̄ naturaliter: ſed etiaȝ ciuiliter obligatū ad aliquid donanduȝ. Modo illa ciuilis obligatio eſt quid eſtimabile precio ꝛ ſibi indebitū. igitur ꝛc. Scd̄o quia dato ꝙ in alijs caſibꝰ liceat quātū eſt de p̱ ſe mutuanti paciſci modo p̄dicto. tn̄ de p̱ accidens ſemp̱ hoc poſſet ſibi fieri illicitū ſcʒ rōne infamatiōis vel ſcādali inde emergētis vtputa qn̄ illud paciſci haberet ſpeciem mali inducentē p̄ſumptionē ↄtra mutuantē d̄ vſuraria prauitate vt ſatis de illis p̄ſūptiōibꝰ patuit. q. xxx. ꝛ. xxxj. ꝛ multis ſequētibus

Et ſi arguatur. ſi quis haberet mercem

cuius iuſti p̄cij latitudo eēt.xx.ꝛ.xxj.ꝛ etiā xxij.ꝛ vēderet eam vni p.xx.ad promptā pecuniam ꝛ alteri ad credentiam pro.xxij. talis iā mutuaret in hoc ꝙ ſecūdo emptori differret ſolutionem precij: ꝛ tales vltra ſortem ſcꝫ.xx. pro quibus vendidiſſet ei ſi nō ei credidiſſet ad terminū: accipit duos ꝛ ſtat ꝙ nullū intereſſe patiať ex dilatione ratione cuius valeat accipere vltra.xx.ꝛ tamen licite hec accipit.quia non accipit niſi iuſtum preciū.igitur ī aliquo caſu ē vſura licita. Dicenduꝫ ꝙ ſi talis accipit duos vltra.xx.ratione mercis p̄ciſe que valet tātūdem: non peccat: quia non ratione dilationis eos accipit: nec accipit eos vltra ſortem mercis: nec ſors mutuata vel dilata ē ſolum.xx.ſed eſt.xxij. Si autem acciperet duos vltra.xx.ratione dilationis: ꝛ ſic ratione mutui: tūc peccat peccato vſure.quia ꝛ ſi illi duo ſint receptibiles etiam iuſte ꝑ eum non tamē per illam viam ꝛ illo reſpectu.ꝛ ſic iniuſte accipit illō qō ſine illa via ꝛ reſpectu iuſte poſſet alia via recipe ꝛ alio reſpectu ſic̄ celebrans poteſt decē accipere vt ſtipendium vel donum.ꝛ tñ etiā vnū obolū non poſſet accipe vt p̄cium.

Queſtio.XLVII.

Utrum petere atꝗꝫ recipere mutuū ſub vſuris ſit ſemꝑ licitum vel ſemꝑ illicitum. Solutio queſtionis ſtat in tribus cōcluſionibꝫ: ꝛ trium argumentorum ſolutionibꝫ.

Prima concluſio.concurrentibꝫ tribus conditionibus licitum eſt petere mutuū ſub vſuris. Prima ꝙ petens iuſta neceſſitate ducať ꝛ honeſta indigētia indigeat mutuo.ꝛ ſic oportet ꝙ ſit debita cauſa in petēte.ꝛ per neceſſitatem iuſtam non intelligitur ſolum neceſſitas extrema vel abſoluta neceſſitas ſꝫ etiam neceſſitas ꝯgruentis ꝛ decentis vtilitatis.quo modo etiam illud mutuū dicitur neceſſarium homini quo indiget ad h̄ vt exerceat negocia ſua quorum exercicio indiget vt decenter viuat. ſic ꝙ niſi illa exerceret nō poſſet competēter habere ſtatū ꝛ victū. Et per contrariū illud mutuū nō dicitur neceſſariū homini quo nō indiget niſi ad aggregādum ſuꝑfluas diuitias vel ad pompas: ludos: ꝛ huiuſmodi. Scḋa conditio ꝙ in petendo mutuū ſub vſuris ſua petitio (que vtiqꝫ eſt quedam volitio ꝛ deſiderium) non cadat ſuper vtrūqꝫ ſcilicet ſuper dationem mutui ꝛ ſuper volitionem ꝛ intentionem vſure recipiende ꝑ mutuatorem ſic ſcꝫ ꝙ petat ꝙ alius ſibi mutuet: ꝛ etiam ꝙ ille alius ab eo velit vſuras recipere: imo petitio tm̄ debet cadere ſuꝑ dationem mutui: hanc enī dationem mutui ſibi fiendam licitum eſt deſiderare. non aūt ei eſt licitum deſiderare volitionē vſure in mutuatore. Tertia cōditio ꝙ nō ſolū petitio eius non debet cadere ſuper ſcḋꝫ: ſed etiam non debet ſe offerre ad ſuſtinendū illud ſcḋm ſcꝫ ad ſuſtinendū exactionē ꝛ receptionem vſure. ſeu qō idē eſt nō debet inter petendū mutuū ſe offerre ad dandū vſuras: ꝛ hoc ſi illa oblatio dationis vſurarū nota eſt petitū occaſionare ad mutuādum ſub vſuris qui al's non fuiſſet lapſurus in illam corruptam mutuationē ſꝫ aut omnino nō mutuaſſet.aut ſaltē gratis mutuaſſet.ꝛ hoc ſi illā aptitudinē occaſionandi petens mutuū ſcit vel ſcire debet de illa oblatione. Probatur igiť ꝯcluſio ſic.quia ſi ſtantibus illis cōditionibus nō eſſet licitum petere mutuū ſub vſuris maxime quia peccaret altero illorū duorū peccatorū. ſcꝫ aut quia vellet peccatū ꝓximi eo ꝙ deſideraret mutuū ſub vſuris ſibi impendi qō ē peccatum. aut quia ſcandalizaret ꝓximū.id ē occaſionaret eum ad ruinam peccati eo ꝙ ſe offerret daturū ſibi lucrum vſurariū qō ē allicere ad peccatū corrupte mutuationis. Sed neutrum illorū hic habet locū. nō primū: quia illud excluditur per ſcḋam cōditionem qua ſtante non deſiderat niſi accipere mutuū.ꝛ aliū illud ſibi dare qō vtiqꝫ eſt licitum tam actiue q̄ʒ paſſiue captiue ꝛ non deſiderat ꝙ mutuans intendat vſuras ab eo recipe ſed tm̄ vult ſibi vſuras dare. dare aūt vſuras nō ē illicitū q̄uis recipere ſit illicituꝫ: ſic inaſū dare raptori res ſuas nō eſt illicitū q̄ʒ raptori ſit illicitū eas accipe. Nec ſcḋm hꝫ locū quia excludiť ꝑ tertiā ꝯditionē. hoc enī ſtante petens nō offert ſe etiā ad dādū vſuras nec datio oblata eſt ſcandalū. Scḋo ꝓbať ſic. ſicut licet petere vel exigere iuramentū ꝑ idola fiēduꝫ a ꝓximo q̄ʒ liceat petere mutuū ſub

vſuris a primo,q2 q̄uis tā mutuans ſub vſuris peccat mortaliter q̄ etiā iurans ꝑ idola,tñ q2 iurās ꝑ idola venerat̄ idola. venerari aūt idola eſt maius peccatum q̄ mutuare ſub vſuris,q2 eſt peccatū in deū immediate:aliud autē imediate in ꝓximū tñ,adeo grauius mortale eſt iurare ꝑ idola q̄ mutuare ſub vſuris. Et tñ ſi p̄dicte tres cōditiones ſuo mō ſeruent̄ in petente iuramentū ꝑ idola licitū erit petere ipm Nam ſi fideles ineant ꝓ bono reipublice chriſtianorū fedus cum infidelib9: ſicut fecit Judas machabeus cū romanis:et vt eo firmius ſeruet̄ fedus exigāt ab eis iuramentū,et cū ſciant eos,non ſine idolis eſſe iuraturos offerāt inter petendū iuramentum ſe recepturos:nō habētes cōplacentiam de infideliū iuratione ꝑ idola,ſed tñ cōſentientes in receptionē iuramenti:non quidē vt taliter facti vel fiendi ꝑ eos,imo deteſtātes preſtationē iuramēti taliter faciētis q̄uis placeat ipa iuratio ī ſe. Inſuper etiā ſciant fideles q̄ ſua oblatione recipiē di tale iuramentū nō preſtabūt vllam occaſionē infidelib9 ad iuramentū taliter fiēdum:eo q̄ infideles ſua malitia ꝓconcepe runt ſe nō aliter iuraturos. In hoc inquā caſu nō peccabunt fideles exemplo Jude machabei ⁊ alioꝝ ſanctorū principū. Igit̄ etiā ſi p̄dicte tres cōditiones ſeruent̄ in petente mutuū ſub vſuris:non peccabit petens.tenet ꝯña ꝑ locū a minori ⁊c̄.

Secūda concluſio.

Quecūq̄ harum cōditionū defecerit non erit licitū petere mutuū ſub vſuris. Probatur. Nam ſi prima deſit peccabit petēs. vtputa. Petēs nō ſoluz nō indiget niſi ad peccata ꝑpetranda,vtputa ad ludos:comeſſationes crapuloſas:ad ſcortandū,ſed etiā nō idiget niſi ad aggregādū diuitias quo nō indiget ꝓ decentia ſtatus ſui. Probatur,q2 dato q̄ alie due ꝯditiones adeſſint,vtputa:ſua petitio non caderet ſuper vtrūq̄ ſed tñ ſuꝑ primo,et ſolū offerret ſe ad ſuſtinendū ſecundū,et etiā illa oblatio nō eēt,ex ſe vl' ſuppoſita ī firmitate alteri9,ſ. petitū nata occaſionare petitū ad lapſum i corrupta mutuationē,immo petitus ꝓius habitu vel actu ꝓponebat nō niſi ſub vſuris mutuare petentib9,vel ſaltē ſi,nō p̄ius ꝓpoſuerat:attñ nūc nō ex infirmitate ſed ex propria malitia ſumit occaſionē corrupte mutuationis. Si inquā hee conditiones adeſſent:tñ cū nō habeat iuſtā cauſam petendi ⁊ tñ petit:ꝓponit primo materiā de qua ꝓxim9 ſumit occaſionē peccati. Modo nō ſolum peccat ille q̄ dat alij occaſionem peccādi:ſed etiā qui ꝓponit alteri materiaz vnde ille alter ſumit ſibipſi materiā occaſionem peccandi ſi ꝓponens illaz materiā ſcienter ⁊ abſq̄ iuſta cauſa ⁊ neceſſitate ꝓponat eandē ſciens vel ꝓbabiliter cōijciens vel cōijcere aut ꝓbabiliter formidare debens q̄ alius inde ſumet occaſionē q̄ q̄ illud ſumere ꝓueniret ex malicia ⁊ mala diſpoſitiōe habituali eius. Hoc aſſumptum ꝓbat̄ exemplariter. Nam ſi mulier credit aliquē ex malicia habit9 ⁊ non ꝑ ſe ex infirmitate diſpoſitū ad cōcupiſcenduz eam ſi ſe ei p̄ñtet:et nihilomin9 illa credulitate ſtante p̄ſentet ſe ei nō habēs iuſtā cauſam ⁊ neceſſitatem illuc eundi peccabit,q2 non fideliter agit cum ꝓximo cōtra illud. Unicuiq̄ mandauit deus de ꝓximo ſuo. Eccl.xvij. Secūdum enī rectā rationē deberet velle q̄ ſibi ab illo altero non ꝓponeret̄ talis materia a qua ꝓpoſitione alius optime poſſet ſupſedere cum nullā iuſtam cauſam vel neceſſitatem haberet eā ꝓponendi. Similiter ſi ſola secūda cōditio deſit peccabit:⁊ hoc mortaliter,q2 quicūq̄ vult et deſiderat peccatū mortale in ſe vel in ꝓximo peccat mortaliter. Modo ſi secūda cōditio deſit etiā alijs cōcurrentib9 petēs vult ⁊ deſiderat peccatū mortale ꝓximi,q2 vult nō tñ mutuationē actiuā ꝓximi ſibi fieri:ſed etiā vult q̄ ꝓximus intendat recipere ab eo vſuras qd intendere ⁊ recipere vtriq̄ eſt mortale,igit̄. Similiter ſi ſola tertia deſit peccabit petens:et hoc mortalit̄. Nā quicūq̄ dat occaſionē ꝓximo peccādi mortaliter:peccat mortaliter. Modo ſi tertia ꝯditio deſit:petens dat occaſionē ꝓximo peccādi mortaliter:ita q̄ nō ꝑ ſe ꝓximus eam accipit,q2 dato q̄ illa oblatio ſe ſola nō eſſet nata occaſionare ruinaz in ꝓrio:tñ ſuppoſita ifirmitate ꝓximi nata ē eū occaſionare ad ruinā,imo tertia conditio nō poteſt deeſſe quin etiā ſecunda,et ſi nō vere tñ interpretatiue deſit,q2 ſi petēs ſcandaliſat ꝓximū tunc ex quo ſuus actus

eſt occaſio data alteri ad pctm̄. ideo ſicut vult ſuum actū: ita etiam deus interpretabitur eum velle ↄſequēs ex eo ſcʒ intentionem ꝛ volītionē corruptā in ꝓximo.

Tertia concluſio.

Petere mutuū abſolute .ſ. nō petendo recipi a ſe vſuras ꝛ etiam nō offerēdo ſe inter petendū ad ſoluendū vſuras nō eſt illicitum ſi petens audita reſponſione petiti dicentis nō velle niſi ſub vſuris mutuare offerat ſe ad ſoluendū vſuras: et hoc ſtantibus ſolū p̄miſſis duabus cōditionibꝰ. qꝛ tunc nō placet intentio corrupta petiti: ſʒ tm̄ placet ſibi ſeu vult ſuſtinere iniuſtā exactionē. Velle aūt iniuſtā exactioʒ ſuſtinere a ꝓprio non eſt iniuſtū ſeu pctm̄ ſic tm̄ eſt pctm̄ velle ꝙ ꝓximus agat ſecum iniuſte. qꝛ tunc etiā cōſentit iniuſtum facienti: ꝛ ſic nō ſolum patit̄ iniuſtum ſed etiam coagit. Unde grauiter peccat qui dic̄ ꝓximo ſuo. occide me vel percute me: incitās vel etiaʒ deſiderans vt ꝓximus eum percutiat vel occidat. quia vult peccatum ꝓximi. nec etiam p̄dictus talis petens peccat peccato ſcandali faciendo eum labi in peccatuʒ mutuationis vſurarie. quia petitus prelapſus fuit in illud anteꝗ̄ petens ſe offerret ad ſoluenduʒ vſuras. Nec oportet dicere tertiam requiri. quia taliter format̄ caſus ꝙ petens nō obtulerit ſe ad ſoluendū vſuras oblatione p̄cedente lapſum petiti. Si autem altera illarum deeſſet tunc etiā abſolute petens peccaret: poſtea quando ad reſponſum petiti offerret ſe ad ſolueduʒ vſuras. Nam ſi nullā cauſam iuſtam habet tunc ſupſedere pōt tam a receptiōe mutui ꝗ̄ ab illa oblatione qua ſe offert ad illud quo mediante actus interior ꝓximi damnatus cōplebitur ꝛ ↄſūmabit̄ ꝑ actuʒ exteriorē. Nam vtiqʒ grauius ſepe peccat ꝓximus quādo malam intentionē vel exactionem ad effectū deducit ꝗ̄ quando in ſola intentione vel exactione ſiſtit. Similiter ſi ſecunda deſit. vtputa petens inter offerendū vult ꝙ petitus accipiat ab eo vſuras. ſicut ſi inuaſus velit nō ſolū dare res ſuas inuaſori: ſed etiā vult ꝙ inuaſor eas per modū raptoris accipiat. Poſſet etiam illa cōcluſio ꝓbari ſecūdo a ſimili de abſolute petente iuramentū ab eo qui nō eſt iuraturus niſi per idola ſi recipiat ab eo tale iuramentū. talis eīm nō peccabit ſeruans p̄dictis cōditionibꝰ. Sic eīm egit .j. Machab. viij. iudas machabeus nec improbatur. Sic Geñ. xxxj. Jacob a laban ſocero ſuo iuramentum recepit ꝓ bono publico ſue poſteritatis. Sic forte egerunt ſancti reges iuda quādo tributarias habuerunt nationes gentiū. Nec apparet differētia niſi ꝙ petere mutuū p̄dicto modo eſt licitum: etiā ſi illa iuſta cauſa ſit priuata neceſſitas vel priuata vtilitas etiam temporalis. ſed quādo iuramentū p̄dicto mō petitur requiritur ꝙ fiat in caſu cōmunis neceſſitatis vel cōmunis vtilitatis: puta rei publice. et hoc ſpiritualis vel temporalis ordinate in ſpiritualē. ꝛ hoc ſi ſeq̄mur opinionem Alexan. de ales in. iij. pte ſumme. q. xxx. mēbro. ij. arti. vj. vtrum in̄ hoc in tali receptione iuramēti ſit neceſſariū vel nō. imo ſufficiat ꝙ ſit neceſſitas etiā priuata: puta vnius hominis fidelis indigētis iuramento alicuius infidelis nō ꝑ nunc diffinio. Et hic modꝰ reſpondēdi ad q̄ſtionem videtur melior ꝗ̄ modus dicendi ſancti Tho. et Petri de palu. Nam Tho. reſpondendo facit tria dicta. Primo ꝙ nō licet inducere aliquē ad mutuandū ſub vſura. Secūdo ꝙ licet ab eo qui paratus eſt facere ꝛ qui exercet vſuras mutuo accipere ꝓpter aliquod bonū vt eſt ſubuenīo ſue neceſſitatis vel alterius. Tertio ꝙ hac neceſſitate ceſſante cum petit̄ mutuū ſub vſuris ad ludendū vel ſcortandum vel hmōi tunc ſm̄ eum eſt mortale peccatū. Contra eīm illū moduʒ dicendi arguit̄ quo ad tertiū. Nam ꝗ̄uis illud verum ſit tn̄ non eſt ſingulariter verū in petente mutuū ſub vſuris. quia idem eſſet verū q̄n̄ quis abſolute peteret mutuū ad ludendū vel ſcortādum: nam tunc peccaret rōne damnati finis. Unde vt hoc dictū aliquid ſingulare addat de petente mutuū ſub vſuris vltra eum qui abſolute peteret: oporteret ꝑtermittere circūſtantiā finis dānati. vtputa dicendo. Si q̄s nulla iuſta neceſſitate ductꝰ petat mutuū ſub vſur̄: vtputa ſolū vt habeat. Preterea ſm̄ eius dictū non eſt verum niſi addatur ꝙ accipiēs inter accipiendū nō cōſentiat in corruptā intentionem mutuantis: ſed tm̄ in ſolutionē vſure

que ſolutio nō eſt malū ſed eſt ſuſtinentia mali. Item idem dictū nihil dicit de habē te iuſtam cauſam ⁊ citra inductionē petēte mutuū ſub vſuris ſed tm̄ de accipiēte mutuum ſub vſuris. Nō dubitabilꝰ eſt de petente ꝙ̄ accipiente. quia cum dicit quis: peto a te mutuū ſub vſuris, denotaꝛ quaſi petens deſideret vtrūqꝫ. ſcꝫ dationē mutui ⁊ exactionē vſure: quaſi vtrūqꝫ ſibi placeat, quoꝝ tn̄ ſecundū eſt peccatū mortale. ſed nō ſic hꝫ denotaꝛ cū dicitꝛ quis accipe ſub vſuris. Scd̄us modꝰ dicēdi ē Pe. de palu. qui primo dicit ꝙ accipiens ſub vſura abſqꝫ iuſta neceſſitate peccat. et ꝓbatur. quia nō ſolum peccat qui dat alij occaſionē peccandi; ſed etiam qui ſcienter et abſqꝫ iuſta cauſa ⁊ neceſſitate ꝓponit alteri materiā vnde ſumet occaſionē peccādi maxime quādo credit eum diſpoſituꝫ ad tale peccatū. Exemplū vt ſupra de muliere dictum eſt. modo ſic eſt hic. In hoc inquā dicto nihil dicit de petente ſed tm̄ de accipiē te. et ſic videtꝛ ꝯcluſio diminuta. Attn̄ excuſari poteſt: quia ſi in accipiēte eſt hoc illicitum: multo magis i petente. Sed in alio deficit idē dictū. quia ꝓbatio eius nō pōt applicari accipienti de quo ſonat: ſed petēti. Nam accipiens mutuū ſub vſuris etiā ſine iuſta cauſa nō dicitꝛ ꝓponere alteri materiam vnde alius ſumat occaſionē peccādi. recipiendo eñ mutuū nō ꝓponit talem materiam: ſed potius recipit ab eo id circa qḋ alius ſumit occaſionē peccati: ſed petēdo ꝓponeret talē materiā: ſꝫ accipiēdo tm̄ cooperaꝛ ei ad actꝰ interioris damnati cōſummationē: licꝫ nō ipm̄ interiorē occaſionauerit. Secūdo dicit idem ꝙ ductus iuſta neceſſitate ſi petat mutuū cum determinatiōe vſure peccat. Probaꝛ ſic. qꝛ nemo abſqꝫ peccato poteſt ab aliquo petere aliquid quē ſcit nō poſſe illud dare abſqꝫ peccato vel nō velle: ſed vſurarius nō pōt dare mutuū cum pacto rei ſupcreſcentis ſine peccato. ergo nec alius pōt ſine peccato ſic petere. Hec ille. Uerum eſt hoc eius dictum ſi petitio cadit ſup vtrunqꝫ vt dixi. et hoc modo ratio ꝓcedit ſed nō eſt tunc neceſſario verū qn̄ cadit tm̄ ſup primo. et ſic ſp̄e petens tm̄ ſe offert ad ſuſtinendū ſecūdum. Nam tūc ſtat ꝙ non peccet: ſi ſcꝫ illa oblatio nō ſit nata occaſionare petitū et ipſe hoc ꝓbabiliter cōijciat. Nec vt ſic rō iſta poteſt ꝓcedere: quia tūc nihil petit petens niſi qḋ alius ſine peccato poteſt dare. qꝛ tunc tm̄ petit mutuū. et hoc pōt aliꝰ facere ſine peccato. nam ꝙ petēſ adijcit de ſuſtinendo exactionē vſure nō adijcit petendo ꝙ faciat vel ꝑmittat eum id ſuſtinere. Tertio dicit ꝙ ab illo peccato de quo ſecundū dictū ſonuit excuſanꝛ illi ꝗ ſic petunt ex ignorantia vel inaduertentia ſi loquatur de petente vtrūqꝫ tunc peccāt exꝗ deſiderant peccata ꝓximi ꝗ̄uis inaduertētia alleuiet peccatū: nō tn̄ a toto tollit: ſi autem de petente tm̄ primū nō neceſſario indigent excuſatione. Quarto dicit ꝙ etiā excuſanꝛ illi qui petēdo firmiter tenent ꝙ alꝰ ſine pacto ſupexcreſcentis vſure mutuum nō traderēt: ſi loquaꝛ de petente vtrūqꝫ nō eſt verum. quia ꝗ̄tumcūqꝫ ſcirent petitum nō traditurū niſi ſub vſuris: nō liceret eis petere vtrūqꝫ. ſi aūt loquaꝛ de petēte tm̄ primū tunc etiā ſi ꝓbabiliter cōijciat ꝙ ſine vſuris nō eſſet mutuaturꝰ nō peccaret offerendo ſe ſi ꝓbabiliter eum hoc cōijciat per illam oblationē nō occaſionaturū eum. Quinto dicit ꝙ ſi petat ꝗs mutuū abſolute ⁊ aliꝰ nō niſi cum vſura vult dare. puto ꝙ tūc accipiens mutuū ſub vſura nō peccat. Probaꝛ. quia qui patitꝛ iniuſtū nō peccat ⁊c. vt ſupra. Hoc quidē dictum verum eſt dummodo accipiendo nō conſentiat in ipam corruptā dationē vel intētionem mutuantis.

Cōtra primā cōcluſionem primo arguitꝛ. Etiam ſtantibꝫ tribꝫ primis ꝯditionibꝫ nō erit licitū petere mutuum ſub vſuris. Probaꝛ. qꝛ offerendo ſe ad ſuſtinendum exactionē vſure ſeu ad ſoluendum vſuras offert ſe ad peccandū. igitꝛ petitio cum tali oblatione eſt peccatū. Antecedēs ꝓbatur. qꝛ exigere ſeu recipere vſuras eſt peccatū: igitur etiā dare eas eſt peccatū. Cōſequentia ꝓbaꝛ. ꝗ dando vel offerēdo ſe ad dandū vſuras coopaꝛ et iuuat alium ad peccatū. nō enim poſſet alius recipere niſi ille daret. Et cōfirmatur. quia ſi vnū relatiuoꝝ eſt peccatū etiā alterum. dare aūt vſuras ē relatiuū ad accipe eas: igitꝛ. Dicendū ad ꝓbationē ꝓme ꝯſequētie ꝙ dando non iuuat recipientē ad pctm̄

nec cõſcat ſecũ in crimine. Nã ali⁹ põt ſuũ peccatũ cõmittere ſolo actu interiori: ⁊ ad illum nõ requiritur oblatio illius ad ſoluendum ei vſuras. Et ſi arguas ꝙ ſaltem exteriorẽ actum cum interiori nõ poteſt cõmittere niſi ſoluente illo: verũ eſt, ſ; nõ ſequit̃. igitur iuuat eum ad peccatũ. Et inſtantia patet in ſimili in inuaſo a latrone cui dat res ſuas. et in ꝑcuſſo quem percutere nõ poteſt alius niſi percutiat̃: et tñ ꝑcuti nõ eſt iuuare ꝑcutientem ad actũ exteriorez. Et de hoc vide ſupra q̃õe. xxij. poſt. xij. cõcluſionẽ in argumẽto primo.

Secũdo arguitur et hoc ꝯtra ſecundã ꝯcluſionẽ. Si ꝓma cõditio deſit ⁊ alie aſſint non peccabit petens mutuũ ſub vſuris: igitur cõcluſio falſa. Antecedẽs probat̃. quia ſi peccaret: maxime ꝓpter rationẽ ibidez tactã. ſed hoc nõ: quia ſi concluderet ſequeret̃ ꝙ peccatuz eſſet nõ abſtinere ab actu de quo quis ſcandaliſat̃ ſcandalo accepto ⁊ nõ ſibi dato. Cõſequens eſt contra doctrinã chriſti docentis nõ eſſe curãda talia ſcãdala. qñ em̃ diſcipuli dixerũt Math. xv. Scis ꝙ phariſei audito hoc verbo ſcãdaliſati ſũt, reſpondit eis ieſus. Sinite eos: ceci ſũt et duces cecorũ. q̃ſi diceret, nõ debetis curare talia ſcãdala. quãdo ſc; quis ex actu alterius in ſe bono ⁊ virtuoſo per ꝓpriã maliciam labitur in peccatum. Sequela ꝓbatur. qꝛ ſi aſſunt alie due cõditiones tũc nõ peccaret petens niſi ꝓ quãto nõ abſtinet a ꝓpoſitione petitionis que in ſe nõ eſt nata occaſionare: ſed alius ex ſola propria malicia accipit occaſionem: et ſic peccaret. quia nõ abſtineret a ſcandalo nõ dato ſed per aliũ ex ꝓpria malicia accepto. Dicendum ꝙ etiam a ſcandalo accepto tenet̃ q̇s abſtinere quãdo ille actus de quo ali⁹ accipit ſcandalũ nõ eſt ei neceſſarius vel vtilis vel expediens: ita ꝙ nõ habet iuſtã cauſam inducentẽ eum ad agendũ. ſicut ſatis declarat exemplũ de muliere ibidẽ poſitũ.

Tertio arguitur cõtra tertiã concluſionẽ. Si abſolute petens mutuum audito ꝙ mutuator nõ niſi ſub vſuris vult mutuare offerat ſe ad accipiendũ: et etiam accipiat ſub vſuris peccaret cum nõ habeat neceſſitatẽ vel iuſtaz vtilitatẽ inducentẽ eum ad recipiendũ tale mutuũ: maxime ideo. quia vt dictũ eſt in eadem cõcluſione offert ſe ad id ⁊ agit id q̃ mediãte actus interior dãnatus cõplebit̃ ⁊ ꝯſummabit̃ ꝑ actũ exteriorẽ. ſed ſi hoc argueret aliq̇d: tũc eadẽ rõe is qui iuſtã cauſam haberet mutuũ accipiendi peccaret recipiendo etiã ab eo q̇ prius paratus erat nõ niſi ſub vſuris mutuare. Probat̃ ſequela. quia ex quo reciperet ab illo ageret id q̃ mediante actus interior vſuraꝝ ꝯſummaretur ꝑ exteriorẽ ⁊ ſine illo nõ cõſũmaret.

Et cõfirmatur ꝙ vterq; peccat: qꝛ vterq; iuuat ad exercendũ actum exteriorẽ damnatum qui cum interiori eſt grauius peccatum q̃; ſolus interior. Dicendũ ad ꝓmum ꝙ nõ ẽ par ratio, quia ex quo nõ habens iuſtam cauſam offert ſe ad recipiendum ſub vſuris ⁊ agit actũ ex quo mutuator ſumit occaſionẽ agendi actum exteriorem damnatũ (licet interiorẽ prius añ oblationem egerit) ideo ſe taliter offerens nõ abſtinet a ſcandalo accepto cum nõ habeat iuſtam cauſam illuz actũ agendi ex quo alius accipit illud ſcandalũ ⁊ ita nõ excuſatur. Sed habens iuſtam cauſam petendi mutuũ ⁊ ſe offerendi ad ſolutionẽ vſure et ſic recipiens licet non abſtineat ab actu de quo alius accipit ſcandalum. ſc; occaſionem exercẽdi actum exteriorẽ damnatũ tñ nõ tenebatur ab illo ſuo actu abſtinere eo ꝙ ſuberat ei iuſta cauſa ⁊ vtilitas ſuadens. Ad cõfirmationẽ dicendũ ꝙ qui iuſta cauſa ductus petit ⁊ ſe offert vſuras ſoluere vſurario nõ debet dici iuuare eum ad actus damnati exterioris executionẽ. ⁊ ſi probaret̃: quia nõ poſſet vſurarius exercere actum exteriorẽ. ſc; vſurariã mutuationem niſi eſſet qui reciperet mutuũ ſub vſuris cõcedit̃. ſed hoc nõ arguit̃. ꝙ ergo cenſeatur eum ad hoc iuuare: et patuit inſtantia in q̃ſtione. xxij. poſt. xij. ꝯcluſionẽ argumento primo.

Queſtio. XLVIII.

Utrum ciuitas atq; reſpublica ſubſiſtere poſſit ſine mutuatione vſuraria. Hec queſtio mouet̃ ꝓpter quoſdam q̇ q̃uis fateri teneant̃ ꝙ mutuatio vſuraria ſit peccatũ mortale: tñ dicunt ꝙ adeo neceſſaria eſt ad tẽporalem ſalutẽ in

publice ciuitatis φ reſpublica non poſſet
ſubſiſtere niſi in ea haberētur aliqui q̄ ſub
vſuris mutuarēt. Unde ꝛ cōſequenter di-
cunt φ rector reipublice non tm̄ poſſit ſed
etiam debeat vel cōducere vel ſaltem tole
rare mutuantes ad vſurā: et hoc ꝑpter bo
num reipublice ſaluandū. Cōtra igitur ta
les venit p̄ſens queſtio reſoluenda. cuius
ſolutio ſtabit in tribꝫ cōcluſionibꝫ: et trium
argumentoꝝ ſolutionibꝫ.

Prima concluſio.

Ciuitas atqꝫ reſpublica poteſt etiam ſalua
temporali ſalute ſua ſubſiſtere ſine mutua
tione vſuraria. Probat̄ dece rōnibꝫ. Pri-
ma ratio. nunq̄ꝫ creuit reſpublica chriſtia-
norum nō ſolū merito ſed etiā numero q̄ꝫ
qn̄ p̄cepta dei diligentiſſime ſeruauerunt:
etiam vſqꝫ ad detrimentū rerū ꝛ perſona-
rum incluſiue, vt patet in ꝓmitiua eccleſia
adeo vt duobꝫ vel tribus ꝓ obſeruātia le-
gis dei trucidatis centū vel mille loco eo-
rundez fide ſuſcepta ſuccedebāt more gra
ni. de quo ſaluator dixit. Niſi granū fru-
menti cadēs in terrā mortuū fuerit ipm̄ ſo
lum manet. ſi autē mortuū fuerit fructum
multū affert. et tandem ipſis auctis merito
et numero acceſſit temporaliū rerum co-
pia. Modo ad obſeruantiā legis dei req̄-
ritur φ ceſſet̄ a mutuatiōe vſuraria. igitur
ſine mutuatione vſuraria poteſt reſpubli-
ca chriſtianorū ſubſiſtere tam ſpūaliter q̄ꝫ
temporaliter. Immo ad obſeruātiā legis
dei pertinet etiā punire malos: de terra ꝑ-
dere impios. et per cōſequens ſi ciuitas ꝫe
lo legis diuine armata impios vſurarios
diſturbaret ac exceret: longe melius conſi
ſteret reſpublica ciuitatis ꝛ ꝑſonarū q̄ꝫ eoſ
dem tolerando. Et cōfirmatur. Nam ꝓ ſa
lute temporali ciuitatiſ valēt ſacrificia deo
facta. Modo tales diſperdere ꝛ extermi-
nare eſt deo ſacrificare. Unde. x. d̄ ciui. dei
ca. iiij. Aug⁹. dicit. Tunc deo cruentas vi
ctimas cedim⁹ qn̄ vſqꝫ ad ſanguinē ꝓ veri
tate certamus. Mauū ſit placens deo pꝫ.
Nam ꝛ chriſtus ipſe ſe tale ſacrificiū obtu
lit dicens per ꝓphetam. Zelus domus tue
comedit me. Secūda ratio. Chriſt⁹ ait
Math. vj. Pmū q̄rite regnū dei ꝛ iuſti-
ciam eius: et hec omnia adycient̄ vobis.

Sed ſi fideles nō mutuent ad vſuras ꝛ a
ceteris peccatis abſtineāt dicunt̄ q̄rere re-
gnum dei ꝛ iuſticiā eius. igit̄ tunc reliqua
oīa id ē temporalia in quibꝫ cōſiſtit tempo
ralis ſalus reipublice adycient̄ eis. Igit̄ nō
eſt mutuatio neceſſaria ꝓ tali ſalute. ſed ei⁹
omiſſio potius iuuat ad cōſequendā ean-
dem. Tertia ratio. Nūq̄ꝫ intantū creue
runt temporalia bona monaſterioꝝ et ec-
cleſiarū q̄ꝫ quādo eccleſiaſtice ꝑſone per vi
am mandatoꝝ dei ſollicite incedebant in
ſeipſis bene viuendo ꝛ in alijs id nō facien
tibus crimina puniēdo: adeo φ ipſis eccle-
ſiaſticis ꝑſonis nō habentibꝫ curā vel ſol-
licitudinē de eiſdem temporalibꝫ ſine eoꝝ
ſtudio affluentiſſime obuenerūt tēporalia
deo eoꝝ patre fideliter iuxta ꝓmiſſum ve
teris ꝛ noui teſtamenti eis ꝓuidente. Ait
enī Eſa. j. ca. Si volueritis ꝛ audieritiſ me
bona terre comedetis. Et ſimilis ꝓmiſſio
diffuſe habet̄ Deutero. xxviij. Cum vero
ceperunt retrocedere ceperūt etiam tempo
ralia deficere: adeo vt quoꝝ patres eccle-
ſias ꝛ monaſteria dotauerūt: ipſi nūc eaſdē
ſpoliare ꝯtendant. Ergo eadē rōne ſic eſſꝫ
in ciuitatibꝫ φ temporalia bona ī quibus
ſalus reipublice cōſiſtit eis affluenter ob-
uenirent ſi mandata dei ſeruarēt ſollicite:
ad quoꝝ obſeruantiā requirit̄ φ in ea nō
mutuaret̄ ad vſuras: et φ tales excerentur
et nō tolerarent̄. imo et victoria tali ciuita
ti cōtra hoſtes de facili daretur. Unde ait
pſ. Si popul⁹ me⁹ audiſſet me et in vijs
meis ambulaſſet ꝓ nihilo forſitan inimi-
cos eorum humiliaſſem. et ſuꝑ tribulātes
eos miſiſſem manū meam. Quarta ra-
tio. Mutuatio vſuraria depauperat ciueſ
recipiētes ad vſuram ꝛ eos deſtruit. ꝛ hoc
adeo notū eſt φ qui illud negat nō indiget
niſi ſenſu vt ph̄s ait. j. thopic. de dubitāte
niuem fore albā. Nam ꝛ ſi aliquādo vni
recipienti ſubuenia t̄: tamē ex alia parte de
cem vel viginti deſtruunt̄. Immo etiā illi
vni nō ſubuenit̄ niſi cum eius damno no-
uo. qꝛ vltra ſortē de ſuo dare tenet̄. Mo-
do temporalis ſalus reipublice ciuitatiſ cō
ſiſtit in tēporali ſalute ꝛ abundātia ciuiū:
ſicut ſalus corporis cōſiſtit in habere mē-
bra valida ꝛ ſana. Nā mēbris marceſcen-
tibus ꝛ dilabentibꝫ q̄ſo. que ſalus corpori

relinquit. Quinta ratio. Non eſt veriſimile ꝙ actus ex ſui natura dānoſus mēbris ſit neceſſarius ſaluti corporis adeo vt ſine eo ſalus corporis cōſiſtere nequiret. Mutuatio vſuraria ex ſui natura inquātum vſurarius eſt hmōi. Nam duo ſūt in ea, ſcꝫ mutuatio: ⁊ hec ꝗdem vtilis eſt aliquando recipienti. Secundū eſt extorſio vſure: et hec nūꝗ̄ poteſt nō eſſe damnoſa recipienti. Habet igiꝭ mutuatio vſuraria ſimilitudinē ſcorpionis qui ante applaudit homini ⁊ retro eum pungit venenū relinquens. Et dico notanter. aliquādo eſt mutuatio vtilis recipienti. Nam ſepe ⁊ frequentius nocet occaſionaliter. quia facilitas eam inueniendi eſt occaſio hominibꝰ negligenter viuendi ⁊ ſua diſtrahendi eo ꝙ ſperant ſe in ꝓmpto recuperare per mutuum quod nunc negligūt vel diſſipant.

Sexta ratio. Si mutuatio vſuraria eſſet neceſſaria tēporali ſaluti ciuitatis ⁊ populi ⁊ ꝑditio eiuſdē ſalutis vitari nō poſſet niſi per mutuationē vſurariā: tunc malum ꝓdeſſet. ſcꝫ mutuatio vſuraria: et bonum ſcꝫ eius obmiſſio et punitio obeſſet. Cōſñs eſt falſuꝫ: qđ oñditur tripliciter. Primo q2 Euſebiꝰ de ꝑparatione euāgelica. li. iiij ca. vj. ait. Omne qđ bonū eſt nō ꝓdeſſe nō pōt: ⁊ ecōtra qđ malū ē. i. ſicut bonū nō pt eſſe quin ſit vtile, ſic malum nō poteſt eſſe quin ſit nociuū. Et idem eodeꝫ libro cap. penult. ait. Nec bonitatē nocere nec prauitatem ꝓdeſſe ſeu iuuare vnꝗ̄ poſſe. Nam vt nō poteſt caliditas (vt plato ait) frigiditatem inducere: nec frigiditas caliditateꝫ ſic nec iuſticia nocere poteſt. Hec ille. Secundo: q2 magiſter ſniaꝝ. li. iij. diſ. xxxviij. ca. vlt. in fine. inquit Nōnullis aliquādo errare ꝓfuit: ſed in via pedum nō ī via morum: hoc eſt. quia ꝑ errorē in via pedū aliquando quis euadit inſidias contra eum ibi per inimicos paratas: vel alium caſuꝫ nociuum: ſed errare in moribꝰ nūꝗ̄ fuit vtile. ꝗ̄uis deus ſua omnipotentia ⁊ bonitate aliquādo de malis eliciat bonū. Tertio quia Tullius in tertio libro de offi. ꝯcludit dicens. Nūꝗ̄ igitur eſt vtile peccare: quia ſemper eſt turpe. et q2 ſemꝑ eſt honeſtum virū bonuꝫ eſſe ſemꝑ eſt vtile. Et idē alibi ait. Erubeſce ſi credis vnꝗ̄ malū vtile eſſe: nō enim poteſt peccatū nō nocere.

Septima ratio. dauid pš. liiij. nō modo optando ſed etiam ꝓphetando imprecatur ꝑcipitationē ⁊ diſcordiā ciuium atꝗ̄ mortem. ita vt ciues deſcendāt ad inferos. Optat inquā ciuibꝰ illius ciuitatis in qua ipſe vidit de plateis eius non deficere vſuram ⁊ dolum dicēs. Precipita dñe diuide linguas eorū: quoniā vidi iniquitatem ⁊ cōtradictionē in ciuitate die ac nocte: circūdabit eam ſuper muros eius iniqtas: ⁊ labor in medio eius ⁊ iniuſticia. Et nō defecit de plateis eius vſura ⁊ dolus. Quomodo igitur ad temporalē ſalutē ciuitatis requireret̄ mutuatio vſuraria. cū potius ipſa mereatur eiuſdem ſalutis ſubuerſionem. Octaua ratio. nihil neceſſarium ad ſalutem etiam temporalē populi et ciuitatis deus vel eccleſia ꝓhibuit populo ſuo. Modo deus in vtroqꝫ teſtamēto ⁊ ſimiliter eccleſia ꝓhibuit vſurariā mutuationem. igitur illa nō eſt neceſſaria populo vel vlli ciuitati. Minor nota. Maior probatur. quia da oppoſitum ſequerent̄ duo incōuenientia. Primū eſt ꝙ deus et eccleſia ꝑcepiſſent populo dei aliquid impoſſibile. quia ꝑcepiſſent ei eſſe ſine illo ſine quo ſalus temporalis ⁊ reſpublica ſubſiſtere nō poteſt. Modo ſine tali temporali ſalute populus ſubſiſtere nō poteſt ſicut nec ſingularis ꝑſona ſine cibo ⁊ potu aut veſtimento ſubſiſtere poteſt. Nemo autē diceret ꝙ deus precepiſſet homini vt ſine veſtitu cibo ⁊ potu viueret. Unde etiam hoc dicere reddit dicentē maledictione dignum. Unde Hieronymus ait. Anathema ſit qui dicit deum ꝑcepiſſe aliquod impoſſibile. Secundū incōueniens ꝙ deus nō eſſet prudēs inſtitutor ⁊ rector policie vniuerſalis mūdi. quia cum velit ꝙ humanum genus durare debeat vſqꝫ in finē mūdi ⁊ ſibi ſeruire et ſpūalia ſubſiſtere nō poſſint ſine temporalibꝰ. vt in. c. ſi quis obiecerit. j. q. iij. ipſe impoſuiſſet humano generi illius rei carentiā cuius ꝑſentia neceſſaria eſſet humano generi ꝓ temporali eius ſalute. et per ꝯſequens etiam ꝓ ſpirituali. et ita īſtituiſſet id qđ cōtrariatur fini ꝑ eum intento. Unde nemo diceret ꝙ deus prohibuiſſet coitum matrimonialē: et hoc ideo

quia ſi ꝓhibuiſſet iam humanũ genus ne
ceſſario deficeret; eo ꝙ ſine coitu gen⁹ ſub
ſiſtere nõ poteſt. ſic nemo ſane mentis dice
re poteſt ꝙ de⁹ ꝓhibuiſſet mutuationẽ vſu
rariam. ⁊ ꝙ tñ mutuatio vſuraria eſſet ne-
ceſſaria reipublice hominũ. Unde corre-
larium ſequitur ꝙ aſſerens mutuationẽ vſu
rariam eſſe neceſſariã reipublice blaſphe-
mat deũ eccleſiã ⁊ ſctõs doctores. q2 vere
rei interptãtiue impingit deo ⁊ eccl'ie ſtul-
ticiam. q2 ꝓhibuiſſet impoſſibile vitari at
ꝙ neceſſariũ reipublice. Nona rõ. ſine
illo actu poteſt ciuitas etiã ſalua tꝑali ſa-
lute ſubſiſtere q̃ habet ſequẽtes. xiij. cõdi-
tiones. Prima ꝙ eſt ſimulata pietas: et ꝑ
ꝯſequẽs duplex iniq̃tas. Scda ꝙ ẽ latro
ciniũ. Tertia ꝙ eſt peius latrociniũ cõibꝫ
latrocinijs. Quarta ꝙ eſt furtũ. Quĩta ꝙ
eſt peius cõibꝫ furtis. Sexta ꝙ reddit ſuũ
actorẽ tã ſceleſtũ ꝙ nihil ẽ eo ſceleſti⁹. Se
ptima ꝙ plus ceteris nutrit radicẽ oim ma
lorũ. Octaua ꝙ paupes ciues pauperiores
reddit. Nona ꝙ actorẽ ſuũ reddit viꝝ ſan
guinũ. Decima ꝙ reddit actorẽ ſuũ talem
ꝙ ceteri cũ eo nec edere nec bibere deberẽt
aut ꝯuerſari. Undecima ꝙ ipſe nõ min⁹ ꝑ-
iudiciũ generat in corꝑe myſtico ciuitatis
q̃ generaret in corꝑe naturali, hoc ſcꝫ ꝙ ẽ
ſtomachũ vel epar nolle mẽbris indigen
tibus huĩdo cibali tale q̃d ꝯmunicare niſi
ecõtra talia mẽbra de his q̃ ſibi neceſſaria
eſſent reciproce ꝯmunicarẽt ipſi ſtomacho
Duodecima ꝙ nutrit ocia. Decimatertia
ꝙ reddit ciues inertes ad om̃e artificiũ et
ad op⁹ reipublice neceſſariũ ⁊ vnle inaia-
tos ⁊ idiſpoſitos. mõ mutuatio vſuraria ẽ
hmõi. igitur ⁊c. Maior ẽ nota ex termĩs. nã
actus hñs illas. xiij. ꝯditiões nõ ſolũ nõ ẽ
neceſſari⁹ ad tꝑalẽ ſalutẽ reipublice: ſꝫ etiã
eſt de ſe deſtructiu⁹ eiuſdẽ. Minor ꝓba
tur inductiue. Nã mutuatio ad vſurã duo
dicit. ſcꝫ mutuare: ⁊ hoc de ſe eſt pietas. et
dicit etiã ad vſurã recipe. ⁊ hoc eſt ꝑnicio-
ſitas recipiẽtis Mõ pietas ꝑniciosa etiã ſi
in modico ſit ꝑniciosa eſt ſimulata pietas.
Un̄ merito cõparatur ſcorpioni vt tactũ eſt
in q̃rta rõe. Et dato ꝙ illud qd̃ recipitur ſit
in principio modicum ⁊ nõ ledens niſi q̃ſi
inſenſibiliter: tñ paulatim eo ꝑſeuerãte in
detentione mutui ſerpit vſq3 in totalẽ de-
uorationẽ ſubſtãtie ei⁹ donec oĩno euiſce-
retur ⁊ eneruetur. q2 ſi recipiẽs nõ ꝑſeueret in
detentiõe mutui: adhuc nocet ſibi in aliq̃:
qd̃ nõnũq3 licet ſit modicũ diuiti vſurario
recipiẽti: tñ eſt multũ pauperi dãti. ⁊ iõ eo
peior eſt illa mutuatio vſuraria ex ꝑte mu
tuantis q̃ opus pietatis ꝑ tã vili ꝑcio ma
culat ipm mutãs in opus crudelitatis. Se
cundũ pꝫ. Nã ſaluator Math. xxj. cap.
euertẽdo menſas numulario⁊ ait eiſdem.
Uos feciſtis illã ſcꝫ domũ dei ſpeluncam
latronũ. Mõ numularij erãt illi q̃ mutua
bant ad vſuras: agitur vocauit mutuãtes ad
vſuras latrones. Maior eſt nota. minor
ꝓbatur. Nã Nico. de lyra ſuꝑ Johẽꝫ Joh.
ij. exponens vocabulũ numularios ait. ꝙ
aliq̃ iudei veniebãt de longinq̃ ad emẽdũ
aĩalia ꝓ ſacrificijs in tẽplo fiẽdis. iõ ſacer-
dotes cupiditate ſacrificio⁊ ducti ſtatue-
rant in tẽplo aliq̃s cãpſores q̃ ſub cautio-
ne tradebãt pecuniã: et cũ hoc vltra ſortẽ
recipiebãt aliq̃ munuſcula. nõ tñ pecuniã:
ne arguerentur manifeſte facere ꝯ legẽ Deu-
tero. xxiij. vbi dr̃. Nõ dabis fratri tuo pe-
cuniã ad vſurã. et hoc eſt qd̃ dr̃. Et numu
larios ſedẽtes. Hec ille. Et ſic pꝫ ꝙ illi nu
mularij erãt mutuãtes ad vſurã. ⁊ hos vo
cauit xp̃s latrones. Tertiũ pꝫ. q2 q̃uis ꝑ
ꝓrie loquẽdo mutuatio vſuraria nõ ſit la-
trociniũ. q2 fit cũ volũtate ſaltẽ cõditiona
ta ſoluẽtis vſuras: et ſine violẽtia illata ꝑ
ſone euſdẽ nõ ſic cõmuniter fit latrociniũ
ꝓprie dictũ: tñ rõne q̃ttuor cõditionũ ẽ pe-
ius latrocinio ꝓprie dicto. Primo rõne fa-
miliaritatis. Nam cũ vſurari⁹ ſit familia-
ris mutuatario et cum hoc ſit ei nociuus:
plus nociuus poteſt dici q̃ latro nõ fami-
liaris. cum nulla ſit ad nocendũ peſtis ef-
ficacior q̃ familiaris inimicus. Secundo
rõne aſſiduitatis. quia magis aſſidue vſu-
rarius exercet vſuras q̃ latro latrociniũ.
Nam die noctuq3 currit ſibi vſura ſua.
Tertio ratione ſagacitatis. q2 cum maio-
ri ſagacitate vſurpat ſibi rem alienam q̃
latro. quia latro non ita ſagaci circumuen
tione ſicut vſurarius. ſed per violentiã au
fert rem alienam ipſo ſpoliato ſepe nullate
nus ꝯſentiẽte i ablationẽ. Uſurari⁹ autẽ nõ
illata violẽtia: ſꝫ ipſo mutuatario ꝯſentiẽte
aufert ei vſuras ſagacitur eũ circũueniendo.

Nam ex denegatione mutui inducit mutuatariũ vt cõſentiat ad dandum vſuras ne careat mutuo: ꝛ per hoc etiã nititur palliare ſe primo ſuo iniuriã nõ inferre eo ꝙ volenti nõ fit iniuria. q̃ falſa ꝓbatio fuit ſoluta ſupra qõe. xxiij. in argumẽto q̃rto. vbi etiam patuit q̃nõ aliqualis violẽtia infertur mutuatario per vſurariũ. et etiã aliq̃n talis qualis a latrone infert̃ inuaſo. Quarto rõne ſecuritat̃. Nam vſurarius ſecuri᷒ exercet vſuras q̃ȝ latro latrociniũ: eo ꝙ ſi ẽ publicus ad hoc cõductus necȝ timet ſibi tolli vſuras per repetitionẽ necȝ timet penas incurrere. Si aũt eſt occultus q̃uis timere habeat ne prodatur vel fiat manifeſtus. tñ nõ tantã habet timere penam foriniſſis: ſicut latro qui mortẽ timet nedum ab eo quẽ intendit inuadere ſed etiaȝ a iudice. Jdeo minus deterret̃ ad abſtinendũ ab vſuris q̃ȝ latro a latrocinio: ꝛ ꝑ ꝯñs frequẽti᷒ cõmittit. Si aũt eſt pallians vſuras nõ ſolum nõ timet penã ꝑdictam: ſed etiam nõ timet perdere vſuras ꝑ repetitionem: eo ꝙ tanto velamine palliauit ꝙ vſuraria prauitas deprehẽdi nõ põt. Quartũ ꝓbat̃. q2 mutuatio vſuraria eſt ꝯtra aliqđ ꝑceptũ decalogi ꝛ nõ niſi ꝯtra illud. Nõ furtũ facies. igit̃ eſt furtũ. Et ꝯfirmat̃. Nã nomine furti ſm Aug᷒. in libro queſtionũ Exo. xxij. intelligit̃ omnis illicita vſurpatio rei aliene. Et ad argumẽtũ qđ fieri poſſet in ꝯtrarium ex diffinitione furti patuit ſolutio ſupra qõe. xxij. argumẽto tertio.

Quintũ. quia q̃uis capiendo furtũ ſtricte mutuatio vſuraria nõ eſſet furtũ: eo ꝙ furtum fit neſciente dño ꝛ eo omnino inuito: ſaltem habitualiter. Non ſic aũt acceptio vſure. tñ quo ad quattuor cõditiones eſt quid peius q̃ȝ furtũ. ꝛ potes deducere vt de latrocinio eſt deductum. Sextũ probatur. q2 reddit ſuũ actorem auarũ: quia accipere vſuram vel mutuare ad vſurã eſt ſpecies auaricie vel eam includit. q2 eſt velle habere temporalia per viã lege diuina dãnatam: vel includit tale velle. Modo auaro nihil eſt ſceleſtius ait ſapiens Ecc̃i. x. Septimũ probat̃. quia radix omniũ malorum eſt cupiditas vt dicit̃. j. ad Thimo. vj. cap̃. Modo peccatũ vſure plus ceteris ſpeciebꝰ ꝛ actibꝰ auaricie nutrit cupiditatem. igit̃ ꝛc. Minor probat̃. quia inter omnes actus vel ſpecies auaricie mutuatio vſuraria eſt facilior ꝛ quietior via acq̃rendi tẽporalia: eſt etiam ſecurior ꝛ certior eo ꝙ ꝓ ſui ſecuritate detinet pignora i duplo meliora q̃ȝ erat ſors mutuata atq̃ȝ maioris lucri iportatiua vt calculator de facili notabit. Si enim vſurarius mutuet vnum florenũ ad vſuram. ſcȝ vt ſibi det̃ per menſem vn᷒ ſolid᷒. ꝛ recipiens mutuũ detineat florenũ per quinquaginta annos et nõ ſoluat etiam vſuras ſuper eũ venientes de quibꝰ etiam dare debeat ꝓ vno florẽ. vnũ ſolidũ per mẽſem. iam in fine q̃nquageſimi anni aſcendet debitũ ad tantã q̃ntitatem ꝙ vix ciuitas tale debitum ſoluere poſſet. Modo via que habet illas cõditiones magis nutrit cupiditatẽ temporalium: recte ſicut ignis magis nutritur ex lignis que magis faciliter haberi poſſunt: ꝛ q̃ ſunt arida ꝛ cum hoc magna. Unde ad viam habentẽ tales cõditiones auar᷒ magis allicit̃ frequentandã. actus autem frequentatus auget habitũ: ꝛ per cõſequens actus ꝑ ceteris frequentat᷒ etiam ꝑ ceteris aliȷs auget habitum auaricie. hoc autem adaucto nutrit̃ ip̃a radix que dicitur cupiditas. Octauũ patet ex quarta ꝛ q̃nta rationibus. Nonũ probat̃: quia pauperibꝰ aufert veſtimentũ: calciamentũ: domũ: lectum: cibum: potũ ꝛ victum. et per conſequens aufert ei vitam. quia Ecc̃i. xxxiiij. panis egentiũ vita pauperũ eſt. et qui defraudat illũ homo ſanguinis eſt. ꝛ qui aufert in ſudore panem quaſi qui occidit ꝓximũ. Decimũ probat̃. q2 reddit ſuũ actorem auarũ. Modo vt dicit̃. j. ad Corinth. v. ſi is qui frater nominat̃ inter vos eſt fornicator aut auarus ꝛc. cum huiuſmodi nec cibũ ſumere. Unde ꝛ Dauid dicebat. Superbo oculo ꝛ inſatiabili corde cũ hoc nõ edebam. Uñ tã ꝓpter ſpũalia q̃ȝ temporalia damna eſt abſtinendũ ab eorum cõtagioſa cõuerſatione: vt patebit in tertia cõcluſione. Undecimũ eſt de ſe notum. quia pauperibꝰ non vult vſurarius mutuare id q̃ indigẽt niſi pauꝑes illi vltra ſortẽ reddãt vſuras de ſuis paucul is bonis qbꝰ metu indigẽt. Duodecimũ ꝓbat̃. q2 hũana natura inclinata eſt ad viuendũ in ocio: ꝛ ꝑ cõ

ſequẽs ad media quibꝫ tale ocium homo aſſequi poteſt. Modo per mutuationem vſurariã que laborioſa nõ eſt poteſt homo faciliter ꝛ abundanter acquirere huiuſmodi ocium. q꞉ poteſt acquirere tẽporalia quibꝫ habitis laborare nõ cogitur. q꞉ labor fit ad acquirendũ temporalia neceſſaria vite humane. Tertiumdecimũ ꝓbatur. quia neceſſitas habendi neceſſaria ad victũ ꝛ veſtitũ multos cogit ad excogitandum ꝛ inueniendũ artes varias etiam vtiles ꝛ neceſſarias reipublice. ꝛ ad eaſdẽ licꝫ laborioſas exercendũ. Modo mutuatio vſuraria retrahit a talibꝫ adinuentionibꝫ ꝛ exercitijs: quia ꝓuidet longe abundantiꝰ et facilius de neceſſarijs ad victum ꝙ̃ faciat laborioſa adinuentio ꝛ exercitatio p̃dictarũ artium. Decima ratio. Ille actꝰ ex quo tot ꝛ tanta damna emergũt quot ꝛ quãta enumerabunt̃ in tertia cõcluſione. ꝛ ecõtra ex eius ꝓhibitione ꝛ nõ tolerantia tot ꝛ tanta cõmoda proueniũt quot ꝛ q̃nta enumerabunt̃ in ſecũda cõcluſione: nõ eſt neceſſarius ad temporalẽ ſalutẽ reipublice. mutuatio vſuraria eſt hmõi vt ibidẽ patebit. igitur ꝛc̃.

Secunda cõcluſio.

Plurima cõmoda vel vtilitates tam temporales ꝙ̃ ſpirituales ꝓueniunt ex hoc ꝙ nõ exercetur, nec tolerat̃ mutuatio vſuraria in ciuitate. Prima vtilitas eſt rerũ venalium expoſitio. Nam ſepe aliquis habet res aliquas ꝙ̃s exponi venditiõi eſſet vtile tam pauperibꝫ ꝙ̃ alijs de cõmunitate ciuitatis: ipſe tñ eas tenaciter in finẽ cupiditatis retinet. ꝛ licet indigeat pecunijs tñ quia eas mutuo accipere poteſt licꝫ ſub vſuris: nequaꝙ̃ vendit illas res ꝛ ſi mutuantem vſurariũ inuenire non poſſet exponeret res p̃dictas venditioni quem tñ repelleret a mutuo ille qui gratis tñ mutuaturus eſſet. Diceret eñ: diſtrahe res tuas venales hoc tempore. ꝛ ex hoc ꝛ ſimilibus ꝓueniret cõmune cõmertiũ rerũ vtilium. Hoc autem eſſet ĩ rem pauperũ hominum. quia tales ſepe cogunt̃ res eis neceſſarias emere charo p̃cio propter hoc ꝙ ob tenacitatẽ aliorum pauce tales res exponunt̃ venditionibꝫ. Eſſet etiam in rem aliorũ ꝙ̃ pauperũ. quia alij qui illis rebꝫ nõ ĩdigerẽt niſi ad lucrũ (cuiuſmodi ſũt negociatores) poſſent cõpetenti p̃cio emere ꝛ transferendo ad alia loca lucrari in ſuſtentationem ſue familie que tranſlatio etiam eſſet in rem illorũ extraneoꝝ ad quos deferrent̃. Nec obſtat ꝙ nonnũꝙ̃ etiam aliquis pauꝑ qui penitꝰ nullũ inuenire poſſet mutuantem cogeret̃ res ſuas exponere venditioni pro viliori ꝙ̃ iuſtũ ſit. Nã ꝙ̃uis talis patiet̃ damnũ: tñ illud eſt damnum ꝑuatũ cui ꝓponderãda eſt cõmunis vtilitas iam tacta. cuius etiaꝫ ipſe reſpectu alterius hominis poteſt eſſe particeps. et ſic ſibi refundet̃ illud damnũ. Preterea illud damnũ eſt minus ꝙ̃ frequenter eſt illud qđ accidit p̃dictis pauperibꝫ ſub vſuris accipientibꝫ: eo ꝙ ad longe maiora incõmoda deducunt̃ ꝑ vſuras quas ſubeũt. Secunda vtilitas eſt ciuiliũ rerum cõſeruatio: et hoc tripliciũ. Primo rerum impignorabiliũ. quia tales remanerẽt inter eos ſed cum exercet̃ vſura in ciuitate deuoluũtur nomine pignorũ res ciuiles ad vſurarios: quas etiã tandem ꝑ forte retinent et eaſdem tranſmittũt ad alia loca vbi chariꝰ vendunt̃. Secũdo denarioꝝ. Nam ſiue ille res venderent̃ ſiue emerẽt̃ ſemꝑ res remanerent inter ciues. nec omnes in vno irreplebili ſacco cõcluderent̃ in magnã deformitatem corporis myſtici. ſcꝫ reipublice. in quo deformitas eſt vnũ ciuem exiſtẽtem membrũ illius ciuitatis vt corporis habere diuitias exceſſiuas tãꝙ̃ carnoſitatẽ et pinguedinẽ exceſſiuã alijs ciuibꝫ eiꝰ cõmembris nimis marceſcentibꝫ. Tertio cõſeruatio ciuitatis atqꝫ terrarũ. Nã ex p̃cedentibꝫ ꝯſeruationibꝫ ciuitas vel terra melius poſſet imminẽtibꝫ ꝑiculis ac guerris obuiare ſuis preſſuris. Tertia vtilitas eſt peccatorũ diminutio. Nã ſtante mutuatione vſuraria multa pctã incurrunt̃ non tñ ꝑ ipſm vſurariũ: ſed etiã ꝑ innumerabiles alios occaſione illiꝰ. vt patebit in tertia ꝯcluſione. que tñ ceſſarẽt ſi nõ ſuſtineretur talis mutuatio. Quarta ciuilis amicicie ĩter ciues generatio Ex hoc eñ ꝙ mutuãtes ceſſarẽt a dãnoſa exactiõe vſuraꝝ. ꝛ ſic gratis mutuarẽt. accẽderent̃ recipiẽtes mutuũ ad diligendũ mutuãtes ꝙ̃s prius vel nõ dilexerãt vel oderãt. Beneficia eñ impenſa accendunt beneficiatũ ad amorẽ

benefacientis. Unde mutua dilectio q̄ ex deſuetudine alterutꝝ ſubueniēdi extincta fuerat inter ciues viuificaꝛ ꝑ mutua ſeruitia ſibi inuicē impenſa ꝛ domeſticanꝛ ſilueſtria corda hominū ꝛ efficiꝛ ciuitas q̄ eſt ciuium vnitas. E cōtra vero ex omiſſione talium ſeruitioꝝ. ſcȝ mutui gratuiti naſcitur ruditas ꝛ aſperitas cordiū inter ciues: ꝛ ex aſperitate faciliter iniurie oriuntur et rixe: diſſenſiones: ſecte: partialitates et guerre. multo magis hec oriunꝛ ex iniurioſa exactione vſurarū ab inuicē. Quinta eſt amicicie genite augmentatio: quia ex eiſdē actibus augetur habitus ex q̄bus generatur. Sexta eſt eiuſdē amicicie genite ꝛ aucte cōſeruatio. Nā ex eiſdē actibꝫ ꝯtinuatis ꝯſeruaꝛ habitꝰ ex q̄bus genitꝰ eſt et auctꝰ. Uñ etiam ſi qui ſint ſibi amici et aliq̄s caſus ſe offerret quo natus eſſet vnus cōcitari aduerſus alium: ſi tñ eſt beneficiatus ab alio ipē vel amore iuſticie vel ſaltē timore verecundie deſiſtet ab attemptando quid mali cōtra eum: ꝛ ſic cōſeruaꝛ amicicia eorum. Immo experimur ꝙ ex deſuetudine mutue familiaris conuerſationis ꝑcontracta amicicia tepeſcit et tandē deperit. ꝛ etiā ꝙ rancoroſitas duoꝝ ex ſola mutua cōuerſatione ſupueniente liqueſcit ꝛ euaneſcit q̄ꝫto magis ad hoc cōfert bñficiū mutuationis inuicē impenſum. Et ex ſolis quarta q̄nta et ſexta vtilitatibꝫ poſſet conuinci falſitas dicentiū vſurariā mutuationē eſſe neceſſariam ꝓ republica. Nam neminē latet q̄ꝫtū noceat reipublice diſcordia ciuiū. et ꝑ conſequens illud quod candē ſuſcitat ꝛ econtra q̄ꝫtum eidem cōferat cōcordia eorundem. Nam ꝯcordia ꝑue res creſcūt diſcordia vero maxime dilabunꝛ.

Tertia cōcluſio. Plurima incōmoda et damna temporalia ꝛ ſpiritualia ꝓueniunt reipublice ex mutuatione vſuraria. ꝓbaꝛ enumerādo duodecim. Primū eſt rerū impignorabiliū de illa ciuitate et terra alienatio cui incōmodo opponiꝛ vtilitas illa q̄ eſt reꝝ impignorabiliū in ciuitate cōſeruatio. et hoc patuit in ꝑcedenti ꝯcluſione. Secundū eſt taliū rerū deſtructio. Nam multa pignora dantur vſurario vt lanee ꝛ linee veſtes q̄ a tineis cōſumuntur vel a muribꝫ corroduntꝛ et alia ſuppellectilia erugine varijſq̄ʒ modis ꝯſumunꝛ. Tertium eſt taliū pignorū ad vſurariū deuolutio ꝓ longe viliori ꝑcio q̄ꝫ valeāt: adeo ꝙ longe tolerabiliꝰ fuiſſet recipienti mutuū ſub vſuris ꝛ impignoranti talia ꝙ ea ſtatim expoſuiſſet vēditioni: etiam ſi ꝓ longe viliori ꝑcio dediſſet q̄ꝫ ꝙ recepit a vſurario mutuū ꝛ talia eidem impignorauit. Nam publici vſurarij cōmuniter volūt ꝙ pignus excedat ſortē mutuatam in duplo vel triplo. et trāſacto certo termino debeat pignus eſſe ꝓ ſorte deuolutū ad ipm. Et dato ꝙ recipiēs intendat añ finē termini redimere: tñ ſepe cōtingit ꝙ interuenit impedimētū q̄ vel nō recolit vł nō pōt redimere. ꝛ ſic pinguiſſimū pignꝰ ꝓ vili ſorte dimittere cogeꝛ. Quartū ē deformatio corporis myſtici. ſcȝ reipublice, q2 ꝑ hmōi mutuationē diuitie a pluribus mēbris ciuitatis abſtrahenꝛ ꝛ ad vnū vel duo mēbra ciuitatis affluent. ꝛ q̄ꝫta ſit illa diſſormitas patuit in ꝑcedenti cōcluſione Quintū eſt imminēs ruina illius corporis myſtici. Quis enim nō diceret illud corpꝰ myſticū naturale, ſtatim eſſe ruiturū ac moriturum cuius vnū membrū vt caput vel crus maxima pinguedine intumeſceret ꝛ ꝑſertim ſi ex eo humido cibali intumeſceret qđ ab alijs mēbris illis indigentibꝫ vſurpareꝛ. Nam caput illa omnia alia ſuo pōdere obrueret. Similiter ſi omnis calor naturalis ad vnum vel duo membra cōflueret: relictis membris extremalibꝫ: et multo magis illi corpori mortē imminere iudicaremꝰ ſi illud membrū cunctis ceteris eſſet letaliter inimicū ꝛ cōtrariū. Qđ notent hi qui in republica chriſtianorū admittūt iudeos ad exercendū fenus. Nam ſic diuitie chriſtianorū ciuium ad manus iudeorū q̄ ſummo ꝛ implacabili odio ꝑſequunꝛ chriſtianos deuoluunꝛ. Sextum eſt extinctio ciuilis amicicie inter mutuātes ꝛ recipientes. quod tripliciter probaꝛ. Nam Augꝰ. ait in de fide ad Petrum. Cupiditas venenum eſt charitatis. modo peccatū vſure ꝓuenit ex cupiditate. igitur ꝛc. Secūdo ꝓbaꝛ idē experientia. Videmꝰ enī ꝙ ſi q̄s nō velit ꝓximo niſi ſub vſuris mutuare exoſum habiꝛ is ꝯ eū et quē ꝑus dilexit nūc odit. Tertio ꝓbaꝛ rōe. Nā ꝯtrarioꝝ ꝯtrarij ſūt effectꝰ. mō grāuita mutuatio vt dictū ē cauſat ciuilē amiciciā. igiꝛ econtra igratuita

mutuatio extinguet eam et generabit odium. Septimū eſt plurimarum perſonarū deſtructio q̄ occaſione facilitatꝫ inueniēdi mutuantes ad vſuras: negligenter viuunt atqꝫ ꝓdige ſua cōſumunt in periculū tam animarū ꝓpriarū q̄ȝ etiā vxorū ⁊ filiorū ſuorum q̄s depauperat ⁊ ſcelera attemptant q̄'als nūq̄ȝ attemptaſſent. Octauū ē plurimarū ꝑſonarū (q̄ occaſione vſurarie mutuationis culpas etiā mortales ſeu peccata cōtrahunt ⁊ incurrūt) in ꝯſciētia maculatio. et ꝑ nunc recitabunt. xxvj. genera talium hominū. Primi ſunt hi q̄ ab vſurarijs petūt vel recipiūt mutuū ſub vſuris nō ſeruatis cōditionibꝫ ſeruādis iuxta determinata in precedenti q̄ōe. qd̄ tñ multipliciter accidere pōt. Secundi ſunt ſacerdotes recipiētes oblatiōes ad altare de manifeſtis vſurarijs. q2 faciūt ꝯtra ꝓhibitionem ꝯcilij Lateraneñ. in. c. q2 in omnibus. extra de vſuris. ⁊ oblata reſtituere tenentur. Tertij ſunt recipientes ſcienter elemoſynas ab vſurarijs: ſaltē ab illis q̄ nihil habent niſi vſuras certas vel ſubiectas certe reſtitutioni vſurarꝫ. Nam tales faciunt eos impotētes ad reſtitutionē: ⁊ ſic ꝑiudicāt proximo cui reſtitutio certa fieri deberet. Si q̄s tñ reciperet elemoſynā ab eis nō animo ſibi retinēdi ſed dandi a q̄bꝫ extorſerūt vſurarij nō peccaret. Nam tūc eſſent negociorū ꝓximi vtiles geſtores et nō ꝑiudicarēt eis. Similiter etiā peccant q̄ licet recipiāt elemoſynas ab illis vſurarijs q̄ habēt aliqua bona iuſte q̄ſita, tñ ꝑ hoc q̄ acciperēt ab eis elemoſynas redderent eos impotētes ad reſtituēdū ſuis creditoribꝫ: eo q̄ illa bona eſſent corā deo obligata ꝓ reſtitutione vſurarū. peccant inquam niſi aliqua legitima cauſa excuſarētur quō aliquādo elemoſynā accipientes a ſure excuſarent. Quarti ſunt clerici vel laici locantes vel alio titulo cōcedentes domos manifeſtis vſurarijs alienigenis ad exercendū vſuras vel volentibꝫ exercere vſurā. vt in. c. vſurarū. de vſuris. lib. vj. Uñ erunt participes omniū malorū q̄ in illo exercitio cōmittunt. Quinti ſunt ſuſtinētes q̄ in ſuis terris morent tales manifeſti vſurarij alienigene habētes domos ad exercendū vſurā ꝯductas vel alr̄s inhabitantes. Nam debēt eos expellere infra tres menſes: qd̄ niſi fecerint ſi ſunt patriarche: archiepī vel epī: ipſo facto ſunt ſuſpēſi. Si autem ſunt minores eccleſiaſtice ꝑſone ſunt excōmunicati ſi autem ſuſtinentes ſunt collegiū vel alia vniuerſitas ſunt interdicti. et ſi quo ꝑdictoꝝ ꝑdictam ſententiam ſuſtinerēt ꝑ tres menſes tunc terre eorundem q̄ȝdiu apud eos predicti vſurarij cōmorant: eccleſiaſtico ſubiacebūt interdicto. vt i. c. vſurarū. de vſur. li. vj. Sexti ſunt notarij ſcienter ꝯficiētes inſtrumēta ſuꝑ ꝯtractu vſurario. Nam illi etiā ſunt ꝑiuri. quia cōmuniter iurāt q̄ non velint talia facere: ⁊ per ꝯſequēs ſunt infames. nec de cetero poſſunt teſtificari nec inſtrumenta cōficere. extra de teſti. c. licet ex quadā. §. j. in fine. Septimi ſunt teſtes contractuum vſurarū ⁊ ſigillātes inſtrumenta.

Octaui ſunt proſenete mediantes inter cōtrahentes cōtractu vſurario. Noni ſunt ſocij vſurariorū qui participāt in lucro vſurario. Decimi ſūt miniſtri q̄ vſurarijs ſeruiunt in exercitijs vſurarū. Undecimi ſunt aduocati patrocinātes ꝓ vſurarijs in cauſa vſurarū. Duodecimi ſūt poteſtates vel officiales ꝯficientes vel ſcribētes ſtatuta in fauorē vſurariorū quibꝫ ſcꝫ diſponitur q̄ vſure exigi poſſint. vel q̄ debeant ſolui: vel q̄ ſolute nō poſſint repeti.

Tertijdecimi ſunt poteſtates ꝑbentes vſurarijs poteſtatē exercendi vſuras. ſicut ſunt illi qui eos aliunde aduenientes vel in ciuitate ſua ꝑexiſtentes cōducunt cum pacto eis ꝑmittendi vel cōcedendi exercitiū vſurarū: de quibus habitum eſt queſtione. xxvij. Decimiquarti ſunt qui ſm̄ ꝑdicta ſtatuta iudicant ſcienter. ſcꝫ decernēdo q̄ vſure ſoluant: aut ſolute nō repetantur. Decimiquinti ſunt qui hmōi ſtatuta edita de libris cōmunitatū ſuarū ſi ſuꝑ hoc poteſtatē habuerint nō deleuerint infra tres menſes. Decimiſexti ſunt qui q̄cumodo ꝑdicta ſtatuta vel cōſuetudines eorum effectū habentes ꝑſumpſerint obſeruare. Quid autem ſit dicendū de ſtatutibus tantummō negatiue. ſcꝫ q̄ vſurarij nō recipiāt vltra duos denarios vſurarū nomīe ꝑ menſem. an illi peccent vel incurrant penā patuit ſuꝑ q̄ōe. xxvij. ꝯcluſione v. Et de illis quattuor generibꝫ habet in Clemē. vnica. de vſuris. Decimiſeptimi

ſunt tutores ⁊ curatores pupillorū ⁊ ſimilium q̄ ꝓ talib⁹ exercēt ↄtractus vſurarios aut tales cōtractus prius celebratos manutenent demandātes eoſdem executioni.

Decimioctaui ſunt quicūq; recipiūt ab eis realia dona ex quoꝝ receptiōe efficiūtur vſurarij impotētes ad reſtituendum.

Deciminoni ſunt hi q̄ etiā licet operas ſuas impendāt eis ⁊ ꝓ illis recipiūt ab eis ꝓcium in quib⁹ tn̄ nō relinquunt eis equiualens, q² tunc impoſſibilitāt eos ad reſtitutionē vt ſunt barbitonſores ⁊ balneatores. Nam ex illoꝝ opis nō acquirit vſurarius aliq̄d loco ꝓcij dati q͛ aliquid poſſet dare ꝓ reſtitutione vſurarū. ſecus de illis qui eis vendūt mercem ꝓ cōdigno precio Hi eñ recipiendo ꝓcium vſurariū ab eis reddūt eis equiualēs: et ſic nō impotētes eos faciunt ad reſtituendū ſaltē: hoc verū eſt tenendo q͛ dominiū vſurarū trāſeat in vſurariū. Et in his duob⁹ generib⁹ videāt tpales dn̄i recipientes dona ⁊ tributa ab vſurarijs. Viceſimi ſunt tam dn̄i temporales q̄ꝫ plan eccleſiaſtici (quoꝝ intereſt eos coercere) tolerātes eos, put dictum eſt in q̄ſtione .xxvj. Viceſimiprimi ſūt coꝝ vxores: filij: cōſanguinei: ⁊ affines vt generi recipientes dotes ꝓ vxorib⁹ de vſuris. et ſimiliter alij comedentes ⁊ ↄſumentes de vſuris coꝝ. Viceſimiſecūdi ſunt hi qui noīe hereditario vel legati ſuccedūt eis occupantes ea que ipi extorſerūt ꝑ vſuras et ibi videāt religioſi ⁊ alij q̄ ab eis accipiūt legata Viceſimitertij ſūt executores teſtamentoꝝ taliū quib⁹ nō diſponit̄ reſtitutio vſurarū ſed impedit̄. Nam tales ſua executione ꝑiudicant leſis per vſurarios ⁊ teſtamenta nō valēt q̄ ſunt facta ꝑ manifeſtos vſurarios ꝑdicto modo: ſed ſūt irrita ipo iure. vt in .c. quāq̄ꝫ. de vſur̄. li. vj. immo ꝓhibitū eſt oīb⁹ ne interſint teſtamētis manifeſtoꝝ vſurarioꝝ. vt in .c. ꝑallegato ptꝫ.

Viceſimiquarti ſunt hi q̄ mutuāt vſurarijs vt eo copioſius ſenerari poſſint.

Viceſimiquinti ſunt abſoluētes manifeſtos vſurarios ↄtra vel ꝑter formā q̄ cōtinetur in .c. quāq̄ꝫ. de vſuris. li. vj. Viceſimiſexti ſunt q̄ manifeſtos vſurarios ſepeliunt. Omniū itaq; illoꝝ generū homines ſuas ↄſcientias maculāt mortalib⁹ culpis, quia aut efficacem cauſā dāt pctō mortali ſcꝫ iniurioſe receptioni vſurarum cōtra charitatē ꝓximi. Aut faciūt al's actū qui cōſtitutione ꝓhibitiua eſt prohibit⁹ ꝑ eccleſiā. aut ↄſentiūt facientib⁹ mortale. et ita digni ſūt pena mortalis culpe. ad Ro. j.

Nonū incōmodum eſt triū cenſuraꝝ eccleſiaſticarū ꝑ multas ꝑſonas et loca incurſio, ſcꝫ excōmunicationis maioris: ſuſpenſionis ⁊ interdicti. Nā occaſione mutuationis vſurarie q̄nq; genera ꝑſonarum incurrūt ipo facto excōmunicationē maiorem. ſcꝫ illi de q̄rto genere dummō ſint eccleſiaſtice ꝑſone. et illi de .xiij. xiiij. et .xv. ac xvj. generib⁹. Suſpenſionē vero ipo facto incurrūt duo genera ꝑſonarū. ſcꝫ illi de q̄rto genere ſi ſint patriarche: archiepi vl' epiſcopi ⁊ nō ſimplices clerici tm̄. et ſimiliter illi de q̄nto genere. Suſpēſionē etiā incurrunt recipientes oblatiōes coꝝ. vt in .c. q͛ in omnib⁹. Attn̄ ſuſpēſio illius .c. nō eſt late ſnīe. vt in ꝑcedentib⁹ duobus generib⁹. ſed vt Hoſti. placuit tm̄ eſt ferēde ſnīe ſm benigniorē opinionē. Interdictū ipo incurrūt vniuerſitates vel collegia ⁊ terre ille de q̄bus dictū eſt in caſu q̄nti generis.

Decimū malū eſt obligationū ꝑ innumerabiles ꝑſonas incurſio. Nam innūerabiles ꝑſone incurrunt obligationē reſtituēdi vſuras ex hoc q͛ fauorē efficacē dederūt ad vſurariā mutuationē, vel ex hoc q͛ reddiderunt vſurarios impotētes reſtituere vt patuit ī multis generib⁹ ꝑdictis Vndecimū malū eſt inuolutio pluriū ꝑſonaꝝ in multas inexplicabiles intricatiōes laborinthos ⁊ ꝑplexitates q̄bus vt cōpedibus inuoluunt̄ hi q̄ ꝑdictis modis dant occaſionē mutuationis vſurarie: vel de vſuris viuūt ex q̄bus difficillimū eſt eis ſe eximere ſine magno periculo animarum.

Duodecimū malū eſt multoꝝ flagellorum dei incurſio. Nam ꝓpter peccatū mutuationis vſurarie: maxime publice exercitum ⁊ toleratū atq; fauoriſatū deus multipliciter flagellat nō modo ſingulares ꝑſonas. ſed etiā ipas cōitates ⁊ rempublicam. nūc peſtilētia: nūc hoſtili gladio: nūc fame eos atterendo: nunc ciuili diſcordia et inteſtinis bellis ⁊ controuerſijs ac partialitatib⁹ ſcindendo: vt verificet̄ qđ optauit dauid pſalmo. liiij. Precipita domine linguas coꝝ: qm̄ vidi iniquitatem ⁊ contra

tradictionē in ciuitate. Et infra. Et nō de-
fecit de plateis eius vſura ⁊ dolus. Ex q̄
bus tn̄. malis tam tempoꝛalibꝯ q̄ȝ ſpūali-
bus ptȝ merito dictū eſſe in. c. vſurarū vo-
raginē. de vſuris. li. vj. ꝙ vſurarū voꝛago
ſias deuoꝛat ⁊ facultates exhaurit. Qua
igit̄ fronte aliq̄ filii huiꝰ ſeculi prudentioꝛ-
res filiis lucis: quoꝝ ſapiētia terrena dia-
bolica eſt ⁊ animalis audēt dicere mutua-
tionē vſurariā que tot damna ingerit eſſe
vtilē reipublice: imo neceſſariā.

Contra cōcluſionē

pmā arguit̄ pmo ſic. Ciuitas nō pt cō-
ſiſtere ſine mutuātibꝯ: ſed nō inueniuntur
mutuātes niſi ad vſuras. igit̄ nō poteſt ci-
uitas cōſiſtere ſine mutuatiōe vſuraria. ⁊ ꝑ
cōſequēs eſt neceſſaria ꝓ ciuitatis ſubſiſtē
tia. Maioꝛ eſt nota. minoꝛ ptȝ ad experiē-
tiam. Nā ſi aliq̄n reperiant̄ gratis mutuā
tes hoc tn̄ adeo raro ꝯtingit ꝙ ꝓ nihilo re
putat̄. q꞉ ꝑ hmōi mutuare tam raro cōtin-
gens nō pōt ſuccurri tot multiplicibꝯ indigen
tiis eoꝝ q̄ indigēt mutuo. Dicendū ꝙ ar-
gumentū peccat in foꝛma. q꞉ in ſimili foꝛ-
ma dat̄ inſtantia. ſcȝ Johānes nō pōt ſub
ſiſtere q̄n ſit ſanus vel eger. ſed nō eſt eger:
igit̄ neceſſario eſt ſanus. ꝯn̄s eſt falſuȝ ſal-
tem loquēdo de neceſſitate ꝯſequēt̄. Vn̄
licet ꝓpoſitio de ꝑdicato diſiuncto ex oppo
ſitis immediatis ſit neceſſaria. tn̄ ſtat ꝙ v-
trū ꝗ diſiuncti ꝯtingēter ꝑdicet̄ de ſub-
iecto. Sic etiā hic. ciuitas neceſſario habȝ
mutuantes. ſcȝ vel gratis vel ad vſuras. ⁊
nō habet mutuantes gratis ⁊ tn̄ nō neceſ
ſario habet mutuātes ſub vſuris. Vn̄ de-
beret inferri ꝯcluſio ſine modificatiōe ne-
ceſſitatis hoc mō. ergo ciuitas nō conſiſtit
ſine mutuantibꝯ ad vſuras. Et illa conclu
ſio nō ꝯtradicit ꝑme cōcluſioni: ſed ſimul
ſtare pñt ſicut ille due. Johānes pōt viue
re ſine peccato moꝛtali. et Johes nō viuit
ſine peccato moꝛtali. Ex ſi minoꝛ fiat etiam
de modo erit falſa. q꞉ ſi eſſet vera ſequeret̄
ꝙ aliquī habētes res mutuabiles ⁊ volē-
tes mutuare neceſſario peccarēt. ſcȝ vicioſe
mutuando: qꝺ eſt falſum. q꞉ nemo peccat
in eo qꝺ vitare nō pōt Et ſi replicet̄ dicē
do ſaltē minoꝛ facta de modo eſt vera ſi ni
telligat̄ ſic ꝙ non pñt inueniri mutuantes
niſi ſub vſur̄. id eſt difficile eſt inuenire mu
tuantes niſi ſub vſuris. Dicendū dupli-
citer. Pꝛimo ꝙ dato ꝙ ſic intellecta eſſȝ ve
ra tn̄ ꝯſequēter ꝯcluſio non aliter eſſet in
telligēda niſi ꝙ ciuitas nō poſſet. i. difficī-
le eſſet eā ſubſiſtere ſine mutuantibꝯ ad vſu
ram. Hoc aūt nō eſt cōtra ꝯcluſionē ꝑmā
q̄ loquit̄ de poſſe. multa eīm pñt fieri q̄ tn̄
difficilia ſunt. Secūdo dicendū ꝙ minoꝛ
ſic intellecta eſt vera loquēdo de difficul-
tate nō abſoluta: ſed ſolū ex ꝯditione: q̄ tn̄
cōditio ſine difficultate notabili tolli poſ-
ſet. Nā cauſa cur difficile eſt inuenire mu-
tuantes eſt. q꞉ nō cohibent̄ mutuātes ſub
vſur̄. Si eīm tales ꝓhiberent̄ ⁊ acriter pu
nirentur nemo mutuaret ſub vſuris: et tn̄
adhuc indigētibꝯ mutuo ſubueniret̄: q꞉ in
uenirent̄ multi q̄ mutuarēt gratis qui al's
habita omnimoda opportunitate ⁊ licētia
vſuras exigēdi non gratis mutuant ſicut
etiam ī aliꝗs peccatis accidit a q̄bus mul
ti abſtinerēt ſi ſaltem aliq̄ ciuili pena vel ꝓ
hibitione cohiberent̄.

Secūdo

arguit̄ ſic. Ciuitas non pōt ꝯſiſtere ſine eo qꝺ
eſt eius cōmoditas: et cuius oppoſitū ē in-
cōmoditas. Sed mutuatio vſuraria ē cō-
moditas ciuitatis ⁊ eius carētia eſt eiꝰ in-
cōmoditas. igit̄ ciuitas nō poteſt cōſiſtere
ſine mutuatōe vſuraria. Maioꝛ ꝓbat̄. q꞉
hoc dicimur poſſe qꝺ cōmode poſſumꝰ: ⁊
ꝑ ꝯſequens qꝺ nō niſi cum incōmoditate
poſſumus dicimur nō poſſe. Minoꝛ ꝓba
tur. quia cōmoditas ciuitatis eſt ꝙ ciues
indigētes mutuo nō ſolū inueniāt mutuā
tem: q꞉ hoc eſt neceſſariū. ſed etiā ꝙ ꝓmpte
et faciliter inueniant eos. Modo dato ꝙ
indigētes inuenire poſſent gratis mut[illegible]
tes: tn̄ ex quo nō ꝓmpte ⁊ faciliter inue[illegible]
rent tales ⁊ tn̄ faciliter ⁊ ꝓmpte inuenirēt
mutuātes ſub vſuris. igit̄ ⁊c. Dicenduȝ
quadrupliciter. Pꝛimo ꝙ maio[illegible] eſt vera
q̄n talis cōmoditas nō habet an[illegible]eṭā diui
nam moꝛtalem offenſam. mō talis eſt mu
tuatio vſuraria. igit̄ ⁊c. Vnde n[illegible] dicē
dum ciuitatē nō poſſe ſubſiſtere ſine pecca
to moꝛtali. Scōo dicendū ꝙ ſi admittere
tur indiſtincte maioꝛ: minoꝛ eſt neganda.
q꞉ ſi ſtrēnue extirparent̄ vſurarii inuenirē
tur mutuantes gratis etiā ꝓmpte. Et ſi re
plicet̄: licet inuenirent̄ gratis mutuantes
nō tn̄ inuenirent̄ cū ꝑmitterent̄ mutuātes

ad vſuras. Dicendum ꝙ hoc ſcȝ ꝙ nõ ita
ꝓmpte inuenirent gratis mutuãtes nõ eſt
talis vel tãta incõmoditas ꝙ ꝓpter hoc dici
poſſet ꝙ ciuitas nõ poſſit ſubſiſtere ſine ta
li ꝓmpta inuentiõe. Nã ciuitas nõ p̄t hr̄e
oĩa q̄ ſibi cõmodiſſima forēt q̄n ſine illis
ſubſiſtere poſſit. imo ciuitati expedit q̄ ad
aliq̄d nõ habere tantã ꝓmptitudinē inue-
niendi mutuãtes gratis q̄ñta habet inue-
niendi mutuãtes ad vſuras: eo ꝙ illa faci
litas longe plus occaſionaret multos ad
negligēter viuendũ: dilapidandũ ꝛ diſtra
hendũ bona ſua q̄ faciat facilitas inueniē
di mutuãtes ſub vſuris: q̄ tñ plurimos de
ſtruit. Tertio dicendum ꝙ dato ꝙ nõ ita
ꝓmpte inuenire gratis mutuãtes ſicut in-
uenire mutuãtes ad vſuras ſit aliq̄lis in-
cõmoditas: non eſt tñ tãta q̄ñta eſt ꝓmpte
inuenire mutuãtes ſub vſuris. q2 ſecundũ
eſt ꝑnicioſius p̄mo. q2 primũ tñ ingerit tē
porale diſpendiũ petēti mutuũ. ſecundum
aũt ingerit tam tꝑale q̄ ſpũale petēti atq3
mutuãti. ꝛ tã eis q̄ reliq̄s ac toti ciuitati.
q2 ſemꝑ petēs tale cogit̄ de ſuo dare aliq̄d
indebitũ. et etiã q2 multi occaſione illi⁹ fa-
cilitatis diſſipãt bona ſua vt dictum eſt.
Spũale aũt diſpendiũ ſatis patuit in cõ-
cluſionib9 p̄miſſis. Quarto dicendũ ꝙ il
li hoĩes q̄b9 hec maior cõmoditas (ſi eſſet
maior) deſeruiret ſunt triplices ꝛ duo vlti
ma genera illoꝝ hoĩm hr̄e illã cõmodita-
tem nõ eſt niſi illos hoĩes hr̄e materiã pec
candi. ideo illa maior cõmoditas eſſet ma
ior ꝑnicioſitas eis q̄ cõmoditas ꝛ eis po-
tius auferēda q̄ p̄ſtanda ꝓ bono ciuitatꝭ.
Aſſumptũ ꝓbat̄. Nã q̄dã accipiunt ꝓpter
neceſſitatē: q̄dã ꝓpter iniquitatē: q̄dã ꝓpter
cupiditatē. et q̄uis p̄mis videat̄ eſſe q̄dã
cõmoditas: ſemꝑ tñ eſt eis etiã ꝑnicioſuȝ.
q2 ſi pauꝑ eſt iam pauꝑior reddit̄. q2 plus
reddere cogit̄ q̄ accepit. et dato ꝙ talis vi
taret maius damnũ q̄ ſit illud qđ patitur
ſoluēdo vſuras: tñ adhuc non p̄t negari
q̄n ibi ſit ꝑnicioſitas: etiã ſi minor ſit q̄ cõ
moditas. nec ꝓpter eã eſſe minorē eſt tole-
randa. q2 eſt p̄uata cõmoditas q̄ nõ p̄põ-
derat publice cõmoditati: ꝛ multo minus
publice honeſtati ac diuino timori. Scđi
aũt ſunt q̄ ſub vſuris accipiũt ad ſcortan-
dum: ludendũ ꝛ alias iniq̄tates ꝑficiendũ.
Et talib9 nõ ſolũ nõ eſt cõmoditas ſȝ grã-
dis ꝑnicioſitas inuenire ꝓmptos mutuan
tes ſub vſuris: q2 eſt eos hr̄e materiã pec-
candi. Tertij ſunt vt artifices ꝛ negociato
res nõ indigētes mutuo niſi ad cumulan-
dum diuitias q̄b9 ſatiſfiat ſue inſatiabili ꝛ
inſatiſfactibili cupiditati. ſil'r illi q̄ a pu-
blico vſurario mutua q̄runt vt ea alijs ꝓ
maiori ꝯcedãt. ꝛ ill' ſil'r eſt magna ꝑnicioſi
tas inuenire ꝓmpte mutuãtes ſub vſuris.

Tertio arguit̄ ſic. Ciuitas nõ p̄t
ſubſiſtere ſine eo qđ eſt ne-
ceſſarium ad hoc ꝙ inter duo tꝑalia mala
maius malũ vitet̄ ꝛ ſolũ min⁹ incurratur.
mutuatio vſuraria eſt hmõi. igit̄ ꝛc. Ma-
ior nota. minor ꝓbat̄. q2 ſepe ꝯtingit ꝙ ali
quis eſt magnũ damnũ paſſur⁹ qđ ipſe ali
ter vitare nõ p̄t niſi recipiendo mutuũ. et
q2 al's neminē inuenit q̄ velit ſibi mutuare
g̃tis. ideo nõ niſi mutuatiõe vſuraria po-
terit id vitare. vt puta indiget centũ floreñ.
q̄s niſi habeat patiet̄ damnũ in q̄nquagin
ta floreñ. vel in fama. vl' coget̄ res ſuas di
ſtrahere ꝓ p̄cio i. xx. floreñ. nimis remiſſo
et tñ ſi centũ accipiat mutuo ſub vſurꝭ q̄n
q3 floreñ. ꝑ annũ nõ niſi damnũ q̄nq3 flo-
reñ. patiet̄. Dicendũ tripliciter. Primo ꝙ
minor eſt falſa ſi intelligat̄ vniuerſalit̄. fal-
lit em̄: imo ſtat nõnũq̄ ꝙ min⁹ damnoſuȝ
eſſet tali indigēti vēdere res ſuas ꝓ precio
etiã lõge viliori q̄ iuſtũ ſit q̄ ꝙ accipit mu
tuum ſub vſurꝭ. vt patuit ĩ tertio malo ter
tie ꝯcluſionis. Secundo dicendũ ꝙ da
to ꝙ minor ſit aliq̄n vera reſpectu vnius
vel duoꝝ. tñ ex q̄ talia damna ſũt p̄uata ꝛ
tꝑalia: damna ħo q̄ ꝓueniũt ex mutuatiõe
vſuraria ſunt publica tã tꝑalia q̄ ſpũalia
q̄ multiplicit̄ tacta ſũt in tertia ꝯcluſiõe. ꝛ tñ
illa ſcđa ſũt ſimpl'r maiora alijs. ꝛ per ꝯñs
ꝓ illis alijs vitãdis non eſt neceſſariũ hr̄e
mutuationē vſurariã. q2 tũc nõ eſt neceſſa
ria ad hoc vt inter duo mala maius vitet̄.
imo ꝯfert ad hoc vt mai⁹ incurrat̄ ꝛ min⁹
vitet̄. Tertio dicendũ ꝙ maior eſt vera
quãdo id qđ ſic eſt neceſſariũ nõ habet di
uinã offenſam annexã. Nã ſi habet eã an-
nexam nõ eſt neceſſariũ ad vitandũ maius
damnũ tꝑale. imo eſt met mai⁹ vtroq3 dã
no tꝑali. et ꝑ ꝯñs cõfert ad incurrendũ ma
ius malũ ſimpliciter. modo ſic eſt de mu-
tuatione vſuraria. igit̄ ꝛc. Unde etiã ſũma
xima damna tempalia vitētur et maxima

bona tēpalia ꝑ eam acq̄rant quib etiā q̄s velit captiuos redimere chriſtianos ⁊ aleret paupes, nihilominꝰ nō eſt dicēda vtilis reipublice. et multominus neceſſaria neqꝫ licita: nec etiā eiꝰ toleratio erit ꝓ hͦ licita: vt tactū eſt. q. xxvj. et. xxvij. Secꝰ vbi toleratio fieret ad vitandū aliqͦ damnū ſpirituale maius mutuatōe vſuraria qͦ alīs vitari nō poſſet. Nec eſt verū ꝙ non ſit dabile ſpūale malū maius pctō vſure, put patuit eadem queſtiōe.

Queſtio. XLIX

Vtrū mutuatio

vſuraria magis ſpectat ad ɔſideratōēz theologi q̄ȝ ad ɔſideratōnem iuriſpiti. Quare aūt pſens q̄ſtio moueat patebit ex correlario q̄rte ɔclonis. ⁊ de quib theologis fiat patebit ex tercia ɔclōne. Solutio q̄ſtiōis ſtat in trib ſuppoſitōib: q̄ttuor concluſionibus ⁊ vno correlario

Prima ſuppoſitio. Eadē res pōt ſpectare ad ɔſideratōnez diuerſoꝝ artificū atqꝫ ſciaꝝ. ⁊ hoc fieri ɔtīgit dupliciter. Prīo ſubijciēdo illā rem reſpectu diuerſoꝝ p̄dicatoꝝ: quo mō homo eſt de cōſideratōe philoſophie moral' puta reſpectu illiꝰ p̄dicati felicitabile. ⁊ eſt etiam de ɔſideratiōe phie naturalis reſpectu illiꝰ predicati mobile corruptibile ⁊ hmōi Alio mō etiaȝ reſpectu eiuſdē p̄dicati. nec oportet addere ꝙ hͦ fiat ɔſiderādo ſub diuerſis ratōib formalib. nā hoc ɔtingit etiam ſub eadē ratōe formali capiēdo ſubiectum ſcꝫ ſub ſua q̄ditate q̄ eſt eius ratio formal'. Vñ hoc pōt ɔtingere altero illoꝝ triū modorum. ſcꝫ aut qꝛ p̄dicatū de illo ſubiecto oſtendit in vna ꝑ aliud mediū: ⁊ ꝑ ɔñs ꝑ aliud p̄ncipiū q̄ȝ in alia. quo mō ꝺ terra demonſtrat eē ſpericū i phia naturali. vt ptꝫ in fine ſcōi de celo. ⁊ etiā idē demōſtrat in mathematica. Aut ſcōo qꝛ in vna demonſtrat p̄dicatū de ſubiecto demōſtratōe ꝓpt q̄d ⁊ in alia demōſtratōe qꝛ eſt. q̄ diſtincte demōſtratōes generāt diſtīctas ſciās. aut qꝛ in vna tale p̄dicatū ſupponit ineſſe ſubiecto: ita ꝙ talis ꝓpoſitio habet ꝑ p̄ncipio p̄ſuppoſito ⁊ in alia p̄dicatū oñdit de ſubiecto. et habet ꝓpoſitio talis ꝑ cōcluſiōe ſicut in ſciētijs ſubordīatis i q̄b nōnunq̄ȝ id qͦ eſt cōcluſio in ſcīa ſubordināte vl' ſupiori eſt p̄ncipiū in ſciētia ſubordinata. Ita ꝓd ꝓpoſitū mutuatio vſuraria pōt eſſe de ɔſideratōe theologie ⁊ etiā ſcīe iuris q̄ ad diuerſa p̄dicata ⁊ etiā quo ad idē p̄dicatuȝ Nam pōt eſſe de ɔſideratōe theologie reſpectu illiꝰ p̄dicati qͦ eſt eā eſſe pctm̄ mortale. Itē reſpectu illiꝰ p̄dicati qͦ eſt ipaȝ eē in diuino foro eternaliter puniēdā ⁊ in ſecreto foro cōſciētie vt mortale ꝑ ɔfeſſoreȝ ad imponēdū pniaȝ arbitrariā. Reſpectu vero illiꝰ p̄dicati qͦ eſt eam eſſe i foro exteriori eccl'ie puniendā pena hūana canonica vel ciuili: vtputa ꝙ eā exercens eſt īfamis, et ꝙ oblatōes eius qui eā exercet nō ſunt recipiēde ad altare. et ꝙ teſtamentuȝ eius nō factū ſm id qͦ diſponit in ca. q̄ȝq̄ȝ. de vſu. li. vj. ſit irritū ipo iure: ⁊ ſic de alijs eſt de ɔſideratōe ſciētie iuris reſpectu etiaȝ eiuſdē p̄dicati pōt eſſe de ɔſideratiōe vtriuſqꝫ. Nam tā theologus q̄ȝ iuriſpitꝰ aliq̄s puta canoniſta habꝫ ɔſiderare eam eē peccatū mortale aliter tñ ⁊ aliter. puta per diuerſa p̄ncipia: ⁊ etiā adeo diuerſa vt vnus magis q̄ȝ aliꝰ habeat id ɔſiderare vt patebit

Secunda ſuppoſitio. Aliud ē cōſiderari aliquā rē in ordine ad aliqͦ p̄dicatū ⁊ eam ɔſiderare in ordine ad aliqͦ ſubiectū: vtputa cōſiderare cōtractū vſurariū in ordīe ad hͦ p̄dicatū qͦ eſt eum eſſe pctm̄ mortale. ⁊ ɔſiderare eū in ordine ad aliqͦ ſubiectū. ſ. ꝺ aliquo actu vel ɔtractu an ſcꝫ talis ſit vſurarius. De p̄mo mō ɔſiderādi ɔtractū vſurariū dicet in p̄ma ɔclōne et ſecūda. De ſecūdo modo dicet in tercia et quarta ɔcluſionibus: quis ſcꝫ magis habeat cognoſcere qui ɔctus ſint vſurarij ⁊ q̄ nō. Et illi modi ɔſiderādi ſūt adeo diſtīcti ꝙ cōtingere poſſet eos ſeparī ſic ꝙ aliq̄s artifex haberet rē aliquā cōſiderare vno mō ⁊ nō alio. vl' nō adeo vno mō ſicut alius artifex hr̄et eam illo modo cōſiderare. Sicut in ſimili. hec ꝓpoſitio. monetā falſans eſt pctōr qui tali pena venit puniēdus: cōſiderari habꝫ a iuriſta vel theologo: et hoc vel in foro ciuili: vel a theologo in foro cōſcientie ⁊ dei: ⁊ tñ ſi illa res. ſcꝫ falſare monetā vel falſans monetā p̄dicetur de aliquo ſcꝫ de Johanne dicēdo. Johānes falſauit monetā illaȝ quā idē cudit. iā magis ſpectaret ad ꝑitū aurifabꝝ q̄ȝ ad iuriſtā vel theologū

Tertia ſuppoſitio, duplex eſt con
tracꝰ vſurariꝰ. q̇dā eſt īdu
bitāter vſurarius. q̇dā vō nō indubitāter
eſt talis. vt ſunt illi d̄ qbꝫ eſt difficultas ali
qua apud doctores an ſint tales vel non.
Itē q̇dā eſt in ſe vſurariꝰ. i. ſecluſa oī hūa⸗
na ꝯſtitutōe eſt vſurariꝰ ex ſola lege diui⸗
na vel naturali. vt eſt oīs mutuatio quā
q̇s exercet p̄ncipaliter ꝓpter lucrū ꝑ modū
p̄cij leuandū vltra ſortē ꝓ mutuatōe impē
ſa. Quidā vō in ſe nō eſt vſurariꝰ ſed ꝓpter
ꝯſtitutōem poſitiuā ꝓhibentē eū ⁊ volen⸗
tē eū vitari ꝑinde et ſub eiſdē penis q̇bus
vſurarius cōtractus eſt ꝓhibitus. vt puta
aliq̇s cōtractus nō eſt in ſe vſurariꝰ: atta⸗
men ſi ius cōmune puta ciuile et canonicū
vel etiā aliqđ ꝑticulare ius ⁊ hoc ſeculare
puta municipale vel eccleſiaſticū vt ꝓuin
ciale vel ſinodale ip̄m tanq̄ ſuſpectū ꝓhi⸗
bet tanq̄ vſurariū. ne mali eo vt pallio q̇
abſcōdant ſuas fraudes vſurarū abutant̄
tūc ille eēt vſurarius qꝛ ꝓhibitus ⁊ nō i ſe
talꝭ. vt ſi ꝓhiberet q̄ n̄ fieret vēditio ad ter
minū ꝓ maiori p̄cio q̄ fieret ſine termino:
Nā q̄uis hoc liceat fieri in aliq̇bꝫ caſibus
vt patebit in tercio tractatu. ſi tn̄ ꝓhiberet̄
ꝑ aliqđ p̄dictoꝝ iuriū tanq̄ vſurariꝰ ꝯtra
ctus. eo q̄ ibi eſt mutuatio implicita ꝓpter
quā ꝯtingeret maliuolū aliquē velle quid
hr̄e vltra ſortē: iā ille eſſet vſurariꝰ poſiti⸗
ue ⁊ ſtaret q̄ in ſe nō eſſet vſurarius: eo q̄
vendēs nō ꝓpter mutuatōeꝫ implicitā cha
rius vēderet ſed ꝓpter intereſſe lucri ceſſan
tis. Et hoc mō etiā duplex ē collatio ſimo
niaca ſp̄ualiū ⁊ receptio tꝑaliū. Quedā eī
eſt in ſe ſimoniaca puta ex lege diuīa et na
turali. vt cū ꝯfert̄ ſp̄uale tanq̄ merx ꝓ tꝑa
li vt ꝓ p̄cio. Quedā vō ſolū eſt ſimoniaca
qꝛ ꝓhibita. vt ſi quis ꝯferat ſp̄ualia ⁊ offe
rant̄ ſibi tꝑalia ꝑ modū doni. ⁊ etiā ipſe vt
ſic illa recipiat: ſi tn̄ aliq̄ ꝯſtitutōe poſitiua
ꝓhiberet̄ talis datio ⁊ receptio ꝓꝑt ſpeciē
vel ꝓpter abuſum maloꝝ: iam illa collatio
⁊ receptio eſſet ſimoniaca poſitiue. Simi⸗
liter vēditio iuris decimarū et q̄rundā of⸗
ficioꝝ que in ſe ſunt ꝓphana vel ſecularia
attamē annexa ſunt ſp̄ualibus eſt ſimonia
ca nō in ſe eo q̄ vendēs ea nō vendit quid
ſp̄uale nec recipit q̇d ꝓ ſp̄uali re ſed ꝓ pro
phana: q̄uis alias ſit peccatū vēdere offi⸗
cia etiā q̄cūq̄. attamen ex quo ius poſiti⸗
uū ꝓhibuit illa vēdi ꝑinde ac ſi eſſen̄ ſp̄u⸗
alia eo q̄ ſunt annexa ſp̄ualibꝫ: ideo ea vē
dere eſt poſitiua ſimonia.

Prima concluſio

Cōtractus vſurarius q̇ ſcit̄ in ſe eſſe vſura
rius quo ad hoc p̄dicatū qđ eſt ip̄m eē pec
catū mortale magis eſt de cōſideratōe the
ologi q̄ iuriſꝑiti. Probat̄ ſeptē ratōibus.
Prima. actus q̇ ratōem pcī mortalis ime
diate cōtrahit ex lege diuīa magis ſpectat
in ordine ad hoc p̄dicatū qđ eſt eſſe pecca⸗
tū mortale ad ꝯſideratōem illius ad quem
magis ſpectat cōſiderare eandē legē. ⁊ qui
etiā eidē legi magis de ꝑ ſe intēdit q̄ ad cō
ſideratione alteriꝰ ad quē nō ſpectat vl̄ nō
in tantū de ꝑ ſe ſpectat cōſiderare eandem
⁊ q̇ etiā eidē legi nō intendit vel nō in tātū
intēdit. Sꝫ p̄dictꝰ ꝯtcꝰ vſurariꝰ eſt hmōi
Et tūc vltra. modo ad theologū magꝭ ſpe
ctat cōſiderare legē diuinā ⁊ etiā eidē ma⸗
gis intēdit q̄ ſpectet ad iuriſꝑitū aut etiā
q̄ talis eidē intēdat. Maior p̄mi diſcur⸗
ſus ꝓbat̄. qꝛ actū cōtrahere ratione morta
lis culpe imediate a lege diuina nō eſt niſi
eū eſſe difformē eidē p̄ceptiue vel ꝓhibiti⸗
ue late. eſſe autē eum difformē eidē p̄cep
tiue late eſt eū eſſe pcīm mortale. igit̄ ille q̇
melius nouit de illo actu hoc qđ eſt eū eē
illi legi difformē: etiā melius nouit ip̄m eē
mortale pcīm. Sꝫ nullꝰ meliꝰ nouit q̄n
actus aliq̇s queꝫ in ſe noſcit ſit difformis
alicui legi niſi q̇ magꝭ noſcit illā legē. quia
difformitas actus eſt habitudo q̇dam ip̄i
us actus ad legem cui eſt difformis. ſicut
diſſimilitudo eſt habitudo vnius q̄lis ad
alterū quale. nemo aūt melius nouit rela⸗
tionē vel habitudinē duoꝝ extremoꝝ q̄
ille qui agnito vno extrēo meliꝰ noſcit ali⸗
ud extremū. qꝛ ex noticia extremoꝝ deue⸗
nit̄ in noticiā relatōis. Uel ſi difformitas
nō eſt habitudo vl̄ relatio ſed negatio que
dam vel carētia habitudinis ſeu relatōis
ſcꝫ cōformitatis debite: tūc ſicut relatio cō
formitatis melius noſcit̄ ab eo qui melius
nouit extrema. ſic ⁊ eius negatio. qꝛ priua
tio cognoſcit̄ ꝑ habitū. et ſic relinquit̄ ma⸗
ior ꝓbata. Minor ꝓbat̄ quia cōtracꝰ vſu
rarius ideo eſt peccatū mortale qꝛ eſt con⸗
tra illā legē Luce. vi. Mutuū date nihil
inde ſperātes. Hec autē lex eſt diuīa. ⁊ tal̄

eſt habitudo actus ad illā legem ꝙ ſublata omi poſitiua lege et hac ſola poſita: adhuc contract⁹ vſurarius eſſet mortale peccatū.igiť ratio mortalis peccati ſibi imbibitur imediate ex illa diuiā lege. Maior ſecūdi diſcurſus eſt cōcluſio pmi diſcurſus. Minor vero ꝓbať ex vi nomīs. nā theologus dicitꝛ q̄ de deo vel diuina lege loquēs. Unde de ꝑ ſe ⁊ īnṫrū theologus eſt ꝯuenit ſibi diuinis ſcripturis intēdere. Iuriſpito aūt de ꝑ ſe cōuenit intēdere tm̄ legibus hūanis poſitiuis: et de ꝑ accidēs ſibi cōuenit diuine legi intēdere ſcꝫ īnṫrū illi⁹ ꝑcepta ſunt inſerta corpi iuris hūani. vl' ſi nō de ꝑ accidens tñ nō adeo de ꝑ ſe, ei conuenit ſicut theologo. alioq̄n iuriſpitus de ꝑ ſe eſſet theologus: quod eſt falſum. modo quod alicui de ꝑ ſe cōuenit ei mag̃ cōuenit q̄ȝ alteri cui nō de ꝑ ſe cōuenit vel nō adeo de ꝑ ſe. Anteq̄ȝ autem formeť ſcđa ratio pono obiectionē poſſibilē fieri cōtra cōcluſionē quaten⁹ ſcđa ratio cōgruēt⁹ occurrat: ⁊ eſt obiectio ad ꝓbādū ꝙ eque ad iuriſtā ſicut ad theologū ſpectet cōſiderare cōtractū vſurariū in ordine ad hoc pđicatū qđ eſt eſſe mortale peccatū. et ꝑ conſeq̄ns nō magis ad theologū. et hoc ſic. Sicut lex diuina dānat vſurariuꝫ ꝯtractū: ſic lex canonica eū dānat. igiť ſicut ꝯtract⁹ vſurarius cōtrahit rationē mortalis pcti a lege diuina. ſic a lege canonica ⁊ ꝑ ꝯſequēs ex eodem fundamēto quo ꝓbaſti ad theologū magis ſpectare illā ꝯſideratōeꝫ ſcꝫ ꝓ ut ex vna pte illa ratio peccati mortalis in ꝯtractu vſurario ꝯtrahiť a lege diuiā: etiā ꝓbabiť ex altera pte ad iuriſpitū mag̃ ſpectare illā cōſiderationē ſcꝫ ꝓut ex alia parte ꝯtrahiť illa ratio a lege canonica. ⁊ ꝑ cōſequēs ſingula ſingulis cōparādo eq̄ ſpectabit ad vtrūq̄ȝ. Dicēdū dupliciter. nā pmo poſſet negari antecedēs. lex eñ diuina damnat ꝯtractū vſurariū virtute ꝓpria id ē nō innitendo alteri legi: puta poſitiue hūane. Sed lex canonica eū damnat virtute legis diuine. Nā q̄ñ decreta et cōſtitutiones cōciliorū atq̄ȝ ſūmoꝝ pontificū ꝓhibent eū: allegant ꝓ fundamēto ⁊ rōe cōfirmatōem diuie legis veterꝫ ⁊ noue. Et iō diſſimiliter eū dānant etiā tali diſſimilitudine que refert ad ꝓpoſitū. Unde ex q̄ vna in virtute alterius damnat eū: cōſequens

eſt vt cōſideratio damnate prauitatis illius actus magis ad eū ptineat qui eſt ſcrutator illius legis cui inniťr alia et ipſa alij nō inniťr q̄ȝ ad illū qui cōtēplator eſt vel ſcrutator alteri⁹. Unde ſicut habēs ſciētiā ſubalternatā ſolū ſcit quia eſt de ſuis pncipijs. habēs autē ſcientiā ſubalternātē ſcit ꝓpter quid de pncipijs ſcientie ſubalternate. ſic eit ī ꝓpoſito. Unde bene ait doctor ſolēnis in q̄dlibeꝫ q̄dlibeto pmo .q.xxxix. ꝙ vſura ſit peccatū ⁊ iniq̄tas ex lege poſitiua nō nouimus: niſi quia ſic eſt. ſed quare ſic ſit hoc ratiōe ex lege nature debem⁹ inueſtigare Secūdo dicendū, ꝯceſſo antecedente negať cōſequentia, nā licꝫ vtraq̄ȝ lex eū damnet: canonica tñ ex ſua damnatōe nō ſufficeret actui impīgere rationē peccati mortalis ſi nō eſſet lex diuina ex qua deriuať nō tm̄ poteſtas autori iuris canonici ad damnandū actus aliquos vel ad cōdendū lēges: ſed etiā vis impſſiua ratōnis mortalis peccati in ipm actū. Nam q̄ntūcunq̄ȝ papa vl' quicūq̄ȝ homo ꝓhiberet aliquē actū: nō ob hoc agēs eū peccaret mortaliter ſi ſiſtereť in ea lege hūana. ſed ꝙ talis peccat mortaliter reduciť ad legē diuinam. ita ꝙ ideo eſt mortalis q2 eſt ꝯtra legem diuinā que mādauit vitari ea que lex humana rationabiliter edita ꝓhiberet: et mandauit agi ea que lex hūana rationabiliter edita agi p̄ciperet. Lu.x. Qui vos audit me audit: ⁊ qui vos ſpernit me ſpernit. Et iteꝝ Mathei.xviij. Quecūq̄ȝ alligaueritis ſup terrā erunt ligata ⁊ in celo. q̄ſi diceret. Uolo ꝙ leges veſtre p̄ceptiue vel ꝓhibitiue rationabiliter edite ligēt. Unđ iō quis peccat mortaliter cōtrauenīēdo poſitiue legi ꝓhibitiue vel p̄ceptiue loquēti. q2 facit cōtra illud p̄ceptū legis diuine. Honora parētes: ⁊ Obedite p̄poſitis veſtris. ⁊ cōtra illud quo p̄cipiť vt timeam⁹ dñm ⁊ ꝑ cōſequens nō ſpernam⁹ eum. Spernere autē hominē a deo ꝯſtitutū in ſupiorem eſt deū ſpernere. Ex hac duplici ſolutōe poteſt formari ſcđa ratio ad cōcluſionem talis. Ad illū artificē magis ſpectat ꝯſiderare aliquē actū eē mortale pctm̄ q̄ i virtute ſue artꝫ vel ſciētie ⁊ ſine recurſu ad pricipia alteri⁹ artꝫ poteſt ꝯgnoſcere ⁊ oſtēdere eū eſſe mortalem q̄ȝ ad illū q̄ hoc nō poteſt niſi in virtute alteri⁹ artis. Theologus eſt

hmõi. nam ſecluſa lege poſitiua ciuili ⁊ ca
nonica theologus ex hoc ꝙ ꝯtract⁹ vſura
rius eſt ꝯtra legẽ Lu. vi. quã iudicat eẽ ꝓ
hibitiuã cũ ait. nihil inde ſperantes: infert
ſufficiẽter ꝙ ſit mortalis. Juriſpitus ꝟ o nõ
põt inferre eũ ex hoc ꝙ ẽ cõtra legem cano
nicã vel ciuilẽ eſſe mortale peccatũ niſi ad
mi⁹ lege diuiã. Vñ ſi arguat ſic. Oĩs act⁹
cõtra legẽ canonicã vel ciuilẽ ꝑceptiuã vl'
ꝓhibitiuam factus eſt pctm̃ mortale. cõtra
ctus vſurarius eſt hmõi. igiꝭ ⁊c. Jn hac ꝓ
batõe iuriſpitus habet ponere minorez: et
eã melius nouit ꝙ̃ theologus. maiorẽ aũt
nõ nouit vt iuriſpitus ſ; vt theologus. vl'
ſi eã vt iuriſpitus nouit: nõ tm̃ nouit niſi ac
cipiẽdo a theologo. ⁊ etiã nõ hab; maiorẽ
niſi vt quoddã ꝑſuppoſitũ in ſua facultate
nec ipſam ex ſua facultate ꝓbare põt. The
ologus autẽ hab; ipſam vt ꝯcluſionẽ quã
ꝓbat ex ſua lege. ſ. diuina. ex qua eliciꝭ ꝑdi
cta maior: vt patuit. Mõ ille q̃ ad aliquaz
ꝯcluſionẽ ponit maiorẽ et nõ minorẽ meli
us poteſt iudicare d̃ ꝯcluſione ꝙ̃ ille q̃ tm̃
minorẽ ponit. et idem iudiciũ eſt ſi minorẽ
ponẽs etiã ponat maiorẽ ipſam tm̃ ſuppo
nendo ⁊ nõ oſtendere potẽs eandẽ. Alius
vero eandẽ oñdere poſſit. Et ratio illi⁹ eſt
quia in maiore eſt tota vis diſcurſus. Vñ
etiã maior diciꝭ: quia in virtute ꝯtinet totũ
diſcurſum. Tercia ratio. theologus me
lius nouit de cõtractu vſurario hoc ꝑdica
tũ ſc; eſſe mortale peccatũ. igiꝭ cõſideratio
cõtract⁹ vſurarij in ordine ad illd̃ ꝑdicatũ
magis ad eũ ſpectat. quia res quo ad ꝑdi
catũ aliquod magis ad illũ ſpectat q̃ meli
us illud ꝑdicatũ d̃ ea nouit. q2 hoꝝ eſt q̃s
bonus iudex que q̃s bene nouit. ꝑmo et hi
corũ. Antecedẽs ꝓbaꝭ: quia duob; cogno
ſcentib; aliqd̃ ſubiectũ etiã ſi equaliter illd̃
noſcãt ille melius nouit ꝑdicatũ aliqd̃ de
eo qui melius nouit ꝑdicatũ tã quo ad q̃d
noĩs ꝙ̃ quo ad q̃d rei. et ea que ad intelle
ctum quid rei ꝑtinẽt. Modo ſi theologus
⁊ iuriſpitus etiã eque noſcãt aliquẽ ꝯctu;
eſſe vſurariũ: tamẽ theologus meli⁹ nouit
quid noĩs ⁊ q̃d rei peccati mortalis. Naz
ipſe diffinit peccatũ mortale. eſt dictum fa
ctũ vl' ꝯcupitũ cõtra legem dei. ⁊ illã diffi
nitionẽ etiã melius ĩtelligit: quia ibi poniꝭ
cõtra legẽ dei. Nemo autẽ artificũ melius
nouit legem dei ꝙ̃ theologus. ⁊ theolog⁹

etiã melius alijs cognoſcit que lex ꝯquaꝭ
ꝓhibitiue: ꝑceptiue vel cõſultiue. quod tñ
neceſſariũ eſt ad hoc ꝙ ſciaꝭ qñ quid ſit cõ
tra legem dei tanq̃ peccatum mortale.

Quarta ratio. cõtradictoria illius. oĩs cõ
tractus vſurari⁹ eſt peccatũ magis ſpectat
ad theologũ. igiꝭ etiã illa. oĩs contractus
vſurarius eſt peccatũ magis ad theologũ
ſpectat. tenet ꝯſeq̃ntia: q2 oppoſitoꝝ eſt ea
dem diſciplina ſm phm in topicis. ⁊ etiã q2
ſicut aliq̃s artifex ꝑ ſua principia oſtendit
vnũ cõtradictorioꝝ eſſe falſum. ita ꝙ eſdẽ
oſtẽdit alterũ cõtradictoriorũ eſſe verum ⁊
ecõtra. Antecedẽs ꝓbaꝭ: quia aſſertio he
retica magis ſpectat ad ꝯſiderationẽ theo
logi ꝙ̃ iuriſpiti. ita ꝙ ad determinãdũ ma
giſtraliter que aſſertio ſit heretica ⁊ que ca
tholica magis valet theologus ꝙ̃ iuriſpi
tus. Modo hec ſc; cõtractus vſurari⁹ nõ
eſt pctm̃ eſt heretica. vt patet in cle. vnica
de vſuris. vbi diciꝭ. ꝙ ſi q̃s inciderit in illũ
errorẽ vt ꝑtinaciter affirmet ꝙ exercere vſu
ras nõ ſit peccatũ decernimus eũ velut he
reticũ puniendũ. Maior poſſet multipli
citer ꝓbari. ſed ꝓ nũc ſufficiat vna ꝓbatio
talis. Ad illius ſciẽtie doctorẽ ꝓpter quam
ſolũmodo diciꝭ aſſertio catholica vel here
tica principaliter ſpectat diffinire ꝑ modũ
doctrine que aſſertio eſt catholica ⁊ q̃ he
retica reputãda. ſed theologia eſt hmõi. igi
tur ad theologie doctores magis ſpectat
cõſiderare aſſertões hereticas eas deter
minãdo magiſtraliter ⁊c. Maior nota. mi
nor ꝓbatur. q2 ſola illa aſſertio eſt catholi
ca que eſt cõſona theologie: et que eidẽ no
ſcitur aduerſari dinoſciꝭ eſſe heretica. Naz
ſi aliqua aſſertio inueniretꝭ aduerſari decre
tis vel decretalib; ſũmoꝝ pontificũ aut ca
nonib; cõciliorũ aut legib; impatoꝝ ſi ta
mẽ nõ obuiaret theologie: nõ deberet inẽ
hereſes cõputari ꝙ̃uis falſa ⁊ erronea poſ
ſet iudicari. Unde ſi que aſſertões contra
rienꝭ canonib; ⁊ decretis cõciliorũ vel põ
tificũ et etiã heretice iudicenꝭ. tamẽ hoc nõ
eſt niſi q2 theologie aduerſanꝭ ob qd̃ con
cilia vel ſũmi põtifices eas vt hereticales
cõdemnauerũt. Ora ad determinãdũ ma
giſtraliter. quia nec ad theologũ nec iuriſ
peritũ: vt tales ſunt ſpectat iudicaliꝭ ſeu
ꝑ modũ iudicialiter diffiniẽtis determiare
que ſit heretica et que catholica. ſ; hoc ſpe

etat ad ſummũ pontificẽ. Anteq̃ȝ autem
formetur quinta ratio pono aliã obiectio
nẽ poſſibilẽ fieri cõtra cõcluſionẽ hoc mõ.
Actus exiſtẽs cõtra legem naturalẽ ſpecta
bit in ordine ad hoc p̄dicatũ quod eſt eſſe
peccatũ tale vl' tale eque ad illos artifices
vel ſcrutatores qui eq̃ habẽt legẽ naturalẽ
cõſiderare: et magis ad illũ q̃ magis habȝ
eã cõſiderare. Cõtractus vſurarius ẽ ↄtra
legẽ naturalẽ vt oſtenſũ eſt. q. xxij. Iuriſpi
tus aũt ⁊ theologus eque habẽt ↄſiderare
legẽ naturalẽ: vel iuriſpitus magis q̃ȝ the
ologus. igit̃ ad eũ eque vel magis ſpecta-
bit cõſideratio cõtractus vſurarij quo ad
hoc p̄dicatũ quod eſt ipm̃ eſſe peccatũ ta-
le vl' tale. Maior p̄mi diſcurſus nota etiã
a ſili ex maiore p̄me rõis poſite. Mĩor ve
ro p ſcđa pte ꝓbat. qꝛ aut ad neutrũ vt ta-
lem de p ſe ſpectat eaȝ ↄſiderare ſȝ tm̃ de p
accidẽs. Aut ſi in aliq̃ mõ de p ſe ad eos id
ſpectat eque vel magis ad iuriſpitũ id pti
nebit. Primũ ꝓbat̃: qꝛ ad theologũ vt ta-
lem ſpectat tm̃ ↄſiderare leges pure diui-
nas. hec aũt ſunt que nec ſunt ↄſtitute a le
ge naturali nec a lege hũana. cuiuſmodi in
veteri teſtamẽto fuerũt leges pure poſiti-
ue iudiciales vel pure poſitiue cerimonia-
les. ita q̧ ratio in lumĩe naturali relicta nõ
pl' habuiſſȝ rationẽ declinãdi ad vnã ptẽ
q̃ȝ ad alterã. ſȝ vel neutral' fuiſſȝ vl' tãtã oc-
caſionẽ ad vnã declinãdi ſicut ad aliã. Et ita
ad theologũ vt talẽ nõ ſpectat ↄſiderare le
gẽ naturalẽ. Aſſumptũ aũt ꝓbat̃: quia da
oppoſitũ tunc ad theologũ vt talẽ ſpecta-
ret eſſe naturalẽ philoſophũ. qꝛ ad natura
lẽ phm̃ ſpectat cõſiderare legẽ naturalẽ et
eius dictamia. Unde ſicut lex natural' di-
uina ⁊ hũana diſtinguũt̃: nec vna eſt de
p ſe alia. ſic etiã eaȝ ſcrutatores ſunt diſtin
cti. ſcȝ naturalis phus: theologus et iuriſ-
peritus. nec vnus erit de p ſe alius. Et ſili'
modo dicendũ de iuriſpito. Ille eni habȝ
cõſiderare de p ſe pure hũanas ↄſtitutões
q̃ nec ſũt ↄſtitutões legis naturalis cuiuſ-
modi ſunt que ſunt eedem apud om̃es ⁊ ĩ
mediate veniũt ex principijs practicis leg̃
natural. nec ſũt valde vicine ↄclõibꝰ et p̄n
cipijs ſpeticas ⁊ ↄclõnibꝰ euidẽter ex eis illa
te. Et dico pure cerimoniales vel pure iu
diciales ꝓpter eas q̃ fuerũt mixte. ita q̧ par
tim fuerũt naturales ⁊ partim poſitiue: ſi-

cut p̄ceptũ de danda decima quo ad h̄ q̧
eſt populũ dare aliquid in ſuſtentatõeȝ mi
niſtrorũ dei eſt naturalis legis. ſed dare p̄-
ciſe illã quottã. ſ. decimã nõ eſt naturale ſȝ
poſitiuũ diuinũ olim obligans vt diuinũ
hodie abolitũ et tm̃mõ obligãs vt poſiti
uũ humanũ. Silr̃ q̧ hõ teneat ſuſcipe ab
lutõem aque ſub certa forma verborũ fa-
cta: eſt p̄ceptũ legis diuine et pure diuinũ.
id ẽ nõ ꝓcedens a lege naturali. Silr̃ q̧ di
cat pctã ſua alri puro hoĩ puta ſacerdoti ẽ
p̄ceptũ diuinũ puꝝ ſeu pure poſitiuũ. Se
cũdũ ꝟo ꝓbat̃. qꝛ ſcĩa iurĩ ciuil' ſubordiat̃
phie morali. hec aũt phia ꝟſat̃ circa legem
naturalẽ: theologia aũt nõ ſic ſubordiat̃ le
gi natrali. igit̃ ſi alr̃ coꝝ ſe hȝ ĩtromittere de
ſcrutinio leg̃ natural' ⁊ actuũ ↄ eã exitiũ
mag̃ h̄ habebit iuriſpit' q̃ȝ theolog'. Un̄
etiã phs moral' exñs natural: h̄ ẽ ſiſtẽs ĩ lu
mine naturali ↄſiderat etiã de ↄctu vſura
rio: vt patuit ĩ Areſt. q̃ ⁊ ipe eũ dãnat. ⁊ ſõ
cũ ad phm̃ moralẽ ⁊ natalẽ ſpectet ↄſidera
re ei' dãnatã p̄uitatẽ: ⁊ illi ſubordiet̃ iuriȝ
ſcrutator maxĩe legiſta ſeq̃t̃ ꝓpoſitũ. ſ. ꝓs aſ
ſũpti ĩ ꝓbatõe ſcđe mĩoris. Dicẽdũ p du
as ſol'ones. Pria applicat̃ ad maiorẽ p̄mi
diſcurſus ſupponẽdo q̧ triplex ẽ pctm̃. ſcȝ
morale. ⁊ illõ hȝ phs moral' ↄſiderare. ali
ud ẽ mortale pctm̃. aliõ vẽiale. ⁊ illa theo-
log' hȝ ↄſiderare. Maior igit̃ ẽ ꝟa ſi ĩtelli
gat̃ õ pctõ morali. ⁊ tũc argumẽtũ ñ ↄclu-
dit niſi q̧ ad iuriſpitũ eq̃ vl' mag̃ q̃ȝ ad the
ologũ ſpectaret ↄſideratio ↄct' vſurarij q̃
ad h̄ p̄dicatũ qõ ẽ eẽ pctm̃ morale. ⁊ h̄ nõ ẽ
ↄ ↄcl'onẽ nĩaȝ q̃ loq̃t̃ õ pctõ mortali nõ fa
ciẽdo mẽtõeȝ õ morali. Sȝ maior negãda
eſt ſi ĩtelligat̃ õ mortali pctõ vl' vẽiali. Nã
ſiſtẽs ĩ ↄſideratõe leg̃ natural' potit iudica
re ſi q̃s act' ſit illi legi difformis ⁊ ita an ſit
pctm̃ morale. ⁊ ꝓ ↄñs ſi q̃ duo ꝓfeſſores eq̃
illi ĩſiſtũt eq̃ h̄ poterũt iudicare. ⁊ ſi q̃s ma
gis ei ĩſiſtit mag̃ h̄ iudicare potit. Sȝ ſi ta
lis ſoli legi naturali ĩſiſtat nõ potit ob h̄ iu
dicare ſi ille act' ſit pctm̃ mortale vl' vẽiale
qꝛ rõ pctĩ mortal' ĩcludit q̧ p ipm̃ õmereat̃
actor ꝑdere diuinã amiciciã ⁊ grãm habi-
tualẽ ſi eã habeat. ⁊ etiã incurrere reatũ pe
ne infernal' eternaliter. Mõ q̃ ſoli legi na-
turali inſiſteret nõ poſſet cognoſcere ſi q̃s
act' eſſȝ tal'. Nã nullibi lex naturalis ſanxit
q̧ talis vel talis actus etiã qui eſt ſibi diſ-

formis: ſic vel ſic punieť: vel taliter hō per eum demereať. alioquin ex naturali lumie hō ſcire poſſet ꝙ in homine eſt ponēda q̄dam gratia habitualis quā ꝑdit quādo facit quoſdā actus. et ꝙ hō ordinareť ad beatitudinē talē theologicā: quā etiā perdit ꝑ hōi actuꝫ. ⁊ ꝙ ponēda eſt talis et talis pena qualis ſcꝫ in inferno ponitur ꝓ dam nādis que tñ nō poſſunt naturaliter cognoſci. ſed ad hoc ꝙ inſiſtēs naturali legi illa cognoſceret reqriť recurſus ad ꝑncipia theologica et legis diuine. et ſic ad theologum hoc ſpectabit. Secūda ſolutio. dicēdo ad minorē ſecūdi diſcurſus ꝙ eſt falſa quomodocūq; capiant theologus ⁊ iuriſpitus. Nā ſtricte loquēdo de eis neuter habet de ꝑ ſe cōſiderare legē naturalē ſꝫ ſolum de ꝑ accidens. Nam ſicut ſtricte loqn do diſtinguunť lex naturalis diuina ⁊ hūana: ita theologus ſtricte captus dicit tm̄ ſcrutatorē eaꝝ legū q̄ ſunt ꝓprie ⁊ pure diuine. quo mō leges decalogi nō eſſēt diuine ꝓprie: qꝛ licꝫ a deo ſint date tñ etiā lex naturalis eas dictat. Ita iuriſpitꝰ ſtricte captꝰ ſignificaret tm̄ ſcrutatorē vel ꝓfeſſorē eaꝝ legū q̄ ſunt pure hūane: q̄s ſcilicet nec deꝰ nec lex naturalis dictauit vel decreuit. Attamē nō ſic ſtricte loquēdo vterq; habꝫ legem naturalē cōſiderare. Si eni theologꝰ dicat eū qui ſcrutatoꝛ eſt omniū ſanctionū ⁊ veritatū inſertarū corpori theologie: tūc ad eū ſpectat etiā de ꝑ ſe cōſiderare legē naturalē. eo ꝙ corpi theologie ſcꝫ canoni biblie plurime ſanctōnes legis naturalis et ꝟitates naturaliter cognoſcibiles ſunt inſerte. Similiter ſi iuriſpitus ſignificet eū qui ſcrutatoꝛ eſt omniū ſanctionū et veritatū que inſerte ſunt in corꝑe iuris ſiue ciuilis ſiue canonici: ad eū ſpectat etiā ꝺ ꝑ ſe conſiderare legē naturalē. Et ſi hoc mō capiantur iuriſpitus et theologus minoꝛ ē falſa quo ad vtrāq; ꝑtē. Nam nō eque habebūt eas cōſiderare nec iuriſpitus magis q̄ꝫ theologus ſed ecōtra. Et hoc ex q̄ttuoꝛ patet. Primo. nā corpi theologie lōge plures ſanctiones legis naturalis ſunt inſerte q̄ꝫ corpi iuris ciuilis et canonici. vt ptꝫ trāſcurrēti corpus biblie. adeo ꝙ etiā ſi ꝑ manibus accipianť ſoli libri ſapiētiales ⁊ epiſtole Pauli et canonice ep̄le alioꝝ: plures haberenť ibi regule et ſanctiōes legis naturalis q̄ꝫ ī corꝑe iuris ꝑſertim ciuil. Secūdo quia ille ſanctiões legis naturalis q̄ ſunt inſerte corpi theologie ſunt ꝓ maioꝛ ꝑte ſiue dicēde ſanctiões legis natural'. ſ. aut capiēdo ſanctiōem legis natural' ſtricte. puta qꝛ ſunt ꝑncipia ꝑ̄ctica. aut minꝰ ſtricte. ꝺ q̄bꝰ acceptiōibꝰ patuit ſup̄ q̄ōne. xxij. Vñ ī corꝑe theologie habēť decē ꝑcepta decalogi q̄ ſunt de lege naturali. ⁊ hoc aliq̄ de lege naturali ſtricte capta. ſcꝫ ꝑmū ⁊ ſcōm et ꝓ ꝑte terciū. Alia de lege naturali nō ſtricte vt alia. Itē ibi habēť illa duo ꝑncipia. Qđ tibi fieri nō vis alteri nō facias. ⁊ qđ tibi fieri vis alti facias. Thobie. iiij. ⁊ ī euāgelio. Dilige ꝓximū tuū ſicut teipm. Luce. x. ⁊ iteꝝ. Quecūq; vultis vt faciāt vobis homines ⁊c. Sed in corꝑe iurꝭ ciuil' licꝫ multe reperiāť ſanctiões q̄ videreť alicui dicende ſanctiões legis natural' tñ nō tot q̄ ſint illiꝰ legis ꝑmo vel ſcđo mō. puta qꝛ nec ſūt ꝑncipia practica legis naturalis euidentia ex terminis. nec ſūt ꝯcluſiões ex eis euidenter deducibiles. ⁊ ſic nō ſūt legꝭ naturalis ꝑmo mō capiēdo eā ſeu ſtricte. Sꝫ etiā nō ſunt valde ꝯſone ⁊ vicine talibꝰ ꝑncipijs vel ꝯcl'onibꝰ. imo a lōginq̄ tm̄ ⁊ modicuꝫ q̄d ſapiūt de talibꝰ ꝑncipijs ⁊ ꝯcl'onibus.

Tercio qꝛ q̄ꝫuis corꝑi iurꝭ canonici etiā plīme inſerte ſint ſanctiões legꝭ naturalis: hec tñ vt a theologia ſūpte ſibi inſerte ſūt. ⁊ ꝯſtitutiões ſūmoꝝ pōtificū et ꝯciliorum ſi q̄s reſonāt ſanctiões legꝭ natural' cōfundanť etiā noīatim ī libris biblie tāq; vnde ſint accepte: ⁊ ibi habeāt ſuā auctētē: ⁊ noīatim ī materia nr̄a. ſ. in ꝯdēnatiōe ꝯtractꝰ vſurarij. vt ptꝫ in ca. qꝛ ī oībꝰ. ⁊ in c. ſup eo. extra de vſu. vbi papa ideo ꝯdēnat ꝯtractū vſurariū etiā ſi fiat ꝓpter opus pietatꝭ exercendū. qꝛ ſcꝫ dānatꝰ ē vtroq; teſtamēto. Vnde etiā ꝑdicte ꝯſtitutiões pōnficū ⁊ ꝯſilioꝝ ſunt q̄ſi correlaria theologie. vt ſatis īnuiť in ca. q̄lit. ꝺ accu. ibi eni dꝛ ꝙ ex auctibꝰ veteris ⁊ noui teſtamēti ꝓceſſerit canonice ſanctiões. Quarto. nā theologꝰ magꝭ habet ꝯſiderare nouū teſtamētū q̄ꝫ iuriſpitꝰ. nō nouū teſtamētū adeo repletū eſt ſanctōibꝰ legis natural' ꝙ q̄ſi vocari pōt lex natural'. igiť magis ad theologū ſpectat ꝯſiderare legem naturalē q̄ꝫ ad iuriſperitum. Maioꝛ nota. Minoꝛ ꝓbatur. quia q̄uis ibi repertanť aliq̄ ꝯſtitutiões que ſint pure.

diuinē vt de ſuſcipiēdo baptiſmū: ⁊ de cō fidē pctā homini ſacramentaliter, tm̄ ille pauce ſunt adeo ꝙ ꝓ nullis q̄ſi reputanf reſpectu reliquaꝝ q̄ ſunt legis natural. Et pbaf minor. Nam cū dn̄s p Hieremiā pheta pdiceret ſe daturū legē nouā aſcri bit illud qd̄ eſt legi naturali ꝓpriū, ſcʒ eē ſcriptū in corde hoīs, id ē in naturali lumi ne rōis ꝯſiſtere. Unde ait ſic Hiere. xxxi. Poſt dies illos dabo legē meā in viſceri bus eoꝝ ⁊ in corde eorū ſcribā eam, q.d. le gem naturalē in corde eoꝝ ſcriptā licʒ ob fuſcatā ego renouabo data lege noua que eſt quaſi natural' renouata. Et huius igi tur argumēn ſolutōe pōt nūc formari q̄n ta ratio. Ad illū magis ſpectat cōſideratio ꝯtractus vſurarij i ordine ad hoc p̄dicatū qd̄ eſt eſſe mortale pctm̄: ad quē ſpectat cō ſiderare pctm̄ mortale magis q̄ ad illuʒ q̄ nō habet cōſiderare pctm̄ mortale ſed tm̄ male, mō dato ſʒ nullaten⁹ cōceſſo ꝙ tā iuriſprus q̄ theologus habeāt ꝯſiderare cia equaliter legē naturalē: ꝯ quā eſt con tractus vſurarius, tā iuriſpitus in q̄tū cō ſiderans legē naturalē nō habʒ cognoſce re quid ſit mortale pctm̄. theologus autē habʒ hoc cognoſcere, igif ⁊c. Sexta rō hec ſequif ex ſecūda ſolutōe eiuſdē argu menti ſic. Cōſideratio cōtract⁹ vſurarij re ſpectu illi⁹ p̄dicati qd̄ eſt eſſe mozale pec catū magis ad theologū q̄ ad iuriſpitum ptinet eā vt ambo intendūt legi naturali igitur multo magis ꝯſideratio eius reſpe ctu illius p̄dicati qd̄ eſt eſſe mortale pctm̄ magis ad theologū ꝑtinebit q̄ ad iuriſpi tū. tenet ꝯſeq̄ntia a maiori, q: magis vide ret pmū q̄ ſcd̄m, eo ꝙ videref aduerſarijs q̄ iuriſpitus magis haberet ſcrutari legē naturalē q̄ theologus. Añs ꝓbaf: q: poti us eōtra theologus magis habʒ ſcrutari legē naturalē ⁊ ꝑitior eſt in ea vt ꝓbatū eſt. Septima ratio. cōſideratio dānati cō tractus quo ad hoc p̄dicatū qd̄ eſt ipm̄ eſ ſe pctm̄ tale vel tale magis ſpectat ad pro feſſores q̄ ſp minus errauerūt in ꝯcedēdo permittēdo ⁊ reprobando talē ꝯtractū tā re probatōe ſcolaſtica q̄ iudiciali. Sʒ theo logi ſunt tales, igif ⁊c. Maior eſt nota q: minus errātib⁹ i aliqua re magis credif tā q̄ medius ibi iudicātib⁹ ad tales. igif mag' ſpectat cōſideratio talis rei. Minor ꝓbaf nam nullus theologus in ſcolis vel ſmo nibus cōceſſit hominibus exercere ꝯtractuʒ vſurariū ſcitū eſſe talē. ⁊ hoc cōceſſiōe ma giſtrali vel ſcolaſtica vel ambonica. ſ. ſpō dendo eis ſup hoc impunitatē: vel eidē cō tractui fauoriſando: ſʒ potius ſp reproba uerūt et hoīes ab eius actu deterruerūt ip ſum ꝓſequēdo et reprobādo tā in ſcolis q̄ in ſermonibus. Itē etiā qui iudiciaria po teſtate p̄fuerūt, vtputa epali vel papali nū q̄ cōceſſerūt eas dādo leges fauoriſantes vſuris. Sed aliq̄ legiſte ſcrutātes et ꝓfitē tes leges imꝑiales et ciuiles in q̄tū tales n̄ ꝑmiſerūt ſed etiā cōceſſerūt homib⁹ exerce re plures cōtract⁹ vſurarios nō ſolū ſcola ſtica cōceſſiōe vel magiſtrali ſed etiā iudici ali autoritate, adeo ꝙ etiā imꝑator Iuſti nianus licʒ catholicus exiſtēs dedit leges quib⁹ nō tm̄ ꝑmittunf ſed etiā ꝯcedūf vſu re: ⁊ ꝑ q̄s fauef vſurarijs, ita ꝙ nō tm̄ im punitatē cōceſſit exercētibus vſuras: ſʒ eti am ordinauit eis ea quib⁹ mediātib⁹ pn̄t vſurarij cōſequi ſuas vſuras, vt patuit ſu pra. q. xxij. Et hoc multo magis ꝯceſſerāt ſui anteceſſores q̄ infideles extiterūt adeo ꝙ Iuſtinianus ſuꝑueniēs moderat⁹ ⁊ re ſtrictius eas cōceſſerit. Et ſi hodie vellent ſequi dn̄i legiſte leges etiā Iuſtiniani: ipſi ꝯcederēt vſuras et fauerēt eiſdē: q: etiam Iuſtinian⁹ nō reuocauit illas leges ꝑ eū factas ꝯcedēs vſuras vt ibi dictū fuit. Se cus de dn̄is canoniſtis, q: hij ſubordināf theologie a q̄ ſūpſerūt ſuas ſanctōes: vt pʒ in ca. q̄lit. de accu. dn̄i aūt legiſte nō ſic oc cupanf cū doctrinis theologicis, nec ſic eſt colligata ⁊ ſubordiata ſcia iuris ciuilis the ologie ſicut ſcia iuris canonici, nā ſcia iuris ciuilis ab ill' diu fuit poſſeſſa q̄ nedū euan geliū ſʒ etiā deū ignorauerūt, nō mō agen tes ſʒ etiā alijs ꝯcedētes ea q̄ etiā natural' lex dānat, d quoꝝ nūero eſt ꝯct⁹ vſurari⁹

Secūda ꝯclo. Si aliq̄s ꝯctus ſit nō i ſe vſurari⁹ ſʒ tm̄ et iure poſitiuo ipʒ vt talē ꝓhibēte adhuc tal' i ordīe ad h̄ p̄dicatū, ſ. eē mortale pctm̄ eſt mag' d ꝯſideratōe theologi q̄ iuriſpiti. Probaf q: nō ꝯgnoſcif tal' ꝯct⁹ eſſe pctm̄ mortale niſi cōgnit' ill' duab⁹ p̄miſſis, ſcilʒ Ois act⁹ q̄ eſt ꝯ legē etiā poſitiuā hūanā ꝓhibitiue latam a ſuꝑiori ē pctm̄ mortale, hic ꝯctus eſt hmōi, igif eſt pctm̄ mortale.

Nõ õ q̃uis minoꝛ in illo ſillogiſmo magis ſit de ↄſideratõe iuriſpiti q̃ theologi: eo q̃ iuriſpit' meli' nouit leges hũanas q̃ theologus. ⁊ etiã melius nouit põderare que lex poſitiua lata ſit, ꝓhibitiue vl' tñ diſſuaſiue q̃ theologus. tñ maioꝛ magis ẽ de ↄſideratõe theologi. Nam aut illã ſol' theologus habꝫ ponere. aut ſi vterq̃ habꝫ eã ponere: tñ ipa eſt ꝑ theologũ magis nota q2 habet eã ꝓ ↄcluſiõe ⁊ eam ꝓbare põt ex ſuis legib⁹. ſ. diuinis. Iuriſpitus aũt habꝫ eã ꝓ ꝑncipio ſupponẽdo eã verã eſſe. magis aũt nouit q̃s ꝓpoſitõem quã vt ↄcluſionẽ nouit q̃ ille q̃ eã tm̃ vt ꝑncipiũ ſupponit. et tũc vltra. cũ noticia maioꝛis ſit validioꝛ ad cognoſcẽdã ↄcluſionẽ: eo q̃ i maioꝛe eſt virtualiter tota vis diſcurſus generãtis ſciam: ſeqꝛ q̃ etiã q̃ meli' nouit maioꝛẽ meli' noſcet ↄcluſionẽ. et ꝑ ↄſequens magis ad eũ ſpectabit illi' ↄcluſiõis conſideratio. Poteſt etiã illa ↄcl'o ꝓbari ex q̃rta ratõne p̃cedẽtis ↄcluſiõis. Coꝛrelariũ de oĩ cõtractu vſurario magis poterit theologus tractare quo ad hoc p̃dicatũ. ſcꝫ eẽ moꝛtale peccatũ: q̃ iuriſperit'. q2 oĩs cõtractus vſurari' aut eſt in ſe vſurari' aut ñ in ſe ſed ex iure poſitiuo cõi vel ꝑticulari.

Tertia ↄcl'o. Si de ↄ̃ctu i ſe vſurario ſit tractandũ tanq̃ꝫ d̃ p̃dicato qd̃ deberet p̃dicari d̃ aliq̃ ↄtractu vtputa ſi de aliquo cõtractu queraꝛ vl' dubiteꝛ an ſit in ſe vſurarius: nõ minus ꝑtinebit cõſideratio cõtractus vſurarij ad theologũ q̃ iuriſpitũ. imo ad minus eque poterit hoc reſoluere theologus. Et ſi dicendũ eſſet q̃ alter coꝝ altero melius poſſet. plus eſſet dicendũ q̃ theologus eſſꝫ ille. Et dicitur notãter i ſe vſurario ꝓpter ſequentẽ cõcluſionẽ: vbi ſecus dicet qñ dubitaꝛ de cõtractu an ſit aliter vel aliũde q̃ de ſe vel in ſe vſurarius. Prima igiꝛ pars ↄcluſiõis ꝓbaꝛ. Ille q̃ non min' ſed eque intelligit ratõem vl' diffinitõeꝫ ⁊ q̃d noĩs atq̃ quid rei alicuius p̃dicati: etiã nõ minus ſꝫ eque poterit deſcindere an illud p̃dicatũ vere dicaꝛ de aliquo ſubiecto qd̃ ipe non minus illo alio nouit. ſed theolog' nõ minus ſed eque nouit q̃d ſit cõtractus in ſe vſurari' ⁊ eque noſcit illũ actũ de quo q̃riꝛ an ſit tal'. igiꝛ ↄcl'o ꝓ ꝑma pte vera. Maioꝛ ẽ nota. q2 noticia alicui' ꝓpoſitõis ꝓpoſite ⁊ ei' deciſio depẽdet ex noticia terminoꝝ eiuſdeꝫ ⁊ rõnũ eoꝝũdẽ. Minoꝛ ꝓ ꝑma pte ꝓbatur q2 eq̃ theologus nouit legẽ diuinã ⁊ eius termi os: ſicut iuriſpit' ſuã legẽ ⁊ ei' terminos. Nõ dare ad vſurã (qd̃ ẽ idẽ qd̃ contract' in ſe vſurari') poniꝛ in lege diuia veteris teſtamẽti. vt ptꝫ Ezech. xviij. ꝑs. xiiij ⁊. liiij. et Deute. xxiij. ⁊ equalẽs termin' poniꝛ in noua lege Luc. vj. Mutuũ date nihil inde ſpantes. h̃ eñ ẽ dicere. nõ exerceatis ↄtractũ in ſe vſurariũ. Quõ eñ poſſet theolog' ſuã legẽ diuinã intelligere niſi intelligeret q̃d eſſꝫ diffinitiue ↄtract' vſurarius ⁊ q̃d ad ipm reqreret. Opꝫ g̃ q̃ ita bñ intelligat ei' rationẽ ſicut iuriſpitus. Secũda pars mioꝛis ꝓbaꝛ. q2 ex quo ↄtract' in ſe vſurari' nõ tm̃ eſt ↄtra legẽ diuinã vl' humanã. ſed etiã ↄtra naturalẽ meli' poterit is iudicare d̃ quo ſubiecto puta actu ipe p̃diceꝛ q̃ pl'es ex illis trib⁹ legib⁹ meli' nouit. Nõ theologus noſcit legẽ diuinaꝫ et naturalẽ. ⁊ dato q̃ iuriſpitus noſcat etiam duas ſcꝫ naturalẽ et hũanam. et etiã dato q̃ eque noſcãt ſuas ꝓprias leges. ſcꝫ ille diuinã et alter hũanã. tñ circa cõmunẽ eis. ſ. naturalẽ quã vterq̃ habꝫ ↄſiderare meli' eã nouit theologus q̃ iuriſpitus: vt oſtenſum eſt in ↄcluſiõe ꝑma in ſolutõe obiectiõis p̃cedentis ſextã ꝓbatõem. Et loquoꝛ in hac ↄcl'one ⁊ in tota queſtiõe nõ de illis theologis q̃s iure carpit cancel'. pariſien. ſed de aliis ꝓut in ꝓlogo hui' opis ↄmẽoraui. Vñ bene ait doctoꝛ ſolẽnis Hen. gãdeñ. in ſuis q̃dlibetis. q̃dli. j. q. xxxix. vbi dãnat quẽdã ↄtractũ velut vſurariũ. Ait in q̃ q̃ de illo nõ opꝫ inq̃rere a iuriſtis ſꝫ magis a theologis ⁊ phis cũ vſura ſit iniquitas ↄtra legẽ iuris diui ⁊ naturaꝛ. als philoſoph' Areſt. eã nõ dãnaſſꝫ ſic tñ eã dãnat. iiij. ethi. hec ille. Prout etiã patuit ſup̃ q. xxij. ↄcl'one. ij. q̃uis in p̃dicto q̃dlibeto et q̃õne nõ bñ dicat dãnãdo ↄtractũ illuꝫ d̃ q̃ ibidẽ diſputat: quẽ tñ alij theologi admittũt ſcꝫ emptõeꝫ vitalicij ꝓut patebit q̃ſtione. lxxij.

Quarta ↄcl'o. ſi d̃ ↄ̃ctu nõ i ſe vſurario ſꝫ aliũde ↄ̃hẽte nomẽ vſurarij ↄ̃ctus ſit tractanduꝫ an vere p̃dicetur de aliquo actu vel nõ: cõſideratio ↄtractus vſurarij magis ad iuriſperitũ ſpectabit q̃ ad theologũ. ⁊ ſi capeꝛ iuriſperit' p̃ciſe ꝑ perito in

iure cõmuni ciuili vel canonico: aliq̄n magis ſpectaret ad peritũ in ſtatutis municipalib9 aut pũincialib9 ⁊ ſynodalib9: ſiue ille eſſet al's iuriſperit9 ſiue theologus ſiue neutrũ illoꝝ. Prima ps pbaẗ. q2 ſi q̇s act9 ſit vſurari9 nõ in ſe ſed aliũde oportet q̄ hoc ɔtrabat ex aliq̄ ɔſtitutiõe hũana. ḡ q̇ melius ſcrutat9 eſt illas ɔſtitutiões humanas meli9 poterit videre ſi talis act9 ſit aliqua hũana ɔſtitutiõe ɔdemnat9 tanq̄ vſurarius. licet in ſe nõ ſit talis. tota em̄ rõ tale dubiũ deſcindẽdi pẽdet ex virtute hũane cõſtitutionis. Nõ iuriſperit9 melius iſtas ɔſtitutiões nouit q̄ theolog9. igiẗ ⁊c. Scd'a ps pbaẗ. q2 ſtaret q̄ cõtract9 aliq̇s eſſet ſolo iure pticulari phibit9 vt vſurarius. ſ. municipali vel ſynodali vel pũinciali Iuriſperit9 aũt captus p̄ciſe p perito i iure cõmuni nõ nouit ſtatuta pticularis iuris. imo ſtat q̄ eq̄ eũ fugiãt ſicut theologũ et aliq̇s q̇ nec eſt iuriſperit9 nec theologus meli9 illa noſceret. Dicit̄ notanter in pma cõcluſione q̇ ad hoc p̄dicatũ qḋ eſt ipm eē mortale peccatũ. q2 ſi ɔtractus vſurari9 cõſideret̄ in ordine ad aliqḋ aliud p̄dicatuꝫ: poſſꝫ et9 ɔſiderano pl9 ptinere ad iuriſpitũ q̄ ad theologũ. vtputa reſpectu p̄dicatoꝝ ſonantiũ in penã ciuilem vel canonicam ordinatã a iure hũano ɔtra illũ cõtractũ. vtputa ɔtractus vſurari9 eſt talis q̄ exercens ipm eſt infamis. ⁊ ſic de aliis penis a iure cõi ordinatis. Nã nemo meli9 nouit hmõi p̄dicata penalia q̄ ſcrutator illaruꝫ legũ: q̇b9 tales pene ſtatuunt̄ ⁊ decernunt̄ Nõ iuriſperit9 eſt ſcrutator taliũ nõ theologus. igiẗ ⁊c. Tales aũt pene ſunt multe. Et in pmis eſt infamia: ⁊ hec ciuilis vł canonica. Vñ q̇cũq̄ exercet ɔtractũ vſurarium eſt infamis infamia canonica. Nã illa infamia ɔtrahit̄ p q̇dlibet mortale peccatũ. de q̄ habet̄. c. infames. vi. q. i. ⁊ ibi vide glo. ſummariã. Infamia vero iuris ciuilis q̄ irrogat̄ p ſniam vel ipo facto p leges vt in caſib9 in q̇b9 iure cauet̄. de q̇bus vide textũ et glo. bonã. iii. q. vii. §. porro. Infamis eſt oĩs ille q̇ exercet eam vſurã q̄ dr̄ iprobũ fen9: cuiuſmodi eſt illa vbi q̇s p9 terminũ etiã de vſurario lucro pũentũ cõputat ⁊ petit vſuras. ſil'r vſura centeſima. ⁊ de illis ⁊ aliis vſuris reprobat̄ etiã a iure ciuili patuit ſup̄ q̄õe. xxii. Et quia oĩs vſura eſt cenſenda illegitimũ ⁊ improbum fenus. ideo q̇dã inferũt q̄ etiã hodie de iure ciuili oĩs vſurarius eſt infamis. ſꝫ an illa ɔñã valeat nõ diffinio cũ infamiã quã ius ciuile i vſurarios ferre voluit tm̄ voluerit i quoſdã ferre: q̇s ſcꝫ illegitimos reputauit ⁊ nõ in reliq̄s quoꝝ vſuras cõceſſit: videt̄ q̄ reliq̇ nõ incurrãt illã penã niſi de nouo p aliquã ɔſtitutionẽ i eos extendat̄. nõ aũt p canonicã in eos extendit̄ Nec apparet vbi p ciuile ius ideo dimitto hoc: q̄uis q̇dã dicant̄ hoc notaſſe. De canonica aũt infamia nõ eſt dubiũ q̇n etiaꝫ talis ſit infamis. de quo etiã in. c. inter dilectos. Scd'a pena eſt q̄ manifeſtus vſurarius nõ debet recipi ad cõmunionẽ altarꝫ Hãc tm̄ penã licet ſit ſtatuta a iure canonico. vt in. c. q2 in oib9. extra de vſurꝫ. etiam theolog9 eã noſcere põt. q2 de lege diuina eſt q̄ mortalis pctõr nõ dꝫ recipi ad cõionem altarꝫ. ſcꝫ euchariſtie niſi penituerit.

Tertia pena eſt q̄ oblationes manifeſti vſurarii ad altare nõ debẽt recipi. in eodẽ c. et hãc penã ſi intelligat̄ de illis oblationib9 q̄ fiũt de re fenebri. etiã theolog9 ſine ſcia iurꝫ poſitiui põt noſcere. q2 illa res eſt reſtituẽda ipi a q̄ extorſit. ⁊ hoc ſaltẽ tenẽdo q̄ nõ transferat̄ dñium rei fenebris in vſurariũ. Si aũt oppoſitũ teneat̄: tunc adhuc theolog9 h̄ cogſcere pt ſi ill9 rei fenebris oblano reddit vſurariũ impotentem ad reſtituendũ. vtputa: q2 nõ hꝫ alia bona legitime q̄ſita q̄ loco ill9 rei reſtituat. Si aũt p̄dicta cõſtitutio poſitiua intelligeret̄ etiã de re nõ fenebri: ſed legitie q̄ſita non noſceret eã theolog9 ſine iure poſitiuo. q2 oblanões tales nõ eſſent ipo iure diuino de p ſe repudiãde: ſic q̄ recipi ñ poſſent q̄uis vſurari9 dignus eſſꝫ q̄ repudiaret̄. Et dico de p ſe. q2 de p accidẽs oblatiões illius manifeſti vſurarii q̇ haberet bona legitime acq̄ſita de q̇b9 ſumit eaſdẽ: etiã nõ eſſent recipiẽde ab eccl'ia. ſcꝫ pp̄ter ſcãdalũ puſilloꝝ ne crederẽt q̄ eccl'ia ſentiret q̄ de vſura poſſꝫ fieri oblano: credẽtes illas oblatões eẽ ſũptas de male q̄ſitis bonis. ſcꝫ de vſuris. ⁊ h̄ etiã noſcere poſſet theolog9

Quarta pena eſt q̄ manifeſt9 vſurarius nõ eſt recipiend9 ad eccleſiaſticã ſepulturã ſi in hoc pctõ deceſſerit. vt in. c. q2 in omnibus. extra de vſuris. et illam penam etiam

noſceret theologus ſine ſcitu iuriſ poſitiui, q2 ex q̄ in notorio pctō mortali deceſſit eſt de damnandis iudicand⁹, ideo indignus bñficio eccleſiaſtico. q̄uis theolog⁹ nō noſceret ꝙ ſcienter ſepeliēs eum eſſet ipo iure excōmunicatus maiori excōmunicatione: qḋ tñ noſceret iuriſperitus ex Clemē. j. de ſepulturis. Quinta ꝙ nō debēt abſolui niſi ſeruata certa forma. de qua in. c. q̄q̄. de vſuris. lib. vj. Et hāc penā q̄ ad hoc ꝙ nō deberēt abſolui: etiā noſcere poſſet theologus ſi loquit̃ de impenitētibꝫ: ſed ꝙ etiam penitētes nō debēt abſolui niſi ſeruata certa forma poſitiua: de qua ibidē: non noſceret theolog⁹ ſed iuriſperitus. vt puta ꝙ nō debēt abſolui nec recipi ad ſepulturam q̄uis ſe dicāt velle reſtituere vel etiā ſi mandēt in vltima volūtate ſatiſfieri, ſed oportet ꝙ vel de ipis ſit ſatiſfactū, put eorum facultates patiunt̃: vel ſaltē ꝙ illis q̄bus faciēda eſt reſtitutio ſi pñto ſint. aut alijs q̄ illis poſſint acq̄rere: vel illis abſētibus ordinario loci vel vices eius gerenti. aut rectori parochie vſurarij corā aliquibus fidedignis: aut ſeruo publico. vt puta tabellione de ipius ordinarij voluntate z mādato idonee de reſtitutiōe ſit cautum. ſcꝫ ſi q̄titas ſit manifeſta ꝙ illa exprimatur. et ſi nō eſt manifeſta eſt moderāda arbitrio recipiētis eam: ipe tñ ſi ſciēter moderet̃ eam minorē tenet̃ ad reſtitutionē reſidui. alr̃s null⁹ debet eis impēdere abſolutionem: vel eos ad ſepulturā recipe: vel teſtis eſſe in teſtamētis eoꝝ. vt in p̄dicto. c. quāq̄. Sexta ꝙ teſtamētū vſurarij manifeſti diſponēs ꝙ alioꝛſum puenire debeant vſure q̄ ad eos q̄bus eſt reſtitutio faciēda: ſit ipo iure nullū. vt in p̄dicto. c. q̄q̄.

Correlariū. Irrationabilis ē reſpōſio Petri de Ancho ad q̄ſtionē poſitā qui in quadam q̄ſtione diſputata cum q̄rit̃. ad quos magis ſpectet determinatio dubioꝝ de vſuris: ad theologos vel canoniſtas. tenet ꝙ ptinet ad canoniſtas. Dicit enī ꝙ interptatio iuris naturalis z diuini q̄tenus tendit ad moralitatē z dirigit actus noſtros in deū: ptinet ad canoniſtas. ſed quaten⁹ ius diuinū tendit ad ſpūalitatē z tuitionē fidei ɔtra infideles ptinet ad theologos. et ſic cōcludit ꝙ magꝫ ad canoniſtas et iuriſperitos q̄ ad theologos ptineat determinatio de dubijs circa vſurā. Hec ille.

Iſta inquā reſponſio in q̄ttuor deficit. Primo in ɔcluſione ſua q̄ tenet ꝙ magis ſpectet determinatio talium dubioꝝ ad dños canoniſtas. Nā oppoſitū hui⁹ ſufficienter eſt oſtenſum in ɔcluſione. iij. Secūdo in aſſignādo rationē ſue ɔcluſionis cū ait. interptatio zc. Nam ſi ſic tūc canoniſte eſſent dicēdi nobiliores z etiā maiores theologi q̄ veri theologi. Prima ps ſeq̄le pbat̃. q2 eoꝝ p̄ncipalius q̄ theologorum eſſet intēdere ſacris ſcripturis q̄ ad illos paſſus vbi ſacra ſcriptura docet mores z agibilia. puta vitare vitāda et agere agēda. Theologi vero haberēt p̄ncipalr̃ intēdere ſacris ſcripturis in illis paſſibus vbi ſcriptura ſacra docet credere credēda. Nō ſicut volūtas eſt dignior potētia q̄ ratio (eo mō quo vna potētia anīe pōt dici alia nobilior) ita actus z habitus volūtatis ſunt nobiliores habitibꝫ z actibꝫ intellectus. qḋ etiā verū eſt tam in acq̄ſitꝭ q̄ infuſis habitibꝫ: adeo ꝙ charitas q̄ eſt in voluntate ē ex toto genere nobilior habitibus intellectus. vt puta eſt nobilior q̄ fides q̄ eſt in intellectu. z p ɔñs ſciens ea q̄ ad pfectionē voluntatis ptinēt: cuiuſmodi eſſet iuriſperitus (ſi ad euꝫ principaliter et plus q̄ ad theologum ptineret ſcire agibilia z mores theologicales) eſſet nobilior q̄ ſciēs ea q̄ ſunt ad pfectionē intellectus cuiuſmodi eſſet theolog⁹ q̄ p̄ncipalr̃ haberet tm̄ ɔſiderare credēda. credere enī ptinet ad intellectū. Scđa ps ſeq̄le probat̃. q2 illa ps ſcripture ſacre q̄ docet mores ē longe maior ea q̄ docet fidē. z ſic iuriſperiti maiorē partē de ſacra ſcriptura haberēt diſcere z theologi minorē. z ſic deberēt etiam maiores theologi dici. Theolog⁹ enī eſt q̄ ſcrutatur ſcripturas diuinas. Tertio q2 nō ſufficit dicere: ſed oportet dicti rationem aſſignare. nō aſſignat aūt rationē ſui aſſumpti. ſcꝫ ꝙ ad iuriſperitos magis ſpectet q̄ ad theologos interptatio iuris diuini ibi vbi docet mores. ſecus vbi docet fidē. Nec eſt etiā rō aſſignabilis: q2 nō videtur rō cur vnū ad eos ptineat p̄ncipaliter z nō alterū cum ſcriptura ſacra cui⁹ noticia q̄ dr̄ theologia q̄ z tota ē practica nō minus intendat primū q̄ reliquū. De⁹ enī

[..]mulando ſacras ſcripturas intendit nos perficere in intellectu ⁊ in voluntate: ⁊ ſi alterũ illoꝝ plus intendit magis intẽdit perfectionẽ voluntatis ꝙ̃ intellectus: q2 pfectõ voluntatis ẽ nobilioꝛ ꝙ̃ perfectio intellect⁹: adeo ꝙ ſũma pfectio voluntatis ẽ nobilioꝛ ſũma pfectione intellect⁹: ſcꝫ charitas: fide ⁊ fruitio viſiõe. Quarto q2 nõ ſolũ theologi: vt Heinricus gandenſis ⁊ beat⁹ thomas in eoꝝ quodlibetis, ſed etiã Anto. de but. qui fuit magnus decretaliſta dicit contrariũ: q2 dicit ꝙ declarationes materiarũ q̃ reſpiciunt ius diuinum magis ſpectãt ad theologos ⁊ ĩ h̃ canoniſte dñt ad eos recurrere. vſurarũ aũt dãnatio etiã in canonibꝰ facta ſit ꝑ recurſũ ad ius diuinũ: igiꝛ. Et ĩ intellexit Anto. de butrio ſuũ dictũ etiã ð iure diuino in eo paſſu vbi loquiꝛ ius diuinũ de his q̃ ad moꝛes ptinẽt: ⁊ ad opandũ: q2 hoc dicit de ſolutione decimaꝝ. Nõ vſura eſt cõtra ius diuinuꝫ: igiꝛ ac eos magis ſpectat determinatio dubioꝝ de vſuris ꝙ̃ ad canoniſtas: ꝙ̃uis idẽ anto. in hoc etiaꝫ ſit reprehenſibilis ꝙ cũ ſentiat (⁊ bñ) ꝙ magis ſtandũ ſit determinatiõi theologoꝝ in his que reſpiciũt ius diuinũ: ꝙ̃ iuriſtis: et intellexit hoc etiã in materia decimaꝝ: ipſe tñ nõ vult ſtare determinationi theologorũ qui cõiter tenent ꝙ p̃ceptuꝫ de decimis ſoluendis non ſit tpe euãgelice legis p̃ceptũ diuine legis adhuc obligãtis quo ad quottam decimaruꝫ: ſed ſit quo ad q̃ttam p̃ceptũ poſitiũ hũanum q̃ aſſumptuꝫ fuit iudiciale p̃ceptũ diuinũ veteris legis. Vñ idẽ Anto. ⁊ Inno. ſentiũt theologos non procul eſſe ab hereſi, dicendo ꝙ dare decimas nõ ſit de iure diuino: qð tñ theologi nõ crude dicunt: ſed dicunt ⁊ verũ ẽ ꝙ decime etiam quo ad quottaꝫ ſint de iure diuino olim obligante: ſed nõ de iure diuĩo hodie obligante quo ad quottam: ſed bene de iure humano hodie obligante. Sꝫ de hoc dictum eſt in tractatu de quotta decimarum diffuſe. Et ĩ hoc finitur ſecũdus tractatus

Expedito tractatu ſecundo Cõſequenter in hoc tertio tractandũ eſt de contractu emptiõis ⁊ venditionis cõcernente negociatores ſeu mercatores: ⁊ cõtinet. xxxij. qõnes: quaꝝ pꝛima eſt quinquageſima in oꝛdine queſtionũ huiꝰ operis. Eſt ergo q̃ſtio q̃nquageſima talis

Vtrũ actus negociandi ſit licit⁹. Solutio qõnis ſtat in tribus ſuppoſitiõibꝰ ⁊ quattuoꝛ cõcluſionibꝰ.

Prima ſuppoſitio. Negociari accipiꝛ multipliciꝛ, put ĩ ſequenti qõne patebit. Hic tñ accipiꝛ tñ in ſua ꝓꝓria ſignificatiõe que ẽ emere: vel per aliã cõmutationẽ acquirere aliqua nõ ad ſuũ vſum vel familie ſue: ſed ad hoc vt rurſum diſtrahanꝛ: ⁊ ſic lucrũ obtineaꝛ. ⁊ hoc modo in vulgari noſtro ðr gewerb tribẽ.

Secũda ſuppoſitio. Aliquẽ actũ eſſe licitum põt intelligi dupliciter. Uno mõ poſitiue: ⁊ ſic ille qui fertur ſup obiectum debitũ cũ circũſtãtijs debitis diciꝛ licitus. Exemplũ. Datio eleemoſyne facta alicui indigenti: ⁊ ab eo qui põt dare: ⁊ qui dat rẽ quã habet dare: ⁊ ꝓpter deum ⁊ debito tempoꝛe ⁊ loco: ⁊ cum debito modo ſcꝫ voluntarie ⁊ hylarite: et ſic de alijs. Nam datio hec cadit ſup debitũ obiectum: ſcꝫ quia fit indigenti ⁊ cum debitis circumſtantijs. Actus autem qui aliquas circumſtantias debitas haberet ⁊ aliquibus debitis careret nõ eſſet poſitiue licitus ſed illicitus: quia actus ex defectu cuiuſcunqꝫ debite circũſtantie reddiꝛ malus. ij. Ethicoꝝ. Bene agere contingit vno modo: peccare autẽ multiphariam. Alio modo poteſt intelligi permiſſiue: et ſic ille actus qui conſideratur abſtractus ab obiecto ⁊ circumſtantijs qui tamen eſt cõtrahibilis per obiectum debitum vel indebitum ⁊ veſtibilis per circumſtantias bonas ⁊ malas: diciꝛ ꝑmiſſiue licitus: ⁊ eadem ratione permiſſiue illicitus vt comedere. Nam cum dico comedere nõ denoto actuꝫ illũ cadere ſup tale vł tale obiectũ debitum vel indebitum: nec etiaꝫ denoto cum quibus circumſtantijs fiat. Unde cõ

tingere poteſt illum actum cadere ſup de-
bitū obiectum: vt ſi comedat aliquis cib⁹
ꝓprius ⁊ cōueniens nature comedentis: et
ſibi nō interdictus: poteſt etiā ſup indebi-
tum obiectum cadere: vt ſi comedat cibus
qui nō eſt comedentis vel ē diſcōueniens
nature eius: vt venenoſus vel ei interdict⁹
Si etiā caderet ſup debitum obiectū: pōt
contingere ꝙ fiat cum debitis circumſtan
tijs ſcȝ vt comedens ſuſtentet vt ſeruire va
leat deo ⁊ debito loco tempore ⁊ modo et
a perſona cui nō eſt interdicta comeſtio: et
ſic de alijs. Poteſt etiā cōtingere cū inde-
bitis circūſtantijs: vt ꝓpter voluptatē co
medat: aut in debito loco tēpore vl' modo.
Dupliciter autem poteſt cōtingere aliquē
eſſe permiſſiuꝫ licitū. Uno mō pure ꝑmiſ-
ſiue: ita ꝙ nullā bonitatem includit preter
bonitatem entis: ita ꝙ nec denotat habere
bonitatem ex genere que contrahit ab ob-
iecto: nec etiā bonitatem moralē circūſtan-
tionalē que ex circūſtantijs contrahit: vt
abſolute dicēdo comeſtio. Alio modo nō
pure permiſſiue: vt ſi denotatur cadere ſup
debitum obiectum ſed nō denotant circū-
ſtantie cum quib⁹ fiat: vt dicēdo comeſtio
cibi cōgruentis: vel odiū peccati: coit⁹ cuȝ
ſua.

Tertia ſuppoſitio. Aliquē actum
eſſe illicitum poteſt intelli
gi dupliciter. Uno modo poſitiue: ⁊ hoc
fit tripliciter. Quia aut cadit ſup obiectuȝ
indebitum vt irreuerentia dei: odium dei:
amor peccati: coitus cum nō ſua. De⁹ eniȝ
nō eſt congruū obiectum irreuerētie ⁊ odij
nec peccatū congruum obiectum amoris:
nec aliena congruum obiectum coitus.
Aut cadit ſup obiectum debitum ſed cum
circumſtantijs indebitis veſtitur ⁊ malis:
vt datio elemoſyne alicui indigenti facta
propter vanam gloriam ⁊ coitus cuȝ ſua
propter libidinem explendam vel loco in
debito: aut modo innaturali. Aut cadit
ſuper obiectum indebitum cum indebitis
circumſtantijs: vt coitus cum nō ſua pro-
pter libidinē vl' loco indebito: ⁊ ſic de alijs
Alio modo tm̄ permiſſiue qui ſcȝ ē con
trahibilis malis circumſtantijs ⁊ feribilis
ſuper indebitum obiectum: vt in preceden
ti ſuppoſitione dictum eſt.

Prima cōcluſio. Nō eſt indiſtin-
cte dicendum ꝙ actus ne-
gociandi ſit illicitus. probatur dupliciter.
Primo auctoritatib⁹. Nam multe aucto-
ritates approbant actum negociandi: qḋ
nō eſſet: ſi indiſtincte eſſet illicitus. Antece
dens patet adducendo ſeptem. Prima eſt
Auguſtini in libro queſtionū veterꝭ ⁊ no-
ui teſtamenti dicentis. Fornicari homini
bus ſemper nō licet: negociari aliqñ licet:
aliquando non. lxxxviij. diſtinc. ca. forni-
cari. Secūda eſt eiuſdem ſuper pſalmo.
lxx. ſuper illo loco eiuſdeȝ. Qm̄ nō cogno
ui negociationem (ſic enim habet tranſla-
tio. lxx. interpretum quā ſecut⁹ eſt Auguſti
nus ⁊ eius tempore in vſu fuit) vbi argui
ſic. ergo nō negocientur chriſtiani: ⁊ reſpō
det dicens. Sed ait negociator affero ex
longinquo merces: mercedem laboris mei
vnde viuam quero. dignus eſt autem mer
cēnarius mercede ſua. Matth. x. Ex quo
relinquitur ꝙ iuſte poſſum aliquid vilius
comparare ⁊ carius velle vendere. Mo-
do negociari ſeu qḋ idem eſt emere: vt re-
uendatur cum lucro eſt vilius comparare
⁊ carius velle vendere: vel nō fit niſi vilius
cōparando ⁊ carius vendendo: igitur.
Tertia eſt gloſa que exponēdo eundē lo
cum Ps. ait. Non approbaui que faciunt
auidi negociatores. Nam auidus acqren
di pro damno blaſphemāt: pro precijs re-
rum mentitur ⁊ peierat: ſed hec vitia ſunt
hominis non artis que ſine his vitijs agi
poteſt: ſic etiam in omnib⁹ artib⁹ male agit
nō ex eis ſed ex hominib⁹. De alia ergo ne
gociatione hoc dicit. Negociatores ergo
dicit de ſuis actibus preſumentes: ⁊ ſic il-
la gloſa vult ꝙ negociari nō eſt cōdemnā-
dum ſimpliciter propter hoc ꝙ ſepe fit cuȝ
quibuſdam prauis circumſtātijs ſicut nec
aliarum artium actus condemnantur: licȝ
etiam ſepe fiant cum circumſtantijs conſi
milibus. Quarta ⁊ quinta ſūt Auguſtini
in originali ſuper predictum locum Ps.
vt patebit in prima ⁊ ſecunda rationibus
Sexta eſt: quia canon ex epiſtola clemē
tis dicit ꝙ negocia mūdana ⁊ ſecl'aria ope
ra ſibi inuicem exhibeant vacantes layci.
Modo negociari vt hic capitur eſt nego-
cium mundanū: igitur illud exhibere pñt:
immo debēt ſibi layci qui eccleſiaſticas nō

intendūt. Septima: quia alius canon ex eadem epiſtola ait. vnicuiqꝫ laicorum peccatum eſt niſi inuicem ſibi in his que ad cōmunis vite vſum pertinent: operam fideliter dederint. Igitur cum negociari pertineat ad vſum cōmunis vite: quia ꝑ ipſum apportantur merces neceſſarie reipublice: ſequitur ꝙ non ſolum poſſunt laici negociari ſed etiam debent ad hoc eſſe vt aliqui exerceant huiuſmodi actum dummodo fideliter ſeruiant. Secundo probatur concluſio tribus rationibꝰ. Prima. quia ſi eēt indiſtincte illicitus dicendus: maxime ꝓpter mendacia ꝛ periuria que ſepe in eo cōtingunt prout euꝫ culpat Caſſiodorus ſuper predictum locum Pſ̄. dicens Negociatores illi abominabiles exiſtimantur: qui iuſticiam dei minime conſiderantes ꝑ immoderatū pecunie ambitum polluunt merces ſuas plus periurijs onerādo ꝙ̄ ꝑcijs. lxxxviij. diſtinc. c. quid eſt. modo hoc non arguit eum indiſtincte dicendū illicitum: quia tunc eadem ratione actus artificum mechanicoꝝ qui exercent artes approbatas ꝛ agricolarum etiam eſſent indiſtincte dicendi illiciti: quia etiā in illis ſepe cōtingunt mendacia ꝛ nōnunqꝫ piuria. Nā ꝛ ſutores vendendo calceos ꝛ agricole vēdendo frumenta ſepe mentiuntur. Cōfirmatur hec ratio: quia ſicut artes mechanice exiſtentes vtiles vel neceſſarie reipublice nō damnantur eo ꝙ licet circa exercitia illarum artium contingant peccata: tamē illa nō ſunt vitia ipſarum artium nec actuū ꝓcedentium ab eis in ſe ſed ſunt vitia hominū abutentium vel nō debito modo exercentium artes. Ita ſtatus vel ars negociandi nō debet damnari nec etiam actus negociādi: eo ꝙ licet circa huiuſmodi actū contingant peccata: tamen illa nō ſunt vitia ipſius artis ꝛ actus eius ſed hominū nō debito modo illum actum exercētium. Ex hec ratio ꝛ cōfirmatio ſumitur ex auguſtino qui ſuper predicto loco Pſ̄. in perſona negociatoris loquens ſic ait. Ego mentior non negocium. Poſſum enim ſine mēdacio dicere: tanto emi: ſed tanto vendam ſi placet eme. quomodo ergo reuocas me a negociatione: omnes artifices mentiunt ſutores agricole. hec ille: et ponit. lxxxviij. diſtinc. c. quoniam. Secunda ratio. Si eſſet indiſtincte dicēdus illicitus: maxime propter illa tria: ſcꝫ propter auiditatem et cupiditatem acquirēdi temporalia ex qua ſepe procedit ille actus. Secundo etiam quia fit propter hoc vt quis immenſas diuitias habeat. Tertio etiam propter hoc: quia negociatores optant carum tempus vt poſſint carius vendere annonā ꝙ̄ ſeruauerunt: aut alias merces quas comparunt vt reuendant. Sed hoc nō arguit eū indiſtincte dicendum illicitum: quia et ſi hͦ modo fiat in malo negociatore: tamē i bono poteſt nō hoc modo fieri. Nam ſtare poteſt ꝙ ipſa negociatio fiat ſine predictis circumſtantijs: vtputa non ex cupiditate ſed neceſſitate prouidēdi ſibi ꝛ familie ſue: non etiam ſine deſiderio cariſtie ſuperuenture. Cauſa igitur ꝙ in malis male fit: nō propter hoc ꝑ actus abſolute ſit damnandus: ſicut ꝛ ex actus agriculture vl' mechanice artis: lꝫ et per malos etiam male fiat. Confirmatur: quia alias etiā oporteret actus artium mechanicarum damnare: eo ꝙ etiam fiunt ſepe predictis modis: ſcilicet ex auiditate ꝛc̄. Et hec ratio ꝛ cōfirmatio ſumitur ex auguſtino vbi prius. nā loquens de negociantibus predicto modo dicit ſic. Uis vt optem carum tempus vt poſſim vendere annonam quā ſeruaui ſed hoc non faciūt boni agricole: ſicut nec illa boni negociatores. Eſt peccatum habere filios qui quādo eis dolet caput: matres infideles querunt eis ligaturas ſacrilegas ꝛ incantationes: omnia iſta ſunt peccata hominum: non rerum: ꝛ infra in perſona negociatoris. Noli me prohibere a negociatione: negociatio enim non me facit malum ſed iniquitas mea ꝛ mendaciuꝫ meum: hec ille. Tertia ratio. Nullꝰ actꝰ exiſtens nō tm̄ vtilis ſed etiam neceſſarius reipublice hominum eſt indiſtincte damnandus tanqꝫ illicitus. Negociatio eſt huiuſmodi: igitur. Maior probatur: quia da oppoſitum: ſeqretur ꝙ deus precepiſſet humane reipublice aliquid impoſſibile. Nā precepit ei vt vitet omnem actum qui ē indiſtincte damnandus: vt illicitus: ꝛ tamen aliquis talis eſſet ſibi nō tm̄ vtilis ſed etiā neceſſarius: ꝛ per conſequens eius carentia

tũ impoſſibilis. Minor probatur: q: ille
actus eſt non tm̃ vtilis ſed etiam neceſſari
us reipublice hominum ſine quo non pro
uideretur nec prouideri poſſz defectui ho
minum non ſolum multiplici ſed etiaz in-
portabili. Negociatio eſt huiuſmodi. nã
nõ poteſt homo intendere omnibus arti-
bus neceſſarijs pro ſua ſuſtentatione: pu-
ta vt ſimul ſit vineator: piſtor: faber: ſutor:
ſartor: macellator: ruſticus: ⁊ ſic de alijs ĩ-
numeris quibus indiget. Oportet ergo ꝙ
varij varijs intendant. Cum igitur in ali-
quo regno deficiant res hominibus illius
regni neceſſarie: opus eſt vt illuc adducan
tur ex alio regno vbi inueniuntur: ⁊ nõ ſo-
lum opus eſt talia adduci ſed etiam addu-
cta induſtrioſe conſeruare: vt cum homines
eis indigeant ea inueniant integra ⁊ incor
rupta ⁊ in prompto. igitur op⁹ eſt illa emi
vt diſtrahantur alibi. Et q: nõ ſine expen
ſis: curis: ⁊ ſolicitudinibus ac periculis tã
rerum ꝗ̃ aliquando perſonarum atqꝫ etiã
aliquando nõ ſine damnis poſſunt adue-
hi ⁊ etiam conſeruari. dignum eſt vt expẽ-
ſe ſibi ſoluantur ⁊ opere eius: cure: ſolicitu
dines ⁊ ſuſceptio periculorum ⁊ damno-
rum refundantur ac remunerentur: imo ne-
ceſſarium eſt vt id fiat: quia ſine tali ſoluti-
one ⁊ remuneratione nemo ſubiret nec fa-
ciliter continuare poſſet. Hec autem ſolu-
tio ⁊ remuneratio fienda eſt aduectori ⁊ cõ
ſeruatori a republica cui ſeruit vel a priua
tis. puta illis qui emunt: ⁊ quia primũ non
fit: ſequitur ꝙ ſecũdũ neceſſe eſt fieri. Igi-
tur adductor ⁊ conſeruator poterit vende
re illa carius ꝗ̃ emerit. ⁊ ſic lucrari id ẽ vl-
tra ſortem precij quod expoſuit aliquãtũ
exigere. Modo hoc eſt negociari. igitur ſi
ne negociatione non prouideretur multi-
plici atqꝫ iportabili defectui reipublice ho
minum. Igitur negociatio nõ modo vti-
lis ſed neceſſaria eſt reipublice hominum
Unde adductor talium rerum poteſt lici-
te vltra preciuz quod expoſuit accipe tãtũ
quantum eſt cõmenſuratum illis quattu-
or vel quinqꝫ ſimul collectis ſcꝫ principali
ter expenſis quas fecit in adductione vel
etiam conſeruatione. Secundo curis et
ſolicitudinibus eius. Tertio operis indu-
ſtrioſis quas adhibuit in adductione ⁊ cõ
ſeruatione. Quarto ſuſceptioni periculi
quod ſibi imminuit in adductione et con-
ſeruatione talium rerum ⁊ eadem ratione
pro perpeſſione damni ſine ſua culpa con
tingentis. Et ratio huius quarti ⁊ quinti
Nam ex quo periculo ſuo adducit ⁊ cõſer-
uat poterit ſecure accipere aliquid qḋ cor
reſpondeat tali periculo: vt puta dediſſz tã
tundem ꝙ ſecurus fuiſſet ꝙ illa res in ad-
ductione ⁊ cõſeruatione non fuiſſet pericli
tanda. Similiter ex quo quãdoqꝫ ſine ſua
culpa in tali ſeruitio cõmunitatis damnifi
catus eſt: vt pote mercator trãſferens ami
ſit nauem onuſtam maximis bonis ⁊ ali-
us quandoqꝫ ex incendio caſuali amiſit p-
cioſiſſima qui cuſtodiuit pro republica po
terit etiam in reliquis mercibus aliqḋ acci
pere pro aliquali releuamine illius ꝑpeſſi
damni. Naz ſi talis negociator conducere
tur a republica licite poſſet in conductio-
ne ſua omnia talia inctiri. et ſm omnia il-
la exigere mercedem ab ea. Igitur cum de
ficiat rector reipublice ĩ dando ei mercedez
cõdignã: poterit ipſe ſibiipſi prouidere ſm
condignũ. Quis enim (vt ait Paulus p:i
me Corinth .ix.) militat ſuis ſtipendijs vn
quã: quis plantat vineaz ⁊ de fructu eius
non edit: quis paſcit gregem ⁊ de lacte gre
gis non manducat: Scriptum enim eſt.
Non alligabis os boui trituranti: quoni-
am debet in ſpe qui arat arare: ⁊ qui tritu-
rat in ſpe fructus percipiendi: et chriſt⁹ ait.
Dignus eſt operarius mercede ſua. Atta-
men ex quo nemo eſt bonus iudex in cau-
ſa ꝓpria: iõ cũ ipſe ſibiipſi arbitrari vult quã
titatem eius quod ſibi liceat accipere vltra
precium quod expoſuit: non modo predi-
cta inſpicere habet ſed etiam ſeruanda ſũt
alia quedam que infra tangentur queſtio-
ne quinquageſima ſepta vbi dicetur: penes
quid attenditur valor rei que eſt diſtrahen
da.

Secũda concluſio.

Non eſt indiſtincte dicendum ꝙ act⁹ ne-
gociandi ſit licitus. Probatur dupliciter.
Primo autoritatibus quia multe auctori
tes damnant exercentem illum actuz tan-
ꝗ̃ damnatum ⁊ vitandum a quolibꝫ chri-
ſtiano qui nõ vult eijci de eccleſia. Hoc au

tem non eſſet ſi indiſtincte eſſet licitus. Antecedens probatur enumerãdo quatuor: Prima eſt Johannis chryſoſtomi qui ſuper illo Math. viceſimoprio. Ejiciebat vendentes ⁊ ementes: dicit ſic. Ejiciẽs dominus vendentes ⁊ ementes de templo ſignauit ꝙ mercator nũꝗ̃ pōt placere deo: ⁊ ꝙ nullus chriſtianꝰ debet eſſe mercator. Scd̃a eſt eiuſdẽ in eodẽ dicẽtiſ: Si qs voluerit eſſe mercator: proiiciatur de eccleſia dicente propheta in Pſ. Quoniam nõ cognoui negociationes introibo in potentias domini: vt habet littera ſeptuaginta interpretum. Tertia eſt eiuſdem ibidẽ dicentis, Oſtendam qui non eſt negociator: vt qui talis non fuerit: eum intelligas non eſſe negociatorem. Et ſubdiſtinguit ſic. Quicunqꝫ rem comparat non vt integram et immutatã vendat: ſed vt materia ſit ſibi inde aliquid operandi: ille non eſt negociator. Qui vero rem comparat vt integram ⁊ immutatã vendendo lucretur: ille eſt mercator qui de tẽplo dei eiicitur. Hec ille. Et idem dicit ſuper illo. Abierunt aliꝰ in villam ſuam: alius in negociationẽ. Exemplum primi: vt ille emit tabulas vt faceret ſcrinium: vel cartas vt faceret librum. Modo negociatio (vt ſupra in principio queſtionis eſt accepta) fit taliter ꝙ res aliquę emuntur ⁊ eedem nulla noua forma alicuius artis circa eam facta vendant̃ cũ lucro: ſequitur ꝙ illa auctoritas dãnat negociationem. Quarta eſt Caſſiodori ſuper predicto loco Pſ. ſcilicet. Quoniam non cognoui negociationem dicentis. Quid eſt aliud negociatio niſi vilius comparare et carius vendere vel velle diſtrahere. Et ſubdit, negociatores tales eiecit dominus de templo dicens. Nolite facere domum patris mei domum negociationis ⁊c̃. Et he autoritates habent̃ tranſſumptiue. lxxx. diſtinctione. c. eiiciens. et. c. quid eſt. Secundo probatur ratione Nam actus ille non eſt indiſtincte licitus quẽ non patitur vera penitentia quia vera penitentia excludere videtur tm̃ peccata ⁊ occaſiones peccatorũ que ⁊ ipſe ſunt peccata. Modo negociatio ẽ huiuſmodi Nã in. c. falſas. de penitentia diſtinc. v. dicitur ſic. Miles vel negociator vł̕ alicui officio deditus qđ ſine peccato exerceri nõ poteſt ſi culpis grauioribus irretitus ad penitentiam venit: recognoſcat ſe veram penitentiam agere nõ poſſe per quã ad vitã eternam peruenire valeat niſi negocium relinquat ⁊c̃.

Tertia concluſio

Actus negociandi ſi nihil vltra addat̃ nec eſt poſitiue licitus: nec poſitiue illicitꝰ. Ratio vtriuſqꝫ ẽ: quia ſi nihil addatur abſtrahit ab obiecto ⁊ circumſtantiis debitis et indebitis. nihil enim dicit niſi emere volẽdo obtinere lucrum. ibi enim non denotatur obiectum debitum vel indebitum emptionis ⁊ diſtractionis nec finis indebitꝰ vel debitus. Lucrum enim obtinendũ eſt finis indeterminatus determinabilis ad bonum ⁊ malum. vt patebit in ſequenti q̃ſtione. Modo ad actum poſitiue licitũ requiritur ꝙ denotetur cum obiecto vel indebitis circumſtantiis vel cũ vtroqꝫ.

Quarta concluſio

Actus negociandi ſi nihil addatur eſt permiſſiue licitus ⁊ etiam permiſſiue illicitus Nam poteſt applicari debito obiecto ⁊ debitis veſtiri circumſtantiis. ⁊ ſic erit bonꝰ ⁊ licitus. Poteſt etiam applicari indebito obiecto vel indebitis circumſtantiis veſtiri vel carere debitis vt patebit in ſequenti queſtione. ⁊ ſic erit illicitus. ſicut animal ẽ permiſſiue rationale vel irrationale: poteſt enim contrahi per vtrunqꝫ.

Queſtio. LII.

Quot modis negociatio redditur illicita.

Solutio queſtiõis ſtat in duabus ſuppoſitionibus ⁊ duabus concluſionibus.

Prima ſuppoſitio

Ex quo in hac queſtione de circumſtãtiis

negociationis dicetur. Notandum φ cir-
cumſtantia ſic diffinitur. Eſt accidens in-
diuiduale actus humani circumſtãs ipm.
Uel ſic. Eſt proprietas vel conditio indi-
uidualis actus humani extra eſſentiã act⁹
exiſtens. Uel vt tertij dicunt. eſt accidens
actus humani. Et hi dicunt φ iſta deſcri-
ptio debet intelligi nõ de accidente quod
ineſt rei vt ſua qualitas: ſicut albedo dicit̃
accidens rei albe. ſed intelligatur accidens
quaſi cũ alio ſimul in eodem ſubiecto con
currens: quia cum actu humano ſimul in
eodem ſubiecto concurrere ⁊ exiſtere põt.
Eſt tamen extra ſubſtãtiã actus exñs: ⁊ h̃
ſatis nomẽ circũſtantie iportat. Dicit̃ enĩ
circũſtantia quaſi circũ aliq̃d ſtans. Attñ
ille mod⁹ intelligendi circũſtantiaꝫ eẽ acci-
dens nõ ſatis ſaluare videt̃ p̃dictã diffini-
tionẽ. Nã circũſtantia q̃ dicit̃ q̇d ſepe nec
eſt in actu nec i ſubiecto actus: ⁊ idẽ de q̇s
qꝛ nec eſt ſubiectũ actus. Unde meli⁹ vi-
detur dicendũ φ oẽs circũſtantie pñt ſal-
uari eſſe in ipo actu ſi capiant̃ circumſtan-
tie pro habitudinibus quas actus habet
ad ea q̃ vocantur circumſtantie ſcꝫ pro ha
bitudine actus ad agens: finem: locuꝫ: tem
pus ⁊c̃. Nõ autẽ ſi pro illis ad que ſũt ille
habitudines ſaltem vniuerſaliter: licet ali
que poſſent hoc modo dici etiã eſſe circũ-
ſtantie ſicut qñ ⁊ vbi que ſunt habitudines
rei temporalis ⁊ localis ad temp⁹ ⁊ locum
⁊ modus quo fit actus etiam ẽ formaliter
in actu.

Secunda ſuppoſi-

tio. Septem vel octo vel nouẽ ſunt circũ-
ſtantie actuũ humanoꝝ. Primũ patet: nã
Tulius in ſua rethorica ponit ſeptem que
continentur in hoc verſu. Quis quid vbi
quibus auxilijs cur quõ quando. Unde
ſm cũ in actib⁹ humanis ad eoꝝ bonitatẽ
ſeu maliciã debite dinoſcendam predicta
conſideranda veniũt ſcꝫ quis fecerit: quid
fecerit: vbi: quibus auxilijs inſtrumentis
vel medijs: quare: quomodo ⁊ qñ fecerit:
Secũdũ patꝫ. Nã philoſophus. iij. Ethi.
c. ij. addit circumſtantiam aliã a predictis
ſcꝫ circa quid: ⁊ ſic cum p̃dictis erunt octo
Attamen ſm modũ enumerandi philoſo-
phi etiam non erunt niſi ſeptem. Nã ipſe
ſic enumerat eas ſcilicet quis: quid circa
quid: in quo: gratia cuius quo ⁊ qualiter:
⁊ ſic duas a Tulio explicitas ſcilicet: vbi
et quando ipẽ implicat in ly. in quo: quia
valet in quo ſcilicet loco vel tempore: ⁊ ſic
ſi explicentur erũt octo apud philoſophũ
⁊ continentur hoc verſu. Quis quid: vbi
qñ quo circa q̇d quõ quare. Tulius autẽ
nõ ponit explicite circũſtantiam a pho ex-
preſſam ſcꝫ circa quid: ſed poteſt dici eam
cõprehendiſſe ſub quid: ⁊ ſic etiam eſſent
octo apud Tuliũ. Nã in aliquib⁹ actibus
idẽ eſt dicere q̇d ⁊ circa q̇d: vt quid emiſti
⁊ circa quid exercuiſti emptionẽ: ⁊ q̇d vidi
ſti: ⁊ circa quid exercuiſti viſionẽ. Uel po-
teſt dici φ iõ eam omiſit: quia illa ſepe po-
tius habet rationem obiecti actus φ̃ circũ
ſtantie. Nam ſi circa indigentem exerceam
dationẽ elemoſyne: indigens denotat̃ poti
us eſſe obiectum actus: quia illi dedi ele-
moſynã: φ̃ꝫ ex parte eius ſumat̃ circũſtã-
tia circa quid. Eodem modo poteſt dici
de circumſtantia cui φ idẽ iudicium ſit de
ea ſicut de circũſtantia circa quid. Nã idẽ
eſt dicere. Cui dediſti elemoſynam ⁊ circa
quẽ exercuiſti dationem elemoſyne. Terti
um patꝫ. Quia preter poſitas a Tullio (q̃s
tamen ad octo reduximus addendo ly cir
ca quid ad quid) Raymundus ponit cir-
cumſtantiam quotiens que ſcilicet eſt ſer-
uanda in confeſſione peccatorum. Nam
vt confeſſio ſit integra requiritur φ ſi con
fitens repetitis vicibus idem peccatuꝫ cõ-
miſerat ⁊ nõ ſemel φ dicat numerum illo-
rum peccatoruꝫ ſi nouit. ⁊ ille comprehen
duntur hoc verſu. Quis quid vbi p̱ quos
quotiens cur quomodo quãdo. Põt autẽ
quotiens comprehendi reductiue ſub vbi
⁊ quando vt patꝫ ex ſufficientia illaruꝫ cir
cumſtantiarum. Nam vbi ⁊ quando ſunt
circumſtantie attingentes ipm actum hu-
manum in ſe per modum menſure: ſic quo
modo ſeu qualiter per modum qualitat̃.
Alie vero quinqꝫ nõ in ſe eum attingunt:
ſed aut quo ad cauſam eius quadruplicẽ
ſcꝫ efficientẽ vt q̇s. materialẽ circa quã vt
circa quid: formalem vt quibus auxilijs: ⁊
finalem vt cur. Aut quo ad effectum act⁹
vt quid. Modo ſicut locus ⁊ tempus re-
ſpiciunt actum in ratione menſure: ſic eius

numerus importatus per quotiens: cum ergo reſpicit per modum menſure. Nam tam quantitas diſcreta ꝙ̃ continua habet rationem menſure: ⁊ ſic ſub circumſtantijs menſurationis poteſt comprehendi. Quicquid tamen ſit de circumſtantia quotiens que eſt neceſſaria in actu cõfeſſionali pro nunc ſufficiat tractare de alijs ſeptem quo ad actum negociandi.

Prima concluſio.

Prima diuiſione duobus modis redditur negociatio illicita. Nã aut ex obiecto aut ex circumſtantia. Sic enim et alij actus humani illo duplici modo deprauantur: ratio: quia actus ab vtroq; illorum contrahit ſuam bonitatem vt patuit queſtiõe precedenti. igitur per vtriuſq; defectuz cõtrahet maliciam. Tenet cõſequentia: quia ſicut bonum eſt ex integra cauſa: ita maluz ex defectu cuiuſlibet cauſarum ſm Dionyſium de diuinis nominibus. c. quarto. Ex obiecto autem deprauatur negociatio quñ emitur vel venditur res prohibita emi vel vendi. Et hoc fit dupliciter. Nam aliquã do talis res ẽ vniuerſaliter prohibita emi vel vendi. Et poſſunt poni quatuor exempla. Primum eſt in ſpiritualib⁹. vñ Mat. x. Gratis accepiſtis: gratis date. Horum enim emptio vel venditio eſt ſimonia ca. De illis autem ⁊ de annexis ipſis ſpiritualib⁹: quomodo illicita ſit emptio. vide in tractatu de ſimonia. Secundũ eſt de aliquibus temporalibus vt ſũt aliqua venena prout patebit in quinquageſimatercia queſtione. Tercium exemplum eſt de frumentis publici canonis. Nam. C. que res vendi non poſſunt. l. tercia dicit: Quia nonnunq̃ in diuerſis litorib⁹ diſtrahi publici canonis frumenta dicuntur: vendentes ⁊ ementes ſciant capitali pena ſe eẽ ſubdendos ⁊ in fraudem publicam commercia contracta dannari. Hec ibi. Et in. l. vltima ſeu quarta dicitur, ne frumentum qd̃ deuotiſſimo exercitui mittitur in predaz latrunculis vertatur: hac ſanctione decernim⁹ vt quicunq; hoc fuerint forte mercati: honeſtiores quidem ſtilum proſcriptionis et omnium bonorum amiſſionem incurrant. Inferiores autem vilioreſq; perſone capitali ſupplicio ſubiaceant. Hec ibi. Quartum exemplum eſt de hominibus romane gentis ſi ſunt facti eunuchi. Nam ſub grauiſſima pena prohibitum eſt ne tales vendantur: aut in dominium cuiuſq; transferant. vt pz. C. de eunuchis: ſecus de eunuchis barbare gentis: vt ibidem patet. Aliquando vero talis res que eſt obiectũ negociationis non ſimpliciter ſed tm̃ quibuſdam prohibita eſt vendi vel emi. ⁊ hoc dupliciter. Nam aut eſt aliquibus prohibitum ne talem rem vendant: etiam quibuſcunq;: aut econtra prohibitum eſt quibuſcunq; vt aliquibus non vendant. Exemplum primi: vt ſi priuatus vendat vellus muricis quo fucatur ſeu tingitur purpura Nam prohibitum eſt cuilibet priuato ne illud vendat ſub pena capitis ⁊ diſcriminis bonorum ſuorum: vt. C. que res vendi nõ poſſunt: vnde tale vellus non eſt res ſimpliciter prohibita vendi ſed eſt tm̃ prohibita vendi ſi venditio fiat a priuato: et ſic talis venditio deprauatur non preciſe ex circũſtantia quis: quia priuatis non ẽ omnimode venditio quarumcunq; rerum p̲hibita. Nec preciſe ex obiecto ſuo deprauatur: quia illud vellus nõ eſt ſimpliciter prohibitum ne vendatur ſed ſimul concurrentibus obiecto ⁊ circumſtantia q̃s redditur deprauata venditio. Aliud exemplum in filio. Nam filius et liber homo vẽdi non poteſt niſi ſolum ꝙ pater põt vẽdere filiũ neceſſitate famis vrgẽte. l. j. ⁊. ij. C. de patrib⁹ q̃ filios diſtraxerunt: ita tamen ꝙ ſi reſtituatur emptori precium ſiue a filio ſiue ab alio quocunq; ⁊ quandocunq; ipſe ĩ ingenuitatem perueniat. In nullo autem alio caſu licet patri filium vendere. matri vero etiam vrgẽte famis neceſſitate nõ licet vendere filium nec etiam maritus eo caſu vxorem vendere poteſt: quia vxor nõ eſt in poteſtate viri ſicut filius in poteſtate patris. De ſecundo vero membro poſſunt poni q̃ttuor exẽpla. Primũ. vt ſi xp̃ianus vẽdat ſaracenis arma: ferrũ: galeas naues: lignamia p̲ nauib⁹ vl' galeis edificãdis: eq̃s victualia: aut etiã quecũq; mercimonia. Nã ſi cõportentur in vnũ: nõ ſolũ

Illa quattuoꝛ capitula que habentur extra de iudeis ⁊ ſaracenis ſcilicet. ita quoꝛundam. ⁊ quod olim. ⁊ ſignificauit. ⁊ ad liberandum. ſed etiam compoꝛrentur due extrauagãtes: ſcꝫ vna Nicolai quarti que incipit. Olim tam ĩ generali ⁊c. ⁊ alia clemẽtis que incipit. Multa: ⁊ etiaꝫ pceſſus pape qui fit annuatim in cena domini colligitur ꝙ omnia predicta cẽſentur merces ab eccleſia pꝛohibite vendi a chꝛiſtianis non abſolute ſed ipſis ſaracenis. ⁊ hoc cum vẽduntur eis ad expugnandum chꝛiſtianos Quod nõ debet intelligi tantum in ſenſu compoſito ſcilicet cum chꝛiſtiani eis ĩ illuꝫ finem venderent: ſed etiam in ſenſu diuiſo ſcilicet ſi venderent eis cauſa lucri tantum ⁊ tamen he merces cederent vel nate eẽnt cedere ſaracenis ad expugnationem chꝛiſtianoꝛum: etiam non intentam a venditoribus pꝛout ſatis innuitur in. c. ſignificauit. pꝛeallegato. Item licet aliqne predictarum conſtitutionum innuant predictam pꝛohibitionem habere locum quãdo venditio fieret tempoꝛe guerre inter eos ⁊ nos vel etiam tempoꝛe treuge: eo ꝙ treuga nõ eſt pax: tamen inſpiciendo proceſſũ annuum pape non fit talis ſpecificatio: ⁊ ꝑ conſequens etiam ſi tempoꝛe pacis fieret ẽ illicita. Item licet aliqne ex illis conſtitutionibus non faciant mentionem de quibuſcunqꝫ mercimonijs: tamen alie faciũt illaꝫ mentionem. Attamen Veneti dicunt habere diſpenſationem vt eis liceat vendere ſaracenis alia ab armis: ferro: nauibꝰ ⁊ lignaminibus. Quomodo autem cõtra predictas conſtitutiones vendentes incurrant ipſo facto excommunicationem maioꝛem a qua etiam citra ſedem apoſtolicam abſolui non poſſunt atqꝫ alias graues penas ſcilicet perditionis precij talium mercium. ⁊ vltra hoc etiam aſſignationis tantũ quantum fuit precium: quoꝛum vtrũqꝫ dicitur applicari in ſubſidium terre ſancte ⁊ penam confiſcationis bonoꝛum ⁊ incurſus ſeruitutis reſpectu capientium eas. vide de illis ĩ p̄dictiſ locis Et nota ꝙ merx pꝛopꝛie ſignificat res mobiles emptas vel venditas: vt. ff. de verboꝛum ſignificatione. mercis appellatio: Attamen in preſenti tractatu nõ ita ſtricte accipimꝰ. Secundũ exemplum. Si catholicus vẽdat wickleffiſtis ⁊ huſſitis victualia: nam hec venditio ⁊ miſſio talium eſt interdicta ſub pena excommunicationis late ſententie. vt patꝫ in pꝛoceſſu pape annuali. vbi dicitur ſic. Illos etiam qui wickleffiſtis ⁊ huſſitis: quecunqꝫ victualia aut preſidia publice: aut occulte per ſe vel per ſuos ſubditos afferre faciunt vel permittunt paribus excõmunicationis ⁊ anathematizationis vinculis innodamus. Tertium exemplum In vendentibus illas merces hoſtibꝰ romani imperij: de quibus. C. que res expoꝛtari non debeãt. l. pꝛima. dicit ſic. Ad barbaricum transferendi vini olei ⁊ liquaminis nullam quiſqꝫ habeat facultatem: nec guſtus quidẽ cauſa aut vſus commercioꝛum. Vbi gloſa in verbo barbaricum dicit. ſupple ſolum ⁊ liquaminis ſupple alienus. Nam ſupꝛadicta liquamina ſunt. Sꝫ quid in aridis dic idem eadem ratione qſqꝫ ſupple romanus: hec gloſa. Et in. l. ſecunda dicitur Nemo alienigenis barbariſ cuiuſcunqꝫ gentis ad hanc vrbem ſacratiſſimam ſub legationis ſpecie vel ſub quocũqꝫ alio coloꝛe venientibus: aut in diuerſis alijs ciuitatibus vel locis loricas ſcuta et arcus ⁊ ſagittas ⁊ ſpatas ⁊ gladios vel alterius cuiuſcunqꝫ generis arma audeat venundare. Nulla pꝛoꝛſus iiſdem tela: nihil penitus ferri vel facti iam vel adhuc infecti ab aliquo diſtrahatur. Perniciosũ namqꝫ romano imperio et pꝛoditioni pꝛoximũ eſt barbaris quos indigere conuenit telis eos vt validioꝛes reddantur inſtruere Si quis autem aliquod armoꝛum genꝰ quarumcunqꝫ nationum barbaris alienigenis contra pietatis noſtre interdicta vbicunqꝫ vendiderit bona eius vniuerſa pꝛotinus ad fiſcuꝫ adijci: ipſumqꝫ capitalẽ penã ſubire decernimus. Hec ibi. Et gloſa in verbo alienigenis. dicit id eſt hoſtibus populi romani. Et in verbo telis addit dicẽs et etiam nauium fabꝛicandarum ſcientia.

Quartum exemplum. Si quis barbaris vendat ſericia. Nam. C. que res vendi non poſſunt. l. ſcõa dicitur ſic. Comparandi ſericia barbaris facultatẽ omnibus ſicut iam preceptum eſt preter comitem cõmerciorum etiã nũc iubemus auferri.

Secūda concluſio

Secundaria diuiſiōe octopliciter reddit negociatio illicita. Probatur quia primo ex obiecto indebito vt patuit Et deinde ex defectu ſeptem circūſtantiarum debitaruz vt patebit inductiue. Primo nanqꝫ ex defectu circūſtantie quis: vt ſi is negociet cui ē interdicta negociatio: vt clericus put patebit in ſequenti queſtione, ⁊ de hoc etiā partum fuit exemplificatum in p̄cedenti cōcluſione in exemplo de vellere muricis. Secundo ex defectu circumſtantie vbi. Circa hoc nota quinqꝫ dicta. Primuz: in eccleſia vel cimiterio negociari eſt illicitum. Nam prohibetur in. c. decet domū. de imunitate eccleſiarū li. vj. vbi dicitur ſic. Ceſſent i eccleſijs cimiterijſqꝫ earum negociationes ⁊ precipue nundinarum ac fori cuiuſcūqꝫ tumultus. Et in mercibus ad p̄phana ordinans videtur mortale: tum q⁊ prohibitū per eccleſiam: tum quia chriſtus licet mitiſſim⁹ etiam flagellis inuaſit negociantes. ibidez etiam in mercibus ad cultum dei ordinatꝫ ⁊ eorum menſas euertit q̄ nō videret pro ſolo veniali feciſſe. Secunduz: ſi fiat ibi negociatio vendendo etiā res ad diuinuz cultum ſpectantes vel deſeruientes: vt ſūt candele vel thura ſi id fiat principaliter p̄pter lucrum. Nam etiam negociatio talis erit illicita. Probatur. Nam dn̄s emētes ⁊ vendentes in templo eiecit dicēs. Nolite facere domū patris mei domū negociationis: ⁊ tn̄ res q̄ ibi vēdebāt ⁊ emebāt etiaz erant diuino cultui deſeruientes: ibi q̄ppe venalia habebantur aīalia imolaticia: vt columbe: turtures: ⁊ huiuſmodi. Ibi etiaz apud campſores ⁊ numularios erat pecunia apparata: vt ſi qui indigerēt eis ad emēdum ea que ad ſacrificia ſpectabant inuenirent. Modo dignius ⁊ ſacratius ē tempore gratie templum eccleſie q̄ꝫ templum ſalomonis vel zorobabel: q⁊ ibi offerebantur animalia ⁊ ſanguis hircorum ⁊ vitulorum. hic autem offertur corpus ⁊ ſanguis chriſti verū. Et multomagis eſt hoc ſcd̄m dictum verum: ſi clerici vel religioſi id facerent. nam tunc deficerent due circumſtātie ſcꝫ quis ⁊ vbi. Et intelligendum hoc videtur etiā ſi clerici vel religioſi exercentes illā negociationem, eam exercerent non principaliter propter lucrū, ſed principaliter ad ſatiſfaciendum deuotioni fidelium ⁊ gloriam dei: vt ſcilicet fideles in prompto haberēt candelas vel huiuſmodi. Nam niſi ſic, eadem ratione liceret eis exercere negociationes aliarum rerum intendendo de lucris illis fundare eccleſias ⁊ huiuſmodi. quod eſt falſum. Tertium. ſi clerici vel religioſi id non faciant, attamē ſubordinēt vt id fiat intendentes conſequi lucrum ex tali negociatione: eo q̄ contingit tales res eorum cōmodis applicari ſi lucrū eos principaliter mouit ad huiuſmodi ſub ordinationem ſimiliter peccant: ſicut ⁊ vendentes ibi principaliter cauſa lucri. Probatur dupliciter. Primo quia conſentiens in peccatum proximi etiam peccat. Secundo: naz in hoc etiam culpabiles fuerunt ſacerdotes in templo ſalomonis: quia ex quo animalia imolaticia vel alie res ſacrificijs deſeruientes nō poterant per iudeos qui a longe venerant ad ſacrificandum in templo commode adduci: ipſi ex ſua cupiditate ordinauerant q̄ eſſent in templo homines vendentes huiuſmodi animalia ⁊ res ne a longe venientes haberent excuſationem omittendi ſacrificia ⁊ ſic ne deperiret ipſis ſcilicet ſacerdotib⁹ aliquid de cōmoditate lucri: eo q̄ ſacerdotes magnum emolimentum de ſacrificijs leuabāt. Itez aliqui aduenientium non habebant pecuniam: ideo ſacerdotes ordinauerant illuc aliquos campſores ⁊ mutuatores qui ſub cautione tradebant eis pecuniam mutuādo vel cambiendo ne eis non habentibus pecuniaz nō poſſent ſacrificia offerre que tamen redundabant in commodum ſacerdotum. Quartum. Si clerici vel religioſi talem negociationem nec ſubordinarēt nec met exercerent: attamen cum eam prohibere poſſent tolerarent eam principaliter propter predictum lucrum eis cedens: etiam talis tolerantia eſt eis peccatum: quia error cui non reſiſtitur approbatur. lxxxiij. diſtinctione. c. error. ⁊ maxime quādo toleratur ex cupiditate ne depereat alicuius temporalis cōmoditatis ꝯſecutio.

Quintum dictum. Si aliqui ibi exerceant illas negociatiōes nō p̄pter lucrū ſuū

ſed vt ſatiſfaciant deuotioni fideliuꝫ: q̄uis
quidam hoc eſtiment licitum: tamen talis
negociatio non videtur licita vt ibi fit. pro
batur quintupliciter. Primo: quia tūc etiā
quaſcunqꝫ alias merces liceret ibi vende-
re tenendo ibi forum ⁊ intendendo lucruꝫ
ex illis conſequendum ordinare ad fundā
dum eccleſias ⁊ gloriam dei augendam.
qđ ē falſum. Secundo: quia predictū ca-
pitulū decet. lib. vj. dicit indiſtincte. ceſſent
negociationes ⁊ precipue nundinarum: et
cuiuſcunqꝫ fori tumultus. Tertio: q2 etiaꝫ
licet actus ſit in ſe bonus ⁊ meritorius nō
propter hoc ſequitur igitur ibi ē licit⁹. ſicut
iudicium in cauſa ſanguinis vel alia ꝓpba
na cauſa eſt actus meritorius: nec tamē ibi
licite fieret. Quarto: quia clerico ⁊ religio-
ſo nō liceret talem negociationē facere: igi
tur nec laico in religioſo loco. tenet ꝯñtia:
quia ſicut religioſo ⁊ clerico propter eius
religioſitatem ⁊ ſanctitatem qua diuinis
deputatus eſt ⁊ ſequeſtratus a prophanis
nō id licet: ſic nec locus deo deputatus: et
a ꝓphanis ſequeſtratus eſt cōueniens ſed
incōueniens talibus negocijs. Quinto: ſi-
cut tempore ſacro ſpecialiter eſt abſtinen-
dum a peccatis: hec enim ſunt maxime ſer-
uilia: ſic etiam in locis ſacris ſpecialiter eſt
a peccatis abſtinendū: adeo ꝙ perpetrata
ibi efficiuntur tanto grauiora quāto loc⁹
ſanctior. Modo in negociatione cōmuni
ter contingunt peccata. Unde Leo papa
Difficile eſt inter vendentis emētiſqꝫ com
mercium nō interuenire peccatū. de penit.
di. v. c. Qualitas. ⁊ Eccl'iaſtici. xvij. Diffi
culter exuitur negociator a peccatis labio
rum. Et qđ dictum eſt in primo dicto de
mortali eſt intelligenduꝫ ſi ibi fiat negocia
tio tenendo ibi forum rerum: nō autem de
illis qui aliquādo conueniunt de mercib⁹
quas alibi tenent. Tertio redditur ne-
gociatio illicita ex defectu circumſtātie qñ.
Ubi nota duo dicta. Primū: negociatio
eſt illicita ſi fiat die feſto cui⁹ feſtiuitas nō
eſt abrogata per inueteratā contrariam cō
ſuetudinem. Probatur. in tali caſu nego-
ciatio eſt prohibita: nam. c. primo extra de
ferijs. de dominicis dieb⁹ dicitur. In eis
mercatum minime fiat. ⁊ in tertio ca. eo ti-
tulo de alijs diebus feſtiuis ab eccleſia in-
ſtitutis dicitur ꝙ eccleſia decreuit ibi ab
omni opere ſeruili ceſſandum. ⁊ in. c. vlti-
mo eodem titulo interdicitur ne illis dieb⁹
proceſſus iudicialis habeatur: multoma-
gis negociatio tunc haberi nō debet. vnđ
ſeruilia opera non ſunt facienda illis die-
bus propter prohibitioneꝫ factam ab ec-
cleſia ſuper illis conformiter ad prohibiti-
onem legalem veteris legis: vbi de ſabba-
to dicitur Exod. xx. Omne op⁹ ſeruile non
facietis in eo. Modo negociationes ſunt
opera ſeruilia: igitur. Unde die feſto ſectā
dum eſt ſpirituale ocium. i. ceſſatio ab exte
rioribus occupationib⁹: ⁊ illud ocium ne
gatur per negocium: quia dicitur negociū
quaſi negans ocium. Dicitur notanter: ſi
non eſt abrogata propter ſequens dictum
igitur Secundum dictum eſt: loquen-
do de rigore ſcolaſtico. Negociatio facta
die feſto cuius feſtiuitas eſt abrogata: nec
noua conſtitutione renouata: poteſt eſſe
licita ⁊ hoc auditis diuinis: ⁊ nō ē vniuer-
ſaliter negandū quin etiam nō auditis di-
uinis aliquando contingere poſſet: licꝫ ra-
rius. Probatur. Nam ſi cuius feſtiuitas eſt
abrogata ex toto: id eſt tam quo ad parteꝫ
affirmatiuaꝫ ꝙ̄ negatiuam p̄cepti de cele-
brando ſolenniter illum diem: poterit illa
die fieri negociatio etiam non auditis di-
uinis. Nam preceptum de feſtiuando ali-
quē diem feſtum precipit affirmatiue illa
die vacare diuinis: ⁊ illa vacatio ſpecialit'
conſiſtit in auditione miſſe. precipit etiam
negatiue ſeu prohibet illa die fieri ſeruilia
quorum nomine venit negociatio. Mo-
do vtraqꝫ pars eſt poſitiui iuris: quia licet
vacare diuinis vel colere deum ſit legis di-
uine ⁊ naturalis ⁊ inabrogabile: tamen ꝙ
illud fiat tali determinato die eſt poſitiui
iuris: ⁊ per conſequens abrogabile ꝑ ꝯtra
riā ꝯſuetudinē. Modo abrogatū p̄ceptuꝫ
nō ligat nec propt' ip̄m incurrit' culpa ſi ꝗs
ꝯtra venit. Si aūt eſſet abrogata tm̄ quo
ad ptē negatiuā: vtputa ſi oĩmoda ꝯſuetu-
do inueterata inducta fuiſſent aliq̄ ſeruilia
exercere illa die ⁊ ſpecialiter illa die negoci
ari ⁊ tenere forum rerum venalium quam
p̄lati ſciuerunt ⁊ tolerauerunt. non tamen
eſſet abrogata quo ad affirmatiuā partem
quin homines illa die audirent diuina:

habentes ſe pro obligatis ad illa ex precepto eccleſie: tūc negociatio eēt licita auditis in diuinis. Si aūt nō audirent diuīa peccaret quidē negocians nō rōne negociationis niſi pro quanto illa eſt incōpoſſibilis auditioni diuinoꝝ cuius tempore fit ſʒ rōne negligentie omiſſionis eius ad quod tenet. Secūdo pbatur ſic. Nam iure canonico preceptū eſt vt dies quattuor doctorum eccl'ie celebrent ſolenniter ſub duplici officio: vt patet extra. c. glorioſus: de reliqui. ꝛ venera. ſanctoꝝ. lib. vj. ꝛ tamen ſi quis illis diebus negocietur aut alia ſeruilia faciat etiam omiſſis diuinis nō cenſetur in hoc peccare: cuius ratio non eſt niſi qꝛ preceptum eccleſie quo ad huiuſmodi dies eſt abrogatum tam quo ad partē affirmatiuam q̄ʒ negatiuam: ita qꝛ homines bona fide ꝛ conſcientia miſſam omittunt ꝛ ſeruilibus intendunt. Uel ſaltem illa conſtitutio nō fuit recepta nec moribus vtentium firmata quo ad ceſſationem a ſeruilibus: ꝛ ſic excuſantur homines. Si igit in aliis quibuſdam diebus ſimilis abrogatō facta ſit ſimile iudicium habendū eſt. Ex ſi dicant hanc inſtantiam nō congruere: qꝛ p̄dicta cōſtitutio nō videt recipe ceſſationem a ſeruilibus per hoc qꝛ mandat ea celebrari ſub duplici officio: eo qꝛ multa feſta celebrant ſub officio etiam toto duplici tamen nō ſunt in p̄cepto. Contra dupliciter. Primo nam textus dicit ſolēniter ꝛ ſic videtur p̄tendere qꝛ ceſſandū ſit a ſeruilibus ꝛ intendendū diuinis vt in aliis feſtis. Secundo quia ſaltem certū eſt qꝛ preceptum e per eccleſiā quoſdā alios dies feriari quorū tamen feſtiuitatē abrogauit conſuetudo. vt dies beati ſilueſtri: ſeptē dies paſſionis dñice id eſt hebdomada ſctā ꝛ tamen conſuetudo apud nos cōtrarium habet. Similiter ſeptē dies reſurrectionis id eſt hebdomada paſce ꝛ tres dies rogancium ꝛ tamen cōſuetudo illis multū detraxit. Q autē p̄dicti dies ſint inſtituti vt feriati patet de cōſe. diſt. iij. c. pnunciandū ꝛ rogationes. ꝛ c. conqueſtus. de feriis.

Tercio probatur. Sunt nōnulla feſta cōſuetudinaria que cum a rectoribus eccleſie nunciantur: denunciant cum tali additiōe ſcʒ precipimus vt illam diem celebretis ſm morem ꝛ conſuetudinem loci. tunc autem homines recurrunt ad conſuetudinē que habet qꝛ in talibus fiunt aliqua ſeruilia tā in domibus q̄ʒ etiam in agris non tamen taliter quin ad eccleſias cōueniant ad audiendum miſſas tanq̄ʒ debitas audire ex dici feſtiuitate. ꝛ taliter agētes nemo ſano iudicio condemnat de peccato. Modo ſi illud nō adiiceret rector adhuc illud ineſſet illi eius indiciom. quia eſt ſuper re poſitiua in qua eſt conſuetudo optima legum interpres: igitur ſtat qꝛ conſuetudo abrogaſſet partem negatiuaʒ ſine affirmatiua. ꝛ tunc homines conſueta ſeruilia exercentes audiens tamen diuinis nō erunt cōdemnādi.

Dicitur notāter: nec reparata: quia ſi taliuʒ feſtorum feſtiuitas huc vſqꝫ abrogata: foret iam reparata per preceptum eccleſie: puta pape vel archiepiſcopi vl' epiſcopi ꝛ cleri quo damnaretur talis hucvſqꝫ habita conſuetudo ꝛ prohiberentur ſeruilia ꝛ preciperetur auditio diuinorum: negociatio eſſet illicita talibus diebus. Nec eēt opus ad incurrendum culpam illi precepto addere excommunicationeʒ: quia excommunicatio eſt pena. Hec autē preſupponit culpam: ꝛ per conſequens preceptiuam legeʒ ideo eo ipſo qꝛ preceptum eſſet latum ꝛ pmulgatum ligaret ad culpam: etiam ſi is qui contraueniret non incurriſſet excommunicationem. Utrum autem ad reparādum feſtum abolitum: ſufficiat autoritas epiſcopi non concurrente conſenſu populi vel an requiratur cōſenſus populi ſicut in ſimili quibuſdam videtur non ſufficere illam autoritatem in erigendo nouum feſtum in aliqua dioceſi non inſtitutum a iure communi: vt videtur innui in capitulo conqueſtus. de feriis. ꝛ de conſe. diſtin. iij. c. pronunciandum. pro nunc omitto licet videatur non eſſe par ratio de reparandis feſtis inſtitutis a iure communi: licet abrogatis ꝛ de nouo inſtituendis non expreſſis in iure communi. Correlarium. ſecundum predicta moderamina intelligenda eſt ſententia Petri de palude in q̄rto diſcentis. In nundinis negociando auditis diuinis nō quidē cauſa auaricie congregādo ad ſuperfluitatem ſed aliquo fine boneſto ſcilicet ad prouidendum ex lucro neceſſitati ſue et familie: vel ad dandum pauperibus vel puidendū bono cōitatis pro re-

bus neceſſarijs ⁊ ſimilia pñt tales excuſari ex quo ꝑlati eccliaꝝ ſciunt ⁊ tolerāt: ſecus ſi ſunt ꝓhibita ꝑ aliquā excõmunicationē ⁊ h mõi: hec ille. Uult em̄ hic quatuor requiri ad hoc vt nõ illicita ſit negociatio facta die feſto. Primo ꝙ audiant diuina. Scdo ꝙ finis honeſtus ꝯſtituat. Tertio ꝙ cõſuetudo ſcita ⁊ tolerata a ꝑlatis ſit illa die negociari. Quarto ꝙ nõ ſit ꝓhibita negociatio ꝑ aliquā excõmunicationem. Modo prima cõditio non eſt vniuerſalr̄ vera: qꝛ nõ eſt vera in caſu vbi eēt oĩmoda abrogatio facta ꝑcepti etiam quo ad affirmatiuā ptem. Petrus igr̄ intelligendus ē in caſu vbi tm̄ abrogatio eſſet quo ad partem negatiuā facta. Secūda cõditio: licꝫ requirat nõ tamen ſolum in negociatione die feſto: ſed etiā die priuato facta: qꝛ etiaꝫ talis eſt illicita ſi veſtit in honeſto fine: de quo dicet poſtea. Tertia ē requiſita. quarta vero nõ requirit abſolute. Nā ſi precepto eccl'ie etiā ſit annexa excõmunicatio ferende ſnīe: adhuc tñ ſi illud ꝑceptū eſt abrogatū in ſe etiā cõminata pena ē abrogata: qꝛ pena ꝑſupponit culpam: īō ſicut potuit abrogari ꝑceptum taliter ꝙ cõtrauenientes nõ incurrerent culpā: ſic etiā abrogari potuit vt nõ eēnt excõmunicandi: eo ꝙ excõicatio nõ debet fieri niſi in eū qui peccauit mortaliter vere vel ꝑſumptiue: imo vere nõ incurrit niſi quis vere peccauerit mortaliter. Et dico notanter ferende: quia licet idē poſſet: vt videt teneri de excõicatione late ſnīe annexa ꝑcepto ſcꝫ vt ſi ipſa diſpoſitio ꝑcepti poſſit abrogari ꝙ conſequenter etiā latio excõicationis: ⁊ hoc propter eandē rõnem iam tactā: tñ pro nunc nihil diffinio. Nec etiā requirit ꝙ talis nõ ſit repata ꝑ nouā ꝓhibitioneꝫ que habeat excõicationē annexam ſiue late ſiue ferēde ſnīe. Nam etiā ſi illa ſit repata ꝑ nouā prohibitionē que nõ habeat talem annexam: nihilominus illicita reddit negociatio: ꝗ̄uis certius ſit tunc illicitā eē cum annexa ē tali noue ꝓhibitioni excõmunicatio. quia tunc apparet ꝙ mens legiſlatoris fuit ſimpliciter ꝑceptiue velle loqui: ⁊ maxime ſi ē late ſententie. Secundū correlariū. ſcꝫ ꝓdicta etiā ſunt moderanda dicta doctoris ſolennis Henrici gandenſ in fine ꝑmi quodlibeti: vbi vult ꝙ tenere forum rerū venaliū die dominico non poteſt excuſari a peccato quacunqꝫ hora diei facta: maxime quando fieret tempore miſſarū vel veſperarū: ⁊ dicit nullum remediū excuſationis adeſſe: qꝛ non niſi triplex remediū contingeret adeſſe: ſcꝫ diſpenſationē pape: vrgentem neceſſitatem: vel vtilitatem piam ſuadentem: ⁊ abrogationē ſtatuti de obſeruantia dominice. Modo nullum illoꝝ poteſt hic habere locum: neqꝫ enim eſt generalis diſpenſatio pape ſuper hoc facta: nec tolerādo diſpenſaſſe videt. Nec etiā ſecundū habet locum ſaltem generalr̄ loquendo: ꝗ̄uis poſſit eſſe particularis neceſſitas vrgens aut pia vtilitas ſuadens: vt ſi quis libenter emeret ſibi neceſſaria in aliquo alio die. ſed qꝛ nõ poteſt ea inuenire venalia: cogitur emere ī dominica: ſimiliter ex parte vendentis: Et ſm̄ ꝙ illa eſt maior vel minor in vno ꝗ̄ in alio: ſm̄ hoc vnus magis poteſt excuſari ꝗ̄ alius: excipit tamen illam generalem neceſſitatē que eſt vbiqꝫ: ſcꝫ emendi cibaria ⁊ ferrādi eq̄s: puta ſi quis ſit in tranſitu ⁊ huiuſmodi. Tertium etiam non habet locum propter duo. Primo: quia conſuetudo debēs abrogare ius poſitiuum debet eſſe rationabilis: talis autem non poteſt eſſe tenendo forum dominico die maxime tempe miſſe ⁊ veſperarum: quia tunc nihil meli' poteſt fieri cultu dei. Secundo: quia preſcriptio debet eſſe inquieta poſſeſſione ⁊ continua qualem populus nunꝗ̄ habuit tenendo forum illo die: quia ſacerdotes nunꝗ̄ ceſſant monere populum ad obſeruantiā dominice. Dicit enim epiſcopum teneri ad ꝓhibendum tale forum: ⁊ ſi q̄ð malum inde eueniat cum illud ſit minus: non debet curare. Hec ille in ſententia que dicta de dominica prout ſpecifice fiunt de dominica: ⁊ prout ſonant nõ de poſſibili ſed de facto ſunt ſimplicit' vera ⁊ maxime de foro tempore miſſe cum negligētia omnimoda eiuſdem: ita ꝙ nullam audiat miſſam tenens forum vel occaſionans: alios ad ſimilia. De facto enim quo ad hoc nulla videt eē facta ꝑſcriptio. Et ꝗ̄uis talis determinatio temporis etiam ſit de iure poſitiuo: et ita preſcriptibilis: tamen difficilius poterit hoc fieri de illo die ꝗ̄ de alijs dictis propter minorem tolerantiam ⁊ difficilioꝛē

prelatorum: ⁊ ita rarius contingit ibi habere bonam fidem: secus in alijs festis. Quo vero ad reliquas partes diei dummodo sit audita missa licet etiam sit difficile quod de facto fiat vel facta sit abrogatio per reclamationem sacerdotum: nõ est tamen etiam impossibile sicut nec in alijs festis illud fuit impossibile in quib⁹ etiã tam affirmatiua quam negatiua intelligentia precepta fuit abrogata. Nec ratio sua prĩa valet: quia eque probaret quod nullum festũ potuisset fuisse abrogatum: quia nihil melius cultu dei propter quem illa fuerunt instituta in omnes partes. Nec etiam est verũ quod consuetudo derogans positiuo iuri debeat esse rationabilis: sic quod causa inducẽs eam sit melior quam causa constitutionis positiue. imo forte nõ requiritur quod sit eque bona dũmodo nõ sit mala: sicut actus ille ante positiuum ius latum etiam fuit licit⁹: quia non prohibitus. sed de hoc alibi in tractatu de decimis diffusius dixi. Quarto deprauatur ex defectu circumstãtie cur. Ubi nota quattuor dicta. Primũ: negociatio est illicita si exercens ordinet eam finaliter ad aliquod peccatuz. ⁊ si ad mortale erit mortalis: si ad veniale venialis. Nam regula ẽ Omnis ille actus est mortalis cuius finis est talis: ⁊ venialis cui⁹ finis est talis: ⁊ rõ quia finis act⁹ est volitus ⁊ intentus ab exercente actum: igitur exercens actum in talem finem exercendo vult peccatũ. Uelle autem peccatuz est peccatũ: igitur. Unde si quis negocietur vt habeat ad adulterandũ. ad iniuste persequendum aliquẽ: vel ad pompam exercendum redditur illicita. Secũdum. stat eam reddi illicitam etiam si finis eius non sit res in se illicita. patz. Nam aliquem habere immensas diuitias nõ est peccatum. Nam staret quod tales affluerent alicui nullatenus apponenti cor. nec peccaret recipiendo eas quia non teneretur eijcere inutiliter sed recipere potest ⁊ vtiliter dispensare. Et tamen si quis negocietur in illum finem vt ĩmensas habeat diuitias ibi sistẽdo etiam negatiue. i. nõ prestituendo hoc sibi vt finem vltimum ⁊ beatitudinem peccabit. Nam hec negociatio deriuatur ex radice infecta scz ex concupiscentia oculoruz. Multomagis quando habere ĩmensas diuitias ab eo intenditur nõ soluz ibi sistẽdo negatiue sed etiam hoc ipse appreciatur vt summum bonum ibi sistendo affirmatiue. Nam tunc fruitur creatura quia amore eis inheret propter se. Et si dicatur: ex quo habere immensas diuitias non est in se malũ igitur non deprauabit negociationẽ in eã ordinatam. Respondetur: negando consequentiã. Nam etiam aliquid quod nõ est in se malum sed etiam simpliciter bonũ ⁊ laudabile non est conueniens finis cuiuscũque actus: imo stat quod actus sit etiam deordinatus ⁊ illicitus si in tale quid ordinetur vt si illud sit minus bonũ quam illud quod in ipsũ ordinatur. Est enim contra rectam rõnem quod nobilius ordinetur in minus nobile: sicut qui spiritualia dispensaret principaliter propter suam sustentationem peccaret. sic negociatio si fiat propter habere ĩmensas diuitias (quod habere in se nõ est illicitum) redditur illicita negociatio. Preterea: habere ĩmensas diuitias non est aliquis actus elicitus: eo quod etiam de dormiente verificatur. sed desiderare ipsas habere est act⁹ elicitus ⁊ prohibit⁹ a domino ibi. diuitie si affluant nolite cor apponere. Multomagis apponere cor ad non dum affluentes. vt affluant est prohibitum. Modo negociari propter huiusmodi diuitias includit desiderium earum: igitur. Tertiũ dictũ. negociatio non reddit precise illicita propter hoc quod ordinatur ad lucrum. Nam habere lucrum si nihil addatur ẽ finis adhuc indeterminatus ⁊ eius intentio vel volitio potest vltra vestiri alio fine determinato. nã cõtingit lucrum velle habere ad hoc vt sic immensas congreget diuitias: aut vt necessitati vel pietati subministret. Cõfirmatur: quia nisi sic omnis negociatio esset illicita: nam omnis talis fit propter lucrũ habẽdũ vt patz ex eius descriptiõe supra habita saltem quantum est ex voluntate negociantis. Nam negocians vult vt vltra precium quod exposuit sibi soluãtur expense adductionis: conseruationis: ⁊ etiam ei⁹ opere ⁊ cure ⁊ huiusmodi. Modo illud vltra accipiendum vocatur lucrum. Quartũ dictum: ad hoc quod negociatio sit quantum est ex parte finis licita requiritur quod lucruz intentum ordinetur ad alterum illoz duorum scz ad necessitatem aut pietatem. Exemplum primi. si ipse eo indiget vel familia

ſua vel ceteri quorum tanq̃ domeſticoruz
tenetur curaz habere. Juxta illud apoſto-
li, prime ad Thy. v. Si quis ſuorũ: ⁊ ma-
xime domeſticorũ curam non habet: fidez
non habet: ⁊ eſt infideli deterior. Et iteruz
Parẽtes debẽt theſaurizare filijs. ij. Cor.
xij. Exemplum ſecundi: vt ſi non indigeat
illo lucro: pauperes tamen chriſti indigẽt:
ad quoꝝ indigentiã releuãdaz ordinat pꝛi-
cipaliter illud lucrum. Laudabile enim eſt
vt talis nõ omnino ocietur. qđ vtiq̃ vitu-
perabile eſſet: ſed cum ſm ſtatum ſuũ diui-
num penſum expleuerit: aliquã actionẽ ſe-
cularem vtilem honeſtam importare valẽ
tem releuationem indigentiũ exerceat quã
nouit. Apl's enĩ ad Epheſios. iiij. ait La
boret ſupple homo manibus ſuis qđ bo-
num eſt vt habeat vnde tribuat neceſſita-
tem patienti. Modo ſtat ꝙ aliam artẽ nõ
nouerit q̃ negociationem: igitur. Et dico
ſm decentiam ⁊c. Nam indecens eſſet ꝙ il
le tãtũ inhiare vellet talibus lucris quan
tum hi quibus ſubeſt prima cauſa que eſt
neceſſitatis. Plus enim ſtringit neceſſitas
quia eſt precepti q̃ pietas exiſtens conſilij
Miſerere enim anime tue placens deo di
citur Eccleſiaſtici. xxx. Quid enim eẽt ꝙ ta
lis vniuerſum mundum lucrareť ⁊ anime
ſue detrimentum pateretur, ⁊ pius in pau-
peres eſſet pro eis inhiando lucris ⁊ in ſe
impius ⁊ crudelis eſſet proprie ſalutis ne
glector. Et ſicut poteſt eſſe licita ſi fit lucrũ
aliquo predictorum modorũ: ſic etiam lici
ta eſſe poteſt ſi fit ꝓpter vtilitatem republi-
ce ſcz quatenus patrie non deſint res neceſ
ſarie vel vtiles. Quinto redditur illicita
ex defectu circumſtantie cui. de hoc pone
ſex exempla. Primum: ſi quis negocietur
vendendo aliquid eis quibus eſt ꝓhibitũ
vt ſi quis vendat excommunicato. Nam
in tali negociatione eſt communicatio: mo
do regulariter loquendo prohibitũ eſt cõ-
municare cum excommunicato. Secũdũ
exemplum: vt ſi quis negocietur venden-
do merces eis quibus quid vendere ẽ pro
hibitum: etiam ſi illi non ſint excõmunica
ti. Sicut ſtatutũ eſt ꝙ ſi iudeus iniecit ma
nus violentas in clericum ⁊ dominꝰ eius
monitus vt faciat eum ſatiſfacere iniuriaz
paſſo ⁊ eccleſie neglexerit illud adimplere
debet prelatus eccleſiaſticus omnibꝰ chri-
ſtianis per cenſuram eccleſiaſticam inter-
dicere ne cum iudeo anteq̃ ſatiſfaciat pre-
ſumãt cõmercia. extra de iude. ⁊ ſara. c. po
ſtulaſti. Et ſic poſt talem probibitionẽ illi
citum eſt tali merces vendere: licet talis nõ
ſit excommunicatus ſaltem directe. Alia q̃
tuor exempla ⁊c. ſunt illa que poſita ſunt i
prima concluſione de ſaracenis hereticis ⁊
hoſtibus romani imperij ⁊c. Nam in pre-
dictis quattuor non preciſe ex obiecto ſed
etiam ex circumſtantia cui deprauatur ne-
gociatio. Sexto ex defectu circumſtan-
tie quibus auxilijs. de q̃ poſſunt poni tria
exempla. Primuz: nam ſi quis negocietur
per miniſtros vel ſocios exercentes cõtra-
ctus damnatos vt palliatas vſuras aut q̃
vendunt pro ꝑcio exceſſiuo. aut agũt frau
dulentas venditiones: ⁊ ipſe ſcit vel credit
probabiliter tale quid de eis vł habz igno
rantiam affectatam aut craſſam ⁊ ſupinaz
de tali eorum iniquitate: non excuſat a cõ
ſimili peccato: ſi eos nihilominus tenet in
miniſterio vel ſocietate: licet ipſe ab illicitis
cõmercijs caueat ⁊ ſocium vel miniſtrum
admoneat ab illicitis abſtinere. Naz illud
non ſatis eſt ſed cuz effectu debet eos a ta
libus prohibere. Aut ſi non poteſt debet
ſe abſoluere ab eorum miniſterio ⁊ ſocieta
te. Et ſi nõ poteſt: debet proteſtari ꝙ nulla
tenus de illicitis lucris eorum velit partici
pare: nec in illos illicitos contractus con-
ſentire. Nam niſi ſic agat habetur pro con
ſentiente. Error enim cui non reſiſtitur ap-
probatur. lxxxiij. diſtinc. c. Error. Se-
cundũ exemplum. Si mediantibꝰ ſimula-
tionibus negocietur. vt ſi ſimulat in exteri
ori geſtu ⁊ apparatu ſe ſimpliciter nolentẽ
vel valde difficilem ad emendum tanto ꝑ-
cio: vel ac vendendum tam vili precio vt ſi
bi offertur (ſicut nonnunq̃ fit) quatenꝰ ali
um deterreat vt ſibi pro remiſſiori vendat
aut pro maiori ab eo emat cum tamẽ i cor
de ſit ſimpliciter voluntarius ad ſic emen
dum vel vendendum ſicut ſibi offerť. Nã
hec ſimulatio eſt mendacium operis vł ge
ſticulationis. et perinde eſt ac ſi verbis di
ceret ſe ſimpliciter nolentem vel valde dif
ficilem. qđ vtiq̃ eſſet mendacium. Secus
vbi non ſimulat ſe aliter ſe habentẽ in men
te q̃ habeat: q̃uis non aperiat illam ſuaz
mentem alteri nec querit rem emere vł ven

dere pro iniuſto precio. Nam differũt mẽtem ſuam non aperire ſeu explanare alteri ⁊ aliter eam aperire ꝙ̃ in veritate ſit. Tercium. Si negocietur mentiendo ⁊ multomagis peierando: vtputa dicit ſe rem tanto emiſſe cum non tanto emerit: dicit ſe dãnum ſuſtinere ſi remiſſius vendat: dicit rez non defectuoſam cum tamen ſit defectuoſa ⁊ huiuſmodi. Et circa hoc nota octo dicta. Primum. Si quis negocietur aduertẽter iurãdo ꝓpoſitionem quã ſcit: vel probabiliter credit eſſe falſam: talis peccat mortaliter: quia irreuerentiaʒ magnã deo facit contra ſcd̃m preceptum decalogi: nã periurium eſt ex genere malum mortaliter prohibituʒ. ⁊ non refert an illa propoſitio in re ſit vera vel falſa vel non: dũmodo credat probabiliter eam eſſe falſam. Dico autem aduertenter iurando propter ſequentia. Secundũ. Si negociando iurat ꝓpoſitionem ſibi dubiam dubio probabili vel equilibri: peccat mortaliter ſi aduertit ſe eam iurare: quia tunc exponit ſe probabili vel equilibri periculo periurij. Exponere autem ſe probabili vel equilibri periculo peccati mortalis eſt mortale. Tercium idem iudicium eſt. Si negociator nõ preconſiderat propoſitionẽ quã iurat an ſit vera vel falſa: ⁊ nihilominus eam aſſerit per iuramentum: aduertẽs ſe iurare: debet enim eam preexaminare cum diligentia: alioquin exponit ſe periculo periurij et notabilis diuine irreuerentie. ⁊ maxīe hoc facere debet homo in iudicijs ⁊ in illis in quibus leditur proximus. Quartũ. Si negociator preexaminauit eam diligenter ⁊ facta debita diligentia probabiliter credit eam eſſe veram: ⁊ ſic eam iuramẽto credulitatis aſſerit veram: non peccat mortaliter: etiam ſi in re non eſſet vera. Dico notanter iuramento credulitatis: quia ſi eam que tñ eſt ſibi probabiliter credita aſſereret ſimpliciter tanꝙ̃ ſibi ſimpliciter certam ⁊ conſtantem: non excuſaretur a mortali ſi in re eſſet falſa. ſicut in rebus condemnabilibus non ſufficit iudici iuramentuʒ credulitatis: ſicut tamen in fauorabilibus ſepe ſufficit. Unde ſi in talibus odioſis pro cõſtanti: ⁊ vt certam aſſerat ieſtis aliquã propoſitioneʒ que tñ eſt ſibi ꝓbabiliter credita nullatenus excuſabitur a mortali ſi in re eſt falſa. Quintum dictum. Si aliquaʒ propoſitionẽ dicit quã ſcit vel credit non eſſe veram aut de ea dubitat dubio probabili vel equilibri: vel non conſiderat eam an ſit vera vel non ⁊ iuramento eã aſſerat non tamen aduertẽdo ſe iurare: puta lapſu lingue vel inconſideratione: non videtur ratione iuramenti annexi peccare mortaliter: quia mortale peccatum requirit deliberationem veram vel interpretatiuaʒ. Hic autem non eſt talis deliberatio ratione inuocationis dei in teſtem vt caſus ſonat: et licet ſit deliberatio ex parte propoſitionis tamen illam aſſerere vel dicere vt verã nõ eſt mortale: quia ſtat ꝙ eius aſſertio nõ ſit niſi mendacium officioſum vel iocoſum.

Eſt igitur ille caſus tñ veniale peccatuʒ ratione iuramenti annexi: licet valde cauẽdum ſit. quia valde appropinquat ad mortale. Et dixi ratione iuramenti ⁊c. quia ratione propoſitionis aſſerte poſſet eē mortale: quia ſtat ꝙ eius aſſertio ſit mendaciũ pernicioſum poſſet etiam ratione eiuſdem eſſe veniale ſi ſit mendacium officioſuʒ vł iocoſum: ⁊ tunc duplex veniale erit ibi.

Sextum. Si propoſitionem etiam verã ⁊ quã ſcit vel credit verã iurat ex quadam leuitate vel conſuetudine vel etiam ſi non aduertat ſe iurare eſt veniale. ⁊ grauiꝰ eſſet ſi aduerteret ſe iurare ſi non ſubeſt cauſa legitima qualis ē neceſſitas vel honeſta notabilis vtilitas. Unde chriſtus non permiſit iurare omnino dicẽs Dico vobis nõ iurare omnino Math. v. id eſt ex quacũ/ꝗ cauſa ſed tñ ex cauſa neceſſitatis aut notabilis vtilitatis. Et ſicut hic dicit̃ de negociatore: ſic intelligendum eſt de alijs in ſimili forma iurantibus. Septimum. Si ſine iuramento mentitur mendacio pernicioſo ipſi cum quo negociatur: mortaliter peccat: vtputa mentitur vt damnificet proximum cui vult vendere vel a quo vult emere: vel ex quo ſequitur damnum proximo vt ipſe conijcit vł conijcere debʒ. Et intelligitur de pernicio vel damno notabili. Nã ſi in modico quod eſſet vilis eſtimationis ⁊ quaſi pro nihilo computaretur intenderet decipere: illud tñ eſſet veniale nõ mortale niſi ex animo fieret mortale. puta quia

p:eparate mentis in actu eſſet ſi poſſet eū decipere in magno: etiam facere vellet. nā etiam tunc eſſet mortale al's ſecus: ſicut in ſimili qui furatur vel accipit vilem rem: vt puta pennā ſuo cōſcholari vel pomum de arbore vicini ⁊ huiuſmodi: nullatenus furaturus rem notabilis p:ecij non niſi veniale furtum committit. ſecus ſi animo actu conciperet ſe etiam rem notabilis p:ecij furaturum ſi inueniret. Quomodo autē ad illorum modicorum reſtitutionem in quibus venditor decipit proximum teneatur videri habet in tractatu de reſtitutionibꝰ.

Octauum. Si ſine iuramēto mentitur mendacio officioſo: vt puta in vtilitatē ſuam ſine damno proximi nō peccat niſi venialiter: vt puta ſimplici verbo dicit ſe emiſſe rem tanto cum minori p:ecio emerit: ⁊ hoc facit vt alius ab eo emat condigno precio qui alias ab eo nullatenus emeret ſed contenderet ſibi dare precium nimis paruum. Nec oportet addere ꝙ ad hoc ꝙ tale nō ſit mortale requiratur (vt quidā dicit) ꝙ talis negociator non ducat hoc mendacium in conſuetudinem. Nam etiam ſi ducat in cōſuetudinem non erit illud mortale: q: veniale mille vicibꝰ repetitū nunꝗ̄ erit mortale: nec equiualet vnꝗ̄ vni mortali: ꝗ̄uis ſit natum diſponere tandem ad mortalem contemptum diuine offenſe. Nec eſt ſimile de ebrietate. Nam ebrietas (ſaltem propꝛie capta vt hic capimus ſcilicet que ē ſubuerſiua rationis) eſt ex genere mortalis ꝗ̄uis ex imperfectione deliberationis ⁊ conſenſus ſit venialis: puta quia inebrians nō aduertit illum potum eſſe inebriatiuū: nec ab alijs hoc audiuit vel expertus eſt eius fortitudinem ⁊ effectum licet aduertat eū eſſe immoderatum ⁊ nihilominus eum bibat. Modo veniale ex imperfectione (qḋ tamen eſt ex genere mortale) ſi ducatur in conſuetudinem erit mortale eo ꝙ frequentando efficitur vere vel interp:etatiue ſciens illum potum eſſe inebriatiuū et ꝑ conſequens eſt interp:etatiue vel vere deliberate volens incurrere ſubuerſionem rationis. Volens autem committere mortale ex genere ſi illud deliberate vere vel interp:etatiue velit: peccat mortaliter. Nam ſic eſt de mendacio officioſo: quia illud ex genere eſt tm̄ veniale. Ideo etiam ſi deliberate committatur ⁊ replicetur non niſi veniale manebit. Unde ſm hoc debet intelligi dictum Auguſtini dicentis. Nullū adeo veniale eſt qḋ non fiat criminale dum placet. Loquitur enim de venialibus non ex genere ſed ex imperfectione cōſenſus ⁊ carentia deliberationis.

Septimo ⁊ vltimo ex defectu circumſtātie quomodo. Et poſſunt poni quattuor exempla. Primū Si negociando cōmittat monopolium. Deriuatur autem ſeu componitur monopolium altero illorum duorum modorū ſcilicet aut a monos quod eſt vnum ⁊ polium. i. vēditio: quaſi venditio quā vnus ſolus exercere habet. Vel ſecundo dicitur a monos quod eſt vnum ⁊ polis ciuitas ꝗ̄ſi negociatio tm̄ vni in ciuitate conceſſa: vel per eum vſurpata. Et ſm primam deriuationem ſeu compoſitionem exercens monopolium dicitur monopola penultima producta: a monos quod eſt vnum ⁊ pola. i. vēditor quaſi vnꝰ vel ſingularis venditor vel negociator: ſicut bibliopola: penultima producta dicitur bibliarum. i. librorū venditor. Sed ſm ſecūdā dicitur monopolus penultima correpta: a monos id eſt vnum ⁊ polis ciuitas: quaſi vnus vel ſingularis in ciuitate venditor vel negociator. Et ꝗ̄uis ſm aliquos committatur monopolium non tm̄ primo modo infra dicendo ſed etiam alijs modis ibidem ponēdis tamen propꝛie non eſt monopoliū niſi primo modo: vt patet ex vi nominis: ⁊ etiam patet quia ī rubrica. C. de monopolijs diſtinguitur tam in. tex. ꝗ̄ in glo. monopolium ab alijs modis. Unde dicitur ibi ſic De monopolijs ⁊ conuentu negociatorū illicito vel artificio ergalaborum nec non balneatorum prohibitis illicitis pactionibus. hec ibi. Attamen quia omnes modi illi prohibentur ſub vno titulo: ideo tranſeamus ꝑnunc cū tali modo loquendi.

Primo igitur committitur monopoliū ſi quis propꝛia auctoritate vel etiā auctoritate reſcripti imperialis impetrati vel impetrandi aut pragmatice ſanctionis cōtendat vt ſibi ſoli liceat exercere negociationē in ciuitate: aut contēdat ⁊ conetur ad hoc vt nullus p:eter eum exerceat eā. Scḋo

Si nõ ſolus ipſe exerceat ſed etiã alij: atñ pactũ faciũt ipſe ⁊ alij ꝙ nõ remiſſiori ꝑcio vendant merces ꝗ̃ ſicut cõuenerunt: non ꝑcise intendentes ꝑ hoc ſe cõſeruare indẽnes ſed intendentes lucrũ etiã ĩmoderatũ ex nimietate precij cõſequi. Tertio. Etiã ſi illud pactũ nõ facerent ex illa cauſa vt ĩmoderatũ lucrũ ꝯſequerent̃ ſed tñ vt ſe cõſeruarent indemnes a lucri illꝰ ceſſatione qȯ alˀs etiã licite recipere poſſent. Nã liberũ decet eẽ forũ rerũ vt nõ aſtringat ſe ꝗ̃s pacto nulli ſe facturũ gratiã in venditiõe mercium. Nam conſtat ꝙ preciũ iuſtũ habet aliquãtã latitudinem intra quã ſi recipit vẽditor: manebit indemnis a damno emergenti ⁊ etiã ceſſationis lucri: ſic ꝙ adhuc habebit lucrũ: etiã ſi nõ in extremo vł rigido gradu: latitudinis vendat. Modo per ꝑdictum pactum cõtingeret paciſcenti ꝑcludi viam vt non niſi in rigidiſſimo gradu iuſti precij venderet cum tamẽ gratioſe ⁊ ſine ſuo damno poſſet vendere remiſſiori. Quarto: ſi aliqui ſingulariter ſcientes aliquã artem paciſcantur inter ſe ne quiſꝗ̃ eoꝝ doceat quẽꝗ̃ illam artẽ niſi ſit filiꝰ vel filia nepos vel neptis eorũdem: ⁊ ſic de ſimilibus vt ſic ipſi ſoli cõſequant̃ cõmodũ ⁊ lucrum illius artis. Quinto. Si balneatores cõdicãt vt nõ balneent quẽꝗ̃ niſi ꝑ precio ſuper quo inter ſe conuenerunt.

Sexto. Si locatores opaꝝ vt ſcriptores libroꝝ aut edificatores edificioꝝ cõdicant inter ſe vt opus inceptũ ab vno nullus aliorũ perficiat: ⁊ idẽ de locatoribus rerum: vt ſi locatores equoꝝ aut domorũ aut ſtationum vel apothecarũ in quibus mercatores in nundinis tenent forũ condicerent predicto modo. Q: autẽ monopoliũ omnibus illis modis ſit illicitum: probatur ſic. Primo qꝛ damnatur naturali ratione. Nã illud qȯ tñ propter priuatũ cõmodũ eſt in notabilẽ ⁊ grauẽ perniciem rei publice: ⁊ cũ hoc ꝑcludit viam benefaciendi ꝓximo eſt illicitũ: ſi enim aliqȯ mẽbrum ſingulare corporis naturalis conaret̃ propter ſuũ tñ cõmodũ illud agere qȯ in pniciem totius corporis vel alioꝝ mẽbrorũ redundaret aut ꝓhiberet beneficiũ ceteris membris impendi ⁊ toti corpi. Illud mꝗ̃tanꝗ̃ pniciosum membrũ reſcindendũ eẽt ergo ſic etiã ẽ ĩ corpore myſtico cuiuſmodi eſt res publica. Modo monopoliũ predictis modis eſt hmõi. Nã ſi exerceat̃ ꝑdictis modis hoc inde ſequit̃ ꝙ ſingule ꝑſone ciuitatis cogent̃ merces quibꝫ indigẽt ab illo vno ⁊ ſingulari ſcḋm illius beneplacitum recipere: ⁊ hoc ꝑſtabit occaſionem ꝙ cogẽtur ꝑciũ immoderatũ exhibere ⁊ opprimẽtur ⁊ angariabunt̃ ꝯtra iuſticiã ⁊ quaſi ad quandam ſeruilem obligationẽ redigent̃. cum tamẽ deceat in libera ciuitate liberam eſſe facultatẽ in emendo: vendendo: locando ⁊ cõducendo. Aut ſi nõ fiat ꝑdicta oppreſſio nec occaſio eius: attamen beniuolis negotiatoribus ꝑcluditur via bene faciendi ⁊ gratiam impendendi ꝓximo. contra illud Prouerbio. iij. Noli ꝓhibere benefacere eum qui põt ſed ſi vales ipſe bene fac. Secundo probatur. quia ẽ contra legẽ poſitiuã: nam lex ciuilis damnat ſimpliciter monopolium ſcḋm omẽs ꝑdictos modos: ⁊ ex magnitudine pene annexe cõcicitur ꝙ taliter eſt ꝓhibitum ꝙ tenent̃ ſubditi ſub mortali pctõ ad eius obſeruantiam. Nã exercens monopoliũ ꝑmo mõ: ꝓprijs bonis debet expoliari ⁊ ꝑpetuo exilio dãnari. Exercens autem alijs modis tactis debet puniri in quadraginta libris auri. Et officialis qui precio corruptus vł diſſimulatione aut quacũꝗ̃ alia vitioſa cauſa nõ punierit ſed permiſerit tales modos monopolij dꝫ puniri in quinquaginta libris auri. Secũdũ principale exemplũ. Si negociator emit diminuto precio merces decepto ſcꝫ vẽditore aut ipſe poſtea vẽdit exceſſiuo precio: et de hoc infra. q. lvij. et. lviij. Tertiũ. Si carius vendit tranſeuntibus ꝗ̃ manentibus. Unde dicit cõcilium Albanenſe. Preſbyteri plebes ſuas moneant vt hoſpitales ſint ⁊ nõ carꝰ vendant tranſeuntibꝰ ꝗ̃ mercato vendere poſſint. Et intelligitur ſi exceſſus ſit vltra latitudinẽ iuſti precij: alioquin ſi intra eã fuerit poterit vni carius vendere ꝗ̃ alteri: qꝛ vult alteri gratiã facere. Quartũ. Si carius vendit ad terminum ꝗ̃ faceret ad ꝓmptam ſolutionem: ⁊ hoc propter hoc ꝙ expectando implicite mutuat emptori. De ꝗ̇bus infra videbit̃ plenius. Et generaliter omnis venditio ⁊ emptio in qua ẽ iplicita

vſura reducitur ad defectum huius circūſtantie. Poſſet etiā exemplificari de q̄mo do per illas negociationes que nullā vtilitatem afferunt reipublice ſed poti⁹ damnum: vt venditiones inſtrumētoꝝ ludi fortune ⁊ quedam alie de quibꝫ infra dicetur. Et ſi dicatur adhuc reſtant due circūſtantie: ſcꝫ quid ⁊ circa quid. Dicēduꝫ ꝙ ambe ille in preſenti actu habent ratonē obiecti actus potius q̄ circumſtantie. Naꝫ id qd̄ venditur vel emitur vel circa qd̄ ē emptio ⁊ venditio eſt obiectuꝫ negociatiōis. Modo de obiecto dictum eſt in p̄ia ꝯcluſione ⁊ hec de p̄nti q̄one.

Queſtio. LXI

Vtrū negociatio

ſeu mercatio ſit indiſtincte clericis illicita Solutio queſtionis ſtat in quinqꝫ diſtinctionib⁹ ⁊ ſex ꝯcluſionibus.

Prima diſtinctio.

eſt. Negociatio capit̄ tripliciter. Primo generaliſſime. ⁊ ſic q̄cunqꝫ act⁹ acquiſitiu⁹ ſeu lucratiu⁹ tēporaliū ſiue ſit cōtract⁹ ſiue aliquis alius actus vel exercitiū: puta alicuius officij vel artificij dicit̄ negociatio. Nam multa officia ſecularia dicunt̄ negocia ſecularia: vtputa officium ſecularis aduocātie ⁊ ꝓcuratiōis ſecularis vt procurationis villarum ⁊ officiū iuriſditionis ſecularis ⁊ tabellionatus: atqꝫ exercitiū vtriuſqꝫ medicine. Hec enim reputāt̄ negocia ſecularia: vt pꝫ per totū: extra ne clerici vl̄ monachi ſe immiſceant negocijs. Similiter officium vel exercitiū tabernarie ⁊ macellarie. Secundo capitur generaliter et ſic tm̄ contractus dicit̄ negociatio nō tamen ſolus cōtractus emptiōis: imo etiā cōtractus locationis cōductionis ⁊ contractus mutui factus ad lucrum cuiuſmodi ē mutuatio vſuraria dicit̄ hoc mō negociatio. Nam negociatio generaliter capta ē idem quod mercatio generaliter capta modo negociatio generaliter capta ſub ſe comprehendit nō tm̄ emptionem ⁊ venditionem: ſed etiam mutuationē vſurariā. Nam mutuantem ad vſuras Johannes chryſoſtomus enumerat inter mercatores Matth. xxi. ſup illo. Eiecit emētes ⁊ vēdētes. vbi dicit ſic. Sup oēs mercatores maledict⁹ ē plus vſurarius. Ipe nāqꝫ rem datā a deo vendit nō cōparatā. poſt fenus reꝫ ſuā repetit tollens aliena cū ſuis. Mercator enim nō repetit rem venditā. hec ille. Tertio mō ſpēaliter: ⁊ hoc mō tm̄ ꝯtract⁹ emptiōis vl̄ venditiōis vel vterqꝫ ſimul: dr̄ negociatio.

Secunda

diſtinctio. Negociatio etiā ſpēalit̄ capta eſt duplex. Nam quedā non dr̄ lucratiua: ſaltē ꝓprie loquēdo. ⁊ ē illa vbi aliq̄ emunt̄ nō vt reuendant̄ ſed emunt̄ ad vſum ſuuꝫ Aut ſi venduntur nō tm̄ fuerunt iō empta vt reuenderent̄ ſed ad vſū domus fuerunt empta: vel etiam aliter fuerūt acquiſita q̄ꝫ emptione. vtputa dono vel labore ꝓprio. Alia vero dicit̄ ꝓprie loquendo lucratiua vbi ſcꝫ aliqua emunt̄ vt reuendātur. Sic philoſophus p̄mo politice diſtinguit duplicē acquiſitiuā pecuniarum ſeu pecuniatiuā. Quedā eni dicit̄ pecuniatiua vtilis q̄ ſcꝫ acq̄rit̄ pecūnia d̄ rebꝫ neceſſarijs vt alia vtibilia emāt̄. Alia ē trāſlatiua q̄ acquirit̄ pecunia ad emēdū res: non vt ipe eis vtat̄ ſed vt reuendat.

Tertia

diſtinctio. Negociatio ſpecialit̄ capta nō lucratiua ꝓprie loquendo dicta: ē duplex. Quedam ē yconomica ⁊ ē illa q̄ res aliq̄ emunt̄ ad vſū ⁊ neceſſitatē ementis ⁊ ſuoꝝ: vt quis emit blada vel vina nō vt reuendat ſed vt in familia ſua vtat̄ eis. Alia ē politica ſcꝫ q̄ res emunt̄ ad vſū ⁊ neceſſitatē ciuitatis: vt ſi rector ciuitatis blada vel vina emat q̄tenus exercitus bellicus inde viuat.

Quarta

diſtinctio. Negociatio yconomica fit dupliciter. Primo dūtaxat emēdo vt p̄cedēs exēpluꝫ fuit. Sc̄do dūtaxat vēdendo vt ſi q̄s blada ⁊ vina q̄ de ſuo ꝓprio labore quo agros ⁊ vineas ſuas coluit habet: vēdat. Silr̄ ſi q̄s res ſibi donatas vēderet. aut ſi q̄s res emerat ad vſuꝫ ſuū ſed cū ſibi ſuperfluunt eas vēdit: vel ſi ſibi nō ſupfluūt attn̄ ſi nūc nō vendat ſed retineat damnificaret̄ q2 leuiori p̄cio poterit poſtea inuenire.

Quinta

diſtinctio. Negociatio lucratiua ē duplex. Quedā eni ē ſtricte loquēdo negociatio et ē illa

vbi qͥs emit res vt eaſdē reuēdat ſm carū; dē verū valorē ſine hoc ꝙ ꝑ artificiū illas i mutet ad aliquā formā artificialē: rōe cui⁹ eā vendat: vt ſi qͥs emit maſſas ferri: vt ſic eaſdē ſicut emit reuendat: et dicit̃ ꝓprie lucratiua pecuniaria. Alia eſt non ſtricte loquēdo negociatio qua ſcʒ qͥs emit res vt ꝑ artē aliquid ex eis operetur: vt ſic opatas vendat ſm valorem artificialis forme introducte. Et hoc fit dupliciter. Prīo ſi tales res vendit quaꝝ valor tot⁹ eſt ex artificio vt ſi ex materia quaſi nulli⁹ pcij operetur aliqḋ artificiale: ſicut ſunt matte vel ſtorta que fiūt ex iuncis, a ſterno dicta: eo ꝙ ſternant̃ ſup terrā ꝛ fiſcelle ꝛ ſportule q̄ fiunt ex viminib⁹. Scḋo ſi tales res vendit quarum valor nō totus ē ex artificio ſed etiam ꝓptʒ ex materia: vt ſi qͥs emat aſſeres vt ex eis faciat archā ꝛ ſic eā vendat vel pergamenū vt faciat libꝝ ꝛ ſcribat ꝛ ſcꝑtū vēdat

Prima concluſio. Nō eſt indiſtincte ꝛ vniuerſaliter dicēdū. ꝙ negociatio ſit illicita clericis. Probat̃: qꝛ tūc ſenſus eēt ꝙ nulla negociatio vl' i nullo ſenſu eſſet eis licita: hoc autē ē falſū: naꝫ etiā aliquib⁹ auctoritatib⁹ pōt cōuinci aliquā vel in aliquo ſenſu eis negociationeꝫ eſſe licitā. qḋ ptʒ. Naꝫ artificiū exercere vt artificiata vēdant̃: ꝛ ſic lucrū ꝓ ſua vel indigentium ſuſtentatione obtineatur eſt aliqualis negociatio: ꝛ tñ clerico licitū eſt artificia aliqua exercere vt artificiata ꝑ eū vēdant̃ ꝛ lucrū ꝓdicto modo habeat̃. Minor ptʒ ſequētib⁹ auctoritatib⁹ q̄nqꝫ. Prīa eſt ex cōcilio carthaginenſi: ꝛ habet̃. xcj. di. c. Clericus. vbi dicitur. Clericus victū vl' veſtitū ſibi artificiolo vl' agricultura abſqꝫ officij ſui detrimento dūtaxat ꝓparet. Clericus enī qui abſqꝫ corpuſculi ſui inequalitate vigilijs deeſt: ſtipēdio priuat⁹ excōmunicet̃. Scḋa ē ex eodē cōcilio q̄rto vbi dicit̃ Cleric⁹ quilibʒ verbo dei erudit⁹ artificiolo victū querat. Tertia eſt ibidē vbi dꝛ Oēs clerici qui ad opandū validi ſūt ꝛ artificiola ꝛ litteras diſcant. Quarta ē: qꝛ vt habet̃ Actuū. xviij. Apl's paul⁹ etiā ex ꝑſona ꝑpria exercuit artificiū artis ſcenofactorie. i. artis faciendi ſcenon. Scenon autem qḋ grece ſignificat vmbrā accipit̃ in latino pro tabernaculo: ꝛ etiā pro fune: ꝛ ſic Paulus fuit funifex vel tabernaculoꝝ vel tentoriorū factor. Et ꝙ nō ſolū ſciuerit ſʒ etiaꝫ exercuerit: ptʒ qꝛ ibidē dicit text⁹ ꝙ paulus manebat apud Aq̇lam ꝛ Priſcillā eo ꝙ eiuſdem artis erat ꝛ opabat̃. Erāt aūt ſcenofactorie artis. Et ſilr' ꝓme Coꝛ. iiij. Ipe ꝓ ſe ꝛ alijs dicit, laboram⁹ opantes manib⁹ noſtris. Et ſcḋa ad Theſſal. iij. Neqꝫ gratis panē māducauim⁹ ab aliq̄, ſed in labore et fatigatione nocte ꝛ die opantes ne quē veſtrū grauarem⁹. Quinta ē ex cōcilio Narcenſi, ꝛ habet̃. xcj. di. ꝛ etiā extra de celebra. miſſaꝝ. c. j. vbi dꝛ de clerico ꝙ pacti horis ꝛ viſitatis infirmis ſi voluerit exeat ad opus rurale vt neceſſitatib⁹ ꝑegrinorū ꝛ hoſpitū ſiue diuerſoꝝ ꝯmeantiū infirmorū atqꝫ defunctoꝝ ſuccurrere poſſit.

Secunda concluſio. Nō ē indiſtincte vel vniuerſaliter dicendū ꝙ negociatio ſit licita clericis. Probat̃: qꝛ multe auctoritates innuūt eā eis eē illicitā deteſtabilē ꝛ ꝓhibitam. qḋ ptʒ enumerādo tres ꝛ tertia includit tres. Prima ē Auguſti. in lib. qōnū ve. ꝛ no. teſtamenti. ꝛ habet̃. lxxxviij. di. i. c. fornicari. vbi dicit̃. fornicari hoīb⁹ ſꝑ non licʒ: negociari aliq̄n licet aliq̄n non licet. anteq̄ꝫ enī eccl'iaſtic⁹ qͥs ſit licet ei negociari fcō aūt iā nō licet. Mō cū qͥs fit cleric⁹ fit eccl'iaſtic⁹ igit̃. Scḋa ē Hierony. eadē diſtin. i. c. negociatorē: vbi dꝛ. Negociatorē clericū: ex i ope diuitē, ex ignobili glioſum q̄ſi quādā peſtē fuge. Tertia ē Gelaſij pape eadē diſ. c. ꝯñs. vbi Gelaſi⁹ ſub pena ſuſpenſionis ab officio clericali decreuit clericos debere abſtinere a negociatiōib⁹. fundādo ſe in trib⁹ auctoritatib⁹ q̇bus h̄ intuit̃. Prīa: qꝛ Math. xxj. Xp̄s eiecit emētes ꝛ vēdētes i tēplo. inſinuās ꝙ in eccl'iaſtico loco nō debēt talia exerceri ſic nec ꝑ eccl'iaſticas ꝑſonas. Scḋa: qꝛ Paul⁹ ſcḋe ad Thy. ij. ait. Nemo militās deo īplicat ſe negocijs ſecularib⁹. clerici aūt militant deo. Tertia: qꝛ pſ. aut ſm trāſlatiōeꝫ. lxx. interpretū. Q̄m nō cog̃ui negociationē introibo i potētias dñi: vbi innuit ꝙ ad h̄ ꝙ qͥs introeat in potētias dñi: dʒ ſe n̄ īplicare negociatiōi. Cū āt clericoꝝ ſit ſpālit̃ itrare ī potētias dñi: ſeq̇t̃ ꝓpoſitū. Nūc vidēdū ē ſʒ treſ acceptōes negociationis quō ſit illicita vel licita cle

ricis. Et prīo dicendū eſt de vltima acce-
ptione. Eſt ergo.

Tertia concluſio.

Si negociatio capiatur ſpecialiter: nego-
ciatio quo ad duas eius ſpecies eſt cleric
licita. Primo quo ad eam que proprie lo-
quendo nō dicitur lucratiua ⁊ nominatim
quo ad yconomicam etiam quo ad vtrūq
eius modū quo fieri ſolet. Nam licitū ē eis
emere ea que neceſſaria ſunt in domo pro
vſu ſuo ⁊ familie ſue. Unde Aplus prime
ad Thy. iij. ad epiſcopum ait. Oportz epi
ſcopū eſſe ſue domui bñ ppoſitum. Simi
liter ſi clerici de predijs eccleſiaſtic vel pa-
trimonialib⁹ vel dono habeant aliqua q-
bus non indigent pro domo poſſunt illa
vendere. Secūdo quo ad lucratiuā non
ſtricte captam etiam quo ad vtrunq eius
modum quo illa exercetur vt habitum eſt
in quinta diſtinctione. Nam hec ſcda mi-
nus videretur licita monachis: ⁊ tamen ē
eis licita vt oſtendit auctoritas Hierony-
mi dicēns ad Ruſticū monachum: ⁊ habe
tur de conſe. diſtin. v. c. nunq. Si haben-
tes poteſtatem apoſtoli de euangelio vine
re laborabant manib⁹ ſuis ne quē graua-
rent: cur tu in vſus tuos ſucceſſura nō pre
pares vel fiſcellam texe iunco vel caniſtrū
lentis plecte viminib⁹. Et infra. fabricare
aluearia apum ad quas te mittunt prouer
bia ſalomonis, ac regiam diſciplinā in par
uis diſce corporib⁹: hec ille. Et hoc ad pri
mum modum illius negociationis lucra-
tiue non ſtricte capte valet. Quo ad ſe-
cundū vero modū eiuſdē dicit idē ad eun-
dem. Scribantur illi libri vt man⁹ operet
cibos ⁊ anima lectione ſaturet. Texant ⁊
lina capiendis piſcibus: egiptiorū mona-
ſteria hunc morem tenent vt nullum abſq
labore ſuſcipiant. hec ibi. Et ibidē etiā ha-
betur q monachis licita ē agricultura. Un
de dicit. ſeratur humus: areole equo limi-
te diuidantur in quibus olerum iacta fue-
runt ſemina vel plante per ordinez poſite:
a que ducantur irrigue. Et infra. inſerātur
fructuoſe arbores vel gemmis vl ſurculis
vt paruo poſt tempore laboris tui dulcia
pomа decerpas. Et gloſa dicit. Gēme hic
dicantur nodi virgarum vnde flores ⁊ frō
des erumpunt. ⁊ ſm leges quedam arbo-
res dicuntur gemmales. Et de ſecūda ſpe
cie illius non lucratiue negociationis di-
cit Johannes chryſo. vt allegatum eſt ſu-
pra in tertia auctoritate ſcde pcluſiōis que
ſtione quinqgeſima. Quicunq rem cōpa-
rat vt materia ſit ſibi aliquid operandi ille
non eſt negociator ſupple ſtricte loquendo
Unde hanc ſecundā ſpeciem q ad vtrūq
ſuum modum exercere eſt artificium exer-
cere. Attamē ad hoc requiruntur aliqua
Primo q ſit artificiū in ſe honeſtū. Nam
inhoneſtū vt taxillos facere ⁊ ſimilia non
eſt ei licitū. Secūdo q cōgruat ſtatui ſuo:
Nam ſi vellet facere ea que de per ſe ad ſe-
ua ordinant: vt arma ad bellū licet iuſtū
non videretur licitum. Tertio q illis non
ex cupiditate ſed neceſſitate ſua vl pietate
ad pauperes intendat. Quarto q nō negli
gat officiū clericale. Naz hoc prohibet: vt
patuit in auctoritate pma pme pcluſionis
Uñ licitū eſt ei emere ferrum vt inde faci-
at ligonem. aſſeres vt inde faciat archam.
tabulā vt ibi impingat imagines. et etiā li-
citum ē emere pullum equi ſm aliquos vt
eum educet ⁊ vendat vt lucrum habeat p
ſua ſuſtentatione.

Quarta concluſio.

Negociatio ſpecialit capta ē clericis quo
ad duas alias eius ſpēs illicita. Prīo quo
ad politicā. Nā illa non eſt licita niſi ei cui
licitū eſt habere curā ſecularem ciuitatis.
Modo clerico illud nō ē licitū vt patet
ex auctoritate habita in prima diſtinctiōe
pambula. Uñ etiā. lxxxviij. diſ. decernitur
deijciendus eps ſacerdos vel diacon⁹ ſe-
culares curas aſſumēs. Scdo q ad lucra-
tiuā proprie dictam. Et illam ſolaz vocat
Johannes chryſoſtomus negociationem
prout allegatum eſt: et de illa loquūtur au
ctoritates ſecunde concluſionis. Ratio
autem quare illa eſt eis interdicta eſt du-
plex. Prima: quia eſt actus qui commu-
niter maculatur peccatis: modo clerici de-
bent ab illis abſtinere. Iuxta illud. Am-
bulans in via immaculata: hic mihi mini-
ſtrabat. Maior patet triplici auctoritate.
Nam Eccleſiaſtici. xxvij. dicitur. Due ſpe
cies difficiles ⁊ periculoſe mihi apparue-

[illegible]nt. Difficile exuitur negocians a negli-
gentia: ꝛ non iuſtificabitur caupo a pecca-
tis labiorum. id eſt duo ſunt modi viuen-
di difficiles ad ſeruandum iuſticiã ꝛ peri-
culoſi propter iuſticie tranſgreſſionẽ. Ne-
gociator enim propter hiatum ad diuitias
difficulter vitat negligentiam ſalutis ſue. ꝛ
caupo ex frequenti iuratione incurrit tan-
dem periurium. Secũda eſt ibidẽ. Si-
cut in medio compaginis lapidũ palus fi-
gitur: ſic ꝛ inter medium venditionis ꝛ em-
ptionis anguſtabitur peccatis. id eſt ſicut
in medio congeriei lapidum palus fitus
hinc ꝛ inde pondere lapidum comprimit:
ſic negocians ex vna parte ſcilicet quando
emit comprimitur peccato diminute ſolu-
tionis pro quanto vult nimis parum da-
re: ꝛ ex altera parte quando reuendit pecca
to exceſſiue exactiõis: quia vult habere p̃-
cium nimis magnũ. Tertia eſt Leonis
pape dicentis. Difficile eſt inter vendẽtis
ementiſqꝫ commerciũ non interuenire pec-
catum. de penitentia diſtinc. v. c. qualitas.
Secunda ratio. quia negociatio multũ
implicat mentem curis ſecularibus: ꝛ per
conſequens a ſpiritualibus retrahit. Do
do vtrũqꝫ eſt indecens clerico. Nam con-
trapꝛimũ ait Apoſtolus. Nemo militãs
deo implicat ſe negocijs ſecularibus. ſcđe
ad Tim. ij. Et contra ſecundum eſt eiꝰ vo-
catio. Nam ad vacandum diuinis eſt vo-
catus ꝛ electus. Unde ideo in ſũmitate ca-
pitis clerici raduntur vt proteſtentur men
tem habere denudatam a temporalibus:
ꝛ reuelatam ꝛ expeditam ad celeſtia. Pro-
pter quod Numeri. xviij. dicitur de ſacer-
dotibus. Ego dedi vobis fratres veſtros
leuitas de medio filiorum iſrael: ꝛ tradidi
donum domino vt ſeruiant in miniſterijs
tabernaculi eius. Aliqui tertiam rationẽ
aſſignant dicentes: quia negociatio ordi-
natur ad lucrum. modo debent eſſe cõtem
ptores lucri. ſed non valet: quia licꝫ inho-
neſti lucri debeant eſſe contemptores: non
tamen omnis honeſti lucri. Alioquin etiã
non poſſent artificiola exercere. Nã etiam
cum illa exercent querunt lucrum honeſtũ
ad ſuam vel alioꝝ ſuſtentationem. Unde
cumque illa ratio concluderet eis eſſe illicita
artificia: ꝛ illas negociatiões de quibꝰ ter

tia concluſio ſonuit. Pena autem clerico
rum exercentium negociationem lucrati-
uam ſtricte captam eſt ꝙ debent excõmu-
nicari. extra ne clerici vl' monachi. c. ſub in
terminatione. Et ſi ſe non correxerint: de-
bent deponi: ita tamen ꝙ religioſi diſtricti-
us puniantur ꝙ̃ ceteri: vt in eodẽ titulo. c.
ſed nec. Et ex hoc ſequitur correlariũ ꝙ cle
rici illam exercentes peccant mortaliter: et
ꝙ illa prohibitio eſt ſimpliciter dicta quia
nemo debet excõmunicari vere niſi ꝑ mor
tali ſeu pro tranſgreſſione cõſtitutiois ſim
pliciter prohibitiue vel p̃ceptiue.

Quinta concluſio.

Si negociatio capitur generaliter prout
ad alios contractus acquiſitionis vel lu-
cratiuos extendit ſe ꝙ̃ ad emptionem ꝛ vẽ
ditionẽ ipſa eſt quo ad aliquas ſpẽs eiꝰ lici
ta ꝛ quo ad aliquas illicita. Nã mutuatio
lucratiua ſeu vſuraria eſt illo modo nego-
ciatio ſeu mercatio: ꝛ eſt interdicta omi ho
mini ꝛ pena poſitiua contra clericos ẽ de-
gradatio. vt in. c. Siquis. xlvij. diſtinc. ꝛ
xiiij. q. iiij. c. quoniã. Similiter oĩs aliꝰ cõ
tractus iniquus ſicut iniuſta locatio con-
ductio ꝛ huiuſmodi. Aliqua vero talis ne
gociatio ẽ licita: vt ſi ꝑ ſua vel ſuorum ſu-
ſtentatione locet ſua animalia pro aliq̃ fru
ctu vel penſione ſibi danda: ſicut etiã ſi hꝫ
domos vel predia põt illa locare dũmodo
ꝑ iuſto locagio. Similit' cõducere anima
lia aliorum cum illis colendo agros ſuos
vel fructus colligendo. Similiter põt cõ-
ducere aliquas poſſeſſiones excolendas:
ſed hoc vltimũ ẽ magis ꝓꝓꝛie locare opas
ſuas ad excolendum eas.

Sexta concluſio

Si negociatio capit' generaliſſime aliq̃ ẽ
eis illicita: aliqua licita. Nam aliqua offi-
cia ꝛ artificia ſunt eis licita: vt illa que enu
merantur in pꝛima ſuppoſitione. Aliq̃ eti-
am ſunt eis licita: vt patuit. igitur. Et no
ta ꝙ illa negociatio que eſt illicita clericis
eſt mortale peccatum illis qui ſunt in ſa-
cris et idem de religioſis. Sed de cleri-
cis exiſtentibus in minoribus aliqui iu-
riſperiti benigne ſentiunt ꝙ illis ſiue ſint
coniugati ſiue non non ſit mortale ſi ſaltꝫ

negociatio eſt talis que etiam laicis nō eēt mortalis. Attamen ſi non ſunt coniugati poſſent tales compelli per priuationē cuiuſdam priuilegij clericalis ad dimittēduʒ negocium: et ſi ter fuerint moniti per eum qui habet epiſcopalem iuriſditionem de iure vel priuilegio vel conſuetudine ⁊ non dimiſerint perdunt ipm̄ ipſo facto. Et dico cuiuſdam ſcilicet illius quo nō poſſunt vexari exactionibus ⁊ in perſona vel in rebus proprijs: non autem alterius priuilegij ſcilicet canonis ꝙ iniyciens manum in eos eſt excommunicatus. Nec fori ſcilicet illius quo non poſſunt pro exceſſibꝰ condemnari etiam ciuiliter per ſecularem iudicem. Nam illud etiam retinent poſt t'nam monitionem. Nam etiam coniugati quos oportet intendere ſecularibꝰ negocijs gaudent illis ſi habitum deferant ⁊ tonſuram multo fortius non coniugati.

Queſtio LIII.

Utrū negociatio

illa ſit licita qua ſequentes res emunt' vel efficiuntur vel aliter acquiruntur v t vendantur vel aliter diſtrahantur ſcʒ venena arma: ornamenta ſecularia: atqʒ inſtrumēta luſoria: vtpote taxilli: carte luſorie ⁊ alee

Solutio queſtionis ſtat in ſex ſuppoſitionibus ⁊ nouem concluſionibus.

Prima ſuppoſitio.

Titulus queſtionis querit de quattuor generibus rerum: vt patet intuenti: ⁊ ſm̄ hoc erunt diuerſe concluſiones. Prime due d̄ primo genere. Tertia de ſcd̄a. quarta quinta ſexta ſeptima ⁊ octaua de tercio. Nona de vltimo genere.

Secunda ſuppoſitio.

Uenena ſūt duplicia. Quedā nō poſſunt eſſe ad humanum vſum vtilia: ita ꝙ etiam per additionem alterius rei nullo modo poſſunt eſſe vtilia vſui humano. Quedam vero poſſunt eſſe ad humanum vſum vtilia: cuiuſmodi ſunt quedam que apponuntur a medicis in quibuſdam medicinis vel etiam in coloribus aptandis: ⁊ huiuſmodi.

Tertia ſuppoſitio.

Res que propter earuʒ vſum vel abuſum ſunt damnoſe conſcientijs hominum ſunt duplices. Quedam enim ſunt de per ſe vtiles reipublice ⁊ per ſe ad illam ordinantur vt arma defenſiua ⁊ etiam offenſiua. Per illa enim reſpublica defenditur: ⁊ per iſta turbatores pacis offenduntur ⁊ cōpeſcantur quos offendere ⁊ perturbare eſt vtile ⁊ laudabile. Alie ſunt que de per ſe nō ſūt vtiles reipublice: nec ordinantur de per ſe ad vtilitatem eius: imo ordinantur ad id qḋ quaſi ſemper vel vt cōmuniter damnoſum eſt ita ꝙ rariſſime vl' valde raro affert vtilitatē: ⁊ nihilominus illa vtilitas quā affert poſſet cōmodoſius alijs vijs nō ſic damnoſis procurari ⁊ attingi: ⁊ tales res ſunt taxilli ⁊ conſimilia inſtrumenta q̄ ad ludum fortune ordinātur. Nam ludus talis vt cōmuniter eſt damnoſus ſpiritualiter ⁊ temporaliter rebus atqʒ perſonis ludentium: quia rariſſime fit ſine peccato: et ſi aliquando fieri poſſit ſine peccato ⁊ natus ſit afferre recreationem ludentibus: tamen illa recreatio poſſʒ procurari alia via que non ſic vt cōmuniter eſt dānoſa ⁊ periculoſa. Inter tamen talia inſtrumenta ludi fortune quedam ordinantur ad ludum magis damnoſum ⁊ periculoſum. vt taxilli qui ordinant' ad purum ludum fortune: vbi cito multam ſubſtantiam cōtingit ludentem perdere ⁊ cito inſurgitur cōtra deum ⁊ ſanctos eius: eo ꝙ ille ludus nō innititur arti: ideo amiſſio ipi deo aſcribitur. Quedam vero ad minus dānoſum vt carte luſorie que ad ludum fortune mixtū ingenio ordinantur qui propter tarditatem eius ⁊ protractionem temporis non ſic ſubito videtur exhaurire ſubſtantiam ludentium: nec ita cito inſurgitur contra deum ⁊ ſanctos: eo ꝙ partiʒ ingenio: ⁊ partim arti innititur: et ſic nonnunq̄ ſibiipſi imputat hanc amiſſionem niſi ſit verū qḋ perni quidam in illis dicerent forte contrarium: et

forte quo ad aliqua peccata vel eſſe poteſt Quomodo aũt ludus ſit multiplex et quãdo ſit mortale ꝛ quando veniale vel nullum ꝛ quãdo damnoſus ꝛ quãdo natus ad multa pctã trahere: in tractatu de ludo deo cõcedente dicam.

Quarta ſuppoſitio

Ornamenta ſecularia ſũt multa. Vñ Eſa. iij. enumerantur circiter. xx. vl' vltra q̃ tũc ꝛ i illo loco ſcilꝫ in terra promiſſionis fuerunt in vſu ſed variantur ſcḋm varietatem temporum ꝛ locorum. Poſſunt autẽ ornamẽta ſecularia vt de predictis ꝛ etiam de illis loquor que noſtro tempore currunt ꝛ loco ſic diuidi. Nec pigeat quẽq̃ enumerationis aliquorum ex eis: quatenus magis particulariter ſciatur: quorum ornamentorũ factoribus ac venditoribus: ꝛ quibus talibus magis neceſſaria ſit huius q̃onis reſolutio: q̃ tanto magis quietat intellectum: quo magis in particulari declarantur que occurrere poſſunt. Et ſi cui dicenda aliqua dura videantur: videat que in principio prime concluſionis queſtione quinquageſimaſeprima afferam. Poſſunt igitur ornamenta ita diſtingui. Quedam enim ſunt tantũmodo pro ornatu ꝛ non pro cõmoditate. Quedam vero pro vtroq;. Exemplũ primi, vt ſunt ſequentia ſcilicet torture capillorum. Item torques id eſt collaria ſeu ornamenta collorum. Sunt enim torques ornamenta in ſuperiori parte veſtimentorum facta circa collum deſcendentia vſq; ad pectus ſicut ꝛ diuiſio veſtimentorum erat in ſuperiori parte pectoris. Unde circulus aureus circa collum ꝛ a collo vſq; ad pectus deſcendens dicitur torques: ſic dict' quia tortus ſit. Item monilia que ſunt ornamenta pendentia ante pectus ad cõiungendũ predictam diuiſionem ꝛ ſolent eſſe de margaritis vel conſimilibus. Itẽ gemme in fronte pendentes vt ſunt aliq̃ perle: quas virgines in coronis ſuis ante frontem deferunt. Item inaures que olim portabantur. Item armille: id eſt ornamenta brachiorum circa ſcapulas ſic dicta ab armo. Item caudatio veſtimentorum. Itẽ reticulatura circa collum. vulgariter briſgoller. Item veſtes eſſe polimitas: id eſt eas habere multos colores ꝛ imagines rotundas: quia polus a rotunditate dicitur: vel venit a polis id eſt pluralis ꝛ mitos. i. gutta: quia multis coloribus tales veſtes refulgent. Unde ꝛ Jacob feciſſe dicitur Joſeph tunicam polimitam: id eſt pluribus coloribus decoratam. Nam fuit ſericia vt in hebreo habetur. Et ille pannus ſericius erat pluribus coloribus decorat'. Item ſuperlatura que circa collũ de pellibus animalium effertur extra oram adiacendo exteriori parti veſtis. Item oblonga roſtra calciorum. Item nodi aurei vel argentei quos nonnulli veſtibus affigunt etiam in loco vbi non indiget veſtis talibꝫ nodis. Item perfoſſio veſtium cũ multis foraminibus que non ſolum nõ eſt cõmoditas ſed incõmoditas. Item fuci id ẽ tincture que ſuperponũtur colori faciei ad hoc vt facies rubicundior appareat. vnde ꝛ herba vnde fit illa tinctura etiam dicit' fucus. Item alienorum capillorum affixio ad caput. Alia vero ſunt ornamenta que ſũt tam pro ornatu q̃ꝫ p cõmoditate vt ſequẽtia. ſcilicet faſcia pectoralis que eſt vitta tenuis ꝛ delicata cum qua ſtringuntur mãmille ne ex ſua groſſitie turpitudinẽ ingerant. Et poteſt etiã capi pro panno laneo vel lineo ſubtili aut precioſo quem nunc ponunt ante pectus qui quandoq; eſt multarum plicarum: quandoq; cum bombice repletus. quandoq; reticulatura quadam: aut alia curioſitate ornatus. Item mitre cuiuſmodi ſunt ille quibus colligunt crines in vnum ne defluant quibus mulieres vti decet propter longitudinem ſuorũ capillorum: ſed nunc etiam eiſdem feminarum more viri quidam vtuntur pretendentes ſpeciem effeminatorum. Poſſunt etiã per mitras intelligi ea que portantur in capitibus eminentia ad modum corone vel birreti. Item vitte que ſunt zone quibꝫ virgines vel alie mulieres colligunt ꝛ ligant capillos ne defluant: ꝛ ſi paucos habẽt naturales capillos aſſuunt zonas groſſiores vt multos videantur habere crines Item cornete ſericee vel cirripipia ſericia. Item ſubtilia facileta vel facialia vel ſudaria. Item olfactoriolia que ſunt quedã artificialia opa q̃ſi poma q̃ ꝯtinẽt muſcũ aut alia ſuauiter redolentia. Itẽ anuli aliqui qui in digitis deferunt'. Item acus ſeu ſpi-

lecta vel ſpinthera quibus mulieres firmāt ⁊ configunt pepla vel alia ornamenta.

Item crinilia quibus etiam nōnunquam diſcernuntur non nupte a nuptis: ⁊ ſic etiā pro cōmoditate deferuntur. Hec enim omnia ſunt nata conferre ornatum: ⁊ cum hoc afferre quandam cōmoditatē.

Quinta ſuppoſitio

Ea que ſunt ꝑ ſolo ornatu ſunt duplicia. Quedā enim quaſi ſemper vel vt cōmuniter per eos qui eis vtuntur ordinant̄ ad vanitatem vel aliud malū: vt ſunt fuci ⁊ oblonga roſtra calciorum. Quedam vero nō ſic: imo plerūque vel frequenter vtētes vtūtur eis ad ſeruandū morē patrie citra omnem intentionem vanitatis: vel alteri⁹ mali. ſicut Joſeph vtebatur tunica polimita Et in hiſtoria quadā de tranſlatione triū regum dicitur: ꝙ beata virgo detulerit ſm̄ morē patrie camiſiā caudatā. Et ſimiliter crinilia a pluribus virginib⁹ honeſtis citra vanitatem deferunt̄ ſm̄ morem patrie ad diſcernendū innuptas a nuptis: quāuis nonnunquam etiam ſepe contingat deordinatio in illis.

Sexta ſuppoſitio

⁊ trimembris. Contingit vtentem ſecularibus ornamentis vel eis aliquando cum peccato mortali: aliquando cū veniali tm̄. aliquādo ſine peccato. hoc licet hic ſupponamus: quia alibi diffuſius tractari habz: tm̄

Pro meliori intellectu illi⁹ ſuppoſitionis ⁊ cōcluſionū ponendaꝝ de ornamētis: declaranda eſt hec ſuppoſitio exemplis quo ad omnia tria membra. De primo poteſt exemplificari ſm̄ ꝙ ornamentorū vſus mortaliter deprauatur dupliciter. Primo ex parte intentionis deferentis. Nam ſi deferēs ſe ornet hac intentione vt ꝑtrahat homines ad ſui concupiſcentiā mortalē: vſus ē mortalis quia eſt veſtitus fine volito cuius volino eſt mortalis. Velle enim pctm̄ mortale ꝓximi eſt mortaliter peccare. Secūdū exemplū. Si etiam non ornet ſe hac intentione: imo tm̄ ideo vt placeat aſpicientib⁹ citra omnē mortalem concupiſcentiā eorū procurandam vel defert vt laudet̄: ⁊ tamē afficitur ad cōſequendū huiuſmodi laudē vel cōplacentiā ſupra deum: ſic ꝙ illa perſona parata eſſet ꝑ conſequenda huiuſmodi laude etiā deū mortaliter offendere: aut parata eſſet huiuſmodi ornatū proſequi etiam ſi ſciret ſe proximū per hoc mortaliter ſcandalizaturam. Secundo poteſt exemplificari ratione ornamenti quo vtitur. Et de hoc poteſt dupliciter exemplificari Primo ſcz quia ē ita exceſſiue ſumptuoſū ꝙ deferens procurando ſibi tale ornamentum ⁊ eo vtendo cōmittit prodigalitatem mortalem. Nam quāuis prodige viuere vel prodigalitatē exercere nō ſit ſemꝑ mortale peccatū: imo ſepe ⁊ frequentius veniale: tamen aliquando eſt etiā mortale. Quātū autē oporteat eſſe illum exceſſum in ſumptuoſitate qui ſufficiat prodigalitatē reddere peccatum mortale: nō de facili poteſt diffiniri regula quoniam multa inſpicere oportz ad ponderandum talem exceſſum ſcz ꝑſonam: eo ꝙ illud quod magnū eſt vni perſone eſſet alteri non magnū: ſimiliter etiā oportet cōſiderare locum ⁊ mores patrie ⁊ huiuſmodi. Secundo: quia ē talis et tantus ornatus ꝙ ꝑſertim cōcurrente infirmitate ⁊ imperfectione eoꝝ cum quibus cōuerſatur: tales nati ſunt ꝑ illum ornatū occaſionari ad ruinā mortalis peccati: ita ꝙ deferre talem ornatum ſit ſcandalum actiuū et occaſio ruine mortalis data alteri ⁊ nō precīſe ꝑ malicā alterius accepta. Nā ab occaſionando ruinā mortalis peccati ꝓximi eſt abſtinendū ſub peccato mortali: etiam ſi illa ruina ꝓximi veniat ex ꝓximi imperfectione ⁊ infirmitate: quia a ſcandalo infirmorū ⁊ puſillorū tenemur abſtinere. Qualem autē ⁊ quantū oporteat eſſe illum exceſſum in qualitate ornamenti: vt verū ſit dicere ꝙ ſit occaſio ruine data ⁊ non ꝑ ſe accepta: non poteſt de facili aliqua regula diffiniri. Oportet enim multa attendere ex circūſtantiis eorum cū quibus cōuerſatur Tales enim aliquādo ſunt perfecti. aliqui vero imperfecti: infirmi: puſilli: ⁊ de facili occaſionabiles. Et inter illos adhuc ē differentia quia aliqui magis: aliqui minus ſunt puſilli. Unde ſtaret ꝙ idem exceſſus qualitatis vel quantitatis ornatus coram aliis quibus non imputaretur in mortale vbi coram aliis idē ornatus delatus imputaretur. Unde illud iudicio boni viri ⁊ diſcreti ſatis circūſpecti relinquendū eſt. De ſecundo

vero mēbro exemplificari pōt etiā dupliciter vt prius. Primo ex parte intentionis ſi nō intendit niſi quādā vanā laudē ⁊ cōplacentiā mūdanā: ad quā ē affectus ſub deo: ita ꝙ nollet queꝗ̃ pertrahi ad mortale. imo ſi ſciret queꝗ̃ pertrahēdū ad mortale ſui ornatꝰ cauſa deſiſteret nec ꝓpter cōſecutionē illius laudis ꝑ hmōi ornatū vellet deū mortaliter offēdere: nō erit delano talis ornamenti mortalis quantū ē ex parte intentionis ſed tm̄ venialis. Et ſi ornamentū in ſe nō ſit ita ſumptuoſum ꝙ rōne ꝓdigalitatis ſit vſus eius mortalis: nec ſit ita exceſſiuū in qualitate vt eiꝰ delano ſit dicenda occaſio data ꝓximo ad mortalem ruinā: erit illa delatio venialis dicēda ſimpliciter. Secūdū exemplū. Si intentio deferentis in nullo ſit vitioſa: puta qꝛ non ꝑ mortali nec veniali complacentia defert attamen aliqualis nō enormis exceſſus ē in ipſo ornamento quo ad ſumptuoſitatē ⁊ ſic ē ibi ꝓdigalitas venialis. Aut ē ibi exceſſus in qualitate talis: ꝙ natꝰ eſt occaſionare ꝓximos cū quibꝫ cōuerſat̃ ad veniale tm̄ ruinam: tā erit venialis tm̄. De tertio vero membro pōt exemplificari ſic. Si q̃ mulier nupta vel etiā innupta citra omnē intentionē ꝑtrahendi ꝓximū ad peccatum. atqꝫ citra intentionē cuiuſcunqꝫ vane laudis vel cōplacentie deferat aliqͦd ornamētum: puta tm̄ intendat ſe cōformare mori patrie qui in ſe nō eſt damnatꝰ lege aliqua ⁊ viuere ſm̄ decentiam ſui ſtatꝰ: ne ſi omitteret a ceteris irrideret̃: etiam occaſionē eis dando hmōi irriſionis. Aut intendit tātūmodo ꝑ huiuſmodi detinere virum maritum ſuū ne eā odiat ⁊ ad aliam vadat: erit hec eius intentio in nullo peccatum: ⁊ ſi ornamentum nō ſit exceſſiuū in ſumptuoſitate ſed proportionatum diuitijs eius ⁊ ſtatui: nec ſit tam exceſſiue qualitatis vt dici poſſit occaſio data in ruinam etiam venialem nec mortalem proximi erit iā ille vſus licitus.

Prima concluſio.

Negociatio qua quis vendit venenū primi generis ē illicita. Probat̃ tripl̄r. Primo quia talis venditio eſt implicite ꝓhibita lege in hoc ꝙ diſponit̃ iuri ciuili ꝙ flagicioſe rei id eſt q̃ nullo modo ꝑ additionē alterius rei poteſt eſſe vtilis vſui humano nec emptio nec mandatum nec ſocietas valere poteſt: vt in. l. ꝙ ſepe. ff. de cōtrahēda emptione. Et ſi emptio eſt illicita. ergo etiam venditio: quia eadē eſt ratio de relatiuo ⁊ correlatiuo. imo videri poſſit ꝙ nō ſolum eſſet prohibita emptio ⁊ venditio: ſed etiam eſſet irrita. ita ꝙ non trāſferretur aliqͦd dominium precij in vendentē nec mercis in ementem: ⁊ ꝙ vterqꝫ teneretur ad nō retinendū: puta ille precium ⁊ alter mercē. Unde dicit ſic. Ueneni mali quidā putāt non contrahi emptionem: qꝛ nec ſocietas nec mandatū flagitioſe rei vllas vires habet que ſententia poteſt ſana videri de his que nullo modo ꝑ adiectionem alteriꝰ materie vſui nobis eſſe poſſunt. De his vero que mixta alijs materijs adeo nocendi naturam deponunt: vt ex his antidota ⁊ alia quedam ſalubria medicamēta efficiuntur: aliud dici poteſt. hec ibi. Secūdo ſic. Uenenum illud videtur ſimile libello famoſo. nam vtrunqꝫ ad nihil eſt vtile ſed pernicioſum. modo inuentum libellum famoſū debet inuentor non diffundere ad alios ſed ipſum deſtruere: al's grauiter peccaret. v. q. j. per totum. ergo etiam ſi quis habeat tale venenum debet nulli alteri vendere ſed ipm̄ deſtruere vt ad nullius manꝰ deueniat. Tertio ſic. quia venditio ē adinuenta propter humanam vtilitatem. ergo quod ad humanā vtilitatem non eſt ordinabile non eſt natum eſſe obiectum venditionis ⁊ per conſequens venditio talis rei ē actꝰ inordinatꝰ ex parte obiecti vel circūſtantie quid.

Secūda concluſio.

Negociatio qua quis vendit venenū ſecundi generis eſt in duobus ſequentibꝫ caſibus quantum hic ſufficit mortale peccatum ſi vendit vel alias tradit vel proponit vendere vel tradere illi perſone quā probabiliter ſcit vel conijcit abuſuram eo mortaliter: vt puta emens dicit ſibi ſerioſe ꝙ intendat occidere aliquem cum eo ⁊ non refert an illa credulitas vendētis ſit vera vel erronea. Nam etiā ſi erronea eſſet illa credulitas: vtputa alius non intendit queꝗ̃ occidere: attamen ex quo credit eū id acturum tenetur abſtinere a p̄ſtando ſibi auxi

lium cõſũmandi illud moꝛtale Secun-
dus caſus. Si nõ cõijcit eũ eo abuſurum
moꝛtaliter: attñ deberet illud ↄijcere ſi vel-
let aduertere qualitatẽ pſone emẽtis ⁊ alias
circũſtãtias. quã aduertentiã q̃libz homo
etiã nõ maxime diligenter faceret in tali re:
licet ipſe nõ aduertat ⁊ ſic nec cõijciat tale
quid: nã tunc ẽ in lata culpa q̃ dolo eq̃paꝛ
vt ſi mulier adultera ⁊ leuis ⁊ notoꝛie odi-
ens maritũ ſuũ hoĩez ſimplicianum illud
emere velit ⁊ nõ ſit veriſimile q̄ ipſa habeat
artẽ cõponendi h mõi venenũ: eo mõ quo
põt vtile eẽ ad hũanũ vſũ: tũc eñ pbabili-
ter cõijcere poterit vendẽs q̄ ipſa non niſi
ad malũ moꝛtale eo vti intendit. Nã ↄcur-
rente hoc q̄ mulier illa ẽ neſcia debite cõ-
poſitiõis veneni elidit pſumptio q̃ pſumi
debet quilibet bonus: q: iã ſunt indicia ad
cõtrarium ex qualitate talis mercis ⁊ alijs
circũſtantijs. Ratio autẽ vtriuſq3 caſus ẽ
quia in vtroq3 conſentit i moꝛtale peccatũ
ementis: ⁊ hoc ↄſenſu vero vel interptati-
uo q: dat auxiliũ cõſũmandi moꝛtale pec
catũ ſciens vel ſcire debẽs illud eſſe auxiliũ
oꝛdinandũ i moꝛtale: ⁊ in p̄mio ẽ in dolo
⁊ in ſecundo ẽ in lata culpa q̃ dolo eq̃pa-
ratur. Item a ſimili patz. Nam moꝛtaliter
peccat dans gladium ei quem credit ſe vel
alium iniuſte occiſurũ: vel quẽ deberet cõ-
ijcere hoc facturũ: quia videt eũ furioſum
aduerſus ſe vel alium vel oĩmoda ira ſeui-
entem contra ſe vel alium.

Tertia

cõcluſio. Negociatio qua
quis vendit arma offenſi-
ua vt baliſtas: ſagittas: vel gladios (q̃ntũ
ad propoſitum ſufficit) eſt etiam moꝛtale
peccatum in duobus caſibus ſimilibꝰ illis
qui in ſecunda cõcluſione ſunt poſiti: extra
autem illos ẽ licita. patz ex idẽtitate rõnis
ibidem poſite. ⁊ exẽpla de facili poſſũt foꝛ-
mari pꝓportionabiliter ad p̄cedẽtia. In hoc
tamẽ eſt differentia armoꝝ ⁊ veneni ſecun
di generis: q: ⁊ ſi vtraq3 ſint nata afferre vti
litatem hominibꝫ: tñ pauci ſunt qui ſciunt
vti veneno eo modo quo eſt vtile hoĩbus
Ideo ad maioꝛẽ aduertẽtiã eſt obligatꝰ vẽ
dere volens venenũ vt non paſſim tradat
cuiq3 q: de paucis põt credere q̄ ſciant bñ
vti: ⁊ ſic paucis põt vendere ſine peccato:
rariuſq3 contingit eum nõ conijcere nec de
bere conijcere malam intentionẽ de volen
te emere. Multi autez ſunt qui ſciũt ⁊ poſ
ſunt bene vti armis ideo nõ ad tantã tene-
tur diligentiam ſicut venditoꝛ veneni. ⁊ fre
quentius poterit nõ cõijcere nec debere cõ
ijcere malũ cõtra ementẽ. Extra autẽ illos
duos caſus eoꝛum venditio nõ eſt illicita
niſi p aliquã circumſtantiã deprauetꝛ aliaz
a quid vel cur. Unde qñ in. c. vnico. extra
de ſagittarijs prohibetꝛ ars baliſtarioꝛum
ſub pena excõmunicationis nõ eſt intelli-
gendũ q̄ indiſtincte ſit damnata illa res vl̃
exercitium eius quod eſt facere baliſtas vl̃
etiam eis vti. vel etiam q̄ negociatio id eſt
venditio baliſtarum aut conſimilium ſit p
hibita. Nam illa eſt vtilis reipublice i bel
lo iuſto contra iniquos hoſtes in q̃ bello
etiam per inſidias licitum eſt pugnare. ſed
eſt intelligendũm q̄ exercere illam artez fa
ciendo baliſtas vel vtendo eis ad bellum
iniuſtum eſt prohibitum: ⁊ q̃uis illud ſit
etiam alias prohibitũ ſine iure poſitiuo p
hibente: nihilominus tamẽ rationabiliter
fuit etiam iure poſitiuo prohibitũ: q: ma-
gis timetur qđ multiplicius expreſſius et
ſpecialius prohibetꝛ. ⁊ eſt vtile illud qđ ma
ioꝛem habet p̄nicĩẽ bonoꝛum hominũ ſpe-
cialiter prohibere cuiuſmodi ſunt actus ſa
gittarioꝛum in bello. Unde ⁊ ſi oĩs modꝰ
occidendi hominẽ iniuſte ſit prohibendus
ſpecialius tamen ille quo iniuſte plures ⁊
celerius ⁊ ineuitabilius occiduntꝛ homi-
nes.

Que autem conditiones requirantꝛ ⁊ q̃
non requirantur ad hoc vt venditoꝛ vl̃ fa-
ctoꝛ armoꝛum ſit imunis a moꝛtali culpa:
⁊ que condicio non requiratur. dic vt in ſi-
mili dicetur in quinta ⁊ ſexta cõcluſionibꝫ.
Similiter quando illoꝛum factio vl̃ ven-
ditio eſt venalis tñ: dic vt in ſimili dicetꝛ
in ſeptima concluſione.

Quarta concluſio.

Negociatio qua quis oꝛnamenta ſecula-
ria facit vel emit vt vendat vel tradat alijs
eſt moꝛtale peccatum in duobus caſibus
ſimilibus illis qui in ſecunda concluſione
ſunt poſiti. ⁊ illi caſus ſunt maxime nati cõ
tingere in oꝛnamentis primi generis ⁊ tan
to magis in eiſdem quanto magis ſunt oꝛ
dinabilia in vanitatem. Exemplũz de p̄i
mo caſu. vt ſi quis vendat talia ei qui ex
preſſe ſe dicat abuſurum illis moꝛtalem

Exēplū secundi: vt ſi vendat fucos: aut conſimilia quibus homines magis cōmuniter abutuntur ꝙ̄ bene vtantur publice meretrici aut notorie concubine alicuius: tali loco ⁊ tempore ⁊ reliquis circumſtantiis ꝙ quilibet debito modo vtens rōne perpendere poſſet ꝙ non niſi ad mortalez laſciuiam viſura eſſet. Probatur concluſio primo a ſimili de veneno. Sicut enī veneno mortaliter abutens occidit animā ſuaz ⁊ corpus proximi ⁊ peccat mortaliter: ſic mortaliter abutens ornamēto occidit animā propriam ⁊ ſepe animā proximi ⁊ peccat mortaliter: ⁊ per cōſequens vtercꝫ tale quid vendens in illis caſibus: ſciens vere vel interpretatiue cooperatur ad peccatum mortale proximi ⁊ ita ināpm conſentit vere vel interpretatiue. Secūdo probatur a ſimili de dante gladium furioſo. Tertio: quia ſciens ⁊ debens ſcire hoc vinum eſſe ſubuerſiuū ſue rationis: eo ꝙ ſepe illud expertus eſt: ⁊ nihilominus ipm bibēs ⁊ perdens vſum rationis ⁊ ſe exponens periculis homicidiorū vel conſimiliū: nō excuſatꝛ a mortali. igitur eadem rōne ſic erit hic.

Quinta concluſio.

Ad hoc ꝙ negocians vendendo illa ornamenta ſit immunis a peccato mortali: requiruntꝛ duo. Primo enim requiritur ꝙ nō ꝓponat vendere vel tradere nec tradat nec vendat ea cum preparatione mentis ea vendendi vel tradendi cuicumcꝫ volenti emere Nam ſecus ſe habendo ꝓponit ea tradere alicui: etiā ſi eum conijceret mortaliꝛ eo abuſurum qḋ eſt primus caſus. Sed hec cōditio ſola non ſufficit. Naz etiā obſeruata illa conditione vtputa ſi nō illud ꝓponeret quod iam dictū eſt: imo ꝓponeret ꝙ ſi conijceret aliquem abuſurum mortaliꝛ nollet ei tradere: ⁊ tamen nō vellet cuz debita cautela ⁊ diligentia cōſiderare perſonas ementium: quas tamen ſi cōſideraret conijcerz ⁊ deberet conijcere eas abuſuras. Mō hoc non ſufficeret pro eius excuſatiōe ſcꝫ ꝙ nō coniecisset eam abuſurā. Nā potuiſſet illō conieciſſe: ⁊ ſic adeſſet ſecundus caſus. Jō ſecundo requiritur ꝙ in venditione cū debita cautela ⁊ diligentia conſideret ꝑſonā ementis: ⁊ ſi in ea deprehenderit ſigna que vehementem ſuſpitionem vel probabilem credulitatem ſint nata introducere non tradat ei: ⁊ per hanc excluditur ſecundus caſus mortalis.

Sexta concluſio

Ad hoc ꝙ vendens illa ornamenta ſit immunis a mortali: non videtur vltra predictas conditiones requiri pro tertia conditione ꝙ probabiliter credat oppoſitum predicti mortalis abuſus ſcꝫ ꝙ probabiliꝛ credat ementē nō abuſurum mortaliꝛ ſed bene vſurum: imo ſufficit ꝙ preuia conſideratione qualitatis perſone ⁊ aliaruz circumſtantiarum habita nō coniecerit nec debuerit conijcere ementem mortaliter abuſuruz Probatꝛ: quia quilibet preſumitꝛ imo ꝓſumi debet bonus: id eſt nō malus niſi probetur contrariū: hoc ē niſi appareāt probabilia indicia vel ſigna que inducant vł debeant inducere probabilē opinionem ſue improbitatis vel malicie. Et intelligitꝛ hec regula negatiue id eſt debet non preſumere eum malū. Nam non videtꝛ ꝙ teneatꝛ poſitiue ad hoc ſcꝫ ꝙ preſumat eū bonum vel etiam ꝙ preſumat eum nō malū. Modo ſi vendens habuerit conſiderationem predicto modo ⁊ non coniecit nec cōijcere debuit eum abuſurum mortaliter: tunc nō apparent ſibi ſigna predicta: igitur debebit illum nō preſumere malū: ⁊ ſi ſic: igitur nō requiritur vltra hoc ꝙ poſitiue credat euz bene vſurum vel nō abuſurū. Nam ratio quare redditur illicita eſt: quia conijcit vel conijcere deberet eum abuſurum. igitꝛ ceſſāte illa ratione etiam non poſita illa poſitiua coniectura de oppoſito: ceſſabit rō illiciti. Exempli gratia. Sunt aliqua ornamenta quibus ſepe ⁊ plericꝫ homines vtūtur circa mortale peccatum: quicquid ſit de veniali: ſicut preſertim ſunt ornamēta aliqua conducentia ad ornatum ⁊ cōmoditatem ꝙ̄uis econtra etiam ſepe vel nonnunꝙ̄: ⁊ plericꝫ vel nōnulli alij eis mortaliter abutantur. Venit itacꝫ perſona ignota venditori petens ſibi vendi ⁊ non apparēt conditiones in illa perſona inducētes probabilem coniecturam de eius abuſu mortali nō ē dānād⁹ vēditor ſi ei illa vēdat. Dꝫ enī non preſumere malū ſaltem mortale de illa perſona: cū eque cōtingat illis ſine mortali vti ſicut cum mortali vel etiam ſepius.

Nam dubia ſunt in meliorem partez inter
ꝑtanda,ſi tamen adeſt tertia conditio cum
duabus primis tanto ſecurior erit vendi-
tor a mortali. Dictum ē notanter. Sunt
aliqua ornamenta ꝛc. Naz ſi eſſent aliqua
ornamenta,quibus quaſi ſemꝑ homines
ſm cōmunē curſum nō niſi mortaliter ab-
uterent(quale tamen ornamentū difficile ē
dare)iam eo ipſo deeſſet ſecunda conditio:
quia pſona volens emere reddit ex ipſa q̄-
litate mercis ſuſpecta ſm illud quod qua-
ſi ſemper accidit: ꝛ ita conijcere deberet eaz
abuſurā ꝛ rōnabiliter illud timere haberet
Nam quomodo poterit venditor nō con
ijcere vel nō timere illud de illa pſona: qḋ
quaſi ſemper ꝛ quaſi in omnibꝰ alijs locū
habet,ſicut nō eſt quis natꝰ cōijcere ꝙ hec
mula quā ſcit eē mulā nō ſit ſterilis cū ſciat
omnē mulam eſſe ſterilē.Et hoc veruz eſt
niſi talis pſona ſit ita nota de honeſtate ꝙ
preſumptio eius honeſtatis elidat pſum-
ptionē innitentē ei qḋ quaſi ſemꝑ accidit.

Septima conclu-
ſio.Sicut quarta concluſio quinta ꝛ ſexta
ſonantes de mortali ſunt vere:ſic ſi ꝓportio
nabiliter formarētur de veniali:eſſent etiā
vere vtputa ꝙ vendens peccat venialiter
ſi conijcit probabilit̄ vel deberet conijcere
ꝙ emēs ſit venialiter abuſurus: ꝛ ſic cōſe-
quenter forma ꝓportionabiliter aliaꝝ con
cluſionuz dicta probat̄: quia ratio vtrobi-
q; ē eadē.Attamē in hoc ē differentia ꝙ ra
rius cōtingit vēditio vbi in venditore nec
ſit nec debeat eſſe coniectura de veniali ab
uſu cōtra ementē: q̄z vbi in venditore nec
ſit nec debeat eſſe cōiectura de mortali pec
cato cōtra ementē.Quia frequentiꝰ homi-
nes illis abutunt̄ venialiter q̄z mortaliter
quia frequenter ē ibi quedā vanitas vl' in-
anis glia aut cōſimilis venialis culpa.

Octaua concluſio
Si negociator illorū ornamentorū ſit ex-
tra duos caſus quarte cōcluſionis: vel ex-
tra duos ſeptime cōcluſionis ꝛ habeat cō-
ditiones quinte cōcluſiōis erit eius nego-
ciatio non culpanda ſingulariter. Et dico
ſingulariter qꝛ poſſet accedere aliqua alia
circumſtantia temporis vel loci vel huiuſ
modi que depranaret eā ſed nō ſingularit̄
quia talis etiam negociationē aliaꝝ mer-
cium depravare poſſet. Correlariū. Nō
eſt negociator abſoluendus qui nō vult de
ſiſtere a negociatione ornamentoꝝ vel ar-
morum vl' veneni in duobus p̄mis caſibꝰ
Sed ſi ab illa velit in illis deſiſtere nō ta-
men velit deſiſtere ab ea ī caſibus ſeptime
concluſionis licet ſit omnino adhortādus
tamen nō eſt ei deneganda ſimpliciter ab-
ſolutio. Ratio: quia nolle deſiſtere a mor-
tali cuiuſmodi ſunt duo prima reddit eū
indignū ſacramento. Indignis autem nō
eſt cōmunicandum ſacramentū: ſecꝰ de nol
le deſiſtere a venialibus cuiuſmodi ſunt
caſus ſeptime concluſionis.

Nona concluſio
Negociatio qua quis vendit inſtrumenta
luſoria eſt,in duobus caſibus mortalis: et
in duobus venialis proportionabiliter ſi-
cut in quarta ꝛ ſeptima cōcluſionibꝰ de ne
gociatione ornamentoꝝ dictum eſt. Et vt
negocians ſit īmunis a peccato mortali re
quirunt̄ eedem conditiones que tacte ſūt
in quinta cōcluſione. Probatur ex identi-
tate rationis. Attamen longa eſt differen-
tia in hoc ꝙ rarius eſt dare venditionez in
qua nō debeat conijcere venditor: ꝛ ratio-
nabiliter timere ementez vel illos quibus
emens emit, ꝛ qui vtentur illis abuſuros
non ſolum venialiter(qḋ vtiq; cōmuniſſi-
mū eſt) imo etiam mortaliter. Quia ludus
fortune ad quez ordinantur rarius ſit ſine
peccato q̄z vſus ornamentorum ꝛ armorū
imo rariſſime fit ſine veniali ꝛ frequētius
cum mortali q̄z ornamentoꝝ vſus: vt pro-
chdolor frequēs experientia docet. Unde
nō video quō frequens ꝛ iugis venditor
qualis fere omnes inſtitores talia vendē-
tes ſunt poſſit abſolui ꝛ cōmunicari ſi pro
ponit nō deſiſtere a frequenti ꝛ iugi ꝛ indi
ſcreta eorum venditiōe qua ea quaſi alias
merces vendit: qꝛ nō poterit frequent̄ ven
dere niſi vendat etiaz illis quos conijcere
debet abuſuros mortaliter. Nam qui ſine
mortali eis vtuntur raro cōparent ad emē
dum vel raro mittunt pro eis. Et quomo
do poterit ſine affectata ignorantia ꝛ ſine
ficta conſcientia non conijcere multa com
mitti vel conſūmari mortalia in eorū fre
quenti vſu quorū vſum(experientia docē

e)ſcit vel ſcire debet fo: ⁊ tam frequenter
maculari mortalibus culpis: que morta-
lia aūs non committerentur vel ſaltem non
conſūmarentur ſi non haberentur talia in-
ſtrumenta. Nam ſicut veneris etiā ſecūdū
generis pauci ſciunt vti taliter vt nō perni
cioſe vtantur: ⁊ ideo paucis poteſt aliquis
illa vendere quin rōnabiliter timere debe-
at ⁊ conijcere mortalē abuſum: ⁊ ita quin
ipſe venditor peccet mortaliter. ſic illis in-
ſtrumentis pauci ſciūt ſine mortali in ſe vł
in primo occaſionato vti. Ideo de paucis
poteſt eſſe ſine mortali timore vł cōiectura
mortalis abuſus: ⁊ ita nō niſi paucis po-
teſt vendere ſine mortali: ⁊ per cōſequens
non frequenter ⁊ iugiter. Nec eſt ſimile
de armis. Nam inſtrumenta luſoria ludi
fortune puri vel mixti non ſunt nata affer
re vtilitatem reipublice niſi rariſſime: que
tamē vtilitas procurari poſſet alia via ma
gis idonea. Arma autem de per ſe nata ſūt
afferre vtilitatem ⁊ de per ſe ad illā ordinā
tur. Unde vſus armorum eſt licitus: licet
abuſus ſit illicitus. In inſtrumentis autē
luſorijs etiam ipſe vſus eſt abuſus. Unde
tales negociatores nō ſunt abſoluendi ni-
ſi ꝓponant de cetero talia inſtrumēta non
vēdere niſi illis quos nouerint ita virtuo-
ſos ⁊ honeſtos ꝙ cōfidant illos nō abuſu
ros mortaliter nec tradituros illa alijs ta-
liter abuſuris: ſicͭ in ſimili dictū ē in cauda
tertie cōcluſionis. Unde in. c. falſas. de
pen. diſt. v. ait Gregori⁹ ꝙ negociator de-
bet recognoſcere ſe veram penitentiam ꝑ-
agere non poſſe ꝑ quā ad vitam eternam
peruenire valeat niſi negocium relinquat.
⁊ loquitur de negocio quod ſine peccato ex-
hiberi aut vix aut nullatenus poteſt. Hec
ibi. Cōſideret quoqꝫ quia arta eſt via que
ducit ad vitam ⁊c. et niſi abundauerit iu-
ſticia veſtra pluſqͣ̃ ſcribarū ⁊c. Ex predi
ctis ſequitur ꝙ etiam vendens ramos iu-
deis volentibus celebrare feſtum taberna
culorum peccat etiam mortaliter in duob⁹
caſibus ſcꝫ ſi conijcit vel conijcere deberet
eos vſuros ad illum actum: etiam ſi nō in
tendat vendens illum eorum vſum ſeu nō
conſentiat in eum. Multo magis ſi etiam
conſentiret in illum. Nā ille actus iudeo-
rum eſt mortalis: quia exercere ceremonia
s veteris legis: illo modo vt ipſi exercent

ſcꝫ tanqͣ̃ neceſſaria ad ſalutem eſt mortale
Ratio autem huius correlarij patet ex ꝓ-
dictis a ſimili. Secus ſi illud non conijcit
nec conijcere dꝫ ſed ignorat ignorantia nō
affectata nec craſſa ſed probabili. Unde li
cet eccleſia toleret eorum ritus ⁊ etiā man
det nō preſtare īpedimēta eis in eiſdē: vt
in. c. qui ſincera. xl. diſtinctione: non conce
dit tamen illos ritus: nec concedit preſtari
auxilia ad eoſdem exercendos. Et hoc de
preſenti queſtione ſufficiat que vt probabi
liter dicta accipienda ſunt ſine preiudicio
cuiuſcunqꝫ melius ſentientis.

Queſtio. LIIII

Utrū negociatio

illa ſit illicita qua quis mercē defectuoſaꝫ
vendit nō ꝑpalando eius defectū emptori.
Solutio queſtiōis ſtat in vna ſuppoſitōe
quattuor concluſionibus ⁊ ſex correlarijs
que quaſi exēplariter declarabūt cōcluſio-
nes.

Suppoſitio eſt triplicif cō tingit aliquaꝫ
mercem eſſe defectuoſā. Primo in ſubſtan
tia vt ſi que merx creditur aurū ⁊ nō ē aurꝫ
ſed auricalcum. Deficit eñ illa in eſſentia
vel quiditate auri. Similiter ſi que merx
apparet gemma precioſa cum ſit vitruꝫ co-
loratum: ⁊ ille defectus eſt in ſubſtantia eti
am ſpecifica. Defectus vero in ſuba indiui
dua: vt tu intendis emere agrum A ⁊ ego
tibi vendo nō eundē ſed aliū puta B quē
non volebas. Nec videtur conueniens ex
emplum Si quis exēplificet vt Thomas
vinū mixtū aqua apparens purum. Nam
illud vinū mixtum aqua eſt etiā ſubſtāna-
liter vinū niſi tanta quantitas aque appo-
neretur ꝙ vinum nō in ſe cōuerteret aquā
ſed econtra: quia aqua modica addita nō
remanet aqua ſed cōuertiť in naturā vini.
Unde ibi tm̄ eſt defectus qualitatis: qꝛ in
tali mixtura relinquitur vel oritur ratione
aque adiecte aliqua q̄litas vilior qͣ̃ eſſet in
vino puro. Secus ſi q̄s vēdat aroma mi-
xtū cū alio quaſi ſit purum vt contingit in
vendentibus aromata puluerizata. Naꝫ
in tali mixtura non conuertitur vinum

miſcibile in alterum ſed quodlibet manet in ſua ſpecie ꝛ ſubſtantia. ideo eſt ibi defectus in ſubſtantia. Similiter ſi argēto admiſceatur ſcoria ꝛ vendatur quaſi purū: et poteſt de illo intelligi illud Eſaie. j. Argētum tuū ꝟſuz eſt in ſcoriaz id eſt mixtū ſcoria. vel etiam ſi ſcoria vendit̄ pro argento. Nec videt̄ ꝯueniēs exēplū d̄ defectu ī ſubſtantia quando venditur aurum artificiale vel alchimicū pro auro vel argento a ſola natura producto: ſi ſaltez intelligat̄ hoc exemplum vniuerſaliter. qꝛ nō ē vniuerſaliter verū ꝙ aurū vel argentū alchimicum nō ſit ſubſtantialiter verum aurum vel argentum: cum per huiuſmodi artē poſſit fieri talis applicatio naturalium actiuoꝝ et paſſiuorum ꝙ generabitur verum aurum ſicut demones ſua induſtria applicādo certa actiua naturalia certis ſeminibus poſſunt procurare ꝙ inde naſcent̄ veri ſerpentes vel rane etiam eiuſdem ſpeciei cū alijs ſerpentibus vel ranis: vt tractant doctores in Exod. ꝛ Auguſtinꝰ. iij. de trinitate Et frondes ille quas homines per applicationē ramorum ad aquā in domibꝰ procurant etiam in Januario ſunt eiuſdē ſpeciei cuz alijs frondibus: q̄ per naturā ſolā in Maio producunt̄. ſicut etiaz rotunditas artificialis ꝛ naturalis ſunt eiuſdē ſpeciei. Nec diſtinctio agētiū ꝛ modoꝝ ꝓducendi ſufficit ad diſtinctionem effectuum. Nam mus per putrefactionē generatus ꝛ ꝑ propagationē nō differūt ſpecie. ꝛ Adā ꝛ Eua non diſtinguebant̄ ſpecie ab alijs hominibus: ꝛ oculus per naturaz ꝓductꝰ ꝛ miraculoſe collatus poſſunt eſſe eiuſdez ſpeciei. Poſſet tamen illud exemplū particulariter itellectū hr̄e ꝟitatē: qꝛ alchimiſte aliquando nō attingunt per ſuam artē qḋ volunt ſed tm̄ procurant generationē metalli ſimilis auro. Attamen etiā ſi ſit veruz aurum in ſubſtantia. tamen poteſt illḋ deficere in qualitate: quia vix vel nūꝙ poteſt ars talem facere applicationē actiuorum et paſſiuorum ꝙ ita virtuoſum aurū inde ꝓcuretur ſicut natum eſt generari per eā applicationem que fit per ſolaz naturā: quia forte eo tempore quo ars illā applicatiōem facit nō concurrit talis influentia celeſtis que talem ꝛ tantaz virtutem ꝛ qualitatem conferre poteſt auro. Unde aurum naturale quaſdem habet ꝓprietates quas alchimicū nō habet vel no tantas vt ꝓprietatem letificandi ꝛ ſanandi quaſdā infirmitates ꝛ etiam eſt purius digeſtꝰ ꝛ operabilius: ꝛ magis diuturnum in ſua puritate: ꝛ tunc eſt exemplum de defectu tertio mō. Secundo deficit in quantitate: vt ſi que merx apparet aliquanti ponderis numeri vl̄ menſure: ꝛ tamen eſt minoris. Tertio in qualitate. vt ſi equus vendit̄ vt ſanus: ꝛ tamē eſt infirmus: venditur vt videns ꝛ ē cecus et ſi vinum vendatur vt purum cū tamen ſit limphatum vel alio liquore mixtum ꝓpter quem deficiat in debita qualitate De quo poteſt intelligi illḋ Eſa. j. Caupones tui miſcent vinuz aqua. Similit̄ ſi carnes vaccine vel thaurine de thauro nō caſtrato vendant̄ pro carnibus caſtratinis: quia licet ſint eiuſdem ſpeciei eēntialis: tamē in qualitate deficiunt ab eis. Item ſi aromata antiquata vendant̄ quaſi ſint recentia. Item liber corruptus quaſi ſit correctus. Item ſi ager ſterilis vendat̄ pro fertili.

Prima concluſio.

Si merx ē defectuoſa quocunqꝫ p̄dictoꝝ triū modoꝝ ꝛ vendens ignorat defectum nō affectata nec craſſa ignorantia: non peccat tunc vendēdo eā ꝛ nō propalando eiꝰ defectum: etiā ſi ꝓ tanto precio ac ſi eēt nō defectuoſa vēderet. Quia ꝓbabilis ignorātia facti excuſat. igitur ſi probabilit̄ ignorat illum defectum nō peccabit: ꝛ tamen ſi peccaret in tali venditione hoc maxime eēt qꝛ rem defectuoſam vendiderat. Dictum eſt primo notanter affectata: qꝛ talis nō excuſaret eum. Nā affectata eq̄paratur ſcie.

Secūdo dicit̄ non craſſa: qꝛ talis ī caſu aliquo nō excuſaret: vtputa ſi ex tali ignorantia vendendo mercē exponeret ementem periculo: vtputa vendit ei cibaria corrupta ex quibus emens periclitat̄ vel dānificatur in corpore ꝛ vt cognoſceret illaz corruptionē nō fecit diligentiam etiā eam quā quilibet ſue profeſſionis in tali caſu faceret nō excuſabitur a peccato in tali venditione: etiam ſi nō pro exceſſiuo precio vēdidiſſet: quia ſua interfuit illa ſcire. multo magis peccat ſi ſcienter talia vēderet: et ſicut de defectuoſis cibarijs exemplificatum eſt: ſic de alijs mercibus defectuoſis

et quibus iminet periculum ementi quarum defectuoſitatem vendens ſcire debuit dicendum eſt. Dicitur tertio notanter tūc vendēdo ⁊c. quia ſi poſtea cōperiat rē eſſe defectuoſā peccaret ſi nollet alterū illorū facere ſcʒ aut recipere mercem ⁊ reſtituere p̄ciū: aut ſi emptori placuerit retinere mercē ⁊ idem placeret venditori ſibi tantundē reſtituere quāto plus iuſto accepit ſm̄ q̄ntitatem defectus. Unde ſi emptor nihilominus emiſſet etiā ſi ſciuiſſet illū defectum (q̄uis nō pro tanto precio ſed ſoluʒ p̄ precio ꝓportionaliter ſm̄ defectum diminuto) debet emptor mercem retinere ⁊ venditor nō teneretur recipere mercē ⁊ reſtituere p̄cium: ſed venditor tenet̄ reſtituere emptori illam partē precij quā ſuperaccepit niſi vēditor nequaq̄ꝫ eivendidiſſet pro diminuto precio, eo ꝙ bene inueniſſet qui ſcienter ſibi etiam pro taliter defectuoſa merce dediſſet nō diminutum p̄cium: ⁊ tunc etiā vēditor reſcindere poteſt contractum ſi nolit reſtituere partem precij. Si autem emptor nullatenus emiſſet illam rem ſic defectuoſam etiam pro precio diminuto ad condignum: tunc tenetur in foro anime (quicq̄d ſit de exteriori foro) venditor recipere mercem ⁊ reſtituere totum precium qꝛ errans non conſentit ſi taliter erret, ꝙ ſi error non eſſet in eo: nullatenus id ageret. Modo in hoc caſu emptor errat illo modo: igit̄ non conſentit. Unde nihil tam contrarium eſt conſenſui ſicut error. Modo emptio ⁊ vēditio nō procedunt ſine cōſenſu. imo nō celebrantur niſi conſenſu. Unde cōſenſus ē de ſubſtantia cōtractus emptiōis ⁊ venditionis nō minus q̄ꝫ merx ⁊ precium. ideo eo deficiente cōtractus nullus eſt, ſicut deficiente anima nullū eſt animal: qꝛ aīa ē de ſubſtantia animalis. Item probat̄ a ſimili in correlatiue oppoſito ſcʒ emptore, nā ſi quis emat rem nō defectuoſā quā tamē tam vendens q̄ꝫ emens credit defectuoſaʒ aut vilem cū ſit precioſa: vt puta lapidē p̄cioſum quē vterq̄ꝫ credit eſſe vitreū tenet̄ emptor cum poſtea cōperit alterū illorum duorum facere, ſcʒ aut reſtituere mercē ſi vēditor vult ſibi dare preciuʒ, aut retinendo mercem ſupplere illud in quo minꝰ dedit: ⁊ ad illa duo ſub diſiunctione tenet̄ cū tali diſiunctione ſcʒ ſi emptor nihilominꝰ emiſſet illam rem pro condigno precio: etiam ſi ſciuiſſet eam ita precioſam tenet̄ ſtare contractui ſi ſaltem venditor vult ſtare cōtractui. ⁊ debebit ſupplere diminutionē precij. Nec obſtat illa ſentētia iuris ciuilis ꝙ naturale eſt contrahentibus ſeinuicem decipere ⁊ circumuenire in p̄cio: ita ꝙ in emendo ⁊ vendendo naturaliter conceſſum ſit: qḋ pluris eſt minoris emere ⁊ qḋ minoris eſt pluris vendere: ⁊ ita inde ſe circumuenire ⁊ idem habere locū in cōductione ⁊ locatione: nā hoc non eſt intelligendum de deceptione que fit ſcienter ⁊ a propoſito. Hec enim eſt doloſa ⁊ illicita: ⁊ per conſequens non licet eam facere. Nam etiam bona fides debet conſiderari in contractibus. Sed ē intelligendū de deceptione que fit re ipſa puta non ſcienter nec a propoſito. Hec enim naturalis eſt. id eſt nata eſt ſuppoſita humana ignorantia cōtingere ⁊ ideo licita id eſt nō imputanda p̄ pctō ei qui ſic decipit ⁊ ei q̄ ſic deceptus eſt non dedit ius ciuile vel canonicū remediū reſcindendi cōtractum vel agendi cōtra decipientem, ſicut tamen dedit quoddā remedium contra decipientem a propoſito, etiā ſi citra dimidium decipiat dolo incidenti in contractu: imo etiam contra decipientē nō a ꝓpoſito ſed tm̄ re ipſa det vtrunq̄ꝫ ius remedium decepto ſi deceptio eſt vltra dimidium iuſti precij ſcilicet vt reſcindat̄ contractus vel reducatur ad equitatem.

Unde finaliter dicendū ē per tria dicta. Primū. Si dolus p̄ cōtrahentē cōmiſſus dat cauſam cōtractui: puta dolo induxi te ad vendendū qḋ nō eras venditurꝰ: ⁊ tūc ſi ꝯtractus fuit bone fidei nō tenet: vt pʒ p̄ glo. ⁊ Panor. in. c. Cū dilecti. de emptiōe ⁊ ven. ⁊ glo. in. l. ij. C. de reſcinden. ven. Secundū. Si dolus nō dedit cauſā cōtractui ſed incidit in cōtractū: puta eras venditurus ſed dolo induxi te ad minꝰ vendendū ⁊ ſic tenet cōtractus: ſed in cōtractibꝰ bone fidei agit ex eo cōtractu vt ſuppleat p̄ciuʒ vt ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iulianꝰ. §. ſi vēditor Tertiuʒ ſi dolus nec dedit cauſā ꝯtractui nec incidit in cōtractū ſed re ipſa euenit ſine dolo ⁊ facto p̄ns ⁊ facta eſt deceptio re ipſa vltra dimidiū iuſti precij: tunc deceptꝰ habet actionē ſcʒ ꝙ aut reſcindat̄ contractus vel reducatur ad equitateʒ, ⁊ debet petitio

fieri alternatiue. Si autē ē deceptio re ipſa facta citra dimidium iuſti precij: tūc nō datur actio: ⁊ hec pbanẛ per glo. finalē. c. Cū dilecti. Ad idē etiā eſt Hoſtienſ in ſumma ſua eo. ti. §. fi. ⁊ Bar. in. l. et eleganter. ff. de dolo. Vide Panoꝛ. vbi ſupꝛa. ⁊ in. c. quia plerīqꝫ. de immunita. eccle. Specialꝰ aūt de illis dicere et de reliquis vtputa de redhibitoꝛia quāto mioꝛis nō ad nos ptinet.

Secunda concluſio. Si merx eſt defectuoſa aliqͦ p dictoꝝ trium modoꝝ ⁊ tam vendens qꝫ emens ſcit defectū: vel ſaltem venditoꝛ pꝛobabiliter credit emptoꝛē ſcire: vtputa quia eſt defectus manifeſtus quē quilibet pſumitur cognoſcere: nō peccat p tunc vendēdo ⁊ non pꝛopalando defectū: dūmodo venditoꝛ deſcendat in pcio mercis pportionabiliter ad defectuoſitatem mercis. Pꝛobaẛ: qꝛ ſi eēt ibi peccatū maxime qꝛ deciperet pꝛoximū vel ei iniuſticiā faceret: ſꝫ hoc non: qꝛ vel emens ſcit defectū mercis: modo ſcienti ⁊ volenti nō fit iniuria ſeu iniuſticia nec etiā deceptio. vel ſi emens non ſcit defectum rei ⁊ tamen venditoꝛ credit eum ſcire illū defectū: tunc ⁊ ſi ſit deceptio paſſiua a pte rei in emptoꝛe ⁊ deceptio actiua ex pte vendentis ⁊ materialiter: nō tamē ē illa deceptio actiua vel paſſiua volita nec intenta nec ſcita. Decipe autē pximū citra omnē intentionē inuolūtarie ⁊ ignoranter nō ē peccatū. Dicitur notanter. dūmodo deſcendat in pꝛecio. Naꝫ ſi nō: tunc peccaret qꝛ ſcienter venderet rem pꝛo exceſſiuo pcio qđ eſt contra iuſticiaꝫ. Nam etiā ſi res nō eſſet defectuoſa ⁊ eam pꝛo exceſſiuo pꝛecio venderet peccaret contra iuſticiā. igitur ideꝫ ſi defectuoſam vendit exceſſiuo pcio: ⁊ etiā tenetur reſtituere illum exceſſum: ⁊ hoc eſt verum niſi emptoꝛ non ſolum ſciret defectuoſitatem ſed etiam exceſſum precij ⁊ libens ac volens daret exceſſiuum pciū intendens exceſſum donare venditoꝛi. Naꝫ tunc nō teneretur emptoꝛ reſtituere ſi conſentit in donationē vt donationeꝫ. ſecus ſi illum exceſſum accepit vt pꝛecium mercis Nam ex quo emptoꝛ non dat exceſſum vt pꝛecium vel vt partem pꝛecij ſed vt donū ideo niſi venditoꝛ etiam conſentiat in donationem non erit ille exceſſus ſuus: et ſic tenebitur reſtituere: ⁊ dato qꝫ conſentiat in donationem: ⁊ ſic non teneatur reſtituere: tn̄ ſi quādo a pꝛincipio exegit exceſſiuum precij volebat illud totū habere vt pciū mercis non fuit imunis a peccato: etiam ſi ab emptoꝛe ſciente eſſe exceſſiuū exigebat quia irrationabilis eſt illa exactio ⁊ cōtra equitatem iuſticie cōmutatiue: ⁊ eſt qđam attemptatio ſupergrediendi fratrem contra illud Neqꝫ quis ſupgrediatur: neqꝫ circumueniat in negocio fratrē ſuum: quoniam vindex ē dominꝰ de his omnibꝰ. pma Theſſal. iiij. Dictum ē Secundo nō peccat vendendo ⁊c. quia ſi poſtea cōperiat emptoꝛem ignoraſſe rei defectuoſitatē peccabit ſi non reſtituat preciū ſi emptoꝛ hoc petat et reſtituere velit mercem: ⁊ emptoꝛ nullatenus emiſſet illam rem ſic defectuoſam etiā pꝛo tali pꝛecio diminuto. Nā venditoꝛ (etiā de rationabili ⁊ diſcreta voluntate loquendo) vellet id ſibi fieri ſi ipſe fuiſſet emptoꝛ: ⁊ tale quid accidiſſet ſibi: ergo idem debet etiam nūc emptoꝛi facere. Dicitur tertio notanter: vel ſaltem vēditoꝛ pꝛobabiliter credat emptoꝛem ſcire ⁊c: quia ſi emptoꝛ non ſciat nec etiam vēditoꝛ credat eum ſcire: imo credat euꝫ ignoꝛare defectū mercis: ⁊ nihilominus ſibi vendat reticendo defectū: peccat nō obſtante qꝫ pꝛopoꝛtionabiliter deſcendat in pꝛecio ratiōe defectuoſitatis. Hoc inquā videtur verum niſi credat emptoꝛem etiaꝫ ſi ſciret defectū nihilominus rem ipſam empturum ⁊ non curaturum illum defectum: vel ſaltem non debere ſm rectam rationem ⁊ quandā humanitatem curare: eo qꝫ paruus eſt ⁊ nullius reputationis: aut quia rariſſime reperitur talis merx quin talem vel conſimileꝫ habeat defectum. Pꝛobatur aſſumptum tripliciter. Pꝛimo quia alias ſciens decipit pꝛoximum: vel ſecundo exponit ſe periculo decipiendi eum: quia diſcreta ⁊ rationabili voluntate nollet venditoꝛ illud ſibi fieri ſi ipſe foret emptoꝛ: ergo etiam alteri id non debet facere. Tertio: quia qͣuis nō ledat vel damnificet emptoꝛem in recipiendo ab eo exceſſiuum precium: tamen alias eum grauat vel damnificat eum vel ſaltem exponit ſe periculo eum grauandi ⁊ damnificandi: quia eum errare vel decipi eſt quoddam malum. Unde magiſter in tertio diſtinctione. xxxviij. c. vlt°. Error

pima cura cauẽdus eſt: nõ modo in maloribus ſed etiã in minoribꝫ. Secũdo: quia emptor grauaꝛ in hoc ꝙ mercẽ quã inuitꝰ habet ⁊ quã noluit ⁊ rationabiliter potuit nolle cogitur retinere ſaltẽ in foro exteriori. Et ꝗuis eã alteri nõ curanti illũ defectuꝫ reuendere poſſit ꝑ equali precio: ⁊ ſic ĩ hoc nõ dãnificeꝛ: tamen illa occupatio interim eam cuſtodiendi ⁊ rurſũ diſtrahendi ẽ ſibi grauis: ⁊ forte etiã interim illã rem paſcere cogiꝛ: ⁊ tamen eius vſum nõ põt hr̃e: quia ad id ad qð ipſe emerat nõ eſt vtilis ꝓpt̃ eius defectũ: licet ad alia eſſet vtilis aliqͣs. Unde etiam videꝛ ꝙ ſi occaſione illius deceptionis patiꝛ aliqð intereſſe ꝙ venditor ad illius intereſſe refuſionẽ teneaꝛ. Unde multo magis ſi emptor requirit eũ ſi merx habeat defectũ: debet ſibi fideliter aperire. Nec ſufficit dicere: do tibi eaꝫ ſicut vides reſpice eam: ſi ſcit eam habere defectum. Et dico fideliter: nam ſi fraudulenter aperiret illum defectum ei non excuſaretur. Exemplum. Venditor reſpondendo emptori dicit, merx illa mĺtipliciter deficit: vtputa ſi eſt equus dicit: ecce eſt cecus: claudus oſpitans: ĩmobilis ⁊ ſic de alijs innumerꝭ defectibꝫ, ĩter quos etiã illũ enumerat quẽ habet. Nã tot defectus enumerãdo vult inducere emptorẽ ad credendũ equũ non hr̃e vllũ defectũ: eo ꝙ nõ eſt veriſimile euꝫ tot hr̃e defectus ⁊ ſic intendit eũ decipe: et nihilominꝰ ſibi ꝓcurare viã ad reſpõdendũ emptori ſi poſt emptionẽ ĩproperaret ſibi de venditione defectuoſe mercis eum tñ eũ interrogaſſet. Nã reſpõdebit ei Ecce aperui tibi defectũ eius. Intendit etiã per huiuſmodi reſponſionẽ redimere tempus ⁊ elidere interrogationem emptoris: vt ſcꝫ non oĩo taceat ad eiꝰ ĩterrogationẽ, ⁊ ſic vĩdeaꝛ ſignificare defectũ eius: nec etiam oĩo aperte dicere rem eſſe defectuoſã. Et ꝗuis vt Tho. dicat ĩ qðlibetꝭ q̃dlibeto, ij. articulo decimo, verum ſit ꝙ venditor nõ teneatur vitiũ rei prenunciare ꝑ preconẽ quia ꝑ nunciatõẽ exterrerenꝛ emptores ab emẽdo dũ ignorarent alias conditiones rei ſm̃ quas eſt bona ⁊ vtilis: quomodo intelligendũ ẽ illud qð Tulius in libro de officijs dicit. vbi inducat quendã dicentẽ. Quid tam abſurdũ ꝗꝫ ſi domini iuſſu ita preco predicetꝫ domũ peſtilentẽ vendo: tamen ſingulariter eſt dicendũ vitium rei ei qui ad emendum accedit qui poteſt ſimul omnes cõditiones ad inuicẽ cõparare bonas ⁊ malas nihil enim prohibet rem in aliquo vitioſã in multis alijs valem eſſe.

Correlariũ primũ.

Quedam dicta ſancti Tho. ⁊ etiã Johannis gerſo. cancel. Pariſienſ. de vendente rẽ defectuoſam indigent moderamine. Nam ſanctꝰ Tho. ſcða ſcðe. q. lxxvij. articulo .iij. in corpore qõnis ait. Si vitiũ ſit manifeſtum, puta ſi equus ſit monoculus vel cũ vſus rei nõ cõpetat venditori: poteſt tamẽ eſſe conueniens alijs: ſi ipſe ꝓpter huiuſmodi vitium ſubtrahat quantũ oportet de ꝓcio non tenetur ad manifeſtandũ vitiũ rei: quia forte ꝓpter hm̃õi vitiuꝫ emptor vellet plus ſubtrahi de precio ꝗꝫ eſſet ſubtrahenduꝫ. Unde poteſt licite venditor indemnitati ſue cõſulere vitium rei ſubticendo. hec ille. Johãnes etiã gerſon in regulis moralibus ait ſic. Defectus rerum vendendarũ quos quilibet ad extra preſumiꝛ cognoſcere de facili: ſicut nec abſcondendi ſũt fallacius cautelis: ſic nec eos dici neceſſe ẽ: preſertim quo ad fori extrinſeci iudicium ⁊ q̃ ad deum etiã ſi quantitas precij ꝓportionabiliter diminuatur. Hec ille. Hec auteꝫ dicta ſi intelligantur indiſtincte: puta etiaꝫ in caſu vbi emptor etiã pro huiuſmodi ꝓcio diminuto nõ emeret: nõ viderenꝛ ſtare poſſe ex cauſis dictis. Unde Ambroſiꝰ in libro de officijs. In cõtractibus vitia eorꝫ que veneunt prodi iubenꝛ: at niſi intimauerit venditor: ꝗuis in ius emptoris tranſ́ſerint doli actione euacuanꝛ. Nec excuſareꝛ venditor ꝑ hoc ꝙ niſi reticeret emptor vellet etiã minus iſto iuſto ꝓcio diminuto dare: ⁊ ſic venditor damnificareꝛ qꝛ põt illud damnũ euadere nõ vendendo ei ꝓ illo minori ſed tñ pro iuſto precio. Nec valet ſi dicis, tunc ſtaret ꝙ venditor cogereꝛ illam rem ſibi retinere. Nam ⁊ ſi non poſſit illuꝫ habere pro emptore: poteſt tamen inuenire alium emptorẽ qui ſcienter illã defectuoſam rem emit. Et ſi nec aliũ quẽpiaꝫ poterit inuenire ſignũ eſt ꝙ nõ valet tãtũ ꝓ ꝗto eam exhibet: quia valor reruꝫ penſaꝛ ex facilitate inueniendi emptores: quia quanto plures reperiri poſſunt emptores deſide-

rantes merces:tanto carior ē merx τ tanto
plus valet.τ quanto difficilius pñt inueni
ri emptores: tanto vilior eſt res et vilius
vendi debet. Nec venditor excuſaret ſi pro
pter hoc ꝙ ꝓ illo pcio ſciens vel ignorans
vel deceptus emerat:nunc vellet ꝓ eodem
vendere alteri ignoranti τ non cōſentienti
in eā vt defectuoſā:qꝛ ſi tu ſciens emiſti nō
poteris ꝯqueri de iniuſticia tibi facta: ille
autē poſſet cōqueri de deceptione. Si au
tem ignorans τ deceptus emiſti:nō ob il-
lud licet tibi alterū decipe vt ꝗ te ſerues in-
demnē. Alioquin ſi plꝰ iuſto pcio emiſſes:
etiā liceret tibi alteri vendere ꝓ plus iuſto
pcio qđ eſt falſum:qꝛ ſi quis ē tibi furatus
nō ob id liceret tibi alicui alteri qđ furari:
qꝛ pena debet tenere ſuos actores. Con
firmat. Nā idem Tho. dicit in qōlibetis
qōlibeto .iij.articulo.x.ꝙ doloſa ē illa vē-
ditio ſi vitiū vel defectꝰ ē occultus τ ex nō
detectione imineat emptori damnū vl' pi-
culū:puta qꝛ vſus illius rei reddit ꝑ hmōi
vitiū impeditꝰ vel noxius.puta ſi qs ali-
cui vendat equū claudicantē ꝓ veloci. hec
ille. Modo ſi emens nō emiſſet:etiā ꝓ di-
minuto pcio ſi ſciuiſſet defectū:ſed rōnabi
li volūtate noluiſſet accipere rem illā ob il
lum defectum hoc fuiſſet:qꝛ vſus ad quez
volebat habere equū ꝑ illud vitiū fuit im
peditus.qꝛ nō emerat vt iterū diſtraheret
alteri qui forte ea re ad alia vti volebat ad
que vſus illius rei nō eſt impeditus ſed tā
tūmodo ꝓ ſe emerat vel ꝓ altero ad illum
vſum qui eſt impeditꝰ ex illo defectu. Vñ
nō videtur quo ad hoc drīa facienda iter
occultū τ manifeſtū defectū ſi ſupponat ꝙ
venditor cōijciat emptorē neſcire defectuz
Naz tunc licet ſit manifeſtus. hoc eſt natꝰ
ſciri:tñ ē vere ipe emptor occultꝰ τ etiam a
venditore pſumitur ꝙ ſit emptori incogni
tus:ideo de illo manifeſto defectu habēn-
dum eſt idem iudiciū ſicut de occulto Sz
recurrendū eſt ad differentiā illā an emēs
pſumeret nihilominꝰ emere ſi ſciret:vel an
oppoſitum pſumeret vt dictū eſt. Unde ſi
tu mihi vendis equū ad nihil vtilē niſi vt
inde habeatur pellis:τ cōijcis me velle ha
bere equū equitabilē nō excuſaris a pecca
to quātūcunqꝫ ſolū pro tanto vēdas quan
tum valet pellis Nam quaſi pro nihilo ꝗ
ad me recipis pcium a me ex quo ille quo
ad me eſt inutilis. Modo nihil eſt inutile
equipollent. Unde ſequit ꝙ illa dicta ſcꝫ
ſancti Thome τ Johannis ger. tñ vidē
tur habere veritatez in ſequenti caſu hmē-
bri.ſcꝫ tunc quando cōijcit emptorē etiam
nō curando de defectu illo:nihilominꝰ em
pturū etiā ſi ſciret defectum:qꝛ τ ſi ſibi pro
ſuo vſu nō eſſet vtilis:eſſet tamen ſibi con-
ueniens ad iterū diſtrahendū alteri.nec cu
rabat de occupatione diſtrahendi vl' forte
non emebat ad aliquē vſum ſuum ſed tñ
ad diſtrahendū ad lucrū.τ nouit vbi talis
merx etiā cū tali defectu emitur etiā ſciente
τ ꝓ cōpetēti pcio. Uel etiā qñ emptor nō
deberet curare de illo defectu:eo ꝙ ē nullꝰ
reputationis vel eo ꝙ rariſſime reperitur
merx illius generis quin habeat talem de-
fectum vel cōſimilē. In illis igit caſibꝰ nō
peccaret ſi reticeret defectum:τ maxime ſi
venditor ideo reticet:quia ſi eum aperiret
emptor contenderet ſibi dare minus iuſto
tunc enim poteſt reticere. Naz tunc hoc re
ticere eſt in bonum etiam emptoris qꝛ pre
ſeruat emptorem a peccato ſcꝫ ab acepta-
tione dandi nimis diminutum precium.

Correlarium ſecun

dum. Quāuis in aliquo caſu ſcꝫ iam dicto
liceat venditori defectum reticere:nō tamē
propter hoc in eodē vl' alio liceret ſibi ver
bo vel facto ſignificare defectum nō ineſſe
verbo ſcꝫ dicendo eam non eſſe defectuo-
ſam quia hoc eſt mentiri:facto autem pu-
ta ſuperponendo aliquid tegens defectuz
rei vel auferendo ſignum ſignificans illuz
defectum:τ hoc ſi intendat per hoc empto
rem inducere ad credendum rem nō eē de
fectuoſam:quia hoc eſt ſimulare qđ ē men
dacium operis.puta ſi quis lima abbrauiet
et equo antiquo dentes vt credatur iuue-
nis. Secus ſi non:ideo ſupponat vel au-
ferat illud:ſed ideo vt emptor non cogno-
ſcat defectum vel vt lateat eum τ hoc ca-
ſu in quo licet ſibi reticere:quia etiam reti-
cendo perinde ſe habet ſicut ſi supponeret
digitum ori ſuo vel auferret verba ſua qui
bus ille defectꝰ ſignificaretur:τ tamē hoc
eſt ſibi licitum in caſu ſupra dato.igitur ſic
etiam eſt hic. Unde niſi ſic intelligatur. vi
deretur Johannes ger. in predicta regula
ſibiipſi contradicere. Naz in pdicta regula

vult ꝙ licitū ſit venditori reticere defectuȝ in certo caſu: ⁊ tamen vult ꝙ in codeȝ caſu nō liceat ſibi eū abſcondere fallacibꝫ cautelis. Modo ſi ibi ꝑ fallaces cautelas intelligeret ſuppoſitionē alicuius tegentis defectum aut ablationē ſigni ſignificantis eundem etiam factā quocūqꝫ animo ſcȝ aīmo nō quidē cauſandi errorē in emente ſcȝ vt credat illū defectū nō ineſſe: ſed tm̄ ne credat eū ineſſe: tūc eadē rōne nō liceret ſibi tacere de defectu. qꝛ etiaȝ illud tacere ſi licite ſit de quo ipſe loquitur ſit illo animo non vt credat nō ineſſe: qꝛ hoc eſſet velle inducere ꝓximū in errorem: ſed vt nō credat eum ineſſe ſeu vt nō habeat noticiā eius. Nec valet ſi dicatur. nō eſt ſimile qꝛ reticere nō eſt q̄d poſitiuū ſed negatio tm̄. ſuperponere autē tegens defectū vel auferre ſignificans euȝ eſt q̄d poſitiuum. nā hoc nō variat: qꝛ ſi a natura ineſſet aliq̄d tegens defectū: aut ſi ei ineſſet a natura carentia ſignificantis eū dem ineſſe nō liceret vēditori in caſu quo ſibi licet reticere defectū etiā velle ⁊ cōplacentiam habere in illo, ſuppoſito tegimine aut abſentiā ſigni: etiā ſi illam cōplacentiā tm̄ habeat illo aīo vt lateat aliū defectus ille q̄d eſt falſum in caſu quo etiā licet reticere eūdem. Modo illa cōplacentia nō videretur ſibi licita niſi etiam applicatio tegentis eum vel ablatio ſigni eum ſignificātis ꝑdicto aīo facta ſibi licita eſſe poſſet. niſi oſtenderetur ſpecialis lex ei illud ꝓhibens

Tertia concluſio.

In pluribus caſibꝫ peccat vendens rē defectuoſam aliquo illorū triū defectuū ⁊ in paucioribꝫ caſibus ē immunis a pctō. ꝓbatur: quia in caſu prime cōcluſionis cōcurrentibus quattuor clauſulis eſt īmunis a peccato: ⁊ tamen circa eundē caſum cōtingit eū quadrupliciter incidere peccatū: ſm ꝙ quadrupliciter cōtigit eū deficere a clauſulis eiuſdē cōcluſionis. Similiter in caſu ſecūde ꝯcluſiōis ē īmunis a pctō cōcurrētibus tribus clauſulis eiuſdē: ⁊ tamen ſi q̄ earum deficiat incidit in peccatū. Nec mirum: quia bene agere contingit vno modo. peccare autē multipharie. ij. Ethicoꝝ. vñ colligendo caſus ī quibꝫ eſt īmunis a peccato erunt tres. ſcȝ duo caſus duaꝝ cōcluſionū: ⁊ ꝑter illos eſt tercius caſus hiciem bꝛis ſm q̄ ē in tercia clauſula ſunt expoſita vel limitata dicta Tho. ⁊ Johan. gerſ. caſus vero illiciti taci in eiſdem ſunt ſeptē ⁊ vltra.

Quarta concluſio

In caſibꝫ ſupꝛadictis in quibus peccat vēdens mercē defectuoſā: eius peccatum eſt aliquādo moꝛtale: aliquando veniale. ꝓbatur: nam ſi vendendo rem defectuoſam damnificat emptoꝛem in aliquo notabili attenta ſubſtantia ſeu facultatibꝫ damnificati ⁊ quantitate mercis vēdēs peccat moꝛtaliter. q̄d enim vni eſt nō notabile puta diuiti: alteri eſt notabile puta pauperi. ⁊ q̄d ē nō notabile quādo ſibi vēditur merx magna puta centū floꝛenoꝝ ē notabile qn̄ ei venditur merx. vj. deñ. non enim diceretur vēditoꝛ damnificare in non notabili ipm̄ emptorē ſi ei vendendo mercē ꝑ. vj. deñ. damnificaret eū in quattuoꝛ denar. vel quinqꝫ q̄ tamen damnificatio in magna merce ſcȝ centum floꝛ. cenſeretur nō notabilis. Si autem damnificat eum in aliquo ꝑuo nō notabili: tunc aut venditoꝛ voluiſſet eū in magno damnificaſſe ⁊ notabili ſi potuiſſet: ⁊ tunc iterꝫ eſt moꝛtale: aut nō voluiſſet ī magno eum damnificaſſe ⁊ tunc erit tm̄ veniale. Nō enim omnis receſſus a iuſticia cōmutatiua q̄tuluſcūqꝫ ē moꝛtale: a ſimili ſicut qui furatur ꝑrimo rem nō notabilem ſed quaſi irreputabilē vtputa pomū de arboꝛe vicini peccat tm̄ venialiter: ſi nullatenꝰ id accepiſſet ſi q̄d notabile fuiſſet: alˀs ſecꝰ.

Coꝛrelariū tertiū

Quāuis aliquando a peccato poſſit excuſari vendens mercē mixtam alia re: tamen aliqn̄ nō pōt: patet per duo exempla. Primū ſi quis miſceat merceȝ ea mixtura que nō ſolum non eſt nociua ſed etiam reddit ipſam mercem magis amabilem ⁊ habiliorem ad eum vſum ad queȝ emitur: ⁊ emēs etiā nō curat vel ſm rectā rationem nō deberet curare de illa mixtura ⁊ venditoꝛ deſcendit ꝓpoꝛtionabiliter in ꝑcio ſm q̄d illud miſcibile ē nullius vel viliorꝭ precij: ⁊ tm̄ illud miſcibile auget mercem in quātitate vtputa ſi quis vinū grecum exiſtens ī ſua ꝑma puritate: miſceat aqua vel cōſimili liquoꝛe viliori. nā nō ſolū nō nocet illud mi

ſcibile cõplexioni hũane. imo reddit tale vinũ magis potabile ⁊ amabile. qꝛ al's in ſui puritate ẽ nimis fumoſũ ⁊ minꝰ placet debetq; ipm tanto leuiꝰ vendere quãto illud auxit ſine expenſ vel leuioribꝫ expenſ ꝙ valeat illa augmentatio. nec emens curare debet de illa mixtura eo ꝙ nõ emit niſi ad bibendũ vel ad vendendũ bibentibꝰ q̇ ſm rectã rõem magis optant ſic eſſe q̃lificatũ ꝙ ſi in ſui puritate eſſet. Si autem nõ deſcenderet ꝓportionabilr̃ in p̃cio: non excuſaret a pctõ: qꝛ tunc q̃reret lucrũ vltra cõdignũ. nã ſi purũ vẽdidiſſet accepiſſet lucrum determinate q̃ntatis vltra qd nõ licuiſſet ſibi accipe. cũ ergo nũc auxerit i quãtitate: ſequit ꝙ ſi non deſcẽdat in p̃cio recipiet vltra debitum lucrum: igitur iniuſte. Similiter non excuſaretur ſi emẽs ex aliqua rõnabili cã niteret oĩo hr̃e in ſua puritate. vt puta expſſe ſibi illud ꝓteſtaret: ⁊ nihilominꝰ ipe miſceret ⁊ mixtum venderet. Item ſi miſcibile additũ eẽt nociuũ: ſicut aliqui admiſcent vino aliquos liq̃res vel herbas q̃ noceut cõplexioni hũane. Secundũ exemplũ (qd de rigore nõ videt dãnandũ tanq̃ quid in ſe malũ. ⁊ ꝯtra iuſticiam cõmutatiuã licet de ꝑ accidẽs ꝓpt ſcandalũ ⁊ p̃iculũ ſiniſtre opinionis ꝯtra venditorẽ ipm deprauari cõtingat) ẽ. Si aliqd vinũ cõpetenti p̃cio vẽdat ꝑ A ⁊ B habeat vinũ multo vel longe melius eo pro quo tamẽ nõ velint emptores dare condignum p̃ciũ: ſicut ſm rectã rõnez deberent ſed dũtaxat tantũ ſic ꝓ viliori moti aliqua mala rãnõe vel radice vel impoſtura aut ſtulticia: poterit B miſceri ſuũ vinum donec veniat ad eã qualitatẽ in qua eſt vinũ A ⁊ vendere ꝓ eodẽ p̃cio. vt per hoc ꝙ augmentat quãtitas vini: attingat aliq̃ modo cõdignũ p̃ciũ ſui vini. Nam illã mixturam etiã ſi ſcirent emptores ſi deberent ſm rectã rõnem curare quo minus darent pro vino B ſicut ꝓ vino A cum ſint fcã euſdẽ bonitatis. Et ſicut de vino exemplificatuz eſt: ſic ceteris paribꝫ ⁊ ſimilibus ſeruatis cõditionibus ſi in aliis mercibus ſimile fierz idem eſſet iudicium licet non ſit illa mixtio ſic nata fieri in aliis.

Quartum correlarium.

Quãuis aliquando excuſari poſſit a peccato vendens mercẽ deficientẽ in quãtitate etiã ſi ſcienter id faciat: tamen aliquãdo non poteſt. Primũ patet quattuor exemplis. Primũ: Si ẽ d' more patrie mercem vendi in pondere numero vel menſura minori ꝙ noĩetur ⁊ emptor ſcit illã cõſuetudinẽ. Nam tunc perinde eſt in re ac ſi merx venderet ſub nomine illius quantitatis minoris quo vtitur vendens: qꝛ conſuetudo interpretatur ſignificationẽ illius nominis. eo ꝙ ſermo ſubiectus eſt rei non res ſermoni. Modo ſi ſic nominaret: non peccaret venditor. igitur. Et confirmat: qꝛ ſcienti ⁊ volenti nõ fit iniuria. Et eodẽ modo iudicandũ in correlatiue oppoſito ſcꝫ in emptore. nam ſi emptor etiam ſcienſ emat mercem excedentẽ illam quantitatẽ quã ſibi venditor nominat cum ei vendit: ⁊ venditor illud ſcit quia eſt de more patrie i talibus vti nomine ſignificante minorẽ quãtitatem ꝙ ſit illa in qua tradẽda eſt res: nõ peccat emptor: vel ſi emptor dat p̃ciũ minus in quantitate ꝙ nominet venditor et ꝙ venditor exigit ⁊ venditor illud ſcit quia eſt de more patrie: ſicut in minutis mercibꝰ ſolet fieri: puta in ſimilis quarꝫ quelibꝫ datur pro vno obolo: ⁊ ſic ꝓ. xij. obolis ſeorſum datis dant. xij. ſimile: ⁊ tamen ſi quis ſimul velit accipere. xij. tunc vltra illas ſuꝑaddit vna vel aliq̃n due ſm morez p̃rie. Idẽ ſolꝫ fieri i q̇buſdã fructibꝫ talia etiã i maioribus mercibus p̃nt contingere. Unde illa additio ſi eſt de more adeo intelligit in contractu ꝙ ſi venditor addere nollet: poſſet emptor reſcindere contractuz: quia non daretur ſibi merx in ea quantitate in qua emerat quia cõſuetudo interpretatur contractum. Secũdũ exemplum. Si pondera vel menſure ſint per ſuperiorem ciuitatis ex legitima cauſa diminuta. ⁊ ſm diminutionem etiã vendentes deſcẽdere habent in precio: vel etiam aliquando nõ habent deſcendere: vt puta ex legitima cauſa illud plus qd ſuꝑaccipiunt ⁊ illud minus qd ementes minus accipiunt: applicat nõ venditori ſed bono reipublice cũ ex certa cauſa ⁊ in certo caſu poſſunt obligari eſſe ementes ad ei ſuccurrendum illo mõ. ꝗa quidẽ illa diminutio eſt nota (vt preſumit) ementibus. vel ſi non eſt nota eis nihilominus emerent ⁊ non curarent vel nõ de

berent curare illam diminutionem. Una autem cauſa quare aliq̄n diminuunt̄ menſure vel pondera: vel quare i vno loco ſūt minoris quātitatis q̄ꝫ in alio: ē copia ⁊ inopia rerū. Nā vbi res magis abūdant cōſueuerūt eſſe maiores menſure: ⁊ vbi deficiūt ibi minores. ⁊ in vno quoqꝫ loco ad rectores ciuitatis ꝑtinet determinare q̄ ſint iuſte menſure. Tertiū exemplū. Si huiuſmodi pondera vel menſure nō ꝑ ſuperiorem ciuitatis ſed ꝑ plebeios in tota ciuitate cōiter ⁊ notorie ſint diminuta: ⁊ vendentes vtentes illis ſm illā diminutionē etiā deſcendūt ꝓportionabilr in ꝑcio: excuſant̄ vendentes. q2 tunc ementes (vt ꝑſumitur) ſciunt illam diminutionē, ⁊ dato q̄ neſciāt tñ ſi etiam ſcirent nō min⁹ emerent. q2 nō curarent de illa diminutione: vel ſaltē non deberent curare: quia in nullo eis ꝑiudicatur: eo q̄ ſi paꝝ accipiunt: parū ſoluūt. Et dato q̄ nō ſcirent ementes nō tñ eēt opus eis illum defectū intimare: quia illud ignorare in nullo generat ꝑiudiciū ementibus de quo rōnabiliter poſſint conqueri. Attñ quidam addunt dicentes q̄ talibus vtentes peccant in hoc q̄ nō reuelant illam diminutionē rectori ciuitatis: eo q̄ ad illum ſpectat determinare quātitatē ponderū et menſuraꝝ. Sed hoc nō videt̄ vniuerſaliter neceſſariū q2 nō eſt neceſſarium ſi (vt caſus ponit) illa diminutio eſt notoria. Naꝫ ſic ꝑſumitur nota eſſe rectori: ⁊ iō ſi ſcit ⁊ tolerat habetur ꝓ conſenciente: vbi tamen ꝓpter rei ſciret̄ non ſcire, videret̄ q̄ ei eſſet intimanda: ⁊ q̄ etiam interim eſſet abſtinendū ab vſu illoꝝ ponderū: eo q̄ nulli licet ꝑuerre menſuras a rectoribus inſtitutas ꝓpter cōmunē corruptionē plebeiorum niſi vbi talis vſus eēt ſufficiēter ꝑſcript⁹, quia ꝑſcriptionē abrogat̄ ſtatutum rectorꝫ ciuitatis: etiā vbi tñ̄ eſt ꝑſumptus conſenſus rectoris. Quartū exemplū. Cū panniſex trarit pannuꝫ in tractorio poſtea illi madefactus ⁊ tonſus vt moris eſt ob illaꝫ tractionem ꝯtrahitur ad minorem quantitatem: ⁊ tamen non traxit vltra debitū artis ſed ſm debitum: nō peccat vendendo talem pannū: q̄uis quādo vendit tres vlnas ille cōſtringuntur ad duas cum dimidia. Nam ſm illam diminutionem etiam ſolent deſcendere proportionabiliter i precio. ⁊ illa diminutio de ſe ineſt merci ⁊ emptor illā ſcit vel ſcire poteſt: ⁊ ſi ſciret: nihilominus emeret vel ſaltem non deberet curare quia in nullo damnificatur. Sec⁹ autem ſi vltra debitum artis trahit. Nam etiam dato q̄ deſcendat in precio more aliorum: tamen illa diminutio ē ignorata ab emptore qui potius credere habet ſm artem traxiſſe tñ. ⁊ ſi ſciret non emeret ⁊ rationabiliter poſſet propter talem tractioneꝫ nolle mercem. quia ob eam etiaꝫ eo citius laniatur pannus ⁊ etiam ille defectus nō eſt vt cōmuniter in illis mercibus. Eodē modo caligarum factores qui de ꝓprio pāno faciunt caligas ⁊ factas vendunt nō excuſantur a peccato: ſi pannum minus debito faciunt madefieri vt non multum reſtringatur tempore factionis: ⁊ ſic nō multo panno indigeant: ⁊ tamen cum poſtea ementes eis vtuntur: multum reſtringuntur ⁊ decurtantur: adeo q̄ male deſeruiunt eis ⁊ cito laniantur. Pro ſecunda vero parte correlarij patēt exempla ex his que dicta ſunt circa prime partis exempla. Et generaliter ac multo magis peccant illi qui vtentes ſcienter diminutis ponderib⁹ vel menſuris vel numero. nihilomin⁹ non ꝓportionabiliter deſcendunt in ꝑcio exigētes precium ac ſi nulla eſſet diminutio in quantitate. Unde contra illos d̄r Deut. xxv. Non habebis in ſaculo diuerſa pōdera maius ⁊ minus: nec erit in domo tua modius maior ⁊ minor: pondus habebis iuſtum ⁊ verum: ⁊ modius equalis erit: abominatur enim domin⁹ eum qui facit hoc ⁊ aduerſatur omnem iniuſticiam. Et Leuitic. xix. Nolite facere iniquum aliquod in iudicio: in regula: in pondere ⁊ in menſura. Et Oſee. xij. Chanaan in manu eius ſtatera doloſa. Chanaan iterpretat̄ negociator. Hi enim cōmittunt dolos ⁊ fraudes in menſuris. Et Prouerbioꝝ. xx. dicitur. Pondus ⁊ pōdus: menſura ⁊ menſura: vtrunqꝫ abominabile eſt apud deum. id eſt habere pondus maius emendo ⁊ minus in vendendo: ſicut aliqui negociatores cum ab alijs emunt merces ſua pondera que ipi auterunt apponunt ad libraꝫ ⁊ tamē quādo debent alijs vendere vtunt̄ alijs ponderib⁹ minorib⁹. Et ſi q̄ras cur lex diuina volēs q̄ i emptiōe ⁊ venditione

debeat merx nõ eē defectuoſa in q̄ntitate: facit mētionē de pōderibꝰ ⁊ menſuris: vt p3 in p̄dictis auctoritatibꝰ ⁊ nõ de numerꝫ: cū tñ etiā ↄtingat mercē eſſe in numero defectuoſa3. Rñdet ſm Alexandrū de ales ꝙ iō qꝛ circa iſta circa q̄ cōtingit erroꝛ ⁊ deceptio neceſſaria eſt lex ⁊ ars rectificās actionē ⁊ eliminans errorē ſeu fraudē. Ubi ꝓ nõ cōtingit errare nec decipi: nõ erit neceſſaria lex ſeu ars: qꝛ ergo in ponderibꝰ ⁊ menſuris cōtingunt deceptiões ⁊ fraudes. In numero vero nõ ē nata cōtingere deceptio eius qui vult vti rōne, iō data eſt lex iudicialis nõ de numero ſed de pōderibꝰ ⁊ menſuris. Et qñ i hmōi defectu q̄titatꝫ et alio ſit moꝛtale vl' veniale patuit i ↄcluſiōe. iiij. Nā ꝙ aliqñ ſit moꝛtale: indicāt p̄dicte auctoꝛitates q̄ ſunt ꝓhibitiue ⁊ etiam qꝛ tale dicitur abominabile eſſe: qđ atteſtat' culpe moꝛtali q̄ ꝓprie eſt abominabil' apđ deū

Quintum coꝛrelarium.

Quāuis vendens pannū in q̄litate deficientē: puta pannū male textū vl' male tractū vel ruptū ad tractoꝛiū vel reemendatū poſſit aliqñ excuſari: tñ aliqñ nõ pōt. Pamū p3. Nā ſi deſcendat ꝓpoꝛtionabil'r ſm illū defectum i pcio: ⁊ cōijcit emptoꝛe3 ſcire illū defectū vel etiā cōijcit eū nõ ſcire attñ cōijcit eū nihilominus empturꝫ ſi ſciret qꝛ nõ curaret: eo ꝙ talis bñ nouit eo vti aut diſtrahere alibi vbi tales defectus nõ curant'. Secūdum p3: qꝛ ſi illa tria deficiant vel aliqđ illoꝝ nõ excuſabit'. ⁊ tenet' refundere damnū illatum emptoꝛi ⁊ nõ ſolū venditoꝛ ſed etia3 mediatoꝛ q̄ ſciuit ⁊ iuuit ad illum cōtractum.

Sextum coꝛrelarium.

Quāuis veſtē vetere3 quā renouauit in ꝓparētia purgando vel car3ando aliqñ excuſari poſſit: tñ aliqñ nõ pōt. Exemplu3 primi. Si deſcendat in p̄cio ſm defectum qualitatis ⁊ cōijcit emptoꝛē ſcire defectu3 vel nõ curare eū etiam ſi ſciret: vel nõ debere curare. Et cū hoc nõ oꝛnauit vel purgauit eam vt ꝑ hoc induceret emptoꝛē ad credendū eā nõ veterē: qꝛ hoc eſſet ſignificare falſum primo ſed vt emptoꝛē non lateret bonitas eiuſdē que latuiſſet eū ſi ita rude3 ſibi obtuliſſet ⁊ foꝛte per hoc ↄtēdiſſet emptoꝛ ſibi dare minꝰ iuſto p̄cio, imo in caſu quo liceret ſibi reticere illū defectū neſcienti (vt tactū eſt in p̄io coꝛrelario) etiā lice3 ſibi talē purgatiō3 facere q̄tenꝰ lateret emptoꝛē ille defectus, vt in ſcđo coꝛrelario tactū eſt. Si autē nõ aſſunt iā dicta nõ excuſant. Et ex hoc etiā p3 ꝙ nõ ē indiſtincte damnandū exercitiū illꝰ artis q̄ rupturē pannoꝝ reemendant' ſubtil'r. Nā illa reemendatio pōt vtilis eſſe nõ mō venditori ſed etiam emptoꝛi: ⁊ venditoꝛ poteſt reemendationē velle habere citra hoc ꝙ intendat quēq3 decipere: vt puta ꝙ intendit ꝓpalare defectū illum emptoꝛibꝰ quibꝰ nõ timeb it ꝓpalare: eo ꝙ eis vtilius ē rupturam eſſe reemēdatā q3 non: qꝛ foꝛte nec ipſi ſcirent reemendare nec apud ſe haberēt ſcientes illā artē. aut intendit tñ illis vēdere qui nõ curabūt: ⁊ qui nõ minꝰ emerēt. Nec tenet' indiſtincte reemendatoꝛ ad cōijciēdū pannificē abuſurū hmōi reemendatiōe niſi ex pꝛobabilibꝰ ſignis ⁊ qualitate pſone pannifex merito redderet' ſuſpectus đ huiuſmodi abuſu, ⁊ de hoc dicat' vt in ſimili in q̄ōne p̄cedenti dictū eſt de factoꝛe oꝛnamentoꝛū ſecularium vel hmōi, ex quibus etiā poterit infoꝛmari reemēdatoꝛ qualiter agat in illo artificio vt ſit imunis a pctō. ⁊ hec de p̄ſenti q̄ſtione ſufficiant. Caueant tñ p̄dicatoꝛes ne cuncta hic poſita ad populum p̄dicent ꝓpter tria. Primo qꝛ in populo ſunt multi q̄ de ſe ſunt pꝛoni ad ↄſcientiā plus iuſto laxandū q̄ per hoc occaſionarent' ad maioꝛē laxationē conſcientie

Secundo: qꝛ multi ſunt qui al's non curando diuinā offenſā: parati ſunt ad fraudes ſi nõ timerent ſecularē improperationem: ⁊ illi acciperent ex illis pallium ⁊ coloꝛem ſuarum fraudum. Ne igitur de materia fraudibꝰ ⁊ lanbulū latronibꝰ nõ ſunt paſſim p̄dicanda talia ⁊ ſingulariꝰ illa que dicta ſunt de excuſabilitate aliquoꝝ caſuū

Tertio: qꝛ vt patuit multa ſunt q̄ requirunt' ad hoc vt nõ peccet vendens rē defectuoſā q̄ niſi oīa ſimul cōcurrāt: nõ vitabitur pctm̄: ⁊ tñ ꝑpl's cōis rudis ē nec aduerteret bñ ſingula. Unde lectoꝛ hoꝝ eis vtatur in confeſſionibus ⁊ in conſilijs datis confeſſoꝛibus vel alijs ſingularibus perſonis. Caſus tamē aliqui i quibꝰ dicti ſūt peccare vēdentes res defectuoſas: hō paſ

ſunt predicari:quia per hoc nõ iminebũt pericula predicta. Ubi preterea ſunt aliq̃ caſus poſſit tã͞q͞ȝ excuſabiles a peccato ſeruatis ceteris conditionib⁹ debet etiaȝ ſemper ſubintelligi (licet nõ ſit expreſſa) cõditio ceſſantis ſcandali actiui vel puſillorũ aut infamationis ipſius ſic cõtrahẽtis: hoc enim in omni actu requiritur: ꝛ hec cautela etiã in aliis obſeruetur vbi eſt ſilis ratio.

Queſtio.LV.

Utrum mercatio

vel emptio illa ſit illicita qua emptor ꝓcio defectuoſo emit mercem. Solutio ſtat in vna ſuppoſitione ꝛ quattuor cõcluſionib⁹ ꝛ quinq̃ꝫ correlariis.

Suppoſitio ẽ. ſicut

contingit mercẽ eſſe triplicit̃ defectuoſam. vt in ꝓcedenti q̃one: ſic etiã ꝓciũ. Preciuȝ enim in emptione eſt numiſma. illud aũt deficere cõtingit primo in ſubſtãna: vt cũ dȝ eſſe aureũ ẽ auricalceũ vl' cupreuȝ: licet deauratum. Secũdo in quãtitate: vt cũ debet eſſe aliquanti ponderis vel numeri tñ eſt minoris. Tertio in qualitate vt cum dȝ eſſe numiſma tali imagine vl' ſigno inſignitum: vel ſecũdo deberet in tali patria currere: ꝛ tñ nõ ẽ illa inſignitũ vel nõ cõſueuit currere in tali patria etiã ſi nõ deficeret in ſubſtantia nec quantitate ponderis vel numeri a numiſmate in illa p̃ria currente. Ul' tertio cũ debet bñ ſonare ꝛ male ſonat aut quarto cũ habet quandã fiſſurã ad fractionẽ diſponentẽ. Aut q̃nto cũ hȝ coloreȝ vel aliã qualitatẽ ꝓpter quã conſueuit repudiari licet i ſubſtãtia ꝛ q̃titate ñ deficiat

Prima concluſio

Si ꝓciũ ẽ defectuoſũ aliquo triũ predictorũ defectuũ ꝛ emptor ignorat ei⁹ defectũ ignorantia nõ affectata aut craſſa: non peccat tũc emẽdo vel ſoluẽdo ꝛ nõ ꝓpalando ei⁹ defectũ: ſi nõ eo pl⁹ i numero addat in ꝓcio neq̃ꝫ recipiat eo min⁹ i merce; ĩmo ſi tñ recipiat ac ſi ꝓciũ i nullo deficeret. ꝓbat̃ aſſumẽdo rõnẽ p̃ie ꝯcluſiõis ꝓcedẽtis q̃onis ꝓportionabilit̃ eã applicãdo ẽptori: ſicut ibidẽ fuit applicata vẽditori. Dr̃ p̃io ſi ignorat q: ſi ſciret peccaret, ſi nõ eo pl⁹ in numero adderet: vl' ſi nõ tãto min⁹ ſumeret de merce q̃nt⁹ ẽ defect⁹ ꝓcij: imo etiã ſi tanto min⁹ ſumeret: adhuc ꝯtingeret eũ ſi ſcit defectũ peccare i aliq̃ cãu vt in ſeq̃nti concluſiõe dicet̃. Dr̃ ſcdo ignorãtia nõ affectata q: illa eq̃pat̃ ſcie. Tertio dr̃ nõ craſſa q: ſi ignoraſſet defectũ tali ignorãtia cũ debuiſſet ſcire ꝛ ex ea piclitaret̃ vẽditor qd piculũ vl' grauamẽ debuiſſet ꝯieciſſe vl' rõnabiliter timuiſſe ſi (vt debuiſſet) aduertiſſet defectũ ꝓcij: nõ eẽt emptor imunis a pctõ. vt ſi cõtingeret vẽditorẽ hñtem ab eo tale numiſma cõphendi tanq̃ꝫ ſuſpectũ vl' falſariũ aut al's contingeret eũ ob hoc grauari: vt puta q: a dño vel p̃re ei⁹ cui⁹ noĩe recipit ꝯtĩgeret eũ flagellari ob tale ꝓciũ receptũ. Dr̃ q̃rto emẽdo vl' ſoluẽdo q: ſi poſtea cõperiat defectũ ſui ꝓcij debebit alteꝝ illorũ duoꝝ facere. aut reſcindere ꝯtractũ ſi vẽditor ad hoc tendit q̃ nullatenus ꝓ tali ꝓcio vẽdidiſſet ſi defectũ ei⁹ ſciuiſſet. aut ſupplere defectũ ꝓcij vt in ꝓori q̃one deductũ eſt ꝛ ſub eadem diſtinctione q̃ ibi poſita fuit

Secũda

concluſio. Si ꝓciũ ẽ defectuoſũ aliq̃ ꝓdictoꝝ triũ defectuũ ꝛ tam emptor q̃ꝫ vẽditor ſcit illũ defectũ vel ſaltẽ emptor ꝯicit ꝓbabilit̃ q̃ venditor eũ ſciat. puta q: ẽ mãifeſt⁹ quẽ quilibet ꝓſumit̃ ſcire nõ peccat ꝓ tũc emendo vel ſoluẽdo ꝛ nõ ꝓpalãdo defectũ eius. dũmodo emptor tanto min⁹ de merce recipiat vel tanto plus ꝓcij addat in numero: quãt⁹ ẽ talis defect⁹ ꝓcij. Probat̃ aſſumendo rõnẽ ſecũde ꝯcluſſionis ꝓcedẽtis q̃onis. ꝓportionabilit̃ eã applicãdo emptori ſic fuit applicata venditori. Dicit̃ p̃io notant̃ Dũmodo tanto min⁹ ꝛc̃. q: ſi nõ tunc peccaret quia daret ſcienter preciũ inequale merci qd eſt contra iuſticiam. Et quãuis venditor ſciens vl' ꝓſumpt⁹ ſcire ex liberalitate cõſentiat vel ꝓſumat̃ conſentire ꝛ ſic donare cenſeatur et remittere emptori illud qd emptor ſibi min⁹ iuſto ꝓcio dat vl' qd venditor ei plus mercis illo precio dat. ꝛ ſic excuſetur a reſtitutiõe ſupacceptẽ mercis vel a ſuppletione diminuti ꝓcij: ex q̃ donatũ ẽ ſibi ꝛ ip̃e cõſenſit in donationẽ. tñ ꝓ hoc nõ excuſabit̃ quin peccauerit q̃ñ ꝯueniendo cũ vẽditore attẽptauit ſibi ſcienter

dare min⁹ iuſto ꝛ exigere mercē ꝑ defectuoſo ꝓcio: qꝛ hoc ē acceptare iniuſticiā facere, niſi illa acceptatio fuerit facta aīo inducendi venditorem in donationē illi⁹ pluris ī merce vel in liberalem remiſſionē illi⁹ minoris in ꝓcio. Nō autē ſi acceptatio fuit facta aīo habendi illud plus mercis in rōne mercis. Hec ꝓportionabilr̃ ſunt declarata in ꝓcedenti qōne in venditore. Dictū eſt ſecūdo, nō peccat emendo vel ſoluēdo ꝛc. qꝛ licet tunc non peccet: tñ ſi poſtea cōpīat venditorē (quē credebat ſcire) ignoraſſe illum defectū ꝓcij ꝛ ꝙ ſi ſciuiſſet nullatenus vendidiſſet ꝑ tali: ꝛ ꝙ venditor ad h̄ fuiſſz mot⁹ rōnabili ꝛ nō indiſcreta volūtate: tūc peccaret ſi nō vellet vel reſtituere mercē venditori recipiendo ꝓciū ab eodē: aut ſupplere defectū ꝓcij recipiendo mercē: qō autez alterꝫ illorꝫ determinate debeat facere patuit ex prima cōcluſione ꝓcedētis qōnis.

Dicit tertio vel ſaltē emptor ꝓbabilr̃ cōijcit venditorē ꝛc. qꝛ ad vitationē peccati ī caſu ſecūde cōcluſiōis nō requirit̃ ꝙ venditor a ꝑte rei ſciat ſed ſufficit ꝙ emptor ꝓbabiliter cōijciat eū ſcire: nā ſi hoc nō cōijceret ſed potius cōijceret eū neſcire defectuz: peccat nō aperiendo defectuz: qꝛ tunc aut grauat vēditorē aut exponit ſe periculo eū grauandi. Nā ſi cōijcit venditorez neſcire itat ꝙ ſi ſciret venditor defectū ꝓcij: nullatenus reciperet illud. ꝛ ſic recipiendo grauat. Et ſi emptor nō cōijcit eū nihilomin⁹ recepturꝫ ſi ſciret: iam exponit ſe periculo ſic eum grauandi. Si igit̃ vult emptor eē imunis a peccato grauandi ꝓximū vl̃ periculo exponendi ſe illi grauationi: dꝫ cū cōijcit eū neſcire aperire defectū niſi cōijceret eum etiā ſi ſciret nō curaturū illum vel ſaltem nō debere curare ſcḋm diſcretā voluntatem. Nā tunc nō teneretur apire, put in ſimili dictū eſt de vēditore ī ꝓcedēti qōne.

Correlariū primū.

Sicut ſanct⁹ Tho. ꝛ Jo͡hes gerſ. dixerūt manifeſtos defectus mercis poſſe reticeri ſi deſcendat venditor in ꝓcio ꝓportionabiliter: ſic ſi dicti doctores dixiſſent manifeſtos defect⁹ ꝓcij poſſe reticeri ſi aſcendat̃ ꝓportionabiliter in ꝓcio vel deſcendat̃ in quātitate mercis recipiēde. Jō ſicut eorꝫ ſententiā de merce defectuoſa indiguit moderamine ꝛ ſine illo nō eſſet vera: ſic etiam illis ſnīa de defectuoſo ꝓcio vel numiſmate indigeret ſimili moderamine ꝛ ſine illo non eſſet vera. probat̃ eodē modo ſicut illud ꝓbatū ē de defectu mercis in primo correlario precedentis queſtionis.

Secūdū correlariū

Quāuis in aliq̄ caſu liceat reticere defectū ꝓcij nō tñ licet verbo vel facto illū defectū abſcondere ſaltē ꝑ ſuppoſitiōez tegentē defectū vel ablationē ſigni eū ſignificātis q̄ vellet ſignificare eū nō ineſſe. ſecus ſi dūtaxat intenderet eū tegere vel facere eū latere venditorē ꝛ faceret hoc in illo cāu in q̄ licitū eſt reticere defectū. Et hec deducunt̃ ſicut ꝓportionabilr̃ deducta ſūt de venditore tegente defectū mercis in ſecūdo correlario ꝓcedentis qōnis.

Tertia concluſio

Jn plr̃ibus caſib⁹ peccat emptor ſoluendo ꝓciū defectuoſū ꝛ ī paucioribꝫ ē imunis a pctō. probat̃: qꝛ in cāu ꝓme cōcluſiōis eſt imunis quattuor cōcurrētib⁹ ꝛ tñ circa eūdē caſū cōtingit q̄druplr̃ incidere peccatuz ſcḋm ꝙ q̄druplr̃ contingit deficere illas q̄tuor clauſulas. ſilr̃ in cāu ſecūde ꝯcluſiōis ē imunis a pctō ꝯcurrētib⁹ trib⁹ clauſulis eiuſdē. Et tñ ſi q̄ earꝫ deficiat q̄s triplr̃ cōtingit deficere incurrit̃ triplr̃ pctm̄. Unde colligendo caſus in q̄bus emptor ē imunis a pctō erūt tres. ſcꝫ duo caſus duarꝫ cōcluſionū ꝛ terti⁹ caſus qui tangit̃ in fine ſecūde ꝯcluſiōis. cū dr̃. Niſi cōijceret ꝛc. q̄ ē bimēbris ſcḋm quē duplr̃ licite ꝯtingit reticere ſcienter defectū ꝓcij: ꝛ hꝫ ſe ꝓportionabiliter ad tertiū caſū bimēbrē in q̄ cōtingit licite reticeri ſcienter defectū mercis. Et ſic caſus illiciti in eiſdē cōcluſionib⁹ tacti ſūt ſeptem ꝛ vltra.

Quarta concluſio.

Jn caſib⁹ ſupradictis i q̄b⁹ peccat emptor ſoluēdo defectuoſū ꝓciū vel numiſma. aliqn̄ peccat mortalr̃ aliqn̄ venialr̃. Nā ſi per illū defectū notabilr̃ ledit vēditorē peccat mortalit̃. Si aūt nō notabiliter: tūc aut intendebat euꝫ (ſi potuiſſet) etiā in notabilr̃ ledere: iterū eſt mortale. Si autez non illud intendebat erit veniale. Et illa pn̄t deduci

portionabilit' ſicut in quarta ↄcluſiōe deducta ſunt de venditore in p̄cedenti q̄one,

Tertiū correlariū

Emptor ſoluens p̄ciū deficiens in caſu ꝓportionabilit' ſe habente ad ſecūdū exemplum p̄mi correlarij p̄cedentis q̄onis: nō poteſt ita excuſari a pctō ſicut ibidem fuit excuſatus venditor mercis deficientis in qualitate ratione mixture. Exempli grā. Si B emptor haberet flor̄. longe meliorē floreno ipſius A. ⁊ cum ipſe A p ſuum florenum emeret mercem aliquā ab ipſo P. ⁊ P nulla rōnabili cā motus ſed ſola ſtulticia vel conſimili cauſa nollet maiorē mercem dare ipſi q̄ꝫ B ſed ſolum tantā. Et iō B circūraderet ſuū flor̄. donec veniret ad equalitatem flor̄. ipſius A. Hoc tn̄ nō liceret ipſi B ſicut tamē in p̄cedenti queſtione in tertio correlario licuerit ipſi B habenti mercē multū p̄ualentem miſcere ⁊ diminuere in qualitate eo modo ſicut in tertio correlario fuit dictum in ſecundo exemplo euſdē. Ratio diuerſitatis eſt. Quia merx ipſius B ſic erat ſua ꝙ poterat circa eā agere p̄dictā mixturā: nec vllus in hoc ledebatur aut cuiq̄ꝫ iniuria fiebat: ſꝫ flor̄. B nō ſic eſt ipſius B vt poſſit circa ipm̄ (ſi euꝫ vult exponere vt p̄cium) agere p̄dictā raſuram quin iniuriaret' principi vel alteri qui imaginē ⁊ ſuperſcriptionē illi impreſſit tanq̄ꝫ numiſmati habenti tantū pondus. Nā falſaret teſtimoniū principis. Et ideo grauiter peccaret circūradens q̄uis nō videā quin poſſet illum flor̄. alias carius diſtrahere: ⁊ q̄uis radendo peccaret: nō tamen videret' obligatus ad reſtitutionē aliquā cui eū ſic raſum dedit: ex quo dedit flor̄. tāti valoris quanti ſunt cōiter alij flor̄. vſuales. Attamen ad penā teneret' principi cuꝰ opus deprauauit ⁊ teſtimoniū leſit ⁊ an ne reipublice teneret' ad refuſionē aliquā: q͛ videtur leſiſſe eā eo ꝙ cū radit flor̄. viliſicat monetam auream: ⁊ cum idem etiaꝫ alij malicioſe faciant: tandem quaſi tota aurea moneta viliſicaretur intm̄ ꝙ propter hoc cuditur noua aurea moneta integra ⁊ interdicitur antiqua aurea ſic in vniuerſo raſa: ⁊ ſic res publica que in ſingulis perſonis cōmunitatis conſiſtit damnificatur quia florenos quos tanq̄ꝫ ſufficientes recepit: cogit' ſibi retinere vel nō poterit niſi ſuperaddendo aliquid eis exponere. Sed diceretur ꝙ h̄ concludit d̄ntaxat quando ad h̄mōi raſionē ſequit' p̄dictū interdictū: ⁊ per cōſequēs p̄dictū damnū vel cōſimile reipublice. nā tunc tenebit' ad refuſionē oībus illis qui occaſione illius fuerunt ſic damnificati: ſꝫ ſi non ſequitur in effectu p̄dicta damnificatio vel conſimilis licet nata fuerit ſequi. nō videtur: ſicut ponens ignē in domo ꝓximi ex q̄ natū ē ſequi damnū: non tenet' illi ad refuſionē ſi nullum eſt inde damnum ſecutum in effectu. Sed de modo quo ille reipublice deberet refuſionē facere alibi videri habet. De ipo aūt pr̄icipe aut alio habente poteſtatem cudendi monetam poſſꝫ ceſſante infamabilitate aut ſcandalo forte eſſe ſimile: vt puta ſi talis dn̄s videt ceteros habentes poteſtatem cudendi cudere florenos in tali ⁊ tanto pondere q̄ꝺ cenſeretur iuſtum ſm̄ curſum florenorum: ⁊ ipſe cudiſſet in maiori. Ille tn̄ ſicut p̄mo potuiſſet in ea quantitate minori cudiſſe in q̄ ceteri: ſic nunc poterit radere ⁊ diminuere vt currant equali paſſu cum ceteris ſe ſeruato indemni.

Quartum correlariū.

Emptor ſoluens p̄cium vel numiſma deficiens in quantitate ponderis vel numeri pōt aliquando excuſari aliquādo nō. Prima pars patet quattuor exēplis. Primū patuit in quarto correlario p̄cedentis q̄onis. circa primū exemplū de emēte ſimilas. Et ſimilit' pōt exemplificari de emente decē vlnas panni ꝓ certo p̄cio: q̄ tn̄ a vēditore recipit maiorē quātitatē q̄ꝫ ſit quātitas decē vlnaꝝ: q͛ vēditor mēſurādo addit cuilibet vlne quātitatē pollicꝭ quā etiā ob cōſuetudinē tenet' addere licet nō fiet mentio de h̄ in ↄtractu q͛ conſuetudo interp̄tat' h̄ debere in eſſe. Scd̄m exēplū. ſi p ſupiorē h̄ntēꝫ ptātem cudendi monetā numiſma ſit diminutū i pondere ex aliq̄ legitima cā ⁊ emptores eo emētes etiā ſm̄ hoc eo plus ſupaddunt aut eo minus recipiunt d̄ merce ſic ꝙ ſit debita proportio precij ⁊ mercꝭ. Vel etiā ſi aliquando non ſic deſcendant in merce vel ſupaddāt i p̄cio: puta quia ex aliqua legitima cauſa coguntur vēditores eaſdē ⁊ tātas merces dare ꝓ illo diminuto

numiſmate ſic olim vl' prius p nō diminu
to:eo q illud plus merc; qd nō ſoluit ven
ditoribus nō in cōmodū emptor transiu ſ;
in bonū reipublice cui ex aliq̄ graui malo
qd ſibi accidit teneret vēditores ꝛ reliq̄ ſuc
currere q ſuccurret ex rōabili cā eet poſitū
ſup vēditores (dūmodo tñ ſup reliq̄s pſo
nas et aliq̄d alia via ponat) ꝛ pbat: q2 illā
diminutionē ſcit venditor vel preſumitur
ſcire. ꝛ dato q neſciret: tñ ſi ſciret adhuc vē
deret nō curando eā: q2 in prima pte exem
pli nō patit aliqd p̄iudiciū: q2 ſi par preci
recipit etiā parū mercis exponit. In ſecun
da etiā parte exempli adhuc venderet non
curando illā diminutionē: vel ſaltē nō de
beret curare. q2 ſi curaret: maxime q2 cogit
aliquid mercis dare ſine ſolutōe precij cor
reſpondētis. Nō hoc nō deberet curare
in caſu poſito q2 illud ex rōnabili cā appli
cabit nō emptori ſed reipublice cui ipe ſm
rectā rōnem debet in tanto: ꝛ illo mō rōna
biliter inſtituto ſuccurrere. Tertiū exem
plum. Si p̄cium ſeu numiſma eet deficiēs
factū in pondere nō p ſupiorem qui cudit
ipm ſ; p ytētes eo. ꝛ hoc ſiue fiat ſine culpa
(ſicut videmus q numi argentei attenuan
tur ex cōtinua contrectatiōe ꝛ findunt per
ſciſſuras ſine dolo ꝛ culpa) ſiue hoc fiat cū
culpa (ſicut aliquando p maliuolos radūt
in circūferentia) et emptor ſm hmōi defe
ctum eo minus accipet de merce vel defe
ctū in pondere ſuppleret p defectū in nume
ro nō peccaret. niſi ipe idē etiā raſiſſet illos
nūmos: imo ſtaret q ſi nec min⁹ acciperet
mercis nec defectum ſuppleret in pondere
p numerū nō peccaret. Probat: quia ſtar;
q venditor recipiens ſciret illū defectu; et
nihilominus volens libere reciperet ꝛ em
ptor ex probabili cōiectura illius beniuo
lentie venditoris ei illud offerret p merce:
aut etiā ſi venditor neſciret defectū: nihilo
minus tñ reciperet etiā ſi ſciret nō curando.
Aut ſi curaret non tñ deberet curare eo q
aut eſt tam vilis defectus q inhumanum
eſſet velle illum fugere. vel ex eo quia fere
oēs venditores ꝛ emptores illi⁹ regni vel
regionis cōſueuerūt ſine difficultate ꝛ di
ſtinctione tales recipere vt alios numos:
ꝛ ita venditor reticens eos conijcit ſe non
plus p̄iudiciū paſſur. q̄ ſi reciperet numiſ
ma nō ſic diminutū: eo q alij quibus di

ſtrahet vel dabit eos etiam ſine murmure
recipient. Huius habemus exemplum
quotidianum in numis argenteis vſuali
bus noſtre patrie: quorum aliqui ſunt raſi
aliqui fiſſi ꝛ carētes certis pertijs: ita q no
tabiliter deficiunt in pondere. Et cum em
ptores per vſuales deñ. ſoluūt merces: ipi
multos tales cum alijs non ſic diminutis
dant pro ſolutione: ꝛ venditores aduertūt
ſibi dari tales: ꝛ libere conſentiunt vl' pre
ſumuntur conſentire: ſaltem quādo in ma
gna quantitate datur eis precium in mo
neta argentea aliorum bonorum numorū
quia ſciunt q alij venditores ſui vel credi
tores ſimiliter ab eis recipient huiuſmodi
numos abſq; difficultate ſi fuerint p̄mixti
cum alijs bonis nō diminutis cu; faciunt
ſolutionē in magna quantitate. Et ſi non
ꝯſentirēt ſed eijcerēt tales deñ. in caſu vbi
ſic grandis quantitas precij eis ſoluitur,
reputarentur inhumani ꝛ irrationabiliter
ſe habentes. eo q duri ꝛ intractabiles non
conformarent ſe ceteris venditoribus vel
creditoribus diſcrens: cum illud poſſet fa
cere in predicto caſu ſine ſuo preiudicio.

Et dico preſumunt conſentire ſaltem qñ
in magna. ꝛc. Quia ſecus eſt quando ſin
gulariter ꝛ ſeorſum per minutias expende
rentur tales numi: vtputa aliq̄s emit mer
cem pro tribus vel quatuor numis: et ſol
uendo daret tales numos diminutos cu;
aliquibus non diminutis maxime ei per
ſone que nō eet expēſura illos numos niſi
etiā p minutias vbi etiā ab ea nō recipent:
ꝛ ſic grauaret tal' pſona Nā i tali caſu non
debet conari emptor ad dandum tales nu
mos inaduertenti ꝛ non expreſſe conſen
tienti: quia poti⁹ preſumere habet q ſi ad
uerteret: nullatenus vellet recipere etiam
rationabili voluntate. vnde debet tunc in
aduertenti reducere ad noticiam ꝛ nō ſine
eius liberali voluntate: tales ei velle dare
vel ſubmittere. Pro quinto vero et ſexto
correlario precedentis queſtionis. hic po
netur tñ ſequens correlarium.

Quintū correlariū. Emptor ſol
uēs p̄ciū vl' numiſma de
fectuoſum in q̄litate (de q̄ defectu multi
pliciter exemplificatum eſt in ſuppoſitōe p̄
ambula) pōt aliqñ excuſari: aliqñ nō. Exē
plum primi, vt ſi venditor ſciens defectum

libens illud numiſma recipit nec emptor
conabať ſibi dare nō ꝓhabita illa eiꝰ volū
tate, vel ſi nō ſcit: tamen emptor conijcit eū
ſi etiam ſciret nō curaturū quo minus reci
peret vel ſaltem ſm diſcretā volūtatē non
deberet curare eo ꝙ in nullo ſibi ꝑiudiciū
vel grauamē generaretur. ꝛ hoc pōt fieri ī
terra noſtra vbi videmus ꝙ numis wirtē
bergenſibus admitti reperiunť nonnunꝗ̄
numi alterius ꝛ extranee monete: vt Ra
tenſpurgēſes: ſpirēſes: ꝛ ꝯſimiles: qui ſi ſo
li ꝛ ꝑ ſe traderenť in ꝑciū in terra nr̄a nō re
ciperenť in eo valore in ꝗ̄ noſtri denarij re
cipiunť qm̄ nec etiā in re ſunt eis equalen
tes: ꝛ tn̄ qn̄ pauculi tales cū multis noſtriſ
tradunť in rōne ꝑcij: ꝑcium erit deficiēs
in qualitate: ꝛ tamen venditores vł credi
tores etiam ſi aduertāt pauculos tales in
tereſſe nō eijciunt eos ſed libere acceptant
ꝛ hoc ſciunt emptores ſoluētes. vel ꝓbabi
liter cōijciunt eos conſentire libere qn̄ alīs
ꝑciū in magna quātitate bone monete ſol
uitur: eo ꝙ recipientes eos expenſuri ſunt
eoſdē in magna quantitate currētiū numo
rum vbi etiā ab eis recipienť: īmo ſi nollet
venditor vel creditor recipere in tali caſu:
ſcꝫ vbi grandis quātitas monete ei ſoluiť
haberet creditor ꝓ inhūano ꝛ indiſcreto vi
ro. Et dico ſaltē qn̄ ꝑciū in magna ꝗ̄titate
ꝛc. qꝛ ſecus qn̄ ꝓ minutijs darentur tales
numi: ꝛ dic ꝓportionabilr̄ vt ī ꝑcedēti corre
lario qn̄ deficit in pondere. Et cōfirmať
hoc clariori caſu. Scimꝰ eni anteꝗ̄ habe
retur copia nr̄oꝝ oboloꝝ ꝑ monetationeꝫ
ꝙ obolis ſeu hallenſibꝫ nr̄e monete ꝛ cur
rentibus in magna ꝛ parua ꝗ̄titate nō ſo
lum erant admitti oboli monete ſpirenť ſꝫ
etiā ꝑ oīa ſine omni diſtinctiōe recipiebāť
in magna ꝛ ꝑua quātitate ſine alijs ꝛ cum
alijs obolis: ꝑinde ac ſi fuiſſent oboli nr̄e
monete: qui tn̄ nullatenus in re equipolle
bant noſtris. ꝛ ſoluentes aliqua per hmōi
obolos nō habebanť vt culpabiles: ꝛ h̄ n̄
eſt niſi qꝛ ſoluētes ſciebāt creditores ꝯſen
tire in eoꝝ receptionē vel ſm rōnabilem
voluntatē debeř cōſētire eo ꝙ in nullo eis
ꝑiudiciū vel grauamen generabať: qꝛ ſm
voluntatē ꝯtentiū equiꝑabanť alijs: licet
nō eſſent equiualentes in re nec etiam ſm
opinionē qꝛ ſciebāt eos nō equiualere. ſic
tūc nos tātū valet quātū ē habilis hūano

vſui: ſic etiā ꝑcium tantū valet pro quanto
acceptať libere a ſciente ꝛ ꝯſentiente: ꝛ hec
de pſenti queſtione.

Queſtio. LVI

Que et quot poteſt
ꝛ debet cōſiderare venditor ex qbꝫ cogno
ſcat quantus ſit valor mercis ſue ꝗ̄tenꝰ co
gnoſcat ꝗ̄tū preciū licite exigere valeat.
Solutio qōnis ſtat in duabꝫ ſuppoſitōibꝫ
ſex ꝯcluſionibꝫ: ꝗ̄tuor argumentis ꝛ vno
correlario.

Prima ſuppoſitio. qō tertia ſuppo
nit ꝛ vnū ꝗ̄rit. Primo ſup
ponit ꝙ aliqua eſt quātitas ꝑcij quā licite
pōt exigere venditor ꝛ aliqua ē quā n̄ pōt
Nā ſi ꝑciū eſt eq̄le valori mercis pōt illō
licite exigere: ſi ē maiꝰ n̄ pt. vt diceť ī ſeq̄nti
qōne. Scdo ſupponit ꝙ cognoſcere va
lorē mercis cōducit ad duo. ſcꝫ ad faciēdū
qō licet ſcꝫ ad exigendū equalē ꝛ ad vitā
dū qō nō licet ſcꝫ ad nō exigendū ſupexce
dēs. Rō qꝛ cognoſcere ꝗ̄titatē valoriſ mer
cis cōducit ad cognoſcendū an ꝑciū ſit ſibi
equale vel maiꝰ: qꝛ cognoſcere terminū re
lationis cōducit ad cognoſcēdū relationeꝫ
Cū igiť eq̄litas vel maioritas ꝑcij ſit rela
tio ꝛ eius terminꝰ ſit quātitas valoriſ mer
cis: ſequiť ꝙ cognoſcere ꝗ̄titatem valoris
mercis cōducit ad cognoſcēdū eq̄litatē vł
maioritatē ꝑcij ad ipm: ꝛ ꝑ ꝯñs ad cogno
ſcēdū quātū ſibi liceat exigere ꝛ ꝗ̄tum nō.
Tertio ſupponit ꝙ vēditor nō ſolū pōt ſꝫ
etiā teneť ad cōſiderādū aliq̄ ducētia ī no
ticiā valoris mercis. Rō qꝛ pōt exigere eq
ualens ꝑciū ꝛ ſic pōt cōſiderare ea q̄ indu
cūt eū ad aſcēdēdū ī ꝑcio ꝛ teneť ad nō exi
gendū ſuperexcedēs: igiť teneť ad cōſideran
dū ea q̄ eū faciāt aut deſcēdere ī ꝑcio aut ſi
ſtere in aſcenſu. Qꝛ aūt ſit poſſibile cogno
ſcere valorē mercis ꝛ ꝑciū iuſtū ſibi corre
ſpōdens. ꝓbať: qꝛ leges hūane oēm cōtra
ctū emptiōis ꝛ venditiōis in q̄ ſit fraus vl
tra dimidiū iuſti ꝑcij decernūt irritū. Nō
executores illaꝝ legū nō poſſent eas exeq
ſi nō poſſēt cognoſcere quātū debeat eē iu
ſtū ꝑciū ꝛ quantꝰ ſit valor mercis. igitur
Unū aūt qō querit ē que ꝛ quot ſunt illa
que pōt ꝛ debet conſiderare.

Secunda ſuppoſitio.

Duplex eſt valoꝛ rei. Quidã e naturalis ⁊ ille eſt perfectio eſſentialis rei ꝯſiſtẽs in gradu ſpecifico ꝑ quem res conſtituitur in eſſe ſpecifico. quo valoꝛe illa res ẽ validioꝛ q̃ eſt perfectioꝛis eẽntie ſm̃ ſpecieꝫ: puta cuius dr̃ia ſpecifica eſt perfectioꝛ. vl' etiam ſi ẽ totũ cõpoſitũ cuius forma ſubſtãtialis ſpecifica eſt nobilioꝛ. hoc modo muſca formica vel pulex eſt maioꝛis valoꝛis q̃ꝫ quecunq̃ gemma: qꝛ om̃e viuũ p̄ſtantꝰ ẽ non viuo. Alius eſt valoꝛ vſualis ⁊ foꝛenſis. ⁊ ille ẽ habilitas rei ad hoc vt homo ea vtat̃ ad vſum ſibi cõuenientẽ quo valoꝛe tanto res eſt validioꝛ: q̃ꝫto ad vſuꝫ hũanũ habilioꝛ. hoc modo panis vel vinũ eſt maioꝛis valoꝛis q̃ꝫ mus formica vel pulex: et ſic ille equus dicitur validus quo hõ poteſt velociter ⁊ ſuauiter equitare. Hi autẽ valores ſunt ita diuerſi ꝙ ſtat rem ẽe magni valoꝛis pꝛimo modo que eſt ꝑui vel nullius valoꝛis ſecũdo modo ⁊ econtra: vt patuit in exemplis.

Prima concluſio.

Cognoſcere valoꝛẽ naturalẽ rei ſm̃ qđ eſt talis: non iuuat venditoꝛeꝫ ad hoc vt exigat preciũ qđ licituꝫ ſit exigere nec requirit ſed bene cognoſcere valoꝛem vſualem. Prima ps ꝓbatur: qꝛ ſi ſic: tunc ſm̃ ꝙ valoꝛ naturalis eſſet maioꝛ ſm̃ hoc liceret ſibi exigere maius pꝛecium. ꝯñs eſt falſum: quia tunc pꝛo mure poſſet plus exigere q̃ꝫ gemma p̄cioſa. Secunda ps ꝓbatur: qꝛ ſi requireretur opoꝛteret venditoꝛes eẽ magnos phiſicos ⁊ methaphiſicos vt cognoſcerent q̃ꝫ perfecta eẽt merx ĩ gradu ſpecifico ne exigerent vltra illã ꝑfectionẽ. Tertia pars pꝛobat̃. quia venditio eſt adinuẽta in humanã vtilitatẽ ⁊ cõmoditatẽ: ⁊ ſic eſt illarum rerũ que hũano generi cõmoditatẽ ſunt nata afferre. igitur in exigendo p̄cium pꝛo merce ẽ inſpiciẽda habilitas ad hmõi cõmoditatẽ. Illa aũt habilitas ẽ valoꝛ vſualis ⁊ per cõſequẽs noticia illꝰ valoꝛis iuuat ad cognoſcendum q̃ꝫtuꝫ liceat exigere. Dicitur auteꝫ in pꝛima pte ſm̃ ꝙ ẽ talis: quia ſi valoꝛ naturalis habeat de ꝑſe ꝓpoꝛtionaliter cõcomitantẽ valoꝛẽ vſualem: ſicut in aliquibꝫ rebus habet tũc cognoſcere naturalẽ valoꝛẽ etiam iuuat ad cognoſcendũ q̃ꝫtum preciũ poſſit exigi rõne cõcomitantis valoꝛis vſualis.

Secũda concluſio

Quãuis eſtimatio currens in cõmunitate hominũ ſit vnũ ex illis manuductiuis pones q̃ poteſt cognoſci valoꝛ vſualis: quatenus ⁊ cõſequenter p̄cium licitũ poſſit exigi tamẽ nõ ẽ ſufficiens manuductiuũ ad cognoſcendũ illa. Pꝛima ps ꝓbat̃ tripliciter Pꝛimo: qꝛ in cõmunitate reperiuntur ſepe multi pꝛudentes: ⁊ ſic eſtimatio cõmunitatis eſt ſepe ad pꝛudentia ꝓcedens. Pꝛudẽtia autẽ eſt recta rõ rerum agibiliũ. Rectaꝫ autẽ rõnem poſſumus ſequi. igitur pꝛima pars vera. Secũdo ſic: ꝙ melioꝛatio mercis eſt vnũ ex illis penes que cognoſcitur valoꝛ vſualis: quia quanto magis melioꝛata eſt merx tanto validioꝛ eſt. modo eſtimatio hominũ reddit reꝫ melioꝛatã melioratione: ⁊ ſi non in ſe tamen q̃ ad amoꝛem hominũ. Nam ſtat ꝙ merx que in ſe nõ eſt melioꝛata in ſubſtãtia q̃ntitate ⁊ q̃litate: et hoc ꝑ naturã vel artẽ efficiat̃ melioꝛ q̃ ad amoꝛẽ hominũ. igit̃ magis amata. puta cũ pꝛius in magna multitudine talis merx reperiret̃ iã nõ niſi apud paucos põt reperiri vt ꝯtingit de vino ⁊ bladis reſeruatis cũ ingruit cariſtia. Tertio mõ ſic. Si q̃s vendit vel emit redditũ ſeu ius ꝑcipiendi annuatim vnũ floꝛ. ⁊ velit cognoſcere qđ ſit iuſtũ preciũ in illa emptione vel venditiõe recurrit ad cõmunẽ eſtimationẽ: cõſiderãdo q̃d cõſueuerũt emẽtes ⁊ vendẽtes exponere ⁊ recipere ꝓ pꝛecio: ⁊ ſi inuenerit ꝙ cõmunis curſus ẽ dare ꝓ tali reddituꝫ. xx. floꝛ illud dat ⁊ recipit vt iuſtũ p̄ciũ. Nã ſi cõis curſus ẽ. tũc nõ ſoli paupes vẽdẽtes redditus ſunt cõtenti illo p̄cio ſed etiã diuites. ⁊ ſic ẽ ſignũ ꝙ paupes vẽdẽdo nõ ex neceſſitate q̃ preſſi ſunt recipiũt tale p̄ciũ: Nam ſi eſſet nimis ꝑuũ p̄ciũ: diuites nõ artati nõ accipent illud. Si etiã eẽt nimis magnum diuites nõ artati nõ emerẽt tãto p̄cio. Si igit̃ paſſim venditoꝛes ꝓ tali p̄cio vẽdunt ſiue ſint paupes ſiue diuites artati ⁊ nõ artati ſignũ eſt ꝙ eſt ſufficiens ⁊ equũ. Vnde hoc mõ ſimplices exiſtentes in foꝛo conſiderant q̃d cõiter alij cauti ⁊ pꝛudẽtes dãt ꝓ mercibꝫ: ⁊ id etiã ipſi dare ſolẽt. Et vꝫ illa

prima pars intelligi de eſtimatione cõi. et
ſ illa q̃ currit ꝑ tp̃e cõtractus ⁊ de p̃cio p
nunc dando. qd̓ dico ideo Nã ſi res vẽdat
ad credentiã ⁊ dubium ſit an tp̃e ſolutõis
res ſit minus vel plus valitura ⁊ vẽditor
nõ erat venditur⁹ tp̃e cõtractus ꝑ p̃cio tũc
currenti: tunc iſtis duobꝫ cõcurrentib⁹ nõ
deberet attendi p̃ciũ qd̓ cõiter currebat tp̃e
ↄtractus ſed qd̓ cõiter curret tp̃e ſolutõis
fiende: ⁊ de hoc latius patebit infra q̃one
lrij. ⁊ alijs. Et dixi notanter cõi: q: non dꝫ
tarari valor ſm affectionẽ ſp̃ealẽ ipi⁹ emen
tis nec ſm eius vtilitatẽ vt patebit in. rv.
manuductiuo ⁊ in q̃rta cõcluſione. Se
cunda ps ꝓbat tripl'r. Primo q: ſi eẽt ſuffi
ciens ſeq̃ret q̧ venditor deberet adherere
cõtradictorijs ꝓpoſitionibꝫ formatꝭ de va
lore mercis ⁊ p̃cio ꝓportionato ⁊ aliquãdo
duabꝫ ꝓpoſitionibꝫ nõ ↄtradictorijs quaꝝ
vtraq; eſt falſa. Exemplũ p̃mi q: aliq̃n in
vna cõitate ſunt ↄtrarie eſtimatões de va
lore mercis: puta. aliqui dicunt q̧ valet tm̃
q̃nq;: alij q̧ ſex. Exemplũ ſecundi. Alij di
cunt q̧ hec merx valet octo. alij q̧ ſeptẽ. et
ſtat vtrãq; ꝓpoſitionẽ eſſe falſam. Scd̓o:
q: interdũ vẽditor hꝫ mercẽ ita rarã q̧ non
habet eſtimatio in cõitate hoĩm de ei⁹ va
lore. in quo caũ venditor nõ poterit recur
rere ad illõ manuductiuũ. Tertio: q: dato
q̧ valorẽ mercis mee aliquis in cõitate eti
am recte eſtimet: tñ cõtingit talẽ eſſe vnicũ
⁊ cũ hoc me ignorare talẽ eſtimatorẽ. nec
q̃rere poſſũ quis ſit ille eſtimator cũ me la
teat in cõitate eſſe aliquẽ talẽ. Et ex hac
ſecũda pte ſequit̃ q̧ illi nõ ſufficient reſpõ
derent ad q̃onem q̃ remitterent q̃rentẽ tan
tũmodo ad eſtimationẽ hoĩm ſcꝫ q̧ ad illã
deberet venditor recurrere in cognoſcendo
valorem mercis.

Tertia concluſio

Quindecim ſunt manuductiua ex q̇bꝫ põt
venditor vſualẽ valorẽ mercis cognoſce
re. Primũ eſt p̃ciũ qd̓ ip̃e rõnabilit̃ expo
ſuit p ea cũ eã emit ſi ẽ p eũ empta. Nã re
gulariter põt ad min⁹ illud exigere qd̓ pro
ea expoſuit. Et ſi nõ eſt merx empta ſed ar
tificialiter facta poterit exigere tãtũ quãtũ
ip̃e dedit p materia ei⁹ ⁊ vltra. Aut q̃tum
laborẽ habuit in acquirendo materiam: ſi
materiã nõ emit ſed al's acq̇ſiuit. Dico regu
lariter: q: fallit ſi merx ẽ deteriorata in ſe vl'
in eſtimatione hoĩm. puta q̃n ꝓpter inun
dantẽ ſupabundantiã cõſiliũ mercaũ min⁹
deſideratur. Dicitur rõnabiliter: quia ſi vẽ
ditor expoſuiſſet ꝑ illa merce q̃n eam emit
quãtitatẽ precij vltra cõdignũ ex ſua ſtulti
tia vel errore vel ꝓdigalitate nõ poſſet ꝓ
pter hoc velle tantũdem hr̃e cũ vendit: q:
imputet ſibi q̧ eam emit p̃cio pluri iuſto.
Secũdũ eſt expenſe rõnabiles quas fecit
in adductione mercis de vna regione ĩ ali
am. vel ſi nõ fecit in adductiõe: fecit tamen
in cõſeruatione eiuſdẽ. Nã regulariter lo
quendo licite põt ꝑ merce tm̃ exigere p̃ciũ
vt ſibi ſoluantur expenſe hmõi. Dico regu
lariter ⁊c. ex cauſa in primo dicto. ⁊ etiã iõ
quia ſi feciſſet expenſas in eius cõſeruatio
ne vel adductione: tñ in recõpenſã expen
ſarũ etiã ꝑcepiſſet fructũ vel vſum illi⁹ rei
vt puta: pauit equũ quo tñ etiaꝫ vſus fuit
vel alijs locauit taliter vt ſatiſfactũ ſit ſibi
de expenſis: nõ debebit eo modo aſcende
re in p̃cio ꝓpter expenſas: quaſi nil in recõ
penſam eaꝝ recepiſſet. Dicit̃ rõnabiles ex
cauſa p̃dicta ĩ primo. Tertiũ eſt labores
rõnabiles quos adhibuit in adductõe vel
cõſeruatiõe mercis: vel ſi ẽ ꝑ eã artificialit̃
facta quos habuit in factione. Nam illos
labores nõ tenebat̃ gratis facere ⁊ ſic gra
tis ſeruire reipublice vel emptoribꝫ: ſicut nec
expenſas in adductiõe ⁊c. Vñ p̃mo Cor.
ix. Quis vnq̃ militat ſuis ſtipẽdijs. Et Lu
ce. x. Dignus eſt operari⁹ mercede ſua. nec
eſt ratio quare artifices manuales pro ſuo
labore in introducendo formas artificia
les poſſunt aliquid recipere quin etiã mer
catores aliquid recipe poſſint ꝓportionabi
liter ꝑ ſuis occupationibꝫ quas habent in
transferendo ⁊ exponendo merces ad cõe
forum ⁊ in tranſeundo de nundinis ad nũ
dinas: vt quilibet in prompto inueniat qd̓
deſiderat. Nam ap̃ls ait. Vnuſquiſq; ſm
ſuũ laborem mercedẽ recipiet. Et ex hoc ſe
quitur q̧ inſtitor in quiete quodãmodo re
ſidens ceteris paribus nõ poteſt tãtũ lucri
recipere etiam de eque magna pecunia: ſicut
adducens res eque bonas de partibꝫ lon
ginquis: in quarũ adductione oportet ma
gnos labores habere. Quartũ ẽ rõnabi
lis cura vel ſolicitudo quã habuit ĩ addu
ctione vel ↄſeruatione vel factione. Nam

amara τ penalis ē hmōi cura quā nō tenet
gratis impendiſſe his quibus ſeruit i illa
adductione. vnde plus pōt petere ille vē-
ditor quē oportuit habere maiorē curā vl
ſolicitudinē. puta quia :merx fuit talis qua
litatis que indiguit maiori cura ꝙ ille qui
minorem habere potuiſſet. Et dico ratio-
nabilis. quid enim ad emptorē de cura ſu
perflua τ non neceſſaria neqꝫ et vtili. Un
de negociator vl artifex nō poteſt aliquid
recipere pro labore vel grauamine ſuo ha
bito circa rem vendendaꝫ vel pro perſona
ementis niſi bona fide credat ꝙ ſeruitium
huiuſmodi vtile fuerit ſit vel erit eidē hoc
ſolo excepto quādo emens ſcit vel ſcire ꝓ-
babiliter τ ſine dolo τ fraude preſumitur
ꝙ inutilis ſit labor circa rem exhibit⁹ τ ſer
uitium τ nihilominus vult habere talem
rem vel laborem τ acceptat nō ſimplicita-
te deceptus nec neceſſitate habendi artat⁹
nec alīs inordinata affectione impulſus ſꝫ
ſola liberalitate animi ductus dare quid
vult venditori vel artifici ꝑ huiuſmodi: et
aliquando etiā venditor ꝑſumere poſſet ꝙ
talis emit ad aliquem fineꝫ ſibi magis vti
lem ꝙ vēditor videat. ꝙuis cōtingat ipm
artificē alia rōne peccare: vtputa ꝑ quāto
ementi talem rem coopatur ad aliquā va-
nitatem vel ꝓdigalitatē: tamen nō ratione
illius ꝙ accipit precium ꝑ labore vl merce
quē ꝑdicto modo vult habere: nā etiā me-
retrix licet peccet fornicando nō tamē in ac
cipiendo mercedē. Quintum eſt cōſidera
tio induſtrialis adhibita in inquiſitione et
adductione τ cōſeruatione. Nam induſtri
oſus ſubtilit̄ ꝯſiderat vbi reperiri poſſint
merces in vili precio quatenus etiam ſuis
cōprouincialibus ac cōregnicolis cōpetē-
ti precio vendere poſſit τ vtilius ſeruit rei-
publice ꝙ nō conſiderans illud: τ ſic ma-
gno ꝑcio eas vendens. Similiter conſide-
rat vbi bone merces illius generis reperiri
poſſint vt adducat eas τ ſic bene prouide-
at reipublice: τ ꝑ conſequens vtili⁹ ſeruit
reipublice ꝙ alius exiſtens ebetioris ſen-
ſus quare plus ſibi dari debet τ ipſe plus
exigere poteſt vt ſibi ſoluatur īduſtria ſua
nō ꝙ ſuam induſtriam vendere poſſit ſed
operas procedentes ex induſtria pōt vel-
le ſibi ſolui ſicut τ eas locare poteſt ſi ſunt
ꝓrophane. Poſſet etiam exemplificari de

illa induſtrioſitate ꝑ illud qd̄ dicit doctor
ſolennis in qōlibetis dicens. Si aliquis
ſit ita expertus circa equorū precioſitatem
vt per ipm certificari poſſit q̄libet circa ꝓ-
cioſitatem equorū ſi diſcernat inter equos
an ſcḋm cōmunē curſum equi valeāt preciū
quo offeruntur alijs illud ignorantib⁹. qui
circa valorē equoꝝ minus experti ſunt. ſi
enim ille peritus emat equos valētes pre-
cium ſuum τ alij cognoſcentes induſtriam
eius circa equos ſtatim certificati ſunt per
eius induſtriā ꝙ illi valent precium ſuum
τ ſic per induſtriam eius ſunt illi equi facti
ꝑcioſiores τ magis valent propter ſecuri-
tatem. τ ſic propter talem mutationem eſti
mationis circa valorem pōt ſtatim equos
ſuos aliquātulū carius vendere ſupra pri
mum precium vendendo opus induſtrie
qd̄ circa eos exercuit. Hec ille. Et ratio eſt
qꝛ emptor met dediſſet libenter primo vē-
ditori illud incrementū ꝑ aſſecuratōe qua
eſſet ſecurus ꝙ ille equus eſſet bonus τ va
lens illud precium pro quo primus ven-
ditor obtulit τ pro quo ſecundus emit.
Sextū eſt ſuſceptio periculoꝝ. Nam ad-
ducens cōſeruans vel faciens mercē ſepe
habet expectare ꝑicula in perſona vel in re-
bus vel in vtriſqꝫ. Hec autē ſuſceptio pe-
riculoꝝ eſt res eſtimabilis ꝑcio: adeo ꝙ ſe-
pe quis daret magnā quātitatē pecunie vt
eſſet aſſecuratus de vitandis ꝑiculis: mo-
do nō tenet illa ſuſcipere gratis quin ali-
quid poſſit pro hmōi exigere: τ ſcḋm hoc ſcē-
dere in precio. Unde mercator qui mercē
quā mille flor. emit nō potuit adducere ni-
ſi ꝑ regnum ꝑiculoſuꝫ poteſt plus lucri ex
ea velle habere ꝙ ille qui aliā mercē quā
etiam mille flor. emit adducere potuit vel
adduxit per non periculoſum regnum. Et
quanto periculum eſt maius tanto maius
poteſt exigere: τ ſi periculum eſt ad effectū
deductum: puta quia ſine culpa ſua leſus
eſt in perſona vel rebus: maius poteſt ex-
igere ꝙ quando tm̄ expectatur τ nō in effe-
ctu euenit. Unde mercator adducens na-
uem onuſtam mercibus carius poteſt ven-
dere merces ſuas ſi aliquando pri⁹ in ma-
ri ſine culpa ſua perdidit nauem onuſtam
mercibus ꝙ ſi nunꝙ perdidit quaten⁹ ali-
qualiter recuperet damnum perpeſſum in
actu quo ſeruiuit reipublice: τ idē de mer-

catore conſeruante merces ſi aliquãdo pe-
rirent ſibi merces incendio ſine ſua culpa vl'
ſuorum. Septimũ eſt quãtitas mercis.
Nam ſi vendit eam minutatim poteſt ma-
ius precium exigere ꝙ̃ ſi eandem totã ſimul'
vendat. Ratio quia primo modo plures
operas impendit in ſeruiendo ementibus
tum in cõſeruando quia diutius cõſeruat
ꝛ cuſtodit eam etiam ſuo periculo ꝛ diuti⁹
ſtationem facit circa mercez. tum quia per
emptores accerſitus ſepius ſurgere habet
ꝛ ad officinã ꝛ apothecã ire apiendo: clau-
dendo ꝛ deſcendendo ꝛ ſic de alijs. Octa-
uum eſt finis ad quem ordinat̃ merx. Nã
ceteris parib⁹ maius lucrũ accipi poteſt d̃
merce que ordinat̃ ad neceſſitatem vel ho-
neſtam vtilitatem ꝙ̃ que ad vanitatem cu-
rioſitatem vel ſupfluitatem aut nocumen-
tũ reipublice deſeruit: cuiuſmodi ſũt inſtru-
menta ludi fortune. nõne magis dignus ẽ
lucro ꝛ maiori is qui tabulas ſanctoꝝ de-
pingit vel efficit imagines ꝙ̃ qui aleas vl'
taxillas pparat. quoniã primus vtilit' ſer-
uit nõ ſecundus. Et inter merces ordina-
tas ad neceſſitatem vel vtilitatem reipubli-
ce illarum venditores maius lucrũ poſſũt
accipere ceteris paribus: quarũ neceſſitas
vel vtilitas maior eſt in republica: qm̃ illa-
rum venditores magis vtiliter ſeruiũt ei-
dem. Nam ſi mercator a republica ſalaria-
retur (ſicut deberet ſi alias nõ caperet refu-
ſionem laborum ſuorũ ꝛ operarũ) maius
ſalarium rationabiliter deberet dari addu-
ctori vel factori mercium neceſſariarum vl'
vtilium ꝙ̃ aliarũ quarũlibet. Nonũ: Se-
cundũ quoſdã eſt dignitas pſone vendito-
ris: puta ſi cetera omnia ſũt paria hoc dem-
pto ꝙ vnus mercator qui adducit merces
eſt dignior pſona in republica ꝙ̃ alius: lici-
tum erit ei maius lucrum accipere. Proba-
tur in ſimili. Si ruſticus vel nobilis miles
equali labore ꝛ periculo pugnent ꝑ repu-
blica: nihilomin⁹ ob nobilitatem ꝛ digni-
tatem perſone militis: maius ſtipendiũ ei
dandũ eſt vt ſaluetur iuſticia diſtributiua
ſic hic. quia licet vterqꝫ mercator ſeruiat eq̃-
liter reipublice ex parte mercium ꝛ expenſa-
rum ꝛ conſimiliũ. ille tamen qui dignior
eſt perſona in republica vel magis neceſſa-
ria eadem maiori precio dignus eſt. Unde
ſi de republica ſalarium acciperet: reſpubli-
ca eum conducendo rationabiliter ei plus
dare deberet ꝙ̃ alteri minus digno. Pre-
dicta tamen videntur intelligẽda ſi digni-
or ſic ſe habet ꝙ eius perſona ſingulariter
vl' ſolitarie ad huiuſmodi ſeruitiũ republi-
ce eſt apta ꝛ non ſit alterius. Nam ſi ſecus
non oporteret ob hoc ſibi maius ſalarium
aſſignare. imputet enĩ ſibi ꝙ ei ſe immiſcu-
it in quo nõ minus ſed eque ceteri ſeruiſſe
potuiſſent ꝛ poſſent vel de facto ſeruierũt
reipublice. Decimũ eſt realis melioratio
mercis. Nam ſi eſt realiter ꝛ in ſe meliora-
ta vltra precium: expenſas: labores: ꝛ alia
ſupradicta poterit etiam vltra hec aliquid
exigere. Contingit autem in ſe vel realiter
meliorari mercẽ tripliciter. ſcꝫ naturaliter
tm̃: artificialiter tm̃: ꝛ mixtim vtroqꝫ mo-
do. Exemplum primi: vt ſi pullus eq̃ emi-
tur ꝛ venditur equus maturus: emit̃ mu-
ſtum ꝛ venditur defecatum: ꝛ ſic limpidũ
emuntur ligna humida ꝛ venduntur ꝑ ſo-
lem facta arida: ꝛ ſic habiliora ad ignẽ vel
ad aliqua artificia. Exemplum ſecundi vt
quis emit informẽ maſſam ferri vel ligni
ꝛ ex ea fecit artificiale inſtrumentũ vl' vas
puta cutellum vel archam. Exemplũ ter-
tij: vt emit ligna humida ꝛ illa naturaliter
ꝛ etiam per artem ſũt artificiata Si autez
fuiſſet peiorata tunc ceteris paribus debꝫ
deſcendere in precio. Peioratio autem eti-
am contingit tripliciter. ſcꝫ natura: arte: et
mixtim. Nam vt equus iuuenis. puta ſex
annorum emitur ꝛ omnino antiquus ven-
ditur. Exemplum ſecundi vt emit̃ lignũ ar-
tificialiter formatum ꝛ vẽditur reſoluta for-
ma artificiali. Exemplum tertij vt emun-
tur ligna arida ꝛ ſana ꝛ venduntur natura
ꝛ arte humectata ꝛ putrefacta. Et iterum
ſicut contingit mercem deficere tripliciter.
ſic eam tripliciter contingit peiorari. ſcꝫ in
ſubſtantia: quantitate ꝛ qualitate vt in p̃-
cedentibus queſtionibus. Contingit ta-
men aliquando defectus in quantitate re-
ſtaurari per meliorationem in qualitate vt
cum merx contrahitur vel reſtringitur: at-
tamen eo melior efficitur vt muſtum exi-
ſtens maius cum defecat̃ efficitur minus
in quantitate. attamen melius in qualita-
te. Ad meliorationem illam poteſt reduci
quando merx eſt meliorata ꝗ̃ ad oportuni-
tatem loci. ꝛ ſitus atqꝫ tẽporis vt vicinior

facta ⁊ huiuſmodi: ⁊ econtra peioratio attenditur ratione loci ⁊ diſtantie. Item ad illã reducat̃ libertas mercis ⁊ ad peiorationem eiuſdem reducitur ſeruitus vel onus annexũ eidẽ. Nã quanto merx eſt magis libera: tanto melior. ⁊ q̃to magis onerata tãto vilior. Hec melioratio etiam attendit̃ ex fructibꝫ natis puenire de merce: q̃to enim plures fruct⁹ ex agro vel animali nati ſunt puenire tanto ẽ melior. q: fruct⁹ cenſent̃ q̃ſi vnũ quid cũ merce ꝙ includũtur in ea virtualiter. Undecimũ ẽ melioratio in eſtimatione: vt puta ſi in ſubſtantia quantitate ⁊ qualitate manſit immutata. imo ſtat ꝙ fuerit peiorata in qualitate vel quantitate Attamen homines ceperunt magis affici ad eius amorem: ⁊ ſic ipſam magis eſtimare. quẽadmodum contingit in bladis ⁊ vino tempore cariſtie prout tactum eſt in tertia concluſione. Hec autem melioratio accidit merci dupliciter. Primo ex hoc ꝙ eius bonitas (que prius licet etiam ineſſet latuit) nunc apparet ⁊ ſic magis eſtimatur. Secundo: quia nunc ceperunt homines ea indigere: nõ ſic prius: vt merx valens contra peſtilentiam. Nam tempore peſtilentie regnantis meliorat̃ iu eſtimatione: eo ꝙ nũc ea indigent homines nõ ſic prius ⁊ tempore imminentis eſtatis vel belli plus valẽt equi: quia tunc magis eis indigent hoĩes Unde quantitas indigentie eſt menſura cõducens ad cognoſcendum quantitatem valoris vſualis alicuius rei. propter quod phs quinto Ethicoꝝ ait. Indigentia humana eſt naturalis menſura cõmutabiliũ menſura inq̃ꝫ bonitatis ſeu vſualis valoris: qd patet: q: bonitas vel vſualis valor rei attenditur ex fine propter quẽ exhibet̃ dicente cõmentatore. xij. methaphiſice ꝙ nihil eſt bonuꝫ niſi propter cauſas finales ſed finis naturalis ad quem iuſticia cõmutatiua ordinat exteriora cõmutabilia ẽ ſupplementum indigentie humane. ergo ſupplementum indigentie humane eſt menſura cõmutationum: ſed ſupplementum indigentie menſurari oportet per quantitatem indigẽtie. Si eni indigẽtia magna ẽ ncc̃e ẽ ſupplemẽtũ eẽ magnũ: ſic̃ ſi vacuitas vaſis magna ẽ oportet q̃titatẽ vini eſſe magnã. Et ſi arguat̃ ſi ſic: g̃ paup hõ deberꝫ bladũ carius emere q̃ꝫ diues quia magis eo indiget. Item multa ſunt valde cara quibus modicum indigemus: ſicut ſunt quibꝫ diuites vtunt̃ pro explenda voluptate vl̃ ambitione. Ad primum dicendum ꝙ indigẽtia illius vel illius ſingularis hominis nõ eſt menſura ad cognoſcendum quantitatẽ valoris rerum cõmutabilium: ſed communis indigentia hominum inter ſe cõmunicantium in aliqua regione vel prouincia.

Preterea non loquimur hic tm̃ de indigentia rerum ad ſuſtentationem: ſed etiam de earum indigentia ad alia ad que nõnũ q̃ꝫ homines eis indigent. Aliquibus enim pauper indiget ad neceſſitatem: vbi diues aliis indiget ad ſtatum. taceo ꝙ nonnunq̃ꝫ indiget eis ad explendũ voluptateꝫ vl̃ ad ſatiſfaciendum ſue inexplebili cupiditati: q̃uis ad neutrum illorum illis licite ⁊ ſimpliciter indigeat Indigentia enim proprie eſt illarum rerũ que ſunt ad ſuſtentationẽ vel ſtatum vel artem vel officiũ hominis deſeruientes. Duodecimũ eſt damnũ vel grauamen vel lucruꝫ ceſſans qđ venditor patitur vel paſſurus eſt ex venditione ad quã emptor ſua inſtantia vel importunitate eum inducit cum al's mallet non vendere ſed retinere ſibi. Unde in hac parte ipſa affectio licet ſingularis ſcꝫ quam venditor habet ad mercem dummodo al's non ſit ſibi venalis poteſt attendi non autem affectio emptoris ſi ſit ſingularis. Et intelligitur illud duodecimum niſi in tanta neceſſitate eſſet emens ꝙ ex diuina vel naturali lege teneretur: non obſtante illo ſuo damno vel lucro ceſſanti ſibi etiam cum illo damno ſuo vendere huiuſmodi mercem: quemadmodum in ſimili tactum eſt ſupra queſtione triceſima. de mutuante cui ex mutuatione imminet intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis. Extra autem hunc caſum tanto carius poteſt eam vendere: quãtum eſt ſuum damnum emergens vel lucrum ceſſans: nõ autem vltra ⁊ in computando quantitatem lucri ceſſantis debꝫ defalcare expenſas: curas: et labores quos in pſequẽdo illud lucrum habuiſſet ⁊ etiam dubietatẽ lucri ob quã illđ futurum lucrũ vili⁹ redditur: ⁊ ſic de aliis cõditionib⁹. prout ſufficienter ibidẽ tactũ fuit in ſimilis

Uñ illud ſup accipit vltra p̄ciũ mercis pro nunc currens nõ accipit pro merce q2 ſimpliciter loquendo nõ valet nũc vltra: ſed pro refuſione ſui intereſſe qd̃ p̱ eo perperi nõ tenebatᷓ. Et dico ſimplr̄ loquẽdo non valet nũc vltra: q2 bene valet vltra quo ad ip̄m vendentẽ ⁊ p̱ tanto ponitᷓ hmõi dãnũ vel lucrũ ceſſans iter manuductiua ad noticiã valoris mercis. Et ex illo habetur etiã ratio quare habens mercẽ quã nullatenus volebat nũc vendere ſed reſeruare vſq3 ad tẽp⁹ quo maioris valoris erit poterit ei qui inſtat vt eã ſibi nunc vẽdat vendere maiori precio q̃3 ſit p̄cium illi⁹ de preſenti curſu prout patebit in q̃õne. lvij.

Tredecimũ eſt taxatio alicui⁹ cõſtitutionis ciuilis vel municipalis vel cõſuetudinis. Et hoc declarant vel de hoc exemplificant quidã dicentes vt cõſtitutione ciuili diſponitur q̄ nõ debet vẽdi merx vltra dimidiũ iuſti precij: alioquin contractus nõ valet, ſed reſcinditᷓ ſ3 illa exemplificatio nõ valet. Nã per huiuſmodi diſpoſitionẽ nõ manuducitᷓ venditor ad cognoſcendũ valorẽ ⁊ p̄cium debitũ: q2 illa diſpoſitio preſupponit q̄ ſciatur iuſtũ p̄ciũ ⁊ valor et p̱hibet vt nõ vltra dimidiũ illius quis vendat, ſed debet ſic declarari vt ſi aliqua tali cõſtitutione vel conſuetudine rõnabiliter taxatus ſit valor talis mercis ⁊ quantitas p̄cij. Nam tunc illã quantitatẽ ⁊ nõ vltra exigere poteſt. Dixi rõnabiliter: q2 ſi cõſtaret venditori q̄ eẽt taxatio iniqua vel ſup̱excedens nõ poſſet illa3 exigere ⁊ hoc contingere põt quãdo rectores in taxando corrupticẽnt per venditores munerib⁹ vl' affectione p̱prij cõmodi eo q̄ ipſi eẽnt venditores taliũ merciũ. Hec autẽ taxatio nõnũq̃3 fit in pluribꝫ mercibꝫ vt in pondere carniũ ⁊ quorũdam piſcium fieri videmus. ſicut etiam precium quibuſdã locantib⁹ operas ſuas puta mercẽnarijs ⁊ etiã quibuſdã artificibus determinatũ eſt. Rectores autẽ in taxando debẽt quattuor inſpicere ſi rationabilis ⁊ nõ pure voluntaria debeat eẽ taxatio eo2 ⁊ ex quo hom ĩes cões ſũt p̱les ſi ad aliqd̃ declinãdũ ẽ videtᷓ magꝭ declinãdũ ĩ diminutionẽ p̄cij ĩfra iuſtũ q̃3 ĩ exceſſum ſupra: ⁊ hoc propter eo2 fauorem.

Primo igitur inſpicere debent an ciuitas vl' regio in talibꝫ mercibus ſuperabundet vel deficiat vel mediocriter ſe habeat. Nã ſi ſuperabundat nõ eſt valor earum ad tãtum p̄ciũ taxandus ſicut ſi deficeret. Et dato q̄ regio deficiat in eis videre debent an ſit tm̃ accidentalis defectus vel naturalis ex natura regionis p̱ueniens. Nam ſi eſt tm̃ accidentalis puta ex improprio curſu aut illo tempore vigentis ex natura vl' di vna plaga: non eſt valor ad tãtũ precium taxandus ſicut ſi eẽt ex natura regionis q2 actualis defectus nõ diu durat ſicut naturalis. Secũdũ conſiderandũ eſt diſpoſitio temporis vl' aure vt ſi eſt aura apta ad labores puta ad culturã vel creſcendam p̱ quã tales merces p̱curantᷓ vel apta ad eatundem merciũ adductiões terreſtres vel aqueas vel inepta ratione inundationum tempeſtatũ aut bellorum. Nam ſi eſt apta nõ tanti debent taxare merces ſicut ſi eſſet inepta debet etiam inſpici an illa terrenaſcentia ſint diu duratura ⁊ cõſeruabilia vl' nõ ſed cito corruptibilia. Tercium eſt diſpoſitio ⁊ conditio hominũ in naturalib⁹ ⁊ moralibus. Nam vbi in regione ſũt homines temperati ⁊ pauci victus ⁊ laborioſi in cultura terre: victualia ſunt taxãda ad minus precium q2 cenſenda ſunt tunc ſup̱abundare reſpectu alterius regionis in q̃ ſunt homines ignaui nõ bene laborantes in cultura terre vel etiam voraces' guloſi ⁊ ingurgitatores voluptuoſi vel vanegloſi q̃ plurima p̄ter neceſſitate3 cõſumunt: q2 in illa etiam ſi victualia tanta eſſent quãta ſunt in alia: tamen dicerentur ibi deficere. Unde ſepe cum victualia poſſẽt eſſe ⁊ manere in cõpetenti p̄cio aſcendunt in precio propter illa duo: quia ſi homines nõ rõnabiliter ⁊ moderate eis vtantᷓ: cara redduntur propter luxurioſum ⁊ ſuperfluũ abuſũ earũdẽ, et ſcd̃o propter hoc q̄ aliqui cupidi vel auari tenaciter illa detinent expectantes imo optantes cariſtia3. Et alij talia cũ in copia inueniri poſſunt longo tempore a principio illius abundantie ſingula coaceruant in annos plurimos: nec expẽdunt donec induxerint cariſtiam. Et has duas cauſas ſicut ⁊ terciam ſupra tactam ſcilicet ocioſitatem vel ignauiam incolarum in colendo terram deberent rectores exſtirpare ⁊ fieret forum competens. Quarto conſiderare debent q̃lis ⁊ quanta ſit indigẽtia

illarum mercium quas taxare volunt. Prio
quidã qualis. nam mercibꝫ contingit indi
gere quadrupli. ſcꝫ ad ſuſtentationẽ ⁊ ne-
ceſſitatem nature ſicut ſimplicia: alimenta:
⁊ tegumenta. aut ſcḋo ad ſtatũ vel officiuꝫ
Exemplũ primi huiꝰ ſecũdi: vt alimenta ⁊
tegumenta nõ qualiacũqꝫ ſed quadã qua-
litate precioſitatis qualificata iuxta decen
tiam ſtatus. Exemplũ ſecundi: vt homĩes
alicuius artificij indigent aliquibꝫ inſtru-
mentis vel materia quibus alij nõ indigẽt
qui ſunt alterius artis. Aut tercio ad vo-
luptatem vt delicata alimenta ad delecta-
tionem adinuenta. Aut quarto ad cupidi-
tatem. vt cum blada vel vina ſunt in tanta
copia q nullus emendo poteſt dicere ſe in
digere eis niſi ad hoc vt emẽdo inde lucre
tur: tunc enim viliori p̄cio ſunt taxanda q̃
quãdo eis cõitas indiget ad neceſſitatem.
Unde merces quibꝫ cõtingit indigere pri-
mo vel ſecundo mõ p̄nt taxari maiori pre
cio q̃ ille quibꝫ indigẽt homines tertio vel
quarto mõ. imo extirpanda ẽ indigentia:
tertia ⁊ quarta qꝛ ſuper illicito fundatꝰ Se
cundo etiam debent ꝯſiderare quãta ſit in
digentia. Nam quanto plures de ciuitate
indigent aliqua re: tãto eius indigentia dr
extenſiue maior: quãto vero de re illa mi-
nus habetꝰ in ciuitate tanto illius rei indi-
gentia intenſiue maior eſt cũ nihil de re ha
betur. ⁊ mediocris cũ mediocriter ⁊ mini-
ma cũ res illa abundat quantũ eſt de ſe li-
cet per accidens ſcꝫ p̄ auaram abſconſionẽ
deficiant ſepe. Preter tamen hec quattuor
nihilominus etiam debent cõſiderare illa
manuductiua ſupra tacta que nõ ſunt in il
lis quattuor cõprehenſa. Decimũquartũ
eſt raritas mercis. Nam ſi mercẽ etiam le-
ui precio ⁊ leuibus expenſis: curis ⁊ peri-
culis acquiſiuit vel cõſeruauit nec in vllo ẽ
intrinſece interim meliorata: attamen ſi eſt
rarior facta: eo q conſimiles merces alio-
rum ſunt conſumpte vel diſtracte: poterit
eam carius vendere q̃ aſcendat preciũ ſue
emptionis ⁊ laborum: expenſarum ⁊ peri
culorum quibus eam acquiſiuit: quia illa
raritas fecit eam meliorem in eſtimatione
ſm q dicit Hieronymus. Omne raruꝫ ca
rum. diſtinctione. xciij. legimus. Unde eti
am precioſitas vel nobilitas merciũ ẽ at-
tendenda. Nam peneſtica vendens piſcꝫ
vel olera vel huiuſmodi: etiã ſi cetera ſint
paria: non tantuꝫ lucrum debet querere ſi
cut venditor mercium nobilium ⁊ precio-
ſarum. Quindecimum eſt cõmunis cõ-
placibilitas. Nam mercem que de cõmu-
ni curſu magis placet emptoribus carius
vendere poſſum q̃ illam que minus pla-
cet: ſicut equum qui eſt gratior aliquibus
q̃ illum qui licet ſit eque bonus in ſe ⁊ for
tis: non ſic complacet eis. Similiter illud
ornamentuꝫ quod plus gratuꝫ eſt empto-
ribus carius q̃ quod eſt minus gratum.
Probatur: quia niſi ſic etiam raritas non
poſſet inducere vt ob eam carius liceret vẽ
dere. Nam q raritas facit vt carius poſ-
ſit vendi eſt: quia facit q merx eſt eo ma-
gis amata ⁊ deſiderata: modo cum magis
complacet etiam magis amatur ⁊ deſide-
ratur. Et confirmatur: quia quẽlibet habẽ
tem rem venalem oportet dare eo remiſſi-
us quo minus deſideratur ab hominibus
ſi vult eam vendere. cur ergo nõ poſſet eã
carius vendere quo magis deſideratur ab
hominibꝰ. Et debet intelligi dummodo
illa complacentia maior non ſit ex errore
emptoris vel inordinata affectione qua ſit
impulſus ſed ſit aut rationabilꝰ aut ſaltem
ſit ex libertate voluntatis citra prodigali-
tatem aſſumpta cũ ſufficienti ſcientia qua-
litatis mercꝭ qua ſcit bonitatẽ illiꝰ mercꝭ ⁊
alterius q̃ minꝰ placet. Nã tunc eſt aliquo
modo ⁊ ſm quid melior: quia bonum ẽ ad
aliquid. Attamen ſub nomine complaci-
bilitatis non debet intelligi vtilitas em-
ptori prouentura ex merce per eius indu-
ſtriam apponendam: vt dicetur in quarta
concluſione. Dici notanter communis.
⁊c. quia res non debet taxari ſm priuatam
affectionem alicuius emptoris determina
ti ſicut nec ſm eiuſdem vtilitatem. Se-
decimuꝫ eſt conſilium viri veracis ⁊ intel-
ligentis non byanti cupiditate deprauati.
Nam ſi venditori deficiant ſupradicta ma
nuductiua omnia vel pro maiori parte vꝰ
aliqua: poteſt in ſupplementuꝫ eorum que
deficiunt recurrere ad virum taliter quali-
ficatũ: vt ſibi dicat: quantum ſibi videatur
precium inde accipiẽdum: ſm q ipſe id for
te alꝭ huiuſcemodi generis merces vendi

dit vel emit. Et ſi hec.xvj.manuductiua legitime ſeruarentur: multa ſtarent melius in republica: ſed quia peneſtica de modico precio ⁊ labore tātū vult lucrari ꝙ quotidie bonis cibis ſit repleta et potibus: et nihilominus continue multa lucrari que tamen nullatenus digna eſt tanto lucro: ⁊ inſtitor de modico labore ⁊ precio reſpectiue vult ſe ⁊ ſuos delicate nutrire et precioſe veſtire: ſič alius qui multo maiori labore ⁊ viliori ſeruit communitati. Ideo iam multiplices iniuſticie commutatiue: doli: circumuentiones ⁊ ſupergreſſiones committuntur.

Quarta concluſio

Ob vtilitatem prouenturam emptori ex merce ⁊ eius induſtria non licet venditori mercem eo carius vendere ⁊ idem de ꝓſeruatione a malo. Nā non debet exigere preciū vel ꝓtem ꝓcij pro ea re que non eſt ſua nec ſuis rebus ineſt nec ad ipſum pertinet. Modo illa vtilitas vel ꝓſeruatio a damno vel malo que eſt prouentura ex induſtria ſingulari emptoris mediāte merce nō ineſt merci nec eſt aliquid eius nec eſt habilitas in illa ad huiuſmodi maiorem vtilitatem ſed illa habilitas eſt tantūmodo ī emptore.igitur. Secundo: quia ſi ſic: tunc venditor panis vel herbe medicinalis vel equi in caſu quo emptor per huiuſmodi a morte preſeruatur vel ab infirmitate ſanatur poſſet exigere vltra decem milia florē. qꝛ non eſt vita vel ſanitas eſtimabilis precio Unde ius ciuile expreſſe dicit ꝙ precia rerum non ex affectione ⁊ vtilitate ſingulorum ſed cōmuni eſtimatione penſanda ſūt vt in.l.precia rerum.ff.ad.l.falci. ⁊ dicitur ſingulorum qꝛ an ſm affectionem venditoris quā habet ad mercem que alˢ nō ē ſibi venalis: poſſit taxari merx: patebit ī.q.lvij ⁊ alijs. ⁊ etiā patuit ex.xij.manuductiuo.

Contra hanc con

cluſionem primo arguit̄ ſic. Uſualis valor mercis eſt habilitas eius ad humanū vſum.igitur quanto habilior eſt ad huiuſmodi: tanto maioris valoris et precij ē eſtimanda.modo nulla vel parua tm̄ eſt vtilitas prouentura emptori ex vel mediante merce niſi merx ſit ad hoc habilis. igit̄ venditor poteſt tanto magis aſcendere in precio quanta maior vtilitas eſt inde prouentura emptori.

Secundo ſic Ex domo vendenda vel locanda non prouenit vtilitas conducenti niſi mediante induſtria appoſita quā nouit ea vti: ⁊ idem patet in agro non proferente fructum niſi colatur: ⁊ tamen licitū eſt vendere domum vel agrum ſm vtilitatem inde prouenibilē emptori ad quā ager vel domus eſt habilis.

Tertio ſic. Emptor poteſt tanto remiſſius velle emere: quanto inutilior eſt venditori igitur econtra venditor poteſt tanto cariꝰ vendere quanto vtilior eſt emptori. Antecedens probatur: quia quanto vtilior eſt venditori tanto minus delectat̄: igit̄ tanto viliꝰ pōt quis eā velle emere: tenet ꝯñā: qꝛ ecōtra quāto eſt dilectior vēditori tāto carius pōt venditor vendere: ⁊ emptor ſic tenetur ſoluere ſm rectā rōnem.

Quarto ſic Blada ſō carius vēdunt̄ tpe famis qꝛ ꝓſeruāt a malo tūc magˢ iminenti ⁊ ſiľr ꝓſeruatiua a peſte tpe peſtilētie: igit̄ eadē rōne equū cariꝰ vēdere poſſū ei q̄ ꝑ ipſum vult aufugere mortē ſibi iā intentatā ſicut ⁊ cariꝰ vendunt̄ equi cū bellū imminet futurū inter principes.

Quinto arguit̄ ꝯ primā rōnem ꝯcluſiōis. Nā ſi emptor ꝑ ſuā induſtriā pōt ex merce ꝓcurare magnā vtilitatē: oportet in merce eē habilitatē ⁊ idoneitatē ad hoc vt ex ea trahat̄ illa vtilitas. nā ſi nō eēt in ea illa habilitas: nō poſſet vere dici ꝙ ex ea ꝓcuraret ꝑ ſuā induſtriā illā vtilitatē: qꝛ nihil ad illā faceret ſed ſe oīo ꝑ accñs ad eā hrēt Ad hec argumēta riſionē q̄re.⁊c. Ex ꝓdictis ꝯcluſionibꝫ ſequunt̄ duo correlaria. Primū ꝙ minus piculoſa ē negociano illiꝰ cuiꝰ merces ſunt taxate ꝑ cōſtitutionē aliquā municipalē ſeu rectores ciuitatis vel ꝑ ꝯſuetudinem mō dicto in.xiij.manuductiuo. q̄ꝫ illius cuius mercīū taxa ē relicta ſuo arbitrio Quia nemo bonꝰ iudex ē in cā ꝓpria ꝓpter inordinatum amorē ad ꝓpriā cōmoditatē q̄ ꝑuertit iudiciū vt ſeductus auiditate lucri ſepe taxat rem ꝑ maiori q̄ꝫ iuſtum ſit.

Secūdū ꝙ min⁹ periculoſa ē negociatio illi⁹ q̄ habet merces q̄s etiā pleriq̄ȝ alij habēt in eadē ciuitate q̄ȝ illi⁹ qui ſolus hȝ merces talis modi, ꝓbaꝛ dupl'r. Prio: qꝛ p͛m⁹ minorē frontē ⁊ viā hȝ ſupuendēdi merces ſuas q̄ȝ ſecundus: eo ꝙ ſi ſupuendere vellet: hoīes diuerterent ab eo ad alios q̄ remiſſius darent: ⁊ ſic p͛m⁹ rarius incurret obligationē reſtitutionis ſuperaccepti q̄ȝ ſecūdus. ergo min⁹ ꝑiculoſa ē ſua negociatio etiā ſi in aīo libenter ſupuendidiſſet: qꝛ illud pctm̄ facilius deleꝛ q̄ȝ vbi etiam ſubſecutū ē pctm̄ actualis receptiōis iniuſti p̄cij: qꝛ difficulter extrahiꝛ qd̄ in gurgitē deſcēdit auari. Scd̄o: qꝛ pri⁹ facil⁹ ſciet eſtimare ſuas merces q̄ȝ ſecūd⁹: quia recurret ad eſtimationē alioꝝ venditoꝝ: ⁊ ſic facili⁹ vitabit ſuperuenditionē mercium ſuarum

Quinta concluſio

Ualor mercis nō cōſiſtit in indiuiſibili: ſi valorē ei⁹ cōſiſtere in indiuiſibili ſic intelligereꝛ ſcȝ ꝙ merx ſic p̄ciſe valeat tm̄ preciuȝ ꝙ ſi aliquātulū vltra exigereꝛ: diceret venditor ꝯtra equalitatez iuſticie cōmutatiue exegiſſe p̄ciū excedēs valorē mercis. Probaꝛ: qꝛ nō pōt ꝑ hominē ꝯgnoſci valor naturali via niſi ꝑ p̄dicta māuductiua. Et dico naturali via qꝛ ꝑ reuelationē poſſet ſine illis ꝯgnoſci. Sꝫ nō ꝑ p̄dicta manuductiua nō poſſet deueniri in noticiā valoris mercis ſi conſiſteret p̄dicto modo in indiuiſibili: igiꝛ. aut nō cōſiſtit p̄dicto mō in indiuiſibili: ⁊ ſic habeꝛ intentū: aut nō teneꝛ venditor ad cognoſcēdū valorē mercis vt vitet iniuſticiā cōmutatiuā: ⁊ ꝑ ꝯn̄s nec ad cognoſcēdū q̄ntū p̄ciū exigere poſſit qd̄ ē inconueniens: qꝛ tūc nū q̄ȝ peccaret exigendo magnū p̄ciū. maior nota: minor ꝓbaꝛ: qꝛ illa ex q̄b⁹ colligiꝛ q̄ntitas valoris nō conſiſtunt p̄dicto mō in indiuiſibili ſcȝ quātitaſ p̄cij: expenſaꝝ: laboꝝ: cure ꝑiculi ⁊ eſtimatio. Nā eſtimatio de valore merc̄ ē apud vnū de decē: apud aliū de. xj. apud tertiuȝ de. xij. Itē ſi q̄s teneaꝛ tātū mercis puta vini vel tritici tibi dare q̄ntū teneꝛ mihi: ⁊ mihi teneaꝛ. xj. menſuras vl' modios q̄s ſoluat mihi: tibi aūt ſoluēdo vn⁹ vl' plēs modij vl' mēſure deficiāt in vno grano vl' gutta nō ob hoc diceꝛ ille non ſeruaſſe mercis eq̄litatē circa te ⁊ me: imo ridiculoſū eēt illud velle ſeruare ſꝑ ⁊ eredere ꝙ ſi nō obſeruareꝛ taliter ꝙ extunc peccaret: igiꝛ etiam eq̄litas merc̄ ⁊ p̄cij nō ſic ī indiuiſibili cōſiſtit. Cōfirmaꝛ. Qꝛ rariſſime eēt venditor tutus a pctō iniuſticie cōmutatiue vl' apꝑculo illi⁹ pcti: qꝛ aut rariſſime attingeret illud indiuiſibile: aut ſi attingeret neſciret tm̄ ſe illud attingere q̄n eēt in dubio ad min⁹ eq̄libri. Et dico notanꝛ ſic intelligēdo ⁊c. Qꝛ bn̄ veꝝ ē ꝙ valor mercis ꝯſiſtit in indiuiſibili ſic ꝙ ꝯtingit p̄ciū dari ꝙ p̄ciſe tot ⁊ tantos gradus habet habilitatis ad vſuȝ humanū quot ⁊ quātas habet merx itaq̄ ſi p̄ciū ī aliquātulo haberet plures vl' maiores eſſet excedens quātitatē valoris mercis. Et ſi haberet in aliquātulo pauciores vel minores eēt deficiēs ab eadeȝ. Attn̄ vt viteꝛ iniuſticia ꝯmutatiua ⁊ ſeruetꝛ iuſticia cōmutatiua: ſufficit ꝙ illud p̄ciū aut oīno ſit equale valori: aut ſi nō ſit huiuſmodi ꝙ tm̄ nō multū ſupexcedat nec multū deficiat ita ꝙ ē dare latitudinē gradualē īfra quā ſi maneat quantitas p̄cij: diceret p̄ciū equale valori mercis tali equalitate q̄ ſufficit et requiriꝛ ad iuſticiā cōmutatiuā. Un̄ ſicut illa iuſicia cū ſit virtus conſiſtit in medio nō mathematico ſcȝ pūctali ſed morali qd̄ habet latitudinē quandā qd̄ mediū ſapiens determinabit: vt ait phs ſecūdo Ethicoꝝ. Sic etiā valor mercis nō conſiſtit in punctali ſed in latitudine quadam de qua etiā dicetur in ſequenti queſtione. Nā illō modicum qd̄ vēditor accipit vltra ſimpliciter dictā equalitatez valoris mercis quā neſcit attingere: accipit vt ſibi liberaliꝛ donatum ab emptore ⁊ emptor ſm̄ rationabilem voluntatez debet ſibi illud donaſſe. Nam ſi nollet eſſet indiſcretus nolēs ſe cōformare illi dictamini legis naturalis. qd̄ tibi vis fieri alteri facias qꝛ illud vellet ſibi fieri. Nam ſi ipe dediſſet p̄ciū qd̄ in modico deficeret ab indiuiſibili equalitate valoris mercis quā attīgere neſciuit: vellet ꝙ venditor illud ſibi remitteret ⁊ illud plus in merce ſibi donaret. Unde durum eſſet homines contrahere niſi contrahentes intenderent ſibi mutuo aliq̄d remittere ⁊ donare quod deficeret vel ſuperexcederet ſimpliciter dictam equalitatē mercis et p̄cij ⁊ ſic oēm cōtractū pōt dici cōcomitari liberalis donatio vl' remiſſio ī illo modico vl'

pluri qđ deficit vel ſupexcedit eq̄litatē ſimplicit̄ dictā dūmō illud modicū vel pl⁹ cōtineat īfra extrema latitudīs iuſti p̄cij. Vn̄ ſequit̄ q̄ q̄uis equalitas naturalis ſm naturā ſtet ī indiuiſibili inter emptū ⁊ vēditū ſicut lingua libre ſtat ꝑpendicularit̄ inter duo brachia libre equalit̄ pōderātia: tñ ex parte nr̄a mediū illud ē diuiſibile q̄r nō poſſumus ſingula ad vnguem eſtiare: iō relinquit̄ cōſcie vniuſcuiuſq; vt nō pluris vendat qđ ſuum eſt q̄̄ bona fide credat valere ꝑ loco ⁊ tpe ⁊ ſilr nō minoris min⁹ emat. An aūt p̄ter talē eq̄tatē ius hūanū poſituū aliquid ſtatuerit ꝑ illos q̄ hn̄t in manu ſua oēs res hūane poſſeſſionis inter q̄s ſolet fieri cōtract⁹ vt ſcʒ liceat vendenti ⁊ emēti ſe decipe citra medietatē iuſti p̄cij ſicut vident̄ ad hoc ſonare ciuiles leges. Dicendū q̄ ius poſituū d̄ facto nō ſtatuit aliq̄d tale. Nā leges ad hoc ſonātes nō dant licētiam excedendi latitudinē iuſti p̄cij mō predicto ſed ſolū diſponūt q̄ nō det̄ actio decepto taliter dūmodo nō ſit vltra dimidiū iuſti p̄cij decept⁹, ⁊ deniq; hoc nō ē īdiſtincte verū ꝑut diffuſius patuit. q. liiij. Et dato q̄ dediſſent licentiā p̄dicto mō ꝯtrahendi ⁊ etiā illud potuiſſet: eo q̄ legiſlator habuiſſet illas res in manu ſua tñ nō excuſarentur ꝑ hoc illi qui illis legib⁹ ⁊ legiſlatori nō ſubeſſent: q̄r ille de alienis reb⁹ nō habuiſſet diſponere. Preterea diſputatiue loquēdo nō videt̄ q̄ potuiſſent leges illā licentiā dediſſe q̄r decipe, primū ⁊ cōtra iuſticiam cōmutatiuā agere ē cōtra legē nature cōtra quā nihil valet lex poſitiua diſponere. Vñ Aug⁹ in illis tp̄alib⁹ legib⁹, nihil iuſtū eſt qđ nō ab eterna ſibi deriuauerit homines. Et in hac vltima clauſula ſcʒ preterea, ⁊ loquor de ipa deceptione a ꝓpoſito. Nā iō mēdacium ex ſua rōne ē pctm̄: q̄r ex ſua rōne hab; fieri intētiōe decipiēdi, adeo in q̄; pctm̄ ē q̄ nl'la lege poſitiua ꝯcedēte ꝑt hn̄ fieri. Fuiſſent igit̄ ille leges pctm̄ q̄re n̄ eēnt rōnabiles ſicut nec lex ꝯcedēs domīnū p̄ſcribēti mala fide. Per has eñ leges excitarent̄ hoīes ad decipiendū ⁊ ad mala fide acq̄rendū res alienas: q̄uis ſi eēnt late tales leges ⁊ non reuocate: ſtaret q̄ poſtq̄̄ acq̄ſiſſet q̄s talē rē (licet cū pctō) nō teneret̄ tn̄ reſtituere: ex q̄ autoritate illi⁹ cui⁹ ē illa res vt ſuꝑioris diſp eā hret: ſʒ de h̄ vltimo nihil hic determino. ¶ Etiam Baldus dicitur dixiſſe q̄ deceptio permittitur contrahentibus vſq; ad dimidium iuſti precij ⁊ in foro anime: alias omnes mercatores tranſirent ad inferos: debet intelligi ſi non a propoſito fiat, ſed tunc etiam eſt veruʒ ſi vltra dimidium iuſti precij fiat deceptio: q̄uis differentia ſit ī conceſſione remedij ipſi decepto: ⁊ de hoc patuit ſupra queſtione. liiij. cōcluſione prima in fine.

Ex his ſequitur

correlarium, q̄ non valet ſententia autorꝫ tractatuli incipientis. Abbas ſancti Jacobi qui aliquando inſcribitur. xij. doctorū vbi inuehit cōtra dicentes q̄ canones loquentes de emptione facta pro precio deficiente dūmodo non ſit venditor decept⁹ vltra dimidium iuſti precij: habent locum iure fori nō iure poli. i. in foro contentioſo non in foro anime vel conſcientie. Et arguit ſic. Primo ius canonicū a ſpiritu ſancto proceſſit: igitur illud qđ concedit vl' approbat etiam eſt in foro anime licitū. Itē ſi dicis, illud qđ decretū eſt ab illo iure nō licere tunc tenes ſtatuta papalia nō tenere: ⁊ hoc eſt male credere. Tertio quia ius dicens q̄ valet emptio etiam ſi fiat deceptio citra dimidium iuſti precij vel eſt ius vel non eſt ius ſi primum igitur iuſte ſic emit̄ ⁊ per conſequens etiā in iure poli valet emptio. Si ſecundū tunc non peccat contradicens ſtatutis pape quia non peccat contradicens ſtatuto concedenti illicitum. Quarto q̄r ſi tantū valet talis emptio iure fori: igit̄ iudex eccl'iaſtic⁹ illud dʒ iudicare qđ cōfeſſor dʒ infringere. Ad hec oīa dicēdū q̄ dicētes p̄dictos canonos hr̄e locū iure fori nō poli: nō volūt dicere q̄ illi canones decernāt ⁊ dicāt talē emptiōʒ eē licitā ⁊ q̄ hoc in foro exteriori ⁊ nō in foro interiori habeat locū: ſʒ volūt dicere q̄ talis emptio ē illicita ī foro īteriori ſi a ꝓpoſito fiat ⁊ ſi nō a ꝓpoſito fiat nō ē illicita etiā ī eodē foro: attñ nō vʒ ī illo foro q̄n cōperta illa deceptione teneat̄ emptor ſupplere defectū p̄cij modo dicto. Sed in foro exteriori valet ſic intelligendo. i. actio nō dat̄ decepto ꝯ emptorem ſi nō a ꝓpoſito ē facta ⁊ in illo ſenſu intelligitur cū dicitur q̄ canones predicti habent locum iure fori, i. non

dant actionē modo dicto:ſed nō ꝓpter hoc excuſatur emptor a ſupplendo cū comperit illū defectū. Et ꝑ hoc ad primū dicendum ꝗ ius canonicū nō approbat talez emptionem vt licitam ſed ſolū diſponit non dare actionē contra emptorē nō doloſum. Ad ſecūdū negandū ē ſuppoſituz ſcꝫ ꝗ ius decreuerit aliquē ſic poſſe emere. Ad tertiuz negetˀ ꝗ ius dicat eam valere ſic ꝗ non teneatur ſupplere ſed ſic valet ꝗ nō datˀ actio eā reſcindendi vel agendi ad ſupplementū ꝛ hoc ius eſt ius:nō autem eſſet ius ſi decerneret ꝗ non oporteret ſupplere comperta deceptione:niſi hoc in penam negligentie fieret decepti vt in preſcriptiōe fit. Ad quartū dicendum ꝗ iudex debet emptorē cōuentū per venditorē ſup deceptiōe ſi nō eſt a propoſito facta abſoluere a ſupplendo defectū precij:ꝛ tamen cōfeſſor dꝫ emptorem talē nō abſoluere nō ſupplere velit defectū ſi ſaltem ille eſt extra latitudinez iuſti precij. Nec mirum:nam multa debet iudex exterior dimittere indiſcuſſa ac īpunita q̄ nō dꝫ ꝯfeſſor in diſcuſſa dimitterˀ vl' īpunita: ſepe etiā cōfeſſor alicui dꝫ iniungere ꝗ cohabitet matrimonialiter alicui: vbi officialis epī interdixit cohabitationē ꝛ econtra de his etiam patuit ſupra qōne liiij. cōcluſione pˀma ꝛ ſequēti queſtione.

Sexta concluſio.

Penes eadē cognoſcitur quantū liceat et debeat eſſe precium penes que cognoſcitˀ quantus ſit valor mercis. Probatur quia ꝑcium debet eſſe tātū quantˀ eſt valor mercis ad ſenſum tactū. vt patebit in ſequenti queſtione. Modo ꝑ eadē cognoſcitˀ quantitas vnius equaliū:penes que cognoſcitˀ quantitas alterius:vt ſi tu debes mihi eē equalis:tunc per illa per que ſcio quot pedum ego ſum:per eadē poſſum ſcire quot pedū tu eſſe debes.

Queſtio. LVII.

Utrum illicitum

ſit vendere mercem ꝑ ꝑcio qđ excedit valorem mercis:ſiue ille exceſſus ſit citra dimidiū iuſti precij ſiue vltra:ꝛ ſi citra: ſiue ſit magnus ſiue paruus. Solutio queſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibꝰ: quinqꝫ cōcluſionibꝰ ac quatuor argumentorū ſolutionibus.

Prima ſuppoſitio.

Dupliciter pōt intelligi ꝑciū excedere valorem mercis. Prīo ꝗ excedat ꝑciū valorez cōſiderādo ſcꝫ valorem put cōſiſtit in indiuiſibili:vt tacto in quinta cōcluſione precedētis qōnis: ꝛ ille poterit vocari exceſſus ſm quid. Scđo ꝗ eū excedat put cōſiſtit in quodā diuiſibili:puta ī quadā latitudine: ꝛ ille pōt vocari exceſſus ſimpl'r dictˀ. Et ſi primo modo excedat:hoc pōt fieri tripliciter ſm ꝗ infra latitudinē infra quā fit exceſſus poſſūt imaginari tres gradus ſcꝫ pius:mediocris:ꝛ rigidus. Nam ſi merx a pte rei ꝛ preciſe valet quinqꝫ ſolidos:ita ꝗ in re nō plus valet ꝛ nō poſſit hō ꝑ ſe attingere noticiā illius preciſi valoris:ſtat ꝗ eſtimatio hominū diſcretoꝝ ꝛ intelligentium in cōtractibus ſit ita diuerſa: ꝗ aliqui eſtimabūt eā mercē valere q̄nqꝫ ſolidos et duos deñ. Alij quinqꝫ ſolidos ꝛ tres deñ. ꝛ alij q̄nqꝫ ſolidos ꝛ q̄tuor deñ. ꝛ nemo prudēs eſtimaret eā vltra. v. ſ. ꝛ q̄tuor deñ. tā qōlibet illoꝝ q̄tuor ꝑcioꝝ eēt infra latitudinē:ꝛ tñ tria ex illis excederent preciſuz ꝑcium ſm tres gradus ſꝫ nō eēt ille exceſſus ſimpliciter dictus ſed infra latitudinem ꝑdictas eſſet incluſus

Secunda ſuppoſitio.

Dupliciter ꝯtingit intelligi mercem vendi vltra dimidiū iuſti ꝑcij. Primo ſic ꝗ precium ꝑ q̄ vēditˀ merx includat tātū quātū debet eſſe ꝑciū iuſtū:puta qđ ē equale valori mercis ꝛ cū h̄ includit medietatē eiuſdē iuſti ꝑcij ꝛ vltra hoc adhuc aliquā quātitatē includit. vt ſi iuſtū ꝑciū mercis ſit. x. floř. put cōiter eſtimatˀ ꝛ tñ venditor vēdit ꝑ. xvj. Scđo mō ſic ꝗ ꝑciū ꝑ quo vēditur merx includat tātū quātū debet eē ꝑciū iuſtum ꝛ cū hoc adhuc tātūdē ꝛ vltra h̄ adhuc aliq̄d q̄ſi includat duas dimidietates quaꝝ q̄libet eēt iuſtū ꝑciū ꝛ vltra illas duas dimiditates: adhuc aliq̄d includat ſi iuſtū ꝑciū mercis de cōi eſtimatiōe ſit. x. floř. ꝛ venditor vendat pro. xxj. floř. Sed ille ſecundus modus intelligendi nō eſt rationabil':q2 tūc ſil'i mō ꝛ ꝓportionabil'r poſſet intelligi illud q̄ dicitur mercem emi infra

dimidiũ iuſti precij: ita ꝙ q̃n diceretur: ille emit mercẽ infra dimidiũ iuſti p̄cij: poſſet eē ſenſus: id ē dedit p̄ciũ qđ deficit ſemel a medietate iuſti p̄cij: ⁊ iterũ ſemel deficit ab ea ⁊ vltra duos illos defectus adhuc deficit in aliquo: ⁊ ita oporteret ꝙ daret̃ ſibi nihil ⁊ minus nihilo. hoc aũt eſt impoſſibile: q2 tale precium eſt impoſſibile eē aliqd ꝙ ſi illud p̄ciũ neutrã medietatem iuſti p̄cij habet: ſic ꝙ nihil de q̄nq3 flor. ⁊ iterum nihil de q̄nq3 flor. habet: ergo ex toto nihil habet: ⁊ ſic nihil eſt. nihilo aũt nihil vltra deficere pōt. Unde ſi merx valet. x. flor. et emptor ad p̄dictũ ſenſum intelligẽdo emeret infra dimidiũ iuſti precij: oporteret ꝙ daret p̄cium qđ bis eēt minus q̃3 quinq3. ⁊ ſic ſibi deficerent bis quinq3 flor. in toto ſeu oĩmode: ⁊ ſic nihil de decẽ flor. maneret ibi. q2 ſi aliquid maneret non deficeret ſimpl'r ⁊ oĩmode in. x. flor. In p̄n ti igitur q̄one debet hr̄i prim⁹ intellect⁹ nō ſecũd⁹.

Prima concluſio

eſt ſeptemembris Sed prius notandũ ꝙ ſi alicui min⁹ cõſideranti alique ꝯcluſiones aut ſnĩe huius q̄onis ⁊ quarundã ſequentiũ ⁊ p̄cedentiũ q̄onũ hui⁹ tertij tractat⁹ videant̃ nimis emungere aut iuſticiã nimiaʒ exigere: qui huiuſcemodi ē q̄tuor cõſideret Prio ꝙ vbi de pctō vel illicito fit in cõcluſionib⁹ ſermo nō mox intelligat̃ de mortali pctō donec id exprimat̃: ſicut ⁊ id fit ĩ poſterioꝝ ꝯcluſionib⁹ que prioꝝ. dicta: poſtea ſpecificãt q̃n ſit tale vl' tale pctm̃. Secũdo ꝙ facile quis ꝯtrahit veniale pctm̃ ĩ cõmertio rerũ tp̄aliũ: qui em̃ tangit picem inquinabit̃ ab ea ⁊ arta ē via que ducit ad vitam. Tertio cõſideret ſnĩas. Eccl'iaſtici xxvij. ⁊ alias auctoritates ſupra queſtiõe lij. cõcluſione. iiij. ⁊ in p̄cedenti q̄one allegatas de facilitate ꝯtrahendi pctã ĩ negociationibus. Quarto ꝯſideret rõnes vrgẽtes p iuſticia cõmutatiua q̃ nihilomin⁹ ita ſunt moderate ꝙ locũ habere poteſt illud ꝙ omnẽ ꝯtractũ venditõis videt̃ comitari quedã donatio vt Scotus inquit. Illis p̄miſſis ſit prima concluſio talis. Uenditori ē illicitũ mercẽ vendendo exigere pro ea p̄ciũ qđ vẽdens pbabil'r credit vel credere deberet ſimpl'r vel ſm quid excedere valorẽ mercis in illo loco ⁊ tp̄e in q̃ gat⁹ ē vendere. Probat̃ quadrupliciter. Primo ſic. Illicitũ eſt ſcienter recedere a iuſticia cõmutatiua. p̄dictum vendere eſt huiuſmodi igit̃. Maior nota. minor pbat̃: q2 iuſticia cõmutatiua req̄rit ꝙ extrema cõmutatiõis ſint ſibi equalia vel equalitate ſimplicit̃ dicta ⁊ hoc in cognoſcente p̄ciſũ valorẽ cõmutabiliũ vel equalitate fundata in latitudine rõnabili. Nõ ſi preciũ excedit ſimpliciter valorẽ mercis: nõ erit equale vllo p̄dictoꝝ modoꝝ: q2 nõ ſolũ loquẽdo de eq̄litate ſimpl'r dicta erit equale valori merc̃ ſed etiã ſi de ea q̃ nõ ē ſimpliciter dcã loq̄mur: q2 ſupgredit̃ limites latitudinis rationabilis. Poſſet autem equalitas ſimpliciter dicta ſic diffiniri. Eſt reꝝ differentiũ preciſiſſime eadem quãtitas: hoc eſt: eſt habitudo duaꝝ rerum quantaꝝ quarum quantitates ſic ſe habent ꝙ p̄ciſe vna ē alteri cõmenſurata: adeo ꝙ tot ⁊ tante partes eiuſdẽ quãtitatis ſunt in vna ſicut in alia. Sed equalitas nõ ſimpliciter dicta ē habitudo duarũ rerum quantaꝝ quaꝝ quãtitates ſic ſe habent: ꝙ dato ꝙ vna parũp excedat aliam vel deficiat ab ea: tamen nõ excedit eam nec deficit ab ea vltra limites illos quibus determinat̃ ille exceſſus ⁊ defectus qui irrõnabilis eſt ⁊ de facili agnoſcibilis ⁊ vitabilis. Et ex hoc p3 ꝙ non bñ diffinit̃ equalitas a quodã ſic. Eſt eſtimatio mutua voluntaria bona fide facta: in qua nulla intenditur inequalitas nec in eſſe cognoſcitur. Nam equalitas nõ ē res abſoluta ſed relatio. igitur nõ eſt eſtimatio Nam eſtimatio eſt res abſoluta q2 ē actus intelligendi: nec etiã ille actus eſt fundamẽtaliter eq̄litas: quia equalitas fundatur in quãtitate p̄cij in ordine ad quãtitatẽ valoris mercis vel ecõtra. q̃uis illud fundamẽtum equalitatis cognoſcat̃ ex eſtimatione hominũ. nõ tamen capitur hic q̃titas ſtricte p q̃titate molis ſed large vt ſe extendit ad quãtitatẽ virtut' ſc3 habilitatis rei ad vſũ hũanũ q̃ habilitas ſi eſt tanta ſeu tot ⁊ tantorũ graduum in p̄cio quanta eſt in merce. dicit̃ inter illa eſſe equalitas. Item in diffinitiõe ponitur inequalitas q̃ eſt ita obſcura ſicut diffinitum. igit̃ nõ congrue ponit̃ p diffiniente eq̄litatẽ. Scđo pbat̃ ꝯcluſio p̄ncipalis ſic. Quicq̄d ē p cõi vtilitate inſtitutũ: nõ d3 plus eſſe in re in vnius

q̃ alterius. ⁊ ſi taliter trahitur q̃ plus eſt in rem vnius q̃ alterius nõ ſeruatur equalitas iuſticie: ⁊ per cõſequens illicitũ agit. Modo emptio ⁊ venditio ſunt inſtituta ⁊ introducta p̃ cõi vtilitate tã emẽtis q̃ vendentis: vt p₃ per. P. p̃mo politicoꝝ. igitur nõ d₃ ſic celebrari q̃ ſit pl⁹ in rẽ vni⁹ q̃ alterius vel ẽ: adeo q̃ ſi ſec⁹ fiat eq̃litas iuſticie nõ ſeruat ⁊ ſic illicitũ agit. mõ qñ p̃cũ excedẽs valorẽ mercis exigit p̃ vẽditorẽ erit vẽditio pl⁹ in rẽ vẽditoris q̃ emptoris. Tertio ſic. x. q. ij. §. Hoc ius. d₃ q̃ ſi ĩ venditiõe rei eccl'iaſtice plus offeratur q̃ res valeat: eccl'ia recipe nõ d₃ ſed tm̃ iuſtũ p̃cũ: ⁊ hoc nõ eſt niſi q: exceſſiui p̃cij receptio ẽ illicita: puta qñ exceſſus accipit ĩ ratiõe p̃cij: ſec⁹ ſi in rõne doni libere donati. Multo magis exactio hmõi exceſſiui p̃cij vt p̃cij erit illicita. Quarto ſic. Btũs Auguſti. xiij. d̃ trinitate cap. iij. Vili velle emere: ⁊ care velle vẽdere reuera vitiũ ẽ. ergo vt vitet vitiũ d₃ eſſe eq̃litas p̃cij ad mercez vñ ibidẽ ſubdit. Scio hoĩez cũ venal' codex ſibi fuiſſet oblat⁹: p̃cijq̃ ei⁹ ignaꝝ ⁊ iõ quiddã exiguũ poſcentẽ cerneret vẽditorẽ iuſtũ p̃ciũ qd̃ multo ampli⁹ erat nec opinanti dediſſe. hec ille. Añs tm̃ intelligit q̃ p̃cũ qd̃ exigit p̃ vẽditorẽ nõ d₃ excedere valorẽ mercis ꝯputatis ſingul' q̃ p̃nt augere p̃ciũ. Nõ aũt ſic q̃ nõ liceat exigere p̃ciũ maius q̃ ipẽ expoſuerit p̃mũ cũ eã rẽ emit. Hec aũt ꝯcluſio ſex h₃ clauſulas q̃ veniũt declarãde. Dicit p̃mo notãt exigere p̃ ea p̃ciũ ⁊c. ꝓpter duo. Prio q: ſi vendẽdo exigeret p̃ ea p̃ciũ eq̃le ei: ⁊ aliq̃d vltra hoc peteret vt donũ nõ exigẽdo vt p̃ciũ: nõ peccaret ſi illã qualitatẽ petitiõis exprimeret emptori: ⁊ emptor illud intelligeret q: nõ ẽ illicitũ petere dona. Scd̃o: q: ⁊ ſi peccaret exigendo vltra p̃ciũ eq̃le aliq̃d p̃ modũ p̃cij. q: attẽptaret ſuggredi frẽm ſuũ cõtra ſniam apl'i. j. ad Theſſal'. iiij. tm̃ certis ꝯcurrentibus ꝯditiõib⁹ poterit licite recipe illõ exceſſiuũ p̃ciũ. put in vna ꝯcluſiõe dicetur. Unde ſi emptor emẽdo ⁊ ſoluendo p̃ modũ liberalis doni daret ip̃m exceſſũ ⁊ non p̃ modũ p̃tis p̃cij ⁊ venditor ĩ illã donationẽ ꝯſentiret ⁊ p̃ modũ doni nõ p̃ modũ p̃cij reciperet: nõ peccaret recipiendo licet peccaſſet exigendo. Scd̃o d: q̃ p̃babil'r credit: q: ſi nõ h̃ ſed ei⁹ oppoſitũ p̃babil'r credderet ſc₃ q̃ nõ excederet valorẽ merc' excuſaret interim a p̃ctõ ĩ exigendo: lic₃ poſtea cũ cõperiret exceſſum deberet illud agere qd̃ dictũ ẽ in q̃ne. liiij. ꝯcluſiõe p̃ma. Si aũt eſſet in dubio eq̃libri de hoc dicetur in ſecũda ꝯcluſione hui⁹ q̃nis. Tertio d: vel credere deberet. Nã ſi crederet q̃ nõ excederet valorẽ mercis: ⁊ tm̃ h̃ret ſufficiẽtia indicia quib⁹ exceſſũ poſſet ꝑpendere ſi aliqualẽ diligẽtiã adhibere vellet: nõ excuſaret: eſſet em̃ tũc ignorãtia craſſa vel affectata q̃ nõ excuſat. Quarto d: ſimpl'r vl' ſm quid: ⁊ ad hoc vt peccet ĩ ſupuenditiõe nõ req̃rit q̃ p̃ciũ ſimpl'r excedat ſed ſufficit q̃ etiã ſm quid excedat: ⁊ hoc ſi venditor (vt caſus ꝯcluſiõis ponit) p̃babil'r credit illũ exceſſuz. Nã q̃uis dictũ ſit q̃ ſi tm̃ ſm q̃d excedit: puta q: nõ ẽ ſimpl'r equale merci: ẽ tm̃ infra latitudinez eq̃litatis diuiſibil'r capte. nõ ẽ ꝯtra iuſticiã cõmutatiuã p̃ tali vẽdere: hoc venit ex eo q: nõ ſcit vendẽs preciſum valorem mercis: ⁊ ſic non credit precium excedere etiam ſm quid valorẽ mercis: tm̃ ſecus ẽ ſi credit excedere: ⁊ ſic credit ſe noſcere preciſuz valorẽ. Uñ inter exceſſum ſimpl'r ⁊ ſm q̃d: ſi ſupponat in vtroq̃ q̃ ſit vel agnit⁹ vel credit⁹ exceſſus a venditore non eſt differentia facienda quo ad h̃ q̃ vnum exigere ſit licitum ⁊ non alterum. imo neutrum ẽ licitum exigere. ſed q̃ quo ad hoc eſt differentia q̃ quia nõ ſic natus eſt agnoſci exceſſus ſm quid ſicut exceſſus ſimpliciter: ideo bona fides. ⁊ per ꝯſequẽs ratio excuſans magis nata eſt interuenire in vno q̃ in alio. Inſuper ⁊ in hoc eſt differentia q̃ exceſſus ſimpliciter dictus ẽ notabilior q̃ exceſſus ſm quid: ⁊ per conſequens eius exactio magis nata eſt tranſire in peccatum q̃ exactio exceſſus ſm q̃d. Dicitur quinto in illo loco. quia ſi nõ eſt paratus in illo loco vendere ſed tm̃ in alio in quo huiuſmodi precium non cenſeretur excedere: imo maius eo poſſet obtinere in illo alio loco: ⁊ emptor ſua inſtantia induceret eum ad vendendũ ſibi eam hic: tunc poſſet venditor licite exigere illud preciũ: quia licet hic non valeret tm̃: tamẽ illõ pl⁹ qd̃ ſup accipit vt hic: nõ accipit in ratione p̃cij ſed p̃ ſuo intereſſe lucri ceſſant' cuius ceſſatiõis cã ẽ emẽs inducẽs ſua inſtantia eum ad carendũ illo lucro ceſſante: ⁊ p̃mo

per ꝯſequens ſibi ad illi⁹ refuſionez tenet. Et dixi: imo mai⁹ eo poſſet ꝛc. quia ſi ſolū mandez poſſet in illo alio loco obtinere nō poſſet illud hic ab emptore exigere. qꝛ ſi tráſferret ad alium locū: illa res toto tēpore intermedio ſtaret ꝑiculo ſuo ꝛ habe ret facere expēſas: labores: curā ꝛ pericula ſuſcipe in traductione mercis ꝛ etiam adeſſet ei dubietas lucri. Hec autē omnia diminuerēt illud ꝑciū alibi obtinendū. ꝛ ſic ꝓportōnabilit̄ ad illa defalcare deberet cū hoc loco ſine illis impendendis vendit q̄ bus defalcatis illud ſolū eſſet ſibi licitum exigere hic: qḋ relinqueret̄ illis defalcatꝭ. Si autē non haberet aliqḋ illoꝝ impēdere: qn ſana ꝯſcientia dicere poſſet: ꝙ alibi obtinere poſſet tale ꝑciū vltra oēs expēſas labores ac alia q̄ diminuere poſſent lucrū. ideo ꝙ eque eligibile eēt ſibi vel magis ꝙ emptor dimitteret ſibi mercez: ſic ꝙ ab eo hic recipe debet tale ꝑcium: licita eſſet ſibi venditio ꝑ tali ꝑcio lꝫ hic exceſſiuo. ꝛ itelligit̄ ille caſus: niſi emptor inſtās in tali neceſſitate eſſet: ꝙ venditor etiā tale intereſſe deberet ꝓpeti ꝑ emptore ꝛ vendere ei ꝑcio hic currenti. ꝛ ſic de aliꝭ ꝯditionibꝫ put ꝯ mutuante dictū eſt. q. xxx. Dicit̄ ſecūo, et illo tpe: ꝙ ſi non eſſet parat⁹ nunc vendere ſed reſeruare ad tēpus futurū in q̄ ſperat eam valiturā nō ſolū tātū ꝑcium: imo maius eo: ꝛ emptor ſua inſtātia induceret eū ad vendendū ſibi nunc: poſſet vēditor licite exigere illud ꝑcium nūc. ꝛ deduc hoc ꝓporcionabiliter ſicut in ꝑcedēti caſu deductum eſt. Et dixi. imo maius eo ꝛc. ex cauſa ꝓporcionabiliter ſicut in ꝑcedenti caſu: intelligit̄ etiam ille caſus niſi emptor ꝛc. et hic ꝓportionabiliter vt in ꝑcedēti caſu. Ad quintam autē ꝛ ſextam clauſulas reduci vel applicari pōt etiam caſus vbi vēditori non fuit merx ſua venalis ſimpliciter: puta nec hoc loco ꝛ tpe nec alio. qui tamē inductus eſt ꝑ inſtantiā emptoris ad vendendū ſibi ꝛ ipe illi vendit ꝑ maiori ꝑcio q̄ȝ alꝭ de cōmuni curſu valeat. de quo caſu patuit q̄ſti one precedenti in tertia concluſione in. xij. manuductiuo quomodo ſit licit⁹.

Scda cōcluſio. prima cōcluſio ē vera etiaȝ ſi venditor equilibri dubio dubitet illud ꝑcium excedere valorem. probat̄: naȝ ſi eſt in dubio equilibri et nihilominꝰ vendit ꝑ tanto: tunc exponit ſe equilibri ꝑiculo recedendi a iuſticia cōmutatiua. modo non ſoluȝ ille q̄ exponit ſe ꝓbabili ꝑiculo peccādi peccat: ſed etiaȝ qui equilibri ꝑiculo ſe exponit peccat. quia q̄ amat periculū peribit in illo. qḋ intelligit̄ tam de ꝓbabili q̄ȝ de equilibri: eo ꝙ vterqȝ eſt neglector verus vel iterꝑtatiu⁹ ſue ſalutis ꝛ eiuſdē atqȝ diuine offenſe iterꝑtatiu⁹.

Correlariū ꝯtemptor. ꝙ ſicut venditor interim ꝙ eſt in ꝓbabili credulitate ꝙ ꝑciuȝ excedat: puta qꝛ pl⁹ credit ꝙ ſit excedēs q̄ȝ oppoſituȝ lꝫ non ſit cert⁹ (que ꝓbabilis credulitas de hac ꝓpoſitione opponit̄ ꝓbabili dubio de eadem) non debet exigere tale ꝑcium ſꝫ minus. ſic etiam ſi eſt in eq̄libri dubio nō debet tale exigere: ſed minus. quia tutiorem viā eligere eſt ꝑcepti ꝛ debiti ſi illa que eſt min⁹ tuta: eſt ſic min⁹ tuta: ꝙ eaȝ ſequēdo credit ꝓbabiliter vel equilibri dubio dubitat ſe deum offenſurū. Conſiliuȝ igit̄ ꝑ illo qui ē in equilibri dubio eſt ꝙ recurrat ad aliqua manuductiua ex q̄bꝫ moueatur rationabiliter ad plus credēduȝ ꝙ merx ſua valeat tantū: q̄ȝ ꝙ valeat ſolū minus: vt puta recurrat ad cōmunē eſtimationem vel aliā viam, put in ꝑcedenti q̄ſtione tactū eſt in tertia ꝯcluſione. Si aūt nec illa iuuare eū poſſunt: tūc ſi emptor eſt vir expert⁹ ꝛ non artatus nec ꝓdigus nec laborans inordinata affectiōe ad mercem ꝛ venditori cōſtet de illis cōditionibꝫ emptoris. ꝛ vltra hoc etiā venditor emptorez ad exceſſiuū ꝑcium dandū non occaſionauerit ꝑ hoc ꝙ ei mercē exhibuit ꝑ magno ꝑcio. ꝛ emptor verecūdia ductus non audet intātū deſcendere ſicut tamen poſſet. Aliis inqȝ ꝯcurrentibꝫ poterit illam mercem vēdere emptori dādo emptori ad arbitriū ſuum ꝛ recipe illud qḋ emptor arbitratus fuerit. Si aūt emptor nō haberet illas cōditiones vel vēditori n n conſtaret de eis non liceret venditori interim ꝙ ē in dubio equilibri: recipe illud qḋ emptor arbitrat⁹ fuiſſet. ſed debet tutiorē viaȝ eligere ſcꝫ accipere illud minus qḋ credit ꝓporcionatū ſue merci.

Tertia ꝯcluſio. prima cōcluſio ē vera ſiue ꝑcium ſic excedat valorē ꝙ ſit vltra dimidiū iuſti precij ſiue citra. ꝛ ſi citra:

ſiue in modico ſiue in multo. Probatur: q2 illicitū eſt recedere a iuſticia cōmutatiua ſi ille receſſus fiat ſcienter ſeu credulitate probabili que ineſt recedenti vl' ineſſe deberet ⁊ ſimiliter exponere ſe pbabili vl' equilibri periculo illius receſſus. ⁊ hoc ſiue ille ſit i magno ſiue in pũo. Sicut in ſili ſurripere rem alienā inuito domino ē illicitū ſiue illa res ſit modica ſiue multa, put tactuz fuit q̄ſtione. liiij. ꝯcluſione q̄rta. igit̄ ⁊c.

Ex his ꝯcluſionib9 ſequit̄ correlariū de falſitate duaruz opinionū. quaz p̄ma dicit q2 venditori liceat ſciēter exigere exceſſiuū p̄ciū: dummodo exceſſus ſit citra dimidiū iuſti p̄cij: etiaz ſi ſit notabilis: quā opinionē ſeq̄t durādus ordinis minorū in ſua ſūma. Secunda eſt aliorum qui lȝ hoc non ſentiant licitū eſſe quādo ē exceſſus notabilis: tamē illud ſentiunt quando ē modicus ⁊ indiſtincte hoc ſentire vident̄. Sed ꝯtra eos arguit̄. Naz ſiue ſit notabilis ſiue modicus ſi ē ſcit9 vel pbabiliter creditus tanq̄ʒ exceſſus: licitū ē exigere ipm: vt patet per pbationes ſupra poſitas ad p̄mā cōcluſionē. Confirmatur q2 quicunq̄ʒ hoc facit modo dicto: decipit ⁊ fraudat p̱ximum. decipe autē p̱ximum ⁊ fraudare eum eſt peccatū etiam ſi in modico fiat. ſicut ⁊ modicū furari eſt peccatum lȝ illud decipere vel fraudare i modico nō ſit mortale ſic̄ in multo vel notabili ē mortale: iuxta diſtinctionez in duab9 p̄cedentibus q̄ſtionib9 poſitam in q̄rta ꝯcluſione. Unde etiā gloſa in. l. ſemp in ꝯuentionib9 ff. de re. iu. dicit. non cōgruit honeſto viro circūuenire alium infra dimidium iuſti p̄cij. Eſſet tamē hec ſcḋa opinio vera quando ille exceſſus in modico eſſet ignoratus ſiue eēt infra limites latitudinis ſiue extra eoſdem: ⁊ maxime ſi infra limites eſſet latitudinis et eſſet creditus eē infra eoſdem lȝ ignoratus excedere indiuiſibilē equalitatem: quia illā agnoſcere nō poſſet. Unū bene dicit doctor ſolennis Hein. gandēſ. quodlibeto p̄mo: loquēs d̄ ſciēter vēdente carius. Nam dicit ſic. dico ſciēter: q2 ignorantia in talibus facit inuoluntariū q̄ omnino et in toto excuſat. quia eſt ignorantia non in electione p̱pter maliciā obnubilātē rationem neq̄ʒ in regulis vniuerſalib9 legis ſed in ſingularibus circa que cadit opatio ſibi enī ē miſericordia in parte ſi non apponat omnē diligentiam quā deberet vt cognoſcat valorē rei. vel eſt venia in toto ſi videatur res ſua ſibi amplius valere q̄ʒ valeat. ⁊ in nullo eſt cauſa ſue ignorantie. hec ille.

Ex iā dictis ſequit̄ etiā q2 regula Johānis de gerſona ſi debeat eſſe vera nō debet in vtroq̄ʒ foro intelligi qn̄ dicit in ſuis floribus ſic. Deceptiō e a medio iuſti p̄cij: contractum initū leges interimunt: etiaz ſi peccent vendentes res ſuas enormiter tamen reſtituere non tenent̄ ementib9: q̄ntuz regulariter occurrit iudicandum. hec ille. Unū in tractatu d̄ contractib9 loquens de defraudante citra dimidiuz iuſti precij ait in foro cōſcientie nulli dubium qn̄ defraudans teneatur confiteri. Utrū autem obligetur reſtituere: nō eſt ita clarum nec ꝯcordatū apud omnes p̄ſertim theologos: nō enī videtur neceſſariū q2 vbi cōcurrūt mutue volūtates ementis ⁊ vendentis vt res ſuas cōmutent in alterutrū q2 furtum cōmutatur vel rapina. iuxta illud. Scienti ⁊ cōſentienti nō fit iniuria neq̄ʒ dolus: precipue dum ſciens ⁊ volens eſt ſui iuris i ſua re: qḋ dicitur p̱pter pupillos et ſimiles. et dum cōſenſus non eſt lege irritatus ſicut i deceptione vltra dimidiū iuſti precij ſi preterea conſenſus ſit abſolutus non ſolū cōditionalis aut ſm̄ quid vt Areſtoteles loquitur de p̱ijciēte merces in mare ⁊ de cōſenſu metu mortis extorto aut per erroꝝ frauduleter inducto quoniā ignorātia cauſat inuoluntariū in toto vel in parte. hec ille. Sed ex circūſtantijs in iam vltimo allegato eius dicto patet q2 in preallegata regula non debuit eam ſentire veraz in foro conſcientie in caſu p̄cedentium ꝯcluſionū. Nā in illo caſu non ſupponit̄ liberalis donatio emptoris ⁊ abſolut9 ꝯſenſus d̄ pluri q2 iuſtum ſit.

Contra hanc ꝯcluſionem arguitur q̄druplicater. Primo ſic. licitum eſt vendere mercem tāti q̄ntum valet. Sed ſi res vēdit̄ p exceſſiuo precio valet illō. igit̄ licite ſic vendit̄. Maior nota. Minor pbatur p vulgatum dictuz: qḋ lex p regula dicit. Res tantū valet quātū vendi poteſt. Dicendū dupliciter. Primo retorquēdo argumētū ꝯtra facientez. quia ſi ꝯcluderet etiā probaret q2 liceret vēdere

p̄cio excedente dimidiuz iuſti p̄cij: quia
ſi de facto ſic venditur res diceř valere tm̄.
Secūdo dicendū ꝙ minor eſt falſa. Ad p
bationem dicendū dupliciter. Primo ꝙ il
la regula non dicit. res valet tantū quātū
vendit. ſed quātū vendi poteſt. Modo h̄
dicimur poſſe qđ licite poſſumus. ⁊ ſic ſe
quereř ꝙ ſenſus eſſet. Res tātū valet q̄ntū
licite poteſt vendi. Modo ſi illa regula ſic
aſſumereř: petereř principiū in argumēto.
Secūdo dicendū ꝙ ſenſus illius puerbij
eſt. valor rei eſt metiendus ex cōmuni eſti-
matione et ex hoc ꝙ multi vel pauci eam
deſiderant habere. ⁊ ſic eam appreciant ſeu
magnipendunt vel paruipendūt. qꝛ q̄nto
magis amař tāto magis cara eſt. ſicut ecō-
tra ſi pauci eam deſiderant ⁊ parum de ea
curāt: non poteſt magno precio vēdi: quia
emptores eam nō appreciant. Modo ſi p
precio exceſſiuo vendiř: ſcienter volendo il
lud totum vt p̄cium habere ab eo qui non
vt donū vult donare ipm exceſſum: iā ven
dit eam vltra q̄ȝ ameř ⁊ deſideretur ab ho-
minib⁹ de cōmuni curſu. ⁊ ſic non facit ad
mentem illius regule.

Scdo arguiř. ſi ſenſus illi⁹ regule ē
res tantū valet quātū vendi
poteſt ſupple licite ſeu d̄ iure (quia qđ d̄ iu-
re poſſumus licite poſſum⁹) igitur valebit
tantū quantū vendi poteſt: etiam ſi p̄cium
ſit exceſſiuū: dūmodo exceſſus ſit citra di-
midiū iuſti p̄cij vel etiam cōtineat iuſtum
p̄cium ⁊ dimidiū eiuſdez. tenet ꝯſequētia.
quia d̄ iure ciuili poteſt vēdi p quātocūq̄ȝ
p̄cio dūmodo exceſſus non ſit vltra dimi-
dium iuſti p̄cij. illum enī exceſſum ſolū dā
nauit. Dicerent forte aliqui ꝙ ad pbandū
aliquē actum eſſe licitum non ſufficit alle-
gare ius ciuile: ipm admittens vel conce-
dens. qꝛ huiuſmodi ius admiſit: imo con-
ceſſit ac⁹ lege diuiā dānatos vt vſuras q̄ſ-
dam. ſimiliter ⁊ cōcubinatū etiam illis fa
uendo ⁊ ad eos auxiliū p̄ſtando. Vn̄ etiā
oporteret ad pbandū aliquem ꝯtractū eē
licitum aſſumere nō ſolū ꝙ eſſet admiſſus
a iure ciuili: ſed etiam a iure diuino. Hoc
eñ omnē illicitū damnat. Unde cum pro
pheta in pſalmo. lxx. feciſſet mentionez de
negociatione reprobata (qualis ē illa que
eſt tm̄ cōformis iuri humano ⁊ difformis
iuri diuino ⁊ naturali) dicēs. Quoniaȝ nō
cognoui negociationē introibo in potenti
as domini. id eſt ex quo nō approbaui talē
negociationez q̄ ē difformis iuri diuino lȝ
humano vel ciuili ſit cōformis. ideo ītroi-
bo in potentias domini: ſubdidit. dn̄e me
morabor iuſticie tue ſol⁹. quaſi diceret. ad
negociationez non reprobā requiriř: vt ſit
etiam cōformis diuine iuſticie vel legi. et
lȝ dicat ſolius: nō ē tamē illud intelligēdū
ſic: ꝙ ad hoc ꝙ ꝯtractus aliquis ſit licitus
ſufficiat ꝙ ſit conformis ſoli legi diuine:
imo ſtaret ꝙ etiam req̄rereř ꝯformitas ad
legem humanā: puta in caſu quo aliq̄s cō
tractus nullam cōtinens iniquitatē cōtra
legem diuinā vel naturalē: eſſet ex aliqua
cauſa phibitus lege ciuili ne ſcȝ maliuoli
eo abutereňř p pallio ſue iniquitatis: aut
ſi lex ciuilis vel municipalis p̄ciperet ali-
quas circūſtantias pure poſitiuas ſeruan
das in tali cōtractu: ⁊ tamē ꝯtrahentes nō
ſeruarent. ille inq̄ȝ contract⁹ eſſet reproba-
tus: lȝ non eſſet in ſe ⁊ īmediate reprobat⁹
iure diuino vel naturali ⁊ vitandus. ſȝ ſo-
lum mediate. qꝛ lex diuina p̄cipit legem ci
uilem vel municipalē etiā ſeruare Luce. x.
⁊ ad Roma. xiij. ſed debet intelligi altero
illoruȝ duorū modorū aut quia negociās
debet eſſe memor ſoli⁹ diuine iuſticie p̄nci
paliter ⁊ ante omnia. Aut quia lȝ etiaȝ iu-
ſticie humane debeat eſſe memor: tamē il-
la ſi eſt rationabilis etiā poteſt aliquo mo
do dici diuina deriuatiue vł deductiue: qꝛ
nihil eſt in tēporalib⁹ legibus iuſtum ⁊ ra-
tionabile qđ non ab eterna ſibi deriuaue-
rint homies vt dicit Aug⁹. Unde nō pōt
eſſe cōformis legi diuine omni modo niſi
etiā ſit cōformis legi humane ſi aliqua ta-
lis ſup illo cōtractu diſponit rationabiliř.
Sed hec ſolutio non ſatiſfaceret argumē-
to. nam non ſolū ius ciuile ſed etiā canoni
cum admiſit venditionē factam p q̄ntocū
q̄ȝ p̄cio. dūmodo exceſſus nō ſit vltra dimi
dium iuſti p̄cij. vt patȝ in. c. cum dilecti. de
emp. ⁊ vendi. ⁊ tamē ius canonicū non ad
miſit aliquid illicitū. quoniā illius ſancti-
ones pceſſerunt ex auctoritatibus veteris
⁊ noui teſtamēti: vt habeř in. c. qualiter. de
accuſationib⁹. ⁊ ſic ſunt q̄ſi correlaria ⁊ cō-
cluſiones theologie. ⁊ p ꝯſequens non ad
mittunt illud qđ in theologia damnatur.
Ideo aliter dicēdū ꝙ admiſſio ē triplex

ſicut conceſſio eſt triplex vt patuit ſupra q̄ſtione.xxij.⁊ ꝯcluſione.vij.ſic. Quedaȝ eſt ipſius actus ꝑmiſſiua tm̄ ⁊ ſimplex eius tolerantia. Quedam vero eſt ꝑmiſſiua actus ⁊ ꝓhibitiua impedimētorū eiuſdē. Tertia eſt ipſius actus nō modo ꝑmiſſiua nec tm̄ ꝓhibitiua impedimentorū eiuſdem. ſȝ etiā ꝓmotiua illius fauendo eidem ⁊ cōſentiendo ī ipm. vide loco ꝓallegato. ius itaq̄ʒ canonicum venditionē factam pro precio etiam ſi ſit excēſſiuū dūmodo non ſit vltra dimidiuȝ iuſti precij ſm aliquos admiſit primo modo nō aūt ſcđo nec tertio modo. Ratio illi⁹ tertij eſt. quia hoc eſſet ꝯſentire in illud qđ eſt contra equitatē iuris naturalis. illa enī requirit equalitatē inter cōmutabilia: alioquin iniuſticia cōmittitur. Unde ph̄us.v.ethic.c.ij. Iuſtū legale eq̄le eſt. iniuſtum autē illegale ⁊ inequale. ⁊ ita iniuſtus eſt qui agit ꝯtra equitatem iuris naturalis. Et ſicut commutatiua iuſticia virtus eſt in equalitate ⁊ mediocritate conſiſtens, ita etiaȝ iuſticia animata cuiuſmodi eſt iudex vł legiſlator poſitiu⁹ debet ipſam equalitatē nō violare: nec ei⁹ ſentētia (cuiuſmodi ē eius lex ⁊ ꝯſtitutio) ad idipm̄ tēdere debet. ⁊ ideo ſi qui homīes cōmutauerint q̄d ꝓ quo ⁊ non ſint extrema cōmutata equalia: non debēt in hoc cōſentire: legem vel ſententiā dando qua illa inequalitas ſubſiſtat. ſed potius ſi vult dare debet eā dare qua fiat adequatio. Ex cauſa tamē poteſt nolle ferre ſentētiā in caſu aliquāte ineq̄litatis nō audiēdo q̄rulantē ꝓut patebit: itaq̄ʒ q᷑ tm̄ ꝓmo mō admiſit: nō oportet illđ eſſe licitū qđ ipm̄ admittit tm̄ ꝓmo modo. imo nec illud qđ admittit ſcđo modo vt patet. q᷑ ritus iudaicos ceremoniales admittū ſcđo modo: ⁊ tamē ſūt mortales. Et hec ſolutio cū dicit ꝙ admiſit ꝓmo modo debet ītelligi in foro exteriori: quia in illo foro ſm illos nec punit ſic vēdenteȝ nec cogit eum ad reſcindendū contractuȝ nec ad reſtituendū ſuꝑacceptum. Et ſic ꝑdicta decretalis habet locū iure fori ⁊ non iure poli. ⁊ hoc in odium litium ⁊ ad vitāda mlta litigia que abſq̄ʒ numero poſſent quotidie fieri quorum nunq̄ʒ eſſet finis ſi audiretur querela cuiuſlibet decepti ī q̄ntulocunq̄ʒ exceſſu vel defectu precij: ſed in foro cōſcientie non ſic: imo ius canonicuȝ illi in foro conſciētie imponeret penitētiaȝ et niſi deſiſtere vellet a talibus denegaret ei abſolutionem. quia decernit falſam eſſe talem penitentiā: vt patet de penitē.diſ.v. c.falſas. iniūgeret etiaȝ eidem reſtitutionē ſuꝑaccepti: iuxta regulam iuris. Peccatuȝ non dimittit᷑ niſi ablatuȝ reſtituatur. Dixi notanter ſm aliquos. quia alij dicūt de foro exteriori oppoſitum. de quo vide ſupra q̄ſtione.liiij.ꝯcluſione ꝓma.

Tertio arguitur. vnuſquiſq̄ʒ in re ſua eſt moderator ⁊ arbiter vt dicit ius ciuile in.l.in re mādata.C. mandati. igitur ſi res ē venditoris: poterit eius precium taxare ⁊ arbitrari ſm ꝙ placuerit. ergo etiam exigere ꝓcium ſic taxatū. Dicēdum tripliciter. Primo cōcedēdo antecedens ⁊ negando ꝯſequentiā ex duplici cauſa. Prima: quia in antecedēte dicitur moderator: ⁊ ille eſt nō qualiſcūq̄ʒ taxator. Nam ille qui taxaret rem ad exceſſiuū precium ſm ꝙ placet ſue cupiditati: non diceretur moderator: quia nō moderati precij ſed imoderati taxator. Unde deberet ſic inferri. igitur poterit precium rei taxare moderate arbitrando ipm̄. ⁊ hoc concedit᷑. ſed inferendo eſt moderator. igitur eſt taxator qualiſcunq̄ʒ: cōmittitur fallacia ꝯſequētis ab inferiori ad ſuꝑius cum diſtributiōe ſuperioris. Secūda cauſa: quia in antecedēte dicit᷑ eſt arbiter ⁊ infert᷑. ergo ē qualiſcūq̄ʒ arbiter. ⁊ ſic fallacia cōmittitur a nō diſtributo ad diſtributū. ſicut. ē animal. igit᷑ qualecūq̄ʒ animal. Unde ſi ī antecedēte diceret᷑: tm̄ arbiter. vel iudex: deberet itelligi iuſtus ⁊ nō iniquus. debet enī inniti eius iudicium non affectui cupiditatis ſed ſuꝑdict; manuductiuis. Sicut etiā ſimile ipſius antecedentis intelligitur ſcȝ cum dicit᷑. Unicuiq̄ʒ domino licituȝ eſt rei ſue dominari ⁊ ea vti. Nam verum ē ſi debite ei dominetur et ſm rectam rationem ea vtatur. Naȝ intereſt reipublice qualiter quiſq̄ʒ rebus ſuis vtatur. Alioquin liceret domino vti ancillis ſuis qualitercunq̄ʒ. ⁊ ſic abuti.

Secundo dicendū: conceſſo antecedēte: poſſet primū ꝯſequens concedi in caſu quo nondū expoſuit rem ſuam vendītōe tunc enī cuȝ non ſit ſibi venalis: poſſet intra ſe decernere ſi quis vellet a me habere oportere eum mihi dare tm̄. Non autē in

caſu quo iam eam expoſuiſſet venditioni. Nam tunc poteſt compelli vt debito precio vendat: vtputa iure ciuili compellitur vt non vltra dimidium iuſti precij vendat: ꝛ iure diuino ꝛ morali vel naturali ꝙ nullo exceſſiuo precio vendat ſcienter: etiam ſi exceſſus ſit citra dimidiuz iuſti ꝓcij. Sz hec ſecunda ſolutio non videtur valere niſi aliquid addatur: quia primū conſequēs non debet concedi etiam in caſu quo nondum mercem expoſuit venditioni niſi ipſe poſit allegare tātū īntereſſe qḋ equiualeat exceſſui. Nam tunc in caſu talis intereſſe etiam poſſet exigere illud precium poſtꝗ̄ ad inſtantiam emptoris expoſuiſſet eidez eam ad venditionem, put tactum fuit in fine prime concluſionis. ſecus de expoſitione facta motu proprio. Hac tamen additione facta valet hec ſecūda ſolutio. Et in mutuo eſt ſimile. Naz dabilis eſt caſus ī quo quis non tenetur mutuare proximo: attamen in illo caſu ſi vult mutuare debet mutuare nihil vltra ſortem exigendo: niſi allegare poſſit intereſſe aliquod. Similiter in caſu aliquo quis non tenetur celebrare: attamen ſi vult celebrare debet eſſe prius cōfeſſus ꝛ ieiunus. ꝛ ſic de alijs. Tertio dicitur ꝙ dato ꝙ primum ꝯſequens ſit verum non tamen ſequit̄ ſcd̄m cōſequens ex eo: quia in arbitrando vl' taxando nulli facit iniuſtum. ſed in exigendo eam attēptat facere iniuſticiam proximo et ſupergredi fratrē ſuum. Sed contra: quia etiam intra ſe arbitrando attemptat q̄ntuz in eo ē facere iniuſticiā proximo: lz nondū faciat in effectu ſed tm̄ attemptet ideo ſtandū eſt ꝑcedētibus ſolutionibus.

Quarto arguitur. Quilibet ē liber ad taxandum ꝓciū rei ſue. ꝛ conſequenter ad exigendū illud ſic ꝙ niſi emptor velit illud dare: poterit ſibi denegare venditionem. Sed nemo eſt liber ad illicite agendum. igitur non eſt licitum taxare mercem ad exceſſiuū preciū ꝛ conſequenter illud exigere. Maior probatur: quia niſi ſic: tunc non quilibet eſſet liber ad vendendum rem ſuam: imo cogeret aliquis eam vendere nolens: quia cogeret eaz vendere pro precio minori ꝗ̄ ſibi placeret conſequēs eſt falſum. Nam lex ciuilis decernit neminem compellendū ad vendendum rem ſuam neqꝫ quēqꝫ poſſe apponere precium rei aliene: vt patet in. l. dudū. C. de cōtrahenda emptione: ꝛ. l. nemo exter⁹. Dicendum maior eſt falſa: ꝛ ad probationem dicendum ꝙ non eſt indiſtincte veruz neminem poſſe compelli ad vendendum rem ſuam: neqꝫ eſt indiſtincte verum neminem poſſe apponere preciū rei aliene. Nā vtrunqꝫ fallit dupliciter. Primo quando quis expoſuit rem ſuam venditioni. ꝛ eſt illa res pertinens ad neceſſitatem vel ad vitam hominiſ. vt ſunt alimenta puta blada ꝛ huiuſmodi. Nam talis poſtꝗ̄ expoſuit venditioni poteſt compelli ad vendenduz pro precio iuſto. ꝛ ſuperior poteſt ſtatuere illud iuſtum precium. Nam intereſt ſuperioris ꝓuidere vtilitati ſubiectorū ꝛ reipublice. ff. de offic. ꝑſidis. l. j. vnde in. §. cura carnis. ff. ꝺ offi. prefecti vrbis. l. j. eſt caſus ꝙ ad prefectum vrbis ſpectat vt victualia iuſto precio vendantur. item in. l. annonā. ff. de extraordinarijſ criminib⁹. mandatur preſidibus prouinciarū vt ad hoc ſuis ſtatutis ꝛ ordinationibus laborent ꝙ ānona non oneretur: ꝛ quia certum eſt ānonaz augeri ſi ſuperiores non taxent precium rez venalium venditioni expoſitarum. igitur ad hoc tenentur. Item ex fine ꝓſidentie eorum patet. ideo enim preſides cōſtituūtur populis: quatenus per eorum preſidentiā ſcilicet prudentiam potentiam ꝛ iuſticiam populis ſibi ſubditis procurent neceſſaria ad vitam: pacem ꝛ honeſtatem. talia autez conſequi nō poſſunt niſi pro victualibus venditioni expoſitis iuſtum precium conſtituatur per ſuperiores. igitur hoc poſſūt imo debent in caſu quo irrationabiliter taxatur per venditores. ſed heu nōnunꝗ̄ ꝑmittunt pro arbitrio ꝛ cupiditate vendentium ꝛ ementium precia creſcere. ꝛ hoc ex ſua ſtulticia negligētia vl' ignauia. vel (qḋ peius eſt) quia muneribus corrupti vel ꝓprij cōmodi affectione ſeducti eo ꝙ et ipſi ſunt ſimul preſidentes et vendentes. Et ex hoc poteſt inferri ꝙ ex quo non ſolum alimenta ſunt neceſſaria homini: ſed etiam tegumēta. iuxta illud apoſtoli. Habētes alimenta ꝛ quibus tegamur his contenti ſumus. ſupple tanꝗ̄ neceſſarijs. ꝙ ergo etiaz

in pannis expoſitis vēditioni non ē quis liber ad vendendum quin cogatur vendere iuſto precio: et ꝙ ſuperioritas poteſt in eis ſtatuere iuſtum precium. Idem pōt dici de domibus locandis ſaltem vbi eſt neceſſitas talium domoꝝ propter inundationem alienigenarū in illa ciuitate volentium manere. ſicut fit in loco vbi cōfluunt prelati ad cōcilium ꝛ ſcholares ad ſtudium generale. In alijs vero mercibus que non ſunt ſic neceſſarie hominibus ſed magis ſunt ad pompam vel ornatum quēdam ſicut ſunt gemme non eſt opus ꝙ ſuperior ſtatuat certum precium nec eſt opꝰ venditores cogere ad hoc vt pro tali debito precio vendant. qꝛ emere volentes poſſunt eis carere. ideo non preiudicatur eis ſi venditores taxent ad magnum precium ꝛ ſic taxa precij ī illis relinquit arbitrio eorum. non tamen per hoc excuſatur venditor etiam talium rerum in foro anime ſi exceſſiuum precium taxet lȝ ſint merces non neceſſarie hominibus ꝛ etiaȝ lȝ citra dimidium iuſti precij ſit ille exceſſus. Secūdus caſus in quo fallit eſt quando etiam quis nondum expoſuit rem ſuam venditioni: attamen ſubeſt neceſſitas qua ceteri indigent huiuſmodi re ꝛ ipē exuberanter habet eam. tunc enim poteſt compelli ad vendendum: ꝛ etiam ad vendendum tanto precio quantum ſuperior ſtatuerit. ideo tempore cariſtie ꝛ famis illi qui habent blada quibus ipſi pro ſe et familia non indigent: poſſunt compelli ad vendendum alijs carentibus. ꝛ hoc precio etiam qđ rationabiliter decreuerint ſuperiores ciuitatis. Secus ſi nō ſubeſſet neceſſitas talis. ꝛ nec ipſi expoſuiſſent ea vēditioni. Ad preſides itaqȝ regionum ꝛ magiſtratus ciuitatum pertinet obuiare penurijs per illos modos quibus poſſunt. vtputa precium rationabiliter taxando: diuites vt ſuperflua vendant cōpellēdo: mercatores ad regiones abundantes mittendo: rerum vtilium aductores vndecunqȝ aduenerint admittēdo: abductores de ciuitate vel regione prohibendo. inutiles ꝛ ingurgitatores eijciēdo: ocioſos ad labores coercendo: publicos peccatores propter quorum peccata et blaſphemias nonnunqȝ a deo cariſtia immittitur exterminando. quorum penis placabitur altiſſimus ſicut ſuſpendio filiorum Saul placatꝰ fuit deus terre tempore famis que contigit tempore Dauid. ij. Regum. xxj. Debēt inſuper prouidere per penas ſufficientes ꝙ in mercibus non ſit ſophiſticatio nec corruptio: puta putrefactionis ne communitas inde mortem incurrat aut morbos nec in mēſuris ſit diminutio vel in ponderibus. Finaliter ergo patet ꝙ ſi quis expoſuit rem ſuam venditioni non eſt liber ad vendendum: ſic ꝙ niſi velint emptores precium exceſſiuum dare vt ſibi placet: ꝙ poſſit recuſare venditionē. imo cogi poteſt vendere pro iuſto precio ſi ille merces ſint tales que reſpiciunt vitam hominis. in alijs autem expoſitis venditioni lȝ ſit predicto modo ꝛ in foro exteriori liber ad vendendum. quia in foro exteriori non compellitur ad vendenduȝ qn poſſit recuſare venditioneȝ: non tamen in foro anime eſt ſic liber quin peccet attemptando ꝑ exceſſiuo vendere.

Quarta concluſio.

venditor qui ſciēter ꝑ tenorem prime cōcluſionis recepit exceſſiuum precium: ſiue ſit ibi exceſſus vltra dimidium ſiue citra. et hoc ſiue in multo ſiue in modico: tenetur illū exceſſum reſtituere ſȝ differenter. Prima pars ꝓbatur. quia exceſſum ſiue magnus ſiue paruus ſit recepit ſub ratiōe precij vel partis precij. ꝛ tamen non dedit pro illo exceſſu mercem vel partem mercis. eo ꝙ tota merx quā dedit reſpicit reliquā partē precij pro qua dedit. ꝛ ſic ipſm exceſſum accepit ſine cauſa: ſine modo ꝛ ſine conditione. Naȝ emptor illum exceſſum aut dat in ratione precij aut in ratione doni. Si primum tunc non dedit niſi ſub conditione ſi venditor daret ſibi pro eo mercem. et ſub modo ſcilicet vt daret ſibi pro eo mercem ꝛ ex cauſa ſcilicet ꝙ venditor pro eo daturꝰ erat vt ſperabat mercem. Modo conditione non extante non tenet datio. et ſic nō eſt tranſlatum dominiū illius exceſſus in eū igitur tenetur reſtituere. Si autē vt donū dat non eſt tranſlatum dominium eius in venditorem: quia venditor per caſum non recepit illum exceſſum vt donum ſed vt ꝓ

cium vel partem precij. Donum autẽ non trãſfertur in dominium donatarij niſi donatarius conſentiat in donationez. Et notanter dicit concluſio ſi ſm tenorẽ prime concluſionis recipit ſcilicet vt preciũ. ſecus enim ſi exegit ipm exceſſum vt precium et poſtea recipiendo recipit vt donum: quia taliter ſibi donat emptor. Naz tunc nõ teneretur reſtituere. peccaſſet tñ exigendo. peccaret etiaz ſi recipiendo eẽt illius propoſiti: ꝙ etiam ſi emptor nõ donaret ſibi adhuc vellet recipere non tamẽ teneretur tũc reſtituere. Secũda pars probat: ponẽdo duas differẽtias. Prima quia ſi eſt vltra dimidium iuſti precij tenetur in vtroqꝫ foro ad alterum illoruz duorum ſcilicet aut reſcindere contractũ ſi placet emptori. aut ſi emptor vult ſtare tenetur ſibi reſtituere exceſſuz. Sz i alijs exceſſibus non ſic eſt. Nam in foro conſcientie tenetur ad alterum illorum duorum: non autez in foro exteriori. et de hoc quando ad primum ꝛ quando ad ſecundum teneatur dictum eſt ſupra queſtione liij. in prima cõcluſione. Quare autẽ ius etiaz pro exteriori foro prouidit decepto ſine dolo vltra dimidium iuſti precij: et non prouidit decepto citra ſaltem quando eſt ſine dolo deceptus: ſed tñ re ipſa huius diuerſitatis ratio eſt enormitas leſionis in primo caſu qualis non eſt in ſecundo. Secunda differentia. quia exceſſus citra medietatem iuſti precij eſt duplex: quia aut ẽ intra limites latitudinis aut vltra. Si ſecundum tunc tenetur indiſtincte reſtituere ita ꝙ illa tentio eſt neceſſitatis ſi eſt quid notabile ita ꝙ peccat mortaliter ſi non reſtituit. Si autem eſt non notabile: tenetur ſub culpa veniali ſic ꝙ ſi non reſtituit ſolum peccat venialiter: niſi excuſetur per hoc ꝙ huiuſmodi minutie ſunt innumere ꝛ non digne tanto labore quantum haberet facere vt ſingulis ſingule reſtituerentur: adeo ꝙ etiaz ipſi quibus eſſet reſtitutio facienda deberent conſentire in hoc ꝙ pro eoruz bono talia erogarẽtur pauperibus. quia illud vellent ſibi fieri ſi ipſi in ſimili caſu eſſent in hoc ꝙ dediſſent precium in aliquãtulo minus. ꝛ tunc poterũt ꝛ debebũt pauperibus erogare. ꝛ hoc pro illo a quo ſup acceptum eſt. Et ſi detur primum tunc nõ tenetur reſtituere ſaltem ſi ipſe venditor tempore venditionis ignorauit eſſe exceſſum indiuiſibilis equalitatis: ꝛ poſtea comperit eſſe exceſſum. Nam tunc emptor donauit ſibi tempore vẽditionis aut ſibi debuit donaſſe: quia illud vellet ſibi fieri ſi quo minus (infra tamẽ limites latitudinis) dediſſet in precio. Quicquid ſit de hoc ſi vẽditor a principio et tempore venditionis ſciuiſſet indiuiſibilẽ equalitatem ꝛ nihilominus ſuperuendidiſſet lꝫ infra limites latitudinis. Nam videri poſſet alicui ꝙ etiã teneretur reſtituere modo predicto ſcilicet ſub culpa mortali ſi fuiſſet quid notabile: vel ſub veniali ſi non notabile vt pri⁹. Ratio quia ex quo ſcienter ſuperuendidit non videtur dignus vt emptor ſibi illud donet quia nec emptor rationabili volũtate vellet illud ſibi fieri ſi quo minus dediſſet in precio ſcienter a principio emptionis. Et confirmatur: quia ratio cur contrahentes mutuo ſibi donare debent et remittere ſi ꝗ minus ſoluitur aut ſuperaccipitur: ẽ quia difficillimum eſt attingere indiuiſibilẽ equalentiam precij et mercis ſed vt communiter ignoratur. ergo cum in ſciente illam indiuiſibilem equiualentiam ceſſet illa ratio: ceſſabit etiam ratio cur emptor ſibi donare deberet. Sed de hoc in tractatu ꝺ reſtitutionibus latius videri habet. in preſenti enim tractatu principaliter tractãduz eſt quando contrahentes peccent contrahendo: non quando incurrant obligationem reſtitutionis.

Quinta concluſio.

Quibus quattuor concurrentibus poſſit vẽditor etiam ſcienter recipere precium excedens valorem mercis in magno vł paruo tamen quodcunqꝫ horum defecerit nõ ſolum exactio eiuſdem vt precij cenſenda eſt ſibi fuiſſe illicita ſed etiaz receptio. Prima pars probatur. Nã ſi venditor exigat precium exceſſiuum ita ꝙ totum velit habere vt precium pro merce et emptor habeat quattuor ſequentes conditiões. Primo ꝙ ſit perſona ſagax atqꝫ ſciens valorẽ

mercis. Secundo ꝙ non ex mentis leui-
tate vera vel preſumpta det tãtũ preciũ. et
per hoc excluditur prodigalitas vl' inordi
nata affectio ad mercem in emente ex qua
aliquando contingit dare plus iuſto. Ter
tio ꝙ non ex neceſſitate vel artatione qua
indiget multum illa re det tãtũ preciũ: imo
liber. Quarto ꝙ illa tria conſtent vendito
ri de emptore probabili certitudine. Illis
igitur quattuor concurrentibus lꝫ vendi-
tor peccauerit exigẽdo tãtuꝫ quanto merx
eſt indigna: tamen ſi emptor illud dat: pre
ſumet venditor ⁊ poterit preſumere ꝙ em-
ptor illud quod eſt exceſſus in precio det
per modum doni liberalis liberaliter da-
ti ſine hoc ꝙ aliqua ratio inuoluntarij mi-
ſceatur illi dationi. eo ꝙ emptor ẽ peritus
non prodigus nec artatus. Modo vendi
tor potuiſſet donum taliter qualificatum
recepiſſe ab eo etiam ſi nihil ei vẽdidiſſet.
igitur etiam nũc poteſt recipere illud vt ta-
le. ⁊ etiam quia licitum eſt alicui procura-
re vtilitatem ſine iniuria alterius. ibi autẽ
cum dans ſciat et velit: non fit ei iniuria re
cipiẽdo ab eo. igitur. Et dico vt tale quia
non poſſet illud recipere vt partem precij:
cum nihil correſpondens ei dederit in ra-
tione mercis. Dico autem. preſumet et po
terit venditor preſumere ⁊c. quia ſi nec pre
ſumeret nec poſſet preſumere animum do
nandi in emptore nõ debet recipere: quia
exponit ſe periculo recipiendi alienum: et
ſi de facto preſumit contrarium eo ipſo pec
caret recipiendo alienum: ⁊ ſi preſumpſiſ-
ſet animum donandi in eo ⁊ poſtea depre-
henderet preſumptioni non ſubfuiſſe ve-
ritatem: deberet reſtituere ſuperacceptuꝫ.

Secunda pars ſcilicet quo ad exactio-
nem ꝙ fuerit ſibi illicita patuit concluſio-
ne prima. Tertia pars ſcilicet quo ad re
ceptionem probatur. Nam ſi prima defi-
cit puta quia emptor inexpertus ⁊ ſimpli
cianus exiſtens ignorat valorem mercis:
credens eam valere tantum quantum dat
⁊ vẽditor exegit: al's nullatenus tãtũ datu
rus: non erit illa datio voluntaria ſed mi-
xta cum inuoluntario: adeo ꝙ non eſt illa
datio ſufficiens ad faciendum recipienteꝫ
eſſe dominum illius exceſſus. quia datio
non facit aliquem dominum rei date niſi
dans cõſentiat. modo errans nõ conſen-
tit ſi ſic errat ꝙ nullatenus daret ſi nõ er-
raret. Et ad defectum illius prime cõditi
onis reducitur caſus vbi vẽditor rem q̃
vix valet vnum denarium exhibet ſcien-
ter pro quattuor et emptor dat tres dena
rios eo ꝙ vel veretur ei ſolum vnum de-
narium offerre vel duos. vel quia credit
non ſuperexhiberi vltra dimidium iuſti
precij ſed tm̃ in modico puta in vno de-
nario more venditorum. Si ſecunda
deficit: puta quia emptor ex ꝓdigalitate
dat: peccat venditor recipiendo: quia cõ-
municat emptori in vitio. non enim ſo-
lus prodigus peccat prodige expenden-
do. ſed etiam ille qui talia ab eo recipit:
quia efficacem cauſam dat damno proxi
mi: ⁊ cõmunicat proximo in peccato: con
ſentiens in vitioſam dationẽ dantis. Si
enim dare eſt prodigo illicitum: cur non
etiam ⁊ recipere ab eodem eſſet recipien
ti illicitum ſi in illaꝫ dationem conſentit.
Similiter etiam ſi inordinata affectione
daret. nam tunc ſicut dans eſt in vitio: ſic
etiam recipiens. imo talis dans habetur
pro ignorante: quia ignorat omnis ma-
lus. tertio ethicorum. lꝫ non ſit neceſſe ex
illa ignorantia procedere actum malum.

Si etiam tertia deficit: puta quia ar-
tatus fuit: peccat recipiendo. Tum ꝓmo
quia potius debebat illi ſuccurrere q̃ eũ
afflictum amplius affligere. Tum ſecun
do: quia recipit illud cuius dominum il-
lo modo habere nõ poteſt. Nec poteſt il
lud retinere. quia non transfertur domi-
nium eius in ipſum. quia datio talis eſt
non voluntaria ſed mixta ex inuolunta-
rio. coactio enim etiam conditionalis di
minuit rationem voluntarij. Si etiaꝫ q̃r
ta defecerit: puta quia dato ꝙ prime tres
adeſſent: attamen non conſtaret vendito
ri de eiſdem: peccaret recipiendo: quia ex
poneret ſe probabili vel equilibri pericu
lo accipiendi illud quod illicitum eſt ac-
cipere: quia non ẽ licitum accipere niſi cõ
ſtet de ꝑdictis conditionibus ſeu de om-
nino liberali datiõe. ⁊ maxime ex quo ex
egit exceſſum in ratione precij ⁊ non con
ſtat ei de predictis conditionibus em-
ptoris: potius habet preſumere qꝺ ſibi

detur exceſſus in ratiõe precij: ſicut ipſe exegit ꝙ̃ in ratiõe doni in qua ratiõe non exegit. Correlarium. Ex multum alleuiat venditorem ſi quã mercem vẽdit emptori experto et non artato neqꝫ prodigo: q2 nõ habebit leuiter timere ꝙ recepit ab eo exceſſiuum precium ex quo emptor eſt expertus non artatus ⁊ maxime ſi emptor emit vt reuendat: quia tunc emit vt lucret̃ ⁊ per cõſequens nõ nimis dat ne forte non poſſit lucrari.

Queſtio. LVIII.

Utrum illicituz ſit

emptori emere mercem pro precio deficiẽte a valore merc; ſiue ille defect⁹ ſit ſub dimidio iuſti ꝑcij ſiue citra. ⁊ ꝟ ſiue ſit magnus ſiue paruus Solutio queſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionib⁊ quinqꝫ cõcluſionibus. Prima preciuz eſſe deficiens a valore mercis poteſt intelligi dupliciter Primo ꝙ deficiat ab eo ſm quid. ⁊ ille defectus ſit infra latitudinem iuſti precij et ſolum eſt defectus a preciſo valore mercis Alio modo ſimpliciter. et ille eſt defectus egrediens limites latitudinis iuſti precij. Hec poſſunt intelligi ex dictis in ſimili in pma ſuppoſitione precedentis q̃ſtionis ⁊ ex dictis ibidem poſſet etiam defectus ſm quid dictus ſubdiuidi ſm tres gradus.

Secunda ſuppoſitio. defectus ſimpliciter dictus poteſt eſſe duplex: quia aut eſt ſub dimidio iuſti precij aut citra. ⁊ illa diſtinctio etiam patet ex dictis in ſecũda ſuppoſitione eiuſdẽ q̃ſtionis. Et ꝙ̃uis ex ibidem dictis cõcluſionibus poſſent cõcluſiones hic ponende d emptore ſimili modo imaginari: tamen ꝑ celeriori intellectu ponentur hic ⁊ declarabunt̃ in ꝓprijs terminis aliquib⁹ omiſſis q̃ ex ꝑcedenti q̃ſtione ſatis haberi poſſunt.

Prima cõcluſio. emptori illicitũ eſt emendo mercem velle dare pro merce precium qd ipſe credit probabiliter vel deberet credere ſimpliciter vl̃ ſm qd deficere a valore merc;. in illo loco ⁊ tempore quo paratus ẽ eam emere. Hec concluſio probatur illis duabus ꝑmis ꝓbationibus quibus prima concluſio ꝑcedentis q̃ſtionis eſt probata. ⁊ etiam declaratur per ſingulas ſex clauſulas ꝓportionabiliter ſicut prima fuit de venditore declarata ⁊ quattuor prime clauſule ſatis patere poſſunt ex dictis ibidem. Exemplum de quinta ⁊ ſexta clauſula ſcꝫ in illo loco ⁊ in illo tẽpore. Nam ſi aliquis non eſt empturus illam mercem hoc loco nec hoc tẽpore. ſed dilaturus emptionem donec ad alium locuz vl̃ aliud tempus venerit vbi ⁊ in quo ſperat tali leui vel deficienti: imo leuiori precio ſe empturũ. ⁊ tamen inducit̃ per inſtantiam venditoris vt in hoc tẽpore ⁊ loco emat ab eo etiam pro illo deficiẽti ꝑcio qd curret ĩ illo alio loco ⁊ tempore non peccat contra iuſticiaz cõmutatiuã et de ſcholaſtico rigore loquendo ſi det ꝑciũ aliquãtulum deficiẽs. quia lꝫ illud ꝑcium ſit hoc in loco et tempore deficiens: non tamen eſt deficiens pro loco et tempore pro quo deſtinauerat emptor ſe empturum illam vel conſimilem mercem: ⁊ cum in illo alio loco ⁊ tẽpore veriſimiliter pro illo deficienti: imo minori illo deficiẽti ꝑcio emiſſet: ⁊ tamen venditor hoc in loco ⁊ tempore inducit eum ad emẽdum: ſi ſibi ſolueret precium hic ⁊ nunc currens: emptor damnificaret̃ per inſtantiam vẽditoris. hoc autem damnuz venditor deberet emptori refundere tãtum quantũ eſt: et per cõſequẽs debet tanto minus recipere in quãto ꝑ minori potuiſſet emptor alibi ⁊ ĩ alio tempore emiſſe: deducta dubietate negocij Et dico ĩmo leuiori: quia ſi ſolũ tam leui precio et nõ leuiori poſſet alibi ⁊ in alio tempore emere: non tamen leuiori nõ liceret ſibi ꝑ caſe illud leue hic velle dare. quia ſi iret ad alium locum: facere haberet labores ⁊ expẽſas ⁊ etiam ſibi ſubeſſet dubietas an ne tam leui precio poſſet obtinere. Hec autez omnia deberent facere hic ⁊ in hoc tempore aſcenſum in precio vt ſcilicet potius hic nõ ita leue ſed maius deberet dare. ſecus autem ſi ſm exigentiam illorum laborum ⁊ expenſarum ꝓportionabiliter etiam tanto leuiori precio alibi ⁊ in alio tẽpore eſſet obtenturus illã mercem ita ꝙ in conſcientia ſua eque vel magis vellet nũc et ꝟ loco omittere emptõez ꝑ illo ꝑcio. ſic eã facere ꝑ tali. Nã nũc excuſaret̃. Et ĩtelligit̃ ille caſus niſi neceſſitas q̃ vẽditor ꝑmit vt ĩducat emptorẽ ad emendũ: ſit tãta ꝙ emptor

tantū intereſſe deberet pati vt iuuaret ven
ditorem quātū eſt itereſſe q̄d patiꝛ ex hoc
ꝙ i iſto loco et tēpore emit. Et huic adijci
poteſt alius caſus ſimilis ſcȝ ꝙ ſicut dicitꝛ
de eo qui non eſt hoc loco et tempore em-
pturus ſed alio: ita dicendū de eo qui nul-
latenꝰ deſtinauerat tale q̄d emere puta nec
hoc loco ꝛ tēpore nec alio: ꝛ tamē inducitꝛ
per vēditorē vt ab eo tale quid emat: ita ꝙ
rogatus vt emat mallet ſimpliciter eē ſup
portatꝰ ab emptiōe etiā pro illo deficiente
ꝓcio: q̄ȝ ꝙ emeret ꝓ illo. vt puta quia i nul
lo indiget illa merce nec vult nec intēdit
eam diſtrahere ad lucrū. Attamē quia ro-
gatur ꝑ alium. ideo emit partim ex pietate
motus ad ſuccurrendū proximo q̄ indiget
numiſmate ꝛ optat carere merce. et tamen
quia emendo grauatꝛ in hoc ꝙ debet ſubi-
re emptionē ſibi ſimpliciter nolitam: vult
pro huiuſmodi grauaminis tāq̄ȝ cuiuſdaȝ
intereſſe refuſione dare tanto minꝰ quātū
eſt illud grauamē. Caueat autē emptor ne
illud minꝰ q̄d vult ſubtrahi de precio ꝛ ſi-
bi retinere: nō adequetꝛ ꝑuamini q̄d ſubit
Hoc autē ſcȝ an adequetꝛ ei patere poteſt
ex eo ſi ſcȝ emptor eſſet indifferens tam ad
omittendū emptionē etiam pro illo defici-
enti precio q̄ȝ ad faciendū eam. hoc enī eſt
ſignū ꝙ illud ſubtrahēdū non excedit ſuū
grauamē. ſed ad omne maximū ei tātū ad-
equetur. ꝛ ſic non eſt in lucro. ꝛ multo ma
gis ſi magis vellet ꝙ ſupportatus eſſet ab
emptione etiā ꝓ illo precio q̄ȝ ꝙ eā faciat.
ſecus autē ſi potius vellet illud grauamen
ſubire ꝛ dare deficiens preciū q̄ȝ omnino
omittere emptionē. ſicut contingere poſſet
quādo ille emptor intenderet ꝛ ſciret mox
illud vendere pro maiori. ꝛ ſic lucrari cuiꝰ
lucri cauſa potius vult facere emptionem
q̄ȝ omittere. Unde in tali caſu ſi ſine graua
mine mox poſſet reuēdere pro maiori vbi
venditor non ſic poterat: conſulo ꝙ det ei
maius ꝓcium ꝛ non illud deficiens. aut re
mittat eum ad illū qui pro maiori emeret.
Et debet ille caſus adiectus intelligi etiaȝ
niſi ſit tanta neceſſitas in vēditore ꝛc. vt di
ctum eſt in priori caſu. Quāuis ille caſus
adiectus ſic veſtitus ſit de rigore iuſticie ꝛ
ſcḋm limam ſcholaſticā licitus. ꝛ q̄ntum eſt
de iuſticia cōmutatiua non dānādus q̄c-
q̄d ſit de malicia quā de ꝑaccidēs hr̄e pōt

ꝓpt̄ ſpeciē mali vel hmōi. Patet p̄mo a ſili
de priori caſu. Secūdo a ſili de vēdito-
re qui omnino deſtinauerat ſe nō vēditu-
rum rem ſuam qui tamē inducitꝛ ꝑ empto-
rem vt ſibi vendat cui vendit pro plurī q̄ȝ
nunc vel hoc loco ꝛ tēpore vel alio vende-
tur. qui caſus fuit tactus in q̄ſtione. lvj. cō
cluſione tertia in. xij. manuductiuo. Ter-
tio a ſimili de mutuante cui licet recipe ali
quid vltra ſortē nomine pene cōuentiona-
lis ꝛ tamē hoc non eſt niſi ratiōe grauami
nis quo grauatꝛ mutuans nō habēdo ſor-
tem in termino prefixo ita ꝙ mallet ſortem
tunc habere ꝛ carere pena q̄ȝ ecōtra. igitur
eadem ratione licebit emptori in ꝓpoſito
caſu minus dare ꝓ merce. Quarto pba
tur. vēditor cui res eſt cara ꝛ non venalis
ꝛ tamen inducitꝛ per inſtantiam emptoris
ad vendendū ei: poteſt rem vendere aſcen-
dendo vltra ſolitum in precio ꝓpter affecti
onem ad rem: cur ergo emptor cui res nō
eſt in animo vt emat: non poſſet deſcende-
re in precio ſcḋm diſplicentiā quā habet ad
eā: quā tamen venditor vult ſibi imponere
vt emat. Quinto. quia ſi venditor vult
habere numiſma. ꝛ ideo inducit emptoreȝ
ad emendū qui omnino non deſtinauerat
tale quid emere. aut igitꝛ vēditor poteſt ali-
quem aliū inuenire qui daret ſibi precium
maiꝰ q̄ȝ poſſit ab illo habere. aut nō. Non
poteſt dici primū. quia tunc non eſt veriſi
mile ꝙ daret illi pro minori niſi vellet illi
aliquid donare de q̄ntitate precij debiti: ꝛ
tunc cenſetur emptor non emere niſi cū pa
cto ꝙ ſibi remittatꝛ liberaliter vel donetur
pars precij debiti: vl̄ ſaltem ſi non velit eē
donatariꝰ emptoris: vult illud ſibi ſubtra
hi ratione grauaminis q̄d ſubit in emēdo.
Si ſcḋm igitꝛ illud preciū non eſt deficiēs
ſed debitum: quia res non valet plus q̄ȝ tā
tū ꝓ quāto poſſunt inueniri q̄ eā emāt.

Circa hanc igitur concluſionē No
ta ꝙ emens iuxta tenorē p̄me
cōcluſionis eo grauiꝰ peccat quo vēditorē
maiori neceſſitate ꝓſſus ad vēdēdū rē ſuaȝ
ꝛ habēdū ꝓciū. q: talis crudelꝛ agit circa
preſſū: ſcȝ ampliꝰ ꝓmēdo ꝛ affligendo affli
ctū. Et eodē modo dic ō vēdente ꝓ ma-
iori iuxta tenorem p̄me cōcluſionis prece-
dentis queſtionis: quia etiā eo grauiꝰ pec
cat q̄ emens eſt maiori neceſſitate preſſus

ad emendum illam rem. Adhuc autē lō
ge grauius peccat qui in fraudem vſurarū
cōmittet talem venditionem ꝑ me concluſio
nis ꝓcedentis queſtionis ꝛ talem emptio
nem prime concluſionis ꝓſentis q̄ſtionis.
Naꝫ talis tripliciter peccat quia cōmittit
tam venditionem q̄ꝫ emptionem iniquas
ꝛ cum hoc vſuram mentaleꝫ capiendo mē
talem vſuram ꝓut diſtinguitur cōtra effe
ctualem ſcꝫ pro ipſo ꝓpoſito ꝛ ꝑparatiōe eā
cōmittendi. Talis autē eſt ille qui cū roga
tur ab indigēte vt ſibi mutuet decē floreñ.
dicit: decē floreñ. non mutuabo: ſed mercē
quādaꝫ habeo quā tibi pro decē dabo: ꝛ ſi
non indigeas ea: poteris eam vēdere. ꝛ ſic
acquirere pecuniam optatā. ꝛ ſtat q̄ merx
non valet niſi nouē: ꝛ venditione facta idē
dines dic. Ex quo nōdū habes optatā pe
cuniam: ego a te emam illam mercē ſed ne
quaq̄ꝫ pro decē: quia nō indigeo ſed tm̄ ꝓ
octo. ꝛ ad hunc contractū ideo diuertit: q꞉
libenter mutuaſſet octo floreñ. (vt petijt) ꝛ
hoc pro vſura duoꝝ floreñ. vel triū. ſed q꞉
non audebat timore ſeculi hunc contractū
amplecti. ideo diuertit ad alium cōtractuꝫ
quo tantundē habebit. ſicut ſi ad vſurā ſi
bi mutuaſſet octo floreñ. Nam cuꝫ primo
p decem floreñ. vel. dit mercem: nō niſi no
uem valentē: lucrat᷑ vnū floreñ. ꝛ cū poſt
ea redimit eandē pro octo que valet nouē
iterū lucratur vnū. ꝛ ſic duos floreñ. lucra
tur. talis inq̄ꝫ inique vendidit et iniq̄ emit
ꝛ paratus fuiſſet actuali ꝑparatione men
tis ad vſuram mutuare ergo tripliciter pec
cauit. Si auteꝫ quis nullatenus vellet
mutuare ad vſuram cuiq̄ꝫ nec etiam illi pe
tenti mutuū vellet mutuare ſiue gratis ſiue
non gratis eo q̄ non adeſſet caſus in quo
vllo modo teneret᷑ ei mutuare: attamē pa
ratus eſſet ſibi quid vendere pro iuſto pre
cio: ꝛ hoc faceret quaten⁹ ſaltem emptor ꝑ
illam mercē reuendendaꝫ acquireret pecu
niam: nec hoc faceret illa intentione vt ſibi
ſibi reuenderet: imo nihil de hoc cogitaret
nec illud eum moueret ad vendendū ei il
lam mercem: imo ſtaret q̄ nō optaret illaꝫ
mercem redimere ꝛ tamen ideꝫ emptor nō
niſi illi vēditori vellet reuendere q̄ tamen
nollet ſibi dare tantū quāti ei vendiderat
eo q̄ non indiget ea: tunc talis redimens ſi
redimendo agit ſm tenorem illi⁹ prime cō
cluſionis peccabit. ſi autem nō agit ſm te
norem illius ꝑme cōcluſionis tunc q̄uis
ī aliquo certo caſu circūſtātionato eo mo
do qui expreſſus eſt in clauſulis concluſio
nis: de rigore cōtractus ille forte poſſet ex
cuſari tanq̄ꝫ in ſe non iniuſtus: tamē habe
bit ſpeciem mali ꝛ actorem infamare ꝛ ali
os ſcandalizare natus eſt. ideo omittēdus
eſt tanq̄ꝫ latibulū vſurariorū ꝛ infamatiu⁹
ſui actoris.

Secūda concluſio. prima cōclu
ſio iam de emptore formata: eſſet etiā vera
ſi emptor equilibri dūmodo dubitet ꝑciū
deficere a valore mercis. Probat᷑: q꞉ ſi ē in
tali dubio ꝛ nihilomin⁹ contendit vel co
natur dare illō preciū: exponit ſe equilibri
periculo violandi iuſticiam cōmutatiuaꝫ.
hoc autem eſt illicitū ſicut ꝛ exponere ſe ſi
ne equilibri ſiue ꝓbabili ꝑiculo peccati ē
pctm̄. Et idō cū ē ī tali dubio recurrat ad
manuductiua quibꝫ rationabiliter mouea
tur ad cognoſcendū qd̄ ſit competens pre
ciū: que ſi inueniri non poteſt: aut omittat
emptionem aut det maius illo deficiēti ꝑ
cio qd̄ contendebat dare de quo maiori ſit
ei probabilis credulitas q̄ ſit competens
Aut ſi hoc non velit facere: tunc in emēdo
ponat ſe ad arbitrium venditoris dicēdo.
taxetis vos ipſe qd̄ dignū fuerit ꝛ illud da
bo: ꝛ tunc poterit illud dare: dūmodo ven
ditor ſit vir expertus non artatus nec inor
dinata affectione precij ꝛ diſplicētia mercꝫ
agitatus ꝛ emptori cōſtet de illis ꝯditioni
bus vēditoris. ꝛ dūmodo etiā emptor nō
fecerit talē oblationē venditori: ex qua oc
caſionē dederit vēditori ad petendū min⁹
iuſto: eo q̄ ducit᷑ verecundia vel errore vt
non audeat plus petere eo q̄ tā vile q̄d ſi
bi emptor obtulit. Si aūt vēditor non ha
beret illas ꝯditiōes vel nō ꝯſtaret empto
ri de eiſdē non liceret ſibi exiſtēti in dubio
eq̄libri ponere ꝑcium ad arbitriū vendito
ris. ſed poti⁹ debet omittere emptiōeꝫ aut
dare ꝑciū qd̄ credit ꝓbabiliter eē cōpetēs.

Tertia cōcluſio. prima cōcluſio ē
vera ſiue illud ꝑciū ſic de
ficiat a valore q̄ ſit ſub dimidio iuſti ꝑcij
ſiue citra. ꝛ ſi citra: ſiue in multo ſiue ī pau
co. Probat᷑ ꝓportionabiliter ſicut ꝓbata ē
tertia concluſio ꝓcedentis q̄ſtionis. Et ex
illa etiā poteſt inferri correlariū contra de

as opiniones ibidem poſitas:que ſicut er
ronee ſenſerunt de vendente exigente ꝓciū
exceſſiuū. dicendo ꝙ illud ſibi liceret quā
do exceſſus non eſt vltra dimidiū iuſti ꝓ
cij ſed citra:etiā ſi in multo (vel vt ſecūda
opinio dixit) dūmodo in modico:ſic etiā
ſenſiſſent ꝓportionabiliter de emptore qui
ꝓcium deficiens dat:dicēdo ꝙ illud ſibi li-
ceret ſi defectus nō eſt ſub dimidio iuſti ꝓ
cij:etiā ſi ī multo ſit ille defect⁹ vel (vt ſcd́i
dicerent) dūmodo ſit ī modico. Et ſicut ar
gumenta ſunt facta ꝓ illis opinionib⁹ fal
ſis de venditore ⁊ ſoluta:ſic ſi cōſimilia ap
plicent ꝓportionabiliter ad emptorē:etiā
ſoluerent ꝓportionabiliter.

Quarta concluſio emptor q̄ ſciē
ter ſcḋm tenorem ꝓme cō
cluſionis dedit ꝓ merce ꝓcium deficiens a
valore mercis:ſiue ille defectus ſit ſub di-
midio iuſti precij ſiue citra. ⁊ h̄ ſiue in mul
to ſiue in pauco:tenet̄ ſupplere defectū vel
reſtituere partem mercis ſed differenter.

Prima pars ꝓbatur:qꝛ ſi ſcḋm tenorē pri
me cōcluſionis dedit ꝓcium deficiēs a va
lore mercis:tūc accipit aliq̄d mercꝭ ſub ra-
tione mercis:ꝓ quo nihil dedit eo ꝙ totū
ꝓciū ſolū reſpicit reliquum mercis. Signe
tur igit̄ illud acceptū ꝓ quo nihil dat:eo
ꝙ ad id non attingit aliqua pars precij:et
ſit B. arguitur ſic:recepit B ex cauſa ſub
modo ⁊ ſub ꝯditione non extantib⁹. Nam
venditor dat ſibi B vel in ratione mercis
vel in rōne doni. Si primū:tūc venditor
non dedit ſibi B niſi ſub conditione ſcꝫ ſi
emptor daret ſibi ꝓciū ꝓ B. ⁊ ex cauſa ſcꝫ
quia emptor dare debebat ſibi ꝓcium pro
B ⁊ ſub modo ſcꝫ vt emptor daret ſibi pro
B ꝓcium:modo cōditione ſub qua datur
res non extante nō tenet datio nec trāſfert̄
dominiū rei date in accipientē. et ſic tenet̄
accipiens reſtituere vel ſupplere ꝯditionē
ſub qua data eſt. Si aūt B vt donū datū
eſt:non eſt tranſlatū dominiū ipſius B in
emptorem:qꝛ emptor ꝑ caſū non recepit
ipm̄ B vt donū:ſed vt mercē vel partem
mercis. donū aūt nō tranſfert̄ in dominiū
donatarij niſi donatari⁹ conſentiat in do-
nationem ⁊ velit datum habere vt donū.

Et notāter dicit cōcluſio ſi ſcḋm tenorem
ꝓme cōcluſionis dedit ꝓcium ⁊c. ſec⁹ autē
ſi a ꝓncipio voluit vt̄ conabat̄ recipe ipm̄
B vt mercē ⁊ tm̄ poſtea in recipiēdo B re-
cepit ipm̄ vt donū ⁊ defectū vt ſibi remiſ
ſum liberaliter a venditore: eo ꝙ venditor
ſibi B liberaliter donat vel liberaliter re-
mittit defectū precij. Nam tūc nō teneret̄
ſupplere defectum nec reſtituere B lꝫ pec-
caſſet conando dare ꝓcium deficiens pro
ta merce in ratione mercis:peccaret etiam
ſi recipiendo ipm̄ B:eſſet talis ꝓpoſiti ꝙ ſi
venditor etiā ſibi nō donaret B nec remit
teret defectū precij:nihilomin⁹ vellet B re
tinere ⁊ nō ſupplere:non tm̄ teneret̄ q̄d re-
ſtituere ſuppoſita liberali donatiōe B vel
remiſſione liberali defect⁹. Secūda ps
ꝓbatur ponēdo duas differētias. Prima
quia ſi defectus eſt ſub dimidio iuſti precij
emptor tenebit̄ in vtroqꝫ foro ad alteꝝ illo
rum duoꝝ ſcꝫ aut reſcindere contractum ſi
placet venditori:aut ſi placet vēditori con
tractū manere:tenet̄ ſupplere defectū. ſꝫ in
alijs exceſſib⁹ non ſic eſt. Nā in ſolo foro
cōſcientie nō in foro exteriori tenet̄ ad alte
rum illoꝝ duoꝝ. ſed d̄ hoc quādo ad ꝓmū
⁊ quādo ad ſcd́m teneat̄:dictū eſt ſupra q̄-
ſtione. lv. cōcluſione ꝓma. Scḋa diffe-
rentia. qꝛ defectus modic⁹ eſt duplex. quia
aut ē intra limites latitudinis: aut ſub eis
ſeu extra eos. ſi ſcḋo:tunc tenet̄ indiſtincte
ſupplere ita ꝙ illa tentio ē neceſſitatis:ſi ē
notabilis ita ꝙ peccat mortaliter ſi nō ſup
plet. ſi aūt eſt nō notabilis:tenet̄ ſub venia
li culpa:ſic ꝙ ſi non ſupplet:peccat veniali
ter:niſi excuſet̄ ꝑ hoc ꝙ minutie taliū defe
ctuū ſunt īnumere ⁊ non digne tāto labo-
re quātū haberet facere:vt ſingule ſinglis
ſupplerent̄. ita ꝙ etiā venditores deberent
mēt ſcḋm rectā rōnē conſentire ꝙ tales ero-
garent̄ eorū noīe pauperib⁹:qꝛ rationabili
ter illud vellent ſibi fieri ſi ipi in ſimili ca-
ſu vendendo ſupaccepiſſent in aliquāula
minutia. Si detur primū:tūc ſi emptor tē
pore emptionis ignorauit ſe in ꝓcio defe-
ciſſe ab indiuiſibili equalitate valoris:tūc
non tenet̄ ſupplere etiā ſi poſtea cōperiat
illū defectum. qꝛ tunc venditor donauit ſi
bi B vel remiſit illam partem deficientem
vel ſaltē ſibi debuit donaſſe ⁊ remiſiſſe. ſe-
cus forte ſi a ꝓncipio contract⁹ ſciuiſſet il
lum defectū. ⁊ deduc hec ſicut in ſimili de
ductum eſt in concluſione quarta preceden
tis queſtionis.

Quinta concluſio. q̃ʒuis q̃ttuoꝛ concurrentibꝰ poſſit ſana ↄſcientia emptoꝛ etiam ſcienter dare p̃cium deficiens a valoꝛe mercis in magno vel in paruo: tñ quodcũqꝫ hoꝝũ defecerit: non ſolũ p̃tenſa oblatio eiuſdem vt precij ſufficientis cenſenda ẽ ſibi fuiſſe illicita: ſʒ etiam datio precij ⁊ receptio totꝰ mercis. Prima ps ꝓbatur. Naʒ ſi emptoꝛ offerat preciũ deficiens ſic ꝙ velit totã mercẽ habere in ratione mercis ſolute: ⁊ vẽditoꝛ habeat illas q̃ttuoꝛ cõditiones ſcʒ ꝙ ſit ꝑſona ſagax ⁊ ſciens valoꝛẽ mercis. Scd̃o ꝙ nõ ex mentis leuitate vera vel ꝓ̃ſũpta det tantã mercem ꝑ tam deficienti p̃cio. et per hoc excludit̃ ꝓdigalitas vel inoꝛdinata affectio in venditoꝛe ad preciũ et inoꝛdinata diſplicẽtia ad mercẽ: ex qua inoꝛdinatiõe cõtingit aliq̃ñ dare mercẽ ꝑ minus iuſto. Tertio ꝙ venditoꝛ nõ artatiõe vel neceſſitate qua valde indiget p̃cio: det tantã mercem ꝑ tam vili p̃cio: imo libere. Quarto ꝙ illa tria ↄſtent emptoꝛi de venditoꝛe ꝓbabili certitudine. Illis itaqꝫ quattuoꝛ ↄcurrentibꝰ lʒ emptoꝛ peccauerit offerẽdo a p̃ncipio tam deficiens p̃cium qd̃ indignum eſt tãta merce: tñ ſi venditoꝛ ſic cõditionatꝰ (vt dictũ eſt) nihilominꝰ dedit eaʒ rem emptoꝛi: ꝓ̃ſumet emptoꝛ ⁊ poterit ꝓ̃ſumere ꝙ venditoꝛ ipm̃ ꝟ ſibi liberalit̃ donet: ⁊ liberaliter remittat defectum precij ſine hoc ꝙ aliq̃ ratio inuoluntarij miſceat̃ illi dationi. Modo emptoꝛ potuiſſet donũ taliter q̃lificatũ recepiſſe a vẽditoꝛe: etiam ſi nihil ab eo emiſſet. igit̃ etiã nũc poteſt recipe illud vt tale. Et dico vt tale: quia nõ poſſet ipm̃ ꝟ recipe vt mercẽ: cũ nihil coꝛreſpõdens ei vt p̃cium dederit. Dico aũt ꝓ̃ſumet ⁊ poterit emptoꝛ ꝓ̃ſumere ⁊c. qꝛ ſi nec ꝓ̃ſumeret nec poſſet ꝓ̃ſumere in venditoꝛe animũ donãdi ſibi ꝟ: vel remittendi ſibi defectũ: non debet recipe ꝟ vel dare taliter deficiens p̃ciũ. qꝛ exponeret ſe periculo recipiẽdi alienũ. ⁊ ſi de facto ꝓ̃ſumit cõtrariũ: eoipo peccat recipiendo alienuʒ ſcʒ ꝟ: ⁊ ſi ꝓ̃ſumpſiſſet animũ donandi in eo: et poſtea depꝛehenderet ꝓ̃ſumptioni ſue nõ ſubfuiſſe veritatẽ: deberet ſupplere defectum p̃cij vel reſtituere ꝟ. Scd̃a ꝓo ps ſcʒ ꝙ oblatio fuerit ſibi illicita patuit concluſione p̃ma. Tertia ꝓo ps ſcʒ ꝙ receptio ſit ſibi illicita ſi defecerit aliqd̃ illoꝝʒ q̃ttuoꝛ ꝓbatur. Naʒ ſi p̃mũ deficit puta qꝛ venditoꝛ eſt ſimplicianꝰ ⁊ inexpertꝰ credẽs mercẽ nõ plus valere q̃ʒ det emptoꝛ: ita ꝙ aliãs nullatenus daret ꝑ tam leui p̃cio: non erit illa datio mercis pure volũtaria ſʒ mixta ex inuolũtario: adeo ꝙ non ẽ illa datio ſufficiẽs ad faciẽdũ emptoꝛẽ eſſe dominuʒ totꝰ mercis ⁊ ſignanter ipiꝰ ꝟ: qꝛ datio nõ facit quẽ dominũ rei ſibi date: niſi dãs ↄſentiat. Modo errans non cõſentit ſi ſit talis erroꝛ ꝙ nullatenꝰ daret ſi non erraret Et ad defectũ illiꝰ p̃me ↄditionis reducitur caſus vbi emptoꝛ ꝑ re que bene valet q̃ttuoꝛ: offert tñ vnum et venditoꝛ dat ꝑ duobꝰ: eo ꝙ vel veret̃ exigere q̃ttuoꝛ ab eo q̃ ſibi ſoluʒ vnum obtulit: vel qꝛ credit emptoꝛem non offerre p̃ciũ deficiens ſub dimidio iuſti p̃cij. ſed tñ in modico puta ĩ vno denario moꝛe emptoꝝũ. Si ſecũda deficit puta qꝛ vẽditoꝛ ex ꝓdigalitate dat: peccat emptoꝛ recipiẽdo: qꝛ cõmunicat vẽditoꝛi in vitio. non enĩ ſolus pꝛodigus peccat ꝓdige expendendo: ſed etiaʒ ille q̃ talia ab eo recipit. Et idem iudiciũ eſt ſi venditoꝛ det ex inoꝛdinata affectiõe ad p̃cium vl̃ ex inoꝛdinata diſplicẽtia ad mercẽ pꝛo illo p̃cio diminuto. An aũt tũc emptoꝛ teneat̃ ſupplere defectum vl̃ reſtituere ꝟ: videãũ eſt in tractatu de reſtitutionibꝰ. Si etiã tertia deficit: puta qꝛ artatꝰ fuit: peccat ſic deficiens p̃cium dando et recipiendo ꝟ. pꝛimo qꝛ potius deberet ſuccurrere vẽditoꝛi q̃ʒ eũ afflictũ amplius affligere. ſecundo qꝛ recepit illd̃ cuiꝰ dominiuʒ illo modo nec habere nec ipm̃ retinere põt. quia non transfert̃ dominiũ eiꝰ in ipm̃ ꝑ dationeʒ ſic mixtã ex inuolũtario. coactio enĩ etiã ↄditionalis diminuit de rõne voluntarij. Si etiã q̃rta deficit: puta qꝛ dato ꝙ tria p̃ma adeſſent: attamẽ illa nõ cõſtarent emptoꝛi de venditoꝛe: peccaret dando deficiẽs pꝛecium. qꝛ exponeret ſe ꝓbabili vel equilibꝛi periculo accipiẽdi vel dandi id qd̃ eſt illicitũ accipe vel dare. qꝛ non eſt licituʒ accipere ꝟ vel dare deficiẽs p̃cium: niſi cõſtet de p̃dictis conditionibꝰ venditoꝛis: ſeu de omnino liberali donatiõe ꝟ ⁊ remiſſione defectus: ⁊ maxime ex quo emptoꝛ obtulerat tale deficiẽs p̃cium. ideo ſi non conſtet emptoꝛi de p̃dictis ↄditionibꝰ venditoꝛis:

potius habebit pſumere q̧ ſibi detur B i ratione mercis ꝛ nõ i rõne doni: ſicut ipſe obtulit pcium p tota merce (cuiꝰ B eſt gꝛa) ſub rõne mercis. Et circa pmaȝ partem cõcluſionis nota q̧ ſtantibꝰ q̃tuoꝛ illis de q̄bus dictũ eſt in pma parte venditoꝛ etiã in foro exteriori eſt tutus. Unde nõ dabit venditoꝛi actio ↄtra emptorem: qꝛ ſi quis donationis cauſa vẽdit p modico precio: nõ audit volens venire ↄtra ſuam voluntatẽ: vt tãgit Panoꝛ. in. c. cũ cauſa. de emp. ꝛ ven. ꝛ ibideȝ dic e cõtra in caſu ſimili q̄nte ↄcluſionis pcedentis q̃ſtionis. Nota tñ q̧ etiam cõcurrentibꝰ illis q̃tuoꝛ fallit illa ps in caſu quo platus eccleſie eſſet ille q̄ ſic viliter vẽderet mercẽ aut alius qui facta alteriꝰ pcuraret vt tutoꝛ vel curatoꝛ pupilli vel minoris, qꝛ ab illo etiaȝ ſi ſciat verum pcium: nõ licet ſic viliter emere, quia nec illi licuit ſic viliter vendere.

Correlariũ

Multũ alleuiat emptorẽ ſi quam mercẽ emit ab experto vẽditore: qꝛ pſumitur q̧ ex quo expertus eſt nec artatus q̧ nõ ei vendidiſſet p illo precio niſi fuiſſet ſibi viſũ condignũ. Unde ſi emptoꝛ inexpertus vadat ad iſtitores ꝛ mercatores publicos non ẽ ſibi multũ periculũ ſi modicũ pciaȝ exhibet p merce: dũmodo emptoꝛ ignoret valorẽ mercis: neſciens an pcium id ſit deficiens vel equalens, ſed hoc dũtaxat faciat vt reſpõſione vẽditoris addiſcat debitũ valorẽ ꝛ debitũ pcium: eo q̧ vẽditores exhibent rem pmo p magno quã tamẽ ſolẽt finaliter vẽdere p minori ꝛ aliqui etiaȝ ita ſuperexhibent a pncipio q̧ p longe minori etiã ſub dimidio pme exhibitionis vẽdũt ſicut dicit de colonienſibꝰ. Unde ſi emptoꝛ emat a ſupradictis ſcȝ peritis ꝛc. mercẽ pro illo deficienti pcio qđ obtulit: poterit preſumere q̧ ex quo vẽditoꝛ fuit expertꝰ ꝛ non artatus q̧ hoc fecit ſine ſuo piudicio tãq̃ recipiens condignũ pcium.

Queſtio. LIX.

Utrum licitum ſit

vẽditori vendere mercẽ vni p maiori pcio q̃ alteri: puta carius vendendo ementi ad terminũ vel expectationẽ q̃ ad promptaȝ ſolutionẽ. Solutio q̃ſtionis ſtat i duabus diſtinctionibꝰ: q̃tuoꝛ cõcluſionibus: duobꝰ correlarijs: ꝛ trium argumentoꝛ ſolutionibꝰ atq̧ quodã documento in fine ꝛ cauda q̃ſtionis annectẽdo.

Prima diſtinctio. vendere mercẽ vni p maiori precio q̃ alteri contingit dupliciter, quia aut illa maioritas manet intra latitudineȝ iuſti precij: aut egredit eã. Exemplũ primi. ſtat q̧ aliqui prudẽtes eſtimant pannuȝ aliquem. l. floreñ. alij prudẽtes. lj. tertij. lij. floreñ. ꝛ ſic poſſunt vendant ꝛ emant ſm illã triplicem eſtimationẽ, nec quiſq̧ ſit qui eſtimet eum vltra. lij. floreñ. valere vel nõ valere. l. flor. iam iuſtum pcium illius panni ſtat in tribus gradibꝰ ſcȝ pio mediocri ꝛ rigido: et illis cõſiſtit latitudo illius precij iuſti. Si igit venditoꝛ vendat vni eũ p. l. floreñ. ꝛ alteri p. lj. ꝛ tertio p. lij. vendit vni pro maiori ꝛ alteri pro minori: ꝛ tamẽ maioritas illa manet itra latitudinẽ iuſti pcij. Exẽplũ ſcdi vt ſi q̄s eũ vẽderet p. liij. vel. liiij. flor.

Scda diſtinctio. ſi maioritas precij egreditur latitudinẽ iuſti precij: tunc aut vẽditoꝛ exigit illam maioritatem rõne mercis tanq̃ pciuȝ eius: aut alia ratione, ſi ſcdm. aut igit ratione expectationis: aut alia rõne. ſi ſcdm hoc etiam cõtingit dupliciter: quia aut ratione intereſſe puenientis ex expectatiõe pcij ſeu carentia eiꝰ ſiue illđ ĩ eẽ ſit dãni emergẽtis ſiue lucri ceſſantis: aut ratione alicuiꝰ alteriꝰ.

Prima ↄcluſio. venditoꝛ non peccat ppter hoc q̧ vẽdit mercem vni p maiori precio q̃ alteri: ſi illa maioritas manet intra latitudinẽ iuſti precij: dũmodo credat tam maius q̃ minus precium eſſe iuſtũ, vt ſi agat ſm tenorem pmi exempli pme diſtinctiõis. Probat dupliciter. Primo ſic quia ex quo quodlibet illorum trium precioꝝ eſt iuſtũ p caſum: ꝛ ipſe credit eſſe tale: nõ facit iniuriã ſcdo nec tertio: quia exigit qđ iuſtum eſt: lȝ ſcdo nõ faciat tantã gr̃aȝ ſicut primo nec tertio ſicut ſcdo. Modo nõ peccat q̄s nõ faciẽdo vni gr̃am quã alteri facit. igit. Nec ſequit: vendit vni p iuſtiori precio q̃ alteri. igit illi alteri vendit pro iniuſto. Nã ſtat duo pcia eſſe iuſta ꝛ tñ vnũ eſſe iuſtiꝰ alio. ſicut ſanctũ eſſe ſanctiorem inuenire cõtingit et mũdo a peccato mundiorẽ: lȝ vterq̧ nihil habeat imũdicie, ꝛ vnum habitũ ſcientifici cerciũ

certiorem alio cõtingit inuenire: lʒ neuter habeat aliquid incertitudinis. Scḋo probatur idem a ſimili. ſi B ſit debitor ipi⁹ A in .x. ad terminum. ⁊ F ſimiliter in .x. ſit debitor eiuſdē A ad eundē terminū: non peccat remittēdo aliq̇d de .x. ipi B ſoluēti ante terminū etiā ſi nihil vellet remittere ipſi F non ſoluēti ante terminū. facit enim ipi B bñficiuʒ ob hoc ꝙ citi⁹ ſoluit q̄ȝ F: ⁊ ſic benefaciēti benefacit ⁊ nō benefaciēti non ſic benefacit. igiẗ etiā non peccat venditor ſi nolit ita remiſſe vendere ei q̇ non ſtatim ſoluit ſicut deberet ei q̇ ſtatim ſoluit. et ſic ꝑ maiori ei licebit vēdere: dūmodo tñ maioritas maneat intra iuſtū p̄cium. tenet cõſequentia a ſimili. Naʒ ſicut B ⁊ F ambo erāt debitores in decē tanq̄ȝ iuſto debito: ſic emptores recipiēdo mercē ſunt debitores ipi vēditori in iuſto p̄cio cui⁹ ē triplex gradus p̄dict⁹. igiẗ vni poterit nolle remittere gradū mediocrē vel rigidum ⁊ tamen alteri poterit velle remittere. Hec tñ ſecūda ꝓbatio nō ē ita certa ſicut p̄cedēs: q̄r antecedens non ē indiſtincte verū: q̄r ſicut B anticipans ſolutionē in caſu predicto: aliq̄n nō eſt imunis a peccato vſure vt patebit in ſcḋa cõcluſione ſequētis q̄ſtionis ſic etiā A inducendo B ad hm̄oi anticipationē aliq̄n non eſt imunis a peccato ſcandali vel occaſionis ruine in B ꝑut de taliter inducente ꝓrimū dictū fuit ſupra q̄ſtione .xlvij. Diciẗ notāter in cõcluſione dū modo credat ⁊c. quia ſi non crederet niſi infimū gradū eſſe iuſtum p̄cium: non excuſaretur a peccato: niſi in caſu tertie concluſionis ſequentis vel etiā quarte ꝑ p̄ma parte eiuſdem. Et in caſu hui⁹ cõcluſionis nō intelligiẗ illud extra de emp. ⁊ vē. placuit. vbi ſtatuit ſacrum ꝯcilium ꝙ p̄ſbyteri moneant plebes ſuas vt hoſpitales ſint atq̄ȝ non carius tranſeuntib⁹ vendāt q̄ȝ in mercato vēdere poſſint. Nā illō ītelligiẗ q̄n illa maioritas egrediẗ latitudineʒ iuſti p̄cij.

Scḋa cõcluſio. vēditor peccat mortaliter vendens vni ꝑ notabiliter maiori p̄cio q̄ȝ alteri vbi maioritas eſt extra latitudinē iuſti precij et notabilis ſi eam exigit rõne expectationis ſeu dilationis precij. Probaẗ: quia expectare ſeu dare dilationē ſolutionis precij eſt implicite mutuare. igiẗ ſi ipam maioritatē ſeu partē que eſt extra latitudinē iuſti precij: vult habere rõne expectationis: tunc rõne mutuationis eam vult habere. Modo rõne mutui aliq̄ȯ t̄pale lucrum exigere eſt peccare mortaliter peccato vſure. igiẗ. Antecedens ꝓbatur: q̄r quādo vēditor expectat ſeu dat emptori dilationē: ꝑinde eſt ac ſi p̄ciū iam haberet in burſa et de burſa ſua daret emptori vſq̄ȝ ad terminū. Scḋo ſic ꝓbatur vendere tēpus ē illicitū. modo ſi venditor vendit illo modo vt cõcluſio ſcḋa diciẗ: tūc vēdit tempus. igitur. Sed hec ꝓbatio ⁊ talis locutio q̄uis ſit cõmunis ⁊ multorum doctoꝝ: tñ eſt obſcura ⁊ quaſi īintelligibilis: imo de rigore ſermonis falſa: niſi reducaẗ ad terminos p̄cedētis ꝓbatiōis. Probaẗ. nam venditor p̄dictus nō poteſt etiā de facto vendere tempus emptori nec eſt hoc mentis ſue nec etiā attēptat hoc. q̄r nō attēptat ei vendere tempus p̄ſens: quia ſcit ꝙ tēpus p̄ſens eſt cõmune vtriq̄ȝ: ita ꝙ emptor eque habet illud ſicut vēditor: nec etiam attemptat ſibi vēdere tempus p̄teritū: quia neuter habet illō nec poteſt habere: nec etiam tempus futuruʒ: q̄r venditor ſcit ſe illud emptori nō poſſe ꝯcedere ⁊ emptor ſcit venditorē illud ſibi non poſſe dare. hoc enī eſſet velle vendere ꝓximo ꝓrogationē vite. Item tempus ſaltem vniuerſale eſt mot⁹ primi mobilis vel paſſio eiuſdem. ⁊ ſic eſt in primo mobili. igiẗ non eſt veriſimile ꝙ venditor velit vēdere aut emptor emere rem ita diſtantē ⁊ inattingibilem. Unde modus ille loquēdi obſcur⁹ videẗ potius omittēdus et loco illi⁹ termini tempus vtendum eſt illo termino expectatio vel dilatio ad tēpus. Nam mutuationem implicitā in dilatione vēdit ille qui ꝓpter dilationē carius vltra iuſtū p̄cium vēdit q̄ȝ faceret ad ꝓmptam pecuniā.

Tertia cõcluſio. ſi maioritas ē extra latitudineʒ iuſti precij ⁊ venditor nullaten⁹ ratiōe expectationis exigit maioritatē. ſʒ rõne intereſſe ſibi ꝓueni..tis ex carētia p̄cij expectandi: ſiue illō ītere... ſit dāni emergētis ſiue lucri ceſſantis: tūc vēditor nō peccat ob h̄ ꝙ cari⁹ vendit p̄dicto modo: dūmodo fueriẗ ille cõditiones q̇ requiruntẗ ad h̄ ꝙ mutuāti licitū ſit vltra ſortem mutuatam aliquid exigere ratione intereſſe dāni emergentis vel lucri

ceſſantis: q̄ ꝯditiões fuerūt poſite ſupra q̄
ſtione.xxx. Exēplū aūt vbi ſingule ꝯditio-
nes ſint incluſe (ſuppoſito caſu prime di-
ſtinctiōis huius queſtionis) eſſet ſi vendi
tor vēderet p.liij. ad terminū. ſic q̄ teſte cō
ſciētia ſua vellet poti⁹ in ꝓmpto iā capere
liij. vel.lj. vel etiā.l. q̄ꝫ q̄ debet carere precio
ꝛ accipe.liij. ꝛ tn̄ ex quo emptor non habet
nunc ſibi ſoluere: ipe ꝯtim pietate mot⁹ vt
ſcꝫ nō cogat̄ emptor abire ſine merce ꝛ ad
placendū ſibi vēdit ſibi ad terminū: neqꝫ ē
tanta neceſſitas in emptore q̄ de precepto
teneat̄ ſibi expectare: ex alia ꝟo pte q̄ etiaꝫ
ſib ſipſi ꝓuidere vult de intereſſe qd̄ patit̄ ī
carēdo: ob qd̄ vitandū maluiſſet de p̄ſenti
accepiſſe.lij. vel min⁹: exigit vnū floreñ. ad
quē nullaten⁹ afficit̄ plus q̄ꝫ ad illud rōne
cui⁹ ſua intereſt: q̄n mallet liberat⁹ eſſe ab
intereſſe ꝛ carere vno floreñ. q̄ꝫ accipe vnū
floreñ. ꝛ ſubire itereſſe. neqꝫ infamatio aut
ſcandalū aliquod orit̄ vel natū eſt oriri ex
hmōi ꝯtractu. tunc enī oēs ſeptem ꝯditio-
nes ſunt incluſe: vt patet eas trāſcurrēdo.
Jlla igit̄ cōcluſio ꝓbatur quintupliciter.

Primo ſic. venditorē expectare p̄cium
eſt eū implicite p̄ciū vt ſortē mutuare em-
ptori vt oſtenſū eſt. igit̄ ſi ex hmōi expecta
tione ſeu mutuatione: q̄ caret p̄cio ſuo iu-
ſto: ꝓueniat venditori intereſſe: poterit ra-
tione illius q̄d exigere vltra iuſtū p̄cium.
tenet ꝯſequētia: q̄ꝛ ſupra q̄ſtione.xxx. oſten
ſum ē q̄ licitū ē mutuāti exigere vltra ſortē
rōne intereſſe ꝓuenientis ſibi ex carētia ſor
tis. Scd̄o ſic: q̄ꝛ ſi peccaret: aut peccato
ſupuenditionis ſcꝫ ꝯtra iuſticiam cōmuta
tiuā aut peccato vſure. Non ſcd̄ꝫ vt iā pa-
tuit: q̄ꝛ lꝫ expectādo mutuet ꝛ accipiat vl-
tra ſortem: non tn̄ non omne mutuare ꝛ vl
tra ſortē cape eſt vſuram cōmittere vt ſepe
patuit ſupra. Nec primū: q̄ꝛ ꝓtē egrediēt̄ē
latitudinē iuſti p̄cij: nō accipit in rōne p̄cij
ſed ꝓ refuſione ſui intereſſe qd̄ patit̄ expe-
ctando ꝛ carendo precio iuſto ſibi debito.
Modo h̄ non ē illicitū ſicut patuit ſm̄ ca-
ſum Scoti poſitū ſupra in.q.lvj. in tertia
ꝯcluſione in.xij. manuductiuo: vbi dictuꝫ
fuit de vendente mercē que nullaten⁹ fuit
vendenti venalis ꝛ ex cui⁹ carentia dānifi
cat̄: q̄ licite poteſt altius vendere q̄ꝫ ſoleat
al's vendi. et hoc ꝓ relevatione damni qd̄
incurrit vendendo ad inſtantiā emptoris.

Vn̄ nō debet dici q̄ ꝓ tanto ſit caſus hui⁹
concluſionis licitus vt q̄daꝫ iuriſperitus
dicit: q̄ꝛ ſcꝫ agrum vel aliud fructificās ad
terminū vendendo: venditor interim care
bit fructib⁹ quibus tamen fruetur emptor.
Nam ꝓpter hoc non debet venditor rē ca-
rius extiſtimare: quia hoc ineſt naturaliter
contractui venditionis: q̄ fructus mercis
ſpectant ad emptorē ſicut ꝛ periculūꝫ ꝛ nō
ad venditorē. Nam etiā ſi mox fuiſſet ſibi
ſolutum p̄ciū: etiaꝫ ꝓtinuiſſent fructus ad
emptorē. Unde pon⁹ econtra debet extiſtima
ri ſcꝫ q̄ carēdo p̄cio qd̄ deberet habere pa
titur itereſſe. Tertio ſic. ſi venditor ven-
dat p.liij. ad terminum ꝛ tn̄ ſi (vt optabat)
habuiſſet in prompta ſolutiōe.lij. fuiſſet il
lis vſus in mercantijs licitis vel emptiōe
alicuius poſſeſſionis fructifere de qua vel
de quib⁹ veriſimiliter intra predictū termi
num fuiſſet lucrat⁹ plus q̄ꝫ vnū floreñ. etiā
vltra oēs expenſas: labores ꝛ curas etiam
deducta dubietate lucri: ita q̄ teſte ꝯſcien-
tia ſua non accepiſſet vnū floreñ. ꝓ renūci-
atione huius lucri ſperati: iam inq̄ꝫ videt̄
q̄ non ſoluꝫ poſſit excuſari a peccato de h̄
q̄ accepit vltra iuſtum preciū: imo videtur
q̄ non indigeat ſup illo aliqua excuſatiōe
eo q̄ videtur q̄ non accipiat vltra iuſtum
p̄cium in tali caſu. Et hoc vltimuꝫ aſſum-
ptum ſcꝫ q̄ nō videt̄ q̄ accipiat vltra iuſtū
p̄cium: imo q̄ illi.liij. maneant intra latitu
dinem iuſti precij ſtante caſu vt format⁹ eſt
in p̄ncipio hui⁹ tertie ꝓbatiōis ꝓbatur ſic.
quia.liij. floreñ. nondū habiti ſed ſolum ad
primū habendi in tali termino: nō ſūt ma
ioris valoris vſualis q̄ꝫ ſint.lij. de p̄ſenti ſo
luti: imo ſolum eis equalent. Modo quā
titas precij eſt attendenda ſm̄ valorē vſua
lem ſicut ꝛ quātitas mercis: vt patuit ſup
q̄ſtione.lvj. igit̄ cenſet̄ vendere ſolum pro
p̄cio valente tantū ſicut valēt.lij. de p̄ſenti
ſoluti: non diceret̄ vltra iuſtum p̄cium ven
didiſſe. igit̄ idem dicendū ſi pro.liij. ad ter
minū p̄dictum dando vendidit. Maior ꝓ
batur: quia ita vtiles ſunt ſibi.lij. q̄b⁹ actu
poteſt vti vſqꝫ ad illum terminuꝫ ad lucrū
p̄dicto modo ſperatuꝫ et multo magis ad
damna emergēda vitanda: ſicut.liij. quib⁹
vſqꝫ ad illū terminū non pōt vti ſiue ad lu
crū p̄dicto modo ſperatū ꝯſequendū ſiue
ad damna emerſura vitāda. Modo et

idoneitate vl' habilitate numiſmatꝫ ad vſū
⁊ cōmoditatē hoīs attendit valor eiꝰ vſua
lis in emptione: ſicut ex idoneitate mercis
ad vſū humanū attendit eiꝰ valor vſualis
attēdendus in vēditiōe. Cōfirmat ⁊ de
claratur huiꝰ aſſumpti ꝓbatio ſequenti exem
plo. Si habeo librū cuiꝰ iuſtū ꝑciū ſm ri
gidū gradū ſit .lx. ſolidi. veniatqꝫ emptor
habens .lx. de quodā ꝑegrino numiſma
te. qđ talis eſt ꝯditionis ꝙ in re ſcꝫ ī argen
to ſit meliꝰ noſtris groſſis vel ſolidis qui
hic currūt ⁊ ꝑ quibꝫ ego vendere volo. ⁊ tn̄
tales ſolidi vel groſſi nō plꝰ poſſint mihi
vtiles eſſe q̄ .lx. ſolidi vl' groſſi huiꝰ patrie
adeo ꝙ ſi vellē illos cābire ī t'ra hac vl' ali
alienare: nō ꝑ pluri poſſem eos diſtrahe
re q̄ ꝑ .lx. huiꝰ patrie. ⁊ ſi vellem eos ꝑ me
vel aliū in aliā terrā ducere tātas cogerer
facere expēſas ꝙ nō plꝰ inde haberē q̄ de
.lx. ſolidis huiꝰ patrie. ⁊ ſi eos cōflare vel
lem: etiā non plus inde poſſem acq̄rere cō
putatis expēſis ꝯflationis ⁊ hmōi. ſi ergo
emptor diceret: ſolidos huiꝰ patrie nō ha
beo. ſꝫ dūtaxat tales habeo q̄ in re ſūt valē
tiores tuis. de illis itaqꝫ dabo .lx. ego ꝓo
dicerē. nō dabo niſi ꝑ .lx. patrie huiꝰ. vl' ſi
vis ꝙ de tuis accipiā: non accipiā niſi .lx.
eo ꝙ quomodocūqꝫ agam nō plꝰ ſūt mi
hi vtiles illi .lx. de tuis q̄ .lx. patrie huiꝰ.
q̄ro an peccarē exigendo hmōi .lx. ⁊ patꝫ
ꝙ nō: q2 illi .lx. non ſunt maioris valoris
vſualis q̄ .lx. noſtre patrie. igit etiā ſic erit
de caſu ſupradicto. Videt enī hincinde eē
ſimile ſi caſus ſint veſtiti illis circūſtantijs
q̄s poſui. Quarto ſic. ſi A emat redditū
ſeu ius ꝑcipiēdi imꝑꝑetuū annuatim d cō
muni curſu aliquā rem valētē vnū floreñ.
nō tantū dabit ꝑciū ꝑ hmōi iure ꝑcipiē
di hmōi rem: quantū daret ꝑ iure ꝑcipiēdi
⁊ exigendi iā ab eo talē rem ī numero cētu
plicato. etiā dato ꝙ imꝑꝑetuū ꝑ ſe vl' ſuos
ſucceſſores ꝑcipiendo annuatim talē rem
valentē vnū floreñ. eēt ꝑcepturꝰ nō ſolū in
numero centuplicato: imo in lōge maiori
⁊ non reputat tn̄ ille ꝯtracꝰ iniuſtꝰ: ⁊ huiꝰ
non eſt ratio alia niſi q2 ius ꝑcipiēdi rem:
etiā que tādē aſcendet ad longe maiorē nu
merū: tali tn̄ modo ſcꝫ annuatim tm̄ et nō
ſimul obuenturā: nō eſt ita vtile emptori ſi
cut ſibi vtile eēt ius ꝑcipiendi hmōi rem ī
numero (etiā minori q̄ ſit cētuplū) dū mo
do eſſet percipiēda ſimul et ſemel eo ꝙ ipſa
res in illo numero (tali tamē modo ſucceſ
ſiuo) recipiēda nō eſt ita vtilis ſibi ſicut eēt
in minori numero ſi ſimul et ſemel reciꝑet.
igit etiā .lx. floreñ. in caſu huiꝰ tertie ꝯclu
ſionis non ſunt maioris valoris q̄ .lx. ita
ꝙ merx aliq̄ eque poteſt dari ī illo caſu ꝑ
.lx. ad terminū dandis ſicut ꝑ .lx. iam de ꝑ
ſenti ſoluēdis. Quinto ſic. ſi quis agrū
vel domū valētē .xx. floreñ. emere vellet et
venditor nō vellet vendere agrū vl' domū
niſi hoc pacto ꝙ etiā emptione celebrata
⁊ ꝑcio ſoluto vti vellet agro ꝑ annū: quo
lapſo ꝑmū ⁊ nō ante poſſet emptor eo vti
emptor licite poſſet tanto minꝰ velle dare
ꝑ agro vel domo: quāta eſſet veriſimiliter
vtilitas quā emptor interim potuiſſet ha
buiſſe de agro: ſingulis defalcatis: etiā ſi
ager vel domꝰ ſit vel eſſet talis res ꝙ non
eſſet nata importare vtilitatē niſi appoſita
induſtria hoīs ſicut ⁊ pecunia: et ratio q2
ex quo valor mercis attendit conſideratis
etiam fructibꝫ quos importare poteſt: tūc
ex quo ꝑmo anno fructꝰ non ſibi ſed vēdi
tori importabit: eo minus valet illa merx.
Item de natura ꝯtractus emptiōis ꝑti
nent fructꝰ emptori ideo ſi ꝑ pactū adiectū
debet renūciari naturalitati ꝯtractus: pōt
pro illius refuſione aliq̄d ſibi velle remitti
⁊ hoc tantū quantū eſt illud cui cedit. Er
go econtra ſi emptor nolit dare ꝑciūm niſi
ſi poſt annū. ⁊ ſic venditor non poſſit vti
ꝑcio ſibi debito (ſicut tamen deberet poſſe
vti eo) ex cuiꝰ carentia patiat interim defe
ctum illius vtilitatis quā veriſimiliter ha
buiſſet: poterit venditor eo carius ſibi vel
le dare quatenus ex illa ꝑte recuperet id q̄
ex alia parte carere cogit. Nec ē differē
tia inter caſum antecedētis ⁊ ꝯſequentꝫ ni
ſi ꝙ in caſu antecedētis res ſcꝫ domus vel
ager cuius vſu carere cogit: eſt res nō mu
tuata nec mutuabilis ſed locabilis. In ca
ſu vero conſequētis eſt res mutuata ſcꝫ ꝑ
ciū: ſed illa differentia non obſtat: q2 etiā
in caſu antecedentis dando minus: id qđ
ſubtrahit non ſubtraheret nomīe locagij
ſed nomine intereſſe qđ tam in re locata q̄
mutuata poteſt peti. igit. Unde ex ꝑdictis
patet ꝙ non indiſtincte debet cōdemnari
venditio facta ad terminū pro maiori pre
cio q̄ ad ꝓmptā ſolutionē: ꝑſertim in foro

conſciētie.ꝓpter qꝺ crudum ſatis videtur fuiſſe conſiliū Panor. quo (vt de ſe dicit in c. ad noſtram. de emp. ⁊ vendi.) cōſuluit ꝙ illi eſſent vſurarij qui vendūt merces pro aliquāto ꝑcio ſibi incontinenti ſoluto: ſed cū ad credentiā vendūt: dant ꝑ maiori. Et ex hoc ꝯſequenter conſuluit indiſtincte ꝙ teſtamentū taliū eſſet nullū ex quo cum id publice faciunt ſūt publice vſurarij. Et dixi notāter in cōcluſione. dūmodo ſeruēt omnes ꝯditiones ibidem poſite: q2 quecū ꝗ harum defecerit non erit venditor immunis a peccato. ⁊ hoc vel vſure implicite in ipa expectatione aut a peccato ſcādali aut ꝓpriae infamatōis

Correlariū primū. ex ꝗ omnes ſeptem conditiones requiruntur: ſequit ꝙ ꝗuis aliquando non tn̄ ſemꝑ vel indiſtincte poſſunt excuſari illi mercatores q̇ cari⁹ vendēdo ad terminū ꝗ ad promptā ſolutionē: hoc faciūt ex ſola illa cauſa. q2 ſcꝫ timent ſe oportere facere expēſas ⁊ labores in repetendo ab emptore ꝑciū expectatuꝫ: non allegātes aliqꝺ aliud intereſſe. Nā tales ꝗuis excuſari poſſint aliquādo ſcꝫ qū in effectu cogunt facere tales expēſas quibus adequat illud plus in quo carius vēdiderūt: eo ꝙ emptor met deberet illas refundere ꝑ equalens: tamen aliquādo (lꝫ timuerint ſe facturos expenſas ꝑdictas) in effectu nō faciunt: eo ꝙ emptor in terminō ꝑfixo ſine omnib⁹ expenſis venditoris ſoluit p2ecium. ⁊ tamē tunc ſcꝫ tēpore ſolutionis venditoris cuꝫ vident ſe non feciſſe vllas expenſas: nihilomin⁹ non ſubtrahunt illud plus ad qꝺ taxando aſcenderant: ducti ſola ratione expenſarū quas timebant. Nā ſi ſole ille expenſe quas timuerūt ſe facturos: fuerunt cauſa aſcendendi. igitur ſi vident illas expenſas nō fuiſſe ad effectuꝫ poſitas: debent etiam ceſſare a receptione refuſionis. ceſſante eni cauſa ceſſare debet effect⁹. In tali igit caſu ſi nulla alia cauſa mouit venditorē ad carius vendenduꝫ: ꝗ ꝑpeſſio expenſarum quas timuit: deberet in termino ſolutionis illud plus ſubtrahere in quo carius vendiderat ratione expēſarum. Si tamē mercator a ꝑncipio talis eſſet ꝑparationis in mente: ꝙ ꝗuis timendo expenſas facere: cogitaret poſſibile eſſe ꝙ nullas eſſet facturus in effectu: ⁊ tamen nihilomin⁹ illud timere eſſet ſibi ita graue ꝙ teſte conſcientia mallet carere illo pluri in quo carius vendit: quatenus eſſet ab illo timore ſecurus ꝗ recipere illud plus et ſubire timorē: etiam ſi cōtingeret eundeꝫ timorem non deduci ad effectuꝫ: nō auderē talem condemnare: etiam in caſu quo i termino ſolutionis nollet ſubtrahere illꝺ pl⁹ in quo carius vendidiſſet: quia illud plus non acciperet pro expenſis quas timuiſſet facere: quia nullas tales feciſſet, ſed pro ꝑpeſſo timore et grauamie qꝺ ita grauaſſet eum ꝙ maluiſſet illo pluri caruiſſe. Nam tunc non cenſet quid lucratus fuiſſe in ꝑcipiendo illud plus: q2 equiualens: imo maius ſubijt pro eo. Et ſi dicas cōtra ꝑmā partem correlarij ꝙ ꝗuis in caſu formato excuſentur a peccato i recipiendo illꝺ pl⁹ tēpore ſolutionis: ex quo iā in effectu ſunt paſſi tantas expenſas: tamen nō excuſant quin tempore cōuentionis et venditionis peccauerint: obligando emptorem ad illꝺ plus quē nondū viderāt negligentē et occaſionantē eos ad expenſas. Dicit eni cōmuni ꝓuerbio Nemo debet puniri anteꝗ deliquerit. lꝫ timeat ꝙ ſit delictur⁹ nec ꝗſꝗ debet cogi ad pignus qui nondū factus ē debitor. Dicendū ꝙ argumentū cōcludit ꝙ non eſſet id licitū venditori quando ex indiſtincta mente hoc faceret tempꝫ vēditionis ſcꝫ intendens illud plus recipꝫ tēpore ſolutiōis: ſiue feciſſet expēſas ſiue nō ſed non cōcludit quādo ꝓpter expenſas ꝗs perpeti timet vēdendo carius: eſt talis preparationis ī mente ꝙ ſoluꝫ vult illꝺ plus recipꝫ ſi in effectu fecerit expenſas. Naꝫ ꝙ tunc argumētū non concludat patet: quia bene licitum eſt etiam mutuanti obligare etiam ciuili obligatione aliquē ad refuſionem intereſſe nondū perpeſſi: qꝺ tamē ꝗs timet ſe perpeti: dūmodo illa obligatio fiat ſub predicta conditiōe ſcꝫ ꝙ nō velit ab illo recipꝫ refuſioneꝫ intereſſe niſi i effectu ipm patiatur. Et ſi arguas cōtra hoc dato ꝙ mercator timeat ꝑpeti expēſas: tamē habet aliam viam parataꝫ qua ſibi caueat de refuſione eiuſdē. puta ſi paciſcat cuꝫ emptore ſupꝫ huiuſmodi refuſione. ⁊ ita nō licebit ſibi aſcendere cum aliquo pluri i precio. etiam ſi cum predicta diſtinctione in mente id faceret. Dicēdū ꝙ ꝗuis illa via

de paciſci ſit licita:nõ tñ ſequiẗ ꝙ alia ē il-
licita.poſſunt enĩ ambe eſſe licite ceſſante
ſaltē ſcandalo ⁊ ſpecie mali.⁊ maxĩe qñ ra
tionabili cauſa moueẗ vẽditor ad poti⁹ am
plectẽdũ vnã ꝙ̃ aliã.ſic aũt ē hic. Nã ſi vẽ-
ditor deberet paſſim cũ quolibet emptore
in traditione merciũ paciſci ſup̱ talibꝫ: ipe
haberet (lz non rationabiliter) ꝓ tã diffido
hoĩe ꝙ forte nulli vel pauci ab eo emerent
vbi tñ illi q̃ ob id ab eo diffugerẽt irratio
nabiliter mouerẽẗ: qꝛ deberẽt nõ egreferre
ꝙ vẽditor vellet ſibi ꝓuidere d̃ refuſiõe ad
quã ipi met deberẽt eē beniuoli ſi expẽſei
effectu fierẽt.

Correlariũ

ſcdʒ. Nõ poſſũt
etiã excuſari illi mercatores q̃ dicũt illud
pl⁹ in q̃ cari⁹ vendũt apponere ꝓ ſuſceptiõe
p̱iculi ſortis.dicũt enĩ:ſi do Johi terminũ
ad ſolutionẽ p̃cij ſuſcipio p̱iculũ p̱dẽdi to
tũ p̃ciũ.qꝛ forte aufugiet aut interi tota ei⁹
ſubſtãtia peribit. Hec aũt ſuſceptio p̱iculi
ē eſtimabilis p̃cio: ideo ꝓ ſubeundo illud
periculũ volo aliq̃d habere: et ita eo cari⁹
vẽdo mercẽ. Sʒ h̃ nõ excuſat: qꝛ ſi tu ti
mes p̱iculũ ſortis ex p̃dicta cauſa:ſcʒ fuge
vel totalis ſubſtãtie ſue ſubuerſiõis: eadẽ
rõne times p̱iculũ illi⁹ pluris. ideo p̱ h̃ ꝙ
cari⁹ vẽdis:nõ ſuccurris tibi de refuſione
ſuſceptiõis p̱iculi. Et dico notãter ſi times
ex p̃dicta cauſa ⁊c̃.qꝛ ſi alia ex cauſa time-
ret q̃s p̱iculũ ſortis vel alio modo:poſſet
aliqñ vel in aliq̃ caſu recip̱e aliq̃s etiã mu
tuãs aliq̃d vltra ſortẽ a ſuo mutuatario ꝓ
ſuſceptione p̱iculi ꝓut patuit ſup̱ q̃ſtione
xxx.⁊.xl. Circa tñ exemplũ poſitũ i ter
tia ↄcluſione in q̃ ſingule ↄditiões ſupra
dicte ↄcurrerẽt req̃ſite ad iuſtificatiõeʒ cõ-
tract⁹ illi⁹ ↄcluſiõis Notandũ ꝙ dabilis ē
caſus in q̃ talis ↄtract⁹ põt iuſtificari:etiã
ſi vẽditor magis vult vẽdere ꝓ maiori ad
terminũ ꝙ̃ ad promptã ſolutionẽ ꝓ mino
re etiã ſi merx fuiſſet ſibi tp̱e venditiõis vel
talis:⁊ ẽ talis. Nã ſi p̱ aliquã impoſturaʒ
⁊ peſtiferã ſubordinationẽ iniq̃ꝝ mercato
rũ ad h̃ deuẽtũ ſit ꝙ habẽs mercẽ dignam
.liij.florẽn. in ꝓmpto dãdis:puta pãnũ ali
quẽ:nõ poſſet de eo ſi ad ꝓmptam deberet
vẽdere:leuare niſi.liij.⁊ ita nõ poſſet tantũ
leuare ꝙ ſibi ſoluerenẗ expẽſe formatiõis
pãni.nõ ꝙ merx illa nõ valeat.liij. q̃ſi ideo
nõ poſſit vendi ꝓ.liij.imo valet.liiij.⁊ etiã
poſſet tãti vẽdi ſi nõ eſſet talis impoſtura
peſtifera ſubordinatio facta. In tali inq̃ꝫ
caſu poſſet vẽditor optare poti⁹ ꝙ occurre
ret ſibi emptor ad terminũ datur⁹ ſibi.liiij.
ꝙ̃ ꝙ veniret aliq̃s cũ ꝓmpta nõ datur⁹ ni
ſi.liij. Impoſtura aũt ex q̃ ↄtingit aliqñ p̃-
dicta impotẽtia vẽdẽdi rẽ ꝓ ↄdigno p̃cio
ad ꝓmptũ:venit aliqñ ex p̱te vendẽtiũ pu
ta habẽtes merces vni⁹ generis nõ indigẽ-
tes ꝓmpta pecunia ⁊ poti⁹ optãtes ꝙ emã
tur eoꝝ merces ad terminũ ꝓ maiori p̃cio
ꝙ̃ ad ꝓmptã pecuniã ꝓ minori etiã iuſto.
Hi inq̃ꝫ cũ nulla mercium ſuaꝝ valeat vl-
tra.liij.ſingulis cõputatis q̃ poſſunt face-
re augmẽtũ p̃cij:ↄueniũt iter ſe ꝙ nulli vẽ-
dãt aliquã ex illis mercibꝫ niſi ꝓ.liiij. et ad
hoc ↄcedũt magnũ terminũ.cum igiẗ em-
ptores ſepe careãt pecunia: currẽt q̃ſi oẽs
ad illos q̃ eis ſine difficultate expectãt de
p̃cio ad magnũ terminũ. p̃ter illos aũt eſt
ali⁹ vẽditor habẽs etiã merces eiuſdeʒ ge-
neris indigẽs ꝓmpta pecunia ⁊ vult ven
dere ꝓ.liij.ꝓmptis.ſʒ nõ inueniet q̃ emant
ab eo ꝓ.liij.ꝓmptis ⁊ ſic cogeẗ talis aut ſi
bi retinere merces illas:aut ſi velit vẽdere
optet ꝙ vẽdat ꝓ.liij.q̃ ſũt adeo indignũ p̃-
ciũ ꝙ nõ inde poſſet hr̃e vt ſoluerenẗ ſibi
expẽſe ⁊ labores:⁊ ſic gratꝭ laboraſſet Aut
oportet ꝙ vẽdat ad terminũ q̃ten⁹ habeat
cõdignũ p̃ciũ.ſi tũc vendat ꝓ.liiij.ſicut va-
lent:⁊ ſine q̃bꝫ nõ ſoluereẗ ſibi ſui labores
nõ ē dãnãdus. Quis nõ poſſet dicere ꝙ te
ſte ↄſciẽtia ſua mallet ꝓ minori vẽdere ad
ꝓmptũ ꝙ̃ ad terminũ ꝓ maiori.qꝛ h̃ poſſe
dicere non req̃riẗ in caſu q̃ ꝓpter talem im
poſturam nõ poterit vẽdendo ad ꝓmptuʒ
inuenire condignũ p̃cium. Nõ tñ licebit
ſibi aſcẽdere vltra.liiij.ꝓpter ↄceſſioneʒ ter-
mini ſicut fecerũt predicti impoſtores niſi
poſſit allegare tãtũ intereſſe in quãto aſcẽ-
dit vltra.liiij.magis volens.liij.promptos
accip̱e ꝙ̃.liiij.ad tãtũ terminũ. Hec impo-
ſtura põt etiã ortũ capere ab emptoribus
q̃ ↄueniunt inter ſe vt null⁹ eoꝝ emendo a
venditoribꝫ aliquã illaꝝ mercium det.liij.
niſi detur ſibi termin⁹.aliq̃s igiẗ habẽs ta-
lem mercẽ ⁊ nõ potens eã dare ꝓ.liij.prom
ptis. qꝛ eẽt ↄtinue ĩ dãno ⁊ gratꝭ laborare
cogereẗ:ille inq̃ꝫ cogeẗ vẽdere ad terminũ
ꝓ.liij.malẽs ad t̃minuʒ vẽdere ꝓ.liij.ꝙ̃ ad
ꝓmptã ꝓ minori cuʒ tñ ad ꝓmptum bene

valeret.liij.ꝛ etiã īuenirenꝛ ꝗ darent: ſi nõ
eſſet talis impoſitura.

Quarta concluſio. ſi maioritas
egrediꝛ latitudinez iuſti
p̄cij: ꝛ venditor nõ exigit eã rõne expectati
onis: nec rõne intereſſe dãni emergẽtis vł
lucri ceſſantis ſibi occaſione expectatiõis
ſed alia rõne: põt eſſe talis ratio ꝙ nõ pec-
cabit ꝛ etiã talis ꝙ peccabit. Exemplum
p̄mi. ſi emptor eēt ſibi ex aliquo alio ↄtra-
ctu vel q̄ſi ↄtractu vel maleficio obligatꝰ
in tanto quãta eſt illa maioritas: ꝛ vendi-
tor nulla via iuris poſſet cõpellere empto
rem ad illꝰ debiti ſolutionẽ: eo ꝙ vel eēt ſi
bi nimis potẽs: aut nõ haberet legitimas
pbationes: poſſet in vẽdẽdo ſibi rem valẽ
tem tm̃.liij.floreñ. vendere p.liiij.floreñ. dũ
modo ceſſet ſcãdalũ ꝛ ſpecies mali vł peri
culũ pſone ſue vel alioꝝ hoim: put dicen-
dũ eſt de illo ꝗ occulte ſibiipi ſatiſfacit de
rebus ſui debitoris a quo al's nullatenus
põt obtinere ſolutiõez. Ad quã ſatiſfactio
nẽ vt licita ſit reqrũꝛ ſeptẽ cõditiones pro
ut in tractatu de reſtitutiõibꝫ videri habet
Exemplũ ſcdĩ: vt ſi ducitꝛ ſola cupiditate
magni p̄cij vel lucri. ꝛ ideo aſcendit ad il-
lam maioritatẽ exigẽdo eam rõne mercis
tanq̃z p̄cium. peccat eni tũc mortaliter ſi ẽ
illa maioritas notabilis: ꝛ ſpe illud ſciẽter
facit vel vbi ſcire debebat vel in dubio eq̃-
libri erat: qꝛ notabiliter violat iuſticiaz cõ-
mutatiuã. Contra tertiã ↄcluſionem

Arguitur p̄mo ſic. Sanctus
Thomas requiſitꝰ
a lectore florẽtino: vtrũ ſi in expectatiõe tẽ
poris de ſoluẽdo p̄cio plꝰ petaꝛ q̃z ſi tunc
ſoluaꝛ p̄cium cũ res venditꝛ: ſit vſurariꝰ con-
tractus. Habita ſup h̄ collatiõe cũ Hugo
ne cardinali: ꝛ quodã electo capuano: p lit
teras reſpõdit: ꝙ ſi venditor vẽdit merces
ſuas ad terminũ vltra quãtitatez iuſti p̄cij
ꝓpter expectationẽ. ꝛ tũc non eſt dubiũ eſſe
vſurariũ ↄtractum. Si aũt ſm iuſti p̄cij
quãtitatẽ vẽdit nõ eſt vſura. hec ille. Et ſic
videtur ꝙ̃ ſtarat illum excuſare qui vendit
mercem ad terminũ pro maiori precio ꝛc.
vbi maioritas manet ĩtra latitudinez iuſti
precij ꝛ non vbi egrediꝛ. Dicendũ ꝙ excu-
ſat mercatorẽ in vno caſu ꝛ in alio cõdem-
nat. ſed non negat quin etiã in alijs caſibꝫ
excuſari poſſit. nõdũ eni omnes caſus for-
mauerat. vnde condemnando primũ caſũ
notanter adiecit dicens ſi ꝓpter expectatio
nem vendit vltra ꝛc. Et ꝙ ſanctꝰ Tho. nõ
cõdemnaſſet vel nõ debuiſſet cõdemnaſſe
in tali caſu ſi ſibi ꝓpoſitus fuiſſet: patet ex
alia deciſione eiuſdẽ. Naz ipſe in ſcda ſcde
q.lxxvij.arti.j. dicit: ꝙ ſi quis emptor mul
tum indiget re aliqua: ꝛ alius (puta queꝫ in
ducit ad vendendũ ſibi talem rem) lediꝛ ſi
ea careat: tunc iuſtũ p̄cium erit vt non ſolũ
reſpiciaꝛ ad rem que venditꝛ. ſed ad dãnũ
qđ venditor ex venditione incurrit. ꝛ ſic li
cite poterit vendi aliq̃d plus q̃z valeat ſm
ſe: q̃uis non vendatur plus q̃z valeat ha-
benti. hec ille. Modo ꝙ talis venditor exi
git aliquid vltra valorem ſue mercis: non
eſt niſi pro refuſione ſue leſionis et itereſſe
qđ patitur ex venditionẽ ꝛ carentia rei ſue
qđ intereſſe ſi accipiaꝛ ſimul cuz merce: eq̃
ualebunt illa duo precio lꝫ p̄cium ſit maiꝰ
q̃z ſit merx ſeorſum accepta. Igiꝛ ſanctus
Tho. eadem rõne debebit ibidez dicere et
etiaz dixiſſet de venditore qui lediꝛ carẽdo
precio ſue mercis (qđ libẽter mox haberet)
vt emptor ſibi illaz leſionẽ refundat: ita ꝙ
merx ſua capta cum intereſſe: bñ valet tãtũ
precium. Et confirmaꝛ. nam ſanctꝰ Tho.
alibi ſcꝫ.q.lxxij. articulo q̃rto: vult ꝙ debi-
tor detinens pecuniã vltra terminũ p̄fixũ
ſi ex illa detẽtione creditor impediaꝛ a ꝓ-
ſecutione lucri: teneꝛ creditor aliquã recõ-
penſationẽ ſeu refuſionẽ facere illꝰ ceſſan-
tis lucri: lꝫ non teneaꝛ totum illud lucrum
ceſſans reſtituere: attenta dubietate lucri
multipliciter impedibilis. Modo h̄ non
dicit tm̃ de illo qui omnimode contra vo-
luntatem creditoris eam detinet: ſed etiã
de illo qui contra cõditionatã tm̃ eius vo
luntatem detinet: puta vbi creditor ſimpli
citer potius vellet habere pecuniã ꝛ pſeq̃
lucra ſua: q̃z ꝙ debitor eam detinet: et ſibi
vult refundere ceſſans lucrũ. Modo ſtan
te forma caſus tertie ↄcluſionis: emptor ẽ
debitor precij etiam ad ſtatum: ꝛ tamẽ deti
net precium contra voluntatez venditoris
ꝗ impeditur a pſecutiõe lucri. igitur debe-
bit ſibi refũdere huiuſmodi ceſſans lucrũ
aliquo modo ſcꝫ deducta dubietate lucri.
Scđo poteſt dici ꝙ ſtãte caſu tertie cõ-
cluſionis venditor non vendit vltra iuſtũ
precium: etiã ſi exigat aliquid vltra rigidũ

gradum iuſti precij conſiſtentis in părata pecunia put deductuz eſt in tertia pbatiõe tertie concluſionis.

Scdo arguit archiepiſcopus florentinus ſcz Anthonin⁹ i ſũma parte ſcda titu.j.c.viij.§.ſcdo.cõdẽnat illos qui vltra iuſtum pciuz exigũt ab illis qui emũt ad terminũ.z triplices excuſationes eoꝝ nõ admittit.Quaꝝ vna ẽ ſi allegẽt lucrũ ceſſans ſibi ex expectatiõe pcij igit tertia ꝯcluſio videt falſa.Dicendũ dupliciter. Primo q ipe loqt de illo q rõne expectatiõis exigit vltra iuſtũ pciũ vt patz [illegible] intuenti verba ei⁹ in pncipio eiuſdẽ. z ſic nihil facit contra ꝯcluſionẽ tertiaz.

Scdo dicendũ q vẽditor agens ſm tenore tertie ꝯcluſiõis excuſat nõ ex q̃cunq̃ cauſis et ea q̃ tacta ẽ ibidez ſcz rõne intereſſe:vel etiã illa rõne q̃ tacta eſt in tertia pbatione ibidẽ poſita.Preter aũt illas cauſas cõtingere põt alias allegari q̃s audiri nõ oportet:imo alique ſũt omnino incuſãde.Anthoninus igit adducit q̃druplices excuſationes quaꝝ pma tertia z q̃rta non valent.Scda aũt quã ipe ſcdo loco ponit licz non valeat codẽ modo quo ipe eã intelligit z applicat:aliter tamẽ intellecta valet. Prima eſt hec,dicunt enĩ q mercatori lucrari licet ex equo p cõmuni vtilitate laboribus expenſis et multiplicib⁹ periculis ſe exponit:qz iuſtũ eſt vt inde reportet lucrũ competens officio ſuo.Modo hoc minime facere poſſz niſi i vẽdẽdo merces ſuas pciũ earum ſic taxet q penſatis omnib⁹ laborib⁹ periculis z expenſis circa merces ſuas factis vel fiẽdis lucret.x.vel.xv.de cẽtenario.hoc aũt agere non poteſt: niſi pro expectatione ſolutiõis vſq ad hoc augeat pcium ſolutionis merciũ ſuarũ;vt ſcz penſata hmõi expectatiõe cũ ceteris circũſtantiis lucret finaliter.x.vel.xj.Hec inq̃ excuſatio nõ valet.deficit enĩ dupliciter.Primo q ſupponit falſum:ſupponit enĩ q mercator liceat in omni caſu lucrari qd eſt falſũ. imo aliq̃n ſi vendere vult: tenet ad venditionẽ qua vix capitale z aliq̃n min⁹ q̃ capitale rehabebit.Nam ſi mercem aliquã ex induſtria emiſſet p mille:que pter defectuz vel alia cauſa ſolũ centũ valeret: non ob h̃ licebit ſibi alteri vẽdere p capitali.Silr ſi q cariſtie mercẽ valentez mille illo tpe q̃ emit retineret vſq non valeret niſi centuz: nõ licebit ſibi reuẽdere niſi p capitali.Secũdo deficit:qz dato q liceret ſibi in omni venditione tantũ pciũ exigere q lucraret: nõ tñ ſequit q ergo liceret ſibi in omni vẽditione lucrari exigẽdo pciũ cũ q̃licũq̃ intentiõe vel reſpectu.Alioquin emens villam cuius dominio annexum eſt iuſpatronatus:poſſet etiaz illud pcium exigere habito reſpectu ad ipm iuſpatronatus:ita q etiam ratione iuriſpatronat⁹ exigeret ptez precij qd eſt falſum cuz ſit ſymonia.Similiter teſti faciẽti expenſas in accedendo locum diſtantẽ iudicij:liceret a pducente cũ aliq̃d exigere habito reſpectu ad teſtimoniũ qd eſt falſũ.Sic h̃ dato q liceret mercatori expectãti ab emptore aliquid exigere vt lucraret:non tñ licebit ſibi exigere illo reſpectu aliquid:qz ſcz expectat ſibi ſed alio reſpectu poterit lucrari ſcz ratiõe mercis:z laborũ.z poterit ratione intereſſe ppeſſi ex ipa expectatione velle habere aliqualẽ refuſionẽ. Scda excuſatio inualida eſt qua dicũt ſe ideo illã maioritatẽ exigere:quia frequenter apparet q debitores non ſoluũt in termino aſſignato:z circa requiſitionem precij oportet eos facere magnas expenſas.Hec inq̃ excuſatio non eſt vſq quaq ſufficiens.quãdo autem ſit ſufficiens:z quando non patuit in correlario pmo. Tertia excuſatio inualida eſt qua dicunt ideo ſe illam maioritatẽ exigere: qz aliqui illorum qui ad terminũ emunt finaliter nihil ſoluũt ſed aufugiunt.ideo pro illius refuſione exigunt pdictam maioritatem.Huic excuſationi reſpõdet Anthoninus dicens.talibus reſpondẽdũ eſt.q eorum ꝯſciẽtia põt merito ſtare inquieta cuz z de tali termio dato culpã habeãt z aĩam cũ ſubſtãtia pdãt.Nã nõ cogunt talibus vẽdere:nec illis vẽderẽt ſi crederẽt illos nõ ſoluturos z rõne dubij i mutuo (qd eſt ibi implicitũ) non lz ſperare lucrum.extra de vſuris.nauigãti.Nec eſt iuſtũ q in termino ſoluẽtes patiant penã p nõ ſoluentib⁹. Hec ille. Sz q̃uis illa reſponſio i aliq̃ poſſit impugnari: tamẽ omittendo aliter poteſt reſponderi illi excuſationi.z hoc ſic quia aut exigerent illã maioritatem ex predicta ratione ab illis eiſdem quos timent eſſe aufugituros aut ab alijs de quib⁹ non

timent ħ ꝛ ꝗ nec in effectu aufugiunt. Si
ſcđꝫ tūc iniqua ē illa exactio: qꝛ inocēs nō
debet refundere dāna ꝑ nocentē illata vel
inferēda. Nec primum pōt dari: qꝛ ſi ven
ditoꝛ timet illos aufugituros. et ſic timet
eos ꝓciū etiā iuſtū nō ſoluturos non pote
rit ſibi vēditoꝛ ꝓuidere de refuſione hmōi
dāni ꝑ ħ ꝙ ab eis exigit talē maioꝛitatem:
qꝛ etiā cum illa aufugiēt ſi cuꝫ capitali au-
fugient. Preterea ſepe cōtingit ꝙ tales de
q̄bꝫ male ꝯfidit venditoꝛ: nō aufugiūt: ſed
bene ſoluūt. igit̃ tūc non poſſet ꝓdictā ma
ioꝛitatē exigere rōne fuge ꝗ nō fuiſſet ſorti
ta effectū. Quarta ꝟo excuſatio quā ipſe
ſcđo loco ponit ē ꝗ dicunt ſe illā maioꝛita-
tem exigere rōne intereſſe lucri ceſſantis ſi
bi ex caretia ꝓcij. Et hāc ipſe non admittit
tripliciter ei reſpondendo. Primo qꝛ ſi tal'
vēditoꝛ inde lucrari poſſet: poſſibile etiaꝫ
eſſet nō lucrari inſuꝑ ꝛ ꝑdere capitale. nūc
aūt ex quo ſtat in ꝑiculo talis damni non
pōt ſtare in certitudine talis lucri. Inſuꝑ
ꝛ ſcđo: qꝛ ꝙ interim non habet lucrū de ꝓ-
cio expectato: non debet illud velle ſibi re
fundi: qꝛ exꝗ expectatū eſt: ꝛ ſic mutuatuꝫ
nō eſt ipſi' vēditoris: ſed emptoris. ideo lu
crum ceſſat ſibi de re nō ſua. lucri autē ceſ-
ſantis ſibi de re non ſua nō debet ꝗs velle
habere refuſionē. Tertio qꝛ mercatoꝛ non
pōt deducere in pactū recōpenſationē dā-
ni qđ ꝯſideratur ex hoc: qꝛ pecunia ſua nō
lucrat̃: qꝛ hmōi dānū nondū eſt ꝛ tale non
poteſt vendi ꝛ ab habēdo illud pōt multi-
pliciter impediri vt ſentit Tho. ſcđa ſcđe
q. lxxviij. c. ij. in reſponſione ad primuꝫ ar-
gumentū. Ad iſta reſpondendū ē ꝙ ve-
rū eſt illā excuſationē non ſufficere quādo
non aſſunt ſepteꝫ ꝯditiones tacte in tertia
concluſione: ꝛ ſignanter ad ꝓpoſitum quā-
do maioꝛitas tanta eſt: quantū eſt lucrum
ceſſans nulla defalcatione facta rōne du-
bietatis. Nam non eſt ſibi licitū tantā ma
ioꝛitatē exigere: quantū ſe etiam veriſimili
ter ſperaret lucraturū: imo debet attende-
re dubietatē lucri: ꝛ ſm illaꝫ tanto minus
ꝓ refuſione illius exigere quāto vilius eſt
lucrum nōdū habitum ꝛ multipliciter im
pedibile: ꝛ adeo defalcare debet in exacti-
one maioꝛitatis ꝙ teſte ꝯſcientia ſua mal-
let lucruꝫ (lꝫ dubium ꝛ impedibile) proſe-
qui ꝛ carere maioꝛitate ꝙ̄ renunciare ꝓſe-
cutioni lucri ꝛ accipere maioꝛitatē. Si au
tem adeſſent ſeptem ꝯditiones et ſignāter
illa que iam tacta eſt: excuſatio eſt valida.
Et niſi ſic intellexiſſet cōtradiceret ſibiipſi
in multis locis vbi ſentit ꝙ patienti inter-
eſſe lucri ceſſantis licitū eſt aliq̄d velle ha
bere ꝑ illius refuſione: vt patet codeꝫ li. c.
vij. §. xvj. et. xx. et ca. viij. §. xiij. Et ꝑ hoc
ad primam reſponſionē eius dicendum ꝙ
non valet: quia ꝗuis ſit impedibilis ab il
lo lucro: tamē etiaꝫ eſt natus veriſimiliter
ipſm obtinere. hoc auteꝫ ſcꝫ veriſimiliter ſe
poſſe conſequi: eſt quid eſtimabile ꝓcio: et
huic renunciat cedens illi. igit̃ pro illi' re-
fuſione aliquid poteſt velle habere ſicut ꝛ
ꝓ ſuſceptione periculi lꝫ ſubeunti velle q̄d
habere lꝫ illud periculum ſit dubiū ꝛ mul
tipliciter impedibile: non obſtante ꝙ etiā
aliquādo in effectu impedit̃. Ad ſcđaꝫ
reſponſionē dicendū ꝙ anteꝗ̄ expectat ꝓ-
cium eſt virtualiter vēditoris: quia ſibi de
bitum: ſꝫ poſita ꝛ cōceſſa expectatiōe ē em
ptoris. quādo igit̃ ceſſat ſibi lucruꝫ: ceſſat
ſibi ex carentia rei que lꝫ iam ſit nō ſua. qꝛ
forte tempus quo illud lucrū fuiſſet leua-
turus eſt poſt inſtās illud quo ꝓciū cepit
eſſe emptoris ꝑ viā mutui: fuit tñ ſua tunc
quādo renūciauit cōſecutioni eiuſdē lucri
ꝛ hoc ſufficit. Alioq̄n etiam mutuāti non
liceret aliq̄d recipe vltra ſortem rōne inter
eſſe lucri ceſſantis. Ad tertiā dicēduꝫ ꝙ
nō vēdit id qđ nondū eſt ſaltē ſm ꝙ nōdū
eſt. ſed vēdit id qđ iā eſt. nā ꝑ ipſa renūciati
one ꝓſecutiōis lucri nondū exiſtētis: vult
q̄d habere que renūciatio iam eſt ꝛ ē quid
eſtimabile ꝓcio. ſicut ꝛ ſuſcipiēs periculū
alicuius rei non accipit quid pro ipſo peri
culo qđ nondū eſt ſm ꝙ tale: ſꝫ ꝓ obligati
one q̄ ſe obligat ſi ꝑiculū eueniat illō velle
pati. Preterea nō eſt indiſtincte verū ꝙ
res q̄ nondū eſt: nullaten' vēdi poſſit. Nā
ꝗs vendere pōt tractū retis piſciū etiā an
teꝗ̄ꝫ expāderit rete: ſed de hoc alibi.

Tertio arguitur. ſi quis accipiat
ſub vſuris vt mercari poſ
ſit: non licebit ſibi poſtea in venditiōe mer
ciū tanto plus exigere vt ſibi refundantur
vſure ſolute. igit̃ nec licebit venditori velle
ſibi refundi lucrum ceſſans ex expectatiōe
precij: tenet cōſequentia: quia in caſu pꝛimo
vēditoꝛ vult ſibi refundi damnū emergens

in ſcđo ꝓ lucrum ceſſans. Modo magꝰ videret̃ ꝙ quis poſſet ſibi velle refundi dā num emergens ꝗ̃ lucrū ceſſans.igit̃. Di cendū ꝙ caſus antecedentis contingit du pliciter. Primo quādo occaſione illius ꝙ mercator explicite vł implicite (ſcꝫ in expe ctatiōe p̃cij) prius aliquādo mutuauit em ptori aliquātā ſummā qua carendo cogit̃ alibi mutuū recipere ſub vſuriꝭ eo ꝙ aliter non poteſt exercere officiū ſuū ꝛ cū ei ven dit mercem vendit ſibi pro tāto maiori vt hmōi vſure quas occaſione mutui impēſi pꝰ emptori cogebat̃ ſubire ſibi refundan tur quas alˀs recuperare nō poteſt. Scđo non p̄dicta occaſione: ſꝫ tātū illa.puta aliꝰ quis vult mercari ꝛ caret pecunia: non pꝰ pter hoc ꝙ illis qui emunt vł empturi ſūt ab eo eā mutuauerit: ſed alia occaſione ca ret: puta quia vel pauper eſt vel quia lꝫ di tiſſimꝰ ſit tamē multā pecuniā quā habuit iam expenderat ꝓ mercibꝰ et ex inſatiabili cupiditate adhuc plures merces emereve lit: quas quia ex carētia pecunie emere nō pōt: accipit mutuū ſub vſuris. ꝛ poſtea ab empturis a ſe merces vult ſibi refundi vſu ras ſolutas. Si p̄mo modo: caſus antece dentis eſt licitus vt patuit in tertia conclu ſione ꝛ quarta ſeruatis conditionibꝰ ibidē tactis. ꝛ debet intelligi dūmodo ab eiſdez emptoribꝰ velit ſibi illud damnuꝫ refundi qui fuerunt ſibi illius damni occaſio. Se cus aūt ſi non ab eiſdez ſed ab alijs vellet ſibi illud refundi. In ſcđo ꝓ ſenſu caſus antecedentis ē illicitus. qꝛ illud dānū non ſibi emerſit ex mutuatione impēſa ſuis em ptoribus a quibꝰ vult ſibi illud refundi: ſi cut tamē in caſu conſequētis ei ceſſauit lu crum ꝓpter mutuationē impenſam empto ri. Et ſi mercator p̄dictus dicat ſe eis fuiſꝰ ſe in mercibꝰ emendis. ideo ſibi illud dam num refundere debent: ſicut et alios laboꝰ res ꝛ picula ac damna poteſt ſibi velle reꝰ fundi. vt patuit ſupra. q. lvj. nō valet. quia volens illud dānum ſubijt. ſuffeciſſent enī ſibi ꝛ eis reliquę merces ꝑ euꝫ empte. Si cut enī ſi ſua ſponte vel ſtulticia aut negliꝰ gentia ſubeat damnū: non debet velle illō ſibi refundi ꝑ emptores: ſed ſibi imputare ſic etiam predictam ſolutionē vſurarū ſibi imputabit qꝛ eaꝫ malicia ſue cupiditatꝭ ſe ductus ſubijt. ꝙ ſi non cupiditate. ſed pau pertate quā ꝯtraxit forte ab origine: hmōi dānū ſubiret: nō debebit etiā ſibi illō velle refundi. qꝛ non ob hoc careret reſpublica aduehētibꝰ ſibi merces: ſi ipē etiā non mer caret. Vn̄ ſi mercari nō pōt carēs pecunia aliter ſibi victū q̄rat ꝗ̃ p̄dicto modo mer cando. aut ſi aliter non pōt: mēdicare non erubeſcat: potiꝰ ꝗ̃ ꝙ vēdendo velit ſibi re fundi vſuras ſolutas ꝑ eos qui non ei p̄ſti terūt occaſionē illarū vſurarū. Ea tamē que in hac q̄ſtione dicta ſunt de excuſabili tate mercatorū in quibuſdaꝫ caſibꝰ: lꝫ vera ſint: nō ſunt tamē paſſim p̄dicanda coram popularibꝰ ne rudes q̄ minꝰ intelligūt ſinꝰ gulas circūſtantias contingat ſeduci: ꝛ ne maliuoli inde ſumant pallia tegendi ſuas fraudes. ſꝫ i ꝯfeſſiōibꝰ ꝛ ꝯſilijs cuꝫ timore ſūt ꝑtractanda. ꝓut in ſimili dixi ſup̄ q̄ſtio ne. liiij. in fine.

Queſtio. LX.

Vtruꝫ illicitum ſit

ab vno emere mercē minori p̄cio ꝗ̃ ꝯſileꝫ ab alio vbi merx hincinde ē equalis. puta emit q̄s ꝓ. lj. ab eo q̄ mox tradit mercem ꝛ ab eo q̄ poſt annuꝫ vel duos tradet mercē: emit ꝓ. l. vel etiā ꝓ. xlix. Vel aliter: ꝛ re dit idē. ab illo cui anticipat ſolutiōeꝫ emit ꝓ. l. vel. xlix. ꝛ ab alio cui nō anticipat emit ꝓ. lj. vel. lij. Solutio ſtat ī duabꝰ diſtinꝰ ctionibꝰ ꝛ q̄ttuor ꝯcluſiōibꝰ. Pria diſtin ctio. dupliciter ꝯtīgit mercē emi mīori p̄cio ab vno ꝗ̃ ab alio: qꝛ aut illa minoritas eſt extra latitudinē iuſti p̄cij aut ē ītra eādem. Exēplū: ſuppoſito caſu formato de pāno ī p̄ma diſtinctiōe p̄cedētꝭ q̄ſtiōis. xlix. flor. ſūt p̄mo modo p̄ciū minꝰ ꝗ̃. l. ſꝫ. l. ſūt ſcđo modo minus ꝗ̃. lj. vel. lij. Scđa diſtin ctio. ſi minoritas ē extra latitudinē iuſti p̄ꝰ cij: tūc aut emptor dat illō minꝰ rōne merꝰ cis: aut alia rōne. ſi ſcđꝫ: aut rōne anticipa tionis precij vel expectatiōis mercis: aut rōne alia. Si tertiū: aut rōne intereſſe qđ patit̃ ex anticipatiōe p̄cij tm̄ vł ex expecta tione mercis tm̄. vel ex vtraꝙ: aut rōne ali cuius alterius.

Prima ꝯcluſio. emptor non pecꝰ cat ꝓpt̄ h̄ ꝙ emit minori p̄ cio ab vno ꝗ̃ alio: ſi minoritas manet ītra latitudineꝫ iuſti precij: dūmodo credat tā minꝰ ꝗ̃ maius eē iuſtū. Exēplū. ſuppoſito.

caſu ꝓme diſtinctiõis ꝓcedẽtis q̃ſtionis: ei q̄ nõ ſtatim dat mercem vl' cui anticipat ſolutionem dat.l.floreñ.ei vero q̄ mox tradit mercẽ vl' cui nõ anticipat ſolutõez: dat lj.vel.lij.floreñ.ꝓbaẗ: q2 ex quo ꝑ caſũ: q̄d libet illoꝝ triũ ꝓcioꝝ eſt iuſtũ: nulli venditorum facit iniuriã ſ3 nõ faciat vni ita latũ beneficiũ ſicut alteri: ſicut etiã ecõtra vn⁹ vẽditoꝛ ei nõ facit tantũ beneficiũ ſicut alter. Scd̃o ꝓbatur a ſili de venditore in ſili caſu ꝓme ꝯcluſionis ꝓcedẽtis queſtionis. Tertio ꝓbaẗ: q2 ſtat ꝙ merx mox tradita ſit emptori i duobꝫ floreñ. vtilioꝛ q̄ꝫ merx nõ mox: ſ3 dũtaxat poſt annũ vl' duos tradẽda: q2 ꝑ illud tp̄s q̄ caret merce: alia conſimilis merx mox tradita tantũ poteſt importare fructũ quãtum valẽt duo floreñ.ꝛ vltra. et ſic hincinde pẽſato valore vſuali merciũ: non min⁹ daẗ ꝓ illa que non mox traditur q̄ꝫ ꝓ illa que mox traditur: q̄ꝫuis enim queſtio ſupponat merces hincinde eſſe ſiles ꝛ eq̄les: tñ h̄ intelligiẗ in aliis q̄ꝫ in illo q̄d eſt eas mox tradi vel non mox. hãc aũt ꝓbationẽ deduc ꝑ ſimile poſitũ in tertia ꝓbatione tertie ꝯcluſiõis ꝓcedentis queſtionis.

Scd̃a ꝯcluſio. emptoꝛ peccat mortaliter dando minus ꝓciũ ei cui anticipat ſolutiõez ſeu ei q̄ nõ mox tradit mercẽ: vbi minoritas eſt extra latitudinẽ iuſti ꝓcij: ſi illud min⁹ dat ratione anticipatiõis ꝓcij.ꝛ idem ſi illud minus dat rõne expectatiõis merciſ: dũmodo merx ſit talis res ꝙ eã expectãdo dicaẗ eã mutuare. Prima ps ꝯcluſionis ꝓbatur: q2 emptorẽ anticipare ꝓciũ vſq3 ad tp̄s q̄ tradeẗ merx eſt mutuare ꝓciũ. igiẗ ſi rõne anticipationis vellet aliquãto min⁹ dare de ꝓcio q̄ꝫ iuſtũ eſſet: tunc ꝑtem ꝓcij iuſti vellet ſibi retinere rõne mutuatiõis relique partis.ꝛ ſic de mutuo vellet habere lucrum.

Scd̃a ps ꝓbaẗ: q2 ſi expectat mercem ꝛ merx ſit res nata mutuari: vtputa quia ẽ res q̄ vſu ꝯſumiẗ cuiuſmodi ẽ frumentum vinũ ꝛ hmõi.ꝛ expectãs eã concedit eam vẽditori ſuo ad illũ vſũ: tũc expectatio tal' nõ ẽ niſi mutuatio. ḡ ſi rõne expectationis merciſ vult aliquãto min⁹ iuſto dare. ꝛ ſic illud vult ſibi retinere: tũc rõne mutuationis vult q̄d lucrari. Dicit aũt notãt dũmodo merx ſit talis res ꝛc. Nã ſi merx eſt res nõ nata mutuari cuiuſmodi ẽ ager domus: equus ꝛ hmõi: tunc rõne expectationis velle ſibi q̄d retinere.ꝛ ſic aliquãto minus dare: non eſſet pct̃m vſure. q2 illud ſolũ reſidet i mutuatiõe. imo ſtabit ꝙ nullũ eſſet pct̃m. q2 expectare talẽ: poſſet ẽẽ locatio ita ꝙ agrũ ip̄m vel equũ quẽ non mox traderet vẽditoꝛ emptori: cenſereẗ emptor locaſſe ꝑ tp̄s ipſi venditori ꝛ de illo ꝑ modũ locagij recipe tantũ quãtũ minus dat venditori ꝓ hmõi merce.ꝛ ſi illud min⁹ q̄d ſibi retinet ſit equale illi q̄d emptoꝛ ex iuſta locatione recipe poſſet de tali merce locata ei: non erit illicit⁹ ꝯtractus.

Tertia ꝯcluſio. ſi minoritas ẽ extra latitudinez iuſti ꝓcij ꝛ emptoꝛ dat illud min⁹ nõ rõne anticipationis ꝓcij nec rõne expectationis merciſ. ſ3 rõne ſui intereſſe dãni emergẽtis vel lucri ceſſantis ſibi ex hmõi anticipatione ꝓcij vel ex ipa expectatiõe mercis: ſiue merx ſit res nata mutuari ſiue nõ: emptoꝛ non peccat dũmodo ſerueñẗ ꝯditiones ſeruãde in eo q̄ mutuando vult recipe aliq̄d vltra ſortem rõne intereſſe ſibi ꝓueniẽtis ex mutuatione. probaẗ q2 ſi peccaret h̄ eſſet aut peccato vſure aut peccato deficiẽtis ſolutõis. Non p2imũ: q2 ſi ſic: maxime q2 anticipãdo ſolutionẽ ꝓcij aut expectando mercẽ cẽſeẗ implicite mutuare venditori. ſ3 dato ꝙ hoc eẽt: non tñ ꝓpter hoc eſſet ibi vſura: q2 non ratione illi⁹ implicite mutuatiõis vellet quid retinere ſibi: ſed ratione intereſſe modo aliquibꝫ conditionibꝫ cõcurrentibꝫ licitum eſt mutuanti velle quid vltra ſortẽ habere ratione intereſſe ſibi ꝓuenientis ex mutuatione vt patuit queſtione.xxx. Non ſcd̃m: quia dato ꝙ ꝓcium deficiat i aliqua parte.ꝛ per ꝯſequens aliquid mercis recipit q̄d nõ ſoluit: tamen illud non in ratiõe mercis recipit. ſed ꝑ modum refuſiõis ſui intereſſe ad quã refuſionem tenetur venditor. Secũdo ſic. ſuppoſito ꝙ.l.floreñ. ſint precium iuſtum hui⁹ agri ſm̄ infimũ gradum ꝛ pium ꝛ emptoꝛ det tñ.xlix. floreñ. tunc arguiẗ ſic. ſi emptoꝛ daret.l.floreñ. ꝓ illo agro ꝛ ager mox ei traderetur: emptor cenſeretur non dediſſe minus iuſto precio minoritate egrediente latitudinem iuſti ꝓcij. ḡ etiã cẽſendus ẽ dare nõ minus iuſto ꝓcio minoritate egrediẽte latitudinez iuſti ꝓcij: ſi det.xlix.floreñ. ꝓ eodez agro. ſi ager

nõ tradiť ſibi mor: ſed tñ poſt annum vel bmõi ꝗ tpe intermedio cogeť carere agro. tenet ꝯſequẽtia. q2 ager q̃ q̃s mor põt vti: ita bñ valet .l. floreñ. ſicut idẽ ager ſi q̃s eo nõ põt vti vſq3 ad certũ terminũ valere diceret .rlir. imo ſtat ꝙ ille idẽ ager cũ circũſtãtia illa ſcʒ ꝙ mor tradať emptori ſit plꝰ q̃m vno floreñ. melior ⁊ validior ſeipſo ſũpto cum circũſtantia alia ſcʒ ꝙ nõ mor tradatur emptori loquendo de valore vſuali q̃ attendiť ex idoneitate ad importantiam humane vtilitatis ⁊ cõmoditatʒ. modo iuſtũ p̃ciũ attendiť ex valore vſuali mercis.

Nec obſtat ſi dicas: illa nõ ſtant ſimul ꝙ .l. floreñ. ſint infimꝰ gradꝰ iuſti p̃cij illius agri tñ ꝙ .rlir. etiã ſint iuſtũ p̃ciũ eiuſdẽ. Ad dicendũ eſt ꝙ .l. floreñ. ſunt infimꝰ gradus iuſti p̃cij illius agri ſcʒ ſi ager mor debet cedere in vtilitatẽ emptoris: ſicut deberet quãtũ eẽt de natura ꝯtractus. hic autẽ nõ ſit ħ. vnde merx villior redditť ex hoc ꝙ nõ debet cedere in vtilitatez emptoris niſi poſt terminũ certũ. Exemplũ autẽ vbi ille ſepte conditiões ſimul eſſent incluſe ẽ tale Si illud minꝰ qđ emptor ſubtrahit de p̃cio correſpõdeat illi vtilitati q̃ carere cogitur ex hoc ꝙ vẽditor retinet ſibi agrũ et eiꝰ fructus pcipit ⁊ eo vtiť ſic inq̃ ei correſpõdeat ꝙ mallet emptor teſte conſciẽtia ſua potꝰ dare .l. floreñ. vel .lj. et ꝙ merx mor ſibi traderet q̃ȝ expectare mercem vel anticipare ſolutionẽ ⁊ dare ſolũ .rlir. nã tũc non erit ibi radix cupiditatʒ lucri cũ illi renũciet qđ ſibi optabiliꝰ eẽt: ⁊ id qđ ſibi minꝰ optabile ẽ ſubeat: ꝑtim pietate morꝰ. ne ſcʒ vẽditor cogať manere ſine venditiõe mercis ⁊ ꝑtim animo ꝓuidendi ſue indemnitati. ⁊ ſuponiť ꝙ nõ ſit tanta neceſſitas in venditiõe vt er vllo p̃cepto ad mortale vł veniale pcĩ obligante teneať emptor ſibi anticipare ſolutionez p̃cij aut ſibi expectare de merce ⁊ ad tp̃s eã apud eũ relinquere.

Quarta conclusio .ſi minoritas egrediť latitudinẽ iuſti p̃cij ⁊ emptor non dat illud minꝰ aliq̃ ratione alia a rationibꝰ tactis in tribꝰ p̃cedẽtibus ꝯcluſionibꝰ: tũc illa ratio alia põt eſſe talis ꝙ nõ peccabit: põt etiam eſſe talis ꝙ peccabit. Exemplũ p̃mi. Si vẽditor eſſet er aliquo alio ꝯtractu vel q̃ſi cõtractu vel maleficio vel q̃ſi maleficio debitor emptoris in vno floreñ. de q̃ certꝰ eſſet emptor vt pateret vlla via iuris emptori ad acq̃rẽdu illũ floreñ. a vẽditore eo ꝙ vẽditor negaret ſe debitorẽ i illo floreñ. ⁊ emptor nõ haberet ꝓbatiões legitimas et ceſſaret infamia ſcãdalũ ⁊ species mali atq3 ꝑiculũ ⁊ hmõi poſſet emptor ſibi dare in vno floreñ. minꝰ iuſto vt reciperet floreñ. cuiꝰ venditor eſt ſibi debitor. ſicut in ſiſi diciť de eo q̃ ſibi ipſi ſatiſfacit de rebꝰ ſui debitoris occulte ei q̃d ſurripiẽdo vel de rebꝰ eiuſdẽ aliq̃d inueniendo. qđ licite fieri põt: ſeruatʒ tñ multʒ ꝯditionibus de q̃bꝰ alibi videri habet q̃ꝝ aliq̃ iam tacte ſunt.

Queſtio .LXI.

Vtrũ liceat nunc vẽdere mercẽ ꝓ illa quãtitate p̃cij ad quaʒ ꝑueniet poſteriori tp̃e: ſi talis merx vſq3 ad illud tp̃s retineret. Solutio q̃ſtionis ſtat in vna ſuppoſitiõe: ſeptẽ ꝯcluſiõibꝰ ⁊ q̃nq3 argumentoꝝ ſolutiõibꝰ ac vno correlario.

Suppoſitio tp̃s in q̃ vẽdiť merx põt cauſa breuitatʒ vocari A ⁊ tp̃s in q̃ ꝑueniet merx ad aliaʒ quãtitatẽ põt vocari B. illo premiſſo ponẽda ẽ ſeptimẽbris diſtinctio cõtinẽs ſeptẽ caſus correſpõdẽtes ꝓ ſeptẽ ꝯcluſionibꝰ: ⁊ ẽ talis. Dupliciť ꝯtingit vẽdere mercẽ i A: q2 aut venditor erat mercẽ vẽditurꝰ in A: aut nõ: ſʒ reſeruaturus vſq3 ad B i q̃ tũc p̃mũ erat vẽditurꝰ. Si p̃mo modo ħ ẽ dupliciter. q2 aut vẽdẽdo in A vẽdit ꝓ p̃cio currẽti i A: ⁊ nõ ꝓ maiori: ⁊ ħ vocať p̃mꝰ caſus. Aut vendit ꝓ maiori q̃ȝ currat in A: ⁊ ħ vocať ſcđs caſus: q̃ tamen lʒ poſſit ſubdiſtingui: puta q2 aut vẽditor nũc in A recipit illđ p̃ciuʒ ab emptore aut expectat p̃ciũ recipiẽdũ in B: tñ ꝓ nũc ſupponamꝰ ꝙ expectat p̃ciũ vſq3 ad B: tũc iterũ põt ſubdiſtingui. q2 aut determiat illđ maiꝰ nũc i A aut nõ determinat. ſʒ relinq̃t pẽdere ex euẽtu in B. ⁊ ħ dupliciter. q2 aut veriſiliter credit eã i B valiturã illđ maiꝰ aut veriſiliter dubitat de illo maiori valore: puta q2 preter intentionẽ ſuã accidet ꝙ in B maiꝰ valebit. ⁊ ſi veriſiliter credit eaʒ valituram illud maius: hoc eſt dupliciter q2 aut ip̃m plus exigit ratione expectationis precij aut ratione alicuiꝰ itereſſe ſibi ꝓuenientis ex expectatione aut aliqua alia re-

tione: ⁊ illa ſubdiuiſio patuit q̄ſtione.xlix.
Si aūt nō in A erat vēditurꝰ ſed reſer-
uaturus eā vſqꝫ ad B ex aliqua cauſa: pu-
ta quia in B ſperabat ſe habiturū maius
ꝑciū q̄ꝫ nūc currat vel ex aliqua alia cau
ſa. hoc eſt dupliciter: quia aut nū c determi
nat certū preciū qḋ vult habere ꝓ merce:
aut non determinat certū ꝑciū eius ſꝫ re
linquit precium pendere ex futuro valore
mercis. Si ꝑmū hoc eſt dupliciter: quia
aut determinādo certū ꝑcium: vult habe-
re ꝑcium qḋ currit in A: ⁊ ille vocat tertiꝰ
caſus. Aut vult habere maius q̄ꝫ nunc va
leat: non tñ in tanto maius q̄n ꝓ B ad qḋ
erat mercē reſeruaturꝰ ⁊ vēditurus veriſi-
militer ſit merx valitura plus: ſꝫ etiā quan
doqꝫ ſolū tantundē ⁊ quādoqꝫ etiā minus
⁊ hic vocat quartus caſus. Si aūt non de
terminat certū ꝑciū eius in A ſed relinq̇t
ipm pendere ex valore futuro: hoc ē dupli
citer. aut enī determinat illud tēpus futurū
ſine vlla diſiunctiōe volens habere tantū
quātū in illo determinato tpe valebit: pu-
ta quantū in die tali ſcꝫ B ſolebit vendi et
hic vocat q̇ntꝰ caſus. aut nō determīat illḋ
futurū. ſꝫ ſub diſiūctiōe ipm relinq̇t: volēs
habere tantū quantū valebit in illo die vl'
aliquo die ꝑcedente vel ſequēte vel ī pluri
bus diebꝰ puta ſeptē vel octo ante vl' poſt
B. ⁊ hoc pōt cōtingere dupliciter. qꝛ aut ē
in optione emptoris eligere ꝑtem illꝰ diſ
iunctionis ita ꝙ ſi in B et diebꝫ ꝑcedētibꝫ
⁊ ſequentibꝫ B: contingat currere inequa
le ꝑciū: emptor poſſit dare venditori vnū
ex illis q̄dcūqꝫ placuerit. ⁊ h̄ vocat ſextus
caſus. Aut nō eſt hoc in optiōe eius: imo
venditor vult ꝙ det ſibi illud ꝑciū qḋ erit
maius inter illa q̄ currerent in B ⁊ diebꝫ ꝑ-
cedentibꝫ vl' ſequentibꝫ. ⁊ h̄ vocat ſeptimꝰ
caſus.

Prima cōcluſio. primꝰ caſus eſt licitꝰ ⁊ quando-
qꝫ etiā gratioſus. Primū ptꝫ: qꝛ ibi ſeruat
iuſticia cōmutatiua. Scḋm patꝫ qꝛ q̄nqꝫ
tal' vēditio fit cū expectatōe ꝑcij vſqꝫ ad B
ſine ſpe cuiuſcūqꝫ lucri. hec autē expecta-
tio eſt mutuatio gratuita.

Scḋa cōcluſio. ſcḋs caſus lꝫ dicat
a Scoto vſurariꝰ: tñ illud eiꝰ dictū non ē
indiſtincte intelligēdū. Nā ſi ꝓ maiori vē-
deret ⁊ nō expectaret ꝑcium nō eēt mutua
tio in illo ꝯtractu gratuita. ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō
poſſet ibi reſidere peccatū vſure. ſꝫ tm̄ pec-
catū ſuꝑuenditiōis ꝯ iuſticiā cōmutatiuā.
Et q̄ꝫuis Scotꝰ formando illū ſcḋm caſū
ſupponat ꝙ vēditor expectet ꝑciū: tñ etiā
illo ſuppoſito adhuc nō ē ille ꝯtractꝰ vſura
rius: indiſtincte illud intelligēdo. qꝛ etiam
ſi vēdat ꝓ maiori q̄ꝫ valeat in A ⁊ expectet
ꝑciū in B venſēs ⁊ veriſimiliter dubitet d
maiori valore q̄ꝫuis de facto valeat in B
maiꝰ: nō eſt ibi vſura: vt ptꝫ ex. c. in ciuitā-
te. extra d vſuris. nec eſt aliud peccatū ibi.
Si etiā veriſimiliter credidiſſet eam in B
valiturā illud maius ⁊ ipſe expectando ve
lit illud ꝑciū maius habere: non ē ibi vſu-
ra niſi rōne expectatiōis exigat illā maiori
tatem quo modo debet intelligi Scotus
Alioq̄n ſi aliqua rōne exigat illam maiori
tatem (ſicut ꝯtingere poſſet ꝙ rōne intereſſe
qḋ patit ex expectatiōe ꝑcij exigat eā) non
oportet ꝙ peccet. ſed poteſt aliq̄n excuſari
etiā ab omni peccato vt patuit in. q. xlix.

Tertia ꝯcluſio. tertius caſus ē li-
citus: imo dupliciter gra-
tioſus: qꝛ ex quo nō erat mercē venditurꝰ i
A: ſed reſeruaturꝰ ad B: ex cauſa aliqua: ⁊
tñ vendit in A: ſignū eſt ꝙ hoc fit ad inſtā
tiā emptoris: nūc deſiderātis mercē ⁊ ei i-
digentis: ⁊ ſic eiꝰ indigentie ſuccurrit ⁊ ꝑd
bus ꝯdeſcēdit. ⁊ h̄ ē vna pietas. nec h̄ facit
ſpe lucri: ſꝫ potiꝰ cum ꝑiudicio ſui lucri cui
renūciat: vl' cū ꝑiudicio ſui deſiderij: puta
ſi ex aliq̄ alia cauſa volebat reſeruaſſe vſqꝫ
ad B. ⁊ hec ē ſcḋa pietas. qꝛ ꝓ releuamine
ꝓximi patit intereſſe lucri ceſſantꝭ vl' ſubit
aliqḋ grauamen.

Quarta ꝯcluſio. quartꝰ caſus ē
licitꝰ. qḋ ſic oſtendit: qꝛ in. c. nauiganti. ex-
tra d vſuris. in. §. rōne ⁊c. dr ꝙ rōne dubij
excuſat q̇ granū: pānos: vinū: oleū vel ali-
as merces vēdit vt amplꝰ q̄ꝫ tūc valeāt in
certo termino recipiat ꝓ eiſdē: ſi tñ ea tpe
ꝯtractꝰ nō fuerat vēditurꝰ. An aūt hec pro
batio ſit ſufficiens et quomodo ille caſus
ſit licitꝰ: patebit infra in argumentis.

Quinta cōcluſio. quintus caſus
etiā ē licitꝰ: qꝛ aut ille ca-
ſus fit cū expectatiōe totius illiꝰ ꝑcij qḋ re
linq̇t pēdere ex B expectādo illḋ vſqꝫ ad B
aut ſine ea: puta qꝛ ſtatim ſoluit ꝓ magna
parte illḋ ꝑciū vēditori qḋ ipſe ꝓportionabili
ter eſtimauit fm̄ veriſimilē curſū futurū in

B ⁊ de parte illius expectat euentū in B. Si primuꝫ tunc lꝫ expectet de precio vſqꝫ ad B: ⁊ ſic mutuet emptori tñ non recipit in B plus ꝙ̄ mutuat in A: quia in A mutuat ſibi illud totū ꝓ quo ſibi in A vēdidit nec plus illo recipiet in B. Et ꝗuis ꝓ pluri vendat in A ꝙ̄ in A valeat: nō tamen h̄ facit rōne expectationis precij. ſed ratione mercis exigit totū q̄ i B valebit ſibi tantū ⁊ plus vt veriſimiliter ſperat: adeo ꝙ non referret apud venditorē retinere mercē vſqꝫ ad B ⁊ ibi recipe qđ obueniet vel nunc tradere mercē ⁊ recipere qđ obueniet. Si autē in A ſoluitur ſibi pro magna parte ꝓcium ⁊c̄. vt dictū: tunc nō expectat de precio niſi ꝓ quadam parte incerta de qua non ē certus ſi ad illam aſcendet in B vel nō. nec rōne illius expectatiōis exigit aliqđ plus ſed totum qđ vult habere in B: vult rōne mercis habere quā ad B erat reſeruaturꝰ.

Sexta concluſio. ſextus caſus ē licitus. qꝛ aut ſextꝰ caſus fit cum expectatione totius precij vſqꝫ ad B ⁊ dies circūſtātes ipm aut ſine ea. Si primū tunc licet de precio expectet vſqꝫ ad B ⁊ ſic in A mutuet emptori: tamen in B nō recipit plus ꝙ̄ mutuauerit in A: quia i A cenſet mutuaſſe nō ſolū id qđ valuit merx in A ſed cenſet ei mutuaſſe totū ꝓcium futurū in B: modo nihil vltra illud recipiet in B. igit̄. Si ſcđm: puta qꝛ nunc dat ſibi aliquātā ſummā precij qđ veriſimiliter valebit in B vel circa B: cū illa tñ cōditione ſi in B vel circa: plus valebit: vult emptor ſupaddere. ſi minꝰ: ꝙ venditor debeat reſtituere: tūc venditor non pōt incidere pctm̄ vſure cū ibi nō ſit mutuatio. aut ſi q̄ eēt ibi ⁊ plꝰ recipiat ꝙ̄ nūc valeat in A: nō tñ plꝰ q̄ȝ in B vel circa valitura ē ad qđ B vl̄ circa reſeruare optauerat mercē.

Septima ꝯcluſio. Septimus caſus eſt licitꝰ nō eſt tñ de ꝑſe vſurariꝰ. Prima ps ꝓbat̄. qꝛ contractus q̄ declinat plꝰ de natura ſua i partem vēditoris q̄ȝ emptoris ē illicitꝰ. Modo ꝯtractꝰ ſeptimi caſus ē hmōi. igit̄. Maior ꝓbat̄. qꝛ ꝯtractꝰ ſūt adinuēti i cōmuneꝫ vtilitatē contrahentiuꝫ. que aūt i cōmunē vtilitatē hoim inſtituunt: nō debēt eſſe plꝰ in vtilitatē vniꝰ q̄ȝ alteriꝰ. igit̄. Minor ꝓbat̄: qꝛ q̄uis vēditor diſpoſuerat mercem ſuā ſuare vſqꝫ ad B vel circa vbi plus valuiſſet q̄ȝ in A: ⁊ ſic ſibi licet in aliquo plꝰ recipe q̄ȝ in A valeat: ⁊ in hoc ipm debeat ꝯſentire emptor (nā ſi in aliquo plꝰ deꝼ adhuc paritas ſeruat̄ in ꝯtractꝰ vtilitate) tñ ex quo optionē habet vēditor eligēdi maiꝰ ꝓcium inter illa q̄ current in B ⁊ dieb circūſtantib ⁊ emptor nō habet optionē eligēdi minꝰ ꝓcū inter ꝓdicta ꝓcia: melior eſt cōditio vēditoris q̄ȝ emptoris. Et ꝯfirmatur: qꝛ oportet aliq̄ die determinato venditorē exponere rem ſuā vēditioni: puta i B tm̄: vel in die circūſtante ipm et non in tpe ꝑticulari vago ⁊ i illo ꝯtingeret ꝙ minus care venderet q̄ȝ i die cariori inter A ⁊ B ⁊ ſic in tali pacto facit ſe certū de lucro vltra ꝙ̄ humana induſtria poſſet pertingere ⁊ h̄ facit cū grauamine emptoris. tale autē eſt illicituꝫ. Vn̄ ſe ponere in tuto ⁊ aliū in dubio ē illicitū. qꝛ ſe eſſe tutū ⁊c̄. eſt eſtimabile ꝓcio. ⁊ ſic vendit rem plus iuſto. Et ſi arguas. ergo ecōtra eēt iniquus cōtractꝰ quādo emptor habet poteſtatē eligēdi minus ⁊ non venditor vt in ꝓcedenti caſu: qꝛ melior eſt cōditio emptoris q̄ȝ venditoris Et confirmat̄ ꝓporcionabiliter ſicut iam ſe prima coclusio ē cōfirmata: qꝛ emptor qui vellet emere non in A ſꝫ in B vel circa: cogeret̄ aliquo determinato die emere ⁊ cōtingeret ꝙ emeret die quo carꝰ emitur q̄ȝ vnq̄ȝ in B vel in aliquo die circa B natū eſſet ꝯtingere ⁊ ita paciſcendo cū vēditore ꝙ velit ſibi dare tantū ꝓciū quātum merx in B vel circa ipm valebit: reſidēte optione apud ſe ſcꝫ emptorē: iā emptor habebit meliorē ꝯditionē q̄ȝ habeat vēditor: ꝰg iniquus erit ꝯtractꝰ. Dicēdū ꝙ ſciēti ⁊ volēti nō fit iniuria. modo ſextꝰ caſus itelligit̄ qñ emptor habet ꝓdictā optionē d certa ſciētia ⁊ libera volūtate vēditoris q̄ nec errore ductꝰ nec neceſſitate preſſus illaꝫ optionē gratioſe ꝯceſſit emptori. ita ſi ecōtra fieret: ſiliter careret pctō. Secꝰ cū alter niteret̄ ſine libero ꝯſenſu alteriꝰ o pn ōeꝫ ꝓdicte diſſūctiōis hr̄e. Sꝫ alter illoꝝ bn̄ conari poſſet ad h̄ ꝙ id daret̄ ⁊ recipet̄ qđ determinato die ſcꝫ B ꝯtingeret ſolū ſine diſiūctiōe ad alios ꝓcedētes dies ⁊ ſequētes. Scđa ps ꝯcluſiōis ꝓbat̄: qꝛ vſura nō reſidet niſi i mutuatiōe. In ſeptimo aūt caſu nō ē mutuatio de ꝑ ſe: qn poſſit ſeptimꝰ caſus ꝯtin

gere ſine quacūq̧ mutuatōe etiā implici-
ta: vt ſi vendit in A p precio qḋ curret ī B
vel quibuſdā diebꝫ p̄cedentibꝫ vel ſequen
tibus: ꝛ iam ī A recipit ſūmā illiꝰ p̄cij etiā
ad maiorē numerū ad quē poterit aſcēdere
in B vl' diebꝫ circūſtantibus B: adeo ꝙ ſi
deberet eſſe ibi mutuatio: ponꝰ emptor cen
ſeret̄ mutuaſſe vēditori q̄ȝ ecōtra: tali tamē
conditiōe ſi nullo illoꝝ dierū aſcendet ad
tantū numerū ꝙ cogat̄ venditor reſtituere
illud plus in quo ſupaccepit. tunc eni non
mutuauit venditor aliq̄d emptori. Si
aūt nihil recipit iā in effectu: ſȝ expectat p̄-
cium recipiendū in B vl' in diebꝫ circūſtā
ſtantibus: ꝛ tn̄ iā venditionē ex ſua pte cō-
plet ſic ꝙ tradit mercē emptori: tūc mutu-
at q̄d emptori. ſȝ ſi obligando emptorē ad
relinquendū optionē apud ſe ſcȝ vendito-
rem non ideo hoc faciat qꝛ expectet. ſȝ al's
ex cupiditate h̄ agat ita ꝙ idem eēt facturꝰ
etiam ſi iam de p̄ſenti ſibi ſolueret maiorē
numerū ad quem ē veriſimile ip̄m aſcēde-
re: non eſt vſurariꝰ ꝯtractus ſed al's iniquꝰ
ꝛ illicitus. Et dato ꝙ tunc adhuc ab aliq̄-
bus diceret̄ vſurarius: h̄ eēt improprie lo-
quendo q̄ modo nōnūq̧ aliqui iniqui cō-
tractus vocant̄ vſurarij q̄ non ſunt vſura-
rij. quo modo illos ſepe vocanꝰ vſurari-
os q̄ victualia p̄ripiendo de foro emūt ita
vt cuncti ab eis poſtea cogant̄ emere q̄ tn̄
in hoc non ſūt vſurarij. ſed al's ꝑnitioſi et
dānabiles negociatores Vnde etiā aliqn̄
legiſlator pōt aliquem ꝯtractū qui i re nō
eſt vſurarius ꝓhibere tanq̧ vſurariū ꝛ ſub
penis q̄bꝫ ꝓhibitus eſt verus contractus
vſurarius: ꝛ tunc talis dicet̄ poſitiua vſu-
ra. ſicut aliquē ꝯtractum ꝓhibuit eccl'ia tā
q̄ȝ ſymoniacū q̄ in re nō eſt talis eo ꝙ ibi nō
vendit̄ niſi tēporale ꝓ temporali q̄uis tē-
porale ſit annexū ſp̄ali annexiōe poſitiua
ꝛ ſeparabili: ꝛ etiam vbi vendens non ha-
buit reſpectū ad ſp̄uale nec etiaȝ emens: ꝛ
tunc eſt ꝛ dicit̄ poſitiua ſymonia. Sed cō
tra quartā concluſionē ꝛ etiā ꝯtra quēdaȝ
caſū ſcd̄e ꝯcluſionis arguit̄ multipliciter.

Primo arguit̄ contra ꝓbationeȝ q̄rte cōcluſionis eo ꝙ nō
videt̄ ſufficiens. Nā ille. §. loquit̄ de caſu
quodā in quo eſt veriſimile dubiū an res
ſit plus vel minus valitura in illo futuro
tp̄e. Modo caſus quartꝰ ē vbi nō eſt veri
ſimile dubiū an res ſit plus valitura: imo
veriſimilis ꝛ ꝓbabilis coniectura ꝙ ſit plꝰ
valitura. igit̄ nō eſt ad ꝓpoſitū. Maior ꝓ-
bat̄: qꝛ dicit notāter rōne huius dubij ꝛc.
Modo ly huius reſpicit dubiū d' quo in
§. imediate p̄cedenti fecit mētioneȝ ꝛ tn̄ in
§. imediate precedenti loquit̄ d' veriſimili
dubio. Nā ſic ait. Ille q̄ dat decē ſolidos
vt alio tp̄e totidem ſibi grani vini vel olei
menſure reddant̄ que (lȝ tunc plꝰ valeant)
vtrum plus vel minus ſolutionis tp̄e fue
rint valiture veriſimiliter dubitat̄: non de
bet ex hoc vſurariꝰ reputari. hec ibi. ꝛ ſub-
dit̄ imediate. §. allegatꝰ ſcȝ rōne huiꝰ dubij
etiā excuſat̄ ꝛc. Minor ꝓbat̄. quia tūc di-
cit̄ aliq̄s habere veriſimile dubiū de aliq̄
ꝓpoſitione dicēte: hoc erit h̄ quādo plꝰ cre-
dit ꝯtradictoriū eius ꝑ aliquas ꝓbabiles
apparentias. Et ſi extendere vellemꝰ nomē
veriſimilis dubij ꝓut ſe etiam extendit ad
equilibre: diceret̄ q̄s habere etiā veriſimi-
le dubiū quādo non plus credit illā ꝓpoſi
tionem eſſe verā q̄ȝ eiꝰ ꝯtradictoriū. Mo-
do in quarto caſu venditor credebat poſtꝰ
ꝙ merx eſſet in B plus valitura q̄ȝ in A: ꝛ
ꝙ eſſet valitura tantū quantū nunc p̄cium
determinat in A. ꝛ q̄uis etiā veriſimiliter
dubitet an ne plꝰ ſit valitura. ſcȝ q̄ȝ ſit pre-
cium qḋ ipſe determinauit: non tn̄ veriſimi
liter dubitabat an ſit plus valitura q̄ȝ va-
leat in A.

Scd̄o arguit̄ ꝯfirmando argumē-
tum p̄cedens. qꝛ ex forma illius caſus p̄ce
dentis. §. ꝑ aȝ ꝙ papa ideo excuſat p̄dicto
modo tradentē decē ſolidos. qꝛ non dede-
rat eos ſpe lucri maioris q̄ȝ valuerint decē
ſolidi: eo ꝙ nō credebat veriſimiliter ꝙ eēt
in termino cōſecuturꝰ mercē maioris valo
ris: neq̧ etiā minoris q̄ȝ eſſet ſi ſtatim i A
accepiſſet mercē: ſȝ tantū cogitabat ſe reha
biturū mercē equalentē p̄cio nūc dato ita
ꝙ q̄uis de facto rehabebit plꝰ; tamē illud
non mouit ip̄m: qꝛ non ſperabat de h̄. Er-
go etiam in caſu ſequentis. §. non excuſat
papa ip̄m venditorē pannoꝝ vel grani ꝛc.
niſi quādo etiā habet veriſimile dubiū de
hoc ꝙ eſt ſuā mercē fore valiturā plꝰ in B
q̄ȝ in A: ita ꝙ quādo in A vendebat volēs
habere p̄cium qḋ curreret in B nō cogita
bat ſe habiturū maius p̄ciūȝ q̄ȝ eēt habitu
rus ſi ꝓ precio in A currēte venderet: ꝛ tn̄

ꝑbꝫ faceret ille.§.ꝑ illo q̄ ſm̄ tenorē q̄rti caſus vēderet i A ꝑ ꝑcio qđ i B eēt curſurū. Dicēdū ꝙ ꝓbatio poſita ē ſufficiens. Ad ꝑmā impugnationē dicēdū ꝙ ęt̄ꝗ plꝰ vł minꝰ ſūt dictiōes cōparatiue: ꝛ poſſunt ad varia referri. ideo maioꝛ pōt diſtingui. Naꝫ ſi referāť ad ꝑciū currēs i A: maioꝛ ē falſa qđ oſtēdo ſic. Ille.§.loq̄ť de caſu vbi ē veriſilis credulitas ꝙ res ſit plꝰ valitura in B q̄ꝫ i A. veriſimilis aūt credulitas de aliq̄ ꝓpoſitiōe non ſtat cū veriſimili dubio de eadē. igiť. Aſſūptū aūt ꝑ ꝑma ꝑte ꝓbatur. qꝛ loq̄ť de illo q̄ pānos granū ꝛc. vendit vt amplꝰ q̄ꝫ tūc valeat i certo termino recipiat. vt aūt denotat intētiōnē ꝛ finalez cauſā mouentē. ꝛ ꝑ ꝯſequēs ille caſus ſupponit ꝙ vēditoꝛ intēdat ꝛ velit hr̄e ꝑcium malꝰ q̄ꝫ ſit ꝑciū currēs tpe contractꝰ: puta vult hr̄e ꝑciū currēs i termino i q̄ vult ſolutionē hr̄e. modo nō ꝯtingeret venditorē velle ꝛ intēdere illđ malꝰ ꝑciū tāq̄ꝫ cauſā finalē eū mouētē qđ curſurū eēt i B: niſi haberet veriſilez vel ꝓbabilē ſpem ꝛ credulitatē ꝙ merx ſua eēt valitura plꝰ i B q̄ꝫ i A.

Si aūt ille dictiōes referāť ad ꝑciū qđ de facto curret i B: maioꝛ ē vera: v ꝑ puta i A valebat.x. ꝛ vēditoꝛ veriſiliter ſperabat ſe habiturū i B.xij. vel.xiij. ꝛ omnino ꝓponebat ſuare vſq̄ꝫ ad B: ꝛ maluiſſet ſuaſſe vſq̄ꝫ i B: q̄ꝫ ꝙ nūc debet vēdere etiā ꝑ ꝑcio pluri q̄ꝫ ſit preciū in A: attū qꝛ emptoꝛ inſtat: ipe ei vēdit ꝑ precio qđ mittit pēdere ꝛ eventū i B ꝛ tm̄ qn̄ veniet B valebit.xv. ipe aūt vēditoꝛ nullatenꝰ cogitabat ħ ſcꝫ ꝙ eēt i B valitura.xv. ſꝫ bene.xij. vł.xiij. tūc eni rōne illius veriſilis dubij excuſať ſi ad veniēte B recipiet iuxta evētū i B ſcꝫ.xv.

Et ꝑ idē pateret ſolutio ad ꝯfirmatiōēꝫ

Sꝫ q̄ꝫuis dictū illꝰ ſolutiōis i ſe eēt verū: qꝛ tn̄ videri poſſet alicui ꝙ nō eēt đ mēte illꝰ capituli. ideo aliť ē reſpōdēdū. Primo dato ꝙ q̄rtꝰ caſus nō ꝓbareť ſufficienter ꝑ ꝑdictū caplm̄ fore licitus: tn̄ alia via poſſet ꝓbari tāq̄ꝫ licitꝰ. ideo nō ꝑiudicareť veritati q̄rte ꝯcluſiōis ꝓpť inſufficientiā ꝓbationis adducte. poſſet eni ſic ꝓbari. Si nō ē q̄s vēditurꝰ mercē i A: ſꝫ ſolū i B in q̄ valebit veriſiliter plꝰ q̄ꝫ i A: ꝛ tn̄ i A vendit: tūc ħ nō facit niſi inductꝰ ꝑ inſtantiam emptoris. ꝛ ſi deberet vēdere ꝑ ꝑcio in A curręti patereť itereſſe lucri ceſſantꝭ ſcꝫ tāti i quāto veriſiliter plꝰ valebit i B q̄ꝫ i A. ꝛ illđ (deducta ſaltez dubietate eiꝰ) emptoꝛ deberet refūdere. igiť poterit emptori vendere ꝑ aliq̄ pluri q̄ꝫ ſit ꝑciū i A. q̄tenꝰ lucꝫ ceſſans ſibi refundať ꝑ illđ plꝰ. Illud aūt plꝰ ꝑ q̄ vēdit nō erit ſufficiēs ad refūdēdū ſibi ceſſans lucrū niſi aſcēdat ad tātū quātū ē id qđ veriſiliter valebit in B deducta tn̄ dubietate illꝰ lucri ꝛ etiā ſuſceptiōe periculi qđ ſibi īminuiſſet ſi mercē ſuaꝫ vſq̄ꝫ ad B retinuiſſet ꝛ ꝯſilibꝫ tactꝭ.q.xxx. ꝛ etiā q.lvij. ꝯcluſione ꝑma. q̄ ꝯditiōes ſi omnes aſſint nō pōt de rigore ſcholaſtico loquendo talis ꝯtꝰ dānari q̄ꝫuis an̄ factuꝫ ſit de eo agēdū ſm̄ tenorē cuiuſdā documēti traditi i fine.xxx. q̄ſtiōis. Scđo dicēduꝫ ꝙ ꝑdicta ꝓbatio aliq̄ modo pōt defenſari tā q̄ꝫ ſufficiēs ad ꝑmā ꝯcluſionē. ſi eni ſubtiliter ꝛ ꝓfūde itelligať ꝑdictū caplm̄: i eo habebiť ꝙ papa approbat noſtrū caſum q̄rte ꝯcluſiōis ſi ſaltē ly vt capiť cauſaliť. Ubi ſciēdū ꝙ dupliciť pōt ꝯtingere ꝙ q̄s vendat i A ꝛ recipiat i B ꝑciū malꝰ q̄ꝫ valuerit i A etiā ſi nō recipiat illđ plꝰ rōne dilatiōis ꝑcij. Primo qn̄ q̄s i A vēdit ꝛ tradit mercē ꝑ ꝑcio curſuro i B: nō intēdēs hr̄e ꝑciū malus q̄ꝫ nūc currat in A nec cogitat mercē plꝰ valiturā i B q̄ꝫ nūc in A valeat: ſꝫ potiꝰ credit eā ſolū eē tātūdez q̄ntū in A valet valiturā: etiā dato ꝙ nō intēderit differre venditiōēꝫ mercis vſq̄ꝫ ad B. Scđo modo ꝙ q̄s i A vēdat ꝛ tradat mercē ꝑ ꝑcio curſuro in B intēdēs hr̄e malꝰ ꝑciū q̄ꝫ nūc currat i A: ħ tn̄ nequaq̄ꝫ intēdat ex eo qꝛ differt ſolutiōēꝫ ꝑcij. ſꝫ qꝛ ipe in animo deſtinauerat ſe nō vēditurū mercē niſi i B vbi ſperabat ꝓbabiliť eā id ꝛ magꝭ valiturā adeo ꝙ maluiſſet retinuiſſe mercē ꝛ expectaſſe euētum ꝑcij i B. Si ꝑmo modo tūc ſiue erat vēditurꝰ in A ſiue nō i A ſꝫ in B: ſufficiēs via excuſandi eū eſt veriſimile dubiū vł eq̄libꝛe de illo pluri ad qđ aſcendit ꝑciū i B. Nam ęt̄ꝗ inerat ſibi illđ dubiū: nō fecit illū ꝯtractū ex cupiditate aliq̄ lucri indebiti. ꝛ qꝛ etiam alꝭs apđ homies nō ꝑſumebať ꝙ i B debuiſſet ſic aſcēdiſſe vltra ꝑciū currēs i A: nō poterit i foro exteriori ꝑſumi ꝯ eū ꝙ vēdiderit ad terminū B: ſpe alicuꝰ lucri obtinēdi vltra ꝑciū in A. Et huꝰ pōt accipi ſimile etiā i mutuāte. ſi eni q̄s i A mutuat frumētū ſibi reſti-

tuēdū ī B:nullatenꝰ cogitās ꝙ ſit ī B plꝰ valiturū q̄ȝ ī A:nec aduertēs illud.ꝛ ꝑ ꝯſequēs nec motꝰ ex eo ad mutuādū:nec etiaȝ inductꝰ ex h̄ ꝙ īterim erit exoneratꝰ a picu‑lo ſortis mutuate:ille nō peccat. lȝ cū ſors reſtituit ſit in duplo melioꝛ ea q̄ȝ mutua‑uerat. Si ſcḋo modo ꝯtigat:tūc via excu‑ſandi eū ē ꝙ ipm qḋ ē plꝰ:accipit ꝑ refuſio‑ne īterelle modo dicto. Dūmodo fuentur fuāda ī volēdo ſibi refundi intereſſe lucri ceſſantꝭ que tacta ſūt queſtione.xxx.ꝛ.lvij.

Scḋo notādū ꝙ illi duo modi nō poſ‑ſūt ſimul ī vno ꝯcurrere:qꝛ in ꝑmo modo ſupponiꝛ ꝙ nec ītēdat nec cogitet de h̄ ꝙ in B debeat plꝰ valere q̄ȝ in A. In ſcḋo aūt ſupponiꝛ ꝙ intēdat ꝛ cogitet de illo pluri.

Illis ꝑmiſſis poterit ſic defenſari ꝑdi‑cta ꝓbatio. Nā ſuppoſito ꝙ vt capiaꝛ cau‑ſaliter ꝛ nō ꝯſecutiue tm̄:tūc ī ꝑdicta capi‑tulo vult papa ambos modos tangere et vtriqȝ ſuā rōnem annectere. ꝛ ꝑmo modo ꝑmā excuſatiōeȝ ānectit ī ꝑncipio cū dicit rōne dubiȷ̄ Scḋo ꝓo modo (quē tetigerat dicēdo vt amplꝰ ꝛc. vbi vt denotat intēti‑onē) annectit excuſatōeȝ cuȝ ait ī fine. ſi tm̄ ꝛc. et cū caſus q̄rte ꝯcluſionis ſit ſcḋs mo‑dus:ſeqꝛ ꝙ ꝑdictū caplm approbet caſuȝ q̄rte ꝯcluſionis. Et ſi dicas. papa videꝛ velle ꝙ ſola dubietas non ſufficiat excuſa‑re vēditorē recipiētē ad terminū plꝰ q̄ȝ va‑luerit tp̄e vēditiōis nec etiā hoc ſolum ſcȝ ꝙ nō erat tp̄e ꝯtrꝰ vēditurus:imo opꝫ ꝙ vtrūqȝ ſimul aſſit. ꝛ h̄ idē ſentit glo. ꝛ Pa‑noꝛ. Dicendū dupliciꝛ. Primo ꝙ dubie‑tas etiā ſola ſufficit excuſare ꝑmū modū. ꝛ ꝑ ſcḋo modo ſufficit et reqꝛiꝛ illa clauſula ſcȝ ꝙ nō erat tp̄e cōtractꝰ vēditurꝰ. ꝛ ſic illa cauda ſcȝ ſi tm̄ ꝛc. reſpicit ꝑcedētē clauſulā ſcȝ vt amplius. ꝛ hec ſolutio ſupponit ꝙ vt capiaꝛ cauſaliter denotādo ī vēditore intē‑tionē ꝛ ſpem maioris ꝑcij. Si aūt vt im‑pꝛopꝛie capeꝛ ſcȝ ꝯſecutiue. tūc ſcḋo dicen‑dū ꝙ ſi q̄s vēdit ī A ad terminū B:ſine tm̄ intēnōe acq̄rēdi plꝰ q̄ȝ valeat ī A:q̄uis ꝑ‑ter ſuā intētiōeȝ ī effectu ꝯtingat eū plꝰ re‑cipere:papa talē excuſat ꝑ dubietatē:ꝛ q̄ȝ‑uis addat ſi tm̄ tp̄e ꝯtractꝰ nō erat vēditurꝰ debet ītelligi ſupplēdo maxīe:qꝛ tūc magiſ excuſabiꝛ ex q̄ nō erat vēditurꝰ niſi ī B. nō ꝰ debet ītelligi cū ꝑciſione q̄ſi non ſit excu‑ſabilis ſola rōne dubiȷ̄ niſi etiā non fuerit vēditurꝰ niſi ī B:ꝛ maxīe in foꝛo cōſciētie. Vn̄ talē excuſat ꝑ dubietatē. ꝛ adijciendo ſi tm̄ tp̄e ꝯtꝰ ꝛc. non debet ītelligi ꝙ neceſ‑ſe ſit ī foꝛo ꝯſciētie ambo adeſſe ſcȝ dubiū ꝛ ſcḋo ꝙ nō eēt vēditurꝰ niſi ī B. ſȝ ꝙ ſi am‑bo ſimul ꝯcurrāt eo magis erit ī foꝛo exte‑rioꝛi īmunis a ſuſpitiōe vel ꝑſūptiōe frau‑dis vſurarꝝ. attn̄ ſi ꝑmū ſit ſine ſcḋo etiam erit ī vtroqȝ foꝛo īmunis. ꝛ ſi ſcḋm ſine ꝑi‑mo ſit:etiā erit īmunis ab illa ꝑſūptiōe. q̄ȝ‑uis ſi ſcḋo accedat primuȝ magis ſit īmu‑nis. Et hec ſcḋa ſolutio ſupponit papam tm̄ ꝑmū modū tāgere ibidē ꝛ cape vt ꝯſe‑cutiue. ꝛ h̄ modo fatēdū ē ꝙ illḋ caplm ni‑hil facit ꝑ caſu noſtre q̄rte ꝯcluſiōis. Ad Panoꝛ. aūt ꝛ glo. dicēdū ꝙ ſi indiſtincte ī‑tellexerint ſuū dictuȝ: volēdo ambo ſimul tāq̄ȝ excuſantia reqꝛi:eoꝝ dicta ſūt negāda imo impoſſibile eſt ambo ſimul ꝯcurrere ſtāte caſu pape ſcȝ ꝙ vēditoꝛ ītēdat amplꝰ ꝑcipe ī termīo q̄ȝ valeat ī tp̄e vēditionis ꝛ ita ꝙ vt capiaꝛ cauſaliter. Sȝ bn̄ poſſunt ambo ſimul ꝯcurrere vbi nō ītēderet vēdi‑toꝛ aliq̄d maiꝰ q̄ȝ valeat tp̄e vēditiōis lȝ nō ſit in A vēditurꝰ ſȝ ī B:ꝛ ita vt capeꝛ ꝯſe‑cutiue tm̄. Et ſi dicat Panoꝛ. ꝙ tunc am‑bo reqꝛūꝛ:nō ē vex:imo ſufficeret ſola du‑bietas ꝑdicta. qḋ ꝑ tȝ:qꝛ ī tali caſu papa in c. in ciuitate. ſolū facit mētiōnē de dubieta‑te tāq̄ȝ ſufficiēte excuſare a ꝑctō ī tali caſu. Et ſiliter idē facit in. c. nauiganti. in. §. ille ꝛc. Et ꝑ h̄ ceſſat ꝑmū argumētū ꝑncipale factū ꝯ q̄rtā ꝯcluſionē. Ad ꝯfirmationem eiuſdē argumēti dicēduȝ ꝙ papa ī ꝑcedēti §. eiuſdē capli nō tetigit vtrūqȝ modū ꝯtin‑gētē ī emptoꝛe:ſicut tm̄ ī ſequēti tetigit vtrū‑qȝ ꝯtingētē ī vēditoꝛe ſi ſaltē vt capiaꝛ cau‑ſaliter. Vn̄ ꝙ emens ꝛ tradēs ꝑciū in A ꝛ recipiēs mercē ī termīo B recipit mercem maioꝛis valoꝛis q̄ȝ fuerit ꝑcium traditū ꝛ anticipatū ī A:ꝯtingit etiaȝ dupliciꝛ:ſicut ꝛ ꝓpoꝛcionabiliter ſimile poſitū ē cōtinge‑re duplici modo ī vēditoꝛe. papa aūt ſolū tāgit ꝑmū modū coꝛreſpōdētem ꝑmo mo‑do ꝯtingētē ī vēditoꝛe:puta tāgit illū vbi dans ꝑcium ī A ꝑ merce ſibi tradēda ī B nō intēdebat hr̄e mercē valiturā plꝰ q̄ȝ fue‑rit ꝑciū in A datū:nec de h̄ cogitabat:nec ideo anticipabat ſolutiōeȝ vt in retributio‑nē anticipatiōis reciperet ī termino mercem maioꝛis valoꝛis q̄ȝ fuerat ꝑciū anticipatū

⁊ ille modus ſufficiēter ⁊ ſolum excuſatur rōne dubij veriſimilis de illo pluri precio et de illo loquit̄. §. penultim⁹. Alio mō do contingit q̄ dans p̄cium in A pro merce ſibi tradenda in B: ſperabat mercē i B tradendā eſſe maioris valoris, et de h̄ cogitabat ⁊ volebat talē mercē ſibi tradi, nec tñ illum maiorē valorē intēdebat cōſequi rōne anticipationis ſolutiōis. Vñ nō iō anticipauerat ſolutōē vt maius q̄d i mercē haberet q̄z fuerat p̄cium anticipatū, q̄r hoc eſſet vſura: ſed volebat illū maiorē valorē mercꝭ aſſequi ex alia cauſa puta quia aut ipſe non erat in A emptur⁹ nec in B ſꝫ in F: vbi valde vili p̄cio ſperabat ſe veriſimiliter empturū. cum igit̄ venditor nūc in A inducat eū ad emendū: ipſe ad cauēdū ſibi de intereſſe damni emergētis dat ſibi p̄ciū min⁹ q̄z fiet valor mercis in B: volēs habere in B mercē maioris valoris illo p̄cio: vt p̄ illā maioritatē ſibi refundat̄ illō intereſſe q̄d patit̄ exponēdo i A mai⁹ p̄ciū q̄z deſtinauerat ſe expoſiturum in F. Vel ſcdo: q̄r non erat empturus talē mercē vl' o tpe. ſꝫ aliam que ſibi vtilior ⁊ lucroſior: veriſimiliter fuiſſet a qua maiori lucroſitate impedit̄ p̄ venditorē inducentē eum ad emendū ſuā mercē. ⁊ ideo vult recipere ab eo mercē in maiori valore q̄z tradat p̄cium vt refundat̄ illud itereſſe. Vel tertio: q̄r ipſe cū illa pecunia quā anticipat omnino intēdebat. ⁊ veriſimiliter ſperabat ſe lucraturū aliqua a quo lucro impedit̄ anticipādo ſolutionē p̄cij venditori: cui⁹ itereſſe refuſionē vult hr̄e p̄ hoc q̄ merx ſibi tradat̄ maioris valoris q̄z fuerit p̄ciū datū. Et idē vl' mag⁹ ſi ex illa anticipatiōe icurrit dānū emergēs. Vel q̄rto: q̄r cū merx mox in A fuiſſet ſibi tradēda: ⁊ tñ non tradit̄ ſibi niſi i B: ipſe interim caret fructu mercis q̄ ad eū deberēt ſpectare quare p̄ illi⁹ refuſione vult habere mercē maioris valoris q̄z fuerit p̄ciū datū in A. Hūc igit̄ ſcd̄m modum non tetigit papa in. §. penultimo. ſed tñ primū ⁊ cōmemorat ibidē dubiū veriſimile tanq̄z cauſā excuſantē caſū penultimi. ſed i vltimo. §. ſi vt cap. ſat̄ cauſaliter: tangit vtrūq̄z modū. ⁊ ideo tāgit ibi duas cauſas excuſantes. Sed ſi teneat̄ q̄ in. §. vlti. tñ vnū modū tangit ſcꝫ primū. ⁊ q̄ vt capiat̄ ꝯſecutiue: concedēdū eſſet q̄. §. penultim⁹ non faceret aliq̄d. p̄ caſu q̄rte ꝯcluſionis: nec tñ p̄pter h̄ caſus q̄rte concluſionis nō eēt aliter ſufficiēter p̄babilis ⁊ iuſtificabilis. Nec ſequit̄. papa eū ñ iuſtificat. igitur nō ē iuſtificandus. Nā loc⁹ ab auctoritate negatiue nō valet. Nā multi ſūt caſus q̄s non iuſtificat: q̄r nō de eis tractat i decretalib⁹. Modo diceret̄ q̄ nō tractat i. §. vltimo, niſi p̄mū. nec ſequit̄. primū iuſtificat rōne dubij. igit̄ vbicūq̄z illō dubiū nō ē nō ē iuſtificabilis, etiā ali⁹ caſus ab illo. ſꝫ bñ valeret. q̄ ille quem rōne dubij iuſtificat nō ē iuſtificabilis ſi nō adeſt dubiū.

Tertio arguit̄ ſic in. c. in ciuitate. extra de vſuris. ponit̄ caſus ſilis q̄rto caſui: ⁊ papa ibidē dicit q̄ illi q̄ talē ꝯtractū faciūt bene ꝯſulerēt ſue ſaluti ſi a tali ꝯtractu ceſſarent cū cogitationes hoīm omnipotēti deo nequeāt occultari. Aſſumptū p̄ p̄ma p̄te p̄bat̄. Naꝫ ibidem ponit̄ talis caſus Aliqui ad terminū pro ſex libris vendūt piper tpe q̄ nō valet vltra q̄nq̄z libras. ⁊ dicit papa q̄ lꝫ ex forma ſua nō ſit vſurari⁹: tñ vēditores nihilomin⁹ incurrūt pctm̄. ⁊ glo. in v̄bo pctm̄ dicit: ſcꝫ vſuraꝝ. ⁊ addit papa dicens: niſi dubiū ſit merces illas pl⁹ vel min⁹ tpe ſolutionis valituras. ⁊ ſic i tali dubio excuſat vēdētes a peccato vſuraꝝ. ⁊ tñ ſtatim adijcit volēs q̄ bñ agerēt ſi abſtinerēt a tali ꝯtractu. ⁊ h̄ additū nō intelligit̄ extra caſū iam exceptū: q̄r tūc non diceret q̄ bñ ꝯſulerent ſue ſaluti ſi abſtinerēt. imo oīno eos ab eo p̄hiberet. ſꝫ itelligit̄ etiā in caſu illi⁹ dubij. igit̄ multo mag⁹ vbi nō dubitabāt de illo pluri: imo p̄babilit̄ credebant. ⁊ ad h̄ aſpirabāt dixiſſet papa q̄ bñ ꝯſulerēt ſi abſtinerēt. Dicēdū ſc̄m Scotū q̄ papa h̄ dicit vtiliter monēdo nō autē p̄cipiēdo. Vñ nō ē neceſſe vitare illū ꝯctū dūmodo fuerit ꝯditiōes ille multe q̄ ad eū req̄rūt̄ q̄ patet ex dictis. q. xxx. ⁊. lvij. Attñ q̄r facile ꝯtingit aliquā illaꝝ ꝯditionū deficere. ⁊ ſic cōtractus deprauabit̄. ideo papa merito eūꝫ diſſuadet vtiliter monēdo p̄ut etiā de eo ⁊ ſibi ſilib⁹ ē ſalubre documētū poſitū i fine q̄ſtionis. xxx. ⁊ alijs q̄ pēdēt ex eadē q̄ſtiōe xxx. Et h̄ nota q̄ h̄ tertiū argumētuꝫ nō debet formari tāq̄z habeat ſpeciē p̄cedendi ꝯ q̄rtā ꝯcluſionē directe q̄ſi in illo. c. i ciuitate. diſſuadeat̄ ꝯtract⁹ quarte ꝯcluſionis

q̃tuis doctores aliqui ſic ipſm introducere
videant̃ ⁊ noiatim Scot⁹. Naʒ in.c.in ci-
uitate.diſſuadet̃ cõtractus: vbi dubiũ erat
de illo pluri p̃cio.caſus aũt noſtre q̃rte cõ
cluſionis ē vbi veriſimilis credulitas erat
de illo pluri. Sed debet introduci ꝑ locũ
a minori: puta ꝙ min⁹ videt̃ diſſuadẽdus
caſus.c.in ciuitate.ſuppoſito dubio in ven
ditore: ⁊ tñ diſſuadet̃.igit̃ multo magꝫ no-
ſter caſus eſt diſſuadendus.

Quarto arguit̃.q̃n quis vendit
mercē ad terminũ ꝑ pre
cio illius termini ⁊ recipit ĩ termino p̃ciuʒ
mai⁹ q̃ʒ valuerit tpe vendinõis: requirunt̃
due ꝯditiones ad hoc ꝙ excuſet̃ a peccato
Primo ꝙ habuerit veriſimile dubiuʒ an
merx illo termino erat valitura mai⁹ vl' mi
nus q̃ʒ tpe ꝯtractus: puta quãdo nõ cogi-
tabat nec credebat rem ĩ illo termino plus
valiturã q̃ʒ in tpe contract⁹. Scđo ꝙ non
fuerat eaʒ venditur⁹ in tpe contract⁹.ſʒ tñ
in illo termĩo ꝑ cui⁹ precio tradit. Modo
in caſu q̃rte concluſionis ſolũ ſcđa ꝯditio
adeſt ⁊ nõ p̃ma.igit̃ ē inexcuſabilis caſus.
Maior probatur dupliciter. Primo quia
hoc vult papa in.c.nauigãti.in.§.ratione
hui⁹ ⁊c. Scđo ꝓbatur ſpecialiter de p̃ma
cõditione que tñ deeſt in caſu q̃rte cõcluſi
ſionis: quia in.c.in ciuitate.extra de vſurꝫ.
dicit papa illũ peccare q̃ mercē non valẽtē
tpe contractus vltra q̃nqꝫ libras vẽdit ad
terminũ ꝑ ſex libris niſi ipſe venditor dubi
tet an fuerit merx in illo termino valitura
ſex.hec ibi. Ergo a ꝯtrario ſenſu ſi non af-
fuit illõ dubiũ: puta q: veriſimiliter crede
bat ꝙ ĩ termĩo erat valitura ſex: nõ excuſa-
bit̃ a peccato. Dicendũ ad maiorē negãdo
eaʒ.q̃mo p̃ma ſola ſufficit. Siliter ſcđa ſo
la ſufficit ſeruatis tñ ſeruãdis in eo q̃ vult
ſibi refundi intereſſe lucri ceſſantꝫ. Ad pri-
mã ꝓbationē dicenduʒ ꝙ aut papa ibi in-
uoluit duos diſtinctos caſus etiã incõpoſ
ſibiles ſibi.⁊ p̃mo caſui annectit excuſatio
nem ſcꝫ rõne dubij.⁊ talis nõ eſt noſter ca
ſus q̃rte cõcluſionis.⁊ ſcđo caſui ſcđaʒ ſcꝫ
rõne intereſſe qđ patit̃ q̃ non erat in A vē-
diturus: ⁊ talis eſt noſter caſus. Aut ſi tñ
vnaʒ cauſã ponit: tũc capit vt conſecutiue
⁊ tũc ambe ille cõditiones cõcurrũt: nõ tñ
ambe neceſſario.ſʒ ſi prima adeſt cuʒ ſcđa
tũc ſcđa cõcurrit tanq̃ʒ faciens ad maioreʒ
excuſationeʒ modo tacto in reſpõſione ad
primũ argumẽtũ tactũ ſupra. Ad ſcđaʒ
ꝓbationē dicẽdũ ꝙ in.c.in ciuitate.loqui-
tur papa in caſu vbi venditor nõ patit̃ in-
tereſſe lucri ceſſantis: nec grauamen aliqđ
ex hoc ꝙ non ꝑmittit̃ reſeruare mercē vſqꝫ
ad terminũ ꝑ cui⁹ precio vẽdit.puta quia
parat⁹ erat vendere in ea: nec etiã ex hoc ꝙ
cogit̃ carere precio: et ipſm differre vſqꝫ ad
terminũ patit̃ intereſſe vel grauamen: ⁊ tñ
q: expectat p̃cium ideo vult habere mai⁹
preciũ q̃ʒ al's habuiſſet. Ille enim nõ excu
ſatur.quia tũc rõne dilationis vult habere
aliq̃d. Unde de tali vẽditore non potente
allegare intereſſe aliqđ: vult papa ꝙ nõ ex
cuſet̃: niſi vendẽdo ꝑ precio termini dubi-
tauerit veriſimiliter illõ preciũ termini fo-
re mai⁹ q̃ʒ fuerit tpe ꝯtractus.⁊ ꝑ ꝯſequēs
ꝙ illud nõ mouerit eũ ad vendendũ ad ter
minũ.hoc aũt non dixiſſet papa de alio q̃
patit̃ vnũ ex p̃dictis intereſſe: ſeruatꝫ tñ ſer
uãdis tactis q̃ſtione.xxx.

Quinto arguit̃. venditor peccat
ſi in A parat⁹ exiſtēs vē
dere vẽdat ꝑ p̃cio curſuro ĩ termĩo B: etiã
ſi veriſimiliter dubitet p̃ciũ in B futuruʒ
eſſe mai⁹ currẽte ĩ A: cui⁹ tñ oppoſitũ dictũ
eſt in ſcđa ꝯcluſione: ⁊ in ſolutiõe prime
ſcđi argumẽti. Aſſumptũ ꝓbat̃: q: talis vē
dens in dubio ⁊ exiſtẽdo in dubio neglig
tutiorē viã. Modo hoc ē peccatuʒ.igitur
peccat. Maior ꝑ p̃ma pte de ſe patʒ ex for
ma caſus.ſed ꝑ ſcđa pte ꝓbat̃: quia tutior
via eſſet ꝙ vẽdẽdo determinaret in A em
ptori p̃ciũ.⁊ nõ relinqueret ipſm pẽdere ex
euentu in B: de cui⁹ quãtitate dubitat: q:
determinãdo cert⁹ eſſet ꝙ nõ acciperet mai⁹
q̃ʒ ſit illud qđ currit in A: ſʒ vẽdendo ꝑ p̃
cio in B curſuro: ⁊ volẽdo illud accipe ex-
ponit ſe periculo accipiendi pl⁹ q̃ʒ ſit illud
qđ currit in A.cũ tamen ſolũ liceat ſibi ac
cipere tantũ quantuʒ in A currit.q: ꝑ illo
erat parat⁹ vẽdere.igit̃. Minor aũt ꝓbat̃:
q: dubi⁹ exiſtens dimittẽs tutiorē viam ex
ponit ſe periculo.modo q̃ amat periculuʒ
peribit in illo: ⁊ ſic peccat. Dicendũ negan
do aſſumptũ. Ad ꝓbationeʒ dicendũ per
duas diſtinctiones ꝙ duplex eſt dubiuʒ.
quoddam eſt iuris: quoddã facti. Exẽplũ
primi.dubitat quis de quodã cõtractu an
licitus ſit vt ſi quis dubitaret an ſit licitus

vendere illam rem ꝓ decē quaꝫ ſcit valere tm̄ nouē Exemplū ſcd̄i: aliquis ſcit ꝙ peccatum ē vēdere ꝓ maiori q̄ꝫ valeat: attamē dubitat an illud ꝓ quo vendit ſit maius vł non eo ꝙ vł neſcit eſtimationē hominū: et alia ex quibus valoꝛ mercis ꝑpēdit vel ex eo ꝙ nondū ſcit q̄ntuꝫ ſit illud eo ꝙ non ē determinatū: ſed pendet ex futuro. Exēpla etiam extra ꝓpoſitum poſſunt dari de illa diſtinctiōe. vt ſi quis dubitat an cognoſcere alienā ſit licitū: hoc eſt exemplū pꝛimi. ſi aūt non dubitat quin cognoſcere alienā ſit illicitū. ſed tamē dubitat an hec mulier quā vult cognoſcere ſit aliena vel ſua: hoc eſt exemplū ſcd̄i. Scd̄a diſtinctio. Dubium iuriſ eſt triplex ſcꝫ ꝓbabile equilibꝛe ꝛ improbabile. vel ſic: veriſimile neutrū et leue. His ſuppoſitis dicenduꝫ ꝙ maioꝛ eſt vera de dubio facti nō iuris ſaltē de ꝓ ſe. qꝛ ſtat ꝙ vēdens in ꝑdicto caſu ſciat bene ꝙ rem vēdere ꝓ maiori q̄ꝫ valeat ſit peccatū nec de hoc vllo modo dubitet. ſed tm̄ dubitat an ꝑcium ꝓ quo vendit ſit maius vel nō: ꝙ quātitas eius non eſt ſibi nota: ſed pēdet ex euentu futuro. Ad minorē dicendū ꝙ minoꝛ eſt vera de dubio iuris: et adhuc nō de qualicūq̄ꝫ tali. ſed tm̄ de ꝓbabili vel equilibꝛi. Unde ſi q̄s acturus eſt aliquā actionē ꝛ dubitat an ſit licita ꝛ dubiū eſt ꝓbabile: puta qꝛ plꝰ credit ꝙ nō ſit licita. vel ē equilibꝛe vel neutrū: puta quia non plus credit vnā partem q̄ꝫ aliā: talis nihilominꝰ agēdo eā peccat: quia neglectoꝛ ē ſalutis ſue ꝛ diuine offenſe deſpectoꝛ. Sed nō eſt vera de dubio iuris leui ꝛ improbabili ſi ſaltem regula intelligaꝛ ꝑceptiue: ſed eſt cōſiliū. imo nōnūq̄ꝫ ſalubꝛe eſt homini exiſtenti in tali dubio q̄d nō eſt niſi quidā leuis remoꝛſus ꝛ ſcrupulꝰ deſpicere id ꝛ contra ip̄m deſpiciendo agere ad conſiliū ꝛ directionē ſapientū ſm̄ Johem de gerſona. Si aūt minoꝛ intelligaꝛ d̄ dubio facti: dicendū ꝙ ſi ip̄m factū d̄ quo dubitaꝛ eſt circūſtantia cuiꝰ ꝑſentia depꝛauat actū: ꝛ ip̄e de eius ꝑſentia dubitet: non peccabit in tali dubio agendo actū: dūmodo dubium ſit ꝓbabile vel equilibꝛe: puta qꝛ magis credit ꝙ non aſſit q̄ꝫ ꝙ aſſit. Ad ꝓpoſitum applicando dicendū ꝙ ꝑciū aliquod eſſe maioꝛis valoꝛis q̄ꝫ ſit merx ē facti ꝛ taliter ꝙ eius ꝑſentia depꝛauat vēditionem factā ꝓ tali. Modo ſtāte caſu ꝯtra quē ꝓcedit quartū argumētuꝫ: vēditoꝛ nō credit ꝑcium in B futurū maius: imo dubitat veriſimiliter de hoc: hoc eſt potꝰ credit ꝙ non erit maius vel nūq̄ꝫ de hoc cogitat. ſed tm̄ eſtimat ꝙ erit equale. ideo illud eius dubiū non incuſabit eum ſed potius excuſabit.

Coꝛrelariū

Ex inualida ē reſponſio tam glo. q̄ꝫ Panoꝛ. ad argumētuꝫ q̄d glo. facit i ꝑdicto capl'o in verbo dubitaꝛ. vbi glo. arguēdo dicit videꝛ ꝙ potꝰ in tali dubio abſtinendū eſſet a talibꝰ ꝯtractibus ꝓpter periculū. quādoq̄ꝫ eni aliqui fingunt ſe dubitare vbi dubitatio nō ē. ꝛ glo. reſpōdēdo tali argumēto dicit ꝙ relinquēdi ſint in talibꝰ ꝯſcientie ſue. Et Panoꝛ. dicit ꝙ glo. formaliter nō ſoluit. ideo ſpealiter ſoluēdo dicit ꝙ in dubijs debet q̄s abſtinere a tali cōtractu ex quo ad cōſcientiā ſuā ꝛ in foro anime debet fieri iterpꝛetatio potius ꝯtra eum: qꝛ illa pars ē benignioꝛ que ē tutioꝛ. ſed in foro cōtentioſo interpꝛetatio fit in benigniorē ꝑtem: ꝛ ita loquitur iſte textus. Hec ille. Sꝫ tam glo. q̄ꝫ Panoꝛ. deficiūt i ſua reſpōſione q̄ntupliciter Pꝛimo qꝛ ſolutio argumenti ꝯſiſtit i ſano itellectu illius dicti in dubijs tutioꝛ via ē eligenda q̄ de dubio iuris intelligiꝛ. Modo argumētū ꝓcedit d̄ dubio facti. ꝛ dato ꝙ regula etiā de dubio facti intelligeretur nō tm̄ niſi de ꝓbabili vel eq̄libꝛi dubio ꝑſentie illiꝰ cuiꝰ ꝑſentia requiriꝛ ad h̄ vt actꝰ ſit licitꝰ vel de ꝓbabili vel equilibꝛi dubio abſentie illiꝰ facti cuiꝰ abſentia requiriꝛ ad h̄ vt actus nō ſit prauꝰ. Modo caſus d̄ q̄ ꝓcedit argumētū nō fit cū tali dubio. ido ibi deberet radicitꝰ ſoluiſſe argumentuꝫ. Scd̄o qꝛ glo. ꝓ h̄ ꝙ dicit ꝙ relinquēdi ſūt ꝯſciētie ſue: nōdū reſpōdet ad argumētum qꝛ adhuc ſtat argumētū ad oppoſitū militādo ꝑ illā regulā etiā habētē locū in foro ꝯſcientie ſcꝫ. i dubijs ē tutioꝛ via eligenda adeo ꝙ ſtāte dubio de q̄ loq̄ꝛ illa regl'a nō ē q̄s etiā i foro aīe relinquēdꝰ ꝯſciētie ſue ſꝫ potꝰ ſi ē i tali dubio (de q̄ illa regl'a ꝑceptiue loq̄ꝛ) nō ē q̄s abſoluendus niſi deſerat illū actū de cuiꝰ iuſticia bonitate vel licētia vel de facti vel circūſtātie ꝑſentia vel abſentia (modo tacto) dubitat ꝓbabili vel eq̄libꝛi dubio. Tertio qꝛ non eſt verum ꝙ

Panoꝛ. dicit ꝙ q̄s in dubio debet abſtine
re a tali ꝯtractu. Nā ille ꝯtract⁹ ē ſimplici
ter licit⁹: vt ſatis pꝫ ex textu etiā in vtroqꝫ
foro. Sꝫ bñ verū ē ſi q̄s nō obſtāte deciſi
one pape dubitaret dubio ꝓbabili vel eq̄
libri de illo ꝯtractu an ſit licit⁹: deberet ab
ſtinere. Nec papa taliter dubitantē excuſa
ret. nec de illo ī dicto caplo loquit̄. loquit̄
enī papa nō de illo q̄ dubitat an ꝯtract⁹ q̄
vēdit in A ꝓ ꝑcio qđ incipiet in B ſit lici
tus. ſꝫ tm̄ de illo q̄ vēdendo ꝑdicto modo
ſolū dubitat an ꝑciū curſurū in B ſit futu
rū mai⁹ q̄ꝫ currēs nūc in A. Unde ſi i foro
ꝯſcientie venit vēditoꝛ q̄ fecit illū ꝯtractū
dicēs ſe in B recepiſſe pl⁹ q̄ꝫ ī A recepiſſet
nullaten⁹ tm̄ de hoc cogitauerat ꝙ deberet
ſic in B aſcēdiſſe ꝑciū: nec ille aſcēſus eum
mouerat: nō ē ille ꝯdēnādus: nec ē īterpre
tatio ꝯtra eū faciēda: qꝛ ī illo foro cuilibet
credit̄ ꝓ ſe ⁊ ꝯ ſe. Siłr etiaꝫ ī foro exteriori
ſi de cōmuni curſu nō fuit veriſimile apud
hoīes ꝙ fuiſſet ꝑciū futurū mai⁹ ī B q̄ꝫ in
A: nō ē ꝯdēnādus tāq̄ꝫ ꝓſupt⁹ vſurari⁹ q̄ſi
ideo vēdiderit ad ꝑciū termini vt rōne di
lationis haberet lucꝝ: imo ſi de ꝯſciētia ſua
diceret ꝙ nō credebat ꝙ ī B ſic fuiſſet aſcē
ſura merx ad illđ ꝑciū: tūc quātūcūqꝫ apđ
alios cōmuniter hoīes q̄ forte peritiores
eo fuerūt illđ fuiſſet creditū: nō eēt ꝯdēnā
dus ī foro ꝯſciētie tāq̄ꝫ q̄ vſurariū vel ini
quū ꝯtractū feciſſet. ſꝫ tanq̄ꝫ ille q̄ incaute
egiſſet illū ꝯctum faciēdo q̄ poſſet hr̄e ſpe
ciē mali. Uenit igit̄ defect⁹ illaꝝ reſponſio
nū ex ignorātia vł negligētia ꝑdicte dupli
cis diſtinctionis poſite de dubio. Quarto
deficit: qꝛ nō ē verum ꝙ ī foro ꝯſciētie illa
ps ſit benignioꝛ q̄ ſit tutioꝛ. Nā cōmuni
ter illa ps q̄ ī foro ꝯſciētie ē tutioꝛ: ē durioꝛ
ad ſuandū. Sicut ſtat⁹ tutiores ī hac vita
ſūt duriores. ſuare q̄ꝑpe ꝯſilia ⁊ ꝑcepta eſt
tuti⁹ ſꝫ duri⁹ q̄ꝫ ꝑcepta tm̄ ſuare. Soluēdū
ē igit̄ argumētū ſicut ſolutū ē ſupra. Ex au
tem glo. q̄ſi ꝯfirmādo argumētū dicit: qn̄
qꝫ enī aliq̄ fingūt ſe dubitare ⁊c̄. h̄ nihil fa
cit. qꝛ nemo dubitat q̄n ei q̄ nō dubitat: ſꝫ
tm̄ ſe fingit dubitare ſit abſtinēdum a tali
ꝯtractu. ſꝫ h̄ nō debet ꝑiudicare alteri qui
non fingit ſe dubitare. ſed vere dubitat q̄n
licere debeat ſibi ſic ꝯtrahere.

Queſtio. LXII.

Utrū parato vēde
re mercē in A liceat eā vendere ꝓ ꝑcio cur
rēte ī A: nō obſtāte ꝙ ſciat vł ꝓbabilit̄ cre
dat ſtatim ſuperuēturas multas ꝯſiles mer
ces ad idē forū, ꝓpt̄ q̄ꝝ aduētū ꝓbabilit̄ cre
dit ꝙ decreſcet ꝑciū ſue merc̄ ⁊ emptoꝛ ſi
ſciret eaꝝ aduētū nō ita care emeret. Sub
hac q̄ſtione pōt cōꝑhendi etiā ſilis caſus
puta aliq̄s ex ordinatione ꝯcepta ī ꝯſilio
eoꝝ q̄ ꝑſūt reipublice: ſcit ꝙ frumētū cras
min⁹ valebit q̄ꝫ hodie. ideo vēdidit ignorā
tib⁹ illā ordinatiōeꝫ. ⁊ eodē modo reſpōdē
dū ē ad eū ſicut ad ꝑcedētē. Ad q̄ſtionē
igit̄ poſitā reſpōdēdo tāgūt̄ tres modi di
uidēdi. ꝑm⁹ ⁊ terti⁹ ſūt extremales: et ſcđs
eſt medius.

Primus modus dicēdi ē ſancti
Tho. i ſecūda ſcđe. q.
lxxvii. arti. iii. dicētis ꝙ ſic: qꝛ vēditoꝛ qui
vēdit rem ſcḋm ꝑciū qđ inuenit: nō videt̄ ꝯ iu
ſticiā agere: ſi qđ futurū ē nō exponat. ſi tm̄
exponeret vel de ꝑcio ſubtraheret abūdā
tioris eſſet virtutis: q̄uis ad h̄ non videat̄
teneri ex iuſticie debito. hec ille.

Scđs modus dicēdi habet tria di
cta. Primū: vēditoꝛ ī ꝑdicto
caſu nō peccat ſi certat tm̄ de dāno vitādo
ſiue emptoꝛ certet de lucro cōſequēdo ſiue
de dāno vitādo. Scđꝫ ideꝫ dicēdū ſi vtero
qꝫ certat ſolū de lucro ꝯſequēdo. Tertium
ſi vēditoꝛ de lucre ꝯſequendo ⁊ emptoꝛ de
dāno vitādo certat: peccat vēditoꝛ ī ꝑdicto
caſu. Exemplū ꝑmi. ꝑciū currēs ī A ē. x. et
ſtatim ī B curſurū ē. viii. ⁊ ſi vēditoꝛ vēde
ret ꝓ minori q̄ꝫ ꝓ. x. vt puta ꝓ. viii. ipſe non
haberet ſuū capitale qđ ꝓ merce expoſuit:
qꝛ merx dedit. ix. ſi eſt merx empta. Emptoꝛ
aūt etiā ſi ꝓ. x. emat poterit ſine dāno redi
ſtrahere ī alio loco vł tpe ꝓ. x. ⁊ ſic rehabe
bit capitale: lꝫ nō poterit ꝯſequi lucꝝ vł
etiā nō poterit reuēdere ꝓ. x. ſꝫ ſolū ꝓ. ix. vł
viii. ⁊ ſic patiet̄ dānuꝫ. Exēplū ſcđi. ſuppo
ſito caſu ꝑmi exēpli: ſi vēditoꝛ vēdēdo ꝓ. x.
ꝯſeq̄t̄ tā ſorteꝫ q̄ꝫ lucrū ⁊ emptoꝛ emēdo ꝓ
x. nullū dānū incurrat. qꝛ reuēdēdo pōt re
habere in alio loco vel tpe. x. ſed ſolum nō
aſſequat̄ lucrū. Exemplum tertij. vēditoꝛ
etiā ſi ꝓ. viii. vēderet: nullū damnū incurre
ret: imo rehaberet capitale. qꝛ ipſe emerat
ꝓ. viii. ⁊ tm̄ emptoꝛ emēdo ꝓ. x. nō poſſet re

habere capitale.ſʒ ꝑtez capitalis perderet. Ratio pmi dicti forte eẽt. quia ſi neceſſe ẽ me vel pximũ incurrere dãnũ in illo caſu: modo licitũ ẽ mihi me eripe de dãno :etiã ſi alt' incurrat:qꝛ ordinata charitas icipit a ſeipa. Ratio ſcdi. qꝛ ſi neceſſe eſt:aut me aut pximũ nõ aſſequi lucrum: licitum eſt mihi meipm pmouere ad aſſecutionez lucri:pximo neglecto. Ratio tertij. qꝛ cũ alterius iactura null' debet locupletari.dãnũ aũt emptoris eſt eius iactura.ꝛ venditorez cõſequi lucrũ eſt euz locupletari .igiť non licet venditori velle cõſequi lucrũ cum dãno emptoris. Sed aliter videť dicendum ideo poteſt poni

Tertius modus dicẽdi ꝑ quattuor dicta. Primuʒ.caſus ſm titulum q̃ſtionis eſt venditori illicitus ſiue ſcientia vẽditoris ſit certa ſine formidine de oppoſito :ſiue ſit probabilis tñ. Probať dupliciter. Prima probatio ꝓbãdo poſitum ſimul etiam ꝓcedit cõtra primum modum dicendi ſic. Illicitũ eſt mercem vendere in A ꝓ precio maiori q̃ ſit valor mercis in A: cuius precij minoritatez venditor ꝓbabiliter credit vel credere debet. Modo ſtante caſu queſtionis venditor ꝓbabiliter credit vel ſaltem credere debet ꝓbabiliter ꝙ p̃cium currẽs in A ẽ maius q̃ ſit valor mercis in A.igiť illicitũ eſt ſibi predicto modo vendere. Maior ꝓbatur:quia eſt contra iuſticiam cõmutatiuaz ꝛ patet illa maior ſufficiẽter ex deductis in queſtione.lxij.in cõcluſione prima. Dico notanter in maiore .vł ſaltem credere debet.ꝙ ſi nõ crederet p̃ciũ illud eſſe maius ꝛ tamen haberet ꝓbabilez occaſionem id credendi:quã tamẽ nollet aduertere:nõ ꝓpter hoc excuſaretur ſi dicat nõ credebam ꝙ eſſet maius.nam ille eſt in ignorantia affectata vel craſſa que non excuſat:imo incuſat.ꝛ affectata equiparať ſciẽtie.et craſſa cum ſit lata culpa equiparatur dolo. Dico ꝓbatur:quia valor mercis decreſcit ex ſuperabundãtia mercĩu in illa regione ſicut eius valor creſcit ex defectu: adeo ꝙ merx cuius adeſt copia in regione non eſt tanti valoris quãti eſſet ſi penuria eius adeſſet. Modo ſtante caſu q̃ſtionis:eſt copia mercis quã venditor habet vanalem in A ĩ illa regione.ꝛ ſi non eſſent ſupuenture :eſſet eiuſdem penuria ꝛ defectus:ſaltẽ cõparatiue.p̃cium autẽ qḋ in A currit pro merce puta decẽ:non curriť ꝓ A niſi ſuppoſito ꝙ non aſſint in illa regione multe cõſimiles merces eo ꝙ q̃ primum ſupuenient multe merces cõſimiles p̃cium currens erit ſolũ octo.ꝛ hoc ipe etiã credit per caſũ queſtionis.igitur ſi exigat pro merce preciuz currens in A ſcʒ decẽ.exiget tantũ p̃ciũ quantum probabiliter credit eſſe maius valore mercis.aut ſi non credit:debebat tamen illud credere eo ꝙ credit ꝙ ſi ſcirent emptores p̃dictum aduentũ:nullaten' darẽt decẽ Et ſi hãc ꝓbationez dupliciter euadere velis .puta primo dicẽdo ꝙ q̃uis ſtãte caſu queſtionis multe cõſimiles merces aſſint iam in regione:tamẽ nõdũ ſunt in loco vẽditionis:ſʒ illuc ſunt affuture.ꝛ ſic in illo loco nondũ eſt copia ſed penuria.igiť vendere poterit pro decẽ que ſunt preciũ mercis ibi vbi cenſeť non eſſe eius copia. Contra non ſoluʒ copia mercium que aſſunt ĩ particulari loco venditiõis facit decreſcere valorem: ꝛ per ꝯſequens precium mercis:ſʒ etiam copia earũ que aſſunt in regione: qꝛ lʒ diſtent a particulari loco:tamen qꝛ parũ diſtant nihil diſtare videť.idõ quaſi pro p̃ſentibus habeť. Et q̃uis verũ ſit ꝙ copia mercium que ſoluʒ ſunt preſentes regioni ꝛ abſentes loco particulari vẽditionis:nõ in tantũ poſſit facere decreſcere valorez .et ꝑ ꝯſequens preciũ merciũ quantũ faceret ipm decreſcere copia earundẽ:ſi eſſent etiã preſentes particulari loco. Nec quaſi preſentia in tantũ efficere poteſt quãtũ perfecta preſentia. Attamẽ aliq̃d vel in aliquãto facit ipſum decreſcere. Modo caſus q̃ſtionis ſupponit ꝙ precium currens in A ſcʒ decẽ:non currat niſi ſuppoſito ꝙ conſimilium mercium copia nec ſit in illo particulari loco: nec etiam ſit quaſi ibi vel ꝓpe ſeu in via adueniendi ſeu in regione:quod patet:quia ſupponit ꝙ ſi emptores particularis loci ſcirent vel crederent conſimiles merces eſſe ꝺ prope ſupuenturas:nullatenus decem darẽt ſed minus. Et q̃uis quando in effectu fierent preſentes valerẽt octo.ꝛ ita cuʒ nondũ ſint in effectu preſentes.ideo ĩnert Johis lʒ rationabiliť poſſet vẽdi ꝓ pluri q̃ ꝓ octo: eo ꝙ copia merciũ nõdũ eſt poſita in effectu p̃ſẽs illi loco: ſʒ

ſolum q̄ſi pſens. ⁊ forte pbabiliter tñ cre-
dita affutura ⁊ p certo nõ ſcita affutura et
ꝑ ꝯſequẽs aliqualis dubieta s: ſꝫ leuis ad
eſt q̄ facit etiã ꝙ in aliquo poſſit aſcẽdi vl-
tra octo ſicut ⁊ dubietas facit augeri valo
rem mercis: tñ nõ poterit vẽditor aſcẽdere
vſq̄ ad decẽ. Si ſcd̃o velis euadere: dicẽ-
do ꝙ q̄uis ſit iam maior copia illꝰ mercꝫ
in regione: ⁊ etiã illa copia q̄ſi ſit i illo pti-
culari loco: tñ illa copia latet emptores il-
lius loci. ideo taliƀ poterit vẽdere p p̄cio
tali qd̃ dareť p ea acſi nõ eſſet talis copia.
Hoc inq̄z non valet qd̃ dupliciter patet.
Primo: q: copia ⁊ defectus merciũ iuſtifi
cat de ꝑ ſe valorẽ mercis: ita ꝙ i quãtificã-
do non depẽdet a noticia hominũ: ita ꝙ ſi
cut ꝓpter noſtrũ affirmare vel negare nihil
mutať in re: ſic ꝓpter ƀ ꝙ emptores illꝰ lo-
ci ſciũt vl' ignorant ſupueturas alias mer
ces nõ mutať valor mercis: ſicut nec ꝓpter
noſtrã noticiã vel ignorãtiaꝫ mutať copia
⁊ penuria q̄ntificãs illuꝫ valorẽ. Scd̃o ꝙ
ſi pdicta latẽtia aliq̇d faceret ꝯtra effectũ p̄
dicte pbatiõis: ⁊ p excuſatione vẽditoris:
tũc ſi i pdicto loco vẽditiõis eẽt actu mul-
ta copia merciũ q̄ tñ aliquẽ ſimplicianuꝫ
vel inconſideratũ emptorẽ lateret: q̇ crede
ret ibi eẽ defectũ illꝰ mercis. ⁊ ꝑ ꝯſequens
eſtimaret eã p decẽ q̄ tñ ꝓpter copiã in re p̄
ſentẽ nõ valet niſi octo: liceret vẽditori illi-
us mercis tali emptori vendere p decẽ: qd̃
ẽ falſũ. Et ſi dicis nõ ẽ ſimile eo ꝙ i caſu
illꝰ incõſiderati emptoris vel ſimpliciani
de facto illa octo currũt vt p̄ciũ cuiꝰ curſũ
trãſcẽdere nõ debet. ſꝫ i caſu q̄ſtiõis nõdũ
currũt. viij. vel. x. ſꝫ. x. ideo vſq̄ ad. x. aſcen
dere põt. Nõ valet illa aſſignatio diſſimi-
litudinis: q: ꝙ i A currũt. x. vt p̄ciũ ẽ ex ig
norãtia ⁊ errore emptoꝝ illꝰ loci apd̃ q̄s
nullatenꝰ illd̃ p̄ciũ curreret ſi pbabiliter
crederent de ꝓpe eſſe multitudinẽ ꝯſimiliũ
merciũ: errãs aũt ⁊ ignorãs nõ conſentit:
imo vt ſup̄ habituꝫ ẽ. q. lvj. ſi rectores rei
publice aut cõmunis taxarẽt p̄ciũ merciũ
⁊ taxando nimis aſcẽderẽt ex ſtulticia vel
ꝓprij lucri cupiditate ſeducti non excuſareť
vẽditor q̇ ſm illã taxã etiã currẽtẽ vẽderet
credẽs vel credere debẽs eẽ nimis magnũ
p̄ciũ. Et ſicut i caſu q̄ſtionis tota cõmuni-
tas errat ⁊ ignorat: ideo dat. x. ſic in caſu p̄
dicti incõſiderati ſimpliciani pticularꝫ em

ptor errat ⁊ ignorat: ⁊ apud eũ currit p̄ciũ
x. ideo etiã nec tũc excuſať vẽdens tali ſim
pliciano p. x. Cõfirmať. ſicut ꝯtingit mer-
cẽ extrinſice meliorari ꝑ ƀ ꝙ cuncte ꝯſiles
pereunt: ⁊ ipſa manet ſola q̄ tñ intrinſice in
nullo ẽ meliorata ſꝫ forte peiorata: ſic ꝯtin
git eandẽ ex affluẽtia multaꝝ ſimiliũ effici
defectuoſã extrinſice lꝫ itrinſece nõ ſit peio
rata ſꝫ forte meliorata. Modo q̇ vẽdit ſciẽ
ter mercẽ defectuoſã p p̄cio acſi nõ eẽt de-
fectuoſa: peccat ⁊ teneť reſtituere ptẽ illã q̄
excedit valorẽ. ſic aũt fit i caſu q̄ſtiõis. igiť.

Scd̃o ſpecialiť reprobať ſcd̃s modus
dicẽdi. Nõ ẽ licitũ facere ꝯ iuſticiã cõmu-
tatiuã vel vẽdere rẽ p maiori q̄ valeat. etiã
ſi vẽdẽs id faciat p ſuo dãno vitãdo vel lu
cro ꝯſequẽdo: ſi ƀ cedit in dãnũ emptoris.
Nec etiã ſi id faciat p lucro ꝯſequẽdo: etiã
ſi id nõ cedat i dãnũ emptoris: ſꝫ ſolũ i ceſ-
ſationẽ lucri emptoris. Modo in pmo di
cto ſcd̃i modi dicẽdi vẽdiť res pmo modo
⁊ i ſcd̃o vẽdiť ſcd̃o modo. igiť illicita ẽ tal'
vẽditio. Maior pbať. q: da oppoſitũ: tũc
liceret ei q̇ tpe defectꝰ ⁊ cariſtie alicuiꝰ mer-
cis emiſſet illã cariſſime: ⁊ inundãtia facta
earũdẽ vellet etiaꝫ vẽdere cariſſime ne ali-
q̇d de ſuo capitali ꝑderet: vbi is qui ab eo
emeret incurſurꝰ eẽt dãnum. Aut ſi id face
ret vt ꝯſeq̄reť lucrũ: etiã ſi emẽs ab eo nõ i
curreret dãnũ. ſꝫ rehabere poſſet capitale.
attñ lucrũ nõ poſſet ꝯſequi: ſꝫ gratis ſuas
opas cogereť impendiſſe. Et ſi dicas mer
cator i taxando valorẽ mercꝫ ſue põt inter
alia q̄ faciũt aſcẽſũ i p̄cio etiã ꝯſiderare dã
na q̄ ipſe ꝑpeſſus eſt vel ꝑpeti põt vacãdo
officio merçature: vt patuit. q. lvj. igiť etiã
cũ nũc patereť dãnũ ſi nõ vẽderet p p̄cio i
A currẽte: põt illd̃ dãnũ velle ſibi refundi
⁊ ꝑ ꝯſequẽs cũ nõ poſſit ſibi refundi nõ vẽ
dat p p̄cio currẽti A: ſuppoſito ꝙ vendẽdo
certet de dãno vitãdo: ſeq̇ť ꝙ ſaltẽ i tali ca
ſu ſcꝫ pmi dicti ſcd̃i modi dicẽdi poſſet vẽ
dere p. x. Dicẽdũ nõ debet q̄s velle bis vl'
dupliciter vel amplꝰ ſibi refundi idẽ dam
nũ. modo ipſe in prioribꝰ mercatiõibꝰ eo ca
rius vendidit merces: quatenus ſi aliqua
dãna in futuro ſibi emergerent ratione illi
us officij ſine ſua culpa illa ſibi refũdi poſ
ſent. ⁊ idem faciet in poſterioribus merca
tionibꝰ. ſi igiť etiã nũc vellet illud ſibi inte
graliter refundi vt ſcꝫ nullũ penitꝰ dãnum

nunc ſuſtineret:tunc idem ſibi multiplicio-
ter vellet refundi. Vñ etiam ſi hec replica
aliquid ↄcluderet:tunc etiam in caſu quo
ſolum certat venditor de lucro captãdo et
emptor de damno vitando: poſſet vẽdere
p decẽ.quia vẽditor poteſt inter taxanduz
mercẽ ſuam etiaz conſiderare lucra ceſſan-
tia.puta ꝙ ſepe operas ſuas gratis impẽ-
dit.⁊ ſic etiã nunc poſſet illud ſibi velle re-
fundi.⁊ tamẽ non refunderet ſibi nunc niſi
vẽderet ꝑ decẽ: qḋ tamen met negat ſcḋs
modus dicendi. Scḋm dictũ. Idez ca-
ſus queſtionis eſt illicitus ſi vẽditor lꝫ nõ
ſit in credulitate ꝓbabili eſt tamẽ i dubio
equilibri de predicta affluẽtia mercium et
deſcenſu precij.probat̃ quia tunc venditor
exponit ſe equilibri periculo violãdi iuſti-
ciam cõmutatiuã.nam ſi eſt in tali dubio:
ſic eſt etiã in equilibri dubio an ne illa de-
cem que exigit ſint p̄cium nimis magnum
vel non.igit̃ in tali dubio exiſtens tenetur
eligere tutiorẽ viam ſcꝫ aut non vẽdere:aut
vendere ꝑ minori q̃ꝫ ꝑ decẽ.non tamen vi-
detur teneri ad vendendum ꝑ octo:quia ſi
la equilibris dubietas facit vt merx ſua ſit
carior q̃ꝫ ſi eſſet certitudo etiaz probabilis
mi de illaruz mercium ſuꝑuentu ⁊ deſcenſu
in precio illius mercis. Huic tertio modo
dicendi q̄ ad hec duo dicta accedit qḋ Lu
dovicus roman⁹ in ſuis ſingularib⁹ dicit
de ſimili caſu annexo i principio hui⁹ que-
ſtionis. Dicit eni ꝙ illi qui emerũt frumẽ-
tum contra talem venditorẽ poſſunt agere
ad intereſſe ẽm Guilh. p.l. fraus ⁊.l. ↄtra
legẽ.ff.de legi.⁊ placet Bar.in.l. quero.ff.
de ac.emp. Et Bal.in.l.ij.de peri.⁊ cõ.rei.
vẽdi.⁊ ibi ſic dicit. Plane ſi intelligeret vẽ
ditor nõ duraturã bonitatez vſqꝫ ad diem
quo tolli deberet nec ammonuit emptorẽ
tenebitur.hec ille. Et q̃ꝫq̃ꝫ dici poſſit ꝙ illa
lex loquat̃ de vino diſpoſito ad corruptio
nem:⁊ ſic non habet ſuam bonitatẽ intrin-
ſecam.⁊ ideo vendens tale vinũ ac ſi habe
ret bonitatẽ intrinſecã: tenet̃ ad reſtitutio-
nem. ſecus i caſu predicto vbi retinet eãdẽ
bonitatẽ intrinſecã lꝫ extrinſecã ſit res per-
ditura quãtocit⁹. Nam ita eſt cõtra chari-
tatem fraternitatis rem vendere pluris q̃ꝫ
requirat eius bonitas extrinſeca:ſicut q̃ꝫ re-
quirat ei⁹ intrinſeca bonitas .ideo ſi ille te
net̃ peccat qui rem cuius ĩtrinſeca boni-
tas eſt ſtatim corrũpenda vendit ac ſi non
eſſet ſtatim corrũpenda:tunc idem eſt dicẽ
dum ſi vendit rem cui⁹ extrinſeca bonitas
eſt ſtatim corrũpenda ac ſi non eſſet corrũ-
penda.valor enĩ rei non pẽdet ⁊ eſtimat̃ ex
vtraqꝫ bonitate vt patꝫ q̃ſtione .lvj. Ter
tium dictũ.multũ vituperabiles ſunt illi
mercatores q̄ ſtudioſe laborant ad hoc vt
ſciant ſi affutura ſit abundãtia merciũ con
ſimiliũ ſue merci:vt ſic anteq̃ꝫ i effectu po-
natur illa abundãtia aut anteq̃ꝫ inoteſcat
emptorib⁹ ſuis ipſe vendat ſuas pro precio
currenti ac ſi illa inundantia non eſſet affu
tura: quales eſſent illi qui in venetijs aut
alio cõſimili loco ad quẽ affluunt merces
haberẽt notos qui eis cum affutura eẽt af
fluentia merciũ puta ſpecierũ vel ſimiliuꝫ
hoc anno ſignificarẽt illã:quaten⁹ ipſi ſuas
quas in alijs locis habent:ſtatim vendant
precio cariori cum p̄iudicio illorũ qui ab
eis emũt qui poſtea reuẽdendo non pote-
runt acquirere capitale. Ratio aũt illi⁹ di-
cti eſt:quia illi ſtudent ad faciendũ ſciẽter
cõtra iuſticiã cõmutatiuã: ⁊ per ↄſequens
vituperabiliores ſunt illis qui ſciẽter faci-
unt contra eã non ad hoc ſtudẽdo:puta qꝛ
nõ laborãt ad ſciendũ illam inundãtiã af-
futurã.ſed illa eis al's innoteſcit ꝑ accidẽs
ſine eoꝝ ſtudio ad hoc adhibito. Per hoc
tamen non cõdemnant̃ illi qui conſiderãt
diſpoſitionẽ vinearũ ⁊ ſatorũ: vt ẽm illoꝝ
diſpoſitionẽ vendãt ſua vina vel blada:ne
diuti⁹ retinendo cogant̃ vendere ꝑ viliori
p̄cio.quia vẽdendo ꝑ nunc p̄cio currẽti vẽ
dũt ꝑ illo qḋ eſt taxatũ nõ ex errore vel ig-
norantia illius diſpoſitiõis: qꝛ non ſolum
ipſe nouit eam cũ illa diſpoſitio ſit notoria
toti regioni.⁊ ſic non verſat̃ venditor i do
lo. Quartũ dictũ:ſi venditor non ſciret
eas ſuꝑuenturas:nec etiã ꝓbabiliter crede
ret:imo ꝓbabiliter dubitaret de illo ſuꝑuẽ
tu. Aut ſi ꝓbabiliter crederet aduentũ: nõ
tamẽ ꝓbabiliter crederet:nec rationabileꝫ
cauſaꝫ haberet credendi p̄cium ob hoc de-
ſcenſurũ: etiaꝫ ſi iam eſſent p̄ſentes nõ pec
cat vendendo etiã pro decẽ.qꝛ tunc habet
ꝓbabilem credulitatem ꝙ merx ſua ſit i il-
lo loco ⁊ regione cũ defectu ⁊ penuria. igi
tur ꝑ decẽ vendere poterit q̄ ſunt ꝑ caſum
iuſtũ p̄ciũ illi⁹ mercis quãdo deficit ibi ⁊ i
illa regione.igit̃.

Contra tertiũ moduʒ dicendi arguitur.ſi eſſet verꝰ ſequeretur ꝙ ſi vẽditori nihil omnino innotuiſſet d̃ p̃dicta affluẽtia merciũ vł ꝓpinq̃ deſceſu ſue mercis i p̃cio.⁊ ſic bona fide ſ᷑m curſũ fori vẽdidiſſet ꝓ decẽ.⁊ ſtatim videret oculis ſuis illã affluentiaʒ merciũ.⁊ deſcẽſum p̃cij vſq₃ ad.viij.ꝙ ipe lʒ non peccaſſet vendendo ꝓ decẽ: tñ poſtq̃₃ cõperiret p̃dicta: deberet reſtituere aliq̃d d̃ p̃cio ꝑcepto:puta vnũ vel duos:ita ꝙ ſolũ recepiſſet nouẽ vel octo.ↄſequens eſt incõueniẽs.ſequela ꝓbatur.qꝛ vendens ꝓ p̃cio excedente valorẽ mercis ⁊ faciens hoc ex bona fide ⁊ ꝓbabili ignorãtia illius exceſſus:lʒ excuſet a peccato tpe vẽditionis:tamẽ ſi poſtea cõperit illũ exceſſũ:debet reſtituere vt patuit q̃ſtione.lvij.Q᷑ autẽ conſequens ſit inconueniens patet:quia ſi cõſequens eſſet verum tunc etiã ille deberet reſtituere cẽtũ vł paulo minꝰ qui hoc ſero emiſſet.c.omas.p.c.floreñ.(ſicut ⁊ curſus fuit hoc ſero) ſi cras mane valerent.cc.floreñ.eo ꝙ mane cũcte florentes vinee perierunt frigore et pruina.ſequela probatur:quia in ſero venditionis verum erat dicere ꝙ cuncte florentes vinee erant periture.⁊ ꝑ conſequens vina empta illo ſero valuerũt in re idẽ qḋ cras erant valitura:quia ſi ſero ĩnotuiſſet hominibus:nemo vendidiſſet centũ omas ꝓ cẽtũ floreñ.ſed.cc.vel paulo minori.Dicẽdũ negando ſequelã:quia nõ eſt ſimile ad caſum q̃ſtionis:quia in caſu argumenti tam venditor q̃₃ emptor ignorauit valorẽ mercis ex ignorantia affluentie vel copie mercium.ſed in caſu q̃ſtionis emptor ignorauit ⁊ venditor agnouit valorẽ merc.Et ſi replices dicendo.hec diſſimilitudo q̃uis obſtare poſſit q̃ ad culpã incurrẽdã ꝑ vnũ ſcʒ ſcientẽ:⁊ non ꝑ aliũ ſcʒ per ignorantez:tamẽ non obſtat quo ad hoc q̃n vterq₃ deberet reſtituere eo ꝙ non ſolus ille venditor q̃ ſcit deſcenſũ precij mercis.ſed etiaʒ q̃ ignorat eum:recepit aliquid exceſſiuũ ab eo:qui ignorans ⁊ errans:⁊ per ↄſequens non cõſentiens tradidit illud.Dicendũ ꝙ illa diſſimilitudo obſtat etiam quo ad obligationẽ reſtitutionis.⁊ hoc per illã viaʒ.nam ſi vterq₃ ignorauit affluentiã merciũ:⁊ per cõſequẽs diminutionẽ valoris mercis:⁊ deſcẽſum in p̃cio:⁊ ita emptor videatur ſaltẽ habitu non conſenſiſſe in traditionem tãti precij:tamẽ emptor in caſu vbi tam ipe q̃₃ venditor ignorant affluentiã.⁊ ſic bona fide fecerunt contractuʒ debebat conſentire vt tradito precio ſit facta plena tranſlatio dominij illius precij in venditorem.⁊ hoc illa ratiõe.quia ſicut princeps pro bono pacis ſtatuere poteſt:⁊ de facto ſic ſtatuit:vt etiam res alienã fiat mea ſi cõpleta ſit preſcriptio bona fide:adeo ꝙ eaʒ reſtituere non teneor:ſic pro bono pacis ⁊ tranquillitate humane cõuerſationis hoc inducere poteſt conſuetudo ꝙ vbi bona fide q̃s vendidit rem pro p̃cio currenti qḋ ẽ in re exceſſiuũ ꝑpter affluentiã ſimiliũ mercium quaʒ ipe ignorauit nec ſcire tenebat vel etiã ſciuiſſe non potuiſſet humana via eo ꝙ aut illa affluentia fuit ex ſecretis nature vel ſpeciali dei ordinatione.⁊ ſic ignorauit valorẽ mercis ex illa cauſa non teneatur venditor reſtituere aliquid de p̃cio q̃₃uis cõperiat ſe recepiſſe plus q̃₃ valuerit lʒ non plus q̃₃ cõmunis curſus eſtimabat valere:quẽadmodũ ſupra q̃ſtione.lvij.cõcluſione quarta in fine huiꝰ ſimile habitũ fuit de vendente rem ꝓ pluri q̃₃ valeret vbi plꝰ eſt intra latitudinẽ iuſti precij:lʒ nõ ſit preciſe equale valori mercis:eo ꝙ nõ poterat tunc humana via attingere per intellectũ p̃ciſum valorem mercis.⁊ tamẽ ſecus fuit dictum de vẽdente ꝓ pluri qḋ eſt extra latitudinẽ iuſti precij:⁊ id ſciuit vel ſcire potuiſſet ſi voluiſſet.Sed nõ ſic eſt in caſu queſtionis:vbi venditor ſciebat defectũ valoris mercis eo ꝙ ſciebat affluẽtiã.⁊ ſic i dolo fuit vendendo ꝓ tanto quãtũ non valebat merx in ſua cõſcientia quã habuit vel habere debebat ratiõe affluentie ſibi note.ideo nõ ſolũ culpã incurrit verſando i illo dolo:ſed etiã meret vt nõ efficiat dñs illꝰ ꝑtis in qua p̃ciũ ẽ exceſſiuũ:ſed ꝙ reſtituere teneat.Nec ↄſuetudo ratificat vt dominij trãſlatio in taliter verſante dolo habeat effectũ ſuum.Et ſi iterũ replices emptori qui emit a ſciente talem affluentiaʒ:conſuetudo non dat actionem contra venditorem niſi ſit deceptus vltra dimidium iuſti precij.imo etiam non ſi ſit vltra dimidium iuſti p̃cij deceptus eo ꝙ dolꝰ ei latet puta qꝛ illa affluẽtia latuit oẽs emptores illꝰ ciuitatis.⁊ per conſequẽs videt vẽditor

non ſe meri tanq̄z non fuerit in dolo vēdendo ſm opinionez ipſius met ciuitatis: et de facili dicere poſſet ſibi non innotuiſſe illā affluentiā. Uel ſi ſibi īnotuit ꝙ non fuit ſibi ꝓbabiliter certuz an illa affluentia ꝛ deſcenſus in p̄cio ſortiretur talem effectū. igitur ꝯſuetudo ratificat trāſlatiōez dominij. Hoc inq̄z nō ſequit̄: ſicut in ſili nō ſequit̄: non dat actionez dolum paſſo contra verſatum expreſſe in dolo: vendendo ꝓ pluri q̄z iuſtum ſit tam a parte rei q̄z etiam ſm curſum ꝛ eſtimationē hoīuz dūmodo non ſit exceſſus vltra dimidiū iuſti p̄cij. igitur ipſe doloſus efficit̄ dn̄s illi⁹ pluris q̄n ī foro ꝯſciētie nihilominus reſtituere debeat. imo videt̄ ꝙ ſicut ꝯditori iuris ciuilis nō licuit ſtatuere ꝙ p̄ſcriptio malefidei ſit effectualiter trāſferēs dominiū rei ī p̄ſcribētē: ꝛ h̄ ideo: q2 illō ſtatutū fuit nutriēs pctm̄: hoc q̄d ſit de hoc an ſcz ne hmōi ſtatutū habuerit effectū illi⁹ trāſlatiōis: ſic etiam illa ꝯſuetudo non eſſet rationabilis nec ei⁹ obſeruantia licita q̄ transferret dominiū illi⁹ exceſſiue p̄tij in venditorē ſic doloſum. q2 nutritiua eſſet peccati. Correlariū. ſi q̄s ſol⁹ ex diuina reuelatiōe ſciret poſt mēſem iminere ciuitati huic obſidionē ob quam bona ciuitatis hui⁹ (vt pecora ꝛ hmōi) redigenda eſſent ad p̄cium vile ꝛ paruū: ꝛ tn̄ nunc eſſent cariſſima: non poſſet ille ſana cōſciētia vēdere ea ꝓ p̄cio nūc currēn. Et ecōtra, ſi q̄s tp̄e obſidionis ciuitatis hui⁹ cuz panes ꝛ frumenta eſſent cariſſima: ſciret ex diuina reuelatiōe cras ꝓpter ſolutionē obſidionis ciuitatꝫ redigēda ad paruū p̄cium: non poſſet hodie frumēta vendere ꝓ p̄cio hodie currēti. Et ſic Heliſe⁹ ꝓphe. tp̄e obſidionis ſamarie: q̄n adeo inualuit fames ꝙ quarta p̄s cabi de ſtercore columbarū. id eſt de granis comeſtis a colūbis ꝛ repertis in veſica gutturis eaꝝ vendebat̄ q̄nq3 argēteis: non potuiſſet etiā totum cabū vendidiſſe tanti illo tempe quo dicebat ꝓphetando: cras modi⁹ ſimile vno ſtatere. Similiter ſi illuſtris princeps ob cui⁹ curie p̄ſentiā domus ſūt hic care hoc tempe: eſſet tranſlatur⁹ curiā poſt menſem alibi: ꝛ aliq̄s ſolus id ꝓ certo ſciens ideo vēderet domū ſuā nunc caro p̄cio: cum tamen ſciat ꝙ ſi emptores ſcirēt trāſlationez curie de ꝓpinquo iminere: nullatenus tātū darent. Ad argumētuz p̄me opinionis dicendū: ꝙ venditor vendēs ſm p̄ciuz q̄d inuenit ſi neſciat p̄ciuz eſſe exceſſiuū ꝛ credat curſū illum nō venire ex errore nō peccat: etiaz ſi in re eſſet error. ſecus aūt vbi ꝓbabiliter credit vel credere debet p̄ciū eſſe exceſſiuū ꝛ cōmunitatē errare ī illo precio ex cauſa quā ſi ſciret cōmunitas nullaten⁹ daret tātū. Ad rōnes ſcđe opinionis dicendū ꝛ p̄mo ad rōnem primi dicti: ꝙ aſſūptum eſt verū q̄n id fit ſine illatiōe iniurie ꝛ iniuſticie ipi ꝓximo: puta ſi neceſſe ē me vel ꝓximum in fluuio aliquo perire: poſſū me eripere: eo ibi dimiſſo. ſecus q̄n id non fit ſine illatione iniurie: vt puta ſi euadere non poſſum: niſi eo deiecto de tabula in q̄ euadere poſſet ꝛ quā ipe ante me apprehēdit: ego tabule adherere velim. vl' ſi tyrān⁹ dicat. aut occide ꝓximuz tuum aut faciā te ꝑ eum vel aliū occidi: nō ob hoc liceret mihi ꝓximum occidere. Vn̄ Joh. Ger. in floribus ait. Nunq̄z ꝓ ſaluādo vitam ſuā corporalem ſunt innoxij via facti a ſe perimēdi. vt ſi nō aliter euadere poteſt q̄s ſe perſequentē q̄z cōterendo paruulos viā obſidētes: mors eſt poti⁹ expectanda. ita dum q̄s eſt ī extrema famis neceſſitate: non debet a ſiliter famelico panē neceſſariū extorquere. Hec ille. Modo ſic eſt hic: naz exigēdo ab emptore inſcio p̄ciuz excedens occaſionem dāni dat eidem. Ad rōnem ſcđi dicendū ꝙ aſſumptū eſt verū quādo id fit ſine iniuria ꝓximi: vt ſi q̄s indifferens ſit ad emenduz a me vel a vicino meo ꝛ ego emptorem allicio vt emat a me ꝛ ſic lucrer nō iniuriando in vllo meo vicino: nō pecco. ſecus ſi id fiat cum iniuria ꝓximi vilipēdēdo merces ſuas aut detinendo vicinū ligatum ne poſſit tenere forū rerū ſuaruz. Et lȝ tertiū dictuz ſcđi modi dicendi ſit verum: tamē ratio ad id adducta eque poſſet ꝯtra primū dictū duci. Naz quē vitare damna eſt eum locupletari cuz non minor viri⁹ ſit querere q̄z parta tueri. igit̄ etiaz non debet quis cum alteri⁹ iactura velle ſua dāna vitare. Inter has tres opiniones eligat̄ q̄ plus videat̄ rationi conſona. Nam prima videt̄ latior et minor: ſcđa equior: tertia lȝ videatur durior: tamē videt̄ de rigore verior. Uide etiā aliq̄ ad hāc materiā cōducentia ſup̄ q̄ſtione. xxxvj. exemplo ſexto.

Queſtio, LXIII.

Utrũ parato emere

merce͂ i A: liceat eã emere ꝑ ꝑcio currẽti in A nõ obſtãte ꝙ ſciat vl' ꝓbabilit' credat periſſe vl' ſtatim perituras multas ↄſiles merces ꝓpt' q̃z ꝑditionẽ ꝓbabilit' credit ꝙ creſcet ꝑciũ illi⁹ mercis vltra ꝑciũ currẽs i A. De hac q̃ſtione poſſunt recitari tres modi dicẽdi ꝓporcionabiliter ad tres modos recitatos i ꝑcedẽti q̃ſtiõe ⁊ ꝓporcionabiliter poſſent formari dicta ⁊ rones hinc inde: ita ꝙ vbi pri⁹ dicebat' d' vẽditore nũc dicat' de emptore. ⁊ vbi pri⁹ ponebat' ꝙ ꝑciũ currẽs i A erat decẽ: ⁊ tñ ꝓpt' affluẽtiã mercium non valuit. x. ſz tm̃. ix. vel. viij. ſic ecõtra h' poneret' ꝙ ꝑcium currẽs i A erat octo: ⁊ tñ ꝓpt' ꝑditionez merciũ nõ tm̃ octo ſz. ix. vel. x. valuit. Et eodem modo poſſet q̃ri qñ q̃s emeret rem ꝑ ꝑcio qd' hodie eq̃ualet merci q̃ tñ ſcit ꝙ cras tale ꝑciũ vl' numiſma ꝓhibebit' in toto vel ſaltẽ decernet' cras ꝙ nõ accipiat' ampli⁹ ꝑ tãto valore ſicut hucuſq; fuit acceptuz: ⁊ q: lector illa poterit ꝑ ſeipm metiri. ideo vlteriorẽ tractatuz hui⁹ q̃ſtionis tanq̃z ſufficienter tactũ in ꝑcedenti q̃ſtione omitto.

Queſtio LXIIII.

Utrũ merces imu

tatas cari⁹ vẽdere q̃z ſint empte ſit illicitũ.

Solutio q̃ſtionis ſtat i vna diſtinctõe ⁊ duab' ↄclusionib'. Diſtinctio ẽ: mercẽ aliquã mutari: põt ĩtelligi dupliciter. Primo ꝙ mutet' intrinſece. Scd'o ꝙ extrĩſece. Si pmo modo h' ẽ duplicit': aut artificialiter vt cũ q̃s ex ferro empto facit cultellũ. Aut naturaliter: ⁊ h' triplicit'. q: aut in ſubſtãtia: aut in quãtitate: aut i q̃litate. Exemplũ pmi: emit minerã aliquã aliã ab auro ⁊ ꝓpt' applicationẽ agẽtiũ naturalium illa mutat' in aurũ. nã q̃uis applicatio ſit artificialis: ipa tñ actio actiuoꝝ applicatoꝝ eſt naturalis ⁊ effect⁹ etiã naturalis. Similiter ſi emit vinũ ⁊ illd' mutat' in acetũ nobiliſſimũ qd' ↄtingere põt i illo loco vel regione eſſe cari⁹ vino. Exẽplũ ſcd'i: emit pullũ eq̃ q̃ cũ vẽdit' ẽ magn⁹ equ⁹ fact⁹. Exẽplũ tertij: emit muſtũ ⁊ cũ vẽdit ẽ defecatũ ⁊ limpidũ factuz. Si aũt extrinſece mutat' h' fit multiplicit': ⁊ poſſũt enumerari ſeptẽ modi. Primo rõne loci: vt emi mercẽ venetijs ⁊ huc adductã vẽdo tibi. Vñ phus pmo politice. ad acq̃rẽdũ pecuniã vtile ẽ expertũ eſſe circa poſſibilia: q̃lia i q̃b' locis ſũt rara: ⁊ ſic ꝑcioſa. quia om̃e rarũ charũ. ideo res abundãtes alicubi: ſũt ibi viles ⁊ trãſlate ad locũ vbi ſũt rare: ꝑ loci mutationez ſũt ꝑcioſiores: ⁊ ſic cari⁹ vẽdi poſſũt. Vñ ⁊ ibi diſtiguit duas ſpecies mercature: ſcz naucleriã q̃ fit nauib' ꝑ mare ⁊ ſortiglã. q̃ fit ꝑ terraz in eq̃s ⁊ mulis. ⁊ pma ẽ magis lucratiua: q: citi⁹ ⁊ cum minorib' expẽſis trãſferũt' res ad loca vbi ſũt ꝑcioſe. Scd'o rõne tpis: vt emi tpe q̃ vile ꝑciuz currebat ⁊ vẽdo tpe q̃ carũ ꝑcium currit. Tertio ratione copie vl' penurie vt aliq̃s emit tpe q̃ copia erat illi⁹ mercis ⁊ ſibi ſimiliũ: ⁊ vẽdit tpe q̃ eſt ei⁹ penuria eo ꝙ ↄſiles merces perierũt vl' ↄſũpte ſũt. Quarto rõne dãni vl' grauaminis imĩnẽtis vẽditori. vt emit vili ꝑcio: ⁊ cũ ab emptore inducit' ꝑ ꝑces vt ſibi vẽdat patit' dãnum vel grauamẽ. ⁊ tñ tpe emptionis. nõ iminebat ſibi tale q̃d ex carẽtia illi⁹ rei. Quinto rõne cõplacibilitatis i emptorib': vt cũ emebat non erãt emptores affecti ad hmõi mercẽ: poſtea q̃uo lz merx nõ ſit in ſe mutata: incipit emptorib' ad modũ placere. ſicut nõnũq̃z videm⁹ fieri i pãnis certo colore tinctis. Sexto rõne operaꝝ q̃s vtiliter impẽdit venditor circa eã a tpe q̃ eã emerat: vtputa q: interim eaz in eſſe ↄſeruauit: q̃ten⁹ tunc cũ eã optarent poſſent in ꝓmpto hr̃e ⁊ nõ cogerẽt ante illud tp̃s emere ⁊ ↄſuare: nec etiaz i illo tpe cogerẽt' diſcurrere ad extrema loca. Nã talis merx ẽ valde aptabilis hoĩb' quã tunc cũ ea indigẽt hr̃e poſſũt i ꝓmpto ⁊ quã nõ cogũt' accipe anteq̃z eis bñ placeat cu⁹ ipi iterim ſuſtinerent periculũ. Et ad hũc modum etiaz põt reduci qñ q̃s emit mercẽ in magna quãtitate ⁊ eã vẽdit minutatim: q: vẽdẽdo minutatim plures opas impẽdit circa mercẽ añ ⁊ i venditiõe: q̃z ſi totam ſimul vẽderet. Dicat' notãter q̃s vtiliter impẽdit ex cauſa tacta i q̃ſtione. lvj. Septio rõne eſtimatiõis vt ſi merx i ſe in nullo eſt mutata: tñ cũ eam ille emebat latebat homines ei⁹ bonitas. ⁊ poſtea cũ vendit magis apparet ⁊ inoteſcat ſibi et alijs bonitas illi⁹. Ad illũ modũ mutationis etiã põt reduci mutatio q̃ mutatur merx illo modo

qui poſit⁹ eſt q̄ſtione.lvj.ↄcluſiõe tertia in fine q̄ntī manuductiui.

Prima ↄcluſio.mercē itrinſece imutatā cari⁹ vendere q̄ȝ ē empta:nõ ē illicitū ſi ē mutata extrinſece:dũmodo illa mutatio ſit ad meli⁹ ⁊ maioritas p̄cij ꝓporcionetᷓ illi mutatiõi ad meli⁹. quia tūc maioritas p̄cij nõ reſpicit mercē p̄ciſe ī illa ↄditione ī q̄ fuit empta:ſȝ ī illa ad quaȝ nũc per mutationē venit q̄ ↄditio ē eſtimabilis p̄ciomodo licitū ē rē eſtimabilē p̄cio vēdere p p̄cio illi ꝓporcionato.igiᷓ licitū ē illaȝ maioritatē p̄cij exigere.

Scda ↄcluſio.mercem oĩno ⁊ ſimpliciter imutataȝ tã intrinſece q̄ȝ extrinſece carius vēdere q̄ȝ ſit empta ſi ē pure ⁊ iuſte empta ē illicitū:q꞉ tūc ipaȝ maioritatē p̄cij accipit ſine vlla cauſa ⁊ rõne.nõ eni pōt allegare ſe p merce recipe cū merx ſufficiēter ſit ſoluta :remota illa maioritate:neq̄ȝ pro aliq̄ p eū circa mercē operato: q꞉ tūc merx fuiſſet aliq̄ modo mutata intrinſece vel extrinſece.igiᷓ.Q̄ aūt merx eēt ſufficienter ſoluta remota illa maioritate.pbaᷓ. Naȝ dato oppoſitū tūc ipe iniuſte emiſſet:dãdo ſcȝ nimis paruū p̄ciū.huiꝰ autē oppoſitū ſuppoñit ↄcluſio.ſupponit eni ꝙ dederit ſufficiēs ⁊ iuſtū p̄ciū p ea.⁊ ꝙ vēditor nihil ſibi remiſerit vl' donauerit de p̄cio. Naȝ niſi h̄ ſupponaᷓ ↄcluſio nõ eēt vera:q꞉ ſi rē valētē emiſſet p.v.⁊ reliq̄ q̄nq̄ȝ venditor ſibi donaſſet:ipe vēdere poſſet cari⁹ q̄ȝ emiſſet. ideo notãter dr̄ ī cõcluſiõe ſi pure.id ē ſine donatiõe ↄcurrēte ⁊ iuſte.id ē nõ diminuto p̄cio ē empta. Et ī illo ſenſu debet itelligi dictū Chryſ.ſup illo Mat.xxj.dicēs. Q̄ eiciebat d̄ tēplo q̄ cõparat rē vt illā integrā ⁊ imutatā vēdendo lucreᷓ: ille ē mercator q̄ d̄ tēplo dei eijciᷓ.⁊ ibidē ecõtra non dānat illū q̄ rē aliquā emit ⁊ eā mutat ad formā artificialē.⁊ ſic eā cari⁹ vēdit q̄ȝ emerit. q̄uis tãtū d̄ vna mutatiõe ponat exēplū tñ alias etiã nõ excludit.

Contra hãc ↄcluſionē arguitur. Summiſte iuſtificãt ſequētes duos caſus vbi tñ res oĩno ĩmutata cari⁹ vēdiᷓ q̄ȝ ſit empta. Prim⁹ ē ſi q̄s emit mercē p.x.⁊ ī eadē ciuitate vel domo abſq̄ vlla traiecti õe merciū vel modica q̄litᷓ eſtimatiõis ⁊ ſine mutatiõe ad vllā meliorationē extrinſecā vel intrinſecā vendit p.xij. Scd̄s ſi vis mihi librū vēdere p.x.⁊ ego nõ intendo emere:niſi pri⁹ inueniã aliū q̄ ſit ſtatim emptur⁹ a me p.xij. et poſt q̄ȝ illi alteri vendidi p.xij.emo a te p.x. Dicendū ꝙ ↄcluſio notãter dicit.ſi ē pure empta.id ē ſine remiſſiõe aliq̄:ita ꝙ prim⁹ vēditor nihil remiſit qđ exigiſſe potuiſſet:puta q꞉ vēdidit ī gradu rigido q̄ exiſtat tãq̄ȝ limes itra latitudinē iuſti p̄cij:ſecus vbi in gradu mediocri vel pio vēdidit remittens gradū rigidum. Modo p̄dicti duo caſus nõ poſſūt iuſtificari niſi vbi res nõ fuerat pri⁹ p̄dicta puritate empta.nã ſi.x.p q̄bus tu p̄mū emiſti fuerūt rigid⁹ grad⁹ et limes iuſti p̄cij:nõ poterꝫ ſtatim ī eodem loco et tp̄e vēdere p.xj.vel.xij.ſec⁹ ſi.x.fuerunt pi⁹ grad⁹.nã tūc poterꝫ vēdere incõtinēti pro xj.q̄ ſūt mediocris grad⁹.vel p.xij.q̄ ſunt rigid⁹ grad⁹:ita tñ ꝙ oēs illi tres gradus ſint ↄtēti intra latitudineȝ iuſti p̄cij.nec ī h̄ peccaᷓ:q꞉ nulli fit iniuria. Nã ſi prim⁹ venditor oĩno donaſſet p̄cium emptori vl' medietatē p̄cij nihilomin⁹ poſſet emptor vni alteri vēdere p p̄cio itegro:dũmodo iuſto De iſtꝫ gradib⁹ ē etiã habitū.q.lvij. Cõtra ſi ſic:igiᷓ dictū Chryſoſtomi ñ haberet veritatē niſi q̄ñ imutatā mercē cari⁹ vēdendo excedit p̄ciū iuſtū.ſȝ h̄ nõ: q꞉ tūc nõ pl⁹ h̄ dixiſſet de merce ĩmutata q̄ȝ de mutata: q꞉ vtrobiq̄ȝ peccaᷓ ſi carius vēdiᷓ q̄ȝ fuerit empta ſi illõ cari⁹ ſit vltra iuſtū p̄ciū: et ſic pari paſſu ambularēt cari⁹ vēdere imutatã ⁊ mutatã mercē: q꞉ neutrobiq̄ȝ peccaᷓ ſi nõ excediᷓ iuſtum p̄ciū :ſi aūt excediᷓ tunc vtrobiq̄ȝ peccaᷓ. Dicēdū ꝙ ratio q̄re Chryſoſtom⁹ h̄ dixit de ĩmutata poti⁹ q̄ȝ d̄ mutata: q꞉ de mutata pōt exigi mai⁹ p̄ciū q̄ȝ fuerit empta:etiã ſi in rigido gradu fuerit empta eo ꝙ mutatio ei⁹ ī meli⁹ mereᷓ aliq̄d p̄cij ſibi ſupaddi:nõ ſic de merce omnino imutata.

Queſtio.LXV.

Vtrū tēpore meſſis emēs blada vel tp̄e vindemiaꝝ vina ⁊ ea carius vendēs peccet. Solutio q̄ſtionis ſtat ī vna diſtinctiõe ⁊ q̄ttuor ↄcluſionib⁹. Diſtinctio ē.dupliciᷓ cõtingit p̄dicta emere. Primo yconomice: vt cū q̄s emit ad eorūdē vſū p ſe ⁊ ſua familia. Scđo nõ yconomice: vt cum q̄s emit tñ ad reuēdē

dum quatenus reuendendo lucref.
Prima ↄcluſio. yconomice emēs ꝑdicta ꝑdicto tpe: nō pec
car ſi poſtea cū illa carꝰ ſolent vēdi carius
vēdit: puta qꝛ emerat mlta eredēs ſe opor-
tere eiſdē vti ī tanta q̄ntitate: ⁊ tn̄ poſtea cō
perit ꝙ nō indiget eis ī tāta quātitate. ido
reuendit: ⁊ h̄ ꝑ maiori q̄ʒ ipe emerat: q̄uis
nō emerat ea ad hmōi reuēditiōēʒ. vl' etiā
lʒ videat ſe vſuruʒ eis vel ſimilibꝫ in tanta
quātitate: tn̄ quia futuꝝ ē (vt ipe cōijcit) ꝙ
multū decreſcēt taliſmodi merces in ꝑcio
ideo ne poſtea eis cogaꝝ vti tanq̄ʒ magno
ꝑcio emptis: cū tn̄ tpe vſus poterit ↄſiles
īuenire ꝑ vili ꝑcio. ideo vēdit ꝓ ꝑcio nūc
currēti ei q̄ ſtatim illa ↄſumet ī ꝑcio currē-
Scda cōcluſio. ſi (ti tempe vſus. emēs emerat tn̄ ea ad reuen
dēdū adhuc ī ſex caſibꝫ pōt excuſari ſaluo
illo qđ addeꝝ illis in ſequēti ↄcluſiōe. Pri
mus qn̄ nō intendit vllo modo lucrum ex
hmōi emptiōe et reuēditiōe nec ꝑncipaliꝝ
nec ſcđario. ſed tn̄ vt ꝓuideat reipublice ð
victualibꝫ tpe īminentis neceſſitatis. Ra-
tio huiꝰ caſus iuſtificatiōis aſſignatur du
plex. Prima qꝛ Joſeph hoc fecit: emit enī
plurima frumēta tpe vilitatꝭ: ne ſi ipe non
emiſſet: blada fuiſſent extra regnuʒ egypti
abducta ⁊ vendita. ⁊ tpe future famis quā
ꝓuiderat nō habuiſſent regnicole vnde vi
xiſſent. ⁊ meliꝰ fuit eis ꝙ itra regnū ſuū in-
uenirēt ea ad emēdū: q̄ʒ ꝙ fuiſſent cōpulſi
ad diſponēdū ſibi extra regnum: vbi forte
etiā nō potuiſſent īueniſſe eo ꝙ alibi ꝓdi-
ge ↄſūpta fuiſſent vel nō niſi cū lōge maio
ri incōmoditate acq̄ſiiſſent. Scđa ratio
qꝛ talis ↄtractꝰ non veſtiꝝ malo fine ſʒ bo
no. nō enī ꝓpꝫ lucrū ſuum q̄ ſatiſfiat cupi-
ditati fit ↄtractꝰ in h̄ ꝑmo caſu. ſʒ ꝑ bono
reipublice qđ vtiqʒ ē virtuoſū. Scđs ca
ſus: ſi cauſa pietatꝭ ī paupes id facit: vt pu
ta emit vt reuendēdo lucreꝝ: attn̄ illđ lucrū
vt elemoſynā vult in paupes erogare: nō
ſuo marſupio applicare. Ratio: quia ille
contractus veſtitus eſt bono et pio fine et
non minus pio q̄ʒ ꝑcedens qui tamen eſt
iuſtificatus. igitur. Tertiꝰ ſi ideo emit vt
ruſtici q̄ ad forū ea attulerūt aut afferre ha
berēt: nō cogātur ibi diu ſtare ⁊ ꝑdere tps
ſuū ⁊ negligere culturā terre: ſʒ potiꝰ ꝙ poſ
ſint cito abire. ⁊ ī agris remanere et intēde

re culture que eſt in bonū totiꝰ reipublice:
cuius vtilitatē in hac pte intendit ꝓmoue
re. Ratio: qꝛ ille coincidit cuʒ ꝑmo in fine:
qꝛ vterqʒ ꝑſtituit ibi ꝑ fine bonū reipubli
ce. Quartꝰ caſus q̄ndo ideo emit vt ruſti
ci nō coganꝝ in ſtando vel afferēdo negli-
gere culturā ſuaʒ: ⁊ hoc in quātū illa negli-
gentia eſt ipſis ruſticis dānoſa: quoꝝ ꝓua-
te vtilitati intendit in hac parte cōſulere ⁊
ſubuenire. Ratio: qꝛ tunc contractꝰ ille ve
ſtitur fine pio ſcʒ ad ſuccurrēdū proximo.
Jlli etiā duo caſus ſcʒ quartꝰ ⁊ tertiꝰ videꝝ
tur approbari. l. v. ff. de nūdinis Quintꝰ ſi
id facit ꝑncipaliter ꝓpter ſuū cōmodū ꝓi
uatū: ita tn̄ ꝙ emit ī magna quātitate et ea
vendere intendit ⁊ vēdit minutatim. ⁊ hoc
ſiue ſtatim ſiue non ſtatim. Ratio: qꝛ tunc
res empte cenſenꝝ mutate ⁊ aliter ſe habē-
tes q̄ʒ fuerint tēpore emptiōis taliē extrin-
ſeca mutatiōe tacta in q̄ſtiōe ꝑcedēti. Et il
le caſus ē ꝑ tabernarijs: qꝛ emunt vina in
magna quātitate ⁊ vēdunt ꝑ mēſuras par-
uas. Sextꝰ ſi id facit principaliter ꝓpter
ſuum cōmodū priuatū etiam ſi emendo in
magna quātitate poſtea vēdat ſimiliter in
magna quātitate carꝰ: eo ꝙ tunc alꝭ tales
merces ſūt vel fiūt cariores: dūmodo ipſe
nō intēdat ꝑ hmōi ſuam emptionē vllam
cariſtiā inducere. ⁊ ille caſus ē ꝑ reliq̄s cu-
ratoribꝫ vini qui ea in magna copia hinc
inde colligunt ⁊ ſciūt ea ↄſeruare in bona
Tertia concluſio. (diſpoſitiōe. caſus ſcđe cōcluſionis nō
ſūt liciti ſicut ponunꝝ niſi apponaꝝ eis du-
plex cōditio: que ſi defecerit eis erūt illiciti
ſi aūt aſſint erūt liciti. optet enī ꝙ emptor ī
ꝑdictis caſibꝫ ꝑ ſuam emptionē non ſolū
nō intēdat inducere cariſtiaʒ aut grauamē
reipublice: ſed nec etiā de facto inducat eā
ſeu ꝙ illa ſua ꝑemptio de facto nō cedat ī
ꝑiudiciū illoꝝ qui yconomice vellent eme
re: qđ ꝑiudiciū ipe ſcit vl' ſcire deberet. hac
enī cōditione duplici deficiente: ꝑdicti ca-
ſus ſūt illiciti nec excuſabiles qđ patet in-
ductiue. Primo de primo: nam nō ē licitū
alicui facere contractū quē ipe vel facit vt
damnoſus ſit reipublice vel quem cōijcit
vel cōijcere deberet eſſe eidem damnoſū:
etiam ſi eum faciat in bonū reipublice ſeu
ad vitandū futurū damnū ſi illud bonum
ſeu vitatio futuri dāni ſit incerta ⁊ pendēs

ex dubio euentu futuro ⁊ damnū qḋ nunc
infert ſit certum ſaltē ꝓbabiliter: aut ſi etiā
cōſideraṫ ꝓbabiliter euētus futuri damni
cuiꝰ vitationē vult ꝓcurare attamē quātitas
illius futuri damni ſit incerta ⁊ tamen
quātitas dāni vel ꝑiudicij qḋ nunc inferṫ
cōmunitati eſt certa. Hoc enī non ē aliud
q̄ȝ certū vulnus inferre cōmunitati: ne aliud
vulnus qḋ nondū eſt certuȝ euiteṫ. vel
ſaltē non eſt certū ſi illud euenturū ſit tanti
periculi quanti eſt illud qḋ nunc infertur.
Nec ſufficit ratio duplex allegata pro eo.
Naȝ Joſeph hoc nō fecit: niſi ſalua dupli
cōditione predicta: q2 nec intendebat ꝑiudicare:
nec etiaȝ de facto ꝑiudicauit yconomice
volentibꝫ emere. īmo non videṫ illud
exemplū ꝑtīere eſſe de primo caſu: quia
Joſeph ꝑter bonū reipublice ſeu regnicolarū:
etiam intendebat lucrū ſui domini vt
effectus rei docuit: q2 egyptijs ſuccurrēdo
ſcȝ vendendo eis frumēta omnē pecuniaȝ
eoꝝ collegit in erariū regis: ⁊ cuȝ hoc tam
poſſeſſiones in vniuerſa egypto q̄ȝ ꝑſonas
earūdē redegit in ſeruitutē regis. Secūda
etiā ratio non valet: q2 lȝ bonus finis requiratur
ad bonitatē actꝰ: tamē non ſufficit ſe
ſolo: ſed oportet etiā alias circūſtātias adeſſe.
Similiter ſcḋs eſt illicitꝰ ſi ſibi deſit
duplex ꝑdicta conditio. nam nō eſt grauāda
reſpublica ⁊ cōmunitas yconomice volentiū
emere: etiam ſi lucrum intentū in illo
grauamine quis velit pauperibꝫ aut alteri
pietati applicare. Sicut nō ſūt auferēda
bona diuiti vt denṫ pauperibꝫ nec ſunt
facienda mala vt eueniāt bona. blada enī
⁊ vina ꝑncipaliter exponunṫ ad forum ꝓpter
yconomice volētes emere. Principali
autē fini non eſt ꝑiudicandū ꝓpter aliuȝ
finem quē quis ꝑtēdit. Tertiꝰ reprobaṫ vt
primꝰ. ⁊ quartꝰ ſicut ſcḋs. Quītꝰ reprobaṫ
q2 q̄uis illa vēditio ſit in ſe non illicita eo
q͏ rem emptā nō imutatā vēdit cariꝰ ſȝ mutatā
tū non eſt licitū facere ꝯtractuȝ damnoſum
reipublice vel cōmunitati ꝓpter bonū
priuatuȝ: q2 enī quilibet priuatꝰ multa
habet a republica ſcȝ conſolationē: ꝓtectionem:
ſubuentionē ⁊ ſimilia potius debet
cōe bonū amplecti ꝓprio ⁊ priuato bono
neglecto q̄ȝ ecōtra. Similiter in ſexto non
ſufficit q͏ non intendat inducere cariſtiā: ſȝ
etiam requiriṫ q͏ de facto per ſuaȝ ꝑemptionem
nō inducat ſeu non ꝑiudicet yconomice
emere volentibꝫ qḋ ꝑiudiciuȝ ipſe ſcit
vel ſcire deberet ⁊ poſſet.

Ex his ſequiṫ per modū correlarij
q͏ laudabilis ordinatio eēt
q͏ rectores reipublice in ſuo foro preſtituerent
certū ſignū aut ꝑſidentes cōſtituerēt
in ſua terra certū tēpus: ante cuiꝰ remotionem
aut lapſū nullus auderet victualia ꝑdicta
aut cōſimilia emere: niſi q̄ yconomice
vellet talia emere. quo remoto vł lapſo
liberū eēt reliquis emere. nā tūc yconomice
volentes emere non poſſent cōqueri de
ꝑiudicio qḋ eis fieret per reliquos. Alioquin
eis multipliciter pōt ꝑiudicari ꝑ reliquos.
Primo q2 reliqui ex quo nōnūq̄ȝ habent
domi cōſimiles merces q̄s vellent libēter
care vēdere offerūt venditori in foro
publico magnuȝ preciū ob qḋ yconomice
emere volentes cogenṫ eo maius ꝑciū exponere.
Scḋo quia ex quo ceteri ꝑemūt illas
merces: yconomice emere volētes nō
inueniūt ampliꝰ huiuſcemodi merces niſi
ab illis ꝑemptoribꝫ q̄ eos ſtringūt ad aſcēſum
precij qui al's pro minori habuiſſent.
Quā vituperabiles aūt ſint ꝑemptores tales
īmo q̄s rite dixerim ꝑreptores ſint: ptȝ
a ſimili. nam omni vituperio dignuȝ eſſet
membrū corporis qḋ pro ſui inſatiabilitate
aut ſuꝑfluitate: tātū vſurparet alimēti qḋ
omnibꝫ alijs mēbris ꝑiudicaret ī his que
eis magꝭ neceſſaria eſſent q̄ȝ ſit illi mēbro
neceſſaria tāta quātitas: cū ſm ordinē naturalē
vnū membrū paratū ſit ſe exponere
ꝓprio periculo quatenꝰ reliqua mēbra quorum
eſt maior numerꝰ ⁊ que ob multitudinem
cenſenṫ eſſe ipm corpus cōſeruenṫ in
eſſe. Tales itaq̄ȝ tanq̄ȝ peſtiferi abſcindēdi
eſſent a republica: ſicut mēbrū ꝑdicto modo
ſe habēs abſcindendū eēt a corpe naturali
cui eſt tam dānoſū: ⁊ nihilominꝰ tales
tenenṫ ꝑ ſuā ꝑemptiōeȝ leſis ſatiſfacere qñ
eos ſciunt. q͏ ſi neſciāt dent pauꝑibꝫ ꝓ eis.
q͏ ſi eos ſciant: attamē quātitatē ī qua quēlibet
eorū leſerunt neſciant dent eam ꝑtem
quātitatis in qua credūt eos leſiſſe: ⁊ ḋ reliqua
agant hoc modo q͏ de cetero in ſuis
elemoſynis intēdāt: q͏ ſi ſint obligati leſis
in maioribus q̄ȝ reſtituerint q͏ velint illas
ſuas elemoſynas eiſdē cedere in bonum ꝓ
tanto in quāto eſſent eis obligati. Si aūt

ſcirent quãtitatẽ: ſed illa ꝯtinet innumerabiles minucias ꝑ ſingulis leſis agat id qđ i ſimili dictũ eſt queſtione .lvij. concluſione quarta. Ex aũt ꝑdicta duplici conditiõe extãte predicti ſex caſus ſint liciti patet: q2 nulla apparet ratio cõdẽnationis cũ nulli ſint damnoſi nec ſunt veſtiti malo fine. igiť Et ꝑſertim de ꝑmo ꝓbaťq ſit licit⁹. Naz talis reductiue poteſt eſſe idem cũ caſu ꝑme cõcluſionis. Nam ex quo in ꝑmo caſu emptoꝛ emerat ad nullũ lucrũ ſuo marſupio ꝑuato vel etiã fiſco reipublice applicandũ: ſed tm̃ intendit ſuſtentatiõez cõmunitatiſ: ipſe gerit negociũ quaſi patriſfamilias reſpectu familie. Nam ꝛ paterfamilias yconomice emẽdo intendit ꝓuidere ſibi et familie de ſuſtentatiõe. ꝛ idem facit ꝑdict⁹ reſpectu omniũ in ſua ciuitate vel regione qui ſunt q̃ſi ſua familia in hac ꝑte cum gerat negocia patriſfamilias ꝓ eis. Si autẽ ipſe emptoꝛ hoc faceret ob lucrũ applicandum fiſco reipublice: lꝫ nõ applicãduz ſuo ꝑuato marſupio queadmoduz pleriq3 cõſules ꝛ rectoꝛes ciuitatũ vel cõmunitatuz faciunt q̃ talia emunt: ꝑtim vt ſuccurrãt incolis ſuis tempꝛe famis: ꝛ ꝑtim vt que inde lucrabunť applicent cõmuni fiſco regẽtie ciuitatis: talis inq3 caſus nõ reduceť ad caſum ꝑme concluſionis: nõ eſſet tamẽ illicitus dũmodo adeſſet ꝑdicta duplex conditio. alioq̃n non eſſet eis licitũ. naz tunc nõ eſſent pij patres. vellent inq3 ĩpinguare caput ſcꝫ poteſtatẽ regitiuã in ſuo fiſco cum maceratiõe mẽbꝛoꝝ. Predicto moderamini vt non indiſtincte cõdemnenť ementes bladũ ꝛ vinum tempꝛe meſſis vt poſtea carius vẽdant accedit dictum doct. ſolennis Hein. Handẽ. in quodlibetiſ: vbi ait. lꝫ tales poſſint peccare ex cupiditate: nõ tamẽ ex foꝛma ꝯtractus ẽ ibi peccatũ: equaliter enĩ põt ſeruare mediũ iuſticie ne pl⁹ iuſto emat vel vendat ꝓ tempꝛe: ille q̃ emit ad reuẽdendum ſicut q̃ ad vtendum emit ꝛ eq̃liter põt vterq3 fraudẽ cõmittere. Hec ille.

Contra tertiã ꝯcluſionez arguiť xiiij. q. iiij. c. quicunq3. videť ꝑdictus ꝯtractus indiſtincte ꝯdemnari qñ fit ꝓpter lucrum: et cenſeť illud lucrũ turpe. Dicẽdũ q̃ c. intelligiť ꝛ etiã ſic loq̃tur quando id ex cupiditate fit: puta quia aliq̃s ſi etiam de cetero nullis ꝯtractibus lucratiuis inhiaret: adhuc valde ſufficientem haberet ſuſtentationẽ ꝓ ſuo ſtatu ꝛ ꝑſona: attamẽ duct⁹ cupiditate aggregandi diuitias i immenſũ: inhiat huiuſmodi lucriſ: ſecus aũt ſi indiget lucro tali: et maxime ſi alia nõ nouit q̃b9 ſe ꝛ ſuos ſuſtẽtet q̃3 mercãdo taliter: dũmodo tñ aſſint ꝑdicte ꝯditiones.

Scđo arguiť. ſi ꝑdictarum rerũ emptionẽ non yconomicã nõ liceret facere: tũc quãdo inducit cariſtiã. igiť nec liceret habẽti tales merces: optare vt ſuꝑueniat cariſtia. ꝛ ſi ſic igitur nec liceret habẽti eas qñ actu adueniť cariſtia habere complacentiaz de illa. hoc ſcđm ꝯſequẽs videť falſũ. igiť ꝛ ꝑmũ cõſequẽs. ꝛ ſic etiã antecedẽs. prima ꝯſequẽtia ꝓbatur. q2 qđ nõ licet ꝓcurare vl efficere: non licet etiã optare vt fiat. Scđa conſequẽtia ꝓbatur: quia da oppoſitũ ꝯſequẽtis ſcđe ꝯſequentie: ſcꝫ q̃ liceret habere cõplacentiã de cariſtia que ſuꝑuenit: tunc videtur etiã q̃ liceret eam anteq3 ſuꝑueniret optare vt ſuꝑueniret. imo etiã ꝓcurare. q2 non niſi de bono eſt habẽda cõplacentia: ꝛ bonũ licitũ eſt optare vt fiat ꝛ etiã ꝓcurare ſicut enĩ cõplacentia eſt de re ꝑſenti. ſic optatio de re futura. falſitas ꝯſequentis probatur: q2 tunc etiã eis non liceret cõplacẽtiam habere de leuando magnũ ꝑciũ rerum ſuaꝝ: q2 hoc videť eſſe cariſtia ſcꝫ rem multũ ꝑcium valere. Hui⁹ ſolutio põt haberi ex his q̃ in ſimili diceť infra q̃ſtione lxxxj. de diuerſitate obiectoꝝ volũtatis.

Quarta ꝯcluſio. inducẽtes quouis modo cariſtiã i bladis ꝛ ꝯſimilib9. puta impediẽdo vel impediri faciẽdo vel detinendo naues vel nautas annonã cõducentes nõ ſoluz incurrũt penã in foꝛo dei. ſed etiã i foꝛo ciuili. Naz puniunť pena. xx. aureoꝝ. l. ij. ff. ad. l. iuliã de anno. ꝛ etiã coꝛpaliter. l. annonã. ff. de extraoꝛdinarijs criminib9. ꝛ idez eſt in illo q̃ facit minutionez bladoꝝ ꝓ hoc ſcꝫ q̃ emit omnẽ quãtitatẽ bladoꝝ que inuenire põt ꝛ conſeruat vt tẽpoꝛibus min⁹ fructuoſis omẽs ad eum recurrere habeãt. ꝛ ſic eis carius vendat vt in dicta lege. annonã. Et eſt notãter in bladis ꝛ cõſimilib9: quia non eſt ſoluz ꝓhibita cõgregatio grani: vt poſtea carius vendať. ſed etiã quarũcũq3 ſpecierum et materiarũ pertinentiũ ad victũ vel viũ

humanū quaten⁹ ipi ſoli vendant. ⁊ ſic ca/ riſtiam inducāt in republica vt in dicta .l. vnica. Correlariū. qui ergo dat arras i emptionē omniū aromatū ciuitatꝫ vt ipſe poſtea cari⁹ vēdat: cum pſciuerit naues ad ducentes fore ſubmerſas dicit̄ facere mo/ nopoliū ⁊ incidit in dictā penā dicte .l. vni ce. ⁊ tales tēpore neceſſitatis ⁊ cariſtie poſ ſunt cogi vt etiā min⁹ iuſto pcio vendāt. .l. ij. ⁊ .iij. in eodē. ff. ad .l. rodiā de iactu.

Queſtio. LXVI.

Utrū in ſequēti cō tractu Paul⁹ contrahēdo peccet et Petr⁹ inducēdo eū ad talem contractū etiā pec cet. puta Paul⁹ tenet̄ Petro i termino vni⁹ anni dare cētū floreñ. forte ex hoc ꝙ Petr⁹ vēdiderat ipi Paulo aliquā mercē p cētū ⁊ expectauit ſibi de pcio ad annū. Petrus poſtea indigēs pmpta pecunia petit Pau lū ſibi nūc dare .xcv. ⁊ alia qnqʒ vult ſibi re mittere. Nō refert etiā an Paulus ex aliq̄ alio ɔtractu vel q̄ſi cōtractu vel ex malefi cio vel q̄ſi maleficio teneat̄ pdicta cētū da re Petro in termino vni⁹ anni. De hac q̄ſti one quo ad primā ei⁹ pte ſūt tres modi di cēdi duo pmi ſūt extremales terti⁹ ē medi⁹.

Primus igit̄ modus indiſticte dicit ꝙ Paul⁹ peccet ⁊ illi⁹ ſentētie videt̄ fuiſſe ſanctus Tho. in epla illa q̄ fuit allegata ſup̄ in q̄ſtione. lix. in pmo argumēto facto ɔ tertiā ɔcluſionē dicit enim inter cetera ſic. Ex pdictis patʒ ad illud qd̄ in q̄rto caſu q̄rebat̄. Nā ille q̄ ad cer tum terminū dare debet: ſi an̄ terminū ſol uit ⁊ aliq̄d de debito dimittat̄ vſurā cō mittere videt̄. q2 manifeſte tp̄s ſolutionis pecunie vēdit vnde ad reſtitutionē tenet̄: nec excuſat̄ pter hoc ꝙ ſoluēdo an̄ termi nū grauat̄ vel ꝙ ad h̄ a creditore inducit̄: q2 eadē rōne poſſent oēs vſurarij excuſa ri. Hec ille. Cōtra hāc opinionē arguit̄. Nō eſt indiſtincte dicendū ꝙ vēditor ille peccet q̄ dando emptori dilationē ſolutio nis pcij: puta vēdēdo ei ad terminū exigit maius pcium: q̄ȝ exigeret ſi emptor ſtatim ſoluēret pcium: ⁊ h̄ ſiue illa maioritas ma neat itra latitudinem iuſti pcij ſiue excedat eā: vt patuit q̄ſtione. lix. ſub certis diſtin ctionib⁹ ⁊ in certis caſib⁹ ibidē expreſſis. igit̄ etiā nō ē indiſtincte dicēdū ꝙ emptor peccet q̄ dando pciū anteq̄ȝ ſit terminus ipm dandi vult min⁹ dare q̄ȝ ſi ipm daret ſolū i termino. tenet ɔſequētia: q2 nō videt̄ ratio diuerſitatis hincinde cū vtrobiqʒ ſit mutuatio implicita ſcʒ tā ex pte dantis di lationē: q̄ȝ ex pte anticipātis ſolutiōeʒ. Et cōfirmat̄: q2 vt patuit q̄ſtione. lx. emptori anticipāti ſolutiōeʒ in ipa emptione puta an̄ traditionē mercis licitum ē i certo caſu ibidē expſſo min⁹ dare p merce: etiā ſi mi noritas ſit extra latitudinē iuſti pcij. igitur etiā poſtq̄ȝ emptio cōpleta ⁊ inita p pcio iuſto ⁊ nōdū adeſt termin⁹ ſolutiōis: ſi em ptor anticipet: poterit cuʒ certa diſtinctiōe ⁊ i certo caſu excuſari ſi aliquāto min⁹ det q̄ȝ dare deberet i termīo. igit̄ nō debet indi ſtincte dici ꝙ Paul⁹ in pdicto caſu peccet.

Scds mod⁹ dicit indiſtīcte ꝙ Pau lus nō peccet et illi⁹ ſentētie fuit Joh̄. de ripa: ordinis minoꝝ: modus aūt ei⁹ iuſtificādi Paulū patʒ ex ſolutione quā ipe dat ad argumentū q̄ videri poſſet Paul⁹ ɔdēnādus. nā argui poſſet ſic. Pau lus dādo .xcv. ⁊ volēdo ſibi remitti .v. ven dit tp̄s. vēdere aūt tp̄s eſt illicitū. igit̄. ma ior pbat̄: q2 dādo pecuniā an̄ terminū: cō cedit Petro p totū tp̄s pcedens terminuʒ vti pecunia ſua nōdū Petro debita. ⁊ pro hac ɔceſſione vult aliq̄d habere ſcʒ remiſ ſionē .v. q̄ ē idē qd̄ datio qnqʒ floreñ. q2 q̄ mihi remittit qnqʒ debita pinde facit ac ſi qnqʒ mihi de ſuo daret. Et ɔfirmat̄ ma ior: q2 q̄ dando dilationē ſolutionis precij vult ſibi eo pl⁹ dari dr̄ vēdere tp̄s. ⁊ h̄ ex il la cauſa: q2 dādo dilationē ɔcedit empto ri vti pecunia q̄ vēditori debebat̄: ⁊ p hac ɔceſſione vult qd̄ hr̄e. igit̄ eadē rōne q̄ an ticipādo ſolutiōeʒ vult eo min⁹ dare: etiā dicet̄ vendere tp̄s. minor ptʒ in .c. ɔſuluit. extra d̄ vſuris. Ad hec reſpōdet diſtinguē do de tp̄e. nā eſt duplex tp̄s: quoddā ē cō mūe. qd̄ diffinit̄ ē mēſura mot⁹ pmi mobi lis: ⁊ q2 illō ita deſeruit vni ſicut alteri cuʒ cōmune ſit: n̄ pōt vt pꝓriū vēdi qd̄ ɔtingit qn̄ q̄s rōne tm̄ dilatiōis tp̄is i ſolutione fiēda pl⁹ petit: vl̄ cū i anticipatiōe ſolutio nis fiēde an̄q̄ȝ det̄ merx minuit̄ pciū: ⁊ hoc reprobat̄ in .c. pdicto et ſilib⁹. Aliud ē tp̄s pꝓriū qd̄ ē ita vni vt puta mihi accōmoda tū circa aliqd̄ negociū ꝙ nō alteri. ſicut cū debeo dare Petro cētū hinc ad annū. ⁊ nō

prius:illō tp̄s vni⁹ anni q̄ poſſū vti ⁊ exercere illa centū q̄ debeo petro ē mihi ꝓpriū: q: mihi ꝯceſſū ad vtēdū illis put volo. et illō poſſū vēdere vt meū: qđ facio dū nūc ſoluēdo petro do ſibi.xcv.vl' circiter. Cōtra hūc modū dicēdi q̄ ad duo arguit. Primo ꝯ ꝯcluſionē ei⁹ i ſe. ſcđo ꝯ modū ponēdi ⁊ ſaluādi eā. Cōtra p̄mū arguit dupliciter. Primo ſic. paul⁹ dādo.xcv. an̄ terminū cēſet mutuare illa petro: eo ꝙ nōdū debebat q̄cq̄ ei dare. modo nō ē indiſtincte dicēdū ꝙ mutuāti liceat velle aliq̄d ſibi remitti aut dari a mutuatario. igit̄ cū a ꝓdictus paul⁹ q̄ cēſet ee mutuator ⁊ vult ſibi q̄nq̄ remitti nō ē indiſtincte iuſtificād⁹. ſic tn̄ ſcđa opinio facit i ſua ꝯcluſiōe. Scđo ad idē ex ꝓpria ſnīa ⁊ ꝯceſſiōe eiuſdē. Naꝫ ꝯcedit ꝙ vēdere tp̄s cōmune ē illicitū. modo etiā paul⁹ i ꝓdicto caſu vēdit tp̄s cōmune. igit̄. Minor ꝓbat̄: q: eq̄ vendit tp̄s cōmune ſicut ille q̄ anticipat ſolutiōeꝫ precij an̄ traditionē merc̄. modo (vt ipſemet ꝯcedit ⁊ exemplificat de tp̄e cōmuni) ille vendit tp̄s cōmune q̄ ſolutiōeꝫ anticipat fiendam an̄q̄ det̄ merx. igit̄. Maior hui⁹ ꝓbationis minoris ꝓbat̄: q: ſicut ille q̄ anticipat ſolutiōeꝫ p̄cij an̄ traditiōeꝫ mercis: tradit p̄ciū qđ adhuc poſſet tenere i ſua p̄tāte ⁊ q̄ ipſe deberet poſſe vti ⁊ ipm̄ exercere et qđ nōdū tenebat̄ dare vēditori. eo ꝙ nondū tradit ſibi mercē: ſic etiā facit ille q̄ poſt q̄ꝫ tradita ē ſibi merx ⁊ p̄ciū ē ſibi dilatum ad terminū. ⁊ ꝯſequēs an̄ terminū poſſet bn̄ vti illa pecunia. tn̄ nihilomin⁹ eā tradit creditori. ille inq̄ꝫ etiā tradit p̄cium qđ adhuc poſſet tenere in ſua p̄tāte: et ipa vti: et ipm̄ exercere ex q̄ nondū venit termin⁹ ſibi p̄fix⁹. Scđo arguit̄ ꝯ modū ſaluādi illā opinionē. ⁊ h̄ tripliciter. Primo q: dicit ꝙ tp̄s cōmune nō pōt vēdi: ⁊ ꝙ id vēdit̄ tūc q̄n rōne dilatiōis tp̄is ⁊c. vel cū anticipatiōe ⁊c. vt ſup̄ fuit ei⁹ ſnīa poſita: tūc ſic arguit̄. Aut itelligit ꝙ illō tp̄s cōmune nullo modo pōt vēdi. id ē nec de facto nec de iure. ⁊ tūc ꝯtradicit ſibiipi. q: imediate dixit ꝙ illō vēdit̄ q̄n tm̄ rōne dilationis ⁊c. Aut itelligit ꝙ nō pōt licite vel de iure vēdi q̄uis de facto poſſit vēdi ſeu vēdat̄. ⁊ h̄ etiā nō ē verū: q: nō vēdit̄ etiā de facto i caſu ꝓdicte dilatiōis: q: illō ē accidēs p̄mi mobilis: ſicut ⁊ mot⁹ cui⁹ ē mēſura vl' paſſio vel met ē ipe mot⁹. modo nec vēdēs intēdit illō trāſferre i emptorē: aut in ei⁹ dominiū nec etiā emēs intēdit illō aſſequi: q: illō non pōt aſſequi niſi p quāto ille mot⁹ p̄mi mobil' celebrat̄. ⁊ h̄ nō intēdit aſſequi a vēditore: ſꝫ tm̄ a deo expectat illō obtinere. Vn̄ ille mod⁹ loquēdi ſcꝫ ꝙ ille vendit tp̄s q̄ rōne dilatiōis p̄cij cau⁹ vēdit ē de rigore ſmonis falſus: vt iā oſtēſū ē: ⁊ etiā ſupra q̄ſtiōe. l. Scđo ſic. q: q̄uis (vt ibidem etiā tactū fuit) ille mod⁹ loquendi ad aliū ſenſū poſſit acceptari: tn̄ ſi in illo acceptat̄: patebit ꝙ eq̄ne paul⁹ in predicto caſu vēdit tp̄s cōmune ſic facit ille quē ille modus dicēdi dic̄ vēdere tp̄s cōmune. qđ pꝫ Nā ille q̄ ꝯcedit dilationē ſolutionis p̄cij ſuo emptori nō alia rōne vel ad aliū ſenſū dr̄ ei vēdere tp̄s cōmune: niſi q: p p̄cio vel lucro ꝯcedit ei vt p tp̄s intermediū vtat̄ illo p̄cio q̄ tn̄ ipſe vēditor deberet poſſe vti ex q̄ illō eēt ſibi debitū ſi nō ſpōte ſibi daret illā dilationē renūciādo illo vſui p illō tp̄s. ⁊ q: illa ꝯceſſio debet eē gratuita: q: ē mutuatio. ideo dr̄ ꝙ talis peccat vendēdo tp̄s cōmune. id ē vēdēdo mutuatiōem illi⁹ pecunie p illō tp̄s cōmune. Modo paul⁹ in caſu q̄ſtiōis facit etiā ꝯſimile ⁊ equalē: q: dādo.xcv. an̄ terminū. q̄ten⁹ remittat̄ ei q̄nq̄ ꝯcedit petro vt p tp̄s itermediū vtat̄ illo p̄cio q̄ tn̄ ipe paulus deberet poſſe vti cū ſit ſuū. et nōdū debitū petro: cui tn̄ vſui renūciat p illō tp̄s. Tertio ſic. q: falſū dicit i h̄ ꝙ dicit aliquē poſſe vēdere tp̄s ꝓpriū etiā ad ſenſū ad quē ipſe exponit. Nam vt ipe exponit ē ꝯcedere alicui vſū rei ſue: etiā ſi illa res ſit pecunia p illud tp̄s q̄ ipe poſſet ea vti ⁊ eā exercere: modo h̄ ē illicitum: q: illō nihil aliud ē q̄ꝫ vēdere mutuationē. Aliaꝝ aūt reꝝ ꝯceſſio q̄ꝝ ꝯceſſio nata ē eē locatio: pōt vēdi. id ē pōt p illa cōceſſione q̄d exigi vt i ꝯcedēdo res nō mutuabiles vt equū domū ⁊ hmōi.

Tertius

mod⁹ dicēdi pōt poni p duas ꝯcluſiones. Prima ē. ſi paul⁹ vult ſibi q̄nq̄ remitti nō rōne anticipatiōis ſeu mutuatiōis implicite: ſꝫ rōne alicui⁹ intereſſe qđ patit̄ ex anticipatōe: tūc excuſat̄: q: mutuāti licet aliq̄d exigere vltra ſorte rōne itereſſe qđ patit̄ rōne mutuatiōis. Et aliq̄ tenētes illū modū dicēdi itelligūt h̄ de intereſſe dāni emergētis. ſꝫ trepidāt illō de

ctum ertēdere ad itereſſe lucri ceſſantis. Sʒ q̃ ſup habitū ē q̃ſtiōe.xxx.idē poſſe dici ð mutuāte exigēte q̃d rōne itereſſe lucri ceſſātis.z h̄ ſtātib9 q̃buſdā ↄditionib9 ibidē tactis. Ideo tenēdo h̄ pmū dictū pōt itellige de vtroq; itereſſe.debēt tñ i paulo eſſe ↄditiones ille q̃ reqrunt ad mutuātē volēte q̃d recipe vltra ſortē rōne itereſſe q̃s vide ibidē. Uñ ſi paul9 teſte ↄſciētia ſua mallet i termio dare cētū q̃ añ terminū.xcv.ſʒ q̃ añ terminū dat facit partim mot9 pietate ſuccurrēdi petro:z partim p quāto vult min9 dare i ānq; facit illō vt ſe ↄſuet indēne et liberū ab itereſſe qō als patitur:nō ē cōdēnādus dūmodo als nō emergat ex h̄ ſcādali. Et q2 facile illō ē naturʒ ↄtingere ideo ante factū ē ille ↄtract9 diſuadendus ſed poſt factū nō eſt cōdēnādus ſi affuerūt oēs conditiones tacte q̃ſtione.xxx.

Scđa ↄcluſio.ſi paul9 vult q̃nq; ſibi remitti nō rōne alicui9 intereſſe ſolū q2 p̄uenit tp̄s peccat peccato vſure q2 anticipādo et p̄ueniēdo mutuat: qđ nō mutuat:z ideo q2 mutuat vult hr̄e q̃d peccat pctō vſure, igit. Et (vt aliq̄ tenēt illū modū dicēdi dicūt) in h̄ caſu debet itelligi dictū ſcti Tho.tactum i pmo modo dicēdi. Et huius tertij modi dicēdi ambas ↄcluſiones credo eē veras. Sʒ in clauſula vltimo iā āneta videt deficere: et quia pter h̄ etiā videa deficere i q̃dā alio tacite inſinuato; tñ illō mittā pēdere ex dicēdis in ſequēti q̃ſtione. Primū patʒ. Nā non videt verū q̄ ſanctus Tho. itellexerit ſuū dictū i caſu ſcđe ↄcluſiōis: imo etiā videt illū itellexiſſe in caſu pme ↄcluſionis. Nā ipe (vt patuit) dicit q̄ talis nō excuſat pe h̄ q̄ ſoluēdo añ terminū grauat: modo grauari ē itereſſe pati. igit vult q̄ etiā ſi anticipādo patiat itereſſe nō excuſabit volēdo qđ ſibi remitti. Niſi dicatur q̄ ſanctus Tho. h̄ dicens itelligit ſi patiēdo itereſſe vel grauamē.nihilomin9 vellet q̃d ſibi remitti rōne anticipatiōis: ad quā tm̄ haberet oculū z nō ad itereſſe vel grauamen q̄s ſic illō patiat. ſʒ h̄ videt eſſe extorta q̃daʒ intelligētia ſui dicti: q2 que cauſa q̄ anticipans vellet deflectere itētionē ſuā ad id ratione cuius nō poſſet licite velle ſibi q̃d remitti cū haberet aliud ad qō licite poſſet deflectere eam: q̃cq̃d tñ de hoc ſit ſi ſic intellexit: dictū ei9 eſt verū. ſi aūt voluiſſet q̄ ratione grauaminis qō ſubit non liceat ſibi velle q̃d remitti tūc licet ſibi: ſaluis tñ ↄditionib9 tactis q̃ſtione.xxx. Nec ei9 argumētatio ſtringit dicens: q̄ ſi ſic tūc omēs vſurarij poſſent excuſari. Nam illud non ſeq̄tur: quia vſurarij non poſſunt teſte ↄſcientia ſua dicere q̄ mallent q̄ ſors ſua maneret apud eos ſine incremēto tali vel remiſſione alicui9 debiti: q̄ ecōtra: imo optāt q̄ talis caſus eis occurrat quo aliquis petat ab eis anticipationeʒ vel mutuū offerēdo ſe daturū eis aliqō incrementū dare vł remiſſurū aliqō debitū. Hec etiā ei9 argumētatio magis reſpicit excluſionē cuiuſdam vane excuſationis q̄ dicit Tho. nec excuſat ꝓpe h̄ q̄ inducit a creditore. h̄ tn̄ non excuſat eū: niſi illa inductio ſit talis ex pte inducti q̄ mallet nō peti ab eo. Nam ſi ſit talis: excuſabit modo dicto nec talis inductio habet locum in vſurarijs.

Secūdū patet: quia tacite videt inſinuare q̄ nulla ſit via paulū iuſtificandi in p̄dicto caſu niſi ratione intereſſe: ita q̄ non poſſit iuſtificari niſi teſte conſcientia ſua poſſet dicere q̄ mallet non anticipare z carere illa remiſſione quinq; floreñ. q̄ ecōtra. Modo hoc inſinuando videtur ſupponere falſum: q2 videtur ſupponere q̄ dando ante terminū xcv. nihil aliō faciat q̄ mutuet vſq; ad terminum z recipiat vltra ſortem. z ideo indigeat excuſatione que non poteſt aſſignari niſi ratione intereſſe. Modo diſputatiue loquendo tm̄ z nihil diffiniendo ſed cauſa exercitationis ſcholaſtice z vt detur occaſio latius cogitādi arguitur q̄ poſſit dici q̄ paulus dando illa.xcv. non mutuet: immo faciat nouum contractuʒ pure emptionis. qō dupliciter patet. Primo quia ſi aliquis tertius puta Johes daret petro xcv. q̃tenus petr9 daret ſibi illō debitū qō habet ſup paulū Johes diceret emiſſe q̃d a petro Nā emiſſet a petro actiōeʒ ſeu ius pcipiendi centū a paulo. Modo nihil aliud facit paul9 in p̄dicto caſu reſpectu petri q̄ q̄ Johes faceret reſpectu petri. Scđo ſic: q2 paul9 dādo.xcv. añ tminū: dr ſe redimere a debito ipi9 petri. Modo redēptio includit emptionē. Uñ merx quaʒ emeret eſſet libertas a debito p̄dicto z pciuʒ eſſet xcv. floreñ. Si igit teneri poſſet q̄ Paul9

faciat nouū ↄtractū pure emptiõis nõ eſt opus allegare ꝓ ſui excuſatiõe ꝙ patiatur aliqḋ itereſſe nec ē opus ꝙ ipſe poſſit teſte ↄſcia ſua dicere ſe malle nõ dare tãtū pcīū ⁊ carere merce ꝗ ecõtra: qꝛ emptoꝛ põt velle potius dare pcīū ⁊ hr̄e mercē ꝗ ecõtra. Sꝫ ſi Paulꝰ videreꝛ indigere aliq̄ excuſatiõe: h magis eẽt ex eo: qꝛ videreꝛ dare nimis paruū pcīū ꝓ illa liberatiõe. qḋ ſic deduceret: qꝛ ipe tertꝰ vꝫ puta Johes emendo debitū Pauli a Petro videretur nimis paruū preciū dare: dando tm̄. xcv. igitur paulꝰ dãdo etiã ſolū tãtūdē ꝓ ſui liberatõe ab illo debito videꝛ etiã nimis paruū dare preciū. tenet cõſequentia: qꝛ equalis valoꝛis ſunt ius qḋ Johes emeret a Petro ſup Paulū. ⁊ liberatio ab illo iure qḋ habet Petrꝰ ad Paulū: quã liberatiõeꝫ Paulus emeret. Si igiꝛ poſſit inueniri ꝙ. xcv. que Johes daret Petro ꝓ illo iure nõ ſint nimis paruū preciū: etiãꝫ non eſſet nimis paruū preciū qḋ daret Paulꝰ ꝓ ſui liberatione. ⁊ ſic excuſareꝛ etiã nõ habẽdo recurſum ad aliqḋ intereſſe qḋ oporteret ipſum poſſe allegare. ſed de hoc videbiꝛ in ſequẽti q̄ſtione. vbi ſm aliquos diceꝛ ꝙ non eſt ibi emptio pura q̄n ſit ĩplicita mutuatio. etiã vbi Johes emeret illud ius a Petro ⁊ ideo nõ apparet via aliꝛ iuſtificãdi Paulū ꝗ illa q̄ tacta eſt ĩ tertio modo dicendi.

Ad ſcḋam partē q̄ſtionis diceretur ꝙ ſm primuꝫ modū dicendi Petrus inducendo Paulū peccat ſi eo modo eū inducit quo modo ille inducit qui peccat inducẽdo mutuatorē ad mutuandū ſibi ſub vſuris. quãdo autē non inducit eū illo modo: tūc non peccat. q̄n aūt q̄s inducẽdo aliquē ad mutuandū ſibi ſub vſuris peccet: ⁊ q̄n non: patuit ſufficiẽter q̄ſtione. xlvij. Sed ſm ſcḋꝫ modū dicendi indiſtincte diceretꝛ ꝙ non peccaret qꝛ nec Paulꝰ peccaret de q̄ magis videreꝛ ꝙ peccaret. Scḋꝫ aūt tertiū moduꝫ dicẽdi diceretꝛ ꝙ q̄ ad caſū pme ſue cõcluſiõis nõ peccat: qꝛ nec Paulꝰ peccaret q̄ magis videreꝛ peccare ꝗ Petrus. ſꝫ quo ad caſum ſcḋe ↄcluſionis diceretꝛ ſicut iã dictū ē ſm primū modū dicẽdi. Et h̄ ḋ pñti q̄ſtione.

Queſtio. LXVII.

Utruꝫ in ſequenti

caſu Johes emendo peccet ⁊ Petrus eū inducẽdo ad illã emptionē etiã peccat: puta Paulꝰ teneꝛ ĩ termio vniꝰ anni dare Petro. c. floreñ. Petrꝰ aūt indigẽs ꝓmpta pecunia petit Johẽꝫ vt emat illḋ debituꝫ ab eo ꝓ. xcv. ꝓmptis. Ad pmã ptē q̄ſtiõis reſpõderi poſſet ꝑ q̄ttuoꝛ modos dicẽdi q̄ꝫ duo pmi ſūt extremales: ſꝫ tertiꝰ et quartꝰ ſunt medij.

Primus modus dicendi indiſtincte diceret ꝙ Johãnes peccaret: qꝛ ille contractꝰ Johãnis eſt mutuatio. xcv. ⁊ vult rehabere cẽtuꝫ. igiꝛ ē mutuatio cū volũtate habẽdi vltra ſorteꝫ ⁊ ꝑ ↄſequẽs ē vſura. Sꝫ ille modꝰ dicẽdi reprobareꝛ eodē mõ ſicē primꝰ modꝰ dicẽdi pcedẽtiſ q̄ſtiõis. Et etiãꝫ ſic. qꝛ nõ ſeqꝛ Johãnes mutuat Petro ⁊ vult hr̄e vltra ſortē. igiꝛ cõmittit vſurã: qꝛ ↄſequẽtia fallit i multiſ caſibꝫ vt patuit ſup̄. igiꝛ ille modꝰ dicẽdi non ſic indiſtincte debuiſſet (vt videꝛ) ↄdẽnaſſe Johẽꝫ. Et pter h̄ etiã videreꝛ aliquiſ ſic poſſe reprobari. Naꝫ tota radix illꝰ modi dicẽdi ē. qꝛ ſi videꝛ ꝙ ↄctꝰ Johis ſit mutuatio: modo non videꝛ mutuatio: q̄ro enī cui diceretꝛ Johes mutuaſſe: nõ paulo vt notū ē: nec petro. qꝛ q̄n Johes mutuat petro: tūc poſt mutuatiõeꝫ factaꝫ petrꝰ manet obligatꝰ Johi q̄diu nõ reſtituit ſorteꝫ põt q̄ꝫ Johes impetere petrū ꝓ ſatiſfactione. neqꝫ petrꝰ ſi ē mutuatarius dat in ipſo actu mutuatõis mutuatoꝛi aliqḋ equalẽs ꝑ qḋ q̄etat eū ꝓ ſorte: ĩmo ĩteruenit tp̄s intermediū q̄ petrꝰ nõdum dedit mutuatori equalẽs q̄n habeat ius eū impetẽdi ſuper ſorte. Modo ĩ pdicto caſu oĩa pdicta deficiūt: qꝛ ꝗ primū ↄſenſit petrꝰ ⁊ Johes ĩ pdictã cõmutationeꝫ ſcꝫ. xcv. flor. ꝓ pdicto debito: petrꝰ ĩ nullo manet obligatꝰ Johi nec reſtituere teneꝛ Johi. xcv. qꝛ petrus in ipſo actu cõmutatiõis trãſtulit etiam q̄ ad dñiuꝫ aliq̄d equalẽs ĩ Johẽꝫ. ſcꝫ ius exigẽdi a paulo cẽtū ꝑ qḋ ius q̄etauit Johẽꝫ ꝓ xcv. adeo ꝙ Johes amplꝰ nullum ius habet ĩpetẽdi petrū etiã ſi paulꝰ cuꝫ oĩbꝫ ſuis rebꝫ pereat. Nec põt dicere Johes ꝙ ipſe aliq̄ tpe expectauerit petro q̄ tpe fuerit ſibi debitoꝛ. ſi igitur nõ ē mutuatio: ſꝫ emptio. igiꝛ pmꝰ modꝰ ex falſa radice ↄdemnat Johannē: qꝛ tota radix eiꝰ ē ꝙ ſupponit ibi eē mutuationem ⁊ non puram emptionē: ⁊

ſi ſit emptio pura nõ indiget niſi vt ibi nõ ſit p̄cium nimis paruū.

Scõs modus dicendi diceret indiſtincte Johēm non peccare: quia nõ min⁹ eſt Johānes excuſabilis q̄ȝ Paul⁹ ſi Paul⁹ met daret illa.xcv. vt eſſet libera a debito p̄dictorū centū: vt fuit caſus p̄cedentis q̄ſtionis: quia eque Johes habet ius vtendi tempe illo intermedio ſuis pecunijs ſicut Paul⁹ babebat: ꝛ tm̄ Paulus excuſabaꝛ ꝑ illam viam ꝙ non vendebat niſi tēpus ꝓpꝛium ad ſenſū ſupra datū in ſcd̄o modo dicendi p̄cedentis queſtionis: ꝛ hoc (vt ibi dictuȝ fuit) licuit ſibi.igiꝛ

Sed ꝯ illū modū dicendi arguiꝛ: quia aut ſupponit ꝙ Johes faciat cõtractū mutuationis ſaltē implicite: aut non ſupponit illud: ſed potius ꝙ faciat contractuȝ pure emptionis. Si pꝛimū: tunc arguiꝛ eodem modo cõtra eū ſicut in p̄cedenti q̄ſtione argutum fuit contra ſcd̄m modū dicendi: eo ꝙ non eſt quis indiſtincte iuſtificandus q̄ mutuat.xcv.ꝛ vult ſibi reddi cētū.ſȝ oportet hoc fieri cum debita diſtinctiõe: quā tamen diſtinctionē omittit ille ſcd̄s modus dicendi.igiꝛ. Si ſcd̄m tunc via iuſtificandi Johēm non eſt vt dicaꝛ ꝙ nõ vendit niſi tēpus ꝓpꝛium: ꝛ ideo excuſatur. qđ dupliciter patet. Pꝛimo quia in alijs emptionibus iuſtificādis nõ ē opus recurrere ad illam viā dicēdo. emptio illa eſt licita: quia ibi non venditur niſi tempus ꝓpꝛium: ſȝ recurrendū eſt ad alia: puta ꝙ preciū ꝛ merx equiualent.ꝛ ꝙ hincinde habeant emēs ꝛ vendens trāſferre mercē ꝛ preciū in ſe.ꝛ ſic de alijs circūſtantijs. Secūdo idem patȝ Nam aut hoc eſt falſum ſcȝ ꝙ Johes vendit tempus ꝓpꝛium vt oſtenſum eſt in p̄cedenti q̄ſtione: aut ſi illud intelligiꝛ ad aliū ſenſum q̄ȝ verba ſonāt: tūc eſt falſū ꝙ liceat ei vendere tēpus ꝓpꝛiuȝ: quia vt ipe exponit: hoc eſt vēdere ꝯceſſionē vſus pecunie ad diſtractionē: quia talis ꝯceſſionis vēditio nõ ē indiſtincte licita. alioq̄n mutuatio vſuraria etiā eēt licita: ꝛ q̄ȝuis talis ꝯceſſionis trāſlatio ꝑ precio ſit licita ſi pecunia ſimpliciter ſine obligatiõe ſue reſtitutiõis trāſferaꝛ in aliū: vt fit in cambio: aut vt fit in qualibet emptiõe qua emenȝ transfert pecuniā ſuā ſimpliciter in vēditorē: tm̄ hec trāſlatio non eſt vēditio. alioquin emptio eſſet venditio ꝛ econtra.

Tertius modus dicendi ſub diſtinctione reſponderet Nam diceret p̄mo ꝙ in caſu quo Johes ideo vellet centū min⁹ q̄nq̄ȝ dare ꝑ p̄dicto debito: quia tātū eſſȝ ſuū intereſſe qđ patereꝛ ex erogatione vel diſtractione pecunie ſue: tūc excuſareꝛ: ſaluis tm̄ ꝯditionib⁹ req̄ſitis ad hoc ꝙ q̄s licite quid accipiat pro ſuo intereſſe. Unde ſi teſte conſcientia ſua mallet ſibi retinere ſua.xcv.ꝛ carere p̄dicto debito q̄ȝ ecõtra: excuſabiꝛ: dūmodo non omittanꝛ ꝯditiões tacte q̄ſtione.xxx.ꝛ ſignanter ꝙ non oꝛiaꝛ ꝓpꝛie pſone infamatio neq̄ȝ aliq̄đ aliud oꝛiaꝛ inde ſcandalū puta ſcandalū quo quis ex illo occaſionareꝛ ad credendū idem licere etiā ſi mallet potius habere illud debitū expectādo centū vt lucreꝛ inde quiq̄ȝ. Scd̄o diceret ꝙ ſi cauſa ꝙ in dando illa centū vult dare min⁹ q̄nq̄ȝ non ſit aliq̄đ itereſſe qđ patiaꝛ ex diſtractione pecunie ſue. ſed ſit tm̄ illa: ſcȝ quia expectare habet aliā pecuniā ſibi reſtituēdā ꝑ ſua nūc erogata: tūc non excuſaꝛ Johes

Cõtra: ille modus dicēdi in ſcd̄o dicto videreꝛ alicui ſupponere falſū: qꝛ ſupponit ꝙ cõmutatio Johis cuȝ Petro ſit mutuatio implicita ꝛ nõ pura emptio. h̄ aūt videtur falſū vt oſtēſum eſt i reprobatione p̄mi modi dicēdi. Maioꝛ ꝓbaꝛ: qꝛ niſi h̄ ſupponeret nõ opteret ꝑ excuſatiõe Johis itervenire itereſſe ex pte Johis. Nā ꝑ excuſatione emptoꝛis nõ opoꝛtet interuenire itereſſe ex ſua pte niſi ꝑ quāto emēs daret minus iuſto. tūc enī ꝑ excuſatione emptoꝛis opoꝛteret accedere h̄: puta qꝛ forte eſſet induct⁹ ꝑ inſtantiā venditoꝛis vt ab eo tale q̄đ emeret a q̄ emptione poti⁹ vellet eē ſupportatus: qꝛ ipe emēdo patiꝛ itereſſe.v.vel vj.floꝛeñ. tūc enī poterit tanto minus dare q̄ntū ē illud itereſſe. Modū nõdū ſatȝ apparet ſi.xcv. ſint p̄cium min⁹ iuſto ꝑ iure ꝑcipiendi i fine anni centū.igiꝛ ille mod⁹ dicēdi vt videꝛ fundaꝛ ſup falſo vel ſaltē ſup eque dubio: ſicut eſt illđ de q̄ queriꝛ q̄ſtio. Aſſumptū aūt illud ſcȝ ꝙ nondū ſatis apparet ꝛc. Nam illud non videꝛ: quia valoꝛ p̄cij attendiꝛ ex idoneitate ei⁹ ad humanuȝ vſū ꝛ cõmoditatē. Modo illi.xcv. ſunt eq̄ vl' mag' idonei ad vſū humanū q̄ȝ centum q̄bus q̄s nondū poteſt vti niſi in fine anni

⁊ illa equiualentia vel preualentia poteſt
eſſe tanta ꝙ indifferēs eſſet ſeu eque vellet
habere vnū ſicut alterum: ⁊ dato ꝙ etiam
eſſet tanta ꝙ mallet ⁊ potius vellet habere
ius illoꝝ cētū ꝙ̄.xcv. nō ↄcludit ob h̄ eſſe
p̄ciū min⁹ iuſto. Nā vt cōmuniter fere ꝗli-
bet emptor etiā irreꝑhenſibilis exiſtens et
dans iuſtū p̄ciū mag⁹ vult hr̄e mercē ꝙ̄ p
ciū: alioq̄n vt cōmuniter nō emeret niſi eēt
ꝑ p̄ces vēditoris induct⁹ ex pietate vt eme
ret ideo h̄ p̄ciſe ſcȝ ꝙ mallet hr̄e mercē pre
dictā ſcȝ ius centū floreñ. ⁊ erogare.xcv.ꝙ̄
ecōtra. nō ↄcluderet neceſſario euȝ eē iniu
ſtū: ſuppoſito ꝙ ſua cōmutatio ſit emptio ⁊
nō mutuatio vt videt̄ eē oſtenſū i reproba
batione p̄mi modi dicendi.

Quartus modus dicēdi etiaȝ
reſpōderet ſub diſti-
ctiōe ⁊ ꝑ duo dicta. Primū ſi Johēs i frau
dem vſurarū facit p̄dictū ↄctū peccat: tūc
aūt facit i fraudē vſuraꝝ qñ parat⁹ eēt mu
tuare ſub vſuris ſcȝ.xcv.p cētum: ſi q̄ veni
rēt petētes mutuū q̄s etiaȝ vellet venire. ſȝ
q2 nō audet p̄ timore pene ſecularis aut ve
recūdia. ideo amplectit̄ p̄dictū ↄtractuȝ: q̄
⁊ ſi ſit pura emptio ⁊ nō mutuatio: tn̄ tan-
tundē ſibi lucri importat q̄ntuȝ ipe hr̄et ꝑ
viā mutuatiōis vſurarie. Probat̄ igit̄ illō
p̄mū dictū ſic. Nā tūc Johēs ē talis, ꝓpoſi
ti ⁊ p̄parātiōis i mēte ꝙ etiā ſi ille ↄct⁹ em-
ptiōis eēt vſuraria mutuatio talit̄ palliata
ipe eū faceret. Scdȝ ſi aūt n̄ facit i fraudē
vſurarū: puta nullaten⁹ vllū ↄtractū vſu-
rariū vellet facere ſiue palliatū ſiue nō pal
liatū: atn̄ ↄctū emptiōis ſibi importātem
tātūdē lucri q̄ntū mutuatio vſuraria poſ-
ſet ſibi importare vult facere: tūc nō videt̄
peccare: q2 p̄dict⁹ cōtract⁹ nō ē mutuatio a
ꝑte rei: ſȝ pura emptio. ideo in re non facit
pctm̄ vſure. Nec etiam facit pctm̄ vſure ex
ꝑte p̄parātiōis ſue mētꝭ: vt pȝ ꝑ caſū. igit̄
nullo modo facit pctm̄ vſure. ⁊ tn̄ ſi pecca-
ret vllo peccato: h̄ eēt peccato vſure. Se
cūdo ſic: q2 ſi peccaret: maxie q2 qd̄ vna via
ꝓhibet̄: alia via admitti nō debet. cuȝ igit̄
lucrū p̄dictū ſi ꝑ viam vſurariā obtineret̄:
eēt ꝓhibitū. igit̄ etiā ſi idē ꝑ viā p̄dicte em
ptiōnis obtineret̄ etiā erit ꝓhibituȝ. Sȝ h̄
nō arguit: q2 ipm̄ lucrū captū paſſiuālīter
vl̄ materialiter. id eſt ꝑ re lucrata ſcȝ q̄nq3:
nō eſt ſibi q̄d ꝓhibitū: q2 nō ē aliq̄s actus
human⁹: ſȝ lucrū captū actiualiter vel for-
maliter ſcȝ ꝑ lucratiōe ſeu actu q̄ q̄s lucra
tur ē ꝓhibitū: nō abſolute. ſȝ veſtitum tali
forma ſcȝ put fundat̄ in mutuatione vſura
ria. Jdeo non oportet ꝙ lucrū illud mate
rialiter captum ſit ꝓhibitū: nec etiā lucra-
tio actiua fundata in alio ↄtractu. Et hui⁹
ſimile pōt accipi in duobꝫ exēplis. Primū
mutuans irreuocabiliter.xx. ad habenduȝ
annuatim vnū habet tātū quantū ali⁹ qui
reuocabiliter mutuat.xx. etiam ad habēdū
annuatim vnū: ⁊ tamen ſcd̄s peccat pecca
to vſure: non prim⁹. ⁊ habet vterq3 tātūdē
lucri quātū alter. Scdm̄ exemplū exercēs
actus ſui officij eccleſiaſtici qd̄ habet ⁊ in-
tendens p̄ncipaliter tēporalia ⁊ ꝑ modum
precij: cōmittit ſymoniā. Alius eoſdē act⁹
conſimilis officij exercēs nō intendēs p̄n-
cipaliter tēporalia nec in ratione p̄cij ea ac
cipiens. ſed in ratiōe ſtipēdij debiti ſibi iu
re diuino ⁊ naturali: nō cōmittit ſymoniaȝ
⁊ tamē tantūdē habet quātū prim⁹. Unde
etiam illa regula. Cum q̄d vna via ꝓhibet̄
alicui ad id alia via admitti non debet in-
telligit̄ tunc quādo ꝓhibetur non ſolū via
ſed etiam ipm̄ factū. Exemplū vt in ciuita
te obſeſſa ꝓhibetur ne quis exeat portā ci-
uitatis nihilomin⁹ etiam non eſt admiſſū
alicui exire per murū ciuitatis: quia prohi
bitio fuit facta p̄ncipaliter de ipo exitu ne
ſcilicet quis ineat ꝓditionem ciuitatꝭ cum
hoſtibus. Jdeo oīs via ⁊ modus exeun-
di eſt ꝓhibitus. Secus vbi ipm̄ factū nō
ꝓhibetur: ſed tm̄ via: quia tunc lȝ factuȝ ꝑ
illam viā attingere ſit ꝓhibituȝ: non tamē
eſt ꝓhibitum ipm̄ attingere per aliā viam.
Exemplū iuridicū: vt epiſcopus exiſtens
vni eccleſie obligatus nō poteſt ad aliam
trāſire ꝑ viam electionis ⁊ tamē poteſt per
viam poſtulationis. Et qui iurauit crimē
alterius non aperire iudici per viā accuſa
tionis: poteſt tamē hoc ꝑ denunciationē. ⁊
ſi quis ꝓhibet̄ exire ciuitatē per inſolita lo
ca: non eſt eam ꝓhibitus exire per portam

Contra illū modū dicendi arguit̄: quia
videt̄ p̄ſuppo nere falſum p̄ſupponendo ꝙ
ſit pura emptio. Naȝ eadē ratione ſequēs
ↄtractus eēt pura emptio: ſcȝ ſi Johānes
ad quendā q̄rtū puta ad Conradū petētē
mutuū cētū floreñ. ab eo diceret: nullatenꝰ
tibi mutuabo cētū nec etiā minorē numeꝝ

attamē ſi ſubeas ius ſoluēdi in fine āni cē-
tū:emā a te illud ius pro.xxv.ↄſequens vi
detur falſū:quia non ſolum q̄libet diceret
Johānē facere illum contractū initū cum
Conrado ī fraudez vſurarū: ſʒ etiā diceret
ꝙ nō ē emptio ſed pura mutuatio.ſequela
tamē ꝓbatur.quia nihil min⁹ agit Johes
circa Conradū ꝗ̄ʒ agit ī caſu q̄ſtiōis. Nec
eſt differentia hincinde in precio tradito
⁊ in merce empta.⁊ ſolū differētia ē in h̄ ꝙ
in caſu q̄ſtionis ius exigēdi cētū a quo dā
fuit ↄſtitutū anteꝗ̄ʒ Johes emeret. h̄ autē
ſimul cōſtituit̄ inter emendū: que differen
tia non videt̄ variare q̄ ad hoc q̄n ſi vna il
larū cōmutationū ſit emptio :etiā reliqua
ē emptio.⁊ ſi vna nō ſit talis.nec reliqua.
Sicut i ſili doctores approbātes emptio
nē reddit⁹ ꝑpetui vt cō muniter nō faciunt
differētiā an ille reddit⁹ ſit cō ſtitutus ante
ipaʒ emptionē vł an ꝑmū ↄſtituat̄ intere-
mendū. Ad argumentū aūt q̄ circa repro-
bationēʒ ꝑmi modi dicēdi ꝓbabat̄ ꝙ cēt em
ptio ⁊ nō mutuatio:diceret̄ ꝙ argumētū ꝓ
batū ꝙ Johes nō facit ↄtractū mutuati
onis reſpectu Petri: q̄ꝛ illi nihil mutuat:
facit tñ ↄtractū mutuatiōis reſpectu Pau
li nō directe vel īmediate ⁊ ꝑ ſe:tñ mediate
⁊ ꝑ ꝑſonam Petri:ꝑ quāto Johes ſeipm
ponit ad locū Petri: Petr⁹ eni eo ipo ꝙ de
dit Paulo dilationē illoꝝ centū debitorū
mutuaſſe cēſet̄ Paulo cētū :cū igit̄ Johes
ſe ponat ad locū Petri ꝑ ↄtractū (q̄liſcūqꝫ
ſit ille:nō refert ad ꝓpoſitū an ſit nominat⁹
vł innominat⁹) ideo ſicut Petr⁹ cēſeret̄ pec
care ſi nullū īterēſſe p anēdo illā dilationē
faceret:aut ī ea ꝑſeueraret et ↄtinuaret ſpe
ūqꝫ floreñ.recipiendoꝝ:ſic etiā Johes q̄
ſe ponit in locū Petri ſili modo peccaret.
Cōfirmat̄:q̄ꝛ plurimi doctores tenēt ſi
Petr⁹ ciuis haberet aliq̄ impſtita in vene
tijs.puta p̄ſtitiſſet eis cētū ⁊ ꝑciperet annua-
tim q̄nqꝫ ab eiſdeʒ ꝙ ꝗ̄uis Petr⁹ poſſit ex-
cuſari ex certꝭ cauſis tactis.q.xlv.non ob-
ſtāte ꝙ mutuat et recipit q̄d annuatim.tñ
dicūt ſi Johes libere emeret ab eodeʒ Pe
tro hmōi ius et ita ſe poneret loco Petri:
Johes peccaret pctō vſure:eo ꝙ preſtatio
Petri fuit mutuatio facta venetianis ⁊ Jo
hānes poneret ſe ſpōte loco Petri.ideo cē-
ſet ſpōte mutuaſſe venetianis cētū vt reci-
peret annuatim q̄nqꝫ.nↄ obſtāte ꝙ nō vide-
atur q̄d mutuaſſe ipi Petro. ſed aliū ↄtctū
cū eo feciſſe.igit̄ cū Johes h̄ ſe etiā ponat
loco Petri q̄ cenſet̄ mutuatoꝛ Pauli:etiaʒ
ex eadē radice peccare cēſendus eſt pecca-
to vſure niſi rōne intereſſe poſſit excuſari.
Antecedēs tñ hui⁹ cōfirmatiōis ꝗ̄uis nō
adducat̄ ꝓ tāto ꝙ approbet̄ dictū illorum
doctoꝝ in ſe:q̄ꝛ non videt̄ veruʒ ꝙ in caſu
antecedētis aſſumpti Johes peccet emen
do p̄dicta impſtita:q̄ꝛ lʒ ponat ſe loco Pe
tri:tñ non eſt admittendū ſuppoſitū illoꝝū
doctorū ſcʒ ꝙ Petrus p̄ſtando ipis vene-
tianis centū :eo modo quo p̄ſtationes ibi
fieri ſolent eis vere q̄d mutuauerit:eo ꝙ il
la p̄ſtatio fit ex parte p̄ſtantis irreuocabili
ter vt patuit q̄ſtione eadē.p̄ſtatio autem q̄
debet eē mutuatio debet eſſe reuocabilis.
ideo ſicut in caſu antecedētis Petr⁹ excuſa
tur:q̄ꝛ fecit purum contractū emptōis :ſic
etiam Johes ſe ponēs loco Petri nō facit
niſi purū contractū emp tionis:⁊ ꝑ conſe-
quens nō peccato vſure maculat̄. Sed ꝑ
tanto adducit̄:q̄ꝛ ratio quare illi doctores
dicūt Johānē in caſu antecedētis peccare
eſt:q̄ꝛ ponit ſe loco Petri quē illi doctores
ſupponūt mutuationē feciſſe ⁊ lʒ Petrū ex
cuſent ex cauſis:tñ ex quo ille cauſe nō ſūt
in Johāne:ideo cō demnāt Johānē :⁊ tūc
ſi ſuppoſitū illorū doctorū eſſet verū ſcʒ ꝙ
p̄ſtatio petri fuiſſet mutuatio:cō ſequenter
verum dicerēt dicēdo Johānem peccare.
Modo in caſu p̄ſentis q̄ſtionis illud ſup
poſitū eſt verū:q̄ꝛ petrus expectando pau
lo centū ad annuʒ cenſetur vere illa ei mu-
tuaſſe.nam ibi nō eſt irreuocabilis p̄ſtatio

Scholaſtice igit̄ ⁊ citra diffinitionē re-
ſpondēdo ad primā ꝑteʒ q̄ſtionis dico ꝙ
ꝗ̄uis tutius ſit Johāni abſtinere a p̄dicto
cōtractu niſi fiat ſcḋm tenorē ꝑmi dicti tertij
modi dicendi vel oīno abſtinere vt dicit
ꝑm⁹ modus dicēdi: tñ diſputatiue loquē-
do videt̄ cuʒ quarta opinione ꝙ de ſtricto
iure loquēdo ⁊ ſubtiliter intuēdo nature:
contract⁹ mutuatiōis ⁊ emptionis :Johā
nes facit verā ⁊ purā emptionē ⁊ non mu-
tuationē quādo dat ſuaʒ pecuniā in nume
ro conſiſtentē reſpectiue ad ius qḋ petrus
habet reſp ectu pauli:q̄ꝛ ibi ſūt ſubſtātialia
emptōis ſcʒ merx puta ius ⁊ p̄ciū ⁊ ↄſēſus
vtriuſqꝫ.⁊ idō eſt ibi ꝟa emptio nec ē ꝑmi-
xta mutuatio An tñ illa etiā q̄rta op inione

ſtante ſit emptio p̄ p̄cio nimis puo et quomō ↄfeſſor ſe debeat hr̄e circa p̄dictuꝫ Johānē: ⁊ q̄d ſit Johāni ↄſulēdū patebit latius infra queſtiōe.xx.i ↄcluſiōib⁹ et dubijs eiuſdē q̄ſtionis vbi ꝓfundi⁹ indagabiẗ materia. Et codē modo poterit dici de paulo reſpectu Petri i p̄cedēti q̄ſtione. Un̄ patebit in.q.lxxx. ꝙ Johi an̄ factū ē oīno cōſulendū ꝙ abſtineat a ↄctu: ⁊ h̄ ex duab⁹ cauſis ibidē dicēdis. Sꝫ poſt factū ſi maluiſſet fuiſſe ſupportat⁹ a ↄctu ⁊ ſibi retinuiſſe ſua.xcv.⁊c.nō ē ↄdēnandus illa ſpecie peccati ſcꝫ ꝙ ſit vſurari⁹ aut tāq̄ꝫ iniquus emptor. ⁊ idē etiā videẗ dicēdū ſi fuiſſet indifferēs ad ſic ↄtrahēdū vel omittēdū q̄zuis ſtat eū ꝑꝑ̄ ſpeciē mali peccaſſe. Si aūt affeci⁹ ⁊ ardēs ad ↄctū fuiſſet: ↄſulēdū ē ei ꝙ tātūdē reſtituat ipi petro q̄ntū ⁊ ꝓut determinabiẗ in.q.lxxx.diffuſi⁹ circa dubiū qd̄ moueẗ an̄ q̄ntā ↄcluſionē. Preterea remitto ad documētū poſitū ſup̄ i fine q̄ſtionis

Sciendū eſt etiā ꝙ (triceſime ſi teneretur tertia opinio: adijciēda eſſent adhuc duo puncta q̄ etiā locū habēt tenēdo q̄rtam opinionem.

Prim⁹ pūct⁹ ē ꝙ Johēs etiā extra caſū p̄uni dicti tertij modi dicēdi eſſet excuſabilis i q̄dā caſu q̄ ſeq̄ẗ: puta ſi Johēs emeret p̄dictū debitū qd̄ Petr⁹ habet ſup̄ Paulū ⁊ nō ideo min⁹ daret q̄ꝫ centū: q̄ ſcꝫ ipe daret Petro ꝓmptū p̄ciū ⁊ expectaret ei cētū ſolū i termino reddēdos: imo ſicut Johēs expectat debitū recipiēdū a Paulo i termino vni⁹ anni: ſic p̄ tātūdē tp̄s expectat Petrus Johi vel ad mai⁹: vel etiaꝫ ſi ad min⁹ vel ad nullū tp̄s expectet: ſꝫ ꝓmptaꝫ velit hr̄e a Johe: tn̄ ſtat ꝙ Johēs nullū habeat oculū ad hmōi dilatiōeꝫ circa Pauluꝫ aut anticipatiōeꝫ circa Petrū: ſꝫ ſolū conſideraret labores q̄s eēt habitur⁹ circa illud debitū exigēdū a Paulo: eo ꝙ Paul⁹ eſſet debitor litoſus vel negligēs ⁊ hmōi. ⁊ ita Johēs illō min⁹ qd̄ vult nō dare ſꝫ ſibi retinere accipit vt p̄ciū illoꝝ laboꝝ q̄s conſiderat ſe ꝓbabiliẗ habiturū. Petr⁹ q̄ꝫ illud ſibi remittit vel dat vt p̄ciū eoꝝundē: forte q̄ Petr⁹ nō ita cōmodoſe poſſet illō debitū vincere a Paulo ſicut Johēs: ꝑꝑ̄ diſtā etiā loci vl' alia de cauſa: tūc eni ſi illō min⁹ ē p̄ciū ꝓporcionatū illis laborib⁹ nō ē dānādus Johēs: etiā ſi Johēs potius vult emere illō debitū q̄ꝫ omittere. Nā tūc emēdo Johēs locat Petro opas ſuas implicite ⁊ locās opas ſuas pōt p̄ illis recipe p̄ciū ꝓporcionatū nō obſtāte ꝙ magis velit p̄cium hr̄e ⁊ opas impendere q̄ꝫ omittere opas ⁊ carere p̄cio. Un̄ i tali caſu Johes nō mutuat implicite q̄d Petro vl' Paulo aut ſi mutuat: tn̄ non rōne mutui q̄rit ſolariū aliqd̄.

Scd̄s pūct⁹ eſt. Ex duplicit̄ cōtingit aliquē cedere vel alteri aſſignare ſuū debitū vel actionē. Primo vere: ⁊ hoc tūc fit q̄n̄ id agiẗ iter cedentē ⁊ eū cui cediẗ ꝙ oē lucrū ⁊ emolimētū referaẗ ad eum cui cediẗ. Scd̄o ſimulate q̄n̄ h̄ nō agitur: imo omne lucrū ad cedētēꝫ referẗ: q̄zuis ſimuleẗ ↄtrariū. Si p̄mo modo tūc ſi cedit in fraudē debitoris puta cedit i manu potētioris rōne officij: ⁊ h̄ facit ad vexādū debitorē: peccat. Primo q̄ ex radice infecta h̄ facit. Scd̄o q̄ eniā ē ꝓhibitū iure poſitiuo. C. ne liceat potētiorib⁹ ⁊c. actiōes in ſe tranſferre. l. ſcd̄a. ⁊ ibi decerniẗ ꝙ talis cedens debet puniri iactura ſui debiti. Si ſcd̄o modo h̄ ē dupliciẗ. aut vere ſimulate cedit: aut p̄ſumptiue. Si primo modo tūc peccat. Primo q̄ ſimulatio eſt peccatum. Scd̄o q̄ h̄ reprobaẗ iure ciuili. C. mādati. l. p̄ diuerſas. ⁊ l. ab Anaſtaſio. Si aūt ē preſumptiue ſimulata ceſſio: vtputa q̄ cedens accipit pecuniā p̄ p̄te debiti: ⁊ aliam donat: peccat. q̄ ꝓhibeẗ ibideꝫ. Un̄ ibidē dr̄. Sācim⁹ nulli h̄ licere ſꝫ ſi voluerit debitū totū pure donare ⁊ p̄ donationē actiones trāſferre: h̄ nō occulte nec p̄ clādeſtinas pecunias ſuſcipe: publice aūt ſimulatā donationē celebrare. ſꝫ vndiq̄ puram et nō diſſimulatā facere donatiōeꝫ: hmōi eni ceſſionib⁹ non aduerſamur. Sil'r ibidē reprobat ceſſionē q̄ q̄s p̄tē debiti vēdit ⁊ reliquā ſimulare donat dicēs. illā machinationē penit⁹ amputam⁹ ⁊ cedentē: ⁊ illū cui cediẗ puniẗ ſic ꝙ neuter pōt ad h̄ ꝙ ſimulate donatū ē hr̄e actioneꝫ ↄ debitorē vel ad res ei⁹. Sūt q̄dā alij modi q̄b⁹ ceſſio redditẗ p̄ſūptiue ſimulata q̄s in glo. l. p̄ diuerſas. videre potes. q̄s omitto: q̄ de illis tractare volui i q̄b⁹ pctm̄ verſaẗ. q̄n̄ aūt ceſſiones valeāt ⁊ q̄n̄ nō ſm̄ ꝙ fiunt in vltima voluntate vel īter viuos ⁊ ſm̄ ꝙ actio fuit deducta i iudiciū vl' nō. h̄ ꝑtinet ad dominos iuriſtas. de q̄' in glo. l. ij. C. ne potētiorib⁹

ſib⁹ rč. Et hec de pͥma pte q̄ſtionis.

Ad ſcdam pte q̄ſtiōis dicēdū q̄ prim⁹ mod⁹ dicē di cōdēnaret petrū de peccato: ſi eo modo eū induceret q̄ illicitū ē petro vel alteri petere mutuū ſub vſuris ab vſurario: ſi autez aliter ſe habet ī illa inductōe nō ↄdēnaret eū. Scd̄s mod⁹ ſimplicit̄ excuſaret petruz ī ſua inductiōe: ꝛ idez faceret q̄rt⁹ mod⁹ dicēdi eo q̄ ſi q̄s eoꝝ peccaret: mag̃ h̄ d̄ Johāne videret̄ q̄ꝫ de petro. ideo ex q̄ illi modi dicēdi excuſāt Johēz: mag̃ excuſarēt petrū. Terti⁹ mod⁹ dicēdi excuſaret petrū in caſu q̄ Johes nō excuſaret̄ dūmodo nō induceret eū eo modo q̄ modo illicitū ē petere mutuū ſub vſur̃ vel aliquē inducere ad tāl mutuū. Quomō aūt ſit licitū inducere aliquē ad mutuū ſub vſur̃ ꝛ quomodo illicitū patuit queſtione. xlvij.

Queſtio. LXVIII.

Vtruz in ſequenti caſu q̄libet ↄtrahētiū peccet: puta Petrus pāniſex vēdidit Paulo pāniſciſſori vulgariter gewantſchnider. x. pānos p̄ q̄ngētis florē. ad terminū vni⁹ āni ſibi dandis: veniat q̄dā terti⁹ ex trāſuerſo: ſcz Johes indigens pmpta pecunia ꝛ rogat Paulum vt nūc ſibi tradat q̄dringentos ꝛ. l. florē. ob q̄ ipe ſe offert ad ſoluendum Petro loco Pauli quingentos ī fine āni p̄dicti. Ad hāc q̄ſtionē dimiſſo modo reſpondēdi cuiuſdā iuriſte ī illi caſu ſcz dn̄i Laurē. de ridolfis: reſpōdēdū ē p̄ tres ↄcluſiones fm q̄ tāgunt̄ tres pſone illi⁹ contract⁹.

Prima ↄcluſio. Petr⁹ in ſuo ↄtractu accepto vt in titulo q̄ſtionis ponit̄ nō peccat: q̄ȝ in titulo ponit̄ adhuc indifferēs ꝛ ↄtrahibilis p̄ bonas ꝛ malas circūſtātias vnde pmiſſiue ei⁹ ↄtractus ē licit⁹ ꝛ illicit⁹: ꝛ niſi addat̄ aliq̄ circūſtantia nōdū expſſa in titulo non ē ei⁹ ↄtractus poſitiue illicit⁹: qḋ ideo dico: q̄ȝ talis circūſtātia poſſet addi: ip̄e redderet̄ illicit⁹ puta ſi q̄ngenti excederēt latitudinē iuſti p̄cij ꝛ ip̄e illū exceſſū exigeret rōne dilationis ſeu implicite mutuatiōis impēſe Pauli: tūc enī peccaret Petr⁹. Hec autē ꝛ ſil'es circūſtātie accedere ꝛ variare potētes caſū de nō malo in malū vel ecōtra, ſatis ſūt tacte ſupra q̄ſtione. lii. ꝛ ſequentib⁹. ideo hic non oportet ampli⁹ imorari ↄtractui Petri. Et multiplex diſtīctio quā p̄dict⁹ Laurenti⁹ facit circa ↄtractū illi⁹ pāniſicis pōt in multi̇̃ reprobari. dicit enī q̄ ſi dicti pāni valebāt tpe vēditionis q̄ngētos: ꝛ q̄ngentos habuiſſet vēdendo p̄ pmpta pecunia: tūc ↄtract⁹ eſt licit⁹. ſi aūt tpe ↄtractus valebāt min⁹ q̄ngentis: ſed ꝓpter dilationē ſolutionis ↄuenit de q̄ngētis: tūc ponit tria mēbra: ꝛ ita tres caſus dicēs. q̄ aut dubiū eſt an ſolutiōis tpe pl⁹ vel min⁹ forēt valituri: aut certū ē q̄ tūc illō vel pl⁹ ſunt valituri: aut certū ē q̄ ſūt valituri min⁹ q̄ꝫ illō. In ſcd̄o caſu non ē dubiū q̄n licit⁹ ſit ↄtractus ꝛ ſiliter ī tertio nō ē dubiū q̄n illicit⁹ ſit. In p̄mo ſ̄o dicas q̄ eſt licitus ſi aliter nō erat venditur⁹: al's ſecus. Hec ille. In q̄ deciſione ↄ̄ ip̄m arguit̄. Primo: q̄ȝ ↄtractum indiſtincte dānanduz ſubdiſtinguit. partim eū iuſtificādo ſcz q̄n tpe ↄ̄ctus valebāt panni min⁹ q̄ngentis ꝛ ꝓpter dilationem ſolutionis ↄuenit de q̄ngentis. Nā vt verba ſonāt. ille cōtractus ē ſimpliciter vſurari⁹: q̄ȝ dilatio ſolutiōis eſt implicita mutuatio: ꝛ ꝓpter dilationē ſolutiōis vult habere. l. igit̄ mutuat ad vſuram. vnde debuiſſet dūtaxat ſic dixiſſe ſi tpe venditiōis valebāt min⁹ q̄ngentis: ꝛ nō ꝓpter dilationem ſolutiōis vult habere vltra ſ̄ȝ alia de cauſa: puta rōne intereſſe vel quia nō erat tūc vēditur⁹ ꝛč. Scd̄o arguit̄ ↄ̄ ↄcluſionē de ſcd̄o caſu: q̄ȝ illa nō ē vera ſi fuit venditurus in tpe in q̄ vēdidit. ſi enī tunc fuit ſibi res venalis: debebat exigere p̄cluȝ tunc currēs: non curſurū tpe futuro: etiā ſi p̄ciū non fuiſſet ſibi dandū niſi termino futuro q̄ꝫuis ſi ꝓpter illā dilationē patiat̄ intereſſe poſſet velle illud ſibi refundi. Vera igit̄ ē illa ↄcluſio de ſcd̄o caſu ſolū tunc q̄n erat omnino reſeruatur⁹ eos vſq̄ ad illud futurum tēpus. ꝛ veriſimile erat eos non ſolū q̄ngentos valituros. ſed etiā vltra adeo q̄ magis vel eque voluiſſet eos vſq̄ ad tūc reſeruaſſe: ſicut nūc vendere p̄ quingētis. Tertio arguit̄ cōtra ei⁹ cōcluſionē de tertio caſu. nam illa cōcluſio fallit ſi vendēdo ꝛ dando dilationē vſq̄ ad illud futurū tēpus poſſit in ↄſcientia allegare interea ſe pati tātū intereſſe ſeruatis tn̄ ↄditionib⁹ tactis q̄ſtiōe. xxx. Quarto arguit̄ ↄ̄ primaȝ ↄcluſionē de p̄mo caſu. q̄ȝ eſt in vna eius

conditione ſupflua: q2 ſi non fuit vēditur⁹
illo tpe. ſꝫ tñ in illo termīo futuro. igit̃ nō
optet accedere hoc ſcꝫ ꝙ ſit dubiū tpe vēdi
tiōis an ī termino ſolutionis pāni ſint va
lituri pl⁹ vel min⁹. nā ſolum pmū ſufficit.
Si enī nō ſum venditur⁹ pānos niſi in q̃
dam termīo futuro in q̃ etiā certū ē ꝙ ſunt
valituri q̇ngentos vel plus ꝛ non min⁹. et
aliq̃s vult a me nunc bre: poſſū ſibi vēde
re ꝑ illo futuro p̃cio deductis dubietate ꝛ
aliis tactis q̃ſtione. lvij. in fine pme cōclu
ſionis: ꝛ etiā in q̃ſtione. lxj. Et hec q̃rta im
probatio ꝓcedit ꝯ pmū caſum put prim⁹
caſus intelligeret̃ ſic ꝙ Petr⁹ vēdēdo nūc
ꝑ q̇ngentis non determinabat p̃ciū in tpe
venditiōis: ſꝫ miſit ipm pendere ex valore
futuro illo tpe: ad qd̓ erat reſeruatur⁹: in q̃
contingeret ꝙ valebāt q̇ngentos. tūc enī nō
req̇rit̃ p̃dicta conditio ſcꝫ ꝙ dubiū babue
rit Petrus an ꝛc. put illa improbatio ſatꝫ
ꝓbat. Sꝫ ſi itelligat̃ prim⁹ caſus ſic ꝙ Pe
trus tunc qñ vendebat determinabat p̃ciū
q̇ngētos ꝛ non erat venditur⁹ tunc tempis
ſꝫ futuro tpe d̓ quo tñ dubitabat q̇d eſſent
valituri: nō video quō Petro licuiſſet tūc
vendere ꝑ p̃cio qd̓ ipe non ſolum ſciebat
excedere p̄ſens iuſtum p̃ciuꝫ tunc currens
ſꝫ etiā dubitabat ꝛ ignorabat an ne excede
ret p̃cium curſurum illo tpe futuro ad qd̓
eos erat ſeruatur⁹: ꝛ ſic ſe exponebat picu
lo ſup accipiendi. Vñ ſi vtiq3 vult nūc vē
dere: vendat ꝑ p̃cio nūc currenti: aut ſi nō
vult ꝑ p̃cio nunc currēti vendere eo ꝙ ē re
ſeruatur⁹ eos ad futurū tp̄s de cuius p̃cio
ignorat: mittat pendere valorē ex euētu fu
turi tpis determinati. Quinto arguit̃ cō
tra ſcd̓am ꝯcluſionē de eodē pmo caſu cū
dicit: al's ſecus, quia pōt eſſe in caſu falſa.
nam etiaꝫ ſi fuiſſet venditur⁹ in tpe quo de
facto vēdidit: ꝛ parat⁹ fuiſſet tpe quo ven
didit accipe qd̓ tunc panni valebant ꝛ em
ptor dicit ſe datuꝝ p̃ciū in termino futuro
ꝛ in quātitate illa in qua tunc curret merx
illa. ꝛ ipe venditor veriſimiliter dubitat de
maiori valore illi⁹ futuri tpis. ꝛ ꝑ ꝯſequēs
nullatenus cogitat ꝙ debebat tunc valere
plus q̃ꝫ nunc valeat ꝛ tali bona fide vēdit
ſibi ꝑ p̃cio non nūc determinādo illud: ſꝫ
mittendo pendere ex futuro euētu: non ob
ſpem maioris p̃cij cum nullatenus de hoc
cogitet. nec ſit apud quēq̃ꝫ veriſimile: non
videt̃ in foro cōſcientie dānandus. Eſt tñ
illa cōcluſio vera ſi nūc determinat p̃cium
mai⁹ p̃cio nunc currēti: ſibi ſoluendū ī ter
mino futuro in quo termīo nō habet opi
nionē ꝓbabilem: mercē tātū valiturā. imo
idē etiā dicendū ſi ſciret eam tantūdē vali
turā. q̃ tamē eſt ſibi nunc venalis: quia ille
aſcenſus eſt vltra iuſtum p̃ciū. ꝛ lꝫ differat
ſolutionē precij: non tñ ꝑpter dilatiōēꝫ illā
licebit ſibi q̇d exigere vltra iuſtū: q̃uis ſi i
tereſſe patiat̃ poſſet q̇d exigere ꝑ eo ſaluis
ꝯditionibꝫ de intereſſe tactis q̃ſtione. xxx.
Hec autē ꝛ ꝯſimilia latius ſūt deducta q̃
ſtione. lxj.

Scda cōcluſio. Paulus aliq̃ñ peccat in ſuo ꝯtra
ctu cum Johe facto, aliquādo non peccat
Patet quia Paul⁹ in ſuo cōtractu mutuat
Johāni q̃dringētos ꝛ. l. ꝛ recipit q̇ngētos
ꝛ ſic vltra ſortem recipit. l. modo ſi illos. l.
recipit vltra ſortē ratiōe mutui impēſi Jo
hāni: peccat. ſi aūt rōne intereſſe ꝛ aliis cō
ditiones tacte q̃ſtione. xxx. non peccat. nec
oportet h̓ diſtinguere vt q̇dā faciūt: an cō
ſequēter Paul⁹ vendat pannos emptos a
Petro ꝑ q̇ngentis: ꝛ ꝙ tūc peccet in cōtra
ctu cū Johe: aut ꝑ q̃dringentis ꝛ. l. ꝛ ꝙ ex
cuſet̃: q2 ſiue ſic ſiue ſic vēdat: non refert q̃
ad ꝯtractum cuꝫ Johāne initū: a quo om
nino diſtinguit̃. ꝛ vnus ab alio ē indepen
dens. ſi enī Paul⁹ vendit ſuos pannos cū
conditionibꝫ req̇ſitis ad iuſtā venditionē:
non ob hoc iuſtificabit̃ ꝯtractus cū Johe
initus. ſi recipit a Johanne. l. rōne mutui
impēſi: ꝛ ſi ſine ꝯditionibꝫ talibꝫ tūc nō cō
demnabit̃ ꝯtractus initus cū Johe ſi reci
pit illos. l. rōne intereſſe ſeruatꝫ cōditiōibꝫ
req̇ſitis ad recipiēdū q̇d rōne intereſſe.

Tertia cōcluſio. Johes in ſuo cō
tractu cū Paulo aliquan
do peccat aliquādo non. Nam ī caſu quo
Paul⁹ non peccat cōtrahendo cum eo: nec
ipe peccat: q2 magis videret̃ Paul⁹ pecca
re q̃ꝫ Johes. Sed in caſu quo Paul⁹ pec
cat ſcꝫ mutuando implicite ad vſuraꝫ Jo
hanni. Johes ſi eū inducit ad mutuandū
ſibi nō ſeruatis conditionibꝫ ſeruandis ꝑ
petentē mutuū ab vſurario peccat. ſens iā
ſeruat. ꝛ he cōditiōnes patuerūt queſtione
xlvij. ꝛ hec de p̄ſenti q̃ſtiōe ſufficiūt. Poſ
ſet cōſequenter moueri queſtio: vtrū vendi
tor teneat̃ reſtituere p̃ciuꝫ ſi dolum paſſ⁹

eſt emptor ꝛ an emptor teneatur reſtituere
mercē ſi doluꝫ paſſus eſt venditor, ſed illa
queſtio magis ſpectat ad tractatū reſtituti
onū ꝙ̃ ad tractatū cōtractuū in quo ꝑnci-
paliter tm̄ tractaẗ quādo ꝯtrahens peccet
ꝛ quādo nō: ꝛ non quādo incurrat obliga
tionē reſtitutionis ꝛ quando non, ideo ſeq̄
tur alia queſtio.

Queſtio. LXIX.

Vtruꝫ venditori li
ceat vēdere aliq̄d vſurarijs. Et ſilr̄ an em
ptori liceat emere aliq̄d ab eiſdē ſpecialiẗ
pignora q̄ ex lapſu tp̄is ꝑuenerunt ad eos
rōne vſure eis nō ſolute ab impignorante
ea. Ad primā ꝑtē q̄ſtionis reſpondeẗ ꝑ
q̄ttuor ſuppoſitōes ꝛ duos modos dicēdi.

Prima ſuppoſitio. vſurarij ſūt du
plices. Quidaꝫ nihil ha-
bent niſi qḋ ꝑ peccatum vſure acq̄ſierunt.
Quidā aūt preter taliter acquiſita habent
etiā aliqua bona legitime queſita.

Scḋa ſuppoſitio. ſecūdis vſurarijs
ꝯtingit dupliciter q̄d vendiẗ:
q: aut aliquid vendiẗ eis ꝑ illo ꝑcio vl' nu
miſmate: qḋ idem numero fuit legitime q̄-
ſitū: aut ꝑ illo qḋ idem numero fuit illegi-
time ſcꝫ ꝑ pctm̄ vſure queſitū.

Tertia ſuppoſitio: ſecūdo ꝗ vſura
riorū bona legitime q̄ſita
dupliciter ſe habēt: q: aliquādo illa nō re-
quirunẗ ꝑ reſtitutione acquiſitoꝝ ꝑ vſurā:
aliquādo ꝓo requirunẗ. Exemplū vt puta
vſurari⁹ ꝑ vſuram acq̄ſiuit centū florēn. et
ꝑter illos habet alios cētū legitime queſi-
tos. ꝛ ſi adhuc habet ꝑmos centuꝫ tūc alij
centū non req̄runẗ ꝑ reſtitutiōe primoꝝ cē
tum: ſi aūt primos centū diſtraxit aut ali-
cui donauit nec q̄d equalens loco eoꝝ re-
cepit: tunc cū ſit obligat⁹ centū reſtituere:
nec habeat alia bona ꝙ̃ reliquos centū: il-
li reliqui centū requirenẗ ꝑ primorū reſti-
tutione. Vn̄ ſūt obligati ꝑ ꝑmis centū nō
dico obligatiōe ciuili quo modo bona ma
riti ſūt tacite obligata mulieri pro dote et
bona tutorū ꝛ curatoꝝ tacite ſūt obligata
minoribꝫ ꝑ illoꝝ officio ſi adminiſtrauerit
iniq̄ue. ſed loquor de obligatiōe naturali
ꝛ ſm̄ diuinā legē. ſicut q̄ furat⁹ ē. x. florēn.
quos ꝯſumpſit: ꝛ nihil habet niſi quoſdā
alios. x. ille obligabiẗ illos alios. x. reſtitu
ere ꝑ primis decē. Et ſi ſcḋꝫ membrū hui⁹
tertie ſuppoſitionis ponaẗ hoc eſt dupliciẗ
q: aut illa legitime q̄ſita ſufficiant ꝑ reſti-
tutione alioꝝ: aut nō ſufficiunt.

Quarta ſuppoſito: ꝯplexuma eſt
inter doctores an vſu-
rarius acq̄rat dominiū rei quā ꝑ vſuraꝫ ac
quirit vel non. Nam aliqui tenent ꝙ non
vt Alexāder. ſanct⁹ Bonauētura. Richar
dus de media villa. ꝛ Goffredus de fonti
bus. ꝛ aliqui etiā dicunt Scotū i quarto
idē ſenſiſſe. ſed ħ ex eo haberi nō pōt ſuffi-
cienter Non enī dicit in q̄rto niſi ꝙ artat⁹
ſoluens vſurā non mere liberaliter donat:
q: artatio illa que eſt aliqualis coactio ex
cludit volūtariū ſimpliciter ꝛ poſtea dicit
et ſi transferaẗ dominiuꝫ ſcꝫ rei vſurarie in
vſurarium: tn̄ recipiēs reſtituere teneẗ. hec
ille. Modo ex ꝑmo nō habeẗ exꝑſſe ꝙ er-
go ſm̄ eū recipiens vſurā non ſit domin⁹
eius ꝛ ex ſcḋo eque poteſt oppoſitū infer-
ri: quia ly ꝛ ſi pōt exponi. id eſt ꝙ̃uis ꝛ tūc
ſenſus eſſet ꝙ trāſferreẗ dominiū. Si aūt
cōditionaliter exponaẗ: tūc nihil arguit: q:
non approbat illam ꝯditionē. Ex alia ꝑte
tenēt alij ꝙ acquirit dominiū rei vſurarie
vt ſunt ſanctus Tho. Vlric⁹. Goffredus.
Bernardus. glo. decretaliuꝫ: ꝛ glo. decreti
xiiij. q. iiij. c. ſi. q̄s. Que aūt illaꝝ opinio
num ſit verior: ꝛ q̄ ſint motiua hincinde et
vbi ille opiniones ꝑ eos ponanẗ: reſeruo
ad tractatū reſtitutionū: quia ad illū talia
ſpectāt. Cōueniūt aūt ille due opiniones
in ħ ꝙ vtraqꝫ ꝯcedit vſurariū obligatum
ad reſtituendū rem vſurariaꝫ. nec obſtat ꝙ
ſcḋa opinio dicit eū eſſe dominū rei vſura
rie: q: illa ſtant ſimul ꝙ q̄s ſit domin⁹ ali-
cui⁹ rei: ꝛ tm̄ teneaẗ eaꝫ reſtituere. vt mutua
tari⁹ eſt dn̄s ſortis ſibi mutuate: ꝛ tm̄ teneẗ
eaꝫ reſtituere. Sed differūt in ħ ꝙ ſcḋa ex
quo diceret eū eſſe dominuꝫ illi⁹ rei vſura-
rie: diceret ꝯſequēter eū nō eſſe obligatum
ad reſtitutiōeꝫ ꝑciſe illi⁹ rei in numero. ſed
ſolū eq̄ualentis. ſicut etiā mutuatari⁹ ē do-
min⁹ ſortis mutuate. ſꝫ nō teneẗ ad illi⁹ ſor
tis in numero reſtitutionē. ſꝫ ſolū eq̄ualen
tis. ſed ꝑma ex quo diceret eū nō eſſe dn̄m
illi⁹ rei: ꝛ nō pl⁹ ꝙ̃ fur ſit dn̄s rei furtiue: cō
ſequēter diceret eū eſſe obligatū ad illi⁹ rei
in numero reſtitutionē: ſi ſaltē pōt vt puta
q: adhuc eā habet vel habere pōt.

Primus modus dicẽdi cõſiſtit in q̃ttuoꝛ ↄcluſionibꝰ q̃ oẽs ſunt intelligende ſupponẽdo ꝙ vſurariꝰ non habeat dominiũ rei vſurarie ſed ꝙ dñiuꝫ ſit apud eũ q̃ ſoluit vſurã vt pͥma opinio tenet.

Prima ↄcluſio. Vẽditoꝛi nõ licet aliquid vẽdere vſurario nihil habẽti niſi qȝ ꝑ peccatũ vſure acq̃ſiuit: excepto vno caſu. Prima ps ꝓbatur tripliciter. Pͥmo ſic: vẽdens tali vſurario vult illa duo. ſcꝫ ꝙ vſurariꝰ ſibi det p̃ciũ vſurariũ ⁊ ipſe illud vult recipe. modo in volitione vtriuſq; peccat: nam in volitione pͥmi vult pctm̃ proximi qꝛ talis vſurariꝰ pccat dando ſibi aliquid qꝛ ↄtrectat rem alienã inuito domino; cuꝫ talis nihil habeat qȝ dare poſſit: qꝛ non ẽ dñs vllius rei quã habet. In volitiõe ſcõi etiam peccat: qꝛ vult recipe: ⁊ per ↄſequẽs cõtrectare rem alienã inuito dñó: etiã animo ſibi retinẽdi. id ẽ nõ reſtituẽdi eã domino illiꝰ rei. Scõo ſic: non licet furi nihil habẽti niſi bona furtiua aliq̃d vẽdere: ⁊ h̃ non ẽ niſi qꝛ non eſt dñs illaꝝ rerũ: nec q̃ſq̃ põt licite eas contrectare inuito illo cui ſubtraxit. Modo ſꝫm pͥmũ modũ dicendi vſurariꝰ non plꝰ habet iuris ⁊ dominij i re vſuraria q̃ȝ fur i furtiua. igit̃. Tertio ſic: qꝛ ſi vendens excuſaret̃ a peccato: maxime qꝛ lꝫ recipiat ab vſurario p̃ciuꝫ qȝ nõ fuit vſurarij ſed alteriꝰ. ⁊ ſic videat̃ vendẽti nõ licere recipe: tñ ex quo vẽdens dat ei mercẽ equalẽtem p̃cio quã ↄſequẽter poterit vſurariꝰ dare ei a quo extoꝛſit vſuraꝫ, ideo videt̃ excuſabilis. Modo h̃ nõ ſufficit ꝓ excuſatione: qꝛ ſic etiam excuſaret̃ q̃ vẽderet aliquid furi nihil habẽti niſi bona furtiua qȝ eſt falſũ. Scõa ps ↄcluſiõis patebit in ſcõa concluſione.

Scõa ↄcluſio. Vẽditoꝛi nõ licet aliquid vẽdere vſurario habẽti aliqua bona legitime queſita p̃ter vſuraria bona: ſi illȝ idem p̃ciũ i numero qȝ dat vſurariꝰ venditori: eſt vſurariũ: excepto vno caſu. Prima ps ꝓbat̃: qꝛ pͥma ꝓbatio p̃cedentis cõcluſionis eque habet hic locũ. ſicut in p̃cedenti: vt ptꝫ inſpicienti. Nec excuſat venditorẽ h̃: ſcꝫ ꝙ in p̃ſenti caſu vſurariꝰ habet bona legitime q̃ſita: qꝛ non d̃ illis accipit p̃ciũ nec excuſat eum ꝙ dat ſibi equalens aut ꝙ vſurariꝰ põt met loco illiꝰ p̃cij erogati ponere aliud numiſma legitime q̃ſitum vt patet ex tertia ꝓbatiõe p̃cedentis ↄcluſionis. Scõa ps ꝓbat̃. nam ſi ille q̃ ẽ dominꝰ rei vſurarie ſit ↄtentus ꝙ illaꝫ ſuaꝫ rẽ in numero diſtrahat: dũmodo equalentẽ reſtituat ita ꝙ apud eum non refert vel nõ deberet referre: q̃d ex eq̃pollẽtibꝰ in numiſmate vel aliter fiat: quẽadmodũ natũ ẽ cõtingere in numiſmate magis q̃ȝ in aliis rebus. Sepe enĩ contingere põt ꝙ nõ referret apud eũ q̃ ſoluit decẽ floreñ. noĩe vſure: aut cui furtim ſubtracta ſũt decẽ floreñ. an vſurariꝰ vel fur ſibi reſtitueret eoſdeꝫ decẽ floreñ. in numero: an tm̃ equipollẽtes. In hoc igit̃ caſu poſſet q̃d vẽdi vſurario huiꝰ ſcõe ↄcluſionis ⁊ etiã vſurario p̃cedentis ↄcluſionis. Et in hoc caſu põt intelligi fore verũ illud qȝ Alexãder de ales dicit in q̃rta pte ſũme. q. cx. mẽbro ſcõo. Naꝫ ibidem q̃uis ſꝫm ſuaꝫ opinionẽ teneat vſurariũ non eſſe dominũ rei vſurarie: tñ h̃ non obſtante ipſe ſꝫm ſuam opinioneꝫ loquẽdo dicit ꝙ de pecunia habita ꝑ vſuram vl' furtum põt fieri elemoſyna ſi raptoꝛ vl' vſurarius ꝓponat reſtituere equipollenteꝫ: ⁊ habeat vnde reſtituat. vt ſi dando non reddat ſe impotentẽ ad reſtituendũ. Hec ille. Qȝ dictũ ſi debet eſſe verũ ſupponit id qȝ natum eſt contingere ſcꝫ qꝛ apud illum q̃ eſt dominꝰ illius pecunie quã detinet fur vel vſurariꝰ: non refert quid ſibi ex equipollẽtibus reſtituat̃: imo ſtaret ꝙ ⁊ ſi de facto referret: tamẽ ſꝫm rectam rõnem non deberet apud eum referre q̃d ex equipollentibꝰ ſibi reſtitueret̃: puta ſi petens elemoſynã ſatis notabiliter indigeret: ⁊ vſurariꝰ vel fur nũc ſuam ꝓpͥã pecuniã apud ſe non haberet ⁊ daret pecuniã furtiuã illi petenti: omnino ꝓponẽs loco illiꝰ erogate ponere ꝓpͥaꝫ pecuniã nec vllum p̃iudiciuꝫ poſſet allegare dominꝰ illiꝰ pecunie ex hoc ꝙ non reſtituat̃ ſibi p̃ciſe eadẽ numero. Secus aũt vbi referret apud dominuꝫ illiꝰ rei nec ſubeſſet ratio cur deberet renunciare identitati numerali ſue rei. In caſu aũt pͥme ⁊ ſcõe concluſionis ↄſtat ꝙ ex quo venditoꝛ dat mercem equalentem p̃cio qȝ accipit ab vſurario ꝙ vſurarius etiã pͥme concluſionis habet equiualens qȝ loco p̃cij vſurarij poterit reſtituere ei cui p̃ciuꝫ illud debebat̃ agitur ſi apud illum nõ refert q̃d ſibi ex equi

polleneſtio reſtituaꝛ poterit quid vendi vſu-
rario p tali p̄cio: niſi merx ſcꝫ equiualēs p̄-
cio ſit talis ꝙ eam vſurari⁹ eſt ꝯſumptur⁹
⁊ p ꝯſequens impotēs futur⁹ ad reſtitutio-
nē put in quarta cōcluſione patebit.

Tertia ꝯcluſio. venditori licet ali-
quid vēdere vſurario ha-
benti bona aliqua legitime q̄ſita ſi preciſe
illud p̄cium vel numiſma qđ ſoluiꝛ ſibi ſit
legitime queſituꝫ dūmodo illđ numiſma
alś non req̄ratur ꝓ reſtitutiōe vſurarū ei⁹
pbatur: quia vſurari⁹ eſt verus domin⁹ il-
lius numiſmatꝫ: nec illud ē cuiq̄ꝫ qualiter-
cunq̄ꝫ obligatuꝫ. igiꝛ poteſt dari illud alte-
ri: ⁊ alius pōt illud recipe. tenet ꝯſequētia:
q: non videꝛ quid obſtare.

Quarta concluſio. ſi vſurari⁹ ha-
beat bona legitime q̄ſi-
ta ⁊ p̄ciſe illud p̄clum vel numiſma ſit legi-
time q̄ſitum qđ ſoluiꝛ p merce: attamen ſit
requiſitū alś ꝓ reſtitutiōe vſurarū: tunc in
aliquo caſu non licet vēditori aliq̄d ei ven-
dere: in aliquo vero licet. Prima ps pro-
baꝛ dando duo exempla. Primū q: ſi vſu-
rarius eſt illam mercē ꝯſumptur⁹: puta q:
ptinet ad cibum potū vel veſtitū ac q̄ vult
ea vti. ⁊ ſic eam conſumere: ⁊ venditor hoc
conijcit vel conijcere deberet: peccat vēdi-
tor ei vendēdo eam ⁊ recipiēdo ab eo p̄di-
ctum p̄ciū: q: vſurarius intēdendo mercē
ꝯſumere intendit ſe impotentē facere ad re-
ſtitutionē vſurarū: q: p̄cium ꝓ reſtitutione
vſurarum re quiſitū erogat ⁊ lꝫ equiualēs
loco ei⁹ recipiat: tn̄ illđ eſt ꝯſumptur⁹. igiꝛ
relinquiꝛ impotens reſtituere ⁊ vēditor ta-
lem mercē ei vendēs iuuat eum ad illā im-
poſſibilitationē. igiꝛ cooperaꝛ ad peccatū
vſurarij peccantis ⁊ cū hoc peccat dando
auxiliū leſionis ꝓximi ſcꝫ illius cui debe-
ret fieri reſtitutio. Scđm exēplū. ſi etiā
vſurari⁹ non eſt ꝯſumptur⁹ mercē: attamē
venditor vendit ei plus iuſto. Naꝫ tūc nō
ſolum peccat: quia plus iuſto vendēdo le-
dit vſurariū. ſed etiaꝫ ſi hoc non eēt pecca-
tum: adhuc peccaret ꝓ quāto p̄iudicat ꝓxi-
mo cui vſurarius eſt obligatus. Naꝫ vſu-
rarium reddit impotentem ad reſtituendū
vſuras in tāto in quāto minus equiualet
merx p̄cio. Scđa pars ꝓbatur. nam ſi
vſurarius nō eſt illam mercem cōſumptu-
rus ſiue ſit bonū imobile vt ager ſiue mo-
bile dūmodo non ſit conſumptur⁹: ⁊ merx
bene valet tantundē. ⁊ per cōſequens non
redditur per eius emptionē impotens ad
reſtituendū non peccat venditor: q: vſura-
rius eſt verus domin⁹ illius numiſmatis
⁊ lꝫ illud ſit requiſitū pro reſtitutione vſu-
rarum. ⁊ ſic videretur non poſſe licite illud
erogare: tamē nō eſt ſic requiſitū pro reſti-
tutione eorum ꝙ illud idem numero ſit re-
quiſitū. ſed ipm vel equiualens. mō merx
equiualens ſibi datur ꝓ codeꝫ. ideo licebit
illud erogare ⁊ venditori licebit illud reci-
pere. Si dicas primū exēplū p̄me par-
tis huius concluſionis eſt verū quādo vſu-
rarius ſine illius venditoris venditiōe nō
fuiſſet incurſurus illam impoſſibilitatem
reddendi. ſecus aūt ſi alś nihilominus fu-
iſſet incurſurus eam: puta quia ſi ille non
vendidiſſet ei illa eſculēta vel poculēta: ta-
men ali⁹ ei vendidiſſet ſimilia. Modo ſm
doctores non tenetur quis reſtituere etiaꝫ
rem furto ſublatam ſi illa res alś periſſet
ſi apud dominū manſiſſet: puta q: illa no-
cte qua quis furat⁹ eſt cuncta bona eiuſdē
domini in domo exiſtentia: alś perierunt
incēdio. Hoc tn̄ non valet. quia dato ꝙ
venditor ille nō teneretꝛ ad aliquā reſtituti-
onem ipi creditori vſurarij: nihilomin⁹ ta-
men peccaſſet ī caſu p̄dicte vēditiōis ſicut
etiā in p̄dicto caſu furti nihilominus pec-
caſſet. Modo ꝯcluſio ⁊ exemplū ei⁹ ſonāt
tm̄ de licere vel nō licere. An aūt venditor
p̄ter culpā incurſam etiā nihilomin⁹ tenea-
tur ad reſtitutionē ipi creditori: non obſtā-
te ꝙ alś creditor illud p̄iudiciū fuiſſet paſ-
ſus ſicut ille q̄ ſpoliat Johānē bonis ſuis
ſciens ꝙ ſi ipe euꝫ non ſpoliaret: nihilomi-
nus ꝑ alios ſpoliaretꝛ nihilomin⁹ tenetur
ſpoliato ad reſtitutionē videndū eſt in tra-
ctatu reſtitutionū. Et ſicut ille cōcluſiōes
ſonuerūt de contractu venditiōis: ſic ꝓpor-
cionabiliter poſſunt applicari ad ꝯtractuꝫ
ꝑmutatiōis aut aliū ꝯtractū non gratuitū
ſcꝫ vbi ecōtra ab vſurario recipiꝛ aliq̄d.

Correlariū primuꝫ. Nō licet
cuiq̄ꝫ recipere do-
na tēporalia vel etiā elemoſynalia ab vſu-
rario nihil habente niſi vſuraria bona. vel
etiā ſi habet legitima: ſi illud ideꝫ numero
qđ recipit eſt vſurariū: ⁊ hoc inuito credi-
tore vſuraꝝ. niſi recipiens reciperet animo

reſtituendi creditoꝛibꝫ vſurarij vel etiam ſi
mendicus reciperet animo retinendi ſibi
dūmodo id qđ recipit reſtitutiōi vage eēt
ſubiectū. ⁊ hoc dūmodo vſurariꝰ nō ſit ma
nifeſtus: quia ſi eſſet manifeſtus etiā nō li
ceret mendico ab illo recipere auctoritate
vſurarij: qꝛ tunc vſurario nō licet erogare
illas vſuras pauperibꝫ ſed ſubiacerent di
ſpoſitioni epi.

Scđm correlariū. nō licet ab vſu
rario habente legitima bona recipe nomi
ne doni etiā legitime queſita ſi ſint requi
ſita ꝓ reſtitutione vſurarū: quia recipiens
non dat equalens vſurario: et ſic impoſſi
bilitat eū ad reſtitutiōez: ⁊ ſic ꝑiudicat cre
ditori eiꝰ. Videāt ḡ pncipes ⁊ rectores ci
uitatū nr̄az īperialiū recipientes a iudeis
dona an ne ſimul ſe cū eiſdē īuoluāt ad ge

Tertiū nulli mercēnario (hēnā.
operāti aliq̄d ipi vſurario
licitū ē q̄d recipe ꝓ labore ſuo ſi eiꝰ labor
nō relinquit poſt ſe opus operatum q̄ me
diante poſſit reſtituere vſuras creditoribꝫ:
etiam ſi ille vſurariꝰ det ei bona legitime q̄
ſita que tamen requirunť ꝓ reſtitutiōe vſu
rarum. quia recipiēdo impoſſibilitat eum
ad reſtitutionez: vt ſi barbitonſor ꝓ raſura
barbe ⁊ balneator ꝓ balneo medicꝰ ꝓ me
dicina ⁊ hmōi. ſecus d agricola ita vtiliter
colente ſibi agrū ꝙ tātū percipit ratiōe cul
ture de fructu quātū dat p̄ciū ei: dūmodo
fructū illū non ſit ↄſumpturꝰ ſʒ venditurꝰ.

Scđs modus dicendi conſiſtit i tri
bus concluſionibꝫ ⁊ vno cor
relario: i q̄bꝫ oībꝫ ſupponiť ꝙ vſurariꝰ habe
at dñiū rei vſurarie ſicꝫ ſcđa opinio tenet.

Prima igiť concluſio eſt. ſiue vſu
rarius nihil habeat ꝑter
acq̄ſita ꝑ vſuraz ſiue habeat aliq̄ legitime
queſita. ⁊ hoc ſiue illa eadē det ꝓ p̄cio ſiue
alia: ⁊ etiā ſiue illa ſint requiſita ꝓ reſtituti
one vſurarū ſiue non: licitū eſt vēditori ali
quid eidem vēdere: ſi ꝑ illam venditionem
nō reddiť impotēs ad reſtitutionē vſuraꝝ.
probať: quia ex quo vſurariꝰ eſt dominꝰ re
rum ſuaꝝ etiā vſurariaꝝ: nō teneť illas eaſ
dem in numero reſtituere creditori ſuo: ſʒ
ſufficit ꝙ eq̄ualētes reſtituat. igiť ſibi lice
bit vſurarias res alienare ſi manet adhuc
potens reſtituere. ⁊ ꝑ cōſequens vendenti
ſibi quid nec eū faciēti impotentē reſtitue
re: licebit illas recipe pro precio. Sicut li
citum eſt mihi quid vendere ei qui non ha
bet aliam pecuniā niſi mutuatā ſi per illaz
venditionē non reddo eū impotentē ad re
ſtitutionē: quia lʒ talis teneať reſtitutionē
facere ſuo mutuatori: non tamē illā eandē
numero tenetur reſtituere quā mutuo rece
pit ⁊ ſic alienare pōt eaȝ mihi: ⁊ ego poſſū
eā recipe ſi do ſibi mercē equalētē illi pecu
nie ex qua poterit colligere tantūdē: vt ſuo
creditori ſatiſfaciat: quia tūc in nullo ꝑiu
dico creditori ſuo.

Scđa ↄcluſio. Si ꝑ hmōi vēditio
nem vſurariꝰ qualiacūqꝫ bo
na habeat reddať impotēs abſolutū reſtitue
re ſuo creditori in toto vel in pte: peccat vē
ditor eidē q̄d vēdendo ſi illā impoſſibilita
tionē cōijcit vel cōijcere deberet: ptʒ. qꝛ tūc
vult duo quoꝝ vtrūqꝫ ē illicitum. Primo
vult ꝙ vſurariꝰ impoſſibilitet ſe ad illā re
ſtitutionē: qꝛ vult antecedēs ex quo ſequiť
illa impoſſibilitatio ſcʒ vt ſecum cōtrahat
tali cōtractu que tamē impoſſibilitatio eſt
ipi vſurario peccatū ⁊ ſcđo vult etiam no
cere creditori vſurarij: quia vult antecedēs
illius nocumenti ſcʒ impoſſibilitationem
vſurarij. Exēpla aūt de hoc ſcʒ qn̄ contin
git eum impoſſibilitari ⁊ qn̄ venditor hoc
cōijcere pōt patuerūt in p̄cedenti modo di
cendi in ꝑma pte q̄rte cōcluſionis.

Tertia ↄcluſio. Sicut dictū eſt d
ↄtractu vēditionis ſic ſili
modo ſentiēdū ē de q̄cūqꝫ alio ↄtractu vel
cōmutatōe ſiue gratuita ſiue nō ſi ꝑ eū red
dať impotēs reſtituere; patet. qꝛ ratio ē ea
dem. vt ſi ꝑmutat ſecū rē ꝓ re vꝉ locat q̄d ſi
bi vꝉ ↄducit vel accōmodat aliq̄d ab eo vꝉ
recipit dono ab eo: queadmodū etiam ta
ctū ē in correlarijs p̄cedētis modi dicēdi.

Correlariū ꝙ ꝑmꝰ modus et
ſcđs lʒ ↄueniant
tn̄ multum differūt: ↄueniūt eni qꝛ vterqꝫ
dānat vēditionē factā vſurario q̄liacūqꝫ
bona habēti ſi ꝑ eā reddať impotens reſti
tuere. Sʒ differūt i h̄ ꝙ ſi nō reddať impo
tēs: tūc ſcđs modꝰ indiſtincte eā admittit.
Primꝰ aūt modꝰ dicēdi etiā talē dānat niſi
ſi p̄ciū illō ꝓ q̄ fit vēditio ſit de numero le
gitime q̄ſitoꝝ: vꝉ niſi n̄ referat vꝉ n̄ debeat
referre a pō creditorē vſurarij q̄d ex eq̄ual
lētibꝫ ſibi reſtituať: vel niſi recipiēs vel al-

ad reſtituere dño illi⁹ pciũ. aut mendic⁹ re-
cipiat a nõ manifeſto vſurano pciũ ſubie-
ctum vñ vage reſtitutioni.

Ad ſcdam pté q̃ſtionis. ſuppo
ſitis q̃ttuor ſuppoſi
tionib⁹ poſitꝫ ad p̃mã pté hui⁹ q̃ſtionis re
ſpõdet etiã p duos modos dicẽdi. Prim⁹
ꝯſiſtit i duab⁹ ꝯcluſiõib⁹ q̃ oẽs debẽt itelli
gi ſuppoſito q vſurari⁹ non ſit dñs rei vſu-

Prima Si oĩa eoꝝ bo (rarie.
na ſint vſuraria vel etiã ſi
habeant aliq̃ legitime q̃ſita: attñ pciſe illa
q̃ qs vult emere ſũt vſurana: tũc illicitũ eſt
emere ab eis aliq̃ talia niſi nõ referat apud
creditorẽ vſurarij q̃d ex eq̃pollẽtib⁹ ſibi re
ſtituat. Vñ ſi vſurari⁹ habet aliq̃s veſtes
vel cõſimiles res ſibi impignoratas: q̃ ex
lapſu tpis puenerũt ad eũ rõne vſurarum
q̃s credito: ſu⁹ ibi non ſoluerat nemo põt
licite illas emere nec dono vel elemoſyna
recipe: dẽpto caſu de recipiẽte animo reſti
tuẽdi ei cui⁹ ẽ ⁊ caſu de mendico poſito in
p̃mo correlario primi modi dicẽdi prime
ptis hui⁹ q̃ſtiõis. hec aũt ꝯcluſio ſufficien
ter pbari põt p pbatiões adductas ad pri
mã ⁊ ſcdam ꝯcluſiões p̃mi modi dicendi
precedẽtis partis.

Secũda ꝯcluſio. Si q̃s emit ab
vſurario illa eadẽ q̃ ſunt legitime q̃ſita ⁊ p
emptionẽ nõ reddit eũ impotẽtẽ ad reſtitu
tionẽ ſuo creditori: emptio eſt licita: ptꝫ ex
deductis in tertia ꝯcluſiõe p̃mi modi dicẽ
di pcedẽtis partꝫ q̃ſtionis. Vñ ſi q̃ pigno-
ra deueniſſent ad vſurariũ nõ rõne vſurarꝫ
nõ ſolutarꝫ: ſꝫ rõne ſortis mutuate ⁊ ſors il
la fuiſſet de dominio legitimo vſurarij: et
emptor daret cõdignũ pcium: non eẽt em-
ptio illicita: etiaꝫ ſi illa bona añ h̃ fuiſſent
req̃ſita p reſtitutiõe vſurarꝫ. ſec⁹ aũt ſi vſu-
rari⁹ reddit ex illa emptiõe impotens reſti-
tuere ſuo creditori. Ideo illi emptores nõ
excuſant q̃ viliori pcio q̃ꝫ iuſtũ ſit emũt ab
vſurarijs pignora: etiaꝫ ſi eſſent iuſte q̃ſita
q̃ tñ ſũt req̃ſita p reſtitutiõe vſurarꝫ: etiã ſi
vſurarij oĩno libere ⁊ ſciẽter dent p tali p̃-
cio: q: etq̃ dant min⁹ q̃ꝫ valet: reddunt vſu
rarios impotentes ad reſtitutionẽ vſurarũ
ſicut nec ab eiſdeꝫ liceret illa recipe nomie
doni in toto vel in pte.

Secũdus mod⁹ dicendi ſuppo
nit ſcdaꝫ opinioneꝫ
eſſe verã ſcꝫ vſurariũ eẽ dñm rei vſurarie:
⁊ dicit indiſtincte licitũ eẽ emere bona etiaꝫ
vſuraria ab eis: ⁊ etiã dono recipere ſi non
reddũt p h̃ vſurarij impotẽtes ad reſtituẽ-
dũ vſuras. ſec⁹ ſi reddãt impotẽtes ſic red
dunt qñ eis dat nõ cõdignũ pciũ p merce
put tactũ ẽ. Et ſicut dictũ eſt p illos duos
modos dicẽdi ad ſcdam pté q̃ſtiõis de em
ptione: ſic etiã de ꝯtractu pmutatiõis ⁊ lo
catiõis ⁊ ꝯſilib⁹ ſilr̃ reſpõderet et etiam
de cõtractu donationis.

Contra p̃mã ꝯcluſionẽ ⁊ ſcdaꝫ
p̃mi modi dicendi poſiti ad p̃maꝫ pté q̃ſti
onis Arguit primo ſic. iudei ſunt vſurarij
taliter q aliq̃n nihil habent p̃ter vſuras: et
tñ iudeis etiã ſi nihil habeant p̃ter vſuras
licitũ eſt aliq̃ vendere. igit vſurarijs etiaꝫ
nihil habẽtib⁹ p̃ter vſuras licitũ ẽ q̃d vẽde
re. ⁊ p h̃ etiã infert ꝯ ſcdam ꝯcluſiõeꝫ eiuſ-
dem modi dicẽdi q licebit vſurarijs habẽ
tib⁹ aliq̃ legitima aliq̃ vendere etiã p pcio
vſurario. igit p̃m⁹ mod⁹ dicẽdi eſt falſus q̃
ad duas p̃mas ꝯcluſiones. Maior nota.
Minor pbat: q: a iudeis etiã nihil habẽ-
tib⁹ p̃ter vſuras licitũ ẽ recipe decimas p̃-
diales: vtputa ſi aliq̃s taliũ iter alia vſura
ria bona haberet agrũ quẽ noĩe vſure acq̃
ſiuiſſet: eccl'ia licite poſſet exigere ⁊ recipe
decimas. igit eiſdeꝫ licebit aliq̃d vendere.
Antecedẽs pbat p. c. de terris. extra de deci
mis. vbi dr̃. de terris q̃s iudei colũt talit ti
bi reſpõdemus vt eos ad decimas ſoluẽ-
das vl' poſſeſſiões penit⁹ renũciãdas cũ oĩ
diſtrictiõe cõpellas: ne forte eccl'ie occaſi-
one iſta valeant ſuo iure fraudari. hec ibi.
Et itelligit illð capl'm etiã ſi illas poſſeſſi-
ones p vſuras acq̃ſiuiſſent: ſic etiã a p̃do-
ne q̃ aliq̃ p̃dia vi occupata obtineret: licite
exigit decima: alioq̃n vſurari⁹ ⁊ p̃do eẽt me
lioris ꝯditiõis q̃ꝫ nõ talis qð ẽ icõueniẽs
Cõſequẽtia aũt pbat: q: minus videret q
ab eis poſſet capi decia q̃ꝫ q eis poſſet ali-
q̃d vẽdi: q: cũ ab eis accipit decima: nõ da
tur eis aliqð eq̃uale p illa decima q̃ mediã-
te maneãt ita potẽtes ad reſtituẽdum ſic ſi
retinerẽt decimã: qñ aũt eis q̃d vẽdit ⁊ re-
cipit pciũ ab eis dat eis merx eq̃ualens p̃-
cio: ⁊ ſic ñ reddũt pauꝑiores q̃ꝫ pri⁹ fuerit.

Dicẽdũ ꝯcedẽdo maiorẽ negãda ẽ minor
ad pbatiõeꝫ: ꝯcedendũ ẽ antecedẽs ⁊ negã
da ꝯſequẽtia. ad pbationẽ ꝯſequentie ne-

gandum eſt aſſumptũ: ⁊ ratio diuerſitatis ē: qꝛ cum eccl'ia capit decimã de predio qđ iudeus nomine vſurarũ acquiſiuit: nõ capit aliquid niſi qđ al's ſuũ eſt ſeu qđ debetur eccl'ie. Sed volens ꝗd vendere ei nihil habet vt talis apud iudeũ vſurariũ qđ ſit ſuum vel debeat ſibi. igit̃ nihil ꝑ modũ p̃cij ab eo põt cape. ſi tamen al's haberet aliquã pecuniã apud vſurariũ debitam ſibi: vtputa quia eam vſure nomīe olim ſolui ſſet ſibi. ⁊ non poſſet eam rehabere niſi nũc quid ei venderet: bene liceret ei aliꝗd vendere ꝓ pecunia tali: quia iudeus met illã ei debebat dare: ⁊ ille eam ſibi oblatã a iudeo poterat recipe etiam ſine cõmutatiõe mercis: ſecus aũt vbi is qui volebat ei ꝗd vendere nihil tale habebat apđ vſurariũ.

Cõtra hoc arguit̃ dupliciter. Primo ſic. Ager quē quis noīe vſure dat iudeo vſurario non eſt eccl'ie. ⁊ per ꝯſequēs nec eius fructus. igit̃ eccl'ia nõ plus habet aliquid apud iudeũ qđ ſit eccl'ie q̃ꝫ qui eidem vult aliquid vēdere. Antecedens ꝓbatur: quia ille ager ē adhuc plene de dominio ipi⁹ ꝗ dat ſi teneat̃ ꝙ vſura non transfert̃ in dominiũ vſurarij: aut ſi teneat̃ oppoſitũ tunc ager plene erit de dominio vſurarij. Secundo ſic: q̃ꝫuis volens ꝗd vendere iudeo vſurario nihil habeat apud eũ ante vēditionem qđ ſit ſuũ vel debitũ vendēti: tamen facta venditiõe ⁊ traditiõe mercis cõpleta ſic ꝙ iude⁹ nunc habeat illam mercē: venditor habet quid apđ iudeũ qđ ſit ſuũ vl' ſibi debitũ. ꝓ puta p̃cium tantũ quanti valoris ē merx. qꝛ aut illa merx eſt iam de dominio vſurarij facta aut non: ſi primũ igit̃ vſurarius eſt debitor factus ipi venditori in tãto precio: qꝛ non tranſtulit mercē in ei⁹ dominiũ niſi ſub conditiõe ꝙ ecõtra eēt ſibi debitor in tanto p̃cio transferendo econtra in ſuũ dominiũ. Si ſcđm ergo adhuc ē de dominio vēditoris. igit̃ vēditor habet aliquid exiſtens ſuum vel ſibi debitum apud vſurariũ. igit̃ poterit aliquid recipe ab vſurario ſicut ⁊ eccl'ia. Ad primũ dicendũ ꝙ ager p̃dictus eſt iudei vel eius ꝗ eum ſibi dat. ſed non niſi cum onere illo vt eũ habens debeat dare decimã partem fructuũ ⁊ ſic ager eſt eccl'ie quo ad illđ ius decimarum. idõ ſicut illud ius ⁊ ager quo ad illđ ius eſt eccleſie ſic etiã illi fructus ſunt eius nec debitor vſurarij potuit iudeo illđ ius dare. Ad ſcđm dicendũ dupliciter. Primo dato ꝙ totũ argumentũ concederetur nihil contra cõcluſionē contra quã vadit quia cõcluſio cõtra quã nitit̃ argumentũ dicit tm̃ ꝙ ipa vēditio eſt illicita nõ aũt dicit ꝙ ſi vēditio. ſit cõpleta ⁊ traditio mercis facta ꝙ nihil liceat recipe ab vſurario. Secũdo dicendũ ꝙ venditiõe ⁊ traditiõe mercis facta licitũ eſt venditori aliquid recipe ab vſurario: qꝛ ſuam mercē recuperare põt ⁊ ſi illam põt recuperare nõ licebit ſibi ꝗd aliud ab eo recipere: quia vſurari⁹ nullius alterius rei habet dominiũ ⁊ licentiã ſibi dandi. ſi aũt non poſſit illã vllo modo recuperare non ob id licebit ſibi p̃ciũ recipere ꝓ ea: ſicut nec licebit mihi a fure rem tibi ſubtractã recipe ꝓ debito ꝗ mihi idē ē debitor ex cõtractu vel etiã ex furto. ⁊ cũ dicis: habet quid ſuũ exiſtēs apđ vſurariũ concedo ⁊ illud poterit recipe quãtũ eſt ex pte ſua ſic inq̃ꝫ reſpõdēdũ eēt ſm̄ p̃mũ modũ dicendi. Sꝫ diceres. ꝗd dicendũ eēt ſm̄ ſcđm modũ dicendi. Nam arguēdo ꝓ et ꝯtra videri poſſet alicui primo ꝙ poſſet recipe p̃ciũ etiam ſi ꝑ illam receptiõē redderet̃ impotēs ad reſtituendũ ſuo creditori lꝫ peccauerit cõtrahēdo cũ eo tali ꝯtractu vergente in p̃iudiciũ creditoris vſurarij primũ ptꝫ: qꝛ ex quo vterq̃ꝫ iã tenet̃ ⁊ nõ tenet̃ creditori vſurarꝫ illđ p̃ciũ i numero. ſꝫ equalēs ſeq̃t̃ ꝙ vēditor nõ potēs recupare mercē: vtputa forte: qꝛ ꝯſũpta ē vel hmõi: poterit accipe p̃ciũ nõ obſtāte ꝙ ꝑ h̃ p̃iudicet̃ alteri creditori: qꝛ cum ꝗs ē mihi ⁊ tibi obligat⁹ ⁊ vult mihi ſatiſfacere poſſũ recipere: nõ obſtāte ꝙ ꝑ h̃ alteri nõ poterit ſatiſfacere. Et tñ cũ h̃ diceret̃ ꝙ ille vēditor teneret̃ creditori vſurarꝫ cui h̃ p̃iudiciũ generauit ad refuſionē damni occaſionati ꝑ ſuũ ꝯctũ. Sꝫ in ꝯtrariũ arguit̃: qꝛ poſteriori creditori nõ ē licitũ recipe ſolutiõem cũ p̃iudicio p̃oris: regularit̃ loquēdo: qđ dico: qꝛ ſec⁹ ſi poſterior habeat p̃uilegium iuriſ cõmunis vl' ꝑticularꝫ de h̃ vt pri⁹ debeat ſibi ſatiſfieri ſicut aliꝗ habent cuiuſmodi nõ ē h̃ ⁊ vēditor ē poſterior creditor vſurarij i tali caſu q̃ꝫ ſit creditor vſurarꝫ. Et ſic h̃ ꝯ vltimũ iã annexũ de refuſione argueret̃ qꝛ eadē rõne ego tenerer ad refuſionē q̃ tuo mutuatario res q̃s mox ꝯſumpturus

eſt vendere pro precio per quod ſoluꝫ tibi
poſſet ſatiſfacere qđ videt̃ incōueniēs: ſed
de hoc puncto videndum ē in tractatu de
reſtitutionibꝫ. Scđo ſic. om̄ia illa com
mercia ꝯceſſa intelligunt̃ q̄ non ſūt expꝛ̄ſſe
i iure ꝓhibita: ſed vēditiōes q̄bus aliqua
venderent iudeis non ſūt expꝛ̄ſſe in iure ꝓ
hibite. igit̃ ſūt conceſſe: ⁊ tamen iudei ſepe
nihil habēt niſi vſuraria bona. ⁊ etiā ſi ha
bent legitima bona: tamē illud p̄cium qđ
dant ꝓ merce ē vſurariū: igit̃ habētibꝫ vſu
raria bona licet vendere aliqua ꝓ illis: qđ
eſt ꝯtra primā ⁊ ſcđaꝫ ꝯcluſiones p̄mi mo
di dicendi. Maior nota vt videt̃. Minor
ꝓbatur: qꝛ in iure canonico exp̄munt̃ com
mercia q̄ ſunt ꝓhibita chriſtianis ne ea ha
beāt cū iudeis: ⁊ inter illa nullibi exp̄mūt̃
venditiones ne eis fiāt. vnde ibi bene ꝓhi
bent̃ ſequētia cōmercia. Primū ꝙ nō man
ducemꝰ azyma cū eis. Scđo ne vocemus
eos ad iſirmos ⁊ ne ſumamꝰ medicinā ab
eis. Tertio ne balneemur cū eis. Quarto
ne habeamꝰ cū eis cōmercia. q̄ habet oīa i
c. nullꝰ. ⁊ in. c. oēs. xxviij. q. j. Quīto ne q̄s
ſeruiat eis cōtinue ad mēſam aut cōmoret̃
i domibꝫ eoꝝ: vt in. c. iudei. extra đ iudeis.
⁊ ſic de ꝯſimilibꝫ vbi nulla fit mētio ne ali
qua eis vendamꝰ. Dicendū argumentū
deficit tripliciter. Primo qꝛ aut maior loq̄
tur tm̄ de iure humano aut de om̄i iure ſcꝫ
diuino: naturali ⁊ humano. Si p̄muꝫ tūc
ſubdiſtinguit̃: quia aut ly expreſſe denotat
expreſſionē ꝑticularem ⁊ in ꝓpria forma fa
ctam ſcꝫ quo ad ſpeciem ⁊ circūſtantias fa
cti. ⁊ ſic eſt falſa. Naꝫ ſi ſic intellecta eēt ve
ra: nō eſſet opus ſuꝑ agendis ⁊ omittēdis
vllam nouā decretalem aut decretū aut le
gem cōdere aut ꝓ vllius caſus deciſiōe ad
ꝓncipē recurrere: qꝛ deciſio haberet̃ ſuffici
enter in iure humano. Si aūt denotat ex
p̄ſſionē generalē vl' radicalē q̄ modo đꝛ ꝓ
hiberi ſpecies q̄ñ ꝓhibet̃ genꝰ tacito noīe
ſpecieꝝ. ⁊ ꝑ ſe đꝛ ꝓhiberi cōſequēs q̄ñ ꝓhi
bet̃ antecedēs. ⁊ ſic maior pōt ꝯcedi loquē
do đ iure humano canonico. Illđ enī mā
dat ſuare legē diuinā ⁊ naturaleꝫ in q̄ oīa
mala ꝓhibent̃ ⁊ bona cōcedunt̃: nō aūt de
omnibꝫ: quia illud aliqua mala non ſolū nō
ꝓhibuit: ſed etiaꝫ cōceſſit vt patuit. q. xxij.
Eodem modo eſt diſtinguēdū de ly expꝛ̄ſſe
ſi loquatur maior de omni iure. Nam nō
omnia mala ſūt etiā in iure diuino vel na
turali ꝓhibita expreſſe: expreſſione ꝑticula
ri: ſꝫ bene aut ꝑticulari aut generali aut ra
dicali. Conſequēter diſtinguēda ē minor
quia aut loquitur de iudeis vſurarijs aut
non vſurarijs. Si ſcđm nihil ad ꝓpoſituꝫ
quia non dicimus non licere aliq̄d vende
re iudeis. Naꝫ iudeis habentibꝫ legitima
bona per quoꝝ erogationē non reddūtur
impotentes licite poſſumꝰ multa vēdere ⁊
etiam ab eis emere. Si primū minor ē fal
ſa ſi expreſſe dicat expreſſionē generalē vel
radicalem ſiue loquat̃ de iure humano ca
nonico tm̄: ſiue de om̄i iure ſcꝫ naturali di
uino ⁊ humano. Nam ius canonicū ⁊ na
turale ⁊ diuinū ꝓhibet nobis ne contrecte
mus rem alienā inuito domino. hoc auteꝫ
fit in vendendo vſurario aliquid recipien
do ab eo preciū vſurariū cuiꝰ non eſt dn̄s.
ꝓhibet etiam nobis ne demꝰ auxiliū q̄ q̄s
impoſſibilitet̃ ad reſtituendū iniuſte abla
tum aut occaſionē qua ledatur ꝓximꝰ per
impedimentū reſtitutiōis ſibi fiēde. Mo
do ſi etiaꝫ teneret̃ ꝙ vſurariꝰ ſit dominꝰ rei
vſurarie ſtat ꝙ vendens ſibi aliq̄d per hoc
eum impoſſibilitet ad reſtitutionē vſura
rum. igit̃ illa venditio eſt iure diuino natu
rali ⁊ humano ꝓhibita expreſſe expreſſiōe
generali vel radicali. Scđo deficit: qꝛ i
eo cōmittit̃ fallacia accidētis. ſicut ſi ſic ar
guat̃. homo eſt animal: et animal eſt genꝰ.
igit̃ homo eſt genꝰ. accidit inq̄ꝫ animali ꝙ
ſit genus: ⁊ tñ ex quo dicit̃ đ animali infer
tur etiā dici de homine Sic accidit iudeo
ꝙ ſit vſurariꝰ ⁊ tamē qđ licet iudeo impen
dere infert̃ ꝙ etiam ei qđ ſibi accidit liceat
impendere. Tertio etiā deficit: quia ibi
cōmittit̃ fallacia conſequentiꝫ: quia virtua
liter ſic arguitur: licitum eſt quid vendere
iudeo. igitur licitū eſt quid vendere iudeo
vſurario nihil habenti niſi vſuraria bona
vel ꝓ precio vſurario: qꝛ arguitur a toto i
modo ad ſuam. ꝑtem ſicut licitū ē celebra
re coram homine. igit̃ licitum eſt celebrare
coram homine excōmunicato.

Tertio arguit̃ ſic. Eccleſia ſcit et
ꝑmittit chriſtianos vēde
re aliqua iudeis: etiā vſurarijs. igitur illa
vēditio eſt licita. tenet ꝯſequētia: qꝛ aliꝭ ec
cleſia delinqueret ꝑmittēdo ſciēter cōmer
cia illicita ſubditis. Dicēdū argumētū de-

ficit dupliciter. Primo qꝛ ↄſequentia non valet: nā ſepe aliq̄ mala ꝑmittunẗ ꝑmiſſione ſimplicʒ tolerātie ſcʒ nō puniēdo eadē. vt ptʒ de ꝓſtibulis. ⁊ hec ⁊ ſimilia tolerāẗ licite qn̄ nō poſſunt ꝓhiberi et puniri niſi incurranẗ maiora mala. Scd̄o antecedēs eſt diſtinguendū. aut eni ꝑmiſſio in antecedente excludit tm̄ punitionē i foro exteriori. ⁊ ſic antecedēs concediẗ ſaltē intelligendo ipm̄ vt in plurimū. qꝛ vt in plurimū eccleſia non punit tales chriſtianos pena ciuili vel etiam canonica i foro exteriori. aut excludit punitionē i foro interiori. ⁊ ſic negaẗ. Nam in foro cōſcientie imponit penitentiā talibꝫ venditoribꝫ tam ſtatuto vel ꝑ ſententiā iuris q̄ʒ etiā ꝑ ſententiaʒ hoīs ſeu iudicis ꝑ ſtatutuʒ q̄dem: ⁊ hoc generaliter vl̄ radicaliter. qd̄ ptʒ: qꝛ aut teneẗ ꝙ vſurarius nō ſit dn̄s rei vſurarie: ⁊ tūc venditor recipiēs ꝓciū vſurariū ↄtrectat rem alienā inuito dn̄o: ⁊ ſic furtum cōmittit. modo eccleſia ꝑ ius canonicū ſeu ſtatutum imponit penitentiā cōmittēti furtū: ⁊ etiaʒ ei iniungit ꝙ reſtituat ↄtrectatū dn̄o: vt ptʒ extra de furtis. ⁊ de penitētijs ⁊ remiſſionibꝫ ⁊ in regula peccatū: in ſexto. Si aūt teneẗ ꝙ ſit dn̄s rei vſurarie: ⁊ tn̄ recipiēs ꝓciū impoſſibilitat eū ad reſtituēdū ſuo creditori vſuras: tūc iteꝝ imponit vēditori taliter recipiēti ꝓciū penitētiā ⁊ iniūgit ꝙ reſtituat qꝛ eccl̄ia ꝑ ius canonicū ⁊ ſtatutū decernit ꝙ ↄſentiēti i pctm̄ ꝓximi: debet imponi penitentia. ⁊ ſi ille conſenſus ē occaſio ⁊ cauſa dānificatōis ꝓximi ꝙ debeat leſo ſatiſfacere. vt in. c. ſi culpa. extra de iniurijs ⁊ dāno dato. ⁊ i multis capl̄is poſſūt fūdari talia. Vn̄ etiā exquo ius diuinū ⁊ naturale hec decernūt: tūc etiā ius canonicum eadē decernit: qꝛ decernit ſeruādū eē ius diuinū ⁊ naturale. De ſnīa hoīs vel iudicis ptʒ ꝑ duo dicta. Primū: qꝛ peritꝰ ↄfeſſor et diſcretus ab eccl̄ia ↄſtituṫꝰ ſi tenet ꝙ vſurariꝰ nō ſit dn̄s rei vſurarie: ſi ſit nō ordinarius ↄfeſſor: debet tali iniūgere pniaʒ ſuꝑ ↄtrectatiōe rei aliene: ⁊ etiaʒ vt ꝓciū vſurariū taliter receptū reſtituat creditori vſurarū cui ꝑtinet: aut ſi eū neſcit: alteri cōſimili creditori: aut ſi nemīnē eoꝝ ſcit: debet reſtituere paupibꝫ niſi vſurarius fuiſſet manifeſtus. tūc eni debet reſtituere ep̄o loci cuꝰ diſpoſitiōi ſubſūt ille vſure: q̄ ſubiecte ſūt reſtitutiōi vage. Si aūt tenet ꝙ ſit dn̄s rei vſurarie: adhuc debet iniūgere ei pniaʒ ſuper h̄ ꝙ iuuit vſurariū ad pctm̄ ipoſſibilitatiōis: ⁊ ↄſequenter ad leſionē creditoris vſuraꝝ: ⁊ cū h̄ debet eidē imponere ꝙ ſatiſfaciat creditori vſuraꝝ leſo: ſi ſcit aliquem certū creditorē. aut ſi nemineʒ taliū nouit ē reſtitutio vaga ſibi imponēda modo ꝓdicto. ⁊ ſi ſic facit diſcretꝰ ↄfeſſor bene q̄dē. ſi aūt nō: nihilominus etq̄ deberet ſic facere dr̄ eccl̄ia etiā ꝑ ſnīaʒ hoīs punire talē vēditorē. ⁊ h̄ in ſtl̄i: qꝛ talis ↄfeſſor non dubitaret furē ꝓdicto modo punire: aut illū q̄ nō ē fur: ꝓſtitit tn̄ ↄſenſū efficacē ad pctm̄ ꝓximi: ⁊ ad ꝓximi dānificatiōem: tali imponēdo ꝓdicto modo pniaʒ. agiẗ. Dixi notanter in pmo dicto. ſi ſit nō ordinariꝰ ↄfeſſor: puta q̄ pōt audire ⁊ etiā omittere: ſicut ſūt cōfeſſores ordinis mēdicātiū: talis inq̄ʒ ſi ei ꝓdicta opinione agat vt dixi. ſi autē ē tal̄ q̄ teneẗ audire tūc nō obſtāte ꝙ ſit illiꝰ opinionis ꝙ vſurarius nō ſit dn̄s rei vſurarie ſi tn̄ ↄfitēs credit nō illā ſʒ ↄtrariā opinionē eē verā nō debet ei ꝓpter ꝓpriā opinionē ꝑiudicare: ſʒ agat ſecū ſm̄ ſcd̄am opinioneʒ ſcʒ vt ſi impoſſibilitatꝰ ē vſurariꝰ ⁊c. imponat pniaʒ ſibi vt i ſcd̄o dicto dixi. ⁊ d̄ h̄ patebit etiā i vltima q̄ſtione totꝰ opis.

Quarto arguiẗ. ↄcedens antecedens ↄcedit ↄſequens. Sʒ eccl̄ia ↄcedit xp̄ianis vt habitēt cū iudeis ſeu ꝙ ꝑmittāt iudeos habitare cū eis ⁊ ecōtra ↄcedit iudeis habitare cū xp̄ianis igiẗ ↄcedit ↄſeq̄ns. ſʒ ↄſequēs illiꝰ ↄceſſionis ē vēditio ꝑ xp̄ianos impēſa iudeis. igitur ↄcedit xp̄ianis vēdere aliq̄ iudeis: ⁊ tn̄ iudei dāt ꝓcia vſuraria. igiẗ eccl̄ia cōcedit xp̄ianis vēdere aliq̄ dantibꝫ ꝓcia vſuraria nihil aūt ↄcedit eccl̄ia niſi licitū. igiẗ pma ⁊ ſcd̄a ↄcluſiōes pmi modi dicēdi ſūt falſe Maior nota Minor ptʒ. qꝛ eccl̄ia mādat xp̄ianis vt nō moleſtēt iudeos iter ſe habitātes: vt ptʒ i. c. iudei. extra de iudeis. ⁊ i. c. q̄ ſincera. xlv. diſt. igiẗ ↄcedit habitatione mutuā. ↄſequētia ē nota. Antecedens ſcd̄i diſcurſus ꝓbaẗ. qꝛ nō poſſūt habitare niſi habeāt vn̄ viuāt: nō aūt poſſūt viuere niſi emāt ad victū ⁊ veſtitū ꝑtinentia: quia a ſe ipſis non habent talia: cum non intendant agriculture nec artificijs. Dicendū ↄcedēdo totaliter pmū ⁊ ſcd̄m diſcurſū. ſed cū

In tertio arguit̃ ſic. eccleſia cõcedit vendere iudeis aliqua et iudei dant p̃ciũ vſuraria. igit̃ concedit vendere aliqua p̱ p̃cio vſurario: cõmittit̃ fallacia cõſequẽtis: qꝛ virtualiter arguitur affirmatiue a toto in modo ad ſuam ꝑtem: qꝛ virtualiter arguit̃ ſic. eccleſia concedit vendere aliqua iudeis. igit̃ concedit vendere aliqua iudeis dantibꝰ p̃cia vſuraria. ſicut eccl'ia concedit celebrare coram homie. igit̃ coraꝫ homie notorie excõmunicato vel denunciato. Vñ ſi p̃dicta ꝓbatio cõcluderet: etiã ↄcluderet ꝙ liceret vendere furi non habẽti niſi pecuniã furtiuam: quia eccleſia cõcedit vendere aliqua chriſtiano: ⁊ chriſtianꝰ aliquis non dat niſi pecuniã furtiuã. Et cuꝫ dicis. adhuc argumentũ ſtat: qꝛ eccleſia concedit tã chriſtianis q̃ꝫ iudeis etiã vſurarijs ſimul habitare. modo habitare non poſſent niſi mutuo ſibi vẽderent victualia ⁊c̃. Dicendũ iudeis vſurarijs nõ concedit eccleſia habitare cum chriſtianis in ſenſu cõpoſito: quaſi eis vt vſuras exercentibꝰ concedat loca habitandi. immo eccleſia prohibet ne talibꝰ ad huiuſmodi locent̃ domus: ⁊ ne quis permittat vſurarios alienigenas in terra ſua habitare: vt patet in. c. j. de vſuris. in ſexto. ſed bene in ſenſu diuiſo. Et lꝫ iudei vſurarij in ſenſu compoſito capti puta ꝑut non intendũt niſi vſuris: non poſſint viuere niſi chriſtiani eis aliqua vendãt: tamẽ ex quo cõtingenter ſunt vſurarij: quia poſſunt aliter ſe nutrire: non ob hoc ſequitur ꝙ liceat chriſtianis aliqua eis vẽdere ꝑſeuerantibꝰ in vſuris. nec iudei ↄqueri poſſent de hoc ꝙ non poſſint habere victualia: qꝛ imputent ſibi cauſam illiꝰ impoſſibilitatis. ſicut cõfeſſor põt abſoluere con fitentẽ: ſi tamen non velit cõfitẽs omittere peccata de cetero: nõ poterit eũ abſoluere.

Quinto arguit̃. quandocũꝫ aliquid ꝓhibetur chriſtianis ex cauſa: ceſſante cauſa ceſſat ꝓhibitio. ſed cauſa ꝓpter quã ꝓhibet̃ chriſtianis cõmercia habere cũ iudeis ẽ ne ꝑ huiuſmodi cõmercia ↄtrahatur familiaritas nata ſubuertere mentes fideliuꝫ. igitur ſi illa cauſa ceſſat in vẽditione que fieret iudeis: ceſſat ꝓhibitio. Modo plerũꝫ talis cauſa ceſſat. igit̃ tunc illa venditio eſt licita. Dicendum ꝙ dato ꝙ maior eẽt vera: nõ tamẽ niſi de cauſa totali non aũt de partiali: quia dato ꝙ vna cauſa ceſſet: ſi tamẽ adhuc alia ſupeſt non ceſſat ꝓhibitio. Modo hoc ꝙ eſt non cõtrahere familiaritatẽ ſubuerſiuã fidei: eſt tñ vna cauſa ſi loquamur ḋ q̇buſcunꝫ cõmercijs. quare etiã illa ceſſante: ſi alia ſupeſt: non ob hoc erunt cõmercia licita. Modo in venditiõe que fieret eis ꝓ p̃cio vſurario remanet cauſa cur ſit ꝓhibita ſcꝫ contrectatio rei aliene vl' impoſſibilitatio vſurarij ad reſtituendũ.

Sexto arguit̃. aliq̇s ꝓ pecunia aliena que non eſt ſua põt aliq̇d emere. ita ꝙ res empta etiã erit ementis ⁊ non illius cuiꝰ fuit pecunia. igit̃ vſurariꝰ etiaꝫ ſi non ſit dominꝰ pecunie vſurarie poterit ꝓ ea quid emere. ⁊ ꝑ cõſequens aliquis poterit ei aliquid ꝓ ea vẽdere. Antecedẽs ꝓbatur dupliciter. Primo per. l. ſi ex ea pecunia. C. de rei vendica. Scḋo ꝓbatur a ſimili. qꝛ rem alienã põt quis vendere: vt pꝫ in. l. rem alienã. ff. de ↄtrahẽ. empti. ⁊ vendi. igit̃ eadem rõne ꝓ pecunia aliena põt q̇s aliquid emere. Ad h̄ argumẽtũ reſpõdebit̃ ĩ fine ſequentis q̃ſtionis.

Queſtio. LXX.

Vtruꝫ aliquis poſſit vẽdere rem alienã. Hãc queſtionẽ ꝓ eo tractare et reſoluere ſtatui. Primo: qꝛ nr̃e facultatis ſtudioſi ⁊ diſcipuli: q̇nĩmo ⁊ nõ nulli ex magiſtris noſtris admittere nolũt imo vix aures eoꝝ ferre poſſũt cũ audiũt dominos iuriſtas dicentes: ꝙ aliq̇s poſſit etiã de iure rem alienã etiã ſcitã talẽ vẽdere. ideo cũ oĩe verũ vero ↄſonet: vidẽduꝫ eſt quo modo h̄ habeat veritatẽ. Secũdo ideo vt plene habeat̃ ſolutio vltimi argumẽti p̃cedẽtꝫ q̃ſtiõis. Solõ huiꝰ q̃ſtionis ſtat ĩ vna diſtinctiõe: nouẽ ↄcluſionibꝰ: q̇nꝫ notabilibꝰ. ⁊ duobꝰ correlarijs vl' tribꝰ. Diſtinctio: duplex ẽ poſſe. Quoddã ẽ poſſe de facto: q̇modo etiã poſſumꝰ mortalit̃ peccare. Aliud ẽ poſſe de iure. q̇modo id tm̃ poſſumus: qḋ de iure poſſumꝰ. ⁊ h̄ ſub diſtinguẽduꝫ ẽ: qꝛ duplr̃ põt ĩtelligi ꝙ aliq̇s poſſit aliq̇d ḋ iure. Uno mõ ſic ḋ iure ꝙ ſi ipſe illḋ faciat: factũ tenet: etiã ſi ñ liceat ſibi illḋ facere: quõ diceremꝰ ꝙ q̇s p̃t de iure mercari die feſtiuo: qm̃ ⁊ ſi illḋ ſibi nõ liceat: ⁊ ius ſibi ꝓhibeat: tñ mercatio talis

ſi facta eſt tenet, ſicut diceremꝰ ꝙ q̇s pōt de
iure rē vēdere ſcienter pluris ꝙ̄ valeat dū
modo nō ſit exceſſus vltra dimidiū iuſti p̄
cij, q2 lʒ peccet: ꝯctus tñ valet. Alio modo
ſic de iure ꝙ ius ꝯcedat alicui tale q̇d face
re: ꝛ ita licite poſſit q̇s illud facere. ꝛ h̄ poſ
ſet ſubdiuidi ſm̄ triplex ius: ſcʒ diuinū: na
turale ꝛ humanū. q2 tñ ꝯceſſiões differūt
taliť ꝙ ſoliꝰ humani iuris ꝯceſſio nō infert
ſpm ꝯceſſū eē licitū. q2 ſi ius humanū cōce
dit aliq̇d facere qḋ ē iure naturali vel diui
no ꝓhibitum: nō poterit inferri ſcʒ. de iure
humano ꝯcedente id poſſumus igiť licite
poſſumꝰ. qm̄ ius humanū tale q̇d ꝯcedēs
nō ē ius ſʒ iniuria. Nec ē ꝯſtitutio ſʒ deſti
tutio. quo mō ius hūanū ciuile ꝯcedit exer
cere vſurarias mutuationes vt ſup̄. q. xxij.
tactū fuit. Sʒ ſi ius diuinū aliq̇d cōcedit
ꝯ̄uis nō ꝑcipiat ſpm illḋ ē ſimpliciter lici
tū. Nā ſi tale ꝓhibitū ē iure humano a le-
gitimo ſuꝑiore tūc tale nō ē iure diuino cō
ceſſū: imo ꝓhibitū virtualiter ꝓ quanto il
lud p̄cipit ſuare ꝯſtitutiones hūanas legi
time emanatas Luc. x. ꝛ ad Ro. xiij.

Prima concluſio. aliq̇s pōt de fa
cto vēdere rē alienā patʒ
ad experientiā ſic pōt furari ꝛ iniuriari. ꝓ(prio)

Scda ꝯcluſio. aliq̇s rē alienā etiaʒ
quā vēdēs ſcit alienā vēdere
pōt de iure: ſic ꝙ ſi vēdat: ꝯctus tenet. et h̄
in ꝑiudiciū vēdentis: ſic ꝙ vēditor cogiť fa-
cere ea q̄ ſunt de natura ꝯctꝰ vēditiōis: pu
ta cogiť ine... tradere emptori ſi eā habet
ſaltē ſi ē corꝑalis: q2 ſi eſt incorꝑalis: tradi
nō pōt: ꝛ ſi nō habet rē nec tradere pōt: co-
giť ad ſoluēdū emptori intereſſe: qḋ patiť
ex nō hr̄e mercē emptā: cū emptor ſoluit p̄
ciū vel ḋ eo ſatiſfecit. ꝛ ſic ꝑ(ri)m obligať ad
tradendū: q̄ traditio ē aliq̇ modo ſilis dati
oni nō tñ oīno: vt patebit: ꝛ ꝑ(ri)m obligať
ad faciendū. id eſt ſatiſfaciēduʒ ꝓ itereſſe ſi
nō tradit. Hec ꝯcluſio pʒ dupliciter. Pri
mo. ꝑ. l. rē alienā. ff. de ꝯtrahē. empti. ꝛ vē-
di. vbi ſic dr̄: Rem alienā diſtrahere nulla
dubitatio ē. Nam emptio ē ꝛ vēditio. vbi
vult dicere ꝙ aliq̇s eā ſic pōt diſtrahere ꝙ
diſtractio tenet. ꝛ ꝙ illa ſit mens legis pʒ
ex glo. q̄ i ṽbo dubitatio ſic dicit: q2 ꝯctus
tenet i ꝑiudiciū vēdētis. Itē etiā in. l. ſi q̇s
ff. de acti. empti ꝛ vēditi. dr̄. ſi q̇s alienā rē
vēdiderit ꝛ medio tp̄e heres dn̄o rei extite
rit: cogeť ſupple vēdēs implere vēditioneʒ
glo. implere. i. tradere ꝛ ea facere q̄ i vēditi
one deſideraťnon eni tradiderat ſʒ ſe excu
ſabat ꝓpť nouū dominiū rei. hec ibi. Dr̄
aūt notāter in ꝯcluſiōe ꝙ ꝯctꝰ tenet in ꝑiu
diciū vēdētis. q2 nō tenet i ꝑiudiciū emen
tis. Nā ex q̇ illa res nō ē facta ſua ꝛ ſibi au
ferri pōt vt etiā in p̄dicta. l. dr̄ ſcʒ rē alienaʒ
ideo ſi ſibi auferť agat ꝯ̄ venditorē de euic
tione. Sʒ vēditor rei aliene poſtq̄ eā vē-
didit ſiue tradiderit mercē emptori ſiue nō
dū tradiderit: etiā ſi iā ꝑmū ꝯſtare incipiat
vel pꝰ tp̄e vēditionis ꝯſtiterit ſibi rē eſſe
alienā: nihilominꝰ cogetur i foro exteriori
ſtare ꝯctui ꝛ implere q̄ de natura eꝰ ſūt ſcʒ
aut tradere mercē aut ſoluere emptori in-
tereſſe qḋ patiť ex n̄ hr̄e mercē illā. Diciť
notāter cōpelliť tradere mercē ꝛ nō dr̄ da
re ꝓpť illa q̄ tangenť in ꝑmo notabili infra
circa nonā ꝯcluſionē ponēdo. Vn̄ q̄ teneť
dare cogiť p̄ciſe ad dandū ſiue habeat fa
cultatē dandi ſiue nō: dūmodo ſit poſſibi-
lis datio. q2 cogiť redimere ꝛ dare. ſʒ vēdi-
tor nō teneť nec compelliť niſi qñ habet fa
cultatē nec cogiť redimere: poſito ꝙ redē-
ptio ſit poſſibilis. ꝛ ſi habet facultatē com
pelliť tradere ꝛ p̄ciſe: ꝛ pōt ei manu milita-
ri auferri. Diciť etiā notāt ꝙ cogeť i foro
exteriori ſtare ꝯctui ſcʒ ad tradendū mercē
ꝛc. ꝓpť dicenda in cōcluſione ſequenti.

Tertia ꝯcluſio. Ex ꝙ̄uis vēditio
rei aliene teneat ḋ iure ſic
ꝙ talis vēditor q̄ntū ē de natura ꝯcꝰ ven-
ditionis cogať ad illa duo ſub diſiūctione
ſcʒ ad tradēdū mercē vel ad ſoluēdū inter-
eſſe emptori ꝛ ꝑncipaliter ꝛ ꝑmo teneatur
ad ꝑmū ſi habet mercē: ꝛ tradere pōt ſalteʒ
de facto a q̄ tñ ſi nō pōt de facto tradere li
berať faciendo ſcḋm: tñ ſi ꝯſtaret iudici rē
illā eſſe alienā: nō liceret ei cogere vēditorē
ad tradendū illā rē emptori: etiā ſi vēditor
de facto poſſet eā tradere: puta ſi eā domi
haberet: ſʒ tñ liceret ſibi euʒ cogere ad ſol
uendū itereſſe emptori. Prima ps ꝓbatur
Nā nō licet iudici compellere ſubditū ad
pctm̄ mortale: aut ad ꝑiudicandū ꝓximo.
Modo vēditor ſi poſt vēditiōeʒ etiā illaʒ
rē traderet emptori ꝯtrectaret rē alienā in-
uito dn̄o. Vn̄ etiā ip̄e vēditor nō teneť ad
tradendū etiā ſi de facto poſſet: q2 nemo te
netur ad peccandū mortaliter. Debet igitur

recurrere ad ſcdm ſcꝫ vt ſoluat emptori in⸗tereſſe. Sꝫ cũ iudice latet rẽ nõ eſſe vẽdito⸗ris ⁊ tñ vẽditor põt ad min⁹ de facto trade⸗re mercẽ: tũc i ſuo foro eũ cogit: ⁊ etiã ſana ƺſciẽtia cogere põt eũ ad tradendũ mercẽ. ſꝫ vẽditor erat ƺſcius ẽ ſibi rei aliene lꝫ co⸗gat tradere: tñ obedire nõ deberet iudici. ſꝫ pot⁹ oĩa mala pati q̃ʒ mortali pctõ ſcꝫ cõ⸗trectationis rei aliene maculari.

Quarta ƺcluſio. ſcda ƺcluſio eſt vera nõ ſolũ i re aliena nõ furtiua: puta qꝛ vẽdẽs eaꝫ nõ ẽ furatus eã: nec ali⁹ quiſpiã. ſꝫ eſt apud vẽdẽtẽ ex cõ⸗modato vel ƺſimili modo vł nullo modo ẽ apud eũ: imo ẽ apud dñm. ſꝫ etiã ẽ vera ĩ re furtiua dũmodo ſol⁹ vẽditor eã ſciat fur⸗tiuã ſic ꝙ emptor ignoret. ſec⁹ vbi res ẽ fur⸗tiua ⁊ vterqꝫ ſciuit. Prima ps ptꝫ ex dedu⸗ctis in ſcda ƺcluſiõe. Scda ps ꝑbaꝛ. Nã etiã tenet illa vẽditio. ⁊ h̃ i ꝑiudiciũ vẽdẽtꝫ ſic ꝙ cogiꝛ facere ⁊c. vt ſup. Tertia ps ptꝫ qꝛ non tenet ƺtract⁹ adeo ꝙ neuter ƺtrahẽ⸗tiũ eſt alteri in aliq̃ obligat⁹. ⁊ h̃ ptꝫ p. l. ſi i emptione. ff. de ƺtrahẽda emp. ⁊ vẽdi. i. §. Itẽ ſi emptor. vbi dꝛ ſic. Itẽ ſi emptor ⁊ vẽ⸗ditor ſcit furtiuũ eſſe qd venit: a neutra pte obligatio ƺtrahiꝛ. ſi emptor ſol⁹ ſcit nõ ob⸗ligabiꝛ vẽditor: nec tñ ex vendito q̃cq̃ʒ ƺſe⸗quiꝛ niſi vltra qd ƺuenerit pſteꝛ. ꝙ ſi vẽdi⸗tor ſcit et emptor ignorauit: vtriuſqꝫ obli⸗gatio ƺtrahiꝛ. hec ibi. Et glo. dicit furtiuũ ſiue al's ſurreptũ ſine ƺtrectatiõe: qꝛ vẽdiꝛ vt qꝛ res mobilis ẽ: vt inſtituta d vſucap. §. furtiue. Itẽ idem in depoſito ⁊ cõmoda⸗to diſtinguiꝛ ſm Albertuꝫ. hec ibi. Sunt tñ res q̃dã aliene q̃ꝝ venditio nõ tenet nec emptio: vt ſi q̃s ſciẽter vẽdat vel emat libe⸗rum hoĩeꝫ: locũ ſacrũ vel religioſũ locum vel loca publica vt ẽ cãpus marci⁹. ſecus ſi ignorãter q̃s emeret liberũ hoĩem vł lo⸗cum ſacrũ. tũc eni emptio ĩtelligiꝛ: qꝛ diffi⸗cile põt dinoſci liber homo a ſeruo vt in. l. q̃rta ⁊ ſexta. ff. de ƺtrahẽ. empti.

Quinta ƺcluſio. ſcda ƺcluſio eſt etiã vera: ſi nõ ſolus vẽ⸗dens ſed etiã emẽs ſciat mercẽ eſſe alienaꝫ dũmodo nõ ſit furtiua. Nã cõtract⁹ tenet ĩ ꝑiudiciũ vẽdentis ſic ꝙ cogiꝛ facere ea ⁊c. vt ſupra. ꝑbaꝛ ꝑ glo. in. l. ſi in emptione. ff. de ƺtrahẽ. emp. ⁊ vẽdi. q̃ dicit ſic. Sꝫ q̃d ſi vterqꝫ ſcit rẽ alienã ñ furtiuã. Rñdeo valꝫ vt ſupra eadẽ. l. rem alienã. hec ibi. ⁊ ſic ſen⸗tit ꝙ p̃dicta lex ſcꝫ rem alienã etiã intelligi⸗tur in caſu quo vterqꝫ ſcit rem alienam eſſe dũmodo non ſit furtiua.

Sexta ƺcluſio. ſcda ƺcluſio ẽ vera tam in re mobili q̃ʒ in imo⸗bili: q̃uis differẽter. Prima ps ꝑbaꝛ: qꝛ ſi⸗ue res aliena ſit mobilis ſiue imobilis: vẽ⸗ditor cogiꝛ facere ea ⁊c. vt ſupra. ⁊ hoc vult glo. in p̃dicta lege rem alienã: que ſic dicit ƺtract⁹ tenet in ꝑiudiciũ vendẽtis: q̃uis i re mobili hoc non facile fit ⁊c. igiꝛ innuit ꝙ lꝫ non faciliter fiat in re mobili vẽditio tenẽs: tñ ƺtingit aliq̃n fieri ibi vẽditioneꝫ etiã q̃ teneat. Itẽ eadẽ glo. poſt p̃dictaꝫ di⸗cit. Hec lex habet locũ in re imobili. Iteꝫ mobili q̃ñ non fit furtũ. ſꝫ et q̃ñ fit furtum q̃ñq̃ʒ: vt patebit dicta. l. ſi i emptiõe: i eodẽ §. Itẽ hec ibi. Scda ps ꝑbaꝛ: qꝛ facil⁹ ƺtingere põt ꝙ venditio rei aliene imobi⸗lis teneat q̃ʒ venditio rei aliene mobilis vt p̃dicta glo. dicit. ⁊ ratio ẽ. qꝛ q̃ñ vendiꝛ res aliena mobilis de facili cõmittitur furtuꝫ. Vñ ⁊ ob hoc ⁊ in rebꝯ mobilibꝯ non facile ꝓcedit vt bone fidei poſſeſſoribꝯ vſucapio cõpetat: qꝛ vſucapio non habet locũ in re furtiua. In rebus aũt mobilibꝯ facile com⸗mittiꝛ furtum. Modo q̃ñ merx eſt furtiua tũc non tenet vẽditio nec emptio ſi vterqꝫ ſciuit rem eſſe furtiuã vt in q̃nta ƺcluſione patuit. igiꝛ. Modo non ſic facile cõmittiꝛ furtũ in re imobili.

Septima ƺcluſio. aliquis põt de iure in ſcda acce⸗ptione ĩtelligẽdo ſic: ꝙ licite ⁊ ſine pctõ vẽ⸗dere rem alienã quã ignorat eẽ alienã: pu⸗ta credit eã ſuã eẽ vbi ignorantia nõ eſt cul⸗pabilis. ⁊ etiã quã ſcit eſſe alienaꝫ: ſꝫ tñ de mãdato dñi rei vẽdit. Prima ps ptꝫ. Nã etiã q̃s i certo caſu põt cognoſcere alienaꝫ vxorẽ: puta quã ignorat eſſe alienã credẽs eſſe ſuam ſi ignorantia non eſt culpabilis: puta quia nõ habebat cauſaꝫ dubitãdi q̃n eſſet ſua eo ꝙ i lecto ſuo eam de nocte inue⸗nit more quo ⁊ ſuam ſolebat inuenire: nec cauſam dubitandi habuit: quomodo etiã Iacob cum Lya nondũ ſua dormiuit pri⸗ma nocte credẽs eſſe Rachelẽ. Dico auteꝫ notãter vbi non ẽ culpabilis. qꝛ ſi eſſet cul⸗pabilis: tunc ſi teneretꝛ ꝙ venditio rei quã vẽdẽs ſcit alienã eſſet culpabilis (vt videtꝛ

li

contingit multis)etiam venditio ꝓcedens ex ignorãtia que culpabilis eſſet: eſſet culpabilis qm̃ ex radice culpabili ꝓcedit fructus culpabilis: cũ enĩ rephẽdi poſſet ſimilis illos vendẽs rem alienã niſi poſſit ſe excuſare per ignorãtiã ⁊ culpabilis ignorantia nõ eſt excuſatio. igit̃ reprehenſibilis eſſet talis vẽditor. Si aũt hoc non tenet̃ ſicut poterit teneri in certo ſenſu: tũc etiã ſi ex ignorantia culpabili ꝓcedenti nõ eſſet illicita: ⁊ multo min⁹ qm̃ ex inculpabili ignorãtia ꝓceſſiſſet. ſcđa ps patet ↄ ſe.

Octaua cõcluſio. q̃uis pͥma facie natũ ſit videri ꝙ illa ſit falſa ſcʒ aliqͥs rẽ alienã: ⁊ cui⁹ nõ habet ↄſenſũ a dño vt vendat ꝑõt vẽdere ↄ iure ſic ꝙ licite ⁊ ſine peccato: m̃ ad certũ ſenſũ quẽ ↄ ꝓpoſitio habet de rigore: innitẽdo ꝓprie ſignificationi illius termini venditio ipa eſt vera. Prima ps ꝓbat̃ tangẽdo motiuũ vel argumentuʒ habens q̃tuor ptes ꝓpter qđ h̃ eſt natum videri ſic arguendo. Uẽdens eam aut vere intẽdit vendere eã aut fingit. Si ſcđʒ: igit̃ peccat: q2 fictio vl̃ ſimulatio ẽ mendaciũ in ope ſicut mendacium ꝓprie dictũ eſt in ſmone. Si primum igit̃ intendit obligationẽ vẽdentis ſubire. Modo vẽdens ex natura vẽditionis obligat̃ pͥmo ⁊ pͥncipaliter ad tradendũ mercem: ⁊ lʒ nõ abſolute: ſed ſub diſiunctione teneat̃ ſcʒ ad tradendũ vel ſi non tradet: ad ſoluendũ emptori intereſſe: tñ ad primum pͥncipalit̃ tenet̃ taliť ꝙ nõ ẽ in illi⁹ optione vtrũ horũ faciat: ſed tenet̃ ad tradẽdũ ſi habet vel põt nec liberaret̃ ſoluẽdo intereſſe ſi poſſet tradere et ita intendit ſi habet vel põt de facto tradere mercẽ ꝙ velit eaʒ tradere. igit̃ intẽdit rem alienã cõtrectare ſine ↄſenſu dñi. Modo h̃ eſt furtũ vel ſe exponere ꝑiculo furti. Nam ſi ſine cõſenſu dñi ↄtrectat ⁊ domin⁹ eſſet inuit⁹ ſi ſciret tunc ẽ furtum. ſi aũt neſcit an eſſet inuit⁹ vl̃ non ſi ſciret tunc exponit ſe periculo furti. Uñ cum in inſtitutis qͥbus alienare licet vl̃ nõ ꝟ. ecõtra: poſitus eſt caſus vbi licet alienare rem cuius alienans non eſt domin⁹: puta creditor põt alienare ⁊ vẽdere pign⁹: addit dicẽs. ſʒ forſan h̃ ideo videt̃ fieri ꝙ volũtate debitoris intelligit̃ pignus alienari q2 ab initio cõtractus pactus eſt vt liceret creditori pignus vẽdere: ſi pecunia nõ ſol-

uat̃. Hec ibi. Sic ergo videt̃ haberi ꝙ ſenſibi met ſentiat ꝙ venditio rei aliene ſine cõſenſu domini eſt illicita. ⁊ hoc veruʒ eſt cũ fit animo tradendi eam alteri ſine conſenſu domini. Si autẽ dicas: intẽdit ſe obligare ad faciendũ alterum illorũ ⁊ pͥncipaliter primũ ſcʒ tradere merceʒ. et hoc ſi põt ſed quia ſcit ſe non poſſe: nõ ſolũ de facto ſʒ maxĩe: q2 ſcit ſe ↄ iure. id ẽ licite nõ poſſe ideo cum cõditio non extat: nõ peccat volendo eam ſub illa ↄditione tradere ſi poſſet de iure ſicut non peccat q̇ ſub ↄditione optat rem illicitaʒ dicens. vellẽ hoc facere ſi non eſſet illicitũ vel ſi ego poſſem licite illud facere. et ſic adhuc ſtat ꝙ illa ꝑticularis eſt vera ſcʒ in aliquo caſu poteſt quis vendere rem alienaʒ licite q̃uis peccaret i priori caſu vbi ſcʒ ſine illa ↄditione vellet tradere mercem. Cõtra. q̃uis tunc nõ peccet peccato furti: tamen peccat alio genere peccati. Naʒ illudit emẽti. emens enĩ non emeret nec vlla verba faceret cũ eo ſi ꝑſciret venditorẽ non traditurũ eſſe ſibi mercẽ ⁊ multo minus ſi ꝑſciret venditorem ꝓponentem ſibi non tradere vnq̃ʒ mercẽ: ſʒ tñ velle recipere ꝑcium ⁊ ſe eſſe obligatuʒ ad ſatiſfaciendũʒ ſibi ꝓ intereſſe. Nam nemo emens daret vel obligaret ſe ad dandũ alteri precium vt ille alter ſibi ad nihil aliud eſſet obligatus q̃ʒ ad reſtituendũ illud precium ⁊ ad ſoluendum ſibi intereſſe qđ patitur ex carentia optate mercis. ⁊ hec eſt ſecunda ps argumẽti. Si dicas. hoc de illuſione concludit quidem quãdo quis vẽdit rem alienã ei qui neſcit rem eſſe alienã: non autem ei qui ⁊ ipe ſcit rem alienã eſſe: q2 ſcienti ⁊ volenti non fit illuſio ſicut nec dolus vel iniuria. ⁊ ſic adhuc ſtat illa indefinita vl̃ particularis ꝙ aliquis in aliquo caſu ſcienter poteſt vẽdere rem alienã etiã licere ⁊ ſine conſenſu domini. Contra. ſi emens ſcit rem alienam ⁊ nihilominus eã vult emere aut vult ꝙ venditor ſibi eã tradat ſi poteſt aut non vult ꝙ ſibi tradat etiã ſi poſſet de iure et de facto. Non ſm quia nemo vellet emere rem quã non vellet ſibi tradi: ſed tm̃ ꝙ venditor eſſet ſibi obligat⁹ ad intereſſe. imo principalis ⁊ pͥma intentio eſt vt ſibi tradatur merx: q̃uis ſi illam habere non poſſit velit ſecũdario ꝙ ſibi ſatiſfaciat de intereſſe. Si primũ hoc eſt da

plicitér aut vult ꝙ eam ſibi tradat ſi poſſit de facto lʒ non de iure: ⁊ tunc vult peccatū proximi. ⁊ ſic emens peccat: ⁊ per ꝯſequēs venditor vendendo tali ⁊ conformando ſe tali volitioni etiaʒ peccat. Si aūt tm̄ vult ꝙ ſibi tradat ſi poſſit de iure ſimul ⁊ de facto: ⁊ tunc illud volendo non peccat nec vēditor peccat ſi nihil aliud vult ꝗ̄ eidē tradere mercē ſi poſſit de iure ſimul ⁊ de facto Et per hoc illuceſcit ⁊ clareſcit ſecūda ps concluſionis ſcʒ ad quem ſenſum verū ſit qʒ vendere rem alienam ſcitam talem et ſine conſenſu domini ⁊ eſt talis: bn̄ ſtat cū ratione venditionis ꝙ vēdens lʒ ſciat rem eſſe alienam non velit nec intendat illaʒ rē tradere emptori niſi poſſit de iure ⁊ de facto ſibi tradere ita ꝙ aliter nullatenus intē dat tradere: ſʒ tm̄ ſibi ſatiſfacere pro intereſſe puta ſtat euʒ cogitare quando vult rē alienam vendere ꝙ lʒ ſit aliena: ⁊ nondum ſua nec habeat adhuc conſenſū a domino nichilominus tamen ſperat ꝙ venditione facta poſſit illam rem emere a domīo eius. ⁊ ſic ſperat ꝙ domino tradente ſibi illam rem ſe effici dominū illius rei quo facto velit eam tradere ſuo emptori: aut ſi non intendat eam emere a domino: tamen ſperat poſt venditionem dominū conſenſurum ī traditionē ⁊ ſic cū conſenſu domini velit tradere. tūc enim nec contrectabit rem alienam inuito domino: nec etiam proponit talem contrectationem. ⁊ ſic ceſſat prima pars argumē ti pcedētis. Nec etiā illudit emptori ſi emptor preſcit illam rem eſſe alienam: ⁊ ſic ceſſat ſecūda pars eiuſdē argumēti. ⁊ dato ꝙ emptor peccet ſi ſciat illam rem eſſe alienam: ⁊ vult abſolute ſibi eaʒ tradi ſic ꝙ velit ſibi tradi eam etiaʒ ſi tm̄ de facto poſſit ſibi tradi tamen ſtat ꝙ venditor non cōformet ſuā voluntatem voluntati illius emptoris. ⁊ ſic nō peccabit nec occaſionat eū ad illud peccatum. quia alius ſeipm̄ precipitauit in illud peccatum. ⁊ ſic ceſſat tertia pars illius argumēti ⁊ ꝑ conſequēs ceſſāt omnes ptes ꝑdicti argumēti ſola illa parte excepta vbi arguebatur de illuſione emptoris ignorantis rem eſſe alienaʒ cui pōt tie obuiari. quia ſi emptor ignorat rem eē alienam adhuc videtur excuſabilis vendi tor a peccato de per ſe ſi habet predictuʒ ꝓpoſitum ſincerum: quia non poteſt iure cō queri emptor contra venditorem de illuſione dicendo ex quo non intendebas mihi tradere niſi poſſes ꝺ iure ⁊ de facto cur me cum cepiſti contrahere ſciens bene ꝙ ſi id ꝓſciuiſſem non tecuʒ verba miſcuiſſem. Nā non debet conqueri cōtra illum ſuper illo cuius habet ius vt id ageret. vendens aūt habet ius volendi nō tradere mercem niſi poſſit de iure ⁊ de facto nec ex natura contractus ad aliud volendum eſt obligatus ꝗ̄ ad tradēduʒ ſi poſſit ſimpliciter vel ſi nō poſſit ad ſatiſfaciendū pro intereſſe eo ipſo eni ꝙ emptor intromittit ſe ad contrahendum cōtractu emptionis debet expectare ꝙ vendens faciat ſibi illud ad qꝺ ratione cōtractus emptionis ſibi tenetur ⁊ non ad aliquid vltra: ⁊ maxime ſi illꝺ exiſtens vltra ſit contra cōſcientiā venditoris. ⁊ ꝑ conſequēs indebitū. Et ſic patet ꝙ vēditio rei aliene ſcite talis poteſt eſſe licita venditori cōcurrentibus etiam omnibꝫ que ad vēditionem requirunt. Nec obſtāt partes predicti argumēti que innitunt illis que accidentaliter circa illam venditionē ꝯtingūt quia illa accidentaliter accidentia poſſunt non accedere nec actus eſt iudicādus de ꝑ ſe talis qualis ꝑ accidēs redditur. Dixi autem notāter reſpondendo quarte pti argumēti ꝙ in caſu illius partis argumēti ē excuſabilis a peccato de ꝑ ſe. Naʒ de ꝑ accidens poteſt vēditio ī illo caſu eſſe peccatum ipſi vendenti ratione ementis: qꝛ ſuppoſita infirmitate emptoris ⁊ puſillo eius animo ſeu labilitate eius ad peccatum ire vel impatientie poterit vēditio talis eſſe ei occaſio peccati impatientie vel murmuris aut indignationis contra vendētē. Emēs enim cum ſibi venditor tandem non poterit tradere rē de facto nec de iure dicet ꝗd me vexare voluiſti ⁊ mecum contrahere ꝗ credebam rem hanc fore ī tua poteſtate vt eam mihi traderes: alioquin nulluʒ verbū tibi fuiſſem ſuper illo ꝯtractu locutus nec ſi tibi dediſſem aut me obligaſſem tibi daturum. Nam lʒ illud murmur nō deberet de iure habere: quia de natura contractus venditionis non requirebatᷣ ꝙ merx eſſet ī poteſtate venditoris. ⁊ ſic illud ſcandaluʒ videatur eē per emptorē acceptum ex actu qui venditori non erat de iure ꝓhibitus. ⁊ ſic non videatur eſſe ſcandalum ſibi a vē-

ditore datum ꝛ per cõſequens nec imputãdum venditori tamẽ etiam a ſcandalo accepto: cauendum eſt quãdo eſt acceptũ nõ ex malicia, ſed ex infirmitate ꝛ puſillo animo ꝓximi, ꝛ pſertim ex quo apud cõmuniter cõtrahentes: ſic eſt ꝙ ignorãt illas ſubtilitates cõtractuũ ꝛ obligationũ. hoc modo poſſet etiam venditio rei aliene etiaꝫ in caſibus aliarum partiũ argumenti quos iuſtificauim⁹ tanq̃ꝫ de per ſe non illicitos reddi ꝑ accidens mala, ꝓpter ſcandalũ natum oriri in ipo tertio ſcꝫ in domino illius rei q̃ ſua infirmitate ꝛ ignorãtia nature cõtractus vẽditiõis ductus egreferre poſſet ꝙ venditor vẽdidiſſet cuidam rem ſuã nõdum ſuo requiſito conſenſu. lꝫ vẽditor paratus fuerit poſt venditionẽ ꝛ ante traditionem mercis requirere eius conſenſum ꝛ al's non tradere. dicere enĩ poſſet ille terti⁹ ſcꝫ domin⁹: quid tu intromittis te ꝺ rebus meis vendẽdis cuipiã alteri. q̃uis ſi noſceret naturam cõtractus venditionis ꝛ mẽtem vendentis non deberet egreferre: quia non eſt de natura cõtractus vẽditionis. lꝫ ſine diſiunctione teneatur tradere nec vendens tenetur tradere ſi nõ poteſt de iure et de facto tradere.

Correlariũ ex deductis ꝙ in tribus caſibꝫ peccant vendens rem alienam. Prim⁹ quãdocunq̃ꝫ vendens ſimul illaꝫ rem tradit: imo ſi non tradit ſed intendit tradere eã emptori ſine conſenſu domini rei. Unde inſtitu. de vſucapione. ꝛ lõgi tẽporis preſcriptiõe §. Nam qui ſciens rem alienam vẽdiderit vel ex alia cauſa tradiderit furtum eius cõmittit. Secũdus quãdo non tradit nec intendit eam tradere ſine conſenſu domini attamen pſcit ꝙ non poterit ꝺ iure ſibi tradere eo ꝙ pſcit nunq̃ꝫ ſe poſſe obtinere conſenſum domini. ideo ſoluꝫ intendit ſe obligare ad intereſſe: et tamẽ emens nullaten⁹ ſecum cõtraheret ſi ſciret illam volitioneꝫ in eo: quia fruſtra effunderet ꝟba. nam tũc non ſoluꝫ cõtingit eum ꝑ accidẽs peccare: ſed ratione ſcandali in ꝓximo ſuo infirmo nato inde ruere in impatientiã ꝛ indignationem contra eum. ſed etiã de per ſe peccat: q: facit actũ vanũ ꝛ inutilem nullius vtilitatis importatiuũ. venditio enĩ ordinata ẽ in cõmutationẽ rerum ꝛ ibi ſcit (ſuppoſita ſua intentione) nullam futuram eſſe cõmutationem ꝛ ꝓximum fruſtra trahit per verba. ſi enĩ verbum ocioſũ eſt peccatũ veniale de quo reddemus rationeꝫ. etiam opus ocioſum erit peccatũ. Tertius quãdo ꝛ ſi nõ intẽdat tradere niſi iure poſſit ſcilicet quia intendit requirere cõſenſum a domino rei ante traditioneꝫ: attamẽ domin⁹ rei ſcãdalizabitur de eo ex hoc ꝙ ille ingeſſit ſe ꝺ rebus ſuis vendendis. Primus illorꝫ caſuum eſt de per ſe malus ꝛ mortalis ex genere: quia includit furtum ad minus mentale. Tertius eſt de per accidens tm̃ mal⁹ ſcꝫ ratione ſcandali puſillorũ. Secundus autem eſt ꝺ per ſe tm̃ venialiter mal⁹: quia eſt actus vanus: attamen ſepe põt eſſe ꝑ accidẽs malus. Extra hos caſus vẽdẽs rem alienã non peccat vt talis.

Nona concluſio. ꝓporcionabiliter etiam de emptione rei aliene eſt dicendum. quia ſi ſcit ꝛ intendit eam contrectare vel vult eam ſibi tradi ſine cõſenſu domini rei eſt illicita. Similiter ſi etiaꝫ non intenderet eam cõtrectare nec ſibi tradere niſi primo conſenſu domini et tamen ex emptione illa naſcitur ſcandalũ puſillorum in ipo domino rei qui indignabit adverſus emptorem ingerenteꝫ ſe contractui emptionis rei ſue ꝛ extra hos caſus eſſet licita emptio rei aliene.

Ut autẽ dicta huius concluſionis ꝛ precedentium latius pateant eo ꝙ prima facie apparet ꝙ illicitum ſit vendere rem alienam ſine conſenſu domini. ꝛ hoc venit ex eo ꝙ audiens illam ꝓpoſitionem reputat ꝓ eodem illa q̃ non ſunt eadem: ſcꝫ vendere ꝛ tradere ſunt quinq̃ꝫ notanda. Primo igitur notãduꝫ ꝙ non eſt idem vendere rem ꝛ tradere rem ꝛ dare rem. Uẽdere enĩ eſt iuris gentium ſicut ꝛ emere ꝛ ſolo conſenſu perficit. eſt enĩ quoddam velle: attamẽ non eſt velle illaꝫ rem eſſe de dominio alterius aut aliuꝫ velle illam rem contrectare. nec eſt velle illam rem tradere abſolute alteri. Hec enĩ omnes volitiones accidẽtaliter ſe habent ad vendentem inquãtũ eſt vendens. quia vẽditio poteſt eſſe circũſcriptis omnibꝫ illis. Uñ nihil eſt vendere niſi velle ſe eſſe obligatus ad alterum illorꝫ ſub diſiunctione ſcꝫ principaliter ad tradendum rem ſi poteſt. et ſi nõ

poteſt ad ſatiſfaciendū emptori pro intereſſe. Unde vendere eſt actus interior licet deſignetur exterius per verba ⁊ precedit illū actum exteriorem ſcʒ traditionē. Nec etiā tenetur vendens ad traditionem abſolute ſed tm̄ ſub diſiunctiōe modo tacto in ſecūda concluſione. Vendere etiam cum ſit interior actus ⁊ dare ſit actus exterior nō eſt vendere dare: imo nec tenetur ad dandum ſiue abſolute ſiue ſub diſiunctiōe licet tradere debeat. Nam inter tradere ⁊ dare eſt talis differentia: quia datio rei eſt tranſlatio eius in dominiū illius cui datur ita ꝙ nemo pōt dare rem alteri niſi qui poteſt eā facere de dominio accipientis. Unde nemo poteſt rem alienam dare cum non poſſit eam de dominio alterius facere: quia nemo plus iuris in alium trāſferre poteſt ꝗ̄ ipſe noſcitur habere. ſed traditio non eſt tranſlatio rei in dominiū alterius. ſed eſt tranſlatio tm̄ cuiuſdam poſſeſſionis quā iuriſte vocant minimā. Unde ex quo vendens nō tenetur ad dandum. ſed tm̄ ad tradenduʒ ſaltē ſub diſiunctione tunc nō tenetur ad hoc vt faciat rem eſſe de dominio emptoris. Unde in l. ſi ita. ff. de contrahēda empti. ⁊ vendi. qui vendidit neceſſe non habet fundū emptoris facere vt cogitur qui fundum ſtipulanti ſpopondit. ⁊ glo. dicit ſpopōdit ſupple dare. quia tunc tenetur rem facere accipientis aliud ſi ꝓmiſit tradere. hec ibi. Unde cōſequēter ſequitur ꝙ ſi quis promitteret tibi dare librum ꝓ centum non eſſet venditio: quia de natura venditionis non eſt ꝙ venditor obligetur ad dandū ſed eſſet contractus inominatus do vt des. Et ꝗ̄uis traditio mercis vendite non ſit datio vel trāſlatio dominij mercis in emptore. Attamē illam traditionem ſequitur acquiſitio dominij: ita ꝙ ſi tradens eſt dominus rei tradite emptor efficitur dominus: ⁊ ſi non ē dominus tunc traditionē cōcomitatur conditio vſucapiendi rem ex quo poteſt emptor acquirere dominiū rei. ⁊ ideo ſm̄ iuriſtas traditio ex contractu venditionis ꝓcedēs non eſt merum factuʒ nec eſt nuda. ſed habet cauſam bonorum ⁊ ꝓprietatis annexā id ē nata ē inducere acquiſitionē dominij vel ad eam diſponere. et hoc tangitur in. l. in cōuentionalibus. §. fi. ꝺ verbo ꝝ obligationibus. In foro tamē conſcientie non tenetur venditor ad traditionē que non habet coniunctā tranſlationē dominij. id eſt non tenetur ad traditionē vbi ipſe nō ē dominus nec habet cōſenſuʒ domini: quia illa traditio eſt illicita: quia ē cōtrectatio rei aliene inuito domino. Unde etiam venditione poſita in eſſe ſi nondū eſt traditio vera vel interpre·tatiua ſecuta non eſt emptor dominus rei etiam ſi ſit verus dominus: imo dominiū adhuc remanet apud vendentē vt habetur in inſtitut. de empti. ⁊ vendi. §. ꝙ ſi fugerit. ſed ſi traditio vera vel interpretatiua eſt ſecuta ⁊ tradēs eſt dominus rei: emptor iam fit dominus rei ſibi vēdite ⁊ tradite dūmodo ꝓciū ſit ſolutum vendenti vel ſatis eo nomie factum ſit vel etiaʒ fidē habuerit venditor ſine vlla ſatiſfactiōe: vt in. l. qꝺ vendidi. ff. de contrahenda empti. ⁊ vendi. Et ex hoc patet etiam ꝙ non valeret argumentū quo arguit: aliquis nō pōt transferre dominiū rei aliene in alterū. igitur nec ei vendere. Secūdo notandū ꝙ etiam non ſunt idem emere ⁊ dare preciuʒ. Nam dare eſt actus exterior. emere autem eſt actus interior ſcʒ velle eſſe obligatū ad dandum ꝓcium: non dico tradēduʒ. Nam emptor tenetur ad dādū: quia tenetur nummos facere de dominio accipiētis. nec ſuccedit obligatio ad intereſſe. ſed vēditor nō tenetur abſolute ad faciendum mercem de dominio emptoris: ſaltem ſi vēdidit certā ſpeciem: ſed ad tradendū ſibi et traditione facta vt ſit ſibi obligatus de euictiōe ꝗ̄uis illam traditionē ſepe ſequatur acquiſitio dominij. ⁊ ſi non ſequit: puta quia nō fuit dominus rei: nunc fuit traditio illicita i foro conſciētie. attamē adhuc ſequitur eā conditio vſucapiendi illam rem diſponens ad acquiſitionē dominij. Dixi notanter ſi ſaltem vendidit certā ſpeciē: quia ſi vendidiſſet aliquid conſiſtēs in genere diceret etiā venditor teneri ad dandum. ⁊ hoc ex natura generis vel qualitate obligationis: nō natura cōtractus vt notat Paulus in. l. ꝑma ff. de act. empti. ⁊ venditi. Et nota ꝙ illud qꝺ philoſophi et theologi vocant indiuiduum domini iuriſte vocant ſpeciem: ⁊ qꝺ philoſophi ⁊ theologi nominant ſpeciem ipſi vocant genus. exempluʒ vbi venditur genus vt ſi tibi vendidi decem corbas vel maltera frumenti. ꝓcium autē quod debet

in emptiõe īteruenire nõ optet eē numera-
tū ꝛ cū effectu datū: ſed ſufficit ꝙ ſup eo ſit
ꝯuētio habita ad h̄ ꝙ emptio ſit ꝑfecta: ſal
tē emptio q̄ fit ſine ſcriptis: vt in. l. ij. ff. de
ꝯtrahēda emp. ꝛ vēdi. Ratio aūt q̄re emptor
tenet̃ ad faciēduz ꝓciū accipiētis: nõ ſic te-
netur venditor mercem facere accipiēns: ē
ſm dños iuriſtas: qꝛ emptor tenet̃ ad ꝓciū
in genere: ſed vēditor tenet̃ ad ſpeciē. ꝛ ex h̄
inferūt ꝙ vbi vēdit̃ gen⁹: etiā tenet̃ vēditor
mercē facere accipiētē. Tertio notādū ꝙ
dupliciť ꝯtingit vēditorē tradere mercem
emptori ſcʒ vere: ꝛ q̄ſi ſeu iterpretatiue. ve-
re vt cuʒ vere facit emptorem corporaliter
apprehendere rem ſcu eam ei ad cõtrectan-
dum tradit. Quaſi autem quādo patit̃ vē-
dens emptorem ꝯtrectare rem: vel quādo
emptor poſſidebat rem ante emptionez et
vēditor ei illaz vendidit. ꝛ ſic eū dimiſit cõ
ſequenter poſſidere: ꝛ q̄uis ſm dominos
iuriſtas tm̄ primo modo cõmittat̃ furtuz ī
traditiõe ſi res eſt aliena ꝛ non ſcđo modo
tamē ſm nos ſecus eſt. Si eni in quaſi tra
ditione cõſenſit vt emptor ſic contrectaret
rem ſuo noīe cõmiſit furtū mentale. Idez
ſi nulla traditio vera vel quaſi iteruenit: ſʒ
tm̄ ꝓpoſitum. nam volēs cõtrectare rē alie-
nam: etiam ſi nunq̄ꝫ cõtrectet eſt fur menta
lis: qꝛ mentale furtum non re: ſed etiā con-
ſenſu contrahit̃ q̄uis furtū de quo iuriſte
loquunt̃ ꝑtinens ad forum fori nõ ſolo cõ
ſenſu ſed re cõtrahatur. Quarto notādū
ꝙ ex quo vendere rem alienam non eſt tra-
dere eam non habito cõſenſu dñi nec ē vel
le taliter eaz tradere q̄uis contingat illas
volitiones eſſe coniunctas per accidēs vē
ditioni. ideo poſſet abſolute cõcedi ꝙ ven
ditio rei aliene eſt licita in primo caſu enu
merato in correlario octaue cõcluſionis:
quia lʒ primus caſus ſit illicitus etiaʒ de ꝑ
ſe non tamē ratione venditionis ibi tacte:
ſed ratiõe traditionis vel volitionis tradē
di que tamē diſtinguit̃ a venditiõe: ꝛ ꝑ acci
dēs ſibi coniūgunt̃ illi duo actus vt tales
Unde primus caſus aggregabat in ſe vē-
ditionem ꝛ traditionē vel volitionē tradi-
tionis iniuſte. Ex etiam in tertio caſu vēdi
tio dicebat̃ illicita eſt de per accidens. act⁹
autē non eſt iudicādus ꝺ genere talis qua
lis eſt de per accidens: quia etiaʒ actus de
genere bonoꝝ eſt aliquādo ꝑ accidens ſcā

dalum. ꝛ ſic reddit̃ mal⁹ ꝛ vitandus. iuxta
illō. Si dextera tua ſcādalizet te. id ē etiaʒ
ſi opus bonū bona intentione factuʒ ſit ti
bi occaſio ruine dimitte illud. ꝛ ꝑ ꝯſequēs
ſolum ſcđs caſus eſt illicitus ꝺ per ſe: hoc
eſt vt iacet quādo ſcienter fit ocioſe vt de-
claratum eſt. Quinto notandū: ꝙ lʒ res
aliena poſſit vendi ſine cõſenſu domini ſic
ꝙ tenet venditio: non tamē poteſt obliga-
ri puta impignorari ſic ꝙ teneat talis obli
gatio. cui⁹ rationē diuerſitat̃ aſſignat glo.
in. l. rem alienam. ff. de cõtrahenda emp. ꝛ
vendi. dicens: qꝛ in pignore oportet ꝙ cõ-
ſtituā ius in re qđ facere non poſſū ſi res
eſt aliena: ſed in venditione non teneor ni-
ſi quādam aſininā poſſeſſionem tradere et
me ꝓ euictiõe obligare: ꝛ ita eſt ius in ꝑſo-
na qđ etiaʒ poſſum in re aliena. Ex qui
bus patet ꝙ ratio diuerſitat̃ eſt. qꝛ ex quo
vendēs non tenet̃ ad hoc ꝙ faciat empto-
rem habere ius in re vendita: ſed tm̄ tenet̃
ad hoc ꝙ aut faciat eum habere poſſeſſio-
nem quādaʒ illius rei. ꝛ hoc talem que nõ
ſit ius ꝛ ꝙ ſit obligatus ꝓ euictione aut ſi
poſſeſſionē tradere non poteſt ꝙ ſit obliga
tus ad ſatiſfaciendū pro intereſſe ſed obli-
gās tenet̃ ad hoc ꝙ faciat illū cui facit ob-
ligationeʒ habere ius in re quā ei obligat
nemo auteʒ in re cuius ipē nullum habet
ius (ſicut eſt res aliena) poteſt alteri ꝯcede-
re ius. Niſi hoc fiat de voluntate ꝛ conſen
ſu domini rei. ſed non eo ignorāte niſi poſt
ea ratum habeat vt patʒ in. l. aliena res. ff.
ꝺ pigno. acti. vbi dicit lex. Res aliena pig
nori dari poteſt volūtate domini. ſed ſi ig-
norante domino datū ſit et ratum habuit:
pign⁹ valebit. ꝛ glo. dicit. valebit ab eo tē-
pore quo ꝯuenit. ꝛ ſic nota illō qđ ab ini-
tio non valet poſtea cõfirmari.

Correlariū primū. Ex hoc de hoyta in tracta
tu ſuo de cõtractibus in materia ꝑſentis q̄
ſtionis deficit. Primo quia ibi ſētit indi-
ſtincte ꝙ non poteſt q̄s iure. id eſt licite vē
dere rem alienā ſcitam taleʒ inuito domi-
no rei cuius oppoſitum oſtenſū ē in octaua cõ
cluſione. Secūdo quia cenſet ꝑ eodem
vendere ꝛ velle dare cuius oppoſitū etiam
patuit i ꝓmo notabili. Tertio ꝙ ſi que
res aliena vēdit̃ inuito dño: furtū cõmittit̃
qđ nõ ē veꝝ: qꝛ furtū nõ cõmittit̃ niſi ꝯtre

cationer vľ volitiõe abſoluta ꝯtrectatiõis modo vēditio põt fieri ſine vtroqʒ illoꝝ.

Quarto qꝛ ſentit ꝙ ꝑ emptionē iure valiďe oporteat emptorē fieri dñm rei empte qḋ dupliciť ē falſū. Primo qꝛ nec vēditiõe transfert dominiū mercis in emptorem niſi ſequatur traditio diſtincta a venditione imo etiam traditio ſequēs non eſt translatiua: quia non eſt datio ſʒ eaʒ ſepe cõcomitatur tranſlatio dominij. Scḋo quia emptione non tranſfert dominiū precij in vēditorem niſi detur ꝑcium. ⁊ de hoc patuit ī fine primi notabilis. Quinto qꝛ dicit ꝙ lex. rem alienā. non intelligitur in re mobili: ſed tm̄ in imobili allegādo glo. ꝓ ſe. ſed hoc ē falſum. imo glo. ipa dupliciter dicit cõtrarium vt patuit in ſexta concluſione.

Sexto ſentit ꝙ ſi vterqʒ ſciuit alienā: nõ tenet ꝯtrãs ⁊ ex neutra pte ꝯtrahiť obligatio: ⁊ allegat legē. ſi ī emptiõe. ſʒ errat: qꝛ illa lex tm̄ loquiť ī re aliena furtiua: nõ aũt ī re aliena ñ furtiua: puta q̄ depoſita ē vľ cõmodata vēdenti nec ꝯtrectať ī venditione Nā ibi etiaʒ ſi vterqʒ ſcit: ꝯtr̄ꝰ tenet nec ibi furtū cõmittiť. ⁊ ꝯ eū eſt expſſe glo. in eadē l. Septimo ſentit ꝙ vēditionē accipit lex vt cõmuniter ꝓ traditiõe poſſeſſionis rei empte qḋ ē falſū. imo diſtinguit eā a traditione vt ptʒ intuenti textꝰ iuris ciuilis tam in inſtituť. ď reꝝ diuiſione q̄ʒ ī alijs libris.

Correlariū

ſcḋm. Ex argumētum ſextum precedentis q̄ſtionis qḋ fuit huc remiſſū nõ cõcludit. Naʒ deficit quadrupliciter. Primo qꝛ dato ꝙ ꝓbaret ꝙ q̇s etiaʒ licite poſſet vēdere rem alienā ſciēter: ⁊ ita vſurariꝰ poſſet rem vſurariā cuiꝰ non eſt dñs vēdere. ⁊ ꝑ ꝯſequēs etiā aliq̇s poſſet emere eaʒ ad ſenſū datū in octaua cõcluſione tm̄ hoc nõ eſt ꝯtra ꝯcluſiones eiuſdē q̄ſtionis: qꝛ qñ ibidē fuit dictū ꝙ nõ liceret itelligebať hoc cū effectu traditionis et ꝯtrectationis quomodo etiā ſūt intelligēdi magiſtri noſtri dicētes ꝙ nõ licet ſciēter vēdere rē alienā ſine ꝯſenſu dñi. Scḋo deficit. qꝛ etiā ſi ſit dñs rei vſurarie. ⁊ ſic liceat eaʒ vēdere cū effectu traditiõis et ꝯtrectatiõis nõ tm̄ ī caſu q̄ ꝑ h̄ reddiť impotēs ad reſtituēdum vſuras. Vñ in. l. ſi ſciēs. ff. ď ꝯtrahē. emp. ⁊ vēdi. habeť ꝙ emēs a debitore ſciēs creditorē fraudari fit dñs tm̄ reuocať ꝑ Paulianā. Tertio deficit: qꝛ nõ ē veꝝ ꝙ aliq̇s poſſit emere licite aliq̇d ꝓ pecunia aliena ſicut tm̄ q̇s põt vēdere licite rē alienā. Naʒ emere ē velle abſolute dare ꝑcium: ſic ꝙ loco datiõis nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe: nõ enī ſufficit emēti vt ſit emēs ꝙ velit ſub disiūctiõe ſcʒ aut dare ꝑciū aut ſoluere itereſſe: imo teneť ꝑciū facere accipiētis: modo velle pecuniā alienā ſine ꝯſenſu dñi cõtrectare ⁊ dare alteri irreq̇ſito dño ē illicitū igiť. Veꝝ tm̄ ē ꝙ emptio tenet nõ obſtante ꝙ emit ꝓ aliena pecunia: qꝛ emptor nõ teneť rõne emptiõis ad aliqḋ ꝑciū in indiuiduo: ſʒ teneť ad ꝑciuʒ ī genere: puta ſi emit ꝓ. x. floreñ. nõ teneť ad illos. x. floreñ. ſʒ ad x. floreñ. ideo ſi nõ dat pecuniā ꝓpriā manebit obligatꝰ ad dandū aliā putā ꝓpriā. Vñ nõ valet ſi arguať: vēditor nõ voluit eū eē dñʒ mercis niſi inquātū daret ſibi pecuniā cuiꝰ etiā eū faceret dñm. ⁊ cum h̄ h̄ emptor nõ fecerit. ſeq̇ť ꝙ nec ipe ē dñs factꝰ mercis hoc inq̄ʒ dupliciť deficit. Primo quia non opꝫ ꝙ vēditor faciat emptorē dñm mercis vt patuit. Scḋo qꝛ nõ opꝫ ꝙ emptor det pecuniā ad h̄ ꝙ emptio teneat. ſʒ etiā ſi alꝰ ſibi ſatiſfacit ſufficit. ideo ſi nūc nõ dedit pecuniā cuiꝰ nõ fuit dñs: tm̄ ſatis ē ꝙ manet obligatꝰ ad dādū ſibi talē ⁊ ſatiſfaciendū. Hoc tm̄ ſcʒ ꝙ res empta non ſit illius cuiꝰ ē pecunia: ꝓ q̄ aliꝰ emit: fallit ī q̇buſdā. Vñ dñi canoniſte dicunt: ꝙ ſi q̇s emit domū ꝓ pecunia nõdū decimata: ſcʒ cuiꝰ decima ps debeť ecclie tanq̄ʒ ꝑſonalis decima ecclia habet decimā pte illiꝰ domꝰ: qꝛ ꝓ decima pte fuit empta de pecunia ecclie ſm̄ Innocētiū ⁊ alios. ꝓpť qḋ Panor. in. c. paſtoralis. extra de decimis. ex h̄ ꝯſequēter īfert dicēs. nõ ſolū res efficiť ecclie qñ emitur tota ex pecunia ecclie vt in. c. j. de peculio clericoꝝ. ſed etiā qñ emiť ꝓ pte ex pecunia ecclie. Nā ꝓ ea pte. ꝓ q̄ pecunia erat eccleſie res efficiť ecclie: ⁊ idē põt dici ī pecunia militis vľ minoris. ſūt enī ī h̄ iſte ꝑſone ꝓuilegiate: et ibideʒ allegat ad hoc leges. Et hec de ꝑſenti q̄ſtione ſufficiant.

Queſtio. LXXI.

Vtruʒ liceat alicui puta Petro pro precio vľ mercede ſuſcipere in ſe periculum mercis empte per alium puta per Paulū: ⁊ an Paulo liceat Petrū

inducere ad ſuſcipiendū taliter periculum illud. Ad primā partem queſtionis reſpondet per duos modos dicendi. Primus eſt cuiuſdam iuriſte ſcʒ domini Laurentij d̄ ridolfis: qui in effectu poſuit duo dicta ſequentia. Primū: contract⁹ Petri ſuſcipienns periculū non eſt vſurari⁹. probatur tripliciter. Primo: q2 ſi ſic: maxime quia eſſet caſus quē papa in. c. nauiganti. reprobat vt vſurariū. extra de vſuris. ſed h̄ non: quia hic Petrus ſuſcipiens periculū nihil mutuat Paulo. Modo caſus capituli p̄dicti eſt vbi ſimul ille qui ſuſcipiebat in ſe periculū etiam mutuauerat alteri ⁊ illius ſortis mutuator receperat i ſe periculum. ideo nō ē ſilis caſus. Scd̄o: q2 vſura non reſidet niſi in mutuatione tanq̄ꝫ in ſuo fundamēto: hic autē Petrus nihil mutuauit Paulo. igit̄ non inuenit̄ hic vſura ſicut non reperit̄ edificiū ſine fundamento.

Tertio q2 vbi eſt pura locatio vel conductio: ibi non eſt vſura. Modo in p̄dicto caſu videtur eſſe pure locationis ⁊ conductionis cōtract⁹: quaſi ille locet ſub ſuo periculo. ⁊ cuꝫ tali mercede conductionē harum merciū. Qua enī equitate ductus diceres hūc ſubire p̄icula ſine lucro. Secundum dictū. p̄dictus cōtractus eſt de ſe licitus: quia ſi eſſet illicit⁹: maxime q2 vſurarius modo oſtenſū eſt eum non eſſe vſurarium. igit̄ et hanc ſententiā dicit tenuiſſe magiſtrū in theologia fratrem Franciſcū de Empolis ordinis minorū.

Sed aliter videt̄ dicendū per vnam diſtinctiōeꝫ ⁊ duas cōcluſiones: ac vnum correlariuꝫ. Diſtinctio eſt. Aut ſuſcipiens periculū eſt ſimul etiam apponens operas ꝓ vitandis periculis mercis: ſicut fit quādo ſuſcipiēs periculū eſt rector nauis ſi per mare ducit̄ merx: aut eſt ductor currus ſi in curru ducitur merx per terrā. Aut non eſt apponēs vllas operas: puta nihil faciēdo ad hoc q̄ illa merx nō periclitet̄ ſicut fit quādo merx eſt in Alexandria ⁊ ſuſcipiens periculū eſt in Alemania: nec ꝑ ſe nec per ſuos ꝓuidet illi merci quo modo audio ſepe i Italia ſuſcipi pericula merciū que expectātur aduēture per mare.

Prima concluſio. Si petr⁹ ſuſcipiens periculū eſt etiā ſimul apponens operas ꝓ vitandis periculis: licituꝫ eſt ei ꝓ p̄cio ſeu ꝓ aliqua temporali mercede ſuſcipere periculū mercis empte per Paulū etiam p̄ncipaliter ſpe lucri ꝓbatur dupliciter. Primo ſic: q2 in tali caſu Petrus cōtrahit duplici ꝯtractu cuꝫ Paulo ſcʒ locationis: quia locat op̄as ſuas Paulo apponēdo diligentiā ⁊ labores ⁊ ſolicitudinem ne ei⁹ merx periclitet̄ ſicut cuſtodiens rem eius. ⁊ ſecūdo cōtractu innominato ſcʒ facio vt des vel ſi das: quia facit periculū illius rei ſuum etiaꝫ indiſtincte puta vbi etiam al's ex contractu locationis vel cōductionis non eſſet ſuum ſicut quādo cōductor rei vel locator operarū ē tm̄ in culpa leuiſſima. Modo primus eſt licitus vt notum eſt. Scd̄s etiam ꝓut coniungit̄ primo eſt licitus: quia contractus inducens tam ſpiritualē q̄ꝫ temporalē vtilitatem: priuatā ⁊ publicam ⁊ de quo nō apparet aliqua iniquitas ꝯtra iuſticiā commutatiuam vel alia dep̄rauās circūſtantia eſt licitus. modo ille vt coniungit̄ p̄mo ē huiuſmodi. igitur. Naꝫ facit ipm̄ Petrū eo magis in adductione ſolicitū ⁊ diligentem ad vitandum culpam quācūq̄ꝫ: ex qua poſſet res illa periclitari. ⁊ ſic ille cōtract⁹ duplicem vtilitatē importat ſcʒ ſpiritualē vt Petrus ſit minus negligens in ſibi cōmiſſo ⁊ temporalē tam priuatā q̄ꝫ publicaꝫ. priuatam quidem: quia per hoc minus periclitabitur Paulus mercator: ⁊ minus periclitabitur merx ſua ex negligentia Petri. publicam autēꝫ: quia merces ſalua adduci ad regioneꝫ eſt vtile reipublice ad quā adducuntur: ⁊ eas periclitari eſt nociuum ꝓut de vtilitate negociationis deductū eſt in queſtione q̄nq̄geſima. Nec apparet ibi aliqua iniquitas vnius contrahentiū contra aliū. quia libere volenti ⁊ conſentienti non fit iniuria neq̄ꝫ iniuſticia et ſtat q̄ p̄cium ſit proporcionatum illi ſuſceptioni periculi ſm̄ q̄ periculum probabiliter vel improbabiliter eſt euenibile. Secundo ſic. Si Paulus conduceret armigeros q̄ ſuſcipientes periculum mercis comitarentur eam ad hoc vt ſalua veniret ad locum deſtinatum licʒ ipi non veherent: ſi tamē operas vitandi periculū apponerēt: licite poſſent mercedeꝫ recipere pro huiuſmodi operis ⁊ etiaꝫ ꝓ ſuſceptione pericu

li. Nam da oppoſitum damnabis princi-
pes qui dant ſaluū conductum mercatori
bus ducentibus merces per ſua territoria.
Nam ꝛ illi dando eis cōductum etiā ſub-
eunt expreſſe vel tacite et de conſuetudine
pericula adeo ꝙ ſi per predones eis aufe-
rantur merces ſatiſfaciunt vel ſatiſfacere te
nentur eis. Et hoc ē: quia illi principes ap
ponere habent operas vt vitentur illa pe-
ricula: quia purgare habent ſtratam a pre
donibus. Debet tamen etiaꝫ illa conclu-
ſio intelligi in caſu quo Petrus ſuſcipit il-
la pericula mercꝫ que humana diligentia
caueri poſſunt. Nam ſi ſuſciperet illa que
pure fortuita ſunt nec humana diligentia
vitari poſſunt: non video cur ſpe lucri ꝑn
cipaliter liceret ſibi pro mercede illa ſuſci-
pere. Nam talis contractꝰ eſſet etiam ſilis
ludo fortune vt dicetur in caſu ſequētis cō
cluſionis.

Secūda concluſio. Si Petrus ſuſcipit periculuꝫ ſcd͛o modo nō eſt ꝑdictus contractꝰ licitus Pe
tro ſi eum facit principaliter ſpe lucri inde
querens emolimentū ſuum. ꝛ ſic ſe nutrire
volēs. Probatur tripliciter. Primo ſic: qꝛ
talis cōtractus per om̄ia eſt ſimilis illi cō
tractui innominato qui dicitur vadiatio vl'
cōcertatio vulgariter wetten: ſcꝫ vbi ſunt
duo concertantes de aliqua re puta vnus
aſſerit eam preteritam ꝑſentem vel futurā
vt ꝙ imperator ſit mortuus vel nunc ſit in
illa ciuitate vel ſit venturus ad eam: alius
oppoſituꝫ. ꝛ primus obligat ſe ſcd͛o daturꝫ
decem floreñ. ſi nō ſit ſicut ipſe aſſeruit et ꝙ
alius obliget ſe ad totidē primo ſi ſit ſicut
primus aſſeruit. Modo talis eſt illicitus
ſi fiat principaliter ſpe lucri querendo ibi
emolimentū. igitur. Maior ꝓbatur. Naꝫ
Petrus in predicto contractu nihil aliud
vere facit ꝙ̄ ꝙ obligat ſe ad ſoluēdū Pau
lo tantū quantū merx valet ſi non veniet ſi
bi ſalua: ꝛ alius econtra obligat ſe ad dan-
dū certam pecuniaꝫ ſi veniet ſalua. ad cuꝰ
tamen saluū aduentum nihil operatur ſed
tm̄. quia ipſe obligauit ſe ad dandū ſibi eq̄
ualens merci ſi peribit. Minor probatur.
quia talis vadiatio preter hoc ꝙ ſepe vel
cōmuniter oritur ex contentioſitate ꝛ ſepe
ex preſumptione qua vnus innitendo pru
dentie ſue preſumit ſe melius ſcire ſuā par

tem ꝙ̄ alius. etiam talis contractus nullā
vtilitatem de per ſe importat reipublice et
ſi contrahentes eum faciunt ſpe lucri mo-
do predicto: tunc non eſt niſi ſe ſine labore
vtili reipublice velle nutrire cum tamē q̄-
libet homo indigens temporalibꝫ debeat
ea acquirere per aliquem actum vtilem rei
publice tēporaliter vel ſpiritualiter. quod
oſtendo auctoritate ꝛ ratione. Auctoritate
quidē. Nam Gen̄. iij. dicit. In ſudore vul
tus tui veſceris pane tuo. q̄ ſententia trāſijt
non modo ſuper perſonaꝫ Ade: ſed ſuper
totam naturam humanā in eo contentam
hanc ſententiaꝫ tanq̄ꝫ onus a deo om̄i ho-
mini impoſituꝫ de humeris ſuis excutere
nititur ille qui per predictum vel ſimilē cō
tractum: pane ſuo veſci cōtendit de quo di
ci poteſt illud Job. xj. Uir vanus in ſup-
biam erigitur ꝛ tanq̄ꝫ pullum onagri ſe li-
berum natuꝫ putat: liberum inq̄ꝫ a ꝑdicto
onere d̄ quo ſcribitur Eccl̄. xl. Graue iugū
ſuper filios Adā a die exitus de vētre ma-
tris eorum vſq̄ꝫ ad diem ſepulture in ma-
trem omniū. id eſt in terram de qua homo
formatus fuit. Secūdo etiaꝫ ꝓbatur. Nā
Job. v. dicitur. Homo naſcitur ad laborē
ſicut auis ad volatum. Et apl's ad Ephe.
iiij. loquens ei qui indiget tēporalibus di
cit. Laboret operādo manibus ſuis quod
bonum eſt: vt habeat vnde tribuat neceſſi
tatem patienti. Unde doctores aſſignan-
tes rationes cur contractus vſurarius eſt
illicitus: inter alias etiaꝫ illam aſſignāt ſcꝫ
quia ſi non: tunc homo poſſet licite viuere
ſine labore qd̄ eſt cōtra naturam hominis
allegantes ſcripturam inſinuantē hominē
debere operari tam in ſtatu innocentie cuꝫ
dictum fuit Ade vt operaretur ꝙ̄ in ſtatu
nature lapſe cum dictuꝫ fuit poſt lapſum.
In ſudore vultus ꝛc. Et hi etiam allegāt
illud Job. v. Ex quibus patꝫ ꝙ hi ſentiūt
contractuꝫ nutrientē ocium ſic ꝙ ꝑ ipſum
homo ſine labore querit victum: eſſe illici
tum. ꝛ tamē vſurarius eſt magis natus ſe
pe afferre vtilitatem etiaꝫ vtriq̄ꝫ contrahē-
tium ꝙ̄ ꝑſens contractus. igitur. Ratio
etiam hoc docet. Nam in corpore natura
li ſic eſt ꝙ nullū mēbrū deputatꝰ ad actū: ni
ſi ad eū q̄ natus ē vtilitatē afferre ceterꝫ cō
mēbris vel corpi. Sic ergo etiā debet eſſe
in corpe myſtico. id eſt in republica ꝙ actꝰ

hominū debent eſſe nati afferre vtilitatem
reipublice. Unde domin⁹ Anthoninus i
ſūma ſua parte ſecūda. titulo pmo. c. xxiij.
§. ix. dicit lucrum ex tali contractu concer-
tationis vel vadiationis queſitum nō eſſe
licitum ſed turpe lucrum pcedens ex aua-
ricia nulli deſeruiens vtilitati ſed vanitati
et prodigalitati: q̄uis illud non oporteat
ſm eū reſtituere ſed ſit de conſilio paupe-
ribus erogandū. Hec ille. Unde talis va
diatio lꝫ lege poſitiua nō ſit prohibita nec
etiaꝫ ſm ſe conſiderata ſit lege diuina pro-
hibita: quia ſecluſis malis circūſtantijs d
quibus infra nō eſt illicita: eſt tamen lege
diuina prohibita pro quāto habet malas
circūſtantias ſcꝫ pro quāto vadiātes poſt
ea ſe incipiunt odire: puta victus vincentē
vel pro quāto in vadiando ibi contentio-
ſe agitur: vel pro quāto alter nimis innit-
tur proprie opinioni vel vt ad ppoſitum
loquar pro quāto ex ſpe lucri pncipaliter
vadiat. Naꝫ querere p actum nullius vti-
litatis i republica ſuū nutrimentuꝫ origi-
natur ex cupiditate: q2 cupiditas eſt velle
temporalia per vias illicitas. opera auteꝫ
ocioſa cuiuſmodi ſunt illa que nullam vti-
litatem reipublice afferre nata ſunt: ſunt il
licite vic ſicut ⁊ verba ocioſa. igit̄. Se-
cundo ſic. predictus cōtractus Petri eſt ſi
milis contractui quem faciūt ludentes lu
do fortune. modo cōtractus in ludo fortu
ne factus principalit̄ ſpe lucri inde volēdo
ſe nutrire eſt illicitus: etiaꝫ ſecluſa omni p-
hibitione iuris ciuilis ſecluſa etiaꝫ fraude
falſorum taxillorū atqꝫ ſecluſa occaſione
quorūcunqꝫ peccatorū que nata ſunt inde
oriri. igitur etiaꝫ predictus eſt illicit⁹. Ma
ior probatur. Naꝫ ludentes ludo fortune
virtualiter cōtrahunt cōtractu inominato
do ſi facias ſcꝫ do tibi tantā pecuniā: ſi for-
tuna dante tot proieceris pūcta ⁊ ali⁹ ecō
tra. Sic ſuſcipiēs periculū virtualiter cō-
trahit dicens: ſoluo tibi mercē etiaꝫ ſi per
fortunā pereat ſi des mihi tot. ⁊ alius ecō-
tra ſi pro merce etiaꝫ per fortunā pereuntē
me aſſecuraueris do tibi tot. Minor pro-
batur: quia tale ludere ē velle acquirere tē-
poralia per actum nullam vtilitatē impor
tantē reipublice qd̄ eſt ꝯtra auctoritates ⁊
rationes ſup̄ allegatas. Et notanter dico
in minori etiam ſecluſa prohibitione quia

al's aduerſarius euaderet dicendo: non eſt
ſimile. quia ludus fortune eſt phibitus iu
re poſitiuo. et ſic illicitus redditur: non ſic
vadiatio: ſimiliter ludus fortune ē occaſio
multorū peccatorū non ſic predicta ſuſce
ptio periculi. Nam etiaꝫ illis ſecluſis ⁊ ſo
lo illo poſito q̄ fiat principaliter ſpe lucri
ſic ſe nutriendi: erit ei peccatum. Tertio
ſic: quia Laurētius pdictus iuſtificādo cō
tractum Petri inducit q̄ ibi ſit locatio ⁊ cō
ductio. modo illa via ceſſat quādo nullas
operas apponit circa mercē Petri. igit̄. Et
cōfirmatur. quia baptiſta i ſūma ſua in ver
bo ſocietas. §. xxviij. iuſtificādo contractū
ſuſceptionis predicti periculi allegat pro
ſe duo fundamenta. Primū eſt: quia ex ta-
li ꝯctu reſultat cōmune bonum ⁊ vtilitas
maxīa reipublice. Iteꝫ q2 ille contrac⁹ vi
detur eſſe locationis: quia mittēs merces
illas quaſi locat conductionē illarū ipſi ſe-
curanti eas ſuo periculo pro equa merce-
de. igit̄. Hec ille. Modo ambo fundamen
ta ceſſant quādo aſſecurans nullas impē-
dit operas. de ſcd̄o patuit. de primo etiam
patet. quia non mi⁹ ille merces aduenirēt
ad litus salue ex tali ſuſceptiōe periculi q̄
ſi non ſuſcepiſſet periculū earum. quia ſua
ſuſceptio nihil operat̄ ad hoc vt ſalue veni
ant. Et ex pdictis fundamentis poteſt etiā
ſufficienter reprobari non ſoluꝫ ludus for
tune taxillorū factus pdicto animo: ſꝫ etiā
ludus dictus ludus olle ad quā ponūtur
ſcedule ꝯtinentes nomina ponentiū pecu
niam. ſi eni principaliter pter lucrum q̄
rendum talis olla erigatur a ciuitate ⁊ im
ponentes pncipaliter imponant pter que
rere ſuam ſuſtentationē a fortuna ſibi inde
euenturam tam exigentes q̄ illuc impone
tes non ſunt a peccato prorſus imunes. ſꝫ
de hoc latius deo ꝯcedēte in tractatu d lu
do dicet̄. Dico aūt notanter in cōcluſione
ſcd̄a ſi principaliter ſpe lucri ⁊c. quia ſi ſe-
cus fieret non oporteret eſſe illicitum. pa-
tet a ſimili de ludo fortune et vadiatione.
Nam ſecluſa prohibitione iuris poſitiui
prohibentis ludum fortune (ſicut ſecluſa ē
a contractu vadiationis ⁊ etiam ſuſceptio
nis periculi) etiā ludus fortune ⁊ vadiati-
onis poſſet fieri ſine peccato. Ut ſi Petr⁹
luderet moderate vel vadiaret cum Pau-
lo ſine fraude ⁊ vterqꝫ haberet aliunde vnde

na ſua ⁊ non eſſet inde nata emergere occa
ſio peccan impatiẽtie vel ire vel huiuſmo
di in ludente vel colludente vel alijs. et fa
cerent principaliter non propter lucrum:
ſed propter moderatam recreationem qua
indigerent: ⁊ ad quã conduceret eis ille lu
dus vel vadiatio. Nam tunc ceſſat omnis
ratio deprauans actuȝ ſicut ⁊ vnus poſſet
dare pecuniam alteri cãtanti ad recreatio-
nem in caſu quo indigeret tali recreatione
moderata ⁊ honeſta.

Correlariũ primus mod⁹ di-
cẽdi deficit tripli-
citer. Primo quia intuit in prima proba-
tione primi dicti ꝙ contractus quo mutu-
ans ſi ſimul eſt etiam ſuſcipiens in ſe peri-
culum ſortis mutuate recipit aliquid vltra
ſortem ratione ſuſceptionis periculi ſit vſu
rarius. modo oppoſitum illius patuit ſu-
pra queſtione. xxxix. Secũdo quia ꝗuis
verum ſit ꝙ predictus cõtractus Petri nõ
ſit vſurarius: non tamen oportuit inferri.
ergo non ẽ illicitus: quia arguitur a ſpecie
ad genus negatiue. Nec eſt veruȝ ꝙ ſi eẽt
illicitus ꝙ hoc maxime eſſet: quia vſurari
us. ȝ eſt et alia cauſa vt patuit. Tertio qꝛ
in tertia probatione primi dicti vult ꝙ ibi
ſit contractus locationis et conductionis
quod eſt falſum in caſu ſecunde concluſio
nis: quia nec Petrus locat q̇d Paulo. qꝛ
nec rem aliquam nec o pẽras. ſed tm̃ obli-
gat ſe ſoluere mercem ſi pereat ⁊ ꝓ illa ob-
ligatione petit ſibi dari mercedẽ. Nec etiã
conducit quid a Paulo. quia nec rem nec
operas ab eo conducit: et idem econtra de
Paulo dicendum.

Ad ſcd̃am partem queſtionis
dicendum ꝙ in ca-
ſu in quo licitum eſt Petro contrahere pre
dicto modo cum Paulo: etiam licitum eſt
Paulo inducere Petrum ad taliter ſecum
contrahendum. debet tamen in tali contra
ctu ſeruari debita porporcio mercedis ad
ſuſceptionem periculi ſm̃ ꝙ illa ſuſceptio
eſt magna vel parua ⁊ ſm̃ ꝙ periculum eſt
eminum probabiliter vel improbabiliter
euenibile.

Contra ꝑdicta arguitur. Si Pe
trus ꝓmittat Paulo da-
turum ſe ei centũ nomine dotis ſi Paulus
duxerit vxorem etiã non ſpecificando vxo
rem illa promiſſio tenet: ſic ꝙ obligabitur
Petrus Paulo ſi conditio adimpletur et
Paulo competit actio contra Petruȝ. Si
militer ſi Petrus ꝓmittat Paulo dare de-
cem ſi aliquis aſcenderit capitolium ꝓmiſ
ſio tenet ⁊ tenetur eam implere ſi conditio
extat licȝ conditio ſit ex facto incerte per-
ſone. Et hoc aſſumptum habetur expreſſe
in. l. a titio. ff. de verborũ obligationibꝫ. et
non diſtinguitur an princip[illegible]ter ſpe lucri
fiat ille contractus vel non. ergo vadiatio
etiam ſpe lucri principaliter facta eſt licita
quia etiam illa non eſt niſi promiſſio ex cõ
ditione ſi euenerit hoc vel hoc ⁊ ſi ſic: eadẽ
ratione predicta ſuſceptio periculi ꝓ mer-
cede que eſt ſimilis vadiatione etiam erit
licita. Dicendum concedendo antecedens
⁊ negando cõſequentiam. deberet enĩ ſic ĩ
ferri. igitur vadiatio etiam tenet vel predi
cta ſuſceptio ꝑiculi ꝓ mercede tenet. Non
enim dicitur ĩ predicta lege ꝙ liceat ſic cõ-
trahere. ⁊ hoc non negatur ſed non ſequit.
igitur licuit ꝑdicto modo vadiare vel pre
dicto modo ſuſcipere periculum in caſu ſe
cunde concluſionis. Naȝ multi contract⁹
facti tenent quos tamẽ facere fuit illicitum
vt patuit in queſtione de venditione rei ꝓ
maiori ꝙ̃ valeat ⁊ vendere die feſto tenen-
do publice forum eſt illicitum ⁊ tamẽ ven
ditio tenet: concedo igitur ꝙ contrahẽtes
in predicta ſuſceptione periculi vel vadia-
tione incurrunt obligationem ⁊ conditiõe
impleta competit vni eorum actio contra
alium: ſed peccauerunt ſic contrahendo in
caſu ſecũde ↄcluſionis. Et ſi arguas. ſi pec
cauerunt: igitur ibi verſata eſt turpitudo.
igitur non dabitur actio vni contra aliuȝ.
Respondet hic non ſuit ꝓmiſſio alteri fa-
cta vt quid turpe faceret. ſed ſub ↄditione
que poterat licite fieri vel futura vel ꝑſens
eſſe vel eſſe ꝑterita lȝ contrahendo ad inui
cẽ taliter ⁊ ſpe lucri ꝑncipaliter illicite ege
rint. Et ſi aliqui legiſte dicant ꝑdictuȝ cõ-
tractum vadiationis ⁊ etiam ſuſceptionis
periculi non ſolum tenere. ſed etiam licitũ
eſſe ꝓut circa ꝑdictam legem recitãtur ali-
qui per Alexandruȝ de Imola: non cogit
eoꝝ auctoritas qm̃ ipi etiã ĩfinities ĩnt̃ ſe
ↄtradicũt: ꝑterea ĩ diſputationĩbꝫ ꝓbleuma
ticis nõ ſũt allegãde glo. vel doctores vt
vult glo. in. l. ȝ licȝ. ff. de officio preſidis.

Et ꝙ Paulus de caſtro dicit etiā de iure canonico nō reperiri improbatum ꝑdictū contractū nego. nam ius canonicū reprobat omne qḋ ſcriptura ſacra ⁊ ratio naturalis reprobat. Modo oſtēſū ē in ſcḋa cōcluſione ꝑ ſcripturā ſacrā ⁊ rationē naturalem ꝑdictū cōtractū eſſe culpabilē. Et maxime in materia peccati non oportet credere plus legiſtis ꝙ̃ theologice rationi fūdate i ſcriptura ſacra ⁊ rōne naturali. Si etiā alique leges ꝯcederēt talem cōtractū i caſu ſcḋe cōcluſionis qḋ nondū vidi. non ob hoc eēt omnino validū argumētū ꝙ ergo eēt licit⁹ qm̄ ꝯceſſerunt etiā contractū vſurariū lege naturali dānatū. Modo beatus Aug⁹ in. c. ſi ad ſcripturas ſacras. diſ. ix. dicit: ꝙ ſi i ſcriptura ſacra reperiret vnū mendaciū etiā officioſū periret tota auctoritas ſcripture ſacre ad efficaciter ꝓbandū aliquā veritatē. ergo in materia peccati nō eſt ſufficiēs ꝓbatio cū dr̄: leges approbant hunc ꝯtractū. igit̃ ē licit⁹. Preterea ꝯceſſio legalis ſepe non ē niſi ad impunitatē i ſuo foro: nō in foro ꝯſcientie ⁊ dei. Et ſi dicas cōceſſio legalis eſt autētica qn̄ non eſt improbata expſſe ꝑ ius canonicū. Modo ꝑdictus ꝯtractus nō ē expſſe reprobat⁹ a iure canonico. Nego minorem: ⁊ dico ꝙ duplex eſt expſſa improbatio ꝓut ſufficiēter patuit q̄ſtione. lxix. Vn̄ caute ſcripſit quidam iuriſta al⁹ ſcꝫ Petr⁹ de anco. dubitās ſi ille ꝯtractus liceat relinquēs cogitandū deſuꝑ ꝑ ſimile de ludo fortune. Nec valet reſpōſio ꝑdicti Alexādri dicentis ad illud nō eſſe ſimile: q2 ludus eſt ꝓhibitus ꝓpter blaſphemias q̄ ſepe fiunt in ludo. Naꝫ vt dixi etiā ſecluſa ꝓhibitione poſitiua ⁊ ceſſantibus peccatis inde natis emergere adhuc ē illicitū ludere ſpe lucri ibi ſiſtendo: ⁊ ſic ſe nutrire volendo ꝓut in materia ḋ ludo diffuſius dicā deo ꝯcedente.

Ad rationē aūt Laurē. cum dic: q̄ eq̄tate diceres hunc ſubire pericula ſine lucro. Dicendum q̄ eq̄tate duct⁹ diceres militē in bello notorie iniuſto locare operas ſuas ſine lucro ⁊ tm̄ peccat locādo. ⁊ q̄ equitate diceres laborantē die feſto in vinea tua locare tibi oꝑas ſuas ſine lucro: ⁊ tm̄ peccat locando.

Si iterū legiſta aliq̄s alleget. l. i naue ſāpbelli. ff. locati. q̄ſi ibi habeat̃ ꝙ ille ꝯtract⁹ ſit licit⁹ ꝓut q̄dam illaꝫ. l. ⁊ alias mihi obiecit. Dico ꝙ quātū ad ꝓpoſitū noſtrū ſufficit nō habet̃ ibi niſi ꝙ eſt quedā actio que dr̄ actio oneris aduerſi vl̄ auerſi: ⁊ q̄rebat̃ an illa actio cōpeteret ꝯ nautā illis q̄ frumentuꝫ ſuum ꝯfuderant ad aceruū. ⁊ ſic tradiderant naute ad traducendū. de quo ideꝫ nauta dederat vni ex illis vnā ꝑtem quā ille exportauit de naui forte ad portū: et poſtea nauis cū reſiduo frumento fuit ꝑempta videbat̃ eni ꝙ ex quo nauta recepat frumentū cōfuſum ꝙ ſuſcepit in ſe periculū ill⁹: q2 fuit factus debitor ſingulis in genere. ad debitorem aūt generꝭ ſpectat periculū caſus fortuiti. ⁊ ibi habet̃ reſponſiue ꝙ ꝑdictis non cōpetit actio oneris aduerſi. q2 illa tm̄ cōpetit alicui cōtra illū qui ſuſcepit in ſe periculū rei aliene non qui ſuſtinet periculū rei ꝓprie. modo ex quo ꝯfuderūt ſimul: ⁊ ſic ei tradiderūt tranſtulerūt in eū dominiū illius: q2 non fuit intētio alicui⁹ eorū recipe ideꝫ corpus qḋ ponebat qm̄ illud erat impoſſibile. ⁊ q̄uis quedam alia etiaꝫ ibi habeant̃ tm̄ ad ꝓpoſitum noſtrū non habet̃ de ſeruientia niſi q̄ dixi. Modo ex illis nō habet̃ ꝙ liceat ꝓ mercede ſuſciꝑe periculū rei aliene: ſed bene habet̃ ꝙ ſi quis ſuſcipit periculū rei aliene ⁊ perit illa res: ꝙ ꝯtra eū dat̃ actio oneris auerſi: ⁊ illa pōt eſſe adiecta actio ad actionē locati: puta q2 pōt alicui competere cōtra illum qui vltra hoc ꝙ ſibi illa res eſt locata vel ipe circa eaꝫ locauit operas ſuas (et ſic ſolum tenet̃ de caſu cōtingente ex dolo lata culpa vel leui ⁊ nō leuiſſima) etiam voluit ſuſcipiēdo periculum teneri de caſu contingente ex culpa leuiſſima: al's eni ſuſceptio periculi eſſet fruſtra: quia al's ex contractu locationis tenetur de alijs caſib9: ⁊ ſic poſſet competere cuius mercis periculū Petrus ſuſcepiſſet in primo caſu nec actio locati ad illum caſum poſſet attingere ad quē illa actio poſſet. vel ſubtilius poſſet dici ꝙ eſt omnino diſperata actio ab actione locati potēs cōuenire alicui cōtra alium vbi nulla locatio interuenit vt in caſu ſcḋe concluſionis. Et tm̄ de ꝑſenti q̄ſtione. ⁊ per ꝯſequēs de tercio tractatu huius operis dicta ſufficiant.

Sequit̃ quart⁹ tractatus.

Incipit tractatus quartus.

IN tractatu quarto huius opis: in quo tractabit̄ de redditib⁹ duo ſūt facienda ſm ꝙ reddit⁹ ꝟſat̄ īter duos ſcꝫ int̄ ꝯſtituētē eū alteri ⁊ int̄ recipiētē euȝ ab alio. Nā primo videnduȝ ē quid liceat ipi cōſtituenti. ⁊ hoc videbit̄ ꝑ ſex q̄ſtiōes. Scđo quid liceat ipi recipienti vel acquirenti redditum. ⁊ hoc fiet ꝑ .ix. q̄ſtiones. Circa primum duo ſunt videnda ſm ꝙ circa quelibet actū humanū: ſi debeat de eo determinari an ſit licit⁹ vel illicit⁹: videnduȝ eſt de duplici bonitate act⁹. Unde etiam hic primo videndū eſt an ꝯſtituere ſeu aſſignare alteri redditū ſit actus ex genere licitus ⁊ ſic primo đ generica bonitate ill⁹ actus videbit̄ in prima q̄ſtione huius ptis. Unde ſi ex genere ſuo eſſet illicit⁹ actus: nō poſſet poſtea ꝑ ullam circūſtantiā ſupuenientem reddi bonus ⁊ licit⁹. Si autē ſit ex genere licitus ⁊ bonus: videndū eſt ſcđo q̄ circūſtantie requirant̄ ad eū ut non reddat̄ illicitus ꝑ illaꝝ obmiſſionē: ſed potius ut fiat licitus ꝑ oīm earū diligentem et integraȝ obſeruationē. Et in hoc ſcđo ſcꝫ de eius circūſtātionali bonitate tractādo diſcurrēdū eſt ꝑ oēs ſeptem circūſtantias q̄ ſunt: quis quid cui cur ubi quō qn̄. ⁊ de omnib⁹ illis in generali tractabit̄ in prima q̄ſtione huius tractat⁹. Sed in ſpeciali tractabitur đ cur ⁊ cui in ſcđa. ibi eni habebit̄ i quem finem debeat illa cōſtitutio fieri: ⁊ etiaȝ quib⁹ ꝑſonis debeat illa ꝯſtitutio redditus fieri ut nō deprauet̄. De ubi vero ꝓ quāto dicit locum in quo fit et de qn̄ ꝓut dicit tꝑs in quo fit: ſatis dicet̄ in pⁱma q̄ſtione huius tractat⁹. Sȝ ꝓut ubi etiaȝ pōt (lȝ improprie) dicere illā rem in q̄ ꝯſtituit̄ reddit⁹: tunc đ ubi tractabit̄ in tertia q̄ſtione hui⁹ ptis ut putu an tam i re q̄ȝ etiā in ꝑſona poſſet q̄s cōſtituere alteri redditū. Et de quando ꝓut pōt (lȝ improprie) dicere tēporalitatē vl' ꝑpetuitatem reddit⁹: tractabit̄ in ſexta q̄ſtione hui⁹ tractatus. De circūſtātia aūt q̄d q̄ in ꝓpoſito incidit cum obiecto actus: q꞉ dicit ipm redditū quē q̄s cōſtituit: tractatur in pⁱma: ⁊ hoc ꝓut accipit̄ in cōmuni. ſȝ ꝓut determinat̄ q̄buſdam cōditionib⁹ ſcꝫ ſi eſt pecuniari⁹ vel fructuari⁹ tractatur in q̄rta q̄ſtione. De quō aūt tractabit̄ i q̄nta q̄ſtione. In ſcđa vero pte huius tractat⁹ ubi tractabit̄ q̄d liceat ipi acq̄renti vel volenti recipe ⁊ poſſidere redditū: etiā đ duobus eſt tractandū reſpicientib⁹ actuȝ eius q̄ eſt velle habere redditū. Primo de bonitate generica ill⁹ actus. ⁊ de illa habebit̄ i ſeptima q̄ſtione hui⁹ tractat⁹. Scđo đ circūſtātionali ct⁹ bonitate diſcurrēdo ꝑ oēs eius circūſtātias ſicut prius. ⁊ hoc generaliter fiet etiā in ſeptima q̄ſtione. in ſpeciali autē tractabit̄ de quomodo ꝑ ſequētes q̄ſtiones: in hoc ꝙ ꝑ illas tractabit̄ de emptione redditū. Emptio eni eſt una via ⁊ modus acq̄rendi redditū. ſed q꞉ emptio etiaȝ ē actus: ideo de emptiōe tractando an liceat vel non: oꝑtet videre etiam de ſingulis ſeptē circūſtantijs eius. De quis cui ⁊ cur ſatis habebit̄ ex dicendis in ſeptima q̄ſtione de eis. ſed de quid dicet̄ in octaua q̄ſtione. ⁊ hoc tam de quid ſeu redditu in cōmuni capto q̄ȝ etiā de eo ꝯtracto ꝑ ꝯditiones illas q̄ ſunt eū eſſe pecuniariū vel fructuarium: nouiter cōſtitutum vl' ab olim. De ubi etiam ꝓut diceret rem in q̄ ꝯſtituit⁹ eēt reddit⁹ emēdus: etiā in eadē q̄ōe dicet̄. De qn̄ vero ꝓut dicit tēporalitatē vel ꝑpetuitatem reddit⁹ emēdi: dicet̄ in .ix. x. ⁊ .xj. q̄ſtionib⁹. De quomodo aūt ſcꝫ ꝓut ſupponit ꝓ pacto adiecto in emptione tractabit̄ in .xij. ⁊ .xiij. q̄ſtionib⁹. Prima igitur q̄ſtio in hoc q̄rto tractatu huius opis que ē .lxxij. in ordine totius opis eſt talis.

Queſtio .LXXII.

Utruȝ alicui liceat in re ſua ꝯſtituere alteri redditū fructuariū ut puta bladi vini vel alteri⁹ rei utilis. de redditu aūt pecuniario ī .lxxv. q̄ōe q̄ retur. Solutio ſtat in .ix. ſuppoſitionib⁹ et trib⁹ ꝯcluſionib⁹.

Prima ſuppoſitio ex q̄ q̄d nōis ⁊ q̄d rei ē pⁱncipiū oīs artꝭ ⁊ ſcie: teſte pho .vij. metaphiſice. ⁊ .j. poſteriorꝝ. Et Tulli⁹ dic̄ pⁱmo officiorū circa pⁱncipiū. Oīs q̄ a rōne ſuſcipit̄ de aliqua re inſtitutio: debet a diffinitione ꝓficiſci ut intelligat̄ q̄d ſit id đ quo diſputetur. Oportet eni de aliqua re locuturꝫ ꝓpriam vocē non ignorare nec prius determinare q̄ȝ terminos queſtionis īelligere. Ideo oꝑtet terminos q̄ſtionis intelligere

⁊ primo ſcire q̄ res ſit reddit⁹ ille de q̄ q̄rit̄ in q̄ſtione. Nā hec ē natura ſpecialiter eorū q̄ inſtituti ſūt in phia: ⁊ p̄ſertim ī metaphiſica q̄les cōgruit eſſe theologos vt nō videat̄ eis ſe intelligere vllā materiam vere fundamētaliter: niſi ex radice ſciant que res vel entitas eſt illud de q̄ q̄rit̄. Ideo etiā nō mireris lector ſi pauliſper diffuſius declaret̄ q̄d rei quarūdā rerū ad illā ⁊ ſequētes q̄ſtiones deſeruientiū. Vn̄ dicendū q̄ reddit⁹ ille formaliter capt⁹ vt in titulo capitur nihil aliud eſt q̄ȝ ius p̄cipiēdi bladū vinū: vel aliā rem vtilē vel etiā pecuniā de re illa in q̄ dicit̄ ↄſtitui ipſe redditus. Ex hac notificatiōe ſequūt̄ quinq̄ȝ correlaria.

Primū q̄ reddit⁹ formaliter nihil aliud ē niſi q̄dam relatio. q: ius vt hic capitur ⁊ ſicut etiaȝ acceptū fuit in p̄ma q̄ſtione huius op̄is: nō ē formaliter niſi relatio ſicut ⁊ dominium cum q̄ identificat̄ ius: vt ibidem fuit declaratū. Scd̄o ſequit̄ q̄ relatio illa nō ē realis ſȝ rōnis: ſicut etiā dominiū ſolū eſt relatio rōnis ſcd̄m Scotū in iiij. diſ. xvj. q. ij. q: q̄d ſolo actu voluntatis create aut alterius potentie collatiue pōt oriri vel ſurgere vel innaſci alicui: nō ē realis res: ſed tm̄ ens rationis Vn̄ Sco. in. j diſ. viij. q. iiij. Intellectus ex hoc q̄ eſt virtus collatiua non pōt cauſare aliud q̄ȝ relationē rationis. Et idem iudiciū eſt d̄ voluntate q̄ eſt potentia collatiua vt idem dicit in. j. diſ. xlv. Et dixi notāter voluntatis create. Nam volūtas diuina ſolo actu pōt p̄ducere: ⁊ de facto p̄duxit oīa in p̄ncipio q: ipſe dixit ⁊ facta ſunt. ſed hoc nō ↄuenit voluntati create. Nam ſi alicui cōpeteret maxime volūtati intelligētie mouentis orbem ita q̄ ſolo actu volūtatis moueret orbem ita q̄ volendo q̄ orbis moueret̄: ſeq̄retur motus ei⁹. modo hoc ē falſū. Vn̄ articulus pariſienſis. dicere q̄ intelligētia ſola volūtate mouet orbē ē error. Unde p̄ter volūtatem intelligentie etiam oportet ponere aliquā potentiā executiuā q̄ mediante mouet: alioquin poſſet mouere corpus diſtantiſſimū. quia pōt illud etiam diſtantiſſimū velle moueri ſic: nec aīa mouet corpus ſuuȝ ſolo actu volūtatis: alioq̄n claudus poſſet ſe ſtatim mouere q̄n̄ vellet. ⁊ ita patet maior aſſūpta. Modo ſolo actu voluntatis exp̄ſſo aliquo ſenſibili ſignificāte eum pōt oriri ius tale q̄le ē redditus. Naȝ ex h̄ q̄ volo te habere ius p̄cipiendi fruct⁹ prediij mei: ſi tu in idip̄m ↄſentis: habebis ius illud. Nihil eni eſt ita naturale ſicut q̄ voluntate domini res in aliū tranſferatur. Ratio etiam p̄cij ⁊ cōmutari atq̄ȝ dari non eſt niſi relatio rōnis p̄ut Sco. dicit in iiij diſ. j. q. v. in fine. Tertio ſequit̄ q̄ redditus eſt res incorp̄alis dicēda. Tū quia vt iam patuit ē ens rationis. talia aūt ſūt res incorp̄ales: q: habēt tm̄ ſuuȝ eſſe formale in anima. hoc ē in re habēte eē cognitū vt habet tale eſſe. Tū etiaȝ q: res incorp̄alis in p̄poſito ⁊ in materia cōtractuū d̄r q̄ non ē res corp̄aliter apprehēſibil': mō relatōes ſunt hmōi etiā ſi ſunt reales. igit̄. Vn̄ etiā ſcd̄m iuriſtas redditus cōputat̄ inter res incorporales: cōputatur etiam inter bona immobilia vt paȝ in cle. exiui d̄ paradiſo. extra de verboȝ ſignificatiōibus. in. §. Cūq̄ȝ annui reddit⁹. Quarto ſequit̄ q̄ reddit⁹ eſt ſubiectiue in aliquo ⁊ in aliquo ē terminatiue ſicut ⁊ q̄libet relatio Unde reddit⁹ eſt ſubiectiue in illo cui⁹ ē: q: ius vt hic capitur eſt ſubiectiue in illo cu⁹ eſt. ſed terminatiue ē in re de qua p̄cipiunt̄ ipſi fruct⁹. et hoc tanq̄ȝ in termino indirecto et remoto: ſed in ipſis fructib⁹ ſic p̄cipiendis ē vt i termino p̄pinquo ⁊ directo. hoc ē. illa relatio ſubiectat̄ i ip̄o homīe qui dicit̄ habere redditum ⁊ terminat̄ indirecte ad rem de qua p̄cipiuntur annui fructus. ſed directe et de p̄pinquo terminat̄ ad ipſos fructus Naȝ ſi habeo redditū p̄cipiendi annuatim d̄ tuo agro duos modios tritici. ille redditus. id eſt illud ius ē in me vt in ſubiecto ſȝ terminatur ad agrum tuū ⁊ ad duos modios p̄dicto modo: omnis eni q̄ habet ius habet illud reſpectu alterius rei: ſicut qui ē ſimilis eſt alicui ſimilis: ⁊ qui habet dominiū habet alicuius rei dominiū. Quinto ſequitur q̄ quādo dico. ↄſtituo tibi redditū in agro meo: nō eſt ſenſus q̄ ille redditus ſubiectet̄ in agro meo. ager eni non habet ius p̄cipiendi fructus ſȝ q̄ terminetur ad agrum meū. Et h̄ mō debēt etiā intelligi dicta iuriſtaȝ dicentiū q̄ q̄daȝ ſeruitutes q̄s habēt hoīes ſūt reales q̄dā p̄ſonales. Nā nō eſt intelligendū q̄ aliq̄ ſeruitutes quas habēt hoīes. p̄ut ſeruitus ē quoddā ius agēdi vel faciēdi aliq̄d: ſit ſubiectiue i aliq̄

pſona ⁊ aliq̄ i re nō in pſona: imo h' modo etiā ſuitꝰ ē i pſona ſcʒ i hoīe. q̇ ōr hr̄e illaʒ ſuitutē: ſʒ q: aliqd tn̄ ē ius dictū ſuitꝰ termi natā ad rē vt res diſtinguit̄ ꝯ pſonā ⁊ aliqd ad pſonā: vt ſi habeo ius trāſeūdi p agruʒ tuū: habeo ſuitutem realē: ⁊ ōr ruſtica. ⁊ ſi habeo ſuitutē mittēdi tignū meuʒ i murū tuū: habeo ſuitutē realē: ⁊ ōr vrbana. Si aūt habeo ius i pſonā tuā. ſicut dn̄i habēt i ſuos empticios vel ſeruos alteriꝰ rōnis: ita q: tua pſona ē mihi obligata ad aliq̄s opas impēdēdas: tunc habeo ſuitutē pſonalē. q̄re aūt dicā, put ſuitꝰ ē quoddaʒ ius patebit in ſcdo argumēto. Dixi aūt notāter diffiniēdo redditū q: redditꝰ formaliter capꝰ eſt ⁊c. q: redditꝰ capit̄ dupliciter. Aliqn̄ formaliter. et ſic ē ius vt dixi. Aliqn̄ materialr̄. ⁊ ſic ē ipi fructꝰ pcipiendi: ⁊ vt ſic eēt res corpalis. ⁊ h' ſcdo mō dicimꝰ qn̄ leuauimus fructꝰ redditual es: ego leuaui redditū meū. ⁊ ille ſoluit mihi redditūʒ meū. Sicut etiaʒ decima accipit̄ dupliciē. Aliqn̄ p iure pcipiēdi fructus illos. ⁊ ſic ē qd incorpale ⁊ ipoſſeſſibile a laico, put eſt ānexū ſpūali: ⁊ de iure poſitiuo ïuendibile. Aliqn̄ p̄o ,p ipis fructibꝫ decimalibꝰ ſic ē qd corpale ⁊ poſſeſſibile a laico ⁊ vēdibile ſibi et p ipm. Rō illiꝰ duplicis acceptiōis ē q: redditꝰ ōr ius. modo etiā ius capit̄ aliqn̄ formalr̄ aliqn̄ materialiter: q̄ ſcdo mō dicimꝰ puentꝰ vel fructꝰ debitos parochie eē iura parochialia ⁊ fructꝰ debitos epō iura epalia. Hic aūt capimꝰ in q̄ſtione redditū formalr̄. al's ſenſus q̄ſtiōis eēt ineptꝰ q: eēt talis. Utrū liceat alicui cōſtituere alteri bladū bladi vl' vinū vini. ⁊ ſic ō aliis.

Contra illā ſuppoſitiōeʒ ⁊ eiꝰ correlaria Arguit̄ p̄mo ſic. Redditꝰ ē res p̄cio eſtimabil: etiā magno. Relatio autē rōnis nō ē talis: igit̄. Rn̄det relatio p̄dicta rōne ſui p̄ciſe: nō ē alicuius eſtimatiōis vl' ſaltē nō magne: tn̄ rōne ſui termini ē alicuiꝰ etiā magne eſtimatōis. ſic te hr̄e dominiū illiꝰ eq̄ nō ē te hr̄e formaliter rē magne eſtimatiōis niſi rōne termini

Scdo arguit̄. Si (illiꝰ relatiōis. redditꝰ p formali ē q̄dam res latio ſubiectata i hoīe habēte redditū: igitur habet aliquā correlatiōeʒ ſibi oppoſitā fūdataʒ i termio p̄dicte relatiōis. hec eni ē natura relatiōis vt ptʒ in aliis relationibꝫ tā realibꝫ q̄ʒ rōnis. ꝯſequēs aūt videt̄ falſū q: nō apparet q̄ ſit talis. Dicēduʒ dupliciē. Primo q: illa relatio q̄ ōr redditus hʒ ſibi correlatiōeʒ oppoſitā ſʒ nō ē nomiata. Nā nō oībꝫ correlatiōibꝫ relationū ſunt noīa i poſita a deo vt ſepe opꝰ ſit eis fingere nomina vt ptʒ p Areſtotilē i p̄dicamētꝭ i ca. ad aliq̄d. Scdo dicenduʒ q: ſi equocet̄ h' nomē ſuitꝰ ſic aliqn̄ equocat̄: ⁊ etiā extēſo vocabulo accipiat̄ ſic accipit̄ vt patebit: poſſet illa correlatio dici ſuitꝰ. ,pbat̄ quia ius illō qd ē genꝰ ad redditū: pōt etiam dominiū dici: capiēdo generalr̄ dominiū vt ,pbaui i p̄ma q̄ſtione huiꝰ opis. Nō correlatio oppoſita dn̄io ōr ſuitꝰ: igit̄. Scdo ptʒ q: ſuitꝰ equoce accipit̄. q: aliqn̄ accipitur ,p iure agēdi aliq̄d circa aliquā rē vl' exigēdi aliq̄d a pſona aliq̄. et h' mō nō pōt eē correlatio correſpōdēs ipi redditui: q: redditꝰ tobis q̄ ē ius eiꝰ nō ē reſpectu rei vl' pſone: put illa res vl' pſona hʒ ius in ipſum imo ,put illa res vel pſona ē ſibi obligata. Alio mō accipit̄ ,p obligatiōe q̄ mō dico aliquē eē meū ſuū. i. obligatū mihi: h' mō diffinit̄ ſuitꝰ: eſt cōſtitutio iurꝭ gētiū q̄ q̇s dn̄io alieno ꝯ naturā ſubiicit̄. i. eſt obligatio ꝯſtituta p ius gētiū q̄ q̇s vt ſubiectꝰ alteri obligat̄. Silr̄ capiēdo ſuitutē ,p obligatione dicimus agrū tuū ſuire mihi. id ē obligatū mihi vt p ipm valeā tranſire: vel ſaltē te cuiꝰ ē ager eē mihi obligatū vt patiaris me trāſire p agrū tuuʒ. Et h' mō pōt ſuitꝰ eē correlatio redditꝰ formaliter capti q: ſi habeo redditū duoꝝ modioꝝ ō p̄dio tuo: tuū p̄diū ē obligatū mihi i duobꝫ modiis: vel tu es obligatꝰ mihi rōne agri. ſilr̄ illi modii ſunt mihi obligati. i. debiti. ⁊ ſic illa correlatio fūdat̄ i termio p̄dicte relatiōnis iuxta naturā aliaruʒ correlationum. Qui aūt negant relationes oēs: ponentes oīa entia eē abſoluta: vel ſaltē q̄ negāt relationes rōnis: aliter dicerēt de entitate redditus: dicētes ipm nō eſſe aliq̄d vnū q̄ ad oīa importata p illū terminū redditꝰ vtputa dicerēt q: redditꝰ p ſe ſignificato ē ipe hō habens redditum: cognotando tn̄ illū hoīem licite exigere ⁊ recipe illos fructꝰ ō re illa. ſicut etiā ipi dicerēt ō dominio ⁊ de beneficio ⁊ canonia q̄ etiā nō ſūt q̄d aliud q̄ʒ quedam iura.

Scda ſuppoſitio ſicut dictus eſt de

redditu ꝙ ad eius entitatē: ſic eodez modo dicendū ē de cēſu. Nam in pſenti tractatu ꝓ eodē accipit̄ reddit⁹ ⁊ cenſus. Et ſic redditus accipit̄ dupliciter ſcȝ formalit̄ ⁊ materialiter: ſic etiā cenſus accipit̄ dupliciter ⁊ habēs cenſū dicit̄ cenſualiſta. ⁊ idē dicēdū ē futuro: ⁊ h̄ capiēdo eam ꝑmo modo tacto in ſolutiōe argumēti. ſecus capiendo ſcđo modo. Vñ in ca. j. extra de cenſib⁹ cū dicit̄ ꝙ pſbyteri debēt de ſuꝑfluo debitum ſeruitiū impēdere ſenioribus. glo. dicit. ſeruitiū. i. cenſum. Ita etiaȝ qñ dicim⁹ Iohes vendidit petro actionē quaȝ iohes habet aduerſus me: ibi actio etiā nihil ē aliud niſi ius exigēdi a me eā rem quam iohes habet a me exigere. ꝗmō etiaȝ capit̄ qñ dicimus. ille habet actionez aduerſus aliū ꝗuis nōdū quicꝗ agat. ⁊ illius actiōis ipa obligatio nō eſt mater qꝛ ē ſua correlatio: niſi caperet̄ mater ꝓ antecedēte inferēte cōſequens: qꝛ ſequit̄ bene. A eſt mihi obligatus: igit̄ habeo actionē aduerſus eū: ſaltez ſi eſt obligatio ciuilis. ſed bñ obligatio eſt mater actionis capte ꝓ actuali q̄rela: quia aliqñ actio capit̄ ꝓ ipa actuali placitatiōe quā actor exercet cōtra reum. ſed vt ſic nō capit̄ in ꝑdicta locutione cum dicim⁹: Iohānes vendidit petro actionē ſuā. Similiter quando iuriſte dicunt: ille vēdidit iſti nomina ſua ſeu debitorū ſuorū. nomen ibi capit̄ ꝓ iure qđ habet venditor in debitores ſuos.

Tertia ſuppoſitio ⁊ quarta ponūt ſex diuiſiones redditus. Nā redditus ē duplex. quidam ē certus: quidaȝ incertus: vt ſi habes ius ꝑcipiendi de ꝑdio meo duos modios frumenti: illud ius dicit̄ cert⁹ reddit⁹. ſed ſi habes ius ꝑcipiendi tertiā ꝑtem frumenti ibi creſcentis: illud dicit̄ reddit⁹ incertus. Item ꝗdam ſiue certus ſiue incert⁹ conſtituit̄ in ꝑſona ipſius ꝯſtituentis: ⁊ poteſt dici ꝑſonalis: vt ſi habes ius percipiendi d̄ meis laboribus ⁊ induſtrijs annuatim vnū ſolidū vl' duos: vel aliud ꝯſimile: ſic ꝙ ſuper nulla re ꝯſtituo tibi illū redditū: ſed ſolum ſuꝑ ꝑſona mea. Ali⁹ vero cōſtituitur in re: ⁊ pōt dici ꝑdialis: nomīe tñ incōuertibili: vt ſunt illi ꝗ ſuꝑ ꝑdijs ⁊ alijs rebus ꝯſtituunt̄: vt exemplificatū ē in ꝑma diuiſione. Tertia diuiſio. Redditus ꝗdam eſt fructuari⁹ vt redditus ꝑcipiēdi res vtiles alias a pecunia. Ali⁹ eſt pecuniari⁹ ſcȝ ius ꝑcipiendi pecuniam.

Quarta ſuppoſitio. quarta diuiſio ē. Reddit⁹ ſiue certus ſiue incert⁹ ꝗdaȝ eſt ꝑpetuus: ꝗdam tp̄alis: vt ſi habes ꝓ te ⁊ oībus tuis heredibus ius ꝑcipiendi d̄ ꝑdio meo fruct⁹. illđ ius eſt ꝑpetu⁹ reddit⁹. Si autē habes ius ad ꝑcipiēdū fructus ſolū ꝑ aliquot annos: eſt tēporalis. Quīta diuiſio. tp̄alis eſt duplex: qꝛ ꝗdam eſt ad determinatos annos vt ad decē vel vltra: ⁊ tūc dr̄ ad nō modicū tp̄s. vl ſi ē ad tp̄s minus decē annis dr̄ ad modicū tp̄s. ꝗdam v̄o eſt ad indeterminatos ānos vt ad oēs annos vite illi⁹ cui cōſtituit̄ ꝗ tñ ignorant̄ ꝗt ſint ⁊ ille dr̄ vitalicīū: ſcȝ a vita ꝓ qua deſeruit tibi illud ꝑdium. vel dr̄ vitalicīū a victu ꝓ quo deſeruit tibi. Et vterꝗ poſſet ſubdiuidi: puta quia ꝗdam eſt annu⁹ ſcȝ ius ꝑcipiendi omni anno aliquot fruct⁹: ꝗdam mēſtruus ſcȝ omni mēſe. ⁊ ſic de alijs ꝑtibus anni. Sexta diuiſio. redditus ꝑpetu⁹ ē duplex. ꝗdam ē redimibilis: vt cuȝ ego ꝗ tibi conſtitui redditū in ꝑdio meo poſſum illū ꝓ precio redimere: ſic ꝙ tu cogeris mihi illud ius reuēdere. ⁊ ſic poſſum illud ius in te extinguere: ⁊ ſimiliter meaȝ vel ꝑdij mei obligationē delere. Quidā v̄o irredimibilis vt cum non poſſum illud ius redimere non ꝗdē abſolute. ſed ſic ꝙ non poſſum te cogere vel cōpellere ad retradenduȝ mihi illud. Nam abſolute loquēdo null⁹ redditus ꝑpetuus eſt qui nō ſit redimibilis. volente enī emptore poteſt redimi.

Quinta ſuppoſitio. ex quo in titulo dicit̄ in re ſua: notādū ꝙ res capitur dupliciter. Uno modo generaliter vt non diſtinguit̄ cōtra ꝑſonā. ⁊ ſic non capitur in titulo. Alio modo ſpecialiter vt diſtinguit̄ cōtra ꝑſonam. et ſic capit̄ in titulo. Naȝ ibi tm̄ querit̄ ſi liceat alicui in re ſua. id eſt in re que nō eſt ꝑſona: vt in agro. ⁊ ſic de alijs ꝯſtituere. Nam de h̄ an liceat alicui in ꝑſona ſua ſcȝ ꝓpria vl' ſui. id eſt ſerui ſui cōſtituere redditum: querit̄ de hoc in q̄ſtione. lxxiiij. Res autez ſcđo modo capta ē duplex. ꝗdam eſt cuius vſus ē eius ꝯſūptio vt frumentū ⁊ vinum ꝗ ordinata ſunt ad eſum ⁊ potum ꝗbus etiā illa cōſumunt̄ ⁊ corrumpunt̄: ⁊ ſimiliter pecunia ordinata ad diſtractionē ꝗ diſtractiōe

conſumit. ꝛ ſi nō in ſubſtantia: tñ ꝙ ad do-
miniū illi⁹ q̄ ꝓbabuit eā. q̄dam ꝟo eſt cui⁹
vſus nō ē ei⁹ cōſūptio vt ager: dom⁹: equ⁹:
quus aliquaꝝ taliū rerum vſus diſponat
tendē ad ꝯſumptionē. ꝛ in ꝓpoſito loqui-
tur ſolum de illa re cui⁹ vſus non eſt ꝯſū-
ptio. Nam in re cui⁹ vſus eſt ꝯſūptio non
pōt ꝯſtitui redditus: q̄uis enī poſſim tibi
ꝯcedere ius vtēdi talib⁹ reb⁹ meis. tñ ſi vte-
ris eis ad talem vſum: mox eas ꝯſumis. ꝛ
ſic ampli⁹ nullū fructū potes de eis ꝑcipe.
Vñ ſubſtantia illaꝝ rerū poſt vſū nō ma-
net ſalua. Si igit̄ in re aliqua pōt cōſtitui
redditus: oportet ꝙ ſit res cuius vſus nō
ſit cōſumptio eius. ita ꝙ q̇s poſſit ꝑcipere
fruct⁹ illius rei: ſalua ſubſtantia illi⁹ rei. Et
hec eſt duplex. q̄dam eſt imobilis vt ager
domus: q̄dam mobilis. Nā vtraq; poteſt
aliquē fructū vel cōmoditatem importare
homini vt equ⁹ eq̄tatione vel portatiōem
vl vecturā. Quāuis differēter: q2 ī reb⁹ mo-
bilibus non poteſt ꝑpetu⁹ reddit⁹ cōſtitui
q2 nec res ipa eſt ꝑpetua niſi capereť ꝑpe-
tuū large put ſe extēdit ad ꝑiodiacā perpe-
tuitatē: q̄ mō cuiuſlibet rei duratio dr̄ ei⁹
ꝑpetuitas: ꝛ ī latino dr̄ ſeculum: ꝛ in he-
breo bolā. ſicut dr̄ Deutero. xv. de ſuo em-
ptitio. Accipies ſubulā ꝛ dabis eā in aure
ei⁹: ꝛ erit tibi ſeru⁹ in eternū. h̄ eſt oīb⁹ die-
bus vite ſue. Et ſilr̄ aliq̄s doctor dr̄ ꝑpe-
tuo ꝯductus in vniuerſitate. Sꝫ in rebus
imobilib⁹ vt in agro et domo pōt ꝑpetu⁹
redditus conſtitui. q2 ille res ſūt ſm̄ ſe vel
aliq̄d ſui nāte ꝑpetuo durare. id eſt vſq; in
finē mūdi. Nam ꝛ ſi domus ſm̄ ſe nata ſit
perire tñ fundus ei⁹ nat⁹ ē vt frequēter ꝑpe-
tuo manere: ꝺ ꝙ etiā pōt fruct⁹ aliq̄s ꝑcipi.

Sexta ſuppoſitio. Ex q̄ ī titulo dr̄
rei vtilis vel pecunie. No-
mē res vtilis accipit̄ dupliciť. Vno mo-
do generalit̄: ꝛ ſic cōphendit numiſma ſeu
pecuniā. ꝛ ſic nō capit̄ ibi. Vñ minor diffi-
cultas eſt de reddituu fructuario aut ꝯſimi-
li q̄ de pecuniario: ſaltē qñ illa ꝯſtitutio
alteri facta fit nō gratuite: ſꝫ ꝓ pecunia vt
patebit in q̄ſtione. lxxv.

Septima ſuppoſitio. ꝯſtituere
redditū capit̄ dupli-
citer: ſeu ꝯſtitutio reddit⁹ eſt duplex. Que-
dā eſt retētiua ſeu reſeruatiua q̄ q̇s ſcꝫ in re
ſua de q̄ habet ius ꝑcipiēdi oēs fruct⁹ reſer-
uat ſibi ſolū ꝑtiale ius ſcꝫ ꝑcipiendi aliq̄s
fruct⁹: ꝛ reliquū ius totuꝫ tradit alteri vel
ſaltē cedit illi reliq̄ iuri: ip̄m reſignando: ꝛ
de illa nō q̄rit̄ in titulo q̄ſtionis. q2 notan-
ter dr̄ cōſtituere alteri. Vñ h̄ mō q̄ habet
beneficiū ꝛ refuat ſibi auctoritate epi ius
ꝑcipiēdi ꝑtē fructuū beneficij dr̄ ſibi cōſti-
tuere ius ī re ſua ſcꝫ ī bñficio ſuo. vl' poti⁹
eps dr̄ illō ius ſibi cōſtituere ī bñficio ſuo
ꝛ tñ nullū nouū ius acq̄rit ex illa ꝯſtituti-
one. ſꝫ ſolū qđ ꝓbabuit reſeruat ꝛ reliquū
qđ habet reſignat. Alia ē aſſignatiua ſeu
tranſlatiua q̄ q̇s ius qđ habet in re ſua ꝑ-
cipiēdi fruct⁹ eius: ꝯſtituit alteri. i. vult eſſe
alteri⁹ ita ꝙ ali⁹ habeat ius ꝑcipiēdi aliq̄t
fruct⁹ illi⁹ rei. Vñ ꝯſtitutio illa in ꝓpoſito
nihil ē niſi volitio q̄ q̇s vult ius qđ habet
in ꝑcipiēdo fruct⁹ rei ſue eſſe alterius ī ꝑte
fructuū. ꝛ poteſt iſta ꝯſtitutio dici ꝯceſſio
vel aſſignatio vel tranſlatio.

Octaua ſuppoſitio. ꝯuenienter dr̄
in titulo conſtituere: nō
aūt cōuenienter diceret̄ (vt q̄dā loquuntur)
Vtrꝫ liceat cōſtitui reddit⁹ ꝛc. quia in ho-
minib⁹ nihil ē licitū vel illicituꝫ niſi actus
human⁹. cōſtitui aūt nō ē act⁹ humanus:
imo nō ē act⁹ ſꝫ paſſio correſpōdēs actui.
Cōſtitutio aūt actiua ē act⁹ human⁹: q2 ē
volitio. Cōſtitui aūt nec ē licitum nec illi-
citū. nec ē in homie: ſꝫ in re irrationali ſcꝫ ī
reddituu ꝯſtituto: ſicut me amare te vl' velle
tibi bonū: ē licitū. ſꝫ te amari non ē licitum
nec illicitū: ſicut nec te percuti eſt licitū vl'
illicitū. ſed te ꝑcutere eſt licitum vel illicitū
pati enī iniuſtū nō eſt iniuſtū. ſꝫ agere iniu-
ſtum ē iniuſtū vt inquit Areſtotiles.

Nona ſuppoſitio. duplex eſt lici-
tum. Quoddā eſt licituꝫ ex
genere ſcꝫ actus cadens ſup debituꝫ obie-
ctum: non curando q̄les circūſtantias ha-
beat: vt diligere deū vel proximū: dare ele-
moſynā indigenti. ꝛ ſi illud obiectū expri-
matur: erit act⁹ ſic determinat⁹ etiaꝫ poſiti-
ue licit⁹ ex genere. ſi aūt non exprimat̄ ſed
act⁹ accipiat̄ abſtracte ſine obiecto: ſup qđ
tamē nat⁹ eſt cadere: erit ꝑmiſſiue tñ licit⁹
ex genere. Quoddā eſt licitū ex circūſtātia
ſcꝫ act⁹ habens omnes debitas circūſtan-
tias vt dare elemoſynā indigenti. ꝛ hoc ꝓ-
pter debitū finem. ꝛ debito loco tpe ꝛ de le-
gitima ſubſtantia. ꝛ ſic de alijs ſeptem cir-

cũſtantijs de q̃bus latius dictũ eſt ſupra
q̃ſtione.l. Vñ ſtat q aliq̃d ſit licitũ primo
modo qḋ ē illicitũ ſcḋo modo: nõ aũt ecõ-
tra. qḋ eni eſt illicitũ pmo modo nũq̃ ē li-
citũ ſcḋo modo. q: qñ act⁹ ex genere ē ma
lus: nunq̃ reddit bon⁹ p acceſſum cuiuſcũ
q̃ circũſtantie. de illis vide latius ibidem.
Et ex ibi dictis patz quõ licitum ex circũ-
ſtantia põt ſubdiuidi: q: quoddã ē ſic lici-
tum pmiſſiue tm̃: quoddã pro poſitiue. vi-
de ibidē. In pposito aũt non q̃rit de licito
ex circũſtantia ſaltez poſitiue. q: act⁹ de q̃
querit non ē ibi expſſus cũ ſingulis circũ-
ſtantijs. ſed tm̃ d licito poſitiue ex genere
vel etiaz de licito pmiſſiue ex circũſtantia:
q̃rit eni ſi ɔſtitutio redditus expſſa vt in ti
tulo vbi obiectũ exprimit ſine circũſtãtijs
ſit licita: ſic q nõ includat aliquã maliciaz
vel iniq̃tatem. Nam ſi vt ſic illa ɔſtitutio
eſſet illicita: nõ poſſet poſtea q̃cunq̃ circũ
ſtantia accedente fieri licita. Act⁹ eni ex ge
nere vel obiecto mal⁹ non poterit p circũ-
ſtantiã reddi bon⁹. deficit eni ſibi bonitas
ex genere q̃ pſupponit vt materialis ad bo
nitatem ex circũſtantia: bonũ aũt ē ex inte-
gra cauſa. Si aũt vt ſic ꝛ p ɔſequẽs ex ge
nere ē licita: tunc etiam ē pmiſſiue ex circũ
ſtantia licita: hoc ē. ē nata veſtiri circũſtan
tijs cõgruis. Ideo ɔſequẽter videndũ ē p
ſequẽtes q̃ſtiones quas circũſtantias ne-
ceſſe ē accedere ad hoc vt ille actus cõple-
ta bonitate morali ſit bon⁹: ꝛ p quas circũ
ſtantias ipſe deprauet. puta an deprauet p
circũſtantiã illam ſcꝫ ſi illa conſtitutio fiat
p precio vel ſi fiat cum pacto redimendi ꝛ
ſic de alijs de quibus nũc non agetur. Et
ex hoc patet q ad ſoluendũ q̃ſtionem pre-
ſentē non oportet curare de hoc an illa cõ
ſtitutio fiat gratis vel pro precio. Naz an
illa que non eſt gratuita ſed pro precio pu
ta cum redditus pro precio conſtituit tibi
qui emis cuꝫ ſit licita patebit in queſtione
lxxix. Nam pro pcio conſtituere ptinet ad
circũſtantiã quo modo ɔſtituat.

Prima concluſio. Aliquē conſti
tuere i re ſua alteri reddi-
tum bladi vini ꝛc. vt in titulo eſt act⁹ ex ge
nere licitus etiam poſitiue. probat duab
rationibus. quia eſt actus ſuper debitum
obiectũ cadens qḋ etiam poſitiue includi
tur vel exprimit in actu eodē modo deter-
minato quo in titulo ponit. igitur ɔcluſio
vera. ɔſequẽtia nota ex diffinitione actus
boni ex genere. Añcedẽs pbatur. quia cõ-
ſtituere eſt velle: ꝛ ſi velle referatur ad red
ditum: tunc redditus eſt eius obiectum eo
modo quo circũſtantia q̃d aliquãdo acci-
pitur p obiecto. Si autem ipm velle refe-
ratur ad illum cui conſtituit: tunc ille alter
cui conſtituit: etiam poteſt dici obiectuꝫ il
lius actus: eo modo quo aliquando circũ
ſtãtia cui accipit p obiecto actus. ſicut da
tio elemoſyne facta indigenti dicit illũ cui
datur habere pro obiecto: q̃uis etiaz res
data poſſit dici obiectum que tm̃ etiam di-
citur aliquãdo circũſtantia q̃d. modo red-
ditus non eſt res incongrua ipi volitiõi. et
ſtat q ipſe alter cui quis vult illum reddi-
tum etiam ſit congrua pſona reſpectu illi⁹
volitiõis: igitur. Secũdo pbat ſic. Si
non eſſet actus ex genere licitus. tunc ex q̃
poſitiue ibi exprimit obiectum: eſſet poſi-
tiue ex genere illicitus: ergo nulla circũſtã
tia accedente poſſet fieri licitus: ſicut odiũ
dei et amor peccati: ex quo ex genere ē ac⁹
poſitiue illicitus. quia ſup obiectum ſibi i
congruũ cadit. ideo ob quẽcunq̃ finem vl
cum quacũq̃ circũſtantia fiat: eſt illicitus.
ɔſequens autem eſt falſũ: cui⁹ falſitas oſtē
ditur ſeptẽpliciter ducẽdo ad ſeptem incõ-
uenientia. Primo quia tunc non liceret
cuiq̃ fũdare beneficiũ eccleſiaſticũ d quo
beneficiat⁹ pciperet res vtiles vel pecuni
am. quia illa fundatio nõ eſt aliud q̃ ei q̃
ſubit officiũ eccleſiaſticũ aſſignare reddi-
tum ſeu ius pcipiendi aliquas res vtiles
vel pecuniam de rebus ſuis. beneficiũ eni
eccleſiaſticũ nihil eſt aliud q̃ ius pcipiẽdi
tẽporalia pter hoc q recipiẽs exercet offi
cium eccleſiaſticũ. quo modo dicit benefi
ficium datur pter officium. falſitas autez
ſequele patz. quia vtroq̃ iure approbatur
fundatio beneficiorũ adeo q etiam funda
tores honorant ab eccl'ia iurepatronatus
Scḋo ptz falſitas ɔſequẽtis pncipalis
q: tũc non liceret mihi velle te gratis ha-
bere ius pcipiẽdi aliq̃t fructus de predio
meo q̃ volitio eēt ɔſtitutio gratuita: qḋ tm̃
ē falſum. q: ego poſſum tibi gratis dare ꝛ
ita donare pdium meũ totaliter: trãſferen-
do in te cõpletũ ius ꝛ dominiũ directuꝫ ac

ꝓprietatē nullū ius mihi reſeruando. ꝗ poſ
ſum etiā tibi gratis dare ius ꝑcipiēdi non
oēs ſed aliq̄s fructus ei⁹ mihi reſeruato do
minio illi⁹ ꝑdij ⁊ iure alioꝝ fructuū ꝑcipi-
endoꝝ. tenet ꝯſequentia. q2 ꝑmū ē mai⁹ ꝙ̄
ſcdm. imo ſcdm includit in primo: nō po
tens maius pōt etiā min⁹. falſitas ſequele
patȝ q2 q̄libet ē in re ſua moderator ⁊ arbi-
ter: ⁊ etiā q̄liber pōt rei ſue on⁹ imponere ⁊
ſeruitutē atq̄ȝ obligationē nō damnatā iure
Tertio ptȝ falſitas ꝯſequētis. q2 tūc nō
liceret alicui reſuato ſibi dominio directo
ꝑdij ſui vel alteri⁹ rei in alium trāſferre do
miniū vtile illi⁹ rei. ⁊ ſic non poſſet q̄ſꝙ̄ rē
ſuaȝ alteri in feudū ꝯcedere: nec in emphi-
theoſim. q2 ꝯceſſio feudalis ⁊ emphiteoti
ca ſit ꝑ hoc ꝙ ꝯcedens reſeruato ſibi dire-
cto dominio: trāſfert in aliū dominiū vti-
le. ſequela ꝓbatur. quia in tali conceſſione
emphiteota ⁊ feudatari⁹ ſeu vaſall⁹ habet
non minus ius ꝑcipiendi fructus illi⁹ pre
dij ꝙ̄ ſi eſſet ſibi redditus conſtitutus in il
lis bonis. falſitas autē ſequele patet. quia
vtrūꝗ̄ ius approbat cōceſſionē feudalē ⁊
emphiteoticā: adeo ꝙ etiaȝ eccleſia ꝯcedit
aliqua bona ſua aliquib⁹ in feuduȝ. ⁊ etiaȝ
econtra recipit aliqua in feudum ab alijs.
Quarto patȝ falſitas ꝑncipalis ꝯſequē
tis. q2 tūc nō liceret alicui in re ſua ꝯſtitue
re alteri vſufructū nec vſum: nec cōmoda-
re rem ſuam: nec locare. ꝓbat̄. quia cōſti
tuendo ei vſufructū: vl' vſū. etiam ꝯſtituit
ei ius percipiendi fructus illius rei. quia
vtrunꝗ̄ eſt ius vtēdi rebus alienis ſalua
reꝝ ſubſtantia: ꝙ̄uis differēter ſm ꝙ vſus
⁊ vſufructus differunt: vt patet ex q̄ſtione
ꝑij. Modo vtendo re illa percipit ei⁹ vti-
litatem ⁊ ita fructum. Similiter ſi quis cō
modat vel locat rem ſuam alteri: ipſe vult
eum habere ius vtendi illa re. ⁊ ſic percipi
endi eius vtilitatem ꝙ̄uis differēter: quia
cōmodando vult gratis eum habere. ſȝ lo-
cando vult pro mercede que locagiū dici-
tur eum habere. ſequela tamen patet. quia
etiam in illis conceſſionib⁹ conceditur ius
percipiendi fructus illius rei. falſitas aūt
ſequele patet. quia vtrūꝗ̄ ius approbat il
las cōceſſiones adeo ꝙ etiam eccleſia ali-
quibus concedit vſufructū vel vſū in reb⁹
ſuis ⁊ aliquib⁹ locat eas. aliquibus cōmo
dat eas. Jus autē canonicū nō approbat
actum illicitū cuȝ ſit quaſi correlariū theo
logie. quia canonice ſanctiones ꝓceſſerūt
ex auctoritatib⁹ ve. ⁊ no. teſtamēti vt in. c.
qualiter. de accuſationib⁹. Quinto ptȝ
falſitas ꝯſequentis. quia tunc ꝯſtitutio de
cimarum dandarū clericis fuiſſet illicita:
quia illa nihil aliud ē ꝙ̄ conſtituere ius ꝑ-
cipiendi fructus in tali quotta d̄ predijs ⁊
laboribus laicorum. Unde decima capta
pro iure decimandi poteſt vocari redditus
eccleſiaſticus ⁊ multa alia iura que habet
eccleſia hoc eſt que habēt officiales ſeu ꝑ-
late ⁊ ꝑſone eccleſiaſtice vt epiſcopi. pleba
ni: fuiſſent illicite cōſtituta vt procuratio-
nes que ſunt epiſcopis conſtitute viſitāti-
bus dioceſim. Et ſimiliter iura que habēt
plebani in certis obuentionibus ſibi debi
tis. imo generaliter conſtitutio cenſuū eēt
illicita cum tamen tam in iure ciuili ꝙ̄ ca-
nonico habeantur tituli de cenſibus tan-
ꝙ̄ de illis que licite poſſunt conſtitui ⁊ fu-
iſſe conſtituta. Sexto patet falſitas cō-
ſequentis ꝑncipalis. quia tunc non exegiſ
ſet ioſeph ab egyptijs vt ſuper ſuis ꝑdijs
conſtituerent pharaoni ius percipiēdi q̄n
tam partem fructuuȝ: ſicut tamen fecit. vt
patet Geñ. xlvij. Nam lȝ omnia ꝑdia egy
ptioꝝ eſſent trāſlata pleno dominio in po
teſtatem pharaonis titulo vēditionis vel
ꝑmutationis: tamen ioſeph ex clemētia re
ſtituit ea egyptijs ⁊ exegit ab eis predictā
conſtitutionem. Jlla autem conſtitutio fu
iſſet egyptijs illicita. ⁊ ꝑ cōſequēs exactio
illius conſtitutionis fuiſſet ipſi ioſeph illi-
cita: et tamen non fuit illa cōſtitutio iuris
aliud ꝙ̄ conſtitutio redditus perpetui per
cipiendi blada et alios fructus prediorū
ſuorum. Septimo patet falſitas conſe-
quētis. quia infra ꝓbabitur auctoritatib⁹
tam doctorum ꝙ̄ ſummorum pontificum
ꝙ etiam conſtitutio ⁊ receptio redditum in
etiam non gratuita (de qua minus vide-
retur) ſcilicet per contractum venditionis
⁊ emptionis cum pacto retrouendendi et
etiam ſine illo eſt licita.

Secunda ꝯcluſio. predictū conſtituere
de quo in titulo. eſt act⁹ etiaȝ
ex circūſtantia licitus. ⁊ hoc ꝑmiſſiue. pro
bat̄ quia eſt actus ex genere poſitiue licit⁹
⁊ pōt veſtiri omnib⁹ circūſtantijs debitis

⁊ ſibi congruētib⁹ quas non includit actu ſm q̄ in titulo ponit. igit̄ cōcluſio vera. cōſequentia tenet. quia hoc eſt actū eſſe permiſſiue licitū ex circūſtantia: ex vltima ſuppoſitione. Maior nota. minor probat̄ tripliciter. Primo q̄ nullus actus ē ex genere poſitiue licit⁹ q̄n ſint ſibi addibiles congrue circūſtantie: ſicut nulla materia p̄ma eſt cui non poſſit accedere congrua forma ⁊ nullū genus eſt q̄ð nō poſſit determinari differentijs ſibi cōgruentib⁹. Actus enī ex genere bonus eſt reſpectu circūſtantiaꝝ aliquo modo vt materia reſpectu formaꝝ ⁊ vt genus reſpectu differentiaꝝ. ⁊ vt totū in modo reſpectu p̄tium modaliū. Secūdo q̄ tunc nūq̄ſ ſimpliciter licite poſſet fieri. ꝯſequens ē improbatū in precedenti ꝯcluſione. ſeq̄la ꝓbatur. quia nunq̄ſ aliq̄s actus fit ſimpliciter licite niſi vltra bonitatem genericā etiā habeat circūſtantionalē bonitatem. Tertio q̄ pōt eſſe q̄ ibi ſint ille circūſtantie ſcʒ quis. quid. cur. cui. vbi. quō. quando. ⁊ q̄ ille congruant illi actui patet inductiue. Naʒ poteſt eē q̄ ibi ſit cōgrua circūſtantia q̄s ſcʒ q̄ ꝯſtituens ſit cōgrua pſona ad cōſtituendū. puta quia habet plenuʒ dominiū in bonis ſuis: potens ipſa onerare ſeruitutib⁹: imo etiam ea alienare in toto vel in pte. nec eſt ſibi īterdictū bonis. ⁊ ſimiliter q̄ illa pſona cui cōſtituitur etiam ſit pſona ꝯgrua ad hoc. puta. q̄ eſt digna ⁊ capax illius iuris. puta q̄ non abdicauit a ſe redditus p votum ⁊ conſentu in receptionē. Et ibi etiam pōt eſſe congruū quid ſcʒ ipe redditus. quia ē res conſtitubilis et transferibilis in alterum. ſtat etiam q̄ illa conſtitutio fiat tēpore non incongruo ſcʒ in tēpore quo vtilitas vel neceſſitas expoſtulat: tam ex parte ꝯſtituētis q̄ſ eius cui cōſtituit̄. ſtat etiam q̄ ille redditus ꝯſtituat̄ cū debito vbi. ⁊ hoc dupliciter. ſcʒ q̄ ꝯſtituat̄ in re cōgrua: ⁊ in loco cōgruo. in re q̄dem vt puta in re q̄ pōt deductis expēſis circa ꝯſeruationē ⁊ culturā illius rei importare tātos fruct⁹. et etiā ſi in pſona ꝯſtituat̄ vt infra dicet̄: ſtat q̄ illa pſona poſſit bene tātūdē acq̄rere annuatim q̄ſtum debet ſoluere ex pte reddit⁹: tātūdeʒ inq̄ſ vltra ea q̄ ſibi ſunt neceſſaria ꝓ ſua cōgrua ſuſtētatione ⁊ ſine grauamīe enormi ill⁹ pſone ſue. Etiam in loco congruo ſcʒ vbi non ē a ſuperiori p humanā ꝯſtitutionem ꝓhibita talis cōſtitutio. Item ſtat q̄ fiat debito modo: puta p debitū cōtractuʒ ſcʒ ḡtuitū: puta donatiōis. vel nō gratuitū ſcʒ p ꝯtractū venditiōis ⁊ emptiōis: ita q̄ talis modus trāſferendi nō depṙauat illā ꝯſtitutionē: vt ꝓbabit̄ in q̄ſtione. lxxix. vel p aliū ꝯtractū nō gratuitū vt p p̄mutationem vel hmōi. ſtat etiaʒ q̄ fiat cum debita equitate ita q̄ cōſtituendo cum alteri p̄rēditionem nō exigat nimis magnū: ſʒ equū ⁊ iuſtum p̄cium: ⁊ etiam cuʒ debita diſcretione ⁊ cum licitis pactis ⁊ ꝯditionib⁹ naturalibus vel accidentalib⁹. Similiter ibi poterit eē debitus finis. ſcʒ vt illi quibus conſtituūt̄: habeāt debitā ſuſtētationē: ad hoc vt poſſint intēdere tēporali vel ſpūali ſaluti aliorū quib⁹ p̄ſunt. puta quādo conſtituūt̄ redditus dominis tēporalib⁹ vl' ſpiritualib⁹ p̄latis vel pſonis que ꝓ alijs vacēt diuinis. de quo fine et ſimilib⁹ patebit in ſequenti q̄ſtione. Dixi notāter in concluſione permiſſiue ⁊c. quia conſtituere expreſſum in titulo non determinat̄ cum circūſtantijs ſaltem omnib⁹ q̄b⁹ eſt veſtibile: et q̄ſuis alique ibi exprimant̄ ſcʒ q̄d vt redditus de re ſua ⁊ cui ſcʒ alteri: tñ ille accipiuntur ibi pro obiecto vel ſaltem illa ſcʒ alteri nō dicit determinatā circūſtantiā ſʒ indeterminatā q̄ nō facit ad bonitatē vl' maliciā actus: ſicut etiā cum dico dare elemoſynam alteri: ly alteri non dicit determinatam circūſtantiā afferētē aliq̄d malicie vel bonitatꝭ. q̄ nō determinat̄ an ille alter ſit indigens ⁊ dignus elemoſyna vl' indign⁹.

Tertia concluſio. predictuʒ cōſtituere: de quo ī titulo: ē ac⁹ etiam poſitiue licit⁹ ex circūſtantia q̄n veſtit̄ oīb⁹ p̄dictꝭ circūſtātijs. ptʒ ex rōne ac⁹ boni ex circūſtātia. Ex h̄ ſeq̄t̄ correlariū duplex. Primū q̄ q̄dā incōuenięter r̄ndet ad p̄dictā q̄ſtionē q̄n ponit talē ꝯcluſionē q̄ illa ꝯſtitutio ē licita dūmodo fiat intentione recta ⁊ ex rationabili cā cū diſcretiōe debita ⁊ eq̄tate. q̄ aut intelligit ð licito ex genere: ⁊ tūc nō opter addere dūmodo ⁊c. ſi ð licito ex circūſtātia tūc aut loq̄t ð tali licito p̄miſſiuo: ⁊ tūc iteꝝ nō opter addere dummodo ⁊c. Aut de licito tali poſitiuo ⁊ tunc non ſufficiūt ille quas expſſit: quia tm̄ expreſſit duas ſcilicet cur ſeu cauſam

finale: ꝛ q̄modo.i.modū. modo etiaȝ alle
requirunt. Sc̄do ſeq̄r ꝙ ibidē etiā incō
uenienter ꝓbat eandē ꝯcluſionē: q̄tū eni ad
ꝓdictā ꝯcluſionē ſufficit arguit ſic. q: con
ſtituere cum debita diſcretiōe ꝛ eq̄tate red
ditus in re: ca intētiōe: ꝛ ob hāc cauſā vt ō
ex redditibꝰ ſuſtentētur illi q̄ aliis ꝓſunt in
ſpūalibꝰ. ꝛ ſic de aliis cauſis finalibꝰ q̄ tan
gent i ſequēti q̄ſtione ē licitū. igit̄ ꝯcluſio
vera. Añcedens ꝓbat inductiue de q̄libet
ꝓdictarū cauſaꝝ finaliū. Modo illa ꝓba-
tio deficit. Primo q: aut intēdit ꝓbare cō-
ſtitutionē ꝓdicto modo determinatā eē ex
genere licitā: ꝛ tūc nō oportet aſſumere de
terminationē ex pte cauſe finalis: q: cauſa
finalis nō req̄rit̄ ad bonitatem genericaȝ
actꝰ. aut ō bonitate circūſtātionali. ꝛ h̄ ꝓ-
miſſa. ꝛ tunc iterū nō optet ꝓdictā deter
minationē aſſumere. Aut de bonitate cir-
cūſtantionali poſitiua. ꝛ tūc deficit dupli
citer. Primo q: non aſſumit oēs circūſtan
tias req̄ſitas ad illam bonitatē ꝓbandam
Sc̄do q: petit ꝑncipiū. nam ſi vellē ꝓba-
re q̄ aliqs actus: quem m̄ in ipa cōcluſiōe
añ oia ſupp ono eſſe veſtitū oibꝰ circūſtan
tiis debitis ſit bonꝰ bonitate circūſtantio-
nali: ꝛ aſſumerē ꝙ vltra h̄ ꝙ aliis circūſtā
tiis eſt veſtitus: etiā eēt veſtit̄ debita cir-
cūſtantia finis: iam aſſumerē qđ ſuppoſui
in ꝯcluſione. ꝛ ſic ſicut nec ſuppoſitū cōclu
ſionis ꝓbat ꝯcluſionē. q: eſt ps ꝯcluſiōis
ſic nec talis ꝓbatio ꝓbaret ꝯcluſionē talē.
Si aūt non ſupponerē eū eſſe veſtitū oibꝰ
debitis circūſtantiis: ꝛ inductiue oſtende-
rem eū eſſe veſtiūū oibꝰ talibꝰ: illa eſſet ꝯue
niens ꝓbatio in q̄ ꝓbatione haberē oſten-
dere ꝙ finis ꝓpter quē fieret cōueniret illi
actui: ꝛ ꝙ ꝑſona agens eū ꝛ modus agēdi
ꝛ ſic de aliis cōueniret illi actui ꝛ tūc iferret̄
h̄ ꝙ eſt licitꝰ etiaȝ poſitiue bonitate circū
ſtantionali. Vñ ponꝰ ꝓbatio ꝓdicti docto
ris deberet poni ꝑ exemplo: vbi ſcȝ illa cō
ſtitutio fieret ex rationabili cauſa ꝛ recta i-
tentione. q: exemplū de recta intētiōe ꝛ ra-
tionabili cauſa ꝓpter quā fieri pōt: eſt vt ſu
ſtententur ꝓdicte ꝑſone vt patebit.

Queſtio. LXXIIII.

Ex quo conſtitutio

redditꝰ (put eſt expreſſa in ꝑcedēti q̄ſtiōe) ē licita ex genere licita poſitiue: et tamē nata eſt veſtiri debitis circūſtantiis: ex q̄bꝰ ipa vltra bonitatem genericā nata ē reddi bona bonitate circūſtantionali etiā poſitiue. inter aūt circūſtātias ꝑma ꝛ potiſſima eſt circūſtantia finis: q̄rūt̄ duo. Primo an ſuſtentatio ſequētiū q̄nqȝ generū ꝑſonarum poſſit eē cauſa finalis ꝯgrua ꝓdicte ꝯſtitutioni. ſic ꝙ ſi ꝯſtitutio fiat ꝓpter eā ipa nō ſolū nō depraueť: imo ꝯtrahat bonitatem circūſtantionalē circūſtantie finis ſcȝ: Primo ſuſtentatio eoꝝ q̄ aliis ꝓſūt i ſpūalibꝰ: ſicut ſūt ꝓlati eccl̄iaſtici vt epī plebani ꝛc. Sc̄do eoꝝ q̄ ꝑ aliis vacāt oratiōibꝰ laudibus diuinis: ac aliis diuinis obſequiis: ꝑ q̄ ipi alios aliis deditos ꝛ i terrenis curis occupatos iuuāt ad ꝯſequēdū a deo tā neceſſaria q̄ȝ vtilia: tā aīe q̄ȝ corpori ſicut ſūt ꝑſone eccl̄iaſtice ſeculares ꝛ religioſe. Tertio eoꝝ q̄ vacāt ſtudio ſcientiarū ſpeculatiuarū ꝛ practicaꝝ vtiliū humano generi vt theologie: artiū liberaliū: ph̄ie moralis: ꝛ hmōi. Quarto eoꝝ q̄ etiā ſi nullū ꝓdictoꝝ faciāt: ſūt tū paupes ꝛ infirmi: q̄bus ꝓpria nō ſufficit ſubſtantia nec corporis robur: q̄s xp̄s nobis cōmēdauit alendos. Quinto eoꝝ q̄ aliis ꝓſūt in tēpalibꝰ: q̄tenꝰ ſcȝ eoꝝ metu humana coerceať audacia: tutaq̄ȝ ſit iter improbos innocentia ꝛ in ipis improbis formidine ſupplicii refreneť nocēdi facultas: vt ſic eorū ꝓuida gubernatiōe res publica trāquillā agat vitam. in qua tranquillitate cōſiſtit felicitas politica ad quā ꝓcurandam eorum officium inſtitutuȝ eſt cuiuſmodi ſūt reges ꝑncipes duces milites ꝛ alii rectores reipublice. Secunda pars q̄ſtionis ē ſi ꝓdictaꝝ ꝑſonaꝝ ſuſtētatio ſit ꝯgrua cauſa finalis ꝓdicte ꝯſtitutionis: an ne ſit etiā aliq̄ alia dabilis cauſa finalis ꝯgruēs eidē ꝯſtitutiōi. Solutio ſtat i vna ſuppoſitiōe et q̄tuor ꝯcluſiōibꝰ Suppoſitio eſt: ad h̄ ꝙ aliq̄ cauſa finalis ſit no ſolū nō deprauans actuȝ quē veſtit: ſȝ etiā ei ꝯgruat. ꝛ ſic ꝯferat ad bonitatem circūſtantionalē req̄rūt̄ duo. Primo ꝙ illa ſit in ſe quid licitum ꝛ bonum. Nā cuiꝰ finis eſt malus ipm quoq̄ȝ maluȝ. Sc̄do ꝙ ſit bonitatis maioris et non minoris q̄ȝ actus qui in eum ordinatur. Nam finis debet eſſe melior ordinato in ipſum. alioquin non erit ordinatio ſed deordinatio: rem ſcilicet meliorem in minus bonam

finaliter ordinare. vnde ⁊ vti fruēdis puerſū ē ſcḋm Aug. in lib. lxxxiij. q̄ſtionū q̄ſtiōe xxx. q2 optimū ordinat̄ in minꝰ bonū. Vñ phs p̄mo rethorice. Semꝑ illḋ gr̄a cuiꝰ ē aliud: meliꝰ ē illo alio: quia ꝓpter vnūq̄ð q̄ illud magis p̄mo poſteriorū.

Prima cōcluſio. ſuſtentatio oīm q̄nq3 generꝝ p̄dictaꝝ ꝑſonarū eſt cauſa finalis nata ꝯgruere predicte ꝯſtitutiōi. ꝓbat̄ q2 ē res ī ſe licita. ⁊ ē nō minoris bonitat̄ ſ3 maioris q̄ ſit ipa ꝯſtitutio. Añcedēs ꝑ p̄ma ꝑte ꝓbat̄. Nā ſuſtētatio cuiuſlibet generꝫ p̄dictaꝝ ꝑſonaꝝ nobis p̄cipit̄ a deo. igit̄ ē licita. ꝯña nota q2 nihil illicitū nob̄ a deo p̄cipit̄. Añcedēs ꝓbat̄ inductiue. Nā nob̄ p̄cipit̄ vtraq3 lege diuina ⁊ etiā naturali: vt prelatos ſp̄uales ſuſtētemꝰ ſi indigēt. nā in veteri lege Nume. xviij. p̄cipiebat̄ leuitꝫ q̄ darēt decimā decimaꝝ ſacerdotibꝰ inter q̄s erant pōtifices ſeu ſūmi ſacerdotes. ⁊ filijs iſrl̄ p̄cipiebat̄ q̄ darēt p̄mitias tā terrenaſcētium q̄ aīaliū eiſdē ſacerdotibꝰ. ⁊ ꝑtē lanaꝝ et ouium tōſione. deꝰ etiā ordinauerat eiſdem ſacerdotibꝰ ꝑtē in ſacrificijs votiuis ⁊ pacificis. et oblationibꝰ. vt ꝑ3 Deutero. xviij. et Nume. xviij. vbi etiā moyſes ſubdit cauſā dicens. ipm eni ſc3 ſacerdotē elegit dñs vt ſtet ⁊ miniſtret nomini dñi. Et illa ſuſtētatio p̄latis debita etiā deſignabat̄ ꝑ illḋ p̄ceptū Deutero. xxv. Non alligab̄ os bouis terētis ī area fruges tuas: quā auctoritatē allegat etiā apl's. j. Corꝫ. ix. ad illū ſenſū vt ꝑ bouem itelligat̄ p̄dicator ꝟbi dei. ⁊ generalit̄ q̄libet q̄ alijs p̄eſt ī ſp̄ualibꝰ: fideliter laborādo ī agro ⁊ area dñi. In noua etiā lege ſaluator dedit apl'is ius comedēdi ⁊ bibēdi de bonis illoꝝ q̄bꝰ p̄dicarēt dicens. In quācūq3 domū itraueritꝫ: ī eadem manete: edētes ⁊ bibētes q̄ apḋ illos ſūt. Luc. x. ⁊ ſubdit. Dignꝰ ē eni opariꝰ mercede ſua. ḡ obligauit illos q̄bꝰ illi erāt p̄lati ad ſuſtētāduz illos: q2 ius nō eſt niſi ſibi correſpōdeat obligatio. Itē apl's paulus ad lōgū deducit. j. ad Corꝫ. ix. q̄ q2 p̄latꝰ erat eis ī ſp̄ualibꝰ ſc3 ī p̄dicatōe euāgelij. ſibi licuit ſuſtentatiōe3 ab eis cape: imo q̄ ſibi illa debebat̄. inducens ad h̄ ſcripturā ve. ⁊ no. teſtamēti et etiā q̄ttuor ſimilia. Vñ ait. Quis militat ſuis ſtipēdijs vnq̄: q̄s plātat vineā ⁊ de fructu eiꝰ nō edit: q̄s paſcit gregem ⁊ de lacte gregis nō mādu- cat. neſcitis q̄m q̄ in ſacrario operant̄: q̄ ḋ ſacrario ſunt edūt. Ide3 etiā ī p̄ma ep̄la ad Timot. ca. v. ait. Qui bñ p̄ſūt p̄ſbyteri: duplici honore digni habeāt̄: maxie q̄ laborāt ī ꝟbo ⁊ doctrina dei. vbi glo. dicit. q̄ bñ p̄ſunt p̄ſbyteri vita ⁊ doctrina: digni habeant̄ a ſubditis duplici honore ſc3 vt ſpiritualiter eis obediāt: ⁊ exteriora miſtrēt. Et ad Gal. vj. Cōmunicet aūt ſe is qui cathecizat̄ ꝟbo ei q̄ ſe cathecizat in oībꝰ bonis. De lege naturali etiam ꝓbat̄. q2 lex naturalis dictat q̄ nō ſolū parētes carnales debent ſuſtētare filios: ſ3 etiā econtra ſi parētes indigēt ⁊ filij habēt: q̄ eos ſuſtentent: q̄uis eni vt ḋr. ij. Corꝫ. xij. parentes filijs ⁊ nō econtra debeāt theſaurizare: tñ ſecus ē de ſuſtētare quādo indigent vt patet Mat. xv. vbi rep̄hendit xp̄s iudeos q̄ illi ſuſtētatiōe p̄iudicabāt ſuis poſitiuis traditionibꝰ. Modo p̄lati nō minꝰ ſūt patres ſuoꝝ ſubditoꝝ q̄ qui eis ſūt patres carnales. Vñ paulꝰ galathas filiolos ſuos vocat. iiij. ca. dicēs. Filioli mei q̄s iteꝝ parturio. et. j. Corꝫ. iiij. Ego ꝑ euangeliū vos genui. Vñ carnales miniſtrarūt tm̄ fedā materiā ⁊ ꝯſequēter cibū corporis ꝓ vita inferiori ſc3 vegetatiua. Hi aūt ea miniſtrāt q̄ cibus ſūt anime: ⁊ q̄ diſponūt ad vitā anime ſuperiorē. anima aūt plus ē q̄ eſca. Luce. xij. Vñ cōgrue ait paulꝰ. j. Corꝫ. ix. Si nos vobis ſeminauimꝰ ſp̄ualia: magnū ē ſi metamꝰ carnalia vr̄a. q. d. nō ē magnum imo incōꝑabilit̄ minꝰ ē qḋ nobis datis illo qḋ nos vob̄ miniſtrauimꝰ. De ſuſtētatione ſcḋi generꝫ ꝑſonaꝝ q̄ ſit debita: ꝓbat̄ lege diuīa ⁊ naturali. Diuīa q̄dē ve. et noua. Veteri q2 dñs p̄cepit in veteri teſtamēto Leuit. v lt̄. Nu. xviij. Deut. xij. ⁊. xiiij ⁊. xxvj. xij. tribubꝰ iſrl̄: vt decime tertie tribui ſc3 filioꝝ leui darent decimas oīm terrenaſcētiū ⁊ aīaliū. Illi aūt erāt tūc tp̄is ꝑſone eccl'iaſtice: itēdētes diuinis laudibꝰ ⁊ obſequijs q̄druplicit̄ diuiſi vt habetur. j. Paral. xxiij. Nā aliq̄ eoꝝ erāt cantores in tabernaculo vel tēplo cātātes ꝓphetias in inſtrumentis muſicis citharis cimbalis ⁊ pſalterio. Aliq̄ ianitores et ſacriſte. Aliq̄ erant deputati ad iuuandum ſacerdotes i detrahendo pelles ab aīalibꝰ ſacrificādis ⁊ lauando hoſtias. Aliq̄ erant doctores ⁊

iudices ipſi⁹ vt doceret populum ꝛ iudica
rent in eis ſup cauſis emergentib⁹: ꝛ illi vl
cut erant etiã vt prelati: ꝛ ſic reducunt ad
p̃mũ membrũ. Primi aũt tres nõ erãt vt
plati. ꝛ illis in noua lege ſuccedũt ſimpli-
ces ſacerdotes et alij clerici vel eccleſiaſtice
pſone ꝙ de⁹ tũc in pcepto legali ꝛ etiam
figuralr innuit ſuſtentationẽ eſſe debitam
ijs qui p alijs vacãt diuinis obſequijs.
Vñ Deutero. xiiij. ꝛ. xij. dr. Caue ne dere-
linquas leuitẽ in oĩ tpe ꝗ verſaris in terra
q: nõ habet aliã ptẽ ĩ poſſeſſione tua. Vñ
dñs dicit Nume. xviij. Nihil aliud poſſi
debũt decimaꝝ oblatiõe ꝯtenti ꝗs ĩ vſus
eoꝝ ꝛ neceſſaria ſegaui p miniſterio ꝗ ſer-
uiunt mihi ĩ tabernaculo. vbi aũt eadẽ rõ
ibi eadẽ iuris diſpoſitio: cũ igit hodierne
pſone eccliaſtice: etiã deo ſeruiant in taber
naculo ei⁹: igit eis eſt etiã debita ſuſtenta-
tio. Hoc etiam innuit pſalmiſta dicẽs:
Sumite pſalteriũ ꝛ date timpanũ. id eſt
accipite ſpũalia. ſupple ab illis ꝗ vob pre-
ſũt: ꝛ p vob deo ſeruiunt: ꝛ date tpalia eis
In noua aũt lege illud debitũ etiã tan-
git paul⁹ dicẽs. j. Cor. ix. Si nos vob ſe-
minauim⁹ ſpũalia ꝛc. vbi g ſeminãtes ſpi-
ritualia: etiã itelligi poſſũt illi ꝗ p alijs va
cant diuinis obſequijs: ꝛ non tm̃ illi qui
docẽt alios. De lege etiã naturali ħ ptꝫ
q: de iure gẽtiũ: qd ẽ etiã ius naturale fuit
ꝛ hodie e ꝙ ſacerdotes etiã gẽtiliũ recipie-
bãt ĩpẽdia ab illis p ꝗb⁹ fũtebãt in diui-
nis. Vñ etiã ĩ egypto tpe famis pbebant
frumẽta d horreis publicis ſeu regalibus
ipſis ſacerdotib⁹ nec cogebãt vt ceteri ſua
pdia vendere vel onerare fũtutib⁹ vt patet
Geñ. xlvij. De tertij generis pſonarũ ſu-
ſtẽtatione ꝙ ſit debita. pbat pmo ſic: q: il-
lor ſuſtẽtatio ẽ de iure gẽtiũ: qd ptꝫ: q: ſa-
cerdotib⁹ ĩ egypto dabãt alimẽta d publi-
cis horreis. ꝛ ħ non fuit pciſe rõne illi⁹: q:
fuiebãt egyptijs ĩ diuinis. ſꝫ etiaꝫ p eo qd
vacabãt ſtudio phie ꝛ ſcientiaꝝ ſpeculati
uaꝝ. Vñ Areſtoteles ait. j. metaphiſice
ꝙ ſacerdotib⁹ in egypto phie vacare pmo
ꝯceſſũ ẽ. Et ioſeph⁹ in libro antiq̃tatũ dicit
ꝙ abraã qñ deſcendit in egyptũ docuit ſa-
cerdotes egypti aſtronomiã ꝛ extũc ĩ tali-
bus ſcientijs ſtudere ceperũt. et ideo a rege
habebant victũ. Vñ ꝛ ex pdicto ca. Geñ.
habet ꝙ illi ꝗ ſũt deputati diuino cultui et
ſtudio: debet ab illis ꝗ habẽt curam regẽdi
cõmunitatẽ puideri. Scdo ſic q: hoĩes
indigẽt ſciẽtijs ſpeculatiuis ꝛ etiã practicis
q: ſine illis nõ põt declinari malũ: q: maluꝫ
ſiue ĩ erronea cognitiõe ſiue ĩ affectiõe cõ
ſiſtens nõ vitat niſi cognitũ. igit illi ꝗ ne-
gligũt q̃rere tpalẽ ſuſtẽtatiõeꝫ ſuaꝫ: vt ſuis
laborib⁹ releuẽt ſpũaleꝫ indigentiã alioꝝ
hoĩm: viceuerſa debẽt releuari ab alijs: in
eo ꝗ ipi indigẽt. mõ tales ſtudẽtes indigẽt
tpalib⁹: q: ex quo occupati ſunt laborib⁹ ſcho
laſticis nõ poſſent intẽdere ruſticis. ꝯſequẽ
tia tenet: q: ħ videm⁹ in mẽbris eiuſdẽ cor
poris naturalis ꝙ ſi vnuꝫ vacat alicui ne-
gocio ĩ ſalutẽ alioꝝ mẽbrorũ: vt pedes ad
ħ ꝙ alia deferãt ad aliũ locũ: illd ecõtra a
reliqs (vt a manib⁹ ꝗ acq̃rũt nutrimẽtũ ꝛ a
capite qd influit ĩ alia) recipit alimẽtũ ꝛ in
fluxũ. igit ſic etiã debet eẽ ĩ mẽbris corpis
myſtici: cuiuſmodi ſunt ſcholaſtici viri re-
ſpectu alioꝝ hoĩm: q: ſunt cõmẽbra reipu-
blice. Tertio q: tales deſeruiũt reipubli-
ce ĩ min⁹ ꝗ̃ tpales dñi: illi aũt debẽt ſuſtẽta-
tio a cõmunitate vt patebit: igit ꝛ illi. Maior
pbat. q: rectores reipublice intẽdũt ci-
ues ſuos facere virtuoſos vt ait Areſto. j.
ethicoꝝ ꝛ decimo. Mõ ħ fieri nõ põt niſi
ſint ꝗ cognoſcãt ꝛ doceãt qd rectũ ꝛ qd ob
liquũ: qd verũ et qd falſũ. cuiuſmodi ſunt
ſcholaſtici. imo politic⁹ indiget illa ſciẽtia
p quã ſingulas artes ordinare poſſit: q: ħ
ad eũ ſpectat: talis aũt eſt ſciẽtia moralis:
ciuilis dicta ꝗ eſt architectonica reſpectu
aliaꝝ vt dicit phs. j. ethicoꝝ. Maior etiã
pbat p illd ſapie. vj. Multitudo ſapientũ
ſanitas ẽ orbis terraꝝ. vbi enĩ mlta ꝯſilia:
ibi ſal⁹. Prouer. xj. Qd etiã attẽdẽs ius ca
nonicũ diſpoſuit extra d mgr̃is: ꝙ eccleſia
cathedral ꝛ q̃libet collegiata ecclia ꝗ ad ħ
ſufficit: debet aſſignare cõpetens bñficiũ
vel redditũ vni⁹ pbẽde vni mgr̃o ĩ grãma
tica ꝗ clericos illi⁹ eccle ꝛ alios ſcholares
pauperes gr̃is doceat. Metropolitana ṽo
ecclia vltra illũ magiſtrũ etiã dꝫ hr̃e vnuꝫ
theologũ cui fruct⁹ vni⁹ pbende ꝗ̃diu do-
cuerit miniſtret: qui tñ nõ erit canonic⁹: ꝛ ſi
ipa vtriꝗ mgr̃o puidere non ſufficit: pro
uideat grãmatico in aliqua eccleſia ſue ci-
uitatis vel dioceſis. Et vt poſſit haberi co
pia doctoꝝ in theologia: prelati et capi-
tula mittere debent perſonas dociles ad

ſtudium q̃bus ſi ꝓ ꝑ h̃ reddũ⁹ non ſufficiũt eis in expenſis per quinquenniũ miniſtrabunt. Doctores ṽo q̃diu docuerint recipient fructus ꝑbendarũ ſuarũ: ſtudentes ṽo in theologia recipient eos ꝑ quinquenniũ: quã cõceſſionem theologis factã: canoniſte etiam extendũt ad docẽtes ⁊ ſtudentes in iure canonico vt Panor. ⁊ Archidiaconus volũt. De quarti gener̃ ꝑſonarũ ſuſtentatione ꝙ ſit debita: ꝑ ʒ ĩ locis innumeris tam ve. q̃ no. teſtamẽti. Unde in ve. teſtamento ꝑcipiebaẽ filijs iſrael vt pauꝑibꝰ pupillis viduis ⁊ leuitis darẽt non ſolum elemoſynã cõmunẽ. ſʒ etiã ſpecialiẽ ꝙ eis darẽt decimã ſpecialẽ tertio anno vt patet Deutero. xij. Et in noua dr̃. Eſtote miſericordes: ⁊ date et dabiẽ vobis. Luc. vj. Et date elemoſynã ⁊ vobis omnia mũda ſũt. Et etiã rõne naturali patet ex mutuo auxilio qð ſibi mẽbra corporis naturalis ꝑbẽt quãdo vnũ indiget eo quo aliud ſupabũdat: qð nobis eſt indiciũ vt ſic etiam nos agamus ad pauperes qui ſũt nobiſcũ mẽbra corporis myſtici ſcʒ reipublice atq͡ʒ eccleſie fideliũ. De quinti gener̃ ꝑſonarũ ſuſtẽtatione ꝙ ſit debita ꝓbaẽ lege diuina ve. ⁊ no. atq͡ʒ naturali. Ueteri q̃a. j. Reg̃. viij. cum filij iſrl̃ voluerũt habere regem: dicebat dominus ſamueli. Predic eis ius regis q̃ regnaturꝰ eſt ſuꝑ eos: ⁊ ait ſamuel. hoc erit ius regis. ⁊ enumeraẽ ibi multa: q̃ſi rex omniũ illorum eſſet habiturꝰ ius: ſicut etiã hoc verum ẽ in neceſſitate imminenti ipſi regno eo ꝙ in tali caſu oĩa ſũt principis ad exponendũ ea ꝓ bono cõmuni regni. et q̃uis extra illam neceſſitatẽ non fuerit vere habiturꝰ ius omniũ illoꝝ que ibi enumeranẽ: q: aliqua que ibi ponunẽ magis ſpectanẽ ad poteſtatẽ tyrãnicã q̃ʒ regalem: que eis ſamuel ꝑdixiẽ futura tã q̃ʒ penam peccati coꝝ: tamen aliquoꝝ q̃ ibi enumeranẽ fuit habiturus ius verũ. q: ſi nulloꝝ ſimpliciter: non dixiſſet: hoc erit ius reg̃ ⁊c̃. Et de illoꝝ numero ẽ illud qð ibi diciẽ ꝙ rex addecimabit ſegetes et redditꝰ vinearũ atq͡ʒ greges eorũ. et ſic innuitur ꝙ regi debenẽ redditus de predijs ſubditoꝝ.

Lege etiã noua ꝓbatur. Naʒ iohes baptiſta ait militibꝰ. Eſtote cõtenti ſtipẽdijs veſtris. igiẽ innuit eis licere recipe ſtipendia. Chriſtus etiã iuſſit dare tributũ ceſari dicẽs. Date ceſari q̃ ceſaris ſunt. Math. xxij. Et paulus a t. Cui vectigal vectigal: cui tributũ tributum. ad Roma. xiij. Item vtraq͡ʒ lege diuina patuit ꝙ miniſtris dei ꝓ ſuo miniſterio debeẽ ſtipendiũ ad ſuſtentationeʒ. Modo tꝑales domini in gubernando virtuoſe rem publicã: ſunt miniſtri dei. etiã ſi occidant maleficos: ⁊ ſceleratos de terra perdãt nec viuere ſinant impios: ꝓpter quos alij pacifice viuere non licet. Unde apl̃s ad Roma. xiij. de tẽporali principe loquens ait. Dei miniſter ẽ tibi in bonum. ſi auteʒ malũ feceris time: non eñi ſine cauſa gladiũ portat. dei eñi miniſter eſt vindex in iram ei q̃ male agit. Et infra de ꝑncipibus loquens ait. Miniſtri eñi dei ſunt: in hoc ipm̃ ſeruiẽtes. Et filijs leui occidentibus filios iſrael q̃ adorauerant vitulum in deſerto: ait moyſes. Cõſecraſtis manus vr̃as hodie domino vnuſquiſq͡ʒ in filio: ⁊ in fratre ſuo vt deẽ vobis bñdictio. Et de phinees qui occiderat coeuntẽ cuʒ madianitide dixit dominꝰ ꝙ auertiſſet irã ſuam ab iſrael et dedit ei pacem et ꝓmiſit ſacerdotium ſibi pro ſe ⁊ poſteris ſuis pro illo opere. Unde ⁊ tales etiaʒ in ſcriptura dicunẽ dij ꝓpter ꝑticipationeʒ poteſtatis a deo ſibi collate qua vice dei et vt miniſtri eius puniũt ſceleratos. Lege etiã naturali patet: quia de iure gentiũ qð ẽ ius naturale ẽ ꝙ nemo militat ſtipẽdijs ſuis. Cũ igiẽ tẽporales domini ꝓ alijs militãt: ſequitur ꝙ alij eis teneñẽ ad ſtipẽdia. Cõfirmatur quia ſi nulli eſſent tales rectores: oporteret ꝙ ipſe populꝰ vel cõmunitas met cõduceret aliquos q̃ eam tuerenẽ ab hoſtibꝰ ⁊ deuaſtatoribus vt pacifice poſſent intẽdere ciuilibus actionibꝰ. modo talibꝰ liceret eis dare ſtipendia: imo deberent. Igitur cum rectores reipublice vt reges ⁊ principes talibus ſuꝑintendant: eis debita ſunt ſtipendia ꝓ ſuſtentatiõe. Secũda aũt pars antecedẽtis ſcʒ ꝙ illaꝝ ꝑſonaꝝ ſuſtentatio etiaʒ ſit maioris bonitat̃ q̃ʒ ſit ꝯſtitutio reddituũ. ꝓbaẽ: q: ꝯſtitutio reddituũ eis fiẽda ẽ datio tꝑaliũ. modo illa ẽ minoris bonitat̃ q̃ʒ receptio ſpũaliũ quã ipſe ꝯſtituẽs redditũ expectat a ꝑmo ⁊ ſcðo genere ꝑſonaꝝ ad quã receptiõeʒ ordinaẽ earundẽ ſuſtẽtatio. Sicut bonũ cõmune ẽ nobilius bono ꝑuato. modo ſuſtẽtatio ꝑſo

narū ꝓmi ſcōi tertiū ⁊ q̄nti generꝫ ē bonum cōmune ſicut et ille pſone ſunt vtilitas rei publice ſpūalis vel tp̄alis. ſuſtētare etiam paupes xp̄i ꝯfert ad bonū publicū. quia pietas ad oīa vtilis ē. j. ad Timot. iiij. bona aūt illa ſup q̄ priuat⁹ ꝯſtituit redditus: ⁊ etiā ipi reddit⁹ ſūt bona ꝓuata. igit̄ illoꝝ ꝯſtitutio ⁊ aſſignatio erit min⁹ bona q̄ꝫ ꝓdicta ſuſtentatio.

Scda ꝯcluſio. fundatio eccl'iaꝝ: altariū: monaſterioꝝ: hoſpitaliū ⁊ hmōi. aut nō ē cauſa finalis dicēda nata ꝯgruere ꝓdicte ꝯſtitutiōi. aut nō ē a ꝓcedēti oīno extranea. ſꝫ ī ea incluſa vel eidē ānexa. ꝓbat̄ q: nihil ē cauſa finalis ſimplr̄. Modo illa fundatio aut met ē ipa ꝯſtitutio ꝓdicta: fūdare enī eccl'ias: altaria: mōaſteria ⁊ hmōi cū redditib⁹: ē ꝯſtituere reddit⁹ annexos illis officiis eccl'iaſticis vl' piis opib⁹ ibidē exercēdis p ſuſtētatiōe eadē exercētiū. Si etiā capet̄ fundatio p ſuſtētatiōe officioꝝ eccl'iaſticoꝝ. i. iuriū ⁊ obligationū exercendi act⁹ eccl'iaſticos vel pia opera. tūc nō ē alia cauſa finalis a ꝓdicta oīno diſperata. ſꝫ ſibi cōcomitās vel ānexa: imo ē finalior ⁊ vltimior cauſa finalis ꝯſtitutiōis redditū. ⁊ ipa ſuſtentatio ē ꝓpinquior ⁊ citerior cauſa finalis. q: qn̄ ꝯſtituūt̄ reddit⁹ vt exerceant̄ officia eccl'iaſtica: tūc ꝯſtituunt̄ vt exercētes illa officia habeāt ſuſtētatiōeꝫ d illis redditib⁹ vt ſic exercere valeant illa. ⁊ ſic redit illa cauſa ī idē cū priori. Et patꝫ q etiā talis ꝑt eē ꝯgrua cā finalis ꝯſtitutōis redditū. q: ipa ſuſtētatio ꝓpt̄ quā ꝯſtituūtur illi reddit⁹ eſt licita ⁊ maioris bonitatis q̄ꝫ ipa conſtitutio redditūū: igitur multo magis eſt licita et maioris bonitatꝭ ipa exercitatio ipſorum officiorum eccl'iaſticorū ⁊ pioꝝ opeꝝ. tenet ꝯña. q: ipa ſuſtētatio nō ē eis debita niſi ꝓpt̄ illā exercitatiōnē iuſta ⁊ licita erit ipa exercitatio ⁊ digna ꝯſtitutiōe reddit⁹: q: ꝓpt̄ qḋ vnūqḋqꝫ ⁊c.

Tertia ꝯcluſio. ꝓter ꝓdictā q̄ntuplicē cauſam finalē pōt adhuc eē duplex cōgrua cauſa finalis. ꝓbat̄: q ꝯſtituēs ꝑt etiā ideo alteri ꝯſtituere redditū: vt ipe ꝯſtituēs habeat vnde poſſit ſe alere q̄ ſine illa ꝯſtitutiōe non poſſet h̄ cōmode vtputa aliquis nō pōt ſe ⁊ filios ac vxorē alere: niſi p negociatiōes: q: alliā artē ignorat: ⁊ ad illas indiget ꝓmpta pecunia. habet aūt poſſeſſiōes q̄b⁹ tn̄ nō poteſt ita cōmodo ſe intēdere. ⁊ hic ꝯſtituit alteri redditū ī illis ꝓdiis. et h̄ p ꝓcio vēdēdo ei illū redditū: vt ſic habita pecunia poſſit negociari vel alia exercere q̄ꝝ ipe hꝫ peritiā. Silr̄ etiā ſi ipe ꝯſtituēs indigeat pecunia ex alia neceſſitate eum opprimēte q̄ꝫ ex neceſſitate negociatiōis mō dicto. ⁊ q: nō īuenit q̄ ſibi mutuet: op⁹ ē ſibi aut vendere ꝓdia: aut ea onerare aliq̄ redditu ibi conſtituēdo. ⁊ q: nō expedit ſibi vēdere vt poſſit ea rehabere. ido ſic cogit̄ ea onerare redditu. Illis igit̄ exēplis poſitis: ꝓbat̄ ꝯcluſio ſic. q: talis licite poſſet illa ſua ꝓdia vēdere totalit̄ alteri vt haberet pecuniaꝫ ad negociādū. ⁊ ſic ſe nutriēdū. lꝫ illō forte ſibi nō ita expediret. igit̄ eadē rōne pōt ea ex illa cauſa finali vēdere: ſic q illi cōſtitutiōi nō obſtat illa cauſa finalis: imo ꝯgruit ſuppoſito q illa ꝯſtitutio ſit licita: nō tm̄ ex genere vt ꝓbatū ē. ſꝫ etiā ex circūſtātia modi ſcꝫ qn̄ nō ē gratuita ſicut infra ꝓbabit̄. Secūda cauſa etiā pōt eē vt ille ali⁹ cui conſtituit habeat ſuſtētationē etiā ſi nō ſit d aliq̄ ꝓdictoꝝ generꝝ: vtputa qn̄ cōſtituēs timet q niſi ille cui ꝯſtituit ꝓuideat̄ cū redditib⁹ q ꝯtingat eū alīs ad inopiā vergere et quia timet eū piclitari ad maiora mala aīe: tunc enī ad ꝓcauēdum illa: poterit ſibi ꝓuidere cōſtituēdo illos reddit⁹ ſibi: ita q ex pte illi⁹ cauſe finalis nō erit cōſtitutio illa illicita ſꝫ licita: nō dū curādo an ipa receptio illius reddit⁹ ex pte illi⁹ cui conſtituit̄ ſit licita neqꝫ curādo an debeāt illa fieri gratis vel nō gratis. ꝓbat̄. q: ꝯſtituēs poſſet illi alteri donare vel vēdere illa ꝓdia vt p ea ꝓſeruaret̄ ab illis malis. igit̄ etiam poterit ſibi ꝯſtituere reddit⁹ ī ill'. tenet ꝯña ab eq̄litate (rōnis.

Quarta ꝯcluſio. incōgrua cā finalis ꝯſtitutionis ꝓdicte eſt ſi fiat vt ille cui ꝯſtituit̄ ad pōpā ſeculi imēſas ꝯgreget diuitias. aut ī explebilib⁹ faucib⁹ hiātis auaricie (qḋ impoſſibile ē) ſatiſfacere poſſit: aut vt ille voluptatib⁹ laſciuiat: aut vt ocio vacet excuſſo d collo ſuo iugo impoſito filiis ade: de q̄ dr̄ Geñ. iij. In ſudore vult⁹ tui veſceris pane tuo. ⁊ Job. v. Homo naſcit̄ ad laborē ſicͭ auis ad volatū. ⁊ apl's exhortat̄ v'bo ⁊ exēplo ad laborē manuū: de q̄ latius vide ſup. q. xxxj. ꝯcluſiōe ſcda. ⁊ petr⁹ adma

trē Clemētē increpādo dicebat cur nō ma nibꝰ suis operaret ⁊c. Et dixi notanter vt ille ⁊c. q̄r si cōstituēs nō i illū finē cōstitue ret (lȝ sciret illū cui cōstituit sic eē eo abusi rū) tunc i casu q̄ ꝯstituēs cōpelleret̄ ꝓpter inopiā suā: talē redditū tali ꝯstituere ad re leuādū suā q̄ opprimit̄ inopiā: nō peccaret sicut nec ille q̄ mutuū accipit ab vsurario qui cogit̄ vsuras soluere vt in q̄stiōe .xlvij. Nā sic ꝯstituēs nō alteri dat occasionem peccādi. ſȝ alius illam sua malicia accipit. Dixi etiā notāter i casu q̄ ꝯstituēs com pelleret̄ ꝓpt̄ inopiā ⁊c. q̄r si non cōpellere tur ꝓpt̄ inopiā ꝓpriā. imo libere cōstitueret talē redditū ei quē sciret eo abusurū: ⁊ ad illū abusū eū recipe vl' emere: nō liceret ei eū cōstituere: h̄ eni esset dare gladiū furio so. put illud patere pōt in fili' ex deductis i q̄stione .liij. ꝯ vēdēte ornamēta lasciuie eis q̄s illis abusuros nouit. Loq̄r aūt h̄ de causa finali intēdēda ex pte ꝯstituentē. q̄lis aūt debeat eē ex pte ei' cui cōstituit̄: seu q̄ si bi tales ꝓcurat ꝯstitui vt faciūt illi q̄ emūt eos ptȝ iā ptim ex dictis: ⁊ etiā infra dicet̄ in q̄stione .lxxviij. Nec tamē ad p̄dictas p sonas ita volo restrinxisse decisionē q̄stio nis quin si que sil'es vl' reducibiles ad eas occurrāt. q̄r nō de oībꝰ pōt in ꝓmptu iudi cari: sil'is habeat̄ decisio vbi silis reqrit̄ ra tio. Vñ regulariter illis p̄sonis licet d̄ red ditibꝰ viuere q̄ sic se hñt q̄ vtili' ē reipubli ce q̄ omittāt corꝑales labores ⁊ intēdant vtilitatibꝰ spūalibꝰ vel tpalibꝰ reipublice: ita q̄ si nō haberēt reddit' ñ possent talibꝰ vtilitatibꝰ intēdere vel nō ita cōmodose et apte sicut habēdo. Nec tñ debēt tales mul tiplicare redditus vltra q̄̄ eis ad intēdēdū p̄dictis vtilitatibꝰ necessariū existat.

Ad si fiat argumētū q̄d videt̄ q̄ etiā passim alijs li ceat: q̄r martin' q̄nt' in sua bulla (de q̄ in fra in q̄stione .lxxviij.) indistincte loq̄t̄ de q̄libuscunq̄ ciuibꝰ vel oppidanis. Dicē dū q̄ martin' ibi loquit̄ de illis q̄ ꝯstituūt redditus ⁊ eos vendūt. et sic nō loquit̄ de illis q̄ habent eos vel viuūt de illis: verū cū vult loqui de ementibꝰ eos ⁊ q̄ viuūt d̄ eis: non memorat aliq̄ genera p̄sonaꝝ alia a p̄dictis generibꝰ. Possent etiā alia ar gumēta fieri vtputa q̄r alicui extra p̄dicta genera p̄sonarū licet emere totū agrum ⁊ de illo viuere locādo eū alijs. ⁊ sic virtua liter habet in agro illo redditū. sed q̄ alijs extra p̄dicta genera nō soluȝ ab iniq̄tate: ſȝ ꝓrsus a delicto ⁊ omi rep̄hēsibilitate asse curare voluerit: nō id mea sentētia faciat. naȝ satis ē ꝓ nunc mihi in his q̄ dicta sunt generibꝰ p̄sonaꝝ cōstitutiōes et emptiōes approbasse. Ceteras aūt p̄sonas que sunt ꝓrsus ⁊ omnimode extra p̄dicta genera et omnimode sua spōte emūt sibiipsis reddi tus: non ꝓ tāto nolo oīno ab omi delicto assecurare q̄ cōtractus ille emptionis red dituū sit eis vsurari' aut al's in se iniquus aut q̄ fruct' taliū redditū p̄ceptos tene ātur restituere q̄si vsuras. q̄r si ille ꝯtractus esset eis vsurari' vel in se iniqu' tūc nō so lum eis: ſȝ omi generi hoīm eēt illicit' qd̄ est falsū. Sȝ ꝓ tāto nolo illas omnimode a rep̄hēsibilitate ⁊ delicto assecurare. q̄r p̄ sonis que sūt prorsus ⁊ oīno extra p̄dicta genera: nec ad ea possunt reduci: congruit nō passim i ocio corꝑali ſȝ laboribꝰ ⁊ occu patiōibꝰ corꝑalibꝰ viuere ad q̄s ⁊nate sūt atq̄ vocate: ⁊ ꝓ q̄bꝰ etiā exercendis robur corꝑis ⁊ idustriā ac alia dona acceperūt a dño: vt sic nō modo sibi: sed ⁊ tpali reipu blice ꝓ sua virili vtiliter viuerent. Vñ pe trus ait. Unusquisq̄ sicut accepit grāȝ in alterutrū illā administrātes vt boni dispē satores multiformis grē dei: nemo eni sibi soli viu' ē nec sibi soli ſȝ mystico corꝑi xp̄i: s̄m vocationē suā q̄ vocat' ē viuere debet. Huius simile pōt poni tripliciter. Primo in mēbris corꝑis naturalis. Nā quātūcūq̄ videre nō sit malum: tñ si pedes relicto vsu ad quē a natura sūt instituti se de actu vidēdi itromittere: nec in suo vsu corꝑi de seruire vellēt quādā deordinatiōeȝ i corꝑe mystico itroducere ⁊ corꝑi inutiles: imo ⁊ p̄iudicialiter agere dicerēt̄. Scdo in sa cerdote q̄ si mercantias exerceat ⁊ negocia agat: peccat. non q̄r mercari ⁊ negociari sit act' de se mal' et nūq̄ bñ agibilis. ſȝ q̄r ad alia vocat' ē vt i illis vtiliter viuat reipu blice eccl'ie: q̄ vocatiōe nō cōtēt' q̄ deo mi litare deberet: secularibꝰ implicat se nego cijs. Tertiū ē in viro q̄ ad regendū eccle siam ē vtilis: ⁊ ad hoc plurima dona ⁊ ta lēta accepit a dño: ⁊ cuȝ posset ⁊ etiā ad h̄ vocat̄: recusat se tamen in ocio contempla tionis cū dāno vel p̄iudicio ecclesie ponit

hunc enī non vſq̃quaq̃ quis aſſecurabit τ ū cõtemplatiuã vitam aſſumere non eſt de ſe malū: imo licitū ex ſe et valde laudabile. Ita τ reſpublica in tēporalibꝰ grauatꝰ τ ledit ꝑ hoc ꝙ paſſim multe pſone q̃ ſunt oino extra pdicta genera: ꝺ redditibꝰ poſt habito labore vel occupatione corꝑali viuere in ocio volunt ꝑiudicãtes corpi: cuiꝰ tū mēbra eſſe volunt. Unde τ boni polici ci deberent ſuis municipalibꝰ ſtatutis aut alijs legibꝰ ꝓuidere: ne paſſim q̃libet cum ſorte aliquãtulã cõgregaſſet pecuniarum: vellet redditꝰ emere τ in ocio viuere: q̃ potius ꝺ illa pecunia emere deberet poſſeſſiones τ predia: τ eorundē culture intēdere: aut negociationi honeſte inſiſtere: aut artificii agere: ita enī tam victualia q̃ vniuerſa alia q̃ ad humanã cõmoditatē ꝯducunt abundarēt: eo ꝙ mlto plures hoies talibꝰ procurandis intenderēt q̃ qui paſſim ꝑmittitur hoibꝰ ad illa artificia τ culturas abilibus ſe a talibꝰ abſtrahere: q̃bus ita tandez dulceſcit quies ocij ꝙ ꝑ phas τ nephas q̃runt pecunias q̃bꝰ ampliores redditꝰ emere atq; ita tutiores in ocio ſuo viuere poſſint. Et ſi victualia τ alia tꝑalia ad humanã cõmoditatē ſubſeruiētia abūdarēt: poſſent ꝯſequenter ex eo plura diuina officia inſtitui τ decor domꝰ dñi τ alia q̃ dei honorē τ oppreſſorū ſubleuationē reſpiciūt ꝓcurari: q̃bus ꝑiudicatꝰ ꝑ h ꝙ abiles ad corporalia exercitia exiſtētes extra pdicta genera conantꝰ de redditibus in ocio viuere. Talibꝰ itaq; pſonis iterum ꝙ ſt oino extra pdicta generã ante factū non iudico cōſulendū ꝙ emant redditꝰ τ de illis viuãt: imo diſſuadendū: poſt factū autē nō eſt eis imponendū ꝙ fructꝰ ꝑceptos reſtituant quaſi vſurarios: q2 falſū eſt ſed ꝯſulēduz potius ꝙ cogitēt de via q̃ ab eis redimãtꝰ τ ſi rediment ꝙ ſpōte ſua alios vltra emãt niſi cū venerint ad aliquod pdictorꝝ generꝝ. Dixi notãter pſone q̃ ſūt prorſus τ oino extra pdicta genera: q2 ꝯtingit bene ꝙ aliq̃ pſona ꝑtim ſit de aliquo pdictorꝝ generū τ cū h ad labores pdictos in pte abilis. Sꝫ de illa nō intelligo qꝺ iã dictū ē: quia talis pſona ptiur τ i tãtū ꝑt viuere ꝺ redditibꝰ in quãtū accedit ad aliq̃ꝺ pdictorꝝ generū. ꝑtim ꝓo τ q̃ad reliquū de ſuo ad quē aptꝰ eſt viuat labore. Dixi etiã notanter omnimode ſua ſpōte: q2 ſecꝰ ē de ea pſona que in aliq̃ caſu mouetꝰ ex pietate τ bona itētiōe ad ſuccurrendū ꝓximo indigēti parata pecunia ꝑ q̃ ille offert ei redditū ꝯſtituēdū vbi emens redditū mallet pecuniã ſuaz ſibi retinere τ inde poſſeſſiōes excolēdas emere vel excolere: aut artificiū ſuūz copioſiꝰ ꝓſequi: aut negociatiōes abundãtius agere. videns tñ ꝓximū ſuū ampliꝰ indigere: dat eidē pecuniã ꝑ redditu ſibi ꝯſtituto τ oblato nō minꝰ animo ſuccurrēdi eidē q̃ ſibiipſi ꝓuidēdi de indēnitate lucri ceſſantis: ſtat enī ꝙ τ ſi ꝓximꝰ ille egeat: nō ſit tñ in ea indigētia ꝯſtitutꝰ ꝙ pdicta pſona teneatꝰ cū eo ꝯtrahere ꝯtū gtuito ſcꝫ mutuãdo ſibi tãtūdez imo ſatis pie agit ꝯtrahendo cum eo ꝯtractu nō gtuito ſcꝫ emēdo quippiaz ab eo: i q̃ tñ etiã eidē bñficiū facit τ ſibiipſi de indēnitate lucri (a quo ꝓpter eū ceſſare nō tenetur) ꝓuidet. Et hec de pſenti q̃ſtione.

Queſtio. LXXIIII.

Utruz liceat alicui homini ſingulari τ etiã cõmunitati hoim: in ſe vel ſua pſona ꝯſtituere alteri redditū alicuiꝰ rei vtilis. Solutio q̃ſtionis (ſuppoſitis ſuppoſitiōibꝰ q̃ſtiōis. lxxij.) ſtat i tribꝰ ſuppoſitiōibꝰ: τ i recitatiōe duorꝝ modorū dicēdi. Pria ſuppoſitio. hec q̃ſtio differt a. lxxij. q2 pūs q̃rit de pſona vt diſtinguitꝰ ꝯ rē: pdicta aūt q̃rit de re capta vt diſtinguitur ꝯ pſonã. Ūn poſtq̃ vidimꝰ ꝙ ꝯſtitutio redditꝰ facta i re ſit licita: reſtat videre an idē ſit iudiciū habēdū qñ ꝯſtituitꝰ in ꝑſona. Scda ſuppoſitio. aliquã pſonaz eē alicuiꝰ pōt itelligi dupliciter ſcꝫ intrãſitiue ſeu idētice. i. ꝙ ſit ipſe met. Alio modo trãſitiue τ poſſeſſiue. i. ꝙ illa pſona ſit poſſeſſa ab illo alio: q̃ mō ſuꝰ ē pſona ſui dñi.

Tertia ſuppoſitio. i q̃ſtione iſta q̃ritꝰ de redditu rei vtilis ſcꝫ vt res vtilis diſtinguitꝰ a pecunia: q2 ꝺ redditu pecunie ꝯſtituēdo in pſona poſtea q̃retꝰ. Primus igitꝰ modus dicēdi ē aliq̃rꝝ dicētiū: ꝙ non licet alicui pciſe i pſona ſua ꝯſtituere alteri redditū alicuiꝰ rei vtilis. τ ꝺ pciſe. i. ſi nō referatꝰ ille redditꝰ ad aliquã rē certã vt res diſtinguitꝰ a pſona: de q̃ alia re poſſint haberi ille res vtiles: τ ita ſm illū modū dicēdi: ille q̃ non haberet aliqua bona imobilia nec mobilia: nō poſſet alicui ꝯſtituere redditū

q: illa ꝯstitutio fieret sup nudã ꝑsonam.ꝓ
baꝛ ille modꝰ dicendi: q: ꝑsona libera non
põt obligari: vt pꝫ extra de pignoribꝫ.ca.
ij. Modo si q̇s liber existens in sua ꝑsona
ꝯstitueret redditũ: sua ꝑsona obligareꝛ: q:
omni iuri correspondet obligatio. redditus
aũt quẽ q̇s sup ipaꝫ haberet eẽt ius. igiꝛ il
la ꝑsona eẽt illi obligata. Sꝫ ille modus
dicendi ẽ falsus: ꝛ eiꝰ motiuũ inualidũ q̄ꝛ
vtrũqꝫ patebit ꝓ rõnes scđi modi dicẽdi.

Scđs igiꝛ modus dicẽdi ꝯsistit i q̄ttu
or ꝯclusionibꝫ. Prima: ꝑsona etiã libera
põt obligari. ꝓbaꝛ septẽpliciꝛ. Prio sic
Cõtra ꝑsonã liberã aliq̇s põt hr̄e actiõeꝫ
Vñ aliq̄ actiões sũt dicte ꝑsonales. omni
aũt actiõi correspõdet obligatio: cõtra eni
mihi nullatenꝰ obligatuꝫ: nõ cõpetit mihi
actio: imo ſm iuristas: obligatio ẽ mr̄ acti
onis. Scđo ꝑsona libera põt ꝯtrahere
ꝯtractu sacramẽtali scꝫ ꝯtrahendo matri-
moniũ. imo etiã ſuus hoc põt sine ꝯsensu
dñi ꝛ dño ꝯtradicẽte: q̄uis ꝑ h̄ nõ libereꝛ
a ſuitute. i tali aũt ꝯtractu ꝑsona ꝯtrahẽs
obligaꝛ ꝯiugi ad multa: adeo q̄ vinculatꝰ
ꝛ alligatꝰ esse dr̄ vir vxori: ꝛ vxor alligata
lege maritali ꝛ neuter ptãteꝫ hꝫ sui corpo-
ris. j. Cor. vij. Tertio ꝑsona libera põt
ꝯtrahere ꝯtractu ꝓphano scꝫ vẽditiõe em-
ptione ꝛ sic de alijs speciebꝫ. Mõ ꝯtractꝰ
ẽ vltro citroqꝫ obligatio. cuiꝰ diffinitiõis
sensus ẽ q̄ ꝯtractꝰ ẽ actꝰ ex q̄ nasciꝛ obliga
tio hincinde iter ꝯtrahẽtes vt exposita est
diffinitio illa sup. xvj. q̄õe. Vñ etiã ſm iu-
ristas: debitor dr̄ q̄si ſuꝰ creditoris. Vñ sa
lomõ ait. Qui accipit mutuũ: seruꝰ ẽ fene-
rãtis. Prouer. xxij. Quarto liber põt lo
care opas suas alteri ad tp̄s. mõ locando
obligat ꝑsonã suã ꝯductori: ita q̄ ꝯductor
hꝫ ius exigendi opas ab illiꝰ ꝑsona. igiꝛ ꝑ
sona ẽ obligata ei. q̄re aũt ẽ dicam ad tp̄s:
patebit i solutiõe argumẽti cuiusdã iſertꝰ.

Quinto. liber põt ꝓfiteri religiõem aut
alijs spũalibꝫ actibꝫ se obligare. Vñ pau-
lus. j. Cor. ix. Cũ essem liber: oĩm me ſuũ
feci. Mõ tũc obligaꝛ etiã hõ. ꝛ illa obliga
tio strictior dr̄ q̄ꝫ ſuitꝰ humana: vt pꝫ i ca.
mitos. xiiij. di. q: illa fit cũ renũciatiõe ꝓ-
prie volũtatis. ſuꝰ aũt nõ sic. Itẽ obligatio
monachi fit etiã cũ aliq̄li ꝑiudicio ꝓprie li-
bertatis. Nã libertas diffiniꝛ. ẽ naturalis
facultas eius q̄ȯ cuiqꝫ facere libet: nisi q̄ȯ
vi aut iure ꝓhibeꝛ. Mõ ꝓfitendo facit q̄
mlita ad q̄ agẽda habuisset naturalẽ facul-
tatẽ citra ꝓhibitiõeꝫ violẽtie ꝛ iuris facere
nõ hꝫ. Vñ sine ꝯsensu abbatis: monachus
minꝰ põt obligare se q̄ꝫ ſuꝰ sine ꝯsensu dñi
q: ſuus põt naturaliꝛ obligari: monachꝰ
aũt non: eo q̄ obligatiõi monachi resistit
ius: nõ aũt obligatiõi ſui: lꝫ etiam nõ assi-
stat. Sexto. q: q̇s põt se deuouere vl' iu
rare ad aliq̇s labores corꝑales ꝛ quasdaꝫ
opas impẽdẽdas q̄tidie vel ꝑ mẽses vl' an
nuatim alicui loco pio vt eccl'ie vl hospita
li. mõ talis obligabiꝛ illi pio loco. Se-
ptimo. seruitꝰ est q̄dã magna obligatio: ca
piẽdo ſuitutẽ ꝑ aliq̄ q̄ȯ ẽ in ipa re vel ꝑso
na q̄ dr̄ ſuire (q̄ȯ dico ꝓpꝛ aliã acceptiõem
ſuitutis scꝫ ꝑ iure vt pꝫ in ij. q̄õe. lxxij) Mõ
ꝑsona libera põt fieri seruilis: ꝛ h̄ dupliciꝛ
scꝫ inuita ꝛ etiã volẽs. de ꝑmo paꝫ duabꝫ
rõnibꝫ ꝛ septẽ exemplis. Prima rõ: q: ꝑ
sona libera ꝓpꝛ crimĩa põt occidi. et sic sibi
põt tolli vita naturalis. igiꝛ multo magis
poterit subijci ſuituti: ſuata sibi vita. Vñ
ſm Aug. xix. de ciui. dei. ca. xv. Origo vo
cabuli seruorũ i latina lingua inde crediꝛ
ducta: q̄ hi q̄ iure belli possent occidi a vi
ctoribus: seruabãꝛ ꝛ ſui fiebãt a ſuãdo ap
pellati. Vñ nõ a ſuiẽdo dicti sũt ſui q̄uis
aliq̄n sic capiaꝛ seruꝰ a seruiendo: vt q̄n ta
bellio dr̄ seruꝰ publicꝰ a ſuiendo tñ q: il-
le nõ põt eẽ seruꝰ. Scđa rõ: q: staret q̄
libertas alicuiꝰ eẽt ꝑniciosa reipublice: eo
q̄ multipliciter eã turbaret. Mõ talẽ pos-
set rector illiꝰ reipublice addicere ſuituti:
si ꝑ illã respublica liberareꝛ ab illiꝰ turbati
one. q: etiaꝫ illũ occidere posset: aut incar-
cerare. Scđo pꝫ septẽ exẽplis. Pri
mũ. Nã liber capꝰ i bello ab hostibꝫ. id ẽ
ab inimicis romani impij: efficiꝛ ipso facto
ſm leges impiales seruꝰ capiẽtiũ: vt pꝫ in
l. hostes. ff. de cap. ꝛ postli. reuer. q̄ȯ etiam
adeo intelligunt legiste q̄ ille capꝰ efficie
baꝛ ſuꝰ. etiã si ꝑs capiẽtiũ foueret bellũ in
iustũ ꝛ capꝰ eẽt d̄ ꝑte fouẽte bellũ iustum.
Vñ h̄ statutũ fuit in fauorẽ captiuoꝝ: ꝛ in
fauorẽ publice vtilitatis vt scꝫ capti nõ oc
ciderenꝛ sꝫ ſuarenꝛ. Et dixi notanter expo
nẽdo hostibꝫ. i. inimicis romani impij. Nã
vbi bellũ nõ ẽ iter romanuꝫ impiũ ex vna
ꝛ eiꝰ inimicos ex alia. vt puta q: due ciuita
tes aut dñi nõ recognoscẽtes imperatoꝛ

aut ſi ambo recognoſcunt imperatorē. ſed tamen inter ſe tm̄ bellant non cōtra imperium nec bellū ab imperio romano indictū eſt: non efficerent capti ſerui capientiū virtute ꝑdictarū legum imperialiū. quia ille leges tm̄ diſpoſuerūt ſup ſeruitute in ꝑdicto caſu vbi ſcʒ eſt bellum cōtra inimicos romani imperij: qui ſoli vocant hoſtes in ꝑdicta lege. Unde hoſtes vt ibi dicit ſunt illi ꝗbus popul⁹ romanus publice bellū decreuit. ⁊ ꝗ populo romano publice bellum decreuerūt. ceteri aūt latrunculi appellant ſupple quo ad hoc: q2 eis non cōpetit ius poſtliminij: de quo ibidē. Dixi etiā notāter ſm̄ leges: quia de cōſuetudine hodie ſecus eſt. Nam etiā ſi qui impugnēt romanū imperiū ⁊ capiunt a romanis non efficiunt illi ſerui eorū ſaltem ſi capti ſunt fideles: ⁊ huic cōſuetudini ſtandū eſt que in hoc abrogauit ꝑdictaʒ legem. Attū nihilominus ſuitus ꝯtrahebat olim et hodie etiaʒ in gētibus orientalibꝫ cōtrahit iure gentiū moribꝫ approbato. ſic ꝙ capti efficiunt ſerui capiētiū: dūmodo capiētes foueant iuſtum bellum. Uñ cum turci noſtros capiunt redigūt eos in ſeruitutē: q̄ tñ redactio non ſtute ꝑdicte legis fit neqꝫ etiā ē iuſta.

Scōm exemplū. liber faciēs aliq̄d ſe quētiū ꝗnqꝫ: efficit ſeru⁹ capientis eū: etiā iure canonico: ⁊ hoc ipo facto: ſcʒ mittens ſaracenis ferrū. arma lignamina. ſcōo vēdens eis galeas. tertio gubernās piraticā nauē. quarto impēdens auxiliū vel ꝯſiliū in eiſdē. quinto vendens alia mercimonia eis. vt patʒ extra de iudeis ⁊ ſaracenis per multa capla ꝑut etiā ſuꝑ tactū eſt plenius q̄ſtione. ij. Tertiū. pater pōt i caſu neceſſitatis vēdere filiū ſuum liberū. de quo latius vide ibidē. ⁊ ſi vēdere. ergo etiā obligare nō obſtante ꝙ lex tm̄ mentionē facit de vēdere. q2 minus ꝑiudiciū eſt obligare ꝗ̄ʒ vēdere. ⁊ ſic vbi maior rō: ibi pōt lex vł ſtatuti extendi. Quartū. q2 Noe addixit filium filij ſui ſuituti fratrum ſuorū dicens Gen. ix. Maledict⁹ canaā: ſuus ſeruorū erit fratribꝫ ſuis. imo totam poſteritatē ei⁹ in ipo ſubiecit ſeruituti. Quintū. quia Exo. xxj. tacite vł interꝑtatiue admittebatur patri vendere filiā ſuam: vbi dicit. Si ꝗs vēdiderit filiam ſuam in famulam ⁊c.

Sexto ius ciuile ſubijcit ſuituti libertum ꝑpter ingratitudinē patrono ſuo (ſcʒ ꝗ eum a ſeruitute abſoluerat) exhibitam: ita videlicet ꝙ manus in patronū iniecit: vel atrocem iniuriā aut graue damnum vł vite periculū ei inferre ꝑſumpſit. naʒ in hoc caſu poteſt patron⁹ eum reuocare in ſeruitutem: nō tamē videt ꝙ eo ipo efficiat ſu⁹.

Septimo. quia ius canonicū diſponit ꝙ raptor mulieris efficiat ſeruus raptē: vt ptʒ. xxxvj. q. j. ca. de raptoribꝫ. vel oportet ꝙ redimat ſe. ⁊ ſi ꝑpter paupertateʒ non pōt ſe redimere: erit ſeru⁹ eius ad tēpus ſm̄ arbitriū boni viri: que tñ pena non videt late ſententie ſed ferēde. ⁊ hoc in foro iudiciali ſi de hoc eſt conuict⁹: non aūt in foro penitētiali. Unde ſi exiſtēs in ſacris ꝯtrahit matrimoniū: vxor eius ſi hoc nouit ſi libera ē redigēda ē in ſuitutē. diſ. xxxij. ca. eos qui. et filij qui inde nati eſſent: debēt etiam fieri ſerui eccl'ie. xv. q. finali. ca. cūʒ multe.

De ſcōo ꝑo ſcʒ ꝙ liber poſſit etiam volens fieri ſeruus. ꝓbatur tripliciter. Primo q2 niſi ſic: deus hoc nō cōceſſiſſet filijs iſrael ſicut tamē videtur eis illud ꝯceſſiſſe. Nam Leuit. xxv. dicit: Si paupertate compulſus vēdiderit ſe tibi frater tu⁹: non euʒ opprimes ſuitute famulorū: ſed quaſi mercēnarius ⁊ colon⁹ erit tibi. ⁊ ibidē etiaʒ videt eis admittere ꝙ iſraelita attenuatus ſe vendat aduene vel peregrino inter eos dilitato. Dico aūt notāter videt vel tacite vel interꝑtatiue admiſit: quia non expreſſe illam vēditionē approbauit. Loquit enī cōditionalit. Uñ ⁊ Sco. i. iiij. diſ. xxxvj. dicit ꝙ aliquis poteſt ſe vēdere in ſeruum: ſʒ de hoc non inueniat ſpecialis approbatio diuina in ſcriptura. Secūdo. quia aliqui ſancti ſeipos vendiderūt ſponte: vt ptʒ de ſancto petro theolonario ꝗ cōmiſit notario ſuo vt euʒ venderet: vide in hiſtoria ſancti Johānis elemoſynarij. Iteʒ paulinus de quo Greg⁹ in libro dialogoꝝ epiſcopo nolane eccl'ie vēdidit ſe in ſeruū vt liberaret filiū vnicū cuiuſdam vidue: ⁊ beat⁹ dominic⁹ bis ſe voluit vendere. ſemel vt redimeret fili⁹ vidue detent⁹ a ſaracenis: altera vice ꝑ ſubleuāda inopia quorundā nobilium ꝗ ꝑpter paupertatem filias ſuas dederant hereticis nutriēdas et erudiendas ſʒ deus aliter diſpoſuerit. Tertio quia lex ciuilis admittit ꝙ ꝗs ſeipm̄ poſſit vēdere

in ſeruum: q̄ꝫ uis enī diſponat ꝙ liber homo qui patitur ſe venundari: fiat ſeruus. ⁊ hoc cōcurrentibus ſex conditionibꝰ. ſcꝫ ꝙ talis ſit maior. xx. annis. ſecūdo ꝙ intēdat precium ꝑticipare. tertio ꝙ in veritate participet. quarto ꝙ emptor credat ipm̄ ſeruū eſſe. quinto ꝙ ille qui venditur: ſciat cōditionem ſuam. ſexto ꝙ venditor ſciat ipſum liberum eſſe. ⁊ ſi aliqua illarum defecerit: reuocabit̄ ille venditus in ingenuitatē: tamen ius ſic diſponendo non ob hoc videt̄ ſibi prohibuiſſe ſe pati venundari ſiue ſtātibus ſiue non ſtantibus illis conditiōibꝰ quaſi diſponendo eum fieri ſeruū ſi ſe patiatur venūdari: hoc fecerit in penam eius ſic ſe patientis venūdari. ſicut nec quādo ſtatuit ꝙ capti ab hoſtibꝰ fiant ſerui: h̄ ſtatuit in penam captiuorum: cum ſepe tales aliter agere non poterant q̄ꝫ ꝙ ſe capi permitterent. ⁊ afflicto nō ē addēda afflictio.

Contra ſeptimaꝫ ꝓbationem arguitur: nullus poteſt licite in ſeruitutem redigi ab alio vel ſeipm̄ in ſeruitutē redigere. q: illa redactio eſſet contra diſpoſitionem iuris naturalis qđ diſponit debere eſſe vnā libertatē in omnibus: ⁊ nullum debere eſſe ſeruum alterꝰ vt patet per beatum Iſidorū. et habet̄ diſ. j. in decretis. c. ius naturale.

Secūdo ſic. j. Corī. vij. dic̄ paulꝰ: ꝓcio empti eſtis: nolite fieri ſerui hoīm. igit̄ non licet alicui ſeipm̄ redigere in ſeruū.

Tertio Nemo eſt dominꝰ membrorum ſuorū vt dicitur in. l. liber homo. ff. ad le. aquiliā. igit̄ multo minus nec erit dominꝰ perſone ſue. igit̄ non poterit quiſq̄ꝫ ſuam ꝑſonam vendere qui enim vendit aliquid eſt dominꝰ illius rei ſaltē ſi ſic tradit ꝙ traditionē debet ſequi tranſlatio dominij. quia nemo plꝰ iuris in aliū transferre poteſt q̄ꝫ ipſe habere noſcat̄. Confirmat̄. nullus homo eſt iuris ſui. igit̄ nec ſe alteri tradere pōt. antecedēs ꝓbat̄. j. Corī. vj. Nō eſtis veſtri: empti enī eſtis.

Quarto quia lege ciuili ꝓhibet̄ liber homo vēdi ⁊ ſtipulari. quia liber homo non eſt in cōmercio noſtro. Vn̄ in. l. ſi i emptiōe. §. liberū. ff. đ contrahen. empti. dicitur. liberum hominē ſciētes emere nō poſſumus. ergo non poteſt in cōmercium adduci. l. liber homo. l. inter ſtipulantē. §. ſacrā. de verborū obli. §. j.

Cōfirmatur q: famuli noſtri nō poſſūt ſe obligare ꝑpetuo ad ſeruiendū ſm̄ glo. i. l. poſt certi. C. de lib. cauſa. ⁊ ratio ē: q: huiuſmodi ꝓmiſſio ſapit naturā ſeruitutis. l. ij. ff. de lib. ho. exhib. igitur multo minꝰ poterit liber homo vere ſe facere ſimpliciter ſeruū alterius. Ad primuꝫ. dimiſſo modo ſoluendi iuriſtarum: quorum aliqui diſtinguunt ius naturale primeuū ⁊ non primeuum. Alij dicunt ꝙ libertas quo ad eſſentiam ſuam (que in bono et equo conſiſtit) non poteſt tolli per ius gentium vel ciuile: nec etiam ſeruitus tollit eam vt ſic: tamē bene poteſt tolli quo ad effectus eius extrinſecos ⁊ exercitium. Dicendū (vt vult Alexander de ales in tertia ꝑte innitendo dicto Auguſtini) ꝙ ius naturale nō diſpoſuit ꝙ omnes deberent habere vnam cōmunem libertatem niſi ꝓ ſtatu innocentie: in quo nullus fuiſſet dominus alterꝰ principatu diſpotico: nec aliquis fuiſſet ſeruꝰ alterius ſeruitute diſpotica: non autē pro ſtatu nature lapſe: imo pro illo expedit aliquos redigi in ſeruitutem ⁊ eſſe ſeruos aliorum. ⁊ ſic nō oportet diſtinguere duplex ius ſcꝫ naturale: quorum vnum diſpoſuerit libertatem. aliud conſtituerit ſeruitutē. ſicut nec oportet ponere duplicē arteꝫ medicinalem ꝓpter hoc ꝙ ars medicinalis cōcedit vinum ſano ⁊ prohibet illud egroto. Poſtq̄ꝫ igitur homo ⁊ humana natura in eo contenta peccauit: meruit ſubijci ſeruituti. ⁊ ſic quilibet homo ꝓpagatus de communi lege ab adam: diſpoſitus fuit vt aliquando poſſet in ſeruitutem redigi. et illa diſpoſitio ineſt ratione originalis culpe et aliquādo deducitur ad effectum quando ſcꝫ ſequitur actuale peccatuꝫ poſt originale: q̄ modo illa diſpoſitio fuit ad effectum deducta in chanaā filio noe: accedēte peccato actuali patris ſui ⁊ etiam ꝓprio: quo imitabatur paternam iniquitatem. Unde Augꝰ. xix. de ciuitate dei. ca. xv. Deꝰ ita hominem condidit ꝙ ipm̄ rationalem factuꝫ ad imaginem ſuam voluit niſi irrationabilibus dominari: non hominē homini ſed hominem pecori. conditio autem ſeruitu-

nis mere intelligitur impoſita peccatori: p̄inde nuſq̄ʒ ſcripturarū legim⁹ ſeruum: ante q̄ʒ hoc vocabulo noe vſus: peccatum filij vindicaret. nomē itaq̄ʒ iſtud culpa meruit non natura. ꝛ poſt quedam ſubdit Aug⁹. prima ergo ſeruitutis cauſa eſt peccatū vt homo homini cōditionis vinculo ſubderetur: qḋ non fit niſi deo iudicāte: apḋ quē non eſt iniquitas. ꝛ nouit diuerſas penas diſtribuere meritis delinquentium. hec ille. Dixi autem notanter ꝙ in ſtatu innocētie nullus fuiſſet domin⁹ alterius p̄ncipatu vel dominio diſpotico. quia loquendo de dominio naturali adhuc vnus homo fuiſſet dominus alterius vt adam filiorū ſuorū: vt patuit ſupra diffuſe queſtione q̄rta huius operis. Ad ſecundū dicendū ꝙ apoſtol⁹ nō vult dicere ꝙ non liceat eis ſe ſubijcere ſeruituti hūane ſimpliciter. ſed adhortatur eos vt ex quo ſunt ſerui dei qui eos emit: non debent illam ſeruitutem dimittere ꝑpter ſeruitutē hoīnū: vt illi faciunt qui potius volunt diuina mandata violare ꝛ omittere debitū ſeruitiū dei: q̄ʒ tranſgredi mandatū etiā iniquū ſui tēporalis domini. oportet enim plus obedire deo creatori q̄ʒ hominib⁹. q̄ʒto magis deo creatori ſimul ꝛ redemptori. ꝑpter ſcʒ geminum beneficium ab eo nobis impenſum.

Ad tertium dicit quidam iuriſta ꝙ talis venditio ſuſtinetur virtute legis: q̄ lex ē domina membrorū humanorū. ꝛ ſic vult dicere: ꝙ talis non poſſet ſe vēdere: niſi accedente auctoritate legis autoriʒantis. ſicut in ſimili aliquis non poteſt per pactū ſe obligare ad carcerem: quia nō eſt dominus membrorum ſuorum: poteſt tamē obligari ex forma ſtatuti. quia edictū a republica que eſt domina membrorum humanorum. Sed aliter dicendum ꝙ nemo eſt dominus membrorum ſuorum ad abſcindendum ea ꝛ amputandum aut deſtruendum ſine cauſa legitima: non autem ſic ꝙ nō poſſit ſe ꝛ membra ſua obligare ad aliquas honeſtas operas: aut ad vſum vtilem ꝛ legitimum alicui impendendū. īmo ꝙ cauſa legitima etiaʒ poteſt ea abſcindere. vt patet in caſu quo niſi membrum abſcinderetur: totū corpus periret. Unde ſi homo non haberet ius ſuper ſe vel ſuum corpus modo dicto: tunc inanis eſſet titulus in inſtitutis de his qui ſūt ſui iuris: cuiuſmodi ſūt liberi. Unde ꝛ homini dat deus poteſtatem ſuper ſe ꝛ perſonam ſuaʒ. ꝑ ut dicitur Ecci. xv. Reliquit illum. ſcʒ hominem. in manu conſilij ſui. et Sco. in. iiij dis. xxvj. q. j. inualidando quandam rationem cuiuſdam doctoris qua volebat probare ꝙ mutuam tranſlationem corporum que fit in contractu matrimoniali: ꝯgruū fuit a deo approbari: eo ꝙ corpa illa ſunt dei: ꝛ ſic non deberent ꝯtrahētes ea ſic trāſferre ſine approbatione domini dicit: ꝙ lʒ homo ex creatione teneatur deo in omnibus que poteſt: tamen deus nō tātū exigit ab homine. īmo dimittit eum libertati ſue ſolūmodo vt ſeruet precepta decalogi. Et ideʒ dicit diſ. xv. q. j. ꝙ aliquis poteſt ſe in ſeruum vendere: lʒ de hoc non inueniatur ſpecialis approbatio diuina. hec ille. Unde non valet p̄ma ſolutio quia ſupponit falſū ſcilicet ꝙ niſi auctoritas leg̃ acceſſiſſet approbantis illam venditionem: non liceret alicui ſeipm̄ vendere per ſe vel per alium īmo ante legem imperialem aut ciuilem licuiſſet. Nā ſi illḋ an̄ legē imꝑialē auctoriʒautē non licuiſſet: ḡ an̄ eā aliq̄ alia lege ꝓhibitū extitiſſet: puta diuīa: naturali vl̄ canonica. ꝛ ſi ſic: ḡ ꝑ legē imꝑialē ſupueniētē nō potuiſſet fuiſſe factū licitū. Nā lex imperialis nō p̄t licitū reddere qḋ lege diuina: naturali vl̄ canonica ē illicitū. Nam leges nō dedignāt̃ ſacros canones imitari: nō ḡ eos anteire p̄ſumūt q̄ʒto min⁹ legē diuinā vel naturalē. Ad q̄rtuʒ dicēdū ꝙ ſi alicui ꝓhibitū ē mercari liberū hoīeʒ. h̄ hʒ veritatē regulariť: nō aūt in caſu vbi ꝯcurrūt p̄dicte ſex ꝯditiōes. Nā ī illo caſu admittit̃ cōmertiū liberi hoīs. ꝑpter iuſtā ignorantiā emptoris: ꝛ ꝑpť tantā ſolennitatē req̄ſitā in tali cōmertio. Sʒ vt ꝓfundi⁹ expediat̃ pūct⁹ illi⁹ argumēti Scḋo dicendū ꝑ q̄ttuor dicta. Primū ē liberū hoīeʒ non poſſe vēdi: pōt dupliciť itelligi. Prio ſic. ſ. nō licet alicui eū vendere. īmo peccat vendendo eum. Secūdo ſic. id eſt ſi q̇s eū vēdat: nō tenet vēditio: ſic ꝙ ſicut vendētī non datur actio ſic emptori non dat̃ actio ex empto. Si primo modo intelligatur (q̄ intellectus ſpectat ad theologum plus q̄ʒ ſecundus. quia eſt de materia peccati) tūc vel venditor ignorat eum eſſe liberū: puta

credit eum eſſe ſeruũ alicui⁹:lȝ eũ ſciat eſſe alienum:tunc non eſt ei illicituȝ eũ vendere ſi eo modo vendat quo dictum eſt venditionem rei aliene debere fieri vt ſit licita ſupra in q̄ſtione.lxx. Si autem ſcit eũ eſſe liberum:tunc ſi ſimpliciter volentẽ vendit iterũ non peccat:q̄uis vendit⁹ non fiat ſeruus niſi concurrentib⁹ ſex cõditionib⁹ ſup̄ factis.ꝓbatur igit̃ hoc p̄mo ſic.q꞉ ſi peccaret:maxime contra venditũ.ſed hoc non.q꞉ volẽti nõ fit iniuria.ſcd̄o q꞉ ſi ſic:maxime quia eſſet ꝓhibitum iure poſitiuo.ſed hoc non:quia talia iura que hoc videntur ꝓhibere:ſolum videt̃ diſponere ſup̄ inualiditate contractus:non autem ſuper ꝓhibitione contractus vnde diſponunt ꝙ ex illo ꝯtractu non oriat̃ obligatio ciuilis que pariat actionẽ.vnde emptor non eſt obligatus vẽditori ciuiliter nec etiam vẽditor emptori ſaltem ſcienti.ſed nõ ꝓhibent vẽditori venditionem. Confirmat̃.q꞉ non video quare res aliena etiã ſcita talis poſſit licite vendi ⁊ non homo alienus:nõ tm̃ ſeru⁹ ſed etiam liber:cum vtrobiqȝ ſit idem modus iuſtificandi vtranqȝ venditionez.ideo enĩ venditio rei aliene non reddit̃ illicita.quia ille contractus venditionis non de ſe requirit ꝙ vendens abſolute velit illam rem app̄hendendo contrectare ⁊ dare vel etiam tradere alteri ſed ſoluȝ ſub diſiũctione ſcȝ ꝙ aut velit eam tradere aut eſſe obligatus emptori ad itereſſe:vt patuit ſupra q̄ſtione.lxx. Modo ille idem animus poteſt eſſe in vendente liberũ hominẽ.igitur eadem via excuſabitur a peccato. Iteȝ etiam ius admittit ꝙ ſaltem ſtantibus ſex cõditionibus:aliq̄s patiat̃ ſe venũdari.et ſic ꝑmittit ꝙ quis ſe per alium vẽdat.imo illum cõtractũ validat ſic ꝙ ibi oritur mutua obligatio etiam ciuilis ex qua hinc inde oriatur actio.Et ex hoc etiam poteſt inferri ꝙ ius admittat ſic ꝙ non ꝓhibeat ꝙ quis ſeip̄m vendat.patet illa illatio:q꞉ nõ videtur ratio diuerſitatis:q̄uis aliqui iuriſte dicant primum poſſe fieri non tamen ſcd̄m.ſed non aſſignant rationem diuerſitatis ſaltem rationabilem ⁊ ſufficientẽ:qđ enĩ quis per alterũ facit:perinde eſt ac ſi ꝑ ſe feciſſet.q̄uis verũ ſit ꝙ poſſit ſtare ꝙ ex primo concederetur actio et obligatio ciuilis nõ ex ſcd̄o:q꞉ h̄.ẽ mere poſitiui iuris.

Si autem hominem liberum inuitum vel ſaltem non conſentientẽ puta neſcium vendit:iterum non videtur peccare ſic ſcȝ q̄n poſſit illđ ſine peccato facere.quia hoc poteſt fieri eodem animo quo quis alteri rem alienam etiam ſcienter ⁊ inuito vel neſciente domino illius rei vendere poteſt licite:necȝ iniuriat̃ illi libero etiaȝ inuito vt ex ibidem dictis in ſimili patet:nec ius poſitiuum prohibet vt patuit. Secũdum dictum.ſi liberũ hominem non poſſe vendi:intelligatur ſcd̄o modo qui ꝑtinet proprie ad iuriſtas:tunc breuiter abſoluendo illum modũ diſtinguendũ eſt.quia vel emptor ſcit hominem illum eſſe liberũ aut ignorat.Si primũ:verum eſt.imputet enim ſibi quare emerit nec poteſt agere ad intereſſe.⁊ hoc modo intelligẽde ſũt leges que dicunt liberum hominez non poſſe vendi vel non eſſe in cõmercio noſtro. Si ſcd̄m non eſt verũ.quia valet in p̄iudicium vẽdentis ⁊ emptori competit actio cõtra vẽditorez ad intereſſe.Unde in.l.⁊ liberi.ff.de contrahen.empti.dicit̃:liberi hominis emptio intelligitur ſi ab ignorãte emattur quia difficile poteſt liber homo a ſeruo dinoſci.vnde ſiue venditor ſciat ſiue ignoret eum eſſe liberum:non refert quin teneatur emptori ignorãti ad intereſſe et ad minus ad reſtitutionẽ precij:q̄uis verum ſit ꝙ ille liber emptus etiam ab ignorãte non efficiatur ſeruus niſi concurrẽtib⁹ ſex p̄dictis conditionibus.Unde in.l.liberi.ff.de contrahen.empti.dicit̃ ſic.liberi hominis emptionem cõtrahi poſſe pleriqȝ exiſtimarũt ſi modo inter ignorantes fiat:qđ ideȝ placet etiam ſi venditor ſciat:emptor autẽ ignoret:ꝙ ſi emptor ſciens liberum eſſe emerit:nulla emptio cõtrahitur.hec ibi.⁊ glo.dicit.multo magis non valet contractus quando ambo ſciuerũt.hec ibi.Et ex hoc etiã patet differentia in vẽditione rei aliene ⁊ liberi hominis eo ꝙ venditio rei aliene tenet etiam ſi vterqȝ ſciuerit eam eẽ alienam:vt ſupra q̄ſtione.lxx. Tertium dictum.liberũ hoiem nõ poſſe ſtipulari põt etiã dupliciť intelligi.P̄rio ſic.i.nõ licet alicui eũ ſtipulari.Scd̄o ſic.ſi q̄s eũ ſtipulatus fuerit nõ tenet ſtipulatio ita ꝙ ſtipulãti ñ cõpetit actio ꝯ ꝓmittẽtẽ.Si p̄mo mõ tũc aut ꝓmittẽs igñrat eũ eẽ liberũ.dũmodo

tamē credat eum eſſe ſuum: tunc nō peccat
ſiue pmiſſio ſit ad dandum ſiue ad traden
dum. quia ignorantia facti eum excuſat: ſi
cut eſt i alia re aliena quā quis pmitteret
alteri dare vel tradere ꝛ crederet eſſe ſuam
Si autē ſcit euȝ eſſe liberum ꝛ ꝑ ꝯſequēs
ſcit eū nō eſſe ſuū: ꝛ ſi ille liber nō ē volens
tūc peccat nō diſtinguendo an ſit pmiſſio
ad dandū ſiue ad tradēdū. nec pōt ſic excu
ſari in ſtipulatiōe ſicut in v[illegible]tiōe. qꝛ vēdē
ti ſufficit velle vel tradere vl̓ ſatiſfacere em
ptori de itereſſe. ſȝ non ſic ē in ſtipulatione
qꝛ pmittēs tenet̄ ꝑcīſe ad dandū ſi dare ꝑ
miſit: vl̓ ad tradendū ſi tradere pmiſit nec
releuaret̄ ꝑ h̄ ꝙ de īteſſe ſatiſfacere vellet
qꝛ non ſuccedit ibi obligatio ad ītereſſe ſi
cut in vēditione. Si aūt ille liber eſſet vo
lens: tūc in nullo peccaret pmittēs. et hoc
ꝓbat̄ vt pꝫ. Quartū dictuȝ. ſi ſcđo mo
do intelligat̄: diſtinguendū eſt qꝛ vl̓ ſtipu
lator ſcit eū eſſe liberū: ꝛ tūc non tenet: etiā
ſi fuerit ſtipulat⁹ eum ſibi tradi non dari. ꝛ
hoc nō ſolū eſt verū: ſi liber ē inuit⁹: ſȝ etiā
ſi fuiſſet volēs: qꝛ q̄uis tunc ſi eſt volens:
teneret quo ad naturalē obligationē: non
tn̄ quo ad ciuilē q̄ pariat actionē ipi ſtipulā
ti. Si autē ſtipulator neſciat euȝ eſſe libe
rum: tenet ſtipulatio: ſic ꝙ dat̄ ei actio ꝯtra
pmittentē quāti intereſt ſtipulantē eſſe de
ceptū. ꝛ hoc ſi ſit ſtipulat⁹ ſibi tradi: quia li
ber homo tradi pōt cum bona fide poſſit
poſſideri: nō tn̄ vt res tradita poſſit vſuca
pi: ſicut tn̄ res aliena alia a libero homine
quā quis ſtipulat̄ ſibi tradi: poteſt vſuca
pi ſi eam neſciat alienā Et dixi notanter ſi
eſt ſtipulatus eum ſibi tradi. qꝛ ſi eſſet euȝ
ſtipulatus ſibi dari non teneret: etiam ſi ſti
pulator ignoret euȝ eſſe liberū. Et idē dic
ſi ſimpliciter eſt eum ſtipulatus. qꝛ intelli
gitur ſtipulat⁹ eſſe eum ſibi dari. Ad cō
firmationē dicendū ꝙ non videt̄ cur liber
homo non poſſit ſe obligare ad ꝑpetuo fa
mulādū alicui vel locare ꝑpetuo opas ſu
as alicui ſicut pōt ꝛ ad tēpus: loquēdo de
poſſe primo modo. id eſt ꝙ liceat ſibi ſic ſe
obligare. ſi eni liber eſt facultatē habet fa
cere quicq̄d libet niſi vi aut iure ꝓhibeat̄
vt pꝫ ex diffinitiōe libertatis. modo illō
non ꝓhibetur iure diuino vel naturali. vt
patet nec etiā humano. Nā humana iura
que videntur ad oppoſitū: non eſt neceſſe
intelligi niſi ſcđo modo. vl̓ ſi itelligāt̄ etiā
ꝑmo modo tūc intelligēda ſūt ipo libero
exiſtente inuito ꝛ inuoluntario ſimpliciter
abſolute vl̓ ex cōditione: vt ſi creditor vel
let debitorē ſuum poſtq̄ȝ non ſoluiſſet euȝ
i termio aſtringere ꝓpria auctoritate ad ſi
bi ſeruiendū ꝑ debito cuȝ debitor ſit inuo
luntari⁹ abſolute vl̓ ex cōditione: q̄ modo
videt̄ loqui lex ob es alienū. C. de actioni
bus et obligationib⁹: vbi dicit̄ ſic. Ob es
alienū ſeruire liberos creditorib⁹ iura cō
pelli non patiunt̄. Sec⁹ ſi intelligat̄ ꝑmo
mō de illo qui ſimpliciter volēs ꝛ ſua ſpō
te ſe obligat ex aliqua rationabili cauſa vt
ex deuotiōe ad aliquē locū piuȝ: aut etiaȝ
ex aliqua cauſa vtili reipublice: vel etiaȝ ſi
bi ipi ꝛ familie ſue: non video cōtra quem
delinqueret. Et ad glo. dicēdū ꝙ in diſpu
tationibus non ſūt allegende glo. nec do
ctores vt vult etiam quedā glo. in. l. ſȝ licȝ.
ff. de officio p̄ſidis. multe eni glo. ſūt repro
bate. Unde etiaȝ alia glo. cōtrarium tenet
in. l. iij. ff. de vſufruct. ꝛ in. l. cum antiq̄tas.
C. eodē. que videt̄ verior ſaltē ꝑmo modo
intelligēdo quicq̄d ſit de ſcđo modo. qꝛ il
le ſcđs modus non ſpectat ad theologos
ꝛ forum cōſcientie ꝛ peccati. Nec eſt verū
ꝙ non poſſit quis ſe ſubiĳcere ſeruituti vel
ſpeciei ſeruitutis ex pacto: capiendo poſſe
ꝑmo modo. imo ꝑmo mō loquendo: pōt
ſe totaliter ſeruū facere vt dixi. Un̄ notan
dum ꝙ multa diſponūt̄ in legibus in qui
bus dicitur hoc vel hoc nō poſſe fieri: que
tamē non diſponunt niſi ſup inualiditate
illius facti ſed non ꝓpter hoc ꝓhibent illō
factum. imo qđ plus eſt ecōtra nonnulla
ꝓhibēt̄ in iure humano que tamē facta te
nent lȝ fieri non debuerint. Unde etiā ius
diſponit redemptū ab hoſtibus ſuire ſuo
redēptori ſi nō habet p̄ciūm vt dicet̄ infra
Et ꝯfirmat̄: quia ſi non liceret alicui ꝑpe
tuo locare opas vel ſe obligare ad ſuiēdū
ꝑpetuo alicui vel famulandum: tūc pecca
rent doctores in noſtra vniuerſitate qui ſe
perpetuo conduci volunt: illi vniuerſitati
obligantes ſe ad legendum: nec ad aliam
vniuerſitatem tranſituros. ꝛ ecōtra vniuer
ſitas ſe obligat eis ad perpetuo dandum
eis ſtipendium. ꝛ non ſolum videntur hoc
poſſe facere ſed etiā ꝙ illa obligatio tenet
ex vtraq̄ꝫ pte ciuilit̄ ſicut ſatis doceret rei

critus ſi vel cõduct⁹ abire vellet vel ſi ſibi
vniuerſitas ſatiſfacere nollet ď ſtipendio.
Scda ↄcluſio. aliqs licite põt ĩ pſo
na ſua intrãſitiue capta: cõſti
tuere alteri redditũ alicui⁹ rei vtilis. pbat
qnqȝ rõnib⁹. Prima qꝛ ſi nõ: maxime qꝛ
nõ poſſet obligare ſe: prout dicebat pma
opinio. ↄñs aũt ẽ iã improbatũ. Scda
rõ: qꝛ pma opinio admittit ꝙ qs poſſit li
cite ↄſtituere redditũ ĩ re aliq: eo ꝙ tũc res
ẽ obligata nõ pſona. Mõ h̃ eſt falſũ: qꝛ ꝙ̃
uis res ſit ibi obligata nõ tñ ſic ꝙ nll'o mõ
etiã ſit pſona obligata: qꝛ ille cui cõſtituit
reddit⁹ ĩ re: etiã põt impetere ĩ iudicio ſpm
cõſtituẽtẽ ſup ſolutiõe illi⁹ reddit⁹: qđ non
poſſet ſi ĩ nullo eẽt pſona ſua ſibi obligata
Vñ ſi libertas ꝛ ĩobligabilitas obſtaret
ↄſtitutiõi reddit⁹ ĩ pſona: etiã obſtaret ↄſti
tutioni reddit⁹ in re. Tertia rõ: qꝛ aliqs
põt pſonã ſuã alteri hoi: eccl'ie vl' monaſte
rio obligare ad laborãdũ laborib⁹ natis ĩ
portare vtilitates et cõmoditates. vt ſunt
arare: ſemiare agros: fodere vineas: ꝛ hu
iuſmodi. ſic̃ ꝛ põt voto ſe ad illuc pegrinã
dũ obligare. Mõ h̃ poſito talis cõſtituit
redditũ rei vtilis ĩ pſona ſua qꝛ illa obliga
tio non ẽ ſine iure qđ hȝ ille cui fit obliga
tio. ſi eni ſũ tibi obligat⁹ ad illos labores:
tu habes ius exigendi a me illos labores
ꝛ pcipiẽdi vtilitates natas puenire ex illis
laborib⁹. mõ illđ ius ẽ reddit⁹. igit̃. Quar
ta. qꝛ licitũ ẽ alicui ſe facere ſeruũ alterius
etiã ſuitute diſpotica ĩ caſib⁹ expſſis in pri
ma ↄcluſione. Mõ h̃ faciẽdo ↄſtituit ĩ p
ſona ſua redditũ alicui⁹ rei vtilis: illi cui ſe
facit ſeruũ: qꝛ cõſtituit ꝛ vult illũ dñm hr̃e
ius exigẽdi ab eo labores fructiferos et p
ↄñs fructus ſeu res vtiles humano vſui.
Quinta. licitũ fuit fidelib⁹ ↄſtituere cle
ricis decimas pſonales: al's eccl'is nõ im
poſuiſſet eis illas. Mõ decime pſonales
ſũt reddit⁹ ↄſtitut⁹ in pſonas fideliũ ita ꝙ
vbi perſonales decime ſunt in pcepto ꝛ ď
ↄſuetudine tenẽt ipi fideles eas ſoluere: lȝ
nõ habeãt predia aut hmõi res: puta ſolo
artificio vel negociatiõe acqrũt tpalia. ſic
etiã Neemie. x. fideles cõſtituerũt redditũ
annuũ tertie ptis ſicli p neceſſitatib⁹. ꝛ h̃
ſup ſeipos vt ibidẽ ptȝ.
Tertia concluſio. aliqs licite põt
in pſona ſua trãſitiue capta: ↄſtituere alte-
ri redditũ alicui⁹ rei vtilis. pbat. Nã lici-
tũ ẽ alicui hr̃e ſeruũ etiã ſuitute diſpotica.
Mõ illũ habẽdo hȝ in eo redditũ rei vtil'
vt ptȝ ex pcedẽti ↄcluſione. ꝛ ille ſuus ẽ p
ſona ſua trãſitiue loquẽdo. et põt illđ ius
qđ ipe habet ĩ eo trãſferre ĩ alterũ gratis vl'
p pcio vel alio ↄtractu nõ gtuito. ſic̃ ꝛ illã
pſonã poſſet totalit̃ alteri vẽdere vl' dona
re. igit̃ tũc ↄſtituet licite alteri redditũ rei
vtilis ĩ illa pſona ſua. Scdo: pr̃ ſuũ fi-
liũ familias q etiã ẽ pſona patris trãſitiue
capta: põt alteri obligare ad laborandum
ei ĩ vinea ꝛ alias opas vtiles exercere ad
aliquãtũ tps. modo h̃ faciẽdo ↄſtituit illi
alteri ius pcipiẽdi res vtiles illi⁹. Idẽ vi-
dem⁹ ĩ dño habẽte aliquẽ famulũ quẽ põt
alteri locare vl' cõmodare ad tps vt eius
opas pcipiat. ꝛ ſic habebit ius percipiẽdi
res vtiles ab illo: ſicut ſi ſibi locaſſet vl' cõ
modaſſet equũ vl' hmõi. Ad motiuum
pmi modi dicẽdũ ꝙ illud caplm loqt̃ de
obligatiõe pigneraticia q apđ iuriſtas ſo
let approprİato vocabulo vocari obliga-
tio. ꝛ de recipiẽte illã obligationẽ ĩ pſona.
Vñ nõ ẽ licitũ alicui creditori in pign⁹ re-
cipere liberũ hoiẽ p debito: ita ꝙ ius pig
neris cõſtituat̃ ĩ illo hoie. ſic̃ nec p debito
debet qs regulariter loquẽdo incarcerari:
ſi hȝ in bonis vnde poſſit ſoluere: ſȝ debet
executio fieri ĩ bonis pmo mobilib⁹: dein-
de in ĩmobilib⁹. Vñ ſi qs de facto liberũ
hoiẽ reciperet ĩ pign⁹: pderet debitũ ꝛ aliã
tãtã quãtitatẽ tenet̃ ſoluere ac etiã relegat̃
vt in aut. vt nulli iudi. in. §. qꝛ. nõ aũt loqt̃
de qcunqȝ obligatiõe ſeu alia obligatiõe
a pigneraticia. Et etiã non loquit̃ de ↄſti-
tuente talẽ obligationẽ in pſona. ſȝ de reci-
piente. ꝛ ita qcqd ſit de recipiẽte eũ in pig-
nus. tñ nihil habet̃ de ↄſtituente talẽ puta
ſe vl' aliũ: eo volẽte: in pign⁹ de q nos loq
mur. Et nõ ſolũ non loquit̃ de qcunqȝ ob
ligatiõe. imo etiã qualis loquat̃ ď obligati
one pigneraticia tñ fallit aliqñ: qꝛ poteſt
ĩ caſu liber homo obligari p pignere vel
ſaltem quaſi. Nã captus ab hoſtib⁹ ſi redi
mit̃ cogit̃ p qnquẽniũ ſuire redẽptori aut
pciũ ſoluere ꝛ ĩterim tanqȝ p pignere deti-
netur. ꝛ interim relegari põt. Scdo qꝛ vt
ſup patuit: pr̃ in caſu põt filiũ vẽdere: igit̃
mito magis pigneri obligare. Itẽ quãuis ď h̃
an liber hõ poſſit ex pacto ſe obligare cro-

ducel ad carcerẽ: ſi nõ ſoluerit eũ ĩ termio ſint varia dicta hincinde ꝑ iuriſtas: tamẽ nõ video q̃n loquendo de poſſe ꝑmo modo.i. de licite poſſe: poſſit ſic ſe aliquis obligare dũmodo carcer nõ ſit mortiferꝰ vel dãnoſus vite eiꝰ ita ꝙ nõ indiſcrete poſſit cenſeri agere vel irrationabilit᷑ ꝯ congruã diſpoſitionẽ ſue vite: al's enĩ eẽt ꝯ bonos mores: ⁊ dũmodo ad hanc obligatiõez inducatur aliq̃ neceſſitate iuſta: ita ꝙ al's ſpe non poſſet obtinere a creditore mutuũ vel aliã reꝫ q̃ multũ indigeret: ita ꝙ non poſſet ea carere ſine maiori incõmodo q̃ꝫ eſſet eē in carcere. ⁊ dũmodo ſeruet ꝓportionabiliter illas cõditiones q̃s petens mutuũ debet ſuare in obligãdo ſe ad vſuras ne occaſionẽ peccati det mutuatori ꝺ q̃bꝫ ſupra q̃ſtione.xlvij. Illis igiẗ ſtantibꝫ nõ video qre peccaret. Nõne põt q̃s renunciare fauori ꝓ ſe itroducto ſic̃ ⁊ mutuatariꝰ cui deberet gratꝫ mutuari poteſt obligare ſe ad vſuras: neceſſitate hꝫ poſcente. Quis ipſuꝫ creditorem ſtaret grauiter peccare recipiẽdo ab eo illam obligationẽ: eo ꝙ nõ lꝫ ſibi aliquẽ auctoritate priuata cape ⁊ ad priuatũ carcerẽ ponere quẽ iura multũ deteſtantur. imo etiam ꝑ officiales enim cape non poſſet ꝟtute ꝑdicti pacti: etiaꝫ ad publicũ carcerẽ ponẽdo. quia ptes non poſſunt facere ꝙ ordo iudiciariꝰ ⁊ ſolẽnitas non ſeruetur in his que fieri debẽt iudicialiter: vt eſt in publicũ carcerẽ incarceratio vel detruſio. Modo de iure non poteſt ordo iudiciariꝰ ſeruari incipiendo ab executione ſicut nõ valet cõuentio debitoris ꝙ ſi i termino nõ ſoluerit: poſſit excõmunicari nõ ꝓcedente citatione ⁊ cõtumacia. Et huius ſimile põt dari ſcꝫ ꝙ obligans non peccet vbi nõ recipiẽs peccat: qꝛ mutuũ recipiẽtẽ ſub vſuris: ſoluendo vſuras non peccare: vbi tamẽ mutuãs ſub vſuris peccat ⁊ ſtat mutuũ a latronibꝫ pollicentẽ eis grauia ſibi nõ peccare: licꝫ latrones exigẽtes peccent: nõ enĩ coopari cẽſendus eſt alteri ad peccatũ ꝑut patuit q̃ſtione.xlvij. An autẽ non poſſit q̃s ꝑdictuꝫ pactũ facere loquẽdo de poſſe ſcdo modo ſic ꝙ ille q̃ ꝓmiſit obliget non tm̃ naturaliter. ſed etiã ciuiliter ad ſeruandũ illõ ⁊ qd creditori cõpetat actio ꝯtra debitorẽ ex tali pacto: nõ ad noſtrum forũ ꝑtinet niſi forte ꝓ quanto infra dicemus conſtituentẽ redditũ in perſona etiam obligari ciuiliter ei cui eũ conſtituit. Unde nõ latet apud iuriſtas inueniri nõ modo loquendo de poſſe ꝑmo modo. ſed etiam ſcdo modo ꝙ ſi ſcriptor ꝓmiſit ſtare in certo loco ⁊ ſcribere librum: ꝙ valet pactum ꝙ poſſit in cõpedibus teneri. et ꝙ hꝫ fiat iure ꝑmittente. ⁊ ſic illa ꝓmiſſio nõ ſolum poteſt fieri capiẽdo poſſe ꝑmo modo ſed etiã ſcdo modo. Item licitũ ẽ alicui ſe vel alium cõſentientẽ obſidẽ dare alteri imo etiã alteri licitũ eſt illum recipe in obſidem: ſaltem quatenus ſeruetur pax inita quicq̃d ſit an ꝓ debito pecuniario poſſit quis recipe obſidẽ. Uñ beatꝰ Gregꝰ mandauit quibuſdã ducibꝫ vt recipent obſides a ſuanenſibꝫ ad ſeruandũ ꝓmiſſa vt patet i ca. ſupplicitер.xxiij.q.viij. modo qui obſes eſt alterius: eſt in ꝑſona obligatꝰ alteri. nec curo an in illo obſide conſtituatur ꝓprie loquẽdo ius pignoris. ſufficit enĩ ꝙ ibi conſtituiẗ ius eum aliq̃liter detentandi ⁊ obligatio ꝑſonalis in illo ad manendũ in obſtagio donec fiat qd cõuentũ eſt: quomodo Joas rex iſrł recepit obſides filios nobiliũ i iuda ne rebellare poſſent.iiij. Reg. xiiij. ⁊.ij. Paralip.xxv. ſic antiochus illuſtris fuerat obſes rome ꝓ pr̃e ſuo.j. Machab.j. et dato ꝙ alique leges viderentur hoc non admittere tamẽ dici poteſt ꝙ nõ volunt ꝙ non liceat alicui libero ſe vł aliũ liberũ conſentientẽ obſidẽ dare. ſed ꝙ recipienti non liceat talem liberuꝫ ſic recipere ꝑſertim tanq̃ꝫ pignus. vł ſaltem ꝙ talis receptio ſi etiaꝫ licita ſit: non eſt valida ſic ꝙ ibi ſit ciuilis obligatio ex qua oriaẗ actio: quicquid ſit de obligatione naturali imo ius ciuile met diſponit de obſidibꝫ dãdis ꝑpis romanis ab hoſtibꝫ ſuis ⁊ ecõtra etiã ꝓpꝛijſſime captis quoꝝ datio mutat aliq̃liter eorum ſtatũ ⁊ tendit ad naturã ſuitutꝫ adeo ꝙ teſtari nõ poſſunt tpe quo ſunt in obſtagio niſi de licentia principis.

Tertia cõcluſio communitati vel vniuerſitati hoim etiã licitũ ẽ in ſe ſeu in ꝑſona ſua intrãſitiue ⁊ trãſitiue capta conſtituere alteri redditũ rei vtilis. Et etiã aliter hꝫ põt q̃ꝫ poſſit ꝑſona ſingularꝫ. Prima ps ꝓbaẗ tripliciter. Primo qꝛ ꝑſone ſingulari licitũ ẽ. igiẗ etiaꝫ cõmunitati. tenet ꝯñia. qꝛ non videẗ maior ratio

deuno ꝙ de alio. Scḋo ſic nã cõmunitas nõ ẽ niſi ſingule ſingulares perſone vł multe ex eis repſentãtes reliqs gerenteſqȝ vices reliquarũ ſingulariũ pſonarũ q̃ poteſtatẽ ſuã trãſtulerũt in illas q̃ vocant cõmunitas. Et intelligit de cõmunitate ſiue ſit eccłiaſtica ſiue ꝓphana. ⁊ ḋ eccłiaſtica ſiue ſit ſecularis vt collegiũ canonicoꝝ ſecularĩũ vł doctoꝝ vlis ſtudij ſiue mõaſterial vt monachoruȝ cõmunitas: ⁊ ꝓphana ſiue ſit cõmunitas regni ſiue ciuitatȝ ſiue ville ⁊ hmõi. Tertio ſic rões ꝓbãtes ħ licere ſingulari: eq̃ ꝓbãt ħ ḋ cõitate tã reſpectu pſonaꝝ cõmunitatȝ intranſitiue ꝙ trãſitiue captaꝝ. ſic enĩ hec ſingularis pſona ſcȝ A põt ex ſuis laboribꝫ pſonalibꝫ ſine predijs vltra oẽs expẽſas ſibi et ſuis neceſſarias: reſiduare tãtã mẽſurã rerũ vtiliũ ãnuatim ⁊ ius pcipiẽdi illã mẽſurã aſſignare ipi B: ita oẽs de illa cõmunitate ḋ q̃ ẽ A: poſſũt ſilr reſiduare ⁊ p ꝯñs aſſignare illḋ ius pcipiẽdi ipi B. Scḋa ps ꝓbat qꝛ in pſona ſingulari nõ põt ꝯſtitui redditꝰ ꝑpetuꝰ vt ħ loqmur ḋ ꝑpetuitate q̃ ſcȝ deriuatur ad poſteros vſqȝ ĩ finẽ mundi vel nata ẽ ſic deriuari: qꝛ nec ipa pſona ſingularȝ ẽ ſic ꝑpetuo nata ſubſiſtere ⁊ fructificare ſeu vtilitates ĩportare Sȝ ĩ cõmunitate põt ꝯſtitui redditꝰ ꝑpetuꝰ ſicut ⁊ ĩ p̃dijs: qꝛ ſicut p̃dia nata ſũt durare ⁊ fructꝰ importare ꝑpetuo: ſic etiã dabilis ẽ cõmunitas ⁊ vniuerſitas hoĩm q̃ ſic nata eſt ꝑpetuo durare: et ſi ñ ƀm pſonas eaſdẽ ĩ numero ꝑpetuo mãſuras ĩ illa tñ ƀm pſonas ſibi ꝯtinue ſuccedentes ĩ illa q̃ modo dicimꝰ neccarium durare in ꝑpetuũ lȝ nõ ƀm eaſdẽ ptes aque ĩ numero mãſuras ĩ eo tñ ſibi ſuccedẽtes ĩ eodẽ alueo: imo nec p̃dia q̃ ſt ĩmobilia manent cõtinue eadẽ numero ſimplicit ſic ꝙ ꝑpetuo retineãt eaſdẽ partes ĩ numero: qꝛ ibi fit q̃ſi ꝯtinua corruptio ⁊ generatio ĩ eorũ ptibꝫ. Nec obſtat ꝙ aliqñ ꝯtingit tales cõmunitates deſtrui: puta qꝛ terra illa ſubuertit cũ habitatoribꝫ vt ĩ pẽthapoli cõtigit: aut oĩno depauperari ⁊ in ſuturũ redigi. quia ħ idem aliqñ ꝯtingit p̃dijs q̃ p alluuionẽ aliqñ pereũt in pte vel totalit: ita ꝙ ex eis fit alueꝰ flumĩs: tũc enĩ ſicut perit in toto vel ĩ pte redditꝰ in p̃dijs illis cõſtitutus: ita etiã perit redditꝰ olim cõſtitutꝰ ĩ cõmunitate p̃dicta: tũc ſic pereunte.

Queſtio. LXXV.

Utrum cõſtitutio redditꝰ pcipiẽdi de re vel pſona ꝯſtituentis depraueť p ħ ꝙ ille redditꝰ ẽ pecuniariꝰ et non redditꝰ fructuariꝰ ſeu rei vtilis: vt res vtił ſeu fructꝰ diſtiguiť a pecunia. Cõcluſio ẽ ꝙ nõ depraueť p ħ. ꝓbať ſeptẽpliciť. Primo ſic: qꝛ ſi p ħ depraueť: maxĩe qꝛ illa res vel pſona in q̃ cõſtituiť: non ẽ nata importare pecuniã pcipiẽdã vt ager: vinea ortus: pratũ: ⁊ hmõi q̃ importãt tñ fructꝰ nõ aũt pecuniã. ⁊ ſilr pſona non importat niſi labores ⁊ opas: non aũt pecuniã. Natura enĩ vt ager nõ ẽ p̃ncipiũ rerũ artificialiũ de q̃ꝝ numero ẽ pecunia ſed ars. Sed aſſumptũ ẽ falſũ. qꝛ tam res ꝙ pſona hoĩs nata ẽ importare pecuniã: qꝛ nata ẽ importare fructus ſeu res vtiles vt res vtilis vel fructꝰ diſtinguiť a pecunia. igiť etiaȝ pecuniã. tenet ꝯña. qꝛ pecunia adeo equiualet fructibꝫ: ꝙ cõmuniter ⁊ quaſi ſemp: ſtatim vno habito: poſſit alterum haberi. ⁊ etiaȝ adeo ꝙ vnũ ſortiť nomen alterꝰ. Nã oĩs res vtilis põt aliq̃ modo vocari pecunia ⁊ ecõtra. p̃mũ ptȝ p Augȝ. ⁊ habeť. j. q. iij. in ca. totũ. vbi diť. Totũ q̃cq̃d hoĩes habent ĩ terra: quoꝝ dñi ſũt: pecunia vocať. ſcḋm ꝓbať qꝛ vẽditio ⁊ emptio nõ fiũt niſi p pecunia: ⁊ tñ ꝯtractꝰ q̃ aliq̃d cõmutať p fructu vel re vtili: diciť aliqñ emptio et vẽditio: vt cũ q̃s ſpũale dat p fructu vel re vtili dꝛ vẽdidiſſe ſpũale: ⁊ alius dꝛ emiſſe: qꝛ vterqȝ cõmiſit ſymoniam ⁊ ſymonia ẽ emptio vel vẽditio vel ſpũalis p tpali. Modo ḋ equalẽtibꝫ ẽ idẽ iudiciũ. Scḋo ſic Quia ƀm aduerſarios ſi redditꝰ ẽ fructuarius: eiꝰ cõſtitutio non depraueť rõne illiꝰ redditꝰ. Pono igiť ꝙ cõſtitutiõe illiꝰ facta dicat A cõſtituẽs ad B cui cõſtituiť: paratus ſũ ſemp fructꝰ redditualles cõſtitutos colligere ⁊ diſtrahere pro p̃cio ⁊ tibi loco coꝝ dare pecuniã tãtã quãtã valẽt fructus vł ecõtra. B ad A cõſtituẽtẽ dicat: magis vellẽ ſemp de cetero p illis reddituãlibus fructibꝫ habere pecuniaȝ equiualentẽ: aut non poſſet A q̃ prius ĩ rebꝫ ipi B aſſignauerat ius pcipiendi fructꝰ: loco illiꝰ iuris ſibi aſſignare ius pecuniam percipiendi a ſe ⁊ ipe A retraheret ad ſe ius pcipiendi illos fructꝰ. ⁊ ſic faceret cum B q̃ſi ⁊ iplicite ꝯtractũ ꝑmutatõis. ꝙ etiã a p̃ncipio ſibi licuit aſſignare ei redditum pecuniarium.

cōtractū pmutationis, ergo etiam a pnci-
pio ſibi licuit aſſigēre ei redditū pecuniariū
Tertio ſic. Res vt diſtinguit̃ ↄtra pſo-
nē etiā nō eſt nata fructificare niſi accedē-
te induſtria hoīs ſaltē vt ī plurimū, vt p3
in agris z vineis: adeo q̄ multi fruct⁹ pdia-
les fm iuriſtas vocant̃ nō naturales: ſed
induſtriales, q̄ſi natura eos nō pducat: ſ3
induſtria, qḋ ve3 ē ſic q̄ ibi induſtria mul
tū opaẗ, et ſine eā natura valde parū pfice
ret ſic ſūt blada: q̄ p culturā generāt̃, ſ3 fru
ctus arborū vt poma z h̃mōi dicunt̃ natu
rales fruct⁹, et generaliter illa q̄ ex granis de
cidentib⁹ mer renaſcunt̃. vñ et tales res q̄
ſine cultura naſcuntur vocat ſcp̄tura ſacra
vocat. res q̄ ſponte naſcunt̃ de humo, vt
p3 Leuit. xxv. et. iiij. reg. xix. z Eſa. xxxvij.
Igit ſi licitū eſt alteri ↄſtituere redditū fru
ctuariū: nō obſtāte q̄ illi fructus ex indu-
ſtria hoīs tāq̄ ex cauſa ptiali pceſſerunt:
cur nō etiā poſſet q̄s eidē ↄſtituere reddi-
tū pecunie quā hō etiā ex induſtria pcura
re vel pcurare pōt de fructib⁹. Quar-
to ſic. Dom⁹ nō fructificat niſi mediāte in-
duſtria hoīs vtentis domo, vt ſi habeo do
mū aptā ad exercendū in ea mercationes:
eo q̄ eſt bñ ſituata ad forū, et loco tibi ea3
annuatim, p. x. floreñ. dicit̃ q̄ illi decē flo-
reñ. ſunt fructus quos importat domus
tibi eius in loco: eo q̄ ob eius cōgruum ſitū
potes multipliciter exercere negociatio-
nes et ſic lucrari multa, et etiā illi dicūtur
fruct⁹ q̄s dom⁹ mihi importat, et tñ cōſtat
q̄ ſi in eternū ſtaret ibi: nihil importaret ſi
nō locarē ea3 alicui, neq3 etiā tibi q̄d īpor-
tare: niſi ea vtereris. vñ ſe habet q̄ſi pure
paſſiue, et ſolū vt cauſa ſine qua nō in ſua
fructificatione et induſtria videt̃ eſſe q̄ſi to
ta cauſa actiua illius vtilitatis q̄ pueni ex
domo. Unde etiā domus nō eſt natura3
res artificialis q̄ nō plus germinat q̄3 pe-
cunia q̄ etia3 eſt res artificial. Modo fm
aduerſarios licitū eſt in domo conſtituere
redditū, quia ille redditus eſt fructuari⁹.
cur ergo nō liceret in re vel pſona ↄſtitue
re redditum pecuniariū vbi ille pecunie vl
res redditu ales nō naturaliter ſed indu-
ſtrialiter pducuntur vl acquirunt̃. Nam
ſicut ſe h3 homo ad domū accedēte vel cō
currente induſtria. ita ſe habet homo ad
mercē et pecuniā mercatiuā: vel ad ſeipm

habentē illā: cōcurrente induſtria. Et per
ↄſequens ſicut domus nō niſi accedēte in-
duſtria hominis ea vtentis: pfert homini
vtilitatē et cōmoditatē. et nihilomin⁹ ſup
ea vel in ea pōt cōſtitui alteri ius vel reddi
tus: vel ius percipiendi illas vtilitates, ita
etiam pſona hominis et merx et pecunia
mercatoris ſimul accepta: licet nō pferant
homini vtilitatē, ſc3 lucrum niſi mediante
induſtria, tñ nihilominus deberet ipe mer
cator poſſe in pſona ſua habente illa ſc3 p
dictam induſtriā et mercē ac pecuniā mer
catiuā qua poteſt quid lucrari conſtituere
alteri redditū: volendo illū alium habere
ius in parte illius lucri, puenibilis de ope
ris z induſtria perſone ſue. Preterea q̄ pe
cunia poſſit aliquo modo dici fructificati
ua poſſet deduci ex illo fundamento quo
ponitur modus ſaluandi cōtractū ſocieta
tis in pecunia: vbi vnus tm̄ ponit pecuni
am: alter tm̄ opera3: vbi ponens pecuniā
dicit̃ ↄtualiter ipi ponēti operā p refuſio
ne operarū et in recōpenſam earum ei cō-
municare interuſoriu3 pecunie ſue: qḋ nō
eſt niſi ipa cōmoditas pecunie, in quo mō
ptenditur q̄ pecunia ē importatiua cuiuſ-
dam fructus. De hoc tactū fuit aliquid ſu
pra, q. xxxiij. in examine ſcōe rōnis. et am-
plius dicet̃ infra tractatu ſexto. Quinto
ſic. Si ppter hoc q̄ ager nō fructificat vel
germinat pecuniam: ſed tm̄ bladū z h̃mōi
Ideo ſup ipo nō poſſet cōſtitui redditus
pecuniarius ſed ſolum fructuarius: tunc
ſuper domo etiam nō poſſet pecuniarius
redditus cōſtitui, quia etiam domus non
germinat pecuniā. cōſequens autē eſt fal-
ſum, quia tunc etiam nō poſſet inde recipi
pecunia p locatione. Immo nec fructua-
rius redditus poſſit ibi cōſtitui, quia etia3
nō germinat fructum cum ſit res artificia-
lis. Et ſimili modo poſſet argui q̄ nō poſ
ſet quis redditum tritici conſtituere ſuper
agro ad vitam alterius vel perpetuo: ſi in
illo agro nō eſſet quis per illud tēpus vel
perpetuo ſeminaturus niſi ſiliginē vel le-
gumina, vel ſaltem ſi nō eſſet omni anno
ibi ſeminaturus triticum: ſed aliquādo ali
ud genus, ↄſequēs eſt incōueniens z ma
nifeſte oppoſitū diceret̃ a quolibet: eo q̄ a-
ger ſuper quo cōſtituitur redditus triti-
ci nō omni anno ſeminat̃ tritico vel ipo-

E

tat triticum, quoniã aliquotto anno quieſcit ab omni frumẽto, ſicut etiam ſm veterem legẽ ſemꝑ ſeptimo anno debebat quilibet ager vel vinea quieſcere a cultura. Itẽ etiam nõ omni anno quo colitur et ſeminatur: ſeminatur vno genere ſed diuerſis.

Sexto ſic. Decima ꝑſonalis ad quã negociator tenet in loco vbi decime ꝑſonales ſunt in ꝓcepto et cõſuetudine: eſt redditus pecuniarius: et tñ illius decime cõſtitutio ẽ licita, igit. Maior probat, quia eccleſia habet ius percipiendi ab illo negociatore decimã partem lucri qḋ ſibi ex negociatione ꝑuenit, modo illud lucrum eſt pecunia, igit eccleſia habet ius ꝑcipiendi pecuniam ab illo: et ꝑ cõſequens redditũ pecuniariũ. Minor ꝓbatur, quia ſi illius cõſtitutio nõ eſſet licita: tũc talis negociator nõ teneretur ad eam: nec eccleſia licite ei impoſuiſſet, qḋ vtrũqȝ eſt falſum et contra diſpoſitionẽ iuris canonici, vt patȝ de decimis. in. c. ad ap'lice. et. c. nõ eſt. et. c. ex tranſmiſſa. Et eodem modo poſſet argui de ꝓcuratione. Et cõfirmat. Nam Neemie. x. fideles ꝯſtituerũt etiam ſuꝑ ꝑſonis ſuis redditũ annuum ad templi neceſſitates, ſcȝ tertiam partẽ ſicli, et hoc licite fecerunt vt ibidẽ patet, et tñ ille redditus fuit pecuniari⁹, igit.

Septimo ſic. Pecunia ſm aliquos nõ eſt niſi ipm metallũ monetatum, ſcȝ aurum vel argentũ: ita ꝙ figura monetalis impreſſa ipi metallo nõ eſt ꝗd diſtinctũ a metallo figurato, ſm alios ãt ẽ ꝗd diſtinctũ ab eo. Si det primũ: tunc arguitur ſic. Si a. cõſtituit ipi b. redditũ ꝑcipiendi annuatim ab eo duas marcas argenti nõ monetati, puta, qꝛ a. habet terraȝ et montana in quibus ſunt argentifodine ⁊ hmõi. ex ꝗbus ipe ſolet multa colligere: tunc ille redditus eſt licit⁹, quia eſt fructuarius: ſicut et ſi cõſtituiſſet ei redditũ percipiendi fenũ ex pratis ſuis, vel poma ex arboribus, fructuariũ aũt nõ cõdemnat aduerſarius, igit etiã ſi cõſtituat ſibi redditũ percipiendi annuatim tantundẽ in pecunia argentea: etiam erit licitus. Tenet cõſequentia, qꝛ ille due marce argenti nihil noui acquirunt ꝑ hoc ꝙ monetant, ideo ſi ius eas percipiendi eſt licite cõſtitutũ: tũc etiam ius eas ꝑcipiendi monetatas erit licitum. Si autem illa monetatio aliꝗd ſuperaddit vt aliȷ dicũt (et veritas eſt) tñ illa figura quã ſuperaddit nõ eſt tale quid qḋ poſſit ob hoc facere illicitã ꝯſtitutionẽ ꝑdictam: immo potius magis licitã, qꝛ per hoc ꝙ monetant ille due marce tunc inſigniunt teſtimonio principis atteſtantis ꝙ illud argentũ eſt verũ argentũ in ſubſtantia, et ꝙ eſt tantundẽ in quantitate, ⁊ ſic de aliis.

Queſtio. LXXVI.

Utrũ ad hoc ꝙ conſtitutio redditus ſiue fructuariȷ ſiue pecuniariȷ nõ deprauetur per circumſtantiã: quo mõ, ſic ꝙ cõſtituens ſcȝ A. nõ peccet in modo cõſtituẽdi eũ alteri ſcȝ B. requirant ſequẽtes ꝗtuor modi. Primus ꝙ nõ fiat illa cõſtitutio ꝑ ꝓcio ſeu pecunia: ſic ꝙ illa cõſtitutio ſit vẽditio, et ꝑſertim quãdo redditus eſt pecuniarius. Immo oporteat ꝙ fiat cõtractu gratuito: ſic ꝙ redditus ſaltẽ pecuniarius gratis trãſferat de A. in B. Et ꝙ ſi trãſferatur per venditionẽ: reddat iſta ꝯſtitutio ſeu tranſlatio ipi ꝯſtituenti illicita. Secundus ꝙ etiam ſi fiat licite, ꝑ precio: ꝙ tñ nõ fiat cum pacto redimẽdi: qḋ pactuȝ ex parte vendẽtis vocat facultas redimẽdi, ita ꝙ reꝗrat ꝙ A. nõ reſeruet ſibi poteſtatem redimendi illũ redditũ, qḋ pactũ alȝ vocat ex parte B. ementis: pactũ vl' obligatio retrouendẽdi ⁊ etiã reuendẽdi ipi A. ita ꝙ ſi fieret vẽditio cũ illo pacto cõſtitutio eſſet illicita. Terti⁹ etiã ſi fiat ſine pacto redimẽdi ꝙ A. ob hoc ꝙ nõ reſeruet ſibi illã facultatẽ redimẽdi nõ vendat eum charius ipi B. ꝙ ſi ſibi reſeruaſſet illaȝ facultatẽ redimẽdi, ita ꝙ ſi charius vẽderet: cõſtitutio illa eſſet illicita. Quart⁹ ꝙ nõ fiat cũ pacto adiectiõis pene: ſic ꝙ peccet ſi obliget ſe ipi B. ad penã ſi nõ ſoluerit ſibi redditũ in termino ꝓfixo. Reſpondendum eſt per quattuor cõcluſiones.

Prima cõcluſio. Prim⁹ mod⁹ nõ requirit: ꝓbat dupliciter. Primo ſic. Magis videret talis mod⁹ requiri ex ꝑte B. i recipiẽdo illũ redditũ, ſcȝ ꝙ nõ reciperet eũ ꝑ ꝓcio ſcȝ emendo, et ꝑſertim qñ reddit⁹ eſt pecuniari⁹: ꝗ ꝙ ille modus reꝗrat ex ꝑte A. et tñ hoc nõ reꝗrit ex ꝑte b. igit min⁹ reꝗrit ĥ i A. Maior ꝓbat. Quia ſi aliꝗs act⁹ nõ gratuit⁹ ex ꝑte ipius

A.vel B.eſſet illicit⁹.hoc eſſet q: eſſet ibi mutuatio vſuraria:eo q̄ damnātes redditus pecuniarios emptos vel venditos:iō eos dānabāt.q:(vt dicebāt)ille q̄ emit dādo pecuniā p̄ modū ⁊ noīe p̄cij p̄ reddituꝰ p̄te rei ve mutuauit illā pecuniā ei q̄ ſibi cōſtituit redditū ſiue fructuariū ſiue pecuniariū.⁊ ab eodē vult recip̄e annuatim certam pecuniā vel fructū.etiā tāto tp̄e q̄ illa pecunia vel fruct⁹ annuatim recipiendi creſcēt vltra ſortē.imo aliqñ etiā recipiet ſortē p̄ter fruct⁹ medio tp̄e p̄ceptos.vt qñ ſunt redimibilis reddit⁹.et ſic ponebant ex p̄te recipiētis redditū eē mutuationē vſurariā.et q̄ cōſtituēs vel vendēs redditum ſub noīe venditiōis recipiendo p̄ciū nihil faceret in re niſi q̄ reciperet mutuū ſub vſuris ⁊ ſolueret vſuras: qḋ tn̄ n̄ ē indiſtincte malū.vt patuit q̄ſtiōe.xl.vij.igit̄.Maior ē vera.Minor patebit in q̄ſtione.lxxix.Et iō cū ibidē habebim⁹ p̄batū q̄ B.emens talē redditū ab A.cōſtituente eū ſibi:nō cōmittit mutuationē vſurariā.nec alio genere peccati peccat p̄pter h̄ q̄ emit vel pro pecunia recipit talē redditū.habebim⁹ etiā p̄batū q̄ cōſtituēs dādo eū p̄ p̄cio vl' vendendo eū nō peccat   Scḋo ſic.Ille redditus ſi ē fructuari⁹ ē res tp̄alis ſeu p̄phana eſtimabilis p̄cio:et ſtat q̄ A.conſtituat in re ſua cui⁹ rei ſit dn̄s iure plenario:ſic q̄ nō eſt ei tranſlatio interdicta ī bonis ſuis: etiā ſi ſimplr ea alienare vellet.Tūc arguitur ſic.Ipe A.pōt illū redditum cōſtituere ipi B.q: ſup̄ p̄batū eſt q̄ſtione.lxxv.q̄ cōſtitutio trāſlatiua reddit⁹ eſt ex ſuo genere licita.Modo oīs cōſtitutio trāſlatiua aut ē gratuita aut nō gratuita.⁊ cōſtat q̄ p̄t eū gratis trāſferre in aliū.igit̄ poterit eum in aliū trāſferre p̄ p̄cio ⁊ ſic vēdere.tȝ cōſequētia.q: nihil videt̄ ſibi obſtare.Nō eīm obſtat ſpūalitas illi⁹ redditus q̄ſi ſit donabilis nō autē vendibilis.ſicut eſt in ſpūalib⁹ vl' eis annexis.q: hic ſuppoſui q̄ ſit res pure p̄phana vel tp̄alis.   Et cōfirmat̄ conſequētia.Quia ſi neget̄ illa cōſequētia tūc eadem rōne idē A.nō poſſet res ſuas in q̄bo illū redditū cōſtituit trāſferre ī alterū quoad plenum dominiū ⁊ totale p̄ p̄cio.q: h̄ plus eſt q̄ȝ transferre ſolum redditū in illis cōſtitutum.quia redditus ille cōtinet̄ virtualiter in dominio:ſicut vſufruct⁹ cōtinetur in p̄prietate vel dominio virtualiter ⁊ cauſaliter.Et ſi in fructuario redditu ſic eſt:ergo etiam in pecuniario.tenet cōſequentia.q: vtriq̄ pari paſſu ambulant:vt p̄baui in p̄cedenti q̄ſtione.ita q̄ vbi vnus cōſtitui poteſt ibi ⁊ reliquus.q: vnus alteri equalet:ita q̄ potēs ſe obligare ad vnū dandū:poteſt in bonū ſuū vl' alterius per implicitā p̄mutationē illū ſibi reſeruare ⁊ loco illi⁹ ei alium aſſignare.   Tertio ſic.Quia redditus durās tm̄ ad certum tempus vel etiam ad incertū tempus.ſcȝ ad vitam hoīs:eſt redditus.⁊ tn̄ talis (etiam de quo minus videret̄) poteſt cōmutari pro pecunia vl' vendi.igit̄ multo magis alius redditus.puta p̄petuus:vel alius de quo magis videt̄.Minor p̄batur.q: talis redditus etiā ſi eſt eccleſiaſticus.id ē pertinēs ad eccleſiā pōt p̄ pecunia cōmutari a plato:etiā ſine ſolēnitate canonica.vt patȝ in Cle.j.de re.eccle.nō alie.et tn̄ min⁹ de illo videt̄.Primo q: eſt eccleſiaſticus.et ſic eſt annexus ſpūalibus.Secūdo q: bona eccleſie nō debent alienari ſine certa ſolennitate.Et de hoc latius infra q̄ſtione.lxxxj.

Et ſi arguas.Nemo pōt aliq̄d trāſferre in alium niſi ipe p̄habeat illud.ſȝ conſtituens alteri redditū non p̄habet eū:al's nō cōſtitueret eum.igit̄.Dicendū q̄ quicūq̄ habet dominiū directū ⁊ p̄prietatem alicui⁹ rei:ita q̄ nondū abdicauit a ſe ius vtendi ⁊ fruendi illa:dando ſcȝ illud alteri habet virtualiter redditum:eo q̄ in tali dn̄io includit̄ redditus.ſicut vſus formalis virtualiter cōtinetur in cauſali.Unde etiam habens cauſalem vſum rei nō habȝ formalem vſum eius niſi virtualiter.⁊ tn̄ transfert formalē vſum in aliū.ſic ſol trāſfert calorē in hec inferiora: nec habet eum niſi virtualiter.Et ſi iterū arguas.ergo vēditor nō trāſfert idem in indiuiduo ī ementem qḋ ipe p̄habuit.al's cum redditus ſit quoddā accidens:iam accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum.Reſpondet̄ nō oportet q̄ venditor idē in indiuiduo trāſferat in ementē qḋ ipe p̄habuit:maxime ī incorporalib⁹:cuiuſmodi ſunt iura.Unde ſufficit q̄ idem in ſpecie:imo etiā in rebus corporalib⁹ hoc ſufficit.Nā q̄uis res ipa corp̄alis eadē in indiuiduo q̄ fuit venditoris efficiatur emptoris.tn̄ non illud idem

dominum in indiuiduo quod ꝑhabuit venditoꝛ in rem illam: tranſit in ementē, ſed ſolum idem in ſpecie, et hoc ſufficit. ſic ignis dicit̃ ſuū caloꝛē transferre in aquam: nō niſi in identitate ſpecifica. Nec tñ pōt venditoꝛ reddit⁹ facere ꝙ illa relatio q̄ dicitur redditus. ſcꝫ ius innaſcat̃ ipſi emptori: niſi accedente cōſenſu vtriuſqꝫ. Nā etiā in reb⁹ coꝛpoꝛalib⁹ hoc fit ꝙ ille nō tranſeunt in dominiū alterius niſi illo alio conſentiente.

Secunda cōcluſio. Secund⁹ modus etiā nō req̄ritur: ita ꝙ ꝯſtitutio etiam ſi fiat cū pacto: nō ob hoc depꝛauat̃. ꝓbatur. qꝛ talis modus magis videretur requiri ex pte ementis cum: q̄ꝫ ex parte vendentis: et tñ nō requirit̃ ex pte ementis, igit̃ nec ex pte vendentis. Maioꝛ ꝓbat̃. qꝛ illi q̄bus illō pactum videret̃ illicitū: hoc ideo dicerēt: q̄a credetēt ꝙ ipſe B ſoluēdo ꝑciū ipſi A. pro reddituu noīe emptiōis: in re nō emat: ſꝫ ꝙ mutuet illud ꝑciū ipſi A. expectādo ab eodem A. recipe annuā penſionē redditualē tanto tpe donec A. ſibi ſoluat ſoꝛtē, Nō ſi etiā eſſet ibi mutuū ex pte B. emētis redditū, illud pactū nō eſſet illicitū. vel ſaltem eſſet min⁹ illicitū ex pte A cōſtituentꝫ redditū ſeu mutuū recipiētis. qꝛ etiam accipiens mutuū ab vſurario ſub vſurꝫ pt illud pactū adijcere ꝙ hēat facultatē ſe liberādi a pēſione vſuraria. et h̄ nō min⁹ ei licet q̄ꝫ vſurario liceat: ⁊ illam facultatē ei concedere. vt patiut q̄ſtione. xlvij. Secundo ſic. Quia rē ipſam ſup quā A. cōſtituit reddituum pecuniariū poſſꝫ totaliter vendere ipſi B. cū tali pacto redimēdi. igit̃ etiā illū reddituū ibi ꝯſtitutū. Tenet ꝯſequentia vt ꝑus in ſcđa rōne ꝑcedētꝫ ꝯcluſionis. Añcedēs ꝓbat̃. qꝛ etiā ſi ille idē A. mutuo ſub vſuris annuis accepiſſet pecuniā ꝑdictaꝫ a B. quā nūc noīe ꝑcij accipit ab eodē: et ꝓ illo impigneraſſet ꝑdia ſua ꝑdicta non peccaſſet. ⁊ tñ in tali caſu ipſe A. etiā haberet ius repetēdi pign⁹ facta ſolutiōe ſoꝛtꝫ. qꝛ h̄ eſt de natura ꝯtractus pigneraticij. igit̃ etiā ꝑdictus A. ꝯſtituēs reddituum annuum in ꝑdictis ꝑdijs: ſi reſeruauit ius illum redditū ad ſe trahēdi: ꝓ hoc ꝙ reſtituit ei ꝑciū: nō peccabit ob h̄ pactū adiectuꝫ. qꝛ in ꝑdicto ꝯtractu magis videret̃ verſari pctm̄ q̄ñ ibi interueniret mutuū q̄ꝫ q̄ñ nullū interuenit.

Tertia cōcluſio. Terti⁹ mod⁹ etiā nō req̄rit̃. Probat̃. Licitū eſt ipſi B. emere illū redditū minoꝛi precio ꝓpt hoc ꝙ A. vult ſibi reſeruari facultatꝫ redimēdi illū redditū. vt patebit in q̄ſtione. lxxxiij. Hoc aūt nō eſt niſi qꝛ reddit⁹ illa facultate reſeruata circa eū ē minoꝛꝫ valoꝛis. igit̃ ſublata illa facultate erit maioꝛis valoꝛis. igit̃ chari⁹ poterit vendi: ⁊ ꝑ cōſequens nō eſt illicit⁹ mod⁹. ſcꝫ ꝙ A. ꝯſtituens ipſi B. redditum ſine pacto redimēdi: ob hoc eum charius vendat.

Quarta ꝯcluſio. Quart⁹ modus etiā nō req̄rit̃. Probat̃. magis videret̃ ille mod⁹ requiri ex pte B. q̄ꝫ ex pte A. ⁊ tñ nō req̄rit̃ ex pte B. igitur nec ex pte A. Maioꝛ ꝓbat̃. qꝛ pena illa cedit i cōmodū ipſi⁹ B. ⁊ i incōmodū ipſius A. Ideo ſi q̄ eſſꝫ ibi iniuſticia: magis videret̃ ille peccare q̄ iniuſte imponeret penaꝫ alteri: q̄ꝫ q̄ eā iniuſte ipoſitā ſubiret vl ſibi ipſi iponere cogeret̃: eo ꝙ aliter non poſſet ab altero hr̄e auxiliū. Iniuſtū em̄ pati nō eſt iniuſtū: ſed iniuſtū agere. ſic q̄ res ſuas cogit̃ dare latronib⁹ eum inuadentib⁹ nō iniuſte agit. qꝛ potius dr̄ iniuſtū pati q̄ꝫ iniuſtum agere.

Queſtio. LXXVII.

Vtrū ad hoc ꝙ ſaltem nō gratuita conſtitutio redditus: ſiue fructuarij: ſiue pecuniarij nō depꝛauet̃ ex pte circumſtātie q̄ña req̄rant̃ ſequētes due ꝯditiones. Pria ꝙ ille reddit⁹ nō ſit tpalis ſꝫ ꝑpetuus: ita ꝙ ſi A. ꝯſtitueret ꝑ viā venditiōis ipſi B. tēpoꝛalē redditum peccaret ex hoc ꝑciſe ꝙ reddit⁹ eſt tēpoꝛalis: ita ꝙ ſi eſſet ꝑpetuus ſtaret ꝙ nō peccaret. Secūda ꝙ etiā dato ꝙ liceret ſibi tempoꝛalē ꝯſtituere etiam ꝓ pecunia: tamē opoꝛteret ꝙ ille eſſꝫ tempoꝛalis ad certum tempus. ſcꝫ ad decennium vel hm̄ōi: ⁊ nō ad indeterminatum. vt puta ad vitam hominis. Et dicitur notanter in titulo. nō gratuita conſtitutio ⁊c. quia de gratuita nō eſt dubiuꝫ q̄n illa nō depꝛauetur ꝑ hoc ꝙ redditus eſt tempoꝛalis. quia cōſtat ꝙ poſſum tibi donare rē aliquā ad tempus: ergo etiam redditū ꝑcipiendi fructus illius rei ad temp⁹ ſꝫ ſolū

et difficultas de nō ꝯtuita q̄ eſt vēditio.

Prima cōcluſio. Prima cōditio non requirit. Probat ſic. quia ſi talis redditus cōſtitutio q̄ eſſꝫ venditio eſſet ipi A. illicita. tūc eque vel magis eſſet illicita ipi B. ementi vel ꝓcurāti ſibi vendi eū. ꝯſequēs eſt falſum. vt patebit in q̄ſtione.lxxx. vbi ꝓbabit̄ ꝙ licitum eſt alicui. vt puta ipi B. emere redditū: etiam nō perpetuū ſed tp̄alē. et h̄ tam ad certum q̄ꝫ incertum tp̄s. Sequela ꝓbat̄. q̄a tenēs talē ꝯſtitutionē tp̄alis reddit⁹ eſſe illicitā: h̄ iō diceret. q꜓ videt̄ eſſe excogitata in fraudē vel palliū vſurarie mutuatiōis puta ꝙ B. dando p̄cuni ipi A. p reddit̄ vocaret illā cōmutationē emptionē cū ſic mutuatio ꝓ lucro facta. et A. cōſtituendo vel aſſignādo redditū ipi B. ⁊ ab eo recipiendo p̄cuū: diceret̄ vēdere: cum tn̄ reciperet illā pecuniā mutuo ſub annua vſuraria pēſione ſoluenda ad certū tp̄s: q̄ lapſo reſtitueret ei ſortē. Mō ō etiā ſi eſſet ibi mutuatio vſuraria: magis eſſꝫ illicitū ipi B. ꝓcurare ſibi taliter talē redditū q̄ꝫ ipi A. cōſtituere talē redditū. Vñ in illis redditibus ꝯſtituendis vl' recipiēdis: cōiter magis nat⁹ eſt peccare recipiēs q̄ꝫ cōſtituēs. q꜓ vt cōiter cōſtituens ſi peccat: non peccat niſi ex eo ꝙ ipe coopat̄ alteri ad pctm̄. ſed recipiens ex eo q̄ iniuriā facit ipi cōſtituenti ī eū dānificādo vel opprimēdo. q꜓ cōiter cōſtituens indiget pecunia: nō ſic recipiens indiget redditu.

Secūda cōcluſio. Scda etiā nō reqrit̄. ꝓbat̄. q꜓ tunc eq̄ illa reqreret̄ ex parte B. ſic ꝙ ſi nō adeſſet ex parte B. etiā ipe B. peccaret vel magis. ꝯſequēs autē infra improbabit̄. Sequela ꝓbat̄. q꜓ tenēs talē ꝯſtitutionē tp̄al redditus incerti. ſcꝫ victalitij eſſe illicitā: diceret h̄ ex eo. q꜓ A. ꝯſtituēs iō cōſtituit: quia intendit minus dare de ſuo q̄ꝫ accipere de alieno ab emptore: ſperās emptorem cito moriturū. Vel ſi ꝓpter neceſſitatē habendi pecuniā ab initio ꝯſtituit ⁊ nō ꝓpt' ſpem q̄ credat B. cito moriturū. ⁊ ſic ſe plus percepturū de B. q̄ꝫ ei dederit: tamē poſtea ſi cōtingit B. citius mori: gaudebit de hoc. et ſi nō citius morit̄ tūc dolet. immo aliq̄n optat A. mortē ipius B. vt ſic cito liberaretur a redditualī pēſione. et ſic lucraretur multū in illa venditiōe. Mō ō tot vel plura ⁊ maiora p̄nt ꝯtingere ex parte ipius B. q꜓ cōtingit B. iō emere: q꜓ ſperat ſe diu victurum. ⁊ ſic ſe tot tātoſqꝫ fructus recepturū ꝙ ius illos recipiēdi ſit multo pingui⁹ q̄ꝫ dignū fuerit p̄ciū. ⁊ etiā dato ꝙ ab initio h̄ nō ex illa radice faciat: tn̄ poſtea contingit ꝙ ex optet ſe tādiu viuere ꝙ ſit ꝑcepturus tn̄ ꝙ ius illos ꝑcipiēdi ſit pinguius q̄ꝫ p̄ciū ꝓ eo datū. Et ſi cōtingit eū citius mori cōtingit eū dolere de morte ex illa radice auaricie: ſed nō p̄ciſe ꝓpter h̄ ꝙ nō ꝑcipit tn̄ q̄ꝫtū bñ correſpōdiſſe potuiſſet q̄ntitati p̄cij. ſed ꝓpt' hoc ꝙ nō plus ꝑcepit q̄ꝫ q̄ntitas p̄cij ſm̄ iuſticiam cōmutatiuā exegiſſe potuiſſet. q꜓ optabat ſe vltra illū valorē leuaſſe. ⁊ etiā ꝯtingit ipm̄ B. redditū ſibi ꝓcurare ex inordinata ſollicitudine ꝓprij defectus ⁊ diffidētia diuine ꝓuiſiōis.

Scdo. q꜓ ſi A peccaret: h̄ eſſet ꝓpt' p̄dictam cauſaꝫ. ſcꝫ ſperādi ⁊ captandi mortē ipius B. aut deſideriū modicū dandi emptori a q̄ multū recepit. Mō ō h̄ nō argueret illā ꝯſtitutionē reddit⁹ eē illicitā ꝓpt' tēporalitatē reddit⁹: ſꝫ ꝓpter cupiditatē auaricie ex q̄ oriret̄ illa vēditio. vel ꝓpt' dolorē de vita ꝓximi. vl' ꝓpter captationē mortis q̄ eſt in A. q̄ nō eſt ipa ꝯſtitutio redditus tp̄alis. nec tp̄alitas illi⁹ reddit⁹. Mō cōcluſio tn̄ loquit̄ de illa ꝯditiōe ipi⁹ redditus q̄ eſt tp̄alitas. ⁊ dato ꝙ illa diſponeret aliq̄ mō ad p̄dictā captationē ꝓ tāto. q꜓ nō eſſet captatio nata ſequi q̄n nō eſſet illa tp̄alitas ī reddituſed ꝑpetuitas. tn̄ ꝓpter h̄ illa tp̄alitas nō erit illicita ꝯditio redditus. q꜓ illa nō eſt dans illā occaſionē ipi A. ſed A. accipit illā ex ſua malitia ⁊ cupiditate. De hoc lati⁹ patebit. in q̄ōne.lxxxi.

Queſtio.LXXVIII.

Utrū aliciū liceat velle ſibi cōſtitui ab alio in reb⁹ alteri⁹ redditum alicuius rei vtilis ſeu fructuarium. Solutio queſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibus: ⁊ tribus cōcluſionib⁹. Attamen ſuppono hic omnia que ſuppoſita fuerunt in.lxxij. queſtione. ⁊ ſpecialiter de duplici licito. ſcꝫ ex genere ⁊ circūſtātia. et de permiſſiue licito: ⁊ poſitiue licito.

Prima ſuppoſitio eſt ꝙ cõſtitui accipitur hic ꝓ ↄcedi vł trãſferri vel aſſignari. nec illud eſt actus hũanus, ſicut tñ ↄſtituere eſt actus human⁹ vt ibidẽ patuit, ꝛ ideo nõ q̃rimus ſi ↄſtitui ſit licitũ vel nõ, ſed velle ↄſtitui ſibi eſt actus human⁹, ideo q̃ſtio q̃rit an tale velle ſit licitum.

Secũda ſuppoſitio. Queſtio etiã poſſet de alijs tribꝫ actibus moueri, ſcꝫ velle recipere et recipi ꝛ ꝓcurare vel acq̃rere. Vñ recipere redditũ ab alio eſt diſtinctum quid a ↄſtitui: qꝛ cõſtitui videtur eſſe prius q̃ȝ recipere, nõ enim recipitur redditus quẽ tu conſtituis mihi niſi prius ille ſit cõſtitut⁹. Itẽ quia cõſtituere p̃cedit recipe, igit̃ etiam cõſtitui. tenet ↄſequentia, qꝛ correlatiua et ꝓſequẽs ſimul natura ſunt ↄſtituere ꝛ cõſtitui. Similiter, ꝓcurare eum ſibi cõſtitui etiã diſtinguit̃ a cõſtitui ꝛ a recipere, qꝛ ꝓcurare eſt prius vtroqꝫ tãq̃ȝ diſpoſitio ad vtrũqꝫ. acquirere aũt põt eſſe idem cũ ꝓcurare, ſcꝫ qñ accipit̃ ꝓ actione p̃ambula ad habendũ vel poſſidendũ redditũ. Poteſt etiam eſſe idem cum recipere: qñ capit̃ pro ip̃a inceptione habẽdi dñium rei.

Prima ↄcluſio. Velle ſibi cõſtitui redditũ ꝛc̃. vt in titulo eſt actus ex genere licitus. Probat̃ ſic. qñ volitio cadẽs ſup̃ ſignificatũ verbi actiui eſt licita: etiã volitio ſignificati verbi paſſiui eiuſdẽ actiui eſt licita: q̃ȝuis nõ econtra. vt ſi licitũ eſt velle amare deum vł ꝓximũ, vel videre hoc obiectũ: vel ꝑcutere te etiã eſt licitum velle deum amari vel videri illud obiectum vel percuti te. De hoc autem ꝙ non ecõtra oportet ita eſſe patet inſtantia, quia licite quis poteſt velle occidi ꝛ tamen non põt quis velle occidere. Modo velle actiuã cõſtitutionẽ illius reddit⁹ (de quo in titulo) eſt licitũ ex genere. vt patuit q̃ſtione. lxxij. igit̃ etiã velle paſſiuã cõſtitutionem. ſcꝫ cõſtitui illum redditũ etiã erit licitũ ex genere. ꝛ quod eſt licitũ eſt alicui licitum. Et hec ꝓbatio procedit de illo velle in titulo poſito ꝓut habet ꝓ obiecto ip̃am paſſiuã ↄſtitutionem redditus: ſed prout illud velle haberet pro obiecto ip̃m redditum cõſtituendum vel cõſtitutũ ꝓcedit ſecũda ratio. Secundo igit̃ ſic ꝓbatur. Quia ſi illud velle referatur ad ipſum redditum: tunc cadit ſup̃ obiectum ſibi cõgruum. quia ille redditus nõ eſt res indigna vel incõgrua ad appetendum: ſicut mĩ peccatũ eſt hoc mõ incõgruum ad terminandum actũ volitionis. nam rem illius alterius in qua eſt ille redditus ↄſtitutus appetere etiam quo ad plenum dñium nõ eſt ex genere illicitũ. igit̃ neqꝫ redditũ in illa conſtitutum vel cõſtitutibilem appetere eſt ex genere illicitũ. Tenet conſequentia. Quia appetendo primuꝫ appetitur maius quid q̃ȝ appetendo ſecundum. immo appetendo primũ: appetit̃ ſecundũ. Añcedẽs ꝓbatur. quia tunc nunq̃ȝ liceret in aliq̃ caſu appetere illud. qđ eſt falſum. qꝛ tunc neqꝫ liceret alicui rem venalẽ alterius velle emere: vel etiam pauperi nõ liceret petere ꝓ re alterius ꝑ modũ mutui vel doni. Vñ cuȝ dicit̃. Nõ cõcupiſcas rem alienã: nõ ꝓhibetur appetitus rei aliene ex genere. ſed appetitus rei aliene cum animo habendi cã per vias illicitas: vel cũ iniuria dñi rei. vt per furtũ ꝛ rapinam. Tertio. qꝛ ille redditus eſt res cõſtitutibilis vel transferibilis in aliquẽ licite. al's nemo poſſet eũ actiue cõſtituere vel transferre in aliũ. Igitur etiam aliquis põt licite eum recipere. igit̃ põt licite eum velle ſibi cõſtitui. Quarto ſic. Quia ſi illud velle ſiue referat̃ ad cõſtitui ſiue ad redditũ: eſſet ex genere illicitũ tũc nuq̃ȝ poſſꝫ illud velle licite fieri. vt patet ex deductis q̃ſtione. lxxij. Cõſequẽs eſt falſum. Cuius falſitas ꝑꝫ adducendo ad omnia illa inconuenientia ad q̃ ibidẽ fuit deductus ille q̃ diceret ꝙ actiua cõſtitutio p̃dicti redditus eſſet ex genere illicita. Nã vbi velle ſignificatũ verbi paſſiui eſt illicitum. ibi ↄſequenter etiã velle ſignificatuȝ verbi actiui eiuſdem paſſiui eſt illicitũ. vt ſi illicitũ eſt velle odiri deum: illicitũ etiam erit velle odire deũ. Correlariũ. Quodlibet illoꝝ ſequentiũ eſt licitũ ex genere. ſ. velle recipere redditũ (de quo ĩ titulo.) ꝛ recipere eum et ꝓcurare vel acquirere eum. Probatur. quia cõſtitui mihi redditũ infert me recipere eum. capiẽdo ſemꝑ redditum ꝓ iure ꝑcipiendi penſiones vel fruct⁹ reddituales. igit̃ ſi velle recipe ꝛc̃. eſſet illicitũ: etiã velle conſtitui eſſet illicitũ. Añcedens ꝓbat̃. qꝛ nõ põt mihi cõſtitui vel cõcedi vel in me transferri redditus niſi ego

recipiā redditū vel ſaltē ꝯſentiam in rece-
ptionē eius. ſicut nō pōt mihi donari ali
qua res: niſi ego cōſentiam in eam recipiē
dam: loquendo ſaltem de cōceſſione effe-
ctuali. Ratio ſecūdi, qꝛ ſi quē actum hu
manum volo licite: etiā eundē licite ago.
oppoſitū em̄ cōſequentis infert oppoſitum
antecedētis, ſed recipe eſt actus humanus
et velle recipe eſt licitū, igit̄ etiā recipere.
Ratio tertij, qꝛ qđ licet recipe: licet etiā
ꝑcurare vt recipiat illud niſi reddat̄ illici-
tum ꝓpter viciū p̄ſumptiōis: vt cōtingit in
officio eccleſiaſtico curato: qđ licitū eſt ali
cui ad hoc vocato recipe ī aliquo caſu, pu
ta ſi eſt idoneus ꝛ cōpellitur, ꝛ tn̄ in tali ca
ſu ſtat ꝙ nō liceret ſibi illud ꝑcurare, ſ. met
ꝑ illo laborando, eo ꝙ p̄ſumptionis vici-
um eſſet p̄ſumendo de ſe ꝙ eſſet idone⁹ vt
ſolet dici. q̄uis nō negandū ſit q̄n etiam
poſſit (ꝛ ſi rari⁹) dari caſus vbi etiā ꝑcura-
re poſſet citra viciū p̄ſumptionis de q̄ la-
tius dixi in tractatu de ſymonia. Hic autē
licet recipe redditū vt patuit, igit̄ licet etiā
ipm ꝑcurare dummodo ibi nō ſit viciū p̄-
ſumptionis, mō ibi illud nō habet locū:
qꝛ aliquē habere redditū nō eſt res q̄ exce
dat vires illius, qꝛ nō req̄rit̄ magna ſcien-
tia aut ſapiā: aut aliud ſingulare donū ſpi
ritusſcti ad h̄ ꝙ q̄s aliquē redditū ſibi con
ſtitutum recipiat vel poſſideat.

Secūda cōcluſio, Velle ſibi cō-
ſtitui redditū de q̄ i titu
lo, eſt etiā licitū ex circūſtātia: ꝛ h̄ ꝑmiſſiue
Probat̄, qꝛ ē act⁹ ex genere licit⁹ etiā poſi-
tiue vt patuit, ꝛ ē veſtibil' oīb⁹ circūſtātijs
debitꝫ ſibi cōgruentib⁹, igit̄ ꝯclō ꝟa. tꝫ ꝯſe-
quētia ex diffinitiōe act⁹ liciti ex circūſtan
tia ꝑmiſſiue, vt in q̄ſtione. lxxij. Minor ꝓ-
bat̄, qꝛ da oppoſitū tūc nūq̄ȝ poſſȝ bn̄ fieri.
cui⁹ oppoſitū patebit i multꝫ ſpecialib⁹ cir-
cūſtātijs ꝛ caſib⁹, de q̄b⁹ i q̄ſtiōib⁹ ſeq̄ntib⁹
in q̄b⁹ patebit ꝙ nō tm̄ velle ſibi ꝯſtitui: ſꝫ
etiā recipe ꝑcurare eū ē licitū. Scđo eadē
minor patebit, qꝛ da oppoſitū tūc etiā non
erit ex gn̄e licit⁹. qꝛ ſic nullū ē gen⁹ qđ ñ ſit
ꝯtibile ꝑ debitas drias. ꝛ nlla materia q̄
nō ſit informabilis debitꝫ formis. ſic etiā ſi
q̄s act⁹ ē ex gn̄e bon⁹ ꝛ licit⁹ debit etiā poſ
ſe veſtiri debitꝫ circūſtātijs Correlariū.
Velle recipe ꝛ recipe ꝛ ꝑcurare redditū (d
q̄ i titulo) ēt ē ꝑmiſſiue licitū ex circūſtātia.
ꝓbat̄ eadē ꝓbatōe q̄ p̄ns ꝯclō ē ꝓbata, qꝛ
etiā illa tria ſūt ex gn̄e licita vt p̄cedētis cō
cluſionis correlariū dixit.

Tertia ꝯclō, Qn̄ p̄dictū velle d q̄
i titulo veſtit̄ oīb⁹ circūſtā
tijs debitꝫ q̄b⁹ natū eſt veſtiri: tūc erit licitū
ex circūſtātia etiā poſitiue. et ſic erit actus
ſimplr̄ bon⁹ bonitate morali: adeo ꝙ ſi vo
lēs ſit in charitate ꝛ ex ea velit, illđ velle eſt
etiā bonū bonitate meritoria. Pria pars
ꝓbatur, qꝛ ad actū poſitiue licitū ex circū-
ſtātia: ſufficit ꝙ ſit licit⁹ ex gn̄e ꝛ nō careat
aliq̄ debita circūſtātia, igit̄. Scđa ps ꝓba
tur, qꝛ act⁹ moralit̄ bon⁹ ſi ex charitate fiat
eſt meritori⁹. Correlariū. Idē dicendū
de alijs trib⁹ actib⁹, ſcꝫ velle recipe: ꝛ reci-
pere: ꝛ ꝑcurare, ꝓbat̄ eodē mō ſic ꝯcluſio.
Et ſi dicas, qn̄ cēſeret̄ p̄dictū velle veſti
tū oīb⁹ debitꝫ circūſtātijs, Rn̄r qn̄ ibi ē de
bitū q̄s: q̄d: cui: cur: vbi: quō: ꝛ qn̄. Tūc āt
eſt ibi debitū q̄s: qn̄ ille volēs eſt tal' ꝙ di
gn⁹ ē vt hēat reddit⁹, et ſic viuat de reddi-
tib⁹ ꝛ etiā capax, ꝓpt̄ p̄mū nō eſſꝫ illa voli-
tio licita qn̄ volēs poſſꝫ laborib⁹ ſuis ſe et
ſuos nutrire, ꝛ cū h̄ illud expediret reipu-
blice, tūc em̄ ille eſt īdign⁹ redditib⁹, ꝓpt̄ de
fectū ſcđi illa volitio nō eſſꝫ licita qn̄ vo-
lēs eſſꝫ frater minor, qꝛ ille nō ē capax red
dituū, qꝛ abdicauit eos a ſe ꝑ votū regule
ſcti franciſci q̄ i ſe ꝯtinet nō hēre reddit⁹, vt
pꝫ i Cle. exiui. de ꝟbo. ſig. Tūc aūt ē ibi de
bitū q̄d qn̄ ille reddit⁹ quē q̄s vult ē debi
tus, ꝛ de hoc patebit qn̄ dicet̄ an acq̄ſitio
ꝛ noīatim illa q̄ eſt ꝑ emptionē redditus
deprauet̄ ꝑ hoc ꝙ ille reddit⁹ ē fructuari⁹:
vl' ꝑ h̄ ꝙ ē pecuniari⁹. Debitū autē ſeu cō-
gruum cui eſt ibi: qn̄ ē ibi cōgruū q̄s eo ꝙ
i caſu ill⁹ q̄ſtiōis coincidūt circūſtātia q̄s
velit ꝛ cui velit: eo ꝙ h̄ volēs ꝯſtitui reddi
tū vult illū ſibi ꝯſtitui. Cōgruū aūt cur eſt
ibi: qn̄ ipe volēs cōſtitui ſibi redditū: vult
illū ꝯſtitui ſibi ex aliq̄ illaꝝ cauſaꝝ finaliū
q̄ ſūt ꝯgruētes ipi actiue ꝯſtituēti, put pa
tuit q̄ſt. lxxiij. ꝯclōne p̄ma. ñ āt ꝓpt̄ cāȝ ter-
tie ꝯcl. eiuſđ q̄ōis: eo ꝙ q̄uis illa poſſit eē
ꝯgrua cā finalis ꝓpt̄ quā q̄s ꝯſtituit alteri
redditū: vt ibidē patuit: tn̄ illi alteri nō erit
licitū velle illuꝫ redditū ſibi conſtitui p̄ ſe
ꝓpter illam cauſam. qꝛ q̄uis liceat mihi n
bi q̄d impendere ad p̄ſeruandū te a maio-
rib⁹ malis: q̄ tn̄ ñ eſſes incurſur⁹ niſi ꝓpria
ſpōte: q̄ ſi nō eſſes incurſur⁹ ñ mihi liceret
illa tibi impendere: nō ꝓpter hoc licitū ē ti-

bi illa tibi velle impedi. qꝛ cã cur illa velles tibi impendi eſſet ad te p̃ꝛeſeruandum a maioꝛi malo: qḋ tñ in tua p̃tãte ẽ vitare. et ſic ceſſat rõ in te q̃ in illo alio ſubfuit. q̃a alius tñ ſub ↄditõe quã in ſua p̃tãte non habet impendit: ⁊ ideo excuſat᷑. tu aũt habes illã cõditionẽ in tua poteſtate faciendo. ſcȝ qḋ in te eſt: ⁊ debes eam facere extare. ideo nõ faciẽdo eam extare peccabis. ꝓſequendo abſolute illud qḋ tibi alius tñ ſub cõditione. ſcȝ volendo a maioꝛi malo te cohibere impẽdere potuit. Et qḋ dictũ ẽ ꝙ fratribꝫ minoꝛibꝫ nõ liceat habere redditus debet intelligi ſub diſtinctione quã ponit Cardinalis poſt Fridericũ in Cle. exiui. ꝙ aut annuus redditꝰ relinquit᷑ ad certũ vſum diuini cultus. puta vinũ ꝓ ſacrificio. frumentũ ꝓ hoſtijs. ⁊ tũc cõuentus eſt capax. Aut redditꝰ deputat᷑ victui ⁊ veſtitui. vel indiſtincte relinq̃t᷑ ⁊ ad modicum tp̃s: ⁊ cõuentꝰ eſt capax. qꝛ videtur vnuȝ legatũ cuius ſumma eſt diuiſa quo ad ſolutionẽ. nec ꝑ hoc tollit᷑ mendicitas: ſed ſubleuat᷑. Aut relinquit᷑ ad tp̃s nõ modicum. et nõ valet. qꝛ tũc cõputat᷑ inter immobilia. ⁊ tp̃s nõ modicũ dr̃ decenniũ vel vltra. vt notat᷑ in Cle. j. de re. eccle. nõ alie.

Queſtio. LXXIX.

Vtrũ emptio redditus ſit licita: et hoc nõ tñ fructuarij ſed etiã pecuniarij. et hoc ſiue ille ſit cõſtitutꝰ in rebꝰ ſiue in ꝑſona eiꝰ ⁊ ſiue ĩ perſona vẽditoꝛis ſiue in alia ꝑſona. et ſiue ſit de nouo cõſtitutus ſiue nõ de nouo cõſtitutus. et ſiue ſit certus ſiue incertus: Solutio q̃ſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibus. et decem cõcluſionibus.

Prima ſuppoſitiõ. Queſtio querit. Primũ an emptio redditꝰ ſit licita. et illa pars nõ diſtiguit q̃s ⁊ qualis ſit ille redditus. Sed hoc diſtinguitur ꝑ ſecundã partẽ q̃ſtionis. Et habȝ ſe illa pars queſtionis ad p̃cedentẽ queſtionẽ ſicut q̃ſtio de circumſtãtia modi: ſeruanda circa actum p̃cedentis queſtionis. Nam ex quo in hoc ꝙ vult quis ſibi conſtitui redditũ requiritur cõgrua circũſtantia modi. id ẽ quo mõ cõſtitui velit ſibi eũ et inter modos cõſtituendi eſt vnus modus cõſtituendi per emptionẽ. Ideo queritur an emptio redditus quẽ q̃s ſibi vult cõſtitui licita ſit. qꝛ ſi ſic tunc velle ſibi conſtitui ꝑ emptionẽ eſt actus iam licitꝰ ex p̃te circumſtantie quo mõ. In alijs partibus querit q̃ſtio. an illa emptio redditus maneat licita ⁊ nõ deprauet᷑ per hoc ꝙ obiecto illius emptionis ſcȝ redditus: accidit talis vel talis cõditio prout varie cõditiones ponuntur in titulo. et continuant᷑ ille p̃tes ad p̃cedentem hoc modo. Quia etiã emptio etiã eſt actus cuius obiectũ eſt redditus. et ideo habito ꝙ emptio redditꝰ ſit licita ex genere: nondum habetur quale debeat eſſe illud obiectum vt actus maneat licitus ex parte circumſtantie quid: ſcȝ licet an oporteat ꝙ ille redditus ſit fructuarius. ita ꝙ ſi eſſet pecuniariꝰ: eſſet emptio illicita. vel an nõ referat quis vł qualis ſit ille redditus. Nam q̃uis ex p̃cedenti q̃ſtione habeatur ꝙ redditus etiam q̃liſcũqȝ: ẽ cõgruum obiectum volitionis: tñ nondũ habetur an ille idem redditus qualiſcunqȝ: ſit obiectum cõgruum illꝰ actus ſcȝ emptionis. eo ꝙ longe differũt illi duo actus. ſcȝ volitio ⁊ emptio. eo ꝙ licitũ eſt mihi velle aliqua cõcedi que nõ eſt licitũ mihi emere. vt patet in ſacramẽtis ⁊ alijs. Et ſecunda pars queſtionis duplicẽ tangit redditũ: eo ꝙ eſt maioꝛ difficultas de vno q̃ȝ de alio. Nam dato ꝙ nõ eſſet habenda differentia inter eos quo ad actuã cõſtitutionem: quin ſicut licet vnũ conſtituere: ſic et reliquuȝ. prout patuit q̃ſtione lxxv. Tñ quo ad actum emptionis videri poſſet eſſe longa differentia. adeo ꝙ liceret vnum illoꝛũ emere. ſcȝ fructuariũ ⁊ nõ reliquum. id eſt pecuniariũ: eo ꝙ emptio nõ fit niſi pro p̃cio ſeu pecunia. Et ſic videtur ꝙ emptio nõ poſſit fieri reſpectu pecunie vel redditus pecuniarij. qꝛ tam emptum q̃ȝ illud quo emitur videret᷑ eſſe pecunia. Secus de fructuario. quia ibi diſtinguũtur p̃ciuȝ et merx taliter ꝙ nõ virũq̃ȝ dr̃ vel eſt pecũia. Tertio querit an illa emptio redditꝰ ſiue pecuniarij ſiue fructuarij deprauetur ꝑ hoc ꝙ ille redditus eſt cõſtitutus in perſona quaſi ſolum tunc ſit emibilis licite quando eſt cõſtitutus in rebus. Et hec pars nõ fuit reſoluta in p̃cedentibus queſtionibꝫ. quia q̃uis habitum ſit ꝙ liceat cõſtituenti eum cõſtituere

ſiue in rebꝰ ſiue in ꝑſona: tñ ꝯſtitutionẽ cõtingit fieri varijs modis. ſcʒ per gratuitã viam vel cõtractum. ſcʒ per donatõnẽ: et etiã per viã nõ gratuitã. ꝯtingit ei aliquẽ cõparare ſeu acq̃rere ſibi redditũ ꝑ ꝯtractũ ꝑmutatiõis: dãdo aliqđ ꝑdiũ alteri ꝓ redditu in alio ꝑdio fundato. Item ꝑ contractũ innoiatũ. vt cũ q̇s facit q̇d alteri: puta laborat ſibi in vinea q̃teñꝰ alius ſibi cõſtituat redditũ annuũ ſibi ad vitã: vel ſibi et ſuis heredibus de illa vel alia vinea vł alio ꝑdio. et ille eſt ꝯtractꝰ innoĩatꝰ. ſcʒ facio vt des. Tertio ꝑ ꝯceſſionẽ emphiteoticam. puta. cõcedo tibi ꝑdiũ meuʒ: vt illud meliores ⁊ mihi annuatim des aliquid ex eo. Quarto ꝑ ꝯceſſionẽ feudalẽ. Quinto ꝑ ꝯtractũ mutui. vt ſi mutuo tibi reuocabiliť vt mihi poſt certũ tp̄s reſtituas ſortẽ. ⁊ interim mihi aſſignes annuũ redditũ. Sexto ꝑ ꝯtractũ venditiõis ⁊ emptiõis. Ille aũt vie ſunt adeo diuerſe ꝙ vna põt eſſe licita ſine alia. ⁊ aliq̇ doctores vnã viã approbauerũt ⁊ aliã nõ. vt patebit in Henr. gandenſi. Inter illas vias tñ ſuppoſita ꝓ\mãtãq̃ nota: q̃rendũ eſt ꝑmo de via emptionis. Vñ nondũ ꝓtʒ an ſicut licitũ eſt cõſtituere ⁊ velle ꝯſtitui redditũ illũ vel illum in rebꝰ. an etiã ſic liceat illuʒ velle hr̃e ꝑ viã emptiõis: nõ diſtinguẽdo an ſit ĩ rebus vel in ꝑſona ꝯſtitutus. Ita ꝯſequenť de alijs ꝑtibus q̃ſtionis diceretť.

Secũda ſuppoſitio. Ex q̇ illa q̃ſtio ⁊ ſeq̃ntes erũt ſpecialiter de determinata via ⁊ mõ recipiendi ⁊ acq̃rẽdi redditũ. ſcʒ ꝑ emptionẽ. ideo oportet aliq̃ premittere ꝯcernentia cõtractum emptiõis ⁊ venditionis: ſuppoſitʒ tñ illis q̇ tacta ſunt q̃ſtione. xvj. ⁊. xvij. et. lxx dimiſſa multiplici allegatione iuriũ ad h̃. qm̃ iuriſperitis loca illa nota ſũt. ceterʒ aũt q̇bꝰ ignota ſũt parũ ꝓdeſt ignotorũ allegatio. Suppoiť igiť ꝙ ea q̇ ꝯcurrũt ad aliquẽ ꝯtractũ ſunt triplicia. Quedã ſunt illi ſubſtãtialia ſeu eſſentialia. q̇dã naturalia. q̇dã ꝟo accidentalia. ſicut ad hominez ꝯcurrunt eſſentialia. ſcʒ aĩa: corpꝰ ⁊ vnio amborum eoꝝ. Et etiam naturalia: cuiuſmodi ſunt ille q̃litates ſeu diſpoſitiões aut accidentia ꝓpria q̇ nata ſunt ſequi eſſentiam hoĩs. vt ridere. flere. ⁊ alie naturales operationes hoĩs aĩales ⁊ rõnales. et etiaʒ accidẽtalia: vt euʒ ſedere. ſtare. eſſe tunicatum. eſſe ibi vel ibi. ſanuʒ ⁊ egrũ et hmõi. Sic ſubſtãtialia ꝯtractus ſunt ſine q̇bus ille cõtractꝰ eſſe nõ põt. Ut in ꝓpoſito ſubſtantialia emptiõis ⁊ venditionis ſũt tria. Primũ eſt res vendibilis ⁊ illud dr̃ merx. q̃uis merx ꝓprie ſolũ ſit res vẽdibilis mobilis. ff. de verbo. ſigni. mercis appellatio. tñ hic accipiť generaliť. Nã ſi nõ ſit aſſignare mercẽ nõ ꝯtingit etiã ꝯhere ꝯtractu emptionis ⁊ venditiõis. attñ non oportet ꝙ ipſa merx ſit iã in rerũ natura. ſed ſufficit ꝙ ſit vel ſpereť ⁊ poſſit ſperari futura. Et h̃ ideo dr̃. q2 etiã fructus futuri q̇ nondũ creuerũt. puta blada q̇ adhuc cõſiſtunt in ſatis agroꝝ. et vina adhuc cõſiſtentia ĩ vuis nõ maturatis poſſũt vendi ⁊ emi. Siľr futurus partꝰ ancille vel pecudis. Itẽ captura piſciũ vel auiũ futura ex iactu retis põt vendi ⁊ emi ſi ſit inde futura vel ſpereť futura. Siľr hereditas nondũ obtenta quã tñ q̇s ſperat ſe obtẽturũ põt vẽdi anteq̃ȝ obuenerit. Vñ talis res ſi vendatur et ematur: tenet emptio ⁊ vẽditio. etiã ſi nihil obueniat dummõ ſperabať futura. Vñ apõ iuriſtas dr̃ emptio ſpei. q̇đ intelligitur ſic. id ẽ iurʒ ꝑcipiẽdi rẽ ſperatã obuenire. Attñ ſi q̇s aliquã rẽ tãq̃ȝ exiſtentẽ vẽdat ⁊ alius eã vt talẽ emat: et tñ in re nõ extet nõ tenet emptio nec venditio. ita ꝙ nõ tenebiť emptor dare quid venditori. ⁊ ſi quid ꝑcij dederit: tenetur venditor emptori reſtituere. nec venditor teneť tradere rem emptori. Nec etiam ad intereſſe niſi recepiſſet ꝑcium: ⁊ niſi venditor ſciuiſſet rem nõ extare ⁊ tñ eam vt extantẽ vendidiſſet et emptor ex illa deceptiõe paſſus eſſʒ intereſſe.

Secundũ eſt ꝑcium cõuentum: ⁊ illud cõſiſtit in numiſmate ſeu pecunia. et illud numiſma debet eſſe certum. puta q2 debet cõſiſtere in pecunia numerata. Vñ ſpecies ſeu res vtilis vt diſtinguitur a pecunia nõ poteſt dici precũ in ꝯtractu emptiõis. Et dico in pecunia numerata. q2 ſi etiam emens haberet pecuniã in burſa actu: ſed tamen nõ eſſet numerata. id eſt partes nõ cõueniſſent ſuꝑ ea ſub certo numero. puta. q2 emptor diceret illã pecuniã illiꝰ burſe (ſit quantacũq̃ȝ vel q̃ntulacũq̃ȝ) do tibi ꝓ illa re venali nõ eſſʒ ibi emptio. dʒ eñ eẽ numerata. i. ꝑtes vel ꝯtrahẽtes debent cõ

uenisse super ea sub certo numero: q̄uis
nō oporteat ad rationē emptionis q̄ illa
pecunia sup̄ qua cōuentū est sit tradita ipi
venditori. Et ex hoc scđo p̄z q̄ nō oporz
ī titulo q̄ois addere (vt q̄dā) p̄ pecūia. nec
etiā ad vēditionē oporz addere p̄ pecunia
q̄: de se ⁊ de sub̄a vēditiōis ⁊ emptiōis est
q̄ fiat p̄ pecunia. Vn̄ si cōmutarē tecū ali
quā rē vt equū n̄ p̄ pecunia s̄ p̄ alio aīalt
vl̄ re nō esz vēditio sed p̄mutatio. vel ali
us ɔtract⁹ innoīat⁹. vt patuit q̄stiōe. xvij
Tertiū est ɔsensus mutu⁹ ɔtrahentiū:
errori nō ipmixt⁹. s. q̄ emēs velit p̄ciū ɔuē
tū vēditori dare: faciēdo eū dn̄m ei⁹. ⁊ eō
tra vēditor velit se eē ei obligatū ad tradē
dum mercē emptori. vel ad satisfaciendū
sibi sup̄ interesse. In q̄ aūt differāt dare et
tradere: patuit q̄stiōe. l. xx. Et sic posuz aīa
corpore ⁊ vnione: necessario ponit hō: sic
posit̄ illis trib⁹. l. z q̄ A. hēat mercē. ⁊ B.
p̄ciū mō dicto. ⁊ ipi ɔsentiāt mō dicto exp̄
mēdo illū cōsensum statim ē ibi (regulari
loquēdo) emptio ⁊ venditio. Et q̄uis
similiter aliq̄ addāt quartū sc̄z q̄ sup̄ h̄ fiat
sc̄ptura: tn̄ illud nō req̄rit̄ ad venditionez
vt vēditio ē: seu ad vēditionē ī generali: vl̄
ad quācūq̄z: s̄ tm̄ ad venditionē in sc̄ptis.
Vn̄ duplex ē vēditio. Quedā ē in sc̄ptis
⁊ est illa q̄ sic fit q̄ inter p̄tes exp̄sse agit et
cōuenit̄ q̄ fiat sup̄ h̄ sc̄ptura. ita q̄ nisi fiat
sc̄ptura: ɔtract⁹ nō valeat. et ad illā essen-
tialit̄ req̄rit̄ sc̄ptura. ⁊ est p̄pt̄ specialē ɔuen
tionē emētis ⁊ vēdētis. Alia ē q̄ nō fit i scri
ptis sc̄z vbi nō fit p̄dicta ɔuētio int̄ p̄tes. vn̄
etiā si p̄tes ɔueniant q̄ dēat fieri instr̄m et
cōmittāt h̄ notario. tn̄ si nō adijciūt in cō-
uentiōe q̄ nisi fiat sc̄ptura: nō debeat vale
re ɔtract⁹. tūc p̄pt̄ h̄ nō est ɔtract⁹ nullus: si
nō fiat vel anteq̄z fiat sc̄ptura. Nā tunc sup̄
scriptura ɔuenit̄ nō vt sup̄ substātialit̄ re-
q̄sito ad ɔctū. s̄ q̄ten⁹ sup̄ ɔtractu habeat̄
testimoniū ⁊ memoria. Dici notāter stati
est ibi emptio regularit̄ loq̄ndo. q̄z fallit ī
venditiōe ⁊ emptiōe q̄rundā rerū. sc̄z eccle
sie ⁊ ciuitatis ⁊ pupillorū ac minorū. q̄z vl-
tra p̄dicta substātialia requirit̄ etiā aliq̄d
aliud ad hoc q̄ emptio ⁊ venditio teneat.
q̄z in emptione ⁊ venditiōe ecclesie quedā
solennitas requirit̄ seu forma certa quam
ius canonicū voluit seruari in taliū rerū
venditione ⁊ emptione. ita q̄ nisi illa ser-
uaretur: voluit cōtractū esse nullū. etiā si
esset venditio facta in casu ɔcesso. sc̄z q̄ est
in vtilitatē ecclesie. de qua solennitate p̄z
in decretis in. c. sine exceptiōe. xij. q. ij. ⁊ in
c. j. de re. eccle. nō alie. li. vj. Que autē sunt
ille forme ⁊ solēnitates seruande in ven-
ditione rerum ciuitatis ⁊ pupillorū: hoc
spectat ad legistas. Dici etiā notanter. cō-
sensus errori impermixtus. q̄z ex quo nihil
tam ɔtrariuz est cōsensui sicut error. errās
eīn nō cōsentit. ideo si interueniat errone⁹
cōsensus alicui illorum sex errorum qui se-
quuntur permixt⁹ nō erit emptio nec ven
ditio Primus est quādo partes errāt in p̄
cio. vt ego puto vēdere p̄. x. tu putas eme
re p̄. v. secus ecōtra. Secūdus si errent in
cōtractu. vt ego puto tibi vendere: tu pu-
tas tibi donari. Tertius si errent in corpo
re. vt ego credo tibi vendere bibliam vel
agrū titianū. tu credis te emere decretales
vel cornelianū. Aliud si tibi vendo unum
cocū cū sit calciator: ⁊ alter q̄ cocus est vo
cetur paul⁹. Dicendū q̄ si habui nota no-
mina seruorū: is debet q̄ nominat⁹ est. sed
si nō habui nota: is videt venditus cuius
artificium est adiectū. Quartus ⁊ quint⁹
si in substātiali qualitate vel materia erret̄
vt si es p̄ auro: et plūbū p̄ argento distra
batur. Vel si acetum p̄ vino veneat quod
ab initio fuit acetum: nō tenet emptio. se-
c⁹ si postea coacuit: q̄z eadē p̄pe vsia. i. sub
stantia est. Et dicit p̄pe. quia nō totaliter.
Nam vinum est calidū ⁊ siccum. acetū fri
gidum ⁊ siccū. sed si in parte erretur in sub
stantiali qualitate: tunc tenet in parte in q̄
nō erratur. Sextus si erret̄ in sexu. vt pu-
to vendere puellam: tu putas emere pue-
rum. secus si putes emere virginem: cum
iam sit corrupta. sed venditor sciens cor-
ruptam: tenetur ad resoluendū cōtractū.
Item si erret̄ in substantia seu essentia nul
la est emptio. vt si tibi vendo domū que
iam cōbusta est: ⁊ vterq̄z cōtrahentiū igno
rat. Naturalia alicuius cōtractus sūt
illa que cōsequuntur et comitant̄ ipm̄ cō-
tractum: attn̄ sine eis cōtractus habet vel
potest esse et subsistere: vt in cōtractu em-
ptionis sunt illa tria naturalia. Primum
q̄ a t̄pe quo ɔtractus emptionis ⁊ vendi
tionis est initus ⁊ p̄fect⁹ tūc p̄iculū rei ven
dite spectat ad emptorē: etiā nondū tradi-

tñ mercẽ licet vẽditoꝛ adhuc pſeueret dñs
rei vendite. Hoc tñ dictũ patiẽ multas fal
lentias, ꝓpt̃ q̃s vitandas daẽ talis regula.
Cũ vẽdito fit pure ſine ſcptꝫ ſpeciei certe
q̃ degustatoꝫ nõ exigit: tũc oẽ piculũ rei vẽ
dite ſpectat ad emptoꝛẽ: excepto caſu pu-
blicationis: niſi pactũ: moꝛa: calliditas: vel
alia culpa interuenerit. Scdm. ꝙ ſic ad
emptoꝛẽ ſpectat piculũ mercis: ſic ẽt emolu
mentum, et iõ qꝺ ꝑ alluuionẽ accedit: ſilr et
fruct⁹ ⁊ part⁹ mercis vẽdite ſpectãt ad em
ptoꝛẽ. Tertiũ. Naturale eſt ꝙ vẽditoꝛ
caueat de euictione, et in ꝯtractu depoſiti
naturale eſt ꝙ depoſitan⁹ teneẽ de culpa
lata ⁊ nõ de leui. Itẽ in ꝯtractu ſocietatis
naturale ẽ ꝙ ſoci⁹ teneaẽ de culpa leui nõ
leuiſſima. Vñ talia inſũt illis ꝯtracti-
bus ex natura: licꝫ nihil de illiſ dictũ ſit vl'
acti. Et qꝛ nõ ſũt de ſuba ꝯtractus: iõ par
tes põt inter ſe paciſci vt nõ velint illa ve-
nire ĩ eſſe eoꝝ ꝯtractui: ita ꝙ renũciẽt il
lis: et ꝙ nihilominꝰ ꝯct⁹ maneat ratus.
Accidentalia aũt alicui⁹ cõtractus ſeu
extrinſeca ſũt illa q̃ nec ſunt de ſuba nec de
natura ꝯtractus: ſed tñ qñq꜒ apponunẽ iu
xta cõtractũ, ſic ſũt q̃cũq꜒ pacta de aliq̃ ex-
trinſeco iuxta ꝯtractum appoſita: q̃ nec ad
cõtractũ eſſentialiẽ req̃runẽ: nec naturaliẽ
ei nata ſunt ineſſe. De illis pone duo ex-
empla in ꝯtractu emptiõis. Primũ eſt vt
q arre dent eſt accidentale in ꝯtractu em-
ptionis ⁊ vẽditionis. qꝛ ſine arris põt ven-
ditio ⁊ emptio fieri, ⁊ ſic nõ ſunt de ſubſtã
tia illius ꝯtract⁹, nec etiã de natura inſunt
illi cõtractui: ſic ꝙ tacite veniãt ⁊ inſint ei.
Secundũ eſt vt pactũ de hoc ꝙ emptoꝛ
ſit obligat⁹ ad reuendendũ qñcũq꜒ vendi
toꝛ vel heres ei⁹ ei reſtituerit p̃ciũ: vel qñ
infra certũ tps reſtituerit p̃ciũ. Itẽ pactũ
ꝙ primus agnat⁹ venditoꝛis poſſit infra
tps ſi velit mercẽ ꝑ ſiũ p̃cio redimere ⁊ ad
ſe trahere. hec ⁊ ſilia ſũt accidẽtalia ĩpi cõ-
tractui emptionis ⁊ vẽditionis. Quid aũt
requirat ad p̃ciũ iuſtum ⁊ q̃mõ cognoſcaẽ
patuit ſupra q̃ſtione. lvj. Ex hoc ſequiẽ ꝙ
multi iuriſte aliq̃ñ ꝯfundũt illos terminos:
natura ꝯct⁹, pactũ ꝯtra naturã ꝯtract⁹, ꝑ a
cci ꝑter naturã ꝯtract⁹: put poterit pate-
re ex his q̃ dicã infer⁹ q̃ſtione. xcvij.
Prima cõcluſio. Emptio reddit⁹
eſt act⁹ de ſe, l. ex genere li
citus: ita ꝙ ille act⁹ vt ſic expreſſus nõ in-
cludit aliquã deoꝛdinationẽ: ꝓbaẽ decez
ꝓbationib⁹. Primo ſic. Reddit⁹ ẽ res emi-
bilis ſeu cõgrua ad terminandũ actũ em-
ptionis, igiẽ ꝯcluſio ꝟa. Tenet ꝯſequentia
ex diffinitiõe act⁹ ex genere liciti ſeu de ſe li
citi. Añcedẽs ꝓbaẽ. qꝛ reddit⁹ eſt res vere
tꝑalis in ſe ⁊ intrinſece, ꝓphana ⁊ eſtimabi
lis p̃cio. nec eſt intrinſece res ſpũalis ſpi-
ritualitate q̃ obſtet emibilitati. ⁊ ſtat ꝙ nõ
eſt annex⁹ ſpũalib⁹ officijs: rõne cui⁹ anne
xionis ſit res incõgrua emptioni, ꝓpter ꝓhi
bitionẽ iurꝫ poſitiui ꝓhibẽtis aliq̃s res ꝟe
tꝑales vẽdi ⁊ emi. et h̃ qꝛ annexa ſũt ſpũa
lib⁹. ſ. officijs eccleſiaſticꝭ, igiẽ cõgrue pote
rit emi. Tenet ꝯſequẽtia. qꝛ ſi nõ obſtante
illa ꝯſequẽtia: nihilominꝰ teneaẽ oppoſitũ
ꝯſequẽtis. tũc etiã nõ obſtãte illa ꝯſequẽ-
tia: poſſit nihilominꝰ etiã teneri ꝙ ager vl'
equ⁹ eſſet res incõgrua emptioni. Sunt
equidẽ aliq̃ res ꝓhibite emi vel vendi: ⁊ h̃
lege diuina vel hũana, vt patuit ſup̃ q̃ſtio
ne. lj. Et iõ eaꝝ emptio eſt illicita: nõ ſic eſt
de redditu. Et dixi ꝙ reddit⁹ intrinſece nõ
eſt ſpũalis. qꝛ q̃uis aliq̃ reddit⁹ dicanẽ ex
trinſece ſpũales. vt bñficia eccleſiaſtica. et
ꝓbende eccleſiaſtice: tñ illa nõ ſũt intrinſe-
ce res ſpũales. Vñ ꝓbende ⁊ bñficia ſunt
annexa officijs ſpũalib⁹. ſcꝫ eccleſiaſticis.
ſed ipa bñficia vl' ꝓbẽde ſũt res ĩ ſe ꝟe tꝑa-
les ⁊ nõ in ſe ſpũales. ſaltẽ ſpũalitate q̃ ob
ſtet emptioni. qꝛ ſunt iura percipiendi res
tempoꝛales: q̃uis ꝓpter officium ſpiritua-
le cui annectunẽ ſint ꝓpter ius poſitiuũ in-
emibibilia. et ꝑ ꝯſequẽs beneficia ⁊ ꝓben-
de ſunt redditus dicendi. Ubi autez talia
iura nõ ſunt annexa officijs eccleſiaſticis
põt licite vẽdi ⁊ emi, vt ptꝫ de ꝓbendis lai
calib⁹ q̃s plurimi emũt ab hoſpitalib⁹ vel
ĩ monaſterijs. ĩmo ſtaret ꝙ eadẽ ꝓbẽda q̃
nũc ẽ laicalis ⁊ ita emibil' poſtea fieret ec-
cleſiaſtica. ⁊ ꝑ ꝯſeqnẽs ex iure poſitiuo in-
emibilis. puta qñ annecereẽ alicui officio
eccleſiaſtico. Et dixi. ſaltẽ ſpũalitate q̃ ob-
ſtet emptiõi. qꝛ bñ põt ꝯcedi ꝙ redditus ſit
ſpũalis res ſpũalitate phiſica. Nã eſt res
incoꝛpoꝛalis. qꝛ eſt relatio inſenſibilis. qꝛ
eſt tñ relatio rõnis: ſꝫ nõ ſpiritualitate ec
cleſiaſtica que obſtat venditioni ⁊ emptio
ni. Vñ potius debet dici res incoꝛpoꝛa-
lis q̃ ſpiritualis. Cõfirmaẽ. qꝛ fructus

futuri poſſunt emi ſm iura ciuilia. modo illos emendo nihil immediate emitur niſi ius illos percipiendi. Nam illi cum nondum ſint nõ poſſunt habere ratione mercis immediate empte. Modo reddit⁹ etiam nihil aliud eſt ꝗ̃ ius percipiendi obuẽtiones alicuꝰ rei vel perſone q̃ de illa ꝑueniunt in forma vel in equiualentia valoris. igitur qua ratione ſm iura emi pñt fructus futuri: etiam poterit redditus emi.

Secũdo ſic. Quia ſi redditus non eſſet res cõgrua emi: ſed eſſet incõgruum obiectũ ad illum actũ tunc nõ ſtaret illa diuiſio: que tñ ab vtroq₃ iure recipit̃. ſc₃ ꝙ res que venduntur et emuntur ſunt duplices Quedam ſunt corporales: queda₃ incorporales. Quia per incorporales res intelliguntur iura ꝑcipiendi res corporales. talia aũt ſunt redditus et actiões ⁊ nomina debitorum. de quibus etiam infra patebit

Tertio ſic. Emptio eſt cõtractus de iure gentium. vt in. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. ⁊ iur. ꝗ̃uis quo ad aliqua formalia vł effectus aliquos etiam poſſet dici a iure ciuili inſtitutus. eſt etiam cõtractus a iure ciuili et canonico de ſe approbat⁹. q₂ in vtroq₃ iure habentur tituli de eo tanq₃ de cõtractu in ſe licito. igitur emptio eſt ꝯtract⁹ licitus ex ſuo genere. tenet ꝯſequẽtia. quia approbatũ per illa tria iura nõ poteſt eſſe improbũ ex genere cũ ius gẽtiũ ad ius nature reducatur. Unde Alexander de ales in tertia parte. q. xxvij. arti. iij. vocat ipm ius naturale humanũ: ita ꝙ eſt eius ſpecies. Jus aũt naturale et canonicũ qđ a ſpiritu ſancto eſt nõ approbat improbandu₃. Tũc vltra. Ubicũq₃ reperiunt̃ ſubſtantialia emptionis ibi eſt emptio. ſicut vbicũq₃ reperiunt̃ corpus: anĩa rõnalis ⁊ vnio eorum ibi reperit̃ hõ. Modo qñ q̃s cõſentit ꝙ ali⁹ habeat ius exigendi ab eo et percipiendi fructũ vel pecunia₃ annuatim vel ſm aliã q̃tiã tpis ꝑpetuo vel nõ ꝑpetuo: ⁊ hoc ſi ⁊ inquantum alius ſibi det vel dare obligatus ſit preciũ cõuentũ in certo numero. et ecõtra ali⁹ cõſentit in illã datione ꝑcij vel obligationẽ dationis ꝑcij: et in receptionem reddit⁹ aſſignan: ibi ſunt tria ſubſtãtialia emptiõis. igit̃ ibi eſt emptio. igit̃ eſt ibi ꝯtractus de ſe et ex genere licitus. Minor pz. q₂ ꝯſenſus ⁊ preciũ ſunt ibi: et ibi etiã eſt merx. q₂ vt oñſum eſt redditus eſt res emibilis. Quarto ſic. Emptio agri vel alteri⁹ predij aut boni immobilis eſt de ſe licita. g̃ etiã emptio reddit⁹. tenet ꝯſequẽtia. q₂ reddit⁹ etiã cõputat̃ inter bona immobilia. vt pz in Cle. exiui. in §. cũq₃ annuus. de verbo. ſigni. Nec poterit dari rõ diuerſitat₃ q̃re p̃ma immobilia emere ſit de ſe licitũ ⁊ nõ alia. Quinto ſic. Quia ſi nõ: maxĩe q₂ tractu tpis ꝑcipiet emens plus de pecunia: vel de eſtimabili pecunia ꝗ̃ ipe dedit ꝓ redditu. ſed hoc ñ obſtat. q₂ ſi ſic: tũc etiã emptio agri valent₃ tm̃. c. floreñ. facta p. c. floreñ. nõ valeret. q₂ emptor ⁊ ſucceſſores ei⁹ tractu tẽporis ꝑcipiẽt tot fruct⁹ eſtimabiles tanta pecunia: ꝙ in duplo vel triplo plus percipiẽt ꝗ̃ valorẽ. c. floreñ. Itẽ pz de illo qui emit equũ ꝓ. v. floreñ. et locat q̃tidie eũ ad vſum de q̃ habet oĩ die. xv. deñ. Hic em̃ infra tps breue leuabit longe plus ꝗ̃ ipe dederit ꝓ equo. ⁊ nihilominꝰ equ⁹ adhuc ẽ ſuus. Sexto ſic. Jus ciuile ad vitandũ peccata mãdat facere emptionẽ redditus. igit̃ approbat eũ vt licitũ. Añcedẽs ꝓbat̃. q₂ in auten. vt hi q̃ ſe hic ꝓhibẽt. §. licebit diſponit̃. ꝙ tutores ⁊ curatores ne pereãt pecunie minoꝝ: debeãt eis ꝯpare reddit⁹ Et dic̃ ibi ꝙ velit tollere materiã peccãdi. hec tñ ꝓbatio pateret̃ euaſionẽ ꝑ ea q̃ dicta ſunt. q. xxij. ꝯcluſione. vij. vſq₃ ad. xij. de iure ciuili cõcedẽte ꝯtractũ vſurariũ. et etiã. q. xlix. in ſeptima rõne ꝑme ꝯcluſionis. Septimo ſic. Jus canonicũ ĩ de. j. de re. eccle. nõ alie. admittit ꝑlatis venditionẽ redditiuũ eccl̃ie. ⁊ hoc ad tps modicum: ita ꝙ ad illã nõ req̃rit̃ ſolẽnitas debita: ſiue ibidẽ ſiue alibi exꝑſſa. admittit etiã tacite ibidẽ vẽditionẽ eorundẽ ad tps certum nõ modicũ vel ad vitã emẽtis vł vẽdentis ſeruans ſeruãdis ibi exꝑſſis. q₂ in hoc ꝙ ꝓhibet cõceſſionẽ eorũ ſi nõ ſeruentur ibi exꝑſſa: innuit̃ a ꝯrio ſenſu. ꝙ ſi ſeruentur ibidẽ exꝑſſa: licitũ ſit illos ꝯcedere ꝓ pecunia. ſub q̃ ꝯcedere cõprehendit̃ vẽdere. Si igit̃ venditio redditiuũ ad tps. et ñ modicũ. ⁊ etiã ad tps nõ modicũ ſeruãtis ſeruãdis eſt admiſſa a iure canonico. igit̃ illa venditio de ſe nõ eſt illicita. al's em̃ q̃tũcũq₃ fieret eſſet illicita. Ergo eadẽ rõne ibidẽ tacite eſt admiſſa emptio eorundẽ.

q̄ de hoc patebit etiā q̄ſtione.lxxxj. cō clu ſione.v. pbatione.ij. Octauo ſi emptio reddit⁹ eſſet de ſe illicita tūc q̄liter cū q̃ fie ret eſſet de ſe illicita. ↄſequēs eſt falſum. q̄ꝛ emptio reddit⁹ ꝑpetui redimibilis eſt lici ta. quia approbata a ſummis pōtificib⁹ et epis ꝛ alijs. vt patebit in q̄ſtione.lxxxiij.

Nono ſic. Jus ciuile in.l.fi.C.de re.ꝑ mu. approbat ↄtractū q̄ quis donat alicui mille reſeruādo ſibi aliqd̄ annuū vel men ſtruū ſoluendū. etiā ſi fieri poſſit ꝙ illa mē ſtrua vel annua lōge excedēt mille dona ta. Nō ille cōtract⁹ nō eſt niſi emptio red ditus vel equiualēs. Nā nō eſt vera do natio cū vult ſibi reaſſignari ab ipo dona tario ius exigēdi ānuatim aliquā ſummā pecunie vel alteri⁹ rei vtilis. qd̄ ius pt̄ vo cari reddit⁹. Vñ cum ibi ſint ſubſtātialia emptiōis: ſcꝫ merx: ꝓciū ꝛ ↄſenſus: erit em ptio. Idē em̄ in re agit̄ ꝛ eadem obligatio ibi hincinde ↄtrahit̄: q̄ cōtraheret̄ ſi dice rē do vt ꝓciū illa mille tibi ꝓ tali iure an nuatim q̄d ꝑcipiēdi. Illa eī reſeruatio nō eſt rei ꝓhabite retentio: ſed noui iuris ac quiſitio. Decimo: aliq̄s pōt acq̄rere red ditū ꝑ pſcriptionē q̄ ↄſueuit recipe annuā penſionē ab aliq̄ loco vel cōſtare ſi tanto tpe recepit bona fide ꝙ d̄ illi⁹ tpis inō nō eſt mēoria: etiā ſi nō poſſit allegare titulū rōne cui⁹ cepit annua pēſio ſolui. ꝛ de hoc pꝫ ꝑ glo. et doc. in.c. ꝑuenit. de cenſib⁹. g̃ etiā pōt acq̄rere reddituū ꝑ titulū emptio nis. tenet ↄſequētia ꝑ locū a minori affir matiue. Sꝫ de illo añcedēte op⁹ eſſet face re longiorē reſolutionē. Vide Panor. in eodē.c. Hec ↄcluſio patebit ex ſequētib⁹ etiā ↄcluſionib⁹. q̄ꝛ ſequētes inferūt hanc ꝓmā ꝑ locū a pte i mō ad ſuū totū. De bo nitate aūt circūſtāno nali emptōis ſiue red ditus in cōi ſiue q̄lificati eo mō q̄ i titulo: nō dicet̄ in hac q̄ōne. ſed i q̄ſtione.lxxxj. et

Secunda ↄclō. Em ptio redditus talis ꝛ determinati. puta fructuarij: etiā eſt licita ex gñe ꝛ de ſe. ꝓbat̄ tripliciter. Primo em ꝓ reddit⁹ eſt licita vt dicit ꝓma ↄcluſio Dis aūt reddit⁹ eſt aut fructuarius aut pe cuniari⁹. g̃ aliq̄s illoꝝ videt̄ poſſe emi lici te. magis aūt de fructuario hoc videt̄ q̄ꝫ d̄ pecuniario. q̄ꝛ inter ↄcedētes reddituū poſ ſe emi inueniunt̄ q̄ h̄ ↄcedūt de fructuario nō de pecuniario. ſed nō inueniunt̄ econ tra ſentiētes. igit̄ ſignū eſt ꝙ magis videt̄ fructuari⁹ poſſe emi. Scd̄o ſic. aſſumēdo ꝓbationē ꝓmā ꝓcedētis ↄcluſiōis ꝛ eā ap plicādo ad hūc redditū determinatū. ſ. fru ctuariū. Tertio ſic. Reddit⁹ fructuarius cōiter ↄſtituit̄ in reb⁹ vt res diſtinguunt̄ a ꝑſona: tunc ſic ille res vt ꝓdia ꝛ h̄mōi pñt totaliter emi ab aliq̄ recipiēdo totale ꝛ ple nariū dñium illarū rerū. igit̄ multo mag̃ poterit reddit⁹ fructuū ex illis ꝓdijs ꝑci piendoꝝ emi. tenet ↄña. q̄ꝛ ille reddit⁹ cō tinet̄ virtualiꝛ vel formaliꝛ in dñio illorū ꝓdioꝝ ſic̄ ꝑs formal' vl' ↄtualis i ſuo toto.

Tertia ↄclō. Emptio reddit⁹ pe cuniarij etiā eſt ex genere ꝛ de ſe licita. ꝓbat̄ decē ꝓbanōib⁹. Prio ſic: q̄ꝛ ſi nō: maxime ꝓpter motiuū doctoris ſo lennis. ſcꝫ Hein. gandent. ꝛ hoc tale ſcꝫ q̄ꝛ tūc emeret̄ pecunia q̄ tñ nō eſt emibilis. ſꝫ hoc motiuū dupl'r deficit. Primo q̄ꝛ emē do redditū nō emit̄ pecunia: ſaltē vt ime diatū obiectū emptiōis vel mercis. q̄ꝛ red ditus emit̄ vt imediatū obiectū. redditus aūt pecuniari⁹ nō eſt pecunia. qd̄ ꝓbat̄ q̄ druplicit̄. Primo ſic. q̄ꝛ ille reddit⁹ eſt ius ꝑcipiēdi pecuniā. mō illud ius nō eſt pecu nia cū illud ius ſit q̄ddā incorꝑale: et inhe rēs ipi emēti cōpleta emptiōe. pecunia aūt eſt res corꝑalis ꝛ nō inheret emēti cōple ta emptiōe. Scd̄o ſic. q̄ꝛ ſtat ꝙ ↄpleta em ptione nōdū ſit pecunia aliq̄ apud vēdito rem in rerū natura: et tñ tūc ius ꝑcipiendi eā eſt i rerū natura. q̄ꝛ cōpleta emptiōe ipe emptor h̄ꝫ ius illā exigendi. g̃ ſeꝑantur in exiſtētia. igit̄ nō ſūt idē realiter. Tertio ſic ꝓbat̄. q̄ꝛ redditus cōputat̄ inter bona im mobilia. vt pꝫ in cle. exiui. de paradiſo. d̄ ꝟbo. ſig. pecunia aūt inter mobilia cōpu tat̄. igit̄ non ſunt idē. Quarto ꝓbat̄ ꝑ ſile. q̄ꝛ ſi emo ſeruitutē vehēdi vel portādi res meas: vel trāſeundi ꝑ agrum tuū: nō emo ipam vecturā vel tranſitū. q̄ꝛ illū actū ha beo ↄtualiter in me añq̄ꝫ emā ꝛ cū etiā eli cere poſſum de facto ſine emptiōe. Nec etiā emo ipm agrū tuū: ſed ius vehendi et trāſeundi cui correſpōdet obligatio i ipo agro tuo ꝛ etiā in ꝑſona tua. q̄ꝛ tu es mibi obligat⁹ vt patiaris me trāſire ꝑ agrū tuū Et ex h̄ pꝫ ꝙ dato ꝙ pecunia eſſet in emibilis: non ꝓpter h̄ ſeq̄ret̄: g̃ redditus eſt

inemibilis cū illa longe diſtinguant. Et ſi arguas. Pecunia ē illi iuri adeo ānexa: ꝙ ſi dicat reddit⁹ vel ius poſſe emi. ꝯñs ē diſcere ꝙ etiā pecunia emat. Dicendū, ꝯña ñ valet. pꝫ inſtātia in ſili. Villa vel dñium ville eſt emibile: et illi ē annexū iuſpatronat⁹ bñficioꝝ eiuſdē. taliter ꝙ empta villa: etiā iuſpatronat⁹ trāſit i emente villā. ꝛ tñ nō ſeqꝛ. ſi iuſpatronat⁹ ē inemibile. igit etiā villa cui eſt annexū eſt inemibil'. Et ſi dicas, nō eſt ſile. qꝛ ꝙ pecunia eſt inemibilis eſt alia rōe ꝗꝫ ꝙ iuſpatronat⁹ ſit inemibile. qꝛ rō pmi eſt: qꝛ dꝫ mediū eē i emptione nō extremū vel merx. ſed rō ſcḋi ē: qꝛ ē annexū ſpūali. Cōtra dupl'r. Primo qꝛ dato ꝙ eſſꝫ diuerſa rō ill⁹ inemibilitatis i vtroqꝫ. tñ inemibilitas ē in vtroqꝫ vñcūqꝫ ſit illa. ꝛ h̄ ſufficit ad dandū inſtantiā ꝯ p dictā ꝯſequētiā. ſcꝫ pecunia ē inemibilis. igit etiā illud cui ē annexa eſt inemibile. ſ. reddit⁹. Scḋo qꝛ iuſpatronat⁹ licꝫ ſit terminatiue annexū ſpūali. ſcꝫ qꝛ ordinat ad pñtandū aliquē ad ſpūale officiū. tñ ſubiectiue nō eſt annexū ſpūali. qḋ dupl'r pꝫ. Primo qꝛ eſt annexū dñio tpali ville i eodem ſubiecto. Scḋo qꝛ eſt regſbile i laico et ſic carēte officio vl' ordine eccleſiaſtico. Tertio qꝛ iuſpatronat⁹ nō ē pciſe iemibile ex eo ꝙ ē annexū ſpūalibꝫ: qꝛ tūc eſſet ſolū de iure poſitiuo illicitū emere iuſpatronatus. qꝛ illa q̄ ſunt illicita emi pꝛeciſe ꝓpter annectionē ad ſpūalia nō niſi iure poſitiuo ſūt illicita emi. ꝯñs aūt eſt falſum. qꝛ etiaꝫ iure diuino nō eſt licitū emere iuſpatronatus ſaltē capiēdo iuſpatronat⁹ ꝓ iure pñſentandi nō tm̄ ad bñficiū eccleſiaſticū: ſꝫ etiā ad officiū. qꝛ ſic officiū iure diuino ꝓhibet emi: ſic etiā ius aliquē ad h̄ ꝓmouendi vel pñtandi etiā eſt iure diuio ꝓhibitū emi. ꝗꝫ ius ſi capet pciſe ꝓ iure pñtādi ad bñficiū abſtrahēdo ꝑ intellectū vel ꝑ rē ipm bñficium ab officio: nō eſſet illicitū iure diuino: ſed poſitiuo tm̄ ipm iuſpatronat⁹ emere: ſic ꝛ ipm bñficiū ſic captū nō eſt illicitū emere niſi iure poſitiuo. Et ex h̄ pōt dari ſcḋa inſtātia ꝯ ꝯſequētiā pdictā. Nā officiū eccleſiaſticū ē iure diuino inemibile: et tñ bñficiū eidē annexū eſt ſolo iure poſitiuo inemibile. et ꝗꝫtū eſſet de iure diuio eſſꝫ emibile cū ſit res vere tpalis ꝛ ſolū extrinſece ſpūalis. ſed de h̄ dicā in tractatu de ſymonia. Scḋo pncipalit' deficit h̄ motiuū. qꝛ nō eſt verū ꝙ pecunia nō ſit emibilis vllo mō: qḋ ꝓbat ſextupliciť. Primo, nā eſt emibilis mediate. ꝓ q̄nto emi immediate emo debitū tuū q̄ iohēs eſt tu⁹ debitor i. x. floreñ. tūc mediate ꝛ indirecte emo illos. x. floreñ. Scḋo etiā eſt emibilis immediate. qḋ ꝓbat. qꝛ vel moneratio auri ꝛ argenti nullā nouā entitatē ipi auro ꝛ argēto ſuꝑaddit, puta: qꝛ figura non eſt diſtincta a re figurata. aut addit aliquā. Si pmū. igit ſic ipm argentū ꝛ aurū pt emi añq̄ꝫ monetet: ſic etiā qñ eſt moneratū ſeu factū pecunia poterit emi cū ſit eadē res: nō bil nouī bñs qḋ nō phabuerit Si aūt addit aliquā nouam entitatē (ſic veritas eſt) tñ nō talem addit cui repugnet emi. Illa eñ figura certificās hoīes de veritate ill⁹ argēti ꝛ auri: ꝛ de q̄ntitate pōderis: ſiue ſit res abſoluta ſiue relatio: eſt res eſtimabilis pcio ꝛ emibilis. igit non faciet ipm metallū figuratū ꝓpter figurā inemibile. Tertio ſic ꝓbat idē. qꝛ aurifabri aliqñ indigēt auro vngarico vel italico: eo ꝙ illud ē operabilius auro reñēſi. ꝛ iō emūt florēñ. vngaricos ꝛ ducatos aut ſcuta pariſienſia dicuntur corone pariſiēſes. ꝛ nemo dubitat qñ in h̄ nō illicite agant. vel ꝙ incōgruum actū faciāt ꝛ tñ emūt pecuniā vel numiſma. igit. Quarto ꝓbat idē. Si q̄s haberet pecuniā vltramarinā: ꝛ ꝑ ꝯñs hic i tubingen incognitā vel nō currentē: poſſet eam vēdere: nec quiſq̄ꝫ de h̄ dubitaret q̄n eam poſſet q̄s emere. igit. Quinto: qꝛ aliq̄ mercatores ſūt q̄ veteres florenos q̄ ſunt lōge meliores nouis: ducūt franckfordiā et ibi vendūt. c. ꝓ aliis cōibꝫ floꝛ. c. et. v. vl' circa. ꝛ tñ ibi etiā emit numiſma ꝛ vēdit: nec tñ ſolida rōne pñt de h̄ cōdemnari. Sexto. qꝛ qñ q̄s tradit tibi floreñ. cābiendū. videtur tibi floreñ. vēdere ꝓ argentea moneta q̄ſi floreñ. ſit merx ꝛ moneta tua argētea ſit pciū ꝛ ſic emis floreñ. ꝛ quicq̄d ſit de h̄ an illa ꝯmutatio vl' cōtract⁹ ꝓprie poſſit dici emptio. tñ ꝯſtat ꝙ illa cōmutatio nō ē incōgrua vel illicita q̄ſi cadat ſuꝑ obiectum indebitū: etiā ſi nō ſit emptiua cōmutatio. Igit nō eſt verū ꝙ pecunia nō ſit emibilis: ſic intelligēdo ꝙ ſit illicita cōmutatio. qꝛ tūc etiā eſſet illicita cōmutatio ſi illa cōmutatio ſit alia ſpecies cōtractus q̄ꝫ com

tractus emptionis. Et ſi arguas vt arguit Hen. gandenſis q pecunia ſit adinuenta vt ſit pcīu in cōmutatiōibꝫ. igit͛ non eſt nata eſſe merx in cōmutationibꝫ vł res cōmutanda. Dicendū. negāda eſt ꝯña. qꝛ aliqd pt eſſe adinuentū ad aliqd ꝛ nihilominus nō repugnabit ſibi ad aliqd aliud ordinari: et etiā ipſum eſſe idoneū ad aliqd aliud. vt pileus inuent⁹ eſt ad tegendū caput: et tn̄ etiā eo poſſum⁹ vti ad portandū aliqd in pileo ꝛ ſic de alijs. Vn̄ ipe met in quotlib. pmo q̄ſtione. xxxix. dic. Duplex ē viſus rei. ſcꝫ p ſe ꝛ p accidēs. vt ſotular eſt p ſe ad calcandū: ꝛ p accidēs ad haurien dum aquā. igit ſicut licite poſſum⁹ vti ſotulari ad id ad qđ nō eſt p ſe inuent⁹: ſic etiam ꝺ pecunia pt eſſe. ſic etiā ipe met ibidē concedit q̄ ad locationē euiſdem ad pompam vel diuitias oſtentandas. Et dixi quicquid ſit de hoc an proprie poſſit dici emptio. qꝛ videt͛ q ꝓprie loquēdo illa cōmutatio vel ꝯtract⁹ nō ſit emptio. ꝓbatur dupl͛r. Primo: qꝛ ibi nō eſt merx: qꝛ merx ꝓprie eſt ſpēs ſeu res vtilis vt res vtilis diſtingu͛ a pecunia. qꝛ niſi ſic: nō videret͛ rōne q̄re in tali ꝯtractu magis vn⁹ diceret͛ emere ꝛ ali⁹ vendere. q̄ eñ tradit flor̄. ꝓ minuta moneta: nō plus videt͛ vēdere florēn. ꝓ moneta q̄ꝫ emere monetā ꝓ florēn. Scđo ꝓbat͛ a ſili. Cōmutatio duarū rerū vtiliū diſtinctarū a pecunia nō pōt eſſe emptio: ſꝫ ē ꝑmutatio q̄ ponit͛ inter ꝯtract⁹ innoīatos. ꝛ tn̄ q̄ rōne vbi vtrūqꝫ cōmutabile eſt pecunia: poſſet dici ibi eſſe emptio. eadem rōne poſſet dici q ibi eſſet emptio vbi vtrūqꝫ extremū ē res vtilis. tenet ꝯña. qꝛ ua neceſſario reqrit͛ ad ꝯtractū emptiōis merx: ſic pciū ꝯſiſtens in numiſmate ꝛ ecōtra. iō ſic coincidente merce cū p̄cio vel pecunia. puta q vtrūqꝫ eſt pecunia: q̇s ꝯtenderet ſaluare q ibi adhuc eſſet emptio. ſic etiā ſi coincideret p̄ciū cū merce: ſic q vtrunqꝫ eſt res vtilis ꝛ merx: maxime eiuſdē ſpeciei. vt aſin⁹ ꝓ aſino: ſaluaret ibi eſſe emptio: q̄ oīa ſunt etiā ꝯtra vſum loquēdi iuris ciuilis. vt pꝫ in. l. i. ff. de ꝯtraben. empt͛. et vendi.

Scđo ſic ꝓbat͛ ꝯcluſio. Decima pſonalis debita eccl̄ie in aliq̄ loco vbi illa eſt de ꝯſuetudine eſt reddit⁹ pecuniari⁹. vt patet ex. xxv. q̄ſtione. ꝛ tn̄ illa decima nō eſt inemibilis: ſic q ſit lege diuina vel naturali prohibitū eam emere. qꝛ ſi ſic: tunc etiā accedente ꝯſenſu ꝛ auctoritate pape nō poſſet aliq̄s illā emere. qꝛ papa nō habet ꝑ ſuum ꝯſenſum facere q liceat illū actū facere q̄ eſt lege diuina vel naturali ꝓhibitus. ꝯſequēs aūt eſt falſum. qꝛ tā decimā p̄dialem q̄ꝫ pſonalē pt p̄latus eccleſie ad quem ſpectat vendere p̄lato alteri⁹ eccleſie. et h̄ cum diſpenſatione pape. De prediali patet ex quotidiana (vt ita dicā) practica. Et ſi de p̄diali ſic eſt: eadem rōne etiaꝫ de pſonali. Vn̄ etiā aliqn̄ inter p̄diales ſunt etiā aliq̄ pſonales admixte vel equalentes pſonalibꝫ q̄ ad hoc qđ eſt eas eſſe pecuniarias: eo q nonnūq̄ꝫ ruſtici loco decime fructuarie quam deberēt de iure ſcripto dare de predio: dāt certā pecunie q̄ntitatē ex conſuetudine loci. Et ex hac ꝓbatione etiā pōt formari ꝓbatio ad ſecūdā ꝯclōeꝫ p̄cedentē. ſcꝫ q reddit⁹ fructuari⁹ ē emibil̄ qꝛ p̄dial̄ decia ē fructuari⁹ redditus et eſt emibilis q̄ꝫtū eſt ex lege diuina et naturali. q̄ꝫuis eñ lex poſitiua reſultat q̄ ꝓhibet: non tn̄ hoc eſt qꝛ ſibi repugnet emi. aut q ſit ꝯtra diſpoſitionē legis diuine. ſed qꝛ ē annexa ſpūali officio ſic ꝛ bñficia: q̄ tn̄ annexio nō arguit decimā ꝓpter h̄ lege diuina inemibilē. qꝛ tunc etiā agri annexi alicui eccleſie: ꝛ alia dotalia p̄dia eſſent inemibilia: qđ eſt falſum cum poſſint alienari in caſu ꝛ ſeruata ſolēnitate canonica.

Tertio ſic. Emptio actiōis ꝛ noīm debitorū eſt de ſe ꝛ ex gñe nō illicita. igit͛ etiā emptio reddit⁹ pecūiarij. tꝫ ꝯña. qꝛ i h̄ ꝯueniunt q ſicut reddit⁹ pecuniari⁹ eſt ius exigendi pecuniā ab eo q̄ eū ꝯſtituit vł a ſucceſſoribꝫ ſuis: ſic actio q̄ emit͛ ſepe non eſt niſi ius exigēdi ab illo pecuniā ꝯtra quem habet venditor ei⁹ illā actionē. Similiter et noīa debitorū ſepe nō ſunt aliqua alia niſi iura exigēdi ab illis debitoribꝫ eas pecunias quas venditor illoꝝ noīm poſſet exigere. Antecedēs ꝓbat͛. quia vtrūqꝫ ius ſcꝫ ciuile et canonicū nō reprobat: ſed approbat illas emptiones. Unde in iure ciuili eſt ꝓprius titulus de actione ꝛ hereditate vendita: vbi etiā hereditas capit͛ tm̄ ꝓ iure exigendi et ꝑcipiendi ea q̄ debebāt noīe hereditario iure obuenire venditori quorum multa poſſunt eſſe pecunia.

Quarto ſic. qꝛ emptio fructuarij red-

ditus eſt licita:vt ꝓbatū eſt in ſecunda cō
cluſione.et etiā vt cōcedit aduerſari⁹.igit̃
etiā emptio redditus pecuniarij.tenet cō-
ſequētia.q2 illi duo taliter equiualēt ꝙ vbi
ꝗs pt vnū ↄſtituere: ibi etiā reliquū ꝓpter
eoꝝ equalētiā.vt patuit ſup̄ q̄ſtione.lxxv
adeo ꝙ oblig.is ſua p̄dia tibi ad fructua-
rium poterit etiā eadē tibi obligare ad pe
cuniariū vt ibidē fuit deductū.ↄſtat autē
ꝙ nō teneť tibi gratis ↄſtituere.igiť ꝓ aliq̄
equalenti:ꝛ nō oportet ꝙ pro ſpecie ſeu re
vtili et ita ꝑ viā ꝑmutatiōis:igiť ꝓ pecu-
nia.q2 etiā ille reddit⁹ nō min⁹ eſt res vti-
lis vt res vtilis diſtinguiť a pecunia q̄z red
ditus fructuari⁹.Vn̄ ſicut qn̄ poſſum tibi
vendere equū ꝛ habeā aſinū equalentem
equo:adeo ꝙ te ↄſentiēte poſſem tibi aſi-
num loco equi dare.etiā tibi poſſum aſi-
nū vendere:ſic ſi ↄſtituto redditu fructua-
rio in p̄dio placeat tibi:ꝛ mihi poti⁹ te ha
bere pecuniariū:cur nō etiā eundē tibi vē
dere poſſem ꝛ cur nō tu eundē etiā emere
poſſes: Quinto ꝓbať ꝑ primā ꝓbatio-
nē q̄ ꝓbata eſt p̄ma ↄcluſio applicando eā
ad pecuniariū redditū ſicut pōt applicari.
et ideo ſicut ↄcludit de redditu in cōmuni
ſic etiam de redditu pecuniario. Sexto
Princeps habēs defendere ſtratā publi-
cam et eam purgare a latronib⁹ ꝛ in eiſe cō
ſeruare pontes ꝛ vias ꝛ ſilia pōt licite hr̄e
theloneū vel pedagiū ꝛ cōſimile q̄d. talia
aūt ſunt reddit⁹ pecuniarij vt cōiter. q̄ro
igiť an ne ille poſſet illō ius alteri aſſigna
re.et ptꝫ ꝙ ſic.ꝛ ↄſtat ꝙ nō teneť gratis aſ-
ſignare.nō eſt eī̄ illud ius aliqō bonū ec-
cleſiaſticū ꝛ hmōi.qō ꝓpter annetionē ad
ſpūalia ſit ꝓhibitū vendi vel emi:ſꝫ eſt q̄d
pure ꝓphanū.igiť etiā pōt nō ḡtis aſſigna-
re:ꝛ nō teneť p̄ciſe ꝓ ſpecie vel re vtili cō-
mutare:q̄n eadē rōne etiā poſſit cōmuta-
re ꝓ pecunia in certo numero cōſiſtente.et
ſic poterit vēdi ꝛ ali⁹ poterit emere. Se
ptimo ſic.ꝛ ſuppono tria.Primū.ſi B.det
agrū ſuū ipi A.q̄ ad ꝓprietatē et plenū do-
miniū ꝓ certa q̄tta pecunie ſibi annuatim
ſoluēda.ꝛ hoc ſiue ad tps vite ſiue in ꝑpe-
tuū:licita ē illa cōmutatio ex pte B. ſiue il
la cōmutatio ipius B.ſit emptio ſiue ſit q̄
dam ali⁹ ↄtractus.puta ꝑmutatio vel ali⁹
cōtractus innoiatus. Scd̄o ꝙ B. habet
redditū pecuniariū in hoc ꝙ debeť ſibi p̄-
dicta certa quotta pecunie annuatim ſol-
uenda.q2 habet ius percipiēdi annuatim
certā pecuniā. Modo redditus pecunia-
rius eſt ius ꝑcipiēdi pecuniā.igiť. Tertio
ꝙ licitū eſt ipi p̄dictū ſuū ius vendere ipſi
C.et licitū eſt ipi C.emere illud ius ipius
B. Hec tertia ſuppoſitio eſt ↄceſſa ab ad-
uerſarijs nominatim ab Hein. gandenſi.
Illis ſuppoſitis arguiť ſic. Ipi C.licuit
emere ius ipius B.et illud ius fuit reddi-
tus pecuniari⁹.igiť ↄcluſio vera. Et ſi di-
cas.ipi C.licuit emere p̄dictum ius a B.
ſed nō licuiſſet ei emere illud ius vel reddi
tum ab ipo B. ſi B.illū redditū nō ab a-
lio ſcꝫ ab A. habuiſſet:ſed ꝑ ſeipm̄ conſti
tuiſſet eum ipi C. Cōtra.vterqꝫ reddit⁹
ipius B.eſt pecuniari⁹ ꝛ eiuſdē ſpeciei:et
nō differūt niſi penes aliq̄ extrinſeca.ſ.ꝙ
p̄mus quē B.aſſignat ipi C.habeť ab A
virtute tn̄ agri ſui dati ipi A.et ſecundus
nō habeť ab A. Modo illa differētia extrin
ſeca nō eſt talis ꝛ tanta ꝙ poſſit facere ꝙ
ipi C.licuerit emere primū ꝛ nō liceret eme
re ſecundū.ſicut ſi mihi licet emere librum
queꝫ ab A.recepiſti:tunc etiā liceret mihi
emere a te eū ſi non ab A.recepiſſes.puta
forte met eum cōpoſuiſſes. Immo in p̄di
cto caſu vterqꝫ reddit⁹ ipius B.quē aſſi-
gnat ipi C.fuit habit⁹ aliq̄ mō ab ipo B.
q2 B.habēdo agrū habuit virtualiť ius
ꝑcipiendi fruct⁹ ei⁹:et ꝑ ↄn̄s etiā virtuali-
ter pecuniā cui equaluiſſe potuiſſꝫ ille fru-
ctus.ꝛ ſic ſiue retineat ſibi agrū vt in ſcd̄o
caſu:ꝛ in eo cōſtituat ipi C.redditū pecu-
niariū:ſiue trāſtulerit eū in A.ꝓ cōmuta-
tione reddit⁹ pecuniarij vt in p̄mo caſu:
cenſeť illum redditū quē aſſignat B.a ſe
virtualiter ꝛ originaliť habuiſſe a toto tē
pore q̄ ager cepit eſſe ſu⁹. Dici aūt in pri
ma ſuppoſitione.ſiue illa cōmutatio ſit em
ptio ꝛc.q2 q̄uis q̄dam dicat ꝙ ſit vendi-
tio.quaſi B.vendat illū agrum ꝓ illa an-
nua penſione pecuniaria.tn̄ nō eſt hoc ve
rum:q2 ibi deficit vnū ſubſtantiale vendi
tionis.ſcꝫ p̄cium.q2 B. cōmutat agrū ſuū
ꝓ redditu pecuniario. Modo reddit⁹ pecu-
niarius nō eſt dicend⁹ preciū.immo eſt ibi
cōtractus ꝑmutationis vel innoiatus cō
tractus:do vt des. Et ſi dicas eadē rō-
ne etiā ſi q̄s.vt puta B.equū vēderet ꝓ c.
florenū.ipi A.et daret ipſi A. terminos ad-

ſoluendũ illos centũ nõ eſſet ibi venditio,
q tunc B, etiã nõ cõmutat equũ ꝑ pecu-
nia ſed ꝑ iure ꝑcipiendi ꝑ aliquot ꝑtes tẽ-
poris, ſcʒ ꝑ q̃ttuoꝛ annos illã pecuniã. Di
cendũ q in illa venditiõe equi ſunt impli
citi duo cõtractus. Primus eſt venditio
ꝑ pecunia ſcʒ. c. floren. Secundus eſt mu
tuum ꝑ q̃nto illos. c. floren. ſibi debitos vt
ſoluẽ nõ moꝝ exigit: ſed dimittit apud em-
ptoꝛẽ in q̃ ei eos mutuat. Octauo ſic: ali-
quis licite põt alteri ꝑ ſeruitijs ſibi impẽ-
ſis vel impendẽdis aſſignare q̃d annuum
etiã in pecunia. Itẽ põt alteri dono dare
ſeu donare reddituũ pecuniariũ ſicut cõtin
gere põt q q̃s ſe obliget ad dandũ ꝑ totã
vitã ſuam vel etiã ꝑ omne tps ſuũ ⁊ ſucceſ
ſorum ſuoꝝ omni anno vnũ ſolidũ alicui
loco pio aut fraternitati vel eccl'ie ⁊ hmõi,
igiť etiã talis potuiſſet illũ vel cõſimilem
reddituũ pecuniariũ alteri ꝑ p̄cio cõmutaſ
ſe, tenet ꝯña. Primo: q: nulla rõ diuerſita-
tis apparet cũ ille reddit⁹ ſit idẽ cuicũqʒ cõ
pareť aut q̃cũqʒ via transferať in aliũ. Nã
dato q in pꝛimo caſu fieret annex⁹ ſpũali-
bus, et ſic poſt tranſlationẽ inemibilis: m̃
ante illã tranſlationẽ nondũ fuit annexus
talibus, igiť tunc potuiſſet illũ etiã ꝑ p̄cio
trãſtuliſſe. Scd̃o, q: ſi nõ obſtãte illa ꝯſe-
quẽtia dicať oppoſitũ ꝯſequẽtis: eadẽ rõne
poſſet teneri q nullũ equũ quẽ tibi potui
donare poſſem tibi vendere. Nono ſic.
Si ego donaſſem tibi reddituũ pecuniari-
um: tu illũ poſſes vendere ⁊ aliq̃s a te poſ
ſet emere vt ꝯcedũt aduerſarij, ergo eadẽ
rõne añq̃ʒ tibi eum donauerã potuiſſem ti
bi vel illi alteri vendidiſſe. tenet ꝯña tripli
citer. Pꝛimo q: nulla eſt rõ diuerſitatĩ in-
ter me habere illũ reddituũ anteq̃ʒ eum tibi
donaui ⁊ te habere q̃n tibi donaui: niſi q
poſt donationẽ tu habes eũ formaliter et
expꝛeſſe: ego vero habebã eum virtualiť
et cauſaliter. Ille aũt mod⁹ habẽdi nõ p̄t
illã differentiã facere vt tibi liceat illũ ven
dere ⁊ mihi illud nõ licuiſſet. Secundo ꝓ
batur a ſimili, ſi habes vſufructũ formalẽ
in p̄dijs meis quẽ ego tibi donaui ego ha
bui virtualẽ vl' cauſalẽ in eiſdẽ anteq̃ʒ eũ
tibi donaui, et ego eundẽ formalẽ quẽ in
te tranſtuli dono: potuiſſem in te tranſtu-
liſſe venditiõe, igiť etiã ſic eſt hic de reddi-
tu formaliter habito ꝑ te ⁊ ꝑ me virtuali-
ter habito. Tertio ꝓbať, q: ſi nõ obſtante
illa ꝯña: nihilomin⁹ negeť ꝯñs, eadẽ fron
te poſſet teneri q equũ quẽ tibi donaui tu
vendere poſſes ⁊ ego eũ tibi vẽdidiſſe nõ
potuiſſem. Decimo põt hec ꝯcluſio eti-
am ꝓbari ꝑ ſeptimã ꝓbationẽ p̄me cõclu-
ſionis hui⁹ q̃ſtionis: eo q illoꝝ pontificiũ
approbatio facta eſt ſpecifice de emptione
reddit⁹ pecuniarij, vt patebit ĩ q̃õe, lxxxij.

Coꝛrelariũ ſequitur q nõ p̄t ſubſiſtere ſnĩa p̄-
dicti doc. ſolẽnis Hein. gandenſis: q̃ ⁊ do
ctoꝛ oĩa ſciẽs aliq̃n dr (foꝛte q: tã de philo
ſophicis q̃ʒ theologicis: ſpeculatiuis ⁊ pra
cticis: ſcolaſticis: ac moꝛalib⁹ ⁊ cõſultoꝛijs
materijs tractare ⁊ ſcribere ſtuduit vt ĩ ſu
is q̃dlib. pʒ) Hic inq̃ʒ in q̃dlib. ſuis q̃dlib.
viij. q. xxij. cum damnaſſet emptionẽ red-
ditus ſiue ꝑpetui ſiue ad vitã tanq̃ʒ vſura-
rium mutuũ: nec in vllo eas emptiões dif
ferre cenſuit niſi (vt inq̃t) q maioꝛ eſt cupi-
ditas amplius recipiẽdi in emptiõe reddi
tus ꝑpetui q̃ʒ in emptiõe vitalitij, tandem
foꝛte q: vidit nõ poſſe cõdemnare illũ cõ-
tractũ oĩno, s. tam in ſe q̃ʒ in ſibi ſimilib⁹, et
tã immediate q̃ʒ mediate factũ, ideo quoſ-
dam ꝯtractus ei ſimiles ⁊ intermedios ad
eũ admittit: ⁊ tñ ex illoꝝ admiſſione põt
cõcludi ꝓpoſitũ noſtrũ, ſcʒ q etiam emptio
redditus ſiue ꝑpetui ſiue ad vitã etiã im-
medite facta ſit admittenda. Ait inquã ſic.
Emptio redditus perpetui ſiue ad vitam
non eſt emptio: licet ſic ſoleat appellari, q:
extrema huius cõtractus per ſe ſunt pecu
nia ſimul data ⁊ ꝑ q̃ttas recipienda: ſed eſt
purum mutuũ, ſi eñ eſſet emptio ⁊ vendi
tio ⁊ vere poſſʒ dici q pꝛo pecunia emereť
reddit⁹: opoꝛteret interuenire alium cõtra
ctum, immo duos cõtractus circa rem ali
am q̃ per ſe nata eſt eſſe extremũ emptiõis
et venditionis vt res illa (ſicut fund⁹ vel
mẽſura terre: vl' ſignata et determinata vl'
indeterminata in maioꝛi mẽſura terre con
tenta) pꝛimo ꝑ pecunia ematur: et deinde
pꝛo aliqua quotta pecunie annuatim vel
ad vitã vel ad perpetuũ reuendať: vel he-
reditarie cõcedatur, vel quotta hmõi a ta-
li ematur cui debeť iure venditiõis, puta
ei qui fundum vel menſurã vendidit cõ-
munitati alicuius ciuitatis vel domui re
ligioſoꝛũ annuatim in perpetuũ reddẽda.

aut dat ꝓprietatē reſeruādo ſibi ꝑ vſu illos
redditus. Si igit̃ velit illos reddit⁹ vende
re ⁊ oē ius qđ habet in eis: licitū eſt eos al
teri emere. nec reputat̃ dare pecuniā ꝓ
redditib⁹: ſꝫ ꝓ iure tꝑali qđ ille habuit i re-
cipiendo. et reputant̃ eadē perſona vt vē-
ditionē quā fecit primus reputet̃ feciſſe ſe-
cundus. Unde iſtis duobus modis licet
emere redditus ſiue ꝑpetuos ſiue ad vitā
ſine peccato. nec emunt̃ redditus niſi in re
cōpenſatione alterius rei in quā ꝑ emptio
nem et venditionē res data ab emente eā
potuit cōmutari vt nō ꝓprie emant̃ reddi-
tus vel pecunia ꝓ pecunia: ſed pro re alia.
Unde in ſimilib⁹ factis ex ſolo mō cōtra-
ctus vnū licet fieri: aliud nō licet. vt ſi ali-
quis vendit fundum ſuū ꝓ aliqua quotta
pecunie in perpetuū ſoluende. vel cōcedit
ꝓprietatē: et retinet tm̄ ꝓ vſu et velit alteri
cōcedere ꝓ certa pecunie ſumma oē ius
qđ habet in recipiendo illā quottam: be-
ne licet emere. ſi vero alius habens conſi-
milem fundū velit ꝓ tanta ſumma pecu-
nie obligare fundū ſuum ad ſoluendū eq̄-
lem quottā in ꝑpetuos redditus: nō licet.
quia hic null⁹ rei eſt venditio: ſed ſola ob
ligatio fundi in pignus. Sed ſi iſte ꝑmo
emeret fundū ita ꝙ ſuus eſſet poſſet licite
cōcedere vel reuendere eundē ꝓ predicta
q̄tta annuatim recipiēda. Hec ille. Sꝫ
iſta ſententia impugnari poteſt multipli-
citer: ⁊ hoc. xii. vijs. Primo: quoniā nō
vtrūq; extremū eſt pecunia in cōtractu il-
lo. vt patuit in prima ratione. Secun-
do: quia ille cōtractus nō eſt mutuū: eo ꝙ
irreuocabiliter datur pecunia. Tertio:
quia dicat ꝙ ad hoc ꝙ illa cōmutatio eſſet
emptio dicēda oporteret interuenire aliū
cōtractum ⁊c. ergo innuit ꝙ ſi interueniat
ille alius vel alij cōtractus: poterit illa cō
mutatio dici emptio. igitur aliqua emptio
redditus ꝑpetui vel ad vitam eſt emptio
in re. ⁊ ſic aliqua talis erit ex genere iuſtus
cōtractus. Quarto: q2 cum fundamen-
tum ſuum ſit ꝙ pecunia que videt̃ hic eſſe
vtrobiq; extremū: nō poſſit emi ⁊ ita opor
teat aliquid aliud prius interuenire quod
emi poſſit. ergo ſaltē emptio redditus fru
ctuarij q̄ nō eſt pecunia. ſed eſt vel ius ꝑci
piendi fructus: vel vt ipſe diceret eſt ipſi fru
ctus ꝑ q̄ttas recipiēdi: non eſſet illicita

Quinto q2 cū dicit: ſi igit̃ velit illos red
ditus vēdere ⁊c. ꝯcedit ꝙ ille q̄ acquiſiuit
redditū pecuniariū: nō ꝑ pecuniā quā pro
eo dat: ſed per fundū ſuuꝫ quē alteri ꝓ tali
pecuniario redditu: ſeu (qđ idē eſt apud il
lum) dat rem ꝓ tali quotta pecunie: pt eū
alicui tertio vendere. ⁊ ille tertius poteſt
eum emere. igit̃ ꝯcedit ꝓpoſitū. Nec valet
duplex euaſio quā mox ad reſpondenduꝫ
huic tacite obiectioni ſubiungit dicēs. ꝙ
talis: puta ille tertius emens non dat pe
cuniā ꝓ illis redditib⁹ ſed ꝓ iure tempora
li: quod ille habuit i recipiēdo. Nā ſi dat
pecuniā ꝓ illo iure tꝑali qđ alius habuit.
igit̃ dat ꝓ redditu. q2 illud ius qđ ali⁹ ha-
buit et qđ in illū tertiū tranſtulit: nihil ali-
ud eſt ⁊ fuit niſi redditus pecuniari⁹: quia
redditus pecuniari⁹ nihil eſt niſi ius per-
cipiēdi ⁊ recipiēdi illā ſummā pecunie an
nuatim: qđ ius merito vocat tꝑale. q̄a eſt
res tꝑalis: ſic ꝙ nō eſt ſpūalis in ſe: q̄uis ſi
redditus ſit ꝑpetuus: nō dicat̃ tꝑalis. i. du
raturus ad tempus breue vel ad vitā ho-
minis: tm̄ eſt tꝑalis. i. res nō ſpūalis. Si-
militer nō valet alia reſpōſio ad illā obie
ctionē q̄n dicit ꝙ in illo caſu non emunt̃
redditus niſi in recōpenſatione ⁊c. Nam
hoc cōcedendo ꝯcedit ꝓpoſitū. patꝫ in ſimili
Si eñ tu habeas fundū ⁊ cū des iohāni
vt iohēs det tibi librū ſuū: ſi tūc ego dem
tibi certū preciū ꝓ libro vere dicor emere
librū. nō obſtante q2 dem illud tibi in recō
penſam illi⁹ fundi quē ꝓ illo libro dediſti:
vt ſic recōpenſet̃ tibi fundus tuus loco cu
ius librū receperas: et ita ꝙ vere rōni ⁊ no
mini vel appellationi emptionis relate ad
tuū librū nō obſtat ſi ex aīo vellē illā me
am pecuniā dediſſe reſpectiue ad fūdū: vt
mediante fundo recōpenſato acquirerem
ius qđ tu tibi ꝓcuraſti mediante eodē fun
do. Sexto q2 q̄ neceſſitas ad hoc ꝙ ego
acquirā ius vel redditū quem tu tibi per
fundum ꝓcuraſti: ꝙ oporteat me etiam ꝑ
eandem viam ꝓcedere q̄ tu tibi acquiſiſti.
puta ꝙ oporteat me pecuniā meā reſpecti
ue dare ꝓ eodē fundo q̄ſi fingam me velle
habere fundū vt ſic attingam illud ius qđ
tu mediante eodē acq̄ſiuiſti. nā ſcio ꝙ nūq̄
ille fundus erit meus. immo nec vellē ha-
bere fundū illuꝫ ſed tm̄ q̄ro vſufructū: vel
aliq̄d ſile eidē qđ vel quē tu illo mediante

acquiſiſti ⁊ obtinuiſti. Septimo: q̄a ſi fundū tuū alicui alteri aſſignaſti ⁊ vendidiſti p aliq̄tta pecunie annuatim tibi aſſignanda: nō eſt fund⁹ ampl⁹ tuus ⁊ ſtat ꝙ nullaten⁹ ſit venalis illi alteri. ergo tu recipiēdo a me p̄ciū vt aliquottā pecunie tibi debitā mihi aſſignes: nō poteris illud preciū recipere reſpectiue ad fundū. alioquin reciperes q̄d p eo qḋ amplius nō ē tuū et p eo qḋ nō potes in aliū trāſferre. Octauo: q2 tibi licuit fundū tuū immediate dare p tali redditu ſeu aliquotta annua. ergo etiā liceret mihi meū fundū tibi p tali aliquotta ſeu redditu immediate dare ſine priori reſpectu ad fundū tuum p quē originaliter acq̄ſiſti tuū redditū. et ſi ſic igit etiā valorē fundi mei potero immediate dare p illa tua aliquotta ſeu redditu. modo certū preciū ē valor mei fundi. igit.

Sᴅiciens. ꝯcedo primū ꝯñs ⁊ ꝯſequētiam. ſed nego ſecundā ꝯſequentiā ⁊ eius ꝯſequens. et ratio diuerſitatis eſt. q2 tu⁹ fundus nō eſt pecunia: ideo potes eū dare p tali mea aliquotta pecunie: nō ſic pōt pecunia valens tuū fundū dari p illa aliquotta: q2 ſic pecunia datur p pecunia.

Cōtra dupliciter. q2 eadē rōne defenſaretur vſura. q2 ſi mutuo tibi pecuniā vt eā mihi reſtituas ⁊ vltra hoc aſſignes nō eq̄dem pecuniā aliquā ſed rem aliam: nō poterit dici ꝙ dederim pecuniā ad hoc vt germinet mihi pecuniā vel vt lucrer pecuniā ſed tñ rem diſtinctā a pecunia: ⁊ tñ mor dicet ꝙ hoc nō obſtante eſt vſura. q2 ſaltē illud lucrū eſt equalens pecunie. igit etiā ſic erit hic. ꝙ ſi nō licet mihi pecuniam tibi immediate dare p tua aliquotta tūc etiam nō licebit id qḋ equalet pecunie dare pro eadē aliquotta. Idem etiā pꝫ in materia ſymonie vbi ſicut nō licet dare pecuniā vt recipiat ſpiritualē: ſic nec licet aliud tēporale equiualēs p̄cio dare pro eodē. Scḋo ꝙ tunc ſi haberes florenū. nō poſſem illū a te acquirere p moneta parua niſi habendo oculū ad aliquā rem olim tuā quā dediſſes p illo florenū. et ſic ſequeret primo ꝙ oporteret me prius inq̄rere ſi ⁊ p q̄ re datū acquiſiſſes illū florenū. vt ſic ad illā rem haberē oculū cordis. Scḋo ꝙ ſi illū flor. nō acquiſiſſes p aliq̄ re p te alteri data. vt puta q2 eſſet tibi donat⁹ aut a te inuentus in loco vbi p derelicto eſſꝫ habū⁹ nō poſſem illū a te acquirere p moneta. Nono q2 p re que ſciēter nec eſt tua nec vnq̄ fiet tua: nō potes q̄d emere licite. emptor eñ teneť preciū facere de dñio vēditoris. mō fundus olim tuus ad quē dic̄ me debere hr̄e oculū in dādo tibi preciū: vt ſic p illo fundo acquirā tuū redditū vel aliquottam: non eſt nec vnq̄ fiet tuus vt poſſibile eſt. quō igit poteris ſana ꝯſciētia reſpectiue p illo recipe p̄ciū: et quō ego ſana cōſcientia potero dicere ꝙ illū tuū redditum acquiſierim p hoc ꝙ dederim p̄ciū p eodē fundo quē prius p illo redditu dederas

Decimo et p ꝯfirmatione q̄nte ſpugnationis arguit. q2 ſequereť ꝙ nō diceret q̄s emere officiū eccleſiaſticū qñ daret p̄ciū p bñficio qḋ eſt annexū illi officio. qḋ tñ taliter eſt ei annexū ꝙ acq̄ſito bñficio etiam habeť officiū etiā ſi finaliter intenderet p illam viā acquirere illud officium: ⁊ ſic nō eſſet ſymoniacus ſymonia iure diuino ſꝫ tm̄ iure humano prohibita. Probať. nam eodē mō diceret ꝙ ſuā pecuniā nō dat reſpectiue ad officiū ſed ad bñficiū: licet intenderet illo acq̄ſito etiā acquirere officiū ſaltē de facto. ſicut ⁊ de facto tm̄ acq̄rit q̄ tenet beneficiū. Et q̄uis forte euaderet dicendo ꝙ emens villā cui eſt annexū iuſpatronatus hic etiā ſi intēdat habere illū annexum: nō tñ dat preciū mal⁹ q̄ꝫ villa valeat: nō cōmittit ſymoniā. et tñ ſimul acq̄rit iuſpatronatus: ſic hic. et tñ ſi reſpectiue ad illud ius dediſſet: etiā ī vno denario plus vel partē illius p̄cij iam eſſet ſymonia. Et hoc videť voluiſſe Hein. qñ dicit. Vñ in ſimilib⁹ factis ⁊c. Sed de hoc lati⁹ habet videri ī tractatu de ſymonia. Vndecimo Nō minus licitū eſt vt a te recipiā preciū et tibi aſſignē rē q̄ mea eſt: ⁊ rem q̄ cōtineť in re q̄ adhuc mea eſt q̄ꝫ ꝙ tibi p illo p̄cio aſſignem rē q̄ mea nō eſt: et rē q̄ mea q̄de eſt ⁊ ꝯtenta fuit in re q̄ mea fuit: ſed amplius nō eſt mea. mō ſi meū fundū vendidi ciuitati p aliquotta pecunie ſeu redditu pecuniario: fundus nō eſt ampl⁹ meus: ⁊ licet illa aliquotta vel reddit⁹ ſit mei: q̄ redditus aliq̄ mō cōtinebať in illo fundo per equiualentiā valoris: eo ꝙ ex fundo potui acquirere illā aliquottā: tñ ille fund⁹ nunc nō eſt meus. ⁊ tñ ſm tuā opinionē: ſi ego

tibi ꝑ p̄cio tuo qđ mihi das reſpectiue im mediate ꝑ illo fundo: ⁊ ꝯſequēter pro ali quotta et eo ꝑ me obtēta: licite tibi illā ali quottā aſſigno. Igit̄ non min⁹ ſed magis potero ꝑ eodē p̄cio: ſi idez fundus adhuc manet me⁹ q̄ ad ꝓprietatē reſpectiue tibi aſ ſignare p̄dictā aliquottā q̄ virtualiter in cludit̄ in meo fundo: eo ꝙ in ꝓprietate illi⁹ fundi cauſaliter includit̄ vſufruct⁹ equiua lens illi aliquotte. oppoſituz em̄ ſentire eſt ſentire q̄ſi nō poſſem tibi vſufructū arbo ris vēdere niſi prius a me alienaſſem arbo rē reſeruato mihi illo vſufructu: qđ ē falſū

Duodecimo nō eſt verū ꝙ in tali caſu nō ſit vēditio alicu⁹ rei: qm̄ ſcz fundus re manet meus. nā ius ꝑcipiendi fruct⁹ fun di i ſe vl' in ſibi equiualenti: ſcz pecunia. hoc inquā ius tibi vendo ⁊ illud non eſt nihil. al's etiā tu qn̄ alienabas a te fundū tuum ꝑ tali iure vediſſes eū ꝑ nihilo. Nec opor tet dicere ꝙ ipignerē illū fundū alicui De hoc tm̄ an poſſet dici ꝙ eſſz ibi impignera tio patuit in ſimili in q̄ſtione .xxxiij.

Quarta cōcluſio. Emptio reddi tus ſiue pecuniarij ſiue fructuarij p̄dial' ſeu ꝯſtituti i reb⁹ v'l p̄dijs cōſtituentis eſt licita de ſe ſeu ex gn̄e. Pro batur. Emptio vtriuſqz eſt licita vt ꝓba tum eſt. ergo emptio vtriuſqz alicubi ꝯſti tuti eſt licita. Mō nō cōſtituit̄ vllus red ditus niſi in reb⁹ vel in ꝑſona. igit̄ emptio vtriuſqz erit licita. ⁊ hoc cōſtituti in reb⁹ v'l ꝑſonis. mō magis videt̄ emptio illius q̄ ē cōſtitutus in reb⁹ eſſe licita q̄z illius qui eſt cōſtitutus in ꝑſona. igit̄ cōcluſio vera. Ul tima ꝓpoſitio ꝓbat̄. q2 quicūqz ꝯceſſerunt poſſe emi vtrūqz redditū: cōceſſerūt eū vt in rebus cōſtitutū poſſe emi. ſed nō oēs ta les cōceſſerūt ꝙ cōſtitutus in ꝑſona poſſz emi. quia plures negauerūt etiaz poſſe cō ſtitui redditū in perſona: ſed nō ecōtra. nā qui cōceſſerunt in perſonis cōſtitutū red ditum poſſe emi: etiā multo magis ꝯceſſe rūt ꝯſtitutū in reb⁹ poſſe emi.

Quinta cōcluſio. Emptio reddi tus fructuarij perſona lis ſeu conſtituti in perſona etiam eſt de ſe ſeu ex genere licita. Probatur dupliciter. Primo ſic. q2 ꝑſona hominis eſt nata im portare res vtiles quas voco fructus. ſcz operas: labores ⁊ hmōi. et hec ſunt eſtima biles precio. quia etiā illas poteſt q̄s ven dere: vt patet in locantib⁹ op̄as et inde p̄ cium vel locagiū recipientib⁹. Tūc arguit̄ ſic. Ius ꝑcipiendi illas op̄as et fruct⁹ per ſonales cōſtitutū in ꝑſona hoīs eſt res ve re tp̄alis ⁊c̄. et deduc ſicut deductum eſt de redditu in genere ꝯſiderato in prima ꝓba tione prime ꝯcluſionis hui⁹ q̄ſtionis. Se cundo: quia ſi nō poſſet licite emi: maxime q2 nō pōt q̄s licite illud ius vel redditum talē ꝯſtituere in ꝑſona ſua: ⁊ maxime ꝑ p̄ cio ⁊ per viā venditiōis eo ꝙ talis videt̄ perſonā ſuā ſubijcere ſeruituti etiā ꝑ p̄cio: eo ꝙ illa cōſtitutio aliquo mō ſapit natu ram ſeruitutis. et ſic etiā eadem rōne econ tra nō licite poſſet quis velle ſibi cōſtitui tale ius: ⁊ maxime ꝑ p̄cio ⁊ per viam em ptionis. Modo vt patuit q̄ſtione .lxxiij. licite poteſt q̄s cōſtituere talē redditum in ꝑſona ſua. et ſi gratuite pōt eum alteri cō ſtituere: pōt etiā pro p̄cio cōſtituere. q2 ille redditus eſt res vere tp̄alis ⁊c̄. vt prius in prima ꝓbatione.

Sexta cōcluſio. Emptio redditus pecuniarij cōſtituti in ꝑſo na etiā eſt de ſe ſeu ex genere licita. ꝓbatur dupliciter. Primo ſic. q2 emptio fructua rij redditus cōſtituti in ꝑſona eſt de ſe lici ta: igit̄ etiā pecuniarij. tenet ꝯſequentia. q2 illi duo adeo equiualēt ꝙ vbi vn⁹ pōt cō ſtitui ibi etiā alter. et ſicut vnus eſt vere tē poralis ⁊ ꝓphanus nec ſpūalis intrinſece nec annexus ſpūalib⁹: ſic etiā alius. ideo ſi cut vnus eſt emibilis ita et alter. Secun do ſic. q2 ſi nō: maxime ꝓpter ſequēs moti uum. ſcz q2 talis emptio eſſet palliū vſura rie mutuationis. ergo p̄ſumptiue eſſz pec catum vſure: ḡ eſſet illicita. Añs illi⁹ mo tiui ꝓbaret̄ ſic. q2 q̄ mutuare vellet .c. flor. alicui ad vſuras diceret mutuatario: ñ mu tuo tibi illā pecuniā ſz emo ſup te redditū pecuniariū .viij. vel .x. flor. quē mihi debe bis dare tāto tp̄e. puta .x. annis. infra qđ tp̄s p̄ſitū eſſet veriſil'e ꝙ mutuator recipiat ſortē ſuā: ⁊ lōge etiā vltra ſortē. Pria ꝯña illi⁹ motiui pz de ſe. Scđa ꝓbat̄. q2 actus p̄ſumptiue mal⁹ habet ſpēm mali. oīs aūt act⁹ hn̄s ſpēm mali eſt illicit⁹. q2 ꝓhibit⁹: dicente ap'lo. Ab oī ſpecie mala abſtinete vos. Mō h̄ motiuū nō ꝓcedit ꝯtra ſextā ꝯcluſionē. pz tripl'r. Primo q2 ꝯñs ꝓbet

ꝙ emptio reddit⁹ pecuniarij in ꝑſona ↄſti
tuti cū certis circūſtātijs facta ſit illicita: nō
tamē ꝙ in gn̄e ſit illicita: ſic ꝙ nō poſſit etiā
aliqs circūſtātijs veſtiri vt fiat licita. Nā ꝑ
dicta emptio nō pt ꝑſumi ꝙ ſit vſuraria niſi
certis circūſtātijs accedētibꝫ. nec vſurari⁹
volēs mutuationē vſurariā palliare: pote
rit eā palliare ꝑ emptionē ꝑdictā niſi ꝓut
certis circūſtātijs eſt veſtita, puta qn̄ emen
do redditū ad determiatū tps emeret tan
tū redditū τ ad tantū tps ꝙ veriſilr eēt eū
ſortē τ lōge vltra ſortē ꝑcipe infra illō tps
put de h̄ latⁱ i ſequēti qōe patebit, ſec⁹ āt
qn̄ ad tale tps determinatū vl' indetermina
tū emeret ꝙ nō adeſſet ꝑdicta veriſilitudo
Scdo: qꝛ ſi h̄ motiuū ꝓcederet; etiā cōclu
deret ↄ qrtā τ quintā ↄcluſionē. qꝛ etiā ibi
vſurari⁹ diceret. nō mutuo tibi illā pecuni
am ſed ꝑ modū ꝑcij ipam tibi dando emo
redditū fructuariū in rebꝫ vl' in ꝑſona tua
ↄſtitutū ad certū tps ꝑcipiendū, infra qd
veriſilr eſſet ꝑcepturus ſortē τ lōge vltra.
Tertio qꝛ etiā ↄcluderet ꝙ nō liceret alicui
ↄducere ꝑſonā alteri⁹ ad laborandū ſibi ꝓ
certa pecunia: qꝛ diceret ꝙ eēt palliū mu
tuatiōis vſurarie: eo ꝙ cōductor ſub noīe
mercedis ↄducticie mutuat pecuniā ↄdu
cto τ exigit ab eo tot τ tātas opas vl' tanto
tpe ꝙ veriſilr ꝑcipiet valorē ſortꝫ mutuate
τ lōge vltra. Et hee due ↄcluſiōes loquūt
ꝺ redditu ↄſtituto i ꝑſona nō diſtiguēdo l'
ſpecialit deſcēdēdo ad ꝑſonā in q ↄſtituit⁹
ſit ille reddit⁹, ſcꝫ an in ꝑſona ipſi⁹ vēditoꝫ
an in aliq̄ alia ꝑſona ſit ↄſtitut⁹, τ qꝛ aliq̄
nō negāt h̄ qn̄ ille reddit⁹ ē cōſtitut⁹ i aliq
ꝑſona alia ab ipo vēditore vt i ſuo vēdito
re aut in aliq alio: ſꝫ difficultatē faciūt ſi
ſit ille reddit⁹ cōſtitut⁹ in ipo met vēditore
ſit de nouo, puta occurrēte emptōe cui⁹
occaſiōe iā ꝑmū ↄſtituit. Nā vt dicūt tūc
emptio eī⁹ videt illicita, τ illi⁹ opinionis vi
det fuiſſe Inno. Cōtra igit illos ex ꝑdi
ctis cā et etiā ex quadā alia cauſa q̄ tangit
in ſequēti ↄcluſione ponēda eſt

Septima ↄcluſio. Due cōclu
ſiones imediate ꝑce
dētes etiā vere ſūt ſi ↄſtitut⁹ ſit ipe reddit⁹
ꝑſonalis i ipo met vēditore. pbat. qꝛ ꝑba
tiões pbantes duas ꝑcedentes ↄcluſiōes
eq ꝓcedūt de vno caſu ſic de alio: ita ꝙ v
triuſq̄ ꝓūt applicari, et iō ſic de vno ↄcludūt
ſic de alio. Motiuū autē ꝑdictoꝝ fuit idē
qd tāgit in ſexta ↄcluſiōe, τ ſic illō ibidē nō
ꝓcedit ſic nec i ꝑnti caſu. nec Inno. fuiſſe
videt illi⁹ opiniōis ſine additiōe. nā ipe lo
quit qn̄ vēditor i ꝑſona ſua ↄſtitueret red
ditū vl' actiōꝫ talē. ſcꝫ q̄ ſe obligat ad plus
dandū vel in pecūia vel in re vtili q̄ rece
perit. τ ſic videt tm̄ loq̄ de caſu ſcōe ↄclu
ſiōis ſequētꝫ qſt. ꝺ q̄ ibidē. Scōa cā q̄re il
la ↄclō ponit ē. qꝛ Panor. i ſuis diſputa
tōnibꝫ diſputatōe. v. vbi iuſtificat ↄtractū
q̄ qs etiā i ſeipo ↄſtituit etiā de nouo red
ditū τ eū alteri aſſigt ꝓ pecūia dicit ꝙ talꝫ
ↄtract⁹ nō ē emptio: ita ꝙ ↄſtituēs ſic red
ditū nō dꝛ vēdere q̄d alteri: nec ali⁹ emere
eo ꝙ ibi nō eſt merx. qꝛ ſi ipe ↄſtituēs ſup
ſe redditū diceret cū vēdere: aut vēderet ꝑ
ſonā ſuā: aut ius in ꝑſonā ſuā, τ neutꝝ pt
dici. qꝛ nēo eſt dñs mēbroꝝ ſuoꝝ. τ dic h̄
mō intelligēdū dictū Inno. τ ↄſeq̄nt dic
ꝙ ꝑdict⁹ vēditor pt obligare ſe ad dandū
qlibet āno certā q̄ntitatē, τ h̄ ꝑ ſtipulatiōꝫ
ſiue ad certū ſiue ad incertū tps ſiue ad ꝑ
petuū, τ nō ſolū ex cā donatiōis: ſꝫ etiā ex
cā pecunie recepte vel recipiēde. Sꝫ h̄ di
ctū deficit tripliciṫ. Primo qꝛ reddit⁹ ē res
emibil: vt oſtēdi in ↄclōe ꝑma. τ ipe cōſti
tuit ſup ſe redditū. igit ibi repent merx. mi
nor ꝓꝫ. qꝛ tu ↄcedis ꝙ pōt ſe obligare ad
dandū annuatim vnā q̄ntitatē pecūie: mō
obligatōi i illo obligato vl' obligāte ſe cor
rn̄det ius i illo cui obligat l' cui ſe obligat.
Si eñ obligo me tibi ad dandū q̄d annu
um: tu hēs ius exigēdi illō a me ſic dꝛ cōi
ter obligatio eſt mr̄ actōis. actio aūt ē ius
exigēdi aliq̄d vl' impetēdi aliquē ſup aliq̄.
illud āt ius nō ē niſi reddit⁹. igit Scdo qꝛ
ſuppōit falſuꝫ. ſ. ꝙ ꝑſona libera nō poſſit ſe
vēdere: τ ꝙ nō poſſit ēt alicui ↄſtituere ius
ad ꝑſonā ſuā vendēdo illu i ius alicui. h̄
eñ eſt ſufficient ꝓbatū in qōe. lxxiij.
Nullā igit facio ꝺriam in h̄ qn̄ aliq̄s ſup
ꝑſonā ſuā ꝓpriā poſſit licite ↄſtituere reddi
tū τ ↄcedere illū redditū alteri. i. ↄcedere ſi
bi ius exigēdi ab eo aliq̄d annuū τ ꝙ hoc
tiō tenet gratꝫ facere. imo ꝙ pt ꝓ pecūia
ei illud ius ↄcedere. vn̄ dicēdū ꝙ illō ius
eſt res emibil. Tertio deficit. qꝛ dic Inno
cen. intellexiſſe ſuū dictū ad illū ſenſum. ſ.
ꝙ nō cōtraheret tūc ↄtractu emptionis et
venditiōis: ſed hec nō fuit ei⁹ intentio. ꝓ

batur dupliciter. Primo q2 tũc dicẽdo q oĩno illicitũ videt q ille ideõ q̃ dicit vendi toꝛ in ſe ↄſtituat redditũ vel actionẽ: non fuiſſet opus addere dicẽdo: qua ſe obligat ad plus dandũ in pecunia vel in ſpecie ſeu re vtili. q̃z recepit: ſic tñ Innocentiꝰ addi dit. q2 ſiue plus ſiue eq̃le ſiue minus datu rus eſſet nõ poſſet eſſe venditio ꝛ emptio. Secũdo quia Innocẽ. nõ dixiſſet: illici tum videt. ſed q impoſſibile eſſet redditũ ſic cõſtitutũ vẽdere: q2 ibi nulla eſſet merx. Vñ ad p̃dictũ dictũ dicendũ nõ fuit mo tus Innocentiꝰ ex hoc q ibi nõ eſſet repe ribilis merx. et q ideo nõ poſſet ↄtrahi em ptio ꝛ venditio: ſed motꝰ fuit ex hoc q vẽ ditoꝛ erat daturꝰ pinguioꝛẽ mercẽ. ſcz red ditum: q̃z fuerit preciũ qd deberet eẽ adeq̃ tũ merci: q̃uis nõ oporteat p̃ciũ eſſe adeq̃ tum obuentionibꝫ ſucceſſiue obuenturis emptoꝛi ex merce.

Octaua ↄcluſio. In q̃libꝫ illarũ emptionũ de q̇bꝫ p̃cedẽ tes concluſiones ſonuerũt: non refert an redditꝰ fuerit cõſtitutꝰ ante ipſam emptio nem: vel an iam p̄mũ de nouo fuerit ↄſti tutus occaſione illius emptionis. Hec cõ cluſio ponit ꝑpter aliq̃s q̇ volebãt dicere: q ſi q̇s olim cõſtituiſſet redditũ aliquẽ ali cui: tunc q̇ talẽ cõſtitutũ haberet ꝛ huiuſ q̃z habuiſſet poſſet eũ poſtea vendere, ꝛ ali quis poſſet eũ emere. Si autẽ q̇s nondũ haberet vllũ redditũ ſibi per ſe vel alium ↄſtitutũ: ſed de nouo occaſione emptiõis ad quã aliq̃s ſe offerret ↄſtitueret illi red ditum: q nõ liceret alicui illũ emere. ꝛ hu ic opinioni videt fauiſſe Innocẽ. qui licet nõ damnet ſimpliciter emptionẽ talis red ditus de nouo ↄſtituti: tñ dicit chꝛiſtianis foꝛe cõſulendũ q ab hmõi cõtractu abſti neant. Et idẽ dicit de actõne nouiter ↄſti tuta occaſione emptiõis occurrentis. Jo. etiã an. dicit illũ eſſe illicitum. et vix videt quõ ſine fraude talis ↄtractus fieri poſſit.

Cõtra illos igit ponit p̃dicta cõcluſio ꝛ ꝓbat q̃druplicater. Primo ſic. q2 rõnes iu ſtificantes quãlibet illarũ emptionũ de q̇ bus p̃cedentes ↄcluſiones ſonuerũt eque ꝓcedũt de redditu iam nouiter cõſtituto: ſicut de olim ↄſtituto. vt pꝫ applicãdo eas ad vtrũq̃z indifferẽter. Igitur eque conclu dunt de vno ſicut de alio. Secũdo quia ſi A. olim nõ animo vendẽdi feciſſet aliquod opus artificiale: ſꝫ animo retinẽdi ſibi vl dõ nandi: ſicut etiã in effectu retinuiſſet illud ſibi vel donaſſet alicui alteri. puta B. ꝛ ipſi C. liceret illud opus emere ab A. vl' a B. q̇ haberet illud opus: eadẽ rõne liceret ei dem emptoꝛi emere ab eodẽ A. vl' B. ſimi le opus qd ille artifex feciſſet de nouo ꝛ ſo lum occaſione illiꝰ oblate emptionis. igit etiã ſic eſt de redditu olim ↄſtituto et iam nouiter cõſtituto. Tertio: q2 ratio cur p̃di ctis fuit viſum q emptio redditꝰ de nouo cõſtituti eſſet illicita ꝛ nõ emptio redditus prius cõſtituti fuit iſta. q2 q̃ñ de nouo cõ ſtituitur redditus. ſcz ꝑpt oblatã emptio nem: tũc emptio illius poſſet eſſe pallium vſurarie mutuationis vt prius tactũ eſt. Videt enim ipſe cõſtituens de nouo reddi tum illum aſſignare ſub noĩe mercis ven dite: q̃ſi dãs pecuniã ꝓ illo ↄſtituto emat illũ. cũ tñ dãs pecuniam in re euꝫ mutuet et recipiẽs eam cõſtituẽdo ei redditũ noĩe mercis: obliget ſe ad reſtitutionẽ ſoꝛtis et incremẽti. Modo hoc motiuũ dupliciter deficit. Primo q2 nõ procedit niſi quãdo emptio redditꝰ nouiter cõſtituti fit cũ de terminata circumſtãtia: de qua patebit in ſcđa ↄcluſione q̃ſtionis ſequẽtis. ꝛ ſic non ꝓbabit niſi q aliqua emptio redditus no uiter cõſtituti ſit pallium vſurarie mutua tionis. nõ autem q emptio ipſa in ſe: vel q quelibet emptio noui redditus ſit tale pal lium. Secundo deficit. quia ſi cõcluderet tunc etiam cõcluderet q emptio redditus olim cõſtituti eſſet illicita. quia etiã illam cõtingit eſſe pallium mutuationis vſura rie. puta quãdo ille emitur ad certũ tem pus ꝛ cum tali circumſtãtia de qua pate bit in ſecunda cõcluſione ſequentis q̃ſtio nis. Et ex hoc patet q predictoꝛũ doctoꝝ dictũ haberet veritatẽ in caſu ſpeciali ſcꝫ ſpeciali circumſtãtia accedẽte. vt puta q̃ñ preciũ eſt nimis paruũ reſpectu illius red ditus nouiter cõſtituti ꝛ in illo caſu vident fuiſſe locuti. Nam Innocen. recitata opi nione que admittit emptionẽ redditus vel actionis qui vel q̃ nouiter cõſtituitur ex emplificat de caſu dicens. vt ſi dicat em ptoꝛ venditori. tu conſtitues tales reddi tus in tali poſſeſſione vel ſeruo: vel facies q talis cõfitebitur ſe debere mille vſq̃z ad

annū:et ego pro illis mille dabo tibi quingenta: ⁊ poſtea ſubdit ſuū predictū cōſiliū ⁊c. et vere ſanū eſt illud eius cōſilium ⁊ neceſſario ſequendū in caſu p̄dicti exempli, ſcȝ vbi dantur quingenta nomie p̄cij pro actione ad mille danda in termino vnius anni, quia ibi ē grādis ⁊ intolerabilis diſpropoꝛtio p̄cij ad mercem. Nā ſm̄ iferiores cauſas loquēdo veriſimiliter emptoꝛ leuabit in anno nō ſolū ſoꝛtem et refuſionem cuiuſlibet intereſſe ſibi occurrentis ex carentia pecunie: ſed etiā longe vltra. Jo. etiā an. idem exemplū ponit et in tali etiaȝ caſu haberet ſuū dictū veritatē, ſec⁹ vbi illa diſpropoꝛtio nō reperit: ita q̄ q̄ntitas p̄cij adequat ipi redditui: attēta ei⁹ impoꝛtātia ſm̄ determinationē illi⁹ tp̄is p q̄d durare debet. Quarto ꝓbatur cōcluſio, q2 etiā ſi iam primū cōſtituitur redditus qn̄ emptio occurrit: adhuc ipe ꝯſtituit ante emptionem q̄uis nō longo tp̄e ante, ergo nō min⁹ erit emibilis q̄ȝ ſi lōge ante fuiſſet cōſtitutus, ꝯſequētia ꝓbatur, q2 ſi illud q̄ ad hoc poſſet variationē facere tūc etiā inter redditus olim cōſtitutos eſſet talis varietas: q̄ q̄nto aliq̄s longe ante inſtans emptionis eſſet cōſtitutus: tāto magis licite poſſet emi: quod eſt falſum. Sequela ꝓbatur, quia preceſſiſſe emptionē requirit ſm̄ te ad hoc vt emptio ſit licita: et iam primum cōſtitui viciat eā, igit q̄to min⁹ iā p̄mū ꝯſtituit: tāto mag̃ recedit a viciabilitate, igit magis ad licitū accedit. Añs p2obatur, q2 obiectū precedit actum, igitur ſi emptio debet fieri opoꝛtet q̄ merx q̄ emi debet p̄cedat emptionē. Nec obſtat q̄d ſup̄ dici q̄ res future poſſunt emi, quia et ſi ille res nō p̄cedant emptionē tn̄ ius ad illas futuras res p̄cedit eā: et illud ius eſt merx immediata. Jtē ille reddit⁹ virtualit̄ includit in dn̄io ⁊ ꝓprietate ipi⁹ poſſeſſiōis in q̄ de nouo cōſtituit, ergo ſalteȝ virtualiter etiā longo tp̄e p̄exiſtit ante emptionē, et illa virtualis p̄exiſtentia ſufficit ad hoc vt poſſit habere rationem mercis. quō etiaȝ poſſet dici ad illud de futuris rebus que dicunt poſſe emi: quia p̄exiſtunt virtualiter. Item potius deberet p̄dici dixiſſe q̄ licitum eſt emere redditū qui nō occaſione emptionis occurrentis cōſtituitur: ⁊ q̄ nō eſt licitum emere eum qui occaſiōe emptionis cōſtituitur: nō curando an nouiter eſſet conſtitutus vel olim, et an ante vel in emptione conſtitueret. Sed etiam nec illa diuerſitas ſufficiet, q2 ſic eſt in alijs mercibus q̄ ſi quis ꝓcurat aliquā mercē adducendo vel faciendo eam: nō intentione vendendi eam cuiq̄ȝ, nec ob hoc q̄ ſibi offertur emptio eam cōſtituit vel facit: ſed ad ſibi vſū retinendū aut donandū alicui nihilominus pōt mutato animo eā vendere: et cum hoc etiā cū a principio eā foꝛmat aut adducit: pōt eā ſola occaſione oblate emptionis cōſtituere ⁊ adducere.

Nona concluſio. Cōcluſiōes iuſtificantes emptiones reddituum ſunt vere: nō diſtinguendo an ipſe redditus ſit certus an nō, et loquoꝛ de certitudine ⁊ incertitudine q̄ntitatis, puta ſiue venditoꝛ ſit obligat⁹ ad dandū annuatim duos modios fructuū illius p̄dij, vel duos floꝛenū, leuabiles de fructib⁹ illi⁹ agri et ſic redditus ē certus: ſiue venditoꝛ ſit obligatus ad dandū tertiam partē fructuuȝ illius p2edij, vel ad dandum tertiam partem pecunie quā leuare cōtinget de fructibus illius p2edij: et ſic redditus eſt incertus. Et eodem modo poteſt exemplificari de reddito in perſona cōſtituto, puta: ſiue venditoꝛ redditus ꝑſonalis ſit obligatus ad īpendēdū emptoꝛi annuatī tot determinatas operas diurnas, vl̄ tot denarios leuabiles de illis operis, et ſic erit redditus perſonalis certus: ſiue ſit obligat⁹ ad impendendum emptoꝛi annuatim medietatem operarū quas poterit facere, vel medietatē pecunie leuabilis de illis operis. Probat igit ꝯcluſio, q2 rōnes p̄dictaꝝ cōcluſionū eque p̄nt applicari ad certū redditum: ſicut ad incertū ⁊ ecōtra, igit ſicut cōcludūt de aliq̄ illoꝝ ita de vtroq̄ȝ.

Decima cōcluſio. Q̄d dictū eſt de redditu in q̄ttuoꝛ vltimis cōcluſionib⁹, ſcȝ ſiue fructuario ſiue pecuniario in ꝑſona ꝯſtituto, ⁊ h̄ ſiue añ ꝯtractū ſiue i ꝯtractu, et hoc ſiue in ꝑſona venditoꝛis ſiue in alia perſona cōſtituto. Jdem intelligendum eſt de actione: ita q̄ eſt etiam licitum alicui emere actionē quā tu habes cōtra B. ſiue actio ſit ad pecuniam ſiue ad fructus: ſiue illa cōpetierit tibi ante illam emptionē ſiue iam primum

occaſiõe illoꝛ oblate emptiõis ſit cõſtituta. et h̃ ſiue in pſona ꝓpria vendẽtis ſiue ĩ alia perſona. Probat. q2 rõnes vtrobiqꝫ eodẽ mõ ꝯcludũt. vt ptꝫ inuenti. Sꝫ cꝗ actio equalet redditui tpali determiata tpalitate. iõ de emptiõe actiõis latius dicet in ſequẽti q̃ſtione. vbi de emptiõe tpalis redditus aget: ⁊ noiatim de illa actione aget in iiij. eiꝰ ꝯcluſione.

Contra predictas ꝯcluſiões poſſet multiplr̃ argui: ſed illa argumẽta tangent ſufficiẽter in ſequẽtibus q̃ſtionibꝫ: vbi ſpecialr̃ tractabit de aliquoꝝ redditũ emptiõibꝫ q̃ etiã huc poſſunt applicari. Pro nũc tñ arguit ꝯtra p̄mã ꝯcluſionẽ ſic. Cõtractꝰ vſurariꝰ eſt illicitus ex certis cauſis tactis q̃ſtione. xxij. q̃rum vna eſt. q2 ex ea ſequit ꝙ hoĩes nõ intenderẽt agriculture: ⁊ ꝯſequẽter induceretur charitia ⁊ cruciarẽt paupes ꝓut diffuſe fuit deductũ ibidẽ ĩ ſcḋa ꝯcluſiõe. Modo ille cauſe vl' rões eque hñt locũ ĩ emptiõe redditũ: vt patꝫ ꝑ eas diſcurrẽdo. igit̃ eq̃ erit illicita. tenet ꝯñ a. q2 vbi eadẽ rõ: ibi eadem iuris diſpoſitio Dicendũ ꝙ ad emptionẽ redditũ ſi fiat cũ illis circũſtãtijs cũ q̃bꝫ dꝫ illa emptio vltra bonitatẽ genericã vestiri: nõ ſeq̃t ꝙ hoĩes illi q̃ debetẽt ⁊ q̃s expediret intẽdere agriculture deſerãt agriculturã: ſꝫ ꝑ h̃ ſolũ illi ñ intendẽt ei q̃s decet ⁊ expedit: q̃s eſt nõ intẽdere ei, ſed potius alijs vtilitatibꝫ reipublice intendere: adeo ꝙ maioꝛ vtilitas eſt reipublice ꝙ tales nõ intendãt agriculture q̃ꝫ ꝙ intendãt cuiuſmodi ſũt illi de aliq̃ illoꝝ q̃nqꝫ generum hoĩm, de q̃bꝫ ſup̃ q̃ne. lxxiij. dictũ ẽ. Vñ q̃uis emptio redditũ ſit ex gñe licita ñ tñ ex circũſtãtia q̃ñ paſſim fit a q̃cũqꝫ De h̃ latꝰ patebit in ſpecialibꝫ emptiõibꝫ redditũ. ſcꝫ vitalicioꝝ ⁊ ꝑpetuoꝝ. ſcꝫ q̃ſtione. lxxxi. ꝯcluſione ſcḋa ⁊ tertia. ⁊ ſilr̃ q̃ſtione. lxxxij. etiã ſcḋa ⁊ tertia ꝯcluſionibꝫ

Et ſi dicas: ita etiã defenſaret contractꝰ vſurariꝰ. ſcꝫ q̃ñ fieret ꝑ tales pſonas q̃bus dicis cõgruere emptionẽ redditũ. Rñdetur. nõ eſt ſile. q2 vſurarius ꝯtractus ẽ ꝓhibitus lege diuia ⁊ naturali: nõ aũt emptio redditũ. Nec ſequit̃. vtile eſt ⁊ decens ꝙ ille pſone ſuſtentent̃ ⁊ licite pñt ſuſtentari ꝑ illũ cõtractũ ⁊ alius cõtractus idẽ faceret. igit̃ etiã per illũ alium pñt licite ſuſtentari, patet in ſimili. Decẽs eñ eſt clericos ſuſtẽtari tpalibꝫ eis in ſtipendiũ aſſignatis ⁊ poſſent etiã ſuſtẽtari q̃ñ illa tpalia eis vt preciũ officioꝝ aſſignarent̃. vel q̃ñ de rapinis ſuſtentarent̃. igit̃ ſi licite ꝓmo mõ pñt ſuſtentari etiã ſecũdo mõ licitũ erit: nõ valet argumentũ. Vñ ad boni finis cõſecutionẽ nõ ſunt eligẽda q̃cũqꝫ media: etiã q̃bus cõtingeret illũ finẽ de facto obtinere ita efficaciter ſicut per alia.

Secundo arguit̃ ſic. Cõtractꝰ ille eſt illicitꝰ q̃ admiſſo extinguit̃ pietas ⁊ miſcḋia fidelium ad indigẽtes ⁊ paupes. emptio redditũ ẽ hmõi. Nã ſi illa ſit licita tunc q̃ꝫ p̄mũ venerit indigẽs mutuo: nemo erit q̃ ſibi mutuabit ſed moꝝ dicet̃ ei. non mutuabo tibi gratis nec etiã ſub vſuris: ſed paratꝰ ſum tibi ſubuenire ꝑ viã emptionis redditũ ſup bonis tuis vbi ad oĩa e maximũ ſi nõ facit iniuſticiã ⁊ eum amplius grauat q̃ꝫ ꝓus fuerit grauatꝰ: tñ nullã gratiã ſibi ĩpẽdit ⁊ in nullo plus dat q̃ꝫ recipiat ſine vllius pietatis oſtenſione. Vñ hoc fuit vnũ ex dãnis q̃ ex ꝯtractu vſurario ꝓueniũt vt patuit q̃ſtione. xlviij. ꝯcluſione tertia. puta. q2 extinguit̃ charitas inter hoĩes ꝯtrahentes. quia neuter ꝯtrahentiũ alteri impendit quicq̃ꝫ gratuito et ſine equaliter redhibitiõe. Dicendũ q̃druplicr̃. Pꝛimo retoꝛquẽdo cõtra arguentẽ. Nã eque ꝑ ipm cõcluderet̃ ꝙ emptio ꝑdiorum ⁊ domorum cũqꝫ bonoꝝ immobiliũ et etiã mobilium eſſet illicita. q2 admiſſa illa extinguitur pietas ⁊c. Nã q̃ꝫ p̄mũ venit indigẽs ad diuitẽ petẽs mutuũ dicet ei. nõ mutuabo tibi illã ſummã: ſed pro ea emã predia tua vel alias res etiã mobiles q̃bus ille pauper indiget. Sicut igit̃ tũc ſoluere haberes argumentũ ſic etiam hic ſoluendũ eſt Secũdo igit̃ dicendũ ꝙ differũt nõ impendere indigẽti cõtractũ gratuitũ ſcꝫ pium ⁊ ſecum cõtrahere cõtractũ q̃ ex natura ſua nõ eſt gratuitus: ſed tñ iuſtꝰ. Nã primũ poteſt eſſe peccatũ: et peccatũ eſt in caſu quo eſt ꝑceptũ impendere illi gratiã talẽ. ſecũdũ aũt nõ eſt peccatũ. Exemplũ ſi idigẽs mutuo ẽ in neceſſitate illa ꝯſtitutꝰ in q̃ mutuare ẽ in ꝑcepto: ſic de h̃ ſut q̃moꝛ vel q̃nqꝫ caſus poſiti ſup̃ q̃ne. xx. ſic peccat moꝛtaliter diues nolẽdo mutuare.

ſed nõ oportet q peccet emendo aliquam rem ab eo ꝑ iuſto precio. ſicut ſi mendicus petat a piſtore panẽ: piſtor nolit gratis dare peccabit piſtor ſi eſt caſus in q̃ elemoſyna ẽ ꝓcepti: nec tñ peccabit ĩ vendẽdo. nã nullã iniuriã facit ei dando equale ꝓ eq̃li. Tercio dicendum ad formã q maior eſſet vera qñ de per ſe ꝑ illũ cõtractũ extingueret pietas: nõ aũt ſi nõ ꝑ ſe ſed ſibi accidit q hoĩes extinguẽdo charitatẽ diuertũt ad illũ cõtractuz. Quarto põt dici q dato q argumentũ procederet q emptio illa eſſet pctm̃: nõ tñ argueret niſi q ex circũſtãtia eſt peccatuz. ſcʒ qñ q̇s emit eum ab eo cui pecuniã gratis ꝯcedere deberet. Mõ nõ negam⁹ quin emptio reddituũ ex circumſtantia poſſit multipliciter deprauari vt ĩ ſequentib⁹ q̃ſtionibus patebit.

Tertio ſic. Emptio reddituũ eſt actus periculo ſus aĩe. igit̃ illicitus. tenet ꝯña. q: exponere ſe ꝑiculo peccati mortalis eſt peccatũ mortale. Iuxta illð Sapiẽns. Qui amat ꝑiculũ ꝑibit ĩ illo. et loquit̃ de ꝑiculo mortalis pctĩ. nemo aũt perit niſi peccet mortaliter: mõ volẽs ⁊ eligens actũ amat illũ. igit̃. Antecedẽs ꝓbat̃. q: aliqui doctores damnant eã vt mortalẽ ⁊ vſurariã: et plures trepidãt eam approbare. Dicendũ: triplex eſt periculũ. ſcʒ ꝓbabile. eq̇libre. ⁊ improbabile vel ſcrupuloſum. De ꝑiculo ꝓbabili et eq̇libri verũ eſt: q̇ amat periculũ: peribit in illo. Si eñ ꝓbabiliter times te ĩ aliq̃ actu peccare mortaliter. ſcʒ plus ipm̃ credẽs eſſe mortalẽ q̃ʒ nõ: vel ſi eque credis eũ eſſe mortalẽ ſicˉ credis oppoſitũ: mortaliter peccas eũ agẽdo. hoc eñ eſt ꝓpriam ſalutẽ ꝯtemnere. ſed non oportʒ de ꝑiculo improbabili ⁊ leui: vbi ſcʒ aliqualẽ formidinẽ habes q ſit mortalis et tñ magis credis q ſit licitus. Modo emptio reddituũ nõ eſt neceſſario ꝑmo ⁊ ſcd̃o mõ periculoſus apud oẽm ementẽ. q: plures cũ bona fide ⁊ ſimpliciter credẽtes eũ eẽ licitũ emũt non bonis rõnib⁹ vl' auctoritatib⁹. Si tñ q̇s habeat ꝓbabilẽ credulitatẽ vel equilibrem q ſit mortalis ille peccat mortaliter. ſcʒ hoc accidit illi cõtractui: ſicˉ leuatio feſtuce etiã põt ſic fieri mortalis. Et ꝑ h̃ etiã patet ſolutio ad ſequẽs argumentũ.

Quarto ſic. In dubio eſt tutior via eligẽda ſm̃ Auguſti. Mõ dubiũ eſt ſi liceat emere reddit⁹ ⁊ nõ eſt dubiũ q̃n abſtinere ſit licitum. igit̃ tenet̃ q̇s ad nõ emendũ: igit̃ emptio eſt ĩ licita. Nã dicendũ eſt q triplex ẽ dubiũ. ſcʒ ꝓbabile. eq̇libre. et improbabile. In ꝑmo et ſcd̃o dubio eſt ꝓcepti deſerere dubiũ ⁊ tutiorẽ viã eligere. ſed ĩ tertio ẽ cõſiliũ tñ. Inter eñ duas vias quaꝝ vtraqʒ eſt tuta: ſic q neutra eſt ꝑiculoſa ꝑmo vl' ſecundo ꝑiculo: vna eſt tutior alia. ita q nullũ habet ꝑiculũ etiã improbabile cõſiliũ eſt tutiorẽ eligere. mõ ſic eſt in ꝓpoſito.

Hic poteſt reprobari ſolutio ſumiſtarum dicentiuz q in foro pniali eſt tutior via eligẽda licʒ durior videat̃ vt ſi dubitet̃ an aliq̇s articulus ſit pctm̃ vl' nõ: tutior eſt q illð q̇s cõfiteat̃ ⁊ q ſibi imponat̃ pniã. q: ibi nullum ſubeſt ꝑiculum. nã bonaꝝ mentiũ eſt ibi culpaʒ agnoſcere vbi culpa nõ eſt. Et idẽ ĩ foro q̃ſi pniali: vt qñ dubitat̃ ſi q̇s teneatur abſtinere a ꝯtractu matrimonij: vl' ab altaris miniſterio vel ab alio actu in q̃ dubitat ſi ſubſit pctm̃ abſtinendũ eſt: et illud eſt tutius. Sed in foro ꝯtentioſo debemus ſemꝑ ꝓſumere ⁊ interꝓtationẽ facere ĩ meliorẽ ꝑtẽ. ſ. abſolutoriã. Et ita ſimpliciter tuti⁹ eſſet abſtinere ab illis ꝯtractib⁹: tñ ex quo inita ſunt illi ꝯtractus tenendũ ẽ q ſint liciti. Sed hec ſolutio deficit dupliciter. Primo q: ꝑ hoc nõ eſt defenſata emptio reddituũ tãq̃ʒ licita. Nã nõ ſequitur. defenſata eſt tãq̃ʒ licita vel nõ puniẽda vl' irritãda ĩ foro exteriori eo q cũ ſit dubiũ eã eſſe illicitã potius debemuſ ad minorẽ partem declinare: igit̃ eſt licita. q: arguit̃ a ſm̃ quid ad ſimpliciter. Preterea illa ſolutio tñ videt̃ illã regulã intelligere ĩ puniẽdo actũ factum vt ſit ſenſus ſi dubiũ eſt. ſi q̇s actus ſit puniendus: tunc in foro interiori tutius eſt punire. et iõ puniend⁹ ẽ ſed in foro exteriori non eſt tutior via eligẽda ſed minor: ſcʒ vt nõ puniat. Modo regula etiaʒ intelligit̃ de actu nondũ facto ſed agendo vt potius abſtineatur ab agendo ſi eſt dubius q̃ʒ q agatur. nõ igitur ſatiſfacit illa ſolutio regule. Secundo q: ex eorum ſolutiõe ſequitur q illicitũ eſſet illos cõtractus agere q̃uis non eſſent puniendi in foro exteriori. quia dicũt regulã intelligendam in foro cõſciẽtie.

Queſtio. LXXXI.

Vtrū emptio redditus exiſtēs de ſe ſeu ex genere licita cuiuſmodi eſt q̄libet illarum de q̄bus ſonuerunt ꝯcluſiones p̄cedētis q̄ſtionis. deprauetur ꝑ hoc ꝙ ille reddit⁹ eſt tpalis determinata tpalitate. i. ſoluend⁹ tm̄ ad certum numerū annoꝝ vel tpm ⁊ nō vltra: vt ad q̄nq; vel decem annos. Et q: actio cōpetens alicui cōtra aliquem ad exigendū aliquam ſummā pecunie vel alteri⁹ rei vtiliſ equalet redditui tpali determinata tpalitate, ideo idē q̄rit' de emptōe actiōis an ſit licita. Solutio q̄ſtionis ſtatim q̄nq; cōcluſionib⁹: ⁊ duoꝝ dubioꝝ ſolutiōib⁹: ⁊ in vno correlario. Primū dubium tangetur ante tertiā ꝯcluſionē. ſcōm añ q̄ntā.

Prima cōcluſio. Emptio de q̄ titulus ſonat nō deprauat' p̄ciſe ꝑ hm̄ōi determinatā temporalitatē redditus. pbat' dupl'r. Primo ſic. q: redditus ſic determinat⁹ certa tpalitate adhuc retinet rationē mercis: et ꝑ ꝯñs remanet adhuc obiectū cōgruū reſpectu illi⁹ actionis ſcʒ emptionis nō min⁹ q̄ ſi nō eſſet ſic determinat⁹. ita ꝙ ipa tpalitas determinata nō eſt ꝯditio faciēs ipm redditū inemibilē: ſicut faceret qñ ille reddit⁹ eſſet annexus alicui ſpūali officio: aut ſic faceret aliq̄ alia ſimilis ꝯditio. Nō ſi nō ſit ſic determinatus eſt merx. ſeu res cōgrua ad terminandum actū emptiōis. ita ꝙ actus emptiōis ſup ipm cadēs erit de ſe licitus. igit' etiā talis act⁹ emptionis cadēs ſup ipm ſic determinatū etiā erit de ſe vel ex genere licitus. et ſic nō deprauabit' actus rōne illi⁹ ꝙ obiectū ſuū (ſcʒ reddit⁹) eſt ſic determinatū: ſed ſi debeat deprauari: hoc fieri oportebit ex acceſſu circūſtantie alteri⁹ ab illa determinata tpalitate reddit⁹. ſicut emptio equi eſt licita: etiā ſi ille equus nō ſit victur⁹ ꝑ certo niſi ad decem annos. q̄uis poſſit illa emptio deprauari ex puitate p̄cij. Maior pbatur p̄ma rōne q̄ in p̄ma ꝯcluſione p̄cedentis q̄ſtionis pbatū eſt redditū abſtrahentē ab illa determinatiōe eſſe rē emibilē et hr̄e rationē mercis. q: illa pbatio eque applicari pōt ad redditū ſic determinatū. Scdo pbat' hec ꝯclo applicādo tertiā rōẓ euſdē p̄me ꝯcluſiōis ad redditū ſic determinatū: ⁊ eq̄ hēbit locū ibi ſicut ⁊ alibi. Tertio pbat' applicādo ſeptimā pbationē euſdē ꝯcluſiōis vbi directe hr̄ ꝙ vēditio redditū eccl'ie factā ad tps determiatū modicū ē admiſſa: ⁊ facta etiā ad tps determinatū nō modicū eſt admiſſa ſeruat' ibidē expſſis: q̄ admiſſio nō fieret a iure canonico ſi tpalitas determiata reddit⁹ vendēdi: de ꝑ ſe deprauaret vēditionē. ⁊ ſi in venditiōe ſic eſt. etiā eadē rōne ibidē emptio reddit⁹ eſt admiſſa: nō obſtāte illa determiata tpalitate redditus.

Secunda ꝯclo. Emptio de q̄ titul⁹ ſonat deprauat' ꝑ hoc ꝙ illud tps determinatū ꝑ qd ſoluend⁹ ē reddit⁹ eſt tm̄ vel redditus tā pinguis vl' p̄ciū emptoris tā exiguū ꝙ veriſile eſt ſcḋm cōem curſum ꝙ emptor i illo tpe ꝑcipiet nō ſolū pecuniā vl' aliā rē vtilē equalentē pecūie ſolute noīe p̄cij: ſʒ etiā vltra illā ſummā tātū ꝑcipiet ꝙ etiā deducto intereſſe ſiue dāni emergēt' ſiue lucri ceſſantis: ſi qd tale ipe fuiſſet paſſus ex carentia pecunie ſue noīe p̄cij ſolute: ipe adhuc notabilit' vltra q̄titatē p̄cij veriſilr ꝑcipiet in illo tpe. Tūc eni emptio de q̄ in titulo ē deprauata ex circūſtātia quō emit. ſcʒ ex defectu ꝓportōis debiti p̄cij ad redditū emptū. Probat' ꝯclo. q: in tali emptiōe dat' p̄ciū nimis puū etiā ſciēter vl' pbabilit'. Nō talis emptio ē illicita. igit'. Maior pbat'. q: tūc veriſile eſt ꝙ reddit⁹ ob ſui pinguē importantiā: aut ob determiati tpis breuitatē: lōge maioris vtilitat' ē vel idoneitatis ad hūanū vſum: nō obſtāte ꝙ ꝑ ptes ⁊ interualla tpis recipit' puentū illi⁹ reddit⁹ q̄ ſit p̄ciū. igit' ē maioris valoris q̄ p̄ciū. q: valor mercis attendit' ex ei⁹ idoneitate ad hūanū cōmodū ⁊ vtilitatē. Scdo aliq̄ forte pbarēt illā ꝯcluſionē ſic. q: ille ꝯtractus ē palliū mutuatiōis vſurarie. igit' eſt actus hñs ſpēm mali. igit' ē illicit⁹. vltima ꝯña tenet. q: actus habēs ſpeciē mali ē ꝓhibitus. dicēte aplo. j. ad Thim. v. Ab oī ſpecie mala abſtinete vos. Añcedēs p̄me ꝯñe pbat'. q: ſub illi⁹ ꝯtract⁹ noīe ⁊ intentione: q̄libet vſurari⁹ poſſʒ exercere exercibilit' mutuatōẓ vſurariā. diceret ei ſuo mutuatario. ne q̄ ꝙ tibi mutuo cētū ꝑ. v. ānos vt ꝑ illos. v. ānos mihi des q̄libʒ corona floꝛ. ⁊ ꝑ ꝯñs in fine illoꝝ q̄nq; ānoꝝ ex toto recepiſſe debeā centū ⁊ decē floꝛ. q: hoc mihi imputaret' vt pctm̄ vſure tā in foro exteriori q̄ in foro conſcientie: ſed vt ego

in vtroq; foro ſim tut⁹ vtar taz alijs noibꝰ q̄ etiā alia intentiōe, aliter ſcʒ loquendo ⁊ aliter referēdo intentionē meā in dādo pecuniā, puta: q: ego noie ⁊ intentiōe precij do tibi illa centū ꝑ redditu ſeu iure exigēdi a te q̄libet anno ex illis q̄nq; annis, xxij florē. ita q̄ oculū meū dirigā ad ipm reddituū emendū, ⁊ lapſis illis q̄nq; annis dz expiraſſe reddit⁹ ⁊ tn̄ tantundez lucri hīet ꝑ vnā viā ſicut ꝑ aliā. ⁊ ſic ſp ꝯſeq̄ret vſurarius ſuū intentū. Circa hāc rationē orit vnū dubiū. An p̄dicta emptio ſit palliata mutuatiōis vſurarie. vt in anicedēte aſſumit. ⁊ ſi ſic an ꝓbatio illa ſit ſufficiēs. Dicendū ꝑ duo dicta.

Primū dictū. Si illud an̄s itelligat intrāſitiue. ſic ſcʒ q̄ caſus ꝯcluſiōis ſcd̄e ſit iplicita ⁊ ſm rem vera vſuraria mutuatio palliata noie emptiōis. An̄s videt falſum. q̄uis em̄ nō ſit dubiū illū ꝯtractū ee iniquū valde: tn̄ de ſubtilitate: imo de rigore loq̄nēdo ſm naturā ꝯtractuū nō eſt illa ſpē iniq̄tatis iniquus ſcʒ vſurari⁹. Probat p̄mo ſic. q: i illo caſu ſcd̄e ꝯcluſiōis nō eſt vera mutuatio. q: in illo caſu dās pecuniā nō dat eā obligādo recipiētē ad reſtituēdū ſibi poſt tps rē eiuſdē gn̄is: ſicut tn̄ req̄rit ſubſtātialit ad verā rationē mutuatiōis: ſʒ ad dandū ⁊ aſſignādū ſibi mox ꝓ illa pecunia rē alterius gn̄is. ſcʒ reddituū q̄ nō eſt pecunia vt ꝓbatū eſt. ſicut ſi dediſſet illā pecuniā obligādo eū ad dandū ſibi mox ꝓ illa pecūia equū multo valētiorē q̄z ſit pecunia: nō eēt mutuatio. q: mutuatio fit cū obligatione mutuatarij ad reſtituēdū ei idē in gn̄e: ſed eēt emptio licet iniqua. Et ꝯfirmat. quia dans pecuniā dat eā ꝓ ea re q̄ vere habet rationē mercis: q̄uis exceſſiue merc̄. ⁊ ibi ſunt p̄ciū ⁊ merx. et adeſt ꝯſenſus vtriuſq; de mutua tranſlatōe p̄cij ⁊ mercis. ⁊ ſic ſūt ibi oia ſubſtātialia emptiōis. igit ē ibi vera emptio. Aſſumptū de p̄cio ⁊ ꝯſenſu pʒ. Sed illud de merce ꝓbatur dupl̄r. q: ille reddit⁹ eſt vere reddit⁹. Mō ſupra oſtendimus q̄ reddit⁹ in cōmuni habʒ rationē mercis. igit q̄cūq; reddit⁹ in q̄ eſt rō redditus repibilis erit merx. Vn̄ ille etiam eſt eiuſdē ſpeciei cū redditu tpali indeterminata tpalitate cuiuſmodi ē victalitiū ⁊ etiā cū redditu ꝑpetuo redimibili ⁊ irredimibili. ſicut albedo duratura tm̄ ad determinatum tps eſt eiuſdē ſpeciei cū ea q̄ eſt duratura tm̄ ad tps indeterminatū vel ad perpetuū. Modo nō negat illos reddit⁹ alios eſſe emībiles: licʒ ꝯtingat dare p̄ciū nimis ꝑuū. igit etiā ſic hic erit. Scd̄o idē ꝓbat. q: ſi non haberet rationem mercis: maxime q: eēt nimis pinguis reſpectu illius pecunie: ſed hoc nō arguit eū nō eſſe mercē: ſicut nec arguit equū nō eſſe mercē ꝓ q̄: cū veriſimiliter valeat centū: do dn̄o equi tm̄. lx. q̄uis ſit iniq̄ emptio. Vn̄ non video q̄n ſi dicat q̄ cōmutatio pecunie ꝓ reddituu tpali determinata tpalitate vbi pecunia eſt nimis modica nō ſit nec maneat ꝓpter h̄ emptio ſiue iniq̄ ſiue equa: ſed ſit ſolum mutuatio: q̄n eadē via ꝯſequenter diceret q̄ cōmutatio pecunie ꝓ redditu ꝑpetuo vel ꝓ vitalitio vbi pecunia eſt nimis modica: etiā nō eēt emptio ſiue iniq̄ ſiue equa: ſed eēt vſuraria mutuatio. imo generaliter q̄ncūq; q̄s cōmutaret ꝓ quacūq; merce pecuniā nimis modicā: nō eēt ibi cōtractus emptiōis: ſed vſuraria mutuatio. ⁊ ſic nūq̄ ꝯtingeret dare exemplum de emptiōe retinente rationē emptionis vbi p̄ciū eēt nimis paruū.

Secundū dictū. q̄uis antecedēs p̄dictū ſit verū in alio ſenſu vno vel plꝰibꝰ. puta q̄n intelligit trāſitiue. vt patebit enumerando tres ſenſus veros: tn̄ in nullo illoꝝ illa ꝓbatio cui⁹ eſt illud an̄s manebit efficax ad ſimpliciter ꝓbandū p̄dictā ꝯcluſionē. Primus eſt q̄ ille cōtractus ⁊ ſi ſit ꝟa emptio et nō vere mutuatio vſuraria: tn̄ eſt ſm p̄parationē animi ꝯtrahētis vſuraria mutuatio: vl' ſaltē pt eē talis. q: ſtat q̄ emēs inter emendū ſit talis p̄parate mētis. ſcʒ q̄ q̄uis ille cōtract⁹ ſit vere emptio ⁊ nō vſuraria mutuatio: tn̄ etiā ſi eēt vſuraria mutuatio: adhuc vellet eam facere niſi timeret penas fori exterioris vl' infamiā. ſicut illū cōtractū vult facere: nō obſtāte q̄ eſt emptio iniq̄. ⁊ ſic etiā in foro dei meret dānationē nō min⁹ q̄z ſi eēt vſuraria mutuatio. Sicut vulneratio homini mortuo illata ab ei⁹ inimico tali aīo: q̄ etiā ſi eēt viu⁹ ⁊ ſic occiſibilis: etiā vellet eū ſic vulnerare letaliter eēt hōicidiū ſm p̄parationē animi: nō vere et in re: nec ille eēt irregularis.

ſed tũc ꝓbatio cuiꝰ eſt illud anteceđs nõ plus ꝓbaret illũ ꝯtractũ eſſe illicitũ ꝗ̃ quẽcũqꝫ ꝯtractũ ꝗ̃tũcũqꝫ licitũ. qꝛ ꝯtrahentẽ ꝯtingit in ꝗ̃cũqꝫ ꝯctu ẽẽ talis ꝑparatiõis: ꝙ etiã ſi eſſet vſurariꝰ ⁊ illicitꝰ: vellet eũ facere. Scðs ſenſus ẽ ꝙ ille ꝯtractꝰ etiã ſi ſit re ⁊ noĩe emptio ĩ vno hoĩe: tñ in alio ẽ palliũ vſurarie mutuatiõis, ita ꝙ ꝗ̃uis iohannes faciẽs illũ ꝯctũ nõ faciat nec noĩe nec re nec vocabulo, nec intentiõe exercendi vſurariã mutuatiõnẽ: tñ petrꝰ ꝗ̃ inclinatus eſt ⁊ deſiderat mutuatiõnẽ vſurariã facere facit vſurariã mutuatiõnẽ tã re ꝗ̃ intentiõe. ſcꝫ qꝛ dat pecuniã alicui reſpectiue ad aliã pecuniã cũ incremẽto ſibi reſtituẽdam: ⁊ tñ ſub vocabulo ⁊ noĩe emptiõis p̄dicte exercet illã mutuatiõnẽ: et tũc ẽ emptio tñ in iohẽ ſed nõ ĩ petro niſi ſolo vocabulo. Sed tũc ꝓbatio cuiꝰ eſt illð añs ñ ꝓbaret niſi ꝙ p̄dicta emptio q̃ñ ſolũ hꝫ vocabulũ emptiõis ⁊ nõ ſubſtantiã ſit illicita: ſꝫ nõ ꝓbaret de emptiõe hñte nomẽ ⁊ ſubam emptiõis (quõ eſt in iohẽ) ꝙ ſit ð ſe illicita. ſed bñ ꝓbaret alterũ illoꝝ duoꝝ vl' vtrũqꝫ ſcꝫ ꝙ eſſꝫ ꝯtractꝰ ille ꝓhibendꝰ: vel ꝙ eſſet ꝑ accidens malꝰ, ſ. rõne ſcãdali. Primũ pꝫ, qꝛ ſub illiꝰ noĩe poſſent latere vſurarie mutuatiões, igiť interdicendꝰ eſſet ſic̃ ⁊ domꝰ ille q̃ nate ſũt eſſe latibula latronũ ſunt diſſipãde. licet de ſe nõ eſſet male: nec tñ ſeq̃reť ꝙ ĝ eſſet ꝓhibitꝰ: et maxĩe tãꝗ̃ vſurariꝰ. licꝫ eſſet ꝓhibitꝰ tãꝗ̃ iniqua emptio. ꝙ aũt nõ ſeq̃reť ꝙ eſſet actu ꝓhibitus pꝫ. Nã actu de ſe bono cõtingit ſepe ꝑ maliuolos abuti: nec tñ ꝓpter h̄ ẽ ſimplr' ꝓhibitꝰ ꝗ̃uis abuſus ſit ſimplr' ꝓhibitꝰ. Scðm pꝫ, qꝛ infirmꝰ aliq̃s poſſet ſcãdaliſari ex illo ꝯctu. ſ. occaſionari ad credendum mutuatiõnẽ illã etiã nõ eſſe vſurariã q̃ fit ꝓpter lucrũ. et etiaꝫ poſſet occaſionari ad faciendũ eã tãꝗ̃ nõ vſurariã; eo ꝙ emptio p̄dicta non eſt vſuraria q̃ tñ videť ei oĩno ſilis. Poterit etiã aliq̃s cogitare taliter ementẽ eſſe vſurariũ: ⁊ ſic emptoꝛ talis agit ꝯ charitatem ad ſe: ſeipm reddẽdo ſuſpectũ de crimine vſure. Sꝫ tũc illa ꝓbatio nõ ꝓbaret illũ cõtractũ eſſe de ſe malũ ſicut tñ eſt: ſed ſolũ ꝑ accidẽs, ſcꝫ rõne ſcandali inde emergẽtis. Et iõ ſi nõ eſſet emerſurũ tale ſcandalũ ceſſaret in illo cõtractu rõ peccati: ſaltẽ ꝗ̃tum illa ꝓbatio nitiť introducere. ita ꝙ nõ ſufficiẽter ꝓbabit illũ cõtractũ eſſe pctm̃ ſicut in ſili mutuãtẽ recipere vltra ſortẽ rõne intereſſe dãni emergentis nõ eſt de ſe malũ, ꝗ̃uis in caſu quo inde emergeret ſcandalũ mõ dicto iam immediate aut ſuſpitiõ ꝯtra famã ſit mutuãtis: reddeť hoc ꝑ accidẽs illicitum. Tertius ſenſus eſt ꝙ ille ꝯtractus in vno ⁊ eodem ſit palliũ mutuatiõis vſurarie, puta qꝛ ille idẽ q̃ mutuatiõnẽ vſurariã facit palliat eã ꝑ vocabulũ emptiõis. et tũc verum quidẽ eſt: ſed tũc nõ eſt emptio ĩ re ſꝫ ſolũ noĩe: ⁊ palliũ mutuatiõis vſurarie intranſitiue. i. eſt met mutuatio vſuraria palliata. ⁊ ideo tũc ꝓbatio nõ vadit ꝯtra cõcluſionẽ q̃ loquiť de vera emptiõe p̄dicti redditus. et iõ haberet illa ꝓbatio probare ꝙ nõ eſſet emptio vera qð nõ facit. Et hec ð illa ꝓbatione et eiꝰ valore. Sed cõtra improbationẽ añcedentis in p̄mo ſenſu arguiť dupl'r. Primo ſic. Cõtractꝰ aliq̃s eſt mutuatio vbi recipiẽs pecuniã eſt p̄ciſe obligatus ad reſtituendũ rẽ alterius generis. ergo illa improbatio ſuppõit falſuꝫ. Añcedẽs ꝓbať. qꝛ aliq̃s ꝯtractꝰ eſt vſurarius in q̃ recipiẽs pecuniã ẽ p̄ciſe dicto mõ obligatus. igiť añs verũ. tenet ꝯſequẽtia. q2 peccatũ vſure nõ reſidet preciſe niſi in mutuatiõe. Añs ſecundũ ꝓbať exemplariter. Si do tibi pecuniã obligãdo te ad reſtituendũ mihi frumentũ loco pecunie in futuro tp̃e: q̃ tñ frumẽta nũc veriſimiliť eſtimo tũc futura ẽẽ pluris p̄cij ꝗ̃ ſit pecunia nũc tibi data: cõmitto pctm̃ vſure: ⁊ tamẽ frumẽta ſunt res alteriꝰ generis. Dicendũ ꝙ in tali datione nõ eſt mutuatio ex cã dicta ſed eſt emptio ꝗ̃uis iniqua. Sꝫ ꝑ ꝗ̃to emptoꝛ illud frumentũ qð mox deberet ſibi tradi implicite mutuat vẽditori eo ꝙ expectat vẽditorẽ vſqꝫ ad terminũ in q̃ ei nõ ante ſibi dare teneť: et tñ nõ vult ſic expectare niſi ꝑ lucro. qꝛ vult nunc eo minus ſibi dare ꝓ tã valido frumẽto: iõ in hoc cõmittit pctm̃ vſure. ſ. mutuãdo ſibi frumentũ iã emptũ: ⁊ vult illud ſibi dari ⁊ tñ de illa ꝯceſſiõe aliq̃d q̃rit vltra. Et ſi dicas ꝙ etiam in tali caſu vult mutuãs ſibi aliquid alterius generis a re mutuata dari. ſcꝫ partem p̄cij quam vult ſibi remitti cuius remiſſio eſt quedã datio: et tamen illa pars p̄cij eſt res alteriꝰ generis a frumẽto.

Ad clarius ſic replica. Si q̄s det tibi pecuniā obligans te vt in termino tantundē ſibi reſtituas in pecunia equalenti: ⁊ vltra hoc etiā des ſibi modiū tritici eſt vſura: et tn̄ ſic obligatꝰ recipiēs ad rē alterius generis. Rñdet̄ ꝙ ipm incrementū vſurariū poteſt eſſe res alteri⁹ generiſ a re mutuata: ſ; ipm id qđ obligatꝰ debet eē mutuatari⁹ ex vi contractus mutui: debet eſſe eiuſ dē generis: quis poſſit ↄ̄tingere ꝙ illud qđ vltra ſortē exigit̄ ſit alterius generis.

Secūdo ſic. Si cōmutatio pecunie pro predicto tpali reddito pecuniario vel alio ſiō nō eſt mutuatio: q: ſc; redditus ꝓ q̄ fit cōmutatio nō eſt res eiuſdē generis cū pecunia data. Et ſic ſi nō eſt mutuatio etiā non eſt vſuraria mutuatio: q̄uis ſit alit̄ iniqu⁹ contract⁹. tūc eadē via poſſet om̄is mutuatio vſuraria dici nō eſſe mutuatio vſuraria ſed bñ ꝙ alis eſſet iniquus ↄ̄tractus. Pro hac ſequela, quia quicūq; mutuaret ad vſuram colere poſſet etiā ſīc. Ego nō do tibi illam pecuniā obligando te ad dandū mihi rē; eiuſdē generis. ſ. pecuniā: ſed eā tibi do pro re alterius generis. ſ. ꝓ iure exigendi a te tantundē in pecunia: ⁊ etiā vltra ſortē; per me tibi datā. Unde etia; in qualibet vera mutuatiōe ſubeſt obligatio in ipo mutuatario: cui obligatōi correſpōdet ius in ipo mutuāte ad exigendū illud. Et ſic in omni mutuatiōe repit̄ res alterius generis. ⁊ ſic ad faciendū ꝙ nō ſit mutuatio ſufficeret ſolū ꝙ mutuās haberet oculū ad ipm ius vł obligationē: ita ꝙ ꝓ illa daret pecuniā ſuā ⁊ tūc ceſſaret eē mutuatio eo ꝙ fieret reſpectiue ad rē alteri⁹ generis: ⁊ ita quātūcūq; vltra valorē ſortis recipet: nō eēt ibi peccatū vſure: ſed alius ↄ̄tract⁹ iniqu⁹: puta emptio iniqua vel ↄ̄tract⁹ innomiatus. ſ. do ſi des vel ſi facias. Dicēdū ꝙ ſicut in datio ne ⁊ receptiōe ſpūaliū ⁊ tpaliū pōt ↄ̄tingere ſymonia ꝓ ſolā intētionē aliter interueniente q̄ debet: ⁊ ecōtra ꝓ ſolius talis intētionis omiſſionē: ſymonia deerit. Et ſimiliter aliqñ erit ſymonia etiā ↄ̄tra legē diuinā ꝓhibita ꝓpter intētionē certā: ⁊ tn̄ ſi illa nō eēt: nō eſſet niſi poſitiua ſymonia. Sic nimir; in datione ⁊ receptōe tm̄ tpaliū ꝓ tpalibꝫ poterit ꝓ ſolā intentionē ⁊ diuerſu; oculū que; q̄s habet aliq̄s ↄ̄tractus tranſire in aliā ſpeciē que intētio vel oculus ſi nō haberet̄ maneret in priori ſpecie. Exemplū ꝑmi. Do tibi tpale nō relatū ad ſpūale qđ mihi daturuſ es: imo nūq; cogitaui de illo ſpūali: ſ; mere liberaliter illud tibi do. Siľr ecōtra. tu das mihi illud ſpūale nō ꝓpter tpale: ſ; mere liberaliter: nulla erit ſymonia ex pte vtriuſq; noſtrū: ⁊ tn̄ ſi illud tpale tibi darē relatū ad ſpūale tāq; ꝑciū illius ſpūalis: intendēs ꝑ illud te mouere ad dādū ſpūale: erit illa mea datio ſymonia: ⁊ eodē mō tua datio ſpūalis erit ſymonia: ſi fiat relatiue ad illud tpale tāq; mercis ad ꝑciū. Aliud exēplū de hoc vbi aliq̄ datio eſt ſymonia poſitiua q̄ tn̄ ꝓpter aliquā intētionē accedente; erit etiā ſymonia lege diuina ꝓhibita. Ut ſi do pecuniā vt ꝑciū pro iure ꝑcipiēdi decimas vel ꝓ beneficio eccľiaſtico: ſolū habēdo oculū ad illud ius vel beneficiū qđ ipſe eſt res vere tpalis: puta q: ſimpliciter nō optarē ꝑ illā pecuniā aut q̄litercūq; aliter acq̄rere officiū eccľiaſticū: imo ſimplr̄ vellem eſſe ſupportat⁹ ab illo: erit hec datio ſymonia poſitiua: ⁊ tn̄ ſi illa datiōe intenderet vtrūq; obtinere: ſc; etiā officiū eccľiaſticū: eſſet ſymonia etia; lege diuina ꝓhibita. q: officiū eccľiaſticu; cui illa ſūt annexa eſt ſimpliciter ⁊ intrinſece ſpūale ⁊ lege diuia ꝓhibitū emi ⁊ vendi. Sic ad ꝓpoſitū ſtat; ꝙ datio pecunie relate ꝑcſſe ad obligationē dandi vł ad ius exigendi tantundē que obligatio vel ius eſt res alterius generis: eſſet cōmutatio emptiōis: ⁊ tn̄ relata ad rē eiuſdē generis ſibi reddendū maneret mutuatio. Aliter eñ nō video etiā quō datio pecunie ꝓ reddito ꝑpetuo pecuniario defendat̄ vt ſit emptio ⁊ non mutuatio: de q̄ tn̄ infra auc̄te aplica ꝓbabit̄ ꝙ ſit emptio.

Attamen quicq̄d ſit de hac ſubtilitate an ſit emptio vel mutuatio qñ dat̄ pecunia ꝓ reddito ꝑdicto mō tpali: tn̄ cōſtat ꝙ ille eſt iniquus ↄ̄tract⁹ ⁊ mortalis. Jđ q̄tū ad ſalutē hoīs ꝑtinet: ſufficit ſcire eū eſſe iniquū Si eñ facis ↄ̄tractū iniquū ⁊ mortalē rōne cuius etiā obligaris ad reſtitutionē ſup accepti: non debebit tibi multu; eſſe cure qua ſpecie fuerit ille ↄ̄tractus iniquus: cū ſiue in illa ſiue in alia ſpecie fuerit niſi penitentiā egeris ⁊ voluntatē reſtituendi ſuper acceptū habueris: ⁊ etia; poſſibilitate tibi exiſtēte in effectu reſtituer̄: dānaber̄. ⁊ de

ſititudine illa in ſymonia ⁊ vſuris etiã ali-
qđ eſt tactuꝫ in queſtiõe.lxvij.patebit etiã
ſimile de mutuo ⁊ ſocietate pecuniaria in-
fra.q.xciiij.in caſu q̃nto et in.xcvj.

Tertia concluſio.

Predicte due ꝯcluſiões ſunt vere nõ diſtin
guẽdo an ille tp̃alis determinatus reddit⁹
ſit ꝯſtitutus ab antiquo:vel an d̃ nouo cõ
ſtituat̃: ⁊ etiã nõ diſtinguẽdo ſi ſit ꝯſtitut⁹
in aliqua pſona:an ſit ꝯſtitutus in ip̃o ven
ditore:an in aliqua alia pſona.⁊ hoc ſiue il
la ſit pſona venditoris:puta filius eius vł
hmõi:vel an ſit in aliq̃ pſona alia que non
ſit venditoris:licet illa alia pſona ꝯſtituat
ſup ſe redditũ illũ quaten⁹ venditor poſſit
quid vendere. Prima ps ꝯcluſionis po-
nit̃ ideo.q꜡ Panor.dãnando emptionẽ de
qua ſecũda ꝯcluſio loquit̃ dicit ſe p̃ſumere
vſurariã prauitatẽ ꝯtra eã:addens q̄ illuꝫ
tp̃alem redditũ de nouo ꝯſtitui facit ad eo
maiorẽ p̃ſumptionẽ:p̃ſumẽdo q̄ ꝯtractus
ex pte ementis ſit vſurarius. Sed hoc di-
ctum iprobari põt dupliciter. Primo q꜡ il
la nouitas in cõſtitutiõe nihil ad hoc facit
q̄ mag̃ p̃ſumat̃ emptio illicita:q̃ꝫ ſi illa cõ
ſtitutio nõ eſſet noua ſed antiqua. Probat̃
dupliciť. Primo a ſimili de redditu in com
muni capto in quo ꝓbatũ eſt nõ referre an
ſit nouiter vel ab olim ꝯſtitut⁹:q̃n ſicut ab
olim ꝯſtitutus poterat emi:ſic de nouo cõ
ſtitutus vt in p̃cedẽti q̃ſtione patuit.cõclu
ſione octaua. Secundo.q꜡ rõ ob quã illa
emptio eſt illicita:eſt rõne pꝟitatis p̃cij re-
ſpectu tã pinguis redditus tãto tp̃e pcipiẽ
di. Nõ illa pꝟitas haberet eque locũ ſi ta
lis redditus olim fuiſſꝫ ꝯſtitutus:ſicut q̃n
nouiter ꝯſtituit̃:⁊ nõ plus habet illa noui
tas locũ in ſecũdo caſu q̃ꝫ in p̃mo. Quero
etiã ſi actio de nouo ꝯſtitueret̃:⁊ tñ emeret̃
ꝓ adeq̃to p̃cio an p̃ſumeret̃ ibi fraus vſura
ria. Et patet q̄ nõ:⁊ tñ q̃n actio fuiſſet ab
olim ꝯſtituta ⁊ venderet̃ ꝓ inadequato p̃-
cio ⁊ minori:p̃ſumeret̃ ibi fraus vſuraria.
igit̃ ſignũ eſt q̄ illa p̃ſumptio ſi q̃ ibi eſt:ꝓ
uenit ex q̃ntitate p̃cij ⁊ nõ nouitatis vel ve
tuſtatis actiõis ꝯſtitute. Secũdo:q꜡ illa
nouitas etiaꝫ non facit ad hoc q̄ magis p̃
ſumat̃ in illa cõmutatiõe eſſe vſuraria pra
uitas:q̃ꝫ ſi eſſet ꝯſtitutio nõ noua.⁊ hoc ve
re vel ſcḋm p̃parationẽ mentis. Primũ patꝫ
quia illa nouitas nihil facit ad h̃ q̄ ibi ſit
plus mutuano implicita ſuſpicanda.⁊ per
ꝯſequẽs ſedes nata fundare vſurariã praui
tatẽ:q̃ꝫ ſi nõ de nouo ꝯſtitueret̃.ſicut in ſi
mili.ſi talis conſtitutor redditus de nouo
formaſſet aliqđ opus artis mechanice ipi
emptori occaſione talis pecunie:que pecu
nia eſſet longe minoris valoris q̃ꝫ ſit illud
opus:non ob hoc plus p̃ſumeret̃ emptorẽ
illius op̃is dando p̃cũ ꝯtraxiſſe mutuatio
nẽ vſurariã:q̃ꝫ ſi aliqđ opus olim equiua
lens formatũ ab eo emiſſet ꝓ illa pecunia.
Secundũ patet.q꜡ recipiẽs redditũ olim
ꝯſtitutũ equalẽ illi nouiter ꝯſtituto tantũ
dẽ lucri habet q̃ntũ de nouiter ꝯſtituto ha
beret.igit̃ ſicut p̃ſumit̃ p̄dicta p̄patio men
tis ad peccatũ vſure exercendũ:q̃n nouiter
ꝯſtituit̃: ſic ⁊ econtra hoc p̃ſumeret̃ q̃n ille
reddit⁹ olim fuit ꝯſtitut⁹:cũ vtraq̧ via poſ
ſꝫ ꝯſeq̃ eq̃le lucrũ ꝯcupitũ. Scḋa ps ꝯclu
ſiõis iõ põit̃.q꜡ Inno.vĩ voluiſſe(vt ibi i
ponit Panor.)q̄ indubitãter tũc eẽt illici
tus q̃n in pſona ꝓpria vẽditoris rẽt ꝯſtitu
tus de nouo:nõ autẽ ſi in aliqua alia perſo
na:etiã ſi redditus ſit excedẽs p̃ciũ illo ex
ceſſu d̃ q̃ ſecũda ꝯcluſio mẽtionẽ fec. Nõ
dico q̄ nõ refert in q̃cũq̧ pſona ſit ꝯſtitut⁹
dũmõ p̄dicto mõ excedat p̃ciũ q̃n illicita
ſit eius emptio.quia ꝯtra iuſticiã cõmuta-
tiuã. Nec eſt verũ q̄ Inno.ſenſerit eẽ illi-
citũ q̃n in aliena pſona cõſtituit̃ de nouo.
quia etiã diſſuadet talem ꝯtractũ ſaltẽ q̃n
p̄dicto modo excedit redditus p̃ciũ. Sꝫ
dico q̄ diſſuaſio in tali exceſſu ẽ nõ tñ diſ-
ſuaſio:ſed etiã vt p̃ceptũ obſeruanda. Jtẽ
Panor.etiã addit q̄ maior p̃ſumptio ſur-
git ꝯtra illũ ꝯtractũ ꝑ hoc q̄ emptor emit
a vẽditore ꝯſtituẽte illã obligationẽ in pſo
nã ſuam:eo q̄ tunc nõ põt dici vẽditio vel
emptio. Sed etiam illa additio non valet
quia illa obligatio nõ ideo minus eſt lici-
te emibilis ⁊ vendibilis.quia eſt in ip̃o vẽ
ditore:q̃ꝫ ſi eſſet in aliqua alia perſona con
ſtituta:maxime ſi illa alia eſt talis que ꝓ-
prij iuris:puta non eſt ſeruus venditoris:
de qua tamen alia perſona nõ negat Pa-
nor.ibidẽ q̃n ſi in tali cõſtituat̃ obligatio:
ip̃a erit vẽdibilis licite. Et quia aliq̃s di-
ceret. Si emptio tp̃alis redditus nõ eſt de
ſe illicita q̃ꝫuis fiat illicita ⁊ deprauet̃ in ca
ſu quo p̃cium eſt nimis pꝟuꝫ modo dicto:

pono igitur ꝙ p̄ciū nō ſit nimis paruū: an tunc ſit licita ideo ponit̄ quarta ꝯcluſio.

Quarta concluſio

Emptio ꝺ̄ qua in titulo querit̄ eſt licita tā ex genere q̄ȝ ex circūſtantia ſi nō fiat modo tacto in ſcōa ꝯcluſione: ſed fiat ꝑ p̄cio adequato redditui. ꝓbat̄. qꝛ tunc nō ſolum cadit ſuꝑ debitum obiectū ſeu rem emibilem vt ꝑma ꝯcluſio ꝓbauit: ſed etiaȝ cū debita circūſtantia requiſita ad licitam emptionē ⁊ q̄uis illa ꝓportio nō ſit oīs circūſtantia ⁊ ita ꝓpter eius p̄ſitiam nō poſſit ꝯcludi illaȝ emptionē eſſe licitā ex omi circūſtantia. ⁊ h̄ poſitiue. tn̄ etiā reliq̄ue circūſtantie req̄ſite p̄nt illi mō interuenire. ⁊ ſic erit ex reliquis circūſtantijs cū acceſſerint etiā poſitiue licita. ⁊ nunc ex illis eſt licita ꝑmiſſiue. ſicut ſi diceremus emptionē equi ꝑ p̄cio adequato eſſe licitam ex genere ⁊ ex circūſtantia. licet ibi preter obiectū exp̄mat̄ tm̄ modus.

Et qꝛ aliquis ſtatim diceret. Fatendū equidē eſt ꝙ ſi ibi ſit adeq̄tum p̄ciū ꝙ erit licitus cōtractus. qꝛ etiam ſi teneret̄ opinio ꝯtraria. ſcȝ ꝙ ibi eſſet implicita mutuatio: nō poſſet tunc ꝯdemnari ꝯ̄ eus cū mutuans ſolū equale recipiet: vt ſi dat p̄cium cui totalis ſūma recipiēda ex ꝑticularibꝫ obuentionibꝫ reddit⁹ erit in nūero equalis. vt dat centū ⁊ ꝑ. x. ānos recipit om̄i anno. x. tm̄. Sed dubiuȝ eſt an ſeruet̄ adequatio p̄cij ad mercem quādo emptor dat cētū flor. noīe p̄cij ꝑ reddituꝫ. x. flor. ſibi dandoꝝ ad. xij. annos vbi emptor in. xij. annis certus eſt ſm̄ cōem curſum ꝙ rehabebit ſortē ⁊ vltra ſortem. x. flor. ⁊ ſic nō videt̄ eſſe adequatio p̄cij ⁊ mercis ⁊ multo magis nō videt̄ eſſe quādo ad. xij. annos vl' vltra eſſet ille redditus duraturus. vl' ſi ad. xij. annos tm̄. tn̄ cum pinguiori penſione. puta ſi in quolibet illoꝝ annoꝝ eſſet ei ſolutur⁹ xv. flor. vel hmōi. vnde videri poſſet ꝙ tūc ſolum illa emptio eſſet licita ex parte circūſtantie modi vel q̄ntitatis p̄cij quando in fine temꝑis redditus nō plus in nūero pecunie ꝑcepiſſet ēptor q̄ȝ expoſuiſſet in p̄cio

Dicēdū ꝑ ſex dicta. Primū ꝙ illud vltimū ſcȝ ꝙ ſolum tunc illa emptio ⁊c. non eſt indiſtincte verum. ꝓbat̄: quia ſi hoc requireret̄: tunc eadem rōne in emptione vitaliū ⁊ reddit⁹ perpetui requireret̄ ꝙ emens emendo talē redditū deberet eſſe talis ꝓpoſiti ꝙ poſtq̄ȝ de ꝑticularibꝫ ſolutionibꝫ reddiualibus leuaſſet tantā ſummā totalē q̄nta fuiſſet ſumma p̄cij ꝙ poſtea ceſſare vellet. ⁊ tn̄ hoc nō requirit̄ vt ꝓbabit̄ in ſequentibꝫ q̄ſtionibꝫ. ſicut etiaȝ nō requirit̄ ꝙ dans mille modios valentes centū flor. ꝑ agro valente centum flor. ſit talis ꝓpoſiti ꝙ poſtq̄ȝ leuauerit mille modios de agro velit nihil plus ꝑcipere de agro ſed dimittere fruct⁹ venditori

Secūdū dictū de rigore ſcolaſtico loq̄ēdo ſtat ꝙ in caſu illius dubij ſeruet̄ adequatio p̄cij ad mercem. ꝓbat̄. quia ſtat redditū importaturū. c. ⁊. x. vel. xx. flor. eſſe nō maioris valoris q̄ȝ ſint centum ꝓmpti flor. q̄uis flor. reddituales ſint maioris numeri q̄ȝ flor. p̄cij. ⁊ ſint aliq̄d plus in quantitate mathematica: nō tn̄ in q̄ntitate ciuili vel morali. Vn̄ ſtat ꝙ cōiter apud hoīes nō plus vnū illoꝝ amaret̄ q̄ȝ alteꝝ. puta paſſim reperiri poſſunt cōmuniter hoīes qui darent centū flor. ꝑ tali ⁊ ecōtra. reperirent̄ etiā paſſiȝ ⁊ cōiter qui talem redditū darent ꝑ. c. flor. etiam nō indigētes nec oppreſſi. Et rō hui⁹ eſt. qꝛ ſtat illos. c. eſſe ita idoneos ad cōmoda hūana ſicut ſtat eſſe p̄dictum redditū: ⁊ ecōtra: eo ꝙ ille redditus nō importabit ſuos centū ⁊. x. flor. niſi ꝑticulatim ⁊ ꝑ longa tp̄a. ꝓpter quā ꝑticularitatē ille redditus ⁊ eius flor. ſunt minus idonei ad hūanā cōmoditatē. Valor aūt vſualis mercis attendendus ſumendo adequationē mercis ⁊ p̄cij attendit̄ ex idoneitate mercis ad hūanā cōmoditatē. ſicut etiam ecōtra p̄cium illud qꝺ̄ emptor nō mox totū ſoluit: ſed ꝑ ꝑtes ⁊ terminos tp̄is: nō eſt tanti valoris ſicut qꝺ̄ totū mox ſoluit̄: put illa diffuſe ſunt habita q̄ſtione. liz. Vn̄ etiā Inno. in opinione coꝝ q̄s ꝺ̄t forte melius ſentire: dicit ꝙ h̄ qꝺ̄ eſt emptorē ꝑ tp̄s ꝑcipere plus q̄ȝ dedit nō arguit ꝯtractū eius illicitū cū etiaȝ hoc fiat in emptiōe alicuius poſſeſſiōis vbi certū ē ꝙ ſm̄ cās inferiores plus accipiat de fructibꝫ eius q̄ȝ ſit p̄ciū. hec ille. ⁊ debet h̄ intelligi de pluri in q̄ntitate mathematica. ſec⁹ de pluri in q̄ntitate ciuili ⁊ morali.

Tertiū dictū qꝺ̄ ſequit̄ ex ſecūdo eſt ꝙ de rigore ſcolaſtico loq̄ndo emens redditū tp̄alē nō

videret in foro ↄſcie ↄdēnandus tāq̄ vſurarius nec tan q̄ iniqu⁹ emptor. ꝑpter h̄ p̄ciſe q dedit centū ꝓ īmptos ꝓ redditu .x. florē. duraturo per .xj. ānos. Primū pbatꝛ. q̄a ſtat q ibi p̄cīū ⁊ merx equaleant in re ⁊ eſtimatiōe emēntiſ vt patuit. igitꝛ nō erit ibi iniq̄tas in emptione. Scōm pbatꝛ. q̄ aut ibi nō eſt vlla mutuatio implicita vt videtꝛ eſſe pbatū. ⁊ ꝑ ↄñs nec vſura: aut ſi eſſet ibi vt dicit ↄtraria opinio: tūc ſtat q talis nec in re nec in ſpē ſit in lucro: ita q nec ī re lucretꝛ nec intendat lucrari. mō q̄ ſolū tantūdē valoris recipit ⁊ recipe intendit q̄ntū ipſe dat nō eſt vſurarius: cū vſurarius ſemꝑ intendat plus recipere nō p̄ciſe in ſubſtantia vl' q̄ntitate ſed in valore. Maior pbatꝛ. quia ſtat q tam in re q̄ in eſtimatiōe ementis in p̄dicta cōmutatione ſint eq̄lis valoris centū ꝓ īmpti ⁊ .c. ⁊ .x. recipiendi ꝑ .xj. annos. ⁊ ſic nō lucrabitꝛ nec intēdit lucrari: ſicut nō eſſet vſurarius q̄ centū antiquiſſimos flor. mutuaret alicui obligans eū ad reddendū ſibi .c. ⁊ .v. nouos flor. q̄n centū antiq̄ſſimi equiualerent aliis centū ⁊ .v. Unde ſicē cōfeſſor cauere debet vt nō iuſtificet ↄtractū iniq̄uū ↄfitentiſ. ſic cauere debet vt ↄtractū iuſtum nō ↄdēnet. Unde ve his qui dicūt malū bonū: ⁊ bonū malum. vt ait Eſa. Et Salomon ait. Qui iuſtificat ipiū ⁊ q̄ ↄdēnat iuſtū abominabilis ē vterq̄ apud deū. Et quia aliquis diceret: ex q̄ ſtat q equaleant: ⁊ etiā ſtat q nō equaleant penes q̄d p̄t cognoſci illa equalētia. iō ponitꝛ q̄rtū dictū

Quartū dictū q de rigore ſcolaſtico loq̄ndo ī duobus caſib⁹ cogitari pōt eſſe eq̄lē valorē cōmutabiliū p̄dictoꝝ. Primus q̄n emptor ē indifferens an venditor vendat ſibi ꝓ tali p̄cio vel an nō vendat: ita q eque appreciatꝛ ſuū p̄ciū ſibi retinere ſic erogare illō ⁊ loco ei⁹ p̄dictū redditū recipe. Quō cī tūc poſſꝫ in ēptore eſſe iniq̄ emptio et pte p̄cij diminuti ⁊ m'to magis quō poſſet vſuraria iniquitas eſſe in emente cūꝫ in eo nulla ſit ibi ſpes ⁊ intentio lucri obtinendi ex ↄtractu. Scōs q multo magis hoc habet locū q̄n ēptor mallet eſſe ſupportatus a tali emptione: ita q niſi al's cōplacere vellet venditori nō emeret. Uñ in illis duob⁹ caſib⁹ q̄n emptor eque ꝑ indifferētiā appreciatꝛ p̄ciū ſuū ſicut redditū: ⁊ etiā q̄n mag' illud app̄ciatꝛ videtꝛ de rigore ſcolaſtico loq̄ndo q ſi etiā eſſet ibi mutuatio implicita: nō eſſet tn̄ ibi vſura: q̄ nō eſt ibi incrementū vnius ſuꝑ alteꝝ. Sed nunc pgamus ad tertiū caſum puta. ſi emptor potius vult h̄re redditū p̄dictū q̄ retinere p̄ciū: an ꝑpter hoc poſſit in bona ↄña inferri ibi nō eſſe adeq̄tionē p̄cij ⁊ merciſ. ⁊ ita eſſe iniquā ēptiōꝫ. ad h̄ ponitꝛ

Quintū dictū. Suppoſito q illa cōmutatio ſit ēptio nō videtꝛ de rigore ſcolaſtico loq̄ndo q illa ↄña ſit neceſſaria, alioq̄n nō ſolum fere oēs negociatores ſꝫ etiā emptores economicos dānabis de iniq̄tate p̄cij. q̄ raro cōtingit q̄n oēs tales malint h̄re mercē q̄ p̄ciū. al's cū nō ſint coacti emere omitterent ↄtractū. Cōtingit eīm cōmutabilia eſſe eq̄lis valoris: ⁊ tn̄ vnū vni plus altero placere: ⁊ tn̄ ſi eſſet ibi mutuatio implicita vt p̄tenderent aduerſarij: iā illa cōmutatio eſſꝫ danti pecuniā lucroſa etiā ex intentione. et ꝑ ↄñs eſſet vſuraria.

Sextū dictū. Si q̄s emit redditū tēpalem determinata tēpalitate ꝓ tali p̄cio q eque vl' plus voluiſſet retinuiſſe p̄ciū: ſicut vel q̄ recepiſſe redditū vel etiam q aliquātulo magis voluit redditū q̄ p̄ciū: tunc q̄uis ſi veniat ad ↄfeſſorem ⁊ mō dicto exponat in veritate mentē ſuā ⁊ ſeruauerit alias ↄditiones ꝓportionabiliter tactas q̄ſtiōe .xxx. nō debeat ↄfeſſor eū p̄ſertim in p̄mo ⁊ ſcōo vt caſu iniquū ēptorē ↄdēnare ⁊ m'to minus etiam nō dꝫ eū ↄdēnare tāq̄ vſurariū (niſi aliud nōdū ſup̄ expſſum acceſſerit) tn̄ duo ſunt tali ↄſitenti ↄſulēda. Primū q ad cautelā doleat ſub ↄditione de illo ↄtractu in oīb⁹ trib⁹ caſib⁹ ⁊ vltra h̄ etiā in tertio caſu aliq̄ntulū reſtituat ipſi venditori ſcꝫ tantū q̄ntū iudicare pōt redditū p̄ualuiſſe p̄cio: quā p̄ualētiā poterit explorare ⁊ inuenire penes h̄ q magis voluit redditū h̄re q̄ p̄ciū retinere. Addat eīm de p̄cio tantū aſcendēdo donec dicere poſſit q ſi in tanto debuiſſet a p̄ncipio aſcendiſſe: indifferens fuiſſet ad recipiendū redditū: vel ad retinendū p̄ciū. h̄ eīm faciendo: erit extra p̄iculū tam iniquitatis emptionis q̄ etiā vſurarie iniq̄tatis ſi que ibi fuiſſet ſm ↄtrariā opinionē. Aut ſi non vult venditori illud in quo ſic aſcēdere debet applicare: eo q etiam ecōtra ſtat ſe non

eſſe obligatū ad vllū ſupplemen tū: tūc debet pauperibus tali aīo vt ſi in aliquo ſit obligatꝰ cedat illud in bonū eius cui eſt obligatus. Sicut nō: ꝙ illud cedat ſibi in bonū. Nā etiam venditor met deberet (ſi diſcretꝰ eſſe vellet) ꝯſentire in talem erogationē ſic ꝯditionatā: q: nec ipſe debꝫ velle ſibi reſtitutionē abſolutā fieri in caſu tā dubio. In p̄mo ſūt ꝛ ſcdo caſu nō eſt rō cur ad cautelā q̇d reſtituere debeat. cū teſte ꝯſciā nō receperit aliquid maioris valoris ꝙ̄ dederit. Scdo ꝯſulendū eſt oīmode tali emptori tā in ꝯfeſſione ꝙ̄ extra ante factū ꝙ nullo mō faciat talem ꝯtractum etiā in p̄mo ꝛ ſcdo caſu ꝛ maxime in tertio. ꝛ hoc ꝓpt̄ duas cauſas. Prima, quia ex quo in eo dat̄ pecūia ꝓ reddituu pecuniario tpali. ꝛ certuꝫ eſt certitudine morali ꝙ plus recipiet ſaltē in nūero ꝙ̄ fuerit ſors. ꝛ ꝙ̄uis in ꝯſciētia ſue eſtimationis nō plus in valore recipiet: vt in primo caſu. ꝛ ſic nō ſit in lucro: tñ nō de facili credit̄ in ꝯgregatione hoim ꝙ fecerit illū ꝯtractū ſine ſpe recipiendi, etiam plus in valore: ꝛ p ꝯnis lucrandi: ꝛ magis hoc habet locū in tertio caſu. Ideo de facili poſſent alīj cū ſuſpectū hr̄e de vſuraria iniquitate: cui ille ꝯtractus videt̄ ſimillimus apud illos qui nō poſſunt diſcernere mutuationē ab emptione in p̄dicta cōmutatione: maxime q̄n magis voluit habere redditum ꝙ̄ p̄ciū ſibi retinere. Modo cū agendo videt̄ exponere ſe tali ſuſpitioni. ꝛ ſic ipſe videt̄ agere ꝯtra charitatē ſuiꝫ ipſius: ſeſe exponendo male opinioni. ſecus in emptiōe reddituū tpalium indeterminate tpalitatis: cum ibi nō ſit certū ſi recipiet plus ꝙ̄ dat. ꝛ ſi recipiat: tñ dubiuꝫ ſubfuit ꝛ euenire potuit ꝙ plus lucraret̄: ꝛ ipe minus ꝙ̄ dat reciperet. q̄ dubietas compenſat vnū cum altero. Nec idem pōt habere locū in perpetuo redditu q: ibi de facili hoies recurrūt ad hoc ꝙ cogitant ꝙ ꝛ ſi emptor plus recipiet in nūero ꝙ̄ dat tamen cū tali animo ꝛ p̄ticularitate ꝙ nō plus in valore recipit. ꝛ ideo non ſic ſuſpicant̄ eum de vſuraria p̄uitate p̄ſertim accedente maiori ꝯſuetudine. Nam ꝯſuetudo qua multi ꝛ p̄ſertim ſi honeſti reputati ſunt faciūt ꝯtractum aliquē: facit ꝙ minus habet̄ ꝯtractus ſuſpectus: vbi tñ ſi nō eſſet ꝯſuetū ſed inſolitum ꝛ nouū: ꝛ p pauci cū facerent, ꝛ nō niſi illi qui ardenter inhiant tpalibꝫ: nō facile deerūt qui criminabūtur ꝯtractum. Et ſi illa p̄ma cauſa nō ſufficiat ad hoc vt debeat oīno a talibꝫ abſtinere: tñ ſcda cauſa eſt: q: hō attendere debet vt id qd̄ fac̄ nō ſolū licitū ſit: ſꝫ etiā expediens. Oīa (inquit apl's) mihi licent: ſꝫ nō oīa expediūt. Unde homo abſtinere debet etiam a licitis quatenus maliuolis nō det̄ frons ꝛ via agendi iniquitatē. Sicut apl's nō accepit ſumptus ab his quibus p̄dicabat vt nō poneret offendiculum euāgelio. ꝛ vt pſeudoapl'is nō eſſet locus ad peccanduꝫ. ꝛ quia valde vicinus eſt ille cōtractus p̄ſertim in tertio caſu mutuationi vſurarie: ꝛ ei p̄ cunctis aliis ſimillimus: ideo hi qui verent̄ mutuationē vſurariam exercere, accipent viam eam exercendi ſub illiꝰ ꝯtractus noīe. Unde in foro ꝯfeſſionali dico eſſe abſtinendum ſimpliciter a tali ꝯtractu ante factū q̄ntūcūꝙ̄ de rigore ſcolaſtico poſt factū poſſet modo ſup̄ dicto ſaluari. Uñ ex eadē cauſa etiam poſſet rector reipublice illum ꝓhibere ꝛ ꝯdemnare pena vſurarioꝝ ꝯtractuum ꝛ fieret vſurarius vſura poſitiua. ſicut aliqui ꝯtractus ſūt ſymonia ſoluꝫ ex iure poſitiuo. Et ideo ex eadeꝫ rōne qua pōt politicus ꝓhiberi. debet ꝯfeſſor ei diſſuadere. ꝛ ipſe ex eadem debet abſtinere. imo etiam ꝓ p̄terito ꝯtractu tali etiaꝫ ſi in ſe ſit licitus: poſſet ꝯfeſſor ꝛ deberet ad cautelam ei penitentiā iniungere ꝓpter accidētalē maliciam q̄ forte acceſſit vt in illis cauſis patuit niſi ita ſecrete feciſſꝫ ꝙ nulla illaꝝ cauſaꝝ haberet locum: nec eſſet ſecutus aliquis p̄dictoꝝ effectuū illaꝝ cauſaꝝ. Et p has q̄tuor ꝯcluſiones r̄nſum eſt ſufficienter ad p̄mā ꝑtem q̄ſtionis. Ad ſecūdam ꝟo ꝑtem q̄ſtionis r̄ndet̄ p ſequentē ꝯcluſionē. Eſt ergo q̇nta ꝯcluſio talis.

Quinta concluſio

Sicut dictū eſt de redditu p p̄dictas quattuor ꝯcluſiones, ſic dicendū de actiōe etiā ꝓportionabiliter p q̄tuor ꝯcluſiones. Quarū p̄ma eſſet ꝙ de ſe licita eſt emptio q̄ q̇s emit actionē quā alius habet ꝯtra tertium ad exigendū ab eo aliquā pecuniā vel rem pecunia eſtimabilē. nō obſtāte ꝙ illa actio etiam eſt ſicut tempalis redditus determinato tpe duraturus: puta quia ſoluto illo ad qd̄ habet̄ actio: nō amplius habꝫ emēa

ſus impetendi illum tertium. Secũda ꝯcluſio ꝙ illa emptio actionis depzauabiẛ quãdo illa pecunia eſt inadeq̃ti valoris reſpectu valoris illius actionis: ſic ꝙ veriſiliẛ maiorẽ valorẽ ꝑcepturus eſt nõ loquẽdo ſimpliciter ſeu in nũeroſitate tm̃: ſed ſic intelligendo ꝙ etiam deducto omĩ intereſſe ⁊ etiam dubietate litis quã inire habꝫ emptoz cõtra illum tertium, ⁊ etiam deductis laboribus ꝓſequendi illam actionem ⁊ inidoneitate illius iuris ad humanũ vſum ⁊ ꝯſimilibꝫ: percepturus eſt notabiliter vltra quantitatẽ pecunie ſolute. Et dico non ſimpliciter ſeu ⁊c. quia ꝓpter hoc preciſſe ꝙ emeret actionem p̃cio minori in numeroſitate q̃ꝫ eſſet pecunia futura quam reſpicit actio: nõ depzauareẛ illa emptio, quia staret ꝙ illud plus qꝺ actio importatura eſſꝫ nõ eſſet niſi p̃miũ laboris ꝓſequendi illam actionem. An autẽ ſemꝑ indiſtincte depzaueẛ emptio illa ꝑ hoc ꝙ actio eſt litigioſa. Dicendum ꝙ nõ indiſtincte vel ſemꝑ ꝓut patuit queſtione. lxvij. Tertia ꝯcluſio. Non refert an illa actio competierit venditori ante illam emptionẽ vl' an de nouo eã ꝯſtituat q̃n vtrobiqꝫ ſit illicita ſi ſit p̃dicta inequalitas valoris p̃cij ⁊ importantie actionis. ſicut ecõtra vtrobiqꝫ poteſt illa emptio eſſe licita ſi non ſit p̃dicta inequalitas. Similiter nõ eſt opus diſtinguere: nec refert an illa actio de nouo ꝯſtituta: ſit ꝯſtituta in ipſomet venditore vel in aliqua alia ꝑſona: quia vtrobiqꝫ ꝯſtituta licite emitur vl' emi poteſt: ſi nõ aſſit p̃dicta inequalitas ⁊ vtrobiqꝫ ꝯſtituta illicite emitur ſi ſit illa inequalitas ibi. Simiľr quarta ꝯcluſio eſſet ꝙ ſi emptio actiõis fiat ꝓ nõ nimis ꝑuo p̃cio ſed adequato valori actionis erit emptio licita ex genere ⁊ ex circumſtantia. quãdo autẽ ſit cenſenda adequatio precij: poteſt ex dictꝭ in p̃cedenti ꝯcluſione trahi. Et ſimiliter agendum eſt in confeſſione cũ emptore talis actionis: ſicut cum emptore redditus tempalis agendũ eſt vt ibidẽ habetur. ⁊ etiaꝫ de hoc tactum fuit ſupra queſtione. lxvij. ad quã remitto ⁊ etiam ad documentũ traditum in fine queſtionis triceſime. Ex q̃rta ⁊ q̃nta ꝯcluſiõibꝫ ⁊ ex dictis circa dubium emergens poſitis ſequiẛ

Correlarium contra panor.

ꝙ de rigore ſcolaſtico ipſe in duobus dictis ſuis videtur multipliciter defeciſſe in p̃dicta ſua diſputatione q̃nta. Primo eniꝫ dicit ꝙ quando actio cõſtituitur de nouo in perſona venditoris ꝙ Inno. tenuerit illum ꝯtractum omĩno eſſe illicitum: ex quo venditoz obligat ſe ad plus dandũ q̃ꝫ ipſe recipiat. ⁊ dicit panor. ſe neſcire illum ꝯtractuꝫ excuſare a prauitate vſuraria: eo ꝙ nõ poteſt quis cõſtituere in ſe actioneꝫ anteq̃ꝫ alteri ſe obliget, cũ nemo poſſit ſibi ipſi obligari. ſꝫ oportet ꝙ quis ſe alteri obliget: ⁊ ita nõ valet ibi venditio cum tempe ꝯtractus nõ ſubſit res que vendaẛ. Eſt eñ veritate inſpecta ꝯtractus mutui ⁊ feneratiuus cum recipiens ſe conſtituat debitorẽ in maiorem quantitatẽ q̃ꝫ recipit. ⁊ ſic ꝯcurrũt illa duo que ſunt de ratione vſure ſcꝫ mutuũ quod eſt materiale ⁊ obligatio ad lucrum quod eſt formale. Hec ille. Sed hoc dictũ deficit quadrupliciter. Primo, quia deberet potius ſic dixiſſe ꝙ tunc ſit illicita emptio illius actionis quando actio excedit p̃dicto modo p̃ciuꝫ: ita ꝙ ratione illius depraueẛ emptio nõ ratione illius ꝙ eſt ꝯſtituta in perſona ꝓpria: quia ratione dicti exceſſus redditur illicita: etiam ſi in aliena ꝑſona ſit olim vel nouiter ꝯſtituta. Secundo, quia dicit Inno. hoc voluiſſe dicere. et verũ q̃dẽ eſt ꝙ h̃ voluit: ſed nõ niſi in caſu p̃dicti exceſſus modo p̃dicto: vt patuit in p̃cedenti queſtione in ſeptima ꝯcluſione. Tertio, quia vult ꝙ in illa cõmutatione ſit vitiũ vſure, modo in ſimili ſcꝫ in redditu ſic tempali ⁊ exceſſiuo ꝯſtituto in ꝑſona venditoris oſtenſum eſt nõ eſſe neceſſarium dicere ꝙ ſit vſura ſed pura emptio licet ſit iniqua. igitur etiaꝫ ibi nõ erit illud neceſſario dicendum. Quarto, quia argumentũ eius nõ valet. Nam dicendũ ꝙ talis p̃mo cenſetur ſe emptori obligare ad dandum tm̃ ſpe p̃cij recipiendi. ⁊ eo ipſo quo ſic ſe obligat incipit emptori actio competere ad tm̃ exigendum. ⁊ ſic obligatio aliquo mõ vt maẛ p̃ceſſit ipſam actionem ſaltẽꝫ obligatio actiua. ⁊ hec ꝯſtitutio fit ex pacto pecunie recipiendi. ⁊ ſic eſt ibi merx in rerum natura ꝯſtituta ⁊ formata que etiam ſi tempore nõ p̃ceſſiſſet ſaltem formaliter ipſam emptionem q̃ſi vitualiter: tamen p̃ceſſiſſet eꝫ natura. Et hoc ſcꝫ ꝙ ſubſit ibi merx. tempe

emptionis illius actionis de nouo ↄſtitu⸗ te in venditore: non eſt minus intelligibile vel imaginabile q̃ʒ ſit id ſcʒ qḋ ipſe cõcedit de redditu nouiter ↄſtituto in reb̄ vendi⸗ toris: de quo tñ non negat q̃n in illius em⸗ ptione ſubſit merx. ꝛ ꝙ redditū p̄ceſſit obli gatio. Preterea dici poteſt ꝙ illud qḋ ven ditor actionis ↄſtituit in ſua pſona ipſi em ptori: hoc preextitit virtualiter, licʒ quo ad formale eſſe de nouo iam ↄſtituat. ꝛ dic vt in precedenti q̃ſtione in octaua ↄcluſione. et ideo pōt ibi eſſe aliquid qḋ habeat rõnem mercis. Scḋm dictū eiꝰ eſt ꝙ q̄n ↄſtituit̄ de nouo actio in perſona alterius q̃ʒ ven⸗ ditoris: ꝛ vendit̄ ꝑ minori quãtitate: tunc ↄtractum ex ꝑte ementis credit vſurarium dicē. quia al's de facili daret̄ locus fingē⸗ di. quia volens vſurariā prauitatē pallia⸗ re nō haberet niſi dicere. inducas talem vt ↄſtituat ſe debitorem tuū in mille vſq; ad annū: ꝛ ego ꝑ illis mille dabo tibi noīe vē ditionis octingenta. quis eñ dubitat illuʒ cõtractum vere vſurarium. Unde ratione obligationis nouiter conſtitute: fraudem pſumerem. ꝛ ſi ille nulla obligationis cauſa pcedente: ſed ſolum vt amicus ſeruiat: ↄſti tuat ſe debitorem illius: vt nomen ſuū ficte valeat vendere: indubitanter ↄtractus ta⸗ lis eſt feneratitius: ꝛ fit fraus ꝺ perſona ad perſonā. In dubio autē ratione nouitatis pſumerem fraudem. Si autē ↄſtaret ꝙ nō in fraudem factum fuit: ſed ex aliqua legiti ma cauſa: ille alius ↄſtituit ſe debitorē illiꝰ qui actionem ↄtra illum competentē alte⸗ ri (licʒ ꝑ minori p̄cio) vendat: nō iudicareʒ talem ↄtractum illicitum: cum hic ↄcurrūt vere p̄ciuʒ ꝛ merx. Hec ille. In hoc dicto multipliciter pōt argui ↄ̄ eū. Primo qꝛ dicit il lum ↄtractum eſſe vſurarium quando ſine cauſa legitima ille alius ↄſtituit ſe debito⸗ rem illius vendentis. Modo eque arguit̄ ꝙ ibi nō ſit vſura. ſicut quãdo ex cauſa legi tima ſe ↄſtituit debitorem. quia eque dicaʒ in p̄mo caſu reꝑio mercē ꝛ p̄ciū ꝛ ↄſenſuʒ. ꝛ ſic ibi eſſe emptionem ſicut in ſecũdo caſu. quia vtrobiq; eſt vera actio ꝛ obligatio ſcʒ actio competens venditori. ꝛ obligatio in illo tertio licʒ in p̄mo ſit ſine cauſa legitima ↄſtituta: ꝛ ſola occaſiõe obtinēdi pecuniā: ſed hoc nō variat vt ꝓpter hoc illa actio nō habeat rõnem mercis: ꝛ ꝑ ↄſequens ꝙ ille ↄtractus ſit vſurarius vere. Q̄uis q̃nt ūʒ eſt de p̄paratione mentis ipſius ementis poſ ſit eſſe talis. Secũdo. quia apud eum no uitas ↄſtitutionis auget p̄ſumptioneʒ vſu rarie p̄uitatis ↄtra emptorem. Modo vt oſtendi in tertia p̄ncipali ↄcluſione: illa no uitas nihil ad hoc facit. Tertio. quia quã do p̄ceſſit cauſa legitima ꝓpter quã ille ter⸗ tius cõſtituit ſe debitorē ipſius vendentis actionē dicit panor. ↄtractum licitū. ꝛ tñ h̄ nō eſt verū niſi addat̄ ſi ꝑ p̄cio equali in va lore. ꝛ ſi nō in nūeroſitate actioni fiat ēptio al's eñ adhuc eſt illicita: ꝛ tñ in caſu illius inequalitatis videt̄ illud dixiſſe panor. qꝛ al's ſi in caſu equalitatis p̄cij intellexiſſet: tunc etiaʒ ſi nulla cauſa p̄ceſſiſſet obligatio nis: ſed tñ ob hoc vt ille vendēs poſſit pe cuniam emptoris leuare: nō eſſet ibi iniq̄⸗ tas, quia nec emens tunc eſſet in lucro in re nec in ſpe. ꝛ ꝑ ↄ̄ñs nec eſſet ibi vſura: īmo ſolum equale ꝑ equali expectaret. De em⸗ ptiõe itaq; redditus tꝑalis determinata tē⸗ poralitate: ꝛ de emptione actionis videtur de rigore ſcolaſtico poſſe ſentiri modo q̄ dictū eſt. Videt̄ etiā poſſe ac debere ↄfeſſo rem ſic agere cum tali emptore mō e cau⸗ telis ac circũſpectione poſitis in hac q̃one ſine p̄iudicio cuiuſcũq; melius ſentientis.

Queſtio. LXXXI.

Utrū emptio red

ditus exiſtens de genere ſuo ſeu de ſe licita deprauet̄ per hoc ꝙ ille redditus ē tempo⸗ ralis indeterminata temporalitate. i. ſoluē dus ad tempus indeterminatū: puta ad vi tam ementis. Solutio queſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibus ꝛ quinq; conclu ſionibus. Prima ſuppoſitio ꝙ redditus tꝑalis indeterminata temporalitate: pu ta ad vitam emētis vocatur cõmuniter vi⸗ ctalitiuʒ. vł' vitalitium ſicut patuit queſtio ne. lxxij. adeo cauſa breuitatis etiam ſic vo⸗ cabit̄ in p̄ſenti queſtione. Et q̄uis vitali⸗ tium ſit duplex ſcʒ irredimibile ꝛ redimibi⸗ le. ſicut ꝛ perpetuus redditus illo modo ē duplex. tamen in p̄ſenti queſtione tñ dice tur de vitalitio irredimibili ꝛ de redimibi⸗ li tanget̄ aliquid in queſtiõe. lxxxij. Et nō refert in ꝓpoſito an illud vitalitium ſit fru⸗

etuarium vel pecuniarium: ⁊ an ſit ꝯſtitu-
tum in rebus vel in perſonis: ⁊ an de nouo
ſit conſtitutū: vel an nō. quia hec differen
tie redditus nō variant qn emptio reddit⁹
maneat ex genere licita. etiam ſi varieť red-
ditus ꝑ illas differētias: adeo ꝙ ſi vnius il
loꝝ redditū ad vitam emptio ſit licita: eti
am alterius erit licita. quia pari paſſu am-
bulant vtreqꝫ quo ad hoc vt patuit queſti-
one. lxxv. Sed ſolum in ꝓpoſito videndū
eſt quādo redditus ꝯtrahitur ꝑ illā differē
tiam. ſcꝫ quia eſt tempalis an emptio ſup
ipm cadens efficiať illicita: quaſi nō ſit ta-
lis redditus cōgruū obiectum emptionis
vel ꝯgrua res emibilis. ⁊ ſic ſit actus ex ge
nere illicitus. Et habito ꝙ ſit ꝯgruū obie-
ctum emptionis. Conſequēter videndum
eſt an nō poſſit veſtiri talib⁹ circūſtantijs
ꝙ reddať ſimpl'r etiam licita.

Secūda ſuppoſi-

tio. Queſtio notanter querit an emptio de
prauet per hoc ꝙ redditus ſit indetermina
ta tempalitate tpalis. quia nō eſt dubiū qn
etiam ſi nō deprauet ꝑ illam ꝯditionē ob-
iecti ſui: ſcꝫ redditus: poſſit deprauari per
alias ꝯditiones: puta ꝑ circūſtantias vtra
tione paruitatis pcij vel male intentionis
ementis. Non eſt em̄ aliquis ꝯtractus ita
licitus: qn ex acceſſu alicuius circūſtantie
poſſit depuari vt emptio panis vel veſtim̄
ti eſt licita. ⁊ tn̄ ſi fiat ꝓ pcio iniquo aut in-
tentione corrupta: ⁊ hmōi depuabiť. Un-
de etiam ſi aliquis ꝯtractus ſit veſtitus oi-
bus circūſtantijs debitis: poteſt adhuc ac
cedere aliqua pua circūſtantia ad bonas. ⁊
illa depuabit totū actum: quia ſaltem cum
bono fine poteſt etiam pſiſtere malus finis
ita ꝙ ex duplici cā finali eū faciat. Queſtio
igiť pńs nō querit niſi an ne adhuc em-
ptio redditus maneat de ſe licita. nō obſtā
te ꝙ eſt reſpectu talis redditus ſic ſpecifica
ti expſſa. Unde tūc aliqua emptio eſt de ſe
vel ꝑ ſe licita: quādo eo mō quo exp̄miť nō
includit aliquid ipſam depuans: puta nec
obiectum ſibi incongruū nec circūſtantiā
ſibi diſconuenientē. Sed quia illa que ſic
eſt licita: poteſt reddi illicita ꝑ acceſſum cir
cūſtantie nōdum expſſe. ideo ſpecialius in
ſolutione queſtionis etiam ad ipſas circū-
ſtantias poſſibiles accedere deſcendemus

Prima concluſio

Emptio illa de qua in titulo queriť nō de
puať ꝑ illam tpalitatē que in titulo exp̄mi
tur: imo nihilominus illa emptio manet ⁊
eſt de ſe licita. Uel ſub alijs v̄bis ⁊ redit in
idem. Emptio vitalitij eſt ex genere ſuo ⁊
de ſe licita. pbať quadrupl'r. Pmo ſic. Ui-
talitiū vere habet rationē redditus. igitur
eſt res emibilis: igiť emptio ei⁹ eſt ex ſe vel
ex genere licita. Prima ꝯña tenet. quia red
ditus in cōmuni captus. put abſtrahit a tē
poralitate vel perpetuitate eſt res emibilis
vt oſtendit pma ratio pme ꝯcluſionis que
ſtionis. lxxix. Secūda ꝯña tenet. quia em-
ptio cadēs ſup rem emibilē eſt ex genere li-
cita. ⁊ niſi exp̄mať aliqua circūſtātia diſcō-
ueniens: erit de ſe licita. nulla aūt talis exp̄
miť quādo diciť emptio vitalitij. Añs aūt
pme ꝯñe ptꝫ: pmo ex rōne redditus. quia ē
ius percipiendi aliquā rem vtilem vel pe-
cuniā. Scdo. quia redditus in cōmuni di
uiditur in tpalem ⁊ ꝑpetuū: ⁊ tempalis in
vitalitium ⁊ in tempalem determinata tem
poralitate. mō diuiſum vere p̄dicať de mē
bris diuidentib⁹. Scdo ſic. Prima ⁊ ter-
tia rōnes pme ꝯcluſionis poſite in qſtione
lxxix. eque ꝓcedūt eas applicando ad vita
litiū: ſicut qn̄ tm̄ formanť de redditu in cōi
igiť ſicut de illo in cōi capto ꝯcludūt eius
emptionē eſſe de ſe licitā: ſic etiam qn̄ appli
canť vitalitio ꝯcludent eius emptionē eſſe
de ſe licitam. Tertio ſic. ſi eſſet illicita: ma
xime qꝛ ibi eſſet implicita vſuraria mutua-
tio: vt dicūt aduerſarij: puta qꝛ emens ī ꝑ
te rei mutuaret illam pecuniā venditori vi
talitij quā ſe dicit noīe precij dare: ⁊ vellet
venditorē ſibi reaſſignare tantūdem in pe
cunia vel alia re vtili: ⁊ cū hoc aliqd vltra
ſed hoc nō habet locum ibi. Primo. qꝛ vbi
eſt implicita mutuatio vſuraria in aliq em
ptione: oportet ꝙ ipſe dans pecuniā habe
at ius repetendi pecuniā datā. al's nō pot
rit dici mutuans. nam mutuū irreuocabi-
le nō eſt mutuū: vt patuit queſtione. xxx.
Modo emēs vitalitium: ⁊ ꝑ ꝯñs dans pe
cuniā nō habꝫ ius repetendi pecuniā datā
venditori vitalitij: etiā adeo ꝙ ſi ſtatim mo
rereť poſt traditiōem pecunie. ⁊ nihil oino
percepiſſet de fructib⁹ vitalitij: an nullo eſſ

ſibi venditoꝛ obligatus. Secūdo. quia ſi illa emptio vitaliꝗ dānari deberet: ideo quia eſſet ibi p̄ſumendum vel ſuſpicandū ꝙ interueniret implicita mutuatio: tunc dānari deberet emptio vſufructus bonoꝝ alicuius ſi eſſet vſufructus emptus ad vitaꝫ ementis. quia vitalitium ſaltem quādo eſt conſtitutum in bonis īmobilibus alicuius nibil aliud videt̄ ꝙ̄ vſufructus ad vitam illius ementis eſſe. ꝯñs aūt eſt falſuꝫ. quia tunc emptionē ſimpliciter dictam bonoꝝ alicuius ſcꝫ vbi transfertur om̄imodū dn̄ium: oporteret damnare de p̄dicto crimine τ dicere ibi eſſe mutuationē implicitā. Nā emendo ſimpliciter bona alicuius ꝑ acquiſitionem om̄imodi dn̄ij: acquirit etiam et ſed nō formalem tamen cauſalē ſeu virtualē vſufructū in bonis illis. τ ſic virtualr̄ acquirit vſufructū formalē licꝫ nō formalr̄. Un de eadem facilitate quis in om̄i emptione diceret ementem dare pecuniā in re: vt mutuatam: τ ꝓ illa recipiendo mercem plus ſibi placentem reciperet ſoꝛteꝫ τ vltra. Tertio. quia ſi eſſet ibi aliqua implicita mutuatio: τ ꝙ ꝯtingeret mutuantem (qui emens dicit) vltra ſoꝛtem datam recipere. tamē ex quo hoc ſcꝫ eum recipere vltra ſoꝛtem fuit veriſimilr̄ dubium: debebit ꝓpter illud dubium excuſari. Suppoſitū ꝓbat̄. quia ꝙ̄uis obliget eum ad dandū ſibi omni anno vite ſue certā quantitatē: tamen veriſimilit̄ dubitat̄ ſi tot annis recipiet ꝙ partiales ſūme ꝯgregate tranſcendent ſoꝛtem expoſitā. Aſſumptū autē ſcꝫ ꝙ tunc debebit excuſari a peccato vſure ꝓbat̄. Nam ſi quis vendat mercem ad certū terminū ꝓ p̄cio qḋ in illo tempe curret: τ in effectu illud p̄cium erit maius ꝙ̄ ſit illud qḋ currit nunc tempoꝛe venditionis: talis excuſatur ſi erat veriſimile dubiuꝫ: p̄cium in termino illo eſſe tranſcenſurum p̄cium currens tempoꝛe venditionis: vt patet in caplo. in ciuitate de vſuris. Atm̄ nō videtur illud tertiū mēbꝝ illius tertie pꝛobationis magnipendendū licet cōmune ſit apud iuriſtas. quia ſi illa dato pecunie eſſet mutuatio non excuſaretur per hoc p̄ciſe ꝙ dans dubitaret an eſſet recepturus vltra ſoꝛtem: vel non niſi etiam addatur ꝙ etiam nō intenderit recipere vltra ſoꝛtem. cuiuſmodi tn̄ intentio nō deeſt in contractu vitaliꝗ: quia dans p̄cium

pꝛo eo intendit etiam penſionem recipere poſt ꝙ̄ equiualens recepit p̄cio. Nec allegatio de caplo. in ciuitate. eſt ad ꝓpoſitum. Ibi enim loquitur in contractu venditionis excuſando a ſuſpitione implicite vſure vbi tempoꝛe venditionis taliter dubitabatur an p̄cium illo tempoꝛe quo ſibi dandum eſt ſit futurum maius ꝙ̄ illo tempoꝛe currat in quo vendit ꝙ non erat veriſimile ꝙ eſſet futurum maius: τ per conſequens non eſt pꝛeſumptio ꝙ vendens ſic vendendo ad terminum intenderit maius ꝙ̄ nunc currat p̄cium leuare: ideo excuſandus eſt in foꝛo exteriori. τ ſi in re etiam non intendit illud. etiaꝫ eſt in foꝛo interiori excuſandus: al's non. ſaltem ſi res fuit etiam ſibi tempoꝛe venditionis venalis: ꝓut lanius patuit queſtione. lxj. Aſſumptum autem ꝓbatur. quia etiā poſito dubio ſi tamen mutuans intendat vltra ſoꝛtem recipere: erit vſurarius. vt ſi mutuet quis tibi centū reſtituendos in termino cum decem vltra ſoꝛtem: ſi ſuperuiuat τ adijciatur. ꝙ ſi moꝛiat̄ ante terminū nihil debeat ſibi dare: etiaꝫ de ſoꝛte. ſi autem viuat debeat ei dare centum τ decem. tunc mutuans eſſet vſurarius ſi intendit recipere vltra ſoꝛtem ſi ſuperuiuat: ſaltem ſi ratione mutui velit illud incrementum recipere: τ tamen etiam eſt dubius an viuat vel non. τ ſic an in effectu recipiat incrementū vel non. Dico autem ratione mutui. quia ſi illos decem non ratione mutui recipiat: ſed ratione qua ſubit periculum ſoꝛtis mutuate in euentu moꝛtis nō eſſꝫ ob hoc vſurarius ꝙ̄uis ibi erit alia ratio peccati. nec obſtat caplm̄ nauiganti: vt patuit queſtione. xxxix. Eſſent enim tūc ibi duo contractus ſcꝫ. Pꝛimo contractus mutui q̄ dant̄ centū: vt centū reſtituantur. Scd̄o ꝯtractus innoīatus quo ꝑ moduꝫ ꝯcertationis cōtrahendo. A. obligat ſe ad remittendum ipſi. B. centum ſi moꝛiat̄ ante terminū. τ. B. obligat ſe ad dandum centum ipſi. A. ſi. A. non moꝛiat̄ ante terminū τ ille ſecundus contractus eſt illicitus ſi fiat eo modo q̄ ꝯtractus concertationis vel vadiationis eſt vt culpabilis impꝛobat⁹ ſupꝛa queſtione. lxxj. Quarto ſic ꝓbatur cōcluſio. Emptio alicuius agri vt emens ꝑcipiat eius fructus p̄ciſe ad tp̄s vite ſue τ nō vltra: eſt de ſe licita. igit̄ etiā emptio redd

ditus vitalitij fundati in illo agro: etiā ē de ſe licita. tenet ꝯñā. quia in pͥma emptione includit virtualiter ſecūda. ꝛ ideo ſi ſecūda eſſet de ſe illicita: etiam pͥma eſſet de ſe illicita. ſicut ſi in aliqua emptione includit virtualiter mutuatio vſuraria ipſa emptio etiam eſt illicita. Aſſumptū ꝓbationis ꝯñe ꝓbat. quia emendo agrū emit ꝓprietatē ꝛ totale dñium agri. Modo in dñio ꝛ ꝓprietate agri: etiā cauſalr̄ ꝛ virtualiter includitur ius percipiendi partem fructuū: qḋ ius eſt redditus. ꝛ ſic icludit in eo ſicut ps in toto Añs aūt ꝗuis negeꝛ ab aduerſarijs: puta a Hoſt. ꝛ a Ray. in ſūmis ſuis di. illū ꝯctū eſſe vſurariū. tñ ꝓbat dupl'r. Primo ſic. licitū eſt alicui ꝯctū p̄carian facere eo mō q̄ fit: vt ſtatim dicet. igit etiā emptionē vitalitij. ꝫ ꝯñā. qꝛ ꝯctus p̄carian eo mō fac⁹ q̄ ſequit: licꝫ nō ſit emptio vitalitij: ē tñ ꝯct⁹ nō gtuitus q̄ aliq̄s ꝓ aliq̄ qḋ equalet p̄cio acq̄rit vitalitiū. Et illa diuerſitas inter emptionē vitalitij ꝛ p̄dictū ꝯctū p̄carian non poterit tantā vel talē variationeꝫ facere vt vnus ſit licitus ꝛ alter illicit⁹: cū vtrobiqꝫ ſit idē qḋ acq̄rit. ꝛ mediū q̄ acq̄rit nō differt niſi qꝛ vnū eſt pecunia: ꝛ alterū nō ē pecunia. attñ equalet pecunie: ita ꝙ de facili poſſꝫ hr̄e pecuniā ꝓ illo. ꝛ ſilr̄ ille cui dat ſtatim pōt et ea facere pecuniā. ꝛ ſtat ꝙ nō recipiat illud niſi eo ꝛ tali aīo vt ſtatim loco eius accipiat pecuniā. imo illud pōt generali vocabulo dici pecūia: vt ſup oñdit qōne. lxxv. ſḿ Aug⁹. Contractus igit p̄carian de q̄ añs loquit fit in vno ſuon mōn vel ſpēn talit. B. hꝫ p̄diū ꝛ dat illud eccl'ie mon in ꝓprietatē: ita tñ ꝙ eccl'ia ſibi ad vitā ſuā reaſſignet tria p̄dia ad vſufructuādū. i. ꝑcipiendū vſufructum de illis: q̄n q̄dlibet equalet ſuo p̄dio. Si tñ. B. vellet etiā ſuo p̄dio vti ad vitā ſuā. tūc eccl'ia ſolū duplū vel duo equalentia p̄dia ſibi aſſignare tenet. vt ptꝫ in. c. p̄carie. x. q. ij. Illud autē qḋ acq̄rit. B. ꝑ p̄dictū ꝯctū: aut eſt vitalitium aut virtualr̄ ꝯtinēs illud. Nā aut acq̄rit illa duo vel tria p̄dia ad vitā aut vſufructū i illis ꝯſtitutū ſibi ad vitā. Si pͥmū tūc etiā acq̄rit ius ꝑcipiendi fructus illon ad vitaꝫ tale aūt ius eſt vitalitiū. qꝛ dñium vl' ꝓprietas rei includit etiaꝫ ius ꝑcipiendi fructus eius. qꝛ illa ꝓprietas eſt virtualis vſufruct⁹ ſeu cauſal'. Si ſecūdū. igit acq̄rit vitalitiū. qꝛ q̄ñ vitalitiū ꝯſtituitur in reb⁹ imobilib⁹ nō eſt niſi vſufructus ſalrē ꝑtialis ad vitaꝫ hoīs vl' aliq̄d ei q̄ditatiue ſimillimū: ꝗuis ꝑ aliq̄ extrinſeca poſſit diſtingui ſicut i ſili de dñio vtili ꝛ vſufructu videt dicendū: vt patuit qōne. xij. Et nō ſolū ius canonicū approbat ꝯctū p̄carian p̄dicto mō factū ſcꝫ cū ei q̄ dat vnū p̄diū in ꝓprietatē eccl'ie: ecclesia aſſignat ad vitā dantis tria vel duo quon vtrūqꝫ equalet illi vni. Sꝫ etiā ius ciuile approbat eū ꝗuis aliq̄l'r aliter factū: ſic ſcꝫ. B. ꝑmittit relinquere eccl'ie p̄diū ſuū poſt mortē in ꝓprietatē. ꝛ eccl'ia nūc ad vitā ipſius. B. aſſignat ei aliud p̄diū equalens. ꝛ interim etiā. B. fruit fructib⁹ vtriuſqꝫ p̄dij: ꝛ poſt mortē eccl'ia recipit vtrūqꝫ p̄dium. ꝛ ſic p̄diū. B. nō efficit ipſius eccl'e niſi poſt mortē. p̄diū etiā eccl'ie nō eſt ipſi⁹ B. niſi q̄ ad vſufructū. ꝛ hoc ordinante iure ciuile: nō p̄cīſe in fauorē eccl'ie: ſꝫ etiā in bonū illi⁹ cui ꝯcedit. ꝛ de hoc habet in. l. iubemus. §. ſane. C. de ſacroſan. ec. ꝛ etiam tangitur. x. q. ij. in. c. capſellas. §. ſi economus. Attñ ꝗuis olim ſuffecerit ſḿ ius ciuile ꝙ B. ꝑmitteret ſe relictun p̄diū ſuū poſt mortē ipſi eccl'ie. tñ hodie eſt meliorata cōditio ipſius eccl'ie. qꝛ ipſe. B. ſḿ illi⁹ iuris diſpoſitionē. ſcꝫ ſḿ ius autenticon tenet p̄dium ſuū mon relinquere q̄ ad dñium: remanēte apud ipm. B. tm̄ vſufructu vtriuſqꝫ. vt in aut. de nō alie. §. ſi q̄s aūt. Non videt igit rō cur ipſi. B. q̄ñ p̄dium ſuū: puta valens mille flor. aſſignauit ipſi eccleſie volens dare ſibi tm̄ ad vitā ſuā duo vel tria p̄dia valentia. ij. vel. iij. milia flor. nō potuiſſet ꝓ eodē tpe mille flor. q̄s leuaſſꝫ de p̄dicto p̄dio vendito. vel q̄s alia via licita habuiſſet: dediſſe ꝑ hoc: vt eccl'ia ſibi aſſignaret ad vitā ſuaꝫ p̄dicta. ij. vel. iij. p̄dia. Quid eñi refert ſi licꝫ mihi equū meū dare ꝓ tuis duob⁹ vl' trib⁹ eq̄s: ꝛ p̄ciuꝫ equiualens equo meo dare tibi ꝓ tuis duob⁹ vel trib⁹ equis. Et dixi notanter ꝯtractus p̄carian in vno ſuon modon vel ſpēn fit ſic ꝛc. Quia ille ꝯtract⁹ fit trib⁹ modis: ſꝫ alij duo nō deſeruiūt nobis ad ꝓpoſitum noſtrū: ideo omitto. Quō etiam differat ꝯtractus p̄carian in feminino genere a ꝯtractu p̄carij in neutro genere: habitum eſt ſup̄ queſtione. xvij. Si dicas ad p̄dictam ꝯſequentiam: ꝓ tanto non eſt ſimile: qꝛ cōtractus p̄cariarū eſt gratuit

tus ex pte vtriuſq partis ꝯtrahentis: puta ꝙ. B. donationis titulo dat ſuum ꝑdium eccleſie: ⁊ eccl'ia ecōtra donationis titulo dat ei vſufructū in ſuis ꝑdijs. Sed emptō vitalitij nō eſt ꝯtractus gratuitus nec ex ꝑte ementis nec vendentis. Illa aūt ratio diuerſitatis poterit facere ꝙ vnū liceat facere ⁊ nō alterū. vt ptz nō ſolū in his q̄ emi ⁊ vendi nō poſſunt: vt in ſpūalibꝫ ⁊ eoꝝ annexis In quibꝫ ptz ꝙ gratis danti ſpūalia: etiaꝫ licitum eſt recipe tempalia ſponte oblata ⁊ ecōtra: ſed etiam in alijs: vt puta licitum eſt mihi tibi donare domū mille flor. ⁊ a te recipere duo milia flor. dono. ⁊ tn̄ ſi venderē tibi ꝓ illis duobꝫ milibꝫ nō liceret. Dicēdū ꝙ ꝯtractū ꝑcariaꝝ ius canonicum ⁊ ciuile approbat. etiā ſi nō fiat aīo donandi ⁊ ſine ſpe reſtitutionis equiualentis vel melioris: ſed etiam ſi fiat ex pacto vt eccleſia ſibi aſſignet alia tpalia. vt ptz expreſſe in predicto caplo ꝑcarie. x. q. ij. Et forte hanc euaſionē iam reprobatā dediſſet hein. gandenſis Nam ipſe q̄dlibeto. ij. q. xv. vbi dānat venditionē vitalitij aīt ſic. Si que iura ſcripta diſcordare videāt̃ ab his que hic videmur inſinuaſſe: credo ꝙ ſane intellecta ⁊ ex equitate expoſita in nullo diſcordabūt. quia vl' habent caſus ſuos ſpeciales alios ab h̄ caſu: vl' loquūt̃ de aliquibus donationibus ſiue ꝑſtationibꝫ liberalibꝫ vſufructus aliq̄rū poſſeſſionū factis aliquibꝫ ꝑſonis in recōpenſationē eoꝝ qui liberal'r ꝯtulerūt eccleſijs vel pijs locis nō ſub pactione alicuius ꝯtractus emptionis ⁊ venditiōis eoꝝ qui acceperūt ⁊ ꝯtulerūt. ⁊ ſi forte ea q̄ acceperūt in vſum acceperūt ſub forma alicuius pactiōis de reſtituēdo eccleſie aliq̄n illud qđ ab ea in vſuꝫ acceperūt: ne oīno ab ea alienet̃. hec ille. Ubi ptz ꝙ vidit ſibi obſtare cōtractū ꝑcariarū approbatū a iure. ꝗ euadere niſus eſt volēdo dicere ꝙ ille eſt caſus ſpecialis: alius a nr̄o. vel ꝙ ille non eſt niſi ꝑ viam gratuite donationis. ſed ptz ex iam dictis ꝙ ⁊ ſi ſit alius: nō tn̄ ſic diuerſus ꝗn ſi ipſe liceat: eadē rōne noſter caſus licebit vt patuit. ptz etiam ꝙ nō ꝑciſe eſt approbatus q̄n ſit ꝑ viam donationis. Si iterū dicas. ꝑdictus ꝯtractus ꝑcariaꝝ eſt licitus ⁊ validus: q2 a iure approbatus: ⁊ ꝑdicta emptio agri etiam q̄ntuꝫ eſt de ſe etiam eſſet licita ⁊ valida: ſed tn̄ reddit̃ illicita: q2

a iure improbata: quia in ꝑdicta lege iubemus. diſponit̃ ꝙ niſi fiat modo ꝑdicto nō valet ꝯtractus qui per eos agitur. Modo quādo quis ab eccleſia emit agruꝫ vſufructuandū ad vitam: tunc nō dat eccleſie aliqđ aliud ꝑdium: ſed ꝑcium. igitur nō valet ꝑdicta ꝓbatio. Nam ius humanū poteſt irritare cōtractum: etiam qui al's de ſe eſſe poſſet validus: imo etiam eum illicitū reddere ꝑ ſuam ꝓhibitiōem. Dicendum ꝙ dato ꝙ illa lex inualidaſſet: nō ꝓpter hoc ſeq̄ret̃ ꝙ eum ꝓhibuiſſet: ⁊ ſic eum illicitū reddidiſſet: ſed tm̄ ꝙ nō competeret ꝯtrahenti actio in foro exteriori ꝯtra alium. ⁊ tamē nihilominus poſſet ibi eſſe obligatio naturalis. Secūdo dicendū ꝙ etiam nō inualidauit eum ſi nō fiat omino modo ꝑdicto quaſi oporteat eccleſie dare ꝑdium ꝓ ꝑdio vſufructuando: ſic ꝙ ſi det̃ ꝑcium equiualens ꝑdio: nō teneat ꝯtractus: imo quo ad hoc nō refert quid ex equipollentibus fiat Sed intelligit̃ quādo ipſe recipiens ꝑdiū ab eccleſia: nō vellet eidem reaſſignare equalens ꝑdiū ſed aliquod vilius ⁊ quid modicū. ſecus vbi equalens ſiue illud ſit ꝑciū ſiue ꝑdiū. Secūdo ꝓbat̃ idē arḡs ꝑncipale. A. licite poteſt agrū ſuū locare ad vitam ipſius. B. ⁊. B. licite poteſt eum ꝯducere. Locatio aūt ⁊ ꝯductio fit ꝓ penſione ānua quā ꝯductor debꝫ dare locanti: ſiue illa penſio ſit pecuniaria ſicut debet eſſe in locatione ꝓprie capta: ſiue fructuaria ſicut poteſt eſſe i ea que general'r cap it. Modo in tali ꝯtractu locationis ⁊ ꝯductionis q̄n penſio eſt pecuniaria. quero quid aliud in ſubſtantia ⁊ in re ſit q̄ꝫ ꝙ. B. ꝓ pecunia acquirit ius percipiendi ꝑ totam vitam ſuaꝫ fructus illius agri: quos al's ipſe. A. potuiſſet percepiſſe. Modo ſi quis emit agruꝫ ⁊ eo fruitur ꝑ totam vitam ſuam: tunc etiā ꝓ pecunia acquirit ius percipiēdi fructus illius agri quos al's dn̄s agri ꝑcipere potuiſſet illo tempe. Et ideo non videtur qua ratione diuerſitatis interueniēte. Primus caſus ſcꝫ ꝯductio agri ad vitam licite poſſet fieri ⁊ non ſecūdus caſus ſcilicꝫ emptio eiuſdem. Nam q̄uis poſſet inter illos duos caſus dari duplex differentia: nulla tamen illarum poteſt tantam variationem facere vt plus liceat ꝑmus q̄ꝫ ſecūdus. Si eīn aſſignādo ꝑmā differentiā dicas ꝙ in

p̄mo caſu b conducit in ſecũdo emit. Un
de in p̄rimo caſu ſi pereat ager: vtputa per
alluuionē nõ periit piculo ipſius ↄducen-
tis: puta b, ſed piculo locantꝭ: puta a, adeo
ꝙ poſtq̃ perierit: nõ tenet̃ b dare annuã pē
ſionē ipſi a, ſicut nec poteſt b q̃d recipere ð
fructib⁹ agri ob oĩmodã eius deſtructionē
Sed in ſcðo caſu ager periit piculo ipſius
b, ita ꝙ nihil de p̄cio expoſito ꝓ illo agro
repeteret, etiam ſi p̄ma die emptionis periiſ-
ſet. Hec eñ differentia nõ obſtat: imo poti
us eſt ꝓ ſecũdo caſu vt ſit licitus ſi p̄mus ē
licitus. quia aduerſarii ↄdemnando ipſuꝫ
b in caſu p̄dicte emptiõis agri videnť ip̃m
b ideo ↄdemnare: q͛ habent eũ ſuſpectũ ꝙ
in fraudē vſurarũ vel ad lucrũ ſuũ id faciat
faciendo ꝑteꝫ ſuã eſſe meliorē q̃ ſit ꝑs ipſi⁹
a. Modo qñ b emit agrũ ad vitam magis
grauať q̃ qñ ↄduceret eũ ad vitã. igiť ſi lici
te poteſt ↄducere vbi minus grauať: ma-
gis poterit eũ emere ex quo magis grauať.
ꝛ ſic minus eſt ſuſpectus de faciendo ſuam
ꝑtem meliorē. Scðã differentia quã poſ
ſes aſſignare nõ obſtat. ſcꝫ q͛ in p̄mo caſu
nõ transfert̃ dñium agri in b. imo illud re-
manet apud a: ꝛ ſoluꝫ vſufructus tranſit in
b. ſed in ſecũdo tranſit dñium. Hoc eñ nõ
obſtat: ꝛ hoc dupl͛r ꝑꝫ. Primo. q͛ etiã in p̄
mo caſu ſtat ꝙ aliq̃d dñium: puta vtile trã
ſeat in b. q͛ ſtat ꝙ in p̄mo caſu illa ↄductio
fiat vltra decenniũ. ergo ſ͛m iuriſtas eſt lon
gi tp̃is. ꝛ in tali ↄductiõe tranſit vtile dñiũ
in ↄductorē. Secũdo q͛ dato ꝙ nõ tranſi-
ret in p̄mo caſu aliq̃d dñium in b. vel ſaltē
ſi tranſiret: tñ nõ tale nec tã ꝑfectum q̃le in
ſecũdo caſu ſcꝫ dñium directum: tñ ſicut b
aliquid plus recipit in ſcðo caſu. ſic etiã in
aliquo pluri grauať ꝓ q̃nto ſcꝫ ſi ager pe-
at: perit piculo ſui. ꝛ ſic ſicut in vno releuať
vel meliorať eius ↄditio: ſic in alio grauať
vel deteriorať eius ↄditio. ꝛ etiaꝫ in hoc ꝙ
cogiť p̄cium totũ ſimul ſoluere: nõ ſic in ca
ſu cõductionis: eo ꝙ conductor ꝛ emptor
in hoc differũt ꝙ vtrobiq̃ꝫ p̄cium ↄſiſtit in
certa q̃ntitate. tñ p̄cium ↄductionis ſoluiť
ſolum annuatim: nõ totum ſimul. ſecus in
emptione niſi venditor det ex gr̃a dilatio-
nem emptori. Tertio ſic. quia ſi nõ liceret
caſus illius antecedẽtis maxime ꝓpter mo
tiuũ Ray. ꝛ Hoſt. ſcꝫ q͛ vt dicebãt. b emẽs
agrũ p̄dicto mõ: ſperat ſe ꝑcepturꝫ de agro
fructus pluris p̄cii q̃ ſit p̄cium datũ per ſe
ergo b cõmittit vſuraꝫ. quia vſura ſola ſpe
ↄtrahitur. ſed hoc motiuũ deficit q̃ntupli-
citer: ꝑꝫ. Primo retorquendo ↄtra ipſos.
Nam ipſi concedunt ꝙ licitum eſt ſi quis
vnam poſſeſſionē tradit ꝛ recipit aliam eq-
ualentē: vt in ↄtractu p̄cariaꝝ: vt patuit in
p̄ma ꝓbatione añtis. Modo etiam in ta-
li caſu ↄtingere poteſt ꝙ b dans p̄dium ꝓ
p̄dio vſufructuando ad vitam ſuam. ſperet
ſe ꝑcepturum ꝑ vitam ſuam fructus illius
p̄dii pluris p̄cii q̃ ſit p̄dium qð poſt mor-
tem dabit eccleſie. ꝛ multo magis illa ſpes
poteſt contingere quãdo recipit duo p̄dia
equiualentia ſuo vnico. Secũdo deficit
quia ille actus ſperandi nõ eſt emptio vita
litii: ſed ꝑ accidens ↄiungiť ipſi emptiõi vl͛
eſt eius circũſtãtia. ideo nõ ſequiť. ille act⁹
ſperandi eſt illicitus. igitur emptio vitalis
tii de ſe eſt illicita: ſed tñ deberet inferri ꝙ
ergo ꝑ accidens vl͛ ex circũſtantia redditť il
licita. ſcꝫ ſi ex illo actu ſperandi ꝓcedit tãq̃
ex circũſtantia cur. Modo nõ negam⁹ em
ptionē vitalitii poſſe ꝑ accidens vel ex cir-
cũſtantia reddi illicitam. Tertio. quia illa
ↄñia nõ valet. b. ſperat ſe ꝑcepturũ de agro
fructus qui cõportati eſſent pluris p̄cii q̃
ſit pecunia ꝓ agro expoſita. igitur eius em
ptio eſt illicita. quia ſic quelibet emptio ꝑ-
petua alicuius p̄dii eſſꝫ illicita: puta dat. a.
flor. ꝓ agro non plus valente. ꝛ tamen ſpe
rat emptor ſe ꝑcepturum ꝑ ſe ꝛ ſuos here-
des fructus qui ſimul cõportati eſſent va-
loris mille flor. Quarto. quia vſura nõ cõ
trahitur quacũq̃ꝫ ſpe. quia ſic emptio agri
ad perpetuũ etiam eſſet vſuraria ſꝫ ſola ſpe
recipiendi aliquid vltra ſortem mutuataꝫ
hic autē nõ cenſeť b. mutuaſſe q̃d ipſi a: ſed
dediſſe p̄cium ꝛ emiſſe agrum vel vſufru-
ctum eius. Si eñ mutuaſſet illam pecuni-
am ipſi a. tunc ſi p̄mo anno vel die moreret̃
ꝛ nondum recepiſſet valorem ſortis ab a.
poſſet heres ipſius b. expetere ab a. tantum
deꝫ q̃nta fuit pecunia expoſita qð eſt falſũ.
Quinto. q͛ nõ eſt verũ ꝙ ſi q̃s recipiat q̃d
vltra p̄cium datum: ꝙ vltra ſortem recipi-
at. quia illud p̄cium equiualuit agro: ↄſide
rata eius importantia. ꝛ ideo quicquid im
portabit ager cõtinetur infra ſortem. Qui
enim emit agrum non attendit preciſe ſub-
ſtantiã ꝛ quantitatem agri. Hec eñ vtiſic

nõ eſſent ſibi vtilia ſed ↄſiderat ↄtinentiã virtualem fructuũ poſſibiliũ pueniẽtiũ de agro. ⁊ ideo cenſet etiã emiſſe oẽs fructus puenibiles de agro.

Secũda concluſio

Emptio vitalitij m̃ltiplr̃ reddit̃ p accidẽs illicita ſcʒ p aliquã circũſtantiã ſupueniẽtẽ: ſed p h̃ nõ debet emptio vitalitij reprobari tanq̃ in ſe illicita emptio. Scđa pars pʒ a ſili. q: etiã emptio panis vel equi põt ſic p accidens reddi illicita. ⁊ tñ nemo ꝓpt̃ hoc dicit emptionẽ equi vel panis eſſe de ſe illicitã. Prima aũt ps ꝓbat̃ enumerãdo exẽpla de ſingulis circũſtantijs quaꝝ fere qlibʒ põt ipſaʒ depuare: eo ꝙ p̃t incõgrua eſſe ipſi emptiõi. Prima eſt circũſtantia q̃s Nã illicitã reddit̃ ſi emens eſt incapax vitalitij: puta q: voto vel iuramẽto a ſe abdicauit vt frater minor q̃ oẽm redditũ a ſe abdicauit ꝓfitendo regulã ſancti franciſci: ſaluo qđ dictũ eſt in fine q̃ſtiõis. lxxviij. Aut ſi emens eſt indignus: vt q: circa ipm̃ nõ ẽ reperibilis aliqua illaꝝ cauſa finaliũ: ꝓpter q̃s vel ꝓpter quaꝝ aliquã dʒ ipſa emptio vitalitij fieri. Nã ↄgrua cã finalis eſt aliqua illaꝝ q̃nq̃ que tacte ſunt q̃ſtione. lxxiij. Si ẽm ille pſone circa quas nulla illaꝝ cauſarũ finaliũ habet locum: ſunt incõgrue ad h̃ vt eis ↄſtituat̃ redditus: eo ꝙ illa ↄſtitutio nõ haberet cauſam finalẽ: tunc cadeʒ rõne etiã ille pſone circa quas nulla illaꝝ cauſarũ finaliũ habet locum erũt incõgrue ad h̃ vt velint ſibi ↄſtitui redditũ: ⁊ p ↄñs incõgrue ad emendũ ſibijpſis redditũ. Sed vitalitiũ eſt reddit᷒. Modo ſtat ꝙ emens nõ ſit de numero illoꝝ circa quos ille cauſe habent locum. Quis ẽm ſane mentis diceret illi ↄuenire emptionẽ vitalitij qui haberet vxorem ⁊ plem multiplicẽ ⁊ haberet bona mobilia ⁊ imobilia ex q̃bꝫ ſuis laboꝛibꝫ cũ ſit validus corpoꝛe ⁊ aĩo induſtrioſus ſciret ⁊ poſſet ſe ⁊ vxorẽ ⁊ plem nutrire: ⁊ hãc mortalẽ vitam ſic honeſte tranſigere taliter ꝙ nõ poſſet ſolũ retinere illa bona ſine hoc ꝙ ea diſtraheret vel ↄſumeret: ſed etiã poſſet aliquid pter hec reſeruare. ⁊ ſic moderate theſaurizare ſuis filijs: put aplus docet .ij. Coꝛ. xij. dicẽs. Parentes debent theſaurizare filijs. ⁊ tñ ſi illa bona ſua venderet ⁊ ꝓ pecunia emeret vitalitiũ ſibi ⁊ vxori ꝛelictis filijs: vel etiã p ſe ⁊ filijs. vl̃ ſaltem illa bona ꝯmutaret p vitalitio. Hic ẽm potẽs ⁊ dign᷒ ad laboꝛes ociũ ſectaret̃ ⁊ occaſio eſſet ſilr̃ filijs ſuis ſectandi ociũ qđ ẽ fomẽtum ⁊ ſentina oĩm vicioꝝ. Et dato ꝙ nõ iõ vere emeret eis vitalitiũ vt ociarent̃: tamẽ interp̃tatiue cenſebit̃. ideo eis emiſſe vt ocient̃: ⁊ vt colla ſua a iugo ſeruitutis ade excutiant: reputantes ſe vt pullos onagri liberos natos eſſe: vt dr̃ Job. xj. Secũda eſt quid. ſed illa hic nõ habet locũ vt depuans. quia illa hic coincidit cum obiecto. modo illud eſt ↄgruũ. Tertia eſt cui. ⁊ illa coincidit cum quis. ſaltem ſi emens emit ſibijpſi. ⁊ ideo ſicut ex indebito quis deprauat̃: ſic ex indebito cui. Si aũt emit alteri: tũc eodẽ mõ ↄtingit ꝙ ille alter eſt incapax vel indignus ſicut ipſe emens. ⁊ ideo eodẽ modo exemplificat̃. Quarta ẽ cur. Ubi nota ꝙ cur capit̃ dupliciter. Uno mõ dicit cauſam inductiuã vel impulſiuã. Alio modo dicit cauſam finalem: ⁊ ille cauſe diſtinguunt̃ licet ſeſe cõcomitent̃ vt ſi querat̃ cur emis panẽ. Rñdet̃ duplr̃. Primo ꝓpter famẽ ſupple tanq̃ cauſam inductiuã: nõ autẽ vt ꝓpter cãm finalẽ. nõ ẽm ideo emo vt aſſequar famẽ: imo vt depellã famẽ. Scđo rñdet̃: ꝓpter reficere naturã ſupple tanq̃ ꝓpter cauſam finalẽ aſſequendã. Poteſt igit̃ emptio vitalitij reddi illicita ex pte circũſtãtie cur. pmo mõ capte: qñ cauſa euʒ inducens eſt peccatũ. quia tunc emptio ꝓcedit ex peccato: igit̃ eſt peccatũ. tenet ↄña duplr̃. Primo. quia ex radice mala fructus ꝓcedens eſt malus. Arboꝛ ẽm mala facit malos fructus Math. vij. Secũdo. q: cauſa inductiua habet ↄcomitantẽ cauſam finalem ſibi ꝓpoꝛtionatã. ideo quãdo cauſa inducẽs ad emptionẽ eſt peccatuʒ: etiam ipſa cauſa finalis vel aſſecutio eius eſt talis. Cõtingit aũt q̃ntuplr̃ ꝙ cã inducens eſt peccatũ. Primo qñ emptio vitalitij fit ex diffidẽtia de diuina p̃uiſionali ꝓuiſiõe q̃ diffidit deũ ſibi ꝓuidere in caſu in q̃ ↄfidere dʒ hõ de diuina ꝓuiſiõe. cuiuſmodi eſt caſus vbi hõ fec̃ qđ in ſe eſt: ⁊ reliquũ cõmittit diuino ſupplemento. talem ẽm nõ deſerit deus in neceſſarijs ad ſalutẽ anime: q̃nto magis nõ deſerit eũ in neceſſarijs ad ſalutẽ coꝛpoꝛis cui᷒ ſalus ↄſiſtit in his q̃ ſunt cõia bonis ⁊ malis. iõ tal̃ diffidẽtia ẽ valde mala. Scđa cã ⁊ ſeq̃

ex prima eſt timor inordinatus deficiendi in neceſſarijs eũ inducit, ⁊ eũ qui eſt inordinatus: ꝯtingit dupľr eſſe iordinatũ.ſ.mortaliter ⁊ venialiter. Et dico inordiatus: qꝛ nõ omĩs timor deficiendi in talibꝫ eſt inordinatus: ſed aliquis eſt ordinatus: ꝑut patebit in ſolutione ſcdi argumẽti pncipalis

Tertia qñ ſolicitudo tpaliũ inordinata inducit eũ ad emendũ. Et dico etiã inordinata ex eadẽ cauſa: ꝑut patebit in ſolutiõe argumenti. Quarta. qñ prudẽtia carnis eũ inducit ad emendũ. Prudentia eñ carnis eſt pctm̃. Eſt aũt prudẽtia carnis (ꝑut eſt pctm) actus intellectus practici a volũtate imꝑatus quo ꝗs dictat ſue volũtati ꝺ modo ⁊ medijs ꝯueniẽter aſſequẽdi illud qꝺ eſt delectabile carni: circa qꝺ ipſa volũtas afficiť: vt circa vltimũ finez ſue vite: ita ꝙ ad illud afficiť ſuꝑ deum. vel ſi ad ipſuz afficiť ſub deo ⁊ nõ vt ad vltimũ finez vite ſue: tñ afficiť ad eũ inordinate: nec referẽdo illud in debitũ finẽ. ⁊ pͥmo mõ eſt mortale pctm̃. ꝗ mõ de ea loquiť aplus ad Ro. viij Prudentia carnis inimica eſt deo. Scdo mõ eſt veniale pctm̃. Et ex prudentia carnis capta ꝑ actu ꝗ mõ eſt pctm̃: generať habitus ꝗ etiã dr prudentia carnis: ſed nõ eſt pctm̃ illo mõ. qꝛ nullus habitus eſt pctm̃. Si aũt ꝗs dictaret ꝓtice de mõ ⁊ medijs ꝯuenientibꝫ ad aſſequendũ illud quod eſt delectabile carni: nõ ſub rõne delectabilis ſed ſub rõne ꝯueniẽtis cõmodoſi ⁊ vtiľ ad ſuſtentationẽ ⁊ ſanitatẽ corꝑis. ⁊ voluntas ad illud etiã ſub illa rõne afficereť ſub deo nullum eſſet peccatũ in illo dictamine: nec habitus inde generatus eẽt vicioſus. quõ dicit aplus ad Eph. v. Nemo vnqꝫ carnẽ ſuam odio habuit. Quinta cauſa poteſt eſſe cupiditas: vt ſi ideo emit: quia attenta ꝗtitate ꝓcij ⁊ diuturnitate vite quã ſibi ſperat affuturam: ſperat ſe percepturũ tot tantoſqꝫ fructus ꝙ longe vel notabiliter pinguius cenſet illud ius percipiẽdi eos ꝗꝫ ſit valor ꝓcij: ⁊ ſic ſe ſperat lucraturũ plus iuſto: cuius lucri affectio eum vt cauſa inductiua inducit ⁊ eius aſſecutio eſt cauſa finalis. Poteſt etiam illa emptio reddi illicita ex parte circũſtãtie cur. capte ſecũdo mõ quia ſi emit ꝓpter talem cauſam finalẽ quã velle vel intendere eſt pctm̃: etiam ipſa emptio eſt peccatum. quia omĩs ille actus eſt peccatũ cuius finis eſt peccatũ. Pͥmũ exemplũ: vt ſi emit ideo vt viuat in voluptatibus carnalibus. Secũdum exemplum: vt ſi emit iõ vt viuat in ocio corꝑali i caſu vbi ipſe emens ẽ talis ꝙ nõ eſt licitũ ſibi in ocio corꝑali viuere: puta qꝛ nõ eſt talis ꝑſona ꝗ alijs occupationibꝫ intẽdere poſſit: vľ velit vel idonea ſit. tunc eñ ſibi corꝑaliter laborare eſt debitũ: quia homo quicũqꝫ ſit nõ debet viuere ſine aliquo labore. aut ſpirituali aut corꝑali. homo eñ naſciť ad laborem ſicut auis ad volatum Job. v. ⁊ militia eſt vita hoĩs ſuꝑ terram. ⁊ ideo ſi non eſt abilis vľ nõ vult ſe dare ad labores ſpirituales: debet ſe dare ad labores corporales: vt qui nõ eſt aptus nec volũtarius ad militiam dei ſpiritualem ſe det ad artificia vel negocia ſeculi honeſta. Et ꝗuis quando emptio fit quatenus ſic viuat in ocio: deprauet emptio: nõ tamen ꝓpter hoc eſt dicendũ fieri in fraudem vſurarũ vt quidam dicũt: quia ſtat ꝙ emens nullatenus vellet vſuras exercere vt ſic ocietur. ꝗuis velit ꝯtractum alias ex genere licitum facere vt ocietur. Quinta circũſtantia eſt vbi: vt ſi emeret in loco in quo ꝑ legem aliquã poſitiuã legiſlatoris ex aliqua rõnabili cauſa ꝓhibitum eſt ſubditis emere vitalitia. Si etiam vbi dicit illud in quo illud vitalitiũ fundať ⁊ illud ſit incõgruũ vt ibi fundeť: vt ſi ipſe ꝯſtituens ipm̃ vitalitiũ ꝯſtituat ipm̃ in aliquo ꝓdio vel in aliqua perſona in ꝗ vel qua nõ liceret ſibi ꝯſtituere. tunc eñ etiam ementi nõ liceret emere vitalitiũ ibi cõſtitutũ. quõ dicerent illi qui negant redditũ poſſe conſtitui in ꝑſona libera quacũqꝫ vel ſaltem vt alij ꝙ nõ poſſit redditus conſtitui in perſona propria venditoris: ꝗuis vtrũqꝫ ſit falſum: vt patuit. ⁊ ꝑ ꝯſequẽs in cõueniens exemplũ. Sꝫ ꝯueniens exemplũ eſſet: ſi ex rationabili diſpoſitione legiſlatoris eſſet ꝓhibitum in certis predijs vľ perſonis ꝯſtituere redditum. An autez in bonis eccleſie poſſit conſtitui vitalitium licite. ⁊ ſic conſtitutũ poſſit quis licite emere patebit in concluſione ꝗnta. Sexta eſt quãdo. vt ſi eo temꝑe emeret quo eſſet ꝓhibitum illum ꝯtractum facere: puta ſi die feſto eo mõ quo aliaꝝ rerum venditiones ⁊ emptiones illa die facte ſũt illicite. vel etiã ſi legiſlator poſitiuus ſecularis ex rõnabili

cauſa ꝓhibuit certo tpe fieri tales emptiones. Septima eſt quā. ⁊ de hac poſſūt poni q̄nq; exēpla. Primū. ſi emit p p̄cio nimis paruo reſpectu vitalicij: ⁊ hoc nimis paruo in re ſcienter vel in ſpe. Exemplū p̄mi (⁊ loquor de ſciētia probabilis coniecturę ſm̄ cauſas inferiores) vt ſi daret iuuenis xvj. annoꝝ. xx. florenos p vitalicio. v. flor. annuoꝝ ſibi ad vitā dandoꝝ. Exemplū ſecundi. vt ſi quis ſat; daret innitēdo cauſis inferioribus: ⁊ tamē dans ſperaret ſe vltra victuꝝ: ⁊ ſic ſe perceptuꝝ tanto tempore ꝙ ius percipiendi eſſet pinguius q̄ʒ valor p̄cij fuiſſet. ⁊ ſic cum ſpe iniqui lucri emeret. Secundū. ſi ab eo qui vendere nō habet: emit ſcienter: vt a monacho nō habēte am̄miniſtrationē: aut a filiofamilias: aut alio qui nō habet poteſtatē transferendi in emētem ius percipiēdi aliquid de bonis illis in quibus cōſtituit vitalicū. ⁊ intelligo h̄ de emptione cum effectu percipiendi illud. Aliter eñ ſicut licitū eſt vendere rem alienam: ſic etiam licituꝫ eſt emere eam modo dicto in queſtione. lxx. Tertiū exemplū: vt ſi emas pro pecunia que nō eſt tua ⁊ quaꝫ tibi alienare nō licet. Quartū. ſi emēs emēdo fingit ſe debilē quaſi nō diu victuꝝ: vt vēditor eo pinguius vitalicū aſſignet pro pecunia oblata: vel vt eo minorē pecuniaꝫ exigat pro vitalicio exhibendo. Quintuꝫ. ſi emit ab eo cui ꝓ tunc mutuare tenebat: ⁊ mutuare noluit ⁊ emere vitalicū placuit. Sed de illo caſu latius patebit in queſtione ſequēti in ꝯcluſione ſecūda ⁊ in queſtione. lxxxiij. in correlario ſexte ꝯcluſiōis. q̄a in emptiōib; reddituū ꝑpetuoꝝ magis natus eſt ille caſus accidere.

Et ſi queras. An ille qui emit vitalicū in qua emptiōe deficit aliqua p̄dictarū ſeptē circūſtantiaꝝ teneat̃ ꝓpter hoc ad aliquā reſtitutionē. Dicit q̄dā doctor ꝙ ſi q̄s emit vitalicū ⁊ aliunde habet ſatis vn̄ viueret: nec fuit ſua talis intētio ſicut iā dictū eſt: ſed ex radice mala emit: puta ex diffidētia aut auaricia aut intentiōe iniqua: ſuadēdum eſt illi ꝙ doleat d̄ ſua diffidentia aut auaricia aut intētiōe iniqua: ⁊ peccata ſua elemoſynis frequētibus: ac pijs operibus redimat. Et addit dicens. Videt̃ mihi ꝙ ſi capitale leuauit ꝙ expediat de cetero ipſi a leuatione ceſſare: ex quo ſufficienter habet aliunde vnde viuat iuxta ſtatum ſuū. quia ex mala radice habuit contractuꝫ a principio initum. Hec ille. Sed aliter videt̃ dicendū. quia q̄uis verum ſit ꝙ quādo deficit aliqua p̄dictaꝝ circūſtantiaꝝ debitarū adeſſe peccauerit ⁊ ita debeat dolere d̄ peccato illo ⁊ ſatiſfacere ſicut ⁊ de quolib; peccato id agendū eſt: tamē nō eſt veꝝ ꝙ quecūq; p̄dictaꝝ circūſtantiaꝝ deficiat: incurrat ipſe emptor obligationē alicuꝰ reſtitutionis vel etiā obligationē ad nō accipiēdū aliquid vltra ſummā expoſitā ꝓ vitalicio ⁊ ſpecifice deſcendēdo ad circūſtantiā cur. de qua p̄dictus doctor loquitur: non oportet propter illius circūſtātie defectū aliq̄d reſtituere vel ſuperſidere ab accipiendo vltra ſummā expoſitā. patet a ſimili. Si aliquis emit equū ꝓ p̄cio ꝯdigno: ſed tamē ꝓpter malū finem intentū: puta vt in eo pugnet in bello iniuſto: vel ex cauſa inductiua iniuſta: q̄uis grauiter peccauerit emendo: nō tñ tenet̃ vēditori ad aliquā reſtitutionē: nec tenet̃ ad nō vtēduꝫ eo equo poſtq̄ʒ illo ad aliquātū tēpus vſus fuerit. ergo etiam ſic erit hic: ſi dat ꝯdignū p̄ciū ꝓ vitalicio: licet emerit ꝓpter malū finem vel ex aliqua illaꝝ malaꝝ cauſarū inducentiū de q̄bus dictū eſt: non ob hoc preciſe tenebitur ad reſtitutionē: vel ad nō accipienduꝫ toto tēpore vite ſue fructus illius vitalicij. Similiter ſi deficiat circūſtantia loci vel tp̄is puta emit in loco vel tpe quo ꝓhibet̃ emi vitalicū: vbi tñ ꝓhibitio nō eſt tā ꝓhibitō q̄ʒ irritatio cōtractus: ſed ſolū eſt ꝓhibitio. patet a ſili. ſi q̄s emat ꝓ p̄cio cōdigno die feſto equū ⁊ in ecclia quo tamē loco ⁊ tempore ꝓhibet̃ emptio: nō ꝓpter hoc tenet̃ poſtea ad aliquā reſtitutionē vl̄ nō vſū illius equi. ſecꝰ ſi lex illa ꝓhibens eſſet etiā irritatoria ꝯtractꝰ: ita ꝙ ꝯtractꝰ eſſet nullus ipſo facto vel iure. Nam tunc non ſolū nō poſſet quid accipere a vēditore poſtq̄ʒ accepiſſet ſummā expoſitā: ſed etiā anteq̄ʒ illaꝫ accepiſſet: imo anteq̄ʒ quicq̄ʒ accepiſſet a venditore de fructibus vitalicij: deberet deſiſtere a cuiuſuis fructus exactione: licet poſſet ſuam pecuniam repetere. et ſi alius nollet nec eū ad hoc compellere poſſet: tanto tpe poſſet ab eo fructus vitalicij percipe noīe ſolutiōis ⁊ reſtitutionis p̄cij ꝑ eū expoſiti

donec ſibi tā de pcio expoſito ꝙ̄ de intereſ
ſe ſuo eſſet ſatiſfactū. Si autē deficeret cir-
cūſtātia q̄s vł cui: puta q2 ille q̄ emit vł cui
emit nō eſt capax vitalicij: vel ſi eſt capax:
nō eſt tñ dign⁹ mō dicto ſup̄: tūc in vtroq̄
caſu illi⁹ defectus eodē mō agat ſicut iā de
vbi ꝛ q̄n dictū eſt. Sicut eñi a pncipio p-
pter ſuā incapacitatē vel indignitatē nō li
cuit ſibi pcurare illū redditū: ita manēte ea
dē cauſa ñ licebit ſibi illū detinere ꝛ eo frui
Si autē deficit circūſtātia quō: puta q2
emens decepit vendentē: ꝛ tūc vel emptor
decipiēdo adhibuit dolū vel non. Si pri-
mū: vel ĝ dolus dedit cauſam cōtractui: et
tūc ꝯtractus ē null⁹. Si aūt dolus nō de-
dit cauſam: ſed incidit ꝯtractui: inducendo
aliū ad vendēdū p minori ꝙ̄ iuſtū ſit: tunc
licet ꝯtractus nō ſit null⁹: tñ emptor tenet
ad ſupplendū defectū p̄cij: etiā in vtroq̄ fo
ro. Si aūt dolus nec dedit cauſam nec in-
cidit ꝯtractui: ſed emptor al's decepit eum
tūc ſi decepit eū dādo min⁹ dimidio iuſti p̄
cij: tenet ad reſcindendū ꝯtractū vel ſupplē
dū p̄ciū. ꝛ hoc in vtroq̄ foro. Si aūt citra
tūc in foro aīe tenet ad idē qđ imediate di-
ctū eſt ſiue a ꝓpoſito: ſiue re ipa eū decepit:
quicq̄d ſit de foro exteriori in quo forte iu
dicis officio cōpelli poſſet ad idē: ſequēdo
opinionē quā Barbati⁹ de ſuo dn̄o refert.
Et ſi ſecūdo queras. Poſſet ne dici ꝙ em
ptio vitalicij ſepi⁹ fit illicite ꝙ̄ licite. Di-
cēdū ꝙ ſic ad iſtū ſenſū ꝙ ex q̄ nō fit licite ni
ſi oīb9 circūſtātijs ꝯcurrētib9: ꝛ tñ quecūq̄
etiā ſe ſola defecerit: reddit illicita: ꝛ facili⁹
ē multꝭ vijs deficere ꝙ̄ mltas recte obſua-
re. ꝛ qđ ē facili⁹: h̄ magꝭ natū ē ꝯtingere. et
hoīes ad id citi⁹ applicāt. idō ſepi⁹ fit illicite
ꝙ̄ licite. quēadmodū phs dicit ꝙ bñ agere
ꝯtingit vno mō: peccare aūt multifariā. ij.
ethic. ꝛ hoīes vt i plurimū ſūt praui. ij. tho
pico. Hoc tñ etiā accidit in alijs emptiōi-
bus aliarū rez. Et ꝙ̄uis ſepius fiat illici-
te ꝙ̄ licite: nō tñ eſt hoc intelligenduz ꝙ in
oñi caſu q̄ ꝯtingit eā fieri illicite: aſſit ob-
ligatio reſtituēdi pceptū vel ſuperſedendi
a pceptione vt patuit.

Tertia concluſio.

Emptio vitalicij pōt taliter veſtiri circum
ſtātijs ꝙ erit actus ſimpliciter licitus ꝛ bo
nus. Probat. quia eſt actus ex genere bo-
nus ꝛ licit⁹: vt patuit in pma ꝯcluſiōe. ſeq-
tur etiā pōt veſtiri oñib9 debitis circūſtan
tijs. Tenet ꝯſequētia. q2 ex oppoſito ꝯſequē
tis infert oppoſitū añcedētis. Hō ac⁹ ve
ſtit⁹ oīb9 debitis circūſtātijs eſt ſimpliciť li
cit⁹ ꝛ bon⁹. Vñ Inno. in lectura ſua in ca.
In ciuitate. extra de vſu. dicit. ꝙ licit⁹ ē cō-
tract⁹ quo q̄s emit redditū grani vel vini
vel aliū ꝯſimilē dandū ad tēpus vite alicu
ius: dūmodo p̄ciū ſit iuſtum: ſiue reddit⁹ il
le ſit certus ſiue incert⁹: ſiue ſit in pecunia ſi
ue i alijs reb9. Et ſic etiā vult ꝙ pōt illa em
ptio veſtiri talit ꝙ ſit ſimpliciť licita. Se
cūdo patet inductiue remouēdo oēs illas
incōgruas circūſtātias q̄ tacte ſūt in prece
dēti ꝯcluſiōe: ꝛ ponēdo circūſtātias oppo
ſito modo ſe habētes: vt ſi emēs eſt capax
vitalicij ꝛ etiā dignus. Exemplū pmi pa
tet. Exemplū ſecūdi ponit: vt puta q2 talis
ſua ſponte ꝛ ꝓprio motu charitatis vult p-
deſſe alijs in ſpūalib9 eo modo quo plati i
ſpūalib9 eis pſunt. ꝛ cū nō habeat ſuſtenta
tionē cōpetentē ad ſic pficiendū eis eo ꝙ ſi
de ſuis viuere deberet: oporteret eū eē im-
plicatū negocijs ſecularib9 ꝛ occupatiōib9
diſtrahētib9 eū. Idō ipe ſua bona vēdit ꝛ de
pecunia leuata emit ſibi vitaliciuz: vel ſua
bona pmutat p vitalicio: vt ſit p vitā ſuā
poſſit ſine impedimēto ꝛ eo expeditius in
tēdere pfectui alioꝝ. Q2 eñi talis dignus ſit
patet. q2 alij hoīes q̄bus ille ſic vellet pro-
deſſe: licite poſſent ſibi ꝯſtituere vitaliciū:
iuxta mltas autoritates allegatas. q. xviij.
Vñ etiā redditū ppetuū p eo ꝛ ſuis ſucceſ
ſorib9 q̄ ſic eſſent ſpūaliter fructificantes in
eis poſſent ꝯſtituere. Reddit⁹ autē ppetu⁹
includit vitaliciū ꝛ vltra. Similiter ille di
gnus eſſet q̄ iā eſſet platus alijs in ſpūali-
bus: ꝛ etiā nō haberet ſufficientē vel cōpe
tentē ſuſtentationē a ſubditis modo predi
cto: ꝛ tñ ipe p ſua bona poſſet ſibi pcurare
vitaliciū ad cōmodoſe ꝛ expedite intēden-
dū officio ſue platiōis: quēadmodū etiam
Paulus ex ꝓprijs ſeipm ſuſtentauit in offi
cio prelature quod apud Corinthios ex-
ercuit. Et eodez modo pōt exemplificari p
illas pſonas que ſunt d ſecūdo tertio quar
to ꝛ q̄nto generib9 tactis in queſtiōe. xxxv.
Quis eñi negaret illū dignuz eſſe reddituū
āntuo p ſue vite ſuſtētatiōe: ꝛ pſertim ſi ipe
ſibiipi de ſuis bonis eū pcurare vellet qui

ptis viſceribꝰ caperet ſine titulo eccl'iaſtici
bñficij de ꝓprijs bonis: ſacerdotale officiū
ad qḋ vocatus eſſet vel quo iam ꝑditus
eſſet exercere, ꝓ bono eccl'e aut cum gratiaꝫ
docendi hr̄et regere vellet in gn̄ali ſtudio
cathedrā theologie nō tm̄ illiꝰ q̄ phoꝛꝫ lo
rꝫ ſubtilitatibꝰ ſpeculatiuis ē repleta ſꝫ
potiꝰ q̄ ſctoꝝ ſentētijs moralibꝰ ꝛ caſualibꝰ
deciſionibꝰ ad foꝝ ꝯſcientie valentibꝰ eſt
referta quatenus tāq̄ꝫ architectus ceteros
doceret regere curā aīaꝝ que eſt ars artiū
atqꝫ abilibꝰ ad p̄dicandū cōmendaret ſcīē-
tiā pietatis q̄ ꝑ illam alios docere poſſent
vt aplꝰs Timotheo ſcripſit. ij. Timo. ij.
dicēs. Hec cōmenda fidelibꝰ hoībꝰ q̄ ydo
nei erūt ꝛ alios docere. Nam nō minoris
ſed maioꝛis eſt meriti p̄mū q̄ꝫ ſecūdum. eo
ꝙ p̄mū ſcꝫ regere cathedraꝫ theologie mō
dicto ē architecti. ſecūdum aūt eſt manua
lis artificis. architecto eñ ſm̄ iuſticiam di
ſtributiuā maioꝛ debeꝛ̄ merces q̄ꝫ manua-
liter opanti, ꝛ tm̄ nō dubitareꝛ̄ q̄n illis ſecū
dis tanq̄ꝫ dignis poſſit ꝓuideri de vitali-
cio. imo de reddituu ꝑpetuo. igiꝛ̄. Et eodeꝫ
modo poſſet deduci de pſonis in q̄nto ge
nere ſup tactis q̄ſtione. lxxiij. Et ratio oim
illoꝝ eſt: q2 alij poſſent talibꝰ perſonis ꝓui
dere de vitalitio. igiꝛ̄ etiā ipſe ſibiipſis p̄nt
ꝓuidere. Añs ꝓbaꝛ̄. q2 alij eis poſſunt ꝓ-
uidere d̄ reddituu ꝑpetuo de ſeruituro tam
eis q̄ꝫ ſucceſſoꝛibꝰ eoꝝ. igiꝛ̄ etiā de vitalitio.
tenet ꝯñia. q2 vitaliciū icludiꝛ̄ in reddituu ꝑ
petuo. Et de facto etiāꝫ ſic factū eſt in hoc
ꝙ beneficia eccleſiaſtica ſunt inſtituta ꝓ ge
rentibꝰ officia eccl'iaſtica: quia illa bñficia
ſicut ſunt redditus ꝑpetui reſpectu ꝑſo-
naꝝ ſibi ſuccedentiū. ſic ſunt vitalitia reſpe
ctu cuiuſlibet pſone ſeoꝛſum gerentis offi
ciū eccl'iaſticū. Silr̄ ſi quis hr̄et pecuni
am legitime queſitā q̄ tm̄ nō ſciret vel ꝑ de-
bilitate vel ſenio nō poſſet vti in negocia-
tionibꝰ aut alijs lucroſis ꝯtractibꝰ nec ſuf-
ficeret ſibi ad emendū aliquas poſſeſſiōes
ꝑpetuo de quibꝰ viueret, ꝛ ſi deberet in di-
es viuere de illa pecunia: ipſe cito ꝯſume-
ret ꝛ poſtea cogereꝛ̄ mēdicare. cur nō poſſꝫ
ille pecuniā ſuā dare alicui q̄ ex ſua indu-
ſtria poſſet illa vti in negociatiōibꝰ vel in
emendis poſſeſſionibꝰ excolendis ꝛ velle
ab illo recipe aliquid annuū ſm̄ ꝓpoꝛtiōeꝫ
ꝑcij dati. Hoc eñ eſſet in vtilitatē vtriuſqꝫ
Si eñ ille de illa pecunia viueret ꝛ ad in-
opiā vergeret dignus eſſet vitalicio ſibi a
ciuitate vel alia cōmunitate aſſignādo cuꝫ
ſit de q̄rto genere ſup̄ tactaꝝ perſonaꝝ que
digne ſunt vt redditus eis ꝯſtituanꝛ̄. Cur
ergo ſi poſt incurſuꝫ inopie dignus eſt vita
litio: nō eſſet dignus vitalicio ante incurſū
ne incurreret: q̄n ſine vitalitio nō p̄t ꝑſer
uari q̄n incurrat illam inopiā. ꝛ maxīe cuꝫ
ip ſe ſibiipſi vult ꝓcurare de pecūia ſuis la
boꝛibꝰ q̄ſita. Secūda etiam circūſtantia
ꝯgrua p̄t ibi eſſe. ſ. ꝯgruū q̄d. q2 illa circū
ſtātia coincidit cū obiecto. mō vitaliciū eſt
ꝯgruū obiectū emptiōis: vt patuit. Ter
tia etiāꝫ circūſtantia ꝯgrua p̄t ibi eſſe ſcꝫ
ꝯgruū cui: quia ſi quis emit ſibiipſi vitali
ciū. tunc cui coincidit cū q̄s io ſicut ꝯgruū
q̄s ibi p̄t eſſe vt patuit: ſic etiā ꝯgruū cui
ibi erit. Si aūt alteri velit emere: ſtat ꝙ ille
alius ſilr̄ ſit ita capax ꝛ dignus vitalicio
ſicut de quis dictū eſt. Quarta etiā circū
ſtantia ꝯgrua p̄t ibi eſſe ſcꝫ cur: puta quia
facit ex cauſa inductiua honeſta ꝛ oꝛdina-
ta: ꝛ etiā ex cauſa finali honeſta. Exemplū
p̄mi ſi nō ex diffidentia ad deū: nec ex timo
re inoꝛdinato vel ſollicitudine inoꝛdinata:
aut ex prudentia carnis ſed ex timoꝛe oꝛdi
nato: ſollicitudine oꝛdinata ꝛ prudētia ſpi-
ritus inducaꝛ̄ ad ſic ſibi ꝓuidendū de vita
licio eo ꝙ al's nō expedite poſſet itendere
ꝓfectui reipublice ſicut poſſet hn̄do vitali
ciū. Exemplū ſcd̄i ſi facit nō vt q̄etius poſ
ſit voluptatibꝰ ꝛ mūdo deſeruire aut ocio
vacare ſed vt p̄dictis laboꝛibꝰ ſpūalibus ꝛ
diuinis operibꝰ intendere poſſit quietius.
Quinta etiā ꝛ ſexta circūſtātie ſcꝫ vbi ꝛ
q̄n p̄nt ibi eſſe ꝯgrue: puta q2 emptio vita
licij fit in loco ꝛ ꝑ tp̄e in quibꝰ nō eſt ꝓhibi
ta emptio. ꝛ etiā vitaliciū eſt ꝯſtitutū in bo
nis: vel pſonis in quibꝰ nō eſt ꝓhibitū ꝯſti
tui vitaliciū. Septima etiam circūſtan-
tia ſcꝫ q̄ mō p̄t ibi eſſe ꝯgrua. vt ſi emens
ſine fictione ſue debilitatis dat ꝓ vitalicio
ꝑciū tale qḋ ſit ipſius ementis. ꝛ ſit equiua
lens ei. Cū eñ vitaliciū ſit res eſtimabilis
ꝑcio: poſſibile eſt repire ꝑciū ſibi cōmenſu
ratū ſm̄ iuſticiam cōmutatiuā. q2 q̄uis nō
ſciat certitudinaliter certitudine demōſtra
tiua: q̄to tp̄e opoꝛteat venditorē ſibi ſolue
re vitalitium: ꝛ ꝑ ꝯñs nō ſciaꝛ̄ demonſtra-
tiue: q̄nti valoꝛis ſit vitaliciū: tn̄ certitudīe

morali q̄ innitit̃ cauſis inferioribꝰ ꝛ de cõcurſu poteſt ſcire quãto tꝑe oporteat eũ ſibi ſoluere vitalitium. ꝛ ꝑ ꝯñs q̄nti valoris ſit illud. ꝛ ſic poterit equale p̄ciũ ꝓ illo aſſignare. ꝛ dato ꝙ vltra illud tp̄s ꝯtingat eũ recipere: tñ ex quo etiã poſſibile fuit ꝙ nõ tanto tꝑe recipiet q̄nto eſtimabat̃ recepturus. ideo cõpenſando illud dubiũ cũ illo euentu qui etiam poſſibilis fuit ꝛ lucroſus venditori ꝛ dãnoſus emptori cum p̄dicto euẽtu q̄ de facto euenit: nõ eſt ibi inequalitas violans iuſticiã cõmutatiuã. Et ꝯfirmat̃: q꞉ ꝯtingit dare ꝓ vitalitio nimis pũ p̄cium: vt ſi tñ. xx. flor. quis daret cũ iuuenis eſſet ꝓ vitalitio dãdo ſibi omĩ anno. x. flor. ꝯtingit etiam dare nimis magnũ: vt ſi decrepitus daret mille ꝓ vitalitio recipiendo ãnuatim tñ vnũ flor. ergo ꝯtingit etiã inuenire equale p̄ciũ. tenet ꝯña. q꞉ in eſtimabilibus precio ꝛ ſimilibus vbi eſt inuenire maius ꝛ minus: etiam eſt reperire equale q̄uis in q̄buſdã mathematicalibꝰ fallat. ꝺ q̄bꝰ in. xv. Euclidis. Ex deductis circa circũſtantiã quis in hac concluſione ſequit̃

Correlariũ

Q꞉ nõ omnino bene dixit panor. q̄ in ſuis diſputationibꝰ: diſputatione q̄nta ſic dicit. Clericis nõ puto licere ſupple emptionẽ vitalitÿ niſi cauſa neceſſitatis. ꝛ ꝓbat h̄ tripl'r. Primo q꞉ cauſa lucri nõ licꝫ clericis vel mõachis ꝯducere alienas poſſeſſiones: vt in. c. ꝓuenit. lxvj. diſ. Secũdo q꞉ ante clericatũ licꝫ negociari: poſtea non. Tertio p̄ſertim: q꞉ debẽt abſtinere ab omĩ ſpecie mali. Modo emptio vitalitÿ habꝫ ſpẽm mali: q꞉ eſt malũ in opinione mltoꝝ dicentiũ eã eſſe vſurariũ ꝯtractum. hec ille

Contra hoc arguit̃ p̄mo. aut voluit emptionẽ vitalitÿ eſſe clerico illicitã rõne circũſtantie quis: ꝛ hoc nõ: q꞉ tũc etiã ei eſſet illicita ſi cauſa neceſſitat̃ faceret. q꞉ adhuc ip̄e maneret cleric'. Aut ex ꝑte circũſtantie cur. ſcꝫ finis: puta quia faceret cauſa lucri q̄ ſi in hoc differret clericus a laico: quia vni licꝫ ob lucrũ facere illam emptionẽ: nõ alteri. ꝛ tunc v꞉ꝫ q̄dem eſſet ꝙ clerico ex cauſa lucri ementi eſſꝫ illicita talis emptio. Sed tunc deficit dupl'r. Primo. q꞉ hoc nõ ꝓbat ſcd̄a ꝓbatio nec tertia. nõ ſecũda: q꞉ etiaꝫ ſi cã lucri emeret: nõ eſſet negociator dicend' niſi intẽderet reuendere. ꝛ ſic lucrari: vt ptꝫ ex rõne negociat õis ſup̄ q̄one. lij. Modo ſtaret eũ emere illud nõ vt reuendat ſed vt ꝓ ſe ſolo retineat: q̄uis hoc feciſſet animo lucrandi ſcꝫ quia cenſeret vitalitiũ melius p̄cio. Nec tertia: q̄ꝺ dupl'r ptꝫ. Primo. quia tũc eadẽ rõne laicus deberet abſtinere: q꞉ etiã ap'lus omĩbꝰ loquẽs ait. Ab omĩ ſpẽ mala abſtinete vos. ꝛ q̄uis ius canonicũ ſpecial'r hoc applicet clericis. extra de vi. ꝛ ho. cle. cũ ab omĩ. tñ nõ negat idẽ fuandũ eſſe laicis licꝫ magis clericis. ꝛ ſic ſolũ ꝓbaret clericis eſſe magis illicitũ. nõ añt ꝙ cis eſſet illicitũ ꝛ laicis licitũ. Secũdo ptꝫ etiã q꞉ eadẽ rõe nõ liceret clerico nec laico emere redditũ ꝑpetuũ. q꞉ ibi ẽ opinio aliquoꝝ dãnantiũ illaꝫ emptionẽ vt vſurariã. Vñ an oporteat abſtinere a ꝯtractu: de q̄ ſunt varie opiniões. quaꝝ vna dãnat eũ ꝛ alia nõ: ita ꝙ ſi nõ abſtineat peccet ꝯtrahẽs. pa tebit q̄one. c. vbi habet̃ ꝙ nõ eſt indiſtincte hoc v꞉ꝫ. ideo nec ille ſic indiſtincte debuiſſet intuliſſe p̄dictam ꝯñam. Secũdo deficit. q꞉ ſi intellexit eã illicitã eſſe clerico qñ ex p̄dicta cauſa finali fit: tunc a ꝯtrario intellexit eã licere laico: al's eñ nihil faceret illa ꝯiunctio aduerſatiua ſcꝫ ſed. cũ ait. laicis ꝑmittendũ eſſe illam emptionẽ: ſed non clericis ꝛc. Modo videt̃ ꝙ etiã laicis nõ liceat illam emptionẽ facere niſi caſu neceſſitatis ſcꝫ ad ſuſtentationẽ ſui vel alioꝝ eo mõ quo tactũ eſt in q̄one. lxxiij. Vñ ſi q̄s etiã laicus cõmode poſſet ſuã ſuſtentationẽ h̄re ſine rõnabili timore deficiẽdi ſibi in neceſſarÿs: ꝛ citra in cõmoditatẽ impeditiuã a ꝓſecutione eaꝝ cauſaꝝ ſerialiũ ꝓpt̃ q̄s licitũ eſt ꝯſtituere redditũ q̄ tacte ſūt q̄one lxxiij. nõ videt̃ ſibi licitũ emere vitalitium. De emptõe etiã redditũ q̄ ad clericos patebit infra q̄one. lxxxiij. ꝯcluſione ſexta.

Correlariũ

ſequit̃ ex p̄dictis ꝯcluſionibꝰ ꝙ ſicut emptio vitalitÿ eſt licita ex genere ꝛ põt licite fieri ex oĩbꝰ circũſtantÿs qñ fit ad vitã emptoris. ita etiã põt licite fieri qñ fit ad vitam venditoris: ita ꝙ emptor tãto tꝑe ꝑcipiet q̄nto ſupuixerit venditor ꝛ nõ vltra. ptꝫ ex idẽtitate rõnis. Nam etiam ille redditus ſic duratur': eſt q̄d tꝑale eſtimabile p̄cio: ꝛ ꝯtingit innitẽdo cauſis inferioribꝰ eſtimare q̄nti valoris vt ſic ſit ꝛ ſic reperire p̄ciũ ei equalens. ꝛ ſic de alÿs. ꝛ mũr' cõ

tingit ibi interuenire deſideriū mortꝭ in vē
ditore reſpectu emptoris. qꝛ etiā ſi emptor
moreref: non eſſet ob h̄ liberatus venditor
ſꝫ ſaltem heredes emptoris accipent pen
ſiones donec venditor moreref.

Quarta cōcluſio.

Emptio vitalitij p̄dicto mō veſtita nō ſo
lum eſt ſimplr licita: ſed vltra h̄ etiaꝫ eſt ex
pediens reipublice. pbaf. quia illud dicif
expediens reipublice qđ ꝓmouet vtilitatē
eius. Ūn in hoc differt expediens a licito
qꝛ expediens addit aliquid vltra licitū ſcꝫ
ꝙ ex illo qđ eſt licitū nata ſit ꝓuenire vtili
tas. Sepe eñ̄ et aliq̄ in ſe licito natum eſt
ꝓuenire malū. Ūn̄ aplus. Oīa mihi li
cent: ſed nō oīa expediūt. j. Cor. x. ⁊ ibi
dē. Oīa mihi licent: ſed nō oīa edificāt.
Ubi vult dicere ꝙ q̄ntū de ſe erat: erat ſibi
licitum comedere quecūqꝫ cibaria in lege
moyſi ꝓhibita: ⁊ etiā idolotica. ſed tñ in ca
ſu in quo inde natū erat ꝓuenire ſcandalū
infirmor erat illa comeſtio nō expediēs. i.
ꝓmouens vtilitatē ꝓximi: imo impediens
⁊ ſic fiebat illicita per accidēs. Modo em
ptio vitalitij ꝓmouet vtilitatē reipublice.
etiā ſi qs nō ſibi ſed alij emat: dūmodo ille
alius ſit talis qualis debet eſſe ſm dicta đ
circūſtantia qs ⁊ cui. ⁊ dūmō alie circūſtan
tie fuerīt. Nam ſi fiat p̄dicto mō: tunc pſo
ne p̄mi ſcđi tertij ⁊ q̄rti generꝫ ſup̄ enūcra
toꝝ q̄ multū ſunt vtiles reipublice longe
ꝓmptius pñt hri ꝙ poſſent cedē pſone hrē
ſine vitalitijs. Multe eñ̄ pſone abiles ad
p̄dicta officia nō ſe implicarēt p̄dictis offi
cijs ⁊ ſtatibus: ſi nō eſſet eis taliter ꝓuiſuꝫ
ꝙ eſſent ſine tali timore deficiendi quē rō
nabiliter poſſent habere. Nā potius alijs
intenderent quibꝫ poſſent ſibi ꝓuidere ⁊ ſe
eximere a tali timore. q̄nto aūt ꝓmptius in
ueniunf pſone p̄dicte: tanto maior eſt vtili
tas reipublice. igif. Scđa etiā vtilitas ē
ꝙ dato ꝙ eque inuenirenf ꝓmpte tales p
ſone: tamen ille nō ita expedite pñt ꝓſequi
ſua officia ⁊ ſtatus: de alijs viuendo. puta
de cultura terraꝝ ſuarū: ſic q̄n de vitalitijs
viuerēt. Tertia vtilitas ē ꝙ q̄n cōitas ali
qua vt ciuitas vel vniuerſitas emit vl aſſi
gnat aliq̄ đ vitalitiū alicui q̄ fideliter labo
rat vel laborauit ꝓ bono vniuerſitatis do
cendo ⁊ legendo: vel q̄ ſtrēnue in armis mi
litat vel militauit ꝓ bono ciuitatis ⁊ regni
aut q̄ prudent ⁊ ſollicite rexit vl regit rēpu
blicā: tūc tā illi ꝙ etiā ceteri aiant ad ſilr fi
deliter laborandū in vtilitatē reipublice. qꝛ
nō dubitabūt corpa ſua exponere magnis
laboribꝫ timore deficiendi in neceſſarijs vi
te: qꝛ ſperabūt ſibi ꝓuideri ꝑ ipam ciuitatē
vel vniuerſitatē: ſicut alijs viderūt fuiſſe ꝓ
uiſum. Non dubitabūt etiā ꝓuatꝭ cōmo
dis q̄ſi poſtpoſitꝭ hiare ad cōmoda reipu
blice. qꝛ ſperabūt ſibi melius ꝓuidendū de
neceſſarijs: ſi ſic egerīt: ꝙ ſi ſibiꝑ p̄is ꝓuide
re vellent ſuis cōmodis inhiādo. Hec aūt
inhiatio mltū diſtrahit mentē: vt hīs q̄ ad
officij ſui expeditionem ꝑtinent: minus in
tendere poſſint: qꝛ plibꝫ īcentus minor eſt
ad ſingla ſenſus. ⁊ pſertim cū qs ex officio
hꝫ intendere ſpūalibꝫ. ob qđ ⁊ paulus ait.
Nemo militans deo implicat ſe negocijs
ſecularibꝫ. Et in ve. te. leuitis ⁊ ſacerdotibꝫ
nō fuit data poſſeſſio in terra ꝓmiſſiōis: ſꝫ
redditus eis fuerūt ordinati. Si etiam
ciuitas vl alia cōitas ꝓuideat ꝑ vitalitia il
lis q̄ licꝫ nō ſint de p̄mo ſcđo tertio vl q̄r
to genere. ⁊ ita nō fuiuerint vel fuiūt ſpeci
aliter reipublice. tñ alꝰ honeſte ſe habue
rūt ⁊ fecerūt qđ in eis fuit q̄ diuina ordina
tione deuenerūt ad inopiā ⁊ corpis inuali
tudinē. Ex h̄ multi qbꝫ ſiles caſus inopie
vl inualitudinis pñt occurrere: aiabūt ad
h̄ vt etiā honeſte ſe habeāt: q̄tenus ipis ad
ſilia vergētibꝫ etiā ꝓuidere dignef ciuitas:
q̄ alꝰ nllatenus ad honeſtatē talē allici po
tuiſſent. ſic aūt occaſionare ⁊ aiare atqꝫ al
licere ciues ad honeſte viuendū multū ꝓ
deſt reipublice. Et ſicut eſt ꝓbatū q̄n qs
emit vel aſſignat alteri vitalitiū cū p̄dictis
circūſtantijs ꝙ talis emptio eſt expediens
reipublice: ita eadē rōne cū qs ſibiꝑ p̄i emit
vitalitiū cum p̄dictis circūſtantijs erit illa
emptio expediēs reipublice. ſi eñ̄ nō expe
diret illū hoiem q̄ p̄dicto mō ꝓuiſſet rei
publice. tandē de q̄ſitis ſibi pecunijs eme
re vitalitiū: tunc etiā neqꝫ expediret ꝙ ciui
tas vel cōitas ſibi emeret vel aſſignaret vi
talitiū. cuius oppoſitum eſt oſtenſum. igif.

Quinta concluſio

Emptio vitalitij nō deprauat ꝑ h̄ ꝙ illud
vitalitiū eſt ꝯſtitutū in bonis alicuiꝰ eccl'ie
a q̄ qs emit illud. Probaf q̄druplr. Prio

ſic, licitũ eſt alicui emere agrũ alicui⁹ eccl'ie vt ad vitã ſuã pcipiat fruct⁹ ei⁹. igiť etiã licitũ ẽ tali emere vitalitiũ ↄſtitutũ in agro illius eccleſie. tʒ ↄñã. qꝛ aut p̄mũ includit ſecũdũ virtualr: aut eſt idẽ cũ eo. Nã ſi in ↄ̄cau añtis emens acq̃rit dñiũ ⁊ ꝓprietatẽ illius agri ad vitã ſuã: tunc etiaʒ acq̃rit redditũ virtualr in illo dñio ↄtentũ. qꝛ dñs agri habet ius pcipiendi nõ tm̃ aliquos ſʒ oẽs fructus. Si aũt nõ acq̃rit dñiũ ⁊ ꝓprietatẽ agri ſed tm̃ vſufructũ ꝑ vita ſua: tunc ille vſufructus ẽ idẽ qȯ vitalitiũ vl' q̇ditatiue ei ſimillim⁹: qꝛ vitalitiũ qȯ ibi ↄſtitueret̃ n̄ eſſet niſi ptiale ius vtendi fruendiq̧ ſubſtãtia illius agri ſalua rei ſubã. hoc aũt ẽ vſufruct⁹ vl' aliq̃d ei q̇ditatiue ſimillimũ. añs pbat̃. qꝛ in q̃rta ꝓbatione p̄me ↄcluſionis fuit illud añs ꝓbatũ de agro nõ ſpecificãdo an ſit eccl'ie vel nõ. Modo rõ ibidẽ adducta eque ꝓbat de agro eccl'ie ſic de agro in cõi vel laicali. imo ꝓbatõẽs illius añtis ibidẽ poſite directe reſpiciũt bona eccl'ie q̃ q̇s acquirit ad vitã ſuã. Scd̃o ſic. qꝛ in cle. p̄ma de reb⁹ ec. nõ alienandis habet̃ ꝙ exigente neceſſitate vel vtilitate eccl'ie: põt p̄latus etiã religioſus (dũmȯ accedat ↄſenſus ſui ↄuẽtus. vel ſi ↄuentũ nõ habeat cõſenſus ſui p̄lati ꝓxi̇) nõ ſuata alia ſolẽnitate debita de iure: redditus ⁊ poſſeſſiões eccleſie ad vitam eius ſeu ad aliud certũ tp̃s pecunia inde recepta concedere. ⁊ ſubiĳcit̃ poſtea in fine textus ꝙ prelatus ſeu rector eccleſie põt: alia ſolẽnitate nõ ſuata: ſolus locationes redditũ ⁊ venditiões fructuũ ad tp̃s modicũ facere. Ex hoc arguit̃ ſic. licitũ eſt alicui pecuniã ſuã cõmutare ꝑ redditib⁹ ⁊ poſſeſſionib⁹ eccl'ie ↄcedendis ſibi ad vitam ſuã ſcʒ dantis pecuniã. Illa autẽ cõmutatio eſt emptio vitaliti̇. igiť ↄcluſio vera. Minoꝛ nota de cõmutatione illi⁹ pecũie reſpectu redditũ eccl'ie. ⁊ q̃ ad cõmutationẽ reſpectu poſſeſſionũ etiã pʒ. qꝛ cõmutãdo pecuniã ꝑ poſſeſſionib⁹ eccl'ie ſibi ↄcedẽdis ad vitã: nihil aliud facit q̃ꝫ ꝙ cõmutat pecuniã ꝑ vſufructu illaꝝ poſſeſſionũ ad vitã ſuã. Modo vſufructus ad vitã vſufructuari̇ eſt idẽ ꝙ vitalitiũ vel q̇ditatiue ſibi ſimillimũ. igiť mioꝛ ẽ ꝓbata. ſʒ maioꝛ ꝓbat̃. qꝛ licitũ eſt alicui pecuniã ſuã cõmutare ꝑ redditib⁹ ⁊ poſſeſſiõib⁹ eccl'ie ſibi ↄcedendis ad vitã p̄lati ↄcedentis: vt patʒ ex p̄dicta clemẽtina: q̃ hoc tacite ↄcedit ipi cõmutãti pecuniã: in h̄ ꝙ ecõtra ꝓpſe cõcedit p̄lato cõmutatiõeʒ redditũ ꝑ illa pecunia. igiť eadẽ rõne idem licebit q̃ntũ ẽ ex lege diuina vel naturali ſi fiat ad vitã recipientis. tʒ ↄñã. qꝛ quo ad legẽ diuinã ⁊ naturalẽ nulla apparet rõ diuerſitatis cur vna illaꝝ cõmutationum deberet admitti ⁊ nõ alia. Et dico q̃ntũ eſt ex lege diuina vl' naturali: qꝛ dato ꝙ aſſignares aliquã rõnẽ diuerſitatʒ dicendo ad ꝓbationẽ maioris ꝙ nõ eſt ſiľe: eo ꝙ ius canonicũ ↄceſſit p̄maʒ cõmutationẽ: puta illã q̃ fit ad vitam p̄lati ↄcedentis redditus ⁊ poſſeſſiones eccl'ie: nõ aũt ↄcedit ſi fiat ad vitã recipiẽtis illos ⁊ ideo ſtat p̄mã licitã eſſe ſine h̄ ꝙ ſcd̃a ſit licita. Nam dato ꝙ verũ eſſet illud qȯ de iſta aſſignatione rõnis diuerſitatis qȯ tñ nõ eſt: adhuc illa rõ diuerſitatis nõ impedit ꝓpoſitũ nr̃m. Naʒ illa rõ diuerſitatʒ tñ aſſignat̃ ex pte iuris hũani nõ diuini vl' naturalis. ⁊ ſic ſtaret ꝙ illa ſcd̃a cõmutatio nõ eſſet illicita niſi ex iure hũano. Modo etiã ius canonicũ nõ ſimpl'r reſiſteret illi cõmutatõi ſed ſolũ q̃ ad h̄ ꝙ illa cõmutatio ſcd̃a nõ fiat ſine ſolẽnitate introducta a iure canonico. ⁊ ideo ſi ſuaret̃ ſolẽnitas iuris canonici puta ꝙ interueniat cõſenſus coꝝ q̃ dñt interuenire: nulla rõ erit diuerſitatʒ inter p̄mã ⁊ ſecũdã: qꝛ illa ſolẽnitate interueniente: etiã poſſet rector vel prelatus illos redditus vel poſſeſſiões illi alteri oĩmode vendere etiã in ꝑpetuũ. Vñ etiã ius canonicũ p̄mã ↄcedendo nõ aliud efficit ꝑ ſuaʒ ↄceſſionẽ niſi ꝙ ↄceſſit vt nõ oporteat ſuare iuris ſolẽnitatẽ in tali cõmutatione: nõ aũt voluit ſic illã ↄcedere q̃ſi ſine ea nõ eſt cõmutatio talis licita ex lege diuina vel naturali. Si igiť ſuata ſolẽnitate p̄dicta: emptio redditũ ⁊ poſſeſſionũ eccl'ie ad vitaʒ ementis nõ eſt ↄtra legẽ diuinã vel naturalem nec canonicã. igiť nõ obſtante ꝙ illud vitalitiũ: cui⁹ eſt illa emptio: fundat̃ in bonis eccl'e, ſequit̃ ꝙ ↄcluſio eſt vera. Scd̃o etiã dicendũ ꝙ falſuʒ aſſumit̃ in p̄dicta rõne diuerſitatis q̃ñ dr̃ ꝙ nõ ↄceſſit p̄dictam cõmutationẽ q̃ fit ad vitã recipientiſ. Nã de vita vtriuſq̧ loquit̃ ſiue ↄcedentis ſiue recipientis. vt pʒ ꝑ glo. in verbo ei⁹. Preterea ille q̃ nõ eſt religioſus: vtputa rector eccleſie: põt nõ ſolũ ſine ſolẽnitate debita ſed

etiã ſine cõſenſu ſui ꝑlati ꝯſenſu ꝯtrahere ſu-ꝑ bonis etiã imobilibꝰ eccleſie: qñ tñ ſit ad vitã rectoris: ꝑut notat pan. in. c. veniẽs de tranſactiõibꝰ: q̃uis ſecus ſit ſpecial'r diſpoſitũ in religioſo in ꝑdicta cle. vbi requirit̃ ꝯſenſus aliq̃s: puta q̇ dictus eſt licȝ nõ alia ſolẽnitas. Et ſi arguas: ſi redditus eſt eccl'ie, igit̃ non pōt cõmutari ꝑ pecunia ſeu qḋ idẽ eſt vendi, q: anneꝯa ſpũalibꝰ nõ poſſunt vendi. Dicendũ ꝙ anneꝯa ſpũalibus qñ ſecũ trahũt ſpũalia nõ poſſunt vendi citra ſymoniã poſitiuã: ſed qñ nõ trahũt ea ſecũ: bene pñt vendi ſaltẽ ꝯcedente iure poſitiuo, q: nõ eſt illicitũ illa tp̃alia anneꝯa ſpũalibꝰ vendere niſi ꝑpter ꝓhibitioneȝ iuris poſitiui. Et ſi dicas ad illam ſecũdã ꝓbationẽ ꝙ cõmutatio illa de q̄ ſonat maior ſillus rõnis: ꝑut trahi p̄t ex ꝑdicta cle. nõ eſt venditio nec emptio vitalitij: q: vitalitiũ eſt reditus, modo ibi tñ vendunt̃ ⁊ emunt̃ fructus redditu ales ad vitam ꝑcipiendi: nõ aũt ipi redditus. Uñ ꝑlatus nec redditũ nec poſſeſſionẽ eccl'ie vendit ad tẽpus ipi cõmutanti pecuniã: ſed tñ ꝯcedit ſibi ea ad vitã ꝑ pecunia. Hec autẽ ꝯceſſio nõ eſt venditio nec emptio reddituũ ⁊ poſſeſſionẽ eccl'ie, ſed tñ eſt locatio illoꝝ redditu ũ ⁊ poſſeſſionũ, vel ſi eſt ibi aliqua emptio ⁊ venditio: tñ eſt ẽptio ⁊ venditio fructuũ obueniẽtiũ infra illud tp̄s de illis redditibꝰ ⁊ poſſeſſionibꝰ eccl'ie. Contra h̄ arguit̃ tripliciter. Primo, ſi q̇s ꝓbanus haberet aliqua ꝑdia ⁊ veꝝ vitalitiũ mihi ꝯſtitueret in illis ꝑ certa pecunia: nihil aliud mihi ꝯſtitueret niſi ius ꝑcipiendi fructus aliq̃s ex illis ꝑdijs, ⁊ illud ius ĩ me tráſferret ꝑ pecunia, ⁊ illud ius vere diceret̃ vitalitiũ: nõ obſtãte ꝙ nõ tráſtuliſſet in me illa ꝑdia: nec dñium illoꝝ: ĩmo illa manſiſſent apud ipm. Nec obſtare poſſet ſi quiſpiã diceret vellet, ille nõ vendidit tibi ꝑdia: ſed tñ tibi ea locauit aut ſi quid tibi vendidit: tñ tibi vẽdidit fructus illoꝝ ꝑdioꝝ. Ergo etiaȝ in caſu ꝑdicte maioris ⁊ minoris erit vera ẽptio ⁊ venditio veri vitalitij. Etiaȝ ſi ſic eſſet ꝙ nõ diceret̃. ille ꝑlatus vendere nec alius emere illos redditus vel poſſeſſiones: ſȝ tñ diceret̃ locare ea aut diceret̃ vẽdere fructus eoꝝ, tȝ ꝯña. quia eſt oĩno ſile. Añs aũt ꝓbo. q: da oppoſitũ: nũq̃ poteris mihi dare caſum in quo verum vitalitium emat̃ vel vendat̃ ſiue licite ſiue illicite. cuꝰ oppoſitum patuit ex ꝑcedentibꝰ ꝯcluſiõibꝰ Sequela ꝓbat̃. Nã nũq̃ emit̃ nec vendit̃ niſi ꝯſtituat̃ in aliqua re vel ꝑſona potente quid annuũ importare, ⁊ ſemꝑ dici poſſet ꝙ illa res vel ꝑſona nõ vendit̃: ſed fructus eius. Et ſicut illud añs eſt veꝝ de vitalitio ꝯſtituto in ꝑdijs: ita eodem mõ eſſet veꝝ ſi ille ꝓbanus haberet redditus aliq̃s: puta theoloneũ vel pedagiũ, q: redditus cõputant̃ inter imobilia, ⁊ ſic equiparant̃ ꝑdijs

Secũdo obijcit̃ ꝯtra ꝑdictam euaſioneȝ Uitalitiũ nihil aliud eſt q̃ ius ꝑcipiendi fructus vel pecuniã ſibi ꝯceſſum ad vitam Dato igit̃ ꝙ ꝑlatus in ꝑdicto caſu maioris ⁊ minoris nõ venderet nec alius emeret illos redditus nec poſſeſſiones etiã ad vitã: ſed tñ ea ꝯcederet: tali ꝯceſſione q̄ eſſet alterius rõnis ab emptiõe ⁊ venditione, ⁊ tñ ei venderet fructus ꝓuenturos ḋ illis toto tp̄e vite ſue: tñ ex quo illi fructus nõdũ ſũt in reꝝ natura: tũc in rebꝰ q̄ nõdũ ſũt in reꝝ natura: qñ emunt̃ ſicut pñt emi opoꝛȝ aſſignare aliqḋ qḋ tradendum veniat ipi emptori, ⁊ illud nõ eſt niſi ius, igit̃ venderet ei ius illos ꝑcipiendi. Tertio, q: vitalitiuȝ nõ videt̃ aliud q̃ vſufructus ad vitam durans vſufructuarij, vl' eſt q̇dſtatiue ei ſimillimũ. Modo q̇ ꝑ pecunia certa in bonis ſuis imobilibꝰ ꝯcedit alteri vſufructũ: dicit̃ ei vendere vſufructũ: ⁊ alius ḋr emere: non obſtante ꝙ nõ ḋr vendere illa bona ſua ei: ſed tñ ea locare. Nec etiã tp̄alitas ꝑcipiendi fructus ꝑdioꝝ obſtat rõni reddituũ: vt patuit ſuꝑ. igit̃. Tertio ſic ꝓbat̃ ꝯcluſio licitũ eſt alicui aliqua bona recipere in feudum cõmutando ꝑ illis pecuniã: nõ obſtãte ꝙ illa bona ſunt eccleſie: dũmõ recipiat ea a ꝑlato cũ ſolẽnitate debita, igit̃ etiã ille poſſet vitalitiũ fundatũ in illis bonis recipere cõmutãdo certã pecuniã ꝑ illo. Añs ꝓbat̃, q: ꝑlato licitũ ẽ recepta pecũia alicui bõa eccl'ie ꝯcedere ĩ feudũ: vt pȝ. c. penult. de re. ec. nõ alie. Dũmõ ꝯſultus habeat̃ romanus põtifex: eo ꝙ ꝑlati iurant nõ infeudare de nouo: romano pontifice incõſulto vt extra de feudis. c. vltimo. Igit̃ etiã econtra licitũ erit ipi danti pecuniã ſic recipe illa in feudũ, tȝ ꝯña, q: ius approbando primũ: etiã tacite approbat ſecũdũ. Cõſeq̃ntia aũt ꝑncipalis ꝓbat̃, q: ꝑ pecunia recipiens

do illa bona in feudū:ipſe recipiēs acquirit
pinguius ius ꝙ̄ recipiendo ꝑ pecunia ſo-
lum vitalitium fundatum in illis bonis:qꝛ
in recipiendo ea in feudum: acquirit vtile
dñium illoꝝ bonoꝝ etiā percipiendi oēs
vtilitates eoꝝ ⁊ ſola ꝓprietas manet apud
eccleſiam:⁊ etiaꝫ illa bona tranſeunt ad he
redes recipientis ad maſculū vł ad feminā
Sed recipiendo vitalitium in illis ꝯſtitu
tū:nō acquirit dñium vtile illoꝝ bonoꝝ:ſꝫ
tm̄ vſufructum eoꝝ vel quid ei ſimillimū:⁊
deniqꝫ nō totum ſed tm̄ ꝑtem:puta quia ſe
pe ⁊ cōmuniter nō ꝯſtituitur alicui vitali-
tium in p̄diis taliter ꝙ percipiat oēs fru
ctus illoꝝ p̄dioꝝ:ſed tm̄ ꝑtem.⁊ hoc certaꝫ
puta centū modios vel hmōi vel incertaꝫ
ſcꝫ medietatem vel hmōi.⁊ etiam nō tranſi
ret ad heredem accipientis.igitur.Circa ta
men añs huius ꝓbationis nota.ꝙ ꝯceſſio
feudi ꝑ pecunia facta nō eſt feudalis:capi-
endo ſtrictiſſime feudalem ꝯceſſionem.qꝛ
ꝯceſſio feudalis debet eſſe gratuita. Unō
feuda eccl'ie que ꝑ pecunia ea concedit nō
ſunt ꝓprie dicta feuda. Quarto ſic. Se-
pe licitū eſt alicui ſimpliciter emere bona
eccl'ie:vt p̄dia ⁊ alia hmōi,ſic ſimpl'r ꝙ ipſe
acquirit ꝑfectū ⁊ directum dñiuꝫ ⁊ ꝓprieta-
tem eoꝝ.igiꝭ ꝑ ꝑpetuo.igiꝭ etiam ſepe lici-
tum eſt alicui emere vitalitium ꝯſtitutum
in illis bonis.tꝫ ꝯña. quia eccleſia minus
lediꝭ in caſu ꝯſequentis ꝙ̄ in caſu antecedē
tis.qꝛ in caſu ꝯſequētis eccl'ia tm̄ caret vſu
fructu illoꝝ bonoꝝ: eo ꝙ illud vitalitiū eſt
vſufructus ꝑtialis vel quaſi talis ꝯceſſus
ementi:⁊ deniqꝫ nō ſemꝑ eo caret:ſꝫ tm̄ ad
tp̄us vite vnius hoīs.⁊ deniqꝫ vt cōmuni
ter nō caret toto illo vſufructu. quia vitali
tiū cōmūiter nō ꝯſtituiꝭ alicui taliter in bo
nis ꝙ recipere debeat oēs fructus illoꝝ
bonoꝝ.Añs aūt ꝓbaꝭ.quia ſepe licitū eſt
eccleſie bona ſua ſimpliciter vendere alteri
tranſferendo in eum oīmodū dñium ⁊ ꝓ-
p̄etatē etiam ꝑ ꝑpetuo ſcꝫ in caſu neceſſita-
tis emergentis vł vtilitatis expoſcentis q̄
caſus ſepe poſſunt occurrere.in quibꝫ caſi-
bus etiaꝫ ſacra vaſa eccl'ie poſſunt ⁊ aliqñ
debēt ꝯflari ⁊ vendi.vt ptꝫ.x.q.ij.c.capſel-
las.⁊ ibideꝫ in.§.hoc ius.⁊.xij.q.ij.c.auꝝ.

Contra predictaꝫ

deciſionē queſtionis Arguiꝭ multipl'r.Et
p̄mo qnqꝫ argumentis ꝯtra p̄mā ꝯcluſio-
neꝫ.Dein de tribꝫ ꝯtra tertiā: ⁊ poſtea vno
ꝯtra q̄rtā ꝯcluſionē. Contra primā p̄mo
ſic.Emptio vitalitij de ſe includit illicitum
ꝓpoſitū:atꝫ illicitā ſpem.igiꝭ ē illicita de ſe.
ꝯña nota.Añs ꝓbaꝭ.qꝛ de ſe includit ꝓpo
ſitū atqꝫ ſpem recipiendi obuentiones vi-
talitij toto tp̄e vite ementis.etiaꝫ nō curan
do quot q̄ntaſqꝫ obuentiōes vel q̄nto tp̄e
perceperit.ſi em̄ eſſet eius ꝓpoſitū nō velle
plus recipere ꝙ̄ ipſe expoſuiſſet ꝑ vitalitio
nō videreꝭ ratio cur emiſſet:imo potius il
lam ſuam pecuniā alicubi in tuto loco re-
poſuiſſet ⁊ de ea ſumptus neceſſarios rece
piſſet.Hoc aūt ꝓpoſitū eſt illicitum.ſimili-
ter ⁊ ſpes illa ē illicita.Maioꝛ nota.minoꝛ
ꝓbaꝭ.qꝛ tale ꝓpoſitum ⁊ ſpes eſt ꝓpoſitum ⁊
ſpes recipiendi vltra ſortem datam ꝑ vita-
litio.igiꝭ illicita. Añs ꝓbaꝭ.ꝙ ꝯtingit eū
tanto tp̄e ꝑcepiſſe obuentiones:ꝙ cenſeꝭ
tantā ſūmā pecunie ꝑcepiſſe q̄ntā dedit ꝑ
vitalitio.⁊ ſic recuꝑauit ſortem:⁊ tñ adhuc
vltra illā recuꝑatā vult recipe obuentiōes.
ꝯña aūt ꝓbaꝭ.qꝛ ſpes recipiendi vltra ſor-
tē eſt vſuraria. Et illud fuit vnū ex moti-
uis Goffredi in ſūma ſua dāṅātis ꝯtractū
ſilem emptiōi vitalitij: puta cū q̄s dat pe-
cuniā eccl'ie:vt ab ea recipiat certas poſſeſ
ſiōes tenēdas toto tp̄e vite ſue.⁊ illā ſimiꝫ
Goff.ac ei⁹ motiuū ꝑ ſe etiā inducit Hen.
gandeñ.in q̄dlibetis q̄dlibeto.ij.q.xv.ad
dāṅandū emptionē vitalitij.Allegat etiaꝫ
q̄dlibeto.j.q.xxxix.gloſatorē Ray.di.em-
ptionē vitalitij eſſe illicitū ꝯtractum ꝙ̄uis
(vt ait)q̄dā legiſte ꝯtrariū dicāt.⁊ h ꝓ ſe ac
ceptat Hein.ꝙ̄uis aliud qḋ dt gloſatoꝛ.ſ.
ꝙ ille ꝯtract⁹ nō ſit ex forma vſurarius:nō
acceptet. qꝛ hein.dt ꝙ ex forma eſt vſurari
us.ſed de illa forma patebit in tertio argu
mento p̄ncipali. Dicendū ꝙ argumētū de
ficit dupl'r.P̄rio.qꝛ maioꝛ ꝓbatiōis añs
eſt falſa.ꝙ̄uis em̄ raro ſit ēptio ſine illa ſpe
tñ emptio pōt ſine tali fieri ⁊ ꝑ ꝯñs non de
per ſe includitur.⁊ per cōſequens non ma-
litat h ꝯcl'onē p̄mā q̄ nō ſimpl'r ⁊ ſine addi
to dt ꝙ ſit licita ſed ꝙ de ſe eſt licita.ꝯtinge
re aūt pōt ꝙ de ſe licitū:raro fiat ſine mala
circūſtantia adiecta quā d ꝑ ſe nō includit.
Aſſumptū aūt ſcꝫ ꝙ p̄dicta emptio vitali-
tij poſſit fieri ſine illa ſpe: ptꝫ qꝛ poſſet fie
re ꝙ emens illud intenderet poſt dimidiū

mnũ totũ donare venditori. Secũdo dici-
tur q dato q maior eſſet vera: tñ minor eſt
falſa. Ad pbatiõ; dicendũ dupl'r. Prio ne-
gãdo añs q illa ſpes ſit ſpes rcipiẽdi aliq̃d
vltra ſortẽ datã p vitalitio: ſuppoſito q de-
dent ↄdignũ pciũ p vitalitio a pncipio ↄ-
tus. Si em̃ dedit ↄdignũ pciu: ſic ẽ poſſi-
bile: tũc etiã ſi recipiat ſucceſſiue tot obuen-
tiões etiã pecuniarias q ille ſil' aggregate
ſint tanta ſũma q̃nta fuit ſũma pecuniaria
noĩe pcij tradita p vitalitio: tñ adhuc ille p-
ticulares obuẽtiões tal'r ſũt pcepte q nõ eq̃
valebãt pcio. qꝛ ſũt pticulatim recepte ꝛ ſũ-
ma pcij fuit tota ſil' data. plus aũt valẽt. c.
flor. q̃ ſil' hñt q̃ c. q̃ ſolũ colligũt p. x. ãnos
ſlibꝫ ſcꝫ anno recipiẽdo tm̃. x. Scõo dicẽ-
dũ q dato q añs eſſet veꝝ: puta qꝛ tot ob-
uentiões pcepiſſet q nõ obſtãte q eſſent p-
ticulatim accepte: eſſent eq̃lis valoris cum
q̃ntitate pcij: eo q illa pticl'aritas q̃ in rece-
ptione. c. flor. q̃ obuenerũt p. x. ãnos: dimi-
nuebat valorẽ eoꝝ. c. flor. ẽ p aliã viã reſar-
ta: puta qꝛ vltra illos centũ adhuc recepit
xx. vel circiter. ꝓpt q̃s illi centũ ꝛ. xx. (licꝫ p-
ticularit accepti) ſunt tãti valoris q̃nti ſunt
c. ſil' expoſiti. tñ ↄña nõ valet ſcꝫ. igit illa re-
ceptio q̃ fit vltra ſortẽ datã p vitalitio eſt il-
licita. ꝛ p ↄñs etiã ſpes ꝛ ꝓpoſitũ illi⁹ rece-
ptiõis. Nã dat iſtãna illi⁹ ↄñe dupl'r. Prio
quia tũc eadẽ rõne peccaret ille q̃ poſtq̃ p
agro valente tm̃. cccc. maltra frumẽti pmu-
taſſet. cccc. maltra ſil' accepta: ꝛ ipſe p ſe vl'
ſuos heredes pcepiſſet tãto tpe frumẽta d-
to q illa etiã ſic pticulariter accepta: eſſent
tanti valoris q̃nti valoris ſunt. cccc. mal-
tra ſil' accepta: nõ deſiſteret ab vlteriori pce-
ptiõe frumẽtoꝝ. qꝛ iã pcipet vltra ſortez per
eũ datã p agro. Scõa inſtãtia dareſ de eo
q̃ emit equũ p. v. flor. ꝛ poſtea q̃tidie locat
eũ p mercede diurna ꝛc. vide s̃. q. lxxix. cõ-
cluſiõe. j. Et ſi pbaſ ↄña. qꝛ ſpes recipiẽ-
di vltra ſortẽ eſt vſuraria. igit illicita. Dicẽ-
dũ duplex eſt ſors ſcꝫ mutuata: ꝛ ſors in rõ-
ne pcij data. De pma eſt illa regl'a s̃a: nõ d-
ſcõa. Vñ ſi q̃s dat ↄdignũ pciuꝫ p merce:
tñ põt de merce empta pcipe maiorẽ valo-
rẽ ſucceſſu tpis: q̃ fuerit valor ſortꝭ pcij: vt
patꝫ in exẽplis datis ꝛ clarius patere põt in
caſu q̃ emptione facta ipſa merx in duplo
melioraſ: melioratiõe extrinſeca: puta qꝛ in-
ſperate oẽs ↄſil'es merces pierũt. Nã ſi tũc

emẽs vendat illã mercẽ: leuabit etiã ſil' du-
plũ ſortis pcij. Et rõ hui⁹ diuerſitatꝭ in ſor-
te mutuata: ꝛ in ſorte in rõe pcij data eſt: q
illud plus qd̃ recipit emens vltra ſortez in
rõne pcij datã: licꝫ ſit vltra ſortẽ pcij: tñ nõ
eſt vltra ſortẽ mercꝭ. qꝛ totũ ↄtineſ intra va-
lorẽ mercꝭ. ſicut fruct⁹ arboris ↄtineſ in ar-
bore. Vñ ſi emptor vitalitij oĩ ãno dimiſiſ-
ſet penſionẽ pecuniariã ſibi debitã apd̃ vẽ-
ditorẽ: ꝛ ei eandẽ mutuaſſet: ꝛ tanto tpe ſic
apud eũ oĩ anno dimiſiſſet: q nũerus pen-
ſionũ taliũ eſſet eq̃lis nũero pcij expoſiti p
vitalitio: poſſet adhuc vltra a venditore re-
cipe: qꝛ nõ recipet rõne illius mutui oĩ an-
no ſibi impenſi. ſed rõne mercis empte ab
eo. Contra. Si obuẽtio mercis excedit
ſortẽ pcij. igit pciũ fuit nimis pũ reſpectu
mercis. igit emptio erit illicita ꝓpt inadeq̃-
tionẽ pcij. ꝛ p ↄñs ẽ repugnantia dicere: q
emptio põt eſſe licita: etiã ſi obuẽtiões pci-
piẽde ex merce excedant valorẽ ſortis pcij:
dũmõ pciũ fuerit ↄdignũ. Pria ↄña pbaſ
qꝛ mercis valor attendiſ penes obuẽtiões
vtiles poſſibiles ex eo puenire. ita q q̃nto
plures pñt ex illo puenire tãto maioris valo-
ris: ꝛ p ↄñs pcij eſtimaſ. ꝛ ſic idẽ eſt ex mer-
ce puenire obuẽtões maioris valoris q̃ ſit
pciũ datũ: ꝛ mercẽ eſſe maioris valoris q̃
ſit pciũ datũ. Dicendũ q ſi ↄcluderet argu-
mentũ: eque ↄcluderet q illa nõ ſtaret ſil'. ſ.
q aliq̃s vẽderet mercẽ p pcio ↄdigno. ꝛ tñ
q poſtea mediãte illo pcio lucrareſ alia lu-
cra q̃ cũ pcio accepta tranſcenderent valo-
rẽ mercis: imo q ſi mediãte illo pcio lucra-
reſ alia lucra: q vendidiſſꝫ mercẽ p nimis
magno valore. qꝛ illud pciũ equaluit mer-
ci: vt ſupponiſ. ꝛ tñ cũ h̃ eſt natũ ſibi eſſe in-
ſtrumentũ adhuc magna lucra q̃rendi. q̃ ſi-
ne illo nõ poſſꝫ acq̃rere: ꝛ de facto fuit ſibi
ſic inſtrumẽtũ. Modo valor pcij etiã atten-
diſ ſm eius idoneitatẽ ad hũanas cõmodi-
tates ꝛ lucra. Nec valet ſi dicaſ pciũ rece-
ptũ nõ lucraſ poſtea aliq̃d ſꝫ induſtria vtẽ-
tis. hoc em̃ dictũ eſt euacuatũ ſufficient s̃.
q. lxxv. Et ita ſi tu in eſtimatiõe mercis vis
pgredi in longinquũ: attendendo ei⁹ ĩpor-
tantiã ſm oẽs ſucceſſiuas obuẽtiões poſſi-
biles euenire vl' euẽturas de merce. ſic ecõ-
tra alius in eſtimatõe pcij etiã pcederet in
lõginquũ: attẽdendo lucra poſſibilia pue-
nire vel puentura ex vſu illi⁹ pcij. io ſic ↄtin

git obuētões adeo mltas ꝓuenire ex merce ꝙ videreť excellere valorē formalē ꝑ eꝗ deputati. ſic ꝯtingit etiā ꝑcium eſſe inſtrumētū mltoꝝ lucroꝝ in ordine ad ꝗ lucra ꝓuētura reſartieť ꝑdictus exceſſus obuētionū ad ꝑciū. Unde dicendū ꝙ in vendēdo nõ oportet abſolute attendere vtilitatē poſſibilē emēti ꝓuenire ꝑ q̄ntacūꝗ tpa ſibi ſuccedentia. Aut ſi id attendere velit vendens debet ecõtra etiaꝫ attendere vtilitatē poſſibilem ſibi ꝑ q̄ntacūꝗ tpa ſibi ſuccedentia ꝓuenire ex ꝑcio recepto ab emēte. Ad auctoritatē aūt Hoſt. põt dici ꝙ ipſe fuit illiꝰ opīonis: ſꝫ n̄ cogit. ſic nec aut. Hein. gādē. Poſſet tn̄ dictū Hoſt. hr̄e ꝟitatē: ꝙ hꝯ de ꝗ loquiť: ſicut ⁊ emptio vitalitij eſt illicita: qn̄ dans pecuniā dat eā mutuo ⁊ reuocabiliter. vel ſi irreuocabilr̄ ⁊ ꝑ modū emptõis ⁊ ꝑcij: tūc veꝝ eſt ꝙ eſt illicitus ex circūſtātijs nõ ſuatis mõ tacto in ꝯclõnibꝰ poſitꝫ ꝗ tn̄ potuiſſent ſuate fuiſſe. Nā timendū ē ꝙ ſepe fiat cū indebitis circūſtātijs ⁊ intentione nõ regulata recta rõne. Ideo etiā cõſulendū eſt ꝙ ꝗ voluerit hūc ꝯtractū facere: circūſpectius agat. ⁊ ſi ꝓpria prudentia nõ ſufficiat: contrahat cū iudicio ⁊ directione alterius prudentis: ad hoc vt nihil eoꝝ que in ꝯtractu ſuari debent deſit. Nam in negocio ꝓprio quiſꝗ ebetior ē ꝗ̄ in alieno affectio em̄ ad ſe peruertit iudicium. Ad auctoritatē gloſatoris Ray. ꝙ in hoc ꝙ dt ꝯtractū illum nõ eſſe ex forma ſua vſurariū bene dicit. ſed in hoc ꝙ dicit ꝙ al's ſit illicitus: non bene dicit: ſi intelligat loq̄ndo de ſe. Ad duo aūt eius motiua dicendū. Ad ꝑmū cū dicit: qꝛ venditor poſſet deſiderare mortē emptoris. Dicendū ꝙ h̄ accidit contractui. põt ꝗ̄ ſine illo deſiderio fieri: ⁊ ceſſabit illa mala circūſtantia. ⁊ de hoc latiꝰ infra argumēto tertio ꝑncipali ꝯtra tertiā cõcluſionē. Ad ſecūdū motiuū eius ꝗ dicit ꝙ nullū eſt ꝑiculū emptoris: põt negari: qꝛ ſi moriať ꝑmo die ꝯtractus: nihil habebit ⁊ multū dedit. Item nõ minus eſt in periculo ꝗ̄ emptor alterius mercis.

Secūdo principa

liter arguiť ſic. Emptio vitalitij ſemꝑ ē peccatū. igiť nõ eſt de ſe licita nec veſtibilis taliter ꝙ licite fiat. hec ꝯn̄a ꝫ. quia ſi de ſe eēt licita tūc aliqn̄ fieret etiam ſine pctõ. Añs ꝓbať. qꝛ illa emptio ſemꝑ ꝓcedit ex radice infecta ⁊ vitioſa. qꝛ ex aliqua illarum q̄nꝗ cauſaꝝ inducentiū emētē ad emendū ſcꝫ. aut ex diffidentia de diuina ꝓuiſiõe. aut ex timore deficiendi in neceſſarijs. aut ex ſollicitudine tꝑaliū. aut ex prudētia carnis. aut ex cupiditate lucri. Hec aūt radices ſūt vicioſe. quia ſunt actus ꝓhibiti. Nam actus oppoſitus ꝑmo actui ꝑcipiť Ecā. xj. Confide in deo. ⁊ Heb. x. Nolite amittere cõfidentiam veſtrā. Et ſi illa intelligant in neceſſarijs ad ſalutē ſpūs: etiā intelligunť in neceſſarijs ad ſalutē corꝑis. igiť oppoſitus actus ꝓhibeť ſcꝫ diffidentia. Unde ꝓpť eā venit ira dei in filios diffidentie. ad Eph. v. ⁊ ad Coll. iij. Secūdus ꝓhibeť. quia timor nõ oritur niſi ex diffidentia: quia ꝗs expectat ſibi deficere neceſſaria. ideo ſicut diffidentia ꝓhibeť: ſic timor inde oriens. Tertius ꝓhibeť Math. vj. Nolite ſollicīti eſſe dicētes. Quid manducabimus ⁊c. Quartus dānať ad Ro. viij. Prudentia carnis eſt inimica deo. Quintus dānať j. ad Tim̄. vj. Radix oīm maloꝝ eſt cupiditas. Aſſumptum aūt ꝓbať. ſcꝫ ꝙ emptio vitalitij ſemꝑ ex aliqua illaꝝ radicum pcedat. qꝛ da oppoſitū ꝙ nulla illaꝝ ſit in emēte: tunc nõ emet. ſi em̄ dicat ſe nõ ex cupiditate emere. qꝛ nõ intēdat lucrari: ſed ſolū tātundē recipeꝛ q̄ntū valet pecunia data. nec ꝓpter voluptuoſe ⁊ ocioſe viuere: tn̄ ad minus erit aliqua triū ꝑmaꝝ cauſarum in eo.

Dicendū ꝙ argumentū deficit dupliciter. Primo. qꝛ dato ꝙ añs ꝑmū eēt veꝝ: tamē ꝯn̄a eiuſdem non valet. Nā poſſibile eſſet actū aliquē ꝗ de ſe eſſet licitus ex gn̄e ſemꝑ agi ab hoībꝰ cū aliꝗ defectu circūſtantie. ⁊ tn̄ poſſet etiā fuiſſe elicitus cū debita circūſtantia. ⁊ ſic de facto erit ſemꝑ malus: ⁊ ꝗ de ſe eſſet licitus: ⁊ potuiſſet etiā fuiſſe veſtitus bonis circūſtātijs. ⁊ ſic illō argumētū nõ militaret ꝯ ꝑmā ꝯcl'oꝫ: nec etiā ꝯ tertiā qꝛ nõ ſequiť de facto. ſic ſꝑ eſt. igiť nõ ē poſſibile vl' aptū natū eū aliť fieri. Scḋo deficit. qꝛ etiā añs eſt falſum. Ad ꝓbatõeꝫ eius dicēdū ꝙ dato ꝙ ꝓcederet ſꝑ ex aliꝗ illarū q̄nꝗ radicū. nõ ꝓpť h̄ ꝓcedit ſꝑ ex radice infecta. Nā timor ⁊ ſollicitudo ex ꝗ põt ꝓcedere emptio: ꝑnt eſſe actꝰ nõ vitioſi ſꝫ ordinati. Põt etiā prudentia carnis talr̄ accipi

q etiã nõ erit vitioſus act⁹. De prudentia patuit in ſcđa ꝯclone. Sꝫ de timore ⁊ ſollicitudi̇e declarat̃ in ꝓpoſito. Et ꝑmo de timore declarat̃ dupl'r. Prio ſic. Timor em̃ vt in ꝓpoſito accipit̃: eſt actus quo appetit⁹ refugit obiectum ſibi p potentiã cognitiuã oñſum vt occurribile vel occurſuꝝ. Illud aũt ꝯtingit dupl'r ſibi oñ di: vt occurſuꝝ vl' occurribile. ⁊ ſm h̄ etiã ꝯtingit appetitũ dupl'r ipm refugere. Prio em̃ ꝯtingit illō ſibi oñdi: vt occurribile vl' occurſuꝝ: etiã ſi faciat qđ in ſe eſt: q̃ſi tũc nõ ꝓuideat̃ ſibi ĩ neceſſarijs: ⁊ qñ adheret illi oñſioni. ⁊ ſic creditũ refugit: tiōr ē illicit⁹: ſic̄ ⁊ adheſio illi⁹ oñſionis eſt illicita. qꝛ ē diffidẽtia de paternali ꝓuiſiōe dei. Si aut oñdit̃ ſibi occurribile vl' occurſuꝝ: niſi faciat qđ in ſe ē p qđ poterit vitare illud: ⁊ h̄ ipſe credat: ⁊ credẽdo refugiat illud. ⁊ ille timor nõ eſt malus: vtputa cogito q nullus cib⁹ nec potus mihi in tali loco exiſtẽti p̃ntabit̃ in octo dieb⁹ niſi petiero. ⁊ illud nõ p̃ntari fugiã. ⁊ ſic timeã id malũ: nõ eſt mihi illicitũ ſic timere: nec etiã qđ inde ſequit̃ erit illicitũ: vt ſi illo timore correptus: incipiã ordinare q mihi mittat̃ cib⁹ ⁊ pot⁹: ita in ꝓpoſito. ſi q̇s emeret vitalitiũ ex timore ꝑmo mõ: peccaret qꝛ timor ille eſſꝫ inordinat⁹. Si aũt ex timore ſcđo mõ emeret ipm: ñ ꝓp h̄ peccaret: vtputa aliq̇s hꝫ aliq̃ntã pecuniã q̃ nõ nouit nec ꝑt vti in negociatõib⁹ ⁊c. vide caſũ ē. ꝯcl'oe ũ. ante ſecũdã circũſtantiã. ille nõ irrõnabiliter credet ſe defecturũ in neceſſarijs ⁊ cõmoditatib⁹ debitis vite ſue: niſi ꝓuideat ſibi alia via victũ q̃ꝫ q̃tidie ſumptus faciẽdo de pecunia illa. ⁊ ex illo timore emit vitalitiũ: nõ peccabit ꝓpt' illũ timorẽ. Scđo idez declarari põt ſic. Timor eſt fuga mali: ⁊ nemo fugit malũ niſi q̇a amat bonũ cui illud malũ opponit̃. vt nõ timet q̇s mortẽ niſi qꝛ amat vitã. Jō ſicut amare ꝯtingit ipm bonũ ordinate ⁊ etiã inordinate. ſic etiaꝫ ꝯtingit timere malũ ordinate ⁊ inordinate. Bonũ igit̃ oppoſitũ defectui in neceſſarijs vite eſt h'ꝛ neceſſaria vite. mõ neceſſaria vite h'ꝛ ꝯtingit amari dupl'r. Primo ſup̄ deuꝫ: ſic q̇ ita ad ea afficit̃ q paratus eſſet contra ꝓcepta dei aliquid agere: amaret inordinate illa neceſſaria. ⁊ ille amor eſſet mortal'. Secũdo ſub deo: puta cũ nõ ita ad ea afficit̃ q paratus eſſet ꝯ ꝓcepta dei q̇d agere. ⁊ illud ꝯtingit dupl'r. Qꝛ aut nimis feruide afficit̃ ad illa q̃uis citra deũ. aut moderate ſm q recta rõ docet. ꝑmo mõ eſt venial'. ſcđo mõ nullũ pctm̃ eſt. Sic et timere cõtingit oppoſitũ ei⁹ dupl'r. ſcꝫ ſup̄ deũ ⁊ ſub deo. Et ſub deo dupl'r. ſ. nimis ſeu vltra q̃ꝫ recta rõ docꝫ: vl' moderate ſꝫ dictamẽ rõis. Vñ emptio q̃ ꝓcederet ex timore deficiẽdi in neceſſarijs q̃ timor eſſet ſup̄ deũ: eẽt graue pctm̃. q̃ aũt ꝓcederet et timore ſub deo ſed imoderato eſſet veniale: q̃ ꝟo ex tiore ſub deo ⁊ moderate: nõ ob h̄ eſt pctm̃. Alioq̇n ſi q̇s nihil hñs: ⁊ ꝑ ꝯñs timẽs fame mori: induceret̃ ex illo timore ad laborandũ: ne ſic ſeipm occideret: peccaret ꝓ q̃nto laboraret ex illo timore inductus. qđ eſt falſum

De ſolicitudine declarat̃ etiam dupliciter. Primo. Nam ſolicitudo vl' cura tria includit: vel ſaltẽ dicit vnũ illoꝝ: puta tertiũ ⁊ alia duo ꝑſupponit. ſcꝫ actũ intellectus q̃ q̇s aliqual'r opinat̃ ſibi defectura tẽpalia q̃ amat: vel ſaltem dubitat ſi ſibi ſint affutura. Scđm eſt timor illius obiecti mali opinati vl' dubitati. Tertiũ eſt actus intellect⁹ inq̇rentis media fugiẽdi illud malũ. q̇ act⁹ eſt diſcurſiu⁹. ⁊ ille terti⁹ ꝓp̄e đꝛ cura. q̃uis igit̃ poſſet diſtingui ſolicitudo ſm varietatẽ ꝑmi ⁊ ſcđi act⁹: ſic̄ ⁊ in ꝑma declaratõe đ timore dictũ ē: ⁊ de credulitate intellect⁹ reſpectu mali ocurribilis: quõ tã credulitas q̃ꝫ timor eſt duplex. tñ illa diſtinctio patuit. iõ ꝑter h̄ diſtinguẽdũ eſt de tertio. Nã aut inq̇rit media q̃ ſunt ꝯ deum. ⁊ illa ſolicitudo ē mortal'. aut inq̇rit media q̃ nõ ſunt ꝯ deũ. ⁊ h̄ ꝯtigit dupl'r. qꝛ aut imoderate ſe hꝫ ĩ illa iq̇ſitõe. ſ. nimis anxie ⁊ nimis feruẽter iq̇rẽdo ⁊ illa ē venial' ⁊ ſupflua: dũmõ ñ ita anxie q tũc retrahat̃ ab alijs ad q̃ tenet̃. nã tũc eẽt ẽt mortal'. Aut moderate. ⁊ vt recta rõ dictat: ⁊ illa eſt licita. ⁊ ſic ẽptio ex ꝑma ē graue pctm̃. ex ſecũda veniale. ex tertia nullũ erit ꝓpt' h̄ pctm̃. Scđo põt etiã ſic declarari. qꝛ ſolicitudo q̃dã ē inq̇ſitio neceſſarioꝝ hui⁹ vite. q̃dã ſupfluoꝝ. ⁊ ꝑma ē duplex q̃dã eſt in bonũ finẽ ſcꝫ nõ vt in ill' ꝯſtituat finẽ ſeu irrelate ea amet: imo relate ea amat vt illis tanq̃ꝫ inſtrumentis vtat̃ ad gl'iaꝫ dei ⁊ ſalutẽ aĩe ſue ⁊ ꝓximi: ⁊ illa eſt rõnabilis ⁊ diſcreta. vel ſaltem põt eſſe talis: vtputa ſi nõ eſt nimis anxia. ⁊ talem etiam habuerũt ſancti p̃res. q̃daꝫ ꝟo in malũ finẽ ſcꝫ vt

illis vtat: imo abutat ad voluptates ⁊ pec
cata: ⁊ illa eſt pūerſa. Et ꝙ pͥma ſit licita: ⁊
ſecūda illicita: tangit Aug. in ſmone dñi in
monte tractans illud Matth. vj. Nolite
ergo ſolliciti eſſe ⁊c. dicens. Dñs h̄ nō ꝓhi
bat ſi quis hūano more iſta neceſſaria ꝓcu
ret: ſed ſi quis ꝓpter ipſa militet vt in opib⁹
ſuis nō regnum dei: ſed illoꝝ acq̄ſitionem
intueat. Et ideo ne in ſuis dei q̄ videntur
habere ꝓuiſionē de neceſſarijs aliqui ſcan
dalizarent: xp̄us met dignatus eſt habere
loculos. hec Aug⁹. Illa vo q̄ eſt ſupfluoꝝ
q̄uis etiam poſſet ſubdiuidi ſm ꝙ ſit ↄſti
tuendo in illis finē vel irrelate ea amando
vel ſi relate ea amat: puta ad vtendum eis
ad alia: tñ ea ordinat vt eis in finem bonū
vel malum vtatur: tñ ſiue ſic ſiue ſic: ſiue in
quecūq; finē fiat: ipa eſt ſemꝑ illicita. q2 eſt
ex genere illicita: quia cadit ſuꝑ obiectum
indebitū. nā qđ eſt ſuꝑfluū: eſt incōueniens
obiectū inquiſitionis. quō illi habent ſolli
citudinē ſuꝑfluoꝝ: q̄ cū ſufficienter habeāt
bona tpalia. atñ inquirūt amplius habe
re. Vñ ſi illud argumētū de timore ⁊ ſollicitu
dine ↄcluderet: etiā ↄdēnaret ēptio agroꝝ
⁊ alioꝝ pdioꝝ p ſe ⁊ liberꝭ ſuis. q2 ⁊ illa ſe
pe ſit et hmōi cura ⁊ cauſa.

Tertio principali

ter arguit ſic. Emptio vitaliciȷ licȝ vocetur
emptio: tñ eſt ſꝑe ↄtractus vſurarius. igit
eſt illicita de ſe. ↄña nota. Añs pbat. quia
duo ſeq̄ntes ↄtractus in nullo differūt ſpe
cifice ꝙ poſſit facere vnū ſcȝ pͥmū eſſe mu
tuationē vſurariā. ⁊ aliū ſcȝ ſecūdū eſſe em
ptionē. ⁊ ideo ſi vnus ſcȝ pͥmus eſt mutua
tio vſuraria. etiaȝ ſcđs erit talis. mō ſecūd⁹
eſt emptio vitaliciȷ. igit añs veꝝ. Primus
itaq; ↄtractus eſt talis ſcȝ. Johes dat pe
tro. c. floꝛ. ſibi reſtituendos in. xj. annis: ad
ſcēns. x. floꝛ. ſcđs: idem Johes dat paulo
c. floꝛ. vt ſibi omī anno vite ſue det. x. floꝛ. ⁊
Johes viuet. xj. annis. ⁊ ſic paulus etiam
cogetᷣ dare Johi. c. ⁊ x. floꝛ. ⁊ pͥſertim ē idē
qñ Johes ſperabat ſe victuꝝ ad. xj. annos
Aſſumptū aūt ſcȝ ꝙ in nullo differant po
tente facere diſtinctionē ſpecificā ↄtractuū
pꝫ: ꝙ in nullo differunt niſi ꝙ in pͥmo ca
ſu petrus nō cogit reſtituere ſortē Johi añ
vndecimū annū: ſiue in toto ſiue in pte. In
ſecūdo vero Paulus cogitur ſortem omni

anno in pte reſtituere. Illa aūt differentia
nō poteſt illos ↄtractus diſtinguere ſpecie
q̄n ſi vnus ſit mutui: etiā alter. quia ſi duo
vſurarij mutuent duobus petentibus mu
tuū. c. floꝛ. ad tres annos. ⁊ vnus cum ſuo
mutuatario paciſcit vt ſibi omī menſe ali
quid de ſorte ſoluat ⁊ etiam partem vſure
conuente: vel etiam nihil de vſura: puta de
vſura expectare vult vſq; in finem triennij:
alter vero de tota ſorte ⁊ vſura expectat ad
finem triennij: nihilominus eſt vterq; vſu
rarius: ⁊ contractus vtriuſq; ſunt eiuſdem
ſpeciei eſſential' ſcȝ mutui. Hoc fuit in ſub
ſtantia vel effectu vnuȝ ex motiuis Hein.
gandenſis ad damnationē vitaliciȷ: vtpꝫ
in q̄dlibetis ſuis q̄dlibeto pͥmo. q. xxxix. ⁊
idem argumentū poſt Hein. adducit qui
dam canoniſta Andreas noīe: olim legēs
in ſtudio wienenſi in tractatulo ſuo quem
edidit ad damnandū emptiōeȝ reddituū ꝑ
petui ⁊ irredimibilis. Dicendū: negando
añs. Ad ꝓbationem dicendum ꝙ differūt
ſpecie: nec eſt verum ꝙ ſolum differant pe
nes hoc ꝙ Petrus in pͥmo nō cogitur ⁊c.
ſed etiam in quodā alio potente diſtinctio
nem ſpecificam facere. ſcȝ quia in pͥmo Jo
hānes poteſt repetere ſortem a Petro ſaltē
veniente vndecimo anno. ⁊ hoc vel per ſe.
ſi per tantū tempus vixerit: vel per ſuos he
redes. In ſecūdo autē Johes nō poteſt re
petere a Paulo ſortē. Et ſi dicis: imo Jo
hānes repetit de facto eam omni anno in
parte. Dicendū ꝙ petendo omni anno. x.
floꝛ. nō repetit ꝑtem ſortis: ſed querit fru
ctum mercis ſue empte: nec petit hoc in ra
tione ſortis mutuate. quia tunc illa ꝑs poſ
ſet omī anno. etiam ſi Johes mortuus eſſꝫ
repeti ꝑ heredes eius qđ nō eſt veꝝ. Pri
mus igit ↄtractus eſt mutuatio. quia reuo
cabilis eſt pecunia data. ſed ſecūdus nō eſt
mutuatio: quia deficit ſubſtantiale mutua
tionis ſcȝ reuocabilitas pecunie date. Hec
aūt reuocabilitas ⁊ irreuocabilitas diſtin
guūt ſpecifice contractus illos. ſicut pꝫ in
alijs datiōib⁹ pecuniaꝝ. ſi eñ des mihi pe
cuniā renūcians repetitōi ad nihil aliud re
ſpectiue nō eſt mutuatio ſȝ donatio. vbi tñ
ſi vis hr̄e ius repetendi manebit mutuatio

Contra. Dato ꝙ penes hoc diſtinguere
tur ſpecie: nihilominus ↄueniūt in alio qđ
etiam ſufficit arguere vtrūq; illicitū. quia

in vtroq̄ de re ſcʒ pecunia cuius vſus eſt
eius cōſumptio accipit quid vltra ſubam
illius rei. Hoc autē eſt illicitū. q2 plus reci
pit qui dedit q̄ dederit: qd eſt ɔtra iuſticiā
cōmutatiuā ſalteʒ in re cuius vſus eſt eius
ɔſumptio. Rn̄det ꝙ in p̄mo caſu ɔcedit
aſſumptū. ſed in ſecūdo negat. quia accipit
ō merce empta ſcʒ vitalitio cuius vſus nō
eſt eius ɔſumptio: quia per hoc ꝙ quis eo
vtitur pcipiendo eius obuentionem: non
ſibi perit ſicut pecunia ⁊ panis perēūt per
hoc ꝙ quis eis vtit: illum comedendo: il/
lam diſtrahēdo: vnde ſola morte extinguit
Contra. Quia ſaltem in quodam alio
ɔueniēt ratione cuius arguit: ꝙ ſi primus
eſt vſurarius vel illicitus: multo magis ſe/
cūdus erit illicitus: ⁊ ſecundus eſt emptio
vitalitij. igit. Aſſumptū pbat. quia ſecūd9
ɔtractus eſt magis grauis ⁊ durus contra
paulum q̄ p̄mus ɔtra Petrum. ⁊ minus
habet pietatis. Nam in ſecūdo paulus co
gitur omi anno ſoluere ſortem ſaltem in p
te. In p̄mo autē petrus ē liber p. x. annos
vſq ad vndecimū. ⁊ ſic diuti9 expectat Jo
hānes Petro q̄ paulo. Dicendū dupliciter.
Primo. nō ſequit ille cōtractus eſt magis
grauis ⁊ damnoſius q̄ alius exiſtens vſu/
rarius. igit p̄mus eſt etiaʒ vſurarius. quia
ſtat ɔtractum qui nullo mō eſt vſurarius
eē damnoſiorē ⁊ magis ɔtra charitatem
primū q̄ ſit vſurarius: vt ſi pure emo a te
p. x. flo. mercem valentem centū flo. plus
te ledo q̄ ſi tibi mutuarem. x. vt mihi poſt
menſem dares. xv. flo. ideo nō valet p̄di/
cta ɔña. p̄mus q eſt minus grauis p̄rimo
eſt vſurarius. igit ſecūdus qui eſt magis g
uis erit vſurarius. Sed bene ibidem ar/
guit quo ad aliud p̄dicatum generalius. ſ.
eē illicitum: puta ꝙ ſi p̄mus q eſt minus
grauis eſt illicitus: etiam ſecūdus q eſt ma
gis grauis erit illicitus. Sed tunc ſecūdo
deficit. quia añs eſt falſum ſaltem ſuppoſi/
to ꝙ Johēs dando. c. flo. p vitalitio: dede
rit iuſtum p̄cium. ſicut ɔtingere poteſt ꝙ il
la centum ſint iuſtum p̄cium in tali patria.
Nam tunc nō grauat plus paulum q̄ Jo
hānes petrū: imo nō grauat eum. quia dat
paulo p̄cium ɔdignū p merce ⁊ ꝙ omi an
no quid recipit: nō recipit a paulo vt ptem
ſortis p̄cij dati ei: ſed recipit de ſua merce
empta a paulo cui condignā fecit ſolutio/
nē p merce. Modo Johēs recipiendo qd
de re ſua empta a paulo que amplius non
eſt ipſius pauli ⁊ p qua ei dedit ɔdignum
p̄cium: nō ded' et cenſeri grauare paulū. In
p̄mo aūt caſu Johēs accipit non de re ſua
quia ſi dicat ſe accipere de centum flo. mu
tuatis petro: iam accipit de illis centuʒ cū
nō ſint amplius ſui ſed ſint iam facti ipſius
petri p mutuū. ⁊ q̄uis ſint ſibi debiti: nō tn̄
quid vltra eos eſt ei debitum: quia nec tale
quid dedit ei Johēs vltra centū. Et ſi di
cas. ſic enim diceret de Johē in p̄mo caſu
ſcʒ ꝙ id qd reciperet Johēs a Petro: reci/
peret de iure ſuo ⁊ obligatione qua petrus
eſt ſibi obligatus ex pacto: nō valet: quia
nullum ius hʒ reſpectu petri niſi ad repe/
tendum ſortem: ⁊ licʒ pactus ſit petrus da
re ei. x. florenos vltra ſortem: ex hoc non
acquiſiuit Johēs ius. quia illud pactū co
ram deo eſt inane ⁊ vacuū: nō inducēs ob
ligationē talem: ꝙ Johēs habeat ius petē
di illos. x. quia peccat petendo. nemo autē
habet ius peccandi. Et dico notanter nō
inducens obligationem talem ꝙ ⁊c̄. quia
bene inducit obligationē qua tenet petrus
qd pmiſit ſoluere: etiam ſi pmiſſio ſit ſim/
plex nō firmata fide vel iuramento. ⁊ hoc
in foro ɔſcientie niſi ſit legitime abſolutus
ab illo iuramento vel pmiſſione. Et ſi di
cas. vndecūq̄ʒ accipiat Johēs: nō apparet
alius ſoluens Johanni in ſecūdo caſu niſi
paulus ſicut petrus in p̄mo. ⁊ ſic adhuc vi
det ſtare argumentū: nō obſtante ꝙ recur/
ris in ſcd̄o caſu ad ius q̄ddaʒ tanq̄ʒ mercē
de qua accipit Johēs. Nam illud ius ē re
ſpectu pauli obligati. ⁊ ſic paulus eſt gra/
uatus illa obligatione. Dicendū ꝙ illa ob
ligatio in exiſtens paulo non eſt ei grauior
q̄ ſit obligatio in exiſtens petro attentis
circūſtantijs ɔtractus. vt ſepe ptʒ in practi
ca: ꝙ aliquis debitor eque vult omi anno
ptem ſoluere debiti q̄ in vltimo anno totū
ſimul ſoluere. Et ſi dicas ſaltem erit eque
grauis. ⁊ ſic adhuc ſtat argumentū: ꝙ ſi p̄/
mus ſit illicitus: etiaʒ ſecūdus eſt illicitus.
Dicendum dupliciter. Primo. ꝙ etiaʒ nō
eſt eque grauis. quia etiam vt experientia
docet: aliqui ſepe magis volunt ⁊ longe p̄/
eligunt omi anno ptem ſoluere q̄ in termi
no annoꝝ totum: tamen ibi nō ſiſtendo vl'
faciēdo vim dicendū eſt final'r. Scd̄o ꝙ ꝙ

alia circũſtantia ſecũdi cõtractus penſata: patere poteſt ꝙ ſecũdus nõ eſt ita grauis ſicut ꝑmus, q2 in ſecũdo ſepe ꝯtingere põt ꝙ paulus vix medietatẽ ſoluet Johi cõpatiue ad ꝑcium receptũ a Johe: imo aliqñ ſolum .x. flor. vel nihil: puta q2 moꝛit̃ ꝑmo vel ſecũdo anno. Hoc autẽ nõ põt accidere in ꝑmo ꝯtractu, quia ſaltem heredes Johãnis repetent totum. Modo habere ius nihil ſoluendi in tali euentu: eſt res multũ eſtimabilis: ꝛ tanti eſtimabilis ꝙ melioris ꝯditionis eſt paulus in ſuſtinendo ſuã obligationẽ ꝙ petrus in ſuſtinendo ſuã: quia ꝓpter illud ius libertatis in tali euentu facilius ſuſtinet ſuam obligationẽ. Si etiam ꝯtra ſolutionẽ ꝑncipalem huius tertij argumẽti ꝑncipalis replicet̃ ſic. Dato ꝙ cẽnt ꝯtractus diſtincti, tamen ex quo id qꝺ vna via ꝓhibet̃: alia nõ debet admitti, videt̃ ꝙ ſicut illicitũ eſt Johi lucrari .x. ꝑ ꝑmã viaꝫ ꝙ etiaꝫ eidem ſit illicitũ lucrari .x. vel vltra ꝑ ſecũdam viam. ꝛ ſic vterqꝫ ꝯtractus eſt illicitus: huius replice ſolutio põt patere ex dictis in q̃ſtione .lxvij. in q̃rto mõ dicendi.

Contra. Ergo paulus ꝛ Johes in ſecũdo caſu ꝯtrahẽdo cõmittũt ſe ex vtraqꝫ ꝑte fortune, igit̃ ex vtraqꝫ ꝑte coꝝ ꝯtractus eſt illicitus. ꝯña tꝫ, quia tunc ſapit naturaꝫ cõtractus luſorij qui eſt damnatus vtroqꝫ iure: ꝛ loquoꝛ de ludo fortũe puro vel mixto Añs ꝓbat̃, q2 dicꝫ ꝙ paulus facilius ſupportat ſuam obligationẽ ꝙ petrus ſuam. eo ꝙ in euentu quo moreret̃ Johes ꝑmo anno paulus nihil vel parũ teneret̃ ſoluere Johi qui euentus eſt magni eſtimabilis ꝛ lucroſus, ꝛ ſic paulus ſubit obligatiõem dandi q̃d Johi cum pacto euentus incerti: ꝛ tamen lucroſi, ſic ꝙ ſi eueniat: tũc paulus cenſebit̃ multa recepiſſe a Johe, ꝛ Johãni nihil vel parum dediſſe. Hoc aũt eſt oĩno ſimile paulo ludente cum Conrado, quia tunc etiã paulus dicit ad conradũ: ſi euenerint tibi tria puncta: dabo tibi ãnuatim .x. ſi nõ tria: ſed tm̃ vnũ: dabis centum mihi, me tamen tibi vel tuis in nullo obligato. Et eodem mõ etiam patꝫ: ꝙ econtra Johes cõmittit ſe fortune ad modũ contradi ꝑdicti, q2 paciſcit̃ cum paulo ꝙ q̃ntũcũqꝫ ſuperuiuat etiam vltra tempus qꝺ vterqꝫ ſm̃ cauſas inferioꝛes eſtimauerat: debeat paulus nihilominus eſſe ſibi obligat⁹ ad dandum annuatim .x. flor. ꝛ ſic poterit ille euentus ſibi eſſe lucroſus valde, ſicut ꝛ cõrado lucroſum eſſet ſi tria puncta ſibi euenirent. Dicendum ꝙ argumentũ dupliciter deficit. Et ſecũdus defectus patebit i ſolutione replice. Primus aũt eſt, quia dato ꝙ coꝝ ꝯtractus ſaperet naturam contractus luſorij ſolum illo modo iam expreſſo, nõ ſequit̃ igit̃ eſt illicitus, quia ꝯtractus luſorius nõ habet ſuaꝫ maliciã ex ꝑdicto modo: ſed aliunde. Nam habet eam a lege poſitiua hũana eum ꝓhibente ſcꝫ canonica ꝛ ciuili: put vita comite dicet̃ in tractatu de ludo. Hec autẽ lex nõ ꝓhibet emptionẽ vitalitij, igit̃. Contra h̃ ſic replicat̃, quia ſecluſa omni lege humana ꝓhibente adhuc ꝯtractus luſorius eſt malus, ꝛ nõ videt̃ vnde tunc ꝯtrahat malitiam: niſi quia a lege diuina eſt ꝓhibitus: ꝛ illa nõ videt̃ eum ꝓhibere niſi rõne illius ꝙ ꝯtrahentes cõmittũt ſe fortune, igitur cum in emptiõe vitalitij etiam cõmittant ꝯtrahẽtes ſe fortune ſequit̃ ꝙ erit illicita ſicut ꝯtractus luſorius.

Dicendũ ꝙ ſecluſa ꝓhibitione legis poſitiue adhuc ꝯtractus luſorius eſt illicitus nõ vniuerſaliter: ſed tm̃ in duobus caſibus ſequentibus, ſcꝫ quãdo fit ꝑncipaliter ſpe lucri, ſic ꝑncipaliter ꝙ ludentes illa via q̃rũt ſuam ſuſtentationẽ totalem vel partialem. Naꝫ homo naſcit̃ ad laborẽ quo ſe (ſi al's nõ habet ſuſtentationem ſufficientem) debet ſuſtentare, put illa ꝛ alia tacta fuerũt ſup̃ q̃ſtione .lxxi. de ꝯtrahente ꝯtractu concertationis: q̃ vulgariter dr̃ wetten. Secũdus quãdo ille ꝯtractus natus eſt occaſionare ludentem vel colludentem: vel alium ad peccatũ ſicut cõmuniter accidit ꝙ occaſionant̃ ad peccata: etiam aliquãdo grauiſſima, tunc eñ eſt ſcandalũ a quo tenet̃ abſtinere, etiam ſi bono animo inceperit ludere, quia etiaꝫ ſi dextera tua ſcandalizat te, opus nõ ex genere ſuo malum ſed bonum abſcinde eam ꝛ ꝓijce eam abs te. Non aũt peccãt ꝑciſe ex hoc ꝙ cõmittunt ſe fortune Nam illa cõmiſſio fortune, i. exponere ſe euentui fortuito: poſſet licite fieri quando predicte circumſtantie deeſſent: puta quando aliq̃ ſola cauſa recreationis ꝛ in caſu q̃ oĩs lex poſitiua ꝓhibẽs eẽt plene abolita luderẽt tl'i ludo q̃ nõ eẽt (vt vterqꝫ crederet ꝓbabil'r) aliquẽ occaſionatur⁹ ad peccã, ...

Sicut tūc ludens poſſet dare denariū alicui muſico vt ſibi caneret: ſic poteſt dare alicui denarium qui ſecū ludit ſi ꝓplacerit tot pun ctus contra alio ad ſimilia obligato: quate nus ſic recreeť qui forte in hoc euentu ha bet recreationem citius ꝙ̄ in muſico ludo. Modo contractus vitalitij nō neceſſario hꝫ qualitates illorum caſuum contractus luſorij. quia poteſt fieri ſine cupiditate vel ſpe lucri: ⁊ etiam ſine occaſionatiōe ſui vel proximi ad pctm̄. igiť nō eſt ſil’e. Dixi notant fortune .i. euentui fortuito: qꝛ ſꝑ illicitū eſt ſe ꝯmittere fortune capte ꝓ q̄dam dea quā finxerūt poete ⁊ coluerūt idolatre. de q̄b; dr̄ Eſa. lxv. Qui ponitis fortune mēſam ⁊c̄.

Contra. Sicut ꝯctus luſorius q̄ntū ē ex lege dīna eſt illicitus. tūc qn̄ ludētes illo ſō lū ꝯbūt vt ſic ſuā ſuſtentatōꝫ q̄rant ſine labo re. ſic etiā ēptio vitalitij erit ex ſili cā illicita. Nō ille ꝯctus nō alia rōe fit niſi vt emēs habeat ſuā ſuſtētationē: q̄cq̄d ſit de vendē te ipm̄. igiť in tali caſu peccabit emēs eque ſicut ludens ludo fortune ad ſe ſuſtentādū ⁊ tamē ſuꝑ fuit dictū ꝙ illa intētio ſcꝫ ſuſtē tationis eſt cā finalis ꝯgrua emptiōi. Di cendū ꝙ nō eſt ſil’e. qꝛ in ꝯctu luſorio ꝯhen tes ſoli euentui fortuito ſe cōmittūt ſaltē in ludo fortune: ex illo ꝑaſe volētes ſuſtenta tionē q̄rere: ita ꝙ ille euētus eſt ꝑncipalis ꝯditio ſuꝑ q̄ paciſcūť: ⁊ cuꝰ ſpes ꝑncipal’r eos inducit ad ꝯhendū. ⁊ h̄ eſt illicitū. ſ. ſic ſuam ſuſtentationē q̄rere ꝑncipal’r ex euen tu fortuito. ſed in ꝯctu vitalitij ꝯhentes nō cōmittūt ſe ſoli euētui fortuito vel lucroſo mō ꝑdicto ſcꝫ q̄ vel emēs valde cito moriť vel lōge diutius ꝙ̄ cogitabať ſupuiuit. nec ſpes illꝰ euentus ꝑncipal’r eos inducit ad ꝯhendū: qꝛ adhuc ꝯheret emens ſi nō h̄ret ſpem diutius viuēdi ꝙ̄ ſm̄ cās inferiores eſtimeť. ⁊ ſil’r vendēs ꝯheret etiā ſi nō h̄ret ſpem ꝙ emēs cito morireť. ⁊ loquoꝛ ꝺ illo q licite emit vl’ vendit vt in caſu tertie ꝯclu ſiōis. Vn̄ cā eos inducēs ē ex ꝑte ementꝭ amor annue penſiōis ſibi neceſſarie ad ſu ſtentationē in ſtatu ſuo vt in illo fuiat rei publice. ⁊ ex ꝑte vendentꝭ eſt amor pecunie ſibi valis ad q̄rendū etiā boneſtā cōmodi tatē ſibi neceſſariā. Nec vnꝰ ſe obligat alte ri ad dandū q̄d ſub ꝯditiōe pendente ſolū ex euētu fortuito: imo vnus ſe obligat alte ri ex ꝯditione effectus exiſtis in ꝑtāte alte rius: puta vendens obligat ſe ad dandum ānuā penſionē alteri ſi alter dederit ſibi. c. dare aūt centū nō eſt effectus fortuitus ſed in ꝑtāte alterius: imo nō ſortiť illa obliga tio effectū: ⁊ ecōtra: alter non obligat ſe ad dādū alteri centū niſi ſub ꝯditiōe reobliga tionis ſoluendi annuā penſionē: q̄ ſolutio etiā eſt in ꝑtāte eiꝰ ⁊ ꝙ cū illa ꝯditiōe effe ctus exñtꝭ in ꝑtāte ꝯhētiū etiā ꝯcurrit ꝯdi tio euētus fortuiti nō arguit intētiōꝫ illici tā. Nā etiā ſepe mercatores in iuſtis ꝯtra ctib; cogūť ſe ꝯmittere euētui fortuito. ⁊ tñ eoꝝ ꝯtractus ſunt liciti ⁊ vtiles reipublice ſic etiā hic. Vn̄ ꝑꝫ ꝙ ſi ꝯtrahant ſm̄ teno rē tertie ꝯcluſionis. neuter ſe ꝑaſe ponit ad fortunā ſed ad rōnē; dirigentē ꝯtrahētes. ꝯſiderabit em̄ vterq; q̄nto tp̄e ſm̄ cās infe riores poſſibile ſit emptorē ſupuiuere ⁊ ꝓ ꝯñs q̄nte importantie futurus ſit ille red ditus quē ei vult vendere: vt ſic ꝓ reddītu tm̄ ꝑcium exigat q̄ntū ſit adequatū valori redditus exiſtentis tante iportātie. ⁊ ꝙ̄uis incertū ſit an ſic eueniat ſicut iudicat vterq; innitendo curſui cauſaꝝ inferiorum. qꝛ ille eſt irregularis. tñ ex quo nō ꝑncipal’r ꝓpter illū euentū ꝯtrahūt. ideo nō cenſenť ꝯtra here eodē mō vt luſores. Alioq̄n q̄ emeret equū ⁊ cū eo caret pro diurna mercede: cenſereť ꝯtrahere luſorio modo. qꝛ dat pre cium: neſciēs an equus ſibi traditus mox moriať. ⁊ ſic nō leuet aliquā eius obuentio nē. ⁊ ecōtra: recipiens ꝑcium ꝓ equo vendi to: neſcit an mox ſibi rapiať pecunia vel an moriať vt nō ſciat ꝓcurare cōmoditates ꝓ pter quas voluit habere pecuniā. Cōtra Hec diuerſitas licꝫ locū habeat in puro lu do fortune nō tñ in ludo mixto ex cōcurſu fortune ⁊ ingenij: vt in cartis. ⁊ tñ etiā talis eſt illicitus in caſu quo ideo ꝑncipaliter lu dūt: vt ſic ſuam ſuſtentationē querant. igiť nō eſt rō diuerſitatis: cur ſaltē ꝯtractus illi us ludi ſit illicitus ⁊ nō etiā empto vitali tij cū vtrobiq; ſe cōmittant ꝯtrahentes for tune. ⁊ etiam vtanť ingenio vt ſe ſuſtentent

Dicendū ꝙ imo ratio ꝑdicta habet locū etiam in ꝯtractu ludi mixti. qꝛ ibi ludentes etiā ꝑncipal’r ſe exponūt euentui fortuito tanq̄ medio ⁊ vie acquirēdi ſuſtentationē licꝫ non vt totali vie: ſed tm̄ vt partiali vie: ita ꝙ ꝑncipaliter exponūt ſe duab; vijs ꝑ tialibus querendi ſuſtentationem ⁊ forte

via euentus fortuiti eſt inter illas duas pn-cipalior. qꝫ cui fortuna dederit bonas car-tas: ceteris paribꝰ magis lucrari poterit. ſed in ꝯtractu vitaliū nō exponūt ſe pnci-palr euētui pdicto ſiue vt totali vel ſiue vt ptiali: Jmmo pncipalr tm̄ ꝯbūt ſm viam alicuius dationis ꝛ acceptiōis exiſtis in po-teſtate dantis ꝛ accipiētis que via licita eſt. Neutra aūt pdictaꝝ viaꝝ eſt licita vt p eā queraꝰ ſuſtentatio de euentu fortuito. patꝫ qꝛ cū deus dederit hoī rōnem ꝛ ingenium poterit ſe per illam viam nutrire. non igiꝰ euentu fortuito ſe cōmittere debet. Se-cūda etiam nō valet. quia ꝛ ſi illa ſit via in genij: tamē exercitiū ingenij in tali actu nō affert vtilitatē reipublice. Quero em̄ in q vel ad quid eſt vtile reipublice habere ho-mines q ſciant ſic vl ſic eijcere cartas ad h vt illa vincat illas: ſecus vbi ingeniū ſic ex-erceꝰ q ex hoc alijs comembris ſeu ꝯciui-bus puenit vtilitas. ſic em̄ eſt in corpe na-turali q actus ꝛ officiū vnius ꝯducit alijs ꝛ toti corpori. Jn ꝯtractu aūt vitaliū pue-nit vtilitas reipublice ſi ꝯtrabentes ꝯbūt cū induſtria rimāte ſingula. qꝛ tūc vēditor poterit exigere pcium ſufficiens cū quo ne-gociabiꝰ aut aliud exercebit officium vtile reipublice. Siliter vtile eſt reipublice illiꝰ q̄ncꝫ generibꝰ pſonaꝝ emere vitalitia. igiꝰ.

Contra. Emens nūq̄ emeret vitalitiū ſi ſe ſciret ſtatim morituꝝ: imo q̄ncūq̄ emit ſemp fruiꝰ ſpe oppoſiti euentus qui tamen eſt incertus. ꝛ ſic illius euentus ſpe fretus ꝯtrahit. igitur ꝯtrahendo nō ſolum cōmit-tit ſe pncipaliter euentui incerto ꝛ fortui-to. ſed cum hoc videꝰ ꝯtrahendo illicitam ſpem habere. Dicendū q argumentum deficit tripliciter. Primo. quia dato q aūs eſſet verū: tamen ꝯña nō valet quo ad pri-mā ptē ꝯñtis. Nam nō ſequiꝰ Johes nō celebraret ſi ſe ſciret nullum habiturū ſtipē-diū tpale. igitur celebrat pncipalr ſpe tpa-lis ſtipendij. Nam cauſa ſine qua nō: non eſt pncipalis. ꝛ tamen ſine ea nō fieret effe-ctus. ſed de hoc in tractatu de ſymonia.

Secūdo etiam nō valet ꝯña quo ad ſe-cūdam ptem ꝯñtis. qꝛ actus ſperandi quē habet emens de oppoſito poteſt eſſe licitus vt parebit in tertio defectu. Tertio defi-cit. quia aūs p ſecūda parte eſt multiplex. Nam illud qd in pma pte ponit: pot hic duplex oppoſitū. Nam ei qd eſt ementem cito mori: opponiꝰ nō cito mori: ꝛ etiam vi-uere donec longe vltra ſummā pcij imbur-ſauerit. Modo ſi emens emendo ſperet p-mū oppoſitū n. ppꝰ h male agit: ſi ex illa ſpe emat. Nam ſibi licitum eſt ſperare nō cito mori: q̄uis illi ſpei debeat ſubeſſe etiam ti-mor aliquis refrenans ne abutaꝰ vita ſua. Vñ vigilia illa debet eidem adeſſe. de qua ſaluator ait. vigilate ꝛc̄. Eſt etiam ſibi lici-tum velle damna vitare: ergo ſi ex pdicta li-cita ſpe emat: alꝰs nō empturus: ſcꝫ ſi ſciret ſe ſtatim moriturū ne damnū ꝛ iacturā pa-tiaꝰ: nō eſt illicitū. Vñ ſi in hoc caſu per-perā. i. nequicioſe ageret: etiā ille male age-ret q emit equū: ſperans eū ſibi cōmodoſū fore in tantū q̄ntū pecunia ſibi eſſet. q tn̄ eū nō emeret ſi ſciret illū ſibi mox rapiendum.

Si aūt emēs ſperet ſcdm oppoſitū. ſ. viue-re donec longe vltra ſūmā pcij iburſet: nō agit in h male dū mō pcīū iuſtū det p vita-litio. ſec9 ſi iniuſtū pcīū det: vl ſi cupiat tm̄ iburſare q ipm vitalitiū emptū ſit maioris valoris q̄ pcīū datū. quō aūt ſtent ſil dare pcīū iuſtum: ꝛ tn̄ ementē ſucceſſu tēpis pci-pere longe vltra ſummā pcij per ſe expoſi-ti: patuit in ſolutione pmi argumēti ꝛ eius replica.

Quarto principa-

liter arguiꝰ ſic. Emptio vitaliū ſemp ē pec-catū. igiꝰ nō ē actus de ſe licitus. tenet ꝯña vt in ſecūdo argumento. Añs pbaꝰ: quia ſemp fit ppter finem cuius intentio eſt illi-cita. ſemp em̄ fit p ementem. ideo vt emens ſit certus de ſufficientia neceſſarioꝝ huius vite: ita q p illum ꝯtractum nitiꝰ illam cer-titudinem obtinere. Modo velle eſſe cer-tum de ſufficientia neceſſarioꝝ huius vite eſt illicitum: quia eſt velle certificari de illo de quo nō poteſt haberi certitudo: ꝛ ſic eſt irrationabile velle. quia eſt velle ipoſſibile. Aſſumptū pbatur. quia ſolum de illo po-teſt quis certificari qd ſic ſe habet q nō po-teſt aliter ſe habere. ꝛ ſic de nullo ꝯtingen-ti poteſt quis certificari. Modo ſufficien-tia neceſſarioꝝ huius vite eſt ꝯtingēs. igiꝰ.

Hic diceretꝰ q emens nō intendit certifi-cari de illa ſufficientia certitudine modali ſed de ineſſe tm̄. Hoc eſt: non intendit fieri certus de illa ppoſitiōe que eſt modalis ſcꝫ

Non eſt poſſibile mihi deficere neceſſaria ꝛ vt ſic bene ꝓcedit argumentum: ſed tm̄ de illa. Mihi non deficient neceſſaria. ꝛ de illa pōt quis certificari: q2 de futuris cō- tingētib9 eſt determinata veritas: determi- natiōe de ineſſe licꝫ nō de poſſibili. Con- tra. Etiā nō eſt licitū velle certificari de il- la de ineſſe. mihi nō deficient neceſſaria. ꝓ bat quadrupl'r. Primo ſic. quia nō eſt lici- tū velle certificari de illa cui9 certificationē ſi quis peteret a deo: diceret eius petitio ir- rationabilis. mō ꝑdicta ꝓpoſitio eſt hmōi. Nam taliter petenti rōnabiliter denegare- tur petitū dicēdo. Nō eſt tuū noſſe tēpa vel momenta que pater poſuit in ſua pote- ſtate. dei em̄ ſolius eſt certitudinē etiam de ineſſe habere de futuris ꝯtingentib9 vel il- loꝝ quib9 ipſe reuelauerit. Scdō ſic. q2 nō cōgruit nec licꝫ homini ad hoc tendere vel conari vt certus ſit de habendo vſq3 in finem vite ſufficientiā neceſſarioꝝ vite ſpi- ritual'. Et ita ſi deus vult nos incertos eſſe de finali ſufficientia ſpūalium neceſſarioꝝ: multo magis vult nos incertos eſſe de ſuf- ficiētia finali tempaliū neceſſarioꝝ. Velle autē ſciēter illud habere qd deus vult nos nō habere videt' illicitū: ꝗ̃uis ſecus ſit qn̄ ignoranter quis illud vult habere vel fieri ſibi qd deus vult ſibi nō fieri vel non hr̄e: neſciens deū ſic velle: vt ptꝫ de filio volen- te vitam patri cui deus vult morteꝫ. Ter- tio. q2 illa certitudo excludit timorē oppoſi- ti ſcꝫ defectus neceſſarioꝝ. modo nō eſt li- citū velle eſſe ſine timore defectus oppoſiti quia etiā nō eſt licitū velle eſſe ſine timore de finali defectu neceſſarioꝝ ſpūaliū. imo qd plus eſt: nō eſt licitū velle eſſe ſine timo- re de pn̄ali defectu neceſſarioꝝ ſpūaliū. q2 dn̄s vult nos eſſe in timore quo iugiter ti- meamus ne forte deficiamus nunc ꝛ in fu- turo in ſpūalib9 Juxta illud: ſeruite dn̄o in timore: ꝛ exultate ei cū tremore. vbi innuit' ꝙ ꝑmixta debet eſſe exultationis ſpes cuꝫ timore. Timor em̄ a ꝓſumptione ꝛ incuria animi ꝓſeruat. Dicendū ꝙ nō ſolum illi- citum eſt ſi quis conaret' de ſufficientia ne- ceſſarioꝝ huius vite habere certitudinē ne- ceſſario infallibilem: eo ꝙ illa eſt impoſſi- bilis haberi: ſic ꝙ ſit certus de illa ꝓpoſitio- ne. non eſt poſſibile mihi deficere vnꝗ̃ ne- ceſſaria ſaltem in ſenſu diuiſo: ſed etiam co- nari ad habendū de illa certitudinem de fa- cto infallibilē ſcꝫ ꝙ eſſet certus ꝙ hec ꝓpo- ſitio in ſenſu cōpoſito eſſet vera: impoſſibi- le eſt mihi deficere neceſſaria. ſeu hec ꝓpoſi- tio eſt impoſſibilis: mihi deficient neceſſa- ria: quō quis habet certitudineꝫ de futuro ꝯtingenti nobis reuelato. ſcꝫ iudicium vni- uerſale fiet. tm̄ nō eſt illicitum velle habere certitudinem humanā fallibilē de illa ſuffi- cientia. hoc em̄ modo eē certū: nihil aliud eſt ꝗ̃ ꝓbabil'r opinari ꝙ ſcḋm curſuꝫ hūanū ꝛ humanā ꝓuiſionē non eſt veriſimile ſibi talia neceſſaria deficere: cū qua tamen opi- nione nihilominus eſt rōnabilis formido eo ꝙ impedimenta non tm̄ hūana poſſunt occurrere ſed etiam diuina ſub quoꝝ ma- nu degimus: quia ſiue viuimus ſiue mori- mur dn̄i ſumus. Et ꝑ hoc ad illas ꝓbatio- nes ptꝫ ſolutio. qm̄ ꝑma ꝓcedit de certitu- dine ꝑma ꝛ ſecūda: nō de tertia. ꝛ ꝑterea ꝓ- cedit indiſtincte de futuris ꝯtingētib9. mo- do multa ſunt que ad nos nō ꝑtinēt quoꝝ velle habere certitudinē etiaꝫ tertio modo dictaꝫ eſſet illicitū. de rebus em̄ ſupuacuis ad te nō ſpectantibus: certitudinē velle ha- bere eſt curioſitatis. Secūda etiā ꝛ tertia ꝓ- batio ꝓcedūt tm̄ de ꝑma ꝛ ſecūda certitu- dine: nō de tertio mō dicta. imo poſſumus velle habere certitudinē de illa. quia debe- mus ſperare nos ꝑſeueraturos finaliter in gratia. ſpes aūt eſt expectatio certa: ꝛ expe- ctatio certa in voluntate nō eſt ſine certitu- dine in intellectu.

Quinto ſic. Emptio vitalitij fit ad reſi- ſtendū ordinationi dei. igitur eſt damnabi- lis. tenet ꝯña Ad Ro. xiij. Qui ordinatio- ni dei reſiſtunt: ipſi ſibi damnationē acqui- rūt. Añs ꝓbatur. Ordinatio dei eſt vt ho- mines viuant in laboribus quibus acqui- rant neceſſaria vite. Hoc em̄ eſt iugum to- tius generis humani collo impoſitū quā- do ade ꝓ ſe ꝛ poſteris ſuis dn̄s dixit. In ſu- dore vultus tui veſceris pane tuo. Di- cendum. dato ꝙ añs eſſet verum: tamē cō- ſequēs nō ſequit': niſi de illa eadeꝫ emptio- ne que fieret ad ſic reſiſtendum. modo em- ptio vitalitij nō includit de ſe hoc ſcilicꝫ ꝙ ſic fiat ꝛ poteſt aliter fieri. Et ſi dicis: ſemꝑ fit ſic: dato ꝙ ſic eſſet: nihil tamen ſequeret' ꝯtra ꝯcluſiōes: vt in ſimili patuit in ſecūdo argumēto ꝑncipali. nec eſt veꝝ ꝙ ſp ſic fiat.

Nam aliq̄ emunt vitalicia sibi vel alijs vt
eo expeditius poſſint vacare laborib' rei-
publice: vt ſunt illi qui emunt ſibi vl' alijs
ꝯſtitutis in p̄mo ſcd̄o tertio vel q̄nto gene
re pſonaꝝ: de quib' in tertia ꝯcluſione di-
ctū eſt. tales autē ſunt pſone laborantes: ⁊
ſi nō corpali labore tn̄ ſpūali. nec oīs te-
nent᷑ ad labores corpales. Illi etiā q̄ emūt
illis in q̄rto genere ꝯſtitutis nō emunt eis
vt ocient᷑: q2 nō dicit᷑ ociari qui nō potens
laborare nō laborat. mō illi ī quarto gene
re nō poſſunt laborare. Et nota ꝙ ſicut il
la q̄nq3 argumenta ⁊ etiam illud qđ ſequit᷑
ꝯtra tertiā ꝯcluſionē ſunt formata ꝯtra em
ptionē vitalitij: ita etiā ꝓportionabil'r poſ-
ſent formari ꝯtra emptionē redditus ꝑpe-
tui: vt p3 intuenti. Et ex hoc p3 ꝙ ſaltem
apud illos q̄ ꝯcedūt emptionē redditus ꝑ
petui poſſe licite fieri: debent p̄dicta argu-
menta cenſeri inualida etiam ꝯtra emptio
nem vitalitij: al's eīn eque cēnt ꝯtra illos ſi
cut ꝓ eis de vitalicio.

Contra tertiā cō-

cluſionē ꝓ q̄nto dicit emptionē vitalicij eē
veſtibilē oīb' debitis circūſtantijs q̄rū
vna dicit᷑ q̄ mō: arguit᷑ ꝙ nō: eo ꝙ illa cir-
cūſtantia requirit debitā adequationē int᷑
p̄cium ⁊ mercem. Non pōt autē attingi in
ꝓpoſito adequatio p̄cij ⁊ vitalicij. ⁊ hoc ꝓ-
bat᷑ tripl'r. Primo ſic. q2 ſi pōt attingi adeq̄
tio: ponat᷑ gratia exempli ꝙ .c. flor. ſint iuſtū
p̄cium ꝓ vitalicio quo monaſteriū tenet᷑ a
licui ſexagenario dare annuatim .x. floreñ.
attenta duratione vite illius ſexagenarij q̄
ſm̄ cauſas inferiores poteſt ſm̄ naturā ad-
huc viuere .x. annis vel circiter: tunc ſic in-
fert᷑. igit᷑ alius tm̄ .xx. annoꝝ exñs: qui ſm̄
cauſas inferiores: pōt viuere adhuc ad .l.
annos vel circiter: nō cenſebit᷑ dare iuſtum
p̄cium ꝓ iure ꝛcipiendi oīi anno vite ſue
x. flor. niſi det in quadruplo plus q̄3 ſexa-
genarius ſc3 .ccccc. ꝯñs eſt falſum. falſitas
ꝯñtis ꝓbat᷑. quia .ccccc. flor. ſūt p̄ciū iuſtū
⁊ adequatū redditus ꝑpetui annuatim im
portantis .xxv. flor. ita ꝙ iuſto p̄cio cenſet᷑
emere talem redditū q̄ dat .ccccc. flor. ⁊ p̄di
ctus redditus perpetuus eſt multo melior
merx q̄3 vitalitium p̄dictum tā in duratiōe
q̄3 in obuentione annua importāda mō p̄-
cium adequatū merci multo meliori ⁊ va-
lentiori: nō ē adequatū merci viliori. Se
quela aūt ꝓbat᷑. q2 qualis eſt ꝓportio .x. an-
norum ad .l. annos talis eſt ꝓportio reddi-
tus duraturi per .x. ad duraturū p .l. ānos
modo .l. anni hñt ꝓportionē3 excedentis .x.
in quadruplo. igit᷑ etiam ſic redditus dura
turus p .l. annos excedit redditū duraturū
p .x. annos in quadruplo. igit᷑ etiam p̄ciū
qđ debet eſſe adequatū redditui duraturo
p .l. annos: debet in quadruplo excedere p̄
cium adequatū redditui duraturo p .x. an-
nos. Modo vitalicium ipſius ſexagenarij
eſt ſm̄ eſtimationē innitentē cauſis inferio
rib' ſm̄ q̄s fit eſtimatio in venditione vita
litioꝝ eſt duraturū p .x. annos vel circiter.
Vitalitiū autē vigenarij eſt ſm̄ eandē eſti
mationē duraturū p .l. annos. igit᷑ ſi ſexa
genarius dando .c. flor. ꝓ ſuo vitalicio cen
ſet᷑ dare p̄cium adequatū merci. tunc vige-
narius nō cenſebit᷑ dare p̄cium adequatū
niſi dederit q̄ngētos. Et ꝯfirmat᷑ argumē
tū a ſīl'i: ſi quis ꝯducat equū alterius vt eo
vtat᷑ ad .x. menſes veriſīl'iter vel circiter: et
p̄cium iuſtum ⁊ adequatū ſit .x. libre: tunc
ſi idem ꝯducere vellet eundem equū ad .l.
menſes nō cenſeret᷑ dare iuſtum p̄cium niſi
daret .l. libras. q2 qualis ꝓportio .x. ad .x. ta
lis eſt ꝓportio .l. ad .l. Confirmat᷑ ſecūdo
quia ſi idē venditor vitalitij: pter hoc qđ
vendidit p̄dicto ſexagenario vitalitium ꝓ
c. venderet quattuor alijs ſexagenarijs: cui
libet ꝯſil'e vitaliciū: ipſe leuaret ab illis q̄n
q̄3 .ccccc. flor. ⁊ tn̄ nō plus eſt daturus illis
q̄nq3 ſexagenarijs: faciendo eſtimationem
ſm̄ cās inferiores q̄3 ſit ſm̄ eandem eſtima
tionē daturus illi vni vigenario. Si di-
cas ad argumentū: negando ſequelā: eo ꝙ
rō ſubeſt quare nō ꝯgruat vigenariū dare
vltra .c. adhuc quadruplū. ⁊ ſic .ccccc. quia
licet vigenarius eſtimet᷑ ſm̄ cauſas inferio
res victurus ad .l. annos vel circiter. tamē
illud dubium eſt ⁊ euenire poteſt: ꝙ etiam
nō niſi ad .x. annos viuat ſicut ſexagenari':
rōne cui' dubij ipſe vigenarius merito po
teſt velle dare minus q̄3 quadruplū vltra
c. Et ecōtra etiam venditor hoc rōnabil'r
debet inſpicere in taxando p̄cium ⁊ eo mi-
nus exigere: ne volendo illud quadruplū
habere vltra centū: nō obſtāte ꝙ habet ꝯs
ſi eueniat mors repentina emptoris faciat
in illo ꝯtractu ſuā ꝯditionē longe meliorē

ſit ɔditio ipſius ementis qd̄ eſſet ɔtra iu
ſticiam cōmutatiuā. Contra hoc arguit
dupliciter. Prīo. q2 ſi illa dubietas debeat eſſe
ſufficiēs rō defalcandi aliq̄d de p̄dicto ex
ſeſquadruplo: tunc eadē rōne dubietas de
beret eē ſufficiens rō defalcandi ꝓportiona
biliter aliq̄d de centū reſpectu vitalitij ipſius
ſexagenarij. q2 ſicut euenire p̄t ꝙ vigenari⁹
ſolū attigat medietatē tp̄is illi⁹ p qd̄ eſtiat
victurus: puta tm̄ ſupuiuat ad .xxv. annos
ſic euenire pōt ꝙ etiā ſexagenari⁹ nō attin
gat niſi medietatē ſui tp̄is: puta tm̄ ſupui
uat ad .v. annos. ⁊ ita ſi q̄d venit defalcan
dū de pcio ſexagenarij: tunc illud p̄ciuʒ nō
fuit adequatū merci: qd̄ eſt ɔtra caſum po
ſitum. ⁊ quācūq; aliā ſummā aſſignaueris
facta defalcatione ratione p̄dicte dubieta
tis: ſemp poſſet argumentū p̄dictum eodē
modo formari. dicendo ꝙ eadē ratione du
bietas circa vitam ſexagenarij deberet eſſe
ratio ſufficiens defalcandi. Et notāter ad
ſed dicens ꝓportionabiliter ⁊c̄. ⁊ hoc ꝓpt̄ eua
ſionem qua diceres ꝙ nō eſt equū vt eadē
vtrobiq; fiat defalcatio: eo ꝙ ſi vigenari⁹
attingat tm̄ medietatē ſui eſtimati tēporis:
tūc valde mlti anni depereūt ſibi ſcʒ .xxv.
Si aūt ſexagenarius attingat tm̄ medieta
tem ſolum ſibi depereūt .v. anni. Nam nō
dico ꝙ equalis debet fieri defalcatio ſed ꝓ
portionabilis: quia ſicut in vigenario: cui
vt depereūt .xxv. anni: defalcat̄ aliq̄nta ſūma
in pcio: puta gr̄a exempli medietas p̄cij ita
ꝙ ſufficiat eū dare .ccl. cur nō in ſexagena
rio cui medietas depit: etiā deberet in p̄cio
ſolui medietas. ⁊ ſic ſufficeret dare .l. qd̄
et ſalſum. Secūdo. q2 p̄dicta euaſio nō
reſpondet ꝓbationi ſeque͂te que innitit̄ ꝓ
portioni mercis ⁊ p̄cij. nec etiam rn̄det ad
vim ɔfirmationis adducte. Tertio. quia
etiam dato ꝙ veniret defalcandū aliq̄d de
pcio vigenarij: ne quadruplū teneret̄ dare
vltra p̄cium ſexagenarij: vtputa ponat̄ ꝙ
medietas defalcāda veniret. ⁊ ſic ꝙ teneret̄
dare .cc.l. flor. tunc nec illud p̄cium ē ade
quatū redditui: quia illud p̄cium eſt adeq̄
tum redditui longe meliori: quia ꝓ illo p̄
do poſſet iuſte emere redditū ꝑpetuū ipoz
tuſe annuatim .xij. ⁊ dimidiū flor. ⁊ hee tres
ꝓbationes illius cauillatiōis ſunt etiaʒ
ɔfirmatiōes argumenti p̄ncipalis. Qr aūt
h argumento p̄dicto ⁊ ɔfirmationib⁹ eius

aſſumit̄: ⁊ in ſolutionib⁹ etiam ſine ɔtradi
ctione p̄terit̄. ſcʒ ꝙ p caſum ponant̄. c. flor.
eſſe p̄cium vitalitij ꝓ ſexagenario: hoc non
eſt accipiendū niſi p modū caſus ⁊ exem
pli: nō curando ſiue illud ſiue aliud: loco
cuius illud p modū exempli ponit̄ ſit p̄ci
um p̄dicti vitalitij. exempla eī̄ nō poni
mus ꝙ ita ſint: ſed vt addiſcentes addiſcāt.
p̄cia eī̄ rerū variant̄ ⁊ ɔſiſtūt in facto. Vñ
quodcūq; ponat̄ eſſe p̄cium vitalitij ꝓ ſexa
genario: nihilominus argumētū eque po
terit formari ꝓportionabiliter multiplican
do numeꝝ p̄cij ꝓ vigenario. Dicendū p̄
mittendo ꝓ oīm illoꝝ ſolutiōe duas ſuppo
ſitiōes ⁊ vnum correlariū. Prima ſuppoſi
tio. Si petr⁹ in modica q̄ntitate emit mer
ces: ⁊ p ɔñs ꝓ paruo p̄cio: ⁊ tm̄ iuſto ⁊ adeq̄
to illis mercib⁹: ⁊ Johes emit merces ſiles
ſed ſimul in magna q̄ntitate. ⁊ p ɔñs ꝓ ma
gno p̄cio: nō valet ɔña: p̄cium petri eſt iu
ſtum reſpectu ſue parue mercis. ergo ſi p̄ciuʒ
Johis debet eſſe iuſtū reſpectu ſue magne
mercis: oportet ꝙ q̄ntū merx p Johēm em
pta excedit mercē emptā p petrū: tm̄ debet
precium qd̄ Johes dat: excedere precium
qd̄ petrus dat. Nam apud oēs id notuʒ
eſt: ꝙ merx in magna q̄ntitate emenda: pōt
remiſſius emi q̄ʒ q̄n per minutias tm̄ emit̄:
vt patuit q̄ōne .lx. ⁊ tm̄ ꝓbatiōes ⁊ ɔfirma
tio p̄dicti argumēti eque poſſent ɔtra illuʒ
caſum formari ſicut ɔtra emptionē vitali
tij ipſius vigenarij: nō dant̄ in quadruplo
plus q̄ʒ ſexagenarius dat. igitur ſignuʒ eſt
ꝙ p̄dictum argumentū ⁊ ſue ꝓbatiōes nō
ɔcludunt. Secūda ſuppoſitio ꝙ illa ra
tio ꝓpter quā argumentū in caſu ſuppoſitio
nis huius nō ɔcludit: etiam habet locum
in caſu argumēti facti. Nam ꝙ in caſu hu
ius ſuppoſitionis nō ɔcludit cauſa inter ce
teras vna eſt talis: q2 venditor magne mer
cis ex quo magnū p̄ciuʒ ſimul leuat: poteſt
cum illo p̄cio ratione ſue magnitudinis in
qua ſibi ſimul datur: in tanto plus lucrari
vltra ꝓportionem illius lucri qd̄ poteſt ɔ
ſequi p paruū p̄cium: ꝙ reſarciet̄ ille exceſ
ſus quē in parua q̄ntitate vendens merceʒ
leuaret in p̄cio: vt gratia exempli. ſi merceʒ
centū flor. venderet p decē minutias p de
cem partialib⁹ p̄cijs que ſimul aggregata
excederent in decem ſolidis p̄cium ꝓ quo
vendit totam mercem ſimul: ſed cum illis

minutis ꝛ ꝑtialibus ꝑcijs non poteſt plus
lucrari:nec alias ſuas cõmoditates lucroſi
us ꝓſequi ꝙ̃ poſſit cum ꝑcio in decem ſoli
dis minori ſed toto ſimul ſibi tradito. vel
ſaltem in tradendo totã mercem ſimul: tan
to cõmodoſius eſt eam ſibi totaʒ tradere ꝙ̃
ꝑ minutias:ꝙ illa maioꝛ cõmoditas in tra
dendo valet decẽ ſolidis quibꝫ minus ac
cipit ꝙ̃ acciperet qñ ꝑ minutias traderet.
Coꝛrelariũ ſequit̃ ꝙ in eſtimatione ali
quãti ꝑcij reſpectu aliquante mercis nõ eſt
recurrendũ preciſe ad ꝓpoꝛtionem quanti
tatis mathematice alicuius precij reſpectu
alterius mercis: ſed inſpicienda eſt idonei
tas huius ꝑcij ad humanã cõmoditatẽ.in
qua eſtimatiõe ꝯtingit ꝙ ꝑcium nõ exiſtẽs
duplum ad aliud in quãtitate mathemati
ca:eſt duplum ad ipm̃ in idoneitate ad hu
manã cõmoditatẽ. ꝛ ita in quãtitate ciuili
ipſius valoꝛis. Ita hic poterit ille qui ven
dit vitalitium vigenario a quo recipit ma
gnuʒ ꝑciũ:licet longe minus ꝙ̃.ccccc.floꝛ.
bñ tanto plures cõmoditates ſibi ꝓcurare
virtute illius ꝑcij:quanto videret̃ emptoꝛ
illius ꝓpoꝛtionabilr̃ debere dare vltra pre
cium qd̃ ſexagenarius dat. Unde ille ven
ditoꝛ poſſet mediãte illo magno ꝑcio(licet
nõ quadruplicíter excedente in quantitate
ꝑcium ſexagenarij)ſibi compare poſſeſſio
nem excolendam de qua tanta cõmoda ha
bere poſſʒ:ꝙ eoꝝ exceſſus compenſabit ex
ceſſum quo ſm̃ mathematicã q̃ntitateʒ de
beret excedere ꝑcium ſexagenarij. Tunc
ad formã argumenti ꝑncipalis:conceſſo ꝑ
poſitum ipſo antecedente: cõcedit̃ ꝙ ꝯñs
ſit falſum:vt ibidem oſtendit̃. ſʒ negat̃ ꝯña
Ad ꝓbationẽ dicendum negando ꝙ opoꝛ
tet talem eſſe ꝓpoꝛtionem inter ꝑcia in q̃n
titate mathematica: qualis eſt ꝓpoꝛtio q̃nti
tatis valoꝛis inter merces. ſed ſufficit ꝓpoꝛ
tio in q̃ntitate valoꝛis ꝛ ciuili. quia ſtat ꝙ
ꝑcium ſolũ in medietate tranſcendẽs aliud
q̊ ad q̃ntitatẽ vel nũeroſitatẽ:excedat aliud
in integro duplo quo ad valoꝛẽ vſualem. ꝛ
ſic fiet adequatum illi merci que eſt ſm̃ ci
uilem q̃ntitatem.i.validitatẽ dupla in oꝛ
dine ad mercem ꝑcij exceſſi:vt patuit. Iteʒ
ſi illud argumentũ ꝯcluderet: etiaʒ ꝓbaret
ꝙ q̇ emũ domũ quã ꝑus ſolebat ꝯducere
a venditoꝛe ꝑ.v.floꝛ. deberet cum domus
nõ valeret.c.floꝛ.dare plus ꝙ̃.cc.floꝛ.quia
in.xx.annis daret noĩe locagij.c.floꝛ.ꝛ ad
huc domus nõ eſſet ſua.ergo cũ emeret eã
ꝛ domus manſura eſſet ſua plus ꝙ̃.xl. an
nis:deberet dare.cc.floꝛ.ꝛ vltra. Ad con
firmationẽ ꝑmã reſpondet̃ dupliciter. ꝑri
mo enĩ poteſt negari aſſumptũ.quia loca
toꝛ illius equi remiſſius deberet ſibi loca
re in aliquo caſu.quia ſtaret ꝙ ſi ꝑciſe in ꝓ
poꝛtione predicta vellet ei locare ꝙ plus ꝑ
locagio habere vellet ꝙ̃ equus. etiaʒ ſi ven
deret̃ ſimpliciter valeret. Secundo poteſt
dici ꝙ nõ eſt ſimile.quia in ꝯtractu locatio
nis ꝯductoꝛ nõ dat ꝑciũ vel locagiũ totũ
ſimul.ſed quolibet anno dat locagiuʒ ꝑ illo
lo anno in fine.aut ſi ꝑ multis annis quaſi
ꝓ vno tempe ꝯduxit:non dabit niſi in fine
illoꝝ annoꝝ.ſecus igit̃ hic vbi emẽs dat to
tum ꝑcium ſimul nõ ꝑ partes nec in fine vi
te:ſed a ꝑncipio. Ad ſecũdam ꝯfirmatio
nẽ ꝑtʒ ſolutio a ſimili poſito in ſuppoſitiõe
ꝑambula. Sed replicat̃.qꝛ pono in caſu il
lius ſecũde ꝯfirmationis ꝙ omnes illi q̇n
ꝙ ſexagenarij ſimul emant ſua vitalitia a
venditoꝛe:quilibet tamen ꝑ ſe ꝛ diſcrete ab
alio: tũc venditoꝛ leuabit ſimul.ccccc. floꝛ.
Et tunc ſi velis: ſicut ꝑus dicere ꝙ ꝑcium
vigenarij (qd̃ totũ ſimul dat̃ in magna q̃n
titate; licet nõ in quadruplo excedente ſm̃
q̃ntitatẽ mathematicã ꝑcium ſexagenarij)
poteſt eſſe ita idoneũ ad humana cõmoda
ꝙ põt recõpenſare ꝺfectũ mathematice q̃n
titatiſ ꝙ tantũ valeat ſuum ꝑciũ licʒ nulla
tenus in quadruplo ſm̃ q̃ntitateʒ excedat
ꝑcium vnius ſexagenarij:tunc ſequit̃ ꝙ nõ
poterit licite ab illis.v.ſimul emẽtibus re
cipe.ccccc.floꝛ. quia iam longe plus ꝙ̃ q̇
druplum etiaʒ in valoꝛe vſuali reciperet ꝑ
illis q̇nꝗ vitalitijs. Dicendũ dupliciter.
Primo ꝙ illa replica ſi ꝯcluderet: eque cõ
cluderet in ſequenti caſu.puta aliquis ven
dit ſuam mercem totaʒ vna vice:ſed nõ ſm̃
ſui totalitatem ſed ꝑ minutias vẽdit pluri
bus.ꝛ accidit vnicuiꝗ eoꝝ ꝙ eo emẽte ſuã
minutiaʒ. etiam alius eodem tempe acce
dit ad emendũ ſimilẽ minutiã. In illo ꝗ
quã caſu nõ deberet a quolibet tantundeʒ
ꝑcij exigere q̃ntum a quolibet eoꝝ ſi diuer
ſis tꝑibus emerent. qd̃ tamen nõ eſt neceſ
ſario dicendũ q̇n licite poſſit a quolibet ta
liũ ſeoꝛſum tantũ accipere ꝓ ſua parte mer
cis:quantum ab eodem reciperet ſi aliꝗ nõ

tam eodem tempore ɔcurreret in emptione: tamen ſi aliquis vnus illam mercem totam ſm ſui totalitatem emeret illo tempore poſſz velle dare minus: q̃uis ſtaret ꝙ offerentes ſe tali caſu: vbi tot partiales velut tot partes accipere vno tempore ꝙ totum diſtraheret: poſſet etiam ei qui totum ſimul ſine minutijs vellet emere nolle remiſſius dare niſi q̃ntum opere eius expeterent quas haberet facere in diuidendo totuz p minutias. Secũdo dicendũ ꝙ multũ differunt q̃nqȝ vitalitia ꝑdictoꝝ q̃nqȝ ſexagenarioꝝ ab illo vno vitalitio ipſius vigenarium quia ſi vigenarius moriat: totum ſimul extinguitur. ⁊ ſic vna mors extinguit totum: ſed in q̃nqȝ ſexagenarijs non poteſt totum extingui niſi omnes moriant. citius autē natum eſt vnum mori q̃ꝫ q̃nqȝ. igitur. Tum etiã quia venditor ſoluendo penſiones annuas q̃nqȝ ſexagenarijs: cogit omni anno ſimul dare. l. flor. ſed ſoluendo ipſi vigenario penſionem annuã. ſolum cogitur dare decem. ⁊ q̃uis ɔtingat ꝙ tandē cenſeat dediſſe vigenario tot flor. quot dat illis q̃nqȝ ſexagenarijs: tamen longe facilius fit dare illos ipſi vigenario q̃ꝫ alios ipſis ſexagenarijs. quia facilius eſt in. l. annis ſoluere q̃ngentos florenos: q̃ꝫ in decem annis eoſdem ſoluere. ⁊ ideo q̃nto minus natus eſt grauari in ſoluendo vigenario: tanto minus ꝑcium recipiat q̃ꝫ recipit a quinqȝ ſexagenarijs. Si dicas. poſſet ne in caſu huius primi argumenti principalis cenſeri ꝙ centum ſint iuſtum ꝑcium vitalitij ipſi⁹ ſexagenarij ꝙ. cc. ⁊. l. eſſent adequatũ ꝑciuz reſpectu vitalitij ipſius vigenarij: ⁊ per ɔſequens ꝙ teneret̃ dare tantũ ꝙ ſana ɔſciencia nõ poſſet minus dare: venditore nõ ab ſente voluntario. Dicendũ ꝙ de q̃ntitate ꝑcij adequati illius vitalitij nõ poteſt dari certa regla. Nam valor illoꝝ. cc. ⁊. l. flor. variat̃ ſm ɔditiones ementis ⁊ vendentis patrie atqȝ tempis ⁊ alias circũſtantias. ſicut etiam ipſm vitalitiũ variat̃ in valore etiã emptorum habentium equalem numerũ annoꝝ ſup ſe ſm ꝙ emptor eſt in tali vel tali officio ɔſtitutus qȯ permittit vel nõ permittit hominem diu viuere: vł ſm ꝙ eſt in tali patria conſtitutus in qua ſepe vel raro pericula vite ingruũt. Unde ſi vẽditor induſtrioſus exiſtens ⁊ ſagax libens nõ preſſus neceſſitate exigit longe minus. ccl. flor. ⁊ emens dat illud exactum: ibi non ꝑſumit̃ eſſe inadequatus valor hincinde. Preſumit̃ eñi ꝙ venditor nouerit valorem illius ꝑcij eſſe tantũ: quantũ ſibi ſit ſi annuatim ſibi retineret penſionem illius vitalitij. Illius autem ſcꝫ ꝙ in eſtimando qȯ ſit equum precium pro vitalitio alicuius: ſit recurrendum ad q̃ntum tempus ſit ille ſm cauſas inferiores victurus ſeu potens viuere: ſimile habetur Leuitici. xxv. vbi diſpoſuit deus taxandum eſſe ꝑcium ſm ꝙ emptio diſtabat multum vel paꝝ ab anno iubileo ita ꝙ ſi adhuc multi anni erant vſqȝ ad iubileum: debebat emptor eo maius ꝑcium dare: eo ꝙ tunc erat diu ꝑcepturus fructus mercis: puta agri vel hm̃oi. Si autē pauci erant anni vel ꝑuum tempus vſqȝ ad iubileum debebat venditor eo minus ꝑciũ exigere: eo ꝙ nõ diu poterat emptor frui merce: quia veniente iubileo ceſſabat merx eſſe emptoris: ⁊ redibat ad venditorē. Ita emptor vitalitij nõ fruit̃ eo niſi vſqȝ ad temp⁹ vite ſue. ideo ſi eſt magnum tempus victurus vel potēs viuere ſm cauſas inferiores debet eo maius ꝑcium dare ſi paruũ: debꝫ venditor eo minus exigere. anno eñi iubileo compatur hic annus mortis.

Secũdo ſic principaliter.

Non poteſt ſeruari debita circũſtãtia quõ in emptione illa vbi nõ niſi caſualiter attingitur adequatio ꝑcij ad mercez: ſed ſic eſt de emptione vitalitij. igitur. Maior ꝓbat̃. quia ad hoc ꝙ ſeruet̃ debita circumſtantia quõ: oportet ꝙ fiat a ꝓpoſito. quia ſeruare circũſtantias actus: debet eſſe act⁹ humanus ⁊ moralis. ⁊ ꝑ cõſequens debet ꝑula deliberatione ⁊ ratione fieri. Minor ꝓbat̃. quia nemo ꝑ rationem ⁊ ſine caſualitate poteſt attingere adequationem ꝑcij reſpectu merc̃ꝭ niſi qui ratione poteſt cognoſcere valorem mercis. Modo nullus poteſt cognoſcere q̃ntum valeat vitalitiũ dandũ alicui. q̄ illius valor penſatur ex hoc ꝙ ille eſt victurus longe vel cito moritur⁹ Modo nemo hoc ꝑ rationem noſcere poteſt de alio. quia nec de ſcriptura illud ſaluatoris. Neſcitis diem neqȝ horam. Confirmatur. quia in tali emptione vterqȝ exponit ſe periculo violandi iuſticiam cõmu

tatiuā. quia ex quo neſcit valorem mercis: tunc emens neſcit an nimis modicū det. et tamen nihilominus dat ſo[illegible] tātū. ⁊ ecō⸗tra venditor neſcit an nimis multū exigat ⁊ tñ nihilominus exigit. igit̄. Dicendum dupliciter. Primo ꝙ ſi ↄcluderet: eque con cluderet de emptiōe alterius mercis: vt domus. Nam ꝗ̄uis ſciat vterqꝫ ↄtrahentiuꝫ ꝙ domus valeat. c. florenos: nō tamen niſi ſm curſum cauſaꝝ inferioꝝ ſm quē poteſt durare adhuc ad mltos annos ſm ↄditionem lignoꝝ ex quibus eſt compoſita ⁊ loci in quo eſt fundata atqꝫ ciuitatis regni in q̄ ſtat que raro habꝫ incurſus hoſtiles. vl' fortis eſt ad reſiſtendū. ⁊ tamen ſi ſu ſtatim caſu fortuito vel inſperato comburenda nullatenus tantū valet. ⁊ vterqꝫ ↄtrahens: neſcit an ſit ſtatim futurū eam cōburi. ſic etiaꝫ neſcit emptor valorem p̄cij. quia neſcit an ſit futurū tp̄us quo eo poſſit vti: ⁊ quid lucrari cuꝫ eo: aut ſi ne ſibi ſubtrahat̄. Ideo dicendū ſecūdo ꝙ in ↄtractu vitalitij vterqꝫ ↄtrahens nouit valorem vitalitij innitēdo curſui cauſaꝝ inferioꝝ ⁊ circūſtantijs ipſius ementis ſcꝫ etati eius: ⁊ loco in quo degit ⁊ regimi vite ⁊ officio ſuo ⁊ ſtatui. Et ꝗ̄uis oībꝫ illis penſatis eſtimetur victurus circiter. l. annos ⁊ poſſit cras mori. hoc tamen nō impedit q̄n dicat̄ cognoſcere valorem huius mercis ſcꝫ vitalitij. ſicut nec d̄ emptione domus impedit. ⁊ ſimilit̄ in emptione reddit9 ꝑpetui fundati in agro vl' cōmunitate ciuitatis. quia etiam incertum eſt ſi ne ager pereat diluuio: ⁊ cōmunitas clade vel hoſtili deſolatione. Item etiam nō eſt illicita emptio vbi quis emit a te capturam piſcium ꝓuenturam ex iactu retis: quē iam vis facere. ⁊ tamen etiaꝫ nō eſt certum oīno q̄nti valoris ſit illa captura: qꝛ neſcit̄ an ſis capturus multos. ⁊ ſi p̄ter opinionē longe plures capiant̄ ꝗ̄ veriſimilit̄ eſtimabat̄: adhuc ēptio bona fide facta fuit licita: licꝫ p̄cium ſit minus: ſicut etiam ecōtra dicendū eſt. ſi longe pauciores capiant̄ ꝗ̄ fuerit eſtimatum. ⁊ ſic p̄ciū excedat. Ita ergo iudicandū eſt de vitalitio vbi emens longe ſupuiuit vl' citius morit̄: qm̄ quādo emptio bona fide ē facta nihilominus erit licita.

Tertio principali

ter arguit̄ ſic. Non poteſt ſeruari debita circūſtantia quō in illa emptione que nō pōt fieri niſi occaſionādo venditorem ad pcm̄ vel ſaltem cōmunicando venditori in peccato. emptio vitalitij eſt hmōi. igitur. Maior nota. quia ſi pmū fiat tunc talis emptio eſt ſcandalum. Si ſecūdum tunc inducit ↄſenſum in pctm̄ ꝓximi. Minor ꝓbatur. quia vendens nō niſi cum peccato poterit vendere vitalitium: vt ꝓbabitur. Aut igitur emens inducit venditorem vt ſibi vendat vitalitium. ⁊ tunc dat ei occaſionē ad peccatum: aut ſi non inducit: ſed venditor p̄us ↄceperat ꝓpoſitū vendendi ſi quis vellet emere. ⁊ tunc emptor cōmunicat venditori in peccato. Aīs ꝓbat̄ q̄ttuor rōnibus Prima eſt. quia nō ↄtingit aliquē venditorem vendere alicui vitalitium niſi velit per modicū tp̄s dare emptori obuētionē vitalitij: a quo tamen multū p̄cium recipit. ⁊ h̄ deſiderium eſt ↄtra iuſticiam cōmutatiuā. aſſumptū ꝓbat̄. quia vendendo vult parū vel nihil dare emptori p̄mo anno morienti. igitur vult p modicū tp̄us ⁊c. Secūda ratio eſt: quia nō ↄtingit aliquē alicui vendere vitalitium q̄n deſideret repentinā mortē emptoris. qd̄ patꝫ. quia de quo nō contingit nō habere cōplacentiā ſi eueniat: nō cōtingit nō deſiderare illud añ ꝗ̄ eueniat: ſaltem ſi illud ſibi occurrat. ſed nō ↄtingit venditorē nō habere cōplacentiaꝫ ſi eueniat repentina mors emptoris. vel ſaltē ſi hoc neges: aſſumo de morte illius emptoris qui iam tot obuentiones ꝑceperat ꝙ longe vltra q̄ntitatē p̄cij cenſet̄ recepiſſe: adeo ꝙ venditor ſe reputaret grauari notabiliter ſi q̄d vltra deberet ſibi dare. Naꝫ in tali caſu nō ↄtingit venditorem nō habere cōplacentiam de illius morte. ſi em̄ querat̄. velles ꝙ ille vltra viueret: rñdebit etiaꝫ ſi integer ſit: non inuiderē ſibi ꝙ diutius viueret dūmō nō oporteret me ſibi ſoluere penſionē. In hac aūt reſponſione innuit ꝙ nō vellet eū vltra viuere ſi oporteret eū ſibi vltra ſoluere: ⁊ ſic poti9 vellet ꝙ moreret̄ ꝗ̄ ꝙ vltra viueret. ergo eo moriente complacet ſibi illa mors ꝓximi. Confirmat̄. Nam ideo illicitum eſt ⁊ ꝓhibitum ꝓmittere alicui beneficiū nōdum vacans. quia p hoc ↄtingeret ipſum cui ꝓmitit̄ deſiderare vl' patrare vl' captare mortem poſſidentis. hoc eſt acce

ptare eam vel complacentiam habere in illa. Illa autem ratio etiam habet locum in vendere alicui vitalitiũ. igit̃ ſi p̃dctã pmiſſio eſt illicita: etiam venditio vitalitij erit illicita. Tertia ratio: q2 nõ ↄtingit aliquẽ vendere vitalitium niſi ſperet emptorẽ nõ longe victurũ vltra tempus illud p̃ qd̃ eſtimatur victurus. modo ſperando hoc peccat: q2 vult malũ primo ſcʒ eũ nõ diutius viuere. Maior pbat̃. quia poſita pbabili credulitate ⁊ ſpe oppoſiti euẽtus: puta q̃ longe vltra viueret: nõ venderet ei vitalitium niſi egeſtate cõpelleret̃: in qua compulſiõe nõ ẽ voluntarius ↄſenſus niſi mixtus. quia illa venditio eſſet ſibi multum dãnoſa. igitur ſi vendit ſperat eum nõ longe vltra victurum. tʒ ↄña dupl̃r. Primo. ex oppoſito ↄñtis ad oppoſitum añtis. Secũdo tʒ. q2 ex quo quãdo ſperaret vel pbabil̃r crederet eum longe vltra victurũ nõ venderet: nõ videt̃ ratio quare dubitans illud vellet ei vendere. ⁊ p̃ ↄſequens ſi vendit ſignum eſt q̃ in eo eſt credulitas. ⁊ p̃ ↄſequẽs ſpes de hoc q̃ nõ ſit longe vltra illud tẽpus victurus. Quarta ratio. Non contingit aliquẽ vendere alicui vitalitium niſi eum cito mori ſperet. hoc autẽ ſperare eſt illicitũ. Maior pbat̃. quia ſi ſperet eum longe victurũ vltra tempus id p̃ qd̃ eſtimat̃ victurus: nõ vendet ei. igitur ſi vendit ſperabit oppoſitum. modo oppoſitum ad longe viuere vltra illud tempus: eſt mori. Dicendum q̃ argumentũ p̃ncipale deficit dupl̃r. Primo. quia dato q̃ venditio vitalitij ſemper eſſet peccatũ: imo nunq̃ʒ poſſet eſſe ſine peccato: nõ tamẽ ſequit̃ q̃ ergo emptor nõ poſſet emere niſi vel occaſionando eum ad illud peccatũ vel ad minus cõmunicando ſecum in peccato: ptʒ quia vſuraria mutuatio nunq̃ʒ poteſt fieri ſine peccato: ⁊ tamen recipiens mutuũ ſub vſuris: poteſt ſine peccato illud ab eo recipere: etiam ſi petat ab eo mutuũ. quõ aũt hoc ſit poſſibile in mutuo: patuit ſup̃ queſtiõe. xlvij. ⁊ ꝓportionabiliter ex ibidẽ dictis ſimil̃r poſſet dici de emptione. Secundo deficit. quia añs eſt falſum tam in ſenſu compoſito q̃ʒ diuiſo. Sed ſi añs eſſet vna de ineſſe. puta vẽdẽs nunq̃ʒ vendit niſi cum peccato: nihil contra nos faceret: quia dato q̃ eſſet verũ hoc nõ eſſet: quia eſſʒ actus de ſe illicitus. ſed quia nõ ſeruarent̃ debite circũſtantie ſuabiles: ⁊ tunc ſi poſſet quid inferri q̃ ergo emptio etiam eſſet illicita: nõ plus poſſet inferri niſi q̃ emptio de facto ſemp̃ eſſet illicita: non tamen q̃ ergo de ſe eſſet illicita. ⁊ ſic nõ eſſʒ ↄtra p̃mã ↄcluſionem. Ad p̃mã aũt rationem pbantẽ illud añs dicendũ q̃ ly contingit accipit̃ dupliciter. Uno mõ vt equiualet ipſi poſſibile. ⁊ ſic nõ ↄtingit valet. i. ipoſſibile ẽ. Alio mõ valet. i. accidit vl̃ fit vel euenit. ⁊ ſic illud qd̃ de facto nõ fit: licʒ poſſet fieri: dicit̃ nõ ↄtingere. Si igit̃ in illis rationibꝫ accipit̃ ſecũdo mõ. tunc etiam ſi pbationes illaꝝ rõnũ pcederent: tamen nõ pbarent niſi q̃ de facto non fierent ille venditiones vitalitioꝝ niſi cum peccato: ſʒ tunc nõ ſequit̃ p̃dictum añs: ſcʒ vendẽs nõ poterit vendere niſi cum peccato. Si autẽ capiat̃ p̃mo mõ: tunc ad maiorẽ p̃me rationis dicẽdũ q̃ eſt falſa. quia poſſibile eſt q̃ quãdo vendit ei vitalitium: nunq̃ʒ formal̃r cogitet de ſua liberatiõe in caſu mortis p̃mo anno. igit̃ nec habebit actũ voluntatis de illa liberatione nec de caſu illius mortis: quia volitio p̃exigit intellectionẽ. Et ſi cõtendas. ſaltem virtual̃r vel implicite cogitat de illa liberatione: ⁊ etiã implicite vult illam. h̃ eñ includit̃ in ↄctu vitalitij: ideo volens vitalitiũ vendere: vult etiam illud qd̃ includit̃ in illo ↄtractu. Dicendum q̃ nõ vult abſoluta volũtate ei p̃ modicũ tps dare obuentionẽ vitalitij: imo ſi vendit debito mõ: tunc abſolute vult ſibi toto tp̃e vite ſue (quã eſtimauit duraturã ad tot vel tot annos) dare vitalitiũ. q2 inter emẽdũ vult cõdignã mercem dare p̃cio. Unde tñ ſub ↄditione vult ei dare p̃ modicũ tp̃us ſcʒ ſi moriat̃ cito ſeu ſi nõ diu ſup̃uiuat. Unde ẽ fallacia a ſm quid ad ſimpliciter. ſcʒ vult ſibi dare modicũ ſi moriat̃. igit̃ vult ſibi modicũ dare: abſolute vel ſine addito loquendo. Et ſi dicis etiam hoc velle eſt illicitũ: quia ↄtra iuſticiã cõmutatiuã. Rñdet̃ q̃ eſt contra iuſticiam cõmutatiuã velle ſolum dare modicũ ⁊ recipere multũ: ſed nõ qñ cũ illo velle etiã ẽ velle dare multũ equalens: ⁊ p̃ſertim qñ aſſunt illa duo. Primũ q̃ vtrũq̃ʒ ẽ de libero ↄſenſu emẽtis: quia volenti nõ fit iniuria. Secũdũ q̃ loco illius caſus. ſ. q̃ modicũ vult dare emptori ſi cito moriat̃ ⁊ tñ vult multũ recepiſſe. etiaʒ ecõtra velit

emptori multū dare: ſi lōge diutius ꝙ̄ eſtimabat ſuꝑuiuat: ꝛ tamen parū in comparatione ad illud recepit. Ad ſecūdam rationem dicendum ꝙ aſſumptū eſt falſum: capiendo ꝯtingere ꝑmo mō. quia poſſibile ē ꝙ de illa repentina moꝛte non cogitet. igitur poſſibile eſt ꝙ nec deſiderabit eam. Ad ꝓbationem maioꝛ eſt falſa: vt ſi quis ſit tibi inimicus te neſciente: ꝛ ſit occidēdus in triduo: nō deſiderabis eius moꝛtem. ꝛ tamen ſi in triduo comperires eum tibi fuiſſe inimicū: audita eius moꝛte ſtat ꝙ complacentiam habebis: nec tamen ꝑus deſideraſti. Eadem maioꝛ eſt etiam falſa ꝓ ꝑma parte quia voluntati poſſibile eſt ꝙ neutro mō ſe habeat circa illam moꝛtem: ita ꝙ ſuſpendat omnē actum ſuū adeo ꝙ nec velit eam nec etiam nolit. Item quia emptoꝛem cito moꝛi ꝛ venditoꝛem liberari a ſolutione pēſionis: ſunt duo obiecta diſtincta: adeo ꝙ circa vnum contingit habere actum complacentie ꝛ volitionis: ꝛ circa alium habere actum nolitionis: ita ꝙ diſpliceat ſibi illa moꝛs: ꝛ tamen placeat ſibi ſe eſſe liberatū. Minoꝛ etiam ꝓ ſecūda parte negatur. quia etiam circa illum emptoꝛez ſunt duo obiecta: ꝛ vnū poterit ei venditoꝛ velle vel ſaltem nō nolle ſcꝫ emptoꝛez adhuc diutiꝰ viuere: ꝛ tamen aliud velle ſcꝫ ſe liberatum eſſe. nec eſt veruꝫ ꝙ ſi reſpondeat venditoꝛ illo mō vt in argumento ꝙ innuat ſe potius velle eius moꝛtem ꝙ̄ ꝙ vellet eū vltra viuere. Unde ſi hec ratio ꝛ ſequens ꝯcluderent: etiam ꝯcluderent ꝯtra filios volentes ſuccedere in paternis bōis quādo moreret̄ pater. ꝛ ſimilit̄ ꝯtra habentes gratias expectatiuas in beneficijs. Nam etiam iure canonico diſpoſitū eſt ꝙ nō ꝯferatur beneficiū nō vacans ne captet̄ moꝛs poſſidētis. ꝛ tamen idē natū eſt ꝯtingere ī gratijs expectatiuis: licꝫ determinatius natum ſit ꝯtingere in caſu ꝯceſſionis beneficij nō vacantis ꝙ̄ in gratia expectatiua: vbi indeterminata moꝛs deſiderabit̄: tamen econtra q̄ ad plures perſonas poteſt hoc contingere in gratijs. quia multoꝝ moꝛtem deſiderabit ſi habet gratiam. ſed ſi beneficium vacans ꝓmittat̄ alicui: ille ſi vnus moꝛiatur captabit eius moꝛtem: ideo ſicut vnum ſaluari poteſt: ſic alterū. Ad confirmationem dicendū ꝙ aliquis actus poteſt de ſe licitus eſſe ꝛ licite fieri: ꝛ tamē talis ꝓhibet̄ ꝓ eo ꝙ nōnulli ꝑ eum occaſionant̄ ad malum. ꝛ tunc facta ꝓhibitione efficitur illicitus: nō tm̄ illis qui ꝑ eum occaſionant̄ ad malū. nam illis etiam ante poſitiuā ꝓhibitionem fuit illicitus ꝑ illud xp̄i. Si dextera tua ſcandalizat te ꝛc̄. ſed etiam alijs qui ꝑ eum nō occaſionarēt ad malū. eo ꝙ talis ꝓhibitio intelligit̄ indiſtincte ſcꝫ etiam extra caſum illius occaſionis. ꝛ tamen ante illam ꝓhibitiōem licitus fuiſſet eis. Ita etiā ſi ſimilis actus exiſtens d̄ ſe licitus: quo tamen aliqui occaſionāt̄: nō ſit ꝓhibitus: nō peccabūt qui eo citra illam occaſionē vtuntur: ꝛ ꝙ̄uis eſſet eadem ratio illum ꝓhibendi: tamē de facto nō eſt ꝓhibitio facta. quia tales poſitiue ꝓhibitiones cum ſunt odioſe ꝛ penales ſunt in ꝓprijs terminis intelligēde. Per hoc pꝫ ꝙ nō ſequit̄. ꝓmiſſio beneficij nōdū vacantis eſt illicita. igit̄ etiā venditio vitalitij: q2 nō ē ꝓhibitio facta d̄ vno ſicut de alio: etiam ſi ratio poſſet vtrobiqꝫ eque habere locum. ꝛ hoc pꝫ ꝙ nō ſequit̄ quia tunc eadem ratione ſequeret̄ ꝙ eēt ꝓhibita ꝯceſſio gratie expectatiue ꝛ ꝓhibita ordinatio qua ꝯcedit̄ ius ſuccedendi filijs parentibus. Unde in poſitiuis ꝓhibitionibus nō tenet illa regula infallibiliter: vbi eadeꝫ ratio: ibi eadem iuris diſpoſitio. Ad tertiam rationem dicendum ꝙ illa ratio deficit tripliciter. Primo. Nā maioꝛ in vno ſenſu eſt falſa. Unde diſtinguenda eſt maioꝛ. quia emptoꝛem nō longe viuere vltra tempus eſtimatum includit affirmationem et negationem. quia dicit eum viuere vſqꝫ ad illud tp̄s: ꝛ hoc licitū eſt ſibi ſperare ꝛ velle. Dicit etiam eum vltra illud tp̄us nō viuere: ſaltem longe vltra. vel qd̄ idem eſt moꝛi ſtatim vel paulo poſt illud tp̄us. ꝛ ſi illud ſperet: peccat. nec tamen ex hoc inferri pōt ꝙ venditio ſit d̄ ſe illicita. quia illa ſpes accidit in illa venditione. Nam nō eſt neceſſe ꝙ illud ſperet. qd̄ ſic pꝫ: quia anteꝙ̄ vendat: poteſt intra ſemetipſum vſqꝫ ad qd̄ tp̄s ſit ſm̄ curſum cauſaꝝ inferioꝝ victurus ille q̄ intendit emere: ꝛ nō vltra. ꝛ ſm̄ hoc anteꝙ̄ concludat venditōnem: vel anteꝙ̄ eam ineat: ipſe intra ſe taxabit p̄cium. ꝛ ſi inter taxandum occurrit ſibi ꝙ foꝛte vltra ſit victurus: tunc anteꝙ̄ ꝯcludat p̄ciuꝫ: poterit intra ſe augere p̄cium donec tandem non credat

eum victurū vltra. Unde anteq̄ cōcludat contractum: nō apparet ratio vrgens ad optā dum ne vltra tēpus illud ſuperuiuat. q2 maxime eſſet ratio ne damnificaret venditor in nimis diu ſoluendo. Modo ex quo nōdum concluſit contractum liberum eſt ſibi occaſione illius timoris quo timet damnificari augere p̄cium. ⁊ ſic ꝯſeruabit ſe ab illo damno. ⁊ tunc ꝓbabilr manēs in illo iudicio ſm curſuȝ cauſaꝝ inferioꝝ taxabit finaliter p̄cium ⁊ ꝯcludet ꝯtractum. ⁊ ſic inter ꝯtrahendum vel poſtea nō ſperabit eū vltra nō victurum. quia ex quo credit eum nō vltra victurum: nō habebit etiam ſpem reſpectu illius. quia ſpes non eſt ſine noticia adheſiua breuia. Et ſi dicas ſaltē tunc vel poſtea ſepe habebit formidinem. ⁊ ſic aliquā noticiam adheſiuā q̄ ſuperuiuet vltra. ⁊ ſic aliqualiter credet. Dicendū q̄ illō credere nō eſt illicitum: etiam ſi ſit ꝓbabile dūmodo nō ſubſequat volūtatis complacentia. ⁊ ſi dicis. ſi credit aut igit volet aut nolet. Dico q̄ neutrū oportet: quia poteſt eſſe ſuſpenſus quo ad actum. Dicendū etiam q̄ poterit bene eſſe q̄ diſpliceat ſibi q̄ ille vltra nō ſit victurus. ⁊ tamen ſibi placeat q̄ nō vltra ſit ſibi ſoluturus penſionem. Scđo deficit in ꝓbatōe maioris. poſſȝ em̄ ꝯtingere q̄ vendens etiam ſi p̄ſciuiſſet emptorem victurū longe vltra tēpus eſtimatū: adhuc ei vēdidiſſet ⁊ q̄ nō haberet poſtea diſplicentiam de hoc q̄ emptor etiaȝ viueret longe vltra tempus: ꝑ q̄ð eſtimabat victurus. Et cum dicis. niſi egeſtate compulſus fuiſſet venditor: nō ei vendidiſſet ſi p̄ſciuiſſet: eo q̄ illa venditio ⁊ obuentionis ſolutio eſſet ſibi damnoſa. Dicendū q̄ ſtaret q̄ nō eſſet ſibi damnoſa. Nam idem cōtingit in om̄i venditione agroꝝ ⁊ reddituū perpetuī vbi p̄ſcit venditor q̄ longe plus cogetur ſucceſſu temporis dare emptori q̄ȝ recepit. Et ſi dicas: imo eſſet. quia ſi vēditor menſus eſt tempus ꝑ q̄ð eſtimat victurus ⁊ exegit p̄cium ꝯdignuȝ ſm illius temporis quantitatem. neceſſe eſt ſi vltra illud tempus debeat ſoluere penſiōem vitaliū: quod vltimum erit ꝑ ſingulis cenſendum q̄ȝ fuerit p̄cium datuȝ. ergo damnificabit venditor Dicendum q̄ in caſu quo p̄cium eſſet vel videret remiſſius q̄ȝ mereȝ poteſt (ſuppoſita ſpeciali induſtria venditoris qua ille nouit vn pecunia) nō erit venditor in damno. ſed adhuc in lucro. ⁊ ſic nō ſequitur q̄ ergo in caſu quo longe ſuperuiueret emptor: nō contingat venditori nō diſplicere illam vlteriorem ꝓductionem vite. Nec emptor etiam dando tale p̄cium peccabit. ex quo vtereq̄ nō eſtimaſſet emptorē vltra illud tēpus victurū ⁊ cum bona voluntate tam ſagacis vēditoris dedit tale p̄cium: licȝ remiſſius q̄ȝ de rigore debuerit. Tertio deficit: q̄a conceſſo aſſumpto ꝓbationis maioris: negatur ꝯſeq̄ntia. quia virtualiter arguit ſic. Si ſperat eū longe vltra victuꝝ: nō vēdit igit ſi vendit ſperat oppoſitū eius q̄ð eſt eū longe vltra viuere. ⁊ ſic ſperat eum nō longe vltra viuere. modo illa ꝯſeq̄ntia nō valet: nec arguit a deſtructione cōſeq̄ntis ad deſtructionem antecedētis: ſed deberet ſic inferri. ergo ſi vendit: nō ſperat eū longe vltra victuꝝ. Illud aūt nō ſperare nihil ponit poſitiuū: nec eſt illicitum: ꝑut etiam in ſolutione quarte rationis patebit. Ad ſecūdam ꝓbationem ꝯſeq̄ntie dicendū q̄ illa ꝓpoſitio ſcȝ: ex quo quādo ſperaret vl' ꝓbabilr crederet eum longe vltra victurum nō venderet: nō videtur ratio quare dubitans de illo vellet ei vendere: equiualet illi ꝯſequentie ſcȝ ſi ſperat eum longe vltra victurum: nō vendit. igitur etiam dubitans eum longe vltra victurum nō vendit ei. tenet ꝯſeq̄ntia. quia nō eſt ratio diuerſitatis in p̄mo caſu ⁊ ſecundo: quia ratio quare in primo caſu nō vendit eſt. quia timet dānificari. Modo idē habebit timere ſi ſit dubius an ſit vltra victurus vl' nō. quia quādo eſt dubius: tunc cogitat idē damnū poſſe ꝯtingere q̄ð ꝯtingeret ſi ſperaret eum vltra victurū. igitur ideȝ timebit. ⁊ ſic nō reddet. Illo p̄miſſo dicendū conceſſo an̄te (ſicut vt cōmuniter accidit) ꝯceditur ꝯſequētia ⁊ ꝯſequens. ſed cum vltra infers. igitur ſi vendit: ſignum eſt q̄ eſt in eo non dubietas ſed credulitas q̄ non vltra viuat. ⁊ per ꝯſequens ſpes eiuſdem. Dicendum ꝯceſſo q̄ ſi vendit q̄ in eo eſt credulitas q̄ non vltra viuat ſeu q̄ illo termino moriatur: ſed cum vltra infers. igitur etiam ſpes eiuſdeȝ nō valet. Poteſt em̄ quis credere aliquid ⁊ ex hoc occaſionari ad aliquid faciendū

⁊ tamen nõ ſperabit illud: vt credo hoſtes meos affuturos. ideo vendo res: ⁊ tamen illud non ſpero. ita ſtat ꝙ venditor credat eum non vltra victurum: ⁊ tamen non ſperet illud: nec habet rationem vrgentem ad illud ſperandum. quia ſi timeret damnum crederet aliquo modo illud. modo oppoſitum eſt poſitum. ⁊ etiam poteſt illud euitare. quia ex quo nõdum contraxit: poteſt augere p̃cium: vt non incurrat illud damnũ. Poſſet etiam dici ꝙ ſi per reuelationem ſciret vel ꝓbabiliter crederet: ⁊ ſperaret eum longe vltra victurum: adhuc venderet pro eodem p̃cio: vt dixi in caſu: vel ſaltem ſi nõ pro eodem: tamen ꝓ maiori p̃cio. ⁊ tunc nihil contra cõcluſionem admittentem venditionem. quia non admittit niſi eam in q̃ ſeruant̃ ſingule circumſtantie quarũ vna eſt ꝙ detur adequatũ precium ſ̃m eſtimationem vite eius. Ad quartã rationem neganda eſt maior. Ad probationem conceſſo antecedente: dicendum eſt ad conſequentiam ꝙ ei quod eſt emptorem lõge vltra tempus eſtimatum viuere: opponitur illa negatio ſcʒ nõ longe vltra illud tempus eſtimatũ viuere. modo illa negatio in duobus poteſt verificari. ſcʒ aut quia emptor viuit p̃ciſe ad tempus eſtimatum vel ſaltẽ non diu vltra. Aut quia cito morietur. Jdõ ſic arguere: vendens ſperat oppoſitum eius quod eſt emptorẽ longe vltra tp̃s eſtimatum viuere ⁊ cito mori eſt oppoſitũ. igit̃ ⁊c. non valet: quia arguitur a ꝓpoſitione habente plures cauſas veritatis ad alteram earum. vel quia arguitur in ſecũda figura ex affirmatiuis. Secũdo deficit etiam p̃dicta ꝯſequentia p̃ncipalis illius quarte rationis. quia nõ ſequitur. ſi ſperaret eum longe victurum vltra tempus illud nõ venderet. igitur ſi vendit: ſperat oppoſitum. ſed deberet inferri ſic. igitur ſi vendet: tunc nõ ſperat eum longe vltra victurum. ⁊ hoc nõ eſt ſibi illicitum. quia non ſperare: nullum actum poſitiuũ ponit: ſed negat. ſic enim ⁊ nõ aliter arguitur a deſtructione ꝯſequentis ad deſtructionem antecedentis. Nam ſperare eum longe vltra victurum ⁊ ſperare oppoſitum illius nõ cõtradicunt: ſed nõ ſperare eum longe vltra victurum contradicit ad ſperare eum longe vltra victurum ſicut non ſequitur. ſi ſortes eſt albus ſortes eſt diſgregatiuus viſus. igitur ſi nõ diſgregat viſum ſortes eſt niger: ſed debet inferri igitur ſi non eſt diſgregatiuus viſus non eſt albus.

Contra quartam concluſionem arguitur. Jlle contractus ẽ inexpediens reipublice ex cuius permiſſione ſuccreſcunt multi ocioſi ⁊ decreſcat numerus laborantium corporaliter. emptio vitalitij eſt huiuſmodi. igitur. Maior probatur. quia damnoſum eſt reipublice habere multos ocioſos ⁊ paucos laboratores. p̃mũ patet. quia ocium eſt ſentina omniũ vitiorum. ſummũ autem malum reipublice eſt ſuccreſcere vitioſos ciues. Secundum ptʒ. quia tunc pauca habentur victualia que ſine humano labore adhibito nõ creſcunt. ⁊ ſic inducitur cariſtia que ⁊ ipſa eſt magnum malũ in re publica. Minor ptʒ. quia ſi permittatur: tunc ſi ſint mille in aliqua regione habentes p̃dia que excolere poſſent: plurimi ex eis vendẽt ea: ⁊ ꝓ pecunia ement ſibi vitalitia. qui ſi nõ permitteret̃ eis emptio vitalitij: cogerentur oẽs laborare ⁊ ea excolere. Dicendum. Minor eſt vera de emptione nõ debito mõ veſtita. nõ concluſio quarta loquit̃ tñ de ea que eſt debito modo veſtita omnibꝰ circũſtantijs ⁊ ex illius permiſſ. õe nõ oriuntur p̃dicta. Nam ꝑ talem emptionem non ꝓuidetur illis: niſi qui al's etiam ſi prohiberetur talis emptio: laborare non poſſent ꝓ infirmitate aut alia miſeria vel paupertate ⁊ cum hoc ad maiorem miſeriã vergerent: aut ſi poſſunt laborare corporaliter: tamẽ eos non laborare corporaliter ſed alijs laboribus intendere (ratione quoꝝ eis conceditur emptio vitalitij vl' aſſignatur vitalitium) non ſolum non nocet: ſed longe vtilius eſt q̃ʒ ſi corporalibus laboribus vacarent. cuiuſmodi ſunt illi de p̃mo ſecũdo tertio ⁊ q̃nto genere: imo ſi talibus nõ concederetur talis emptio vel ſi laboribus corporalibus intendere cogerentur: plus damni reipublice eueniret q̃ʒ reſarciri poſſet ꝑ profectum illius corporalis laboris. Et hec de emptione vitalitij irredimibilis ſuf

na ſufficiant. quid autem quando eſt redimibile dicetur in queſtione. lxxxiij.

Queſtio. LXXXII

Vtrũ emptio redditus deprauet̃ per hoc q̈ ille redditus eſt ꝑpetuus ⁊ irredimibilis. Solutio queſtionis ſtat in duabus ſuppoſitionibus ⁊ q̈nq̧ concluſionibus.

Prima ſuppoſitio

Redditus perpetuus dicitur ius qd̃ quis habet ad exigendum per ſe ⁊ ſuos in perpetuum aliquam obuentionem pecunie vel alterius rei vtilis: ⁊ hoc annuã vel aliã determĩatiõe t̃poris determinatã ab alio: ſic q̈ ille alius per ſe vl' ſuos ſucceſſores in eis bonis in quibus eſt illud ius terminatiue conſtitutũ eſt obligatus ad p̃ſtandum tale quid ei ⁊ ſuis ſucceſſoribus. Et capitur hic perpetuitas ꝓ duratione vſq̧ ad finem mundi. Et ille eſt duplex. quidã eſt irredimibilis ⁊ quidã redimibilis ꝓut patuit queſtione. lxxxj. de redimibili patebit in ſequenti queſtione.

Secũda ſuppoſitio.

Non refert in ꝓpoſito an ille redditus ſit fructuarius vel pecuniarius. ⁊ ſecundo an ſit in rebus vel perſonis conſtitutus. et tertio an ſit de nouo ꝯſtitutus vel ab olim. quia ille differentie nõ variant in ꝓpoſito: q̈n ſi perpetuus redditus ſit licite emibilis ⁊ per ꝯſequens id fieri oporteat in vna illarũ differentiarũ. etiam id fieri poterit in reliqua. quia pari paſſu ambulant ille differentie quo ad licite poſſe emi: vt ꝓbatuꝫ eſt queſtione. lxxix. Et q̃uis in vna ꝑſona nõ poſſit conſtitui redditus perpetuus. quia nec illa poteſt perpetuo viuere in hac mortali vita: tamen in perſonis ſibi ſuccedentibus ⁊ ſic conſtituentibus cõmunitatẽ hominũ poteſt cõſtitui. quia talis cõmunitas poteſt durare perpetuo perpetuitate predicta licꝫ quãdoq̧ de facto nõ duret ſed pereat. Et ex hoc q̈ perpetuitas capitur ꝑ dicto modo patꝫ q̈ falſum eſt q̈ redditus perpetuꝰ in infinitum excedat vitalitiũ vel ꝑ cium finitum. quia etiam redditus perpetuus eſt finitus ſicut ⁊ duratio ſtatus huiꝰ mũdi inferioris. nullum autem finitum excedit aliud finitũ in infinitum.

Prima concluſio

Emptio redditus nõ deprauatur per hoc q̈ redditus eſt perpetuus ⁊ irredimibilis q̈n adhuc illa emptio maneat de ſe ⁊ ex genere licita. ꝓbat̃ vndecim ratiõibus. Primo ſic. Emptio redditus eſt de ſe ⁊ ex genere licita tanq̃ cadens ſuper obiectum congruum. Et per hoc q̈ redditui additur perpetuitas ⁊ irredimibilitas nõ fit redditꝰ incongruum obiectum emptiõis. igitur emptio ſuꝑ eum vt ſic conditionatuꝫ cadens cadit ſuꝑ obiectum congruuꝫ. ⁊ ſic erit actꝰ ex genere licitus. Añs ꝓ ꝑma parte patꝫ ex concluſione ꝑma queſtionis. lxxix. Pro ſecũda parte ꝓbatur. quia ꝑ hoc q̈ illa conditio additur nõ minus habet rationem vere mercis q̃ haberet ſi nõ adderetur: vel ſi temporalitas ei adderetur. ꝓbat̃. quia ratio ꝓbans redditum in cõmuni captuꝫ habere vere rationem mercis: eque habet locum circa redditum ſic conditionatum. ſicut circa nõ ſic ꝯditionatum: vt patet applicando primã rationem prime concluſionis queſtionis. lxxix. Secundo ſic. Emptio redditus non deprauatur per hoc q̈ redditus eſt temporalis ⁊ extinguibilis ſiue determinata temporalitate ſiue indeterminata temporalitate. vt patuit queſtione. lxxx. ⁊ precedenti. igitur nec per h̃ q̈ eſt perpetuus ⁊ irredimibilis ac inextinguibilis. tenet conſequentia dupliciter. Primo. quia non eſt maior ratio cur potius per cõditiones ſecũdo additas deprauaretur q̃ per primo additas. Secũdo tenet a maiori negatiue. quia magis videretur q̈ conditiones primo addite deprauarent eam q̃ ſecũdo addite ⁊ maxime in redditu temporali determinata t̃palitate. quia illius emptio magis videt̃ ſuſpecta de fraude vſuraꝝ. Cõfirmat̃. Emptio redditus nõ deꝑuat̃ ꝑ h̃ q̈

eſt ꝑpetuus ⁊ redimibilis per venditorē
vt patebit ex ſequenti queſtione ex auctori
tate deciſionis ſummoꝝ pontificū. igitur
nec per hoc ꝙ eſt perpetuus ⁊ irredimibi-
lis. tenet ꝯſeq̄ntia. quia magis videret̄ per
ſecūdum depꝛauari ꝙ̄ ꝑ pͥmū, quia pactū
de reuendendo facit ꝯtractum ſuſpectū. vł
ad illam ſuſpitionem iuuat coopante alia
circumſtantia ſcꝫ modicitate pcij: vt poteſt
trahi ex caplo ad noſtram. de emptio. ⁊ vē
ditione. ſm panoꝛ. ibidem. Tertio ꝓbat̄
Quia ex quo redditus vere habet rationē
mercis: nō minus ꝙ̄ ager: ſi perpetuitas et
irredimibilitas facerent eū eſſe incōgruum
obiectum emptionis. tunc eadem ratione
facerent agrum incōgruum obiectum em-
ptionis: ita ꝙ nō liceret alicui emere agrū
taliter ꝙ deberet habere perpetuo ius vē
di ⁊ fruendi agro ⁊ irredimibiliter ſic ꝙ nō
teneret̄ reuendere cum venditori reofferen
ti pcium. ꝯñs eſt falſum. ꝯſeq̄ntia tenet. q̄a
perpetuitas ⁊ irredimibilitas agri empti ⁊
poſſidēdi nō eſt alterius rationis a perpe-
tuitate ⁊ irredimibilitate redditus empti ⁊
poſſidendi vł quaſi poſſidendi. vbi aūt eſt
cauſa eiuſdem rationis: ibi eſt idē effectus
⁊ eadē debet eſſe iuris diſpoſitio ⁊ merces
circa quas eſt illa ꝑpetuitas. ſunt etiā eiuſ-
dem rationis quo ad hoc ꝙ vtraqꝫ eſt vera
merx: ⁊ vtraqꝫ computat̄ inter imobilia. et
ſolū differūt ꝙ vna eaꝝ ē res corpal' altera
incorpalis q̄d nō potent variare ꝓpoſitū
ſuppoſito ꝙ vtraqꝫ in ſe ſit emibil' abſtrahē
do a ꝑpetuitate: ſicut eſt hic: vt qōne. lxxix.
patuit. igit̄. Quarto. quia quicūqꝫ emit
agrum aliquem vt perpetuo ꝓ ſe ⁊ ſuis eū
retineat irredimibiliter: eo ip̄o virtualiter ⁊
implicite emit redditum perpetuū ⁊ irredi
mibilem. igitur ſi emptio redditus perpe-
tui ⁊ irredimibilis eſt de ſe illicita: tunc em
ptio includens illam virtualiter etiam eſt
illicita. quia actus includens virtualiter a-
lium actum illicitū: eſt etiā illicitus. Aſſū-
ptum ꝓbat̄. quia emendo agrum modo ꝓ-
dicto acquirit dñium directum ⁊ ꝓprietatē
agri ꝑ emptionem. mō directum dñium ⁊
ꝓprietas agri eſt virtualiter redditus perpe
tuus ⁊ irredimibilis ꝑcipiendi fructus illi
us agri. q꞉ eſt virtualis vſufructus ſeu cau
ſalis licꝫ nō formalis. Modo quid aliud
eſt redditus ꝑpetuus ⁊ irredimibilis ꝯſti-
tutus in agro vel pdio ꝙ̄ vſufructus illius
agri ſaltem ꝑtialis: vel aliquid quidtamen
ei ſimillimū licꝫ ꝑ extrinſeca ⁊ accidentalia
diſtinguat̄. igitur. Et ex hac ꝓbatione ⁊ cō
firmatione ſecūde rationis: ⁊ ex ſequentib
ptꝫ ꝙ autoꝛ cuiuſdā tractatuli incipiētis
Titius ciuis pragen. ⁊c. q̄ inſcribit̄ cuidā
iuriſte qui dicit̄ fuiſſe dñs Andreas olim
legēs in vniuerſitate wienēſi. in quo reſpō
det ⁊ inuehit ꝯtra alium tractatulum etiā
ſic incipientē Titius ciuis pragenſis: quē
quidā Michael blick canoniſta compo-
ſuit approbans emptionē redditus perpe-
tui irredimibilis inſufficienter dānauit em
ptionem redditus perpetui irredimibilis.
Vñ ait. Qua temeritate ⁊ ꝓſumptione au
dent aduerſarij gloriari ſe non habere cen-
ſus ad reemendū: hoc eſt redimibiles cum
ipſi adhuc multo crudeliores ſint ⁊ magis
inhumani ꝙ̄ manifeſti vſurarij. Unde nō
eſt hoc excuſatio: ſꝫ magna aggrauatio: q̄a
nō poterit debitoꝛ reddit⁹ irredimibilis ſe
vnq̄ꝫ liberare a penſione annua. ⁊ tamē de-
bitoꝛ vſurarij poterit ſe liberare. ⁊ q̄s vnq̄ꝫ
ita miſer eſſet ⁊ ſtultus q̄ obligaret ſe ⁊ ſua
ad perpetuas vſuras. Hec ille. Sed ꝯtra
dupliciter. Primo. quia in alia pte eiuſdē
tractatus (que pars eidem annectit̄) tenet
emptionē redditus redimibilis eſſe licitā.
igit̄ ꝑ fundamentū ꝯfirmationis ſecūde ra
tionis etiam debuiſſet ſenſiſſe emptionem
redditus irredimibilis eſſe licitā. Secūdo
quia in eodē tractatu adducunt̄ alique ꝓ
bationes ꝯtra emptionem redditus irredi
mibilis: puta q꞉ ibi nō ſit merx: ſꝫ de pecu-
nia accipiat̄ pecunia ⁊ hmōi. ⁊ tñ ille eque
poſſunt applicari ꝯtra emptionem reddit⁹
redimibilis. Tertio. quia ſi ſibi durū vide-
atur ꝙ venditoꝛ nūq̄ꝫ poſſit repetere reddi
tum venditū ⁊ ſic ſe liberare a penſiōe. mīꝫ
eſt ꝙ nō eſt viſum ſibi durū ꝙ vēditoꝛ agri
irredimibilis nō poſſit vnq̄ꝫ redire ſiue ad
agrum vel ad aliquos fructus quibꝰ oīb-
bus cogit̄ perpetuo carere: put in hac q̄rta
ratione ⁊ ſequētibꝰ deducit̄. Quinto ſic.
ſi eſſet aliqua iniquitas in emptione reddi
tus perpetui ⁊ irredimibilis: inquantum
ille redditus eſt ſic conditionatus illa eſſet
iniquitas contra proximum: puta con-

ꝯtra venditorem eius: quia nō eſſet peccatū
contra ꝓmā tabulam: ſed ꝯtra ſecūdam et
ꝯtra primū ⁊ nō apparet ꝯtra quem niſi cō
tra venditorem. igitur. Modo multo ma-
ior iniquitas reperiretur in emptione qua
quis ab eodem venditore emeret ipſum a-
grum perpetuo ⁊ irredimibiliter. quia emē
do agrum ab eo illo modo: venditor tota-
liter exuitur omni dominio iure ⁊ proprie-
tate agri: ⁊ totum transfertur in emptorem.
ſed emendo redditum ꝯſtitutū in illo agro
ab ipſo dn̄o agri: venditor nō exuit̄ totali-
ter omī dn̄io ⁊ iure: imo retinet ſibi dn̄ium
directum ⁊ ꝓprietatem agri ⁊ ſolum quen-
dam vſufructum formalem transfert in em
ptorē vel aliquid eidem quiditatiue ſimilli
mū: ⁊ deniqꝫ nō totum. quia etiam ſibi reti
net ius vtendi ⁊ fruendi illo agro ꝓ parte q̄
ſufficiat ꝓ laboribus ⁊ expenſis requiſitꝭ ad
culturam agri. Sexto ſic. Decima ꝑdia
lis capta ꝓ iure ꝑcipiendi fructus decima-
les ē redditus ꝑpetuus ⁊ irredimibil' quē
eccleſia a laicis habet ⁊ ꝯſtitutus in ꝑdijs
eoꝝ. ⁊ ille eſt licite emibilis: q̄ntum eſt de ſe
⁊ ex lege diuina. quia ſi ex lege diuina eſſet
inemibilis: nō poſſet ꝑ diſpenſatiōem ⁊ in
dultum pape licite emi: ſicut nec poteſt per
diſpenſationem pape licite emi ſacramen-
tū qd̄ lege diuina eſt illicitum emi. ⁊ ſic pa-
pa peccaret ꝯcedendo vni eccleſie ꝙ poſſꝫ
emere decimā quaꝫ alia eccleſia habꝫ. quia
peccatū nō tm̄ ꝑmittere ſed ꝯcedere ⁊ auto
ritatem id faciendi ꝑſtare: eſt peccatū. ſi igi
tur id licite facit. igitur eſt res emibilis lici-
te. Et idem poſſet deduci de ꝑſonali decīa
vbi illa eſt de ꝯſuetudine. Et dixi q̄ntum
eſt de ſe ⁊ ex lege diuina: quia ꝙ nō eſt lici-
tum eam emere: eſt ex lege poſitiua ꝓhibē-
te eam emi ⁊ vendi tanq̄ꝫ quid annexū ſpū-
ali officio eccl'iaſtico: ſicut ⁊ beneficia eccle
ſiaſtica ſunt ſic ꝓhibita emi ⁊ vēdi. ⁊ iō pa-
pa qui eſt ſuꝑ legem poſitiuā poteſt conce
dere ꝙ decima emat̄ ⁊ vendatur. Septi
mo ⁊ Octauo ꝓbat̄ ꝑ tertiam ⁊ q̇ntam ra-
tiones poſitas ad ꝓmā ꝯcluſiōem queſtio
nis. lxxix. que ſicut ibi ad redditū in cōmu
ni cōſideratum ſunt applicate: etiam appli-
cari poſſunt eodem mō ad redditū ꝑpetuū
⁊ irredimibilē. Nec valet euaſio ſuꝑadicti
Andree in tractatulo ꝑdicto dicentꝭ ꝙ vſu
ra nō in ſolo mutuo cōmitit̄ ſed etiā in em
ptione ſcḋm Joh. cal. allegantē ad hoc iura.
Et ſcḋm Gwilhermū altiſiodoreñ. in ſerno
ſuo dicentē: directa vſura nō eſt niſi in mu
tuo: tamen indirecta vſura pōt eſſe ſine mu
tuo: vt ſi qui intendant acquirere idem qd̄
acquirerent ꝑ mutuū: tamen in fraudem ꝑ
cepti mutant ꝯtractum. Hec inquā eua-
ſio nō valet: quia implicat ꝯdictionē ꝙ ve
ra vſura ſit ſine mutuo vero. quia eſt de dif
finitione vere vſure: imo vſura vt eſt pecca
tum eſt formaliter mutuatio: vt ptꝫ ſupra q̄
ſtione. xxj. Quis illa mutuatio ſepe ſit im-
plicita in emptiōe ⁊ alijs ꝯtractibus: q̄ mō
intelligit̄ Joh. cal. ⁊ ſepe non eſt implicita
in vera emptiōe: imo ſolū noīatur emptio:
⁊ tamen eſt vera mutuatio alio noīe pallia
ta. q̄ mō intelligitur altiſiodorēſis. Fateor
tamen ꝙ eſt quedam ſpecies vſure que di-
citur vſura tm̄ ꝓſumpta. ⁊ illa poteſt eſſe ſi
ne vera mutuatione: non tamen ſine ꝓſum
pta. Et ſi tunc arguas. ergo ſaltem adhuc
euaſio ꝑdicta in ꝓpoſito valet. Dicendum
ꝙ nō. quia ꝓſumpta non habet locum niſi
quando nimis modicuꝫ datur ꝑciū ꝓut
ſufficienter patebit in queſtione. lxxxiij. cō
cluſione ſecūda tertia ⁊ ſequentibus. Hic
autem datur iuſtum ꝑciū. igitur etiaꝫ nō
erit preſumpta. Nec obſtat ꝙ emptor nō
vult ſuam pecuniam cōmutare ad mercan
tias: eo ꝙ non eſt ibi ſemꝑ ⁊ omīno certus
de lucro: imo aliquādo perdit ſortem: ſꝫ tm̄
vult cōmutare ad habendū pecunias ꝑ vi
am redditus vbi certus eſt de lucro ⁊ de
ſorte. vt arguit ꝑdictus Andreas. quia lici
tum eſt querere certitudinem ⁊ ſecuritatem
lucri: etiam magnam ⁊ maiorem alia: dum
modo ſit humana ⁊ non ꝑ vias ꝓhibitas.
Hic autē nō poteſt dicere eſſe vias ꝓhibi-
tas. quia peteret ꝓncipiū. imo ꝑſona emēs
poſſit eſſe talis: ꝙ illicitum eſſet ei eas com
mutare ad mercantias: vt ſi eſt eccl'iaſtica.
Preterea etiam emptor redditū non eſt
certus omīno de ſorte ⁊ lucro. quia ꝑeuntī
bus bonis in quibus eſt fundatus reddi-
tus: etiā ſibi perit redditus ita: ac ſi nō red
ditus: ſed illa bona emiſſet. Item non ne
garet aduerſarius ꝙ liceret ponus pecuni
as cōmutare pro talibus bonis q̄ꝫ ad mer-
cantias applicare: ⁊ tn̄ etiaꝫ hoc faceret ꝓꝑ
maiorem certitudinem. Nec valet qd̄ dicit̄
ꝙ illa pericula raro eueniūt. quia quanto

rarius euenīūt vel nata ſunt euenire vt putat̄:tanto etiam carius emit̄ talis merx. et ideo in hoc nō agitur aliqua inequalitas. quanto enī merx pluribus periculis ſubijcitur:tanto remiſſiori precio poteſt emi.

Qꝛ etiam idem arguit ꝙ venditor nihil recipit niſi pecūiam ab emptore. ⁊ nihil etiam niſi pecuniam et annuatim ſoluit:puta ſi eſt pecūiarius reddit⁹. igit̄ de nullo ſoluit illā annuā pecuniā niſi de pecunia recepta igit̄ eſt vſura. Non valet. qꝛ illam annuam penſionē ſoluit de ꝑdijs ſuꝑ quib⁹ ē redditus ille ↄſtitutus licz ꝓpter pecuniā eā ſoluat. ſed de hoc latius patuit q̄ſtione. lxxv. ⁊ lxxix. ↄcluſione tertia. Nono ꝓbat̄ ꝑ tertiā rōnem ꝑme ↄcluſionis ꝑcedentis q̄ſtionis que ſicut ibi ad vitaliciū applicata eſt:ita poteſt etiam applicari ad ꝑpetuum ⁊ irredimibilē redditū. Decimo ſic. Licita ē cōmutatio qua ꝑdium qd̄ emi a Johē: darem tibi in perpetuū ꝓ te ⁊ tuis heredibus cū illo onere vel obligatione: vt haberem ius exigendi a te annuatim aliquantā ꝑtē fructuū dandam mihi ⁊ meis heredib⁹ inperpetuū. ergo etiam licita eſt emptio qua darem tibi tantam pecuniā: q̄ntam valet ꝑdiū ꝑdictum ꝓ equali onere vel obligatione dandi aliquantā ꝑtem fructuū mō ꝑdicto de aliquo ꝑdio. tz ↄñā. quia nulla ē ibi ratio diuerſitatis niſi ꝙ ꝑma cōmutatio eſt ↄtractus ꝑmutationis: ⁊ ſcd̄a eſt emptōis Hoc aūt hic nō variat ſicut in ſimili patz. Nam ſi licita eſt ꝑmutatio qua meū equū ꝓ tuo aſino do. etiam licita eſt emptio qua pecuniā meā que tanta eſt q̄ntū valet equ⁹ meus do ꝓ aſino tuo. Añs ꝓbat̄. quia licita eſſet cōmutatio qua illud ꝑdium meum tibi traderem ꝓ alio ꝑdio tuo equiualenti quod mihi ꝓ me ⁊ meis heredib⁹ deberet remanere inꝑpetuū. igitur eadem ratione poſſum illud tradere ꝓ alia re equiualenti illi predio cuiuſmodi eſt onus tuū ꝑdictū ⁊ ius mihi aſſignādum. igitur. Undecio ſic. Ex cōdemnatione emptionis redditus perpetui ⁊ irredimibilis ſequit̄ quid horribile ⁊ impiū. igitur ↄdemnatio talis eſt impia ⁊ horribilis. Añs ꝓbat̄. quia ex ea ſeq̄tur ꝙ fere omnes ꝑlati ac beneficiati ⁊ officiati ipſius eccleſie vel ꝓ magna ꝑte ſuſtentarent̄ de illicite queſitis: ⁊ iam a maximis tꝑibus fuiſſent plurimi ſic ſuſtentati quoꝝ

plurimi fama tā ſanctitatis q̄ꝫ doctrina claruerūt. quia ꝓ magna ꝑte eoꝝ officia ⁊ plature ſunt fūdate ſuꝑ redditib⁹ perpetuis ⁊ irredimibilib⁹ qui ſunt annexi eoꝝ officijs ⁊ ꝑlaturis. de quib⁹ tamen viuere non eſſet minus damnandū q̄ꝫ ſi de vſuris quas vſurarij acquiſiſſent viuerent: in caſu vbi ſoretur hij a quib⁹ eſſent extorte vſure vel eoꝝ heredes. Sancti quoqꝫ pontifices romani atqꝫ ↄcilia generalia que talia nō ↄdemnauerūt ⁊ extirpauerūt: damnabiliter omiſiſſent: nec dño placuiſſent. ſicut nec illi reges dño placebant qui excelſa nō abſtulerunt in iuda cum potuiſſent. Et ex hoc patet ꝙ nō bene loquitur Hein. gandenſ doc. ſolēnis qui cum damnet emptionem redditus perpetui q̄dlibeto octauo queſtione. xxij. arguendo ꝓ tali emptiōe ſic. quia religioſi ⁊ ꝑlati tales redditus emūt ⁊ emere conſulūt qd̄ nō facerēt ſi nō liceret. Dicit dicendum eſſe ad hoc argumentū ſicut alibi dictum eſt. Alibi autē ſcz quodlibeto ſecūdo q̄ſtione. xv. eiuſdem vbi damnat venditionem vitalicij arguit ꝓ illa venditione vitalicij ex eo quia talis venditio approbat̄ facto a multis ⁊ verbo a nullo ↄtradicitur quod nō videtur poſſe fieri niſi eſſet licitū. ⁊ ſoluendo dicit. ꝙ q̄ approbant faciēdo: ꝑnitioſum exemplū dant. Qꝛ aūt verbo nullus ↄtradicit. hoc eſt: quia in iudicium nō deducitur: ⁊ mala ꝑ patientiā tolerantur. Et idez quodlibeto ꝑmo. q. xxxix. damnat emptionem vitalicij cum vult ſoluere argumentum factū ꝓ tali emptione: puta quia hoc ↄſulunt religioſi viri qui non facerent niſi licitum eſſet: dicit ſic. Qꝛ arguit̄ ꝙ ſancti viri ⁊ religioſi ⁊ ſapientes dant ↄſilium dico ⁊ firmiter credo ꝙ ſi tale ↄſilium dant in hoc ſapientes nō ſunt: ſed ignorantia iuris naturalis in vſurario cōtractu decepti: decipiūt animas. imo vt verius credo: licz in hoc aliquādo deceperint: tamen longo tꝑe nō fecerūt nec facient: de cetero iā melius inſtructi: ⁊ lz mulierculę ad ſuā excuſatiōēꝫ dicant mentiunt̄. Hec ille. Hec ſnia ſtare nō poteſt ꝓpter tria. Primo. quia q̄uis verum ſit ꝙ multa mala tolerant̄: que ſi in iudicium deducerent̄ punirent̄: vel non tolerarent̄. tamen nihilominus ſi illa conſtent iudici aliunde q̄ꝫ ꝑ deductionē in iudicium: puta quia notoria ſunt aut clamoroſa tuꝫ

tuatione ſibi cōſtant: nō excuſaṫ ſi nō officio ꝯtra talia ꝓcedat ⁊ ea mꝫ in iudiciū deducat ⁊ cum effectu ea puniat ſi poſſit ſine grandi ſcandalo, quare nō allegat p̄dictus doctor: nec allegare poteſt in noſtro caſu. q̄n ſine eis potuiſſent pontifices romani ⁊ concilia tales ꝯtus extirpaſſe. ⁊ ſic adhuc ſtat argumentū q inexcuſabiles a magna culpa p̄dictōis ouiū eſſent, ex quo poſiti in ſpecula nō annūciaſſent gladium venientem. Secūdo, quia nō reſpondet ad horribile illud qd allegatum eſt niſi incidendo in illud quo dicit ementes taliter pernicioſum exemplum dare, ⁊ ſic eos ſcandalizare mortaliter alios. Tertio, quia dato q tēpe ſuo nō eſſent tales ꝯtractus in iudiciū deducti: vt reprobarent vel approbarent, tamē poſt eum ſunt ꝓducti ⁊ approbati quo ad redditus perpetuos: vt patebit in ſequenti queſtiōe. Ex hoc ſequitur .xij. ꝓbatio ⁊ talis. Sūmi pontifices ⁊ plures epiſcopi autoritate iudiciali ⁊ plurimi doctores autoritate doctorali dixerūt illā emptionē redditus ppetui eſſe licitam: que fit cum gratia redemptionis conceſſa venditori: ita q facultatem redemptionis vocāt gratiā: vt patebit. Igitur etiā ſi illa emptio fiat ſine cōceſſione illius gratie, ⁊ ita redditus ppetu⁹ ⁊ irredimibiliter erit licita, ꝫ ꝯña. q: ſi quis aliquem ꝯtractum qui ex genere ſuo nō gratuitus: ſed onerōſus, ⁊ nihilominus ex genere ſuo licitus, poteſt facere cum aliqua gratia: nō ob hoc tenet cum cum eadem gratia facere: q̄n ſi eū ſine illa gratia faciat nō peccabit, al's nullus ꝯtractus pure onerōſus: ſcꝫ in quo nl'a fit gratia ſꝫ pura iuſticia eſſet licitus. Cōſtat aūt q emptio ex ſui natura eſt ꝯtractus onerōſus ⁊ nō includit in ſui ratione gratiā, ⁊ tamen vt ſic eſt ꝯtractus de iure genꝫ approbatus. Igitur ſi ille reſpectu ppetui redditus fit licite q̄ndo fit cum gratia, etiam poteſt licite fieri ſine illa gratia.

Secūda concluſio

Emptio redditus perpetui ⁊ irredimibilis poteſt multipliciter deprauari ꝑ indebitas circūſtantias, ꝓbatur, enumerando ſeptem circūſtantias ꝑ quas fere omēs ꝓportionabiliter eam ꝯtingit deprauari, ſicut emptiōeꝫ vitaliciū ꝯtingit ꝑ eaſdem deprauari, vt in ſecūda ꝯcluſione p̄cedentis queſtiōis patuit ⁊ exemplifica de quis, cui, vbi, ⁊ q̄n. eodeꝫ modo ſicut ibidem eſt exemplificatum. De quo ō etiam exemplifica ꝓportionabiliter ꝑ primū ſecūdū ⁊ tertiū exempla ibidē poſita addendo etiam quartū: puta ſi emit ab eo qui petijt pecuniā mutuo: ⁊ petens fuit in ea indigentia ꝯſtitutus, qua ſtante tenebatur petitus ei mutuare ſub peccato mortali (ꝑ ut fuerūt poſiti ſup̄ queſtione .xix. quattuor vel q̄nqꝫ caſus in quibꝰ eſt p̄ceptum mutuare primo) vel ſaltem in ea indigentia fuit conſtitutus: q ſub peccato veniali debebat ei mutuare vt de facili ꝯtingere poteſt. Si itaqꝫ pauꝑ prima vel ſecūda indigentia exiſtente petijt mutuū ⁊ diues noluit illi mutuare, ſed mox ſe ꝯuertit ad emptionem redditū ſuꝑ bonis illius indigentis (ſicut ꝓh dolor ſepe accidit) in tali inquā caſu illa emptio de per accidens deprauatur: vel ſaltē ſi ipſa in ſe formaliter nō deprauetur, tamē cōiungitur omiſſioni que eſt peccatū: put etiaꝫ de hoc fuit tactum ſup̄ queſtione .lxix. argumento ſecūdo. ⁊ infra latius queſtione ſequenti in correlario ſexte cōcluſionis. De circūſtantia vero cur, put dicit cauſaꝫ finalem, exemplifica etiam ſicut ibidem eſt exēplificatū, put aūt dicit cauſam inductiuā poteſt etiam exemplificari de omnibꝰ q̄nqꝫ ſicut ibidem eſt in emptione vitaliciū exemplificatū. Nam etiam emptioneꝫ perpetui redditus ꝯtingit fieri ex illis q̄nqꝫ cauſis: ⁊ ſi nō ad ſe tm̄ cui emit relatis ſicut fit in emptione vitalicij, tamen relatis tam ad ſe q̄ ad poſteros ſuos ſucceſſores quibꝰ emēs vult ꝓuidere, ideo quia aut diffidit deo: aut inordinate timet: vel inordinate ſollicit⁹ ē: aut ex prudentia carnis id facit: aut ex cupiditate lucri. Has etiam radices ꝯtingit inuenire in emptionibꝰ aliaꝝ rerū: vtputa p̄diorū: q̄uis quo ad intēdendū vt ipſe ⁊ poſteri voluptuoſe ⁊ ſine labore viuant: non ita natum ſit illud ꝯtingere in emptione p̄dioꝝ que excolere oportet laboribꝰ ſicut in emptione redditū in quoꝝ obuentionibꝰ ꝑcipiendis nō oportet ꝑcipientē laborare. Per circūſtātiā aūt quid: ex quo coincidit cū obiecto nō deprauatur, ex quo ipm qd ſcꝫ redditus emptus eſt obiectū ꝯgruū ēptionis. Pūt etiā hic moueri duo dubia: ſic de emptiōe vitaliciū ſūt mota circa ſcōaꝫ ꝯcloꝝ

⁊ eodem modo vt ibidem ſunt ſoluta poſſunt ſolui.

Tertia concluſio.

Emptio redditus ꝑpetui ⁊ irredimibilis poteſt taliter om̄ibꝫ requiſitis circumſtantijs veſtiri: ꝙ erit non tm̄ de ſe vel ex genere ſed etiam ſimpliciter licita ⁊ bona perfecta bonitate morali. ꝓbat̃ diſcurrendo ꝑ om̄s circū̃ſtantias: ⁊ codez mō̃ exemplificando ſicut diſcurſum ⁊ exēplificatū̃ eſt de emptōne vitalitij in ꝯcluſione .iij. ꝑcedentꝫ q̄ōis. Nec eſt differentia faciēda niſi ꝙ in emptōne vitalitij reſpicit̃ ad temꝑalem ⁊ ſingularem ſuſtētationē̃ illius ſolius cui emit̃ qui eſt in aliquo q̄ncꝫ generū̃ ibidē̃ dictoꝝ cui ſingulari perſone: vel quibꝫ ſingularibꝫ ꝑſonis emit̃. Sed in emptione redditus ꝑpetui ⁊ irredimibil̃ reſpicit̃ ad ſuſtentatiōz ꝑpetuā̃ oīm illoꝝ qui ſucceſſuri ſūt ꝑpetuo in aliquo illoꝝ generꝝ: vt qui emit reddituū̃ ꝑpetuū̃ ⁊ irredimibilē̃ vt eum annectere faciat alicui officio eccleſiaſtico: puta ꝑlature ſpūali: vel officio p̄dicature vel celebrationis miſſaꝝ vel lecture theologice aut officio ꝓbano: vtputa poteſtati ſeculari iudicarie vel aduocatie. Ille inquā̃ intendit ſuſtentare nō̃ ſoluz ꝑmū̃ qui hoc officiū̃ ſubibit ſed om̄s eius ſucceſſores in illo officio q̄tenus ꝑſint vtil̃r reipublice. Si etiam cū̃ emat vt grauatis infirmitate ⁊ valitudine aſſignet̃: intendit ſuſtentationē̃ nō̃ tm̄ ꝑmi qui euz percipit: ſed oīm qui in illa miſeria ſunt ſibi ſucceſſuri.

Hic poſſunt moueri duo dubia. Primū̃. an ad debitam circū̃ſtantiā̃ illius emptiōis requirat̃ ꝙ annuus redditus cōmuni eſtimatione non excedat reddituū̃ quē̃ habere poſſet ſi terram de tanta pecunia emiſſet. Dicū̃t quidaꝫ ꝙ ſic. ⁊ h̄ nō̃ tm̄ in emptione redditus ꝑpetui: ſed etiam tꝑalis ſiue determinata ſiue indeterminata tꝑalitate. Alij dicū̃t ꝙ qn̄ quis in perpetuū̃ emit: nū̃ꝗ poteſt eſſe illicitus cōtractus q̄ntū̃cū̃ꝗ ſit magnus redditus reſpectu ꝑcij: quia licz in ꝯtractibus ſe decipere. Sed ꝑmū̃ dictū̃ dupliciter poteſt intelligi. Primo ꝙ requirat̃ ꝙ vltra om̄s expenſas ⁊ operas quas haberet facere in colendo terram illam: poſſet tantū̃ reddituū̃ de terra habere: ſi quā̃ ꝓ illa pecunia emiſſet. ⁊ ſic ē̃ verū̃: quia da oppoſitum: puta ꝙ redditus emptus eſt pinguioꝝ ꝗ ſit ꝓuentus quē̃ ꝑdicto mō̃ de terra habere potuiſſet ſi emiſſet. tunc ꝑcium eſſet minus reddituū̃ empto quia ꝑcium eſſet adequatū̃ ꝓuentui illius terre deductis expenſis ⁊ operis ꝓ quibus debet pars fructuū̃ ei cedere. igitur eſſz inadequatū̃ redditui empto qui ē̃ pinguioꝝ: quia adequatū̃ minori nō̃ eſt adequatū̃ maiori. Si autē̃ intelligat̃ ꝙ requirat̃ ꝙ cōputando ſimpliciter om̄s obuentiōes agri nullis defalcatis: poſſet tantū̃ habere ꝺ terra q̄ntus eſt ille redditus emptus: ita ꝙ nō̃ poſſet licite habere plures obuentiones ꝺ illa terra: nō̃ eſt veꝝ. quia alique illaꝝ obuentionū̃ ſunt cenſende vt ꝑmiū̃ vl̃ merces laboꝝ q̄s habet ꝑ ſe vl̃ alios facere in colē̃do illam terram. ⁊ ſic dū̃taxat relique debebunt cōmenſurari obuentionibꝫ redditualibꝫ in quibꝫ operandis nō̃ apponit laborē̃ culture. Scd̄m aūt dictum alioꝝ eſt falſum ꝓpter duo. Primo. quia ſequeret̃ ꝙ centum floꝝ. eſſent iuſtum ꝑcium ꝑpetui redditus annuatim iꝑortantis .xx. floꝝ. vl̃ .l. floꝝ. qd̄ eſt falſum. Itē̃ q̄ntuſcū̃ꝗ redditus pōt eſſe in magno ⁊ notabili excedens ꝑcium in valore. Ubi autē̃ talis exceſſus eſt: violat̃ iuſticia cōmutatiua. igitur. Secū̃do quia crude allegat illud ſcꝫ: in ꝯtractibꝫ licꝫ ſe decipere: nec eſt ad ꝓpoſituz in illo ſenſu in quo eſt veꝝ. de quo ſenſu patuit ſuꝑ. q. liij. in fine ꝑme ꝯcluſionis. Secū̃dum dubiuz: an ex ꝑte circū̃ſtantie quō̃ requirat̃ certa ⁊ fixa q̄ntitas ꝑcij om̄i temꝑe danda ꝓ eodem reddituu. Tertium. an oporteat ementem acquirere ꝓprietatem in illo fundo vbi ſibi ꝯſtituit̃ redditus: ⁊ an teneat̃ nihil velle habere poſtꝗ ſine culpa venditoris periret fundus totalr̃: ſed de illis patebit in queſtione .lxxxiiij.

Quarta cō̃cluſio.

Emptio redditus ꝑpetui ⁊ irredimibilis ꝑdicto modo veſtita eſt nō̃ ſolum licita ſꝫ etiam expediens reipublice. Probat̃: talis emptio includit eminēter ⁊ ꝑfecte emptionem tot vitalitioꝝ quot ſunt ſibi inuicē̃ ſucceſſuri in illo officio vel ꝯditione cui officio vel generi ꝑſonaꝝ eſt ille redditus ꝑpetuus emptus. Modo emptio vitalitij ꝑdicto modo veſtita eſt expediens reipublice.

igiť multo magis emptio redditus ꝑpetui erit expediens. Maior ꝓbať, quia perfecte includens expediens: eſt expediens. Minor ꝓbať, quia quicūq₃ ꝑ totam vitam ſuā eſt in tali officio vł ꝯditione (cui officio vł ꝯditioni eſt ānexus ꝑpetuus redditus) h₃ illum reddituū ꝑ tota vita ſua, igiť habet illum vt vitalitiū reſpectu ſui, ⁊ ita etiam eſt de eius ſucceſſore. Unde beneficiū eccleſiaſticum licȝ ſit ꝑpetuus ⁊ irredimibilis redditus, tamen reſpectu ſinguloꝝ bn̄ficiatoꝝ illo officio cenſeť eſſe vitalitiū illoꝝ.

Quinta concluſio

Emptio redditus ꝑpetui ⁊ irredimibilis p̄dicto mō veſtita nō depuať per hoc ꝙ eſt ꝯſtitutus in bonis eccleſiaſticis, ꝓbať, q̄ꝛ ille redditus non minus eſt ibi ꝯſtituibilis q̄ꝫ vitalitiū niſi ꝙ maior ſolēnitas requiriť quādo ibi ꝯſtituiť redditus perpetuus q̄ꝫ quādo tm̄ vitalitiū ibi ꝯſtituiť, ſicut etiam quādo rector eccleſie ipſa p̄dia eccleſie vellet ſimplr̄ vendere ꝑpetuo requiriť ſolennitas a iure canonico introducta. Un̄ p̄dijs eq̄pant redditus ꝑpetui: q̄m̄ redditus inter imobilia computanť ſaltem qn̄ excedūt longū tp̄us, ⁊ tamen qn̄ vellet locare p̄dia eccl̄ie ad vitam ſuam vel alicui vitalitium inibi ꝯſtituere ⁊ vendere: non requiriť illa ſolēnitas: imo aut nō requiriť, aut ſi querequiriť vt in religioſo: tamen minor ſufficit vt tactū eſt in q̄nta ꝯcluſione p̄cedentis q̄ſtionis. An aūt in venditiōe redditus cōſtituti in bonis eccleſiaſticis ſufficiat ſeruare ꝯſuetudinem loci approbataȝ, ⁊ maxime quādo redditus eſſȝ redimibilis: eo ꝙ tūc ſolum eſt ꝑpetua q̄ ad ementē non quo ad vendentē hoc ſpectat ad aliam q̄ſtionem.

An etiā ꝑ ꝯſuetudinē poſſit tolli vt nō requirať ſolēnitas a iure itroducta, ⁊ ſi nō: tūc nō releuat h̄ ꝙ redditus etiaȝ eſt redimibilis. ſi autē ſic. (ſicut videť ꝓbabilius) tunc vtrobiq₃ poteſt fieri: niſi extrauagās pauli que incipit Ambitioſe. aliquā renouatiōȝ feciſſet iuris abrogati. Sed (vt audiui ex ore cuiuſdam doctiſſimi viri q̄ nunc nouiſſime cum hec ſcriberē fuit in curia romana) p̄dicta extrauagans non eſt publicata; put dn̄s vulteranus tunc exiſtens p̄mus referendarius pape: retulit p̄fato viro in p̄ñtia dn̄i epi vrbinatenſis, ⁊ ſic ſequiť ꝙ p̄dicta conſtitutio nō ligaret.

Contra p̄mā ꝯcluſionē arguiť octuplr̄. Primo oīb₉ q̄nq₃ argumentis p̄ncipalib₉ factis ꝯtra p̄mā ꝯcluſionē p̄cedentis q̄ſtionis: applicando illa ad reddituū ꝑpetuū ⁊ irredimibilē: ſicut ibidem ſunt applicata ad vitalitiū. quia vtrobiq₃ poſſunt eodem mō formari: ita ꝙ vbi ibidē diciť ꝑpoſitū ⁊ ſpes ꝑcipiendi toto tempe vite ſue: dicať hic ꝑpoſitū ⁊ ſpes ꝑcipiendi ꝑpetuo ꝑ ſe ⁊ ſuos ſucceſſores. ⁊ ſoluanť etiam eodem modo ſicut ibidem.

In tertio autē p̄ncipali vbi ponunť duo caſus: ponať ſecūdus ſic ꝙ Johes det centum floꝛ. vt recipiēs det ꝑ ſe ⁊ ſuos ꝑpetuo omi anno. v. floꝛ. ⁊ Johes ꝑ ſe vel ſuos ꝑcipit. c. ⁊. x. floꝛ. in. xxi. āñis. ⁊ ꝯñter ꝑportionabiliter ſicut ibideȝ. Similiter applicādo q̄rtū ⁊ q̄ntū pone ꝙ emēs velit eſſe certus ꝙ ille cui emit ⁊ ſui ſucceſſores ſint certi de ſufficientia: ⁊ ꝙ ſine labore corꝑali poſſint viuere. ⁊ ſolue ſicut ibidem.

Et preter illa q̄nq₃ etiā pōt argui ſpecialr̄ cōtra ēptionē redditus perpetui pecuniarij. ⁊ h̄ tripl'r. Primo. q̄ꝛ ibi videť emi pecunia q̄ eſt inemibilis. Secūdo. q̄ꝛ nō ſolū ibi ſȝ etiam in redditu fructuario: emēs nihil videť transferre in ſe ꝑ emptionē: ſed illa ſunt ſufficienter ſoluta ex dictis in ꝯcluſione ſecūda q̄ſtionis. lxxix. Tertio. q̄ꝛ emptio vitalitij excuſať a peccato: eo ꝙ q̄ꝫuis contingat ꝙ emens aliq̄n recipiat plus q̄ dat: tm̄ ex quo hoc fuit dubiū: q̄ꝛ neſciebať ꝙ tanto tp̄e eſſet victurus: ⁊ ꝙ illud dubiū habeat eū excuſare: pȝ a ſili: quia venditorē recipientē in termino ſolutionis malus p̄ciuȝ q̄ꝫ merx valuerit tp̄e venditiōis: excuſať ſi neſciebať ꝙ res in termino ſolutiōis eſſet tantū p̄cium valitura: vt pȝ in. c. in ciuitate. extra de vſuris. igiť cūȝ illa rō hic ceſſet: quia emēs ꝑpetuū redditum veriſimilr̄ credit ſe plus ꝑcepturū ꝑ ſe ⁊ ſuos q̄ꝫ dat: ſequiť ꝙ eſt illicitus. Dicendū ꝙ emēs vitalitiū nō indiget excuſatione de illo ꝙ recipit pl⁹ in nūero vł q̄ntitate mathematica q̄ꝫ fuerit p̄cium qđ dat. q̄ꝛ ſtat ꝙ illud plus in q̄ntitate mathematica nō ſit plus ſȝ minus vel ſolū equale ciuiliter loq̄ndo: ⁊ ſm̄ q̄ntitatē valoris ipi p̄cio, put patuit qđe p̄cedēti: ſȝ tm̄ tūc idiget excuſatiōe qn̄ tāto tp̄e ꝑcipiat

pe..ſiones q̄ ſi a pͥncipio ꝯtractus ꝯſtitiſſꝫ de h̄: fuiſſet eſtimatū p̄ciū eſſe minoris va-loris q̄ꝫ tā diuturnū vitalitium. ⁊ quia ſm̄ cauſas inferiores nō ſic eſtimabat̄, ideo ra-tione ignorantie qua non fuit ſcitus valor vitaliti (eo q̄ eſtimatores īnici fuerūt cau-ſis inferioribus) excuſat̄ emens: etiam ma-xime quando venditor libens ꝯſenſit q̄ ſi tale quid eueniat velit nihilominus ei da-re penſionē, loco cuius etiam alium euen-tum ſibi lucroſum habet ſi ſcꝫ emptor cito moriat̄. Ita enim dato q̄ ſit certum q̄ em-ptor ꝑpetui reddit⁹ recipiet ꝑ ſe ⁊ ſuos pl⁹ in q̄ntitate mathematica q̄ꝫ dederit in p̄cio nō indigebit de h̄ excuſatione. ſi autē reci-ꝑet plus in q̄ntitate valoris q̄ꝫ fuerit p̄ciū tunc ſi hoc ſit ratione ꝑticularīū obuentio-nū nō indiget excuſatiōe: etiam ſi hoc veri-ſimilit̄ crediderit ſicut nec emēs agrū de quo veriſimiliter credit̄ ſimile. Si autē ratione ipſius mercis imediate empte. i. iuris em-pti: ita q̄ illud ſit validius q̄ꝫ p̄cium: tūc ra-tione dubij pōt excuſari. Et cum dicis. nō eſt hic dubium ſed certum vel veriſimile: ſi-cut ⁊ veriſimile eſt obuentōes p̄ualituras. patuit ſolutio in p̄cedenti queſtione in pri-mo argumento pͥncipali. Preterea cū ne-ſciat̄ finis mūdi ad quē tm̄ ꝓtendit̄ perpe-tuitas redditus. ⁊ etiā neſcitur ſi fundus in quo ꝯſtitutus eſt ille redditus pereat cito ⁊c. nō poteſt eſſe certitudo talis que exclu-dat dubium potens excuſare ſicut in vita-litio. Quarto arguit̄ ⁊ p̄us nota q̄ duo-bus ſequētib⁹ argumētis arguit̄ ex quibuſ-dam pͥncipijs ⁊ imaginationib⁹ Heinrici de haſſia q̄ etiam ſupradictus andreas de quo in pͥma ꝯcluſione eſt dictum ꝯtra aliū aſſumendo ad dampnandū illas emptiōes magnipendit. Arguit̄ igit̄ ſic. Si ibi eſſet vera emptio: ⁊ ꝑ ꝯn̄s eſſet ibi ꝟa merx. ma-xime quia emens emeret ius habendi tan-tam pecuniā vel tanta blada annuatim de bonis illis: vtputa de bonis monaſterij a q̄ emit illū redditū: eo q̄ nō poteſt dici q̄ emat ꝑtem illoꝝ bonoꝝ aut ꝑtem fructuū illoꝝ. Sed hoc nō. quia nemo poteſt acq̄-rere: ⁊ ꝑ ꝯn̄s nec emere ius percipiendi fru-ctus alicuius p̄dij: niſi etiā acquirat ꝓprie-tatem illoꝝ p̄dioꝝ. igit̄ nec ius predictum. Minor nota. quia monaſteriū retinet illā ꝓprietatem ſibi. Maior ꝓbat̄. quia ius ꝑci-

piendi fructus alicuius p̄dij ꝯſequit̄ ſuita-tatē illius p̄dij: hoc eſt homo eo ipſo q̄ p̄-dium eſt ſuū: habet ius ꝑcipiendi fructus eius qđ ꝑ3 in alijs. Nam ex hoc ipſo q̄ q̄s emendo vineā facit eam ſuā: ipſe ꝯn̄ter acq̄-rit ius vtendi ea: ita q̄ ſuitas vinee eſt por naturaliter iure percipiendi fructus eius.

Dicendū q̄ ſicut multiplr̄ ꝯtingit aliquā rē eſſe hominis: ⁊ ꝑ ꝯn̄s multipliciter ꝯtingit eam eſſe ſuam: ſic etiam eſt multiplex ſuitas. Primū pꝫ. quia aliq̄n res eſt hoīs q̄ ad ꝓ-prietatē ſeu directū ⁊ ꝑfectum dn̄ium. Ali-q̄n tm̄ quo ad dn̄ium vtile. Aliquādo tm̄ quo ad vſufructū. Aliq̄n tm̄ quo ad vſuꝫ Nam ꝯductor equi licet habeat ſolū vſuꝫ equi: adhuc poteſt ipm̄ vocare ſuum equū ⁊ inq̄linus domus poteſt dicere: vado ad domū meam. Secūdū pꝫ. q2 totuplex ē ſuitas: quotuplex ius habet quis in re ...i tur ſicut p̄dictū quattuor modis ꝯtingit rē eſſe ſuā: ſic erit p̄dicta quadruplex ſuitas. Cū igit̄ dicit̄ q̄ ſi emens haberet ius ꝑci-piendi ⁊c. tunc oporteret illa bona eſſe ſua. ꝯ-cedo aliqua ſuitate ſcꝫ illa que dicitur vſu-fructus vl' vſus vel aliqua que eſt ſil'is vſu-fructui. ſed nō oportet q̄ illa q̄ dicit̄ ꝓprie-tas. Nec eſt verū q̄ ius ꝑcipiendi fructus ꝯſequat̄ ſolā illam ſuitateꝫ que eſt ꝓprietas ita q̄ oporteret q̄ ſint in eodē: imo ex diffini-tiōe vſus vel vſufructus pꝫ: q̄ nulli cōpe-tit vſus nec vſufructus in re ꝓpria: ſed tm̄ in re aliena. quas diffinitiōes vide ſup̄. q. c....

Nec eſt etiā imaginandū (ꝓut p̄dictū ar-gumētū p̄tendit) q̄ ius ꝑcipiendi fructus alterius rei qđ habet petrus: ſit q̄d diſtin-ctū a ſuitate qua illa res dicit̄ ſua quaſi ſui-tas ſit quedā entitas p̄or quaſi cauſa illius iuris: imo ſunt idem. ſed bn̄ veꝝ eſt q̄ ſi ca-piat̄ ſuitas p̄ciſe ꝓ ꝓprietate ⁊ ꝑfecto dn̄io: q̄ illa poſſunt diſtingui etiam loco ⁊ ſubie-cto. quia ſtat q̄ tal'is ſuitas ſit in Iohe ⁊ ius percipiendi fruct⁹ ſeu vſufruct⁹ formal'r ſit in petro in quo nō ſit illa ſuitas: nec tn̄ ius ꝑcipiendi formale ſit in Iohe q̄uis in Io-hāne ſit cauſale ius percipiendi. ⁊ per idem pꝫ ſolutio ſequentis argumenti.

Quinto ſic. Ius percipiē-di fructus alicui-quoꝝ p̄dioꝝ nō poteſt eſſe pͥmū obiectum emptionis: imo oportet q̄ ſuitas ꝑ modus obiecti pͥoris pͥus terminet ipſam emptionē

Ergo emptio redditus nõ eſt poſſibilis ni
ſi illa bona fiant ipſius ementis tanꝙ̃ ſua. ħ
autẽ nõ fit in emptione redditũ. igitur ta-
lis emptio nõ eſt vera ſed tm̃ ficta emptio.
Maioꝛ ꝓbaꝫ a ſimili: vt ſup̃ ꝺ vinea. Di
cendum ꝙ maioꝛ eſt falſa ſi ſuitas capiaꝫ ꝓ
ꝓpꝛietate: ſed eſt vera ſi capiaꝫ ꝓ vſu vel vſu
fructu. Nec tunc eſt ſuitas alia res ꝑ oꝛ ipo
vſu vel vſufructu.

Sexto ſic In tali emptione nihil occurrit emi
bile: agit̃ ẽ ficta emptio. Añs ꝓbaꝫ. qꝛ in tlĩ
emptione nihil fit niſi ꝙ illi quoꝝ ſunt bona
in qb⁹ redditus ꝺr ꝯſtitui: obligant ea emẽ
ti ad modiũ ſibi poꝛrigẽdũ. ꝛ ſic emere red
ditũ vnius modij in boniſ: nihil eſt niſi, ipſi
us bona per eos quoꝝ ſunt obligare emẽ-
ti ad modium ſibi poꝛrigendum. Modo
hoc agendo nõ emitur modius bladi cum
longe minus valeat ꝙ̃ pecunia data nec
hoc complexũ qḋ eſt modiũ om̃i anno im
perpetuũ reddi: qꝛ in infinitũ plus valet ꝙ̃
pecunia data. ꝛ ſic eſt inappꝛeciabile. Di-
cendũ. añs eſt falſum. Ad ꝓbationẽ negeꝫ
aſſumptũ ꝓ ꝑma pte: qꝛ in illa emptione
nõ fit ſolũ obligatio actiua illoꝝ bonoꝝ ſꝫ
etiam paſſiua obligatio ꝛ etiã acq̃ſitio iurꝫ
pcipiendi fructus qḋ ius coꝛrñdet illi ob-
ligationi paſſiue: qḋ ius incipit in emente
eſſe qui pꝰ nõ infuit. Siliꝛ ꝓ ſcḋa pte ne-
geꝫ: imo emere eſt acq̃rere ius ſup̃ illis bo-
nis ſibi obligatis: ius inquã nõ ꝓpꝛietatis
ſed vſufructꝰ vel rei ꝯſilis vſufructui: vel ẽ
emẽtẽ ꝯſentire vt acquiraꝫ ſibi illud ius.
Cũ vltra dicis ꝙ ibi nõ emiꝫ modius: cõ
cedo. cũ dicis ꝙ nec illud cõplexũ. Dicen-
dũ ꝙ dato ꝙ poꝛrereꝫ emi illud complexũ:
ꝯtrꝛo tua ħ nõ impꝛobaret: qꝛ nõ eſt verũ ꝙ
in infinitũ plus valeat, ꝓut ħ ſufficienter ẽ
ſolutũ in ꝑcedenti q̃ſtione. Scḋo dicen-
dũ ad idem ꝙ nullũ complexũ emiꝫ: ſed in
cõplexũ ſcꝫ ius pcipiendi om̃i ãno modiũ
ꝛ ſic eſt inſufficiẽs inductio in argumento.

Septimo ſic. Si eſſet vera em-
ptio maxime ħ ꝑ illam viam imaginandũ
eſſet ſcꝫ ꝙ emens redditũ vnius floꝛ. in do-
mo alicuius ꝯſtitutũ acq̃re et ꝓpꝛietatẽ illi
us domus: ꝛ moꝛ eandẽ domũ locaret vẽ
ditoꝛi obligando eũ ad habendũ illam do
mũ ꝑ ꝑte ꝑpetuo ꝯductã ꝓ ſe ꝛ ſuis he-
redibus ad vſuꝫ domus. ꝛ hoc ꝓ certo cen
ſu annuo imperpetuũ ſoluendo. ꝛ ꝙ̃ꝙ̃ det
minus ꝑciũ ꝓ vſu domus ꝙ̃ ille valeat
abſolute: tñ ex quo nõ ꝑ ſe dat illud ꝑciũ
ſed etiam dat ius venditoꝛi perpetuo ꝓ ſe ꝛ
ſuis heredib⁹ incolendi domũ ꝓ paruo cenſu
puta vnius floꝛ. ideo ibi nulla eſt iniq̃tas.
Modo ꝑdicta via nõ eſt niſi fictio quedã
igiꝫ. Minoꝛ ꝓbaꝫ q̃druplr. Primo. quia
qñ alicui locaꝫ aliq̃ domus tũc ꝯductoꝛ in
cipit inhabitare domũ quã ꝑus nõ inhita
uit. hic autẽ imediate eã inhitauit. Quis
inſup ꝛ ſcḋo a ſeculo audiuit ꝙ aliquis vn⁹
ꝛ idẽ ꝯueniat ſeu ꝯducat ſuã ꝓpꝛiã domũ.
ꝛ ſic ſit inq̃linus ſui ipſius. hoc aũt ħ fieret
Aut tertio q̃s audiuit ꝙ aliq̃s emat vſum
aliene domus ꝑter eius ſubam ꝛ ꝓpꝛietatẽ
ꝛ ad locandum impꝑpetuũ ꝛ nõ ad inhabi-
tandũ. Quarto. qꝛ ſm̃ aduerſarios domus
eſt obligata emptoꝛi. igiꝫ eſt eius pignus: ꝛ
ꝑ ꝯñs manet in dñio venditoꝛis. ꝛ ſic idẽ
eſſet inquilinus reſpectu ſui ipſius in re ꝓ-
pꝛia. Dicendũ. negando maioꝛẽ. Nam ꝙ̃
uis aliqui appꝛobantes emptionẽ reddit⁹
irredimibilis taleꝫ videntur habuiſſe ima
ginationem cuiuſmodi videtur fuiſſe ſup̃-
dictus iuriſperitus michael blick in tracta
tulo ſuo q̇ incipit. Titius ciuis ꝑgenſis. cõ
tra quẽ ſup̃dictus Andreas inuehit tangẽ
do aliqua ex ꝑdictis: tñ nõ opoꝛtet ſic dice
re. Nam nulla eſt neceſſitas talem circuitũ
faciendi. qꝛ ſi ſic: tunc eadem rõne nõ poſſꝫ
quis emere ꝑpetuũ vſufructũ in bonis al-
tenus niſi etiaꝫ acquireret ꝓpꝛietatẽ in illis
qḋ tñ implicat ꝛ eſt ꝯtra diffinitionẽ vſu-
fructus. ſeq̃la ꝓbatur. qꝛ redditus ꝑpetuus
nihil videꝫ eſſe niſi ꝑtialis vſufructus ꝑpe
tuus vl' ſaltem q̇d ſimillimũ ei. Et ꝑſertim
nõ habet apparentiã illud qḋ iſte ait dicẽs
ꝙ recepto ꝑcio ipſe venditoꝛ redditus ꝯſti
tuti ſup̃ domũ: effi. ſiꝫ inquilinus illius do
mus que ſibi cenſeꝫ locata ꝓ parte cum ꝑi-
us idem eſſet dñs totius. Illam em̃ imagi
nationem ꝛ diuerticulũ querere eſt ſuꝑua-
caneũ. Preterea idem deficit dicendo ꝙ
vſus ad quẽ quis locat domũ eſt perceptõ
penſionis vl' cenſus ꝛ cõmutare lucrum ꝓ
lucro. Nam vſus eſt ius vtendi qḋ ꝯcediꝫ
ꝓ penſione annua percipiendi quando lo-
caꝫ. Vñ dicendũ eſt ꝙ imediate nihil emiꝫ
niſi ius ꝑcipiendi fructus: ꝛ remanet ꝓpꝛie-

tas bonoꝝ illoꝝ apud ꝓorem dñm. nec an nuã penſionem ſoluendo: ſoluit eã vt cen ſum ꝯductionis vel locagij: ſed vt canonẽ vel obuentionẽ vſufructus ꝑtialis vel iurꝭ ſimillimi ei. Secũdo ꝙ quicq̃d ſit de ma ioꝛi quã reputo falſam: ꝓbatio minoꝛis ni hil faceret ꝯtra eam quo ad oẽs quattuoꝛ eius ꝑtes. Ad ꝓmã em̃ diceret̃ ꝙ aliq̃s po teſt ꝯducere domũ quã ſine intermiſſione inhitauit añ ⁊ pꝰ ꝯductiõꝫ ⁊ ĩ ꝯductõe: pu ta ſi domus fuit ſibi ꝓus cõmodata ⁊ non locata. vel quia domus fuit ꝓus ſibi pro pria ⁊ manendo in domo vendidit eam al teri. ⁊ nihilominus moꝛ eam ab eodẽ ꝯdu cit. ſicut etiam aliquis poteſt alteri vende re fundum eo pacto ꝙ moꝛ ſibi locet: vt pa tebit in q̃õne ſeq̃nti ꝯcluſione ꝓma, ꝓbatio ne. xvj. Ad ſecũdam diceret̃ ꝙ nemo põt domũ ſuã ꝓꝓriã ꝯducere tꝑe quo eſt ſibi ꝓ pria: tñ eam que ante fuit ꝓꝓria ⁊ nunc eſt aliena poteſt cõducere. Nec opoꝛtet ꝙ fiat magnũ interuallũ ad hoc ꝙ ceſſet eſſe ſua: ⁊ ꝙ cõducat eam. Nam in eodem inſtanti quo deſinit eſſe ſua incipit eſſe aliena: q2 ẽ idẽ inſtãs ꝓmũ nõ eẽ ꝓꝓetatꝭ ⁊ ꝓmũ inſtãs eſſe alterius. Modo ante illud inſtãs po tuiſſet ꝯueniſſe cum illo alio ꝙ q̃ꝫ ꝓmũ deſi neret eſſe ſibi ꝓꝓria: inciperet eſſe ſibi ꝯducta

Ad tertiã diceret̃ ecõtra inuehendo ꝯtra eũ. quia quis vnq̃ꝫ audiuit iuriſperitũ vt il le fuit: q̃ hanc inuectionẽ deducit ſcꝫ q̃ di cat vſum poſſe acquiri in re cuius etiaꝫ ac quirit̃ ꝓꝓrietas. Unde hoc eſt implicans ꝯ dictionẽ: vt ꝑtꝫ ex diffinitiõe vſus ſup̃ q̃õe xij. Secũdo. q2 hoc ſi eſſet veꝝ: eſſet ꝓ eo ꝯ quẽ arguit. q2 ille diceret ꝙ emens vſuꝫ vl̃ reddituũ acq̃reret ꝓꝓrietatem in bonis illis. Tertio. quia mirat̃ ꝙ ſepiſſime ⁊ q̃udie ac cidit. Multi em̃ emũt domos aío nunq̃ꝫ ꝑ ſe ſibi habitandi: ſed tm̃ locandi alijs. Ad quartũ patebit ſolutio in ſeq̃nti argumẽto.

Octauo. Dans. xx. floꝛ. nõ recipit annuũ floꝛ. niſi de illis. xx. Modo hoc eſt iniu ſtum. igit̃. Maioꝛ ꝓbat̃. q2 ſi aliũde eos re ciperet: maxime de domo illa quã ſibi obli gauit venditoꝛ reddituus. ſed hoc nõ. q2 tũc reciperet de re aliena. nam domus non eſt emptoꝛis ſed venditoꝛis. quia habet rõnẽ pignoꝛis: eo ꝙ dicit̃ eſſe obligata. Modo recipere fructus pignoꝛis niſi computent̃ in ſoꝛtem eſt vſura. Hic autẽ emptoꝛ nõ cõ putat illos in ſoꝛtem. igit̃. Minoꝛ ꝓbatur. quia illi. xx. floꝛ. ſunt iam tranſlati in dñiũ venditoꝛis. igit̃ de illis eſt illicitum aliq̃d recipere vltra ſoꝛtem. ꝫ ꝯñã. quia ideo mu tuatio vſuraria eſt pctm̃: quia mutuans ac cipit q̃d de illo qđ amplius non eſt ſuũ: vt patuit ſup̃ q̃ſtione. xxij. Dicendũ ꝙ maioꝛ eſt falſa. Nam recipit eos đ merce ſua que eſt redditus emptus ꝯſtitutus in bonis al terius: ⁊ ille nõ eſt res aliena. ⁊ licꝫ illa bõa in quibꝫ eſt ꝯſtitutus ſint aliena ei ꝑ nega tionẽ ꝓꝓrietatis: nõ tamen ꝑ negationẽ oís iuris: quia ſunt emptoꝛis quo ad vſufru ctũ aliquẽ vel quo ad ius valde ſimile vſu fructui. Non eſt etiam veꝝ ꝙ illa bona ha beant rõnem pigneris: quia tunc emptoꝛ ſolum haberet ius illa detentãdi ⁊ nõ vſu fructum in eis vel quid ei ſimillimũ: qđ eſt falſum. Nec capimus hic cũ dicimus do mus eſt obligata emptoꝛi obligationem ꝑ pigneratitia obligatiõe. ſed generalr̃ quo mõ dicit̃ ꝙ omĩ iuri coꝛreſpondet obliga tio. Nam ſi habeo ius alicuꝰ rei illa res ẽ mihi aliquo mõ obligata vel debita. Ho no. Si eſſet vera emptio q̃ñ emit̃ ⁊ vendit̃ redditus vel cenſus ſuꝑ bonis alicuius: il la emptio haberet ſimilitudinẽ cũ verꝭ em ptionibꝫ alioꝝ cenſuũ. quia omẽ verũ ve ro ꝯſonat. falſum autẽ cito diſſonat a ve ro: vt ꝑtꝫ in falſo auro reſpectu veri: q2 nõ eſt ei ſimile. Modo p̃dicta emptio nõ ha bet ſimilitudinẽ cũ alijs. igit̃. Minoꝛ ꝓba tur exemplariter. Si quis habeat cenſum antiquũ ⁊ ab olim ſuꝑ aliqua villa: poſſeſ ſione: vel molendino ꝯſtitutũ: ⁊ eum vẽdit alteri: ibi ꝓmo eſt realiter ⁊ vere res quedã que vendit̃ ⁊ emit̃ ſcꝫ veꝝ reale ius ꝑcipiẽ di talem fructum: qđ ius etiam fuit in rerũ natura ante illam venditionẽ ⁊ emptionẽ. Secũdo illud ius transfert̃ in dñium emẽ tis. Tertio fit illa tranſlatio cũ onere ⁊ peri culo eiuſdem cenſus: ita ꝙ venditione fa cta ⁊ euictione ꝑſtita nõ eſt venditoꝛ vltra obligatus emptoꝛi ad rñdendum emptoꝛi ſuꝑ aliqua obuẽtione annua. ita ꝙ ſiue mo litoꝛ aut alius tenens talẽ poſſeſſionẽ ſatiſ faciat ãnuatim emptoꝛi de illa penſione ſi ue nõ. aut ſi tota poſſeſſio vel ꝑs eius ꝑeat nõ habebit emptoꝛ in aliquo ĩpetere vendi toꝛẽ. Quarto etiaꝫ ibi interuenit iuſtum ꝓ ciũ ſm ꝯditiones ⁊ circũſtantias illius cẽ

ſis ⁊ certitudinē obuentiōis eius. Quin
to eſt equalis ↄditio libertatis ⁊ obligatio
nis in vtroqʒ ↄtrahentium. Modo in em
ptione redditus in caſu noſtro iſta nō repe
riunt. Unde venditor nullatenus habet il
lam libertatē de qua dictum eſt. Dicendū
Negando minorē: imo omnia pdicta ſunt
ibi. Nam eoipſo ꝙ bona ſuper quibꝰ vult
venditor vendere redditum ſunt de pleno
dñio venditoris: tunc virtualiter ⁊ cauſalr
in illo dñio ↄtinet reddit.ꝰ i. ius pcipiendi
fructus coꝝ: qđ ius habet ille venditor an
te venditionē nō minus ꝙ̄ habeat ius ali-
quod ille qui vendit alicui cenſum quē ha
bet in molendino q̄d quo ad ꝓprietatez nō
eſt ſuum ſed molitoris. Secūdo venditor
transfert illud ius de ſe in emptorē nō mi-
nus ꝙ̄ pdictus habens ius percipiēdi cen
ſum ex molendino alieno. Tertio etiam fit
illa tranſlatio in euʒ cū onere ⁊ piculo eiuſ-
dem cenſus: ita ꝙ ſi perit illa poſſeſſio. ⁊ p
ꝯñs redditus: tūc perit periculo illius em-
ptoris. Et cuʒ dicis: ſed nō ſic q̄n venditor
remaneat obligatus ⁊c. Dico ꝙ hoc non
obſtat: quia idem ꝓportionabilr inuenitur
in nro caſu. Nam ille qui habet cenſum
molendini etiam tenebat molitorem obli-
gatum ſibi ad annuam penſionē qui mo-
litor vel eius p̄decesſor illi vendiderat ſup
molendinū talem cenſum. ꝙ autē habens
talem cenſum molendini manet liber ſi euʒ
transferat in tertiū: idē fieret quādo emptor
redditus in caſu noſtro: etiam in vnum ter
tiū tranſferret. tunc eñ ſolus pmus vendi
tor cuius eſt illa poſſeſſio eſſet ſic obligatꝰ:
ſicut etiā alibi molitor maneret obligatus
Similiter quartū eſt ibi ſcʒ iuſtum p̄cium
q̄ntū etiam eſt ibi vt patuit in declaratio-
ne tertij. Mirū igitur eſt in iuriſperito cu-
iuſmodi fuit ille ex cuius inuectiuis forma
tū hoc argumentū ꝙ nō ↄſiderauit hinc in
de oīa eſſe ſimilia ſi vtriqʒ ↄtractus redu
cant vtrobiqʒ ad originē. Nec obſtat ſi di-
cat ꝙ pmꝰ a quo ꝓceſſit cenſus molendini
nō vendidit eū ſup molendinū: ſed eum cō
ſtituit illi q̄ ſibi ꝓprietatem molendini cum
illo onere dedit ⁊ nō recepit ab illo p̄cium
aliquod ſed rem. Nam hoc non obſtat: q̄a
ſi illud eſt licitum: etiam aliud ſcʒ per viam
venditionis eſt licitum: vt pʒ p ea que di-
cta ſunt queſtione. lxxix. Et per hoc etiaʒ
patʒ ꝙ idem nō ſufficienter reſpondet ad h
ꝙ p emibilitate reddituū cōſueuit adduci
ſcilicʒ ꝙ ſeruitus ⁊ actio ⁊ hereditas poſſūt
vendi ⁊ emi. ⁊ tamen illa etiam nō ſunt niſi
quedam iura. Nam ait ꝙ illa ſunt vera iu-
ra realia: ⁊ illa ↄſiſtunt in reruʒ natura ante
venditionē ⁊ emptionem: ⁊ ↄſiſtūt ſiue vē-
dant ſiue nō. Sʒ in caſu noſtro inquit nō
eſt ibi verū ius ſed fictitiū. nec illud p̄iacet
emptioni ſed ex emptione ↄſurgit. Hec eñ
reſponſio eſt falſa. Nam habens dñium p
fectuʒ in bonis aliquibus: habet in ſe ius
percipiendi fructus coruʒ ita virtualiter ⁊
cauſaliter. ſicut ſol habet virtualiter in ſe ca
lorem: ⁊ eum poteſt cōmunicare alteri. igit
illud ius p̄iacet emptioni ⁊ p̄ſupponit ei tā
ꝙ̄ virtualiter ↄtentum in dñio venditoris.

Contra tertiā cō-

cluſionem arguit pmo ſic. Non poteſt ſer
uari debita circūſtantia quō in emptione
redditus perpetui ⁊ irredimibilis. igit ter-
tia ↄcluſio falſa. Añs. pbat. quia nō ↄtin-
git ibi attingi adequationeʒ p̄cij ⁊ mercis.
quia ſi ſic ponat gratia exempli ꝙ centum
flor. ſint adequatū p̄cium redditus perpe-
tui irredimibilis ānuatim importantis. v.
flor. tūc ſic arguit. Si illi ſunt ꝓportionatū
p̄cium illius perpetui redditus. igit ꝓpor-
tionabiliter q̄nto vilior eſt aliq̄s alius red
ditus reſpectu p̄dicti redditus: tanto etiaʒ
pautiores flor. eſſent adequatum p̄cium re
ſpectu illius vilioris redditus. ⁊ cum vita-
litium etiam annuatim importans q̄nqʒ
flor. alicui vigenario ſit in centuplo vilius
ꝙ̄ p̄dictus redditus: ſequit ꝙ. x. flor. eſſent
adequatum p̄cium p̄dicti vitalitij qđ ē ma
nifeſte falſum. igitur nec p̄dicti centuʒ erūt
adequatū p̄ciuʒ perpetui redditus annua-
tim importantis. v. flor. ⁊ quecūqʒ alia ſū-
ma diceret eſſe adequatū p̄cium perpetui
redditus: poſſet illud argumentū eodē mō
deduci. Huius argumenti ſolutio patet
ſufficienter ex dictis in ſolutione pmi argu
menti facti ↄtra tertiam ↄcluſionē p̄ceden
tis queſtiōis: que dicta poſſunt ꝓportiona-
biliter applicari huc ad emptionē perpetui
redditus ⁊ vitalitij. ſicut ibidē ſunt applica
ta ad emptionem vitalitij p vigenario ⁊ vi

talitij ꝓ ſeragenario ideo ſibi require.

Secūdo poteſt etiā ſcōm argumentū ibidem factum applicari ad redditum perpetuū ꝓ tanto: quia etiam neſcit̄ quanto tpe duraturus eſt perpetuus redditus: qꝛ eius duratio eſt vſqꝫ in finem mundi. finis autē mūdi neſcit̄. igit̄ nec valor illius redditus poteſt ſciri: eo ꝙ eius valor pendet ex importantia annue obuētionis: ꝛ ſolue eodem modo ſicut ibidem ſolutū eſt. Si etiam arguas vt arguit p̄dictus canoniſta Andreas in tractatulo ſuo ꝯtra illam emptionē venditor nō recipit niſi .xx. igit̄ nō tenetur reddere emptori niſi .xx. al's ſi cogitur plus reddere fiat̄ inequalitas. Dicendū ꝯceſſo añte negat̄ ꝯña. ſed debet ſic inferri. igit̄ nō debet emptori dare niſi mercem equalentē .xx. ꝛ hmōi eſt redditus ꝑcipiendi annuatī vnum flor̄. Et ſi dicas illi .xx. percipiēdi annuatim cum ſunt ꝑcepti equalent aliis .xx. receptis ꝑ venditorem. igit̄ ceſſare pōt ab vlteriori ſolutione. Dicendum ꝙ licet ſcḋm q̄ntitatem mathematicā equaleant ſcꝫ in numero. tamen ſcḋm ciuilem nō equalent. ꝛ hoc ꝓpter eoꝝ ſolutionē factā tanti temporis interuallo. ꝛ de hoc patuit latius ſupra in queſtione .lix. ꝛ .lx. Contra quartam ꝯcluſiōem etiam pōt duci argumentū factū ꝯtra quartā ꝯcluſionē p̄cedentis queſtionis: quia ex illius emptionis ꝑmiſſiōe nō minus: ſed potius magis ſuccreſcūt ocioſi ꝛ decreſcit numerus corporaliter laborantiū q̄ʒ ex permiſſione emptionis vitalitij. ꝛ ſoluit̄ vt ibidem.

Queſtio .LXXXIII

Utrū emptio redditus perpetui deprauet̄ ꝑ hoc ꝙ redditus eſt redimibilis ſeu qḋ idem eſt: an illa emptio deprauet̄ ꝑ pactum adiectum quo vēditor obligat emptorem ad reuendendum redditū illum ſibi ſcꝫ venditori vel ſuis ſucceſſoribꝫ quando venditor vel ſui ſucceſſores reſtituerint equale p̄ciū emptori vel eius ſucceſſoribꝫ. Solutio q̄ſtionis ſtat in tribꝫ ſuppoſitionibꝫ ꝛ .xiiij. ꝯcluſionibꝫ. Prima ſuppoſitio. Pacta q̄ fiunt in cōtractibꝫ ſunt triplicia. quedā ſunt ꝯtra ſubſtantiam ꝯtractus: quedā ꝯtra naturā ꝯtractus: quedā ꝟo nec ꝯtra naturā nec ꝯtra ſubſtantiā: ſed tm̄ p̄ter naturā ꝛ ſubſtantiam. Exemplū p̄mi. ſi in cōtractu mutui dicat̄ mutuo tibi .c. nolens habere ius repetendi ſortem vel mutuo irreuocabilit̄. Hec eñ adiectio diſtrahit a vera ratione mutui. ꝛ facit ꝯtractum eſſe nō mutuū: ſed donationem. ſicut ecōtra. ſi dicat̄. dono tibi illa centū ꝓ agro tuo valente centū: nō ē donatio ſꝫ emptio: vel ꝯtractus innoīatus. Que aūt ſint ſubſtantialia ꝯtractus emptionis ꝛ venditōis ꝛ que naturalia ꝛ que accidentalia patuit queſtiōe .lxxix. ſuppoſitione ſecūda. ꝛ ex ibidem dictis ptꝫ: quādo pactum adiectū eſt ꝯtra naturam emptionis. vel quādo cōtra ſubſtantiam. vel quādo p̄ter vtrūqꝫ. Secūda ſuppoſitio. Pactū de quo in titulo q̄rit̄ dupliciter noīatur. aliquādo dicit̄ pactum retrouendendi vel reuenditionis aliquando pactū redemptiōis. Ratio. quia ex quo illud fit inter ementē ꝛ vendentem. aliquādo ſortit̄ nomen ex pte vendēns. ꝛ ſic noīat̄ ſecūdo modo. qꝛ vēditor vult habere ius redimendi cū ſe offert reſtituere p̄ciū. aliquādo ex pte ementis: ꝛ ſic ſortit̄ nomen reuenditionis vel retrouendendi: quia emptor obligat ſe ad reuendendum venditori poſteriori tempore cum p̄ciū reſtituerit.

Tertia ſuppoſitio. Cū ꝑ h̄ ꝙ redditus ꝑpetuus emit̄ cū pacto redemptiōis. poteſt ille ꝯtractus reſcindi. hoc autē dupli'r ꝯtingit. Quia aut venditor redditus habet illā facultatē ꝛ nō emptor. aut ecōtra emptor ꝛ nō venditor: aut vterqꝫ habet. An autē oīa illa licite ꝯtingāt patꝫ in ſequentibꝫ.

Prima ꝯcluſio. Emptio redditus ꝑpetui: ſicut eſt ex genere ſuo licita: vt patuit q̄ſtione .lxxix. quo ad redditū ꝛ q̄ſtione p̄cedenti quo ad ꝑpetuitatem. ſic nō deprauat̄ ꝑ hoc ꝙ redditus ē redimibilis mō expreſſo in titulo queſtionis. ꝓbat̄ multis auctoritatibꝫ ꝛ .xx. rationibus. Primo ꝑ iudicialem determinationem ac declarationē ſūmi pōtificis Martini q̄nti que habetur in bulla vel extrauaganti que incipit. ad futuram rei memoriā regimini vniuerſal' eccleſie. in q̄ idem pontifex ad inſtantiā cleri nobilium incolarū ꝛ bitatoꝝ ciuitatis ꝛ dioceſis vratiſlauienſis declarauit licitas ꝛ iuri cōmuni ꝯformes eſſe illas emptiones redditū perpetuoꝝ in quibꝫ fuit data facultas ...

gratia venditoribꝫ: q̃ ipſm annuũ cenſum in toto vel in pte ꝑeadem ſũma denarioꝝ quã ab ipſis emptoribꝫ receperũt q̃ñcũꝗ vellent libere abſꝗ alicuius requiſitione ꝯtradictione vel aſſenſu poſſent extinguere ⁊ redimere ac ſe ab ipſius cenſus ſolutione extunc penitus liberare ⁊ q̃ venditores huiuſmodi cenſuum ſint obligati ad illoꝝ cenſuũ ſolutiones remoto ꝯtradictiõis obſtaculo. Hanc quoꝗ declaratione͂ factam miſit tribus epis ſcꝫ Treneſnenſi Lubicenſi ⁊ Olmicenſi mandans eiſdem vt q̃ñ ⁊ quotiens viſum fuerit expedire eandẽ declarationem publicent ſolẽniter: ⁊ ꝑſidiuꝫ opportuni fauoris impendãt emptoribus cogendo etiam ꝑ cenſuram eccleſiaſticã vẽditores cenſuũ ad plenam ⁊ debitam ſatiſfactione͂. Et fuit hec declaratio facta. Anno dñi. M.cccc.xxv. quia octauo ãno ſui pontificatus ad quẽ fuit in ꝯcilio conſtanienſi antea electus: emanauit hec bulla.

Secũdo. ꝑ iudicialem determinationeꝫ ac declaratione͂ ſũmi pontificis Caliꝑti tertij que habetur in bulla vel extrauaganti q̃ etiam incipit. ad futuram rei memoriaꝫ regimini vniuerſalis eccleſie ⁊c. in qua ad inſtantiã epiſcopi Merſpurgenſis idẽ qđ ꝓdictum eſt declarauit in ſnĩa. Hanc q̃ꝗ declaratione͂ miſit tribꝫ decanis ſcꝫ Madenburgenſi. Nuwenburgẽſi. ⁊ Halberſtatẽſi. mandans eis idem qđ Martinus ſupdictis epis mãdauerat. Hec declaratio fuit ꝓmo anno ſui pontificatus facta. Harũ autẽ bullaꝝ copias quere in fine hu9 queſtionis. Tertio auctoritate Guilhermi tituli ſancti Marci ꝓſbyteri cardinalis, cui Martin9 q̃ntus negociũ de ꝓdictis ꝯtractibus an liciti ſint: examinãdũ cum perito rũ ꝯſilio cõmiſit. vt in ꝓdicta bulla habet. ⁊ ille idem ꝓdictas emptiones approbauit vt licitas. ꝑut ptꝫ in tractatu ſuo q̃ incipit. Abbas ſancti Jacobi. circa mediũ: q̃uis quedam alia ibi ponat que poſſunt impugnari: vt patebit. Quarto auctoritate aliquot epoꝝ Bratiſlauienſiũ q̃ hm̃oi cõtractus ꝑ ſe ⁊ ſuos officiales ꝯfirmauerũt ſepius ⁊ approbauerũt vt ꝑ fidedignos narratum fuit eidem Martino q̃nto vt ⁊ ibidem in bulla narrat. Quinto auctoritate Henrici de hoita celebris doctoris theologie q̃ in ſuo tractatu de ꝯtractibus ẽtaꝫ illas emptiones approbãt: vt ptꝫ in ſuo dubio q̃nto. Sexto. autoritate Johãnis de gerſon cancellarij pariſienſis in ſuo tractatu de ꝯtractibꝫ pte ſecũda ꝓpoſitiõibꝫ ꝓma ſcđa tertia quarta q̃nta. ⁊ pte ꝓma ꝯſideratione. vj. ⁊. vij. Septimo. autoritate Nicolai dinckelſbyhel in tractatu de decẽ ꝓceptis precepto. vij. Octauo. autoritate q̃tuor doctoꝝ theologoꝝ ⁊ octo doctoꝝ iuris q̃ in ꝯcilio ꝯſtannenſi circa annũ dñi M.cccc.xvj. ſup ꝓdicta emptione requiſiti eandẽ approbarunt. ⁊ ſic hec doctoralis approbatio fuit ante iudiciariã approbatione͂ ꝓdictoꝝ pontificũ ꝑ octo ãnos vł noue quoꝝ ſubſcriptiones ꝑut inueni: ſequũtur in hunc modũ ꝓmiſſo tamẽ caſu in termio q̃ talis eſt. q̃dam dom9 religioſe quaꝝ fratres nõ mendicãt emerũt penſiones annuas ꝑpetuas ipſis opportunas ꝓ ſuſtẽtatione fratruꝫ ſuoꝝ de certis ciuitatibꝫ oppidis cõmunitatibꝫ ꝓ quibꝫ expoſuerũt iuſtum ꝓcium ſm̃ eſtimatione͂ ⁊ curſũ locoꝝ illoꝝ in quibꝫ emebant ſcꝫ ꝯſoluẽdo aliq̃ñ. xxiiij flor. ꝓ penſiõe vnius flo. i vno loco. i aliis locis. xxiij. vel ad minus. xx. flor. venditoribus ꝓdictis dando gratiã vt ipſas penſiones ꝓ eodẽ ꝓcio redimere poſſunt. queritur an tales ꝯtractus ſint liciti ⁊ ab vſura alieni. Primus ſic ſubſcripſit dicens. doctores vtriuſꝗ iuris cõiter dicũt ⁊ tenent q̃ ꝯtractus emptionis ⁊ venditionis ſub forma ꝓſcripta vel ſimili factus eſt licitus ⁊ a iure ꝑmiſſus q̃ñ iuſtum ꝓcium in ipſo ꝯtractu interuenit. ⁊ nihil vltra ſũmã receptã ſoluitur cũ venditio reſcindit. quibꝫ doctoribus ego Hein. de durẽ. aduocatus in curia colonienſi ꝯſentio in hac pte in cuius rei teſtimoniũ ſignetũ meũ ꝓſentibꝫ impreſſi. Secũdus. Predictis aſſentio ego Hein. ſtichger. ð bonn. a decretoꝝ doctor dũmõ ꝓpter appoſitione͂ dicti pacti de reuendendo ꝓ eodeꝫ ꝓcio nõ ſit ſolutũ minus iuſto ꝓcio ſm̃ cõmune͂ ⁊ ſolitã illius patrie vel loci ꝯſuetudinem abſꝗ dicti pacti appoſitione eſtimato. ꝑut ego ex certis informationibus ꝑ me receptis credo ꝓſcriptũ pactũ ꝓceſſiſſe ac celebratũ fore iuſtum. hec ſub mei ſoliti ſigneti impſſione atteſtor. Tertius. Et ego Johes vrbach decretoꝝ doctor ꝯſimiliter

vt p̄mittitur dico ⁊ ſentio. In cuius teſtimo
niū me ſubſcripſi ⁊ ſignetū meum appoſui.
Quartus. Deciſioni predictoꝝ doctoꝝ
ego Johēs de nouo lapide legum doctor
adhereo. Dicta em̄ vēditio ex ſubſtātialib⁹
ꝯſiſtit requiſitis. de quib⁹ in. l. j. ff. de ꝯtra-
hen. emp. ⁊ ven. ⁊ inſtituta eodē titulo. for
mā recipiens ex ꝯuentione ptiū. l. j. §. ſi cō-
ueniat. ff. depo. que forma eſt licita ⁊ a iure
expſſe pmiſſa. l. ij. C. de pac. inter emp. ⁊ vē.
Nec p̄dicta venditio ſubiacet aliquo mō
ſuſpitioni vſurarie prauitatis. Nam non
ꝓpter ꝯſuetudinem ꝯtrahentium que eſt at
tendenda. l. qui ſemiſſes. §. fi. ff. de vſu. no-
tat̄ in. l. vel vniuerſoꝝ cum ꝯcor. ibidem al
legatis. ff. de pigno. act. Nec etiam ratio-
ne exiguitatis p̄cij cōuenti cum ipm̄ longe
excedat p̄ciū legale de quo in auten. de nō
alie. aut pmutandis reb⁹ eccle. §. quia ꝓo
lenonis. ꝟſi. ſi ꝓo alicuius. coll. ij. Et etiaȝ
notabiliter tranſcendit p̄cium cōmune ſoli
tum dari. p tali penſione. ⁊ ſic nedum ex pte
emptoris eſt iuſtum: imo iuſtius iuſto. l. ſi
ſeruū. in prin. ff. ad. l. aquil. ⁊. l. p̄cia rerum.
in princi. ff. ad. l. fal. iuncta. l. de in litem.
Preterea. Emptores p̄ſati carius emiſſe
vident̄ ratione pacti in fauorē venditoris
dūtaxat appoſiti: qđ auget p̄cium. ⁊ eius eē
cenſet̄. l. fundi ptem. ff. de ꝯtrahen. empt. ⁊
ven. ⁊ in teſtimoniū p̄miſſoꝝ ſigillum meū
duxi apponendū. Quintus. Queādmo-
dū dn̄i doctores ſup̄ ſentiūt: ita ⁊ ego Joh.
de ceruo legum doctor dicendū puto ⁊ aſ-
ſentio: vicȝ ꝙ ꝯtractus ſup̄ ſcriptus ſit lici-
tus. quia eſt iure expreſſe pmiſſus: vt in di-
cta. l. ij. C. de pac. inter emp. ⁊ vendi. Nec
obſtat. c. ad noſtram. extra. de emp. ⁊ ven.
vbi talis redemptiōis cōtractus in fraudē
vſuraꝝ factus dicit̄. quia hoc eſt verum in
caſu illius cap̄l'i: ſcȝ qn̄ cōtractus eſt ima-
ginarius ⁊ ſimulatus per feneratorem ini-
tus: ⁊ iuſtum precium nō continens. Sic
vero contractus emptionis eſt verus ⁊ li-
quidus: iuſtum p̄cium abunde ꝯtinens in
quo nulla ſimulatio: nulla fraus interue-
nit. ideo ꝙ eſt valde licitus ⁊ pmiſſus. In te
ſtimoniū huius rei ſigillum meū p̄ſentib⁹
appreſſi. Sextus. Et ego theodericus
de monaſterio: ſacre theologie pfeſſor: co-
lonie regens. aſſentio doctorib⁹ ſup̄ſcriptꝭ
quia p̄cium datum eſt iuſtum: cōditio ap-
poſita cedit in fauorē vendentis. ⁊ facit in
dicto contractu fauorem ſeu charitatē ad
primū amplius relucere. ⁊ hoc meo ſigil-
lo appreſſo. Et nota ꝙ ille theodericus di-
citur fuiſſe initiator ſtudij colonienſis.
Septimus. Et ego Jacobus de ſuſato
ordinis predicatoꝝ ſacre pagine pfeſſor ac
heretice prauitatis inquiſitor aſſentio do-
ctoribus ſup̄dictis: maxime cum dn̄s In-
nocentius in. c. in ciuitate. extra de vſuris.
ſup verbo et forma. dicat: ꝙ quādo impe
tuū emunt̄ redditus: nūꝙ poteſt ꝯtractus
eſſe illicitus: nec gratia data venditori p̄iu
dicat ꝯtractui: imo fortificat ⁊ facit eū plus
iuſtum ⁊ hoc meo ſigillo ⁊c. Octauus.
Et ego Johēs ban legum doctor. p̄poſi-
tus ſancti Gregorij colonienſis eſtimo p̄-
miſſa ꝯſona fore diſpoſitioni iuris cōmu-
nis. In cuius rei teſtimoniū me ſubſcripſi ⁊
ſigillū ꝓprium impſſi. Nonus. Ego pe
trus cardinalis Cameracenſis credo ꝙ ta
les ꝯtractus ſint liciti: dum tn̄ in ementib⁹
nō ſit intentio vſuraria: hoc eſt ꝙ ementes
nō intendāt ꝙ vendentes redimant: vt ſic
pecunias ſuas rehabeant. ⁊ vltra ſorē red
ditus medij tempis ꝑcipiant. ſed talis intē
tio vſuraria tollitur ſi ementes ſimpliciter
mallent talem ꝯtractum facere ſine ꝯditio
ne ꝙ̄ cum tali ꝯditione redimendi. Deci
mus. Ego Johēs de gerſona doctor ⁊ p-
feſſor ſacre theologie ac cancellarius pari-
ſienſis idem teneo. Undecimus. Ego
Nicolaus vorō. vtriuſꝙ iuris doctor: pre-
dictum ꝯtractū affirmo ⁊ ꝯſtanter dico fo-
re licitum ⁊ honeſtum tam de iure canoni-
co ꝙ̄ ciuili: ꝓpterea manu mea me ſubſcpſi.
Duodecimus. Ego Federicus cardina
lis florentinus ſic ſentio ꝙ ſi iſte penſiones
eſſent ꝑus cōſtitute: vt quia ciuitas coegit
ciues ad mutuandū ciuitati. ⁊ quia ciuitas
nō poteſt ſoluere capitale conſtituit mutu-
antibus certos redditus: puta quinꝙ p cen
tenario que annuatim ſoluit quouſꝙ red-
datur capitale. tunc nō eſt ꝓprie mutuum ꝙ
quo mutuantibus nō competit actio ꝯtra
ciuitatem ad reddendū capitale: quia non
eſt ꝯſuetum: nec de facto redditur iuſ in ta
libus: vt fit Venetijs Florentie ⁊ Janue
⁊ hoc videt̄ licitum. quia vt dixi nō ē ꝓprie

mutuū:ſed eſt contractus emptionis.quia ille qui dat pecuniā videtur emere cenſum annuū.ꝛ tales penſiones iam cōſtitutas licite poteſt quis emere:vt etiam obſeruatur in dictis locis. Si autem aliquis nō coactus dat alij certam pecunie quantitatem puta.xx.ꝛ ille conſtituit ſe cenſuariū de ſolutione vnius annuatim donec reddat.xx.tunc hoc videtur illicitum. vt dicit Inno. de vſuris in.c.in ciuitate.tamen nō eſt vſura ex quo nō eſt mutuū.quia ille ſcꝫ qui dedit nō poteſt repetere capitale licet debitor poſſit ſe liberare reddendo capitale. ꝛ intelligo ꝙ redditus iſti communi eſtimatione nō excedant redditus quos haberet ſi predia emiſſet.argumentū de vſuris. cōſuluit. ꝛ talis contractus poſſꝫ excuſari in religioſis ſi eſſet conſuetus in loco ꝛ ipſis religioſis nō erat facile eque bene ꝯſeruare vitam ſolitariam emendo ꝑdia.ſicut emēdo penſiones ꝑdictas. Hec ibi. Ex ꝑdictꝭ ſubſcriptionibus patꝫ ꝙ omnes illi approbāt emptionem redditus perpetui:nō obſtante ꝙ fiat cum pacto redimendi modo dicto.ꝛ ꝗ̄uis in illis ſubſcriptionibꝫ ſint adiecte alique cōditiones. ꝛ noīatim quattuor: ſcꝫ ꝙ nil vltra ſummā receptam ſoluat:cum venditio reſcindit:vt ꝑmus dixit. Secūda. ꝙ emens nō det minus precium ꝓpter hoc ꝙ dans ꝑcium cogitur ad voluntatem venditoris reſcindere contractum:vt dixit ſecūdus. Tertia.ꝙ emens nō emat ductus ſpe illa ꝙ vendēs cito redimat:vt dixit nonus ꝛ decimus. Quarta ꝙ ille redditus nō ſit d nouo nec in ꝑſona conſtitutus.tamen de illaꝝ veritate vel neceſſitate an ſcꝫ requirant ad iuſticiam contractus videbitur poſtea. nec ꝑ hoc ꝑiudicatur ꝓpoſito noſtro:qꝛ nihilominus ex illis habeatur ꝙ voluerūt illum ꝯtractum de ſe ꝛ ex genere licituꝫ eſſe ita ꝙ nec ex genere nec ex illo pacto adiecto deprauatur. Quāuis etiā Federicus iam memoratus tm̄ approbare videat emptionem redditus ab olim conſtituti ꝛ videat (ſaltem ſequendo Innocentiū) dānare emptionē redditus de nouo ꝛ in perſona conſtituti. tamē patuit ſup̄ queſtione.lxxix. ꝙ nō ob hoc depꝛauat: imo ex ꝓprijs verbis eius arguit.quia idem Federicus met dicit eum nō eſſe vſurarium.ꝛ tamen ibi non apparet alia ſpecies iniquitatis (ſi q̄ ibi eēt) niſi vſura.ergo eſt licitus ſm eum. Secūdo.quia etiaꝫ eum admittit religioſis.modo ſi ex genere eſſet illicitus minus liceret eis ꝗ̄ alijs ꝗ̄uis ex genere exiſtens licitus poſſit ex circūſtantia perſone cōtrahentis eſſe illicitus:que circūſtantia incōgrua nō eſſet in religioſis: ſed congrua: ꝓut patuit diffuſe in queſtione.lxxiij.ꝛ alijs ſequentibus. Qd etiam approbat impꝛſſura Venetoꝝ ꝛ loca Januenſiū valet pro queſtione xlv.ſup̄ habita.ꝛ ꝙ dicit irreuocabile mutuū no eſſe mutuū: valet ꝓ eadē queſtione ꝛ etiam ꝓ queſtione.xxxiij.ꝛ.xxxiiij. Et etiam dicit ꝛ itelligo ꝙ redditus iſti cōmuni eſtimatione ꝛc. verum eſt intelligendo modo expoſito in queſtione ꝑcedenti in cōcluſione tertia in ꝑmo dubio. Ex autē de ꝑdicto ꝯtractu fuerit inq̄ſitio hita in cōcilio ꝯſtātienſi ꝛ pūerꝰ ille ꝑ ꝑ iſtos tractatus. Tangit etiā ꝑdictus Johēs de gerſona in tractatu ſuo pte tertia in fine vbi loquens de cōtractu in caſu ſimili ꝑdicto caſui ait. Sup caſu pticulari fuerūt in quiſita plurima conſilia peritoꝝ etiam theologoꝝ in varijs locꝭ ꝛ collationibꝫ:noīatim cōſtātie in reformatorio ꝛ ad ptem ꝛ in cedulis ſubſcriptis. ꝛ qui vidit teſtimoniū ꝑhibuit. ꝙ cōtractus ꝑdictus ꝛ ſimiles ſunt liciti. Hec ille. Licꝫ ꝑdictas ſubſcriptiōes nō ponat. Nono ꝓbatur autoritate cuiuſdam Dini archiepiſcopi Januenſis.qui quendam tractatulū de caſu conſimili ꝑdicto contractui compilauit cuius concluſionem finalem exꝑmit in hec verba. Ego Dinus permiſſione diuina archiepiſcopus Januenſis concludo ꝑdictos ꝯtractus ſm ſtatuta eccleſie veros eſſe iuſtos licitos ꝛ honeſtos ac tenendos nec ſape aliquā fraudē vſuraꝝ. ꝛ in teſtioniū veritatis nomen meum ꝓpria mea manu huic tractatulo ſubſcripſi. ꝛ ſigillo meo ſignaui. Hec ille. Et eidem etiam aſſenſit alius decretiſta dicens. Ego auillus alś Alwillus vł Anwillus rector eccleſie ſancti Puranti alś Piranti Vticenſis dioceſ decretoꝝ doctoꝛ ꝑſcripte concluſioni tāꝗ̄ vere aſſentio.ꝛ ſigillum meū in teſtimoniū veritatis vnacum alijs venerabilibus viris decem doctoribus vtriuſqꝫ iuris:ſimiliter vnacū ꝑdicto dño meo archiepiſcopo

mẽum in iſta materia ſententiis appendi. Hec ille. Decimo. Autoritate Johis in ſumma confeſſoꝝ libro ſecundo titulo. vij. de vſuris. queſtione. xxv. vbi ſic ait. Quid ſi vendidi pdiū tali conditione adiecta: vt quandocūq; ſoluatur pciū a me vel ab herede meo rehabeam pdium ego vel heres meus: vel q vſq; ad tot vel tot annos poſſim rehabere ſoluto pcio: nunqd eſt cōtractus vſurarius. Reſpondeo ſm Ray. §. vj. Item quid ſi. Ad hoc dico. q nō eſt mutuū z emptor facit fructus ſuos ſine periculo vſure: licz venditor iuxta venditiōis formā poſtea recuperet pdiū. z hoc intelligas niſi in fraudem vſurarū ſit facta talis venditio vl' conditio. quod pſumit ex his coniecturis ſcz ex eo q modicum eſt pciū reſpectu valoris rei. vt extra de empti. z ven. ad noſtram. Item ex eo q aliquid perſoluit vltra ſummā receptam: puta res fuit vēdita p centum: z eſt in pacto q cum reſcindetur venditio: reddant centum z. xx. extra de pigno. illo vos. Itē ex eo q emptor conſueuit exercere vſuras: vt in pdicta decretali ad noſtram. Idem Hoſtieñ. verſi. nono z Bernhardus in glo. ſup caplo conqueſtus. Hec ibi. Et quia ex hoc habetur approbatio emptionis pdij redimibilis: ptz q pactum redimendi nō deprauat emptionē alś in ſe licitā. cuiuſmodi eſt emptio reddituū: vt ex pcedentibus queſtionibus patuit. Et quuis Johes de gerſona allegādo pdictam ſententiam dicat autorem illi' ſumme fuiſſe Johem Andree dicens eum fuiſſe magnū theologū z etiam magnum inueſtigatorem iuriū poſitiuoꝝ: tamen ſm dnm Anthoninū i cronica ſua titulo. xxiij caplo. xj. §. ij. Johes theutonicus videtur illam ſūmā cōpoſuiſſe. z hoc videtur pbabilius. Allegat em Johes Gerſon illum auctorem tanqz pncipaliter theologum: vt ptz ex verbis eius precedentibus. quia dicit q pro hoc ſunt doctores theologi. z ſtatim ſubdit predictum Johānem auctorem ſūme confeſſorū. Modo Johes Andree nō fuit theologus ſed iuriſta. an tamen Johānes theutonicus putetur ille qui gloſauit decretum vl' alius, p nune nō occurrit.

Undecimo. Autoritate wilhelmi compilatoris optime ſūme de vitijs z virtutib' tractatu de auaricia parte de vſura vbi numerans contractum cenſualem inter vſurarios aſſignat hanc rationem. quia res longe p minori pcio recipitur ad annuam penſionem ppter pactum redimendi. Hec ille. Ergo per argumentum a contrario ſenſu. ſi non detur pcium minus: non erit contractus vſurarius ſaltem ex hac radice. Ille wilhelmus fuit cognominatus peralt ordis pdicatoꝝ: vt vult dñs Anthonin' vbi ſupra. Duodecimo pbatur Autoritate panoꝛ. qui in. c. ad noſtram. de emptione z vēditione dicit ſic. cum venditio fit iuſto precio: z ſolum apponitur pactum de retrouendendo: dic contractum non pſumi vſurariū nec pignoraticiū. z emptor lucrat fructus donec retrouēdatur: nec computabit in reſtitutione fructus in ſortem. Hec ille. In quibus verbis ſatis innuit eum eſſe licitum. quia non eſſz illicitus niſi quia eſſet vere vl' preſumptiue vſurarius. mō neutro mō eſt talis ſm eum. z cum loquatur indiſtincte: etiam voluit illud hr̄e locū in venditione reddituū: nō tm̄ pdiorum. quia vtruq; eſt eque vere emibile cuz vtrūq; ſit de genere bonoꝝ imobilium licet vnum ſit corporale aliud incorpale. Decimotertio. Autoritate Bernhardi in. c. conqueſtus. de vſuris: vbi tenet q in venditione fundi poteſt adijci pactum q quādocūq; venditor ſoluerit pciū q emptor ei dat p fundo q fundus ad eum reuertatur: dūmodo nō ſit precium nimis modicum.

Predicte igitur autoritates debebunt nobis ſufficere: preſertim accedentib' ſequētib' rationib' ad credendum pdictum ꝯtractū eſſe licitū. Etenī in moralibus debet ſufficere moralis certitudo z thopica. Nam vt Areſto. inquit. pmo ethico. c. ij. diſciplinati eſt intantū certitudinez inquirere ſm vnūquodq; genus inquantum rei natura recipit. primū em. hoc ſimile pctm: videtur eſſe mathematicū perſuadentem acceptare z rhetoricum demonſtrationes. Hec ille. Unde cuz ambulem' per fidem z in enigmate nec p ſpeciem videamus: opus eſt autoritatib' z rationib' pbabilib' in materia morali credere. Unde recte Conſtātinus magnus imperator ait

dam obdurato ꝛ irrationabiliter dicta patrū ꝯtemnenti dixit: ſcalam pone ꝛ in celū aſcende vt ſecurus fias. Et ſi dixeris ꝓdictoꝝ ſuperioꝝ doctrine ſtare non dubitarē ſi doctrine iuncta eſſet vite ſanctitas: erras ꝛ deſipis. Nam ſcriptū eſt Deut. xvij. Si difficile ꝛ ambiguum apud te iudicium eē ꝑſpexeris inter lepram ꝛ nō lepram: ꝛ iudicium inter portas tuas videris verba variari: venias ad ſacerdotes leuitici generis ꝛ ad iudicem qui fuerit illo tempe: quereſq; ab eis. ꝛ infra: ſequeriſq; ſententiam eoꝝ nec declinabis ad dexterā neq; ad ſiniſtrā. Hec ibi. Magni igitur periculi res eſt ſi poſt ſūmoꝝ pontificum declaratiōes: poſt tot doctiſſimoꝝ viroꝝ ſententias hunc cōtractum apud tot religioſos ac viros timoratos tam inueteratū: in dubium reuocare atq; eūdē damnare ꝓrſus ꝓſumas: morem damnati Johis huſ imitando. q̄ cum inueteratū vſum eccleſie cōmunicandi laicos ſub vna ſpecie damnare voluit ipſe dānatus eſt. Decreta eīn ſummoꝝ pōtificum ſunt cū oī veneratione acceptāda ꝛ ſuſcipienda. vt in. c. ſic oēs. ꝛ. c. cum vero. ꝛ. c. nulli phas. diſ. xix. Qui eīn pertinaciter cōtrarium dicere temptaret locum deinceps inter ſacerdotes nō haberet. ſed erit extorris a ſctō miſterio: vt in dicto. c. nulli phas quaſi eīn pctīn arīolandi ē repugnare. ꝛ q̄ſi ſcelus idolatrie nolle acquieſcere. j. Reg. xv. Vñ vt ait ille catholicus ꝑnceps ꝛ auguſtus Martianus. quiſquis pter veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit: mendacium querit.

Secūdo probatur

viginti rationibꝫ. Prima. quia ſi illud pactum adiectū deprauaret illum ꝯtractū maxime: quia redderet eū vſurariū. Sed hoc eſt falſum. igit. Maioꝛ ꝓbat. quia nulla alia ratione videret illicitus: nec alia ſpecie pctī pctīn q̄ȝ pctō vſure. Minoꝛ ꝓbat. q̄a illud pactum nō facit q̄ ibi ſit mutuū ſic q̄ emptoꝛ cenſeat mutuaſſe pecuniā aliquā venditori. quia etiā illo pacto adiecto: emptoꝛ nō poteſt repetere ſuam pecuniā datam. Nā in eius poteſtate nō ꝯſiſtit reſcindere ꝯtractū: ſed tīn in poteſtate venditoris. nō de ſubſtātia mutui ē q̄ ſors in mutuata poſſit repeti. ꝛ tunc ꝯſequēter ſi ibi non eſt mutuū: non poterit ibi eſſe pctīn vſure. quia illius peccati ꝓpria ſedes ē mutuatio.

Secūda ratio. Quia ſi illud pactū depꝛauaret ꝓdictū ꝯtractū. ergo eſſet pctīn cōtra ꝑmā vl' ſecūdā tabulā. nō ꝯtra ꝑmā: vt ptȝ q2 nō eſt directe ꝯtra deū. ſi ꝯ ſecūdā. h̄ eſſȝ ḡuando ꝓximū iniuſte: puta vēditorē. ꝯñs eſt falſum: quia illius pacti adiectio eſt in fauorē ꝓximi. ſ. venditoris. Vñ ꝑ illud pactū dat emēs venditori liberā viā redeūdi ad rē ſuā quā vendidit attenuatus ꝛ ꝑſſus neceſſitate vel indigentia. q̄ ſi nō fuiſſet: nō vendidiſſet. Vñ illiꝰ facultatȝ redimēdi cōceſſio ē q̄dā pietas ꝛ vocat gr̄a q̄dā impēſa vēditori: vt ptȝ in bulla Martini ꝓallegata. Modo grām impiri ꝓximo in ꝯtractu emptiōis alicuius rei ab eo nō eſt eum iniuſte ḡuare vel onerare. Tertia rō. Si q̄s ꝯhēntū ḡuaret ꝑ illō pactū iniuſte: plus ḡuaret ipe emptoꝛ q̄ȝ vēditoꝛ: q2 emptoꝛ ſubit obligationē ꝛ cogit mercē reſtituere ad libitū venditoris reofferentȝ ꝓciū. venditoꝛ autē hȝ ius repetēdi. ꝛ ſic potiꝰ argueret q̄ vēditori eſſet venditio pctīn: q̄ȝ q̄ emptori eſſet emptio illicita. ḡ ſi venditio (q̄ magis videret ꝑ illud pactū depꝛuari ꝛ fieri illicita) nō ſit iniuſta: multo minus emptio ꝑ illud deprauabit. Modo venditio ꝑ ꝓdictum pactum: quo onerat emptoꝛ nō depꝛuat. quia ſcienti ꝛ abſolute ꝛ pure volenti nō fit iniuria ꝛ emens abſolute ꝯſentit in illud onus in ſe recipiendum ꝛ nō ex aliqua neceſſitate qua preſſus ſit: ſic q̄ tīn voluntate mixta ſubeat illud onus: quia emens eſt ille q̄ pecunioſus exiſtens dat pecuniam ꝓ reddītu: nō raro vel nunq̄ȝ contingit q̄ habētes ꝓmptā pecuniam ſint adeo onerati q̄ cogant emere redditus. quia bene poſſunt ea ad alia vti per ſe vel per alios. Nam nūmiſmati omnia obediunt. Vnde ſi in contractibus talibus aliquis iniuſte premat: magis natum eſt hoc accidere circa vendētes q̄ȝ circa ementes. Diuites enim habent pecuniam: pauperes habent res onerabiles redditibus. Dico autem raro: quia aliquādo cōtingit q̄ inuiti coguntur emere vt fit in impſtitis Venetoꝝ ſupra queſtione. xlv. ſed nec illius oneris impoſitio

D 5

in tali caſu eſt illicita ipſi venditori ſi illa impoſitio fiat cum circūſtantijs ibidē tactis quia illis ſeruatis licitum eſt regentie ciuitatis imponere ciuibus vt ſuper ſe emant redditus a ciuitate: qđ fit p̄ſtando ciuitati pecuniam irreuocabiliter. Quarta ratio Quia ſi illud pactum depꝛauaret contractum: maxime quia illud pactum eſſet contra naturam cōtractus. ſed hoc allegare ꝓ cauſa nihil valet. igitur. Maioꝛ ꝓbatur. quia illud eſt vnum ex motiuis aduerſarioꝝ: vt patebit in argumento. Minoꝛ ꝓbatur dupliciter. Primo. quia dato ꝙ eſſet cōtra naturam contractus: puta capiendo naturā ꝓ naturalibus: nō tamē ſequitur. ergo reddit eum illicitum. Nam ſepe poteſt adijci pactum exiſtens contra naturam emptionis. nō tamen ob hoc depꝛauabitur: patet ſufficienter per ea que poſita ſunt queſtione. lxxix. in ſecūda ſuppoſitione. Secundo. quia licite etiam cōtingit adijci pactum contra ſubſtantiam contractus: nec tamen per hoc depꝛauabitur: ſed tranſibit in aliam ſpeciem quā aliam ſpeciem contingit etiam eſſe licitā patet in mutuo irreuocabili: vt in prima ſuppoſitione huius queſtionis. ⁊ de illis etiam patebit queſtione. lxxxix. correlario primo. An tamen illud pactum de facto ſit contra naturam emptionis ⁊ venditionis. capiendo naturam ꝓ naturalibus. videtur ꝙ ſic. ex eo: quia quādo pactum illud nō apponitur: nō ineſt illi contractui ꝙ emens ſit obligatus ad reuendendū venditori: imo eſt liber nec compelli poteſt: niſi hoc ſit cautum aliqua lege legiſlatoris vel conſuetudine illius loci in quo contractus celebꝛatur. tunc enim eſſet obligatus ad reuendendum venditori. quia contractus intelliguntur fieri ſcḋm cōſuetudinem loci ⁊ etiam ſcḋm legem p̄ſidentis loco: niſi aliud ſit actum inter cōtrahentes. Modo ea que cōtractui de ſe nata ſūt ineſſe (quibus tamen etiam contractus manente ſua eſſentia carere poteſt per ſpecialem conuentionem) cenſentur inter naturalia contractus. Et ſi arguas. Agere actum vel vti re contra naturam eius eſt illicitum. igitur contrahere contractu emptionis tali modo qui eſt contra naturam emptionis eſt illicitum. Dicendū ꝙ cum dicitur aliquod pactū adijci contra naturam contractus: nō intelligitur ſic ꝙ illud deberet non adijci. Unde qui hoc modo ageret aliquē contractū cū tali cōditione que deberet illi nō ineſſe peccaret. ſicut nō diceretur ille exercere mutuū cōtra naturā qui ipſum ꝓ lucro exerceret. ſed cū exerceret ipſum cum conditione que deberet ei nō ineſſe. Sed intelligitur ſic ꝙ adijcitur ei pactū vel obligatio que contractui nō adeſſet ſi contractus ſibi ipſi relinqueretur ſicut ſi quis aquā calefacit: agit contra naturam. i. caliditas nō ineſſet aque ſi ſibi relinqueretur: nec tamen peccat eam calefaciendo.

Quinto ſic. Emptio ⁊ venditio alicuius mercis nō depꝛauatur per hoc ꝙ emens acquirit nō omnimodū ius: ſeu ius ſcḋm omnes ſpecies ⁊ modos ſed tm̄ vnam ſpeciem illius iuris quod venditoꝛ habet in illa re. nec per hoc ꝙ venditoꝛ reſeruat ſibi vnam ſpeciem illius iuris: transferendo ſolam aliam ſpeciem in emptoꝛem. igitur etiam nō depꝛauatur emptio ⁊ venditio mercis per hoc ꝙ emens tm̄ acquirit ius ipſius mercis ꝓ eo tempore quo ſcilicet nō reuocauerit venditoꝛ ⁊ venditoꝛ nō renunciat iuri illius mercis ꝓ omni tempore: ſed reſeruat ſibi ius repetendi illam rem cum reſtituet p̄cium. Modo facere id qđ in conſequenti dicitur eſt emere ⁊ vendere cū pacto redemptionis. Antecedens autem p̄dicte conſequentie patet. Nam ſi venditoꝛ habet ꝓpꝛietatem in merce: habet etiam nō quidē formaliter: ſed virtualiter ⁊ cauſaliter dominium vtile ⁊ vſum et vſufructum: que omnia ſunt ſpecies ⁊ modi iuris qđ habetur vel haberi contingit in illa re. ⁊ tamen licite poteſt venditoꝛ per venditionē vel per alium contractū nō gratuitū vel gratuitū in emptoꝛem vel alium transferre tm̄ vſum vel vſufructum vel tm̄ dominium vtile ſine ꝓpꝛietate vel directo dominio: reſeruando illud ſibi; ita ꝙ ad vitandum peccatum nō tenetur cedere omni ſpeciei iuris quod habet in illa re. Alias da oppoſitum: damnabis contractum locationis emphiteoticū feudalem ⁊ venditionem vſus vel vſufructus Nam in illis transfertur nō omnis ſpecies ⁊ modus iuris quod habet transferens in re transferenda. Unde ſicut nihil eſt ita naturale quam ꝙ voluntate domini res transferatur in alium: ſic nihil eſt ita naturale ſicut ꝙ res quo ad illam ſpeciem vel modum iuris transeat in alium: ſcḋm quē modum iu-

tis vult dñs eam tranſire. Conſequentia
ante p̄dicti añtis pbat̄ dupliciter. Primo.
quia nō eſt maior ratio quare caſus añtis
ſit licitus: ⁊ nō caſus ꝯñtis. Nulla em̄ eſt
differentia niſi ꝙ in primo caſu transfertur
pars iuris: licʒ nō ꝓ parte tempis ⁊ in ſecū
do transfertur integrū ius mercis: ſed non
ꝓ toto tempe ſed ꝓ parte ſcʒ donec reuoca-
uerit venditor. mō hoc nō variat. quia ſicut
ius mercis intrinſece ⁊ ſm ptes intrinſecas
gualiter ꝯtentas in eo eſt diuiſibile: ita ꝙ
venditor ſibi aliam ptem reſeruat: ⁊ aliā al
teri aſſignat: ita etiaʒ eſt diuiſibile extrinſe
ce ſm ptes tempis ⁊ duratiōis illius iuris
vt venditor habeat illud ꝓ ſolo eo tempe
quo nōdum reuocauerit venditor. ⁊ vendi
tor habeat ius eiꝰ ꝓ reliquo tempe quo re-
uocauerit ⁊ reſtituerit p̄cium. Secūdo ꝓ
bat eadem ꝯña. quia etiam vendendo cuʒ
pacto redemptionis: nihil fit niſi ꝙ vna
ſpecies iuris: qđ habet venditor in merce:
reſeruat ꝑ venditorem. Nam quilibʒ in re
ſua habet ius cum ſit apud alium reuocan
di eam ad ſe. igit̄ quādo vult eam alienare
poteſt eam in alium transferre: reſeruato ſi
bi iure eam reuocandi ad ſe reſtituto p̄
cio. Sexto ſic. Si emptio ⁊ venditio ꝯ
trahatur ꝑ p̄dictum pactū quo ſibi vendi
tor reſeruat ius redimendi rem maxime:
quia reſeruatio illius iuris repugnaret alie
nationi rei. ſed hoc nō: quia tunc etiam nō
liceret mutuare alicui pecuniā: quia in mu
tuo fit alienatio rei mutuate: ⁊ tamen alie-
nās reſeruat ſibi ius repetēdi rem. igitur ſi-
gnum eſt ꝙ reſeruatio iuris recuperādi nō
eſt repugnās alienationi rei. Septimo
ſic. Si quis emat mercem: nullo pacto re-
demptionis interueniente: ⁊ tradat̄ ei merx
atq; efficiat̄ dñs eius: nō eſt dubiū q̄n ven-
ditor poſtea poſſit rogare emptorem ꝓ fa-
cultate redimendi. ⁊ emptor poterit ei dare
facultatem redimendi illam mercem ꝓ eo-
dem p̄cio. igitur etiam a p̄ncipio ꝯtractus
⁊ inter ꝯtrahendum: poterit venditor velle
illam facultatem habere: ⁊ emptor poterit
in hoc ei conſentire. igitur emptio poteſt fi
eri cū pacto redemptionis. Octauo ſic.
Nullum opus nec pactum deprauans em-
ptionē: deus in lege ſua diſpoſuit adijciē-
dum emptioni. Unde Ps. Non deus vo
lens iniquitatē tu es. Modo deus Leuit.
xxv. diſpoſuit ꝙ q̄n aliquis iſraelita vende
ret p̄diuʒ vel domū: deberet nō niſi ſub cō
ditione redemptionis vendere: ita ꝙ ven-
ditor vel etiam ꝓpinquus eius haberet fa-
cultatem redimēdi illud p̄dium, vel domū
ita ꝙ pari paſſu ambulabant ſeu idē iudi-
cium erat de p̄dio ⁊ ꝺ domo leuiticis. quia
indifferenter quocūq; tempe poterant redi
mi. ⁊ ſimiliter idem eſt de domibꝫ nō leuiti
cis: dūmodo ſint intra villas nō muratas.
ſecus ſi domus leuitice eēnt intra muratas
villas. quia tunc non niſi infra p̄mū annū
poterāt redimi. Et confirmat̄ illa ratio.
quia illud pactum minus videret̄ potuiſſe
adijci emptioni veteris legis: q̄ȝ noſtre em
ptioni. quia cū illa adiectio nulli ſit grauis
niſi emptori: quia per eam ſolus ipſe obli-
gatus eſt. tunc illa adiectio erat magis gra
uis emptori veteꝝ legis q̄ȝ emptori noſtri
tēpis. quia venditor veteris legis tenebat̄
reſtituere rem nō reſtituto ſibi p̄cio totali:
ſed ſoluʒ pte: eo ꝙ fructus medij tempis cō
putabant̄ in ſortem. ⁊ ſic nihil leuabat de il
la re longo tempe exculta: niſi q̄ntum expo
ſuit ꝓ ea ⁊ ꝓ eius cultura. ſed in caſu noſtro
emptor nō tenet̄ reſtituere mercē niſi reſti-
tuto ſibi p̄cio equali ei qđ ipe dedit ꝓ ea. ⁊
nihilominus fructus medij tpis ſunt ſui. ⁊
ꝑ ꝯñs ſepe longe plus de ea leuat q̄ȝ dede-
rit ꝓ ea. ⁊ q̄ȝ aſcēderint expenſe culture: imo
in p̄mo caſu ꝯtingere poterat ꝙ etiam non
leuabat tantūdē ꝙ ſibi ſolueret̄ expēſe ⁊ la
bores culture: puta ſi venditor redemiſſet
poſt culturam predij ⁊ meliorationē domꝰ
ſed tamen ante ꝑceptionē fructuū eius.

Sed quāuis predi
ctam octauā ꝓbationeʒ p̄ncipalē magiſtri
noſtri cōmuniter ſoleant adducere. tn̄ ad-
uerſariꝰ ꝑteruiēdo eā euaderet cū aliquali
colore euaſionis. Diceret em̄ ꝙ hec ꝓbatio
patit̄ q̄druplicem defectum. Primus. quia
aliquos actus diſpoſuit ⁊ cōceſſit deus in
lege ſua veteri. qui licet tunc nō eſſent pra-
ui: nec deprauantes. quia erant conceſſi a
deo. tn̄ illi hodie ſūt p̄ui: vt ſūt ritꝰ ceremo
niales ſacrificioꝝ. ⁊ alij q̄ tūc erāt liciti: nūc
mortiferi. Q̄ ſi q̄s volens p̄dictā ꝓbatio
nem eſſe validā replicaret dicēs nullū actū

lege naturali damnatũ cõceſſit deus in ve-
teri lege. licʒ aliquẽ actũ q̃ ex lege naturali
nõ eſt damnatus: q̃ tñ hodie ex poſitiua ꝓ
hibitione dei vel eccl'ie ſit dãnat' ↄceſſerit
deus: vt eſt inſtantia de ritibus cerimoni-
alibus. Nam ritus cerimoniales ſicut nũc
nõ ſunt mali niſi qꝛ ꝓhibiti poſitiue a deo
vel eccleſia. ſic olim nõ erãt boni: niſi quia
inſtituti a deo. iuxta illud Ezech. Dedi eis
p̃cepta nõ bona. Modo ꝓbatio intendit
loqui de p̃uitate que eſſet ex lege naturali:
puta ꝙ p̃dictum pactum nõ de ſe ⁊ ex lege
naturali ſit illicitum adijci. ⁊ ꝑ ↄſequens cũ
nõ ſit aliunde malũ et lege noua poſitiua:
nec et lege poſitiua eccleſie vel iurꝭ ciuilis.
ſequit̃ ꝓpoſitum. Ad hoc diceret aduerſari
us ꝙ illa replica dupliciter deficit. Primo.
quia p̃ſupponit falſum ſcʒ ꝙ aliquid ſit da-
bile qđ ſit malum ex lege naturali p̃us na-
turaliter q̃ȝ ſit ex lege diuina malũ: ita ꝙ de
us ideo ipm ꝓhibuerit: quia p̃us in ſe ma-
lum: quod eſt falſum. Nam nullius actus
malicia poteſt reduci in legem naturalem
niſi originalius reducat̃ in legem diuinam
Nihil em̃ eſt ꝓprie malum: niſi quia a diui
na volũtate ꝓhibitum. Secũdo. quia ſup
ponit ꝙ nihil exiſtens ↄtra legem naturalẽ
deus ↄceſſerit in veteri lege. Modo cõtra
hoc inſtaret. quia etiam in eo ſenſu in quo
aliquid dicit̃ eſſe contra legem naturalem
deus ↄceſſit in veteri lege aliqua q̃ illo mõ
ↄtra eam fuerant. Nam habere ſimul plu-
res vxores ⁊ repudiare vxorem ex alia cau
ſa q̃ȝ cauſa fornicatiõis ⁊ ducere vxorẽ fra-
tris p̃mortui ſine liberis. eſt ↄtra legem na
turalem ⁊ tamen illa nõ ſolum ꝑmiſſa fue-
runt: ſed etiam conceſſa in lege veteri: ita ꝙ
licite illa faciebant. ergo nõ ſequeret̃. deus
hoc conceſſit vel diſpoſuit agendũ vel poſ
ſe agi. igit̃ q̃ntum eſt ex lege naturali: eſt li-
citum nobis. Si dicis nõ eſt ſimile: quia
illi actus ſunt hodie lege noua ꝓhibiti ex-
p̃ſſe Math. xix. ſʒ nõ ſic adiectio pacti re-
demptionis. igitur nõ eſt bona inſtantia.

Contra. q̃uis hoc verũ ſit de duobus p̃
mis: nõ tamen de tertio. Nam nullibi eſt ꝓ
hibitum in lege diuina noua inq̃ntũ noua
aliquid ſupaddit veteri in moralibꝫ vel di
uinis poſitiuis ducere vxorem fratris pre
mortui: nec tamen eſt p̃ciſe ꝓhibitum iure
canonico: quia tunc diſpenſari poſſet ꝑ pa
pam ſuꝑ hoc. qđ nõ videtur verum. igitur
ſignum eſt ꝙ ille gradus eſt lege naturali ꝓ
hibitus. ⁊ ꝓ tanto eſt hoc a lege noua ꝓhi-
bitum: que omnia lege naturali ꝓhibita eti
am ꝓhibet. Secũdus. quia diſpoſitiõ ve
teris legis fuit ſuꝑ p̃dijs ⁊ alijs rebus imo
bilibus quarũ ipi venditores ⁊ emptores
nõ erant nec fiebant directi dñi vel ꝓprieta
rij: ſed tm̃ coloni. Unde ibidem dicit dñs.
Terra nõ vendet̃ inꝑpetuũ: quia mea eſt.
⁊ vos aduene ⁊ coloni mei eſtis. Nos aũt
loquimur de emptione ⁊ venditione redo
ditus: cuius venditor eſt ⁊ emptor efficitur
directus dñs ⁊ ꝓprietarius. Modo illa va
rietas poterit facere ꝙ liceat illam obliga-
tionem reuenditionis imponere emptori
veteris legis. ⁊ tamen ꝙ nõ liceret eam im
ponere emptori noſtri temporis. quia em
ptor veteris legis non acquirebat niſi ius
colonie. Ideo nimirũ ꝙ nõ ita ſtabiliter de
bebat habere illam rem: q̃n directus dñs
rei vel alius loco eius repetere poſſet. ſed
emptor noſtri temporis acquirit directum
dñium mercis: ideo minus congruit ꝙ re
uellatur ab eo ad nutum venditoris.

Tertius. quia ille ↄtractus de quo fiebat
in veteri lege diſpoſitio: non fuit vera ven
ditio vel emptio: ſed potius quedam impi
gnoratio ⁊ implicita mutuatio: ita ꝙ ven
ditor attenuatus a parte rei impignorabat
p̃dium vl' domũ ipſi emptori dando p̃cium
venditori in re: ⁊ vere mutuabat illud pre
cium. ⁊ ideo nimirũ: ꝙ vocatus venditor
cum eſſet verus impignerator illius rei ha
bebat poteſtatẽ reuocãdi mercem ad ſe re
ſtituto precio ſeu mutuo ſibi credito: fructi
bus tamen medij temporis in ſortem com
putatis. Unde videtur deus illam legem
ordinaſſe in fauorem indigentium ⁊ paup
perũ: ⁊ in neceſſitatem virtutis qua indi
diuites compellerentur ad mutuandũ gra
tis virtualiter ⁊ implicite. quia iudei diui
tes cum eſſent auari: nõ erant prom ad mu
tuandum gratis indigentibus. nec etiam
voluit eis deus permittere mutuare iu
vſuris ſuis fratribus. ideo ne eſſet paupe
bus preclusa via acq̃rendi pecuniam: q̃
talem emptionem ⁊ venditionem eis con
ceſſit que eſſet eis fauorabilis inſtantiam ꝙ

nihil erat niſi impignoratõ ex pte pauperũ
mutuatio gratuita ex parte diuitum. Si
enim ſub nomīe mutui debuiſſent pauperes
quid accepiſſe a diuitibꝫ: oportuiſſet eos ī
pignoraſſe eis aliquid fructiferũ: ⁊ illius
fructuꝫ diuites accepiſſent nõ cõputando
in ſortem quod fuiſſet vſura. ꝑ illam autẽ
viam adinuentã a dño: cogebanṫ implicite
mutuare ⁊ in pignus accipere ⁊ computa-
re fructus in ſortem. Modo nõ ſequiṫ. vẽ-
ditori qui nõ eſt verus venditor: ſed impi-
gneratori: licitum eſt velle habere facultatẽ
recipiendi rem impigneratã. ⁊ creditor te-
neṫ eam ei reſtituere. igiṫ idem licituꝫ eſt ve-
ro venditori. Quartus. Quia illud pac-
tum adijciebaṫ tali emptioni ⁊ venditioni
qua facta: res vendita etiam ſi nõ redime-
batur: met redibat infra certuꝫ tempus ad
venditorem: etiam nõ reſtituentem ꝑcium:
quia res venditę redibant ſemper in anno
iubileo ad venditorem ſic libere: ꝙ non te-
nebatur venditor aliquid dare emptori ꝓ
illo reditu. ⁊ ſic nõ eſt mirũ ꝙ debeat reſti-
tuere rem ſi ſibi reſtituatur ꝑcium. quia il-
lud ſecundũ eſt minus graue ꝙ̃ ꝑmũ. ergo
nõ eſt cẽſendus grauatus emptor illo one-
re. Hic autẽ loquimur de alia emptione et
venditione ſcꝫ vbi res nõ neceſſario redibit
ad venditorem: niſi ꝑcio reſtituto ipſi em-
ptori. Et ſic patꝫ ꝙ illa varietas bene pote-
rit facere ꝙ liceret illud pactum predictum
adijcere emptori veteris legis: ⁊ tñ ſubeſſet
nõ diſſimilitudinis vt nõ liceret illud adijcere
alteri: vel ſaltẽ ꝙ potius liceret ipm adijce-
re pme vel ſecũde. Nam ſm ſtatum veterꝫ
legis neuter ꝯtrahentiũ potuiſſet allegaſſe
grauamen. quale enĩ grauamẽ potuiſſet al-
legaſſe emptor tempe veteris legis quãdo
cogebaṫ ad libitũ vẽditoris reſtituere mer-
cem: ⁊ hoc reſtituto ſibi ꝑcio ſaltem in par-
te: cum eandem etiam paulopoſt nullo ſi-
bi precio reſtituto remittere cogebatur.
Aut qd grauamen potuiſſet allegaſſe ven-
ditor ex illo pacto. ꝑmo. quia non cogebaṫ
rem redimere ſed liberũ ſibi erat redimere
vel omittere. ſecũdo: quia ꝙ̃uis quãdo vo-
lebat redimere cogebaṫ etiam ꝑcium reſti-
tuere tamen in hoc poterat allegare graua-
men. quia reſtituendo ꝑciuꝫ nõ reſtituebat
illud ꝑcium niſi deductis fructibus medij
tempis in ſortem ꝑcij: ita ꝙ nihil ſoluebat
emptori niſi tantũ q̃ntũ emptor nõdum ꝑ-
ceperat de fructibus. Modo etiam nõ eẽt
grauamen ſi quis recepiſſet precium ꝓ re ⁊
vellet rem rehabere ꝙ etiam reſtituat pre-
cium. ⁊ gratia eſt ſi no totum ꝑcium cogaṫ
reſtituere ſed ſolũ partem. Sed in caſu em-
ptionis d qua nos loquimur poterit alter
ꝯtrahentium: puta venditor allegare gra-
uamen: vł ſaltem nõ ita ſupportabilis ẽ cõ-
ditio ſua: ſicut fuiſſet ſm ꝯditionem veterꝫ
legis. Nam venditor q̃ nũc redimere vult
cogitur totum ꝑciuꝫ reſtituere: nec fructus
medij tempis computanṫ in ſortem ꝑcij.

Quicquid tamen

ſit de ꝑdicta probatione ⁊ eius efficacia:
defectus aſſignati non oĩs bene aſſignã-
tur. In ſecũdo enĩ dupliciter erraṫ. Primo
quia quilibet homo comparatiue loquendo
ſcꝫ reſpectu dei eſt tñ colonus illoꝝ ꝑdioꝝ
que habet. Nam ſolius dñi eſt terra ⁊ ple-
nitudo eius vero directo dño independẽ-
ti: ⁊ noſtrum ius quod habemus in ꝑdijs
licet aliquando etiam voceṫ ⁊ ſit ꝓprietas ⁊
directum dñium: nõ eſt tamen independẽs
ſed dependens a voluntate domini a quo
deriuatum eſt in nos ex ſua ꝯceſſione. ideo
aſſimilatur dñio vtili tñ qd habet emphi-
teota vel vaſallus reſpectu ſui dñi vel vſu-
fructui quẽ habꝫ colonus reſpectu dñi ſui.
Unde ꝑdia in terra ꝓmiſſiõis ita pleno iu-
re erant iſraelitarũ. ſicut nũc predia noſtra
ſunt noſtra. Habuerũt enĩ ita bene ꝓprieta-
tem ⁊ directum dñium ſicut nos: ſed quia
dependẽter a deo ſicut ⁊ nos. ideo more co-
lonorũ poſſidebant. plus tamen id de eis
exꝓmitur ꝑmo: quia deus ſpecialibus vi-
ctorijs a celo conceſſis: expugnatis chana-
neis eaꝫ aſſignauerat eis. de quo patuit ſu-
pra queſtione. v. concluſione ſecunda. Se-
cundo quia eos ſepe in aſſignatione illius
terre: ⁊ poſtea cõteſtatus fuerat: ſi non face-
rent fructum in illa: ſeruãtes legitima eius
ipſe eos inde eijceret. Unde more colono-
rum minus ſtabiles fuerunt ibi. id eſt per-
miſſibiles habitare ibi ſine penſione dan-
da domino ꝙ̃ habitatores aliarum terra-
rum. ſicut ⁊ ſepe inde electi fuerunt. Unde
coꝝ ius ſuper totam terram ⁊ ſi nõ in cha-

riſate fundabatur. ſicut nec noſtrum: tamẽ
quaſi fundabatur ſup hoc ꝙ populus vni
uerſus generaliter maneret in cultu dei: ſic
ꝙ non faceret generalem receſſum a cultu
dei per idolatriã. Nam quando populus
cepit recedere generaliter a cultu dei ⁊ eius
legitimiſ: eiecit eos dominus tradens eos
in manus gentium: minus eis parcens ꝙ̃
aliis. ꝙuis etiã alias gentes dominio ali
quando priuauerit. Iuxta illud. Regnum
transfertur de gente in gentem ꝓpter pecca
ta populi. Poteſt etiam dici ꝙ eos voca
uerit colonos non volendo deſignare eos
nõ habere ſaltẽ dependens ius directum
⁊ ꝓprietatẽ in p̃diis illius terre: ſed ideo: q̃
de illa terra deꝰ expulerit chananeos ⁊ iſra
elitas illuc ſurrogauerit. Nam colonia di
cit̃ regio: ciuitas vel villa in quã veteribꝰ
expulſis noui inhabitatores ponebantur.

Secũdo etiam deficit p̃dicti ſecũdi de
fectus aſſignatio in hoc. quia ſi etiam p̃di
cta varietas haberet ibi locum: nõ tamen
ſufficeret ad dandum rõnem cur illud pa
ctũ licite adiiceret̃ emptioni ve. legis: ⁊ nõ
etiam noſtre. quia ꝙuis ex illa pte qua em
ptor veterꝫ legꝫ haberet ius minus ſtabile:
videret̃ minus ſibi diſcõgruere obligatio
nem ad reuendẽdũ rem: ꝙ̃ videret̃ eã diſcõ
gruere emptori noſtri tpis: q̃ ſtabilius ius
habet: tamen ex alio reſpectu etiam minus
diſcongruet illud emptori p̃dii noſtri tẽ
poris: eo ꝙ minus poterit allegare ſe one
ratum p̃dicta obligatione reuendendi. ex q̃
alˀs habet dñium directũ. ⁊ ſic perfectius
ꝙ̃ habeat colonus. ⁊ ideo minus graue eſt
ſibi illud onus ꝙ̃ eſſꝫ colono: q̃ alˀs eſt gra
uatus ꝑ hoc ꝙ licet emerit ⁊ dederit p̃cium
tamẽ nõ habet niſi dñium vtile vel vſufru
ctum. Preterea tertio ptꝫ eſſe falſum ꝙ
p̃dicta varietas: etiam ſi eſſet: ſufficeret ad
p̃dictam diuerſitatem rationis faciendam
vniuerſaliter. quia ſaltem ex eadem ratio
ne poſſet illud pactum adiici illi emptioni
noſtri temporis qua quis ꝑ emptionẽ non
acquireret directũ dñium p̃dii ſed tm̃ vſu
fructũ ad alicuius p̃dii citra acquiſitionẽ
dñii directi. Et ex q̃ ẽptor redditꝰ lꝫ acq̃rat
directũ dñiũ reſpectu redditꝰ: tñ reſpectũ p̃
dii in q̃ fundat̃ nõ acquirit niſi vſufructũ
⁊ deniq; nõ totalem ſed ꝑtialem tm̃: vˀl ali
quid ei ſimillimũ. ſequit̃ ꝙ ſaltem illi em
ptioni noſtri temporis poterit illud pactũ
adiici. ⁊ hoc ſufficit ad ꝓpoſitum noſtrum.

Circa tertiũ defectum aſſignatũ diceret̃
ꝙ verum eſt ꝙ habet magnã ſimilitudinẽ
cum implicita mutuatiõe ⁊ impignoratio
ne. nõ eſt tamen omĩmoda ſimilitudo eo ꝙ
emens non poterat pecuniã quã p̃cii noĩe
dabat repetere ad nutũ ſuũ: ſicut tamẽ mu
tuans poteſt. ideo ceſſat ibi ratio mutui de
cuius ſubſtãtia eſt facultas repetendi ſortẽ

Circa quartũ diceret̃ ꝙ ipſa obligatio
reuendẽdi nõ erat ipſi emptori ve. le. ob h̃
ſuſtinibilior ⁊ minus oneroſa ſcꝫ ꝙ etiã res
infra tempus aliquod erat met redimta ad
dñꝫ ſine p̃clo. quia ſiue rediret ſiue nõ: erat
ꝯditio ſua eque bona. Si eñ erat redim
ra cito: tunc ex quo illud tp̃us ſciebat̃ ꝓpa
dedit eo vilius p̃cium ꝓ illa: ⁊ adeo tenue
ꝙ nihilominꝰ tãtũ habebat leuare de illa re
ꝙ nõ erat in damno. imo tantũ leuabat q̃n
tũ leuaſſet ſi ante illud tp̃us fuiſſet redem
pta. quia etiã ſi fuiſſet redempta: nõ plus
recepiſſet p̃cii in redemptione ꝙ̃ ſup extan
tes fructus quos vſq; ad iubileum potuiſ
ſet veriſimiliter percepiſſe. ⁊ ideo ſi illis fru
ctibꝰ carebit: loco eoꝝ habebit p̃cium equi
ualens. ⁊ ecõtra ſi non recipit p̃cium: puta
quia nõ redimit̃: tamen habet fructus eq
ualentes. alioq̃n niſi ſic intelligat̃: videtur
fuiſſe aliqua iniquitas ꝙ adueniente iubi
leo deberet perdere rem ⁊ p̃cium. Secũ
do circa eundem defectum Dicendum ꝙ
non maius grauamen poterit venditor no
ſtri temporis allegare: ꝙ̃ venditor veteris
legis. quia ꝙuis integrum p̃cium cogatur
reſtituere: ⁊ nihilominus fructus nõ defal
cantur in precio: ſed remanent emptori: ta
nõ ſic cogebatur venditor veteris legis. ta
men ſi penſatur quale precium dabat em
ptor veteris legis. ⁊ per ꝯſequens quale p̃
cium reſtituebat ei venditor in redemptio
ne: ⁊ cõparet̃ illud ad p̃ciũ quod emptor
noſtri tẽporis dat venditori. ⁊ econtra ven
ditor cogitur reſtituere. tunc eſt ꝓportiona
bilis habitudo parilitatis. Nam venditor
debebat eo minori precio vendere quo cer
tius erat affuturus annus iubileus. ꝙ ſic
abſq; omni reſtitutione p̃cii redibat p̃dium
ad ipſum. vnde taxabatur p̃ciũ ſm ꝙ mi

tas vel paucas fruges poterat inde conſequi emptor: vſq ad iubileum. put patet Leuit. xxv. Unde videt nihil ibi fuiſſe vēditi q̄ vſufruct⁹ pdij. z h ad certū tps tm̄. Pono ſic. Oīs ɔtractus exiſtens conformis iuribus eſt licitus. pdicta emptio cum adiecto pacto pdicto eſt ɔformis iuribus. igit. Maior patz. qr ex oppoſito pdicati infert oppoſitū ſubiecti. oīs eīm ɔtractus illicit⁹ eſt alicui iuri difformis. Minor pbat. qr eſt ɔformis generali ɔſuetudini bominū. igit etiam iuribus. tz ɔña. qr conſuetudo eſt optima iurium ſeu leguz interpres: ita q ſi quis fuet aliquas ɔſtitutiones eo mō quo ɔſuetū eſt eas fuare: ille dr illis ɔſtitutionibus ſe ɔformare. z eo mō quo ſunt fuāde viuere adeo q dato q legiſlator etiā aliter intellexerit eas debere fuari q̄ ille fuet: cenſet illis ſatiſfeciſſe. Sed hec rō q̄uis ſit cōis apō dños iuriſtas z reputata: poſſet p aduerſariū infringi. dicendo q illa regula: ɔſuetudo ē optia legū interps. intelligit de legib pure poſitis. z ſic nō pbaret illa rō niſi q ille ɔtractus eēt ɔformis iurib pure poſitiuis. Hec aūt ɔformitas ſola nō ſufficit ſed etiaz requirit ɔformitas ad ius diuinū z naturale. aduerſus autem legem diuinā z naturalē nihil valet ɔſuetudo illā in pte abrogando vl' in toto. de qua lege verum eſt q tanto grauiora ſunt crimina: q̄nto diutius infelicem detinent aīam alligatam. Unde etiam ſi vniuerſus mūdus cōſueuiſſet exercere vſuras: nō argueret ſufficienter: cōſuetudo eſt optima legum interpres. igit totus mūdus viuit ɔformiter legibus diuinis z naturali. Sic iudei ɔſueuerūt vſuras exercere: etiam reputantes id eis ex lege diuina licere. nec tamen id eis licitum eſt: vt oſtenſuz eſt ſup q̄ſtione. xxiij. Sic olim vniuerſus mūdus ɔſueuit idola colere: ita q etiaz phī plīmi ob morē alīs gerendum ea colerent: nec tamē licuiſſet infere. igit id iurib eſt ɔforme z licitū. Sic enim arabundus arguebat maxentius ceſar aduerſus ſanctā katherinā idolatriā deteſtantē dicens. ſi ita eſt vt tu dicis: totus mūdus errat: z tu ſola verū dicis. q.d. ɔſuetudo totius mūdi interptat ſic leges. igitur ɔformiter legib viuit licz idola colant. Unde cōtra eſt illud. Ne ſequaris turbā ad faciendū malū. Exodi. xxiij. Nec repbenſionē illam ppheticā legerat. Oēs declinauerūt ſimul inutiles facti ſunt: nec tamen quia omnes: ergo a delicto imunes. Sic olim oīs caro corrupit viam ſuam. Geñ. vj. Nec tamen corrupiſſe viam ſuam arguebatur ppter conſuetudinem fore licitum. Modo aduerſarius pdicte ɔcluſionis diceret: pdictum cōtractū eſſe vſurariū. z ſic eſſe ɔ legē diuinā z naturalē. ideo ei nō ſuffragabit ſolita ɔſuetudo. z ſic oporteret te pbare p̄us q nō eēt vſurarius. z ſic redire ad alias rationes.

Si autē p ɔfirmatione pdicte pbatiōis vt appareat valida primo ſic replicares dicens. Iura poſitiua etiam phibent vſuraz z omnes alios iniquos contractus: ſaltez hoc facit ius canonicū. z per ɔſequens dato q ſolum ſequat eſt ɔformis ɔſuetudini igitur iuribus poſitiuis. tamen vltra bene ſequetur. ille contractus eſt conformis iuribus poſitiuis. igitur nō eſt illicitus. Diceret q phibitio vſure z cōtractuū iniquorum exiſtentium contra legem diuinā z naturalem facta in iure: nō eſt mere poſitiua: ſed eſt diuina inſerta inter ɔſtitutiones poſitiuas licz acceptata a legiſlatore poſitiuo Modo ſolutio data loquitur de pure poſitiuis conſtitutionibus. Unde ptz q adhuc ſtat ille defectus argumēti: puta q nō ſequitur. eſt contractus conformis conſuetudini. igitur iuribus: loquendo de omnibus iuribus. Si ſecūdo replices. Cōmunis error facit ius. igitur ſi etiam hoīes in illa ɔſuetudine aberrarent a iure: tamen de iure facerent illum contractum. igitur licite. Dicendum dupliciter. Primo. q ſenſus illius dicti nō eſt q ſi qui cōmuniter errent agendo contra legem q ex hoc ſurgat ius aliquod cōtrauenīendi illi legi: ſed eſt ſenſus vt expoſuit Johes gerſon in ppoſitione facta maſſilie coram benedicto: z etiam in tractatu de floribus q prelati z pncipes ſepe aliqua faciunt aut permittunt iuſtiſſime ob cōmunem errorem vel opinionem erroneaz que in ſubditis dñatur: que ſi ipſi plati facerent aut pmitterent vl' diſſimularēt nō extante illa opinione: tenerent huiuſmodi prelati obnoxij graui delicto.

Secundo. q ſi etiam pdicto modo intelligitur: tamen tm̄ haberet veritatem in errore q̄ deuiat a iure mere poſitiuo. qr huic p ɔſuetudinē pōt derogari q̄ aliq̄ hō a fide

(li; errantes) ſeruant aliquā ꝯſtitutionem
a.iter ꝙ intelligat̄ vel omnino nō fiant. ꝑ h
eīn oritur ius illam legez de cetero ſic fiban
di vel omittendi. Si tertio replices dicē-
do ꝙ ꝯſuetudo etiā hʒ excuſare recedentez
a matrimonio legitime ꝯtracto: ⁊ adherē-
tem alteri nō obſtāte ipedimēto ligaminis
⁊ tn̄ recedere illo mō videt̄ eſſe ꝯtra legem
diuinā: ⁊ nō tm̄ poſitiuā. Añs ꝓbat̄ ex caſu
qui habet̄ in.c.finali de ſpon.duo ⁊c. Dic ꝙ
añs aſſumptū eſt falſuz, ⁊ huius falſitas ⁊
reſponſio ad cap̄lm p̄dictum q̄ mō male in
troducat̄: patuit ſup̄ q̄ſtione.xxxiij.circa fi
nem. Si quarto replices dicens ꝓbatio
nem ꝓcedere de ꝯſuetudine rōnabili. In-
ſtantie aūt ꝓcedūt de irrationabili: diceret̄
ꝙ illud ſupponendo ꝓbatio petit p̄ncipiū.
ſi eīn ſupponis eam eſſe rationabilem: igi-
tur ſupponis ꝙ nō ſit ꝯtra legem diuinam
nec naturalē. Hoc aūt reſtat ꝓbandū ſi ve
lis vigore ꝯſuetudinis alludentis inferre
eum eſſe licitum. Si q̄nto replices ꝯſue
tudo facere poteſt delictū: vbi al's nō eſſet:
vt ꝑʒ comedēdo carnes die ſabbati ⁊ ecō-
tra excuſare ea delicto: vbi al's eſſet delictū
vt oꝑando ſeruilia in feſtis ſimpl'r abroga
tis ꝑ cōſuetudinē. Dicendū hoc tm̄ habet
veritatem in his que ſunt delicta ex ꝓhibi
tione iuris poſitiui: qualis non eſt vſura-
rius ꝯtractus: de cuius genere diceret ad-
uerſarius eſſe p̄dictum contractum. Si
ſexto replices ꝙ etiam ſi q̄s faceret aliquez
actum lege diuina ⁊ naturali damnatū cu-
ius tn̄ damnatio eſſet ita obſcura ꝙ illa nō
appareret etiā doctioribꝫ: imo pl'imi doctiſ
ſimi eū approbarent. ⁊ ſic cōmuniter hoīes
eū facerent bona fide illi excuſarent. ſic aūt
eſt de p̄dicto ꝯtractu. ⁊ illo mō intelligēda
eſt p̄dicta ꝓbatio ꝓcedere. igit̄ valida. Di-
cendū dupl'r. Primo. ꝙ aſſumptū illius re
plice eſt verū q̄n ita lateret eius damnatio
ꝙ hoīes agentes laborarent in ignorantia
inuincibili. talem aūt ignorātiā negaret ad
uerſarius eſſe de p̄dicto ꝯtractu. eo ꝙ etiaz
docti aliqui improbauerūt emptionē red-
ditus etiam irredimibilis: nec multitudo
approbantiū argueret aliquid niſi ibi eſſet
igrantia iuincibil' ſimpl'r. alioq̄n excuſaret̄
ſimplices illi q̄ hereſiarchas ⁊ ſciſmaticos
ſunt ſecuti credendo vel oꝑando ea que le-
ge diuina ſunt dānata licet obſcure. Se-

cundo dicendum ꝙ adhuc illo caſu p̄dicto
aſſumpti ſtātie: tn̄ inferretur ꝙ illi excuſa
rent̄ in quibꝫ eſſet p̄dicta obſcuritas: ita ꝙ
illis nō eſſet ille actus imputandus: nō tn̄
ſequeret̄ ꝙ ergo in ſe eſſet licitus. ſicut na-
tura l'r ſtulto eſt homicidiū nō illicituz nec
iputandū: nec tn̄ infert̄. Preterea ḡ homici
dium eſt licitus actus de ſe. puta vbi eſt ex
cuſatio; ſignū ē ꝙ q̄nnū ē de lege ordinata
⁊ regulariter: ibi nata eſt eſſe culpa. Nō eīn
indiget actus nō exiſtens ꝯtra legem excu
ſatione. Si ſeptimo replices dicendo ꝙ
ꝯſuetudo poteſt vnū ꝯtractū approbare: et
alium improbare: ⁊ nouā ſpeciez ꝯtractus
iure cōmuni nō expſſam introducere. Di-
cenduz ꝑ tria dicta ſm ꝙ añs tria aſſumit.
Primū. ꝯſuetudo ⁊ etiam lex poſitiua: nul
lum ꝯtractum damnatū lege diuina ⁊ na-
turali poteſt licite approbare. ⁊ ꝓſertiz in fo
ro ꝯſcientie faciendo eum licitū. Quis forte
ꝑmittere poſſit ⁊ impunitatē in ſuo foro p̄-
ſtare ex cauſa. quō verum eſt illud ꝙ nō eſt
vſurarius dicendus ſupple in foro extenio
ri tanq̄ puniēdus in illo foro: ille qui fecit
ꝯtractum qui cōmuniter exiſtimat̄ licitus
qui tamen in veritate eſt vſurarius. Se-
cūdum dictum ꝙ ꝯtractum nō obuiantez
illis legibus. ⁊ per ꝯſequens ꝑ eas admiſ
ſum: nec tamen eis incognitū poteſt intro-
ducere ⁊ approbare. Tertium dictum. eti
am talem licʒ de ſe nō illicitū poteſt repro-
bare ex cauſa ſicut ⁊ ius poſitiuum hoc po
teſt. puta ſi maligni aliqui eo frequēter abu
tant̄. ſupponeret igitur ꝓbatio ꝓbandum
ſi hic ſupponeret illa tria dicta. ideo peteret
p̄ncipiū. ⁊ ſi aliter intelligeret̄ eius aſſum
ptum: quā iam eſt expoſitū aſſumeret fal-
ſum. Si octauo replices. Emptio vita
litij ideo conuincitur licita: quia eſt de ge
nerali cōſuetudine. igit̄ ſimili modo ba-
lebit illud argumentū. Dicendum ꝙ nec il
la eſt via ſufficienter ꝓbandi emptionē vi
talitij eſſe licitam in foro cōſcientie: ſed ali
vie ſunt adducende que patuerūt q̄ſtio
ne.lxxij. Relinquitur igitur ꝙ p̄dicta
na ꝓbatio nō eſt ita efficax q̄n multiplici
ter eius munimenta quibus confirmant̄
ſunt deſtructibilia. Pro intellectu
ſequentiū trium ꝓbationum que
caſibus a iure ciuili approbatis
qua premittere. ⁊ illa collecta ac tracta

hincinde ex lectura Pauli ſuper. C. titulo
de pactis inter emptorem ⁊ venditorem:
q̄tuꝫ nobis huc deſeruit vt eo melius in-
telligamus leges allegandas. Nota igitur
ꝙ pactum qd̄ adijcitur in venditione con-
ferens ad recuperandum rem venditam eſt
duplex. quoddā eſt reſolutiuū ꝯtractus vē-
ditionis: quoddā non: ſed eſt de retrouen-
dendo. Hec autem duo adeo differunt ꝙ
quādo adijcit̃ pactum reſolutiuū ꝯtractus
tunc nō interuenit nouus ꝯtractus in recu-
peratione rei. ſed tm̄ deſtruit̃ prior contract⁹
⁊ redibit res ad venditorem perinde ac ſi res
nūꝙ̄ fuiſſet ꝑ alium empta etiam cum fru-
ctibus perceptis ante moram. ſed quando
adijcit̃ pactū de retrouendendo nō recupa-
tur res ꝑ venditorē ſine nouo ꝯtractu. quia
oportet interuenire redemptionē. nec tunc
ꝓprie loquēdo dicit̃ reſolui prior venditio. ſi-
cut nec ꝓprie dicit̃ reſolui vēditio ſi emptor
illam rem vni alteri ꝙ̄ venditori reuende-
ret. Primū aūt eſt duplex. quia q̄ddā pa-
ctū reſolutiuū ſonat in legē commiſſoriā: pu-
ta cū ſic ſonat: niſi fiat ſcꝫ ſolutio p̄cij in tali
termino: vel ſi hoc fiat ſcꝫ ꝙ reſtituat̃ p̄cium
tunc res ſit inempta vel venditio habea-
tur ꝓ nō facta. Et in tali caſu vēditor recu-
perat rem ipſo iure: dūmodo quando pa-
ctum factuꝫ eſt ſi reſtituat̃ p̄cium: venditor
reſtituat: vel ſaltem reofferat cū ꝯſignatio-
ne ⁊ depoſitione. Nec requirit̃ retraditio
rei nec īteruenit nouus ꝯtractus: ſed tm̄ fit
deſtructio prioris ꝯtractus. Aliud eſt quod
nō ſonat in legem cōmiſſoriā vt cū nō dicit
venditor: ſi hoc nō fiat: ſit res inempta: vel
venditio habeat̃ ꝓ nō facta ſed ſolum dici-
tur ꝙ res pertineat vel reuertatur ad ven-
ditorē. ⁊ tunc nō reſoluit̃ ꝯtractus ipo iure
ſed tunc demū qn̄ res ad venditorē ꝑuenit
ꝯdemnato emptore ad reſtituendū. tamen
etiam tunc fingitur nō fuiſſe facta ideo etiā
tunc reſtituet emptor rem cuꝫ fructibus ac
ſi nunꝙ̄ emiſſet eaꝫ. Nam reſolutio trahit̃
retro vt habeatur perinde ac ſi nō fuiſſet fa-
cta ſed nouus ꝯtractus nō trahitur retro.
Et ſic habemus hic caſum in q̄ redit dñiū
in aliquem ex ſolo pacto ſine traditione ve-
ra vel ficta. Illis p̄miſſis ſequunt̃ tres alie
ꝓbatōes. ꝯcluſio igit̃ ꝓbat̃ ſic Decimo.
Licita eſt emptio ⁊ venditio qua quis ven-
dit rem ſuaꝫ alteri tali pacto ꝙ niſi emptor
ſoluat p̄cium infra certum tp̄us: extunc ꝑti-
neat dñium illius rei ad venditorē: ⁊ etiam
ꝙ emptor arras perdat: put patꝫ in lege p̄-
ma ⁊ tertia. C. de pactis inter emptorem et
venditorē. ergo etiā licita eſt emptio ⁊ ven-
ditio qua q̄s alteri vendit rem ſuā cum pa-
cto ꝙ venditor reſtituto p̄cio recuperet il-
lam rem. tꝫ ꝯña q̄ duplr. Primo a ſili: q̄a
ſicut in caſu añtis res empta poteſt auferri
emptori: ita ꝙ deſinit eſſe eius: ſic etiam in
ſcd̄o caſu fieri poteſt. Scd̄o tꝫ ꝯña. q2 ſic
in p̄io caſu nihil reſtituit ēptor vēditori in
recuperatione rei ſue: eo ꝙ nihil recepit ab
eo ꝓ illa. ſic in ſecundo: ſi q̄d reſtituit nihil
tamen reſtituit niſi qd̄ ab eo recepit. Illa
aūt ſunt paria ſcꝫ nihil reſtituere et a quo ni-
hil recepit ⁊ reſtituere equalens ei qd̄ quis
ab eo recepit. Tertio tꝫ illa ꝯña. q2 ſic in p̄-
mo caſu nō fit reſolutio ꝯtractus ipſo iure
ſed tunc demū qn̄ res ad venditorē ꝑuenit
ꝯdemnato emptore ad reſtituendum. ſic in
caſu ꝯñtis nō p̄ciſe reſoluit̃ prior venditio
ꝙ̄ p̄mū venditor petit reuendi ſibi rē offe-
rendo p̄cium: imo etiam qn̄ reuendit̃ non
dicit̃ reſolutus prior ꝯtractus. ſic nec reſolui
dr̄ ēptio qn̄ emptor rē ēptā reuēdit alteri ꝙ̄
venditori. Unde qn̄ fit reſolutio ꝯtractus
tunc etiam fructus rei empte redeūt ad vē-
ditorē. Quarto tenet ꝯña a maiori. q2 em-
ptor in primo caſu perdit arras ⁊ fructus
medij tp̄is. ⁊ in ſcd̄o nihil ꝑdat: imo lucrat̃
fructus medij tp̄is non ꝑdendo quid. ⁊ ſic
minus videt̃ grauari emptor in ſecūdo ꝙ̄
in p̄mo caſu. Nā in p̄mo caſu emptor cō-
pellit̃ reſtituere rem cum fructib⁹ perceptis
ac ſi nunꝙ̄ emiſſet. ⁊ ideo ſi emptor in aliq̄
ꝑuaret̃: h̄ plus fieret in caſu añtis ꝙ̄ ꝯñtis

Undecimo ſic. Ius ciuile approbat illā
adiectionē. igit̃ eſt licita. tꝫ ꝯña. quia ꝙ̄uis
ius ciuile aliquos illicitos contractus nō
tm̄ ꝑmiſerit: ſed etiā ꝯceſſerit: puta aliquos
ꝯtractus vſurarios: vt patuit in q̄ne. xxij.
in quib⁹ iurib⁹ vel diſpoſitionib⁹ eſt ius ci-
uile notatū de errore. tamen in alijs in qui-
bus nō eſt notatū ⁊ reprobatum ius ciuile
vt deuiās a rectitudie: ⁊ vt nutriens pctm̄
eius approbatio eſt autentica ⁊ acceptāda
eo ꝙ leges ex ratione ⁊ equitate naturali ꝓ-
ceſſerunt tanꝙ̄ ſubalternate principijs phie
moralis: ⁊ etiam ligantes in foro ꝯſcientie
ſubiectos eiſdem. Nemo autēꝫ ligatur ad

ea que nõ ſunt licita. Jus aũt ciuile nõ ẽ reprobatũ in approbatõe p̄dicte adiectionis de redimendo. igit̃. Añs aũt ꝓbat̃. quia in l. ſi fundũ. C. de pactis. inter em. ꝛ vendit. diſponit̃ q ſi gentes alicuius vendiderint fundum eo pacto q qñcũq; vel infra certa tp̄a ipſi vel eoꝝ heredes offerrent p̄ciũ emptori. ꝛ heres emptoris nollet obedire p̄dicto pacto: cũ tamẽ venditor vel eius heres paratus ſit reſtituere p̄ciũ: tũc dabit̃ vẽditori vel ei⁹ heredi duplex actio ꝯ ẽptorẽ vel ei⁹ heredẽ. ſcʒ actio ex p̄ſcriptis verbis. ꝛ actio ex vendito. ꝛ nihilominus tenebit̃ emptor ad reſtitutionẽ vl' refuſionẽ eoꝝ que ex illo fundo ꝓuenerũt ad emptorem poſt oblatã pecuniã. Et ſic in illa lege expſſe habet̃ q emptio cum pacto redemptionis eſt licita de iure ciuili. quia dando actionẽ p̄dictam taliter ꝯtrahẽti vult q ille ꝯtractus ſit hinc inde licitus ꝛ validus: ita q venditor habeat ius ꝯtra emptorẽ ad reſcindendũ contractum: ꝛ q emptor obligatus ſit ad reuẽdendũ. Duodecimo ſic ꝓbat̃. quia in. l. ſi a te. eodem titulo diſponit̃: q ſi A. emiſſʒ a B. aliquã rem eo pacto interueniente q ſi B. infra certum tp̄s reſtituat p̄ciũ: illa res ſit inempta: tunc B poterit venditionẽ reſoluere ꝑ hoc q offert p̄cium: dũmodo etiam ip̄m p̄cium ꝯſignet ꝛ deponat: nõ obſtante q A ſe ſubtrahat quatenus eãdẽ rẽ retineat iure dñij. Ergo etiam licita erit emptio rei cum pacto redemptiõis. tenet ꝯſequẽtia dupliciter. Primo ex identitate rationis. ꝛ deduc. ꝓportionabiliter ſicut in decima ꝓbatione. Secũdo ꝓbatur a maiori. quia in caſu antecedentis pactum adiectũ eſt pactum legis cõmiſſorie. Quãdo cũq; em̃ in pacto conuenit̃ q res ſit inempta vel venditio ꝓ nõ facta habeatur: tunc pactũ eſt legis cõmiſſorie: ſiue illud pactum ſit factum taliter: puta quia dicit̃ q nõ ſoluto p̄cio per emptorem: res ſit inempta. ſiue ſit ſic actum q reſtituto p̄cio: res ſit inempta: vt in iam allegata lege. Modo quãdo pactum eſt legis cõmiſſorie: tunc venditor acquirit dñium vtile illius rei ſine noua traditione ꝛ ſine nouo ꝯtractu. quia ibi nõ eſt habendus cõtractus ſed reſolutio contractus. ꝛ ſic ſolum fit ibi diſtractus: ſed in caſu ꝯſequentis: pactum adiectum eſt de retrouendendo: que pacta adeo differunt q venditori vtilius eſt facere p̄mũ q̃ ſecũdũ ita q breuius recuperat dñium rei per p̄mũ q̃ ꝑ ſecũdum. ꝛ citius auferetur res emptori. Nam ſi venditor fecit ſecũdum: non reuertit̃ dñium ad ipſum per oblationem ꝯſignationem ꝛ depoſitionem p̄cij: ſed requirit̃ nouus cõtractus ꝛ noua retraditio.

Decimotertio ſic. Licitũ eſt alicui in vẽdendo fundum ſuũ vel aliquem locum apponere pactum: q emptor nõ debeat illũ locum facere religioſum: in illo extruendo monumentũ vel alio mõ eum eximendo a iure humano. Igitur eadem ratione licitũ eſt alicui in vendendo fundũ ſuum apponere pactum q emptor nõ debeat illam rem irreuocabiliter habere: qn competat venditori ius eam repetendi ꝓ ꝯſimili p̄cio reſtituto. Añs ꝓbat̃. quia in. l. vltima. C. de pactis inter emp. ꝛ ven. diſponitur q tale pactum eſt ſeruandum. ꝛ ſic eſt validum. ꝛ ꝑ ꝯſequens licite appoſitum. Nã pacta que contra leges ꝯſtitutiõeſq; vel ꝯtra bonos mores fiunt: nullam vim habere indubitati iuris eſt: vt dicitur in. l. pacti. C. de pact.

Conſequẽtia ptʒ dupl'r. Primo. quia nõ eſt maior ratio in vno caſu q̃ in alio. Secũdo. quia cauſa quare in caſu antecedentis tʒ pactum eſt: vt ibidem dicit̃: quia cum venditor vel alius alienator non alia lege ſuũ ius transferre paſſus eſt niſi tali ſrebo ꝯuentione: nõ eſt ferendum eum ſcʒ venditorem pati aliquã captiõem et varia interp̄tatione. ergo etiam ex quo in caſu ꝯſequẽtis venditor nõ aliter voluerit rem illã vẽdere emptori q̃ reſeruato ſibi illo iure reuocandi rem ꝑ reſtitutionẽ p̄cij: ſequit̃ q hoc pactum teneat. Et ꝯfirmat̃. quia ſicut ratio quare in caſu antecedentis eſt ſic ſeruandum. eſt q: intereſt venditoris vt pactum illud ſeruet̃. ꝛ hoc eo ipſo q ſibi nõ placet q fundus religioſus efficiat̃ mõ nõ minus ĩ magis intereſt vẽditoris q res ſua nõ a ſe alienet̃ irrecuꝑabiliter. Decimoq̄rto ſic. Licitum eſt alicui rem ſuam vendere alteri taliter. ſcʒ vendo tibi tanti ſcʒ q̄nti eſtimauerit eam titius. ꝛ illi alteri etiam licitum ẽ ſic emere. ergo etiam licitũ eſt alicui vendere rem ſuam alteri taliter q eam ſibi reſtituat cum reſtituet p̄cium. Añs ꝓbat̃: quia in ... approbat̃ vt valida ſit emptio ꝛ venditio ... quantitatẽ p̄cij ita q ſi titius diffiniuerit

debet venditio ad effectũ ꝯuenire: vt ptz in
l.ſup rebꝰ.C.de ꝯtrahẽ.em.ꝛ ven. igiꝉ etiã
eſt licita.ꝫ ꝯña vt ꝑus. Cõſeqñtia aũt ꝑn
cipalis ꝓbaꝉ.q: nõ videꝉ maioꝛ rõ de adie
ctione ꝑme circũſtantie ꝙ̃ de adiectione ſe
cũde. Nam in ꝑmo caſu q̃ntitas ꝑcij ꝯfertꝉ
in volũtatẽ vel arbitriũ taxantis diſtincti
ab vtroqꝫ ꝯtrahentiũ.ꝛ tñ de ſubſtãtia em
ptionis ꝛ venditiõis eſt ꝑciũ in certa q̃nti
tate.hic aũt ꝯtrahiꝉ vt res maneat emptoꝛi
ꝯs donec nõ ꝯſentiat venditoꝛ paruꝫ reſti
tuere ꝑcium.ꝛ ꝯſenſus eſt etiam de ſubſtã
tia venditionis ꝛ emptiõis. Decimoq̃n
to ſic. Licita eſt emptio ꝛ venditio qua vir
vendit vxoꝛi ſue fundos ꝛ paciſciꝉ ꝙ ſi ipſa
deſinat ei eſſe nupta ꝙ viro volente mulier
debeat ꝑ eodem ꝑcio reſtituere illos fun
dos viro. Et eadem emptio ꝛ venditio cũ
tali pacto facto ſcꝫ de redemptione: eſt etiã
licita in alijs pſonis a viro ꝛ vxoꝛe. ꝫ em
ptio cũ pacto redemptiõis eſt licita.ꝫ ꝯña
quia caſus añtis ꝛ ꝯñtis ſunt idem: vt ptz
inuenti. Añs ꝓbaꝉ.q: talis emptio ꝛ ven
ditio eſt approbata tanq̃ꝫ valida in iure ci
uili: vt ptz in.l.ſi vir ꝛc.ff.de ꝑſcriptꝭ ꝟbis.
Decimoſexto ſic. Licita eſt emptio ꝛ vẽ
ditio qua quis fundũ ſuũ vendit alteri cuꝫ
aliquo illoꝝ triũ pactoꝝ ſequẽtiũ.ſcꝫ ꝑmo
tali pacto ꝙ emptoꝛ locet eũ venditoꝛi: ita
ꝙ venditoꝛ habeat in illo fundo ius ꝯdu
ctionis ꝑ certa mercede. Uel ſecũdo cũ ta
li pacto ꝙ emptoꝛ ſit obligatus ad h̃ vt cuꝫ
eũ vendere velit: nulli alteri ꝙ̃ venditoꝛi re
vendat. vel tertio ſi cũ aliquo alio pacto ſi
mili alicui illoꝝ duoꝝ pactoꝝ vendat. Er
go etiam licita eſt emptio ꝛ venditio cũ pa
cto redemptionis. Añs ptz.quia talis em
ptio ꝛ venditio tanq̃ꝫ valida approbaꝉ in.l.
ꝗ fundum.ff.de ꝯtrahẽ.em.ꝛ ven. Tenet
ꝯña dupliciter. Prio.q: nõ eſt maioꝛ rõ de ca
ſu añtis ꝙ̃ ꝯñtis quo ad licituꝫ eſſe. Nam
in ꝑmo mẽbro caſus añtis venditoꝛ ſibi re
ſeruat ius aliqd̃ qd̃ ꝑ habuit cauſaliter ſcꝫ
vſufructũ vel ſaltem ius ad vſufructũ. igiꝉ
eadẽ rõe ſi reſeruat ſibi ius reuocãdi rẽ ad
ſe reſtituto ꝑcio erit illud ſibi licitũ. ꝑterea
in ſecũdo mẽbro añtis etiaꝫ obligat empto
rem ad reuendendũ licꝫ ſolũ ſub ꝯditione.
ſcꝫ ſi velit vendere mõ in caſu ꝯñtis etiam
obligat eum ſub ꝯditione ſi velit venditoꝛ
redimere. Secũdo ꝫ ꝯña, quia tertiũ mẽ
brũ caſus añtis: eſt directe caſus nr̃.quia ẽ
ꝯtractus factus cũ pacto ſili pactis ꝑcedẽ
tibꝰ. Decimoſeptimo. Licita eſt emptio
ꝛ venditio qua quis ꝑtem fundi vendit al
teri: eo pacto ꝙ obligatus ſit emptoꝛ ad ha
bendũ reliquã ꝑtẽ illius fũdi noĩe ꝯductio
nis ꝑ certa pecunia ad.c. annos dũmodo
venditoꝛ ideo eo vilius vendiderit ꝑmã ꝑ
tẽ quatenus emptoꝛ eſſet obligatus ad cõ
ducendũ reliquã ꝑtem a venditoꝛe: eo ꝙ il
lud onus emptoris ꝛ ius qd̃ habet vendi
toꝛ in emptoꝛẽ ad cogendũ eũ: vt reliquaꝫ
ꝑtem habeat ꝯductam: eſt qd̃ eſtimabile ꝑ
cio: ꝛ vt ps ꝑcij ꝯſideraꝉ. Ergo etiã emptõ
cũ pacto redemptionis eſt licita. Añs ptz.
in.l.fundi ꝑtem.ff.de ꝯtrahen.emp.ꝛ ven.
Conſeq̃ntia autẽ ꝓbaꝉ ex identitate rõnis.
Nam in caſu añtis venditoꝛ in vendendo
ꝑ ſuũ pactum obligat emptoꝛẽ ad ꝯtractũ
alium ſcꝫ ꝯductionis ineundũ ſecum iam
ꝛ de ꝑſenti. In caſu aũt ꝯñtis obligat eum
ad ineundũ ſecũ ꝯtractũ venditionis ꝑ fu
turo tꝑe quãdo venditoꝛ hoc petet. ptꝫ aũt
ꝙ nulla eſt ratio diuerſitatis hincinde: q̃n
ſi vnus caſus liceat: etiam alter licebit.

Decimooctauo. Licita eſt emptio ꝛ ven
ditio qua q̃s vendit ancillam alteri eo pa
cto ꝙ emptoꝛ ſit obligatus ad nõ ꝓſtituen
dũ eam. ꝛ ſi ꝓſtituerit ꝙ liceat venditoꝛi eã
abducere. ergo etiam caſus noſter eſt licitꝰ
ꝫ ꝯña ex identitate rõnis.quia etiam in ca
ſu añtis reſeruat ſibi ius repetendi rem ex
euentu ꝯditionis delicti: ꝛ abſqꝫ omĩ ꝑcio
reſtituto ꝛ efficiꝉ dñs eius ex apprehenſio
ne. cur ergo nõ poſſit ſibi reſeruare ius re
petendi rem illam ex ꝯditione reſtitutionis
ꝑcij. Añs ptz in.l.ſi quis.ff.de ꝯtrahenda
emp.ꝛ ven. Decimonono. In.c.ad no
ſtram.de emptione ꝛ venditiõe dãnaꝉ em
ptio facta cum pacto redemptionis ſi inter
uenit nimis modicũ ꝑcium. igitur a contra
rio ſenſu ſi iuſtum ꝑcium interueniſſet fuiſ
ſet approbata: ꝛ ita pactum adiectuꝫ nõ de
prauabit eam. ſed hec ꝓbatio nõ valet. q̃a
eque ꝓbareꝉ ecõtra ſcꝫ ꝙ ſi interueniſſet ni
mis modicũ ꝑcium dũmodo nõ eſſet pa
ctum redemptionis adiectũ emptio fuiſſet
approbata: eo ꝙ eam ibi dãnat papa ꝯſi
deratis ambobꝰ ꝯcurrentibꝰ. vnde de cau
ſa illius ꝯdemnationis patebit latius in q̃
ſtione ſeq̃nti. Uiceſimo. In.c.illo vos

de ꝯ̄notibus damnat̄ emptio facta cum
pa..o redemptionis ſi venditor debet redi
mendo dare maius p̄cium q̄ꝫ emptor dede
rit emendo, etiam ſi emptor ſe obligauerit
in redemptione computare fructus medij
tp̄is in ſortem. Ergo a ꝯtrario ſenſu ſi em-
ptio eſſet facta cum pacto redemptionis ſi
e..de p eodem p̄cio ꝛ q̄ nō cōputarent̄ fru
ctus medij tp̄is in ſorteꝫ nō eſſet damnata.
Sed hec ꝓbatio nō valet. quia ex eadem
ꝓbaret̄ etiā ꝑ argumentū a cōtrario ſenſu
q̄ eſſet licita ſi eſſet facta cum pacto redem
ptionis fiende p maiori p̄cio: ſed tamē nō
computarent̄ fructus medij tp̄is in ſortem
q̄ꝛ papa in tribus ſe fundauit dānādo. igit̄
ſi vnū defecerit ꝛ reliqua manſerint: erit nō
improbata ſicut tu arguis: q̄ ſi duo defece
rint ꝛ tertium ſupmanſerit manebit licita.

Allegant etiaꝫ quidā. c. ſignificante. extra
de pignoribꝰ. Sed nō apparet quō ex illo
poſſet formari argumentū ad ꝓpoſitū. aut ſi
qō inde formaret̄ eque poteſt inualidari ſi-
cut duo p̄cedentia. Preter hec adhuc ar-
guūt etiam quidā. quia ille contractus ſub
uenit multis fidelibꝰ etiam vendentibꝰ qui
creſcunt in diuitijs in quibꝰ nō creſcerent ſi
nō poſſent redimere res venditas aut per-
petuo de eis cogerent̄ ſoluere penſiones.
ideo damnare eum eſt ꝯtra charitatem ꝓxi
mi ꝛ in grauamen eoꝝ. Sed nec hec ꝓba-
tio valet. quia ſicut multis quo ad aliquid
ſubuenit̄ ꝑ ꝯtractū illum. ſic multi etiam ꝑ
eoſdem dānificant̄ vt dicerent aduerſarij.
Preterea idem argumentū haberet locum
in mutuo vſurario. ꝛ ideo ſicut in illo eſt ſo
lutū ſup̄ q̄one. xxij. argumēto. ij. ita hic ſol-
ueret̄. Iterū q̄dam ꝓbat ſic. quia ex dāna
tione illius ꝯtractus ſequeret̄ eccl'iaꝝ ſub-
uerſio que in illo ſūt fundate: ſed nō valet.
q̄ꝛ ſi ponat̄ q̄ ex vſurarijs ꝯtractibꝰ eſſent
beneficia fundata idem ſequeret̄: nec tamē
poſſet inferri illos ꝯtractus vſurarios eſſe
licitos. Iterū arguit̄. Si nō niſi de red-
ditibꝰ irredimibilibꝰ fundarent̄ beneficia:
oriret̄ ꝑſecutio clericoꝝ ꝑ laicos: et quo nū
q̄ꝫ poſſent recuperare redditus vl' ſe ab eis
liberare. hoc aūt ceſſat in ꝓpoſito. cū ſunt re
dimibiles. ſed hoc nō valet. quia perſecu-
tio illa exiſtens penes laicis nō eſſet eis da-
ta a clericis vel ex illo ꝯtractu. ſed ſua ma-
licia accepta. Vn̄ ſi ꝓbaret idem ꝓbaret q̄

ꝯtractus vſurarius eſſet licitus p fundatio
ne beneficioꝝ. quia a penſione vſuraria ſe
poſſent liberare laici ſoluētes eā. Dimiſſis
igit̄ ꝓbatōibꝰ inualidis innitendū eſt aliqs
ꝛ validis ſup̄ poſitis.

Secūda concluſio

Emptio redditus ꝑpetui facta cū pacto re
uenditionis nō depꝛauatur ꝑ hoc p̄ciſe q̄
emens nō dat p̄ciſe tātū p̄cium q̄ntū olim
fuit datum vel q̄ntū in futuro dabit̄. ꝓbat̄
tripliciter. Primo ſic. Emptio alioꝝ bo-
noꝝ imobiliū facta cum pacto reuenditio-
nis nō dep̄uat̄ ꝑ hoc ꝛc̄. igit̄ ꝯcluſio vera.
ꝯña tꝫ. quia etiam ipſi redditus cōputant̄
inter bona imobilia: vt in cle. exiui. §. cūq̄
annui. de verboꝝ ſignificatiōibꝰ. Añs ptꝫ.
Nam domus aliq̄n valent paruū p̄cium:
poſtea magnū: ꝛ ecōtra. ſimilit̄ vinee ꝛ ori
Secūdo. hodie cenſet̄ iuſtū p̄cium datū
ſi dent̄. xx. floī. vel marce vel libꝛe ꝓ reddi-
tu redimibili vnius floī. vel marce vel libꝛe
ꝛ tamen aliq̄n pauciores floī. fuiſſent iuſtū
p̄cium. Prima pars aſſumpti ptꝫ dupliciter.
ter. Primo ex cōi eſtimatione prudētū p̄n-
tis tp̄is. Secūdo. quia in autentica de nō
alienādis. §. ſi ꝟo. coll'. ij. glo. etiaꝫ reputat
iuſtum p̄cium q̄n in. xx. annis ꝑcipiuntur.
xx. ꝛ ſic quādo dant̄. xx. ꝓ vno cenſet̄ iuſtuꝫ
p̄ciuꝫ. Simile poteſt haberi ex gloſa fina
li in autentica. ꝑpetua. C. de ſacroſan. eccle
ſijs. Secūda ps aſſumpti ꝓbat̄ primo.
Nam aliq̄n fuerūt dati quattuordecim im
mo pauciores etiam vſq̄ ad. x. deſcenden-
do: puta fidedignis fuit ꝓpoſitum Marti
no q̄nto. ꝛ tamen illi vel ille fuerūt etiaꝫ iu
ſtum p̄cium eo tp̄e quo tunc illud p̄ciū fuit
ꝯſuetū: quia ꝓpt tale: ipſe Martinus taleꝫ
emptionē approbauit vt licitā. vt ptꝫ in ſua
bulla. Secūdo. quia aliq̄n fuerunt date
octo libꝛe ꝓ redditu vnius libꝛe ſcꝫ circa tē
pora Heinrici de hoyta: ꝛ quorundam ali
orum. ꝛ cum eſſet illud tunc conſuetū po-
tuit fuiſſe nō iniuſtū p̄cium. Nam ſi fuiſſet
iniuſtum p̄dicti doctores abſoluto ſmone
improbaſſent emptionē ꝓ tali p̄cio factam
qō tn̄ nō faciūt. Nam Hein. de hoyta lo-
quēs de tali emptione in ſuo tractatu de ꝯ-
ctibꝰ in dubio ſexto dicit. ſi octo libꝛe ſūt iu
ſtum p̄ciū ꝛ rōnabiliter taxatū ꝛ ꝯſuetū va
ri in patria vbi fuit talis ꝯtracꝰ ꝓ reddu

fen cenſu perpetuo cū adiectiōe ɔditiōis reemendi: tunc talis ɔtractus eſt de ſe licitus ſecus qñ octo libre ſunt p̄cium notabiliter minus iuſto p̄cio cōſueto dari ꝓ tali redditu: τ illō minus iuſto dat emptor p̄ciſe ꝓpt adiectionē ɔditionis reemendi, τ ſic in mō loquit in dubio decimo τ vndecimo. τ ſic ex modo loquēdi ſuo p3 ꝙ nō dānat abſolute tale p̄cium qd tacite innuit tpe ſuo fuiſſe dari in wiēna, q̄uis de redditu ꝑpetuo irredimibili loquēs cōmēoret emptores.xx. libras vl' vltra dediſſe ꝓ redditu vnius: vt p3 in ſuo dubio.xi. Tertio. Nā Johēs d' gerſona in tractatu ſuo pte p̄ma ɔſid.xx. approbat ſtatutū quo diſponeret' ꝙ nemo vendat cenſum annualē ꝑpetuū qn poſſit redimi totiens quotiēs: quo denicꝫ diſponeret certū p̄cium vt ꝓ vno q̄ndecim. Vñ dicit ibi ꝙ hoc totum lic3. Et in pte ſecūda innuit de facto ſic ꝑ quoddā monaſterium fuiſſe emptum quēdam redimibilē redditū dando tm̄ quartā ꝑtem vltra p̄dictum p̄cium ɔſtitutū a legiſlatore, τ hoc tm̄ ꝙ illō ſuffeciſſet ꝓ redditu irredimibili: puta.xx. ꝓ vno. τ ſic innuit ꝙ dederint pl' q̄3 iuſtū. τ ꝓ ſequēs tunc tpis potuiſſent pauciores ꝑ fuiſſe iuſtum p̄cium. q2 vt patebit in ſequenti qōne redditus irredimibilis eſt maioris valoris q̄3 redimibilis. Preterea cōſtat nōnullis ciuitatibus in hac noſtra alemania ex relatione ſenioꝝ: τ etiā3 ex inſtrumentis ꝙ ꝑ centū annos ante p̄ſens tp̄us ɔſuetū fuit dare q̄ndecim floꝛ. pro redditu vnius floꝛ. redimibili: imo aliqñ ɔtigit ꝙ aliqua ciuitas ſup ſuis iuribꝰ vendidit talem redditum ꝓ tali p̄cio nō ꝓuidendo ſibi de pacto redemptiōis. Preterea videt' ꝙ in bohemia aliqñ fuerit emptus redditus eius irredimibilis.j.floꝛ.ꝓ.x. τ hoc p3 intuenti quoſdam tractatulos: quoꝝ vtercꝫ incipit Titius ciuis ꝑgenſis: quoꝝ vnus dānat tales ɔtractū alius ſaluat. nec tamē ille qui dānat fundat ſe ſup incōſueto p̄cio ſed ſup aliis. τ tm̄ auctor tractatuli illud motiuū nō omiſiſſet ſi fuiſſet inſolitū p̄ciū tunc tpis. Ad idē facit aliquo mō qd dicit Baldus. vt patebit infra argumento.xiij. in reſponſione ad ſecūdam auctoritatem Baldi Nam dubitauit ſi centum eſſet p̄ciū ꝓportionatū redditui.x.floꝛ. annuoꝝ ꝑpetuoꝝ. Tertio p̄ncipal' ꝓbat' ɔcluſio, q2 in taxando iuſtum p̄cium recurrendū eſt ad cōmunē curſum quo ſolet res vēdi τ emi paſſim: τ cōiter a ɔtrahentibꝰ: ita ꝙ tunc cenſetur iuſtum p̄cium qñ id dat' qd cōiter ɔſueuerūt hoīes dare τ qd cōiter eſtimat' equalens valori mercis: ita ꝙ paſſim tūc mertā ab illis q̄ nō ſūt p̄ſſi neceſſitate vēdi pecuniā q̄3 ab aliis q̄ ſunt p̄ſſi: τ ecōtra etiam paſſim cōiter ab vtriſꝙ ſic emit'. τ de hoc patuit ſup̄.q.lvj. Modo tūs curſus τ eſtimatio poteſt variari. igit' etiam q̄ntitas p̄cij iuſti: manente iuſticia p̄cij poteſt variari τ ꝑ ɔñs nō idem oportet dari oīni tempe.

Correlariū ſequit' ꝙ ſi qs habeat redditū vnius floꝛ. emptū ꝑ ſuos p̄deceſſores τ inueniat ꝙ illi nō emerūt eū ꝓ.xx. floꝛ. ſicut nunc ſolent emi ſed ꝓ p̄cio aliq̄ntulū minori vt ꝓ.xviij. vel.xv. no eſt ꝓpter hoc p̄ciſe τ ſine alia rōne accedente neceſſariū ad ſalutē aīe illius ꝙ ſine p̄cio reſtituto reſignet illum redditū ipſi venditori vel heredi eius aut ꝙ de cetero ꝑcipiat annuatim minorē penſionē: puta ſolū tres q̄rtas floren. τ ꝙ rōne p̄teritaꝝ penſionū ꝑceptarū reſtituat tot quartas quot annis ꝑcepit omī anno integrū floꝛ. aut ꝙ ad ꝑcipiendū de cetero integrū floꝛ. oporteat eū venditori ſupaddere q̄nqꝫ floꝛ. pat3 a ſimili ſi qs hēt agrū de quo ɔſtaret ꝙ p̄deceſſores ſui emiſſent eum ꝓ.xv. floꝛ. τ nunc talis vel ɔſimilis bene valeret vel venderet' ꝓ.xx. floꝛ. τ paſſim ſic ſimiles agri emerent' τ venderent: nō ꝓpter hoc p̄ciſe eſſet indiſtincte dicendū ꝙ ille nō eſſet tutus retinendo agrum: niſi aliqd p̄dictoꝝ fecerit: quia ſtat ꝙ tūc tempis. xv. fuerint iuſtū p̄ciū agri illiꝰ: ita ꝓpoſito. Unde in tali caſu videt' ſic ɔſulendum ſc3 ꝙ talis ſucceſſor inquirat ſi ne tpe emptionis per p̄deceſſores fuerit ɔſuetum tale p̄cium dare, τ tunc ſit quietus in ɔſciencia. Si aūt nō poſſit inuenire an illud fuerit ɔſuetū p̄cium tunc tempis. nec apparent indicia debentia mouere ad p̄ſumendū ꝙ illud tunc nō fuerit iuſtum p̄cium nec conſuetum ſed nimis paruū poteſt p̄ſumere ꝙ fuerit tunc tempis equū τ iuſtū. poteſt eni in tali caſu p̄ſumere de anteceſſoribꝰ ꝙ habuerint etiam ɔſcientiā τ timorē dei τ reueriti fuerint deū τ hoīes: interim ꝙ nō apparent indicia in ɔtrariū. τ ſic itē erit tutus.

ꝛ a: Hoc ꝑ poteſt duci illud Auguſtini in de
fide ꝛ operibꝫ. ꝛ habet̄. xxxiiij. q. j. in. c. ſi vir
go. In iure ꝑdiloꝝ tādiu quiſqꝫ bone fidei
poſſeſſor rectiſſime dicit̄ q̄diu ſe poſſide-
re ignorat alienū. Hec ille. Et ſi ꝯſcientiā
de illa ſuſpitione non poſſit deponere agat
eo modo quo debet ille agere qui ſcienter
emit redditum vel aliam mercem ꝑ minus
iuſto p̄cio. Nam talis debet ſupplere tā il-
lud in quo defecit p̄cium q̄ꝫ etiam illud in-
tereſſe quod vēditor ꝛ heres eius veriſimi-
liter paſſus eſt ex carentia illius diminutō
nis p̄cij nō ſuppleti. ꝛ tunc emptor poterit
retinere totalr̄ penſiones annuas ꝑceptas
Al's ſtante p̄dicta ꝯſcienta ſi nō ſupplet de-
fectum p̄cij ꝛ intereſſe: tenet̄ reſtituere tan-
tā q̄ntitatē de penſionibꝫ annuis q̄nta fuit
ſupercreſcens vltra q̄ntitatē ꝓportionatā p̄
cio ſoluto: puta ſi emptor dedit. xxx. flor. ꝓ
redditu. ij. flor. eo tp̄e quo ꝯſuetū fuit dare
xl. ꝛ recepit om̄i anno. ij. flor. debet de quo
libet anno quo ꝑcepit redditū (ſi nō ſupple
uit poſtea p̄cium ꝛ intereſſe modo dicto) re
ſtituere dimidiū flor. ꝛ cū hoc intereſſe q̄d
venditor ex nō ſuppletione illius p̄cij paſ
ſus eſt.

Tertia concluſio.

Emptio redditus ꝑpetui facta cū pacto re
demptionis ꝛ ꝑ p̄cio currenti nō deprauat̄
ꝑ h̄ q̄ ille redditus eſt ꝯſtitutus in adeo co
pioſis aut magnis bonis: q̄ bona longe p̄
ſtantiora ſunt in importando quid annuū
q̄ꝫ ſit ipſa annua penſio redditualis: ita q̄
vix vnq̄ꝫ aut nūq̄ꝫ poterit caſus vel diffor-
tuniū euenire q̄n ſemꝑ emptor ſit tutus de
habendo ſuā penſionē: puta p̄ciū nunc cur
rens ꝛ ꝯſuetū eſt. xx. flor. ꝓ redditu vnius
flor. Hec ꝯcluſio ponit̄ ꝯtra q̄ndam iuriſ
peritum q̄ cum videret ſe cogi ad admitten
dū aliquo mō emptionē redditus ꝑpetui
factam cū pacto redemptiōis. ꝛ hoc ꝓpter
determinationem ſūmoꝝ pontificū admiſ-
ſit eā aliq̄ mō: ſed mox illā emptionē in ca-
ſu huiꝰ ꝯcluſionis factā dānauit. Probat̄
igit̄ hec ꝯclio ſic. q̄ ſi ꝑ h̄ depuaret̄ aut hoc
eſſet rōne illius q̄ merx empta: puta reddi-
tus: eſſet p̄ſtantior q̄ꝫ p̄cium datū. aut rōne
illius. q̄ emptor facit ſe nimis tutū de ꝑce-
piendo annuā penſionē. Nō p̄mū. q̄d du-
plr̄ p̄ꝫ. Primo q̄ ſi dat p̄ciū currēs mō di

cto: tunc dat iuſtū p̄cium. ḡ merx eſt ſibi cō
mēſurata nō excedens. Scdo. q̄ ſi merx
excederet illud p̄ciū: maxime q̄ ꝯſtituit̄ in
bonis tā p̄ſtantibꝫ mō dicto: ſꝫ hoc nō ar-
guit mercem illā ſcꝫ redditū eſſe p̄ſtantiorē
q̄ ille redditus nō eſt illa bona: ſed tm̄ ius
ꝑcipiendi p̄tē vel ꝑticulā fructuū illoꝝ bo-
noꝝ. ideo ſtaret illa bona in decuplo eſſe p̄
ſtantiora ipſo p̄cio. ꝛ tñ ius ꝑcipiendi ꝑti-
culā fructuū coꝝ eſſe p̄ciſe illius p̄cij. ꝛ etiā
ꝯtingit inuenire ius cōmenſuratū illi p̄cio
nō obſtante p̄ſtantia bonoꝝ in q̄bꝫ fundat̄
Non pōt etiā ſecūdū dici. q̄ nō ē illicitum
aliquē velle eſſe tutū de h̄ndo illud q̄d ſibi
debet̄ de iure. Modo emptori ſoluenti p̄-
ciū debet̄ de iure merx empta ſi eſt cōmen-
ſurata p̄cio. igit̄ ſi velit nō dare p̄ciū niſi ꝓ
merce de q̄ tutus ſit q̄ ſibi tradat̄ non vult
nec agit q̄d illicitū. ſic etiā mutuanti debet̄
reſtitutio ſortis. ꝛ de illo poteſt velle aſſe-
curari. Vñ ꝛ Thobias cirographū acce-
pit a Gabelo cui mutuauit. x. taleta argēti
Thobie. iiij. Licitū ē em̄ hoī cauere ſibi de
dānis ex culpa vel dolo ꝓximi ſibi ꝓuenti-
re poſſibilibꝫ. Vñ etiā ſaluator diſcipulis
dixit. eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Ex
Math. x. cauete ab hoībꝫ. ꝛ euangeliſta de
ipſo dicit q̄ nō credebat ſemetip̄m eis. ipſe
em̄ ſciebat q̄d eſſet in hoīe Johis. ij. Sꝫ
diceret aduerſarius. rō ꝯtra h̄ ſecūdū mē-
brū adducta procedit q̄ liceat ſibi velle eſſe
tutū de h̄ ſcꝫ q̄ ſibi aſſignet̄ merx: ſed nō p̄
bat q̄ liceat ſibi ꝓ tali p̄cio velle aſſignari
mercē cū tali circūſtantia q̄ etiā conet̄ em-
ptor eſſe tutus de annuo fructu illius mer
cis: ita q̄ vix vnq̄ꝫ vel nūq̄ꝫ poterit ſibi defi
cere q̄n habeat fructū de merce: puta reddi
tus emptus eſt merx ꝛ annua penſio eſt ſic
fructus illius mercis. ꝛ emptor vult eē cer
tus q̄ ipa merx ſibi aſſignet̄. ꝛ cū hoc q̄ eti
am āñua penſio ſibi infallibilr̄ de illa mer-
ce ꝓueniat. quēadmodū ſi q̄s emendo agꝝ
ꝑ p̄cio q̄d currit ꝛ ꝯſueuit dari ꝓ tali vl̄ cō
ſimili agro: vellet nō tm̄ eſſe certus de agri
traditione. ſed etiam q̄ om̄i anno haberet
fructus illius agri: adeo q̄ vix vnq̄ꝫ aut nū
q̄ꝫ poſſet emptori deficere fructꝰ ſolitus de
eo ꝓuenire. Nam illa aſſecuratio facit mer
cem eſſe notabilr̄ vl̄ longe meliorē q̄ꝫ ſi illa
nō eſſet. ꝛ ꝑ ꝯñs nō erit emptio ipa facta ꝑ
precio currenti licita. ſic etiam in ꝓpoſito.

Erg hoc idem patet ad improbationē p̄miſſoꝝ. Nam diceret̄ q̄ depꝛatiaꝛ ratio illius q̄ merx ſic qualificata ꝛ circūſtantionata eſt longe vel notabiliter melioꝛ p̄ cio currenti, quia illud nō currit ꝓ redditu ſic circūſtātionato. Et q̄uis p̄ciē ꝑ hoc q̄ fundat in p̄ſtantioꝛib⁹ bonis nō efficiatur p̄ſtantioꝛ: tamen ꝯſiderando q̄ ꝑ hoc conſequēter efficitur emptoꝛ p̄dicto modo tutus: ideo redditus reddit̄ p̄ſtantioꝛ precio. Ad hoc dicendū q̄ hic pendet nodus materie. Nam verū quidem eſt q̄ ſi p̄ciuꝫ currens ꝛ ꝯſuetum nō ꝯſueuit currere pꝛo tali reddītu ſcꝫ cuius annua impoꝛtātia ſit tanta certitudine que dicta eſt certificata: ſꝫ ſolum currat ꝓ redditu cuius annua impoꝛtantia eſt minus certa: tūc ſi illa maioꝛitas certitudinis eſt notabilis: facit etiam redditū eſſe notabiliter melioꝛem: ꝛ etiam notabiliter grauat̄ venditoꝛ in hoc q̄ cogitur cum p̄ſtantia bona om̄ia onerare ꝛ obligationi ea ſubijcere, ideo etiam p̄ciū debet eē notabilius ita q̄ ſm q̄ ē ibi maioꝛ vel minoꝛ certitudo vltra cōmunē ꝛ cōſuetam certitudinē: ꝛ maioꝛ vel mīoꝛ obligatio vel ſubiectio quaſi fructus illoꝝ bonoꝝ vltra q̄ ꝯſuetum eſt: ſm hoc etiam p̄ciū debet creſcere vltra ꝯſuetum. Nec excuſaret̄ emptoꝛ ſi in dando p̄cium deficeret ſcienter lꝫ citra dimidiū iuſti p̄cij deficeret, ꝓut patuit in ſimilib⁹ ſup̄ q̄ōne .lviij. ꝯclōne .iij. Poſſet tamen eſſe adeo parua maioꝛis vltra cōſuetā certitudinē q̄ etiam ſi dereſ ſolum p̄ciū ꝯſuetum nō cenſeret̄ eſſe p̄cium nimis paruū: q̄a adhuc illud p̄cium maneret intra latitudinem iuſti p̄cij licet eſſet in gradu infimo illius latitudinis. ꝛ ſic nō redderet̄ emptio iniuſta. ꝛ de illa latitudine patuit diffuſius ſup̄ eadem q̄ōne: ꝛ etiam q̄ōne .lvij.

Quarta concluſio

Emptio redditus ꝑpetui facta cum pacto redemptionis ꝛ ꝓ p̄cio currenti nō depꝛauat̄ ꝑ hoc q̄ emptoꝛ cum tot cautelis ꝛ munimentis: puta cum cautiōibus iuratoꝛijs fideiuſſoꝛijs ꝛ pignoꝛatitijs vallat mūit ꝛ velut ſuū contractum q̄ vix vnq̄ꝫ vllo diſcrimino aut nunq̄ꝫ poterit carere penſione annua ſui redditus. Pꝛobat̄ ſic precedens ꝯcluſio. Unde ꝛ alia bona īmobilia emendo ꝛ vendendo licitum eſt vallare ꝯtractū cautelis ſufficientibus: dūmodo detur iuſtum p̄cium. ꝛ ſi euaderet̄ ꝓbatio vt ibidē tunc r̄ndendum eſt vt ibidem.

Coꝛrelariū

Si ille contra quem ille due concluſiones ſunt poſite fuiſſꝫ motus p̄ciſe ex predicto motiuo tacto in euaſione habuiſſet ſua opinio apparentiā: ſed quia ex alijs videtur motus fuiſſe ꝛ interſeruiſſe que nō ꝓcedūt, ideo nō valet. Pꝛima ps coꝛrelarij patet ex dictis. Secunda pars ꝓbat̄ ſeptem rationibus. Pꝛima ratio, q̄ꝛ cum in argumentis poſt oppoſitū ſeu ad ꝑtem negatiuā arguiſſet quattuoꝛ argumentis ꝯtra emptionem redditus perpetui factam cum pacto redemptionis. ipe poſtea in coꝛpoꝛe ponendo p̄dictam opinionem ſuam dicit q̄ emptio facta cum p̄dicta certitudine non valet iurib⁹ ꝛ auctoꝛitatibus allegatis ad ꝑtem negatiuam q̄ōnis. Modo in illis argumentis adducit tales ꝓbationes ꝓ illa opinione ſua que ſi concluderent: eque impꝛobarent p̄dictam emptiōeꝫ factam ſine talibus cautelis ac certitudine ꝛ ita etiam impꝛobarent illam quā Martinus q̇ntus ꝛ Calixtus appꝛobauerūt: quā tamen ipſe admittere fuit coactus: ꝛ admiſit dicens, q̄ vbi ꝓ centū flo: enis poſſꝫ emi p̄dium vel alia res que annuat in veriſimiliter valeret impoꝛtare q̇nq̄ꝫ floꝛ. ibi ex huiuſmodi p̄dio v̓l re poteſt emi cenſus q̇nq̄ꝫ floꝛ. taliter quidem q̄ deſtructa huiuſmodi re v̓l ſterili effecta: nō poſſet quouis modo peti cenſus vel repeti ꝑncipale. Aſſumptum autem noſtrum patꝫ. Nam arguit pꝛimo ſic. Dare pecuniam vt plus ſoꝛte recipiatur eſt vſura. ꝛ ſic f. t. hic. Secunda, quia emptio vitalitij excuſatur ratione dubij. in hac autem emptione nō eſt dubium. Tertia. pecunia hic emitur que nō eſt emibilis

Quarta. quia ille contractus eque introducit damna illa: ꝛ mala que vſura introducit ſcꝫ q̄ nō intendunt homines agriculture ꝛ p̄ cariſtia patiunt̄ pauperes famem. ꝛ ſic de alijs. Unde ex illo apparet q̄ abſolute ꝛ indiſtincte libenter condemnaſſet illam emptionem: ſed quia nō audebat ꝯtradicere determinationi pontificum. ideo ſolum eam in quodam caſu admiſit. Unde etiam cum feciſſet argumenta p̄dicta poſt oppoſitum ſeu ad ꝑtem negatiuam: ſtatim

ſub. dicens. Hanc ptem credo eſſe veraꝫ cum limitatione tamē quā inferius dabo. ꝛ ſic ſimpliciter tenuit emptionem illam illicitam: ſed in caſu predicto eſſe licitam. ſcꝫ cum ꝑ centum poſſet emi ꝑdiū ꝛc. ꝛ ſic ſm eum regulariter eſſet illicitum. licet in vno caſu falleret. Hoc autē nō eſt niſi turpiter detruncare declarationem papalem. Quō autē ꝑdicta argumenta nec ꝯtra illam nec ꝯtra aliam emptionē ꝯcludant: patuit ſup vbi illa fuerūt formata licet ibidem fuerint formata ſolū in ſimili. quia ſolutio ꝑmi habet qōne. lxxxi. in ſolutione ꝑmi argumenti. ſolutio ſecūdi habet qōne. lxxxii. in ſolutione octaui argumenti ꝯtra ꝑmā ꝯcluſionem facti. Solutio tertij habet qōne. lxxix. ꝯcluſione tertia. Solutio quarti habet in fine queſtionis. lxxix. in ſolutiōe ꝑmi argumenti. Secūdo ꝑncipaliter deficit. quia dicit ꝙ nullum dubiū poteſt eſſe qn ibi ex ꝑpoſito ſit deceptio ſine compatione nedū citra ſed vltra dimidiū iuſti ꝑcij ſcꝫ dando xx. ꝑ redditu vnius habente ꝑdictam certitudinē. Nō dato ꝙ veruꝫ eſſet ꝙ. xx. eēnt ꝑcium minus ꝙ ſit merx in caſu poſito in fine ꝯcluſionis tertie. tamen nō eſſet intanto minus ꝙ eſſet vltra dimidium iuſti ꝑcij vt ſatis omnibus patere poteſt. Nam pro illa certitudine nemo compos rationis daret vltra. xx. adhuc octo vel decem. imo forte nec tres vel quattuor. Tertio principaliter deficit. quia idem obijciendo contra ſe: ex eo ꝙ. xx. dicunt eſſe iuſtum ꝑcium pro vno annuo per glo. in autentica ſupra allegata. Reſpondendū ꝙ glo. ꝛ iura in ea allegata loquunt in emphiteoſi. ꝛ vbi res locatur ꝑ cenſu ꝓportionabili. ſec⁹ vbi emitur cenſus perpetuus cum certitudine infallibili. Modo in hoc deficit. qꝛ glo. etiaꝫ loquitur in emptione que eſt ꝯtractus diſtinctus a contractu emphiteotico ꝛ a locatione. Secūdo. quia qua ratione emphiteoticus licitus eſt ꝑ tali precio ſi emphiteota poterit habere annuatim fructus in valore vnius floreni ꝑdicto modo. eadem ratione etiam emptio ꝯſimilis redditus eſt licita ꝑ tali. tenet ꝯſeqntia ex deductis ſupra in ꝑcedentibus queſtionibꝫ. Quarto principaliter deficit. quia idem iterum obijciendo contra ſe eo ꝙ. xx. flor. ſunt vſitatum ꝑcium. Reſpondet ꝙ ille vſus emanauit ex

neceſſitate pauperū qui etiā ad magis grauia compelli poſſunt. Nam ſi admitterentur: palam reciperent ad vſuras etiam grauiſſimas. alioqn enī ceſſante ſcꝫ neceſſitate nullus prudens ꝑ. c. flor. perpetuo ꝛ infallibiliter ſe ꝛ ſuos atqꝫ ſua aſtringeret ad qnqꝫ annuos flor. Modo ſic dicendo deficit. Quia etiam illa emptio quā ipſe admittit ꝙ ad multas perſonas ꝛ caſus ex neceſſitate pauperum emanauit. Secundo. quia ꝙuis inde emanauerit partim: tamen etiaꝫ nō pauperes faciunt talem contractum. et paſſim tam a pauperibꝫ ꝙ a nō pauperibꝫ conſtituit redditus vnius ꝑ. xx. ſuper bonis. ꝙuis me lateat quādo ꝯſtituit cum ꝑdicta certificatione. an etiam nō pauperes vendant ꝑ. xx. tm. hoc enī pendet ex facto. Et ſi nō ſit hoc in ꝯſuetudine: fateor in tali caſu nō ſufficere. xx. tanqꝫ ꝑcium iuſtum.

Quinto deficit. quia arguit iterū ſex argumentis ꝯtra ꝑdictam emptionem. Primo. quia illo mō pecunia ꝯtra naturaꝫ parit pecuniā. Secūdo cauſe ꝓhibitiōis vſure eque habent locum in tali emptiōe. Tertio. quia ex auaricia oritur vel ecōtra ex ea oritur auaricia. Quarto. quia ꝑ illam extinguitur charitas ad ꝓximos. Quinto. qꝛ emitur pecunia que nō eſt emibilis. Sexto. qꝛ emptor in re eſt verus mutuator ꝛ vēditor mutuatarius ꝛ impignorator. Modo illa argumenta eque poſſunt applicari illi emptioni quā ipſe ꝓpter determinationē pontificiaꝫ coactus fuit approbare. Et inualiditas illoꝝ argumentoꝝ ꝛ rationabilis ſolutio eoꝝ ꝑꝫ ex dictis: puta ſolutio ꝑmi ꝑꝫ ex dictis. q. lxxv. ſolutio ſecūdi ꝛ qrti ex ſolutione ꝑmi ꝛ ſecūdi argumenti ꝯtra ꝯcluſionem ꝑmā in qōe. lxxix. ſolutio tertij ꝑꝫ quia ille ꝯtractus cū de ſe ſit licitus nec generat auariciam: nec orit ex ea. licꝫ auari aliquādo eo abutant. ſolutio quinti ꝯcluſione tertia. q. lxxix. ſolutio ſexti ex tertia probatione ꝯcluſionis ꝑme queſtionis. lxxxi. ꝛ ꝙ tandem ad hoc ꝓſilit ꝙ dicit ꝙ expedit habere feneratores ꝑꝫ eſſe falſum ex dictis in queſtione. xlviij. Sexto principaliter deficit. quia ſupponit falſum ſcꝫ ꝙ ſiat emptio illa aliquādo cuꝫ tali cautela ꝙ nūqꝫ eis contingere poſſit defectus annue penſionis. quia tunc fieret cum tali cautela ꝙ etiaꝫ ſi pereant ipſa bona vel ꝑdia in quibꝫ

eſt conſtitutus redditus adhuc debeat emptori ſolui annua penſio. Hoc autẽ non fit quia pereũtibus illis bonis nõ eſt in quo fundet̃ ille redditus niſi in perſonis alicuius cõitatis ſeu in ipſa cõmunitate fundaretur. Modo etiam illa cõmunitas perire poteſt ⁊ ea pereũte nõ eſt q̇ ſoluere teneat̃.

Septimo, quia eodem modo quo ipſe defenſat ⁊ iuſtificat ſuum ꝯtractum ab argumentis factis ad ꝑtem negatiuam ⁊ contra emptionem cum pacto redemptionis: etiam poteſt defenſari ꝯtractus quem ipſe damnat dũmõ .xx. ſint ꝓcium currens. Nã defenſando ꝯtractum quẽ ipſe admiſit dicit ꝙ in tali contractu nõ cadit vſura ex forma nec ẽt diffinitio vſure neq̃ poterit illa iudicari ex intẽtione ⁊ hic cenſent̃ empti futuri fructus. Modo hec oĩa eque poſſunt de emptione quã ipſe damnat dici: ſuppoſito ꝙ ꝓcium ipſum ſit ꝯſuetũ ꝓ redditu ſic qualificato: imo etiam ſi ſit in aliquãto minus: adhuc poſſunt illa habere locũ in eo q̃uis eſſet iniuſticia ꝓcij. Preterea etiã dicit idem in hoc ꝙ ꝓpter certitudinẽ lucri damnat illum ꝯtractum, ⁊ tamen Baldus quẽ ꝓ ſe allegat tanq̃ etiam condẽnantem hmõi emptionẽ ex illa cauſa expreſſe dicit ſe nõ damnare eam ꝓpter certitudinẽ lucri ſed ꝓpter exceſſum modi: puta ſi ẽ nimis magnum lucrũ. De alijs defectibus etiã hui⁹ doctoris patebit in .xij. argumento infra in fine huius queſtionis ponendo.

Quinta concluſio

Emptio redditus perpetui facta cũ pacto redemptionis nõ deprauat̃ ꝑ hoc ꝙ emẽs eſt in ſpe ꝙ venditor ſtatim redimat. Probat̃ dupliciter. Primo, quia ꝙ emptor ſperat redemptionem, ⁊ ꝙ emptor ſperat ꝙ cito offerat ſe caſus ꝙ reuẽdat equiualent q̃ ad hoc ꝙ ſi vnum illoꝝ deprauet emptionem: etiam reliquum deprauabit eam, ⁊ ſi vnum nõ: nec reliquũ. Modo ſecũdũ nõ deprauat eam, igitur nec ꝑmũ. Maior nota. Minor ꝓbatur, quia in alijs bonis immobilibus ⁊ etiam mobilibus nõ deprauatur emptio ꝑ hoc ꝙ emens ſperat cito ſe poſſe illam rem reuendere vel ſe reuenditurũ fore, alˀs oĩs negociatio ꝓprie dicta eſſet de per ſe damnata, quia de illius per ſe ratione eſt̃ ꝙ res emat̃ vt reuendat̃ etiã ad lucrum, ergo etiam ſic eſt hic, tenet ꝯñ a ꝑ quia etiam redditus inter bona ĩmobilia computatur. Secũdo, quia maxime ideo deprauaret̃, quia emendo intenderet fructus medij temporis lucrari: vt ſic pecunia ſua non maneat interea ſine fructu ⁊ in ocio. Modo hoc non deprauat, quia illos fructus licite capit, quia capit eos nõ de pecunia mutuata alteri: ſed de merce ſua empta ab illo alio. quod nõ minus licet q̃ liceret ſibi emere agrũ: intendẽdo fructus agri ꝑmo anno percipere ⁊ poſtea eum reuendere ⁊ recuparare ꝓcium, nam etiã redditus inter ĩmobilia computatur. Fatendũ tamen eſt ꝙ ſi emens ſit clericus ⁊ emat animo et ſpe reuendendi ⁊ ordinet illam reuenditionem ad lucrum: deprauabit̃ emptio ex circũſtantia q̇s, quia illa emptio tali intentione iam dicta facta eſt negociatio ꝓprie dicta ſcʒ lucratiua, quia fit animo reuendendi ad lucrum, ſed hoc nõ arguit emptionẽ ꝓdictam de ſe vel ꝓciſe ratione intentionis ꝓdicte eſſe vitioſam, ſic̃ nec alia negociatio de ſe vel ratione intentionis lucri eſt praua vt patuit queſtione .lij. ꝯcluſione .ij. circumſtantia quarta. Q̃uis ratione circumſtantie quis deprauet̃. Dixi ꝑmo notanter. Si emens eſt clericus, quia ſi eſſet laicus videretur habere dubium: eo ꝙ laico nõ eſt ꝓhibita negociatio etiam lucri cauſa facta: tamen ex alio fundamẽto: puta ꝙ emptio redditnũ fieri debet ĩmediate ad ſuſtentationẽ q̇nq̃ generũ perſonarũ ſupˀ tactoꝝ vel eis cõſimiliũ, ideo videtur ꝙ nõ ſit ea vtendũ ad lucrum q̃uis alijs ꝯtractib⁹ quis poſſit vti ad lucrum vt de lucro emat redditus ꝓ talibus perſonis. Ideo ꝓ maiori ſecuritate dixi ſi emens eſt clericus. Dixi etiam ſecũdo notãter. Si emẽs clericus ordinet illam ad reuenditionem ⁊c̃. Quia ſi emeret etiam animo reuendendi ⁊ nõ ordinaret illam reuenditionem ad lucrũ: ſed tñ ne pecunia interim maneret ſine fructu quẽ induſtria humana mediante ea poſſet facere vł ne ipſe de illa interim viuere cogeret̃ in diminutiõem ſortis vel beneficij: non video ꝙ peccaret: vt puta ſi aliqui redditus beneficij ſunt redimibiles: ⁊ cum redimunt̃ clericus habet pecuniã ibi iacentẽ, ideo ꝓ bono beneficij ſtatim ĩtez ꝓ illa emit aliũ redditum redimibilem ⁊ cũ nõ poſſit inuenire

aliq̄s reddítum redímíbilē íta competentē
ſicut expediret beneficio: puta non niſi di-
ſtantem a loco beneficij. īō emendo optat
q̄ venditoꝛ aliq̄n redimat: vt ſic interim oc
currente opoꝛtunitate emat alibi redditū
magis competentē beneficio. Jam inquā
emit optans q̄ alius redimat ⁊ q̄ ei reuen-
dat: nō tamen oꝛdinat illam reuenditionē
ad lucrū ſcȝ q̄ reuēdendo velit plus p̄cij le
uare q̄̄ expoſuerit p̄ eo.

Ex hac concluſio/

ne ſequuntur quinq̄ coꝛrelaria. Primum
q̄ minus bene ſenſit dominus Petrus de
Aleaco epiſcopus Cameracenſis cardina
lis cui hec concluſio contradicit. Nam il-
le videtur expreſſe ſenſiſſe oppoſitum: put
patet in ſua ſubſcriptione: que patuit con-
cluſione pꝛima in octaua autoꝛitate in no-
na ſubſcriptione. Secūdum coꝛrelarium
q̄ motiuū eius ibidem tactum nō valet: q̄ꝛ
licitum eſt emptoꝛi velle fructus medij tē-
poꝛis percipere de re ſua empta: nō obſtan
te q̄ intendat eam venditoꝛi vel alteri reuē-
dere ⁊ rehabere pecuniā ſuā. Tertiū q̄ nō
habet apparentiā q̄ dicit q̄ intentio vſura-
ria tollat̄ p̄ hoc q̄ emēs ſimpliciter mallet
emere ſine cōditione redimendi ⁊c. vt ipſe
ibidem dicit. Nam dare facultatem redi-
mendi venditoꝛi eſt ei impartiri gratiam:
vt patuit ex bulla Martini ⁊ ex ſecūda rō-
ne p̄me concluſionis huius queſtionis. igi
tur eius oppoſitum eſt nō impartiri gratiā.
Modo videtur q̄ mens vſuraria potius
locum habet in nolente impartiri gratiam
q̄̄ in volente. Quartū eſt q̄ etiam Johes
d̄ gerſona videt̄ minus bene ſenſiſſe ⁊ foꝛte
ſenſit minus bene. quia idem in ſua ſubſcri
ptione poſt petrum p̄dictum dicit ſic. Ego
Johes ⁊c. idem teneo. Unde ſi ly idem re-
ferat totam ſniam petri: ptȝ ꝓpoſitum. ſecus
ſi tm̄ referat approbationem ꝯtractus in ſe:
⁊ nō ꝯditionem adiectam. ideo dixi. videt̄
⁊ foꝛte. quia idem gerſon in ſuo tractatu de
ꝯtractibus vbi iuſtificat emptionē factam
cum pacto redimendi: nullibi facit mentio
nem de illa ꝯditione tanq̄̄ requiſita quam
nō videret̄ omiſiſſe ſi neceſſario requireret̄.

Quintū q̄ etiaȝ minus bene ſenſit quidā
Guilhermus: nō qui fuit gloſatoꝛ Raymū
di ſed quidam alius cuius opinionem reci
tat Anthoninus p̄te ſecūda titulo p̄mo. c.
viij. §. xiiij. Unde ille Guilhermus voluit
q̄ etiam quando tali de cauſa emeret̄: puta
quia certum eſſet q̄ redimeret̄: tunc ſaperet
naturam vſure. Et idem ſenſit Petrus de
aleaco: vt patuit. ſed hoc nō poteſt ſtare: q̄ꝛ
vſura nō niſi in mutuo reperit̄. emptoꝛ aūt
ibi nō poteſt eſſe mutuatoꝛ etiam implicite
quia pecuniam datam nō poteſt repetere
licȝ oblatam poſſit recipere ⁊ ſit etiaȝ p̄ cer
to recepturus. Irreuocabilitas autem pe-
cunie eſt contra ſubſtantiam mutui. nec p̄-
babilis certitudo recuperationis pecunie
obſtat: q̄ꝛ idem poteſt ꝯtingere in emptiōe
negociatoꝝ. Non ſolū ergo predicta em-
ptio vbi nō ſperat̄ venditoꝛem redemptu-
rū reddítum nō eſt illicita vel neceſſario ca
uenda vel dubitandū q̄n ſit licita. ⁊ hoc cō
tra anthoninū ibidem qui etiam in illo ca-
ſu trepidauit: vbi tamen p̄dictus Guilher
mus nō trepidauit aſſerens eam licitam: ſȝ
etiam in caſu quo ſperaret q̄ cito redimere
tur nō eſt dubitandū q̄n ex hoc nō deprā-
uetur: ſed maneat nihilominus licita de ſe
q̄̄uis ex circūſtantia depuari poſſȝ. vt etiā
in hac concluſione tactum eſt in verſiculo
dicit̄ notanter p̄mo.

Sexta concluſio.

Emptio redditus perpetui facta cum pa-
cto redemptionis nō deprauat̄ per hoc q̄
emens eſt perſona eccleſiaſtica vel religio-
ſa. Hec ponit̄ contra duos doctoꝛes. Pri-
mo ꝯtra iuriſperitū illuȝ ꝯtra quē fuerunt
poſite tertia ⁊ quarta ꝯcluſiones. Nā idē
dicit q̄ dato q̄ talis ꝯtractus poſſet defen
di de iure validus: tamen nō deceret viros
bonos p̄ſertim eccleſiaſticos ⁊ religioſos.
Secūdo contra magiſtrum Jacobū erd
foꝛdenſem oꝛdinis carthuſienſis ſacre the
ologie p̄feſſoꝛem. Primus allegat ad hoc
Paulum de caſtro qui p̄dictos cōtractus
in certo caſu defendēs conſuluit nihilomi
nus vt religioſi (etiam ſi perpetuus ſit red
ditus) ⁊ eis inuitis redimi nō poſſit ad re-

noꝛem ↄtractus nō ſolum ꝑmittere ſed etiā inſtare debeant vt fiat redemptio: quia dicit etiaꝫ ſi defendi poſſint tales ↄtractus tamen male ſonant. ⁊ hoc habet in ſuo conſilio. xix. Secūdo allegat ꝓ ſe Innocētiū qui conſuluit chꝛiſtifidelibus: vt ab hmōi ↄtractibus pſertim ſup cenſibus de nouo cōſtitutis deſiſtant. Tertio ꝓbat: quia illi contractus voluntarie inin diſplicuerunt Saliceto in autentica ad hec. C. de vſuris ⁊ Ludouico romano. ⁊ paulo de caſtro in l. ſi tibi. ff. de pactis. ⁊ Calderinus. in. c. nauiganti. de vſuris. ⁊ reprobant hmōi ↄtractus ꝑ iura ⁊ rationes. per doctores in locis ꝑallegatis. Ex illa diſplicentia ⁊ reprobatione infert ꝙ illi contractus non decent bonos preſertim eccleſiaſticos qui poſiti ſunt tanꝙ ſignum ad ſagittam: ⁊ nō ſolum a malo: ſed ab omī ſpecie mali abſtinere debent. Secūdu s etiam doctoꝛ in ſententia duo dicit. Primo ꝙ ꝗuis predicti contractus modificati ⁊ qualificati debito mō non poſſint iure reprehendi: conſultius tamen agerent ſi ab eis abſtinerent: niſi graui neceſſitate ad hoc eos compellente. ⁊ idem dicit de vitalitijs. Secūdo dicit ꝙ conſultius agerent ſi victum quererent de labore manuū ſuarum aut ꝓpꝛiorum agroꝛū cultura: aut de animaliū nutrimētis. ⁊ poteſt ſententia eius reduci ad ſex ꝓbationes applicabiles ad ꝑmū dictum. Prima eſt. quia eoꝛū conuerſio ⁊ vita excellentioꝛ debet eſſe ⁊ ceteris in exemplum. Modo exercendo ꝑdictos contractus nō eſt vita eoꝝ excellentioꝛ: ſed par laicis: qui etiā eos ↄercent. ⁊ perfectius eſſet abſtinere ab eis ꝙ eos exercere. Secundo. quia ceteri occaſionabuntur ad illos exercendos: etiam cū abuſu eoꝝ. mō ab occaſiōe mali abſtinere debent. Tertio. quia dedecus eſt imitari abuſores. Modo clerici illos contractus faciendo: imitantur alios exercentes eos cum abuſu. Quarto. quia ab omni ſpecie mali abſtinere debent clerici ⁊c̄. vt ꝑ us. Quinto. quia opoꝛtet prelatos eccleſiaſticos ⁊ religioſos honeſte ambulare ad eos qui foris ſunt: vt is qui ex aduerſo eſt vereatur: nihil habens dicere de eis. j. ad Theſſalonicen̄. iiij. ⁊ ad Titum. ij. Secūdo, quia nō legimus in vitis patrum: aut collationibus patrum: aut hiſtoꝛijs patriarcharum ⁊ ꝓphetarum viros famoſe ſanctitatis ⁊ celebres in opinione talibus cenſibus inheſiſſe. Secūduꝫ ꝓbat ſic. quia animalia ⁊ frumenta ⁊ huiuſmodi ſunt diuitie naturales: ⁊ ille ſunt irrep̄henſibiles. igitur de talibus viuere eſt irrep̄henſibile. igitur conſultius. Secundo. quia de talibus vixerunt ꝓphete ⁊ patriarche. ⁊ apoſtoli de laboꝛe manuū vixerunt. Et ſi obijciatur ꝙ omittendo illos contractus contingeret eos penuriam pati. Reſpondet non eſſe eis diffidendum de ſufficienti pꝛocuratione victualiū diuina ſponſione eos aſſecurante cum ait. Primū querite regnū dei ⁊c̄. Si enī amoꝛe dei ab illicitis abſtinerent: deus omnem inopiaꝫ ſuppleret: ſed minus de deo confidentes: extraoꝛdinarios modos viuendi querunt. ideo iuſto iudicio quod ipſi ad locupletioꝛem vſum deputant: hoc eis neſcientibus diſpenſatur ad defectuꝫ ſicut ſcriptū eſt. Qui plus colligit non abundauit. ⁊ qui minus: non minoꝛauit. Sed illis non obſtantibus ꝓbatur predicta concluſio contra ſententiaꝫ vtriuſqꝫ pꝛo quanto eoꝛum ſententia preiudicaret concluſioni iam poſite: aut ꝓ quanto eoꝛum ſententia perciteret conſcientias infirmoꝛum: periclitando illos qui de facto habent tales redditus. Primo ſic. qꝛ Martinus papa quintus approbauit emptionem predictam etiam ab eccleſiaſticis ⁊ monaſterijs factaꝫ. igitur eſt licita. Secundo ſic. quia idē fecit Calixtus papa tertius. Tertio. quia aliquibus perſonis licitum eſt de illis viuere: ⁊ magis videtur ꝙ clericis ⁊ eccleſiaſticis illud liceat ⁊ expediat: vt pꝛobatum eſt ſupꝛa queſtione. lxxiij. Ideo ſi ille contractus aliquibus licet: vt emant redditus ſibi: hoc non minus clericis conueniet ꝙ laicis ſed magis. Quarto. quia contractus eſt de ſe licitus: vt patuit: ⁊ non inuenitur aliqua lege ꝓhibitum ꝙ talis perſona non eum agat. ⁊ ita ex circūſtantia quis depꝛauetur: quia licet clericis ſic negociatio ꝓpꝛie dicta interdicta: vt ſup̄ queſtione. lij. non tamen emptio bonoꝛum imobiliū in finem vt inde ſuſtentent̄ in ſer=

uin diuino: ⁊ ꝑſertim eoꝝ bonoꝝ emptio quibus expeditius deo ſeruiunt. puta vbi nõ diſtrahũtur a diuinis per temporales ſolicitudines ⁊ curas rurales. Quinto. quia ſi contractus ille de ſe exiſtens licitus fieret eis illicitus: hoc maxime eſſ; per accidens ſcilicet ꝓpter varietatem opinionum de eo an liceat vel non. Modo hoc nõ arguit. q: cũ altera illaꝝ ſit vera: ⁊ ꝑſertim nũc illa quã exprimit ↄclio noſtra ſit determiata auctoritate ap'lica etiam quo ad eccleſiaſticos: ſequit potius ⁊ magis ꝙ licite ⁊ decenter eum faciat: q̃ ꝙ illicite ⁊ indecenter. Nã ſi eccleſiaſticoꝝ eſt ꝑdicare doctrinam veritatis: ⁊ eos qui ↄtradicunt arguere: puta q̃ ceteros vellent tanq̃ vſurarios cõdemnare propter illum contractum: tunc licebit clericis cum actus non ſit in ſe illicitus, nec etiam clericis illicitus: etiam o pere id docere qm̃ plus docent facta q̃ verba. Et valde tenent plati ad hoc ꝙ nõ percutiant ↄſcientias infirmoꝝ: nec dent occaſionem ſcrupuli infirmis fratribus ſuo exẽplo ſcʒ credendi aliquid illicitum qđ tamen eſſet licitum. Unde ſi hodie orire dubiũ ſi licitũ eſſet comedere carnes ſuillas: plati nõ modo hoc verbo docere deberent: imo etiam exemplo poſſent: vt extirparent hmõi errorẽ ⁊ ſcrupulũ in infirmis. Et ſi dicas. q̃uis eis liceat ⁊ id poſſint docere verbo ⁊ opere tamen ex quo ceteri quibꝫ nõ licet: puta qui de laboribꝫ manuũ ſuaꝝ viuere debent: ſument inde occaſionẽ ſil'ia faciẽdi. ceſſandũ eſt etiã clericꝫ ab illo ne ſcandaliſent alios ſicut abſtinẽdũ eſt ab eſu ydoloticoꝝ: ſi inde ceteri ſcandaliʒant. vt patʒ .j. Coꝝ. viij. Rñdet ſi hij quibꝫ nõ licʒ ſint informati ꝙ eis nõ licet: ⁊ nihilominus faciũt: allegantes clericos facere: tales ſcandaliſant nõ ex ope clericoꝝ ſʒ ex ꝓpria malicia quod ſcandalum ẽ pharizaicum. ⁊ nõ eſt curandum ſicut nec curaret ſi laici vellẽt celebrare miſſas exemplo clericoꝝ. ſi aũt nõ ſũt informati: fateor vbi illud ſcandalũ ex ignorantia illoꝝ: ⁊ exemplo clericoꝝ veniret: eſſʒ illud ꝑueniendũ ꝑ ꝑuiam informationẽ. qua facta poſtea excuſant clerici. ante aũt nõ excuſarent qm̃ etiã a ſcandalo infirmoꝝ ⁊ ignorantiũ eſt cauẽdũ. Neqꝫ aliter motiua opinionis oppoſite valent. Ad ꝑmũ naqꝫ dicendum ꝙ auctoritas Pauli nõ cogit nos nec ſua ſententia ꝓcedit: vt patʒ ꝑ rõnes ſuꝑ tactas: adeo ꝙ ſi ſint redempti redditus dicendũ eſt ꝙ eis expedit rurſum emere. nec male ſonant illi contractus debiio mõ veſtiti. ⁊ ſi in errantiũ cordibꝫ olim male ſonuerint vel hodie male ſonẽt: potius eſt ille error extirpandus q̃ fouendꝰ: trepidando timore vbi nõ eſt timor ⁊ laqueũ iniiciendo aĩabꝫ ⁊ duriorẽ faciendo viam q̃ in re ſit: ⁊ dãnando innocentẽ. atqꝫ dicendo id quod bonũ eſt malũ eſſe. vtriſqꝫ eñ imꝑcat ꝓpha ve dicẽs. Ue his q̃ dicũt bonũ malũ: ⁊ malum bonũ Eſa. v. Utinam eñ de illis que clare ↄſtat eſſe damnata: incuteremus ꝓximis timorẽ ⁊ ea timeremus. Ad ſecũdum dicendum negando ꝙ Innocẽtius ↄſuluerit ꝑdicto modo: vt ipſe allegat. quia allegãdo dicit ꝑſertim tenet. modo ly ꝑſertim denotat ꝙ Innocentius ↄſuluerit tã reddituꝰ de nouo q̃ ab olim ↄſtitutos nõ emere q̃uis magis nouos. mõ nõ ↄſuluit olim ↄſtitutos nõ emere: ſed tm̃ hoc dicit de nouis ꝓut de hoc diffuſius patuit q̃ſtione. lxxix. ⁊ .lxxx. Et deniqꝫ ſi etiam de vtriſqꝫ dixiſſet nõ ꝓcedit ſua autoritas. ꝑmo quia ↄſiliũʒ nõ ſequi nõ eſt q̃d ꝑnitioſuʒ. ſecũdo ꝙ plꝰ eſt curanda Martini ⁊ Calixti pontificuʒ iudicialis declaratio q̃ ipſius Innocentij magiſtralis determinatio. qm̃ etiam ipſe licet papa fuerit: noluit ſua ſcripta ſuꝑ decretalibꝫ habere auctoritatẽ niſi magiſtralem.

Ad tertiũ dicendũ ſi vere allegat ꝑdictos doctores ipſe nouit. nec tamen eoꝝ autoritas nos cogit. Unde nec gloſe nec doctores ſunt allegãdi in diſputationibꝫ maxime ꝓpleumaticis: vt vult glo. in .l. ſed nõ lʒ. ff. de offi. ꝑſidis. Ad ↄñam tertie ꝓbationis. ⁊ ad ꝑmã ꝓbatõʒ ↄñe dicendũ ꝙ ↄña valeret quãdo ↄtractus in a ñte eſſet includẽs maliciã vel dubiũ de malicia: nõ habita informatiõe ꝑuia infirmoꝝ inde ſcandaliſabiliũ. Preterea ad ſecũdam ꝓbationem cõſequentie ſcʒ ab omni ſpecie mali ⁊c. dicendum ꝙ illud etiam reſpicit laicos. quia licet iura illud applicent clericis: nõ tamen excludunt laicos quos apoſtolus (cuius ſunt illa verba. ꝑme ad Theſſal. v.) etiam incluſos eſſe voluit. De hoc etiam aliquid eſt tactũ ſuꝑ q̃ne. lxxxj. ↄclione. iij. in fine.

Ad dicta alterius doctoris dicendũ ꝙ ſi ꝑ ↄſultius non velis inſinuare ꝓbabile vel

[eq]libre p̄iculuȝ peccati ſubeſſe in faciendo
[il]los ↄtractus.ſed tm̄ velit q̄ vtro biqȝ ſit ſe
[cu]ritas ſufficiens ad excluſionem peccati:
[ſi]ue maior ſit in omiſſione q̄ȝ in actiõe eo
[r]ũ:nõ eſt eius ſnĩa ↄtra ↄcluſionem noſtrã
[i]n q̄ inquã ↄſultius eſt ſeruare p̄cepta ⁊ con
[ſi]lia q̄ȝ tm̄ p̄cepta. Si aũt p̄tendat ſubeſſe
[pe]riculum aliquod ꝓbabile vl' equilibre pec
[ca]ti.tunc ad p̄maȝ ꝓbationẽ p̄mi dicti Di
[c]endum. q̄ nõ eſt neceſſariũ ad vitandum
[pe]riculum peccati: q̄ in cũctis excellentio
[r]ib⁹ ſe exerceat is cuius vita debȝ eſſe excel
[le]ntior alijs.ſȝ ſufficit q̄ in multis. ⁊ ſic illa
[ex]cellentia poteſt in alijs a quib⁹ abſtinent
[ec]cleſiaſtici ↄſeruari: vtputa abſtinendo a
[m]atrimonio:a negocijs ſecularib⁹. ⁊ ſic de
[al]ijs multis. Unde ſi ↄcluderet eque ꝓba
[re]t q̄ deberent a vino ⁊ carnib⁹ abſtinere.
[q]uia etiaȝ in hoc eoꝝ vita eſſet excellentior
[al]ijs:q̄ quo ad illa ſi nõ abſtineant eis pa
[ri]ficabũt. Secũdo dicendũ q̄ m̃lta ſunt
[ex]cellentia que agere eſt ↄſilium tm̄ ⁊ non
[p̄]ceptum. Modo nõ agendo que conſilij
[ſu]nt:non eſt periculum peccati. Tertio q̄
[ſt]at aliquid eſſe licitũ eccleſiaſtico:cui⁹ op
[po]ſitũ eſt nõ modo licitum laico ſed ↄcilij
[im]o debitũ. vt nõ laborare corꝑaliter ad ſe
[ſu]ſtinendũ:vt quietius intendere poſſit me
[lio]rib⁹.⁊ tamen laicus qui nõ p̄t melioȝib⁹
[in]tendere dȝ corꝑal'r laborare. ita in ꝓpoſi
[to] nõ ↄgruit paſſim laicos viuere de red
[di]tib⁹.⁊ tamẽ licitum erit cleric̄;put patuit
[ſup]ine.lxxiij. Ad ſecũdum dicendum q̄ ſi
[ab]utunt̄ aliqui ad hoc nõ occaſionant̄ niſi
[oc]caſione accepta ⁊ nõ data.ideo nihil im
[p]utari debet ipſis eccl'iaſticis. Si aũt lici
[t]e vtunt̄:itez nihil debet eis iputari. Ad
[te]rtiũ.q̄ nõ imitant̄ abuſores ſed licite cõ
[tra]hentes quando contractus eſt modifi
[ca]tus debitis circũſtantijs. Unde ſi ꝓba
[tio] ↄcluderet etiam q̄ nõ deberẽt vinuȝ
[bi]bere.quia multi eo abutunt̄. Ad quar
[tu]m patet ſolutio reſpondendo ad motiua
[p̄]cedentis doctoris. Ad quintũ q̄ cõtra
[he]ndo contractu licito: nõ inhoneſte am
[bu]lant.nec qui foris ſunt poſſunt quid in
[ho]neſtum de eis dicere. Ad ſextum dicen
[du]m q̄ locus ab autoritate negatiue nõ te
[ne]t. Secũdo q̄ leuite veteris teſtamenti
[vi]xerũt de reddítib⁹. quia de decimis que
[ſu]nt redditus p̄diales q̄s eis (vt quietius
diuinis vacare poſſent) etiam deus me[..]aſſi
gnauit:quare igitur nõ poſſet laicus ali
cui eccleſiaſtico etiã redditus compare aut
clericus ſibi: ad ſi[mi]l'iter diuinis vacandum
quietius. Nec obſtat q̄ irredimibiliter fue
rũt eis aſſignati:quia redimibiliter aſſigna
re eſt emptorem facere gratiam ipſi a quo
emit.ergo nõ deprauat ꝑ redemptionẽ cõ
ceſſam. Ad p̄mũ ꝓ ſecũdo dicto dicendũ
q̄ nõ ſequit̄:ille modus viuendi eſt irrepre
henſibilis. igitur alius eſt reprehenſibilis.
quia etiam alius poteſt eſſe irrep̄henſibil':
ſic eſt hic.⁊ dato q̄ eſſet minus irrep̄henſi
bilis.nõ ſequit̄ tamen. ergo eſt rep̄henſibi
lis.ſicut nõ ſequit̄.ille homo eſt minus ſan
ctus alio.igitur habet aliquid iniquitatis
nõ fit em̄ remiſſio ꝑ admixtionem ↄtrarij.
Ad ſecũdum dicendũ q̄ ꝓbat licitũ eſſe
viuere de talib⁹.ſed nõ ſequit̄:igit̄ nõ de il
lis ſed aliter viuere eſt illicitũ. Preterea an
tiqui vixerũt de redditib⁹: vt patuit. ⁊ ſtat q̄
ↄſultius.id eſt magis conferens eſt ad qui
etem ↄtemplationis nõ vacare ruri ⁊ cultu
re que diſtrahũt q̄ȝ oppoſitum. In ſolutiõe
obiectionis fateor q̄ nõ ideo eſt ↄtrahen
dum illis ↄtractibus. quia timenduȝ ſit q̄
deficerent eis neceſſaria.ſed ſepe nõ ita qui
ete ⁊ perfecte poſſent intendere diuinis. ſi
cut viuendo de redditibus.nec tamen ẽ ad
ꝓpoſitũ cum dicit. ſi em̄ ab illicitis ⁊c̄. quia
ille contractus nõ eſt illicitus. Ex vero di
cit: q̄ ipſi ad locupletiorem vſum ⁊c̄.con
cedendũ eſt. Nam non ſunt emendi ad cõ
gregandũ diuitias. Unde ſi etiã p̄dia eme
rent ad huiuſmodi finem mererent̄ diminu
tionem.ſed ad expeditius ⁊ vtilius ꝓ re pu
blica intendendũ ſpiritualibus:debent re
ſpicere in emendo.

Septima cõcluſio

Emptio redditus perpetui redimibilis nõ
deprauatur per hoc q̄ facultas redemptio
nis ducitur in pactum inter contrahenduȝ
⁊ non conceditur poſt contractum initũ: vt
quidam ex modo loquẽdi vident̄ voluiſſe
dicere. Probat̄ tripliciter. Primo. quia eti
am ſi inter cõtrahendum fiat:adhuc eſt illa
emptio approbata in bulla Martini ⁊ Ca
lixti ſupra allegata. Secũdo. q̄ nõ eſt rõ
diuerſitatis cur liceat eã ↄcedere poſt ↄtrũ
⁊ nõ inter ↄtrahendũ. Nã q̄ꝗ ↄceſſio ille

fac[u]ltatis eſt conceſſio gratie: eque licebit illam ꝯcedere in contractu ſicut poſt. Tertio. quia ſi que eſſ ratio diuerſitatis: maxime quia concedendo illam facultatẽ poſt ꝯtractũ: iam nõ vult eo remiſſius ſibi venditã eſſe mercẽ: eo ꝙ ꝯtractꝰ nihilominus maneret factus ꝓ eodem ꝑcio ſicut ꝑus: ſed qñ inter ꝯtrahendũ ꝯceditur illa facultas. emptor vult ꝑ textu illius gratie redditũ ſibi vendi eo minori ꝑcio quanti poteſt eſtimari illius facultatis conceſſio. Hoc autẽ videtur illicitum ꝙ ratione illius ꝯceſſionis gratie velit eo minus dare. Sed hoc non obſtat: patẽ dupliciter. Primo. quia ſtat ꝙ etiam eam in contrahendo concedens: nõ minus velit dare de ꝑcio ꝙ̃ ſi eam nõ concederet in contractu. Secũdo. quia etiã ſi velit eo minus dare: nõ ꝓpter hoc peccabit. Nam redditus vel alia merx minus valet emptori: quãdo eſt ab eo repetibilis: ꝙ̃ quãdo nõ eſt repetibilis. ideo etiam poteſt velle eo minus dare. ꝛ de hoc in ſequẽti queſtione. Et ſi arguas. ergo non impendet gratiam ſi inter ꝯtrahendũ concedendo facultatem vult eo minus dare in ꝑcio. Dicendum ꝯcedendo ꝙ tunc nõ eſt gratia ſaltem ſi ꝑciſe tantũ vult defalcare in ꝑcio: qñ ti minus valet merx rõne illius repetibilitatis vel qñti eſtimaꝝ illa facultas. Nec tñ peccat nõ impendendo gratiam (ſicut non peccat q̃ nõ gratis ꝛ ſine mercede alicui cõcedit equũ: ſed ꝓ mercede: licẽ ſi gratis ꝯcederet eſſet cõmodatio ꝛ gratuitꝰ ꝯtractus) niſi illam gratiã teneret ei impendere ꝓpter neceſſitatem vrgentẽ que etiam tanta poſſẽ eſſe in quattuor caſibꝰ vel q̃nq; ꝙ illud preciũ nõ ꝑ modũ ꝑcij: ſed ꝑ modũ puri ꝛ gratuiti mutui deberet dare. de quibꝰ caſibꝰ pẽ ſup̃ q̃one. xix. Et ſi arguas. ꝯcedere grãm ꝓ tẽpali eſt illicitum. igiꝝ ſi illa facultas eſt gratia: ꝛ vult eam ꝓ aliq̃ntulo ſibi defalcãdo in ꝑcio cõcedere. ſequiꝝ ꝙ peccabit ꝯcedens eam illo mõ. Reſpondeꝝ gratia nõ capiꝝ hic ꝓ ſpũali q̃dam: ſed ꝓ tẽali. q̃d eſſet gratia ſi gratis dareꝝ. ſed cum nõ gratis datur: nõ eſt gratia. ſicut panis q̃ gratis datur pauperi: diciꝝ gratia hoc mõ. ſed ſi ei vendaꝝ nõ ob hoc peccaꝝ: niſi in eo eſſet tanta idigẽtia ꝙ bñs panẽ tenereꝝ ei eũ dono dare. Et ſi arguas ꝑ regulã iuris in ſexto. q̃d ob gratiam alicuius ꝯcediꝝ: nõ eſt in eius diſpendiũ retorquendũ. Mõ facultas redimendi cõcediꝝ venditori ob gratiam. igitur nõ eſt in eius diſpendiũ retorquendũ. igiꝝ nõ debet emptor velle ꝙ venditor eo minus recipiat in ꝑcio. Reſpõdeꝝ. diſpendiũ ſonat in malũ ꝛ damnũ. Modo ſi emptor nõ plus ei defalcari vult in ꝑcio: ꝙ̃ valeat illa facultas: ꝛ in q̃nto ſibi illa merx minus vtilis reddiꝝ: non damnificat venditorem. Preterea in tali caſu nõ eſt gratia vt patuit igitur.

Octaua cõcluſio.

Emptio redditus ꝑpetui facta cũ pacto redemptionis nõ deprauatur per hoc preciſe ꝙ emptor in illo pacto determinat tempus redemptionis dũmodo aliãs detur iuſtum ꝑcium. Anteq̃ꝫ autem ꝓbetur concluſio Nota. ꝙ illa determinatio temporis poteſt cõtingere tripliciter. Primo. ꝙ emptor dicit. do tibi facultatem redimendi redditũ hoc tamen modo: ꝙ ſi infra annũ vel duos vel huiuſmodi nõ redimas: poſtea ſit redditus irredimibilis. Secũdo ꝙ emptor dicat. do tibi facultatem redimendi redditum: hoc tamen modo ꝙ nõ redimas: donec lapſum ſit tantum vel tantũ tempus: q̃ lapſo: liberum ſit tibi poſtea redimere. ꝛ in illo ſecũdo modo ꝯtradiciꝝ ſententie ſupradicti magiſtri ſacre theologie Jacobi erdfordenꝭ: ordinis carthuſienſis. Tertio ꝙ emptor dicat. do tibi facultatẽ redimendi ſemper de anno in annũ: ita ꝙ emptor velit habere ius fruendi eo per annũ: ꝛ recepta penſione illius anni ſi venditor velit redimere: hoc ſolum habeat locum ꝓ ſequenti anno: ꝛ ꝙ prius debeat ei per certum tempus intimare ſe redempturum ꝓ illo ſequẽti anno vt ſic emptor ſit auiſatus tẽpore debito de reſignando mercẽ ꝛ recipiendo ſuũ ꝑcium: vt illud ad alia ſua cõmoda applicare queat. Probaꝝ igitur concluſio. ꝑmo de ꝑmo mõ tripliciter. Primo ſic. quia Leuitici. xxv. deus diſpoſuit in pacto redemptionis adijciendam certis emptiõibus taleꝫ determinatõnem temporis: vtputa ſi quis vendebat domũ exiſtentem intra muros: poterat eam redimere ꝑmo anno. ſi autem eam nõ redimebat in ꝑmo anno ꝛ ille eſſet euolutus, tunc non poterat illa domus redimi: ita ꝙ etiam in iubileo non redibat

ad venditorem. Modo ſi de p ſe deprauat talis determinatio tpis ipſam emptionem. deus eam nõ diſpoſuiſſ; adijciendã. Secũdo ſic. quia illa determinatio tẽpis facit q̃ ↄditio vel q̃litas illius redditus eſt mixta ex redimibilitate ⁊ irredimibilitate. q̃ ante ſecũdũ annũ eſt redimibilis: poſtea ũt irredimibilis. Cum igit̃ nec irredimibilitas redditus depuet redditũ: vt patuit q̃ſtione. lxxxij. Nec etiã redimibilitas: vt in pma ↄclũſione huius q̃onis patuit. ſequit̃ q̃ p p̃dictã determinationẽ p quã nihil aliud fit niſi q̃ reddit⁹ efficit̃ redimibilis ꝑ vno tpe ⁊ ꝑ alio irredimibilis: etiã nõ depuabit̃ Confirmat̃. q2 ſi ↄtingit attingi debitum pciũ ꝑ ſimplr̃ irredimibili. ↄtingit etiaʒ attingi iuſtũ ꝑ irredimibili poſt annũ. ⁊ ſi ꝑ redimibili oĩ tpe: tunc etiaʒ ꝑ redimibili pᵢmo anno. Et ſi dubitet̃ ſi redimat̃ pᵢmo anno. nihilominus ipa facultas ↄceſſa ad redimendũ eſt eſtimabilis q̃ntiſ ſit valoris. ⁊ ſi illius valor pendeat ex effectu redẽptionis: eo q̃ dubiũ eſt an de facto redimet̃: tñ nihilominus põt ibi ſm hoc determinari equũ p̃ciuʒ: put in ſimili de vitalitio dictũ eſt in ſolutione ſecũdi argumenti facti ↄtra ſecũdam ↄcluſionẽ in q̃one. lxxxj. Sc̃ds modus etiã ꝓbat̃. q2 licite põt in pactũ deduci illud q̃d obuiat fraudi ⁊ iniq̃tati poſſibili euenire: dũmõ al's det̃ iuſtum p̃cium in ↄtractu: ſed ſic eſt de p̃dicta determinatione tpis. Nã ſi in autũno emi redditũ gcipiendi certã ptẽ fructuũ ꝓuenientiũ de agro tuo: data tibi facultate redimendi. ⁊ appropinquãte meſſe: tu velles redimere redditũ ⁊ ſic gcipere fructus vinee vel agri redẽpti iniq̃ue mecũ ageres. hoc aũt p̃uenit̃ g hoc q̃ volo q̃ nõ redimas niſi lapſo anno. Et ex h ptʒ error cuiuſdã iuriſperiti dantis cãʒ q̃re nõ depuat̃ qñ dat̃ facultas redimendi q̃ñcũq; placuerit vel vſq; ad certũ tps: puta infra tres vel q̃tuor annos. ⁊ dicit: quia in tali caſu poteſt venditor eſſe ſine vllo dãno recupando rem ſuã ante oẽm fructũ gceptũ ab emptore. Modo h̃ dicendo vult fugere caribdim: ⁊ incidit in ſcillam. Vult enĩ ꝓuidere q̃ nullo mõ grauet̃ venditor: ⁊ nõ aduertit̃ q̃ grauabit̃ emptor: vt ptʒ ex dictis. Poteſt tamen etiã ↄtingere q̃ quis illo pacto abutat̃ in fraudem vſure. ⁊ hoc accedẽte alia circũſtantia: puta modicitate p̃cij: ꝑ

ut patebit in ſequenti q̃one ↄcluſione ſecũda ⁊ tertia: in circũſtantia tertia. ſed hoc eſt ꝑ accidens. quia ſi detur iuſtum p̃cium: nõ depuabit̃ ꝑ illud pactum. Nec argumenta p̃dicti Jacobi ſententiis ↄtrariũ valet. Arguit enĩ. Primo ſic. quia ibi venditor grauaret̃. Secũdo. quia emens haberet̃ ſuſpectus de iniquitate vſuraria. Per notata in caplo. ad noſtrã. de emptõne. Tertia. q2 de diuina lege eſt in Leuit. ⁊ Deut. in pluribꝫ locꝫ q̃ abſq; oĩ tpis limitatione gaudere debet venditor q̃ poſſit recuperare ⁊ intrare poſſeſſionem ſuam. Nam ad pᵢmũ dicendũ eſt q̃ ſi iuſtum p̃cium interuenit: nõ grauatur venditor. quia tunc illa irredimibilitas ante lapſum tpis p̃fixi: eſt inſpecta in taxa p̃cij: ⁊ eo maius p̃cium eſt datum. vt ſupponit̃ in ↄcluſione noſtra. Igit̃ illud onus eſt ſibi ſolutũ. q̃ ſi iuſtum nõ interuenit: tunc nõ eſt contractus licitus. etiam ſi abſq; oĩ tempis limitatiõe põt venditor redimere. An autẽ ad iuſtum p̃cium ſufficiat q̃ emptor nõ plus det ꝑ merce quando vult eam ad decem annos eſſe irredimibilẽ: ⁊ poſtea redimibilẽ: q̃ ſi vellet eaʒ eſſe redimibilẽ q̃ñcũq; anno. videt̃ q̃ nõ. q2 firmius ⁊ pingui⁹ ius hʒ in illa merce: ⁊ radicati⁹ in pᵢmo caſu q̃ in ſc̃do. igit̃ etiaʒ merx plus valet ſic empta. Ad ſecũdum dicendum q̃ ſi emẽs dat iuſtum p̃cium inſpecto eo q̃ vult mercem eſſe ſuam irredimibiliter ad tantũ tempus: tunc non habetur ſuſpectus de iniquitate vſuraria: nec caplm. ad noſtram ⁊c. loquit̃ in caſu vbi iuſtum p̃ciũ eſt datum. ſed vbi iniuſtum dat̃: ſcʒ nimis modicum. tunc enĩ eſt ↄtractus illicitus. ſicut ⁊ quilibet alius. ⁊ ſingulariter vltra illã iniuſticiam etiaʒ eſt ſuſpectus de vſuraria prauitate ſi ſimul concurrant modicitates p̃cij ⁊ facultates redimendi: nõ niſi poſt certum tempus conceſſa venditori: put patebit in ſequenti queſtione cõcluſione tertia.

Ad tertium dicendum quadrupliciter. Primo q̃ aſſumptũ eſt falſum: vt patet ex allegatis in pᵢmo mõ huius concluſionis. Secũdo. quia ex eadem ꝓbatione ꝓbaret̃ (ſi aſſumptũ eſſet verũ) q̃ nõ liceret alicui hodie emere domũ irredimibiliter: ſed ſolũ cũ pacto redimendi. q2 ſic diſponebat̃ in le. ve. q̃ i emptiõe ⁊ vẽditiõe debebat id interuẽire. Tertio dicẽdũ q̃ illa diſpoſitio

fuit, iudicialis ⁊ ideo non obligamur in noua lege ad ſeruandum eam. Quis et hoc ꝙ in veteri lege licite fuit ſeruata: arguatur ſm multos ꝙ liceat nobis eam etiã in noua ſeruare: quis non oporteat eam ſeruari. Sed de illi' ꝓbatiõis validitate patuit cõcluſione ꝓma huius queſtionis in octaua ꝓbatione. Quarto, quia nõ eſt veriſimile ꝙ etiã in veteri lege poterat venditor agri eum ſic indiſtincte omĩ tempe redimere ꝙ contingeret inique grauari ⁊ fraudari emptorem: puta ſi voluiſſet venditor redimere agrum iam plenũ frugibꝫ: qui eum vendiderat ꝑcedenti tpe quo erant collecte fruges ⁊ emptor coluiſſet ⁊ ſeminaſſet eum.

Tertius modus etiam ꝓbat. quia ſi hoc nõ licet: nõ liceret emptori ſibi ꝓuidere de indẽnitate qua via fraudis ⁊ doli eum dãnificari ꝯtingeret ꝑ venditorem. vt pꝫ per exemplũ tactum in ꝑcedẽti modo. In iſtis tamen omĩbꝫ modis oportet dari iuſtum ꝑcium: ſicut ⁊ dabile eſt. Nam q̃nto emptor maiorem dat facultatẽ redimẽdi tanto redditus vel alia merx eſt minus valens ipſi emptori: ideo tãto minus poteſt dare. ⁊ q̃nto minorẽ facultatẽ ei dat: tanto merx plus valet emptori: ⁊ tanto pinguius ius habet in ea, ideo etiam maius ꝑcium debet dari. Oportet etiam ꝙ nihil in fraudẽ excogitet quo melior ſit ꝯditio vnius q̃ alterius ex ipſa natura vel ex ꝑ ſe circũſtantia ꝯtractus ⁊ huiuſmodi. Unde ideo notanter fuit dictum in ꝯcluſione ꝙ nõ ꝑciſe ꝓpter illam tẽporis determinationẽ deprauat ſꝫ q̃n illa determinatio fieri poſſit: ⁊ ꝙ ꝯtractus maneat licitus.

Nona concluſio.

Emptio redditus ꝑpetui ⁊ redimibilis nõ deprauat ꝑ hoc ꝙ emptor nõ acquirit ꝓprietatem vel dñium in illis bonis vel rebus in quibus fundatus vel conſtitutus eſt ille redditus. Hec ꝯcluſio ponit ꝓpter aliq̃s qui videnſ voluiſſe ꝙ oporteat emptorem acquirere ꝓprietatem illorꝫ bonorꝫ ⁊ dñiuꝫ. Probat igit ꝯcluſio dupliciter. Primo ſic quia redditus in aliquibꝫ bonis fundatus ſolum eſt ius ꝑcipiendi aliquãtã ꝑtem fructuũ eorꝫ. Igitur cũ emptor tm̃ emit redditum in illis fundatũ: ſufficit ſibi acquirere tm̃ ꝓprietatem ⁊ dñium illius iuris. ſꝫ acquirere dñium illius iuris nõ eſt acquirere dominiũ bonorꝫ in quibꝫ conſtituit illud ius quia illud ius nõ eſt ꝑdicta bona. quia ꝑdicta bona ſunt res corꝑales: ſed illud ius eſt redditus eſt bonũ incorꝑale. Nec etiaꝫ eſt ius ꝑcipiendi oẽs fructus illorꝫ bonorꝫ ſed tm̃ ꝑcipiendi ꝑtem: quia nemo vendendo alicui redditũ in aliquibꝫ bonis fundatũ: vendit ei ius percipiendi omnes fructus nec emptor emeret: q2 vult ꝙ bona illa aliquid plus poſſint importare. Secundo, quia decima ꝑdialis eſt redditus debitus eccleſie. ⁊ tamen ad hoc vt eccl'ia habeat illum redditũ ⁊ acquirat: nõ oportet ꝙ acquirat ꝓprietatem ꝑdiorꝫ: quia ꝓprietas manet apud laicos quorꝫ ſunt illa ꝑdia. Et ꝯfirmat retorquẽdo ſimile qd ꝑdicti dant dicẽtes ꝙ acq̇ſitio redditu ſit ſil'is acquiſitiõi qua quis ꝓpriaꝫ vineam tradit alteri ꝓ eo ⁊ eius heredibꝫ: eo pacto ꝙ ille alius ⁊ heredes eius debeant ſibi dare certam q̃ntitatẽ vini. Ita hic acq̇rens redditũ fundatuꝫ in bonis alicuius acquiret ꝓprietatẽ illorꝫ bonorꝫ dimittendo alteri poſſeſſionẽ ea lege ꝙ annuatim ſibi det certum qd. Hec illi. Nam hoc ſimile eſt ꝯtra eos. q2 dans alteri vineam ſuã nõ retinet illius vinee ꝓprietatem: imo transfert eam in illum aliũ non minus q̃ ſi illam vineam illi alteri daret ꝓ alia vinea ꝑ modũ ꝑmutationis: quis in contractu emphiteotico illud haberet locum.

Decima concluſio

Non requiritur etiam ad emptionem ꝑdictam: vt licita ſit ꝙ emptor per corporalẽ apprehenſionẽ apprehendat illam rem in q eſt talis redditus cõſtitutus. Probat quadrupliciter. Primo, quia talis nõ emit talem rem: vt patuit: ſed tm̃ ius percipiendi aliquos fructus eius: quod ius eſt incorporale, nec poteſt corporaliter apprehendi imo nec ꝓprie poſſideri: ſed ſoluꝫ quaſi poſſideri. quia poſſeſſio eſt corporalis rei detentio corporis ⁊ animi iuris adminiculo interueniẽte. vt ſupra queſtione. xiiij. Unde emptor non tenet apprehendere corporalem poſſeſſionẽ rei que nõ eſt empta per eũ nec rei empte: ſi non eſt poſſeſſibilis corporaliter. Secũdo ſic. quia nõ requirit ꝙ etiã redditus ipſe tradatur ipſi emptori

…ro redditus cum ſit quoddā ius incorpa… tranſit in emptorē ſine corpali traditione … venditorem. Quis in emptione rei corpa… requirat regulariter traditio eiuſdem, ꝗ… requirit ꝙ emens apprehēdat ⁊c̄. tꝫ ꝯña … maiori, qꝛ magis videret ꝙ reqreret tra… rei empte ꝗꝫ corpalis apprehenſio rei … empte. Añs ꝓ pma pte ptꝫ in. c. quere… de elec. ⁊ in. c. cū eccleſia. de cauſa poſ… ſeſſionis ⁊ ꝓprietatis. ꝓ ſecūda pte patꝫ p. l. … traditionibꝰ. ff. de pactis ⁊ in. l. ſeruū. C. … rei vendicatione. Tertio ꝓbat: ꝑut in … ſecūda ꝓbatione ſequentis concluſionis.

Quarto. quia aliqñ redditus talis ꝯſti… in pedagiis ⁊ theoloneis ⁊ aliis iuribꝰ … redditibus alicuius dñi vel ciuitatis. Modo tunc tam redditus ꝗꝫ id in quo cō… eſt incorpale. quia pedagiū. ⁊ ſic de … nō eſt niſi ius ꝑcipiendi aliquā pecu… vel aliam rē vtilem a ꝑtranſeuntibꝰ ⁊c̄. Nō illud ius eſt eque incorpale ſicut red… igitur vtrūqꝫ eſt inapprehēſibile cor… poraliter.

Undecima cōclu

ſio. Non requirit etiaꝫ ad emptionē predi… vt licita ſit: ꝙ emptor ſub ꝓpriis curis … periculis ⁊ expenſis vtat illa poſſeſſione … ꝓbat quadrupliciter. Primo. quia tūc re… quireret ꝙ emptor ꝑ emptionem redditus … fieret dñs illius poſſeſſionis. al's em̄ … nō appareret quare oporteret eum ſub ꝓpriis … Hoc em̄ ſpectat ad illum cuiꝰ vt dñi eſt … illa poſſeſſio. Secūdo ꝓbat. tam illa ꝗꝫ … ꝑcedens ꝯcluſio. quia eccleſia aliqua pōt … ꝑ contractū emptionis: qñtum eſt ex … lege diuina ⁊ naturali: licite acquirere ius … decimaꝝ ꝑdialium alterius eccleſie: ⁊ etiaꝫ … qñtum eſt ex lege poſitiua cum licentia pa… citra hoc ꝙ acquirens apprehendat pre… alterius aut citra hoc ꝙ ſub ꝓpriis curiſ … ⁊ periculis ⁊ expenſis vtat illis ꝑdiis. ⁊ ta… illud ius etiam eſt redditus q̇daꝫ. igi… ad licitam emptionē redditus nō requi… ⁊c̄. Tertio ſic. quia venditorem habe… curā ⁊ ꝑicula ſubire atqꝫ expenſas in co… poſſeſſiōem ⁊ hmōi eſt res eſtimabi… ꝑcio. igitur emptor poteſt dare vendito… ꝑciom ꝯdignū ꝓ hoc. vt venditor ipſe re… dño ꝑdij habeat oēs curam ꝑicula … ⁊ expenſas ⁊ ſibi reſpondeat ꝓ certa qñtita…te fructuū vl' valoris coꝝ omī anno. ig… tunc nō grauabit venditor. quia recepit id qđ eſt equiualens tam fructibꝰ annuis ꝗꝫ oneri cure expenſaꝝ ⁊ periculoꝝ. Quarto. quia ꝯtractus emphiteoticus nō deꝑuat ꝑ ſilia onera impoſita emphiteote qui ſubit curas ꝑicula ⁊ expenſas ⁊ dñs eius ē ab illis liber. ⁊ nihilominus cogitur ei annuatim ſoluere canonē taliter ꝙ etiam niſi ſoluat cadit a iure ſuo ⁊ redit res ad dñuꝫ ſuū. quia hincinde equitate ſuata. tale q̇d dedit dñs ipſi emphiteote ⁊ talem canonē recipit ꝙ non gratis ſubit emphiteota predicta onera. Ita etiam hic fieri poteſt: ⁊ cū hoc habet hic venditor libertatem ſe ab illis oneribus exonerandi: quia poteſt redimere redditum. Hee autē tres ꝯcluſiones ꝑcedentes ponunt ꝓpter ſequentē ſniam ꝑfati magiſtri Jacobi. nam idem cū dixiſſet ꝙ emptio redditus in qua ꝯceditur facultas redemptionis venditori abſqꝫ limitatione tꝑis: nō poſſit hūano iudicio paſſim iuridice impugnare ſubdit dicens. Securior tamen via eſt ſm archidiaconū ꝙ volens emere cenſum talem ſub illa forma ꝙ ꝑ ſe apprehendat corpalem poſſeſſioneꝫ in qua tales ſunt cenſus cōſtituti ⁊ ſub ꝓpriis curis periculis ⁊ expenſis quibuſcūqꝫ vtatur ea poſſeſſione in lucro ⁊ damno. vnde ille facit fructus ſuos vſqꝫ ad reſolutioneꝫ contractus per venditorem ꝓ eodem ꝑcio: etiam ſi addatur hoc pactuꝫ ſiue cōditio ꝙ venditor infra decenniū poſſit hanc poſſeſſionem retinere niſi fiat in fraudem vſuraꝝ. Si vero emptor voluerit intrare poſſeſſionem in qua cenſus ſunt conſtituti: ſed venditor in ea manet tanqꝫ conductor ſoluens emptori certū cenſum: hic emptor certior eſt in burſa de ſolutione pecunie. ſed ſi in conſcientia ignoro. Primus vero qui intrauit poſſeſſionem ſub ſuis laboribus et periculis ſecurior eſt in conſcientia ſed non in burſa. Hec ille. Et ſubdit ibi cauſam illius ſecūdi inter alia dicens. quia vendēs die noctuqꝫ eſt in laboribꝰ ⁊ ſolicitudinibꝰ ipſo emptore quieſcēte ⁊c̄. Sed hec ſnia ſi ꝑtendat ꝙ emptor nolens intrare poſſeſſionē: ſed exonerans ſe a curiſ ⁊ expenſis ſit in ꝓbabili vl' equilibri ꝑiculo pcti mortal' ſic emendo: nō eſt vera: imo talis eſt ſecurꝰ ſecuritate oppoſita vtriuſqꝫ periculoꝝ: dūmō

de ꝙrit iuſtum preciū: ⁊ alie circūſtantie
ſeruentur: puta ꝙ emens ſit talis perſona
quā deceat viuere de redditibus ⁊ in q̄ete
corꝑali: quatenꝰ laborib; ſpūalib; ⁊ alijs
que reipublice vtiliora ſunt intendant mō
tacto in q̄ōne.xxiij. Et hoc mō etiam iuſtū
eſt vnū viuere de laborib; alterius ⁊ de cen
ſibus ꝯſtitutis in reb; alterius ab illo alio
laborioſe ꝯſeruandis ⁊ exercendis. Quia
ſicut ille ſecūdus laborat corꝑaliter ꝓ pri-
mo ⁊ ei corꝑaliter ſubminiſtrat. ſic econtra
ꝑmus ꝓ ſcd̄o laborat ſpūalr̄ vel politice ei
ſubminiſtrat. Nec eſt verū ꝙ olim nunꝗ̄ ſic
vixerint hoīes de laborib; alioꝝ ⁊c̄. Nā in
veteri teſtamēto leuite de decimis ⁊ ſacer-
dotes de ꝑmitijs ⁊ oblatiōib; alioꝝ vixe-
rūt quas ipſi nō excoluerūt. Si aūt ꝑten-
dat ꝙ vterq; ſit ſecurus: licz ſecūdus q̄ met
ſubit curas ſit ſecurior: tunc ꝗ̄uis poſſz ne
gari: eo ꝙ eccl'iaſtica ꝑſona vtiliter deſerui
ens eccleſie ⁊ viuens de redditib;: eque tu-
ta poteſt eſſe in illo mō victitandi ſicut ru-
ſtica ꝑſona de laborib; corꝑalib; viuēs, ta-
men dato ꝙ eſſet verū: ꝓpter hoc nō eſſet ꝑ-
mus in periculo. ſicut inter duos ſanctos
vnus eſt ſanctior alio. nec tamen alter ha-
bet aliquid iniquitatis. Et addit ꝙ pri-
mus emptor eſt in q̄ete quādo venditor eſt
in labore: nō arguit: quia ſi emptor ſit per-
ſona cui congruit de redditib; viuere: tunc
congruit ⁊ vtile eſt eum eſſe in quiete cor-
porali: qui tamen eſt in labore ſpirituali a
quo venditor quieſcit. Si enim illud ar-
gumentū aliquid ꝯcluderet: tunc oēs ec-
cleſiaſtici eſſent in periculo quando viue-
rent de decimis ⁊ alijs laboribus ruſticoꝝ.
Unde emere cenſum ꝑmo mō poſito a ꝑ-
dicto magiſtro ſcz intrādo poſſeſſionē ſub
ꝓprijs curis ⁊c̄. nō eſt emere formaliter cen-
ſum: ſed eſt emere ipſa bona ⁊ acq̄rere ꝓprie
tatem illoꝝ bonoꝝ. ⁊ ſic ſolum virtualiter
emit̄ cenſus: ⁊ de illo nūꝗ̄ fuit dubiū q̄n li
ceret ſic emere cenſum.

Duodecima cōclu

ſio. Emptio redditus ꝑpetui redimibilis
nō depuat̄ ꝓ hoc p̄ciſe ꝙ emptor vult etiā
eo anno habere penſionē cenſualem quo p̄
dia vel alia bona in quib; eſt ille redditus
ꝯſtitutus: nihil important. etiam ſi illa nō
importātia ſine culpa venditoris ꝓueniat.
Dūmō illa nō importantia nō ſit niſi tēpa
lis ⁊ ꝑticularis ⁊ nō vniuerſalis ⁊ perpetua
⁊ dūmō al's det̄ iuſtum p̄ciū: vt puta emit
q̄s reddituū vnius modij tritici de agro tuo
ꝓ ꝯdigno p̄cio: obligans te ad dandum ſi-
bi omi anno modiū. etiā ſi ex aliq̄ caſu for
tuito ꝑ grandinē aut aliā īclementiā aeris
aut hoſtiles incurſus: ille ager aliquo an-
no nihil importaret. Probat̄ quadrupli̇r
Primo. quia niſi ſic: maxime quia vēditor
nimis grauaret̄: eo ꝙ etiam illo anno quo
met nihil habet de agro: cogit̄ q̄d dare: ſed
hoc nō habet locum. quia ſi eſt iuſtum pre
cium datum: tunc ꝯſideratio fuit habita in
taxa p̄cij ad illum caſum euenibilē in quo
emptor voluit onerare venditorem. ⁊ ideo
ſi eſt taxatum iuſtum p̄cium: eſt eo maius
p̄cium taxatum ꝗ̄tenus illius oneris ſuffe-
rentia ſit ſoluta p̄cio: eo ꝙ illa eſt eſtimabi-
lis p̄cio. igit̄ nō poterit ꝯqueri de illo one-
re cum ꝓ illo receperit ꝯdignum p̄cium. ſi
aūt nō eſt ꝯdigum p̄cium datū habita con
ſideratione ad illum caſum euenibilem: tūc
licet deprauet̄ emptio. nō tamen ꝓpter obli
gatōz venditoris in tali caſu: ſed ꝓpt̄ inſuffi
cientiam p̄cij dati. ⁊ idem poſſet ꝯtigiſſe ſi
nō eum obligaſſet in tali caſu ad dandum
ei penſionem annuā. Ideo notanter in cō-
cluſione dictū eſt p̄ciſe. Unde tanto plus
debet dare emptor in p̄cio: ꝗ̄nto pluries ta
les accidentales caſus ſterilitatis aut deua
ſtationis nati ſunt euenire: habita ꝯſidera
tione ad ꝯditiones regionis: puta ad aeris
inclementiā vel ad hoſtiles incurſus: ⁊ hu
iuſmodi. Secūdo ſic. quia cōtingit ꝙ in
emendo: emptor eſt ꝯtentus de tanto leui-
ori penſione quā vult ſibi illis annis qui-
bus nullum accidit diſfortuniū dare: qua
tenus ex alijs annis quibus accideret diſ-
fortuniū poſſet venditor ſine dāno ſibi eti-
am dare penſionem; ita ꝙ eam quantitatē
in qua minus dat alijs annis: ſuppleat illo
anno quo accidit diſfortunium. ⁊ ſic vendi
tor maiorem penſionem nō dabit ꝗ̄ ſi ſolū
illis annis: quibus nullum diſfortunium
accidit: ſoluere teneret̄. fieret eñ compenſa
tio hincinde. Tertio ſic. quia cōmuniter
tertio anno agri vacant in noſtra terra cul
tura ⁊ fructificatione ſicut ⁊ in veteri teſta
mento terra ſeptimo anno ſabbatizabat.
vt d̄r Leuitic. xxv. ſicut etiam ſanctus vir

Job.xxxj. deſignabat ſe nō nimis cōtinue coluiſſe agros ſuos dicens. Si aduerſum me terra mea clamat: ⁊ cum ipſa ſulci eius deflent. ⁊ ideo ſi preciſe ꝑdicta circūſtantia depurarct emptionem: tunc nunq̄ eſſet licita emptio redditus fundati in agro niſi ipſe venditor eſſet liber quolibet tertio anno a penſione: qd tamen eſt damnare innumeras vel oēs emptiones redditūū frugū noſtri tempis ⁊ regionis. Quarto ſic. cōductor alicuius agri nihilominus teneť ſoluere cenſum dn̄o agri: etiā eo anno quo accidit ſterilitas: dūmodo nō ſit tanta ſterilitas ꝙ dici poſſit ꝙ ↄductor magnū incōmodū patiať illo anno. Dicať autē magnū incōmodū quando ↄductor vix recolligit tertiam ptem eius qd ſolitus fuit vel debebat percipere. vel vt alij dicunt qn̄ ↄductor poſſet cenſeri leſus vltra dimidiā iuſti ꝑcij de quo vide panor. in. c. ꝓpter. extra de locato ⁊ ↄducto. Ergo ad minus idem poterit habere locum in emptore redditus: imo lōge magis: adeo ꝙ etiā ſi nihil ꝓ aliquo anno percipiat. teneatur nihilominus ſoluere penſionem. ⁊ hoc tanto magis q̄nto hoc in contractu emptionis eſt ſpecialius inſpectū in taxando ꝑcium: ⁊ in attenuando pēſionē annuā q̄ in ↄtractu locatiōis vbi ex iuris cōis diſpoſitione ꝑmittitur illud pendere: nec eo magis tenuis penſio impoſita eſt colono q̄tenus anno ſterilitatis accidētalis poſſit ſoluere penſiōem. Quinto ſic Quia emphiteota nō liberať a penſiōe annua ſoluenda dn̄o ſuo ꝓpter aliquā ſterilitatem accidentalē: etiam ſi oīno nihil habeat illo anno adeo ꝙ niſi res tota pereat: nō liberať etiam a pte penſionis. licꝫ ſecus ſit in colono cuius diuerſitatis eſt vna ratio. quia emphiteota ſoluit lōge minus q̄ colonus: vt ſic poſſit ſoluere omni anno. Modo hoc idem poteſt conſiderari in emptore qui ideo eo minorem penſiōem alijs annis recipit ſi iuſtum ꝑcium dedit: vt etiā anno ſterilitatis habeat eam. Unde v̄ſus. Si res perit tota: liberabitur emphiteota. Sed ſi ꝑ parte: nulla liberabiť arte. Et ſi dicas. ver̄ ꝓbarent ille rōes qn̄ ipa nō fructificatio vel ſterilitas accidētalis nō ↄtingeret pluries q̄ de facto eſtimauerūt ēptor ⁊ venditor tempe ↄtractus eam euenturā ꝙ tūc nō poſſet rōnabiľr ↄqueri ſe inique

oneratū. qꝛ recepiſſet ꝓ illo onere ↄdignū ꝑcium. ſecus aūt qn̄ pluries hoc accidit q̄ putabať. quia tunc venditor erit in damno qꝛ nō tantū ꝑciū fuit ſibi datū: nec tā leuis penſio ſibi impoſita fuit danda alijs ānis ꝙ equū ſit eū ſubire hoc onus totiēs repetitū pter opinionē. Dicendū ꝙ ex quo non ↄſiciebať de tam repetita ſterilitate accidētali. ideo bona fide eſt factus contractus a ꝑncipio. ⁊ ꝑ ↄn̄s emptor eſt ſine culpa: nec teneť ad ſubleuandū venditorē in illo onere. Aſſumptum patꝫ ꝑ tria ſimilia. Primū quia etiam ecōtra ſi nulla ſterilitas ꝑſumpta vnq̄ accideret: imo maxima ⁊ inopinata ac inſolita fertilitas ꝓueniret: nō obligareť venditor ad dandum eo pinguiorē penſionem alijs annis: nec ad reſtituendū aliq̄d de ꝑcio ꝑcepto. ideo fieri debet mutua compenſatio. q̄uis in colono ſecus ſit. q̄a ille ſicut liberať a penſione in toto vel in ꝑte eo āno quo magnū incōmodū modo dicto ſibi accidit. ſic cogiť augere penſionem eo āno quo magna vbertas ſibi accidit dūmō nō ex hoc ↄtigerit ꝙ fructus illo anno multū valent: nec ex diligentia culture ſue nec ex bonitate rei ſꝫ ſolo caſu fortuito: puta ↄduxit molendinum: de quo conſueuit habere. l. annuatim. ſed cum cetera molendina perierūt inundatione: recipit centum tunc eñ debet augere penſionem. ſicut ecōtra ſi magnū incōmodū accidiſſet: remittereť ſibi penſio. de quo vide panor. in. c. ꝓpal legato. Secūduꝫ. quia ſi venditor vendit bona fide alicui domū: que poſtq̄ eſt facta emptoris mox perit incendio celeſti: nō teneť venditor ad aliquā ꝑcij reſtitutionem. ſicut ſi mox illa domus incepiſſet aſcendere in ꝑcio ꝓpter ↄfluentiam hoīm volentiū habitare in illa ciuitate: etiaꝫ emptor nihil ſuperadderet in ꝑcio ipſi venditori. de hoc patuit ſupra queſtione. lxij. ⁊. lxiij. Tertiuꝫ ſimile habetur ſupra de vitalitijs in quibꝰ etiam contingit vel emente citius mori vel longius ſuperuiuere q̄ putabatur ſcḋm cōmunem curſum. Dixi notanter dūmodo ⁊c. Nam ſi illa non importantia eſſet perpetua ⁊ vniuerſalis quo ad tempus: ita ꝙ illa bona eſſent deſtructa: nec eſſet ſpes ꝙ ſaltem ſequentibus annis redirent ad p̄ſtinam fructuoſitatem: ſicut aliquando ager aliq̄s perit diluuio ſimpliciter: ita ꝙ

efficit alueus ꝑpetui fluminis aut aliqua domus taꝫ in ſe ꝙ quo ad fundũ redditur om̄ino inhabitabilis ⁊ ad om̄ vſum hũanũ inabilis. Nã tunc nõ debet emptor vel ſibi dari penſionẽ ꝗdiu talis ſterilitas durat. qđ dupl'r ꝓbat. Primo, quia tunc cenſetur illa res periſſe, mõ cũ ille reddit⁹ non videat eſſe aliđ ꝙ vſufructus ꝯſtitutus in illa re. ⁊ hoc ꝑtialis: vel aliquid ei quiditatiue ⁊ intrinſece ſimillimũ. ideo pereunte re perit etiam ipſe vſufructus. Secũdo, ꝗa redditus in bonis illis ꝯſtitutus eſt ius reale. mõ ꝑeunte re perit ius reale. ſicut tranſeunte re. tranſit onus eius cũ ea. Et ſi dicas. ꝗ ſequit ꝙ periculũ illoꝝ bonoꝝ ſpectaret tã ad venditorẽ ꝙ ad emptorẽ, quia vtriqꝫ pereunt illa bona: ⁊ vtriqꝫ ꝓiudicat ex eoꝝ deſtructione, cũ tamen ꝑiculum rei empte ſpectet tm̄ ad emptorẽ. ſicut ⁊ emolimentũ. Dicendũ ꝯcedendo ꝯñs. Ad iprobationẽ dicendũ ꝙ quando ꝓciſe emit res corꝑalis: tũc ſi perit: perit periculo emptoris tm̄: ſaltẽ regul'r: ſed qñ in re corꝑali fundatur res incorꝑalis q̃ emit: tũc illa corꝑalis que tm̄ nõ emit ſi perit: perit ꝑiculo vtriuſqꝫ. Si tñ aliqñ illa res rediret ad fertilitatem credo ꝙ redibit etiam redditus ipſi emptori: ſaltem ſi etiã illa res redit ad dñium ꝓoris dñi ſcꝫ venditoris q̃ vendidit redditum in illis cõſtitutum. Niſi forte dicat ꝙ ꝓpter deperditionem illius rei: extincta eſt obligatio illius rei reſpectu emptoris cenſus ꝯſtituti in illa. ſicut ſi moriat vxor alicui⁹ ⁊ poſtea reuiuiſcat: nõ eſt iteꝝ neceſſario vxor ꝓoris mariti. Ad Ro. vij. ⁊ monachus mortuus ſi reuiuiſcat non eſt neceſſario ſub obedientia ꝓoris abbatis: nec ecõtra ſi abbas moriat ⁊ reuiuiſcat erit monachus ſub eius obedientia. Sed ad h̄ dicere: ꝙ ex quo illa res redit ꝑ naturam: ſignũ eſt ꝙ nõ fuit vere deſtructa ſed putabat eſſe tal'. ſed de hac ſubtilitate trãſeo relinquẽs lectori vlterius de hoc ſi placet cogitandũ.

Si dicas. Emptor potuiſſet tam pingue ꝓciũ dediſſe ꝙ cõmenſuratũ fuiſſet obligationi venditoris ſe obligantꝭ ad dandũ illam penſionem: etiam ſi ſimpliciter perirent illa ꝑdia in quibꝫ eſt redditus fundatus. igitur tũc nulla eſſet ibi iniquitas. Dicendum ꝙ dato ꝙ hoc poſſet eſſe: puta ꝙ venditor quedaꝫ alia bona haberet de quibus vellet eſſe obligatus ad illam penſionem: vl' ſi nulla alia haberet: tamen ex quo ꝑſona ſua eſſet induſtrioſa ad lucra: vellet eſſe obligatus ad dandum illam penſionẽ de lucris induſtrialibꝫ: tamẽ in tali caſu nõ eſſet veruꝫ dicere ꝙ ſi ꝓora bona periſſent total'r: ꝙ ergo oĩa bona in quibꝫ eſſet ꝯſtitutus redditus periſſent totaliter. quia reliqua bona vel ꝑſona ſua ſupmanſiſſet. ideo nõ eſt inſtantia ꝯtra ꝓdictam clauſulam cõcluſionis. Preterea. Dato ꝙ perſona ſua eſſet induſtrioſa ⁊ lucroſa. tamen ex quo nõ perpetuo durat. ideo in ea nõ poſſet perpetuus redditus fuiſſe ꝯſtitutus. Nã ſi etiaꝫ in ꝑpetuũ filios ⁊ poſteros habeat: ſtat illos eſſe vl' fieri inertes ad lucra ⁊ opas fructuoſas. ideo nemo prudens emeret perpetuũ redditũ taliter fundatuꝫ ſup bonis: ita ꝙ in caſu deſtructionis bonoꝝ: ꝑſona ſingularis vel eiuſdeꝫ ſingularis ſucceſſor daret penſionem illam. Ideo nõ eſt inſtantia de caſu illo tãqꝫ nato ꝯtigere. ſecus vbi obligatio ꝯſtituit in cõmunitate ꝑſonaꝝ que cõitas eſt ꝑpetua ꝑ ſucceſſiõ perſonaꝝ que etiam hñt certas obuentiones ꝑpetuas de q̄bꝫ pñt dare annuã penſionẽ emptori.

Tredecia cõcluſio

Non deputat etiam ꝑ hoc ꝙ ꝓdictus redditus ꝯſtituit in bonis ⁊ iuribꝫ incertis. ⁊ ſolum in genere exꝓſſis: licꝫ ipſe redditus exprimat in ſpecie ⁊ debita q̄ntitate. ꝓbat. ꝙ ibi eque reperit merx: ⁊ ꝓcium ⁊ ꝯſenſus: ſicut ſi bona ſpecificarent. igit ſubſtantialis ꝯtractus eque ibi reperiunt. igit ex genere manet licitus. Et in tali ꝓus veniũt deducende expenſe ⁊ impenſe ⁊ alia onera q̃ incumbunt venditori. ⁊ tunc de reliquo ſoluat penſio redditualis. Non eſt in intelligendum ꝙ hec ꝯcluſio ſit poſita ex illa cauſa quaſi nõ poſſit q̄s emere redditũ aliquẽ vel vendere niſi ille ſit in aliquibus bonis certis vel incertis cõſtitutus que ſint obligata ipſi emptori: ita ꝙ ſi ꝓciſe ꝑſona venditoris eſſet obligata: ⁊ nõ aliqua bona certa de quibꝫ ille redditus poſſit ꝓuenire: ꝙ illicita eſſet emptio reddit⁹. quia ſup. q. decimũ habituꝫ eſt ꝙ etiã in ꝑſona poteſt ꝯſtitui redditus ⁊ obligari etiã abſqꝫ relatione ad bona eius ꝓdialia vel alia: q̄uis verũ ſit ꝙ ſi ꝑſona nõ ꝯtigit ꝑpetuũ redditũ ꝯſtitui nec

aliquis prudens emptor emeret perpetuū redditum ↄſtitutum nō in bonis ꝑpetuis: vel ſaltem in perpetua cōmunitate ꝑſonaꝝ vt dictum eſt in fine ꝑcedentis ↄcluſionis. Et in hoc cōtradicit ſnīc illi que ponit in tractatulo.xiij.doctoꝝ in octauo dubio vbi cum approbaſſet emptiōem redditus certi ↄſtituti in bonis incertis: ſubdit ꝙ oportet in tali ↄtractu ꝙ verba deſeruiant intentio ni: alˀs eliceretur ꝙ ꝑ ↄtractum hmōi inſurgeret obligatio ꝑſonalis ⁊ nō realis ad bona. ⁊ ſic ↄtractus fieret illicitus: ⁊ idē ſenſit inconueniens eſſe in.xiij.dubio: ⁊ in ſequentibus locis. ſed qḋ ipſe reputat inconueniens: nō eſt incōueniens: vt ibidem patuit. Nec autoritas Innocētij ↄſulentis abſtinere a cōtractu: vbi eſt tm̄ perſonalis obligatio quem ꝓ ſe allegat: cōcludit ꝓpoſitum vt ibidem patuit.

Decimaquarta cō

cluſio. Nō deꝑuat etiam emptio redditus redimibilis ꝑ hoc ꝑciſe ꝙ emptor vult ꝙ ſi fundus ille in quo ↄſtituit reddit⁹ quaſi totaliter vel plurimū deterioretur ꝑ incendiū ruinaꝫ vel alio modo: ꝙ tunc venditor cenſus debeat eſſe liber a penſione annua: dūmodo illum fundū: vt eſt: reſignet emptori ⁊ aliq̇d (licꝫ valde minutū) reſtituat de ſorte ꝑcij recepti dūmodo alˀs deꝫ iuſtū ꝑcium. ꝓbatur. quia nemo in hoc videtur grauari niſi venditor: eo ꝙ licꝫ liberetur a penſione nō tamen liberatur niſi reſignato illo fundo licꝫ quaſi deſtructo ⁊ aliqua licꝫ minutiſſima pte ꝑcij reſtituta. tn̄ illud grauamē poteſt emptor iuſte ſibi volenti libere impoſuiſſe: puta qꝛ emptor ꝓ illo onere ſubeundo cum ſit eſtimabile ꝑcio: dedit ei ꝑciū cōmenſuratū ſcḋm ꝓbabilitatē vel improbabilitatē illius caſus euenibilis. Unde ꝗuis in ꝑcedenti ↄcluſione ſit dictum ꝙ pereūte fundo ſit venditor cenſus ſimpliciter liber a penſione abſq̃ reſtitutione alicuius precij. Hic autē cogitur aliquid ꝓ liberatione dare emptori. tamen hic eſt aliud: eo ꝙ ibi dictū eſt de omnimoda deſtructione: hic non de omnimoda quin adhuc poſſet ſtare ꝙ venditor aliquā particulam penſionis ſoluere poſſet. Item ibi dictū eſt de ꝑcio cōiter currente ꝓ reddituu: hic aūt nō determinamus nos ad ꝑciū cōiter currens. qꝛ in ſpeciali obligatione hincinde ↄtrahēda: opus eſt ꝓ(?)aliq̄ ſpecialem habere ↄſiderationē de ꝑcio dando ſcḋm maius ⁊ minus onus imponendū venditori. Et ſi ꝑdictus modus etiam in ſtatutū redigeretur ⁊ vigilāti oc̄lo haberetur ſcḋm cōem curſum reſpectus ad q̄ntitatē grauaminis venditoris ⁊ ad q̄ntitatē ꝑcij: ita ꝙ nō eſſet veriſimile ꝙ de cōmuni curſu: notabiliter melior eſſet ↄditio vnius q̄ȝ alterius: non eſſet illicitū ſic ſtatuere: ⁊ ſic obſeruare. opus tn̄ erit ↄſiderare q̄ȝ ꝑſtans ſit ille fundus. Nā pono ꝙ ſit in decuplo ꝑſtantioris annue importantie q̄ȝ ſit redditus in eo ↄſtitut⁹. tunc ſi periret in trib⁹ ꝑtib⁹ eius. ⁊ ſic ꝓ maiori ꝑte vel pluriū: ⁊ venditor deberet eū ſicut eſt reſignare emptori. ⁊ cū hoc aliq̇d in ꝑcio ſibi reſtituere: nimis grauaretur venditor: q̇a ꝓ ſui liberatione cogeretur longe plus reſtituere emptori q̄ȝ ſi totam ſortē ꝑcij reſtitueret: ⁊ ſibi fundum ſicut eſt reſeruaret.

Contra primā cō

cluſionē arguitur.xxij.argumentis. Primo illis argumentis q̄tuor que facta ſunt in q̄ſtiōe.lxxix. que ꝓceſſerūt in genere ↄtra emptionē redditus. qꝛ illa etiā pn̄t huc applicari ad emptiōꝫ redditus redimibilis ⁊ eodēmō vtrobiq̃ ſolui pn̄t. Scḋo. Omib⁹ illis q̇nq̃ argumentis q̄ facta ſunt ↄtra cōcluſionē ꝑmā qōnis.lxxxi. Nam ſicut illa ibidē formata ſūt ad ꝓbandū ēptionē vitalitij eſſe illicitam: ⁊ ↄſiter in arguēdo cōtra ꝑmā ↄcluſionē qōnis.lxxxij. dictuꝫ eſt. illa etiam poſſe applicari ad arguendū emptionē redditus ꝑpetui redimibilis eſſe illicitā ſic eadem poterūt applicari etiā ↄtra ↄcluſionē ꝑmā hui⁹ qōnis ꝓbando emptionem redditus ꝑpetui redimibilis eſſe illicitam ſolū mutatis terminis reddituū hincinde: ꝓut de facili poterit lector facere. ⁊ ſic ibidē ſūt ſoluta. ſic hic poterūt ſolui. Tertio pt etiā.ix. argumētis factis ꝯ ꝑmā ↄcluſionē ꝑcedētis qōis argui in ꝓpoſito. ⁊ ſic ibidē de irredimibili ꝓceſſerūt ſic hꝯ applicari pn̄t etiā ad redimibilē ⁊ vtrobiq̃ eodē mō ſolui pn̄t

Dehinc arguitur

xij. argumentis ꝓprijs emptioi pn̄tis qōis. Primo ſic. Predictus ↄtractus dict⁹ emptōis nō eſt niſi aut vera emptio aut ſimulata emptio ⁊ vera mutuatio: ita ꝙ emens

in veritate mutuat pecuniã q̄ dicit ſe emere aliq̄d a venditore.ſed non eſt vera emptio. igit̃ eſt vera mutuatio.ꝛ tunc ex quo dictus emptor ex ñs verus mutuator recipit vltra ſortē mutuatã. ſequit̃ ꝙ dicendo ſe emere: cõmittit vſuram.igit̃ p̄dictus ꝯtractus eſt illicitus. Maior nota.qꝛ ad nullũ aliũ cõtractũ videt̃ reducibilis q̃ꝫ ad alterũ illorũ duoꝝ. Minor pbat̃.qꝛ ꝯtractus oĩno illi ſil'is eſt mutuatio.igit̃ ꝛ ille. Aſſumptũ pbat̃ p caſum.ſi q̄s vſurarius:puta paulus mutuet petro.xx.dicens. Petre mutuo tibi illos.xx.ita tñ ꝙ des mihi annuatim de p̄dīj̄s tuis vnũ flo̾.vel fructus in valore.j.flo̾.ꝛ reſtitue mihi illos.xx.q̄ñcũq̄ꝫ volueris: ita ꝙ ſtet in tua poteſtate eoꝝ reſtitutõ ꝛ liberatio ab annua penſione: ita tamen ꝙ interim quo nõ reſtituis ſoluas mihi annuatim p̄dictam penſionē. Illa datio.xx.flo̾.ē mutuatio ꝛ vere vſuraria. nec p h̄ ꝙ Paulus dat facultatem Petro ad liberandũ ſe ab ãnua penſiõe excuſat̃ a vitio vſure. Modo ſi idem Paulus eidē Petro daret eoſdem.xx.flo̾.dicẽdo p illos.xx.q̄s tibi do emo a te ſup p̄dīj̄s tuis ius pcipiendi annuatim vnũ flo̾.vel fructus in valore.j.flo̾.ꝛ q̄ñcũq̄ꝫ volueris poteris te liberare ab annua penſione: reſtituendo mihi xx.flo̾.quoꝝ reſtitutio ſtet in tua poteſtate Ille ꝯtractus eſſet ſc̄m te emptio redditus perpetui redimibilis.ꝛ tñ eſſet oĩno ſil'is ꝛ idem oĩno cũ p̄cedenti. Nam ibi gſone ꝯtrahentes ſunt eedem nũero: p̄ciũ eſt idē nũero:annua penſio eſt eadem:ũno poteſt eſſe in nũero eadē: ꝛ obligatio vtriuſq̄ꝫ contrahentis eſt eadem ſaltē in ſpē ꝛ equalentia.quia vtrobiq̄ꝫ ipſe Paulus manet obligatus ad h̄ ꝙ q̄ñ Petrus reſtituet ſibi.xx.flo̾.cedat p̄dicte exactioni annue penſiõis dimittendo petrũ liberũ.ꝛ ecõtra petrus ē obligatus toto tp̄e q̄ non reſtituit.xx.dare annuã penſionem paulo. vtrobiq̄ꝫ etiã petrus eſt liber a reſtituendo.xx.flo̾.ita ꝙ nõ põt Paulus eos repetere. Solũ igit̃ differũt in vocabulis ꝯtrahentiũ: puta qꝛ in primo paulus vtit̃ vocabulo mutuo.in ſcd̃o vocabulo emo. Conſtat autē ꝙ ſi res hinc inde eedem ſint:nõ variabunt̃ p h̄ ꝙ aliter noiant̃.alioq̄n ſi rem q̄ realiter hꝫ oĩa req̄ſita ad hoiem: vocē azinũ:iam nõ eſſet hõ ſed azinus. Nõ eſt igit̃ curãdũ de noie alio ſi de rei identitate ꝯſtet. Nam etiã in aliq̄s negotijs nõ credimus verbis niſi ꝯſpiciamus etiã rei naturã. Vñ ſi q̄s venditor eq̄ diceret: equus bon⁹ ē: nõ crederet emptor p̄ciſe eius verbis: ſed ſtudioſe experimento ipm ꝓbaret. Sil'iter illi quib⁹ dat̃ denarij dubij:ſtatim ſi aliter certificari nõ poſſunt apponũt eos iuxta alios denarios notiſſime dãnatos.ꝛ ſic ex mutua cõparatione eos dinoſcunt:ita etiã cũ inueniamus hũc ꝯtractũ eſſe ꝯformē dãnato ꝯtractui:debemus eũ dãnare. Dicendũ ꝙ q̃uis h̄ argumentũ nõnullis faciat ſcrupulũ. Vñ int̃ cuncta hoc vnũ olim magis me dubitare faciebat:eo ꝙ ſubſtantialia mutui non plenius agnoui.tñ dicendũ ꝙ p̄mus caſus vbi ſcꝫ paulus vtit̃ vocabulo mutui: non eſt vere vſurarius:ſed eque eſt emptio in re. ſicut ſecũdus caſus ꝛ eque licitus ſuppoſito ꝙ dederit tantũdē in pecunia in p̄mo caſu ſicut in ſcd̃o.ꝛ vtrobiq̄ꝫ equalis penſio recipiat̃ ꝛ equalis obligatio hincinde ſit inter ꝯtrahentes ꝯcta ſicut in argumẽto eſt caſus formatus. Nã p̄mus nõ eſt ꝯctus mutui.igit̃ nec vſurari⁹.ꝯña ꝑꝫ.qꝛ ꝓpria ſedes vſure nõ eſt niſi mutuatio. Añs pꝫ.qꝛ ad ſubſtãtiã mutui requirit̃ ꝙ mutuans habeat ius repetendi rē mutuatã. Illi autē iun renũciat paulus in p̄mo caſu ꝛ nõ in ſecũdo.nec obſtat vocabulũ q̄ vtit̃.put de h̄ latius dictũ eſt q̄õne.xxxiij.ꝛ.xxxiiij. Dico aũt notanter ꝙ p̄mus caſus in re eſt ēptio ꝛ nõ vere vſurarius.qꝛ fateor ꝙ ex opiniõe erronea aut intentione p̄ua pauli poſſet eſſe vſurarius puta ſi paulus credat ſe veram facere mutuationē.ꝛ cũ h̄ credat ſe recipe vltra ſortē mutuatã receptiõe illicita ſcꝫ vſuraria.ꝛ nihilominus ſic ꝯtrahat:erit ꝯtractus vſurarius:nõ in re:ſed in p̄paratiõe mentis pauli. De hoc aũt patuit q̄ſtione.xxxiiij.argumẽto p̄mo ꝛ q̄rto. Quare aũt dixerim ſuppoſito ꝙ tantũ dederit ꝛc̄.patebit cauſa ſtatim in ſequẽtis argumenti ſolutione. Contra h̄ replicat̃ p duo ſequẽtia argumẽta.

Secũdo arguit̃ ſic.qꝛ ſi p̄dictus caſus p̄m⁹ excuſet̃ p̄dicto mõ vt nõ ſit vſurari⁹: ſic etiã vſurarij põt excuſari. qꝛ nullus vſurarius cõmutuat q̄n poti⁹ velit ꝙ mutuatarius continue ſoluat penſionem vſurariã ꝛ retineat ſortē q̃ꝫ ꝙ reſtituat ſortē.ꝛ ſic ceſſet a penſione

vſuraria. ⁊ libẽter vult eã nũq̃ȝ repetere: vt
ſic habeat ↄtinue penſionẽ vſurariã. ⁊ hoc
potius vult q̃ȝ q̄ rehabeat ſortẽ ⁊ careat pẽ
ſione. Dicendũ q̄ nõ eſt ↄtra rõnẽ vl' ſub
ſtantiã mutui nõ repetere vel etiã nolle re
petere: ſed nõ hr̃e ius repetẽdi ſeu nolle hr̃e
ius repetendi. Dato igit̃ q̄ vſurarius nũq̃ȝ
repeteret: ⁊ nollet vnq̃ȝ d̃ facto repetere, ſi tñ
vult habere ius repetendi: ita q̄ vult aliuȝ
eſſe obligatũ ad reſtituendũ ſortem ſi repe
teret: manebit rõ ⁊ ſubſtantia mutui ⁊ nul
lus eſt verus vſurarius niſi velit habere ſl'
lud ius repetendi. Scdo dicendũ q̄ ſtat
q̄ etiam aliquis vellet carere iure repeten
di, ⁊ vellet q̄ mutuatarius nũq̃ȝ eã reſtitue
ret ſed potius ↄtinuaret ſolutionẽ penſio
nis eo q̄ longe lucroſior eſt ſibi cõtinuatio
illius penſionis ſine reſtitutiõe ſortis q̃ȝ re
habitio ſortis: puta quia ſors eſt modica ⁊
pẽſio grandis: ita q̄ in breui poſſet nõ mõ
pecuniã eq̃ualentẽ ſorti rehabere: ſed etiaȝ
longe vltra. ⁊ tunc eſt p̄ſumpta vſura: put
patebit in ſequẽti q̄õne. Unde tunc licȝ in
tali mutuatio: ſi nõ habet ius repeten
di vl' renũciat: tñ eſt iniqua emptio, q̄ɿ p
modica ſorte p̄cij acquirit vel vult hr̃e ius
magnã penſionẽ annuã leuandi. ⁊ ideo ex
illa modicitate p̄cij ⁊ facltate redimendi
mutuatario ↄceſſa vl' venditore habet̃ ⁊ dã
nat̃ vt vſurarius: vt patebit in ſequẽti q̄õe
ↄclone.iij. Tertio etiã dicendũ q̄ aſſũptũ
illius argumenti nõ habet vl' iter veritatem
⁊ maxie in mãifeſtis vſurarijs. Illi eñ no
lunt renũciare iuri recupandi ſortẽ. Nã nõ
mutuant ad vſuras: niſi dato eis pignore
p ſorte ⁊ vſuris ſoluendis. q̄d pignus etiã
oportet eſſe notabiliter meli' ſorte ⁊ quãdo
vſure excreuerũt in tantum q̄ vſure ⁊ ſors
attingunt eam quãtitatẽ ad quam eſtimatũ
fuit pignus illud (licȝ ſit melius illa q̃ntita
te, tunc retinent ſibi pignus illud p ſorte ⁊
vſuris. ⁊ ſic volũt recupare ſortẽ: nec vellẽt
q̄ ille vltra retineret ſortem nõ reſtituendo
eam in ſe vel in pignore: etiã ſi vellet vltra
hoc ſe ad vſuras obligare niſi aliõ pignus
poneret quo iteɿ ſecuri eſſent de ſorte ⁊ vſu
ris habendis.

Tertio ſic arguit̃. Per h̃ q̄ mu
tuãs renũciat iuri re
petendi ſortẽ nõ ceſſat rõ mutui. igit̃ illud
fundamẽtũ nullũ. Añs pbat̃, q̄ɿ in.l. itẽ q̄ɿ
§. idẽ iuliano. ff. de pactis. vbi in ſnĩa h̃et̃
q̄ ſi aliqua dicũt̃ in p̄ambulis alicuius ↄ
tractus ſcȝ añq̃ȝ ↄueniat̃ ad ↄtractũ ⁊ illa poſt
ea tacent̃ in pfectione ↄtractus: nihilomi
nus illa intelligunt̃ in pfectione cõtractus
ac ſi eſſent repetita. vt ſi vſurarius in p̄am
bulis ↄuenit cũ aliquo vt p ſimplo pmit
tat̃ duplũ. poſtea tp̄e ↄtractus adhibẽt̃ no
tarij ⁊ teſtes q̄ de hoc nihil ſciũt: tũc ſufficit
pbare q̄ hoc in p̄fationib' dictũ fuit ad cõ
uincendũ fraudem vſurarũ. ⁊ ibidẽ ſubdit̃
in textu idem iuliano placet ex facto etiam
ↄſultus. l. interrogatus cũ ↄueniſſet: vt do
nec vſure ſoluerent̃: ſors nõ peteret̃. hec ibi
vbi videt̃ dicere q̄ aliq̃s cenſet̃ vſuras ac
cipere etiam ſi renũciauit repetitioni ſortis
mõ vſura nõ ẽ ſine mutuo. igit̃ aliquis põt
cenſeri mutuare q̄ renũciauit repetitioni.

Dicendũ q̄ ſenſus illius. §. eſt q̄ ſi q̄s an
te ↄtractum dixit mutuatario. ego mutua
bo tibi centũ ita q̄ volo repetere infra cer
tũ t̃minũ ⁊ dabis mihi q̃nq̃ȝ ⁊ poſtea in cõ
plemento renũciat repetitõi q̄ nihilomin'
ꝓpter preambularĩter dicta poteſt cõuinci
de vſura. ſicut in p̄cedenti textu vult q̄ q̃s
ↄuinci poſſit de vſura. duplici ſi de ea in p̄
ambul' fecit mentionẽ ex pacto: lȝ poſtea in
cõplemento nõ meminerit. ⁊ ſic nõ habet̃
ex illa lege ꝓpoſitũ argumentũ.

Quarto ſic ↄtract' ſequẽs
eſt omĩno ſil'is
emptioni redditus ꝑpetui redimibilis ⁊ tñ
eſt vſurarius. igit̃ etiam emptio illa eſt vſu
raria. ↄña nota. Maior pbat̃. q̄ɿ caſus eſt
ille. ſi legarẽ tibi. xx. flor. ⁊ mandarem here
di meo q̄ toto tp̄e q̄ tibi nõ p̄ſtaret̃ illa. xx.
deberet tibi p heredẽ meũ dari aliqua q̃nti
tas annuatim: tunc p̄inde eſſet ac ſi tu illa
xx. imburſaſſes: ⁊ ecõtra ea dediſſes heredi
meo p iure p̄cipiendi annuam penſionem
donec heres meus tibi reſtitueret illa. xx. ⁊
ſic tu dediſſes ei illa. xx. irreuocabiliter ⁊ p
eis recepiſſes ius illius annue penſiõis p̄
cipiende ab herede meo q̄ tamẽ haberet fa
cultatẽ ſe liberandi ab obligatione ſoluen
di eaȝ. Et ſic pȝ q̄ ꝑ omĩa eſt ille ↄtractus
ſil'is emptioni redditus ꝑpetui redimibilis
Minor pbat̃. quia illa ãnua q̃ntitas dicit̃
vſura in iure ciuili: vt expreſſe paȝ in. l. iij.
in fine. ff. de annuis legatis. Dicendũ cõ
cedẽdo maiorẽ: negat̃ minor. ⁊ ad pbatõeȝ

dicendū ꝙ ibi vſura nō capit̄ ꝓ incremēto ſortis mutuate ꝓpter qḋ q̄s mutuauit: quō nomen vſure ſonat in malum. ſed ꝓ fructu quē quis recipit de merce empta quē reten turus eſt: ſicut ⁊ licite retinere poteſt: etiaꝫ ſi aliquādo recuperet tantundē q̄ntū dedit ꝓ illa merce. qui fructus noīatur incremen tū comꝑando ad p̄cium quod aliquādo in equalentia recuꝑaturus eſt vel recuperare poteſt. ⁊ ſic vltra p̄cium leuauit illū fructuꝫ interim. quō etiā dr̄ quis a deo vſuraꝫ reci pere q̄ donat vl̄ mutuat pauperi ꝓpter deū quia tantundē ⁊ vltra recipiet: ſm̄ illud. fe nerat̄ dn̄o q̄ miſeret̄ paupis. Prouer. xix.

Quinto arguit̄. Ratione vere emptionis neuter cō trahentiū alteri obligat̄. Sꝫ in emptione redditus redimibilis emptor obligat̄ ven ditori ſcꝫ ad reſtituēdū mercē ſi reſtituat̄ p̄ ciū. igit̄ nō eſt vera emptio. ⁊ ꝑ ɔn̄s cū nul la alia ibi appareat ſpecies ɔtractus q̄ȝ em ptio vel mutuatio. igit̄ eſt mutuatio. ⁊ ꝑ cō ſequens vſura: put illud ſufficienter dedu ctū ē in p̄mo argumento. Maior videtur nota. ⁊ Minor patꝫ. Dicēdū ꝙ maior eſt falſa ⁊ ɔ̄ diffinitionē ɔtractus. Diffinitur em̄ ɔtractus ſic. Eſt vltro citroq̄ȝ obligatō vt patuit ſup̄ qōne. xvj. cuiꝰ ſenſus eſt (vt ibideꝫ patuit) ꝙ eſt actus ex q̄ orit̄ in vtro q̄ȝ ɔtrahentiū obligatio. ⁊ q̄uis verū ſit ꝙ obligatio que orit̄ aliq̄n extinguit̄ quan do ɔtractus eſt adimpletus ꝑ vtrūq̄ȝ: tamē aliqua obligatio pōt remanere. etiam ſi cō tractus ſit hincinde adimpletus ꝑ traditio nē ⁊ danonē mercis ⁊ p̄cij: aut alterius cō mutabilis. ⁊ ſic eſt hic.

Sexto ſic In vera emptiōe eque obligat̄ ven ditor emptori: ſicut emptor vēditori. Hoc aūt hic nō ſuat̄. igit̄. Maior ꝓbatur. quia da oppoſitū: tunc nō ſuaret̄ eq̄litas in con tractu. q: vnus plus obligaret̄. ⁊ ſic plus oneraret̄ vel grauaret̄ q̄ȝ alter. Hoc aūt eſt ɔtra iuſticiā cōmutatiuā. Minor ꝓbatur. quia emptor eſt obligatus ad reſcindēdū ɔtractum ad nutū vēditoris: vel vt verius loquamur ad reſtituendū ꝑ venditionē il lud cōmutabile qḋ a venditore recepit: nō aūt econtra. Dicendū q̄ntupl̄r. Primo. ꝙ maior poſſet negari ⁊ daret̄ extra ꝓpoſitum duplex inſtantia. Nam venditor nō tenet̄ mercē facere de dn̄io emptoris ſed tenet̄ eā ſibi tradere. vel ſi nō tradat: tenet̄ ad inter eſſe: ⁊ nō tenet̄ eā ei dare: qḋ dare ꝓprie idu dit ꝙ datū fiat de dn̄io eiꝰ cui dat̄. ⁊ tamen emptor tenet̄ facere p̄cium de dn̄io vendi toris: put patuit diffuſius qōne. lxx. Se cūda inſtātia eſt. quia in veteri lege emptor obligabat̄ venditori: ⁊ nō ecōtra. Sed hec ſolutio nō quietat. quia adhuc ꝓbatio ma ioris ſtat in oppoſitū. Jō ſecūdo dicendū ɔceſſa maiore negat̄ minor. ad ꝓbationem dicendū ꝙ q̄uis emptor ſit grauatus aliq obligatiōe qua nō eſt obligatus venditor nō tm̄ iniuſte. quia ꝓ illa ſubeunda recepit quid equalens illi grauamini. Nam ven ditor aliq̄d remiſit emptori de p̄cio: vt em ptor illam obligationeꝫ ſubiret. q: emptor aliq̄ntulo minus dat ꝓ merce in p̄cio: eo ꝙ nō irreuocabil̄r debebat fieri ſua. Jllō aūt minus dare eſt aliquid retinere. ⁊ ſic eſt q̄ſi aliquid recipe a venditore in recōpenſaꝫ il lius obligationis. ⁊ illud ſcꝫ dare aliq̄ntu lum minus q̄ȝ daret ſi fieret ſua irrepetibili ter eſt licitū: vt patebit in ſequenti q̄ſtione. Si etiam emptor nō det eo minus. tūc ex quo id facit ſciens ⁊ volens: nec p̄ſſus ne ceſſitate. q: cū emptor habeat pecuniā non vrget eū neceſſitas emendi ſicut poſſet eſſe apud vendentē neceſſitas habēdi pecuniā. Jō ſibi nō fit iniuſta grauatio. Tertio di cendū ꝙ illud argumentū nō eſt ɔtra ɔclu ſionem p̄mā. etiā ſi ɔcluderet. q: potiꝰ ɔclu deret ꝙ venditio eſſet illicita venditori q̄ȝ emptio emptori. cuius oppoſitū ptꝫ apud om̄s. q: dānantes illos ɔtractus: damnāt tm̄ emptorē: nō venditorē. ſequela patꝫ. q: ſm̄ illud argumentū venditor grauaret em ptorē: ⁊ nō ecōtra. Quarto dicēdū ꝙ em ptor licꝫ ſit grauatus illa obligatione ⁊ nō venditor. tn̄ econtra venditor eſt grauatus alia obligatiōe qua liber eſt emptor. q: vē ditor tenet̄ annuatim dare emptori penſio nē. Emptor aūt poſt p̄ciū ſolutū non tenet̄ q̄d dare venditori. Quinto dicendū ꝙ ſi emptor dicit ſe grauatū in obligatione re ſtituendi mercē: ecōtra releuat̄: q: recupat p̄ciū ⁊ nihilominus retinet oēs fructus in tp̄e intermedio ꝑceptos. Vn̄ ſicut emptor eſt obligatus reuendere ſi venditor petit. ita venditor eſt obligatus reſtituere p̄cium ſi vult rehabere mercem.

Septimo ſic Emptio ſucceſſit pmutationi: ita q ante adinuētionē numiſmatis ſi qs volebat habere agrū vl' aliam rem: dabat pro ea aliam rem. ⁊ illa cōmutatio dicebatur permutatio. et adinuento numiſmate dat pecuniam p ea. ⁊ ſic fit emptio. Sed in pmutatiōe fiebat vnū cōmutabile vnius pmutātis ita pfecte. ſicut alterius. igit' etiam in emptione ſic debz fieri. Hoc aūt non fit in ɔtractu p̄dicte emptionis. q2 p̄cium fit venditoris irreuocabiliter. ⁊ tñ merx fit emptoris reuocabilr. igitur nō fit talis emptio debito mō. Dicendū ad maiorē q dato q de facto pmutatio ſic fuiſſet facta. ⁊ ſic etiam hodie fieret tñ nō neceſſario ſic fuit facta nec neceſſario ſic fit. q̄n etiam poſſit fieri taliter q alter pmutantiū: puta B. hīet facultatē repetendi ſuū cōmutabile qd dat ipſi A. ⁊ A. teneretur ſibi illud reſtituere recepto ſuo: nō autē contra. Contra hoc. q2 tunc eadē rōne qua indifferenter nō referret quis pmutantiū ſcz an A. vel. B. haberet facultatē repetendi ſuam rē. etiam nō referret an emens haberet facultatem repetendi p̄cium. vl' an venditor. ɔñs eſt falſum. quia ſi emens habeat eam: erit emptio illicita: vt in ſequenti queſtione dicet'. de illius argumēti difficultate patebit in ſequenti q̄one

Octauo ſic Per emptiōz dz merx eque fieri emptoris ſicut p̄cīū fit venditoris. al's nō ſuaret' equalitas. ſed in p̄dicto cōtractu nō fit hoc. igit' nō eſt emptio debito mō facta. Maior eſt pbata. Minor pbat'. quia p̄cium fit venditoris irrepetibilr. ⁊ tñ merx nō fit hoc mō emptoris. Dicēdū. Maior pōt negari. q2 ſepe quis emit rem aliquā q̄ ad vſum vtile: ⁊ nō q̄ ad ꝓprietatem: imo q̄ ad vſum tm̄. ⁊ tñ p̄cium efficiat' venditoris quo ad oīmodū dñium ⁊ ꝓprietatez. Ad pbatiōnē dicendū q nihilominus pōt ſuari equalitas. quia illa inequalitas in irreuocabilitate pōt reſartiri p aliam viā: put patuit in ſecūda ſolutione argumenti ſepti.

Nono ſic Per verā emptionē efficiat' emptor dñs rei empte. hoc nō fit in p̄dicta emptione. igit' nō eſt vera emptio. igit' vt prius. Maior videt' nota. q2 al's emptor nō emeret rē: imo defraudaret'. q2 exponeret p̄ciū relinquēdo eius dño: q̄tenus aſſequat' dñium mercis: cui' tñ dñium nō aſſeq̄ret'. Minor pbat'. q2 de re in qua q̄s habet dñium pōt p ſua vtilitate d ea libere diſponere alienādo: donando: cōmutando: locādo: aut ea p ſua pſona vtendo quocūq3 tempe libuerit. hoc nō pōt ille q̄ emit rem redimibilem quia ex quo tenet' eam reuendere venditori reofferenti p̄cium: tunc ſi interim alienaret eā aut alicui donaret vel cōmutaret aut locaret: nō poſſet ſuare illd ad qd ſe obligaſſet ſcz reuenditionē. ſil'r ſtaret q eo tpe q̄ tā neceſſario haberet vti illa re: vt puta equo quem cum p̄dicto pacto emiſſet: ipſe cogeret' eū reuendere venditori q̄ tunc repeteret equū. Dicendū tripl'r. Prīo. q maior poſſet negari. q2 (niſi ſeq̄t' traditio rei) nō oporteт q emptor p emptionē efficiat' eius dñs put patuit in q̄one. lx. Scdō dicendum q dato q maior eſſet vera: negatur minor: imo emptor redditus redimibilis efficitur dñs illius redditus etiā ſine traditione: vt in decima ɔcl'ione patuit. Ad iprobationē dicendū q maior indefinite poſita vt ponit' eſt vera: nō aūt ſi vl'r ponat'. q2 cū dño rei ſtat q dñs renūciauerit tali libere diſpoſitioni. ptz. ſi enī nunc ſum dñs pleniſſimo iure hui' domus quā etiā p̄rna ſucceſſiōe hūeo: poſſez me cras tibi obligare q in nullum aliū velim illā domū tranſferre q̄3 in te ſiue p ɔtractū donatiōis: pmutatiōis: vēditiōis: ſiue locationis. ⁊ etiā me obligare q q̄ncūq3 volueris: velim illā in te transferre p̄dictis modis. in q̄ caſu interim q nō penitus eā a me ſum plenus dñs illi' domus. ⁊ nō tu nec q̄cūq3 ali'. Ita eodē mō ptz q in ꝓpoſito ſtat q ēptor reddit' ſit ei' ver' dñs. ⁊ nihilo obligatus ad nutū venditoris reuēdere eidem. Preterea ſeq̄ret' q nullus viator hīet verū dñiū rei cuiuſcūq3. q2 nō ē certus q̄diu manebit ſua vt ea v[illegible] libere q̄ñ ſibi libet. q2 neſcit ſi cras ſibi aufert. nec certus ē emptor ſi venditor cras repetet ⁊ minus eſt p̄mus cert' q̄3 ſcd's. Itē nec tpe belli emēs ⁊ vendens hīet dñium rei ēpte vl' p̄cij recepti. Tercio dicendū q emptor rei redimibilis pōt eā nihilominus in aliū trāſferre ſiue donatiōe ſiue pmutatiōe vel venditione. nec p hoc ipoſſibilitat' ſeruare illud ad qd ſe obligauit. q2 ille in quē trāſ-

fert tenebit reuendere venditori repetenti rē: eo ꝙ res in eū eſt tranſlata cū illo onere. ⁊ ſic ꝑmus emptor ꝑ aliū implet qḋ imple re tenet. Et etiā in eadē maiore ꝓbationis aſſumit de vſu illius rei om̄i tp̄e quo libue rit: nō eſt verꝫ: vt ptꝫ in eodē caſu ⁊ gn̄alr̄ in re quā q̇s locat. qꝛ nō pōt locans illa re vti tp̄e ꝑ quo locauit ⁊ tñ retinet dn̄ium illius rei. Et cū dicis ꝙ ſtaret ꝙ tp̄e q̄ neceſſe eſſꝫ eū vti illa re ⁊c. hoc nō eſt admittendū tācꝫ de facto ꝯtingat. qꝛ emendo rem redimibi lem nō ſolet emptor dare talem facultatez venditori: vt indiſtincte om̄i momēto ⁊ ad oēm motū capitis ipſius venditoris cogat ei reuendere ſed ſolet determinari certū tp̄s quo poſſit repetere: ⁊ nō ante: ⁊ etiā certuꝫ tp̄s ꝑambulū ei ꝑfigit in quo auiſare debꝫ emptorem de reuendendo. ⁊ ſic poterit em ptor ſe ꝑſeruare a predicta incōmoditate. Si aūt aliq̄n ꝯtingeret ꝙ aliquis emptor ita emeret dando oīmodā talem libertatez venditori: ⁊ ſe ſic vl̄r obligando. ⁊ hoc face ret ſciens ⁊ volens: nō fieret tūc iniuria em ptori. qꝛ ſcienti ⁊ volenti nō fit dolus neqꝫ fraus. Preterea ſi fieret dolus nō argueret emptio illicita: ſed venditio. ꝯcluſio aūt ꝑ ma loquit de emptione ⁊ nō venditione.

Decimo ſic In ꝑdicta em ptione ſequit ꝓceſſus in infinitū. ꝯn̄s eſt incōueniēs. igi tur etiā talis emptio eſt incōueniēs ⁊ nō ad mittenda vt vera emptio. An̄s ꝓbat. quia emens emit redditū: ⁊ ille eſt ius ꝑcipiendi annuā penſionē. Aut ergo emens acquirit ius illius iuris aut nō. ſi ſic. igit eadēz rōne illius iuris: iterū aliud ius acq̇rit. ⁊ ſic in in finitū. ſi nō. cōtra. qꝛ ſi q̇s emit equū tuū ⁊ tradas ei eundē: emptor acq̇rit dn̄ium. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ius illius equi. ergo eadē rōne in q̄cū ꝗ alia merce q̄ tradit: vel ſi eſt incorpalis. ⁊ ſic nō req̇rit traditio: tunc ſine traditione acquirit emptor ius illius mercis. Dicen dū dupl̄r. Primo. negando an̄s. Ad ꝓba tionē dicendū ꝙ nō acq̇rit ius illius iuris nec eſt ſil̄r de equo vel de aliꝭ mercibꝫ cor palibꝫ. qꝛ reſpectu illaꝝ pōt poni ius: eo ꝙ ille nō ſunt met ius vel iura. ſed cuꝫ redditꝰ ſit met ius: nō eſt opus reſpectu eius poni aliud ius. Que em̄ eſſet neceſſitas ad hoc ꝙ acq̇rerē redditū ꝙ acquirereꝫ aliqḋ ius reſpectu redditus. qꝛ eum acquirere nihil eſt niſi ius acq̇rere. ſed acq̇rere equū nō eſt acq̇rere ius in q̄ntū tale. licꝫ includat acq̇ rere ius reſpectu equi. equꝰ aūt ⁊ ius equi nō ſunt real̄r idem. Huius ſil̄e pōt dari ſi q̄ rat. Unde formal̄r paries eſt albꝰ: Rn̄det albedine. q̇a albedo facit eum albū. Non eſt aūt q̄rendū vlterius vn̄ albedo ſit alba: quia non eſt alba: ſed eſt met albedo ipſa: nec eſt q̄rendū vn̄ habeat ꝑtatem reddere albū. qꝛ ſeipſa habet reddere ꝑtatē formal̄r albū. Un̄ ſm̄ Scotū q̄n aliquid eſt deno minatiue tale: ⁊ aliud ē q̇ditatiue tale: ſtan dū eſt in eo qḋ eſt q̇ditatiue tale. Secūdo dicendū ꝙ dato ꝙ admitteret ꝙ emēs red ditū acq̇rat ius reſpectu redditus. ⁊ ſic ius reſpectu iuris. ſicut patꝫ ꝙ ſuꝑ pedagiꝭ q̄ nō ſunt niſi ius quoddā pōt cōſtitui aliq̇s redditus. ⁊ ſic ius ſuꝑ ius ꝯſtituit. Et tunc ſi ꝯn̄ter admittat hoc in infinituꝫ: nullum eſſet incōueniens: eo ꝙ ille ꝓceſſus nō eſſet in infinitū in entibꝫ realibꝫ. Nam ius illud qḋ dr̄ redditus nō eſt ens reale: ſed rōnis. ꝓut illud declaratū eſt in q̄ne. lxxij. Mo do nō eſt incōueniēs eſſe ꝓceſſum in infini tū in entibꝫ rōnis. Et ſi arguas. qꝛ etiā in illis eſt incōueniens. quia nullū eſt infini tū in actu in multitudine: ſicut hoc eſſet. qꝛ eo ipo ꝙ q̇s emeret redditū ipſe i vno inſtā ti acq̇reret infinita iura. Dicendū ꝙ nō ac q̄reret illa infinita iura in actu: ſaltem for maliter capiendo illa iura. ꝓ reſpectibꝫ rō nis diſtinctꝭ ab extremis. quia vt ſic nō ſur gūt tl̄es reſpectus niſi mediāte actu aliq̇ꝰ collatiue potētie. talis autē nō pōt natura liter ſimul infinita extrema ad inuicē com pare. igit. Unde illa infinitas non eſſet ibi niſi in potētia ſm̄ ꝙ vis collatiua poſſet in infinitum compare extrema aliqua ad in uicem: hoc eſt: non tot q̇n plura. Nec illud eſt incōueniens. Sic em̄ ꝓcedimus ꝙ ſuꝑ aīal fundatur relatio rationis ſcꝫ intencio generis. ⁊ ſuꝑ illam intentionē generis pōt fundari intentio indiuidui. Et ſuper illam intentionē indiuidui alia intētio indiuidui. ⁊ ſic in infinitū. i. nō tot poſſunt ꝑ actū col latiuū relinqui quarū vna ſuꝑ aliā fundet q̇n adhuc aliam ꝯtingat per actum collati uū relinqui fundatam in aliqua illarum. Preterea ſi ne ſit aliqua mltitudo actu infi nita: etiam entium realium: dixi in tractatu de ſanguine chriſti.

Undecimo ſic. Si poteſt emi cum pacto redimendi redditus vel ius ꝑcipiendi annuatim vnū flor. ꝓ. xx. flor. ſtatim ſimul ſoluendis: tunc poſſet ꝯuerſo etiā emi ius ꝑcipiendi ſimul. xx. flor. ꝓ vno annuatim ſoluendo cū pacto redimēdi. ꝯñs eſt falſum. ergo añs. Maior ꝓbatur. quia vtrobiqꝫ eſt par ratio quo ad oīa q̄ ibi ꝯcurrūt: quo ad mercem ꝓcium ⁊ pactū. ptꝫ ꝑmo de merce. quia qua ratione ius ꝑcipiendi annuatim vnū flor. eſt ꝯgruū obiectum emptionis ſiue merx que emi ⁊ vendi poteſt pari ratione etiam ius ꝑcipiendi ſtatim ⁊ ſimul. xx. flor. poterit eſſe obiectū emptionis ⁊ merx. Nam illa iura ſunt eiuſdem ſpēi. quia ſunt relationes hñtes idem fundamentū in ſpecie ſcꝫ hoīem ⁊ eundem terminū in ſpecie. quia floreni percipiendi etiam ſunt ydem ſpecie. vtrūqꝫ em̄ ius eſt ius ꝑcipiendi ⁊ nō differūt niſi in mō ꝑcipiendi ſcꝫ ſimul vel ꝑ interualla tꝑm: qḋ non pōt facere differentiā tantā vt vnū illoꝝ iurū poſſit eſſe merx ⁊ nō aliud. quia tūc ius ꝑcipiendi annuatim. xx. donec decē milia ꝑcipenł ⁊ ꝑcipiendi annuatim mille etiam donec decē milia ꝑcipenł: et diſtinguerentł taliter ꝙ vnū eſſet dicibile merx ⁊ nō aliud qḋ ptꝫ eſſe falſum. Et ꝯfirmał. q2 ſi q̇s teneał mihi. xx. flor. ad aliq̄s terminos: puta quia ei vendidi aliquid. ego poſſum illud debitū vendere. igił illud debitū eſt merx ⁊ tamen etiam nō eſt niſi quoddam ꝓcium qḋ mihi fuit ad terminos ſoluendū. Patet etiam ꝙ de ꝓcio eſt eadem ratio. quia ꝓciū in ꝑmo caſu maioris: ⁊ ꝓciū in ſecūdo caſu eiuſdē equalent. vt ptꝫ. quia vnū illoꝝ pōt iuſte ꝓ alio dari tanq̄ꝫ equale ꝓ equali: vt ī ꝑmo caſu ſupponił. Nec refert ꝙ ꝓcium in caſu ꝯſequentis nō ꝯſiſtit in florenis ſimul dandis. ſed in dandis de anno in annum. quia ex quo vnus ille flor. dandus equiualet. xx. nō ob hoc perdet ratione ꝓcij ꝙ non ſimul dantł illi flor. Alioq̇n nō diceret interueniſſe ꝓcium quādo quis emeret pannū ꝓ. x. flor. dandis ad decem terminos ſcꝫ eo pacto ꝙ daret annuatim vnum flor. donec decem ſoluiſſet. Eſt preterea ibi par ratio q̄ ad pactū. quia vtrobiqꝫ emptor nō habet facultatem repetendi ꝓcium: ſed venditor habet facultatem repetendi mercem reſtituto ꝓcio. Falſitas autē ꝯſequentis ꝓbał. quia tunc etiam liceret emere redditum annuū vnius floreni ꝓ. xx. flor. ſimul ꝑcipiendis remanente facultate repetendi ꝓcium apud emptorem qḋ eſt falſum: vt in q̄one ſequēti patebit. Sequela ꝓbał. quia in ſecūdo caſu maioris. ſcꝫ quando q̇s ꝓ. j. flor. annuatim imꝑpetuū ſoluendo: emit ius ꝑcipiendi ſil. xx. flor. ſtatim ſoluendos ſibi. ille q̇ dicił venditor eſt ꝑ oīa idem ⁊ ſimił ei q̇ ꝓ. xx. flor. ſimul ſoluendis emit vnū annuū flor. igił ſi ille vēditor poterit ſibi reſeruare facultatem repetendi ſuos. xx. flor. tūc etiam emens ꝓ. xx. poterit illos ſuos. xx. repetere. Dicendū negando maiorē. Ad ꝓbationē dicendū ꝙ diſparitas rationis eſt iſta. quia ad hoc ꝙ q̇s dicał emptor: oportet ꝙ ex ſua ꝑte interueniat ꝓciū. Modo dans vnū annuū flor. ſoluēdū imꝑpetuū: nō dat in hoc ꝓcium aliqḋ. quia ille annuꝰ quē dat ꝓprie nō eſt florenus: nec numiſma ſed eſt ius percipiendi annuū numiſma vł flor. Unde illud qḋ ei dat eſt quid incorꝑale ⁊ bonū imobile. igił nō eſt ꝓcium. Secūdo. quia ille annuꝰ nō ꝯſiſtit in certa q̄ntitate: quia nō eſt certum quot tales annui flor. ſoluenł ꝑ eum ⁊ heredes eius. modo ꝓcium debꝫ ꝯſiſtere in certa q̄ntitate. Et ex hoc ſequił ꝙ ꝑ dicta maior haberet veritatem ſi loco ly emi in caſu ꝯſeq̄ntis poneretł ſuū genus ſcꝫ cōmutari. ſed tunc illa cōmutatio nō eſſꝫ emptio ſed venditio ſcꝫ annui flor. ꝓ. xx. ſimul ꝑcipiendis. Sicut in ſimili ſi emi poteſt equus cū pacto redimendi ꝓ. xx. flor. ſimul ſoluendis: tunc poſſet econuerſo equus cōmutari ꝓ. xx. flor. ſed illa cōmutatio eſſet venditio: ideo tūc facultas reſcindendi ꝯtractum ſtaret nō apud emptorem ſed venditorem.

Duodecimo ſic.

Si q̇s vſurarius emeret domū ⁊ mox eā locaret venditori remanenti in poſſeſſione domus: ꝯſtituta certa penſione locagij ſoluendi ipſi vſurario: ille ꝯtractus ꝓſumeretł vſurarius. ergo eque ꝓſumił vſurarius cōtractus q̄n vſurarius redditū redimibilē ſup domū alicuius ꝯſtitutū emeret data facultate ſe liberandi ab illo reddītu annuo: ⁊ illo alio manente in poſſeſſione illius domus. ſcꝫ ꝯñs. q2 da oppoſitū ꝯñtis: tunc de

facilꝭ poterūt vſurarij declinare caſum añtꝭ diuertendo ad caſum ꝯñtis: ⁊ tantundem habebūt lucri ꝑ ſecūdū ſicut ꝑ ꝑmū: vt pꝫ ꝯſideranti. Añs aūt ꝓbatꝰ. qꝛ ſi nō ꝑſumeretꝰ vſurarius: tunc ſub illius ꝯctus ſpē poterūt vſurarij veras vſuras exercere. Nā dicet vſurariꝰ petenti mutuū: nō mutuabo ſꝫ emā a te domū tuā: ⁊ eā mox tibi locabo ꝓ certa penſione annua danda. ⁊ ſic habebit tantū q̄ntū habuiſſet: ſi illā pecuniā mutuaſſet ei. Dicendū tripliciter. Primo dato ꝙ argumentū haberet ꝓceſſum vt iacet: nō tñ ꝯtra ꝯclōnē nr̄am in q̄ ſolū dictum eſt emptiōez redditus redimibilis eſſe de ſe licitā: cū qua ꝯclōne bene ſtat (vt in ſeq̄nti q̄ōe dicetꝰ) ꝙ poterit ex circūſtantia ꝑſone cōtrahentis deꝓ̄uari vſuraria ꝑuitate. ⁊ h̄ vere vel ꝑ̄ſumptiue. Vñ aliq̄s ꝯtractus ō ſe licitus redditꝰ aliq̄ñ ſuſpectꝰ ex ꝑſona ꝯ̄hente que ꝯſueuit malos cōtractus facere ⁊ eos palliare. Secūdo dicendū ꝙ añs eſt falſum q̄ñ datꝰ iuſtū ꝑ̄ciū ꝑ vſurariuꝫ ꝓ domo: ⁊ etiam ꝯgruū locagium recipit a ꝯductore. ⁊ ratio. qꝛ tunc ſeruatꝰ eq̄litas inꝰ datum ⁊ acceptum. Modo in ꝯtractu vſurario nō ſuatꝰ eq̄litas. Nec ex illa circūſtantia ſcꝫ ꝙ ꝯtrahens huc uſqꝫ ꝯſueuit exercere vſuras pōt inferri ꝙ ĝ etiā pñs eius ꝯ̄ctꝰ ſit vſurariꝰ: quia ſi det iuſtū ꝑ̄ciū: poteſt ita iuſtos ꝯtractus facere ſicut alius: ſic etiam aliquādo licitos ineūt ꝯtractus. Si enī illam q̄ huc uſqꝫ ſemꝑ fecit iuſtos ꝯtractus: ꝯtingit nūc vſurariū ꝯtractū facere: cur nō etiaꝫ illum qui huc uſqꝫ iniuſtos fecit: ꝯtingeret nunc iuſtum facere. Si aūt dedit iniquū ꝑ̄ciū: ꝯceditꝰ añs. Et ideo eodeꝫ mō ꝯ̄ceditꝰ etiam ꝯñs. quia ſi quis vſurarius emat ꝓ iniuſto ꝑ̄cio redditū redimibileꝫ ſuꝑ domo ꝑ̄ſumeretꝰ cōtractus vſurarius: imo etiā ſi emens nō ſit vſurarius: idem ꝑ̄ſumetur ꝓpter modicitatē ꝑ̄cij. Añs aūt eſt bene verū quādo datꝰ nimis ꝑuū ꝑ̄ciuꝫ ꝓ domo vł ſi datꝰ iuſtū. attamen nimis grande locagiū cogitꝰ dare emptori. quia ꝓpꝰ modicitatem ꝑ̄cij ꝯcurrente pacto liberationis a penſione ꝑ̄ſumitꝰ vſurarius ꝯtractus. ⁊ maxīe accedēte illō ꝙ ꝯtrahens alꝭ vſurarius eſt. Et ideo etiam vt ſic ꝯceditꝰ ꝯñs vt in ſequēti q̄ōne patebit. Tertio dicendū. ꝙ ſi in caſu añtis ꝑiculum domus ſpectaret ad emptorem ⁊ nō ad venditorem: nō poſſet emptor cenſeri mutuaſſe pecuniam venditori ⁊ ſic recepiſſe domū in pignus. quia ſi domus eſſet pignus: ꝑiculū domus ad recipientem pecuniā ſpectaret. ideo ex illa circūſtantia poteſt etiā argui ꝙ nō eſſet vere vſurarius ꝯtractus: etiam ſi dictus emptor nimis modicū ꝓ ea dediſſet: Q̄uis ꝓpꝰ nimium exceſſum lucri qō habet dictus emptor a dicto venditore: etiaꝫ cōputato ꝑiculo qō emptor ſuſcepit in ſe: ꝑ̄ſumi poſſit de ꝑ̄parata mente emptoris ad cōmittendū vſurariā iniquitatem ſibi occurrentē: ſi eā palliare poſſet ⁊ etiam ꝑ̄ſumi ꝙ forte in re nō recepit periculū illius domus in ſe. licꝫ dicatur hoc in inſtrumento. Quarto dicendū ꝙ non ſequitꝰ. vſurarius tantū habet per illam viā: ſicut ꝑ viaꝫ vſure. igitꝰ ſicut peccat ꝓcedendo ꝑ viam vſure: ſic peccat ꝓcedendo ꝑ aliam viam. Nam ſi mutuet centū alicui recipiendo annuatim q̄nqꝫ peccat: ⁊ tñ ſi ꝓ illis centū emeret ꝑ̄dia que ſibi ānuatiꝫ etiam importarent q̄nqꝫ vel plus nō peccaret. de hoc patuit diffuſius ſuꝑ queſtione. lxvij. in q̄rto mō dicendi.

Tredecimo et vl

mo arguitꝰ ꝑ auctoritates: eo ꝙ iuriſperitus ille de quo in tertia ⁊ quarta ꝯcluſionibus allegat ꝓ ſe quoſdam doctores tanq̄ꝫ etiaꝫ ipſi ꝯdemnēt emptionē ꝑ̄dictam. Primo Baldū. ⁊ h̄ dupliciter. Primo in. l. emptione. C. plus valere qō agitꝰ ⁊c. Secūdo in c. j. in vltima col. de iureiurā. vbi omēs q̄ faciūt illum ꝯtractum cupidine lucri: dicit eſſe vſurarios. Secundo Hoſtienſem in ſūma de vſuris. §. qualiter. ſcdo. ꝓ̄ſū. ⁊ breuiter. Tertio Fridericū de ſenis in ſuo cōſilio vltimo vbi dicit ꝙ pertinaciter perſiſtens in illa ſententia ꝙ ille ꝯtractus ſit licitus eſt vt hereticus puniendus. Ad hoc dicendū ꝑmo dato ꝙ illi eſſent ꝯtra ꝯcluſionem noſtram: nihil tamen ꝑ hoc deperit veritati ꝯcluſionis. quia maior eſt autoritas papalis iudicialis que approbauit illā emptiōem: vt patuit: q̄ꝫ doctoralis ꝑ̄dictorū trium doctoꝝ. Preterea nō ſunt allegande gloſe ⁊ opiniones doctorum in materia pro pleumatica: quia in materia proplematica de ſe ineſt ꝙ aliq̄ doctores contrarium teneNt. ⁊ ꝑ hoc allegari poteſt glo. in l. ſed licꝫ. ff. de offi. ꝑ̄ſidis. Scdo dico ad

illos ꝑ ordinē. Primo ad Baldū in ꝓmo
loco ꝙ nō damnat ibi emptionē ꝓdictam:
niſi accedente circūſtātia illa: ſcʒ ꝙ emptor
anteꝙ̃ emit requiſitus fuit vt mutuaret: ⁊ ta
men diuertit ad emptionē illam. ⁊ ſic nihil
ↄtra ↄcluſionem noſtrā que loquit̄ de em-
ptione in ſe, licʒ multipliciter ex circūſtan-
tia poſſit deprauari. Secūdo ad idem dico
ꝙ etiam ſi ꝓceſſiſſet requiſitio mutui, intel-
ligendū eſt eius dictuʒ: ſi dedit longe min⁹
iuſto: aliter nō habet veritatem: vt oſtendā
in ſequenti qōne ↄcluſione tertia. Tertio
Eundē doctorē retorqueo ↄtra argueteʒ:
quia Baldus ibidem dicit ꝙ ſi in tali em-
ptione nō ↄſtaret ð originali mutuo: puta
quia emptor nō fuit a ꝓncipio vł originaliter rogatus vt mutuet, tunc ex tali pacto
ſcʒ reuendinonis nō videret̄ inſtrumentū
vſurariū: etiam cū vſurario factū, quia vſu
rarij ſepe ineūt veros ↄtractus. Ecce ꝙ nō
damnat inſtrumentū: ⁊ ꝑ ↄñs nec emptio-
nem illā etiā ab vſurario factā cū pacto re
demptiōis ſi nō preceſſit requiſitio mutui.

Ad Baldū aūt in ſecūdo loco dico ꝙ nō
eſt verū ꝙ dicat ibi illos eſſe vſurarios qui
eum faciunt cupidine lucri: vt pʒ intuenti
eum ibi. imo ibi potius eſt ꝓ nobis. q̄ ibi
querit: an ↄtractus quo ꝓſtat̄ pecunia irre
petibilis: puta centū: ⁊ dat̄ annuus reddi-
tus, puta. x. ſit vſurarius ↄtractus. ⁊ argu-
it ꝓ ⁊ ↄtra. ⁊ dicit q̄ſtionem eſſe ꝑiculoſam
quo ad ↄſcientiam. tandē dicit: dici poteſt
ꝙ ſi ille contractus habeat in ſe equitatis
recompenſationem ⁊ ꝓportionem: licitus ē
quia cum non ſit formaliter cōtractus vſu
rarius: ad equitatem naturalem recurren-
duʒ eſt. dum tamen ex illo ↄtractu quis ex
ceſſiue nō lucretur, quia exceſſus modi fa-
cit ꝓſumi fraudem. ⁊ dicit: quidam dānant
iſtum ↄtractum ex certitudine lucri perpe-
tui: ego ex exceſſu modi. quia nullo iure ca
uetur ꝙ certitudo lucri ſit de genere prohi-
bitoꝝ. poſtea recitat opiniones alioꝝ. dicit
etiam cum legebam florentie iam ſunt fere
anni quadraginta. iſta queſtio fuit multuʒ
ventilata inter magiſtros in theologia.
Item queſtiones iſte ſunt etiam ventilate
per dñm fratrem Raymundū in ſūma ſua.
per dñm fratrem Johānem in laudabili ſū
ma in materia vſurarum. tamē ego aliqua
⁊ legibus probo ⁊ corroboro. Hec ille.

Ex quibus patet ꝙ expreſſe vult: ꝙ ꝓe-
dictus contractus ſi interuenit iuſtum pre
cium eſt licitus. ⁊ ꝙ ſi emptor aliquantū lu
cret̄: dūmodo nō ſit exceſſiuū lucrum non
ſit dānandus. Quantū tamen ad exemplū
poſitum ſcʒ vbi dantur centū ꝓ decem an-
nuis. Dico ꝙ precium illð eſſet nimis par
uū tempore noſtro quicquid fuerit tempo
re ſuo. Et ex hoc etiam patʒ ꝙ impreſtita
ſm̄ eum ſunt licita. de quibus ſupra dictū
eſt queſtione. xxiij. ⁊. xxxiiij. Ad ſecūdū
doctorem dicendum ꝙ eius ſententia intel
ligitur quando interuenit ꝓcium longe mi-
nus iuſto. put patebit in ſequenti queſtio
ne: concluſione tertia. vbi ponentur eius
verba ⁊ exponentur. nec aliter cogit eius
autoritas. Ad tertium doctorem dicen-
dū. ꝓmo ꝙ formaliter nō loquitur de con-
tractu noſtro: quia loquitur ibidem de ca-
ſu quādo Johes coactus preſtitit ciuitati
certam ſummā vt centum. ⁊ annuatim ab
ea recepit quinqꝫ. ⁊ Petrus ſponte emit iu
ra Johānis. ⁊ ſic vult habere ius annua-
tim percipiendi quinqꝫ. An ne emptio Pe
tri ſit licita: ⁊ vult ꝙ non. Modo ille con-
tractus nō eſt idem cum noſtro per omnia
quia pleriqꝫ tenuerunt ꝙ ꝓſtatio Johānis
eſſet vera mutuatio: ⁊ quia coactus eſſet.
ideo ꝓ ſuo intereſſe poſſet illos quinqꝫ an-
nuos recipere. qð ſi eſſet verū: hēret aliquē
colorē ꝙ Petrus nō poſſet ſe ponere ſpōte
loco Johis. ad hñdū illud ius: q̄ ceſſaret
cā in eo que excuſauit Johēʒ. Modo nos
loquimur in caſu quo quis ab illo qui ha
bet tale ius emit illud ius nō ratione inter
eſſe: ſed ex alia cauſa que etiam in emptore
locum habere poteſt. Attamen quia etiā
illud ſuppoſitum eſt falſum. quia preſtatio
Johānis cum irreuocabilis ſit: nō eſt mu-
tuatio: ſed etiam vera emptio redditus re-
dimibilis: vt patuit etiam ſupra in que-
ſtionibus ꝓallegat̄. Ideo dicendū ꝙ ꝓdi-
ctus Petrus licite poteſt etiam ſponte eme
re ius Johis. imo magis hoc poteſt vter-
qꝫ ſcilicet Johānes ⁊ Petrus (modo ſer-
uato in ciuitatib⁹ illis in quibus fiunt illa
impreſtita) q̄ʒ vbi abſolute emitur de cō-
muni curſu redditus redimibilis. quia ibi
neuter recipit annuatim a ciuitate tantam
penſionem quanta eis deberetur de rigo-
re. ⁊ ſic dant plus iuſto quantū eſt de rigo

re emptionis. quia ex quo Johes vel Pe-
trus dat centum: deberet ei ciuitas dare. v.
annuatim. ⁊ cum hoc eſſet obligata ad hoc
vt quādo ciuitas vellet redimere illud ius
ꝙ reſtitueret eis integrū p̄ciū ſcȝ centum
⁊ tñ de facto in talibꝫ p̄ſtantijs: ciuitas q̄n
vult redimere: nō vult eſſe obligata ad re-
ſtituendū niſi. xxviij. vel. xxx. q̄uis etiaȝ ex
cauſa ciuitas excuſari poſſit. ⁊ etiam ciuis
ille ꝯtentus eſſe debeat: put declaratū fuit
q̄one. xliiij. ⁊. xlv. Tertio dicendū ꝙ ſi cēt
ita (ſicut tñ nō eſt) ꝙ p̄ſtatio Johis eēȝ mu
tuatio vera: puta quādo fieret reuocabilr:
⁊ ꝯñter petrus ſe poneret loco Johis ſpe
lucri: cum non habeat intereſſe rōne cuius
accipiat illa q̄nqȝ: ꝯtractus petri videretur
vſurarius. Sed ꝙ infert ꝙ ergo dicens cō
tractū petri eſſe licitū: eſſet vt hereticus pu
niendus: nimis indiſcrete loquit̄. Nam q̄
uis hec ꝓpoſitio ſit heretica, ꝯtractus vſura
rius eſt licitus: ⁊ eam ꝑtinaciter tenens ſit
vt hereticus puniendus: tñ tenens aliquē
ꝯtractum de quo nōdum eſſet declaratio
habita ꝙ eēȝ vſurarius: ⁊ tot doctores eēnt
ꝯtrarij, ſicut in illa materia fuerūt: ⁊ tenēti
videret̄ ꝙ nllo mō eſſet vſurarius: imo nec
illicitus: patis tñ damnare eū ſi eſſet vſu-
rarius: nō eſt vt hereticus puniendus ante
declarationē eccl'ie de h ꝙ ſit vſurarꝰ. Nā
oīs catholici doctores tenent̄ credere ꝓpo
ſitiones ſacre ſcripture canonice eſſe veras
⁊ ſimiliter eas que ex eis poſſunt deduci: ⁊
tamen alique ꝓpōnes fuerunt olim tente a
catholicis ante eoꝝ declarationem: quas
nunc tenere: cum ſunt declarate vt heretice
eſſet hereticum. Itē ſi quis teneret̄ credere
illā. Oīs mula ē ſterilis: ⁊ tñ nō crederet
hoc aīal qd ante oculos eius eſt eſſe ſterile
qd tñ eſſet mula, nō ob hoc nō crederet cre
denda: interim ꝙ nō crederet hoc aīal eſſe
mulā: vt puta qꝛ nō apparet ſibi ꝙ ſit mula
ꝯtingit eñ aliq̄d credi vl' ſciri in vl'i ⁊ igno
rari vel diſcredi in ꝑticulari: vt ptȝ ꝑ phm
ij. poꝝ. ⁊. j. poſterioꝝ. Preterea ꝯtra predi
ctum fridericuȝ poſſet illud eius incōueni
ens retorqueri. quia hodie papali determi
natione talis ꝯtus eſt determiatꝰ vt licitꝰ
quia ꝯtractus petri nihil ē niſi emptio red
ditus redimibilis. Igit̄ ſi ipſe fridericus ꝑ
tinaciter ꝑſiſteret in ſua ſnīa ipſe ꝑtinaciter
ꝯtradiceret determinationi ſūmoꝝ pontifi

cū. ⁊ ſic ipſe incurreret notā hereſis. Ex p̄
dictis ptȝ ꝙ p̄dictoꝝ doctoꝝ ſnīa nō mili-
tat ꝯtra nos: imo ꝑtim ꝓ nobis: ⁊ ꝙ indebi
te allegant̄ in ꝯtrariū. Item eadeȝ facilita-
te diſtiſſet Hein. ganden. ⁊ ſui ſequaces ꝙ
ex quo emptio redditus etiā irredimibilis
ſm eos eſt vſuraria ꝙ oēs tenētes ꝯtrariū
eſſent heretici ſi firmiter hoc tenerēt. Et ita
generalr in quocūqȝ ꝯtractu de quo eſt ꝓ-
pleuma an ſit vſurarius vel nō: eſſet altera
pars ſi ꝯſtanter teneret ſuam opinionē vt
heretica ꝯdemnanda qd eſt falſum.

Sequitur copia

bulle Martini pape q̄nti cuꝰ ſnīa fuit ſup̄
allegata in p̄ma ꝯclione huius q̄onis.

Martinus epiſco

pus ſuus ſeruoꝝ dei: venerabilibꝫ fratribꝫ
Treueȝnenſi ⁊ Lubicinenſi: ac Olmicenſi
epīs ſalutē ⁊ aplīcam bñdictionem. hodie
ſiquidē litteras noſtras ꝯceſſimus: tenoꝝ
qui ſequit̄ ꝯtinentes. Martinus eps̄ ſer
uus ſuoꝝ dei ad futurā rei memoriā Regi
mini vniuerſalis eccl'ie (quāqȝ imeriti) di-
ſponēte dño p̄ſidentes: curis angimur aſſi
duis, vt iuxta credite nobis diſpenſationis
officium: ſubditoꝝ quorūlibet paci ⁊ quie
ti: q̄nto nobis ex alto ꝯcedit̄: intendamus:
⁊ dubia que inter eos oriunt̄ ꝓ tempe (ne li
tiū anfractus ſeu ſcandaloꝝ parturiāt fo-
mentū) noſtro moderamie declaret̄. Sa
ne petitio dilectoꝝ filioꝝ vniuerſoꝝ: cleri:
nobilium: incolaꝝ: ⁊ habitatoꝝ ciuitatis ⁊
diocesis Bratiſlauien. nobis exhibita ꝯti
nebat: ꝙ licet a centū annis citra ⁊ ſup̄: ⁊ a
tanto tpe ⁊ ꝑ tantū tp̄s cuius ꝯtrarij memo-
ria hoim nō exiſtit, in eiſdē ciuitate ⁊ dioce
ſi ac partibꝫ alijs vicinis quedam cōſuetu
do rōnabil̄: obſeruata: p̄ſcripta ac modo
ꝯtentiū approbata: ad cōmunē hoim vtili-
tatem introducta fuiſſet: ꝙ quilibet prin-
ceps baro: miles: ciuis ſiue oppidanus ꝑ
tū earūdem cū hoc expedire videbat̄: [illegible]
us ꝓ tunc nō valens ſibi conſulere perſone
eccl'iaſtice aut ſeculari collegio: aut vniuer-
ſitati: oppido vel ciuitati ſuper bonis ſuis:
[illegible] dñijs: oppidis: terris: agris: p̄dijs: [illegible]
⁊ hereditatibꝫ vendere ꝯſueuit ⁊ vendidit

annuos cenſus vnius vel pluriū marcarū
aut groſſoꝝ Pragenſium numi polonici ꝛ
pagamenti cōſueti ad rōnem. ꝛ ꝑ qualibet
marca ānui cenſus decē vndecim tredecim
quatuordecim marce aut plus vł minus ſm
tpis q̄litatē (ꝓut ipi ꝯtrahentes tunc inter
ſe cōuenerint) ipſi venditori tunc integralr
in pecunia numerata ſolui ꝯſueuerūt: bōis
in ipſo ꝯtractu tunc expreſſis ꝓ ipſius cen
ſus annui exolutione in ꝑpetuū obligatis
Et ſemꝑ in ipſis ꝯtractibus expſſe ipis vē
ditoribus data fuit facultas atq; gratia: q
ſpm annuū cenſum in toto vel in pte: ꝓ ea-
dem ſūma denarioꝝ quā ab ipſis emptori
bus receperūt: qn̄cūq; vellent libere abſq;
alicuius req̄ſitiōe ꝯtradictione vel aſſenſu
poſſent extinguere ꝛ redimere. ac ſe ab ipi⁹
cenſus ſolutione extunc penitus liberare:
ſed ad hoc hmōi cenſus venditores inuiti
nequaq̄ ꝑ emptores artari vel aſtringi va-
lerent: etiam ipſis poſſeſſiōibꝫ ꝛ bonis ob-
ligatis penitus interemptis ſeu deſtructis
Fuitq; ꝛ eſt tal' ꝯctus emptiōis ꝛ venditio
nis ꝑ epos Bratiſlauienſes. ꝓ tpe exn̄tes ꝛ
eoꝝ officiales. necnō ꝑ diuerſos dn̄os tpa
les locoꝝ ꝛ terrarꝫ: in q̄bꝫ cenſus hmōi ꝯſti
tuti exiſtunt: tanq̄ licitus ꝛ cōmuni vtilita
ti deſeruiens: ſepius ꝯfirmatus ꝑiter ꝛ ap-
probatus. Ex q̄ etiam ſuper hmōi cenſus
plura beneficia eccleſiaſtica: collegia: cano
nicatus ꝛ ꝑbende: dignitates: ꝑſonatus ꝛ
officia: vicarie: altaria: nūero plus q̄ duo
milia de expſſo conſenſu ꝛ volūtate dn̄oꝝ
tpaliū: ſub quoꝝ territorijs dicta bōa ob
ligata conſiſtunt erecta dotata ꝛ fundata.
Ex q̄ etiam venditores eorūdem cenſuum
ſe nonnūq̄ ad ipſoꝝ cenſuū ſolutionem pe
nis ꝛ cenſuris eccleſiaſticis ordinarioꝝ lo
coꝝ ſponte ꝛ libere ſub miſerūt. ſicuti etiā ali
qui eoꝝ tractu tpis cōpulſi fuerūt ꝛ cōpel-
li ꝯſueuerūt. Tamen nōnulli ex vendito-
ribꝫ ipſis: in arcū prauū cōuerſi: cupientes
cū alterius iactura locupletari: hmōi cen-
ſus hucuſq; ꝑ eos libere ꝛ abſq; vlla ꝯtra-
dictione ſolutos eiſdem emptoribꝫ tā eccle
ſiaſticis q̄ ſecularibꝫ ſoluere ꝯtradicūt ꝛ re
cuſant: cōfingentes hmōi emptiōis ꝛ ven-
ditionis ꝯtractus fore ꝛ eſſe vſurarios ꝛ il-
licitos. ipſos emptores eccleſiaſticos ꝛ ſe-
culares: necnō collegia ꝛ canonicatus ꝛ ꝑ
bendas. dignitates ꝑſonatus ꝛ officia: vi-
carias: altaria ac beneficia hmōi: ipſoꝝ
annuoꝝ cenſuū ſpoliant ꝑceptione: ꝛ deti-
nent ſpoliatos. in aīaꝝ ſuaꝝ ꝑiculū eoꝛūde
q; emptoꝝ ꝑiudicium: dānū ꝛ grauamen.
Et ꝓpterea an ꝯtractus emptionis ꝛ vendi
tionis hmōi liciti exiſtant a nōnullis heſi-
tat. Quare ꝓ pte eorūdem cleri nobilium
incolarū ꝛ habitatoꝝ ciuitatis ꝛ dioceſis
Bratiſlauien̄. nobis fuit humiliter ſuppli-
catū: vt an cōtractus hmōi liciti vel illiciti
cenſeri debeant: declarare ꝛ alias eiſdē in
ꝑmiſſis oportune ꝓuidere de benignitate
apl'ica dignaremur. Nos igit' hmōi ſup-
plicationibꝫ inclinati. quia etiā ex relatiōe
dilecti filij nr̄i Guillermi tituli ſancti Mar
ci ꝑſbyteri cardinalis: cui negociū hmōi eū
ꝑitoꝝ ꝯſilio cōmiſimus examinandū: cōpe
rimus ꝯtractus hmōi iuridicos. ꝛ iuxta de
terminationē doctoꝝ licitos fore. ad hmōi
ergo ambiguitatis tollendū dubium in ꝑ
miſſis ꝑfatos ꝯtractus licitos: ꝛ iuri cōmu
ni ꝯformes ac ipſoꝝ cenſuū venditores ad
illoꝝ ſolutiones remoto ꝯtradictionis ob
ſtaculo: obligari autoritate apl'ica tenore ꝑ
ſentiū ex certa ſcientia declaramus. nō ob-
ſtantibꝫ ꝑmiſſis ceteriſq; ꝯtrarijs q̄buſcū-
q;. Nulli ergo oīno hoīm liceat hanc pagi
nā noſtre declarationis infringere: vel ei au
ſu temerario ꝯtraire. Si quis autē hoc at-
tēptare ꝑſumpſerit: indignationē oīpoten-
tis dei ac beatoꝝ Petri ꝛ Pauli apl'oꝝ eiꝰ
ſe nouerit incurſurū. Datum Rome apud
ſanctos apoſtolos. vj. nonas Julij. ponti-
ficatus noſtri anno. viij. Volentes itaq;
q ꝑdicte littere noſtre debitum ſortiantur
effectum: fraternitati veſtre per apoſtolica
ſcripta Mandamus quatenus vos vel
duo aut vnus veſtrum ꝑ vos vel aliū ſeu
alios: prefatꝭ emptoribꝫ in premiſſis oppor
tuni fauoris ꝑſidium efficaciter impenden
tes: dictaſq; litteras: vbi: quando: ꝛ quo-
tiens expedire videritis. auctoritate noſtra
ſolenniter publicantes. faciatis eadem au
ctoritate eiſdem emptoribus vel ipſorum
ꝓcuratoribus eorum nominibus: per ven
ditores ſeu debitores cenſuum hmōi de ꝑ
fatis cenſibus iuxta ꝯtractuū ꝛ conuentio
nū inter ipſos habitarum formam ꝛ teno-
rem plenam ꝛ debitam ſatiſfactionem im-
pendi: ꝯtradictores ꝑ cenſuram eccleſiaſti
cam appellatione poſtpoſita cōpeſcendo.

Non obſtāte ſi aliquib⁹ cōiter vel diuiſim
a ſede apl'ica ſit indultū φ interdici ſuſpen
di vel excōmunicari nō poſſit p lr̄as apl'i-
cas: nō facientes plenā ⁊ expreſſam de ver
bo ad verbum de indulto hmōi mentionē
Datū Rome apud ſanctos aplo̅s. vj. no-
nas Julij. Pontificatus nr̄i anno. viij.

Sequitur copia

bulle Caliſti pape tertij cuius ſententia fu
it ſupra allegata in p̄ma cōcluſione huius
queſtionis.

Caliſtus epiſco-

pus ſuus ſeruoꝝ dei dilectis filijs Ma-
gdeburgē. ⁊ Nuwenburgē. ⁊ Halber-
ſtatē. eccleſiaꝝ decanis: ſalutem ⁊ apl'icaꝫ
benedictionē. Hodie litteras ɔceſſimus te
norem q̄ ſequit̄ ɔtinentes. Caliſtus eps
ſuus ſuoꝝ dei ad ꝑpetuam rei memoriam.
Regimini vniuerſalis eccl'ie (q̄q̄ʒ imeriti)
diſponente dn̄o p̄ſidentes: curis angimur
aſſiduis: vt iuxta nobis crediti diſpēſatio-
nem officij: ſubditoꝝ quoꝝlibet paci ⁊ q̄e
ti: q̄ntū nobis ex alto cōcedit̄: intendamus
⁊ dubia que inter eos oriunt̄ ꝑ tēpe: ne li-
tium anfractus exinde ſeu ſcandala ꝓueni
ant: ꝓut iuſticia p̄ſuaſerit: declaratiōis nr̄e
miniſterio ſopiant̄. Sane ꝓ pte venerabi
lis fratris noſtri Johis epi Merſpurgē.
nobis nuꝑ exhibita petitio ɔtinebat. φ lꝫ
a tanto tpe: cuius ɔtrarij mēoria nō exiſtit
in diuerſis alemanie ptib⁹: ꝓ cōmuni hoīꝫ
vtilitate inter habitatores ⁊ incolas ꝑtiuꝫ
earūdem talis inoleuerit hactenuſq; obſer
uata fuerit legitime p̄ſcripta: ac morib⁹ vtē
tium ⁊ etiaꝫ ordinarioꝝ ꝑmiſſiōe ⁊ plerūq;
expſſa ratificatione approbata ɔſuetudo φ
ipſi habitatores ⁊ incole: ſiue illi ex eis q̄b⁹
id ꝓ ſuis ſtatu ⁊ indēnitatibus expedire vi
ſum fuerit ſuꝑ eoꝝ bonis: domib⁹: agris:
poſſeſſionib⁹ ⁊ hereditatib⁹: annuos mar-
carū florenoꝝ ſeu groſſoꝝ monete in ꝑtib⁹
illis currentis redditus ſeu cenſus venden
tes: ꝓ ſingulis ex marcis florenis ſiue groſ
ſis hmōi ab eis qui illas vel illos ſiue red
ditus ſiue cenſus ipſos emerint: certū cōpe
tens p̄cium in nūerata pecunia ſm̄ tempis
qualitatem (ꝓut ipſi vendentes ⁊ emētes
in contractibus ſuper his inter ſe firmaue-
runt) recipere ſoliti fuere: illa ex domibus
agris: predijs: poſſeſſionibus ⁊ hereditati
bus p̄dictis que in huiuſmodi contractib⁹
expreſſa fuerunt dictoꝝ ſolutione redditū
⁊ cenſuum efficaciter obligantes: in illoꝝ
vendentiū fauorē hoc adiecto: φ ipſi ꝓ ra-
ta qua huiuſmodi ꝑ eos recepta dict̄ emē
tibus reſtituerunt in toto vel in parte pecu
nia: a ſolutione redditū ſeu cenſuū: hu-
iuſmodi reſtitutam pecuniam ɔtingentiū
liberi forent penitus ⁊ imunes: ſed ijdem
emētes etiā ſi bona dom⁹ terre agri poſſeſ-
ſiones ⁊ hereditates huiuſmodi ꝓceſſu tē-
poris ad om̄imode deſtructionis ſiue de-
ſolationis reducerent̄ obprobrium: pecu-
niam ipſam agendo repetere nō valerent.
Apud aliquos tamen heſitationis verſa
tur ſcrupulus: an huiuſmodi cōtractus li-
citi ſint cenſendi. Unde nōnulli illos vſu-
rarios fore p̄tendentes occaſionem querūt
redditus ⁊ cenſus huiuſmodi ab eis debi-
tos nō ſoluendi. Quare ꝓ parte epi ⁊ de-
ri p̄dictoꝝ (aſſerentiū φ in talibus ſic em-
ptis cenſibus ⁊ redditibus: fructus reddi-
tus ⁊ ꝓuentus plurium eccleſiaruꝫ: mona-
ſterioꝝ: hoſpitalium ⁊ eccleſiaſticoꝝ benefi
cioꝝ ciuitatis ⁊ dioceſis ac partiū p̄dictaꝝ
necnon fere om̄es quotidiane diſtributio-
nes: que in pleriſq; eccleſijs ipſis diuinis
intereſſentibus miniſtrari ſolent: conſiſtere
noſcunt̄) nobis fuit hūiliter ſupplicatū: vt
ſuper his apoſtolice declarationis oracu-
lum impartiri ⁊ adijcere paterna dilectione
curaremus. Nos igitur huiuſmodi in
hac parte ſupplicationib⁹ inclinati: ⁊ factas
ex cōmiſſione felicis recordationis Mar-
tini pape q̄nti p̄deceſſoris noſtri deſuper
examinationes: ⁊ eiuſdem p̄deceſſoris no-
ſtri declarationem attentius ꝑſtringentes
ſuiſq; veſtigijs inherētes: ad oē ſuꝑ his am
biguitatis tollendū dubium: p̄fatos con-
tractus licitos iuriſq; conformes ⁊ vendē-
tes eoſdem ad ipſoꝝ ſolutionem cenſuum
⁊ redditicuum: iuxta dictorū contractuū te-
nores: remoto ɔtradictiōis obſtaculo effi-
caciter teneri autoritate apoſtolica p̄ſentiū
ſerie declaramus. Nulli ergo hominum
liceat hanc paginam noſtre declarationis
infringere vel ei auſu temerario contraire.
Si q̄s aūt hoc attēptare p̄ſumpſerit: indi-
gnatiōꝫ oīpotentiſ dei ⁊ btōꝝ petri ⁊ pauli

apoſtolorum eius: ſe nouerit incurſurum. Datum Rome apud ſanctū Petrum ꝓdie nonas Maij pontificatus nr̄i anno ꝓmo.

Uolentes itaqꝫ ꝙ ꝓdicte lr̄e debitum ſortiant effectum: fraternitati veſtre ꝑ apoſtolica ſcripta Mādamus quatenus vos vel duo: aut vnus veſtrum ꝑ vos vel aliuz ſeu alios: quibuſuis epō ⁊ clero ꝓdictis opportuno defenſiōis ꝓſidio aſſiſtētes: dictas litteras vbi quādo ⁊ quotiens expedire videritis: auctoritate noſtra ſolenniter publicari faciatis. ⁊ eadem auctoritate ꝑ venditores ſeu debitores reddituū ⁊ cenſuū hmōi: dictis emptoribꝫ ſeu illis quibꝫ ipſorꝫ redituū ſeu cenſuū ſolutio ꝓſtanda fuerit: de eiſdem cenſibus iuxta ꝯtractuū ⁊ ꝯuentionū ſup his habitorꝫ formā ⁊ tenorē: plenaz ⁊ debitam ſatiſfactionem impendi. Cōtradictores vero ꝑ cenſuram eccl'iaſticam: appellatione poſtpoſita: compeſcendo. Nō obſtante ſi aliquibꝫ cōiter vel diuiſim a ſede aplica indultū exiſtat ꝙ interdici ſuſpēdi vel excōmunicari nō poſſint ꝑ lr̄as apoſtolicas: nō faciētes plenā ⁊ expſſam ac de verbo ad verbuz de indulto hmōi mentionem. Datum Rome apud ſanctū petrum ꝓdie nonas Maij pontificatus noſtri anno primo.

Queſtio. LXXXIIII

Utrū emptio red

dituꝰ redimibil' deprauet̄ ꝑ hoc ꝙ emens dat minus ꝓ tali reddituꝫ: ꝙ̄ daret ſi eſſet irredimibilis. ⁊ ſi nō: an ne ꝑ aliqua alia depra uet̄. Nam in ꝓcedenti queſtione ſunt mlta poſita ꝑ que (vt ꝓbatum eſt) nō deprauat̄. Jō hic videnduz eſt de illis ꝑ que deprauat̄. ⁊ quia quantitas ꝓcij poteſt eſſe illud ꝑ qd̄ deprauat̄ ideo ꝓmo de illo videndum eſt: quādo: ⁊ quando nō deprauet̄ ꝑ eaz. Solutio igitur queſtionis ſtabit in octo cōcluſionibus.

Prima concluſio

Per hoc preciſe ꝙ emens dat minus ꝓ tali reddituꝫ: ꝙ̄ daret ſi eſſet irredimibilis nō deprauat̄ predicta emptio. Hec concluſio ponit̄ contra plures qui oppoſitū ſenſerūt cuiꝰ modi fuit Hein. de hoyta in ſuo tractatu in dubio q̄nto ⁊ in ſexto. Ad idē tēdūt alique ſubſcriptiōes doctorꝫ quas vide in precedenti queſtione in concluſione prima quaſi circa principiū. Sed oppoſitū ſenſit Johes de gerſona cuius ſentētia videtur mihi vera. ⁊ idem etiam voluit panor. in. c. ad nr̄am. de emptione ⁊ venditione. Probatur igitur ꝯcluſio quinn iplicitер. Primo ſic. Redditus redimibilis eſt emptori minus valens ꝙ̄ irredimibilis. igitur licite poteſt emptor velle aliquantulū minus dare ꝓ redimibili ꝙ̄ daret ꝓ irredimibili. ⁊ ſic no deprauabit̄ ꝑ illō dare minus. Añs ꝓbatur. quia minus valet res alicui quando habet in ea dñium imperfectius ſeu minus plenuz aut minus liberꝫ ius. Modo in re redimibili nō habet emptor ita perfectum ⁊ plenum vel liberum dominiū: ſicut ſi eſſet irredimibilis. quia quando eſt redimibilis: cogit̄ eam reuendere: etiam ſi multum diſpliceat ⁊ graue ſit emptori. Secūdo. quia quāto res eſt magis onerata vel maiori oneri ꝯiuncta: tanto eſt minoris valoris. Modo res redimibilis ꝯiūcta ē maiori oneri ꝙ̄ irredimibilis: quia eā habens eo ipſo ꝙ eam habet: eſt oneratus ad reuēdendum eam venditori repetēti: quali onere nō eſſet obligatus ſi haberet rē irredimibilem. Tertio. q̄nto venditor plus ſe exuit dñio ⁊ iure ſue mercis: tāto carius poteſt eā vendere: ⁊ tanto etiā cariꝰ dꝫ emptor eaz emere. ⁊ ecōtra q̄nto minꝰ ſe exuit dñio ⁊ iure eiꝰ: tanto remiſſius debet dare ⁊ emptor etiam remiſſius poteſt emere. Modo quando redditus eſt redimibilis: tunc venditor reſeruat ſibi ius aliquod circa illum redditum ſcꝫ eum retrahendi ad ſe vt prius erat. quando aūt irredimibiliter vendit: nulluz ius retinet circa eum. igitur. Maior poſſet exemplo declarari in illo qui renūciat tam dñio directo ꝙ̄ vtili ⁊ vſui ⁊ vſufructui. Nam ille carius poteſt alienare ꝙ̄ ille qui ſibi retinet dñium directum ⁊ transfert in alium ſolum vſum vel vſufructum vel dominiū vtile. ita etiam ius retrahendi rem ad ſe eſt q̄ddā ius qd̄ ſibi retinet venditor.

Quarto. qꝛ Leui. xxv. diſponit̄ ꝙ emptor tāto minus dabat ꝓ re q̄nto breuiꝰ erat tp̄s vſqꝫ ad iubileū: eo ꝙ tūc res redibat ad ꝓorē dñm. ergo etiā tāto minori ꝓcio poteſt res emi: q̄nto minus amplū dñium habꝫ in ea

Quinto. quia nõ poſſe rem meã a me repetere: et res eſtimabilis p̃cio. ſigneẽ igitur p̃cium illius nõ poſſe: ⁊ vocetur. H. ⁊ accipiatur alia res p̃ omĩa ſimilis bonitatis cum illa: hoc ſolo dẽpto q̄ illa alia poſſit repeti: iam illa ſecũda debebit valere tantũ q̃ntum p̃ma: dempto tamen p̃cio. H. igiẽ non eſt tanti valoris res redimibilis ſicut irredimibil'. Et in ↄcl'ione notanẽ dr̃ min⁹ ⁊ nõ dr̃ multo min⁹ vel paulo minus: qꝛ illa minoritas nõ poteſt regulariter determinari. Nam poſſet eſſe tanta q̄ redderet emptio iniuſta: poſſet etiam eſſe tanta q̄ adhuc minus poſſet dari. Uñ ad hoc q̄ ſit talis minoritas que nõ deprauet emptionem req̃ritur q̄ emptor ↄſideret q̃ntũ vellet dare ſꝫ rectam rõnem quatenus illa res que eſt redimibilis ⁊ empta p̄. xx. flor̃. eſſet irredimibilis. Nam tunc tantũ debet ſuperaddere vltra. xx. flor̃. (ſaltem ſi illud idẽ etiam ceteri paſſim eſſent facturi) queadmodũ etiam hodie videmus q̄ cari⁹ oportet emere redditus irredimibiles q̃ꝫ redimibiles.

Contra predictam ↄcluſiõem Arguiẽ ſextupl'r. Primo per quattuor motiua Hein. de hoyta. Primo ſic. Adiectõ ↄditiõis de redimẽdo nullum p̃iudicium facit emptori. igiẽ non poteſt licite velle p̄pter illam ↄditionẽ dare in aliq̄ minus: q̃ꝫ deberet dare. quando illa ↄditio nõ eſſet adiecta. ↄña nota. quia tũc res redimibilis eſt equalis valoris ementi ſicut irredimibil'. igiẽ digna equali p̃cio. Añs p̄baẽ. quia vl' venditor nũq̃ꝫ de facto repetet eam rem: puta quia nũq̃ꝫ ad tã pinguẽ fortunã p̄ueniet q̄ poſſit redimere vel ex alia cauſa omittit: licꝫ haberet ius repetendi. aut aliquando repetet. Si p̃mum: tũc emptor ita bene eam perpetuo retinet. ſicut ſi fuiſſet irredimibilis. Si ſecũdũ tũc licet cogaẽ eaꝫ reſtituere: tamen hoc nõ erit ſibi p̃iudiciale: quia p̄ ea recipiet tantũdeꝫ p̃cij q̃ntum p̄ ea expoſuerat. ⁊ ideo ſi tantũ p̃cium p̄ ea dediſſet q̃ntum p̄ irredimibili dediſſet: tunc illud etiã iam rehaberet. igiẽ.

Dicendũ q̄ argumentũ deficit q̃ntupl'r. Primo. quia ſi deẽ p̃mũ: nihilominus nõ ita bene eam p̄petuo retinet. ſicut ſi fuiſſet irredimibil': ſi ly ita bene denotet amplitudinẽ ⁊ libertatẽ dñij q̃uis veꝛ ſit ſi denotet tp̄is diuturnitatẽ. Nam q̃ntũcũq̃ꝫ non repetet de facto. tñ nihilomin⁹ emptor nõ ita plenũ ius habet in illa re: ſicut ſi eſſet irrepetibilis: pꝫ in ſimili. ſi accõmodes mihi libr̃ ⁊ nunq̃ꝫ ſis euꝫ repetiturus: ⁊ tñ velis habere ius repetendi: ego non ita bene ſeu ita plenũ dñium habeo in eo: ſicut ſi eum mihi dediſſes irrepetibiliter ſeu donaſſes.

Secũdo. qꝛ ſi ↄcluderet: tunc ſi quis venderet alicui ius tranſeundi p̄ agrum ſuum ad. x. annos ⁊ emptor nũq̃ꝫ eſſet vſurus illo iure: nõ poſſet venditor aliquid ab emptore p̄ illo recipere. ⁊ ſi recepiſſet ⁊ in fine x. annor̃ cõperiret eũ nũq̃ꝫ fuiſſe vſum: deberet ſibi p̄ceptum p̃cium reſtituere. qꝛ nullum grauamen nec onus ab eo ſuſtinuiſſet.

Tertio. quia dato q̄ nunq̃ꝫ repetet de facto: tñ hoc latet emptorẽ. ⁊ ſic animus eius ſemp̄ ſtat in ſuſpenſo: expectãs ſi ne ille aliquando redimet: ⁊ cogitat cui rei vellet pecuniã illã que in redemptione ſibi reſtitueretẽ applicare: ne eam abſumeret q̃tidianus eius vſus. Hec autẽ ſuſpenſio eſt talis res q̄ eius oppoſitũ ẽ eſtimabile p̃cio. ⁊ p̄ ↄñs ipa eſt p̃iudicialis ſeu onerosa. Preterea ſi res eſt redimibilis: pono q̄ ſit ager vel huiuſmodi: tunc nõ facit impenſas in ea ex q̄bus poſſet cõmoditates maiores aſſequi. ⁊ hoc omittit p̄pter eius redimibilitatẽ. ⁊ ſic redimibilitas eſt ſibi cauſa ceſſandi maiora lucra. ⁊ p̄ ↄñs facit illam rẽ ſibi minus lucroſam ⁊ vtilẽ ⁊ minus valentẽ. Quarto. qꝛ ſi deẽ ſecundum: tũc q̃uis rehabebit p̃cium equalens illi rei. tñ p̄ hoc nihilominus huiuſq̃ꝫ fuit onerat⁹ obligatiõe reuendendi p̃dicta ſuſpenſione qd̄ onus ſupportauit. nec p̄ rehabere p̃ciũ eẽt ſibi ſatiſfactũ p̄ illi⁹ ſupportatiõe p̃terita: ſꝫ tm̃ p̄ p̃na reſignatione rei. Quinto. qꝛ qd̄ dicis q̄ ſi dediſſet tantũ p̃cium q̃ntũ p̄ re irredimibili. tunc etiam iam rehaberet tantundẽ: nõ cõcludit. qꝛ ſi ſic: tunc eodẽ mõ p̄baretẽ q̄ nõ eſſꝫ tibi p̃iudiciale ſi rẽ ſolũ valentẽ. x. flor̃. emeres p̄ mille redimibil'r. qꝛ cũ alius eam redimeret etiam rehaberes tantũ q̃ntũ dediſſes. Uñ dicendũ q̄ q̃uis tantũdẽ rehaberet: tñ nõ haberet in illa rehabitione recompenſationem illor̃ lucror̃ ⁊ vtilitatũ quas poſſeſſionem ... ſuiſſet ↄſecutus fuiſſe. interea p̄ illam pecuniam nimis multã: quã dat p̄ illa re. quã ſi emiſſet pro illa magna pecunia multas poſſeſſiones ſic potuiſſet: leuaſſet longe ma.

ſore vtilitatē ꝙ̄ de ṗdicta re leuare potuit.

Secūdo ſic arguit. Obligatio reuendendi
rem venditori ꝑ eodem ṗcio: nō eſt onero-
ſa emptori taliter ꝙ ratione illius liceat ſibi
velle minus dare ꝑ illa re ꝙ̄ ſi eſſz irredimi
bilis. igit fundamentū ṗme ↄcluſionis nō
valet. Añs ꝑbat. qꝛ talis obligatio reuen-
dendi: etiam ſi fiat ad reuendendū ꝑ mino-
ri ṗcio ꝙ̄ fuerit illud ṗcium qđ emptor ꝑ
ea dat: nō eſt ṗdicto mō onerosa emptori.
igit multo minus erit onerosa quādo fit ꝑ
eodē ṗcio. ↄña nota. Añs ꝑbat. quia ſi fu-
iſſet ṗdicto modo onerosa: deus nō diſpo-
ſuiſſet in lege ſua veteri: ꝙ ēptor deberet eē
ſic obligatus. quia deus grauaſſet empto-
rem vltra id quod equū eſſet. ⁊ tamen deꝰ
id diſpoſuit. Nam ſtatuit ꝙ emptor tenere
tur agrum emptum reuendere venditori re
petenti eū: ⁊ ꝙ venditor nō teneret ſibi da-
re tantū ṗcium q̄ntum ab eo recepiſſet niſi
computando fructus medij temꝑis in ſor-
tem. ⁊ ſic ſi emiſſet agrum ꝑ. xx. flor. ⁊ tot fru
ctus recepiſſet: ꝙ ſingulis defalcatis equi
ualerent. xix. flor. nō oporteret venditorē re
ſtituere niſi vnū flo. Modo in caſu noſtro
emptor nō tenet reuendere niſi integralit
ſibi reſtituatur ṗcium expoſitū: nec tenetur
fructus medij temꝑis computare in ſortez

Dicendū ꝙ argumentum deficit dupl'r
Primo. quia ſi ↄcluderet: tunc etiam ꝑba-
ret ꝙ emptor teneret tantūdē dare ꝑ reddi-
tu redimibili: etiam cuius fructus medij tē
poris deberet temꝑe redemptionis cōpu-
tare in ſortē: ſicut ꝑ redimibili cuius fructꝰ
medij tꝑis nō deberet cōputare tꝑe redem
ptionis in ſortem. qđ tñ eſt falſum: vt patz
de ſ. ſeq̄la ꝑbat eodem mō. qꝛ talis obliga
tio nō eſt onerosa taliter ꝙ rōne illius lice-
at ſibi velle minus dare ꝑ illa re ꝙ̄ ſi nō de
beret cōputare fructus in ſortē: qꝛ ſi fuiſſet
onerosa: deus nō diſpoſuiſſz in lege ſua ve
teri: taz imponendo emptori. ſicut tamē fe-
cit. Secūdo deficit. qꝛ licz deus in veteri
lege diſpoſuerit obligationē onerosam im-
ponendā emptori: tñ nō ſine ↄdigna refu-
ſione illius oneris ſibi ꝑ venditorez fienda
in recipiendo fm h eo vilius ṗciū ab ēpto
re. qꝛ q̄nto onerosior fuit ṗdicta obligatio
reuendēdi: tāto vilius ṗciū dedit ꝑ merce.
ſicut etiā tāto vilius ṗciū ex diſpoſitiōe le-
gis dabat: q̄nto ꝓpinq̄or erat iubileꝰ tꝑi illi
us emptiōis. nō eſt eñ credendū ꝙ q̄n q̄s
in ve. le. emebat agrū redimibilē: q̄ fm cur-
ſum nr̄i tꝑis valeret. xx. flor. etiā ad redem-
ptionē: ꝙ tunc dederit ꝑ eo. xx. flo. ſicut nūc
daret. etiā ſi eſſet in ſe ⁊ q̄ ad fructuū eſtima
tionē eiuſdē valoris: tunc ⁊ nūc: ⁊ vtrobiqz
emeret redimibil'r. Alioq̄n ſi tūc etiā opor-
tuiſſet eū dediſſe. xx. flo. ⁊ tenuiſſz eū ꝑ vnū
annū ⁊ leuaſſet fructus. j. flor. tñ: ⁊ vendi-
tor lapſo anno ſolū ſibi reſtitueret. xix. flor.
(qꝛ fructus illiꝰ anni q̄ cēnt vniꝰ flor. eſſent
cōputandi in ſortē) ſequeret ꝙ ipſe fruſtra
laboraſſet illo anno: adeo ꝙ longe ↄſultꝰ
fuiſſet ſibi retinuiſſe ſibi ſuoſ. xx. flor. ⁊ ocio
vacaſſe. qꝛ āno finito adhuc h̄ret ſuos. xx.
ſine laboribꝫ illius anni vbi alia via nō niſi
ſi. xx. leuaſſet cū magnis laboribꝫ. Vñ rō-
nabile eſt ꝙ longe minus ꝑ illo dediſſet ꝙ̄
nūc ꝑ eodē dare debebit. ⁊ hoc intantū ꝙ
q̄n venditor eſſet eū redempturus. ⁊ ipſe co
geret venditori computare fructus medij
tꝑis in ſortem. nihilominus ſibi fieret ſuffi
ciens refuſio laborꝝ ⁊ expenſarū ⁊ aliorꝝ q̄
geſſiſſet circa illum agrum. Et ita ſicut fm
maiorē onerositatē obligationis impoſi-
te emptori: dabat etiaz eo minus ṗcium in
ve. le. Sic etiam hodie poterit fieri: ꝙ cuz
emptori imponit onus reuendendi rē ven
ditori repetenti: poterit emptor velle minꝰ
ꝑ ea dare ꝙ̄ ſi illud onus ei nō imponeret.

Tertio arguitur ↄtra ṗdictam ↄcluſionem. quia eius
rōnes ⁊ fundamēta nō valent. Vñ ṗdictꝰ
doctor nitit ea euacuare. ⁊ ṗmo dat vnam
reſponſionem quā met reputat inſufficien
tem ⁊ eſt. ꝙ ṗdicta obligatio reuēdendi rē
nō facit rē eſſe minoris valoris ꝙ̄ ſi nō eēt
talis obligatio. qꝛ ṗdicta obligatō ſolū ca-
dit in ꝑſonā ⁊ nō in illā rē. Nā ſolū ipſe em
ptor eſt obligatus venditori ad aliq̄d ſcz
ad reuendēdū. ſecꝰ q̄n obligatio aliqua im
poneret ipſi rei. ⁊ ſic eſſet onus reale. ſicut
quādo ager emptus: eſſet obligatꝰ ṗncipi
vel eccleſie ꝑ annua quotta: ille minus va-
leret ꝙ̄ ſi non eſſet ſic oneratus. Sed hec
rñſio iꝓbat ꝑ eū ſic. qꝛ dato ꝙ obligatio
ꝑſonalis (cuiuſmodi eſt ṗdicta) nō faciat rē
ipſam in ſe eſſe minoris valoris. tamē facit
eā minus valere tali ēptori ſcz ſic obligato
h oſtendit dupl'r. Prīo. qꝛ excludit ab eo

gradũ plenitudis ⁊ libertatis dñij sup illã
rẽ, quẽ gradũ hñet, si nõ esset obligatus re-
uendere eaz. Scdo, q: qñ res tradit alicui
emptori cũ obligatione etiã nõ reali: sed so
lum personali: tũc posset illud psonale on⁹
esse tantũ: q melius esset emptori oĩmode
carere illa re: q̃ꝫ eam cũ personali tali onere
habere. vtputa si venditor nõ daret ei illaz
rem nisi obligando psonã emptoris q em
ptor deberet esse obligat⁹ venditori ad ma
nendũ in carcere toto tpe quo illa res esset
de eius dñio. ita etiam põt ꝯtingere q aliq̃
psonalis obligatio imposita emptori faci-
at rem emptã sibi in magna ⁊ notabili q̃n-
titate minus valere q̃ꝫ si esset liber a tali ob
ligatiõe. Ecpter hanc eius iprobationẽ p-
priã, põt etiã scdo sic iprobari: q: nõ est ve
rũ q in ꝓposito: pdicta obligatio reuenden
di sit tm̃ psonalis, imo etiã est ptim realis:
vel ad minus habet admixtã vel de p se cõ
comitantẽ realẽ. Nam venditor reseruauit
sibi ius retrahẽdi rẽ ad se, omni aũt iuri cor-
rñdet obligatio, igit sicut reseruauit sibi ius
reale respectu illius rei, sic in illa re oportet
ponere obligationẽ aliquã realem. igit em
ptor hñs illam rẽ cũ obligatione reuẽden-
di: etiã habet illam rẽ cũ reali obligatione
q̃ nõ esset si eã irredimibilir emisset. Tertio
pt iprobari: q: rẽ in se nõ valentẽ nisi. x. flo.
possum vendere p pluri pcio si est mihi ne-
cessaria a deo q nõ nisi cum meo notabili
incõmodo possum ea carere. ⁊ tñ tu instas
me inducendo fortiter q tibi vendam: put
patuit sup qõne. lvj. ergo ecõtra rem in se
valentem. x. flor. possum velle emere p mi-
nori pcio: eo q nõ nisi cũ q̃dam onere mihi
tradit. etiam si illud onus solũ esset psona-
le. ꝯña est nota ex identitate rõnis. quia eti
am in casu añtis illud rõe cuius augeri po
test pcium se tenet tm̃ ex pte psone vendito
ris. Scdo igit dat aliam rñsionẽ ad eua-
cuandũ pdictam rõnem dicens q verũ est
q pdicta obligatio reuendendi facit rẽ mi-
nus valere emptori. ⁊ hoc fm estimationez
eoꝝ qui corruptũ habent iudiciũ: ⁊ suaz se
quunt inordinatam cupiditatẽ: nõ tamen
minus valet sibi fm veram equitatẽ iusti-
cie cõmutatiue quã recta ratio dictat: ⁊ lex
charitatis iubet. Nam hõ datus est hoi in
adiutoriũ ⁊ releuamen: ita q alter alterius
onera portet ⁊ indigenciã eius releuet p lo

co tpe ⁊ negocijs hoc expostulantibꝫ ⁊ req
rentibꝫ. Hoc vtiq̃ dictat naturalis rõ: hoc
requirit hoim societas politica: eo q hõ sit
aĩal politicũ ⁊ ciuile. vt ptꝫ. j. politicoꝝ. ⁊ h
etiã iubet lex charitatis dicẽs. Diliges pxi
mũ tuũ sicut teipm. Math. xxij. sed hec di
lectio nõ soluz suanda est in corde aut pfe
renda ore: sed etiã exhibenda ope. Iuxta il
lud. j. Ioh. iij. Non diligamus verbo vel
lingua: sed ope ⁊ veritate. Sed manifeste
ꝯtra hoc rõnis dictamen ⁊ ꝯtra legem cha
ritatis facit q̃ in pdicto ꝯtractu ꝓpter obli-
gationis adiectionẽ ad reuendendũ: nota-
biliter aliquid diminuit de iusto pcio qð si
ne tali ꝯditione res ipsa venalis valeret. ita
q dato iusto pcio emptor nõ haberet dam
nũ sed lucrũ: ⁊ p diminutionẽ iusti pcij gra
uat ⁊ damnificat ꝓximũ suũ ꝯtra equitatẽ
iusticie naturalis rationis ⁊ legis charita-
tis. Hec ille. Sꝫ hec respõsio deficit in tri
bus. Primo. quia negat q res vere ⁊ a par
te rei seu fm eq̃tatẽ iusticie cõmutatiue mi-
nus valeat cũ illa obligatione q̃ꝫ sine. ⁊ tñ
nõ rñdet ad ꝓbatiões ad hoc adductas q̃
nõ solum ꝓbãt q apud habẽtes corruptũ
iudiciũ: res illa minus valeat: sꝫ etiã apud
serenũ hñtes iudiciũ: vt ptꝫ cuilibet intuē-
ti vim illaꝝ rõnũ. Secũdo. quia assumē-
do oppositum pdicti assumpti p eum nega
ti: scꝫ dicendo q illa res etiaz redimibiliter
empta eque valet emptori fm equitatẽ iu-
sticie cõmutatiue: sicut si esset irredimibili-
ter ... illud ostẽderet p h q hõ datus est hoi
in adiutoriũ: put ꝯñt deduc: ⁊ tñ illa ꝓba
tio nõ attingit illð assũptũ neq̃ vt iacet ne-
q̃ etiã si ad formã aliquã reducat: puta si sic
reducatur: put i effectu vult arguere. res
empta cũ obseruantia legis diuine ⁊ natura
lis: tantundẽ valet hoi: sicut si eam emeret
sine illa obseruantia. Modo si emptor no
hilominus det tantũ p illa re q̃ntũ p ea da
ret irredimibili emptione: tunc in illa em-
ptione seruat precepta legis diuine ⁊ natu-
ralis. ⁊ si nõ tantũdẽ det nõ suat ea. igitur.
Maior nota. Minorẽ p scda pte ꝓbaret
sic: q: vtraq̃ lex mãdat hoi q grat[is] succur-
rat ꝓximo suo indigenti: impendẽdo ei bñ-
ficiũ. sicut ⁊ vellet illud sibi fieri in sili casu
ab eodem. Modo se obligare ad reuende-
dũ rẽ repetenti eã est q̃ddã bñficium q̃ in-
diget venditor. ergo ꝓpter illam obligatiõe

nem debet ſibi nõ velle minus dare ꝑ re. quia iam nõ gratis ei ſe ſic obligaret. Do do illa ꝓbatio nõ valet. quod ꝑʒ. quia cõ ceſſa maiore: negatur minor ꝑ ſecũda parte ſi ſaltem intelligat eam vniuerſalr. Nã frequenter poteſt cõtingere ꝙ venditor rei nõ eſt in tali neceſſitate ꝯſtitutus: ꝙ emptor teneat ei gratis illud beneficiũ impendere ſcʒ obligare ſe ad reuendendũ ei illam rem. ꝛ ꝑ ꝯñs tunc poterit ꝓ illa obligatione ſibi velle ꝓportionabiliter aliquid in ꝑcio remitti. Lex em̃ naturalis ꝛ diuina mandãs ipendere bñficium ꝓximo ſcʒ dando vel ipendendo ſibi gratis aliquid eſtimabile ꝑcio: nõ eſt ꝑcipue intelligenda in om̃i caſu ſed ſolũ in quibuſdã caſibus neceſſitatis Predicta aũt obligatio eſt res eſtimabilis ꝑcio. q̃ autẽ ſint illi caſus tã in donatõe rei ꝙ̃ in mutuatione: patuit ſup̃ q̃one. xix. Si aũt intelligat ſecũdam ptẽ minoris ꝑticulariter vel indefinite: cõcedit minor ꝑ ſecũda pte. ꝛ ꝯſeq̃nter etiam in talib ꝑticularibus caſib cõcedit ꝯcl'io: ſcʒ ꝙ deberet emptor tantũdem ei dare ꝓ illa re redimibili. ſeu ꝙ deberet emptor obligatõe reuẽdẽdi ſubire gratis ꝛ abſqʒ vlla remiſſiõe ptis ꝑcij. Nec h̃ ẽ ꝯcl'ioʒ nr̃aʒ. qꝛ in q̃ttuor vel q̃nqʒ ꝑticularibꝫ caſibꝫ neceſſitatis: debet ꝑdictus emptor: nõ ſolum gratis ſe obligare ad reuendendũ: ſʒ etiam tenet ad h̃ ꝙ abſqʒ emptiõe det illaʒ pecuniam ꝑ contractũ mutui ipſi venditori. et tunc eque valebit ſibi gratis mutuare illã pecuniaʒ ꝓximo ſicut ſi ꝑ illã emeret rẽ redimibilẽ a venditore. imo plus valebit. quia tũc obſuat legem ipendendo opus pietatis in caſu debito ꝛ ſic cõſequit ꝓmiſſionẽ vite q̃ nũc eſt ꝛ future. j. ad Thi. iiij. quã tamen legem ſi trãſgrederet: nihil boꝝ conſeq̃ret: imo (quod pl' eſt) in caſu q̃ eſt tm̃ cõſilij: gratis ipendere beneficiũ ꝓxio ſi dimiſſa ẽptione q̃ ſibi tũc nõ eſſet illicita impendat mutuũ potius q̃ ꝙ ꝑ eam quid emat ab ipſo: illud plus valet ſibi q̃ ſi emeret etiam dando abundans ꝑcium: qꝛ tunc facit opus pietatis ꝛ miſcõie in caſu ꝯſilij. ergo centuplũ accipiet hic ꝛ in futuro vitã eternã. Tertio deficit q̃n dicit: dato iuſto ꝑcio. ſcʒ tãto q̃tũ res valeret ſine ꝯditõe reẽptionis: emptor nõ hr̃et dãnũ ſed lucrũ Nam negat ſuppoſitũ ſcʒ ꝙ ſi det minus ꝑ re redimibili q̃ daret ꝑ eadem irredimibili det iniuſtũ ꝑciũ. Aut ꝙ ſi det tantũ q̃ntum ꝓ irredimibili ꝙ ipſe emptor nõ hr̃et dãnũ imo dico ꝙ tũc hr̃et dãnũ. qꝛ res nõ tantũ valeret q̃ntũ daret ꝑciũ. Nec valet ſi dicis verũ eſt ꝙ tunc pateret dãnũ tpale: puto ſubeundo onus reuẽditionis qḋ ſibi nõ refunderet tpal'r. tñ habet lucrũ ſpũale: eo ꝙ ꝓ illo onere qḋ ſubit ꝓ ꝓximo deus dabit ſibi bõa ſpiritualia hic ꝛ in futuro. Nã diſcẽdũ ꝙ nõ tenetur ad ſubeũdum ſic tpale dãnũ vel onus: ſic ꝙ ſi nõ ſubeat illud ſic ſcʒ gratis: ꝙ peccet niſi in certꝭ caſibꝫ neceſſitatꝭ: nõ aũt regulariter vel vl'r. ꝛ qḋ de ſpirituali lucro loquerꝭ. dico ꝙ adhuc amplius lucrũ hr̃et ſi extra ꝑdictos caſus neceſſitatis ſeu regulariter loquẽdo nõ emeret aliquid ab illo ſed gratis illã pecuniã mutuaret eidem. Nec tñ audebis eundeʒ dãnare. ſi nõ mutuare ſed emere velit: licʒ tunc negligat illud ſpũale lucrũ. Et ſi dicas nõ ſolũ ꝑdet lucrũ ſpũale ſed etiam ſpũale dãnũ incurret ſi nõ ſubierit illam obligationẽ reuenditionis gratis. negatur loquendo vl'r ſed bene in certis caſibꝫ in quibꝫ etiã ſtaret ꝙ incurreret ſpũale damnũ ſi nõ mutuaret extra tñ quos nõ dãnabis eũ ſi nõ mutuet ſed emat. Põt etiã q̃rto adduci vna ꝓlixa ꝓbatio eiuſdẽ Hen. quã ponit in dubio ſexto eo ꝙ ꝑ eandẽ etiã nitit improbare illaʒ emptionẽ ptim ſupponendo ꝙ ꝑcium ſit iniuſtum: ꝛ ptim etiam alia via. ideo ne videatur aliquid ꝯcludere ponã eius verba in forma. Nam ſic arguit. Emptio facta ꝓpter hoc pro minori ꝑcio ꝙ adijcit ꝯditio redẽptionis ꝯceſſa venditori eſt ꝯtra legem naturalẽ ꝛ diuinã. igitur illicita. Añs ꝓ ꝑma pte ſic deducit. quia Hugo de ſancto victore libro ꝑmo de ſacramentis pte. xij. c. iiij. dicit. ſub lege naturali duo ꝑcepta fuerunt ſcʒ: qḋ tibi nõ vis fieri alteri ne feceris. ꝛ q̃cũqʒ vultis vt faciant vobis homines: ea ꝛ vos facite illis. ſed ꝯtra vtrũqʒ illoꝝ facit ꝑdictus emptor miorando ꝑcium dicto mõ in ꝯtractu ꝑdicto. quod ꝓbatur. quia quãdo talis minoratio ꝑcij fit ꝑciſe ꝓpter adiectionem ꝯditionis reemendi: tũc venditor ex indigentia ꝛ neceſſitate qua vrgetur: minus iuſto ꝑcio recipit ꝓ ſua re ꝛ patit ſe dãnificari ꝓpter hoc vt vrgentem neceſſitateʒ ſuã ꝛ indigentiã aliqualiter releuet. conſtat autẽ ꝙ emptor nõ vellet hoc ſibi fieri ꝙ in

tali caſu ſic dãnificaret̃: ſed potius vellet ꝙ iuſtum p̄cium ſine diminutione ꝓ re ſua ſibi daret̃: ⁊ cum hoc poteſtas recinendi rem ſuam (quãdo poſſet) ſibi ex fraterna clemẽtia ꝯcederet̃. igitur dum ipſe emptor in hoc caſu dat venditori minus iuſto precio ꝓ re ſua ꝓpter adiectionem ꝯditionis, facit alteri quod ſibi non vellet fieri, quare ſequit̃ ꝙ fac꜄ ꝯ vtrũqȝ p̄ceptũ leg꜄ nature. Pro ſc̄da ꝑo pte ꝓbat̃ añs dupl'r. Primo ſic, qꝛ ſm Hugonẽ libro ⁊ pte q̃b꜄ ſup̄. c. j. Hec duo p̄cepta naturalis legis ꝑ legeȝ ſcriptam latius explicata ſunt ⁊ diſtincta ꝑ alia ſepteȝ p̄cepta que ſecũda tabula ꝯtinebat in quibus oſtendit̃ qualẽ debeat ſe homo exhibere erga ꝓximũ: queãdmodũ in trib꜄ p̄cedẽtib꜄ ꝓmonſtrat̃: qualẽ debeat ſe exhibere homo erga deũ. Unde ptȝ, ꝙ emptor in caſu p̄dicto faciens ꝯtra illa duo p̄cepta naturalis legis: facit ꝯtra ſeptẽ p̄cepta ſecũde tabule legis diuine de quib꜄ habet̃ Exod. xxix. per que p̄dicta duo p̄cepta naturalis legis diſtinctius ſunt explicata, que rurſuȝ quaſi in vnum redigens dñs ſaluator noſter Matt. vij. dicebat. Om̃ia q̃cũqȝ vultȝ vt faciant vobis hoĩes: ⁊ ea vos facite eis, hoc eſt em̃ lex ⁊ ꝓphete. Uñ ptȝ ꝙ in tali cõtractu emptor facit ꝯtra p̄cepta moralia ꝑ ſtabilia ⁊ obligantia legis diuine vtriuſqȝ teſtamenti veteris ⁊ noui: in his que pertinent ad dilectionẽ ꝓximi. Secũdo ꝓbat̃ eadem ſc̄da pars añtis ſic, qꝛ talis facit cõtra p̄ceptum dilectionis dei quẽ nõ vt debet diligit: dũ ſcȝ dicto mõ ꝯtra dilectioneȝ ꝓximi facit: vt dr̃. j. Joh. iiij. Qui non diligit fratrem ſuũ quẽ videt: deum quẽ nõ videt quõ diligere poteſt. Et hoc mandatuȝ habemus a deo: vt qui diligit deũ diligat ⁊ fratrem ſuũ. Et ob hoc etiam aplus paulus. j. ad Theſſal. iiij. ad materiã illam ſingulariter deſcendens dicebat. Ne quis ſupgrediat̃ neqȝ circũueniat in negocio frẽm ſuũ: qm̃ vindex eſt dñs. Itẽ. j. Joh. iij. Qui habuerit ſubſtantiam huius mũdi ⁊ viderit fratrẽ ſuũ neceſſitatẽ habentẽ: ⁊ clauſerit viſcera ſua ab eo: quõ charitas dei manet i eo. Modo in hoc caſu emptor habet ſubſtantiã ⁊ videt fratrem ſuũ neceſſitatem habere: ita vt compellat̃ ſupra ſe ⁊ hereditateȝ ſuam cenſum annuũ vendere a quo inhĩãne clauſit viſcera ſua cum nõ ſoluȝ nõ ſit ei paratus ſubuenire: vel dando vel mutuando: ſed tanqȝ crudelis exactor ipſum vrgeat ad accipienduȝ ſup̄ ſe graue onus annui cenſus: abſqȝ hoc ꝙ recipiat equalens in p̄cio: ⁊ ita abſqȝ pietate: imo cũ impietate fratrẽ ſuũ ſupgredit̃ in negocio. In tali itaqȝ ꝯctu refrigeſcit charitas ⁊ abũdat iniqtas hoĩm eoꝝ de q̃b꜄ ſcribit̃. Oclos ſuos ſtatuerũt declinare in terrã. hoc eſt ſm Aug. ſup eũdẽ lo cum: intentionem cordis ſui ſtatuerũt declinare in iſta terrena q̃ꝝ vnqȝ finis interitus eſt: put dicit aplus ad Phil. iij. quibus etiam Eſaias cõminat̃ di. Ue qui cõiungitis domũ ad domũ: ⁊ agrum agro copulatis vſqȝ ad terminũ loci Eſa. v. ⁊ eiſdẽ etiam Jacobus aplus ait. Agite nunc diuites: plorate vlulantes in miſerijs veſtris que aduenient vobis. Theſauriſaſtis em̃ vobis iram in nouiſſimis diebus: Jacobi v. Hec ille. Ad hoc dicendum dupl'r. Primo, ꝙ p̄dictus doctor facit hoc argumentũ: ſupponendo ꝙ eo ipſo ꝙ dat̃ minus pro re redimibili ꝓpter redĩmibilitateȝ: q̃ꝫ daret̃ ꝑ ea ſi eſſet irredimibilis: p̄cium ſit minus iuſto: put ptȝ ex eius verbis p̄cedentib꜄ in eodem dubio, ⁊ etiam ex verbis iam recitatis, ⁊ ſi hoc ſuppoſitũ eſſet verum: argumentũ ꝓcederet bene, imo tunc non ſolum ꝓcederet in caſu quo venditor p̄ſſus neceſſitate ſic vendit: ſed ẽt in alio vẽditore nõ ſic p̄ſſo: nõ liberaliter remittente illaȝ partem in qua minus iuſto ſibi datur, ſed illud ſuppoſitum nõ eſt veruȝ: vt patuit: ideo nihil cõcludit. Sed quia argumentum illud inter arguendum etiam videtur tacite illud ſuppoſitum ꝓbare: ⁊ etiam alia via pretendit incedere ad habendum intentum, ideo.

Secũdo reſpondendũ eſt ad formã ei꜄. Et negetur añs ꝓ vtraqȝ parte. Ad ꝓbationem p̄me ptis dicendum ꝯcedendo maiorem: negatur minor. Ad ꝓbationem negat̃ ꝙ minus iuſto recipiat venditor quãdo aliquãtũ minus recipit ꝓ re ſua in qua vult ſibi reſeruare ius aliquod: imo recipit equiualens. Et cũ arguis, ſi emptor eſſet in ſimili neceſſitate vellet ſibi dari iuſtum p̄cium. ergo idem debet velle facere venditori. Dicendum ſi p̄tendis ꝙ emptor ſi eſſet in ſimili neceſſitate vellet ſibi dari iuſtum p̄cium intelligendo per iuſtum p̄cium tantundem quantũ res valeret quãdo irredimibiliter

venderet. Dico q̃ tunc emptor vellet ſibi plus iuſto dari ꝛ nõ iuſtum: nec eius velle eſſet rõnabile. Ideo etiã nunc venditor ha beret irrationabile velle ſi q̃d ꝯſimile vel. Si aũt dicis q̃ ex quo venditor eſt ne- ceſſitate pſſus: tũc emptor deberet ſibi nil velle de p̃cio ꝓpter gratiam redemptionis neceſſam diminnere. quia illa neceſſitas eſt ſufficiens ratio q̃ emptor gratis debet illã gratiam ei impendere. ꝛ ſic nil ob eã dimi- nuere in p̃cio: quia emptor vellet illud ſibi fieri in ſimili caſu. Dicendum q̃ neceſſitas poteſt eſſe talis in quattuor vl' q̃nqꝫ caſibꝫ q̃ emptor deberet nil diminuere de p̃cio ꝓ pter illam gratiam vel redimibilitatẽ. ꝛ in eodem caſu etiã emptor poſſet velle ſibi fie ri in ſimili caſu cõſtituto: ſed extra illos ca- ſus ꝛ regulariter loquẽdo emptor nõ debꝫ (debito neceſſitatis ſed ꝯſilij tm̃) illam gra tiam ei impendere ſine refuſione. Et cuꝫ di cis emptor in ſili caſu ſcꝫ gue vel leuis ne- ceſſitatis vellet ſibi id fieri. ꝯcedo. ſed nõ ſe quitur q̃ etiam debet debito neceſſitatꝭ idẽ velle vẽditori. quia illa regula: qđ tibi vis fieri alteri facias: intelligit̃. qđ tibi vis fie- ri diſcreta volũtate ꝛ rõnabili ꝛ vt debitũ: illud alteri facias: p̃ceptiue capiendo faci- as. ſi autẽ vellis tibi q̃d fieri indiſcreta volũ tate vel diſcreta: ſed nõ niſi vt rem que ſit ſup erogationis tm̃: tunc etiam erit ſupereroga- tionis te id alteri facere. Pro ſecunda parte dicendum q̃ añs eſt iam negatum. ideo ꝯſequẽtia nõ valet. Preterea etiam ſi añs eſſet verum: tamen ꝯña nõ valet vt ia- cet. quia nimis multum dicit in ꝯſequente quia nõ ſequit̃: ſortes facit ꝯtra illa duo p̃ cepta legis naturalis diſponẽtia hoiem ad p̃ximũ. igitur facit ꝯtra omnia ſeptem p̃ce- pta ſecũde tabule. quia ſtat q̃ quis tm̃ faci at ꝯtra aliqua p̃cepta ſecũde tabule: ꝛ tunc facit cõtra duo p̃cepta legis naturalis ꝛ ta- men nõ facit ꝯtra omnia ſeptem p̃cepta ſe- cũde tabule. Unde q̃ occidit innocentem ꝛ dehoneſtat parentes: facit ꝯtra ambo p̃- dicta p̃cepta legis naturalis. ꝛ tamen nõ fa cit ꝯtra p̃ceptum furti vel adulterij. ꝛ ſic de alijs. Ad ſecũdam ꝓbationem ꝛ tertiam ꝓbationes ſecũde ptis dicendũ q̃ dupliciter de ficiũt. Primo. quia ſupponũt q̃ emptor dã do minus ꝓ redimibili re q̃ꝫ ꝓ irredimibili dat iniuſtũ p̃cium: ꝛ hoc eſt negatũ. Se- cũdo. quia q̃uis dando minus ꝓ redimi bili. ꝛ ſic nõ impendendo gratis ꝓrimo be neficium redemptionis: videatur nõ ſerua re verba p̃dictarũ auctoritatũ ſonantiũ de impendendo beneficiũ ꝓximo patienti ne- ceſſitatem: tamen ille auctoritates nõ ſunt intelligende p̃ceptiue vl'r: ſed tm̃ in quattu or vl' quinqꝫ caſibꝫ neceſſitatꝭ: ꝛ extra illos nõ eſt p̃cepti ſed cõſilij impendere illud be- neficiuꝫ. quẽadmodũ ſepe ꝯtingit q̃ vendi tor nõ eſt in tali neceſſitate conſtitutus. ꝛ il li caſus ſunt poſiti ſupra queſtione. xix.

Finaliter igitur in hac vl' conſimili ma- teria ita via media ꝛ regia ꝓcedendum eſt vt nõ doceamus caſus ſalubris conſilij: ca ſus obligantis eſſe p̃cepti: artiorem facien- tes viam dñi q̃ꝫ ipſe eã facere voluerit. Ne dicatur nobis. alijs alligant onera grauia Matth. xxiij. ꝛ iterũ. Ut quid temptatis i ponere iugũ ceruicibus diſcipulorꝫ quod neqꝫ ꝛc. Actuũ. xv. Similiter econtra nõ doceamus caſus obligantis p̃cepti eſſe ſo- lum conſilij: ne dicatur nobis illud. Ue q̃ ꝯſuunt puluillos ſub omi cubito manus ꝛ faciũt ceruicalia ſub capite vniuerſe etatꝭ Ezech. xiij. Neqꝫ enĩ facere debemus me- rere aut gemere cor iuſti mẽdacit̃ quẽ nõ cõ triſtat dñs: ei grauia imponẽdo. Neqꝫ etiã cõfortare manus impiorꝫ: puta de dãnatis actibꝫ eos aſſecurando ſeu eis ꝯſcientiam nõ faciendo. Sicut nec interficere debem⁹ animas que nõ moriũt̃ neqꝫ viuificare ani mas que nõ viuũt: hoc eſt: dicere hominibꝫ mortalem culpam eſſe vbi non eſt neqꝫ lici tum eſſe ibi vbi mortale eſt Ezech. xiij. Ali quando ꝑiculoſior eſt plus iuſto ſtricta cõ- ſcientia: vt ait cancellari⁹ pariſieñ. quia nõ nũqꝫ tales peccant ꝓpter conſcientiam vbi al's nõ peccarent. ob qđ ꝛ apl's ad Roma. xiiij. ait. Beatus qui nõ iudicat ſemetipm̃ in eo q̃ ꝓbat. quia ſi iudicat ſe peccare: ꝛ ta men nihilominus facit: damnatus eſt. hoc eſt. ꝓ illa vice peccat mortal'r.

Quinto arguitur

argumẽto qđ videtur tetigiſſe alius aduer ſarius ꝯcluſionis p̃dicte ſcꝫ Johes de fran ckfordia in ſuo tractatulo. Nam cum dixiſ ſet q̃ talis ꝯtractus: puta vbi minus dat̃ ꝓ redimibili q̃ꝫ ꝓ irredimibili ſapit ſpẽm vſu re iniquitatis: ſubdit ſimile dicẽs. Recte ſi-

cuiſ vēderē tibi vnū maldrum ſiliginis
p vno flo. quod nō valet niſi mediū flo.
et propter hoc carius tibi vēdo, quia debeo ti-
bi expectare ad annū vel dimidium. certū
eſt enī q hoc eſt illicitum pro quo enī das
mihi mediū flo. niſi p expectatiōe. et idem
facit inde q̄ ꝯcedit tibi vnū flo. vt des ſibi
in ſeptimana p hmōi ꝯceſſione vel expecta
tiōe vnū vel duos denarios. hec ille. Et ſic
in re vult ſic arguere. Accipe aliquid p gra
tia quā quis impendit p̄rimo eſt illicitum
Modo quando redditus eſt redimibilis:
tunc emptor fecit gratiam venditori. igitur
nō debet aliquid p illius gratie impenſio-
ne velle ſibi dari. ergo nec remitti et p conſe
quens tantundē pcij debet dare p redimi-
bili ſicut p irredimibili. Maior p; exēpla
riter in p̄dicto mutuo implicito. cuius mo-
di eſt expectatio pcij: vbi ſi quid recipit p il
la expectatione: peccat. Nam ex quo ad eā
tenet: tunc gratis debet facere et nō aliquid
p illo exigere: maxime grauando ipm: ſicut
facit quādo minus iuſto dat. Unde carior
debet ſibi eē anima ſua q̄ illa terrena. Di-
cendū q aliqua eadē res poteſt alicui gra
tis dari. et tunc dicit gratia: pōt etiam licite
ei p aliquo tempali dari. et tunc nō dicitur
gratia: vt patz de pane quē piſtor dat men-
dico: ſi gratis det eſt gratia: ſi p denario nō
eſt gratia: q̄uis in caſu quo tenet ei gratis
dare: peccet ſi non gratis det. Ita facultas
redimendi quādo gratis dat eſt gratia. qñ
autē emptor vult ſibi in pcio p̄portionabili
ter aliquid remitti nō eſt gratia. et quando
non eſt neceſſitas talis q teneat venditori
illam gratiam impendere: nō peccat. Et ad
probationem maioris Dicendū q dato q
eſſet ſimile: tamen nō ꝯcluderet niſi q non
liceret p illius gratie conceſſione quid reci
pere vel ſibi de parte pcij velle remitti: non
tamen cōcluderet qn p ſuo intereſſe poſſet
quid recipere vel ſibi velle remitti. quia q̄-
uis mutuans nō ratione mutuationis poſ
ſet exigere quid a mutuatario. tamen p ſuo
intereſſe poteſt quid exigere: niſi ſit neceſſi-
tas talis in mutuatario q teneat mutuās
itereſſe illud pati p mutuatario. Ita in p̄po
ſito ex quo redditus non tantū valet quan
do eſt redimibilis: q̄ntum quando eſt irre-
dimibilis. ideo ſi daret tantundē p eo q̄ntū
p irredimibili: iam pateret damnū qd po-
teſt velle ſibi reſarciri vt remittatur aliquid
in pcio. Secūdo dicendū q etiam nō eſt
ſimile. quia mutuatio eſt quedam gratia q̄
qua ſpecialiter p̄hibitum eſt: vt nihil p illa
recipiatur. non ſic de facultate redimendi.
Tamen ſi in re cōſideret equitas in vtro-
q caſu: p̄ma ſolutio p̄bationis maioris eſt
melior.

Sexto arguitur

per illū motiuū qd videt p̄dictos doctores in ſuis
ſubſcriptionibus mouiſſe. de quibus dictū
eſt in queſtione p̄cedenti: ꝯcluſione p̄ma
p̄batione octaua. inter p̄bationes p auto
ritates et noīatim ſcōm tertiū et quartū ſub
ſcribentes: et fuit tale. Propter hoc q dat
modicum p̄ciūm p re redimibili p̄ſumitur
ꝯtractus vſurarius: vt pz in. c. ad noſtram,
de emptione et venditione. et tamen nō p̄ſu
meret vſurarius qñ eēt irredimibilis. igit
dare minus p redimibili q̄ p irredimibili
deprauat emptionem. Dicendū q añs in-
telligitur quādo illud modicū eſt ſic modi
cū q eſt minus iuſto. ſecus quādo eſt mo-
dicum et tamen iuſtum: licet ſit minus q̄ p
irredimibili daretur. et de hoc patebit in ſe
quenti ꝯcluſione ſufficienter.

Secūda cōcluſio.

Emptio p̄dicta depuat p hoc q datur mi-
nus iuſto p̄cio p reddit u redimibili. ita ta-
men q ſi illud p̄ciū ſit longe minus iuſto:
tūc in duplo plus deprauat illa emptio q̄
alia emptio: puta q̄ emptio rei irredimibi-
lis: etiam ſi alia etiam fiat p equo longe mi
nus iuſto. Prima pars patz. Quia ibi vio
latur iuſticia cōmutatiua. et de hoc patuit
in generali ſufficienter in queſtione. lviij.
Neq hec p̄ma pars ꝯtradicit p̄dicte ꝯclu-
ſioni. quia ſtat q detur minus p redimibili
q̄ p irredimibili: et tamen det iuſtum et p̄-
portionatum p̄ciūm. et de illo loquit p̄ce-
dens concluſio. ſecus vbi dat minus quo
q̄ iuſtum ſit: vt p̄ſens loquit: vt p̄ pter ſu-
per illud onus annexū nimis multū vult
ſibi remitti in p̄cio. Secūda pars p̄bat
Quia quādo quis emit rem aliquā irredi-
mibiliter: et dat minus iuſto p̄cio: ibi ē pec
catum emptionis [illegible] contra illud. Ne
quis ſupgrediat neq circūueniat in negocio fratrem ſuū: nec eſt ibi ſpecies alterius

peccati. Sed qñ emptio rei redimibilis ſit
p minus iuſto. ꝛ hoc ꝑ longe minus iuſto:
tunc preter ꝓdictam rõnẽ peccati eſt etiam
ibi ſpecies vſure. Nam duplex eſt vſura ſcꝫ
vera ꝛ ꝓſumptiua. Modo ꝗuis nõ oporteat
in tali emptione eſſe vſuram veram. tamen
ibi eſt vſura ꝓſumptiua. Prima ps aſſum-
pta pbatur: quia vera vſura nõ eſt niſi vbi eſt
vera mutuatio. Modo in tali emptiõe nõ
eſt vera mutuatio, quia emptor nõ põt re-
petere pecuniã ꝗntũcũqꝫ ſit pua: lꝫ ſatis cer
tus ſit vel creditũ ꝙ reſtituet ſibi: eo ꝙ merx
lõge melior ꝗꝫ ꝓciũ. ideo nõ dimittet ven
ditor ꝗncam retrahet ad ſe ꝛ reſtituet ꝓciũ.
Secũdum ptꝫ. quia ꝓſumitur ꝙ emptoris
intentio ꝛ ꝓparata mens fuerit ꝙ voluerit
ꝗñ potuerit illam pecuniã mutuare ven
ditori lucrando ꝗd vltra illaꝫ pecuniã mu
tuatã. ſed q: nõ audebat ꝑ expſſum vti vo-
cabulo mutui: ideo vſus eſt vocabulo em-
ptionis. ꝛ licꝫ in re nõ ſit mutuatio ſed em
ptio iniqua ꝛ iniuſta. tamẽ ita habebit ſuũ
iniquũ ꝛ iniuſtũ lucrum intentũ ꝑ illã viã:
ſicut ꝑ viam mutui: ꝛ cum hoc nõ ſolum ꝓ
babiliter rehabebit ꝓcium: quaſi haberet
ius repetendi: vt in mutuo fit: ſed etiam vẽ
ditor poteſt ſe liberare ab obligatione pen
ſionis annue ſicut etiam in mutuo ꝯtingit
Ideo omĩbꝫ illis penſatis ꝓſumitur illa em-
ptio eſſe vſuraria mutuatio. non ſic in em-
ptiõe rei irredimibilis illud ꝓſumi poterit:
etiam ſi ꝑ eque longe minus iuſto ꝓcio fie-
ret. quia ibi nõ poteſt ſe venditor ſic libera-
re more mutuatarij: licet tunc talis emptio
ſit in hoc dãnabilior: quia damnoſior ven-
ditori.

Contra hoc argui

tur. Non eſt ꝓſumendũ illud qđ ꝯſtat eſſe
falſum. Modo ſi emptor nõ poteſt repete
re pecuniam datã vt ꝯſtat (ꝗuis ſit veriſile
ꝙ reſtituet ſibi) tũc nõ eſt ibi mutuatio. ꝛ ꝑ
ꝯñs cum mutuatio ſit ſedes vſure adeo ꝙ
impoſſibile eſt cõmitti peccatum vſure ſine
mutuatione. ſequitur ꝙ ꝗntũcũqꝫ illa pecũia
ſit ꝓcium longe minus iuſto. nõ poterit ꝓ-
ſumi de vſura in illo ꝯtractu a quopiam in
telligente. Dicendũ dupliciter. Primo cõ
cedendo maiorẽ. negetur ſuppoſitũ minoris.
Nam cũ ille iniquus ꝯtractus fiat in dan-
culo ꝛ nõ palam: tunc nõ ꝯſtat an reſerua-
uerit ſibi emptor facultatem repetendi pe-
cuniã: ꝛ ꝗuis deſuꝑ fiant inſtrumenta in ꝗ
bus ponitur verbũ emptionis ꝛ etiam in qui
bus renunciat emptor facultati repetendi
tamen ex quo malicia tante iniquitatis de
ꝓhenditur ex inſtrumento: puta q: datur tã vile
ꝓciũ. ideo ꝯcurrentibꝫ alijs duobꝫ ꝗ reperi
untur etiam in mutuo ſcꝫ ꝙ venditor ꝗ rece-
pit pecuniã eam reſtituere põt ꝛ ſe liberare
a penſione: ꝓſumitur ꝯtra eũ ꝙ a parte rei fu-
erit ꝯtractus aliter factus ꝗꝫ ſonent inſtru-
menta: puta quia in re mutuauerit ſibi ad
vſuraꝫ. ꝛ illa bona alius ſibi impignorauer-
rit: licꝫ palliet ꝯtractum ꝑ nomen emptõis
Et ſic argumentũ ꝓdictũ ꝓcederet qñ con-
ſtaret ꝙ non poſſet repetere pecuniã. ſecus
quãdo eſt ſuſpitio ꝙ poſſit. Secũdo dicẽ
dũ ꝙ ſicut eccl'ia vel papa poteſt aliquẽ cõ
tractũ damnare vt ſymoniacũ: ꝗ in re nõ ẽ
ſymoniacus: puta ſtatuit ꝙ faciẽs illum a-
ctũ puniatur pena ſymoniacoꝝ. ꝛ tũc ille actꝰ
dr eſſe ſymonia nõ vera ſcꝫ lege naturali ꝛ
diuina damnata: ſed poſitiua. ꝛ hꝰ põt facere
maxime quãdo maligni nituntur ꝑ illuꝫ pal-
liare veras ſymonias. ſicut ꝯtingeret de il
lo ꝗ emeret beneficiũ eccl'iaſticũ dicens ſe
nõ emere officium eccleſiaſticũ cuius em-
ptio eſt vera ſymonia. ꝛ tamen emptio bene
ficij preciſe vt beneficiũ eſt vt diſtinguitur ab
officio nõ eſſet ſymonia. ſic poteſt aliquem
iniquũ ꝯtractum ꝓhibere ſub pena debita
ꝯtractui vſurario. ꝛ eũ factuꝫ taliter ꝛ acto-
rem eius punire. ꝛ hoc quia maligni vtuntur
illo ad palliandũ veras vſuras: ꝛ tunc ille
diceretur ꝓſumptiue vſurarius: nõ quia ſci
ret ꝙ eſſet in re vſura: ſed quia papa ꝓpter ab
uſus malitioloꝝ ꝓſumit tales ꝯtractus ali-
quando eſſe pallia verarũ vſurarum. ꝛ cõ-
tra eos vult ꝓcedi vt ꝯtra vſurarios: puta
compellendo eos ad reſtitutionẽ fructuuꝫ
perceptoꝝ vel ad computandũ eos in ſor-
tem: ꝛ poſſunt etiam puniri canonicis pe-
nis vſurarioꝝ veroꝝ. Dictum eſt autem
notanter in ſecũda parte ſi ſit longe minus
ꝛc. Quia dato ꝙ eſſet minus iuſto: puta ex
iret etiam notabiliter latitudinẽ iuſti ꝓcij:
ſi tamen non eſſet longe minus: tunc ꝗuis
eſſet ibi ꝓma ratio vl' ſpecies peccati: quia
iniqua emptio: nõ tamen eſſet ibi ſecunda
ſpecies vel ratio peccati ſcꝫ ꝓſumpta vſu-
ra. Unde nõ quecũqꝫ modicitas ꝓcij facit

p̄ſumi emptionem rei redimibilis eſſe vſuraria ſed oportet q̄ ſit magna. Cuius ratio eſt, quia iura permittūt deceptionem venditoris citra medietatē iuſti p̄cij. ⁊ hoc ad ſenſum datum queſtione. liiij. concluſione p̄ma in fine. ⁊ q. lvij. in ſecūdo argumento contra tertiā concluſionem. ⁊ ideo nō procedit miniſter illoꝝ iurium: puta iudex cōtra emptorem p̄dictum: eum vt p̄ſumptū vſurarium cōdemnando ꝓpter modicitatem etiam egredientē notabiliter iuſtum p̄cium.

Attamen nō requirit̄ etiam deceptio vltra dimidium iuſti p̄cij: ad hoc q̄ ipſe vt p̄ſumptus vſurarius cōdēnet̄: ſicut tñ̄ requireret̄ in emptione rei irredimibilis facta ꝓ longe minus iuſto: ad hoc vt reſcinderetur contractus in foro exteriori ⁊ damnaretur emptor vt iniquus emptor: licȝ nō vt vſurari⁹, imo citerior deceptio ſufficeret in emptione rei redimibilis ad damnandū eam vt iniquā ſimul ⁊ vt p̄ſumptam vſuraȝ. q2 ꝓpter facultatem redemptionis ↄcurrentē cum tanta modicitate quoꝝ vnū iuuat alterum ad p̄ſumptionis augmentum: poterit contra eum vt p̄ſumptum vſurarium ꝓcedi. ⁊ hoc ſatis innuit papa in. c. ad noſtram de emptione ⁊ venditione. vbi damnando talem ↄtractum ⁊ cōmemorādo modicitatem dicit q̄ emptor vix dimidium iuſti precij dedit. ergo innuit q̄ dedit dimidiū. Qd̄ eñ̄ vix fit vnq̄ȝ fit. ⁊ ſic nō dedit minus dimidio iuſti p̄cij: ⁊ tamen adhuc damnatur ibideȝ ↄtractus ille. igit̄ ſufficit citerior minoritas. Quāto etiam p̄ter hec plura alia accedunt augentia p̄ſumptionē: tanto etiā magis poterit p̄ſumi contra eum: etiam ſi nō ita longe minus iuſto datum ſit. que autē ſint illa: patebit in ſequenti ↄcluſione.

Ex hac concluſione

ſequit̄ Correlariū q̄ p̄dicta emptio pro minus iuſto facta nō excuſat̄ per h̄ q̄ emēs emit illum redditum ꝓ vtilitate eccleſie aut alterius pij loci. quia ex quo eſt in ſe iniqu⁹ ↄtractus nō ſufficit ꝓ eius excuſatione pius finis quē zelo deuotionis intendunt ꝓ illa eccl'ia. eſt eñ̄ zelus indiſcretus ⁊ nō ſ̄m ſcientiam: quia intentio finis boni nō iuſtificat factū in ſe damnatū. Non eñ̄ faciēda ſunt mala vt eueniāt bona. neq̄ȝ placet deo ſacrificiū de rapina ſubſtātie paup̄is. Et h̄ eſt contra quoſdam laicos qui cum ſunt ꝓcuratores fabrice eccl'ie aut alicuius pij loci ⁊ habent pecuniam pertinenteȝ tali loco dant eam (licȝ modicā) aliquib⁹ vt annuatim dent aliquā penſionem illi pio loco: remanente facultate redemptionis apud illos qui dant illam penſionem: vt puta magiſtri fabrice dant. c. flor. ꝓ percipiendo annuatim. x. flor. cum tamen redditus redimibilis vnius floreni emat̄ ꝓ. xx. flor. imo tenent̄ ipſi ⁊ locus ille ad reſtitutionem cuiuſlibet ſup acceptī: ita q̄ ex quo annuatim nō debebant recipere niſi. v. flor. ideo alios. v. cuiuſlibet anni reſtituere debent. niſi hij q̄s ipſi ſic ſup greſſi ſunt: liberaliter remiſerint vel a p̄ncipio liberaliter dederint plus iuſto in annua penſione: puta mon' amore diuini cultus vel eccleſie dūmodo illa liberalis ⁊ pura voluntas ↄſtet ſufficienter ipſis magiſtris fabrice. ſecus vbi ſolum fuit p̄ſumpta voluntas vel vbi nō ſufficienter cōſtat de illa mera liberalitate. Et ſi p̄dicti magiſtri fabrice de pecunijs ⁊ penſionibus annuatim ſic illicite queſitis fundaſſent altaria aliqua: debent ipſi; ⁊ qui p̄ſunt laborare ad hoc q̄ de redditibus illoꝝ altaꝝ ſatiſfiat p̄dictis ſupgreſſis vl' eoꝝ heredibus ſi ſuperſunt ꝓ omni ſuperaccepto: ⁊ ꝓ omni intereſſe de ꝑ ſe ex illa ſupacceptione ꝓpeſſo. etiam ſi per illam ſatiſfactionem deberēt altaria illa hoc eſt officia exequenda in altarib⁹ ill' deſtitui ſeu extingui. vel ipſi p̄curatores p̄dicti de ſuis ꝓprijs ſatiſfaciāt p̄dictis ſic ſupgreſſis. Nec a p̄ncipio debuiſſet epiſcopus confirmaſſe talem fundatiōem: nec altaria ſic dotata conſecraſſe. nec ſacerdotes hn̄tes officia in talibus altaribus poſſunt de redditibus ſic fundatis viuere. quia nō licet eis viuere de redditibus pertinentibus alijs qui adhuc ſuperſunt ⁊ quibus poteſt reſtitutio fieri.

Tertia concluſio.

Ad hoc q̄ emptio reddit⁹ redimibilis aut alterius rei redimibilis vltra rationē p̄cij cari q̄ d̄r iniqua emptio etiaȝ deprauet̄ ſpecie vſure p̄ſumptiue: nō ſufficit vnum ſed tria requirunt̄. ⁊ p̄ter hec quedam alia poſſunt concurrere augentia p̄ſumptionē illa

iniquitas. Prima ps ptz. quia nõ ſufficit modicitas pcij tm̄: hoc eſt ſine redimibilitate. etiam ſi eſſet longe minus iuſto: imo ſi eſſet vltra dimidium iuſti pcij: quia qͣuis tunc eſſet iniuſtus cõtractus emptionis: nõdum tamen eſſet pſumptiue vſurarius. quia requirit vltra hoc etiam q res empta ſit redimibilis. Similiter ecõtra ſi tm̄ ſit ibi redimibilitas rei: ꝛ tamẽ nõ ſit modicitas precij: puta quia iuſtum pcium datum eſt: nõ erit ibi pſumptio vſurarum immo tunc nulla eſt iniquitas ibi. Si etiam eſſet ibi parua modicitas cum redimibilitate: etiam illa nõ ſufficerent ad pſumendum vſuram ibi: qͣuis illa parua modicitas ſi eſſet egrediens latitudinem iuſti precij ſufficeret ad arguendum ibi eẽ aliam ſpeciem peccati ſcʒ emptionis iniq̄ue. ꝛ hoc mortalẽ: ſi ſit notabilis ꝛ a ppoſito facta. vel venialem: ſi nõ ſit notabilis licet a ppoſito facta fuerit ſm̄ dicta in queſtione. lviij. Et hec patent a ſigno: q2 papa in caplo. ad noſtram. vbi damnat tamen contractum: ponderat omnia tria. ſcʒ modicitatem precij. ꝛ hoc magnam ꝛ redimibilitatem mercis. igitur a contrario ſenſu vbi tm̄ alterum eſſet vel duo non eum vt talem: puta vſurarium damnaſſʒ. Secũda pars probat. Quia ſi preter pdicta tria concurrant etiam due vel tres vel quattuor alie circũſtantie iam ponende tunc augebitur pſumptio. Inter illas autem due pme ſunt ſcʒ q emptor al's cõſueuit exercere vſuras. Secũda ſi a principio contractus venditor petiuit tantaʒ ſummam mutuo: ꝛ emptor recuſauit gratis mutuare ꝛ tãdeʒ conuertit ſe ad nomẽ ꝛ contractum emptionis. dando tamen tã modicum pcium. Hee em̄ circũſtantie augent pſumptionem. De prima probat. Quia etiam illam penſat papa in caplo. illo vos. extra de pignoribus. vbi in ſimili pſumit quẽdam contractum eſſe vſurarium. ad cuius pſumptionis augmentum inducebat q contrahens conſueuerat exercere vſuras. De ſecũda pbatur. Quia etiã illa ſola ſine pma imediate dicta (dũmodo tamen aſſit modicitas precij) etiaʒ in re irredimibili facit contractum emptionis pſumi vſurarium. igitur multo magis quando concurrit cum modicitate ꝛ cum redimibilitate. Antecedens patet in exemplo. venit pauper ad me petens mutuo. x. flor. offerens agrum ſuum mihi p ypotheca: ego dico: nolo mutuare ſed paratus ſum emere ꝛ emo agrum tuum pro decem. cum tamen longe plus valeat: preſumit emptio vſuraria: etiam ſi irredimibiliter emerim. Nam qͣuis ille contract⁹ ex forma ſua nõ ſit contractus mutui: nec pignoraticius. tamen ex modicitate precij concurrente pſumpta voluntate (que colligitur ex prima requiſitione mutui ꝛ ex obligatione ypotece) pſumitur eſſe cõtractus mutuationis ꝛ pignoris: qͣuis tunc nõdum ita clara pſumptio ſit: ſicut ſi etiaʒ adeſſet redimibilitas illius agri. licʒ ſi nõ aſſit: ſit maior impietas contra pximum: quia tunc damnũ eſt minus reparabile. Et ad hoc valet ſententia Baldi tacta in precedenti queſtione in argumento. xiij.

Dixi notanter dũmodo aſſit modicitas. quia ſi illa nõ aſſit: tunc ſecũda circũſtantia etiam ſi adeſſet redimibilitas: nõ ſufficeret ad pſumptionem vſure. quia ſepe quis poſſet rogari p mutuo qui mutuare nollet: ꝛ tamẽ emere p iuſto pcio vellet: nõ tamen ob hoc pſumitur vſurarius ꝛ mlto minus quãdo irredimibiliter emeret. Et in hoc patet q nimis crude locutus eſt Baldus in. l. emptiõe. C. plus valere qđ agitur ꝛc. vbi poſt Odofredũ dicit q ſi tu volebas q ego mutuarem tibi centũ. ꝛ ego dixi. paratus ſum: ſed volo q reuera tu vendas mihi p iſtis centum pdium tuum. ꝛ ego tibi reuendam poſt decenniũ p eodeʒ pcio. ꝛ conſtet q cauſa originalis fuit cauſa mutui ꝛ nõ emptio: illud inſtrumentũ iudicat fenoratitiũ ꝛ vſurarium. Hec ille. Nam illud nõ eſt veruʒ niſi ſit ibi precium longe minus iuſto datum. Unde circũſpectius locutus videt Hoſtienſis in ſumma in titulo de vſuris. §. qu aliter. ſecundo verſi. Et breuiter. vbi dicit. Si veniaʒ ad creditorẽ petens mutuũ: ꝛ ipſe dicit q nõ mutuabit. quia bene ſcit q nõ poſſet ibi facere vtilitatem ſuam ſed emet a me aliquam poſſeſſionem meam vel aliam rem ꝛ faciet mihi hunc amorem q reſtituet mihi rem eodem pre

do vſqꝫ ad certum tempus: ⁊ ego quia a-
liud nõ poſſum faciam illud: tunc ſi iudi
ci de hoc conſtet ꝑ teſtes: ꝓſumet hoc fa-
ctum in fraudem vſurarum. maxime ſi lõ
ge citra iuſtum ꝓcium emat. Hec ille. Nã
illud dictum eius habet veritatem quan-
do emptor dat longe minus iuſto. ſecus
ſi iuſtum det ꝓcium. ⁊ ſic ly maxime debꝫ
ꝓprie capi ſcꝫ ꝑ dũmodo. Si aũt con-
tendis proprie accipiendum: nõ habꝫ il-
la eius ſententia veritatem niſi emptor ſit
in re mutuator: puta quia habeat faculta
tem repetendi pecuniam. Tertia circũ-
ſtantia augens eſt quãdo cuꝫ enormi mo
dicitate ⁊ redimibilitate ꝯcurrit pactum
quo emptor vult ꝙ venditor nõ poſſit re-
dimere niſi poſt certos ãnos lapſos ⁊ nõ
ante. Unde etiam papa in ꝓdicto cap lo.
ad noſtram. de emp. ⁊ ven. ponderauit eti
am hoc ꝙ venditori nõ licebat qñcũqꝫ re
dimere: ſed ſolum poſt certum tempus la
pſum. Attamen illa circũſtãtia ſola: puta
ſine modicitate ꝓcij nõ ſufficeret ad ꝓſu-
mendum ꝯtractum vſurariũ: put patuit
queſtione ꝓcedenti ꝯcluſione. vij. Ratio
autẽ quare ꝯcurrente illa modicitate au-
getur ꝓſumptio illa: eſt quia tunc ꝓſumit̃
ꝙ emptor ideo tanto tempe velit retinere
rem vt ſic interim multos fructus lucret̃
de re illa quaſi de merce empta. qr ex quo
ex duobus ꝓmis ꝓſumitur vſuraria mẽs
in emptore: vt patuit. tũc ex quo tanto tẽ-
pore vult retinere anteqꝫ venditor recupe
ret rẽ: relucet maior auiditas ⁊ cupiditas
lucri in emptore. ⁊ ſic magis apparet eius
vſuraria mens. Sicut em̃ quando lucrũ
eſt paruũ: nõ de facili ꝓſumit̃ anhelantez
ad illud habere mentẽ ꝓparatam ad vſu-
ram: eo ꝙ nõ ꝓſumit̃ ꝑ paruo cõmodo ex
ponere ſe dãnationi ⁊ infamie. Sicut eti
am in materia ſymonie videmus ꝙ nõ ꝓ
ſumit̃ de ſymonia ſi collator ſpiritualium
aliquid modicum recipiat ſibi oblatũ. ſe-
cus vbi ꝗd grande: vt ptꝫ in. c. ⁊ ſi qõnes.
de ſymonia. ſic econtra ſi quis al's habet̃
ſuſpectus de ꝓparatione mentis ad vſu-
ram. tunc ſi lucrum ad qđ anhelat eſt ma
gnum: habebit̃ eo magis ſuſpectus de il-
la ꝓparatione mentis ad vſuram. Quar
ta etiam circũſtantia que ſuppoſitis alijs
augere poteſt: eſſet appoſitio iuramenti ⁊
aliarꝫ cautelarꝫ. quia ꝓſumit̃ ꝙ emptor ti-
meat ꝙ venditor excipiat ꝯtra eum tanqꝫ
ꝯtra exigentem vſuras. ideo vt non iuuet
venditorez illa exceptio: facit apponi iura
mentum vt ſic cogat̃ ſoluere ob vim iura
menti cũ al's iudex nõ compelleret vendi
torẽ ad ſoluendũ ſi alleget penſionez eſſe
vſurariam ⁊ hoc oſtendat.

Quarta cõcluſio

Emptio redditus redimibilis etiaꝫ facta
ꝓ iuſto ꝓcio deprauat̃ vna ſpecie prauita
tis ꝑ hoc ꝙ in pacto redemptiõis apponi
tur ꝙ quãdo venditor velit redimere de-
beat dare maius ꝓciũ emptori qꝫ emptor
dederit venditori. Et ſi cum hoc adiece-
rit emptor: ꝙ quãdo ꝓ tali maiori ꝓcio re
dimet: ipe velit computare fructus in ſor-
tem: tunc alia ſpecie prauitatis deprauab
bitur. Prima pars ꝓbat̃. Quia tunc illa
emptio eſt iniqua. quia longe melior eſt
conditio ementis qꝫ vendentiꝫ. Nam de-
to ꝙ emens dederit iuſtum ꝓciuꝫ: cõpan-
do ꝓcium ad rem illam in ſe: ⁊ etiã haben
do reſpectũ ad obligationem q̄ emptor ſe
obligat ad reuendendũ rem venditori ta
men ꝓ quãto ꝓ illo ꝓcio a venditore exi-
git: nõ ſolum illam rem ſibi dari: ſed etiaꝫ
ab eo exigit obligationẽ ꝙ tpe redemptio
nis det ſibi maius ꝓcium qꝫ fuerit iniuri-
iam plus iuſto grauat venditorem: ⁊ qꝫ
nõ teneatur venditor redimere. ⁊ ſic poſſit
euadere ne illud maius ꝓcium det qꝫ rece
perit. tamen ex quo habet facultatem redi
mendi. ⁊ illa facl'tas eſt res eſtimabilis ꝓ
cio adeo ꝙ ꝓpter eam ſibi reſeruatã eo mi
nori ꝓcio vendiderat eã emptori: tunc nõ
poſſe vti illa facultate niſi cum dãno ſuo
eſt dãnoſum ⁊ iniuſte oneroſum. imo tũc
ſcꝫ compando ꝓcium emptoris ad vtrũqꝫ
id eſt ad mercem ⁊ ad illam obligationeꝫ
venditoris eſt iniuſtuꝫ. ⁊ ſic ꝓma pars cõ
cluſionis implicat: qꝫuis nõ implicet cõ
ꝑando ꝓcium tm̃ ad mercem. Et hũc mo
dum depuationis tetigit primus ex illis
doctoribus qui ſe ſubſcripſerunt. vide in
concluſione ꝓma ꝓcedentis queſtionis.
Secũda pars ꝓbatur. Quia illo adie
cto incipit ille ꝯtract⁹ dici ꝓſumpta vſu

ra: vbi prius tm̄ dicebatur iniqua emptio.
Exemplum. venit pauper ⁊ petit mutuo a
me. xx. flor. offerendo mihi pignus vl' ypo
thecam ſcʒ agrum ſuum. dico nolo tibi mu
tuare: ſed paratus ſum emere: ⁊ emo agruʒ
illum: dando tibi iuſtum p̄cium ⁊ concedē
do tibi facultatē redimendi: ſed tamen vo
lo ꝙ cū redimes: des mihi ſex vl' octo flor.
vltra p̄cium ꝑ me tibi datū: ⁊ ego compu-
tare volo fructus medij temporis in ſortem:
illa emptio eſt p̄ſumpta vſura. ꝓbat̃ igitur
ꝯcluſio ꝑ. c. Illo vos. extra de pignoribus
vbi talis ꝯtractus vel ſil'is damnat̃ vt vſu-
rarius. Dico aūt notanter. talis vel conſi-
milis. quia caſus in. c. illo vos. fuit vbi em
ptor habebat facultatem repetendi p̄cium
a venditore. nec fit ibi mentio de venditore
ſi habuerit facultatem etiam redimēdi mer
cem ſine libero cōſenſu emptoris. Hic aūt
eſt econtra. quia in caſu huius ꝯcluſionis
venditor ponit̃ hr̄e facultateʒ redimendi: ⁊
emptor nō. ꝗ̄uis in duob' alijs ſit ſil'r. Prio
quia vtrobiqʒ emptor ponit̃ exigere mai'
p̄cium in redemptione ꝗ̄ expoſuerit ipſe a
principio. Secūdo. quia vtrobiqʒ vult etiā
cōputare fructus in ſortem ꝑmi p̄cij. ⁊ ꝗa
papa in p̄dicto capl'o ſolum illa duo atten
dit in dānando caſum eiuſdeʒ capl'i. igitur
adhuc illud capl'm facit ad dānandū caſuʒ
p̄ſentis ꝯcluſionis. Ratio aūt ponendi ſe
cūdam ꝑtē huius ꝯcl'ionis ſeu dānandi ca
ſum p̄dicti capl'i eſt ſcḿ aliquos: qꝛ pactuʒ
appoſitum de hoc ꝙ debeā computare fru-
ctus in ſortem. videt̃ magis ꝯgruere ꝯtra-
ctui pignoris ꝗ̄ ꝯtractui emptōiſ. ⁊ ꝑ ꝯn̄s
potius ego p̄ſumor non accepiſſe agrū: niſ-
ſi vt pignus. ⁊ ſic p̄ſumor mutuaſſe pecuni
am pauperi. ⁊ tn̄ cum paup̱ vult rehabere
agrum: cogit̃ mihi dare aliquid vltra ꝗ̄ a
me receperit. ⁊ ſic illud p̄ſumit̃ ꝑ me extor-
tū vt vſura. Attamen ille modus aſſignan
di rōnem nō valeret: ſi p̄tenderet dicere ꝙ
eſſet ꝯtra naturā emptōnis: ꝙ emptor tene
atur reſtituere fructus ꝑceptos. Nam hoc
eſt falſum. maxime intelligendo ꝑ naturaʒ
ſubſtantiā emptionis. Nā ꝯtra nulli' em-
ptionis ſubſtantiā eſt. ⁊ ꝗ̄uis ſit ꝯtra natu
ralia. i. ꝯtra ꝯcomitantia ſubſtantiā alicui'
emptiōis. tn̄ eſt aliq̄a emptio ꝯtra cui' eſt
am naturalia nō eſt. ſcʒ illa in q̄ emptor ſi-
bi reſeruat facultatē repetendi p̄ciū: ſi em-
ptio ſibi diſplicebit. Nā ꝯtra illius emptio
nis naturalia nō eſt vt fructus ꝑcepti ꝑ em
ptorē cōputent̃ in ſortē. imo h̄ eſt ſcḿ natu-
ralia illius emptionis. q̄lis fuit emptio fa-
cta in capl'o. illo vos. que ex forma ſua fuit
abſoluta emptio ⁊ venditio: licʒ ſub ꝯditio
ne eſſet reſoluēda: vt ibidē dicit papa. Vn̄
ſi emptor ibidē nō exegiſſet a venditore: vt
tp̄e redēptionis vl' repetitionis deberet vē
ditor maius p̄cium dare ꝗ̄ acceperat: non
dānaſſet eū p̄p̄ vt vſurariū p̄ſumptū. Pro
cuius intellectu notanda eſt ſequēs diſtin-
ctio tracta ex panor. in dicto. c. illo vos. qn̄
aliqua res emit̃ ⁊ vendit̃: ⁊ adijcit̃ pactum
de reſolutiōe ꝯtractus fienda ſub certa cō-
ditione: hoc ꝯtingit fieri dupl'r. Primo. qn̄
reſolutio ꝯtractus ꝯfert̃ in poteſtatē vendi
toris. Scd̄o qn̄ ꝯfert̃ in poteſtatē empto-
ris. Si p̄mū. hoc eſt dupl'r. Quia aliqn̄ il-
la reſolutio ducit̃ in pactū taliter: ſi ali' em
ptor attulerit meliorē ꝯditionē. ⁊ tūc exn̄te
ꝯditione: tenet̃ emptor reſtituere fruct' me
dio tp̄e ꝑceptos. Si aūt ducit̃ in pactū ſic
ſcʒ. ſi venditio diſplicebit venditori. tunc
emptor non tenet̃ reſtituere fructus medio
tp̄e ꝑceptoſ. Rō diuerſitatis eſt. qꝛ in p̄mo
caſu nō erat in optione venditoris reſolue
re ꝯtractū. qꝛ nō poterat eum reſoluere niſi
adueniret alius emptor afferens melioreʒ
ꝯditionē. Ille aūt aduētus nō ē in ſua po-
teſtate. igit̃. Sed in ſecūdo caſu eſt in p̄tāte
venditoris ꝙ extet cōditio ſcʒ ꝙ diſpliceat
ſibi venditio. ⁊ ideo īputet ſibi ꝙ nō reha-
bebit fructus: qꝛ nō citi' ſibi diſplicuit ven
ditio. Secūdo ꝯtingit reſolutionē ꝯtractus
ꝯferri in poteſtatē emptoris. ⁊ tūc emptor
tenet̃ reſtituere fructus: tp̄e reſolutionis cō
tractus: ſeu eos ꝯputare in ſortem. Rō eſt
(vt ꝑus) qꝛ emptio potuiſſet ſibi citius diſ
plicuiſſe. Imputet ergo ſibi ꝙ coget̃ reſti-
tuere fructus. Et h̄ fundat̃ in. l. ꝙ ſi nolit. in
fine. ff. de edi. edic. Et ſic patʒ ꝙ aliqua eſt
emptio ꝯtra cuius naturam ſeu naturalia
eſt reſtitutio fructuū ⁊c. ſcʒ illa emptio que
facta eſt p̄dicto modo cum pacto reſolutio
nis ſtantis in poteſtate venditoris: ſi alius
emptor attulerit meliorē cōditionē. ⁊ ſil'r ſi
fiat cū pacto reſolutiōis ſtātis in p̄tāte em-
ptoris ſi diſpliceat emptori. ſicut eſt caſus
p̄dicti. c. illo vos. Si aūtē p̄dictus mod'
aſſignandi rōnē: p̄tenderet dicere: ꝙ ꝗ̄uis

pacti de reſtituēdo fructus vel cōputādo eos in ſortē: ꝯueniat emptiōi facte eo mō ꝙ fuit facta in .c. illo vos: ita ꝙ illi ēptiōi ē naturale ⁊ natū ꝺ ſe inee. ſicͭ ⁊ pigͣrantō ꝯctui tm̄ nō ē naturale vel natū inee emptōi facte talr̄ qualr̄ ſonat caſus huiꝰ qͥte ꝯclōnis. vbi ſ. ēptor nō reſuat facltatē rep etēdi: ſꝫ bn̄ eſt naturale pigͣratitio ꝯctui: tūc rō bn̄ valeret ꝑ tāto. qꝛ ꝙuis nō oporteat ꝯctū vitiari ꝑ ciſe ex hoc ꝙ ei adijcit aliqͥd extn̄s ꝯ eiꝰ naturalia ꝑut patebit etiā in tractatu qͥnto. q. ſ. xxxix. tm̄ illa adiectio pōt facere ꝙ ꝯcurrē te aliq̄ alia iniqͥtate in ꝯctu illo. ille ꝯctus hēat ſuſpectꝰ ꝺ ꝑuitate vſuraria. ⁊ ita dānet ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito. Pōt igit̄ ſic dici ꝙ rō dānandi ꝯctū huiꝰ qͥrte ꝯclōnis ē ex eo ꝙ ex ꝙ emptor ꝯcedens venditori facultatē redimēdi debebat eē ꝯtētus ꝙ tpe redēptiōis venditor daret ſibi ſolū tātūdem ꝑcij qͣntū emptor ei ꝑus dederat. ⁊ ſic iniq̄ egit obligando eū ad ſolutiōꝫ maioꝝ ꝑcij (qꝛ ſi pꝛiꝰ dedit iuſtū ꝑciū. ꝗ etiā illud tpe redēptiōis erat ſufficiēs. ⁊ ſic vltra ꝙ iuſtū ē nūc exigit ab eo. aut ſi ꝑus nō dedit ſufficiēs ꝑciū: iterū eſt ibi iniqͥtas in ēptore) Cū igit̄ inique egerit emptor in hac pte: tūc ex q̄ cū h̄ adiecit tale pactū q̄le ⁊ ſi nō ſit ꝯ ſubaꝫ huiuſce modi emptōis: eſt tm̄ ꝯ naturalia eiꝰ ⁊ ē ſm̄ naturalia pignoꝛis: ⁊ alr̄s rōe iniqͥtatꝫ poſſꝫ dānari vt iniquꝰ ꝯctus ēptōis. tō iā accedēte alluſiōe ⁊ ſilitudine pigͣris: pōt in odiuꝫ vſuraꝝ dānari vt vſura poſitiua ⁊ ꝑſūpta: ita ꝙ dato ꝙ eſſꝫ emptio eſſentialr̄ (lꝫ iniq̄) ⁊ ſic nō eſſet eſſentialr̄ vſura ⁊ de lege diuina tm̄ eccl'ia ipm dānare pōt ⁊ dānauit pena vſurarioꝝ. ⁊ ſic erit poſitiua vſura: ſic de poſitiua ſymonia dici ſolet. Et ſm̄ hunc modū dicēdi pōt etiā aſſignari rō cur dānatus ſit caſꝰ .c. illo vos. ſic. ſ. ꝙ rō cur ꝑſumit̄ vſurarius ē nō ꝑciſe ex eo ꝙ ibi emptor debebat reſtituere fructus ſeu ꝯputare in ſortē: q̄ſi h̄ repugnet nature emptiōis. qꝛ nec ſube nec naturalitati illiꝰ ēptiōis q̄ ibi fuit facta repugnat: ſed qꝛ vna cū illo pacto obligabat̄ venditor tpe reſolutiōis ꝯctus plus dare ī ꝑcio ꝙ recepit. Hoc em̄ ſcdm̄ cū ꝑmo (qꝺ ꝑmū eſt eque naturale. i. natū ineſſe ꝯctui pignoꝛis ſicut ꝯtractui ꝑdicte emptiōis) fecit ꝯtractū ſuſpectū de intentione vſuraria. ⁊ qꝺ auxit illam ꝑſumptionem: fuit ꝙ emptor ꝯſueuerat exercere vſuras: ita ꝙ illud vltimū nō neceſſario reqͥrebat̄ ad ꝑſūptiōꝫ ſed tm̄ ꝯferebat ad augmentū ꝑſumptiōis. Attm̄ ſi ſolū h̄ affuiſſꝫ ſcꝫ ꝙ emptor obligauerat venditorē ꝙ tpe redēptiōis dēret maius ꝑciū reſtituere: adhuc ꝯctꝰ fuiſſꝫ iniquꝰ ex pte emptoris. ita ꝙ ꝑꝑ habuiſſet cām dānandi ꝯctū vt iniquā emptiōꝫ. ſed nō habuiſſet occaſionē ſuſpicādi ibi intentionē ⁊ ꝑuitatē vſurariā: ex q̄ ibi nō affuiſſet pactū cōputatiōis fructuū in ſortē vel reſtitutōis (qꝺ pactū ingerebat ſpēꝫ pigͣris nō minus ꝙ emptiōis) vn̄ papa nō indiguiſſet ꝯſideratiōe duoꝝ q̄ ibi cōmēorat ad dānandū ꝯctū vt iniquū: ſed tm̄ indiguit vtroqꝫ ad dānandū eū vt hac ſpē iniqua ſcꝫ vſurarum.

Et ſi dicas circa ꝑmā ptē. an ne licitū eſſet emptori obligare venditorē: vt qn̄ vellet redimere daret ſibi ꝑciū currēs tpe redēptionis: ⁊ nūc etiā eſſet iuſtū ꝑciū datuꝫ. Dicit q̄dā indiſtincte ꝙ ſic. ſed nō ſic indiſtincte ē dicendū. ſꝫ aliter: puta ꝙ ſi nō eſt apud emptorē veriſil'e nec cogitatū ꝙ tpe aliq̄ futuro q̄ ꝯtingeret redditū redimi: ꝑciū curſurū foret maius illo qꝺ ipſe dediſſet, ꝓ eo: tunc in ſe eſt licita emptio talis. Attm̄ ne habeat ſpēm mali. ⁊ ſic ꝑ accidēs reddat̄ mala: ⁊ ne ipe ꝯ charitatē ſui ſe ſuſpectū reddat opteꝫ ꝙ etiā apud alios nō eſſet veriſil'e ꝙ ꝑciuꝫ augeret̄ in futuro. ſi aūt eſſet veriſil'e apud emptorē ⁊ cogitaſſet deſup. ⁊ iō illō pactuꝫ adieciſſet: tūc eſt illicita emptio: imo etiā ſi ipe de h̄ nō cogitaſſet: nec illud eū mouiſſet attm̄ al'r de cōi curſu illō veriſil'e fuiſſet. tūc etiam illicita fuiſſet. qꝛ hn̄s ſpēm mali ⁊ ꝑ ꝑx̄ū actorē ſuſpectū reddens ⁊ notatū ⁊ notabilē. Hec patent ex ſilibꝰ tactis ſup̄. q. xci.

Et ex h̄ ptꝫ etiā error cuiuſdā dicentꝫ ꝙ inter alias ꝯdiōes reqͥſitas ad licitā emptione reddituꝰ redimibilis reqͥrit̄ ꝙ ēptor faciat fructus ſuos ⁊ eos nō cōputet in ſortem. Nā h̄ nō eſt veꝝ. qꝛ emptor poſſꝫ illos donare venditori. Un̄ illa ꝯditio nō reqͥrit̄ niſi ad h̄ vt nō ꝑſumat̄ vſurarius ⁊ h̄ ſuppoſito ꝙ pactū ſit factū de reuenditiōe ſub maiori ꝑcio. Sed ꝯ ſcdaꝫ ptē ꝯclōnis ar guit̄ ꝓbando ꝙ ille caſus nō debeat ꝯdemnari. ſic qꝛ qn̄ quis ḡuat aliquē in aliq̄ ꝯctu ex vna pte ⁊ eū releuat ex alia pte ſufficienter ⁊ pluꝰ ꝙ ſufficiēt: talis ꝯctus nō dꝫ ꝯdēnari vt iniquus: neqꝫ vt vſurarius. Hoc aūt ſit in caſu ſcdē ptis qͥrte ꝯclōnis Nam ꝙuis emptor ḡuet venditorē in h̄ ꝙ obligat eum ad dandū tpe redēptiōis maiꝰ ꝑciū ꝙ ipſe

dederit venditori a pͥncipio. tñ ex alia pte rele
uat eũ ab illo grauamie. Nã emptor obligat ſe
ad reſtituendũ fruct⁹ merc; interea pceptos p
h ꝙ vult eos cõputare in ſortẽ pcij reſtituẽdi
tpe redẽptiõis: q̄s tñ fructus (q̄ntũ eſſet d na
turalibꝫ illi⁹ ẽptõis. ſ. vbi ẽptor nõ hꝫ facltatẽ
repetẽdi) poſſet ſibi retinere vltra h ꝙ recupa
ret pciũ qd̄ ipſe pͥmũ dederat venditori. Illa
aũt reſtitutio fructuũ vel ꝯputatio coꝝ in ſor
te eſt tanta q̄nta ẽ illa maioritas pcij quã ſup
accipit a venditore. ⁊ aliq̄n longe maior. Di
cendũ dupl'r. Pͥo. ꝙ ſepe pōt ꝯtingere ꝙ il-
la reſtitutio fructuũ nõ ẽ tãta q̄nta ẽ ſupacce-
ptio. ⁊ ſic adhuc ſubeſt rõ dãnãdi illũ ꝯctum
vt iniquũ. ⁊ mlto mag; ſubeſſet illa rõ ad dã
nandũ illũ caſuz capl'i. illo vos. q: ibi ẽptor
hẽbat in facultate ſua repetere pciũ. ⁊ ſic de fa
cili potuit tal'r ⁊ tã in breui tpe repetere ꝙ etiã
ſi reſtitueret fruct⁹ pceptos: tñ adhuc maiori;
pcij ſupaccepta excederet valorẽ fructuũ reſti
tuẽdoꝝ. ⁊ ſic facil'r potuit efficere emptor ꝙ ſua
ꝯditio eſſet melior q̄ꝫ ꝯditio vẽditoris. Se-
cundo dicẽdũ ꝙ poſito ꝙ etiã illa reſtitutio fru
ctuũ eſſet tãta vl' maior q̄ꝫ pdicta ſupacceptio
in pcio: tñ adhuc eſt rõ dãnandi ꝯctũ vt vſu-
rariũ. q: ex q̄ pactũ reſtitutiõis vel ꝯputatõis
fructuũ in ſortẽ mag; alludit ꝯctui pigñris q̄ꝫ
emptiõi facte tal'r q̄l'r ſonat caſus ſcd̄e pt; hu
ius q̄rte ꝯclõis: ⁊ cũ h ille ꝯct⁹ ſit ex pte ſup
acceptiõis in pcio al's iniqu⁹: tunc nõ ſolũ hꝫ
ſpẽm mali ex pte ſupacceptiõis: ſed etiã habꝫ
ſpẽm pigñris in q̄ is cui eſt aliq̄d impigratũ ex
intentiõe lucrat. ⁊ ſic apit ianua vſurarijs ⁊ p
parat eis latibulũ iniq̄tatis exercende. idõ me
rito ab illo actu dꝫ q̄liber abſtinere ⁊ illũ fru-
ctũ quẽ vellet emptor ꝯſeq̄ p viã ſupacceptio
nis in pcio reddẽdo tpe redẽptionis: omittat
atq; deſerat p talẽ viã ꝯſeq̄ ⁊ eũ ſi velit accipi-
at p aliã viã ſcꝫ p reſeruationẽ fructuũ equalẽ
tñ: q̄s pus dicebat in refuſionẽ illi⁹ maiori-
tat; ſupaccipiẽde velle reſtituere venditori. ⁊
hec ſcd̄a via licebit ſibi. q: tũc nihil facit ẽptor
niſi ꝙ emit redditũ redimibilẽ more ſolito ſcꝫ
vbi venditor pōt p eq̄li pcio redimere ⁊ em-
ptor retinere pōt fructus pceptos. Nec hẽbit
tunc ſpẽm pigñris ſicut al's hẽet q̄ñ fieret in
forma caſus ſecũde ptis q̄rte ꝯclõis. Et eo
dẽ mõ dicendũ eſt de caſu capl'i. Illo vos. q:
etiã ſi maioritas pcij ibidẽ recõpẽſaret p reſti
tutiõꝫ fructuũ ad quã ſe obligauit emptor: tñ
ꝙ accedit ꝯditio cõis ⁊ eque naturalis pigñe
ri: ſicut emptiõi facte tal'r q̄l'r ibi fuit facta. idõ
incipit hẽre ſpẽm pigñris in quo lucrari vult
is cui eſt aliq̄d impigratũ. Sed hic arguere
tur. Nã videt ꝙ et venditor in caſu capl'i. illo
vos. deberet dãnari vt iniqu⁹. q: ibidẽ ẽptor
reſtituere dẽbat fructus ipi vẽditori: puta per
ꝯputatiõꝫ eoꝝ in ſortẽ. g̃ ecõtra etiã venditor
deberet reſtituere cõmoditates ⁊ vtilitates q̄s
interea pcepit de pcio imburſato: puta q: in-
terea mediãte illo pcio ꝯparauit poſſeſſiões de
quibꝫ pcepit ãnuos fructus: vel cũ illa pecu-
nia eſt negociatus ⁊ lucra ꝯſecutus eſt. ⁊ cum
venditor hoc non fecerit in illo caſu capituli.
Illo vos. nec papa hoc ei impoſuerit: videt
ꝙ vẽditoris ꝯditio longe melior fuerit q̄ꝫ em
ptoris. ⁊ ſic videt ꝙ papa irrõnabiliter omiſe
rit ei⁹ cõdẽnationẽ: vel irrõnabil'r omiſerit q̄
minus ei imponeret reſtitutiõꝫ taliũ fructuũ
vel vtilitatũ. Dicendũ dato ꝙ ꝯditio vendi
toris ex hac pte melior eſſet etiã notabil'r ꝯdi
tione emptoris mõ dicto: tñ ob hoc nõ debet
damnari: vt iniquus. q: ex q̄ emptor pſumit
vt mutuator: ⁊ p ꝯñs venditor pſumit vt mu
tuatarius: tunc ꝯditio putati venditoris pōt
eſſe tpaliter melior ꝯditione putati emptoris
Nam ſepe id accidit ꝙ mutuatarius cum illa
pecunia quã mutuo accepit: facit multos fru
ctus ⁊ cõmoditates quas ſuas facit: nec tenet
reſtituere mutuatori: q̄uis ſpũalis conditio
mutuatoris ſit melior. q̄ ⁊ ſi careat fructu quẽ
interim cũ illa pecunia potuiſſꝫ feciſſe. tñ mer
cedẽ in celeſtibꝫ multipharíam adipiſcit.

Quinta concluſio.

Emptio redditus redimibilis deprauat per
hoc ꝙ facultas repetendi pcium ſeu reuẽden-
di mercem eſt apud emptorem ⁊ facultas re-
dimendi nõ eſt apud venditorem. Probatur
ab aliquibus ſic. quia tũc nõ eſt vera emptio
ſed vera mutuatio: quia pōt repetere pecuniã
⁊ cum ipſe vltra pcium repetitum (qd̄ eſt ve-
re ſors mutuata) etiam contendat retinere fru
ctus medij tpis pceptos de merce que in re ẽ
vere pignus vel ypotheca: eo ꝙ pecunia fuit
vere mutuata. ſequit ꝙ vult de ſorte mutuata
habere aliquid vltra eandem. quia vult habe
re fructus pignoris non computando eos in
ſortem. Sed ex dictis in pcedenti ꝯcluſione
⁊ ſignanter circa declaratiõem ſecũde partis
euiſdem concluſionis argueret ꝙ hec pbatio
nõ ſit valida. quia ſupponit falſuz. Supponit

eẽ ꝙ de rõne ⁊ natura cõtractus emptionis ſit ꝙ nõ poſſit emptor repetere pecuniam: q̃ſi emptio trãſeat in mutuationẽ qñ apud ẽptorẽ eſt facultas repetẽdi p̃ciũ. Modo h̃ videt̃ falſuꝫ, qꝛ põt eſſe ṽa emptio vbi etiã emptor ex pacto ſibi retinet facultatẽ reſoluendi ꝯctũ ſi ſibi diſplicuerit, ⁊ ꝑ ꝯſequẽs repetendi p̃ciũ quod ptꝫ ꝑ panor. in p̃dicto. c. illo vos. ⁊ ꝑ. l. ꝙ ſi nolit. §. ſi q̃d ita. ff. de edi. edic. ⁊ in. l. ſi ita res. C. de ꝯtrahen. emp. Et ſi nihil de tpe cõuentũ fuerit: nõ tenet̃ vẽditor ꝯtractũ reſoluere niſi infra. lx. dies. põt tñ ꝯueniri vt quãdocũqꝫ emptor velit: reſoluat̃ etiam in perpetuũ dicto. §. ſi quid ita. Nec eſt talis ꝯtractus cenſendus ꝯditionalis: imo purus licꝫ ſub ꝯditione reſoluendus: vt eſt clarus textus in. l. ij. §. ſi in diem. ff. pro emp. ⁊ notat̃ in. l. ij. ff. de in diem adiec. ⁊ nota ꝑ doc. de dicto. c. illo vos Uñ in illo ꝯtractu ſi ſit ſecuta traditio rei vendite ⁊ ſit ſatiſfactũ de p̃cio vel de ipſo ſit fides facta, tunc transfert̃ vere dñium illius rei vendite in emptorẽ (ſi ſaltem venditor fuit dñs rei vendite). l. ex empto. ff. de act. emp. ⁊. l. qđ vendidi. ⁊. l. vt res. ff. de ꝯtrahen. emp. Nam etiã ſic fit in ꝯtractu venditionis facte cum pacto adiectiõis in diẽ vel legis cõmiſſorie ꝓut exẽplificatũ eſt ſup̃ in p̃cedenti qõe in ꝯclone p̃ma añ decimã ꝓbationẽ. Nã transfert̃ dñiuꝫ rei vendite ſi eſt traditio ſecuta dũmodo venditor fuit dñs. l. cõmiſſorie. C. de pact. inter emp. ⁊ vendi. Nec eſt maior ratio de vno cõtractu q̃ꝫ de alio. Igitur. Sed dicendum ad illam impugnationẽ ꝙ dato ꝙ de rigore ſcolaſtico loq̃ndo nõ ſit ꝯtra rõnem emptionis q̃n poſſit emptor reſoluere ꝯtractũ ad placitũ ſuũ, ⁊ ſic habere ius repetendi pecuniã, tamen qñ emptor vult habere illam facultateꝫ repetendi, oportet etiã qñ repetit p̃cium ꝙ cõputet p̃cium ꝙ cõputet fructus medij tpis in ſortẽ: ita ꝙ reſtituat tã rẽ emptã q̃ꝫ fructus de ea ꝑceptos cũ oĩbꝫ acceſſionibꝫ ⁊ emolimentꝭ ꝓut voluit panor. in. c. illo vos. ita ꝙ omnia ſunt in integrũ reſtituẽda ꝑinde ac ſi neqꝫ emptio neqꝫ venditio interueniſſet: ita ꝙ nec emptor neqꝫ venditor amplius ꝯſequat̃ q̃ꝫ h̃ret ſi vẽditio ⁊ emptio nũq̃ꝫ fuiſſet facta. Modo in ꝓpoſito loq̃mur de emptiõe in qua emptor vult nõ cõputare fructus medij tpis in ſorteꝫ igit̃ ſi cum hoc vellet apud ſe eſſe facultatẽ reſoluendi ꝯtractũ longe melior eſſet ꝯditio eiꝰ q̃ꝫ venditoris, ⁊ ſic eſſet iniqua emptio: nõ curando an eſſꝫ mutuatio vſuraria vel nõ. Tñ ad vitandũ illam iniquitatẽ oporteret emptorẽ etiã tanto maius p̃ciũ dediſſe vel dare, qđ qꝛ nõ facit idõ eſt ſimplr̃ iniquus. Et ſi arguas, nõ oportet emptorẽ ob illã facultatẽ dare maius p̃ciũ, qꝛ al's q̃libet emptor redditus redimibilis habet eã, qꝛ põt eũ vendere, ⁊ ſic recupabit p̃cium, ⁊ ſi nõ a venditore: tñ ab vno alio. Dicendũ ꝙ ⁊ ſi poſſit recupare p̃cium: vtputa vendendo vni tertio: nõ tñ põt illum vl' alium quẽcũqꝫ cogere vt ab eo emat, ſed ſi haberet facultatẽ repetendi p̃cium poſſet etiã cogere venditoreꝫ qđ ius cogendi eſt magne eſtimatiõis, ſepe eñ q̃s indigens pecunijs libenter venderet ſuũ redditũ vt haberet pecuniã ſed nõ inuenit emptorẽ nec cogere poteſt aliquos vt emant. Circa tñ hoc fundamẽtũ orit̃ difficultas ponẽda in fine huiꝰ q̃nte cõcluſiõis. Poſſet igit̃ ꝑ ſecũda rõe vel ꝓbatiõe ꝯclonis poſite melius ſic argui, xx. flor. ſunt (vt ſupponit̃) iuſtum precium ꝓ redditu vniꝰ flor. redimibili: vbi venditor habet ius redimendi redditum: ⁊ emptor nõ habet ius repetendi precium ⁊ vterqꝫ retinet fructus medio tempore perceptos. Igitur ſi emptor vellet ꝙ venditor careret iure repetendi: ita ꝙ eſſet irredimibilis per venditorem, ⁊ tamen vellet emptor ſe habere ius repetendi p̃cium ⁊ ius ad nõ cogi ꝑ venditorem ad mercẽ reuendendũ ei: tunc oporteret notabilr̃ vel longe maiꝰ p̃cium dare q̃ꝫ. xx. ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo, q̃a in tali caſu vult venditorẽ carere iure redimendi qđ ius eſt eſtimabile p̃cio: adeo ꝙ emptor vellet eo remiſſius p̃ciũ dare ꝓ merce ſi deberet venditor velle ſibi ſaluũ eſſe illud ius. Igit̃ emptor ꝓpter illud ne habeat̃ a venditore debet eo maius dare precium. Secũdo, quia emptor vult h̃re ius repetendi p̃ciũ ⁊ ſe incogibilẽ eſſe a vẽditore ad reuẽdendũ. Hec aũt iura ⁊ ꝑuilegia ſunt eſtimabilia p̃cio notabili igit̃ longe vel notabilr̃ maiꝰ p̃ciũ deberet dare q̃ꝫ. xx. ⁊ ꝑ ꝯñs ſi tñ ꝯtendat dare. xx. erit notabiliter iniqua emptio. Unde ſimpliciter cõdemno talem contractuꝫ tanq̃ꝫ ſimpliciter iniquũ ⁊ contra iuſticiam cõmutatiuã: eo ꝙ nõ datur iuſtum precium: ⁊ etiam ex eo quia eſt ſimillimus vſurario contractui, ⁊ per conſequẽs eſt latibulum aptum ꝓ latronibus: volentibus exercere vſuras palliatas. Unde eſt

am ſi quis diceret ſe velle aſcēdere in ꝑcio quatenus ſalua ſit ſibi facultas repetendi precium: ꝛ etiã intantũ vellet aſcendere ꝙ cenſeret illa facultas ſufficienti precio eſſe empta: adhuc nõ admitterem ſibi illum cõtractum in foro conſcientie. ꝛ hoc ꝓpter predictam cauſam ꝛ ſpeciem mali. etiam ſi de predictoꝝ iurium ſubtilitate poſſet defenſari ꝙ eſſet emptio ꝛ ꝙ ꝓpter ꝑdictum aſcenſum etiam non eſſet iniqua. ꝛ potius credo ſilendũ coram filijs ſeculi de predicta ſubtilitate ꝙ̃ extra ſcolas coram eis de talibꝫ diſſerendum. quia hoc eſſet clauſam portam maliuolis reſerare. Et ſicut predicta ratio ſufficienter condemnat emptionem redditus vnius floꝛ. pro. xx. quando emptoꝛ habet facultatem repetendi precium: ꝛ venditoꝛ non habet facultatem redimendi. ita etiam ex eadem patꝫ ratio reprobandi emptionē redditus vnius floꝛ. ꝑ. xx. quãdo vterqꝫ habet facultatem: ille repetendi ꝑcium ꝛ alter redimendi redditum. qui tamen contractus nõnunqꝫ inter nobiles et militares noſtre patrie reperitur. Patꝫ enĩ ꝙ aut ē mutuatio vſuraria: aut ſi manet emptio ꝙ eſt iniqua. quia nimis diminutum precium dat emptoꝛ: ꝙ̃uis adhuc diminutius daretur qñ venditoꝛ nõ haberet facultatē redimēdi. Et ſi dicas. iura allegata ad ꝓbandum ꝙ emptio poſſit eſſe vera. etiaꝫ ſi emptoꝛ habeat facultatem reſoluendi ꝯtractum ad placitum ſuum: non loquunꝰ niſi in caſu quo emptoꝛ vult reſoluere contractum ꝓpter morbũ vel vitium rei vendite. in quo caſu ei competit vera redibitoꝛia: nõ autem loquunꝰ in caſu quo ex alia cauſa vult reſoluere ꝯtractũ. Dicenduꝫ ꝙ hoc eſt verũ: tamen ꝑ quanto illa loquunꝰ de partu fructibus ꝛ acceſſionibus ꝛ emolimentis ſimilibus: ſunt expreſſe extenſa etiam ad caſum reſolutionis ꝯtractus ad placitum emptoꝛis facte in vim pacti de reſoluendo contractum ad placitum emptoꝛis adiecti eidem contractui: vt patꝫ in dicta lege. ꝙ ſi nolit. §. penꝰ. Eſſet tamen hic difficultas. quia videri poſſet alicui ꝙ in caſu quo reſolutio ꝯtractus fuit poſita ad placitũ emptoꝛis: nõ tenereꝰ emptoꝛ cõputare fructus in ſortē. qꝛ nec de facto ſeruaꝰ hꝰ in venditoꝛe ſeꝫ ꝙ venditoꝛ ad cuius placitũ fuiſſet poſita reſolutio: ſit obligatꝰ ꝯ fructus de ꝑcio ꝑceptos cõputare in ſortē cuiꝰ opinionis videꝰ fuiſſe Joh. de ymola. Nã let. cũ aũt. §. Julianus. cũ ſimilibꝫ: volens ꝙ oĩa ſint in integrũ reſtituenda facta redibitione: loquuꝰ nõ ſolũ in emptoꝛe: ſꝫ etiã in venditoꝛe. Sed clarũ eſt de iure ꝛ de cõſuetudine q̃ eſt optima legum interpꝛes. ꝙ venditoꝛ habens facultatē redimendi ſi redimat: facit nihilominus fructus quos interim per pecuniam acquiſiuit ſuos. igitur etiam emptoꝛ faciet fructus ſuos. ꝛ ꝑ conſequens videꝰ ꝙ predicta iura de edi. edic. in lege. cum autem. cum ſimilibus tñ loquanꝰ in materia ꝓpria eoꝝ. ſcꝫ quãdo fit redibitio: ꝛ reſoluꝰ contractus ꝓpter vitiũ vel moꝛbum rei empte in rebus mobilibus vel etiam in imobilibus vt in fundo peſtilentico lege. etiam. ff. de edi. edic. lege ſi prediũ C. de edi. edic. Sed illam diſputationē relinquo credens ꝑdictaꝫ ꝯcluſionem ſimpliciter veram ſtando in fundamento ſecũde rationis quicquid ſit de hac controuerſia vel predicta intelligentia iurium. Forte enĩ alia ratio eſt habenda in pacto retrouēdendi vel redimendi: ꝛ in pacto reſolutiuo contractus. ſicut ꝛ illa pacta ſunt diſtincta: ꝓut patuit ſupꝛa in ꝑcedenti queſtione cõcluſione pꝛima. Preterea an ne etiam poſſet concedi ꝙ reſolutione contractus ſtante in placito emptoꝛis: poſſꝫ etiam emptoꝛ tm̃ ꝛ tale pretium dediſſe ꝙ etiaꝫ poſſet fructus medio tempoꝛe perceptos ſibi retinere non computando eos in ſortem patebit diſputatiue loquēdo in difficultate ſtatim mouenda. Tertio probatur concluſio. quia in tali contractu longe plus grauaretur venditoꝛ ꝙ̃ emptoꝛ. Nam venditoꝛ cogeretur redimere mercem cum nõ haberet amplius precium: puta quia conſumpſiſſꝫ Secus autem quando ſolus venditoꝛ habet facultatem. quia quando ille cogit emptoꝛem ad reuendendum ſibi rem non eſt difficile emptoꝛi recipere preciũ ꝛ reaſſigñre mercē cũ merx ſeu redditus nõ potuerit eſſe conſumptus eo ꝙ inter imobilia computatur. Et dato ꝙ periſſet: quia bona in quibus fuit conſtitutus perierũt a foꝛtuna: nõ poteſt tunc venditoꝛ repetere. quia etiam ſibi periſt. Nec poteſt emptoꝛ querula

L >

ri de hoc ꝙ cogit renunciare merci empte. ⁊ hoc ꝓpter tria. Primo. quia recipiet ꝓ ea equiualens. Secūdo. q꞉ ꝓ ſubeūdo obligationē reuendendi eam recipit refuſionē ꝓ quanto eo remiſſius p̄cium dat ꝓ merce ſic redimibili. Tertio. quia obligatiōez illā ſponte nō p̄ſſus neceſſitate ſubijt. q꞉ ementes non ſunt ſic p̄ſſi neceſſitate cogente eos ad emendū ſicut venditores p̄muntur. q꞉ habentibꝫ pecuniam oīa obediūt. ⁊ ſic liberius ſubeūt onera ſeſe ꝯtingentia. ſecus eſt in vendentibꝫ. quia ſepe tales p̄ſſi neceſſitate habendi pecuniā ſubeūt onera vendendo redditus ſup ſuis bonis ⁊ p̄dijs. q꞉ licʒ hēant talia bona: carent tn̄ pecunia. Quarto ꝓbatur ſic. quia ei licitū eſt apponere pactū in traditione rei cuius eſt res. igitur cū redditus ſit vendentis anteꝙ̄ vendit: ſequitur ꝙ vendentis eſt apponere pactuʒ. Quinto. q꞉ hoc caſu emptor agit de lucro captando ⁊ nō venditor. ergo nō eſt licitum emptori hoc pactū apponere ne fiat in fraudem vſurarū que ratio ceſſat in vēditore. Sed ꝯ quartā ꝓbationē arguitur. quia ſicut merx eſt venditoris ante venditionē. ſic p̄ciū eſt ēptoris ante ēptionē vel ſolutionē. igitur ſicut venditor pōt pactū reſeruatiōis iuris retrahēdi rem apponere: ſic etiam emptor poſſet apponere pactuʒ repetitionis p̄cij. qua rōne eīn vnus pōt rei ſue apponere onus in traditione etiā alter videtur poſſe. Preterea non pōt illud onus repetibilitatis imponere merci niſi accedente cōſenſu emptoris. pactū eīn pendet ex vtroꝗ̄ ꝯtrahēte. igitur illud pactū cenſetur vterꝗ̄ apponere: ꝗ̄uis facultas repetendi tn̄ reſidere debeat apud venditorē. ⁊ iō h̄ etiā argueretur ꝓprius modus loquēdi illaꝝ rōnū. Contra q̄ntā ꝓbanōem etiā arguitur. quia ſtat ꝙ vterꝗ̄ faciat ad lucrum captandū nō minus hic ꝙ̄ in alio cōtractu vbi q̄s emit aliā rē: ⁊ alius vendit. Ita eīn ſepe q̄s vendit rē vt lucretur: ſicut q̄s emit vt lucretur. Quicq̄d igitur ſit de illis ꝓbationibꝫ tn̄ ſcda ꝓbatio videtur melior: ⁊ etiā illa que tacta eſt in ſolutione ꝓbationis p̄me ꝓbationis ſalua ſeq̄nti diſputatione ⁊ difficultate ſcolaſtica.

Circa eni ſolutionē

impugnationis p̄me ꝓbationis ꝯcluſiōis q̄nte occurrit difficultas ꝓpter ea que ibidē ſunt tacta. ⁊ etiā ꝓpter illa q̄ tacta ſunt in ſecūda pte ꝯclionis q̄rte huius q̄onis. Naʒ videtur poſſe ꝑ vtrobiꝗ̄ dicta ꝓbari ꝙ poſſʒ fieri emptio redditus redimibilis: etiā emptore reſeruante ſibi facultatē repetendi p̄cium: etiam nō cōputatis fructibꝫ in ſorteʒ ⁊ h̄ fortius ꝓ nunc ſic videtur poſſe ꝓbari: p̄ter ea que ibidem ſunt tacta. Naʒ vterꝗ̄ ꝑmutantiū poteſt p̄dicto modo ſibi reſeruare facultatem repetendi rem: etiam nō reſtitutis fructibꝫ: imo vtroꝗ̄ retinente ſibi fructus rei illius ꝓ qua ſuā rem permutauit. mō vtriꝗ̄ ꝑmutātiū pōt ſuccedere emptor ita ꝙ emptio nō plus ſucceſſit ꝑmutationi vnius ꝑmutantis ꝙ̄ alterius. igitur. Confirmatur. Primo. quia nō videtur ratio diuerſitatis cur nō poſſʒ emptor retinere fructus mercis ſicut venditor retinet fructus p̄cij. Si eīn in emēdo ꝯſideratio fuit habita in hoc ꝙ venditor erat retenturus fructus p̄cij: ⁊ etiam facultateʒ redimendi mercem ⁊ taxatū fuit iuſtum p̄cium ſcḋm ꝙ ille circumſtantie ⁊ merx ſunt eſtimabiles: p̄ciuʒ equiualuit merci ſic circūſtātionate: vt ſupponitur: ⁊ venditor retinet fructus p̄cij quando redimit mercē. cur nō etiam poſſet emptor ſi ſimilis ꝯſideratio fuiſſet habita ad circūſtātias illas: puta ꝙ emptor haberet facultatem repetendi p̄cium ⁊ retinendi fructus interim ꝑceptos: ⁊ p̄ciū fuiſſet taxatū ſcḋm eſtimabilitatem illius mercis ac circūſtantiarū p̄dictaꝝ. ⁊ ſic equaluiſſet p̄ciuʒ merci ſic circūſtantionate. cur inquā non poſſet emptor etiam retinere fructus mercis qn̄ repetit p̄cium. Nec valet ſi dicas ꝙ ideo nō eſt ſimile. quia merx eſt res fructifera: vt puta ager: ſed p̄ciū cū ſit pecūia nō eſt res fructifera. quia nō germinat. Nam ꝯtra hoc arguitur tripliciter. Primo. q꞉ ſtat ꝙ merx nō ſit fructifera res plus ꝙ̄ pecūia: puta ſi eſt domus. Illa eīn nō fructificat cū ſit res artificialis ſicut ⁊ pecunia eſt res artificialis ꝗ̄uis accedente induſtria vtentis ea vel locantis eā fructificet. Illo aūt mō etiam pecunia fructificat. q꞉ ē inſtrm̄ induſtrie ad negociādū ⁊ ſic lucrandū. Scḋo. q꞉ ſi illa ratio valeret. tūc in caſu q̄ in placito emptoris ſtaret ſolutio ꝯtractus ⁊ teneretur reſtituere fructꝰ mercis: fruſtra diceretur ꝙ etiā venditor deberet reſtituere fructus: q꞉ nullos ꝑcepiſſet de pecunia. q꞉ pecunia nō eſſet res fructifera

ꝛ tñ diceret̄ q͏ꝫ qñ reſoluit̄ ɔctus ad placitū emptoꝛis oīa ſunt in integrū reſtituenda. Tertio. q͏ꝛ ſtat q͏ꝫ vēditoꝛ medtāte illo ꝑcio emerit poſſeſſionē aliquā fructificantē. ꝛ ſic ſic vēditoꝛ nō tenet̄ illos fruct⁹ poſſeſſiōis acq̄ſite ꝑ pecuniā: reſtituere tpe redēptiōis mercis: cur nō etiā poſſet emptoꝛ tpe repetitiōis ꝑcij reſuare fructus ꝛ nec illos velle reſtuere. Ad hec nihil hic aſſerēdo ſed ſcolaſtice diſputando: vt det̄ occaſio cogitandi deſup: poſſꝫ dici q͏ꝫ argumentū ꝓbat intentū ſuū: ſed tunc opoꝛteret ēptoꝛē reddi tus dare maius ꝑcium q̄ſ ſit ꝑciū ſolitum dari ꝓ redditu vbi emptoꝛ nō hꝫ illā facultatē ſed venditoꝛ. ꝛ rō eſt. q͏ꝛ illa facultas repetitiōis ꝑcij eſt res eſtimabilis ꝑcio: ſicut ꝛ facultas repetendi mercē ɔceſſa venditori eſt eſtimabilis ꝑcio: adeo q͏ꝫ remiſſius dꝫ venditoꝛ vendere mercē quā vult poſſe redimere: q̄ſ ſi eā irredimibiliter vellet vendere. Si ergo de facto (vt ſupponit̄) .xx. floꝛ. ſunt iuſtum ꝑcium ꝓ redditu vnius floꝛ. in caſu q̄ emptoꝛ nō habet facultatē ſed ſol⁹ venditoꝛ: ita q͏ꝫ eſt irredimibilis ꝑ venditorē ſed ꝑcium eſt repetibile ꝑ vēditorē: opoꝛteret q͏ꝫ emptoꝛ daret tanto maius ꝑcium q̄nti eſtimari pñt due facultates quas emptoꝛ vult habere. ꝛ onus q̄ vult venditorē obligari. Due aūt facultates ille ſunt. facultas repetēdi ꝑciū quā ſibi reſeruat emptoꝛ. ꝛ facultas repetendi mercē cui renūciat vēditoꝛ: hoc eſt irredimibilitas merc̄. Onus autē quo vellet venditorē eſſe obligatum: eſt onus quo obligatus deberet eſſe emptori reſtituere ꝑciū q̄ncūq͏ꝫ repeteret ipm. hoc enī ꝑ augmentū ꝑcij eſſet etiā refundēdū venditori. ſicut ꝛ qñ emptoꝛ debet eſſe obligatus venditori ad reuendendū mercē vult emptoꝛ illud onus ſibi refūdi: q͏ꝛ vult eo minus ꝑciū dare. ꝛ idē ptꝫ in facultatib⁹ ꝑdictis. q͏ꝛ qñ ecōtra venditoꝛ vult habere eas. emptoꝛ vult eo remiſſius dare ꝑcium. igit̄ notabilr̄ ma⁹ ꝑciū ꝓ redditu vni⁹ floꝛ. cogeret̄ dare emptoꝛ q̄ .xx. floꝛ. ꝛ ſi daret tantundē ꝛ ita magnū ꝑciū q͏ꝫ ꝓ oīb⁹ dictis facultatib⁹ ꝛ onerib⁹ ſatiſfieret venditori: tūc videt̄ ō rigoꝛe ſcolaſtico loq̄ndo nō iniqu⁹ ɔtractus in ſe. q͏ꝛ neuter de altero ɔq̄ri poſſet. De emptoꝛe enī ptꝫ de ſe: ſed de vēditoꝛe q̄ videret̄ grauari. etiā ptꝫ q͏ꝫ nō. q͏ꝛ illud grauamē eſſet ſibi refuſum ꝑ augmētū ꝑcij ꝑ caſuꝫ. Sicut i ſili ecōtra dictū ē de onere q̄ grauat̄ emptoꝛ ex̄ns obligat⁹ ad reuendēdū venditori ad nutū vēditoꝛis. Nā adeo grande ꝑciū poſſet dari vltra .xx. floꝛ. ꝓ redditu .j. floꝛ. q͏ꝫ venditoꝛ etiā nō ꝑſſus poti⁹ vellet illud ꝑciū hīe ꝛ annuā ꝑēſionē .j. flo. ſoluere nō obſtante q͏ꝫ eſſet obligatus emptori q̄ncūq͏ꝫ vellet ad reſtituendū idem ꝑciū ad nutū emptoꝛis repetentis. Et ɔfirmat̄ illa rñſio dupl'r. Primo ſic. Nā q̄ rōe in ɔctu illo in q̄ venditoꝛ hꝫ facultatē redimendi: ꝛ emptoꝛ nō hꝫ facultatē repetendi ꝑciū: pōt ſuari eq̄litas cōmutatiua: nō obſtāte q͏ꝫ venditoꝛ eſt liberioꝛ emptoꝛe ꝛ maioꝛis facultat̄. ꝛ hoc ideo. q͏ꝛ libertas ꝛ maioꝛ facultas venditoꝛis eſt ꝑ venditorē refuſa ꝑ h̄ q͏ꝫ eo vilius ꝑciū accepit: q̄tenus illam facultatē hēret. eadem rōne in illo ɔctu in q̄ emptoꝛ hēret facultatē repetendi ꝑciuꝫ: ꝛ venditoꝛ nō hēret facultatē redimēdi: poſſet ſeruari equalitas cōmutatiua: vtroq͏ꝫ retinente fructus ꝛ cōmoditates ꝑceptas ille mercis: ꝛ alter ꝑcij. poſſet inquā per h̄ q͏ꝫ facultas emptoꝛis eſſet ꝑ eundē ſufficiēti augmento ꝑcij compata. Et ſicut hec deductio ꝓceſſit vbi ſolū emptoꝛ hēret facultatē repetendi ꝑcium. ꝛ venditoꝛ nō hēret facultatem redimendi mercē. ſic poſſet etiam deduci vbi vterq͏ꝫ hēret facultatē ille repetendi ꝑciū: alter redimendi mercē. q͏ꝛ venditoꝛ tāto vilius ꝑciū accipet ꝓ ſua facultate hñda ꝛ emptoꝛ tāto maius daret ꝑciū ꝓ facl'tate repetēdi ꝑciū. ꝛ ſic vtriuſq͏ꝫ ɔditio eſſꝫ reducta ad eq̄litatē. Sed diceres. Cur emptoꝛ deberet dare eo maius ꝑciū rōne facultat̄ repetendi ꝑciū a venditoꝛe: cū venditoꝛ deberet eſſe merito ɔtēt⁹. q͏ꝛ ecōtra ei emptoꝛ ɔceſſerat facultatē redimēdi: q̄ facl'tates ſūt paris ɔditiōis. ꝛ ſic fieret vna cōpenſatio. Dicendū q͏ꝫ verū eſſet h̄: ſi illō a ꝑncipio eēt inſpectū in taxa ꝑcij. ſecus vbi a principio venditoꝛ volēs hēre facl'tatē redimēdi: cogebat̄ eo min⁹ ꝑciū recipe q̄ten⁹ illā facultatē hēret. ꝛ ſic q̄ſi emit illā facultatē: nec ḡris eā accepit ab emptoꝛe. Cur ergo venditoꝛ qui nō gratis eā accepiſſet ab emptoꝛe deberet ecōtra eidē ḡtis indulgere facl'tatē repetēdi.

Et ex hoc ſequunt̄ duo coꝛrelaria. Primū q͏ꝫ q̄ntū eſſet de rigoꝛe ſcolaſtico ꝛ habēdo reſpectum ad equalitatē cōmutatiuā: quatenus

illa ſeruet᷑. tunc ſi ſeruet᷑ equalitas cõmutatiua ſicut põt (vt videt᷑) ſuari: quãdo hinc inde facultates tam emptoris q̃ venditoꝝ põderarent᷑ equa lance poſſet emptio ⁊ vẽditio tanq̃ꝫ equa: de rigore ſcolaſtico ⁊ ſubtilitate defenſari. id eſt nõ iniqua quolibet ſequentiũ q̃nq̃ꝫ modoꝝ. ſcꝫ Primo ꝙ neut᷑ haberet facultatẽ ſcꝫ nec emptor repetendi p̃cium nec venditor facultatem redimendi ſicut cõiter fit in emptionibꝫ ⁊ venditionibus negociatoꝝ. Scđo ꝙ vterq̃ꝫ haberet facultatem etiam duplicẽ. ſcꝫ emptor repetendi p̃cium ⁊ retinendi fructus ꝑceptos. ⁊ venditor facultatem redimendi ⁊ etiam retinendi cõmoditates ꝓcuratas mediãte pecũia. Tertio ꝙ venditor haberet facultatẽ redimendi: ⁊ emptor nõ haberet facultateꝫ repetẽdi p̃cium: q̃uis vterq̃ꝫ haberet facultatem retinendi ꝑceptos fructus ⁊ cõmoditates de merce ⁊ p̃cio, ſicut cõmũiter fiũt emptiones reddituũ redimibiliũ. Quarto ꝙ ecõtra emptor haberet facultatem repetendi p̃cium ⁊ retinendi fructus: ⁊ venditor non haberet facultatem redimendi: licꝫ etiam haberet facultateꝫ retinendi fructus. Quinto. ꝙ vterq̃ꝫ h̃ret facultatẽ: ille repetẽdi: ⁊ alt᷑ redimẽdi: ſed tñ neuter hꝫ facultatẽ retinẽdi fruct⁹ vl̕ cõmoditates q̃n tenerent᷑ facta reſolutione ꝯtractus hincinde: ſingula ſingulis reſtituere: ꝓut etiam ſup̃ dictuꝫ eſt. Hoc inq̃uã correlariũ ſatis patꝫ. Quia q̃ntũcũq̃ꝫ vnius ꝯditio videret᷑ melior cõditione alterius. tamen illa melior cõditio poteſt ꝑ augmentũ p̃cij recõpenſari vt fiat equalitas cõmutatiua.

Secũdũ correlariũ

Habendo reſpectũ ad huiuſcemodi equalitatẽ: poſſunt tales caſus melius deſcindi q̃ꝫ recurrendo ad leges ciuiles loquẽtes de emptione ⁊ venditiõe ⁊ pactis in eiſdem. q꞉ ille leges varie loquunt᷑ atq̃ꝫ obſcure: ⁊ ſm varios caſus. ⁊ qualitercũq̃ꝫ loquant᷑: op⁹ eſt eas intelligi ſemꝑ ita vt ſuet᷑ equalitas cõmutatiua. agit᷑ ſi in lumine naturalis rõnis dimiſſis mẽbranis ⁊ auerſis oc̈lis a codice ad ipaꝫ equalitatẽ cõmutatiuã mens eleuet᷑: citius intelliget᷑ quãdo ꝯtractus aliquis foueat equitatẽ: ⁊ quãdo nõ. Nã etiã leges ipe ꝯtractuũ ꝓmũ ex ꝯſideratione cõmutatiue equalitatis ꝓceſſerũt ⁊ nõ ex legibus deriuata eſt equaltas talis: ꝓut in ꝓlogo huius oꝑis tactum eſt. Secũdo principalr̕ ꝯfirmat᷑ p̃dicta miſſio ſic. Qꝛ ante ad inuentionẽ numiſmatis ſi Johes ꝑmutaſſet agrum ſuũ ꝓ agro Petri: ⁊ Johes reſeruaſſet ſibi facultatem repetendi ſuũ agrum cũ fructibꝫ ꝑceptis de agro quẽ a petro acceperat ⁊ petrus nõ habuiſſet facultatẽ repetendi ſuũ agrum licꝫ fructus q̃s de agro quẽ Johes ſibi aſſignauerat leuauit: etiaꝫ ſibi reſeruaret q̃n ager ſu⁹ reſtitueret᷑ ſibi ꝑ Joheꝫ. tũc nõ oꝑtuiſſꝫ agrũ petri fuiſſe tãti valoris q̃nti ẽ ager Johis. ꝙ Johes dãdo agrum ſuũ petro reſeruauit ſibi aliquã facultatem eſtimabilẽ p̃cio quã facultatem nõ habebat Petrus: imo Petrus habuit onus reſpectu Johis h̃ntis facultatem cogendi petrũ ad reſignationem agri. Pono igit᷑ ꝙ ꝓ hoc ꝙ Johes vellet habere illam facultatẽ oporteret agrũ Johis eſſe in tribꝫ vel q̃nq̃ꝫ vel. x. flor. meliorẽ agro petri: ad h̃ ꝙ eſſet equa ꝯditio ꝑmutantis: ⁊ ager petri valeret tñ. xx. oporteret agrum Johis valere. xxiij. vel. xxv. vl̕. xxx. Ergo ſi idẽ Joh. indueret ꝑſonã ẽptoris: ita ꝙ Johes emeret agrum petri eadeꝫ lege ſcilicꝫ ꝙ Johes ⁊ nõ petrus haberet p̃dictam facultatẽ repetẽdi p̃ciũ: oporteret Johem dare ꝓ agro petri. xxiij. vel. xxv. vel. xxx. Et ſi ſic faceret: tunc ita equus eſſet contractus emptõnis: ſicut equus ꝯtctus fuit q̃n habebat Johes ꝑſonã ꝑmutatoris. Hec aũt hic tñ ſcolaſtice diſputaſſe volui: vt det᷑ occaſio lectoribus ad cogitandũ ſuꝑ hoc diligentius. q꞉ ad vlteriora feſtino. op⁹ tñ erit vt in talibꝫ ꝯtctibꝫ nihil noui admittat᷑ quo maligni poſſint vti in fraudẽ ⁊ pallium ſuaꝝ vſuraꝝ. q̃ obrẽ ſuꝑ poſt ꝓncipiũ huius ꝯclionis dixi ꝙ etiã ſi ſuaret᷑ eq̃litas cõmutatiua: nõ admittere illũ ꝯctũ vbi facultas repetendi p̃ciũ remanet apud emptorẽ. Unde opus eſt aliquos ꝯtractus: licꝫ in ſe equos reprobare, ꝓpter abuſum eoꝝ ⁊ latibulũ latronũ de medio tollẽdũ. qm̃ etiã templũ dñi licꝫ toto orbe famoſiſſimũ. ij. Mach. ij. Cum maligni ipm feciſſent vt ſpelũcam latronũ dñs tã ꝑ Nabuzardã q̃ꝫ ꝑ Titũ dirui fecit vt ptꝫ ꝑ Joſephũ. ⁊. iiij. Reg. vlti. Poſtq̃ꝫ aũt hacten⁹ poſiti ſunt ſpẽales caſus in q̃bꝫ deꝓuat᷑ p̃dicta emptio ꝯñter generalit᷑ loquẽdo comp̃hendendi ſunt in genere oẽs

modi quibus depꝛauatur emptio pꝛedicta Et ꝓ hoc ponitur

Sexta concluſio.

Generaliter loquendo ſex modis depꝛauatur emptio redditus redimibilis ſm ſex circūſtantias ad eius bonitatem requiſitas. Nam ꝙuis ſeptem requirantur circūſtantie ad moꝛalem bonitatē actus: tamē aliqñ vna illoꝝ ſeptem coincidit cum obiecto ſeu genere illius actus: ⁊ tunc ſolum remanēt ſex circūſtantie diſtincte. ⁊ ſic eſt in ꝓpoſito. Quia circūſtantia quid. ſcꝫ qđ ematur ⁊ obiectū emptionis coincidunt quia redditus redimibilis eſt quid ⁊ obiectū. Sex ḡ reliq̄ circūſtātie ſunt. q̇s. cur. vbi. quō. qñ. Si igitur ipſe emens q̇ dicitur quis. ſimiliter ille cui emit ſit icapax vel indignus redditu. ſi etiam ob indebitam cauſam finalem vel inductiuā ematur. aut ſi ematur in loco vel in re in qua ꝓhibitum eſſet conſtituere redditum. aut ſi in tempoꝛe quo ꝓhibitum eſt. aut ſi cum indebito modo; puta dando ꝑcium minus iuſto: tunc depꝛauatur emptio talis. ⁊ poſſunt circa ſinglas circūſtantias poni exempla ⁊ declarari ꝓpoꝛcionabiliter. ſicut ſunt declarata ſup̄ queſtione. lxxxi. ⁊. lxxxii. Circa tamen circūſtantiaꝫ quomō eſt ponendū exemplum quod in ꝑdictis queſtionibus eſt huc remiſſum. ⁊ eſt ꝙ tunc etiam emptoꝛ peccat quando venditoꝛ vellet libenter illam pecuniam mutuo habere ꝓ qua emptoꝛ vult emere. ⁊ venditoꝛ eſt in aliquo illoꝝ quatuoꝛ vel q̇nqꝫ caſuum conſtitutus in quibꝫ tenetur emptoꝛ mutuare de quibus patuit queſtiōe. xix. ⁊ tamen emptoꝛ non vult ei mutuare: ſed tm̄ vult emere ab eo: tunc em̄ etiam ſi det iuſtum ꝑciuꝫ: ⁊ om̄ia alia requiſita ſunt ibi: depꝛauabitur emptio moꝛtaliter vel ſaltem emptoꝛ peccabit moꝛtaliter nolendo mutuare ſed emere.

Ex hoc ſequitur

coꝛrelariū. Qꝫ ſi quis diues vel pecunioſus velit emere redditū perpetuū ſiue redimibilem ſiue irredimibilem: ⁊ cuꝫ debitis circūſtantijs vt nō per accidens depꝛauetur emptio. vel ſaltem vt inter emendū nō peccet: valde ac ſūme neceſſarium ē ꝙ videat ad neceſſitatē vendentis: q̄ in q̄ttuoꝛ vl' q̇nqꝫ caſibꝫ poſitis q̄ōe. xix. pōt eſſe talis ⁊ tāta ꝙ emptoꝛe idē mutuare deberet tantā pecuniam: q̄nta indiget ⁊ ob cuius pecunie neceſſitatem venditoꝛ conſtituit ⁊ vendit redditum ſuper bonis ſuis: maxime ſi ab emptoꝛe prius talis petiuit mutuū ⁊ obtinere nō potuit. ⁊ ob hoc ad venditionem redditūū compulſus extitit. Aut ſi nō petiuit mutuū: tamen hoc ſimpliciter (vt bene ↄ̄icitur) optabat: ſed obtinere deſperabat. Nam ſi diuiti cōſtet de tali neceſſitate: nō excuſatur in omiſſiōe mutui. etiam ſi nō ꝓpꝛio motu illi mutuet. ꝓut ibidem patuit. multo magis quādo petit mutuū: vel quando tacens de mutuo petit vt emat ab eo redditum ↄſtituendū in bonis ſuis ⁊ diues bene ſcit de eo talem neceſſitatem. Nec tamen illud opus ē diuitibꝫ ſoluꝫ in emptiōe redditūū: imo etiā in ēptōe ꝑdioꝝ ⁊ alioꝝ bonoꝝ imobiliū ⁊ mobiliū que hn̄t pauperes ⁊ indigentes ⁊ ꝑſſi neceſſitatibus. quia etiā in emendo illa bona ab eis: videndū eſt ad ꝑdictam neceſſitateꝫ. ⁊ maxime quādo eis conſtat ꝙ ob neceſſitatem qua ꝑmuntur coguntur illa diſtrahere. Hec eſt vna ex circūſtantijs ob quā timendū eſt ꝙ ſepe depꝛauentur emptiones redditūū. ⁊ maxīe eſt illud natum cōtingere tempoꝛibꝫ famis ⁊ cariſtie. ſicut fuit iam tp̄ibꝫ noſtris quibꝫ grandis illa miſeria ⁊ penuria: innūeros pauperes. vel ad conſtituendū in bonis ſuis redditus vel ad bonoꝝ ſuoꝝ diſtractionē compulit: m̄ltis (vt timendū eſt) diuitibꝫ nō alioꝛſuꝫ flectentibꝫ oclos ſuos: niſi ad emendū ꝑdia vel poſſeſſiones ipſoꝝ pauperū. vel redditus ſup bonis illoꝝ pauperū conſtitutos. iuxta illud pſ̄. Oculos ſuos ſtatuerūt declinare in terrā. ⁊ o vtinam ꝓ ꝑcio ſaltem iuſto emiſſent. Neqꝫ tamen etiam ſi iuſtum pꝛecium dederunt: ꝓpter hoc pꝛeciſe imunes ſunt a peccato. neqꝫ ſibipſis blandiantur dicētes ſe ſeruaſſe illud diuine legis: quo ſeruato (vt aiūt) iuſta ⁊ licita eſt redditūum ⁊ aliarum rerum emptio. ſcꝫ ne quis ſupergrediatur vel circūueniat fratrem ſuuꝫ in negocio. ꝑme Theſſalonī. iiij. Nam ſi quis etiam totaꝫ

legem ſeruauerit: offendit autem in vno
hic factus eſt omnium reus Jacobi.ij.
Nonne lex per apoſtolū ꝓmulgata que
dicit ne quis ſupergrediatur fratrem ſuum
in negocio: etiam dicit. mutuū date. quod
nō tm̄ vel vniuerſaliter loquendo conſiliū
eſt (vt falſo quidam ſibi blandiunt): ſed p̄
cepti in caſibus q̄nqꝫ vel quattuor ſupra
poſitis qui ſepe vt verendum eſt diuitibꝰ
occurrerūt. Et vtinam attendiſſent illud
quod in veteri lege ſcriptum fuit: ⁊ nō mi
nus. tamē quo ad hoc quod morale in eo
eſt ad nos vſqꝫ (qui ꝓ̄rie ſub lege pietā
tis viuere debemus) extendit. Dicitur in
quā Deut. xv. Si vnus d̄ fratribus tuis:
qui moratur intra portas ciuitatis tue ad
paupertatem venerit: nō obdurabis cor
tuū: nec contrahes manū ſed aperies pau
peri ⁊ dabis mutuū quo eum indigere ꝓ
ſpexeris. caue ne forte ſurrepat tibi impia
cogitatio: ⁊ dicas in corde tuo: appropin
quat ſeptimus annus remiſſionis: ⁊ auer
tas oculos tuos a paupere fratre tuo: no
lens ei quod poſtulat mutuū cōmodare.
ne clamet contra te ad dn̄m: ⁊ fiat tibi in
peccatum: ſed dabis ei. nec quicꝗ̄ callide
ages in eius neceſſitatibus ſubleuandis:
vt benedicat tibi dn̄s deus in omni tem
pore ad que manū miſeris. hec ibi. Pon
derate verba: ſignate myſteria: ⁊ aromatū
more ea conterite. Primo igit̄ pondere
mus illa duo verba dn̄i cū ait. caue ⁊ im
pia. vbi enī ām̄onet nos dn̄s vt caueamꝰ
ibi peccatū ſubeſſe iudicandum eſt. ⁊ vbi
impietas memoratur: mortale peccatum
introducitur. Nam ꝓpter ſolum peccatū
mortale: homo inimicus dei conſtituit̄: et
ad penam ſenſus damnat̄. Modo ꝓpter
impietatem cōſtituit̄ homo inimicus dei
q2 Sapiē. xiiij. dicit̄. Similiter ſunt deo
odio impius ⁊ impietas eius. vult ergo
dn̄s ꝙ peccatū ⁊ impietas ſit nolle pau
peri indigenti mutuare: etiā ſi plus ꝗ̄ ad
annū debeat expectare mutuans reſtitu
tionem ſortis. Nam quādo veniebat an
nus remiſſionis: debita relaxabant̄: ſic ꝙ
nō dabatur actio creditori contra debito
rem: donec finitus eſſet annus ſeptimus
Secūdo ponderemus illud verbum:
ne clamet ad dn̄m ⁊ fiat tibi in peccatum.
quid enī aliud ex iſto elicitur: ꝗ̄ ꝙ etiam
vſqꝫ eo aggrauat̄ peccatum nō mutuan
di grauiter indigentibus: ꝙ etiam in celū
clamitans eſſe dicat̄. Tertio pondere
mus cum ait. callide ⁊c̄. Nunquid nō cal
lide egerunt diuites illi: ad quos cū vene
rūt aliqui q̄ ab ineunte etate duris ⁊ fide
libus laboribus ſe nutrierūt: ſed ob tem
poris illius duriſſimā conditionem effe
cti ſunt in victualibus pauperes: inedia
ſqualidi: fame marcidi: libros hn̄tes facie
extenuatos. rogātes piiſſimo noīe dn̄i in
uocato: quatenus eis mutuarent aliquā
tam ſummā pecuniarū qua ſuis calamita
tibus ſubuenirent. At illi. Si forte ſignū
aliquod ſed mendax oſtenderūt compaſ
ſionis geſtu corporis: tamen plus impij
fuerunt ꝗ̄ qui tempore Johīs fuerūt qui
ſaltem lingua ⁊ verbo dilexerūt ꝓximos:
benigna ſaltem dantes (licꝫ ſine opere) v̄
ba. Hij autē lingua ⁊ verbo ſimul ⁊ ope
re ac veritate imites fuerūt in eos dicātes
pecuniā nō habeo: vel ſi quā hēo mutua
re nō poſſū tibi nec volo: q2 met indigeo
ea. Nō aīaduertētes illō Johīs baptiſte.
Qui hꝫ duas tūicas det nō hn̄ti. Nec cōſi
derātes ꝙ magꝭ ipſi (licꝫ diuites) charitate
indigebant ꝗ̄ illi pecunia. Nam qui ha
buerit ſubſtantiā huius mūdi: ⁊ viderit
fratrem ſuum neceſſitatem habere ⁊ clau
ſerit viſcera ſua ab eo: quō charitas dei
manet in eo: ꝑme Johīs. iij. Cūqꝫ incon
cuſſis viſceribus pietatis eos vacuos ab
ire fecerūt: deſperauerūt pauꝑes: cogitan
tes mutuū gratuitum nullatenus ſe poſ
ſe obtinere: nec etiam ab eiſdem poſſe mu
tuū ſub vſuris accipere: eo ꝙ conicerunt
ipſos diuites. ⁊ ſi nō ꝓpter deum quē non
verentur: tamen ꝓpter mūdum ⁊ penas tē
porales nō mutuaturos ſub vſuris. Sꝫ
cum pauperes viderunt ortulos aut agel
los aut caſulas ſibi aliquas ſupeſſe: cogi
tauerunt conſtituere annuū redditum in
eiſdem ⁊ redditus obtulerunt ſe eis red
ditū illum vendituros. Et ecce mox ver
bo venditionis emiſſo ſubito mira celeri
tate in eſſe ꝓdijt pecunia emptionis que
ꝑus noīe mutuationis audito nullibi ap
parebat. Emerūt itaqꝫ ⁊ vt qui impij fue
rūt mutuū denegando: aliquo modo

ſmitem pallſarent anímū gratiam redem-
ptionis venditoꝛibꝫ conceſſerunt. Et o vtí
nam gratiam illam nō moꝝ alia iniquitate
corrupiſſent: dādo ſcꝫ ob illam gratiam cō
ceſſam minus iuſto precio. Accepto itaqꝫ
pcio pauper ille ſue ſuccurrit calamitati ⁊
cum caribdim euaſiſſet incidit in ſcillam.
Cum eñi per oēm diem ſol ⁊ luna vigilijs
⁊ laboribus vret per noctem, in ſudoꝛibus
cum ſumma anxietate acquirit ea quibꝫ an
nuā pēſionē ſoluat emptoꝛi: qm̄ ſi defecerit
ex tot cautelis emptoꝛ munivit ſuum ↄtra
ctum ꝙ paruo tempoꝛe qui pauperē illum
reꝝ illarum quaſi partiali vſufructu ſpoli
auit: etiam earundem ꝓprietatem vſurpa-
bit. Et ꝗuis gratia redemptionis pauperi
illi fuerit conceſſa: tamen vt vnqꝫ redimat:
oppoꝛtunitas nunqꝫ occurret. Adeo eñi ex
tenuatus fuit ꝙ etiā vix ipſe ⁊ familia ſua
famem ipſam vtcūqꝫ tempare (taceo extin
guere) poſſit. O pietas o chꝛiſtianoꝝ miſeri
coꝛdium: obſcuratum eſt ꝓh doloꝛ au
rū noſtrum: mutatus eſt coloꝛ optimus: in
ſcoriam verſum eſt noſtrum argentū: abie-
ctoꝝ: ſuccreuerūt impij: ⁊ qm̄ ſuperabun
dauit iniquitas: refriguit charitas multo-
rū: inſtiterūt tempoꝛa periculoſa predicta
⁊ ꝓphetata ab apoſtolo. apparuerūt homi-
nes amantes ſemetipſos: querentes q̄ ſua
ſunt: non que ieſu chꝛiſti. ⁊ cum tranſitoꝛia
querunt perdunt eterna. qui ſi eterna que-
ſiuiſſent: nōne ſimul ⁊ omniū terrenoꝝ abun
dantiā aſſecuti fuiſſent? aut mendacem fa
ciemus ꝓmiſſionem dñi in loco p̄allegato.
Dt eñi dabis ei ⁊c. vt benedicat tibi dñs
deus in omni tempe ⁊ cunctis ad que miſe
ris manū. ecce cū charitate ſimul etiā fides
de verbis dñi perijt. Multa hec per exhoꝛ
tationem ⁊ declamationē dici poſſent: ſed
hoc in loco tranſeo. Nec excuſabitur predi
ctus emptoꝛ per hoc ꝙ diceret ſe in hoc be
neficium p̄ſtare venditoꝛi, quia ſi non eme
ret ⁊ etiam nō mutuaret: ipſe cogeretur illa
ſua bōa irredimibiliter vendere aut ea gra
uiſſimis vſuris obligare alicui iudeo vſu-
rario. Nam ſi hoc ſufficeret: tunc etiam ex-
cuſaretᷓ qui ſub leui vſura mutuaret ne ille
pauper cogeretᷓ ſua irredimibiliter vendere
vel recipere mutuū ſub grauibus vſuris.
Preterea nō excuſatᷓ qui p̄ceptū dei tranſ-
gredit: etiā ſi faciat ne ꝓximus damnificet
ab aliquo al's iniuſte. Nam non ſunt fa-
cienda mala anime vt eueniāt bona. ⁊ mul
to minus vt nō eueniāt mala tempalia cu
iuſmodi eſt tpalis damni perpeſſio.

Septima cōcluſio

Emptio redditus redimibilis poteſt eſſe
non ſolum ex genere licita: ſed etiā ex oībꝫ
circūſtantijs. ꝓbatᷓ. quia ꝙ ſit ex genere lici
ta patuit in ꝑma concluſione p̄cedentis q̄-
ſtionis. mō actui ex genere licito poſſunt
accedere omnes debite circūſtantie. hec cō
cluſio in ſimili patuit ſup̄ queſtione. lxxxj.
⁊ lxxxij.

Octaua concluſio

Emptio redditꝰ redimibilis poteſt fieri ꝓ
fundatione eccleſiaꝝ ⁊ altariū. Hec cōclu
ſio ponitᷓ ꝓpter quoſdā qui ſenſerūt illā em
ptionem eſſe illicitā. cuiuſmodi fuit Johēs
francfoꝛdenſis magiſter in theologia in tra
ctatu ſuo concluſione ſecūda. Probatᷓ tri-
pliciter cōtra eum ſic. Primo. quia emptio
redditus redimibilis eſt de ſe licita: vt pa-
tuit: ⁊ etiam ipſemet concedit: nec ille finis
ſcꝫ vt de illo redditu viuant eccleſiaſtice p-
ſone eſt illicitus in ſe: imo eccleſiaſtice pſo-
ne ſunt de nūero illaꝝ pſonaꝝ quibus pre
alijs congruit viuere de redditibus: nec eti
am eſt incōueniēs finis, reſpectu talis actꝰ
quia eſt melioꝛ illo actu emptionis. igitur
ille actus eſt oꝛdinabilis in ipſum. Secū
do ſic. quia ſi talis emptio eſſet illicita ma-
xime ꝓpter motiuū predicti magiſtri: quod
fuit tale. ſcꝫ quia ex quo talis redditus po-
teſt redimi: tunc ſtaret ꝙ quādo redditus
redimeretᷓ: eccleſia vl' qui p̄eſt illi eccleſie vl'
beneficio nō poſſet ꝓ illa pecunia reſtituta
aliquē alium redditum emere vel ſaltē nō
ita bonū. ⁊ ſic ex hoc diuinus cultus q̄ de-
beret eſſe perpetuus: in toto ceſſaret: qꝛ dei
miniſtri non haberent vnde viuerent cum
ſpiritualia ſine tempalia nunc poſſint ſub-
ſiſtere. Modo hoc motiuū deficit duplici
ter. Primo quia illud non plus concludit
niſi ꝙ illa emptio eſt emptio redditus non
ita idonea ꝓ fundatione eccleſiarum ſicut
ſi eſſet irredimibilis vel redditus nō eſt ita

idone⁹ q̄n aliqua incōmoditas ſit in eo ꝓ
cultu diuino. Modo nō ſequit̃. ille dat vł
emit aliqua bona ꝓ fundatiōe eccleſiaꝝ. ⁊
illa bona ſunt nō oīno cōmodoſa. igitur
peccat. q꞉ tunc qui emeret p̄dia nō oīno
fertilia vel aliquantū diſtantia aut aliam ſi
milem incōmoditatē habentia: aut nō da
ret pingues redditus peccaret. Secūdo
Quia redemptione facta ſi eccleſia nō poſ
ſet redditū emere: poſſet tamen aliquā poſ
ſeſſionē emere de cuius fructib⁹ interim vi
ueret donec occurreret redditus ꝯueniens
⁊ ſi nullus occurreret nec poſſeſſio: tunc q̄ꝫ
uis tandem ille cultus deſineret: non ꝓpter
hoc totus cultus deſineret. quia etiā ſi nul
la beneficia ꝑpetua eſſent fundata: adhuc
haberet̃ cultus dei: vt patuit in p̄mitiua ec
cleſia. Tertio. quia plura bn̄ficia ⁊ officia
habent tales redditus redimibiles. nec tñ
dānant̃ illi q̄ ea ſic fundarūt. nec illi qui ea
ſic fūdata ꝯfirmauerūt. nec eccleſiaſtice pſo
ne que de ſic ēptis viuūt. hec aūt nō eſſent
ſi opinio p̄dicti magiſtri eſſet ꝟa.

Queſtio. LXXXV.

Utrū emptio red
ditus depuet̃ ꝑ hoc ꝙ emptor obligat ven
ditorē ad aliquā penā ſibi ſoluendā: ſi non
ſoluerit ſibi penſionem in termino p̄fixo
Solutio ſtat in vna concluſione ⁊ in vno
correlario.

Concluſio reſpon
ſiua eſt. ꝙ nō deprauat̃ ꝑ p̄dictam obliga
tionem: dūmodo aſſint quattuor ꝯditiōes
Prima pars. ꝓbat̃ quadrupliciť. Primo
ſic. Non eſt maior ratio de emptione q̄ꝫ de
mutuatione: ſed mutuatio nō deprauatur
per hoc ꝙ mutuator obligat mutuatariuꝫ
ad penam aliquam ſibi ſoluendam: ſi non
ſoluerit ſortem mutuataꝫ in termino p̄fixo:
vt patuit ſup̄ queſtione. xxxj. igitur nec em
ptio per hoc deprauat̃. Maior ꝓbatur du
pliciter. Primo. quia vtrobiqꝫ ipſe obliga
tus ad penam: eſt eque debitor obligāti eū
igitur qua ratione vnus eoꝝ poteſt obliga
ri ꝑ ſuū creditorem ad penā: eadem ⁊ alter.
Secūdo ſic. quia eo ipſo ꝙ venditor red
ditus nō ſoluit penſionem annuā emptori
in termino p̄fixo: emptor expectando pen
ſionē cenſet̃ eam mutuare venditori implı
cite: licꝫ inuitus. quia expectare eſt implici
tū mutuare ſaltem ſi res expectata eſt de ge
nere reꝝ mutuabiliū: cuiuſmodi eſt pecũia
⁊ frumenta. Igitur ſicut quādo mutuatari
us i termīo nō ſoluit. ⁊ ſic cenſet̃ q̄tū i eo ē
de nouo mutuū recipe a mutuatore lꝫ inuı
to. poterit ꝓ illa dilatōe q̄ ē mutui receptio
obligari ad penā. ſic etiam venditor reddi
tus nō ſoluēs in termino. ⁊ ꝑ ꝯſequens im
plicite mutuū recipiens obligari poteſt ad
penam. Secūdo ꝓbat̃ p̄ma pars ꝯcluſio
nis. quia huic pti coclu ſionis videt̃ fauere
Jo. de gerſona in tractatu d̄ floribꝫ vbi ait
ſic. Sicut in redditib⁹ cenſualib⁹ recipien
dis ꝑ dn̄os certis terminis: q̄nqꝫ pena pe
cuniaria imponit̃ nō ſoluentib⁹ die aſſigna
ta: ita poteſt aliquis recta intentione ⁊ ſecu
ritate ſolutionis taliter ſtatuere in ꝑticula
lari ꝯtractu vel ꝯceſſione ad terminū. Hec
ille. Et ſic approbat appoſitionē pene in red
ditib⁹ cenſualib⁹ debitꝫ alicui dn̄o. puta ꝓ
ſtipendio ſibi debito ratione p̄ſidentie ſue
ſuꝑ rēpublicam. Nō eſt aūt maior ratio de
illo redditu q̄ꝫ de eo q̄ debet̃ ex cōtractu ali
cui p̄uato. Idem etiam in tractatu de cō
tractib⁹ ꝓpoſitione ſexta ait. Si quis p̄ſtet
pecuniam ꝑ mutuū vſqꝫ ad certum termi
nū cum adiectione pene: ꝙ niſi ſoluat in il
lo termino: obligabit̃ ſoluere pecuniam vl
tra ſortem: illud in caſu poterit bona intē
tione ⁊ charitatiue fieri ⁊ pena recipi: patꝫ
in cenſib⁹ pluribꝫ tali pacto ſoluendis. hec
ille. Et ſic approbat idem tam in mutuo q̄ꝫ
in cenſib⁹. Tertio ſic. quia in ꝯtractu em
phiteotico dn̄s habet de iure cōmuni ſuū
emphiteotam obligatū ad penā: ſi nō ſolue
rit canonē ſeu penſionem adeo ꝙ ſi in bien
nio nō ſoluit penſionē cadit a iure ſuo. Si
igit̃ obligatio ad penam nō deprauat ꝯtra
ctū emphiteoticū: al's ius cōmune nō ꝯni
uere debuiſſet ei illam obligationeꝫ pene: ſequit̃
ꝙ nec deprauabit cōtractum cenſualem. ꝗꝫ
ꝯn̄a. q꞉ nō eſt maior rō in vno q̄ꝫ in alio: cū
empbiteotic⁹ ſit ſil'is cenſuali. vtrobiqꝫ eñ
alter ꝯtrahentiū ſoluit alteri ānuā penſiōē
ꝓ eo qd̄ recepit ab altero aliq̄d eq̄ualēs illi
obligatiōi pēſiōis: q̄uis in h̄ ſit dr̄a ꝙ i em
phiteotico nō recepit emphiteota numera
ma: ſed rē a dn̄o. In cenſuali autem ſic ⁊ ſic

de q̄buſdā alijs differētijs. ſed nec illa nec alie differentie poterint illaꝫ variationē facere: quia de equalentibꝰ: vt ſunt res ꝛ numiſma idem eſt iudicium. Quarto ſic. q̄ʒ ſi in ciuitate aliqua ſit ſtatutū vel ꝯſuetudo q̄ debitoꝛe nō ſoluēte in termino p̄fixo ſi creditoꝛ coꝛam iudice petat ſolutionē a debitoꝛe. iudex mittat creditoꝛē in poſſeſſiōeꝫ debitoꝛis ad leuandū fructꝰ illꝰ poſſeſſionis taliter: ſcꝫ q̄ de centum floꝛ. ſibi debitis recipiat fructus in valoꝛe q̄nqꝫ: licite poterit creditoꝛ ſic miſſus in poſſeſſionem leuare illos q̄nqꝫ de centum: donec fiat ſibi ſolutio debiti. ꝑut etiam patuit ſup̄ queſtiōe xxj. cum ſuo moderamine. ꝛ idem tꝫ Bal. Nō illi q̄nqꝫ ſūt pena legal. q̄ ꝑdictū ſtatutū emanauit vl ꝯſuetudo introducta fuit ex illa cauſa: vt illꝰ pene metu debitoꝛes ſolicitarentˀ ad ſoluendū. Quādo aūt fit cōtractus in aliquo loco. tunc intelligitˀ fieri ſm ꝯſuetudinem ꝛ ſtatuta illius loci: niſi ꝑ expſſum ſecus agatur ꝑ cōtrahentes. Igitˀ ſi quis emeret redditū in tali loco: tunc etiam nihil exꝑmendo: de ſe ineſſet q̄ emptoꝛ haberet venditoꝛem obligatum ad illā penam legalē. ꝛ nihilominus emptio eſſet licita ſi fuerit moderamen ꝑuādū. igitˀ ſi ſup illa pena ꝯuenirent expſſe: ſic q̄ emptoꝛ eū ad eam obligaret. etiam nō ob hoc depuaretˀ emptio ſaluo eodem moderamine. tꝫ ꝯñā. quia nō videtˀ ratio diuerſitatis quare emptio depuaretˀ ex appoſitiōe pene ꝯuentional. ex tūc tñ ſi ꝑ legē vel ꝯſuetudinē apponeretˀ nō depuaretˀ. Si eñ lex vl ꝯſuetudo potuit apponere: ꝛ ꝯñter ꝯhentes poterāt ſub illa lege ꝯtrahere: ſignū eſt q̄ eius appoſitio nō eſt de ſe inhoneſta. igitˀ etiam ex cōſenſu ꝯtium poterit apponi. Attamē qđ dictum eſt de p̄dicta miſſiōe creditoꝛis in poſſeſſionē debitoꝛis: debet intelligi tunc fore licitum quādo ſeruantˀ ꝯditiones requiſite ad appoſitiōem pene legalis. de quibus dictum eſt queſtione. xxj. ꝯcluſione decima. ideo moderationem illius ibidem require

Secūda pars ꝓbatˀ. quia ad hoc requiruntˀ quattuoꝛ ꝯditiones habite ſupra queſtione. xxj. quas per oīa huc applica cōmutādo nomen mutuatoꝛis in nomen emptoꝛis. ꝛ nomen mutuatarij in nomē venditoꝛis q̄uis nō ſit neceſſe: eo q̄ etiaꝫ ipſe emptoꝛ eſt vere implicitus mutuatoꝛ: licꝫ inuitus quādo vltra terminū cogitˀ expectare. ꝛ venditoꝛ eſt mutuatarius eius quādo differt ſolutionem facere. ꝛ quecūqꝫ harū ꝯditionū defecerit emptio depuabitˀ ꝑ tale pactum adiectum. ꝛ rōnes patent ex ibidem dictis: ꝛ illarū ꝯditionū etiaꝫ vnam tangit Gerſon vbi ſup.

Coꝛrelarium ſequitur. q̄ reſponſio Hein. de hoyta in tractatu ſuo de contractibꝰ dubio ſeptimo. ſi indiſtincte intelligatˀ: nō eſſet ſufficiens. Unde ſane eſt intelligenda: quādo quaſi indiſtincte ꝯdemnat illam emptionē redditus: in qua emptoꝛ cū venditoꝛeꝫ (qui anguſtatus ꝛ neceſſitatus vendidit ſup ſe vel bonis ſuis redditū) appoſuit talem penaꝫ: q̄ qñcūqꝫ venditoꝛ nō ſoluit emptoꝛi in termino aſſignato: q̄ extūc emptoꝛ agit ſup bona illa quattuoꝛ vicibꝰ: ꝛ in quarto termino iudice ſententietˀ ſibi q̄ ꝯtractus cenſus iā amplius ſemꝑ vltra xiiij. dies debeat duplicari tamdiu donec illa bona nō plus valeant q̄ cenſus nō ſolutus ſic multiplicatus. ꝛ tūc ipſa bona adiudicentˀ emptoꝛi obtinenda libere ꝛ quiete ꝑ cenſu ſuo nō ſoluto. Unū aūt q̄ illa appoſitio pene eſt iniuſta penitꝰ ꝛ iniqua. Et huius aſſignat in effectu tres rōes. Prima quia illa appoſitio pene eſt repugnans iuri naturali ꝛ diuino. igitur eſt iniqua. Añs ꝓbatˀ. quia iure naturali ꝛ diuino q̄libꝫ homo obligatˀ ad releuandū ꝓximū ſuū anguſtatū ꝛ neceſſitatū quādo cōuenienter hoc facere poteſt ꝛ ſua intereſt. talis aūt appoſitio pene eſt reſiſtens illi iuri. Minoꝛ nota. Sed maioꝛ ꝓbatˀ ꝑ auctoritates veteris ꝛ noui teſtamenti in quibꝰ p̄cipitur q̄ releuemus ꝓximū neceſſitatū. Nam Exo. xxij. preceptiue dr. Si pecuniā mutuo dederis populo meo pauperi qui habitat tecum: nō vrgebis eum quaſi exactoꝛ. Secūda ratio. Illa appoſitio pene non ſolum eſt reſiſtens intentioni predictoꝛum iurium: ſed etiam contrarium inducens. Quia eſt ad magis anguſtandum anguſtatum: ſcilicet ad exheredandum ꝛ depꝛimendū ꝛ extreme anguſtandū ꝓximū quādocūqꝫ redditˀ impotens ad ſoluendū talem cenſum in termino p̄fixo. Tertia ratio. tˀlis emptoꝛ nō ſolum nō eſt iuſtus: imo impius ꝛ crudel. igitur. Añs ꝓbatˀ ꝑ p̄ma parte dupliciter.

ꝑ̄mo ſic. quia iuſtus ſeruat ius diuinū ⁊ naturale. ꝓ̄dictus autē vtriq; repugnat: vt patuit. Secūdo. quia iuſt⁹ homo tota die miſeret̄ ⁊ cōmodat. ⁊ ibidē miſerebit̄ ⁊ retribuet pſ. xxxvj. Predictus aūt nō miſeret̄: nec cōmodat: quia de penſione ſibi debita nō vult expectare: īmo punit eum deſuꝑ. expectare autē eſſet miſereri ⁊ cōmodare: hoc eſt mutuare. Pro ſecūda ꝑte patz ex ſecūda ratione. Hec oīa ille in effectu. Illa aūt eius reſponſio ſi indiſtincte intelligeret̄ deficeret in quattuor. Primo. quia ꝙ̄uis ver̄ ſit ꝙ ꝓ̄dicte pene appoſitio ſit illicita ſaltem vt frequēter: hoc tn̄ nō eſt ex eo ꝙ appoſitio pene ſit illicita: ſed ex eo: quia ꝓ̄dicta pena eſt ſaltem vt frequent̄ nimis magna ⁊ īmoderata ꝯtra quartā ꝯditionē requiſitam ad hoc ꝙ appoſitio pene ſit licita. Modo illā īmoderantiā nō allegat ꝓ cā̄ deꝑuatōis ſed aliā cām. que ſi ꝓcederet eq̄ ꝓcederet in pena longe minori vel minima: q2 allegat ꝙ ꝓꝑrio neceſſitato tenemur ſuccurrere mutuatione vel expectatiōe ⁊ hmōi. ⁊ ſic tenemur eum nō punire ſuꝑ nō ſolutione mutuati vel debiti: etiam pena ꝗntūcūq; ꝑua.

Scdō. q2 ꝙ̄uis illa pena ſit nimis mag̃ reſpectu alicuius venditoris: vtputa eius qui in termino eſt neceſſitatus ⁊ anguſtatus: nō tn̄ reſpectu cuiuſcūq;: quia nō reſpectu illius q̄ licz a ꝑncipio vendiderit redditum ex neceſſitate qua fuit ꝓ̄ſſus: tn̄ nūc in termino bn̄ poſſet ſoluere ⁊ nō vult ex mera ꝓteruia: vt ipſemet ꝯcedit. Immo dico ſi nō ex mera ꝓteruia: ſed ex mera incuria ⁊ negligentia: vtputa ſi nō habet ⁊ tn̄ poſſet habere ſi vellet diligentiam adhibere. Nā ꝯtra talem poteſt quis ꝓcedere ad penā: q2 eſt in culpa: ⁊ iniuſticiā facit emptori: quia ſine iuſta cauſa detinet rem alteri debitam: ⁊ hoc ꝯtra illius voluntatem ⁊ nō ſolū ad penam ꝓcedere poteſt is qui ſic iniuſticiaz patit̄: ſed etiaz ad tantā ꝗnta requirit̄ ad cogendum eum ad ſolutionem. ⁊ ideo etiam ꝓ̄dicta pena poſſet exigi: ſi minor nō ſufficeret: etiam ſi nō ſit venditor in mera ꝓteruia vera: ſed ꝓ̄ſumptiua vel interꝓ̄tatiua.

Tertio. quia ꝙ̄uis verū ſit ꝙ quādo debitor penſionis eſt ꝯſtitutus in tanta neceſſitate ⁊ anguſtia ꝙ emptor ei tenet̄ mutuare tantundē (qđ in ꝗttuor vel ꝗnq; caſib⁹ tactis qōe. xix. ꝯtingere pōt) tūc nullā penaz poteſt ab eo exigere: ⁊ ſi exigeret peccaret ⁊ peccaſſet etiam a ꝑncipio ꝯtractus: ponēdo illam exigere. quia neceſſitas poſſet eſſe talis etiam ab initio ꝯtractus ꝙ etiam peccaſſet emendo ab eo etiam ſine illa obligatione penali: eo ꝙ debuiſſet non emiſſe ſed gratis mutuaſſe. tamen quādo nullus illorū caſuū adeſt: ꝑuta quia in nulla neceſſitate eſt ꝯſtitutus: vel eſt ꝯſtitutus in tam leui ꝙ nō ob hoc tenet̄ aliquis ei mutuare. vel ſi quis ei tenet̄: nō tamen tenet̄ ipſe emptor ei mutuare q̄ nō eſt in tali abūdantia: vt ſit ei ſic obligatus: nō habebūt ꝓ̄dicte rōnes locū: quia auctoritates allegate nō ſunt intelligende ꝓ̄ceptiue in oīm caſu: ſed in cert̄ caſib⁹ tm̄: vt etiam ex verbis earum patet.

Quarto deficit: quia idem dicturū ſe dic ꝙ forte etiam in caſu q̄ ex ꝓteruia nollet debitor penſionis eam ſoluere in termino ꝓ̄fixo. ⁊ emptor ad penā illam ꝓceſſiſſet: ⁊ illa ſibi eſſet adiudicata: nō poſſet creditor illā totam ſibi retinere: ſed habito toto illo qđ ſuū eſt: reſiduū dandum eſt paupib⁹: vel in aliquē alium piū vſum ꝯuertendū. Modo dicendū videt̄ ꝙ īmo totū illud poteſt retinere ſibi: dūmodo aſſint ꝓ̄dicte quattuor ꝯditiones: quaꝝ ſi aliqua deeſſet vel defuiſſet etiam nō licuiſſet ſibi ꝓcedere ad exactionē illius totius etiam animo applicādi ꝑtem pauperib⁹. hec aūt patere poſſunt ſufficienter ex dictis queſtione. xxj. Breuiter igitur ei⁹ ſententia ꝓ tanto hȝ veritatem ꝙ in caſu quo neceſſitas debitoris fuerit talis ꝙ venditor deberet ei ex ꝓ̄cepto tantundē mutuare: nō pōt illam penā exigere ab eo: etiaz minorē q̄ ſit ꝓ̄dicta ⁊ multo minus poterit ꝓ̄dictam exigere. Nec a ꝑncipio ꝯtractus potuit licite paciſci ſuꝑ exactione illius vel minoris pene: habēdo rōpectū ad caſum talis neceſſitatis tꝑe ſolutionis penſiōis. Secus aūt quando debitor in nulla neceſſitate eſt vel nō in tāta: vt creditor ſibi teneat̄ mutuare tantūdem ꝗnta ē penſio: ⁊ pena ē moderata: ⁊ nō nimis magna: puta nō vltra eam ꝗntitatē ꝗnta ſufficiūt ad compulſionē debitoris ad ſolutionem.

Et ſi poteſt emptor talē penam apponere licz ſibiipſi applicandam ad burſam ſuam: nō minus: īmo magis poterit in ſimili caſu aliam penam q̄ nō eſſet ſibi lucroſa apponere dūmodo eſſet moderata ⁊ ſuſtinibi

lis: ⁊ eā apponeret quatenus metu eius in/ duceret venditoꝛ ad ſolutionem penſionis reputa ſi debitoꝛ nō ſoluerit in termino ꝙ nō habitarinū donec ſibi ſoluerit: ſuppoſito ſine detrimēto coꝛpis carere poſſit vino Nam pacta que nō ſunt cōtra bonos mo res: nec turpia vl' turpis rei grana inita nec a iure repꝛobata: nec captioſa ſunt ſuanda ex quo ſunt inita per ꝯtrahentes ſine dolo vt etiam dicūt dni iuriſte.

Queſtio. LXXXVI

Utrū emptio red

ditus depꝛauetꝛ p hoc ꝙ emptoꝛ exigit a vē ditoꝛe ꝙ venditoꝛ ſibi obliget illa bona in quibus eſt redditus cōſtitutus vel aliqua alia bona in pignus vel ypothecam diſtra hendi vel diſtrahenda ſm loci conſuetudi nem: ſi venditoꝛ in termino p̄fixo nō ſolue/ ret penſionem debitam. Et differt illa que/ ſtio a p̄cedenti p tanto: qꝛ in p̄cedenti obli/ gatur debitoꝛ ad hoc: vt ſi in termino non ſoluat penſionem quam ſoluere debet: ſol/ uat pecuniam etiaꝫ ſi nō ſit creditoꝛ paſſus intereſſe. Hic aūt ⁊ ſi obligetur debitoꝛ ad hoc vt ſi nō ſoluat penſionē in termino: pa tiatur diſtrahi pignus ſuū. nō tamen cogeꝛ per hoc in illa diſtractione aliquid ſoluere vltra penſionem neglectam (niſi foꝛte credi toꝛ ſit aliquod intereſſe paſſus ex moꝛa de bitoꝛis) Unde caſus huius queſtionis vi detur minoꝛ caſu p̄cedentis queſtionis. So lutio ſtat in duabus ſuppoſitionibus ⁊ tri bus concluſionibus.

Pꝛima ſuppoſitio

ſm dños iuriſtas. Pignus ē obligatio ali cuius rei licite p debito inita. fit autē obli/ gatio pignoꝛis ad maioꝛem ſecuritateꝫ cre ditoꝛis. quia tutius eſt pignoꝛi incumbere ꝙ in perſonā agere. ſicut etiaꝫ tutius eſt nō ſoluere ꝙ ſolutum repetere. Et dicitꝛ pign⁹ a pugno: ideo ꝓꝑie pignus dicitur res mo bilis tradita de pugno in pugnum. ⁊ ſic pi gnus trāſit. ypotheca aūt ꝯſiſtit in re imobi li. ⁊ ſic non tranſit.

Secūda ſuppoſi/

tio. quadruplex eſt pignus ſcꝫ legale: iudi/ ciale: p̄toꝛium ⁊ conuentionale: que ad mo dū etiaꝫ ſup̄ queſtione. xxxi. poſita fuit mul tiplex pena ſcꝫ legalis: iudicialis: ⁊ conuen tionalis. De tribus pꝛimis pignoꝛibus nō eſt ad ꝓpoſitum huius queſtionis: ſed pꝛin cipaliter de quarto tm̄: qđ eſt illud qđ ſola hoīs ꝯuentione ꝯſtituitꝛ.

Pꝛima concluſio

Emptio reddditus nō depꝛauatꝛ de per ſe ⁊ p̄ſe p hoc ꝙ ⁊c̄. vt ponitꝛ in titulo. pbatꝛ quintupliciter. Pꝛimo ſic. quia tale pactū de quo in titulo: eſt a iure ciuili receptum ⁊ appꝛobatuꝫ. igitꝛ licitum. tenet cōſequentia p ea que tacta ſunt ſup̄ queſtione. lxxxiij. cō cluſione p̄ma: pbatione. xj. Añs pbatꝛ. qꝛ in. l. pactum. ff. de pigno. act. habetur ꝙ va let pactum: ꝙ ſi venditoꝛ infra certum ter/ minū: debitum nō ſoluerit: ꝙ tunc p̄dia pi gneri vel ypothece data liceat creditoꝛi vē dere. ⁊ illo modo etiam intelligit tundē te xtum glo. p̄ma ibidem. ⁊ p hoc inducitꝛ. l. j. C. de pactis pigno. ⁊ dictā. l. ſi fūdus. §. ſi. ff. de pigno. Secūdo pbatur auctoꝛita te quoꝛūdam legiſtarū. Nam Bar. in. l. ſi neceſſitas in. §. ſi ānua. ff. de pigno. act. vbi declarando textum dicit ibi eſſe caſum: ꝙ ſi quis ex certo fundo teneatꝛ penſionem ſeu redditum ſoluere ad certū terminū ⁊ infra il lū nō p ſoluerit ꝙ extunc poſſit creditoꝛ pi gnus vendere p penſione non ſoluta. Et h̄ idem voluit ibi glo. Alex. de Jmo. ⁊ ceteri ſcribentes qui omnes tranſeūt cum Bar. Facit etiam qđ dicit ideꝫ Bar. poſtea in. §. ſi. vbi dicit notabiliter p illum textum: ꝙ h̄ caſu poteſt vendi pignus: nō ſolum ꝓpter debitum nō ſolutum: ſed etiam ꝓpter acceſ ſiones. p hoc eſt bonus textus in. l. que ſpe cialiter. C. de diſtrac. pig. que dicit: q̄ ſpecia liter a nobis obſeruata ſunt debitoꝛibꝫ ceſ ſantibus in ſolutione: debetis bona fide ⁊ ſolenniter vendere. Tertio pbatꝛ a ſimili vel minoꝛi: quia nō depꝛauaretꝛ per hoc ſi emptoꝛ vellet habere poteſtatem: ꝙ ſi ven ditoꝛ nō ſolueret penſionem in termino p̄ fixo: emptoꝛ rem pigneratam poſſideret iu re emptionis: iuſto tamen eam pꝛecio eſti mando: vt patet in. l. ſi fundus. §. vlti. ff. de pig. Ergo eadem ratione vl' a minoꝛi affir matiue: etiā valebit ſi vult habere poteſta tē illa alteri iuſto p̄cio vendēdi vl' diſtrahē

di.q: nõ apparet ratio diuerſitatis: imo mi nus videret̃ p̃mũ q̃ ſecũdũ.q: tũc creditor ſibiipſi ceſet̃ vendere.ſecus in ſecũdo quã do alteri vendit. neq̃ tñ ſibiipſi vendẽdo ẽ p̃iculũ iniquitatis.quia notanter adiectu ẽ eſt iuſto p̃cio extimando ſupple nõ p creditorẽ q̃ ſimul eſt venditor:ſed p alios quoꝝ intereſt. Quarto p̃bat̃ rõe theologica.ſic emptor põt licite obligare venditorẽ ad penam ſi nõ ſoluerit in termino p̃fixo: vt in p̃cedenti qõne patuit.igit̃ etiã licite poterit eum obligare ad hoc vt p̃mittat eũ diſtrahere bona impignorata.tã ꝯñã a ſi'i vel mi nori. Nam in p̃mo caſu emptor conat̃ hr̃e penſionem ⁊ eam tandẽ habebit. ⁊ vltra h̃ etiam penã imburſabit ſi defecerit in termino. In ſecũdo aũt caſu conat̃ habere penſionẽ ⁊ eam tandẽ habebit: ſed nihil vltra h̃ habebit niſi paſſus ſit aliquod intereſſe ſed p̃ter hoc nihil: ꝓut patebit̃ in ſequẽtib; ꝯcl'oib;. Quinto ſic.q: ſi p hoc depuaret̃ maxime quia illa exactio emptoris ꝯtra vẽditorem tendens ad diſtractionem bonoꝝ eius:ſi in termino defecerit: videret̃ eſſe cõtra legẽ diuinã ⁊ naturalẽ mandantẽ q̃ ꝓximo patienti neceſſitatem: ⁊ ſic nõ ſoluenti in termino debemus miſericorditer ſuccurrere. ⁊ p ꝯñs ei expectare de penſiõe debita. ⁊ m'to magis tenebimur ad nõ opprimendũ eum per diſtractiõem bonoꝝ eius. Modo illa incõuenientia oĩa poſſunt vitari etiam ſi fiat illa diſtractio. quia p̃dicta exactio ⁊ diſtractio poteſt fieri ſtantib; ꝯditionib; ponendis in ſequenti ꝯcluſione. illis autẽ ſtantib; nõ habebũt illa incõuenientia locum. igitur emptio redditus p hmõi pactum ⁊ diſtractionẽ nõ depuat̃ q̃ntũ eſt de p ſe. ſic em̃ intelligit̃ hec ꝯcluſio prima. ideo notant̃ addit̃ in ꝯcluſiõe de per ſe ⁊ p̃ciſe. Si em̃ de p ſe p eam depzauaret̃. tunc etiam quibuſcũq̃ ꝯditionib; ſtantibus deprauaret̃ p eam:ſed bene veꝛũ eſt q̃ in certis caſib; p ea depzauatur: vt in ſequẽti cõcluſione dicetur.

Secũda concluſio

Licet emptio nõ depuet̃ p hoc q̃ ⁊c̃. vt in titulo.tamen ad hoc requirunt̃ nouẽ cõditiones ne deprauet̃ in p̃dicto caſu. Prima q̃ emptor mallet penſionẽ ſibi debitam recipere in termino q̃ q̃ eam nõ recipiendo ꝓcedere habet ad diſtractionem pignoris. Ratio eſt.quia ſi ecõtra mallet ad diſtractionẽ ꝓcedere. ſignũ eſſet q̃ lucroſius eſſet ſibi penſionẽ expectare. ⁊ ſic ad illã diſtractõnẽ ꝓcedere: q̃ penſionẽ recipere in termio. ⁊ ſic eam nõ expectare. modo hoc includit implicitã mutuationẽ vſurariam. Nam illa expectatio penſiõis eſt implicita mutuatio. ⁊ tñ eam mallet facere ⁊ diſtrahere pignus: ⁊ hoc ꝓpter lucrum tpale q̃ nõ mutuare. ⁊ ſic nõ ꝯſequi illud lucrũ. Mutuatio autẽ ſpe lucri tpalis facta eſt vſuraria.igit̃. Unde debet potius velle ecõtra vel ad minus eque velle vnũ ſicut alterũ: vt ſic nõ ſit animus eius in affectione vllius lucri ſibi ꝓuenibilis ex dilatione ſolutionis penſionis. Secũda ꝯditio.q̃ nõ emergat vl' natum ſit emergere ſcandalum etiam puſilloꝝ ex illa obligatione ⁊ ꝯñter ex diſtractione.quia ſi emergeret: actus redderet̃ malus p accidens. Natum autẽ eẽt emergere qñ p̃cedens ꝯditio ⁊ ſeq̃ntes nõ oĩs ſuarentur.quia ex defectu p̃cedentis haberet̃ ſuſpectus de cupiditate vſuraria ⁊ ex defectu ſequentiũ de crudelitate ⁊ impietate vel alia iniquitate. quãdo autẽ p̃cedens ⁊ ſequentes ꝯcurrunt omnes ⁊ cum hoc eſt ꝯſuetudo loci: nõ eſt natum emergere ſcandalum ſaltem puuloꝝ: ⁊ de facili. phariſeoꝝ autẽ nõ eſt curandũ. Tertia ꝯditio q̃ p tempore quo ꝯtingit venditorem deficere in ſolutione penſionis: non ſit venditor in tali indigentia vel paupertate conſtitutus q̃ emptor teneret̃ ex p̃cepto dei eidem mutuare tantundem: quãta eſt penſio: quia ſi eẽt in tali indigentia ꝯſtitutus: nõ poſſet emptor licite ꝓcedere ad illã diſtractiõem. quia nõ poſſet licite exigere ab eo ſolutionem penſionis illo tempore. ergo nec ad diſtractionem ꝓcedere. quia illa diſtractio fieret ad habendum ſolutionem penſionis. Item quis ꝓcedendo ad diſtractionem: nollet ei dẽ expectare quod eſt implicite nolle mutuare. ſicut tamen teneretur. Ex eadem ratione etiam a principio contractus peccaſſet: ſi intendiſſet ꝓcedere ad diſtractionem pignoris occurrente tali indigentia venditoris: nõ obſtante q̃ ab initio contractus nondum vllatenus fuiſſet in tali neceſſitate conſtitutus. licet ſibi non fuiſſet illicitum a principio illud pignus recipere tali

gnio q̄ ſi deficeret in termino extra caſum
p̄dicte neceſſitatꝭ vellet ꝓcedere ad eiꝰ di-
ſtractiōꝫ. et etiā q̄ ſaltē expirāte illa neceſſi
tate q̄ i termīo p̄fixo occurrit: poſtea ſecu-
ritatē hēat ſue pēſionis. Quarta. Em-
ptor ſeu creditor volēdo diſtrahere pignꝰ
pus denūciet vēditori ſeu debitori ſe di-
ſtracturū ſuū pignꝰ. Rō theologica ē. q̄r
ſtaret q̄ ſi nō denūciaret: ipſe debitor grua-
ret plus q̄ꝫ opꝰ eſſꝫ creditori ꝓ ſua ſolutiōe
q̄r forte debitor auiſatus alia pignora q̄bꝫ
leuiꝰ carere poſſet: traderet ſibi diſtrahen
da: de q̄bꝫ tn̄ etiā ſufficientꝰ poſſꝫ creditor
ſolutionē hr̄e. Et itelligit̄ hec ꝯditio neceſ
ſaria niſi a p̄ncipio cōuenerint emptor et
vēditor q̄ emptor poſſit vēdere pignꝰ ſi vē
ditor nō ſoluerit pēſionē infra terminū p̄fi
xum: tūc em̄ nō eēt denūciatio neceſſaria.
ſecꝰ ſi nihil ē actū. Et ſi nihil eſt actū: ſuffi
ciet vna denūciatio ſi vt i titulo ꝯuentū ē:
q̄ emptor ad diſtractiōꝫ poterit ꝓcedere.
Nā ſi eſſꝫ ꝯuentū inter eos q̄ emptor de-
beret hr̄e pignꝰ ⁊ nō ꝓcedere ad eiꝰ diſtra-
ctionē vl̄ vēditionē: tūc q̄uis nihilominꝰ
poſſit emptor ipm̄ vēdere. q̄r illud pactūꝫ
nō valet: tn̄ tūc req̄rit̄ triplex denūciatio. ⁊
infra quālibet illarū dꝫ eē triduū. vt dicit
glo. ſi. i. l. ſi ꝯueniēter. ff. d̄ pig. act. Qui
ta q̄ illa diſtractio ſeu vt iuriſte loquunt̄
ſubbaſtatio: fiat ſm̄ ſolēnitatē ⁊ formā de
ꝯſuetudine illiꝰ loci ſuatā. vtputa. publi-
ca voce p̄conis vl̄ edicto iudicꝭ. Uel aliter
ſm̄ ꝯſuetudinē loci. vt q̄cunq̄ velit emere
hmōi rē: veniat infra certū tp̄s. puta. xiiij.
vel. xx. diez. vl̄ aliō tp̄s ſm̄ arbitriū iudicꝭ
ſtatuēdū. ita q̄ infra illō tp̄s res expoſita
ſit venal̄ publice. nec infra illud alicui tra
dat̄: ſed finis expectet̄. et tūc plus offerēti
tradat̄. vt in. l. ſi tp̄a. C. de ſi. inſtru. et iure
haſt. ſi fiſca. li. x. Nec eſt in iure taxatū p̄di-
ctū tp̄s p̄figendū niſi in eccl̄ia in q̄ ſtatuti
ſunt. xx. dies. vt p̄ꝫ. x. q. ij. hoc ius. Ideo
in illꝰ tp̄is q̄ntitate ad ꝯſuetudinē loci re-
currat̄. Rō aūt theologica huiꝰ ē. q̄r ſic lex
poſitiua ſcp̄ta ligat etiā in foro ꝯſcie: ita ⁊
ꝯſuetudo rōnalis. Et etiā q̄r in acq̄ſitione
rerū multū opant̄ hūana iura ⁊ ꝯſuetudi
nes: ideo illa ꝯditio req̄rit̄. Et ſub hac cōpre
hendunt̄ q̄cūq̄ forme q̄s ꝯſuetudo hēt i
diſtractiōe in tali loco: dūmō fuerit eq̄ ⁊
honeſta. Sexta q̄ emptor ſeu creditor

diſtrahēdo pignꝰ ipm̄ diſtrahat ꝓ iuſto p̄
cio q̄ꝫtū pōt. ita q̄ nō decipiat̄ debitor. vl-
tra dimidiū iuſti p̄cij. al̄s em̄ debitori ꝯpe
teret remediū reſcindēdi vēditionē. q̄r tale
remediū hꝫ locū q̄ñcūq̄ emptor vl̄ vendi
tor decipit̄ vltra dimidiū iuſti p̄cij. etiāꝫ ſi
res vendat̄ cū ſubhaſtatione. q̄r in. c. cum
dilecti. de empt. ⁊ vendi. vendita fuit res
eccl̄ie (q̄ tn̄ nō vendit̄ niſi p̄cedēte ſubhaſta
tione. x. q. ij. hoc ius) et tn̄ dic̄ ibi textꝰ q̄ ha
buit locū remediū p̄dictū. Itē nullo tp̄e li
citū eſt ꝓximo decipe ꝓximū. ⁊ ſō etiā nō li
cet tp̄e ſubhaſtatiōis. Itē grauiꝰ videt̄ eē
pctm̄ deceptionis illo tp̄e factū q̄ꝫ alio. q̄r
afflicto addit̄ afflictio: et oppreſſus ampliꝰ
opp̄rimit̄. Et addendū eſt in foro ꝯſciē:
q̄ etiā creditor nō vendat ꝓ minori iuſto
p̄cio: et ſi illa minoritas eſſꝫ citra dimidiū
iuſti p̄cij: et tn̄ notabilis. et ipſe potuiſſet ꝓ
iuſto p̄cio vendidiſſe. q̄r h̄ eſt ꝯtra legē na
turalē. Qō tibi fieri nō vis alteri nō faci-
as. et circa pſonā cuiꝰ bona ſic diſtrahunt̄
grauiꝰ eſt ex cauſa p̄dicta. Septia q̄ cre
ditor dꝫ bona fide gerere rē debitoris. q̄a
ſi in pignere diſtrahēdo ꝯ charitatē ꝓximi
et ꝯtra legis diuine ꝓhibitionē cōmiſiſſet
aliquā fraudē: nō ſolū peccaret et teneret̄ i
foro ꝯſcie ad fraudis refuſionē. ſed etiam
ſm̄ dn̄os iuriſtas in foro exteriori ſi pote-
rit fraus ꝓbari: dabitur actio debitori cō-
tra creditorē ſic verſatū in fraude. Un̄
nō videt̄ ille creditor i foro ꝯſcie fraterne ⁊
bona fide agere cū rebꝫ debitoris q̄ cū ha
beat plr̄es res debitoris ſibi impigneratas
vēdit res meliores dimiſſis viliorībꝫ. cum
tn̄ ſi ſolū viliores vēdidiſſet indiſtractis
melioribꝫ: potuiſſet ſufficiēter habuiſſe ſo-
lutiōꝫ ſui debiti. Et ſimiliter ſi plura habu
it pignera quorū vnū venditū ſuffeciſſet ſi
bi ꝓ ſua ſolutione: et tn̄ vendidit etiāꝫ alia.
Octaua q̄ diſtractiōe facta creditor nō
ſibi retineat d̄ p̄cio niſi in quāto fuit ei de-
bitor obligatus. ita tn̄ q̄ etiam debet de-
bitor velle ſibi ſatiſfacere de intereſſe ſi qō
paſſus eſt ex mora ſolutionis. et hoc etiāꝫ
poteſt creditor licite exigere a debitore. ſi
etiāꝫ p̄cium rei diſtracte nō ſufficiat ad ſo
lutionē debiti: poterit creditor exigere alia
pignera: ⁊ ea vt p̄fertur diſtrahere donec
ſibi ſatiſfiat. Nona ſi creditor procedere
volens ad diſtractionē: non inueniat em-

ptorē tūc ꝓpter hoc nō debet illa bona sibi
p debito retinere ꝓpria autoritate etiā si eq̄
ualerēt ipi debito: sed dz ꝯsequenter agere
ſm ꝯsuetudinē loci, dūmmō illa consuetu
do nil iniquitatis habeat aut charitatꝫ fra
terne p̄iudiciale. et si nō appareat aliq̄ con
suetudo: dz denunciatione facta debitori
adire iudicē q̄ dz certū tp̄s p̄figere debito
ri, infra qđ luat pign⁹ q̄ trāsacto poterit iu
dex taxare q̄ꝫtū valeat illa res: ꝛ iuste taxa
tam assignare creditori vt ipam tāq̄ꝫ ver⁹
dn̄s possideat in solutū. Et ex benignita-
te ꝛ humanitate (q̄ꝫtum essꝫ de iure scpto)
etiā postq̄ꝫ creditor adeptus esset dn̄ium
illius rei: deberet debitor hr̄e bienniū in-
fra qđ posset luere pign⁹. refectis damno
et interesse creditori. tn̄ vbi hec ꝯsuetudo
nō obseruat̄ nō est necesse. Attn̄ iudex sic
assignabit pign⁹ ipi creditori ꝓ debito: ꝙ
si pign⁹ plus valeat q̄ꝫ sit debitū: debꝫ cre
ditor illud plus restituere debitori: sic etiā
creditor vellet p debitorē sibi alia pignera
dari: si pign⁹ p̄cedens minus valeat q̄ꝫ fue
rit debitū donec satisfactū esset sibi. Et qꝛ
nemo est bon⁹ iudex in causa ꝓpria: iō pi-
gnus tradendū creditori cū nō inuenit̄ qui
ipm emere velit: iudex taxabit. Attn̄ vt
equitas etiā seruet̄ si creditor nō libēter sꝫ
inuitus ꝛ incōmodo se habet illud pign⁹
ꝓ solutiōe pensionis et tn̄ cogit̄: quia alia
via nō pōt habere solutionē debiti: tūc li-
cite poterit creditor velle sibi a iudice pi-
gnus tanto remissiori p̄cio taxari et dari:
q̄nto magis inutile et incōmodo se ipm re-
cipit vt illud eius grauamen (qđ nō tenet̄
subire ꝓpter debitorē morosum vel negli-
gentem: nec ꝯstitutum in ea indigentia in
qua ex vllo p̄cepto teneatur creditor sibi
mutuare) resartiat̄ sibi p illā taxā. qꝛ q̄ gra
uatur in vno debet releuari in alio. Et iu
dex etiam potest: immo de equitate debet
in taxando pignus hoc inspicere: q̄ꝫtum si
bi cōstare potest de grauamine creditoris:
si tn̄ taxaret vili⁹ q̄ꝫ a parte rei expostulet
grauamē creditoris: nō poterit ob h̄ credi
tor ꝯscius illi⁹ vilioris ꝛ erronee taxe sic ta
xatum recipe: licet bona fide iudex sic taxa
uerit. sed intra se debꝫ metiri taliter ꝙ mal
let habere sibi debitā pensionē q̄ꝫ pignus
sic taxatum. vel saltem ad min⁹ ꝙ nō plus
vellet pignus sic taxatū habere q̄ꝫ pensio-
nem. Ex illis patet ꝙ dn̄i iuriste insuffi
cienter assignant ꝯditiones requisitas ad
hoc vt predictū pactum pigneris distra-
hendi vel subbastandi valeat. Nam de p
mis tribus tacent: q̄ tamen omnino requi-
runtur nō minus q̄ꝫ alie. et hoc de lege di
uina ꝛ naturali quā ceteris anteferre de-
bemus. et similiter quedā sunt supra appo
site circa quartā ꝛ sextā et vltimā: sed forte
ipi de foro exteriori tm̄ loquunt̄: forum cō
sciencie theologis relinquētes.

Tertia conclusio.

Emptio redditus deprauat̄ p quodlibet
quinq̄ꝫ sequentiū pactorū. Primū si ven-
ditor nō soluerit pensionē in termino p̄fi-
xo res pignerata sit ipi emptori vendita p
pensione. et hoc dicit̄ pactū legis cōmisso
rie: qđ in pigneribꝫ est regulariter reproba
tum. vt in. c. significante. de pigneribus.

Huius autē reprobationis est duplex
ratio. Prima: quia obligatio pigneris cō-
muniter solet fieri ꝓ longe minori q̄ntita-
te q̄ꝫ pign⁹ valeat. Ideo si valeret tale pa-
ctum in pignere multū deciperet̄ debitor:
qui auiditate habendi pecuniā vel mutu-
um: de facili iniret quodlibet pactū. ideo
lex voluit ꝓspicere cōmuni ac publice vti
litati tēporali subditorꝫ: cassando tale pa-
ctum eorundē. Secūda, qꝛ si valeret tale
pactū in obligatione pigneris: vix aut nū
q̄ꝫ aliquis mutuaret vel crederet alicui pe
cuniaꝫ sine tali pacto. qđ tn̄ pactū ex quo
esset ad lucrum captandū induceret vsu-
ram. qꝛ mutuans speraret loco sortis mu
tuate cōsequi rem pigneratā que est longe
melior q̄ꝫ sors. et sic lucrū intenderet con-
tra salutem anime. Et ideo ex quo ille ra-
tiones sunt in vtilitatem rei publice tem-
poralem ꝛ spiritualē. ideo etiaꝫ debitor nō
posset renunciare reprobationi illius pa-
cti quin deniq̄ꝫ pactū esset inualidum.

Dictum est autē notanter ꝙ p̄dictū pa-
ctum in pigneribꝫ sit regulariter prohibi-
tum ꝛc. quia eius ꝓhibitio habet aliquas
fallentias etiam in pigneribꝫ. Prima si fi-
at pactum: sic ꝙ si debitor nō soluit debitū
in termino p̄fixo: pignus vendatur: vel sit
venditū creditori iusto precio. vel ꝙ tunc
pignus sit datum creditori in solutū: iusto
iū precio. Ratio. qꝛ tūc in nullo grauabit̄

vel decipieꝛ debitoꝛ ſicut in foꝛma p̄cedētis pacti. Scḋa ſi fiat pactū ſic. ſi debitoꝛ nō ſoluat in termino: res pignerata ſit creditori vendita vel in ſolutū data: et tñ illud pactū nō fiat ab inítio ꝯtractus obligatiōis pigneris. nec incōtinēti. ſ; poſtea ſit appoſitū ex interuallo. nā tunc valet ſm̄ dños iuriſtas ſaltē q̄ ad retentionē pigneris. puta ſi creditoꝛ ipm̄ poſſidet: nō aūt q̄ ad actionem: et tñ ſi incōtinenti eſſet appoſitū nō valeret. Rō diuerſitatis eſt. qꝛ debitoꝛ ab initio ꝓmitteret quicq̇d creditoꝛ vellet vt haberet pecuniā. et ſic p̄ſumitꝛ q̄ſi neceſſitatꝰ tale pactū inire ſeu facere. que p̄ſumptio ceſſat qñ ꝓmittit poſtq̄ȝ iam habet pecuniā optatā. Attñ q̄ ad foꝛū ꝯſcie nō valeret: etiā ſi ex poſt facto illud pactū apponereꝛ niſi ex mera liberalitate ⁊ deliberatione diſcreta apponereꝛ. aliter eīm creditoꝛ nō poſſet ſana ꝯſciā velle pignus (cuȝ ſit longe meliꝰ debito) hīc loco debiti. etiā dato φ in foro exterioꝛi illud nō obſtaret ei. Nā φ dñi iuriſte inquiūt illud pactum valere q̄ ad retentionē pigneris: ſolū eſt ꝓ tanto φ nō daꝛ actio debitori repetēdi pignus. nec iudex eū ſup hoc audit. Modo nō ſequitꝛ. mihi nō daꝛ actio ſup re quā repetere vellem a te. igitꝛ tu potes eum in foro ꝯſciētie retinere. vt ptȝ in caſu q̄ q̇s deceptus eſt re ipa citra dimidiū iuſti p̄cij in aliquo notabili. vt patuit q̄ſtione. lvij.

Tertia ſi fiat ſic. ſi debitoꝛ nō ſoluat in termino p̄fixo: res pignerata ſit creditori empta vel ſit ei in ſolutū data: dummō nō fuerit adiectū ꝓ debito. qꝛ tūc debȝ pactū intelligi ſm̄ ius cōmune: et ꝑ ꝯſequens φ debeat pignus hīc emptū vel datum iuſto p̄cio. Secūdo dictū eſt notanter φ pactū legis cōmiſſorie ſit i pigneribꝫ reprobatū qꝛ in ꝯtractu emptōis ⁊ vēditiōis nō eſt ſic reprobatū q̇n valeat. ſi fiat ſic: vēdo tibi domū meā ꝑ. c. floreñ. hoc pacto adiecto. vt ſi infra menſem illa centū nō ſoluero domꝰ ſit inempta: ac ꝑmaneat mea. de hoc patuit i q̄ſtione. lxxxiij. ꝯcluſione prima. añ ꝓbanōeȝ. x. Diciꝛ aūt pactū p̄dictū ideo pactū legis cōmiſſorie. qꝛ ſi debitum nō ſoluatur: facit rem cōmittere ſeu in cōmiſſum cadere. Secundū pactuȝ ꝑ qḋ depꝛauareꝛ eſt tale. ſi nō ſoluerit ⁊c̄. ſit res pignerata creditori data in ſolutū ꝓ debito ipſo. Tertiū eſt tale. ſi nō ſoluerit ⁊c̄. ſit res pignerata in feudū vel i emphiteoſim ꝯceſſa creditori. vel ſit ſibi i dotē data.

Quartum eſt tale. ſi nō ſoluerit ⁊c̄. φ nō liceat debitori pignus redimere: ſiue in ꝑpetuum ſiue ante diem p̄fixum. Eadē aūt eſt ratio reprobationis ⁊ inualiditatis illoꝛum pactoꝛū ſicut primi. vt ptȝ intuenti.

Quintum eſt tale. φ res illa impigneretur creditori. ita tñ φ nō liceat creditori illud vendere. illud enim nō valet: ſed eſt repꝛobatum. quia nec creditoꝛ poſſet renunciare illius reprobationi quin nihilominꝰ eſſet inualidum. et ei poſſet ꝯuenire. quia eſt introductū in fauoꝛem publicum. quia ſi nō poſſet illud vendere: tunc cū ipm̄ habere nullam ſibi afferat ſecuritatē aſſequēdi ſolutionem debiti: de cetero creditores nō mutuarent indigentibꝫ. Et hec de preſenti q̄ſtione et per cōſequens de toto tractatu quarto huius operis. De cuius fine laudetur chꝛiſtus in ſecula ſeculoꝛum rex benedictus Amen.

Finit quartus tractatus
huius operis.

Incipit tractatus quintus.

a

Abſoluto tractatu de emptionibꝫ diuerſorum reddituũ: cõſequenter auxilio dñi tractanduʒ eſt de cõtractu locationis: tam in genere ꝙ̃ in ſpecie diuerſoꝝ animaliũ: cuius tractatꝰ prima q̃ſtio ē .lxxxvij. i ordine queſtionum huius opis ꝛ talis.

Queſtio .LXXXVII.

Utrũ cõtractus locatiõis ꝛ ↄductiõis: ſiue rei ſiue pſone ſit licitꝰ. Solutio q̃ſtiõis ſtat i nouē ſuppoſitionibꝫ. q̃ttuor ↄcluſiõibꝫ ꝛ tribꝫ correlarijs.

Prima ſuppoſitio. Locatio ē cõtractꝰ q̃ ꝗs vſum alicuꝰ rei vel pſone in aliũ trãſfert ꝑ mercede: ſine h̄ ꝙ i eundē trãſferat ꝓprietatē vl' dominium eiuſdē. Exemplũ. habeo ius vtendi eq̃ meo ꝛ domo mea: ꝛ ꝑcipiendi fructꝰ de agro vl' orto meo. ſi ġ reſeruata mihi ꝓprietate ꝛ dñio equi ꝛ orti: tibi ꝑ mercede cõcedam ius vtendi equo meo. vel ꝑcipiendi fructus de orto meo: tũc dicor tibi locare equũ vel ortũ: ꝛ tu diceris cõducere equũ vel ortũ. Et capio hic vſum nõ vt diſtinguitur ↄtra vſufructũ: ſed vt cõprehendit vtrũqꝫ. ꝗd aũt vtrũqꝫ ſit et quõ differant patuit q̃ſtione .xij. et .xiij. Uñ aliq̃n locãs tm̃ tranſfert vſum rei ſue in alterum: aliq̃n vſufructũ. Exempluʒ primi. Si loco tibi ortum meũ vt q̃ꝫtũ ꝑ tua pſona vti poteris: fructibꝫ eiꝰ vtaris. nõ aũt vt aliq̃s fructus eius alijs vendas vel dones. Exemplũ ſecũdi. vt ſi ſic tibi loco eum: ꝙ etiã fructus eius poteris diſtrahere ſicut libet.

Secũda ſuppoſitio. ↄductio ē cõtractus q̃ ꝗs ꝑ mercede recipit ab alio vſum alicuꝰ rei vel pſone: ſine hoc ꝙ recipiat euſdē rei vel pſone ꝓprietatē vl' dñium. Exẽplũ pꝫ ex pˢma ſuppoſitiõe. Uñ nec locatio nec ↄductio põt fieri in re cuiꝰ vſus ē eius ↄſumptio ſalteʒ ad illũ vſum. iõ pecunia nõ põt dici locari vl ↄduci ad diſtractionē: nec eſculẽta vl' poculenta ad eſum ꝛ potũ: q̃ꝫuis ad aliuʒ vſum ↄtingat illa locari q̃ nõ eſt eorũ cõſumptio. vt ſi floreni locant̄ ad contrectationē ꝑ ſanitate infirmi ꝛ hmõi.

Tertia ſuppoſitio. Locatio ē duplex. quedã eſt rei. capiendo rem vt diſtinguit̄ ↄtra pſonã hoĩs: ſiue illa res ſit aĩal ſiue alia res: ꝛ de illa locatiõe exẽplificatũ eſt in pˢma. Alia ē pſone ſue: ꝛ illa ē duplex. q̃dã eſt pſone ſue intrãſitiue. q̃dã trãſitiue. Exẽplũ pˢmi. ſi ego loco me ad laborandũ tibi i vinea ꝑ die ꝑ iij. ſolidis. iã loco pſonã meã ꝓpriã ꝛ tu cõducis meã pſonã .i. me. Exẽplũ ſcđi. ſi ego ſeruũ meũ tibi locem ad laborandũ in vinea tua ꝛc̃. iã loco tibi pſonã meã .i. que eſt mei. Et ſ̄m aliq̃s locatio pſone ad opas. ſcꝫ ad faciendũ aliq̃d ꝛc̃. nõ eſt ꝓprie locatio ſʒ ↄtractꝰ innoĩatꝰ .ſ. facio vt des: tñ nõ refert h̄ multũ i ꝓpoſito q̃ ad forũ theologicũ. Preterea ſi rite inſpiciat̄. ita inuenit̄ vſus ꝛ vſufructꝰ trãſferibilis in locatione pſone ſicꝰ in locatiõe rei. ideo ita poterit dici locatio. et ſi q̃d obſtet erit ſola voluntas vtentiũ vocabulo. Et no. ꝙ locatio pſone alio noĩe dꝛ locatio oparũ: nõ ſic intelligẽdo ꝙ ope ipe locent̄: ſʒ pſona locat̄ ad operas impẽdendas. Ratio pˢmi. ꝙ opa eſt idē qđ labor vel opꝰ hoĩs: natũ bonũ vtile delectabile vl' boneſtũ afferre alteri. mõ talis nõ põt locari. qđ dũ plr pꝫ. Pˢmo: qꝛ res potẽs locari dꝫ ſic ſe hr̃e ꝙ i ea poſſit ↄſtitui alteri vſus aliquis. et ꝙ poſſint ſepari ꝓprietas ꝛ vſus eiꝰ. ꝛ ꝙ vſus eiꝰ ñ ſit eiꝰ ↄſumptio. imo ꝙ eiꝰ ſubſtã maneat ſalua: trãſeunte eiꝰ vſu actuali. ſicꝰ pt declarari in p̄dictꝭ exẽplis de orto ꝛ eq̃. Mõ labores ſeu ope hoĩs ñ ſũt hmõi: ſʒ bñ ipa pſona. Itē ope ſũt fructꝰ ipiꝰ pſone ꝑcipiẽdi ꝑ ↄductorē de pſona ſicꝰ fructꝰ orti ſũt ꝑcipiẽdi de orto locato. igit̄ ſicꝰ fructꝰ orti nõ dicunt̄ locari: ſʒ ortꝰ dꝛ locari ad fructꝰ. ſic hõ dꝛ pſonã ſuã ad opas locare ꝛ ñ ipas opas. Uñ ꝙ freq̃nt̄ dicimꝰ. iohẽs locat ꝑ tro opas ſuas: h̄ fit cã breuitatꝭ. qꝛ ſenſus eſt: ꝙ locat corpꝰ ſuũ ſeu pſonã ſuã ad operas. ita ꝙ vſum vl' fructũ natũ ꝑuenire de ſua pſona trãſfert i alteriꝰ vtilitatē. Et ꝙ eodē fundamẽto dico ꝙ ipropriꝰ ē pˢmo dicentiũ ſe locaſſe fructꝰ p̄dioꝝ vl' fructꝰ reddituales vl' fructꝰ decimarũ: ꝑ quã impꝛopꝛietatē videt̄ intelligẽdꝰ textꝰ i .c. ij. de locato. Nã locatio eſt tm̃ rei in q̃ ſepabilis ē proprietas ab vſu: ita ꝙ res locabilis debet eſſe importatiua alicuius fructus vel cõmoditatꝭ. et ſic locatur ad fructum illius.

Unde ſicut fructus agri nõ locantur: ſed ager ad fructus ꝑcipiendos locaẗ: ſic fructus reddituales aut decimales nõ locaẗ: ſed ius percipiẽdi illos fructus locaẗ: ſed ipſi fructus potius poſſent dici vendi: ſiẽ ꝛ locatio eq̃ualenter nõ eſt niſi venditio fructuũ. vel vſus rei ꝛ ꝯductio eſt emptio eorundẽ. Nec locans ius decimarũ ꝯmittere videẗ ſymoniã: ſicut ꝑtendit glo. in. c. ij. de locato ꝛc. q꞉ nõ trãſfert ipm ius in cõductorẽ. ſed illud ius manet apud rectorẽ ecclie: ꝛ vſus transferẗ in cõductorẽ. et ille eſt trãſferibilis ꝑ ipm ſicut et ipſi fructus. Alioq̃n da oppoſitũ: tũc eadẽ rõne nõ poſſet rector locare reddu⁹ eccl'ie. q꞉ etiam illi ſũt annexi ſpũalib⁹. ſcꝫ officio eccleſiaſtico. ꝯſequẽs eſt ꝯ c. vltimũ. ne ꝑlan vices. et ꝯ Cle. j. de reb⁹ eccle. nõ alie. q̃uis vꝝ ſit q̃ nõ dꝫ illa locatio fieri niſi ad modicũ tp̄s. ſcꝫ infra. x. annos. ꝛ tũc etiã ſine licẽtia ſuperioris. vt in. c. ij. de locato. ꝑpter ꝯ bũ libere. et in Cle. j. de re. eccle. nõ alie. Preterea licꝫ ſymonia ſit vendere ius decimaꝝ: nõ tñ ſequiẗ. ergo locare illud ẽ etiã ſymonia. q̃uis vterq꞉ cõtract⁹ ſit nõ gratuitus. Quia q̃ vẽdere ipm eſt ſymonia: eſt ſolũ q꞉ iure poſitiuo ẽ ſic cautũ. al's ei nõ plus eſſet ſymonia q̃ vẽdere agros dotales eccleſie. Mõ non ſic eſt illud cautũ de locatione il li⁹ iuris: ſaltẽ q̃ fit ad modicũ tp̄s: q̃ etiã nõ hꝫ ratione alienatiõis. Et eodem mõ etiã pt cõductio ſubdiuidi. ſcꝫ q̃dam eſt cõductio rei. q̃dã ꝑſone. Et illa eſt duplex. Quedã eſt ꝑſone q̃ eſt alterius intrãſitiue. quedã eſt alteri⁹ tranſitiue.

Quarta ſuppoſitio. Locatio etiã rei eſt duplex. Quedam eſt rei immobilis. vt domus: agri vel orti. q̃dã rei mobil'. ſiue illa ſeipam moueat: vt eſt aĩal. ſiue nõ moueat ſeipam: vt ſecuris vel ꝯſile q̃d. Prima eſt duplex. Quedã ẽ rei incorꝑalis vt locatio reddu⁹. Nã reddituus inter ĩmobilia ꝛ incorporalia cõputatur. Quedã eſt rei corꝑalis. Et illa ẽ duplex. quedã ẽ rei vrbane: vt locatio dom⁹. et tũc ille cui talis res locaẗ dꝛ ꝓprie inquilinus. q̃dã eſt rei ruſtice: vt locatio agri ꝛc. et illi⁹ cõductor dꝛ ꝓprie colon⁹. Secũda etiã eſt duplex. Quedam eſt locatio rei ad vſum q̃ deterioraẗ res. vt ſi equũ tibi cõcedam ad annũ. q̃dã vero eſt rei ad vſum q̃ nõ deterioraẗ res: vt ſi ciphũ aureũ tibi cõcedam ad vſum vnius diei vel hebdomade. nam ex illo nõ deterioraẗ.

Quinta Locatio fit dupliciẗ Aliq̃ndo fit cũ eſtimatiõe rei locate. ſta q̃ locator tradẽs rẽ locatam eſtimat eã certo ꝑcio. Et aliq̃n fit ſine eſtimatione. ꝛ q̃d illa eſtimatio opeẗ vel nõ: patebit ĩ vltia ꝯcluſiõe ex ꝑmo naturali.

Sexta Locatio capiẗ duplr. vno mõ ſtricte. et ſic oportet q̃ merces ꝓ q̃ fit ꝯſiſtat in numiſmate. ꝛ hoc determinate q̃ntitatꝭ: ꝛ nõ in ſpecie nec in numiſmate indeterminate q̃ntitatꝭ. Et ſic ſi ꝯcedã tibi vſum equi mei ꝓ modio frumenti nõ eſt locatio: ſed eſt ꝯtractus innominat⁹: do vt des. Silr. ſi cõcedã tibi euꝫ ꝓ pecunia exiſtẽte in ſacco: nõ determinãdo ei⁹ quãtitatẽ. Uñ oportet q̃ fiat ꝓ pecunia numerata. i. certe q̃ntitatꝭ. Alio mõ capiẗ large. et ſic aliq̃n dicim⁹ eſſe locationem vbi merces ꝯſiſtit in ſpecie. ꝛ etiam ſi cõſiſtat in pecunia nõ determinate q̃ntitatis q̃ dꝛ nõ numerata. ꝛ illa dꝛ q̃ſi locatio. hoc mõ vtar illo vocabulo in q̃ſtiõe ſeq̃nti. ꝛ. lxxxix. Quia q̃uis q̃ ad forũ cõtentioſum. puta q̃ ad actionẽ inſtituẽdã: vl' alia forte referat an ſic vel ſic ſit factus cõtract⁹ tñ q̃ ad forũ ꝯſciẽ nõ refert ꝓut hic loquimur. Nã ſicut licite fit cõceſſio ꝓ pecunia tãte quantitatis: ſi eſt cõmenſurata valori vſus. ſic ſi cõcedam eam tibi ꝓ ſpecie eq̃ualente tãte pecunie: erit licita ſi ſit illa ſpẽs cõmẽſurata tali vſui. Immo etiã apud iuriſtas talis nõnunq̃ abſolute vocaẗ locatio. vt ptꝫ in glo. j. in. c. ꝓpter. de locato. q̃n dicit. vel certas corbes. Et in hoc q̃ dꝛ q̃ debet fieri ꝓ mercede diſtinguiẗ a cõmodatiõe. q꞉ cõmodatio fit g̃tis. q̃uis al's valde ꝯueniat cũ locatione. ꝓut patuit q̃ſtiõe xvij. Sic ecõtra pt diſtingui de ꝯductiõe

Septima ſuppoſitio. Locatio etiam generaliter capta: ſcꝫ ꝓut fit ꝓ mercede etiã cõſiſtente in ſpecie eſt duplex. Quedã fit ꝓ ſpecie. alia ab ea q̃ ꝓuenit de re locata. Ut loco tibi agrũ ꝓ plauſtro feni vel vini vel ligni: cũ tñ nec fenũ nec vinum de illo agro ꝓuenit. Quedã vero fit ꝓ eadẽ ſpecie etiã ĩ numero q̃ ꝓuenit de re locata. vt agrũ importantem triticũ loco tibi ꝓ aliquot modijs

tritici mihi dandis de tritico illi⁹ agri. Et illa adhuc eſt duplex. Quedam fit pro tali ſpecie in quãtitate determinata. vt ſi fit pro modijs in numero determiato. Alio modo in q̃ntitate indeterminata q̃ ad numerũ. vt ſi fit ꝑ medietate illius tritici aut ꝑ tertia parte aſſignãda ipi locatori. Hec eñ q̃ntitas non eſt determinata. q2 ſi multum creſcit: cedet eo maior medietas vl' tertia locatori. et talis locator ꝓprie dicitur partiarius. Et de illa vltima nõ eſt ad ꝓpoſitum. q2 nec impropriẽ nec ꝓprie eſt locano a pte rei ſed ſocietas. Et de illa patebit in q̃ſtione. lxxx. Unde iura loquentia de ſocietate diſſoluẽda: habẽt locũ in illo cõtractu. vtputa q2 ꝑ mortẽ alterius diſſoluat' hec ſocietas nec tranſeat in herede.

Octaua Locatio fit dupl'r. Aliquãdo pure. aliquãdo impure. Si pure. hoc eſt dupliciter. quia vel pure tam a ſubſtãtia alterius ↄtract⁹: q̃3 a pactis que ſint ↄ̃ naturalia illi⁹ cõtractus. licet poſſint eſſe naturalia alteri contractui. Sed impure fit quãdo alius cõtractus cõmiſcetur ei. vel ſi nõ ali⁹: tñ pactum aliqd interuenit: qd eſt cõtra vel ſaltem p̃ter naturalia locatiõis. licet ſtet ipm eſſe naturale alicui alteri ↄtractui. Exemplum ſecundi. Si tibi loco equũ meũ per menſem ꝓ debita q̃ntitate pecunie ⁊ adijcio pactũ q2 debeas mihi eſſe obligat⁹ de damno cõtingente equo ex tua culpa etiã leuiſſima. hoc eſt pactum qd eſt ↄtra naturalia illius cõtractus. q2 de natura locationis eſt q2 nõ tenetur cõductor de damno ꝓueniente ex culpa ſua leuiſſima: ita q2 relinquẽdo locationẽ ⁊ ↄductionẽ in ſuis naturalib9 nõ ineſſet illa obligatio cõductori. nũc autẽ ſibi inerit per pactũ. Poteſt etiã dici q2 illud pactũ cõtinet quendã cõtractum aliũ in ſubſtãtia a locatione et q̃ eſt innominatus Nam p̃dicti p̃ter locationem ⁊ cõductionẽ cõtrahũt etiã cõtractu ſuſceptionis periculi. quia cõductor ſuſcipit in ſe periculum damni poſſibilis accidere ex leuiſſima culpa: qd al's ſuſcipe non tenetur. et ſic eſt cõtractus do vt facias. et hoc ex parte locatoris. id eſt cõcedo equũ vt facias ꝑiculũ eius tuũ i caſu leuiſſime culpe: ſed ex parte cõductoris eſt contractus: facio vt des. ſc3 ꝑiculũ illud facio meum: vt des. id eſt cõcedas mihi vſum equi tui ꝓ mercede remiſſiori. Poſſent etiã alia exempla poni de pactis ↄtra alia naturalia locationis ⁊ cõductionis. ſed illa poterunt ſatis patere ex dicendis in ↄcluſione vltima. vbi tangentur naturalia hui⁹ contractus. que aũt in generali dicant' ſubſtãtialia: q̃ naturalia: et q̃ accidentalia alicuius cõtractus patuit q̃ſtione. lxxix. in ſuppoſitione ſecũda. Et quia hic ⁊ infra fiet mẽtio de dolo ⁊ d' culpa lata leui ⁊ leuiſſima: et de caſu fortuito. et illa neceſſaria ſunt ad ſciendũ: etiã in foro cõſcientie eq̃tatem vl' iniquitatẽ ↄtractus locatiõis ⁊ etiã aliorũ: ideo de illis dicenda ſunt aliq̃ q̃ntũ theologo ſufficit ꝓ intelligẽtia cõtractuũ ad forum cõſcientie. Et poſſunt illa trahi ex lectura dñi Panor. in diuerſis locis. et ſpecialit' ſup. c. vnico. de cõmodato. e' igit'

Nona ſuppoſitio q2 dolus eſt inſidioſa machinatio q̃ q̃s aliquid agit vel omittit ex intentione et a ꝓpoſito in malũ et damnũ alicui⁹. Ut locaui tibi equũ et tu a ꝓpoſito potas eũ in caloribꝫ maximis vt moriat'. vel ei non das pabulum longo tempore vt moriat': tu es in dolo. Et poteſt diuidi in dolum verum ⁊ p̃ſumptum. qui tñ differũt in hoc q2 dolus dicit' verus quãdo manifeſta ſigna ei⁹ apparent. Sed dicit' p̃ſumptus qñ aliquales cõiecture ei⁹ apparent. Sed culpa q̃ntum ad p̃ñtem materiã ↄtractuum attinet puta quãdo dicit' q2 alter cõtrahentiũ tenetur vel nõ tenetur de tali vel tali culpa. Sic poteſt groſſo modo notificari. eſt actus vel omiſſio quo vel qua quis ex incircumſpectione deuiat ab eo qd bonũ eſt: et incidit malũ vel damnum qd tñ ꝑ hominis diligentiã p̃uideri poterat. Et dicit notanter q̃ntum ad preſentẽ materiã ⁊c. q2 in materia morali fiunt notificatiões groſſo ⁊ figurali mõ ſcḋm phm. j. ethic. Nã ſubtiliter de entitate culpe diſputare. ſc3 quid ſit ꝓ formali ſc3 carentia rectitudinis debite ineſſe actui: et quid ꝓ materiali: eſt ab iſtius negocij. Et dicit' notanter in diffinitione per hominũ diligentiã ⁊c. ꝓpter caſum fortuitũ: qui vt p̃caueatur: p̃uideri nõ poteſt. In quem incidere: nõ eſt culpã cõtrahere. Unde qui equo ſibi locato vtitur loco et tempore cõgruis; et a caſu ded

nemo cogitaſſet irruunt in eum illo loco ⁊ tpe latrones ⁊ auferunt eum. vel ignis de celo deſcendēs eum cōſumit in illo loco et tempore: nō eſt cōductor in culpa. licȝ ſi illo loco et tpe ñ fuiſſet eo vſus nō pdidiſſet eum. quia licet deuiet a bono ꝓ quāto ibi equo vtendo: equum nō ſaluat: ſed pdit. tñ hoc nō poterat per hoīm diligentiā puideri vt caueretur. Secus ſi eo vtitur in tali loco ⁊ tempore vbi bene debuiſſet cogitaſſe ꝙ in euȝ poſſent irruere hoſtes aut cōſimile periculū: tunc enim eſſet in culpa Dicitur aūt notanter. ex incircumſpectione ⁊c. ad differentiā doli: vt patebit. Culpa autem vt diſtinguitur a dolo habet tres ſpecies. Quedam dicit̄ lata. quedā leuis. quedā leuiſſima. Culpa lata eſt culpa qua quis ex incircumſpectiōe deuiādo ab ea diligentia quam cōmuniter habent homines illius profeſſionis: incidit in tale malum: quale tamen cōmuniter illius pfeſſionis ſciuiſſent euitare. Unde ignorare quod cōmuniter ſciunt homines illius pfeſſionis: vel ignorare qđ cōmuniter ſciunt: eſt culpa lata. Et dicit̄ qua ex incircūſpectione ⁊c. ad excludendū doluȝ. Nam dolus licȝ ſit culpa cōmuniſſime capiēdo culpā. quia eſt peccatū: igit̄ culpa. tñ non eſt culpa put capitur culpa in materia cōtractuum: quando dicit̄ in illo contractu commiſſus eſt dolus vel culpa ⁊c. Sic enim diſtinguit̄ dolus a culpa. Nam dolus eſt inſidioſa machinatio qua quis vtitur in malū vel damnū alterius. Sed culpa vt diſtinguitur a dolo nō eſt inſidioſa machinatio: ſed dūtaxat eſt actus vł omiſſio qua quis nō ex ꝓpoſito ⁊ intentione: ſȝ ex incōſideratione ⁊ ex incircūſpectiōe deuiat ab eo quod bonū eſt. Et ſic licet lata culpa equiparet̄ dolo: nō tñ identificatur Exemplū. Locaui tibi equum ⁊ ex incōſideratione tota die ⁊ nocte nō dediſti ei pabulum: et ſic mortuus eſt. vel equitaſti per pontem habentē ſolum vnā trabem. ⁊ ſic cecidit fractis cruribꝫ: tu es in lata culpa Nam cōmuniter homines tue pfeſſionis et cōducentes equos ſciunt talia non eſſe agenda. Leuis autēȝ culpa eſt culpa q̄ quis ex incircumſpectiōe deuiando ab ea diligētia quā cōmuniter homines habēt diligentes: incidit in malum vel damnū: qđ tamē homines diligētes ſciuiſſent vitaſſe. Ut ſi equo tibi locato dediſti pabulum ⁊ potum: et tñ ex incuria tua dimiſiſti eum bibere quādo nimis fuit calefactus: et ex illo mortuus eſt. Leuiſſima culpa eſt culpa qua ex incircumſpectiōe aliquis deuiando ab ea diligentia quā diligentiſſimi habēt. incidit illud damnū vel maluȝ qđ diligentiſſim⁹ pcauiſſet. Ut locaui tibi equū ⁊ eum in domo hoſpitis poſuiſti ad ſtabulū cōſuetum: vbi etiaȝ ceteri equi ſolent poni: ⁊ clauſiſti ſtabulū ſolito more et furto ſubtractus eſt: et tñ ſi ſeram apponi feciſſes ſicut aliqñ diligentiſſimi faciūt: nō fuiſſet ſubtractus: tu es in culpa leuiſſima. Dictum eſt aūt notanter. ꝙ culpa vt diſtinguit̄ a dolo: habet tres ſpēs. qꝛ ſi caperetur vt nō diſtinguit̄ cōtra dolū: habȝ quinqꝫ ſpecies. ita ꝙ dolus ſm̄ duas ſuas ſpecies cōnnetur ſub culpa. et tunc diuiditur ſic. Culparū quedaȝ eſt latiſſima: ⁊ illa ē ver⁹ dolus. quedā eſt latior: et eſt dolus pſumptus. quedā eſt lata. quedam leuis. quedam leuiſſima vt dictū eſt. Sed ſi capiatur culpa vt diſtinguit̄ ꝯtra dolū: tunc tm̄ habet tres ſpecies vt dictum eſt. Caſus autē fortuitus eſt inopinate rei euentus qui puideri nō poteſt. exemplū patuit circa vltimā clauſulā diffinitionis culpe. Unde ad hoc ꝙ caſus ſit fortuitus: oportet ꝙ etiā diligentiſſim⁹ ñ potuiſſet eum puidiſſe ad precauendū eum. Et ideo ſi furtum rei tibi locate cōmittitur. et hoc a tali pſona a qua etiam diligentiſſim⁹ nō cauiſſet vt ab amico familiariſſimo ⁊ honeſtiſſimo reputato. illud eſt caſus fortuit⁹. Secus ſi a tali pſona a qua diligentiſſim⁹ cōductor cauiſſet. tūc enim nō eſt fortuitus. Et idem eſt ſi per vim tibi auferť ſine culpa tua. puta quia nō fuiſti illa re vſus loco et tpe quo fuiſſet timendū de latronibꝫ.

Prima concluſio.

Cōtractus locatiōis poteſt eſſe licitus ex genere et etiam ex circumſtantijs. Prima pars ꝓbatur tripliciter. Primo ſic. qꝛ locatio poteſt cadere ſup obiectū ꝯgruū. id eſt qđ cōgrue pōt locari. igit̄ prima ps vera. ꝯſequētia tenet. qꝛ actus poteſt cadere ſup obiectū cōgruū: pōt eſſe ex genere licitus: eo ꝙ actus ex genere licit⁹ eſt q̄ cadit ſup

obiectū cōgruum. Antecedēs ꝓbat᷑. quia
dābilis eſt res temporalis cuius ꝓprietas
eſt ſeparabilis ab vſu eiuſdem. et ille vſus eſt
eſtimabilis precio: et nō eſt infiniti valoris:
ſed finiti. igitur cōtingit inueniri aliqđ pre
cium ei equiualens. et licitum eſt etiā ho-
minibus illa re vti tali vſu. vt equo equi-
tatione et ſic de alijs. Modo res cuius ꝓ-
prietas eſt ſeparabilis ab vſu: et vſus pōt al
teri licite cōcedi ꝓ equiualenti: eſt cōgruū
obiectum locationis. vt patz ex diffinitio
ne locationis. igit᷑. Secūdo ꝓbatur ſic.
quia da oppoſitum p̄me partis: tūc omnis
locatio eſſet illicita ſimpliciter. nec aliqua
poſſet ſimpliciter licite fieri. tenet ꝯſequen
tia. quia actui cui nō poteſt cōpetere boni
tas generica: nō poterit ꝯuenire etiā boni
tas circumſtantionalis. quia generica eſt
eſſentialiter prior. quia eſt vt materialis re
ſpectu alterius. Cōſequens aūt eſt contra
vtrunqꝫ ius. ſcꝫ canonicū et ciuile. quia il-
la multas locationes vt licitas ſimpliciter
admittūt. Tertio. Quia venditio poteſt
eſſe ex gn̄e licita. igitur etiaꝫ locatio. tenet
ꝯſequētia. quia licet locatio formaliter di-
ſtinguatur a venditione. tn̄ equiualēter lo
catio nō eſt niſi venditio vſus rei. ita ꝙ lo
cans tacite vendit et transfert vſum rei ſue
in alterū ꝓ determinata pecunia. Vn̄ lo-
catio habet ad venditionē tantā ꝓpinqui-
tatē ꝙ in quibuſdā caſibꝫ veriſimiliter du
bitatur an ſit locatio vel venditio. Simi-
liter cōductio ad emptionē habet ſimilem
vicinitatē. Secūda pars ꝯcluſionis ꝓ
batur. qꝛ locatio poteſt veſtiri omnibꝫ de-
bitis et cōgruis circumſtātijs q̄ ſunt. q̄s.
quid. cur. cui. quomodo. et qn̄. igit᷑ ſecūda
pars vera. ꝯſequētia nota. Antecedēs ꝓ-
batur inductiue. Nam ſtat ꝙ locans ſit ta
lis q̄ nō ſit ꝓhibitus quo minus poſſit al-
teri cōcedere vſum rei ſue tēporalis nō gra
tis ſed ꝓ mercede. et ſic eſt ibi cōgruū q̄s.
ſtat etiā ꝙ ſit ibi cōgruum q̄d. qꝛ circum-
ſtantia quid et obiectū locationis coinci-
dunt. quia qđ locatur eſt obiectū locatio
nis. mō oſtenſuꝫ eſt locationē poſſe habe
re cōgruū obiectū. ſtat etiā ꝙ ille cui ſit lo-
catio nō ſit ꝓhibitus quin ſibi poſſit cōce-
di vſus rei aliene ꝓ mercede. ſtat etiam ꝙ
locatio fiat ob debitū finem. ſcꝫ ꝓ huma-
na vtilitate et cōmoditate: tam locantis q̄ꝫ
cōducentis: quatenꝰ vterqꝫ ſuis neceſſita-
tibꝫ ſuccurrēdo huiꝰ vite: valeat viuere ad
gloriā dei hic et in futuro. ſtat etiam ꝙ fiat
ad vſum qui licite poteſt haberi in illa re.
et ſic ibi eſt cōgruum cur. ſtat etiā ꝙ fiat in
loco et tēpore in q̄bus et ꝓ quibus non eſt
prohibitū locationē fieri: etiā pro illis lo-
co et temporibꝫ vtendo re locata. et ſic erit
ibi cōgruū vbi et ꝯgruū quādo. Stat etiā
ꝙ debitꝰ modꝰ ſeruet᷑ in locādo. ita ꝙ lo-
cās nō exigit mercedē nimiſ magnā a con
ductore. et ſi grauat eū in aliquo: illud o-
nus ei releuat in alio: ipō ꝯſentiente: et nō
interueniūt mendacia nec ſimulatiōes aut
alij modi deprauantes actū. igit᷑.

Secūda concluſio.

Contractus cōductionis pōt eſſe licitꝰ ex
genere et etiā ex circumſtātijs. Prima ps
ꝓbatur tripliciter ſicut prima pars prece-
dentis ꝯcluſionis. Primo qꝛ ꝯductio po
teſt cadere ſup obiectum cōgruū. vt puta:
ſup rem cuiꝰ ꝓprietas eſt ſeparabilis ab vſu:
et cuius vſus eſt licitus homini rc. vt ſu-
pra. Secūdo: quia da oppoſitū p̄me par-
tis tunc omnis ꝯductio eſſet illicita: qđ eſt
cōtra vtrūqꝫ ius. et deduc vt ſup̄. Tertio
quia emptio poteſt eſſe ex genere licita. igi
tur etiam ꝯductio. tenet ꝯſequētia. qꝛ q̄ꝫ-
uis ꝯductio et emptio diſtinguant᷑ forma-
liter. tn̄ equiualenter ꝯductio rei nō eſt ni-
ſi emptio vſus eius. quia ꝯducens rem ni
hil videt᷑ facere niſi emere vſum illius rei
ꝓ tempore illo ꝓ quo cōducit eam. Secū
da pars ꝯcluſionis pōt deduci eodē mō
ſicut ſecūda pars p̄me ꝯcluſionis. Et ma-
gis patebit ex oppoſito in ſequenti ꝯcluſio
ne. Et ſic hee due ꝯcluſiones q̄ ſunt po-
ſite de locatiōe et ꝯductiōe in generali. ſcꝫ
ſiue ſint rei ſiue pſone: declarate ſunt per ex
empla in rebꝫ locatis et ꝯductis. ſic eodem
mō pn̄t declarari i pſonis ꝯductis ad ope
ras. Nā dabilis ē hō q̄ ſine hoc ꝙ ſe ipm
in aliū trāſſerat: trāſferre pōt labores et o-
peras ſuas in alterū: ita ꝙ cedāt alteri. et ꝓ
ꝓ mercede: et alius pōt ꝓ mercede illas ac
cipere et neuter eſt ꝓhibitꝰ ab hmōi trāſla
tiōe et recepciōe. et pn̄t illa fieri ob debitū
finē et ad debitū vſuꝫ: et debitꝫ loco et tpe et
mō cōgruo. puta ꝓ ꝯgrua mercede. igit᷑ il
la trāſlatio erit licita ex oībꝫ circūſtantijs.

Tertia concluſio. Cōtractus loca-
tionis ſepe ſepe multipliciter depra-

natur. q: ad eiꝰ bonitatẽ reqrunt ſeptẽ cir
cumſtãtie: et ꝯtingit qualibet earũ ei defi
cere. De maior nota. minor ꝓbat inductiue.
Nã ſi locans eſt ꝓhibitꝰ a locatõe: deficit
cõgruũ qs. Scdo ſi res quã locat eſt ꝓhi
bita locari: deficit ꝯgruũ qd. Et de illo de
fectu ꝓñt ꝓ nunc poni quattuor exempla.
Primũ, ſi quis locet alteri officiũ eccleſia
ſticum. q: illud nõ poteſt licite locari. q: of
ficium eccleſiaſticũ eſt res pure ſpũalis: et
ſimiliter eiꝰ vſus. ergo eiꝰ vſus nõ põt lici
te ꝯcedi alteri ꝓ p̃cio: ſicut tñ fit i locatiõe.
q: ſpũale gratis debet cõcedi. Et q̃uis ꝓ
ſpũalibꝰ operis poſſit accipi ſtipendiũ: nõ
tñ p̃cium. Nec illud habet locũ hic. q: tũc
potius ecõtra ipe ꝯcedẽs alteri vſum offi
cii eccleſiaſtici deberet illi alteri dare ſti
pendiũ ⁊ nõ ecõtra. q: ille aliꝰ exercet ope
ras loco eiꝰ. Ex hoc ſeq̃t q rector ecc̃ie
cõmittẽs alicui alteri officiũ rectorie vl' ple
banie. vtputa ius amminiſtrãdi ſacramẽ
ta ⁊ p̃dicãdi i ecc̃lia ſua: nõ p̃t ꝓ ꝯceſſione
illiꝰ iuris aliq̃d ꝑ modũ mercedis et p̃cij
ab eo exigere ꝓ huiuſcemodi. hoc eñ eſſet
vēdere vſum illiꝰ officij eccleſiaſtici. q: lo
cans rē vendit vſum eiuſdẽ. et ſic eſſet ſy
monia. immo nihil ꝑ modũ ſtipẽdij p̃t ab
eodẽ exigere. ſed potius ecõtra ille cõmiſ
ſarius ab eo p̃t velle hrẽ ſtipendiũ: q: ꝓ eo
militat. Et ſi qs dicat. igit eſſet ſymonia
qñ rector vel curatus ſubſtituit aliquẽ in
locũ ſuũ et in abſentia recipit ab eo certã
penſionẽ. Dicendũ q qñ illud fit licite nõ
ē imaginãdũ q curatꝰ illã pẽſionẽ a ſubſti
tuto recipiat: ſ; illã ſibi ipi reſeruat i cõmiſ
ſione vl' ſubſtitutiõe. ⁊ reliquũ ꝓuentũ bñ
ficij relinq̃t ſubſtituto ꝓ operis ſuis i ſtipen
dium. Et ſi qs replicet: ſepe ipe ſubſtitu
tus cogit et obligat ei dare illã penſionẽ:
ita q ei in pactũ deducit q ipe debeat re
ctori rñdere de illa pẽſiõe. Dicendũ q tũc
imaginãdi ſũt inter eos duo ꝯtractꝰ. Pri
mus eſt gratuitꝰ q̃ ſibi cõmittit officiũ in
eccleſia. et h̃ gratis ſine mercede ab eo ex
p̃ctãda. imo ecõtra ipe aſſignat et ſtipen
diũ. ſc; certã q̃tã ꝓuentuũ bñficij reſeruata
ſibi reliq̃ pẽſiõe. Cõſequent ⁊ ſcdo intelli
git eundẽ ꝯducere ad colligẽdũ ſibi illã pẽ
ſionẽ ⁊ ꝓ hmõi laboribꝰ dat ſibi mercedẽ:
ꝓ q̃to eo pinguiorẽ p̃tẽ ꝓuentuũ ei aſſig
nat q̃ ſi rector met deberet colligere daret
ſibi minorẽ p̃tẽ ꝓuentuũ q̃ qñ d; ſubſtitu
tus ſibi illa colligere. Et ſic dictũ eſt de cu
rato reſpectu officij rectorie vl' plebaratꝰ:
cuiꝰ vſum ipe alteri ꝯcedit. ita etiã intelli
gendũ ē d̃ q̃cũq; officiato eccleſiaſtico ꝯce
dente alteri vſum ſui officij. q̃tũcũq; illud
officiũ ſit ſimplex. puta capellania: ꝑmiſſa
ria vel hmõi. q: q̃dlibꝫ officiũ eccleſiaſticũ
etiã ſimplex eſt ſpũale: ⁊ ſic nõ eſt locabile.
Et multo magis vel nõ minꝰ idẽ eſt i p̃la
tura. Vñ ⁊ p̃latus nõ põt ꝓ mercede vel
cenſu annuo cuiq; ꝯmittere ſuũ officium:
etiã ſi illud ſit q̃dã ꝯtenioſa iuriſdictio. vt
puta. ſi ep̃s vellet alicui cõmittere vicaria
tum ſuũ in ſpũalibꝰ. vel officialatũ reſpi
cientẽ cõtentioſum forum. ita q ille cui cõ
mitteret deberet ſibi aliqd̃ tp̃ale dare pro
huiuſcemodi ꝯceſſione. hec receptio eñ et
datio eſſet nõ tñ illicita ſ; ſymoniaca. Et
de hac eſt ſpecialis titulꝰ i decreta. i q̃nto.
ſc;. Ne p̃lati vices ſuas vl' eccleſias ſub
annuo cẽſu ꝯcedãt. Vñ q̃uis nõ nũq; ſo
leat dici q p̃ſbyteri ꝯducti locãt opas ſu
as. tñ h̃ eſt ſanꝰ intelligendũ q̃ ſermo ſo
net. q: nõ ē intelligẽdũ capiẽdo locationẽ
ꝓprie put ē cõtractꝰ nõ gratuitꝰ ſed ꝓ p̃cio
factus. Quia tunc p̃ſbyteri cõducti ſic lo
cando ſe ad operas vel ſuas operas: eſ
ſent veri ſymoniaci. ſ; capit locatio impro
prie. put ē ꝯtractꝰ factꝰ ꝓ aliq̃ nõ vt ꝓ p̃cio
immo fit g̃tis vt gratꝫ excludit p̃ciũ. ſ; pro
aliq̃ vt ꝓ ſtipẽdio. ſ; d̃ h̃ latiꝰ i tractatu d̃ ſy
monia dicet. Et ſi arguat. Licitũ ē q q̃s
ꝯcedat alteri ecc̃liã ſuã ſub ãnuo cẽſu. mõ
ꝑ eccleſiã itelligit offm̃ ecc̃ie. ⁊ illa ꝯceſſio
nõ ē niſi locatio. igit. maior p̃tꝫ ꝑ. c. vlti. ne
p̃lati vices ſuas. vbi q̃dã q̃ ꝯceſſerat alteri
ecc̃iã ad ſeptẽnũ ad ãnuũ cẽſũ ꝯpellit ad
ꝑmittẽdũ ecc̃liã alteri ad tp̃s ꝯuẽtũ. ad h̃
ãt ñ ꝯpelleret: niſi licite potuiſſ; eã ſic alteri
ꝯceſſiſſe ⁊ alt ſic eã r̃cepiſſe. igit. Rñr. ecc̃ia
capit ibidẽ ꝓ redditu ecc̃liaſtico. nã poſſeſ
ſio aliq̃ ecc̃ie vl' ius ꝑcipiẽdi obuẽtiões vl'
fructꝰ ecc̃ie p̃t alicui alteri locari. q: illd̃ ē in
triſece q̃d tp̃ale. ſic ⁊ ager dotal' ecc̃ie p̃t ali
cui locari ad mercedẽ. oꝫ tñ q locatio red
ditꝰ eccleſiaſtici nõ fiat vltra vitã ipiꝰ locã
tis: nec etiã q ſit locatio ad magnũ tp̃s. ſ.
ad. x. annos vel vltra. ſed infra huiuſcemo
di tp̃s. et illa dicit aliqñ ꝯceſſio ad firmã ⁊
dicit eſſe vulgare anglicorũ. de qua in. c. ịụ
de locato. Unde in Cle. j. de rebꝰ eccle. nõ
alie. ſub pena ſuſpenſionis ꝓhibet p̃latis

monaſteriorum:ne poſſeſſiones vel redditus monaſteriorū cōcedant. etiam ꝑ pecunia ſine ɔſenſu cōuentus vel prelati.ꝑ q̄ ſi conuentum nō habet.et oportet ꝙ neceſſitas vel vtilitas monaſterij expoſcat. Et tamē ab illa ꝓhibitione excludit ibidē locatiōes redditnū factas ad modicū tempus. Et q2 locatio redditus vel alterius rei immobilis virtualiter eſt venditio fructuū. Ideo ibidē dicit:redditnū aut fructuū vēditiōes ad tp̄s modicū ꝛc̄. nō volumus eſſe ꝓhibitas. Et ſic poſſet dari ſecundū exemplū de defectu circumſtātie quid.ſcȝ qn̄ q̄s locat redditū eccleſiaſticū ad tempus nō cōceſſum. vel ponus illud exemplū reſpicit circumſtantiā quādo.quia fit ad tempus nō cōceſſum. Tertiuȝ exemplū. Si q̄s ſcienter locat rem vicioſam alicui ignorāti viciū.quod viciū ſi cōductor ſciret:nullatenus cōduceret eam. vtputa equum defectuoſum. Nam talis grauat cōductorē: etiam ſi tanto minus p̄cium accipiat:q̄ntum requirit illa vicioſitas. Nollet em̄ etiam diſcreta volūtate tale q̄d ſibi fieri. Talis etiam exponit ꝓximū periculis temporalibus.puta ſi eſt equus immobilis ꝛ locat eum ad bellū hoſtile:et cōductor credens effugere capitur vel occidit aut alia damna incurrit. Unde etiam locans talis eſt obligatus illi ad refuſionē illꝰ dāni. Multo magis autē peccat quādo ſcienter talem rem locando:nō diminuit p̄ciuȝ quaſi eſſet res ſine defectu. Dicitur notanter ignoranti.q2 ſi ſcienti illud locaret:nō ob hoc peccaret locans. Dicit ſecundo ꝙ vicium ſi ſciret ꝛc̄.q2 ſi cōductor ignoraret et tn̄ habitu eſt talis voluntatis: ꝙ nihilo minus ɔduceret ꝑ tali precio ꝛ locās hoc de eo ſcit vel ꝓbabiliter cōiicit ꝛ credit:tūc nō peccat. Si tn̄ locans erraret et poſtea cōperiret:ꝙ ſi cōductor ſciuiſſet nō cōduxiſſet:tūc debet ei refundere grauamen q̄ eum grauauit. Dicitur tertio notāter. Si quis ſcienter locat ꝛc̄.quia ſi locans ꝓbabiliter ignoraret vicium et bona fide locaret:tunc nō peccat. niſi illa ignorantia eſſet culpabilis.ita ꝙ debebat hoc ſcire. Et ſi ignorauit ꝓbabiliter ignorātia inculpabili:tunc ſi poſtea cōperit defectum:an teneatur de precio diminuere ꝓportionabiliter ſm̄ q̄ntitateȝ defectus.vide hec dubia diffuſius a ſimili per dicta in q̄ſtione.liiij. et queſtione.lxij. Unde ſi locator ignorauit vicium rei:vt locauit vas vicioſum ob quod vinū vel oleum effuſum eſt:tunc tenetur ad intereſſe ipi ɔductori.ſicut et ſi vendidiſti vas vicioſum:teneris ad intereſſe.nō ſolum reſpectu precij ſed etiam reſpectu damni inde ſecuti. Et ꝙ iuriſte hoc limitant de vicio occulto:ꝓcedit in ſuo foro ſcȝ cōtentioſo:ſed in foro ɔſcientie non refert.etiam ſi ſit patulū.prout i ſimili patet in q̄ſtione p̄allegata. Et ſicut exemplificatum eſt de locante rem vicioſam:ita etiam poſſet exemplificari de locāte perſonā defectuoſam vel ineptam aut inſufficientem ad operas ad quas eam locat. Ut ſi imperitus in arte nautica locat operas ſuas ad traducendū res per aquas: talis em̄ peccat. Unde ibi eſt vicium p̄ſumptionis.q2 vltra vires ſuas attemptat:et tenet de dānis cōtingentibus propter ſuam imperitiam.quia illa ꝓueniunt ex ſua lata culpa.

Quartum exemplū. Si quis locat rem furtiuam vel raptam. Nam ſic locando cōtrectat rem alienam inuito domino.et per ɔſequens cōmittit furtum. Et ſi dicat. Fur vel predo cōmodans rem alienā habet actionem cōmodati.vt habetur.ff.cōmodati.l.cōmodare.igitur aliquis poteſt cōmodare res furtiuas. Reſpōdetur.fur nō poteſt cōmodare nec locare rem furtiuam:ſic ꝙ ſibi liceat eam locare vel cōmodare.ſed p̄dicta lex intelligitur ſic.ꝙ ſi cōmodauerit:habebit actionem cōmodati.

Tertio deficit aliquādo circumſtantia cui.puta.ſi quis locat aliquid ei cui eſt ꝓhibitum quidpiam locari vel conducere. Ut ſi quis locat equum vel operas ſuas alicui excōmunicato.q2 cum illo nō eſt cōmunicandum:et per ɔſequens nec cōtrahendum.niſi in certis caſibꝰ exceptis contentis in illo verſiculo. Utile.lex.humile.res ignorata.neceſſe. Poteſt etiā exemplificari d̄ locāte domū bononie alicui ſcholari vl' magiſtro in caſu quo ille magiſter vel ſcholaris eſt ꝓhibitus cōducere. et de hoc patebit in q̄nta et ſexta circūſtātia.

Quarto deficit aliquando circumſtantia cur.et hoc cōtingit dupliciter. Uno mō quādo quis locat rem vel perſonā ſuam ad illicitū vſum. vt ſi quis equum ſuum

vel operas ſuas alteri locat ad bellum iniuſtum vel homicidiū ꝓſequendū. Et hoc cōtingit dupliciter. Uno modo in ſenſu cōpoſito. ita ꝙ locans etiam vere intendit ꝙ vtatur eo tali illicito vſu: quomodo meretrix locat corpus ſuum ad coitū. Alio modo in ſenſu diuiſo: ita ꝙ locans intendit ꝙ vtatur eo licite. et licet ſciat ꝙ vtetur eo illicito vſu: et hoc ſibi diſpliceat: attamen anteꝗ̄ velit carere mercede locationis: locat eam rem ei. vt qui locat domū mulieribus multū ſuſpectis quas vellet ſibi abſtinere a peccans: attamē probabiliter coniicit oppoſitum: et nihilominꝰ eis locat. talis enim interpretatiue cōſentit i illicitū vſum domus. Secundo principaliter deficit cir. umſtātia cur: quādo locat ad licitū vſum ſed ob finē indebitum. vt ſi ꝗs etiā ad licitū vſum locat alicui equum ſuum. ſcꝫ vt in eo equitet. ſed ideo vt equitans inde cadat et moriatur. Quinto ⁊ ſexto deficit aliquādo circumſtantia vbi. et circumſtantia quādo. vt ſi locat vel cōducat reꝫ vel perſonā in tempore vel loco in quibus ꝓhibitum eſt tales ꝯtractus facere. multo magis quādo huiuſmodi contractum ꝓſequitur opere ⁊ effectu. vt ſi locat ꝑſonam ſuam ad operas culture terre pro die dominica ⁊ eas exequitur illo die

Et ꝓpter defectum circumſtantie quando fit illa locatio illicita qua quis in ciuitate Bononienſi domum prius alicui magiſtro vel ſcholari locatam locat ante finē p̄cedentis locationis: ſine cōſenſu p̄cedentis cōductoris. Nam talis ſecundus conductor peccat cōducendo ante finem p̄cedentis locationis ſine cōſenſu inquilini. Immo incurrit excōicationē ipſo facto. vt patet i. c. j. extra de locato ⁊ ꝯduc. igit̄ etiā locator eadeꝫ locando in tali caſu peccabit. tenet cōſequentia. quia cōmunicat ſecundo cōductori in crimine. Non autem dico locatorē icurrere excōmunicationē: ſicut tm̄ cōductor incurrit. quia p̄dictum capitulū nihil diſponit de locatore quo ad excōmunicationē ꝯtrahendam: ſed tm̄ de cōductore. e. modo cōſtitutio penalis nō eſt extendenda: ſed reſtringenda Et ſi quis dicat. ergo eadem ratione etiā locator nō contraheret culpam. ex quo illi nō fit ꝓhibitio ſibi ne locet. Dicendū ꝙ locator non cōtrahit culpā ſuam ex ꝓhibitione ibideꝫ facta: ſed ex ꝓhibitione generali qua ꝓhibetur lege diuina ⁊ naturali vt nō cooperetur homo ꝓximo ſuo ad peccatū mortale. quia illud eſt cōtra preceptū dilectiōis proximi. Si iterum ⁊ ſecundo arguat̄. Ergo etiā recipiēs mutuū ſub vſuris peccaret mortaliter ſicut dans ſub vſuris: patuit ſolutio ſupra q̄ſtione. xlvij. Si tertio arguat̄. Ergo locans etiam incurreret nō tm̄ culpā: ſed etiā excōmunicatioꝫ a ſimili. Reſpondet̄. nō eſt ſimile: quia culpa cōtrahitur virtute legis diuine vt dictum eſt: excōmunicatio aūt virtute legis poſitiue. Hec aūt illam nō inflixit locatori: ſed tm̄ cōductori: q̄uis excōmunicationē minorem vterqꝫ contrahat que cōcomitatur omnē mortalē culpam. Et ſi dicat̄. vbi eadē rō ibi eadē iuris diſpoſitio: et ſic eadē pena. Dicendū ꝙ ex identitate rōnis extenditur cōſtitutio quo ad ꝓhibitionē vel p̄ceptionē. ſed non oportet ꝙ pena annexa extendat̄: ⁊ ſic cōtrafaciēs incurrit culpaꝫ vbi eſt eadē ratio: ſed nō oportet ꝙ incurrat penam. Et dato ꝙ etiam ex identitate rationis extenderet̄ ꝯſtitutio quo ad penam cōtrahendam. tn̄ in ꝓpoſito nō eſt eadem ratio. Nam ratio ꝓhibitiōis locationis facte ſcholaribꝫ ⁊c. eſt. q: ex quo ſcholares certāt de lucro captādo: fuit ratio vt ꝓhiberent̄ ſic cum p̄iudicio mutuo cōducere. p̄ſertim cum humaniꝰ ſe debeāt ad inuicem gerere. ſed locator certat de damno vitando. ideo nō ita directe fuit ſibi prohibendum. immo nec indirecte loquēdo eſt ſibi ꝓhibitum ſi locet alicui alteri a ſcolaribus vel magiſtris. Si querat̄. An ne idem ſit iudiciū de ſcholaribꝫ ⁊ magiſtris aliaꝝ vniuerſitatū: Dicendū ꝙ de hoc ſūt opiniones. Hoſti. tenet ꝙ ſic. ſed Inno. et Jo. an. tenēt ꝙ nō. quia licet materia huiꝰ ꝯſtitutiōis ſit fauorabilis vt euitent̄ ſcandala ⁊ ſeruetur pax inter ſtudentes: tamē inquantū imponit penam eſt odioſa: ⁊ ſic reſtringēda. ſed illa rō nō defenderet ſcholares ⁊ magiſtros aliarū vniuerſitatū: niſi ab incurſu pene annexe. nō aūt a culpa cōtrahēda qn̄ ipi tanꝗ̄ ꝓhibiti ꝑ illā cōſtitutionē ꝯtraherēt culpā. Uñ cū ſint opiniones: tutiꝰ eſt abſtinere: et niſi pōtifices poſtus talibꝫ innumeris dubiis et ſolo ſuo

iure poſitiuo ꝓuenientibꝫ: q̄ ſalutē aīaꝝ anie
ↄ̄ſeq̄unt extirpandis ſtudere deberent: q̄
ſine numero reperiunt in iure canonico ⁊
ciuili, maxime cum facillimū illud eis eſſet
ſolo ſcꝫ nutu voluntatis eoꝝ acceden-
te vel quibuſdam alijs negocijs ſuperactis
vel ꝓbanis. Septimo deficit aliquan
do circumſtantia quomodo. et hoc ↄ̄tin-
git multipliciter. Primo quādo locās exi
git mercedē nimis magnā. oportet enī q
vſualis valor ipſius mercedis ⁊ valor ipſi⁹
vſus rei locate adequentur: ſic q̄ verſum
liter vnum non ſit alio melius. alīs viola-
tur equalitas ⁊ fit iniquitas. Utrum aūt
illa equalitas debeat ↄ̄ſiſtere ī indiuiſibi
li: ⁊ quomodo cognoſcatur illa equalitas
et valor vſus rei: poteſt ſciri a ſimili per ea
que dicta ſunt de venditione ⁊ emptione.
in queſtione. lvj. eo q (vt dictū eſt) locatio
equiualet venditioni vſus vel fruct⁹ rei:
et cōductio emptioni eiuſdē. Secūdo de
ficit quādo locans etiā equā mercedē exi-
git: ſed tn̄ grauat cōductorem a latere per
aliqua onerosa pacta innaturalia cōtra-
ctui locationis vel accidētalia eidē ſeu p̄-
ter naturalia: obligādo eū ad aliqua ad q̄
virtute locationis ſibi facte non teneret: q̄
tn̄ onera eidem alia via nō refundit: qua-
tenus qui grauatur ī vno: releuet in alio.
vtputa nō eo remiſſiorē mercedē ab eo ac
cipit. nec locator ecōtra in releuamen con-
ductoris ſuſcipit ī ſe aliquod onus ad qḋ
ratione locationis nō teneretur. Ut au
tem ſciatur quomō multipliciter cōtingit
fieri cōtra naturā ſeu naturalia locationis
pacta inter locatorē et cōductorem. quoꝝ
aliqua ſunt cōtra naturā ſeu naturalia. et
aliqua p̄ter naturā eius. videndū eſt que
ſint naturalia illius cōtractus: q̄b⁹ habi
tis ſatis patebit quādo pactū aliqḋ eſt cō
tra naturā illius cōtractus: vl̄ preter eius
naturā vel accidētale ei. ⁊ illa patebūt ī cō
cluſione ſequēti. Quomō autē differāt il-
la q̄ dicunt ſubſtātialia alicuius cōtract⁹
ab illis que dicunt ei naturalia: et ab illis
que dicūt ei accidētalia patuit ſup̄ q̄ſtiōe
lxxix. Notant etiā dico ꝯ naturā ſeu na-
turalia ad deſignandū q hic volo ꝓ eodē
accipere aliquid eſſe ↄ̄tra naturā ↄ̄tractus
et eſſe cōtra naturalia eius. Nam hic acci
pio naturā ꝓut nō eſt idem qḋ eſſentia vl̄
ſubſtantia: ſed ꝓ eo qḋ cōcomitatur ⁊ na-
tum eſt cōſequi eſſentiam cōtractus quō
id qḋ eſt naturale alicui dicit̄ eius natura
ſicut nonnūq̄ dicimus. hoc eſt natura il-
lius animalis vl̄ illius gemme. Unde tūc
natura capit̄ cauſaliter ſeu effectualiter. id
eſt illud eſt cōditio cauſata a natura illius
animalis vel eam cōcomitans. Et ex hoc
patet q aliquādo equiuocat̄ natura cum
dicit̄ aliqḋ eſſe cōtra naturā vel de natura
cōtractus. aliqn̄ enī capitur ꝓ eſſentia. ⁊ il
lo modo capit natura qn̄ dicit̄ pactū con-
tra naturam cōtractus facit ipm̄ tranſire
in aliam ſpeciē ſi eſt poſſibile. aliquando
ꝓ eo qḋ naturaliter natum eſt ineſſe con-
tractui. ⁊ ſic capit̄ ꝓ naturali.

Quarta cōcluſio. Multa ſūt na
turalia ipſi locationi. id
eſt q̄ ei ex natura illi⁹ ↄ̄tractus de iure gen
tium vel diſpoſitione iuris humani ſūt na
tura ineſſe ⁊ de facto ſibi inſunt: ſi non ex-
cludantur p̄ pactū factū inter partes: aut
per ↄ̄trariam ↄ̄ſuetudinē illius loci cōtra
riam illi naturalitati cōtractus. ſicut dici-
mus frigiditatē eſſe naturalē aque: quia ei
relicte in ſua natura ineſt frigiditas: q̄uis
p̄ extrinſecū aduenīēs ſepe ei deſit frigidi-
tas ⁊ inſit caliditas. Patet ↄ̄cluſio enume
rādo ꝓ nunc nouē naturalia ei⁹. Primū
eſt q in locatione rei vt res diſtinguit̄ con
tra p̄ſonā: res locata ſubſtat p̄iculo locato
ris. ita q ſi ipſa p̄eat ſine lata ⁊ leui culpa cō
ductoris. puta a natura per caſum fortui-
tum vel diuinū iudicium: vel etiā p̄ culpā
leuiſſimā ↄ̄ductoris: ipſa debet periſſe ipſi
locatori. ita q cōductor nō tenet̄ locatori
refuſionē facere ꝓ eadē re. Si autē pere-
at per cōductoris vel eorum quoꝝ opera
cōductor vtitur: culpam latam vel leuem:
et multo magis ſi eius dolo pereat: tenet̄
cōductor ad refuſionē illius damni. hoc
primū naturale patet. quia regula eſt q in
ↄ̄tractibus qui fiunt gratia vtriuſq̄ ↄ̄tra-
hentis: recipiēs tenetur de dolo ⁊ lata cul
pa atq̄ leui: nō antē de leuiſſima. Nec de
caſu fortuito vel naturali aut diuini iudi-
cij. De qua regula et alijs patet in. l. cōtra
ctus. ff. de reg. iuris. Modo locatio ⁊ ↄ̄du
ctio ſunt hmōi. quia locans locat rem ſuā
gratia mercedis p̄cipiende: ⁊ cōductor cō-
ducit ꝓ cōmoditate vſus p̄cipiendi de re

ſia. Et in hoc differt locatio ⁊ cōductio a cōmodatione actiua ⁊ paſſiua: ⁊ etiā a mutuo: ab emptione ⁊ venditione. quia in cōmodatione recipiens rem cōmodato: tenetur etiam de leuiſſima culpa: licet nō teneatur de caſu fortuito. et intelligit̃ hoc de cōmodatiōe facta gratia cōmodatarij tm̃. Unde regula eſt ꝙ in cōtractu facto gratia recipiētis tm̄: recipiēs tenet̃ etiā de leuiſſima. q̄ regula tm̄ fallit in precario in q̄ recipiēs nō tenetur niſi de dolo ⁊ lata culpa. Cuius ratio diuerſitatis patuit ſupra q̄ſtione. xvij. Item res mutuata ſtat in periculo ipſius recipientis: et hoc in omni caſu etiam fortuito. Itē in emptione res empta ſtat in periculo ipſius emptoris poſtq̄ꝫ emptio eſt peracta: etiam ſi nōdum ſit tradītio ſubſecuta: q̄uis hoc habeat fallentias: prout etiā tactum eſt ſupra. lxxix. q̄ſtione. Et p̄dictum naturale fundatur in l. Item queritur. in. l. ſi iudices. §. qui columnam. in. l. ſed de damno. ff. eodem.

Ex illo naturali primo ſequitur correlariū. ꝙ ſi cōductor rei mobilis remiſit locatori rem ſibi locatam. ⁊ hoc per nunciū diligentem ⁊ idoneum et res in via perit caſu fortuito: nō tenetur cōductor ad reſtitutionem. quia ille caſus imputatur dn̄o rei. Si autem per nunciū inidoneū ⁊ indiligentem ⁊ illius indiligentia periſſet: teneretur. Dixi notanter. et illius indiligentia ⁊c. quia ſi etiam per indiligentē remiſiſſet: ſed cōſtaret ꝙ nō illi⁹ indiligentia periſſet. ita ꝙ etiā ſi diligēs fuiſſet adhuc periſſet tali caſu: nō videtur mihi teneri. Et in hoc correlario patet ꝯuenientia locationis cum cōmodatione ⁊ depoſito. q2 depoſitarius et cōmodatarius etiam nō tenentur quando remittūt rem depoſitam vel cōmodatam per nuncium idoneum ⁊ res perit caſu. ſecus ſi per indiligentē ⁊c. Et in hoc differūt illi cōtractus a mutuo. quia mutuatari⁹ etiā ſi per diligentē ⁊ idoneum nuncium remittat et res pereat caſu fortuito: tenebitur nihilomin⁹ mutuatori ſatiſfacere. Ratio eſt. quia res locata vel cōmodata vel depoſita manet in dominio et p̄prietate locātis: cōmodantis vl̄ deponētis. ita ꝙ nuncius idoneus talem rem deportādo deportat rem ipſius locantis vel cōmodantis vel deponētis. Ideo ſi ſine indiligentia nūcij perit: debet dn̄o periſſe. ſed res mutuata non manet in dominio mutuātis: nec regreditur in eius dominiū per hoc ſolū ꝙ eſt iam in via remiſſionis. Immo oportet ꝙ cum effectu ei tradatur. et ſic ante traditionē manet in dominio mutuatarij. ideo ſi perit fortuito caſu: debebit mutuatario periſſe. Dictū eſt etiam notanter ꝙ conductor non tenetur de leuiſſima culpa: nec de caſu fortuito ex natura cōtractus. Quia ex alijs cauſis contingit ꝙ tenetur etiam de leuiſſima et de caſu fortuito. Et hoc in tribus caſibus. Primo ſi locaui tibi rem ad certum vſum: et tu ſine voluntate mea vſus fuiſti ea in alium vſum. vt ſi equum tibi locaui vt equitares ad pacem: et tu equitaſti ad bellum. ſi equus pereat in bello aliquo caſu: etiam ex leuiſſima culpa vel caſu fortuito: teneberis mihi de equo. culpa enim tua etiam lata p̄ceſſit caſum. quia furtum cōmittit cōductor qui re locata ſibi vtitur ad alium vſum q̄ꝫ ad illum ad quem eſt ſibi locata: niſi id faceret de ꝯſenſu locatoris. Secundo ſi pactum interuenit quo obligat ſe cōductor ad recipiendum in ſe periculum caſus prouenientis etiam ex leuiſſima culpa ⁊ ex cauſa fortuita. Ubi notandum ꝙ quando in pacto exprimit̃ ſpecifice aliquis caſus fortuitus: tunc de illo tenetur ⁊ nō de alijs: niſi ſit adiecta clauſula generalis de caſibus fortuitis. Et ſi illa ſit adiecta: tunc adhuc tm̄ tenebitur de caſibus fortuitis cōſimilibꝰ ei qui fuit ſpecificatus: nō autem de illis qui ſunt maiores eodem. quia in odioſis clauſula generalis nō comprehendit maiora expreſſis. vt in Cle. non poteſt. de procurato. ſecus in nō odioſis. vt in inſtitutiōe procuratoris in qua expreſſis aliquibus requirentibus ſpeciale mandatum et ſubiecta clauſula generali veniunt caſus maiores expreſſis. Et iō ſi vult locator ꝯductorē h̄re obligatū ad caſus fortuitos: etiā maiores illos ſpecificato: op⁹ erit exp̄ſſe illos adijcere: vel ſaltē aliq̄s de maiorib⁹ ſpecificare ⁊ adijcere clauſulā generalē d̄ alijs fortuitis. Terti⁹ ē ſi mora p̄ceſſit caſum. puta locaui tibi equum mihi reddendū certa die.

tu vltra illũ diem detinuiſti, ſi quid ei tũc
acciderit: teneberis etiam ſi culpa leuiſſima
vel a fortuna illud ſibi acciderit, immo eti
am ſi equus fuiſſet codẽ mõ apud me peri
turus. Nam vltra detinendo: etiã cõmit-
tis furtum: et per cõſequens culpã: tibi er-
go imputandũ eſt. Nec mirũ ꝙ in illis tri
bus caſibus teneatur cõductor de caſu eti
am fortuito, quia depoſitarius qui ex na-
tura cõtractus minus tenetur ꝙ̃ cõductor
tenetur in illis trib9 caſibus de caſu etiam
fortuito, ſcʒ ſi ꝑceſſit mora in reſtituendo
depoſitũ: vel ſi pactũ interuenit: vel ſi cul-
pa preceſſit caſum. Et tamẽ extra illos ca
ſus depoſitarius nõ tenetur niſi de dolo ⁊
lata culpa: et nõ de leui. Intelligendo hec
de depoſito facto gratia deponẽtis tm̃, ſe-
cus ſi gratia depoſitarij. Vt quia ſe obtu-
lit depoſito: et tunc de leui etiam tenebit.
Vel ſi depoſitarius aliquid recepit ꝓ cu-
ſtodia: ⁊ tunc etiam de leui, quia tunc con
tractus gratia vtriuſqʒ fit. Et ſi quis di
cat, ꝙ̃uis cõductor ex natura cõtractus lo
cationis ⁊ cõductionis abſolute facti: non
teneatur ad periculũ rei locate ꝓueniens
ex culpa leuiſſima, nunq̇d autem quando
locator locando eſtimat rem locatam ⁊ ſic
eſtimatã tradit: tenebitur cõductor etiam
de caſu leuiſſime culpe: Dicendũ ꝓut tra-
hitur ex Panor. in. c. vnico. de cõmodato.
ꝙ hic ſũt due opiniones. Prima eſt ꝙ ſic.
et illa eſt gloſe ſcʒ Accurſij. ⁊ Bart. in. l. ſi
vt certo. §. nunc videndũ. Eſt etiam Ho-
ſtieñ. in. c. vnico. de commodato. vt reci-
tat Aſten. in ſum. li. iij. ti. xvj. quam ⁊ ipe
ſequitur. Vnde ẽm illam opinionem eſti-
matio facit adijci gradum in illis cõtracti
bus de quorũ natura nõ eſt vt transferat
dominium, ſicut eſt locatio, cõductio, cõ-
modatio, et depoſitũ. Vnde ſic facit adij-
ci gradum, ꝙ ſi alter cõtrahentium: puta
ille qui recepit rẽ nõ tenebatur niſi de cul-
pa lata, tunc ſi eſtimata tradita eſt ſibi res:
iam tenebitur etiam de leui culpa. et ſi te-
nebatur de leui: iam tenebitur etiam de le
uiſſima. et ſi de leuiſſima: tunc per eſtima-
tionem adiectã tenebitur etiã de caſu for-
tuito. Modo in locatione tenetur cõdu-
ctor ex natura cõtractus de leui. igit̃ ſi res
eſt ſibi cum eſtimatione locata: tenebit̃ eti

am de leuiſſima. Alia eſt opinio Joh.
an. in dicto. c. vnico. ꝙ ꝓpter eſtimationẽ
adiectam in ꝑdictis cõtractibus: de quo-
rum natura nõ eſt vt transferatur domini
um: ſeu in q̇bus de natura eorum eſtima-
tio nõ facit venditionẽ: recipiens nõ plus
tenetur ꝙ̃ expoſcat natura cõtractus, ſed
eſtimatio ſolũ operatur hoc: vt ſciatur ve
rum precium rei in caſu quo res perderet̃
aut deterioraret̃, vt ſic dominus rei releue
tur ab onere ꝓbandi verum ꝑcium rei. et
hec opinio placet Panor. Et preſertim ꝙ
precedens opinio dicit, ꝙ ſi recipiẽs tene
batur de leuiſſima: tunc eſtimatio facit eũ
teneri de caſu fortuito. põt improbari ſic.
Quia eſtimatio adiecta in tali contractu
nõ plus facit ꝙ̃ faceret pactum generale.
modo ſi ſolum interueniat pactum gene-
rale inter tradentẽ ⁊ recipientẽ rem in tali-
bus cõtractibus: tunc virtute illius pacti
nõ tenebit̃ recipiens de caſu fortuito. im-
mo oportet ꝙ caſus fortuitus exprimat̃.
nec valet generalis obligatio ne quis ſub
inuolutione verborum renunciaret eius
rei cui nõ eſſʒ in ſpecie renunciatur9: vt ma
vult Accurſi9 in. l. ſed ⁊ ſi quis. §. queſitũ.
ff. ſi quis cau. In cõtractibus vero illis
in quibus de natura eorum tranſit domi-
nium. ſeu vt eſtimatio operetur venditio-
nem: eſtimatio facit ꝙ recipiẽs ſubſtat pe-
riculo caſus etiã fortuiti. Et ad dictũ §.
nũc videndũ, q̇ videtur eſſe ꝓ prima opi-
nione. Reſpondet̃ ꝙ intelligitur quando
recipiens expreſſe ꝓmiſit ſe ꝑſtaturum eſ-
timationẽ: ſecus quãdo eſtimatio fuit ſim
pliciter facta. Et idem dicendũ quando
recipiens ꝓmiſit alternatiue rem vel eſti-
mationem per. l. paulus. ff. de iure dot.

Et quicquid ſit de illis opinionib9 quo
ad forum cõtentioſum: tamẽ in foro con-
ſcientie nõ refert an prima vel ſecũda ſit ve
ra dummodo ſeruetur equitas, puta ſi lo
cans rem vult ꝙ eſtimatio debet adijcere
gradum, et ſic vult grauare cõductorẽ o-
nere quo al's nõ eſſet grauatus: tunc debet
eundem in alio releuare. Si autẽ nõ vult
ꝙ debeat adijcere gradum: tunc non tene
tur ad releuandũ euʒ ſingulariter in alio.
Sic ꝓpornonabilit̃ ecõtra dicendũ eſt de
cõductore. Et eodẽ mõ ꝓpornonabilit̃ ſe

dici in alijs cõtractib⁹ in quib⁹ nõ trãſfert
dominiũ ſi res tradat eſtimata. Et eodem
modo debet eq̃tas ſeruari q̃n ↄductor dz
eſſe obligat⁹ ad caſum leuiſſime culpe vel
fortune ex pacto prout in ſecundo caſu ſu
pra memorato. Nõ autem oportet illam
ſeruare per locatorẽ circa cõductorẽ in pri
mo ⁊ tertio caſu. quia cõductor debebit ſi
bipſi imputare q̃ nõ reſtituit rem quando
debet: aut q̃ ea aliorſum vtatur q̃z ſibi ſit
locata. Unde non oportet locatorẽ ab eo
tanto remiſſiorẽ mercedẽ recipere aut aliq̃
cũ releuare ſicut in ſcđo caſu aut i caſu eſti
mationis adiecte. An autẽ quãdo locator
alicuius rei imponit omne periculũ ipi cõ
ductori cõtra naturalia locationis, ita q̃
qualitercũq̃z pereat vel deterioret vult re
habere valorẽ in quo tradidit: tranſeat cõ
tractus in mutuũ. et per ↄſequens ſi loca
tor aliquid recipiat a ↄductore ſit damnã
dus vt vſurarius. vel vtrum nõ tranſeat
in mutuum ſm veritatẽ ſed tm̃ ſm apparẽ
tiam. et ideo ſit damnandus vt in fraudẽ
vſurarũ q̃d attemptans: vel ſaltẽ vt agẽs
cõtractum habentẽ ſpeciem mali. etiam ſi
proportionabiliter tanto minorẽ penſionẽ re
cipiat q̃nto onerat cõductorẽ patebit. q.
ſeq. arg. 4. et ſuis ↄfirmationib⁹. correla
rio ſecũdo. Secundũ naturale eſt. q̃ ſi
cutin locatione et cõductione rei nõ tenet
conductor de damno accidente rei locate
modo predicto: ſic eodem modo etiã in lo
catione et cõductione pſone ad opas non
tenetur cõductor de damno accidẽte pſo
ne locate: ſed potius ecõtra. Secundũ pa
tebit in tertio naturali. Primũ patet. Si
cõduxi te ad laborandũ in vinea mea: vel
ad colendũ agrum meum. ad edificandũ
mihi domũ in ſolo meo. ad traducendum
et tranſferendũ res meas in naui p aquã:
vel per terrã in curru. et tu qui locas ope
ras tuas inter operandũ incidis in dam
num. puta: frangis tibiam aut ↄſimile q̃d
et id incidis ſine dolo meo et ſine mea cul
pa lata ⁊ leui. puta caſu fortuito vel diui
no iudicio. vel al's naturaliter fuit damnũ
illud natum tibi accidere: etiam extra illuz
laborẽ. vt ſi incidis paralyſim ex natura:
vel quoddã aliud malũ incidis tñ ex cul
pa mea leuiſſima: nõ teneor tibi illud dã
num reſarcire. Et ſic ſicut alibi locata res

ſtat periculo locatoris modo p̃dicto. ſic hic
perſona locatoris ſtat periculo locatoris.
Quomõ aũt econtra teneat locator pſone
ipſi cõductori patebit in tertio naturali.
Eſt ergo Tertium naturale. q̃ in loca
tione pſone alicuius ad operas ad facien
dum ſcz aliq̃d in reb⁹ alterius: vel ad agẽ
dum aliq̃d circa eas ipſe locator tenet con
ductori de damno q̃d ex dolo vel ex lata
vel etiam ex leui culpa locatoris contingit
in rebus illis. nõ autẽ de illo q̃d cõtingit
in re per caſum fortuitũ. vel vi naturali vł
vicio rei. Exemplũ primi. cõduco te vt in
cypho meo aliquid facias ⁊ cyphus fran
gitur tuo dolo vel lata culpa vel leui: te
neris mihi p refuſione damni. Similiter
ſi cõduco te vt in domo mea mihi edifices
aliquid: et ecce domus illa perit dolo tuo
vel culpa tua etiã leui: tu teneris mihi. ſe
cus ſi perit a fortuna. vt incendio celeſti vł
terremotu vel vicio ſoli. Item ſi a me ali
quod veſtimentũ accipis ſarciendũ vł po
liendum ⁊ mures corroſerint: teneris etiã
de leui culpa. vt in. l. item querit. §. ſi fullo
Item ſi gemmã ſculpendã vel includen
dam accepiſti et illa frangit tua culpa etiã
leui. ſcz pp̃ter indiligentiã tuam vel viciuz
tui operis: teneris mihi. ſecus ſi vicio ſuo
frangat. nam tunc nõ teneris mihi: niſi ſu
per hoc ſpeciali pacto te obligaſſes. Ex
emplum ſecundi. Cõduxi te ad transferen
dum vinum vel alias res meas: ⁊ tua cul
pa etiam leui effunditur vinum aut per
duntur vel deſtruunt res ille: teneris mi
hi. Item ſi cõduxi te ad cuſtodiendũ peco
ra mea ⁊ tua culpa etiam leui lupus ea ra
pit: teneris mihi. An autez locans ope
ras ſuas ad agendum aliquid in rebus al
terius vt ad tranſferendũ eas ⁊c. vt dictũ
eſt: etiam teneatur de leuiſſima culpa. Di
cendum q̃ ſi res ille tranſferende indigẽt
diligentiſſima cura. puta: quia niſi dilige
tiſſima cura adhibeat: deſtruuntur vel pi
clitantur: ⁊ tunc locator tenetur etiã de le
uiſſima culpa. quia tũc tacite ineſt illa ob
ligatio illi cõtractui ex circumſtãtia reruz
circa quas opere ille cõducuntur. Ut ſi lo
cator operarum eas columnas quas cito
cõtingit frangi habet tranſferre aut vitra
p̃cioſa aut ↄſimilia. et h̃ mõ intelligit tex
tus in. l. ſi merces. §. q̃ colũnã. ff. d' locato.

vbi dicit.culpa aũt abeſt ſi oĩa facta ſunt
que diligentiſſim⁹ quiſq; obſeruatur⁹ fuiſ
ſet. Sed ſi res transferende nõ ſunt tales
que indigeãt diligentiſſima cura.nec ſint
talis importantie:nõ tenetur locans ope-
ras de leuiſſima:ſed ſolũ vt dictũ eſt. Et
ſi quis ponat ꝙ paſtor qui locauit operaſ
ad cuſtodiendũ gregem dicat. damnũ qḋ
accidit accidiſſe ſine ſua culpa leui vel ma-
ioꝛ.cõductoꝛ aũt eius oppoſitũ dicit. q̇s
debebit ꝓbare. Rñr ꝙ paſtoꝛ ſm Hoſti.
Nam cum rõne officij debeat paſtoꝛ ha-
bere cuſtodiã ſi dicit amiſſam ouem.pro-
bet defuiſſe culpam ⁊ dolũ. Quartum
naturale eſt ꝙ locatoꝛ rei immobilis vt do
mus nõ poteſt ꝯductorem eius ſeu inqui
linum inuitũ expellere ante tempus cõdu
ctionis finite.niſi in quattuoꝛ caſib⁹ quos
tradunt doctores in.c.ꝓpter.extra de loca-
to et ꝯduc. Primus ſi domus locata ſit fa
cta neceſſaria ſue habitationi.puta: ſi do-
mus quã inhabitabat caſu deſtructa eſt:
et ipe dño ſue neceſſitati aliter ꝓuidere nõ
poteſt. Nam nõ dicit dñs neceſſitatus ſi
aliter cõmode ſibi poſſet ꝓuidere. Et hoc
intelligit ſm directoriũ iuris quãdo loca-
toꝛ aliam domũ que ſua erat habebat tẽ-
poꝛe locationis ſed caſu perijt. Nã ſi tunc
nullam habuiſſet niſi illã quã locauit etiã
ad ſuam habitationẽ illam recuperare nõ
poteſt.quia hoc a principio ꝓſpicere de-
buit:aut ſi poſtea duxit vxoꝛem vel alia ſi
milis neceſſitas ſuperuenit. Intellige ſm
Hoſti. et Panoꝛ.qñ tempoꝛe locationis
iſta neceſſitas nõ imminebat. Secun-
dus caſus eſt. ſi domus habet neceſſitatẽ
reparationis.et intellige de neceſſitate oꝛ-
ta poſt locationẽ:et cum tempoꝛe locatio-
nis refectio illa neceſſaria nõ erat. vel ꝓui-
debit dñs inquilino de alia domo.ff. eo-
dem.cũ in plures.et eque idonea ſm dire
ctoꝛium. Et in his duob⁹ caſibus remittẽ
da eſt penſio pro rata tempoꝛis. Ter-
tius ſi cõductoꝛ puta inquilinus peruerſe
verſetur in domo:vt ſi tenet poꝛcos in ſo-
lario:vel nõ habitat in ea ſm pactum cõ-
ductionis.vel ſi deterioꝛẽ facit.vel femĩas
malas ibi tenet.aut etiam ꝑuerſos homi-
nes vt lenones ⁊ hmõi.ar.in auten.de le-
no.§.ſancimus. An aũt hoc caſu remit
tenda ſit penſio dixerũt aliq̇ vt no.glo.in

dicto.c.ꝓpter.ſm quoſdã nõ eſſe remittẽn-
dam partẽ penſionis ꝓ rata tpis quaſi cõ
penſando. Sed glo.ibi dicit nõ eſſe verũ
quia dñs tenet remittere.põt aũt agere cõ
tra inquilinũ ꝓ dãno dato actione legis
aquilie vel ex locato. Sed Panoꝛ.dicit h̄
ꝓcedere ſm Jo.an.quãdo ꝑuerſe verſatur
in domo dando damnũ.vt ſi tenet poꝛcoſ
in ſolario. vel aliqñ damnificat domũ vt
ſpargendo aquam ſuꝑ lignis.nam tũc do
minus poteſt expellere ſatiſfaciẽdo ꝓ ra-
ta penſionis.quia tunc agit ad damnum:
ſed remiſſio fit ꝓ reſiduo tpis. Sed ſi per
uerſe ſe haberet in domo ſine damno.pu-
ta.tenendo ꝓſtibulũ:vel ludũ:vel exercẽ-
do ad vſura poteſt expelli nõ remiſſa ſibi
penſione ꝓ rata tpis.qꝛ dñs nõ debet ſu-
ſtinere hoc damnũ ex culpa inq̇lini.et in-
telligit hoc quãdo dñs ignoꝛabat condi-
tionem inquilini:al's damnũ eſt ſuum.qꝛ
nõ poterit expelli ante tempus. Sed h̄
vltimũ dictũ Panoꝛ.nõ placet mihi. Nã
ſi etiam locatoꝛ ſciuit eius cõditionẽ. imo
ſi ipe met ei locauit ex intentione ⁊ in ſen-
ſu cõpoſito ad illum inhoneſtũ vſum: po
terit eum expellere: Quis credam eũ nõ te
neri niſi ꝓ rata tpis. Primũ ptꝫ. quia tene
tur eum expellere.igit põt.ꝯſequẽtia nota
Antecedens ꝓbatur.quia tenet ad hoc vt
nõ ſit patronus turpitudinis.et ad hoc vt
nõ cõmunicet alieno crimini ſicut quilibꝫ
tenetur ad hoc vt furib⁹ ⁊ latronibus ad ſe
recurſitantib⁹ nõ p̄beat hoſpitia ad furta
vel homicidia cõmittenda. Modo ſi non
expellit eos:manet hoſpes turpitudinis ⁊
cõmunicat crimini. Item ſicut iuramentũ
nõ eſt vinculũ iniquitatis.ita nec obliga-
tio cõtracta ex locatione.ſed ſi quis iuraſ-
ſet velle iuuamen p̄ſtare ad cõmittendum
foꝛnicationes ⁊ alia peccata moꝛtalia nõ te
netur illud ſeruare.immo tenet ad oppoſi
tum.igit etiã talis locatoꝛ non tenet ſtare
illi cõtractui.et ſi nõ tenetur:igitur poteſt
recedere ⁊ ſic eos expellere. Et ſi dicas
ꝙ poteſt.id eſt licitum eſt ſibi expellere ſic
ꝙ faciat qḋ in ſe eſt vt inde egrediat:ſꝫ nõ
poteſt cum effectu via iuris.ita ꝙ cõque-
rendo iudici ipe ob illam cauſam obtine-
at intentum a iudice. Nec iudex poterit ſi
bi precipere vt exeat. Cõtra hoc implicat
Si eñ locatoꝛ licite pt recedere a ꝯtractu

igitur habet ius recedēdi: igiť eo volēte ſi
ꝯductor ſe opponat: tūc iniuſte ſe opponit
nec habet ius: ⁊ ſi non habet ius, igiť pote
rit ꝑ iudicē cōpelli ad deſiſtendum ab illa
oppoſitione ⁊ debebit locatorē iuuare ad
illo ad qđ habet ius. Scđo qꝛ quicquid
ſit de fornicatiōe ſimplici tñ iudex tenetur
ad ꝓhibendū vſuras: vt patuit ſuꝑ. q. xxv
⁊ ſequentibꝫ. ergo ſi quis exercet in domo
mea vſuras pōt inde expelli ꝑ iudicē niſi
velit deſiſtere ab vſuris. tenet ꝯña. qꝛ non
minꝰ poteſt iudex illud ꝓhibere vt in tali
loco nō exerceat vſurā ſub pena expulſio-
nis de domo: q̄ꝫ ſibi oīno ꝓhibere vſuraʒ.
Scđm autē ꝓbatur. qꝛ locator imputet ſi-
bi ꝙ ſcienter tali ꝑſone locauit ob cuiꝰ con
ditionem nūc eandē habet expellere. Et ſi
cut ille tertiꝰ caſus poſitꝰ ē de inq̄lino qui
eſt cōductor rei vrbane: ita pōt poni de co-
lono q̄ eſt conductor rei ruſtice. vt ſi ꝓpter
inimicicias ortas ex culpa coloni: deť dā-
num agro puta inimicꝰ coloni excidit ar-
bores agri: qꝛ tūc pōt expelli. ⁊ hoc exem-
plum etiā ponit Hoſtieñ. Quartꝰ caſus
eſt qñ inquilinꝰ ꝑ bienniū non ſoluit pēſi-
onem: qꝛ pōt expelli. ſʒ quia aliq̄ñ iura vi-
denť velle ꝙ ex hoc ſolo ꝙ nō ſoluit penſi
onem pōt expelli. etiam ſi nō deſtitit ꝑ bi-
enniū a ſolutiōe. Ideo circa h̄ Panor. cō-
cordādo ſic diſtiguit: ꝙ aut locatio fuit fa-
cta ad longū tempꝰ. ⁊ dꝛ longū tempꝰ arbi
trio iudicis ſm̄ conditionē regionis. vľ tē-
pus decē annoꝝ. ⁊ non minꝰ dꝛ longū. pro
ut in c. de. j. de rebꝫ eccłie nō alie. in glo. aut
ad modicū. primo caſu aut fuit conſtituta
vna pēſio ꝓ toto tēpore: ⁊ tunc pōt expelli
ſi non ſoluit tēpore ꝯuento. qꝛ non ſuanti
fidem: fides frangať eidē. Et illo modo in
telligiť. l. edem. C. locati. vbi a ꝯtrario col
ligiť ꝙ ſi non ſoluit penſionē: pōt expelli.
Aut pēſio ē cōſtituta ſingulis annis: ⁊ tūc
ſi ꝑ bienniū non ſoluit: pōt expelli put ī di
cto ca. ꝓpter. ⁊ ꝓcedit hoc etiam ſi fuit actū
inter cōtrahētes vt non poſſit expelli du-
rante tēpe. nā debet intelligi eo ſoluēte pen
ſionem: vt eſt textꝰ in. l. quero. §. inter loca-
torem. ff. codē. ⁊ ſic in hoc caſu non ē diffe-
rentia inter ius canonicū et ciuile. Nā ſm̄
vtrūq; ius requiriť bienniū: ſecus in ꝯtra-
ctu emphiteotico. Scđo caſu ꝓncipali
qñ eſt ad modicū tēpꝰ: tūc non ē neceſſe ex-
pectare bienniū. ſed ſi non ſoluit penſionē
tēpore debito: pōt expelli etiā ꝓpria aucto-
ritate. et ē ratio diuerſitatis inter hūc caſū
⁊ ꝓcedentem. qꝛ hoc caſu nō habet inquili
nus ius in re. vnde ſi expelliť: non cōpetit
ſibi aliqđ interdictū cōtra dñm. ar. in. l. co
lonus. ff. de vi ⁊ vi ar. ſed in ꝓcedenti caſu
colonꝰ poſſidet naturaliť ⁊ habet pinguiꝰ
ius. ad hoc. l. ij. ſi ager. et ideo non pōt ſic
repente expelli: ſed expectať bienniū: poteſt
tamen dñs agere actiōe locati ad recipien
dum penſionē tēpore debito. Quintum
naturale ē ꝙ in locatiōe rei: cōductor nō te
neť locatori dare mercedē niſi in fine ꝯdu-
ctionis: puta in fine anni: ſi ad annū cōdu-
xit. put hoc colligit Panor. in. c. ꝓpter. ď lo
cato: in eo ꝙ textꝰ dicit: de remiſſione fien-
da ꝓpter ſterilitatē. Naʒ ſterilitas patet ī fi
ne anni. ⁊ textꝰ loquiť de remiſſione ⁊ non
de reſtitutiōe. Vñ ſi penſio fuiſſet in ꝓnci
pio ſoluta: dixiſſet textꝰ ꝙ ē fiēda reſtitutio
ꝓ rata. ad idem ē argumētū in. l. in ſtipula-
tionibꝫ. ff. de re. iuris. Hoc tñ naturale
ꝯtingit excludi tripliciter. ſcʒ ꝑ pactuʒ: pu-
ta ſi ꝯuentum ē ꝙ ante finē anni debeat fie
ri ſolutio. ⁊ ꝑ ſtatutū municipale: atq; ꝑ lo
ci ꝯſuetudinē: q̄bus omnibꝫ ceſſantibꝫ ē ex
diſpoſitione iuris ſoluēda in fine tēporis.

Dictū ē autē notanter in locatiōe rei nō
ꝑſone. quia aliter ē dicendū quādo q̄s lo-
cauit ꝑſonam ad oꝑas: puta ad faciendū
alteri aliq̄d ꝓ mercede. Nam diſtinguēdū
ē put Panor. diſtinguit ibidē dicēs ꝙ in-
ſpiciēda ē cauſa quare dať merces. Naʒ ſi
dať merces ꝓ ſumptibꝫ: tunc debet fieri ſo
lutio in ꝓncipio. qꝛ videť h̄ tacite actum. ſi
autē dať ꝓ labore: debet cōſiderari q̄litas
ꝑſone. Nā ſi obligauit ſe ꝓ mille edificare
palaciū vel campanile vel quid ſimile: tūc
veriſimile ē ꝙ ſenſerit vt ſucceſſiue habeat
certā ꝑteʒ pecunie. qꝛ non poſſet aliter cō-
mode ſuſtētare ſe. vbi aūt ceſſaret hec con-
ſideratio vel ſimilis ē fienda ſolutio ī fine
argumēto ꝓdicte legis. ſemꝑ in ſtipulatio
nibꝰ. hec ille. Et nota ſm̄ eūdē in. c. ꝑue
nit. de arbi. ꝙ differētia ē inter ſoluere an-
nuatim: ſeu quid annuum: et ſoluere q̄libet
anno. Nam ſi ꝓmiſi tibi ſoluere ānuatim
aliquā quātitatē: tūc teneor in ꝓncipio an-
ni ſoluere. ſi aūt ꝓmiſi ſoluere q̄libet āno:
tunc in fine anni fiet ſolutio. Unde ꝟſus.
N

Anno ſi debes in fine teneberis anni. An nēd ſi debes tūc caput reſpicias anni. hec ille. Sextū naturale eſt q̄ cōductori eſt remiſſio penſionis faciēda ꝑ rata ſi ꝯtigit grauis vel magna ſterilitas vel inſolita incōmoditas magna ſine culpa conductoris: niſi ſterilitas poſſit cū vbertate p̄cedētis tēporis vel ſequentis cōpenſari. Et vt plene habeat̄ qn̄ eſt illa remiſſio facienda: ꝛ quando nō: diſtinguendū eſt de locatione ꝛ cōductione. q: quedam eſt rei: quedam ꝑſone. et rei eſt duplex. quedaꝫ ē agri vel cōſimilis rei ruſtice: cuius ꝯductor dr̄ colonus: q̄daꝫ vero eſt alteri⁹ rei q̄ꝫ agri. ꝛ illa diſtinctio patuit ſatis in q̄rta ſuppoſitione. Primo igit̄ videndū eſt de locatiōe ꝛ cōductione agri. ꝛ de illa ſūt recitāde q̄tuor opiniones q̄s tangit Panor. in. c. propter. de locato. Prima q̄ oportet q̄ acciderit tanta ſterilitas vt etiam non potuerint colligi fructus ſeminis. ꝛ illa opinio ē nimis rigida. ꝛ cōmuniter non tenet̄: ꝛ ꝯfundit̄ ꝑ p̄dictum textū: nam hoc caſu non fieret remiſſio penſionis pro rata ſed in totum: ex quo nihil recollegit. nam verbum pro rata denotat ꝑticulare damnuꝫ: ꝛ non cōſumptionem in totuꝫ. Scd̄a opinio eſt vt ſtetur opinioni vulgari quādo dicatur magna ſterilitas. ꝛ ſatꝫ poteſt hec opinio ſuſtentari ex quo lex non determinat.

Tertia opinio eſt q̄ ſi vltra dimidiā iuſti precij eſt ꝯductor leſus: fit remiſſio pro rata. hanc opinioneꝫ tenuit Cy. in. l. licet. C. eodem. ꝛ expreſſius ibi Bart. nam cuꝫ ſit contract⁹ bone fidei: bona fides nō patitur conductorē debere ſine culpa ſuſtinere tantū damnū. Quarta eſt Bart. in. l. ſi merces. in. §. vis maior. q̄ tūc eſt cenſenda magna ſterilitas ob quā eſt faciēda remiſſio quādo deductis ſumptib⁹ nihil ꝑcipit colonus: eo q̄ conductor tacite videt̄ emere fructus futuros ſub q̄dam cōditione ſi naſcent̄. ſed emptor fructuū futurorū non tenet̄ ad p̄cium ſi fruct⁹ non naſcūtur. l. ſi debitor. ff. de ꝯtrahen. empti. ergo nec ille conductor. Nec dr̄ fruct⁹ niſi qd̄ ſupeſt deductis expēſis. l. fruct⁹. ff. ſo. ma. Sꝫ hec opinio nō placet Panor. Primo ex ratione tacta ꝯtra primā opinionem. ꝑ q̄nto text⁹ in. c. ꝓpter. dicit pro rata dāni ē fienda remiſſio. ſꝫ ſi ꝓpter fructus nihil recolligat:

non pōt haberi cōſideratio ad rataꝫ dāni. Secūdo q: ſi eq̄paret̄ vēditioni ꝛ videret̄ facta locatio ſub certa cōditiōe: nihil deberet ſolui ſi nihil recolligit̄: i d. l. ſi debitor. cuius cōtrariū ille text⁹ innuit dum dicit ꝑ rata. inter illas igitur opiniones ſcd̄a ꝛ tertia ſunt ꝓbabiliores. ꝛ tertiā videt̄ Jo. an. fouere: dum ponit exemplū in eo q̄ pro tribus ſextarijs terre erat ſolitus recolligere xv. ꝛ ſoluebat dn̄o tres aureos: ſed ſi anno ſequēti recolligit. xxx. fit cōpenſatio. et illa opinio placet etiam Panor. vt ſcꝫ dicatur magnū incōmodum ſeu magna ſterilitas: qn̄ vix recolligit tertiā ꝑtē ſoluti. Et notanter dictū eſt in principio huī⁹ ſexti naturalis ſine culpa cōductoris. quia ſi ꝑ ſuaꝫ culpam cōtigiſſet nō fieret ei remiſſio etiā ꝑ rata: vt ſi ſegetes ſunt corrupte ꝛ ſuffocate ſunt herbis ſupcreſcentib⁹: aut ex ſimili incuria ꝛ indiligentia: vn̄ ſibi debet imputari ſterilitas. Scd̄o eſt notanter dictū vel magna inſolita incōmoditas: puta ſi ꝓprie non ē ſterilitas. ſed cuꝫ multi fructus creuerint: deſtruunt̄ ꝑ grādines vel aliam aeris tēpeſtatem vel intemperiē vel ꝑ terremotū: vel ꝑ incurſus hoſtium improuiſos: fructus ſūt ablati: vel magnū damnū ꝑ eos datuꝫ eſt. Tertio dr̄ niſi ſterilitas ꝛc. q: ſi poſſet cōpēſari ſecus: vt in exēplo paulo ante dato: ꝛ pōt hoc intelligi etiam ſi illa vbertas non īmediate ſequat̄ vel p̄ceſſerit ſterilitatē. dūmodo ꝯtingat durante cōductione. q: eadem eſt ratio vtrobiq̄.

Et ſi q̄s querat: an econtra debeat augmentari penſio ꝓpter vbertatem ſicut fit remiſſio ꝛ diminutio ꝓpter ſterilitatē. Dicendum q̄ non indiſtincte eſt augēda pēſio ꝓpter vbertatē. q: tunc ꝓpter vbertatem nō fieret cōpenſatio ad ſterilitatē qd̄ eſt cōtra c. ꝓpter. de locato. Vn̄ ſequēdo Panor. ibidem poteſt dici q̄ in tribus caſibus nō debet augeri ſed bene in q̄rto. Prim⁹ quādo vbertas contingit ex eo q̄ fructus multū valēt vltra ſolitum: ꝛ tunc non debet augeri penſio: ſicut nec diminuitur ꝓpter vilitatē precij. quia contractus recipit ſubſtantiā ſuam. ꝛ cōditio tacita ē purificata collectis fructib⁹. Secūdus quādo vbertas contingit ꝓpter induſtriam coloni. ratio: quia tunc ſua diligentia eſſet ſibi dānoſa vel ſaltem non eſſet vtilis ei. Tertius quando

contingit ꝑpter bonitatez rei. Ratio: quia
dominus locauit bonitatē rei meliori mo
do quo potuit. Quartus quādo contin
git caſu fortuito: puta locaui molendinuz
ex quo conductor ſolebat ꝑcipe. l. nūc autē
quia alia molendina corruerūt: recipit cen
tum. z ſic debet augeri ꝑ rata. Naz ſicut ꝑ
pter caſum fortuituz cōtingētē fit remiſſio
vt patuit, ita debet fieri augmētatio ꝑpter
vbertatez ꝯtingentem caſu fortuito. quia
contrariorum eſt eadē diſciplina. Et debent
hec intelligi de vero colono vel ꝯductore
ad excludendū illum qui diciṫ ꝑtiarius. qꝛ
ille nō eſt vere cōductor vt in ſeptima ſup
poſitione patuit. Vñ nec illi eſt penſio au
genda aliter ꝙ̃ ex ipſoꝝ fructuū augmenta
tione met augeṫ: puta ſi habet medietatez
vel tertiā ꝑtem: tūc ſolum cedet ſibi medie
tas vel tertia pars: quātacūqꝫ vbertas ac
cedat: quis pinguior medietas vł tertia ce
dat. Circa tamē tertium caſum videṫ ꝙ
in foro cōſcientie debet augeri pēſio quan
do illa bonitas tempore locationis inerat
rei: z locator ex ignorātia tāte bonitat' lo
cauit p minori ꝙ̃ iuſtū ſit, imo videtur ꝙ
poſſet eſſe tant' exceſſus illius bonitat' re
ſpectu mercedis: ꝙ etiā in foro exteriori cō
pelli poſſet cōductor ad augēdū pēſionez.
ꝓbatur vtrūqꝫ tali ratione. quia in venditi
one z emptione ſic eſt ꝙ ſi quis rem mag
ne bonitatis ei inexiſtentis tēpore venditi
onis vendidit ꝑ nimis modico ex ignorā
tia bonitatis eius: tunc ſibi inexiſtētis: em
ptor tenetur in foro cōſcientie: ſiue tūc ſciat
ſiue poſtea cōperiat ſupplere defectū pre
cij. z ſi ille defectus fuiſſet tant' ꝙ vēditor
fuiſſet deceptus: ſiue a ꝑpoſito ſiue re ipſa:
vltra dimidiā iuſti precij: poſſet etiam i fo
ro exteriori compelli emptor ad reſcinden
dum emptionē vel ad ſupplendū defectū
precij vt patuit ſupra. q. liiij. i ꝯcluſiōe. j. z
q. lvij. z lviij. igiṫ etiā ſic eſt i locatiōe z
cōductione. tenet ꝯña dupliciṫ. Primo qꝛ
locatio equiualenter non eſt niſi venditio
vſus rei: z ꝯductio eſt emptio eiuſdē. Se
cundo: quia eadez ratio eſt vtrobiqꝫ ſcꝫ ne
violetur iuſticia cōmutatiua. illa enim eque
violaretur hic i locatiōe z cōductiōe: ſicut
alibi in venditiōe z emptione. Dixi no
tanter ſi illa bonitas inerat ei tēpore loca
tionis. quia ſi tunc nō ei infuiſſet: ſed poſt
ea ei infieret: forte alicui nō videreṫ neceſſa
rium vt augeret penſionem. quia emit vſu
fructum illius rei ꝑ toto tempore locatio
nis. igitur ſi ille vſufructus ex ſuperueniēti
bonitate creſcit ſibi debebit accreſcere nō
locatori: ſicut ſi quis emit rem et emptiōe
facta creſcit bonitas rei: illa cedit emptori.
Sed illa ratio eque ꝓbaret ꝙ ergo in q̄r
to caſu non eſſet augenda penſio: qꝛ etiam
ſi rei empte poſt emptionem accreſcat bo
nitas illa cedet emptori ſine hoc ꝙ aliq̄d
teneatur in precio addere venditori: etiam
ſi illa accreſcentia ꝓueniat ex caſu fortuito
puta alie res vel merces cōſimiles ei perie
runt. ideo videṫ dicenduz ꝙ de rigore non
eſſet augenda penſio in tali accreſcētia bo
nitatis: z nec in q̄rto caſu eēt augēda abſo
lute: puta ſi locator eſſet liber vt non tene
reṫ remiſſionē mercedis facere: ſi magna i
cōmoditas accidat cōductori. Sz ſi cōdu
ctor velit euz habere obligatū tacite ad re
miſſionem faciēdā in caſu ſterilitat': equū
ē ꝙ ſi ecōtra vbertas accidat ex ſimili cau
ſa: ꝙ velit ei augere penſionem. Secun
do videndum eſt in locatione z cōductiōe
alteri' rei ab agro ſiue ſit imobilis vt do
mus ſiue mobilis vt liber: equus vł aliud
quid ſimile. Et ſic diſtinguenduz eſt. quia
ſi ſtat per locatorem quo minus cōductor
vtatur re locata: tunc ſi ſtat ꝑ eum ex pura
voluntate: locator tenetur cōductori d' in
tereſſe: vt locauit ſibi equū z nunc non tra
dit ſibi vt equitet nec habet cauſam impe
ditiuam cur non tradat: niſi quia non vult
z hoc ex cauſa aliqua vł ex ſola malicia vł
huiuſmodi. Si autem ſtat per locatorem
non ex pura voluntate. ſed quia impedi
tur propter caſum qui accidit locatori vel
rei locate ꝑpter culpam ipſius locatoris vł
qui a fortuna ſibi accidit. z tunc penſio re
mittitur ꝑ rata: vt ſi propter locatoris deli
ctum domus eſt fiſco applicata aut fulmi
ne vel terremotu periit. z idem dicenduz ſi
ex neceſſitate' aduenięte locatori oportuit
conductorem expellere. Si autez ſtat per
puram voluntatem conductoris: vel etiaz
ſi non per puram voluntatem eius. ſed ta
men per culpam conductoris quo minus
vtatur re conducta: vel etiam ſi per caſum
fortuitum qui accidit cōductori: cōductor
impeditur ne eo vtatur: nihil remittiṫ ei de

mercede quo minꝰ totaꝫ penſionem ſoluere teneatur. Tertio videndum eſt in locatione ꝛ cōductione pſone ad operas. vt ſi quis locat pſonam ſuam alteri ad ſcribēdum ei aliquid in libro eius: vl' ad edificādum ſibi in area ſua domū. ꝛ eodē modo diſtinguendū eſt de locatione ꝛ cōductione rei alteriꝰ ab agro. quia ſi ſtat per locatorem operarū ex pura voluntate quo minus cōductor vtatur eius opera: tunc locator tenetur cōductori quo ad intereſſe. Si autem ſtat per locatorem non ex pura voluntate. ſed quia impedit̃ ppter caſum q̄ accidit locatori ex culpa locatoris vl' a fortuna. ꝛ tunc conductor ſolum tenet̃ ad pēſionem pro rata. Si autem ſtat per conductorem: puta quia non vult ei dare librum in quo deberet ſcribere aut aperire aream in qua edificaret. ꝛ hoc ex pura voluntate aut quia impeditur: puta qꝛ liber ille ppter eius culpam eſt applicatꝰ fiſco. aut quia ei ſubtractꝰ eſt vel mures corroſerunt. ꝛ tunc nihilominꝰ tenet̃ cōductor ad totam mercedem. Et ex iam dictis poſſūt cōcordari iura que vident̃ contraria ĩ titulo de locato. l. ſi vno. §. item cum q̄dam. ꝛ. l. ſꝫ addes §. cum q̄dam. ꝛ. l. qui operas. ꝛ. l. colonus §. nauem. ꝛ de illis vide glo. in dicto. §. itē cum q̄dam. Et in hoc ſexto naturali differt locatio ab emphiteoſi. Nam dominꝰ rei conceſſe in emphiteoſim non tenetur remittere aliquid de penſione: etiā ppter maximam ſterilitatem contingentē rei. imo ſi res illa in parte pereat in ſubſtantia: nō tenetur. Ratio diuerſitatꝫ ē duplex. Prima quia conductor: puta colonus videtur cōduxiſſe ſub quadam tacita conditione fructuum futurorū vt dictum eſt. ꝛ ideo deficientibus fructibꝫ: fit remiſſio p rata. quia merces datur p illis fructibꝫ ꝛ eorꝫ intuitu. ſed emphiteota ſoluit in recognitioneꝫ dominij directi remanentis apud euꝫ qui cōceſſit eam rem ei. Modo dominiū directū rei emphiteocarie manet nihilominꝰ apud illum qui eam cōceſſit in emphiteoſim: etiam ſi maxima ſterilitas accidat ĩ re imo ſi perierit in parte: dūmodo non tota res perierit. Secꝰ vbi tota res periſſet. qꝛ tūc etiā periſſet eiꝰ dominiū directuꝫ. ꝛ ſic emphiteota non poſſet ampliꝰ recognoſcere illud eſſe apud eum qui eaꝫ rem ſibi cōceſſerat in emphiteoſim. Secūda ratio diuerſitatis eſt. quia colonus ſoluit notabilem penſionē ſcꝫ tantā q̄ ipſa adequetur valori vſus vel fructus eiuſdem rei defalcatis expenſis ꝛ huiuſmodi. ſed emphiteota paruū quid dat annuatim. quia ex quo illud qd̄ ſoluit dat in recognitionē dominij. ꝛ paruū quid: eque pōt eē ſignuꝫ illius recognitionis ſicut magnuꝫ. ideo nimirū q̄ non eſt opus eum releuare a penſione illa. etiam ppter ſterilitatem accedentē. etiaꝫ ſi maxima ſit. Nam pteritis tēporibꝰ adeo multa leuauit: ꝛ ĩ futurum leuabit: q̄ ſemp ſine damno poterit eſſe de cōmuni curſu. Et de hoc ſunt vſus ſequētes. Si res perit tota: liberabit̃ emphiteota. Sed ſi pro parte: nulla liberabit̃ arte. In hoc etiaꝫ ſexto naturali differt locatio a venditione. quia venditione perfecta non tenetur venditor aliquid remittere de p̄cio ppter hoc q̄ accidit ſterilitas in re vendita. imo nec teneretur quid remittere: etiam ſi nunq̄ fuiſſet merx tradita: dūmodo non ſtetiſſet p venditorem quo minus ei traderet̃. An autem conductor operaruꝫ etiam debeat augere penſionē quādo locator operaruꝫ in fine cōperit ſe mercedē minus iuſto accipere: puta carpentariꝰ locat tibi operas ſuas: obligans ſe ad edificandū tibi in ſolo tuo certū edificiū p determinata quātitate pecunie ſibi dāda pro omnibꝫ opis puta p centū florenis. ꝛ cōſūmato edificio cōperit q̄ ſi p mercede diurna tali tibi laboraſſet: ipſe conſecutꝰ fuiſſet iuſto p̄cio centū ꝛ quinq̄ginta vel circiter. Hic eſt vnꝰ modus dicendi q̄ conductor non tenetur tali locatori operarū in aliquo: ꝛ q̄ etiā architectus vel carpentarius tenetur diligenter operari etiam ſi paruū ſalariū inde recipeat. qꝛ debebat ipſe in principio hoc aduertere. Attamē ſecūdo dicit̃ q̄ quādo cōductor taliꝫ percipit q̄ iſte nimis parum lucratur ex tali pacto: eo nō obſtante debet ſupplere ad cōpetentem mercedem. ꝛ p̄cipue quādo in tali opere ſuperuenit caſus q̄ bene non potuit p̄uideri: vt pota fortuitus vel qui vi naturali accidit vt per terremotum vel qui vitio rei accidit. ꝛ tale periculum eſt domini. ſecus ſi vitio operis. quia tunc pertinet periculum architectori. Et tale modus dicēdi q̄ ad aliqua ē [illegible]

in ſuma ſua pte.iiij.ti.viij.ca.iiij.in .§.d architectis z pꝫm eſt bapt.in ſuma.in ꝟbo locatio. Contra hunc modum dicendi arguitur ſic.Dignus eſt operariꝰ mercede ſua modo illa merces dicitur operarij que eſt cōmenſurata operis z laboribus.igitur ſi in fine reperit ꝙ nullatenus eſt eis cōmenſurata:ſed multū deficiens:oportet ꝙ ſuppleatur defectus donec fiat cōmenſurata aliter lex illa diuina nō ſeruabitur. Secūdo.quia primū dictum illius modi dicendi videt contradicere ſcdo vt patet intuenti.Contra ſcdm dictum etiam arguitur ſic ſi locator in fine cōperiret ſe multuz fuiſſe lucratum:nō vellet aliquid de mercede reſtituere cōductori ſuo:vtputa credidit ſe p annum oportere laborare donec cōſumaretur.z ſm hoc exegit mercedem:z tamen in tribus quartalibꝫ anni quiete cōſumauit.z ſic multum lucratur. Ergo eadez ratione hic ſi multuz pdidit:nihil debebit ſibi ſuppleri.tenet ꝯſequētia.quia da oppoſitum:tunc longe melior eſſet cōditio locatoris ꝙ̄ conductoris.haberet enī pro ſe lucrum.z tamen ſi accideret damnū non haberet illud contra ſe:nec haberet ipſum expectare.z per ꝯſequens eſſet iniq̄tas inter cōtrahentes. Secundo quia aut capit ly preciſe pprie in illo ſecūdo dicto:aut non. ſi primu:tūc denotatur ꝙ etiam ſi talis caſus non accidiſſet:teneretur conductor locatori ad ſupplenduz:ꝙ̄uis multo magis hoc teneretur:ſi ex caſu tali accidiſſet.z ſic eſt falſum vt patuit. Si autez intelligatur improprie,put valet idez qd ſaltem:quaſi tunc ſaltem teneretur ad ſupplendū:quando ex caſu tali ſupueniēte illd accidiſſet:z tunc lꝫ videatur habere apparentiā:tamen adhuc videt ſtare argumentum predictuz. quia ſi accidiſſet aliquis caſus qui fuiſſet pro locatore ratione cuius multum accelerari potuit edificium.z ſic multum fuiſſet lucratus non vellet locator aliquid remittere ipſi conductori in mercede.igit nec debet econtra velle ſibi ſuppleri ſi occurrat ipedimētū ex caſu fortuito:alioquin vellet ſuam conditionem eſſe meliorem conditione conductoris. Videtur igitur aliter dicendum per tria dicta. Primū ſi carpentarius vel architectꝰ in fine cōperit ſe multum perdere z nō eſt hoc ratione alicuius caſus ſupuenientis a fortuna vel a vi naturali vel ex vitio ſoli.ſed eſt ex eo ꝙ edificiū in ſe tantū exigebat laborem ꝙ non citius potuiſſet fuiſſe conſūmatum:qd tamen latuit locatorem.z ſic ex ignorantia cōuenit ſuper minori mercede:tenetur conductor ſibi ſupplere defectuz:non ſolum ſi conductor a principio ſciuit.ſed etiam ſi ignorauit z poſtea comperit. Probat.quia tūc p inde eſt ac ſi conductor ſcienter vel ignorāter emiſſet operas locatoris dando ſcienter vel ignoranter preciū minus iuſto.modo emptor tenetur ſupplere defectum precij ſiue a pncipio ſciuerit ſiue ignorauerit z poſtea cōpeterit ſe minꝰ iuſto dediſſe vt patuit q̄ſtione.liiij.z.lvij.z.lviij. Scdꝫ dictum.ſic econtra dicendū eſt:ſi carpentarius vel architectus in fine comperit ſe nimis multum fuiſſe lucratum z non eſt hoc ratione alicuius caſus zc. vt ſupra.ſed eſt ex eo ꝙ edificiū non exigebat tantū laborē quin notabiliter citius potuit conſummari:quod tamen latuit conductorem:tenet ſibi illud in quo merces eſt excedens reſtituere conductori.probatur.quia locator cenſetur ſuas operas vendidiſſe.modo vēdens rem pluris ꝙ̄ valeat ī re tempore vēditionis.z id comperiat poſtea:tenetur reſtituere precium quo ad partem in qua eſt excedens. Tertium dictum.ſi hoc ꝙ locator operarum in fine comperit ſe multū perdere prouenit ex caſu fortuito vel a vi naturali accidente ſibi z non rei ipſius conductoris:non tenetur cōductor ſibi ſupplere. Exemplum:inter edificandū accidit ꝙ pre tempeſtate vel alia mala qualitate nō poteſt locator operaruz in decem diebus laborare quātum de communi curſu alis laboratur in duobus vel tribus diebus. z ſic impeditur in acceleratione negocij et retardatur .et hoc clarius poſſet patere in auriga vel nauta. Item cōducis aurigam vel nautam vt tranſuehat merces tuas:et conſiderata temporis qualitate tunc z futura quātum eſtimari poteſt:das ſibi decē florenos vt traducat.quia creditur ꝙ in viginti diebus traducat . et ponamus ꝙ ſic ſit iuſta merces:et ecce ex inſperato ingruit tanta tempeſtas ꝙ vix in qnquagin

ta diebus poterit adducere: adeo ꝙ multū perdet: non tenetur conductoꝛ ei aliq̄d adࢨere, quia etiā ſi ex inſperato accidiſſet fortuna per quā in duobꝫ vel quinqꝫ diebus adduxiſſet vt in mari cōtingere poſſet: etiā nihil vellet locatoꝛ remittere de mercede. Attamē hoc tertiū dictum intelligendum eſt niſi tacite vellet conductoꝛ ꝙ ſi ex euentu fortuito accelerare᷑ traductio: ꝙ fieret remiſſio mercedis. tunc enī equitas requirit ꝙ etiam augeat penſionem ſi cōtrariuꝫ accidat vt dictū eſt ſupra. Ex his ſequū tur tria correlaria. Primuꝫ locatio ſiue rerum ſiue operarum efficitur impura ex pactis ſibi innaturalibꝫ ſextuplicīter. Primo ſi locatoꝛ vult cōductoꝛem eſſe obligatuꝫ ad culpam etiam leuiſſimaꝫ vel ad caſum fortuitum. Secūdo ſi vult habere poteſtatem expellendi ꝯductoꝛem etiam extra caſus in quibus al's pōt eum expellere. Tertio ſi vult conductoꝛem eſſe obligatuꝫ ad dandū penſionem ī principio anni: vbi ꝯ natura ſolum teneretur in fine dare. Quarto ſi vult locatoꝛ agri ſe non eſſe obligatū ad faciendū remiſſionem etiam pro rata ipſi cōductori ſcꝫ colono: etiaꝫ ſi grādis ſterilitas contingat. vl' ſi eſt locatoꝛ alterius rei vel perſone: ⁊ non vult eſſe obligat⁹ cōductori ad faciendū conductori remiſſionem modo tacto in ſexto naturali. Quinto ſi vult ꝙ inquilinus ex nulla cauſa etiā neceſſitatis: poſſit dimittere domū ſe inuito. Sexto ſi vult ꝙ non poſſit cōductoꝛ rem locatam alteri locare. Sic etiaꝫ ecōtra cōductio efficitur quadruplīciter impura. Primo ſi cōductoꝛ vult locatoꝛem rei eſſe obligatum ad aliqua ad que ex natura cōtractus nō eſſet obligatus: vtputa ꝙ locatoꝛ etiam ſuſcipiat in ſe periculum culpe leuis vel late. Secūdo ſi vult ꝙ locatoꝛ nō poſſit eum expellere etiam in caſibꝫ in quibus de iure poſſet euꝫ expellere. Tertio ſi vult dare penſionem non in fine anni cuꝫ deberet, ſed per longum tempus poſt: vel ſi eſt ꝯductoꝛ operarū in caſu vbi deberet in principio vel in medio dare put dictuꝫ eſt: vult ſolum dare in fine anni. Quarto ſi vult ꝙ locatoꝛ rei ſibi faciat remiſſioneꝫ ꝓ rata etiā ſi fiat modica ſterilitas: vel ſi ē cōductoꝛ operaꝝ ꝙ locatoꝛ non remittat ſibi quid in pēſione etiā ſi ſtet ꝑ ꝯductoꝛē quo min⁹ opet. Scd'm correlariū. nō optet ꝯfeſſoꝛē ſtatim aliquā locationē vel cōductionē cōdēnare vt illicitā qn̄ pcipit ꝙ ſibi ſūt pacta facta ꝯtra naturalia ꝯductionis ⁊ locationis. Hui⁹ correlarij ꝓbatio patebit ſufficiēter ī corelario ꝓmo queſtionis lxxxix. Tertiū correlariū. compertis pactis ꝯtra naturalia locatiōis factis: ſtatim conſiderandū eſt, ſi onerolitas illoꝛum pactoꝛum non ſit refuſa per aliam viam. et ſi non: tūc contractus eſt in foro conſcientie cōdemnandus imp letat᷑ ex parte illius q̄ alium onerauit per tale pactuꝫ. quia tunc factus eſt cōtra equalitatem iuſticie cōmutatiue: ⁊ contra regulā legis naturalis: qꝺ tibi fieri non vis ⁊c. et exempla hoꝝ duorum correlarioꝝ patebūt in q̄ſtiōe. lxxxix. in locationibus animaliū. Septimuꝫ naturale eſt ꝙ conductoꝛ qui dicit᷑ inquilinus poteſt ex cauſa dimittere domū inuito domino ſm Vin. c. et Jo. an. ⁊ glo. in. l. ſi in lege. ff. lo. Et ratio eſt. qꝛ ꝓpter neceſſitatem ſupuenienteꝫ ipſi locatori: poteſt locatoꝛ expellere inquilinū vt patuit ī quarto naturali. ergo eadeꝫ ratione debebit inquilinus ex neceſſitate ſuperueniente ſibi poſſe dimittere domum vt ſi ſine periculo vite in ea habitare non poſſit. vn̄ Panoꝛ. expreſſe extendit hoc ad caſum peſtilentie ſupuenientis q̄uis ſm euꝫ vix poſſet hoc in practica obtineri. Et intelligit᷑ illud naturale ſic ꝙ inquilin⁹ dimittendo nō teneᷣtur dare tuſi ſm rataꝫ tempoꝛis al's enim nihil ſibi ꝓdeſſet vel parum illa facultas.

Octauū eſt ꝙ cōductoꝛ poteſt rem ſibi locatam alteri locare. vt. C. eodē. l. nemo. ⁊ tūc res poſterioꝛis cōductoꝛis ſūt obligate ꝓncipali dn̄o vſqꝫ ad illā q̄ntitatē q̄ iſte ꝯductoꝛ ſcd's tenet᷑ priori. ff. ea. l. ſi in lege. §. ſi colon⁹. Vn̄ ſi duo ꝯtraxiſſent ſocietatē vt ſcholaris cū ſcholare: ⁊ vn⁹ vult recedere: tūc ille poterit aliquē loco ſui ponere vt tenet Panoꝛ. in. c. inter dilectos. de fide inſtru. ⁊ Bald. in dicta. l. nemo. niſi ſocius vellet locare ꝓtē ſuam ꝑſone inhoneſte. ꝙ tūc nō poſſet. ⁊ tenet Bald⁹ ꝙ etiaꝫ inuito ſocio poſſit id facere. ⁊ idem tenet Cyn⁹ in l. viaꝫ. C. locati. glo. tn̄ Inſti. lo. §. ſi. dicit ꝙ lꝫ poſſit alteri locare inter ꝯductiōis. ratio tn̄ ſocietatis ꝓhibet q̄ ꝓualet iuri locationis. Nonū. ſi ꝯductoꝛ aliq̄d expendit

tõ necessario fuit expendendũ vel, vtiliter
auit vel edificauit vel instaurauit: debe-
bit locator sibi expensas illas resarcire. ff.
co. l. dominus.

Questio. LXXXVIII.

Utrum cõtractus

sm quẽ tradũt aĩalia rusticis p certo emo
lumento inde pcipiendo: sit ꝯtractus loca-
tionis vel alterius speciei. Solutio: q̃stio
nis stat in octo ꝯclusionibꝰ.

Prima ꝯclusio. contractꝰ de q̃ in
titulo: ẽ aliqñ locatio rei
ex pte tradẽtis aĩalia: ꝛ cõductio rei ex pte
rustici recipientis ea. et hoc vel stricte vel
large capiẽdo locationẽ ꝛ ꝯductiões. Pri-
ma ps ꝯclusionis pbat. q aliqñ p̄dictꝰ cõ
tractꝰ sit taliter q tradẽs aĩalia retinet sibi
ꝓprietatẽ eorundem ꝛ rustico vel alteri cui
ea tradit ꝯcedit vsũ vel vsufructũ eorũdez
ꝛ hoc p certa mercede: quã recipiẽs aĩalia
tenet sibi dare. ergo ille ꝯtractꝰ erit locatio
ex parte tradentis: ꝛ ꝯductio ex pte recipi
entis. tenet ꝯñia ex diffinitiõe locationis ꝛ
ꝯductiõis posita in p̄cedẽti q̃stiõe in sup-
positiõe pma ꝛ scda. Scda ps pbat. q
aliqñ tradẽs aĩalia tradit ea p mercede cõ
sistẽte in pecunia determiate q̃ntitatis seu
numeri. Aliqñ p specie determiate q̃ntita
tis. ꝛ hoc dupliciter. Aliqñ eñ p specie ꝓue
niẽte de aĩalibꝰ illis. Aliqñ p specie nõ
ꝓueniẽte de illis aĩalibꝰ sz aliũde. Exẽplũ
de hac scda pte ꝯclusionis. Cõcedo tibi p
x. denarijs equũ meũ ad eq̃tandũ p vnũ
die in eo: vel ad vehẽdũ aliq̃ p euz tibi: vel
alijs. ibi eñ est locatio stricte dicta. et idez
si p q̃ttuor solidis cõcedo tibi boues me-
os vt ares tibi vel alijs. Exemplũ scdi. cõ
cedo tibi vaccã meã ad pcipiẽdũ de ea lac
ꝛ vitulũ p aliq̃t libris butiri vl' aliquot ca
seis ꝓuẽturis de eadẽ. et idem si oues tibi
ꝯcedam vt inde pcipias lac agnos lanam
ꝛ fimum. ꝛ hoc p aliq̃t caseis ꝛ libris lane
mihi applicãdis. ẽ eñ locatio large dicta
seu q̃si locatio. q fit p specie determinate
q̃ntitatis ꝛ fit p ea specie q̃ ꝓuenit de illis
aĩalibꝰ locatis. Exemplũ tertij. ꝯcedo tibi
determinato numero modiorꝫ frumẽti bo
ues meos vt cũ meis coles tibi vl' alijs ter
ram. illa fit inq̃ȝ lam p specie determinate
q̃ntitat. nõ tñ ꝓueniẽte de aĩalibꝰ. Et dixi
semp notanter p specie determiate q̃ntita-
tis ꝓuẽtura d aĩalibꝰ. q si fieret p specie ꝓ
uentura de aĩalibꝰ. ꝛ h in q̃ntitate indeter-
minata vt pro medietate butiri vel lane ꝛ
hmõi: nõ esset locatio vt dictũ est in septi-
ma suppositione p̄cedentis q̃stionis.

Scda ꝯclusio. ꝯtractꝰ d q̃ in titu
lo ẽ ali., ẽ ecõtra locatio pso
ne ex pte rustici recipiẽtis aĩalia et ꝯductio
psone ex pte tradẽtis ea. ꝛ tũc etiã fit dupli-
citer. Pria ps pbat. q aliqñ p̄dictꝰ ꝯctus
fit taliter: q tradẽs aĩalia ꝯducit rusticũ in
rõne pastoris ad h vt p detmiata mercede
ea minet ad pascua ꝛ pascat atqȝ custodiat
ꝗ rusticꝰ locat psonã suaz ad opas ipi tra-
dẽti aĩalia ꝛ tradẽs ea ꝯducit eũ ad easdez
opas. Scda ps pbat q aliqñ tradẽs ani
malia assignat recipiẽti ea: certã mercedez
ꝯsistẽtẽ i pecunia detmiate q̃ntitatis. ꝛ sic
erit ꝯductio ꝛ locatio stricte loquẽdo. Ali
qñ p mercede ꝯsistẽte i specie detmiate q̃n
titatis. ꝛ tũc ẽ large loquẽdo ꝯductio ꝛ lo
catio. ꝛ h dupl'r. Aliqñ p tali mercede q̃ ẽ
species ꝓueniẽs d ipis aĩalibꝰ: vtputa tra-
dẽs aĩalia dĩc rustico q p salario suo reci-
pere debeat aliq̃t libras butiri vel lane de
eis Aliqñ p alia specie. vtputa dĩc rustico
q velit sibi dare aliqnot mẽsuras frumen-
ti vel panni ꝛc.

Tertia conclusio. contractus fa-
ctus in casu secũde conclu
sionis differt a cõtractu facto in casu pme
conclusionis. ꝛ etiam conuenit cũ eo. Pri-
ma pars probat. Nam primo differt in h
q in primo casu prime conclusionis est lo
catio rei ꝛ conductio rei. in secũdo est loca
tio persone ꝛ conductio psone. Secundo
quia in casu prime cõclusionis est locatio
ex parte tradentis animalia ꝛ cõductio ex
pte recipientis ea: in scdo est econtra. Ter
tio quia in primo tradẽs ea: retinet tñ do
miniũ animaliũ et vsum eorum transfert i
recipientem ea. in secũdo vero retinet tam
dominiũ q̃ȝ vsum eorum saltem virtualez
seu causalem. ꝛ dico saltem virtualez: quia
non potest quis habere vsum formalez in
re propria. scȝ in qua ipe idez habet domi-
nium seu ꝓprietatem: vt patet ex diffinitio
ne vsus formalis. de qua supra. q. xij. Et si
dicas hec differẽtia fallit qñ tradẽs ea cõ
ducẽdo pastorem assignat ei pro mercede

vſum vel fructum animaliū ſaltem in parte, quia tunc tradens nō retinet ſibi vſum eorum ſaltem totaliter. Dicendū ꝙ adhuc eſt differētia, primo quia in primo caſu retinet totum vſum, in ſecūdo non totū. Secundo, quia poteſt dici ꝙ in ſecūdo etiam retinet totum vſum animalium: quātū eſt ex parte contractus conductionis quo cōducit paſtorem: ꝗuis ſecūdario de vſufructu totaliter reſeruato ſibi aſſignet certam partem nomine mercedis. Quarto quia in primo tradens non dat mercedem recipienti, imo ecōtra, ſed in ſecūdo fit oppoſitū.

Secūda pars probaṫ, quia in hoc conueniunt primo ꝙ in vtroqꝫ caſu animalia manent in dominio et ꝓprietate tradentis ea: ⁊ non fiunt de dominio recipientis ea. Secundo q⁊ in vtroqꝫ caſu recipiens animalia non tenetur tradenti niſi de dolo et lata culpa atqꝫ leui, non autē de leuiſſima nec de caſu fortuito, ⁊ hoc ꝗtum eſt ex natura contractus, ꝑut patuit q̄ſtiōe p̄cedēti.

Quarta concluſio, contractus de quo in titulo aliquādo nec eſt locatio nec ꝯductio, ſed eſt vera mutuatio, probaṫ: quia aliquādo fit taliter ꝙ tradens animalia obligat recipientē ad reſtituendū ea poſt lapſum alicuius temporis: vtputa poſt vnū annū vel plures tot animalia ⁊ eiuſdē valoris: etiā ſi periiſſent apud recipiētem: ſiue dolo: ſiue culpa: ſiue caſu fortuito apud eum perierint, ⁊ in tempore intermedio ꝓ quo fit traditio: poteſt recipiens animalia ea diſtrahere ⁊ comedere: aut aliter eis vti ſicut placuerit, ⁊ aliquādo tradendo ea eſtimat ea vt ſciaṫ valorem eorum. Modo quando ſic fit eſt vera mutuatio, quia ſi ſic ea tradidero tibi: facio de meo tuū: transferēdo ſcꝫ in te dominium et ꝓprietatem, ꝓ quāto potes eis vti ad vſum qui eſt eorum cōſumptio: ⁊ obligo te ad reſtituendū non illa ſm numeralem identitatē, ſed ſm identitatē ſpecificā ſeu (vt iuriſte loquunṫ) eadem in genere et eiuſdem valoris: ⁊ totum periculū eorum eſt tuum. Modo illa ſunt ſubſtantialia et naturalia mutuationis, igiṫ ibi erit mutuatio. Unde non pōt dici locatio eorum: quia tradens ea non retinet dominiū eorū ⁊ recipiens non tm̄ habet ea ad vſum qui non ſit eorum cōſumptio, nec eſt venditio quia non interuenit preciū, ſed obligatio reſtituendi idem in ſpecie ſeu (vt iuriſte loquunṫ) idem in genere. Nec eſt ꝑmutatio, quia non datur ſpecies ꝓ ſpecie imediate, ſed īteruenit neceſſario lapſus tp̄is qđ nō eſt in permutatione ſaltē tali in qua non ſit mutuatio ꝑmixta. Nec ē donatio, quia obligat recipientem ad reſtituendū equiualens, ⁊ ſic de alijs, igiṫ oportet ꝙ ſit mutuatio.

Secūdo ſic, quia perinde eſt ac ſi tradens animalia daret ipſi recipiēti animalia: tantā pecuniam quātā valent animalia. Modo ſi tātā pecuniā p̄dicto modo ſibi daret: eſſet vera mutuatio, igiṫ etiā nunc.

Tertio: quia ſi non: maxime quia animalia nō ſūt res mutuabiles eo ꝙ res mutuabilis debet habere vſū qui eſt eiꝰ cōſūptio, modo animalia non ſunt huiuſmodi: igitur. Modo hoc nō obſtat, quia animalia etiam habent vſum qui eſt eorū conſumptio, ſcꝫ quādo quis eis vtiṫ ad diſtractionem: tunc eni ſic pecunia diſtractione ꝯſumiṫ: ſic animalia. Itē ſi quis eis vtitur ad comedendū ea: ille vſus eſt eorum conſumptio. Modo ad talem vſū traduntṫ in caſu huius q̄rte concluſionis, quia ad omnem vſum licitum ⁊ q̄ libet recipienti traduntur ei in predicto caſu.

Dixi aūt notāter in prima ꝓbatione: ꝙ recipiens ea pōt in tempore ītermedio ea diſtrahere ⁊c̄, ꝙ ſi ea non poſſet diſtrahere nec comedere: aut eis vti vſu qui eſt eorum conſumptio: non eſſet a parte rei ⁊ in veritate mutuatio animaliū: vtputa ſi tm̄ poſſet eis vti laborando cum eis: vel fructus de eis percipiendo, imo tunc eſſet cōmodatio eorū: puta ſi fieret ſine mercede ⁊ gratis: ꝗuis eſſet cōmodatio facta cum pacto exiſtente contra naturalia cōmodatiōis: ꝓ quāto ſcꝫ recipiens teneretṫ de caſu fortuito. Si autē ꝓ mercede fieret eſſet locatio ꝗuis eſſet facta cum pacto contra naturalia locatiōis ꝓ quāto recipiens obligaretur de culpa leuiſſima ⁊ de caſu fortuito ⁊ de deterioratiōe aīaliū: puta quia deberet reſtituere animalia eiuſdē valoris. An aūt ne traditio aīaliū ſic facta, ⁊ ſi nō ſit mutuatio aīaliū ad mixtā tm̄ habeat ꝑtualiṫ mutuatiōē pecunie equalē aīalibꝰ, patebit q̄. ꝑ̄ci. vbi etiā

patebit an dato φ nec eſſet a parte rei mu-
tuatio: nec haberet talem admixtam: poſ-
ſit ipſe tradens aliquid accipere noie mer-
cedis a recipiente ea.

Quinta concluſio. cõtractus de
quo in titulo: aliquãdo
nec eſt locatio nec cõductio nec mutuatio
ſed eſt vera permutatio: lʒ quidam dicant
φ ſit quaſi vẽditio modificata. Prima ps
pbatur ſic. quia aliquando fit taliter: puta
aliquis tradit centũ oues monaſterio ſub
hoc pacto φ ꝓ qualibet oue recipiat ꝓ to-
to tempore vite ſue annuatim tm̃ duos ſo
lidos: cum tamen fructus earum longe va
leat plus ſcʒ q̃ttuor vel q̃nqꝫ ſolidos. ꝛ ad
dit φ ſi omnes oues moriãt: ipſe nihilomi
nus vult predictos duos ſolidos habere
toto tẽpore vite ſue ꝓ q̃libet oue ac ſi viue
rent: ꝛ poſt mortem ſuam debeant omnes
oues: etiã ſi eſſent valde multiplicate: eſſe
mõaſterij libere ꝛ omnimodo iure. Mo
do quãdo ſic fit ẽ vera ꝑmutatio. quia tra-
dit ſpeciem pro ſpecie imediate: ac ſi daret
oues pro agro aliquo vſufructuando tem
pore vite ſue. Modo ſecundꝰ ẽ vera ꝑmu-
tatio: igitur etiam pñs cõtractus erit ve-
ra ꝑmutatio. maior ꝓbatur. quia dat oues
pro vitalicio pecuniario. Modo vitaliciũ
eſt redditus. redditus autem inter ſpecies
computatur. quia eſt res emibilis ꝛ vendi
bilis: vt patuit q̃ſtione. lxxix. ꝛ q̃ſtiõe. lxxx
ꝛ ſi eſt perpetuus: vel ſaltem longi tempo
ris: computatur inter imobilia. ſi autẽ eſt
temporalis et parui tẽporis: computatur
inter mobilia vt ibidem patuit. igitur per
inde ẽ ac ſi daret monaſterio oues illas ꝓ
agro vſufructuando tempore vite ſue aut
pro animalibꝫ vſufructuandis. Secun
da pars cõcluſionis ꝓbatur: quia videtur
oues illas tradere ꝓ p̃cio dẽrminate quãti
tatis ꝛ eas ſic transferre in dominiũ mona
ſterij cum periculo earũdeʒ puta quãlibet
ouem ꝓ tot duobus ſolidis quot annis ẽ
ſupuicturus. Tertia pars probat. quia
non interuenit preciũ. naʒ nõ dat aliquã
ouem pro precio. quia preciuʒ conſiſtit in
numiſmate. modo nõ dat aliquã ꝓ numiſ-
mate. ſʒ pro reddituu pecuniario. redditus
autem pecuniarius diſtinguitur realiter a
pecunia vt oſtenſum eſt q̃ſtione. lxxix. Se
cundo. quia etiam ſi eſſet ibi precium: non
tm̃ ẽ dẽrminate quãtitatꝭ: vt quãlibet ouẽ
dat ꝓ duobꝫ ſolidis. ſed nõ ꝓ duobꝫ abſo-
lute. ſed ꝓ duobꝫ ſolidis annuatim toto tẽ
pore vite ꝑcipiendis. modo duo ãnui ſoli
di ꝑ vitam hominis recipiẽdi non ſunt de
terminate quãtitatis. qꝛ neſcit numerꝰ an
norum illorũ quibus illos duos ſolidos
percipiet.

Sexta concluſio. contractus de q̃
in titulo: aliquãdo nec eſt locatio nec con-
ductio: nec mutuatio nec ꝑmutatio. ſed eſt
ſocietas. ꝛ tunc fit mltiplıciter. Prima ps
cõcluſionis ꝓbatur. quia aliquando fit ta
liter φ aliq̃s ꝓ aliquo alio temporali ani-
malia ſua tradit alteri: trãſferendo eorum
dominium vel ſaltem vſum eorum ꝑ viaʒ
non abdicationis dominij vel vſus ſalteʒ
cauſalis a ſe: ſed cõmunicationis eiuſdem
ipſi alteri. ꝛ hoc ꝓ aliq̃ alio tẽporali qꝺ re-
cipiens retrãſfert in tradentem animalia:
cõmunicãdo illud etiam ſibi citra abdica-
tionem eiuſdem: ita φ tradens vult ꝛ facit
recipientem ea condominũ eorum. vl' ſal-
tem ſi nõ condominũ: tamen couſuariuʒ
vel couſufructuarium eoruʒ formalem ſe-
cum qui habet eorundẽ vſum ꝛ vſufructũ
ꝛ ſi non formalem tamen virtualẽ vel cau
ſalem. ꝛ ecõtra: recipiens ea retrãſfert ſimi
li modo aliqꝺ temporale in tradentem ea
ſibi: faciendo tradentẽ animalia cõpartici-
pem in eodem tẽporali qꝺ ſibi recõmuni-
cat: etiaʒ non abdicãdo a ſe illud tẽporale.
Exemplũ vt ſi meas cẽtũ oues tibi cõmu
nico taliter: φ oues ſint in cõmuni domi-
nio vtriuſqꝫ noſtrũ: vl' ſaltẽ φ ſicut ego ha
beo earum vſufructũ cauſalem ꝛ virtualẽ
ſic te facio habere in eiſdẽ mecũ vſufructũ
formalẽ ita φ ſis mecum ꝑticeps fructuũ
illarum ouiũ. ꝛ hoc facio ꝓ eo φ etiam tu
econtra ſimili modo tuas centum oues vl'
capras recõmunices mihi. iam inq̃ ſumꝰ
ſocij in habendo illas. cc. oues. Mõ quã
do ꝯtractus de quo i titulo: fit p̃dicto mo-
do non eſt locatio rei. qꝛ locans rem abdi-
cat a ſe vſufructũ rei locate ꝛ totaliter euʒ
trãſfert in conductorẽ. Hic autem tradẽs
animalia retinet vſufructum eorundeʒ ſal
tem virtualem. ꝛ hoc cum effectu: ita φ in
effectu percipiet fructus animaliũ: qꝺ ideo
dico. quia al's aliq̃s diceret φ locãs etiaʒ
retinet vſufructum virtualem ſeu cauſaleʒ

quod verum eſt ſed non effectualiter: reci-
piẽdo fructus, imo illos aſſignat totaliter
ipſi conductori, nec etiã eſt conductio rei,
quia recipiẽs ea qui deberet eſſe cõductor
(ſi eſſet ibi conductio) retineret ſolus vſu-
fructum eorum: quod eſt falſum, quia tra
dens eſt cõparticeps illius, nec etiam eſt
locatio perſone, quia illa eẽt ex parte reci-
pientis ea, ſed hoc non, quia locans op(er)as
etiam tranſfert eas in proprietatem cõducto-
ris cum ſui abdicatione, hoc autem nõ fit
hic, imo in exemplo predicto nullas ope-
ras tranſfert in tradentẽ, ſed retranſfert cõ
ſimiles centũ oues in tradentez ſibi p(ri)mo
ſuas centũ oues, & ſi recipiens animalia
tranſferret aliquas operas in tradentẽ ea
vt in exemplis ſcḋe partis cõcluſionis pa
tebit: tunc non tranſferret in eum abdican
do eas a ſe, ſed ſolum cõmunicãdo eas ei,
nec etiam eſt conductio operarũ, quia illa
eſſet ex parte tradẽtis animalia, & hoc nõ,
quia tradens animalia aut nullas operas
recipit a recipiẽte animalia: vt in exemplo
p(re)dicto, aut ſi quas recipit: vt ĩ exemplis ſe
cũde partis cõcluſionis patebit: tñ non re
cipit eas niſi per cõmunicationez & non p(er)
p(er)ciſam applicationẽ ſibi factam. Q(uod) etiam
non ſit mutuatio p(ro)baẽ, quia mutuator nõ
retinet dominiũ rei mutuate, tradens autẽ
animalia retinet dominiũ eorũ, igiẽ. Nec
eſt p(er)mutatio, quia in p(er)mutatione res que
p(er)mutatur efficitur de iure alterius cũ ab-
dicatione iuris qḋ p(er)mutãs p(ri)habuit in il-
la re, hic autez hoc non fit: igitur. Et q(uod) ſit
ſocietas probaẽ, quia ſocietas non eſt niſi
contractus in quo aliquis res ſuas cõmu
nicat alteri faciendo euz cõparticipem do-
minij vel vſufructus earundẽ pro aliquo
alio tẽporali ſibi ſimili modo cõmunican
do. Et dixi notanter circa principiũ hu
ius cõcluſionis q(uod) tradens animalia facit
recipientẽ cõdominũ vel ſaltem couſufru-
ctuariũ, quia de hoc ſcz an tradens rem in
ſocietatem: faciat recipientez eam ſecũ eſſe
dominũ illius rei vel ſolum faciat eũ eſſe
vſufructuariũ ſecum, dicetur poſtea in q̃-
ſtione. xcij. & xciij. Secunda pars con-
cluſionis probaẽ, quia aliquãdo tradens
ea tradit ea taliter q(uod) recipiẽs debet ecõtra
ſibi ſimili modo recõmunicare alia anima
lia & q(uod) neuter ponit op(er)as circa ea, vt puta

conducunt vnum tertium ad operas circa
ea impendẽdas. Secũdo cõtingit taliter
tradi q(uod) recipiens non debet ecõtra ſibi re-
cõmunicare alia animalia, ſed ſolũ impen-
dere operas circa illa animalia: cõmunicã
do ſibi huiuſcemodi operas: ita q(uod) vtilitas
p(ro)ueniens de illis operis ſit cõmunis vtri
q(ue), vt trado tibi centum oues in ſocieta-
tem: et tu debes eas paſcere & cuſtodire, et
fructus p(ro)uenientes ex eis & etiam ex tuis
op(er)is circa eas impenſis debent inter nos
diuidi ſ(ecundu)m cõuentionẽ noſtram. Tertio cõ
tingit q(uod) vterq(ue) cõmunicat tã animalia ſua
q(uam) operas ſuas circa illa. Et ſi primo mo-
do fit: hoc eſt dupliciter, quia aliquãdo re-
cipiens ea debet tradenti ea recõmunicare
tot animalia quot poſuit alius ad ſocieta-
tem. Aliquãdo non tot ſed medietatez vel
ternã partem: & tunc lz inequalem numez
animaliũ ponãt ad ſocietatẽ, tamen ſ(ecundu)m il-
lam inequalitatẽ etiam inequaliter cõmu-
nicant in fructu & p(ro)uentu illorũ animaliũ.
Secũdus modus etiaz poteſt ſubdiuidi
quia vel opere alterius equiualẽt ei qḋ il-
le de animalib(us) poſuit, aut non equalẽt, et
hoc quia vel ſunt maioris valoris aut mi
noris valoris. Tertius etiam modus p(otest)
ſubdiuidi: & hoc dupliciter, quia cõplectiẽ
primũ & ſcḋm modum, ideo ſ(ecundu)m illoꝝ diui
ſionem poteſt dupliciter diuidi: & patet in
tuenti. Et nota q(uod) quãdo alter ſociorũ dici
tur operas ponere tñ in ſocietatez: debet
hoc ſic itelligi q(uod) ſicut vnus cõmunicat al
teri animalia vt p(ar)ticipet cõmoditates eo-
rum, ſic ecõtra: alter cõmunicat illi p(er)ſonaz
ſuam induſtrioſam vel operatiuã quaten(us)
p(ar)ticipet op(er)as ſuas cõmodoſas: ſicut enim
animalia fructificant & eorum fructus ſũt
lac & fet(us) &c. ſic p(er)ſona hominis operatiua
& induſtrioſa fructificat faciẽdo op(er)as cir-
ca animalia: ex quibus vna cuz animalib(us)
generaẽ vtilitas humana. Et ideo ſicut di
ctum ẽ in q̃ſtione. lxxxvij. q(uod) improprie di-
citur quis locare operas, ſz p(ro)prie deberet
dici locare p(er)ſonam ſuaz ad operas: q̃uis
primũ fiat cauſa breuitatis: ſic improprie
dicitur quis operas tãq(uam) ſociale capitale
ponere in ſocietatez, ſed potius deberet di
ci perſonam ſuam inq(uan)tum operatiua eſt
ponere ad ſocietatem ſeu ſuam perſonã al
teri ſocialiter ꝯmunicare quo ad operas

reodē mō etiā intelligēdū ē q̄n talib⁹ locu tionib⁹ vtimur i ſocietatib⁹ pecunie dicen do q̄ alter ſociorū pro ſuo capitali poſuit opas ⁊ illo modo ſūt accipiendi modi lo quendi quibus vtemur in q̄ōe.xcij.⁊.xcij. Quomodo ãt ſit ſaluabile q̄ pſona dicat̄ capitale in ſocietate et t̄m nō ſit diuidenda in fine illi⁹ ſocietatis in qua in fine capita lis pecunia diuidit̄: patebit q̄ſtiōe.xcij.

Septima cōcluſio. q̄cū q̄z p̄dictarū ſpecierꝝ fiat p̄dictus cōtract⁹: ꝯtingit eū fieri dupliciter. ſcʒ in ſua naturali puritate. id ē ſine pactis exiſtentib⁹ ꝯ naturalia illi⁹ ꝯtract⁹. Aliq̄n ꝟo fit impure. i. cum talib⁹ pactis: puta ſi ē locationis vel ꝯductionis rei vel perſone tūc aliq̄n fit ſine pactis exiſtētib⁹ ꝯ natura lia locationis ⁊ ꝯductōis: ⁊ aliq̄n cuʒ tali b⁹. ⁊ q̄ ſunt illa naturalia patuit q̄ōe p̄cedē ti. Siˡr ſi fit i ſpecie mutuatiōis: fit aliq̄n in ſua naturali puritate puta gratis et ſine ſpe lucri: ⁊ citra h̄ q̄ periculū ſit apud mu tuatorē. ⁊ ſic de alijs. Aliq̄n ꝟo fit impu re: puta cū talib⁹ pactis vt ſi fit ſpe lucri ex parte mutuātis: aut fit obligādo mutuā torē ad periculū rei mutuate. ⁊ ſic de alijs. Siˡr ſi fit in ſpecie ꝑmutatiōis: tūc aliq̄n fit pure: aliq̄n impure. Exemplū ſcd̄i: ſi ꝑ mutata res ē in ꝑiculo dantis eam ⁊ non recipiētis. h̄ enī eſt ꝯ naturalia ꝑmutatio nis. Si etiā fiat in ſpecie ſocietatis: fit ali q̄n pure: aliq̄n impure: puta ſi alter ſocio rum vult eſſe ꝑticeps lucri ꝓuenientis de re ſociali: ⁊ non vult eſſe ꝑticeps dãni: hoc enī eſt ꝯtra naturalia ſocietatis. de natura enī ſocietatis ē vt lucra ⁊ damna cōmuni cent̄. ⁊ de hoc latius infra patebit.

Octaua cōcluſio. predictus con tractus factus impure i aliqua p̄dictaruʒ ſpecierꝝ: non mutat̄ ꝓpter h̄ in ſpecie eſſentiali ꝯtract⁹ lʒ aliq̄n in ſpe cie moris: ita q̄ deprauat̄ q̄ alˢ licitus ma neret. Primum pʒ dupliciter. primo: q̄ lʒ frigiditas ſit vnū ex naturalib⁹ aque: tamē ſi aqua fiat abſq̄ȝ frigiditate: imo afficia tur caliditate: non ꝓpter h̄ mutatur i ſpecie eſſentiali aque. ergo etiā q̄uis aliquid ſit naturale locationi vel cōductioni vel mu tuo vel ꝑmutationi: vel ſocietati: t̄m ſi illō non ei inſit. imo oppoſitū rōne pacti adie cti: adhuc manebit ꝯtractus illius ſpeciei cuius eſſet ſi illō naturale ſibi ineſſet. Se cunda ps ꝓbatur exemplariter. quia natu rale mutuatiōi eſt q̄ fiat gratis: ⁊ t̄m ſi fiat ꝓ lucro manebit i eſſentia mutuatio: lʒ de prauet̄. ⁊ ſic fiat mala mutuatio que t̄m eēt bona ſi eēt gratis facta. Sic locatio ꝯdu ctio ⁊ ſocietas aīaliū deprauat̄ aliq̄n ꝑ pa cta adiecta exiſtētia ꝯ naturã illoꝝ contra ctuū: puta q̄ alter ꝯtrahentiū inique gra uat̄ ꝑ talia. Attn̄ non oportet q̄ ſemꝑ depra uet̄ ꝑ talia pacta: q̄ ſtat q̄ lʒ ꝑ talia pacta alter grauetur in illo: tamē releuetur i alio vt non ſit iniquitas ibi.

Queſtio. LXXXIX

Utrum cōtractus ſm quē in ſpecie locationis ⁊ ꝯductionis tradunt̄ ⁊ recipiūt̄ animalia ſit licit⁹. Solutio q̄ſtionis ſtat in vna ſuppoſitiōe ⁊ q̄t tuor ꝯcluſionib⁹ ac duob⁹ correlarijs in q̄ rū ſcd̄o ponent̄. xij. caſus. Suppoſitio ē. Sicut ꝯtingit q̄ homo in p̄dijs iuis retē ta ꝓprietate eorū concedit ꝓ mercede alte ri vſufructum ſeu ius vtendi ⁊ fruēdi illis ſeu ꝑcipiēdi cōmoditates et fructus eoruʒ ſalua eorundē ſubſtantia. ⁊ ſic locare dicit̄ ea alteri: ſic illud eſt poſſibile fieri i anima libus. q̄ etiaʒ de illis ſalua eoꝝ ſubſtãtia nate ſunt ꝓuenire plurime cōmoditates ⁊ fruct⁹ vtiles humane neceſſitati q̄s quis ꝓ mercede cōcedit alteri retenta ſibi aīaliū ꝓprietate: q̄uis ille cōmoditates ⁊ fructus in diuerſis animalib⁹ diuerſificent̄. Nam duplicia ſunt animalia. quedã minuta vt oues capre. quedam groſſa ſeu maiora: vt equi aʒini boues vtriuſq̄ȝ ſex⁹ caſtrati ⁊ nō caſtrati. imo ⁊ canes ⁊ aues rapaces et al tilia. Oues itaq̄ȝ importãt lac ⁊ lanam et agnos. imo earundem fimus: fructus dici poteſt. eſt enī res valde cōmodoſa ꝓ agris impinguãdis. Capre īportãt lac ⁊ hedos. Equi vtiles ſunt ad equitationeʒ ⁊ vectu ram ac culturã. Similiter ad eadeʒ vtiles ſunt aʒini cameli ⁊ boues caſtrati. Uacce importãt lac ⁊ vitulos. Canes valent ad venationes ⁊ cuſtodiam pecorū ⁊ domo rum. Aues rapaces ⁊ quedam alie valent ad aucupium. Altilia ad ouorum procre ationem. Item animalia maſculini generˢ ad ipregnationeʒ aīaliū feminini generis q̄ſiãdmodū frequēter aliq̄ tenēt th[illegible]

τ capros atq; verres q̇bꝫ ceteri hoīes vtūꝰ tur p impregnatiōe vaccaꝝ capraꝝ τ porcarū: τ nōnulli equos ſuos ceteris concedūt p mercede ad impgnationē eqꝝ. Secūdus igit q̄ſtionis ē: vtꝝ ꝯtractꝰ ille ſit licitꝰ ſm quē aliq̇s ꝯcedit alteri p mercede vſufructū animaliū ſuoꝝ retenta ſibi ꝓprietate eorūdē. τ ſilr ille ſm quē aliꝰ recipit p mercede illa aīalia ad ꝑcipiendū de eis vſufructum eoꝝ.

Prima ꝯcluſio. cōtractus de quo in titulo ē licitꝰ ex genere ꝓbaṫ dupliciṫ. Primo qꝛ oſtēſū ē in. q. lxxxvij. ꝙ ꝯtractꝰ locatiōis et ꝯductiōis rei ē licitꝰ ex genere. ergo ſi per aliquē cōtractū tradūṫ τ recipiūṫ aīalia in ſpecie locatiōis τ ꝯductiōis erit ille ex genere licitꝰ. ꝯña tenet. qꝛ etiā ille ē locatiōis τ ꝯductiōis rei. Scđo qꝛ da oppoſitum: tūc nulla circūſtātia accedēte poſſet licite fieri. qꝛ ꝯtractꝰ ex genere dānatꝰ nūq; pōt licite fieri. ꝯñs ē falſū. nam licite q̇s equū ſuū locat alteri p certa mercede ſicut τ domū τ ꝑdia ſua: τ aliꝰ licite illa recipit.

Scđa ꝯcluſio. cōtractꝰ de q̄ in titulo pōt talibꝫ circūſtantijs veſtiri ꝙ erit etiā ſimplr licitꝰ et ꝑfecte bonꝰ. ꝓbaṫ. qꝛ fieri pōt taliter ꝙ ibi ſint oēs congrue circūſtātie ſcꝫ cōgruū q̇s q̇d cur vbi qñ et quō: vtputa qꝛ ille q̇ locat aīalia: nō ē ꝓhibitꝰ locare ea: puta qꝛ pleno iure ſūt ſua: nec alius eſt ꝓhibitꝰ ea ad vſufructum recipe. Scđo etiā aīalia non ſūt incōgrua locari vel conduci: puta qꝛ ſunt aīalia non vitioſa vel defectuoſa vel inepta ad eū vſū ad quem locat ea. imo integra τ apta. vl ſi ſūt vitioſa: tñ ꝯducēs ea ſcit defectū τ nihilominꝰ ſciens τ volēs recipit ea. Tertio etiā ille cui locat eſt non ꝓhibitꝰ recipe ſeu cōducere ea τ vti eis. Quarto etiā ꝯtingit ꝙ ille ea locet ad licitū vſū τ alius ad cōſimilem vſū ea recipiat: τ ob finem honeſtū Quinto τ ſexto ꝯtingit eum fieri tpe τ loco non interdictis. Septimo etiā debito modo: puta p mercede cōmēſurata valori vſus vel vſufructꝰ animaliū et ſine pactis talibꝫ q̄ tendant in aliquā aggrauationē ipiꝰ conducētis vel locātis ea. vel ſi aliqua talia oneroſa alteri adijciunṫ: ipe adijciēs ꝓportionabiliṫ releuat ex alia parte ipſum ſic oneratum.

Tertia cōcluſio. contractū de quo in titulo ꝯtingit ſeptēpliciter depꝛauari. ꝓbaṫ. qꝛ ex defectu cuiuſlibet circūſtātie req̇ſite depꝛauaṫ. ſeptem aūt ſūt circūſtātie ad eius bonitatē req̇ſite: quarū quālibet ꝯtingit deficere vt patet inductiue. Si enī locans aīalia non habet ius ea locādi. puta qꝛ tenet ea furtiue vel vt pꝛedo: committit nouū furtuꝫ ea locādo. qꝛ cōtrectat rē alienam inuito dño. vel ſi etiam ſint ſua: tamē aliq̄ ratione ꝓhibitus eſt p ſuperiorē ne ea locet. Scđo cōtingere pōt ꝙ aīalia illa non ſūt ꝯgrua locari: vt ſi ſunt defectuoſa taliter ꝙ ſunt inepta ad illum vſū ad quem locanṫ: τ recipiēs ſi ſciret nullatenꝰ ea recipet pro tali mercede ſiue p minori. Itē ſi eſt ſterile animal puta locaṫ vacca: ac ſi ſit nata dare lac vel vitulū ꝓducere i anno τ tamē eſt ſterilis vacca. τ ſic d̄ alijs. Silr locat equū ac ſi ſit aptus ad vecturā τ tñ nihil valet ad currū vel bigā. Item aīalia ſi ſint apta tñ periculoſa ſūt: vtputa equꝰ mordens τ imobilis vel feriens. Aliud exemplū. ſi q̇s locat alteri aīalia ficta puta venit B paupꝫ petens mutuū ab A diuite. Reſpōdet diues. nō mutuabo: verum aliquā vaccā emā a te. τ ſic habebis pecuniā τ illā vaccā tibi mox locabo: ita ꝙ dimittā eam apud te tanq; meā: τ tibi p me locatā p certa annua mercede: cum tñ diues ſciat ipm pauperē nō habere vaccā. ita ergo A accipit annuā penſionē de vacca quā ipi B ſilr ate locauit. illa tñ locatio eſt vera mutuatio vſuraria. Rō eſt. qꝛ cum A ſciat ipm B non habere vaccā: tunc nō poteſt vaccā ab eo emere: τ p ꝯñs neq; cēſeri ipi B locaſſe aliquā vaccam rōne cuiꝰ recipiat annuā penſionē. cum igiṫ nihil dederit A ipi B niſi pecuniā. ſequiṫ ꝙ A cenſetur de pecunia tradita ipi B recipe annuā penſionem: τ cum nihilominꝰ velit ipam vaccam ſaluā eſſe τ ſibi reſtitui cū repetierit. et nullā vaccam ei cōceſſerit: ſed tñ pecuniā ſequiṫ ꝙ vult ipam pecuniā ei traditam ſibi reſtitui cū repetierit. igitur illa pecunia erit mutuata. igiṫ de pecunia mutuata recipit penſionē annuā. igiṫ ē vſurariꝰ. Eodem modo poſſet exēplificari de alijs animalibꝫ que quis ficte emit τ ficte locat eis. Silr in illis q̇ ficte emūt predia aliorū q̄ non habent τ ea dicunt ſe eiſdē locare pro annua pēſione. ideo enī talē contractum

amplectunť obſtinatiſſimi illi ſimul ꝛ verſipelles vſurarij: qꝛ cum non audiāt publice et expreſſe pecuniā mutuare volēdo inde habere lucrum annuū: ꝯuertūt ſe ad cōtractū de q̄ poſſint habere penſionē. ſꝫ cōtractus ille tm̄ eſt ſilatus. Dictū eſt non tamen ficta animalia. ꝛ hoc ſcīēter. Nam ſi A crederet in veritate ipm̄ B habere vaccam: vꝑ puta pridie vidiſſet eaꝫ habere vaccam: ſꝫ nūc non haberet. ꝛ ita illā putatam vaccā bona fide emeret a B. ꝛ emptiōe facta B rogaret ipm̄ A vt ipaꝫ ſibi dimitteret ꝑ viā locationis. ꝛ A bona fide ſic ei eā dimitteret ꝛ reciperet annuā penſioneꝫ: non eſſet ipe A vſurari⁹ nec peccaret durante illa bona fide. ſed mox cū comperiret debe-ret ceſſare a ꝑceptione penſionis: ꝛ ſe non recognoſcere niſi vt mutuatorem pecunie tradite ipi B. Et cum dr̄ ꝙ durāte ꝑdicta bona fide nō peccaret A addūt q̄dam dicentes verū h̄ eſſe ſi capitale ſtat ad periculum eius. quia tūc vera locatio eſt. Hec tn̄ addiṫio nō valet. qꝛ in veritate nulluꝫ eſt ibi capitale niſi pecunia tradita ipi B. ꝛ illā non oportet ſtare ad periculū ipi⁹ A qꝛ ē in veritate mutuata. igiť ſtabit periculo ipius B q̄ recepit eam. Et ſi dicas: illa additio loquiť de capitali putatiuo ſcꝫ de vacca. Cōtra: qꝛ tunc illa additio male dicit ꝙ ibi ſit vera locatio. qꝛ non eſt vera locatio: niſi vbi ſubeſt vera res locata. h̄ autem non ē talis res: igiť. Et q̄uis verū ſit ꝙ ſalteꝫ putatiuū capitale debeat ſtare ad periculū ipius A: tn̄ hoc non eſt verū ſimpliciter: ita ꝙ non ꝯtingat etiā licitā ee locationē vbi res locata ſtat in periculo ipius conductoris. qꝛ onus illi⁹ periculi pōt eſſe ipi cōductori alia via refuſum vt dictū eſt ſup: ꝛ etiā in ſequentib⁹ patebit. Tertio contingit ꝙ ille cui locat ꝓhibit⁹ ē conducere vt ſi quis cōduceret equū ꝛ tn̄ voto vel ꝓfeſſione ꝓhibitus eſſet equitare.

Quarto cōtingit ꝙ locans locat vel cōducens cōducit ad vſum illicitū vel ob finem inhoneſtū: vt q̄ locat vł ꝯducit equū ad vtenduꝫ eo in bello iniuſto. Quinto ꝛ ſexto cōtingit ꝙ locatio ꝛ cōductio fit in tēpore ꝛ loco in q̄bus ꝓhibitum ē animalia cōduci vel locare. vel ſi q̄s locat ꝛ conducit ea ad vtendū eis ꝑ tpe in q̄ eſt ꝓhibitum eis vti: vt q̄ locat ea vt q̄s vtatur eis in cultura agrorum die feſto vel hmōi.

Septimo ꝯtingit ꝙ non ſuatur debit⁹ modus in locādo ꝛ cōducēdo. ꝛ h̄ contingere pōt ex ꝑte locantis tripliciter. Primo. ſi animal locatū habet maliciā vel defectū ex q̄ iminere poteſt ꝯducenti notabile periculuꝫ. ꝛ non ꝑauiſat eum. tunc enim exponit ꝓximū notabili damno: ꝛ contra charitatē ꝓximi agit: ꝛ peccat mortaliter: ꝛ ſi qđ damnum ei ex hoc eueniat teneť locator ei de eo ſatiſfacere. Scđo ſi locator exigit mercedē nimis magnā. Tertio ſi apponit pacta q̄ ſunt cōtra naturalia locationis vel ſaltem ꝑter ei⁹ naturā: ꝛ per illa grauat ꝯductorem ſine h̄ ꝙ eum in alio ꝓportionabiliter releuet. Et illi duo vltimi modi etiā habēt ſuo mō locū ecōtra in cōductore.

Quarta cōcluſio. ad cognoſcenduꝫ in foro cōſcientie: an in ꝑdicto cōtractu de quo in titulo ſeruet circūſtātia quomodo tam ex ꝑte mercedis quā exigit locās ꝛ quā dare vult cōductor: q̄ꝫ ex ꝑte pactoꝝ appoſitorū: poterūt multuꝫ ꝓdeſſe quinq̄ꝫ regule ſequētes. Prima. ꝙ videat an ſit eq̄ conditio vtriuſq̄ꝫ: ſic ꝙ non appareat veriſimiliter ꝙ vn⁹ eoꝝ ſit notabiliť plus in ꝑte lucri q̄ꝫ alius. Naꝫ ſi ſic: non erit ibi iniq̄tas. ꝛ ſic ſuabiť debit⁹ modus. Scđa regula videndum eſt etiaꝫ: ſi talē ꝯtractuꝫ cum talib⁹ circūſtantijs ineunt nō ſolū paupes preſſi neceſſitatib⁹ ꝛ indigētijs. ſed etiā nō pauperes q̄ non ſunt ꝑſſi: imo al's cōmode poſſunt tranſire. Nam ſi paſſim tā pauperes q̄ꝫ non paupes talē ineunt: ſignū eſt ꝙ cōditio eſt equa iter eos. Alioquin ille cui eſſet ꝯtract⁹ non equ⁹ ſed oneroſus nō ſubiret eū ex quo nō eſſet preſſus neceſſitatib⁹: quo min⁹ poſſet cōmode ſine eo trāſire. Si aūt comperiť ꝙ nulli bene habētes vel nō preſſi ineant eū ſic qualificatū: ſꝫ ſoli inopes ꝛ valde preſſi neceſſitatib⁹: ſignū eſt vel ſaltem aliqoale indiciū ꝙ nō ē equ⁹ cōtractus. ſꝫ ꝙ notabiliť melior eſt ꝯditio vni⁹ q̄ꝫ alteri⁹ ſcꝫ illius de cui⁹ parte nō reperiūť qui bene habēdo ineant ꝯtractum.

Tertia regula videndū eſt etiam: ſi merces q̄ exigiť eſt ꝯſueta in tali patria. Nam etiā qn̄ cognoſcere volum⁹ in cōtractu vēditionis: ſi ꝑcium ſit eqūū recurrim⁹ ad cōſuetudinē vt patuit in q̄ſtione. lvj. et ratio

eſt regule.qꝛ ſi ē ꝯſuetū:tūc paſſim omnes
dant ⁊ recipiūt talē mercedē.et ſic tā p̄reſſi
ꝙ̄ nō p̄reſſi dant ⁊ recipiūt eā.⁊ ſi ī vēditio
ne recurrit̄ ad ꝯſuetudinē.igit̄ eadē rōne ī
locatōe.tenet ꝯ̄ña.qꝛ locatio equalēter nō
ē niſi venditio vſus vel fructuū rei locate.
Quarta regula ē ꝙ videat̄ an de aīalibꝫ
ipſis locatis poſſit ꝯductoꝛ tot ⁊ tātas cō
moditates ⁊ fructꝰ tāti valoꝛis ꝑcipe ꝙ ſi
bi ſufficiēter refundant̄ oīa q̄ttuoꝛ ſequen
tia ſcꝫ expēſe q̄s habet facere in paſcēdo il
la Scđo cura ⁊ laboꝛ quibꝫ habet eis puſ
dere ne dānificent̄ a beſtiis vel hmōi.pu
ta qꝛ habet diſponere paſtorē q̄ ea ī cāpo
cuſtodiat ⁊ reducat.Tertio oneroſitas pe
riculoꝝ illoꝝ q̄ ipſe habet ſubire ex natura
cōtractꝰ vel ex pactis appoſitis ꝯ̄ naturam
ꝯtractꝰ.Nā ꝑiculū ſubire rei aliene eſt res
eſtimabilis ꝑcio.ſi igit̄ locās vult ꝯducto
rem ſubire aliq̄ pericula debebit ſibi illud
onus refūdere alia via:co remiſſiorē mer
cedē exigēdo Quarto merces.ſi eni condu
ctoꝛ debet locatori dare mercedē ꝑ vſufru
ctu dignū ē ꝙ ille vſufructꝰ ſit tantꝰ ꝙ inde
valeat cōq̄rere q̄ ſoluat mercedē locatori.
Ratio huiꝰ regule ē:qꝛ ſi ſic:tūc eq̄ eſt cōdi
tio vtriuſqꝫ.qꝛ locans trāſfert vſufructum
ſui aīalis ī ꝯductorē ꝑ mercede q̄ ſingulis
cōputatis ē tāti valoꝛis quāti ē vſufructꝰ.
igit̄ ibi ē eq̄tas.Si aūt non.tūc equiualē
ter eſt iniq̄ venditio.qꝛ locans equaleuter
vendit vſufructū eoꝝ ꝑ nimis magno p̄re
cio cōputatꝫ ſingulis oneribꝫ cōductoris.
Quinta regula ē ꝙ poſtq̄ꝫ ꝯfeſſoꝛ vidit
quid ſit ꝯſuetum dari paſſim a p̄ſſis et nō
p̄reſſis cōductoꝛibꝫ ꝑ mercede ipi locatori
q̄ñ locatio fuit facta ſine vllis pactꝫ exiſtē
tibus ꝯtra vel p̄ter naturā locatiōis ⁊ con
ductiōis:videat ꝯſequēter ſi locatoꝛ ſimi
lem mercedē exigēdo a ſuo ꝯductore appo
ſuerit pactū exiſtens p̄ter vl' cōtra natura
lia locatiōis et ꝯductionis qđ ſit oneroſū
ipi cōductori.⁊ ſi ſic tūc erit iniquꝰ:qꝛ al's
ſine illo pacto fuit equꝰ.igit̄ adiecto pacto
oneroſo erit iniquus.Eodē modo dicēdū
ſi ecōtra conductoꝛ tale pactum adieciſſet
oneroſū locatori ⁊c̄.Et intelligit̄ hec regu
la niſi illud onus aliūde refundat̄ ſic̄ ſup
ponit̄ in regula eo ꝙ ſupponit̄ ꝙ al's ꝯſue
ta ⁊ eq̄ merces dat̄.Ex illis regulis ⁊ con
cluſionibꝫ ſequūt̄ duo correlaria.

Correlariū p̄mum ꝙ in foro
ꝯſcientie:ꝑpoſito
aliq̄ ꝯtractu locatiōis ⁊ ꝯductiōis aīaliuꝫ
nō eſt ille moꝝ ꝯdēnādus vt illicitꝰ ꝑpter h̄
ſolū ꝙ locatoꝛ eoꝝ appoſuit aliqua pacta
exiſtentia p̄ter vl' etiā cōtra naturalia loca
tionis ⁊ ꝯductiōis.vtputa locatoꝛ impo
ſuit cōductori ex pacto aliq̄ onera ad que
al's ex natura ꝯtractus nō teneret̄:vel etiā
q̄ ſūt ꝯ̄ naturalia locatiōis.vel ecōtra con
ductoꝛ impoſuit locatori talia onera.Ra
tio.qꝛ ſi ob id eſſet cōdēnandus:vel h̄ eſſet
qꝛ per talia pacta deſineret eſſe locatio vel
ꝯductio:vel ſi nō deſineret eſſe talis:atta
men ꝑ ea redderet̄ iniquꝰ.non rōne primi
qđ dupliciter ꝑꝫ.qꝛ ꝯtractꝰ non tranſit in
aliā ſpeciē ꝑpter appoſitionē pacti exiſten
tis p̄ter naturā.vel etiaꝫ ꝯ̄ naturalia ꝯtra
ctus:q̄uis ſecus ſit q̄ñ pactū eſt ꝯ̄ ſubſtan
tiam vel ſubſtātialia ꝯtractus.Sicut nec
aq̄ trāſit in ſpeciē alterꝰ elemēti ꝑpter h̄ ꝙ
apponit̄ ſibi aliq̄ q̄litas exiſtens p̄ter eius
naturā vel etiā q̄litas exiſtēs ꝯ̄ naturā eꝰ
vel cōtra naturalia vt caliditas. Scđo
ſic.qꝛ etiā ſi talia pacta facerēt eū trāſire in
aliā ſpeciē:non ob h̄ poſſet moꝝ inferri.er
go eſſet illicitꝰ:qꝛ ſtaret ꝙ ille alꝰ in cuius
ſpeciē tranſiret eēt etiā licitꝰ ꝯtractꝰ tam ex
genere q̄ꝫ ex circūſtantiis.Exemplū.ſi di
cam ſic:dono tibi hāc rem ita tñ ꝙ des mi
hi ꝑ ea decē floꝛenos ⁊ res hñ valet decēꝫ
floꝛenos:pactum appoſitū eſt ꝯ̄ naturaꝫ.
imo ꝯ̄ ſubſtantiā donatiōis.qꝛ de ſubſtan
tia eiꝰ ē ꝙ fiat gratis ⁊ ſine p̄cio et trāſit in
venditionē:⁊ tñ venditio talis eſt iuſta ⁊ li
cita:igit̄. Non etiā rōne ſcđi.qꝛ q̄uis ta
lia pacta ſint alteri ꝯtrahentiū oneroſa:tñ
ſtat ꝙ onerās refundat illā oneroſitateꝫ ei
ex alia ꝑte.vtputa qꝛ eo viliorē mercedem
ab eo recipit vt ꝯductoꝛ illđ onus ſubeat:
vel ecōtra ſi cōductoꝛ onerat ꝑ talia pacta
ipm locatorē:ipſe ei illud onꝰ refundit.ꝓ
quāto eo pinguiorē mercedē ei aſſignat ꝑ
locatiōe.Et ita ꝯſequēter debet aliq̄s vi
dere ſi ne alia via illa oneroſitas refundat̄
⁊ ſi ſic tūc non pōt ꝯdēnare eū ꝑcíſe ex illa
appoſitione pactoꝝ.Si aūt non apparet
refuſio talis:tūc debet ꝯdēnari.Huiꝰ ſimi
le pōt patere in vēditiōe.Nam naturale ē
in vēditiōe ꝙ ꝑiculū rei vēdite ſpectat ad
emptorem q̄ñ emptio eſt ꝑacta.⁊ tamen ſi

emptor ex pacto imponit illu. d piculū ven ductori in ipſo ↄtractu: nō ob id deſinit eſſe ↄtract⁹ emptiōis: ſʒ manet emptio, nec ob id reddit illicita ſi emptor ipſi venditori ſa tiſfaciat de illo onere. Et h̄ correlariū ē ↄtra nōnullos ſiunſtas q̄ nōnūq̄ ↄrūpunt in ↄdenatiōez alicui⁹ ↄtract⁹ ex h̄ q̄ cōſide rāt q̄ alter ↄtrahētium puta locator appo ſuit pactū onerosū ↄductori ↄ̄ naturalia locatiōis q̄ſi illud ſufficiat ⁊ nō etiā opor teat reſpicere ſi ne illa oneroſitas alia via refundat. Vñ loquēdo ꝺ aīaliū locatione dicūt nōnulli: q̄ licitū eſt apponere pactū de dāno vel lucro rei locate q̄ vtrunq̄ ſit cōmune: ⁊ tñ mox ſubdūt q̄ nō licet pone re pactū: qō damnū ſit ſolū cōductoris ni ſi damnū qō eſſet ex culpa ſua etiā leui nō aūt leuiſſima: cū cōtract⁹ cōcernat vtilitatē vtriuſq̄. Sʒ ↄ̄. q: ex ipa natura locatiōis ē q̄ caſus culpe leuis ⁊ late ſpectat ad con ductorē. nō igit̄ ē op⁹ ſup h̄ p. iciſci. Scđo ꝺ h̄ reddit locatio illicita: q: dānū le uiſſime culpe ipoīt ↄductori. q: illō on⁹ pōt alia via refundi cōductori. Itez q: illi met cōcedūt q̄ dānū rei locate ⁊ etiā peri culū eiuſdē pōt ex pacto impoī cōducto ri etiā licite: puta ſi illud on⁹ ei alia via re fundit. igit̄ etiā caſus leuiſſime culpe pōt ei imponi ex pacto ſi ei refūdit̄ alia via: q̄ uis ſi nō refundat̄ ſit illicit⁹. Sepe etiāʒ volendo aliquē cōtractū iuſtificare addūt dūmodo piculū rei locate ſit apud locato rē q̄ ſi illud naturale locatiōi ſit de rōne licite locatiōis: ⁊ q̄ ſi ipm non adeſſet: ipa locatio cēt illicita: qō tñ et ſi ſit ver. de to tali piculo: tñ eſt falſū ꝑ pte: q: poſſet loca tor ita vilē mercedē recipe a cōductore: q̄ oneroſitas medietatis illi⁹ piculi ſuſcipien di eſſet ſufficiēter refuſa cōductori etiāʒ de eius libero cōſenſu. Quāuis ſi locator po nēdo piculum rei ſup cōductorē etiā ſoluʒ p medietate ⁊ nihilomin⁹ exigendo mer cede ↄſuetā dari in locatiōe dimiſſa in ſua naturalitate in q̄ piculū ſpectat ad locato rē peccet grauiter ⁊ iniq̄ agat ↄ̄ cōductorē An aūt qñ totū piculū ei imponit: etiāʒ ꝑ portionabiliter remittēdo ei ptē mercedis ꝑm exigentiā illi⁹ oneris ſit locatio illa illi cita v vſuraria: patebit in q̄ſtione. xcj.

Scđm correlariuʒ. multi cōtract⁹ locationis ⁊ cōductionis animaliū iuſtificāt: ⁊ multi etiā cōdēnant q̄ tñ non iuſtificāt ⁊ cōdēnāt niſi ex tacita ſuppoſitiōe cuiuſdā ↄditiōis: q̄ ſi extet vel non extet: meli⁹ nouit vir ruſtic⁹ ruſtice rei gnar⁹ ⁊ expt⁹ q̄ doctor ſcholaſtic⁹ ruſtica rū rerū inexpt⁹: q̄uis nonnūq̄ ita apta in eq̄litas eſt īter locantē ⁊ cōducētē aīalia q̄ etiā in reb⁹ ruſticis inexpius pōt ꝑpēdere q̄ ē iniqu⁹ ↄtract⁹. Prima ps correlarij ꝓ baſ̄ enumerādo. vj. caſus locatiōis aīaliū q̄ꝝ aliq̄ iuſtificāt ⁊ aliq̄ condemnant.

Primus caſus. A tradidit. xx. oues ipſi B vſq̄ ad du os annos tali ↄditiōe q̄ dict⁹ B teneatur eas ⁊ eaꝝ fetus ⁊ fruct⁹ cū diligētia paſce re ⁊ ſuare expēſis ſuis. fetuū ꝟo ⁊ fructuū eaꝝ medietatē ipſi A fideliter aſſignare: ⁊ ī fine annoꝝ ipas eaſdē oues vel alias con ſiles ipſi A reaſſignare. Si tñ ipe oues vl̄ aliq̄ illaꝝ aut ipaꝝ fruct⁹ vl̄ fet⁹ ꝑ culpam aut dolū ipius B vel ei⁹ miniſtri perierint vel deuaſtate fuerint q̄ illud ad dānū ipi⁹ B ſpectet. Si ꝟo diuino iudicio vel caſu fortuito h̄ euenerit. illud ad ipm A ꝑtine re debebit. dummodo ipe B ꝑdicto A de hmōi faciat plenā fidē. Talis itaq̄ ↄtract⁹ iuſtificat̄ vt licitus. q: ſatis videt̄ eq̄ ⁊ bo na ↄditio vtriuſq̄. Circa quē caſum po no tria dicta. Primū q̄uis ille cōtract⁹ vi deat̄ eē locatio tñ nō ē locatio ſtricte. imo nec eſt locatio large: ſed ſolū impropriiſſi me capiēdo locationeʒ. Prima ps ꝓba tur ex multis indicijs ei⁹. Primo q: A vi det̄ retēta ꝓprietate oīuiū ſuaꝝ trāſferre vſu fructuʒ oīuiū in B ꝓ mercede ſcʒ q̄ B det ei medietatē fructuū earūdē. Scđo etiam pacta adiecta alludūt naturalitati locatio nis ꝓ q̄nto A vult ſibi reſtitui oues q: res locata manet in dominio locatoris. Tertio q: vult damnū ꝓueniens circa rem locatā vel fructus earū ex dolo vel culpa B: ptī nere ad ipm B. ⁊ hoc ē naturale locationi ⁊ ↄductioni. ⁊ hoc ſi intelligat̄ de culpa le ui ⁊ maiori. non aūt ſi ꝺ leuiſſima. imo tūc illud pactū eſſet ↄtra naturalia locationis Quarto q: etiam A vult periculū fortuiti caſus ⁊ diuini iudicij circa oues ⁊ fructus earū ad ſe ꝑtinere. ⁊ hoc eſt etiā naturale lo catori. Quinto q: etiam A vult q̄ B debe at facere fidem de illo caſu fortuito. ⁊ hoc eſt non innaturale illi contractui. Scđa

pars ꝓbatur. quia merces non conſiſtit in pecunia ſed in ſpecie. igitur. Tertia ps ꝓbatur. quia merces non cõſiſtit in q̄ntitate determinata. quia q̄muis medietas fetuū ⁊ fructuum ſit merces danda ipſi A: tñ illa medietas non eſt certe q̄ntitatis. quia ſi multi fetus ⁊ fructus inde ꝓueniunt ac cõmoditates: tūc medietas erit eo maior. ſi pauci tūc erit eo minor. vnde potius eſt cõtractꝰ partiarius ⁊ accedit ad ſocietatem. Scđm dictum ꝙ ſiue ſit talis ſiue talis locatio: tñ ſi ſit equa cõditio vtriuſqꝫ in p̄dicto cõtractu cõtractus non eſt iniquꝰ ⁊ ꝑ ꝯſequens non illicitus et circūſtātia quomodo. ſed ſi ſit eq̄ vel nõ B nõ nouit aliq̄s niſi ſciat ꝙ medietas fructuū que debet nomine mercedis cedere ipſi A ſit nõ nimis magna. ita ꝙ ſi B debeat eaꝫ dare ipſi A ꝙ ipſi B nõ ſatiſfiat ꝑ expenſis curis ⁊ opis ac oneribus quas ⁊ q̄ habet portare ex illo cõtractu: tunc enī eſſet cõtractus locatori illicitus. Et etiam oportet ꝙ illa medietas non ſit nimis parua: ita ꝙ ipſi B recipiēti aliaꝫ medietatem fructuū non ſoluꝫ ſatiſfiat de omnibꝫ expenſis curis operis ⁊ oneribus p̄dictis. imo ꝑ illam medietatem adhuc lõge vltra illa omnia maneat ſibi magna et notabilis cõmoditas: qua etiam ſi careret non poſſet cõqueri quin omnia ſibi ſufficienter eſſent refuſa: tunc enī eſſet illicitꝰ cõtractus conductori. Tertium dictuꝫ ꝙ etiam ſi pactum adiectū de culpa intelligatur etiam de leuiſſima culpa. et ſic ſit cõtra naturalia locatiōis: ſtaret ꝙ illa medietas q̄ nomine mercedis debet aſſignari ipſi A ſit ita tenuis ad valorē vſufructus ouium ꝙ B nõ poſſit cõqueri ꝙ ſit nimis oneratus in hoc ꝙ debeat eſſe obligatus etiā de leuiſſima culpa: viſo ꝙ ratiōe illius onerꝭ eſt releuatꝰ a dando maiorē penſionē quā alˀs deberet dare.

Secūdus caſus. A locat ipſi B duos boues volens quolibet menſe habere duas minas frumenti: ⁊ A retineat ſibi periculū illorū boum. ille inqꝫ contractus dicit̄ eſſe locationis: ⁊ etiam iuſtificat̄. Sed cõtra illaꝫ reſponſionē arguit̄ ꝙ non ſit certa nec magiſtralis. Primo quia non eſt ſcitum ſi ſit contractus iuſtꝰ vel non: niſi ſuppoſito ꝙ p̄dicta merces ſit condigna et adequata ipſi valori vſus boum: ſic ſcꝫ ꝙ vltra expenſas ⁊ opas quas habebit B neceſſario facere cum bobus: ipſe B natus ſit ꝑcipere tantū vtilitatis de bobus. quāta eſt illa merces danda ipſi A. nam ſi nihil vtilitatis eēt natum ꝓuenire de bobus: tunc nil dare deberet. quia merces dat̄ reſpectiue ad vſuꝫ rei locate: ⁊ vt p̄cium eiuſdē vſus. ideo ſi nulla vtilitas eſt nata ꝓuenire de re: iniuſte recipitur illa merces. Et ſi nata ē ꝓuenire aliquāta ſed non tanta: tunc non poteſt locator exigere tantā mercedeꝫ. Aliter enim vellet metere vbi non ſeminaſſet. Vñ doctorem ſcholaſticū vel virum eccleſiaſticū vt cõfeſſorem: p̄dictum contractū ſic abſoluto ſmone iuſtificare ⁊ alios ſibi ſimiles eſt ſimile ac ſi quis diceret. cõtractus ille ē licitus quo A vendit ipſi B equū ꝓ deceꝫ florenis: ⁊ periculū equi eſt apud B. nam hoc non nouit confeſſor niſi ſciat ꝙ deceꝫ floreni ſint eq̄pali valori vſuali equi. Ita in ꝓpoſito niſi ſciat ꝙ due mine frumenti ſint merces cõmenſurata vſui duorū boū ꝑ menſem: non poterit diffinire ꝙ ſit equꝰ cõtractus. hoc autē poterit melius ſcire ruſticus ⁊ ab illo habet addiſcere. Unde debebit confitentē inquirere ſi illa merces ſit equa: ⁊ ſi dicat ꝙ ſic: tunc poterit ei credere niſi notorie conſtaret: vł probabilr̄ ꝙ non eſſet equa ſed nimis magna. nam cõfitenti creditur ꝓ ſe ⁊ contra ſe. quia ſi mentit̄ neminē niſi ſe decipit. Vñ ⁊ ſic oportet agere in contractu venditionis equi ⁊ huiuſmodi. Secūdo arguit̄ quia mine ſunt in vna patria maiores q̄ꝫ in alia. ⁊ ſic nõ pōt indiſtincte diffiniri p̄dictus contractus factus eſſe ꝓ equa mercede. Unde mina ſm Bedā in Omelia: centū dragmis appenditur. ⁊ eſt ſm eum idem qđ mna de qua Luce. xix. mna autem ſm ianuēſem appendit duas libras ⁊ ſemis: modo libre non ſunt equales in omni patria. Tertio quia boues ſunt inequalis vſus: aliqui enim lõge melioris ſunt vſus. alij lõge vilioris vſus ſtaret igit̄ ꝙ due mine eſſent ſufficiēs merces ⁊ equa pro vſu duorum boum ⁊ eſſent nimis magna merces reſpectu aliorū duorum. ideo non apparet p̄dicta reſponſio et iuſtificatio magiſtralis ſed debet aliter reſponderi puta ſicut dictum eſt.

Tertius caſus. A locat ipſi B
boues ad laborandū
et hoc ad quartā partem lucri et damni: il-
le inquā contractus cenſetur locationis et iuſti-
ficatur dūmodo locans boues laboranti p̄-
mittat competenter ſe ſatiſfacturū pro la-
bore quē ſuſtinet ſiue fiat ſatiſfactio de ex-
penſis factis ex parte dantis: ſiue de ſorte
boum ſibi non fuerit lucrū, alias contractus
eſt illicitus. Sed contra illam iuſtifica
tionē arguitur q̄drupliciter. Et primo vt in-
telligatur qua ſuppoſitione ſit licitus et q̄ non
Arguitur ſic. Nam ſi eſt cōtractus locatiōs
et cōductionis vt ſupponitur: tunc ipſi A de-
betur merces ab ipſo B, quia A locat et B
cōducit, vt ergo ſit licitus: opus eſt q̄ mer
ces ſit proportionata vſui rei locate, mō nul-
la ibi apparet merces q̄ debeat cedere ipſi
A: niſi q̄rta pars lucri qđ B acq̄ret labo-
rando cum bobus, igitur ſi debet eſſe iuſtus
cōtractus: oportet q̄ quarta pars lucri ſit
adequata vſui cōceſſo ipſi B. Et ſi ſic: tunc
arguitur q̄ p̄dictus cōtractus erit illicitus ipſi
B, quia B non vult ipſi A dare q̄rtā par
tem lucri niſi cū pacto ſcʒ q̄ ſi nihil lucre-
tur: et ita perdat labores ſuos q̄ A debeat
ei p quarta parte illius damni: et perditarū
operarū facere refuſionē. Hoc autē pactū
adiectum multū vilificat valorem merce-
dis predicte ſcʒ quarte partis lucri, et p cō-
ſequēs ſi quarta pars lucri eſt abſolute lo-
quendo equa merces: tūc ipſa accepta cū
p̄dicto pacto erit nimis vilis merces, igitur
B peccabit volēdo eā dare ipſi A. Se
cūdo ſic improbatur p̄dicta reſpōſio, quia omni-
no ꝯuerſum eſt q̄ locator det mercedē cō
ductori, quia ꝯuerſū eſt q̄ ille cui debetur
merces: teneatur debitori illius mercedis da
re mercedē. Tertio ſic, ſi A tenetur ipſi
B ad ſatiſfaciendū de laboribus: tunc du
pliciter deberet ipſi B ſatiſfieri. Nā B la-
borando cum bobus habebit ab illis qui
bus laborat mercedem, et ſi p̄ter hoc etiā
A deberet ei de laboribus ſatiſfacere: tūc
eidem dupliciter ſatiſfieri deberet de labo
ribus. Et ſi dixeris A non tenetur ipſi B
ſatiſfacere de laboribus impēſis alijs homi
nibus ſed ſolum de impenſis ipſi A, et illo
modo intelligitur caſus. Contra illo dato
ſtaret q̄ B volendo p mercede locationis
dare ipſi A tātūmodo quartā partē lucri
et denique etiam illam ptē non volendo da
re abſolute, ſed ſub obligatiōe ipſius A ad
releuandū ipſum B in quarta parte damni
ſi eueniat: daret ipſi A mercedē nimis dimi
nutā, et in tanto diminutā q̄ p illius dimi
nutiōis refuſione: merito deberet B labo-
rare cum bobus ipſi A ad certum tempus
et tunc iterū ſequeretur vt prius: q̄ ſi A debe
ret ipſi B ſatiſfacere p laboribus vt reſpō-
ſio ſonat: q̄ ipſi B deberet duplex refuſio
fieri p laboribus: qđ eſt iniquū. Quarto
ſic, quia qualitercūq̄ fiat cōtractus ſi ē lo-
catio: oportet q̄ interueniat merces dāda
ipſi A, et ſic non poteſt aliquis eum iuſtifi-
care niſi ſciens q̄ merces debēs cedere ipſi
A ſit adequata valori vſuali ipſius vſus bo
um, et ita ſciat q̄ quarta pars lucri ꝓueniē
tis cū expectatione ſolutiōis quarte par-
tis damni (ſi damnū eueniat) ſit adequata
p̄dicte conceſſioni boum, aliter erit illicitus
cōtractus cōductori, et ſi eſt nimis magna
erit illicitus locatori, hoc autem nouit me
lius vir ruſticus q̄ʒ ſcholaſticus. Aliter
igitur videtur reſpondendū, et hoc p vnā
diſtinctionē et quattuor dicta. Diſtinctio ē
talis. Predictus ꝯtractus poteſt intelligi
dupliciter. Uno mō q̄ ſit pura locatio rei
ex parte A et pura conductio rei ex pte B
ita q̄ A vltra hoc q̄ locat boues ipſi B non
cōducit ipſum B ad operandū ſibi cū bobus.
Scđo pōt intelligi q̄ non ſit pura, immo q̄
A vltra hoc q̄ locat boues ipſi B etiam con
ducat ipſum B ad laborādū ſibi cū illis bo-
bus, et ille eſſet ſcđs cōtractus ita q̄ eſſent
ibi duo cōtractus etc. Primū dictum. ſi
p̄dictus contractus eſt locatio pura p̄mo mo
do p̄dicto: tunc ſi quarta pars lucri (ſi ꝓue
niat lucrū) debens cedere ipſi A abſolute
capta: ſit merces adequata vſui cōceſſo ipſi
B: tunc contractus eſt illicitus ipſi B quā
do adijcit pactum p̄dictum ſcʒ q̄ ſi non ꝓ-
ueniat lucrum: ſed damnū ipſi B q̄ A ſu-
ſtineat quartam partem damni, quia illa ad-
iectio onerans ipſum A vilificat nimis va-
lorem predicte mercedis et facit eā nimis
diminutam, igitur B iniq̄ue agit contra
A, et hoc modo proceſſit primū argumen-
tum. Si autem quarta pars lucri abſolu-
te capta, id eſt ſine diſiunctione ad quartā
partem damni ſuſtinēdā ſit nimis magna
merces: et in tanto excedēs q̄ ille exceſſus

non reſcinditur niſi ꝑ obligationem ipſius A ad ſuſtinendam quartã partem damni ꝓueniat: tũc non erit illicitus ipſi B neqꝫ ipſi A ſed equus. Et tũc nõ oportet addere ꝙ A ſatiſfaciat ipſi B ď laboribus. imo eſſet iniquũ vt ꝓbat tertium argumentũ.

Scdm dictum. ſi predictus cõtractus eſt locatio non pura modo predicto: tunc oportet diſtinguere primũ a ſcdo. ⁊ in primo oportet dicere ꝙ prim⁹ contract⁹ eſt licitus ipſi A ſi quarta pars lucri ꝓuenietis de laborib⁹ B: accepta cum obligatiõe ad quartã partem damni: ſi damnuꝫ ꝓueniat ſit adequata valori vſus cõceſſi. Si autẽ ſit ſupexcedens etiã non obſtante illa onerosa obligatione qua A eſt obligat⁹ ad ſuſtinendum quartã parteꝫ damni ſi proueniat damnũ: tũc erit illicitus ipſi A. ſi autẽ ꝓpter illam adiectionẽ ſit nimis diminuta illa merces: tunc cõtractus erit illicit⁹ ipſi B. In ſcdo vero cõtractu ad hoc vt licit⁹ ſit opus erit ꝙ A aſſignet cõpetenteꝫ mercedem ipſi B ꝑ laboribus ꝗbus ſibi laborabit. Tertium dictum ꝙ ĩ hoc ſcdo cõtractu ſtaret caſus quo etiam ipſe A vltra ꝑdictam conuentioneꝫ nihil dando ipſi B ꝑ laborib⁹ ſibi impendendis: etiã ſecũdus contractus eẽt licitus: puta ſi quarta pars lucri debẽs cedere ipſi A ſit ꝓpter predictã adiectionẽ de quarta parte damni ſuſtinẽda adeo vilificata ꝙ niſi B aliquid rependat: puta ꝑ labores ipſi A: non cenſeret̃ B dare condignã mercedem ipſi A ꝓ locatione boum: tũc enĩ A cenſeret̃ ipſi B ꝓ laboribus dare mercedẽ eo ipſo ꝙ tantũdem remittit ipſi B in mercede locationis boum ꝗ̃tũ ſufficit ipſi B ꝓ laborib⁹. Quartũ dictum ꝙ etiã in ꝑmo ꝯtractu ſtaret ꝙ B nõ peccaret dãdo in ꝑmo cõtractu nimis paruã mercedeꝫ: puta ſi quarta pars lucri cum onere de quarta ꝑte damni ſuſtinẽda ſit nimis modica merces. quia B illam diminutionẽ refunderet ipſi A ꝑ labores ꝗs vult impẽdere ipſi A cum bob⁹.

Quartus caſus. A duos boues eſtimatos locat ipſi B cum hac conditione ꝙ B laboret ſibi cum dictis bobus ĩ anno. xij. bubulcas terre: ⁊ in fine anni boues vẽdi debeant: atqꝫ A ſuum totum capitale primo rehabere: ⁊ B habere debeat medietateꝫ lucri dictoꝝ boum. Ille inqꝫ caſus reputatur locatio rei ſcꝫ boum ⁊ etiam iuſtificat̃ obſeruatis duab⁹ ꝯditionib⁹. Prima ꝙ A retineat periculũ dictoꝝ boum. Secũda ꝙ ꝓmittat ipſi B ſe ſatiſfacturũ ď labore quẽ ſuſtinebit in laborando terras ſuas ⁊ hoc ad arbitriũ boni viri. q̃ ſatiſfactio cõputatur in hoc ꝙ dat ſibi medietatẽ boum: ſꝫ ſi nullum lucrum fieret de bobus: tunc A tenetur recompenſare ꝑ expenſis factis a B de ipſa ſorte boum. Et ſi vnum predictoꝝ defecerit contract⁹ erit illicitus. Sꝫ ad iſtum caſum videt̃ aliter reſpõdendũ: ⁊ ſũt duo facienda. Primo vidẽdũ eſt: an ſit cõtractus locationis vl' non. Secũdo an ſit licitus. De ꝑmo articulo pono tria dicta.

Primũ. non apparet ꝙ ibi ſit locatio rei ſcꝫ boum ita ꝙ A locet boues et ꝙ B conducat eos ſed potius videt̃ ibi econtra eẽ locatio ꝑſone: ita ꝙ B locat ꝑſonam ſuaꝫ ad operas A ad laboranduꝫ ſibi cum bobus: non inqꝫ cuꝫ bobus qui ſint ipſius B etiam quo ad vſum. quia etiam vſus boũ non eſt ipſius B. Probat̃ illud dictum tripliciter. Primo quia B vſum eorũ totaliter applicat A ſicut et operas ſuas eideꝫ aſſignat eis renũciando. non igit̃ ſunt boues cenſendi locati B: quia tũc oporteret ꝙ vſus eorũ eſſet ipſius B. Scdo: q2 ſi A locaret boues B oporteret ꝙ A expectaret mercedem a B. modo nullam mercedem expectat vt patet intuẽti. Nec valet ſi dicat̃ ꝙ A locat B boues ꝓ hoc vt ſibi colat. xij. bubulcas terre. quia dato ꝙ cultura nata eſſet habere rõnem mercedis: tamen exquo merces locatiõis debet eſſe diſtincta ab vſu ad quẽ conceditur. hic autẽ idẽ ſint cultura cum bobus fienda: et vſus ad quem conceduntur: ſequit̃ ꝙ cultura nõ põt hic habere rationeꝫ mercedis. Tertio a ſigno: q2 ex ꝑte illi⁹ ꝯiunctus eſſe locatio cui aſſignat̃ merces a reliquo. Modo ipſi B aſſignat̃ merces ab A. q2 B aſſignat̃ ius ꝑcipiẽdi medietatẽ lucri boum quãdo vẽduntur. igit̃ B cenſet̃ locaſſe aliquid A et non rem: vt patet. igit̃ cenſebit̃ ꝑſonã ſuaꝫ locaſſe. Scdm dictũ. argumẽta illa cõcludunt ꝓpoſitũ qñ caſus ſic itelligit̃ ꝙ A non ꝯcedit boues B niſi dũtaxat ad h. vt

eis vtat ad colendū ſibi ſcȝ ipſi A p̄dictas ꝑꝗ. bubulcas i anno. vt pȝ intuenti rōnes ⁊ ille eſſet verus intellect⁹ caſus. Sȝ quando A concedit ei eos ad vtendum eis ꝑ totum annū ad quecūqȝ vſum aīaliū: hoc tamen ſaluo ꝙ etiā ei colat predictas bubulcas: tunc poteſt dici alterū illoꝝ duorū ſcȝ aut ꝙ ibi ſit ſolūmodo locatio rei ſcȝ ex ꝑte A et cōductio rei ex ꝑte B ita ꝙ nō erit admixta ei locatio et conductio ꝑſone. aut ꝙ ibi ſit admixta etiam locatio et ꝯductio ꝑſone. Primū ꝓbatur. quia tunc imaginādum eſt ꝙ A locet boues B ad oēȝ vſum quo poteſt eis vti excepto ⁊ ſaluo tpe q̄ A indigebit eis ad colēdā terrā ſuā ⁊ merces ꝑ q̄ ſibi locat eos ē vt ſic ſibi illo tpe colat terraȝ quo ipa indigebit cultura predicta. Scōm ꝓbatur ſcȝ ꝙ etiaȝ poſſit eſſe ꝯtractus mixtus ex locatione rei ⁊ ꝑſone ſcȝ locationis rei ex parte ipi⁹ A ⁊ ꝑſone ex parte B. Nā ꝙ ibi poſſit poni locatio rei patuit iam. De locatiōe ꝟo perſone pȝ. quia ex quo A vult ꝙ B noīe mercedis ſibi colat terram: ⁊ tamē nihilomin⁹ A dat aliqd B ſcȝ medietatem lucri leuandi de bobus vltra eſtimationeȝ: tunc apparet quaſi cultura per B impēdēda A ſit nimis magna merces. ideo ne iniq̄tas ibi fiat: vult A in recompenſam operarū excedentiuȝ quas B ſibi impendet: aſſignare B medietateȝ lucri ꝓuenturi de venditione boū. Tercium dictum ꝙ etiaȝ ſi tātūmodo ponatur ibi eſſe locatio rei ⁊ ꝙ nō ſit admixta locatio perſone. imo ſit pura ꝑ abnegatiōeȝ locationis ꝑſone: tamē nō erit locatio rei pura per abnegationē pacti appoſiti cōtra naturalia locationis vel nō erit pura ꝑ abnegationē cuiuſcūqȝ alterius contract⁹ A locatiōe ꝑſone. Primū ꝓbaẗ quia A locando B boues adijcit pactum ꝙ ſi deteriorētur boues: non velit ſufferre illam deteriorationē. imo ꝙ illa debeat ꝑtinere ad B Modo hoc eſt cōtra naturalia locatiōis locans eni rem debet ex natura locatiōis ſufferre deteriorationeȝ rei locate (niſi illa deterioratio fieret ꝑ dolum vel culpam latam vel leuem conductoris) hic autem A non vult hoc ſuſtinere. vnde A tradendo boues B partim ex illa cauſa pri⁹ eſtimat eos vt in fine ſciatur quātam partem precij quo vendenẗ poſſit A petere a B ante omnia: ꝗuis illius eſtimationis etiaȝ alia cauſa ſubſit. ſcilicet vt ſciatur in fine quātā partem precij A teneatur B aſſignare. Secundū autem ꝓbatur. quia poteſt dici ꝙ in p̄dicta locatione boum eſt admixtus contract⁹ innominat⁹ ſcilicet. A dat B medietatem lucri ꝓuenturi de venditione boum quatenus B ſe obliget A reſtituturū in fine anni valorem boum a principio eſtimatorū ſiue boues ſint deteriorati ſiue ꝑierint aliquo alio caſu. Cōſequēter ⁊ ſecundo vidēdū ē: ſiue ſit talis ſiue talis locatio: an ſit cōtractus licitus. ⁊ de hoc pono tria dicta. Primum dictum. ſi intelligatur caſus ꝑmo modo puta ꝙ ſolum B locet ꝑſonam ſuam A: ⁊ ꝙ non ſit ibi aliqua locatio rei ex parte A reſpectu B: tunc vt contractus ſit licitus neceſſe eſt ꝙ A aſſignet B mercedem equam laboribus: et ꝗuis vir ruſtic⁹ melius id nouerit ꝗ̄ ſcholaſticus: tamē ſatis apparet ꝙ A hic nimis diminutam mercedem ei aſſignet. Nā nihil ei aſſignaret ſm illū itellectū niſi medietatem lucri ꝓuenturi ð vendicione boum in fine. ⁊ hoc ſub conditione ſi proueniat lucrum. illa autem medietas etiam ſi abſolute capta ⁊ indubitanter euentura eſſet ſufficiens merces illius culture (quod tñ etiaȝ vix apparet) tamen ex quo ei eam aſſignat abſolute ſed ſolum ſub conditione ſcilicet ſi qð lucrum de eis eueniat. ⁊ ſic ſi nullum eueniret nihil habebit B ⁊ illum euentuȝ expectare valde vilificat medietatem lucri in ratione mercedis etiā ſi abſolute loquēdo eſſet digna merces: ideo eſt illicitus Et multo magis eſt nūc illicit⁹ ſi ſubintelligeretur in illo caſu ꝙ etiam B ſuis expenſis deberet illo tēpore nutrire boues. Secundum dictum. ſi caſus intelligatur ſecūdo modo. ⁊ ꝑmo modo illius ſecundi modi tunc pro tanto eſt licitus pro quāto ſeruatur equalitas inter A et B. Nam ſi A exigendi a B nomine mercedis culturam predictam non exigat nimis magnaȝ mercedem ſed cōmenſuratam vſui boum: tūc erit contractus licitus vtriqȝ ꝗ̄tum eſt ex ipa locatione ⁊ conductione. ſecus ſi eſſet nimis magna. quia tunc peccaret A vel ſi eēt nimis ꝑua. qꝛ tūc peccaret B. Et dico eēt nimis ꝑua. qꝛ tūc peccaret B. Et dico notāter ꝗ̄tū ē ex ipa locatōe ⁊ ꝯductōe. qꝛ nondū reſpōſū ē ex parte pacti qð adiecit

A an ne ibi fiat iniq̃tas, ideo ex parte illi⁹
pacti oportet diſtinguere. Quia p̄mo pōt
contingere ꝙ A intelligit pactuꝫ ſic ꝙ ſi bo-
ues caſu fortuito vł leuiſſima culpa ipſius
B incurrerent mortē vel ſaltem deteriora-
tionem: ꝙ nihilominꝰ B debeat A ſatiſfa
cere de primo valore boum: in quo fuerūt
eſtimati traditi: p quo tamē onere impoſi-
to ipſi B nō aſſignat A ipſi B niſi medieta
tem lucri ſi qđ pueniat de eis venditiſ: tūc
pactum eſt cōtra naturalia locationis ꝛ vt
illud non deprauet contractū videref for-
te alicui ſufficere ꝙ A iniq̃tuꝫ onerat ipm
B in illo: in tātū ecōtra releuet euꝫ in alio.
Utrū aūt de facto fiat illa equalitas rele-
uaminis ita ꝙ p̄dictuꝫ releuamen adeque
tur onerationi predicte: nouit meliꝰ vir ru
ſticus q̃ ſcholaſticꝰ: videt̃ tamen ꝙ nimis
oneretur B ꝛ non releuet̃ ſm equitatem. ꝛ
ſic A peccet. Sed veriꝰ dicendū ē ꝙ etiaꝫ
ſi in tantū eum releuaret quātum eum one
rat: adhuc A peccabit ex cauſa tangenda
q̃ſtione .xxi. Secūdo poteſt contingere
ꝙ A intelligit pactum illud ſic: ꝙ ſolū tūc
teneatur B ipſi A reſpōdere de p̄mo valo
re boum quando perierunt vel deteriorati
ſunt culpa ipſius B leui vel maiori: nō au
tem ſi caſu fortuito vel leuiſſima culpa. pu
ta ſi ſint deteriorati p vſum eorū ꝛ tamē B
non eſt eis vſus niſi cōgruo ꝛ decenti mo-
do vt ſolet nonnūq̃ꝫ fieri. ꝛ tunc pactuꝫ nō
eſt contra naturalia locatōis, qꝛ hoc ineſt
naturalit̃ locatiōi ꝙ tali mō reſtituat ꝯdu-
ctor rem locatori: attamē eſt p̄ter naturam
quo ad hoc ꝙ A obligat ſe ad dandū me-
dietatem lucri pueturi de eis vendiris.
imo etiam eſt cōtra vel p̄ter naturalia in h̃
ꝙ A obligat ipm B ad reſtituēdū ſibi va
lorem boum ꝛ non ipſos boues. qꝛ de na-
turalibus locationis eſt ꝙ ſufficit ꝯducto
ri ꝙ reſtituat cōductori rem ꝛ non oportet
ꝙ valorem. Et an tūc ſit illicitū: dicēdū
ꝙ non eſt illicituꝫ ipſi A: qꝛ nō grauat ipm
B. nam lꝫ obliget eū ad reſtituendū valo-
rem ad ſenſū p̄dictum tñ hoc nō eſt graue
ipſi B in aliq̃. qꝛ non refert an boues vł an
valorē ad ſenſū datū reſtituat: ꝛ ſi illō eſſet
ſibi in aliquātulo graue: puta ꝙ oporteret
eū habere laborē diſtrahēdi boues: tñ illō
onus ſatis ꝛ ſupra q̃ ſatis videret̃ refundi
ipſi B p h̃ ꝙ A vult ipm B p̃ticipare me-
dietatem lucri pueturi. Sed ecōtra ex pte
ipſius B in eodem caſu poteſt eſſe licitus
ꝛ etiam illicitus. Nam ſi in nullo ē graue
ipſi B illud onus ſcꝫ dandi valorem ipſi A
vel ſi eſt graue ei et tamē nimis magna ſit
refuſio illius oneris ppter p̃ticipiuꝫ medie
tatis lucri: tunc nimis multum recipit B
ab A. ꝛ ideo niſi A liberaliter ei tale quid
aſſignet: peccabit B contra A. ſecꝰ ſi A li-
beraliter donet ei illud p̃ticipiuꝫ medieta-
tis lucri. Tertiū dictuꝫ. ſi intelligat̃ ca-
ſus ſcđo modo principali ꝛ in ſcđo modo
illius ſcđi modi tunc primꝰ contractꝰ illꝰ
caſus p tanto eſt licitꝰ vtriq̃ꝫ ſi in p̄mo con
tractu A exigendo ab ipo B nomīe mer-
cedis culturam .xii. pubulcaꝝ terre: exigat
mercedē nō nimis magnā nec B illam im
pendēdo ꝯtendat dare ipſi A mercedeꝫ ni-
mis paruam: al's primꝰ eſt illicitus: niſi A
exceſſum mercedis refundat ipſi B p hoc
ꝙ vult eū habere medietatē lucri. ꝛ ſic etiā
patet ꝙ in ſcđo cōtractu vt ſit licitus optet
ꝙ A refundat ſufficienter ipſi B exceſſum
culture terre p aſſignationē medietatis lu-
cri. qđ ſi ſit: meliꝰ nouit ruſticus q̃ ſchola
ſticus. Et dato ꝙ appareret ꝙ eēt equa re-
fuſio qñ obligatio ipſius B de reſtituen-
do valorē boū ipſi A intelligeret̃ ſcđo mō
tacto in ſcđo dicto imediate p̄cedēti: tñ ſa-
tis diminuta refuſio ꝛ iniqua oneratio ipſi
B impoſita apparet qñ B debet eſſe obli
gatus ad reſtituendū valorē eorū ad p̄mū
intellectum ibidē poſitū. Et ex huiuſce-
modi mō diſtinguēdi ꝛ reſpondēdi pōt le
ctor artē accipe alios inumeros ꝯtractꝰ re
ſoluēdi ꝛ eoꝝ eq̃tatē metiendi: q̃uis an de
facto ſit equalitas mercedis ꝛ vſus ꝯceſſi
oporteat nōnūq̃ꝫ a ruſtico inquirere. quia
hoc non eſt iuris ſꝫ facti. quēadmodū cō-
feſſor nō pōt ſcire ſi iuſtum precium ſit qñ
p decem florenis equus vendit̃. qꝛ h̃ pen-
det in facto lꝫ ſi ſciat ꝙ preciū eſt equū pōt
informare animū ſuū quid iuris in ꝯſciē
tia de ꝯtractꝰ honeſtate. ꝛ ſic ē ī ppoſito.

Quintus caſus. A duos bo-
ues eſtimatos .xx. flo.
didit ipſi B vt eis ad annum vtatur in la-
boribus quibꝰ opus habuerit: tali pacto
ꝙ B teneatur eos nutrire fideliter ſuis ex
penſis ꝛ in fine predicti āni predictos bo-
ues vel eſtimationem p̄dictam reſtituere ꝛ

etiam dare ipſi A quartam partem lucri ſi inde lucratus fuerit vel tanto minꝰ in eſtimatione reſtituenda q̃ntum importat q̃rta pars damni ſi inde ſupuenerit damnũ. Jlle tn̄ q̃s caſus non iuſtificat niſi adderetur i pacto ꝙ ſi damnũ aliqđ ſine culpa ipſius B aut eorum quorũ opera B vtitur interuenerit: ꝙ illud ad ipm̃ A itegre pertineat dũmodo B faciat ipſi A ſufficientem fidē de hoc ꝙ illud damnũ ſic ſine culpa ſua et ſuorum contigerit, alꝭ autem eſt illicitus. Et additur ꝙ tamen p̄dicta debent intelligi ſm̃ debitum equitatꝫ. Nã qđ deductis eſtimationibꝫ operaꝝ ꝛ laborum ipſius debitoris ꝛ expenſis factis de bonis eiuſdẽ in bobus et in oꝑatione eorum: facta diligenti examinatiõe ſupeſſe reperit̃: illđ eſtimandum eſt lucrum ꝛ diuidendũ. Sed contra illam reſponſionem arguitur ꝙ nõ ſit magiſtralis, et hoc dupliciter. Primo q2 aut intelligit̃ reſpõſio illa de culpa quacũq; etiam leuiſſima: ita ꝙ ſolum tũc ꝑtineat damnũ ad ipm̃ A quãdo B penitꝰ in nulla culpa fuit adeo ꝙ ſi B in aliq̃ fuiſſet etiam leuiſſima ꝙ B teneret̃ de illo ipſi A, ꝛ tunc q̃uis onus illius pacti impoſitum ipſi B eſſet cõtra naturalia locatiõis tn̄ ob hoc non poteſt damnari vt iniquus niſi ſupponat̃ ꝙ p̄dicta merces ſit adequata vſui: dimittendo locationē in ſua naturalitate Nam ſi ſecus: tũc ſtaret ꝙ merces ſcꝫ quarta pars lucri eſſet ita parua reſpectu vſus ꝯceſſi (maxime attento ꝙ ſi nullũ lucrum ꝑueniat: A nihil habebit ꝑ mercede ſed damnũ: ſi damnũ ꝑueniat) ꝙ vt fiat equiparatio mercedis ꝛ vſus: nõ eſſet indignum ꝙ B ſupportaret illud onus ꝑ eo in quo merces eſt diminuta. An aũt etiã ſtet ꝙ illa merces eẽt ita parua ꝙ ipſi B imponi poſſet ſupportatio etiã alicuiꝰ caſus nõ ex aliqua culpa B, ſed a fortuna ꝑuenientis patebit q̃ſtione, xci. Si autem merces ſcꝫ q̃rta pars lucri ſit adequata vſui ſibi cõceſſo: tuc iniq̃ue imponit̃ illud onus ipſi B ſcilicet vt teneat̃ de leuiſſima culpa.

Si aũt intelligat̃ reſpõſio tm̄ de culpa leui ꝛ maiori ita ꝙ tunc ſolum teneat B d damno quãdo illud ꝑuenit ex culpa ſua leui vel maiori: tunc uerũ non põt abſolute diffiniri ꝙ ſit licitꝰ, quia tunc adhuc eſt diſtinguendũ, q2 vel q̃rta pars lucri eſt merces adequata vſui boum: ꝛ tunc reſponſio valet, ſed hec reſpõſio nõ expreſſit nec etiã conſtat ex ipſa reſponſione an ſit adequata vel non. Si aũt non eſt adeq̃ta ſed nimis magna: erit illicitus ipſi A. Si autē ſit nimis parua: maxīe attẽto ꝙ expectatio q̃rte partis lucri multum vilificat̃ per hoc ꝙ non eſt niſi cõditionalis ſcꝫ ſi qđ lucrũ ꝑueniat ꝛ adhuc magis: attẽto ꝙ A non ſolum nihil habebit ſi nihil ꝑueniat, ſed etiã ſi damnum ꝑueniat ſuſtinere debet illud tũc contractus erit illicitꝰ ipſi B q2 nimis paruã mercedem dat ipſi A: niſi A volens ꝛ ex liberalitate eſſet cõtentus de tam parua mercede. Scđo arguit̃ cõtra p̄dictã reſponſionē in hoc ꝙ addit dicens ꝙ p̄dicta debent intelligi ſm̃ debitũ equitatis. Nam qđ deductis ꝛc̃, et h̄ ſic, q2 ſi defalcata eſt eſtimatio operarũ ꝛ laborũ quos habuit B ꝛ ſiliter defalcate ſũt expenſe ꝛ operatiões quas B habuit cũ bobꝫ et illđ qđ ſupgmanet ſit cenſendũ lucrum: ita ꝙ illud ſit diuidendum: tunc videt̃ ꝙ ipſi B nimis multũ cedat, q2 nihil reſtat ꝙ ſit ipſi B refundēdũ ſi omnia p̄dicta ſũt defalcata: ita ꝙ ſibi ſup omnibꝫ p̄dictis eſt ei ſatiſfactũ igit̃ ſi quid vltra accipit: accipit ſine cauſa potius igit̃ totum qđ poſt p̄dictam defalcationem ſupgmanet eſt applicandũ ipſi A vt ſic eidẽ ſatiſfiat ꝑ cõceſſione vſus boum qui vſus nõdũ fuit cõputatꝰ. Jdeo aliter reſpõdendũ eſt, ꝙ ſi quarta pars lucri (que cõditionaliter ſolum expectat̃ nomine mercedis ſcꝫ ſi ꝑueniat lucrum, imo cui eſt annexũ illud onus: ſi damnũ ꝑueniat ꝙ non ſolũ nihil habebit, ſed etiam luet quartam partem dãni) ſit in ſuo valore adequata vſui boum: ꝯſiderato illo vſu non ſolum in ſe, ſed etiam vna cũ onere ãnexo ipſi B, ſcꝫ ꝙ B debet eſſe obligatus ad expenſas de caſu culpe talis vel talis: ſm̃ ꝙ ꝯſuetum eſt inter eos: tunc cõtractus eſt licitus. ſi autem non: tunc eſt illicitꝰ ꝛ hoc ex cõtrahentium cuius cõditio eſt melior puta ipſi A: ſi merces eſt nimis magna: vl' ipſi B ſi merces eſt nimis parua, hoc autē ſcꝫ an ſit adequatio eorum, hincinde ſingulis oneribus cõputatis: meliꝰ nouit ruſticus q̃s vir ſcholaſticus vel eccleſiaſticus.

Sextus caſus. A vnam vaccã eſtimatam q̃nq; libras

tradit ipſi B cum tali pacto ꝙ B teneatur eam ꝛ omnē fructum ꝛ fetum eius cum diligentia ſeruare ꝛ cuſtodire ſumptibꝰ ſuis fructūq; eiꝰ et fetū nō alienare ſine licentia ipſiꝰ A atq; de fetibꝰ ꝛ fructibꝰ eius ꝓportiōtātūdē ipſi A aſſignare donec ſit ipſi A d̄ p̄dicta eſtimatiōe vacce ſcꝫ q̄nq; libras ſatiſfactū itegralr̄.deinde ſibi aſſignare ī futuro ſemꝑ medietateꝫ ipoꝝ fructuū ꝛ fetuum vacce:ſi tn̄ vacca vel eius fetus vel fructus culpa ipſius B aut eorū quoꝝ oꝑa B vtitur quocūq; modo perierint:ipſe B teneaꝛ illud damnū integre reſarcire. Si autē diuino iudicio aut fortuito caſu ſuꝑuenerit damnū in aliquo p̄dictorum:non teneatur B illud reſarcire ipſi A. ſed totaliter ad A ꝑtineat. Ille inq; contractꝰ damnaꝛ vt illicitꝰ. Nam euidenter apparet ꝙ potior eſt cōditio locatoris q̄ cōductoris.q2 poterit euenire ꝙ poſtq; vacca tāto tēpore ſuperuixiſſet ꝙ B dediſſet ipſi A q̄nq; libraſ eſtimationis vacce: q̄tocius periret cum omni fructu ꝛ fetu etiam abſq; om̄i culpa B ſed fortuito caſu vl' diuino iudicio:iam B nihil habebit ꝑ ſuis expenſis ꝛ operis habitis circa vaccā.qd videtur iniq̄tas cōtra ipm̄ B. Vn̄ ſi vacca manſiſſet apud A ita ꝙ A nemini locaſſet vaccam ſed ſibi retinuiſſet ꝛ vacca ſuꝑuixiſſet vſq; in fineꝫ anni ꝛ perijſſet caſu fortuito cum om̄i fructu ꝛ fetu ſicut nūc apud B perijt:nihil de ea habuiſſet.nunc autē habet totū valorē vacce ꝛ B nihil habet. Circa hoc pono tria dicta. Primū ꝙ hec reſpōſio nō apparet magiſtralis.q2 ꝓcedit ex ſuppoſitōe conditionis de q̄ nondū bene conſtat an extet vel nō.ſcꝫ ꝙ vtilitas illa puta medietas fructuū ꝛ fetuū vacce debens in futuro ꝛ de cetero poſt ſolutionem q̄nq; libras vacca ſuꝑuiuente ꝛ fetu eius cedere ipſi B ſit p̄ciſe ꝛ ſolum adeq̄ta ipſis expenſis operis curis ꝛ periculis quas ꝛ q̄ habet facere B ꝛ ſupportare ex parte vacce ꝑ illo tēpore ſequente ſolutionē eſtimationis. Nā ſi dūtaxat illis expēſis ꝛ opis.ꝛ ſic d̄ alijs que ſequenꝛ ſolutionē eſtimationis vacce erit illa medietas adequata tanq; refuſiua earundeꝫ ex equo: queſo vbi ſatiſfieret ipſi B ꝑ expenſis operis curis ꝛ periculis habitis circa vaccam tēpore p̄cedenti ſolutionem eſtimationis:certe nō apparet vnde ei fiat ſolutio illarū etiam ſi ſuꝑuixerit vacca poſt ſolutionē eſtimationis. hoc autem eſt omnino iniquū. Sed quid ſi illa medietas fructuū quā B debebit poſt ſolutionem eſtimationis vacce ꝑcipe quolibet anno quo ſuꝑuixerit vacca:ſit tāte eſtimationis ꝙ ꝑ eam non tm̄ poterit ex equo ſatiſfieri ipſi B pro operis ꝛ expēſis ꝛ alijs circa vaccam ꝛ fetum ac fructus eius poſt tempus ſolutionis eſtimationis habēdis ſed etiam longe vltra illas ſatiſfieret ei et adeo longe vltra ꝙ ſi vaccaꝫ et fetꝰ poſt ſolutionem eſtimatiōis cōtingeret (vt poſſibile eſſet) longo tēpore ſuꝑuiuere apud B ꝙ B eſſet ꝑcepturꝰ tot ꝛ tātas medietates illoruꝫ fructuū ꝙ merito debuit in recompenſam illius ſuperceſſus expectaſſe periculum illud et grauē illum euentum ſcꝫ ꝙ vacca ſtatim poſt ſolutioneꝫ eſtimationis moriente:nihil ſibi deberet cedere ꝑ expēſis ꝛ opis primo circa eam habitis. Nam tunc ſicut B multū grauaretur in expectādo euentum illius mortis vacce affuture ſtatim poſt ſolutionē eſtimationis.ſic ecōtra multum releuareꝛ expectando lucroſū euentum longioris vite vacce et fetus. Et ita fieret mutua cōpenſatio euentus damnoſi cum lucroſo. Ad hanc igiꝛ diſtinctionem debuiſſet p̄dicta reſponſio reſpexiſſe vel conditionem quā ſuppoſuit expreſſiſſe cum illa videatur eſſe facti ꝛ ex obſcuro facto pendere. Secūdū dictum. p̄dictus cōtractus lꝫ videri poſſit eſſe contractus locationis vacce:tamē non eſt talis: niſi improprijſſime capiendo locationem. Prima pars ꝓbaꝛ quia vt videꝛ transfert vſum vacce in B ꝑ mercede que conſiſtit in ꝑcipiendo medietatem fructuū ꝛ fetuū ꝓuenientium de ea poſt ſolutioneꝫ eſtimationis.ꝙ autem A vult eſtimationē rehabere eſt p̄ter naturā locationis:quia de natura locationis eſſet ꝙ rehaberet ipaꝫ vaccam nec tamē de ſe illicitum.quia vel nullius oneris eſt vel modici:ꝛ ꝙ A vult ipm̄ B de culpa teneri:ſi ītelligaꝛ de leui ꝛ maiori ꝛ nō d̄ leuiſſima: illud ē naturale.ſi autem etiam de leuiſſima:tunc eſt cōtra naturalia locationis nec tamen illicitū de ſe.q2 ſtat ꝙ illō onꝰ refundaꝛ alia via ipſi B. Ex ꝑo A vult ꝙ B nullā vtilitatē dꝫ de vacca ꝑcipe niſi poſt ſolutionē eſtimatiōis eſt ꝫ

naturalia locatiōis.nā mox cum locatᷓ res trāſfertᷓ vſus in cōductorē ad min⁹ ꝑ tpe q̄ traditᷓ res.hic aūt ſec⁹ fit.illud tm̄ ↄtrarium naturalibꝫ non ē de ſe illicitū ſed ſolū ꝑ tā- to ꝑ quāto illud onus nō refunditᷓ ipi B quia ſecus eſſet ſi A refunderet ipi B illō onus puta tāto minorē mercedē poſt ſolu- tionē eſtimatiōis recipiēdā ei imponendo onerat⁹ enim ꝑ euentū dānoſū expectabi- lē.pōt releuari ꝑ euētū lucroſū expectabi- lē. Scḋa ps pbatᷓ.qꝛ merces ſupᷓ q̄ ē cō- uētū nō ↄſiſtit i pecunia nec etiā i ſpecie de- terminate q̄ntitatꝫ.qꝛ medietas p̄dicta nō ē determinate q̄ntitatꝫ.igitᷓ Tertiū dictū .ꝑ- dictus ↄtract⁹ pōt poni eē ↄ̄ctus ſocietatꝫ ita ꝙ A cōmunicet ipi B vſufructū ipius vacce.qꝛ vtriqꝫ cedere debet medietas vſu fruct⁹ ⁊ B in recōpēſam illi⁹ vſufruct⁹ ſibi ꝑ A cōicati recōmunicat ſibi opas ⁊ expē ſas q̄s impēdere hꝫ circa vaccā ⁊ ei⁹ fetus ⁊ ſic A ponit vſufructū vacce in ſocialē cō munitatē.⁊ B ponit opas ⁊ expēſas circa vaccā ⁊ fetum ac fruct⁹ ei⁹ impēdēdas.⁊ ꝙ A vult ſibi eſtimationē vacce reſtitui niſi ꝑeat caſu fortuito:non eſt ↄ̄ naturalia ſo cietatis.ſꝫ ꝑ quāto vult illā reſtitutionē ſi bi fieri anteq̄ꝫ B aliq̄s fruct⁹ ꝑcipiet de ea: hᷓ ē ↄ̄ naturalia ſocietatꝫ.⁊ an ſit iniquum patebit i q̄ſtione.xcij.⁊ etiā patuit ſatis ex ꝑmo dicto iam poſito. Si enī B mox cō- municat opas ipi A:cur non ecōtra mox A cōmunicaret fruct⁹ vacce ipi B. Itē ca pitale ſocietatꝫ ſolū i fine ſocietatis ē reſti- tuendū.ſi igitᷓ ante vult ſibi reſtitui ſaltē ꝑ eſtimationē grauat ↄſocium: ⁊ ideo niſi re fundat aliūde ei illud onus:aget iniq̄ cū ſocio. Sꝫ ↄ̄ ꝑmū dictū arguitᷓ dupliciᷓ

Primo volēdo ꝓbare ꝙ ↄtract⁹ p̄dict⁹ etiā indiſtincte ſit licit⁹.qꝛ ſi eſſet illicitus: maxime ex eo ꝙ A pri⁹ recipit totā ſortem ſꝫ i hᷓ A nō agit q̄d illicitū vel iniquū ↄtra ipm B:etiā ſi illā recipiat i caſu q̄n vacca ē ſtatim peritura poſt talē ſolutiōeꝫ eſtima tionis vacce.qꝛ A ſuſcepit i ſe ꝑiculum ca ſus fortuiti ⁊ diuini iudicij vacce: nec im- poſuit ipi B aliq̄d niſi ad qḋ B alias met eſt obligat⁹.qꝛ ei impoſuit ꝙ ſi vacca ꝑeat ex eius vel ſuo⁊ culpa ꝙ teneatᷓ ei ſatiſface re. Hᷓ enī nō eſt indignū .qꝛ ſi etiā A non traderet vaccā ipi B.⁊ ex culpa B periret B teneretᷓ de illa culpa. Scḋo qꝛ poſi- to caſu ꝙ poſt ſolutionē eſtimatiōis vacce vacca cū omī fetu ꝑeat.⁊ ꝑ ↄ̄ſ ꝙ B nihil habebit ꝓ expenſis ⁊ laboribꝫ q̄s hucuſqꝫ habuit circa vaccā:nō videtᷓ hᷓ iniquū ipſi A ↄ̄ B:ſi culpa ipi⁹ B vacca perit poſt ſo lutionē p̄dictā .qꝛ tūc merito B debebit ſi bi ipſi imputare ꝙ decetero de vacca ⁊ fetu nihil habebit q̄ ſibi valeāt refundi expēſe ⁊ labores p̄teriti. Modo A nō obligauit ipm B niſi ad periculū vacce ⁊ fetuū ꝓue niens ex culpa B vl' ſuo⁊.igitᷓ. Dicēdū ad ꝑmū ꝙ ↄtract⁹ p̄dict⁹ nō ē illicit⁹ ipi A p̄ciſe ex eo ꝙ A pri⁹ recipit totā ſortē.qꝛ ſta ret ꝙ A pri⁹ recipet totā ſortē ⁊ nō peccaret puta ſi ↄueniēdo cū B ō recipiēdo prius totā ſortē:ſe obligaret ꝙ ſi poſt receptionē illi⁹ totalis ſortis vacca ⁊ fetus periret for tuito caſu vel diuino iudicio:ꝙ vellet ei de p̄teritis expēſis ⁊ laboribꝫ cōpetentē refu- ſionem facere.vl' ſi de facto a ꝑncipio ipa medietas fructuū ꝑcipienda de vacca et fetu poſt ſolutionē eſtimatiōis:oblata per A ipi B expectabatᷓ veriſimiliter adeo ex ceſſiue pinguis ⁊ ſupexcedēs ⁊c.put in ſe- cūda pte ꝑmi dicti fuit caſus poſit⁹. Ex er- go p̄dictus ↄtract⁹ cenſetᷓ illicit⁹ ipi A ē ex eo ꝙ A recipiēdo prius totā ſortē:nō vult (q̄ꝫtum ē ex forma ↄtract⁹ vel ex pacto ad- iecto)ſatiſfacere ipi B de ꝑmis expēſis et laboribꝫ.nec excuſatᷓ A ꝑ hᷓ ꝙ recipit in ſe periculū caſus fortuiti et diuini iudicij.qꝛ illud idem cogeretᷓ A i ſe recipe ſi maneret vacca apō eū ⁊ ipe met deberet eā expenſa re ⁊ curā ei⁹ gerere ⁊ labores habere a qui bus tm̄ ipe iam ſupportatᷓ q̄n eā p̄dicto mo do tradit ipi B.ergo iniquū eēt ꝙ A ipſi B releuāti eū ab hmōi:nō vellet facere re- fuſionem vllō modo. Nec eſt veruꝫ qḋ poſtea ſupadditᷓ in argumēto:ꝙ A nō im- poſuerit ipi B aliq̄d niſi ad qḋ ⁊c. Naꝫ ex circūſtātia ↄtractus ei impoſuit ꝙ debeat gratis facere ⁊ feciſſe expēſas:ſi ꝑeat vacca poſt ſolutionē eſtimatiōis ⁊c. Itēꝫ ꝙ dicit ꝙ ſi A non tradidiſſet ipi B vaccam ⁊c.ꝑ tanto non eſt verum.qꝛ ſi A ei eam nō tra didiſſet:multa pericula euenientia vacce nō poſſent ipi B imputari vt culpabili.quia nō tenebatᷓ talia p̄cauere cū q̄ ſibi cōmiſſa nō erat nec tradita.⁊ ſic A locando eam ei multa impoſuit ipi B ō q̄bꝫ B nō teneretᷓ reſpōdere ipi A ſi nō contraxiſſet cum eo.

Ad scđm dicendū ꝙ lꝫ inter illa pericu-
la q̄ sūt possibilia euenire vacce. A nō ob
ligauerit B ad respōdēduꝫ sibi: nisi de illo
ꝑiculo qđ ex culpa ipiꝰ B ꝓueniret: tñ ꝓ-
ter onus taliū ꝑiculorum scꝫ vacce: etiā ad
alia onera ipm obligauit q̄ sibi nō refudit
qꝛ eū obligauit ad h ꝙ si post solutionem
estimatōis vacce: vacca ꝑeat cū fetu ꝙ B
debet nihil hr̄e ꝓ p̄teritis expēsis ⁊ labori
bus. ⁊ i h inique agit Preterea ⁊ scđo illđ
onus possibile accidere ipi B scꝫ ꝙ nihil
habebit de p̄teritis expēsis est onus possi
bile accidere ipi B sine eiꝰ culpa. ꝰ ad ali-
qđ onus possibile ꝯtingere sine culpa ipi
us B obligauit A ipm B. Preterea ⁊ ter
tio postq̄ꝫ soluta ē estimatio vacce: non po
terit A allegare dicēdo: ego non iniq̄ ago
ꝯtra B. qꝛ B nō est obligatus nisi đ casu
culpe ⁊ non đ diuino iudicio aut fortuito
casu vacce sicut ego. Nā ex quo iā A effe-
ctualiter euasit diuinū iudiciuꝫ ⁊ fortuitū
casum q̄ possibilis fuit accidere vacce. fru
stra allegat seipm subijsse illud periculum
⁊ aliū deonerasse cū B. adhuc maneat ob
ligatꝰ ad sequelā sequētꝫ fortuiti casus scꝫ
si pereat vacca post solutionē estimatiōis
⁊ ad illū fuit B obligatꝰ a ꝓncipio contra
ctus siue A euadat ꝑiculū vacce ⁊ estima-
tionis eiꝰ siue non euadat: dūmodo vacca
primū post solutiōeꝫ estimatiōis moriat.

Septimus casus. A duos boues estimatos
.xx. florenis locat ipi B cum pacto ꝙ vbi
cōsuetū est dare ꝑ duobꝫ bobꝫ .xij. sextaria
frumēti det sibi B solum octo: ita tñ ꝙ B
stet ad ꝑiculū tertie ꝑtis boum. ille contra
ctꝰ licitꝰ reputat ipi A. dūmodo A satisfa
ciat ipi B de labore suo puta de expensis
laboriose ⁊ cum cura habitis interea cum
bobꝫ qꝛ eos nutriuit. vnde illo s̄uato pote
rit A obligare Johēꝫ sic ad tertiā ꝑtē peri
culi boū. Si aūt h non obseruat nō erit li
citꝰ ipi A. Cōtra hāc respōsionē arguit
qꝛ non req̄rit ꝙ A satisfaciat B de labore
suo. qꝛ vl̄ ꝑ laborē itelligꝫ expēsas cū labo
re impēsas ipis bobꝫ nutriēdo eos: ⁊ certe
illos nō tenet A refundere ipi B. qꝛ qñ di
citur ꝙ .xij. sextaria sint ꝯsuetū p̄ciū locati
onis duoꝝ boum itelligit h (⁊ de se inest)
ꝙ cōductor debet eos suis expēsis nutrire
et nihilominꝰ dare locatori .xij. sextaria. et
ideo si A deberet p̄ter q̄ttuor q̄ remittit de
.xij. adhuc satisfacere de expēsis boū q̄si ni-
hil remaneret sibi ꝓ mercede. Si aūt intel
ligis labores qbꝫ B laborauit alijs boibꝫ
q̄꜡ A. et tūc indignū eēt ꝙ A deberet B sa
tisfacere đ illꝰ ipi B. vñ si sic: tunc A ipi B
ꝯcessisset boues: ⁊ cū h deberet eideꝫ dare
p̄ciū laboꝝ impēsoꝝ alienis hoibꝫ. Si in-
telligas de labore quem B impēdit ipi A
vtputa qꝛ B laborat ipi A cū bobꝫ ⁊ tunc
hoc nō ponit in casu. ⁊ sic nihil ad ꝓpositū
vñ tūc erit ibi aliꝰ accidentalis ꝯtractꝰ scꝫ
ꝯductiōis opaꝝ. Si itelligas đ labore. i.
onere q̄ B suscipit i se ꝑiculum tertie ꝑtis:
qđ al's ex natura ꝯctus nō teneret suscipe
tūc lꝫ vt sic r̄missio sit vera: qꝛ h req̄rit. sꝫ tūc
r̄missio pōt argui. qꝛ non oporteret addere illā
ꝯditiōeꝫ. qꝛ illa in ꝓpositiōe casus ē adiecta
qꝛ A ideo remittit tertiaꝫ ꝑtē mercedis scꝫ
q̄ttuor sextaria q̄ al's essent sibi de iure de-
bita: vt sic B suscipiat tertiā ꝑtē ꝑiculi quā
al's subire nō teneret: nisi dicat ꝙ ideo ad-
dit. qꝛ nō sufficeret ipi A ꝙ remitteret ter-
tiā ꝑtē mercedis vt B subiret tertiā ꝑtē pe
riculi: nisi ꝑ illaꝫ remissionem faciat ipi B
sufficiētē refusionē. sꝫ tūc clariꝰ dixisset sic
dūmodo remissio q̄ttuor sextarioꝝ suffici
enter refūdat ipi B onꝰ suscipiēdi tertiam
ꝑtē ꝑiculi boū. ⁊ vt apparet satis videt esse
sufficiēs refusio. ⁊ suppono ꝙ qñ illđ onus
tertie ꝑtis ꝑiculoꝝ non imponeret ipi B
tūc .xij. sextaria essent eq̄ merces vsus boū

Aliter respōdeo ꝑ duo dicta. Primū
ꝙ ꝯtractꝰ ille ē locatiōis vt ꝑꝫ ⁊ pactū ad
iectū ē ꝯ naturalia locatiōis. qꝛ de natura
locatōis nō teneret B ad suscipiēdū peri
culū boū i se loquēdo de ꝑiculis fortuitis
⁊ culpe leuissime. Scđm dictū ꝙ si .xij.
sextaria frumenti sint merces adeq̄ta vsus
boū qñ boues locarent sine p̄dicto pacto
susceptiōis ꝑiculi ⁊ cū h onus suscipiendi
tertiā ꝑtē ꝑiculi sufficiēter refundit ipi ꝑ re
missionē tertie ꝑtis mercedis: ꝯctus ē lici-
tus: ⁊ ꝙ .xij. sextaria sint merces adequata
stāte forma casus apparet ꝑ tertiā regulam
puta qꝛ ponit ꝙ sit ꝯsuetū p̄ciū qđ passim
ab oibꝫ dat. Si auteꝫ illa .xij. essent nimis
magna merces: aut si nō nimis magna ꝙ
remissio q̄ttuor sextarioꝝ nō eēt suffi. re
refusio oneris suscipiēdi tertiam ꝑtē peri
culoꝝ: tūc erit illicitꝰ ipi A. Si autem

cij.ſiue nimis parua merces:aut ſi ſunt adequata merces ſed remiſſio q̃tuoꝛ ſextariorum eſt nimis magna refuſio oneris terne partis periculoꝝ:tunc erit illicitus ipſi B niſi A liberaliter ſic ſibi tantã faciat refuſionẽ. casus. A

Octauus emit duas vaccas ⁊ eas tradit ipſi B ſub hoc pacto ꝙ eas paſcat ⁊ cum eiſdẽ terrã colat:ita tñ ꝙ ipſe A de pꝛimis illoꝝ fructibꝫ recipiat medietatem p̃cij earũ:quo recepto medietas ipaꝝ fiat ipſius B ⁊ medietas alia ſit ipſi⁹ A et equaliter diuidant fruct⁹:hoc addito ꝙ B annuatim det vnum ſextariũ frumenti A ꝓ eo ꝙ terram colit cum vaccis:⁊ ſi moꝛiantur vacce eq̃liter cõmunicent damnum. Jlle inq̃ȝ caſus reputat̃ locatiõis poti⁹ q̃ȝ ſocietatis.q: locat vnã vaccã q̃ eſt ſua pro vno ſextario frumẽti annuatim et ꝑ paſtu vacce ⁊ fetus ẽ ipſe fetus. ſed de alia vacca nihil recipit.q: non ẽ ſua ſȝ agricole. Cõtra illã reſponſionẽ arguitur q̇ntupliciter.

Primo ſic.ille ↄtract⁹ eq̃ debebit ſm te dici ſocietatis ſic locatiõis.q: A tradidit duas vaccas B et vnam ſm te locauit ei ſȝ illã ꝓ cui⁹ vſu accipit ſextariũ ⁊ aliaȝ ſibi ſocialiter cõicauit vt ꝓbabo.igit̃ eque ẽ ſocietatis ſicut locatõis.ↄña nota. ⁊ pͥma ps minoꝛis ptȝ ex cõceſſis.ſcd̃a ꝓbatur.q: A tradidit ſcd̃am ipſi B.aut igit̃ ei eaȝ tradidit locando aut vẽdendo .aut ſocialiter cõmunicãdo.nõ pͥmũ:q: illa reſpõſio vult ꝙ tm̃ vnã illaꝝ ei locauerit. Jtẽ dicit ꝙ ſecũda non ẽ ipſi⁹ A. igit̃ nõ locauit eã. Nõ ſcd̃m.q: ſi A cenſeret̃ eã ei vendidiſſe:maxime ꝓ quãto medietatẽ p̃cij vtriuſq̧ vacce recipit de pͥmis fructibꝫ eaꝝ.⁊ ſic ĩtegrũ p̃ciũ vni⁹ vacce recipit.ſed h̃ non arguit ꝙ ergo A ſcd̃aȝ vẽdiderit.q: tũc etiaȝ cẽſeret̃ pͥmã vẽdidiſſe.q: A recipit medietatẽ p̃cij:nõ vni⁹ ſȝ vtriuſq̧ vacce:igit̃ vtrãq̧ vẽdidiſſet ſaltẽ ꝓ medietate p̃cij ⁊ loco alterius medietatis p̃cij accipit medietateȝ fructuum ⁊ fetuũ ꝓuenientiũ de vtraq̧ :ita ꝙ trãſlatio vaccaꝝ in B eẽt mixta ex vẽditione q̃ fit ꝓ medietate p̃cij. ⁊ alio ↄtractu q̃ fieret ꝓ medietate fructuũ ex eis ꝓuenientiũ. Scd̃o arguit̃.nõ plus locauit vnã q̃ȝ aliam.igit̃ neutrã locauit aut ambas locauit.nõ ſcd̃ȝ ꝑ te.igit̃ pͥmũ.añcedẽs ꝓbatur.q: non accipit ſextariũ de hac vel illa.

imo de vtraq̧.q: A ideo accipit ſextariuȝ B.quia B vtit̃ vaccis.non inq̃ȝ illa vel illa.ſed vtraq̧ vtit̃ ad culturã. Tertio.q: dicit ꝙ locat vnã q̃ eſt ſua.mõ nõ pl⁹ vna ẽ ſua q̃ȝ alia.q: vtriuſq̧ p̃ciũ recipit ꝓ medietate ⁊ vtriuſq̧ periculũ eque ſpectat ad B.⁊ ſĩliter vtriuſq̧ fructũ eq̃ recipit.igitur vtraq̧ eſt eque ſua.tenet ↄña.q: ſi eſſet talis ſuitas circa vnam q̃ non eẽt circa aliaȝ illa ſuitas appareret circa vnã plus q̃ȝ circa aliã ex aliq̃ p̃dictoꝝ indicioꝝ. Quarto q: dicit ꝙ de alia vacca nihil recipit.q: non ẽ ſua ſed agricole.Cõtra:q: recipit medietatẽ fructuũ ꝓuenientiũ de ea. igit̃ non nihil recipit d̃ ea ⁊ prius oſtenſũ eſt ꝙ nõ minus eſt ſua q̃ȝ alia ſit ſua:igit̃. Quinto q: nondũ habet̃ ꝑ illã reſpõſionẽ an licit⁹ ſit contractus vel nõ.igitur eſt inſufficiẽs.

Aliter igit̃ videt̃ reſpõdendũ.⁊ h̃ ꝑ tria dicta. Primũ.in pͥmo caſu eſt ↄtract⁹ ſocietatis ⁊ etiã ↄtract⁹ locatiõis.ꝓbatur:q: imaginandũ ẽ ꝙ vacce ante ↄtractuȝ ſunt ſoli⁹ A.⁊ A tradendo illas B cõmunicat eas ſibi ſocialiter.ita ꝙ A nõ abdicat dominiũ earundẽ a ſe:nec vſufructũ virtualẽ earundẽ, ſed dominiũ ⁊ vſufructũ virtualẽ earũ cõmunicat B:⁊ ad illaȝ cõmunicationem dominij etiã ↄſequẽter cõmunicãtur lucra ⁊ dãna earundeȝ vaccarũ. Et q: in cõtractu ſociali opoꝛtet ꝙ vterq̧ ſocioꝝ aliquid afferat in medium qd̃ recõmunicet ſocialiter ſocio vel ei det aliqd̃ equiualens rei recõmunicãde, ideo opoꝛtet ꝙ B etiã aliquid recõmunicet A vtputa etiaȝ tot vaccas vel p̃ciũ eaꝝ ponẽdo illud preciũ etiã in cõmuni vtriuſq̧:⁊ ſi poneret integrũ p̃ciũ earũ in cõmuni:tũc perinde eẽt ac ſi B traderet medietateȝ p̃cij in ꝓprietatem ipſi A. ideo vt faciat aliquid equalẽs ei qd̃ ſoci⁹ facere debet:dat ipſi A medietatẽ p̃cij de pͥmis fructibꝫ earundẽ. Hoc igit̃ facto A ⁊ B ſunt ſocij in illis vaccis. et ꝑ ↄñs dignũ eſt ⁊ iuſtum ꝙ vtriq̧ eque fruantur eis. Uerũ quia A foꝛte nõ habet neceſſitatẽ vel oppoꝛtunitatẽ eis vtendi ſicut B ideo A v̓tute iuris qd̃ habet in eis concedit B vſum earundẽ vt ſcȝ eis vtatur in cultura terre. et ſic ei eas locat q̃ ad vſum ad quem ipſe poſſet eis vti in cultura. ⁊ in illo cõtractu obligat eum ad dandũ noie mercedis vnum ſextariũ.⁊ hoc ideo. quia

exquo ꝯtualiter sola medietas iuris vtēdi ꝰ est sua. ideo si ꝑ eis qñ essent soluꝫ sue: posset duo sextaria recipe: iā recipit vnū et ꝙ obligat eū ad pascēdū eas nō ē absonū qꝛ ꝯductoꝛ aīaliū etiā pascit eadē. Secundū dictū. ꝑdictū casū iustificādo vl' cōdēnādo oportet videre ad vtrūqꝫ ꝯtractū in eo inclusū. Primꝰ inqꝫ ē licitꝰ si eq̄ ē conditio vtriusqꝫ. ⁊ illa eq̄litas satis apparet. ⁊ ꝑ ꝯñs erit vtriqꝫ licitus. qꝛ A ponit duas vaccas q̄s cōmunicat ipi B. et sic B cēseꝶ ꝯtualiꝶ hr̄e medietatē illaꝝ vaccaꝝ: indiuisim tñ acceptaꝝ. ⁊ tātūdē B applicat ipi A scꝫ medietatē p̄cij eaꝝ illā appropriādo A Siliter pactū adiectū ē naturale et equū: qꝛ cōmunicāt dānū ⁊ lucrū earūdeꝫ. Et si dicas: melioꝛ videꝶ cōditio B q̄ꝫ A: qꝛ A non recipit medietatē p̄cij eaꝝ mox qñ tradit vaccas B ſꝫ solū post tp̄s. B aūt mox recipit vaccas. Respōdeꝶ. in h̄ nō ē melioꝛ ꝯditio B q̄ꝫ A. qꝛ ⁊ si B citiꝰ recipiat vaccas nō tñ pōt inde ꝯseq̄ vtilitatē vl' cōmodū citiꝰ q̄ꝫ A possit sentire cōmodū de medietate p̄cij earūdē. ſꝫ solū tūc p̄muꝫ qñ A habet medietatē p̄cij eaꝝ: ꝫdo simul tp̄e cēseꝶ posse sentire cōmodum rei socialis cōmunicate. ⁊ eiꝰ q̄d loco rei socialis tradiꝶ. Siliꝶ scd̄s ē licitꝰ si vnū sextariū frumenti sit ꝯdigna merces ꝑ vsu vniꝰ vacce. nam si sic tūc ex q̄ A locando ambas ipi B nō locat nisi ꝑ suo iure: tūc eq̄ualēter ei nō locat nisi vnā. igiꝶ mercedem cōgruam accipit.

Tertiū dictū ad formatiōeꝫ casus p̄dicti non est de ꝑ se opꝰ in p̄ncipio p̄mittere ꝙ A emerit vaccas. qꝛ idem est si etiā aliūde puta dono vel successiōe eas habuisset. ꝙ aūt ibi p̄mittiꝶ ē ideo. qꝛ postea fuit ponēduꝫ ꝙ B deberet medietatē p̄cij eaꝝ dare A. ideo si prius sunt empte citiꝰ ꝯstabit q̄nta sit medietas danda A. Attñ si A eas habuisset dono vel successione: idē posset sciri ex h̄ ꝙ A eas tradendo estimaret eas prius i p̄cio. Argumēta etiā facta ꝯ aliaꝫ respōsionē nō habēt locū ꝯ illaꝫ scd̄am qꝛ ꝑcedūt ex cōcessis a p̄ma rñsione ⁊ etiam

Nonus ex aliꝫs ptꝫ coꝝ solutio. casus. A dat duos boues B cū pacto ꝙ B dare debeat sibi pro eis. xx. sextaria vel cumulos grani in anno ille inqꝫ casus reputaꝶ locatiōis ⁊ reputaꝶ liciꝰ si locando ꝑ as boū: recipit locatoꝛ

ꝑiculū deterioratiōis boū si boues deterioreꝶ. Sꝫ si vult locatoꝛ boues rehabere eo p̄cio q̄ fuerant estimati. puta ꝙ A estimauit eos qñ eos tradidit nec vult ꝑiculū deterioratiōis subire q̄uis ꝑiculū mortis naturalis velit subire: tūc ꝯtractꝰ erit illicitus ſm Jo. de lig. q̄ ad hoc allegat. c. plerisqꝫ. xiiij. q. iij. Sꝫ ꝯ illā rñsionē arguiꝶ qꝛ p̄mū dictum nō ē veꝝ nisi supposito ꝙ. xx. sextaria seu cumuli grāi sint merces cōmēsurata vsui boū ꝑ annū. h̄ aūt nōdū ꝯstat ex respōsiōe. igiꝶ. Scd̄o qꝛ nō opꝫtet scd̄m dictū eē veꝝ. Nā stat ꝙ A remittat B aliquid de mercede locationis: q̄tenꝰ B subeat ꝑiculū deterioratiōis coꝝ. vtputa si A iuste posset recipe plꝰ q̄ꝫ. xx. sextaria. ⁊ illud plꝰ remitteret ⁊ tñ acciperet. xx. ⁊ illud plus eēt cōmēsuratū illi oneri suscipiēdi ꝑiculū deterioratiōis: tūc ꝯtractꝰ eēt licitus. Nec oppositū pōt haberi ex p̄allegato. c. vt ptꝫ intuēti. Nā illo posito nō pōt dici ꝙ A cēseaꝶ inuniasse eos B cū substātiale ꝑiculū boū sit A ⁊ nō ipiꝰ B. Et q̄uis pactū q̄d A adiecit d' ꝑiculo deterioratiōis boū sit ꝯ naturalia locationis adiectū eo ꝙ de natura locationis ē ꝙ si res locata deterioraꝶ a fortuna vl' ex vsu eiꝰ dūmodo ꝯgrue facto: illā deterioratiōeꝫ teneꝶ locatoꝛ sustinere sine h̄ ꝙ ꝯductoꝛ eā sibi refūdat: tñ illa adiectio inaturalis nō arguit ꝯtractum illicitū A si B refūdaꝶ illud onꝰ ꝑ ꝑportionalē remissionē mercedis in tanta pte q̄ sit ꝑporcionata tāto oneri ꝑ eq̄litatē. Et si dicaꝶ. dato ꝙ hec essent vera tñ adhuc restat ꝙ etiā A deberet sustinere ꝑiculū fortuiti casus vite boū. ⁊ illud nō vult suscipe q̄tum ex forma ꝯtractꝰ apparet. qꝛ tñ exp̄miꝶ casus mortis naturalis. Diceret ꝙ ex q̄ h̄ nō ē exp̄ssū in ꝯtractu tñc inest ei de natura ꝙ A teneaꝶ etiaꝫ illud ꝑiculū sustinere. qꝛ naturalia insūt ꝯtractui nisi exp̄sse de opposito coꝝ ꝯueniaꝶ. Sꝫ q̄d si eēt de mēte A ꝙ B etiā deberet ꝑiculuꝫ mortis fortuite boū sustinere: tūc eñi videri posset alicui ꝯtractꝰ ille trāsire i mutuationem. et ꝑ ꝯñs A cōmitteret vsurā si q̄d recipiat a B. Sed ꝯ h̄ dupliciꝶ argueret. Primo ꝙ dato ꝙ trāsiret i mutuatiōeꝫ: ñ opꝫteret ꝙ h̄ A cōmittere vsurā recipiēdo q̄d a B. qꝛ diceret ꝙ illud quod A recipit a B nō recipit ꝑ mutuatiōe boū. h̄ eñi eēt vsura. ſꝫ ꝑ

ſuſceptiõe pićuli mortꝭ naturalis eorũdẽz cuiuſmodi pićuluz mutuator nõ tenet al's recipe. hoc aũt licitũ ẽ A: put i ſilĩ habitũ ẽ ſup. q. xxxix. de mutuãte pecuniã ꝛ recipiẽte q̃d A mutuatario ꝑ pićulo pecunie i ſe ſuſcepte. Scđo q: diceret ꝙ nõ opteret ꝯcedere ꝙ trãſijſſet i mutuationẽ. q: illa pacta lꝫ ſint ꝯ naturalia locatiõis. nõ tñ ꝯ ſubſtantiã locationis. igit põt manere ſubſtãtialiter ꝯtract' locatiõis: non obſtãtib' illis inaturalib' pactis. Et ꝯñter diceret ꝙ etiã maneret licit' ſi ꝛ inq̃tum A tanto diminutiorẽ mercedẽ recipet vt B ſuſciperet pićlũ mortis fortuite boũ: q̃ diminutio eẽt cõmẽſurata tali oneri ſuſcipiendo. Secus vbi illud qđ ſuſcipet A: eẽt nimis multũ: atteto ꝙ A ſe abſoluit a pićulo fortuite mortis. ꝛ illud impoſuit B: tunc eni ẽniq̃ locatio. aut ſi eſſet mutuatio: tũc ſtatim ꝓſumeret vſurari' ꝯtract' ꝛ i fraudem vſure excogitat' etiã ſi a pte rei A non reciperet illud rõne mutui ſꝫ rõne periculi ſcꝫ naturalis mortis ſuſcepti. q: nimis multũ recipet ꝑ illo pićulo. modo ꝙ ꝓmũ mutuator recipiẽdo q̃d ꝑ pićulo ſortis i ſe ſuſcepto: recipit nimis multũ: ſtatim ꝓſumit vſurari' igit. Et ideo finaliter totũ pẽdet ex B ꝙ ſi nõ ſeruatur equa ꝯditio vtriuſqꝫ: ita ꝙ onus vni impoſitũ: ſufficiẽter eidem refũdat i altero: ꝛ ecõtra ꝯtract' ẽ illicitus imo apparet vſurari' etiaꝫ ſi nõ ſit talis in re. Si aũt fuerit illa eq̃litas: tũc in ſe non ẽ illicit' ꝙuis poſſit habere ſpeciẽ mali: q̃ñ B debet ſuſtinere pićlũ tã fortuite mortꝭ boũ ꝙ etiã deteriorationis eorũdẽ. ꝛ A nihil vult ſuſtinere niſi periculum naturalis mortis: ꝛ vult recipe mercedeꝫ a B. q: ex q̃ apparet ibi eẽ mutuatio q̃dã: tũc cũ recipit aliqđ a B videt ꝑ mutuo recipere aliquid etiã ſi a pte rei non recipiat ꝑ mutuo. aut non ſit mutuũ. aut ſi ſit tñ ꝑ periculo naturalis mortis ſuſcepte recipit eã ꝛ non pro mutuo. ideo abſtinendũ ẽ a tali ſpecie malicia ſi illa merces eſſet cõmenſurata tali periculo ſuſcepto. ꝛ de hoc dicet etiam aliquid q̃ſtione. xcj.

Decimus caſus. A locat B duos boues: paciſcẽs ſecũ ꝙ det ſibi quolibet menſe vnũ ſextariũ frumẽti: nulla mẽtione facta de pićulo. Ad illũ caſũ reſpondet ꝙ q̃ttuor dicta. Primũ: ſi A intẽdit capitale eſſe firmũ: tũc ẽ illicit' ipſi A ꝛ vſurarius. Scđm ſi A intẽdit ꝛ declarat in ſe ſuſcipere fortuitũ pićulũ ꝛ diuinũ iudicium tũc licitũ ẽ ſicut etiã licitũ eſt tradere equũ ad vecturã: ꝛ tũc ſolũ ſi morerent boues ꝑ incuriam ipſius B: B teneret ſatiſfacere de eis A. Tertiũ dictũ. ſi A faciat inſtrumentũ ſup ꝓdicto ꝯtractu cũ B. ꝛ i illo inſtrumẽto exꝓmat ꝙ nõ ſolũ pićuluz culpe: ſed etiã pićulum diuini iudicij ꝛ fortuiti caſus boũ debeat eẽ ipſius B: ꝛ tñ in animo habeat ꝙ ſoluꝫ pićulũ culpe velit imponere B: ita ꝙ ſi pićulũ fortuitũ vel diuini iudicij eueniat bob': illud A vult ſuſtinere lꝫ exprimat illud tãqꝫ ipm impoſitur' B ideo vt B eo maiorẽ diligẽtiã adhibeat i vtẽdo bob'. adhuc ꝯtract' ẽ illicit'. ꝛ hoc ex trib' cauſis. Prima: q: ẽ ſcãdalizatiu' ꝓximorũ cũ ex forma ſit vſurari'. Scđo q: A põt intẽtionẽ mutare. Tertio q: A pot ſubito mori: ꝛ tũc heredes vigore inſtrumẽti expetere poſſent ab ipo B damna caſus fortuiti. Quartũ dictũ. ſi fiat pactũ inter A et B ꝙ i omni caſu ſiue culpe ſiue fortune ꝛ diuini iudicij: vterqꝫ ſuſtineat medietateꝫ illi' dãni. forte tolerari poſſet. q: cũ caſus incurie ſeu culpe debeat imputari cõductori ꝛ caſus fortuit' locatori: fit q̃dã cõpenſatio vni' cũ altero ad vitãdũ litigia. Circa hãc riſionem dico q̃ttuor. Primo ꝙ ꝓmũ dictũ hꝫ veritatẽ nõ curãdo an vnuꝫ ſextariũ al's eẽt i ꝯtractu locatiõis adeq̃ta merces ſiue nõ. q: ſi etiã eẽt nimis diminuta i ꝯtractu locatiõis: nõ excuſaret A recipiẽdo eã. q: vel A nõ eẽt locator h. ſꝫ mutuator: vel ſaltẽ appareret eẽ mutuator. nã ipe imponit oẽ pićulũ B. ꝛ ꝑ ꝯñs videtur totũ dominiũ in eũ trãſtuliſſe reperibiliter: igit. Modo mutuatori etiã nõ ẽ licitũ q̃d diminutũ recipe ex pacto ꝛ rõne rei mutuate. Et poſſet hic ſubtilitas q̃dam in mediũ adduci q̃ quis diceret h eſſe verum q̃ñ A ipſi B ꝯceſſiſſet boues ad oẽm vſuꝫ puta etiã ad eũ q̃ eſt eoꝝ ꝯſũptio: tunc eẽt mutuatio: ſec' q̃ñ tm̃ ad vſum laborũ. naꝫ tũc nõ põt eſſe mutuatio: etiã ſi oẽ pićulum debeat eẽ ipi' B. ꝛ tũc videt ꝙ A poſſet mercedẽ aliquã ſaltẽ modicã recipere a B eo ꝙ nõ tenet illũ vſũ ei gratis ꝯcedere Sꝫ diceret ꝙ nõ gratis eũ ꝯcedit ei. quia B loco illi' ſuſcipit pićulum boum qđ A

al's in et teneret expectare, et illud eēt ſatis reprobabilis refuſio vſus boū. Vn̄ etiā q̄ cōmodat boues (q̄d ē ḡtuitus ↄtractus) retinet piculū fortuitū eoꝝ ſibi. ſꝫ d̄ h̄ latꝰ dicet. q. xcij. Scd̄o dico q̄ vt ſcd̄ꝫ dictū ſit veꝝ reqrit̄ q̄ ſextarium frumēti ſit merces adeq̄ta vſui boū p meſem. al's eni non eēt verū: q̄tūcūq̄ A ſuſcipet in ſe piculū eoꝝ: ſi eni ē nimis magna: peccabit A. ſi nimis pua: peccabit B. Tertio dico q̄ lꝫ tertiū dictū ſit veꝝ tn̄ ſcd̄a eiꝰ cauſa nō habet locū: q2 nō pōt A mutare intentionē niſi cū peccato. h̄ aūt nō arguit ↄtractū eē illicitū ipi A. al's eni etiā mutuatio non licite ⁊ liberaliter facta argueret̄ illicita eo q̄ mutuans poſſet poſt mutuatiōeꝫ mutare bonā intentionē in malā. Tertia etiā rō ptim nō ↄcludit p tāto, q2 etiā heredes nō poſſunt exigere niſi cū peccato: ⁊ idē poſſent agere ſi inſtrumētū nō ſic caneret. Et ſi dicat̄ verū: ſꝫ illa exactio nō hr̄et effectū in iudicio ex q̄ nō ↄſtaret q̄ eēt in pactū deducta. Cōtra q2 etiā nō hꝫ effectū in iudicio ſi ſit ducta i pactū ⁊ inſtrumētū etiā deſup cantet: q2 ex q̄ ē vſurariū pactū nō audiet̄ exactor in iudicio. Attn̄ p tāto ↄcludit, q2 ſi inſtrumentū deſup canit cinꝰ ⁊ leuiꝰ pōt (ſaltē de facto) heres ipm̄ B moleſtare: q̄ꝫ ſi hoc nō eēt deductū in pactū nec haberet̄ deſup inſtrumētū. Preterea ſi itervenifſet iuramentū: ſortiret̄ effectū etiam ſic q̄ iudices poſſent ſic iudicare. Itē ſaltē extra iudiciū ſortiet̄ effectū, q2 B ex q̄ intϯ pactū tenet̄ illō ſuare ita q̄ nō ſuando peccaret: lꝫ poſtea poſſet repetere vſuram. Quarto dico q̄ qrtū dictū hꝫ p tāto veritatē: p quāto onꝰ q̄d imponit̄ B de ſuſtinēdo medietatē periculi fortuiti recōpēſat̄ eq̄liter ⁊ ſufficienter p h̄ q̄ A vult etiā ſuſtinere medietateꝫ illiꝰ periculi q̄d ex culpa B pueniret. ſi eni nō ſufficiēter recōpēſat̄ peccat A. ſi autem plus q̄ꝫ ſufficiēter ita q̄ nimis multū releuat̄ B. ⁊ p ↄn̄s onerat̄ A: tūc peccabit B.

Vndecimus caſus. A locat duos boues p aliq̄t annos B hoc pacto q̄ A vult cū B pticipare lucrū ⁊ dānū: ⁊ nihilominus vult decē ſextaria vel cumulos grani quolibet āno. Ad illū caſū ponit̄ q̄daꝫ reſpōſio: quaꝫ (vt magis clareat) reduco ad tres diſtinctiones ⁊ q̄ttuor dicta: aliq̄bꝫ p maiori intellectu additis eiſdē. Prima diſtinctio ē q̄ ille ↄtractꝰ pōt dupliciter intelligi celebrari. Primo ſic q̄ A locet duos boues B. ad h̄ q̄ B poſſit cū illis bobus arare terrā ſuā vel aliq̄d cum eis vehere ſibi ipi vel aliis. ⁊ q̄ emolimentū ex tali vſu pueniens ſit ⁊ debeat eē tm̄ ipiꝰ B. ⁊ ſi boues i fine anni eſſent facti deterioris ↄditionis. ⁊ ſic minoris valoris id ipi B cederet p medietate i dānū: ⁊ p alia medietate cederet ipi A i dānū. ſi aūt facti eſſent melioris ↄditiōis. ⁊ ſic maioris p̄cij etiā illō cederet p medietate i lucrū B. ⁊ p alia medietate i lucrū A. ⁊ ſic ſm̄ iſtū intellectū A ⁊ B nō cōmunicāt i lucro ⁊ dāno eiꝰ vtilitatis q̄ d̄ opis tā boū q̄ꝫ B puenire nata ē ſꝫ tm̄ in lucro ⁊ dāno capitalis ſcꝫ ipſorū boū q̄ vel meliorant̄ illo tpe vel deteriorātur. Alio mō pōt itelligi ↄtcꝰ ſic celebrari q̄ A ⁊ B cōmunicēt ad inuicē non tm̄ lucrū ⁊ dānū ipiꝰ capitalis ſcꝫ boū q̄ meliorant̄ vel deteriorāt̄: ſꝫ etiā lucrū ⁊ damnuꝫ opaꝝ tā ipoꝝ boū q̄ꝫ ipiꝰ B. Et tunc illud ſcd̄m ē ſubdiſtinguendū. Eſt ḡ ſcd̄a diſtinctio tal'. q2 aut A ponit tm̄ boues. ⁊ B tm̄ pſonā opātē. aut ambo ponūt pſonā operantē. ⁊ cū h̄ A ponit boues. Si p̄mū tūc iteꝝ ē ſubdiſtinguendū. Eſt ḡ tertia diſtinctio tal': ſi A tm̄ ponit boues ⁊ B tm̄ operas vel opa pſone B p̄ponderat vſui ſeu cōmoditati boum: aut ecōuerſo: aut ſūt eq̄les. Primū dictū in primo p̄ncipali mēbro p̄me diſtinctiōis ↄtractꝰ ē licitꝰ nō obſtante q̄ A vult hr̄e a B decē ſextaria grani: dūmodo tn̄ B deductis expēſis remaneat vt cōiter i aliq̄ lucro. de q̄ lucro valeat illa. x. ſextaria ſoluere. Q̄ aūt vt ſic ſit licitꝰ pbat̄ ſic. q2 ſi non. maxime q2 nō eēt ipi A licitꝰ. ſꝫ h̄ nō. q2 aut ille ↄtractꝰ eſt locationis ex pte A ⁊ conductiōis ex pte B ita q̄ A locat boues ſuos B ad opandū cū eis. Aut ē ↄtractꝰ ſocietatis. Si p̄muꝫ tūc erit ipi A licitꝰ ratione deterioratiōis quā ſaltē p medietate ſubit locādo eos B ab opa ex q̄bꝫ ↄtingere pōt eos deteriorari. Nec obſtāt ea ꝓpter q̄ videret̄ alicui ille ↄtractꝰ eē ipi A illicitꝰ. Nā ſi p̄mo arguatur ſic. B eq̄ ſicut A ſubit illā deteriorationē ſcꝫ p alia medietate. ḡ B nō deberet q̄d dare p vſu boū. Nam dicēdū dupliciter. Primo q̄uis illud ſubire B eēt ratio cur

B nō deberet dare A integrā mercedē quā illis deberet dare ſi nō ſubiret ſic medietatē deterioratiōis: tm̄ nō ē rō ꝙ B omnino nihil debeat dare A ꝑ mercede. Nō ſi B etiā nō ꝑ medietate ſeu nullā ꝑtē deterioratiōis ſubiret: opteret B dare A ꝑ mercede .x. ſextaria vt ſupponiť. qꝛ ſupponiť ꝙ .x. ſextaria ſint ꝯſueta merces dāda ꝑ cōceſſione duoꝝ boū pure facta ſcʒ vbi ꝯductor nō teneť ſubire deteriorationē ꝑ aliq̄ parte. igiť ſi B medietatem deterioratiōis ſubit ſatis erit: ſi B deobligabiť a medietate mercedis. ⁊ ita debebit reliquā medietatē dare ſcʒ .v. ſextaria. Scdō etiā nō pōt ex h ſubire ipſiꝰ B argui ꝙ A exigēdo .x. ſextaria a B: iniq̄ agat ꝯ B. Nā i recōpēſā illiꝰ deterioratiōis quā ſubit B: etiā vult A dimittere B ꝑticipiū melioratiōis boū. Si ſcdō arguať ꝙ videť ꝙ B debendo ſoluere decē nimis ꝑuet. Nō obſtat illud: qꝛ nō nimis ꝑuaťi h. Nā totū emolimētū ꝓueniēs ex vſu bouꝫ cedet B. ⁊ ſic poterit tātūdē lucrari ꝙ bñ poterit ſoluere illa .x. ſextaria: ⁊ cū h vltra illa hr̄e lucrum. Et additi illi dicto ꝙ ille ꝯtcꝰ videť ꝑ vna ꝑte ſapere ꝯtcū ſocietatꝭ. ⁊ ꝑ alia ꝑte ꝯtcū locationis opaꝝ: ſicut i ſili ſolet dici in .c. ad q̄ſtiones: de rerū ꝑmutatiōe. Si autē ponať ꝙ ille ꝯtcꝰ in ꝑmo ꝑncipali mēbro huius diſtinctiōis ꝑme ſit mere ſocietatꝭ: tūc iterꝫ licitꝰ. qꝛ capitale ſcʒ boues ſtat ad lucrū ⁊ ad dānū vtriuſqꝫ ſcḋm ꝙ meliorať vel deteriorať. Et ſi dicať ꝙ ē ipſi A illicitꝰ ꝑ quā ꝓ vltra ꝑticipiū lucri ⁊ damni in capitali vult hr̄e a B decē ſextaria. qꝛ i recōpēſam decē ſextarioꝝ dimittit B oīe emolimentū ꝓueniēs ex vſu boū. Scdō qꝛ nō eſt indignū ꝙ A plꝰ ꝑcipiat in illo ꝯtcu etiā vt ſocietatꝭ q̄ B. qꝛ A plꝰ ponit. Nā ponit boues ad cōmune ꝑticipiū meliorationis eoꝝ. ⁊ lʒ B ponat opas: tm̄ nō cōmunicat fructū opaꝝ ipſi A. qꝛ oīe eoꝝ emolimentū ſibi retinet. igiť indignū nō debet videri alicui ꝙ B in recōpēſā opaꝝ q̄s deberet cōmunicare A: det ei decē ſextaria. Secūdū dictū in ſcdō mēbro ꝑncipali ꝑme diſtinctiōis ꝯtcꝰ nō ē illicitꝰ. imo pōt eſſe licitꝰ: dūmodo fiat i ꝑmo membro ſcdē diſtinctiōis. ⁊ cū h i ſcdō mēbro tertie diſtinctionis: puta ꝙ A tm̄ ponat boues. et B tm̄ opas ⁊ boū vſus ⁊ cōmoditas ꝓpōderent opis B. Quia ſi eſſet illicitꝰ maxie ipſi A ꝑ quāto ꝯditio A videť eē melior q̄ B qꝛ i oībꝫ lucris leuādis parificanť: ⁊ vltra h A hꝫ decē ſextaria a B. Nō h non obſtat. qꝛ nō ē iniquū: ſi alter ſocioꝝ plus leuat ſi plꝰ poſuit. mō caſus ſupponit ꝙ vſus ⁊ cōmoditas boū quā poſuit ꝓponderent opis B. igiť nimirū ſi A plꝰ recipit: et ita ꝙ recipiat .x. ſextaria a B vltra commune ꝑticipiū alioꝝ lucroꝝ. Tertiū dictuꝫ in ſcdō mēbro ꝑncipali ꝑme diſtinctiōis. cōtractꝰ ē illicitꝰ ſi fiat i ꝑmo mēbro ſcdē diſtinctiōis. ⁊ in ꝑmo vł tertio mēbro tertie diſtīctiōis. puta ꝙ A tm̄ ponat boues ⁊ B tm̄ opas et ope B ꝓpōderet vſui boū vel ſaltē adequenť. Rō ponit duplex. Pria qꝛ talis ꝯtcꝰ equalēter eſt vſurariꝰ. Nā A tradēdo boues B ꝑinde agit cum B ac ſi medietatē valoris boū mutuaſſet B. ⁊ B illā medietatē poſuiſſet i ſocietatē cū A: et tm̄ B recipiēdo illā medietatē ab A: aſſignaret A decē ſextaria ꝑ tali ꝯceſſione. ⁊ ſic .x. ſextaria eſſent merces medietatꝭ valoris boū ſibi mutuate. Scdā qꝛ talis ꝯtcus ꝓſumiť i fraudē vſuraꝝ excogitatꝰ ꝑ A. igitur hꝫ ſpeciē mali. igiť ē illicitꝰ. añcedens aūt ꝓbať. Nā ſi A libēter mutuaret pecuniā ad vſurā. ⁊ tm̄ nō auderet ipſe ſuū intentū eque poterit obtinere ꝑ illā viā: ſcʒ ſi tātūdē valoris boū quāta eſſet pecunia quā libēter mutuaret B ad vſurā ꝯcedat ipſi B vt illō ponat in ſocietatē. ⁊ ſibi aſſignet .x. ſextaria ānuatim. Et dictuꝫ ē notāter ꝙ ille ꝯtcꝰ ē equalēter ⁊ ꝓſūptiue vſurarius. qꝛ formaliť nō ē vſurariꝰ. Naꝫ A formaliť nihil ꝯceſſit B niſi boues: eoꝝ aūt ꝯceſſio non ē formaliť mutuatio. qꝛ non ꝯceſſit ei eos ad vſū q̄ ē eoꝝ ꝯſūptio q̄uis medietatē valorꝭ eoꝝ ſic ꝯceſſerit ei. qꝛ illa ſtat ꝑiculo ipſiꝰ B. Quartū dictū in ſcdō mēbro ꝑncipali ꝑme diſtinctiōis. ꝯtcꝰ nō ē illicitꝰ ipſi A. imo pōt eē licitꝰ dūmodo fiat i ſcdō ꝑncipali mēbro ſcdē diſtinctiōis: puta q̄ñ A vltra boues etiā ponit ꝑſonā opantem Rō ptꝫ ex rōne poſita ad ſcdm dictū. ⁊ h a fortiori. Nā in tali caſu A ponit duplū ſcʒ boues ⁊ opas vbi B tm̄ ponit ſimplū ſcʒ opas. igiť nō ē indignū ꝙ A vltra ea lucra in q̄bꝫ cōmunicāt A ⁊ B recipiat .x. ſextaria a B. ⁊ itelligiť illud dictū: dūmodo tm̄ B maneat in aliq̄ lucro de q̄ poſſit decem

ſextaria ſoluere A q̄ additio etiā ē itelligē-
da i ſcđo dicto. Si eni i caſu hu⁹ q̄rti di-
cti vl' etiā ſcđi nullū lucꝝ reſultaſſet ex hac
ſocietate. ⁊ A nihilomin⁹ vellet hr̄e. x. ſex-
taria: iā A non poſſet dici illa pcipe ex lu-
cro. q2 nulluz acceſſit. lz ſi acceſſiſſet: poſſet
merito pl⁹ babuiſſe q̄ꝫ B: ex q̄ pl⁹ poſuiſſet
Cū aūt de natura ꝯct⁹ ſocietat ſit ꝙ ptes
ſint eq̄les: bito reſp cū ad q̄tā in ſocietate
poſitā cū ſit q̄ddā iuſ frnitat: q̄ eq̄litas erit
aut q̄ fraternitas vt B nihil lucrādo debe
at q̄d dare A. ⁊ ſic A debeat lucrari cū nul
lū lucꝝ pueneri. Vn̄ i tali ꝯctu pot⁹ reſul
taret mutuū q̄ꝫ fraternitas i effectu ſi recte
ꝯſiderek. Eſſet eni ille ꝯct⁹ i effectu tal' q̄ſi
A mutuaſſet B medietatē valoris ⁊ B il
lā medietatē vna cū opis ſuis poſuiſſet in
ſocialē cōmunitatez. ⁊ A vellet hr̄e decē a
B nō alia rōne q̄ꝫ q2 mutuaſſet B medie-
tatē valoris boū. Circa hūc modum re
ſpōdēdi dico ꝙ i mult deficit q̄ꝝ aliq̄ non
ſūt ꝑa: aliq̄ aūt ſt dūminute poſita q̄ ſi ſup-
pleāk: ⁊ q̄ nō ſt vera emēdēk. erit pdict⁹ mo
dus rn̄dēdi bon⁹. Et vt illa pateāt enume
rabo. ix. pūcta defectus illi⁹ modi rn̄dēdi.
Prio q2 i pmo dicto p cā iuſtificatiōis re-
reptōis q̄ A recipit. x. ſextaria a B allegat
dicēs. q2 A ſubit deterioratiōez. mō hec al
legatio nō valet. Primo q2 etiā ſi A non
ſubiret deterioratiōez: pura ſi certus eēt ꝙ
boues nō eſſent deteriorādi: adhuc poſſet
recipe mercedē ꝯdignā a B p vſu boū ſibi
ꝯceſſo. Nā locator pt recipe mercedē p lo
catiōe etiā ei⁹ rei que nō deteriorak ex vſu.
Scđo q2 ſi deterioratio ſubeūda eēt ratio
cur licite recipe poſſet. x. ſextaria a B. opor
teret ꝙ. x. ſextaria ⁊ on⁹ deterioratiōis eēnt
adinuicē adeq̄ta: ita ꝙ quātū oneris eēt A
expectare deterioratiōnē boū ex vſu eoruz
tāte releuatiōis eēt ei recipe. x. ſextaria a B
ꝯn̄s aūt ē falſū: q2 vſus boū ē lōge maio-
ris appciabilitat ⁊ eſtimatiōis q̄ꝫ deterio-
ratio ſit oneris. q̄ ſi pura et naturali loca-
tiōe locaret A duos boues B. ⁊ p ꝯn̄s de
terioratio eēt totalit A: tūc A poſſet lōge
pl⁹ q̄ꝫ. xxx. ſextaria exigere a B. ꝯn̄s ē ꝯtra
ſuppoſitū illius dicti. q2 ſupponik ꝙ. xx. ſint
adeq̄ta merces pure locatōis boū. ſeq̄la p
bak. q2 A poſſet. x. exigere p h̄ ꝙ ſubit me-
dietatē deterioratiōis boū ⁊ iterū. x. p alia
medietate deterioratiōis quā ſubiret: ⁊ tūc
lōge pl⁹ q̄ꝫ. x. poſſz exigere p vſu boū ꝯceſſo

Scđo q2 defendēdo eū licitū: ſolū defē
dit eū vt licitū A q̄ſi ſi ſit defenſus vt licit⁹
A: etiā ſit defenſus licit⁹ B. eo ꝙ maīe vi
derek illicit⁹ A ſi eēt alicui illicit⁹: ⁊ q̄ſi nō
indigeat defendi vt etiaz ſit licit⁹ B. Nō
ſtaret ꝙ eſſet A licit⁹ ⁊ B illicit⁹. imo de fa
cto magꝭ videk illicitus B q̄ꝫ A vt ſtatim
patebit. Tertio. q2 defendēdo A ⁊ rn̄dē
do ꝙ argumētū qđ fiebat ꝯ A: videk inci-
dere i ꝯdēnatiōz B: ita ꝙ ex ſua defenſiōe
ꝯct⁹ ceſſat appere illicit⁹ A. ſz icipit appare
re B illicit⁹. q2 ex defenſiōe A appet ꝙ B
faciat ſuā ꝯditiōnē nimis bonā ⁊ meliorē
q̄ꝫ ſit ꝯdēnatio A. q2 ſi i puro ꝯctu locatio
nis ſcꝫ i q̄ deterioratio totaliter dꝫ ptinere
ad locatorē. xx. ſextaria ſint adeq̄ta merces
vt ſupponik: tūc indignū videk ꝙ B ſoluz
velit medietatē mercedis ſcꝫ. x. ſextaria ſol
uere: ⁊ velit ꝙ alia. x. remittāk rōne illi⁹ ꝙ
medietatē deterioratiōis boū ſubit. q2 me
dietas deterioratiōis nō ē eſtimāda tanti
oneris vt ſatꝭ videk appere cuilibet. Scđo
q2 i ſcđa ſolutōe eiuſdē pmi argumēti inſi
nuat ꝙ A dupliciter refūdat B on⁹ deterio
ratiōis qđ ſubit B ſcꝫ pmo p h̄ ꝙ ei remit
tit. x. ſextaria: vt i pma ſolutiōe tetigit. ⁊ ſe-
cūdo p h̄ ꝙ dimittit B pticipiū medietat
lucri meliorationis boū. igit B iniq̄ agit
ꝯ A: volēdo ſibi illđ on⁹ ſic dupliciter refū
di refuſiōe duplici. q̄ꝝ nō ſolū vtraq̄ eſſet
ſufficiēs. imo pma ſe ſola eēt pl⁹ q̄ꝫ ſuffici-
ens. imo ſupefluēs. Quarto q2 non de
clarat illđ qđ dicit ꝙ ille ꝯct⁹ p vna pte ſa-
piat ꝯctū ſocietat. ⁊ p alia pte ꝯctū locati-
onis opaꝝ. Nec ſpecificat illā additionez
ſcꝫ dūmodo B remaneat i aliq̄ lucro q̄ tn̄
fuit ſpecificāda vt patebit i nono defectu.

Ad ſupplēdū ḡ illa q̄ circa pmū ſūt omiſ
ſa: ſic rn̄dendū ē ad caſuz primi dicti: ꝙ ad
h̄ ꝙ ꝯct⁹ ſit A licit⁹: opʒtet ꝙ A i caſu pmi
dicti. recipiēdo a B. x. ſextaria: nō accipiat
nimis magnaz mercedē ſz adeq̄tā. ⁊ ꝙ on⁹
ſuſcipiendi medietatē deterioratiōis ipoſi
tū B ſufficiēter refūdak B p h̄ ꝙ dimittit
pticipare medietatē melioratiōis eoꝝ. An
aūt d facto illa fiek ex pte A: patebit. Ad
h̄ etiā ꝙ ſit licit⁹ B: opʒtet ꝙ B dādo. x. ſe-
xtaria nō det nimis puā mercedē: ⁊ ꝙ non

velit ſibi onꝰ ſuſcipiēdi medietatē deterio-
rationis nimis magna refuſiōe refūdi. Et
illis fuat licitꝰ ē: nō illa rōne quā ꝑcedēs
rōne allegauit: ſʒ rōne illiꝰ. qꝛ locator non
ꝑcipit nec ꝯductor minꝰ dat ꝙ̄ iuſtum
ſit ꝓ deteriorationis qd A iponit B re
fundit ſufficiēt ꝑ ꝑticipiū melioratōis eo
rūdē. Scd̄o circa idē ꝑmū dictū dico ꝙ
ſi ſupponat ꝙ .xx. ſextaria ſint merces ade-
quata q̄ſi boues locarēt pure: puta ſine illo ī
naturali pacto iponēdi medietatē deterio
rationis boū B: ⁊ dimittendi ei ꝑticipiū lu
cri melioratōis boū: tūc potꝰ videt̄ ꝯctꝰ
habere difficultatē ſi ne illicitꝰ ſit B: ꝙ̄ an ſit
illicitꝰ A. imo de facto videt̄ illicitꝰ B. qꝛ
B volēdo ſibi remitti .x. ſextaria occaſiōe
illiꝰ oneris videt̄ velle nimis multū ſibi re
mitti. Tertio declarādū ē quō in illo ca
ſu huiꝰ dicti ſit ꝯtm̄ ꝯctꝰ locatōis et ꝯtm̄
ſocietatis. Nā ꝑ quāto A trāſfert vſū boū ī
B ꝑ mercede: locat eos ei. ꝑ quāto ꝓ ꝯo cō-
muniter ꝑticipāt dānū ⁊ lucꝝ deterioratio-
onis ⁊ meliorationis boū: ſunt ſocij. Hoc
igit̄ nō poſito ⁊ ſuppleto ꝑmo dicto: ipm
ē verū ⁊ etiā ea q̄ i eo ſūt poſita demptis q̄
correcta ſūt ⁊ etiā eo qd iā ſtatim corriget̄
ꝗnto defectu. Quinto declarat ꝑdicta re
ſpōſio. qꝛ iuſtificādo eūdē caſum ꝑmi dicti
ꝑ quo eēt ꝯctꝰ mere ſocietatis ſupponit ꝙ
poſſū ibi poni ꝯctꝰ mere ſocietatis. Mō ħ
nō videt̄ poſſibile. qꝛ ſi ſic maūe ꝙ A po-
neret boues ⁊ vſū eorum ad ſocietatē ⁊ B
operas ſuas. Sʒ ħ nō. qꝛ ſi ſic: tūc etiam cō-
moditates vtrarūqꝫ rerum ſcʒ boū ⁊ operaꝝ
eſſent cōmunes vtriſqꝫ. ꝯñs ē falſū. qꝛ lu-
crū ꝓueniēs ex opis B cedit totalit̄ B: ꝙ
ſi dicat̄ veꝝ. ſed loco eius ptis q̄ de illo lu
cro deberet cedere A: dat B ei .x. ſextaria.
Cōtra. ꝗ nō fuit ꝯctꝰ pure ſocietatis. qꝛ erit
ibi admixtꝰ ꝯctꝰ ꝑmutationis vniꝰ rei ſcʒ
ſocialis lucri ꝑ alia ſcʒ ꝑ .x. ſextarijs. Pre-
terea nihil videt̄ qd B ponat. qꝛ non rem
vt patet nec ꝑſonam vt patet. quia operas
quas B impendet: vult ſibi ſoli fructifica
re igitur. Sexto. quia in ſcd̄o dicto ne-
ceſſario opter addere ꝙ ꝑponderatio vſus
boum ſup operas B: ſit tante eſtimatiōis
ꝙ non refundat̄ ipi A niſi B det ei decem
ſextaria: vel ſaltem valorē decem ſextario-
rum. Nam ſi hoc nō ſit: caſus eſt illicitus.
ꝙ non ſequit̄. A ponit in ſocietatē rem ꝑ-
ponderantē. igit̄ in refuſionē illiꝰ ꝑponde-
rationis pōt quātūcūqꝫ magnū qd recipe
ſed ſolum licebit ſibi tātū ꝓporcionabilit̄
recipere quāte eſtimatiōis eſt illa prepō-
deratio. ſi etiam eſſet tante eſtimationis ꝙ
non ſufficerēt decē ſextaria ad hmōi refu-
ſionem: cōtractꝰ fieret illicitꝰ B. Et ex hoc
etiam patet ꝙ non oportet ſolū videre vt
ꝯtractus nō fiat illicitus A ſed etiā opor-
tet videre ad B. Septimo. qꝛ eodē mo
do oportet illud addere in q̄rto dicto: alis
eni ſi non addat̄ ⁊ nō ſubſit illud additum
ꝯtractus erit illicitus aut A aut B. Nam
quātūcūqꝫ verum ſit ꝙ tūc A ponit duplū
⁊ B ſimplum. non ſequit̄ ergo A licebit ꝑ
ſuo exceſſu ꝙ̄tūcunqꝫ multū accipere. hoc
igitur modo intelligendo quartū et ſcd̄m
dicta. ⁊ ſic ea ſupplēdo: ipa ſunt vera ⁊ nō
aliter. Octauo. quia in tertio dicto dicit
ꝙ ꝯtractus ſit equalēter ⁊ ꝑſumptiue vſu
rarius. Modo ad ħ dicēdū nō habet̄ ſuf-
ficiēs ratio. qꝛ ſi ille rationes adducte ꝓce
derent: omnis iniq̄ emptio poſſet dici eq̄-
ualenter ⁊ ꝑſumptiue vſurariꝰ ꝯtractꝰ. qꝛ
ſi q̄s rem valentē .xx. emat ꝑ decem: tūc dā
do illos decem poſſet dici eos eidem mu-
tuare quatenꝰ haberet valorē aliorum de
cem rōne illiꝰ mutui. Et ecōtra ſi q̄s vēdat
ꝑ .xx. florenis rem q̄ tm̄ valet decē cenſeret̄
emptori valorē decē florenorū mutuare: ⁊
ꝑ lucro recipe alios decē. Vn̄ aliter dicen
dū ſcʒ ꝙ caſus tertij dicti eſt illicitus. quia
iniquus ⁊ ꝯtra iuſticiam cōmutatiuā: qꝛ
longe melior eſt ꝯditio vnius ꝙ̄ alterius.
nō tn̄ ē vſurarius dicendus plꝰ ꝙ̄ emptio
vel venditio iniq̄ dicēda ē vſurariꝰ ꝯctꝰ. et
in ħ ſenſu tertiū dictū ē ꝯcedēdū. Nono
qꝛ additio poſita circa ꝑmū ſcd̄ʒ ⁊ q̄rtū di
cta lʒ ſit vera: fuit tamē ſpecificāda vt itel-
ligat̄ de lucro veriſilr̄ ſperato nō aūt d̄ effe
ctuali lucro. Nā ſi ē ꝯtractꝰ locatiōis vt i
ꝑmo dicto: ⁊ veriſilr̄ ſperet̄ ꝙ B poſſit no
tabilia emolimēta acq̄rere ꝑ boues d̄ q̄bꝰ
B poſſit ꝑdicta .x. ſextaria ſoluere ⁊ tn̄ i ef
fectu nō obueniat: puta ex icuria B vl̄ etiā
a fortuna vel diuino iudicio et ſine culpa
A: non erit illicitum A recipere decem ſe-
xtaria preciſe ob hoc ꝙ in effectu non eue
nit lucrum vnde ſoluat. Naʒ ſi i effectu tri
plū lucrū eius quod veriſimiliter ſperaba-
tur eueniret in ſimili caſu B: non ob hoc

velleꝫ B A triplicare.x.ſextaria.igit̄ nec de bebit velle ſibi.x.ſextaria remitti i toto vel i pte:ꝑpt̄ h̄ ꝙ nō euenit ſibi lucꝝ dūmodo tñ veriſilr a ꝑncipio ꝯct⁹ ſperabat̄ venturꝝ lucrū tale ⁊ tātū ꝙ B potuiſſet cōmode.x. ſextaria ſoluiſſe A.de h̄ etiā ē aliq̇d dictū i q.lxxxvij.ꝯcluſione.iiij.in ſexto naturali. Si aūt ſit ꝯct⁹ ſocietatꝫ:vt i caſu ſcḋi dicti ⁊ q̄rti.tūc fuit diſtinguēdū.Quia q̄uis in diſtīcte ſit verꝝ qñ illa additio itelligit̄ ḋ lu cro veriſilr̄ ſperato:⁊ etiā ſit verꝝ ḋ lucro ef fectuali.tñ ḋ effectuali lucro nō ē verꝝ indi ſtincte Nā ſi de facto nō obueniat lucꝝ vñ ſoluere poſſit.x.ſextaria.⁊ illa nō obuētio ſit ex icuria B.puta qꝛ nō ē vſus bobꝯ:nō debebit ob h̄ ipſe A carere ſua pte.ſecus ſi fortuna vl̄ diuīo iudicio īpedit⁹ fuit.q̄ mi nus lucraret̄ effectualit̄.⁊ hec ḋ pñti caſu.

Duodecimus caſus. A tradit duos boues B ꝑ certꝫ ſextarijs bladi eo pacto ꝙ ſi deteriorent̄ etiā ſine culpa B.īmo etiā ſi moriāt̄ fortuito caſu aut diuino iudicio:B ſubeat medietatem illi⁹ dāni.ſi aūt melioreńt̄ habeat B medietatē illi⁹ cō modi.Ad illū caſū dimiſſa rñſione aliorū ꝑt clare rñderi ad caſū ꝑ q̇nqꝫ dicta. Pri mū.ſi ſextaria que exigit A:ſūt moderata merces ⁊ adeq̄ta vſui boū:licit⁹ ē ꝯct⁹ q̄tū ē ex pte pacti ḋ recipiēdo ſextaria. Scḋz dictū.pactū cōmunicādi dānū tā mortꝫ q̄ deterioratiōis.⁊ etiaꝫ ꝑcipiēdi cōmodum melioratiōis boū;ꝑ tāto ē licitū A ſi q̄tuꝫ B onerat̄ expectādo ꝑdictū dānū euenibi le;ꝑ tāto etiā releuet̄ ꝑ expectatiōeꝫ cōmo ditatꝫ melioratiōis ꝑticipāde.An aūt ḋ fa cto hoc fiat in ꝑdicto pacto vt iacet pono.

Tertiū dictuꝫ ꝙ ſi A exigat tot ſextaria q̄t paſſim ⁊ regularit̄ ꝯſueuerūt exigi i lo catiōe duoꝝ ꝯſiliū boū facta pure.i.facta ſine ꝑdicto vl̄ ꝯſili pacto q̄ B iponit̄ on⁹ ſuſtinēdi dānū mortꝫ ⁊ deterioratiōis boū: ⁊ tñ nihilomin⁹ ei imponat illḋ on⁹:tūc A nō ſufficienter releuat B quē ſic onerauit. qꝛ lōge oneroſi⁹ ē expectare illḋ dānū q̄ ſit lucroſū expectare ꝯmoditatē melioratiōis niſi dato ꝙ eq̄ nati ſint boues meliorari ſi cut deteriorari.⁊ h̄ ſi ſuꝑuiuāt:tñ eq̄ etiā poſſūt mori:illḋ ꝑiculū mortꝫ expectāduꝫ ꝑ B:nō refūdit̄ ei ꝑ A.⁊ iḋo tūc ꝯct⁹ ē illi cit⁹. Quartū dictū.ſi a tāto minorē mer cedē puta iāto pauciora ſextaria recipiat a B:q̄ten⁹ ſufficiēter ei refūdat on⁹ qḋ ei īm poſuit.ita ꝙ illḋ qḋ ei nō ſufficiēt̄ refūdat ꝑ ꝑticipiū melioratiōis boū:ex eq̄ ei refun dat ꝑ hmōi remiſſiōeꝫ mercedis nō ē illici tus A. Quītū dictū.ſi etiā nō remittit ei q̇d ḋ ꝯſueta mercede ⁊ nihilomin⁹ īponit ei ꝑdictū on⁹.ſꝫ tñ i aīo hꝫ ꝙ ſolū velit B īpoſuiſſe ꝑiculū deterioratiōis ⁊ nō mortꝫ boū.īmo ꝑiculū mortꝫ velit eē ſuſꝑius:ſꝫ vtrūqꝫ exꝑſſerit vt B eo diligētior ſit i cu ra boū:⁊ nō eis ſuꝑ quā cōgruit vtat̄.⁊ ſic videat̄ B on⁹ deterioratiōis refudiſſe per ꝑticipiū melioratiōis ſufficienter:puta qꝛ eq̄ ē nata ꝯtingere boū melioratio ſic dete rioratio ⁊ etiā tāta:tūc lꝫ nō ſit illicit⁹ rōne iniq̇tatꝫ:tñ ē illicit⁹ rōne ſcādali.put in ſili tactū ē in decimo caſu. Poſſent q̇dā alij caſus traditiōis aīaliū poni.ſꝫ qꝛ illi ſunt ſocietatꝫ:⁊ aliq̇ ſūt locatiōis ꝑſone:⁊ nō rel ſiḋo i ſequētibꝯ q̄ſtionibꝯ tāgent̄ i ſuo loco. Et hec de pñti q̄ſtiōe ſufficiāt.qꝛ ex mō re ſoluēdi caſus iam formatos poterit lector accipe artē plures alios etiā inumeros ca ſus ⁊ alteri⁹ forme reſoluendi.

Queſtio.XC.

Utruꝫ contractus

ſm quem aīalia tradūt̄ i ſpecie alteri⁹ ꝯa⁹ q̄ꝫ i ſpecie locatōis rei ſit licit⁹ ⁊ nomiatim qñ tradūt̄ i ſpē ꝯductiōis ꝑſone ad opas. ⁊ i ſpecie ꝑmutatiōis.put illi modi ſūt tacti i.q.lxxxviij. Solō q̄ōnis ſtat i vna ſuppo ſitiōe ⁊ q̇nqꝫ ꝯcluſiōibꝯ.Suppoſitio ē.aīa lia i mltiplici ſpecie ꝯctuū tradūt̄.put illa mltiplicitas patuit.q.lxxxviij.⁊ vna illaꝝ ſpecieꝝ eſt expedita i ꝑcedenti q̄ōne ſcꝫ qñ tradūt̄ ſic ꝙ aīalia locant̄.in hac aūt q̄ōne tractādū ē ḋ alijs tribꝯ ſpeciebꝯ ſm q̄s tra dūt̄.put etiā ille tāgūt̄ i titulo.Prio viden dū ē q̇d req̇rit̄ ad h̄ ꝙ licite tradant̄ qñ tra dūt̄ ſic ꝙ tradēs nō locat ea.⁊ ille cōduc⁹ locat ꝑſonā ſuā ad opas ſcꝫ vt ea cuſtodi at ⁊ paſcat:⁊ alia neceſſaria circa ea faciat: ⁊ q̄tū diſtinguat̄ ille ꝯct⁹ ab alio ḋ q̄ i ꝑce dēti q̄ōne ē habitū:patuit.q.lxxxviij.ꝯclu ſione tertia.

Prima ꝯcluſio.tal̄ ꝯct⁹ ē licit⁹ ex genere.

Scḋa tal̄ ꝑt veſtiri oībꝯ debitis ci cūſtātijs.⁊ ſic fieri licit⁹ eius ſimpliciter.

Tertia talis ꝑt ſeptēplicit̄ depra uari ex defectu cuiuſlibet

ſeptē circūſtātiarꝫ. Iſte ꝯcluſiões pūt ſatꝫ patere, ꝑ omnibꝫ notabilit̃ ex dictis ī tribꝫ ꝯcluſionibꝫ p̄cedētiꝫ q̃ſtiōis. Vñ vt ſit licit⁹ tradenti: opꝫ ꝙ nō ſit ꝓhibit⁹ tradere ea aliꝯ cui ꝯducēdo aliquē ad ea: ꝛ ꝙ nō tradat ea niſi ei q̄ pōt licite opas circa ea impēdere ꝛ ꝙ ob debitū finē ꝛ ad honeſtas opas iꝯ pēdēdas: ꝛ loco ꝛ tp̄e cōgruis eū ꝯducat ꝛ etiā ꝓ loco ꝛ tp̄e congruis ꝛ ſingulariter opꝫ ſuare circūſtātiam quomodo ita ꝙ tradēs det recipiēti mercedem ꝯgruā. Ad cognoſcēdū aūt ſi ꝯgrua dek ponit̃

Quarta ꝯcluſio ad cognoſcendū ſi ſuet̃ circūſtātia q̄ modo poterūt multū ꝓdeſſe q̄nqꝫ regl'e ſequētes q̄s h̄ breuit̃ pono, qꝛ catꝫ latior deductio pt haberi ex ſilibꝫ reglis poſitꝫ ī q̄r ta cōcluſiōe p̄cedētꝫ q̃ſtionis. Prima ꝙ videat̃ an ſit eq̄ ꝯditio vtriuſqꝫ ꝛ ex p̄te cuiuſcūqꝫ ꝯtrahētiū ē notabiliter melior, ꝛ ꝓ ꝯñs iniq̄ alli ꝯct⁹ ē illicit⁹. Scd'a ſi talē ꝯctū ꝓ tali mercede paſſim ineāt p̄ſſi et nō preſſi ꝛc. Tertia ſi talis merces ſit ꝯſueta dare a ſic tradētibꝫ aīalia ꝛ ꝯſueta recipi a ſic locantibus operas ſuas circa ea.

Quarta ꝙ videat̃ ſi locāti operas ſuas circa aīalia poſſit ꝓ mercedē ſibi ꝓmiſſam ſatiſfieri de ſingulis q̄ hꝫ ex ꝯctu agere et ſuſtinere: cuiuſmodi ſūt expēſe: labores: curē: ꝛ etiā ꝑicula q̄ ip̄e ex natura ꝯct⁹ locationis opaꝝ hꝫ ſubire vel q̄ hꝫ ſubire ex pacto ꝯ naturalia vel p̄ter naturalia ꝯductionis opaꝝ adiecto ī ꝯctu, qꝛ ſi nō pōt veriſiliter ei d' ill' ſatiſfieri: peccat tradēs aīalia ꝛ ſi pōt ſibi ſatiſfieri ſꝫ tñ etiā nimis ſupeffluēter ſibi ſatiſfit: tūc peccat recipiēs aīalia exigendo tantā mercedē. Quinta, vl' ſo q̄d ſit ꝯſueta merces ſolita dari locanti opas ſuas locatiōe pure ꝛ naturalit̃ facta id ē ſine pactis oneroſis ꝯ vel p̄ter naturā impoſitis alteri ꝯtrahētiū: ꝯñter videat̃ ſi alter ꝯtrahētiū dādo vl' recipiēdo talē mercedē nō maneat ī ip̄a puritate naturali cōtract⁹, ſꝫ adiciat alteri aliq̄ pacta ꝯ vl' p̄ter naturalia ꝯct⁹: tēdētia ī notabile on⁹ alterius ꝯtrahētiū, nec tñ ip̄e viceuerſa eundeꝫ oneratū releuat ſubeūdo loco eius aliud on⁹ equalēs. Nā tūc ſtatim app̄et ꝯtract⁹ iniq̄ous, qꝛ ſupponit̃ ꝙ nihil remiſerit de ꝯſueta mercede vt ponit caſus nec ex alia via eū releuauit, igit̃ g̃uat eū ꝯ iuſticiā.

Ex illis ſeq̄t̃ correlariuꝫ ꝙ rñſio q̄ ad ſequētes tres caſus ab aliq̄bꝫ dat̃ nō videt̃ ſufficiēs ꝛ magiſtralis. Prim⁹ ē. A tradidit B vaccā ꝛ vitulū nutriēdos vſqꝫ ad ānū: hac ſcꝫ ꝯuētiōe ꝙ ī fine āni vēdāt̃: ꝛ A añ oīa extrahat ſuū capitale: deinde diuidat̃ lucrū. Ad illuꝫ rñdet̃ ꝙ duo ſūt neceſſaria ad h̄ vt ſit licit⁹. Primū ꝙ A retineat ī ſe ꝑiculū fortuitū capitalis. Scd'ꝫ ꝙ ſi aīalia minoris p̄cij vēderent̃ q̄ꝫ fuerint empta: h̄ ē q̄ꝫ fuerint eſtimata emēda q̄ñ tradebāt̃ B: nō tñ teneat̃ ob h̄ B ſupplere defectū ī ill' p̄cio eſtimatōis capitalis, qꝛ tūc eēt capitale ſaluū q̄d nō licet. Cōtra illā rñſionē arguo ꝛ ſuppono ꝙ p̄dict⁹ ꝯct⁹ ſit ꝯductiōis opaꝝ ex p̄te A ꝛ locatiōis opaꝝ ex p̄te B, qꝛ A ꝯducit vt apparet B ad impēdēdū opas ſuas: imo ꝛ expēſas circa illa aīalia: tūc ſic arguit̃. Cōtract⁹ p̄dict⁹ non pōt iuſtificari etiā ſi ꝯcurrant p̄dicta duo vt tamē vult p̄dicta rñſio: niſi medietas lucri ꝓuenibilis de eis vendītis ſit tāte eſtimatiōis ꝙ ſatiſfieri poſſit B de ſuis curis laboribꝫ ꝛ expēſis ꝛ ꝑiculis naturalibꝫ ꝯctui locatiōis opaꝝ vt ī q̄rta regl'a q̄rte ꝯcluſiōis: imo ex quo q̄ꝫtū ex forma caſus ꝛ rñſiōis app̄et: A nihil vult dare B ꝓ expēſis ꝛ curꝫ ſi nullū lucꝝ obueniat ī fine āni: opteret ꝙ medietas expectāda eēt veriſil'r ita ſupabūdās reſpectu illarū opaꝝ ꝛ expēſaꝝ affutura ꝙ etiā ſibi ſufficiēter refūderet̃ ꝑiculū quo B nihil fiet ꝓ ſuis opis ꝛ expēſis ſi in fine anni nulluꝫ remaneat lucrū ī vēditiōe eoꝝ. Nā niſi expectatio medietatꝫ lucri a p̄ncipio ꝯctus fuiſſet veriſil'r ita lucroſa ꝙ merito q̄s ei⁹ ſpe fretus ſubiret on⁹ nihil habēdi ſi nihil obueniret: valde iniq̄ ageret A ꝯ B ꝯducēdo B ad p̄dicta ſub tali mercede. Secūdo qꝛ ſi medietas lucri expectāda eēt veriſimiliter ita lucroſa ꝙ B de oībꝫ p̄dictis ſatiſfieret ꝛ adhuc notabiliter eēt B in lucro: tunc eſſet illicitus B, qꝛ exigeret ꝛ reciperet ab A mercedē nimis magnā. Tertio qꝛ ecōtra poſſet medietas lucri a p̄ncipio ꝯct⁹ ita vilis veriſil'r reputari ꝙ A teneret̃ B non ſolū h̄re deobligatū a ꝑiculo fortuito capitalis ꝛ a ſuppletiōe valorꝫ ſi ī fine minorꝫ vēderet̃: ſꝫ etiā teneret B aliq̄d ſupaddere vltra illā medietatē ne ꝓ diminuta mercede ip̄ēderet opas et expēſas

τ ne aliq̄n oīno eas perdidiſſe oporteret.
Aliter igif̄ reſpōdēdū ē q̄ tūc ē licit⁹ qn̄
medietas lucri expectāda ē a p̄ncipio ꝯct⁹
veriſiliter tāta affutura q̄ B ſatiſfit ꝑ ope
ris expēſis curis: τ piculis q̄ ſubit ex ꝯtra
ctu. τ etiā ꝑ illo piculo q̄ cōtingere pōt q̄
ſi nihil obueniat: oꝑtebit eū ꝑdidiſſe expē-
ſas τ opas impēſas circa aīalia. τ ſi non ē
talis: ꝯtract⁹ eſt illicit⁹ A. ſi aūt ē notabilit̄
lucroſior eſt illicit⁹ B. Scd̄o dico q̄ p̄-
dict⁹ ꝯtract⁹ lȝ appareat eē ꝯductōis opa-
rū τ etiā poſſit talis dici: tn̄ h̄ nō ē niſi im-
ꝓpriſſime capiēdo ꝯductionē τ locatiōez
qꝛ merces ꝑcipiēda ꝑ locatore opaꝝ nō cō
ſiſtit ī pecunia. igif̄ nō ē ſtricte locatio opa
rū. Nec etiā ꝯſiſtit ī ſpecie niſi indeſ̄miate
q̄ntitatis. qꝛ medietas lucri nō ē determi-
nate q̄ntitatꝫ. igif̄ nō ē locatio large dicta
ſȝ erit improprijſſime locatio opaꝝ τ ꝯtra
ctus ꝑtian⁹ τ accedit ad ꝯtractū ſocietatis

Scd̄s caſus. A tradit cētū oues B
paciſcēs ſecū q̄ velit ſibi ſa-
tiſfacere de labore τ expēſis q̄s faciet ꝑ di-
ctis ouibꝰ cuſtodiēdis: h̄ addito q̄ B ſtet
ad tertiā ꝑtē lucri τ dāni ꝓuenientꝫ ꝺ p̄dictꝫ
ouibꝰ. Jlle caſus reputaf̄ licit⁹ ſi A vt pro
miſit ſatiſfacit B ꝓ opis τ expēſis illis. et
lȝ obliget B ad tertiā ꝑtē damni: tn̄ ecōtra
etiā cōmunicat ei ꝑticipiū tertie ꝑtis lucri.
Cōtra illā rn̄ſionē. qꝛ oportet addere q̄
tertia ꝑs lucri expectāda ꝑ B ſit tāti valo-
ris quāti oneris ē tertia ꝑs dāni ſuſtinēda
Nā ſi ē veriſiliter minor notabilit̄: pecca-
bit A. ſi notabilit̄ maior: peccabit B. Et
etiā notādū q̄ ille ꝯct⁹ nō ē dicēd⁹ ſocieta-
tis. qꝛ B nec rē nec opas cōmunicat ſocia
liter A. ſȝ opas ſuas applicat A ꝑ merce-
de. q̄ aūt ad inuicem cōicāt lucrū τ dānuȝ
ouiū: ē ex ꝯtractu innominato ſcȝ facio vt
facias. ſcȝ facio tertiā ꝑtē lucri tuā: vt tu fa
cias tertiā ꝑtē dāni etiam tuam.

Tertius caſus. A tradidit cētū
oues B h̄ pacto q̄ B
habeat medietatē de p̄dictis ouibꝰ. τ h̄ tā ī
p̄ncipio τ ī medio q̄ȝ ī fine. τ talis ꝯtract⁹
reputaf̄ licit⁹: dūmodo A retineat ī ſe peri
culū fortuitū capitalis. Cōtra illā reſpō
ſionē arguif̄. Aut ītelligꝫ q̄ B debeat hr̄e
medietatē de p̄dictꝫ ouibꝰ nō ſolū q̄ ad cō-
moditates τ fruct⁹ ꝓuenientes de ouibꝰ. ſȝ
etiā quo ad ſubſtātiā ouiū ita q̄ medietas
ouiū fiat ſua. aut dūtaxat ītelligꝫ q̄ ad fru-
ctū τ cōmoditates ꝓueniētes ꝺ ouibꝰ Si
p̄mū (vt videf̄) erit illicit⁹ B. qꝛ B volen-
do hr̄e talē medietatē: vult hr̄e nimis ma-
gnā mercedē ꝑ eo qꝺ bȝ īpēdere ouibꝰ. qꝛ
bȝ eas cuſtodire τ paſcere τ hmōi. ꝑ q̄bꝰ ſi
etiā ſolū hr̄et cōmoditates ouiū: ſatꝫ hr̄et
eo q̄ vt in rn̄ſione dr̄. piculū capitalis ꝑti-
net ad A. Si ſecūdum: ꝑ tāto apparet lici
tus A vl' B. ꝑ quāto medietas illaꝝ cō
moditatū ꝓueniētiū de ouibꝰ ſit eq̄ refuſio
opaꝝ τ cure τ expenſaꝝ atq̄ꝫ piculoꝝ q̄s τ
q̄ ſubire bȝ B circa oues. τ ſi ē eq̄: ē licitus
ſi ſupexcedens erit illicit⁹ B: ſi diminuta
erit illicit⁹ A.

Quinta ꝯcluſio ꝑ quā rn̄deſ̄ ad ſcd̄aȝ ꝑ-
tē q̄ſtionis ē iſta. Traditio aīaliū facta in
ſpecie ꝑmutatiōis: eo modo q̄ caſus ē po-
ſit⁹ ī. q. lxxxviij. ꝯcluſiōe q̄nta. ē licita dū-
modo eq̄ ſit ꝯditio tradētis τ recipiētꝫ. An
aūt de facto ſit eq̄ ꝯditio vtriuſq̄ꝫ in caſu p̄
dicto: nō p̄t p̄cipitāter reſpōderi neq̄ꝫ ſup-
poni indiſtincte q̄ ſic vt q̄dā rn̄dēt illō p̄-
ſupponētes: ſȝ opꝫt hr̄e reſpectū ad tradē
tē q̄nte etatꝫ ſit et viuacitatis ꝑut talia ſūt
declarata ī. q. lxxxj. Vn̄ ſeq̄f̄ q̄ illicit⁹ eſſet
ꝯct⁹ ſi oues cū tradūf̄ ſint infecte vl' morbi
de τ diſpoſite ad mortē. Naȝ tūc conditio
monaſterij ē peior. Et ſi A ſciret peccaret
mortalit̄. qꝛ notabilit̄ τ ī magno grauaret
monaſteriū. Si aūt nō ſint morbide ſȝ ſa-
ne: τ tn̄ paulopoſt traditiōez reddūf̄ mor-
bide adeo q̄ oēs moriūf̄: poterit nihilomi
nus A recipe ānuā penſionē vite ſue: τ q̄ȝ
uis ꝯſiliū eſſet q̄ A ſentiret ꝑtē dāni: tn̄ nō
ē neceſſitatꝫ. ꝑtȝ a ſili Si trado meū azinū
ſanū ꝑ tuo boue ꝑ me retinēdo ꝑ dies vite
mee. τ ſint vt ſic eq̄lis valoris τ mox tradi
to tibi azino meo: azin⁹ moriaf̄ nō ex infir-
mitate habita tp̄e q̄ fuit me⁹: nihilominus
potero bouē illū retinere ſ̄m ꝯdicta. ſilr̄ ſi
tradā cētuȝ florenos tibi ꝑ vitalicio τ ſtati
illi cētū traditi apꝺ te ꝑeāt fortuna vl' alit̄:
nihilomin⁹ poſſuȝ leuare pēſiōez vitalicij
modo A tradidit ſuas oues pro vitalicio
qꝺ ē res q̄dā puta reddit⁹ τ pōt īter īmobi-
lia cōputari ſi ſit ad decē ānos duratur⁹ vl'
vltra. Si aūt eſſent morbide tp̄e tradi-
tionis. τ h̄ A neſciret. ſȝ bona fide tradidiſ-
ſet. τ poſtea morerenf̄ ex illa infectōe: tunc
A poſtq̄ȝ illō cōpiret teneref̄ B refuſionē

facere ꝓporcionabiliť illi⁹ d an̄i. remittēdo
ſꝫ tātūdē de p̄dicto vitalitio q̄tuꝫ vilitas
aīaliū traditaꝝ attēta eaꝝ infectiōe requirit
adeo ꝙ ſi nihil valuerūt vel ꝑpe nihil: tūc
nihil vel ꝑpe nihil debebit recipe a mona-
ſterio. ſi eni nō valuiſſent niſi cētū ſolidos
oboloꝝ: nō poſſet a monaſterio penſionē
annuā ī vita ſua accipe niſi talē ⁊ tātulam
quātulā a monaſterio potuiſſet ꝑ cētū ſoli
dis oboloꝝ emiſſe ꝑ vita ſua. Et hec ſuffi
ciant de illo ſpeciali ꝯtractu ꝑmutationis
aīalium. q: de ꝯtractu ꝑmutatiōis vniuer
ſaliter ī generali lati⁹ diceť in. q. xciiij.

Queſtio. XCI.

Vtrū traditio ani-

maliū facta ī ſpecie mutuatiōis ꝑut exem
plificatuꝫ eſt in. q. lxxxviij. ſit licita. Solo
q̄ſtionis ſtabit ī duabꝫ ꝯcluſionibꝫ ⁊ duo-
bus correlarijs, ⁊ ſex argumētoꝝ ſolutōibꝫ

Prima ꝯcluſio. ad h̄ ꝙ fiat tradi-
tio aīalium licite: q̄n̄ fit ī
ſpecie mutui ꝑut exemplificatū eſt in q̄ōe
lxxxviij. ꝯcluſiōe q̄rta. req̄riť ꝙ tradēs nō
tradat ea ꝓpter ſpem illius lucri vl' merce-
dis: oībꝫ illis modis intelligendo ſpem lu
cri vel mercedis: q̄bꝫ intelligitur q̄n̄ d̄r ꝙ
tradēs alteri pecuniā mutuo non debet eā
tradere ꝓpť ſpem lucri. d̄ q̄bꝫ ſufficiēter ha-
bitū ē ꝑ totū tractatū ſcd̄m hui⁹ oꝑis: alſ
enī tradēs aīalia eq̄ cōmitteret vſurā: ſicꝫ ſi
traderet alteri pecuniaꝫ mutuo ꝓpter ſpem
(lucri.

Scd̄a concluſio. ſi tradēs
aīalia p̄dicto mō: eſtimat ea
q̄n̄ tradit: tūc q̄uis A poſſit dici aīalia vē
dere ⁊ B ea emere: tn̄ nō pōt dici ꝙ ibi ſit
pura vēditio ⁊ emptio q̄n etiā interueniat
mutuatio. Prima ps ꝓbať. q: eſtimatio
rei ī ꝯtractibꝫ d̄ q̄ꝝ natura ē ꝙ trāſferť do-
miniū: facit ꝯtractū trāſire ī vēditōeꝫ ⁊ em
ptionē. Nō tradēdo ea p̄dicto mō cenſeť
ea mutuare. ⁊ ꝑ ꝯñs trāſferre dn̄iuꝫ eoꝝ ī
B. qd̄ etiā ex eo apparet. q: oīe ꝑiculū im
ponit B. igiť etiā ea precio eſtimata tradit
ſequitur ꝙ ꝑinde habebiť ac ſi ei vendidiſſet
ꝑ illo p̄cio. Scd̄a ps ꝓbať. q: ex q̄ A nō
pōt repetere capita nec valorē eoꝝ niſi p⁹
lapſū tp̄is ꝯuēti. agiť dato ꝙ A vēdiderit
capita B ꝑ p̄cio: tn̄ ex q̄ nec capita nec pre-
tiū pōt petere niſi poſt lapſū tp̄is: ſeqˀť ꝙ
ſaltē illo p̄ciū cēſebiť mutuaſſe B. ⁊ ſic ad-
huc neceſſe ē ad vitādū vſurā ī tali traditi
one aīaliū: ꝙ non ob ſpem alicui⁹ lucri ne-
ea tradat ſaltē loquēdo de lucro rōne dila
tiōis repetibilitatiſ capitū vel p̄cij capitū.
q̄uis ſi ſit vēditio poſſit vēdendo ſperare
lucrum d̄ eis eo mō quo ſibi liceret lucrū
ſperare q̄n̄ vēderet ꝑ p̄cio mox ſibi dando
ſine lapſu tp̄is. Ex illis ꝯcluſionibꝫ ſequū

Primū tur duo correlaria.
correlariū ꝙ ſequens tra
ditio lꝫ ſit mutuatio: tn̄ non ē illicita tanq̄
vſuraria ſcꝫ A tradit B. xx. capita h̄ mō ꝙ
illa ſint firma: ita ꝙ vult illa in illo valore
rehabere vl' p̄ciū eoꝝ ſi ꝑeant vl' deteriorē
tur: etiā quomodocūq̄ ꝑeant vl' deteriorēť
⁊ dimittit B oīe lucrū ⁊ emolumētū inde
ꝓueniēs: ſicut vult etiā omne dānū ⁊ ꝑicu
lū eē B: nec aliquā mercedē: nec aliq̄d al-
iud lucrū ſperat a B occaſione talis tradi-
tionis. talis in q̄ ꝑinde agit ac ſi tātā pecu-
niā quātā valent illa capita daret B ad tē
pus: poſt qd̄ vellet poſſe repetere pecuniā
etiā ſi periſſet pecunia apud B: dūmodo
abſq̄ oī ſpe lucri eā traderet. modo illa tra
ditio eēt mutuatio ⁊ ḡtuita ⁊ nō vſuraria.
igiť p̄dicta traditio capitū etiā ē mutuatio
(nō vſuraria.

Scd̄m correlariū
ꝙ ſequēs traditio aīalium
ē vſuraria ſcꝫ A tradit duo aīalia B ꝑ an-
nū volēs hr̄e ab eo aliq̄t ſextaria frumēti
vel aliquā aliā vtilitatē ī pecunia vl' ī rebꝫ
cōſiſtētē, ⁊ oē ꝑiculū illoꝝ aīaliū iponit B
ita ꝙ B debeat ſol⁹ ſuſtinere ꝑiculū tā de-
teriorationis q̄ꝫ mortiſ aīaliū: nō tn̄ ei⁹ dete-
riorationis ⁊ mortis q̄ ex culpa lata vl' leui
B ꝓuenerint. ſꝫ etiā ei⁹ q̄ ex eius leuiſſima
culpa. imo etiā q̄ ſine omni culpa B. ſed a
natura vl' a fortuna vl' diuino iudicio eue
nerint aīalibꝫ. ꝓbať dupliciť. Primo q:
A cēſeť p̄dicta aīalia mutuaſſe B: ex q̄ A
vult eē imunis ab oī ꝑiculo aīaliū nō mi-
nus q̄ꝫ ſi tātūdē pecunie mutuaſſet B ⁊ oē
ꝑiculū īpoſuit B q̄le mutuatari⁹ tāte pecu
nie hr̄et ſubire. ſi eni A nihil vellet facere
niſi ea mutuare: non poſſet aliud facere q̄ꝫ
ꝙ ea ei traderet volēdo B hr̄e oīe emolu-
mētū ⁊ oē ꝑiculū ⁊ poſt tp̄s ea vl' equalēs
eis rehabere. ideo eſt mutuatio. ⁊ quia A
exigit certam mercedem a B occaſione il-
lorum animalium ſibi traditoruꝫ: ſeqˀť ꝙ ꝓ
mutuo accipit mercedē. igiť eſt vſurarius.

Scđo ſic.qꝛ da oppoſitũ ꝙ p̄dicta tradicio nõ ſit vſuraria ſ; licita: vtputa qꝛ tanto viliorẽ mercedem accipit a B eo ꝙ ſic ſibi impoſuit om̄e periculũ vt ſibi faciat refuſionẽ vbi al's B nõ teneret tot p̄icula ſuſtinere: tũc aperta erit ianua oĩbꝫ vſurarijs cõmittẽdi vſuras. Nam cũ viderint ſibi nõ licere mutuare ſuas pecunias ſub certa mercede oẽm ſuã pecuniã exponẽt p animalibꝫ emendis: vel p domibus ꝛ dicẽt ſe hmõi locare alijs p certa mercede attñ imponerẽt illis om̄e periculũ eodẽ modo ſicut ſi tãtã pecuniã quãtã expoſuerunt pro aĩalibꝫ vel domibꝫ eis mutuaſſent: ꝛ tamẽ aliquãto minorẽ mercedẽ exigẽt ab eis viſo ꝙ ſic eos onerãt tali pacto vtputa vbi i locatiõe aĩaliũ vel domoꝝ pura .l. ſine tali pacto impoſitiõis oĩs periculi ſuper B darẽt de aĩalibꝫ vel domibꝫ locatis decem floreni: A accipit quinqꝫ florenos. modo nõ ẽ ꝯtractus aliq̄s admittẽdus vl' approbãdus q̄ põt eſſe ianua vſurarijs predicto modo. qꝛ latibula latronũ nõ ſũt ſuſtinenda ſed extirpanda.

Contra illud ſcõm correlariũ argui poſſet multiplicit. Primo ſic. Nulla tradicio ẽ vſuraria niſi q̄ ẽ mutuatio. p̄dicta autẽ vẽditio aĩaliũ nõ eſt mutuatio. qꝛ mutuatio eſt traditio pecunie vel rei ad vſũ q̄ ẽ eiꝰ ꝯſumptio et dictis q̄õe .xviij. A aũt nõ tradidit p̄dicta aĩalia ad talẽ vſum q̄ ſit eoꝝ ꝯſũptio: vtputa ad comeſtionem vel diſtractionẽ. ſ; ad h̄ vt B eis vteretur laborãdo cũ eis. puta ſi ſunt eq̄ vl' boues vel ſi ſint vacce vel oues ꝛ hmõi ad ꝑcipiendũ de eis lac ꝛ vitulos ꝛ agnos. tal' aũt vſus eoꝝ non ẽ cõſũptio eoꝝ. ſ; eſt talis p quo q̄s licite põt accip̄e mercedem.

Scđo ſic. ꝛ ſuppono q̃ñ A locaret p̄dicta aĩalia B ſine p̄dicto pacto impoſitiõis oĩs p̄iculi ſup B: tunc A poſſet licite certã mercedẽ accip̄e p eorũdẽ locatiõe: puta eam q̄ ꝯſueta ẽ paſſim ab oĩbꝫ dari in tali loco. ponamꝰ igit ꝙ illa merces ſit .xij. ſextaria frumẽti de duobꝰ bobꝫ p annũ. in tali ergo caſu A licite reciperet .xij. ſextaria ꝛ B eſſet imunis a periculo tã deterioratiõis q̃ꝫ mortis boum loquẽdo de tali p̄iculo q̄d ſine culpa ſua eueniret: vl' etiã ſi ex culpa ſua: tñ ex leuiſſima tm̃ veniret. ſ; nihilominꝰ eſſet obligatꝰ ad pericula ex ſua culpa lata vel leui euenientia bobꝫ. reliq̄ ṽo p̄icula oĩa ſpectãt ad A.

Scđo ſuppono ꝙ oĩa reliq̄ p̄icula ſpectantia ad A ſũt aliquãti oneris. ꝛ h̄ finitũ. igit ſi imponerẽt alicui q̄ ea nõ teneret ſuſtinere: eſſent ſibi refuſibilia certo valore ita ꝙ quãtũ p illa oneraret: tantũ p illam aliũ valorẽ releuaret. ꝛ ſibi d̄ illo onere ſatiſfieret. Vñ vnꝰ ternꝰ ab ipo A ꝛ B puta H poſſet p certo valore illa onera ſuper ſe accip̄e loco A ita ꝙ A eẽt imunis ab oĩbꝫ illis. Tunc ſic arguit. igit etiã A poſſet p̄dicta p̄icula q̄ ſibi ipſi incũberẽt imponere B p certo valore ſcꝫ ꝙ A remitteret B certã p̄tẽ p̄dicte mercedis vtputa medietatẽ: ita ꝙ vbi A recipet alias .xij. iã tm̃ vult recip̄e ſex. et tũc ſequit ꝙ A poterit recip̄e ſex ſextaria. ꝛ tñ om̄e periculũ iam erit B.

Cõfirmat p̄mo. qꝛ pactum exiſtẽs tm̃ ꝯ naturalia ꝯtractꝰ locationis nõ deprauat ipm ſi ei cui onꝰ illiꝰ pacti imponit refũdatur alia via vt ſepe dictũ eſt i ſup̄ioribꝫ. igitur q̃ꝫcũqꝫ h̄ eẽt ꝯ naturalia locatiõis ꝙ B deberet ſuſtinere om̄e p̄iculum: adhuc poterit illa locatio manere licita. Scđo ꝯfirmat. qꝛ illđ pactũ nõ ẽ ꝯ ſubſtantiã locationis. igit adhuc põt manere locatio. ꝛ ſi ſic. igit põt etiã taliter veſtiri ꝙ fiat licita igit etiã exigẽdo mercedeꝫ poterit manere licita. qꝛ ſine ꝯuentiõe d̄ mercede non põt

Tertio arguit. qꝛ (dici locatio. locator aĩaliũ põt conductori imponere medietatẽ oĩs deteriorationis aĩaliũ dũmodo locator in recõpẽſaꝫ illiꝰ dimittat ꝯductori p̄ticipiũ melioratiõis aĩalium ſi ſaltẽ expectat ita veriſimiliter tãta melioratio quãta timeri habet correſpondens deterioratio. ꝙ eadem rõne poterit locator aĩaliũ cõductori imponere medietatẽ oĩs p̄iculi ſcꝫ tã deterioratiõis q̃ꝫ mortꝫ cuiuſcũ: q̃ꝫdũmodo locator ei i recõpẽſã illius dimittat ei tãtũ de mercede vt fiat refuſio ipi ꝯductori de onere. Et ſi medietatẽ oĩs p̄iculi põt A B imponere remittẽdo ſibi certã p̄tẽ mercedis ꝓportionataꝫ oneri: eadem rõne poterit totalit om̄e p̄iculũ ei imponere ſi adhuc tãtã p̄tem mercedis ei remittat. ꝛ ſic q̄đ reliquũ ẽ poterit A ſibi nomine mercedis retinere.

Quarto arguit. qꝛ ſi A non poſſet aliq̄d reliquũ merce-

dis recipe: marie ħ eẽt ꝑ tãto q꞉ A tenerek̃
tãtas ꝛ tot ꝑtes remittere ꝙ nihil remane-
ret de ꝑdicta mercede. Nam ſi .xij. ſextaria
ſint merces iuſta ſm caſum ſcdi argumẽti:
tũc ſi voluerit A imponere medietatẽ tam
oĩs deteriorationis ꝙ cuiuſcũq; mortiſ boũ
optet ꝙ remittat medietatẽ mercedis. ꝛ ſic
ſolũ licebit ſibi recipe ſex ſextaria. ſi igiẗ re
liquã medietatẽ etiã ſibi velit iponere ꝛ ita
totũ ꝑiculũ etiã reliq̃ ſex ſextaria tenebiẗ
ei remittere. ꝛ ſic nihil remanebit de merce
de. q꞉ ambas medietates habuit ei remit-
tere. Aſſũptũ aũt hui⁹ euaſiõis: ſcꝫ ꝙ ſi A
vult medietatẽ oĩs ꝑiculi imponere B ꝙ
debeat ei medietatẽ mercedis remittere: ꝑ-
ſuadeẗ ex eo: q꞉ A debet tertiaꝫ ꝑtẽ merce-
dis remittere B: qñ vellet B iponere ter-
tiã ꝑtẽ oĩs ꝑiculi eoꝝ. ꝓut patuit in ſeptio
caſu qõnis .lxxix. igiẗ ſi medietatẽ vult ei
iponere: debet etiã medietatẽ mercedis re-
mittere. tenet ꝯña ꝑ locum a ꝓportiõe. Sꝫ
hec euaſio nõ valet: q꞉ nõ ẽ verꝝ ꝙ ſi A ve
lit B imponere medietatẽ oĩs ꝑiculi ꝙ ẽ
opteat eũ ei remittere medietatẽ mercedis
ꝑdicte. q꞉ ſic medietas ꝑiculi quaꝫ al's B
ex natura locatiõis nõ teneret ſubire: nõ ẽ
tãti oneris ꝙ ꝑ ſui refuſiõe ꝛ recõpẽſatiõe
indigeat valore ſex ſextarioꝝ. Sic etiam
ſi A velit totũ ꝑiculũ iponere B nõ opte-
bit totã mercedẽ remittere: q꞉ on⁹ toti⁹ peri
culi nõ ẽ tãtũ vt ſubeunti illõ eẽt remitten
dus valor .xij. ſextarioꝝ al's debitoꝝ. Nã
ſi A vni tertio puta H iponere vellet on⁹
oĩs illi⁹ ꝑiculi qõ A haberet ſupportare lõ
ge min⁹ daret ei ꝛ H etiã eẽt ꝯtẽt⁹ õ miori
valore ꝙ ſit valor .xij. ſextarioꝝ. Ad illud
aũt qõ ꝑdicta euaſio adduxit de ſeptio ca-
ſu diceret ꝙ nõ ꝯcludit q꞉ nõ ẽ ibidẽ ſepti-
mus caſus iuſtificat⁹ q̃ ad pactũ õ ſuſtinẽ
do tertiã ꝑtẽ ꝑiculi ꝑ remiſſiõe tertie ꝑtis
mercedis niſi ſupponereẗ ꝙ tertia ꝑs peri
culi ſit tãti oneris ꝙ nõ refũdiẗ ei cui ipo-
nitur niſi valor tertie ꝑtis mercedis ei ad-
equeẗ. mõ ibidẽ nõ ẽ dictũ ꝙ õ facto ſit ta
lis adeq̃tio iter ea nec hodie ap ꝑet eſſe ta-
lis adeq̃tio

Quinto

ſic. onus ꝑiculoꝝ q̃ ex natura lo-
cationis A haberet ſuſtinere: nõ ẽ tãti põ
deris vt A imponẽdo illõ B: ob id debe-
at totã mercedẽ remittere B. ẽ põt nihilo-
min⁹ aliq̃ mercedẽ recipe. Añcedẽs ꝓbaẗ
q꞉ niſi ſic: ſeq̃reẗ ꝙ eq̃ eẽt ꝯditio ipi⁹ B ha-
bentis vſũ ꝛ vſufructũ aĩaliũ cũ onere tñ
oĩs ꝑiculi: ꝛ ꝯditio A habentis tñ domi
niũ ſuoꝝ aĩaliũ ſine vſu ꝛ vſufructu eorun
dem cũ deobligatiõe tñ ſuſipi⁹ ab oĩ ꝑicu
lo eoꝝ. ꝯña nota ẽ. q꞉ da oppoſitũ illi⁹ ꝯſe
quẽtis: vtputa ꝙ eẽt melior ꝯditio B. ẽ A
poſſet a B aliq̃d exigere noĩe mercedis vt
fieret adeq̃tio ꝯditionũ vtriuſq;. Aut da ꝙ
melior ſit conditio A. igiẗ ſi etiã A totam
mercedẽ ei remitteret nõdũ tñ ſatiſ refudiſ-
ſet on⁹ ꝑiculoꝝ impoſitũ B qn adhuc am
pli⁹ aliq̃d dare deberet ei qõ tñ nemo di-
cet. Nã mutuator nõ teneẗ mutuatario a
q̃ nihil oĩno exigit aliq̃d dare vltra ħ qõ
ei mutuauit. falſitas tñ ꝯñtis ꝓbaẗ dupli-
citer. Primo q꞉ experientia ẽ ad oppoſitum
Nã q̃libet pori⁹ vellet hr̃e oẽm vſũ ꝛ vſu-
fructũ aĩaliũ lꝫ cũ onere oĩs ꝑiculi ꝙ dum
taxat habere ꝓprietatẽ ꝛ nullũ vſũ nec vſu-
fructũ eoꝝ. Scdo ꝓbaẗ q꞉ ſi eẽt eq̃ ꝯditio
vtriuſq;: tũc A nõ cenſereẗ beneficiũ impẽ
dere ꝛ gratiſ mutuare aĩalia ipi B ꝙ̃uis tñ
A nihil accipet a B noĩe mercedis. ꝯñs ẽ
falſũ. q꞉ mutuare alicui ſine vlla ſpe lucri
ẽ bñficiũ impẽdere ꝛ ẽ gratiſ mutuare. ꝯña
tñ ꝓbaẗ: q꞉ ille nõ impẽdit alicui bñficiuꝫ
q̃ ei aliq̃d ꝯcedit ſine mercede eo ꝙ ille ali
us onus cõmẽſuratũ tali mercede loco ei⁹
ſuſcipit. Ille enĩ eẽt ꝯct⁹ rigoris et iuſticie
nõ beneficij ꝛ miſcdie.

Sexto

q꞉ ſi A retineret ꝑdicta ſua
aĩalia ſibi ipi: haberet oẽs cõmoditates de
eis q̃s ꝯductor haberet. ꝛ ille commodita
tes ceſſant A qñ ꝯcedit B ſua aĩalia. igiẗ
A poterit aliq̃d ꝓ illis cõmoditatib⁹ tãq;
ꝓ lucro ceſſãte exigere a B: etiã ſi a ꝑte rei
traditio aĩaliũ ꝑdicto mõ facta eraſiſſet ĩ
mutuatiõnẽ vel ſaltẽ induiſſet ſpeciẽ mu-
tuationis. tenet ꝯña. q꞉ mutuator pt aliq̃d
exigere a mutuatario rõne lucri ceſſantis.
Vñ nõ poterit hic dici ꝙ illi⁹ lucri ceſſan-
tis ſufficiẽs refuſio ſit ipm B ſuſtinere on⁹
ꝑiculoꝝ ipoꝝ aĩaliũ vt ꝓbatuꝫ ẽ. Ad il
la argumẽta dicẽdũ: ꝙ ꝙuis aliq̃ ſatiſ ſtrin
gere videaẗ non ẽ tñ ꝓpterea ꝑdict⁹ ꝯct⁹ ap
probandus. ꝛ ħ maxime ꝓpẽ ſcdam rõneꝫ
poſitã ad correlariũ. Nã etiã ꝯct⁹ ſi i ſe nõ
ſit vſurarius. quia tñ facile ibi delireſcere
poſſũt vſurarij cauẽdus ẽ nec cuiq; ꝯſulẽ-
dus vel approbandus. Nã etiam ab actio

bus in ſe licitis abſtinēdū ē ꝓpter ſpeciem
mali.iuxta illō.Si dextera tua ſcādalizat
te abſcinde eā ꝛ ꝓijce eam abs te. Prete
rea etiā dato ꝙ ꝑdicta argumēta aliqͩ cō
cluderent:nō tn̄ plꝰ ꝯcluderēt niſi ꝙ A li-
ceat aliquā mercedez accipe a B in caſu ꝗ
ex hmōi traditiōe ſibi ceſſaret lucrū: ita ꝙ
illud qͦ acciget tn̄ eēt refuſio lucri ceſſan
tis quomodo etiā mutuatori licitū eēt qͩ
recipe vltra ſortē a mutuatario ſeruatꝫ ſex
vel ſeptē circūſtātijs poſitis.q.xx. Ad
ꝑmū igit̄ dicēdū ꝙ ꝗuis A vocaliter non
tradat ea ei ad vſū ꝗ ſit eoꝝ cōſūptio :tn̄ re
ipa ſic ei ea tradit. Nā ꝑ q̄nto oīne ꝑiculū
imponit B:videt̄ ea ei ꝯcedere vt eis vtat̄
etiā eo vſu ꝗ pereāt ꝛ ꝯſumant̄. Preterea
dato ꝙ A vellet exꝑſſe ꝙ ea nō cōſumeret
ſꝫ tātūmodo eis vteret̄ i laborib ꝛ nihilo-
minꝰ ſic ei oīne ꝑiculū impoſuiſſet:nō ꝓpt̄
h̄ poſſet A excuſari ab iniqͥ ꝯtractu.qꝛ ꝛ ſi
nō poſſet dānari vſurarie prauitatꝫ.vtpu-
ta qꝛ nō poſſet ſatꝫ apparēter ꝯuinci de mu
tuo aīaliū:tn̄ iniqͥ ageret cū B. Nam ſi ea
ad oēꝫ vſuꝫ ꝯceſſiſſet.ꝛ ſic mutuaſſet ꝛ ali-
qͩ accipet noīe mercedis ab eo diceretur
iniqͥ agere ꝯ̄ B.ꝗ̄ multo magꝫ ꝯdēnādus
ē A iniqͥtatis qn̄ ei nō ad oēm vſum ſꝫ ad
reſtrictiorē vſū ꝯcedit ꝛ nihilominus vult
hr̄e mercedē ab eo. Tertio diceret̄ ꝙ et
ſi A non poſſet ꝯuinci mutuaſſe aīalia tn̄
ꝯuinceret̄ ꝟtualiter pecuniā equalētē ani-
malib mutuaſſe. Nā dici poſſet ꝙ A cēſe
ret̄ aīalia ei vēdidiſſe ſaltem ſi ea eſtimata
tradidit ꝛ ꝑciū vēditiōis mutuaſſe B.put
i ꝯcluſiōe ſcd̄a dictū ē. Ad ſcd̄ꝫ dicēdū
cōcedēdo duas ſuppoſitiones ꝑambulas.
Sꝫ cū aſſumit̄ i argumēto.igit̄ ꝛc̄.cōcedit̄
totū vſqꝫ ibi.vtputa ꝙ A remitteret medie
tatē mercedis.vbi dicenduꝫ dupliciṫ. Pri-
mo negādo ꝙ ſi medietas mercedis remit
tat̄:ſatiſfiat B de onere impoſito:h̄ eni nō
dū ꝯſtat. Scd̄o dato ꝙ ꝑ remiſſionez me-
dietatis mercedis vel ſaltē triū ptiū merce
dis ſatiſfieret B de onere impoſito :nō tn̄
ſequit̄ ꝙ ꝓpt̄ h̄ licebit A reliquā ptē exige-
re a B.qꝛ tradēdo aīalia ꝑdicto mō cenſet̄
ea vel ſaltē valorē eoꝝ mutuare B.mutua
tori aūt nō licet qͩ exigere noīe mercedis.

Ad ꝑmā ꝯfirmatiōez dicēduꝫ ꝙ aūce-
dens ꝛ ꝯn̄s ſupponūt ſi onꝰ alia via refun-
dit̄.mō diceret̄ ꝙ aut nō refundit̄ B onus
niſi remittatur ei tota merces.ꝛ ſic ceſſabit
eſſe locatio. Aut ſi pōt refundi ei citra re-
miſſionē totiꝰ mercedis tn̄ illō reliquū exi-
gere nō pōt ex cauſa dicta. Ad ſcd̄aꝫ cō-
firmationē dicēdū ꝙ dato ꝙ poſſet mane-
re ſubſtātialiter locatio vtputa qꝛ aliquid
mercedis remaneret qͦ ad refuſionē one-
ris nō reqͥrit̄:tn̄ illā ptē nō liceret A exige-
re a B:nō qꝛ locatio eēt in ſe iniqͥ ꝛ illicita
ſꝫ qꝛ tūc induit ſpeciē mutuatōis:ꝛ incipit
fieri abile lanbulum vſurarioꝝ.ideo abſti
nere debet A a tali exactione. Ad tertiū
dicendū ē ꝯcedendo totū argumentū vſqꝫ
ibi.ſi medietatē oīs ꝑiculi A pōt impone
re B remittēdo ſibi certā ptē mercedis ꝛc̄.
vbi dicendū dupliciter Primo ꝙ argumē
tū ibi ſupponit falſū.qꝛ ſupponit ſcꝫ ꝙ ali-
qua ps ꝑdicte mercedis remaneat qn̄ A i
poneret B totū ꝑiculū.ꝛ illud imponēdo
remitteret ei de mercede totū ꝑiculū ꝓpor-
cionabilit̄ ad illud totuꝫ ꝑiculū ſicut remi
ſit de mercede ad medietatē. imo nihil re-
manebit.qꝛ ꝑ medietate ꝑiculi imponēdo
debebit medietatē mercedis remittere.igi
tur ꝑ toto ꝑiculo totā mercedē.put etiāꝫ in
argumēto q̄rto tāgit̄ i euaſiōe. Scd̄o dice
ret̄ ꝙ etiā dato ꝙ aliqͩ remaneret:nō poſ-
ſet tn̄ illō exigere ex cā dicta i ꝑcedētꝫ argu
mēti ſolutiōe. Et ſi dicas.cur ꝗ̄ pt medie
tatē mercedis exigere qn̄ medietatē ꝑiculi
impoſuit:diceret̄ ꝙ ratio diuerſitatis ē.qꝛ
qn̄ dūtaxat medietatē ꝑiculi impoſuit:ſo-
lū medietatē aīaliū vel valoris aīaliū cēſe
tur mutuaſſe.ꝛ ita etiā medietatem merce-
dis remittit:reliquā ꝟo cenſet̄ locaſſe.igit̄
ꝺ illa poterit qͩ exigere.ſecꝰ aūt vbi totuꝫ
ꝑiculū impoſuit.qꝛ tunc totū cenſet̄ mutu
aſſe.igit̄ nihil poterit exigere. Ad q̄rtuꝫ
dicendū ꝙ dato ꝙ onꝰ ꝑiculorū ſufficiēter
poſſet B refundi citra h̄ ꝙ tota merces ei
remitteret̄:tn̄ illud reliquū mercedis non
poſſet A exigere eo ꝙ traditio trāſiſſet in
mutuationē.ꝛ h̄ vl' vere vel apparēter.et h̄
adeo apparēter ꝙ A exigēdo faceret actum
habētē ſpeciē mutuatiōis vſurarie. Ad
qͥntū dicēdū ꝙ A nō poſſe exigere aliquā
ptez ꝑdicte mercedis nō ē neceſſario ex eo
ꝙ onus ꝑiculoꝝ ſit tāti ponderis ꝛc̄.vt ar-
guit̄ in argumēto.vn̄ ꝛ aūcedens illꝰ argu
mēti pōt ꝯcedi ſicut ꝛ ꝓbatiōes eꝰ vident̄
cōuincere eꝰ ꝟitatem.ſꝫ ē ex eo ꝙ A impo-

nendo totū piculum B: reputat̄ vt mutua to animaliū. ꝛ p ɔñs nō poterit vllā ptez mercedis exigere. Ad ſextū dicendū ꝙ quia A ceſſet lucrū ex tradicōe boū ꝛ ita poſſit exigere refuſionē illi⁹: tn̄ exq̄ mutua tori nō licet etiā p lucro ceſſante q̄d exige re niſi aſſint cōditiones poſite ſup. q. xxx. Ideo nō pbat argumētū ꝙ A licebit p̄dictum ɔtractū facere niſi ɔcurrētib⁹ oib⁹ cōditionib⁹ ibidē tactis. et tūc opter ꝙ A nō pprio motu ſollicitet nec met excogitet talē ɔtractū. imo ꝙ poti⁹ vellet eſſe ſupportat⁹ de eo ꝛ ceſſare opter ſcandalū. ꝛ ſic de aliis ibidē dictis q̄b⁹ ſuatꝭ eū ɔdēnare nequeo ſc⁹ aūt ſi aliq̄ illarū defecerit. Et in h̄ finit̄ tractat⁹ q̄ntus. ſequit̄ tractatus ſext⁹.

Expedito quī to tractatu de cōtractib⁹ locatōis accedēdū ē ad ſextū ĩ q̄ tractabit̄ d̄ ɔtractib⁹ ſocietatis tā in aĩalib⁹ q̄ ĩ pecuniis. cui⁹ p̄ma q̄ſtio eſt. xcij. ꝛc.

Queſtio. XCII.

Utrū traditio animaliū facta ĩ ſpecie ſocietatꝭ ſit licita.

Solutio q̄ſtionis ſtat ĩ vna ſuppoſitione ꝛ ſex ɔcluſionib⁹: ꝛ vno correlario.

Suppoſitio eſt. preter tres modos q̄bus diuerſimode ɔtrahit̄ ſocietas in aĩalib⁹ q̄ fuerūt poſiti ſup̄. q. lxxxvij. ɔcluſiōe ſexta cū ſuis ſubdiuiſionib⁹: adhuc ſūt ponendi duo diſtincti modi q̄b⁹ ɔtrahit̄. Nā aliq̄n tradēs aĩalia B ĩ ſpecie ſocietatꝭ cōmunicat ſibi ea non ſolū q̄ ad cōmoditates et vtilitates pueturas de illis retēto ſibi dominio eoꝝ. ſꝫ etiā quo ad dominiū: ita ꝙ B efficit̄ ɔdomin⁹ eorundē. vt puta A tradit B ad cōmunē ſocietatē decē boues et ecōtra B etiā tradit totidē A: ita ꝙ B efficit̄ dñs illoꝝ. x. boū. ꝛ ſilr A erit eoꝝ oim dñs. q2 ſūt vtriuſqꝫ ĩ cōmuni. Vñ etiā nō ſolū id qđ de fructib⁹ eoꝝ perit. ſꝫ etiā q̄d de ſubſtātia eoꝝ perit: perit vtriqꝫ. Similiter ĩ fine ſocietatꝭ nō tm̄ diuidūt cōmoditates ꝛ fet⁹ q̄ ex eis puenerūt. ſꝫ etiā capitale ſcꝫ boues etiā indiſtīcte ita ꝙ nō opteт ꝙ B p̄ciſe ſuos q̄s poſuit recipiat aut ꝙ A ſuos recipiat. Aliquādo ṽo fit taliter ꝙ A tradens animalia non cōmunicat ea B quo ad dominiū. ſꝫ dūtaxat quo ad cōmoditates et vtilitates atqꝫ fructus inde puenibiles. et id qđ B recōmunicat A (ſiue illud ſit etiā animalia ſiue ſint opere) etiam dūtaxat ei cōmunicat quo ad fructus ꝛ vtilitates. Unde ſi aliqđ animaliū ipius A perit: illud tm̄ A perit: ſꝫ ſi fruct⁹ vel fetus perierit cēſebit̄ vtriqꝫ periiſſe. ſic econtra de animalib⁹ B. ꝛ in fine etiā ſocietatis vterqꝫ recipiet ſua ꝛ nō ea q̄ alius poſuit. Adiicit̄ etiam aliquādo pactū aliqđ ſocietati exiſtens p̄ter naturalia ei⁹: vt puta cōueniunt ꝙ ſi que animalia que ſūt de capitali ſocietatis moriant̄: debeant reparari p fetus eorundē: ita ꝙ illi ſuccedēt loco capital' diminuti. Aut ꝙ de velleribꝰ ꝛ pellibus mortuoꝝ emant̄ alia in locum mortuorū: vt ſic capitale reintegret̄.

Prima cōcluſio. traditio animalium facta in ſpecie ſocietatis ē ex genere ſuo licita. quia illa ex ſuo genere non eſt niſi traditio qua q̄s animalia que ſunt ſua ꝛ non alterius cōmunicat illi alteri quo ad dominiū ꝛ vtilitates illi⁹ vel ſaltem quo ad vtilitates: nihilominus manēte dominio vtilitatis pcipiende etiā apud tradentē. ꝛ hoc facta p eo vt ali⁹ ecōtra ſimili modo aliquid ſibi recōmunicet. Modo talis eſt licita ex genere. q2 ſicut ille cuius ſūt animalia poſſet illa in eū trāſferre gratis ſeu donatione vel p p̄cio equiualenti. ꝛ ſic p venditionē aut p aliis animalib⁹ vel rebus abdicādo a ſe eorū ꝓprietatem. ita poteſt ea in aliū trāſferre vt ſecū cōmunicet in eorū dominio ꝛ vtilitatibus vel ſaltem in vtilitatib⁹ tm̄. ꝛ hoc non gratis ſed p equiualēti. Scđo pbatur. quia ſocietas in genere ē licitus cōtractus cum ius ciuile de illo cōtractu loquatur tanq̄ꝫ poſſibili fieri licite. Modo ſocietas ĩ animalib⁹ eſt ſpecies ſocietatꝭ ĩ cōmuni. igit̄.

Secūda concluſio. traditio animaliū facta in ſpecie ſocietatis poteſt veſtiri omnib⁹ debitꝭ circūſtantiis: adeo ꝙ erit etiam ſimpliciter ꝛ pfecte licita. pbatur: q2 contingere poteſt ꝙ tradens non ſit phibitus ſic ſua animalia cōmunicare alteri: nec alter ſit prohibitus ſic ea recipe ꝛ recōmunicare ſibi alias res ſimili modo. ꝛ ſtat ꝙ ipa aĩalia ꝛ res hinc-

inde cōmunicāde ſint nō ꝓhibite cōmunicari: ⁊ ꝙ illa cōmunicatio fiat ob finē bonum ⁊ ad vſum licitū ac in ⁊ ꝓ loco ⁊ tēpore cōgruis. ⁊ ꝙ fiat debito modo ſcꝫ ſeruata equalitate cōditionis vtriuſqꝫ vl' ſimpliciter: vel ſm ꝓportionem eius qđ cōmunicatum eſt hincinde ſocialiter.

Tertia concluſio. traditio animalium facta in ſpecie ſocietatis deprauatur ſeptēpliciter. quia cōtingere pōt quālibet ſeptem circūſtantiaꝝ requiſitarū deficere. ſi eni̅ A ꝓhibitus ē cōmunicare ſua aut B ꝓhibitus ē ea recipere vl' recōmunicare ſua. aut aīalia ſunt talia q̄ nō ſint cōmunicabilia: iam deficit quis aut cui: aut quid. ⁊ ſic ð alijs circūſtantijs que latius poſſunt declarari ex dictis in ſi mili de locatione aīalium in. q. lxxxvij. Et ſpecialiter deprauat̃ ex defectu circūſtātie quomodo eo ꝙ n̄ ſuat̃ debit⁹ modus: puta qꝛ alter alteꝝ g̃uat: non tā pingue ius ⁊ fruct⁹ recōmunicando alteri ſicut deberet Ut aūt facili⁹ agnoſcat̃ qn̄ ſuet̃ vl' nō ſuetur circūſtātia quomodo ponit̃

Quarta ꝯcluſio ad cognoſcēdū ſi ſeruetur debitus modus: multū ꝓderūt ſequētes q̄nqꝫ regule. Prima ꝙ ꝯfeſſor ꝯſideret an vtriuſqꝫ ſociorū ſit eq̄lis ꝯditio. ⁊ h̄ tā in reb⁹ capitalibus: hincinde cōmunicatiꝫ q̄ꝫ i fructibus inde ꝑcipiēdis ⁊ onerib⁹ ꝑiculoꝝ ſuſtinendis. ⁊ ſi nō ſit eq̄litas in fructibus ꝑcipiendis: videat ꝯn̄ter an p̄ceſſerit etiam ineq̄litas in reb⁹ cōmunicatiꝫ. qꝛ ſi non p̄ceſſit ineq̄litas imo eq̄litas: ꝯtract⁹ erit illicit⁹ ei cui⁹ ꝯditio ē melior. Si aūt ineq̄litas preceſſit in reb⁹ capitalib⁹ cōmunicatis: videat ꝯn̄ter an ineq̄litas ī fructib⁹ ⁊ oneribus correſpondeat ꝓportionabiliter ineq̄litati reꝝ capitaliū cōmunicataꝝ: qꝛ ſi non: iteꝝ erit illicit⁹ ꝯct⁹ ei cui⁹ ꝯditio ē melior. ſec⁹ ſi correſpōdet ei ꝓportionabilit̃. Scđa regula. ſi viderit eq̄litatē i fructib⁹ ꝑcipiendis: ⁊ onerib⁹ ſuſtinēdis: videat ſi res capitales hincinde cōmunicate ſint ineq̄les. qꝛ ſi ſic: ꝯct⁹ erit illicit⁹ ex pte illi⁹ q̄ viliorem rem capitaleꝫ poſuit: niſi de libero cōſenſu alterius eēt factū. Tertia regula. videat etiā ꝯfeſſor an ꝯtractū talē cū talib⁹ circūſtātijs ⁊ pactis q̄lis ſibi ꝓponit̃ paſſim ineant p̄ſſi ⁊ nō p̄ſſi ⁊c. et deduc vt i. q. lxxxix ꝯcluſione q̄rta. regula ſcđa dictū ē. Nā nōnūq̄ꝫ ruſtici habentes fenū ⁊ ſurgū ac ſtramina paleas ⁊ ꝯſilia atqꝫ prata nō poſſūt ea cōmode diſtrahere aut eis cōmode vti niſi habeāt aīalia q̄b⁹ illa depaſcūt̃. p̄terea coꝝ mulieres deberēt intēdere reb⁹ ruſticiꝫ colligēdo lac: formādo caſeos: ꝯgregādo butyrū ⁊ ſilia. ſꝫ nō habēt aīalia vnde hec ꝯſequi poſſūt. ineūt igit̃ nōnūq̄ꝫ tali neceſſitate preſſi ꝯtractū ſocietatis aīalium eis onerosū ⁊ nō equa lance diſtributū: quatenus maiora incōmoda declinare poſſint.

Quarta regula. videat ſi ē cōſueta taliſmodi ſocietas i patria in q̄ degit ꝯfitēs et deduc vt ſup̄. Quinta. ſi alter alteri ſociorū impoſuit aliq̄ onera ex pacto ꝯ vl' preter naturalia ſocietatis adiecto: videat cōfeſſor an ne illa onera alia via ſufficiēter refuderit alteri vel nō. qꝛ ſi nō: erit illicit⁹ illi q̄ aliū ſic onerauit. Si autē refudit ſufficienter: nō erit illicit⁹ ſaltē i ſe. lꝫ contingere poſſet ꝙ pactū poſſet eſſe tale ꝙ accederet ſaltē ſpeciete n⁹ ad mutuū lucroſū: ⁊ tūc effici t̃ illicit⁹ ꝓpt' ſpeciē mali: queadmodū i ſimi tactū ē i q̄ſtione p̄cedēti. Uideat etiaꝫ ſi ſocietati nō ſit admixta mutuatio ne fortera tione mutuatiōis admixte alter eoꝝ ab altero lucrū expectet.

Quinta ꝯcluſio. qn̄ ſocietas animaliū ē ꝯcta ſine pactiꝫ expſſis: puta nō fecerūt ꝯuentionē q̄tū vtilitatiꝫ vterqꝫ pageq̄tūqꝫ periculi ſuſtinere. aut q̄nto tpe durare debeat: tūc ſtandū ē ꝯſuetudini illi⁹ loci: dūmodo illa ꝯſuetudo ſit eq̄ nō nutriēs ineq̄litatē. Nā ex q̄ nō expſſerūt volūtates ſuas: interp̄tādū ē eos actu vel habitu voluiſſe illo mō eā ꝯtrahere ſic ꝯſueuit ꝯtrahi in illo loco. Si aūt nō appet ꝯſuetudo in loco vbi leges impiales ſūt in obſuātia vel nō ſūt abrogate ſaltꝫ ille q̄ diſponunt quō ſit ſuāda ſocietas: recurrat̃ ad illa iura ⁊ ſm coꝝ tenorē ſuet̃ cōtract⁹. De talib⁹ aūt ſūt q̄dā iura extrauagātia q̄ angel⁹ dicit ſe reppiſſe iter extraordīaria. c. feudoꝝ. ⁊ refert etiaꝫ ea baptiſta in ſūma ſua vſura tertio. §. vlti°. ibi q̄re. Correlariū ex p̄dictis pꝫ quid ſit dicēdū ad ſequētes ſex caſus.

Primus caſus. A tradis dit B. xx. aīalia ⁊ tradidit ea eſtimata: vt puta. xx. libris: ⁊ B debet habere medietatē medietatiꝫ fructuū ⁊

ſeruã puenientiũ: ita tñ ꝙ B teneat A red dere medietatẽ illoꝝ animaliũ ſaltẽ in va lore etiã ꝗlitercũqꝫ peant. Ad illũ caſuz re ſpõdẽdũ ẽ ꝑ duo dicta. Primũ ꝙ in eo ſũt duo ꝯcꝰ ſcꝫ ſocietatꝭ ⁊ mutui. Nã A cẽſe tur decẽ aĩalia d̃ ꝑdicto numero mutuaſſe B: ꝓ q̃nto vult a B poſſe repetere decem aĩalia, vel ſaltẽ valorẽ etiaꝫ ſi caſu fortuito vl' ꝗlitercũqꝫ ꝑierint: tũc enim ꝑinde ẽ ac ſi tantũdẽ pecunie tradidiſſet B reperibilit cũ ꝑiculo eiuſdẽ impoſito B. ꝓ q̃nto vero reliq̃ decẽ aĩalia tradidit B: nõ obligãdo ipm ad ꝑiculũ fortuitũ ⁊ dimittẽdo ei me dietatẽ medietatꝭ fructuũ aĩaliuꝫ q̃ medie tas medietatꝭ ẽ medietas fructuũ decẽ ani maliũ, ⁊ econtra B cõmunicat A opas ſu as q̃s circa aĩalia impẽdit: nõ cẽſet illa ei locaſſe ꝓ mercede, q: medietas debens ce dere A nõ ꝯſiſtit in q̃ntitate determinata, igit nõ erit locatio ſꝫ ſocietas. Scdõ di cũ. ad h̃ vt pmꝰ ſit licitꝰ reqrit ꝙ A nihil exigat a B ꝑtextu decẽ aĩalium. Ad ſcdm ꝙo vt ſit licitꝰ reqrit ꝙ ex q̃ eq̃liter cõmuni care volũt ꝓuẽtꝰ reliq̃ꝝ decẽ aĩaliaꝫ: etiam eq̃lia capitalia poſuerint ad ſocialẽ cõmu nicationẽ: ita ꝙ decẽ aĩalia A q̃ ad id ꝓm qð A ea cõmunicauit B: equaleãt opis ⁊ laboribꝫ quos B recõmunicat A: alioq̃n ſcdꝰ ꝯcꝰ erit illi cõtrahẽtiũ illicitꝰ q̃ minꝰ poſuit: ⁊ tñ eq̃le cõmodũ vult ſentire: req̃ rit etiã ſi eq̃lia capitalia poſuerunt ꝙ eq̃li ter ſubeant ꝑicula eorundẽ: alioq̃n q̃ pau ciora vellet ſubire ⁊ tñ eq̃le cõmodũ ſenti re: cũ nõ pinguiꝰ capitale poſuiſſet: ageret inique ꝯ alteꝝ. Dico aũt q̃ ad id ꝓm qð ⁊c̃. q: ſi A cõmunicaſſet B decẽ aĩalia tam q̃ ad dominiũ q̃ꝫ q̃ ad cõmoda eorũdẽ: A vi deret lõge meliꝰ capitale poſuiſſe q̃ꝫ B. q: i fine ſocietatꝭ reciꝑet nõ tñ medietatẽ cõ moditatũ q̃ obuenerũt de eis. ſed etiã acci peret q̃nqꝫ aĩalia. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯditio B erit lõ ge melior. igit niſi A in id liberaliter ꝯſen tiat: B inique aget. niſi B i refuſionẽ illiꝰ melioris ꝯditiõis ſubiret aliqð ꝑiculũ qð A haberet ſupportare qð eẽt adequatũ illi exceſſui. dũmodo tñ illud nõ ſit totũ peri culũ capitalis ſocietatꝭ. etiã ſi illud ꝑiculũ adequaret ꝑdicto exceſſui: alioq̃n ꝯcꝰ inci peret apparere mutuatio lucroſa etiaꝫ ex ꝑte illoꝝ reliq̃ꝝ decẽ aĩaliũ. ⁊ ꝑ ꝯñs nihil poſ ſet de eis ꝑcipe ex fundamẽto facto in ꝑce dẽti q̃ſtione. Si aũt A tñ vellit B cõmu nicaſſe cõmoditates aĩaliuꝫ: tũc an ſit eq̃li tas iter eas ⁊ opas q̃s B recõmunicat A. vl' nõ: meliꝰ nouit vir ruſticꝰ q̃ꝫ ſcholaſticꝰ vl' eccl'iaſticꝰ. ⁊ i h̃ credi põt ꝯfitẽti niſi ſuf ficiẽter appeat ꝯtrariũ. Vñ ſi ope B ꝑua lerẽt cõmoditatibꝫ aĩaliũ ⁊ tñ A nihilomi nus vellet hr̃e medietateꝫ medietatis oĩm xx. aĩaliuꝫ: A ꝑſumeret vſurariꝰ. q: cũ ſibi rõne decẽ aĩaliũ ſocialit cõmunicatorũ nõ deberet medietas vtilitatꝭ illoꝝ. ſꝫ notabi liter minꝰ ꝓpt ꝑualẽtiã notabilẽ opaꝝ B: il lud qð vltra ſibi debitã portioneꝫ exigeret ꝑſumeret rõne alioꝝ decẽ (q̃ tñ mutuaue rat. ⁊ ſic rõne mutui) exigere. ⁊ dato ꝙ i cõ ſciẽtia ſua nõ rõne eoꝝ vt mutuatoꝝ ſꝫ ſo cialiter cõmunicatoꝝ exigeret. ⁊ ita nõ eẽt vſurariꝰ verꝰ: tñ eẽt iniquꝰ ſociꝰ. ⁊ cũ h̃ i fo ro exteriori vbi illa ſua acceptio ꝯſtaret: cõ dẽnaret vt ꝑſũptꝰ vſurariꝰ.

Scds caſus. A tradidit B. xx. oues ⁊ B ecõtra tradit A. x. oues ⁊ eas tenẽt cõ munibꝫ expenſis ⁊ opis: ita tñ ꝙ. x. ſunt ſibi ſalue: puta ſi ꝑeãt ex ill'. x. nihilominꝰ vult A añ oĩa rehabere. x. oues vl' valorẽ earũ ⁊ ita ſi remãſerũt adhuc i toto. xx. oues: de ill' vult hr̃e medietatẽ ꝓuẽtuũ ⁊ aliã medie tatẽ relinq̃re B. Ad illũ dicẽdũ eodẽ mõ ſicut ad ꝑcedẽtẽ. q: ibi ẽ duplex ꝯcꝰ ſcꝫ mu tui ⁊ ſocietatꝭ: ⁊ q̃d ad vtrunqꝫ eoꝝ reqrat vt licitꝰ ſit ptꝫ ex ꝑcedẽtibꝫ dictis.

Tertius caſus. A tradit B decẽ aĩalia: ⁊ B ponit opas ſuas ea paſcẽdo ⁊ de eis curãdo: ⁊ debebit vterqꝫ accipe medietatẽ ꝓuẽtuũ eorũdem: ita tñ ꝙ B medietatẽ nõ debebit accipere donec A añ oĩa tãto tpe accepit oẽs ꝓuẽtꝰ eoꝝ ꝙ ſibi ſit ſatiſfactũ de eo valore aĩaliũ i q̃ fuerũt eſtimata q̃ñ primũ fuerũt tradi ta B. Ad illum caſu r̃ndet ꝙ ẽ illicitꝰ. ꝓba tur. q: eſt ſiĩs caſus ei q̃ A tradẽdo ea B paciſceret ꝙ B deberet d̃ ſeribꝫ reſtaurare oĩa illa aĩalia q̃ de eis ꝯtingeret mori qð ẽ illicitũ. q: A vellet ſemꝑ ſibi ſuuꝫ capitale eẽ ſaluũ ad modũ mutuãtis ad vſurã. Vñ h̃ agere eẽt velle tradere aĩalia imortalia.

Sꝫ clariꝰ põt r̃nderi ꝑ duas diſtinctio nes et tria dicta. Prima diſtinctio ẽ. caſus põt dupliciter ĩtelligi. ſcꝫ aut ꝙ A velit ꝙ ſi aĩalia etiã ſine culpa B moriant añqꝫ de eis aliq̃d ꝓueniat: adhuc B ſibi ſatiſfaci

at de valore aīaliū: aut ſoluz vult q̄ tanto
tpe quāto vixerint aīalia: velit recipe etiaz
ꝓuent⁹ donec d̄ valore eoꝝ ſit ei ſatiſfactū
ita q̄ ſi moriant̄ anteq̄ꝫ ſi de eis ꝓueniat:
nihil vult hr̄e neq̄ꝫ ſibi dari a B. et h̄ ſc̄do
mō nō traderet aīalia imortalia nec ea tra
deret ꝑ modū mutuātiꝫ ſub vſuris. quia ſi
morerēt̄: nō req̄reret aliq̄d vltra ꝓ eis aut
de eis. Primū dictū. ſi caſus intelligat̄
ꝑmo modo: ē illicit⁹ A. q2 tūc aīalia ſtant
totaliter ī ꝑiculo B. ꝛ ita ꝑinde ē ac ſi mu-
tuaſſet ea B: ꝛ vellet illa ſibi aliquāto tpe
lapſo reſtitui ſaltē in valore ꝛ nihilomin⁹
recupato valore eoꝝ hr̄e ius ꝛ dominiū ī
medietate rei ſpectātis ad B: ꝛ equalēis
valori reſtituto. hoc aūt ius ꝛ dominiū ēēt
incremētū ſortis mutuate. ꝛ ꝑ ꝯſñs vſura.
Vñ ꝑinde eſt ac ſi A mutuaſſet B centuz
florenos ſibi reſtituendos ꝑticulatim per
tres vel q̄tuor ānos. ita tñ q̄ illa reſtituti-
one facta A: adhuc haberet medietatez in
alijs florenis equalētib⁹ ſpectantib⁹ ad B.
Et ſi A dicat: tñ ꝑiculū mortis natura-
lis animaliū volo imponere B ꝛ mihi re-
ſeruare fortuitū vel ecōtra. ꝛ ſic ceſſabit ēē
ꝛ apparere mutuū. Dicendū dupliciē. Pri
mo dato q̄ tūc nō eſſet mutuū: tñ tūc ēēt ī
ſc̄do mēbro ꝑdicte diſtinctōis: ꝛ ēēt caſus
diſtinguēd⁹ vt ibidē dicet̄. Sc̄do dicēduz
q̄ nō ceſſaret ēē mutuū. imo ēēt mutuū: ſꝫ
cū pacto inaturali q̄ A ſuſcipet aliqd̄ peri
culū rei mutuate ſcꝫ illaz determiātā mortē.
Et dato q̄ ꝑ illo ꝑiculo ſuſcepto liceret ſi-
bi q̄d recipe: tñ ī ꝑdicto caſu nimis multū
recipet. Vñ in fraudē vſure ēēt excogitat⁹
ꝯctus. Si aūt itelligat̄ caſus ſc̄do modo:
ponēda eſt ſc̄da diſtinctio q̄ ē ei⁹ ſubdiſtin
ctio. Nā ꝯtingere pōt q̄ poſtq̄ꝫ A ē ſatiſfa
ctum de valore aīaliū ꝑ ꝓuent⁹ eorūdem:
aīalia mox moriant̄. ꝛ ſic B nihil haberet
vtilitatis ab A vel de aīalib⁹ q̄ fuerūt A.
ꝛ tñ A habuiſſet vtilitates a B. q2 operas
eius ſenſiſſet ꝛ ꝑticipaſſet. Aut igit̄ vult ſi-
bi in tali caſu nihil dare equalens opis il
lis: aut vult ei aliq̄d equalens eiſdeꝫ dare.
Eſt ḡ ſc̄m dictū. ſi det̄ ſc̄m mēbrū illi
us ſc̄di mēbri: tūc A nō grauat B inique:
ſed eq̄ apparet cōditio vtriuſq̄ꝫ. ꝑinde eni ē
ac ſi A retinuiſſet aīalia apd̄ ſe: ꝛ ꝯduxiſſet
B tāto tpe donec valorē eoꝝ ab eis perce
piſſet: ꝛ ꝑ illis opis ſe offerret ei ſatiſfactu-
rum: ꝛ dehinc eidē cōmunicaturū vtilita-
tes aīaliuz vt ipe ſibi dehinc recōmunicet
opas ſuas. B etiā nō peccaret ī tali caſu ſi
ꝑ opis impēſis vſq̄ꝫ ad ſolutionē valoris
aīaliū fiendā A: accipet ab eo mercedē ad
equatā eiſdē dūmodo etiā B poſt illud tē
pus: opas cōmunicādo A: tātūdē ei recō-
municaret q̄ꝫtum A ſibi cōmunicaret: al's
B inique ageret ꝯ A: niſi A liberaliter ſic
ſuperogāter cōmunicaret ſua B. Et ſatis
videt̄ q̄ B tātūmodo opas ſuas cōmuni-
cādo A: nō tātūdē recōmunicaret A q̄ꝫtū
A ſibi cōmunicauerat. ſi A ei cōmunicaſ-
ſet tam dominiū q̄ꝫ cōmoditatē aīaliū Si
aūt A tm̄ cōmoditates aīaliuz ei cōmuni-
caſſet: tūc an adequet̄ illa hincinde cōmu-
nicata: nouit vir ruſtic⁹ meli⁹ q̄ꝫ ſcholaſti-
cus. Tertiū dictū. ſi A nihil vult ſibi da
re i caſu ꝑdicto: ꝯctus ē illicit⁹ A. q̄ A no
tabiliter grauat B: ꝛ lōge melior ē ꝯditio
A q̄ꝫ B vt ptꝫ intuēti. niſi q̄s fingat vl' ſup
ponat alterū illoꝝ duoꝝ ſcꝫ aut qd̄ ea me-
dietas quā A obtulit B ꝑticipandā poſt
ſolutionē valoris aīalium: ſperaret̄ a ꝑnci
pio ꝯct⁹ veriſil'iter tāti valoris affutura: q̄
B merito ſe exponeret ꝑiculo nihil habē-
di ī ꝑdicto caſu: q̄ten⁹ ſi non ſic eueniat: ꝑci
cipet de cetero tam ſupefluētē medietatez
vtputa vel ꝓuentū aīaliuz vel etiā medie-
tatē tam animaliū q̄ꝫ ꝓuentuū eorūdē. aut
q̄ id qd̄ B eſſet poſitur⁹ ad ſocialē cōmu-
nitatē: eſſet adeo diminutū reſpectu illius
qd̄ ponit A: q̄ niſi tanto tpe aīalia teneat
A donec A ſit de ſorte ſatiſfactū: nō cēſere-
tur B dign⁹ hr̄e eq̄le ꝑticipiū de capitali
ſocietatiꝫ cū A: vtputa B optaſſet hr̄e ſocie
tatem ī aīalib⁹ A. ꝛ h̄ tam q̄ ad dominium
q̄ꝫ q̄ ad vtilitates eoꝝ ꝛ offerret ei ecōtra ſe
recōmunicaturū ſocialiter opas ſuas ipen
dēdas circa aīalia. A ꝟo ꝯſideret q̄ nulla-
tenus cōmenſurarēt̄ ope B ei capitali qd̄
A eſſet poſitur⁹. imo q̄ longe min⁹ eſſet ca
pitale B q̄ꝫ capitale A. ideo diceret A: ineo
bo ſocietatē tecum: veruz q2 nō equale po
nis: ꝛ tñ equaliter ꝑticipare vis. ideo vt re
fundas mihi id ī quo tuuz capitale deficis
volo q̄ tanto tēpore impēdas opas tuas
circa animalia: donec tāti fruct⁹ inde ꝓue-
nerint mihi ſoli applicādi: q̄ receperim va
lorem eorū. ꝛ opere ſic impēdēde eſſent ad-
eq̄te ei defectui in quo id qd̄ tu vis ponere

in ſocialem cõmunitatẽ deficit ab eq̃litate ad id qđ ego poſuero. Et cũ tali diſtinctio ne reſpõdere ẽ veri⁹ ꝙ̃ abſolute caſum dãnare vt faciunt Vlric⁹ et Ioh. de lig. aut ꝙ̃ abſolute iuſtificare vt Laurẽ. đ Ridol. Et ad illũ modũ deſcindẽdi faciũt aliq̃ di cta in ſecto caſu in .q. lxxxix. ꝯcluſiõe q̃rta. correlario ſcđo.

Quartus caſus. ſi A tradit B aliq̃t aĩalia in ſocietatez: ꝛ ecõtra B ponit opas ſuas ꝛ vterq̃ ꝑticipat medietatez de eis. ita tñ ꝙ A obligat B ad h vt ſi q̃ aĩalia tradita morerent̃ etiam q̃litercunq̃ B deberet illa reſtaurare de fetib⁹. ille caſus diſtinguẽdus eſt. q: dupliciť põt itelli gi. Aut eni ſic intelligit̃ ꝙ B de illis fetib⁹ tñ q̃ cedẽt ſibi: debeat reſtaurare mortua. Aut ꝙ de fetib⁹ cõmunib⁹ vtriq̃. Si ſcđz hunc ꝯtractus non redd it̃ illicit⁹ ꝓpter illđ pactum. q: i hoc neuter grauat alteꝝ plus iuſto: cum ſm illud pactũ non vnus tm̃: ſz vterq̃ ad illam reſtaurationẽ ꝯtribuet. Et dico ꝓpter illud pactũ. q: poſſet ex alia cau ſa eſſe illicitus: vtputa ſi capitalia vtriuſq̃ ſcz animalia A ꝛ ope B non adequarẽt: ꝛ tñ A et B vellẽt equaliter ꝑticipare in eis ꝛ de eis. prut patere põt ex dictis i ſcđo di cto primi caſus. Si aũt intelligat̃ ꝓmo modo hoc ẽ dupliciter: ꝛ vtroq̃ modo erit illicitus. Aut eni intelligit̃ ſic ꝙ B teneat̃ de fetib⁹ ſuis ſic ea reſtaurare ꝙ ſi non habeat fet⁹ vnde reſtauret: aliunde vndecũq̃ de ſuo teneat̃ ad illaz reſtaurationẽ. aut ꝙ ceſſantib⁹ fetibus non teneat̃ ad ea reſtauranda. Et differunt illa mẽbra eo ꝙ in p̃i mo vult illa capitalia animalia eſſe ſibi ſalua ſimpliciter ꝛ oĩno. ꝛ ſic omne periculuz imponere B. ꝛ per ꝯñs dicendũ ꝙ talis traditio erit mutuatio vere vel apparenter. ꝛ per ꝯñs non licebit A aliquid velle ꝑticipare de ꝓuentu animaliũ vel de ope ris B ex fundamẽto tacto in p̃cedenti que ſtione. Et ideo ꝯtractus ſic intellectus ẽ A vſurarius. et in illo caſu A tradidiſſet illa tanq̃ imortalia. Si autem intelligatur ſcđo modo: traditio eoꝝ ꝙ̃uis ꝓprie non eſſet mutuatio eo ꝙ ſi eſſet ꝓprie mutuatio oporteret B eſſe obligatuz reſtituere A animalia vel valorẽ vndecũq̃ acciperet illaz reſtitutionẽ. Attñ nullaten⁹ eſt iuſtificãdus Primo q: multũ accedit ad mutuationez vſurariã. Scđo q: ꝛ ſi nõ ſufficiẽter appareret eſſe mutuatio vſuraria: tñ ꝯtractus ẽ al's iniqu⁹. q: lõge melior ẽ ꝯditio A ꝙ̃ B vt p̃z cuilibet intuẽti. Niſi q̃s fingat ꝙ ꝙ̃uis melior ſit ꝯditio A ꝙ̃ B: qñ A tradidiſſet aĩalia in ſocietatez tãtũmodo q̃ ad vtilitates eoꝝ: ꝛ non ſimul q̃ ad eoꝝ domi niũ: tũc eni ex q̃ apparere põt ꝙ ope B ſint eq̃ualentes cõmoditatib⁹ aĩaliũ: tũc ſicut eq̃lia poſuiſſent ita deberẽt eq̃lia de eis ꝑ ticipare cum eq̃li onere ꝑiculorũ q̃ eq̃litas oneris nõ eẽt hic: tñ ſi intelligat̃ A cõmunicaſſe ſua aĩalia B: tam q̃ ad dominiũ ꝙ̃ q̃ ad vtilitates de eis ꝓuenturas: tũc ex quo longe plus poſuiſſet A ꝙ̃ B: ꝛ tñ B vellet tãtundẽ vtilitatis leuare ꝙ̃tum A: cum ſibi lõge min⁹ deberet̃ ꝙ̃ A: non videret̃ eẽ iniquũ: ꝙ in refuſionẽ illius pluris qđ B ꝑcipet: A exoneraret̃ (reſtricto tñ modo) a ꝑiculo animaliũ: ꝛ ꝙ illud imponeret̃ (reſtricto q̃dem modo) B. ita tñ ꝙ quãti oneris eſſet ſuſtinere tale ꝑiculũ. tãti releuami nis eẽt tam ſupefluẽs ꝑticipiũ B cuz A i capitali ꝛ in ei⁹ fructib⁹. Sz hec fictio vix habet locũ. ꝛ ſi etiaz haberet locuz: adhuc ꝯtc⁹ nõ ẽ approbãdus ex cauſa dicta.

Quintus caſus. A dedit cẽtuz oues B ad ſocietatẽ ad q̃nqueñiũ ꝛ de ꝯſuetudine eſt ꝙ in fine q̃nqueñij debẽt diuidi oues ꝛ fruct⁹ eaꝝ. ꝛ interim oẽs oues ꝑierũt. vtrum tunc B refundere debeat A eam ꝑtẽ q̃ ſibi debuiſſet ceſſiſſe ſi remãſiſſent oues. Ad illuz caſum r̃ndet̃ ſm Balđ. in .l. j. C. p ſocio. ꝙ ſi perierũt ex natura: illud dãnũ ꝑtinet ad tradẽtẽ ſcz ad A. ſi aũt a fortuna: ꝑtinet ad vtrũq̃. ſi ex culpa: ꝑtinet ad recipiẽtem ſcz ad B.

Sz aliter reſpõdẽdũ ẽ. Primo ꝙ dubium illi⁹ caſus (vt hic ponit̃) ſpectat potius ad materiã reſtitutionũ ꝙ̃ ad p̃ſentẽ. hic eni videndũ ẽ q̃s ꝯtractus ſit licit⁹ vel non. p̃dicta aũt reſpõſio non dicit an ſit licit⁹ vl' nõ. ſed tñ dicit qñ ꝑiſſent oues an alter alteri teneret̃ ad aliquaz reſtitutionẽ. Preterea ex quo ponit̃ eſſe ſocietas: debuiſſet in formatione caſus etiã fuiſſe expreſſũ: quid econtra B poſuiſſet in ſocietatẽ. ꝛ tñ h eſt obmiſſum. Vñ oportet ſupponere ꝙ ſaltẽ B econtra recõmunicauit A ſociali ſuas opas. ꝛ h ſuppoſito dicẽdũ ẽ Secũdo ꝙ ille ꝯtcus ſocietatis ꝓ tãto ẽ licit⁹.

pro q̄nto ſeruat̄ equa ꝯditio A ⁊ B ī ꝑti=
cipando fructus ouiū: ⁊ etiam ipſas oues
⁊ in ſuſtinēdo damna earūdem vt ſi oues
eo modo quo A eas cōmunicauit ſocialit̄
B. ⁊ ope B equiualent: tūc A ⁊ B in fine
debebunt equaliter ꝑticipare tam oues q̄ȝ
fructus ⁊ fetus earū. ⁊ ecōtra ſi eq̄liter vo=
lunt ꝑticipare: neceſſariū eſt vt ſit eq̄litas
ita ꝙ ope quas B cōmunicat A ſint tāte
eſtimationis ꝙ equaleant ouib⁹ non tm̄ ſi
bi cōmunicatis quo ad vtilitates eaꝝ. ſed
etiam quo ad earūdem dominiū alioq̄n ſi
oues vt ſic eſſent meliores opis: B pecca=
ret. ⁊ ſi ecōtra ope eſſent meliores ouibus
ſuo modo cōmunicatꝫ: A peccaret. Ter
tio dicēdū diſputatiue vt pateat irrationa
bilitas p̄cedentis opinionis deſup: ꝙ nō
refert an oues perierint a fortuna vel a na
tura: q̄n q̄ntum eſt ex natura cōtract⁹: vtrū=
q̄ȝ damnuȝ ouiū ſcȝ fortuite vel naturalis
mortis earum debeat pertinere ad vtrūq̄ȝ
vel neutrū ad B. ſed ſolum ad A: vel qua
ratione vnum damnū ſcȝ naturalis mortꝫ
debet ꝑtinere totaliter ad A: eadeȝ ratione
poteſt ꝯtingere ꝙ etiam damnuȝ fortuite
mortis ꝑtineat totaliter ad B. et h̄ aſſum=
ptum trimēbre patȝ. Primo quo ad duas
primas partes ſic. quia ſi id qđ A poſuit:
⁊ id quod B poſuit adequantur (ſicut poſ
ſibile eſt vtputa quia B ponit non nudas
opas ſed etiam expenſas magnas ī paſcē=
dis ouib⁹ ⁊ alijs huiuſmodi) tūc ſicut ſor=
tiunt̄ equalē ꝑticipationē de vtriſq̄ȝ capita
libus ſocialibus: ſic dignū eſt ꝙ eq̄liter ſu
ſtineant pericula ſine culpa ꝓuenientia. et
ideo ſi A vult ꝙ iuuet euȝ ꝓ medietate fer
re ꝑicula fortune: etiā B debebit ferre pro
medietate pericula nature. ⁊ ſi hoc A velit
habere a B: etiā equitas poſtulat ꝙ A iu
uet ferre B ꝓ medietate damnum fortuite
vel naturalis ꝑditionis operarum ſi ope=
re ſint ꝑdite in toto vel ī parte. quia ille eq̄
ualebāt ouibus A. ⁊ A eque ꝑticipat ope
ras B. ſicut B oues A. Et ſi A non velit
releuare B in damno operarū: etiam non
debebit B releuare A in damno ouium. ⁊
ſic patet ꝙ aut vtrūq̄ȝ damnuȝ ouium ꝑti=
net ad vtrunq̄ȝ aut neutrum ad B. ſed B
ſuum vtrūq̄ȝ feret in operis: ſicut A ſuum
vtrūq̄ȝ in ouibus: al's da oppoſitū: et erit ini=
quitas ex ꝑte illius qui vellet eſſe liberior

a periculo q̄ȝ alter. et tamen non plus po=
ſuiſſet de capitali ⁊ equale haberet parti=
cipium. de tertia autem parte aſſūpti pate
bit poſtea. Et dico q̄ntū eſt ex natura cō
tractus. quia contingere poſſet ꝙ feciſſent
inter ſe expreſſam conuentionē contra vel
preter naturalia ſocietatꝫ ſcȝ ꝙ A deberet
ſuſtinere damnū ouium naturale totaliter
⁊ B fortuitū totaliter vl' in parte. ⁊ tunc ꝓ
tanto eſt licitum illđ pactum ꝓ quāto vnū
coruȝ non eſt veriſimiliter maius alio nec
veriſimilit⁹ euenibile ita ꝙ vnuȝ eſſet eque
oneroſum ſicut aliud. ⁊ enim hoc oporteret
ſi equalia capitalia poſuerūt ⁊ lucra equa=
liter participāt ⁊ capitalia: ꝙ etiā diuidāt
ſimili pacto damna opaꝝ B al's etiā eſſet
iniquum. Preterea ſi ex tali pacto dam
num naturale ꝑtineat ad A ⁊ fortuituȝ ad
B. et illa pericula non ſint veriſimiliter in
equalia: eadem ratiōe poſſet ꝯtingere ecō=
tra ex pacto ꝙ fortuitū ꝑtineret ad A: ⁊ na
turale ad B. Si autē id qđ A poſuit ꝑua
let ei qđ B poſuit: ⁊ tamē A ⁊ B equaliter
ꝑticipēt tam fetus ⁊ fructus q̄ȝ oues capi=
tales: tūc q̄uis illa preualentia poſſet eſſe
tanta ꝙ B (cuius capitale forte fuit viliſſi
mū) debeat (vt fiat recōpenſatio illius plu
ris participij ſibi indebiti) merito ſuſtine=
re periculū tam naturalis q̄ȝ fortuite mor=
tis ouium. imo etiam vtriuſq̄ȝ perditiōis
operaruȝ. tamen ſi A hoc exigat: tunc exq̄
traditio animaliū cum tali ſubſequenti ex
actiōe habebit ſpeciem mutui vſurarij. ꝙ
vellet capitale habere ſaluū. ⁊ cū h̄ habere
participium lucri eiuſdē: ideo A peccabit
ex fundamento tacto q̄ſtione. xcj. Si autē
A dūtaxat vellet habere damnum natura
lis mortis. ⁊ B impoſuiſſe damnū ſolius
fortuite mortis. et hoc in parte vel in toto:
non ſic apparet eſſe mutuatio. ideo ſi ſit ad
equatio inter ſuſtinentiaȝ illius damni im
poſiti B et ꝑualentiam eius qđ A poſuit
poterit A exigere a B refuſionem damni
fortuiti in toto vl' in parte ſm ꝙ A ſibi im
poſuit. ſed tūc eque poſſet ꝯtingere ꝙ ecō=
tra ageretur ꝙ B ſolus ſuſtineret dānum
naturalis mortis totaliter. ⁊ A damnū for
tuite mortis ī parte vel etiam in toto. quia
eque poteſt contingere ꝙ damnuȝ natura=
lis mortis adequetur illi ꝑualentie capita
lis A: ſicut ꝙ damnum fortuite mortis ei

adequetur. ideo patz tertia pars ſcz qua ratione vnum damnuz ſcz mortis naturalis ouium debet totaliter ptinere ad A: eadem ratione poteſt cõtingere etiã damnũ mortis fortuite totaliter ptineat ad euz z naturalis mortis ad B. Si arguatur contra hoc dupliciter. Primo ꝓbando damnũ naturale ſolum pertineat ad A. et hoc ſic. Si damnũ euenit naturaliter: tũc eque periſſent oues apud A ſicut apud B perierunt. Modo ſi apud A periſſent: ſolus A ſuſtinuiſſet damnũ. igitur nunc ſolus A ſuſtinebit. Dicendum negãdo cõſequentiã. quia ſi manſiſſent apud A: ſolus A fuiſſet caruz domin⁹. z per ꝯſequẽs merito eius periculo periſſent. nunc autẽ ſunt etiaz facte de dominio B: ita B ẽ cõdominus earum ſicut in fine etiam medietati dominabitur etiam ꝓprietario iure. igitur merito etiam B ſuſtinebit. Et confirmatur illa ſolutio. Primo quia ſi illa cõſequẽtia valeret: ſeqretur ſi A mutuaſſet animalia B: z ipſa naturaliter piſſent: ſol⁹ A deberet naturale damnum ſuſtinere. Item ſi A vẽdidiſſet animalia ipſi B tũc ſimili ratione ſolus A deberet ſuſtinere illõ dãnuz que ſũt falſa. Preterea caſus fortuit⁹ eque poteſt eſſe talis ſicut naturalis ſcz eque periſſent illa animalia: ſi manſiſſent apud A: ſicut cum nunc fuerunt apud B. igitur ſaltem talis fortuitus caſus etiam eſſet imputandus ſoli A ſicut naturalis ſi pdicta ratio valeret. Secundo arguitur fortuitum damnum pertineat ad vtrunqꝫ ita B debeat A facere refuſionem medietatis ouium a fortuna pereuntiuz. quia ſi B nil reſtitueret A: totum damnũ eſſet A hoc autem eſt cõtra. §. damna. ff. pro ſocio l. cum duobus. vbi dicitur: damnuz debet eſſe cõmune. Dicendum ſicut A poſuit aialia: ſic B poſuit perſonam ad operas. ſi igitur B debet releuare A in medietate ouium: eadez ratione A debebit ipm releuare in operis. aut ſi A nihil reſtituet B pro operis que deperduntur quando oues pereunt: tunc etiam ſequeretur totum damnum eſſet B: qd eſſet etiaz cõtra predictum. §. Unde ſi B nihil reſtituit A non ob hoc A totum damnuz ſuſtinet. qz ſicut A omnes oues perdit: ſic B omnes operas. z ita patet ſaluatur predictus textus. quia dãnuz remanet cõmune. Quid autem abſolute ſit dicendum ad caſum in quo ſine culpa B: puta per fortunam vel ſolam leuiſſimam culpã B oues perierint. De hoc eſt multipliciter diſtinguendum. quia aut omnes ſunt mortue ante operas B pſtitas puta ſtatim. Aut poſt eas preſtitas. z ſi poſt. aut poſt eas plene preſtitas aut ſolum ſemiplene preſtitas. Item ſiue ſic ſiue ſic ſint pſtite: aut ex eis obuenit lucrum vel non. Quia ſm illam diuerſitatez etiam diuerſimode eſt reſpondendũ. quia in aliquibus horum membrorum B tenebitur ad faciendum A aliquã refuſionem partialem. Aliquando vero ad nullam refuſionem ei tenebitur: tamen ſiue ſit caſus in quo teneatur ſiue in quo non teneatur: non oportet diſtinguere de genere mortis an ſit naturalis vel fortuita. quia nõ refert vt probaui: dũmodo ſine culpa lata vel leui B acciderit eis. Et reſponſio ſuper omnibus illis varietatibus poteſt ſufficiẽter haberi per ea que dicam qſtione. xciij. conclusione ſcđa. corrolario tertio. vbi ſimiles caſus tractabo in ſocietatibus pecuniarũ.

Quarto dicendum. ſi pereant culpa B leui vel lata: damnum pertinet tm̃ ad B. z ideo ſi omnes oues perierũt ĩ fine quinquennij quando iam fuiſſent diuidende: B teneretur A refundere medietatez ouium vel circiter z quaſi medietatez ouium. quia ſolum tantũdem ſibi debebatur ſaltem de capitali ouium: et illud ſolum ſibi ablatum eſt per culpam B. igitur ſolum tantundem ei tenebitur dare vel circiter. Dixi primo notanter ſaltẽ de capitali ouium. quia preter hoc B tenetur A refundere medietatem ouium vel circiter: tenetur etiam eidem refundere ſi qđ aliud intereſſe ex huiuſmodi culpa perpeſſus eſt A: quod ſibi per reſtitutionem medietatis vel circiter non refunditur: vt puta ſtat ſi B non neglexiſſet oues: A habuiſſet multos agnos ſibi cedentes pro ſua parte. et ſi B reſtituat alias oues pro medietate: forte illo tempore oues reſtitute z ſi alias equiualerent ouibus que iam mortue ſũt nõ ſũt tn̄ diſpoſite vt pariant tempore quo priores periſſent pariant. z ſic ꝑuabit A etiaz tali fructu. z p illo etiã dꝫ B ſatiſfacere A qꝫ verſiſiliter ceſſiſſet A: defalcata dubietate

euenit⁹ q̄ etiā poterat nihil euenisse: etiaʒ si supuixissent: multū eni differūt aliq̇d hr̄e ⁊ p̄e esse. Dixi etiā scḋo notāter vl' circiter ex causa postea tāgenda. Ex q̄ sequit̄ q̄ nō videt̄ ver̄ qḋ Baldus vbi sup̄ dicit q̄ B tenet̄ ad emēdaʒ tot⁹ quātitatis. i. oīm ouiū: si ante tēpus diuidēde societatis ɔti git illud damnū. quia tunc oēs oues erant A. Si ṽo postq̄ꝫ oues equaliter debebāt ptiri: damnū interuenisset culpa B. non tenet̄ ipi A: nisi ad dimidiaʒ ptem p̄cij. quia plus non dānificauit eū. Nam dico ɔtrarium p̄mi dicti. quia ante tp̄s diuidende societatis oues nō erant plus A q̄ꝫ B. nā tradidit eas B etiā cōmunicādo eas ei q̄ ad earū dominiū, put id apparet ex fine societatis in quo non tm̄ vtilitates ouiū. sed etiā substāc ouiū sūt diuidende. ḡ si erāt in cōmuni dominio vtriusqꝫ: A ṽtualiter non plus habuit in ꝓprio de ouibus q̄ꝫ medietatem. ⁊ per ɔn̄s non potuit B dānificare A: nisi in medietate. ⁊ per ɔn̄s non tenet̄ A vltra refusionē medietatis. Et forte alicui videri posset: q̄ imo B nō teneretur A tunc ad refusionem medietatis ouiū. sꝫ ad citerioris ptis refusionē loquēdo de refusione damni capitalis. ꝓbatur: quia ex q̄ nondū aderat tēpus vt A acciperet effectualiter medietatē ouiū in ꝓprietateꝫ: lꝫ prope esset ⁊ interim poterāt multi casus fortuiti ⁊ naturales euenire ⁊ euenisse, ꝓpt̄ quos ꝑdidisset ⁊ nunq̄ꝫ assecut⁹ fuisset medietatem sibi cessurā: sequit̄ q̄ non tantūdeꝫ debebit B sibi refundere quāta ē medietas. Vn̄ forte si A debuisset ius suū alicui tertio vēdidisse nō potuisset habuisse tātūdē p̄cij quātū oporteret exponere ꝓ medietate ouiū sepata ⁊ libera. Hui⁹ simile ptꝫ in alijs. Nam lōge differunt aliquē aliq̇d actu habere vel sibi deberi ⁊ ꝓpe esse vt habeat: adeo vt dānificans aliquem impediendo eū assequi aliq̇d ad qḋ ꝓpe erat ⁊ ius ad ipm habebat: nō tenet̄ sibi tātūdē restituere q̄ꝫtū illō fuisset sii effectu iā ipm habuisset. sꝫ sufficit aliquāto min⁹ dare scꝫ tāto min⁹ q̄ntū meret̄ talis dubietas ⁊ possibilitas fallentie defalcari, put vult Scot⁹ in. iiij. dis. xv. Sed forte ad h̄ diceret̄ q̄ nō ē sile. q: in ꝓposito A. nō habet tm̄ ius ad oues ꝓ medietate earū nec solum est ꝓpe vt earum medietateꝫ habeat. imo actu habet ius in re: lꝫ non actualitate sepationis: nisi obijciat̄ q̄ illa nō sepatio vilificat valorem iuris: tamē quicq̇d sit de hoc ptꝫ satis q̄ B nō tenet̄ ad refusionem totius. Et metiendo id qḋ iusticie ⁊ equitatis ē eo modo qui iam positus ē: melius poterunt ille ⁊ sibi ɔsimiles casus resolui q̄ꝫ sepe recurrendo ad varia iura positiua: cum illa in diuersis casibus loquant̄: et etiā nō nisi id qḋ p̄riusq̄ꝫ ipa cōstituerent̄: re ipsa iustum fuit: disponere voluerūt. Vn̄ in talibus casibus ⁊ similib⁹ non ideo aliquid iustum est. quia sic iura disponunt. sed potius ecōtra idō scꝫ iura id sic disposuerunt quia sic iusticia vel eq̄tas expetebat disponendum exprimendū ⁊ declarandū. ⁊ idō sepe magis fundamētaliter resoluūtur huiusmodi casus quādo ex naturali equitate inspecta pōderant̄ q̄ꝫ quādo ad obscuras decisiones legum recurrit̄. Dico tertio notāter in p̄dicto q̄rto dicto: culpa leui vl' lata. quia non videt̄ q̄ si damnū euenisset culpa leuissima B: q̄ B teneret̄ ad illi⁹ refusionem A. quia societas est cōtract⁹ qui fit gratia vtriusqꝫ. igit̄ recipiens non tenet̄ de leuissima culpa. sed soluꝫ de lata ⁊ leui.

Et si arguas, ergo eadeꝫ rōne etiā non teneret̄ B de fortuito casu ⁊ naturali: quia in cōtractu qui fit gratia vtriusqꝫ casus fortuitus spectat ad tradentē ⁊ similiter naturalis. Dicendū q̄ id verum est in cōtractu in quo non transfert̄ dominiū vt in locatione cōmodatione deposito ⁊ huiusmodi. secus in societate: ⁊ si non qualibet tamē in tali in qua transfertur non tm̄ vsufructus animaliū. sed etiam eorū dominiū. ⁊ si nō cum abdicatione tamē per cōmunicatiōeꝫ. Nam ex quo in tali societate: vterqꝫ est domin⁹ animaliuꝫ: vterqꝫ sustinere debet fortuitum ⁊ naturaleꝫ casum eorū. Nec est verum q̄ societas sit cōtractus in quo nō transfert̄ dominiū vt ip̄e ibidē supponit, ꝓ q̄nto dicit q̄ in contractib⁹ non ordinatis ad dominiū trāsferēdū: estimatio nō facit emptionē: applicādo hoc ad p̄dictū casū. ob qḋ etiam dicit q̄ etiam si fuissent oues tradite estimate ⁊ perijssent naturalit̄: non tenetur B A restituere aliquid. Naꝫ dico q̄ societas aliquando taliter fit q̄ etiā trāsfert̄ dominiū: aliquando tm̄ vsufruct⁹. ⁊ h̄ nō trāslatiōe abdicatiua. sꝫ cōmunicatiua

rorum in ſocietate. Si autē vis latius videre de caſu perditionis ouiū ex culpa B vide ſimile in ſequēti q̄ſtione in ↄcluſione ſcḋa. correlario tertio. i ſcḋo articulo eiuſdem correlarij. Hic enī ſolū tractat̄ de huiuſmodi ꝑditiōe ſupponendo ꝙ oues eq̄liter fuiſſent diuidēde. q̇d aūt ſi inequaliter vel ſi oīno non fuiſſent diuidende. ſed ſoli fetus ⁊ fructus. ⁊ de hoc vide ibidem in ſimili ſocietate pecuniaꝝ.

Sextus caſus. A tradidit aliq̄t oues B tali pacto ꝙ oē periculum earū ſit vtriuſqꝫ ita ꝙ qualitercunqꝫ pereāt: A debeat ſuſtinere vnam medietatem ⁊ B aliam. ſi autem non pereant debeat A prius trahere ſuum capitale: et poſtea oues ſint cōmunes vtriqꝫ eq̄liter. ille cōtractus reputat̄ illicit⁹ ex eo ꝙ B nimis grauat̄. Nā vbi male fortunent̄ oues B ꝑdit duo: hoc eſt duas res eſtimabiles ꝓcio ſcꝫ medietatem ꝓcij pecoꝝ quam oportebit B dare A ſm̄ tenorem ꝑdicti caſus in primo pacto eius. ⁊ ſcḋo laborē ſue cuſtodie. A autē tm̄ amittit vnum. ſcꝫ medietatem ꝓcij pecorū. ex quo igit̄ B ſubſtat pluri periculo: debet etiā plus participare de lucro. Contra illam reſponſionem arguitur dupliciter. Primo qꝛ ex quo cōtractus debet eſſe ſocietatis: oporteret ī reſponſione ſupponere q̇d eēt illud qḋ B poneret in ſocietatē. vtputa an operas poneret vel aliquid aliud. ⁊ ſi operas: an ille eſſent adequate cōmunicationi ouium vł non. quia ex hoc pendet reſpōſio. quia ſm̄ ꝙ alter ſocioꝝ plus poſuerit in ſocietatē ſm̄ hoc poterit habere maius ꝑticipiū q̄ȝ alius. aut ſi alius q̇ minus poſuit vult habere equale ꝑticipiū: poterit alter illi q̇ minus poſuit plura onera in periculis ſuſtinendis imponere vt fiat refuſio hincinde.

Preterea qua rōne eſt dānabilis ratiōe caſus quo male fortunent̄: eadem rōne eſt dānabilis ratione caſus ſi bene fortunent̄ quia in caſu bone fortune nō equaliter ꝑticipabunt ⁊ tamē poteſt ſtare ꝙ eq̄lia poſuerint capitalia. ⁊ tamen ꝑdicta reſponſio videtur reſidere tm̄ in hoc ꝙ iniq̇tas ſit rōne diſſortunij tm̄. Et ſicut quis euaderet illud ſcḋm fundamentū damnandi: dicēdo ꝙ ſupponit̄ opas non eq̄parari cōmunicationi ouium. ideo nimirū ſi non equaliter participent in caſu bone fortune: ita ꝑ idē euaderet̄ fundamentū ꝑdicte reſpōſionis de diſſortunio. qꝛ diceret̄ ꝙ non indignū eſt ꝙ tanto periculo ſubſtet B: ex quo lōge minus poſuit in capitali ⁊ tamen vult eq̄le participiū tādē habere. Preterea nō ſequeret̄. B ſubſtat pluri periculo. igit̄ pl⁹ debet habere in lucro ſicut tamē arguit ꝑdicta reſponſio: quia ſtare poteſt ꝙ B ſubſtat pluri periculo. ideo vt refundat A defectum in quo dedit vilius capitale q̄ȝ A ⁊ tamen equale vult habere ꝑticipium: ita ꝙ illud ſubſtare eſt B alia via prius refuſum ex alio pacto in cōtractu. Ideo aliter videtur eſſe dicendū ſub diſtinctione et per tria dicta. qꝛ ex quo caſus ſupponit ꝙ ↄtc⁹ ſit ſocietas: oportet ꝙ B aliq̇d ponat ad illam ſocietatē. Vñ ſupponat̄ ꝙ ponat operas. Aut igit̄ ille ope equiparant̄ communicationi ouium A: aut non. ſi ſic tunc

Primū dictū eſt ꝙ contract⁹ eſt illicit⁹ A dupliciter. ſcꝫ ratiōe vtriuſqꝫ pacti. Primo qꝛ ex q̄ B tantū capitale poſuit quātū A: iuſtum eſt ꝙ ſolum tantūdē periculi ſuſtineat ſcꝫ vt ſolum medietatem toti⁹ capitalis aggregati ex vtriſqꝫ capitalibus ſuſtineat. et ſic ſufficiet B ſuſtinere ꝑditionem operaꝝ ſuarum. ⁊ per cōſequens non erit equum ꝙ etiam ſoluat medietatem ꝓcij ouiū A. Secūdo ratiōe alterius pacti. qꝛ ex quo B tantūdeꝫ poſuit q̄ꝫtum A. igitur iuſtum eſt ꝙ tantūdem vtilitatis ꝑcipiat ſicut A. ⁊ ꝑ ↄſequens non licebit A añ oia velle trahere ſuum capitale: etiam ſi ſoluꝫ velit trahere illḋ ī caſu q̇ ſupuixerint oues tanto tēpore donec ex fructibus eorum illud trahat. Niſi quis fingat vel ſupponat ꝙ q̄uis id equū eēt abſolute loquēdo tamen attento ꝙ A vult ſubire medietatē periculi qḋ merito totum deberet ꝑtinere ad B ſcꝫ periculum ex culpa lata ⁊ leui ipſius ꝓueniens. ideo nimirum ſi A in refuſionem ſuſceptiōis illius periculi ſibi inde biri: poteſt velle prius capitale ſuum extrahere ſi non pereant oues. Sed tunc dato ꝙ hoc haberet apparentiā ſaltem ſi A intellexit vniuerſalitatem periculoꝝ adeo extēſe vt etiā cōphenderet ꝑicula culpe late et leuis (qḋ tm̄ vix natum eſt cōtingere ſcꝫ ꝙ tradēs velit etiā pericula oīs culpe recipientis ſubire) tm̄ adhuc oporteret ad B ꝙ ↄtc⁹

eſſet illicit⁹ A: ꝙ eēt adeq̄tio iter h̄ qḋ eſt A ſuſcipe tale ꝑiculū ꝓ medietate. ⁊ iter h̄ qḋ eſt A trabere ſuū capitale añ oīa ſi nō ꝑeāt oues. et h̄ vix appet ꝙ ſit h̄ talis adeq̄tio.

Scḋm dictū: ſi ope B. nō eq̄parent cōmunicatiōi ouium A: vtputa ſunt viliores cōmunicatiōe ouiū: tūc ꝗuis non ſit equū ꝙ B tātūdē ꝑticiperet de eis ſicut A. imo min⁹ ſibi debebit ꝗ̄ A: ita ꝙ A poterit pl⁹ velle de eis ꝑticipare ſi ſuꝑuixerint ꝗ̄ B: nō tñ ſeq̄t vel inferri pōt ꝙ ꝓpt̄ h̄ liceat A exigere tātū quātū caſus ponit ſcꝫ ꝙ ante oīa velit trabere ſuū capitale: q̄ nōdū cōſtat in quāto deficiūt ope B ob h̄ vt eēnt adeq̄te cōmunicatiōi ouiū. Vñ non poterit A pl⁹ velle ꝑticipare de ouib⁹: ꝗ̄ ꝗ̄tum ꝓporcionabiliter ope B deficiūt ab adeq̄tione earū. Et vltra h̄ opteret etiā ꝙ A ſubſtaret pluri ꝑiculo ꝗ̄ B: ex q̄ pl⁹ vult ꝑticipare iuxta h̄ ꝙ etiā pl⁹ poſuit. Vñ ſeq̄t ꝙ ſi ope B nō eq̄parent cōmunicatiōi ouiū A ſꝫ deficiāt ab eis: tūc dupliciter ꝯtingere pōt ꝯctū fieri illicitū A. Primo volēdo plus ꝑticipare iuxta pl⁹ qḋ poſuit nō ſuādo ꝓportionē pluris ꝑticipij ad plus i capitali ſuo. Scḋo ſi imponit B eq̄le ꝑiculum. q̄ min⁹ ꝑiculū deberet ei imponere ſicut ⁊ min⁹ habet ꝑticipiū. Preterea A exponit B ꝑiculo nihil habēdi ꝓ opis ſuis ſcꝫ qñ p⁹ extractionē capital' oues morerent. ideo A peccabit niſi medietas participādi oues ⁊ fruct⁹ poſt illā extractionē ceſſura B ex pacto a ꝑncipio ꝯct⁹ fuerit veriſiliter tāta ꝙ merito B ſubierit illḋ ꝑiculū ꝓpter tā ſupeffluētē cōmoditatē ꝑticipādā. Si aūt ope B ꝑualerēt ouib⁹ A: tunc A iteꝝ dupliciter peccaret ſcꝫ q̄ pl⁹ ꝑticipare vellet ⁊ min⁹ poſuiſſet. niſi dicat̄ ꝙ pl⁹ ꝑticipiū ſibi indebiti recōpēſat̄ ꝑ h̄ ꝙ A eq̄le ꝑiculū vult ſubire vbi min⁹ tñ teneret̄ ſubire: ſed tunc oporteret ꝙ fieret adequatio inter periculum qḋ ſubit A: ad illud pl⁹ ꝑticipij ſibi indebitum. Preter hos caſus poſſent adhuc alij caſus ſocietatis animaliū poni quoꝝ aliqui tacti ſūt in. q. lxxxix. quia apparebāt eē locationis cū tñ aliqui eorum accedunt ad ſocietatē. ſed q̄ dicti ſunt ſufficiunt. qm̄ ex eorū reſolutione pōt lector accipe artē alios nōdū formatos reſoluēdi.

Queſtio. XCIII.

Vtruꝫ traditionē pecunie i ſpecie ſocietatꝫ ꝯtingat fieri illis modis q̄b⁹ ꝯtingit fieri traditiōeꝫ aīalium i ſpecie ſocietatꝫ. Solō q̄ſtiōis ſtat i trib⁹ ſuppoſitiōib⁹ ⁊ duab⁹ ꝯcluſiōib⁹ ⁊ ſex correlarijs ſcꝫ duob⁹ circa ꝑmā ꝯcluſionē. ⁊ q̄tuor circa ſcḋaꝫ. ⁊ ſeptē argumētoꝝ ſeu dubioꝝ circa ſcḋaꝫ ꝯcluſionē emergētiū ſolutionib⁹.

Prima ſuppoſitio. q̄d ſit pecuniā tradere alteri in ſpecie ſocietatꝫ: ſatis pōt patere a ſili ex dictis de traditiōe aīaliū facta i ſpecie ſocietatis i. q. lxxxviij. cōcluſiōe. vj. Vñ pōt ſic deſcribi. ē pecuniam ſuā cōmunicatiue trāſferre i alteꝝ q̄ ad iteruſoriū citra tñ abdicationē dominij ⁊ iuris ꝑcipiēdi cōmoditatē eiuſdē: ꝓpt̄ h̄ ꝙ ille ali⁹ ſili mō recōmunicet ſibi aliquā aliā pecuniā vl' rē eſtimabilē pecunia: ob illū finē vt ꝑticipēt cōmuniter lucrū ꝓueniens ex pecunia ⁊ reb⁹ ſic cōmunicatꝫ ſi qḋ ꝓuenit: ⁊ aliqñ etiā vt ꝑticipēt cōmunit̄ capitalē pecuniā in fine ſocietatꝫ iter ſe diuidēdā. Quare aūt dicat̄ ſub diſiūctiōe q̄ ad interuſoriū tm̄. ⁊ q̄d ſit īteruſoriū patebit i ꝯcluſiōe ꝑma. Declaratio etiā illi⁹ deſcriptiōis pt̄ patere ex ſili ꝑ dicta i. q. lxxxviij. Ex hac notificatiōe ſeq̄t̄ correlariū ꝙ ꝯſocij pecunie ꝓ mutua cōmunicatiōe ſociali nō habent expectare fixū lucrū vl' emolimētū. Vñ ſi etiā ſint eq̄les i ſocietate: ita ꝙ tāta ꝑs lucri debeatur vni q̄nta alteri: tñ ſtat ꝙ nullū lucrū ꝓueniat. ⁊ ſic vterq̄ꝫ nihil habebit. ⁊ ſic non eſt fixū ⁊ ſi obuenit aliq̄d: illud ē nūc paruum nūc magnū. Et ex h̄ ſeq̄t̄ ꝯñter ꝙ in ſequenti caſu non eſt ſocietas: puta A tradit centū florenos ipi B vt exerceat eos in negociationib⁹ ⁊ B recipiēdo eos cōuenit cum A de certa ⁊ fixa mercede ſibi danda ſiue obueniat lucrum ſiue nō ⁊ ſiue paruū ſiue magnū lucrum nec vult damnū ſuſtinere i illa ſua mercede: nec etiam i capitali pecunia niſi ſua culpa contingeret. Na ibi eſt ꝯctus ꝯductiōis ⁊ locationis opaꝝ. ꝙ A cēſet̄ B ꝯduxiſſe ad opas impēdendas circa illos cētum florenos. ⁊ B non habebit partem lucri ſed totum erit ipius A: et non tenebitur B de damno capitalis niſi qḋ ſua culpa lata vel leui prouenuiſſet ꝓpt̄ ut in queſtione ḋ locatiōe opaꝝ habetur.

Et erit etiã ɔtract⁹ licit⁹ ſi B accipit mer-
cedem ꝓportionatam laboribꝫ et expenſis
ſi B debeat etiam ferre expẽſas: vel ꝓpor-
tionatam ſolis laboribꝫ ſi ſolum velit fer-
re labores. imo etiam B poſſet paciſci ꝙ
haberet partem de lucro vltra mercedem
dũmodo merces fuiſſet nimis remiſſa: ita
ꝙ in ſupplemẽtũ defectus expectaret par-
tem lucri ſi obueniret dũmodo eſſet ꝓpor-
cionata defectui ſupplendo: ⁊ tũc admiſce
retur ibi quedaꝫ ſocietas rõne illius pacti
vł cõtractus inominatus ꝑut etiaꝫ patuit
in q̃ſtione de locatione et cõductione. ⁊ ex
ibi dict̃ꝫ patet ꝙ etiam poſſet paciſci ꝙ nõ
teneretur de culpa leui: ſed ſolum ꝺ lata et
de dolo: puta ſi tãto remiſſiorem mercedẽ
acciperet quatenus eẽt liber de caſu culpe
(leuis.

Scda

ſuppoſitio. ſocie-
tas in pecunia ẽ duplex. que-
dam eſt pura. et hoc tam in ſubſtãtia q̃ꝫ in
naturalibꝫ ſocietatis ita ꝙ ei non eſt admi
xtus alius cõtractus: puta mutuatio vł cõ
ſimilis. Nec etiam ẽ ei adiectum pactum
aliquod exiſtẽs cõtra naturalia ſocietatis
Alia vero nõ eſt pura. Et hec ẽ duplex. q̃-
dam non eſt pura in ſubſtãtia: cui ſcꝫ ẽ ad-
mixtus alius ɔtractus puta mutuatio: cu-
iuſmodi eſt illa de qua patebit in principa
li caſu ſequẽt̃ꝫ q̃ſtionis. quedam ⁊ ſi ſit pu-
ra in ſubſtantia: tamen habet ſibi adiectuꝫ
pactuꝫ exiſtẽs contra naturalia ſocietatis
vt ſi alter ſociorũ alteri imponit plures p-
tes damni ſufferẽdas q̃ꝫ lucri ꝑcipiendas
ꝑut patebit in caſu q̃rto correlarij finalis.

Tertia

ſuppoſitio. ſocietas in pe-
cunia cõtrahitur triplicit.
Primo ſic ꝙ A tm̃ ponit pecuniaꝫ ⁊ B
etiam tm̃ pecuniã. vt puta ꝙ nec A nec B
impẽdunt opas ſuas circa illas pecunias
ſed vnũ tertiũ conducunt ad negociãdum
cũ illa. Scdo modo ſic ꝙ A ponit tm̃
pecuniã ⁊ B ponit tm̃ operas. ⁊ quomo-
do intelligendũ ſit quãdo dicit̃ ꝙ alter ſo-
ciorum ponit opas quaſi opere ſint vł an
ſint ſuum capitale qꝺ ipe ponit: patuit q̃-
ſtione. lxxviij. cõcluſione ſexta. Tertio
ſic ꝙ vterqꝫ ponit pecuniã ⁊ opas. ſi pmo
mõ hoc ẽ dupliciter. quia aut B ponit tã-
tũdem pecunie q̃ntum A aut nõ tãtũdem
Si ſcdm hoc eſt dupliciter. quia vel plus
pecunie ponit vel min⁹ pecunie ponit. Si
militer ſi fiat ſcdo modo principali: hoc ẽ
dupliciter. qꝛ vel ope quas B cõmunicat
A. equiualẽt cõmunicatiõi pecunie ſibi ꝑ
A cõmunicate. Aut non equiualẽt ei: et hꝫ
eſt dupliciť. qꝛ vel ille ope ſũt viliores aut
valentiores. Quãdo autẽ ope ſint dicẽde
equiualere pecunie vel cõmunicationi pe-
cunie. ⁊ qñ nõ patebit q̃ſtione. xcv. Simi
liter ſi fiat tertio modo: hoc ẽ dupliciter. qꝛ
aut pecunie ⁊ ope B equiualẽt pecunie et
operis A: aut nõ. ⁊ ſi non: aut ſũt viliores
aut valentiores. Itẽ ſtaret ꝙ pecunie eorũ
equiualerẽt ſꝫ opere vnius ꝑualerẽt opis

Prima

ɔclo. q̃uis videa (alteri⁹
tur poſſe dici ꝙ ſocietas
in pecunia etiam poſſit cõtrahi illis duo-
bus modis: q̃bus in ſuppoſitiõe vnica p-
cedẽtis q̃ſtionis dictũ eſt ſocietatẽ in ani-
malibꝫ ɔtrahi: tamẽ tuti⁹ ẽ vt dicatur eam
in pecunia non poſſe cõtrahi vtroqꝫ illorũ
modorũ. Prima ps huius ɔcluſionis
ꝓbat̃. quia videt̃ poſſe dici ꝙ A tradendo
pecuniã ſuã ipi B poſſit ei aliqñ cõmuni-
care taliter ꝙ B vna ſecũ habeat tam do-
miniũ pecunie q̃ꝫ etiaꝫ ius ꝑcipiẽdi cõmo-
ditates natas ꝑuenire mediante ea Aliqñ
ꝟo poſſit retẽto dominio ⁊ ꝓprietate pecu-
nie ſibi ſoli in B trãſferre ius ꝑcipiẽdi ſe-
cum cõmoditates natas ꝑuenire mediãte
ea: qꝺ ius q̃dam vocant interuſoriũ: qꝺ ni
hil aliud eſt q̃ꝫ ius ꝑcipiẽdi fructum vł vti
litatem natam ꝑuenire ꝺ pecunia nõ in q̃ꝫ
ſe ſola capta. quia ſic nihil fructificat: ſed p
ut ſubiacet induſtrie et exercetur in nego-
ciationibus. Nam vt videtur pecunia ⁊ ſi
non ſit nata fructificare ſe ſola: tamen acce
pta cum induſtria vtẽtis videt̃ nata fructi
ficare. quoniã ſic etiã ager vel domus vel
equ⁹ non fructificat niſi ager colat̃ et ali-
quis domo vtat̃. Ita igit̃ ſicut q̃s agrũ vł
animalia poteſt alteri cõmunicare quo ad
vſum vel vſufructum: retẽto ſibi dominio
vel ꝓprietatẽ eorũdem: ita videri poſſet ali-
cui poſſe dici ꝙ quis poſſit retinendo do-
miniũ pecunie ſue alteri eam cõmunicare
q̃ ad interuſoriũ qꝺ ẽ ſicut vſus vł vſufru-
ctus in agro vel animali. lꝫ illud interuſo-
rium pecunie non ſit vſus nec vſufructus
dicendus. quia vſus vł vſufruct⁹ non põt
conſtitui niſi in rebꝫ habentibꝫ vſum q̃ nõ
eſt earꝫ ɔſumptio qualis non eſt pecunia.

Secunda pars ꝓbatur. quia ſic dicẽdo aperta eſſet ianua vſuras tam exercendi ꝙ̃ etiam defendendi. Ratio primi. quia vſurarius diceret nõ mutuaui ipſi B pecuniã ſed mihi retinendo ꝓprietatem pecunie cõceſſe ei interuſorium ꝓ certa mercede. Et ſi ei obijceretur. ſi tibi retinuiſti ꝓprietatem pecunie: tũc etiam periculum erit tui ſoliꝰ qđ eſt falſum. Diceret: impoſui ipſi B periculum pecunie dando ſibi aliquid in refuſionem illiꝰ periculi impoſiti ſibi: puta qꝛ eo viliorem mercedẽ accepi ꝓ conceſſione interuſorij: quatenus B ſufferret periculũ loco mei cum alˀs maiorem mercedem accepiſſem. Ratio ſecũdi. quia vſurariꝰ etiaꝫ cõcedens ſe accepiſſe vſuraꝫ diceret illud ſibi non minꝰ licuiſſe ꝙ̃ ſibi liceret domuꝫ vel animal alteri concedere pro mercede: quia vtrobiꝗ̃ ẽ ſepabilis ꝓprietas ab vſu ita ꝙ retẽta ꝓprietate poteſt quis alteri cõcedere eius vſum. Nõ nego tamẽ quin pt̃er ſubſtantiã pecunie ſit ĩ ea quedã aptitudo ⁊ idoneitas ad importandũ vna cũ induſtria hominis lucrum: ita ꝙ illa idoneitas eſt q̃dam cõcauſa lucri: ⁊ ob illam põt aliquo modo pecũia dici fructifera. ⁊ illã idoneitatẽ vꝉ aptitudinẽ ſeu fructificatiuitatem ſeu quaſi fertilitatẽ vocant quidam interuſorium: vocabo tamẽ eaꝫ cõmoditatem eius. ⁊ tamen q̃ illã vult habere: oportet ꝙ etiaꝫ habeat ꝓprietatem ſeu dominiũ ſaltẽ pecunie: vt iam patebit. Secũdo etiam ꝓbatur. quia predictus modus dicendi ſupponit falſum. quia in rebꝫ quaꝝ vſus eſt earum ꝯſumptio non poteſt ſepari ꝓprietas ab vſu: ita ꝙ A habeat ꝓprietatem ⁊ B tm̃ vſum eiuſdem. Modo pecunia eſt res cuius vſus ſcꝫ diſtractio ẽ eiꝰ cõſumptio. igit̃ non poterit eius ꝓprietas ſeparari ab vſu. ⁊ ꝑ ꝯñs non poteſt dici ꝙ A retinẽdo ꝓprietatem: cõmunicet ipſi B vſũ citra hoc ꝙ cõmunicet ipſi B ꝓprietatẽ ſeu dominiũ. ⁊ ꝑ ꝯñs nõ poteſt A tradere ipſi B pecuniã in ſpecie ſocietatis ſcđo modo tacto. maior huius ꝓbationis ẽ Joh. xxij in ꝯſtitutione ad cõditorem ⁊ in ꝯſtitutiõe qꝛ quorundã. quas edidit aduerſus fratricelloꝝ errores. imo oportet illum q̃ vtitur pecunia vel alia re cuius vſus eſt eiꝰ conſumptio ⁊ vtitur ea ad talem vſum habere ius ſic vtendi alˀs illicite vteretur: ⁊ ſi oportet eum habere ius ſic vtendi cõſumendo eam: oportet etiaꝫ eum habere tale ius qđ ſit directum dominiũ. ⁊ per ꝯñs qđ ſit ꝓprietas eiꝰ. quomodo enĩ licite poſſes pane vti ad comeſtionem: niſi haberes directum dominium ⁊ ꝓprietateꝫ eius: eo ꝙ talis vſus ſcꝫ comeſtio conſumit rem ipſam ſcꝫ panem totaliter. ⁊ per conſequens etiã cõſumit ꝓprietatẽ ita ꝙ nemo amplius habet proprietatem vel dominium directuꝫ eiuſdem. quia non entis vꝉ corrupte vꝉ cõſumpte rei nemo eſt dominꝰ. Ex hac ꝯcluſione prima ſequũt̃ duo correlaria.

Primum correlarium. non valet diſtinctio quorũdam: vtputa alexandri de alexandria ⁊ baptiſte in ſumma ſua qui cum volunt declarare quomodo liceat tradenti alteri pecuniam inde velle habere fructum: dicũt ſic. Cõmiſſio pecunie fit duobꝫ modis. Uno modo: quia fit trãſlatio pecunie ſiue rei cõmiſſe in toto vel in parte in dominiuꝫ illiꝰ cui cõmittit̃. ⁊ pro pecunia ſic cõmiſſa non licet aliquid ſperare pro re alteriꝰ. Secundo modo fit cõmiſſio pecunie vel alterius rei: ita ꝙ non trãſfertur dominiũ ſed remanet tota res cõmiſſa in dominio cõmitẽtis ⁊ h̃ modo cõmittens põt ſperare lucruꝫ ſicut đ re ſua. ⁊ per ꝯſequẽs qđ accreſcit ſorti ſicut rei proprie: iuſto titulo poſſidetur.

Nec ẽ ſimile de cõmodato ⁊ de mutuo quia in mutuo pecunia ſtat in periculo illius qui accepit: non ſic in pecunia cõmodata que ſtat in periculo cõmodantis. ⁊ ideo licite poteſt ſperare lucrum ex pecunia.

Oportet autẽ ꝙ pecunia tota ſit cõmodata. qꝛ ſi partim eſſet cõmodata ⁊ partim mutuata: poſſet ibi eſſe vitium vſure. ſi enĩ aliquis cõmittit alicui cẽtum: ita ꝙ medietatem ei mutuet ⁊ aliam medietatẽ ſuo dominio retineat: ita ꝙ ille cui cõmittitur debeat de illis negociari ad lucrum: illud lucrum habet vitium vſure: quia ſperat non ſolum ex re cõmiſſa ſed etiam ex mutuata. ⁊ ideo ex mutui adiectiõe generat̃ vitiũ i toto ꝯctu. hec ille. Hec aũt diſtinctio deficit in octo. Primo qñ dicit ꝙ ꝓ cõmiſſiõe pecunie tranſlate ĩ dominiũ alteriꝰ nõ licet q̃d ſperare. Nã emẽs transfert pecuniã in dominiũ alterius. ⁊ tamẽ illo nõ facit mali qꝛ ſperat a vẽditore hr̃e mercedẽ equalẽ

imo paciſcitur ſup hoc. Nec valet ſi dicas non eſt ſimile. q2 pecunia eſt ementis: non ſic in ꝓpoſito. Nã pecunia poſtq̃ tranſlata eſt in venditorẽ: non eſt ementis: ſʒ añ ſ ſit eius: ſic etiam hic: ante cõmiſſionẽ trãſlatiuã pecunie pecunia eſt cõmittentis et poſtea non. Secũdo q2 innuit q eo ipſo q qs transfert pecuniã ſuaʒ vel aliam rem in aliũ quo ad dominiũ: illa res deſinat eſſe trãſferentis. hoc autẽ eſt falſum. q2 nõ omis tranſlatio eſt abdicatiua ſed quedaʒ eſt tm̃ cõmunicatiua q̃ quis manens dñs rei facit aliũ ↄdominũ eiuſdẽ. Tertio q2 innuit q nõ licet aliq̇d ſperare ꝑ re alteri⁹ qḋ tamen fallit qñ illa res eſt alterius nõ ſic q̇n etiam ſit ipſius ſperãtis. q2 tunc ſperat quid de re ſua. Et ſi dicas. ſi eſt alterius quo ad dominiũ. igiť etiã quo ad ꝓprietatem. q2 dominiũ ſaltem directum ꝛ ꝓprietas idem ſũt. ꝛ tũc vltra: igiť eſt ſol⁹ illi⁹ alterius. Dicendũ q ipa eſt illius alteri⁹ per ꝓprietatem: ſed non ꝑ appropriationẽ vł in ꝓprio: qñ eni duo habent aliquã rem q̃ ad dominiũ directũ ei⁹. ſʒ tñ in cõmuni: tunc habẽt ꝓprietatẽ ei⁹ ſed neuter habet eam in ꝓprio ita q habeat eius dominiũ ſol⁹. Vñ put hic capiť ꝓprietas eſt idẽ qḋ dominiũ directũ. ꝛ ſic non capiť put eſt idem qḋ ꝓprium dominiũ ſeu alicui appropriatũ dominiũ: quomodo accipiť qñ diciť. monachus non eſt capax ꝓprietatis. id eſt nõ eſt capax directi dominij ſibi ſoli appropriati ita q ꝓ libito habeat ð ea dare q̇n alius ↄfrater etiam habeat illud. ſed bñ ẽ capax dominij directi cõmunis ſibi et alijs. al's non liceret panem ſibi per abbatẽ datum comedere ꝛ ↄſumere niſi ↄſumendo haberet eius dominiũ directũ. Quarto quia ſupponit q ĩ ſocietate pecunie tradẽs eã ſocio non trãſferat dominiũ ei⁹ ĩ aliũ qḋ nõ eſt verũ. q2 ex quo trãſfert in eum ius ꝑcipiendi id qḋ pecunie ꝑ modũ fructus accreſcit: opteť q etiaʒ habeat dominiũ eiuſdem: eo q in pecunia non põt ſeparari dominiũ ab vſu ſeu a iure ꝑcipiẽdi vtilitates et fruct⁹ rei. Vñ ↄſoci⁹ habet ius alienãdi et diſtrahẽdi pecuniã etiã ꝑtim nomĩe ſuo ꝛ ꝑtim in ſuã vtilitatẽ. q2 ꝑticipabiť lucrum inde ꝓueniens. diſtractio aũt pecunie cẽſetur ei⁹ ↄſumptio. igiť habet ius eã ↄſumẽdi. ꝛ ꝑ ↄñs habet dominiũ ei⁹. Preterea ſm̃ illum modũ imaginandi non aliter traderet A pecuniam ſuam ipi B q̃tum ẽ ex pte dominij: q̃ ſi A conduceret ipm B ad opas ſuas ꝑ mercede determinata impendendas circa pecuniã: nomĩe ipſius A eaʒ diſtrahendo ꝛ cum ea negociãdo. q2 vtrobiq̃ A ſolus haberet dominiũ pecunie et nõ ipe B. ↄñs ẽ falſũ. q2 pinguius ius habet B in pecunia qñ eſt ſoci⁹ A in pecunia q̃ qñ B tm̃ eſt locator operaꝝ circa pecuniam. Dico aũt notãter q̃tum eſt ex pte dominij. q2 bene eſſet differentia q̃ ad alia vtpura quãdo B ẽ ſocius tunc ꝑs lucri ſibi debẽs cedere non eſt determinata. imo nec fixa. q2 ſi nullũ ſupmaneat lucrũ: nihil habebit. ſecus ſi eſt locator operaꝝ. q2 tũc ſibi debeť determinata ꝛ fixa merces: etiaʒ ſi nullũ ſupmaneat lucrũ. imo etiam ſi pecunia ꝑeat: dũmodo ſine ſua culpa. Preterea quãdo B eſt ſoci⁹: tunc nõnũq̃ teneť etiã de ꝑiculo fortuito pecunie vt patebit ð quo tñ nõ teneť qñ eſt tm̃ locator operarũ. Hoc autẽ ſcʒ ſufferre periculũ fortuitũ etiam ipo A ſibi illud licite imponente: ꝓſtat indiciũ q B exiſtẽdo ſoci⁹ habet pinguius ius q̃ quãdo ẽ locator operarũ. Et ſi dicas. verũ eſt q habet pinguius ius. q2 habet ius interuſorij qḋ nõ habet quãdo eſt locator operarum. Contra. illud interuſoriũ non eſt niſi ius tale quale ẽ vſus ꝛ vſufructus in rebus que non ↄſumũtur vſu. ꝛ ſic interuſorium eſt quaſi vſus pecunie capiendo vſum ꝑ iure. Modo vſus in pecunia non poteſt ſeparari a ꝓprietate. igiť. Et ſi arguať. ſi conſocius eſſet ↄdominus pecunie. igiť in fine ſocietatis eſſet diuidẽdum non tm̃ lucrum: ſed etiã capitalis pecunia: qḋ eſt falſum: ſaltem in multis etiã licitis ſocietatibꝫ. patebit ſolutio in ↄcluſione ſcḋa. Quinto q2 ſupponiť pecuniã poſſe cõmodari etiaʒ quãdo tradiť ad vſũ negociatiõis put fit ĩ ſocietate. Modo pecunia ad taleʒ vſum non poteſt cõmodari q2 nulla res eſt cõmodabilis niſi in q̃ poſſunt ſeparari ꝓprietas ꝛ vſus. ꝛ vſus non ſit ei⁹ ↄſũptio: in pecunia aũt non poſſunt ſeparari ei⁹ ꝓprietas ꝛ vſus diſtractiõis. igiť. Sexto q2 eã traditiõeʒ q̃ q̇s tradiť pecuniã ĩ ſocietatẽ: vocať ↄmodatiõeʒ qḋ ẽ valde improprie loq̃ q2 ↄmodatio ẽ ↄceſſio rei ad vſũ q̃ nõ ẽ ei⁹ ↄſũptio cuiuſmodi nõ fit

qñ pecunia tradiẗ i ſocietatẽ. qꝛ tũc tradiẗ ad diſtractionẽ q̃ ẽ illiꝰ ↄſumptio. Unde ſi eiꝰ traditionẽ voluit aliq̃ noīe alio a ſociali cõmunicatione nominare: debuiſſet potius eam nominaſſe cõmiſſionem. quia tali vocabulo ⁊ nõ cõmodatiõe vtiẗ papa i c. p veſtras. de do. inter virũ ⁊ vxorem. Septimo. ꝙ dicit de re cõmodata ſcḋo mõ lȝ ſperare lucrũ. Naȝ ꝑ̃te h̃ implicat. qꝛ cõmodatio ẽ ↄctꝰ gratuiꝰ. igiẗ fieri bȝ ſine ſpe lucri. Unñ i h̃ differt a locatione. qꝛ cõcediẗ vſus rei ꝑ mercede. igiẗ cõmodatio nõ gratuita: ẽ locatio. Octauo. qꝛ caſus poſitꝰ lȝ ſit ↄdẽnãdus: tñ id agendũ ẽ cum diſtinctiõe tali ſcȝ ſi ipe tradẽs ꝑ̃tẽdat hr̃e lucrũ de vtraq̧ȝ pecunia: ſecꝰ ſi tm̃ de pecunia tradita ſocialiter vt puta ſi vellet habere nõ medietatẽ totiꝰ lucri. qꝛ tũc ꝑ̃ſumeretur ꝙ vellet hr̃e aliq̃d de pecunia etiã mutuata: ſȝ vellet hr̃e medietatẽ medietatꝭ. qꝛ tũc cenſereẗ velle diuidere lucrũ cedens ď pecunia ſociali: qḋ lucrũ eſt medietas totius lucri ⁊ ſocio medietatẽ dimittere ⁊ ſibi aliam medietatẽ retinere. ⁊ hoc poſſet eſſe licitũ: ſi ſaltẽ ope h̃ eq̃ualẽt cõmunicatõi pecunie ipiꝰ. A pꝫ lanꝰ in ſequentibꝫ pa

Scḋm correlariũ ꝙ ṗdi- (tebit. cta diſtinctio: q̃tenus clareſceret quomodo liceat tradenti pecuniã alteri: inde velle habere fructũ: in diꝰ poneretur aliter ſcȝ clarioꝛibꝫ terminis ⁊ etiaȝ verioꝛibꝫ ſentẽtijs. ⁊ h̃ ſic. Ex traditionẽ pecunie cõtingit fieri duobꝫ modis. Uno modo ſic ꝙ trãdẽs ipe trãſferat eã in aliũ cum eiꝰ abdicatiõe ita ꝙ tradens exuat ſe dominio eiꝰ ⁊ deſinat eẽ eiꝰ dñs ⁊ ſolus alius ſit dñs eiꝰ: quomodo tradiẗ qñ mutuaẗ. ⁊ illo mõ non licet aliq̃d ſperare de ea ſupple poſtq̃ȝ eſt facta alteriꝰ. qꝛ tunc ſic ẽ facta alterius: ꝙ eſt aliena ipi q̃ eam tradidit. Unñ ſic ſperaret aliq̃d de re aliena. de q̃ tñ non licet aliq̃d ſperare. et hoc vltra id qḋ ei eq̃ualet. Nam mutuatoꝛi pecunie licet de ea ſperare vt mutuatariꝰ ſibi reſtituat eq̃ualẽ ſȝ ꝑ̃ter h̃ non licet ſibi aliq̃d de ea cũ iam ẽ facta alteriꝰ ꝑuenſẽs ſperare. Alio modo ↄtingit eã fieri taliter ꝙ tradẽs ipe non exuit ſe dominio eius. nec deſinit eſſe dñs eius: attamẽ cõmunicat alteri dominiũ eiꝰ ſine eiuſdẽ abdicatiõe. Et de pecunia ſic alteri tradita licet aliq̃d ſperare. qꝛ pecunia illa ẽ ſua. ideo lucrũ ex ea ꝑueniens ꝑueniẗ ex ea vt ex re ſua. ⁊ lȝ illa pecunia etiam ſit alterius nõ tñ ſolꝰ alteriꝰ: ſȝ cõmunis vtriuſq̧ȝ. Nec ẽ ſimile de pecunia mutuata. ⁊ tradita ſocialiter vt ſcȝ oporteat de ea tradita ſocialiter nihil ſperare: ſicut ď ea tradita mutuo nihil lȝ ſperare. Nã vna diuerſitas iã patuit. ꝙ mutuo tradita non maneẗ tradẽtis. ideo ſi aliq̃s fructꝰ ei poſt traditionem accreſcat: nõ accreſcit niſi ei cuiꝰ ꝑ tunc eſt ſcȝ mutuatario: lȝ etiã ſit recipiẽtis. ideo fructus ei accreſcẽs poterit applicari tradẽti q̃ȝ iuis etiã recipiẽti eam. Scḋa diuerſitas qꝛ tradita mutuo ſtat periculo ſolius mutuatarij. ſocialiẗ aũt tradita ſtat ꝑiculo vtriuſq̧ȝ. imo aliq̃ñ ſtat ꝑiculo tradẽtis tm̃ ſm ꝙ diuerſimode ↄtrahiẗ ſocietas vt i ſequẽti ↄcluſione patebit. ideo nõ mirũ ſi ſocialiter tradenti potius liceat q̃d ſperare de ea q̃ȝ tradenti eã mutuo. Poſſet etiã q̃dã alia diſtinctio poni quã Rich. ponit i. iiij. diſ. xv. ꝑ quã etiã pateret quomodo de pecunia alteri tradita liceret: ⁊ etiam nõ liceret ſperare lucrũ. ⁊ h̃ ſic: qꝛ aliq̃uẽ alteri tradere pecuniã cum pacto habẽdi q̃d vltra pecuniã capitaleẗ traditã ↄtingit q̃druplicit. Primo qñ capitale ⁊ lucrũ poniẗ ſub certitudine. Scḋo qñ capitale poniẗ ſub certitudine ⁊ lucrũ in fortuna: vt cum q̃s mutuat alicui centũ tali pacto ꝙ habebit aliquã portioneȝ lucri ſi fuerit lucrũ capitali ſuo ſemꝑ ſaluo ſibi q̃cq̃d accidat. Tertio modo qñ lucrũ poniẗ ſub certitudine ⁊ capitale ſub fortuna. vt cũ aliq̃s eũti ad nũdinas vel in angliã mutuat centũ ꝑ certa ſũma pecunie recipiens in ſe ꝑiculũ capitalis niſi pereat ꝑ culpã vel negligentiam mutuũ accipiẽtis. Quarto mõ qñ vtrũq̧ȝ poniẗ ſub dubio qḋ ñ videẗ notabiliẽ magis in fauorẽ dãtis q̃ȝ accipiẽtis. Primis tribus modis aliq̃s accipiẽs vltra ſortẽ teneẗ ad reſtitutiõeȝ. qꝛ ↄtractꝰ ſunt vſurarij ſiue fiãt directe ſiue idirecte ſiue explicite ſiue implicite. Sȝ de tertio de quo nõ eſt ita clarũ. ꝑbaẗ ꝑ. c. nauigãti. de vſurꝭ. Naȝ niſi fuerit culpa vł negligẽtia illiꝰ q̃ accipit raro accidit ꝙ pecunia quam mutuo accepit pereat. Unñ ille q̃ in iſto caſu dat pecuniã mutuo: habet in fauorem ſuũ illud qḋ accidit raro. Sȝ q̃rto mõ accipiẽs vltra ſortẽ reſtituere nõ teneẗ qꝛ rõe veriſiſis dubij

ille cõtractus excuſat. c. nauigãti. §. ille q̃z rẽ. Sed hec diſtinctio nõ deſeruiret ad ꝓpoſitũ niſi ad aliquẽ illoꝝ modoꝝ reduceretur traditio ſocial' pecunie: ⁊ põt reduci ad quartũ modũ. Nã tradens ſocialiter pecuniã ipi B. ponẽti opas: ponit pecuniam ſub fortuna: q꞉ tradẽs retinet ei⁹ periculum ⁊ etiam ponit lucrũ ſub fortuna. q꞉ ſi nihil obueniat: nihil vult hrẽ lucri. Attñ nõ ois ſocietas pecuniaria ad illũ poſſet reduci. q꞉ ñ illa in qua tradens pecuniam imponit partẽ periculi capitalis ipi B. q꞉ ibi tradẽs ñ põit pecuniã ſub fortuna niſi pro parte. De tertio etiã caſu vide latius queſtione. xxxix.

Secunda cõcluſio.

Quis nõ ꝯtingat pecuniã ſuã q̃ ad cõmoditatem inde ꝓuenibilẽ cõmunicare ſocialiter ipi B. citra hoc ꝙ cõmunicet eidẽ etiam ꝓprietatẽ euſdẽ. immo ſi ei eam cõmunicat q̃ ad cõmoditatẽ: oportet ꝙ etiã A. eã cõmunicet q̃ ad ꝓprietatẽ: tñ nihilominus illa cõmunicatio facta ſimul tã quo ad dñium q̃ꝫ quo ad cõmoditatẽ pecunie põt ꝯtingere dupliciter. Prima ps huius cõcluſionis ptꝫ ex ſcda pte ꝑcedentis concluſionis. Et ſecũda pars intelligit̃ ꝓ nũc de poſſe in genere vt ſit ſenſus. non repugnat ſubſtãtie ſocietatis pecunie q̃n vtroq̃ꝫ modo fieri poſſit: nõ obſtante ꝙ ĩ vtroq̃ꝫ modo pecunia cõmunicet̃ etiã q̃ ad ꝓprietatẽ. An aũt vterq̃ꝫ modus fieri poſſit licite poſtea tanget̃. Primus igit̃ mod⁹ eſt ꝙ A. intendat ꝙ nõ obſtante ꝙ B. tpe ſocietatis habeat ius nõ tñ q̃ ad cõmoditatem pecunie: ſed etiã quo ad dñiũ euſdẽ. tñ in fine ſocietatis non debeat B. habere niſi participiũ in lucro ⁊ nõ in ipa capitali pecunia. Immo capitaliſ pecunia deberet in fine tota cedere ſoli ipi A. ⁊ hoc adeo ꝙ in caſu quo nullũ lucrũ obueniret: deber B nihil noĩe lucri velle habere. ſicut ⁊ A. nihil lucri tunc habebit: et vterq̃ꝫ carebit lucro. ſed tñ A. recuperabit ſuum capitale. ſcꝫ pecuniã. ſaltẽ ſi ſupmãſit: ita ꝙ nõ eſt perdita. B. aũt nõ põt recuperare ſuas opas: q꞉ tranſiuerũt ſicut nec eas potuiſſet recuperaſſe ſi lucruꝫ ꝓueniſſet. Et circa illam primũ modũ ſocietatꝫ occurrũt tria argumenta vel dubia.

Primũ igitur argumentũ vel dubium eſt. q꞉ alicui videretur irrõnabile ꝙ B. dꝫ ſic ꝑdidiſſe totaliter opas q̃ fuiſſe videnť ſuũ capitale ſociale et tñ A. nõ debeat ꝑdidiſſe ſuũ capitale ſed velle totũ rehabere ⁊ in nullo ſubleuare ipm B. in ꝑditione ſui capitalis. ſcꝫ ſuarũ oparũ. Diceret̃ ꝙ capitale ipi⁹ B ꝓprie loq̃do nõ eſt ei⁹ ope ſed ꝑſona ſua quã ſocialiter cõmunicat ipi A. ad opas: vt dictum fuit q̃ſtione. lxxxviij. ꝯcluſione ſexta. et ſic in hoc pari paſſu ambulãt A. et B. ꝙ B. retrahet ꝑſonã ſuã quã cõmunicauit ipi A. ad opas ⁊ ꝑdidit fructũ perſone ſue ſcꝫ opas. ſic A. retrahet ſubſtantiam et ꝓprietatẽ ſeu directuꝫ dñium pecunie quã cõicauerat ipi B. ita ꝙ ſolus incipit habere eius dñium ⁊ ꝑdidit fructũ vel cõmoditates q̃ debuiſſent ꝓueniſſe de ea.

Secundo arguit̃ ſic. Quia nõ apparet quõ poterit de facto vel de iure ſaluari ꝙ A. cõmunicauerit ipi B. pecuniã tam q̃ ad dñium q̃ꝫ q̃ ad fructũ: et tñ nõ velit ipm B. ꝑticipium habere in pecunia etiã quo ad ſubſtantiã pecunie ⁊ ei⁹ directũ dñium. Dicenduꝫ ꝙ ꝓ diuerſis tpibꝫ illa bñ ſtãt ſimul. puta ꝓ tpe quo durat ſocietas habet B. ius ĩ pecunia tam q̃ ad dñium q̃ꝫ quo ad fructum eius. ſed finita ſocietate redit ad eũ dñium ſine fructibꝫ vel lucris interea ꝑceptis. Nã videm⁹ etiã ĩ mutuo hoc fieri. ꝙ ſi A. mutuet ipſi B. c. florẽ. nõ habet B. fructũ illius pecũie niſi etiã habeat ꝓprietatẽ ⁊ dominiũ: et tñ finito tempore mutui cogitur cedere ꝓprietati pecunie ⁊ eaꝫ reſignare ipi A. nec poterit habere partẽ in ea. Attñ ꝑdicta ſocialis cõmunicatio pecunie ipius A. non eſt mutuatio. q꞉ pecunia manet in periculo ipius A. ſocialiter eã cõmunicantis. et hoc totaliter ita ꝙ nulla ps periculi ſpectat ad ipm B. ſaltẽ in hoc primo mõ ſicut ⁊ ipe A. ſolus vult rehabere ipaꝫ totam capitalẽ pecuniã in fine ſocietatꝫ ſi ſaltem remanſit. ſed q̃ñ eſſet mutuata ipi B. tota eſſet in ꝑiculo B. Attñ exemplum de mutuo ꝓ tanto eſt adductũ: q꞉ ad hoc valet ad ꝓpoſitũ vt videat̃ nõ eſſe impoſſibile de facto vel infactibile ꝙ aliq̃s cũ aliquo habeat pro aliquo tpe dñium et cõmoditatem pecunie. et finito illo tẽpore debeat

dominiū redire ad priorem dominū citra
hoc ꝙ ad eum redeat fructus qui ꝓuene-
rat per illaȝ, quō aūt ſit poſſibile de iure ꝟ
eſt licite factibile patebit paulo poſt.

Tertio arguitur. Si ꝓ tempore
ſocietatis B habet parti-
cipium tam dominij pecunie ꝙ̄ cōmodita
tis euiſdē, igitᷣ ſi in primo modo perderet
pecunia capitalis: etiā ſine culpa B tem-
pore ſocietatis: B deberet etiam ſuſtinere
partē illius damni, quia ꝑiculum cōcomi
tatur dominiū: ita ꝙ cuius eſt dñium: ei⁹
eſt periculū; vt pꝫ in mutuatario: cuiꝰ qꝛ
pecunia eſt totaliter, ideo periculum eius
erit totaliter Igitur in hoc primo modo ſi
dominiū capitalis pecunie eſt etiam par-
tim B, etiam periculū pecunie erit partim
euiſdē, Cōſequens autē eſt falſum ſaltē in
hoc primo modo. Dicendū ꝙ nō opor
tet ꝑdictam ſequelā ſeq̄. Primo: qꝛ ſi tpe
ſocietatis perditur, ſcꝫ ante finē temporis
cōuenti a principio: iam finitū eſt tempus
ſocietatis, ꝓpter perditionē capitalis ſine q̄
nō poteſt durare ſocietas, nec A, teneť ali
ud capitale ponere, quia A nō tenetur cō-
traxiſſe ſocietatē cū B niſi ponendo ſemel
pecuniā: et ſi finita eſt ſocietas: nō oportet
ad A redire plus de capitali ꝙ̄ ſupman-
ſit: ſicut ꝛ idem fuiſſet obſeruatū ſi duraſſet
ſocietas vſqꝫ ad tp̄s ꝯuentū, Et ideo ex q̄
nihil ſupmanſit: nihil rehabebit A de ca
pitali, et per ꝯſequēs nō teneť B ſuſtinere
partē ꝑiculi capitalis ſic ꝙ teneať ſubleua
re A in parte. Scd̄o qꝛ ꝛ ſi tpe durantꝫ ſo
cietatis B habeat ꝑticipiū dominij capi-
talis pecunie tn̄ non habet illud de per ſe
et immediate ſed cōcomitanter ſcꝫ ꝓ ꝙ̄to
nō pōt habere interuſoriū ꝛ ꝑticipium cō
moditatꝫ ſine eius dñio: eo ꝙ ꝓprietas pe-
cunie ꝛ cōmoditas ſeu interuſoriū ei⁹ nō
ſunt ſepabilia. Vn̄ ſufficit B in hoc ꝑmo
mō ſuſtinere partē periculi eius qd̄ ꝑnci-
pali ꝛ immediata intentione in eū fuit trāſ
latum cuiuſmodi eſt interuſoriū ſeu ꝯmo
ditas pecunie, huius em̄ ꝑtē in ꝑiculo ſuf
fert: qꝛ ita priuať B lucro qd̄ ex pecunia il
la ꝓuenıſſet ſi ꝑdita nō fuiſſet: ſicut A pri-
uatur eodē. Probatio aūt argumēti ꝓce-
dit de illo in q̄ q̄s habet dñium ex intētio
ne immediata quā habet vel habere debꝫ
tradēs, non em̄ plus tranſferť in aliquē ꝙ̄
tradēs intēdat in eū trāfferre nec amplio-
ri mō ꝙ̄ intendit: ſaltē ſi eſt poſſibile, et qꝛ
nō eſt poſſibile ꝙ A cōicet B interuſoriū
pecunie ſeu cōmoditatē eius ſine ꝓprieta-
te, ideo vtrūqꝫ ei cōmunicat: qꝛ in illo pri
mo mō ſocietatis nō intendit vtrūqꝫ ex eq̄
in ip̄m tranſferre: ſed ꝑncipaliter interuſo
rium ꝛ cōcomitanter dñium ꝛ nō aliter ꝙ̄
vt dñium toti⁹ debeat ad ſe ſolū redire fi-
nita ſocietate ſi ſupmanſit tota pecunia ca
pitalis, ſic ꝛ ſtat ꝙ licite pōt hoc velle: ita
ꝙ al's A nimis peioraret ſuam cōditionē
ſi deberet ſcꝫ B etiā habere ꝑtē in diuiſio-
ne capitalis pecunie in fine, ideo nimirum
ꝙ B debebit ei dimittere totū capitale in
fine ſi ſupmāſerit ꝛ etiā A nō debebit (ſi ca
pitale ſine culpa B perijt) aliq̄d ꝓ eo exige
re a B: ex q̄ ſolū voluit vt ad eū rediret ſub
cōditione, ſcꝫ ſi ſupmāſerit. Si aūt voluiſ
ſet ꝙ etiā ſi periſſet; deberet B ꝑtē ꝑditio
nis ſecū ſuſtinere, tūc ꝓ q̄nto hoc licite po
tuiſſet voluiſſe; ꝓ tanto B deberet ſuſtine
re partē ꝑditionis, et quidē licite potuiſſet
hoc voluiſſe dummō etiā voluiſſet ꝙ in fi
ne ſocietatis capitale diuidendū fuiſſet ſi
ſupmanſiſſet, put iam diceť in ſcd̄o mō cō
trahendi ſocietatem.

Secundus igitur mod⁹ eſt
ꝙ A intēdat ꝙ
B in fine ſocietatis etiā debeat hr̄e partici
piū in pecunia: ita ꝙ nō tm̄ lucrū ſit inter
eos diuidēdū ſed etiā pecunia capitalis, ꝛ
ꝑ ꝯn̄s ſi nullū lucrū obueniſſet ꝙ adhuc
B debeat aliq̄d reportare, ſcꝫ partē capita
lis pecunie, et ſic B nō ſuſtinebit ſolus ꝑ-
ditionē operarū, qꝛ in releuamen earū ꝑdi
tarum ꝑticipabit aliq̄d de capitali pecūia
et ſic A iuuat B ad portandū ſuū damnū

Et ꝙ neuter modus repugnet ſocietati
de facto: immo nec de iure diuino vel na-
turali quin vtriqꝫ ſocioꝝ liceat vtroqꝫ mō
cōtrahere ptꝫ. qꝛ vtroqꝫ mō ꝯtingit cōtra-
here ſocietatē aīaliū etiā licite, et de primo
mō ſatis ptꝫ, De ſecūdo probať. Nam cō-
tingit ꝙ A cōicet ſua aīalia ſocialiter B
ponenti tm̄ opas, et hoc taliter ꝙ finita ſo
cietate: nō tm̄ fructus ꝛ fet⁹: ſed etiā aīalia
debēt inter eos diuidi, etiam ſi nullū lucrū
de aīalib⁹ et operis ꝓueniſſet, ergo ſignū
eſt ꝙ nō repugnat ſocietati, qꝛ nihil repu-
gnat generi quod conuenit alicui ſpeciei

cius, et ſi nõ repugnat ſocietati in genere ꝛ cõuenit ſocietati in animalibꝫ nõ apparet ratio: cur repugnaret ſocietati in pecunia. Jmmo ratio ꝓpter quã ↄtingit illo modo cõtrahere i aĩalibꝫ: etiã habet locũ in pecunia. Nam ratio quare vtroqꝫ modo cõtingit in animalibꝫ ↄtrahere eſt, quia aliquãdo ope B equiparant tm̃ vſufructui animaliũ: et tũc cõtrahit̃ p̃imo mõ. aliqñ equiparant̃ tam vſufructui animalium qꝫ ipis aĩalibꝫ: et tunc cõtrahit ſecũdo mõ. Modo ſic etiam cõtingit ꝙ opere B equiparantur tm̃ interuſorio pecunie. et ſic cõtrahitur p̃imo modo. aliqñ equiparant̃ tam interuſorio qꝫ dñio pecunie: ꝛ ſic contrahitur ſcdo mõ. Circa iſtum ſecundũ modũ ſocietatis emergunt quattuoꝛ dubia ſeu argumẽta difficultatẽ faciẽtia.

Primũ argumentũ vel dubium eſt. quia aliqs obiciẽdo diceret. qꝫuis vterqꝫ modꝰ ſit de facto poſſibilis: tñ nõ apparet ꝙ vterqꝫ ſit de iure diuino vel naturalis equitatꝫ poſſibilis: ſic ꝙ vterqꝫ poſſit licite fieri: quin potiꝰ ſi vnꝰ fiat licite opoꝛtebit aliũ fieri illicite ꝛ econtra. quia ſi ſecundꝰ ſit licitus ipi A: tũc eſt equus cõtractus ex parte A. ita ꝙ A non grauat B inique, nec aliqd ei denegat qḋ ſibi debet. et ſi ſic: igitur p̃imus modꝰ erit illicitus ipi A. qꝛ in p̃imo denegat aliqd ipſi B qḋ in ſecũdo ſibi cõceſſerat. ſcꝫ participiũ capitalis pecunie in fine ſocietatꝫ diuidende. Unde longe peioꝛ eſt cõditio B in p̃imo mõ qꝫ in ſecũdo. ideo ſi A in ſecũdo nihil fecit B: niſi ꝙ debuit et facere: tunc in p̃imo faciet ſibi longe minꝰ qꝫ debeat. Similiter ſi ecõtra cõtractus ſit licitus ipi B in p̃imo mõ: ita ꝙ B in p̃mo nihil facit A niſi qḋ debet: tunc erit eidẽ illicitus in ſcdo. qꝛ in ſecũdo mõ B facit ſuam cõditionẽ longe melioꝛẽ qꝫ in p̃imo.

Dicendũ ꝙ verũ eſt ꝙ ſi vnus modus fiat licite opoꝛteret aliũ fieri illicite qñ cetera eſſent vtrobiqꝫ paria (et loquoꝛ hic qñ ille qui fieret licite: fieret licite de rigore iuſticie vl̃ equalitatis cõmutatiue) ſecus aũt qñ cetera nõ ſunt paria vtrobiqꝫ. ꝛ hoc põt declarari duplici via. Prima. nam ſtaret ꝙ A ageret iuſte et nõ inique cũ B volendo ipi B ſolum dimittere participium lucri et nõ participiũ pecunie capitalis: eo ꝙ opera ꝛ induſtrioſitas pſone B nõ põt equiparari tam dñio qꝫ cõmoditati pecunie. ita ꝙ tam dominiũ qꝫ fructꝰ ſeu lucrũ eſſent in fine diuidenda: ſed tm̃ põt equiparari cõmoditati pecunie. Nam qꝫuis capitale qḋ B ponit ſit pſona B: tm̃ qꝛ B nõ vult perſonã ſuã ꝛ ius eius in fine eſſe diuidenda. qꝛ tũc nimis p̃ualeret cõditio A. Jdeo qḋ in pſona nõ vult fieri: opus erit ſupplere in opis ꝛ induſtria. et qꝛ ſtat ꝙ etiam opera et induſtrioſitas B nõ ſit tanta ꝙ equiualeat tam dominio qꝫ cõmoditati pecunie ſi vtrũqꝫ eſſet diuidendũ. ideo poterit nolle dñium pecunie eſſe diuidendũ in fine: ſed tm̃ cõmoditatẽ q̃ ex eis ꝓuenit. et tñ ſi induſtrioſitas ꝛ operatiuitas B eſſet tanta ꝙ poſſet equiparari tam dñio qꝫ cõmoditati pecũie A diuidẽdis in fine (qḋ maxime natum eſſꝫ cõtingere qñ pecunia ipſius A eſſet modica ꝛ induſtrioſitas B magna) tunc A ageret inique nõ volendo B etiam aſſignare participiũ capitalis pecunie. et ſic ſm̃ q̃ntitatem induſtrioſitatis eius qui ponit operas vel etiam quantitatem pecunie: ↄtingit ꝙ ſm̃ p̃imũ modũ cõtrahendi aliqs alicui poteſt velle licite ſolum dimittere participiũ lucri: et tamẽ ſi q̃ntitas pecunie vel induſtrioſitatis eſſet alia: teneretur etiam ei dimittere participium capitalis pecunie p̃out fit in ſecundo modo cõtrahendi. Secũda via. Nam ſtaret ꝙ B ponẽs operas: poneret eas ſuis expenſis. Hoc eñ nõ eſt ↄtra ſubſtantiam ſocietatis: queadmodũ cõtingit i ſocietate animaliũ ꝙ B ponẽs operas ꝛ nõ animalia: ponit operas vnacum expẽſis. et ideo in talibꝫ ſocietatibꝫ ↄtingit ſepe: etiam licite: ꝙ in fine ſocietatis B habet participium nõ tm̃ in fructibꝫ et fetibꝫ capitalium animaliũ q̃ poſuit A: ſed etiam in animalibus capitalibꝫ. Ergo etiam hic poſſent opere B accepte vnacũ expenſis in tãtũ aſcẽdere ꝙ nõ minus cenſeret̃ poſuiſſe B qꝫ A. etiam capiẽdo pecuniã A tam quo ad dominiũ qꝫ quo ad cõmoditatem eius diuidẽdã i fine. ꝛ per ↄſequẽs in tãtũ poſſent aſcendere opere B ſic accepte cum expenſis: ꝙ nõ immerito in fine ſocietatis deberet etiam B habere participiũ capi-

talis pecunie: quatenus attento ꝙ A vult participare lucrum qđ fuit obtentum non tm̄ per operas ſed etiam per expenſas B: et (vt caſus huius ſecūde vie ſupponit ⁊ eſt poſſibilis) A vult ꝙ B ſolus debeat totas expēſas ferre: merito refundet A ei illud per hoc ꝙ in fine ſocietatis diuidat ſecum capitalem pecuniam. Et dixi notanter in ſolutiōe huius dubitationis vel obiectionis ꝙ hic loquar quādo ille modus q̇ fieret licite: fieret licite de rigore iuſticie. Quia ſecus loquēdo nullam haberet ratione difficultatis vel dubitatiōis: quomō poſſet vterq; fieri licite. Naz ſi primus fieret licite non ſm rigorē iuſticie ſed ꝓpter interuenientē liberalitatem B cedentis liberaliter participio capitalis pecunie: nō eſt difficultas quō nihilominus ſecundus poſſet licite fieri ſi illa liberalitas nō eſſet in B: ſed ſolū cōtrahere vellet ſm equalitatem iuſticie cōmutatiue. Sicut in ſimili ſtat ꝙ A licite agat conducendo B ꝑ mercede decem floreñ. ⁊ ꝙ tamē etiaz licite ageret ſi eum conduceret p. xx. floreñ. etiam ad cōſimiles operas, vtputa q2 B in prima cōductione remiſit liberaliter decem: nō ſic in ſecūda, vel quia ſpi B in prima nō debebant niſi decē: ſ3 in ſecunda A liberaliter ſuꝑaddit alia decem.

Secundū argumē

tum vel dubiū eſſet quo quis diceret. Si in aliqua ſpecie ſocietatis poteſt B q̇ ponit operas et nō pecuniam: licite velle in fine ſocietatis etiam participare dominiū capitalis pecunie tanq̃ diuidende inter ſe et A: tunc eadem ratione etiaz debebit B velle ꝙ in fine eiuſdē ſocietatis ſua ꝑſona diuideret quo ad ius, ita ꝙ finita ſocietate perſona B eſſet ꝑtim A tanq̃ ſeruus domini: ſicut eadem ſocietate finita: capitalis pecunia A efficit partim de dñio etiā appropriato B. Sequela ꝓbat. quia ſicut pecunia A fuit capitale qđ A ſocialit cōmunicauit B: ita capitale B fuit nō opere B ſed perſona B operatiua. vt patz ex dictis in primo modo huius ſecūde concluſionis. Igit qua equitate B participabit capitale A: etiam ecōtra A participabit capitale B. vl' oportebit dicere ꝙ opere ſunt capitale ipſius B et nō perſona ſua.

Dicendū ꝙ etiam in illa ſecunda ſpecie vel modo ſocietatis: non oꝑe ſunt capitale B ſed ꝑſona eius. ⁊ tamē ꝑſona eius nō eo modo capta eſt capitale B quo pecunia eſt capitale A. quia in illo mō pecunia A eſt capitale: capiēdo pecuniā tam quo ad eius dñium q̃z etiam quo ad eius commoditatem etiam ex equo vel eque principaliter. ita ꝙ A intendit pecuniā ſuam cōmunicare B quo ad ambo: etiaz eque principalit. ſed B ꝓ capitali ſuo in ſocietatem illam nō ponit perſonam ſuam: capiendo eam tam quo ad ſubſtantiā ſuam q̃z etiā q ad operatiuitatē ei⁹. et hoc ex duplici cauſa. Prima: quia perſona ſua ſic cōſiderata eſſet longe melior q̃z pecunia capitalis A: adeo ꝙ ſufficienter poterit ſua ꝑſona equiparari pecunie A. etiam ſi ꝑſona cōſideretur ſolum vt operatiua. ſeu ſi accipiat ſolum eius īduſtrioſa operatiuitas pro illo tempore ſocietatis. ita ꝙ vſufructus cōſtitutibilis ꝑ illud tempus in ꝑſona ſua equiualeret pecunie A vtroq3 modo accepte. et per conſequens ex quo A ſolum debet eſſe ſocius B ex equalib9 partibus lucri ⁊ capitalis pecunie: tunc merito capitale B nō erit in fine diuidendū in ſubſtātia nec in iure ſubſtāne vel perſone ſue: ſ3 tm̄ quo ad eius operatiuitatē. et deniq; non ſimpliciter ſed ſolum pro tempore ſocietatis Alˀs etiā ceſſante ſocietate haberet A ius in operatiuitate perſone B: qđ eſſe nō debet ex quo eius operatiuitas induſtrioſa etiam capta ſolum ꝓ tempore durationis ſocietatis: poteſt equiparari pecunie A.

Et ſi illa cauſa non obſtaret. vtputa. ꝙ A vellet B aſſignare tanto maiorē partē tam lucri q̃z ſue pecunie capitalis in fine diuidende. q̄nto capitale B fuiſſet meli⁹ ſuo Tñ poterit alia et ſecūda cauſa obſtare. vtputa: quia nō placet B ſuam perſonā facere perpetuo ſeruilem ipi A: etiam ꝓ medietate. ſicut tm̄ faceret qñ A finita ſocietate deberet habere ius in perſonā B: ſicut B habebit ius recipiendi partem pecunie capitalis A. An autem licite poſſit B ſuam perſonaz facere ſeruilē in toto vel in parte: ita ꝙ quicq̇d perpetuo lucraret per operas ꝙ hoc eſſet ipſius A in toto vel in

parte de hoc aliquid eſt tactum queſtione ſecũda. Et ex p̃dicta ſolutione patet etiã ſolutio duoꝝ ſequentiũ argumentoꝝ.

Tertium argumentũ eſt quo argueretur ꝙ ſemper eſſet iniq̃ ſocietas ex parte B. ſi in fine deberet B ex equo participare tam lucrũ ꝙ̃ capitalẽ pecuniã A: eo ꝙ ſemper eſſet melior cõditio B ꝙ̃ A. Nam A nõ participaret capitale B. ſcʒ pſonam eius: ſed bñ econtra. patet ei ſolutio cur id non oporteret nec erit ob hoc melior cõditio B ꝙ̃ A.

Quartum argumentũ eſſet ꝙ argueret̃ ſic. Si in ea ſocietate qua B eſſet in fine participaturus tam lucrũ ꝙ̃ capitalẽ pecuniam A: contingeret ꝙ B licite poſſet ſuũ capitale: ſcʒ pſonam nõ tradere diuidendã ſed libere eam ad ſe retrahere: tũc in tali ſocietate nõ liceret B velle ꝙ A deberet ſecũ ſupportare aliquod damnũ perſonale vl' eue nibile tempore ſocietatis ſue pſone. Cõſequens eſt falſum. Sequela probat̃. quia ſi A in aliqua ſocietate vellet ſuam capitalem pecuniam in fine ſocietatis nõ eſſe diuidendam: ſed eam totã ſupermanentẽ ad ſe ſolũ redire: nõ liceret A velle ꝙ B in illa ſocietate ſufferret ſecũ periculũ pecunie capitalis. quia periculum capitalis pecunie ſpectat ad illum cui applicari debet finita ſocietate. Ergo eadẽ ratione ſi B vult pſonam ſuam q̃ fuit ſuum capitale totaliter redire in priſtinã ꝓprietatem: merito etiam B ſuſtinebũ ſolus periculum eius ꝓ tempore ſocietatis. Falſitas ꝯſequentis ꝓbatur. quia ſi B caperet̃ ab hoſtibꝰ tempore ſocietatis: A deberet partem p̃cij redemptionis dare ⁊ B nõ teneretur ad dandũ totum precium. Et eodẽ mõ poſſet argui de alijs periculis pſonalibꝰ B. vtputa. ſi B frangit tibiã aut vulnerat̃: vel al's incidit in infirmitatẽ tpe quo ſocialiter operatur.

Dicendũ: negando aſſumptũ ꝓbationis ſequele abſolute loquẽdo. quia q̃uis ipm ſit verũ q̃ ad naturalia ſocietatꝭ: tñ q̃ ad pacta q̃ cõtingit apponi ꝯtra naturalia eius: etiã licite põt id fieri. vnde bñ poteſt ſtare ꝙ A nõ velit B habere pticipium in capitali pecunia in fine ſocietatis: ⁊ tñ licite velit ꝙ B ſupportet ſecũ piculũ capitalis pecunie in pte. vtputa ſi A voluit ꝙ tãto maior ps lucri ſocial' deberet cedere B q̃tenus piculũ capitalis pecunie (qḋ al's B ſubire nõ teneret̃) ſubeat. ita ꝙ q̃tũ A onerat B p piculũ ei indebitũ: tãto etiã maiorem ptẽ lucri indebitã B: aſſignet eidẽ. ſic etiã in ꝓpoſito ſtat ꝙ B nõ velit pſonã ſuã eſſe diuidendã in fine ſocietatis ⁊ tñ licite velit ꝙ A ſupportet ſecũ piculũ pſone ſue: ſaltẽ aliqḋ ſcʒ captiuitatis vel ꝯſilis. vtputa ſi B tãto lucroſiores ⁊ diligẽtiores operas impẽdit: aut tãto maiorẽ ptẽ ꝯmuniũ expẽſarũ ſubit. aut A tãto viliorẽ pecuniã capitalẽ ponit in ſocietatẽ reſpectu capitalis B. ſcilicʒ reſpectu pſone ſue vſufructuande. Nec eſt in foro ꝯſ. i. eſp vel indiſtincte: dicendũ ꝙ A teneat̃ ſupportare piculuʒ captiuitatꝭ pſone B vl' ꝯſilis. Qñ aũt ⁊ qñ nõ: hoc pẽdet in foro ꝯſcie ex circũſtantiis facti ſcʒ capitaliũ hĩcinde cõicatoꝝ ⁊ lucri pticipãdi ⁊ onerum hincinde ſibi mutuo impoſitoꝝ. Preterea piculũ pſonale B vt captiuitatꝭ vel infirmitatis eiꝰ põt reduci q̃dammõ ad expẽſas q̃ fiũt tpe ſocietatis p B. Jdeo ſic dicet̃ in ſequẽti qõe ꝙ an et q̃liter expẽſe debeant ſupportari cõiter ab vtroq;: h pẽdet in foro ꝯſcie ex circũſtãtia facti: ſic in ꝓpoſito eſt dicendũ. Preterea illa captiuitas põt multiplr accidere B. ſcʒ aut p culpã latã vel leuẽ B. qꝛ ſcʒ ambulauit in loco piculoſo vbi nullꝰ diligẽs ãbulaſſet: ⁊ ſic captꝰ eſt. ⁊ ad illiꝰ ſupportationẽ nõ teneret̃ A: q̃tũ eſſet ex natura ꝯtractus ſocietatis. ſecꝰ de ea q̃ ꝯtingit a fortuna ⁊ ſine culpa B: niſi forte leuiſſima. Jta etiã de vulneratiõe vl' infirmitate B ꝯtracta tpe ſocietatis põt diſtingui. qꝛ vel venit ex culpa B. puta malo regimine vl' ex eiꝰ cõtentioſitate. aut ſine culpa eiꝰ ⁊c. Preterea etiã illa captiuitas q̃ ſine culpa B cõtingeret: eſt duplex. Quedã eñ ꝓuenit ex eo qꝛ fuit ſociꝰ A ⁊ captiuatores oderunt A. aut fuit captus intuitu ꝓprie pſone que exoſa fuit eiſdeʒ: etiam ſine culpa B. Aut neutriꝰ odio ſed amore ſoliꝰ pecunie quã geſtabat. Jtẽ aut fuit captꝰ inter operãdũ opas ſocietatis: aut inter operandũ alias opas aut ociando. Et ſi verũ ẽ qḋ q̃dã dicũt ꝙ ñ oportet cõicare illa lucra q̃ nõ obuenerũt ꝯtemplatiõe ſocietatꝭ eius cũ A. Vt ſi q̃s pnceps ipi B accedẽti ad ſe tpe ſocietatꝭ donet equũ: nõ qꝛ ſit ſociꝰ A ſed

cõtemplatione ꝓprie pſone B q̄ placꝫ pn̄cipi: q̄uis ſocietas B cum A cõtracta fuerit occaſio aſſequendi illud donum, puta qꝛ ratione ſocietatꝫ habuit aliqua expedire corã principe: ꝛ ſic princeps in noticiã eius venit ꝛ donauit ſibi: tunc nõ videtur bene ſaluabile quin etiã damna q̄ obueniſſent perſone B nõ ↄtemplatione ſocietatis: ſed intuitu ꝓprie perſone: etiam ſi ſine culpa B accidiſſent ei: nõ eſſent etiam cõmunicanda: ꝛ eadẽ ratione etiam illa que extra operas ſocietatis ſibi acciderũt: non eſſent cõmunicanda. Eodẽ modo de alijs perſonalibꝫ damnis videretur arguendũ. Et q̄uis de illis poſſet fieri laborintus in foro cõtentioſo: tñ in foro cõſcientie ſi ſibi quis metiatur ſingulas alias cõditiões equales vl' inequales inter A ꝛ B: poteſt facilius expedire caſum.

Ex illa cõcluſione ſequunt̃ q̄ttuoꝛ correlaria. Primũ ꝙ tã modus dicendi ſancti Bernardini q̄ꝫ etiam glo. xiiij. q. iij. in. c. plerūqꝫ. eſt ſaluabilis: et vnus cum alio ↄcordabilis. Nam ſanct⁹ Bernardinus cõſueuit ſentire ꝙ quando A ponit aliquã quantitatẽ pecunie ad ſocietatem: et B operas: ꝛ ꝙ debẽt participare lucrum obueniẽs: ꝙ ad hoc vt cõtractus liceat ipſi A. oportet ꝙ A retineat in ſe ꝑiculum totius capitalis pecunie: ita ꝙ ſi perdatur A fortuna vel hmõi: nõ oporteat B ipſi A facere aliquã refuſionẽ etiã in parte. Gloſa vero in p̄dicto. c. ſentit ꝙ licite poteſt A paciſci ꝙ periculum capitalis pecunie ſit cõmune. Et hoc etiã ſentit Panoꝛ. in. c. ꝑ veſtras. de dona. inter vi. ꝛ vxo. Et certe vtraqꝫ ſentẽtia ē vera in ſuo caſu. Nam ſi A vult ꝙ in fine ſocietatꝫ pecunia capitalis ſupmanẽs debeat ſibi ſoli tota cedere: ꝛ ꝙ non debeat cedere aliqua pars ei⁹ B ꝓportionabiliter ſicut pars lucri cedere debet eidẽ, adeo ꝙ ſi nullũ lucrũ obueniſſet: B oĩno nihil reportaret in fine ſocietatis: tunc merito etiã ſolus A debet ſuſtinere ꝑiculũ pecunie capitalis. tũc eñ ſolũ ↄtraxerũt ſocietatẽ immediate et p̄ncipaliter in cõmoditatibꝫ pecunie et lucris euſdẽ. Et illo mõ videt̃ ſctũs bernardinus intelligẽd⁹ in ſuis deciſionibꝫ ꝛ bñ. Niſi forte A imponendo B ꝑtẽ ꝑiculi capitalis (de q̄ tñ capitali nõ vult ei dimitte re partẽ in fine ſocietatis) refunderet B illud onus alia via ſufficiẽter. vt puta ꝑ hoc ꝙ cum A poſſet equalẽ partẽ lucri accipere cum B: tñ A tanto minorẽ partẽ lucri acciperet donec ſatiſfieret B de onere partis periculi. Et dico partis. qꝛ ſecus ſi A imponeret B totum periculũ capitalis: etiã ſi illud onus ei refunderet alia via ſufficiẽter. et hoc quia eſſet ibi ſpecietenus vſura. Et de hoc tactum eſt fundamentũ in queſtione. xcj. Si autem B vellet in fine ſocietatis etiam habere partẽ capitalis: nõ immerito etiam A imponeret B ꝓportionabiliter periculum capitalis euſdem. Et illo modo opinio gloſe eſt vera.

Secundũ correlarium. Ex dictis patet quid dicendũ ſit ad ſequentem caſum ſcꝫ. A poſuit pecuniam et B operas. ꝛ poſt multa tempora ꝛ multos ſudoꝛes habitos nõ inuenitur niſi ſolum capitale. an totum capitale debeat cedere A vel an ſit diuidendum inter A ꝛ B. Nam dimiſſis primo varijs modis dicẽdi dominoꝛũ iuriſtarũ: poteſt reſponderi ex p̄dictis ꝑ foro cõſcientie et theologico per quattuoꝛ dicta. Primũ. ſi expreſſe cõuenerunt A et B in principio cõtrac⁹ ꝙ in fine ſit diuidendũ: tunc tali cõuentioni ſtandum eſt et diuidendũ eſt. Si autẽ cõuenerunt ꝙ nõ eſt diuidendũ: iterũ ſtandum eſt cõuentioni. dummodo tñ cõuentio ſit equa: alioquin ei nõ eſt ſtandum q̄n ille cuius cõditio eſt cõtra equitatem melioꝛ debeat ab ea recedere ꝛ accedere ad equitatẽ vt adequet̃ ſua ↄditio ↄditiõi alterius. Secundum. ſi nõ expreſſe ↄuenerunt ſuper illa diuiſione capitalis fienda in fine ſocietatis vel nõ fienda: tunc non eſt p̄cipitanter nec abſoluto ſermone dicendum ꝙ ſit diuidendũ capitale, nec etiã ꝙ nõ ſit diuidendũ: ſed cõſiderande ſunt opere B ꝛ q̄ntitas pecunie A. ſcꝫ an opere B equiualeant pecunie nõ ſolũ ↄſiderate quo ad eius interuſoꝛiũ: ſed etiã q̄ ad ei⁹ ꝓprietatẽ diuidendã in fine. et tũc ex q̄ ꝑinde eſt ac ſi tantundẽ pecũie poſuiſſet: neceſſe eſt ꝙ ſi ne pecunia diuidat̃ ex equo inter eos. Et hoc ſi eſſent valentioꝛes q̄ꝫ pecunia etiã nõ ↄſiderata: tũc nõ ſolũ equalis ps pecunie capitalis deberet cedere ipſi B. ſed

etiam tanto maioꝛ q̃nto preualerent eius opere pecunie. Et in vtroqꝫ illoꝛũ caſuuꝫ pecunia capitalis tempoꝛe ſocietatis: etiã dꝫ ſtetiſſe in periculo vtriuſqꝫ: ſicut ⁊ vtriqꝫ erat in fine ceſſura. Immo in ſc͡do caſu huius dicti B debuit ſubſtitiſſe tãto maioꝛi pn̄ piculi q̃nto maioꝛ pars pecunie ei ceſſura fuit. Si autẽ opẽ nõ equiualerent pecunie conſiderate q̃ ad eius ꝓprietatẽ in fine diuidendã: ſed ſolũ quo ad interuſoꝛium eius: tũc i fine tota pecunia cedet A et in tali caſu B nõ tenebatur ſubſtare piculo pecunie capitalis. Tertiũ dictum. Si perpendit ꝙ opere B ſatis notabiles et valide fuerũt: ſed tñ nõ põt diſcerni an equiualuerint vel nõ: pecunie conſiderate q̃ ad eius ꝓprietatẽ diuidendã in fine: tũc cõſideretur ſi A voluerit B habere equaliter ſecum ſubiectũ piculo capitalis pecunie: ⁊ tũc equalis pars capitalis pecunie debet cedere B. Illa enĩ ſubiectio eſt aliquale indiciũ ꝙ forte opere equiualuerint pecũie: ⁊ ꝙ ſic eq̄lr eũ piculo pecũie ſubijcere voluit: ſic etiã eam equaliter ſecũ diuidendã eſſe ↄſenſit. Dico aũt aliquale indicium. q: nõ eſt oĩno ſufficiẽs vt patebit in reprobatiõe tertie rñſionis. Quartũ. qñ aũt nõ põt diſcerni equalentia ꝑdicta ⁊ inuenitur ꝙ B etiã non fuit ſubiect⁹ piculo capitalis pecunie: tunc pecunia debebit cedere ſoli A. q: tũc videt̃ A cenſuiſſe opas B tñ equaluiſſe interuſoꝛio pe.unie et pecuniã non voluiſſe eſſe diuidendã. Ex hac deciſione ſequit̃ ꝙ tres ſequẽtes deciſiones q̃ dant̃ ad caſum ꝑdictum nõ valẽt et ꝑſertim due pꝛime. Pꝛima eſt glo. in. l. j. C. p ſocio. dicentis. ꝙ in fine debet pecunia capitalis eq̄lter diuidi. et hoc de iure. de cõſuetudine aũt debet eſſe ſalua. Nã aut pꝛimũ eſt verũ ⁊ tunc ſc͡dm eſt falſum. aut ecõtra. q: ſi pꝛimũ eſt verũ: tũc de iuſticia cõmutatiua debet ipi B medietas capitalis. igit̃ cõſuetudo q̃ nõ dat B illã medietatẽ pꝛiuat eũ pte ſibi de iuſticia debita igit̃ eſt iniqua ↄſuetudo. mõ de iniqua cõſuetudine nulli eſt aliquid ſaluũ. Simĩ mõ põt argui. ſi ſecundũ ſit verũ: q: tũc pꝛimũ erit falſum. Sc͡da rñſio eſt Jacobi de arecio dicẽtis: ꝙ tam de cõſuetudine q̃ꝫ de iure capital' debebit cedere in fine ſoli A. Et idem tenet Bartho. in predicta. l. j.

Cõtra. quia nihil debet A cedere quod debet cedere B. quia tunc iniuſticia fieret B. Modo ſtat ꝙ medietas capitalis pecunie debet cedere B. vt ſi opere B equaluerunt pecunie A vtroqꝫ modo conſiderando pecuniam ſicut poſſibile eſt vt deduci circa ſecundũ modũ. ⁊ etiã tanget̃ hoc q̃ſtione. xcv. Vñ illi duo modi reſpõdendi ſunt ſiles illi modo rñdendi q̃ qñ q̃reret̃. ſi A vẽdidit B equũ p. x. floꝛ. an debeat in foro ↄſciẽ B dare A. x. floꝛ. vl' ptẽ ſibi reſeruare. reſponderetqꝫ ꝙ debet. Nam quis dicet ſic reſpondẽti an equus valeat decem vt ſic debeat B ei dare decem vel an tñ valeat quattuoꝛ: et ſic nõ debeat ei dare decẽ. ſed ſibi reſeruare. vj. floꝛeñ. hoc enĩ pendet ex facto. ſic hic pendet ex facto et circũſtantia valoꝛis opaꝝ B ⁊ q̃titatis pecunie A: an B debeat in fine ſocietatis participare pecuniam capitalẽ. Nec valent tres pꝛobationes Jacobi. Pꝛimo enim querit dicens. Quare ſocius meus debet habere pecuniam meam. et ſi dicis q: ponit operã. reſpondeo ꝙ preciũ opere intelligit̃ eſſe coꝛreſpondẽs interuſoꝛio pecunie: nõ autem ſoꝛti. Unde ſicut vn⁹ ponit cõmoditatem ope ſic alter ponit cõmoditatẽ pecunie: nõ aũt ꝓprietatẽ. Hec ille.

Dicendũ ꝙ dupl'r deficit. Pꝛimo: quia ſupponit falſu. ſuppõit eĩ q̃ſi in ſocietate pecuniaria pecũia ſit ſoli⁹ ponẽtis eã: qð ẽ falſum. Immo etiã eſt ipi⁹ B tpe ſocietatis. etiã ſi nõ eſſet in fine diuidẽda. nec B ſubſtitiſſet eius piculo etiam in pte: vt ꝓbaui in pꝛimo coꝛrelario pꝛime ↄcluſionis huius q̃ſtionis. Sc͡do: q: vult ꝙ ope B equalẽt ſolũ interuſoꝛio pecũie. Nõ cõtingere pt ꝙ oppoſitũ eſt veꝝ. ſcꝫ ꝙ ope equiualẽt pecunie capte tã q̃ ad interuſoꝛiũ q̃ꝫ quo ad ꝓpꝛietatẽ etiã in fine diuidendã. ſicut fit alĩ qñ in ſocietate animaliũ ꝙ ope B equalẽt non tñ vſufructui animaliũ A: ſed etiã eorundem pꝛopꝛietati in fine diuidende.

Secunda ꝓbatio eius eſt. q: ſi vn⁹ poneret. x. milia et alius operã tñ. hic nulla pt eſſe ꝓpoꝛtio: niſi de cõmodo ope ad cõmodũ pecũie: nõ ãt ad ipam ſoꝛtẽ. Sꝫ deficit: q: et ſi in tanta pecunia ipi⁹ A poſita nõ ſit veriſimile: nec facile contingibile ꝙ opere B equiualeant pecunie A vtroqꝫ modo capte ſed ſolum eius interuſoꝛio. tñ

ſi pecunia ſit longe minor vt centū florēn. vel qnquaginta: et induſtria B ſit pluri‑ma ⁊ notabilis valde: adeo ꝙ ſi B cōducereturp operis annuis: oporteret ſibi ꝑ annum ꝑ ſolis operis dare centū florēn. vel qnquaginta, ꝑut tangetur in q̄ſtione xcv. Jam eſſet ꝓportio eq̄litans inter operas B ⁊ pecuniā A: etiā quo ad eius dominiū directū cōſideratā. Unde notāter dixi in ſecūdo dicto ꝙ ꝯſiderāde ſunt nō tm̄ opere B ſed etiā q̄ntitas pecunie A.

Et ſi dicas ꝙ etiam ſi opere B equiualeant pecunie A omni modo: tamē adhuc nō eſt dignū ꝙ in fine diuidatur pecunia. quia opere B tranſiuerūt in p̄teritum. et ſic A nō poteſt partem earum habere. pecunia autem A permanet. et ſic qua rōne A non accipit partem operarū B: nec B debebit accipere partem pecunie A. Dicendum ꝙ ſi B nō operas ſed pecuniam equiualentē pecunie A poſuiſſet ⁊ fuiſſet perdita: adhuc debuiſſet B participaſſe pecuniam A, ſicut etiam ſi econtra accidiſſet. Nam tunc aggregatū ex vtraq̧ pecunia (que eque eſt vnius ſicut alterius): cenſetur cōmunis pecunia. Unde ꝙ A non participat operas B quādo lucrū nulluꝫ ꝑuenit eſt ſi‘e ſic ſi B poſuiſſet pecuniā et nō operas: et ex pecunia B nullū lucrum ꝑueniſſet: immo perdita fuiſſet. Jam A nō participaret pecuniam B: et tm̄ nihilominus B participare poſſet pecuniā A.

Tertia ꝓbatio. quia in ſocietate animalium ſi A ponit pecus ⁊ B operam paſtoralem expreſſum eſt ꝙ obuentiōes prouenientes ſunt cōmunes non autem pecus. vt. l. cum duobus. ff. ꝑ ſocio. Unde in ſocietate ouium diuiduntur lana: ⁊ fetus et huiuſmodi: nō autē oues Jgiť etiā ſic erit in ſocietate pecunie. vt ſic in dubio potꝰ ſit dicendū vſum rei poſitum in ſocietateꝫ q̄ȝ ipſam rem. Dicendū ꝙ etiam in ſocietate animaliū poteſt contingere ꝙ in fine nō tm̄ fructus: ſed etiam animalia ipſa capitalia licite ⁊ merito diuiduntur: vbi etiā alter poſuit operas tm̄. puta: ſi opere eius ſint tante ꝙ equiualent nō tm̄ vſufructui animaliū: ſed ꝓprietati eorundem: adeo ꝙ nō fieret ipſi ponenti tales operas ſufficiens refuſio per ſolius vſufructus participationem niſi etiā haberet participium in capitaliū: ſicut poteſt contingere quādo B nō nudas operas ſed etiam magnas expēſas facit circa aīalia ⁊ ſubiacet partim ꝑiculo animaliū. Et ſcḋm hoc ad. l. cum duobus. diceretꝰ ꝙ intelligenda eſt in caſu vbi opere B nō equiualent niſi vſufructui ſeu cōmoditati animaliū: ⁊ vbi ꝑiculum animalium eſt apud ponentē ea. alioquin eſſet lex iniqua ſi opere equiualerēt animalibus vtroq̧ modo cōſideratis.

Tertia reſponſio que tm̄ eſt minus reprehenſibilis ceteris eſt Angeli de ꝑuſio dicentis. ꝙ ſi periculuꝫ capitalis erat cōmune: ſiue ex pacto ſiue ex cōſuetudine: tunc cōmuniter debet pecunia diuidi inter eos. Si autem periculū nō erat cōmune inter eos. vt puta. quia nec fecerūt pactum de periculo cōmunicādo: nec cōſuetudo habet ꝙ ꝑiculum ſit cōmunicandū tunc totum capitale erit illius qui totum poſuit. Nam tūc ille qui ponit pecuniā cōmunicat cōmoditatem pecūie ſue alteri: et alter recōmunicat ſibi fructum ꝑſone ſue tm̄. et ideo capitale nō eſt diuidendū. Hec ille.

Sed cōtra. Quia q̄ȝuis illud ſit bene dictuꝫ in caſu q̄ nō ꝑt diſcerni an ope equiualuerint vel nō pecunie quo ad ꝓprietatē. quia tūc non ſupeſt alius modus ⁊ via cognoſcendi de iuſticia huiꝰ caſus. Tm̄ ſi poteſt valor operarū agnoſci an ſcꝫ equiualeant vel non pecunie: nō ſufficit ꝯſiderare an ꝑiculū ſit cōmune vel nō: quia p̄ter hoc oportet cōſiderare operas an equiualeāt vel nō. Nā ſtaret ꝙ periculū eſſet cōmune ⁊ tm̄ opere ſcirētur eſſe minoris valoris q̄ȝ pecunia: et tunc poſſent ita viles eſſe ꝙ nulla pars capitalis eſſet ei aſſignanda: nō obſtante ꝙ ꝑiculo eius ſubiacuiſſet: quatenus ſ ſuppleret defectū operaꝝ. vt dignus eſſet equalē partē lucri haberē cum A. et dato ꝙ eſſet capitale diuidendū nō oporteret tm̄ ꝙ diuideretꝰ ex equo (vt ille modus dicēdi ſupponit) etiam ſuppoſito ꝙ eque ſupportent ꝑiculū: q2 merito ſibi minor ps capitalis debetur: ex quo minꝰ capitale poſuit: licꝫ equaliter ſuſtineat periculum.

Tertiū correlariū.

Ex p̄dictis etiā patet q̄d ſit dicendū ad ſequentem caſum. qui q̄ȝuis potius ſpectaret ad materiam reſtitutionū q̄ȝ cōtractuū

uniuſ quia occurrit tractantibꝫ materiaꝫ
ſocietatuꝫ: ideo declarandus eſt: et eſt ta-
lis. A poſuit pecuniam ⁊ B operam tm̄,
et in fine ſiue lucrū obuenerit ſiue non: tm̄
capitalis pecunia eſt ꝑdita in toto: vel ſal-
tem eſt perdita in parte, ⁊ ſic eſt diminuta.
An B teneatur ſuſtinere partem damni il-
lius perditionis vel diminutiōis, vt ſi pe-
cunia fuit centū floreñ. et eſt totaliter ꝑdi-
ta, an B debeat ipſi A in releuamen dare
quinquaginta floreñ. Aut ſi eſt diminuta
quia q̇nquaginta ſunt perditi an B debe-
at A dare, xxv. floreñ. Et quia perditio il-
la potuit fieri aut ſine culpa B: vt ſi ꝑ for-
tunam vel huiuſmodi eſt perdita. Aut ꝑ
culpaꝫ B: ideo difficultas illius caſus ha-
bebit duos articulos. Primo igitur vidē-
dum eſt quid ſit dicendum quādo eſt per-
dita ſine culpa B. Et vt deciſio nō fiat ob
ſcura ponamus ſolū alterum memoꝛatoꝝ.
ſcꝫ ꝙ pecunia A ſit totaliter perdita. quia
illo deciſo poterit habere ꝓportionabiliter
reſponſio etiam de caſu in quo pecunia eſ-
ſet in parte perdita tm̄ ſeu diminuta. Di-
cendum igitur per duo pꝛincipalia dicta
Pꝛimum. ſi A et B expꝛeſſe cōuenerunt
ꝙ B ſuſtineret partem damni perditio-
nis totalis vel partialis ſeu diminutiōis:
aut ꝙ B deberet eſſe liber a talibus: tunc
tali cōuentioni ſtanduꝫ eſt dummodo ſit
equa, et deduc vt in pꝛimo dicto ꝓceden-
tis caſus, ⁊ quādo conuentio ſit equa vel
non patebit etiam ex ſequentibꝫ. Se-
cundū dictū ꝑncipale ⁊ ꝯtinēs ſub ſe octo
dicta ē. Si autē nō conuenerūt ſuper hoc
nō eſt ꝓcipitanter nec abſoluto ſermōe di-
cendum ꝙ B nō teneatur vel ꝙ teneatur
ſuſtinere partē illius damni vt quidā fa-
ciunt, ſed ſollerter cōſiderandū eſt an ope-
re B ſimpliciter ſeu vniuerſaliter equiua-
luerunt pecunie A: adeo ꝙ nō ſolum lu-
crum ſed etiā pecunia A fuiſſet in fine eq̄-
liter diuidenda. Aut ꝓualuerunt et etiam
vt in fine diuidende, aut nec ꝓualuerūt et
nec equiualuerunt, immo ſolum equiua-
luerunt interuſorio pecunie. Si pꝛimum:
hoc eſt dupliciter. Quia aut pecunia ē ꝑ-
dita ſtatim poſtq̄ꝫ ſocialiter eſt tradita B.
ſcꝫ anteq̄ꝫ B pꝛeſtitit aliquas operas ſal-
tem alicuius ponderis vel notabilitatis,

aut eſt perdita poſt oꝑas. Illa diſtinctio-
ne premiſſa ponenda ſunt octo dicta: quo-
rum pꝛima quinqꝫ erunt ſolum de caſu in
quo oꝑe B equiualuerūt vel equiualuiſ-
ſent ſimpliciter pecunie. Et pꝛo maioꝛi in-
tellectu pono ꝙ pecunia A fuerit centum
floreñ. et opere ponēde per B etiā valeāt
centū floreñ. vel valuiſſent. Pꝛimum. ſi
pecunia A fuit ſtatim poſt ſocialem tradi-
tionem vel cōmunicationē perdita: ita ꝙ
B nondum poſuit aliquas operas: ſaltē
alicuius notabilitatis: tunc B debebit ſu-
ſtinere medietatē illius perditionis. et ſic
dare A q̇nquaginta floreñ. et B tunc erit
immunis ab obligatiōe ponendi aliquas
operas vel valoꝛē earundem. Aut (qd̄ in
idem redit) ſi nō velit ipſi A dare quinqua-
ginta floreñ. debet valoꝛē operarū quas
debuiſſet poſuiſſe ponere ⁊ illum valoꝛeꝫ
cōdiuidere equaliter cum A. et ita cū va-
loꝛ operarū quas B debuiſſet poſuiſſe ſit
etiam centū floreñ. tunc ipſi A (ſicut pꝛius)
cedent q̇nquaginta floreñ. et reliqui quin-
quaginta manebunt apud B. Pꝛobatio
huius dicti eſt. Quia ſocietas contracta
inter A ⁊ B eſt perinde iudicanda: ſicut iu-
dicaretur ſocietas qua B ſine operis po-
ſuiſſet nō in re ſed in ꝓpoſito ⁊ obligatiōe
tantundem pecunie q̄ntum A. Verbi gratia. ſi
vnus tertius fuiſſet per eos cōductus ad
exercendū pecuniam vtriuſqꝫ: ⁊ ſic fingere-
tur eſſe vna cōmunis pecunia indiſtincta
aggregata ex pecunia vtriuſqꝫ. ſcꝫ ex ea
quā A effectualiter poſuiſſet: et ex ea quā
fingeremus B poſuiſſe pꝛo quanto ſe ob-
ligaſſet etiam tantundē poſiturum. Mo-
do quādo de illa totali pecūia communi
(que eſt cc. floreñ) fuiſſet perdita vna me-
dietas, puta illa que in effectu fuit poſita:
tunc fuiſſet perdita medietas que cōmu-
nis vtriqꝫ fuiſſet: et ſi B vellet ſuam pecu-
niam etiam ponere in effectum ſicut ſe ob-
ligaſſet: tunc A nō poſſet aliquid a B exi-
gere pꝛo releuamine pꝛioꝛis medietatis ꝑ-
dite quam A poſuiſſet. quia illa fuit vtri-
uſqꝫ: ⁊ ideo vterqꝫ re ipſa ſuſtinet illud dā-
num pꝛo ſua parte. ⁊ cum B poneret etiā
ſuam pecuniam tunc illam diuiderent in-
ter ſe equaliter. Et ſic tantundē poſuiſſet
vnus q̄ntū alter ⁊ tantundē leuaret quiſ-

ſuã reliquã medietatē.ſcʒ.l.floreñ.et tunc
vterqʒ tantundē q̃tum ali⁹ in capitali po-
ſuiſſet et vterqʒ etiã tantundem q̃tum al-
ter leuaſſet et ſuſtinuiſſet in damno.quia
A.cenſeretur perdidiſſe tres quartas ſue
pecũie:eo ꝙ quarta pars ſibi ſolueretur ꝑ
B.et B.cenſeretur perdidiſſe etiã tres q̃r
tas ſue pecunie.ſcʒ quia eius medietatem
perdidiſſet et relique medietatis vnã ptē
dediſſet ipſi A.et reliquã medietatē illius
medietatꝭ ſibi reſeruaſſet.Ergo etiã ſic eſt
hic:quãdo B.ponit operas equiualētes
pecunie ipſius A.ꝛc̃. Et hec omnia di-
cta ſupponũt ꝙ ſicut B.virtute illius ſo-
cietatis cõtracte cum A.habuit ius:ſi ni-
hil pecunie capitalis A.fuiſſet perditũ ꝙ
ipſe in fine habuiſſet ei⁹ medietatē eo ꝙ ſue
opere ſimpliciter equiualuerũt pecunie A
Nam ſi B.in aĩo ſuo renunciaſſet illi iuri
puta noluiſſet hic medietatē pecunie ipi⁹
A.in fine ſupermanētis:et hoc ideo ſcʒ q̃-
tenus etiã eſſet liber a periculo perditio-
nis euſdē ꝛ cõtentus voluiſſet eſſe parti-
cipio equalis partis lucri:tunc B.non te-
neretur ad ſufferentiã perditiõis pecunie
A.ſiue illa pecunia eſſet perdita ſtatim et
ante vel poſt operas ſuas plene vel non
plene preſtitas.Quia ſi B.poſuiſſet ope-
ras equiualentes ſoli interuſorio pecunie
A.et ita nõ niſi equalis pars lucri debere-
tur ipi B.nõ teneretur ad aliquã ſufferen
tiam ꝑditionis pecunie A.immo periculũ
perditionis pecunie eſſet totũ ſolius A.ſi
cut ꝛ in fine ſoli ipi A.debuiſſet tota illa pe
cunia ceſſiſſe ſi ſupmanſiſſet.ergo a fortio
ri ſi opere B.equiualuerũt ſimpliciter pe-
cunie ipſius A.ꝛ B.nõ vult eam ĩ fine par
ticipare:nõ tenebitur B.ad aliquã ſufferē
tiam perditõis pecunie A.Et q̃uis nõ ſit
veriſimile ꝙ B.in caſu talis equiualentie
vellet renunciare parti pecunie capitalis
pro tali libertate a periculo ꝑditionis pe-
cunie:qꝛ longe eligibilior eſt pars illi⁹ pe-
cunie habende q̃ſ ſit fugibile periculũ ſuf
ferendi partē ꝑditionis eiuſdeʒ:qꝛ minus
veriſimile eſt ẽm eſſe affuturũ q̃ʒ primum.
Tñ ſi quis in ꝯfeſſione diceret ſe talē ha-
buiſſe animũ credendũ eſſet ei.quia in fo-
ro cõſcientie cuilibet credit̃ ꝑ ſe et ꝯtra ſe.
Sextũ dictũ.ſi autē opere B.fuiſſent ꝑ
ualentiores q̃ʒ pecunia ipſius A.etiã cõſi-
derando eã vt in fine diuidendã:tunc re-
ſciſſo eo in quo ope eius ꝑualuiſſent pecu
nie ipſius A.de reliq̃s opis B.equalētibꝰ
pecunie A.agendũ eſt eo mõ ſicut ſonuerũt
ꝑcedentia q̃nqʒ dicta De parte aũt ꝑua
lente dicendum ꝙ inquantũ B ꝑtextu
illius ꝑualentie:etiam voluiſſet habuiſſe
tanto maiorem partem lucri.et etiã tan-
to maiorē partē pecunie A.diuidende in
fine:tunc etiã illius pecunie debebit ſuſti-
nere tanto maiorē ꝑtem damni perditiõis
et hoc in caſu quo B.tenetur ſufferre ꝑdi
tionem pecunie A.ſecus in caſu quo nõ te
netur ſufferre perditionē pecunie A.q̃ au
tem ſint illi caſus:quãdo ſcʒ tenet̃ ꝛ q̃ñ nõ
patuit ex ꝑcedentibꝰ q̃nqʒ dictis. Se-
ptimum dictum.ſi inueniat̃ ꝙ ope B.non
equiualuerũt ſimpliciter pecunie A.ſʒ ſo-
lum interuſorio:tunc ſiue pecunia A.ſit ꝑ
dita ſtatim ꝛ ante operas B.ſiue poſt eas
plene vel nõ plene ꝑſtitas B.nõ tenebit̃
ad ſufferendum illã perditionē dando ſcʒ
ipſi A.aliquid in releuamen illi⁹ perditio-
nis.qꝛ in caſu talis equiualētie ſi etiã tota
pecunia ſupmanſiſſet A:nõ voluiſſet ipſi
B.aſſignaſſe partē aliquã illius pecunie,
ĩmo ſol⁹ voluiſſet eam recepiſſe:igit̃ etiam
in tali caſu ſolus ſufferat damnũ ꝑditio-
nis euſdē.Nec ipi B.licuiſſet voluiſſe ha
bere medietatē eiuſdē ſupmanentis pecu-
nie:etiã ſi ĩ recõpenſam voluiſſet ſuſtinuiſ
ſe partē ꝑditiõis eiuſdē.qꝛ ad pticipandũ
partē pecunie remanētis nõ eſſet ſufficiēs
recõpenſatio ꝓ hoc ꝙ quis vellet ſuſtine-
re partē perditiõis eiuſdē.Et dixi notāter
in hoc dicto.ſi inueniatur ꝙ opere B.nõ
equiualuerũt ſimpliciter pecunie A.ſʒ ĩn
ueniũt̃ equalere interuſorio eiuſdē:qꝛ ſi in-
ueniret̃ ꝙ ope B.nõ ſolũ nõ ſimplicit̃ eq̃-
ualerēt pecunie A.immo etiã nõ interuſo
rio eiuſdē:tunc ſi B.voluiſſet nihilominꝰ
participaſſe equalē partē lucri cũ A.tunc
potuiſſent eius ope ita viles fuiſſe ꝛ tñ
defeciſſe ab earũ equiualētia ad interuſori
um pecunie.ꝙ ꝑtextu illi⁹ ꝙ B.cõtendit
ꝛ vult habere equalē partē lucri cũ A.cũ
longe vilior pars ſibi deberet̃ de iuſticia:
potuiſſet B.fuiſſe merito onerandꝰ ad ſu-
ſtinendã aliquã partē ꝑditionis pecunie:
q̃tenus q̃nto maiorē partē ſibi indebitam
de lucro vellet habere:tanto etiam maiorē

onere qđ alˀs eſſet ſibi indebitū grauaretˀ.
Octauū.ſi nō poteſt diſcerni nec inueni
ri an ope equaluerint ſimpliciter pecunie
vel nō.q̄uis inueniatˀ ꝙ equiualuerūt in-
teruſorio pecunie:tūc ergo in re dubia non
pōt fieri certa ſnīa:nō debet diffiniri ꝙ B
teneatˀ ſufferre partē damni ꝑditionis pe-
cunie:ſꝫ iudicādū eſt ex eo qđ ē certū.⁊ qꝛ
cōpertum eſt ꝙ pecunia equaliter interuſo
rio.ideo dicendū ꝙ ſufficit B ſi ſit par A
in lucro ⁊ damno eidē oppoſito:nō aūt in
damno capitalis. Ex hac deciſione ſeq
tur ꝙ tres ſequētes reſpōſiones ad caſuꝫ
huiꝰ correlarij nō valēt. Prima eſt glo.in
l.ſi nō fuerint.ff.ꝓ ſocio. dicētis duo. Pri
mum ꝙ B nō teneatˀ ſuſtinere damnū ꝑdi
cum.et huius tangit implicite tres ꝓba-
tiones. Prima:qꝛ B nūq̄ videtˀ ſe obligaſ
ſe ad damnū ſortiſ. Scđa qꝛ ipi B ſufficit
damnū perditarū operarū. Tertia qꝛ cor-
relatiuoꝝ eſt eadem natura. Modo B ni
hil lucratur de capitali.igitˀ etiā nihil de-
bet in eo damnificari. Scđm dictuꝫ.ſi B
lucraretˀ de ſorte deberet etiā damnificari:
qꝛ de ꝯtrarijs dantˀ eedem regule. Con
tra illam reſpōſionē arguitˀ quo ad pꝛimū
dictū eius dupl'r. Pꝛimo:qꝛ ſi pꝛimū dictū
verum eſſet ita indiſtincte ſicut ponitur
tunc etiā ſi pecunia eſſet ſtatim ꝑdita ⁊ añ
ꝑſtitas opas ipius B:tunc nō teneretˀ B
ſufferre partē illius ꝑditionis.ꝯſequēs eſt
incōueniens.qꝛ longe melioꝛ eſſet cōditio
B q̄ꝫ A.qꝛ B nihil ꝑdidiſſet.puta nec o-
peras nec lucrū ꝓuenibile de opis:ſꝫ cen-
ſeretur adhuc oēs ſuas opas illeſas habe
re:ꝓ q̄nto eas adhuc virtualiter cōtinet ⁊
eas poteſt impendere ď cetero ſibi ſoli:A
aūt ꝑdidiſſet totū capitale ſuum.et per cō-
ſequens tā ꝓprietatē q̄ꝫ interuſoriū. Unde
B in tali ſocietate ꝯtracta videretur velle
habere lucrū ſine damno. Scđo argui
tur.quia ſtat ꝙ B habet ius ꝑticipandi
in fine pecuniam capitalē ⁊ vult etiā eam
participare.vtputa.ſi eius ope equiualent
ſimpliciter pecunie A. Igitur etiā tenetur
ſuſtinere partē damni.tenet ꝯña ꝑ ꝓpꝛiam
ſnīam finalē eiuſdē gloſe. Et ſi dicatur.
ꝙ pꝛimū dictum gloſe intelligitˀ in caſu q̄
B nō eſt participaturꝰ ipſam capitalē pe-
cuniā.et in hoc caſu etiā ñ eſt incōueniēs:
ꝙ ſi perdatˀ añ opas B:ꝙ B non ſufferat

partem aliquā damni.ſed q̄ñ B eſſet ꝑtici
paturus eam:tunc ſm glo.teneretˀ ſufferre
partē damni.vt ptꝫ ex ſcđo eiꝰ dicto. Cō
tra.quia tunc ſecundū erit falſum.qꝛ fallit
in caſu ꝑditionis operarū plene ꝑſtitarū.
vt ptꝫ in ſcđo dicto ſupꝛa poſito.et etiā ex
ipa ſecūda ꝓbatione glo.illius. Secūdo
impꝛobatˀ.qꝛ non diſtinguit de operis B
an ſimpliciter equiualuerūt pecunie A vł
an tm̄ interuſorio eius:et tm̄ ex illo pendet
reſpōſio ad caſum. Nec ꝓbationes eiꝰ va
lent. Ad pꝛimā eñ diceretˀ ꝙ ſi B voluit
participare pecuniaꝫ in fine.vtputa ꝓpter
omnimodā equiualentiā ſuarū operaruꝫ
ad pecuniam A.tunc eo ipſo ſe obligauit ⁊
obligare debuit ad damnū pecūie. Ad ſe-
cundā dicendū ꝙ ꝓcedit in caſu q̄ pecūia
fuit ꝑdita pꝰ opas plene ꝑſtitas:aut poſt
opas ñ plene ꝑſtitaſ. Ad tertiā ꝙ minoꝛ ē
falſa ſi intelligatˀ vniuerſalr̄ vt pꝫ ex dictiſ.
Secunda reſponſio eſt Jacobi de are
nio.ꝙ indiſtincte damnū eſt cōmune.vt.ff.
co.l.cum duobꝰ.§.quidā ſagariā. Con-
tra dupliciter. Pꝛimo:qꝛ B nō teneatˀ du-
plex damnū ferre vbi A ſimplex tm̄ fert.
Modo ſtat ꝙ ꝑdita pecunia A etiaꝫ ſint
ope B ꝑſtite ꝑdite q̄ ſimpliciter equiuale-
bant pecunie A. et ſic tantundē ꝑdidit ſicˀ
A.et cū hoc deberet medietatē damni ꝑ-
ditionis pecunie A ferre. Scđo arguitur
ad hominē. Naꝫ ſm eundē tam de iure q̄ꝫ
de cōſuetudine:ſi in fine ſocietatis nihil lu
cri fuiſſet relictū:ſed ſolum capitale: nulla
pars capitalis debuiſſet ceſſiſſe ipi B ſed
totum ipi A.vt ptꝫ ex ſua reſpōſione ad ca
ſum ꝑcedentis correlarij. Igitˀ potiꝰ debe
ret Jacobꝰ indiſtincte hic dicere ꝙ etiam
nulla pars damni capitalis deberet ꝑ B
ſuſtineri:ſed A deberet totū ferre.tenet cō
ſequētia.qꝛ iniquū eſſet ꝙ illius damnuꝫ
aliquis ſuſtinere deberet cuius nullū ſen
tit emolumentū. Unū ſi quis non deberet
participare interuſoriū pecunie:etiā meri-
to nō deberet ſuſtinere damnū eiuſdē in-
teruſorij. Ita etiam debet eſſe de ꝓpꝛietate
vel directo dñio pecunie in fine diuiden-
de. Unde illa rñſio minꝰ cōgruit Jaco-
bo q̄ꝫ alijs ſuppoſita rñſione ſua ad caſum
ꝑcedentis correlarij. Nec hec reſpōſio pt
fundari in.l.allegata.qꝛ illa lex aut intelli
gitur de dāno lucri ⁊ non capitalis: aut ſi

de damno capitalis intelligiť: tunc intelligitur in caſu quo capitale eſſet diuidendū ·ōiter in fine, et B nō p̄ſtitiſſet operas nec eas vel valorē earū p̄ſtare vellet. ſec⁹ vbi p̄ſtitit eas plene ⁊ ꝑdite ſunt aut etiā non ſunt ꝑdite, vel ſi nō ſunt p̄ſtite tñ vult valorem earū ponere ⁊ eundē diuidere eq̄liter cum A. Preterea etiā pōt dici damnum capitalis pecunie eē vtriqꝫ cōmune: etiam in caſu quo p̄ſtitit opas plene, puta qꝛ vtriqꝫ ceſſiſſet medietas capitalis pecunie ſi ſupmanſiſſet, nūc autē vterqꝫ carebit ſua pte, igiť ꝑditio eſt vtriqꝫ damnoſa, nō aūt ſic ꝙ alter alteri debeat aliq̄d in ſubſidium damni dare. Tertia eſt quorundam dicentiū ꝙ B debet ferre damnū ꝑditionis pecunie A ſi pecunia eſt perdita ante opas p̄ſtitas: nō autem ſi poſt. Sed hec eſt nimis indiſtincta. Nā primū fallit ſi B nō participaſſet pecuniam A in fine vel etiā ſi participaſſet ſed vellet valorem operarū nō p̄ſtitarū ponere. Secundum etiā nō eſt indiſtincte verū, vt ptꝫ ex ſcđo ⁊ ſequētib⁹ dictis. Quo ad ſecundū articulum huius caſus, ſcꝫ qñ pecunia A eſſꝫ ꝑdita ꝑ culpā B ponenda eſt vna diſtinctio cū q̄nqꝫ ſubdiſtinctōib⁹ ⁊ ſex dictꝫ. Diſtinctio eſt talis. Si pecunia eſt perdita ꝑ culpā B, aut hoc eſt per culpā leuiſſimā, aut ꝑ latā, vel leuem. Si ſecundū vel tertium hoc eſt dupliciter. Aut illa pecunia nō fuiſſet diuidēda in fine: aut fuiſſet diuidenda in fine. Si ſecundū: hoc eſt dupliciter. Quia aut fuit ꝑdita ante opas B p̄ſtitas: aut poſt. Si ſecundū: hoc eſt dupliciter. qꝛ aut opꝫ B fuerūt plene p̄ſtite, aut nō plene: et ſiue ſic ſiue ſic fuerūt p̄ſtite: pt hoc eſſe dupliciter. qꝛ vl' ex eis obuenerat lucrū aut nō obuenerat. Primū dictū. Si pecunia fuit ꝑdita ꝑ culpaꝫ leuiſſimā B: tunc B eodē modo teneť ⁊ nō tenetur ad refuſionē aliquā A: quō teneť vel non teneť qñ pecunia eſſet ꝑdita a fortuna. De qua ꝑditione ptꝫ per primū articulū hui⁹ correlarij. Ratio. quia cōtractus ſocietatis fit grā vtriuſqꝫ. igitur alter nō teneť alteri de culpa leuiſſima plus q̄ꝫ de caſu fortuito. qꝛ in talib⁹ pari paſſu ambulant leuiſſima culpa ⁊ fortuit⁹ caſus. Secundum. Si eſt perdita per culpā latā vel leuem B ⁊ pecunia nō fuiſſet diuidenda, vt

puta: qꝛ opere nō ſimpliciter equiualebāt pecunie ſed ſolū eius interuſorio: B tenetur A ad refuſionē totius pecunie perdite vbi tñ ſi ſine tali culpa v'l a fortuna fuiſſet ꝑdita: B ad nulli⁹ partis pecunie refuſionem fuiſſꝫ ei obligat⁹. Ratio ſecūdi patet in ſeptimo dicto p̄cedētis articuli. Ratio primi, qꝛ tota pecunia debebat in fine ſocietatꝫ A cedere, et ſic B damnificauit eū in toto: et q̄uis pecunia erat ꝑ ſocietatꝫ etiā in dñio B ſicut in dñio A: tñ finita ſocietate debet tota redire ad A ſi nō periiſſet a fortuna vel leuiſſima culpa B. Nō qñ eſt perdita eſt finita ſocietas, igitur qñ eſt perdita ⁊ nō a fortuna nec ꝑ leuiſſimā culpaꝫ B: debet tota redire ad A, ergo B teneť ad totius refuſionē. Tertiū: ſi eſt perdita per culpā latam vel leuē B: et pecunia fuiſſet diuidenda in fine equaliť, vt puta: qꝛ opꝫ B equiualebāt ſimpliciť pecunie A et eſt ꝑdita añ operas B p̄ſtitas: tunc ſi B nō vult ponere valorē operarū ponendarū ⁊ diuidere eum cū A: tenetur B ad totius pecunie perdite refuſionem: ita ꝙ debet reſtituere A centū floreñ. vbi tñ ſi fuiſſet ꝑdita ſine culpa B ſolū fuiſſet obligat⁹ ad reſtitutionē. l. floreñ. v'l ad ponendū valorē operarū ponendaꝝ ⁊ ad diuidendū eundē cum A ⁊ rediret in idem. Ratio ſecūdi patet ex p̄mo dicto p̄cedentis articuli. Ratio p̄mi, quia de iure debebat A cedere in fine medietas pecunie capitalis ⁊ medietas valoris operarū B, et ſic. c. floreñ. debebāt ei cedere. Modo B per culpā ſuā priuauit A p̄mis. l. floreñ. ⁊ ex quo nō ponet operas: cum pecunia ſit perdita circa quā deberet poſuiſſe: debebit ipſi A aſſignare medietatē valoris operarum ſuarum: ꝙ ſi velit totum valorem operarū ponere: ille eſt diuidendus equaliter: ⁊ ſic iterum cedent A. l. floreñ. de manu B. igitur A habebit centum floreñ. de manu B. Quartū. ſi eſt perdita ꝑ culpam latam vel leuem B ⁊ pecunia fuiſſet diuidenda in fine equaliter et: eſt perdita poſt operas B plene preſtitas: tūc ſiue ex eis obuenerit lucrum ſiue nō: B teneť ad refuſionē medietatis pecunie A, et ſic ei reſtituere. l. flore. vbi al's ſi ſine culpa ſua fuiſſet perdita nō fuiſſet obligatus ad refuſionem vllius partis perditionis pecunie

Ratio ſecundi p3 ex ſcdo ⁊ tertio dictis p̄cedentis articuli. Ratio p̄mi. q: A debuiſſet de pecunia ceſſiſſe tm̄ medietas eiꝰ ſi culpa B nō fuiſſet ꝑdita. igitur cū B ſua culpa dederit occaſionē damni in medietate: debebit refundere damnum medietatis. Quintū: ſi eſt ꝑdita per culpam latā vel leuem B: et pecunia fuiſſet diuidēda i fine eq̄liter. ⁊ eſt ꝑdita poſt opas B ſemiplene p̄ſtitas: tūc ſiue ex eis obuenerit lucrum ſiue nō B tenet̃ ad refuſionē medietatis pecunie A: et nihilominꝰ ponere valorem relique medietatis operaꝝ. vbi al's ſi ſine culpa B fuiſſet ꝑdita non fuiſſet B obligatus niſi ad refundendū medietatē medietatis ꝑditionis. vel ad ponendū valorem medietatis operarū ponendarū: et ad diuidendū eū equaliter cū A. Ratio ſecundi p3 ex q̄rto ⁊ quinto dictis. Rō p̄mi eſt eadē ſicut in q̄rto p̄cedēti dicto. Sextū. ſi eſt ꝑdita per culpā latā vel leuem ⁊ pecunia fuiſſet inequaliter diuidēda in fine: tunc aut maior pars debuiſſet ceſſiſſe A vel B. Si primū: tūc ꝓportionabiliter ad illā maioritatē: etiam B debebit A de pecunia perdita facere maiorē refuſionē ſi refuſio ſolū debebat fieri in parte pecunie perdite. vtputa vbi debebat ei refundere medietatē in caſu duoꝝ vltimorū dictorū iam poſitorū. hic debebit ei tanto plus vltra medietatē refundere q̄to plꝰ vltra medietatem debuiſſet ceſſiſſe A. Et dico notāter. ſi refuſio ſolū debebat fieri in pte. q: ſi refuſio debebat fieri i tota pecūia ꝑdita vt in caſu ſecundi ⁊ tertij dicti nō tenet̃ B ob hoc A ad maiorem refuſionē q̄3 ad totius pecunie refuſionē: loquendo de refuſione pecunie capitalis perdite. quia nec A perdidit maius capitale per culpā B q̄3 totam pecuniā. Et dico. loquendo de refuſione capitalis. quia ſtat ꝙ etiam lucrum ceſſauerit A per culpam B. et ad illius refuſionē etiam teneretur p̄ter refuſionem capitalis pecunie perdite. Si autem ecōtra B debuiſſet ceſſiſſe maior pars pecunie capitalis in fine: B poterit proportionabiliter ad illam maioritatem que ſibi debuiſſet ceſſiſſe facere A tanto minorem refuſionē pecunie perdite: quāto minor pars debuiſſet ceſſiſſe ipſi A de capitali in fine.

Quartum correlarium. Ex nō valet reſponſio Angeli dicentis ꝙ in caſu quo nihil eſt cōuentum inter ſocios: debet illud qđ eſt ſocietatis ſic diuidi in fine. ſc3 ſi totū ſocietatis: hoc eſt capitale ⁊ lucrum eſt. ccc. et A poſuit. c. ⁊ B operas. debet A primo extrahere. c. et poſtea reſidua. cc. debent diuidi inter A ⁊ B Ita tn̄ ꝙ q̄ plus ſocietati cōtulerit i pecunia vel operis vel induſtria plus habeat: et hoc arbitrio boni viri. Nec eſt verū ſm eum (qđ quidā dicunt) ꝙ ſimilit̃ B q̄ poſuit operā: debet p̄mo extrahere tātū: q̄nti eſtimanda eſt ſua opa: ſicut A qui poſuit c. Nam hoc nullo iure cauetur: q: opera hominis nihil aliud eſt q̄3 officium diurnum. vt. l. j. ff. de ope. li. Immo opa hominis dicit̃ fructus hominis eſſe. vt. l. ij. ff. de ope. pub. Ille ergo q̄ i ſocietate ponit tm̄ operā: nō dicit̃ aliquid cōſiſtens in ſorte vl' capitali ponere: ſed ſolum fructū ſue pſone qui fructus aut vſufructus pſone correſpondet fructui aut cōmoditati illorum c. p hoc facit qđ dicit̃ in. l. cum duobꝰ. §. ſi in coeunda. ff. p ſocio. Et hanc opinionē ſequit̃ Bal. in. l. j. C. pro ſocio. Et ſic debet intelligi ꝙ ſepe opera alicuius p pecunia valet. vt inſti. p ſocio. §. p cōmoditate ⁊ vſufructu dicte pecunie. S3 ꝯ hanc opinionem arguitur q̄ntupliciter. Primo. q: ſtat ꝙ ope B equiualeāt nō ſolum interuſorio. c. floren. poſitoꝝ p A: ſed etiā ipſis c. floren. vt p3 ex dictis: et patebit in q̄ſtione. xcv. Modo illo caſu poſito aut A ſolum debebit primo extrahere. l. et B etiā l. Aut eque debet B extrahere. c. ſicut A. quia in tali caſu ſi A poſuit centū: et ſolū capitalis pecunia ſupmanſiſſet: tūc illa debuiſſet fuiſſe diuiſa inter A et B. et ſic debuiſſent. l. ceſſiſſe ipſi B. igitur etiam nunc ſolum debebit A primo extrahere. l. et B ſimiliter. l. Aut ſi A vult illos. l. qui debuiſſent ceſſiſſe B: etiam habere cum ſuis. l. ſibi debentibꝰ cedere: tunc etiam B poterit extrahere centum. ⁊ ſic nō ſupermanebunt niſi centū que nomine lucri eſſent diuidenda. Secūdo. quia ſi ſm exigentiā operarū ⁊ induſtrie debet lucrū diuidi vt ipſe fatetur. igitur etiam opere B poſſent eſſe tante ꝙ earum valor exigeret ꝙ etiam

capitalis pecunia eſſet diuidēda ex equo: et ſimiliter lucrū, et ſic vtriqʒ deberēt cedere centū q̄nquaginta floreni. Tertio: q2 qō addit ſcʒ, nec eſt verū qō quidā dicunt ꝛc. bn̄ dicat in caſu quo ope B equiualent tm̄ interuſorio pecunie A, ſecus autē vbi equiualēt ſimpliciter pecunie eius. Nec ē verū ꝙ nullo iure caueat, q2 ius diuinū et naturale eſt ius ꝛ illud diſponit vt qui ponit equale capitale etiā ſortiat in fine eq̄lē partē in diuiſione capitalis. Quarto: q2 imaginat ꝙ B non cenſeat aliqō capitale ponere, qō eſt falſum, nam vterqʒ ponit capitale. Nec illud eſt opa B: ſed ꝑſona eiꝰ operatiua. Et q̄ rōne ſm illā riſionē ꝯtingit pecuniā eſſe capitale q̄ ad ſuū interuſorium ꝑncipaliter, ita ꝙ pecunia nō eſt tūc diuidēda in fine. Ita cōtingit ꝙ ꝑſona B ſit ſuū capitale: et hoc quo ad vſufructum ꝑſone ſue. Quinto, q2 nō eſt ſufficiēs intellectus quem dat de illo ꝙ ſepe opa hominis ꝑ pecūia valʒ, q2 q̄uis ille quē dat ſit verus ꝑticulariter: nō tm̄ vniuerſalit, q2 aliq̄n etiā opa equalet pecunie quā alius poſuit. Vn̄ aliter dicendū eſt ad caſum ſcʒ ꝙ pēſandꝰ eſt valor operarū B ꝛ ſi ſimpliciter equiualēt pecunie A: tunc vterqʒ ꝑmo debet equalē partē pecunie tanq̄ʒ capitale extrahere: dehinc lucrū equaliter diuidere. Si autē tm̄ equiualet interuſorio pecunie: tūc ſolum lucrum debet diuidi equaliter: et ſolus A retrahet ſuam capitalem pecuniā. Si autem opere B nō equiualent pecunie: ſed tm̄ excedunt interuſorium pecunie: debet ipſi B tāto maior ps lucri cedere q̄nto eius opere ꝑualent interuſorio pecunie: q̄uis capitalis pecunia debeat ſoli A cedere. Si autē opere B etiā interuſorio pecunie ſint viliores: debebit ipſi B cedere pars de ſolo lucro, ꝛ tanto vilior pars q̄to eius opere ſunt viliores interuſorio pecunie. Et hec de p̄ſenti caſu et per cōſequens de tota q̄ſtione. xciij.

Queſtio. XCIIII.

Vtruʒ traditio pecunie

facta in ſpecie ſocietatis ſit licita, et q̄liter cognoſcetur an ſit licita. Solutio huius q̄ſtionis ſtabit in quattuor ꝯcluſionibus: et vno correlario.

Prima concluſio. Traditio pecunie facta in ſpecie ſocietatis eſt ex genere ſuo licita. Als nūq̄ʒ poſſʒ licite fieri, qō eſt contra ius ciuile. ff. ꝑ ſocio ꝑ totum, et inſti. ꝑ ſocio. Item etiā ius canonicū ſentit ipſam poſſe licite fieri in. c. ꝑ vr̄as. de dona. inter vi. et vxo. vbi eſt caſus ſingularꝭ q̄ nō ē alibi de iure canonico

Secunda cōcluſio. Talis etiā pōt taliter veſtiri circumſtantijs ꝙ erit ſimpliciter licita.

Tertia. Talis poteſt etiā ſeptēplicitur deprauari. Et ſpecialiter obſeruandū eſt circa circumſtantiam cur, ꝙ A tradēdo pecuniam ſocialiter B ad exercendū eam: tradat ſibi eā ad exercendum eam in licitis negociationibꝫ ꝛ mercantijs. alioqnin peccaret tradēs cōtrahendo ſi cōſentiret in illicitū vſum, nec poſſet licite habere partē illiiu lucri. Iſte tres cōcluſiones poſſunt ſatis patere cuʒ ſuis declarationibꝫ ex dictis in tribus primis cōcluſionibꝫ q̄ſtionis. lxxxix.

Quarta cōcluſio. Ad cognoſcēdum ſpecialiter an ſeruetur circumſtātia quō, i. debitus moduſ cōtrahendi ſocietatē valent ſequētes ſeptem regule. Prima ꝙ cōfeſſor videat an ꝛc. et pone eam ꝑportionabiliter in pecunia ſicut in animalibꝫ poſita eſt prima regula in q̄rta cōcluſione q̄ſtionis. lxxxix. addendo eñ h aliq̄d. ſcʒ ꝙ inter onera q̄ ſocij ſubeunt veniūt. vel ſaltem cōtingit ꝙ veniūt nō tm̄ pericula capitalis ꝛ lucri: ſed etiam expenſe. ſaltem rōnabiles ꝛ diſcrete. Nam B qui tm̄ ponit operas: habet neceſſario in vtendo pecunia ſociali in negociationibus facere expenſas: et ille debent cōmuniter ſupportari: vel ſaltē cōtingit eas ſupportari ab vtroqʒ. Et ad ſciendū quando ꝛ qualiter debēt ille expenſe ſupportari ab vtroqʒ vel ab altero: poſſunt poni duo dicta. Primū ſi A et B equaliter contulerunt ad ſocietatē: et poſtea equaliter diuiſuri ſunt lucrum inter ſe: tūc expenſe B debent equaliter ſupportari ab vtroqʒ q̄tum eſt ex natura cōtractus, quia nō cenſet aliquid eſſe lucrum vel pars lucri: niſi prius ſint deducte expenſe: ita ꝙ illud qō defalcatis expenſis remanet: dicitur lucrū. Et ita ſi B deberet ſolus ſupportaſſe omnes

expenſas: tunc ipſi B nõ cederet tãta pars lucri quãta cederet A: ſed longe minor. Nã antequã deducunt expenſe lucrum cõtingit eſſe centũ. et ſic A reciperet quinquaginta. ꝛ vt poſſibile eſt expenſe B fuerunt. xl. ꝛ ſic B tm̃ reciperet. x. Hec tñ ꝓbano nõ concludit ita neceſſario quin ſaluari poſſit rõ lucri: etiam nõ deducendo expenſas. Nã in illa ſocietate animaliũ in qua A tm̃ ponit animalia et B tm̃ opas: ꝛ debẽt participare lucrum ꝛ emolumentũ proueniens de animalib9 ꝛ opis: non eſt neceſſe deducere expenſas. immo cõmuniter ille q̃ ponit operas ſimul etiam apponit ſub ſui capitalis nomine expenſas: quãuis etiam ibi poſſet cõtingere ꝙ cõmuniter ſupportarẽt expenſas. ſed tunc B tanto vilius capitale recõmunicaret ipſi A. et ſic tãto minorẽ partẽ lucri ſentire deberet. ſic in ſocietate pecunie ſi A vellet nõ ſupportare expẽſas B: ita ꝙ B deberet ſolus omẽs expẽſas ſupportare: ſaltem illas quas nõ feciſſet ſi domi manſiſſet: tunc tanto maius capitale poneret B: adeo ꝙ ſi ſole ope induſtriales equiualerẽt cõmunicationi pecunie A tunc B longe maius capitale poneret quã A. adeo etiã maius lucrum deberet participare. Et ideo notanter dixi. ſi equaliter cõtribuerunt ꝛc. Hoc itaqꝫ ſuppoſito debebunt expẽſe cõmuniter ſupportari ab vtroqꝫ equaliter. Secundũ dictũ. ſi aũt inequaliter poſuerũt ad ſocietatẽ ꝛ ſic etiã inequaliter participabũt lucrũ: tunc etiam inequaliter ſupportabunt expenſas. ita ꝙ qui maius capitale poſuit: et ſic vult maius lucrum participare: etiam debet quantũ eſt ex naturalib9 cõtractus ſocietatis maiorem partem expenſarũ ſupportare. ita tñ ꝙ ſeruetur ꝓportio maioritatis expenſarũ ad maioritatẽ lucri: qđ ꝓtendit ꝓtextu maioritatis capitalis ſui participare. Dico aũt quantum ẽ ex naturalib9 illius cõtractus. qꝛ ex pacto cõtra naturalia adiecto poſſet eẽ ꝙ A participaret equaliter lucrum cũ B: et tñ ſupportaret minorẽ partẽ expenſarũ quã B. vel omnino nullas: ꝛ B omnes ſupportaret dummõ ſufficienter A illud on9 refunderet ipſi B alia via. vtputa: per hoc ꝙ A loco oneris expenſarũ ſubiret onus periculorũ releuando B ab onere periculorum: ſicut B releuatur A ab onere expẽſarum. dummõ tñ ſit adequatio inter onus expenſarum qđ A debuiſſet ſupportaſſe ꝛ onus periculorũ qđ B debuiſſet ſupportaſſe. al's erit iniquitas ex parte illius qui minus oneratus eſſe ꝓtendit. Dixi etiã: rationabiles expenſas. quia ſi B vltra quã neceſſariũ et vtile fuiſſet: et ita ꝓdigas expenſas feciſſet ad illas ſupportandas: nõ teneretur A: ſed eſſent imputande ſoli B. quia A nõ tenetur ad damnũ qđ contigit ex culpa leui vel lata. Tales aũt expenſas feciſſe ꝓuenit ex culpa leui vł lata B. igit. Unde etiam ſi quod damnuꝫ eueniret ex culpa lata vel leui B. et hoc in capitali vł in lucro: illud ſol9 B debebit ſuſtinere: vt ſi indiſcrete ſe habuit negociãdo vel inſolita negocia fuit aggreſſus. vel al's indiligentia ſua euenit damnũ qđ diligens ꝓcauiſſet ipſe luet ſolus. Nam hoc tacite videtur actum in principio contractus cum ſit naturale cõtractui ſocietatis. Modo ſi expreſſiſſet: nunc B ſolus teneretur. igit etiã ſi tacite ineſt: tenebitur. Et qꝛ B emendo merces ꝛ emptas diſtrahendo: habet cõducere fonticos ꝛ apothecas. hoc eſt loca in quibus eas ponat ꝛ venales habeat Ideo etiam A habebit ſupportare mercedem dandã locatori talium ſm ꝓportionẽ ꝓdictam ad illud quod poſuit in capitali: et quod participatur9 eſt in lucro. An autẽ quãdo tm̃ alter ſocioꝝ: puta B vſus eſt pecunia ponẽdo operas et alter domi quieuit: debeat A quieſcens ſupportare partem omniũ expenſarũ B tunc habitaruꝫ: vel tm̃ earum q̃ remanẽt: deductis prius tantis expenſis quãtas B feciſſet ſi domi manſiſſet. Et videt primo ſcđm verius. qꝛ ſi B vellet ꝙ A deberet etiam ſupportare expenſas ꝓ ea parte quã B feciſſet ſi domi manſiſſet: tunc eadẽ ratione ecõtra B deberet ſupportare expenſas quas A fecit domi manẽs ꝛ quieſcẽs. al's enim non equo humero ſupportarẽt onera ſocietatis. Sed quia totum pendet ex circumſtãtia facti. Ideo aliter reſpondendũ eſt per tria dicta. Primũ. Si opere B ſeclulis omnibus expenſis equiparent cõmunicationi pecunie A. et ſm hoc etiam vtrique volunt equaliter participare lucrũ: nõ apparet ratio cur deberet A ſupportare illã partem expenſarũ quas B etiam domi ma-

nens feciſſet. Nam da oppoſitū: tunc melior eſſet cōditio B ꝙ̄ A. eſſet eñ B ipſi A per omnia equalis. ſcʒ tam in capitali ꝙ̄ in lucro. et vltra hoc etiam interim toto tpe ſocietatis: B eſſet ſupportatꝰ ab expenſis domeſticis a q̇bus nō ē A ſupportatꝰ. nec haberet B allegare ſe poſuiſſe operas illo tempore expenſarū. quia ſic etiaʒ A poſuit equiualēs capitale tpe expenſarū domeſticarum. Secundū dictum. Si autē ope B excluſis omnibꝫ expenſis excedūt cōmunicationē pecunie A: et ſic B ponit maiꝰ capitale ⁊ tñ pͥcipiū lucri debeat eē equale vtriqꝫ: non mirum ſi B ptendat ꝙ A debeat ſibi ſupportare etiā expenſas q̄s B feciſſet domi manēs: et B nō velit ecōtra ſupportare expenſas quas A domi manens fecit, et hoc ideo: vt A refundat B ħ in quo B plus poſuit in capitali: cum nō plus lucri ſit participaturꝰ: oportet tamē tunc ſeruare ꝓportionē inter maioritatē valoris operarū B ⁊ inter expenſas releuandas per A quas B domi manens feciſſet ita ꝙ tante eſtimationis ſit releuatio q̄nte eſtimatōis ſit maioritas valoris operarū B. Tertium dictū. Si autē ope B excluſis omnibꝫ expenſis deficiūt ab equiualentia ad cōmunicationē pecunie A: et tñ A et B ſint equaliter participaturi lucrū: nō mirū nec iniquū ſi nō ſolum A nō velit ſupportare eam partē expenſarū q̄s B domi manēs feciſſet: ſed etiā nec reliquā partem expenſarū in toto vel ī parte ſm ꝓportionem defectus operarū. et ħ quatenꝰ A refundat illud in quo plus capitalis poſuit: cum nō plus ſit participaturus lucri. dummō tñ ſeruetur ꝓportio vnius pluris ad reliquū plus. ſcʒ pluris in capitali poſito per A. ad plus expenſarū ſupportandarum p B. Dictum eſt autē notanter in illis tribꝫ dictis. ſi A ⁊ B ſint participaturi equaliter lucrum. quia ſi non: ceſſaret veritas illoꝝ dictoruʒ. Nam in primo dicto ſi A vellet plus lucri participare: non iniquū eſſet ꝙ A deberet B ꝓportionabiliter ad illud plus lucri ſupportare in expenſis quas B etiam domi manēs feciſſet: et B nō teneret ecōtra ſupportare expenſas quas A domi manens fecit quatenus A refunderet B id in quo A plus lucri vult accipere ꝙ̄ B. cum equaliter cum eo debuiſſʒ participaſſe. dummodo tñ ſeruetur proportio pluris lucri ad ſupportationem expenſarū domeſticarū. Sic ſimili modo ſecundū ⁊ tertium dicta fallerent. Secunda regula principalis. Si videnť confeſſor equalitatē ⁊c. et pone eaʒ ꝓportionabiliter hic in pecunia ſociali et lucro ſicut in. iiij. xxix. q̄ſtione poſita eſt cōcluſioe q̄rta in animalibꝫ et fructibꝫ. Tertia regula. et illam etiaʒ eodē modo pone ꝓportionabiliter addendo rationē talem. Nam nōnunq̄ꝫ poteſt cōtingere ꝙ vir aliq̇s eſt induſtrioſus: cuius induſtria poſſet ſibi eſſe multum vtilis ſi haberet pecuniā quā exercere poſſet induſtria ſua quare ne omnino nullū habeat fructum de induſtria ſua cōtrahit cum aliquo pecunioſo ſocietatē: ſuſtinens ab eo conditionē iniquā. quia et ſi illa conditio nō ſit ſibi ita lucroſa ſicut eſſe deberet: tñ illa eſt ſibi nō ita damnoſa ſeu adeo lucri ſuſpēſiua vel ceſſationis lucri factiua ſicut omnino nō exercere induſtriam: et ſic ocio torpere. Quartam et quintaʒ regulas pone ꝓportionabiliter vt ibidem. Sextaʒ pone ꝓportionabiliter ſicut poſita eſt ibidem cōcluſione quinta. addēdo ꝙ quādo ſocietas eſt ſic crude cōtracta inter mercatores: tunc eſt interp̄tanda ſm cōſuetudinē mercatorum. oportet tñ ſemper ꝙ nō violetur equalitas. que ſi violetur nō eſt innitendū cuicūqꝫ cōſuetudini cōtrarianti tali equalitati. Unde dictum illorum qui dicūt ꝙ ſi A ponit pecuniam ⁊ B operam: et no expreſſerūt q̄nta pars cuiqꝫ cedere debeat: tunc debent intelligi cōtraxiſſe ex partibꝫ equalibꝫ: eo ꝙ ſocietas eſt quedā fraternitas. Ideo ſicut inter fratres: ſic inter ſocios debet ſeruari eq̄litas. nō eſt indiſtincte verū: nam ſi apparent ope B notabiliter viliores cōicatione pecunie A: non debet aliq̇s interp̄tari eos ɔtraxiſſe ꝑ eq̄libꝫ ptibꝫ. qꝛ eſſet iniqua interp̄tatio: nec in his in q̇bus frēs ſunt inequales debet ſeruari eq̄litas. Septima regula. Ad cognoſcendū ſi eq̄litas ſeruet̄ inter eos ꝓportionabiliter ad capitalia cōmunicata valet ſi ɔfitēs vel ɔfeſſor reſolvat ſocietatē in locationē et cōductionem operarū. et p̄ſertim q̄n ſocietas eſt ſic contracta ꝙ A tm̄ pecuniā poſuit ⁊ B tm̄ operas. Nā videndū eſt q̇d debuiſſet A de

equitate dediſſe B ſi cõduxiſſet B ad exercendū ſibi tantā pecuniā, ſcʒ mille in negociatione: remanēte apud A toto ꝑiculo tā pecunie ꝙ etiā lucri (ſicut etiā totum illud erit applicandū A) et etiā remanēte apud A onere expenſandi B ⁊ dandi ſibi mercedem cõgruam, ita ꝙ B ad nihil teneretur niſi ad operandū cum pecunia ⁊ ad nullū ꝑiculū ſuſtinendū niſi qḋ ex ſua culpa lata vel leui ꝓueniret. Nā h̄ cõperto ponamus ꝙ illa merces deberet ee .c. floreñ. tūc ꝯſequēter ꝯfeſſor debet metiri q̄ntū oneriſ ſit ꝙ B debet in cõtractu ſocietatis ſufferre partē expenſarū ⁊ ꝑiculoꝝ capitalis et etiā lucri: et eſtimet q̄ntum eſſet alicui ternio dandū quatenꝰ ſuſcipet illa onera que B debet in ſocietate ſuſtinere. ⁊ ponamus ꝙ illud dandū etiā eſſet .x. floreñ. Igitur ſi A ponēdo mille ⁊ B tm̄ opas: debeat ſeruare equitatē cū B: opꝰ erit ꝙ A aſſignet B participandā tantā ⁊ tam veriſimilem partē lucri. ꝙ ſi B vellet vēdere alicui ius ſue partis ꝑticipande bn̄ poſſet habere .cx. floreñ. ab emptore. Jam ſeruabit A equalitatem cum B: et etiam ecõtra. Et ſi pars aſſignata nõ eſſet tanta in expectatiõe veriſimili ꝙ poſſet tanti vendi: A iniq̄ ageret ꝯtra B. ſi aūt eſſet notabiliter maioris valoris veriſimiliter: tunc B inique ageret cõtra A. Attm̄ ꝑdictū exemplū nõ pono ꝙ ita ſit, ſcʒ ꝙ de mille exercendis debeant dari .c. cõducto ꝓ mercede: aut ꝙ ꝓ ꝑdictis oneribꝫ ſuſtinendis debeant dari .x. aut ꝙ ſi B cõtraheret ſocietatē cū A i mille debēt veriſimiliter cedere .cx. floreñ. propter lucri ſocietatis. Quia q̄ntum ꝓ illo vel illo vel de illo debeat dari vel cuiq̄ cedere: pendet ex circumſtātia facti. Nec de h̄ certa regula põt dari. exempla eñ̄ nõ ponimus ꝙ ita ſint: ſed vt addiſcentes addiſcant ex ſuppoſitione caſus. Ex illis cõcluſiõibꝫ ⁊ regulis põt haberi ꝑncipia magiſtraliter directiua ad reſoluendū a priori ⁊ ꝓpter quid plures caſus ſocietatꝫ. ideo vt ip̄e regule ⁊ ꝑncipia atq̄ ꝯcluſiões circa eas practicent̄ ſtatui aliquos caſus ponere hic ⁊ in ſequentibꝫ q̄ſtionibꝫ. q̄bus reſolutis põt haberi ars reſoluēdi multos alios caſus formabiles.

Primus caſus. A vtputa vidua aliq̄ que nõ nouit nec valet ſuas pecunias exercere in negociationibꝫ: tradit pecuniā ſuā in ſocietatem B mercatori q̄ nouit ca vti: ita tm̄ ꝙ vult habere aliquottā partē lucri ꝓuēturi ex illa negociatione cū illa pecunia. Dicendū ꝑ tria dicta. Primū. ſi A intendit ꝙ periculū pecunie ſit tm̄ ipſius B: tūc A cēſetur illā pecuniā mutuaſſe B: ⁊ ſic nõ poterit velle aliquā partē lucri ꝑtextu pecunie ſic tradite habere q̄n illa ꝑs eſſet vſura. Scḋm dictū. ſi A intēdit ꝙ ꝑiculū pecunie ſit ſuūp̄ius in toto vel in ꝑte. et ſicut intendit ſic declarat ⁊ exprimit ſuā intentionem ipſi B. tūc A nõ peccat q̄ntum ē de ſe. q̄uis ad hoc vt liceat oporteat ꝙ A ꝑtendat hic nõ nimis magnā partē lucri: ſʒ eam q̄ ſit ꝓportionata ei qḋ ipſa ponit ad ſocietatē: habito reſpectu ad id qḋ ecõtra B ponit et ad partē ꝑiculi quā īponit B. Si eñ̄ B plus poneret q̄ A. vtputa operas ſimul ⁊ pecuniā: vel etiā ſi opas tm̄. ſʒ ope eius ꝑ magnitudine induſtrie B ꝑualerent cõmunicationi pecunie A: nõ liceret A tantā partē lucri velle habere q̄ntā B. Oportet igit̄ habere cõſiderationē ad hoc an A imponat partē ꝑiculi capitalis pecunie ipſi B vl' totū ſibi retineat. et an velit ip̄m B in fine ſocietatis ꝑticipare tā lucrum q̄ capitalē pecuniā, ꝓut in ſcḋa concluſione tactū eſt. Tertiū dictū. ſi A intentionē ꝑdictam nõ declaret ſed de oppoſito paciſcat̄: obligādo ip̄m B ad oīe ꝑiculum capitalis et tm̄ corde ꝓponat ꝙ non velit B ſic eſſe obligatū. immo ſi cõtingeret pecuniā ꝑdi ſine culpa B: ipſa vellet ſuſtinere illud periculū in toto vel in parte: tūc A peccat: nõ ꝙ cõtractus in re ſit vſurarius ipſi A. q: in re nõ eſt illa pecūia mutuata: ſed in veritate ſocialiter tradita. nec etiā peccat ex eo ꝙ ſit ſocietas iniq̄. q: ſtat ꝙ equa ꝯditione ſit ꝯtracta. ſed ꝙ peccat ē ex alijs tribus cauſis. Prima. q: traditio eſt facta in ſpecie ſeu apparētia mutui vſurarij. q: eſt facta cum pacto ꝙ pecunia debeat eſſe ipſi A ſalua: et nihilominꝰ debeat ſibi ꝑs lucri. Scḋa: q: A ꝓpriā famā denigrat ſe faciēdo reputari vſurariā. ⁊ hoc eſt cõtra charitatē quā homo nõ minus ad ſe q̄ ad aliū hēe debet. Tertia: q: ſcādalizat ꝓximū q: ex hoc poterit ꝓximus occaſionari ad ſilr paciſcendū: vbi tm̄ nõ habebit

ſimilē intentionē.qꝛ nec intentio A cōſtabit illi tertio. Alias cauſas vide i ſūi ſupra q̄ſtione.lxxix. circa decimū caſum: ꝛ aliq̄lem earū impugnationē ibidē vide in ſimili. Qđ aūt quidā dicūt ꝙ A nō tenet̃ reſtituere tale lucrū licet peccauerit ſic paciſcendo: hoc pōt impugnari ex eiſdē cauſis ex q̄bꝰ ꝓbat̃ ꝙ peccauerit paciſcendo. Nā ſi ſic paciſcēdo peccat ob hoc ꝙ facit actū habentē ſpeciē mali ꝛ ſuā famā denigrat ꝛ ꝓximū ſcandalizat: ergo etiā illud lucrum poſtea nō reſtituendo ſed detinēdo peccabit.qꝛ detinēdo retinet lucrū habēs ſpeciē vſure ꝛ facit ꝙ reputat̃ deren(?)trix vſure ꝛ facit ꝙ aliq̄s alius lucrū retinebit qđ ſimili pacto licet diſſimili intentiōe obtinuit. Jō dicendū ꝙ ita tenet̃ reſtituere ſic̄ tenet̃ non accipe ꝛ nō paciſci, ſcꝫ q̄ndiu durāt p̄dicte cauſe.q̄ ſi ceſſarēt nō teneret̃ reſtituere. Et ſi q̄ras.an ne etiam ceſſaret ipa pactio eſſe p ctin̄ q̄n ceſſarēt p̄dicte tres cauſe vel cōſimiles. Dicendū ꝙ nō.qꝛ illa pactio fieret cū mēdacio ꝓ q̄to diceret ſe velle B eē obligatū ad omne ꝑiculū.ꝛ tn̄ ſecꝰ gereret in corde.ꝛ ſic adhuc maneret ibi rō peccati.

Cōtra primū dictū arguit̃. Licitū ē dotalem pecuniā deponere apud mercatorē cū pacto ꝙ mercator debeat ꝑtē lucri aſſignare marito vt inde ſuſtentet onera matrimonij.vt habet̃ ꝑ.c.ꝑ vr̄as.de do.inter vir̄.ꝛ vxo. Et in tali caſu etiā pōt ſm̄ Jo.an.obligari mercator vt p̄ſtet cautionem de reſtituēdo pecuniā integralit̃: non obſtante ꝙ etiā debeat ꝑtē lucri ei aſſignare ſi ſaltē obuenit lucrū. Lꝫ ōqđ licitū eſt in fauorē matrimonij: etiā videt̃ licere viduis cū ſint miſerabiles ꝑſone.igit̃ Dicendum.cōcedendo maiorē: minor diſtinguit̃ qꝛ ſi intelligit̃ ꝙ mercator debeat eſſe obligatus ad reſtituendū eā: etiā ſi perijt ſine culpa ſua: ſic eſt falſa.et ſi Jo.an.ſic intellexit negāda eſt eius ſn̄ia ꝓut patebit i qōe .xcvij. Nec in p̄dicto.c.dicit̃ ꝙ pecunia debeat ſtare in ꝑiculo mercatoris. Si autē intelligit̃ ꝙ debeat eā reſtituere ſi pecunia ſuꝑmanſit poſt mercationē: ſic ꝯcedit̃ minor ꝛ etiā ꝯcluſio. Nec illo mō eſt ꝯcluſio illius argumēti ꝯtra primū dictū.qꝛ in primo dicto A intendebat B obligare ad reſtituendum pecuniā: etiā ſi ſine culpa ſua periſſet. Nec eſt maior intelligēda capiēdo deponere ꝓut depoſitū dicit cōtractū quo q̄s pecuniā vel aliā rem ſuā alteri cuſtodiendā tradit ꝛ nō ad vtendū.in q̄ cōtractu ipe depoſitarius nō tenet̃ niſi de lata culpa.ſaltē ſi depoſitio fit grā deponentis tm̄.ꝛ in tali ꝯtractu deponens retinet dn̄ium rei depoſite.nec cōicat illud depoſitario.nec in illo licet deponēti aliq̄d exigere a depoſitario. Jmmo potiꝰ depoſitarius meret̃ ꝑ ſuā gratuitā cuſtodiā vt ſibi aliq̄d det̃ a deponēte: q̄uis ad nihil teneatur ei deponēs obligatiōe ciuili. Sꝫ capit̃ ꝓ ſociali ꝛ cōmunicatiua traditiōe pecūie ad vtendū ea ꝓ acq̄rendo lucrū in q̄ recipiens tenet̃ de culpa etiā leui. Vn̄ nec papa in.ca.predicto vtit̃ illo termino deponere: ſed dicit ꝙ pecunia pōt cōmitti alicui mercatori.i.ſocialit̃ alicui cōicari ꝛc̄. Et ex hoc etiā ptꝫ ꝙ erroneū eſt dicere ꝙ diſpoſitio pape in eodē.c.de illa depoſitiōe pecunie ſit facta in fauorē m̄rimonij: q̄ſi h̄ ſit ſpeciale in pecunia dotali.ꝛ ꝙ illud nō liceret in alia pecunia: q̄ſi papa diſpēſauerit in pecūia dotali. Nā eo mō quo licitū eſt pecuniā dotalē cōmittere mercatori.i.ſocialit̃ ad lucrū ꝑticipandū: etiā licitū eſt pecuniā nō dotalē cōmittere ei: ꝛ eodē mō q̄ ſcđm nō eſt licitū.etiā nec primū. Si eñ eſſet vſura pecuniā nō dotalē ꝯmittere ad lucrū mercatori ꝑticipandū: tūc papa nō poſſet diſpēſare nec ꝯcedere: etiā i fauorē matrimonij.ꝙ pecūia dotalis cōmitteret̃ mercatori ad lucrū: qꝛ vſura eſt ꝓhibita lege diuina: ꝯ quā papa nō pōt diſpēſare.ꝛ hmōi error ſilis eſt ei q̄ tactꝰ eſt i qōe.xxxv de caſu c.ſalubrit̃.de vſuris. Vn̄ etiā i fauorem miſerabiliū ꝑſonarū et pauperum non licet exercere vſuraꝫ.nec ſuper hoc diſpenſari poteſt, vt patet in ca.ſuper eo.de vſuris.

Secundus caſus. A tradidit ipi B.c.flor.vt eis vtat̃ fidelit̃ ad exercitiū ſue artis mechanice: tali pacto ꝙ i fine anni A recipiat totā ſortē cū tribꝰ ꝑtibꝰ lucri: ſi qđ lucrū fuerit factū: deductis tn̄ p̄ius expēſis ꝛ eſtimatiōibꝰ laboꝝ B. Et ecōtra ſi dānū eueniat i exercitio artis: A vult etiā ſentire detrimentū triū ꝑtiū ꝛ B ſentiet tn̄ damnuꝫ q̄rte ꝑtis.ꝛ poſſꝫ ille caſus eodē mō formari q̄n A tradidiſſet.c.flor.B ad fidelit̃ exercendū eos in negociatiōibꝰ ꝛ mercancijs.

Ad iſtū caſum n̄r ꝑ duo dicta. Primū

q̄ ille pꝛut ponit̃ est illicit⁹ ipi A. q: notabiliter melioꝛ ē ɔditio A q̄ꝫ B. Nā si ɔtingat pecuniā ipā vel merces factas v̄l emptas ex ea pdi vel destrui foꝛtuito casu vel diuino iudicio: tūc B sentiret dāmnū q̄rte ptꝭ q: quicq̄d ɔtinget: q̄rta ps foꝛtis ē A reddenda. ppterea quicq̄d ipē A ɔsequit̃ lucri de illa q̄rta pte q̄ nō subiacet ei⁹ piculo est vsurariū. qḋ aūt A recipit de trib⁹ ptib⁹ q̄ ptinēt ad ei⁹ piculū licitū est. Scḋm dictū pdict⁹ ɔtus erit licit⁹ ipi A si addat̃ in pacto. q̄ si aliqḋ dānū sine culpa B euenerit q̄ ad A integralit̃ ptinebit: dūmō tñ B sufficient̃ ondcrit illḋ sine sua culpa euenisse.

Cōtra illū modū rñdēdi arguo dupli. via. Et p pma suppono q̄ qñ in foꝛma casus d̄r q̄ A velit i fine anni rehabere totā soꝛtē: q̄ h̄ nō intelligat̃ sic q̄ q̄litcunq; pcat velit eā totā rehr̄e. q: postea subdit̃ i eadē foꝛma casus q̄ A velit tres ptes dāni sustinere si eueniat, ꝛ sic solū vult sibi q̄rtā ptem soꝛtꝭ eē saluā ɔ q̄dcūq; piculū. pdicta igit̃ clausula intelligit̃ si in fine āni nō ē pdita soꝛs. H̄ igit̃ supposito arguo p pmā viā ɔ pmū dictū q̄druplr. Pꝛio sic. q: videt̃ q̄ casus vt iacet sit licit⁹ ipi A. q: A censet̃ cōduxisse B ad vtiliter agendū ꝛ exercendū pecuniā suā quo ad tres ptes ei⁹. ꝛ p hoc dat A cōgruā mercedē. q: in foꝛma casus d̄r q̄ añq; A recipiat tres ptes lucri: debeant pꝰs deduci expēse ꝛ estimatiōes laboꝝ B. ꝛ h̄ nihil aliud est q̄ꝫ q̄ ipi B debeat satisfieri p expēsis ꝛ opis q̄s fecit B exercēdo pecuniā A. et sic B ñ pt cōqueri ɔ A de h̄ q̄ cogat̃ ipi A dimittere tres ptes lucri ꝛ cogat̃ ñ pticipare i ill⁹. q: p suis opis ꝛ laboꝛib⁹ q̄b⁹ ille ptes st̃ ɔq̄site ē satisfactū et etiā ñ tenet̃ subitare piculo triū ptiū pecunie capital̄. Cōduct⁹ eñ ad colēdū agꝝ nō pt ɔq̄ri si nihil fruct⁹ agri pcipiat: dūmō al's sibi satisfiat p laboꝛib⁹ suis. Ex āt A obligat B ad piculū q̄rte ptꝭ nō est iniq̄ū. q: illā q̄rtā ptē censet ei mutuasse nec d illa pte vt mutuata recipit aliq̄d a B. q: sic illa q̄rta ps tota ē i piculo B. sic ēt totū lucrū corr̄ndēs illi ē in ei⁹ piculo. Scḋo arguit̃. q: pbādo pmū dictū p̄tēdit duas pbatiōes: q̄ꝝ scḋaꝫ tāgit ibi. pp̄tea. tūc ɔ pmā arguit̃. q: p̄tēdit ex eo dānare ɔtū. q: peioꝛ sit ɔditio B q̄ꝫ A. Modo nō est indignū q̄ B sentiat sol⁹ tātē v̄l totte ptis capitalis dānū q̄rte ꝛ q̄tte ptis ipē solus vult participare lucrū. Modo B vult pticipare totū lucꝝ q̄rte ptis agit̃. Itē p eius pbatiōꝫ pot⁹ pbaret̃ q̄ peioꝛ eēꝫ ɔditio A q̄ꝫ B. q: in pdicto casu A cogeret̃ sufferre tres ptes dāni ꝛ B tm̄ vni⁹ ptis. et sic rñderet q̄ A nō indigne feret tres ptes dāni q: voluisset h̄r̄e tres ptes lucri si lucrū obuenisset. sic etiā rñderet̃ q̄ B nō idigne feret q̄rtā ptē dāni: q: vult h̄r̄e q̄rtā ptē lucri si obueniret lucrū. Tertio arguit̃ ɔ scḋam pbatiōnē sic. q: aut supponit q̄ A aliq̄d acipiat rōe q̄rte ptꝭ capital̄ aut nō supponit h̄. Si pmū: tūc supponit falsum. q: A tm̄ accipit tres ptes lucri. ꝛ sic solū accipit lucrū p̄textu triū ptiū capital̄. si scḋm. tūc nō iponit ipi A aliquā iniq̄tatē. ꝛ sic nihil ɔ eū pbat. Quarto arguit ɔ scḋm ei⁹ dictū sic. q: dato q̄ addito illo pacto ɔtus eēꝫ licit⁹ ipi A: tñ redderet̃ illicit⁹ B. pbat̃. q: sine illa additiōe fuit hincinde equ⁹ vt ondūt pbatiōes p̄cedētiū argumēto. ꝑ igit̃ si adderet pdicta additio q̄ cedit i fauoꝛē notabilē B ꝛ in grauamē A: seq̄t̃ q̄ erit iniqu⁹ ita q̄ erit melioꝛ ɔditio B q̄ꝫ A. Cōfirmat̃ q: vltra h̄ q̄ B fieret sufficiēs refusio oīm expēsaꝝ ꝛ opaꝝ. p ut supponit foꝛma casus (vt dictū i suppositiōe pmissa) ipē B expectaret lucrū q̄rte ptis capital̄: cū tñ nulla ps capitalis staret ei⁹ piculo. imo d re aliena expectaret lucrū. q: nulla ps capital̄ ē sua: nec q̄ ad dñiuꝫ nec q̄ ad vsufructū pcipiendū inde. q: ipē tm̄ ɔduct⁹ ē ad pecuniā illā exercendā. Scḋa pncipali via arguo ɔ pdictū modū rñdēdi. pbādo q̄ rñsio ñ valeat: etiā dato q̄ i pdicta foꝛma in q̄ casus ē posit⁹ ñ poneret̃ illa clausula q̄ deduci deberēt estimatiōes laboꝝ B: sꝫ tm̄ expense B. ꝛ sic B nō censeret̃ ɔduct⁹ p A ad exercendū pecuniā suā i opib⁹ sue artꝭ. imo B cēseret̃ soci⁹ ipi⁹ A. ita q̄ A poneret pecuniā ꝛ B opas. Nā illo dato nō videret̃ ɔtus absoluto s̄mōe dānand⁹ vt illicit⁹ A etiā non adiecto illo qḋ pdicta rñsio dicit adiciēdū. s. q̄ A retineat piculū toti⁹ pecunie. imo l̄ꝫ posse licit⁹ eē ēt si A nō retineret piculū triū ptiū ꝛ piculū q̄rte ptꝭ staret apud B. Et h̄ sic pbat̃. q: eq̄ tūc A et B sūt socij pecūie ꝛ opaꝝ: ergo equalit̃ debēt tā participare lucrū ꝑueniēs ex opis ꝛ pecunia q̄ꝫ etiam sentire damnū ꝑueniēs in eisdem. et hoc si equalia capitalia posuerūt ad societatem. Si aūt inequalia: tunc

ꝓportionabiliter ad illā inequalitatē parti
cipare debebūt lucrum et sentire damnū.
Aut igitur ꝯmunicatio pecunie A equa-
let cōmunicationi operarū B: aut ꝓualet
ei: aut est inferior, ꝛ quis si primū aut ter-
tium detur: cōtract⁹ erit illicitus ipi A, nō
tm̄ si det secundū. De pmo ꝛ tertio ꝓbatur
q: A mai⁹ lucrū vult hr̄e q̄ B: cū tm̄ ñ ma
ius capitale posuerit nisi q̄s fingat q ille
excessus melior ꝯditiōis refundat̄ ꝑ hoc
q in q̄nto plus lucri vult ꝑticipare: in tā-
to plus onerat̄ in ꝑiculo, sed nō videt̄ ꝑ il
lud onus sufficiēter refundi, q: appetibili⁹
est illud lucrū superexcedēs q̄ sit fugibile
ipm amplius ꝑiculū. De scd̄o vero ꝓ-
batur, q: ex q̄ A maius capitale posuit me
rito plꝭs ꝑticipabit ꝑtes lucri ꝛ sustinebit
plꝭs ꝑtes dāni. Vn̄ si capitale A fuerit in
triplo melius q̄ capitale B: iuste poterit
velle ꝑticipare tres ꝑtes lucri: et B debe-
bit solū vnā ꝑtē ꝑticipare. Vn̄ si in tali ca
su B vellet q A deberet sufferre ꝑiculum
totius pecunie: cōtract⁹ redderet̄ illicitus

b B. Itē siue equiualeāt cōmunicatiōes ca
pitalū hincinde: siue vna preualeat alteri
tūc q̄ rōne B semꝑ dz sustinere aliquā ꝑ-
tem capitalis A, etiā ecōtra dz A sustine-
re aliquā ꝑtē capitalis B, ꝛ sic sic q̄n pecu
nie vel merces empte ex eis totaliter ꝑde-
rent̄: B deberet ipi A refusionē facere ali-
quotte ꝑtis pecunie, eadē rōne econtra A
deberet B refusionē facere aliquotte ꝑtis
operarū. Aliter igit̄ respondendū est ꝑ
duo dicta. Primū, si vt in forma casus dr̄:
debēt etiā deduci estimatōes laboꝝ B: cō
tractus nō est illicit⁹ A, pz ꝑ pmū argumē
tum pme vie. Scd̄m, si nō debent deduci
estimatiōes laborū B: q̄uis expēse debe-
ant deduci, et ꝑ ꝯn̄s videat̄ esse cōtractus
societatis: tūc ꝓ tāto est licitus ꝓ q̄nto ser-
uat̄ eq̄litas ꝯditionū A ꝛ B, ꝛ h̄ fm̄ ꝓpor
tionē habitā ad capitalia q̄ cōicauerūt, nā
si cōicatio opaꝝ B eq̄ualet vel ē validior
cōicatione pecūie A: tūc erit illicit⁹ ipi A.
Si aūt cōicatio pecūie A ꝓualet cōicatio
ni opaꝝ B: tūc vt sit licit⁹: oportet q ī tri-
plo ꝓualeat q̄ten⁹ iuxta excessum sui capi-
talis ī triplo: etiā mereat̄ hr̄e tres ꝑtes lu-
cri, sec⁹ si ꝓualeret ꝛ nō in triplo: sed tm̄ in
duplo vel citra, ꝛ illa patēt ex deductione
secunde vie ꝓtacte.

Tertius casus. A tradidit
B pecuniam in
societatē: ita q B dz eā exercere in mercā
ciis: et ipi A assignare certā seu (magis ꝓ-
prie loquēdo) aliquottā ꝑtē lucri ꝓuenien
tis. ꝛ A nihil exꝓmit de dāno ꝑ se sustinē-
do. Et notant̄ dictū est, seu aliquottā, q: ꝓ
prie in ꝯtractu societatꝭ nō expectat̄ ꝑ socio
os certa ꝑs lucri, q: ex q̄ q̄ntitas lucri non
est certa: quia nunc magna: nunc parua:
tūc nō ꝓn̄t ꝯuenire ꝓus de determiāta q̄n
titate ꝑtis debētis cedere alteri, ꝛ aliq̄n ē
nullū lucrū, et tunc nihil cedet lucri vtriq̄
eoꝝ. Immo si alter puta B q̄ ponit opas
vellet ab A hr̄e determinatū emolumentū
vel mercedē fixā: nō esset societas: sz cōdu-
ctio ꝛ locatio opaꝝ, vt patuit in pma sup-
positiōe hu⁹ q̄ōis. Aut si A vellet hr̄e fi-
xum lucrū vel mercedē: tunc staret q esset
mutuatio vsuraria vere vl̄ ꝓsumptiue, ve
re si scz poneret etiā ipam pecuniā sub cer-
titudine: volēs ei⁹ valorē rehabere quocū
q̄ ꝑeat, ꝓsumptiue aūt q̄n vellet suscipere
ꝑiculū capitalis in se: ꝛ sic eā vellet suppo
nere fortune: sed lucrū sub certitudine. Nā
tunc esset casus capituli nauiganti, de vsu
ris, quia censeretur mutuasse pecuniā ipsi
B sub certa spe lucri: ꝛ vellet illud pallia
re per hoc q se diceret illud lucrum accipe
re pretextu susceptionis periculi pecunie
capitalis, de cuius tamē capituli casu an
indistincte sit vere vsurarius vel non: pa-
tuit q̄stione, xxxix. Dicitur ergo notanter,
in forma huius casus seu aliquottā par-
tem, q: in ꝯtractu societatis (sicut debet eē
ille qui hic ꝓponit̄) bn̄ expectat̄ ꝑ socios ali
quotta ꝑs, scz media ꝑs vel tertia ꝑs fm̄
q ꝯuenerint, hoc autē nō est determinate
q̄ntitatis: q: si totum est magnū: medietas
etiā est magna. Et dr̄ notāter, ꝓuenientis
lucri, q: si nullum ꝓuenit tunc nulla pars
lucri cedet cuiq̄z eorum. Dicendū ergo
ad casum per tria dicta. Primū, si A nō
intendit aliquod damnum sustinere sicut
etiam nullum exprimit: tunc est illicit⁹ cō-
tractus ipi A: q: est vsura. Nā tūc A cen-
setur B mutuasse illāz pecuniā, q: ex quo
non intendit ferre damnum pecunie: tunc
vult eā sibi esse saluā ꝛ omne ꝑiculuz esse
B: ꝛ nihilomin⁹ expectare aliquottā ꝑtē
lucri si saltē obueniat lucrum, ponit igit̄ A

capitale ſuū ſub certitudine ⁊ lucrū ſub incertitudine. ſcꝫ ſub ꝯditione ſi obueniat lucrum ꝙ debeatur ei aliquotta pars. ergo eſt vſura ꝑ. c. cōſuluit. de vſuris. Secunduꝫ. Si A intendit ſuſtinere damnū pecunie capitalis licet nō exprimat: tūc aut ſolū partem damni: aut totū damnū. Si totū: tūc nō eſt illicitus ipſi A neqꝫ B. dummō cōuentio partis lucri ſit equa ⁊ ꝓportionata ſm capitalia vtriuſqꝫ ad inuicē cōmunicata. Et in tali caſu in fine ſocietatis pecūia capitalis tota venit applicāda A: et ſolū lucrum erit diuidendū niſi A ita ſupex. eſſiuam partē de lucro accepiſſet ⁊ tam paruam partē aſſignaſſet B: ꝙ nō cenſeretur equitatē ſeruaſſe ī diuiſione lucri niſi recompenſam illius defect⁹ ei aſſignaret partē capitali. Si aūt A ſolū partē damni capitalis velit ſuſtinere ⁊ aliā partē imponere B: tūc adhuc pōt eſſe licitus vtriqꝫ: dummodo tñ A imponēdo partē ꝑiculi capitalis ipſi B: etiā in fine ſocietatis diuidat capitale cū eo ꝓportionabiliter ad partem periculi qđ ſibi īpoſuit: vel ſaltē A tāto remiſſiorē partē lucri recipiēdo: aſſignet B de parte lucri q̄ ſibi deberet tantundē ꝙ ſufficienter refundat ipſi B periculū capitalis ei impoſitū. ⁊ ſi illa pars nō ſufficiat ad refuſionē refundat ſibi aliūde. al's A aget inique cōtra B. Tertiū dictum. ſiue A intendat ſiue nō intēdat ſuſtinere damnū capitalis. tñ nihilomin⁹ ī foro exteriori intelligit etiaꝫ velle ſuſtinere damnū: ac ſi expreſſiſſet: q2 al's eſſet vſurarius cōtractus et inualidus: ideo vt valeat ſic interpretabitur. q2 ſi fieri pōt potius interpretand⁹ eſt cōtractus vt valeat q̄ꝫ ꝙ nō valeat: q̄tenus q̄libet eo modo vtatur contractu q̄ ſibi licet vti. Et eodē modo ſi A expreſſiſſet ſe velle ſuſtinere damnū ⁊ nihil de lucro expreſſiſſet: intelligeret etiā velle habere partē lucri. alioquin cenſeret donare in vſuſorium pecunie ſue: ⁊ longe plus bñfi cū B feciſſe q̄ꝫ ſi eandē pecuniam mutuaſſet ei gratis. quia ſi eam ei gratis mutuaſſet: periculū fuiſſet B: nūc autem eſſet ipſi A ⁊ lucrum ſolus B. et ſic cenſeretur A iactare rem ſuaꝫ qđ nō preſumitur. Quid autem ſit dicendum ſi A intendiſſet ſuſtinere damnū totum vel in parte: ſed nō ſolum illam intentionē non expreſſiſſet. imo de oppoſito feciſſet pactum obligando B ad omne periculū: licet ſecus gereret ī corde. patuit in caſu primo.

Quartus caſus. A tradidit pecuniā B: et B recōmunicat A operas vel pecuniā. et A paciſcitur de habendo duas partes lucri ⁊ de ſuſtinendo tñ vnam damni. B vero econtra debeat ſuſtinere duas partes damni ⁊ vnam partē lucri. Ad iſtum caſum reſpōdetur ꝙ eſt illicitus ipſi A. quia vnus ſociorum nō debet plus de lucro participare q̄ꝫ de damno. Sed cōtra ꝙ ratio fundamentalis illius cōdemnationis non ſit indiſtincte vera. Nam illud qđ in ratione fundamentali illius cōdemnationis aſſumitur poſſet fieri licite. puta ſi A poneret xxx. floreñ. et B. x. et ambo equales ponerent operas: tunc de iure debebunt cedere tres partes lucri A: ⁊ vna B. ⁊ ſimilit̄ tres partes damni ipſi A ⁊ vna ipſi B. igitur ſi A dicat ad B. dabo tibi vnam mearū partium lucri mihi debitarū vt ſubeas duas meas partes damni. et tam parua ſit veriſimilitudo illarum duarū partiuꝫ damni euenibiliū: ꝙ A ſufficiēter refundit B on⁹ periculi illarum partiū damni: per hoc ꝙ ſibi aſſignat vnam ſuarum partium lucri: adeo ꝙ aliquis extraneus vel tertius libēter ſubiret illam ſuſceptionē periculi ꝓ tali expectatiōe lucri: iam A habebit licite duas partes lucri ⁊ tñ vnam partē damni. B vero habebit duas ptes lucri ⁊ tres partes damni. ergo nō oportet indiſtincte ꝙ vnus ſociorū nō plus debeat de lucro participare q̄ꝫ de damno. ⁊ tūc vltra: qua ratione contingere poteſt ꝙ B ſuſtineat tres partes dāni ⁊ duas expectet lucri. A vero duas ptes lucri ⁊ vnā damni. vt patet in caſu inſtanti. eadē rōne etiam poſſꝫ cōtingere ꝙ B haberet duas partes dāni et vnam lucri: vt caſus propoſitus ſonat.

Aliter igitur dicendū ꝙ pro tāto caſus ꝓpoſitus eſt illicitus ipſi A: ꝓ q̄nto ſine ſufficienti refuſione grauat B: onere damni contra vniꝫ ex naturalibus ſocietatis: qđ eſt ꝙ pro quāta parte quiſqꝫ de lucro vel capitali ſentit: ꝓ tanto etiam ſentiat damnum. qđ tñ naturale pōt ꝑ pactū oppoſitū excludi licite ſi ſufficiēti refuſiōe refundat̄ alia via. ſi igit̄ A et B equalia capitalia

cõmunicaſſent ſocialiter: clarũ eſt ꝙ debe-
rẽt equalia lucra ⁊ damna ſentire. Si au-
tem inequaliter: tũc poſſet eſſe talis inequa-
litas ꝙ A expectare poſſet plures partes
lucri. et ſm hoc etiã ſuſtinere deberet plu-
res partes damni: B vero pauciores par-
tes damni. et ſm hoc etiam pauciores par-
tes lucri expectaret. Attamen A poſſet ex
pacto ſupaddito infringere illud natura-
le ⁊ imponere B plures partes damni q̃
B deberet de natura ſocietatis ſuſtinere.
dummodo illud onus ſufficienter ſibi re-
funderet modo ꝑdicto. ⁊ huius ſimile ha-
bitum eſt ſepe in materia locatiõis anima
lium ⁊ aliarum rerum.

Quintus caſus. B eſt nauiga
turus per mare ⁊ em
pturus ibidẽ merces: et A tradidit ei cen-
tum florẽ. tali pacto: ꝙ B debeat A da-
re aliquotã partẽ lucri ſi lucrum ꝓueniat
ex hmõi negociatiõe: tali tñ pacto ꝙ peri-
culum illius pecunie debeat eſſe totaliter
ipſius A ꝓ tẽpore quo pecunia erit in ma-
ri vel in via. Sed pro tempore quo B cũ
illa pecunia mercabiť: debet periculũ eſſe
B totaliter. ita ꝙ ſi mercando amiſerit eã:
debeat equiualentẽ reddere ipſi A. Ad
illum caſum reſpondeť ab aliquibꝫ ꝙ eſt
vſurarius. ꝓbatur tripliciter. Primo p. c.
fi. de vſuris. Secundo: quia A vult lucrũ
participare qđ ſoli B debetur. ergo vult ſi
bi indebitum: et ſic peccat. Antecedẽs ꝓ-
batur. Quia lucrũ ꝓueniẽs ex pecunia de
betur ſoli ei cuius ſolius eſt pecunia ꝓ illo
tempore quo ex ea ꝓuenit lucrũ. Modo
pecunia pro eo tempore quo ex ea ꝓuenit
lucrum eſt ſolius B. igitur antecedẽs ve-
rum. Maior nota. quia cuius ſolius ẽ ar
bor: eius ſolius ẽ fructus eiuſdẽ. Minor
ꝓbatur. qꝛ lucrũ ꝓuenit ex pecunia quãdo
actu ſubiacet mercationi ⁊ cõmutationi: ⁊
nõ quãdo eſt in itinere. Mõ qñ actu ſub-
iacet mercationi: tũc eſt ſolius B. qꝛ ꝓ tũc
periculũ pecunie eſt ſolius B. igiť etiã do
miniũ pecunie erit ſoliꝰ B ꝓ tũc. Tertio
qꝛ in eo eſt ineq̃litas ⁊ iniuſticia. qꝛ A eli-
git ſibi meliorẽ partẽ ⁊ vult ipſi B deteri
orem. Naꝫ ſepius amittiť pecũia in actu
mercatiõis q̃ꝫ in itinere vel in mari. Sꝫ
cõtra illũ modũ dicẽdi arguo ſextupliciť.
Primo. qꝛ caſus. c. finalis eſt multum
differẽs a pñti. ergo nõ oportet ꝙ ſi caſus
eiuſdẽ. c. ſit vſurariꝰ ꝙ etiã pñs ſit illicitus.
Añs ꝓbatur. qꝛ in caſu. c. finalis. ille q̇ tra
diderat pecuniã: recepat in ſe omne ꝑicu-
lum pecunie ⁊ volebat hẽre partẽ lucri. hic
aũt tradẽs recepit tñ partẽ ꝑiculi. Sed
ad hoc diceret ꝙ illa diuerſitas nõ obſtat
immo fortificat ꝓbationẽ: qꝛ ſi tradẽs pec
cauit vbi totũ ꝑiculum recepit ꝓ ꝯſequẽ-
da ꝑte lucri: multo magis peccat qñ ꝓ cõ-
ſequẽda ꝑte lucri nõ niſi partẽ ꝑiculi ſup
ſe recipet: ⁊ maxime ſi ſolũ minorẽ partem
ꝑiculi recipet ſicut hic fit. Ideo aliter aſſi
gnareť diuerſitas. ſcꝫ qꝛ in caſu ꝑdicti ca-
pituli traditio fuit mutuatio pecũie. ideo
nõ licebat tradẽti velle habere partẽ lucri.
Hic aũt eſt vel ſaltẽ ẽẽ põt ſocialis cõmu-
nicatio pecunie: ꝓ q̃nto vterqꝫ ꝑticipat lu
crum ⁊ vterqꝫ etiã ſubiacet ꝑiculo capital:
et vnus ponit pecuniã alter opas. Sed
diceret ꝙ hoc nõ obſtat: qꝛ q̃ rõne hic põt
eſſe ſocialis cõmunicatio: ita etiam in caſu
predicti capituli põt eſſe ſocialis cõmuni
catio. ſi ſolũ nomen mutuationis omittať
⁊ in re ꝯtrahať eodẽ mõ ſicut ibidẽ poniť
caſus. Ideo ſi poſſet ſaluari pñs caſus ꝓ-
pter hoc ꝙ põt eſſe ſocialis cõmunicatio:
eadẽ rõne põt ſaluari caſus. c. ꝑdicti. Et ſi
nõ habeať ꝓ incõueniẽti ꝙ caſus. c. ꝑdicti
poſſet licite fieri qñ eſſꝫ social' cõicatio: tũc
erit vſurariis aꝑta ianua exercendi caſum
eiuſdẽ. c. etiã ꝓut eſt vſurariꝰ. qꝛ ſolo noie
mutuatiõis omiſſo: ⁊ loco eius poſito no-
mine ſocialis cõicationis: obtinebũt idꝫ
intentũ. Cõtra hoc duplr: Primo. qꝛ ca
ſus. c. ꝑdicti etiã ſub noie ⁊ re mutuatiõis
factꝰ eſt ſaluabilis vt nõ ſit vſurariꝰ. vt pa
tuit in qõe. xxxi. igiť eadẽ rõne pñs eſt ſal
uabilis. Scđo. qꝛ niſi pñs caſus ⁊ etiã ca
ſus. c. nauigãti eſſꝫ ſaluabil': etiã nũq̃ꝫ eſſet
ſocietas pecũiaria ſaluabil' i q̃ ꝑiculũ capi
talis pecũie ſpectaret aut tota ad ſolũ tra-
dentẽ: aut ꝑs ad tradẽtẽ ⁊ ꝑs ad recipiẽtẽ
qđ ẽ falſũ. vt patuit. nec licite ſocietati ob-
ſtat ſi minor ꝑs ꝑiculi ſpectet ad tradẽtẽ ⁊
maior ad recipientẽ q̇n illõ licite fieri poſ-
ſit ſi tradens velit ſm hoc ꝓportionabiliter
tanto minori parte lucri eſſe contentus.

Tertio principaliter ſic. qꝛ ſcđa ꝓbatio
eius nõ valet. Nã imaginať ꝙ lucrũ ꝓue
niẽs đ pecũia ñ ꝓueniat đ ea niſi qñ actu

ſubiacet mercationi:nõ aũt qñ eſt in via.
Modo hoc eſt falſum.qꝛ acceſſoriũ redu
citur ad principale.deportatio aũt pecũie
ꝑ viam eſt acceſſoriũ ad mercationẽ cũ ea-
dem in termino.igit̃ illa deportatio redu-
citur ad mercationẽ.igit̃ ſi mercatio cũ pe-
cunia facta eſt cauſa lucri:et lucrũ ꝓuenit
ex pecunia vt ſubiacet mercationi:tũc etiã
deportatio eiꝰ erit cauſa lucri:ꝛ lucrũ etiã
ꝓueniet ex pecunia vt deportat̃ per viã.qꝛ
exiſtens cauſa cauſe:eſt cauſa cauſati. nec
eñ pecũia hic exiſtẽs poſſet ſubiacere mer
cationi fiende ĩ alexãdria niſi illuc depor-
taret. Quarto:qꝛ illa ↄñia nõ valet.ꝑicu
lum pecũie,tpe mercãtiõis eſt ſoliꝰ B.igit̃
etiã dñium pecunie eſt ſoliꝰ B illo tpe.nã
dat̃ inſtantia in ſili. Nã in ſocietatibꝫ ſepe
ꝑiculũ pecunie eſt ſoliꝰ tradentis eã:et tñ
dñium pecunie neceſſario eſt tpe ſocietatꝫ
etiã ipius,recipiẽtis eã ꝛ opaꝫ ponẽtis:vt
oſtẽdi in qõe ꝑcedenti. Quinto:qꝛ i ter
tia ꝓbatione nõ ſequit̃.A eligit minorem
partẽ ꝑiculi ꝛc̃.qꝛ ſtat ꝙ ſm hoc etiã tanto
minori pte lucri velit eſſe cõtentus. Mõ
in forma huius q̃nti caſus nõ exprimit̃ ꝙ
A velit equalẽ ptẽꝫ lucri habere cũ B:ſed
aliq̃tã ptẽ Sexto:qꝛ dato ꝙ ſcðã et ter
tia ꝓbatiões ꝓbarẽt eũ illicitũ:nõ tñ ſeq̃t̃.
igit̃ eſt vſurariꝰ:ſicut tñ dicit riñſio. Alı-
ter igit̃ dicendũ ꝑ q̃ttuoꝛ dicta. Primũ:ca-
ſus ꝑdictus põt eſſe mutuatio ꝛ etiã ſocie-
tas.ꝓbat̃.Quia ſi A intenderet dñium pe
cunie transferre in B:nõ cõicando ſibi do
miniũ.imo abdicãdo ipm dñium a ſe ꝛ fa
ciendo B ſolũ dñm eius:tũc eſſet mutua-
tio q̃uis eſſet cũ pacto exiſtẽte ↄtra natu-
ralia mutuatiõis ꝓ q̃nto ſcꝫ A vellet hr̃e
ptẽ ꝑiculi pecũie ꝛ etiã ptẽ lucri. Si aũt A
intenderet interuſoriũ pecunie:ꝛ ↄſequen
ter dñium pecunie trãſferre in B ſolũ cõi
catiue:ita ꝙ B deberet eſſe cõdominꝰ pe-
cunie ꝛ vellẽt ſic cõicare in dñio pecunie ꝛ
etiã in lucro ex ea ꝓueniẽti:tũc eſſet ſocia-
lis cõicatio. Nec põt inueniri differentia
alia in hoc caſu:niſi ex ſolo aĩo tradẽtis et
recipiẽtis.qꝛ pactũ adiectũ nõ eſt ꝓpriũ ali
cui eoꝝ q̃n ſit reꝑtibile tã in mutuo q̃ꝫ in ſo
cietate:licet differẽter.ſcꝫ in mutuo contra
vel ꝑter naturalia mutui. In ſocietate aũt
ſm eius naturalia vel ſaltẽ ꝑter naturalia
ſed nõ cõtra naturalia. De hac aũt diſtin-
ctione ex ſolo aĩo aliq̃ñ poſſibili haberi
ꝑ patebit in q̃ſtione.xcvi. Scðm dictũ.
Si ſit mutuatio: tũc cõtingit A tam ꝑuã
partẽ lucri velle hr̃e ꝙ ↄtractꝰ nõ erit vſu-
rarius de lege diuina vel naturali. Proba
tur.qꝛ ſi eſt mutuatio tunc de natura mu-
tui deberet totũ ꝑiculũ ſcꝫ tã ꝑ tpe itinerꝫ
q̃ꝫ mercationis eſſe ipiꝰ B .ſi igit̃ A ex pa-
cto adiecto velit B releuare in pte ꝑiculi.
ſcꝫ qð cõtingere poſſet tempore itineris et
velit illud ſup ſe accipe ꝛ ꝓ illo onere velit
accipe ptẽ lucri tãq̃ꝫ mercedẽ.ꝛ illa merces
ſit ꝓportionata oneri illiꝰ ꝑiculi:nulla erit
ibi iniquitas vſure de lege diuina vel na-
turali.qꝛ tũc A nõ recipiet illã partẽ lucri
ꝓ mutuo impẽſo.ſed ꝓ onere ꝑiculi partia
lis ſuſcepti loco B ſicut ꝛ nõ eſſet vſura ſi
vnus tertius acciperet talẽ ptẽ lucri ꝓ ſup-
portãdo illo onere. Et dico de lege diuia
vel naturali.qꝛ poſſet ille ↄtractus eẽ ꝓhi
bitus vel ꝓhiberi iure poſitiuo vt vſura-
rius.ꝛ hoc ꝓpter eos q̃ in fraudẽ vſurarũ
eo vterent̃:dicẽtes ſe etiã nõ ꝓ mutuo ſed
ꝓ ſuſceptiõe ꝑiculi recipe ptẽ lucri:cũ tñ re
ciperẽt partẽ nimis magnã.et ꝑ hoc etiam
ptꝫ ſolutio ad argumentũ tactũ in euaſiõe
ſcðe improbatiõis de ianua ꝛc̃.qꝛ ſi aliq̃s
nõ plꝰ acciperet q̃ꝫ ꝓportionatũ eſſet illi one
ri nõ haberet illð intẽtũ qð vſurariꝰ intẽ-
dit:qꝛ vſurariꝰ intẽdit nõ ꝑ ſe ſe ꝓ onere ꝑi-
culi aliq̃d hr̃e ſed vltra etiã ꝓ mutuo. An
aũt ſit ibi alia rõ peccati ſicut eſt.vide in ſi
mili in qõe.xxix.et in qõe.lxi. Ideo notã
ter dicit̃ hic ꝙ nulla erit ibi iniquitas.

Tertium:ſi ſit mutuatio tunc cõtingit
A tantã partem lucri velle habere ꝙ con
tractus erit vſurariꝰ de lege diuina vel na
turali:etiam ſi ſolum ꝑtextu oneris peri-
culi in ſe ſuſcepti dicat ſe eam accipere:tñ
tunc ſolũ erit vſurarius ꝑſumptiue. Quia
ſi A ꝓ illo onere periculi velit accipere ꝑ-
tem lucri que tñ ſit nimis magna reſpectu
tam parui oneris periculi.tam etſi A non
ſit vſurarius in re:quia nõ accipit partem
lucri ꝓ mutuo:ſed ꝓ ſuſceptiõe periculi:tñ
ex quo non eſt ꝓportio ad illud onus:tunc
illud in quo pars lucri eſt nimis magna
preſumitur accipere ꝑtextu mutui. igitur.
Quartum.ſi ſit ſocietas tunc ꝓ tanto et
nõ aliter eſt licitus: ꝓ q̃nto A accipit tãto
viliorẽ partẽ lucri.q̃to minorẽ ptẽ ꝑiculi

ſubiſt: ꝛ tanto maiorē partē lucri dimittit ipſi B: q̄zto magis onerat ipſm: Utputa, ſi eſt talis ſocietas ꝙ in fine nō eſt diuidenda pecunia capitalis: tunc nulla ps piculi ſiue magna ſiue parua ſpectaret de iure ad B, ideo ſi A tūc imponit ſibi non ſolū ptē piculi, immo maiorē partē: ꝛ tale piculum qđ eſt magis natū cōtingere: neceſſe eſt ꝙ maximā partē lucri debebit ipſi B dimittere et ſibi viliſſimā ſolū retinere. Si aūt eſt talis ſocietas ꝙ in fine eſt diuidēda pecunia capitalis: ꝛ hoc equaliter, tunc de iure ſpectat ad B periculū capitalis pecunie ꝓ medietate, ideo pro impoſitione medietatis periculi nō eſt neceſſe ꝙ A tanto viliorem partē lucri reciperet, ſed tñ qꝛ A non eſt cōtentus ꝙ B ſupportet ſolum medietatem piculi: ſed vult ꝙ maiora picula ſupportet, ideo opus erit ꝙ A tanto viliorem partē lucri recipiat et B tanto pinguiorē partem lucri aſſignet vt refundatur ipſi B onus impoſitum.

Sextus caſus. A tradidit vľ mutuauit. c. floř. B tali pacto ꝙ B hic vel alibi det ſibi. c. xx. floreñ. ſi tñ illi. c. perdanť ſine culpa B in mari vel in terra, vel merces ex eis empte perdanť: debeat B dare A ſolum. l. floreñ. et ſic A ſtat in periculo medietatis pecunie tradite. Ad illū caſum qñ ſpecialiter formať ſub noīe mutui reſpōdetur ab aliquibꝫ ꝙ cōtractus eſt vſurariꝰ, ꝓbať ſic. Quia aut B expendit illā pecuniā in mercibꝫ aut nō Si nō, ergo mutuās vult lucrū qđ B nō fecit: qđ oīno iniuſtū eſt. Si expendit: tūc certū eſt ꝙ pecunia illa vel merces ex ea empte ſunt ipſius B in cuius dñium etiā pecunia tranſierat: et ſic ſeq̄reť ꝙ mutuās vellet lucrū factū ex re nō ſua: qđ oīno illicitū eſt. Cōtra illā rñſionē arguiť tripľr. Primo, qꝛ ſi fiat etiā ſub noīe mutuatiōis tñ ex quo A recipit piculū pecunie ſup ſe ꝓ medietate: pōt ſine pctō vſure velle aliquid ſaltē cōmēſuratū oneri habere vltra ſortē citra viciū vſure: licet nō ꝓ mutuo liceret illud velle hic. Scđo qꝛ nō refert an B expēderit illā pecuniā vel nō: q̄n eque licet vel nō licet ſi nō expēdit ſicut ſi expendit, igiť diſtinctio eſt ſupflua. Añs ꝓbať. Quia ſi nō expendit ꝛ B dicat ad A, non dabo tibi aliq̄d vltra ſortē: licet ſubſtiterī piculo pecunie ꝓ me, qꝛ non ſum vſus ea: nec lucrū cōſecutus ſum: nō euaderet B ꝑ hoc, qꝛ A diceret: hoc imputať tibi cur nō expēdiſti, ſicut ſi A locat equū ipſi B pro mercede: et B ñ vtiť equo ꝛ hoc ſtat penes q̄ minꝰ: tūc nihilominꝰ B debebit dare mercedem ipſi A, ita A hic ſubſtitit piculo q̄ſitum in ſe fuit: etiā ſi B nō ſit vſus pecunia in locis vel tpibꝫ vel actibꝫ piculoſis. Tertio: qꝛ ſi expendit ꝛ pecunia eſt ipſius B et ſimiliter lucrū: tūc A volēdo hic. xx. nō acciperet eos rōne pecunie mutuate vel lucri puenientis de pecunia nec de re aliena: ſed ꝓ piculo ſuſcepto ꝑ B, qꝛ B debuiſſet ſuſtinuiſſe totaliter illud periculū ex natura mutui ſibi facti. Aliter igiť dicendū, ꝛ qꝛ caſus formať generaliter, ſcꝫ ſub nomīe traditiōis, traditio eñ eſt reꝑibilis taꝫ in mutuo q̄ꝫ in alijs cōtractibꝫ, ideo tribꝫ mēbris diſtinguendū eſt. Quia aut illa traditio eſt facta in ſpecie ꝛ ſub noīe mutuatiōnis, aut in ſpecie ꝛ noīe ſocialis cōicatiōnis, aut tacito noīe vtriuſq;. Quō aūt ſciatur qñ ſit a pte rei mutuatio vel ſocialľ cōicatio: ſi nō eſt expſſum nomē ꝯtractꝰ: patuit in p̄cedēti caſu: ꝛ ſi animꝰ nō cōſtat, tñ ſi vſus ē ſpecifice noīe mutui: habēda ē traditio ꝓ mutuatiōe, ſilr ſi ē vſus noīe ſocialis cōicatiōis: in dubio dꝫ p̄ſumi ꝙ cōtractus ſit talis q̄lis noīať, qñ ex forma ꝛ pactis nō pōt dep̄hendi ſpecifice cuiꝰ ſpeciei ſit, vtputa fit ī forma ꝛ pactꝫ q̄ etiā in ꝯtū alteriꝰ ſpeciei reꝑiri pñt naturalit̄ vel p̄ter naturalia. Primū dictū. Si fit ſub noīe mutuatiōis ꝛ A vult. xx. hic vltra ſortem rōne mutui impēſi B: cōtractꝰ eſt vſurariꝰ Si aūt vult eos hic nō ꝓ mutuo: ſed pro ſuſceptiōe piculi ꝛ. xx. floreñ. ſint merces ꝓportionata tali piculo: tūc q̄uis ꝯtractus nō ſit vere vſurariꝰ de lege diuina vel naturali, tñ an illo mō factꝰ ſit de iure poſitiuo vſurariꝰ aut ſaltē alia ſpecie peccati illicitus: p̄t hꝫ ī ex qōe. xxxix. ꝛ. lxxj. vñ ad minus dupľr ē illicitꝰ, ſcꝫ qꝛ ī eo ē illa rō peccati de q̄ in qōe. lxxj. eſt dictū. Scđo qꝛ hꝫ ſpeciem mali, qꝛ audiētibꝫ talē ꝯtū fieri ñ cōſtat animus ipſius A, ſcꝫ ſi pro mutuo vel ꝓ periculo recipiat incrementū, nec facile cōſtat ſi hmōi merces ſit ꝓportionata oneri periculi ſuſcepti: et ita an in fraudē vſure fiat, Si aūt eſt nimis magna: tunc licet

ſit iniquus cõtractus tñ nõ eſt vſurarius niſi pſumptiue. hoc dictum per oĩa patet ex deciſione pcedentis caſus. Secundum. Si traditio ſit ſub nomine ſocialis cõmunicationis: tunc eſt ſocietas dupliciter impura. Primo ex pacto exiſtente cõtra naturalia. Nam exquo pecunia capitalis non eſt in fine diuidenda: tunc totum periculũ pecunie deberet eſſe apud A. nũc autẽ eſt ptim apud vtrũqz. Scdo eſt impura in ſubſtantia: hoc eſt, ei eſt admixtus alius cõtractus ſpecie diſtinctus: ſcz venditionis. Nã exquo ipſi A rõne ſocietatis debet aliquotta pars lucri ſocialis et non certa: ideo A cenſet ius qd habet ad illam incertã partẽ illius lucri ſocialis vẽdidiſſe B p certa qntitate pecunie. ſcz p. xx. florẽ. put in ſimili tanget qõe. xcvj. Tertium ſi traditio eſt facta ſub noĩe ſocialis cõmunicationis: tũc eſt illicit⁹ ipſi A, niſi A duo obſeruet. Primũ q imponendo ipſi B medietatẽ periculi pecũie capitalis (ad qd B de natura ſocietatis nõ tenet) refundat ei illud onus ſufficiẽter aliqua via: ꝛ vna via eſt q A aſſignet B tanto maiorẽ partẽ lucri ſocialis, vtputa ſi ipſi B debebat ſolũ medietas lucri q A nũc dimittat ei longe maiorẽ: cui⁹ maioritas ſit adequate refuſiua oneris piculi impoſiti. ꝛ ſi nõ ſit ſufficiens q aliunde ſibi addat donec adequet. Secundũ q A vendẽdo B ius ſue ptis lucri ſocialis p. xx. florẽ. nõ vendat ipm p nimiſ magno pcio. ſed q illud ius bene valeat. xx. florẽ. vtputa vnus terti⁹ ꝛ prudens daret. xx. florẽ. q haberet ius expectantie ad partẽ lucri ſocialis qd ius habz A. Et quodcũqz hoꝝ duoꝝ defecerit contractus eſt illicit⁹ ipſi A. Patet. qꝛ in defectu pme cõditionis grauat B onere indebito: nec refundit ſibi illud grauamen. In defectu etiã ſcde cõditionis ſupgredit fratrem ſuum. Quartũ ſi traditio ſit tacito noĩe tã mutuatiõis qꝫ ſocietatis: tunc licet in foro ꝯſcientie poſſit dephendi in q̃ ſpecie ſit factus. ſcz ex animo A. vt patuit in pcedenti caſu et ſm hoc agat: tñ forte i foro cõtentioſo eſſet cõdemnand⁹: etiã ſi nõ dephenderet deeſſe ſibi aliq̃ pdictarũ conditionũ requiſitarũ ad euz vt ſit licitus in ſpecie ſocietatis vel mutui. ꝛ hoc in odiũ vſurarie mutuationis q̃ poſſet ſub illa latere. Et ex eadẽ ratione ꝛ ꝓpter vitandam ſpeciẽ mali cõſulendũ eſt q predictã traditionẽ etiã anio ſocietatis fiendã ꝛ cum pdictis cõditionibꝰ veſtiendã nullus faciat tacito noĩe ſocietatis ſed exprimat nomen ſocietatis. Et ſi quis dicat q etiã ſi anio ꝛ noĩe ſocietatꝭ fiat cum pdictis ꝯditionibꝰ: erit illicitus cõtract⁹ ſaltẽ ipſi B: et hoc ex eadẽ rõne q̃ tacta eſt qõe. lxxj. Dicendũ q nõ. qꝛ in pmo caſu B ſuſcipiẽdo periculũ pecunie apponit opas p vitatione periculi. Nam cũ B ex cõtractu [illegible] nõ teneatur ad ſummã diligentiã circa pecuniã: quia tunc teneret de leuiſſima culpa. ſufficit enĩ ſibi q diligentiaz adhibeat. ideo ſi ſuſcipit periculũ pecunie p mercede tenebit etiam de leuiſſima culpa: ꝛ p hmõi diligẽtia licite poteſt recipe mercedẽ: qualis nõ p ſuſceptione piculi fortune: qꝛ illud p diligentiã nõ vitat. nõ ſic eſt qñ mutuator ſuſcipit piculum pecunie: et nõ ponit operã p vitatione piculi: eſt enĩ tũc ꝯtractus ſilis ludo fortune et reipublice i nullo vtilis ideo vanus. ergo peccatum.

Septimus caſus. A tradit B pecuniam vt eã ſibi vltra mare vehat ꝛ ibi ſibi eã reddat: eo pacto q A ꝯſtituit B certũ pciuz dandũ. Dicendũ p q̃tuor dicta ꝛ duo corrolaria. Primũ. Illa traditio nõ ẽ ſocialis cõicatio ꝓpt duo. Primo: qꝛ qñ pecũia traditur ad cõicationẽ ſocialẽ alteri ponẽti opeꝛas: tũc tradit ſibi vt ille ali⁹ cũ ea negocietur: ita q ope q̃s ali⁹ dꝫ impẽdere circa pecuniã: ſint mercatiões fiende ex ea ad cõſa lucra q̃renda. ꝛ nõ ſũt nuda delatio pecunie ad aliũ locũ. Hic aũt tradit ipſi B ad deportandũ eã ad locũ aliũ nõ ad negociandũ. Scdo: qꝛ in ſocietate nõ debet ei q̃ ponit opaſ certũ pciũ: ſic nec ponẽti pecuniã ſed ſolũ ei debet aliq̃ta ps lucri ſocialis ſi puenit. Hec aũt eſt indeterminata ꝛ etiam fallibil. In pdicto aũt ꝯtu debet merces certe q̃ntitatꝭ ꝛ fixa. igit. Scdm dictuz. Hic ẽ ꝯductio opaꝝ ex pte A ꝛ locatio earundẽ ex parte B. ꝛ hoc vel pura vel impura. Nam perinde eſt acſi A conduceret B ad laborandũ ſibi in vinea vel agro. Et ſi B nõ tenet de periculo pecunie niſi quod ex ſua culpa lata vel leui prouenit: tunc eſt pura naturaliter. Si aũt B tenet

de periculo etiam fortune: tunc eſt impura naturaliter, q2 illud pactū eſt cōtra naturalia cōductionis ⁊ locationis operarū. Et vtroq3 modo vt ſit licitus contractus oportet q̄ p̄cium qd̄ debet B ſit cōmenſuratum laboribꝰ et oneribus periculoꝝ quibus ſubijcitur B. et ſi hoc ſeruetur adhuc eſt ibi illa rō peccati de qua dictū eſt. ſcʒ q̄ B ꝓ mercede ſuſcipit in ſe periculū fortune ad qd̄ tm̄ vitandū nullas pōt apponere operas. Tertium dictū cōtingere pōt q̄ eidem cōtractui locationis ſit admixtꝰ cōtractus mutui. Nam contingere pōt q̄ A mutuauerit B illam pecuniā vt ea ſibi ꝓ vtatur ⁊ poſt tempus p̄fixum eam ſibi reddat: nō inquā ibi vbi al's ſufficeret ei reſtituere: ſed in alio loco ad quē B al's deferre pecuniā nō teneret: ſed ad deferendū eā ad illum locū A obligat B: dato ſibi precio ꝓ delatione. Quartū dictum, ſtante forma caſus nō poteſt ibi eſſe periculum vſure: etiam ſi contractui ſit admixta mutuatio: dummō p̄cium dandū B ſit cōpetens. Probat. q2 ſtante forma caſus ſi ſit ei admixta mutuatio: illa erit ſolū ex parte A reſpectu B. modo A nihil recipit a B: ſed gratis ei mutuat. ſed B ab A recipit duo. ſcʒ mutuū et p̄cium tranſlatiōis pecunie. Et q̄uis A velit q̄ B cui mutuauit pecuniā transferat ſibi pecuniā ad aliū locum. q̄ tranſlatio eſt res eſtimabilis precio: tm̄ A ꝓ illa trāſlatiōe dat ei cōpetēs p̄cium vt ſupponit. et ſic A nō vult q̄ B ſeruiat ſibi ꝓ mutuo ei impenſo: ſed ſolum ꝓ p̄cio cōpetenti. Et dicit notanter. ſi p̄cium ſit cōpetens. quia ſi preciū nō ſit cōpetens ſed diminutū: poſſet ibi eſſe periculū vſure vere vel p̄ſumptiue. Non quidē q̄ſi A reciperet aliquā pecuniā vel p̄ciū in pecunia cōſiſtens ꝓ mutuo. ſed q2 reciperet aliquid eſtimabile pecunia ꝓ mutuo. puta: q2 A vellet q̄ B partim ſeruiret ſibi i trāſlatione pecunie ꝓ mutuo.

Ex his ſequuntur duo correlaria. Primū q̄ ſupfluū eſt velle illum caſum defendere vt. c. nauiganti. nō videatur eſſe cōtra ipm ſicut quidā laborāt dicētes predictū caplm nō obſtare ei: eo q̄ in p̄nti caſu ille qui recipit lucrum ſeu preciū: nō ꝓpter mutuū ſed ꝓpter ſecuritatem factā accipit lucrū: neq3 eſt hic aliqd̄ mutuū: ſed alibi receptum vltra ſortē directe reſpiciebat mutuū. Sed ꝯtra hoc dupliciter. Primo: quia p̄ns caſus nullā habet apparentiā ad hoc vt p̄dictū. c. videat eſſe cōtra ipm. Aſſumptū ꝓbatur tripliciter. Primo: q2 hic eſt operarū cōductio ex parte A dantis pecuniā: alibi aūt ex eius parte erat mutuum. Secūdo: quia ſi etiā eſſet ei admixta mutuatio hic: nō tm̄ eſſʒ ex parte illiꝰ q̄ recipit p̄cium vel lucrū. ſcʒ ex parte B: ſed ex pte A q̄ nihil recipit. ideo nō habet apparentiā. Vn̄ in. c. nauiganti. A exiſtens mutuans recipiebat a B aliquid. hic aūt nihil ſaltē gratis recipit A a B: ſed potius ecōtra B duo recipit ab A: vt patuit. Et q̄uis A recipiat a B trāſlationem pecunie: tm̄ A dat B mercedem ꝓ hoc. Item in caſu p̄dicti. c. A recipiebat in ſe periculum: hic aūt ſtat q̄ B habeat piculū. et q̄uis etiam ſtet q̄ solꝰ A hēat piculum: tm̄ nihil ꝓ hoc recipit a B. Immo p̄ter hoc q̄ B tūc eſt immunis a piculo A dat ei p̄cium operarū trāſlationis. Scd̄o p̄ncipaliter impugnat illoꝝ ſnīa. q2 dicendo q̄ hic ille qui accipit lucrum nō ꝓ mutuo accipit ſed ꝓ ſecuritate facta. in hoc conatur excuſare B ab vſura: ⁊ tm̄ nulla eſt neceſſitas. quia cōſtat q̄ B nō poteſt eſſe mutuator: etiam ſi eſſet illi cōtractui mutuatio admixta. quia ſolus A eſſet mutuator. ille autem nō accipit lucrū a B. Secundum correlarium q̄ nō valet dictum Innocen. dicētis q̄ vbi ille qui recipit pecuniam ſcʒ B: non acciperet p̄cium tm̄ vt portet ſed negociator mutuo daret eā vt cum ea negociaret tūc eſſet vſura. q2 pecunie nullus eſt fructus ſi teneat in arca nec deterioratur in vſu. Hec ille. In quibꝰ verbis vult q̄ quādo A dediſſet illā pecuniā tam transferendā per B q̄ etiam vt B negociaret cū ea: tunc eſſet ibi vſura. Contra. q2 q̄uis tūc eſſet mutuatio ex parte A tm̄ nulla vſura eſſʒ ibi. q2 B nihil daret A ſed potius ecōtra. niſi dicat q̄ A dedit eā mutuo B vt negociaret cum ea: illa tamē lege q̄ B daret ſibi partem lucri. ſʒ q̄uis tunc eſſet mutuatio vſuraria tm̄ nec in caſu nec in p̄dicta ſnīa Inno. fit mētio de illo pacto. ſcʒ q̄ B debeat A dare ptē lucri ꝓuenientis ex pecunia mutuata. Et hec de p̄ſenti queſtione.

Queſtio.XCV

Utrum ſequēs cōtractus ſocietatis ſit licitus ipſi A.ſcꝫ A cōmunicat B ſocialiter.xxx.florē̃.et B recōmunicat A opas ſuas negociādo cum illis.xxx.florē̃.ita tm̄ ꝙ A vult habere tertiam partē lucri ꝓuenientis ex negociatōe et etiam ſuſtinere ſolū tertiā partē dāni ꝓueniētis in ea.et ꝑ ꝯſequēs vult.xx.ex ꝑdictis florē̃.ſibi eſſe ſaluos:ita ꝙ qualitercūqꝫ illi pereant vult B eſſe obligatū ad reſtituendū eos ſibi. Huic caſui q̄uis de facili tranſeat:tm̄ ꝓpter argumēta que ꝓ eo apparēter fieri poſſent diutius imorabor: et hoc ꝑ q̄ttuor dicta ſeu ꝯcluſiones.et ꝑ quattuor argumentoꝝ ſolutiones.

Prima cōcluſio ſeu dictū.In ꝓdicto caſu A a pte rei mutuauit B.xx.florē̃.ptꝫ.quia trāſtulit eos in dn̄ium B cum omni ꝑiculo eorundem et obligauit B ad reſtituendū eos vel equalentes.igitur.

Secūda concluſio. A reliquos x.non mutuauit B:ſed ipſm̄ B cōduxit ad negociandū ſibi cum illis.Probat.q: illi.x.reliqui nō ſtant ꝑiculo B:ſꝫ tm̄ ꝑiculo A eo ꝙ A vult ſuſtinere tertiā partē damni omniū.xxx.flore.et ſic decē florē̃.ſtant in periculo ſolius A.igit A nō mutuauit eos B.

Tertia ꝯcluſio.A cenſend⁹ eſt B ꝯduxiſſe ad opas ſuas impēdēdas circa illos.x.florē̃.negociando cum eis. Nam ex quo vult habere tertiaꝫ partē lucri ꝓuenientis de omnib⁹.xxx.florē̃:tūc vult hic omne lucrū ꝓueniens de ipſis.x.florē̃.per opas B. Ideo perinde eſt ſicut ſi cōduxiſſet B ad excolendum agros ſuos et A vellet hic omnē fructū ꝓuenientē ex opis ⁊ agris.

Quarta concluſio. Predictus contractus eſt illicit⁹ ipſi A.pbat dupliciter. Primo ſic.q: aut A pretendit ſe nihil velle dare B ꝓ opis ſuis q̄s circa.x.ſibi traditos ipēdit:ſic caſus ſupponit.q: nihil apparet ex forma caſus qd̕ A velit dare B:⁊ tunc eſt iniquus cōtractus.q: dignus eſt operari⁹ mercede ſua:niſi B vellet A donare operas ſuas ſeu gratis impendiſſe.⁊ tunc A non conduxiſſet B ad operas:ſꝫ A commodato accepiſſet B ſeu perſonā eius. Si autem aliq̄d dare ptendit B in h̄ ſcꝫ ꝙ dic ſe ei dimittere duas ꝑtes lucri ꝓuenientis ex illis.xx.florē̃.tunc A dupliciter peccat. Primo q: nō dat B aliquid qd̕ nō ſit B al's debitū: etiā ſi B nullas operas impēderet A.et ſic nullā mercedē cenſetur dare B ꝓ operis. Aſſumptū pbat. Nā ex quo due ꝑtes lucri correſpondēt.xx.florē̃.q̄s A cenſet mutuaſſe B:tunc ſicut illi.xx.ſūt ſolius B ex mutuo:ſic etiā ꝯſequēter ſoli⁹ B ſūt ⁊ eē dn̄t ille due ꝑtes lucri ſic̄ ⁊ due partes damni ſunt euiſdē ſolius Scd̕o quia ex quo ille due ꝑtes lucri ſunt incluſe in.xx.florē̃.captis vl' ꝯſideratis vt ſubiacent induſtrie B ſicut fructus in arbore Ideo ſi nihil aliud vult ipſi B dare ꝓ mercede q̄ꝫ duas partes lucri: tūc vult B nihil ꝓ mercede dare niſi mutuū.⁊ ſic A cēſebitur mutuaſſe B.xx.florē̃.quaten⁹ B impēdat operas ſuas circa.x.florē̃.A.et ſic mutuauit ꝓ re eſtimabili ꝑcio cuiuſmodi ſunt opere.igit A eſt vſurari⁹ Scd̕o ꝓbatur quarta ꝯcluſio ſic.q: dato ꝙ traditio.xxx.florē̃.eſſet ſocialis cōmunicatio: tm̄ nō ſeruaret equalitas ꝯditionis ex ꝑte vtriuſqꝫ ſocij. N.i. lōge melior eſſet conditio A q̄ꝫ B. Nam ſi B emeret pro.xxx.florē̃.merces ⁊ ꝑderet eas:tunc B perderet.xx.et opas impēſas:A autē tm̄ ꝑderet x.⁊ ſic inequaliter ſupportant A ⁊ B onera illius ſocietatis.

Sed contra arguit q̄druplicīter. Prio ſic. Si eſſet ibi ſocialis cōmunicatio nō poſſet ex hoc argui illicita ipſi A.q: ſcꝫ A minus onus ſufferret q̄ꝫ B.q: B etiā habet maius lucꝝ.ſcꝫ duas ꝑtes lucri.ergo etiā nō eſt indignuꝫ ꝙ ſuſtineat duas partes damni.A vero tm̄ vnā partē lucri ꝑcipabit.igit nō iniuſtum eſt ſi A etiam ꝓportionabiliter ſolum velit ſufferre vnam partem damni.

Secundo. quia ſtaret ꝙ cōmoditas ⁊ ꝓprietas pecunie A ꝓponderaret opis B: quo poſito dignū eſſet ꝙ A plus lucri leuaret q̄ꝫ B.igit ſi vult illi plus concedere ⁊ illud B aſſignare:poterit merito etiā ipſm̄ B in tāto grauare cū periculo tanti damni.

T

Tertio: q2 dato ꝙ eq̃pararent̃ cõmoditas ⁊ ꝓprietas pecunie A ⁊ opꝫ B: adhuc nõ apparet iniquum ſi A tñ velit ſufferre tertiã ptẽ dãni: ex q̃ vult eẽ cõtentus tertia pte lucri vbi poſſet hr̃e medietatẽ. q̃nte ꝑti lucri ſibi debẽt cedere cedit: tantã ptẽ ꝑiculi pt̃ iponere B cui ꝓ illa pte lucri cedit. Quarto: q2 dato ꝙ eq̃pararent̃: ⁊ ſic A debeat (ꝗtũ eſt de natura ſocietatꝫ) ſufferre medietatẽ ꝑiculoꝝ vel dãnoꝝ: tñ A poſſet medietatẽ illi⁹ medietatis aut aliã ptẽ eiuſdẽ alicui tertio iponere dando ſibi ꝓ illi⁹ ſuſceptiõe ſufficientẽ mercedẽ ⁊ refuſionẽ. ꝗ etiã A poterit illã ptẽ ꝑiculoꝝ vel dãnoꝝ iponere B faciendo ſibi refuſionẽ ſufficientẽ. nõ equalẽs refuſio videt̃ eſſe qñ A vult B dimittere ꝓportionabilẽ ptẽ lucri. et h̃ facit ꝓ q̃nto dimittit ei duas ptes lucri ſic et ei iponit duas ptes ꝑiculorũ vel dãni. Dicendũ ꝙ argumenta illa ꝓbãt ꝙ ſi eſſꝫ ibi ſocialis cõicatio ⁊ A vellet cõtentari de tertia pte lucri ꝙ etiã poſſꝫ velle ſufferre tñ tertiã ptẽ dãni: ſed oporteret ꝙ ꝓportionabiliter ⁊ vniformit̃ intelligeret̃ illa tertia ps lucri ⁊ tertia ps dãni. Nõ h̃ nõ fit in ꝑdicto caſu: vt ptꝫ ex rõne adducta ad hoc. argumẽta eñ facta ſoluꝫ attendũt ad capitale qđ A ponit ⁊ nõ attendũt etiam ad capitale qđ B ponit. Si inquã A vellet ſuſtinere tertiã ptẽ damni ſufficiẽter ⁊ ꝓportionabiliter ſicut vult hr̃e tertiã ptẽ lucri oporteret ꝙ ſuſtineret tertiã ptẽ dãni nõ ſoli⁹ ꝑditionis pecũie ſed etiã ꝑditionis opaꝝ B. q2 illud lucrũ cui⁹ tertiam ptẽ vult hr̃e ꝓuenit nõ tñ de capitali A: ſed etiã de capitali B ſcꝫ ꝑ opas ei⁹. Et ex illo ſequitur ꝙ ſi capitale B ſcꝫ opꝫ eq̃valet cõmũicatiõi pecũie A: tũc ſi B ꝑderet pecuniã vel merces emptas oporteret ꝙ A totũ damnũ pecũie ꝑdite ſuſtineret: ſic B totũ damnũ ꝑditõis opaꝝ ſuaꝝ ſuſtinet. aut ſi vult A ꝙ B ſufferat ſecum damnũ ꝑditiõis pecũie: tũc ecõtra etiã debebit A ſufferre cũ B dãnũ ꝑditiõis operarũ. Si ãt opꝫ B deficiũt: ĩ tãto minor ps lucri debebit̃ B vt ſi ſolũ equalẽt tertie pti cõicationis pecunie: tũc ipi B nõ debebit̃ de iuſticia niſi tertia ps lucri: et eadẽ rõne etiã B ſolũ deberet ſufferre tertiã ptẽ dãni. Sed q2 forte cõtingeret aliquẽ euadere illã reſpõſionẽ: ideo põt etiã aliter reſponderi. Euaſio autẽ talis eſſet ꝙ diceretur ꝙ nõ oportet A ſuſtinere aliquã ptẽ dãni tertie ptis oparũ B. q2 imaginandũ eſt ꝙ capitale B non eſt ei⁹ opꝫ: ſed ꝑſona ſua ⁊ capitale A ẽ ſubſtãtia pecunie. ita ꝙ B cõicat ꝑſonã ſuã rõne operatiuitatis. ⁊ q̃ ad abilitatẽ ſuã acq̃rendi lucrũ: ⁊ ecõtra A recõmunicat B pecuniã ſuã q̃ ad idoneitatẽ q̃ ꝑ modũ inſtrumẽti eſt idonea ad lucrũ q̃rendũ. et ſic ſic̃ B retrahet ſuã ꝑſonã: ita debet A etiã recipe ſubſtantiã pecunie ſue: ⁊ merito dꝫ B ſubſtare periculo toti⁹ ptis tertie opaꝝ. quia ſic etiã A ſubſtat ꝑiculo tertie ptis ſui capitalis. Aut ſi cõtendis ꝙ A debeat ptem ſuſtinere ꝑiculum tertie ptis operarũ B: tũc etiã ecõtra eadẽ rõe B debebit ſuſtinere tertiã partẽ ꝑiculi tertie ptis capitalis pecũie A. Hec tñ euaſio poſſꝫ deſtrui ſic: q2 A retrahẽdo in fine tertiã ptẽ ſui capitalis ſenſit fructũ illius tertie ptis ſui capitalis: q2 totum fructum illi⁹ tertie ptis recepit vna cũ ea. Sꝫ B retrahẽdo ꝑſonã ſuã (quã q̃ q̃ſi ad vſufructũ poſuerat ꝓ capitali) nullã ptẽ fructus ſuarũ oparũ retrahet cũ capitali ſuo cum tñ lucrũ tertie partis capitalis pecunie prouenit eque ex tertia pte operarum B ſic̃ ex tertia pte pecũie A. licꝫ eñ opꝫ dicant̃ fruct⁹ ꝑſone: nõ tñ ſũt fruct⁹ vltimate intent⁹: ſed ps lucri eſt ille fruct⁹. Nec obſtat ꝙ A ſol⁹ ſubſtitit ꝑiculo toti⁹ tertie ptis capitalis pecunie. q2 hoc ẽ de natura illius ſocietatꝫ in q̃ ĩ fine nõ diuidit̃ capitalꝫ pecunia. ⁊ ita de ſe ineſt. ⁊ vltra h̃ debebat hr̃e ſolũ ius ĩ pte lucri tertie ptis pecunie ⁊ B in alia pte eiuſdem lucri. Preterea aliter etiã põt dici ad ꝑdicta argumenta. Ad ꝑmũ ꝙ nõ cõcludit: ⁊ hoc ex duabus cauſis. Prima. q2 etiã dato ꝙ poſſꝫ ſaluari: ꝙ eſſet ſocialis cõicatio toti⁹ pecunie capitalis ſeu oĩm triũ partiũ capitalis pecunie (ꝗuis cũ pacto exiſtẽte ꝑter vel ꝯ naturalia ſocietatꝫ) tñ ex q̃ A impoſuit omne periculũ duarũ partiũ pecũie ipi B: tunc apparet ꝙ A mutuauerit ei illas duas ptes ⁊ ꝑ ꝯñs A tenet̃ cauere ne traditio duarum partiũ pecunie appareat fore facta ſpe alicuius rei eſtimabilis ꝑcio. hãc autẽ ſpeciem mali nõ cauet A. ꝓ q̃nto vult totũ lucrum tertie partis ſol⁹ accipere. q2 in hoc apparet A velle ꝙ B ꝓpter beneficiũ mu

mi ſibi impēſi debeat impēdere opas exercēdo tertiā ptē pecūie capital' ad lucrū debēs totalr̄ cedere ſoli A. ⁊ fundamētū huius cauſe eſt in ſili habitū qōe. xcj. Secunda cauſa: q2 etiā ſi nō haberet ſpeciem mutui vſurarij ⁊ poſſet ſaluari q̄ ibi eſſet vera ſocialis traditio tot⁹ ſeu oim partiū capitalis pecunie: adhuc maneret ibi iniquitas: qđ ſic p3. Nā A dimittēdo B duas ptes lucri q̄tenus ſuſcipiat duas ptes dāni capital' pecūie: nō dimitteret eas B quaſi ille due fuiſſent al's totalr̄ ceſſure ipi A. ⁊ ſic q̄ſi A ſufficiēter refunderet B onus pículi ipoſitū B. q2 A iudicand⁹ eſt de ſuo ipi B ſolū aſſignaſſe ptē duaꝝ ptiū lucri. q2 A ſolū habuiſſet ptē illarū duarū ptiū q̄n A met ſupportaſſet pículū capitalis, puta lucrū fuiſſet diuiſum in q̄tuor ptes: et A habuiſſet duas partes lucri ⁊ B etiā duas ptes lucri, et ſupponit q̄ eq̄lr̄ cōtribuiſſent ad illā ſocietatē. Nūc vero cū diuidit in tres ptes: et due cedāt B q̄ten⁹ ſuſcipiat pículū duaꝝ ptiū capitalis: tunc A nō aſſignat B duas ptes vt de ſuo niſi p modica pte: et ita nō facit ſufficientē refuſionem B p ſuſceptiōe pículi duarū ptiū capitalis: ſicut tn̄ forte haberet apparentiam ſufficiētis refuſiōis q̄n duas ptes ita magnas tanq̄ de ſuo ſibi aſſignaret: Et ſi etiā q̄s ipiā cōtendat q̄ A aſſignādo B ſolum eā partē q̄ ſibi debuiſſet de illis duabus ptib9 ceſſiſſe: adhuc ſufficientē mercedem det B p ſuſceptiōe pículi p̄dicti: tn̄ ſaltē ñ poterit dici q̄ ſupeffluentē mercedē ei det p illa ſuſceptiōe: ⁊ tūc vltra, ſgit̄ p̄textu aſſignationis duarū ptiū lucri vel potius ptis earū ptiū: non poterit velle hīc aliq̄d aliud a B. Mō eo ipo q̄ A vult ſol⁹ hīc totā tertiā ptē lucri. qđ tn̄ lucrū ꝑuenit ptim p opas ipius B: tūc vult q̄ B debeat opas impēſas in exercēdo tertiā ptē capitalis gratis ei impēdiſſe. q2 nullā partē de tertia parte lucri vult aſſignare B: p cui⁹ tn̄ operas ita bñ tertia pars lucri eſt obtēta: ſicut per tertiā partē capitalis pecunie A. Vñ A p̄tendere videt̄ q̄ p illis operis aſſignauit B ſufficientē refuſionē vel mercedem: in hoc q̄ aſſignauit ei duas partes lucri: quod tn̄ eſt falſum. quia duarū partium lucri aſſignatio vix ſufficiat eſſe merces ⁊ refuſio ſuſceptionis duarū partium periculi capitalis vt patuit. Et ſi dicis Cur deberet A ipi B aſſignare partē aliquam tertie partis lucri: ex quo B nullā partē periculi tertie partis capitalis vult ſubire: ſed ſolus A totū periculū illius tertie partis capitalis ſuſtinere habet: Dicēdum q̄ periculū tertie partis capitalis merito ⁊ de iure ſpectat ad ſolū A. q2 in fine ſocietatis A vult tertiā partē capitalis totam etiā ſol⁹ retrahere ad ſe ſi ſaltē ſupeſt. ſicut etiā B in fine vult retrahere ſuā pſonam extra ſocialem cōmunicationē et eam quo ad opas ſuas amplius nō cōmunicare A. Unde ſi A ⁊ B cōtraherēt ſocietatē purā abſq3 omni pacto exiſtente cōtra vel p̄ter naturalia ſocietatis: ita q̄ A poneret xxx. floreñ. ⁊ B operas: tūc nō obſtante q̄ B vellet participare lucrū ꝑueniens adhuc periculū totius capitalis pecunie ſpectaret ad A. q2 etiā A vellet in fine ſocietatis ſi nullū lucrum obueniſſet ſolus rehabere totū capitale remanēs. ita etiā nimirum debebit totū periculū tertie ptis capitalis in p̄dicto caſu ſpectare ad B. et tn̄ nihilomin⁹ deberet A ipi B aſſignare ptem tertie partis lucri. ſc3 ꝑuenictis de tertia parte capitalis pecunie: qđ q2 nō facit p3 iniq̄tas cōtractus ex parte ſua. Et ex prima cauſa tacta in hac ſecūda ſolutione huius p̄mi argumēti p3 etiā reſpōſio ad illā rationē qua q̄s argueret. ſi A etiā oēs partes pecunie ꝯmiſiſſet ſocialiter B tūc dimittēdo ei duas partes lucri totaliter cum periculo earundē: nimis multū dimittit B ⁊ plus q̄3 debet. quia q̄libet etiā cum multa gratiarumactione reciperet ſic xx. floreñ. exercendos in negocijs q̄ lucrū eorundē eſſet ſuum ⁊ etiā periculū. ſi igitur nimis multū facit ei ⁊ plus q̄3 debet: merito poterit A velle q̄ in recōpenſam illius pluris ⁊ indebiti exerceat ſibi tertiā partē pecunie dimittēdo ſibi totū lucrū. Nā dicendum q̄ A dimittēdo B duas partes lucri cum periculo duarū partiū capitalis etiam ſi ei ſocialiter cōmunicaſſet eas: tradit eas ſibi tanq̄ mutuatas ſaltē ſpecietenus. ideo non poterit illius bñficij p̄textu aliquid exigere a B. Ad ſecundū dicēdum. cōcedendo totū ſi fiant illa q̄ ibi dicuntur. Modo illa nō fiunt in forma p̄dicti caſus. quia ſi eſſet ibi ſocialis cōmuni

catio totius pecunie: A nō refunderet ipi B ſufficiēter periculū duarū ptiū capitalis p hoc q ei aſſignat duas ptes lucri: q nō niſi modicū q̄d illarū partiū lucri als debuiſſet ceſſiſſe A. etiā in caſu q̄ A ſolus debuiſſet piculū toti⁹ capitalis ſupportaſſe. Aut dato q ſufficeret: tñ aliud grauamen īponit ipi B. qḋ nō refundit ei ſcꝫ q impoṅit ei q impēdat opas circa tertiā ptē capitalis: ⁊ tñ nullā ptē lucri ꝓueniētis ō illa tertia pte vult eū pticipare. Aut etiā dato q illud refunderet: tñ obſtabit pma cauſa ſcḋe ſolutiōis pmi argumēti. Ad tertium dicendū q ſi eq̄pararent̄ cōmunicationes capitaliū A ⁊ B: adhuc A iniq̄ aget volēdo ſolū tertiā ptē dāni capitalis ſufferre. q inq̄ztū dico ſolū: tunc inſinuat̄ q alias duas ptes dāni capitalis īponit ipi B: ⁊ tñ nō facit refuſionē ſufficientē p illa impoſitiōe. aut ſi ſufficientē faceret: tñ nō refunderet ſibi aliud grauamen vt dixi in pcedēti ſolutiōe. Nec excuſat̄ p h̄ vt dicis. q vult ꝯtent⁹ ēē tertia pte lucri. q i h̄ nimiſ multū accipit q illa tertia ps lucri deberet̄ p pte ipi B ſic ⁊ ita bñ ꝓueit p tertiā partē operarū B ſicut p tertiā ptē capitalis pecūie A. Nec obſtat q tertia ps capitalis totā ſpectat ad piculū A: vt ptꝫ ex cauſa aſſignata in ſolutiōe pmi argumēti. Et qḋ in fine illi⁹ argumēti ḋr. q̄nte g ptī lucri ⁊c. negādū eſt vt patuit. q plus oneris imponit B q̄ꝫ ei aſſignet de lucro. aut ſi etiā omne onus refunderet̄: tñ obſtabit pma cauſa ſcḋe ſolutiōis pmi argumēti.

Ad quartū dicendū q deficit dupliciť. Primo q ſupponit falſuꝫ in h̄ q dic. ſi eq̄pararent̄ cōmunicatiōes capitaliū: tūc A deberet ſufferre medietatē piculi capitalis pecunie. Nā ſi ſupponat̄ vt argumētū ſupponit q ſit ſocietas: dico q A deberet et debet ſufferre totū piculū capitalis pecunie ſicut ⁊ in fine ſocietatis vult rehabere totū capitale remanēs. Scḋo. q ſupponit q A imponēdo B piculū duarū ptiū capitalis: faciat ei ſufficientē refuſionē p hoc q aſſignat ei duas ptes lucri. qḋ eſt falſū: vt patuit. aut ſi eſt verū tñ aliud grauamē nō refundit ſibi niſi dimitteret etiā ei partē tertie ptis lucri. Aut ſi etiā omē on⁹ refunderet̄: tñ obſtabit pma cauſa ſecūde ſolutionis pmi argumenti.

Sed quia ſepe dictū eſt in hac et in alijs q̄ſtionib⁹ de equiualētia operarū B ad capitalē pecuniaꝫ ipius A dubitat̄ qñ cenſende ſunt ope B eq̄ualere pecūie A. ⁊ loquor de pecunia A nō ſolū qñ eſt ſic cōmunicata q i fine ſocietatꝭ nō eſt diuidēda inter A ⁊ B immo ſolū lucrū eſt diuidendū. Nā facilius ē videre illud ſic ⁊ facilius eſt ꝯtingere illud. Sꝫ etiā loquor de pecunia q̄ eſtꝫ ſic cōicata q etiā ipſa eſt in fine diuidēda inter A ⁊ B: ſicut ꝯtingit ſepe in ſocietate q̄ A cōicat aīalia B ponēti opas: taliť q etiā in fine aīalia diuidunt̄ ⁊ nō tm̄ fruct⁹. Hoc em̄ ſcḋm ſcꝫ q ope B equiualeāt pecunie hoc ſcḋo mō cōicate ē difficili⁹ contingibile ⁊ difficili⁹ etiā videri pōt. Forte diceret̄ q tūc ope B equiualēt pecūie A qñ ope B ſunt ita lucroſe opatiue ſicut pecunia A eſt lucroſa inſtrumētaliter. i. p modum inſtrumēti cooperatiua ad lucrū acq̄rendū. Sꝫ hoc nō videret̄ bñ dictuꝫ: nec ſufficiēt. Primū pbat̄. q tūc ſi. c. flor. eſſent inſtrumentū q regulariť ſufficeret ad lucrandū q̄nqꝫ vel ſex floreñ. in anno: dummō exercerent̄ p induſtriā alicui⁹ negociatoris: puta B: tūc ope illi⁹ negociatoris q̄ eos poſſet exercere ad tantū lucrum obtinibile eq̄pararent̄ illis. c. floreñ. et tūc B tatundē poneret ad ſocietatē ſicut A: ⁊ p ꝯñs in fine ſocietatis deberēt diuiditā lucrū q̄ꝫ capitale. qḋ tñ eſſet nimis graue ipi A. Rō aūt errandi ī hac rñſione eſt q nō attēdit q pecunia pter hoc q inſtrumētaliter p cōuentū tps ſocietatis ꝯcurrit vt cōcauſa ad lucrū obtinendū: ipa nihilominus nata eſt ſupmanere ⁊ etiā adhuc multꝭ annis poſſideri ⁊ ꝯcurrere ad alia ſilia lucra ſed ope q̄ p illo tpe cōcurrūt ad lucrū obtinendū: nō ſupmanēt finito tpe ſocietatis: ſed tranſeūt nec vnq̄ꝫ ampli⁹ pñt ꝯcurrere ad alterius lucri acquiſitionē: q̄uis bñ perſona operatiua (q̄ videt̄ eſſe verū capitale cōmunicatū ex pte B ſocialiter ipi A) ſupmanere poſſit ⁊ cōcurrere ad multa lucra obtinēda futuro tpe. et illa poſſet de facili nō ſolū eq̄parari pecūie A: ſed etiā lōge pualere. Et iō de facili poſſet q̄s velle q illē q̄ equiualēs capitale poſuiſſet haberet ptē in capitali pecunia A in fine ſocietatis ſi B vellet etiā q ecōtra A futura ſocietate

haberet partē iuris in pſona B donec vi-
ueret:ſed q̄r B vult q̄ finita ſocietate pſo-
na ſua redeat in deobligationē.vt ſcꝫ non
teneat pſona ſua opari ipi A in bonū. Jō
nimirū ſi tunc etiā nō poterit B ptendere
velle etiā pticipare capitale A:eo q̄ n̄ po-
ſuiſſet aliq̄d qđ equaleret pecunie A talē
ſcꝫ tam q̄ ad cōmoditatē q̄ꝫ q̄ ad ſubſtan-
tiam pticipande. Secundū q̄ etiā non
ſit ſufficiēter dictū pbat.q̄r dato q̄ habe-
ret apparentiā loquēdo de cōmunicatione
pecunie in fine nō diuidende:nō tñ de cōi
catione pecunie in fine diuidēde. Unde
aliter videt̄ declarandū qñ id qđ B pone
ret equaleret pecunie A:etiā ſi illa eſſet in
fine diuidenda. Et grā exempli. Si B ſit
adeo induſtrioſus q̄ ſi velit facere poſſe ſu
um:ipe in ↄtractu locationis operaꝝ ſua-
rū.ſcꝫ locando opas ſuas ad negociatio-
nes exercēdas poſſet bñ mereri.c.floꝛ.an-
nuatim:etiam vltra oēs expēſas:adeo q̄ ſi
A deberet ↄducere B ad exercendum ſibi
p vnū ānū pecuniā ſuā ſm ſuū poſſe.opoꝛ
teret d̄ iuſticia ſibi ꝓ mercede dare.c.floꝛ.
et eū in oībꝫ expēſare ⁊ pīcula capital' pe-
cunie ſol⁹ ſuppoꝛtare ⁊ B de nullo teneret̄
niſi de dolo ⁊ lata ⁊ leui culpa. Si itaq̄ꝫ A
vellet cōtrahere ſocietatē cū B ⁊ ſolū vel-
let ponere.c.floꝛeñ.tūc ope B equiualerēt
pecunie A adeo q̄ etiā in fine eſſet pecūia
diuidēda eq̄liter:⁊ deberēt A et B etiā pa
res eſſe in lucro ⁊ in oneribꝫ expenſaꝝ ⁊ in
pīculis. Si aūt A poneret mille ⁊ B ope
ras ſm ſuū poſſe:tūc nō equaleret capita-
le B toti pecunie A tāq̄ꝫ diuidēde in fine
ſocietatis:niſi q̄ ad ſummā.c.floꝛeñ.nō au
tem toti⁹ ſumme. Jdeo in fine ſi B vellet
hīe ſolū medietatē decīe ptis lucri totalis
tūc deberet A ſecū diuidere eq̄liter pecu-
niam capitalē ſolū q̄ ad decimā ei⁹ partē.
id eſt q̄ ad.c.floꝛeñ.⁊ tūc etiā ſolū ſuſtinuiſ
ſet B pīculū decime ptis capitalis:⁊ hoc
ꝓ medietate tm̄. Si autē B ptendat tātū
dē hīe de toto lucro q̄ꝫtū A:nō eēꝫ dignū
q̄ A in fine ſocietatis dimitteret ipi B ali
qđ pticipiū capitalis qñ A poſſet velle re
habere totā ſuā capitalē pecuniā(ſi ſaltem
ſupmanſiſſet/vna cū equali parte lucri ſi
obuenisſet lucrū.⁊ B ſolū aliam partē to-
talis lucri reciperet ſine vlla parte capita-
lis pecunie,⁊ tunc etiaꝫ B nullius partis
capitalis periculū ſuſtinuiſſet. Et ſi A
in pꝛimo caſu ſcꝫ quādo A ſolū poſuit.c.
floꝛeñ.dicat.dignū eſſet q̄ dimitterē B p-
ticipare capitalē pecuniā ſi opas quas po
teſt B impenderet circa illos.c.de facto:ſꝫ
de facto nō pōt impēdere:quia tanta ē ei⁹
induſtria q̄ ſufficeret ad exercendū annua
tim mille.et ideo etſi de facto nō impēdit
tātas:q̄nte ope ſūt ſibi poſſibiles.ideo nō
debeo ſecum diuidere illos.c.in fine ſocie
tatis. Et eſt ſimile ſi B poſſet in vno anno
colere.x.iugera ⁊ tñ traderē ſibi dumtaxat
vnū iuger:nō eſſet dignū vt tantundē da-
rem ſibi ſicut ſi operat⁹ fuiſſet ſm ſuā poſ-
ſibilitatē. Dicendum q̄ ſi B paratus eſſet
oēs opas ſibi poſſibiles impēdere ſi habe
ret materiā ⁊ inſtrumēta copioſa.i.copio-
ſam pecuniā ꝓpoꝛtionatā ſue induſtrioſi-
tati:tunc nō ſtat p eum q̄ minus impēdat
oēs poſſibiles.ergo aut A imputet ſibi ipi
q̄ B tā paruas opas impēdit(vñ tūc B
poterit pticipare equaliter cū A lucrū ⁊ ca
pitale:dūmō tñ B inuit⁹ exerceat tā puaꝫ
capitalē pecuniā malens mille exercere ⁊
dummō interim nō impēdat opas ī alijs
negocijs:nec poſſit alibi inuenire ad ope-
randū.ſecus ſi aliq̄d hoꝛū ſaltē duoꝝ pꝛi-
moꝛum defuerit) Aut ſi A nolit ſic agere:
tradat ſibi tantā pecuniā capitalē q̄nta ſuf
ficiat ei pꝛo ſua operatiuitate.vtputa mil-
le.⁊ tūc faciat eū pticipē nō in toto capita-
li:ſed tm̄ in.c.floꝛeñ.⁊ in pte lucri nō tota-
lis ſed correſpondētis tm̄.c.floꝛeñ. Aut ſi
vult B pticipare toti lucrū ⁊ ex equo:tūc
B nullam partē habeat capitalis pecunie
in p̄dicto caſu.⁊ hoc poteſt in ſimili patere
de p̄dicto caſu de decē iugeribꝫ agroꝝ. Et
ex hoc etiā patet q̄ ſi vn⁹ ſocioꝝ vt A po-
nit pecuniā:alter ſcꝫ B operas.et caſu foꝛ
tuito pecunia capitalis multū diminuit̄:
adeo q̄ illa nō ſufficiat ipi B ꝓ ſua operati
uitate quin indigeret longe maioꝛi capita
li pecunia vt haberet ad ſatis operandū et
ad vitandū ociū:nō tenetur B pmane-
re ī ſocietate niſi A velit reparare capitalē
pecuniaꝫ. qđ ſi nolit(ſicut etiā nō tenetur)
tunc etiam B nō tenetur cōtinuare ſocie-
tatem.quia eſſet ſibi valde pernicioſa:q̄a
cogeretur ociari pꝛo magna parte.nec fuit
eius mens a pꝛincipio cōtractus cōtrahe-
re in tam parua pecunia circa illā cōmu-

cando ſuas opas. poſſet tñ ꝯtinuare ſocietatē illā ſi vellet A et dimittere ptē illꝰ reliqui pui capitalis diuidēdo illud ſecū qḋ al's nō diuiſiſſet ſi nō periſſet: ſed ſibi ipſi in ſine totū applicuiſſet. Aut ſi B poſſet aliā ſocietatē cum tertio ꝯtrahere. ita ꝙ ſufficeret ad impendendū vtriqꝫ ſocietati opas ſufficiētes: tūc eñ A nō poſſet ei ꝯtractuꝫ illꝰ ſcḋe ſocietatꝭ ꝓhibere. qꝛ ſine ſue ſocietatis ꝑiudicio id ageret. mō qḋ mihi ꝓdeſt et tibi nō obeſt ꝓhiberi nō debet. l. j. ⁊ idē aiunt. ff. de aq̄ plu. arcen. Et ſilī mō poſſet dici qñ B poſuiſſet nō opas: ſed rē cum re vel pecunia A: ⁊ ꝯtraxiſſent ſolū ſuper lucris diuidēdis inter ſe ⁊ res alterius eſſet etiā ſic diminuta. Et hec de pñti qōe.

Queſtio. XCVI.

Utrū ſequens contractus ſocietatꝭ ſit licitꝰ. ſcꝫ A tradidit. c. floreñ. B q̄tenus eos exerceret in negociationibꝫ ⁊ B tm̄ ponit opas ⁊ totū ꝑiculū c. floreñ. remanet in ꝑiculo A. ita ꝙ q̄liter cūqꝫ perdant ſine culpa ipiꝰ B. nihil tenetur B reſtituere A ꝓ illꝭ. A aūt vult ꝙ B rñdeat ſibi de lucro fixo ꝓ illis. c. floreñ. De hoc caſu pñt poni due opiniones. Prima eſt ꝙ ſit illicitꝰ. Scḋa ꝙ ſit licitꝰ. Sed diſtinctius loquēdo et clariꝰ reſoluendo caſum pōt rñderi ꝑ q̄tuor dicta ſeu ꝯcluſiōes et ꝑ trium argumētoꝝ ſolutiones.

Prima cōcluſio. Predictꝰ cōtractus eſt virtualit̄ duo cōtractus ſe ſe ꝯſequētes. h̄ eſt includit duos ꝯctꝰ q̄ quodā ordīe cēſent̄ celebrati inter eos. Nā imaginādū ē ꝙ A ꝑmo ꝯtraxerit ꝯtractū ſocietatis cum B. vtputa ꝙ A poſuerit pecuniā ⁊ B opas tm̄. ⁊ ꝙ aliquota ps lucri deberet cedere A ⁊ alia B. Utputa ſi cōmunicatio opaꝝ B eq̄parat̄ cōmunicationi pecunie A: tūc eq̄lis aliquota lucri debebit cedere vtriqꝫ eoꝝ: q̄ tm̄ aliq̄tta vel medietas non eſt certa eo ꝙ nondū ē certū q̄ntū lucrū ꝓueniet. qꝛ forte paruū vel magnuꝫ vel omnino nullū. ⁊ ſi capitale non perdat̄ in toto nec in pte: A rehabebit ſuū capitale totū: iō etiā A ſuſtinet ꝑiculū totꝰ capitalis. Hoc igit̄ facto ꝯſequēter A vidēs ſe hr̄e ius ad medietatem lucri ꝓbabiliter ꝓuenturi: poſſet illud ius vendere alicui tertio ſcꝫ D ꝓ determinato p̄cio. Nā res futuras cōtingit vendi et emi: ita ꝙ ius qḋ q̄s habet ad tales res euēturas aſſignet alteri. vt ptꝫ ex dictꝭ tractatu q̄rto. Si igit̄ A alicui tertio pōt illud ius vendere: poterit eadē rōne A vendere illud ſuo cōſocio ꝓ determīato p̄cio. q̄ facto cōſociꝰ ſcꝫ B habebit totū lucrū ꝓueniens ex ſocietate: qꝛ medietatē lucri debētis ſibi ex ꝯtractu ſocietatis cedere et etiaꝫ medietatē lucri q̄ debuiſſet ceſſiſſe A quā ſibi A vēdidit ⁊ A habebit determinatū p̄cium iuris ſui venditi. Hoc aūt p̄ciū iō in forma caſus noīat̄ lucrū: qꝛ dat̄ A loco lucri qḋ debuiſſet ceſſiſſe A. Et dr̄ fixū. qꝛ lucrum qḋ debuiſſet ceſſiſſe A nec erat determīate q̄ntitaꝭ: nec etiā inimpedibile q̄ ad euentū. qꝛ poterat nullū lucrū oīno obuenire ⁊ ſic A nihil habuiſſet vltra capitale. Hoc aūt p̄ciū habebit A vltra capitalem pecuniā ſocialiter cōmunicatā: ſiue B obueniat lucrū ſiue nō.

Secunda ꝯcluſio. Predictꝰ ꝯtractꝰ q̄ntū ē ex gñe ſuo et de ſe eſt licitꝰ. qꝛ non includit niſi duos cōtractus p̄dictos. Quo vterqꝫ eoꝝ ē licitus ex genere et de ſe vt ptꝫ de ſocietate ex qōe. xciiij: et de venditiōe futuri lucri ex dictis in tractatu quarto.

Tertia ꝯcluſio. ſi ꝑ ꝯtractū licitū intelligeremꝰ ſolū ꝯtractū q̄ nō cōtinet iniq̄tatē ꝯtra iuſticiā cōmutatiuā. p̄dictus caſus etiā pōt eē ex circūſtātia licitꝰ. qꝛ pōt talis eſſe ꝙ tā in primo q̄ in ſcḋo ꝯtractu eiꝰ ſeruet̄ eq̄litas inter A ⁊ B. Utputa: ſi in ꝑmo vterqꝫ nō cōtendit hr̄e niſi tantā ptē lucri q̄nta ꝓportionabilit̄ ſibi debet̄: habito reſpectu ad capitale poſitū. vt ſi eq̄lia capitalia poſuerūt equalē ptē lucri volūt hr̄e. Silr̄ ſi in ſcḋo ꝯctu A vendat B ius ptis lucri ſibi debētis cedere ꝓ p̄cio nō nimis magno ſed ꝓportionato. vtputa. ſi A ſperat ꝓbabiliter ꝓ pte ſocietatꝭ ſibi ꝓ ſua pte ceſſuros. x. flor. A tm̄ nō tāti vēdit ius illoꝝ ipi B eo ꝙ dubietas euētꝰ illiꝰ lucri viliſicat valorē iuris illiꝰ ptis lucri. iō tāto minoꝝ ſibi vēdit q̄ntū meret̄ illa dubietas defalcari d̄ eodē. vtputa: forte ꝓ vij. vel. viij. vl' alit̄ ſm ꝯditiōꝫ ꝓbabil' ſpei quā hꝫ A ad. x. flor. Et ꝑ ꝑmū dictū ſoluitur argumētū q̄ argueret̄ ꝯ ſcḋm ⁊ tertiū

dicta ſic.q: ſi eſſet licit⁹ A:marime q: eſſet ſocietatis.ſed h nō.q: ſi eſt ſocietas tūc nō debet ɔditio A eē melior ꝙ B. Modo ē melior:q: A hȝ certū ꝛ fixū lucrū: etiam ſi nullū obueniret lucrū ex negociatione B. Nā dicendū ꝙ nō eſt melior cōditio A ꝙ B.q: illud certū lucrū qđ hȝ A nō ē lucrū ſociale:ſed eſt p̄ciū ꝓ q̄ vendidit ius ſui ſocialis lucri. In lucro aūt ſociali nō dȝ eſſe cōditio vni⁹ melior ꝙ alteri⁹ Si dicis. ſi A vendidit ius ſui ſocialis lucri qđ non eſt fixū nec certū ꝓ fixo:ꝛ fixū eſt meli⁹ icer to p̄cio ꝛ lucro.igit̄ iniq̄ vēdidit:ꝛ ſic vēdi no erit illi.ita quicq̄d ſit ď ſocietate. Dicē/dū ꝙ ꝗuis fixū p̄ciū vel lucrū ſit meli⁹ lu/cro nō fixo.ꝛ h ſi cetera ſint paria:non tñ ſi cetera nō ſint paria. Naȝ ſtat lucrū fixū eē vq.et lucrū nō fixū eſſe.r. et ɔtingit illa eq̄ ualere.ita ꝙ paſſim reꝑiunt̄ q̄ darēt vnū ꝓ altero.ꝛ illo mō ſupponit̄ eſſe inter A et B

Preterea etiā dato ꝙ nō eſſet ibi niſi cō tractus ſocietatꝭ inter A et B.tñ poſſet cō ditio vni⁹ eē melior ɔditiōe alteri⁹ in vno: dūmō alia via refunderet̄ ꝑ pactū etiā exi/ſtens ꝯ naturalia ſocietatis.ꝛ ſic diceret̄ eē hic.q: ꝗuis de natura ſocietatꝭ ipi A non debeat̄ fixū lucrū.tñ ſi dimittit B eo ma/iorē ꝑtē lucri veriſilis:q̄ten⁹ ſibi det̄ fixum lucrū ꝛ ſit ꝓportio inter illā maioritatem lu cri ſocial' aſſignatā B:ꝛ eſtimationē certi/tudinis lucri dandi A:tūc erit ęqua cōdi/tio vtriuſq̧.

Quarta cōcluſio. Quāuis q̄daȝ volētes caſum vt ꝓponi tur ꝓbare eſſe licitū dicāt:h multiplici rōe poſſe ꝓbari.tñ nō oēs rōnes eoꝝ h efficaciter ꝓbāt. Primo eñ dicūt ꝙ rōne ꝑiculi eſt licit⁹. Nā in tota mercatiōe fienda ex h capitali:currit capitale ad ꝑiculū traden/tis. Sed hec rō nō ɔcludit. Nō eñ ſeq̇t:i illo ɔtractu ꝑiculū eſt illi⁹.agit̄ ɔtractus ē illi ɔbenti licit⁹. Nā arguit̄ ab inſufficiēti cōditione req̇ſita ad bonitatē ɔtract⁹.bo nū eī eſt ex integra cauſa:malū aūt ex defe ctu cuiuſcūq̧ cauſarū.vt ait Dioniſi⁹.hoc eſt:ad bonū actū nō ſufficit excluſio vnius male circūſtātie aut incluſio vni⁹ bone cir cumſtantie:ſed req̇rit̄ incluſio oīm bona rum circūſtantiarū:ꝛ excluſio oīm malaȝ. vt Ariſto.ij.ethic.dicit. bñ agere cōtingit vno mō:peccare aūt multiphariā. Prete/rea multe ɔtrahunt̄ ſocietates vbi ꝑiculū eſt totaliter apud tradentē pecuniā.nec tñ ob hoc ſunt licite.q: ex aliq̇s iniq̇tatib⁹ red/dunt̄ iniq̄:vt pȝ ex ſupradictis. Aut ergo hic cenſet eſſe ſocietas tūc nō pōt inferri ꝙ ſit licita ex h ꝙ ꝑiculū eſt apud A. Si aūt A cenſet vēdidiſſe:tūc illud qđ vēdidit B ſcȝ ius ꝑtis lucri ſocialis nō eſt i ꝑiculo A imo ipius B.q: ſi nō obuenit lucrū: hoc erit damnoſum ſolū B:nō ipi A. ſic et re/gulariter merx vēdita ē in ꝑiculo emptoꝛꝭ. ꝙ aūt A retinet ꝑiculū alteri⁹ rei ꝙ ei⁹ quā vēdidit:ſcȝ ſocialis capitalis:nihil facit ad ɔtractū venditiōis iuſtificandū. q: vendi tio nō reſpicit ipm capitale ſociale.q: illud nec vendit̄ ꝑ A nec emit̄ ꝑ B. Scđo ꝓ bant eū licitū rōne lucri.q: totū lucrū qđ ꝓbabiliter ꝓuenturū eſtimat̄ hȝ aliquem valorē q̄ p̄t aliq̄ iuſto p̄cio eſtimari:ꝛ ꝑ cō ſequēs etiā iuſte vēdi:ꝛ ſic fit in p̄dicto cō tractu. Sed ꝯ hoc arguit̄ dupl'r. Pri͛o q: inſinuat q̄ſi A vēdat B totū lucrū ꝓue turū ex mercatiōe p̄dicta in h ꝙ dicit.totū lucrū qđ ꝓbabilit̄ ꝛc.hoc aūt eſt falſuȝ.q: nō niſi ꝑs illi⁹ lucri ſibi ďbebat cedere:alr iniq̄ ɔtraxiſſet A cū B in p̄mo ɔctu ſcȝ ſo cietatis:qđ eſt ꝯ ſic arguētes.et ſic etiā pec caret vendēdo totū B cū nō totū ſibi de/buiſſet ceſſiſſe.et ſic plus vēdidiſſet ꝙ ius ꝑcipiēdi habuiſſet:ꝛ etiā vendidiſſet ipi B ius qđ ad B ꝑtinuiſſet. Scđo:q: nondū cōſtat ex forma caſus ꝙ illud lucruȝ fixū: hoc eſt p̄ciū ꝓ q̄ A vēdidit B ſuū ius lu/cri ſit ꝓportionatū illi iuri. Nō igit̄ ē caſus vt iacet licit⁹ ſimpl'r niſi addat̄ ſua ꝗtitas et ꝓportio ad ius lucri. Tertio ꝓbāt idē rōne dāni vitādi.q: A q̄ dat ſuū ꝓpriū ca/pitale:iuſte p̄t inde exigere intereſſe. Cō tra.q: poti⁹ deberet dicere ꝙ A rōne lucri ſibi ceſſantis pōt q̇d exigere a B.ꝛ nō rōe dāni ſcȝ rōne ꝑtis lucri q̄ ſibi debuiſſet ceſ ſiſſe ď ſocietate ꝛ quā recipiet B. Differūt eñ intereſſe dāni ꝛ intereſſe lucri ceſſantꝭ. Preterea.ꝗuis ꝓ lucro ceſſante poſſit ali q̇s exigere aliq̇d:tñ nō eſt illa exactio lici/ta dicēda:niſi ſuppoſito ꝙ ſit ꝓportio eq̄litatis inter valorē lucri ceſſantis ꝛ illud qđ ꝓ eo exigit̄. Preterea.rō aliq̇d accipiēdi ꝓ lu cro ceſſanti poti⁹ hȝ locū in mutuo. hic aūt nō eſt mutuū.multe etiā requirunt̄ ɔditio nes ad hoc vt ꝓ lucro ceſſante liceat aliq̇d

accipere.vt patz in q̄ſtione.xxx. Preterea
etiā ſi hee rōnes ɔcluderent aliq̄d:tūc nō
cōcluderēt niſi q̄ ɔtract⁹ nō eſſet vel poſſꝫ
nō eē illicit⁹ rōe alicui⁹ iniq̄tatis exiſtētis
ɔ iuſticiā cōmutatiuā.p̄ h̄ tñ nōdū habe-
ret q̄ eſſet ſimpl'r licit⁹.q2 in eo poterit eſſe
et eſt alia rō pctī:vt patebit ī q̄nto dicto

Quarto ꝓbāt a ſilī.pone enī q̄ aliquis
tradat alicui equū ſuū ad ſeptimanā ſub p̄
cio cōpetenti vt ɔducat eū in p̄lys ⁊ alys
neceſſarys ſuis.tādē ille cui equ⁹ tradit⁹ ē
emit totū futurū lucrū a nnue ɔductionis
equi:hoc licite poterit fieri.igit etiā hic B
poterit licite emere totū futurū lucrū.hoc
ſilē valet.p̄ q̄nto intelligit q̄ B emat h̄ to
tū futurū lucrū nō ſimpl'r:ſꝫ totū qđ ipi A
debuiſſet ceſſiſſe.⁊ caſus ꝓ ſilī adduct⁹ in-
cludit etiā duos ɔtract⁹.ſcꝫ locatiōis eq̄
et venditiōis mercedis locatiōis eiuſdē:
ſic q̄ tradēs equū locat.p̄ debita mercede
eū alteri q̄ ɔducit eū ad operas:ita q̄ ipe
met p̄t eo vti ⁊ etiā eū alys locare:et tandē
recipiēs equū emit a tradēte futurū lucrū
Sed tñ caſus ꝓ ſilī adduct⁹ poſſet clari⁹
et ſimiliori mō ſic poni q̄ A traderet equū
ſuū B vt B cū eo laboraret alyſ hominibꝫ:
ita q̄ A poneret equū ⁊ B opas ⁊ piculū
eq̄ eſſet ipi⁹ A:⁊ lucrū laboꝝ B ⁊ eq̄ A eſ-
ſet diuidendū inter eos. Attñ ſtatim ɔctu
inito:B offerret ſe ad dandū A determia
tū p̄ciū:q̄ten⁹ ſibi dimittat totū qđ p̄ labo
res eq̄ ⁊ p̄ ſuas opas acq̄ret. In h̄ eī eſſent
duo ɔctus q̄ oīno ſilēs eſſent duobꝫ iclu-
ſis in caſu p̄ncipali.ſcꝫ ſocietatꝫ ⁊ venditio
nis p̄ns lucri ſocialis Ex aūt p̄dicti etiā
addūt dicētes q̄ rōe ɔctus p̄dicti nulla in
eo ſit vſura:niſi h̄ fieret in fraudē vſuraꝝ.
ita q̄ illud capitale nō eſſet v̄e ſ̄m rē tradi
tum p̄ capitali:ſꝫ poti⁹ ꝓ mutuo ⁊ ad vſu-
rariū lucrū:nō eſt bñ dictū.q2 cū dicunt.ſi
capitale nō eſſet v̄e traditū ſ̄m rē ꝓ capita
li:intelligūt ſic.i.ſi nō eſſet cōicatū ſocialit
B:ſꝫ eſſet eidē mutuatū. Et in h̄ q̄ dicunt
ita q̄ illud ⁊c.inſinuāt q̄ſi via p̄ quā poſſet
deprehēdi an ſit ille ɔtract⁹ celebratus in
fraudē vſurarū:ſit illa ſcꝫ q̄ ɔſidere an A
tradiderit illā pecuniā p̄ modū ſocialis ca
pitalis vel an p̄ modū mutui. Nō hoc
cōſiderare eſt eque difficile ſicut inuenire
an in fraudē vſure ſit cōtract⁹ factus.⁊ ſic
illi remittūt lectorē ad viā q̄ eſt eis eq̄ in-
cognita ſicut eſt terminus ad quē. Aſſum

ptum ꝓbat.q2 aut traditio de q̄ ſonat for-
ma caſus pōt deprehendi ex eo q̄ traditio
de q̄ ſonat forma caſus nō hꝫ locū in mu-
tuo.aut ſi habet:tñ nō eſt ꝓpria mutuo ſed
cōmunis ſocietati ⁊ mutuo. Ex eo aūt qđ
eſt cōmune duobꝫ ɔtractibꝫ nō p̄t inferri
determinate alter illoꝝ ɔtractuū. Maior
ꝓbat.p̄ p̄ma p̄te. Nā in forma caſus poni
tur q̄ piculū pecunie ſit ipſius A. hoc aūt
nō cōuenit mutuo:q2 in mutuo piculū pe
cunie eſt apud recipientē nō apud dantē.
⁊ ſic ex hmōi traditiōe nō poſſet dep̄hendi
q̄ eſſet ibi mutuū ſed poti⁹ q̄ nō eſſet mu-
tuum. Scōm ꝓbat.q2 q̄uis ɔ naturalia
mutui paciſcēdo poſſet ɔtrahi mutuū vbi
apud mutuantē eſſet periculū.put in.c.na
uiganti.tñ hoc idē ɔuenit ſocietati etiam
naturaliter:vel ſaltē nō eſt ſibi innaturale
et ſic nō poterit ex hoc dep̄hendi q̄ poti⁹
eſſet mutuū q̄ꝫ ſocietas. Nec etiā ex inten-
tione ipa pōt hoc dep̄hendi niſi in ɔfeſſio
ne. Nō ſi etiā dicat ſe eā ex intentiōe per
modum mutui tradidiſſe ⁊ voluiſſe hre fi
xum lucrū.nō quidē rōne mutui ſꝫ rōe pi-
culi ſuſcepti:nō oportet mox ɔdēnare eū
tāq̄ꝫ illud fecerit in fraudē vſure.q2 etiā il-
lud poſſet licite fieri.put pꝫ ex dictis q̄ōe
xxxix. Aliter igit dicendū eſt illud poſſe
dep̄hendi.ſcꝫ ſi A dicēdo ſe ius ſui lucri ſo
cialis vendidiſſe B ꝓ tali lucro fixo dep̄-
hendatur pro nimis magno precio vendi
diſſe:tunc enim nō ſolum iudicatur eſſe ve
re iniqua venditio:ſed etiā p̄ſumet in frau
dem vſure feciſſe.alioq̄n vſurarius nunq̄ꝫ
mutuaret ſub vſuris:ſed ſp̄ illā viā ɔplecte
retur ſub noīe ſocietatis in q̄ ɔſequēter vē
deret ius lucri ſocialis ſibi debiti. eſt ḡ cō
demnand⁹ vt p̄ſumpt⁹ vſurari⁹.ſicut etiaꝫ
ſi mutuo dediſſet eā ⁊ recepiſſet ei⁹ piculū
in ſe ⁊ diceret ſe ꝓ piculi ſuſceptione recipe
lucrū fixum:cū tñ illud lucrū eſſet impro-
portionatū illi ſuſceptioni:d quo caſu ha
bitum eſt q̄ſtione.xxxix. Sed contra ſe-
cundū ⁊ tertiū dicta poſſet argui p̄ prima
opinione dupliciter. Primo ſic. Quia il-
le cōtractus eſt ſimilis contractui.c.naui-
ganti.de vſuris.adeo q̄ ſi q̄s vellet exerce
re caſum.c.nauiganti:⁊ tñ nō auderet:tūc
ipe ſolis verbis mutatis cōtraheret p̄ñtē
cōtractū:et idē lucrum qđ obtinere intē-
debat per caſum ca.nauiganti:obtinet eo-
dem mō p̄ p̄ñtem cōtractū. Nā in.c.naui-

gantí. A tradiderat pecuniā ſuā B mutuo
et recipiebat in ſe piculū pecunie ⁊ exige-
bat determinatū lucrū a B. et hoc idē fa-
cit A: vt patz intuenti. Scḋo q̄ꝛ qn̄ q̄s
ponit capitalē pecuniā ſub fortuna ⁊ lucrū
ſub certitudine eſt vſurari⁹. vt p tz ex dict
in q̄ōe. xxiij. añ ſcḋaz ꝯluſionē. mō A facit
hoc in ꝓpoſito: igitͬ. Dicendū ad ṗmū ꝙ
p̄ſis cōtract⁹ nō eſt ſilis ꝯcui. c. nauigātí.
q̄ꝛ in p̄ñ ſūt illí duo ꝯtract⁹. ſcꝫ ſocietas ⁊
vēditio. in. c. ṽo nauigātí. fuerūt duo alij.
ſcꝫ mutuatio ⁊ ꝯctus innoiat⁹. ſcꝫ facio vt
des. q̄ꝛ ē ꝯtract⁹ mutui cū pacto ſuſceptio
nis piculi. p mercede determiata. Scḋo
dato ꝙ eſſent ſiles ſaltē q̄ ad finē obtinen-
dū. ſcꝫ adeo ꝙ ſi q̄s ⁊c. vt argutū eſt. tamē
nō ob hoc eſſet p̄ñs ꝯctus ſimplr̄ dicend⁹
vſurari⁹. q̄ꝛ nec caſus. c. nauigātí. ē ſimplr̄
vſurari⁹. q̄ꝛ ſi A accipet mercedē determi-
natā a B nō p mutuo ſꝫ p ſuſceptiōe picu
li ⁊ merces eſſꝫ cōmenſurata tali ſuſceptio
ni piculi: ꝯtract⁹ nō eſſet in re vſurari⁹ q̄ꝫ-
uis hr̄et ſpeciē mali: q̄ tñ ceſſat tūc ⁊ apud
illos qn̄ ⁊ apud q̄s illa merces ē ⁊ apparet
ꝓportionata. ſec⁹ vbi ē nimiſ magna. q̄ꝛ tūc
efficitͬ p̄ſumptiua vſura. ſic hic ſi A ptem
lucri ſocialis ſibi deb itam vendendo B:
vēdat p nimis magno precio peccabit. et
etiā habebit ſpēm p̄ſumpte vſure. ſec⁹ qn̄
vēdit p cōpetēti p̄cio vt exp̄mitͬ in ſcḋo di
cto. Ad ſcḋm ꝙ maior ē vera qn̄ capita
le eſt mutuatum. ſi aūt eſt ſocialitͬ cōicatū
non optet niſi qn̄ tradēs pecuniā exigēdo
fictū lucrū loco indetermiatí lucri ſocial' ſi
bi debēs cedere exigit nimis magnā q̄ꝫti
tatē. H aūt nō fit ſi agitͬ ḟm tenorē ſecūdi di
cti. Uel veri⁹ dic ad vtrūq̄ꝫ illoꝝ dictoꝝ
ꝙ ꝯcludūt ꝙ ⁊ ſi ꝯtract⁹ nō ſit illicit⁹ rōne
iniq̄tatis: tñ alia rōne pōt eſſe ⁊ eſt illicit⁹
put in ſequēti dicto patebit.

Quinta ꝯcl̄o. Predict⁹ caſus eti
am ſi ſeruetͬ in eo oīmo-
da eq̄litas iuſticie cōmutatiue īter A et B
in vtroq̄ꝫ ꝯctu incluſo: et ita ſit oīno equ⁹:
tñ adhuc ē illicit⁹ ex alijs rōnib⁹. ꝓbatͬ ſic.
q̄ꝛ aut A tradēdo. c. ipi B ſpecificat tradi-
tionē. ſcꝫ dicēs ſe eos tradere ſocialitͬ vl' di
cendo ſe eos mutuare: aut non ſpecificat.
vtputa ſolū in generali dicat. trado tibi. c.
vt cū eis negocieris ⁊c. traditio ei eſt cōis
ſociali cōicationi ⁊ etiaꝫ traditioni mutui.
Si ſcḋm: A facit ꝯctū q̄ eque vicin⁹ ē vt
ſit in re vſurari⁹ ſic vt ſit in re nō vſurari⁹.
igitͬ ē illicit⁹. tenet ꝯñа. q̄ꝛ eq̄ vicin⁹ exiſtēs
dānato ꝯctui: ſic nō dānato hꝫ eque ſpēm
mali ſic boni: ⁊ ꝑ ꝯñs ab eo abſtinendū ē.
Sꝫ añs ꝓbatͬ. q̄ꝛ ex q̄ traditio eſt cōis tra-
ditioni ſociali ⁊ mutui. iō cū A q̄rit lucrū:
eq̄ apparet tradere mutuū ſub pacto lucri
ſic tradere ſocialitͬ cū pacto lucri. Et ſi di-
cas. nō eq̄ apparet illa traditio eē mutuū ſic
ꝙ ſit ſocietas: q̄ꝛ pactū adiectū ē ꝯ natura
lia mutui. ſcꝫ p q̄nto A vult ſufferre picu-
lum. c. ſi oī. Dicendū ꝙ q̄ꝫuis nō eq̄ appare
at eſſe mutuū purū ſicut ſocietas: tñ ſuffi-
cit ꝙ eq̄ apparet eē mutuū ſaltē impurum
ſic apparet ſocietas īpura. Nā etiaꝫ ſi ſit a
pte rei ſocietas. vtputa q̄ꝛ A ex aīo tradē-
do illā pecuniā ipi B: nō eā a ſe abdicauit
ſed ei cōicauit. tñ pactū adiectū de ficto lu-
cro eſt ꝯ naturalia ſocietatꝫ ⁊ ſic erit īpura
ſocietas. Mō etiā in mutuo īpuro cōmit
titur vſura: iō adhuc ſtat ꝙ ille ꝯctus ē eq̄
vicin⁹ īpuro mutuo vſurario ſic impure
ſocietati licite. Et ſi dicas. Si A hꝫ ani
mū illos. c. nō abdicādi ſꝫ tm̄ cōmunicādi
ipi B tūc nō p̄t eē mutuū ſꝫ ſocietas. igitͬ n̄
eſt eq̄ vicin⁹ mutuo ſic ſocietati. Dicenduꝫ
ꝙ q̄ꝫuis aſſumptū ſit verū: tñ ex q̄ animus
ille nō ꝯſtat cū ī voce n̄ ſpecificetͬ traditio.
iō apō audiētes illū ꝯctū n̄ pl⁹ ap ꝑebit ſo
cietas q̄ꝫ mutuū ēt ſi ī re ꝓpͭ aīm ipi⁹ A ſit
ſocietas. ſi āt decͬ ṗmū tūc aut exp̄mit no-
men mutui aut nomē ſocietatꝫ. ſi ṗmū erit
vſurari⁹: ⁊ h̄ ꝟe vl' p̄ſumptiue. Uere qn̄ p
mutuo exigit lucrū etiaꝫ ſi nō exigeret fictū
lucrū. p̄ſūptiue aūt ⁊ nō ꝟe qn̄ p piculo ſu
ſcepto accipet ⁊ tūc eſſet caſus. c. nauigātí.
Si exp̄mit nomē ſocietatꝫ tūc aut ī aīo hꝫ
ꝙ a pte rei velit mutuare. vtputa: q̄ꝛ abdi-
cat a ſe pecuniā: ſuſcipiēdo tñ piculū ei⁹ in
ſe. ⁊ tunc coram deo nō releuat eum voca-
lis expreſſio ſocietatis. Aut in animo ha-
bet ꝙ velit ſocialiter eam cōmunicare B:
⁊ tunc q̄ꝫuis poſſit eſſe ꝙ nulla ſit ibi ini-
quitas cōtra iuſticiam cōmutatiuā. tamē
quia ſic cōtrahere eſt aperire ianuam ma-
liuolis qui ſub eodem colore exercebunt
vſuras. ideo contractus nulli cōſulendus
eſt ſed diſſuadendus. Nam vſurari⁹ talē
cōtractū audiēs iuſtificari: mox dicet intra
ſe. ſi nō licet mihi expꝛſſo noie mutui alicui

mutuare.c.recipiẽdo in me piculũ illoꝝ.c.
et expectãdo lucrũ ſitũ, imo nec lucrũ nõ
ſitũ.et ħ ꝑpter.c.nauigãti.tunc omittã no-
men mutui ⁊ vtar noĩe ſocietatꝭ.⁊ ſic habe
bo lucrũ ſitũ eq̃ ſic ſi expſſiſſem nomẽ mu-
tui. Finaliter ḡ pz ꝙ p̃dictus caſus ad
minus eſt illicitꝰ: aut ex eo qꝛ bz eque ſpẽ
mali ſic̃ boni.aut ex eo qꝛ ↄtrahere illo cõ
tractu ẽ apire ianuã vſuras exercendi.igiꝶ
omittendꝰ: nec vlli añ factũ ẽ ↄſulendus ⁊
approbandꝰ.ſi tñ eſſet factꝰ ⁊ A ĩ ↄſcia ſua
diceret ſe ĩ aĩo habuiſſe nõ ↄ̃bere mutuũ
ſz ſocietatẽ cũ B mõ tacto in p̃mo dicto: ⁊
eq̃litas eſſet ſuata vt ĩ tertio dicto tũc lu-
crũ obtẽtũ nõ opteret õ p ſe reſtituere. Et
in ħ differret A ab illo q̃ etiã ſi eſſet vſus
noĩe ſocietatꝭ tñ in aĩo habuiſſet nõ ſocia
liter cõicare ſz mutuare. nã ille ſcðs tenere
tur de p ſe reſtituere.qꝛ lucrũ ħe eſſz vſura
riũ.igiꝶ.ſed in p̃mo lucrũ eẽt p̃ciũ iurꝭ ven
dĩti qð tãti valorꝭ fuit.⁊ ſic de p ſe reſtitue-
re nõ teneretꝶ.⁊ dico de p ſe.qꝛ de p accidẽs
etiã A teneꝶ reſtituere ſcz cũ adeſt rõ ſcan-
dali vl̃ ꝓpriẽ infamatiõis tãq̃ ipe ſit deten-
tor lucri vſurarij puẽ in ſili dixi ĩ qõe.xciij
Et forte ꝙ etiã ſi A venderet ius ſue par-
tis lucri vni tertio p certo p̃cio nõ eſſz lici-
tus.qꝛ etiã talis ↄ̃ctus poſſet hñi ſuſpectꝰ
ꝙ in fraudẽ vſure eſſet excogitatꝰ: ⁊ etiam
vſurarij poſſent ↄ̃ctũ vſurariũ facere ſub
ſili ſpẽ. Debet ḡ A vt ſit tutꝰ ĩ ↄſcia ſi velit
eſſe ſocꝰ nõ conari vt p incerto lucro ha-
beat ſitũ: etiã ſi lõge minꝰ ⁊ p vĩã venditio
nis p iuſto p̃cio poſſet illud hr̃e ſed dz cõ-
tentus eẽ lucro ſociali incerto ne ſpẽm ma
li p̃ferat alijs. Nec q̃rta ꝓbatio iacta ĩ q̃r-
to dicto poſſet ꝓbare illũ ↄtractũ eẽ licitũ
ſimplr̃ q̃uis ꝓbet eũ ex gñe ⁊ ex circũſtan
tia eq̃litatꝭ cõmutatiue poſſe eẽ licitũ. Nã
ñ tollit ab eo rões pctĩ iã dictas. Nec ſil'e
adductũ valet.qꝛ rões pctĩ iã dicte nõ ſũt
ſic nate hr̃e locũ in illo ſimili ſicut ĩ p̃ñ ca
ſu.qꝛ caſus ſilis non accedit ad mutuũ ſic̃
p̃ñs traditio pecunie accedit. Et hec de p̃
ſentĩ queſtione.

Queſtio.XCVII.

Utrũ ille ↄtractus

tãq̃ ſocietatꝭ ſit licitꝰ, ſcz A tradidit B.c.
floꝛ.vt eos exerceat ĩ negociatõibꝰ: itaq̃ B
teneaꝶ A reddere.c.floꝛ.q̃litercũq̃ peãt, ⁊ ſi
q̃d lucrũ ĩde obuenerit deatꝶ B A dare aliq̃
q̃ttã p̃tẽ quã A ꝓtũc ſpecificat.ſ. medieta-
tẽ vl' hmõi.aut dimittit q̃ntitatẽ eiꝰ pẽdere
ĩ placito B. Si aũt nullũ lucrũ obueniat:
nihil teneaꝶ B A dare niſi capitalẽ pecu-
niã. Solutio ſtat ĩ recitatõe duoꝝ modo
rũ dicẽdi ⁊ eoꝝ ĩprobatiõibꝰ.⁊ poſtea po-
net (vt videꝶ) fundamẽtalioꝛ modꝰ dicẽdi.

Primus

igiꝶ modꝰ eſt Hoſti.⁊
Jo.an. et cõtinet tria
dicta. Primũ ꝙ pactũ illud valet q̃ po-
nẽs pecuniã non ſentiat dãnũ in capitali.
ꝓbaꝶ ſic.qꝛ ħ pactũ nõ eſt ↄ̃ ſed p̃ter natu-
rã ↄ̃ctus.pactũ aũt interpoſitũ p̃ter naturã
valet.vt.ff.depo.l.j.et in.c.vnico.ð ↄmo.
Scðo p illo dicto allegaꝶ.l.ſi nõ fuerit.ff.
p ſocio. Scðm ſi capitale eſſet pditũ ca
ſu fortuito: tũc q̃ poſuit deberet ĩ foro aĩe
remittere.⁊ illa duo dicta ſũt Hoſt.ĩ ſum.
Tertiũ.pecũia p̃t poni apud mercatorẽ
ħ mõ vt capitale ſit ſaluum ⁊ ꝙ de lucro
ſoluaꝶ certa ps.⁊ illud ẽ Jo.an.vt recitat
Panoꝛ.in.c.p vĩas.de do.inter vi.⁊ vxo.
Et ſic ex illis dictiſ pz ꝙ ſenſerũt ↄ̃ctũ de q̃
qð q̃rit eẽ licitũ vel licite fieri poſſe ſaltem
ſm Hoſti.q̃uis ſi ponderentꝶ ꝟba Jo.an.
in ea forma in q̃ ea recitat Panoꝛ.nõ videꝶ
poſſe hñi ſufficiẽter ꝙ fuerit eiuſdẽ opinio
nis cũ Hoſti.qꝛ dũ q̃rit q̃liter fiat iſta de-
poſitio pecũie apud mercatorẽ de q̃ illud
c.loquiꝶ. Rñr ſm Jo.an.ꝙ mercatoꝛ p̃ſta
bit cautionẽ de pecũia integralr̃ reſtituen
da ⁊ de pte lucri reddẽda ⁊c. Ubi nõ dicit
ꝙ mercatoꝛ debeat pecuniã reſtituere etiã
ſi pierit ſine culpa ſua: ſed p̃t intelligi Jo.
an.ꝙ debeat reſtituere ſupple ſi ſuperman
ſerit poſt finẽ mercationis.

Secũdus

modꝰ dicẽdi ẽ Azo.
et Accur.in.l.ſi nõ
fuerit.ff.p ſocio.et Hoſt.et Jo.cal.⁊ Bal.
in.l.j.ff.p ſocio.et Panoꝛ.in dicto.c.⁊ cõ
tinet tria dicta. Primũ.p̃dictus cõtractꝰ
nõ ẽ ſocietas.ꝓbaꝶ.qꝛ pactũ adiectũ ẽ nõ
p̃ter ſed ↄ̃ naturã ſocietatis.igiꝶ nõ ẽ ſocie
tas. Añs ꝓbaꝶ.qꝛ de natura ſocietatꝭ ẽ ꝙ
ſocioꝝ ptes ſint eq̃les niſi aliud ſit dictũ.ñ
enim negatur quin agi poſſit in cõtractu
qð ad vnũ pertineãt due partes lucri ad
alium tertia: ſi is qui plus debet hr̃e plus
cõtulit ſocietati vel pecunie vel ope vel cu
iuſcũq̃ artis: al's ſecꝰ. Rõ aũt huiꝰ aſſum-

pti eſt.q: ſocietas eſt q̄dda ius fraternita-
tis.⁊ hec eſt rō ſpecialitat; q̄re ex vi pacti
talis ſocietas nō valet.q̄uis in alijs con
tractibꝫ pactū appoſitū teneat.et h̄ dictū et
eꝰ ꝓbano ſunt Azo.⁊ Accur.Hoc dictū
etiā ſequunt Jo.cal.in repetitiōe.c.nauī-
ganti.de vſuris.et Hoſt.dicētes.Uis vt
ſit vera ſocietas:fac vt dāna ⁊ lucra ſint cō
munia. Scdm.ꝓdictꝰ ↄ̄ctus ſapit vſu-
rariā prauitatē.ꝓbat.q: ſi nō eſt ſocietas:
tūc ē mutuū.mō nō eſt ſocietas:igit ē mu-
tuū.⁊ ſi ſic:ḡ cū fiat cū pacto lucri ſeq̄t q̄ ē
vſurariū.Minor pma ꝓbat.q: ſi eſſet ſo-
cietas:vel h̄ eſſet ꝗ̄tū eſſet ex eiꝰ forma.ſ;
hoc nō.q: eiꝰ forma ē forma mutui:vel h̄
eſſet ex natura eiꝰ.ſed hoc nō.q: eſt ↄ̄ natu
rā ſocietatis q̄ vnꝰ habeat caput ſaluū ali
us fractū.ff.eo.l.mutuis.Et hoc dictū et
eiꝰ ꝓbatio eſt Bal.in.l.j.C.ꝓ ſocio Ter
tium.ꝓdictus ↄ̄ctus nō eſt honeſta ⁊ lici-
ta ſocietas.ꝓbat dupl'r.Primo:qm̄ cōtin
gere poſſet q̄ ponēs operā ſentiret dānū
in opis amiſſis ⁊ in capitali pecūie:qđ eſt
ↄtra naturā ſocietatis:cū ſocietas ſit q̄daꝫ
fraternitas.l.vez.ff.ꝓ ſocio.Scdo ꝓbat
ꝑ glo.in.c.plerīqꝫ.xiiij.q.iij.q̄ dicit q̄ ad h̄
q̄ ſocietas ſit licita ⁊ honeſta inter ponen-
tem pecuniā ⁊ ponentē operā.oportet q̄
ponēs pecuniā ſentiat de lucro ⁊ dāno.et
illud dictū ⁊ ꝓbatiōes ſunt Panor.in.c.
ꝑ veſtras.de dona.inter vi.⁊ vxo.

Sed cōtra vtrūqꝫ modū dicendi pōt argui:et
pmo ↄ̄ primū modū dicēdi arguit tripl'r.
Primo ſic.q: pmū dictū ↄtradicit ſcdo
nā i pmo vult q̄ tale pactū valet:⁊ ſic vult
q̄ licet A ſic paciſci:⁊ tn̄ dicēdo in ſcdo di
cto q̄ ſi capitale eſſet ꝑditū ⁊c.vult q̄ nō li
ceret ſibi ſm pactū agere.ſ.exigēdo a B re
ſtitutionē capital'.Mō nō licet alicui pa-
ciſci de habēdo aliq̄d ab alio obligando
eū ad ſibi dandū illud qđ nō licꝫ ſibi exige
re ab eo.q: obligādo eū facit ei iniuriā.q:
nō hꝫ ius id faciēdi:alioq̄n haberet ius id
exigēdi.Scdo:q: tale paciſci diſcordaret
ab intētiōe cordis.nā corde ꝓponeret:imo
ꝓponere teneret q̄ nō vellet a B exigere re
ſtitutionē eiꝰ.⁊ ſic eſſet mēdaciū ſimulatio
nis ibi.Itē eſſet ibi peccatū ſcandali ⁊ ifa-
matiōis ſuſpitiōis ꝑut tactū fuit i ſili i qōe
ꝑcedē.caſu pmo.q: etiā hic ex ꝑte A eſt ap
parēs mutuū:etiā ſi nō ſit neceſſario verū
mutuū vt poſtea patebit.Si aūt pactum
cōcordaret cū intentiōe cordis:A ꝓponē-
ret reſtitutionē ab ipo B exigere.⁊ ſic ꝓpo-
neret peccare:igit peccaret Scdo argui
tur ↄtra pmū ⁊ ſcdm dicta ſic.q: ſi licet A
ſic paciſci:tūc erit oībꝫ ianua apta exercen-
di vſuras.Nā A nō audēs B volēti exer
cere negociatiōes mutuare pecuniā ex ſpe
et pacto ꝑticipandi lucrū:dicet.nō mutua
bo tibi eā:ſ; tradā tibi eā ſocialiter.ita tn̄
q̄ ꝑiculū totius illꝰ pecunie ſit tuum ⁊ da
bis mihi ꝑtē lucri ſi ꝓueniat.⁊ ſic idē intē-
tum obtinebit B:ſicut ſi ꝓdicto mō mu-
tuaſſet cū pacto lucri. Tertio arguit cō
tra ꝓbationē pmi dicti.q: ſi accepit natu-
rā ꝑ ſubſtātia ⁊ ita verū ſit q̄ pactū q̄ po-
nēs pecuniā vult eē liber a ꝑiculo eiꝰ non
ſit ↄ̄ naturā.i.ſubſtantiā ſocietatis ſ; ꝑter:
tn̄ nō ſequit.igit valet:capiēdo valere ꝑ li
cere.q: multa pacta cōtingit adijci alicui
ↄ̄ctui q̄ nō tollūt ſubſtantiā cōtractꝰ.imo
ↄ̄ctꝰ manet ſubſtāꝰalit' ſ; tn̄ depꝛauāt eū.
q̄uis bn̄ ſeq̄t.igit valet.i.manet ſubſtātia
liter ↄtractꝰ talis ſpeciei.imo ↄtingit q̄ eti
am pacta q̄ ſunt ↄ̄ naturā illo pmo mō:n̄
arguūt eū nō valere:capiēdo valere ꝑ lice
re.q̄n ſcꝫ adhuc maneat licitꝰ:licet trāſiue
rit in aliā ſpēm:vt patuit qōe.lxxxix.corre
lario pmo.Si aūt accipet natura ꝑ cōco
mitāte ſubam ↄ̄ctus:quō natura idē ē qđ
naturale ſic dicimꝰ.caliditas ē ↄ̄ naturā aq̄
q: ē ↄ̄ frigiditatē q̄ ē ei natural:ſic falſum ē
q̄ nō ſit ↄ̄ naturā ſocietat; q̄ ponēs pecu-
niā i ſocietatē ſit liber a ꝑiculo.imo natu-
rale ſocietati ē q̄ ponēs ſubiiceat eiꝰ ꝑiculū
in toto vl' ad minꝰ i ꝑte:q̄uis poſſibile ſit
ſaltē de facto ſpm excludere ꝑ pactū:an āt
licite patebit in tertio mō dicēdi. Cōtra
ſcdm modū dicēdi arguit ſeptēplicit'.Pri-
mo.q: ꝓbatio pmi dicti nō vꝫ.q: aut acci
pit naturā pmo mō aut ſcdo mō.ſi pmo
mō tūc añs ē falſuꝫ.q: nō eſt ↄ̄ eſſentiā ſo
cietat; q̄ ponēs pecuniā ſit liber a ꝑiculo
eiuſdē.nā ponētē pecuniā ſubſtare ꝑiculo
eiꝰ nō plꝰ ē d̄ eēntia ſocietat; q̄ ſit de eſſen
tia mutui q̄ mutuās ſit liber a ꝑiclo pecu
nie mutuate:⁊ q̄ mutuatarꝰ ſubſter illi aut
q̄ q̄ emptoꝛ ſubſter ꝑiculo rei empte.mō
nō eſt d̄ eſſentia mutui q̄ mutuās ſit liber
a ꝑiculo:aut q̄ mutuatarꝰ ſubſter ꝑiculo

q: illud cõtingit excludi ꝑ pactũ manente
ſubſtãtia mutui. q: in caſu. c. naviganti. eſt
vſura. ḡ mutuatio. q: ſedes vſure non eſt
niſi mutuatio. ꝛ ſi mutuatio: igiť manet ibi
ſubſtãnaliter mutuatio. nõ obſtãte ꝙ mu-
tuatarius nõ ſubſtet ꝑiculo ſed mutuator.
Siliť nõ ē de eſſentia emptiõis ꝙ emptor
ſubſtet ꝑiculo rei empte. q: ꝑ pactũ ꝯtingit
illud excludi manẽte ſubſtãtia ꝟe emptio-
nis. Itẽ in animalib; pt ꝯtrahi vera ſocie-
tas: ꝛ tñ ibi cõtingit ꝯtrahi talẽ ſocietatẽ q̃
A (cui' ſunt aĩalia) ea cõmunicat ipi B ſo-
cialiter tñ q̃ ad vſufructũ: remanẽte ꝓprie-
tate apud ſolũ A. ſic ꝙ A ſol' remanet do
minus ipoꝝ: et ꝑ ꝯñs etiã aĩalia ſolũ ſunt
in periculo A. in q̃ caſu q̃ro. An ne A ali-
cui tertio poſſit ꝓ certa mercede impone-
re totũ ꝑiculũ animaliũ manẽte vera ſocie
tate inter A ꝛ B. Et pʒ ꝙ ſic: loquẽdo de
poſſe citra incurſum vllius iniq̃tatꝭ cõmu
tatiue ꝛ manẽte eſſentia ſocietatis. ḡ etiam
poſſet ꝓ certa mercede imponere ꝑiculum
totũ B: manente vera eſſentia ſocietatꝭ in
ter A ꝛ B. Si aũt accipiť natura ſecũdo
mõ: tunc ꝗuis añs eſſet verũ: tñ ꝯñã non
valet. ſicut nõ valʒ. caliditas exiſtẽs ĩ hac
aq̃ eſt ꝯtra naturã aque. igiť illa aqua nõ
eſt aq̃. Vñ naturalia ꝯtractuũ ꝯtingit eis
auferri manẽte eſſentia ꝛ vera ſubſtãtia cõ
tract'. Immo etiã ſepe ꝯtigit ꝙ illa aufe-
rũť eis licite. vt patuit q̃õe. lxxix. correla
rio ꝓmo ꝛ ſcdo. ꝛ in ſequẽtib; q̃ſtionibus

Scdo: q: ꝓbatio añcedẽtis euiſdẽ ꝓba
tionis nõ valet q̃ arguit ſic. ptes ſocioꝝ
debẽt eſſe eq̃les. igiť nõ pt alter ſocioꝝ eẽ
liber a toto ꝑiculo pecunie: ꝛ alter toti ꝑi-
culo ei' eſſe ſubiectus. ꝙ eñ hec ꝓbatio ñ
valeat pʒ dupliť. Pmo: q: añs intelligiť
de ptib; lucri ꝓuenientis ꝺ pecunia: nõ aũt
de ptib; capitalis. de q̃ tñ loquiť ꝯñs. Aſ-
ſumptũ ꝓbať. q: ſi intelligereť etiã de pti-
bus capitalis. nũc oporteret in oĩ ſocietate
ꝙ in fine diuidereť nõ tñ lucrũ ſociale: ſed
etiã capitale: qđ eſt falſum. etiã ſm arguen
tes: q: in illa ſocietate in q̃ in fine nõ diui-
ditur capitalis pecunia ſocietatꝭ: ſʒ tota ce
dit ponẽti eã (ſicut cõiter ꝯtrahiť) alter ſo-
cioꝝ ſcʒ B fuit liber a toto ꝑiculo eius. et
alter ſcʒ A ſubſtitit toti ꝑiculo euiſdẽ: ꝛ tñ
ſtat ꝙ ptes coꝝ ſint eq̃les. ſcʒ loquẽdo de
ptib; lucri. ſi igiť ibi eſt ſubſtãtialiter ꝟa ſo
cietas. immo ſtat ꝙ etiã ſit licita ſocietas:
tũc ē inter eos q̃ſi fraternitas ꝛ tñ alter ē to
taliter liber: alter totaliter ſubiect' ꝑiculo
capitalis. igiť ſignũ eſt ꝙ ꝓdicta ꝯña nõ va
luit. Tertio: q: dicendo ꝙ hec ſit rõ ſpe-
cialitatꝭ q̃re ex vi pacti ꝛc. innuit ꝙ in cete
ris cõtractib; pactũ appoſitũ ꝯ naturã eo-
rum nõ ĩpedit q̃n valeãt. ꝛ hoc nõ eſt ve-
riſi natura capiať ſcdo mõ. In h aũt ꝙ di
cit in ꝯtractu ſocietatis impedit: ꝛ h ex rõe
fraternitatis: innuit falſum. q: innuit q̃ſi ñ
poſſet manere rõ fraternitatꝭ inter A ꝛ B
ſi alter eſſet liber a ꝑiculo pecunie capitaľ
Nõ hoc eſt falſum. q: ad fraternitatẽ illã
q̃ req̃riť in ſocietate ſufficere pt ꝙ ſint frẽs
in ptib; lucri ſocialis: nõ aũt in capitali pe
cunia. q: tũc ſp eſſet etiã capitalis pecunia
diuidẽda in fine ſocietatis. Itẽ tũc q̃ rõne
oporteret A eẽ ſubiectũ ꝑiculo pecũie: eti
am opteret B eẽ ſubiectũ ꝑiculo: qđ ē fal-
ſum. vt pʒ ex dictis. Quarto: q: dicẽdo
fac vt ſit vera ſocietas ꝛc. innuit q̃ſi nõ poſ
ſit eſſe vera ſocietas niſi ꝛc. qđ eſt falſum.
intelligẽdo de dãnis capitalis pecũie. ſiue
loquať de ſocietate ꝟa: veritate eſſentie ſi-
ue ꝟitate licẽtie ꝛ iuſticie. q: ſtat ꝙ ſit vtro
qʒ mõ vera ſocietas vbi alter ſcʒ B nulli
dãno capitalis pecunie ſubiacet: ſic nec ꝑ-
ticipatur' eſt in fine ſocietatis (niſi loqua-
mur ꝺ dãno ex culpa ꝓueniẽte) ḡ eadẽ rõe
ex pacto aliq̃ poſſet manẽte ꝟa eſſentia ſo-
cietatis ꝯtingere ꝙ A nulli dãno capitaľ
pecũie ſubiaceret ꝛ totũ eſſet B. ꝛ etiã ſine
h ꝙ A iniuſte ḡuaret B vel melioraret in-
iuſte ſuã ꝓpriã ꝯditionẽ dũmõ A refunde
ret B alia via hmõi ꝑiculũ ei ĩpoſitũ. q̃re
aũt notanť dicã: ſine h ꝙ A iniuſte ḡuaret
ꝛc. ꝛ nõ dico illicite: patebit ĩ tertio mõ di
cendi. Quĩto arguiť ꝯ ſcdm dictũ ſic. q:
dato ꝙ maior ꝓbatiõis ei' eſſet ꝟa: licʒ nõ
neceſſario habeat ſpẽm veritatꝭ: tñ minor
negareť. ĩmo eq̃ cõtingit manere ſocietatẽ
ſubſtãtialiť ſic ꝯtingit mutuũ manere mu
tuũ vbi mutuatari' non ſubſtat ꝑiculo ſʒ
mutuator. vt pʒ in. c. naviganti. quia non
plus eſt illud eſſentiale mutuo ꝗ alteꝝ ſit
eſſentiale ſocietati ꝛ eꝯ. Ad ꝓbatiõʒ dice-
reť ꝙ ñ ex forma tñ nec ex natura: ſʒ ex for
ma vna cũ intentione A ꝯtingit illum cõ
tractũ habere ꝙ ſit ſocietas ꝛ nõ mutuum
qđ pʒ. q: forma tradendi poſita in titulo

eſt cōmunis traditioni ſociali ⁊ traditioni mutui, vt ter ei tradit pecuniā alteri: ⁊ ꝗ̄uis pactū adiectū ꝑ ſe ferat vel ꝓferat ſpeciē mutui tñ nō arguit ꝙ ergo ibi ſit vere mutuum, quia ſepe naturale vni⁹ contractus apponit̄ alteri cui nō eſt naturale. nec tñ arguit illū aliū eſſe eſſentialiter talē cui illud eſt naturale. Ex autem ex intentōne ⁊ forma ſimul poſſit habere ꝙ ſit ſocietas ptꝫ, q: ſi A intēdit trāſferre interuſoriū et ꝯſequēter dñium pecunie in B tranſlatōe abdicatiua eſt mutuū. ſi aūt tm̄ tranſlatōe ꝯicatiua faciēdo B cōdominū ei⁹: īpoſſibile eſt eē mutuū ſed erit ſocietas, ⁊ de illis patuit qōe. xxij. ꝯcluſione ꝓma ⁊ ſecūda.

Sexto: q: ꝓ ōādo ꝙ ex natura nō ſit ſocietas deficit. quia ſi accipit naturaꝫ ꝓmo mō: tūc eſt falſum ꝙ ꝓdictū pactū adiectū ſit ꝯtra naturā ſocietatꝭ vt oñdi. Si autē accipit ſcdo mō tunc ꝗ̄uis ſit ꝯ naturā ꝙ A habeat caput ſaluū: nō tñ ſequit̄, igitur nō eſt ſubſtātialiter ſocietas. nec etiā ſeq̄t ꝙ ergo ñ ſit eq̄ ſocietas ꝗn illō naturale excludi potuit ſic ꝙ nō iniq̄ fuerit actū cū B dummō A imponēdo ꝑiculū ei⁹ B: illō refundat alia via. Preterea, ꝗ̄uis ſit ꝯ naturam ꝙ determinate ille ſocius ſcꝫ A q̄ poſuit pecuniā habeat caput ſaluū: tñ nō eſt cōtra naturā indeterminate loquēdo ꝙ alter habeat caput ſaluū alter fractū, q: ſtat etiā licite ꝙ B habeat caput ſaluū: ſic ꝙ capitalis pecunia ꝑeundo nō pereat ſibi ſed ſoli A, igit̄ falſum aſſumit ſic generalit̄ loquēdo ꝙ ſit cōtra naturā ſocietatis ꝙ vn⁹ habeat caput ſaluū alter fractū. Septimo arguit̄ ꝯtra ꝓbationē tertij dicti, q: nō eſt ꝯtra naturā ſocietatꝭ: etiā capiendo naturam ſcdo mō ꝙ B ſentiat damnuꝫ tā in opis ꝗ̄ etiā in pecunia capitali: ſaltē loq̄ndo de ſentiēdo ꝑtē dāni pecunie capitalis vt ptꝫ in illa ſocietate in q̄ in fine etiā ē diuidenda capitalis pecunia, imo etiā in aliqua in q̄ nō eſt diuidēda capitalis pecūia in fine, put ptꝫ i correlario ſcdē ꝯcluſionis q̄ſtionis. xxij. Quare ergo nō poſſet A ſine iniq̄tate vel ineq̄litate iponere B toti ꝑiculū pecūie capitalis etiā nō diuidende in fine: dummō refunderet ei ſufficiēter illud onus: dimittēdo B iis ad eo maiorē ꝑtē lucri: cū alis ſatis ꝑua ei deberet̄: ſuppoſito ꝙ viles eſſent opē ei⁹. Nec allegatio legis verū ⁊c. valet, q: quō ſit intelligenduꝫ ꝙ ſocietas ſit quedā fraternitas patuit.

Improbatis igit̄ ꝓdictis duobꝫ modis dicendi poni poteſt

Tertius modus dicēdi q̄ cōtinere ꝑt tria dicta. Primū eſt: ſtat ꝙ in caſu q̄ſtionis ſit ſubſtātialiter ⁊ eſſentialit̄ ꝟa ſocietas inter A ⁊ B. q: ſi nō: maxie q: eſſet mutuū. ſed h̄ nō eſt neceſſariū. q: ſi A habeat talē intentionē q̄lis eſt expoſita in q̄nto argumēto ꝯ ſcdm modū dicēdi: īpoſſibile eſt eē mutuū ⁊ erit vera eſſentia ſocietatis, mō ſtat ꝙ A trāſferēdo habeat illā intentionē, igit̄. Scdo q: illa q̄ ex ꝓdictis modis dicendi vident̄ obſtare ne ſit ſubſtātialiter vera ſocietas ſūt caſſata. vt ptꝫ ex ꝓmo argumēto ꝯ ſecūdum modū dicēdi. Scdm dictū, ſtat ꝙ in caſu q̄ſtionis etiā ſu ſocietas q̄ d̄ ſe ⁊ intrinſece nō ſit iniq̄ ꝯ iuſticiā cōmutatiuā. ſ. cōtinendo aliq̄tā ineq̄litatē inter A et B. ꝓbat̄: q: pono ꝙ opē B ſint eq̄les cōmunicationi pecunie A: ꝯſiderādo pecuniaꝫ q̄ ad interuſoriū ei⁹, ⁊ ita debeat̄ B ſolum medietas lucri ⁊ alia debeat̄ A, ⁊ periculū toti⁹ pecunie capitalis ſtet ad A: ſicut etiā pecunia capitalis debebit in fine redire tota ad ſolū A: ſi non pereat a fortuna. Hoc poſito q̄ro, an ne ſufferre ꝑiculū toti⁹ pecunie capitalis ſit refuſibile aliq̄ pecūia vl' re eſtimabili pecunia, ⁊ ptꝫ ꝙ ſic. Nā vnus terti⁹ ſuſciperet aliquantā pecuniā vel rē eſtimabilē pecunia et ſuſciperet ꝑiculū toti⁹ pecunie loco A, ergo A ſine incurſu iniq̄tatꝭ ꝯ iuſticiā cōmutatiuā poterit illud ꝑiculū iponere B: dūmō ei ſatiſfaciat ꝓ ipoſitōe oneris eidē indebiti: maxie ſi illud faceret vt eo magis ſollicit⁹ ſit ad cuſtodiēdū pecuniā. Si igit̄ A tāto minorē ꝑtē lucri recipiat q̄nti oneris ē ſuſtinētia ꝑiculi, vt puta ſi recipiat cēteſimā cū poſſit lōge maiorem ꝑtē lucri recipe. ſcꝫ medietatē totius lucri ⁊ dimittat B oēs reliq̄s ꝑtes lucri, iā ſufficiēter refudiſſet ei on⁹, igit̄ nō iniq̄ ꝑuaret B, q̄ poſſet ei illud ipoſuiſſe ſic potuiſſet illud impoſuiſſe vni tertio, et h̄ q̄ ad hoc ꝙ A neutrobiq̄ peccaret pctō iniuſti ꝑuaminis, qō dico ꝓpē dicēda i tertio dicto. Nō in caſu q̄ſtionis non exprimit̄ an A exigat a B tantam vel tantā partem lucri, igitur ſtat ꝙ forma caſus manente: A exigat ita

vilem partē vt argutū eſt q̄ nō erit grauamen iniquū ibi. immo etiā in titulo ponit̄ q̄ A mittit determinationē ptis pendere in bñplacito B dummō ei aliq̄d det de lucro. Tertiū dictū. Caſus q̄ſtionis ē illicitus A etiā ſi minimā pt̄ē lucri velit hēc. pbat̄. q2 ꝛ ſi ſtet q̄ ſit ſubſtātialiter ſocietas imo ſocietas nō cōtinens iniq̄tatē ꝯ B: tñ hȝ ſpēm mutui vſurarij. q2 traditio illa q̄ꝫ tum ē ex forma ſua: ꝑ oia eſt forma in q̄ fit mutuatio: q̄uis nō ſit ꝓpria ſoli mutuationi. et licet intentio poſſet facere q̄ nō eſſet mutuatio: tñ illa nō cōſtat hominib9. ideo ille cōtractus natus eſt infamare A de crimine vſure. et ſic A cōtrahendo agit ꝯtra charitatē ſuꝓp̄ius. et etiā ille cōtractus natus eſt ſcandalizare ꝓximū. q2 ex h̄ accipiet primus occaſionē: etiā ꝯtractū q̄ ex intentione eſt mutuū vſurariū exercere. Item ſi admitteret̄ ille cōtractus: apta eſſet ianua oib9 vſurarijs ꝑut argutū eſt: et fundamētū hui9 modi dicēdi pȝ ſatis ex dictis q̄ꝫ nō recij.

Ex nūc dictis pȝ etiā quō ille terti9 mod9 dicēdi differt a p̄mo mō dicēdi. q2 n̄ dic eū licitū: differt etiā a ſcđo. q2 n̄ dic eū illicitū illo mō q̄ ſcđs modus: ſed alio mō et ex alio fundamēto. Ad ꝓbatiōes primi modi dicēdi pȝ ſolutio. Vñ ad. §. de illa. inſtit̄. ꝓ ſocio. vbi dr̄ q̄ valet pactū vt alter nō ſentiat de damno ſȝ de lucro Dicendum q̄ intelligit̄ q̄ licitū eſt ponēti operā paciſci vt nō ſentiat damnū pecunie capitalis: nō aūt intelligit̄ q̄ liceat A paciſci q̄ nō ſentiat damnū pecūie capitalis: ꝛ dato q̄ etiā diceret. tñ illud eſſet ſic intelligendum q̄ ſtat q̄ ibi nō ſit pctm̄ iniq̄tatis nō tñ ꝓpter h̄ erit imunitas ab oī alia rōe pcti vterq̄ȝ etiā ꝯtrahentiū ſentit aliud damnū Nā A p̄ter damnū qđ expectat in pecūia capitali in toto vel in pte ſi ꝑdat̄: habet expectare etiā damnū in interuſorio eiuſdeȝ pecūie: etiā ſi pecunia nō perdat̄. ſic ecōtra B ſentit damnū ꝑditōis opaꝝ ſi ꝯtingat. vterq̄ȝ etiā ſentit lucrū ꝓueniēs d̄ pecunia et operis alterius. Et hec ſolutio eſt valida: nō autē illa quā dat Jo. cal. dicens q̄ §. ille intelligit̄ nō de capitali ſed de dānis et lucris cōtingentibus ſaluo capitali. nā ꝯtra hoc argueretur ſic. quia ſi equitati ſocietatis nō obſtat q̄ in lucris cōtingentibus ex interuſorio pecunie ꝛ operarū ſint ita inequales q̄ vnus vtputa etiā ille qui dat pecuniam: ſentiat lucrum ſine damno oppoſito tali lucro. ꝛ hoc nō poteſt eſſe niſi alter ſcȝ A alteri ſcȝ B refundat on9 aliavia: ergo eadē rōe etiā fieri poterit ſine incurſu iniquitatis: q̄ alter ſcȝ A ſentiat lucrum ſine vllo damno capitalis pecunie: dummō A refundat B onus periculi capitalis ei impoſitū. ergo illa ſolutio non ſic cōtra p̄dictum. §. defenſat cōdemnationem cōtractus quē cōdemnat quin eadeȝ rōne poſſet eū ſaluare ſicut illū ſaluandū cenſet de q̄ ille. §. loquit̄.

Et ſi arguatur etiā ꝯtra p̄cedentē ſolutionē. q2 eque non debet eſſe melior ꝯditio ponētis operā q̄ȝ ponētis pecuniā: ſic nō dȝ eſſe melior ecōtra. ergo ſi nō reddit̄ illicita ſocietas ꝑ h̄ q̄ ponēs operā nō vult ſentire de dāno capital' q̄ mō intelligit̄ ille. §. ſcđm illā ſolutionē tūc eadē rōe etiā nō reddit̄ illicita ꝑ h̄ q̄ ponēs pecuniā nō vult ſentire dānū eiuſdem capitalis pecunie. Alioq̄n vn9 poſſet hr̄e ꝯditionē meliorē alio. Et ꝯfirmat̄. q2 ſi. §. ille voluit declarare q̄ licitū ſit pactū q̄ ponēs operā nō ſentiat aliq̄d de dāno capital': tūc fruſtra de h̄ cōditū fuiſſet ius: q2 tūc illud eſſet neceſſariū. ſcȝ q̄ ponens operā nō ſentiret dānū capital'. q2 ſuū oppoſitū ſcȝ q̄ ponens operā ſentiret totum damnū nūq̄ȝ poſſet licite fieri. Dicendū q̄ nō eſt par rō: quia q̄ñ ponēs pecuniam vellet eſſe libera ꝑiculo tūc haberet ſpeciē mali: etiā ſi nulla eēt iniq̄tas inter eos q̄n omne onus impoſitū ponēti operā eſſet ei refuſuȝ ꝑ ponentē pecuniā. Nō ſic q̄ñ ponens operā vult eē libera ꝑiculo ei9. ꝛ qđ de ineq̄litate ꝯditionū argui̅t̄. pȝ q̄ nō obſtante q̄ A debet ſubſtare ꝑiculo ꝛ B dȝ eſſe immunis: adhuc equa manere pōt cōditio vtriuſq̄ȝ vt patuit ſepi9. vtputa. quia ope B ſolū equalēt interuſorio pecunie ꝛ nō pecūie diuidēde in fine ſocietatis: q̄uis argumentū ꝓbet q̄ ſit vel poſſit eē par rō vtrobiq̄ȝ q̄ ad hoc qđ eſt eq̄tatē ſuā hīc inde. Ad ꝯfirmationē dicēdū q̄ ei qđ ēponentem operam nō ſentire damnum capitalis: opponuntur duo. ſcȝ ip̄m ponentem operam ſentire totum damnuȝ capitalis ꝛ ip̄m ponentē operaȝ ſolum partē dāni capitalis ſentire. Modo ꝛ ſi p2imū oppoſitū nūq̄ȝ poſſit licite fieri (q̄uis ſine iniq̄

tate ꝯtingat fieri) tñ ſcðm oppoſitũ cõtingit licite fieri: iõ non fruſtra emanauit ille §. Item ſi allegeť. c. per vr̃as. de do. inter vi. et vxo. dicendũ ꝙ ibi nõ habeť niſi ꝙ licitum eſt pecuniã cõmittere mercatori ad partẽ lucri: nõ aũt dicať ibi ꝙ poſſit illa pecunia cõmitti manẽte piculo apud mercatorem. de hoc etiã patuit q̃ſtione. xciiij. in argumẽto ꝯtra primũ dictũ ꝑmi caſus. ⁊ hec de pñti q̃ſtione. Et in hoc finiť ſeptus tractatus hui⁹ opis.

Tractatus ſeptim⁹ et vltimus.

e xpedito tractatu ſexto qui fuit de contractib⁹ ſocietatis tã in animalibus q̃ȝ in pecunia. cõſequenter ⁊ vltimo accedendũ eſt ad ſeptimum ⁊ vltimũ tractatũ. in quo determinandũ eſt de ꝯtractu ꝑmutationis ⁊ cambij: cuius tractatus prima q̃ſtio eſt. xcviij. in ordine queſtionũ toti⁹ opis ⁊ talis.

Queſtio. XCVIII.

Vtrũ permutatio

ſit cõtractus licitus. Solutio qõis ſtat in quattuor ſuppoſitionib⁹: ⁊ quattuor ꝯcluſionibus.

Prima ſup poſitio. Permutatio capitur triplicitur. Primo generaliter, put accipitur tãq̃ȝ ſinonimũ cum cõmutatione, ⁊ ſic ois cõtractus nõ gratuitus, ſcȝ vbi aliq̇d datur ꝑ alio diciť permutatio. et ſic emptio: venditio: locatio: ſocietas ⁊ ſic de alijs: dicuntur ꝑmutationes. et ſic nõ capiť hic. cõtractus aũt gratuiti non diceren̄t hoc mõ ꝑmutationes. q: in talib⁹ vn⁹ ꝯtrahentiũ id qđ dat nõ cõmutat ꝑ alio: q: ſine pacto et intentiõe redditiõis alteri⁹ vt cõtingit in donatiõe ⁊ cõmodatione. Scðo mõ capitur ſpecialiť, put eſt ꝯtract⁹ q̃ dať aliq̇d ꝑ aliq̃ ſiue vtrũq̃ȝ hinande datũ ſit res diſtinguendo rẽ cõtra numiſma ſiue vtrũq̃ȝ ſit numiſma. dummõ nõ deť ex vna parte numiſma ⁊ ex alia pte res. ⁊ illo mõ capitur in ꝓpoſito q̃ȝuis q̃ ad eã ſpeciẽ in q̃ dať numiſma ꝑ numiſmate an ſit licit⁹ cõtractus ſpecialiter diceť in ſequẽti qõe. ſed in pñti q̃ſtione diceť de vtraq̃ȝ ſpecie in generali. Tertio mõ capiť ſpeciali⁹, put eſt contractus q̃ dať res ꝑ re diſtinguẽdo rem cõtra numiſma. vt vinũ ꝑ blado: coriũ ꝑ pãno: equũ ꝑ aſino ⁊ ſic de alijs. Et illo modo cambiũ pecuniariũ nõ eſſet ſpecies ꝑmutationis.

Secunda ſuppoſitio. Permutatio, put in ꝓpoſito capiť ſcȝ ſcðo mõ eſt duplex. Quedã eſt rerum diſtinguẽdo numiſma ꝯ rẽ. Alia eſt numiſmatũ: et illa appropriato vocabulo dr̃ cambiũ. Et dico. appropriato. q: h̄ nomen nõ eſt oĩno ꝓpriũ nomẽ ꝑmutationis numiſmatũ. Nã etiã ꝯmutatio rei ꝑ re vľ rerũ adinuicem poſſet dici cambium de rigore vocabuli: licet nõ de appropriatione. Prima autem ſpecies retinet ſibi cõmune nomẽ ꝑmutatiõiſ ꝑ regulã thopicã areſto. j. thopic. qñ plib⁹ eſt vnũ nomẽ cõe ⁊c̃.

Tertia ſuppoſitio. Permutatio. ſ. rerũ eſt duplex. Quedam eſt pura ab oĩ alio ꝯtractu. vt cũ A ſtatim dat ſuũ vinũ ꝑ blado B: qđ etiã A ſtatim recipit a B. nec alter alteri aliq̇d ſupaddit de numiſmate. Quedã ꝟo ẽ impura, puta q: ei admiſceť ali⁹ ꝯtract⁹, puta aliqñ mutuatio: aliqñ vẽditio vel emptio. aliqñ alius ꝯtract⁹. Exemplũ ꝑmi. Si A ſtatĩ dat ſuũ vinũ ꝑ blado B: et tñ B nõ dat mox ſuũ bladũ A. imo ſolũ poſt tp̃s. iã ei A implicite cenſeť B mutuare bladum. q: ꝑinde ẽſt ac ſi B dediſſet bladũ A: ſic ⁊ debuiſſet. et ecõtra A mox ei illud reddidiſſet reſtituendũ ſibi poſt tp̃s. Exẽplũ ſcði. Vt ſi meũ vinũ valẽs. c. flo. do pro tuo blado valẽte. xc. flo. ita tñ ꝙ tu debes ĩ ſupplementũ ſupaddere. x. flo. iã ego cẽſeor ꝑti ꝑmutaſſe tecũ ⁊ ꝑtim ẽt meũ vinũ vendidiſſe. ⁊ tu ꝑtim cenſeris ꝑmutaſſe mecum ⁊ ꝑtim emiſſe a me vinũ: poti⁹ tñ cenſetur ꝑmutatio q̃ȝ vẽditio ex ꝑte mei. q: pecunia ꝑ te mihi dãdã nõ venit in illa ꝑmutatione niſi acceſſorie ⁊ in ſupplementũ defectus valoris rei. et ꝑ h̄ facit. c. ad qões. ď re. ꝑmu. vbi tex. ꝑmutatiõꝫ appellat ſi vna eccľia pigniori ꝑmutať iure ꝓprietatiſ ꝑ alia magiſ tenui ⁊ in ſupplemẽtũ tenuitatiſ tpaliũ redditũũ addit pecũia ex alia pte. ſec⁹ aũt vbi plus de pecũia mihi ꝑ vino redderes q̃ȝ de blado: ita ꝙ i defectũ pecunie

dares mihi bladum. tūc eñ licet eſſet etiā cōtractus mixtus ex ꝑmutatione ⁊ venditione: tñ potius ⁊ ꝑncipalius eſſet venditio q̄ꝫ ꝑmutatio ex mea pte: et ſimiliter ex tua parte pot⁹ eſſet emptio q̄ꝫ ꝑmutatio. Si aūt tantundē das pecunie q̄ꝫtū bladi ꝓ vino meo: tunc eque eſt ꝑmutatio ſicut venditio ex mea pte: ita etiam tua ex parte erit eque ꝑmutatio ſicut venditio: niſi forte ex animo permutantiū ſecus ſit: puta ſi ꝑncipaliter intendebāt ꝑmutare ⁊ pot⁹ q̄ꝫ vendere: licet p̄cium acceſſerit in ſupplementū: tunc eñ eſſet ꝑmutatio. ſi aūt econtra: tunc erit emptio ⁊ venditio. Et de his vide Panor. in p̄dicto. c. Exemplū tertij. vt ſi meū vinū valens centū floreñ. do tibi ꝓ blado tuo valente tm̄. xx. floreñ. donando ſeu liberaliter remittēdo reliquam partē bladi ſupaddendā: tunc eñ ei eſt ꝑmixta donatio. In p̄nti aūt tractatu loquar tm̄ de ꝑmutatione illa q̄ eſt pura ab emptione ⁊ venditione. Nam ſi q̄s nouit q̄d requiraſ ad ꝑmutationē purā ab emptione ⁊ venditione: etiā ſciet q̄d requiraſ ad illam cui eſt emptio ⁊ venditio ꝑmixta et hoc ex dictis in tractatu de empt. ⁊ vendi. et ex hic dicēdis de ꝑmutatione. De ꝑmutatione aūt cui eſt admixtū mutuū idē poteſt patere: ſed tñ aliq̄d hic de illa diceſ et etiam in ſequēti q̄ſtione de cambio mixto cum mutuo.

Quarta ſuppoſitio

Permutatio rerū eſt duplex. Quedam eſt iconomica. quedā vero lucratiua. Exemplum primi. Permuto meum vinum pro tuo blado quaten⁹ illo blado vtar in domo mea ꝓ cibo. nō autē vt ipm ad lucꝝ reuendā vel aliter diſtrabā. Exemplū ſecūdi. qñ illa ꝑmutatio fit vt res ꝓ qua fit ꝑmutatio diſtrabaſ ad lucrū ⁊ nō vt ꝑmutans ea vtatur domi.

Prima cōcluſio. Permutatio vt in ꝑpoſito capiſ eſt cōtractus ſpecialis ab alijs diſtinctus. ꝓbatur Quia in ꝑpoſito capiſ ſcd̄o mō: et illo mō diſtinguiſ ab alijs. igiſ. Minor ꝓbaſ de cōmunioribꝫ cōtractibꝫ cum q̄bus plus videtur coincidere. Et ſi oſtenſum fuerit ꝙ a talibꝫ diſtinguiſ etiā ſatis erit veriſimile ꝙ ab alijs diſtinguaſ. Illi aūtē quibus magis videſ identificari ſūt mutuatio: emptio: venditio: locatio: ſocietas: donatio: et cōmodatio. Permutatio aūt diſtinguitur a mutuatione. Primo: quia mutuatio ſolū habet fieri in illis rebꝫ quarū vſus eſt eaꝝ cōſumptio ⁊ ad talē vſum. ſed ꝑmutatio pōt fieri in illis quarū vſus nō eſt eaꝝ cōſumptio ⁊ etiā ad talem vſum. Secundo in hoc. q: nō eſt ꝑmutatio niſi res quā permutās dat ſuo cōꝑmutāti: diſtinguaſ ad minus nūeraliter a re ſui cōpermutātis. Sed ad mutuationē non requirit illa alietas: q: q̄uis poſſit mutuatari⁹ dare mutuatori aliā rem numero: tñ etiā poteſt eandē numero eidem reſtituere. Tertio: q: ſi debꝫ eſſe pura ꝑmutatio: oportet ꝙ mox ſit retradita alia res: ita ꝙ recipiēs bladuꝫ nō habeat facultatē retradendi illam aliā rem vel aliud bladū poſt tempus. ecōtra aūt de ſubſtātia mutuationis eſt ꝙ mutuatarius nō teneaſ mox retradere rē mutuatam. immo requirit lapſus tp̄is ei cōceſſi.

Ex illis ſequiſ correlariū trimēbre tale. Si A det facultatē ipi B ad retradendum ſibi poſt lapſum notabilis tp̄is idem bladum in numero vel aliud in numero: idē tñ in ſpecie nō poteſt eſſe ꝑmutatio ſꝫ erit ſolū mutuatio. Et ſi A velit ꝙ tradaſ ſibi alia res in ſpecie diſtincta a blado vel ſolum alia res in numero diſtincta a blado ſuo ⁊ mox: tunc eſt pura ꝑmutatio. Si aūt velit ꝙ res diſtincta ſpecie ꝉ numero a ſuo blado ei tradatur poſt lapſum tp̄is: tunc nō poteſt eſſe mutuatio pura ſimpliciter: nec ꝑmutatio pura: ſed erit permutatio cui eſt admixta mutuatio ꝓpter lapſum temporis cōceſſum. Aut erit mutuatio cū pacto exiſtente p̄ter naturalia mutuatiōis quia nō eſt naturale mutuo ꝙ oporteat aliam rem numero reſtitui ſaltem in mutuo pecuniario. Secūdo ꝙ diſtinguaſ a vēditione. ꝓbatur. quia ꝑmutatio rei fit nō ꝓ numiſmate ſed ꝓ alia re. ſed venditio neceſſario fit ꝓ numiſmate. igiſ. Tertio diſtinguitur ab emptiōe. q: ꝑmutatio rei fit nō ꝓ numiſmate: ſed mediante alia re. emptio aūt fit mediante numiſmate. Quarto diſtinguiſ a locatiōe: q: locans retinet dñium rei locate: ⁊ ſolū tranſfert vſum in illum cui locat. ſed ꝑmutans tranſfert etiā dñium rei ꝑmutate in cōpermutantem.

Scđo q꞉ dato ꝙ ꝯtingeret etiã ꝑmutari vſum rei cum alio. Utputa ꝑ cõſimili vſu alterius rei vel etiam ꝑ re alia: tñ adhuc talis ꝑmutatio differret a locatione. q꞉ locatio ſaltem ꝓprie capta vt eſt cõtractus nominatus ꝛ ſpecie ab alijs diſtinctus nõ fit niſi ꝑ numiſmate. Predicta aũt ꝑmutatio fieret ſine numiſmate. igit̃. Locatio aũt im ꝓprie dicta q̃ vſus vnius rei ꝯcederet alteri ꝑ vſu alteri⁹ rei vel ꝑ alia re nõ eſſet diſtincta a ꝑmutatiõe vñ eſſet cõtractus innominatus. do vt des: cuiuſmodi etiã eſt ꝑmutatio. et eodẽ modo etiã ptz quõ diſtinguat̃ a ꝯductione. Quinto diſtinguit̃ a ſocietate: q꞉ ꝑmutãs transferẽdo dñiũ vł vſum rei ſue in alium abdicat a ſe id qđ in alium trãſfert: ſed in ſocietate ponẽs rẽ vł vſum rei transfert eã in aliũ ſine abdicatione eius. Sexto diſtinguit̃ a donatione. q꞉ donãs rẽ transfert rem in aliũ ſine obligatione reddẽdi ſibi aliã: ſed ꝑmutãs rem trãſfert eã cum obligatiõe reddẽdi ſibi aliam. Septimo diſtinguit̃ a cõmodatione. q꞉ cõmodans trãſfert ſolũ vſum rei in aliũ ꝛ hoc gratis. ꝑmutãs autẽ rem transfert nõ tm̃ vſum ſed etiã rẽ ipſam in alium.

Et dato ꝙ etiã trãſferret aliq̃s ſolum vſum rei in alium retẽta ſibi ꝓprietate rei vt fit in ꝑmutata cõmodatiõe: tñ talis ꝑmutata cõmodatio aut nõ eſt cõmodatio: q꞉ nõ fit gratis ſed ꝑ equalẽti. aut ſi eſt cõmodatio aliq̃ mõ ſic mutuatio lucratiua ſeu vſuraria etiã eſt mutuatio q̃dã. tñ talis diſtinguit̃ a ꝑmutatiõe rei ꝑ re de q̃ hic loq̄mur. Et generalit̃ ꝑmutatio diſtinguit̃ a ſupradictis ſpeciebꝰ: q꞉ ꝑmutatio eſt cõtractus innoiatus: ꝛ põt dici ꝙ ſit ꝯtract⁹ q̃ dicit̃ do vt des. ſed ſupradicti cõtractus et alij ſunt noiati. quõ autẽ intelligat̃ ꝙ ꝑmutatio ſit innoiatus cõtract⁹ cũ m̃ habeat nomẽ: et ſi nõ ꝓprium tñ approp̄riatũ patuit q̃ſtione. xvij.

Secunda cõcluſio. Permutatio rerũ eſt cõtract⁹ ex genere ſuo licitus.

Tertia. Permutatio rerũ põt taliter veſtiri circũſtantijs ꝙ erit licitus: etiã ſimpliciter licitus.

Quarta. Permutatio rerũ pt ſe ꝑtẽpliciter deprauari ſm ꝙ deficere ꝯtingit quãlibet ſeptẽ circũſtantiarũ ad eius ꝑfectã bonitatẽ moralẽ requiſitarũ. Iſte aũt tres ꝯcluſiones pñt ſufficiẽter ꝓbari ex ſimilibꝰ q̃ dicta ſũt q̃ōe ſexta. xvij. Et declarãdo quartã ꝯcluſionẽ pt exemplificari de ſingulis circũſtantijs.

Primo de circũſtantia q̃s. vt ſi is q̃ ꝑmutat eſt ꝑ ſuperiorẽ ꝓhibit⁹ cõtrahere contractu ꝑmutatiõis. ꝛ h̃ vel cuiuſcunq; vel alicui⁹ determiate ꝑmutatiõis. Uñ cleric⁹ et ſi nõ ſit ab oĩ ꝑmutatione ꝓhibit⁹ eſt tñ ꝓhibita ei ꝑmutatio negociatiua ſeu lucratiua. Itẽ ꝑmutatio bñficij ſupra autoritate fieret. puta ſine autoritate epĩ transferentis ꝑſonas. Scđo de circũſtantia q̃d q̃ tñ coincidit cũ obiecto ꝑmutatiõis. Ut ſi q̃s ꝑmutat rem ꝓhibitã ꝑmutari. De hoc pone q̃tuor exempla. Primũ: rem ſpiritualẽ vel annexã ſpũali ꝓhibitũ eſt ꝑmutare ſaltẽ capiẽdo ꝑmutationẽ vt eſt ꝯtractus nõ gratuit⁹ q̃ ſcz fit ꝑ re tp̃ali tãq; appreciatiua. Nã hoc mõ ꝓhibitum eſt ſpũales res vt officia eccleſiaſtica vel ei annexa: vt bñficia ꝑmutare. q꞉ p̄ceptũ eſt vt illa gratis ꝯferant̃. igit̃ vt nõ ꝑ re appreciatiua ꝯferant̃. Immo nõ obſtãte ꝙ bñficia eccleſiaſtica ſunt res vere ꝛ intrinſece tp̃ales: ꝛ ita ex ſui natura ap̄p̄ciabiles. adhuc quia eccleſia ſtatuit vt non ꝑ precio vel re eſtimabili precio ꝯferãt̃: iõ illicitũ ẽ ea tali animo ꝑmutare. Et qđ plus eſt: etiã ſi q̃s nõ animo ap̄p̄ciandi ſed aliq̃ alio aĩo vellet ꝑmutare bñficiũ ꝑ bñficio nõ illud ſibi liceret ſua autoritate: ſed ad epm̃ talia ptinent q̃ trãſferre põt ꝑſonã de bñficio i bñficiũ ꝛ ecõtra: nõ aũt ꝑtibꝰ. Et nec epo licz ꝑmutare talia bñficia aĩo appreciatiuo cũz bñficia ſint anneta ſpũalibꝰ ꝛ ea cõcomitẽtur. ꝛ hoc eſt ꝓpter diſpoſitionẽ iuris poſitiui ꝓhibentis ea ingratuito aĩo vel appreciatiuo aĩo ꝯferri. Scđm exemplũ. vt ſi rez alienã q̃s inuito dño ꝑmutet cũ effectu: q̃m ſic ꝑmutãdo ꝯtrectat rẽ alienã inuito dño. quõ aũt ſit poſſibile ꝙ q̃s rẽ alienam licite poſſit vendere inuito dño patuit q̃ōe. lxx. Tertiũ exemplũ. vt ſi rẽ defectuoſam ꝑmutat nõ detegẽdo e⁹ defectũ alteri cõpermutanti. et intelligit̃ hoc ſiue illa ſit defectuoſa in ſubſtãtia q̃ntitate ſiue q̄litate. Uñ talis ꝑmutatio regulariter loquẽdo eſt illicita illi cuius ẽ talis res. An autẽ ne in aliquibꝰ caſibꝰ ꝑmutans talem

excuſet. vt ſi ꝓportionabiliter diminuit de ꝑcio aut ſi ſcit aut credit ꝓbabiliter cōpermutantē ſcire defectum. dic de illis ꝓportionabiliter ſicut diffuſe dictū eſt in ſili de vendēte rē defectuoſaz ⁊ de emēte ꝑcio defectuoſo ſup̄ qōe. liiij. et. lv. Quartū exemplū. vt ſi q̄s aliquā illarū rerū ꝑmutat de q̄b ꝓhibitū eſt ꝙ nō vēdatur dūmō lex ꝓhibēs earundē venditionē ſi ſit poſitiua vtatur etiā vocabulo diſtractōis: qm̄ ſub diſtractiōe etiā cōprehendit ꝑmutatio. Aut ſi tali vocabulo nō vtatur tn̄ ex intentiōe velit etiā ꝑmutationē aut ꝯſimilē diſtractionē earundē ꝓhibitā eē. Aut ſi lex ꝓhibēs aliquarū rerū vēditionē nō ſit poſitiua ſꝫ naturalis ⁊ ratio ꝓhibitiōis de venditiōe eque habeat locū in ꝑmutatiōe ſicut in venditione. Exemplū p̄mi ⁊ ſcd̄i. Nā multe res ſūt de q̄b eſt ꝓhibitū ꝙ nullus eas vēdat ſaracenis: put diffuſe patuit qōe. lj. Et in tali ꝓhibitiōe ip̄m ius poſitiuū aut vtitur vocabulo diſtractiōis. aut ſi nō vtitur: tn̄ clare pt elici ꝙ mens legiſlatoris fuit ꝙ nullo ꝯtu deberēt talia eis tradi. vn̄ etiā adductio taliū ad ſaracenos eſt interdicta Et eodē mō de q̄buſdā alijs reb ē dicendū de q̄b ius ciuile diſpoſuit vt nō vēderentur: de q̄b etiā ibidē patuit. Exemplū tertij. vt ꝙ ille res d̄ q̄b patuit ī qōe. liij. ſint ꝓhibite: hoc eſt ex lege naturali ⁊ diuina mutue charitatis q̄ tenemur ꝓximis non dare materiā aut auxiliū vel occaſionem peccādi. et illa rō eq̄ hꝫ locū in ꝑmutatiōe. iō etiā earundē rerū ꝑmutatio erit illicita.

Tertio de tertia circūſtātia. Ut ſi q̄s ꝑmutat ei cui eſt interdictū alicui vel tali cōpermutare. vt ſi A ꝑmutet rē ip̄i B excōmunicato notorie: vel ꝑ tali denūciato. Jā eñ cōicat ei cū tn̄ illicitū ſit tali cōicare. Scd̄m exemplū. ſi q̄s ꝑmutat alteri cū illi alteri ꝑmutatio ſit interdicta. Un̄ etiā ſi ꝓhibitio eſſet ſolū illi alteri facta. puta filio a p̄re. vel monacho ab abbate. et ego id ſciēs ꝑmutem aliq̄d cū tali: peccabo. q2 et ſi ꝓhibitio ſibi facta nō me cōtingat: tn̄ ꝓhibitio legis diuīe me ꝯtingit: q̄ vult ꝙ nō debeo alteri in pcō cōicare aut ei auxilio eē in ꝯſummatiōe talis pcti. ⁊ huius ſile habitū eſt qōe. lxxxvij. Tertiū exemplū. vt ſi q̄s ſaracenis vel wikleffiſtis aut huſſiſtis ꝑ ꝯtractū ꝑmutatiōis tradat talia de q̄bus dictū eſt in qōe. lj. Quartū exemplū. ſi q̄s iudeo ꝑ ꝯtractū ꝑmutationis tradat aliq̄d in caſu de quo habitū eſt q̄ſtione. lj. in ꝯcluſione ſcd̄a de circūſtantia cui. Quarto de q̄rta circūſtantia ſcꝫ cur. Ut ſi q̄s ꝑmutationē rei faciat ob inhoneſtum finē aut illicitū. ⁊ de h̄ dic ſic in ſili dictū eſt qōe. lj. quō vēditio ⁊ emptio ex defectu debiti finis deprauatur: et ſpecialiter ꝑmutatio lucratiua. Quinto ⁊ ſexto de circūſtantijs vbi ⁊ qn̄. ſi ſcꝫ in loco vel tpe quo ꝑmutatio eſt ꝓhibita facit ꝑmutationē. Un̄ ſi ē lucratiua ꝑmutatio ip̄a deprauatur rōne indebiti loci ⁊ tpis eo mō ſic dictū eſt emptionē ⁊ venditionē lucratiuam deprauari illo mō. Septimo ⁊ vltimo de circūſtantia quō. vt ſi nō ſeruat q̄s debitū modū in ꝑmutādo. Et de h̄ p̄nt poni ſeptē exēpla. P̄rimū qn̄ ꝑmutās nō ſuat eq̄litatē valoris rerū. Ut puta rē minoris valoris dat ꝑ re maioris valoris. et de h̄ dic ſic in ſili dictū eſt qōe. lvij. de vendente rē ꝑ ꝑcio maiori q̄ȝ valeat. aut emente rē ꝑ ꝑcio minori q̄ȝ valeat. ſcꝫ diſtinguēdo an q̄s illud ſciēter faciat vl' ignorāter. et an referat ſi ille exceſſus in q̄ decipitur alter ſit vl'tra dimidiū iuſti ꝑcij vel citra. et ſi citra an in notabili vel in nō notabili. ⁊ ſic de multis alijs varietatib ibi dictis q̄ oīa ſimili mō applica huc. An aūt eq̄litas rerū adinuicē ꝑmutandarū ꝯſiſtat in indiuiſibili vl' diuiſibili: et q̄b documētis agnoſcatur valor. dic ꝓut in ſili dictū eſt qōe. lvj. de valore mercis ⁊ ꝑcij eī. Scd̄m ſi A ꝑmutat rē ſuā ꝑ re B: quā tn̄ B ſolū tenebatur dare poſt aliquantū tp̄s ſibi ꝑ A indultū ⁊ res B tūc dāda erit veriſilr melior q̄ȝ res data ſibi ꝑ A: et A h̄ facit vt ſic rōe dilationis tpis lucretur: cū tn̄ A tpe ꝑmutatiōis erat al's paratꝰ ſuā rē diſtrahere ⁊ ꝑmutare et nō erat ſeruaturꝰ eā vſq ad illud tp̄s q̄ veriſilr potuiſſet valuiſſe tale q̄d plus. ſecꝰ vbi A volebat eā reſeruaſſe vſq tūc ⁊ ad inſtantiā B ꝑmutat ei: et de h̄ dic cū ſili mutatiōib poſitis in qōe. lvij. et. lxj. Tertium. Si A ꝑmutat rem ſuā ꝑ re B: q̄ ſi ſꝫm curſum illiꝰ tpis putātur hincinde equalere: tn̄ A ſcit vel ꝓbabilr credit ꝙ affutura eſt tāta affluētia rerū q̄ ſue rei ſunt ſimiles: ꝙ ſua res hodie tradita B: mox puta cras notabilr minꝰ valebit aut ſcit vel ꝓ

babiliter creditꝫ q̄ res ꝯſiles rei B ſunt q̄ꝫ totius piture: adeo q̄ res B mox notabiliter plus valebit q̄ꝫ putet nūc valere. Nam in vtroq̄ꝫ illoꝝ caſuum an A licite ꝑmutet vel nō: dic ꝓut in ſiłi dictū eſt in q̄ōe. lxij.

Quartū qñ A oīno immutatā rem permutat chari⁹ q̄ꝫ ipe eā emerit vel alio mō acq̇ſiuerit, et de hoc dic cū diſtinctiōe ſicut dictū eſt in q̄ōe. lxiiij. Quintū. qñ rē aliquā ꝑ permutationē vel aliter acq̄rit vno tpe eo fine vt eā alio tpe chari⁹ ꝑmutet: et diſtingue ſic̄ dictū ē q̄ōe. lxv. Sextū qñ rē ſuā ꝑmutat alicui vſurario ꝓ rei eo caſu in q̄ nō eſt licitū etiā eidē aliq̄d vēdere: de q̄ ⁊ quō patuit q̄ōe. lxix. Septimū: qñ rem ſuā ꝑmutat alteri ꝓ alia re etiā meliori. ⁊ h̄ ob id q̄ꝺ cōſpicit rem ſuā alteri eē valde cōmodoſā, de q̄ in ſiłi patuit q̄ōe lvj. An aūt liceat ipi A eā ꝑmutare alteri ꝓ re meliori ob id q̄ A multū indiget illa re: ⁊ ꝓpter nimiā inſtantiā ipius B ei ꝑmutat ꝓ tāto meliori q̄nto ipe multū indiget ea. dic ꝓut in ſimili patuit q̄ōe. lvj.

Queſtio. XCIX.

Vtrū cambiuꝫ ſit

ſpēs ꝑmutationis et licite fieri poſſit. Solutio q̄ſtionis ſtat in ſex ſuppoſitionib⁹. et xij. ꝯcluſionib⁹. et. xj. corꝛelariis.

Prima ſuppoſitio. Quāuis etiaꝫ rerū ꝑmutatio poſſet dici cambiū: tñ appropriato vocabulo ſolū ꝑmutatio numiſmatū dr̄ cambiū. ꝓut patuit in q̄ōe p̄cedēti, ⁊ illo mō capit̄ in titulo.

Secunda ſuppoſitio. Quāuis vterq̄ꝫ ꝯtrahentiuꝫ in cābio poſſit dici cābire: tñ ſm̄ vſum loquēdi ⁊ appropriationē nō vterq̄ꝫ dr̄ cābire. Prima ps ꝓbat̄ a ſiłi. Nā vterq̄ꝫ ꝯtrahentiū in ꝑmutatiōe rerū p̄t dici ꝑmutare. ſic̄ ei A tradēdo vinū ſuū ꝓ blado B: dicit̄ ſpm ꝑmutare cū B. ſic ecōtra B tradēdo ſuū bladū A dici pōt ꝑmutare cū A. Vñ tā ꝑmutare q̄ꝫ cambire dicunt̄ relatiue relatione equiparātie. Secus eſt de vendere ⁊ emere. Nō eñ ſi A vēdidit ſuū vinuꝫ B ꝓ pecunia, dr̄ B ecōtra vēdere ſuā pecuniā ꝓ vino A: ſed B dicit̄ emere vinum A. Secūda pars ꝓbat̄. q̄ꝛ ꝓprie ſolū illum dicim⁹ cambire q̄ ab alio impetit̄. Vt cū indigeo numiſmate aureo ⁊ peto a te illud et tibi do argenteū: tu diceres magis ꝓprie cambire q̄ꝫ ego. poſſes ḡ tu dici campſor: et ego campſuari⁹. ſic̄ donās donatoꝛ: et ille cui donat donatari⁹. ſed ad vitandū ꝓlixitatē in dicendis volo q̄ petit⁹ ad cambiendū vocet̄ A: ei petens eū vocetur B. Et q̄ꝛ in p̄nti materia ſepe oportet vti illis terminis: idē numero: ſpecie vel genere: accipiā illos vt ph̄s accipiūt ⁊ nō vt dñi iuriſte: q̄ ea que nos vocam⁹ eadē ſpē vocant eadē genere, et q̄ꝺ nos dicim⁹ eē idē i numero ſeu indiuidualiter ipi dicūt eandē ſpeciē. Vñ ſolēt dicere q̄ mutuatari⁹ tenetur reſtituere nō eandē ſpeciē. id ē nō rem eandē indiuidualit̄: ſed rē eandē in genere: id eſt in ſpecie. Et cum aliq̄ꝺ numiſma dicam idem numero intelligam idem indiuidualiter, nec illud q̄ꝺ eſt eiuſdē numeri ſeu q̄ꝫtitatis diſcrete. puta eſt ternarij numeri ſicut aliud: eſt ei idē numero capiēdo idē numero ꝓ eodē indiuidualiter.

Tertia ſuppoſitio. permutatio capitur tripliciter ꝓut in prima ſuppoſitiōe p̄cedētis q̄ſtionis.

Quarta. Cambium eſt triplex. Quoddā fit īter numiſmata ſiłia in materia ⁊ forma. vt cū vtrūq̄ꝫ eſt aureū et eiuſdē inſcriptiōis atq̄ꝫ imaginis ⁊ ſignature. Nō eñ obſtat ſubſtantie cābij q̄ numiſmata ad inuicē cōmutanda ſint oīno eiuſdē ſpeciei in materia ⁊ forma ſicut etiā eſt vera ꝑmutatio rerū eiuſdē ſpeciei. vt qñ vnus equ⁹ dat̄ ꝓ alio eiuſdē ſpeciei. ſufficit enim indiuidualis diſtinctio. Sed de illo cambio eſt nobis minus ad ꝓpoſitū q̄ꝫ de aliis. q̄ꝛ in illo min⁹ cōtingit ſubeſſe ratiōnē lucri: non eñ apparet ſi det̄ vnus floreñ. ꝓ alio ſibi oīno ſimili: q̄ rō lucri poſſit ſubeſſe niſi alter alteri faciat ſolutionē in loco diſtanti. et ſic alter alteri ſeruiat ꝓ q̄nto virtualiter affert floreñ. alteri⁹ in loco diſtanti. Quoddā fit inter numiſmata diuerſa in materia ⁊ forma. vt cū argēteū vni⁹ inſcriptōis dat̄ ꝓ aureo alteri⁹ inſcriptiōis. Quoddā fit inter numiſmata diuerſa in materia non in forma vel econtra. vt cū argenteū vni⁹ inſcriptiōis dat̄ ꝓ aureo eiuſdē inſcriptiōis. aut argenteum vnius inſcriptionis dat̄ ꝓ argenteo alterius inſcriptionis. Vñ in omnibus illis

poteſt ſaluari ratio cambij. q2 cū illa iden-
titate ſeu ſimilitudine ſtat ad minus indi-
uidualis diſtinctio nnmiſmatū q̄ requirit
ad ſubſtantiā cambij. nō enim pōt A dici
cambire numiſma B ſi det ipi B idem in
nūero numiſma qđ A recepit a B vl' ecō-
tra. Et hec eſt vna differētia cambij a mu-
tuo pecuniario, q2 nō repugnat mutuo pe-
cuniario ꝙ idem in numero numiſma red-
dat per mutuatariū qđ ei dederat mutua-
tor: cābiꝰ hoc nō requirat. Et ex hoc ſe-
quitur ꝙ qñ in cambio interuenit lapſus
tpis ꝛ ꝑ B reſtituit A numiſma ſolū indi-
uidualiter diſtinctū nō pōt ſufficienter di-
ſtingui an ſit purū mutuū vel cambiū mi-
xtum mutuo. Nā pōt defenſari ſufficiēter
ꝙ ſit verū purū mutuū. Nā A de ſuo fa-
cit ꝙ efficit B pleno dn̄io: ꝛ vult ꝙ B ſit
obligatus ad reſtituendū ſibi poſt lapſuꝫ
tpis idē in ſpecie ꝛ om̄e ꝑiculū eſt ipiꝰ B:
igit eſt mutuū purum ꝛ verū. tenet ꝯña. q2
nihil omittit qđ requireret ad hoc ꝙ A ex
intentione ei vere ꝛ pure mutuaret illud.
vn̄ ꝙ vult rehabere idē in ſpecie nō repu-
gnat ſubſtātie mutui. q2 ſubſtantia mutui
abſtrahit ab hoc qđ eſt ſibi idē in numero
reſtitui vel idē in ſpecie: ideo ꝑmittit ſe cum
vtroq3. Nec mirū ꝙ tunc nō pōt diſtingui
et diſcerni ſi ſit purū mutuum vel cambiū
mixtū mutuo: ſicut in certis caſibꝫ nō pōt
diſcerni an in aliq̄ caſu ſit ſocietas vel mu-
tuū niſi ex ſola ꝯfeſſione intentionis alte-
rius ꝯtrahentiū: vt patuit qōe. xciij. in q̄n-
to ꝛ ſexto caſibꝫ. Et ſi dicas: igit etiam nō
ſciretur qñ liceret A recipe lucrū vel non.
q2 ſi ſit cambiū licet mixtū: licitū eſt A reci-
pere lucrū. ſi aūt ſit purū mutuū nō licebit
ei recipe lucꝝ. Dicendū ꝙ nihilominꝰ pōt
hoc ſciri. q2 etiā ſi ſit purum mutuū ꝛ non
cambiū: A mutuans pōt vltra ſortē reci-
pere lucrū nō rōne mutuationis ſeu dila-
tionis ſolutiōis. ſed rōne illius ꝙ A de-
bet ſolutionē a B in alio loco ꝛ diſtāti re-
cipere qđ A nō pōt facere niſi ꝑ labores ꝛ
opas exhibēdas vel exhibitas ꝑ B. et ſic
nō rōne tpis interuenientis ſed rōne loci di-
ſtantis recipe poterit A lucrum. teneretur
enim B reſtituere ſortē in eodeꝫ loco in q̄
degit A ꝛ ei mutuat et nō ī extraneo loco.

Quinta. Cambium eſt duplex. Quoddam eſt purum
ab omni alio cōtractu. vt cum A dat mox
vnū floreñ. B pro moneta, et B etiā ecō-
tra mox tradit monetā. Quoddā vero eſt
impurū cui ſcꝫ eſt admixtus aliꝰ cōtractus
puta mutuū. Ut cum vnus eorū nō mox
tradit ſuū numiſma quādo recipit alteriꝫ
ab altero, et illud eſt duplex. Quia aut hu-
iuſmodi mutuū tenet ſe ex parte A: vt cuꝫ
A mox tradit ſuum numiſma ſed nō mox
recipit a B aliud: ſed expectat illud recipi-
endum poſt tempus: tunc enim licet A
nō mutuet B ſuū numiſma qđ a ꝓncipio
tradidit B: tamē numiſma qđ B deberet
ei mox dediſſe dr̄ A ipi B mutuare. Aut
illud ſe tenet ex ꝑte B: vt cum B mox tra-
dit ſuum numiſma A: ſed non mox recipit
ab A aliud ſed expectat illud recipiendū
poſt tempus.

Sexta. Ille qui appropriato vo-
cabulo dicit cambire ē du-
plex. Quidā eſt deditus talibꝫ opis. et ille
ꝓprie vocat campſor. noīa em̄ verbalia in
or importāt habitū ꝛ ſtudioſam applica-
tionem qua q̄s deditus eſt alicui rei. ꝛ ta-
les ſunt illi qui tenēt tabulas ad hoc pa-
ratas et bancos. Alius eſt qui non eſt de-
ditus talibꝫ: cuiuſmodi ſunt ꝯmuniter ho-
mines ſaltem pecunioſi q̄ paſſim dant ho-
minibꝫ numiſmata q̄bus indigēt ꝓ alijs.

Prima concluſio. Cambium eſt
ſpēs ꝑmutationis ꝓmo ꝛ
ſcđo mō capte nō aūt tertio mō. Hec ꝯclo
patet quo ad omnes partes ꝑ ea que di-
cta ſunt in prima ſuppoſitione precedentis
queſtionis.

Secunda cōcluſio. Cambiuꝫ
eſt cōtractus diſtin-
ctus ab alijs. ꝓbatur enumerādo aliquos
q̄bus magis videt identificari: cuiuſmo-
di eſt mutuatio: venditio: emptio. A mu-
tuatione em̄ patꝫ diſtinctio eius triplex.
Primo ꝑ illā differentiā q̄ tacta eſt in q̄r-
ta ſuppoſitiōe. Nec valēt due ꝓbatiōes
q̄bus Alexander de alexādria vult ꝓba-
re ꝙ cambiū nō ſit mutuū. Primo ei inq̄t.
q2 nō ſperatur lucrū ꝓpter dilationē tpis.
Scđo: q2 campſori nō reddit eadē res in
ſpecie vel in numero. q2 dat monetā vniꝰ
generis. ꝛ recipit monetā alteriꝰ. Sed pri-
ma ꝓbatio nō valet. q2 ſic arguēdo in illo
cōtractu nō ſperat lucrū rōne tpis dilati.

igitur ſibi nõ eſt mutuũ.ſupponit̃ illa ꝓpoſitio ſubintellecta.ſcʒ in omni mutuo oportet ꝙ ſperet̃ lucrũ rõne dilatiõis tpis. alĩs eñ illud enthimema nullã habet apparẽtiam niſi illa ꝓpoſitio ſubintelligat̃. Modo illa ꝓpoſitio eſt falſa,qꝛ tũc omne mutuuʒ neceſſario eſſet vſurariũ.et ſic ſua ꝓbatio pcedit ex falſo. Si aũt dicas ꝙ ipſe intendit ꝓbare ꝙ nõ eſt mutuũ vſurariũ tũc q̃uis ꝓbatio valeat:tñ ꝑ hoc nondũ habet̃ ꝙ cambiũ nõ ſit mutuũ vel ꝙ diſtinguat̃ a mutuo.qꝛ non valet ↄñã ab inferiori ad ſuperiꝰ negatiue.vel a pte in mõ ad ſuũ totum negatiue. Scd̃a etiã ꝓbatio nõ valet qꝛ etiã cõtingit in mutuo ꝙ ipſe mutuatarius reddit mutuatori numiſma alteriꝰ ſpeciei. Ut mutuaui tibi aureum tu mihi reddis argenteũ.etiã alteriꝰ figure ꝛ inſcriptionis:dummõ in illa patria currat. Aut ſi cõtendis ꝙ hoc ſit preter naturalia mutui:tñ ſaltẽ põt reddi aliud in indiuiduo,qđ tñ ẽ idẽ in genere ꝛ in ſpecie.mõ etiã in cambio hoc fieri põt:vt ptʒ ex tertia ſuppoſitiõe pmiſſa. Scd̃o etiã ptʒ diſtinctio cambij a mutuo ꝑ hoc ꝙ in cambio vt tali nõ req̃ritur lapſus tpis intermedij.imo ad puꝝ cambiũ req̃rit̃ ꝙ A tradente numiſma ipſi B:etiã mox B retradat ei ſuum numiſma q̃tũ eſt de naturalibꝫ cãbij:q̃uis hoc nõ ſit de ſubſtãtialibꝫ cambij. Tertio:quia mutuatio etiã habet locũ i alijs rebꝫ a numiſmate, ſed cambium ꝓprie nõ niſi in numiſmate. Ex etiã differat a venditione ꝛ emptiõe patʒ. qꝛ in emptione ꝛ venditiõe oportet alterũ cõmutabile eſſe rẽ vt res diſtinguit̃ ↄtra numiſma:ſcʒ mercẽ. ſʒ in cãbio vtrũqꝫ cõmutabile eſt numiſma. patʒ etiã ex dictis in pma ↄcluſione p̃cedentis q̃ſtionis.quõ ab alijs diſtinguit̃ ſic ꝛ ꝑmutatio ꝓut eſt ſuũ genꝰ vel ꝑmutatio rerum q̃ eſt ſpẽs et cõdiſtincta Et ex hac diſtinctione ſequit̃ ꝙ impoſſibile eſt pecuniã vẽdi et emi.qꝛ nihil emitur vel vendit̃ niſi ſit res diſtinguẽdo rem a numiſmate.et illud ꝑ q̃ emitur vel vendit̃ ſit numiſma. Modo q̃ñ pecunia emeret̃ vel vẽderet̃ tam id qđ emeret̃ vl̃ venderet̃ q̃ illud ꝑ q̃ emeret̃ et vẽderet̃ eſſet numiſma.igit̃. Unñ ſequit̃ ꝙ pecunia eſt inemibilis vel inuendibilis. Hoc tñ põt intelligi dupliciter. Primo cõſiderando pecuniã gr̃a materie ſcʒ metalli

in quo eſt inſcriptio ꝛ autoritatiua approbatio.et hoc mõ nõ ẽ verũ.ſic eñ cõtingit ipſam emi ꝛ vendi:qꝛ vt ſic nõ eſt numiſma Nam materia rei artificialis nõ eſt res artificialis(nec res natural' cuiuſmodi ẽ) metallũ eſt figura artificialis:nec eſt ipm cõpoſitũ ex re naturali ꝛ artificiali ꝓut ptʒ ꝑ phm.ij.phiſic.et.vij.et in alijs locis infinitis. Unñ hoc mõ nñi aurifabri emunt aliq̃ãdo florenos vngaricos.puta habẽdo tm̃ intentionẽ ad materiã eoꝝ.qꝛ eñ illud aurũ eſt valde idoneũ ad operandũ in eo. iõ ipm aurũ emunt vt ex eo opus aliqđ faciant et nõ vt diſtrahãt in negociatiõe. ſtatim eñ diſſoluit eos i maſſam. Alio mõ cõſiderando pecuniã gratia forme vl' gr̃a vtriuſqꝫ cõpoſiti ex materia ꝛ forma. Et illo mõ eã eſſe inuendibilẽ vel inemibilẽ põt intelligi tripliciter. Aut ꝙ ď facto nõ poſſit emi nec vendi:ꝛ ſic eſt verũ ꝑ rationẽ ꝓtactã:qꝛ eſt cõtra rationẽ emptiõis ꝛ venditiõis. Alio mõ ꝙ nõ poſſet licite emi nec vendi:et illo mõ etiã eſt verũ. qꝛ licite emi vel vendi p̃ſupponit ꝙ emat̃ vel vendat̃. Attñ nõ eſt illud intelligendũ ex illa radice q̃ſi nõ ſit res appreciabilis ꝑ aliq̃d equiualẽs:ſed qꝛ nõ eſt natũ eſſe obiectũ talis actꝰ. Unñ ſi ď facto poſſet emi:tũc etiã licite emi nõ repugnaret ſibi.ſicẽ ſi ſonꝰ poſſet de facto videri:tũc etiã licite videri nõ repugnaret ſibi. Tertio mõ põt intelligi ꝙ pecunia nõ ſit adinuẽta vt emat̃ vel vendatur:ſed vt ſit mediũ emptionis ꝛ venditionis:et ſic etiã eſt verũ.ſʒ ob hãc rationẽ nõ oporteret ꝙ illicitũ eſſet eã emere l' vẽdere. Nã ſepe q̃s vtit̃ licite re ad aliũ vſuꝫ q̃ ad illũ ad quẽ ẽ adinuenta:de q̃ etiã patuit q̃õe.lxxx.ↄcluſione tertia.

Tertia cõcluſio. Cambiũ q̃tũ eſt ex genere ſuo eſt cõtractus vtilis reipublice:et h̃ ſiue ſit purũ ſiue mixtũ ex mutuo. Prima ps ꝓbat̃ dupliciter. Pro pma pmittẽde ſunt tres ſuppoſitiões

Prima:vtile eſt hoĩbꝫ viusꝰ patrie alias regiones ꝛ ꝓuincias ꝑagrare. ptʒ.qꝛ q̃dlibet q̃tuor ſequentiũ eſt tã hoĩbꝫ q̃ reipublice vnius patrie vtile. Primũ ſcʒ de alijs regiõibꝫ ꝛ ꝓuincijs adducere merces q̃ ibidem abundãt ꝛ in patria ſua deficiũt. Secundũ eſt viſitare limina ſctõꝝ in alia patria quieſcentiũ. Tertiũ audire doctrinas

tẽ diſciplinas vtiles tã aĩabꝫ ꝙ corporibꝫ atq; regimini reipublice ab illis q̃ ad docendũ tales ſunt idonei efficaces ⁊ ad hoc copioſe ordinati. Quartũ legationis officium ꝑ pace tractãda inter regna ⁊ ꝓuincias exercere. Iſta aũt q̃ttuor nõ pñt homines facere ⁊ aſſequi niſi intrando alias regiones ⁊ ꝓuincias ꝑagrando: igit̃ ꝑma ſuppoſitio v̓a. Scd̓a ſuppoſitio. Si q̃s vtputa B alia regna ꝑagrãdo afferret ſecum numiſma ſue patrie vt de illo emeret ſibi ea q̃ ad ꝑdicta ſũt ſibi neceſſaria: oporteret eũ ſepe multa pati diſpẽdia ⁊ incõmoda: et noĩatim q̃nq;. ꝓbat̃ ſic. Nam aut illud numiſma alibi nõ acciperet̃ oĩno pro aliq̃ re venali. vtputa q᷑ oĩno eſt incognitũ ibi. aut ſi acciperet̃: nõ tñ niſi cũ difficultate. aut in valore nimis vili. aut ſi in omni eo valore acciperet in q̃ eſt in ꝓpria patria tñ illud illuc in tanta q̃ntitate q̃nta ipſe ibi indigebit afferẽdo exponit ſe ⁊ numiſma in via ꝑiculis latronũ q̃ tñ euaderet ſi numiſma illud q̃ alibi indigebit nõ ſecũ portaret: ſ; alibi aliquẽ inueniret q̃ tantundẽ ſibi daret. ⁊ B ſecũ ſolũ acciperet q̃ntũ ꝑ expẽſis vie req̃reret̃. Aut quinto ſi etiã ceſſarẽt ꝑicula illa tñ numiſma illud qd̓ habet eſt ꝑ ſui magnitudine ⁊ multitudine inhabile ⁊ graue ad portandũ ꝑ tãta loca: cuiuſmodi eſt minuta moneta argẽtea vel erea: et hñ inueniri poſſet aliud numiſma ꝑue q̃ntitatis ⁊ equalentis valoris cuiuſmodi eſt aurea moneta. Tertia ſuppoſitio. A tribus ꝑmis diſpẽdijs ⁊ incõmodis ꝯſeruarentur hoĩes q̃ñ intrãdo alias regiões inuenirẽt in ſua patria aliquẽ. puta A q̃ ꝓmpto animo reciperet ab eis numiſma ſue patrie dãdo ſibi numiſma illiꝰ alteriꝰ patrie. ⁊ dato ꝙ A aliq̃d exigeret ab ipſis ꝑ hm̃oĩ ꝑmutatiõe. vl̓ acciperet ſue patrie numiſma in aliquãtulo minori valore ꝙ etiã in patria ſua curreret: tñ adhuc in longe minori valore oporteret ꝑdictos hoĩes ipm̃ alibi expoſuiſſe. A q̃rto vero ꝯſeruarent̃ ꝑ h̃ ꝙ inuenirent aliquẽ in ſua patria q̃ ab eis recipiendo numiſma eiuſdẽ patrie ꝓuideret eis ꝙ in alio regno q̃ tendũt inuenirẽt ſiĩe vel aliud numiſma qd̓ ⁊ ſi eſſet minꝰ in valore reſpectu eius qd̓ ipſi ei dederũt: tñ lõge eligibiliꝰ eſt eis illo minori et ꝑuo carere ꝙ ſubſtitiſſe in via tantis periculis in centuplo plura ꝑdendi. A quinto vero ꝯſeruarent̃ ꝑ hoc ꝙ A daret ſibi gracilius numiſma. Et dato ꝙ ĩ his oĩbꝫ oporteret homĩes recipe ab A aliquãtulo minꝰ ꝙ valeret ſuum numiſma: tñ longe eligibilius eſt eiſ carere illo minori ꝙ ſubire illa diſpendia que eis al̓s imminerẽt. Ex illis tribꝫ ſuppoſitionibꝫ arguit̃ ſic ꝓ ꝯcluſione tertia. Ille cõtractꝰ eſt vtilis reipublice q̃ cõfert ad hoc ꝙ hoĩes poſſint ea facere et ꝓſequi q̃ ſunt vtilia eis ⁊ reipublice. ⁊ maxime q̃ñ ſic ꝯfert eis ad talia: ꝙ valet ad declinandũ multa incõmoda ⁊ diſpendia q̃ eis in ꝓſecutiõe talium occurrere poſſent. mõ cambiũ eſt hm̃õi: igit̃. Minor ꝓbat̃. q᷑ valet ad illa q̃ttuor cõmoda q̃ tacta ſũt in ꝑma ſuppoſitiõe: et facit vitare illa q̃nq; incõmoda de q̃bꝫ dictũ eſt in ſcd̓a ſuppoſitiõe: vt ꝑ; ex tertia ſuppoſitiõe. igit̃. Pro ſcd̓a ꝓbatiõe ꝑmitto duas ſuppoſitiones. Prima. vtile imo neceſſariũ eſt hoĩbꝫ etiã in ſua patria ꝑmanere valẽtibꝫ emere multas ꝑuas ⁊ minutas merces ſibi vtiles et neceſſarias ꝑ domo ⁊ familia: tã q̃ ad cibũ ⁊ potũ ꝙ q̃ ad veſtitũ ⁊ alia. Scd̓a ad emendũ tales nõ ſolũ vtile imo neceſſariũ eſt hoĩ hr̃e ꝑua numiſmata ꝯtinentia multas petias. ita ꝙ ſi hoĩes haberẽt ſolũ numiſma magni valoris in vna maſſa: ipſi nõ poſſent tales merces emere. q᷑ venditores nõ vellẽt hr̃e petias in q̃s ſcinderet̃ numiſma magni valoris: nec etiã expediret hoc ipſis emptoribꝫ. nec vẽditores vellẽt illud vnũ magnũ numiſma hr̃e in cõmuni inter ſe ꝑ ſuis mercibꝫ: et tñ ſtat ſepe ꝙ emptores nõ hñt niſi magnũ numiſma. ideo niſi haberẽt aliquẽ q̃ eis minutũ numiſma multarum petiarũ daret ꝑ ſuo numiſmate vniꝰ maſſe: ipſi cogerent̃ talibꝫ mercibꝫ neceſſarijs carere. aut m̃ltos hr̃e labores donec poſſent emere merces emendas. ⁊ dato ꝙ inuenirẽt dantẽ ſibi tale: tñ ſi nõ ſtatim eũ inueniãt: ipſi interim patient̃ diſpendiũ tã ꝑditionis tp̃is ꝙ laboris ⁊ diſcurſus hinc inde. ⁊ forte ꝙ interim oẽs merces q̃s emere intendebãt diſtracte ſunt vl̓ in ꝑcio aſcẽderũt. Ex illis ſuppoſitiõibꝫ arguitur ſic. Utile eſt hoĩbꝫ illud qd̓ dicit ꝑma ſuppoſitio: et illud nõ pñt ſimplr̓ vl̓ nõ niſi cum magno incõmodo aſſequi niſi ꝑ cambiũ; vt ꝑ; ex ſcd̓a ſuppoſitiõe: igit̃. Et dato ꝙ i

tali cambio oporteret hoīes recipere ab A aliquātulo min⁹ q̄ valeret ſuū numiſma: tm̄ lōge eligibili⁹ eſt eis carere illo minori q̄ ſubire illa diſpendia q̄ ei alr̄s immineret. Scd̄a ps ↄcluſionis ꝓbat̄ ſic. q: mutuū ē cōtractus ex genere ſuo vtilis rei publice. ⁊ ſimiliter cābiū vt pꝫ ex p̄ma pte ↄcluſiōis. igr̄ cambiū mixtū ex mutuo et cambio erit etiā vtilis contractus. q: illud nihil eſt niſi cambiū ⁊ mutuū. Et dicit̄ notanter in prima pte ↄcluſionis q̄tum ē ex genere ſuo. q: ex circumſtātia cōtingit ipm taliter fieri q̄ eſt inutilis reipublice. vt ſi campſor accipit plus q̄ iuſtum eſt: aut ſi ē ſi in eo mutuum ⁊ rōne mutui ſuperaccipit: Attn̄ ex iam dictis nondū habet̄ q̄ cambium ſit licitus cōtractus: q: etiam cōtract⁹ illicitus pōt eſſe vtilis temporaliter hominibus ⁊ reipublice ſaltē ſm quid. puta vſurarius: et h̄ ex eiſdē vel ſimilib⁹ motiuis tātactis de cambio: put etiā patuit i q̄ſtione lxviij. q̄uis ecōtra ſit ſpiritualiter eis pniciosus: et ex ↄſeq̄nti etiā ſimpliciter loquēdo temporaliter damnoſus. Ideo preter hoc reſtat ꝓbandū q̄ ſit etiā licitus vt dicetur in q̄nta ↄcluſione

Quarta cōcluſio. Duas p̄ncipales cōtingit ſubeſſe cauſas ꝓpter quas A ſcꝫ ordinarius campſor dans vnum numiſma B ⁊ recipiēs ab eo aliud pōt rōnabiliter velle habere lucrū ⁊ plus velle a B recipe q̄ ei i numiſmate dedit, ſeu i numiſmate ei minus dare q̄ a B receperit. ꝓbat̄ enumerādo eas. Prima ē. q: A obſequit̄ ⁊ ſeruit B impendēdo operas ei. Scd̄a eſt intereſſe. Primā ſic deduco. Si q̄s alteri ſeruit ⁊ ꝓ eo opas facit et q̄s labores ſubit: licite poteſt ab illo recipere aliq̄d ꝓ mercede opaꝝ ſuarū. Mō multipliciter cōtingit q̄ A cambiēdo B ſeruit ei ⁊ ꝓ eo et in eius vtilitatē impēdit opas. Igit̄ ſi A velit aliq̄d plus hr̄e a B in numiſmate q̄ A ei dederit: et illud plus velit habere ꝓ talib⁹ opis: licite poterit illō velle hr̄e. Et idē ſi A velit aliquātulo minus dare de ſuo numiſmate B: q̄tenus retentio illius minoris ſit ſibi merces ꝓ operis in q̄b⁹ ſeruit B. Maior nota. q: dign⁹ eſt operari⁹ mercede ſua. Minor ꝓbat̄ enumerādo ſex modos q̄b⁹ ↄtingit A ſeruire B: ⁊ hoc i diuerſis cābijs. Primi tres contingunt in cambio puro. ſcꝫ cui nō eſt admixta mutuatio. ſcꝫ q̄n A dando ſuū numiſma B: mox ⁊ in eodē loco ⁊ ſine lapſu tpis notabilis recipit aliud ab ipo B. Nā in tali ↄtingit q̄ A dat B numiſma qd̄ ꝓpter gracilitatē ſuā eſt abile ad portanduꝫ ⁊ ducendū: ac etiā ad cito numerādū ipm q̄n futuro tpe dꝫ B venditorib⁹ ſatiſfacere ꝓ mercib⁹: cuiuſmodi eſt numiſma aureum. ⁊ recipit a B aliud qd̄ eſt inabile ⁊ laborioſum ad portandū p̄ ſui magnitudie et multitudine: ⁊ etiā req̄rit̄ multū tps ad numerandū ipm. q̄n q̄s de ipo vellet pro mercib⁹ magni valoris emptis ſatiſfacere venditorib⁹. In hoc aūt q̄ A collegit numiſma talis gracilitatis q̄ten⁹ B vel alius indigēs eo nō ſolū inueniat ſed etiaꝫ vt in ꝓmpto inueniat ipm: A vtiliter ſeruiuit B q: tūc B erit releuatus a triplici labore. ſ. a labore portādi numiſma inabile ad portandū. Scd̄o a ꝓlixo diſcurſu donec pro numiſmate inabili ad portandū acq̄rat tale numiſma abile. Tertio a labore diu numerādi q̄n B emet ab aliq̄ merces magni p̄cij. Hūc em̄ laborē ſubit A ꝓ B: ꝓ q̄nto a p̄ncipio A breuiſſimo tpe ſuū tradēs numiſma B cū tam faſtidioſo numero recipit numiſma B. Mō q̄ ſua induſtria ⁊ opera ꝓcurat ⁊ efficit talia ꝑ q̄ ipm aliū a multiplici labore releuat: ſuit illi alteri vtiliter ⁊ meret̄ mercedē. q: ille ali⁹ libēter daret preciū vl̄ aliq̄d eſtimabile p̄cio vt eſſet ab illis releuat⁹. Secund⁹ modus ſeruiendi ↄtingit etiā in cābio puro. Nam in tali cōtingit ecōtra q̄ A dat B paruū numiſma in q̄titate ſed multū in numero. puta cōtinens multas penas vt eſt argentea minuta q̄ eſt abilis ad emendū multas et diuerſas ꝑuas merces q̄rū q̄libet ē ꝑui p̄cij et recipit a B aureū numiſma qd̄ ē iabile ad emendū tales merces. In hoc aūt q̄ A collegit ſtudioſe multa talia ꝑua numiſmata q̄ten⁹ B vel alius indigens talib⁹ ⁊ nō habēs niſi magnū numiſma p̄cioſum: nō ſolū inueniat talia ꝑua: ſed etiā in ꝓmpto inueniat: A vtiliter ſeruiuit B: q: releuauit ipm a quadruplici incōmodo. Primo ne B ipediat̄ emere tales merces. Aut ſcd̄o ne cogeret̄ ſcindere ſuū magnū in pecias. Aut tertio ne cogeret̄ diu ⁊ ad m̄ltos hincinde diſcurrere donec aliquē vl̄ aliq̄s

inueniret q̄ ſibi daret tale numiſma paruū
et in magno nūero ꝑ ſuo magno. Aut q̄r=
to ne interim tales merces diſtraherēt aut
aſcenderēt i p̄cio. ⁊ ſic oporteret eū aut oī=
no carere aut chari⁹ recipe. A talibꝫ aūt in
cōmodis releuare B eſt ei vtile ſeruire et
mercedē mereri. Vn̄ ⁊ B libēter daret ali=
q̄d ꝙ eſſet a talibꝫ incōmodis releuatus.

Et ſi arguat̄. Ex q̄ in ſcdo mō ſeruiendi
B ſeruit A: eo mō q̄ in p̄mo A ſeruiuit B
igit̄ eadē rōne in ſcdo mō poterit B velle
habere aliq̄d ab A: vel ſaltem B poterit
recōpenſationē facere vni⁹ ſeruitij ad aliō
et ſic A in ſcdo mō nihil lucri poterit h̄re.
Dicēdū ꝙ etſi cāpſor recipiēdo numiſma
magnū a B i ſcdo caſu: no recipit ipm vt
hincinde portet: imo domi vult ipm reti=
nere, iō B nō cenſet̄ ei ſeruire, ſecus i p̄mo
caſu. Terti⁹ mod⁹ cōtingit etiā in cābio
puro: ⁊ hoc ꝑ hūc modū. Nā in tali cōtin
git ꝙ B nō h̄ꝫ numiſma alteri⁹ regni ꝑ qō
intēdit trāſire: ſꝫ h̄ꝫ ſolū numiſma huius
patrie, et ſi deberet illud deferre in aliud re
gnū multa incōmoda pateret̄: put tactū ē
in p̄ma ꝓbatiōe p̄cedētis ꝯcluſionis. q̄ ḡ
ipi B adduceret numiſma alteri⁹ regni: et
illud ſibi daret ꝑ numiſmate hui⁹ patrie: ⁊
ſic releuaret B a p̄dictꝭ incōmodis illevti
liter ſeruiret B ⁊ dign⁹ eſſet mercede ſibi
danda ꝑ B. Nō h̄ facit ⁊ fec̄ cāpſor q̄ ap
plicādo ingeniū ſuū ⁊ induſtriā atqꝫ labo
rē collegit ⁊ adduxit numiſma aliene p̄rie ⁊
regni: vt B vel ali⁹ indigēs eo nō ſolū in=
ueniat ſed etiā in ꝓmptu inueniat vt ſic ſit
releuat⁹ a ſup̄dictis incōmodis: igit̄ dign⁹
eſt mercede, ⁊ ſic noīe mercedis poterit ſi=
bi aliq̄ꝫtulū retinere: ita ꝙ nō tantundē dꝫ
ipi B q̄ꝫtū recipit ab eodē. Quart⁹ mo=
dus ſuiēdi ꝯtingit i cābio impuro: cui ſcꝫ
eſt admixta mutuatio ex ꝑte A vel ex ꝑte
B. ⁊ p̄mo i illo i q̄ A dādo ſuū numiſma
nō mox nec in eodē loco recipit a B aliud
ſed p⁹ lapſuꝫ notabil' tp̄is ⁊ i alio loco no
tabiliter diſtāti. Nā in tali caſu ꝯtingit A
dupl' ſeruire B. P̄rio in tp̄e: q̄ꝛ expectat
B de ſolutiōe: ſꝫ ꝓ illo ſuitio nihil licitū ē
A exigere a B, q̄ꝛ illa expectatio ē mutua=
no. Secundo aūt ſeruit ei in loco, ꝑ q̄ꝫto
cōtingit ꝙ B non habet pecuniam ſuam
hic vt hic det eam A ſicut deberet: ſed i lo
co diſtanti, et ſi deberet eam huc adduce=
re ad dandum eam hic: oporteret eum fa=
cere expenſas adductionis: et etiam expe=
ctare ꝑicula perditiōis eius in via. In hoc
ergo ꝙ A vult numiſma B i alio loco re=
cipere: ⁊ ſic releuare B ab expēſis ⁊ ꝑicu=
lis: A ꝑ ſuā induſtriā ⁊ opas ſeruit B vti
liter, q̄ꝛ A ꝑ ſuā induſtriā ordinauit ꝙ ali
bi h̄ꝫ miniſtros vel ſocios q̄ ei⁹ noīe reci=
piēt ſolutiōꝫ a B. igit̄ ꝓ illo poterit aliq̄d re=
cipere, ⁊ ſic B ꝑ ꝑuū qō dat A releuabit̄ ꝑ
A a magno. Quis eīn dubitat ſi A cam=
biēdo daret B florēn̄. ⁊ B diceret: numiſ=
ma qō tibi dabo ꝑ florēn̄, oportebit te affer=
re in tali villa diſtāti ad quā mecū debes
ire. A licite poſſet dicere: ego accipiā mer=
cedē itineris ⁊ ibidē recipiā aliter nō faciā.
Nā ex natura cābij nō tenet̄ A recipere in
alio loco numiſma B ꝓ ſuo. iō p̄ter natu=
ralia fuit B. Signū aūt ꝑ qō p̄t dep̄hen=
di an A q̄rat lucrū a B ꝓ p̄mo ſuitio, ſcꝫ
expectādo ſolutionē alteri⁹ numiſmatꝭ B
vel nō: eſt illud. Naꝫ ſi A ſm̄ q̄ꝫtitatē tp̄is
ꝑ qō dat dilationē q̄rit lucrū tūc rōne mu
tui q̄rit lucrū. Vtputa, ſi ꝑ duos mēſes ex
pectādo vult plus h̄re q̄ꝫ ſi ſolū ꝑ menſem
expectaret nō obſtāte ꝙ nō eſt ali⁹ loc⁹ in
q̄ B dat ſuū numiſma ſiue det i vno ſiue i
duobꝫ mēſibꝫ. Nā etſi illa alia ciuitas eq̄
diſtat ab A: nō poterit A h̄re ratione pl⁹
accipiēdi i caſu duoꝝ menſiū q̄ꝫ i caſu vni
us mēſis. Signū eſt ḡ ꝙ ꝓpter maiorē di=
lationē q̄rit mai⁹ lucrū. niſi allegare poſſet
intereſſe qō ſibi imineret in caſu duoꝝ mē
ſiū: qō nō imineret ſibi i vno mēſe. Sꝫ de
intereſſe dicet̄ infra. Si aūt ſm̄ diſtantiaꝫ
maiorē loci in q̄ A dꝫ recipe: vult h̄re ma=
ius lucrū: ſic ⁊ A maiores facit expēſas te
nēdo i tā diſtāti loco bancū vel tabulā: ob
hoc nō dānat̄ ꝯtract⁹. Quint⁹ modus
ſeruiēdi ꝯtingit etiā i cābio ipuro in q̄ eſt
mutuatio: ⁊ h̄ eſt ex ꝑte B. puta B h̄ꝫ nūc
dādo ſuū numiſma A nō mox nec in eodē
loco recipit ab A aliud ſed ſolum poſt la=
pſum notabilis tp̄is ⁊ in alio loco notabi
liter diſtanti. Nā in tali caſu ꝯtingit A ſer
uire B nō dupliciter vt prius. A eīn tunc
nō expectat B. et ꝑ ꝯſequēs nō mutuat ei:
ſed poti⁹ ecōtra B expectat ipi A: ⁊ ꝑ ꝯn̄s
implicite B mutuat A. ꝓ q̄ꝫto expectat nu
miſma: qō A mox ď natura cābij debuiſſꝫ
tradidiſſe B. Vn̄ nūc nō pōt eſſe ꝑiculum

peccati vſure ex pte A ſed potꝰ ex pte B. puta ſi B tanto minus vellet dare A eo ꝙ expectat eidẽ: tũc ei B eſſʒ vſurariꝰ. Sʒ cõtra A ſeruit B in h ꝙ ꝯtingit ꝙ B indiget multo: et multi valoris numiſmate in alio regno ad qḋ tendit: ⁊ ſi deberet per viã portare numiſma tãti valoris ſe ⁊ pecuniã exponeret piculo vite corpis ⁊ rerũ nec indiget eo ꝑ via. quapropter libenter daret alicui aliq̃d notabile vt ꝓcuraret ſibi ꝙ pueniẽs ĩ aliud regnũ inueniret ibi ali quẽ q̃ de tãto ſibi rñderet. ſilr daret aliq̃d notabile vni q̃ ſuũ numiſma qḋ hic habʒ et qḋ etiã alibi currit trãſportaret ſibi ĩ aliud regnũ ita ꝙ eũ aſſecuraret de piculo ꝑditionis in via. Nõ in hoc ꝙ A ordinauit ꝯſtituit miniſtros ⁊ ſocios in illo alio regno q̃ venientibꝫ cũ ſuis lr̃is ⁊ petentibꝫ certã q̃ntitatẽ numiſmatis dent ſuo nomĩe ſummã quã requirẽt perinde fecit ac ſi A ſubiſſet laborẽ trãſportãdi B pecuniã ſuam in aliud regnũ cũ aſſecuratiõe de pditione eius in via. Pro hmõi igr̃ vtili ſeruitio poterit A aliquid accipere a B. Nã et naturalibꝫ cãbiꝫ nõ teneret A dare ſuũ numiſma B in alio loco q̃ʒ ĩ eo in q̃ A accipit numiſma B. tõ alibi ſibi dãdo ſeruit B pter naturalia cãbiꝫ. Vñ etiã ſi A debe ret B in eodẽ loco tradere numiſma ſuum minꝰ accipet a B q̃ʒ tradẽdo ſibi in alio loco: q2 minꝰ ſeruiret ipi B hic dãdo q̃ʒ dando ſibi alibi. Sextus modꝰ eſt ſi B habet monetã alteriꝰ regni quã ſi deberet hic exponere ipa tãq̃ʒ incognita vel incõſueta nõ acceperet: vel nõ in eo valore in quo B oportet eã expendere. quapropter B intẽdit eam ꝑ ſe vel aliũ ad hoc ꝯductum trãſferre in aliud regnũ vt ibi ꝓ ea accipiat bonum valorẽ. et h in mercibus vel numiſmate qḋ etiam hic ſibi curret. Sed q̃a B illuc tranſportando faciet magnas expenſas vie ⁊ habet pericula expectare. ideo ſi A hic daret ſibi aliud numiſma. puta huiꝰ patrie ĩ minori valore q̃ʒ ſu ille in quo B als poſſet ſuuʒ incognitũ numiſma diſtrahere hic. et hoc ideo: quia ſcʒ releuaret ipſum in expenſis et periculis vie: tunc A vtiliter ſeruiret B ⁊ poſſet merito velle aliquantum minus dare B q̃ʒ B alibi poſſet leuare pro illo numiſmate. puta B poſſet ipm alibi diſtrahere pro decem florenis ſed cogeretur vnum fl[illegible]num expendere pro expenſis et periculi[illegible]llius tranſlationis. Ideo ſi A daret ei aliquantũ minꝰ decem florẽ. haberet iuſtam cauſaʒ illud faciendi. Et ſi arguatur. Ergo eadẽ ratione poſſet A tantudem accipere lucri a B a quãtis periculis ⁊ expenſis releuat ipm quas B haberet ſubire ſi ipſum met illuc tranſferret. et eodẽ modo argueretur circa quartũ ⁊ quintum modos ſeruiendi. Solutio patebit ex tertia regula vndecime cõcluſionis Si etiã arguat̃ ꝙ hec cõcluſio quarta ſit cõtra equalitatẽ iuſticie cõmutatiue ſeruandã in cõtractibus patebit ſolutio in duodecima cõcluſione. Secunda cauſa pͥncipalis poteſt eſſe intereſſe dãni emergentis vl̃ lucri ceſſantis ipi A. Exemplum. A habet numiſma qḋ licet nunc ſit parui valoris tamẽ veriſimiliter expectatur valiturũ plus. vel A multum indiget illo genere: ita ꝙ timet dãnificari ſi illud diſtrahat. B autem indigens tali genere numiſmatis: plurimũ inſtat apud eũ vt ſibi illud numiſma det pro aliquo alio At A mallet ſupportatus eſſe a cambio et vellet potius retinere ſuũ numiſma ſibi q̃ʒ recipere nõ ſolum aliud qḋ ſuo numiſmati equiualeret ſcḋm curſum p̃ſẽtis tpis. imo etiã potius q̃ʒ recipe numiſma maioris valoris q̃ʒ ſit pñtialis valor ſui numiſmatis. Attñ ad ſatiſfaciendũ petitioni B ⁊ ad pſeruandũ ſe a dãno vel a ceſſatiõe lucri veriſimilis: ipe ſibi cãbit ꝓ alio qḋ eſt aliq̃ntulum meliꝰ ſuo: nõ tñ vltra q̃ntitatẽ dãni vl̃ lucri ceſſantis qḋ A timet ſibi affuturum: nec vltra q̃ʒ veriſimiliter ſperet̃ ſuũ valiturũ. imo A ꝓpter formidinẽ ⁊ fallibilitatem euentꝰ excreſcẽtie valoris ſui numiſmatis accipit a B numiſma exiſtẽs aliq̃ntũ minoris valorꝭ q̃ʒ ſperet̃ ſuo numiſmati valor affuturꝰ. nec eſt natũ inde euenire ſcandalum: iam A licite poterit accipere validꝰ numiſma q̃ʒ dederit B: et hoc ꝓ refuſione ſui intereſſe. Et hoc poteſt pbari dupliciter. Primo: quia in pmutatione rerum ſic eſt ꝙ ſi A in animo ſuo concluſit rem ſuam vt equum nunc nõ permutare nec alienare: q2 valde indiget eo. aut quia intẽdit eũ ſeruare donec efficiat̃ ex lapſu tpis maioris pciꝫ vt ſic lucret̃ ⁊ B inſtat vt ſibi eũ ꝓ ſuo boue nũc pmutet: poterit A velle

hēc bonū tāto melioꝛē ſuo eꝗ ꝗ̄tū ē itereſ
ſe lucri ceſſantꝭ ſibi vel dāni ſibi emergētꝭ
ex illa alienatiōe: facta tñ defalcatiōe ali-
quāta ſm dubietatē euentꝰ. ꝫ etiā ſic eſt ī
ꝑmutatiōe numiſmatꝭ. tꝫ ꝯña ex idētitate
rōnis. Añs ꝓbaẛ. qꝛ ſic eſt ī vēditione rei
quā ꝗs ꝯcepat nōdū vēdere: eo ꝙ ea indi-
get: aut eā diſpoſuit ſuare donec creſceret
in ꝑcio ꝑut patuit in qōe. lxi. ꝫ eadē rōne
ſic erit ī ꝑmutatiōe. Scđo ꝓbaẛ. qꝛ etiā
mutuatoꝛ de ꝗ minꝰ videẛ ꝑt vltra ſortē re
cipere rōne intereſſe dāni emergētis vel lu
cri ceſſantis ſaltē ſeruatꝭ certis ꝯditionibꝫ
ꝑut patuit qōe. xxx. ꝫ multo magis ꝑt cā-
pſoꝛ idē in ſili caſu. tꝫ ꝯña. qꝛ minꝰ videẛ in
mutuo h̄ fieri poſſe cū ſit gratuitꝰ ꝯctꝰ ⁊ re
gulariẛ in eo nihil vltra ſortē liceat accipe.

Quinta ꝯclō. Quāuis ille ꝗ nō eſt ꝗ̄ſi ordinariꝰ campſoꝛ
ſeu deditꝰ campſiōibꝫ nec colligit nec dat
extraneū numiſma ſꝫ ſolū currēs ī patria:
ſicut cōiter vnꝰ hic cambit alteri floreñ. ꝓ
moneta vel ecōtra: nō habeat tot cauſas ⁊
rōnes accipiēdi lucrū vl̄ aliud ꝗdpiā a cā-
pſuario: nec etiā hꝫ cām accipiēdi tantūdē
lucri ſic ille ꝗ eſt talibꝫ ꝗ̄ſi ex officio deditꝰ
cuꝫ talis ꝑt nōnūꝗ̄ꝫ hēre etiā aliꝗ̄ꝫtulā cām
et rationē accipiēdi ꝑuū ꝗd a cāpſuario ſi
ue illud ſit lucrū dicendū ſiue nō. Prima
ꝑs ꝑꝫ. qꝛ talis nō hꝫ allegare tot modos
ſeruiēdi ꝗt aliꝰ: vt ꝑꝫ ex ꝑdictꝭ. Scđa ꝑs
ꝑꝫ ꝑmo. qꝛ ſtat ꝙ poſſit allegare intereſſe
tale de ꝗ̄li in ꝑcedēti ꝯcluſiōe dixīmꝰ. ⁊ vl
tra h̄ etiā aliud intereſſe. ſ. qꝛ ꝗ recipit mo-
netā ꝑuā ꝓ aurea vix ꝑt euitare ꝗn multoſ
denarios recipiat ꝑtim ꝑegrinos ꝑtim de
fectuoſos ꝗs licet etiā poſſet diſtrahere in
valore ſufficienti ⁊ integro qū in magno
numero eos expēdit: nō tñ qñ in ꝑuo nūe
ro eos deberet expēdere: vt ꝑꝫ ex dictis in
qōe. lv. Scđo qꝛ ſtat ꝙ ꝗ cābit hꝫ ab alio
recipe argenteā monetā ꝑuā ī maxīa ꝗ̄ti-
tate: ⁊ ſic hꝫ ſubire magnos laboꝛes ī nūe
rando ⁊ etiā minuta moneta in tāta multi
tudine nō eſt cōmode portabiliſ ad alia lo
ca. Tertio qꝛ ſtat ꝙ floꝛ. quē A dat B ē nō
ſolū equalēs ſꝫ lōge melioꝛ cōibꝫ floꝛ. ꝗ̄re
A vult hēre a B nō ſolū monetā argenteā
ſolitā dari ꝓ cōi floꝛ. ſꝫ vnū denariū vltra.
Itē etiā ordinariꝰ campſoꝛ vel ꝗ̄ſi talis nō
hꝫ tot cās accipiēdi ⁊ etiā tātundē lucri qñ
dat ſolū numiſma illiꝰ patrie ꝓ alio eiuſdē
ſic qñ dat extraneū ꝓ intraneo aut ecōtra
ſi ꝑl'es hꝫ laboꝛes in ſcđo caſu ꝗ̄ꝫ in ꝑmo.
ſcꝫ colligēdi extraneū numiſma.

Sexta ꝯclō. Duobꝫ modis cōtin
git A lucrari ī cābio Prīo
ex ſolo diuerſo curſu valoꝛis monete: ita
ꝙ nihil accipit vltra id qđ dat ſꝫ ꝙ numiſ
ma vtriuſꝗ̄ꝫ currit ibi vbi fit cābiū. vt ſi A
daret numiſma huiꝰ patrie ꝓ numiſmate
alteriuſ qđ tñ etiā hic currit: ꝗ̄ꝫuis alibi ſit
maioꝛis valoꝛis ⁊ A recipiēdo hic: dat B
tantundē de numiſmate huiꝰ patrie: ꝗ̄ꝫtuꝫ
numiſma B hic valet. ſi ꝫ A alias etiaꝫ ſi
nūc nō cābiuiſſet vel añꝗ̄ꝫ ſciret ſe campſu
rū diſpoſuerat ſe in aliā regionē iturū: tūc
deferēdo illđ numiſma ſecū lucrabiẛ. imo
ꝯtingere ꝑt ꝙ numiſma ī aliena patria plꝰ
valeat ꝗ̄ꝫ in ꝓpria vt de facili poſſet exēpli
ficari ī obolis ſpirenſibꝫ ꝗ nō equalēt no-
ſtris obolis ⁊ tñ añꝗ̄ꝫ habebamꝰ copiā no
ſtroꝝ oboloꝝ ⁊ ſpirēſes ad noſtrā patriaꝫ
deferebantur ꝑari valoꝛe cum nr̄is curre
bāt. contingit A lucrari nō ex diuerſo va-
loꝛe monete vel ſaltē nō ex ſolo tali. imo ꝑ
hoc ꝙ A aliter ꝗ̄ꝫ ꝑ diuerſuꝫ valoꝛē vl̄ ſal
tem preter illud lucrū etiā ꝗ̄rit aliud. Exē
plum. vt ſi A dat B vnū numiſma ꝓ alio:
nec vnū illoꝝ ē meliꝰ hic vel alibi ꝗ̄ꝫ aliđ:
imo eꝗ̄leſ ſꝫ tñ exꝗ A obſeꝗẛ B aliꝗ illoꝝ
obſequioꝝ. ſcꝫ ꝑmo ſcđo ꝗ̄rto vl̄ ꝗnto. de
ꝗbꝫ patuit ī ꝑcedēti ꝯcluſiōe. iđ accipit ali
ꝗd vltra id qđ accipit vel accipiet o īno eꝗ̄
le numiſma ab ipō B. Et hec ꝯclō differt
a materia ꝗ̄rte ꝯcluſionis. qꝛ in ꝗ̄rta ꝯclu-
ſione ponunẛ cauſe vel rōnes ꝓpter ꝗs li-
cet ipi A lucrari: ſed in hac ſexta ponuntur
modi ſm quos lucraẛ.

Septima cō cluſio. Cam-
bium eſt con-
tractꝰ ex genere ſuo licitꝰ. ⁊ h̄ ſiue ſit purū
ſiue ſit impurum per admixtionem mutui
Prima pars ꝓbaẛ dupliciter. Primo ſic.
qꝛ ꝑmutatio rerū diſtinguēdo rē ꝯ numiſ-
ma ē ꝯctꝰ ex gn̄e ſuo licitꝰ. igiẛ etiā ꝑmuta-
tio numiſmatū ꝗ dr̄ cābiū. tꝫ ꝯña. qꝛ nō vi
deẛ maioꝛ rō d ꝑma ꝗ̄ꝫ d ſcđa. Nā ꝙ ꝑma
ē licita ex gn̄e eſt qꝛ ē recipere rē cuiꝰ valoꝛ ē
ꝯmēſurabil' valoꝛi alteriꝰ rei: et neutra ē ꝓ
hibita alienari d vno dn̄o in aliū: iđ ea ꝑ
mutatio ē ex genere licita. mō illa rō etiam

habet locũ in numiſmatib⁹. Nã aliquod eſt numiſma cuius valoꝛ nõ eſt infinit⁹ ſed finitus ⁊ cõmenſurabilis valoꝛi alterius numiſmatis: et neutrum ipſoꝛum eſt ꝓhibitum alienari de vno dño in aliũ. igit coꝛũ permutatio erit ex genere licita. Scdo ꝙ ſi nõ: maxime q: in cambio venderet et emeretur numiſma qđ nõ eſt emibile nec vendibile ſaltẽ licite: cum ſit adinuentum ad hoc vt ſit mediũ emptionis ⁊ venditionis ⁊ nõ extremum. Sed hoc nõ obſtat pmo: q: in cãbio nõ emit nec vendit pecunia: etiã de facto: immo impoſſibile eſt ꝙ emat vel vendat de facto. et ſic nec licite nec illicite emitur vł vendit. vt pꝫ ex ſcda ꝯclõe. Scdo etiã q: nõ ſequit: ħ nõ ẽ adinuentũ ad talẽ vſum: igit illicitũ eſt eo vti ad eũ: put patuit qõe. lxxix. ꝯcluſione tertia. Scda ps ꝓbat. q: rõnes iã adducte ꝓcedũt de cãbio ſm ꝙ cambiũ ⁊ ſic de puro cãbio. Nõ ſi cãbio admiſceat mutuũ admiſcet ei ꝯtract⁹ q etiã eſt ex genere licitus: modo contractus mixtus ex duobus licitis ex genere etiam eſt licitus ex genere.

Octava cõcluſio. Cambiũ tã purum ꝙ̃ mixtũ ꝑt taliter veſtiri omnibus debitis circumſtantiis ꝙ erit cõtractus ſimpliciter licitus. De puro probatur. quia ſtat ꝙ ibi ſit ⁊ ſeruetur congruum quis quid cui cur vbi quando ⁊ quõ. De impuro patꝫ eodẽ modo: q: mutuũ qđ ei admiſcetur: etiam cõtingit veſtiri omnib⁹ congruis circũſtantiis.

Nona ꝯcluſio. Cambiũ tã purum ꝙ̃ mixtũ mutuo ꝑt ſeptẽpliciter depꝛauari. q: ꝯtigit quãlibꝫ ſeptẽ circũſtãtiarũ req̃ſitaꝝ tã ad cambiũ purũ ꝙ̃ ad mutuũ incluſũ i cãbio deficere. Utputa ſi cambiẽs eſt ꝓhibitus cambire: vel ille cui cãbit eſt ꝓhibit⁹ recipe cambiũ vł ipm numiſma illi⁹ generꝭ eſt ꝓhibitũ. vel cambiũ fit ꝓpter illicitũ finẽ vel in loco vel in tempoꝛe prohibito vel nõ ſeruat debitus modus. ⁊ eodem mõ poſſet de mutuo incluſo induci.

Decima ꝯcluſio. Cambium depꝛauat multiplr ex pte circũſtantie q̃mõ. pꝫ enumerãdo nouẽ exempla. Et pma ſex pone ꝓpoꝛtionabiliter pecunia ſic poſita ſũt ſex vltima exẽpla de circũſtantia quõ circa ꝯmutationẽ rerũ in fine ꝓcedẽtis q̃ſtionis. Pmũ aũt exẽplũ an etiã ħ habeat locũ in numiſmate ⁊ quõ habeat locũ patebit ex dicẽdis in. xj. cõcluſione. Septimũ exemplũ eſt qñ dans monetã purã intermiſcet malos denarios paruos. puta qui ſunt ſciſſi rupti aut peregrini: et de hoc dic ſub diſtinctione habita in ſimili in queſtione. lv. Octauũ exemplum eſt quando ratione mutui in cambio interuenientis accipit alter ab altero aliquid. Nonum quãdo ratione ſeruitij vel intereſſe A accipit aliquid a B vltra valoꝛem ſui numiſmatis: qđ tñ ſuperacceptum ſi cõparetur ad tale ſeruitiũ vel intereſſe eſt nimis magnum. et ſic accipit nimis magnã mercedem ſeruitij aut nimis magnã refuſionẽ ſui intereſſe.

Undecima concluſio. Ad ſciendũ ſi in cãbio ſeruetur circumſtãtia quomõ ſeu debitus modus valent ſex ſequentes regule. Pꝛima ꝙ cõfeſſoꝛ inquirat ſi tale cãbium quale ſibi ꝓponitur paſſim ineant preſſi neceſſitate ⁊ nõ preſſi. Secunda ꝙ inquirat ſi eſt cõſuetũ in tali regno tale cambiũ. Nam ſi ſoli preſſi inirent nec eſſet cõſuetũ ibidem: tunc eſſet ſuſpectum de iniquitate ex parte alterius. Tertia regula ꝙ videat ſi A accipiens aliquid ratione pꝛime cauſe. ſcꝫ ſeruitij in quo per operas ſuas ſeruit B: accipiat mercedem nimis magnã reſpectiue ad tale ſeruitium. puta quia A ſingulis attentis leuibus expenſis: opera et induſtria poteſt diſponere ꝙ releuet B in illis incõmoditatib⁹ et diſpendijs de q̃bus eſt habitum in tertia ⁊ quarta cõcluſionib⁹. Si enim tunc vellet accipere magnam mercedem illud eſſet ei illicitũ. Unñ A debet attendere ꝙ non accipiat ab vno ſolo campſuario tantũ q̃ntum meretur tota induſtria ⁊ opera ſua per quam procurat ea q̃ cedũt i cõmoditatẽ ⁊ releuamẽ B q: talia ñ cedũt ſolũmõ i bonũ ⁊ releuamẽ B. imo plurimoꝛũ alioꝝ qui etiam recipient ab A cambium. et ſic etiam illis ſeruiunt. et ideo a ſingulis q̃bus ſeruit debet ita accipere ꝙ nõ vnus vel duo totam mercedẽ debitã opis ei⁹ ſoluãt. Sicut in

ſimili mercator rõne operarũ habitarũ vẽdendo mercẽ pluris q̃ emit: nõ debet ab vno emptor ſuoꝝ q̄ emit aliquid mercis ſue tãtundem lucri velle recipe vt ſcꝫ oẽs ſue induſtrioſe ope expenſe ꝛ labores ſibi ſoluant per illũ: ſed debꝫ ꝓportionabiliter a ſingulis accipere aliquantulũ. Et ex hoc ſequit̃ ꝙ nõ licebit A in caſu ſexti modi ſuuẽdi tantundẽ velle habere lucri a B q̃tum B cogeret̃ in expenſis et periculis ſuſcipiendis ſubire: ſi met ſuum numiſma transferret in alium locũ. Quia ꝛ ſi A cenſeatur virtualiter ſibi numiſma illuc transferre: tñ in illa tranſlatione nõ transfert ſolam pecuniã B: ſed cum hoc etiã multas alias res ob quaꝝ tranſlationẽ meret̃ etiã ab alijs recipe mercedẽ q̃ a B. Et eodem mõ ꝓportionabiliter dicendũ eſt in alijs ꝑcedentibus q̄nqꝫ modis ſeruiẽdi. Quarta regula. ſicut varia ſunt documẽta tradita ad cognoſcendũ valorẽ mercis: et ꝑ cõſequens ad cognoſcendũ q̃nti liceat venditori eam vendere ꝛ emptori emere q̄ patuerunt q̃õe. lvj. Sic ex eiſdẽ ꝑñt plurima documẽta trahi ad cognoſcendũ valorẽ numiſmatis A ꝛ etiã B. vt ſic ſciatur q̃tũ debeat alter ab altero exigere: ꝛ q̃tum B debeat A offerre. Rõ huiꝰ regule ẽ. q: ſicͭ in adductiõe ꝛ ↄſeruatõe reꝝ venaliũ mercator expenſas apponit curas opas ꝛ labores ꝛ ſubit ꝑicula: ſic in adductiõe ꝛ cõſeruatiõe numiſmatũ campſor apponit labores curas ꝛ operas ꝛ ſubit ꝑicula. et ſicut merx creſcit aliq̄n in bonitate extrinſeca: ſic etiã numiſma: et eodẽ modo etiã vtrũqꝫ decreſcit. ideo recurre ad q̃ſtionẽ. lvj. vbi diffuſe poteris talia documẽta etiam pro cambio extrahere. Quinta regula. Si cambio ſit admixta mutuatio caueat̃ ꝙ ille ex cuius pte eſt mutuatio: nihil accipiat ab alio ꝑtextu mutui: alˀs fieret cambium vſurariũ. et hoc patuit circa quartũ ꝛ q̄ntum modos ſeruiendi. Sexta regula. Si A accipiat aliq̄d a B rõe intereſſe vltra valorẽ ſui numiſmatꝭ: oportet ꝙ illud ſupacceptũ nõ ſit maius q̃ ipſum intereſſe requirat. et ꝙ ſeruent̃ conditiones tacte queſtione. xxx.

Duodecima ↄcluſio. Cãbium nõ deprauat̃ ꝑ hoc ꝑciſe ꝙ A accipit plus a B q̃ ei dederit: ſeu ꝑ hoc ꝙ lucrat̃ ſeu ꝙ dat vilius numiſma ꝛ recipit melius. imo licite põt hoc fieri. ꝓbat̃ dupliciter. Primo ſic Quia q̃uis in cõtractibꝫ inter cõmutabilia debeat eſſe eq̃litas: alioq̄n violabit̃ iuſticia cõmutatiua: tñ ſi ꝑter hoc ꝙ aliquis cũ aliq̃ cõmutat aliq̄d ꝓ alio: etiã ſeruiat alteri vel patiatur intereſſe ꝓpter eũ: poterit plus ab eo recipe q̃ ei dederit. Nõ ſic eſt in cãbio: q: ꝙ A accipit plus q̃ dederit nõ eſt rõne cõmutabilis qð A dat B: ſꝫ rõe illiꝰ. q: A ꝑter hoc ꝙ dat B cõmutabile: etiã ſeruit B in ſeruitio qð tanti eſtimatur in q̃to A plus accipit q̃ dederit vel accipit rõne intereſſe qð A patit̃ ꝓpter B: qð ꝓ ſui refuſione req̄rit tantundẽ q̃tũ A plus accipit q̃ dederit B. illo igit̃ pluri reciſſo in reliq̃s adequantur cõmutabilia: et cũ hoc refundit A ſeruitiũ vel intereſſe ſicut ꝛ iuſticia req̄rit vtrũqꝫ illoꝝ fieri. Et ex hoc ptꝫ ſolutio argumẽti qð poſſꝫ fieri ↄtra q̄rtã ↄcluſionẽ dicẽdo ꝙ ſit ↄ iuſticiã cõmutatiuã ꝙ alter plus accipiat q̃ dat. ptꝫ eñ ſolutio ex iã dictis. Põt etiã aliter dici ꝙ etiã ſi A accipiat meliꝰ numiſma q̃ ſit illud quod dat B. tamen non accipit plus q̃ ſimpliciter loquendo dat B. licet plus accipiat q̃ dederit in numiſmate B. Nam A dedit B tam numiſma q̃ etiam ſeruitiũ operarũ vel ꝓ eo paſſus eſt intereſſe ꝛ in ordine ad vtrunqꝫ illorum quod A impendit et dat B: nõ accipit plus q̃ dat ſed equiualens. Secundo ꝓbatur cõcluſio ſic. Quia ſi rector reipublice conduceret aliquem: puta A ad hoc ꝙ expenſis et periculis reipublice tanq̃ famulus eiuſdem adduceret numiſmata ex alienis regnis ad que ſui homines ſepe haberent ire. et cuſtodiret etiam illa expenſis ꝛ periculis eiuſdem: colligeret deniqꝫ varia numiſmata ꝓprie patrie. ſcꝫ minuta et magna et mediocria: q̃tenus hoĩes in ꝓmpto inuenirent omnia genera q̄bꝫ cõmode poſſent neceſſaria ꝛ vtilia humano victui diſponere. Inſuper toto die ſederet in domo vel tabula numerando hominibus petentibus cambium et expectando eoſdem petentes nunc illa nunc alia numiſmata permutare. Nec tamen illa numiſmata

eſſent A:nec lucrũ ſi qđ inde pueniret ſed
reipublice ſeu preſidentis eidem: talis A
inquam mereretur mercedem a republica
ſeu a rectore eius. Ergo eadem ratione ſi
A proprijs expenſis et periculis talia ad
ducit:aggregat:numerat atqꝫ preſtolatur
hominẽs:ipſe poterit vltra hoc ꝙ numiſ-
ma oĩno eq̄le dat ꝑ eq̄li:velle aliq̄d ſupac
cipere ab hoĩb9 q̄b9 ſic ſeruit:vt ſibi labo-
res:expẽſe ꝛ picula refundant:q̄s et quas
etiã hoĩes ĩ pmo caſu tenerent ſoluere rei
publice:ꝑ q̄nto de fiſco vel camera reipu
blice daret A merces ꝑ oĩb9 talib9 ad quẽ
fiſcũ vel ꝑ cõmunib9 onerib9 republice cõ
tribuere haberẽt hoĩes illi9 patrie. Tenet
aũt pdicta ɔña. Primo ex identitate rõis:
vt patuit. Scđo a ſimili:q2 ꝑ talẽ viam ſo
let in ſimili ꝑbari:ꝙ negociatio ſeu merca
tio eſt licitus actus. quã viam q̄ ad nego
ciationẽ tãgit Sco. in. iiij. diſ. xv. ꝛ patuit
in qõe. l. Ergo etiã ſilis via hic valebit ad
ꝑbandũ cambiũ eſſe licitũ. maxime cũ cã-
bium ſubſeruiat neceſſario negociatiõi:tã
lucratiue q̄ȝ iconomice. q2 neutra fieri põt
ſine numiſmate:et ſepe oporteat negocia-
torẽ habere numiſmata alia q̄ȝ actu habe-
at. puta:oportet eũ habere parua cũ habe
at magna: vel ecõtra. vel oportet hĩc alte-
rius patrie cũ ſolũ habeat ſue patrie.

Ex predictis ſequuntur. xj. correlaria q̄b9
impugnant modi dicẽdi alioꝝ de cambijs
Primũ eſt ꝙ nõ valet diuiſio q̄rundã di-
ſtinguentiũ cambiũ in tres ſpẽs. immo in
q̄ttuor vel quinqꝫ dicentes:ꝙ quoddã eſt
qđ dicit minutũ. ſecundo q̄ddã qđ dicit ꝑ
lr̃as. tertio quoddã đr ſiccũ. quarto q̄ddã
qđ ſapit naturã ſecũdi ꝛ tertij. quoddã ꝓo
et q̄nto qđ a cãpſorib9 romanis exercet ꝑ
ut illas ſpẽs refert dñs Antonin9 in ſcđa
parte ſumme ſue. Exemplũ pmi. Ut ſi A
exiſtẽs campſor recipit vnũ denarium in
cambio vni9 floreni. Exemplũ ſcđi. vt cam
pſor dat hic. c. florẽ. B volens hĩc ab eo
c. vj. florẽ. in alio loco. vel recipit h. c. vj
florẽ. volens B ſolũ dare. c. in alio loco.
Exemplũ tertij. B indigẽs florentie. x. li-
bras groſſoꝝ (q̄ ſunt vel intelligunt eſſe. c.
ducat. petit ab A florentie ſibi dari. c. vj.
florẽ. vel plus vel minus ſm ꝙ tũc florẽ-
tie currit cãbiũ florenoꝝ ad. x. libras groſ-
ſorum ſeu ad. c. ducatoſ:eo ꝙ. c. ducati (ſeu
qđ equalet. x. libris groſſoꝝ) valẽt floren
tie. c. vj. florẽ. vel aliquantulũ plus vel
minus:ea tñ lege tradit A pdictã ſummã
florenoꝝ B:vt B ſibi intra vnũ menſem
reſtituere teneat tantũ q̄tũ intra. x. dies cõ
putandos a die celebrati cõtractus valẽt
x. lib. groſſoꝝ in ciuitate venetiarũ q̄ aliq̄n
valẽt plus aliq̄n minus. ꝛ ſic aliq̄n A lu-
cratur aliq̄n perdit licet vt in plurib9 lucre
tur. Exemplũ q̄rti. B indigẽs florentie pe
cunia petit ab A. c. florẽ. ſtatim tunc ſibi
dandos. ꝛ B vult. c. florẽ. in alia ciuitate
ſcꝫ venetijs reſtituere A vel miniſtro vel
ſocio eius ibi degẽti. debebit tñ B illã re-
ſtitutionẽ facere in moneta currẽte in vene
tijs. et vt hoc fiat mittit lr̃a cambij ad ve-
netias vt ibi fiat talis reſtitutio pdicta. q̄
miſſa ꝛ recepta fit reſtitutio in moneta ibi
currẽte. et ſic A lucrat:q2 cõmuniter plus
ibi recipit q̄ȝ dederit florentie. et hoc rõne
variationis valoris monete. Et illud cam
bium etiã đr cambiũ ꝑ lr̃as:eo ꝙ interue-
nit lr̃a. ſed tñ eſt diſſimile a ſcđa ſpecie vt
ptꝫ. q2 pter naturã ſecũde ſpeciei quã q̄ ad
hoc ꝑticipat ꝙ B in tpe atqꝫ loco diſtanti
bus debet facere ſolutionẽ A. etiam ꝑtici
pat naturã tertie ſpeciei q̄ ad hoc ꝙ A q̄rit
lucrum ex incremẽto valoris monete in q̄
debet B facere ſolutionẽ. qđ incrementũ
eſt veriſimiliter affuturũ:q̄uis etiã poſſit
nõ ɔtingere. Exemplũ q̄nti. Clericus ro-
me impetrauit beneficiũ vel gratiã expe-
ctatiuã:et cũ habeat ſoluere annatã ſeu p-
mos fruct9 bñficij ꝑ medietate camere a-
poſtolice infra breue tps ſm taxã q̄ ibi ha
betur:accipit ab A cãpſore nomĩe cambij
certã ſummã pecũie vt habeat ſoluere ſol-
uenda camere aplĩce. et A obligat eũ ad
reſtituendũ ſibi illã ſummã ĩ illo loco vbi
eſt beneficiũ qđ B impetrauit:vel vbi re-
ſidebit B poſt receſſum de romana curia.
et hoc de moneta ibi currẽte. Et vltra lu-
crum quod A cõſequitur ex varietate mo
nete ibi reſtituende vult ſibi dari aliquan-
tam penſionẽ. vtputa de centenario quin-
qꝫ vel ſex vel ſeptem ſm diuturnitatẽ tem-
poris maiorẽ vel minorẽ ꝑ quod habet ex
pectare de reſtitutiõe pecunie. ꝛ facit A fie
ri inſtrumentum obligationis:non ſolum
pecunie tradite B:ſed etiã illi9 ſupaddẽde

penſionis:et hoc in tali forma q̄ſi nō ſolū
illam ſummā quam A tradidit B rome eſ
tunc tradiderit:ſed q̄ſi ſibi tradiderit etiā
illā ſummā ad quā aſcendūt penſiones q̄s
A vult habere a B.vt ſi A tradidit B ro
me centū florenī.et obligauit ipm̄ ad reſti-
tuendū ſibi alibi.c.vj.in alia moneta:tunc
inſtrumentū canit q̄ A ſibi tradiderit.c.vj
florenī.reſtituēdos ſibi tali tpe in tali loco.
Quod aūt hec diuiſio nō valeat patet ſeptē
pliciter. Primo ſic.q̄: pmū cambiū nō di-
ſtinguit ab alijs ſpecie.q̄: ille modus dicē
di ptendit q̄ primū dicat minutū ex eo:q̄:
A q̄d modicū accipit vltra valorem eius
q̄d dat B:in alijs aūt nō modicū. Modo
cambia nō diſtinguunt ſpecie p hoc q̄ cā-
pſor magnū vel paruū q̄d accipit:ſic nec
magnum ⁊ paruū variāt ſpeciē. Si enim
in ſcd̄o et alijs ſpeciebꝫ modicū q̄d accipe-
retur ⁊ in pmo multū:adhuc poſſent ſuffi
cienter alia via diſtingui.ſcꝫ q̄: in pma nō
interueniret dilatio vel expectatio ex pte al
terius eorū. Nā ex q̄ in alijs q̄ttuor inter-
uenit dilatio:in pmo autē nō.ſufficienter
p hoc diſtinguerent:q̄: primū eſſet cambiū
nō mixtū mutuo. Alia autem eſſent mixta
mutuo.ſic autē mutuū diſtinguit ſpecie a
cambio puro:ita ꝯtract⁹ exiſtēs ſimul mu
tuū ⁊ cambiū diſtinguit ſpecie a puro cā-
bio. Scd̄o:q̄: ille mod⁹ dicēdi ptendit q̄ſi
ſcd̄m diſtinguat a pmo p hoc.q̄: in ſecun-
do interuenit lr̄a:nō ſic in pmo. Sed hoc
nō variat ſpēm.q̄: etiā ſi nulla lr̄a interue-
niret in ſcd̄o:dummō dilatio interueniret
ex pte A vel B:et in pmo nō interueniret
dilatio:ipa ſufficienter diſtinguerent.quia
primū eſſet purꝫ cambiū:ſcd̄m aūt eſſet cō
tractus mixt⁹ ex cābio ⁊ mutuo.igit diſtin
gueret ſpecie a pmo ex p̄dicta rōne. Et eo
dem mō dicendū eſt de alijs tribꝫ ſequenti-
bus.q̄: etiā in illis eſt mutuū admixtū vt
patebit. Tertio:q̄: q̄rtū eſt ex forma ſe-
cundi cambij ipm̄ eq̄ non eſt cambiū ſic q̄
eſt cambiū. Nā in eo nō ſpecificat an tales
florem q̄ ad min⁹ in indiuiduo ſint diſtin-
cti a prioribꝫ ſint dandi ipi A:vel an nō re
ferat ſi ijdem in indiuiduo dent vl̄ nō.q̄:
q̄rtum eſt ex forma ſecūdi cābij nō ei repu
gnat q̄n p B ſoluant A ijdē florenī.i indi-
uiduo .et ſi hoc fit nō poterit eſſe cambiū:
vt pꝫ ex tertia ſuppoſitiōe pncipali.igitur

ſecundū poterit eque eſſe nō cambiū ſicut
cambiū. Quarto:q̄: tertiū cambiū eque
nō eſt cambiū ſicut eſt cambiū. Nam ſi A
idē numiſma in indiuiduo recipit a B q̄d
ei dederat(ſicut ē poſſibile eo q̄ nec eſt cō-
tra formā caſus tertij cambij)impoſſibile
eſt eſſe cambiū in veritate ſed erit purum
mutuū. Nam de ſubſtātia cambij eſt q̄ A
aliud numiſma ad minus in indiuiduo re
cipiat q̄ꝫ dederit. Vn̄ in ꝯtrahendo tertio
cambio(q̄rtum eſt ex eius forma poſita in
eius exēplo)non curat an B idē numiſma
det A q̄d ab eo recipit vel an aliud. Et ſic
A eque parat⁹ eſt recipe idē in indiuiduo
ſicut aliud.ḡ eque non eſt cambiū ſicut eſt
cambiū.et de facto cōtingere pōt q̄ idē in
indiuiduo recipit q̄d dat.ḡ d̄ facto erit nō
cābiū ſed purū mutuū. Quinto:q̄: ter-
tium nō neceſſario diſtinguit a ſecūdo.q̄:
in vtroqꝫ A dat numiſma et expectat ſibi
reddi numiſma nō curato vel ſpecificato
an ſit idē numiſma vel aliud.et tertiū ſolū
differt a ſcd̄o p hoc q̄ in ſcd̄o A quantifi
cat etiā q̄ītitate diſcreta numiſma ſoluen-
dum ⁊ nō valorē:ſed determinat locū ex-
traneum in q̄ eſt ſoluendū:ſed in tertio q̄ꝫ-
tum eſt ex forma exempli ei⁹ ſup̄ poſiti nō
determinat locum.an ſcꝫ in eodē loco vel
alio debeat ſibi facere ſolutionē:nec etiam
numiſma ſoluendū quantificat q̄ātitate
diſcreta:ſed tm̄ valorē eius futurū in loco
determinato.hoc autem nō variat ſpeciē
ſicut permutatio nō diuerſificat p hoc ſpe
cie q̄ frumentū dandum pro meo frumen
to eſt alibi vel hic:et in maiori valore vel
equali reddendū. Sexto: quia quartū
cambium nō diſtinguitur a tertio niſi per
hoc q̄ in tertio nō obligat B p̄ciſe ad dā-
dum A numiſma q̄d ſit aliud ſiue in indi-
uiduo ſiue in ſpecie. Immo etiam ſi idem
in indiuiduo reſtituat ſanſſit forme cōtra-
ctus.et ideo pōt eſſe nō cambiū.ſed in q̄r-
to aſtringit B ad reſtituēdū numiſma q̄d
ſit aliud nō ſolū in indiuiduo:imo etiā in
ſpecie:⁊ h̄ ſiue rōne materie ſiue rōe forme
Jō neceſſe ē in q̄rto includi cābiū.⁊ q̄: etiā
interuenit lapſus tpis et expectatio.iō ſil
ſūt ibi cābiū ⁊ mutuatio. Et ſi dicꝭ.quō ḡ
q̄rtū diſtiguet a ſcd̄o.dicēdū q̄ ſolū ex pte
lucri q̄d q̄rit A. Nā in ſcd̄o lucrū illud ē fi-
xum et determinatū:ſꝫ in quarto nō ē fixū

Nam ſi moneta in qua B debet facere ſolutionē non creuerit in valore: A nihil lucrabitur, imo ſi decreuerit ꝑdet. et dato ꝙ creuerit: tñ q2 creſcentia eſt varia: ideo nō habet determinatū lucrū ſaltē in diuerſis cambijs vbi etiā equale capitale tradit in cambio. Septimo. q2 quintū etiā nō differt ſpecie ab alijs, ſcʒ a ſcdo. q2 ſi A in ſecundo illud plus qd eſt ſibi lucrū acciperet nō rōne obſequij tranſlatiōis pecunie ſed rōne dilationis q̄ eſt expectatio ⁊ mutuatio: etiā faceret id qd in quinto cambio fit: et ſic eſſet cambiū ſecundū ⁊ quintū. Ex illis igit̄ ſequit̄ ꝙ nō oportet tot ſpēs ponere. ſʒ cū oīs diuiſio ꝓmaria debeat eſſe bimēbris, debet primo diſtingui cambiū in duas ſpecies. ſcʒ in purū ⁊ impurū. Et purū erit illud qd alij dicūt minutū: ex eo ꝙ ī tali nō tantūdē ſupaccipit campſor ſicut in alijs: non tamen ex hoc diſtinguitur ab alijs vt patuit. ſed per hoc ꝙ in illo B mox retradit A aliud numiſma. ⁊ ſic cū A in ꝓuo obſequat̄ B iō etiā ꝓuū q̄d accipit ꝓ mercede. Impurū vero cōprehēdit ſub ſe ſcdm q̄rtū ⁊ q̄ntū ſed nō cōprehēdit tertiū: imo nec ſcdm: niſi ī tertio ⁊ ſcdo obligetur B ad reſtituendū aliud numiſma exiſtēs ad min⁹ aliud in indiuiduo.

Secundū corrclarium eſt. Ex nō valet dictū Jo. de lignano in. c. fi. de vſuris. dicēns ꝙ qñ campſor cambiēdo recipit vnū denariū ꝓ cambiēdo flor. ꝙ nō videt̄ campſor bñ excuſabilis nec bñ tut⁹ in ↄſcīa: niſi attento intereſſe vel curſu monete. Nā tūc videt̄ q̄ri fruct⁹ de pecūia q̄ nō parit. Itē q2 pecunia eſt inuēdibilis. Sed pʒ ꝙ nō ſolū rōne intereſſe pt campſor aliq̄d accipe vltra valorē ei⁹ qd dedit: vel rōne varij valoris monete: ſed etiā rōe obſequij impēſi: vel qd impēdit B. vt patuit in q̄rta ↄcluſione. vel etiā qñ eſt in magna q̄ntitate recipiēda ꝓua moneta. vel qñ nō eſt illa ita cōmode portabilis. et ſic de alijs vt in q̄nta ↄcluſione fuit dictū. Nec obſtat qd ꝓmo obijcit̄. q2 illd qd campſor ſupaccipit ñ ratione pecūie accipit ſed rōe obſequij ⁊ opa rum ipſius A q̄bꝫ ſeruiuit ipſi B. Ad ſcdm pʒ rñſio in ſecunda cōcluſione.

Tertiū corrclariū eſt ꝙ ex ꝓdictis pʒ q̄d ſit dicendū an ſecūdum cambiū ſit licitū. Nā pʒ ꝙ ex q̄ A in ſcdo cambio ſeruit B et etiā mutuat eidē. iō ſi rōe dilatiōis tpis ſeu mutui aliq̄d acciperet a B vltra valorē dati: A eſſʒ vſurarius. Si aūt rōe alteri⁹ obſequij ſcʒ diſtātie loci. vt puta q2 oporteret de natura cābij ꝙ B in eodē loco vbi recipit daret A aliud numiſma: nūc aūt A ↄtentus ē ipm in alio loco recipe: ⁊ ſic virtualiter fuit B ꝓinde ac ſi ſuo nūcio illā pecuniā d alio loco ad ſe trāſferret: tūc de ſe eſt licitū cābiū: ſed tñ oportet ꝙ nō nimis multū accipiat ꝓ hmōi obſeq̄o. Et q2 ſub illo ſcdo cābio ↄtinet̄ etiā cābiū in q̄ econtra B mox dat ſuū numiſma A: et A traditur⁹ ē B aliud in alio loco p⁹ lapſum tpis: ⁊ ſic B mutuat A: ⁊ A obſeq̄t B in virtuali trāſlatiōe pecunie ſue in aliū locū in bonū B. iō vt ſit licit⁹ ipſi B opꝫ ꝙ B ñ ꝓtēdat lucrū aut obſequiū ex ſuo mutuo. Et ex illis etiā pʒ ꝙ errāt q̄ iuſtificādo ſcdʒ cābiū hūt ꝓ fundamēto. q2 ibi nō ſit mutuū. Nā ibi ē mutuū cū cābio. ſiue fiat ī forma ꝓmi mēbri ſiue in forma ſcdi mēbri. Scdo q2 nō ē indiſtincte iuſtificandū: q2 cū ibi ſit mutuum oportet ꝙ rōne mutui nihil accipiat̄.

Quartū corrclariū ꝙ q̄uis q̄dā ſnīa Hoſti. p⁹ Goff. cōtineat veritatē: tñ oportet ei aliq̄d addere Dic̄ enī ꝙ ſi q̄s mutuat pecuniā recepturus ad certū terminū mōetā alteri⁹ gener̄ ī auro vel argēto: ⁊ fac̄ h̄ iō vt in eſtimatiōe lucret̄ vſurari⁹ ē. ſec⁹ ſi nō facit ad finē lucri: ſed ad obſequiū recipiētis: tūc enī licite pt recipere ſcd̄m eſtimationē tpis ⁊ loci: qñ et vbi faciēda ē ſolutio: ſic tñ ꝙ ī ei⁹ intentiōe fuerit ꝙ ſi talis pecūia vel alia res fuiſſet facta vilior: illā ſic viliorē recipiat. ſec⁹ ſi ñ habuiſſet talē intentionē: q2 tūc nō eſſet licitū. Hec ille. Nā q̄uis verū ſit qñ eſt mutuū aut nō cambiū. aut etiā ſi ſit cambiū ⁊ ei ſit admixtū mutuū: et rōe dilatiōis tpis q̄rat illud lucrū. ſec⁹ tñ qñ eſt cābiū licʒ mixtū mutuo ⁊ ipe q̄rit lucruʒ rōne cambij. puta ex diuerſitate valoris monete: aut ex obſeq̄o rōe diſtātie loci. q2 tūc nō opꝫ ꝙ ſit illicitū. Mō qñ ille q̄ tradit alteri pecuniā. puta A tradēs pecuniā ipſi B obligat eū ad reſtituēdū aliud numiſma: tūc eq̄ ꝓt eſſe cambiū ſicut mutuū. q̄uis ex quo adijcit ꝙ alter non niſi poſt lapſum temporis

teneť eum ſoluere: ibi interueniat mutuū numiſmatis ſoluendi p B: ſed nō oportet q pecuniā quā primo tradidit B cenſeať ei mutuaſſe. immo poteſt cenſeri ei cambij noie dediſſe. Nec videtur obſtare rationi mutui alteritas generis alterius monete. qz licet moneta reſtituenda dicať alterius generis in materia vel figura monete: nō eſt tñ alteritas tanta quin vtraqz moneta dicať pecunia vel numiſma. Unde ſi dem tibi vnū florenū in moneta reſtituendū mihi poſt annum: ſi in auro vel groſſis reſtituis nō deſinit eſſe mutuū. vel ſi cōtendas q illa alteritas obſtat mutuo: eo q diſtinguuntur ſpecie. ſicut ſi triticū reſtitueret p auena conceſſa. ſequiť q oportet dicere q ibi ſit cambiū: quia numiſma p numiſma te datur. ⁊ tñ nihilominus eſſet mutuatio admixta: eo q A expectando B de numiſmate alterius generis cenſeť ei mutuaſſe illud numiſma alterius generis: licet nō cēſeretur ei mutuaſſe ſuū numiſma qd nunc ei tradidit. Preterea in hoc q dicit q ad hoc q A recipiēdo numiſma alterius generis maioris valoris vitet vſurā oportet q fuerit illius ppoſiti q etiā ſi illud aliud fuiſſet tunc vilius factū: etiam ipm recepiſſe voluiſſet: nō videť hoc eſſe verum etiā ſi eſſet ibi purū mutuum. quia tūc mutuans teneret ſubire damnū: qd nō eſt verum regulariter. Immo pōt cōcurrentibꝫ cōditionibꝫ quibuſdā velle habere vltra ſortem rōne damni ſibi emergētis. de quo vide q̄ dicta ſunt in qſtione. xxxviij. cōcluſione ſcda ⁊ etiā qſtione. xxx.

Quintum correlariū. Ex pdictis ptz q̄d dicendum ad tertiū cambiū an ſit licitū vel nō. Nam ſi deber de rigore ſcolaſtico reſponderi et ſcdm q forma illius tertij cambij eſt illimitate ſuperius poſita in primo correlario: tunc dimiſſis alijs modis dicendi Dicendum p duas diſtinctiōes ⁊ duo dicta. Prima diſtinctio eſt q aut A ⁊ B ſpecifice intendūt. q A det h genus numiſmatis ⁊ B ſoluat aliud genus intra menſem. Utputa cōmoditas B inducit B vt illud genus accipiat ab A ⁊ aliud genus reſtituat. Aut nō intendūt h ocimo apud eos nō refert an idem detur vel aliud. nec B ppter alietatē ſui numiſmatis qd hic vł alibi habet vel habebit petit pecuniā ab A de illo genere. In pmo caſu nō eſt oino purū mutuum cū B ſit aſtrictus ad id qd eſt contra vel ad minus pter naturalia mutui ſcz ad alteritatē numiſmatis. Uñ pōt dici eſſe cambiū. immo ſi intendunt illam ſpeciem cōtractus etiam eſt cambiū. q̄uis cambio illi ſit admixtū mutuū. Nā eſt cambium ex pte numiſmatis qd A dat B: et eſt mutuū ex parte expectatiōis illiꝰ numiſmatis qd B dabit A. In ſecundo vero eſt purum mutuū. Secūda diſtinctio. Aut B debet ſolutionem facere in loco A vel in alio loco diſtanti. Nā exemplum poſitū nō ſpecificat an ibi vel alibi reſtituat B ſuū numiſma ⁊ tñ ex illo pendet reſpōſio: eo q ſi in alio loco eſt ſoluendum: A ſeruit B pter mutuū. ſi aūt non in alio loco: nō ſeruit ei pter mutuū. Primum dictū habet duo mēbra. ⁊ eſt q in pmo caſu cōtractus eſt illicitꝰ A ſi rōne expectatiōis ſeu mutui admixti quo B ad tēpus expectat de numiſmate reſtituēdo q̄rit illud lucrū qd obuenire expectať ex variatione valoris numiſmatis. Si aūt ratione obſequij quo ſeruit B in recipiēdo aliud genus numiſmatis i alio loco cum hic deberet ſibi dari q̄tum eſſet de natura cambij: nō eſt de ſe illicitus plus q̄z ſecunda ſpecies. Attñ in tertio cambio quo ad caſum huius primi dicti ⁊ ſignanter q̄ ad ſcdm eius membrū iam iuſtificatū eſt ſingulariter cauendū ne mentiať iniq̄tas ſibi Utputa ſi A in veritate nō eſt animatus ſpecifice ad cambiū. nec de p ſe habet oculum ad alietatē numiſmatis ſibi reddendi licet alietas ſit in pactū deducta p forma. Nec B curat an tūc hoc numiſma recipiat ⁊ poſtea aliud ſoluat vel an idem. ſolū em̄ q̄rit habere numiſma p ſua neceſſitate ſubleuanda. tunc em̄ A nō eſt campſor ſz verus mutuator: ideo, niſi poſſit allegare obſequium aliqd quo A pter mutuū ſeruiat B: A eſt vſurarius. et hoc ꝯtingit q̄n in eodem loco A recipiet ſolutionē ⁊ non in alio. quia tunc nō apparet obſequium aliud a mutuo rōne cuiꝰ poſſit ſperare lucrum. Secundū dictū in ſcdo caſu licet ſit purū mutuum: tñ ſi A ſeruit B non tm̄ via mutui: ſed etiam alterius obſequij. ſcz qz vult recipere ſolutionē in loco diſtan.

et ſic ſeruit ei nō tm̄ rōne temporis q: dat
dilationē:ſed etiam rōne loci.quia in alio
loco vult cōtentus eſſe recapere numiſma
idem vel aliud nō indiſtincte eſt damnan
dus vel approbandus.ſed dicendum ꝙ ſi
rōne dilationis temporis q̄rit illud lucrū
eſt vſurarius:ſi rōne obſequij ſcꝫ recipien
do in alio loco:cum ad illud obſequiū ipe
A faciat vel fecerit operas vel expēſas nō
eſt illicitus:dummō illud lucrū ſic vt mo
derata merces correſpondēs obſeq̄o.Se
cus autē ſi in eodem loco recipiet ſolutio
nem.Quantū igitur eſt de rigore ſcolaſti
co nō indiſtincte cōdemno vt quidā:nec
etiā indiſtincte iuſtifico.Credo tamē illos
qui indiſtincte damnauerūt ipm intellexiſ
ſe in caſu vbi nō reſpiciat A nec B ad a
lietatem numiſmatis:nec etiam eſt A ſolu
tio facienda alibi ſed in eodē loco.ꝛ ſic nul
lum obſequium ibi interuenit ꝑter mutuū
et ſic eſt damnandus cōtractus. Et q̄uis
in caſu quo iuſtificaui ſit de rigore ſcola
ſtico iuſtificandꝰ:tn̄ nō facile corā ipentis
ꝛ maliuolꝭ ē approbandꝰ:q̄ꝛ apud illos fa
cile mentiꝛ iniquitas ſibi et forte vſuras ſu
as ſub pallio tali exercerēt.

Sextum correlariū.Stādo in
forma tertij cābij non
valet deciſio Lauren. de ridolfis de eodē
an liceat vel nō niſi intellexerit caſuꝫ mō
tam tacto. Arguit enim pro et cōtra:ꝛ tan
dem ſic cōcludit ꝙ q: ſub ſpecie lucri ꝛ in
tentione plus accipiendi q̄ſ ſit qð tūc mu
tuatur.et quia vt plurimū ſic ꝯtingit ꝛ alꝭ
mutuans nō mutuaret conſulo vt omnes
abſtineant:et remittit ꝑ maiori declaratio
ne ad quaſdā alias q̄ſtiones ſui tractatus
Ex quibus ſatis clare haberi poteſt ꝙ cō
tractus eſt ſm eum vſurarius.Hec inquā
reſpōſio deficit dupliciter.Primo:quia ꝑ
inde loquiꝛ aci in illo ꝯtractu ſic eſſet mu
tuans ꝙ non haberet etiā cambiū locum
in eo.Nam ipm qui tradit pecuniam non
nominat campſorē ſed mutuatorē:et tamē
cōtingit ꝙ ipe ſit campſor etiam in hoc cō
tractu:licet etiam tunc ſimul ſit mutuator
reſpectu tamē diuerſi numiſmatis. eſt enī
tunc campſor ꝑ quāto tradit ſuum numiſ
ma alteri volēs habere aliud ꝑ illo.ſed eſt
mutuator pro quāto illud qð alius debet
ſibi dare expectat dando ſibi dilationē tē
poris.Secundo q: indiſtincte cōſulit vt
abſtineatur:ꝛ tn̄ ex quo contra eius formā
nō eſt ꝙ ſolutio per B fiat in alio loco:tūc
taliter cōtingit ipm fieri vt ſit per omnia ſi
milis ſecūdo cambio.ſcꝫ ſi ſolutio debeat
fieri in alio loco:niſi ꝙ lucruꝫ in tertio nō
eſt ita certum ꝛ fixum ſicut in ſecūdo.ergo
ſi nō cōſulit indiſtincte abſtinendū a ſecū
do:eadem ratione nec a tertio.Nam diſſi
militudo ꝑdicta ſi quid ad condemnatio
nem operareꝛ:potius hoc operaretur cir
ca ſecundū q̄ſ circa tertium:cum lucrū in
ſecundo ſit certū ꝛ fixū nō ſic in tertio.

Septimum correlariū.Ar
gumenta eiuſ
dem que facit pro et cōtra tale cambiū nō
valent cōtra deciſionē poſitā in q̄nto cor
relario.Nam principale argumentū eius
pro illo cambio eſt tale.quia aut ibi ē mu
tuum aut cambiū.Si mutuum: tunc ex q̄
redditur idem qð mutuatur:et eadem q̄n
titas ſcꝫ decem libre groſſorū hinc ad mē
ſem et tot fuerūt modo mutuate:igiꝛ nul
lum eſt ibi incrementum ſortis:et ſic nulla
vſura.Si autem eſt hic cambium tūc for
tius videtur ꝙ nō ſit vſura:quia vſura nō
eſt niſi in mutuo. Et ꝑ maiori cōfirma
tione illius argumēti tollit euaſionē dabi
lem ad primū membrū.Nam contingeret
aliquem dicere ꝙ q̄uis A nō recipiat niſi
decē libras groſſoꝝ ꝛ etiā decē ei mutua
uerit:tn̄ decē lib.quas recipit A plus va
lent q̄ſ decem libre quas A dat B et ſic lu
cratur.Sed cōtra hoc diceretur(vt ipe ar
guendo dicit)ꝙ q̄uis plus valeat ille de
cem libre nūc q̄ſ alie tunc valebāt:tn̄ ꝑpter
hoc nō ſequitur ꝙ vltra decē libras recipi
at:immo decē tm̄.Et q: aliq̄s poſſet iterū
euadere dicēdo ꝙ licꝫ A nō recipiat plus
i numero vl' mathematica q̄titate:tn̄ reci
pit plus in q̄ntitate ciuili.ſcꝫ in valore.ꝛ h
ſufficit vt ſic vſurarꝰ.Huic ſecunde tacite
euaſioni quā ipe nō exp̄mit vult occurre
re ꝑ hoc ꝙ arguēdo adducit duo exempla
in q̄bꝰ cōtingit ꝙ mutuās nō eſt vſurarꝰ:
etiā ſi ſors quā recipit a mutuatario plus
valeat illo tpe quo recipit q̄ſ valuerit ſua
q̄n ei eā mutuauit. Primū exemplū.Si
vides ꝙ valor floreni alteraꝛ de tpe ad tē
pus ex cauſis diuerſis. Pone ergo ꝙ ho
die mutuem tibi vnū florenū.ꝑ q̄ tibi trado

x

monetā ꝑut nūc floreñ. valet ⁊ facio te de
bitorē in vno floreñ. et poſt mēſem debes
mihi reſtituere floreñ. in auro vel ī mone-
ta: ⁊ cū reſtituis valet plus ī vno ſolido ꝙ̄
ꝓus cū tibi mutuaui: nō pecco recipiendo
in vno ſolido plus. q̄ꝛ qḋ plus valet eſt ex
curſu tp̄is. Vñ ſi eum interea retinuiſſem:
etiā fuiſſem ↄſecut⁹ tantundē. nō ergo de-
bet mihi nocere ꝙ tibi mutuaui: et tñ no
ceret mihi ſi nō poſſem illū ſolidū a te reci
pere. Scḋm exēplū. Si mutuaui tibi
ex charitate modiū frumēti aň tp̄a tūc va-
lentē ſex ⁊ hodie valētē ſeptē: licite poſſem
hodie modiū recipe: ita ꝙ nō ob h̄ poteris
mihi velle tāto min⁹ de frumēto reſtituere
q̄nto nunc plus valet modi⁹ ꝙ̄ ꝓus: q̄ꝛ ſic
reciperē damnū. q̄ꝛ ſi reſeruaſſem frumētū
mihi vſq̄ ad illud tp̄us ſic intendebā: ego
tāti potuiſſem vēdidiſſe nūc tp̄is. Ad h̄
ꝗ argumentū cū ſuis ↄfirmatiōib⁹ dicen-
dum ꝙ nō cōcludit q̄n tertiū cambiū ſup̄
dictū ſit illicitū ſm̄ tenorē diſtinctionū et
dictoꝝ poſitoꝝ in q̄nto correlario. ⁊ dico
ꝙ deficit tripl'r. Primo: q̄ꝛ arguēdo ſuppo
nit q̄ſi aut ſit mutuū tm̄ aut cābiū tm̄. mō
dico ꝙ nūq̄ eſt ſic cābiū q̄n etiā ſit mutuū
ꝗuis ↄtingat ecōtra ꝙ ſit mutuū ⁊ non ſit
cambiū. Scḋo q̄ꝛ poſito ꝙ eſſet purū mu
tuum vt i caſu ſcḋi dicti: tūc ſm̄ diſtinctio-
nem ibi poſitā eſt illicitū: et ad argumētū
dicendū ꝙ ſufficit ꝙ A ex intentiōe recipi
at plus in q̄titate ciuili ſcꝫ in valore. licet
nō recipiat plus in q̄titate mathematica ⁊
nūero. Et cū adducit duo exēpla in ↄ̄riū
Dicēdū ad vtrūq̄ ꝙ in vtroq̄ exēplo mu
tuās ē vſurari⁹ qñ ex intentiōe illi⁹ pluris
ↄſequēdi mutuat. ſec⁹ qñ illḋ plus ꝑter in
tentionē et ſolū re ipa ⁊ euētu rei cōſequit̄
et nō ex intentiōe: vel ſi erat met ſeruatur⁹
vſq̄ ad illud tp̄s q̄ ſibi eſſet ſic plus valitu
rum iuxta ea q̄ in ſimili dicta ſūt ī q̄ōe. lvj
et in q̄ōe xxxviij. Tertio deficit cū dicit.
ſi eſt cambiū: igit̄ non erit ibi vſura: q̄ ↄ̄ña
hic nō valet. Nā ſi ſit cambiū nō tñ eſt ſic
cambiū q̄n ſit ei admixta mutuatio. igitur
ibi pōt eſſe ſedes vſure. Scḋo arguit ↄ̄
illud tertiū cambiū oñdendo ip̄m eē illici
tum ſic: q̄ꝛ aut eſt mutuū aut cambiū. Si
mutuū: igit̄ eſt ibi vſura p. c. nauigāti. Si
ſcḋm ⁊ ↄ̄ctus cābij q̄da mmō eq̄pollet vē
ditioni: tūc cū pecunia ſit inuēdibilis ⁊ ſi-

militer ei⁹ vſus q̄ nō ē aliud ꝙ̄ pecunie cō
ſumptio: ⁊ eſt inſeꝑabilis. iō vnū ſine alio
vēdi nō pōt. nec etiā vtrūq̄ ſimul tāq̄ al-
terū creſcat ꝑ alteꝝ in valore: iuxta notata
ꝑ Jo. an. ſup̄ regula pcc̄m. de reg. iur. ſeq̄t̄
ꝙ ↄtractus nō eſt licit⁹. Hec ille. Sed
illud argumentū nō cōcludit q̄n tertiū cā-
bium ſup̄ dictū ſit de rigore ſcolaſtico lici-
tum ſm̄ tenorē diſtinctiōis ꝑdicte: et dico
ꝙ argumentū illud deficit tripliciť. Pͦ
illo defectu q̄ etiā defecit argumentū p̄ce-
dens. Scḋo: q̄ꝛ poſito ꝙ eſſet purū mu-
tuū adhuc poſſet ſaluari licitū ſm̄ diſtin-
ctionē poſitā in ſcḋo dicto q̄nti correlarij.
Et ad capitulū nauigāti. qḋ allegat dicen
dum ꝙ illud loq̄t̄ in caſu q̄ rōne mutui vł
dilatiōis tp̄is vł expectatiōis expectat̄ ve
riſiī'e lucrū qḋ mouit aliquē ad mutuan-
dum: nō aūt in caſu q̄ mutuās nihil expe-
ctat rōe dilatiōis tp̄is: ſed ſolū expectat ali
q̄d tāq̄ mercedē ꝓ opis ⁊ obſeq̄o q̄d ꝑter
dilationē tp̄is ſeruit mutuatario in hoc ꝙ
vult ſortē reſtituendā recipe in loco diſtāti
ab eo in q̄ teneretur mutuatari⁹ ſibi facere
ſolutionē. et ſic vult mutuatario ſupplere
laborē trāſferēdi reſtitutiōꝫ ſortis de diſtā
ti loco ad locū in q̄ deberet fieri reſtitutio.
Tertio: q̄ꝛ ſi dic̄t̄ ꝙ ſit cābiū non ↄcludit
ꝓbatio in ↄtrariū: q̄ꝛ in tali cābio nō ven-
dit̄ pecunia nec vſus ei⁹: ſed transfert̄ tam
dñium ꝙ̄ vſus pecūie in ip̄m B ↄ̄ctu ꝑ-
mutatōis: nec trāſfert̄ ꝓprietas ſine vſu nec
ecōtra: nec trāſferēs ꝑ eo ꝙ trāſferēdo do
miniū pecūie etiā ſimul transfert vſum ei⁹
vel ecōtra: exigit aliq̄d mai⁹ ꝙ̄ ſi trāſferret
alterū tm̄: cū ↄſtet nō poſſe vnū ſine alio
trāſferri. Nō pecūia licꝫ ſit inuēdibilis tñ
nihilomin⁹ ē trāſferibil' ī aliū ꝑ ꝑmutatōꝫ.

Octauū

correlariū. Reſpōſio ſ. Bernardini non ē ſuf-
ficiēs de eodē tertio cābio niſi intelligat̄ vt
ī fine q̄nti correl'. dixi. Nā īdiſtincte dic̄ ꝙ
talis ↄ̄ctus eſt oīno illicit⁹ ponēs tres rō
nes. Prima q̄ꝛ ibi ē contract⁹ mutui cū
intentiōe recipiēdi vltra ſortē hīne ad mē-
ſem qḋ eſt ꝓhibitū. Scḋo q̄ꝛ ſperat̄ lucrū
numi qḋ nō licet. lxxxviij. di. c. eiiciēs. Ter
tio eſt illicit⁹: q̄ꝛ fit cū dāno ꝓximi ſcꝫ reci-
pientis pecuniā ad cambiū. Nā experientia
teſte (q̄ magiſtra eſt oīm) talia cābia ſūt ho
diernis tp̄ib⁹ ſubuerſio et deſtructio oīm

ciuitatū. Hec ille Sed hec mīſſio deficit p̄mo ſub certa diſtinctiōe illud cambiū eſt licitū vt patuit in q̄nto correlario. Scd̄o: q: motiua eī° nō ɔcludunt ɔ̄ deciſionē ibidem poſitā Ad p̄mū eīn dicendū q̄ ibi p̄tee cambiū verū: et q̄uis tūc etiā ſit ei ad mixtū mutuū: tñ nō oportz q̄ expectet vel q̄rat lucrū rōe mutui ſeu dilationis tp̄is. imo ſtat q̄ A ſolū q̄rat lucrū rōe diſtantie loci i q̄ B facit ſibi ſolutionē ſui numiſmatis. z h̄ pōt A cū in illo fuiat B p̄ter mutuū Ad ſcd̄m dicēdū. q̄ ſi ɔcluderet: eq̄ cōcluderet q̄ nec p̄mū cābiū nec ſecundū eſſent licita. q: etiā ibi ſperat lucrū num. q: in illis A intēdit acq̄rere lucrū mediāte numiſmate qd̄ aliunde attulit z collegit. Vñ ad canonē dicēdū q̄ intelligit qñ q̄s de numo q̄rit lucrū p̄ h̄ q̄ cū alteri p̄ mutuū ɔcedit ad vſum q̄ eſt eī° ɔſumptio. ſecus qñ colligit z adducit numos vt vnlit cū illis fuiat reipublice z p̄ ſuis op̄is mercedē cōgruā recipiat p̄ ſua ſuſtentatione.

Ad tertiū dicendū q̄ qñ A rōne illi° q̄ in alio loco recipit numiſma B accipit lucrū p̄po: tionatū obſeq̄o q̄ obſeq̄t B: nō dānificat eū ſic nec ille q̄ accipit mercedē ab eo cui de aliq̄ extraneo loco affert ad hūc locū pecuniā: nec h̄ eſt deſtructio ciuitatū. Vñ ſi ɔcluderet: eq̄ ɔcluderet q̄ etiā ſcd̄m cābiū eſſz illicitū. q: etiā ibi A accipit a B aliq̄d vltra illō qd̄ recipit ab eo numiſma equalēs: ſed illud ſup̄accip̄e nō eſt dānificare cū fiat cū vtilitate equiualēti quā A impēdit B. Et q̄ allegat exp̄ientiā: dicendum q̄ illa exp̄ientia hz locū in illo cābio i q̄ vel rōne mutui ſeu dilatiōis tp̄is accipit illud lucrū vel cū ſolutio B fit in eodē loco. z ſic A ei nō obſeq̄t ex p̄te loci: vel ſi rōne obſequij z diſtātie loci accipit: tñ nimis multū lucrū exigit. Sed in hoc cū ſ. Bernardino cōuenio q̄ cauendus eſt mō tacto in p̄mo dicto q̄nti correlarij.

Nonū correlariū. Ex eiſdē patz q̄ rñſio q̄rundā alioꝝ de eodem tertio cābio nō eſt ſufficiēs q̄ dicunt indiſtincte q̄ tale cambiū eſt licitum: z q̄ ibi nō eſt ɔtract° mutui ſed cābij. quā opinionem ſequit̄ F. de triuiſio vtriuſq̄ iuris doctor: aduocat° ɔſiſtorialis in q̄dā ɔſilio ſuo ſup̄ dictis cābijs edito. Sz illa rñſio deficit dupl'r. P̄mo: q: illud cābium eſt ſcd̄m diſtinctionē poſitā illicitū: adeo nō eſt indiſtincte iuſtificandū. Scd̄o q: nūq̄ eſt ſic cābium q̄n etiā ſit mutuū vt patuit. agit̄ ibi eſt p̄iculū vſurarie inīq̄tatis. Et nō ſolū eſt inſufficiēs. imo ſi intelligat̄ etiā in caſu q̄ A nec hz reſpectū ad alietatē numiſmatis nec ad alietatē loci diſtātis: vt ſi in eodem numiſmate z in eodē loco B facit ſolutionē A: eſt ſimpl'r p̄nitioſa z dānabil' rñſio.

Decimū correlariū. Ex p̄dictis etiā patz q̄d ſit dicendū de q̄rto cābio an ſit licitū vel nō. Nā cū q̄rtū ſapit naturā tertij z ſcd̄i: nō facile ē diſtinguere quō ſit licitū z quō illicitū vt patz intuenti. Vñ nec illud indiſtincte dāno ſic quidā: nec indiſtincte iuſtifico. Nec ex illis motiuis ip̄m iuſtifico ex q̄bꝰ tripl'r conantur q̄dā ip̄um iuſtificare arguentes p̄mo ſic. cābiū eſt ɔ̄tus licit° z q̄rtū eſt cambiū: igit̄. Scd̄o: q: illud cābiū eſt vtile z neceſſariū reipublice. Tertio: q: eccl'ia romana ip̄m tolerat Nā ad p̄mū dicendū q̄ cābiū eſt de ſe licit° ɔ̄tus ſed nō oē cābiū: ſi inq̄ā argumētū valeret etiā oīs venditio et emptio eſſet licita. Ad ſcd̄m. nō ſeq̄t: cōtract° ille ē vtilis: igit̄ eſt licit°. Nā etiaz mutuatio vſuraria ſepe eſt tp̄aliter: et ſcd̄m quid vtilis tā mutuāti q̄ȝ mutuatario z tñ eſt illicita. P̄terea illud q̄rtū cambiū in caſu q̄ dixi ip̄m eē illicitū nō ē vtile niſi negatiue. i. min° damnoſum: h̄ eſt. Juuat ſepe ip̄m B ad vitandū maiora dāna. ſz tñ etiā in illo dānificat̄ ſicut etiā de vſura dixi q̄oe. xxij. Ad tertiū pōt negari aſſumptū. q: eccl'ia corp̄o q̄ p̄dicat in gn̄e ɔ̄ oēm ɔtractū iniquū z vſurariū z facientibꝰ eos imponit p̄niam i foro ɔſc̄ie p̄ cōſtitutionē canonū cōditoꝝ ɔ̄ faciētes iniq̄s ɔtractus et vſurarios: tūc punit z ſic nō tolerat: q̄uis nō p̄cedat ɔtra tales p̄ penas fori exterioris: eo q̄ p̄ q̄relā ad aures iudicis nō deferunt̄: ad q̄s ſi deferrent̄ punirent̄ detectis malicijs palliatis Ex vero q̄dā nitunt̄ ip̄m indiſtincte iuſtificare p̄ q̄ddā ſile: nō cōcludit cū dicūt. Si q̄s p̄curaret ſibi magnā q̄ntitatē bononeoꝝ i florētia vbi vn° valet. xxiiij. denarios z deferret eos bononiā vbi vn° valet. xxvj. denarios: illō eſſet licitū. vt patz ex ſexta ɔcluſiōe. z poſſz i terra nr̄a ſile poni de nr̄is monetis vt i eadē ɔcluſiōe patuit. Ergo etiā q̄rtū cābiū erit

licitū. Nā nō eſt ſic: qꝛ in ꝑdicto exemplo nullū interuenit mutuū ſ3 pura ꝑmutatio equalētis ꝓ equalenti. et ꝙ A lucrat: illud lucrū eſt merces laboris deportationis in aliū locū ⁊ exercicij ſue induſtrie. Sed ī caſu q̄ q̄rtū cābiū eſt illicitū eſt in eo mutuū gr̄a cuiꝰ lucrat. imo ſtat ꝙ nullū ſit ibi cābiū ſ3 purū mutuū. Nā B indigēs pecūia florēe: vt ſibi ꝓuideat accipit ab A centū a pte rei vt ſortē mutuatā nō vt numiſma vniꝰ generꝭ ꝑmutandū cū numiſmate ſuo exiſtēte alteriꝰ generis. qꝛ hic B nō h3 numiſma de illo vel de alio gn̄e: imo nullu3 oīno h3 hic vel alibi vt poſſibilis eſt caſus ſed ſperat ſe tp̄e intermedio acq̄ſiturū numiſma qd̄ reſtituat A non curato an illud qd̄ ſe ſperat acq̄ſiturū ſit illiꝰ vel alteriꝰ generis: dūmō ꝑ ipm ſatiſfaciat A q̄ nūc ſibi indigēti pecunia ſuccurrit mutuando.

Vndecimū correlariū. Ex ꝑdictis etiā p3 q̄d dicendū de q̄nto cābio an licitū ſit vel nō. Nā dicendū ꝑ vnā diſtinctionē ⁊ q̄tuor dicta. Diſtinctio eſt ꝙ in eo ſunt duo cōtractꝰ: imo tres. ſc3 cambij ꝓ q̄to tradit vnū genꝰ numiſmatꝭ ⁊ vult hr̄e aliud ⁊ nō idē. Scd̄o eſt ibi mutuū ꝓ q̄to numiſma ſibi retradendū vult expectare vt illud ſibi tradat alio tp̄e. Tertio eſt ibi ꝯctus facio vt des: qꝛ ꝑter mutuū ē etiā ibi obſequiu3 rōe loci diſtātis in q̄ A eſt ꝯtentꝰ ſolutiōe3 a B recipe: cū B deberet ſibi ī h̄ loco ꝓpin quo dare q̄tū eſſet ex natura tā cambij q̄ mutui. ita vt ſi B in alio loco vellet dare oporteret ꝙ B ſuis expēſis illd̄ faceret afferri A. nūc aūt ꝓprijs expēſis vl' induſtria ꝓcurabit vel ꝓcurauit ſibi afferri vel q̄ſi afferri. ḡ ſi ꝓ h̄ petit ſibi mercedē ꝯbit ꝯtractu facio vt tu B des mihi aliq̄d. Primū dictū. Si A recipit lucrū rōne cābij a B: nō ē ꝯctus illicitꝰ A. qꝛ ī h̄ fuit B rōe diuerſitatis generꝭ numiſmatis q̄uis ſi nimiſ multū lucri accipiat ꝓ illo obſeq̄o fiat illicitꝰ. Scd̄m: ſi A recipiat lucrū aliq̄d a B rōe dilatiōis tp̄is: et ſic rōe mutui eſt vſurariꝰ. Si aūt rōe obſequij qd̄ ei impēdit ex pte loci diſtātis nō eſt illicitꝰ: dūmō merces ꝓportionet obſeq̄o. Tertiū ſtando ꝑciſe ī forma caſus exēpli poſiti de q̄nto cambio ꝯctus ē illicitꝰ. qꝛ ibi notāter dr̄ ꝙ A vult ſibi dari ꝑ B aliq̄d incrementū ſc̄m diuturnitatē tp̄is maiorē vel minorē ꝑ q̄d h3 expectare B. Nō in hoc ſatis inſinuat ꝙ A q̄rit incrementū rōe dilationis tp̄is. ſecꝰ ſi diceret ꝙ ſc̄m diſtantiā loci maiorē vel minorē ⁊c. vt patuit in q̄rta cōcluſione circa q̄rtū modū obſequēdi. Et dato ꝙ ꝑmū nō poneret in forma caſus: adhuc videt ꝙ alia rōe ex forma caſus ſit illicitꝰ. qꝛ adhuc ibi notāter dr̄ ꝙ A exigat aliq̄d ꝓ cētenario: ⁊ ſic videt ꝙ exigat ꝓ ſorte mutuata. Si aūt dicat ꝙ intelligit ſic ꝓ centenario. i. ꝓ obſequio qd̄ circa receptionē cētenarij in alio loco fiendā ei impēdit: ponitur. Quartū dictū ꝙ q̄uis ſic intelligendo h̄ qd̄ eſt ꝓ centenario ⁊c. ille ꝯctus ſaltē q̄tū eſt de ſe ⁊ de rigore forme ſit licitus in vno intellectu: tn̄ in alio erit illicitꝰ. Prima ps ꝓbat. qꝛ q̄uis in illa forma ponatur ꝙ ꝑter lucrū qd̄ exurgit ex diuerſitate valoris monete q̄rit aliud lucrū: ⁊ ſic videri poſſet ꝙ illud aliud non poſſet accipe rōne alicuiꝰ obſequij q̄ in cābio ſibi ſeruiret cū iā ponat ꝙ illd̄ recepit ꝑ diuerſitate3 valorꝭ monete ex q̄ ē lucratꝰ: tn̄ nō eſt vez. q̄n vltra lucrū ſibi obueniēs rōne diuerſi valoris monete: etiā poſſit adhuc aliud lucrū accipe rōne alteriꝰ obſequij. ſc3 q̄ recipit ſolutionē in loco tā diſtāti: ita ꝙ lucrū qd̄ A ꝯſequit ex diuerſitate valoris monete reſpicit cābiū in ſe. ⁊ lucrū qd̄ vltra hoc cōſequit reſpicit obſequiū impēſum B ex pte alteritatis loci. Nā q̄ nō ſolū dat vnū genꝰ numiſmatꝭ alicui ꝓ alio gn̄e: ſed ꝑter h̄ etiā numiſma alteriꝰ generis receptūꝰ ē in alio loco diſtāti. ⁊ ſic q̄ſi allaturꝰ ē de tā diſtāti loco: ille duplr̄ ſeruit alteri: vbi ſi in eodē loco recipet ſolū ei ſuiret ſimplr̄. Si eñ A cābiret B numiſma vniꝰ generis ꝓ alio in h̄ loco. ⁊ in hoc loco etiā ſolutionē recipet ſuiret ei ꝓ q̄nto cōportaſſet numiſma alteriꝰ generis deſeruiēs B: ⁊ ſic dignꝰ eſſet lucro. ⁊ ſi aliq̄d ſibi obueniat ex diuerſitate valoris monete illud poterit licite recipere: dummō ꝓportionet eiꝰ ſeruitio. ḡ ſi A ꝑter h̄ ꝙ cōportauit numiſma deſeruiens B: etiā vult numiſma B alteriꝰ generis recipe in alio loco: et ſic ꝯtualr̄ ipm alibi afferre ⁊ ſupportare B a labore afferēdi ſibi huc: iterū erit dignꝰ mercede: et ſic erit duplici lucro dignꝰ. Scd̄m ſc3 ꝙ ī alio intellectu nō ſit ſaluabilis. ꝓbat. qꝛ ſc3 ſub

noīe lucri cambij qñ in forma caſus dicit̄ vltra lucrū cambij exurgens ex varietate valoris monete. cōprehendat̄ etiā lucrum debitū A ex eo φ in alio loco ⁊ diſtāti recipit ſolutionē: ⁊ ſic ꝓtualit̄ affert ad locū in quo dat cambiū eſt illicit⁹. q2 tunc non apparet rōne cuius accipiat reliquū lucrū niſi rōne mutui ⁊ dilatiōis tpis: et ſic eſſet vſurari⁹. niſi forſan allegaret intereſſe dāni emergētis vel honeſti lucri ceſſantis ſibi et hoc φ tāto tpe dz carere ſorte ſua. ſ. illo alio numiſmate qd ſibi mox fuiſſet tradendum ꝓ ſuo quo interim alibi vel hic potuiſſet dāna vitaſſe vel honeſta lucra que fuiſſe q̄ damna vitare non potuit nec illa honeſta lucra cōquirere: et hoc ꝓpt̄ carētiā illi⁹ ſui vel ſibi debiti numiſmatis. ſ3 tūc requirerent̄ multe cōditiones ad hoc vt ratione illius intereſſe poſſet q̄d accipere ꝑut patuit qōe .xxx. Ex qua q̄ſtione etiam pz q̄re hic dicā honeſta lucra. q2 nō haberet A allegare φ ſi interim illud numiſma habuiſſet vni alteri ꝓ lucro mutuaſſet qd ſibi nūc ceſſat. q2 hoc eum nō excuſaret ſed oporteret φ honeſtū lucrum ſibi ceſſaſſet: vt puta: q2 ꝓ illo numiſmate emiſſet poſſeſſiōes vl' honeſtā mercationē veriſimilit̄ lucroſam feciſſet: aut honeſto cābio ipm alicui cambiuiſſet et ſic lucratus fuiſſet. Ex illis igit̄ pz φ ꝑdictum cambium quintū nō indiſtincte cōdemno nec indiſtincte iuſtifico: ſed cū diſtinctiōe ꝑtacta: nec etiā in eo ſenſu in q̄ iuſtifico moueo: ex illis motiuis ex q̄bus mouent̄ q̄ indiſtincte ipm triplicit̄ nitunt̄ iuſtificare dicētes ꝑmo φ ex quo B ē in mora ſoluendi: igit̄ pōt p eū ab eo aliquid vltra ſortem. Secūdo rōne intereſſe: q2 ſc3 ſi A habuiſſet mox aliud numiſma cu3 eo aliq̄d lucratus fuiſſet q̄ nūc priuat̄. Tertio rōne periculi: q2 beneficiatus pōt mori ī via. ⁊ ſic poſſet campſor totum amittere vel cum magnis laboribꝰ et expenſis rehabere hec illi. Sed illa nō cōcludunt φ ſit indiſtincte licitū. Ad ꝑmū eīm dicendū φ A libere cōſenſit φ B poſt lapſu3 tpis ſibi daret numiſma: igit̄ illo tēpore nondū elapſo nō cenſet̄ B eſſe i mora rōne cuius poſſit A aliq̄d exigere a B. ſecus qñ B tpe elapſo nō ſolueret numiſma· q2 tunc eſſet in mora. et adhuc tūc non poſſet A aliq̄d exigere niſi poſſet allegare intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis cum cōditionibꝰ poſitis .xxx. qōe. Ad ſecundū pz ſolutio ex dictis. Ad tertium: ſi cōcluderet eadē rōne q̄bus mutuator poſſ3 q̄d accipere vltra ſortē. tutior eīm eſſet ad vtendū pecunia ſua qñ eam apud ſe retineret q̄3 mutuādo alteri. Preterea nō tradit niſi cum multis cautelis q̄bus ſe ꝓſeruat a periculo nō habēdi ſolutionē a B. Et dato φ eſſet ibi periculū aliqd: tamē nimis multū accipit ꝓ illo periculo. imo nec ꝓ periculo recipit ſed in veritate ꝓ dilatione ſolutionis: et ſic ꝓ mutuo. adeo eſt vſurari⁹. Et hec de cambijs dicta ſufficiant q̄tum eſt de rigore ſcolaſtico. Et q2 multipharia fraus et corruptio pōt latere in q̄buſdam modis cambiorū ſupra memoratis. ideo circa illos modos de quibꝰ eſt ꝓblema ⁊ varietas opinionū apud doctores an ſint liciti vel illiciti: et ſignāter circa illos q̄ ſunt habiles ad hoc vt ſub illis latere valeāt vſurarij ⁊ hoīes mente corrupti et circa illos qui habent ſpeciem mali: debet confeſſor ſeruare documentū illud qd ſepe cōmemoratū eſt ſuperius circa alios ꝯtractus difficiles ⁊ ancipites atq3 ꝑiculoſos ꝑut patuit qōe .xxx. ⁊ .lxvi. ⁊ .lxvij. ⁊ .lxxx. ⁊ .lxxxiiij. ſ. vt q̄tūcūq3 tales caſus poſſēt de rigore ſcolaſtico defenſari tāq3 nō vſurarij. aut al's cōtra iuſticiam cōmutatiuā: tñ ante factū ſūt omnino diſſuadēdi. imo aliqñ etiam poſt factū eſt imponēda penitentia actoribꝰ ꝑut patuit qōe .lxxx. Et etiam poſt actum ſunt actores inducendi ad oino abſtinendū de cetero a talibꝰ et cauſis memoratis qōe .lxxx. ⁊ etiā alijs locis.

Queſtio .C. et vltima.

Utru3 quando de aliquo cōtractu doctores tenēt cōtrarias opiniones: aliq̄bꝰ eum damnantibꝰ vt peccatum mortale. alijs aūt eum iuſtificantibus tāq3 licitū: et aliq̄s cōtrahit tali ꝯtractu cōtrahens peccet mortaliter. Et generalius pōt hec q̄ſtio moueri de q̄libet actu ſic ſc3. vtrū qñ de aliq̄ actu doctores tenēt ⁊c. Solutio q̄ſtionis ſtat in q̄tuor ſuppoſitionibꝰ. tribus cōcluſionibꝰ. et .xj. argumētorum ſolutionibus.

Prima ſuppoſitio.

Dupliciter cōtingit aliquē agere illū actū de q̄ doctores tenēt ꝑdicto mō ꝯrias opi-niões. Quia aut a pte rei ⁊ ſm veritatē ille actus ē dānatꝰ ⁊ mortale pctm̄. ⁊ ſic opi-nio eū damnās eſt vera. aut ille actꝰ nō eſt a pte rei nec ſm veritatē damnatꝰ ⁊ pctm̄ mortale. imo eſt licitꝰ vel ſaltē nō eſt mor-tale pctm̄. et ſic opinio eū iuſtificās vel ſal tem nō damnās vt mortalē: eſt vera.

Secūda ſuppoſitio. Aliquē pec-care agēdo actū d̄ q̄ eſt dubiū: mō tacto in titulo ꝯtingit dupliciť fieri vel intelligi. Primo rōne actꝰ acti. vt puta: q: actus eſt a pte rei damnatꝰ. Alio mō rōne temeritatis vel ꝯſcie. vtputa: q̄a licet actus a pte rei nō ſit illicitꝰ: tn̄ agens hz ꝯſciaz ꝓbabilē ꝙ ſit illicitꝰ. Et illi duo mōi adeo diſtinguunť ꝙ pñt ſepari ⁊ ſepa ratim inueniri. q: ſtat ꝙ q̄s peccet primo mō ſine ſecūdo. Vtputa: ſi ſine notabili re morſu ꝯſcie agit actū q̄ in re eſt damnatꝰ. Stat etiam ꝙ ſcd̄o modo peccet ſine pri-mo: vt. ſi actū in ſe licitū agit cū notabili ⁊ ꝓbabili remorſu ac reclamatiōe ꝯſcie.

Tercia ſuppoſitio. agēs actū de q̄ doctores tenēt ꝯrias ſen tentias mō tacto ī titulo eſt triplex. Quia q̄dā ē ſcietificꝰ lr̄atꝰ doctꝰ atq3 ꝑitus ad cō ſiderandū de illis opinionibꝫ ⁊ rōnibꝫ ac auctoritatibꝫ earundē. Quidā vero nō eſt talis. vtputa eſt illitteratꝰ ⁊ idiota in tali-bus. Vñ inter illos tāta differētia pt eſſe ꝙ illō qd̄ vni eſt ignorātia vincibilis: alteri eſt inuincibilis. et qd̄ vni imputať in pec-catū: alteri nō imputať. Sicut ⁊ vnꝰ illorū licet aliquā veritatē catholicam: puta ali-quā ꝓpoſitionē verā ꝯtentā in ſcp̄tura ca-nonica biblie ignoraret tā ignorātia pure negatiōis q̄3 ꝑue diſpoſitōis: ita intelligē do ꝙ ſi credat ꝯdictoriā eiꝰ verā credēdo nō peccet: dūmō nllā ſit in eo ptinacia: nō ſic alteri. adeo ꝙ ſi alſꝰ ignoraret eandem etiā ignorātia pure negatiōis ipe eſſet ob hoc culpabilis. puta q: vel ex officio vel gradu vel ex ſingulari q̄ ꝑditus eſt gr̄a in-genij: aut vehemētis applicatōis animi ad ſcripturas ſacras debebat ſcire. Immo ſi ignoraret eā ignorātia praue diſpoſitōis. ſc3 ꝯtradictoriā eiꝰ credēdo verā: vel du-bitādo de ipa veritate q̄ eſt catholica. ta-lis ignorātia ei īputareť in foro exteriori:

nota atq3 ꝓſumptio hereſis: et ſi adderet ſu ꝑa adheſio ⁊ ptinacia eſſ3 ſibi vera hereſis etiā ī foro ꝯſcie. Et ſi arguať. dubiꝰ ī fide infidelis ē. vt d̄r in. c. dubiꝰ. extra de heret. igiť dubitās de aliq̄ veritate catholica erit infidelis. ergo multo minꝰ nō licebit ei illā ignorare: ignorātia etiā praue diſpoſitio-nis. ſc3 credēdo oppoſitū eius verū. Dicē-dum. q̄ hoc intelligiť vbi q̄s dubitat d̄ illis q̄ ſm ſuū ſtatū gradū ⁊ gr̄am teneť explici ta fide credere. Si iterū arguať. q: Sco. in. iij. diſt. xxv. q. j. ar. ij. dicit: ꝙ q̄libet etiaz ſimplex teneť cauere errorē etiaz omnē ſc3 nō ſolū ꝯtrariū articulis cōmunibꝫ: ſ3 etiā oēm q̄ eſt cōtrariꝰ veritati ſcp̄ture canonis biblie. alr̄s enī error in fide ſtaret cū fide in-fuſa: qd̄ eſt falſum. q: ſic ſimul ſtarēt fides et hereſis. Dicendū ꝙ argumentū ꝓbat ve rum de errore cui accedit ptinacia. ille enī error eſt ſu̇a hereſis ⁊ infidelitas. et illō idē videť velle Sco. in fine eiuſdē ar. vbi di-cit ꝓbādo ſuū dictū: q: nō poſſet aliq̄s ꝑ-tinaciter adherere ꝯtrario alicuiꝰ veritatis in biblia q̄n iudicareť hereticꝰ.

Quarta ſuppoſitio. Varia pñt poni exempla de hoc ꝙ doctores de aliq̄ materia tenēt ꝯrias ſen-tentias. ⁊ in materia q̄dē ꝯtractuū patent plurima exēpla q̄ reqre in cōpluribꝫ q̄ſtio nibus ſcd̄i tertij ⁊ q̄rti tractatuū. S3 extra materiā ꝯtractuū exēplificando: primū et ſcd̄m patebūt ī ſcd̄a ꝑncipali ꝓbatiōe ſcd̄e ꝯcluſionis principalis. Tertiū exemplū. Sctūs Tho. tenet ꝙ ficte ꝯfeſſum nō o-portet recōfiteri: ſed ꝯfeſſio fictione ceſſan te erit valida. Alij aūt doctores cōmuniť tenēt ꝯtrariū: ſaltē de eo q̄ eſt ficte ꝯfeſſus fictiōe poſitiua. ſc3 q̄ ꝓpoſuit nō abſtinere: et nec illud ꝓpoſitū cū ſibi occurreret vt cō-fitendū voluit ꝯfiteri: vel q̄ a ꝓpoſito obti cuit aliqd̄ mortale ex cauſa illegitima. Q̄uis q̄dā nitanť opinionē ſcti Tho. expo-nere vt coincidat cū opinione alioꝝ: ſed h̄ nō apparet de eiꝰ mēte fuiſſe. Quartū exē-plū. ſctūs Tho. et Richar. tenēt: ꝙ exige-re actū matrimonialē tpe mēſtrui ſaltē na-turalis: eſt illicitū. imo quidā dicunt ipm eſſe mortale. et h̄ ꝓpter ꝑceptū legis Leui-tici. xviij. et etiā ꝓpter piculū infectiōis ꝓ-lis ſi tūc ꝯciperet. Immo etiā Richar. te-net ꝙ reddere illo tpe ſit illicitū. et Bapti.

dicit in ſūma ꝙ libēter reddēs illo tpe pec
cat mortaliter. Sco. etiā tenet ꝙ accedere
ad talē ſit mortale. imo inſpecta rōne eius
etiā cōuincit tenuiſſe ꝙ reddere tali mulie
ri ſit mortale, q2 illa redditio fit cum tranſ
greſſione maioris pcepti. vide eū in q̄rto
diſt. xxxij. Petr⁹ aūt de palu. tenet ꝙ nō ſo
lū reddere ñ eſt illicitū: etiā ſi ſciēter fiat: ſ3
etiā exigere nō eſt mortale etiā ſi ſcienter fi
at: et etiā ſi credat inde generari ꝓlem de-
fectuoſam. Quintū exemplū. Richar. ĩ
q̄rto dicit indiſtincte ꝙ exigere debitū tpe
ſacro nō eſt mortale niſi hoc faceret ĩ ɔtē-
ptum feſti vel eccłie. q2 tūc mortale eſſet: ſ3
reddēs in nullo peccat ſed tenet ad h. S3
Alex. de ales ponit caſum in q̄ exactio de
biti tpe ſacro eſt mortale pctm̄: etiam cum
nō fiat in cōtemptum. Ait em̄ in ſcd̄a pte
ſum. q. c. lxvj. mēbro ſcd̄o. q̄ nulla neceſſi-
tate ductus cauſa libidinis tantūde: tpe de
bito orationi petit inſtanter vel cōſtanter
carnalem copulam nō cauſa pcreationis
peccat mortaliter et h tpe orōnis ſolenni-
ter ſtatuto ab eccleſia. Et auctor piſanelle
etiā videt tenere ꝙ ſit mortale exigere illo
tpe ſi ſine magna difficultate pt abſtinere
eo ꝙ ibi videt interuenire cōtempt⁹ eccłie.
et idē dic de libēter reddēte. Sextū ex-
emplū. Sctūs Tho. tenet 7 bn̄ ꝙ excuſan
tur illi q̄ non ſoluūt q̄tam decime ex eo ꝙ
apud eos ɔſuetudo inueterata inaluit nō
ſoluēdi eā ꝓut lati⁹ dixi ĩ tractatulo defen
ſiuo illi⁹ opinionis ɔ canoniſtas. et tñ cō
muniter canoniſte dicūt ꝙ nō excuſantur.
imo ꝙ opio theologoꝝ ĩ hac pte ſit q̄ſi he
retica Septimū exemplū. Aliq̄ tenēt ꝙ
ſatiſfactio penitētialis ĩpoſita alicui ſi ex
pleat ĩ mortali ĩ qd̄ penitēs recidiuauit li
berat ɔfitentē: ita ꝙ nō tenet reiterare ean
dem ĩ foro eccleſie militātis. imo ſm̄ Sco.
talis etiā p eā ſatiſfacit in foro dei: ſic ſ3 ꝙ
illa ſatiſfactio licet nō ſit ɔdignas eſt tñ ex-
oluēs. Et eiuſdē opinionis eſt Jo. de ger-
ſona in regulis mādatoꝝ. Aliq̄ vero dicūt
ꝙ talis ſatiſfactio nō liberat q̄n teneat ea3
reiterare ſi ſaltē ſit talis ſatiſfactio q̄ nō re-
liquit effectum in ſatiſfaciēte poſtq̄3 actus
trāſijt ſicut fit in orōne. Et illi⁹ opinionis
eſt Tho. et Alber. q̄uis q̄dā intelligant h
ſic ꝙ tenet eam reiterare: hic vel alibi lucre
ita ꝙ hic expleta in mortali nō diminuit a-
liquid de pena in foro dei ſibi debita.

Octauū exemplū. In plurimis caſib9
dubitat ſi q̄s ɔtrahat excōmunicationem
maiorē vel nō. vñ ꝓpter obſcuritatē vel nō
ſufficientē expreſſionē ɔſtitutionū poſiti-
uarū: ſunt de illis cōtrarie ſnīe doctoꝝ: q̄
tñ ɔrietas de facili poſſet tolli de medio: ſi
ꝓlati eccleſie eſſent ſolliciti ad intendendū
illi q̄ pacē 7 ſalutē aiaꝝ reſpiciūt. q2 ſola vo
lūtate ɔdītoꝝ canonū volēt talē caſus cō
tineri vl̄ ñ ɔtineri ſub tal' ɔſtitutiōib9 ceſſa
rēt illē ɔrie opiniōes. 7 talia innumera pu
re poſitiua ſūt q̄ pdicāt ɔſcias hoim non
ſolū ĩ ɔſtitutiōib9 penalib9 cēſurarū eccle-
ſiaſticarū q̄ vltra modū ſūt multiplicate ĩ
magnū grauamē fideliū: in q̄b9 ē ɔrietas do
ctoꝝ. ſ3 etiā in alijs ñ penalib9 ſ3 pceptiuis
ɔſtitutiōib9 7 diſpoſitiuis mere poſitiuis:
q̄ etiā vltra modū ſūt multiplicate: ꝓut cō
querit b. Aug⁹. ad inq̄ſitiōes Januarij. et
h̄r in. c. oīa. di. xij. q̄ ſi hodie eēt lōge am-
plius q̄rulareť. Silr cū cognatio ſpūalis
ſit ex ſolo iure poſitiuo itroducta: poſſent
de facili tolli ꝓblemata q̄ ſūt circa eā. vt
puta: vtrū tenēs puerū p aliū tāq̄3 p pcu-
ratorē ɔhat cognationē ſpūalē vt q̄dā te-
nēt. vl' nō ɔhat vt alij tenēt q̄rū ſnīa veri-
or videť. ſic nec pleban⁹ ɔhit eā ſi adiutor
eius ipm baptiſet ex ei⁹ ɔmiſſione. 7 tñ ibi
ſubeſt piculū aiaꝝ ex ɔctu q̄ poſtea pt ori-
ri inter tales pſonas. Itē an cognatio ſpi-
ritualis cōpaternitatis tranſeat de viro in
mulierē quācūq̄3 carnalit' cognitā: etiam ſi
nō ſit vxor. puta fornicarie cognitā vt te-
net Tho. in q̄rto. vl' an nō trāſeat in cogni
tā fornicario coitu vt tenet Richar. ĩ q̄rto.
diſ. xlij. et idē tenet Pe. de palu. in q̄rto. et
etiā iuriſte q̄dā idē ſentiūt: vt Anto. de bu
trio. et glo. Raymū. Inno. aūt vtrāq̄3 refert
nec alterā alteri prefert.

Prima cōcluſio. in ſeptem caſib9
cōtingit ꝙ agens tales a-
ctum de quo mō tacti in titulo doctores
tenēt ɔrias ſnīas peccat mortalit'. Pri-
mus q̄n opio eū iuſtificās ē expſſe ɔ ſcriptu
rā ſacrā. Scd̄s q̄n eadē ē expſſe ɔ deter
minatiōē eccłie. Rō illoꝝ duoꝝ caſuū ē. q2
ſi agēs excuſareť ĩ illis caſib9 tūc eadē rōe
illi q̄ ſequūť l' ſecuti ſūt hereſiarchas: excu
ſarent a pctō hereſis vel infidelitatis. qd̄
eſt falſum 7 ɔtra illud xpī. Si cecus cecū

ducit ambo in foueã cadunt. Math. xv. Sequela tñ pbat. q: doctrina taliũ ẽ aut expſſe ↄtra ſcripturã ſacrã, aut ſi non ſatis expſſe: tñ eſt ↄtra determinationẽ eccl'ie q̃ id qđ implicitũ fuit explicuit. et ſic dato q' ante illã explicationẽ tali doctrine adherere nõ fuiſſet hereſis: tñ poſt illã explicationẽ illicitũ erit ei adherere. Et de illis duobus caſib' põt exẽplificari de ↄtractu vſurario. Nã ille expſſe damnat in ſcriptura ſacra vt mortalis. vt pʒ Ezech. xviij. et in alijs locis: vt patuit qõe. xxij. ↄcluſiõe. xiij. Eſt etiã ↄtra determinationẽ eccleſie. Nã q̃uis in Cle. graui. de vſuris. vbi dr̃ q' aſſerẽs q' vſura nõ ſit peccatũ eſt vt hereticus puniẽd' nõ expſſe fiat mentio de mortali pctõ: tñ ex alijs paſſib' iuris canonici et decretis cõciliorũ ſatis pʒ q' ſit mortale peccatũ: put etiã patuit qõ e. xxij. ↄcluſione. xiij. Nam tã graues penas q̃s infligit eccleſia vſurarijs: imo eorũ fautorib' ꝛ cooperatorib': nõ infligeret eccleſia eis ſi vſura eſſet tñ veniale pctũ. p veniali eñ non phibet q̃s a cõmunicatione altaris: nec phibetur ſuarũ oblationũ receptio ad altare: aut eius ſepultura eccleſiaſtica ꝛ ſic de alijs. quib' tñ penis punitur vſurarius. vt patʒ in. c. q: in omnib'. extra de vſur. et de penis fautorũ ſuorum: puta locantiũ eis domos: aut ſtatuentiũ p eis patuit q̃ſtione. xlviij. Terti' caſus qñ ſequi opinionem iuſtificantẽ eum: ſcandaliſat mortaliter primum: quia ſcandaliſare mortaliter proximũ eſt mortale peccatuʒ. iuxta illud. Ve mundo a ſcandalis. et iterum. Si q̃s ſcandaliſauerit vnum ꝛc. Math. xviij. ſecus de ſcandalo veniali. Quartus qñ agens eundẽ actum habet pbabilem conſcientiam q' ſit mortalis. et dicit pbabilis vbi plus declinat ad credendũ q' ſit mortalis q̃ʒ q' nõ ſit talis. Quintus: quãdo agens habet equilibrem cõſcientiam q' ſit mortalis: hoc eſt. eque credit q' ſit mortalis ſicut q' nõ ſit talis. Ratio illorum duorum caſuum eſt. quia in quarto agit contra ↄſcientiã: ergo edificat ad gehennam. omẽ ei qđ nõ ẽ ex fide peccatũ eſt. ad Ro. xiiij. hoc eſt ſm Ambro. ↄtra ↄſcientiã. et in q̃nto agit ↄtra charitatẽ ꝓprie ſalutis cuius ipẽ eit neglector ꝛ ↄtemptor: añ nõ amator. q̃ eñ eque credit ſibiipſi i aliq̃ actu ↄtrarioſiſſime nocere ſicut non nocere. et agit eũ nihilomin' ñ pl' ſe amare ↄuicit q̃ʒ odire vl' nõ amare. Sext': qñ nullũ p̄dictorũ q̃nqʒ adeſt: attñ act' p̄dict' eſt i veritate (licet iplicite) ↄ phibitõʒ ſcp̃ture ſacre. aut determinationẽ ꝛ phibitioʒ eccl'ie iplicitã q̃uis hoc lateat agentẽ eũ: cui' tñ ignorãtia nõ eſt inuincibilis ſʒ vincibilis: ita q' ſi diligentiã debitã feciſſet: illud ſibi fuiſſʒ factum explicitũ et cõſtituiſſet: nõ obſtante q' cũ pbabili ↄſcia ꝛ ſine remorſu eum agat. Rõ hui' eſt. q: q̃uis nõ poſſit dici illũ peccare rõe temeritatis vt pʒ. tñ ex q̃ actus ẽ ex pte rei damnat': tũc niſi ignorãtia eũ excuſet ipẽ peccabit rõe rei acte vel actus acti. Mõ ignorãtia iuris diuini ſi ẽ vincibilis neminẽ excuſat. q: ſi eſt vincibilis igit potuiſſet eã ſtudio ſupaſſe ſi debitã diligẽtiã feciſſet. igit ſi debitã nõ fecit tũc culpabilit omiſit facere diligentiã. igit ignorãtia ex illa omiſſione pueniẽs erit culpabilis. igit nec ſufficiet excuſare culpã act' inde pcedẽtis. Culpa eñ culpã excuſare nõ ſufficit. p rephendentẽ ei nẽo ↄſtituit irrephendibilis. nec p reatũ q̃s deobligat. ab imũdo ei quis mundabit. Et p iſto caſu videt eſſe Hein. ganden. vt patebit in p̃ma pbatõe ſcdẽ ↄcluſiõis Septim'. qñ act' ille nõ eſt a pte rei illicit' ꝛ agẽs eũ eſt lr̃at' ꝛ ſciẽtificus q̃ nouit põderare cauſas adherẽdi poti' vni opĩoni q̃ʒ alteri: ꝛ tales cauſe adherẽtie ſũt notabilit' magis p̃gnãtes circa opinionẽ dãnantẽ eundẽ actuʒ q̃ʒ ſint cãe adherẽdi opinioni iuſtificãti eundẽ: et nihilomin' (nõ obſtãte illa p̃ualẽtia) ipẽ adheſit opinioni iuſtificãti eũ ꝛ egit eundem Rõ hui' ẽ. q: talis nõ caret temeritate i ſua actõe ꝛ agit ↄ pbabiliorẽ ↄſciaʒ. Nã ſi cauſe adherẽdi opiniõi damnãti actũ ſũt magis p̃gnãtes: tũc ſũt nate iducere eũ ad magis credẽdũ q' ſit illicit' q̃ʒ q' ſit licit' Mõ intellect' eſt potẽtia naturalis nõ potens nõ credere id qđ ſibi oñdit vt magis credibile. igit talis magis credit q' ſit dãnat' act' q̃ʒ q' ſit licit' ꝛ nihilomin' (illa credulitate nõ obſtãte) agit eundẽ actũ: nõ obſtãte reclamatõe ↄſcie: quã aut nõ audit nec aduertit: aut eandẽ per imperiũ volũtatis cõpeſcit ſuſpendẽdo intellectũ a ↄſideratione taliũ p auerſionẽ ei'. Poſſet etiã poni octau' caſus. ſcʒ qñ etiã ceſſantib' p̄dic

ctis eſſet ita affect⁹ ad actū:q𝔯 etiā ſi ſciret
eū ex illicitū nō vellet dimittere eū. Cau
ſe aūt adherēdi poti⁹ vni opinioni q̄ʒ alte
ri ſunt ſeptē. Prime q̄nqʒ ſe tenēt ex pte do
ctorū vni⁹ opiniōis. alie due ex pte funda-
mentoꝝ illi⁹ opiniōis. Pria igit̄ cā eſt. Si
doctores vni⁹ opinionis ſunt ⁊ fuerūt re-
gulariter ī aliis opinionibꝫ moralia reſpi-
cientibꝫ veriores:ita q𝔯 in talibꝫ veri⁹ ſēpſe
rūt ⁊ min⁹ errauerūt. tūc enī ceteris paribꝫ
etiā in ꝓpoſita materia ſubeſt cā magis ad
herēdi opinionibꝫ eorundē. Ex ſilibꝫ enī ꝑ
ſumit̄ de ſilibꝫ. Scđa ſi doctores vni⁹ opi
nionis ſunt ⁊ fuerūt regulariṫ meliores et
integrioris vite. Nā tūc ceterꝭ paribꝫ ma-
gis adherēdū eſt opinioni illoꝝ q̄ʒ alioꝝ.
Rō. q𝔯 vite ſcītitas atqʒ integritas magiā
apud deū meret̄ illuminationē:⁊ ſignāter
caſtitas. vt Johēs euāgeliſta inter catho-
licos. et plato inter ethnicos aliꝭ de diui
nis ſcripſerūt. Ut ſic tales min⁹ errāt ī vi-
ta atqʒ in ſuis ꝑſonalibꝫ opibꝫ:ſic etiā nati
ſunt min⁹ errare in doctrina atqʒ in opibꝫ
alioꝝ dirigēdiſ. Initiū enī ſapientie timor
dn̄i. Et huic alludit quod ſapiēs ait Eccī
xxxvij. Aīa viri ſcti enūciat aliqn̄ v̄a pl⁹
q̄ʒ ſeptē circumſpectores ſedētes ī excelſo
ad ſpeculandū. Uñ ceterꝭ paribꝫ nō ē agē
dū ſcđm ꝯſilia coꝝ q̄ ſine debito timore dn̄i
viuūt:relictis virꝭ rōnabiliṫ timoratis. vñ
ibidē ironice ait ſapiēs. Cū viro irreligio-
ſo tracta de ſanctitate:et cū iniuſto de iuſti
cia. et cū muliere de his q̄ emulat̄. cū timi-
do de bello. cū negociatore de traiectiōe.
cū emptore de vēditione. cū viro liuido ꝺ
gratiis agēdis. cū impiis de pietate. cum
inhoneſto ꝺ honeſtate. cū opario agrario
de oī ope. cū opario annuali de cōſumma
tione āni. cū ſeruo pigro de operatōe mul
ta. Nō attēdas his in oī ꝯſilio:ſʒ cū viro
ſctō aſſidu⁹ eſto quēcūqʒ cognoueris ob-
ſeruantē timorē dei. Hec ibi. Tertia. ſi
doctores vni⁹ opiniōis plus inſudauerūt
ſtudio taliū materiarū q̄ʒ doctores alteri⁹
opinionis. Nā ceterꝭ paribꝫ pl⁹ adheren-
dum ē opinioni illoꝝ q̄ plus talibꝫ mate-
riis inſudauerūt q̄ʒ reliq̄s etiā ſi illi reliq̄ ī
aliis ſint lōge ꝑitiores. hoc mō in his que
cōcernūt legē diuinā plus adherendū eſt
theologis q̄ʒ iuriſtis. Ecōtra vero in his q̄
cōcernūt legē pure poſitiuā ⁊ cōtentioſum

forū plus iuriſtis q̄ʒ theologis. Siliṫ in-
ter theologos ī materiis moralibꝫ ac agi-
bilibꝫ ⁊ caſualibꝫ ſpectantibꝫ ad conſcien-
tiam ⁊ ad ꝯſilia ꝑticulariū ⁊ agibiliū plus
ſtandum eſt illis qui in moralibꝫ diligen-
tius ſuū cōtriuerunt ingeniū q̄ʒ illis q̄ illis
vel ſpretis vel neglectis:ſcolaſticas q̄buſ-
dam apicibꝫ philoſophicā ſubtilitatē reſo
nantibꝫ intenderūt. Hoꝝ enī q̄ſqʒ ē bon⁹
iudex:q̄ nouit:vt ait Ariſto. j. ethic. et vni
cuiqʒ in ſua arte experto credendū ē. Quar
ta. Si doctores vni⁹ opiniōis ſint min⁹ ꝑ
ſumēdi affectionati ad illā opinionē q̄ʒ a-
lii ad ſuā. Nā ceterꝭ paribꝫ plus adheren-
dum eſt opinioni illoꝝ q̄ min⁹ ꝑſumunt̄:
vel oīno nō ꝑſumunt̄ affectionati q̄ʒ affe-
ctionatis vl' magis affectionatꝭ. Hoc mō
ſi materia ſup q̄ eſt dubietas tāgit̄ lucroſi
tatē tpalē aut tpales obuentiōes alterius
ptis doctoꝝ min⁹ credendū ē illis q̄s illa
tpalitas reſpicit q̄ʒ illiſ q̄s ñ reſpicit. Hinc
ceteris paribꝫ:magis credendū eſt iuriſpe
ritis ibi vbi nō ſunt alligati alteri ptiū. pu-
ta vbi ſcribunt per modū lecture q̄ʒ iuriſ-
peritis aliis vl' etiā eiſdē ibi vbi alteri ptiū
tāq̄ʒ aduocati vel aliter ei alligati ſcribunt
cōſilia. Siliṫ mō ſi ſup aliq̄ materia fiat du
bietas ⁊ ꝑ viros vni⁹ religiōis aut ꝓfeſſio
nis ⁊ cōitatis aut vie teneat̄ vna ps: et ꝑ
alios alteri⁹ cōitatis teneat̄ alia ps. ſi aliq̄
ex poſterioribꝫ doctoribꝫ ſup eadē diſcor-
dēt:tūc ceterꝭ paribꝫ min⁹ credendū ē illis
vtriuſqʒ ptis q̄ʒ aliq̄bꝫ tertiis q̄ neutri cōi-
tati vel ꝓfeſſioni ſūt ſic affecti. amor enī et
odiū ꝑuertūt iudiciū. Quinta ſi ſint plꝰes
de vna opiniōe q̄ʒ ꝺ alia. Nā ceterꝭ paribꝫ
magis adherendū ē pluribꝫ. Uñ Iſido. in
epl'a ad lectorē ſuū:canones q̄ dicūt̄ aplo
rum ꝑfert ceterꝭ ꝯſiliis ex illa cauſa. q𝔯 licʒ
a q̄buſdā dicāt̄ apocriphi:tñ plꝰes eos re-
ceperūt. et hꝫ. xvj. di. c. iſidor⁹. Et hꝫ. Aug.
in libro ſcđo de vnico baptiſmo. qđ ꝑ vni
uerſe eccl'ie ſtatuta firmatū eſt vel vni⁹ epī
autoritate:vel vni⁹ ꝓuincie ꝯcilio ꝑferen-
dum. q. q. vij. c. puto. Similiter Aug⁹. in
li. ij. de doc. xp̄iana. docet ī illis ſcripturis
q̄ nō ab oībus recipiunt̄ ꝑponendas eſſe
eas q̄s plꝰes grauioreſqʒ accipiūt:eis q̄s pau
ciores minoriſqʒ autoritatꝭ eccl'ie tenent.
di. xix. c. in canonicꝭ. Et dico. ceterꝭ paribꝫ.
nā al's nō opteṫ. Uñ vt ait papa Pi⁹ ſcđs

in ep̄la miſſa Ludouico fracoꝝ regi. Scriptura q̄ ait vbi multa ↄſilia ibi ſal⁹ ↄſilioꝝ multitudinē nō req̄rit ſ3 maturitatē ⁊ digeſtionē. q̄ res in paucꝭ q̄ꝫ i multis facili⁹ reperiunt. neq̄ꝫ ei honeſtas aut iuſticia multitudie facile ſuadet q̄ varijs affectib⁹ agitata ad peiora frequēter incliat. Hec bñ ſe res b3 vbi ſuffragia numerant: nō ponderant. ſepe em̄ fit vt maioꝛ ps meliorē vincat. Hec ille. Itē in. l. j. C. de ve. iur. enucl. dicit text⁹ q̄ ſepe vni⁹ et forſan deterioris ſnīa pt mltos ⁊ maiores in aliq̄ preſupare. Vñ tūc nō eſt ↄſiderāda multitudo ſequēnū vnā opinionē vt dic ibidē text⁹. Preterea. ſi vnā opinionē pl'es teneant q̄ꝫ altā: aliā ꝓo grauiores: videt q̄ ſi alia ſint paria: etiā opiniones ille ſint eq̄lis autoritatis habēde. Vñ Aug⁹. i. ij. de doc. xp̄iana ait. q̄ ſi ↄtingat inueniri ſcp̄turas aliq̄s a plib⁹ teneri ⁊ alias a grauioꝛib⁹ haberi. quāq̄ꝫ h̄ inueniri nō poſſit: eq̄lis tñ autoritatis eas habēdas puto. Sexta: ſi rōes vni⁹ opinionis ſunt meliores ⁊ magꝭ ſtringentes q̄ꝫ rōes alteri⁹. ei em̄ q̄ meliori rōni innitit ſtandū eſt: vt in. c. capellan⁹. de fer. Quo em̄ q̄ſq̄ꝫ magis rōe nitit: eo maioris autoritatꝭ v̄ba ei⁹ eē videnť ait Gratianus di. xx. i p̄n. Vñ ſm eū ibidē aliq̄ dicta Auguſti. ⁊ Hiero. circa expoſitionē ſctāꝝ ſcripturaꝝ p̄ferēda videnť dictꝭ aliquoꝝ pontificū eo q̄ meliori rōni adheſiſſe videť iſti q̄ꝫ illi. Septīa. ſi autoritates ſonātes p vna ſūt expſſiores l' maiores autoritatib⁹ ↄſonātib⁹ p alia. Vñ Gratian⁹. xxxvj. q. vi. c. vlti. dic q̄ autoritas ↄcilij Aq̄ſgrani dicentis q̄ raptoꝛ ⁊ rapta nō pnt matrimonialiter copulari: etiā de ↄſenſu parentū et poſt pn̄iam: nō p̄iudicat autoritati Hieroñ. maxie cū Hieronym⁹ teſtimonio diuine legis innitat. et ita ſenſit q̄ raptoꝛ ⁊ rapta pnt copulari poſt pn̄iam pactā de cōſenſu parētū. Attñ h̄ exēplū nō ē ↄueniēs vt videť. q̄2 ↄciliū p̄dictū h̄ dicēs: nō h̄ dixit determinatiue et q̄ſi h̄ ſit de lege diuina vel q̄ abſolute id fieri nō poſſet. Sed vt videť h̄ dixit diſpoſitiue ⁊ q̄ꝫtū eſt ex hūana lege eccleſie volēdo ſtatuere ⁊ ꝓhibere ne copularent. Nā multa nō pnt fieri ob ꝓhibitionē legis poſitiue q̄ tñ q̄ꝫtū eſſet ex lege diuina poſſent fieri: adeo q̄ autoritas alicui⁹ allegātis legē diuinā h̄ admittentē

ſeu nō ꝓhibentem nō eſt ſō p̄ferēda autoritati legis poſitiue illud ꝓhibētis.

Secūda ↄcl'o. In duob⁹ caſib⁹ ñ peccat ille q̄ agit actū de q̄ doc. tenēt ⁊c. vt i titulo. Prim⁹ q̄ñ talis actus nō eſt a pte rei illicit⁹ nec in ſe nec de p accidēs. et agēs illū actū (ſi eſt l'ratus) ſequēdo illā opinionē q̄ iuſtificat eundē: b3 cauſas adherētie magꝭ p̄gnātes mō tacto i. vij. caſu p̄cedētis ↄcluſiōis. Si autē nō eſt l'ratus aut neſcit ibi eē varietatē opinionū: ſed credit nō eē dubiū apud aliq̄s: q̄n ille actus ſit licit⁹: ⁊ ſic bona fide eū facit. Aut ſi audit ibi eē varietatē opinionū: tñ ꝓbabili bona ac q̄eta ↄſcīa adheret illi opinioni q̄ iuſtificat eū. et h̄ vel q̄2 vnctio eū docet de h̄. aut ob autoritatē ſui plati aſſecurātis eū de illo actu ⁊ parat⁹ eſſ3 omittere actū ſi ſciret eū eſſe illicitū. Rō aūt huius caſus ē: q̄2 nec rōe rei acte nec rōne temeritatis peccat vt ſatis p3. ḡ nō apparet vñ peccet. Scd̄s caſus. q̄ñ act⁹ eſt a pte rei illicit⁹ ⁊ agēs credit eū licere: et ſm grāz ſibi datā a dño facit qd̄ in ſe eſt vt ſibi innoteſcat. puta q̄2 cū ſit p ſe l'rat⁹ examinat cauſas adherētie illi⁹ opinionis q̄ eū iuſtificat: ⁊ ſi q̄ alia ſūt q̄ req̄runť ad facere qd̄ in ſe ē facit. et cū vidcanť ſibi magꝭ p̄gnātes ipe bona fide ⁊ ꝓbabili ↄſcīa agit eū vt licitū. ⁊ ſic ignorātia q̄ ignorat eū illicitū eē eſt ſibi inuincibil'. fecit em̄ q̄ꝫtū potuit ⁊ debuit p ſciēdo ſi eſſ3 licit⁹ vel nō nec ſibi innotuit. Sil'r ſi nō ē l'rat⁹ ſ3 q̄ſiuit l'ratos q̄ eū iuſtificauerūt q̄b⁹ ipe fidē dat ⁊ ſil'r ſi q̄ alia ſunt q̄ req̄runť ad h̄ vt ſibi illud innoteſceret nō omiſit etiā illa facere. ⁊ ſic bona ↄſcīa egit eū adeo q̄ cēſeť eē i ignorātia inuincibili: dūmō tñ agat eū actū ex tali ignorantia: ⁊ etiā q̄ parat⁹ eſſ3 omittere eū ſi cōſtaret ſibi q̄ eſſet illicit⁹. Dicit aūt inuincibilis ignorātia q̄ñ alicui nō inoteſcit aliq̄ veritas: etiā3 poſtq̄ꝫ fecit illō qd̄ debuit vt innoteſceret. Vñ dicunt quidā. eſt q̄ ſtudio ſuperari nō poteſt: ſed tunc noīe ſtudij nō intelligit ſola diligentia intellectus inueſtigantis: ſed etiā affectus vt patebit. Et ecōtra vincabilis dicit quādo aliquē latet veritas aliqua que tñ ſibi innoteſceret ſi faceret qd̄ in ſe eſt et qd̄ debuit. Et ille ſcd̄s caſus hui⁹ ↄcluſionis pōt tripliciť ſic ꝓbari. Primo q̄2 talis nō pōt dici peccare

rōne temeritatis: vt pꝫ de ſe. nec etiā rōe ra acte vel actꝰ acti. qꝛ ⁊ ſi ille ſit i ſe illicitꝰ tñ nō dꝫ ſibi iputari: ſicut ſi naturalr̃ fatuus occidat innocentē: licet ille actus in ſe ⁊ q̄tum eſſet de ſe eſſet illicitus: tñ tali agenti nō eſt illicitus: nec ei imputatꝛ ꝓpter ignorātiam inuincibilē: licet illa ſit etiā iuris diuini. ergo eadē rōne ſic erit in hoc caſu. Nā ſicut illa que expreſſe ſunt ꝯtra legē diuinam ⁊ naturalē cōtingit ignorari ignorātia inuincibili: ⁊ hoc apud naturalr̃ ſtultos ⁊ nō habētes vſum rōnis q̄bꝰ illa q̄tumcūq̄ nata ſunt cognoſci nō conſtant: ita ꝓportionabiliter cōtingit ꝙ aliq̄ ſint ita latēter ⁊ remote atq̄ tā longinq̄ ꝯ legē diuinā: ꝙ ſic naturalr̃ ſtultꝰ nō pt aſſurgere ad cognoſcendū ea q̄ expſſe ſūt ꝯ legē dei: ita ꝓportionabilr̃ naturale lumē aliquorū hoīm vtentiū rōe nō pt aſſurgere ad cognoſcēdū illa obſcura eē ꝯ legē diuinā: ita ꝙ ꝓportionabilr̃ illa ſunt ſup lumen vtentis rōe ſic alia ſup capacitate nō vtētis rōne. Nā q̄uis ex ſpeciali illuminatōe dei poſſent illa eis innoteſcere: tñ qꝛ illa illuminatio nō eſt in eoꝝ ꝑtāte. iō ſi fecerint qd̄ debuerūt vt innoteſcat eis ⁊ tñ nō obtinent erit illa eis impoſſibilis: ⁊ ꝑ ꝯñs excuſabūtur. Et ꝓ hoc caſu ſcḋo huiꝰ ꝯcluſionis et etiā ꝓ ſeptimo ꝑcedētis ꝯcluſionis videtur eē Hein. ganden. in q̄dlib. q̄dlibe. iiij. q. xxiiij. vbi loquēs de eo q̄ audit diuerſitatē opinionū ſup aliq̄ agibili dicit ſic. Si auditor eſt ſimplex nō poteſt diſcernere doctorū determinatōes neq̄ ꝯditiōes circa doctorē q̄ ſtat ꝯ ptē ꝑiculoſam: ſꝫ nouit illos ꝓbos eē q̄ ſentiūt ꝯtrariū aut ꝑſumit eos magis fidedignos: iſte exponendo ſe illi ꝑiculo nō peccat mortalr̃. qꝛ nō reputat illud ꝑiculum ⁊ ſi ſit in rei veritate: ⁊ licet non peccet exponendo ſe illi ꝑiculo: tñ peccat mortalr̃ faciēdo qd̄ regula fidei ꝓhibet. licet occultū ſit ei ꝙ ipa illud ꝓhibet qꝛ hmōi ignorātia nō eſt facti ſꝫ iuris q̄ neminē excuſat. niſi forte diſtinguēdū ſit inter ea q̄ ꝑtinēt ad ꝑncipia legꝭ naturalis: vt ſunt illa q̄ ſunt expſſa in ꝑceptꝭ decalogi: q̄ neminē habentē vſuꝫ liberi arbitrij licet ignorare: et inter ea q̄ ſūt poſt illa ꝑncipia ⁊ ex illis ductu rōnis elicienda q̄ licet aliq̄s ſimplices ignorare ⁊ maxime ignorantiā inuincibilē habētes ex debilitate ingenij ad illa cognoſcēda. Hec ille. Dixi aūt notant: q̄tuor in ſcḋo caſu. Primo ei dixi: ſi q̄ alia q̄ ꝓpriū examē in lr̃ato aut iuꝗſitio in nō lr̃ato reqrunt ad h̄ vt innoteſcat agēti q̄d ſit licitū vel nō. Nā videt ꝙ lr̃ato nō ſufficiat ꝙ ꝑ ſe naturali idustrie intellectꝰ inniteño laboret vt illō ſibi innoteſcat: niſi etiā affectū eleuando in deū petat ſup tali de q̄ audit eē dubiū ⁊ ꝑiculū ſalutis diuinā illuſtrationē ⁊ directionē. Et ſi eſt illr̃atꝰ ꝙ petat a dño ꝙ dirigat eū vt a tali viro vel tale riſum obtineat q̄ qd̄ iuſtū eſt ⁊ rectū ſit ſibi iudicet. Rō huiꝰ eſt Nā ꝙ in talibꝫ debeamꝰ talr̃ agere pꝫ q̄drupliciter. Primo qꝛ Jacobꝰ ait in canonica ſua. cap. j. Si q̄s veſtrū indiget ſapientia: poſtulet a deo q̄ dat oībꝫ affluēter ⁊ nō iproperat ⁊ dabit̄ ei. poſtulet aūt i fide nihil heſitās. Mō in tali dubio agēs indiget ſapiētia: h̄ eſt noticia diuīe volūtatꝭ. igit̄ ſi nō fidelr̃ petit illuſtrari a deo nō cēſebit̄ feciſſe qd̄ debuit ⁊ potuit. igit̄ nō erit eiꝰ ignorātia inuincibilis. Scḋo exemplo ſapiētis q̄ ait. Jnuocaui ⁊ venit in me ſpūs ſapie. et ille ſpūs ē vnctio q̄ docet hominē i caſu q̄ deficit hūana informatio q̄ nō ſufficit aſſecurare hoiem. ⁊ de illa loq̄t Johes. j. Joh. ij. cū ait. Unctionē quā accepiſtis ab eo maneat i vobis ⁊ nō neceſſe habetis vt aliq̄s doceat vos: ſꝫ ſic vnctio docet vos de oībꝫ. ⁊ verū eſt ⁊ nō eſt mendaciū. id ē Si māſeritꝭ in grā ſpūſſcti: tūc q̄uis nō debeatꝭ ꝯtēnere doctrias hoim in neceſſarijs ad ſalutē: tñ ſi ille deficerent vobꝭ: ꝓpt̄ h̄ nō deficietꝭ i neceſſarijs: qꝛ grā ſpūſſcti diriget infallibilr̃ vos i via ſalutꝭ ita ꝙ illuſtrabit vos. aut ſi illō nō fieret vobis: ſaltē nō iputaret̄ vobꝭ ſi erraretꝭ. et ſic iterū nō deficeretꝭ nec eſſetis extra viā ſalutis. Tertio exēplo ſalomonis q̄ cū cognoſceret ſuā inſufficientiā regēdi ꝑplm iſrael: petiuit illuſtrari in neceſſarijs ad debitū regimē eiuſdē: ⁊ ſic petiuit ita obtinuit iij. Reg. iij. Quarto qꝛ Joſaphat rex dicebat ad dñm. Cū ignoramꝰ q̄d agere debeamꝰ hoc ſolū reſiduū habemꝰ vt oculos nr̄os ad te dirigamꝰ. ij. Paral. xx. Ut ḡ cēſeatur homo eē in ignorātia inuincibili: debet laborare tam affectu q̄ intellectu. Affectu ſcꝫ orando ⁊ inuocando deum vt eum illuſtret vel dirigat per ſe vel per aliū

doctum qui interrogat⁹ ſibi ſalubriter reſpondeat. Vñ debet dicere vt Pſal. Illumina oculos meos ne vnq̃ obdormiã in morte, ſcȝ ignorãter faciẽdo qđ ſit ꝯtra tuam voluntatẽ mortaliter: et iterũ. Doce me facere voluntatẽ tuã ⁊ bonitatẽ et diſciplinã ⁊ ſciam doce me. Intellectu aũt laborare debet. vtputa ſi nõ eſt litterat⁹ ꝑ ſe ꝙ diligẽter inquirat a litteratis timẽtibꝫ deũ ſicut faceret iminẽte ſibi ꝑiculo corporalis vite aut rerum. tũc eñ diligẽter q̃reret peritũ medicũ. Si aũt ꝑ ſe eſt lr̃at⁹: inueſtiget cauſas adherentie: et ſignãter ꝙ diligenter inquirat ſcripturã ſacram in q̃ continet̃ voluntas dei q̃ dicit̃ ſignũ. Vñ Salomon loquens de ſapientia que eſt diuine voluntat̃ agnitio ait. Si queſieris eã quaſi pecuniã: ⁊ ſicut theſauros effoderis illam. tunc intelliges timorẽ dñi et ſcientiam dei inuenies. quia dñs dat ſapientiam et ex ore ei⁹ prudentia et ſciẽtia. Prouerb. ij. Negligens autem illaȝ petitionẽ et inueſtigationem facere ad dñm: reprehenditur cum illis quibꝫ dixit dñs Eſa. xxx. Ve filij deſertores vt faceretis cõſilium et nõ ex me. et infra. Et os meum nõ interrogaſtis. Nam per os dñi intelligitur tam diuina illuſtratio que interrogatur quando petitur: q̃ȝ etiam vir a deo preditus ſcientia ⁊ ſapiẽtia legis diuine: quales ꝓſertim debẽt eſſe ſacerdotes ꝑlati. iuxta illud. Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcientiã: et legem requirũt ex ore eius: quia angelus dñi exercituũ eſt. Malach. ij. Vnde etiã Alex. de ales in ſcđa parte ſumme. q. xxix. membro. viij. §. j. loquens de facere qđ in ſe eſt: vt innoteſcãt alicui ea que ſunt fidei dicit. Facere qđ in ſe eſt: eſt vti ratione ꝑ quam poteſt cõprehendere deum ⁊ inuocare adiutorium dei. Hec ille. Quanta autẽ debeat eſſe diligentia inueſtigando tam per intellectum q̃ȝ per affectũ vt cenſeatur feciſſe quod in ſe eſt et ꝙ eius ignorãtia cenſeatur inuincibilis ſi nõ innoteſcit ſibi qđ queſiuit: nõ poteſt diffiniri certa regula: ſȝ vnctio docebit. Hoc tamen videtur ꝙ nõ oporteat eum tantã facere ꝙ maiorem feciſſe non potuiſſet. al's enim ſi Jacob cognouiſſet Lyam prima nocte: illa ignorãtia facti qua ignorauit eam nõ eſſe ſuã: ſcȝ rachelem: nõ eſſet inuincibilis dicẽda, nec eum excuſaſſet, quia nõ tantam diligentiã feciſſet quantam potuiſſet vt ſciret ſi eſſet alia q̃ȝ ſua. Nam potuiſſet feciſſe ſibi apportari lumen vt conſpiceret eam. Sufficit enim ꝙ fecerit tantam quãta in talibus ſolet adhiberi. Ita in inuincibili ignorantia iuris ſufficit ꝙ tantã faciat quantã faceret in re ardua que ſibi multum eſſet cordi. prout ſolet dici in diſcuſſione ꝯſcientie tempore cõfeſſionis faciẽde vt dicit Scotus in quarto. Dixi ſecundo notanter ſm gratiam ſibi datam a domino. Nam ſtat ꝙ illud quod vni eſt ignorantia inuincibilis alteri eſt vincibilis: ⁊ per cõſequẽs imputabilis. et ſic nõ excuſans. Cui equidem multum datur: ab eo multũ exigitur. Cum enim creſcunt dona: creſcunt ⁊ rationes donorum: ait Gregori⁹. Dixi tertio notanter, dummodo agat illũ actum ex illa ignorantia. Nam ſi nõ ex ea ageret non excuſaretur. Dicitur autem eum ex ea agere quãdo ſic agit eum ꝙ illa ignorãtia eſt cauſa illius actionis. puta: quia al's nõ egiſſet ſi ſciuiſſet eum eſſe illicitum. Differunt enim agere aliquod opus ex ignorãtia: et agere cum ignorantia vel ignoranter. In primo enim ignorantia eſt cauſa et antecedẽs ad actionẽ. In ſecũdo eſt cõcomitans actionẽ ⁊ nõ cauſa nec antecedẽs eam. Dixi quarto. Dummõ paratus eſſet omittere eum ⁊c. quia ſi nõ: tunc peccaret mortaliter agendo. quia ex affectiõe exiſtente ſupra deũ ad illuȝ actum ageret eundem. Secundo principaliter ꝓbatur ꝓdicta ſecũda cõcluſio quo ad ſecundum eius caſum ſic. Quia niſi ſic ſequeretur ꝙ aliquis ex ſanctis doctoribus eccleſie deceſſiſſet in peccato mortali. ꝯſequẽs eſt incõueniẽs. Sequela ꝓbat̃. Quia ſanctus Tho. tenet in q̃rto ꝙ poſt lapſum in mortale nõ oportet aliquẽ ſtatim cõfiteri: habita copia cõfeſſoris: niſi in quibuſdam caſibus qui ibi ponuntur diſ. xvij. et cum eo tenet Richar. eadem diſ. xvij. Et Alex. đ ales ĩ q̃rta pte ſum. q. lxxvij. mẽbro. iiij. ar. ꝓmo. Sȝ ſ. Bonauẽ. q̃ ⁊ ĩ pẽ nr̃is tꝑibꝫ ſcȝ ſub Sixto q̃rto ẽ canonizat⁹ ẽ ꝯrie opinionis. ⁊ eiuſdẽ etiã opiniõis ẽ Hein. gandeñ. in q̃dlib. q̃dlibe. iiij. q. xxxiiij. et hoc q̃ ad illũ qui cum habeat ſacerdotẽ paratũ nõ expectat tempus magis cõgruũ ſibi et

oportunū ſm diuerſas circumſtantias q̄ ad cōfitendum requiruntur. Cum ergo alteram illarum opinionū oporteat eſſe falſam: ponamus q̄ opinio Tho. fuerit falſa: tunc ipſe eam docendo alios (qui etiā hodie cōmuniter ſequunt̄ eam in opere ⁊ obſeruantia) et nō reuocando: peccaſſet mortaliter. quia ſeduxiſſet homines ad mortalem obmiſſionē per ſuam doctrinā: nec excuſarent̄ niſi ꝑdicta cōcluſio eſſet ꝟa. q̄ enī ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimiſ et ſic docuerit homines minimus vocabitur in regno celorum. id eſt nullus erit ibi. Matth. v. minus enī dicit et intelligit manus. Si aūt ponatur ecōtra q̄ opinio ſancti Bonauenture ſit falſa. tūc ſimiliter ipſe decedendo in illa opinione ⁊ doctrina et nō reuocādo eam deceſſiſſet in mortali. q2 allegaſſet onus graue in humeris hominum et clauſiſſet regnū dei ante homines faciendo viam dn̄i artiorē q̄ ſit: et iugum dn̄i ſuaue ⁊ onus eius leue: graue reddidiſſ3 ſua doctrina falſa. nec ob hoc ꝑ ignorantiam excuſaretur ſi nō eſſet predicta cōcluſio vera. Aliud exemplū Sanctus Tho. tenet in quarto q̄ participare cū excōmunicatis in loquela vel ſalutatione vl' cibo ⁊ hmōi nō ſit mortale. Et idem tenet Jo. an. et Archid. et Richar. in q̄rto diſt. xviij. arti. vj. q. iij. Sed Raymun. ſummiſta et decretiſta (qui ⁊ ipſe ſctūs fertur eſſe) tenet cōtrarium. ſc3 q̄ etiam in tali caſu ſit peccatū mortale. Quedā alia exempla poſita ſunt in quarta ſuppoſitione. Tertio principaliter ꝓbatur cōcluſio ſic. quia ſicut neceſſariū eſt homini ad ſalutem recte operari: ſic neceſſariū eſt ei ad ſalutem recte credere. Modo in credendis ſic eſt q̄ ſi eſt aliqua ꝑpoſitio theologica ſonās de aliquo credibili: de qua eſt dubium apud doctores an ſit vera vel falſa: nec habeat̄ ad hoc ſcriptura canonica ſufficiēs ꝓ ſua veritate vel falſitate oſtendēda: nec ſit ſuper ea aliqua determinatio eccleſie: licitum eſt alicui eam credere ⁊ ei adherere ſm illam opinionem que videtur ſibi ꝓbabilior: ita q̄ etiam ſi in re eſſet falſa nō peccaret eam credendo: ſi ſm gratiam ſibi datam a dn̄o facit qđ in ſe eſt: vt ſibi innoteſcat veritas eius vel falſitas. dummō paratꝰ ſit q̄ ſi oppoſitum determinaret̄ nollet adherere illi opinioni ſed alteri. et ſtat q̄ etiam ſi fecerit qđ in ſe eſt ſm gratiam ſibi datā: nō innoteſcat ſibi eius falſitas: et tn̄ ſi vniuerſalis eccleſia vel cōcilium examinaret eam: cōperiretur eius falſitas. quia plus vident oculi q̄ oculꝰ: ⁊ ſpecialius aſſiſtit deus generali cōcilio q̄ vni tm̄ ꝑſone. Ergo eadē rōne in agendis erit ſimili mō.

Tertia cōcluſio. Alicui cōfeſſori licite eſt abſoluere illū q̄ ſm tenorē ſecunde cōcluſionis egit actum de quo ꝑdicto modo doctores tenent cōtrarias ſententias: et tn̄ alteri nō eſt licitū illum abſoluere. Probat̄. Nam ſi cōfeſſor eſt ordinarius eius cōfeſſor ita q̄ tenetur eum audire: cuiuſmodi eſt curatus eiꝰ ſeu parochialis ꝑſbyter: licitū eſt ei illum abſoluere. etiā ſi talis cōfeſſor ꝓbabiliter eſſet de opinione illa que damnat illū actū. Nam da oppoſitū: puta q̄ nollet eum abſoluere ꝓpter hoc ne abſolueret indignum abſolutione. puta qui feciſſet talem actum quē ipſe credit eſſe mortalē ⁊ ꝯfitēs nō vult eum recognoſcere vt mortalē: tunc vellet vitare caribdim ⁊ incideret in ſcillā. Nā ex quo nō eſt ſimpliciter certum ſi ille actꝰ ſit mortalis: et per ꝯſequens ſtat q̄ non ſit mortalis: ſicut etiam cōfitens credit: tunc ſtat q̄ cōfeſſor denegando ei abſolutionē deneget debitū ei cui debetur: et ſic exponit ſe periculo violandi iuſticiā. Secūdo probat̄ a ſimili. Nam ſi vxor alicuius incipit habere ꝓbabilē credulitatē q̄ ipſa attineat ſuo viro in gradu ꝓhibito cōtracto ante matrimoniū: nec tamē ſit de hoc omnimode certa ⁊ vir petat debitum: ipſa tenetur ei reddere: q̄uis nō liceat ei exigere a viro ſuo ſtāte illa credulitate ꝓbabili. ꝓut pt3 in. c. inquiſitioni. extra de ſenten. excō. Simile etiā habet̄ in. c. dn̄s. de ſecundis nupt. vbi diſponit̄ q̄ ſi aliq̄s vel aliq̄ ad ſecūdas nuptias migrauerit: cui m̄ nōdū cōſtet de morte prioris ꝯiugis: et de eiꝰ morte exiſtimat ſibi dubitandū: talis deb3 reddere debitum ſecūdo cōiugi: ſed nō licet ſibi exigere. et loquitur de ꝓbabili vel equilibri dubio. Huiꝰ autē deciſionis nō videtur alia ratio eſſe niſi quia ſi mulier in caſu illius vel alterius capituli nollet reddere debitum ob cōſcientiam ꝓbabilem: tunc ex alia parte exponeret ſe ꝑiculo de-

negandi debitum iuſticie.ſecus eſt de exi-
gere:q2 hoc eſt libertatis. Igitur etiam ſic
erit hic de ordinario ꝯfeſſore:qui nõ min⁹
debet impendere abſolutionẽ cõfitentib⁹
ſibi ſubiectis q̃z mulier viro debitum red-
dere debeat vel ecõtra. Et notanter dico
nec tamẽ ſit omnimode certa. quia ſi eſſet
omnimode certa etiam nõ liceret ei redde-
re debitũ quo mõ videt̃ intelligendũ.c.lit-
teras.de reſtitu.ſpolia. Et pro hoc etiã fa-
cit qđ dicit Pe.de palude in quarto.diſt.
xvij.dicẽs.Si cõfeſſor dubitaret vtrum il-
lud de quo cõfitens nõ penitet:nec confi-
tetur eſſet mortale:et ipſe confitens dicit ſe
peritorũ cõſilio illud feciſſe de quib⁹ ex vi-
ta et ſcientia ꝓbabile eſt ꝙ nõ conſulerent
niſi bene:cõfeſſor poteſt ſe illi iudicio con-
formare.ſecus autẽ ſi eſſet certus de oppo-
ſito. Idem videt̃ ſentire Hoffre.de fon-
tibus in his ſcꝫ opinionib⁹ cõtrarijs q̃ to-
lerantur ab eccleſia vt dictum eſt.et ꝙ de-
bet ꝓponere cõfitenti ꝙ bñ ſtudeat de hoc
ſeipm̃ per prudentes informare eo ꝙ alij
teneant cõtrariam opinionẽ. Horũ tamẽ
duorum doctorũ ſententie debent intelli-
gi in cõfeſſore ordinario ⁊ nõ in extraordi-
nario ſeu libero.ſaltem ſi talis ſit cõtrarie
opinionis. Nam tali non licet:quia cauſa
quare licet ordinario nõ habet locũ in nõ
ordinario. Ordinarius enim ideo potuit
⁊ debuit abſoluere:quia aliter expoſuiſſet
ſe ꝑiculo denegãdi debitũ iuſticie:illa au-
tem cauſa locum nõ habet hic. Item ordi-
narius debet ſequi iudiciuꝫ eccleſie:modo
eccleſia nondũ dãnauit illũ actuꝫ.igit̃ nec
ipſe debet ita dãnare vt deneget abſolutio-
nẽ. Sed non ordinari⁹ ex q̃ ex mera liber-
tate audit ⁊ abſoluit.ideo ꝯtra ꝓpriũ iudi-
ciũ nõ licꝫ ei agere.Q̃uis ſi nõ eſſet ꝯrie opi-
nionis ſꝫ eiuſdẽ opinionis cum cõfitente
vel ſaltẽ neutralis poſſet eũ abſoluere:ita
tñ ꝙ ſi ſit neutralis dicat cõfitenti ꝙ videat
vt aſſint cõditiones ꝑtacte. Et hoc eſt de
mente Hoffre. in quodlibet ſ quodlib.ix.
Attamẽ ſiue cõfeſſor ſit ordinari⁹ ſiue nõ:
debet cõſultiue loquẽdo dicere tali ⁊ eum
exhortari vt de cetero a tali actu abſtineat
ꝓpť h:q2 q̃uis ꝓbabile ſit ꝙ ſit actus licit⁹
tñ nõ eſt ſimpliciter certum. Modo abſti-
nere ab eo eſt ſimpliciter certum eſſe licitũ:
nõ tñ ob hoc debet dicere ꝙ neceſſariũ ſit
ei abſtinere ab illo:ꝓut patebit in argumẽ-
to octauo. Et nota etiam ꝙ qñ aliquis
doctor refert cõtrarias opiniones docto-
rum ꝓut cõſueuit fieri:nec tñ verbo alterã
alteri ꝑferat:tunc videtur re ipſa vltimã ꝑ-
ferre priori et in ea reſidere ſi nõ aliter fir-
mat priorem.

Cõtra predictas cõcluſiones arguitur multipliciter. Et ꝑmo
cõtra ſextum ⁊ ſeptimũ caſus prime cõclu-
ſionis.arguit̃ ſic ꝑ autoritates aliquoruꝫ
doctorũ ſcḋm quorum dicta ⁊ ſententias vi-
detur ꝙ ſextus et ſeptim⁹ caſus non eſſent
damnandi. Nam Vlricus in ſumma ſua
dicit ꝙ ſi q̇s de aliquo agendo dubio ma-
gis peritos cõſulat de quo nullam habet
expreſſam autoritatẽ:vtrum ita ſit vel nõ:
dummõ formet ſibi bonã ꝯſcientiam:etiã
ſi res aliter habeat ſe q̃z id qđ ſentit ꝙ ſibi
cõſultũ fuerit excuſat̃.quia fecit qđ potuit
et deus plus nõ requirit. Item ex reſpon-
ſis que videt̃ data ab Alberto magno ha-
betur ꝙ frater ſimplex vel quilibet homo
cum ſalute poteſt ſequi in cõſilijs quãcũ-
q3 opinionẽ voluerit: dummõ alicui⁹ do-
ctoris magni opinionẽ ſequat̃. Hoſtiẽ-
ſis etiam dicit extra de cogna.ſpiri.ſup.c.
ſi vir.vbi ſunt diuerſe opiniones ⁊ diuer-
ſa iudicia ſemper eſt ꝑferenda humanior ⁊
equior.et ad idem facit.c.finale.de tranſa-
ctionib⁹.⁊.ff.de legib⁹.l.benignus. Itẽ ad
hoc facit qđ ait Auguſti.ad caſulanũ diſ.
ix.c.ſana wilhel.etiã gloſator Ray.dicit ꝙ
in apicib⁹ iuris vbi dubitant etiã ſapiẽtes
excuſabilis eſt ignorantia. Unde ſi aliq̇s
bona fide partẽ illã vel illam elegerit:non
debet ſuper hoc habere ꝯſcientiam nimis
ſcrupuloſaꝫ. Item Monal.dicit ꝙ in du-
bijs nõ generatur aliquod ꝑiudicium ve-
ritati:tñ inter diuerſas opiniones a magi-
ſtris approbatas illam quis amplectatur
que ſibi mag̃ videtur ꝯſona rationi. Itẽ
Antonin⁹ in ſumma ſua parte ꝑma.titu.
iij.c.x.§.x.vbi etiam ꝑdictos doctores re-
citat.dicit ꝙ cum bona ꝯſcientia põt quis
tenere vnam partẽ alicui⁹ opinionis ⁊ ſcḋm
eam operari:excluſo ſaltem ſcandalo q̃ ſcꝫ
pars habeat ꝓ ſe notabiles doctores:dum-
modo talis opinio cõtra expreſſam auto-
ritatẽ ſacre ſcripture:aut ꝯ determinationẽ

eccleſie catholice. ⁊ ꝙ etiã ex ↄtrarietate taliũ opinionũ nõ inducat ad dubitandũ: ſ; bonã ſibi ↄſciam ⁊ credulitatẽ formet ð eo qḋ credit tanq̃ de pbabilioꝛi pte: ⁊ p̃cipue qñ q̃s adhibet diligentiã inq̄rẽdo an liceat: nec inuenit aliq̄d qḋ eũ ſufficiẽter moueat ad hoc credendũ ꝙ ſit illicitũ. hec ille

Ex his oĩbꝫ ſatis ptꝫ ꝙ p̃dicti doctores nõ dãnarẽt ſextũ ⁊ ſeptimũ caſus. q: iuſtificãt caſu ʒ i q̃ nullũ illoꝝ q̃nq; adeſt q̃ i q̃n q; p̃mis caſibꝫ exprimũt. Vñ ſm eos videt ſufficere ꝙ opio iuſtificãs actũ ñ ſit expſſe ↄ ſcripturã ſacrã aut determinationẽ eccłie: ⁊ ꝙ nõ oꝛiat ſcandalũ ſequẽdo eã. ⁊ ꝙ ſit opio hñs pbabiles rões: ⁊ q̃ tales videant ipi agẽti: nec faciũt mẽtionẽ de aliq̃ alia vlterioꝛi ↄditiõe req̄ſita. imo nec p̃mi ex p̃dictis doctoꝛibꝫ ponũt tot ↄditiões ſicut põit Antonin⁹. Et ↄfirmat Matth. xxiij. Sup cathedrã moyſi ſederũt ſcribe ⁊ phariſei: oĩa q̃ dicũt vobis ſeruate. g̃ ſeruanda ſunt q̃ tradunt a doctoꝛibꝫ ſacre ſcripture. g̃ eo ip̃o ꝙ q̃s hꝫ tales doctores aliq̃s p ſe excuſabit. Dicendũ ꝙ Vlric⁹ intelligit ſuũ dictũ ſi fec̃ qḋ in ſe fuit: vt ptꝫ ex rõe ſui dicti. ⁊ p ↄñs tũc fuit i ignoꝛãtia iuincibili ⁊ ſic ſuũ dictũ nõ eſt ↄ ſextũ caſum. ꝙ etiã nõ exp̃mit ↄditionẽ tactã in tertio caſu eſt q: de ſe ineſt. generalit̃ eñ in ope hũano ſi ſcandalũ oꝛiat ex ei⁹ obſeruãtia: act⁹ erit illicit⁹. ꝙ aũt nõ facit mentionẽ ð eq̄libꝛi cõſciẽtia ẽ. q: cõp̃rehẽdit h̃ qñ dicit: dummõ formet ſibi bonã ↄſciam. q: bona ↄſcia de illo actu nõ ſtat cũ eq̄libꝛi ↄſcia dictãte de eo ꝙ ſit moꝛtale. Ad Alber. dicendũ ꝙ ei⁹ rñſio dꝫ ſuppleri mõ p̃dicto: al's ñ opoꝛtet eã hr̃e veritatẽ. Ad Hoſtiẽ. dicenduʒ ꝙ illud ei⁹ dictũ hꝫ veritatẽ in foꝛo exteriori ⁊ q̃ ad pſonã iudicis debẽtis iudicare. q: in illo dꝫ iudex poti⁹ declinare ad humanioꝛẽ ⁊ eq̄oꝛẽ. q: meli⁹ ẽ reddere rationẽ ð nimia miſcðia q̃ de nimia ſeueritate. Eq̄tas aũt eſt iuſticia q̄dã dulcoꝛe miſcðie tẽperata. ſ; nõ hꝫ illud dictũ ei⁹ veritatẽ i foꝛo ↄſcie: ſaltẽ q̃ ad ip̃m ↄfitentẽ ⁊ penitentem. Nã apud talẽ nõ ea q̃ hũanioꝛ eſt: eſt p̃ferẽda. q: illa q̃ eſt humanioꝛ eſt latioꝛ ⁊ min⁹ ſecura. Mõ q̃uis nõ ſit ſp ⁊ indiſtincte neceſſariũ ſeq̄ tutioꝛẽ: put patebit i ſolutiõe. vij. argumẽti. tñ ſp eſt ↄſulendũ et ſuadendũ vt obſeruet tutioꝛ: ⁊ illa cõtter ẽ durioꝛ. Et eodẽ mõ intelligendũ ẽ dictũ ſcti Auguſtini. c. ſana. diſ. ix. p q̃to videt approbare ꝙ in dubijs aliquis ſequat eaʒ opinionẽ que habet rationẽ p ſe ſanã: dimittendo illã que habet' p ſe tm̃ exempla: Et ſi vtraq; habet rationẽ et exempla: tũc illa que habet exempla excellentioꝛa pietate eſt magis imitãda: ſicut ⁊ talia exempla ſunt magis digna imitatione. In dubijs vero moꝛalibꝫ alioꝛũ bonoꝛuʒ vita debet nobis eſſe viuendi regula: et tanto magis q̃nto melioꝛes ſunt illi. Et eodẽ modo intelligendi ſunt Guil. et Anto. et Monal.

Ad ↄfirmatõʒ dicẽdũ ꝙ ſi ↄcluderet eq̄ ↄcluderet ꝙ nõ ſolũ liciti eſſet ſequi quãcunq; opinionẽ doctoꝛũ. immo ꝙ eſſet neceſſarium: quia ſaluatoꝛ loquit p̃ceptiue dicens. ſeruate ⁊ facite. Secundo dicendum ꝙ dictum poteſt intelligi quãdo cõcoꝛditer omnes quid dicũt: ſecus vbi eſt cõtrarietas. Tertio ꝙ intelligit dummodo ↄfoꝛmiter ad ſcripturã legis diuine dixerint ⁊ nõ ↄtra eam expꝛeſſe vel implicite: ſaltem taliter ꝙ faciẽdo qḋ in ſe eſt contrariuʒ illius dicti haberi poſſet ex ea. Vñ ſignanter p̃miſit. ſuper cathedrã moyſi ⁊c̃. Qui eñ ſuper eam ſedet debet illum imitari ſuper cui⁹ cathedrã ſedet et ita ad mentem eius interpꝛetari.

Secundo arguitur contra ſecundam cõcluſionem quo ad ſecundũ eius caſum. Nam ſi in tali quis excuſaret: eadẽ rõne excuſarentur ſimplices ſequẽtes hereſiarchã. q: in talibus eſt ignorantia inuincibilis. Dicẽdum ꝙ non eſt ſimile. q: hereſis aut eſt expꝛeſſe cõtra ſcripturã ſacram. aut ſi implicite tm̃: tunc eſt explicite cõtra determinationem eccleſie explicãtis hoc eſſe ↄtra ſcripturam ſacrã. Modo in ſecundo caſu ſecunde cõcluſionis p excuſatione eius requireretur ꝙ opinio iuſtificans illũ actum nõ ſit ↄtra determinationẽ eccleſie. nec cõtra ſcripturã ſacram expꝛeſſe et ꝙ paratus eſſet agens omittere: quãdo eccleſia oppoſitũ detmiaret. Nec ẽ verũ ꝙ in p̃dictis ſimplicibus ſequentibꝫ hereſiarchã ſit ignorantia inuincibilis. quia ſcire poſſunt hoc eſſe ↄtra determinationẽ eccleſie: et per cõſequens poteſt eis innoteſcere ꝙ ſit erroneum: ideo ſi facerent quod in ſe eſt vince

rent ſuam ignorantiam.

Tertio ſic. Si cecus ceco ducatum pſtet: ambo in foueam cadunt. Matth. xv. Igitur in ſecundo caſu agens nõ excuſat quin incidat in mortale. Dicendũ ꝙ antecedẽs intelligitur de ceco habente vincibilẽ cecitatem vel ignorantiã: ſecus de habẽte inuincibilẽ: de quo intelligit ſecundꝰ caſus.

Quarto arguitur. Secũdus caſus ſupponit falſum. q̃a ſupponit ꝙ cõtingere poſſit ꝙ in facientem qđ in ſe eſt poſſit cadere inuincibilis ignorantia iurꝭ diuini. ſed cõſequẽs falſum eſt: quia ſicut natura nõ deficit in neceſſarijs nature: ſic nec deus in neceſſarijs ad ſalutem anime. Modo noticia eorum q̃ ſunt iure diuino vitanda vel agenda eſt neceſſaria ad ſalutem. igitur deus nõ deſerit illum qui facit quod in ſe eſt ad ſciendũ q̃ ſint vitanda et que agenda quin eum in illis illuſtret. Et ad hoc videt eſſe dominus Johannes de gerſona tractatu de vita ſpirituali. lec. iij. dicẽs. Quicquid ſit de ignorantia facti aut iuris humani poſitiui. cõcors tm̃ eſt ſentẽtia nullã in his que legis diuine ſunt cadere ignorantiã inuincibilem quin facienti quod in ſe eſt deus ſemper aſſiſtit: paratus illuſtrare mentem q̃tum oportebit ad ſalutẽ et erroris vitationem. Preterea doctores dicunt cõmuniter: et nominatim Alex. de ales in ſecunda pte ſumme. q. cxxix. mẽbro. viij. §. j. ꝙ ſi quis puer ab infantia includeret in carcere ſaracenoꝝ: talis perueniẽs ad adultã etatem habet potentiã credendi omnia. et ſi facit qđ in ſe eſt: dñs illuminabit euꝫ per occultam inſpirationẽ: aut per angelũ aut per hominẽ. Hec ille. Et ſi in credẽdis ſic eſt: eadem ratione ſic erit in agẽdis. Dicendũ ꝙ ſi cõcluderet eadẽ rõne oporteret ſeq̃ ꝙ ſi q̃s a natura ẽ ſemiſtultus: ita ꝙ tm̃ habet ſemiplenũ vſum rõnis et deuꝫ iuxta modicitatẽ ſue rationis fideliter inuocaret vt eum illuſtraret ſicut alium habentẽ omnino plenũ vſum rõnis: atqꝫ exercitaret ſe q̃tum poſſet ꝙ non dimitteret eum deus quin euꝫ ita illuminaret in omnibus caſibus moralibꝫ ſuorum mandatorum etiam valde difficilibꝫ et latentibus et ſimiliter in credẽdis: ſicut illuſtrauit aliũ qui habet plenum vſum rõnis et qui magna grana ingenij eſt pditus. conſequens tm̃ eſt falſum: igit. Et eodem modo poſſet argui de puero habente tam ſemiplenũ rationis vſum cõparando euꝫ ad adultũ doctiſſimũ. Secũdo dicendũ ꝙ in facientẽ qđ in ſe eſt nõ cadit culpabilis ignorantia inuincibilis iuris diuini: ſed bene cadere cõtingit in eum ignorantiã que tm̃ non eſt culpabilis. immo que excuſabit eum ſi q̃d ex illa faciat exiſtens in ſe illicitũ. Et p hoc ad Johẽm de gerſona dicendũ ꝙ intelligẽdꝰ eſt de culpabili ignorãtia inuincibili iuris diuini: et hoc trahi poteſt ex eo quod in ſuis regulis moralibꝫ nõ niſi cum tali addito loquens in principio regularum ſic ait. Culpabilis ignorantia iurꝭ diuini nõ cadit in facientẽ quod in ſe ẽ. Hec ille. Et eodẽ modo dicendũ eſt de credendis: de quibꝫ loquitur Alexander. Unde dicit Alex. vbi ſupra poſt predicta verba ꝙ per hoc qđ dicit Augꝰ in q̃ſt. no. teſta. ꝙ ſi nõ fuit a quo diſceret nec ad eum aliquo modo rumor doctrine pueniret: videtur ꝙ tunc pdictus puer nõ ſuo vicio ignoraret et immunis eſt a cõdemnatione: ſed intelligenduꝫ eſt tũc de diſciplina ſm ꝙ fit per doctrinã interiorem vel exteriorem. oportet aũt ꝙ faciat qđ in ſe eſt. Hec ille. Ergo tam Auguſtinꝰ q̃ꝫ Alexãder inſinuant ꝙ poſſet cõtingere ꝙ in aliquẽ facientem quod in ſe eſt caderet ignorantia inuincibilis credibiliũ iure diuino: et eadẽ ratione agibiliũ: q̃uis et illa ignorãtia nõ imputaretur. Unde notandũ ꝙ fuerũt quidam qui dixerunt ꝙ apud facientẽ qđ in ſe eſt nulla eſt ignorantia inuincibilis ſiue iuris ſiue facti in lege diuina: cuiꝰ opinionis fuit wilhel. pariſieñ. Sꝫ ɔtra hoc ſaltem quo ad ignorantiaꝫ facti arguitur Primo: quia Jacob cognoſcendo Lyam (ſi ſaltem cognouit eam prima nocte) feciſſet factum lege diuina damnatũ et ignorãtia eum excuſaſſet. ergo fuiſſet inuincibilis ignorantia illius facti. ſcꝫ illam eſſe nõ ſuã vel nõ rachelem qđ fuit facti. Et contra illos etiã eſt rõ iam adducta in pma ſolutione. Alij dixerunt ꝙ inuincibilis ignorantia pſertim facti aut iuris humani poteſt cadere in facienteꝫ quod in ſe eſt: et illa careret peccato et ſimiliter actiones unde pa

cedentes. Et illa opinio eſt vera nõ tñ ſo-
lum quo ad factum et ius humanũ prout
ſpecialiter vult illa opinio intelligi: immo
quo ad ius diuinũ: maxime quo ad illa q̃
ſunt valde obſcure et a longinquo contra
legem diuinaʒ. Et hoc dupliciter patet.
Primo ex pbatione tacta in pma ſolutio-
ne huius argumenti. Secũdo etiam vi-
detur pbabiliter loquẽdo ꝙ poſſit ſic p-
bari. Nam legales obſeruantias de cibis
quibuſdã vitandis nõ eſſe obligatorias:
ſaltem a tempore paſſionis chriſti. immo
ante, iuxta illud. Date elemoſynã ⁊ omnia
vobis munda ſunt. fuit articul⁹ fidei neceſ-
ſario credendus ad ſalutem. et nõ dubiũ
quin petrus et multi alij fratres et fideles
poſt tempus paſſionis chriſti: et maxime
a die penthecoſtes fecerint: qđ i ſe fuit ad
ſciendũ tam credenda q̃ operãda cõcernẽ
tia legem diuinã: et tamẽ illo nõ obſtante
videtur hoc aliquanto tempore poſt pen-
thecoſten latuiſſe petrum. adeo ꝙ horruit
cõtingere ⁊ manducare quedã animalia q̃
ſcḋm legem reputabant immũda. Unḋ Act.
x. cum talia ſibi oblata fuiſſent in viſione:
et dictum eſſet ſibi, occide ⁊ manduca: ait.
Abſit dñe: quia nũq̃ mãducaui omne cõ-
mune ⁊ immundũ. Item ceteri fratres de
hoc diſceptabãt aduerſus eũ: vt p3 Act.
xj. Preterea etiam gẽtiles cõuerſos nõ
eſſe obligatos ad obſeruantiam legis mo
ſaice ⁊ circumciſionis fuit articulus fidei
et tñ notabili tempore poſt penthecoſten
latuit hoc plurimos fideles de q̃b⁹ eſt ve-
riſimile ꝙ fecerint qđ in ſe eſt. Unde etiaʒ
apoſtoli ſuper hoc Actuũ. xv. ceperũt tra
ctatum habere ⁊ cõcilium. ergo ante illud
cõcilium latuit hoc nõ paucos Itẽ plu
res latuit ꝙ etiam gentiles eſſent vocandi
ad fidem vt eſſent participes gratie chri-
ſti. Unde cum gratia ſpiritusſancti ad do
ctrinam petri: etiã in nationes eſſet effuſa:
obſtupuerũt fideles ex circumciſione q̃ ve
nerãt cũ petro Actuũ. x. ⁊ ceteri hoc audiẽ-
tes dicebãt: ergo ⁊ penitentiã dat deus ad
vitã: quaſi hoc prius nõ crediderint. Unḋ
⁊ cõtra petrum de hoc diſceptabãt quidã
dicentes. Quare introiſti ad viros pputi-
um habẽtes ⁊ manducaſti cum illis. Si
militer qui per tribulationẽ que ſub Ste
phano facta fuerat diſpſi erant: nemini lo

quebant verbum chriſti niſi ſolis iudeis:
quaſi ceteri nõ eſſent participaturi gratiaʒ
chriſti. vt p3 Actuũ. xj. Et hodie mul-
ta ſimilia in credendis poſſunt ꝯtingere q̃
latent aliquos etiam faciẽtes qđ in ſe eſt:
donec talia per cõcilia determinent. Et ſi
cut eſt in credibilibus: ita eadem rõe cõtin
gere poteſt in moralib⁹ ⁊ agibilib⁹: ſaltẽ in
illis que obſcure ſunt cõtra legem diuinã.
Ad probationẽ autem dicendũ ꝙ ſi fa-
cit homo quod in ſe fuit et ſic ignorãtia ẽ
ſibi inuincibilis: tunc agendo ex tali igno-
rantia deus non deficit ſibi in neceſſarijs
ad ſalutem, quia tunc tali homini non eſt
neceſſarium ad ſalutẽ hoc ſcire et ſal⁹ eius
nõ plus piclitatur q̃ periclitetur ſalus il-
lius qui naturaliter ſtult⁹ exiſtẽs facit ea
que expreſſe ſunt lege diuina dãnata.

Quinto ſic arguit. ſan. Tho. in quodlibet. q̃d-
libe. iij. arti. x. dicit. In his que pertinent
ad fidem ⁊ bonos mores: nullus excuſat
ſi ſequatur erroneam opinionẽ alicui⁹ ma
giſtri. In talibus enim ignorãtia nõ excu-
ſat: alioquin immunes fuiſſent a peccato
qui ſecuti ſunt opiniones Arrij: Neſtorij
et aliorũ hereſiarcharũ. Nec põt excuſa-
tionem habere ꝓpter ſimplicitatẽ auditoꝝ
ſi in talibus opinionẽ erroneã quis ſequa
tur. In rebꝰ em̃ dubijs nõ eſt de facili p-
ſtandus cõſenſus: quinimmo vt Aug⁹. di
cit in libro. iij. de doc. xpiana. ꝯſulere deb3
quis regulã fidei quã de ſcripturarũ pla-
niorib⁹ locis ⁊ eccleſie auctoritate pcepit.
Hec ille. Et cõfirmat. Nam in q̃dlibet.
viij. q. xiij. dicit in ſentẽtia ꝙ duob⁹ modiſ
aliquis incurrit peccatũ. Primo faciendo
cõtra legẽ. Secũdo faciẽdo ꝯtra cõſcien-
tiam certã vel opinatiuã, et ꝙ quãdo ſunt
due opiniões ꝯtrarie ḋ eodẽ: ex quo opoꝝ
tet alterã eſſe verã alterã falſam. tunc ſi q̃s
facit ꝯtra veraʒ opinionẽ q̃ damnat actũ:
et ſic cõtra legem dei: talis nõ excuſatur a
peccato q̃uis nõ faciat cõtra ꝯſcientiam.
Si aũt illa opinio cõtra quã facit non eſt
vera: et ſic actus eſt licitus tñ agẽs habet
cõſcientiam de cõtrario: tunc iterũ peccat.
Si aũt nõ habet cõſcientiam de cõtrario
immo certitudinẽ: ſed tñ in quandã dubi-
tationẽ inducit ex ꝯtrarietate opinionũ. ⁊
tunc manẽte tali dubitatiõe ſi agit peccat.

quia diſcrimini ſe cōmittit aut ex cōtrariis opinionibꝫ in nullaꝫ dubitationē inducit et ſic nō peccat. Hec ille. Dicendū ꝙ intelligendū eſt in caſu quo opinio erronea quā ſequit̄ in fide vel in moribꝫ ē expſſe cōtra ſcripturā ſacrā aut determinationē eccleſie. vel ſi nō eſt talis: tñ opinio damnās habet cauſas adherētie magis ꝑgnantes etiā apud agentē. Aut agens nō eſt i ignorantia inuincibili ſed vincibili. Aliter em̄ dictū eius non haberet veritatē. Et ꝙ illa fuerit mens eiꝰ pꝫ. qꝛ mox pꝰ ꝑdicta verba Auguſti. allegata ſubdit dicēs. Qui ergo aſſentit opinioni alicuiꝰ magiſtri ꝯtra manifeſtum ſcripture teſtimoniū: ſiue cōtra illud qđ publice tenet̄ ſm eccleſie autoritatē nō poteſt ab erroris vicio excuſari. Hec ille. Et eodē modo pꝫ rñſio ad Augꝰ. quē allegat. qꝛ Augꝰ. dicit ꝙ debet q̇s cōſulere ſcripturā ſacram et determinationē eccleſie ⁊c. ⁊ ſi hoc fecit: nec tñ innotuit: et ſic erit eius ignorātia inuincibilis ipē excuſabitur: aľs nō. Ad cōfirmationē dicendū ꝙ eius dictum intelligit̄ vbi opinio damnans actum eſt longe ꝓbabilior: et maiores cauſas adherentie habet ꝙ̄ iuſtificās: cuiuſmodi eſt opinio damnās pluralitatem beneficioꝝ. De q̄ caſu etiaꝫ ibi loquit̄ ſctūs Tho. cōtra quā pluralitatē facta fuit illa ſolēnis diſputatio Pariſiꝰ anno dñi M. cc. xxxviii. In qua determinatū eſt ꝑ ſanctos doctores ꝙ nemo ſine ꝑiculo peccati mortalis tenere poteſt duo beneficia quoꝝ alterū ſufficeret ad ſuſtentationem ſuam. et quoſdā qui aliter opinātes ꝯtrarium fecerūt flagellum diuine iuſticie horribiliter damnauit ⁊ puniuit. et ſic illa diſputatio fuit facta anteꝙ̄ Tho. ſcriberet q̄dlibeta: immo anteꝙ̄ eſſet. xv. annoꝝ. qꝛ natus fuit anno M. cc. xxv. Qaūt Tho. dicit. Si q̇s habet ꝯſcientiam de ꝯtrario ⁊c. debꝫ intelligi de cōſcientia ꝓbabili vel equilibri. Similiter qđ de dubitatiōe dicit debꝫ intelligi de probabili vel equilibri dubitatiōe. aľs nō oportet eius dictū habere veritatē.

Sexto arguit̄. Augꝰ. ait. tene certū ⁊ dimitte incertū. de pe. diſt. vii. c. ſi q̇s. Ergo cum certum ſit ꝙ nō eſt peccatū ſequi illā opinionē q̄ damnat actum de quo eſt cōtrarietas doctoꝝ ſcꝫ omittēdo eū: et nō ſit certū ꝙ nō ſit peccatum ſequi opinionē iuſtificantē eum: ſequitur ꝙ nō ſequēs damnantē ſed iuſtificantē: nō obſeruat doctrinā ſancti Auguſtini q̄ videt̄ ab eo dicta ex parte dei preceptiue ⁊ vt neceſſario obſeruāda. Dicendum dupliciter. Primo ꝙ Augꝰ. ibi nō loquitur in materia iuris diuini vel humani. ſcꝫ vbi doctores teneāt cōtrarias ſententias quid iuris ſeu q̄d ſit licitū vel illicitū. Unde loquit̄ ibi de eo qui differt penitētiam vſqꝫ ad extremū vite: de cuiꝰ penitentia eſt dubium facti. ſcꝫ an de facto ſit ſalubris vel nō. Non qꝛ ſit dubiū q̄n ſi ſit vera ſit ſalubris. Necꝫ an poſſit tūc eſſe vera qꝛ de hoc nulli dubitāt: quin poſſit eſſe et quin ſit vera: ſit ſalubris. eſt tñ dubiuꝫ an de facto q̇s tunc habeat verā penitentiaꝫ vel nō. et ſic eſt dubiū facti ⁊ nō iuris. imo nec de ipō facto eſt ꝯtrarietas inter doctores. qꝛ h̄ nemo nouit niſi deus vel cui deꝰ reuelauit. et ſic ꝑdicta autoritas nō applicatur debite ad ꝓpoſitum ſm mentem Auguſti. Uñ duplex eſt dubiū. ſcꝫ iuris et facti. Et primū eſt triplex. ſcꝫ diuini. naturalis. et humani. puta qñ dubitat̄ an aliq̄d ſit cōtra ius illud vel illud. Sed dubium facti eſt vbi dubitat̄ ſi illa res ſit vel facta ſit vel hmōi. vt ſi dubitat̄ an illa res ſit illius vel alterius. Secundo dicendū ꝙ etiaꝫ ſi Augꝰ. illud intellexiſſet in materia vbi eſt dubiū iuris: tūc illud dictū eius intelligendū eſt ſic ꝙ ſi ſint due opiniones ⁊ vna ſit incerta per negationē etiā dialectice ⁊ moralis certitudinis: ſic ꝙ ꝓbabile vľ equilibre periculū peccati ſit in ſequendo illā opinionē. puta ꝙ agēs ſm illā opinionem ꝓbabiliter ſe credat peccare mortalit̄: vel eque credat ꝙ agere ſm eam ſit peccatum mortale ſicut ꝙ nō ſit peccatū: tūc em̄ neceſſario tenēda eſt ꝯtraria opinio que ē certa ꝑ excluſionē vtriuſqꝫ talis ꝑiculi: ita ꝙ tenet̄ ſequi illā reliquā. et ſic dictū Auguſtini intelligit̄ ꝑceptiue. Si aūt vtraqꝫ eſt certa ſic ꝙ ꝓbabile eſt nullū periculum peccati ſubeſſe agēdo ſm vnā earū: ꝙ̄uis alia ſit longe certior. ita ꝙ nō ſolum ꝓbabile: imo omnino ⁊ ſimpliciter certum eſt: ꝙ eam ſequi nullū omnino cōtineat ꝑiculum. tunc eius dictū nō eſt intelligendū vt ꝑceptiue dictū: vel vt neceſſario ſequendū ſed ꝯſultiue. Uñ inter opiniones quarū vna ⁊ durior exiſtēs damnat aliquē actū:

ſimpliciter tutius ē ꝙ illā ſequamur vitando illum actū: q2 certū eſt ꝙ nō peccamus omittēdo eum, et tñ ſi quis nolit eū vitare ſed ſequi opinionē cōtrariam q̄ eum iuſtificat: nō eſt ob hoc dānand⁹ ſtantib9 cōditionib9 ſupra tactis. Vñ in hoc ſcdo mēbro illa opinio vel ſnīa q̄ dicit incerta non dr̄ incerta p negationē cuiuſcūq3 certitudinis: ſed ſolū p negationē certitudinis demonſtratiue ſeu euidētie: nō aūt p negationem certitudinis moralis dialectice et ꝓbabilis: q2 eſt ꝓbabiliter certa. Modo in agibilib9 nō requirit certitudo demonſtratiua aut euidētalis ſed moralis ꝛ dialectica q̄ innitit non ꝓpoſitionib9 euidentib9 ex terminis aut deductis ex talib9 ſed ex cōiecturis groſſis ꝛ figuralib9 magis ad vnā partē ſe habentib9 q̄3 ad aliā. Vñ q̄ in agibilibus nō vellet eſſe cōtentus de tali certitudine ſed demoſtratiue vellet exquirere eſſet indiſciplinatus. Vñ Areſto. j. ethic. ca. ſcdo. Diſciplinati eſt intantū certitudinem reqrere ſm vnūquodq3 gen⁹: inquantum rei natura recipit. ꝓtinū eīn peccatū ſeu eque vicioſum eſt et mathematicū3 ꝑſuadentē acceptare et rethoricū demoſtrationes ſuppl exqrere.

Septimo

arguitur. Eccl. iij. Qui amat periculū peribit in illo. igit peccat quis damnabiliter q̄ ſequit opinionē illam q̄ iuſtificat aliquem actū quē alia opinio damnat: q2 talis exponit ſe ꝑiculo. Dicendum: autoritas ꝑdicta intelligit de ꝑiculo ꝓbabili vel equilibri: nō aūt de ꝑiculo improbabili ꝛ leui ꝛ ſcrupuloſo. Modo ſtat ꝙ ſequēs opinionem iuſtificantē actū nō exponat ſe ꝓbabili nec equilibri ꝑiculo. puta q2 nec ꝓbabilit credit ſe peccare nec eque credit ſe peccare ſicut credit ſe nō peccare. imo ꝓbabiliter credit ſe in nullo peccare: licet habeat aliquē leuem motū formidinis de oppoſito: q̄ tñ nō adeo pt ſibi obſtare vt leſa cōſciētia dicat eū actū facere: ꝛ ſic nō peccabit ex pte temeritat: nec peccabit ex pte actus actū: etiā ſi ſit al's ꝛ in ſe illicit⁹: q2 p inuincibilē ignorantiā excuſat ſi ſe h3 vt ſcds

Octauo.

In du (caſus dicit. bus tutior via ē eligēda vt dr̄ i. c. iuuenis. de ſponſa. igit illa eſt eligēda q̄ dānat actū talē ꝛ nō illa q̄ iuſtificat. Dicendū ꝙ ꝑdicta autoritas ſi loquit cōſultiue nihil facit ꝯ nos: q2 ꝯſilia nō obligāt. Si aūt loqt ꝑceptiue ꝛ vt neceſſario ſuāda: intelligit in his q̄ ſic ſūt dubia ꝙ illa opio q̄ eſt min⁹ tuta: ſic ē min⁹ tuta ꝙ ſibi ſubeſt ꝓbabile vel eqlibre ꝑiculū pcti. ſec⁹ aūt vbi illa q̄ ē min⁹ tuta nullū h3 ꝓbabile vl' eqlibre ꝑiculū. ſic ſtat ꝙ īter duo albū vnū ſit albi⁹ alio. ꝛ tñ illud qd ē min⁹ albū ſit pure albū ſic ꝙ nihil h3 nigredis admixtū. ſic int' duos ſcōs vn⁹ ē ſanctior alio ꝛ tñ neuter h3 aliqd pctm̄ vl' maculā in ſe.

Nono

arguit. Aug⁹. ait ꝛ hr̄ in decret. di. v. c. ad eꝰ. Bonaꝝ mentiū eſt ibi culpā agſcere vbi culpa nō ē Et nō pt h̄ itelligi de eo actu d̄ q̄ oino nullū eſt dubiū qn ſit licit⁹: ſ3 intelligit de eo de q̄ eſt aliq̄le dubiū. igit ad bonū hoiem reqrit ꝙ agſcat culpā etiā in illo actu quē vna pars doctoꝝ dānat: lic3 alia eū iuſtificet. ita ꝙ nō manebit bon⁹ hō ſi nō agſcat ibi culpā. S3 qñ qs agſcit culpā in aliq̄ actu tūc credit ibi eē culpā. g̃ nō licebit ei eū agere: q2 ageret ꝯ ꝯſciam. igit nūq3 erit qs excuſabil faciēdo actū quē vna ps doctoꝝ dānat. Dicendū p tres diſtinctiōes. Prima diſtinctio. Agſcere capit dupl'r. Vno mō p actu intellect⁹ adheſiuo vl' iudicatiuo. Alio mō impꝛoꝑe p actu vl' motu potētie affectiue ꝓpt' quē interp̄tamur aliquē hr̄e actū adheſiuū. quō dicim⁹ aliquē agſcere vl' credere aliqd q̄ ꝑinde ſe h3 ac ſi crederet illud. Vt ſi q̄s fugiat ab aliquo loco: ꝑinde facit ac ſi iudicet ibi ſibi imminere malū. Secūda. duplex eſt actus adheſiuus. ſc3 oino firmus vel abſolute ꝓbabilis. Alius eſt cōditionalis tm̄ et leuis ꝛ cautele tm̄. Sil'e mō etiā agſcere ſcdo mō captū eſt duplex. q2 aut q̄s tale qd facit tā q̄3 oino p certo fugiendū: aut vt ꝓbabilit abſolute fugiēdū: aut ſolū ad cautelā maioꝛē. Tertia. bonitas q̄dā eſt neceſſitat̄: q̄dā ſuperogatiōis. Ad ꝓpoſitum igit dicendū ꝙ Aug⁹. nō vult dicere ꝙ aliq̄s debeat oino firmit' aut abſolute ꝓbabilit' agſcere primo modo. i. credere ibi eſſe pctm̄ vbi nō eſt. hoc eīn nō eſſet verum etiam in materia vbi eſt ꝯtrarietas doctoꝝ: tūc eīn oporteret ꝙ q̄s adhereret illi opinioni cuius cōtradictoꝛia videt ſibi ꝓbabiliter vera ꝛ alia falſa. Nec etiā vult ꝙ aliquis de-

beat omnino tale fugere vt ꝑ certo malū. aut ſi fecit: ꝙ abſolute ꝓbabiliter debeat ſup illo ſibi facere ↄſcientiam. Ad hoc eñ nō tenetur nec illud requirit̄ ad bonitatez neceſſariā homini. ſed intelligend⁹ eſt Auguſti. de agnoſcere ſcđo mō: ⁊ de bonitate ſuperogante ad hunc ſenſum. ꝙ ſi aliq̄s fecit tale q̄d vbi non ē oīmoda certitudo ꝙ nullū ſit peccatū: tunc laudabile eſt et valde cōmendabile ꝙ ſup illo ad cautelā doleat et nō abſolute ſed ſub cōditione. Ut ſi ſit peccatū ꝙ dñs ei dimittat. et hoc cōditionale dolere nō requirit actum adheſiuum firmū nec ꝓbabilem de hoc ꝙ ibi ſit peccatū. ſꝫ poteſt eſſe vbi tm̄ eſt modicus motus alicuius parue ⁊ leuis formidinis

Decimo arguitur. Hieronym⁹ ad Paulinū. xvj. q. j. c. ſi cupis. dicit. Non multū intereſt in vicio poſſe decipere vel decipi chriſtianū: ſꝫ decipere aliquē in vicio eſt ſemꝑ peccatū: igitur etiā ſemꝑ erit peccatum decipi in vicio. et ſic ſi quis agat actū damnatū quem tm̄ credit eſſe licitū: adhuc nō excuſabitur ſic deceptus. igitur. Dicendū ꝙ ꝑ decipi in vicio intelligit Hiero. quando decept⁹ eſt in ignorātia vincibili: nō aūt ſi eſt in inuincibili. Unde ſignāter ait. nō multū intereſt ⁊c. q̄ eſt aliqua differētia eo ꝙ decipere ſaltem a ꝓpoſito ⁊ non tm̄ re ipa: eſt ſemper peccatum.

Undecimo arguitur cōtra tertiā cōcluſionem. Non eſt licitū etiam ordinario ↄfeſſori talem abſoluere: ſaltē ſi cōfeſſor eſt opinionis ↄtrarie. ſcꝫ damnātis illū actum. quia talis ↄfeſſor agit cōtra ꝓbabilē conſcientiā: igit̄ edificat ad gehennā. Añs ꝓbatur. q̄ talis ꝓbabiliter credit illum peccaſſe mortaliter: agendo actū quē ꝓbabilis opinio ↄfeſſoris damnat vt mortalem Et etiā credit ꝓbabilit̄ ↄfitentē ꝑſeuerare in mortali. puta: q̄ nō vult ſibi facere deſup ↄſcientiā. igit̄ abſoluendo eū ſoluit eū quē ꝓbabiliter credit indignū abſolutione. igitur abſoluendo talē etiaꝫ ipe peccat mortaliter. Dicendum dupliciter. Primo. ſi cōcluderet eque cōcluderet ꝙ mulier ꝓbabiliter credēs ex noua informatiōe maritū ſuum ſibi attinere in gradu ꝓhibito: peccaret mortaliter reddendo eidē debitum. qđ eſt ↄtra. c. inquiſitioni. de ſentē. excō. ſuꝑ allegatū. dūmō nō ſit omnino de certa de illa attinētia. Nam ſi ꝓbabiliter credit eum ſibi attinere in gradu ꝓhibito. vt puta. quia vidit eum in loco ⁊ hora ſuſpectis et alijs ſuſpectis circumſtantijs cū ipius cōſanguinea: ſcꝫ mulieris: aut ex alia cōſimili cauſa: tūc ↄſequēter credit ꝓbabiliter maritū peccare mortaliter exigēdo. q̄ ille ſibi cōſcius eſt certiſſime de illa attinētia. ergo ipa cōmunicādo ſibi in illo oꝑe etiā peccaret mortaliter. Et eodē mō argueret̄ de caſu capituli dñs. de ſecūdis nuptijs ſuꝑ allegato. Scđo igit̄ dicendum ꝙ illa duo multū differūt. ſcꝫ ↄfeſſorem ordinariū hīe ꝓbabilē ↄſciam de hoc ꝙ ↄfitēs ſit indign⁹ abſolutiōe nō abſolute ⁊ ſimpliciter ſꝫ ex ſuppoſitiōe tm̄. ſcꝫ ſuppoſita vel ſtante opiniōe aliq̄ priuata. puta cōfeſſoris aut alteri⁹ vel aliquoꝝ. et habere ꝓbabilē ↄſciam de hoc ꝙ ſibi ſcꝫ confeſſori nō liceat eum abſoluere. Si inquā haberet ꝓbabilē ↄſciam de ſcđo ſatis cōſtat ꝙ peccaret mortalit̄. Si aūt tm̄ hꝫ ꝓbabilē ↄſciam de ꝑmo: nō oportet ꝙ agat cōtra ↄſciam: q̄ cū illa ꝓbabili ↄſcia de ꝑmo ſtat ꝙ q̄ ad ſcđm iudicet (ſicut ⁊ dꝫ iudicare) ꝙ nihilomin⁹ ipe nō debeat ſequi priuatā opinionē ſuā i ꝑiudiciū opiniōis oppoſite cui nondū ꝑiudicauit eccl̄ia. et ꝙ cū ſit ei⁹ ordinari⁹ cōfeſſor: nō debeat eidē ꝑiudiciū facere: ſed poti⁹ eum relinq̄re ſue ↄſcie ꝓbabili i q̄ nō ſine ꝓbabili fundamēto reſidet: dꝫ etiā ↄfeſſor ſeipm̄ nō exponere ꝑiculo violādi iuſticiā q̄ eſt ei obligat⁹.

Et hec de pn̄ti qōe quā ꝓ hui⁹ opis termino ↄſtituo. in q̄ ſi q̄d dixi qđ nō ſit ↄfirmatū auctoritate ſolida vel rōne neceſſaria: id volo accipi vt dictū ſine ꝑtinaci aſſertiōe ⁊ ſine ꝑiudicio ſnīe melioꝝ: offerēs me ⁊ vniuerſa hic vel vbicūq̄ dicta vel dicenda: correctioni oīm eorū q̄ꝝ intereſt errātes corrigere. Deniq̄ obſecro lectores vt in illis ↄtractib⁹ q̄ ſpecialit̄ ſunt ꝑiculoſi ⁊ dubij ac intricati: ſeruet̄ diſcretio illa q̄ ſepe et ſignant̄ in q̄b⁹ eorundē ↄctuū eſt quodā ſalubri documēto appoſita ⁊ tradita: ſcꝫ vt diſtinguat̄ inter rigorē ſcolaſticū et ipius cōfeſſoris ⁊ ꝓ foro ↄſcie ↄſulētis prudentialē modeſtiā: ⁊ inter cōtractū talem factū: et talē nondū factū ſꝫ vt fiendū

confeſſoꝛi vel cõſultoꝛi in foro anime ꝓpo
ſitum:et cum hoc q̄ſtumcũq̧ cõtractus in
ſe ſit equus:habeat oculus ad neceſſitatē
vel indigentiam cõtrahentis ſm̄ tenoꝛem
cuiuſdam coꝛrelarij poſiti in q̄õe.lxxxiij.
Dominus enim de diſpenſatoꝛe illo texe-
re volens ſermonem quem ſuper famili-
am ſuam cõſtituerat:vt daret illis in tem-
poꝛe tritici menſuram:nõ tm̄ fidem eius:
quaſi illa ſufficiat cõmemoꝛat:ſed ꝛ prudē
tiam veluti coꝛrequiſitam adiungit dicēs
Quiſputas eſt fidelis diſpenſatoꝛ et pru-
dens.ſolum etiam illum diſpenſatoꝛē bea
tum foꝛe pꝛedicat:qui non modo fideliter
ſed et prudenter diſpenſat. Unde notan-
ter ſubiungit dicens. Beatus ille ſeruus
quē cum venerit domin⁹ inuenerit ita fa-
cientem.De eo enim qui in agibilibus re-
bus conſcientie exiſtimat ſe aliquid ſcire:ꝛ
tamen in dirigendo alios:et ad conſulta
eorum per ſuam ſcientiam reſpondendo:
nõ ponit modum prudentie ſue vt parci-
us et circumciſioꝛibꝫ reſpondeat labijs et
regulis illis que partim in pꝛologo ope-
ris:partimq̧ in locis ꝓpꝛijs deciſionis cõ
tractuum ſunt poſite:nõ ſeſe cõfoꝛmaue-
rit:dici poteſt q̄ nondum nouit quēadmo
dum opoꝛteat illum ſcire. Uerba eñ pru-
dentum ſtatera ponderabūtur:et prudē-
tiſſimus eſt qui moderatur labia ſua:ne of
fendiculum ponat et cõſcientiam pꝛoximi
ſui percutiat:ſed potius edificet ad laudē
et gloꝛiam domini noſtri Jeſu chꝛiſti qui
eſt benedict⁹ in ſecula ſeculoꝛū fiat fiat.

Explicit ſeptipartitū opus de cõtracti-
bus pꝛo foro cõſcientie et theologico per
magiſtrum Conradū Summenhart de
Calw ſacre theologie pꝛofeſſoꝛē in alma
vniuerſitate Tubingenſi oꝛdinarie legen-
tem cõpilatum:ac per centū queſtiones di
geſtum.ibidem quoq̧ per eundē quo ad
multarum pꝛegnantiū queſtionū articu-
los vberioꝛes ſolenniter diſputatū. Im-
pꝛeſſūq̧ in imperiali oppido Hagenaw
per induſtrium Heinricū Gran: impēſis
et ſumptibꝫ pꝛouidi Johānis Rynman:
Anno ſalutis noſtre Milleſimo quingē
teſimo.xiij.die menſis Octobꝛis.

D tentiam tuam parcẽdo maxime & miſerãdo manifeſtas: multiplica ſuper nos miſericordiam tuam: vt ad tua promiſſa currentes, cæleſtium bonorum facias eſſe conſortes. Per Dominum noſtrum.

IN SECVNDO NOCTVRNO.

De Epiſtola B. Pauli Apoſtoli ad Hebræos. Lectio iiij.

Cap. 10. IRritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filiũ Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutũ duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum ſuum. Horrendũ eſt incidere in manus Dei viuẽtis.

Lectio v.

REmemoramini autẽ priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſsionum: & in altero quidem opprobrijs, & tribulationibus ſpectaculum facti: in altero autem ſocij taliter conuerſantium effecti. Nam & vinctis compaſsi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.

B P.

IN TERTIO NO

Lectio ſancti Euange

Lucam.

IN illo tempore: Dix
dam, qui in ſe confide
iuſti, & aſpernabantur c
lam iſtam: Duo homin
in templum vt orarent, v
& alter publicanus. Et
Homilia S. Auguſtin

GRatias tibi Deus, q
cut ceteri homines
Sicut multi homines. Qu
mines, niſi omnes præter
inquit, iuſtus ſum, ceteri p
iuno bis in ſabbato, decir
quæ poſsideo. Quid rog
quære in verbis eius, & r
Aſcendit orare: noluit
ſed ſe laudare. Parum eſt
rogare, ſed ſe laudare,
ganti inſultare. L

PVblicanus autem de l
bat, & tamen Deo ip
quabat: cordis co
uebat, pietas appli
tem de longinquo
eum de propinquo
enim Dominus, &
celſos autem, qua
à longe cognoſci
litatem publica
ad cælum leuab
F

endit iuſtificatus publi-
nplo, magis quàm ille
eris quare? Audi quare.
ſe exaltat humiliabitur:
at exaltabitur.
ctus, Antiphona.
aſcẽderunt in templum,
Phariſæus, & alter pu-
dit hic iuſtificatus in do-
illo, alleluia.
ificat, Antiphona.
publicanus, nolebat ocu-
uare, ſed percutiebat pe-
ns: Deus, propitius eſto
i.

INICA IX.

ſta. Trinitatis.

Oratio.

MNIPOTENS ſempiterne Deus, qui abũdantia pietatis tuæ & merita ſupplicũ ex-
edis & vota: effunde
er nos miſericor-
as quæ conſcien-
quod oratio non
inum.

NOCTVRNO.

li Apoſtoli ad

Lectio iiij.

braham, obedi-
quem accepturus

præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui repromiſerat. Propter quod & ab vno orti ſunt (& hoc emortuo) tamquam ſidera cæli in multitudinem, & ſicut arena, quæ eſt ad oram maris innumerabilis. Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſsionibus, ſed à longe eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitẽtes quia peregrini, & hoſpites ſunt ſuper terram.

Lectio vj.

QVi enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierũt, habebant vtique tẽpus reuertendi: nunc autem meliorem appetunt, ideſt, cęleſtẽ. Ideo non cõfunditur Deus vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. Fide obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſsiones, ad quẽ dictum eſt: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen.

IN TERTIO NOCTVRNO.

Lectio ſancti Euangelij ſecundum Marcum. Lectio vij.

IN illo tempore: Exiens Ieſus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. Et reliqua. Cap. 7.

Homilia S. Gregorij Papæ.

QVid eſt, quod creator omniũ Deus, cum ſurdum & mutum ſanare voluiſſet, in aures illius ſuos digitos miſit, & Ho. 10 in Ezec. ante med.

[illegible] maiora præſti-
tit, vtique & minora præſtabit. Quòd ſi volatilia abſque cura & ærumnis, Dei aluntur prouidentia, quorum animæ mortales ſunt: quanto magis homines quibus æternitas promittitur, Dei reguntur arbitrio?

Ad Benedictus, Antiphona.

Nolite ſolliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim Pater veſter cæleſtis, quid vobis neceſſe ſit, alleluia.

Ad Magnificat, Antiphona.

Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis, alleluia.

DOMINICA XIII.
Poſt Octa. Trinitatis.

Oratio.

ECCLESIAM tuam, Domine, miſeratio continuata mundet & muniat: & quia ſine te non poteſt ſalua cõſiſtere, tuo ſemper munere gubernetur. Per Dominũ.

IN SECVNDO NOCTVRNO.

Incipit Epiſtola prima B. Pauli Apoſtoli ad Theſſalonicenſes. Lectio iiij.

1. Theſ. 1. PAulus, & Siluanus, & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicẽſium in Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto. Gratia

virtute, & in Spiritu [illegible]
tudine multa, ſicut ſcit
mus in vobis propter vos

Lectio v.

ET vos imitatores n
& Domini, excipie
tribulatione multa cum
tus ſancti: ita vt facti ſiti
bus credentibus in Mace
chaia. A vobis enim diff
mo Domini, non ſolum
& in Achaia, ſed & in o
veſtra, quæ eſt ad Deum,
vt non ſit nobis neceſſe q

Lectio vj.

IPſi enim de nobis ann
introitũ habuerimus a
modo conuerſi eſtis ad D
chris, ſeruire Deo viuo &
ctare Filium eius de cæli
uit ex mortuis, Ieſum, qui
ira ventura. Nam ipſi ſc
troitum noſtrum ad vos,
nis fuit: ſed ante paſſi, &
affecti (ſicut ſcitis) in Phi
habuimus in Deo noſtro
Euangelium Dei in mult

IN TERTIO NO

Lectio ſancti Euangeli
Lucam.

IN illo tẽpore: Ibat Ieſu
quæ vocatur Naim: &
ſcipuli eius, & turba copio

336

osella Summa

128